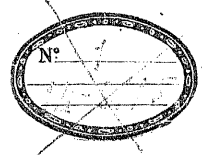

146
24 a 7-2

BIBLIOTECA MUNICIPAL
GRANADA
Sala: A
Estante: 45
Numero: 57

55
12

2 400 40 MADE IN SPAIN

R. 5166

Signatura: R. 5166

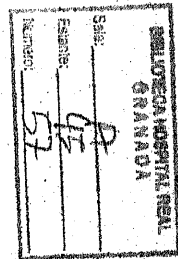
Handwritten scribbles or marks.

PIVS PAPA V. DILECTO FILIO GERVINO
CALENIO TYPOGRAPHO
COLONIENSI.

DILECTE Fili Salutem & Apostolicam benedictionem. Cum tu, sicut accepimus, nonnullos de probatis Sanctorum historijs à dilecto filio Laurentio Surio optima fide collectis, necnon alios Tomos seu libros dilecti filij Petri Canisij presbyteri seu religiosi Societatis IESV, de doctrina siue Institutione Christiana in scriptos, vnà cum certis Annotationibus, nòdum impressos, tua impensa imprimi facere desideres: Nos tibi, quem in excudendis huiusmodi Tomis seu libris graues impensas subire necesse est, nè ex beneficio omnibus Christi fidelibus collato detrimētum aliquod sentias, opportunè prouidere, ac te in tuo laudabili & Reipub. Christianae perutili proposito confouere volentes, & à quibusuis Excommunicationis, suspensionis & interdicti, alijsq; Ecclesiasticis sententijs, censuris & pœnis à iure vel ab homine quauis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innotatus existis, ad effectū presentium dūtaxat consequendum, harū serie absoluentes, & absolutū fore censentes: Motu proprio nò ad tuam vel alicuius pro te nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia & mera deliberatione nostris tibi Tomos seu libros præfatos per te vel alium seu alios imprimendi, & impressos vendendi licentiam & facultatem plenam & liberam Apostolica auctoritate per præfentes concedimus: Necnon omnibus & singulis impressoribus, librarijs, & mercatoribus tam in Italia quàm extra Italiã constitutis, in virtute sanctæ obediencie & sub Excommunicationis sententiæ, necnon in terris sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subiectis, sub amissionis Tomorū seu librorū huiusmodi, ac mille ducatorū auri de Camera, pro vna Camere Apostolicæ, & altera medietatibus tibi, tuisq; hæredibus & successoribus irremissibiliter loco damnorū applicandorum pœnis, per alios absq; tuū & hæredum vel successorum tuorū expresso mandato aut licentia habita excudentes, seu imprimentes, aut vendentes, totiès quotiès id fecerint, eo ipso incurrendis, nè eosdem Tomos seu libros infra decennium proximè futurum ab illorum impressione computandum, in quibusuis literarum characteribus, aut parua, mediocri, seu magna, vel alia quacumq; forma alicubi imprimere, neq; per alios impressos vendere absq; expressa tuū vel hæredum & successorum præfatorū licentia vel consensu audeant vel præsumant, & ità per quoscumq; iudices & commissarios quauis auctoritate fungentes, sublata eis & eorum cuiilibet quauis aliter iudicandi, interpretandi facultate & auctoritate, iudicari & diffiniri debere: Ac quicquid secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus: Mandantes nihilominus Motu simili sub interdicti Ecclesiastici & ingressus ecclesiarum Venerabilibus Fratribus nostris Colonienf. & quorūuis aliorum ciuitatum & locorum Archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis filijs illorum vicarijs seu officialibus, legatis, vel Vicelegatis, ac sub primò dictis pœnis, Gubernatoribus, Potestatibus, & alijs quibusuis Iudicibus quibuscūque auctoritate & officio fungentibus, quatenus quotiès pro parte tua, & successorū tuorum, vel alicuius eorum huiusmodi fuerint requisiti in præmissis, efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant auctoritate nostra inhibitionem præfata inuiolabiliter obseruari: ac te, tuosque hæredes & successores præfatos huiusmodi, illorumque singulos concessione pacificè frui & gaudere: Ac

a 2 impres-

13
55
42

i 16475595

PRIVILEGIUM APOSTOLICUM.

impressores, librarios, mercatores, factores, scientes & non reuelantes, quos inhibitioni prefate contravenisse eis constiterit, excommunicationis & alias sententias, censuras & pœnas huiusmodi incurrisse declarent, ac pro talibus publicè nunciari mandent, & faciant contradictores quoslibet & rebelles per easdem censuras & pœnas, appellatione postposita, compescendo: inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis: Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, Privilegijs quoque, Indultis, & literis Apostolicis super imprimendorum Tomorum facultate quibusvis personis cuiuscunque dignitatis & præeminentie existentibus etiam motu & scientia similibus, ac sub quibusvis tenoribus & formis, necnon clausulis & decretis concessis: Quibus omnibus etiam si de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua: non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, illorum tenores, ac si de verbo ad verbum infererentur, presentibus pro expressis habentes, illis aliàs in suo robore permanentibus, hac vice dicitur axat specialiter & expressè derogamus: Aut si impressoribus, librarijs, & mercatoribus prefatis vel quibusvis alijs, communiter vel diuisim ab Apostolica sit Sede indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Volumus autem & eadem auctoritate decernimus presentium literarum transscripta in ipsis Tomis impressa in iudicio & extra sufficere, & plenam fidem facere, regula contraria non obstante. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XXIII. Septembris, M. D. L XIX. Pontificatus nostri anno quarto.

Cæ. Glorierius.

REVE

REVERENDISS. ET ILLUSTRISS. PRINCIPI AC DOMINO, D. ERNESTO, COMITI PALATINO, VTRIVSQUE BAVARIAE DVCI, FRISINGENSIS ET HILDESHEMENSIS ECCLESIAE ADMINISTRATORI, DOMINO & PATRONO SUO COLENDISSIMO.

ANDEM, Deo benè propitio, absolutus est sextus sacrarum Historiarum Tomus, isque cupit sub tuo nomine exire in manus hominum, Reuerendissime & Illustrissime Princeps Erneste. Tanta enim est hodiè in Ecclesia Dei celebritas nominis tui, tam apud omnes peruulgata virtus & integritas tua, ut fit tuo iudicio approbatus, nihil dubitet se doctis & bonis viris omnibus probatum iri. Multas habet sanctissimorum hominum Vitas, in quibus etsi multa passim occurrunt, quæ admirari potius cogamur, quam possimus imitari: sunt tamen non pauca, immò plurima, quæ nisi pro modulo nostro imitanda suscipere velimus, digni profectò non sumus, qui Christiani vocemur. Voluit autem omnipotens Deus extare illorum historias, ut homines defides & suæ salutis in curiosi, excusso torpore & ignavia, illorum optimis exemplis inflammati, redeant in memoriam sponsonis factæ in baptismo, dentque operam, ut, quod illic polliciti sunt, gnauiter & accuratè exequantur. Abrenunciauimus enim, cum baptizati sumus, satanæ & omnibus operibus & pompis eius. Sed id pro dolor vix quisquam alicuius pensi habet, suntque perpauca, qui vel cogitare velint, quid Deo his verbis promiserint. Accedunt nouatores, augent hominum suo vitio in malum procliuium, incuriam & contemptum, prædicant sola fide nos iustificari, & id genus pleraque alia, non sine multorum certa pernicie: cum tamen videamus, aliud nos, cum primùm Christo nomen dedimus, esse pollicitos, & sanctorum omnium exempla planè diuersum hortari. Videbant illi latissimè patere sponsonem hanc paucis verbis comprehensam, satanæque & operibus atque pompis eius renunciare illum non posse, qui non bellum pertinax & inexpiabile indicat vitijs & peccatis vniuersis, virtutibusque; obtinendis magnam curam perpetuosque conatus adhibeat. Hinc illa corporum multiplex & propè incredibilis afflictio & castigatio, hinc admirabilis mundi & eorum omnium, quæ homines mundo dediti admirantur, contemptus: hinc amor solitudinis, atque extra hominum frequetiam secessus, ob vitandas peccandi occasiones, vitaque; durissima, perpetuum orandi, legendi, psallendi, meditandi, contemplandi studium, cui perpetuæ ferè adiunctæ erant lachrymæ, multaque; id genus alia, quæ ab Apostolo videmus etiam in priscis illis patribus egregiè commendari, cum ait: Circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, ^{Heb. 11.} afflicti, quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus & speluncis, & in cauernis terræ. Atque hoc est perfectè abrenunciare satanæ & operibus atque pompis eius. Miramur hoc in sanctis hominibus, sed utinam liberet etiam saltem utcunque imitari. Quicumque in Christo baptizati sumus, ut Apostolus ait, Christum induimus, consepultique; cum illo sumus per baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit à mortuis ^{Rom. 6.} per gloriam patris, ita & nos in nouitate vite ambulemus. Quid est autem in nouitate vitæ ambulare, nisi in Christi vestigijs insistere? Id nos facturos, in

P R A E F A T I O.

baptismo recepimus omnes: sed hæc pacta conuenta sepè abeunt in obliuionem, & cum turpe sit, fidem, quam dederis homini mortali, fallere, nõ pudet nos perfidię notam incurrere apud Deum. Oportebat sanè nunquam huius sponsonis obliuisci. Erasmus per peccatum redacti in seruitutē satanę: Christus nostrū misertus, ab ea seruitute nos liberauit morte sua: sed vt vult planē, vt de manu inimicorum nostrorū liberati, abrenunciemus satanę & operibus atq; pompis eius, & seruiamus ipsi in sanctitate & iustitia omnibus diebus vitę nostrę. Liberati ergò à seruitute, reuocamur ad seruitutē: deferimus satanam, & ad Christū accedimus: sed seruire satanę, hoc demum re vera seruire est: Christo autem seruire, regnare est. Nõ enim propriè seruit Christo, nisi qui eius spiritu regitur. Vbi autem spiritus Domini, ibi libertas, & in eo spiritu clamant sancti, Abba pater, magna fiducia Deum patrem appellantes, ita vt iam, etiamsi seruire videantur, tamen filij Dei sint. Sed non essent profectò tales filij benignissima adoptione Dei, nisi conformes esse studerent vnico filio eius Domino nostro Iesu Christo. Id verò non fit, nisi primùm abijciantur opera satanę & pompę eius, id est, peccata omnia, & quicquid pugnat cum iustitia & sanctitate, in qua Christus nos vult seruire sibi, nè peccatum recidamus in satanę potestatē. Nimirum isthuc feriò cogitandum esset Christianis omnibus, qui in hoc mundo, nõ vt in patria, sed vt in exilio degere debent, atq; in eo versari semper, vt se seruent immunes à peccato, & ad diuinam sese conforment voluntatē: ita demum venturi ad illam celestem patriam, in qua nobis parata sunt bona illa immensa, quę nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. Verum hinc cogimur exclamare cum scriptura diuina, Stultorum infinitus est numerus. An non meritò stulti appellandi, qui futurorum immemores, totos se dedunt hisce rebus fluxis, miseris & momētaneis? quibus terribiliter minatur illa Prophetę vox, Conuertantur peccatores in infernum, omnes gentes, quę obliuiscuntur Deum. Quam dolenda planè hominū cęcitas, in tanta Christianorū multitudine vix paucissimos inueniri, qui sint moribus & vita, quod nomine profitentur? Scio plerorq; omnes obijcere suam infirmitatē, permultos etiam tantam sibi ipsi fingere Dei misericordiã, tanquam ille non valdè offendatur flagitijs nostris. Sed pretextum infirmitatis disijcit innumera sanctorum hominum multitudo: diuinę clementię temerariam fidutiã facilè reprimit illa meritò pertimescenda seueritudo, qua punit Deus peccata igne inextinguibili. Habemus nobis proposita innumerabilium vtriusq; sexūs, omnis ætatis & ordinis sanctorū exempla: non possumus prætexere virium imbecillitatē, alioqui audituri, potuissē illos, cum essent mortales & similes nobis. Sed feruor ille fidei & charitatis deest nobis, quē in illis videmus: quo si nos quoq; præditi essemus, possemus quod illi potuere. Nec tamē hoc ita accipi velim, quasi debeamus aliquid supra vires attētare. Vt contemnamus satanam, & abijciamus opera & pompas eius, non est vltra vires nostras: sed vt tanta nos cõficiamus inedia, tanta vigilandi instantia, & vitę propè incredibili asperitate corpus conteramus, id nemo sapiens facilè cuius consulerit. In eiusmodi enim quisq; debet vires metiri suas, nec tã considerare, quid alij fecerint, quam quid ferre ipse possit. At tamen plurimum confert, diligenter scētitare sanctorū res gestas, etiamsi omnes imitari nequeamus. Valdè enim permouent animum, quę ab illis discimus præclare gesta, & fit non raro,

Lucæ 1.

1. Cor. 3.

Rom. 8.

Eccles. 1.

Psal. 9.

P R A E F A T I O.

raro, vt accensi illorū exemplis, plus possimus, quam vel sperare auli essemus. Scimus quid Augustinus se sensisse scribat, cum audiisset coram se commemorari vitam beati Antonij. Habēt historię sanctorum stimulos quosdam suos, quibus etiã planè torpentes possint virgere, vt conentur aliquid. Et hoc illustrissimum laudatissimumq; parentem tuum, ornatissime Princeps, permouisse videtur, vt maximis impendijs Germanicè versas sanctorū Historias, à me hætenus editas, in insigni papyro egregijs typis curet imprimendas: satis hoc ipso testatum efficiens, quam cupiat Germanos nostros, pseudopphetarum blandiloquentia miserè euerfos & eneruatos, reuocari in viam, à qua multum aberrarunt, decepti maleblandis impostorum sermonibus, sterilem & mortuam fidem imperitę concioni perniciosissimè inculcantibus, cum videamus Christi Saluatoris, qui est caput electorū omnium, & sanctorum eius vitam, omni genere virtutum conspicuam, hortari, immò & propemodum cõpellere nos ad consecranda bona opera, quibus in cælis merces sempiterna reposita est, dicente Apostolo, vnumquenq; recipienturum illic mercedem secundum suum laborem. Videt enim Princeps sapientissimus, & memoria sempiterna dignissimus, posse homines, si diligenter velint sanctorum lectitare historias, cõ facile adduci, vt intelligant longè alia via eundem esse in cælum, quam quę ab istis nouatoribus proponitur. Cum enim illi sic vixerint, vt Christus ipse non modò verbis, sed etiam factis docuit, dubitare nemo potest, si quis aliud velit iter ostendere, illū non alio, quam impostoris, loco habendum. Neq; verò Christus tã multa & facere & pati voluit ea sola causa, vt nos patri cõciliaret, sed vt etiã viuendi formam nobis traderet, quam nos pro viribus imitari conemur. Christus passus est pro nobis, ait Apostolorū princeps, vobis relinquens exemplum, vt se-
1. Pet. 2. quā in vestigia eius, & paulò post: Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum. Sed quare tandem? Vt nos iam securi dormianus in vtranuis aurem? Minimè: sed vt peccatis mortui, inquit, iustitię viuamus. Quod summo studio & incredibili mentis ardore videmus fecisse sanctos, quorū historias serenissimus Princeps parens tuus tam libenter legere solet, tamq; auidè ab alijs quoquē lectitari cupit. Nec dubito, quin idem studiū & zelus planè insitus sit animo tuo, Illustrissime Princeps, cuius laudatissimos mores Colonia perspexit, seq; perspexisse gratulatur, cum esses apud nos ante paucos hos annos, quādò etiã pro singulari humanitate sua, Celsitudo tua me priuatim voluit inuifere, nec mediocrè apud me beneuolentię suę significationē relinquere: ita vt ego tum hanc, tū alias ob causas non temerè constituerim sextum hunc Tomum illi dedicare, planè mihi persuadens non posse ei ingratum esse munusculum, quod Illustrissimo parenti eius constat esse gratissimum. Nec mihi opus est, multum hinc immorari decantandis virtutibus tuis, quibus in hac florenti etate ita ornatus & instructus es, Princeps clarissime, vt boni omnes de T. C. non nisi summa & egregia quęque sibi polliceantur. CHRISTVS IESVS sua potenti virtute seruet C. T. afflictis Germaniæ nostrę rebus, vt benè speramus, magnam breui opem allaturam, & toti orbi Christiano eximio futuram ornamento. Ex Carthusia Coloniensi III. Nonas Martij, Anno M. D. LXXV.

T. C. obseruantissimus

F. Laurentius Surius
Carthusianus,

2 4

F. LAVR.

F. LAVR. SVRIVS LECTORI S.

V^{isum} est mihi, postquam ad duodecimi mensis finem peruentum est, paucis commemorare eos, quorum opera in his sex Tomis adiutus sum, ut noueris non parū illis te debere, *Candido Lector, si quem fructum his legendis assuetus sis. Non tamen annotabo omnes, sed precipuos, & qui animo occurrerint: ceteri dabunt veniā, si quid putent à me prætermisum contra decorum. Neque enim angustia temporis sinebat iā omnia exacte persequi. Primo loco plurimum debet Christiani omnes ornatissimo viro D. Geruano Caleno, qui ut primus mihi suorum & incitor fuit ad hos labores suscipiendos, ita magnis sumptibus non desistit cōquirere codices manuscriptos, aut pro aliudē misis numerare pecuniā illis, qui eos attulerūt: tum quoque eo studio & elegantiā curauit sex Tomos hos excudendos typis suis, ut vel hoc solo nomine dignus sit, quem ament pij omnes, & sacrarum historiarum studiosi. Deinde magnæ habēdæ sunt gratiæ reuerēdissimo doctissimoq; pia memoria Episcopo Aloysio Lipomano, ex cuius Tomis octo, totū ferē Metaphrasē in meos Tomos transtulit, qui tres illius Tomos occupat: tum quoq; nonnulla alia. Non autē debet Lector arbitriari, Aloysio tribuēda esse, quæ ille ex libris antea editis descripsit. Ea enim nō magis illius sunt, quàm mea, vel cuiuslibet alterius, qui ea inde describere velit. Metaphrasē propriē illi debemus. Longē autē plura ex MS. codicibus & aliunde ego habeo, quàm ex Aloysio: quod idcirco indicatū volui, q̄ audiam quosdā in Italia moleste ferre, quod meis Tomis non præfixerim Aloysij nomen: quod sanē fecissem, si ex illo omnia mutuatus essem. Cum verō vel terciā partem ab illo me accepisse affirmare non ausim, nemo iure id carere potest: quāquam hac in parte plus à me præstitū est, quàm ratio postulare. In frōte enim cuiuslibet Tomi restatus sum, me partim habere historias illas ex ipso Aloysio, quod sufficisset alicubi in Epistola liminari indicasse: sed volo etiā in meis Tomis extare memoria oprime de Ecclesia Dei meriti Episcopi. Fateor tamen imprudētē à me omīsa esse nomina interpretū, qui hortāte Aloysio Metaphrasē nobis latinū fecere: sed qui Tomos Aloysij habent, facile norunt maximam eius partem transtulisse Gentianū Heruacum doctissimū virum, reliqua partim Guilelmū Siretum, tunc Protototarium Apostolicū, modo Cardinalem lectissimū, non minus vitæ integritate quàm eruditione spectatum: partim Franciscū Zinum Veronensem, pietate & doctrina præstantem. Tercio loco mihi non immeritò annotandus venit reuerendus & præclarē eruditus sacræ Theologiæ Doctor D. Iohannes Molanus Louaniensis, qui certē permultū mihi contulit tum annotationibus suis in *Vsuardi Martyrologiū*, tum priuatis quibusdā scriptis suis: tū etiam conquirendis libris manuscriptis. Per illū enim habui septem codices manuscriptos ex monasterio Rubenvalensi, quod non itā procul abest Bruxellis: qui mihi in quibusdā vsu fūere. His subiungendus est admodū reuerendus & insignis vir D. Iacobus Pamelius, s. Theologiæ L. & Canonicus Brugensis, cuius opera non pauci ad me venēre MS. codices, qui mihi sanē egregias suppeditauēre historias, quibus lector careret, si illis destitutus essem. Habui etiam aliquot antiquos MS. libros à Reuerendo imprimis & spectatissimo Abbate monasterij Bruwylensis, qui eos vltro mihi obtulit, studio Ecclesie iuuandæ, & sacrarum historiarum editionem promouēdi. Ab alijs quoque diuersis egregijs viris & collegijs atque monasterijs habui codices non contemnendos: sed neque iam succurrunt memoriæ omnes, neque temporis angustia patitur singularim recensere omnes. Non possum tamen, nec deo committere, quod is mihi hæc scribenti opportunē occurrit, quin mentionem faciam doctissimi & integerrimi viri S. Theologiæ Licentiari D. Melchioris Hittorpij, qui præter alios labores, quos his edendis Tomis impertijt, aliquot Aloysij Tomos, quos ipse suo ere cōparauerat, non inuitis nobis tradidit discendos, ut, si qua in illis essent, quæ nobis forent vsu, ea Typographo excudenda præberemus.*

Postremo admonitum velim Lectorem, Tomo primo primæ editionis v. Februarij posuisse me historiam SS. Saturnini, Datui, Felicis, Apuleij &c. quæ quidem in Acta publica videtur bona fide relata: sed qui eam inde descripsit, quædam postea atexit, quibus se de factione Donatiana valdē suspectū reddidit, Acerbē enim perstringit Episcopos Mlesurū & Cæcilianū: quod primò quidem non animaduerti: sed admonitus à doctis viris, cum accuratius iā excusam longē antè historiam relegissem, dolui illū nauū irrepsisse me imprudētē in sacras historias. Itaque rolli & expungi debēt, quæ pagina 954. habentur ab eo loco. Verum quoniā nos, ut suprà diximus, schismatis tēpus admonuit &c. vsq; ad eius historie finē. Nam tæsi nulla illic dogmata hæretica contineantur, tamē nolim extare quicquam suspectū in sacris Historijs mea opera euulgatis. Vereor enim multos ibi ab Authore inter martyres numerari, qui Donati schismate deprauati fuere: quanquā id certò affirmare nolim. Sed nec cū scriptū dubium offendiculo sit, satius omnimò est, totam illam Curhoris suspecti Appendicē abolere: quod quidē in Germanica versione interpret, me admonente, præstitit, nisi quòd paucissimos, eosq; extremos versus suæ versione aduincit, quos planè velim ex cūctis exemplaribus rasos: q̄ illuc nominatim perstringatur Mlesurus & Cæcilianus Episcopi Carthaginenses. Simul autē oracum velim Lectorē, ut, si nō omni ex parte toto hoc opere ipsi satisfactū sit, (multa enim erūt proculdubio, quæ alij breuius, alij fusius scripta velint) æquo animo id ferat. Habet docti viri occasione multā ex me, ut possint absolutiora exactioraq; nobis quædā exhibere, quæ in meo opere desiderari videntur.

REVE-

REVERENDO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO, DN. GASPARO GROPPERO, ECCLESIAE COLLEGIATAE APVD BONNENSES PRAEPOSITO ET ARCHIEPISCOPATVS COLONIENSIS Archidiacono, sacri insuper Palatij Apostolici causarum Auditori, Domino suo obseruandissimo.

VVS ille affectus quem olim erga dilectum nostrum fratrem piæ memoriæ D. Laurentium Suriū gessisti, R. D. Præposite, & amplam eum collata beneficia indē mihi originem accepisse videntur; quod eius labores probares, & imprimis vitis illis Sanctorum caperis, quas ille literis proditas ad posteritatem transmittit: non solūm quod illarum frequens lectio eos qui sanctæ solitudini & quieti cum Maria optimam partem eligentes se tradidēre mirificè recreet, deleat ac pascat, sed quod hisce etiam calamitosis tumultuosisque temporibus Reipub. Christianæ non modicam vtilitatem adferat, eamque in fide Catholica retineat, cōfirmetque. Hoc verò tam sacro studio non facile Tua Reuerentia delectaretur, nisi & eius corporis membrū esset, cuius & illi membra existunt, qui mundo huic nequam nuncium remittentes elegerunt, in solitudinibus, in montibus, speluncis ac terræ cauernis, soli Deo vacare: & eius insuper spiritu viueret, cuius gratia & operatione, omnes fideles in Ecclesia Dei, suauis animorum concordia & consensione inter se, in vnus eiusdemq; fidei confessionem conspirarunt, ut idem sapiat, idemque loquatur omnes, nec sint inter eos schismata. Quid enim homini Christiano iucundius, quàm ut sit de corpore Christi? qui fide non ficta, multifarijs virtutibus, vitæ sanctitate, quotidianis abstinentijs, vigilijs, precandi & contemplandi indefessa assiduitate, corporis frequenti castigatione, multisque id genus alijs virtutum exercitijs, Sanctorum eius insequatur vestigia & commembrum fiat? Quid e contra tristius, quàm per reprobam fidem, mortuaq; operareuerti ac commutari in naturalem oleastrū, atque ex Euangelici agricolæ excidi oliua? quandoquidē sine Deo viuere, mors potius dicenda est quàm vita, & summa miseria. Atque hanc quidem obsecrata indurataque mente, animales nostri pseudo euāgelistæ alteri præferētes, carnis libertatem amplectuntur, ieiunia & corporis castigationes, tanquàm pestem quandam & hypocrisim fugiunt, & cum nullus sit in eis spiritus, nullus Christi amor: peritura bona sempiternis, & carnis delicias spiritualibus gaudijs anteponunt, ad eas (ut in Sapientiæ volumine legitur) inuicem se inuitantes: Veni, Sapiens, & fruamur bonis quæ sunt, & vtamur creatura tanquàm in iuuentute celeriter, vino precioso & vnguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis, coronemus nos rosis antequàm marcescant: nullum pratium sit, quod non prætereat luxuria nostra: nemo vestrū exors sit luxuriæ nostræ: vbiquè relinquamus signa lætitiæ, quoniam hæc est pars nostra, & fors nostra. Sanctis præterea Dei ferale bellum indicūt, eorum mirabilem abstinentiam & spiritualem vitam non solūm execrantes, verum etiam eò impictatis ac dementiæ veniētes, ut eorum sacras reliquias sordibus & contumelijs afficiant, altaria Deo ad Sanctorum honorem erecta deiciant ac solo proster-

nant,

P R A E F A T I O.

Gen.4.

nant, venerabiles imagines confringāt & ignibus crement, eò quòd via eorum bona, prae suae atque peruersae contraria fuerit: Deum in Sanctis eius (more Cain qui fratrem suum iustum ob suam sanctitatem interfecit) persequentes. Cum igitur teterrimis suis facinoribus ac doctrinis mendacibus dementent ac fascinent rudem plebeculam, nunquid nò Dei & Sanctorum eius honorem impiè ab illis pollutum & contaminatum, omni conatu vindicare studebimus? virtutes illorum literis exaratas in lucem proferemus? vitæ sanctimoniam proponemus, atque ad imitandum eam, populum exhortabimur? Cæterum licet inter se opinionibus dissentiant, atque ex vna heresi in aliam prolabantur, ita vt quidam illorum Deum negent & Sanctos eius, neque vitam vllam post hanc superesse, alij verò Christum in Cruce, omnium hominum peccata ita expiâsse, vt nullû eis ad mortem (infidelitatis excepto) imputetur flagitium, credant, & sic de cæteris: in hoc tamen, velut agmine facto, concurrunt & conspirant, vt Ecclesiam Dei persequantur ac Rom. fidem anathematizent, venerabilium imaginum vsum, ac purgatorij locum stentorea voce abiurent. Quorum ora obstruere, pro ingenij mei modulo, ac tam impij dogmatis propellendi materiam lectori subministrare volens, S. Iohannis Damasceni Orationem de fidelibus defunctis, ac suppetijs eis ferèdis, huic Tomo inserui, & insignis illius pietate viri Stephani Iunioris martyris passionem, qui pro venerabilium imaginum Sanctorum Dei defensione à Constantino Copronymo occisus, postea innumerabilibus miraculis claruit: Item que S. Martini Papæ, qui ab Ariano Imperatore exilio relegatus, quanta vitæ sanctitate & signorum operatione orthodoxam Ecclesiae suae fidem confirmârit, eius pandit historia. Inserui præterea non paucas alias Sanctorum Vitas, quarum lectio non paruam (vt spero) & voluptatem & vtilitatem pijs auribus allatura est. Quicquid à me porro ad recognoscendum hunc Tomum & augendum operæ & studij impensum est, sub clarissimo tuo nomine R. Pater & Domine apparere volui, quem quiete & sancta solitudine delectari cognouimus, & Carthusiensis instituti monachos singulari fauore prosequi experti sumus. Quod nostrum officium tibi idcirco debitum, vt pro innata familiaritate vestre humanitate amplecti & nos nostrosque labores contra maleuolos obrectatores, tua auctoritate, qua summa præditus es, tuendos suscipere velis, etiam atque etiam rogamus. Dominus IESVS Christus R. Dominationem tuam Ecclesiae suae diu conferuet incolumem. Ex Carthusia Coloniensi VII. Calend. Feb. Anno M. D. LXXXI.

R. T. Dominationis

clientulus

F. Iacobus Mosander
Cartusianus.

INDEX

INDEX GENERALIS VI-
TARVM, IN TOMO HOC SEXTO
COMPRÆHENSARVM.

NOVEMBER.

I.	Oratio D. Ephræm diaconi Ec- clesiæ Edissenæ, de sanctissimæ Dei matris Laudibus. pag. 1	V.	Vita & martyrium SS. Galactio- nis & Epistemes. 89
	Eiusdem diui Ephræmi Oratio, ad sanctissimam Dei genitricem. 2		Vita S. Malachiae Episcopi Hy- berniae. 93
	Sermo eiusdem diui Ephræm, de Laudibus sanctorum Marty- rum. 3	VI.	De eodem S. Malachia, Sermo S. Bernardi Abbatis. 119
	B. Petri Damiani Sermo, de Festo Omnium sanctorum. 6		Vita S. Leonardi Cōfessoris. 121
	Historia S. Benigni Presbyteri & Martyris. 9		Vita S. Vinoci Abbatis. 127
	De hoc eodem Martyre alia que- dam ex Passione Trigemino- rum martyrum &c. 11	VII.	De miraculis & translatione eius- dem. 130
	Martyrii S. Casarii Diaconi. 12		Martyrii sancti & gloriosi Mar- tyris Hieronis, & sanctorum eius- sociorum. 135
	Vita S. Marcelli Parisiensis Epi- scopi. 14		Vita D. Amati Martyris. 138
	Historia brevis S. Mariae virginis & martyris, quam Vincentius in Speculo Historiali annota- uit ex Gestis eius &c. 15	VIII.	Vita S. Vuillibrordi Traiecten- sis Episcopi. 138
	Vita S. Vigoris Episcopi Baiocen- sis. 19		Vita S. Florentij Episcopi Argen- tinenfis. 147
II.	Oratio Iohannis Damasceni, Quod ij qui cū fide ex hac vita exce- serunt, viuorum Missis ac be- neficijs iuuentur. 21		Vita sanctae memorie Engelberti Archiepiscopi Coloniensis. 148
	Martyrium S. Martyris Eustachij ac Theopistes, & duorum filiorum Agapij & Theopisti. 30		Martyrium SS. Claudij, Nicostra- ti, Symphoriani, Castorij & Simplicij, itemque SS. Quatuor Coronatorum. 176
	Certamen SS. & gloriosorum Mar- tyrum, Acyndini, Pegasij, A- nempodisti, Aphthonij & El- pidephori. 43	IX.	Vita & exercitatio S. Matræ. 177
III.	Vita S. Huberti Episcopi Leodi- ensis. 50		Vita S. Vuillehadi, primi Episco- pi Bremensis. 187
	Vita S. Vuenefridae virginis & martyris. 62		Vita S. Godfridi Episcopi Am- bianensis. 190
IIII.	Historia brevis SS. martyrum Agri- colae & Vitalis. 65		De S. Ursino primo Episcopo Bi- turicensi & Confessore. 225
	De iisdem sanctis martyribus, ex Gregorio Turonensi. 66		In S. Theodorum Martyrē Ora- tio D. Gregorij Nysseni Episco- pi. 226.
	Vita, res gestae, & certamina S. Pa- tris nostri Iohannicij Abbatis. 67		Martyrii sancti & gloriosi Mar- tyris Christi Theodori Tyro- nis. 230
	Vita S. Amantij Episcopi Rute- nensis. 83		Nectarij Archiepiscopi Consttan- tinopolitani Narratio, pro- pter quam causam in I. sabba- to sanctorum Ieiuniorum ce- lebramus memoriam S. Mar- tyris Theodori &c. 232
	De S. Lufore puero & Confesso- re. 86		Libellus Athanasij Episcopi Ale- xandrini de Passione imaginis Domini nostri Iesu Christi, in Beryto vrbe Syriae crucifixæ, &c. 237
	Vita S. Emerici, B. Stephani Hun- garorum Regis filij. 86		Vita brevis S. Victonis Episcopi Virdunensis. 241
			Martyrium S. Arestæ. 242
			Vita

X.	Vita sanctę & semper memorãde Theodistes Lesbie. 244	De S. Leopoldo Austrię Marchione & Cõfessore, Oratio Francisci Pataui aduocati consistorialis. 383
XI.	Martyriũ sancti & gloriosi Martyris Menę Aegyptij. 250	XVI. Vita S. Othmari Abbatis. 392
	Timothei Archiepiscopi Alexandrini Narratio de maximis miraculis S. & gloriosi Martyris Menę. 253	De S. Eucherio Episcopo Lugdunensi. 406
	Vita beatissimi Martini Turonensis Episcopi. 258	Vita S. Edmundi Archiepiscopi Cantuariensis. 407
	Sermo beati Petri Damiani de eodem S. Martino. 284	XVII. Historia S. Aniani Episcopi Aurelianensis. 417
XII.	Vita breuis S. Liuii Archiepiscopi & Martyris. 288	Eiusdę Historię assertio ex Gregorio Turonensi. 418
	Vita S. Martini Papę. 290	Vita B. Gregorij Turonensis Archiepiscopi. 419
	Vita S. Cuniberti Episcopi Coloniensis. 301	Vita S. Hugonis Lincolnienfis Episcopi. 427
	Miraculum illustre ad sacras reliquias S. Cuniberti. 304	XVIII. Martyrium S. Romani Martyris. 442.
	Vita & martyrium quinque fratrum Breunouiensium. 306	Vita S. Maximi Episcopi Moguntini. 447
	Vita S. Lebuini Presbyteri & Cõfessoris. 306	Vita S. Odonis, primi Abbatis Cluniacensis. 455
	Egloga Ecclesiastica Radbodi S. Traiectensis Ecclesię famuli, de virtutibus B. Lebuini Presbyteri. 315	XIX. De S. Barlaam Martyre. 479
	Sermo beati Radbodi S. Traiectensis Ecclesię Dei famuli & postea Episcopi, de S. Lebuino presbytero. 317	Vita S. Patrocli Abbatis. 481
XIII.	Martyrium SS. Antonij Presbyteri, Zebina, Germani, & Ennathę virginis. 319	Vita S. Elisabeth, Regis Hungarorum filię. 485
	De S. Metria martyre. 320	XX. Historia S. Edmundi Regis Anglię & Martyris. 506
	Vita S. Bridij Episcopi Turonensis & Confessoris. 321	De S. Syluestro Episcopo Cautilonensi. 514
	Vita S. Quintiani, primõ Ruthenę, deinde Aruernę ciuitatis Episcopi. 322	Vita S. Beruardi Episcopi Hildesientis. 514
	Vita S. Maxellendis virginis & Martyris. 324	De S. Agapio Confessore. 517
	Vita S. Homoboni ciuis Cremonensis. 326	XXI. Sancti Patris nostri Germani Archiepiscopi Constantinopol. Encomion Dei parętis, &c. 518
	Exemplum diplomatis (de S. Homobono canonizato) Innocentij Tertij. 330	S. Patris nostri Georgij Archiepiscopi Nicomedię Oratio de exitu sanctissimę Domine nostre Deiparę. 521
	Vita S. Aldegundis Abbatissę primę Malbodiensis. 332	Vita S. Columbani Abbatis. 526
XIII.	Vita S. Laurentij Archiepiscopi Dublinensis. 342	XXII. Vita & Martyrium S. & gloriosę Christi Martyris Cęcilię. 547
XV.	Martyrium SS. Confessorum Samonę, Guria, & Abibi. 356	X XIII. Vita S. Clementis Martyris, Episcopi Romani. 557
	De SS. Christi martyribus Samona, Guria, & Abibo, Arethę Archiepiscopi Cęsarensis Oratio. 366	Narratio S. Martyris Ephrem Episcopi Gersonis, de miraculo facto in puerum a S. Martyre & Apostolo Clemente. 559
	Vita S. Maclouij Episcopi & Cõfessoris. 373	Vita & mores S. Patris nostri Gregorij Episcopi Agrigętini. 562
		De S. Amphiloquio Episcopo. 587.
		Vita S. Trudonis Presbyteri & Confessoris. 588
		XXIII. Certamę S. Martyris Mercurij, 613
		Vita S. Portiani Abbatis. 616
		De S. Romano Burdegalensi Epi-

	Episcopo. 618	monialis. 659
	Inuentio & Translatio clarissimi Martyris S. Gereonis. 618	XXVIII. Vita S. Stephani Iunioris, qui propter Imaginum veneracionem martyrio functus est. 660
XXV.	Martyrium S. Petri Episcopi Alexandrini. 621	XXIX. Historia S. Saturnini primi Episcopi Tolosani & Martyris. 690
	Martyrium sanctę Martyris Acaterinę. 624	Vita S. Radbodi Traiectensis Episcopi. 692
XXVI.	Vita S. Patris nostri Alypij Cionitę &c. 632	XXX. Passio S. Andreę Apostoli. 696
	Vita S. Alexãdri Episcopi & Martyris. 642	Iohannis Chrysofomi Archiepiscopi Cõstãtinopolitani Laudatio in S. Apostolum Andream. 700
	De S. Maximo Episcopo Rhegenfi. 643	B. Petri Damiani Sermo I. de S. Andrea Apostolo. 702
	Eiusdem B. Maximi vita, authore alio. 647	Eiusdem de eodem Sermo II. 704
XXVII.	Pfelli Oratio Encomiastica in S. Simeonem Metaphrastę. 652	De S. Troiano, Santicę ciuitatis Episcopo. 708
	Passio S. Iacobi Intercisi. 657	
	Vita S. Bilhildis viduę & sancti-	

DECEMBER.

I.	Vita S. Eligij Nouiomensis Episcopi. 709	Martyrium sanctorũ Martyrum Alexandrinorum sub Decio passorũ, Macaris scilicet, Epimachi, Alexandri, &c. 908
	De S. Agerico Viridunensi Episcopo, &c. 766	Vita S. Patris nostri Patapij. 909
III.	*Vita S. Petri Chrysofologi, Raucennatis Archiepiscopi. 767	X. Martyrium S. Eulalię virginis & Martyris. 913
	Vita S. Eloquij Abbatis Latiniacensis. 769	Martyriũ SS. Christi Martyrum Menę, Hermogenis & Eugraphi. 915
	Vita S. Birini Episcopi Dorcestriensis & Confessoris. 771	XI. Sermo diui Ephrem diaconi, de laudibus S. Ioseph Patriarchę. 930.
IIII.	S. Barbara virginis & Martyris vita. 774	Vita S. Patris nostri Danielis Stylitę. 939
	Miraculum sanę memorabile diuinitus declaratum in Gorcomensi oppido, interuentu S. Barbarę. 777	XII. Vita & certamina S. Patris nostri Spiridonis Archiepisc. Trimmynthuntis. 960
	Item Certamen eiusdem sanctę & gloriosę Martyris Christi Barbarę. 779	XIII. Martyrium SS. & gloriosorum Christi Martyrum, Eustratij, Auxentij, Eugenij, Mardarij, & Orestis. 975
V.	Vita sapiętis & diuini Patris nostri Sabę. 839	Historia S. Lucię virginis & Martyris. 987
	Martyriũ S. Dalmatij episcopi. 880	Vita S. Autberti Cameracensis Episcopi. 989
VI.	Vita S. Nicolai Myrensis Episcopi. 883	Vita S. Iudoci filij Regis Britonum & Confessoris. 997
	Sermo B. Petri Damiani de eodem S. Nicolao Episcopo. 898	XIIII. Martyrium SS. martyrum Thyrsi, Lucij, Callinici, Philemonis, Apollodori &c. 1000
	De SS. Dionysia, Datiua, Leontia, itemq; Tertio, Bonifacio, & alijs quibusdam. 900	Martyrium SS. Aris, Promi & Elię. 1016
VII.	Vita S. Afellę virginis. 901	XVI. Sancti Patris nostri & Confessoris Theodori Studitę Oratio funebris in S. Platonę patrem spiri-
VIII.	De S. Martino Abbate Santonorum. 902	
	De Conceptione beatissimę Virginis Marię. 903	

spiritualent.	1016	dem Proromartyre S. Stephano.	1091
Martyrium SS. Valentini, Concordij, Noualis, & Agricolæ.	1031	Martyrium SS. Martyrū & Confessorum, Theodori & Theophanis inscriptorum.	1094
XVIII. Vita breuis S. Gatiani primi Episcopi Turonensis.	1031	Martyrium SS. Martyrum Indæ & Domnæ, & multitudinis viginti millium Martyrum.	1101
XX. De S. Philogonio, qui ex patrono causarū, Episcopus factus est.	1032	XXVII. Vita S. Iohannis Apostoli & Euangelistæ.	1114
XXI. Commentarius rerum gestarum S. & gloriosi Apostoli Thomæ.	1037	Sermo B. Petri Damiani I. de excellentia S. Iohannis Euangelistæ.	1121
De S. Memmio Chatalaunensi Episcopo.	1041	Eiusdem B. Petri Damiani Sermo II. de eodem S. Iohanne Euangelista.	1126
XXIII. De S. Victoria virgine & martyre, itemque S. Anatolia.	1041	Eiusdem hymnus de eodem S. Iohanne ad Vesperas.	1132
Eiusdem S. Victorie Historia breuis.	1043	XXVIII. Basilij Seleucie de SS. Infantibus, qui fuerunt interfecti ab Herode.	1133
Martyrium sanctorum decem Martyrum, qui in Creta subire martyrium.	1044	Sermo D. Cæcilij Cypriani Carthaginensis Episcopi, de Stella, Magis, ac Innocentum morte.	1135
De S. Seruulo, ex beatissimi Gregorij Papæ Homilia xv. in Euangelia.	1046	Vita SS. Euthychij & Florētij seruorum Dei.	1138
XXIII. B. Petri Damiani Sermo in Vigilia Natalis Domini.	1047	XXIX. Vita S. Patris nostri & archimandritæ Marcelli, monasterij Acoemetorum, &c.	1140
Martyrium S. Gregorij Spolctani presbyteri & Martyris.	1051	Vita S. Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis, & clarissimi Martyris.	1152
XXV. B. Petri Damiani Sermo de natiuitate Saluatoris, & præclaris miraculis in ea factis.	1054	Epistola Ludouici Regis Francorum ad Alexandrum Pontificem.	1166
S. Athanasij Archiepiscopi Alexandrini Sermo in descriptionem sanctissimæ Mariæ & B. Ioseph.	1057	Vita S. Ebrulphi Confessoris.	1166
Martyrium S. martyris Anastasiæ.	1061	XXX. Martyrium sanctæ Martyris Annyliæ.	1169
Epistolæ duæ S. Anastasiæ ad S. Chryfogonum, & totidem S. Chryfogoni ad S. Anastasiam.	1072	Martyrium SS. Sabini Episcopi, Exuperantij, & Marcelli diaconorum,	1172
Martyrium S. martyris Eugeniæ.	1073	XXXI. Vita S. Patris nostri Syluestri, Papæ Romani.	1173
XXVI. De S. Stephano Protomartyre, D. Gregorij Nyssæ Pontificis Oratio.	1086	B. Petri Damiani Sermo in festiuitate S. Barbatiani Presbyteri & Confessoris.	1188.
Sermo B. Petri Damiani de co-			

PIO ET CANDIDO

LECTORI S.

Quod plus moueant, fortiusque ad Christianam pietatem excitulent exempla quam verba, pleniusque sit opere docere, ut inquit Magnus ille Leo Pontifex, quam verbo, testantur tam multi sancti & eruditissimi Patres, qui Sanctorum vtriusque sexus hominum Vitas describendas sibi sumpserunt, & cum ineffabili fructu ad posteritatis notitiam transmisserrunt. Nouimus ex D. Augustini Confessionibus, quantum illi ad huc vacillanti contulerit audita vita beatissimi Antonij Eremitæ: nec dubium, quin innumeris alijs idem euenerit. Nostrum instituti primus auctor & patriarcha Dominicus, Patrum exemplis summo perè delectatus, ad supremam vitæ spiritualis & religiose perfectionem peruenit. D. Thomas Aquinas, sui patris Dominici vestigijs insistens, eiusmodi lectione haud vulgariter afficiebatur: nec id sanè absque ingenti fructu. Quod si verò his solidiora petimus, non desunt nobis ne ipsius quidem scripturæ diuinæ testimonia. Iesus Syrach à cap. 44. vsque ad quinquagesimum primum in suo Ecclesiastico quid aliud, quam Sanctorum, qui in hac vita Deo placuerunt, exempla commemorat, eaque nobis ob oculos spectanda & imitanda proponit? Matathias ille legis eximius zelator cum ab hac vita esset abiturus, filios suos nulla re alia magis, quam recitandis Patrum gestis, ad agendum fortiter pro Deo eiusque sanctissimis legibus exhortatur & confirmat. Sed & in nouo Testamento D. Paulus prolixus est in precedentium sanctorum Patrum celebranda fide. Possent huius generis permulta alia adduci: sed res per se adeò illustris & perspicua est, ut superuacaneū videri possit, illi docendæ rationes & argumenta adhibere. Ita que nō possum non approbare, atque etiam cōmendare tam pium studiū R. Patris D. Laurentij Surij Carthusiani, qui non paruo labore has Sanctorum Vitas ex diuersis auctoribus & egregijs manuscriptis exemplaribus collegit, & tanquam rarum quendam thesaurum Catholice Ecclesiæ hominibus contulit: quàm spectabilis viri D. Geruini Licentiati vtriusque Iuris, diligentiam & sedulitatem, tum in ponenda sua in MS. exemplaribus conquirendis opera, tum in excudendo opere tam pio & Ecclesiæ salutari. Tu itaque his fruere, Lector amice, nihil ambigens, quin eorum lectio non solum detrimentum nullum aut perniciem, sed ingentes potius & vberrimos tibi sit fructus allatura. Vale.

*F. Theodoricus Buscoducensis, fratrum
Dominicanorum intra Coloniā Prior
& Apostolicus Inquisitor.*

PIO

b 2 INDEX

INDEX COPIOSVS IN SEXTVM HVNC, DE SANCTORVM VITIS, RE- BVS GESTIS AC MARTYRIIS TOMVM, QVI RE- cens ex diuersis authoribus ac Bibliothecis collectus, duos menses Nouembrem ac Decembrem complectitur.

Restituantur suis locis in sequenti hoc Tomo sexto, numeri sequentes hi:
31. 216. 344. 596. 635. 708. 1100.

Aron religiosus monachus 377.a
Abagaro effigies Christi Edessam missa
663.a
abbas inuitus fit 198.b
abbas quidam more Apostoli manuali
operæ vacat 665.b
abbatis cuiusdam nefarii dolus 1156.a
abbatix sex ordinis Cisterciensis instituuntur in
Hybernia 106.b
abbatissæ immodica indignatio punitur 220.a &
seq.a
S. Abibi martyrium 360.b 371.b
abstinentia Afellæ mira 901.b
abstinentia S. Chrysologi & corporis mortificatio
768.b
abstinentiæ exemplū 70.a 221.a b 412.a 719.b 871.b
Accusationem legatorū regis Angliæ inaudita par-
tere spuit Pontifex 1159.a
accusatoris impij vltio 1157.b
in Achaia quantum effecerit S. Andreas 698.b
acharius Nouiomensis antistes 727.b
actiones hominum velut in trutina esse expenden-
das 28.a
SS. Acyndini, Pegasij, Anempodisti, Aphthonij &
Elpidiphori, martyrium 43.
Adam princeps Ambianensis, vt à Guermūdo Pin-
quiniaci Vicedomino captus, & à Godefrido de-
fensus & liberatus fit 212.a & seqq.
adelbero Palatinus Comes 514.a 515.a
S. Adelbertus secundus Pragensis episcopus 305.a
Breunouienfis Abbatix fundator, ibid.
adelheidis castri Cociaci vicecomitissa 202.a
adhegrinus miles strenuus, adiungit se ad S. Odo-
nem 459.a eiusdem breuis historia 468.a
adhortatio sancta B. Leonardi 124.a
adhortatio ad eleemosynam 739.b 743.a
adhortatio ad imitandos martyres 5.b
adolefcentis pium consilium 95.b
adolefcentis vita durissima 96.b
adolefcentes & pueros cum solitarijs habitare, pe-
riculosum 852.a
adolphus Coloniensis archiepif. 150.a cur depofi-
tus, ibid. restituitur frustra 150.b
adrianus Pontifex 188.a b 189.b
adrianus Traiano succedit 41.a eiusdem impietas,
ibid.
adulatores etiam improbè facta approbant 1025.a
in adulteram Dei vindicta 17.a 971.b
S. Aecaterinæ martyrium 624.
ægeas S. Andream interficit, moriturq; & ipse mala
 morte 699.a b
agidius Rhemenfis archiepiscopus 422.b
ægrotum verbo sanat S. Eligius 751.b
ægrotorum cura insignis 196.a
in æmulos insignis charitas 856.a
Afflictio corporis, animæ alimentum 78.a
de S. Agerico Virdunensi episcopo, Carmen Fortu-
nati 766.
S. Agapij certamen 517.b

Agilolphus Longobardorum rex 546.b
agilolphus archiepiscopi Coloniensis mors 164.a
S. Agilolphus episcopi Coloniensis translatio 804.a
agnus vt piscem à ceruorum discerpitione defendat
338.b
agricolaus Armeniæ præfectus 135.a
SS. Agricola & Vitalis martyrum historia 65.
agrigenum vrbs Siciliæ 562.b
agrigeni media pars episcopo donata 586.b
agrigeninorum seditio 572.b
Alachintus Anglorum rex 187.b
alba vrbs 1031.a
albensibus fidem Christianam S. Dalmatium præ-
dicasse 881.a
albertus archiepiscopus Moguntinus 454.a
albinus Flacci Alcuini, Caroli Magni præceptoris,
historia de S. Vuillibrordo Traiectensi episco-
po 138.b cum seqq.
S. Aldegundis abbatissæ primæ Malbodiensis vitæ
332.
aleidis comitissa Peronenfis 195.b
alerna vrbs 377.b
S. Alexandri episcopi & martyris vita 642.
alexandriam innumera hominum multitudo venit
demonibus sacrificatura 625.a
alexandrinus populus mirè celebrat Christi virtu-
tem 921.b
alexandrinorum quorundam martyrum sub De-
cio passorum martyrium 908.
alexius Rom. Cardinalis & Scotiæ legatus 356.a
alitiuus frater S. Eligij 734.b
altare Dominicum, diuina mensa appellatū 672.b
in altaribus exornandis mos Italicus 882.a
S. Alypij Cionitæ vita 632.
Amandus Alfatenfium episcopus 453.a
amandus Traiectensis episcopus 333.b
S. Amandi episcopi encomium 336.a obitus S. Alde-
gundi reuelatur 339.a
S. Amantij episcopi Rutenensis vita 83.
S. Amaranti martyrium 138.
ambianorum vrbs incendium vastat 222. a da-
mmumq; vrbs vt citò resarcitum 222.b
ambianensium seditio 219.b turris euertitur per epi-
scopum & Francorum regem, ibid.
in ambientes episcopatum 430.b
S. Ambrosius etiam martyris clauos & crucis lignū
colligit 66. a spiritu adest exequijs B. Martini
283.b
S. Ambrosij laus 453.b
amor carnalis res impudentissima 1078.b
amor Dei immensus erga nos 233.a
amor Dei cuius virtutis & naturæ fit 85.b
amoris diuini vis 479.b 1019.a
amor verus in quo situs fit 665.a
amphilochij cum Imperatore παρρησία 587.b
Anachoretis & solitudo quibus expetenda 69.a
anachoreta 38 annis nullum vidit hominem 849.b
S. Anastasij martyrium 1061.

anasta-

I N D E X.

anastafius archiepiscopus Hierosolymitanus 845.a
anastafius Imperator 864.a
anatolius episcopus Constantinopolitanus 943.b
anacolius pseudomonachus 267.b
ancilla falso alios accusans, diuinitis punitur 689.b
andaginum monasterium Vualcandus episcopus
construit 61.a eò vt trās lata S. Huberti ossa, ibid.
andreas Hungarorum rex 484.a
S. Andree Apostoli passio 696. laudatio per Chry-
sostomum 700. de eodem sermo 704.
S. Andream primum Christum prædicasse 702.b
S. Anempodisti martyrium 43. cum seqq.
angelus cui libet datus 744.a confirmat S. Cat hari-
nam 627.a item Christus 630.b
angelus martyrem in pœnis tuetur, & cibum præ-
bet 10.b vulneratum curat 266. a pœnitentem
consolatur 280. a in visu episcopum eligendum
designat 406.b
angeli in omnibus admonitio 19.a
angeli apparent 44.b 334.b 382.b 549.a martyres
consolantur 1052.b restitunt 927.a liberat 48.a
Sanctorum corpora ex vndis trahentes 14.a
angelorum cantus in templo 398.a
angelorum præsentia in Missæ sacrificio 25.b 293.b
angelica salutatio 2.a
angli à Deo castigati ob cædē archiepiscopi 1165.a b
angelorum episcopus primus Augustinus 288.b
S. Aniani episcopi Aurelianensis historia 417. 418.
animus degener & illiberalis 370. a inuictus 950.a
951. a 1063.a
animi salus morti corporis præferenda 70.b
animum & corpus quæ confirmant 244.b
anima defuncti appareet, oratq; vt alterius precibus
à pœna liberetur 499.a
animam in columbæ specie redditur 913.b ad cælum
deferri visa 81.a 88.a 145.b
animam S. Iohannis Euangelistæ esse receptam in cæ-
lum 1128.b esse meritis felicem 1130.b
ad animam mortui deducendam concurrere mar-
tyres 877.b
animæ lucrifactæ, authorem suum ad cælum mi-
grantem comitantur 339.a
S. Annæ matris D. Virginis preces pro impetranda
prole & votum 519.b
annæ monialis cuiusdam perpulchrum ad Imper.
Copronymum responsum 673.a
S. Annonis archiepiscopi Coloniensis, vita 785.
S. Annonis singulare studium & deuotio erga S. Se-
uerinum 811.b
annulo episcopi permulti curantur 416.b
antidij monasterium 69.b
antonius episcopus Afcalonitanus 872.a
SS. Antonij presbyteri, Zebinæ, Germani & Enna-
thæ virginis, martyrium 369.
Aphrodisius monachus maximi roboris 861.a
Apocalypsim esse à S. Iohanne conscriptam 1128.a
apollonij martyrium 1000. 1012.
in apostatam monachum 842.b
apostoli omnes vnus potestatis, sed non officij si-
ue ordinis 702.a
apostoli quid in mundo præstiterint 701.a
apostolorum & discipulorū Christi labores 628.b
apostolos cur simplices piscatores Christus elegerit
703.a
apostolos esse imitandos 704.a
apostolica sedes sancta 118.b
S. Aphthonij martyrium 46.b
de apro miri quid 465.a
aprunculus episcopus Aruernorum 323.a
Aqua precibus impetratur 846.b de saxo 532.b
aqua in vinum diuinitis mutatur 329.a 338.b 378.a
693.b 16. a item in balsami liquorem, ibid.
aquæ baptismi consecratio 1137.b
aquæ benedictæ vis 108.b 109.b 117.a 144.b 323.b
331.b 415.a 750.b
aquæ benedictæ quantum tribuerit S. Hubertus epi-
scopus 57.a
aqua benedicta S. Malachias sanat filium regis Sco-
tiæ 106.b
aqua benedicta & crucis signo pellitur hydrops
808.a
aqua benedicta abigitur dæmon 828.b
Arabes Cretam obtinent 245.a
S. Arbogastus fit episcopus Argentinæ 147.a
arbori ariditas indicitur 751.a
arcadius Biturigæ vrbs episcopus d. 31.a
archiepiscopi Hyberniæ autoritas 101.a
arduenna ad Christum conuertitur 52.b
S. Arethæ martyrium 242.a
arethæ, archiepiscopi Cæsarensis, oratio de SS. mar-
tyribus Samona, Guria & Abibo 366.
arietes vt ecclesiæ Prælatos significant 164.a
SS. Aris, Promi & Eliæ martyrium 1016.
armentius electus Turonenfis episcopus 322.a
arnoldus Comes de Altena 154.b
arnulphus Metensium episcopus 333.b
arnulphus Vuormatiensis episcopus 823.b
arrius excommunicatur 622. a eiusdem malus do-
lus, ibid. error ab ipso Christo descriptus 623.a
arrii blasphemia 623.a fautores 964.a
arriani, Nestoriani & Origenistæ multi 875.b
arriani victi 965.b
arrianorum sequitria 447.b arrogancia 451.a
arriani martyrium 1014. cum seqq.
arsenij cuiusdam calumnia 874.a
articuli sex constitutionis iniquæ, Thomæ Cātuar.
à rege propositi 1156.b
Ascle & Leonidis martyrium 1009.b
S. Asella benedicta in matris vtero, & decennis Do-
mino consecrata 901.b
S. Asella virginis vita 901.
Assisina ciuitas 1173.a
asterius Genuenfis episcopus 771.a
Athanafius Imperator 121.b
athanasij episcopi Alexandrini libellus de passione
imaginis Christi in Beryto crucifixæ 237.
S. Athanasij de mortuis sententia 26.a
athanasia femina nobilis ad imitationem S. Matro-
næ se componit, suasq; facultates ei tradit 86.b
atrebatum 995.a
attila Hunnorum rex nititur Aureliam expugnare
417. b 418.a
Auaritiæ malum quantum 235.b
auari merces infernus 26.b
audax facinus 250.b
audoeni Rothomagensis præsulis de vita S. Eligij
709.a
S. Audomarus Taruancensis episcopus 995.b
autianus 276. b 277.b
augusti edicto descriptio orbis instituta cur fuerit
necessaria 1058.b
augustoduni hereticus ferit zizania 724.b
aurelij Imp. edictum in Christianos 9.a
aurum in pauperes conferendum diuinitis datur
722.a 761.b
austeritas admiranda S. Stephani Innioris 671.b
austriaca 310.b
autbertus Cameracensium episcopus 333. b 335.a
S. Auberti Cameracensis episcopi vita 989.
auxentius mons monasticæ vitæ gymnasium 664.a
S. Auxentij martyrium 975.
auxilio humano deficiente, diuinum adest 206.a
b 3 BAbin-

Babinbergensis schola 784. b
 balana in mari tanquam insula sacrifican-
 ti subternitur 376. b
 balbus loquendi bene facultatem obti-
 net 79. a
 baldricus futurus episcopus Traiecten. prædicatur
 695. a
 balduinus Flandriæ Comes, cur dictus sit Ferreus
 132. b multis castris Flandriam munit, ibid.
 baptismus à quibus conferendus 91. a
 baptismus sanguinis 629. a
 baptismus S. spiritus 1137. b
 baptisæ Domini caput ubi feruetur 126. a
 baptizandi ieiunio & catechismo de more S. Eccle-
 siæ præparari 1177. b 1187. a
 baptizatur mirè martyr Philemon 1011. a
 baptizatis iam, Eucharistia conferitur 32. a
 S. Barbarianus 767. b
 S. Barbaræ virginis & martyris vita 774. 779. eius
 intercessio quid præstet 773. a
 S. Barbara magno miraculo mortem euadit 775. a
 eiusdem constantia 775. b
 barbaros vt tractat S. Eligius 731. b
 hardo Moguntinus archiepiscopus 823. b
 de S. Barlaam martyre homilia B. Basilij Magni 479
 basilica Constantiniana à Constantino ædificata,
 omnium ecclesiarum orbis prima 294. b
 basilica in honorem S. Anyfiæ extructa 1172. a
 basiliscus arripit imperium, de Christo malè senti-
 ens 954. b
 basilisco pulso, Zeno redit ad imperium 957. b
 S. Basilij constitutiones 1023. b
 bassiani abbatis visio 179. b eiusdem collatio cum
 S. Matrona, quæ femina inter monachos depræ-
 hensâ fuit 179. b
 bathildis reginæ reuerentia & luctus erga corpus
 S. Eligij 756. b 757. a 758. a
 beatitudo iustorum post hanc vitam 747. a
 beatitudo Sanctorum perfecta erit, assumpto cor-
 pore 513. b
 beatitudines Euangelicæ in Christo ostenduntur 6. b
 beatitudinum octo Euangelicarum explicatio 7. a b
 concatenatio 7. b & cū oratione Dominica con-
 iunctio 8. a
 beatæ authoritas 773. a
 bellum inter Robertum Peronensem, Odonè Na-
 murcensem, & Clarenbaldum Vendoiensem
 197. a
 belli detestatio 858. b
 in bello præsidium Christianis S. Sabinus 1173. a
 bella intestina Ecclesiæ magis nociua quam exter-
 na 667. a
 benchor insigne monasterium instauratur 98. b pri-
 mus eius pater Congellus, ibid. à piratis destru-
 ctum 99. a à S. Malachia restauratum, ibid.
 benchor monasterio vt præfuit S. Malachias 99. b
 benedictionis vis 463. b 542. b 870. a
 benedicit S. Stephano Germanus adhuc in vtero
 latenti 661. b
 beneficia plura S. Edmundus respuit 412. b
 benignitas Basilij in pauperes 29. a S. Lepoldi in
 poenitentes 389. a Thomæ Cantuariensis in pau-
 peres 1154. b 1155. b
 benignitate Dei sola quinam salutè acceperint 24. b
 S. Benigni presbyteri martyrium 9.
 benno episcopus Osnaburgensis 809. a
 beornradus S. Vuillibrordi successor 139. b
 bergas castrum constructio 132. b
 B. Bernardus S. Malachiæ charissimus 94. b
 B. Bernardi abbatis Claraualensis de vita S. Mala-
 chiæ episcopi Hybernici 93. sermo de eodè Ma-
 lachia 119.

S. Bertinus 128. a
 S. Beruuardi episcopi Hildesienfis sine Hildesemen-
 sis vita 514.
 berytus ciuitas 237. b
 bestijs imperatur 278. b 281. b 1007. a
 bestijs obiectus martyr blandissimè ab eis accipitur
 1007. a
 bestias & ignes S. Alexander superat 642. b
 in bestias, sanctorum auctoritas quanta 957. a
 beunous vir sanctissimus 62. b 63. b 64. a
 Biblia sacra vt veneratus S. Edmundus 411. b
 S. Bilhildis viduæ & sanctimonialis vita 659.
 S. Birini episcopi Dorcestriensis & confessoris vita
 771.
 bituriga à quo verbum salutis primùm acceperit,
 & à quo ecclesia Bituricensis instituta 225. b
 S. Blasius episcopus Sebastenorum 985. b 986. b
 blasphemus in sanctum Annonem punitur diuini-
 tûs 836. b 838. a
 Bobiense cœnobium conditur 546. b
 bona corporalia quæ 149. b
 boni grauitis hic cur persapè affligantur 1046. b
 S. Bonifacius B. Lebuini prædicationis socius 317. b
 S. Bonifacius præfuit ecclesiæ Moguntinæ 449. a
 S. Bonifacij, Germanorum apostoli, breuis historia
 310. a
 S. Bonifacij martyrij locus 187. b
 bonofus Treuicorum episcopus 453. a
 boppo Treuicensis archiepiscopus 823. b
 bos æneus ad sumendū supplicium destinatus 42. a
 Bremæ elegantissimum templum constructum 188. b
 bremensis ecclesia erigitur 189. a
 bremensis ecclesiæ privilegium à Carolo donatum
 189. b eiusdem diocesis limites 190. a
 breunouensium quinque fratrum vita & martyri-
 um 306.
 S. Brictij episcopi Turonenfis & cōfessoris vita 321.
 brictij conuicia in S. Martinum 280. b
 britannia à Saxonibus & c. occupatur 507. a
 britanniæ descriptio 307. a
 brunechildis infelicitissima regina 727. b
 bruno archiepiscopus Colonienfis 149. b 150. a 151. a
 bruschæ fluij origo 147. a
 Bucco Halberstadenfis episcopus 817. a
 bulgari cædunt Roman. exercitum 68. b
C Adocus Alani regis filius, vt virginem
 ob negatum concubitu interemerit,
 & ob eam causam diuinitus punitus
 fit 61. a b.
 SS. Cæciliæ, Valeriani, Tiburtij & Maxi-
 mi, vita ac martyrium 547.
 cæciliæ eximia virtus & constantia 556. a 557. a
 cæci videt 64. b 129. b 133. a b 168. b 169. a 172. b 175. b
 181. b 379. b 382. b 383. a 406. a 413. a 442. a 505. a b
 541. a 606. b 609. b 651. a 679. a 910. b 999. b 1172. b
 cæci & claudi, cæli ianitores 466. a
 cælestis gaudij insinuatio 6. b
 à cælestibus dilationem S. Anyfiam doluisse 1169. a
 cælum obfcuratum esse tempore mortis S. Stephani
 Iunioris 688. b
 cæli regio qualis 900. a
 in cælorum regno nulla corporalis passio 745. b
 S. Cæsarij diaconi martyrium 12.
 S. Cæsarij brachium Coloniam adfertur 802.
 cæsarij monachi Vallis S. Petri historia, de Engel-
 berto archiepiscopo Colonienfi 148.
 calix ingentis precij 154. a
 S. Callinici martyrium 1000. 1008.
 callisti apostatæ nefaria vox 679. a
 caluinarum nostris temporis præcursores 294. b
 caluinarum nostrorum præcursores Iconoma-
 chi 668. a

calu-

calumniæ aduersus S. Stephanum Iuniozem stru-
 ctæ 672. a
 calumniatoris pœna 952. b
 in calumniatorè episcopi diuina vltio 579. b 584. b
 itèm, in martyrem, diuina vltio 176. a
 campana sonus miraculosè præreptus 750. b
 cancro laborans, vi aquæ benedictæ sanatur, 117. a
 canes ferocissimi diuinitus mansuefacti 10. b
 canonici seculares mutantur in regulares 347. b
 canonicorum regularium institutū Thomas Can-
 tuariensis amplexus 1154. b
 canonicarum precum diligens obseruator S. Hugo
 episcopus 436. b
 capillorum S. Eligij miraculum 763. b
 capitalia crimina quantum vitare debeamus 742. a
 captiuo miro modo liberati 82. b 735. a
 captiuos liberandi singularis virtus S. Leonardi
 125. a 126. a b itèm, S. Eligij 713. a
 caput præcisum loquitur 511. b
 carcer diuinitus apertus 538. b
 carcer diuinitus martyri patescit 1003. b
 in carcere innocēs cælesti lumine & visitatione con-
 firmatur 578. a 580. a
 carlomanus rex quæ munera offerat S. Huberto
 60. b
 carlomanus fit monachus 310. b 400. b
 carnifex per intercessionem episcopi miserè perit
 353. a
 caro vt maceranda 706. b
 carnem vt domuerit S. Eligius 711. a
 in carne præter carnè viuere, Angelicum esse 384. b
 carolus Francorum Dux 145. a
 carolus Francorum rex 188. a 189. a
 carolus Martellus multas gentes domat, Frisiamq;
 imperio adijcit 142. b
 caroli Magni laus 60. b
 carthusia Vniuersitatis in Anglia 428. b 429. a
 carthusianorum instituta 216. b
 castitas inter coniuges 88. a
 castitatis professio 792. a
 castitatis exemplum 223. b
 vt castitatis votum nuncuparit coram imagine D.
 Virginis S. Edmundus 409. a
 castus episcopus, ab obiecto incontinentiæ crimine,
 miraculosè se purgat 321. b
 S. Cæstorij martyrium 176.
 Celsus archiepiscopus 101. a
 cera furto è Sancti cumulo ablata, in lapidem muta-
 ta 397. a
 cereus ad sepulcrum martyris diuinitus accensus
 138. b
 cerei ad sepulcra defunctorum accensi 26. a b
 cereorum oblatio ad sepulcra 11. a 170. b itèm, ad
 locum martyrij 174. b 175. a
 cereorum ardentium vsus 11. a
 Chæremonis Episcopi cum vxore ob persecutio-
 nem fuga 909. a
 charitas mater virtutum 1126. b
 charitas in proximum quàm fit Deo grata 25. b
 charitas S. Iohannis Euangelistæ in proximū quan-
 ta 1125. a
 charitas proximi in S. Stephano quanta 1093. b
 charitas vincit morbi vim 798. b
 charitas & mutua consensio martyrum 5. b
 charitatis vis 4. b præstantia 444. a
 charitatis erga proximum, exemplū insigne 260. b
 charitatem commendasse S. Ebrulphum fratribus
 1168. b
 chersonæ exulatus S. Martinus Papa mittitur 300. b
 childbertus Francorum rex 19. b
 childericus rex depositus, ac tonsus 400. b
 childerici contentio cum Aquensi ecclesiâ 320. b

christmate S. Syluestrum vnxisse Constantinum, &
 baptizasse Romæ 1178. a
 christnatus mons Baiocensis regionis 20. b 21. a
 Christus cur ita natus & passus 628. b 697. b
 christus cur in mundum venerit 702. b
 christus nauat sub specie apprensus 377. a
 christus apparet consolaturq; 503. a apparet mar-
 tyri 616. a 781. b & eum confortat 231. a à tormen-
 tis liberat 44. a sanat 920. b
 christus crucifixus apparet 90. a itèm sacrificanti
 439. a
 christus inter cornua cerui apprensus loquitur 62. a
 itèm oranti apparet, mortemq; indicat 64. b
 christus futuras tentationes prædicat 32. b itèm,
 prosperitatem & martyrium, ibid.
 christus in iudicio ostēdet peccatoribus clauorum
 vestigia 746. b
 christus martyrum fortitudo & tolerantia 3. b
 christus viti comparatur 658. a
 christus vt primogenitus Virginis perpetuè 1060. b
 christi doctrina longè diuersa à philosophica 918. b
 christi mors, spontanea 197. a
 christi triumphus, martyrum palma 65. a
 christi nomine inuocato & signo Crucis impresso,
 vulnus sanatur 194. b
 christo seruire, summa dignitas 65. b sine culpa ser-
 uire, nobilitatis insigne 15. b
 christum rediuuuum cur Thomas videre voluerit
 1039. a
 christum Thomæ Cantuariensis apparuisse 1161. a
 christum sequitur & parentem relicurus, egre-
 giè sibi consulit 136. a
 in christo quæ humilia videntur, nō sunt paruipen-
 denda 1057. b
 in christo quomodo manendum 6. b
 christi multi 701. b
 christianus verus qualis esse debeat 432. b
 christiani cur facti simus 736. b qui boni & veri,
 ibid. & 737. a
 christiani boni quid agant 984. b
 christiani olim Nazaræi dicti 657. b
 christianorum ob Iconomachos dissensio 81. b
 christianorum quorundam insignis libertas & for-
 titudo 369. b
 christianorum antiqua deuotio in excipiendis reli-
 quijs 58. a
 christianis quanam interdicta sub Diocletiano
 368. a
 christianos primùm discipulos esse vocatos 1190. b
 christianum nomen cui proficit 736. b
 chrysofij senatoris pietas 137. b
 S. Chrysofonus S. Anastasiæ catechista 1061. a in
 carcerem à Diocletiano coniectus 1061. b capite
 cæditur 1062. b
 D. Chrysofomi de elemosynis & oblationibus p
 defunctis faciendis sententia 27. a b
 chrysofomi lucubrationibus S. Stephanus Iunior
 deletatur 662. a
 Cibus animæ 741. b
 cibus & potus diuinitus præbentur 182. b
 ante cibum orandi occasus benedicendi exemplum
 56. b
 cilicium S. Cæciliæ 547. b
 cilicium S. Eligij 714. b
 cilicium S. Maximi 651. a
 cilicium S. Elisabeth filix Hungariæ regis 488. b
 cilicium in ignem coniectum, non consumitur
 413. b
 cilicium Thomæ Cantuariensis 1165. a
 cilicij vsus, cineris aspersio & oratio, vsitata præ-
 sidia S. Martino 271. b 277. b 282. a
 cilicij nouum genus 410. a

b 4

cilicium

cilicina vestis toti corpori admota 347. b 407. b
 Clarabaldus Syluancensium episcopus 224. b
 claruallus D. Bernardi 117. b
 clarus adolefcens nobilissimus, fit monachus sanctus. 267. b
 claudus sanatur 110. a 721. a 957. b
 claudij in matrem cedes 12. a
 SS. Claudij, Nicostrati, Symphoriani, Castorij & Simplicij, itemq; quatuor Coronatorum, martyrium 177. b
 clemens episcopus Bellouacensis 764. b
 S. Clementis Papae & martyris vita 557. eiusdem miracula 559. b cum seqq.
 cleri officia 450. a
 cleri vitam vt deploret D. Bernardus 94. a
 clerum, ne comiteretur S. Martinum in exilium relegandum, Calio pas rytannus impedit 295. b
 clerici vnde sic dicti 358. b
 clerici impuri vt à B. Godefrido castigentur 206. a
 clericorum, ordinem suum relinquentium, quantum periculum 154. b
 clericorum tonsura 568. b
 clerici incontinentes, Romam abfoluendi ab archiepiscopo missi 351. b
 clericis quae vitanda 358. b
 in clericis tonsurae comae quid significent 359. b
 clitophon à propria vxore ad fidem conuersus 89. b
 clodoueus rex in Christum credit 121. b
 clubiorum monasterium 77. b
 cluniacense monasterium 464. b
 clotarius Francorum rex 710. a 712. a
 in cœmeterio benedicto miracula 107. a
 coenobium S. Vuinoci 127. a eius reparatio 131. b
 S. Coënginus 344. a b
 cogitationi turpi vt occurrendum 739. a
 cogitationes à S. Iohannicio diuinitus cognitae 82. a
 cognatus episcopus Edefforum 356. b
 cognati Thomae Cantuariensis male multati 1159. b
 colloquia secularium denitanda 1139. b
 coloniae cereuisia coqui inhihetur 153. b Xenodochium conditur 788. b
 coloniae multae antiquae structurae 815. a casti trecenti sexaginta Mauri martyres, ibid.
 coloniae monasterium ad Gradus Mariae ardet, item S. Petri 304. b
 coloniam Imperator venit 821. a vt corpus Engelberti archiepiscopi Colonienfis perlatum 160. b
 colonienfis Ecclesiae opes augentur 151. b & vnde 786. a
 colonienfis episcopus multa perfert in cœdia 150. a
 colonienfes nundinae 798. a
 colonienfium fides & deuotio 832. a erga episcopum suum seditio 817. b cum seqq. vltatio 800. a
 columba in custodiam alimentum adfert 630. b
 columba ad designatum episcopum aduolat 574. b 576. a
 colubae specie captiuo apparet S. Leonardus, eumq; liberat 126. b
 S. Columbanus & eius monasterium Luxouiese 99. a
 S. Columbanus Abbatis vita 527. b
 S. Columbanus patria 528. a visio dum in vtero gestaretur 528. a recessus è patria 529. b eremus 531. a monasteria constructa 533. a 546. b negocium cum Theodorico rege 537. b cum seqq. vt Luxouio bis pulsus 538. b 539. b vt ad Clotarium regem peruenerit 543. a item Regem Theodericum 543. b item Longobardorum regem Agilolphum 546. b mors eiusdem 547. a miracula. Vide à nu. 531. b totam historiam.
 columbariense monasterium à quo conditum 482. b
 in columna perpetuo stat S. Alypius 637. a
 comes fractis cruribus rotæ imponitur 105. b 166. a

in comitijs ostenditur casus martyr 162. a
 communitio mala quantum noceat 279. b 280. a
 ad communionem sacram vt accedendum 1036. b
 comogellus abbas monasterij Benchor 529. b
 de conceptione B. Mariae virginis 903. a
 concilium Aquisgranense 61. b Aurelianense 724. b
 concilium Bellouacense 217. a
 concilium Chalcedonense 768. b
 concilium Colonienfe 453. a
 concilium Leodiense 162. b
 concilium Martini Papae 723. b
 concilium Moguntinum 162. a
 concilium Nicenum conuocatur 892. a 964. a
 concilium Nemaufenfe 275. b V. Oecumenicum 571. b 880. a
 concilium Rhemenfe 202. a 218. a
 concilium Romanum 150 episcoporum 292. b 583. a
 concilium sanctum vt vocetur iniquorum conuenticulum, non permitendum 677. b
 concilium Trecentum 203. b
 concilium Viennense 216. a
 concilia in sanctis templis celebranda esse 678. a
 conciliorum authoritas 663. a
 concionatoris boni exemplum 735. b
 concordia in religione qualis admittenda 1029. b
 confessio vitiosa quorum fit 705. b
 confessio qui facienda 706. a eam in obedientia 707. a
 confessio peccatorum ab ineunte aetate cum multis lachrymis à Colonienfi Archiepiscopo habita 156. a
 confessio peccatorum quam fit salutifera 1050. a
 confessio quod duplex 707. b
 confessionis & penitentiae vis 111. b
 confessores qui dicti 368. b
 confessionem ab adolescentia, peragit S. Eligius 710. b
 confessio pcena grauis à Pontifice imposta 88. a
 confessorius qualis esse debeat 707. a
 connereth 100. a destructa à quo 100. b
 conon Cardinalis, legatus Papae 217. a
 conradus Portuenfis episcopus & in Alemannia legatus 153. a 162. a
 conradus Saltzburgenfis Episcopus 385. b
 conradus Tremoniae comes 157. b
 conradi Marpurgenfis laus 487. a
 conscientiae vermis mordet cor Pauli Patriarchae Constantinop. 299. a
 consilium cruentum sacerdotum gentiliu detestabile Constantinum 1176. b
 consilij effectus 8. a
 consortium flagitiosorum vt exhorruit B. Godefridus 221. a
 constans Imperator à Paulo episc. Constantinop. corrumpitur 292. a
 constans responsio in superstitiosum Frisonum regem 142. a
 constans vox martyris 781. b
 constatia S. Agapij 518. a Dioscori adolefcētis 908. b
 S. Iacobi in tormentis 658. a S. Martini episcopi à latronibus capti 261. b S. Martini Papae 300. a
 Thomae Cantuariensis 1156. b
 constantia & immutabilitas S. Stephani 1092. a
 constantia martyrum blanditijs & minis testata 43. a 45. b 46. a 48. b
 constantiae insignis exempla 18. b 41. a 183. b 615. a
 constantinopolitanae ciuitatis encomium 653. a incendium 949. b
 constantinus Copronymus magis quam Leo eius pater in sacras sauit imagines 667. b creat episcopum tyrannica potestate sibi similem 668. a
 templum Dei genitricis imaginibus denudat, & sanctorum reliquijs 670. a quid doli molitur, vt S.

† S. Stephanum morte afficiat 674. a aulicos omnes imberbes esse voluit 674. b vatis famam affectat 675. a b depiçiones Conciliorum eradici iubet 686. a perstringitur 1022. a
 constantini Copronymi iniquissima dissimulatio 675. a disputatio cum Stephano Iuniore 681. a impius conatus in S. Stephano peruertendo 671. a crudele edictum 686. a impietas quanta 688. b
 constantini Nicomedienfis Episcopi impudens facinus 677. a
 constantinus episcopus Constantiae 241. a
 constantinus Imperator 891. b 895. b 966. a
 constantinus Magnus à S. Syluestro conuersus 1173. b
 catechumenus factus 1177. b baptizatus 1178. a
 constantini Magni encomium 253. b decretum 1178. b
 constantinus Irenes filius, vxore repudiata, moechus factus 1025. a eius adulterinū imperiū sublatum 1026. a
 consuetudinis bonae vis 408. b
 consuli à S. Iohannicio imperatur, ne facile irascatur 78. b
 ad contactum sepulcri S. sanitas confertur 503. b
 in cōtemplatione ecclesiam saepe patitur S. Elisabeth 502. b
 contemptus rerum labentium 973. a etiam rerum necessariorum 147. b
 continentia coniugalibus quae 385. a
 contractus restituitur 175. b 609. b 720. b
 eontraria curanda contrarijs 741. a
 contumelia maxima & opprobrio S. Martinus afficitur 298. a b
 contumeliosus diuinitus punitur 144. a absoluitur ab eodem, in quem contumeliosus fuit, miraculose 144. b
 conuentus Rhemenfis 207. a
 conuentus Saxonum 312. a b
 conuicia facientes repentina mors 143. a
 conuiciantes vt moderatè ferat S. Godefridus 197. b
 conuiuas quos suae mensae adhibuerit S. Elisabeth Hungariae regis filia 497. b
 conuicia precibus inchoanda & finienda 305. a
 conuicijs cur S. Maxellendis interesse noluerit 325. b
 corcagia Hybernica ciuitas 110. a
 cornelius Rom. episcopus 982. a 1082. b
 SS. Quatuor Coronatorum martyrium 176. b
 cor mundum quis habeat 7. b
 cordis munditia vnde descendat 8. a
 corpus à putredinis vitio seruatum 226. a
 corpus Christi in altari ponitur 1035. b
 corpus Domini verum per verba Dominica expone efficit 1128. b
 corpus S. Iudoci mansisse incorruptum 60 annis post mortem 999. b
 corpus suum Thomam Cantuar. duriter accepisse 1160. b
 corpus mortuum post multos annos integrum conuenitur 59. b 61. b 395. a
 corpus exanime sanguinem emittit, locoq; moueri non potest 756. b
 corpus exanime vt suauissimos spiraret odores 604. b 616. b
 corporis exanimis miraculum 760. a
 corporis dona rara 149. b mira castigatio S. Edmudi 410. a
 corporis inuenti admirabilis forma 619. cum seqq.
 corporis sui rigidus dormitor S. Trudo 603. a b
 corporis mortui mira gratia 416. a b
 vt corpus suum quotidie virgis cadat S. Lambertus archiep. Dublinensis 348. a
 corpus in singulis partibus procreatori suo patientiam & tolerantiam debere 228. a
 corpora Moyfi & Iohannis Dominum abscondisse

1129. b
 corpora Sanctorum, thesaurus preciosus 227. a
 corui obedientia 535. b
 Creatus episcopus oneratum potius quam honoratum se sentit 17. a
 ex creaturis quid colligendum 737. b
 credere Deo, Deum, & in Deum, quid 707. b
 credentes in Christum, patrimonia sua S. Vuilfrido offerunt 142. b
 crescens episcopus Moguntinus 448. b 454. a
 cretenfes decem martyres 1044. b
 cruciatus durissimi SS. martyrum 358. a b 371. a
 crux Christi omnibus Christianis gloriatio 1070. b
 crux, nobilissimum martyrij genus 702. a
 crux olim iudicij Romani proprium supplicium 1059. a
 crux, rete apostolicum 700. b potentissimum signum 835. b semper in fronte ferenda, &c. 738. b
 crux in marmore à S. Barbara miraculose sculpta 780. a
 crucis Christi inuentio 1187. b
 crucis ad vias publicas olim positae consuetudo 241. b
 crucis signo femunit S. Alexander moriturus 643. a
 crucis signo se signandi, Christianorum laudabilis vsus 1172. a
 crucis signo totum corpus suum S. Anyfiam confignasse 1172. a
 crucis mysterium 697. a
 crucis reliquiarum latro ad agros 53. b
 crucis signum vt daemones formident 9. a
 crucis signum in aere conspicitur 795. a
 crucis efficacia 10. a 67. b 71. b 74. b 76. b 196. b 264. a 413. b 417. b 482. a b 617. b 739. b 768. a 863. b 873. a 911. a 912. a 998. b 1171. a
 crucis signo ars munitur 176. b caecus curatur 617. a 722. a surda & caeca sanatur 771. b vas frangitur 617. b
 crucis signo & precibus ingens incendium extinguitur 54. a curatur daemonicus 680. a
 crucis signo patratum insigne miraculum 840. b
 crucis signum in vestibus hominum cernitur diuinitus inscriptum 1017. b
 crucis signo semunit S. Matrona aduersus daemones 182. a
 crucem accipere cupientem reuocans, diuinitus punitur 413. a
 ad crucem vt properet S. Andreas 699. a
 tres cruces apparent 959. b
 crucifixi effigies in cornibus cerui 31. a
 crucifixi imagine conspicit, vt mire compuncta fit S. Elisabeth 488. a
 crucifigitur S. Agricola 65. b
 crus emortuum reuiuiscit 175. b
 cultus cuiusdam eremita 70. a
 cultus daemorum maxime feruet sub Diocletiano 975. b
 S. Cuniberti episcopi Colonienfis & confessoris vita 301. b
 cura S. Martini de salute ouium 300. b
 curationis mirabile genus 1189. a
 curatorum à S. Trudone ingens numerus 609. b
 S. Cuthberti corpus integrum 506. b
 de Cygno rarum quid 430. b
 cypri magna calamitas 961. a
 cyrus Alexandrinus episcopus 592. a
 Adilo episcopus Cameracensis 996. a
 Daemon cur homines ad infernum precipitare ita contendat 339. b
 daemon crucis signo profligatur 648. b
 daemon humana specie apprensus 261. b
 tentat 182. a procaeter minatur 182. b homines in ru-

lupis præcipitium transfert 460.a
 dæmon, malefica bestia 444.a inceptor seditionis
 818.a
 dæmonis malitia 445.a 338.b 339.b 99.b nequitia
 108.b fraus 897.b inuidia 424.b procax petu-
 lantia 353.b
 dæmonis in monachi specie apparentis nequissima
 malignitas 210.a
 dæmonis machinationes aduersus Ecclesiā 1178.b
 dæmonis quandoquæ vera responsio 163.b
 dæmonis imprecatio quantum noceat 504.a
 dæmoni, si pœniteret, misericordiam Dei non de-
 futuram 267.a
 dæmonem vt eiciat S. Laurentius archiepiscopus
 353.b
 dæmones abiguntur 82.a 580.b 943.b infestant S.
 Sabam 841.b
 dæmones animarum interemptores 43.b
 dæmones vt egregiè contemnantur & vincantur
 637.a
 dæmonum fallacia 265.b 268.a studia 281.b præsti-
 giæ 649.a nequitia 649.b procacitas 75.b fuga è
 loco virtute S. Iohannicij, ibid.
 dæmonum pfallentium voces 182.a
 dæmones hominibus semper infidari 57.a
 in dæmones magna vis B. Eligij 751.b
 dæmoniaci liberantur 53.b 379.a 438.b 466.a 482.a
 504.a 540.b 542.b 641.b 679.b 680.a 373.a 750.b
 dagobertus Francie rex 302.a 333.b 990.b 997.b
 dagoberti regis laus 302.b 303.a 716.a
 dagobertus, Dux Francorum orientalium, Mogun-
 tinos affligit, vastatq; Treuiros 447.b
 S. Dalmatius ecclesiæ Papiensis olim Antistes 880.b
 multa pro Christo patitur aduersa 881.b
 S. Dalmatium permultos in Italia, Germania & Gal-
 lia finibus conuertisse 880.b
 S. Dalmatius Ticinensis episcopus 1031.a
 damascenus Iconomachorum sectam damnat 669.b
 damnatorum fletus horribilis 29.b
 dani Christianis infesti, crudeliter Britanniam de-
 depopulantur 508.a plexi anathemate pereunt
 694.b
 S. Danielis Stylitæ vita 937.
 dauentria 314.b
 Decius Cretæ proconsul à Decio Imperat. confi-
 tutus 1044.a
 decij & Valeriani impium decretum 613.b
 decij persecutio 908.a 1001.a 1041.b 1043.a 1044.a
 decimæ dandæ 740.a
 dedecus honestis hominibus calamitate quatuor gra-
 uis 33.a
 dedicatio templi per visionem indicatur 351.a
 dedicatur ecclesiæ admodum reuerenter 55.b
 deficientium ignominia 3.b
 defuncti miraculum 119.a
 defunctorum memoriam peragere in Missa, tradi-
 tio Apostolica 22.a 26.b
 defunctorum suffragia 118.a memoria iam olim ce-
 lebrata 568.b
 defunctorum omnium dies solennis 116.b
 defunctis Missæ, anniuersariæ exequiæ, orationes,
 & cæteræ virtutes profunt 22.b 23.ab 24.a
 pro defunctis Missæ & orationes qd conferant 98.b
 pro defunctis infidelibus non esse orandum 22.b
 defunctos duos reuixisse 1167.b
 deiferus vir sanctus 64.a
 deipara virgo præ cæteris plena grãtia 1091.b
 deliciarum contemptus magnus 199.a
 dentium immanis dolor ad oblationem mandibu-
 læ cereæ sopitus 169.b item, ad inuocationem S.
 Engelberti 172.b 175.b
 deodatus Matafensis vrbis episcopus 727.b
 deploratio sui temporis B. Bernardi 93.b 94.a
 dermitij regis odium in Lageniæ dominum 343.b
 desiderij vis 39.b cum seq.
 desiderij in Deum efficacia 76.
 desiderio magno Christi aruisse S. Anyssiam 1170.b
 desiderius Viennensis episcopus quid passus 544.b
 desperatio omnibus peccatis deterior 742.a
 in detractorem Sanctorum historiæ 213.b
 detracti mœstum animū Angelus consolatur 549.a
 deuotio antiquorum erga sanctas reliquias 641.b
 deus bonum velle, incipere, & perficere elargitur
 404.a
 deus cur factus sit homo 1183.b item cur à diabolo
 tentatus, ibid. cur per natiuitatem de celo descen-
 derit 1187.b
 deus difficilis ad irascendum, facilis ad miserandum
 286.a
 deus iniuriarum immemor semper recipit pœni-
 tentes 286.b
 deus spretus, spernentem non deserit 390.a
 deus quàm in Sanctis suis mirabilis 62.a 108.b 111.b
 deus quantam suorum curam habeat 117.a 542.a
 543.a 545.a
 dei summa benignitas 73.b 446.a
 ad dei cognitionem vt peruenerit S. Barbara 774.a
 deo feruire, regnare 704.a
 deo vt ubique animo intentus S. Hugo episcopus
 437.a
 deum ex virgine esse natum 1181.a
 deum non diligere, valde impium 748.a
 deum nunquam obliuisci suorum 26.b
 deum parere: & virginem, stupendum planè & ad-
 mirandum 1126.a
 deum hominem factum, maximum omnium mira-
 culum 1035.a
 deum opera de intentione pensare 119.b
 deorum ora clauduntur S. Saturnini præsentia 690.b
 de dijs, Socratis sententia 1062.b
 deuotio priscorum Christianorum 619.b
 deuotio maior in re difficili comprobatur 15.a
 Diabolus quàm exatè obseruet actus nostros 461.b
 diabolus quando non valet per se, tunc per homi-
 nes aduersum nos bella excitat 1000.b
 diaboli machinationes aduersus S. Anyssiam 1171.b
 diaconij gradus coacto S. Malachia inicitur 96.b
 diaconi cuiusdam pia exercitia 481.b
 dicendi libertas egregia Eustratij in iudicem 976.b
 item Thyrsi 1002.a item D. Catharina in Imp.
 Maxentium 625.b
 dies in noctem precibus conuertitur 102.a
 dies Cinerum 218.b
 dies Dominicus & solennitates Sanctorum cele-
 brandæ 737.b
 dies extremi iudicij terribilis 285.b
 dies Rogationum 728.a vt celebrarit S. Elisabetha
 492.a
 dies solennis S. Martini Episcopi 284.a
 diei Dominicæ institutio 1175.a
 sub dio viuunt S. Iohannicij 69.b 74.b item S. Aly-
 pius 637.b
 diocletianus & Maximianus Imp. impij 135.a 242.a
 367.b cur se imperio abdicarint 915.a
 diocletiani interitus 659.b
 de SS. Dionysia, Dacia, Leontia, itemq; Terrio,
 Bonifacio, & alijs quibusdam, ex S. Victore epi-
 scopo 900.
 disputatio S. Syluestri & Iudæorum coram Cōstan-
 tino, & disputationis eius iudices 1179.a
 diuionense castrum 9.a
 diuini cultus officia negligere, quàm ingrātū Deo
 803.b
 in diuitem inhumanū admirabile Dei iudiciū 961.b
 diuites

diuites miseris esse 899.a
 diuitiarum contemptrix S. Anyssia 1169.b
 Docendum vsu sit 712.b
 doctoris optimi exemplum 729.b
 doctores Ecclesiæ cur dati 990.a
 doctrinam S. Iohannis Euangelistæ, hæreticis omni-
 bus silentium imposuisse 1127.a
 doctrinam SS. Apostolorum duodecim lapidibus
 comparari 1131.a
 dolor ob admisa peccata 706.a
 dolor acerrimus quis 164.b
 dominico die laborans, diuinitus punitur 53.a re-
 stituitur autem per S. Hubertum, ibid.
 dominicani & Franciscani quid passi initio à Cfero
 152.b
 donatus episcopus Vefontionensis 534.b
 donatus Comes de Kildara 343.a
 quibus donis fruatur, qui spiritu Dei aguntur
 1092.b
 dorcic sedes episcopalis 771.a
 Draco signo Crucis & precibus interemptus 71.a
 draco, suo anheliu multos occidens, à S. Syluestro
 in antro reclusus 1175.b 1176.a
 Dubitans de martyris sanctitate à Deo punitur
 176.b
 dublinia vastatur 350.a
 dulcedinis caelestium vis 646.b
 dulcius præfatur 1064.a
 dunstanus archiep. Cantuariensis 506.a
 duodennis sit monachus egregius 941.a
 duritia hominum maiorum 747.b
 duritia Hyberniæ 104.b & Dunensis episcopatus
 104.b
 Dysenteria miraculosè curata 99.b
 E Admundi regis Angliæ & martyris Histo-
 ria per Abbonem Floriacensem abba-
 tem 506.
 Eboracum 105.a
 Ecclesiæ infestatur 867.b 868.a
 ecclesiæ floret tranquilla pace 612.a
 ecclesiæ marer populi Christiani 1123.a
 ecclesiæ ornamentum, sanctorum vita 127.a
 ecclesiæ persecutiones 444.b
 ecclesiæ possessionum latitudo olim non imprò-
 bata, vt faciunt nostri temporis hæretici 284.b
 ecclesiæ Romanæ hostes quæ notare debeant 1166.a
 ecclesiam Christi sponsam acerbè à damone oppu-
 gnari 668.b
 ecclesiam Dei in duobus consistere ordinibus
 1161.b
 ecclesiam sui sua libertate in omnibus regnis, iu-
 stum esse 1162.a
 ecclesiæ collegiata in honorem Mariæ Virginis ex-
 tructa 385.a
 ecclesiæ sine dote non conferenda 814.b
 ecclesiarij ministris & pauperibus omnia sua elar-
 gitur S. Anno archiepiscopus 799.b
 inter ecclesiarum episcopos grauis seditio 864.a
 ecclesiæ collapsas Martinus Papa reaurat 291.b
 ecclesiastica indumenta indignissimè conculcata
 676.a
 ecclesiastica libertatis defensor eximius S. Hugo
 episcopus 436.a
 edessa ab Hunnis obfessa 361.b 362.a
 edessa vt in Christianos sauitum sit 368.b
 edictum Claudij aduersus Christianos 12.a
 edictum Constantini Imp. de fide Christiana 253.b
 edictum Imperatorum in Christianos 230.a
 S. Edmundi, vel Eadmundi, Archiepiscopi Cantua-
 riensis vita 407.
 Egilbertus episcopus Mindensis 809.b 833.a
 egilbertus episcopus Traiectensis 693.a

Eleemosyna quid præferat 208.a
 eleemosyna Deo gratissima 235.b eiusdem vis &
 efficacia, ibid.
 eleemosyna manet in seculum 236.b
 eleemosynam quanti fecerit Eligius 718.b
 eleemosynâ largienti diuinitus compenfat 465.a
 490.a
 eleemosynam danti Christus apparet, sibiq; factam
 restatur 266.b
 eleemosynam non præstantium prætextus 236.a
 duritia castigatur & refellitur 236.b
 in eleemosynam panes distribuendi, alij diuinitus
 redduntur 328.b item pecunia, in pauperū vsus
 expofita, integra manet 337.a
 in eleemosynam non præstantes 562.b
 eleemosynæ pro defunctis faciendæ 23.a
 elerij abbat's laus 64.b
 eleufus hæreticus in episcopum constituitur 579.b
 elias episcopus Hierosolymæ 852.b 864.a
 elias monachus moritur 75.a
 eliam Christumq; se falsò quidam prædicat 268.a
 S. Eligij Nouionensis episcopi vita 709.a
 S. Eligius quæ in seculari habitu gesserit 709.b vsq;
 ad num. 727. quæ in episcopatu, & post eius
 mortem 727.a vsque ad 766.
 S. Eliphius martyr apparet S. Annoni 816.a
 S. Elisabeth regis Hungarorum filia vita, per Iaco-
 bum Montanum Spirensis 483.
 S. Elisabeth infantia & pueritia 484.a b matrimo-
 nium 486.b partus 488.b amor paupertatis in
 se & erga alios 488.b & seq. officia erga vita fun-
 ctos 492.a mariti sui encomium 492.b viduitas
 493.b vt à suis expulsa, ibid. visitones eius 494.a
 vt excepta ab episcopo Bambergensi 495.a vt ra-
 conciliata successori mariti sui 496.a vt à Pont.
 Max. consolata & alteri commendata 496.b mi-
 racula eius 499.a 503.a & seq. officia singularis
 humilitatis & charitatis 499.a mors 502.b can-
 onizatio & ossium eius eleuatio 503.b
 S. Elpidophori & sociorum martyrium 47.b
 S. Emerici, B. Stephani Hungarorum regis filij, vita
 86.b
 emesa Phœnicia ciuitas 89.a magna ibi Christi-
 norum persecutio, ibid.
 Emma matrona religiosa vt à Deo precibus impè-
 rrarit sepulturam 203.b
 Engelbertus electus Olnaburgensis 149.b
 engelbertus episcopus Olnaburgensis 156.b 162.b
 165.a
 engelberti archiepiscopi Colonienfis vita 148. eius-
 dem miracula 166. & c.
 engelberti nominis etymologia 149.a
 engelberti preces cur tanti ponderis sint apud De-
 um 163.b cur eius mortem tam multa sint secuta
 miracula 166.b
 S. Ennathæ virginis martyrium 369.b
 D. Ephræm orationes binæ de B. Virgine 1. 2. item
 sermo de laudibus SS. martyrum 3.
 Epilepticus facillimè curatur 116.b
 epimachus viuus crematur 908.a
 episcopus à sede sua septies pulsus 451.a b
 episcopus decedens, alium sibi substitui curat 101.a
 successorem designat 453.b inuitus constituitur
 406.b 414.a 430.a diuinitus declaratur 888.b
 episcopus ex patrono causarum factus S. Philogo-
 nius 1034.a
 episcopus nudis pedibus ad ecclesiam suam intrat
 204.b
 episcopus de rebus diuinis consultur 97.a
 episcopus ob ablatum alteri equum vt punitus
 759.b
 episcopus febriliter laborans, vt nihilominus in coe-
 na Do-

IN TOMVM SEXTVM SEQVENTEM

na Domini pedes suorum abluerit 798.b
 episcopus vt ad vitam Carthusianam redire málit 437.a
 episcopus vt sit ordinatus S. Anno, & qualem se deinde præbuerit 786.a. vt Imperatorem castigárit 786.b
 episcopus regi vt officium denegat 695.a
 episcopi vita qualis 103.a
 episcopi exemplum in signe 100.a. 103.a. 104. b. 107. b. 108. a. 151. b. 204. b. cum seqq. 347. a. 414. a. b. 450. b. 646. b. 693. b. 694. a. 728. a. 786. b. 788. a.
 episcopi constantia & magnanimitas in Regē 431. b. 434. b. 435. a. in Imperatorem 821. b.
 episcopi in electione, monachi S. Platonis suffragium quæsitum 1027. b.
 episcopi pium studium 20. b. singularis in pauperes liberalitas 515. b. in extremis admiranda fiducia & pietas 415. b.
 episcopi humiliantis se, in signe exemplum 214. a. 217. a.
 episcopi in monachos suos reuerentia 796. a.
 episcopi precibus resistēs, diuinitus punitur 417. b.
 episcopi benedictione percepta, homo curatur 415. a. 438. a.
 episcopi memorabile factum 789. a.
 in episcopi contemptorem diuina ultio 323. b.
 in episcopi percussores in signe supplicium 165. b.
 episcopo viuenti, quando alius surrogandus 217. b.
 episcopus se futurum, cælitus per visionem discit B. Godofridus 202. b.
 in episcopum iniqui, miris modis diuinitus plectuntur 382. a.
 episcopi Cameracenses 996. b.
 episcoporum non esse, secularibus implicari negocijs 695. a.
 episcopos quanta oporteat cura. gregi prouidere 1034. a. 1035. a.
 episcopos quosdam Angliæ regi in re. nefaria male persuasos, adhiæsisse 1156. a.
 episcoporum recusatium exempla. 99. b. 101. b. 122. a. 141. a. 150. a. 574. a. 693. a.
 episcopatum à quanta perfectione auspiciatus sit S. Hubertus 51. b.
 in episcopatu, S. Nicolai vestes quales 889. b.
 S. Epistemes vita & martyrium 89.
 epistola Ludouici regis ad Alexandrum Pontificem 1166. a.
 epistola scripta morbum pellit 958. a.
 epistola S. Sabæ ad Imperatorem 869. a.
 epistola Thomæ Cantuariensis ad regem Angliæ 1161. a.
 Equus ex incommodo fit commodissimus S. Malachia 105. b.
 Eremiticium 886. b.
 eremita: externis disciplinis alium vt instituerit 570. b.
 eriste monasterium 71. a.
 error rusticorum in Gallijs 263. b.
 eruca precibus & signo crucis fugata 77. a.
 Eslandensis Abbatia miserè vexatur 154. b.
 esternaco vel Epternaci monasterium Treuiris proximum 144. b. 145. b.
 Euangelium suū Iohannes rogatus ab Ecclesia conscripsit 1124. a.
 euangelium suum Lucam & Marcum non visu, sed auditu didicisse 192. b.
 eubole sancta mulier 638. a.
 eucharistia sumpta ab episcopo moriente 224. a.
 eucharistia vis 98. b.
 eucharistia percipiendæ tempus non festum est, sed conscientia pura 1036. b. ad eam quemadmodum accedendum, ibid.

eucharistia sacramentum frequentes sumere in festo natalis Christi. consueuerunt Christiani 1035. b.
 in eucharistia sacramento esse verum Christi corpus, præclarum testimonium 293. a.
 eucharistiam indignè percipientis diuina animaduersio 176. a.
 eucharistiam contra episcopi prohibitionem sumentis diuina ultio 219. a.
 eucharistiam defunctum reuiuiscens percipisse, rursusq; obiisse 1167. b.
 eucharistiam sibi in solitudine adferri rogat S. Theodiste, qua sumpta migrat ad Dominum 248. b.
 eucharistiam publicè geflandi mos antiquus 345. b.
 ad eucharistiam sumendam quemadmodum & cum quibus muneribus accedere oporteat 1035. b.
 eucharistia sola sustentatus S. Ebrulphus 1178. a.
 in eucharistia veritas corporis Christi 449. b. negatis diuina ultio 112. a. b.
 S. Eucherius à quo in exilium relegatus 611. a.
 S. Eucherij translatio 610.
 S. Eucherij episcopi Lugdunensis historia breuis 406.
 euche idolorum sacerdos ad Christum conuertitur 183. a.
 eudocia Imperatrix 947. b.
 SS. Euerghisus & Agilolphus episcopi Colonienfes cum non multis claruerint miraculis 166. b.
 S. Euerghisus archiepiscopi Colonienfes mors 164. a.
 euerhardus Treuirensis archiepiscopus 823. b.
 eugenius Papa 106. a.
 S. Eugenij martyrium 975.
 eugenia sancta femina 178. a.
 S. Eugraphi martyrium 915. 928. a.
 S. Eulalia virginis martyrium 913.
 eulogius episcopus Edessenus 365. b.
 eunomij in disputando acumen 587. b.
 eunuchum se simulans S. Matrona, degit inter monachos sanctissimè 178. b.
 euphemia illustris matrona viuit duriter 638. a.
 euphemia opulenta matronæ liberalitas in S. Matronam 185. b.
 S. Euphemia apparet 636. a.
 euphrasius episcopus Aruernorum 323. a.
 euphrata Arrianus intruditur in sedem Coloniensem 453. a. deponitur, ibid.
 S. Euphronius episcopus Turonensis 422. a.
 de S. Eusebio monacho 86. b.
 S. Eustachij (aliàs Eustathij) ac Theopistes, & duorum filiorum Agapij & Theopisti, martyrium 30.
 eustathius martyr apparet, sanaturque ægrotus 72. b.
 S. Eustochius B. Britij episcopi Turonensis successor 322. a.
 SS. Eustratij, Auxentij, Eugenij, Mardarij & Orestis martyrium 975.
 SS. Euthychij & Florentij vita 1138.
 S. Euthymij miraculum 841. b. obitus, ibid.
 eutolmius 91. b. 93. b.
 aduersus eutychem S. Chrysologū doctissimè scripsisse 768. b.
 S. Eutychanus 1071. b.
 eutychie (sue Euticij) monachi, consuetudinum monasticarum institutoris, mors 459. b.
 S. Euualdus niger 826. b.
 euualdorum duorum corpora Coloniam aduecta 804. a.
 Exactiones simulatæ abolerentur 434. a.
 ab exactionibus vt se temperarit Engelbertus Colonien. archiepiscopus 152. b.

excel.

I N D E X.

excellencia Iohannis Euangelistæ 1127. b.
 excommunicationis vis 750. a. 752. a.
 excommunicationis derisores diuinitus puniuntur 353. a.
 excommunicati terribiliter à Deo puniti 437. b. 438. a.
 exempla præsentia quantum profint 51. a.
 exequiæ aniuersariæ & alia pia exercitia pro defunctis Deo grata 23. a.
 exequiæ celeberrimæ 830. a. cum seqq.
 exequiarum celebritas 441. b.
 circa exequias in signe miraculum 224. b.
 exercitia S. Anyfiæ 1170. a.
 exercitia corporis & animæ 842. a.
 exercitia virtutum 1019. b.
 exercitia SS. Valeriani & Tiburtij 552. b.
 exhortatio saluberrima S. Huberti 55. b. 56. a.
 extrema vnctio, sacramentum est 111. b.
 extrema vnctionis collatæ vis, non collatæ iniuria 111. a.
 extremam vnctionem sibi dari iubet S. Malachias 118. a.
 extrema semper metueda 736. a.
 exuperius episcopus Tolofanus 691. b.
Facultates suas in quos vsus expenderit S. Anyfia 1170. a.
 facultatum ab viroque coniuge in pauperes distributio 91. b. quam monastica vita subsequitur, ibid.
 falconilla, precibus vitæ restituta 23. b.
 famulis suis feruentium, exemplum 589. b.
 sanum dæmonum euerrenti adest diuina virtus 264. b.
 Febre correptus, Psalterij cantione solùm se solatur 56. b.
 febricitantis mira curatio 170. a. 171. b. 415. a. 421. b.
 felix episcopus sancti. ordinatur 279. b.
 SS. Felices & Eusebij martyrium 14. a.
 de S. Felice presbytero 86. b.
 S. Felicitas martyr 562.
 feræ & aues vt homini obediant 537. a.
 feris martyres obiecti 518. a.
 in feris imperium 147. a.
 festiuitas S. Alexandro per Damasum Papam dicata 643. a.
 festiuitas S. Iohannis Euang. 1121. a. 1126. b.
 festiuitas S. Nicolai episcopi 898. a.
 festiuitates Sanctorum vt celebrandæ sint 372. b.
 festos dies in tenera ætate vt coluerit S. Elisabeth 485. a.
 festum S. Andreæ 705. a.
 festum anniuersarium S. Anastasiæ 1072. a.
 festum S. Barbati 1190. a.
 festum assumptionis S. Mariæ 838. a.
 festum dedicationis ecclesiæ 855. b.
 festum Euthymij 848. b.
 festum S. Lazari 1030. b.
 festum martyrum 443. a. 559. a. 560. b.
 festum S. Mamantis 949. a.
 festum natalis Christi, omnium festorum metropolis 1035. a.
 festum omnium Sanctorum 6. a.
 festum venerandum S. Laurentij martyris 185. b.
 festum sanctorum Petri & Pauli Apostolorum 568. a.
 festum præsentationis D. Virginis 518. b. 521. a.
 festum S. Spiridonis 974. a.
 festum Theodori martyris 634. b.
 festum violantium temeritas diuinitus punitur 402. a.
 festa Brumalia 685. b.
 festa celebra 1035. a.

ad festorum celebrationem inuitatio 1034. b.
 Fides tentata vi & blanditijs 41. b.
 fides cordis sine oris fide, aut nulla, aut parua 705. a.
 fides catholica à satana cum suis ministris semper oppugnatur 234. a.
 fidei constantia quanta erit 368. b.
 fidei vis quanta 1070. b.
 fidem non solam sufficere ad salutem 1130. b. & seq.
 fideli homini totus mundus diuitiarum est 115. a.
 fiducia in Deum, Sabæ 852. b. itēm S. Hugonis episcopi 436. b.
 fiducia exemplum 201. a. 206. a.
 filius Dei cur à dextris patris sui stet 1092. b.
 filius imago Dei patris immutabilis 1180. a.
 filius patrem monachum efficit, matrem verò sanctimoniam 463. a.
 firminus episcopus Virdunenfis 241. b.
 firmini martyris, primi Ambianorū episcopi, translatio 210. b. 211. a.
 firmini pontificis impietas 12. a. mors 12. a.
 Flagellis in se vt animaduertat S. Elisabeth 487. a. 490. b.
 flandria à Danorum milite deuastratur 132. b.
 flauus hominis, canis rabidus extinguitur 651. a.
 flauianus eicitur à sede Antiochena, & ei Seuerus impius substituitur 867. b.
 flauus tyrannus 752. b.
 fletus damnatorum horribilis 29. b.
 S. Florentius 1138. a.
 S. Florentij episcopi Argentinensis vita 147. corporis eius translatio 148. a.
 flumen per aerem sic pedibus S. Dalmatiū transiit 881. b.
 flumen sicis pedibus transitur 70. b.
 fluuius ad vocem hominis iter præbet 963. a.
 Foemina conceptus vt miraculosè euauerit 792. b.
 foemina adspicere mares, interdicitur 639. a.
 foeminarum consortium pudico adolescenti vitandum 529. a.
 foeminarum consuetudinem amantes, notati 272. b.
 foemine sextus priuilegium 432. b.
 Folbertus vir nobilis, fautor S. Lebuini 312. a.
 fons miraculosè erumpit 339. b. 558. b.
 fons ad eadē virginis erumpit, multosq; sanat 63. b. 64. b. itēm ad orationem 143. b.
 fons Vnnefredæ vndè 64. a.
 fons S. Trudonis vndè 602. b.
 fontanense monasterium construitur 533. a.
 forestariorum læua tyrannis 431. a.
 fortitudo 8. a.
 fortitudo sanctorum martyrum 3. b.
 fortunati episcopi de vita S. Marcelli 14.
 Franco episcopus Aquensis 320. b.
 franci & Saxones inter se diglantur 822. a.
 francorum rex, Carolus Caluus 132. a. Clodouens 241. b.
 francorum iurare volentium mos 762. a.
 fraus pia S. Aldegundis virginis 336. a.
 fraudulentis hominis dolus miro modo arguitur 969. a.
 fridericus archiepiscopus Colonienfis 149. b. 618. b.
 fridericus Comes vt in necem Engelberti Colonienfis archiepiscopi conspirarit 154. b. 157. a. cum seqq.
 vt fridericus Comes in curia regis proscriptus sit 162. a. vtq; à Legato Pontificis & synodo Moguntina excommunicatus 162. b. eiusdem misera mors 165. b. 166. a.
 fridericus Leodiensium episcopus 618. b.

c fride.

fridericus Monasteriensis episcopus 833.a
 fridericus Sicilia rex & Henrici Imperatoris filius
 150.b 151.a
 fridericus Traiectensis episcopus 777.a
 friderici nominis etymologia 155.a
 frisonibus Christum annunciat S. Vuillehadus 187.b
 188.a
 fructus peregrinationis ad terram sanctam 887.b
 Fulgor ingens sub mortem S. Aldegundis apparet
 341.a
 fulmine dissipatur demonis simulacrum 84.b
 funeris religiosa & celebris profectio 441.a
 ad funus & sepulcrum miracula 329.b 604.b
 furti diuina vltio 85.a b 442.a 601.b 607.a b
 furto ablata diuinitus restituntur 722.b
 in fures humanitas domini 972.b
G Allus Aruernorum episcopus 419.b
 SS. Galactonis & Epistemes vita & mar-
 tyrium 89.
 gandesium deuotio erga sacras reliqui-
 as 289.b
 garonna flumen 618.a
 S. Garianum ad Christum multos paganos conuer-
 tisse 1031.b
 Gelasius Hyberniae archiepiscopus creatur 104.b
 geldria Comitissa illustre miraculum ad inuocati-
 onem S. Engelberti experitur 168.b
 gennadius episcopus Constantinopolitanus 945.b
 genfericus Vuandalorum rex 952.a
 gentilis hominis virtutes 30.b
 genua S. Afellae in camelorum duritiem obcallu-
 isse 902.a
 georgius aulicus habitum monasticum à S. Stepha-
 no expostulat 674.a populo conspiciendus ex-
 hibetur 675.b Hippocomi dignitate ab Impe-
 ratore ornatur 676.a
 geraldus Rhegiensis episcopus 466.a
 S. Gereonis martyris inuentio & translatio 618.
 germanus Altissiodorensis episcopus 768.b
 germanus archiepiscopus Constantinopolitanus
 661. b sua Episcopali sede exturbatur 663. a ab
 Iconomachis anathemate feritur 670. b
 germani episcopi admonitio ad Imperatorem Leo-
 nem 662. b
 germanus Parisiensis episcopus 86.a
 germanus Parisiense urbis episcopus 226.a
 S. Germani martyrium 369.
 germanorum olim studium erga sacras reliquias
 405.b
 gertrudis Hungariae reginae mors 484.b
 geruinus Ambianensium episcopus 203.a
 Gigniacensium monachorum mores & instituta
 461.b
 gimicastrum vrbs à quo condita 373.b
 S. Gislenus 994.b
 giuelberg 169. b 175. a b
 in Globo luminis apparet S. Martinus 708. a
 glodulphus Metensis episcopus 593. b
 gloria martyrum etiam in hac vita quàm illustris
 227. b
 gloria inanis, virtutum pestis 87. b 95. a
 gloriae inanis contemptus 650. b
 S. Glycerius martyr 113. b
 Godefridus abbas S. Quintini 193. a 194. a
 godefridus & Balduinus duces Hierosolymitanæ
 expugnationis 193. a
 S. Godefridi episcopi Ambianensis vita 190.
 S. Gorgonius martyr 112. a
 goslenus, vel Ieslenus, episcopus Sueffionū 224. b
 225. a
 gothardus episcopus Moguntinus 449. a 454. a
 vt à Gotho puella mirè decepta sit, historia breuis

& elegans 361. b vsque ad 366. b
 Gratulandum aliorum rectè factis 443. b
 gregorius archiepiscopus Dublinensis 346. b
 gregorius Lybis martyr 578. a
 gregorius Maurus martyr inuenitur 815. b
 gregorius Pontifex 307. a 310. a 425. b 458. b
 D. Gregorij encomium 25. b
 gregorij episcopi Agrigentini vita & mores 562.
 S. Gregorij Neocesarensis episcopi vita 417.
 gregorij Spoletani martyrium 1051.
 B. Gregorij Turonensis archiepiscopi vita, per Cle-
 ricos Turonenses descripta 419.
 Gubazius rex Lazorum 951. a
 guermundus Pinquiniaci Vicedominus 212. a b
 guido Viennensis archiepiscopus, post Calixtus Pa-
 pa 216. a
 guntherus Colonienfis archiepiscopus 692. b
 S. Guriae martyrium 356. 366.
 guriae anachoretae inuidia 72. b
H Arefiarthæ Iconomachi 676. b
 haereticis Boemica à Iohanne Hus excita-
 ta 385. b
 haereticos & rebellionis S. Martinus Pa-
 pa falsò accusatur 296. b
 heresum interemptor S. Iohannes Euangelista 1132. b
 haeretici à B. Martino vt defensi 279. a b
 haeretici Apostolorum tempore qui fuerint 1123. b
 haeretici Imperatoris doli aduersus sanctam Eccle-
 siam 292. b
 haeretici, lupi voracissimi 291. b
 haeretici omnes regulam auream Achan Israelitæ
 spiritualiter furantur 702. b
 haeretici quando sint tolerandi 279. a
 haeretici vitandi 81. b
 haeticorum crassa mēdacia & doli in bonos 672. a
 haeticorum nefanda insania 292. a
 haeticorum signifer, Paulus episcopus Constan-
 tinop. 292. a
 cum haeticis nihil commercij habendum 683. b
 Harduinus vt S. Maxellendem interemerit, visus
 priuatus, ac post restitutus sit 325. b 326. a
 hasbania magna ex parte aliena à fide 598. b
 hasle monasterium 147. b
 Helena imperatrix baptizata 1187. a
 helenus episcopus ex monacho magnus in miracu-
 lis 1075. a
 henricus Brabantiae Dux 168. b
 henricus Colonienfis archiepiscopus 148. a 161. b
 quæ inter illum & Vualramum ducem & c. ortæ
 controuersia 162. a
 henricus Friderici Imp. filius Aquisgrani rex conse-
 cratur 151. a
 henricus Lotharingiae dux quanti fecerit Engelber-
 tum Coloniensem archiepiscopum 152. a
 henricus dux Saxoniae 150. a
 henricus II. rex Angliae 428. b
 henrici Angliae regis, cum Deronogo Hyberniae re-
 ge, diffinitio 354. b
 henrici Imperatoris singularis humilitas & virtus
 787. a item mors 787. b
 heraclea vrbs Thraciae 680. a
 herculanus credit 642. b
 heribertus Colonienfis archiepiscopus 823. b
 hermannus Colonienfis episcopus 785. a
 hermannus Lantgrauus, Ludouico filio infanti,
 Hungariae regis filiam desponderi curat 484. a
 S. Hermogenis martyrium 915. 917. a
 herodis callida simulatio 1136. b
 herodem frustra timuisse natum regem Christum
 1136. a
 herodem scuisse in infantium neces 1137. a
 heroici & perfecti quales 246. a

hescha

hescha Flandriae vicus 289. a
 S. Hieronis & sociorum martyrium 135. eiusdem
 patria & mater, ibid.
 hierosolymæ expugnatio 193. a
 Iherusalem primum Iebus & Salem dicta 1182. b
 hilarius Pictaui episcopus 261. a exulat 452. b
 S. Hilarij sepulcrum B. Gregorius Turonensis epi-
 scopus supplicaturus adit 425. b
 hilarius Tolosæ episcopus 691. b
 hildebaldus archiepiscopus Colonienfis 190. a
 hildebertus archiepiscopus Moguntinus transfert
 S. Maximi & aliorum reliquias 453. b
 hildesemense ecclesiae quid praestitum ab episcopo
 Beruuardo 516. b
 hildulphus episcopus Colonienfis 809. a 837. a
 historia Sanctorum quid conferat 93. b 177. b
 960. a
 historiae utilitas 67. a
 historia insignium virorum cur literis mandetur
 327. a
 historia Sanctorum quid utilitatis lectori adferant
 317. a
 historici notati 259. b
 S. Homoboni, cuius Cremonensis, vita 326.
 S. Homobonus catalogo Sanctorum adscribitur
 330. a
 homo quidam, praeter humanam formam, nihil fe-
 re hominis habens 247. b
 homo simulator diuinitus punitus 1168. a
 hominis hostes tres 287. a
 hominis officium 259. b
 hominis stulti horrenda temeritas 350. b
 hominis occisi & excitati stupendum miraculum
 254. a b
 homini quanta Deus praestiterit 232. b
 hominem laedi, duas ob causas permittere Deum
 739. b
 homine verè pio nihil fortius 668. b
 homines feras belluas crudelitate vincere 953. a
 homicidia diuina vltio 607. a
 honofrius egregius monachus 89. b 90. b callidè
 monasticum habitum tegit, vt impietatem elu-
 dat 89. b
 honoratus episcopus Ambianensis 210. a
 honorem nullum esse sine dolore 899. a
 honorius Papa Innocentij successor 151. a
 horæ septem Canonicae 57. a 639. a
 horreum vacuum vt diuinitus frumento comple-
 tum sit 536. a
 hospitalitas sedis Apostolicae 299. b
 hospitalitas S. Syluestri 1174. a
 hospitalitatis laus 129. a exemplum 960. b
 hostem suum beneficijs lenire studet S. Trudo 596. b
 hostem suum vt veneratus sit S. Anno 801. a
 vt hostes omnes vincere possimus 447. a
 S. Huberti episcopi Leodiensis vita 50.
 S. Hugonis Lincolniensis episcopi vita 427.
 S. Hugo puer admodum monasterio traditur 427. a
 vt ad Carthusiam transierit & receptus sit 428. a
 praedicatur ei, quod futurus episcopus sit 428. a
 praeficitur Carthuse Vniuersitati in Anglia 429. a
 eligitur episcopus Lincolniensis 430. a constan-
 & magnanimitas eius 431. b 435. a affectus in æ-
 gros & mortuos 433. a item in ecclesiastica liber-
 tate defendenda 435. b 436. a oppressorumpij-
 simus consolator 438. a miracula eius 438. a b
 mors 442. a apparet post mortem, deconficien-
 tia & beatitudine instruens 441. a eiusdem tran-
 slatio 442. a
 hugo episcopus Sueffionensis 201. b
 humanitas Christi ab omni peccatorum contagio
 aliena 1122. b

humanitas & clementia mira cuiusdam matronæ
 erga S. Stephanum Iuniorum 683. b
 humanitas Pontificis in Thomam Cantuariensem
 1159. a
 humanitas in pauperes 788. b
 S. Humberti encomium 339. b
 humilitas commendatur Praelato 344. b
 humilitas S. Ebrulphi 1166. a
 humilitatis infigne exemplum 1026. b
 humilitatis praestantia 76. a comes obedientia
 197. a
 humilitatis exempla 100. b 130. a 199. a 260. a 424. a
 428. a 457. b 499. a 576. b 591. b 808. a 991. a
 hunni Gallias populantur 417. a item Thraciam
 71. b victores Romanorum, ibid.
 hunnorum incurfiones in Romanos 360. b 365. a
 Hybernia 98. a 528. a
 hyberniae malorum causa in episcoporum illegiti-
 mam successione reijcitur 101. a
 hydropici mira curatio 175. a
 hypocritarum dicta raro audientes erudire 1189. b
 Iacobus Persa, ex Christiano ethnicus, & ident
 denud Christianus 659. a
 S. Iacobi Interfici Persa infigne martyriū 657.
 Ibracense monasteriū qua occasione structum
 100. b
 Iconoclastarum furorem Iohannes Abbas prauidit
 665. a
 iconoclastarum conciliabulum 1024. b
 iconomachi diuina cōuersio 78. b mors subita 80. b
 iconomachi pios viros in Christo defunctos, san-
 ctos dici nolunt 677. b
 iconomachorum crudelitas facta 1099. b
 iconomachorum haereticis pessima, annosq; durat
 quinquaginta septem 68. a
 iconomachorum horrenda vox 670. b & impietas
 682. a
 iconomachorum secta à quatuor praecipuis patri-
 archis condemnata 669. b
 iconomachorum poena 1017. b
 Ida Eustachij vxor 193. a
 ieiunium quàm olim Christianis familiare 18. a
 ieiunium triduanum 124. b in honorem S. Emerici
 88. b ad electionem episcopi 406. b
 ieiunium triduanum & preces indictæ contra dra-
 conem 1175. b
 ieiunium triduanum diebus Rogationum 53. b
 ieiunium, semel in hebdomada solo pane sumpto
 91. b
 ieiunium hominibus & iumentis indicitur ad auer-
 tendam siccitatem 201. b
 ieiunij sabbatini institutio 1175. b
 ieiunio misericordia iungenda 237. a
 ieiunium indixisse S. Syluestrum Constantino Im-
 peratori 1177. b
 ieiunia, vigiliae, preces & c. S. Gregorij 571. a
 ieiunij & precibus assiduis Sancti incumbunt 1051. b
 ieiunij & precibus inquirere Dei voluntatem, fre-
 quens apud veteres 59. a
 iesse Nemetensium episcopus 453. a
 Ignauiae vitium 84. a
 ignis miro modo extinctus 802. a
 ignis purgatorius 705. b
 igni adurantur martyres 43. b
 Imago à Nicodemo, qui ad Iesum nocte venerat,
 composita, & ad successores delata, donèc mira-
 culosè crucifixæ est 240. a
 imaginis Christi crucifixæ stupendum miraculum
 237. b & seq.
 imaginem S. Mariae vt veneratus S. Edmūdus 410. b
 imaginem argenteam ad sepulcrum S. Engelberti
 Geldriae Comitissa offert 169. b
 e 2 adima-

ad imaginem Christi & matris eius debilis quidam sanatur 690.b
 ex imagine Crucis Christus Eustachio loquitur 31. b
 imagines sacre aduersus omne malum praesidij loco sunt 685.b
 imaginum picturarum antiquitas 663.a
 imaginum vsus in Ecclesia antiquissimus 1177. b
 imaginum utilitas 668.b
 ob imaginum defensionem trecenti quadraginta duo monachi varijs poenis affecti, carceri mancipantur 682.b Theosterictus multa patitur 684.a triginta octo monachi necantur 684. b item quida Petrus occiditur, & Iohannes Monagria praefectus, ibid.
 imaginibus Christi & sanctorum honor exhibendus 668. b
 imaginum sacrarum vsus antiquissimus 227. a 361. b
 imaginum sacrarum contemptoris contra illu miraculum 76.a
 imaginum venerationem liberè praedicat S. Plato 1024. b
 imaginum hostes Leo Isauricus Imp. 663. b 1095. b
 Michael Traulus 1096. b Theophilus Mich. F. 1097. a
 imagines diuinas propugnantes SS. Theodorus & Theophanes, dira passi 1098. 1099.
 imagines impugnant Iohannes Magus & Iambre 1097. a
 imagines impugnantis Imperatoris infaustus exitus 1096. b
 in imagines nimium sumptuosas 502. b
 in imaginibus Sanctorum exornandis mos Italicus 882. a
 imarius sanctus vir 96. b
 imperator Antoninus 642. a
 imp. Constantinus Irenes filius 1025. a
 in Imperatore praclarum humilitatis & virtutis exemplum 787. a
 impij in iudicio sese minimè agnoscent 29. b
 Inanis gloriae malum 329. a 422. a
 inanem gloriam vt auersatus S. Anno 807. b 814. a
 in inanis gloriolae cupidus 483. b
 indiae Apostolus S. Thomas 1039. b
 ab infamia vt episcopus humaniter alterum liberat 791. a
 infans in medio igne conseruatus illaesus 1000. a
 infans loquitur 321. b
 infantes non sermone, sed passione Christum profectos esse 1137. a
 infantuli mira abstinentia 883. b
 infelicitatis summum genus est, fuisse felicè 350. a
 infernalis regio qualis 900. a
 inferni memoria quem fructum pariat 900. a
 inferni poena 746. b
 ingomarus Veromandorum Comes 758. b
 inger Niceae episcopus, iconomachus 76. b
 inguar tyrannus, vt in Eadmundum Angliae regem sauerit, ac eum trucidarit 508. a b & seqq.
 ingraticudo hominis erga Deum 233. b
 inimicis benè faciendum 424. b
 inimicos diligere, quid conferat 741. a
 iniuria non viciscenda 143. a
 innocens inuocato Sancto à supplicio liberatur, iubereturq; ab eo ad ecclesiam suam, catenam qualigabatur deferre 125. a itè & alij 894. b cum seq.
 SS. Innocentes in ordine sanctorum, protomartyrum habere locum 1137. b
 SS. Innocentes primitiis baptismi sanguinis baptismatorum martyrum 1137. b
 innocentia columbina & misericors animus S. Stephani Iunioris 674. a

innocentiam plures seruaunt, quam qui veram agunt poenitentiam 287. a
 innoceritius Papa 106. a 150. a 330. a b
 S. Innocentij Thebaei translatio 801. b
 inobediens populus subtractione Eucharistiae castigatur 219. a
 inobedienciae perijt humanum genus 218. b
 inobedienciae poena 126. a 472. b 533. b 859. a
 vt inopiam patienti diuinitis subuentum fit 531. b
 insula Aaronis 377. b
 instrumenta Apostolica piscationis 700. b
 intellectus 8. a
 inuidenciae dira pestis 443. b
 inuidiant Iudaeorum, oculos metis occlusisse 1092. b
 inuidiosi cuiusdam deestabile facinus 689. a
 inuocans S. Annonem, curatur 838. a
 inuocanti Sanctus adest, sicq; itineris comes 974. b
 inuocatio Sanctorum 134. a 229. b 548. a 562. a quid praestet 195. b 304. b 718. a quae eius vis 168. a b 170. b 171. a b 172. a 280. b Vide, Sancti.
 ad inuocationem nominis S. Leonardi vincit liberantur 125. a b 126. a b
 per inuocationem Sanctorum Deum miracula facere, siue illos per Deum 898. a
 inuocat S. Theodorum Nestarius archiepiscopus Constantinopolitanus 237. a
 intercessio Sanctorum 253. b 255. b eius vis & efficacia 255. a
 S. Iohannis Apostoli & Euangelistae vita 1114. a
 S. Iohannes Euangelista, Apostolus, Euangelista & Propheta 1127. a cur aquilae volanti fit comparatus 1121. a cur theologus nominetur 1123. a per sum Euangelium petra dicitur 1124. a profundis quam Petrus aut alij Apostoli de diuinitate locutus 1124. b organum diuinorum mysteriorum 1121. b magnus paradisi filius 1122. a virgo perpetuè permansit 1124. b
 S. Iohannes & Iacobus quoratio fratres Domini dicantur 1130. b
 S. Iohannis Euangelistae migrationis inaudita nouitas 1128. b obitui eius Dominum lesum interfuisse 1130. a
 S. Iohannis Euangelistae praeconia 1131. b 1132. b
 S. Iohannis Euangelistae solennitas 1121. a
 iohanni soli Iudas proditor indicatus 1125. b
 iohanne Euangelista neminem meritis esse maiorem 1126. a
 iohannes Morinensis episcopus 204. a b 223. a
 iohannes Nolanus urbis episcopus 473. a
 S. Iohannis Baptistae caput inuenitur 181. a
 S. Iohannis Chrysofomi encomium 571. a
 iohannis regis Hierosolymitani Coloniam aduentus 152. a
 iohannem se quidam falsè praedicat 268. a
 S. Iohannicij Abbatis vita, res gestae & certamina 67.
 ioseph curj Virgini Mariae connubio iunctus 1059. b
 de S. Iosepho patriarcha sermo D. Ephraem 930.
 ioseph sancti monachi Steinfeldensis visio 176. a
 iouis libido immanis 1045. a Creta ortus, ibi etià sepultus fuit, ibid.
 iouis simulacrum S. Sabinum confregisse 1172. b
 Iporia Italiae ciuitas 106. a
 Ira vt vsus sit S. Malachias 120. a
 iram non remittens, grauius seipsum laedit, quam laesus fuerat ab inimico 1037. a
 iracundi & furibundi curatio maior, quam si mortuus exciteretur 111. b
 irene pia Imperatrix 68. a 1023. b 1024. a ad imperium redit 1026. a
 irene Imperatrix restituit ecclesijs vsum imaginu 68. a

irridens

irridens alterum, à Deo punitur 956. a
 Irenburg castrum solonenis destruitur 165. a
 ismaelitas Romanos superant 82. b
 Iudaeus insigni miraculo permotus, credit in Christum 247. b
 iudaei praestigatoris commentum 1185. b
 iudaei permulti ob miracula imaginis Christi credunt 239. b
 iudaei peruicaces & dura ceruice 1185. a
 iudaeorum malicia 1178. b
 iudaeorum caecitas & perfidia 907. a
 iudaeorum repressa temeritas Romani imperij dominatione 1058. b
 iudaeis infestus Philippus Aegypti praefectus 1073. b
 iudaeos praestigijs fidei Christianam offuscare conatos fuisse 1185. b
 iudicium Christi vt reformidet S. Hubertus 56. a 57. b
 iudicij extremi dies terribilis 285. b sollicitè timendus 746. a
 in iudicio Christus vt sit malos compellaturus 746. b
 iudicij martyribus ablandientis oratio 369. a
 in iudices 738. b
 S. Iudoci filij regis Britonum & confessoris vita 997.
 iuliani presbyteri martyrium 13. b
 iuliani apostatae impietas 234. a crudelitas, ibid. peruersa machinatio, quae diuinitis prohibetur 234. b 235. a
 iuliana fit socia poenarum S. Barbarae 776. b 782. a
 iuramentum impium Copronymi 667. b
 non irrandum 743. a
 iustinianus electus Turonensis episcopus 322. a
 iustinus succedit Anastasio Imperatori 871. a
 iustino abdicanti succedit Iustinianus 873. a
 iustitia perfecta quae fit 7. a
 iustitia in se & alijs etiam ad persecutione vsque seruanda 7. b
 iustitiae natura 645. a
 iustitiam quis esuriat & ficiat 7. a
 iustus à Domino dirigitur in vias rectas 19. b
 iusti quae causa sit quod etiam affligantur 1046. b
 iustorum status 641. a
 iustis, mors formis 479. a
 Aborum magna tolerantia in S. Trudone 603. a
 pro laboribus vitae humanae, compensatio diuina 703. a
 lac pro sanguine corpore manat 632. a
 lachrymarum gratia petitur 111. b
 Iadislauus rex 88. a b
 Iambertus Arebatensis episcopus 204. a b
 Iambertus apud Tungrenses episcopus Hubertum successorem habet 50. b
 S. Lamberti reliquiae quomodo, à quo & quod perlatæ 52. a
 lamentatio matrum, quarum infantes consilio sacerdotum gentiliu maestandi, haud dissimilis ei, quae contigit tempore Herodis 1176. b
 Iampas oleo calidus impletur 764. b
 Iampadius demonio correptus expirat 177. a
 Iandelinus nobilis puer S. Auberto commendatus 991. b
 Iapso in peccatum vt continuè surgendum 741. a
 Iatronis insignis subita conuersio 474. b
 Iatronu quorundam insigne facinus diuinitis punitur 345. b
 Iaudari ab hominibus velle, quantum officiat 1189. b
 S. Laurentij archiepiscopi Dublinensis vita 342. a
 S. Laurentius creatur abbas Glindalacensis 344. b
 episcopatum recusat, & archiepiscopus Dubli-

nenfis constituitur 346. b qualem se in ea dignitate gesserit 347. a fit canonicus regularis 347. b
 legatusq; Hyberniae 351. b singularis eius in pauperes liberalitas & humanitas 346. a 352. a miracula 351. a b 353. a & seqq. mors 355. b
 laus fallax, sapientem increpat: vera, ad meliora prouocat 527. b
 laudes humanae in virtutis operibus fugiende 1190. a
 laudes humanas quantum exhorruerit S. Nicolaus 885. b
 laudibus Christi nullum praepoedum periculum 802. a
 S. Lazari festum 1030. b
 S. Lebuini presbyteri & confessoris vita per Hucbaldum Elmonensem monachum 306.
 S. Lebuinus aetate puer, moribus canus 317. b agnina innocentia pollet 107. a quanti sit apud Diuinitatem meriti, ibid.
 S. Lebuinus inter aduersa & prospera semper stabilis & constans 317. b
 lectu sancti viri irreuerenter tractantis poena 764. a
 legatum S. T. rudonis, ecclesiae S. Stephani 595. b
 legati munus praclarè peractum 107. a
 legem à se latam non obseruans, euerfor potius est, quam legislator 1058. b
 legislator verus quis sit 1058. b
 legio Martenium 613. b
 lemouicentium Vicecomitis immanissima catena 124. b
 leo studiosè homini inferuit 863. b
 leo Isauricus bellum indicit imaginibus 663. b
 leonis Isaurici tyrannus & verus fatia 662. a b
 leo Imp. contra Scythas pugnans, cum exercitu delerit 1029. a
 leonis natura 191. b
 leonis insigne spectaculum 854. a
 leoni Imperatori filius precibus impetratur 947. b
 leones mansuefacti 41. b
 leo Armenus fraude occupat Imperium 72. a persequitur crudeliter eos qui nolunt esse iconomachi, ibid. eiusdem mors & successor 75. a
 leo Constantini filius 67. a
 S. Leonardi confessoris vita 121.
 leonilla beatissima matrona 10. b
 leontius episcopus 381. a b
 leontius impius 14. a
 leontij consularis cum S. Casario colloqui, eiusdem conuersio, mors & sepultura 12. b 13. a b
 Leoparius episcopus Turonensis 541. b
 S. Leopoldus moribus & vita clarus 383. b cur Pius cognominatus 384. a mortuo patre, vt se in principatu gesserit, ibid. cur B. Petri filius dictus 385. b
 S. Leopoldi nomen quam sit celebre 392. a
 S. Leopoldum quanti Innocentius II. fecerit 386. b
 lepra percussus Constantinus Imperator 1176. b
 leprosus sanatur 575. a 763. a 956. a
 leproforum cura diligens per episcopum Godesfridum 221. b
 leprosus vt piè exceperit S. Elisabeth Hungaric regis filia 490. b
 Ieoualdus episcopus Moguntinus 449. a 454. a
 Ieucippe gentilis & sterilis foemina, per baptismum fecunditate consequitur, maritumq; Clitophonem ad fidem adducit 89. a b cum seq.
 Liberalitatis exemplum in pauperes 51. b 205. a 207. b 328. a 337. a 338. a 346. a 352. a
 liberalitatis exemplum in templa Christi 60. a 154. a
 liberius Papa 447. a
 libertas & constantia D. Andreae 698. b
 in libertate Ecclesiae & Cleri conseruanda Thomae Cantuariensis studium 1157. a
 liberum hominis arbitrium 747. a 953. b

liberum arbitrium nihil valere ad bonum merito-
rium sine diuina gratia 287.b
libido edomanda 322.a
libidinis vis 529.a
libidinis domandæ nouum genus 70.b
libidinem vt domuerit S.Nicolaus 883.b
licentia peccandi omnem religionem euertit 827.a
licinius Ecclesiam persequitur 371.b
licinio pulso, Constantinus in eius locum Impera-
tor substituitur 367.b
liebentis episcopus 326.b
lincolniensis ecclesia à quo extracta 438.a
lingua martyris excinditur, & tamen loquendi fa-
cultas ei manet 445.b
lingua abscessa S.Liuii restituitur 289.a
S.Liphardus 122.b
liquor ex membris S.Nicolai distillans, mirè effi-
cax 987.a
litteræ Alexandri Pontificis 797.a
S.Littorius episcopus Turonensis 1032.a
S.Liuius, relicto Episcopatu, venit in Flandriam
predicationis ergo 289.a
S.Liuii archiepiscopi & martyris vita 288.
liuor quid pariat 894.a
Lobienfe monasterium construitur 994.a
loca sacra vt inuenerit S.Eligius 719.b 720.a
locis sacris honorem deferendum, miraculo doce-
tur 107.a
per longanimitatem suam Deum Ecclesie persecu-
tores tyrannos sustinere 659.b
loquendi vltus mirè alteri eripitur 969.b
Luanus monachus centum monasteria condit 98.b
S.Luce dies solennis 117.b
lucerna diuinitus oleo scaturit 970.a
lucernæ cælitus accensæ 337.b 375.a 398.a 401.a b
luciani cuiusdam mira harbaries 12.a
S.Luce virginis & martyris historia 987.
Lucius Anneus Moguntinus pontifex 447.a 448.b
450.a
Lucij martyrium 1061.
luctus sanctorum 7.a
Iudegastus episcopus Moguntinus 449.a 454.a
Iudgero episcopo templum extruenti apparet S.
Lebuius 315.a
Iudouicus Francorum rex 217.a 219.b 1160.a
Iudouici Langraui principis encomium 492.b
mors 493.b translatio 495.b
Iudouici Pij præclara imperij initia 60.b
lumen super lectum S.Vuillibrordi apparet 145.b
luminum accensorum in templis vsus 970.a
luminarium vsus ad sepulcra sanctorum Deo gra-
tus 26.a 132.a 138.b
lupus hominem defendit 457.a
lupi custodia ad reliquias sacras 511.b
de S.Lufore puero & confessore, ex Gregorio Tu-
ronensi 86.
luffidium monasterium 719.a
lux cælitus lapsa inhæret vertici S.Alypji 639.b item
S.Trudoni 599.b ibiq; oratorium cõditur 600.a
luxuifese monasteriũ construitur 533.a à quo 99.a
luxurius 12.b 13.a b
luxuriæ malum 350.a
Lyfias Cappadocie præfectus 135.a
Lyfardus Suffionensis episcopus 224.a b
407.a
Mabilia S.Edmundi mater sanctissima
macarius episcopus Hierosolymæ 566.a
S.Macarius viuus crematur 908.a
macarij laus 23.b
S.Maclouij episcopi & confessoris vita, per Sige-
bertum monachum Gemblacensem 373.a
S.Maclouius monasticam vitam amplectitur 374.b

ad quærendam insulam, mari se committit 375.b
&c. vitam eremiticam vt aggressus 377.a b crea-
tur episcopus 377.b migrat in Gallias, pulsus è
fede sua 387.a miracula eiusdè 374.b ac passim
per totum, mors 383.a
maduni reliquiæ S.Liphardi 122.b
magi, qd de Christo sentirent, munere pfecti 1136.b
magorum, & qui ad Eucharistiam percipiendâ ac-
cedunt, collatio 1035.b
magis cur stella abscondita 907.b item eorũ mu-
nera 907.b
magistri humilitas laudatur 56.a
malachias episcopus Kildarenfis 353.b
S.Malachie episcopi Hybernice vita, per D.Bernar-
dum 93. eiusdem vitæ fides 14.b item sermo de
eodem Malachia, per eundem Bernardum 119.
S.Malachie inuocatio, & festiuitas 121.a
malbodij municipij fundamenta à quo iacta 341.b
malchi episcopi duo miracula 97.a
maldegarius Vincentius 333.b 335.a
maledicus malè de martyre loquens, diuinitus pu-
nitur 163.a
mali facilis imitatio 1045.a
pro malo, bonum reddendum 944.b
S.Mamertus episcopus 804.b
mamertinus Vrbs præfectus 557.b 558.a
manasses Rhemorum archiepiscopus 202.a
mancio Cabilonenfis episcopus 693.a
manna scaturire è sepulcro S.Iohannis Euang. 1129.a
mansuecit subid pecus indomitum 602.b
per mantis impositione dæmoniaco sanatur 265.b
947.a
S.Marcelli Parisiensis episcopi vita 14.
marcellinus collega S.Lebuii 311.a b
marcus episcopus Prænestinus 384.a
S.Mardarij martyrium 979.
mare, siccum iter inuenerit us præbens ad sacras re-
liquias 559.a 560.a
in mare coniectus martyr miraculose euadit 1006.a
super mare siccis pedibus ambulauit 771.a
Maria, quid significet 903.b
B.Maria agna immaculata 525.b degit in tra Sancta
sanctorum 518.b
S.Maria ab Angelis frequentè uisitat 524.b
maria absque dolore puerpera 1060.b
S.Maria amans bonorum 526.b
S.Maria à sanctis Patribus rectè Theotocos dicitur
294.a & citr 1123.a
maria, mater misericordie 475.a
S.Maria omnium salus, post & per Deum 1.b
S.Maria templum Domini animatum 519.a
B.Maria quanto perè Christũ desiderarit 904.a cel-
sor creaturis omnibus 904.b post primũ partum
nunquam amplius genuit 1006.a apparet 695.b
B.Maria Virginis parentes 903.b epitheta 2.a b en-
comia 1.a 522.a 523.a 525.a præstantia 525.b po-
tentia 526.a virtus in tenerima etate 525.a honor
quantus ei habendus 525.b singularis partus
1060.a cur ei Ioseph iunctus 1059.b
B.Maria encomiũ, quando trium annorũ nata, ad-
ducta fuit in templũ à suis parentibus, authore
Germano archiepiscopo Cõstantinopolitano 518
de B.Marie in templo oblata exitu, oratio D.Geor-
gij archiepiscopi Nicomedie 521.
S.Marie S.Stephanus Iunior à parentibus offertur
661.b
maria virginè crebro inuocare, q̄sit saluti ferũ 695.b
B.Maria virginem Deum & hominẽ genuisse 1091.a
maria virginè S.Iohanni in cruce commendatã 1122.a
mariam præsumptiue cælum dici 1123.b
B.Mariam nasciturã, Angelus prænunciat 519.b vt
inuoceat Germanus archiepiscopus Cõstantinop. 520. b
vt

vt eidem Angelus cibũ adferat 520.a 524.a
B.Mariam Virginem quanti fecerint patres antiqui
903.a cum sequentib.
per S.Mariam quanta nobis bona eueniant 526.a
in B.Marie honorè oratorij extruit S.Leonardus
123.a item altare in memoriã B.Remigij, ibid.
S.Marie virginis & martyris historia breuis 18.
maria soror S.Alypji 638.b
à marito pia separandi ratio 186.a
marmor in vitrum miraculose conuertitur 378.a
B.Martialis episcopus Lemouicenis 123.b 717.b
S.Martini abbatis Santonicorum vita 902.
B.Martini Turonensis episcopi vita, per Seuerum
Sulpitium 258.
B.Martini Turonensis episcopi in pauperes charitas
260.b 269.b 280.a humilitas 260.a doctrina ac
ceteræ virtutes 263.a 268.b 269.a 270.b 280.a
vt Christum chlamydis suæ parte vestitum vi-
derit 260.b quid ab Arrianis passus 261.b crea-
tur Turonensis episcopus 262.b vt in episcopa-
tu se gesserit 263.a igneus globus ad eius caput
270.a quid illi cum Imperatore Maximo 266.a
272.a 279.a b quid cum Valentiniano Imp. 271.b
272.a quid cum dæmone 266.b quid cum Ange-
lis 275. b 279. b 280.a quid cum Sanctis 275. a
miracula eiusdem 262. a b & sequentib. passim.
B.Martini transitus, ex Sulpitio 281.a & ex Grego-
rio Turonensi 282.b
S.Martini encomium 421.b
S.Martinus quanti habitus 426.b apparet Adhegri-
nio 460.b
S.Martini episcopi Turonens. successor Briccius 321.a
martinus Papa feruet martyrij desiderio 290.b
imitatur Syluestrum Papam 291.a multa aduer-
sa patitur 295.b 296.a relegatur in exilium 295.a
doler se martyrij expectatione frustrari 299.b
martini Papæ pericia 290. b encomium 291.a vir-
tus & constantia 724.a
martyr in carcere à Christo confirmatur 775.b
martyr ab Angelo confortatur 615.a sanatur 615.b
martyr in tormentis diuinitus liberatur 631.a
martyr vltè se ad mortem offert 624.b
martyr in tormentis exultat 554.a
martyris magna animi fortitudo 360.b 977.b
martyris mira virtus 480.a
martyris deficientis deploratio 137.a
martyrem verũ S.Ioannẽ Euangelistã fuisse 1127.b
martyres veri qui 7.b
martyres multi diuersis supplicijs interempti 909.a
martyres multi vini concrematur 908.a b
martyres nullis illecebris flecti potuisse 671.a
martyres immani supplicio affecti, Deum laudant
46.a liberantur per Christum eis apparentem
44.a item per Angelos 48.a
martyres in mare proiecti, à delphino exportantur
1016.a
martyres læsi, diuinitus restituntur 9.b
martyres pœnis propositis alacriores reddunt 4.a
vt in pœnis confirmantur 5.a
martyres in tormentis magnas agunt Deo gratias
93.a
martyres à suis Leonibus p̄seruati diuinitus 41.b
martyres ineffabili gaudio excipiunt mortis sen-
tentiam 360.a
martyres cur tormenta contemnunt 479.a
martyres, ornamentum patriæ suæ 1044.a
martyres quæ nobis apponant 366.b ex sanctorum
memoria ciuitates illustres reddi 367.a
martyres multi efficiuntur 357.a
660 martyres 623.b
martyrium encomium 3.
martyrium & aliorum collatio 4. b 5. b

martyrum præclara certamina 623.b
martyrum vox egregia 251.b 252.b 357.b 359.b vox
constans 9.b 136.b 228.a 231.b 251.b
martyrum varij cruciatus 683.b 687.b 688.a
martyrũ exquisitissima tormẽta 1045.a 1052.b 1053.a
martyrum fortitudo 93.a
martyrũ, ad patiendũ pro Christo, alacritas 445.a
martyrum constantia partim blanditijs, partim mi-
nis tentata 137.a 228.b 242.b 243.b 251.a 369.a
629.a 630.b 631.a 1063.b
martyrum verbera, deliciae illis sunt 4.a
martyribus in cælo qui sint associandi 4.b
de martyribus quid antiquitas senserit 929.b
martyrium absque charitate nullum 444.a
martyrium, optima peccatorum satisfactio 160.a
martyrium pro Ecclesie vnitare 724.b
martyrium sine cruore 729.a
martyrium voluntariũ in columna statione 946.a
martyrij desiderium 725.b quo flagrat S.Hubertus
episcopus 51.b S.Lebuius 314.a S.Stephanus
Iunior 671.a
martyrij diuersæ species 164.
martyrij nouum genus 86.a
martyrium suum prædixisse Thomam Cantuari-
ensem 1164.a
ob martyrium sibi futurũ lætatur Eustratius 976.b
properat Mardarius 979.a
masculina prole carcere, idem penè est quod orbem
esse 661.a
mater tres filias vnã secum Christo consecrat 200.a
mater vt nõ vereatur discipulũ charissimi filij 624.a
mater à filio Sapore Persarum rege alapam perpeffa
49.b iurat se velle mori cum martyribus, ibid.
quod fit 50.a
matris oratio consolantis se de filij morte & marty-
rio 137.b 138.a
matris vterum gestantis de fœtu admonitio 19.b
528.a visio 632.b 709.b
matrimonia prohibere Christianos, caluniat olim
ethnici 1083.b
S.Matronæ vita & exercitatio 177.
matutinæ laudes 577.a
maurus monachus sanctus 87.b
maurini cuiusdam arrogantia & temeritas 730.a
S.Maxellendis virginis & martyris vita 324.
maxentij Imp. impium edictum 624.b
maxentij Imp. vxor ob fidem interficitur 631.b
maximiani mandatum planè barbarum 1171.b
maximinus Iudaicus tyrannus 518.a
maximinus seuus hostis Christianorum 369.a
maximinus venit Alexandriam 924.b inde reuer-
sus moritur 929.b
maximus Imp. 266.a b 272.a 278.b
S.Maximi episcopi Moguntini vita, per Iohannem
Trithemium 447.
S.Maximi conuersio & martyrium 554.b 555.a
de S.Maximo episcopo Rhegiensi homilia 642.
eiusdem vita per Dinamium Patricium 647.
Medicina supercælestem moras non trahere
1189.a
mediolani monasterium condit S.Martinus episco-
pus 261.b
megenfridi historici laus 448.b 449.a
melciades Pontifex 1174.a b
meletius hæreticus 623.b
mellis diuina mutatio 85.b
membratim interceditur S.Iacobus Intercifus 658.a
S.Memmium mortuum suscitasse 1041.a
SS.Menæ, Hermogenis & Eugraphi martyriũ 915.
S.Menæ Aegyptij martyrium 250.
S.Menæ martyris miracula ex Timotheo Archiepi-
scopo Alexandrino 253.

IN TOMVM SEXTVM SEQVENTEM

mendacium aulicorum regis Angliæ in S. Thomæ præsentia 1163. b
mendacium vt vitatit S. Eligij 717. a
in mendacem caelestis vltio 579. a 948. a
mensa tenuitas, cibi asperitas, & potus simplicitas laudantur 288. a
merces renunciantium diuitijs & honoribus huius seculi quanta sit 999. a
mercurius, cæcis hostibus, Romanorum dux constituitur 614. a
S. Mercurij martyrium 613.
per meretricem vt sancto episcopo impositum 577. b
meritum bonorum operum 22. a
meritis sanctorum captiui à vinculis absoluti 133. b 134. a b
meritis S. Syluestri multi ægri sanantur 514. a & S. Cypriani multa operantur miracula 912.
messina ciuitas 295. b
messis non sine miraculo 534. a
methodius 81. b 83. a
de S. Merria martyre seu confessore 320. a
meum & tuum, causam aliorum omnium 1032. b
Mica panu cur diligenter collecta à monachis Gigniacensibus 461. b quæ in margaritas mutata 463. a
michael Imperator 72. a
michael Balbus Imperator 75. a
michael & Theodora, Theophilo Imperat. succedunt 81. b
militis insignis exemplū 766. b religiosa vita 67. b
militum prædicatorum improbitas insigni miraculo castigatur 84. b
millia multa Christianorum cum templo comburuntur 111. a
minas vt egregie contempserit S. Hugo episcopus 436. a
miraculum factum non credens, diuinitus punitur 759. b
miraculum egregium & stupendum 387. a 389. a
miraculum exactu pallij S. Barbatiani 1190. b
miraculum illustre, quod contigit cum baptizaretur Constantinus 1178. a
miraculum insigne S. Sabini 1173. a
miraculum stupendum 689. a
miraculum insigne 167. b 404. a 425. b 474. b
miracula ad lectum S. Eligij 764. a 765. a
miracula Christi 551. a
miracula Christianorum magiæ tribuerunt olim ethnici 1084. b
miracula in loco cædis 175. a
miracula innumerabilia S. Leopoldi 386. b & seq. S. Iudoci 1000. a
miracula ad sepulcrum S. Eloquij 770. a b & S. Martini abbatis 902. b
miracula ad sepulcrum S. Martini Pont. 301. b
miracula ad sanctorum sepulcra facta 131. a b 132. a 138. b 241. b
miracula ad sepulcra sanctorum 1168. b
miracula non esse de sanctitatis substantia 166. b
miracula per absentem peracta 82. a
miracula quibus edantur 241. a
miracula sanctorum ratione & scripturis defenduntur 74. b
miracula Deum facere per sanctorum inuocationem, siue illos per Deum 898. a
miraculis monachos Breunouientes claruisse 305. b
miraculis multis S. Dalmatium claruisse 881. a
miraculis nutritam esse Ecclesiam 1188. a
ad miracula edenda quæ requirantur 167. b
miraculis Apostoli confirmantur suam prædicationem 552. a

miseri cordia Dei quanta 286. a
miseri cordia S. Iudoci erga pauperes quanta 998. a
miseri cordia vera quæ 7. a
miseri cordia virtus 7. a
miseri cordia opera Martinum Papam diligenter exercuisse 291. b
miseri cordiam Dei iustitiam superare 22. a 24. a
miseria summa ducis cuiusdam 34. b cum seqq. in miserijs summum infelicitatis genus, fuisse felicem 350. a
missa in translatione S. Eloquij celebrata 770. b
missa celebratio 16. a
missa solennitas 269. b
sub missa sacrificio res admiranda 115. b
missa sacrificio libentissime interest, & vt interfuit etiam miraculose S. Elisabeth 490. a
missa sacrificio angelorum militia inter sunt 293. b
missa sacrificium sibi ipsi interdixisse Thomam Cantuarien. 757. a obtulisse cum animi pietate & lachrymis 1158. a
missam incruentum sacrificium dici 684. a
missam non esse nouitium inuentum, vt nugantur nonnulli 642. b
missam singulis ferè diebus celebrat S. Vuillehadus 188. b
in missa defunctorum memoriam agere, traditio Apostolica 22. b 25. b
missa triginta continuos dies super S. Bauonis sepulcrum celebrata 289. a
missis & cæteris virtutibus defunctos iuari 22. a 23. b
mitis quis 7. a 8. b
mitra episcopi mira vis 176. a
Moguntia 811. a antea vbi constructa 453. b ter vastata 448. a
moguntia Catholicorum multorum cædes 447. b 448. a conuentus principum 813. a
moguntinensium episcoporum catalogus 448. b
moguntina Ecclesia S. Bonifacius præfigitur 449. a
moguntini à Dagoberto, Francorum orientaliu Duce, assignantur 447. b
mola miraculose sua sponte circumagitur 129. a
monachus genitalia sibi auferens 860. a
monachus solitarius qualis esse debeat 851. b
monachus S. Stephanus Iunior factus vt se gesserit 664. a
monacha à carnis tentationibus liberatur, in alterum id petentem refusit 70. b
monachi insignes virtutes 194. b 861. b pudicitia summa 92. a monasticam vestem tegentis piacalliditas 89. a
monachi insolentis terribilis casus 470. a
monachi rebellantis castigatio 200. a
monachum victu & amictu contentum esse debere 393. b
monachum suo habitu monastico vti debere 470. a
monachi præclare instituuntur 846. a
monachi duo pilis contexti 69. b
monachi multi apud S. Ebrulphum facti sanctissimi 1167. a
monachi nongenti vno die occisi à piratis 99. a
monachi Origénistæ 857. a Nestoriani 858. a
monachi & Clexici mali, scibus malis comparati 154. b
monachi quibus rebus iuuare debeant episcopus 1034. b
monachi etiam Regi vt placeant innocentem affligunt 1026. a 1028. b
monachi temerarij diuinitus puniti 1000. a
monachorum bona institutio 199. b
monachorum exercitia & forma viuendi 899. b
monachorum preces quanti faciendæ 796. b

mona-

I N D E X.

monachorum carne s edere volentium horrenda mors 472. a
monachorum duo millia interfunt exequijs D. Martini 282. b
monachorum vita sanctissima 565. b
monachorum habitus peculiaris 1077. a
monachorum præfocum exercitaciones 1074. b
à monachorum consuetudine fœminæ amouendæ 1024. a
monachis à rumoribus abstinendum 437. a
monachis quàm necessarij sacri codices 430. a
monachis fugienda summò perè 811. a
in monachos singularis reuerentia S. Eligij 719. a
monasterium S. Cæciliæ perantiquum Coloniae 863. b
monasterium S. Columbæ 1160. a
monasterium in Grafcas conditur 798. a
monasterium Non dormientium 945. a
monasterium S. Mariæ ad Gradus Coloniae, constructur 793. b
monasterium Nouumburgense 387. a
monasterium Philippicum 676. b
monasterium Pontiniacense 115. b
monasterium S. Quintini 222. b
monasterium in Saleuel 798. a 799. a
monasterium Sigeburgense 795. a cum seqq. 801. b 805. a 834. b
monasterium Sithiu 133. a
monasterium S. Vedasti apud Atrebatenses 996. a
monasterium Vualciodorense 770. b
monasterium S. Vualerici 206. b 210. a
monasterij à B. Martino ædificati magna vitæ asperitas 263. a
vt monasterij pauperis regimen B. Godefridus di-tioris prætulit 202. a
monasterio S. Trudonis do nata 605. b
monasterium Heleni mulieribus fas non fuit ingre-di 1074. b
monasterium Martinum abbatem extruxisse 902. b
monasterium orandi causa rex frequentat 87. a
monasteria duo à S. Leopoldo extructa 385. b
monasteria innumera in Gallijs 719. a
monasteria paradisi terrestres 899. b
monasteria quindecim S. Ebrulphum extruxisse 1167. a
monasteriorum S. Trudonis & Floriacensis initia 601. a
monastica professio vera quæ sit 1019. a
monastica vita, Apostolica 61. a
monastica vitæ encomium 654. a
monastica exercitia & labores 940. b
monasticus habitus indui iubetur per visionem 639. a
monothetarum hæresis grassatur 571. b
mons Tarpeus 1175. b
vt ad Montense monasterium corpus Engelberti archiepiscopi Colonienfis delatum sit 160. a
morbum imperat à Deo S. Aldegundis, ad purgan-dam ipsius ante obitum animam 340. a
morbo elephantico diuinitus percussos vrsi occi-fores 1178. b
morbis multis affectus miraculose sanatur 174. b
morbidus ad vocem S. Malachia sanatur, constitui-turq; episcopus 110. b
morbidi, Missa celebrata aquaq; benedicta sanan-tur 144. b
mori non timet, nec viuere recusat S. Martinus 282. a
moritur S. Ebrulphus, & iterum reuiuiscit 1168. b
moriturum inuiscit Sancti 959. a
morientem fame non pacere, occidere est 740. a
mors subita se non corrigentis 77. b

mors præclara S. Elisabeth 502. a b S. Eligij 756. a
D. Andreae apostoli 699. b B. Martini episcopi 281. b 282. a
mors alijs reuelata 155. b
mors ob oculos perpetim statuenda 745. a
mors sanctis desiderium, & vita patientia 431. a
mors temporalis, Christianis formis est 658. a
mors electorum, non mors sed requies dicenda 445. a
mortem Christi obstinatis peccatoribus non pro-deste 25. a
mortem intentantis diuina vltio 540. a
mortem suam prædixisse S. Syluestrum Urbis præ-fecto 1174. a
ad mortem Sancti festinant tanquam ad magnifi-cam & lautam cenam 554. b
ad mortem vt se prepararit S. Radbodus 695. a item S. Hubertus episcopus 55. a
contra mortem subitanam remedium 408. a
mortuus interrogantis voci respondet, seq; quieti reddit 966. a
mortui corpus miraculose integrum 513. a
mortui corporis miracula 442. b 503. a
mortui excitati 20. a 64. a 111. a 262. ab 354. a 376. a 378. a 382. a 442. a 504. b 650. b 651. b 802. b 887. a 968. b 969. a
mortuos septem S. Stephanum resuscitasse post mortem 1093. b
erga mortuos sepeliendos studium 96. b 433. a
mos proficientium 51. b
mos veterum, præclarorum virorum gesta literis mandandi 191. b
Mulier, res impudens & temeraria 971. a
mulier sterilitatem vteri sui oratione pellit 940. a
mulier xv. menses & dies xx. partum gestans, S. Ma-lachia oratione parit 109. a
mulier à fluxu sanguinis miraculose liberatur 110. b
mulieres sanctæ aliquot, pro iustitiæ zelo gladio necatæ 663. b
muliebrem habitum in virilem commutans, viro-rum monasterium ingreditur S. Eugenia 1076. a
monachis præficitur 1078. a sollicitatur ad con-cubitum à Melanthia 1079. a
mumonia Hyberniæ pars 97. b eius rex à fratre suo regno pulsus, ibid.
mundi perfectus contemptus 245. a
mundi typus, Aegyptus 1048. b
mundum contemnendum, Angelus per visum do-cet 482. b
mundum cum omnibus pompis suis esse conte-mnendum 899. a
munera oblata diuinitus dissipantur 538. a
muneribus totus mundus corruptus 414. b
mutus loquitur 169. b 403. b 106. b 109. a confite-tur, sumit Eucharistiam 109. b
S. Mygdonius martyr 1112. a 1114. a

N Amatus Aruernorum episcopus 66. b
natalis Christi festum maximum 1110. a
natiuitatem Domini, sacerdotes Mis-sarum celebratione solemnem faci-unt 1048. b
natiuitates Christi duæ 1179. b
naturæ duæ in Christo, & vna persona 1122. a 1184. a
naturæ humanæ exaltatio 525. b
nauis non sine miraculo ad litus reiecta 542. b
naxos insula 295. b 296. b
nazaræi Christiani olim dicti 657. b
Nestarij archiepiscopi Constantinopolitani narra-tio de S. Theodoro martyre 232.
in necessitate requirendus Deus 115. a
negociandum nobis cum Domino in hac mortali vita

vita 898.b
 neemias Duenuanix episcopus 109.a
 Nicephorus Patriarcha 72.b
 nicephori Rom. Imperatoris mors 71.b
 nicena secunda Synodus 102.4.b
 nicetius episcopus Lugdunensis 420.a
 nicolaus Sfondratus, episcopus Cremonensis 326.b
 S. Nicolai Myrensis episcopi vita 883.
 S. Nicolai ossa oleum stillant 208.b
 nicolai monachi Sueffionensis, de vita S. Godefridi
 Ambianensis episcopi 190.
 nicomediae 20000 martyrum 113.b
 S. Nicofrati martyrium 176.
 nigellus Hyberniæ archiepiscopus a dulterinus 102.
 a b 103.b
 nilus Arabiae ciuitas 909.a
 Nobiliacus pagus 123.b 124.a
 nobilis volens profiteri ob inopiam filias, vt a
 S. Nicolao iuuetur 885.b 886.
 nobilissima puella dat se vitæ monasticæ 463.b
 noctibus sacram inuilitædem S. Homobonus, eius
 valua sponte se aperit 328.b
 nocturnæ laudes antiquitatis à Christianis decanta-
 tæ 1008.b
 nomen Iesu quid præter 1056.b
 nominis impostio 306.b
 northmanni Pictauiorum & Turonensium fines va-
 stant 463.a
 northmundus Northmannorum rex 477.a
 nouigentii monasterium D. Virginis 198.a
 nouionii monasterium conditur 730.a
 Nubes miraculose hominem sequitur 850.a
 numerosus cantus apud priscos Christianos mona-
 chos 1074.a

Obedientia, etiam quæ supra vires sunt,
 perfert 1027.a
 obedientiæ effectus 1019.b
 obedientiæ meritum 245.a
 obedientiæ præclarum meritum 535.b
 obedientiæ & inobedienciæ diuersi effectus 534.a
 obedientiæ & humilitatis insignis exemplum 195.a
 obiurgatione sui gaudet S. Plato 1020.a
 ab obiurgatione non cessandum 435.a b
 oblatio cereorum ad sepulcra 11.a 58.a 170.b item
 ad locum martyrij 174.b
 oblationes pro defunctis faciendas esse 23.a
 obrectator martyris contumeliosus diuinitus puni-
 tur 168.a item episcopi 104.a 114.a b item ma-
 ledicus & maledica 104.a 114.b
 obrectator pauperum diuinitus punitur 391.b
 obrectatoris diuina vltio 330.a 394.b 597.a
 Occisi hominis & excitari stupendum miraculum
 254.ab
 ociosa verba qui deuitant, eorū ori proximus De-
 us 1139.a
 ociosos sermones vt vitaret B. Godefridus 207.b
 oculus Dei omnia intuens, metuendus 748.a
 Odij quanta pernicies 741.a
 odo Caroli simplicis tutor & regni gubernator
 770.b
 S. Odonis primi abbatis Cluniacensis vita 455.
 S. Odo in clerum transit 455.a parentis precibus à
 Deo impetratur 455.b mira eius erga S. Marti-
 num deuotio 456.a patientia 462.a b viuic so-
 litarius 457.a paupertas & humilitas eius 457.b
 462.b exhortationes 458.a fit monachus Gigni-
 acensis 460.a fit abbas Gigniacensis 464.a cedit
 monachorum improbitati, & abijt Cluniacum
 464.b mira eius in pauperes benignitas 465.a
 467.b humanitas 466.a 468.a datur ei negoci-
 um reformandi monasteria 469.b miracula eius
 474.b & c. munitus Eucharistia ad Christum

abit 478.b
 odonis monachi vita sanctissima 196.b
 odor suauis ad exanime corpus 657.a
 odor suauissimus ad reliquias S. Othmari 401.a
 Officium hominis 259.b
 officium Iudicis 1080.a
 officia Cleri 450.a
 Olei sacri vis 770.a
 oleo benedicto adhibito, infirmus miraculose sa-
 nat 265.a 276.a
 oliucrus Lincolniensis episcopus 442.b
 olympus tyrannus nititur dolo S. Martinum Pa-
 pam occidere 293.a
 olympij exarchi interitus 293.b
 olympij Spatharius diuinitus exæcatur 293.a
 Omnium Sanctorum celebritas 118.a
 Ongendus Danorum rex 141.b
 Opes ingentes reliquisse parentes S. Anyfiæ 1169.a
 opera bona esse meritoria 22.a 23.a b
 opera nostra nobiscum proficiuntur ad tribunal
 Christi 745.a
 operum merces in caelis 647.a
 Oratio cum eleuatione oculorum ad caelum & su-
 spirio 1065.b
 oratio plena lachrymis 201.a
 oratio qualis esse debeat 288.b
 oratio S. Anyfiæ 1170.b
 oratio S. Martini sub mortem 301.a S. Stephani ad
 suos commilitones martyres 684.b
 oratio ad S. Platonem 1031.a
 oratio Ioseph ad fratres suos 931.b
 orationis vis 73.a 82.b 99.b 102.a 104.a 201.a 220.
 a 278.a 280.a 324.a 351.a b 354.a 499.b 531.b
 532.b 533.b 850.b 873.a 1004.b
 orationis Dominicæ septem petitiones 8.a
 orationis & ieiuniorum mira instantia in B. Marti-
 no 280.a
 oratione mortuus suscitatus 642.a curatur demo-
 niacus 680.a marini fluctus sedantur, & pericli-
 tates liberantur 680.b æger sanatur 769.b fons
 in arido loco oritur 998.b S. Stephanus conuer-
 sus 1093.a
 oratione serpentes occisi, per aues exportati 1139.a
 orat genibus in nuda humo ad eruptionem sangui-
 nis defixis S. Edmundus 412.b
 orantis corpus sursum allatum 73.b
 oratores quinquaginta cum S. Catharina ingredi-
 untur & vincuntur 626.b cum seqq. item in igne
 illæsi animas reddunt 629.a
 oratores notati 653.b
 orbis descriptio, Augusti edicto instituta, cur neces-
 saria fuerit 1058.b
 oratorum & sophistarum studium 1016.b
 ordinem suum relinquunt quantum periculū 154.b
 ordines ante legitimum tempus ob personæ con-
 ditionem collati 96.b
 S. Orestis martyrium 975. cum seq.
 origenistæ, Nestoriani & Arriani multi 875.b
 ornatum contemnens, diuinitus ornatur 490.a
 Ostijs clausis Christus ad discipulos intravit 1038.b
 1039.a
 ofdagus episcopus Hildesemensis 514.a
 S. Othmari abbatis vita & miracula, tribus libris
 descripta 392.b
 otho III. Imperator 515.a 516.b
 otho Henrici Saxonie ducis filius 150.a
 Acificus, vnde originem ducat 8.a
 pactum hominis cum Deo 736.a
 paganorum cæca dementia 690.b
 paganos conuertendi desiderio feruet S.
 Vuillibrordus 140.b
 Palatinus Comes dat S. Petro montem Sigeber-
 gensem

entia mordet 299.a
 pauperem spiritu esse, quid sit 7.a b
 pauperem querentem audiendum, egregium ex-
 emplum declarat 153.a item vidua, ibid. 157.a
 pauperes vt alere possent, ieiunat S. Domna 1103.b
 pauperes vt miro studio complexus S. Trudo
 591.a
 pauperes nongentos alit quotidie præfens S. Elifa-
 beth 492.a vt in pauperes eadem pecuniam suam
 distribuatur 491.a
 pauperibus collatum beneficium miraculose com-
 pensatur 143.b 721.a
 pauperibus distribuenda, omnia sua episcopo ex-
 hibet S. Domna Christiana facta 1102.a
 pauperibus omnia sua dat diues S. Anastasia 1067.a
 pauperibus & peregrinis quibus modis Deus sub-
 ueniat 28.a
 in pauperes aurum conferendum, d. iunitus datur
 722.a 761.b
 in pauperes mira episcopi abiectio 433.a benigni-
 tas 638.a 694.a omnia conferuntur 633.b
 pauperum etiam vt possint præstare elemosynam
 237.a 741.a
 paupertas voluntaria 799.b eius quam studiosus
 S. Nicolaus 890.b
 paupertas voluntaria S. Afellæ 901.b
 paupertatis studium 19.b amor insignis 497.b &
 seqq.
 paupertatem euangelicam monachi Breunouienfes
 sectantur 306.a
 ad paupertatem se deiecit vt tranquillo animo
 acceperit S. Elisabeth Hungariae regis filia 493.b
 494.a
 pauum sylua 122.b
 pax in vniuerso orbe tempore natiuitatis Domini
 1054.b
 pax Christianis datur ab Antonino Pio 1081.a
 Peccatoris humilis & superbi discrimen 1050.a
 peccatoribus oblatinis Christi mortem non pro-
 desse 25.a
 peccatum non censendum, ad quod patrandum vis
 inferret, non voluntas impellit 1065.b
 peccati defensio quam inuisa Deo 1050.a
 peccatum ne sciens admittat, mauiit se in rogum
 ardentissimum cõijcere B. Edmundus episcopus
 Cantuariensis 414.a
 peccatum non esse, nisi voluntarium 988.a
 in peccatum lapsio vt continuo surgendum 741.a
 peccato cõmissio exultare, detestanda lætitia 1050.b
 peccata confessionis niueo amictu tegenda 1048.b
 peccatorum contemptum mortem interminare sem-
 piternam 285.a
 peccata hominum dissimulare Deum propter pœ-
 nitentiam 285.b
 peccata sibi remissa vt diuinitus cognouerit S. Eli-
 gius 711.b
 ob peccata admissa dolor 706.a
 pecuniam contemptus insignis 412.b
 pecus indomitum subito mansuecit 602.b
 pedibus nudis episcopus ad ecclesiam suam intrat
 204.b
 pedibus siccis super mare ambulatur 771.a
 S. Pegassij martyrium 43.
 peierantes puniuntur 761.b 762.a b 764.b
 peierantes per manus impositionem confiteri co-
 guntur 346.a
 periturus & perfidus Christianus diuinitus punitur
 257.b
 peregrinationis ad terram sanctam fructus 887.b
 peregrinationes antiquorum ad sepulcra sancto-
 rum visenda 898.b
 in peregrinos & pauperes humanitas 714.a 719.b
 725.a
 gensem 795.a
 palatinus Comes monachus factus deficit, vastatq;
 ditionem S. Annonis, vnde in amentiam versus
 800.a b 801.a
 palatium monasterium à quo constructum 534.b
 palæstra diuinorum certaminum cuiusmodi sit
 69.b
 pamphylia vnde sic dicta 177.b
 pallij episcopalis vsus 104.b solennis petitio seruã-
 da 106.a
 pallium quanti fecerit S. Malachias Hybernig epi-
 scopus 116.b
 panegyrim quid efficiat 1033.a
 panis fastidio laborans, ad reliquias sacras eius de-
 siderio corripitur 402.b
 panes in elemosynam distribuendi, alij diuinitus
 redduntur 328.b
 panes & ceruicia vt aucta diuinitus 536.b
 papæ reuerentia summa exhibita 152.b
 parabolas Christi non esse contemnendas 29.a
 paralyticus vorum facit, & sanatur 167.a
 paralyticæ diuinitus salus restituta 146.a
 parætes precibus filium impetrant 563.a item elec-
 mosynis & precibus 193.b
 parentum quorundam stulticia 664.a
 parçibus tam spiritalibus quam carnalibus præ-
 standi beneuolentia 1032.b
 parentibus ad olefens à Deo vocatus vt obtempe-
 rare non debeat 529.a
 parricida diuinitus punitur 783.a
 parisijs virginum cœnobium conditur 717.a incen-
 dium 718.a
 paros insula capreas alit admirabiles 248.a
 paschalis solennitas 375. b 566.a
 paschalis Pontifex 208.a 209.b 216.a
 S. Paschasia quibusdam apparet 11.b
 pastoris boni officium 296.a 297.b
 pastores quales suis ecclesijs præfecerit S. Nicolaus
 890.a
 S. Patapij vita 909.
 patiente carne in Christo, non passam diuinitatem,
 quibus docetur exemplis 1184.b 1185.a
 patientia martyrum in amputatione singulorum
 membrorum 659.a
 patientia S. Martini Papæ 295.a
 patientia S. Stephani monachi 677.a
 patientiæ conditiones 429.a exempla 32.b 81.a 83.a
 148.a 494.b 578.a 966.b
 ad patientiam, Christi exhortatio, item promissio
 ad prosperitatem pristinam consequendam 32.b
 patris filiam contemnens diuina pœna 175.a
 patrem inuitantem ad mundana non curat S. Trudo
 591.a
 patres antiqui quanti fecerint B. Mariam Virginem
 903.a cum seq.
 pro patriæ (vt putabat) salute Lucianus quidam è
 monte se precipitat 12.b
 patriarcharum autoritas 678.a
 S. Patritius Hyberniæ apostolus 116.a
 S. Patrocli abbatis vita 481.a
 patronorum eligendorum è Sanctis, consuetudo
 Christianorum 489.a
 S. Paulinus Treuirensis episcopus capite cæditur
 452.b
 S. Paulini encomium 268.b
 paulus Patriarcha Constantinopolitanus 592.a
 S. Pauli conuersionem orationibus S. Stephani ad-
 scribendam 1093.a
 paulus Constantinop. Episcopus, hæreticorum si-
 gnifer 292.a cum suis in Concilio Romano da-
 mnatur 292.b
 pauli patriarchæ Constantinop. cor vermis confici-

725.a 788.b
 perfectionis humanae summā sub tribus verbis Eu-
 angelicis recludi 284.b
 perfidia & cæcitas Iudæorum 907.a
 in periculum nemo debet vltro se conijcere 670.a
 personæ monasterium S. Andree à quo extructum &
 dotatum 326.b
 persecutio Christianorum sub Valeriano & Galie-
 no 1082.b
 persecutio Diocletiani & Maximiani 1051.b
 persecutio in Catholicos ob imaginum honorem
 vehemens 1097.b
 persecutio Maximiani 1101.a 1172.b
 persecutio Diocletiani angusti carceres, ob mul-
 titudinem captiuorum Christianorum 1066.b
 persecuciones in Christianos 250.a 356.b 360.b 368.
 a 891.a 1001.a
 persecutores tyrannicos Ecclesiæ Deus per suā lon-
 ganimitatem sustinet 659.b
 perseverentiam quæ faciant 706.b
 pestilentia oratione S. Malachia pulsa 104.a
 pestis sana 32.b
 petrus omnium Apostolorum pastor 702.a
 petrus episcoporum princeps 103.a
 petri primatus 704.a
 S. Petrum apparuisse S. Syluestro 1175.b
 S. Petrus Chrysologus, cur sic cognominetur 767.b
 diuinitus in Episcopum Rauennatem eligitur,
 ibid. sanctorum catalogo ascribitur 769.a
 petrus Hierosolymæ episcopus 873.a
 S. Petrus martyr 1112.b 1113.a
 S. Petri episcopi Alexandrini martyrium 621.
 SS. Petri & Pauli Apostolorum festum 568.a
 Phileas episcopus Cæsareensis 103.b
 philemon martyr mirè baptizatur 1011.a
 philemonis martyrium 1000. 1010.a
 philippus ex præfecto episcopus Alexandrinus
 1081.b
 philippus Francorum rex 198.b 203.a
 philippus Sueuiæ Dux, Friderici Imperatoris filius
 150.a
 S. Philogonius ex patrono caularum, episcopus fa-
 ctus 1034.a
 S. Philogonij dies 1032.b & de eo Chrysofolomi cõ-
 cio, ibid. quando episcopus factus 1035.a
 philologi dicendi libertas 47.b
 philosophi ociosi taxati 653.b
 philosophos cognoscere Deum, sed relabi in erro-
 res maiorum 983.b
 à philosophis quibusdam S. Trinitas, Christi mors,
 vita & miracula cognita 24.b
 S. Piatonis martyris inuentio 731.b
 pistaiensium & Turonensium contentio de reti-
 nendis B. Martini reliquijs 282.b
 picturam tacentem in pariete loqui 227.a
 pietas vera quæ 244.b
 pietatis vis 7.b
 pipinus Dux 140.b 142.b
 pipinus fit rex Franciæ 310.b
 pipini regis liberalissimum munus erga monachos
 393.b
 piscationis Apostolicæ instrumenta 700.b
 pisces capiuntur præter spem, iubente Malachia
 112.a
 Placilla Imperatrix orthodoxa 587.b
 plagæ pro Christo illatæ 81.a
 platonis laus 627.a
 in S. Platonem oratio innebris S. Theodori Studi-
 ta 1016.
 plumbum martyris corpori infusum non lædit, sed
 alios perimit 1003.a
 pluuia subito impetrata 53.b

pluuia oratione impetratur 324. a itèr meritibus
 Sanctorum & B. Godefridi 202.a certo tantum
 loco miraculosè decedit 872.b signo crucis cum
 imprecatione, auertitur 413.a
 Poculi benedicti vis 109.a
 Pœna inobedienciæ 472.b 533.b 859.a
 pœna irreuerenter tractantis lectum sancti viri
 764.a
 pœnam pecuniariam delinquentium vt auersatur
 S. Hugo episcopus 433.b
 pœnitentiæ insignis exemplum 88.a b
 pœnitentiæ singularis regis Angliæ 1165.b
 pœnitentiæ quemadmodum peragenda 1036.a
 pœnitentiæ vera de peccatis, nunquam fera 1036.a
 pœnitentiæ & confessio vis 111.b
 ad pœnitentiæ peccatori redeundum 744.a
 pœnitentiæ peccata expianda 1050.a
 à pœnitentiæ agenda temporis breuitas nequaquam
 debet reuocare 1035.b
 Poëtarum deliramenta plena mendacijs 318.b
 poëtarum scripta pleraque fabulosa & vana 1036.a
 pomorum benedictorum vis 111.a
 pomorum genus singulare 349.b
 pontificis Rom. auctoritas 104.b 677.b
 pontificem Romanum successorem esse Petri 1175.a
 pontificem humanissimè Thomam Cantuar. acce-
 pisse 1159.a non recepisse Legatorum accusatio-
 nem inaudita parte, ibid.
 pontigniaci encomium 415.a
 populus Alexandrinus mirè celebrat Christi virtu-
 tem 921.b
 porphyrio cum ducentis militibus ad fidem con-
 uersus, cum iisdem interficitur 630.b 631.b
 portarum spontanea apertura 70.b
 S. Portiani abbatis vita 616.
 potus & cibi diuinitus præbentur 182.b
 Præcepta Dei non seruantium plagæ 740.b
 prædestinatio 154.b
 prædicandi studium ingens 140. b 141.b & seqq.
 passim.
 prælatione fungi quibus periculosum 1019.b
 prælati alia, alia subditis curanda 51.a
 præmium cuique suum pro merito in cælis tribui
 371.b
 præmia impiorum & iustorum 551.a
 præsentia exempla quantum proficiunt 51.a
 præses, nolens audire rogantem pro damnato, di-
 uinitus punitur 84.a
 præsumptuosus dux diuinitus punitur 999.b
 prætorij carcer fit monasterium 683.a
 precatio ad Deum pro virginitatis conseruatione
 87.b
 precatio S. Anyse ad Christum 1169.b
 precatio S. Barbaræ 782.b
 precatio S. Eustratii 986.b
 precatio insignis ad matrem Virginem 2.b
 precatione sanatur infana 78.a
 preces & votum S. Annæ, maris D. Virginis, pro
 impetranda prole 519.a
 preces vespertinæ à veteribus persolutæ 666.a
 precum Canonicarum diligens obseruator S. Hugo
 episcopus 436.b
 precibus S. Danielis Stylitæ Leoni Imperatori fili-
 us impetratur 947.a
 precibus episcoporum communibus statuæ gen-
 tilium corruunt 973.a Vide reliqua, de ora-
 tione.
 precibus & canticis noctes diesq; infumunt mona-
 chi prisca 1074.b
 precibus & signo crucis eruca fugata 77.a
 precibus & signo crucis morbi pelluntur 80.a
 precibus vitæ restituitur Falconilla 23.b

presby-

presbyteri singularis ordinatio 948.b
 principum priscorum & Christianorum religio er-
 ga Sanctorum reliquias 60.a 61.b
 priscillianus hæreticus occiditur 278.b
 priscorum Christianorum deuotio 619.b
 priscorum monachorum exercitationes 1074.b
 probianus episcopus Bituricensis 225.b
 procellio cum reliquijs Sanctorum olim frequen-
 tata 133.a
 prodigia admiranda 320.a
 proficientium mos 51.b
 promissa non seruantis pœna 110.a
 propheta sæpè ita dicere futura tanquam iam fa-
 cta 1181.b
 propheta S. Annonis 809.b 810.a
 propheta S. Vuillibrordi 145.a
 proficere volens filias ob inopiam, vt à S. Nicolao
 inuener 885.b 886.a
 protas & Hyacinthus Eunuchi philosophi 1074.a
 Christiani & monachi facti 1077.a
 protas & Hyacinthus plestantur capite 1084.a
 protectorum quatuor martyrium 1015.a
 proximum quisque suum in resurrectione mortu-
 orum agnoscat 29.a
 B. Prudentius episcopus 16.a
 Psallentium daemonum voces 182.a
 Pudicitia per vim tentata in martyribus, supplici-
 um fuit illis, non peccatum 1065.b
 pudicitia adolescentis puella infidians, qua arte
 repressa fit 409.b
 pudicitia suæ infidiantem heram suam, quam egre-
 gè sustineat Ioseph 934.b cum seq.
 pudicitia insignis exemplum 420.a
 pudico adolescenti confortium sceminarum vitan-
 dum 529.a
 puellæ mirè deceptæ à Gottho, historia breuis &
 elegans 361.b vsque ad 366.b
 puertia præclara S. Cuniberti 302.b
 puer Iesus S. Edmundo apparet 407.b
 puer miraculosè à maris periculo liberatur 374.a
 380.b in mari miraculosè conseruatus 561.a
 puer octo annorum monasterio traditur 427.a
 puer à potestate daemonum S. Iohannicij virtute
 eripitur 74.b
 pueri indoles præclara 95.a insignis pietas 86.b
 pueri triginta tres simul die Paschatis editi, & scho-
 laribus studijs & diuinæ seruituti mancipantur
 373.b
 pugna humilitatis & charitatis 968.b
 pugna & certamina Sanctorum 612.a
 purgatorij ignis 705.b
 purgatorij assertio 899.b
 pro in purgatorio detentis orandum & sacrifican-
 dum 899.b
Quadragesimæ insignis commendatio
 234.b
 quadragesimam vt exegerit S. Lauren-
 tius archiepiscopus 349.b
 quarti Capuani pietas 14.a
 quinquennis induit habitum monasticum 194.a
 S. Quintiani primò Ruthenæ, deinde Aruernæ ciui-
 tatis episcopi vita 322.
 quintilianus abba 717.b
 S. Quintini corpus - ò sine miraculo inuenitur 731.a
 quotidiana exercitia S. Eligij 715.a
Rabani archiepiscopi reliquie transfe-
 runtur 454.b
 rabidus canis flatu hominis extingui-
 tur 651.a
 rachodus Noniomenis Ecclesiæ præsi-
 det 198.a 289.b
 radbodus, quid sonet 692.b

radbodus Frisonum rex 142.a b
 S. Radbodi Traicetenensis episcopi vita 692.
 radulphus Rhemorum episcopus 217.a 218.a
 Raimarius episcopus Patauiensis 385.b
 rainaldus Rhemorum episcopus 198.b
 rationes eorum quæ Christus passus est 551.b
 Recusantium episcopatu exempla 99.b 101. b 122.a
 redeuerus vicus Baiocensis regionis 19.b
 refractarij puniuntur 750.b
 regina ex patris difficultate moriens, oratione S.
 Leonardi sanatur 123.a
 reginæ memorabile exemplum 272.a
 reginæ S. Cuniberti matris pietas 302.a
 rex Scotia Angliam vastaturus capitur 1165.b
 rex violator pacti à S. Malachia obiurgatur, orba-
 turq; lumine 113.b 114.a
 regis officium 1161.b
 regis pij exemplum 97.b 100.b
 regis triplex vnctio 509. b insignis & Christiana
 responsio ad legationem à Tyranno factam 510.a
 regem Angliæ omnia iura & dignitates ecclesiæ re-
 stituisse Cantuariensi 1165.b
 reges tribus locis inungi 1161.b
 regni exitium, Rex puer 1025.a
 rei duo, pietate episcopi, à morte liberati 812.b
 regnum terrenum spreuisse S. Iudocum 997.b
 religio Christiana nihil habet, quod vile non sit
 22.b
 in religione qualis concordia admittenda 1029.b
 religiosum quenque debere cum Magis per arctam
 viam incedere, nec ad Herodem mundanum re-
 uerti 1136.b
 religiosorum & sacerdotum honor 153.b
 reliquie S. Alexandri, reuelate se, sepeliuntur 643.a
 reliquie S. Anastasiæ Constantinopolim transpor-
 tatae 1072.a
 reliquie S. Eloquij in monasterium Vualciodoren-
 se translatae 770.b
 reliquie Gaciani sepultæ & translatae 1032.a
 reliquie per incuriam prius deperditæ, diuina gra-
 tia inueniuntur 132.a
 reliquie S. Vuinoci transferri non volunt 130. b
 transferuntur Audomaropolim 132. b rursum
 Bergas 133.a
 reliquie à priscis patribus diligenter quæsitæ, & re-
 ligiosè compositæ 1046.a
 reliquie sacræ cum magnis miraculis inueniuntur
 731.a
 reliquie sacræ custoditæ à lupo 511.b
 reliquie sacræ hominem à leione conseruant 188.a
 reliquie Sanctorum quàm preciosæ 610.b
 reliquie S. Theodori miraculis clarent 1100.b re-
 ligiosè translatae, ibid.
 reliquie Sanctorum, pignora salutis 1037.b
 reliquie, thesaurus bonorum, fons miraculorum,
 corroboratio animæ & corporis 1072.a
 reliquiarum capsam magno miraculo per mare de-
 fertur 929.a
 reliquiarum contactus 227.a
 reliquiarum contactu sanitas restituitur 160.a
 reliquiarum cultus 253.a 307.b
 reliquiarum honor 60.a 62.a 211.a
 reliquiarum latio 21.a
 reliquiarum puluerem in loculi superficie quanti
 antiquitas fecerit 227.a
 reliquiarum S. Liuni & Brixij eleuatio & transla-
 tio 289.b
 reliquiarum neglectus in visione vt egregiè puni-
 tus 815.a
 reliquiarum sacrarum contra tempestatem reme-
 dium 422.a
 reliquiarum theca miraculosè aperitur 806.a

reli-

reliquiarum thecæ impofitum linteum fudar 758.b
& cuius efficaciam ille fudor fit, ibid.
reliquiarum veneratio 229.b
reliquiarum vis miraculofa 1041.a
circa reliquiarum translationem miraculum 226.a
reliquias prifci Chriftiani reuerenter habent 113.a
reliquias religiofe condunt Chriftiani 1062.b
reliquias facras quanti fecerit beatus Godefridus
209.a
reliquias facras temerario aufu inſpicientes, diuini-
tatis puniuntur 513.a
reliquias ſanctorum quanti fecerint patres noſtri
999.a
ad reliquias facras miracula 66.b 145.b 209.a 211.b
304.b 424.a 651.b 717.b
erga reliquias ſanctorum veterum ſtudium, vene-
ratio & caremonia 66.b 137.b 211.a 253.a 708.b
952.a 1016.a
reliquijs S. Chryſogoni magnam præſtat reueren-
tiam S. Anaſtaſia 1063.a
reliquijs ſanctorum Angeli honorificè adſunt
612.a
reliquijs ſanctorum templum genitricis Dei Co-
pronimus denudat 670.a
reliquijs ſolenriter obuiam proceditur 289.b
reliquijs ſanctis quàm reuerenter occurrerit S. An-
no 828.a
de reliquijs vt præclare ſenſerit antiquitas 862.a
in reliquijs ſacris inuendendis, mirum S. Eligij ſtu-
dium 730.b 731.a
in reliquijs transferendis miraculum 289.b
pro reliquijs præcium extorquentis, pœna 764.a
remaclus Tungrorum epifcopus 592.a b
S. Remaclus monachum proficitur, eiq; S. Theodar-
dus ſuccedit 599.b
remedium contra mortem ſubitaneam 408.a
remedius epifcopus Colonienſis 303.b
B. Remigius epifcopus 141.b quid à Franciæ regi-
bus perierit 142.a
remigius Rhenorum archipreſul 601.a
remiſſionem plenariam duobus modis fieri 160.b
repentina mors conuicia facientis 143.a
reprobatorum Deum nunquàm recordari 27.a
res gratis & impudentiſſima, amor 1078.b
res impudens & temeraria, mulier 971.a
rerum etiam neceſſariarum contemptus 147.b
refurrectio Iohannis Euang. an fuerit 1129.a
refurrectio paruis & magnis vna erit 658.b
refurrectioem corporum negantes, notati 446.a
rerum labentium contemptus 973.a
retrò reſpicere, quid ſit 748.a
reuerentia & luſtus Bathildis reginæ erga corpus
S. Eligij 756.b 757.a 758.a
Rhato Argentinienſis epifcopus 148.a
rhegienſis oppidi eccleſia S. Maximi 652.a
in rhegienſi caſtello, B. Albini templum à quo con-
ditum 649.b
rhemorum vrbs 122.a
in Rheno vrbes magna ſæuitia 447.b
rhetorum mos 14.b
Richardus cardinalis & Apoſtolicus legatus 103.a
riſus S. Malachiæ 120.b
ritus Baptiſmi, quæ ve hunc antecedant 1101.b
rinuſus ſubito in fluuium excreſcit 113.b 120.a
Robertus, ſeu Rodobertus, epifcopus Pariſienſis
765.b
robertus Flandriæ comes 211.b
rodegandus Metenſis epifcopus & fundator Gorzi-
enſis cœnobij 607.b
rodichaëlus rex Britonum 997.a b
rodohardus Laudunenſis epifcopus 770.b
rodoricus Porruenſis epifcopus 384.a

rogationum dies 131.b
rogationum ante Domini Aſcenſionem vſus anti-
quiſſimus 324.a
romæ vrbs encomium 297.a
romæ templum æternum corruiſit, naſcente Chriſto
1054.b
romam caput eſſe totius Eccleſiæ 1191.a
romana monarchia, Chriſto naſcente, confirmata
1058.b
romana Eccleſiæ conſuetudinum autoritas 97.a
romana leges & Eccleſiaſtica cõſuetudines à S. Ma-
lachia inter barbaros introductæ 100.b
rom. Pontifici cura omnium demandata 307.a
rom. Imperij dominatione temeritas Iudæorum re-
preſſa 1058.b
romanus Curcenſis epifcopus 385.b
S. Romani epifcopi Burdegalenſis vita 618.
S. Romani martyrium 442. eiufdem encomium
443.
romani multi fidem amplectuntur 1176.a
romanoꝝ exercitus à Bulgaris cæditur 68.b
romanos coluiſſe draconem 1175.b
ropertus abbas Salopienſis 62.b
rota, fractis cruribus, Comes imponitur 165.b
Ruſticus Ancyræ adminiſtrator 137.a
ruſticus miraculoſè à ſuſpendio liberatus 126.b
ruſticorum in Gallijs error 263.b
ruthuualdus epifcopus Moguntinũs 449.a 454.a
Ancti Sabæ vita 839.
S. Sabæ charitas inſignis erga æmuloſ ſuos
856.a
S. Sabæ epiſtola ad Imperatorem 869.a
S. Sabæ prophetia & prædictio 866.b 871.a
S. Sabinum Ariulpho Duci præſtanti opem tuliffe
1173.a
ſacerdotium præſtantius regia dignitate 1158.a
ſacerdotij dignitas ſeu excellentia 266.b
ſacerdotij ſolidiſſimæ radices 864.b
ſacerdotis pius zelus 96.b
ſacerdotis cuiuſdam temeritas diuinitus punita
159.b
in ſacerdotis percufforem diuina vltio 143.a
ſacerdotes & monachos hæretici perfequuntur
869.a
in ſacerdotes noſtrorum temporum 451.b
ſacerdotibus quantum deulirit Henricus Impera-
tor 786.b
ſarcophagus longior diuinitus redditur 145.b diui-
nitus motus 11.b
ſacra Biblia vt veneratus S. Edmundus 411.b
ſacramentarium hæreticorum ſpecioſum exem-
plum 112.a b
inter ſacramenta viſio cæleſtis ignis 795.b
ſacra loca nudis pedibus inuiſit beatus Godefridus
221.b
ſacra loca Romæ epifcopus frequentat orationis
cauſa 106.a
ſacrificium quàm deuotus ſemper obtulerit S.
Anno 812.b
ſacrificij Miſſæ, & veri corporis Chriſti in Eu-
chariſtia, præclarum D. Andreae teſtimonium
697.b
ſacrificij oblatio pro defuncto 119.a miraculum
812.b
ſacrificio etiam à miniſtro animæ exhibenda puri-
tas 115.b
in ſacrificijs veteris teſtamenti cur oleum & ſal,
nunquàm verò mel ſit oblatum 1131.b
ſacrificandum & orandum pro detentis in Purga-
torio 899.b
ſacrificantis pietas & deuotio 206.a
ſacrificantis capiti columba inſidet 303.b

ſacri-

ſacrificanti pro anima, mortuus ipſe apparet, vin-
dicamq; celerem in ſuos percuffores prædicat
161.a b
ſacrificanti ſacerdotes corpus & ſanguinem Chriſti
1048.b
ſacrificaturi aqua, cæcus illuminatur 807.a
ſacrilegi puniuntur 146.a 246.b 512.b 763.a
ſalua vulnus ſanatur 535.a
ſalomon epifcopus Conſtantienſis 398.b
ſaluandorum duas eſſe claſſes 27.b
ſaluius epifcopus doctiſſimus 725.a
ſaluij, epifcopi Ambianenſis, corporis translatio
211.b
ſalus animi præferenda corporis ſaluti 70.b
in ſalutis negotio abijcienda eſt omnis mora 666.b
ſaluſtius Patriarcha Hieroſolymitanus 852.b
ſalutatio Angelica 2.a
ſamaritani Iulianum regem ſibi conſtituunt & affli-
gunt Chriſtianos 873.b
SS. Samonæ, Guria & Abibi martyrium 356. 368.b
de SS. Samonæ, Guria & Abibo, oratio Arethæ ar-
chiepiſcopi Cæſareenſis 366.
ſanctimonialium magnus numerus 761.b
ſanctitas S. Stephani lunioris 664. b 665.b
ſanctitatem ſuam S. Barbatianus celâſſe 1188. b
de ſanctitate S. Leopoldi multorum ſcriptorum te-
ſtimonia 386.a
ſanctus adhuc viuens inuocantibus ſe, apparet, li-
beratq; 896.a
ſanctus in Eccleſia vt quis reputetur, quæ requirantur
330.b 331.a
ſanctus poſt mortem apparet, cæditque alterum
759.a
ſanctum Platonem inuocat vitæ eius ſcriptor
1030.b
ſancti aduocati noſtri apud Chriſtum iudicem, &
conſiliarij 8.b
ſancti immediatè poſt mortem in confortium An-
gelorum recipiuntur 120.b
ſancti in celo terrenis rebus non delectantur 1016.b
ſancti in membris ſuis defunctis quomodo viuunt
134.b
ſancti in quibus imitandi 1191.b
ſancti inuocati auxilium exhibent 618.a
ſancti apparent viuus : Eugenia, matri in ſomnis
1085.b
ſancti ceu ſtellæ conſolantur nos in nocte huius ſe-
culi 333.a
ſancti ciuitatibus ornamentum ſunt 1113.b
ſancti, defenſores noſtri 255.b legati 229.b
ſancti honorandi & inuocandi 11.a b 210. b 692.a
696.a 803.a
ſancti imitandi 373. b 939.b
ſancti in caelos ſublato nos prociil vident 1067.a
ſancti in caelum ſubuehuntur 1030.b 1032.b
ſancti in Deo viuunt 237.a
ſancti inuocati quid poſſint 364.a 372.a 424.b
ſancti laudandi 588.b
ſancti, luminaria à Deo accenſa 644.b
ſancti poſt mortem viuus apparent 86.b 125.a b 126.a
161.a viuentibus auxilio ſuo adſunt 1017.a b
ſancti quid præſtent hominibus 121.a 226.b 256.a b
258.b 610. b 877. b 1033. b
ſancti, ſeruatores & præſides ciuitatum, quæ eorum
reliquias conſeruant 1046.a
ſancti ſolliciti de nobis vt ſunt 612.a 974.a 975.a
ſancti viuunt apud Chriſtum 1085.b
ſanctorum animas poſt agones viuere in gloria 138.a
ſanctorum autoritas in beſtias quanta 957.a
ſanctorum beneficia quibus ſtudijs præmerenda 562.a
ſanctorum corpora, pignora ſalutis 1037. b
ſanctorum geſta in ſcripta referri, quàm expediat
648.a
ſanctorum historia quid conferat 93. b 177. b 960.a
1140. b
ſanctorum interceſſio 58.a 138.a 363. a 803.a 1046.a
ſanctorum interpellationes 85. b defenſiones & vo-
ta, ibid.
ſanctorum inuocatio aſſerta 134. b 882. b
ſanctorum inuocacionis vis 171. a b 173. a 175. a b
777. b
ſanctorum limina viſitare orandi cauſa 123. b
ſanctorum luſtus 7. a
ſanctorum memoria ſempiterna 327. a
ſanctorum memorias celebrare, viſitatiffimum S.
Trudoni 603. a
ſanctorum merita 169. b 170. a 171. b 172. a b
772. b
ſanctorum patrocinia 138. a 333. a 363. a 694. b 802. b
803. a 829. a
ſanctorum thecæ multæ fabricatæ à S. Eligio 723. a
ſanctorum virtutes imitandæ 647. a
de ſanctorum opere virtute priſcorum fides quan-
ta 421. a b 423. b
ex ſanctorum memoria ciuitates illuſtres reddi
367. a
in ſanctorum historia detrectatorem 214. a
in ſanctorum honorem preces fuſæ quàm grate ſint
411. a
ſanctis quàm ſint cognitæ res noſtræ, & quid poſ-
ſint 477. a 478. a
ſanctos audire preces noſtras & pro nobis orare
805. a
ſanctos cur honoremus 690. a
ſanctos eſſe inuocandos 1125. b
ſanctos inuocantes exaudiuntur 505. a 877. b
ſanctos non ignorare res noſtras 229. b
ſanctos non latere quândo inuocantur 134. a
erga ſanctos veterum ſtudium 758. b
per ſanctos dat Deus ſalutem 256. a
ſanguis ob frigoris acerbicatem à concionatoris di-
gitis fluens 215. b
ſanguinis baptiſmus 629. a
ſanguinis profluuii liberatur mulier ad contactum
veſtis S. Martini 278. a
à ſanguinis fluxu miraculoſè mulier liberatur
111. a
ex ſanguine imaginis Chriſti miracula 239. a
ſannicus portus 1158. b
ſapientia inſignis B. Gregorij Agrigentini 571. b
ſapores Perſarum rex Chriſtianos perfequitur 43. a
corruiſit 42. b ad imperium martyris mutus red-
ditur 44. a recipit facultatem loquedi per mar-
tyrum preces 44. b decipitur miſerè 45. b matri
alapam impingit 49. b
ſaracenus ſanctum inuocans, exauditur 878. a
ſatellitibus religioſa vita 68. a
ſaturninus Arelatenſis epifcopus 452. b
S. Saturnini primi epifcopi Toſolanæ, & martyris,
hitoria 690.
ſaxonia in prouinciam redacta, diuiſa in octo epi-
ſcopatus 189. a
ſaxonia vt epifcopis ſit ſubiecta 189. b
ſaxones quibus olim moribus & inſtitutis vixerint
312. a
ſaxones occupant Britanniam 507. a
ſaxonum diſtractio 713. a
ſceleſti homines mirè à cæde deſtinata impediuntur
113. a
ſchola Babinbergenſis 784. b
ſcientia ſingularis quæ 7. b
ſcientiam & ſapientiam ſummam vndè Iohannes
Euangelista hauſerit 1121. b
ſcorpionibus martyres caſi 177. b

scotia archiepiscopus S. Liuinus creatur 288. b
scribarum horrendum sacrilegium 136. a b
scriptura diuina quid conferat 374. a
scriptura in Catholica Ecclesia semper vfitatissima
333. a
Seculares Canonici mutantur in regulares 347. b
secularibus de statu suo conquerentibus, & mo-
nasticam vitam laudantibus, respondetur 432. b
seditio Ambianensium 219. b
seditio Colonienfium erga Annonem episcopum
817. b cum feqq.
seditio grauis inter Ecclesiarum episcopos 864. b
seditio populi semp ab imperitis proficiscitur 558. a
senis feruor admirabilis 85. b
sententia praclara martyris 553. b
sententia in impios 746. b
sententia iniqua non subscribendum 677. b
senatores quatuor cum militibus trecentis occi-
duntur 48. b
separandi a marito pia ratio 186. a
sepeliendi ritus antiquus 58. b
sepulcrum Sancti irreuenter contactum, seipsum
vindicat 86. a
sepulcri S. Elisabeth terra sanat 505. a S. Philemonis
1013. b
sepulcrum S. Hilarij B. Gregorius Turonensis epi-
scopus supplicaturus adit 425. b
sepulcrum S. Vinioci ab incendio diuinitus praerfer-
uatum 130. b
ad sepulcri S. Martini tactu infirmus curatur 423. b
a sepulcro S. Martini se impediti quam molestis fe-
rat S. Columbanus 541. b
e sepulcro vox audita confirmat 1014. a
sepulcra Sanctoru inuisendi mos antiquissimus 987. a
ad sepulcra Sanctorum miracula 124. a 168. a b 329. b
395. b 396. a 482. a 503. b 504. a 557. a 760. b 765. a
834. b
ad sepulcra Sanctoru suspensa ferrea vincula 125. a
sepultura S. Barbati & Germani Episcopum
S. Chrysologus tradit 768. a b
sepultura locum vt humilem & abiectum sibi de-
legerit S. Gregorius Turo. episcopus 427. a
serenitas repentina redit non sine magno miraculo
812. a
sergius apostata & proditor 672. a
sergius Papa 311. a
sermo familiaris S. Eligij 749. a
sermonis siue orationis vis magna 244. b
serpens in aurum mutatus, & econtra 962. b
serpens ingentis magnitudinis diuina virtute occi-
sus 241. b
serpens immanis virtute Sanctorum profligatus
17. b 20. b
serpentum electio per orationem 77. a
seruitutis & libertatis aequalitas 65. a
seruire Christo, summa dignitas 65. a
S. Seruali historia 1047.
S. Seuerinus Colonienfis episcopus, audit animam
D. Martini in caelum ferri 283. b
seuerus Sulpitius humanissime a B. Martino excipi-
tur 268. b
sexus nullum ad virtutem adfert impedimentum
1077. b
Sibylla quid habeat de Christo 628. a
sicardus episcopus Cremonensis 330. a
sidonius episcopus Moguntinus 449. a 454. a
sifridus Moguntinus archiepiscopus 150. b
sigebertus Francorum rex 531. a
sigeberri regis caedes 537. a
sigebertus episcopus Moguntinus 660. a
sigeuinus Colonienfis archiepiscopus 304. b
siganianus episcopus Moguntinus 449. a 454. a

signum crucis in aere conspicitur 795. a
signum crucis in vestibus hominum cernitur diui-
nitus inscriptum 1017. b
signum crucis penuario suo inclusum clam habebat
SS. Domna & Indes 1102. b
signum crucis vt daemones formident 9. a
signo crucis & precibus ingens incendium extin-
guitur 54. a
signa monastica 461. b
signa quibus sint data, quibus negata infidelibus
1188. b
signorum virtute Euthychium post mortem cla-
ruisse 139. b
silentium damnosum 7. a
silentium, iustitiae calculus 96. a
silentium tempore Quadagesimae 195. b
silentij laus 468. a
silentij ex sacra scriptura comprobatio 469. a
silentij olim obseruantissimi fuerint monachi
468. b ad idem seruandum exhortatio 469. b
simeon eremita & monachus eximius 245. b eius-
dem propheta 246. b
simeon Metaphrastes cuius discipulus 641. a
simeonis Metaphrastes patria 653. a familia 653. b
in S. Simeonem Metaphrastem, Pselli oratio enco-
miastica 652.
similitudo elegans in impium iudicem 553. a
simoniaca haeresis 727. b
simplicius Lemouicum episcopus 752. b
S. Simplicij martyrium 176.
sina mons a Christianis habitatur, qui fugati & ca-
pti a tyranno 92. a
siniuius Comes Diocletiani persecutione 1065. a
Socratis sententia de dijs 1062. b
solenniense monasterium conditur 716. a eius fi-
tus 716. b
solennis dies S. Lucae 117. b
solennis dies omnium defanctorum 116. b
solennior Missae iubilatio natali Christi 1057. a
solis radij sustentant pallium 147. b
solitudo & anachoretis quibus experenda 69. a
solitudo & silentium S. A. sellae 902. a
sonus campanae miraculose praereptus 750. b
sophocles vt irriserit deorum cultum 628. a
sophronius Nannentensis episcopus 542. b
Spasticus sanatur 174. b
spectaculum insigne Iconis 853. b 854. a
spectacula praesentibus Imperatoribus edi solita
517. b
in spelunca S. Saba mirè abstinens degit 843. a
SS. Speusippus, Eleusippus & Meleusippus 804. b
S. Spiridonis archiepiscopi Trimmythuntis vita &
certamen 960.
S. Spiridonis congressus cum loquacissimo sophi-
sta 965. a
vbi spiritus Domini, ibi libertas 104. b
in statione columnae volunarium martyrium
946. a
Stauracius Imperator, Nicophori filius 71. b
stellae, gentibus natiuitatem Christi indicasse 1135. b
stephanus archiepiscopus Cantuariensis 772. b
stephanus Hungarorum rex 86. b 88. b
B. Stephanus pre ceteris plenus gratia 1091. b
S. Stephanus non sinit inflammarì oratorum suum
594. b
stephanus miraculis clarens 78. a
S. Stephanus Iunior literis simul & virtutibus ope-
ra dat 662. a inhumanissime ab impijs tractatur
676. a mittitur exilij causa ad Helleponti partes
678. b
S. Stephani Iunioris, qui propter Imaginum vena-
rationem martyrio functus est, vita 657.

ste-

stephanus Papa 400. b
stephanus Tungrensis episcopus 693. a
sterilis femina, per baptismum consequitur fe-
cunditatem 90. a
sterili matronae vt fecunditas quaesita 534. b
straminis vis, in quo fecubuit Sanctus 108. b 273. a
stulti hominis horrida temeritas 350. b
Subita conuersio insignis latronis 475. a
cum subditis pax quaerenda & seruanda 432. a
suffragia defunctorum 118. a
suffridus antistes Moguntinus 503. a
suffronius episcopus Moguntinus 449. a 454. a
summi Pontificis visio 141. a
supplicium insigne 44. b 46. a
supplicium insigne in episcopi percussores 165. a b
surdus miraculose auditus restituitur 97. a 171. a 174. b
175. a 428. a
surdus idemq; mutus sanatur 396. a 575. b
sus exanimata, miraculose restituitur 378. b
vt. Susati tractatum sit de pace inter Engelbertum
archiepiscopum Coloniensem & Fridericu Com-
item concilianda 155. b
suuelme 159. b
Sycarus presbyter propheta 105. a
Syluester 17. b
S. Syluestri Papae vita 1173.
S. Syluestrum laticasse, saeuente persecutione, non
timore, sed parcetem persecutoribus 1176. a
S. Syluestri episcopi Cauillonensis vita 514.
Syluius episcopus Tolosanus 691. b
Syluanus Comes crudelissimus 1004. a
S. Symphoriani martyrium 176.
synodus. Vide, Concilium.
Aracinarum Campaniae vrbs mira stul-
titia 12. a
taurum opera daemones interfectum S.
Syluestrum restituisse 1186. b 1187. a
Tecla prima martyr 256. a
temeritas fratris cuiusda diuinitus castigatur 129. b
idem femina 171. a
tempestas mire sedata 351. a 429. b 887. b
templum aeternum Romae corrui, nascente Chri-
sto 1054. b
templum S. Annae 678. b
templum S. Anastasiae conditur 1072. a
templum ad preces S. Caesarij corrui 13. a
templum Castiani martyris 769. a
templum S. Crucis 423. a
templum S. Euphemiae 636. b
templum S. Georgij exstruitur, & qua mira illic eue-
nerint 794. a
templum D. Iacobi a S. Annone instructum 802. a
templum in honorem miraculi extructum 73. a
templum matris Dei in Puro pulcherrimum 245. b
templum S. Saturnini 691. b
templum D. Virginis apud Moguntiam, a quo ex-
tructum 660. a
templum vt a puero erectum cum voto 590. a euer-
sum ab alio non sine caelesti vltione & miracu-
lo 590. b
templi construendi locus admirabili signo decla-
ratus 124. b
templi fores diuinitus patefcunt 337. b 605. b
templum D. Iohannis Baptistae S. Chrysologus con-
secrat 768. a S. Andreae Apostolo templum aedi-
ficat, & cultum falforum deorum tollit 769. a
templum destruens, caecitate percucitur 379. b
in templum ingredientium ornatos habitus, egre-
gium responsum S. Elizabeth 485. b
in templo nunquam visus sedere B. Marinus 269. b
vox caelitus audita 970. a
templa in honorem sancti Saluatoris extruedi mos

quandò inoleuit 240. b
templa & monasteria etiam olim fuisse sumptuosa
& magnifica 186. b
templa in honorem martyrum Constantinus ex-
trui iubet 253. b
templa in honorem sanctorum extracta 998. a b
templorum amplitudo 227. a
templorum dedicatio, antiqua 132. b
in templis perpetuo est S. Matrona 178. a cur non
fabulandum 738. b
ad templa accedentes vinculis soluuntur 145. b
tentantem viros sanctos terra absorbet 844. b
tentationes cur imittat Deus 739. b ijs non succum-
bendum, ibid.
tentationes daemouum quam multiples, praesertim
in monasterijs 1049. a
tentationes perniciose ad inuocatione Sancti abi-
guntur 171. a
tepor nostrorum temporum 451. b
terramotus 450 paganos opprimit 1052. b
testamentum morientis Danielis Stylitae 559. a
terribile Dei iudicium in contemptorem S. Mala-
chia 109. b
Tharafius patriarcha 241. a
theobaldus episcopus Cantuariensis 1154. a b
S. Theodistis Lesbiae vita 244.
theodoricus comes de Cleuo 150. b 155. a
theodoricus Colonienfis archiepiscopus 150. a cur
depositus 150. b
theodoricus Monasterienfis episcopus 149. b 156. b
162. b 165. a
theodorus Agrigenti episcopus 572. b
theodorus Caliopas ad comprehendendum S. Mar-
tinum mittitur 293. b simulat salutare velle Pom-
piliem, quem venerat vincire 294. b fugit se re-
cte credere 293. b
S. Theodorus apparet patriarchae 235. a
S. Theodori martyris memoria cur in primo sabba-
to sanctorum ieiuniorum celebretur 232. b
S. Theodori martyris festu quotannis celebre 229. b
in S. Theodorum martyrem, oratio D. Gregorij
Nyseni episcopi, qua eius martyrium describi-
tur 226.
theodori Papae obitus 290. b
S. Theodori tyronis martyrium ex Simeone Meta-
phralte 230.
theodosius Imperator orthodoxam fidem ample-
ctitur 587. b imperio cedit, id Leoni relinquens
662. b
theodosius Ephesinus episcopus 676. b eius oratio
ad Stephanum Iuniorum 677. a
SS. Theodote & Anastasia misericordiae opera egre-
gie exequuntur 1066. b
S. Theodote laetatur plagis filij sui 1069. b cum tri-
bus filijs in fornace reddidit spiritum 1070. a
theodotus Melissenus iconomachus, episcopus fit
Constantinopolitanus 72. b
theonas episcopus Alexandrinus multa perpeffus
a paganis 624. a
S. Theophanis tabernaculum in Sigriana 76. b
S. Theophila 114. a
theophilus Rom. Imper. anarus & iconoclasta 80. a
S. Theophilus martyr 113. b
theotychi martyrium 1015. a
S. Thomas mittitur ad Indos 1040. b lanceis con-
fossus 941. a
S. Thomas piscator 1037. b
Thomas archiepiscopus Cantuariensis & martyr
164. a 415. a
thomas in archidiaconum Cantuar. & postea in Ar-
chiepiscopum eligitur 1154. a b
thomae Cantuariensis praclara laus 1153. a 1154. b
d 3 thomas

thomæ Cantuar. quæ attulerint necem 1163. a
 thomam Cantuar. contradixisse regi quædã præter
 fas exigenti 1156. a regem Franciæ eum defendit
 se 1159. a rediisse in Angliam 1162. b
 thomam Cantuar. quanti rex fecerit 1154. b malè
 persuasum à bonis viris ei assensisse 1156. b
 thuribulum præcis Christianis vsitatum 1102. b
 S. Thyrsi martyrium 1000.
 S. Tiburtij vita & martyrium 550. a cum seqq.
 timor Domini 7. b
 timothei archiepiscopi Alexandrini narratio de mi-
 raculis S. Menæ martyris 253.
 titi monachi lucta aduersus somnum 953. b
 Tomira clericali Martinus Papa iniatur 290. b
 tormentum inauditum 684. a
 tormentorum varia genera 93. a
 tormenta omnia in se passus S. Vitalis 65. b
 tornacensem episcopus Radbodus 289. b Vualthe-
 rus, ibid.
 Traianus Imperator 30. b
 traiani Imperatoris in viduâ piuiudicium 157. a
 traiectum, castrum Vuilteburg antiquitùs dictum
 310. a b
 traiectensis ecclesia à Danis vastata 694. a
 translatio S. Othmari 399. b 494. b D. Catharinæ in
 montem Sina 632. a
 treuir vastati 447. b
 tricollim S. Chrysologus ædificat 768. a
 trinitas explicata 550. b
 trinitatem vnum esse Deum 1180. b
 de trinitate vt institutus sit S. Anno 816. a
 triphyllius episcopus Callinicensis 970. b
 de S. Troiano Sanronicæ ciuitatis episcopo, ex Gre-
 gorio Turonensi 708.
 S. Trudonis presbyteri & confessoris vita 588. qui-
 bus olim scripta 588. b
 S. Trudonis translatio 610.
 tuclertina ciuitas 290. a 291. a
 tungrensis ciuitas 599. a
 tunica Euthychij elata aut pluuiam aut solem ad-
 ducebat 1139. b
 turonũ ciuitas vt liberata Auitiano Comite 276. b
 turonensis ecclesiæ laus 458. a
 turonice sedis aurea cathedra à Papa donata 426. a
 turonenses monachi vt prolapsi sint 471. a
 turris ciuitatis Cremonæ totius Italiæ altissima
 881. a

viscera

verina Imperatrix 185. b
 vestis à prunis non læsa 585. b
 vestis cilicina toti corpori admota 347. b 407. b
 vestitactũ cæcus illuminatur 806. a
 vestitus S. Afellæ 902. a
 vetius Paganus martyr illustris 419. b
 via regni cælestis quàm sit arcta 666. b
 viæ duæ 1191. a
 S. Victo Viridunensis episcopus factus 241. b
 S. Victorie virginis martyrium 1041.
 victor Pontifex Goslariam venit 787. b
 victor Vangionum episcopus 453. a
 victorinus Metensium episcopus 453. a
 victualia diuinitùs S. Iudoco transmissa 998. a
 victus cuiusdam foeminae 210. a 248. a
 victus parsimonia 197. b 199. a
 vigilia ad Sancti tumulum 86. a
 vigilia & preces B. Eligij 715. a 720. a
 vigilia Natalis Domini 425. a
 vigilia per noctem totam ad defuncti corpus 58. a
 vigilia prolixæ 221. b 328. b
 vigilandum semper contra vitia 593. b
 vigilanti nocte quid agendum 738. b
 S. Vigoris Baiocensis episcopi vita 19.
 vincula & claustra portarũ figura crucis rupta 76. b
 vincula reorum apud ecclesiam rumpuntur 759. b
 vindicianus Cameracensis episcopus 326. a
 vinum inter bibendum miraculosè augetur 146. b
 virorum insignium historia cur literis mandetur
 326. b
 virga amiffa miraculo restituitur 75. b
 virginitas cælesti responso iubetur seruari 87. b nec
 morte aut blanditijs vincitur 63. a b
 virginitatis amatrix S. Anyfia 1169. b
 virginitatis commendatio 1126. a 1129. a
 virginitatis encomium 1043. b priuilegium 513. b
 laus 87. a 88. b 274. a
 virginitati peccantur insidiantes, malè plectuntur
 1108. a
 virginitatè cõtra libidinosos defedit angelus 1108. a
 virginitatem quod Christiani sectarentur, prohi-
 bere eos coniugia, calumniati olim sunt ethnici
 1083. b
 virgo ad lupanar duci ne trahi potest, insigni mi-
 raculo 988. b
 virgo martyrium sitiens 913. b
 virgo verè Iohannes Euang. 1127. b 1132. b
 D. Virgo inuocata, quid S. Edmundo præstiterit
 409. a 413. b
 virginis matrimonium recusantis aduersus paren-
 tes, constans & insigne exemplum 325. a b 334. b
 virginis pudicissimæ illustre exemplum 274. b
 B. Virgini honor ieiunando & visitando ab archie-
 piscopo exhibitus 153. b
 virgines admonentur 274. b
 à Virgilio lectione visio reuocat 456. b
 viride stagnum locus Abbatiæ destinatur 117. a
 virtus Dei in Sanctis 20. b
 virtus, res quadam diuina 660. b & res est illece-
 brosa 666. a
 virtutis via ardua, & quibus medijs ad eam calcan-
 dam opus 67. a
 virtutis raræ exemplum 589. b
 virtuti maxime propinquum vitium 1078. b
 virtutem probi etiam hostes admirantur 1026. a
 virtutes raræ Sancti cuiusdam 120. b 130. a 712. a
 718. a 726. a 728. a
 virtutes S. Ebrulphi 1167. b
 virtutes vilium rerum, quibus S. Ebrulphus effec-
 tus 1168. a
 virtutum S. Leopoldi summa 391. b
 vis & persuasio, duo contraria 41. b

viscera

viscera martyris incorrupta post multas hebdoma-
 das 172. a
 visio cæci 133. a
 visio Constantini Magni 1177. a
 visio S. Hieronem confirmans & mutans 135. b 136. a
 ad erudendum è terra Sancti corpus 225. b de ora-
 torij & monasterij confessione admonens 115. a
 visio matris concipientis, & eius interpretatio 139. b
 140. a
 visio terribilis, denunciens vrbis excidium 222. a
 visio Sancti trientem confert 86. b
 visionis mirus effectus 173. b
 visionem negligens punitur 758. a
 visione præuia templum cum monasterio extruitur
 73. a eiusdem visionis explicatio, ibid.
 visio docetur Pontifex, quem debeat dare episco-
 pum 572. b 573. a
 visiones mirabiles 18. b 19. a 31. b 32. b 54. b 173. a
 176. a 178. b 184. a 187. a
 visiones de transferendis Sancti reliquijs 52. a
 visionum effectus optimus 334. a
 visus orbat, diuinitùs suscepta fide restituitur 93. a
 vita durissima & mira patientia 640. b 641. a
 vita & patientia hominis, maximũ miraculũ 951. b
 vita S. Iohannis Euangelistæ necessariò imitanda
 1131. b
 vita monachorũ Breunouiensium sanctissima 305. b
 vita eremitica S. Ebrulphi 1166. b
 vita Sanctorum contemplanda 322. b
 vita Sanctorum, Ecclesiæ ornamentum 127. a
 vita Thomæ Cantuariensis in exilio 1160. a b
 vitæ asperitas S. Stephani abbatis 666. b
 vitæ finis bonus quanti faciendus 157. b
 vitæ huius iter inter homines periculosissimũ 95. b
 vitæ huius mala & incommoda 550. a
 ad vitam reuocatus biduo submersus 999. b
 vita Sanctorum cur à sanctis patribus conscriptæ
 528. a cognita quid conferant 839. a
 vitæ Sanctorum, incitamenta ad bonè operandum
 386. b
 vitæ Sanctorum à quibusdam negligenter scriptæ
 quid effecerint 655. a
 S. Vitalis martyris historia 65.
 vitiorum omnium fontes 350. a
 vitæ nobilis foemina sit sanctimonialis, & viuat
 sanctissime 200. a & seq.
 Vlpianus pontifex Capitolij 1068. a
 Vinctio sacra in baptismo 9. a
 in vno qui offendit, omnium reus sit 7. a
 in vna re geminum miraculum 85. b
 Volusianus 20. a b
 voluntatem omnem in tribus causis natam 898. b
 voluntatem propriam etiam bona studia corrup-
 pere 1019. b
 voromholt prædium 128. a 130. b & ibidem mona-
 sterium 128. b
 votum illuminatæ mulieris 134. b
 voti violator castigatur diuinitùs 169. b 173. a
 votum castitatis coram imagine D. Virginis vt S.
 Edmundus nuncuparit 409. a
 votum continentie negligens, diuinitùs punitur
 606. a
 voto nuncupato, infirmi restituntur 167. a b 168. b
 169. a b 170. b 171. b 172. a b 174. a b 175. a b
 voto nuncupato, mortuus reniuiscit 504. b

vota esse soluenda 390. a
 vox cælitùs lapsa 42. a 45. a 69. b consolatur 36. a
 64. a ad transferendas reliquias 326. a
 vox monachi lachrymas ob suauitatem excutens
 198. b
 S. Urbanus Pontifex 193. a 548. b 550. a 555. b 557. a
 in vrbibus versari, periculosum 635. b
 de S. Vrfino primo episcopo Bituricensi & confes-
 fore 225.
 vrfo imperatur 79. b 532. a 536. a
 vrsum pastorem ouium effectum 1138. b
 vsus Christmatis in Baptismo antiquissimus 1111. a
 B. Vinarus 994. a
 Vtotelas monasterium 69. a
 Vualfridi abbatis Augiensis de vita Othmari ab-
 batis 392. item eiusdem encomium 398. a
 vualcandi episcopi Leodiensis encomion 61. a
 vualdetrudis soror S. Aldegundis vt à marito sepa-
 rata, monasticam vitam suscepit 333. b 335. a vi-
 sio eius 341. a tumulus 341. a
 S. Vualericus 975. a
 vualramus Dux de Lymburg 150. a b 152. a
 vualterus archiepiscopus Eboracensis 411. a
 Vuedekindus Saxo rebellis Carolo regi, & Chri-
 stianorum persequutor 188. a baptizatur, ibid.
 189. a
 S. Vuenefrida virginis & martyris vita 62. eiusdem
 translatio Solopiam 64. b
 vuesselus Magdaburgensis archiepiscopus 817. a
 Vuigmodia 188. b 189. b
 vuilgiffus S. Vuillibrordi episcopi Traiectensis pa-
 ter 139. a b 146. b
 vuilhelmus episcopus Eboracensis 1154. a
 S. Vuillehadi primi episcopi Brementis vita 187.
 vuillibaudus à Flauado tyranno occiditur 752. a
 S. Vuillibrordus, alias Clemens 141. a 146. a
 S. Vuillibrordus Romam venit, ordinaturq; Friso-
 num episcopus 311. a
 S. Vuillibrordus S. Lebuini prædicationis socius
 317. b
 S. Vuillibrordi Traiectensis episcopi vita 138.
 S. Vuinoci abbatis vita 127.
 vuitheriacum locus 64. b
 vulneribus 47 & amplius, à proditoribus inter-
 emptus Engelbertus Colonienfis archiepisco-
 pus, idq; non sine mysterio 160. a
Z Acharias sacerdos oblatam Virginem
 Mariam introducit in Sancta sancto-
 rum 520. a
 zambre iudæus veneficus 1179. a 1185. b
 zareas magus 1075. a
 S. Zebinae martyrium 369.
 zelus Euangelium annunciandi in S. Lebuino 311. b
 zelus insignis in idololatras 442. b
 zelus eximius B. Gregorij Turonensis episcopi, in
 corrigendis aliorum vitijs 423. a
 zelus S. Godefridi episcopi 212. b
 zelus S. Stephani 1092. b & Thomæ Cantuar. 1155. a
 zeli moderatrix, scientia 120. a
 zeno Imperator 954. a redit ad imperium, Basilisco
 pulso 957. b
 zenonis militis pro pietate libera vox 1111. b capi-
 te caditur, ibid.
 Zoilus pius presbyter 1062. b
 zonæ S. Engelberti miraculum 171. b

IN IMAGINEM REVERENDI PATRIS
LAURENTII SVRII CARTHVSIANI,
OPTIME DE CHRISTIANA REP. MERITI.

Effigiem SVRII dum cernis, candidè Lector,
Quin capiat tanti fructus amorq; viri?
Qui lucrum duxit, mundo latuisse superbo:
Delicias, castamente vacasse Deo.
Ecce recedentis sequitur nunc gloria tutam
Virtutem, nullis sat celebranda typis.
Clara LVBECÆ neci genuit, sed carior illi,
Qua patet ad vitam, sedula cura fuit.
Huius ob eximium quo conflagrabat amorem,
Salusifico triuit commoda vana iugo.
At licet obscuro, sed sacro tectæ recessu,
Non potuit soli lux micuisse sibi.
Nanque domi fratres virtutum lampade lustrans,
Edocuit summo reddere vota patri,
Quando erat in SVRIO sacri spectasse laboris
Exemplar, placidam mente referre facem.
Omnibus vt, Pauli iuxta decreta, salutis
Ansa foret, cumq; totos, omnia factus, obit.
Nec generosa domi Virtus se passa recludi,
Protulit oppleto muneræ largæ sinu.
Quot docet atque monet Stygiam vitare paludem?
Quorvæ pio mollit pectora dura focis.

Quot dedit afflictis rebus patriq; ruina
Fulcrat quot hæresion monstræ nefanda domat?
Dum sermone colens Latio monumenta piorum,
Eximias sanè suppeditavit opes.
Sanctorum præclara quid est certamina magnis
Sex celebrata Tomis quod dedit vna manus?
Seprimus adiungi dum cæptus, turba beata
Cælicolùm studijs præmia digna parans,
Sat Superis factum, dixit, donetur Olympo,
Emeritû nostris inferre CHRISTE choris.
Nec mora, præsiliis SVRIO mors prompta sedenti,
Intrepidum ad Superos cuspide pandit iter:
Liber abi, dicens, celebratis iungere Divis,
Et cape nunc meritis ferta dicata tuis.

IN IMAGINEM ET
LIBROS SVRII.

EST aliquid SVRII spectare in imagine vultus,
Quos spatio exiguo sculpta tabella referi.
At SVRII Libros, magna quos texuit arte,
Qui legit, ingenium cum pietate videt.

OBIIT ANNO DOMINI M. D. LXXVIII. DIE XXIII. MAIL.

NOVEM-

NOVEMBER
ORATIO D. EPHRAEM
DIACONI ECCLESIAE EDIS-
SENÆ, DE SANCTISSIMÆ DEI
MATRIS LAVDIBVS:

Quam nos idcirco primo loco mensis huius posuimus cum ijs, quæ eodem authore
mox sequuntur, quod in honorem matris DEI & omnium sancto-
rum Martyrum, hodierna solemnitas ante mille fe-
rè annos celebrata est.

INTEMERATA profusque pura, Virgo Deipara, Re-
gina omnium, spes desperantium, Domina mea glorio-
sissima, eadèque optima, sublimior cælicolis, purior So-
lis radijs & splendoribus, honoratior Cherubin, & poly-
ommatis (id est, multoculis) spiritibus, sanctior Seraphin,
& nulla comparatione cæteris omnibus superis exerci-
tibus gloriosior, spes Patrum, gloria Prophetarum, Apo-
stolorum præconium, & honor Martyrum, Sanctorum
lætitia, & lumen studiosorum Abraham, Isaac & Iacob,
decus Aaron, Moïsi splendor, & Gedeon vellus, Hierar-
charum cœtus, & omnium sanctorum ac virginum co-
rona, ob vulgorem inaccessa. Acerra aurea, lucerna micantissima, vna cæli manna
gestans, tabula scripta legem ferens mortalibus, arca vera, charta divinisissima, omni-
um princeps, circumspecta & lucifera Virgo, consolatio sanctissima, & omnium dux,
sacratissima puella.

O rube incombuste, & patens prædium, & viridans Aaron illius virga. Virga pro-
fecto extitisti, & flos filius tuus. E radice David & Salomonis germinavit Christus no-
ster creator, Deus & Dominus omnipotens, altissimus & solus. Tu, quo ad corpus,
Deum & Verbum genuisti: virgo ante partum, virgo in partu, virgo post partum. Cla-
ues non excussit Deus creator tuus in tuo virginali utero, absque semine carnem in-
dutus, te, o celeberrima, talem præservans, qualis extiteras ante partum. Per te re-
conciliati sumus Christo Deo meo, filio tuo. Tu peccantium & auxilio destituto-
rum adiutrix. Tu portus procella vexatorum, solatium mundi, carcere clausorum li-
beratrix celeberrima. Tu orphanorum susceptio, tu captivorum redemptio, tu ægro-
tantium exultatio, & omnium salus. Tu solitariorum stabilimentum, & spes mun-
danorum. Tu virginum decus, corona & gaudium. Tu mundi lætitia, o domina prin-
ceps, Regina præstantissima, & perquam benedicta, puella veneranda, dominorum
domina purissima. Sub alis tuis custodi me, & protege. Miserere mei, qui sum into-
inquinatus, qui sceleribus quamplurimis creatorem Deum meum & iudicem offen-
di, nè adversus me gloriatur satanas exitiosissimus, nè in me exurgat execrandus ini-
micus meus, nè seruum tuum à tui spe destitui cognoscam, nè calumniatur me detre-
stantium lingua. Non mihi alia fiducia, o Virgo sincera. Ex vlnis equidem maternis
tibi, domina mea, deditus sum miserabilis, & cliens tuus vocatus sum: nè malenolus
satanas me ad infernas portas abducatur. Tu enim meus portus, o Virgo inuiolata, &
præfens auxiliatrix. Denique sub tutela & protectione tua totus sum. Crebris lachry-
mis te, o celeberrima mater, imploro, & aduoluo tibi, domina mea, suppliciter cla-
mans, nè dulcis filius tuus, & vitæ omnium dator, ob multa, quæ patraui, scelera tol-
lar me de medio, & miseram animam, ceu leo, diripiat, vel velut sterilem ficum infel-
licem me excidat. Sed obsecro, vt Christum meum ad eam, & sub eam aulas illas be-
atorum, vbi non sunt lachrymæ, non vexatio, non molestia, non mors, non tormen-
tatio, non locorum angustia: sed lætitia inexhausta, voluptas iustorum, delicia & exul-
tatio,

r. Nouëbris.
Vide quid
tribuerint
sanctis. Pa-
tres B. Ma-
riæ Virgini.

Iesus Chri-
stus ex san-
guinib; Ma-
riæ Virgini-
genitus.

S. Maria
omnium sa-
lus, post &
per Deū sci-
licet.

Inuocat
sanctâ Dei
genitricem.

A

Angelice fa-
lutationis
melos.

Nota hæc
Epitheta
matris Dei.

Hæc Epith-
ta Mariæ
Virginis se-
culari ac
tribuuntur
propter fi-
lium quem
genuit.

Vide quo-
modo fan-
cti interce-
dunt pro no-
bis.

Precatio
insignis ad
matrem Vir-
ginem.

ratio, gloria & splendor. Imple os meum gratia dulcedinis tuæ. Illumina mentem, & gratia plena. Moue linguam meam & labia ad laudes tibi alacri & læto animo canendas, & præcipue melos illud Angelicum celebratissimum, quod Gabriel in Nazarethi seruilis habitu ad te Virginem & matrem Dei mei integerrimam clamans cecinit, salutationem maximè congruam, & dignissimam, mundi salutem, cunctarumque animarum tutelam.

Dignare, Virgo, te tuum seruum laudare, & dicere: Aue Dei splendidissimum & luculentissimum vas: aue Domina Maria gratia plena: aue in mulieribus Virgo beatissima: aue stella fulgentissima, ex qua Christus prodijt: aue illustrissima lux, mater & Virgo: aue, quæ mirificè Regem omnium peperisti: aue, per quam nobis Sol præclarissimus illuxit: aue Domina cunctis sublimior: aue canticum Cherubin, & hymnus Angelorum: aue pax, gaudium & salus mundi: aue generis humani læticia: aue patrum præconium, & prophetarum decus: aue martyrum pulchritudo, & corona sanctorum: aue piorum gloria, & in solitudine degentium hymnus: aue præclarissimum hierarcharum cælestium ornamentum: aue hymnigraphorum omnium oratio: aue præstantissimum orbis terræ miraculum: aue terrigenarum omnium delectatio: aue paradisi deliciarum & immortalitatis: aue lignum vitæ, gaudium & voluptas: aue valium fidelium, & mundi salus: aue tranquille portus, & à fluctibus agitatorum liberatrix: aue nostra periclitantium auxiliatrix: aue progenitoris illius Adam resurrectio: aue iucunda libertas: aue omnium parens: aue flos gratiæ & consolationis: aue refugium peccatorum & hospitium: aue propitiatorium laborantium: aue refugium in Hierosolymis: aue throne mei creatoris gloriosissime: aue aui splendor illustrissime & micantissime: aue spes omnium proborum, aduersis casibus afflictorum: aue cõuersorum refugium: aue virorum iuxta mulierumque Regina & tutela: aue mundi mediatrix gloriosissima: aue vniversi terrarum orbis conciliatrix: aue Domina, sceptrum fidelibus tuis impetrans: aue gloria & læticia omnium sacerdotum: aue Virgo solatium solitariorum: aue porta cælorum, accessus omnium: aue referamentum portarum paradisi: aue, quæ mœrores sedãsti, adornatrix omnium: aue eadem, quæ lenijsti oppressorum molestiam: aue clavis cælorum, & regni Christi: aue portus optime huius vitæ nautarum: aue anima mea spes bona & fida: aue Christianorum omnium firma salus: aue lumen præfulgens, quo mundus illustratur: aue mater Christi filij Dei viui: aue nostra genitorum protectio luculenta & gloria: aue, quæ nullo spatio compræhensum in sinu compræhendisti: aue, quæ Christum vitæ datorem educãsti, Christum piensissimum omnium creatorem, Deum, dulcem Iesum meum, altorem mundi, hominum amantissimum, omnipotentem patrem meum, cui competit gloria, honor & potestas in secula, laus & magnificentia, cum æterno Patre & Spiritu sancto nunc & semper, & in secula seculorum.

Precibus Dei genitricis semper Virginis, & exercitûs cælestium, ac cœtus Angelorum, Cherubin, Seraphin, Prophetarum, Martyrum, Hierarcharum, sanctorum studiosorum intercessionibus, & omnium beatorum supplicationibus, miserere tuæ creaturæ, Deus mi clementissime. A dextris in hora iudicij colloca humiles seruos tuos. Nè, ô Domine vitæ author, ad opera, quæ nos mortales legem præuaricati commisimus, adspexeris: quin potiùs adspice ad mitissimam humanitatem & misericordiam tuam. Amen.

EIVSDEM DIVI EPHRÆM ORATIO AD SANCTISSIMAM DEI GENITRICEM.

Immaculata, impolluta, incorrupta, pudica Virgo, Dei sponsa, Domina nostra, quæ Deum Verbum hominibus mirifica tua conceptione conciliãsti, & rebellem humani generis naturam cælestibus consociãsti, vnica spes desperatorum, oppressorum subsidium, & ad te currentium auxilium præsentissimum, omnium denique Christianorum profugium, me scelestum peccatorem, & foedis meis cogitationibus, verbis, factis factum vilissimum, atque ad eò voluptatum molitrem animo seruilis & abiecto amplexatum, nè auertèris, quæso: quin potiùs sicut humanissimi Dei mater es, ita me peccatorem humaniter suscipe, & meam sordidissimam, indignisque labijs expressam orationem admitte, nec non tuum quidem filium, meum autem herum & Deum, materna autem liberalitate volens exora,

exora, vt mihi quoque mitissima illa suæ pietatis viscera referet, & posthabitis innumerabilibus peccatis meis, ad poenitentiam me conuertat, probeque sua complere mandata concedat. Adsis mihi semper, Virgo misericors, clemens & benigna, in præsentem quidem vitam feruens protectrix & auxiliatrix, hostiles impetus epellens, & me deducens ad salutem, ac in supremo vitæ momento miseram meam animam conseruans, & tenebrosos malorum dæmonum adspectus ab ea procul abigens: in terribili autem die iudicij ab æterna damnatione me liberans, postremò inaccessæ tui filij & Dei gloriæ me hæredem efficiens. Quam per intercessionem, fauoremque tuum, Domina mea sanctissima, Dei mater, te etiã atque etiam oro, assequi valeã, gratia, miseratione & humanitate vnigeniti tui filij Domini & Dei ac Saluatoris nostri Iesu Christi, cui cõuenit omnis gloria, honor & veneratio cum æterno eius Patre, & sanctissimo optimoque vitæ authore Spiritu, nũc & semper, & in secula seculorum, Amen.

SERMO EIVSDEM DIVI EPHRÆM, DE LAVDIBVS SANCTORVM MARTYRVVM,

Ambrosio Camaldulensi interprete.

NNSIPIENS, imperitus, rudis pictor & horridus, pulcherrimam spectatoribus proponere imaginem cupit, eamque lucentem ac splendidam cunctis ostendere, id est, sanctorum martyrum pugnam. Sed cum dignis ea imagine coloribus careat, nec adsit manus, quæ in ea effigie lineamenta perfecta insignire valeat, quo pacto præsumet iners atque rudis excedentem virum suarum modum, imaginem, vel ornare coloribus, vel spectantibus ad intuentum proponere? Quoniam igitur suam non ignorat inertiam, neque suæ humilitatis oblitus est huiusmodi opifex, in oratione prosternitur, deprecans Dominum omnium Regem Christum, vt qui martyribus suis inter certamina donauit vires, atque inter pressuras tolerantiam contulit, vt varias astuti inimici artes, & callidum ingenium vinceret, coronamque immortalem & immarcescibilem raperet, ipse Deus bonus, pius, sanctus, rudi artifice & imperito sapientiam, intelligentiam ac virtutem præstet, quibus imaginem pulcherrimam atque dignissimam possit erigere, sanctorumque martyrum gloriosa certamina, spectanda omnibus posthac generationibus atque admiranda proponere: vt posteri addiscant præclaram patientiam, eximiamque constantiam sanctorum bellatorum. Fuerunt enim profectò nobilissimi & constantissimi propofiti, nimiumque laudabiles. Nam cum persecutionis feruissimæ feruor, Christiani gregis strages plurimas daret, omnesque timidi ac fide imbecilles certare renuerent, Christumque Dei filium confiteri poenarum metu detrectarent, fortissimi isti milites Christi instaurarunt aciem, & conferto bello summis viribus fuderunt hostem, victoriaque potiti sunt. Accincti enim lumbos suos fide integra atque perfecta, interriti Christum Dominum, ingenti que constantia constitebantur. Qui verò formidine ac pauore superati, terga hosti dederunt, cælesti regno seipos abdicarunt. Miseri profectò atque miserabiles, quos tepor atque socordia, tanta gloria fecit indignos.

Christus
martyrum
fortitudo &
tolerantia.

Sanctorum
martyrum
victoria.

Stabant igitur certaminis tempore fortissimi bellatores Dei, tormenta omnia summa animi alacritate tolerantes pro nomine vnigeniti filij Dei, ac Saluatoris nostri Christi. Quam verò strenui, quantaque laude fortitudinis præditi fuere, qui subiecta oculis horrenda supplicia contra se parata, non modò nihil timuerunt, verum maiori quoque constantia pugnantes, cuncta tolerando superarunt? Cernebant ardentem rogam, ignitas sarragines, ollasque feruentes, quæ feruore nimio guttas picis & adipis longius iaculabantur. Adspiciebant item ferratas & aculeatas rotas inter ignium globos nimia celeritate versari. Intuebantur ferreos vngues, laminasque candentes, fustes, vectes, aculeos, terebra, cõpedes atque catenas, omnemque prosum artem, quam inimicus veritatis aduersus confessores Domini Saluatoris inuenit. Omnia enim poenarum genera in conspectum martyribus hostis callidus dedit, vt in formidinem verteret sanctos, & adpectu ipso ac terrore poenarum, lingua non amplius confiteri Dominum Iesum, metu impedita, præsumeret.

Pœnis propositis martyres sunt alacriores.

Quid autem fidelissimi promptissimiq[ue] bellatores Christi, inter huiusmodi ante oculos exposita horrenda, inauditaq[ue] supplicia? Promptiores effecti, maiore fiducia atq[ue] constantia indubitanter & intrepidè ante tribunalia iudicum ac Præfectorum, Christum Dominum confitebantur. Non stridens flamma, non ignitæ sartagine, non ollæ feruentes, non rotarum horrenda vertigines, non ardentis laminæ, non unguium dentes, non cætera id genus tormenta, non compedes, non catenarum pondus immensum, non tyrannorum minæ, non principum fremitus, non ars tota diaboli, ministrorumq[ue] eius exterruit fortissimos milites Christi, non impulit abnegare pietatem, non à charitate Dei & Saluatoris abduxit: sed præcincti fide, concutiarunt machinas omnes inimici, neque illos omninò formido retravit. Vidisti seruorum fidelium robur? Vidisti gloriam pugilum Christi atq[ue] constantiam? Vidisti alacritatem ingentem, cæleste regnum tora fide quærentium, Christumq[ue] Regem suum omni affectu ambientium? Vidisti fidem perfectam veraciter perfectorum? Vidisti charitatem flagrantem in beatissimis pectoribus martyrum, pro qua terrena cuncta spreuerunt, ut Deum suum tenerent, quem dilexerant? Vidisti affectum Christi, quomodò à terra sublimat exaltari cupientes? Vidisti exultantem paradysum amplecti ac fouere sui quosdam auidos milites Christi, in æterna luce ac pace gaudentes?

Verbera martyrum delicta illis sunt. Act. 5.

Accede, mi frater charissime, pertracta, considera martyrum gloriosos triumphos. Adspice oculis cordis cælestium pugilum eximiam fidem, inuolabilemque pietatis affectum. Non valuit vis immensa pœnarum iustorum animos flectere: tam intrepidæ charitatis ardorem nec mors ipsa quirit exinguere. Cæsi, magno cum gaudio flagrorum ictus, ut summam delicias, suscipiebant: serenaq[ue] ac ridenti facie gratias Deo referebant, quia meruerant pro ipsius nomine pati. Quibus ego vos laudibus prædicem, o perfecti milites Christi? Aut quomodò appellem vos, in clyti atq[ue] beatissimi viri? Quis vestrae fidei laudes explicare sufficiat? Obstupuit nempe oratorum facundia, Philosophorumq[ue] sapientia, dum cerneret mirabilia in Christi famulis fieri. Iudicibus ac Tyrannis verba defecerunt, sanctorum martyrum constantiam & alacritatem, immentiamq[ue] athletarum Christi tolerantiam adspicientibus. Nam dum historicorum manus eorum membra torquerent, visceraq[ue] nudaret, non moerentes adspexere, non tristes, nec solum inter cruciatus gemitum non edentes, verum latiore facie gaudia interna testantes. Quippe illis ea erant tormenta pro requie, & carnifices obsequi potius, quam scire, videbantur.

En quid efficit charitas.

for. torporis

Nos autem, fratres, quam, obsecro, apud Deum in die iudicij excusationem habituri sumus, qui sine persecutionis atrocitate, & cruciatibus varijs, charitatem Dei, vitamq[ue] nostram ita negligimus, ac tanto corporis somno demersi sumus? Martyres ecce vexati, afflicti, tentati, exquisitisque tormentis cruciati, Deum ex toto corde, tora q[ue] mente dilexerunt. Nullis renrationibus, nullis, grauissimis licet, acerrimisq[ue], supplicijs flecti potuit tanta constantia. Nullis persequentium terroribus diuinæ charitatis ardor in sacris pectoribus quirit obrudi. Nos verò in requie atq[ue] delictijs, benignissimum Deum ac Dominum nostrum diligere volumus. Quid igitur aucturi, quid dicturi sumus in die illa terribili, cum beatissimi martyres, prope solium gloriæ magna cum gloria & confidentia adstantes, ostendent cicatrices vulnerum, atrociumq[ue] pœnarum in suis corporibus lucetes, fulgoremq[ue] Solis sua claritate vincentes? Nos quid nam ibi, fratres, ostensuri sumus? Quas virtutes præferemus? Num charitatem Dei? Num inuolabilem fidem? Num terrenorum omnium nuditatem? An fortè tranquillitatem? An quietem? Num eleemosynas? Num miserationis affectum? An mansuetudinem? An orationes mundas? An compunctionem salutarè? An vigilias? An lachrymas? Beatus sanè felixq[ue] est, quem illic ista comitantur. Nam erit profectò tunc martyrum socius, neque à cælesti & pleno luminis thalamo abijcietur, sed eandem habebit confidentiam coram Christo Domino & Angelis eius his operibus fretus, gloriamq[ue] nihilo martyribus inferiorem.

Qui sint in celo martyribus allociandi.

Inuocati sanctos martyres.

Precamur, beatissimi martyres, pro Domino Salvatore, proque illius charitate spontè & impigrè tormenta subistis, atq[ue] ideò familiaris Domino coniuncti estis, ut pro nobis miseris, & peccatoribus, & negligentia squalore sordentibus, Dominum interpellare dignemini, ut superueniat in nos gratia Christi, quæ corda nostra radiò sanctæ charitatis illustret, ut ipsum toto corde diligere possimus. Vos nempe verè beati atq[ue] gloriosi estis, quos Angeli & homines pari cõsensu beatos prædicant. Nam pressuræ

pressuræ tempore, cum pœnarum dolor augetur, vos ante mentis oculos paradysum habebatis, vobiscum ista reputantes: Multiplicentur hinc supplicia corporis, ut illic in paradiso voluptatis propagetur & requies. Cumq[ue] in alium se attolleret fluctuum montes, & moles vndarum per supplicia passionum, beatitudo vobis à Deo repromissa iugiter versabatut ante oculos, perfectè credentibus non posse mentiri Deum, qui ista promiserat. Quoniam igitur futura illa & sempiterna bona iugiter intuebamini, certi vos eis sine fine fruituros, idcirco, beatissimi, flecti molliriq[ue] non potuit vestra constantia. Læta & exultans futurorum expectatio, fortes vos ac robustissimos fecit. Itaque horis singulis noua vobis admoueri acriora supplicia cupiebatis, neque satiari pœnis poteratis. Vidit vos truculentus arbiter securos, fidentes, intrepidus in agone persistere, nullamq[ue] pœnarum accerbitatem, nullos verberum ictus, nullas carnificum manus omninò formidare, fractasq[ue] suæ nequitia vires obstupuit ac doluit. Vbi verò cruciatus omnes, o fortissimi athletæ Dei, immensa virtute vicistis, arbitrabatur insanus Iudex, per ferri metum robur vestrae constantia in formidinem posse conuerrere, negaturosq[ue] Christum putauit, quem toto animi affectu concupistis, quique in cordibus vestris, ut in purissimo gratissimoq[ue] domicilio inhabitabat. Ignorabat amens, fore, ut ipsius gladius, qui immensos sanguinis riuos, strictus in sanctorum iugulum, fuderat, sibi inprimis pararet necem, ut ipsis pij cruoris vndis suffocaretur infelix. Aiebat autem militibus suis, victus atq[ue] confusus: Timeo ac trepido vehementer hunc sanguinem, qui de cælorum pro Iesu Nazareni nomine ceruicibus manat. Se inuicem hortantur ad mortem, pro ipsius confessione subeundam. Terret me tanti ipsorum cruoris effusio, neque ad momētum, ante tantum discipulorum Christi consensum, tantamq[ue] concordiam fidei consistere possum. Pœnitet iam me facti mei, malleq[ue] aduersus eos non concitasse principum animos. Ecce enim illorum sanguis me vndiq[ue] exagitat. En sanguinis odor meas exoluit vires, ac nequeo penitus illuc intendere aciem, vbi discipulorum Iesu ossa inhumata iacent.

Sancti martyres ut se confirmant in pœnis.

Hæc sunt, o formosi milites Christi, insignia vestrae victoriae. Ista, o athletæ probatissimi, perfectiq[ue] diuini prælij bellatores, vestrae fidei ac fortitudinis præmia. Ista vestra victoria, hæc gloriatio vestra. Mors vestra perennem vobis peperit viram. Consperentes sapientes stragem vestram, ac in stuporem conuersa est illorum sapientia, attonitiquè ad alterutrum dicebant: Verè magnus est Christianorum Deus, in quem illius discipuli ita crediderunt, ut ab eius fide nullis supplicijs amoueri possint. Sæpè autem & tortores ipsi, beatorum tanta permoti constantia, Christum venerabiliter adorauerunt, factiq[ue] sunt in timore Dei ac fide perfecti, tolerantia maximè martyrum & exhortationibus, quibus se mutuo in ipso ardore certaminis ad passiones tolerandas animabant, prouocati. Vidistis, fratres, diuini consensu eminentiam? Vidistis, dilectissimi, charitatem Dei, membra sua inter labores passionesq[ue] roborantem? Nam sancti illi se inuicem in ipso certaminis feruore ad perferendos pro fide Christi cruciatus hortabantur, pusillanimesq[ue] consolabantur, ut ipsi quoque illorum serui vnà cum dominis in sancto certamine martyrij corona donaretur. Nos contra mali atq[ue] peruersi, inuicem inuidemus, inuicem comedimus, inuicem mor-

Insignia victoriae martyrum Christi.

Charitas & inuicem consensu martyrum.

Nota hæretice.

demus ob immanitatem nequitia nostræ. Agè igitur sanctorum martyrum esto discipulus. Si te illis in disciplinam tradas, erunt tibi præceptores optimi, discasq[ue] ab illis nulla ratione passionibus cedere: discas ab eis perfectam fidem, charitatem Dei, ingentemq[ue] miserationis affectum, ac futurorum desiderium. Hi enim ardentem rogum virtute Dei & fide perfecta vicerunt. Vince igitur & tu semper ardentes noxia concupiscentia flammæ. Varios illi cruciatus tolerando superarunt, spe, quæ est in Christo, subnixi. Tu quoque turpes omnes passiones, pudicitia & cogitatione pietatis admota, superare contende. Vicerunt illi tyrannos per modestiam & longanimitatè. Vince tu quoque iracundia tyrannidem, eisdem armis instructus. Illi aperte martyre fuere: tu in occulto martyr esto perfectus. Illi palam consummauere certamen: perfice & tu in occulto certamè, ut in die retributionis cum ipsis coroneris, atq[ue] in cælesti regno illorum gloria socius inueniaris, atq[ue] vnà sempiterno gaudio fruaris.

Eccè quomodo sancti pro nobis orant.

De præclara mensa vestrae victoriae, omnigenis instructa epulis, patres ac fratres, propinquosque vestros, quotidie mensam vestram adcentes, toto animi affectu recreare contendit. Nam eccè psallunt, Deumque cum exultatione glorificant, qui virtutis vestrae sacratissima capita caelestibus coronis honoravit, summoque cum gaudio circumstant certaminis vestri reliquias, benedici cupientes, ac secum referre sancta animæ corporisque remedia. Omnes ergò benedicite, ut boni discipuli benignissimi Domini & Salvatoris nostri. Ego itè inbecillis, accepto vestris meritis ac precibus robore, cecini tota deuotione animi ante sanctas reliquias vestras hymnum vestrae laudis & gloriae. Pro me igitur misero ante thronum maiestatis assistite, ut vestris precibus saluari merear, ac vobiscum æterna beatitudine perfrui, gratia & misericordia Domini nostri Iesu Christi, cui est cum Patre & Spiritu sancto honor & gloria in secula seculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO IN FESTO OMNIUM SANCTORVM.

1. Nouëbris.

Festiuas omnium Sanctorum celebris.

HODIE dies serenior arrisit nobis, & Sol solito lucidior terris illuxit. Non enim vnus, sed vniuersi sancti sanctificant eam, & splendoribus irradiant luminosis. Spectabilis illa caelorum solennitas, quæ non annuis, sed continuis gaudijs inclarescit: vbi lumen videretur in lumine, & ipsius Trinitatis substantia beatis oculis, oculo ad oculum aperitur. Ibi cognoscitur Gignentis, Genitiq; & Procedētis ratio sempiterna, quæ hîc credi potest, comprehendendi nō potest. Illic Regina virginum virginibus innumeris comitata, mansiones perambulat Angelorum, & vtrisque naturis gloriam eius admirātibus dicit: *Quid me admiramini? Diuinum est mysterium hoc, quod cernitis: diuinum profectò, non humanum, nec humanis vnquam rationibus comprehensum. Ibi numerosus Angelorum exercitus sacratis diuisionibus insplendescit, & volitatorio delectatus obsequio, non velat, sed reuelat Domini maiestatem. Illic Patriarcharum electio primitiua, reuerenda societas Prophetarum, gloriosus Apostolorum chorus, purpurea Martyrum multitudo, congregatio florida Confessorum, candida Virginum turma, Monachorum numerus infinitus. Sedit in medio Dominus virtutum, & de refusalione gloriae suæ inebriat intuentes. Inebriantur namque, ait Propheta, ab vbertate domus tuæ. Ibi pax secura, requies voluptuosa, vita perpetua, sapientia mentis, agilitas corporis, cordis illuminatio. Beati qui habitant in domo tua, Domine. Sicut latantium omnium habitatio est in te, ciuitas Dei: & in plateis tuis vox exultationis dulcioribus modulis intonatur. Quarè tristis es, anima mea? & quarè conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi. Confitebor illi, ibi: nam hîc stadium, illic præmium: hîc pugna, ibi corona. Vanum est ante lucem surgere. Indurandus est animus, & à blandimentis voluptatum procùl abstrahendus, & vtriusque substantiæ materia repurganda, si ad proprios ortus volumus euolare. Amanda est interim tenuitas paupertatis, sermo suspendendus amarior, elatio fugienda, sustinendi labores, cum vitijs congregiendum, eliminandæ diuitiæ seculares.*

Psal. 35.

Psal. 83.

Psal. 86.

Psal. 41.

& 42.

Psal. 24.

Matth. 5.

Matth. 11.

Iohan. 8.

Luc. 7.

1. Iohan. 2.

Hoc est, quod ille pauper & vnicus, in hodierna sancti Euangelij lectione pauperibus, quos de mundi paupertate vocauerat, ait: Beati pauperes spiritu. Hæ sunt octo, immò septem beatitudines, quia octaua eadē, quæ & prima. Felicissimi gradus, quibus itur ad Dominum, quos omnes in persona sua prius ascendit, qui ascendit in montem, & aperuit os suum, ut doceret discipulos suos. Denique quis pauperior illo, qui non habuit, vbi caput suum reclinaret? Quis illo mitior, qui mitis est & humilis corde? Qui videns ciuitatem, fleuit super illam, fleuit Lazarum, iustitiam docuit, iustitiam fecit, in cuius ore non est inuentus dolus? Quis illo misericordior, qui mulierem adulteram liberauit? Peccatricem sanauit septem dæmonibus cumulatam? Quis mundior illo, qui peccatum non fecit? Pacificare venit & quæ in caelis, & quæ in terris: pacem reliquit discipulis suis, persecutionem pro iustitia passus est, flagellatus in carne, suspensus in Cruce, morte turpatus. Qui dicit se in Christo manere, debet, sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Canta ergò canticum graduum, & gradatim ascende,

dè, nec præpropere saltu aliquem prætermittas: quia qui offenderit in vno, factus est omnium reus. Iacob. 2.

Sis ergò pauper spiritu, nec putes hunc primum gradum leuiter attingendum, cum multæ solitudinis sit, mundum & mundana relinquere, & à consuetudinario cursu Pauper sp. riuo quis sit. cor, corpus & studium reuocare. Qui enim pauper est spiritu, vilitate gaudet, humilitatē amplectitur, desideria terrena conculcat. Sed quia illa paupertas execrabilis est, quæ regio spiritu intumescēs, discordias seminat, inseruit litibus, detractorijs sermonibus iucundatur: euolandū est ad secundi gradus sublimitatem, ut sis mitis. Mitis est, qui nulli reddit malū pro malo. Læsus veniam petit, & benefacit lædentibus. Nec plenam iactet victoriam, quisquis huc fortassis ascendit, cum sit omni lachrymarū fonte plangendum, quod tandiū luto & lateri sub Pharaonis seruerimus potestate: & idè Beati qui lugent. Luctus sanctorum non est de diminutione rerum, de corporum infirmitate, de ferocitate sublimioris potestatis: lugent enim peccata vel propria, vel aliena, ruinam mundi, detrimentū fidei, contemptum iustitiæ, abundantiam iniquitatis, dilationē Regni. Nec hîc consummationis terminus imponendus, cum perfecta iustitia sit diligere proximū, sicut seipsum, & eius excessus libera discretione, & discretione redarguere libertate. Qui enim pro persona, quam gerit, non resistit peccātibus, de suo se nouerit silentio esse damnādum. Efurit ergò & sitit iustitiam, qui vitia destruit, construit virtutes, sobrius sibi, iustus proximo, pius Deo. Cuius animam vrit zelus domūs Dei: qui cantat cum iusto: Tabescere me fecit zelus tuus, quia obliti sunt verba tua inimici mei. Sed quia secundum vocem Oratoris, plerumquē summum ius, summa malitia est, & inconsiderata iustitia præcipitium parturit, idè sequitur: Beati misericordes. Misericordia est speciosum humanæ naturæ ornamentum, cuius experte malè degenerat, & hominem diffidetur. Est autē vera misericordia, cum super exaltatur misericordia iudicio, cum vel largitate substantiæ, vel bona voluntate, vel doctrina verbi, vel exemplo facti, proximi corpus & animam refouemus. Cum autē iam à claritate in claritatē sic cœperimus ambulare, à claritate cordis nostri ad clarificandum cor proximi, mūdandi sumus ab omni inquinamēto carnis & spiritūs, ab omni huius mundi adpersione purè pesseque tergendis, sicut subiungitur: Beati mundo corde. Quis gloriabitur castum se habere cor? Prauum est cor hominis, & inscrutabile. Quis cognosceret illud? Difficile est illud mundare, cum in suis abditis delitescens, irruentium recipiat agmina cogitationum, plurimum etiam renitentibus nobis, sed nequam obniti valentibus. Ille igitur mundum cor habet, qui vtriusque hominis motibus mitigatis, passiones non modò reprimat, sed ignorat, naturali cursu bonorum operum communitas, crucifixus mundo, & cui crucifixus est mundus. Pauci autem, quibus se infuderit tantæ gratiæ plenitudo. Quicumque autem illi sunt, iam sunt prope palmam supernæ vocationis, si pace, qua refecti sunt, pacificare studeant dissidentes, & dicere cum Propheta: Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus. Idè subinfertur: Beati pacifici: non solum pacati, sed pacifici, facientes pacem, concordie semina seminantes. Sed quia sepius vel adulatione potentium, vel amore temporalium, iustitiam aut dimittimus, aut non defendimus dimissam, ad meram cursus porrigenda est dextera, ut pro iustitia non solum nostra, sed & alterius, persecutionem patiamur, & resistamus vsque ad sanguinem, vel vsque ad mortem. Et hoc est, quod subsequitur: Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Post hæc autem quid? Hîc adhæremus Domino, & vnus cum eo spiritus efficiamur. Hîc disrumpitur nubes, & transit oratio. Hîc reuelata facie gloriam Domini speculamur. Hîc dulcedo spiritūs, cordis suauitas, iubilatio mentis. Beatus populus, qui scit iubilationem. Mundicos des qui Gal. 2. Psal. 119. Item pacifici. Veti marty. res qui. Psal. 82.

Videamus, si forte aliqua sermonis consequentia beatitudines istas septē donis sancti spiritūs possumus assignare. Paupertatē spiritūs generat timor Dei, qui pungit animam, & sanguinem elicit, & cogit nos quærere medicinam. A timore tuo, Domine, concepimus, & parturiuimus, spiritum salutis fecimus super terram, hoc est, spiritum paupertatis: dicit Esaias Propheta, immò per Esaiam Dominus. Hic facit nos mundana vel relinquere, vel non concupiscere, clauus clatum expellens, & pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritūs. Pietas autem mites facit, dum nos dulciori spiritu superfluos, ad mansuetudinis thalamum introducit. Qui enim efferati sunt superbia, sublimes in oculis suis, ardentes inuidia, inuicem mordentes, & inuicem consumpti, quomodo mitigatoria possunt indui pietate? Porro scientia iustum parit: Timor Dei. Pietas. Scientia.

parit. Scimus enim, quia singularis scientia est, recogitare annos nostros in amaritudine animæ nostræ, & multiplicibus lachrymarum rivulis propria deflere delicta. De fortitudine verò nascitur fames & sitis iustitiæ, cum virium sit non paucarum, pro libertate iustitiæ mori, nedum loqui, & ubi Deus in causa est, nec allici blanditijs, nec terrore moveri. Consilium autem misericordiam parit, cum summa totius consilij sit, consulere omnibus, & infirmitates tam animarum, quam corporum, benigna manu misericordiam subleuare. Munditia cordis ab intellectu puritate descendit, qui cordis receptacula purgat, & latebrosos eius affectus acutissima circumspectionis falce succidit. Porro pacificus ab ipsius Sapientiæ nascitur summitate, conformis illi Sapientiæ, quæ precio sanguinis sui & terram pacificavit, & cælum.

Fortitudo. Fortassis etiam, si diligentius perscrutemur, septem petitionibus, quæ in oratione Dominica continentur, eas iterum concatenare poterimus. Illi etenim de timore Domini paupertatem spiritus amplectuntur, qui volunt ut sanctificentur in eis nomen Domini, & dicunt cum Psalmista: Custodi animam meam, quoniam sanctus sum. Qui verò sunt mites, nisi quos pietas imbuit, qui cum patientia & mansuetudine frequenter postulant, ut adueniat regnum Dei, cupientes dissolui, & esse cum Christo? Quorum vniuersitati sanctus eruatur, dicens: Expecta Dominum, & custodi viam eius, & exaltabit te, ut hæreditate capias terram; terra enim viuientium promittitur possidenda. Qui autem lugent, nisi quos instruit scientia salutaris, qui piarum vndis lachrymarum voluntatem Dei volunt fieri sicut in cælo, ita in terra: sicut in Angelis, ita in hominibus? Porro fames & sitis iustitiæ, de mentis fortitudine generatur, quæ quotidianum panem ab ipsis Dei manibus quærit, panem illum vide licet, qui cor hominis confirmat. Qui etiam misericordes sunt, nisi qui pro facultate consulunt omnibus, & audaci conscientia pactum faciunt cum Deo, dicentes: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris? Mundum autem cor non nisi lucidissimus percipit intellectus, qui non inducitur in tentationem, rogans à patre luminum, non ut tentetur, sed ut non inducatur, excutiens latrocinantium turmas negotiorum. Pacificatio verò à sapientia ipsa descendit, ubi liberamur à malo, & ab omnium iniquitatum mundamur influxu. Hæc sunt septem beatitudines, septem dona, septem petitiones, septem candelabra, septem lucerne, septem infusoria, septem spice, & si qua sunt alia, quæ in arce septenarij numeri, scripturarum consecrauit autoritas.

Adolescentulus ego ausus sum totam lectionis huius seriem explanare, illorum rogatus, immò compulsus precibus & præcepto, quibus nec velle, nec posse fuerat obuiare. Sed ut præsentis solennitati aliquantulum insistamus, fauorabili & mellita dulcedine redundans tanta festiuitas est, in qua laudem dicunt Deo omnes sancti eius, & totus orbis clara voce resultat. Isti sunt aduocati, quos apud Iudicem habemus. Pro quo isti intercesserint, sententiam non timer capitalem. Confugiamus ergo ad probata suffragia, nec nos deterreat enormitas peccatorum: quia maior est illorum pietas, quam impietas nostra. Consiliarij sunt Regis nostri, & ipsius iræ sæpè resistunt, nec nos deserunt in tempore malo. Sciunt enim, ubi nos reliquerint, quantis hostium insidijs pateamus. Suspiremus igitur ad illorum memoriam, ut protegant nos sub vmbra alarum suarum, donèc transeat iniquitas, & perducant nos ad solum Ecclesiæ, qui est Deus benedictus in secula, Amen.

Septem petitiones orationis Domini.
Psal. 87.
Psal. 36.
Psal. 103.

Sancti aduocati nostri apud Christum Iudicem & consiliarij.

HISTO-

DE S. BENIGNO PRESBYT. ET MARTYRE.
HISTORIA S. BENIGNI PRESBYTERI ET MARTYRIS, EX QVODAM SANE ANTIQVO MS. CODICE, per F. Laurentium Surium, mutata nonnihil, ubi expedire visum est, stylo descripta. Consentiant vetustissima Martyrologia, nisi quòd à Terentio Comite eum omnia pertulisse aiunt.

O D E M tempore * Aurelius Imperator ad castrum, quod Diuionem vocant, aduenit, ut videret muros novos, quos illic construxerant. Cumque fuisset ingressus, ait: Bene muros hos constructos video. Aedificate nunc templum Ioui, Mercurio & Saturno, nec patiamini vllum, qui se Christianæ legis affirmat, in locis istis residere, ne eorum vana religione populus noster enertatur. Audiens hæc Terentius Comes loci illius, ait: An Christianus quispiam hic sit, inuidiosissime Imperator, nos non nominamus. Vidi autem quendam hominem peregrinum capite tonsò, cuius habitus differt ab habitu nostro, vitaque eius nostra dissimilis est, deorumque cæremônias refutat: populum nostrum abluit aqua, & balsamo linat: signa multa in populo facit, nouum Deum patriæ nostræ annunciat, & post mortem aliam vitam illi Deo credentibus promittit. His auditis, Aurelius, Quantum audio, inquit, hic, quem dicis, Christianus est. Inquirite eum, & alligatum in conspectum meum perducite. si enim hunc dimiserimus, magnum malum regioni nostræ accedet, & deorum nostrorum despectio existet. Non enim placet dijs nostris ista conuersatio, nec miscetur lex Christianorum legibus deorum nostrorum: sed ubi dijs nostris ostensum fuerit signum illius Crucifixi, illico tabescunt & fremunt dentibus, nec signum illud intueri sustinent.

His ab Aurelio dictis, Terentius Comes inquiri iussit sanctum Benignum: eumque repertum in villa, cui nomen est * Spaniaco, ubi verbum Dei gentilibus prædicabat, vincum ac cæsum in conspectu Aurelij exhiberi præcepit. Eo viso, Aurelius ait: Crucicola, si quidem Christianæ legis te profiteris esse doctorem, me persecutorem habebis. Quòd si ad interrogationes meas non lacinioso sermone, nec verborum argumentis, sed antiquæ legis & sacrificijs deorum offerre nolueris, diuersis te pœnis interimi iubebo, & non eripiet te de manibus meis Christi tui auxilium. Sanctus Benignus respondit: Sacratissima vox Christi est, ubi ait: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Aurelius ait: Ex qua regione es, & quod est tibi nomen? Sanctus Benignus respondit: Ab Oriente venimus ego & fratres mei, quos tu iam occidisti, à sancto Polycarpo missi, ut verbum Dei & nomen Christi incorruptum gentilibus prædicemus: ut lux, quæ illuminat omnem hominem, id est, Christus de cælo missus, omnibus innotescat. Aurelius ait: Si sermonibus meis obtemperaueris, magnum te sacerdotem deorum meorum constituam, & muneratum ex ærario publico, primum te in meo palatio esse iubebo. Sanctus Benignus respondit: Aurum & argentum tuum tecum consistet in perditionem, lupe rapax: primatum aut sacerdotium à te promissum non accipio, quia interitus æternus est, & damnatio plenissima. Me verò non abduces à Christo, cui ego seruo, qui est verbum patris, & vita, & lux incenarrabilis, margarita splendens: qui est à patre missus cælitus, credentibus annunciat: qui in se credentibus vitam tribuit æternam. Ipse est, qui venturus est iudicare viuos & mortuos: tuamque detegget insaniam, qua in Christi seruos debacharis, & tum, velis nolis, eum, quem negas, esse scies Deum tuum & omnium gentium.

Hæc ut audiuit Aurelius, neruis durissimis eum cædi præcepit, dicens: Nisi hodie sacrificauerit, diuersis eum pœnis affligite. Cumque Terentio Comiti traditus fuisset, ad trochleas extensus est, & cum caderetur, ait: Gratias tibi ago, Domine Iesu Christe, quòd propter nomen tuum hæc pati merui. Præsta Rex gloriæ, ut sustineam omnem pœnam, quam iniquissimus Cæsar me pati vult. Cum ergo cæsus esset, & carceri mancipatus, Angelus eum confortans ad eò pristina reddidit sanitati, acsi prorsus nihil læsus fuisset. Altera die Aurelius suis eum iussit conspectibus præsentari,

Novbris Codex habet, Aurelianus, sed mendose, ut facile in talibus accidit.

Eccè antiquitatem sacre vnditionis in baptismo.

Eccè quàm otium etiam ethnicis noverit, Crucis signum formidore demones.

Locus obsecutus & mendolus.

Matth. 10.

Iohan. 1.

S. Benignus contemnit tyranni promissa.

Cæditur neruis.

sentari, & ait: Benigne, sacrificas dijs, an non? Sanctus Benignus respondit: Non sacrifico. Agnosce miser, quod dii tui nihil sunt: qui signum authoris nostri Iesu Christi si viderint, statim tabescunt. sunt enim idola furda & muta: neque vident, neque audiunt, neque ambulant, neque gressus habent. similes autem illis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Tibi verò quomodo subuenient, qui sibi subuenire non possunt? Tunc iratus Cæsar, ad sanum cum quoddam adduci præcepit, & inuito carnes immolatas in os ingeri, persuasum habes, si eas carnes comederet, deinceps cum talia minimè locuturum, sed deos illum suo seruitio adhibuituros. Cum autem id fieret, ille signo crucis contra illas carnes edito, cordeque sursum suspenso, & oculis in cælum sublatis: Domine Iesu Christe, ait, mundi instaurator, destructor dæmonum, lux æterna, adspice in hac hora, vt confundantur omnes, qui adorant sculptilia, & gloriantur in simulacris suis, & sciant, quia tu es Deus æternus. Cum hæc dixisset, & Crucis expressisset signum, in oxidola omnia lignea & lapidea, & vasa, in quibus sacrificia offerebantur, instar fumi emanauerunt. Tum verò sanctus Benignus gaudio magno affectus, ait: Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, quod me sacrificijs mutis contaminari non sinis. ad Aurelium autem dixit: Agnosce miser, quod redactæ sint effigies deorum tuorum, vt ad signum salutis euauerint. Cognosce infelix creatorem cæli & terræ. Aurelius ait: Et tu cognosce Benigne, vt dii nostri tuam cupiant facere voluntatem. Si tu illis velis præbere assensum, magnum te apud nos videbis. Sanctus Benignus respondit: Stultum habes cor, nec oculis vides, quanta sit virtus Christi, quæ deos tuos sic comminuit. Iam dixi tibi, diabole, auator criminum, me non seruire dijs tuis, nec dæmonum simulacra adorare.

His verbis commotus iniquissimus Imperator, in carcerem eum includi præcepit, & grande saxum idemque perforatum adduci, atque illi pedes eius plumbo liquefacto inferi, & in digitos manuum eius calentes subulas in longum defigi, atque per sex dies nullum ei nec cibum nec potum præberi: porò etiam includi cum eo duodecim canes ferocissimos, fame & siti affectos, vt ab illis discerperetur: carcerem quoque custodiri à militibus. Itaque subulas acutissimas in manus eius infixerunt, & in lapide plumbo liquefacto, vel remisso pedes eius incluserunt, canesque ferocissimos cum illo in carcere incluserunt. Cum autem ad carcerem duceretur, ait: Audite me Commites & tribuni: credite in Iesum Christum redemptorem nostrum, quia ipse spes & salus est in se credentium, vt deleantur peccata vestra. Ipse est lux mundi huius, cuius odore mortui reuiuiscunt, cuius tactu confortantur infirmi, cuius gloria implet cælos, misericordia replet terram. Ingressus verò in carcerem, per sex dies illic mansit, orationi vacans: Angeloque eum conseruante, canes mansuefacti sunt, ita vt nec pilum capitis eius, nec simbriam vestimenti attingerent. Idemque Angelus Domini ei alimentum, id est, panem cælestem præbuit, & discutiens subulas de manibus, & plumbum à pedibus eius, Accipe, inquit, Christo dilectissime. Ille verò accipiens panem, gratias egit, & manducauit. Sexto die Aurelius ait ad suos: Aperite carcerem, & videte num sit à canibus dilaceratus, nec ne. Aperta itaque custodia, inuenerunt cum ita illasum, & tam integrum, vt ne vna quidem plaga in eius corpore appareret. Quod cum Aurelio renuciassent, ille ait: Vecste ferreo collum eius in ipso carcere contundite, & lancea militis vitam ei crudeliter extorquete, nè vel nobis, vel dijs nostris pergat irrogare iniuriam. Id cum factum esset, columba niuca ex carcere à Christianis euolare visa est vsque ad nubes, satis indicans, preciosam martyris animam ad cælos proficisci. Tantæ autem suauitatis odor eorum compleuit nares, vt in Paradiso sibi versari viderentur. Postquam autem Aurelius inde recessit, Leonilla beatissima matrona nutu Dei eò veniens, sanctum corpus aromatibus condiuit, & non longe ab ipso carcere condidit in sepulcro: vbi multis se virtutibus & miraculis manifestè declarauit. Acta sunt hæc circa sanctum Dei Benignum presbyterum Calendis Nouembris, regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Psal. 115. & 137.

Nota vim signi Crucis.

Truditur in carcerem.

Vide dira supplicia.

Angelus eum conseruat, & cibum ei præberet.

Migrat ad Dominum.

Miracula, ad sepulcrum eius.

DE S. BENIGNO PRESBYT. ET MARTYRÈ.
DE HOC EODEM MARTYRE HABENTVR
QVEDAM IN PASSIONE TERGEMINORVM MARTYRUM, quæ est Tomo 1. die 17. Ianuarij. Extant etiam nonnulla apud S. Gregorium Turonensem, in laudem Martyrum, Cap. 51. quæ hic subiungere visum est.

BENIGNVS autè Dominici nominis testis, apud Diuionense cæstrum martyrio consummatus est. Et quia in magno sarcophago post martyrium conditus fuit, putabāt nostri temporis homines, & præsertim beatus Gregorius Episcopus, ibi aliquem positum fuisse gentilem. Nam rustici vota inibi dissoluebant, & quæ petebant, velociter impetrabant. Ad hoc ergò beati sepulcrum quidam, dum exinde multa beneficia perciperet, cereum detulit: quo acceno, domum redijt. Puerulus enim paruulus hæc obseruās, illo abeunte, descendit ad tumulum, vt ardentem cereum extingueret & auferret. Quo descendente, ecce serpens miræ magnitudinis de alia parte veniens, cereum circuncingit. Puer autem timens, sursum redijt: & bis aut tertio cereum auferre tentans, obliuente angue non potuit. Talia & his similia beato pontifici nunciata, nullo modo credebat, sed magis, nè ibidem adorarent, fortiter testabatur. Tandem aliquadò Dei martyr beato se confessori reuelat, & dicit: Quid agis, quod non solum tu despicias, verum etiã honorantes me spernis? Nè facias, quatio, sed tegmen super me velocius præpara.

De qua ille visione concussus, beatum sepulcrum adit, ibiq; diutissimè pro ignorantia cum sletu veniam deprecatur. Et quia crypta illa, quæ ab antiquis inibi transuoluta fuerat, diruta erat, rursum eam beatus pontifex reedificauit, eleganti transuoluens opere: sed sanctum sepulcrum, nefcio qua causa faciente, foris euenit. Quod ille in tuis transerre cupiens, conuocauit ad hoc obsequium Abbates atque alios religiosos viros. in quo conuentu grande miraculum beatus martyr & populis, & suo præstitit confessori. Erat quippè validum, vt supra diximus, illud sarcophagum, vt tale in isto tempore nec tria paria boum trahere possint. Cumque diutissimè morarentur, nec inuenirent qualiter ipsum intus inferret, sanctus Gregorius illuminatis cercis, cum grandi psallentio apprehensum à capite martyris sarcophagum, & duo presbyteri ad pedes mouentes, illud in cryptam habilissimè detulerunt, & vbi ipsis fuit placitum, composuerunt: quod non minimum populis spectaculum fuit. Post paucos autem annos ab euntibus in Italiam, passionis eius historiam allatam beatus confessor accepit. Sed & deinceps sanctus martyr multis se virtutibus manifestauit in populis. Nec moratus, super cryptam illam basilicam magnam iussit ædificari.

In proximo autem est & alia basilica, in qua Paschalia quedam religiosa veneratur. Nam visum est eo tempore structoribus, quandam anum egressam fuisse ab ipsa basilica, nigra veste, cygneo capite, vultuque decoro, quæ sic affata est structores: Est dilectissimi, perficite opus bonum: eleuentur machina, quibus erigitur hæc structura, & meritò acceleratur, quæ talè habet executores. Nam si permitteretur, vt vestrorum oculorum acies contemplaretur, nempe videretis vobis operantibus sanctum præire Benignum. Hæc effata, basilicam, de qua egressa fuerat, ingrediens, nulli vltra comparuit. Autumabāt enim eius temporis homines, beatam ibi apparuisse Paschalam. Super lapidem verò illum, in quo cum plumbo remisso pedes eius confixi fuerunt, factis loculis vinum aut siceram multi infundunt: vnde si aut oculi lippitudine grauari, aut qualibet vulnera fuerint peruncta, protinus fugata infirmitate sanantur. Quod ego euidenter expertus sum. Nam cum mihi nimia lippitudine oculi grauerentur, ex hoc sacro vngue tactus, dolore protinus carui.

Cum autem ad Aruennam regionē lues illa inguinaria adueniret, quæ sancti Galli Episcopi oratione depulsa est, & in subita contemplatione parietes domorum atque ecclesiarum signarentur atque caraxarentur, matri meæ apparuit in visu noctis, quasi vinum, quod in apothecis nostris habebatur, sanguis esset effectus. Cui lamentanti ac dicenti: Væ mihi, quia & signata est plagæ domus mea: ait ei vir quidam: Nosti, inquit, quod postridiè, quod erit in Calendis Nouembris, passio Benigni martyris celebrabitur? Noui, ait. Vade, inquit, & vigila totam noctem in honore tui, ac reuoca Missas, & liberaberis à plaga. Expergefata autem à somno, impleuit quæ sibi fuerant imperata: signatisque vicinorum domibus, domus nostra inuolata permansit.

Item miracula ad sepulcrum eius.

Sancti honorandi & inuocandi.

Sarcophagum neutro genere.

Nota de cereis ardentibus.

S. Paschalia appareret quibusdam.

Nota lectior virtutem facti loci & vnditionis.

Teius, decessit videtur.

MAR-

DE

MATYRIVM S. CAESARII DIACONI, EX VE-
TVSTIS SANÆ LIBRIS MS. PER F. LAVR. SVRIVM
presuis descripta. Suffragantur antiquis. Martyrologia.

Novēbris 1.

Firminus
demonum
pōtifex qd
persuaserit
quibusdam.

FEMP ORE illo, quo Claudius necavit gladio matrem suam, furore arreptus, toto orbe Romano edicta proposuit, ut quicumque deos colere nollent, aut acerrimis subderentur poenis & supplicijs, aut solita offerrent sacrificia. Erat tum Taracinis, quæ est Campaniæ ciuitas, Firminus pontifex. Is satanico impulsus spiritu, hortabatur ignaros & veri Dei notitia destitutos, ut pro salute reipublicæ nomen sibi immortale compararent crudelitate & audacia. Proponebat autem eis delicias & ornamenta, ut ijs inescati, cum equis phaleratis & armis militaribus è monte se in mare præcipitarent, tanquam hoc crudelitatis genere patriam expiaturi. Et id quidem faciebat ille quotannis Calendis Ianuarijs pro salute reipublicæ & principum, & in laudem eorum, qui Taracinis morabantur. Erat autem in vrbe illa iuuenis formosus, Lucianus nomine, qui delicijs & lasciujs diffuens, ad Calendas Ianuarias huic præcipitatio destinabatur.

Eum iuuenem conspicatus Cæsarius Diaconus, qui tum ex Africa reuertebatur, sciscitatus est ex ciuibus, quid sibi vellet ille ornatus. Responderunt illi: Sic ille ornatus est in suum exitium. Et Cæsarius: Per Deum, inquit, omnipotentem vos adiuro, ut huius rei mihi rationem explicetis. Responderunt ei: Ad sex vel octo menses nutritur hic quispiam pro illius voluntate. Ijs exactis mensibus, armatus & ornatus ascendit in montem, & pro salute reipublicæ, & principum ciuiumque salute, atque ut immortale sibi paret nomen, cum equo se agit è monte præcipitem. Eius verò cadaver honorificè admodum colligitur, & ad templum Apollinis perductum concrematur, cinisque eius in templo pro ciuium & reipublicæ salute reconditur. Hæc ut audiuit Cæsarius Diaconus: O vos infelices, inquit, & miseros, qui hominum innoxiorum animas offertis demonibus, neque hic, neque in futuro seculo vera vita potitur. Deinde latuit ea in vrbe vsque ad Calendas Ianuarias apud quendam Christianum Dei seruum, in precibus & vigilijs cum illo seruans Deo & Domino nostro Iesu Christo.

Vbi ventum est ad Calendas illas, ciues ad templum Apollinis conuenere, Lucianumque iuuenem speciosissimum adduxerunt, ut offerret sacrificium. Obtulit ergo porcam pro salute ciuitatis & ciuium. Id cernens Cæsarius Diaconus, exclamauit: Viri sapientes, cur tanto vos scelere obstringitis? Iræne æquum vobis videtur, hominem innoxium pro vita vestra in mortem præcipitare? Oblato sacrificio, iuuenis Lucianus conscendit equum, & furoris quodam œstro percitus, vbi in montem peruenit, inde se præcipitem dedit, & mortuus est. Rursus ergo exclamans Cæsarius Diaconus: Væ reipublicæ, inquit, & principibus eius, qui latantur alienis cruciatibus, & sanguine fundendo pascuntur. Quid ita perditis animas imposturis & persuasionibus malorum demonum? Hæc dicentem illum Firminus pōtifex iussit summo studio compræhendi, & in custodiam publicam abduci. Porrò corpus Luciani collegit, & pro more in templum Apollinis importatum combussit, templumque sacrificijs ornauit. Inde post dies octo Luxurius, vir primarius eius ciuitatis, & Firminus pontifex Cæsarium Diaconum è custodia in forum adduxerunt: rogâruntque Leontium consularem, qui per id tempus in Fundana ciuitate erat, ut Taracinas veniret. Ei venientem, tridua inedia maceratum Cæsarium in ipso foro tradiderunt. Is verò per præconem sciscitatus est ex Cæsario, quis vocaretur. Respondit ille: Cæsarius peccator vocor, Diaconus immeritus. Leontius consularis dixit: Seruus es, an ingenuus? Cæsarius respondit: Seruus sum Domini mei Iesu Christi. Leontius consularis dixit: Audisti, quid iusserint Imperatores? Cæsarius Diaconus respondit: Iussa illorum ego nescio. Leontius consularis ait: Ut sacrificium offeras dijs immortalibus. Cæsarius dixit: Planè iusserunt illi, ut infelices. Leontius consularis ait: Quid ita? an quia pro salute reipublicæ? Cæsarius respondit: Illa salus, non nisi exitium est. Leontius consularis dixit: Et tamen omnibus salutifera est. Cæsarius ait: Et quænam illa salus est,

Lucianus
quidam pro
salute ut pu-
tabat patri-
e monte se
præcipitavit.

3. Cæsarius
in custodia
ducitur.

est, qua sic intercunt homines, ut vitæ compotes esse non queant?

Leontius Consularis dixit: Fac, quod dico, & sacrificia dijs, alioqui mox daturus poenas. Cæsarius Diaconus respondit: Poenæ tuæ nihil me mouent: sed vos illa æterna supplicia mouebunt, quæ sine fine perferentis. Leontius Consularis dixit: Eamus vsque ad Apollinis sacratissimum templum. Ductus est autem Cæsarius vinctus, & quidem nudus ante carpentum Leontij: cumque templo appropinquaret, in medio militum dixit: Deus pater Domini nostri Iesu Christi, qui es in æternum: tibi omnia cognita sunt: noli me derelinquere, sed respice in seruum tuum sperantem in te. Hoc cum dixisset, subito corruit templum, & pontificem Firminum oppressit. Tum verò accurrens Luxurius primus ciuitatis, Audione, inquit, Consularis perfidum hunc Cæsarium magica carmina promentem? Leontius Consularis respondit: Et nos id scimus: versusque ad Cæsarium Diaconum: Hodie, inquit, in te exardescet ira mea. Cæsarius Diaconus ait: Ego verò neque te, neque principem tuum timeo. Ut enim dixisti, ira tua hodie exardescet, & cràs euanescet: cumque mortui fueritis, nihil vltius eritis. Exclamans autem Luxurius, dixit: Audis hunc in principum iniuriam verba iactantem, & adhuc cessas eum tollere è medio? Leontius Consularis respondit: Et quam poena multandus est? Luxurius ait: Conuocetur vniuersa ciuitas ad templum, vbi suam magiam exercuit. Id cum factum esset, ciecero Firmini pontificis cadauere, ita ad populum locutus est: Luxurius: Videtis perfidum hominem, qui nec deos timet, nec principem: qui pontificem extinxit, & incantationibus suis antiquitatis euertit templum?

Exclamans autem Cæsarius Diaconus, ait: Aequum ne est, fratres, hominem potius timere, quam rerum omnipotentem Deum, humanoque sanguine vestram expiari urbem? Admoneo igitur vos, ut agatis poenitentiam ob effusum innocentium sanguinem, credatisque in Christum filium Dei, eumque timeatis. Exclamauit omnis populus: Bonus homo iusta loquitur. Tum verò Luxurius eum è populo eductum, rursus in carcerem coniecit, vbi fuit annum integrum & mensem vnum. Deinde iussit Luxurius eum è carcere produci, missaque ad Leontium legatione, perquisiuit ex eo, quo pacto eum necandum censeret. Prodiit autem è custodia beatus Cæsarius, macie cōfectus & nudus, sed capillis suis tectus. Angelus enim Domini nocte ac die custodiebat eum. Adductusque in medium forum, ait ad milites, qui eum catenis vinctum tenebant: Quæso, parumpèr me relaxate, ut gratias agam Domino meo Iesu Christo, qui me dignatus est adiungere seruis suis. moxque humi se abiciens, adorauit Dominum, ita dicens: Domine Deus, pater Domini nostri Iesu Christi, ostende nobis misericordiam tuam. Eadem hora corusca lux emicuit, protegitque illum. Id cernens Leontius Consularis, magna voce dixit: Verè Dominus Deus est, quem prædicat Cæsarius Diaconus. mittensque se ad pedes beati Cæsarii, expoliavit se chlamyde sua, & induit ea beatum Cæsarium, rogauitque eum coram omni populo, ut se baptizaret. Dixit autem ei beatus Cæsarius: Tu crede, & mox lumen splendidum videbis. acceptaque aqua, baptizauit eum in nomine patris & filij & spiritus sancti: adueniensque Iulianus presbyter, porrexit ei corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi. Cumque sacramenta percepisset, beatus Iulianus orauit super caput eius: finitaque oratione, Leontius reddidit spiritum.

Eodem die Luxurius tenuit Iulianum presbyterum, tulitque sententiam in eum & Cæsarium Diaconum, ut ambo in saccum inclusi, in mare præcipitarentur. Porrò Leontij corpus collegerunt vxor & filij eius, sepelièruntque prope ciuitatem in agro Verano tertio Calendas Nouembrijs. Post triduum cum nocte ducerentur Iulianus presbyter & Cæsarius Diaconus, ut præcipites acti in mare, submergerentur, beatus Cæsarius dixit ad Luxurium: Me quidem aqua, quæ me regenerauit, tanquam filium suum ex se renatum suscipiet, ut me nunc martyrem efficiat cum patre meo Iuliano, qui me antea fecit Christianum: Te verò, Luxuri, hodie comedet coluber, ut cognoscat omnis hæc regio, quòd vindicet Dominus sanguinem seruorum suorum, & virginum, quas tu ignibus concremasti. Deinde missi in saccum Iulianus presbyter & Cæsarius Diaconus, in mare præcipitati sunt: sed eodem die in litus eorum corpora cieciderunt, vbi iacebat Luxurius totus inflatus & tumidus, quippe à serpente percussus. Tèrat enim ille eques ad villam suam, ibi pransurus: & quia festinabat, solus præcessit: cumque quandam præteriret arborem, ob maleficia eius serpens quidam lapsus est per caput eius inter collum & tunicam, atque inde ad ventrem eius; lateraque

Cæsarius nu-
dus & vin-
ctus ad tem-
plum trahitur.

Ad preces
eius templum
corruit, &
Firminum
oppressit.

Rursus in
carcerem
conijcitur.

Leontius
Consularis
conuertitur
ad Christum.

Iulianus &
Cæsarius
damnantur
à Luxurio
pro consule.

Inclusi in
sacco, mite-
runtur in
mare.

14
Luxuriis à
moribus
serpentis
laceratur.

moribus lacerans, usque ad cor illius penetravit. Totus igitur intumescens, iacebat humi: sed tamen priusquam animam efflaret, vidit oculis suis psallentes Angelos, & admodum honorificè corpora sanctorum Iuliani & Casarii ex vndis exportantes: quæ quidam seruus Dei, qui cum illis habitauerat, collegit, noctuque sepeliuit apud Taracinas Calendis Nouembris. Eusebius is dicebatur.

Post dies autem quinque idem Eusebius inuentus est eo loco, quo condiderat beatos martyres, ieiunans, & orans Dominum, & psallens. Id cum non pauci viderent Taracineses ciues, quod non longè ab vrbe esset locus, accedebant ad beatum Eusebium, & conuersi, à beato Felice presbytero baptizabantur. Id ubi comperit Leontius Leontij Consularis filius, furibundus ob mortem patris, misit milites, qui tenerent Felicem presbyterum & Eusebium monachum, eosque in forum in populi conspectum perducerent. Atque ibi ille residens cum primoribus ciuium, ait ad eos: Edicite nobis, serui ne an ingenui sitis. Felix presbyter respondit: Serui sumus Domini nostri Iesu Christi. Leontius dixit: Dicite qui vo cimini. Responderunt sancti: Felix & Eusebius appellamur. Leontius ait: Quid ita contra salutem reipublicæ & principum, prædicatis insaniam? Felix presbyter respondit: Nos insaniam non prædicamus, sed sanam & veram doctrinam, vt timeatur Deus & cognoscatur: quem si vos cognoueritis, licebit vobis vitam obtinere æternam. Leontius dixit ad populum: Ecquid vobis videretur? Alij clamabant, bonam eam esse doctrinam, alij id negabant, dicentes ea populum seduci. Sic ergo illis altercantibus, Leontius eos iussit duci in custodiam. Nocte autem misit ad illos, qui eos compellerent sacrificare. Sed illi irridentes & contemnentes dæmonum sacrificia, clamabant: Gloria in excelsis Deo. Eadem ergo nocte Leontius eos capite damnauit, iussitque corpora in flumen iactari. Ea verò per flumen perlata sunt in mare: claraque iam luce, eiecit illa mare in litus iuxta pinera. Ecce autem quidam presbyter Capuanus, Quartus nomine, cum exiret ad agrum suum, inuenit trunca sanctorum corpora, collegitque ea & posuit in vehiculum, duxitque in domum suam, capita eorum curiosè perquirens. Quæ quidem postera luce inuenit in corrupta, iuxtaque ea corporibus sanctis, & sepeliuit iuxta corpus beati Casarii Diaconi & martyris. Vbi orationibus eorum beneficia præstantur usque in præsentem diem, ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, qui viuunt & regnat in secula seculorum, Amen.

Felix & Eusebius cruci-
dantur.

VITA S. MARCELLI PARIENSIS EPI-
SCOPI, AVTHORE FORTVNATO EPISCOPO.

Præfatio Authoris ad S. Germanum Episcopum Parisiensem.

Domino sancto, & meritis obtinentibus Apostolico viro, in Christi charitate fundato, meo lumini præponendo, domino & dulci patri Germano papæ Fortunatus. Facillissima illustrium oratorum ingenia, sermonum flore variante distincta, & eloquij vernantibus pampinis obumbrata, solent sibi viles causas sterilemque materiam querere, vt magna dicendo de minimis, videantur ostendere sui fluminis vbertatem: quia habentes intra se fontes eloquentie, de ipso sicco thymate didicerunt vndas haurire. Vnde quicquid iniungitur illis, carmine irriguo copiosius explicatur. Verum econtra quicumque angustæ intelligentiæ ariditate torrentur, nec habent affluentiam inundantis eloquij, per quam vel aliquos reficere, vel suæ siccitatis possint inopiam temperare: tales non solum aliqua non per se dicere appetunt, verum etiam si quid eis iniunctum fuerit, perhorrescunt: quoniam quantum doctis proloqui, tantum indoctis vtile sit tacere. Nam illi de paruis magna differere, isti de magnis nesciunt vel pauca proferre. Et ideo quod ab alijs queritur, ab alijs formidatur. Sic belligator in armis damni esse deputat, si non possit integer inuenire quod vincat. Sed sicut fortis requirit, vnde ducat spolia: sic debilis metuit, nè ducatur in prædam: & quod acer inuenire desiderat, iners vel audire formidat.

Cuius exempli gratia cum ipse sterilis scientiæ conuenienter accuser, nec sit in me aliquid, quod venusti sermonis ornamenta commendent, quid tibi visum fuerit, pater beatissime atque amantissime, constanter admiror, vt de sanctissimi viri Marcelli antistitis vita, nullo sine claudeda, & de illa cælesti lampade meæ aliquid dignam committeres scintillæ: cum ego pauper ingenio, & ille diues sit merito: ego humilis

humilis sermone, & ille sit egregius mercede: præsertim cum vobis multorum prudentium famosa abundantia sufficiat eloquentia, Gallico Gallicana, & quadratis iuncturis verba trutinata procedant. Qui si velint, sermone possunt depingere, quicquid animus figurauerit: apud quos ipsum loqui dictare sit, & quæ vix corde concipitur, mox in pagina res formetur. Cur itaque, vt dictum est, inter Gallicos cothurnos ita lippata vilitas plano pede ire præsumat, ad quorum comparisonem velut inter rosas & lilia nostræ linguæ vilis saluica respirat? Accedit etiam ad difficultatem ingenij impediti res altera, quod de actibus beati Marcelli plurima sunt inuisenda, temporum vetustate subrepta, nec facile memoria recollit, quod annositas numerosa fraudauit: quoniam quicquid in libris non figitur, vento obliuionis aufertur. Pauca quidem de eius gestis felicibus sunt ad nostra tempora relatione viuentis perducta, nè in totum quod sui amatores in posterum quærerent, periret: Quia etsi sancta membra iam dudum sepulcro sunt condita, non tamen miracula sunt sepulta: quæ tanto clariora sunt, quanto plùs memoria viuere meruere non scripta: quoniam licet non tenerentur in pagina, fixa sunt in cordis membrana.

Vnde inter hæc difficilia dubito quod conuertat, vtrum vel digitos præparè ad scribendum, cum dictare lingua formidet. Sed differre non licet, quod pater iniungit, cum secum magis ipse pugnet, qui tibi repugnat: præsertim qui vt obedire me doceas, & quod sustinere non valeo, libenter imponis. Maior enim deuotio in re difficili comprobatur. Denique ibi plenus est affectus, ubi etsi virtus non tolerat, tamen animus non recusat: & ego magis hæc venerer, quod charitas non leuiter exigit, sed audacter extorquet. Denique ex hac parte mihi ipsi conueniat perficere, quia qui minora vituperat, ducere ad maiora festinat. Quibus suggestis, volueram hoc opus aliorum lingua nitescere potius, quam nostra sordere. Sed quod primi differunt, vel vltimi prosequantur: quod cum displicere videatur eloquio, placere videtur ex voto.

VITA.

BEATISSIMVS igitur Marcellus antistes, natus Parisij, ^{Nouëbris 1. sed 3. die celebratur eius memoria Parisijs.} sed ciuis paradisi: in terris humilis, erectus in cælis: medicis parëtibus, sed meritis celsus. Cui hoc fuit nobilitatis ^{Parisijs.} insigne lumen, Christo sine culpa seruire: Non de generis ^{Parisijs.} intumescens superbia, sed habes de moribus ornamenta: Patria S. ^{Parisijs.} nec sumens de parentali laude iactantiam, sed gratiam ^{Parisijs.} possidens in virtutis exemplum: Intra se suos thesauros ^{Parisijs.} retinens, Deum mundo corde complectens. Sed cum Christo pauper iste regnauit, qui in humilitatis conuersatione, ^{Parisijs.} in charitatis vbertate, in castitatis lumine, in ieiuniorum ^{Parisijs.} pinguedine ita se totum cælesti tradidit disciplinæ, vt ab ^{Parisijs.} ipsa infantia maturus accederet, & positus in corpore, quasi nihil de carne portaret. Hic itaque nobilissima institutione succinctus, & venerandis operibus penè prius sacerdos, quam clericus, iam dudum dignus, qui susciperet dignitatem, antea paratus ad id, quod erat sine mora futurus: calcata pompa mundi vel criminibus, cum diuinis armis initiatus accingeretur, ad spem felicem, palmam de hoste publico relaturus, in militia Christi exercitando Lector effectus est, ac seipsum templo Christi primitus offerens, velut Abel sacrificium, hostia victæ carnis & puræ mentis, ^{S. Marcellus fit Lector.} ex-ceptus est.

Qui clarior mercede, quam nomine, & merito maior, quam gradu, sine offendiculo suum gerens officium, cœpit in milite crescere, quod accepit à Rege. Cuius occultæ diuitiis, velut vitis palmites, cœperunt fructificare virtutes: nec pertulit in eo sua dona abscondi, qui quod de sursum venerat, ad eum humiliter eum videbat amplecti. Denique cum adhuc clericali tyrocinio celaretur, miraculis proditur, & signis cælestibus illustratur. Quadam vice accessit ad officinam fabrilem: qui despectus ab artifice, cogitur, vt extracta ferri de ardenti camino massam candentem manu sua attolleret, & quanti esset ponderis enarraret. Tunc vir beatissimus, non ignarus totum de Christo ^{Vide præclarum miraculum.} præsumere, & quantæ virtutis causa sit in rebus non turpibus obedire, mox supposita manu ferrum altius eleuauit, dicens: De calore calet, sed nouem pondera habet. Quod postea tantum ad stateram inuentum est, quantum eius vox librata prædixerat. Sic in vna specie duplex miraculum propagauit, nè eum foci calor exureret,

nec ferri pondera fefellissent. Nam defæcatis vitijs in se libidinis vaporem non habuit, qui tam liberè ignis incendia sine vitione euasit. Nam vt elementi ignem vinceret, antè flammam carnis extinxit: & vt in ipsa pensâ non falleret, probauit ferrum pondere.

Deindè in religionis ordine subdiaconus effectus est. Itaque cùm subdiaconali ministerio fungeretur, in die Epiphaniarum hauriens aquam de fluuio Sequanæ, dum beato Prudentio Episcopo manibus abluendis offerret, mutatis elementis, vini sapor inuentus est. Quo viso obstupescens pontifex, iussit ex ipso vrceo in calicem sacrum fundi: vndè vniuersus populus, Missa celebrata, ad communionem accepit, & ipsum vas cùm ad plebis multitudinem suffecisset, acsi non tactum & integrum, sic plenum permanit. Cuius vini mystico beneficio postea multi infirmi sanati sunt. Ecce virum sanctissimum, qui vndam sumens à flumine, vina effudit in calicem. Sed vndè tam noua miracula, vndè portaret aquam, quodammodo quasi uas exprimeret, nasceretur illi palmes in palma? Verè beatum Marcellum, summa ueneratione colendum, in cuius manibus vno eodemque momento floruit vindemia, & torculata sunt vina. Videmus non vno in loco beneficia diuina concludi, dum quod præcessit Dominus in Galilæa, illic successit in Gallia. Ibi ad nuptialem mensam Christus aquas vertit in vina: hinc, quæ ad mensam Christi sufficerent, noua vina sumpsit altare. Illud præcessit tempore, hoc honore. Nam tunc quod dederunt sex hydriæ, hinc vnum & modicum vas expleuit. Sed tunc effectus, vt se Dominus proderet: nunc, vt famulum non celaret.

Veniamus ad illud miraculum, secundum ordine, non honore. Itaque cùm vir sanctissimus quadam vice ex sui officij seruitute, aquam manibus venerabili Episcopo porrexisset, mox indè balsama coeperunt fragrare: & dum vnda curreret, visa sunt chrisinata respirare, vt penè pontifex crederet suas manus magis vngere, quam lauare, & alteras aquas quæreret, vt priores vndas ablueret. Quo viso, sacerdos venerabiliter obstupescens, Deo grarias de comperto munere retulit, & beato Marcello reuerentiam in religione seruauit, dum eum non talem, qui seruiret, sed potius cui seruiretur, agnouit. Vndè quis tantum subdiaconum admiraretur condignè, in cuius dextera ex aqua fiebant vina & balsama, & vndarum pallor aut in ruborem conuersus est, aut odorem? Iam tunc illis præfigurabatur indicijs futurus pontifex, qui dignus esset chrisina tractare. Sed cùm adhuc subdiaconus hausisset chrisina de flumine, meritò dignus erat, vt factus sacerdos, hoc sacrificaret in fonte.

Illud quoque mysterium reticere non debet, quod proficit auditori: quia de paucis, quæ memoria recoluntur, quicquid dictum non fuerit, aut inuideri creditur, aut contemni. Igitur quidam clericus, Mintucius nomine, annorum circiter decem, propter suauissimè vocis tintinnabulum, & dulcedinis organum de fauce prolatum, quia contingebat animos populi delectari, cùm percussa in auribus, solita & auribus blandiri: iussus est ab Archidiacono teneritate melliflua decantare. Quo factò, præcepit ipsum puerum Episcopus flagellari ob hoc, quia alterum iusserat ipse cantare. Itaque dum clericus cæditur, Episcopus lingua damnatur. Mox enim vt clamor vapulantis in aurem sonuit, vox eius ab ore discessit: & nouo prædone sonum captiuauit pontificis vox infantis. Sed si causa facti requiritur, cur contigerit, inuenitur. Denique qui puerum cantare prohibuit, pertulit vocis dispendia, quia vocibus inuidebat. Cui ergò non nocet inuidia, si Episcopo non pepercit vindicta? Vndè quòd quis in altero videre non cupit, non habebit: immò hoc sibi perdit, quod alios habere non optat. Omnis enim qui alteri lapsum parat, iam cecidit, & antequàm inducat in laqueum, tenerur ipse captiuante peccato ligatus. Tum magis si proficere volumus, aliorum profectus, nostros esse credamus. Itaque idem sacerdos per triduum, etsi ambulabat per compita, tamen iacebat lingua sepulta. Non enim sonus poterat repercutta palati camera resultare, nec intra septem dentium vox lingua rotante disponi: sed totum quod perdidit, ore muto prodebat. Tunc beatus Marcellus his verbis appellat pontificem: Licet intelligam, pastor bone, tibi talem casum de culpa venire, tamen quicquid vis, in nomine Domini sermone prorumpere. His dictis, adhuc beati Marcelli sermo voluebat in ore, & iam quod imperauerat, obediebat. Deindè antequàm iste explicaret, ille respondit, dicens: Vos mihi fecistis, quorum iussio fuit, vt alter cantaret, quàm ego præceperam. Et dum ista loquitur, amissa vocis gratia reformatur. O meritum subdiaconi, qui vocem restituit sacerdoti, & vtriusque vice, quod accipe-

Aliud infigne miraculum.

for. v. dum

Iohan. 2.

Aqua mutatur in balsami liquorè.

Episcopus fit mutus vt emendetur.

MS. codex sic habet: Vndè quis in altero videre non cupit, non habebit, immò hoc sibi, quòd alios habere non optat.

S. Marcellus muto Episcopo reddidit loquelam.

accipere debuit, hoc indulsit: Qui debiles fauces armauit eloquio, & in ore alterius fudit verba per verbum. Quid diutius protraham? Semper tacuisset Episcopus, si nunquam requisisset Marcellus. Verè dignus beati Marcelli sermo, vt gregem Domini regeret, qui dedit pastori salutem.

Operæ precium credimus etiam in paginis hæc texere, quæ multis sunt infixæ sub corde. Quia etsi de re terribili in relatione metus est, in ædificatione fit fructus. Porro autem cùm beatus Marcellus, quod semper possedit moribus, esset pontifex ordinatus, quam dignitatem sibi reputabat magis oneris, quàm honoris: tunc quidam de populo dum velleret ad communionem accedere, manibus retrò ligatis non poterat ad altare pertingere: sed cùm omnes transirent, quasi meta cœpit stare: vt videretur non ad communicandum, sed ad numerandum populum aduenisse. Quem conspiciens pontifex, interrogauit quid fecerit. Respondit se peccasse. Cuius confessionem agnoscens, dixit ei: Veni, accede, & vltra non pecces. Qua iussione absolutus, ad communionem accessit, duplici beneficio muneratus, de præterita culpa veniam consecutus, de futura vita correctus. Quanta huic erat in sanctæ Trinitatis æqualitate fiducia, cuius mens sic libera, per singula verba proferebat miracula? Sed licet satis fuerit, religati catenas sermone dissoluere, tamè plus est laudabile, quòd in Christi amore visus est peccata donare.

Exequamur & illud triumphale mysterium, quod cùm sit vltimum ordine, anteponitur in virtute. Marrona quadam, profapia quidè nobilis, opinione vilis, malo maculans crimine, quod fulgebat ex genere: postquam dies fugitiuæ vitæ rapta luce conclusit, ad tumultum pompa comitante, sed non profutura, processit. Quo condita, horresco referens hoc contigit post funera, quia duplex nascitur lamentatio de defuncta. Ergò ad consumendum eius cadauer cœpit serpens immanissimus frequentare, & vtdicam clariùs, mulieri, cuius membra bestia deuorabat, ipse draco factus est sepultura. Sic infelices exequias serpentinus baiulus impendebat, vt post mortem quiescere cadaueri non liceret: & cui vitæ finis in vno loco iacere concesserat, semper mutabatur in pœna. O casum execrabilem, & valdè timendum. Mulier, quæ coniugij integritatem non seruauit in mûdo, integra non meruit iacere in sepulcro. Nam serpens, qui viuentem in crimine traxerat, adhuc in cadauer desauiebat. Tunc ex eius familia, qui in ciuitate manebant, audientes strepitum, & pariter concurrentes, viderunt ingentem belluam de tumulis anfractibus exeuntem, & vasta mole cadauer flagellante labentem. Quo nimis perterriti homines, de suis sedibus migrauerunt. Hoc cognito, beatus Marcellus intelligens de hoste triumphum acquirere, collecta plebe, de ciuitate progreditur, & relictis ciuibus, in prospectu populi solus, Christo duce, ad locum pugnaturus accessit: & cùm coluber de sylua rediret ad tumultum, obuiantes se inuicem, dante orationem beato Marcello, ille capite supplici cepit veniam blandiente cauda precari. Tunc beatus Marcellus caput eius baculo rei percutiens, misso in ceruicem serpentis orario, triumphum suum ante ciuium oculos extrahebat. Sic in spiritali theatro spectante, solus cum dracone pugnavit. Hinc confortatus populus, currit ad Episcopum, cupiens hostem suum videre captiuum. Tunc præcedente pontifice, bestiam ferè tribus millibus omnes profecuti sunt, reddentes gratias Domino, & soluentes exequias inimico. Deindè increpans eum beatus Marcellus, dixit: Ab hac die aut deserta tene, aut in mare te demerge. Mox dimissa bellua, nulla eius vltius indicia sunt inuenta. Ecce propugnaculum patriæ in vno consistere sacerdote: qui fragili baculo fortiùs hostem edomuit, quàm si balistæ transissent. nam sagittatus repercutere poterat, nisi vinceret res diuina. O virum sanctissimùm, in cuius leui baculo virtutis est pondus ostensum: cuius molles digiti fuerunt catena serpentis. Sic inimicum publicum vicerunt arma priuata: plaudit in vnus præda generalis victoria. Si sanctorum viroꝝ ex factis merita conferantur, miretur Marcellum Gallia, dum Roma Syluestrum: nisi hoc distat in opere, quòd draconem sigillauit ille, iste iactauit. Sed quis eius valeat miracula per singula sermone comprehendere, vel voce proferre, quanta ille fecerit & celauerit, cùm ea scripta sunt, quæ de ipso, teste populo, claruerunt? His nanq; operibus sanctissimus Marcellus semper intentus, conuersatione clarus, con summatione præcipuus, beatitudine gloriosus, remuneratione ditatus, cum Domino perpetuò regnaturus, vincens mundi contagium, mundus migravit ad Christum die Calandarum Nouembrium, regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui est honor & gloria & virtus & potestas per cuncta seculorum secula, Amen.

Creatus episcopus, oneratus potius, quàm honoratum se sentit.

Horrenda Dei vindicta in adulteram.

Immanem serpentem S. Marcellus profligat.

Felicissimus eius obitus.

HISTORIA BREVIS S. MARIAE VIRGINIS

ET MARTYRIS, QVAM VINCENTIVS IN SPE-

culo Historiali annotavit ex gestis eius Lib. II, Cap. 86.

87. Adstipulantur antiquissima

Martyrologia.

Nonbris 1.

Vide quam olim familiariter fuerit Christianis ieiunium.

Maria flagellatur, & in carcerem traditur.

Constantia eius.

Vngulis lacertatur, ut habet Martyrologia.

Diutius cepitur e manibus persequentium.

EATA Maria, ancilla quidem Tertulli principalis erat, sed nobilitatem domini, mentis benignitate vincebat, & Christo se probabat ingenuam. Natalem autem filij celebrante Tertullo, cum impuris vanisque simulacris hostias immolaret, Maria incubebat ieiunijs, & sociam suam, ne proderetur dominae, occultata simulatione fallebat. Diu tamen, insidiante conserua, latere non potuit. Proditura igitur, mox vocatur a domina, diciturque ei: Quae est causa ieiunij? An occasio tristitiae est, quod iratum tibi nuper dominum perhorrescis? Respondit Maria: Nunquid nouum aliquid nunc vsturpo? Semper mihi sunt haec obseruata ieiunia. Christiana sum, Christiano nascor ex genere: haereditarius est mihi ille cultus Christi. Tunc imperante domina, ut cibi aliquid hauriret, illa noluit. Et domina indignata, ei verbera graua & poenam etiam mortis, si repugnaret, intentauit.

Sed dum altercatio ista verborum esset cogentis dominae & repugnantis ancillae, pedem aforis referens Tertullus ingreditur: qui ab vxore rebus omnibus inquisitis, inauditam statim flagellari precepit ancillam, & afflictam diutino verbere, detrudi in carcerem, administrato modico & vili cibo, quo non satiaretur fames, sed deficientis quotidie animae pars extrema seruaretur. Sed deuota mens pro Christo frangi hoc dolore non potuit: quinetiam quotidianis orationibus incumbere, ut facultas esset maior tolerandi. Emenis vero nouendecim diebus, Praesidi nunciatur, Tertullum principalem illius ciuitatis, occultare in domo sua Christianae religionis ancillam, quod Imperatorum praecpta prohibebant: Stetit itaque adducta tandem, & quantum contra iudicem oculos tenderet, animum tamen habebat ad Christum. Clamor autem vndique populi frementis attollitur, dicentis: Viua dico cremetur incendio. Illa vero intrepida, quippe quae Dei sui nosset auxilium, caelum intuens, clamauit ad Dominum: Ait vero Praeses: Sacrifica, si effugere tormenta festinas. Respondit Maria: Supplicia quae minaris, nec longi temporis, nec grauis doloris sunt. Quae ergo, ne differas quae moliris. Christum habeo: ideo nihil timeo.

Tunc iussu Praesidis applicata tormentis, miseratione populi tantam adeptus est, ut lachrymae quoque a circumstantibus funderentur. Nec mora, clamore summo venia virgini postulatur: sed crudelitas iudicis accelerare tormenta mandauit. Et ecce secunda vox populi, iudicium Praesidis castigantis, emergit. Vociferatio namque vna penes erat totius coronae, iniuste lacerari virginem crudelitate iudicis, non culpa peccantis: agi contra leges omnia, nec aequitatis iura seruari. Stupens vero Praeses, & sono tanti clamoris adactus, (quippe qui praeter humanam vocem, ipsa etiam putasset reuera corruere) mox Mariam relaxari praecipit. Tunc seruari eam sub custodia libera Praeses iubet: Maria virgo signo Domini se muniuit, & leuatis ad caelum oculis, post relictum tribunal orauit ad Dominum, viditque aciem Angelorum, & multitudinem sanctorum, atque filium Dei sedentem ad dexteram patris. Hinc tanta subito gratulatione perfusa est, ut iam se paradysum ingressam putaret.

Hi vero, qui eam fugientem persequebantur, subito stupere virtute. Sed ubi illa se circumdatam a persequentibus vidit, lachrymans clamauit ad Dominum: Ne permittas, inquit, Domine tradi ancillam tuam, & lacerari manibus impiorum: sed ostende misericordiam tuam: cito exaudi ancillam tuam, exaudi Domine Rex caelestis. Et dum ita orauit, petra, quae ante oculos eius iacebat, Domino iubente patefacta, rimam perfugij, qua virgo susciperetur, ostendit, & adinstar dulcissime nutricis, vel charae matris, motu quodam anxiam amplexans, se praebuit: moxque suscepra virgine, latera ante aperta conclusit. Hoc cum carnifices peruiderent, omnia loca petrae illius perscrutati sunt, sicubi erepta subito praeda ex oculis latiraret. Ibi adherentes exuuiarum reliquias, & affixa saxo vestium frustra deprehendunt, atque incredibili

credibili stupore confusi, Praesidi gesta commemorant. Ille vero partim ira, partim admiratione commotus, iussit Philocomo principali Veronensium ciuitatis, ut ad praedictum locum festinus accedat, & ad eruendum lapidem innumeram secum multitudinem ducat. Statim igitur praconis voce populus congregatur. Qui ubi primam ad praedictum locum cum eo, cui summa huius operis fuerat assignata, peruenit, mox iniicere manum lapidi tentauerunt, sed statim ab Oriente fulgor nimij splendoris exortus est. Nec mora, tonitruum & fragor quidam, ut putarentur cuncta corruiere. Statim terra concussa est, & nutantia omnium corruiere vestigia. Ecce autem duo equites, magno fulgore radiantes, a caelesti sede venientes, terras volatu nimio petunt: quorum sella, frena & omnis ornatus adinstar lampadarum caelesti igne rutilabant.

Hoc cum omnis illa, quae conuenerat, multitudo conspiceret, ita timore caesa praesentis virtutis expauit, ut fugiente sensu pariter atque anima, in aeternam mortem oculi clauderentur. Caeteri vero, qui euaserant, ad profanae templi simulacra fugientes, cum ad scelestam ingrederentur altaria, in ipsa perfugij sui sede ceciderunt: Neccorus ad ipsam templi ianuam spiritum fudit. Vbi vero templum omne repletum est, missus est caelo ignis, & populum exussit, & templum. Multiphariae itaque morris, tam a percussis, quam penentis, numerus fuit duo millia septingenti. Pauci vero, qui euaserant, ciuitatem petentes, magnis per omne iter vocibus conclamabant: Magnus Deus Mariae: magnus Deus Christianorum. Et erediderunt, perterriti eo timore, tria ferè millia animarum. Passa est sancta virgo sub Adriano Imperatore.

Netromesium

Vltio caelestis.

Tria hominum: millia conuertuntur vito pro digio.

VITA S. VIGORIS EPISCOPI BAIOCENSIS, A F. LAURENTIO SVRIO NONNIHIL CONTRACTA

Stylo mutato. Habetur in antiquis MS. codicibus absque nomine

Authoris, sed videtur fide digna.

EATVS Vigor in Atrebatensi territorio parentes habuit, generis nobilitate & fide conspicuos. Cumque adhuc matris gestaretur vtero, audiuit illa ab Angelo in somnis habere ipsam in vtero filium, quem Dominus sua gratia illustraturus esset. Regnante Childeberto Francorum Rege, educatus est intra monasterium beatissimi patris Vedasti, quod est in Atrebatensi territorio, ubi inter monachos in monastica religione degens, tanta obedientia & humilitate praeditus fuit, ut in ipsa pueritia & adolescentia alijs omnibus gratiosior videretur. At parentes eius rebus locupletes, non tam monachum, quam opum suarum haeredem, eum post se relinquere cupiebant.

Nonbris 1.

S. Vigor degit in monasterio.

Matth. 19.

Ille vero non immemor sententiae Saluatoris, centuplum & vitam aeternam promittentis ei, qui reliquerit patrem & matrem & agros propter nomen ipsius, maiori flagrabat rerum caelestium, quam terrenarum facultatum, desiderio.

Itaque nuditatis & paupertatis studio, quicquid habere poterat, in pauperes clam erogabat. Diuino autem instinctu permotus, cum beatissimo patriarcha Abrahamo constituit exire a terra & cognatione sua: sed cum nesciret, quoniam iter intenderet, tandem ad Occidentem cepit proficisci assumpto itineris socio puero Theodemiro. Interim audit Angelum in somnis sibi dicentem: Perge ire, quod coepisti. Locus enim tibi a Deo paratus est, & multum populum ad veram traduces fidem. Ita ergo diuino fretus auxilio, peruenit in Baiocensem regionem ad vicum quendam, qui Redeuerus dicitur, atque illic commoratus est. Erant vero loci eius homines bruti, diuini cultus ignari, sacrilegae superstitioni addicti, multis implicati erroribus, colentes daemonum simulacra, & Deum verum prorsus ignorantes. Coepit ergo vir Dei eis praedicare verbum Dei, extructoque oratorio, in vigilijs & precibus pernoctare, & assidue deprecari Dominum, ut ad cognoscendam veritatem corda paganorum sui spiritus gratia illustraret. Tantam autem ei gratiam contulit Deus, ut penes omnes ad Christum conuerteret praedicatione sua & multis sanctitatis exemplis.

Gen. 12. Iustus a Domino dirigetur in vias rectas.

Conuertit multos ad Christum.

Volens ergo Christus militem illum in ea regione innotescere, hac ratione id effecit: Vir quidam, quem ipse conuerterat, filium habuit impensè charum, qui febre correptus, excessit a viuis. Eius corpusculum mater, acerbissime dolens,

collocavit in lectulo: veniensque ad virum Dei, cum ingenti ciulatu dixit: Sancte Vigor, si verè seruus Dei es, & si vera sunt, quæ in nomine Iesu Christi annuncias, veni, excita filium meum vita functum, & credemus missum te à Domino in regionem hanc ad illuminandos nos. At vir sanctus humi se prosternens, orabat Dominum cum lachrymis, ut puero vitam restitueret in illius populi salutem. Expleta oratione, ait ad mulierem: Quid mihi molestiam exhibes? Dixi tibi: si credideris toto corde in Deum verum, quicquid petieris, ab illo te impetraturam. Credidit mulier, & abiit: & ecce ubi accessit ad fores domus suæ, videt filium suum proflitentem, laudantemque Deum & dicentem: Laudo & magnifico Christum filium Dei, qui mihi per preces serui sui Vigoris, vitam & salutem reddidit. Multo ille tempore postea superuixit incolumis. Propter hoc autem miraculū fama beati viri longè lateque increbuit, & ad eum confluxerunt cæci, claudi, aliisque morbis afflicti, qui eius precibus curati sunt.

Excitat puerum defunctum.

Curat multos agros.

Per id tempus Volusianus quidam, homo opulentus, prædijs & familia locuples, in eadem regione degens, venit ad virum Dei, aitque illi: Scio miraculis potentem te esse, quæ per te Dominus efficit. Oro igitur, ut venias ad possessionem meam. Est enim illic in sylua serpens immanis, qui flatu suo & homines & pecora multa adurit, ut nemo ausit in eius loci circuitu quicquam attingere. Tu nos precibus tuis ab illo libera. Respondit vir Dei: Non possum ego quicquam per me efficere, nisi Christus filius Dei, qui dedit discipulis suis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem potestatem inimici, constantiam mihi præstet ad conterendam callidissimi serpentis nequitiam. Abi nunc igitur, & die tertio huc reuertere, & si Deo visum erit, ibo tecum. Suo ergo more vir Dei in preces incumbens, & biduana inedia se afficiens, multasque fundens lachrymas, implorabat Dei misericordiam. Indè tertio die accedens ad locum, reperit viam, qua serpens ibat ad fontem, & rursus redibat ad specum suum. Eam autem viam antiquæ maceræ & quadam ingens arbor obregebant. Propius igitur ad specum se adiungens, exclamat vir Dei: Serpens antique & satan. præcipio tibi in nomine Iesu Christi filii Dei viui, qui seruis suis dedit virtutem ambulandi super aspidem & basiliscum, & conculcandi leonem & draconem, ut exeat ab hac specu. Mox prodit ille, stridens dentibus. & erecto capite flammam vomens, tanquam iam deuoraturus hominem Dei. Fertur longus fuisse ad pedes quadraginta, ad specum terribilis. Postquam autem vidit Christi seruum, mox contracto ore & abiecta ceruice, venit ad eum. At vir sanctus sublata manu Crucis signum exprimens, orarium suum iniecit in collum eius, eumque ligatum tradit discipulo suo ceu ouem mansuetam, dicens ei: Duc eum ad litus maris, nec ultra liceat ei in hoc loco commorari. Cernens hæc populus, qui ad hoc spectaculū conuenerat, in Dei laudes prorupit: Reuera, inquiens, Deus est in seruo tuo, per quem tale edidit miraculum sub oculis nostris. Porro Volusianus abiciens se ad pedes beati viri, Dominum confitebatur mirabilem in sanctis suis: donauitque sancto Vigori locum, qui Cerisiacus dicitur, qui in circuitu ferme quinque & viginti viculos habuit.

Luc. 10.

Psal. 90.

Immanem serpentem profligat.

Psal. 67.

Item duos alios serpentes.

Creatur Baioensis Episcopus.

Spiritualia exercitia eius.

Alius etiam serpens exiit è loco, quem Cellam nominant: sed illum quoque vir beatus profligauit. Sed & apud Cameronem trans fretum alius miræ magnitudinis egressus, audiuit à viro Dei: Præcipio tibi, draco, nè humum deinceps attingas, neque ulli homini nocere ausus sis, atque ita mox ille præceps in mare ruit. Has ob causas, ea quæ diximus, prædia vir Dei dono accepit. Fama autem virtutum eius in dies augete, cum è vita abiisset Baiocensis ciuitatis Episcopus, Clerus omnis & populus sanctum Vigorem sibi petijt Episcopum. Dei ergo nutu & multorum Pontificum favore Episcopus ordinatus est. Eam verò dignitatem, virtutum studijs bonorumque omnium exercitatione ornauit. Nam deinceps operam dedit, ut magis magisque purum Domino exhiberet famulatum, die noctuque ieiunijs, vigilijs, orationibus, diuinis lectionibus & concionibus vacans. Ea tempestate, cum ad concionandum iret, venit in montem, qui tum quidem Phœnus appellabatur, nunc autem Chrismatus dicitur, milliario vno ab vrbe. In eo monte erat saxea effigies mulieris, quam loci eius incolæ tanquam sacrum quiddam colebant. Cumque vir Dei suo more verbum Dei illis prædicaret, omnes rustici illi indignabundi cum multa iniuria eum eiecerunt, dicentes: Nos patrum nostrorum morem retinebimus, & neque à cultura deorum nostrorum vnquam recedemus, neque tuis dictis obtemperabimus. Quamobrè commotus vir Dei, recessit indè. Postea verò ad Regem Childebertum se conferens, narrauit ei quemadmodum regio Baiocensis ad fidem traducta sit, demptis eius montis

montis incolis, qui etiamnum profana superstitione diabolicis erroribus implicati tenerentur. Rex autem admirans sanctitatem & famam beati viri, ait ad eum: Nouit sanctitas tua montem illum esse regie ditionis, & priscis temporibus fiscum regalem fuisse. Ego verò illum cum omnibus, quæ ad eum spectant, tibi trado perpetuo possidendum, ut omnem illic idololatriam destruas, & in Christi nomine ecclesiam ædifices. Itaque Episcopus locum illum repurgauit, Baiocensesque omnes strenuam illi in construenda ecclesia operam nauarunt: locique habitatores, pij & religiosi effecti sunt, & mons Chrismati nomen accepit: decretumque est, ut ab illo die Episcopus Baiocensis in solennitate Paschali tres ibi infantes baptizet, atque ita cum reliquis, cum presbyteris & diaconis, sacris vestibus indutis, cum choro psallentium domum reuertatur. Adueniebant etiam ad virum Dei multi vicini Episcopi, & prædia atque possessiones ei largiebantur. Complures etiam Clerici eo in loco diuinæ se seruituti subdebant.

Conuertit quosdam idolatras, ecclesiam illis extruens.

Porro Bertulphus Comes regionis illius, auaritiæ facibus incensus, agrum quandam beati viri inuadere conatus, cum armatis hominibus eum occupauit. At vir Dei multa iam ætate fessus, & penè lumine destitutus, per nuncium rogauit eum, ut exiret ab hæreditate, à Domino Iesu Christo ipsi per hominum religiosorum manus attributa: addiditque, nisi id faceret, se rogaturum Dominum, ut suam hæreditatem tueatur. Sed vir ille superbia tumidus, nuncium sancti Episcopi cum iniuria abiecit, etiam minas intentans, nè oculus abscederet: perrexitque agrum magna contentione colere. Vbi id renunciarum est viro Dei, consensu vehiculo suo, venit ad montem: ingressusque in templum, orauit Dominum, ut defenderet hæreditatem suam. Nec dum verò preces finierat, cum ecce repente ab equo corruit, & fractis ceruicibus expirauit, æternas apud inferos daturus pœnas. Qui autem cum eo venerant, eare conspècta, celerimè domum abiire: nec quicquam deinceps ausus est viri Dei possessionem sibi vindicare. Multa alia per eum Dominus operatus est, quæ, nè fastidioso lectori molestiam afferamus, omittimus. E plurimis autem hæc pauca annotauimus, ut prudens Lector ex ijs plura possit colligere. Obijt vir beatus, senex & plenus dierum Calendis Nouembris, perfectus timore & fide Domini nostri Iesu Christi: permultosque discipulos in fide sanctæ Trinitatis educatos, post se reliquit. Conditus autem est in monte Chrismato, vbi ipse monasterium sibi condiderat: vbi per eius merita plurimæ diuinitus curationes & beneficia vsque in hodiernum præstantur diem: largiente Domino nostro Iesu, qui cum Deo patre & spiritu sancto viuit & regnat per cuncta secula seculorum, Amen.

Ecce tibi huiusmodi Dei iudicium in Comitibus, bona ecclesiastica sibi vendicant.

Obit vir sanctus.

DIVI IOHANNIS DAMASCENI, QVOD II QVI CVM FIDE EX HAC VITA EXCESSERVNT, VIVORUM MISSIS ac beneficijs iuuentur, Oratio, Iacobo Billio interprete.

Nos eam in 14. capitula distinximus.

SAP AVIBVS & exquisitis cibis propositis, sæpenumerò non ij tantum qui fame laborant, ad edendum attrahuntur, sed nonnunquam etiam ij, quos iam satietas cepit, extimulantur: quemadmodum etiam poculis ingenti suauitate atque fragrantia præditis non illi duntaxat qui siti afficiuntur, sed illi quoque qui sitim expleuerunt, ad bibendum illici solent. Atque item qui opum cupiditate flagrant, cum amplissimas diuitias adepti sunt, anctor amen eos huc adigit, ut occasiones vndecunquè captent, quibus quotidie facultates suas augeant. Ad eundem igitur modum, o præstantissima & selecta Ecclesiæ Dei membra, sacerdotes & patres, fratres, matres ac filij charissimi, nec diuinorum oraculorum fames, nec sacrarum disciplinarum sitis, nec rursus diuinæ scientiæ penuria, ut ad eas quas nunc proponimus sermonis epulas accumbatis efficit, verum cupiditas verè diuino beneficio insita, quæ de virtute in virtutem, & de memoria in commemorationem nos prouehit. Plerumque etenim vsu venit, ut quod homines adulta ætate fugit, hoc puer inueniat: & quod eruditos præterijt, indoctis

2. Nouëbris Cap. 1.

Psal. 87.

in

in mentem veniat: & quod magistros sefellit, discipulis occurrat. Quamquam ne hac quidem oratione mihi ad vos vtiliter. Quin potius, vt qui racemulum aliquem post vindemiam relictum, aut spicam post demessas segetes ob ingentem frugum copiam neglectam, aut denique poma aliquot, post collectos arborum fructus obliuione transmissa congefferunt: ita nos, Christo Deo vero adiuuante, ac sermonem per opera confirmante, eos qui voluerint, epulis accipiemus.

Mar. vii.
Cap. 2.

Ergo serpens ille atque execrandus hostis, qui circa præclaras ac Deo gratas actiones omnes & cogitationes serpit ac iugulatur, qui que fraterna charitate perstringitur, & fide disrumpitur, & mutua commiseratione concutitur, ille inquam conceleratus ac nefarius nouum quoddam & absurdum, sacrisque sanctionibus omnino contrarium dogma quibusdam in animum iniecit, nempe pia omnia opera, quæ mortem sequuntur, nullam omnino defunctis vtilitatem asserere. Conclufit enim, inquit Scriptura, Deus aduersus eos. Et, Reportabit vnusquisque per corpus, iuxta id quod fecit, siue bonum, siue malum. Et, In inferno quis confitebitur tibi? Et rursus, Quia tu reddes vnique iuxta opera sua. Ac denique, Quod quisque seminauerit, hoc & metet. At, ô sapientes viri (sic enim eos alloquamur) peruestigate, quæso, atque istud discite, magnum quidem Dei omnium Domini metum esse, verum multò maiorem bonitatem: & horrendas quidem ac pertimescendas ipsius minas esse, ceterum ipsius benignitatem nulla coniectura percipi posse: ac denique in ipsius sententijs ac supplicijs quamquam terroris multum insit, rursus tamen miserationum ipsius pelagus omnemorationis facultatem superare. Animaduertite enim, quid Scriptura sacra de Iuda Machabæo memoria prodiderit, nimirum eum in Sion Regis magni ciuitate, cum populum, cui præerat, ab exteris hostibus casum & obruncatum vidisset, sinusque eorum excutens, condita in ipsis Idola comperisset, statim expiandi huiusce sceleris causa Domino, ad misericordiam prompto atque propenso, pro vnoquoque eorum munera obrulisse: in eaque re summæ pietatis & charitatis munere perfunctum fuisse. Vnde etiam factum est, vt diuina Scriptura, quemadmodum omnibus alijs nominibus, ita hoc quoque nomine summis eum laudibus euegerit, ac mirificè commendârit.

Iob 16.
2. Cor. 5.
Psal. 6.
Psal. 61.
Gal. 6.

Dei misericordia iustitiam superat.
2. Mach. 12.

Cap. 3.
In missa mortuorum memoriam agere, traditio Apostolica.

Christiana religio nihil habet, quod vtile non sit.

Hierarch. Ecclesiast. cap. 7.

Pro infidelibus defunctis non est orandum.

Iob 25.

Porro autem Verbi discipuli atque inspectores, à quibus orbis vniuersus captus est, illi inquam Saluatoris discipuli ac diuini Apostoli, vt in tremèdis ac puris vitamque afferentibus mysterijs, eorum, qui cum fide diem vitæ extremum clausissent, memoria fieret, instituerunt. Quod etiam firmè atque constanter, ac sine vlla controuersia Catholica & Apostolica Ecclesia, ab extremis finibus ad extremos vsque fines, ab eo tempore ad hunc vsque diem semper retinuit, ac tantisper dum mundus hic erit, retinebit. Nec verò inconsideratè ac temerè & sine ratione hoc ab illis est institutum. Neque enim quicquam, quod vtilitate careat, Christianorum religio, quæ ab omni errore aliena est, suscepit, fixumque semper ac stabile retinuit: sed fingera omnia, Deoque grata atque accepta, maioremque in modum vtilia, atque ita cõparata, vt maxima ex ijs salus oriatur. Quocirca eruditissimus ille, atque in explicandis rebus diuinis exercitatissimus Dionysius (libet enim, quò planius fiat id, quod probandum institui, diuina ac veneranda ipsius verba vsurpare) in mystica sua de ijs qui mortem obierunt contemplatione, disertè hoc asserit, sanctorum preces in hac quoque vita, nedum post mortem, in ijs qui sanctis precibus digni sunt, hoc est pijs ac fide præditis, efficaces esse: (Non est autem dubium, quin hoc loco per voculam hanc, Nedum, nihil aliud intelligendum sit, quam, quanto magis.) Non enim diuinus pontifex, ac diuinæ iustificationis interpres, ea vnquam in animum induceret postulare, quæ Deo quamgratissima non essent, quæque ipse se daturum minimè recepisset. Quò idque prophæticè, hoc est, ijs qui baptizati non sunt, cum è vita decesserint, ista haudquaquam precatut, atque optat. Et rursus: Diuinus itaque pontifex, quæ Deo grata sunt, postulat, quæque ille prorsus daturus est. Ac rursus: Hoc igitur simplex à diuina bonitate petit pontifex, vt errata per humanam imbecillitatem admiffa, ei qui è viujs excessit, remittat, eumque in viuentium regione colloet, in sinu Abraham, Isaac, & Iacob, in loco vnde profugit dolor & tristitia & gemitus: dissimulante nimirum pro sua bonitate diuina clementia maculas eas, quas is, qui vita abiit, ex humana fragilitate contraxit. Quandoquidem nemo, vt sacris oraculis proditum est, mundus est à forde. Vidésne aduerfarie, quemadmodum preces eas viles esse affirmet, quæ pro ijs adhibentur, qui spe diuina freti vitam cum morte cõmutarunt? Post hunc autem rursus

rursus Gregorius ille, qui à Theologia cognomentum traxit, in ea Oratione quam in Cæsarij fratris funere habuit, de matre sua ad hunc modum loquitur. Auditum est, inquit, præconiū dignum quod ad omnium aures perueniat. Ac matris mœror per egregiam ac sanctam pollicitationem, qua se filio, quicquid opum ipse habebat, ipsius nomine in parentale munus oblaturam recepit, exhauritur. Et alijs quibusdam interiectis: Atque hæc sunt, quæ à nobis proficiuntur. Ac quædam iam peroluimus, quædam rursus perfoluemus, anniuersarios nimirum honores ac commemoraciones offerentes.

Cernisne vt præclara & pia ea munera esse asserat, quæ eorum, qui vita functi sunt, nomine Deo offeruntur: anniuersariasque commemoraciones ab eo lubenter admitti? Deinceps ille verè aurea loquens, atque ab auro cognomentum nactus Iohannes, ille inquam amoris erga pauperes ac pœnitentiæ dux & magister, in luculentissima sua enarratione in Epistolas ad Philippenses & Galatas his verbis vtitur: Nam cum Gentiles simul cum ijs, qui mortem obierunt, bona sua comburant, quanto tandem æquius est te, qui fide præditus es, operam dare, vt eius, qui fide præditus erat, bona eum prosequantur? non vt ea in cinerem, velut illa, dilabantur: sed, vt maiorem ipsi gloriam concilies, ac, si peccator erat is, qui fati concessit, eius peccata deleas: si autem probus ac iustus, ea illi in mercedis ac remunerationis cumulum cedant. Et rursus altera in Oratione: Excogitemus quemadmodum de ijs, qui obierunt, bene mereamur. Auxilium, quod nobis in promptu est, ipsis offeramus, hoc est elemosinas, & oblationes. Id enim vberem fructum atque ingentem vtilitatem ipsis accersit. Non enim hæc frustra ac temerè instituta, Ecclesiæque Dei à sapientissimis ipsis discipulis tradita sunt, nimirum vt sacerdos, pro ijs qui in fide obdormierunt, in tremendis mysterijs vota faciat. Probè siquidem nôrant hinc ingentem quantum & vtilitatem ad eos redire. His etiam adstipulatur doctissimus Gregorius Nyssenus ad hunc modum loquens: Nihil inconsultè atque incausum à Christi præconibus & discipulis proditum est, & in omnibus Dei Ecclesijs obtinuit: verum id vtile ac Deo gratum est, nempe vt in diuino ac splendidissimo sacro, eorum, qui è vita in recta fide discesserunt, memoriam agamus. Hæc enim, Tu reddes vnique iuxta opera sua, & Quæ quisque seminauerit, ea & metet, & quæ his similia sunt, proculdubio de Creatoris aduentu, & horrenda illius temporis sententia, atque huiusce mundi consummatione dicta sunt. Tum enim ferendi auxilij neutiquam tempus erit: verum omnis deprecatio frustra adhibebitur. Solutis enim nundinis, negociari iam atque quantum facere non licet. Vbi enim tum pauperes existant? vbi psalmorum cantiones? vbi beneficia ac probæ actiones? Ac proinde ante horam illam id curemus, vt alijs alijs opitulemur, ac benigno & hominum atque animarum amanti Deo ea, quæ ex fraternæ charitatis officio sunt, offeramus. Perlubet enim id accipit, ijsque, qui improvisè, atque vt ita dicam, imparati ex hac vita discesserunt, eas, quas propinqui ac familiares ipsi offerunt, prætermiffi officij vices adscribit, perindeque reputat, ac si ipsimet his operibus functi fuissent. Sic enim facilis ille ac clemens Dominus à se postulari vult, eaque tribuere, quæ ab ijs, quos creauit, ad salutem petuntur. Ac tum demum ad eorum preces omnino inflectitur, cum quis non modò pro animæ suæ salute contendit, sed proximi quoque causa operis aliquid nauat, (hac enim ratione Dei similitudinem in se expressam refert) aliorumque dona, vt sua beneficia, petit, ac perfectæ charitatis metam attingit, beatitudinemque, dum de proximi anima bene meretur, quammaximè percipit.

Quidnam autem est, quamobrem graue ac molestum hoc quibusdam videtur? An non ea, quæ martyrio prima perfuncta est, Falconillæ vita functæ salutem attulit? At dices fortasè, hanc meritò, quia princeps martyr erat, hoc consecutam esse, æquumque fuisse preces ipsius exaudiri. Rectè, inquam, ais, eam primam martyrem fuisse. Velim autem hoc rursus consideres, cuiusnam causa postulabat. Nempe pro Gentili, & Idolorum cultrice, prophanaque prorsus opifice, atque à Christo auersa. Hic autem fidelis pro fideli ad eundem Dominum preces fundit. Fac igitur alterum cum altero compares, vt res ipsa exæquetur. Confer te rursus ab his ad alia eiusdem generis & facultatis, nimirum ad Lausiacam illam Palladij historiam, in qua miracula à magno ac mirifico viro Macario edita verissimè perscripta sunt. Is etenim de ijs qui fati cõcesserant, sicum quoddam craniū sciscitarus, omnia perdidicit. Cumque ex eo quæsiuisset, Nunquamne igitur solatij aliquid inuenitis? (Vñ.

C. P. 4.

Annuersaria exequia & alia pia exercitia, pro defunctis Deo grata.

Tom. 3. ad Philippens.

Elemosina & oblationes pro defunctis faciendæ.

Loca Scripturæ explanata Psal. 61. Gal. 6.

Missæ & ceteræ virtutes defunctos iuuant.

Cap. 5.

Falconilla, precibus vitæ restituitur.

(Vñ.

(Vitarum enim ac familiare sancto viro erat, pro ijs, qui è vita migraverant, vòta facere, auebatque scire, an fructuosa illa atque viiles essent) hoc Dominus, cuius mirus erga animas amor est, seruo suo indicare exploratumque reddere volens, veritatis sermonem sicco illi cranio inspirauit. Quo tempore, inquit, mortuorum causa preces offers, tum sanè nonnullius solatij sensu afficimur. Rursus, alij cuiuspiam è diuinis Patribus, cuius discipulus quidam negligenter vitam instituebat, tandemque in ea incuria extremum vitæ spiritum ediderat, ille singulari misericordia atque erga animas beneuolentia præditus Dominus, senis lachrymis precibusque comotus, eum instar diuitis illius, de quo in Lazari historia mentio fit, ad collum vsque deslagrantem ei ostendit. Ac deinde, cum senex permultis sese laboribus afflixisset, Deumque cum lachrymis obsecrasset, ad zonam vsque rursus demonstrauit. Posteaque item, cum vir sanctus labores laboribus adiunxisset, liberum prorsus eum, atque ab ignis ardore vindicatum per visum seni ostendit. Et quoniam tot de his rebus testimonia, in Sanctorum vitis ac diuinis reuelationibus sita, ordine recensere possit, quibus id perspicue ostenditur, defunctis, etiam post mortem preces eas ac Missas & eleemosynas, quæ pro illis fiunt, magnoperè prodesse? Neque enim quicumque eorum, quæ Deo mutuo dantur, omnino interit: verum cum maximo scenore ab eo rependitur. Nam quod ad illud Prophetæ attinet, In inferno quis confitebitur tibi? superius iam à nobis dictum est, minas quidem illius omnium rerum inspectoris graues atque horrendas esse: verum eas ab ipsius humanitate, quam nulla oratio assequi potest, superari. Siquidem postquam hæc Propheta locutus est, fuit profectò quibusdam in inferno confessionis locus, ijs videlicet, qui in salutari Domini descensu fidem amplexi sunt. Neque enim ille vitæ author omnibus sine exceptione salutem attulit: sed ijs demum, qui illic quoque, vni dictum est, ipsius fidem amplexi sunt.

Luc. 16.

vidēsne defun-ctos orationibus viuorum adiuuari?

Psal. 6.

Dei misericordia ipsius seueritatem vincit.

Cap. 16.

Ac nonnulli quidem per eos qui antè crediderunt, Patres & Prophetas, & Iudices, & Reges, ac principes intelligunt, aliosque nonnullos Hebraici populi, qui facile recenseri possunt, omnibusque noti ac perspicui sunt. Nos verò aduersus eos, qui ita sentiunt, ad hunc modum disseremus. Nec beneficii loco ducendum, nec nouum ac mirum hoc censendum est, ijs nimirum, qui crediderint, salutem à Christo allatam esse: quippe cum solus ipse iudex æquitate præstet, nec periturus sit, quisquis ipsius verbis fidem adhibuerit. Quocirca eos omnes salutem consequi, atque ad Dei ac Domini descensum inferni vinculis solui, necesse erat. Id quod etià ipsius prouidentia contigit. At verò cuncti illi, mea quidem sententia, sola ipsius benignitate ac misericordia salutem acceperunt, qui etiamsi alioqui vitæ puritate excellissent, atque optimis quibusque actionibus perfuncti fuissent, tenuiterque ac tepèranter & castè vixissent, tamen puram ac diuinam fidem haudquaquam ceperant, ut qui nulla omnino disciplina aut cuiusquam magisterio eruditi exculti que fuissent. Hos quippe ille omnium moderator ac Dominus rebus diuinis inclusos sublimè traxit, eisque cum diuinorum radiorum splendorem inieciisset, ac veritatis lumen ostendisset, ita eorum animos inflexit, ut in eum crederent. Neque enim ille naturam misericors, tot labores frustra atque incassum ab ipsis susceptos fuisse sustinebat. Perdifficile enim & ærumnosam, ac, supra quam dici queat, angustam vitam duxerant. Nam & animi perturbationibus imperauerat, & voluptates respueant, & paupertatem ac continentiam ad extremum vsque coluerant, & vigilijs se confecerant, atque, ut paucis complectar, omnia virtutis munera, haud pie illi quidem, sed tamen expleuerant, summæque prouidentia, ut quidem ipsis videbatur, præstantissimè, tametsi nos sine erroris labe, cultum & venerationem adhibuerat. Quin fuerunt etiam nonnulli, qui diuinam omnipotentis Trinitatis fidem, exilliter illi quidem ac perobscure, sed tamen ceperunt. Alij autem Verbi incarnationem, venerandosque ipsius cruciatus, redituque ad vitam prædicarunt. Alij ortum ex virgine, atque adeò nomen ipsius enunciarunt. Maria enim, inquit, nomen puellæ. Alij rursus eximia illa omnia, naturæque vim excedentia, à Christo edita miracula vaticinati sunt, hoc est mortuorum excitationem, cæcorum, mutorum, leproforum, sordorum, febricitantium, hydropticorum, ac manûs siccitate laborantium, paralyticorum, atque eorum, qui dæmonum intemperijs vexabantur, curationem, obambulationem itèr in mari, & panum ac piscium benedictionem, rursusque aquæ in vinum commutationem, hæmorrhoiisæ denique ac curuæ prorsus mulierculæ sanationem, vnà cum quamplurimis alijs rebus prædicentes. Hos, inquam, diuina Verbi potentia perire, optimarumque actionum fructu carere,

S. Trinitas à quibusdā philosophis vtcunquē cognita.

Itèr Christi mors, vita, & miracula.

minimè sustinuit. Temporis enim pars, ipsi, vt diximus, commodata, in obscuritatem haudquaquam abijt: verum omnibus ijs, qui vitæ curriculum honestè consecerint, seruata, cumulatione postea mensura refertur. Contrà, qui turpiter & sceleratè vixerunt, nihilque omnino, quod cum virtute coniunctum esset, egerunt, nec semen vllum aut fructum habuerunt: verum & vita, & sermone, & fide prorsus aberrarunt, nec, pluuia diuina cælitus in eos fusa, vllum germen ediderunt, (neque enim, vt iam à me dictum est, sementem vllam fecerunt) nec, vt prorsus steriles, illucente gloriæ Sole maturuerunt, his profectò nullo modo Christus profuit, nec lapsos, vt opinor, secum excitauit, vt qui salute penitus indigni essent. Quin ne in ipsum quidē eos credidisse existimo. Primus etenim ille ex superbia in tenebras lapsus draco, quem à prima ætate coluerunt, mentes eorum ac spirituales cordis oculos cæcauit, vt videntes non viderent, quemadmodum scriptum est, & intelligentes omnino non intelligerent. Reliqui autem omnes, qui semen susceperunt, illapsa pluuia germen protulerunt, atque exorto Sole maturitatem contraxerunt. En quò nos oratio prouexerit, vt rem penè opertam & occultam iuuante Deo explicaremus, atque id non velut sententiam quandam pronunciantes, (neque enim id patitur nostra indignitas) sed rationibus atque coniecturis, vt charitas postulat, vtentes. Hi sunt videlicet, vt quidem mea fert opinio, quibus Christus in inferno salutem attulit.

Obstinari peccatoribus Christi mors non prodeest. Esa. 6.

Sic igitur à nobis iuuante Christo demonstratum est, in inferno quoque confessio- nem extitisse. Nec verò hæc eò commemoranda duximus, vt prophetiam euertamus, (procùl hoc Deus auertat) sed vt planum faciamus, illum bonitate omni præstantiorem Dominum ab humanitate sua clementiaque vinci: quemadmodum in Niniue, Subuertetur: & tamen subuersa ac deleta non est, verum iudicij seueritatem benignitas superauit. Et in Ezechia, Dispone domui tuæ, morieris enim & non viues: nec tamen morte abreptus est. Et in Achab, Inducam, inquit, mala: nec tamen induxit, verum his verbis vsus est, Vide quo pacto compunctus est Achab, quam obrèm in diebus eius mala non inducam. Hic quoque rursus benignitas latam sententiam vicit, quemadmodum & in plerisque alijs iudicijs, semperque vsque ad extremum referenda mercedis tempus superabit. Nam tum nundina soluentur, nec ferendi auxilij tempus erit: sed vnusquisque sarcinam suam gestandam habebit. Nunc verò & opis ferenda tempus est, & tempus negociandi, & tempus contrahendi, & tempus laboris & ærumnæ. Ac beatus quidem ille, qui spe minimè titubarit atque elanguerit. Beatior autem, qui & sua & proximi causa laborarit. Nam hoc etiam misericordem Dominum impensius oblectat & exhilarat, cum quisque ad proximum iuuandum celebri cursu contendit. Hoc, inquam, misericors ille vult, gratumque habet, vt nos omnes, tum in vita, tum post cōfectum vitæ curriculum, mutuo alij ab alijs iuuemur. Neque enim alioqui ansam hanc nobis porrexisset, vt eorum qui è vita migrassent, in incruento sacrificio meminissimus, neque vt tertio & nono, & quadragesimo die, ac denique anno vertente in eorum memoriam sacra obiremus, (quæ quidem citra vllam controuersiam Catholica & Apostolica Ecclesia, diuinitusque collectus ipsius populus, constanter ac sine vlla ambiguitate retinet) nisi hoc in ipsius oculis rectum esset. Non enim dubium est, quin, si ridiculum id esset, fructusque atque vtilitatis ex- pers, cum multi diuino numine afflati sancti viri, Patriarchæ, Patres, ac magistri extiterunt, hoc cuiuspiam eorum in animum inieciisset, vt errorem comprimeret. Atqui nemo ipsorum ritum hunc sibi vnquam conuellendū & euertendum putauit: immò verò confirmauit: indiesque res hæc augetur, ac nouas subindè accessiones facit. Quòd si alios insuper Historicis commemorare opus est, prodeat in medium Gregorius Dialogus antiquior Romæ Episcopus, vir, vt omnes nōrunt, tum vitæ sanctitate, tum eruditione clarus ac celebris, quem, cum sacris operaretur, cælestem ac diuinum Angelum sacrosancti muneris socium habuisse narrant. Hic cum per locum lapidibus stratum aliquandò iter faceret, dedita opera constitit, intentissimasque pro peccatorum Traiani remissione preces ad animarum amantem & misericordem Dominum fudit, statimque vocem huiusmodi diuinitus emissam audiuit, Preces tuas exaudiui, ac Traiano ignosco. Tu verò posthac caueto, nè mihi pro impijs supplex sis. Quodque istud verum sit, atque ab omni calumnia alienum, Oriens totus atque Occidens testantur. En hoc præstantius eo est, quod de Falconilla refertur. Illa enim præter idolorum cultum nihil aliud sceleris perpetrarat: hic contrà plurimos martyres crudelissima morte affecerat. Mirabilis es, Domine, & mirabilia opera tua: ac

Charitas in proximum quam fit Deo gratia.

De precibus pro mortuis, nota.

De hoc exemplo legatur Viti S. Gregorij Tomo 2. Martij 12.

PGl. 138.

C tuam

tuam omni sermonis facultate præstantiorem misericordiam laudibus vehimus: quoniam nunquam non ad benignitatem atque clementiam pronus es, tuisque seruis, tum colenda mutua inter se charitatis, tum firmæ erga te fidei ac spei, occasionem præbes, nec frustra ac temerè per seruos tuos id nos edocuiſti, ut mutuo alij pro alijs beneficia præstemus, expiationesque & holocausta, hymnosque item & psalmorum cantus atque orationes obeamus. Tu enim ab errore omni abes, distasque plurimum, atque ad largiendum promptus ac proclivis es, ijsque qui in gloriam tuam quiduis offerunt, vicem infinitis partibus maiorem rependis: nec quicquam omnino ex ijs, quæ nominis tui causa fiunt, fruge sua & utilitate caret.

Cap. 8.
Pulchra similitudo,

S. Athanasij
de mortuis
sententia,

Dionysius
lib. de diuini
nomini-
bus. cap. 4.

Cap. 9.
Aduersario
rui obiectio
diluitur,

Matth. 23.

Deus nunquam
obliuiscitur
suorum.

Quocirca nè quis hoc existimet, Fratres ac Patres, ea quæ Deo cum fide offeruntur, non cum magno scœnore referri. Quemadmodum enim qui vnguentum, aut aliud oleum sanctum ægrotò admouere cupit, primum vngitur ipse, atque ita ægrotum deinde vngit: sic quisquis pro salute proximi laborat, primum sibi ipsi, ac deinde proximo, utilitatē affert. Neque enim iniustus est Deus, ut boni operis obliuiscatur, quemadmodum Apostolus loquitur. **Quin** magnus quoque Athanasius in elegantissima illa Oratione, quam de ijs, qui à vita discesserunt, edidit, his verbis vitur: Etiam si in aère collocatus sit ille, qui cum pietate diem vitæ extremum egit, tamen implorata Christi Dei ope oleum ac ceram ad ipsius sepulcrum accendere nè recuset. Grata enim & accepta hæc Deo sunt, ingensque ab eo præmium referunt. Oleum enim ac cera, holocausti instar sunt: incruentum autem sacrificium, Deum placat. Beneficentia denique erga pauperes, bonæ omnis remunerationis incrementum est. **Quamobrem** ei, qui pro defuncto oblationem facit, idem sit propositum, quod illi, qui paruulum filium, ac prorsus infirmum & imbecillum habet: ac deinde eo morbo laborante cereos & suffitum cum oleo coniunctum ad diuinum templum affert, eaque filij nomine adolet atque absumit. Non enim hæc puer ipse tenet, atque offert, quemadmodum nec renunciationes atque coniunctiones ipse obit, cum diuinitus regeneratur. **Consimilem** in modum existimet eum, qui extremo vitæ die in Domino perfunctus sit, cereos & oleum, eaque omnia quæ pro ipsius redemptione offeruntur, & manibus tenere, & offerre. Hac enim ratione per Dei gratiam ab eo scopo, quem cum fide intuetur, haudquaquam aberrabit. Nam & diuinarum rerum præcones Apostoli, & sacri magistri, & Spiritu sancto inspirati Patres, ac numine diuino, quantum fas est, correpti, potentiaque ipsius, quæ hominem extra se rapit, ut cuncte participes effecti, diuino ore, uti Deo gratum erat, ista omnia, hoc est Missas & preces, ac psalmorum cantus, anniuersariasque eorum, qui morte prærepti sunt, cõmemorationes instituerunt, atque sanxerunt. **Quæ** quidem ad hunc usque diem benigni Dei gratia, ab Ortus Solis usque ad Occasum & Septentrionem ac Meridiem, in Domini Dei, qui regium in Reges imperium obtinet, laudem atque gloriam augentur, ac nouis subinde accessionibus amplificantur.

At, inquit aduersarius, si res ita se habet, omnes salutem consequentur, nec quisquam erit, qui ab ea aberret. **Rectè** sanè: atque vrinam ita cõtingat. Hoc enim ipsum & sitit, & vult, & quærit, & expetit, atque in hoc gaudet & oblectatur, ille bonitate omni sublimior Dominus, ut nè quis diuinis ipsius beneficijs excidat. **Quid** enim? An præmia & coronas Angelis parauit? An ea de causa in terram venit, & ex virgine sine vlla corruptionis labe carnem suscepit, atque homo extitit, cruciatusque & mortem subiit, ut cælestibus Mentibus salutem afferret? An Angelis dicturus est, **Venite** benedicti Patris mei: percipite regnum quod vobis paratum est? Hoc certè, ô aduersarie, dicere non potes. Verum quemadmodum hominis causa passus est, sic & omnia ipsius causa parauit. **Ecquis** enim est, qui cum epulas instruxerit, atque amicos inuitarit, non omnes ipsos venire, ac bonis suis satari velit? **Quorsum** enim conuiuium instruxit, nisi ut amicos suos exciperet? **Quod** si hoc tantæ apud nos curæ est, quid de munifico illo ac solo naturâ quamoptimo Deo dicemus, qui cum largitur ac tribuit, maiore gaudio perfunditur, quam is qui accipit, ac salutem maximam sibi comparat? **Hoc** itaque tecum reputa, quisquis es, qui de ijs, quæ à nobis dicta sunt, accipitis animi es, quod quisquis ille sit mortalium, qui exiguum quidem virtutis fermentum collegit, ceterum non hoc consecutus est, ut panem ex eo cõficeret, verum istud quidem in animo habuit, sed vel ob fœcordiam & incuriam, vel ob animi imbecillitatem, aut de die in diem dilationem, id nequiverit, morteque præuenus, ac præter spem disiectus fuerit, hunc æquus ille iudex ac Dominus haudquaquam obliuiscetur:

uisetur: verum ipsi, postquam è vita discesserit, propinquos ac necessarios excitabit, eorumque mentes reget, & corda trahet, & animos ad opem & auxilium ipsi ferendum inflectet. **Atque** ita, Domino diuinitus ipsorum corda tangente atque impellente, summa cum festinatione in hoc incumbunt, ut prætermittas ab eo, qui è viuis excessit, officij vices expleant. **At** quisquis rursus improbam ac flagitiosam vitam, atque vndique spinis oblitam, impurisque materijs confertam duxerit, neque vquam in instituenda vitæ ratione conscientiam in consilium adhibuerit, verum sine vilo metu ac delectu in voluptatum cœno sese volutarit, omnibus carnis cupiditatibus obsequens, de anima autem ne tantillum quidem laborans, affectumque omnino carnalem habens, hic si ita hinc abreptus è vita migrauerit, neminem prorsus habebit, qui manum ipsi porrigat: verum ea conditione erit, ut ne ab vxore quidem, aut liberis, aut fratribus, aut cognatis, aut amicis, quoquo modo iuuari queat: ut potè quem ne Deus quidem vilo loco ac numero habeat. **Mihi** enim uerò (ijsque quibus ego charus sum) illud quidem, si fieri potest, contingat, ut mihi ipsi subsidium feram, nec vllam officij partem inchoatam relinquam.

Quod si me fata antè interceperint, vrinam saltem ille amplissima misericordia præditus Dominus mihi propinquos & amicos inflectat, animasque ac corda eorum calore afficiat, ut per opera proba & Deo grata perquam lubenter ac promptè mihi suppetias ferant, & si quid, pro humana imbecillitate, officij prætermiserim, illud meo nomine post mortem meam expleant. **Vtinam** inquam, Domine, qui miraculorum es Deus, ijsque qui penuria consiciantur, liberalem manum porrigis, nihil in aduentu tuo, quod vel mihi desit, vel cuiquam eorum, qui fiduciam suam in te sitam habent, reperiri queat. **Sic** quippè is etiam, cuius antè mentionem fecimus, diuinus præco Chrysoſtomus clara voce docet ac vociferatur. **Atque** ut præclarissima ac prorsus aurea ipsius verba rursus vsurpem, Si, inquit, cum adhuc superstes esses, non eò progressus es, ut animam tuam omni ex parte probè compositam haberes, saltem illud in vitæ calce tuis manda, atque impera, ut post obitum tuum facultates tuas ad te transmittant, ac per opera bona, hoc est elemosynas & oblationes, tibi subsidium ferant. **Nam** hinc quoque fiet, ut cum Redemptore in gratiam redeas. **Hæc** enim ipsi grata sunt, & accommodata. **Ac** rursus idem alio loco: **In** tuis, inquit, codicillis vnà cum liberis & cognatis cohæredem quoque Dominum scribe. **Charta** tua Iudicis nomen complectatur, nec pauperum memoria sit expers. **Atque** ego horum fideiussorem me profiteor. **Nec** verò his verbis ansam atque occasionem cuiquam damus, ut, dum viuit, ab elemosynis faciendis abstineat, easque post mortem seruet. **Abſurdum** enim omnino ac profanum id esset, atque à diuina lege alienum. **Quin** potius id quidem pulcherrimum, Deoque gratissimum ac prorsus acceptissimum est, ut quilibet homo pius, Christi que amore præditus, per omnia probarum actionum genera sese purget, atque ab omni spurcitie cohibeat, clarissimisque Dei præceptis arctissimè hæreat, ut cum ad vitæ finem peruenierit, fidenti atque intrepido animo ad Dominum dicat, **Paratum** cor meum, Deus, paratum cor meum, sicque adurgentibus Angelis lætus obuiam prodeat.

Verum paucis istud ac rarò contingit, quemadmodum ex his Domini verbis patet, **Pauci** sunt qui saluantur. **Quamquam** non simpliciter & absolute istud à summa sapientia dictum est, verum perinde ac si quis per admirationem dicat, **Quam**, pauci sunt qui saluantur! **Hoc** igitur cum nobis sit exploratum, perquam difficile esse, ut quispiam in prima classe reperiat, secundam proinde, de Apostolorum ac Patrum sententia, necessariò subiungimus, nimirum ut per Dei benignitatem ijs, qui in fata concesserint, utilitas afferatur, & charitas crescat, & resurrectionis spes confirmetur, & oratio fidesque in Deum robur concipiat, & crebrius, acrioribusque animis ad diuina templa concursus fiat, & benè de pauperibus merendi studium amplifietur, latiusque sese porrigat. **En** quot nominibus res hæc utilis ac fructuosa sit, quotque rationibus nitatur ea utilitas, quæ defunctis affertur. **Siquidem** ea omnia, quæ recensuimus, ex ea occasione trahunt. **Alioqui** si causam sustuleris, nihil est quamobrem non ea quoque, quæ ipsam sequuntur, simul tollas. **Etenim** quæ tandem necessitas homines animi imbecillitate præditos adducet, ut excitentur, atque istud munus expleant, nisi compertissimum habeant fore, ut de propinquis

Reprobos
verò nunquam
recordatur.

Cap. 10.

S. Iohannis
Chryſostomi
de elemosynis
defunctis
faciendis
sententia.
Item de oblationibus
Missæ.

Psal. 107.

Cap. 11.
Matth. 7.

Saluandorum
classes duæ.

atque amicis suis benè mereantur? Quin pauperum quoque portiones in testamentis adscribi desinent, simulque etiam & Missæ pro mortuis, & hymnorum ac psal-morum cantus finem habituri sunt, & quadragesima cum tertijs ac nonis, & anni-versariæ commemorationes & ceremoniæ, quæ quidem à magistris haud frustra in-uentæ ac moribus receptæ sunt. Absit autem ut quicquam horum vlllo modo vel sentiamus, vel suscipiamus. Quod si quis pro peregrinis ac pauperibus, quique aliorum subsidiaria opera carent, nec quicquam in Missas suasque erogationes re-linquare possunt, ad hunc modum loquitur, Quid tandem iste ait? An quia ipsi opibus destituuntur, exterâque regiones incolunt, nulloque loco ac numero censentur, nec habent qui laboris socios sese illis adiungant, propterea salutem non assequuntur? Iniquitas ergo in Deum cadet, siquidem habenti daturus est, non autem habenti nihil tribuet? Apagesis istud, quisquis ex ipso es. Iustus enim est Deus ac Dominus, immò, ut verius loquar, iustitia ipsa, & sapientia, & boni-tas, & potentia vera, ac per se consistens. Quocirca pro sua iustitia, pauperi, ac rerum omnium inopia laboranti, copias amplissimas rependet: pro sua sapien-tia id aget, ut ea quæ ipsi desunt, permutatione suppleantur: pro sua potentia id quod robustum est frangat, & quod infirmum est corroborabit: pro sua bo-nitate id quod manibus suis effinxit, conseruabit: nisi quis perspicue deplora-tæ improbitatis fuerit, rectamque fidem contempserit, in eaque causa sit, ut sinistra ipsius lanx deorsum præ grauitate maiorem in modum propen-deat.

Cap. 12. Hominum actiones vel in truci-na expenduntur. Narrant enim viri quidam diuinitus illustrati, hominum actiones in extremo vitæ spiritu, non secus atque in trutina perpendi. Ac siquidem dextra lanx supra alteram esseratur, non esse dubitandum, quin quisquis ille sit, inter dextros Angelos animam exhalet. Si autem paria vtriusque lancis momenta sint, Dei clementiam proculdu-biò victoriam obtinere. Quin, ut à sanctissimis viris proditum est, etiamsi trutina non nihil ad laeuam vergat, tum tamen Dei quoque misericordia supplet id quod de-sideratur. Habes iam tres diuinas Domini sententias, quarum prima iusta est, altera benigna atque humanitatis plena, tertia bonitatem omnem excedit. Sequitur quar-ta, quæ quidem tum denique locum habet, cum improba & flagitiosa actiones nimium præponderant. Eheu, Fratres: nam hæc quoque iustissima est, ut quæ da-mnatis non nisi iusta pronunciet. At illud quidam commemorabunt, quod ab illo orbis vniuersi lumine beato Basilio dictum est, Nolite errare, Deus non irridetur. Cadauer ad altare non adhibetur. Viuum enim, inquit ille, sacrificium tuum offer. Regis purpuratos ex mensæ tuæ reliquijs epulo accipere non potes. Etenim qui ex eo, quod redundat, offert, ut huius munus grato animo accipiatur, fieri omnino nequit. Tu verò ea, quæ post exactum totius vitæ curriculum tibi superfuert, ei, qui te beneficijs affecit, offerre non dubitas? Ad hoc nos ita respondemus: Præ-clare magnus Basilius & loquitur & docet. Verùm ad quos orationem habeat, animaduertas velim. Nimirum ad auaros, ad raptores, ad homines ab omni huma-nitatis foedere ac misericordia alienos: quemadmodum ipse testatur, cum ait, Ad cor saxeum loquor. Et rursus, Quandiù in vita versatus es, voluptatibus ac delicijs indulgens, ac luxu diffluens, pauperes ne contueri quidem sustinebas. Nunc autem cum è vita excessisti, quæ tandem merces operi tuo debetur? Ac rursus, Vicini do-mus luminibus meis officit. Et, Auarus nec tempus veretur, nec limites vlllos agno-scit: sed ignis instar cuncta inuadit ac populatur, & rapidi fluminis in morem, im-petu suo, quicquid occurrit, secum trahit. Et alia his similia, quæ quidem ij omnes, qui in sanctissimum huiusce viri librum sedulo ac diligenter incubuerunt, aduersus eos conferri non ignorant, qui pauperibus non modò nihil dederunt, sed ea etiam quæ habebant, eripuerunt. Neque mihi quisquam hic dicat, Potèstne reperiri quis-piam homo eiusmodi, qui cum opibus circumfluant, pauperum tamen calamita-te minimè commoueat? Ità certè inueniri potest, quemadmodum etiam, cum

Itius Iohā-nis Vita ha-betur Tō. 1. die 23. Ia-nuarij. multis alijs temporibus, tum clarissimi quoque ac sanctissimi illius Iohannis Elcemo-synarij tempestate inuentus est Petrus, quondam publicanus, qui ex summa inhu-manitate ac morum truculentia ad summam ac numeris omnibus absolutam erga pauperes misericordiam sanctitatemque sese conuertit. Cum enim aliqui nōdò, ut in beatissimæ ipsius vitæ libello proditum habetur, extra se raptus fuisset, suaque opera

opera ad lancem expendi videret, sili-gineum vnum panem, quem etiam ipsam ira percitus in pauperis cuiusdam faciem saxi loco coniecerat, in dextra trutina lance conspexisse dicitur. Atque hac visione commotus, ad ingentem pietatis magni-tudinem beatus hic vir euasisset fertur.

Itaque facile ac sine vlla dubitatione constat, ad quosnam magnus Basilius Cap. 13. eam orationem condiderit. Nam eo tempore fames ingens atque atrox exor-ta erat: ac diuites quidem tenacitate atque auaritia victi opes suas comprime-bant: pauperes contra egestate ac fame confecti peribant. Quamobrè diui- Benignitas eius in pau-peres. nus hic pastor aculeatis, simulque & inflectendi facultate præditis, & ad per-stringendos animos accommodatissimis suis sermonibus diuitum horrea pate-fecit. Nisi enim hoc orationis genus adhibuisset, nec pauperes fame leuati, nec rursus diuites ad misericordiam inflexi fuissent. Atque hæc quidem ille. Nos verò pro virili nostra prouideamus, nè in horrendo illo & extimescendo die, hoc est in secundo Iudicis aduentu, à propinquis necessarijsque nostris eo no-mine accusemur, quòd eorum saluti consulere neglexerimus, ijque præsertim, quibus id ab illis mandatum fuit, velutque fidei nostræ commissum. Neque enim hoc quisquam existimet, nos in formidabili illo cœtu ignotos inter nos fore. Nam Proximum quisque suū in resurrectione mortuorum agnoscat. profecto proximum quisque suum agnoscat, non quidem ex corporis figura, verùm perspicaci animæ oculo. Vnde hoc demonstremus, poscis? Audi Chri-stum Dominum in pauperis Lazari parabola id aperte docentem. Sublatis, in-quit, oculis pauperem Lazarum in Patriarchæ Abraham sinu sedentem, itemque Abrahamum agnouit. Nec est quòd quisquam hoc contendat, quia parabola res ea sit, idcirco quod probandum susceperam, haud satis probatum atque confirmatum fuisse. Quandoquidem diuinæ Saluatoris nostri narratio-nes, tam certarum ac stabilium rerum sunt, quàm earum quæ contingere possunt, aut etiam quæ certissimis argumentis nituntur. Quin, ut est apud Iohannem Chrysostomum, non eos duntaxat, quos hîc nouimus, sed eos quoque, quos nun-quàm vidimus, agnoscemus. Nam nec Abrahamum, nec Isaac, nec Patriarchas, nec Prophetas, nec Apostolos, nec Martyres vnquam vidisti: & tamen, cum eos in amplissimo illo & horrendo cœtu conspexeris, protinus agnosces, ac dices: En Abraham, & Isaac, & Iacob, & ceteri Patriarchæ. En Petrus & Paulus, & omnes Apostoli. En David Dei parens, & Prophetarum examen. En præcurfor Iohannes, & Stephanus princeps martyr, & sanctorum agmen. Ac rursus ille di-uinarum rerum peritissimus Basilius ad auaros sermonem habens: Non tibi, in-quit, Christi tribunal ante oculos pones? cum videlicet ij, quos iniuria affeceris, Christi pa-rabole non sunt conte-mnendæ. vndique te cingent, & clamoribus insequentur? Nam quocumque tandem ocu-los conuerteris, perspicua scelerum tuorum simulacra conspicias: hinc pu-pillos, illinc viduas, aliunde pauperes quos pugnis contudisti, famulos quos flagris lacerasti, vicinos quorum animos offendisti, & quæ deinceps sequun-tur.

Beatus itè Effrem, exactissima secundi Christi aduentus cognitione: Cap. 14. imbu-tus, ad hunc modum loquitur: Tunc, inquit, liberi parentes condemnabunt, ut qui probis actionibus minimè animum adiecerint: atque in illa hora familia-res ac necessarios suos miseri cernent. Cumque nonnullos ex ipsis in dextra parte collocari viderint, seiuncti ab ipsis, extremumque vale ipsis dicentes, in Fletus da-mnatorum horribilis. fletum erumpent. Ac rursus ille Theologi cognomentum consecutus: Tunc, inquit, Cæsarium, clarum, illustrem, & gaudio exultantem perspiciam: qualis mihi etiam in somnis visus es, fratrum charissime. Ille insuper, & vitæ, & doctri- Oratio. fu-nebri in Cæ-sarium. na clarus, Ecclesiæque Dei columen, Athanasius, de ijs qui in Domino mor-tem obierunt, ad hunc modum verba facit: Illud quoque Deus ijs, quorum certa salus est, concessit, ut vsque ad communem resurrectionem animis vnâ versentur & oblectentur, diuina beneficia, quæ ipsis tribuenda sunt, expectan-tes. Peccatores contra hac quoque consolatione orbatii sunt. Non enim eam Impij in iudicio sese minimè agnoscent. vim habent, qua sese mutuò internoscant. At verò in amplissimo illo ac gene-rali theatro, quemadmodum actiones omnium detectæ, ita omnium quoque faci-es omnibus notæ atque conspicuæ erunt, quoadusque omnes extremum à se in-unicem seiungantur, atque, quem sibi quisque locum parauit, in eum mittatur.

Ac iusti quidem, & cum Deo, & secum vnà erunt: peccatores autem in exteris ac miseris locis, etsi alij cum alijs, sic tamen vt mutud sese minimè agnoscant. Nam huiusmodi quoquè, vt antè dictum est, solatio carebunt. Quoniam enim alioquì pudore suffundentur ij, qui tam in pudore atque infamia versabuntur, si non omnibus conspicui sint? Etenim tum deniquè ingens & grauis pudor oboritur, cum quispiam simul & agnoscit, & agnoscitur. Quisquis enim erubescit, eos demùm, quibus notus est, erubescit. Quandoquidem is, qui ignotus inter ignotos versatur, in nulla propemodùm infamia versatur, cum erubescit. Quòd itaque omnes nosmet mutud agniture simus, extra dubitationem omnem & controuersiam est. Ac tum omnes, qui turpiter & scèdè vixerunt, ante omnium oculos coarguentur. Ac proindè, ò miseros omnes mei similes! Et, vt beati Effrem verbis vtar, Væ ijs, qui in sinistro ordine censentur. Contrà, beati, ac summè beati, quos Dominus à dextris collocabit, quique benedictam illam vocem audient: quam vtinàm diuino beneficio nobis omnibus, qui orthodoxam fidem seruauimus, audire contingat, ac bonis illis omnibus impleri, quorum pulchritudinem, nec mortalium oculus vidit, nec aures prorsus audierunt, nec mens omnino cogitatione complexa est. Amen. Ità contingat, Domine, vitæ dator, intercedente purissima matre tua, materiaque carentibus ac venerandis Angelis tuis, atque omnibus simul sanctis tuis, qui tibi ab orbe condito grati fuerunt.

Matth. 25.

1. Cor. 2.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS
 *EVSTACHII AC THEOPISTES, ET DVO-
 rum filiorum Agapij & Theopisti: Authore Simeone Metaphraсте. Habetur in tomis Aloysij.

2. Nonembris, iuxta Latina martyrologia. Cap. 1.

Victures Eustachij adhuc gētilis.

Psal. 51. Aet. 10.

Item eius vxoris & filiorum.

RAIANO tenente scepra Imperij Romanorum, cum rabies cultus simulacrorum rotum orbem terrè peruassisset, magnus ille Eustathius erat Dux exercitus, & vocabatur tunc Placidus. Hoc autem imperium non aurum ei comparauerat, nec inconsideratum donarat beneficium eorum, qui illa solent conferre: sed aduersus hostes suscepta certamina, & multa partæ victoriæ, id ei mercedem dederant & præmium. Is genere quidem erat clarissimus, diuitijs autem abundantissimus, virtute verò & honestis moribus maximè insignis. Non solum enim erat eximius fortitudine in hostes, sed multo magis erat strenuus in vincendis animi perturbationibus. Neque enim sustinebat, dum vinceret externos hostes, à suis ipse vinci animi motibus. Propterea & curam vitæ gerebat moderatæ, & accuratè studebat iustitiæ: & erat ei larga manus, & benefica in egenos: quæ non solum didicerat torquere hastam, sed etiam multo magis pauperes alere munificè: & latèdò hominum oculos, benefacere pluris faciebat, quàm apertè hostes fundere ac profligare. Nam etsi adhuc erroris tenebris tenebatur, & cultus idolorum infania, bonis tamen operibus gloriabatur: atque olea quidem fructifera, vt diuinus David dicit, cognoscebatur. Nè autem staret in domo Domini, solum à fide prohibebatur, vt qui nouus quidam Cornelius videretur illo tempore. Erat autem ei vitæ socia, quæ studebat ei similiter esse socia virtutis. Porrò autem illis paulò antè nati erant duo filij, quos ita educabat, vt ex fructu esset arbor manifesta: & non magis ex corporeis lineamentis quàm ex animæ nobilitate appareret similitudo. Tanta autem emanauerat in hostes fama virtutis

tutis Eustathij, vt vel solo nomine ipsi esset terribilis: quem cum audiuissent adesse, fati habebant, si fuga sibi consularent. Quando verò ei à bello in hostes gerendo dabatur requies, oblectabatur venatione, quæ est belli meditatio.

Porrò autem cum ei aliquandò egresso ad venandum renunciasset explorator, ceruorum armentum non procul pasci, Dux quidem, vt mos est, disponebat eos, qui secum venabantur, & ordinabat venationem. Interim autem dum occupati essent, qui cum eo erant, in dumis appàrens quidam ceruus ingentis magnitudinis, & cursu alios anteuertens, illius ad se conuertit oculos: & tanquam insignis quidam hostis, prouocabat illum vt secum confugeret. Atque eorum quidem, qui cum eo venabantur, alios, sicut ordinauerat, ita armentum ceruorum persequi fuit: ipse autem cum paucis, laxatis frenis vehementer magnum illum persequabatur. Deindè, alijs iam defessis, solus ipse post eum curabat, cum nec equus esset defessus, nec retardatus esset eius impetus, donè ceruus, cum eum vidisset solum relictum ab alijs, in verticem montis, & præruptam petram, quod quidem cerui naturam superat, insiliens, & pedes represent à cursu, & venatorem à persecutione. Hoc autem erat, non venatorem esse prædæ propinquum: sed ipsum cerni captum ab eo, quem persequabatur. Nam cum Dux consideraret, quam posset via petram conscendere, & à tanta præda non excidere, capitur ipse potius à diuina & magna sapientia. Nam supra caput Cerui, qui apparuit, & ex vtroque eius cornu, salutaris Crucis erat signata figura, colore admodum splendido & luminoso: in ipsa autem ille, qui carne fuit pro nobis passus, tanquam in tabula formatus erat in aère. Ex illo autem spectaculo vox quædam audiebatur, dicens: Placida, quid me persequeris? (Ita enim adhuc vocabatur Eustathius) Ego sum Christus Iesus, qui tuis delectatus virtutibus, non pulchrum esse iudicavi tantas virtutum copias regi sub profundis tenebris cultus simulacrorum, & eas perire temerè. Nihil enim aliud fecit me in terram venire in hac, quam vides, forma, cum simi Deus, & caelos habitem, & ab intelligentibus adorer virtutibus, quàm amor in homines, & velle eos omnes seruare.

Cap. 2. Oblectatur Eustachius frequenti venatione.

Videt in Cornibus cerui Crucifixi effigie.

Placidus autem hac tam noua forma & voce obstupescit, statim ex equo decedit, parum quidem non ferens ad talia accedere spectacula & audiciones: partim autem etiam ex ijs, quæ euenerant, honorans eum, qui respondebat. Postquam verò à magno stupore ad se redijt, & iam apud se fuit: Quis es, Domine? rogauit cum magno animi metu. Et rursus audit vocem resonantem à sacra illa imagine: Ego sum Iesus Christus, qui vt vniuersum ex nihilo confisteret effeci, & hominem proprijs effinxi manibus, & non haecenus benignitatem ostendi & clementiam, sed etiam à peccato rursus contritum erexi. Et deinceps omnia enumerat, carnis susceptionem, crucem, mortem, sepulturam: ex quibus libertas nostro generi accessit, in seruitutem redacto nostro aduersario, & ascensus in caelum, & bonorum, quæ dici non possunt, participatio. Quæ cum audisset Eustathius, qui ipse quoquè, sicut Paulus, erat diuinis initiatus mysterijs, credit ijs, quæ audiuit & vidit: & ex operibus ostendit, caelestem illum Agricola gaudio affecit, qui non in petras aliquas, nec spinas, sed in bonam terram semina deiecerat. Ei enim in tempus quoquè, quod est consecutum, reddidit fructus fide dignos. Rursus igitur vocem audit admirabilem ei iubentem, vt proficisceretur in ciuitatem, accederetque ad sacerdotem Christianorum, & ab eo citò purificaretur viuifico baptisinate cum vxore, & liberis: deindè huc rursum reuerteretur. Tibi enim, inquit, rursus apparebo, & ostendam futura, & reddam manifesta salutis mysteria. Et hæc quidem Deus.

Cap. 3.

Christus à sacra illa imagine illi loquitur.

Aet. 9.

Dux autem exercitus Placidus, cum domum venisset, singularim omnia narrat vxori, tam quæ viderat, quàm quæ auribus acceperat. Nondum loqui desierat, & statim vxor, (nam ipsa quoquè aliqua ex parte gustarat hæc bona arcana) O Domine mi, inquit, vidisti Crucifixum, quem genus Christianorum honorat rectè faciens? Deindè ea quoquè adiecit, quæ sibi euenerant. Ei enim diuina visâ in somnis apparentia, rerum magnarum faustum attulere nuncium, dicendo: Tu, & maritus tuus, & filij cràs ad me venietis: & accuratè scietis me esse Iesum Christum, qui possum dare salutem ijs, qui me diligunt. Si tibi ergò optimum videtur,

Cap. 4.

Visio vxoris eius.

detur, o marite nē, hoc bonum differamus acquirere, neque videamur socordes & desides, cū tale lucrum sit nobis propositum: sed hac nocte mercemur gratiam, & ad Christianorum sacerdotem accedentes, id assequamur, quod magnum est assequi, sacrum, inquam, & diuinum baptisma. Hæc vxor, quæ erat re vera adiutrix, & bona consultrix, & quæ videbatur secus affecta, quàm prima parens. Iam ergo media nocte, duobus acceptis filijs, & ijs, qui ex famulis erant fidelissimi, accedunt ad ecclesiam. Deinde seorsum congressi cum sacerdote, dicunt ei mysteria, quibus & interdū, & in somnis per visionem initiati fuerant. Propter quæ sacerdos (neque enim erat indoctus, vt non intelligeret ea, quæ dicta fuerant: sed erat etiam diuina gratia dignatus Iohannes: erat nanque ei hoc nomen) valde est lætatus: & statim cū eos de more catechizasset, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti eos initiat: & Placidam quidem Ducem exercitūs, mutato nomine, vocat Eustathium: vxorem autem Traianam, Theopisten, non sustinens in vitæ mutatione non etiam nomina transmutare. Similiter autem filios quoque, primogenitum quidem, Agapium: Theopistum autem, secundum. Præterea eos impertit sanctificatis, corpore, inquam, & sanguine Domini. Deinde bona quoque eis precatus, eos lætus lætos dimittit: Abite, dicens, vos Christi vera pace præcunte. Sed quando fueritis in paradiso habitantes, nē ea, quæ facta sunt, vobis mandentur obliuioni: sed mei quoque recordemini. Et hæc quidem vir ille sacrosanctus, cū præsensisset, quonam fine vitam essent clausuri, & a maioribus maiora postulari.

Cap. 5. Noctē autem iam desinente, cū accepisset Eustathius eos, qui soliti erant cum eo venari, illos quidem emittit ad venationem, sibi solitudinem procurans, & quietem. Deinde cū solus fuisset in monte, & accessisset ad priorem locum, in quo diuinam visionem, & sacras assecutus erat auditiones, & terræ caput defixisset, petebat, vt illa rursus assequeretur, precibus vtens vehementioribus. Nam post gustum erat acriore voluptatis telo confauciatus. Ostende mihi, dicebat, reipsum Domine, & id mihi significa, quod promissisti te significaturum. Protinus ergo sapiens venator, & hominum piscator Dominus, cū iam accessisset ad accedentem: Beatus es, ei dixit, o Eustathi, propter hoc lauacrum, & diuiniorem regenerationem. Per ipsum enim accepisti arrham incorruptionis, & signatus fuisti, vt sis onis mei gregis. Nunc ergo sit tibi propositum subire fidei probationem. Mox enim tentator dæmon tibi inuidens hoc donum, te circumibit, omnem mouens lapidem, & conans id surripere. Sed tu longè præclarior trophæum in eum excitabis, quàm Iob prius. Nam in hodiernum quidem vsque diem elatus fuisti diuitijs, & gloria, & vitæ copijs, & specie liberorum, & rebus fortiter & præclare bello gestis, & alijs omnibus, quibus consistit & exprimitur apud homines felicitas. Nondū autem est manifestum diabolo, & vulgo hominum, num tanquàm mercedem felicitatis mihi, qui ea dedi, obtuleris agnitionem. Si ergo postquam priuatus fueris rebus prosperis, tibi conseruata fuerit pietas immutabilis, præbuerisque accuratam virtutis probationem, ego efficiam rursus, vt sis admirationi: & virtutis amantibus eris exemplar patientiæ, vt qui non soli Iob eam habere concesseris. Quinetiam incundè ridebis post luctam inimici supercilium, vt qui eius victor extiteris. Sit enim hæc quoque tibi molestiæ consolatio, quod postquam humilis & abiectus euaseris, & acerbum illum calamitatum calicem admitteris, te rursus suscipiet manus mea: & tibi desideranti videbor desiderans, & priorem recipies vitam & prosperitatem. In fine autem mei quoque testimonij coronam caput habebis redimitum.

Cap. 6. Hæc cū dixisset, qui responsa quidem dabat, ascendit in celos: ipse autē diuinus Eustathius, cū, vt par erat, egisset gratias, descendit de monte, simul quidē promisso sine lætus, & se quodammodo exuens, ac præparans aduersus tentationes & luctam. Cū autem domum redisset, sciebat quidem vir sapiens, non esse tutū vxorū arcana communicare. Verū ex ijs, quæ præcesserant, edoctus quàm illa esset bona consultrix, ei credit omnia, quæ sibi dicta fuerat. Et cū ambo inclinasset & genua & corda, lachrymantes, quoniam certaminibus plena erant narrationes, magna & benigna opus habebant dextera, vt eis opem ferret quæ admōdū in rebus secundis, ita etiam in afflictionibus. Non multi dies præterierāt, & domū Ducis repente inuadit pestis, quæ ab initio quidem seruos & ancillas depascens, rotam quidem domum

Post catechizatum cum vxore & liberis.

Christus ei prædicat futuram tentationes. Iob 1.

Itaque prosperitate, & martyrium.

Sæua pestis eius domū inuadit.

domum reddit vacuum famulis: deinde autem serpens, aggreditur omnes equos, & mulos, & boues, & exedit omnes eorum greges, adeo vt breui omnis eius brutorum animantium possessio funditus interioret. Hoc autem præclarum par decertatorum intelligit quidem hoc esse principium & proœmium tentationum: ferebat verò forti animo, parens sapienti Iacobo, qui in sua epistola iubet nos omne existimare gaudium, quando in varias inciderimus tentationes. Causa autem: quod probatio, inquit, fidei operari nouit tolerantiam. Ferebant ergo forti & generoso animo ea, quæ inferebantur. Hoc autem solum petebant, nē eos desereret gratia tolerantia benignè adspiciens.

Sic autem repente priuati omnibus, quorum erant domini, hominibus scilicet, & iumentis, cū in media patria naufragium graue sustinissent, & perinde ac somni-^{Cap. 7.} um adspicerent ea, quæ accidebant, neque possent quidem sibi credere, se esse illos, qui erant paulò antè splendidi, & qui suspiciebantur ab omnibus: amicorum oculos pudore afficientes, & minimè ferentes, spectaculum miserabile, & lachrymarum occasionem se esse propositos vicinis, notis & vniuersæ ciuitati, statuerunt exulare, & peregrè in alienam proficisci regionem, voluntarium exilium pro charissima patria potius eligentes, quàm habere tam multos testes calamitatis: & malentes potius seruire mercede, & viuere miserè in aliena regione, quàm in medio illorum habitare, qui & eorum priorem nouerant felicitatem, & casum, qui tunc eis acciderat. Hominibus enim honesto loco natis, afflictione quauis & calamitate, laboribusque & perpeffionibus, & quauis re molesta grauius est dedecus. Cū sic ergo statuisent, & sic esse faciendum animis suis persuasissent, pauca accepta supellecile, & quantam ferre poterant cum onere filiorum, sub noctem & tenebras ineunt viam, quæ ducit in Aegyptum. Cæterum quidam ex ijs, qui prope eos habitabant, & quibus studio erat malefacere, cū sensissent domum vacuum habitatoribus, & in eam repente irrupissent, omnia quæ in ea supererant, vestesque preciosas, cū nullus esset, qui prohiberet maleficia, ambabus hauriebant manibus, nihilo visi dæmone mitiores, qui inerebat eis tentationem.

Illo autem tempore in ciuitate erat festum publicum. Festum autem erat triumphus de victoria contra Persas. Oportebat verò Ducem quoque adesse exercitūs, festi futurum magnam partem. Cū autem esset quidem ciuitatis valde lætus habitus, & esset totum theatrum lætitia erectum, non adesset autem Dux exercitūs, & nusquam esset, qui festo præerat, omnes inuasit stupor commixtus tristitia: & nec ipse quidem Imperator fuit expertus illius affectionis. Cū autem ad eorum venisset notitiam, quæ passus fuerat Eustathius, & quantis illius domus percussa fuisset calamitatibus: & quod dolore victus, & non ferens dedecus, peregrè esset profectus, a notorum oculis se procul remouens, incessit omnes maxima tristitia, & in apertam animi agritudinem mutata est lætitia: omnesque magistratus, & ipse Imperator erat tristis, vt qui tanti viri iacturam ferre non possent æquo animo. Atque omnes quidem ferè latebat modus mutationis, & translatio religionis. Inclytus autem Eustathius simul cum vxore, & liberis pergens, sicut diximus, in Aegyptum, appellit in quoddam litus, & quendam portum. Quo in loco cū scapham inuenissent enauigantem, ei seipsum tradunt. Et mare quidem erat tranquillum, & secundus ventus agebat nauem: mare autem calamitatum, eis rursus efferabatur.

Nauis enim dominus, cū esset genere quidem barbarus, moribus autem imptus, & intemperans: qui cū pugnare quidem aduersus mare, & resistere violentiæ ventorum (nescio tamen an rectè) sciret, aduersus vitiorum autem ingruentes flatus, & insolentes carnis appetitiones, se valde mollè præbebat & procliuem. Hic ergo cū in Theopisten coniecisset oculos, & eam vidisset esse pulchram, & lasciuus oculis eam esset intuitus, specie captus fuit mulieris, & in illius vultum defixos tenebat oculos. Cū iam autem desisset nauigatio, tunc Barbarus, manū iniecta in mulierem, dicebat se non esse eam dimissurum, sed eam velle pro mercede nauigationis. Cū autem promitterent se omnia esse soluturos, ex quibus sit multiplicata merces ei pendenda, ille ne omnino quidem audire sustinuit: sed eos toruo adspectu & eadem spirante adspiciens, illam quidem rursus traxit vallidius, a qua ipse magis vicissim miserè trahebatur. Eustathio autem, nisi taceat, & satis habeat, si cum solis seruetur filijs, at hoc tibi, ensem intentans, dicebat: Hic tibi, vel inuito imponet silentium. Atque

Iacob. 1.

Cap. 7. Reb' omnibus priuati.

Proficiscitur clam in Aegyptum.

Cap. 8.

Dolet Imperator cū sitis, aduersus vices S. Eustachij.

Cap. 9.

34
Vxor illi vi
aufertur.

Atque metu quidem statim magnus dirigerat Eustathius: & erant quidem ei manus vincæ, & lingua, partim quidem minis barbari, quæ promptam habebant cædem, & ut quilibet aliud facilem: partim autem, & multò magis propter inopinatam calamitatem.

Cap. 10.

Porro autem, licet inuitus, vir diuinus, acceptis filijs, ibat per eam viam, quæ ducit in Aegyptum, sæpè retrò conuertens oculos, & vxorem, quousquè licebat, permit- tens eos intueri. Cùm nesciret autem quid ageret, nec esset qui opem ferret, erat animi dubius, & dissecabatur doloribus. Neque enim licebat lachrymari, cùm im- modica affectio, tanquàm flamma, naturalem depasceret humiditatem. Sedenim hanc, sicut omnes scitis, calamitatem, quæ est grauissima viro coniuncto coniugi, & quæ super alia omnia intensum affert dolorem, abscondit id, quod est dicendum. Quomodo enim Deus, ut qui sit bonus, nūquàm cessat benefacere: ita etiam malum contrà, malefaciendi nunquàm capit satietas. Hic enim vir præclarus, tanquàm sui dimidia parte cæsus, & qui propter vxoris calamitatem nullum haberet solatiū præ- ter lamentationes, abibat solos ferens filios, qui ipsi quoquè parentem reuocabant in memoriam. Et grauibz quidem doloribus animi sauciatus, ferens tamen, & Deo agens gratias pro sapientibus iudicijs, & recta eius dispensatione, peruenit ad quen- dam fluuium, qui propter vehemētes fluctuum imperus, & aquæ multitudinem, non poterat facile transmitti. Cùm non posset ergò cum filijs transire Eustathius, vnum primùm humeris impositum traiecit. Cùm autem, eo humi deposito, reuertetetur, alterum accepturus: videt filium, ad quem properabat, direptum sæui leonis vngu- bus. Medium cor meum tetigit dolor, & vestrū etiam, ut arbitror, quibuscunque res gesta venit in mentē. Quòd si sic afficiuntur ij, qui audiunt, quomodo putatis patrem fuisse affectum? Sed sic quoq; euasit ille superior calamitatibus. Nam & si pater erat, studebat etiam esse filius, Patri paterens cælesti.

Agit grati-
as Deo in
summa ca-
lamitate.

Filium col-
lit leo.

Cap. 11.

Sed est adhuc attendendum: habet enim aliud quoq; argumentū calamitas. Post- quam enim sustinuit graue hoc spectaculum intueri oculis, corde grauitè sauciatus, & dubitans quid ageret, cùm de eo desperasset, ad alium est conuersus: & ad eum, quem dimiserat, deinceps reuertebatur, solam spem, solam generis successionem. Sed quidnam accidit? Mea vincitur lingua, vel ad solam enunciationem: neque scio quomodo narrabo, quod euēnit. Cùm nondum fluuij ripæ appropinquasset, nōdum prioris filij luxisset calamitatem, adhuc ignem doloris spirans, adhuc incensus visce- ribus, & in alterum intendens oculos, videt illum quoquè (ò acerbum spectaculum, ò miseris oculis) ore lupi portari, & à bestia edēdum abduci. Quomodo vidit? Quo- modo tulit? Quomodo sustinuit spectaculum? Quomodo non ipsam quoquè amisit animam? Num clarum est, quòd Dei manu ipsum sustinente, qui scit dolore affectos consolari, & facit, sicut dicit Paulus, cum tentatione prouentum etiam, ut possint fer- re? Ad se ergò paulatim reuersus, & solam spem diuinam apprehendens, rursus viam est ingressus, opibus spoliatus, exul à patria, priuatus vxore & filijs, homo re vera mare malorum & calamitatum.

Alterum fi-
lium lupus
absporat.

1. Cor. 10.

Cap. 12.

Verumenimuerò vide rursus prouidentia, quæ dici non potest, in eum beneuo- lentiam: & quemadmodum consuevit id, quod est eius acerbum & molestum, in sine effici plenum gratijs, felicibus ac bonis euentibus, summisque gaudijs. Ex be- stijs enim, quæ filios abstulerant, leo quidem, simulatquè puerum rapuit, fluuium superius transmittens ibat in solitudinem. Sed qui balenæ vinxit ventrem, adeò ut Propheta, qui erat intus, nullum afferret damnum, is ne nunc quidem puerum om- ninò neglexit. Effecit enim, ut pastores in leonem incurrerent: illæsumque, & ab omni malo purum puerum os eius redderet. Lupus autem, qui ipse quoquè in- cidit in aratores, ex ore suo, tanquàm ex thalamo aliquo, intactum, & morsu inoffen- sum eis reddit infantem. Propinquas igitur isti habentes inter se habitationes, pa- stores, inquam, & qui terram colebant, acceptos infantes apud se alebant, reueren- tes, si nihil aliud, bestiarum humanitatem, nè viderentur bestia in homines homini- bus benigniores. Ignorabant autem omninò & ipsi, & infantes eam, quæ erat inter illos inuicem, cognationem.

Cap. 13.
S. Eustathi
vicitat la-
bore suo.

Deindè post has multas plagas & victorias, animo robustus & magnus Eustathius, alimento etiam indigens, & ad suas manus adspiciēs, & ex eis solis sibi victum parans, erat mercenarius, labore nutritum sibi quærens: vel potius ad supernam manum beni-

benignissimam largissimamque intuens, quæ quidem aperta scit omne animal im- plere benedictione, ab ipsa perebat, ut vitæ suæ prospiceret. Sic ergò faciens, orabat sine intermissione in cōtrito corde, & spiritu humilitatis: Nè me derelinquas, dicens, vq; ad finem, ò benigne & clemens: sed ori meo & cordi imposita custodia tuæ visi- tationis, præsta mihi, ut per tolerantiam & gratiarum actionem, quod vitæ est reli- quum, transigam: & sic inueniam quietem à multis afflictionibus: Quoniam es be- nedictus in secula. Deindè rursus ea, quæ sunt modesta, attingens, & sibi veluti colli- gens occasionem lamentationum: & carnem quidem volens comprimere, mode- stum autem sibi reddere spiritum, simul quidem Deo agebat gratias, & de se canebat talia: Hei mihi, dicens, qui aliquandò in mundo germinabam, ac florebam sicut ar- bor: nunc autem affectus sum sicut terebinthus, quæ amisit folia, & sicut hortus, qui non habet aquam. Quæ quidem apud Iudæos aliquandò habuerunt locū minarum. Hæc quoquè rursus dicebat, quæ Iob socius certaminis: Quis mihi tribuat, ut sim iux- ta menses pristinos, secundum dies, quibus Deus me custodiebat? quandò lucebat lucerna eius super caput meum: quandò ipse faciebat visitationē domūs meæ, quan- dò viæ quidem meæ manabant caeco, montes autem mei manabant lacte. Nunc au- tem vel maximè solus sum relictus, desertus ab opibus, desertus à famulis, desertus à cōiuge: cui nec (hei mihi) permissum est habere charissimos filios, neq; vllum alium, qui me consoletur & recreet. Deindè rursus etiam in celos intuens: Memini tuū di- cebat, Iesu Christe, qui dixisti fore, ut Iob similes sustinerem tentationes. Nunc autem video mea esse plura, quam quæ fuerunt illius. Nam illi quidē & vxor aderat, & con- spectus amicorum, & solum patriæ, iucundum spectaculum: ego autem priuatus sum his omnibus, pauper, orbis filijs, sine vrbe, sine domo, sine amicis, ipsa vitæ socia vi priuatus: in ijs quidem, quæ molestiam & dolorem afferunt, ei similis: in ijs autē, quæ possunt consolari, nihil ei similis. Hæc dicebat, & quæ sunt his similia, gemitibus & solis lachrymis magnum cordis pondus sustinens, adeò ut in eo impletum sit, ei fuis- se panem lachrymas noctū & interdū.

Cùm autem quendam pagum, cui nomen est Badisus, ille multorum viæ laborum sibi statuisset terminum, in ipso Dux exercitūs (pròh dolor) terram colebat alienam, & ventri mensam parabat pauperem. Prope pagum autem (ò admirabilem tuam, Saluator, prouidentiam) eius quoq; degebant filij, nihil de ea, quæ erat inter se inui- cem, cognatione, ne tantillum quidem scientes, ut diximus, neque illi, neque ipsi rur- sus, qui aluerunt. In eo autem Dux exercitūs egit annos quindecim: aliquandò qui- dem ipse terram operans, aliquandò autem custos fructuum pagi effectus, & pro hac custodia suam locans operam. Ille verò Barbarus, qui per multam reuerà petu- lantiam & intemperantiam Eustathij acceperat vxorem (nam huc quoquè peruēnit iucundissimum prouidentie consilium) exultabat quidem, & lætabatur hanc habens in manibus: ex ea autem nullum alium percepit fructum, quam ut videretur malus. Ducebatur enim à superna manu, quomodo placebat mulieri. Et quomodo cùm Pharaonem Deus olim magnis compressisset examinationibus, marito diuinè con- seruauit Saram, nulla affectam contumelia: ita etiam Theopisten, cùm morte mul- ta sceleratus è viuis, ut par erat, excessisset, Theopistæ in ea regione manendi magna da- batur potestas. Sed ne hoc quidem adhuc erat manifestum Eustathio, ut vel ex hoc paruum aliquam caperet consolationem.

Sed vide quidnam sit deinceps consecutum. Interim etiam dum hæc fiebant, gens illa barbara, apud quam degebat Theopiste, fractis, quæ cum Romanis iniuerant, foe- deribus, fecit incurSIONem in agros Romanorum, & maxima præda abducta, integri & salui in suam redierunt regionem. Hoc valdè angit eum, cui credita fuerant scepra Imperij Romanorum. Vndè cùm animo agitaret, Romanis illatam vlcisci iniuriam, consequenter ei etiam venit in mentem eius, qui hoc bellum rectè poterat suscipere. Is erat Eustathius. Protinus autem nihil cunctatus, ad eum quærendum mittit Tra- ianus. Is enim erat, ut est iam dictum, qui tunc administrabat Imperium Romano- rum. Fuit ergò quæsitus per omnem regionem, & ciuitatem: & inuenturis non parua fuit merces proposita. Cùm multi autem alij propterea dispersi essent in multas par- tes orbis terrarum, duo quidam viri (Hi vocabantur Acacius & Antiochus, qui ex- erciturum ducenti Eustathio ministrabant, & militari fungebantur munere, & in eo cognoscendo alios superabant) magno confecto itinere, non sine Dei numine ad hunc

Psal. 144.

Iob 29.

Plures susti-
net tentati-
ones q̄ olim
Iob.

Psal. 41.

Cap. 14.

Eccè vitæ
tū, ad quæ-
tā seruauit
redactus,

Gen. 12.
Eius vxor
seruatur in-
tacta.

Cap. 15.

Traianus
cum vbiq̄
inbet ingri.

hunc vicum omninò perueniunt, in quo agros colens Eustathius, suis alebatur manibus. Cum autem ad eum propius accessissent, nihil certi poterant ex specie agnoscere. Erat enim vultus mutatus, eorum, quæ molesta fuerant, multitudine: & ex magna illa afflictione, obscura, & non aperta formæ seruabat vestigia: & alioqui eius habitus planè vulgaris & plebeius, vilisque & omninò abiectus, efficiebat, ut ij procul abessent ab illius viri cognitione, qui inter multos erat insignis, & paucos habebat sibi similes.

Cap. 16.
Agnoscit se
quærentes
vir sanctus,
sed nò agno-
scitur à suis.

Ille autem eos ignoratus agnouit, & hoc cor eius valdè commouit, cum notos esset contemplatus: idq; ei priora reuocauit rursus in memoriam: & iam maturata reuocabatur & recrudescere affectio. Cæterum ad se rediens vir præclarus, fortiter ferebat, & tacebat, ut non solum hostes, sed etiam seipsum cerneretur vincere posse. Nondum qui missi fuerant vocem eius audierant, sed solum eos, in quos inciderant, interrogabant, an eorum aliquis vnquam talem vidisset quempiam, ostendentes Eustathij magnam inquisitionem. Ille autem etiamsi sic magnum sentiret animi motum, nihil aliud faciebat, quam Deum rogabat, solam & certam cōsolationem: Siste, dicens, ô clemens, siste eius, qui nos odit, inexpleriles aduersus nos insidias, qui solus naturæ nōsti imbecillitatem: præbe tolerantiam, adijce, benigne, consolationem, & si non ad iram prouoco rogans, si non boni viscera afficio molestia, quòd videar me ipsius maiorem curam gerere, quam tu, Rex, quomodo ostendisti mihi notum eorum vultum, qui aliquandò famulo tuo familiariter seruiebant: ita tibi placeat à me quoq; videri eam, quam mihi dedisti adiutricem, quæ etiam omninò tuâ prouidentia ab initio fuit mihi coniuncta, si nondum eam interfecit barbara illa anima, quæ ex æquo vincebatur ab ira & voluptate. Miseros enim meos infantes, cum sciam, quem admodum rapti & exesi fuerint à bestiis, nescio quomodo non mea Iudificer petitione: sed ipsis hoc solum rogo, Domine, ut in communi vniuersa generis nostri resurrectione, illorum siam spectator, & perpetuò simul cum eis exultem. Sic compleuit preces, & vocem audiit cælitus, dicentem: Esto bono animo. nam & vira tua priorem accipiet gloriam, & accipies vxorem, & ea quæ sunt tibi charissima.

Diuinitus
lapla vox,
eum conso-
latur.
Cap. 17.

Hæc postquam audiuit Eustathius, mixtus erat gaudio & timore, partim quidē habens bonorum promissionem, partim autem expectationem tētationum. Ipse enim adhuc timebat, & maligni suspectas habebat insidias. Qui autem ad illum quærendum venerant milites, excussio puluere, quem è via collegerant, & alioqui ornati paulò honestius accedunt ad Eustathium, de eo nondum quicquam valentes cognoscere. Cum hoc autem solum commune & solitum dixissent, Salue amice, & ab eo similem accepissent allocutionem, illum ipsum id rogabant, quod per totam viam petebant ab omnibus in quos incidissent: & diligenter sciscitabantur, si quem fortè vidisset Placidam errantem, qui erat cum vxore & liberis. Sic enim ab eis existimabatur ad hoc vsque tempus se habere Eustathius. Ille autem eius memoria & charissimorum incensus, & hac tanquam stimulo fauciatus oratione, animo quidem afficiebatur, & iam ad manifestas deducebatur lachrymas & lamentationes: Vicit tamē afflictionem, tanquam aliquod frenum, ei injiciens rationem, & animi firmitatem ac constantiam, & rogauit quam de causa vir ille tantoperè ab eis quæreretur, & cur id sit tantæ curæ. Illi autem dixerunt eum esse sibi valdè familiarem: cum autem multum temporis præterfluxerit, ex quo eum non viderint, incensum esse cor eorum vehementi illius desiderio. Ille autem tacuit quidem in præsentia, nec se eis aperuit: ad hospitium autem inuitauit & cœnam, eos, ut qui grauati labore essent, volens reficere.

Cap. 18.
Accipit ho-
spitium mis-
eros à Triana-
no.

Cum eos ergò deduxisset ad cœnas, in quibus ipse hospitio accipiebatur, dixit eorum domino: Mihi sunt hi viri cogniti, & in me in transitu inciderunt. Oportet ergò præbere, quæ sufficiant ad eos excipiendos: & mea, inquit, seruitus, & hæc manus exoluent mercedē. Atq; ille quidem eos sic curabat, & eis ministrabat: ipsius autem intus grauius discerpebatur animus: & acerbè viscera intus conuertebantur, & cogebar lachrymari. Quid enim aliud, nisi quercus esset aut lapis, homo passus talia, & cuius in mentem veniebat prior felicitas? Vndè etiam studens latere, quādo vidisset victos oculos, & ex suis genis cadentes lachrymas, exiens protinus, tanquam quidam vsus eum vocaret, scitè abstergebat oculos. Deindè rursus ingrediens, lætitia viros imperiticbat. Et hoc sæpè faciens, & patiens, latuit propter insignem animi magnitudinem. Postquam autem illi magis fixis adspexerunt oculis, & in eum obtutum iniecerunt curiosius, & videntes vultum plenum multa modestia, & certum nuncium interioris

Eccè huius
sancti viri
singularem
modestiam.

orna-

ornatus & virtutum anima, cœperunt ipsum, tanquam canes venatorij, sensim naribus indagare: & iam apud se submurmurabant, quòd esset valdè similis ei, qui quærebatur. Alter autem eorum: Similitudo quidem, inquit, bonum affert nuncium, neq; quicquam nostrum fefellerit desiderium. Verum enim uerò mihi quoddam certum cognitum est signum, quòd efficiet, ut nobis minimè dubium sit illud, quòd quæritur. Scio enim plagam manu hostili collo eius fuisse impositam, non in superficie ut lace-raret, sed concavam, & in profundum demissam. Eius si nos viderimus cicatricem, teneatur præda implicata retibus: & deinceps curæ sit adhibere manus, ut, si quid agat, nos nequaquam effugiat. Sic dixerunt, & cum propius accessissent, & in colli superficiem oculos defixissent, viderunt ilicò insigne cicatricis, eum, quam lingua, proclama-
mans & prædicans apertius.

Agnositur
ab illis in-
credibili
gaudio af-
fectis.
Cap. 19.

Cum se ergò non possent amplius continere propter summam voluptatē, è mensa exiērunt, & quasi à se discedentes, & Bacchico quodam furore moti, nesciebant quid agerent, partim quidem exultantes, partim autem lachrymantes, partim verò vehementioribus osculis significantes sui animi lætitiā: Quid autem non facientes? pedes præhensantes, manus tangentes, collo circumfusi, perindè ac si timerent, nē somnium essent, quæ videbantur. Vir longè fortissimus, benefactor & dominus noster, dicebant, quid factum est? Quid accidit? Quanam est hæc eorum, quæ apparent, mutatio? Vbi autem vxor? Vbi filij? Num sumus mentis compotes? num falsi sumus, & quem desideramus, te nondum inuenimus? Ille autem vir verè præclarus ac generosus, qui alioqui quidem habebat oculos suffusos lachrymis: cum eos audiisset rogantes de vxore & filijs, acerbè fleuit, & valdè eiulauit, & cōtinuas, imbris instar, fundens lachrymas, faciem humectabat & tunicam. Cum autem vix tandè desisset lamentari, motu cordis voce adhuc ei interrupta: Filij quidem, inquit, ô amici, & vxor iam sunt mortui, (sua enim coniugem iam habebat in numero eorum, qui periērunt) me autem ita affectum, ut videtis, reliquerunt lamentationum huic vitæ argumentum. Hæc eo dicente, communis mouebatur luctus, & turmatim confluiebant omnes pagi habitatores ad nouam spectandam tragœdiam.

Cum autem vix tandè à luctu cessassent ipsi satellites, & multitudinis, quæ con-
uenerat, magnum sedassent tumultum, continuò summā viri dignitatem, & res præ-
clare gestas, nobilitatemque, & alium eius splendorem manifestum reddiderunt ijs,
qui aderant: eosque in magnam admirationem & stuporem adduxerunt. Reuera
enim nouum erat, siquidem Dux exercitus, erat mercenarius: & qui multorum prius
erat dominus, virum priuatum & opificem appellabat dominum: & qui prius innu-
merabilibus alimentum suppeditauerat, manus intuebatur alienas, & mercede sibi
victum quærebatur. Hæc audientes, in magnam adducti erant dubitationem: suam re-
prehendebant ignorantiam, admirabantur fortitudinem eius & constantiam. Heu,
dicebant, quomodo latuit? Quomodo nos celauit? Quis, si sciuisset, non fuisset mi-
serus? Quis non motus esset eius misericordia ex ijs, qui conuenissent? Hæc cum dice-
rent pagi incolæ, & quæ præcesserant, sibi reuocaret in memoriam, milites Eustathio
seorsum abducto, ei significabant mentem Imperatoris, & quam de causa ad eum
venissent: & quòd opus habet eius præsentia ipse, & magistratus, & vniuersa ciuitas:
& quòd non essent reuersuri, nisi eo accepto. Hæc seriò dicebant: & cum statim exu-
issent pannos, quibus erat indutus, induunt eum vestibus, quas afferebant ab Impe-
ratore. Diu enim antè virum complectebatur, in illum suam ostendens beneuolenti-
am. Deindè eo accepto, reuersi sunt. At Eustathius iudicabat hæc nō sine diuina eue-
nisse sententia, ut qui à Deo nupèr audiisset, se rursus priorem accepturum gloriam,
& alia, quæ amicissimè & iucundissimè erat pollicitus.

Induitur ve-
stibus ab Im-
peratore mis-
is.

Cum autem iter conficerent, eis narrabat singula, quemadmodum vidisset Domi-
num, & ut esset baptizatus, & mutato nomine vocatus esset Eustathius: & vt semel di-
cam, ferè omnia, quæ ei euenerant & domi, & in itinere. Atque diebus quidem tri-
ginta fuit ab eis iter cōfectum. Deindè cum venissent in regiam, & Imperatori de eo
annunciassent, gaudio, quantum non lingua dixerit, & ipsum, & ciues, & totum im-
plērunt exercitum. Lætitia autem hoc fuit signum, quòd non id tulit Imperator, tan-
quam aliquid consuetum: sed præ magno gaudio ne se quidem potuit continere. Ne-
que ad dignitatem, & Imperatoriam adspexit maiestatem: sed neglectis omnibus,
quæ erāt in manibus, (tunc enim fortè agebatur de negocijs publicis) surrexit è sede,
& ei factus obuiam ingredienti regiam, eum excipit quàm dici potest sincerissimè,
D arctè

Cap. 21.

Imperat-
or
cum excipit
summo eū
gaudio.

ardè amplectēs, benignè appellans, lachrymis & osculis magnam lætitiā aperiens, & internam animi exultationem. Deindè etiam de ijs, quæ euenerant, interrogabat singula. Ipse autem à principio ad finem omnia est persecutus, quæ ingruerant pestem, in teritum seruorum, bouum, mulorum, equorum, & aliorum animalium: deindè facultatum domesticarum, & omnium opum direptionem, & quòd sibi necesse fuerit, non ferenti, quem ex notis suscipiebat, pudorem, se remouere, & procul abscedens, viuere cum ignotis hominibus: post hæc autem ut uidisset suam vxorem barbaris manibus trahi, tanquam captiuam, ab impudico pudicissimam: & quemadmodum suos filios dentes ferarum discerpsissent, & hoc coacti fuissent videre patris oculi: & quòd ex illo tempore mercede suam locans operam, in aliena terra Dux exercitūs suis aleretur manibus. Atq; tristibus quidem his narrationibus, omnibus, qui, dum referentur, aderant, præ misericordia lachrymæ stillabant ex oculis. Sed illius inuentio rursus consolabatur animi molestiam. Post hæc Imperator ei communicat, quæ ad bellum pertinebant, Ducisq; exercitūs ei rursus tradit Zonam & dignitatem. Ille autem cum numeros inspexisset militares, & intellexisset eos non sufficere ad propositum certamen, de nouo colligendo cogitabat exercitu. Statim ergò per omne oppidum, & pagum, qui sceptris parebat Romanis, quicumque præstabant viribus & ætate, in huius exercitūs numerum referabantur.

Cap. 22. Sed quid rursus? Qui sapienter omnia versat & gubernat Deus, qui, quæ non sunt, Rom. 4. vocat ad hoc ut sint, & congregat quæ sunt dispersa, Eustathij filiorum inuentionem prouidet admirabiliter, & præter opinionem. Accidit, ut is pagus, in quo ij degebant, duos recenter lectos emitteret milites, qui robore corporis & operibus manū, longo interuallo superabant eos, qui erant cum ipsis. Deindè cum hic nouus exercitūs in ordines & manipulos discretus esset à Duce exercitūs, electi sunt illi in satellites. Quorum generositatem & virtutem cum ex multis lineamentis corporis didicisset Eustathius, & ad diligendos adolescentes esset nescio quomodo inclinatus, (Simile enim, ut aiunt, simili delectatur) iussit eos & mensa impertiri, & alia familiaritate. Cum sic rem bellicam ordinasset Eustathius, suscipit expeditionem aduersus inimicos, & valido commisso prælio, à forti Eustathio vi vertuntur barbari, qui magnam eorum edit stragem. Non eò vsq; autem sistit ultionem in eos, qui priores iniuriam fecerant: sed etiam cum præter spem fluuium traiecisset Hydaspem, & ex eorum agris magnam egisset prædam, & plurimos cepisset captiuos, tunc barbarorum fregit & compressit spiritus, & effecit, ut, nè ipsi malè paterentur, satis haberent, non autem ut malè facerent.

Cap. 23. Cum sic fecisset vir egregius, & Romanorum Imperium liberasset à malis, in reditu castrametatur in quodam vico, qui ad hoc erat valdè appositus. Vbi cum vellet exercitūs recreare magnum itineris laborem, & grauem militiæ perpeffionem, tribus diebus in eo est versatus: hortis enim, qui circumfluis irrigabantur aquis, fructibusque abundabant omnis generis, amœnus erat vicus, quorum vnus quidem custodiam vxor Eustathij habebat mercede sibi commissam, Ducis autem exercitūs satellites, quos ipsos quoq; esse eius filios ostensura accedit oratio, (Properat enim hoc Dei admirabile aperire consilium) prope hortum, cuius erat custos vxor Eustathij, fixerunt tentorium. A quibus rursus ne ille ipse quidem procul aberat Dux exercitūs. Ut solet autem ab armis cessatio sapè ad narrationes inducere milites, & alioqui cum admodum noua esset narratio, & aures posset illucere, congregientes ambo circa meridiem, quæ in infantia sibi acciderant, inter se inuicem referebant. Dicebat itaq; maior alteri: Mihi quidem pater erat Dux exercitūs: mater autem venusta, & quæ pulchritudine nulli alij cedebat mulieri. Erat autem mihi quoque alius frater minor ætate, decora specie, flaua coma. Cum ambos autem accepissent parentes, quam verò de causa dicebat se nescire, è domo exierunt. Cum longum autem iter cõfecissemus, nauem quandã ingressi nauigabamus. Cum verò essemus è naue descenduri, ego quidem cum fratre, & pater egredimur: matrem autem nostram abduxit nauis, neq; possum huius causam scire. Verumenimuerò vidi patrem proficiscentem valdè lachrymabundum, postquam descendit è naue. Me autem & fratrem ducens, cum deindè non multum viæ confecisset, offendit fluuiū, qui nec ab vllò alio facillè transmitti poterat, tantum abest, ut à puero. Propterea cum meum fratrem sustulisset humeris, transmissit fluentem, me in secunda accepturus traiectione. Cum autem ille in aduersa ripa iam esset saluus, reuerteretur verò pater, ut me acciperet, postquam fuit in medio fluuiio,

Indicat Imperatori sua infortunia.

Restituit ei priuatiã dignitatem.

S. Eustathij debellatio.

Filij eius inter se confecerunt, quæ sibi acciderunt.

fluuiio, vidit spectaculum, ne aliorum quidem oculis, nedum patris, tolerandum. Tanquam enim vno signo dato irruentes bestię, me quidem hinc, illinc autem fratrem meum corripuerunt, vidente quidem patre, nulli autem liberorum valente ferre auxilium. Et frater quidem meo quidam fecerit lupus, (talis enim erat bestia, quæ illum rapuit) ignoro. Leo autem qui me accepit, cum essem procul ab oculis patris, traiecit fluuium, me sustinens dentibus. Deindè dimisit, cum accurrissent pastores, corpore illa sum penitus. Et sic eorum manibus creditus sum nutriendus.

Hæc audiens minor frater, & in vnoquoq; eorum, quæ dicebantur, signa accipiens & indicia, & in memoriam reuocās, incalescebat: & cor ei vibrabatur, & palpitabat. Postquam autem totum actum audiuit, tunc non amplius dubijs, sed iam certis indicijs fratre agnito, non potuit quiescere, nec sedere, neq; se continere: sed repente insilij, & iucundè, & amanter eum est amplexus gaudens, lachrymans, nunc quidem admiratione, nunc verò repletus lætitiā: & sic in diuersas, & omne genus mutatus species: Frater es, dicebat, frater meus, frater amicissime, frater iucundissime, frater, quem præter omnem spem video inter viuos, quomodo etiã me habes in speratum: quos bestię quidem admirabiliter rapuerunt, & præter opinionem: conseruauerunt autem admirabilius: & homines ignoti, misericordia commoti, educauerunt. Hæc, dicebat is fratri, & multa idem eorum, quæ mihi dixisti, non ex ijs, quæ tunc vidi ob imperfectam ætatem, teneo mandata memoriæ: sed ex ijs potius, quæ audiui ab illis, qui me alucunt. Et sic quidem fratribus mutua sui inuicem agnitio & inuentio, fuit admirabiliter diuino dispensata consilio. Sed quomodo agnouerunt matrem, & ab ipsa sunt agniti?

Scitis omnino, neque vllò modo oblitus estis, quòd prope eam diximus ipsos fixisse tentoria. Sic enim prouiderat multiplex & varia Dei sapientia. Ut quæ ergò esset proximè, rectè audiuit ea, quæ dicebantur, cum ignota adesset apud ignotos, & in principio quidem nihil posset amplius conijcere, præter hoc solum, quòd ex eorum iuuenture & specie recordaretur filiorum. Ipsi autem iam in narrando progredientibus, cor illius acres subierunt cogitationes: feriebatur mentis agitationibus, scindebatur suspicionibus, curiosè vultum intuebatur filiorum, & signa, quibus illorum forma cognosci poterat, diligenter repetebat. Nam eos quidem fuisse raptos à feris, ignorabat, cum ipsa prius fuisset capta, & tamen ex multis aperte didicit se eorum esse matrem. Nam & ei vultus signa quidem præbebant non incerta, & hoc maxime, quòd esset eis pater Dux exercitūs: quòd verò, eis à patria in alienam proficiscentibus regionem, cum alij omnes descendissent, mater minimè descendit, sed eam solam abduxit nauis, hoc certam ei faciebat fidem. Quæ quidem illa omnia in corde colligens, & eos esse suos filios non ambigens, vsa est quidem gemitibus inenarrabilibus, Deo autem agebat gratias. Et adducta ad lamentationes, contendebat in presentia, nè eam cognoscerent filij, hoc agens sapienter, & supra quam præstare possit focmina. Vndè etiam citò currēs in domunculam, in qua manebat, quoniam dolor eam non sinebat tacere, (Natura enim ita comparatum est, ut in rebus eiusmodi non magis letemur ijs, quæ inuenerimus, quam doleamus propter ea, quæ desunt) grauitè flens, & lamentabiliter: Hi sunt, inquit, filij è meo vtero nati: Pater autem vbi est? Num ei aliquod malum accidit inopinatum? Num sæua irruens fera eum deuorauit? An solem ipse quoq; mœstis adspicit oculis, pressus calamitatibus? Quomodo autem misera agnoscat à meis filijs? Vereor enim, nè eis euadam suspecta, quòd non ex ijs, quæ passa sum, sed ex ijs, quæ audiui, velim haberi eorū mater. Sic illa, per se versans, quòd reliquum erat dici, & totam noctem, cruciabatur animo.

Statuit itaq; cum dies esset, stare coram Duce exercitūs, & petere, ut cum eo liceat redire in patriam. Propterea cum accessisset: Domine mi, inquit, ego sum è regione Romanorum, quæ longo tempore hic egi, propterea quòd defuerit, qui mihi opem ferret ad reditum. Rogo ergò manum tuã, ut per te desiderata à me videatur patria: & non despiciat, in tantam redacta inopiam. Hoc enim cõsiderauit, seu spectetur maritus, seu filij, id sibi futurum conducibile. Nam reuertens quidem cum reuertētibus, & utpotè satellites exercitūs Ducem secuturos sequens, poterit eos videre, & simul versans & colloquens, sic paulatim eis sui afferre cognitionem: & efficere, ut habeat eorum mater cistra vllam dubitationem. Maritus autem similiter, Ducis exercitūs potentia efficiet, ut sciri possit, vbinam sit terrarum. Eam ergò, quæ sic consideraue- rat, & ad Ducem exercitūs talem attulerat supplicationem, ille omnino benignè tra-

S. Eustachii agnoscitur ab vxore sua.

Etans, aures præbuit faciles, & annuit, vt ad suam patriam reuertetur. Admirans autem mulier hanc Ducis exercitûs benignitatem & humanitatem, eum curiosioribus intuebatur & considerabat oculis. Eccè autem quidam splendor incidens per viri mores, vultusque figuram & lineamenta, eam irâ illuminauit, vt eum agnosceret. Vbi autem primum eum esse Eustathium Theopistes maritum, pro certo & comperto habuit, neq; eam vlla mouebat dubitatio, stetit ore aperto, & mente attonita, labrisque immobilibus, & rei admirabilitate in magnam adducta hæstrationem, pudoreq; simul distraeta & cupiditate, (multum enim videbat interesse inter humilitatē suam, & viri gloriā) nesciebat quonam modo auderet videri eius vxor: & alioqui cū ignoraret, quomodo nunc esset in eam affectus maritus, eò quod multum intercessisset temporis, eius adhuc magis retardabatur impetus.

Cap. 27.

Verumenimuerò res est fortis & audax desideriu: neq; fuerit aliquid tam durum ac crescens, quod non illi fiat facile & planum. Ei ipsa quoq; cedens, cū aptum tempus obseruasset, stetit coram marito: & ex imo miserabiliter ingemiscens, & lacrymas, quæ vim maximam habent ad persuadendum, vberes profundens ex oculis: O vir præclare, dixit: ô qui multos subijisti labores & certamina: ô qui ex Placida vocatus es Eustathius, ô qui Crucis diuina apparitione, quæ tibi in ceruo est conspecta, initiatus es mysterio pietatis, & antè didicisti ea, quæ erant futura: qui ex beato euasisti abiectus, & ingloriosus, & afflicus in calamitatibus: qui olim vxorem in nauî reliquisti, quæ quidem sum ego misera, quam ille barbarus per vim abstulit prætextu mercedis in mari nauigationis, quando te quidem lacrymantem emisit è mari, me autem in nauî retinuit, non honestas animo versans cogitationes: sed diuina iustitia eū mox est persecuta, intactam & inuiolatam tibi conseruans cōiugem. Nam multa quidem grauiâ & aspera interim pertuli: inuiolatum autem & impollutum tibi seruaui cubile. Hoc dico, Deo teste, & illius oculis, qui omnia intuentur. Si ergo ipse es, cuius hæc sunt signa, quibus agnoscaris, agnosce tu quoque tuam vxorem: nisi me sic affectam aspexeris, & indignam ducas tuo splendore: & stemus hic communiter, & agamus gratias magnæ Christi prouidentia, quæ res nostras sic deduxit.

Cap. 28.

Hæc cum calidis lacrymis laboriosa dicente Theopiste, Dux exercitûs non iudicans hæc sufficere ad fidem faciendam rei periculo, & quæ magna indiget cautione, formam adhuc, tanquam certissimum signum, diligenter inquirebat. Postquam autem eam quoque vidit conuenire, ortus est vtrinque clamor cum magno fluxu lacrymarum, largos imbres fundens. Postquam autem in amplexus & oscula irruerunt, dixit veneranda Theopiste coniugi: Filij autem vbi sunt, ô charissime? & quomodo non sunt nunc apud te? Ille verò, qui nondum puras compresserat lacrymas, animi dolore totus repente commotus, & illas profudit tanquam fontes: & O mulierum omnium fidelissima Theopiste, dixit, deuorati sunt à bestijs nostri filij: & hoc (pròh dolor) meis vidi oculis. Illa autem ex eo nihil cōmota, (planè enim sciebat eos esse superstitēs) statuit interim philosophari, & non apertè enunciare, cū omninò esset vxor Eustathij. Sed quid est, inquit, quod Deus non possit facere, qui nos quoque præter spem omnem sic fecit conuenire? Deindè singulatim retulit omnia, quæ filios inter se audiuisset narrantes: & quemadmodum se planè inuicem agnouissent, & illa ipsos, cū se charissimis nondum sustinuisset aperire: Cū tu, aiebat, ô marite, eura me non relaxaret, neq; sineret gustum integrum percipere voluptatis, quam accipiebam ex filijs. Ille autem admiratus est arcanam Dei sapientiam: & admiratione propemodum obtupuit, quemadmodum eum latuissent filij, dilectiq; & effecti ei essent familiares, non lege aliqua cognationis, sed virtute sola, propter quam electi sunt ab eo sui satellites: & quemadmodum lugens eos, quos apud se habebat, bestiarum ventres appetisset maledictis. Eis ergò accersitis, rogauit quinā essent, & vnde, & quinam essent eorum parentes. Illi autem dixerunt, se natos quidem esse ex claris parentibus, sed qui quantum ab initio fuere gloriosi, tantum postea fuerunt infelices.

Cap. 29.

Postquam autem iussit singulatim aperire quæ euenerant, illi dixerunt se cum parentibus fuisse exules à patria, deindè eam, quæ in naue facta fuerat, matris retentionem: quæ in fluuio euenerant: & quemadmodum eos feræ rapuerant. Ad quem locum cū peruenissent, non expectauit pater, vt narrant reliqua, sed protinus insiluit, & circumfusus eos est amplexus, qui videbatur quidem satellites, erant autem latenter filij desiderati: Filij mei, dicens, filij dulcissimi, filij charissimi, qui prius, quam solem benè videretis, tenebris tentationum fuistis circumdati, & priusquam agnosce-

retis

Et ipse quoque agnoscebat vxorem.

Eccè arcanam Dei sapientiam, omnia disponentis summatiter.

Agnoscebat & filios suos.

retis parentes, nouam didicistis orbitatem. Hæc, & his similia, cōmixtis lætitia lacrymis, proferente patre, & parentes filios, & filij parentes amplectebantur: duplexque festum egit populus, & de victoria parta aduersus hostes, & de Ducis exercitûs familiaria ad vitam, vt ita dicam, reuocatione. Sic non in finem fuit pauper mandatus obliuioni, neque patientia pauperum perijt omninò. Sic qui occidit, & facit viuere: qui ferit, & rursus medetur, & statuit in auram procellam: cū sic eos igne candescisset, vt candesit argentum, & eduxit in refrigerium: adeò vt Eustathio conueniret dicere: Venite, audite, & narrabo vobis omnes qui timetis Deum, quanta fecit anima mea. Quoniam ad ipsum accelerauerunt pedes bonum afferentis nuncium, Dicat enim Naum quoque ea, quæ tempori conueniunt: Et ascendit qui spirat in faciem eius, & eripit eum ex afflictione. Sed de his quidem satis.

Post hæc autem iussis sequi captiuus, & aliorum spoliolum multitudinem, ad urbem regiam victor profectus est Romam. Cū nondum autem peruenisset, Traianus quidem è viuus excesserat: Adrianus verò post illum suscipit Imperium, vir religione quidem gentilissimus, mente autem barbarus, & qui maximo impetu ferebatur in pios. Postquam ergò reuersus fuit Dux exercitûs, cum quidem donis est profectus, & alia benignitate, exulrās trophæis, quæ ille erexerat aduersus hostes: & vxoris, & filiorum eius inuentione ipse quoque lætandum sibi ducens. Postquam autem amens abiit in templum idolorum, ijs, qui erant amētiore, sacrificaturus pro victoria, verè pius Dux exercitûs non ignorans quisnam re vera esset author victoria, & ei spiritale offerens sacrificium, non solum non est ingressus simul cum Imperatore, sed ne sustinuit quidem eum vsq; ad portas deducere, malam viam statim ab ipsis declinans carceribus. Cū autem causa esset ab Imperatore omninò quæsitâ, cur non accederet dijs patrijs pro victoria sacrificaturus, & filiorum salute & vxoris, ille cū liberè loqueretur, neq; timidus esset ad confitendum, audacter statim dicit: Quoniam cū sim Christus, ago gratias. Alium autem præter eum, & maximè hæc in anima & surda, neque agnouerim, neque coluerim. Absit, vt sim adeò emotæ mentis.

Ira propter hæc repletus Imperator, ei quidem primum aufert munus ducendi exercitûs, & Zonam. Deindè cum ipsis filijs & coniuge cum filii iubet pro tyrannico tribunali. Et primum quidem verborum illecebris conabatur eis persuadere, vt dicerent pietatem. Postquam autem vidit eos vinci non posse ab vllis blanditijs, & coram tribunali, quæ videtur, bonorum promissione, accessit deindè ad minas. Postquam autem eos illis quoque vidit superiores, induxit etiam ipsam experiētiam, ignorans stolidus, hæc duo esse maximè contraria, vim & persuasionem. Quamobrè si hoc studebat, vt ipsi Christianam abiurarent religionem, persuadere, non autem vim afferre oportebat: nisi fortè sufficiat solis labris, etiamsi quis cor non habeat consentiens. Deducit ergò athletas in stadium, & seuos in eos immittit leones, qui erat animo immanis & inspiens. Qui etiam magno impetu feruntur in sanctos, vt qui fame essent iritati. Hoc enim de industria factum fuerat à partidicis, vt cum naturali feritate fame quoque concurrente, citius consumerentur ab eis Christi martyres. Id verò maiori fuit admirationi, cū euaserint martyres feris superiores. Solet enim magna Dei sapientia insignem malitiam deducere ad reddendam virtutem insigniter admirabilem.

Postquam ergò bestia fuere prope sanctos, non erant amplius bestia, sed testes pietatis omni excepti one maiores, illa non verbis, sed rebus ipsis confitentēs. Ipsæ enim statim eos, qui adorant, imitantes, & sanctis capita inclinantes, & veluti apertè præferentes se petere veniam, quod non ex se, sed ab alijs inuitæ dūctæ essent: deindè cū etiam corpora eorum linxissent cum magna reuerentia, rursus quietæ redierunt, Tyrannum summæ accusantes amentia, & omnibus euidenter ostendentes, quod hæc animantia rationis expertia suos agnoscunt dominos, cū id, quod est particeps rationis, vt par est, ab illis obseruetur. Sed sic quidem bestia, perindè ac compotes rationis, se apertè præbuerunt. Vide autem contrà rursus eos, qui sunt præditi ratione, quomodo apertè ostenderunt ferarum crudelitatem, & vacuitatem rationis. Cū enim oporteret amentem illum Imperatorem hoc admirari, quod erat supra naturam, & contra opinionem, & hac re vti duce ad pietatem, ille non solum non est admiratus, neque, si nihil aliud, reueritus ferarum ad rationem aptitudinem, sed eo ipso fuit magis accensus ad iram: perindè atque si feris indignaretur, quod non sanctos, vt

Plal. 7.

Deut. 32.

Plal. 106.

Plal. 65.

Ibidem.

Naum 1.

Iuxta 70.

Cap. 30.

Adrianus

succedit

Traiano.

Nō vult vir

sanctos ido-

lōs offerre

Christi-

sacrificia.

Cap. 31.

S. Eustachii

cū vxore &

filijs stitit

coram tri-

bulnali.

Cap. 32.

Leone: ni-

hil eos læ-

dunt.

Excogitat volebat, superâssent. Vnde etiam processit ad aliud genus tormenti. Bouem æneum
nouū genus machinatur supplicium martyribus. Quem cum postridiē vehementer accendisset,
supplicij Im- signo dato frequentissimum populum congregat in teatro. Quoniam autem in his
perator. prolixa utens oratione, visus est aperte nugari, & verba in aërem fundere inaniter, ad-
huc magis accenditur ad iram: & iussit ijs, qui aderant, dicto citius sanctos iniicere in
machinam æneam. Ducebantur itaq; martyres tristem vultum minimè præ se feren-
tes, neque vllum mœstitiæ vestigium facie omninò ostendentes.

Cap. 33. Postquàm autem propè fuerunt, manus & oculos simul in cælum tollentes: Do-
Cōijciuntur mine Deus virtutum, dixerunt, exaudi nos rogantes, & cōcede nobis, ô Rex, propter
in bouē æne- eā quod nos candefecisti, & probasti igne pro te susceptorum certaminum, vt simus
um inflam- participes hereditatis sanctorum tuorum à seculo. Reduxisti nos Domine, vt es polli-
matum. cicitus, ad priorem huius vitæ splendorem & gloriam: reduc nunc quoquē ab ijs, quæ
fluunt, ad ea, in quæ nullus cadit interitus. Ecce enim nos tibi offerentes, igne effici-
mur holocaustum. Sic & pater, & filij, & mater tibi offerimur. Sit sacrificium nostrum
acceptum coram te: & hic quoq; pudore afficiatur per tuam potentiam communis
hostis nostri generis. Per nos quoq; humiles glorificetur, Domine, summis laudibus
celebrandum nomen tuum. Nè nostrum despicias sacrificium: sed appareat coram
te sicut dona Abelis, sicut Abrahamæ sacrificiū, sicut sanguis primi martyris, sicut omni-
um sanctorum cædes, & holocausta, & mors per martyrium. Præbe autem ijs quo-
quē, qui nostri commemorationem per sanctum nomen tuum peragunt, animæ salu-
tatem, & liberationem ab omni re, quæ affert molestiam. Hæc per vnā linguam glo-
riose martyris Eustathij, qui simul decertabat, sanctorum chorus precatus audiuit vo-
cem, quæ de cælo extitit, simul quidem eis confirmantem sinem petitionum, & eos
renunciantem hæredes regni cælorum.

Cap. 34. Postquàm ergò hanc vocem audierunt martyres, in bouem candentem omnes
Vide mira- simul alacri animo insilierunt. Ille autem, cum ei appropinquâssent corpora sancto-
culum, rum, non erat ampliùs instrumentum ignis, nec supplicij, sed æs eos refrigerans, &
recreans à multis sudoribus. Et sic Deum glorificantes, & ad ipsum quærentes reso-
lutionem, martyricas animas, & quæ multa subierant certamina, deponunt in eius
manibus, vicesimo mensis septembris. Cæterum qui erat insignis scelere Adrianus,
cum tres iam dies præterijssent, accedit ad hunc bouem æneum: & iubet eum aperi-
ri: erat enim eius in tergo ostium. Cum ergò fuisset apertum, ipse, & ij qui simul ade-
rant, vident corpora martyrum, quæ nullum quidem ignis ostendebant vestigium,
candore autem magis, quàm priùs, resplendebant. Quocirca cum existimati essent vi-
uere, iussit eos educi. Quod cum factum esset, innasit omnes stupor & admiratio,
quod eos ne minimum quidem attigisset, nec læsisset ignis, vt hinc iudicare quis piat
posset causam mortis. Hoc ergò magno stupefacti miraculo, veluti vno ore clamâ-

Populus lau- runt: Magnus est Deus Christianorum. Is est vnus verus Deus: Deus fortis omnipo-
dar Christiū. tens, Iesus Christus, qui ex igne conseruat illasa sanctorum suorum corpora, vt nec
pilum quidem eorum possit ignis tangere. Cuius diuinæ potentie apertum est testi-
monium leones quoquē, qui præcesserunt, à malis illasos eius conseruantes famulos.
Sed hæc quidem, & similia canebat populus, Deum laudans. Tyrannus verò populi
clamorem simul reueritus, & exterritus, recessit pudore affectus, & sub eo etiā occul-
tè communis hostis & inimicus. Qui aut ex Christianis erant valde pij & honesti, cum

S. Martyres gloriosorum Christi martyrum corpora sustulissent, psalmisque & hymnis fideliter
honorificè ea essent profecuti, honorificè & reuerenter in loco sacro deponunt. Deindè cultus
sepeliuntur, simulacrorum desinente furore, oratoriam quoquē domum ædificant glorio-
sis victoribus, glorificantes patrem, filium, & spiritum sanctum, diuini-
tatem vnā & regnum: Cui conuenit omnis gloria, ho-
nor & potentia, maiestas & magnificentia,
nunc & semper, & in secula se-
culorum, Amen.

CERTA-

DE S. ACINDYNO ET SOCIIS MARTYRIBVS. 43
CERTAMEN SANCTORVM ET GLORIO-
SORVM MARTYRV, ACINDYNI, PEGASII,

Anempodisti, Apthomij & Elpidophori: Authore
Simeone Metaphraste. Habetur in
tomis Aloysij.

ETIAM SI Perfæ primi Christum natum ex Virgine ad-
orârunt, & donis eum honorârunt, ij tamen postea Chri-
sti seruos propter ipsum inhumanè punierunt. Hoc au-
tem cum ex multis alijs est euident, tum ex argumento,
quod nunc est propositum. Nam cum superbus ille Sa-
pores sceptrâ teneret Persica, & declinâssent ad tyranni-
dem, & ad Christianos, qui erant in eius potestate, per-
sequendos fuisset incitatus, magna quædam caligo Chri-
sti fuit offusa Ecclesiæ, & ea repleta fuit tumultu & con-
fusione. Nullus autem ex Persis erat negligens in acriter
defendenda sua religione. Quamobrè eos, qui Chri-
stum colebant, quotidie criminantes, manui regie tradiderunt. Inter quas beatum
quoquē Acindynum, Pegasium & Anempodistum, qui latebant in quadam domun-
cula, Regi indicauerunt, vt qui & Christianorum tenerent opinionem, & multos ex
ijs, qui ad ipsos ventitabant, Christi dogma docerent, & persuaderent, vt regia despi-
cerent decreta. Ille autem valde iratus, iussit statim sanctos comprehendere, & coram
se sisti.

Cum verò adfuissent, iram statim illinens sic moderatio: Filioli, inquit, (quos
paulò post erat excarnificaturus) dicite mihi, quanam est vobis patria, vnde genus
ducitis, quodnam est vobis studium? Sancti autem responderunt: Et patria, & genus,
& studium est fides in Trinitatem, quæ est vnus Deus, à quo ad omnes, qui sunt, essen-
tia: & ad eos qui viuunt, vita, tanquàm à fonte aliquo perenni, deriuatur. Hæc cum
audiuisset Tyrannus, vt videretur, inquit, mea lenitas & quod non sim procliuis ad sup-
plicia, vos reddidit contumaces & audaces ad respondendum. Dixit verò statim
Acindynus: Quanam responsio facta fuit secus, quàm oportet: aut quid tibi videmur
non respondere vt conuenit? Quoniam, inquit, alia respondistis, quàm de quibus fu-
istis interrogati. sed nisi accedentes citò sacrificaueritis, pœnitentia ducti frustra fle-
bitis. Sanctus Anempodistus libero verborum fluëto dixit Tyranno: Oportebat quide-
m, ô Rex, nos de hoc verbo ne minimum quidem respondere, sed ferre silentio
tuam in nos contumeliam: sed quoniam feruor fidei in Christum, non finit nos ta-
cere, audi nos hæc tibi dicentes: Cur de patria, genere & studio curiosè inquiris? Hæc
enim omnia, vt priùs diximus, est nobis Trinitas omnium architectatrix. Deos autem,
quibus nos iubet sacrificare, nec nouimus, nec sunt omninò. Oportet enim amare
veritatem: demones verò scimus esse deceptores, & animis afferre interitum. Qui
cum à Deo creati essent, & ab eo qui fecerat defecissent, igni aeterno sunt damnati.
Tyrannus autem his ad iram accensus, eis mortem minatur acerbissimam. Cui sancti,
perindè ac si bona esset pollicitus, non autem tormenta minatus, responderunt: Vix
tantè agnouisti id, quod est nobis vile & salutare.

Tunc ergò iubet eos à quatuor viris extensos per totum corpus virgis cædi. Illi au-
tem cum totam mentem ad Deum sustulissent, ita affecti erant, cum virgis caderen-
tur, perindè ac si patientibus alijs, ipsi adessent spectatores. Propterea plagas quidem
negligebant: conueniens autem canticum ad Deum psallebant, dicentes: Vidisti
Domine, nè fileas, & nè discedas à nobis. Deindè qui eos torquebât lictores, defessos
iam, quod diutius producerentur tormenta, alij recentes excipiunt. Cum autè hanc,
quæ erat supra hominem, vidisset Tyrannus martyrum tolerantiam, & eos tanquàm
inane quidpiam ferre plagas citra dolorem, in maximam adductus admirationem &
corruptus vertigine, statim cedit supinus, adeò vt, qui aderant, putarèt eum esse mor-
tuum. Deindè cum ad se redijssent, licèt non ad id, quod oportebat, & veritatem, cum
ex athletarum, quæ superabat hominem, tolerantia oporteret eum deduci ad pie-
tatem, apparuit ille magis ab ira superatus: & iubet martyres funibus extendi in aëre,
& ignem subter eis accendi: vt duplici tormento eorum animæ celerius erumpe-
rent. Illi autem quouis ferro & quouis adamante fortiores, tanquàm ad tormentum

D 4

recen-

recentius etiam recentiorem ostentantes tolerantiam, & non in viuente corpore & dolorem sentiente, sed in quodam inanimo supplicium sustinentes, ipsum quidem negligebant: ad preces verò linguam & mentem conuertebant, dicentes: Qui es illuminatio nostra, Christe Deus noster, qui propter nos passus es iniurias, & in ligno fuisti extensus, & precatus es pro ijs, qui te interimebant, patientiæ & tolerantia de creta nobis proponens, adspice ad humilitatem nostram & afflictionem, & libera nos à machinationibus scelerati animi huius tyranni. Sciant omnes nos te habere Deum in cælis, qui potest omnia, & qui est sine principio, tuum patrem, & adorandum tuum & sanctissimum spiritum in secula, Amen.

Cap. 4.
Christus eis
apparet.
Dan. 3.

Cum sic essent precati, in nostra forma apparens Dominus, soluit quidem vincula: ignem autem irrorat, quomodo pueris olim in Assyria: & sic sancti illæsi & salui producti sunt in conspectum Regis. Ille autem cum esset valde crassus & insipiens, neque admirabili spectaculo obstupefactus, neque martyrum inuicta motus patientia: Quid, inquit, vobis videtur, eos appellans nominatim, num hæc vobis parua persuaserunt tormenta, ut à pernicioso quidem vestro errore discedatis, nostris autem edictis cedatis? an adhuc vultis permanere in errore, vestris freti præstigijs? Respondit beatus Acindynus: Præstigias quidē neque scimus, neque vnquam didicimus, neque vnquam talibus vsi sumus imposturis. Sed quoniam Dei vires * inseparabiles, & quæ sunt supra naturam signa diuina, putas esse præstigias, visoneque & non re vera hæc fieri suspicaris, eris deinceps mutus & lingua impeditus, ut ex teipso testimonium feras Dei virtutis. Si potes ergo dicere, dic, quibusnam dijs nos iubes sacrificare? Non erat autem vox, neque auditio, sed erat mutus, non secus atque dii eius, solo nutu indicans animi voluntatem. Cuius amentiam Christi serui arguentes & irridentes, dicebant: Recedimus, tu autem nihil nobis omninò dicis.

for. * in-
superabiles

Sapores fit
mutus.

Cap. 5.

Cum autem finxissent sancti se recedere, erat Rex mutus similiter, crebrò defigens oculos in eos, qui circumstabant, & nutu iubens, ut sancti comprehenderentur. Deinde cum ministri quod volebat, non possent intelligere, præ ira & dubitatione effectus semijnsanus, rupit chlamydem, & id quod fibulatorium dicitur, humi disciebat, & sic eos, qui aderant, vocabat ad misericordiam. Christi autē milites & ipsos & Tyrannum miserati propter amentiam, O hominum cæcitatē, dixerunt, quod sua sponte claudentes oculos, intueri nolunt lucem veritatis. Sed aperi Domine oculos cordis eorum, ut illuminentur luce Dei cognitionis, & tua considerent miracula, & adorandum & sanctum tuum nomen significent. Cum hæc autem essent precati, eis apparet exercitus angelorum, quorum splendore ferre non valentes, qui oculis animæ caligabant, humi ceciderunt. Sancti verò cum Dei consuetum sensissent auxilium, ei obtulerunt gratiarum actionem, dicentes: Deus noster, refugium & virtus, adiutor in afflictionibus, quæ inuenerunt nos valde: sed surge, & nobis fer adhuc auxilium, & libera ab ijs, quæ nos circundant vexationibus propter nomen tuum.

Angeli ap-
parent mar-
tyribus.

Psal. 45.

Cap. 6.

Filius autem interitus ne tunc quidem intelligens, nec se effectus melior, sed quasi à se discessisset, gemitus & suspiria emittebat, & faciem pulsabat, & similis erat ei, qui est animo perplexo, & nescit quid agat. Quem cum benigni Christi benignus discipulus sic affectum adspexisset Acindynus, dolore oppressus, effusus propter eius cordis cæcitatē lachrymis, conuersus: Quoniam, inquit, neque Dei disciplina, o homo, fecit te eius virtutem intelligere, sed tua sponte sic manes improbus, gaudens tenebris impietatis, & amplectens ignorantiam: sit tibi potestas loquendi citra impedimentum, & nihil sit, quod tuæ linguæ obstat. Illi autem protinus quidem soluuntur frena linguæ: oculi verò animæ minimè soluuntur à nube, quæ eos obstruebat: sed perinde ac si nihil noui accidisset, neque quicquam esset passus, pergebat ea, quæ prius, exequi: & in eos, qui circumstabant, præ animi dubitatione iram volens immittere, ut cuius animus esset plenus dedecore: Acindynus quidem, inquit, & eius socij, & Pegalij & Anempodistij eum, quem par est, sinem iam accipient: Porro autem vos quoque, o pessimi omnium ministri, nequaquam sinam: & sumā poenas, quas vestra mereretur inobedientia. Iuber ergo grabatos afferri ferreos, & ignis multum subferri, qui adspargatur adipe & pice & resina, & sanctos recumbere super hos candentes grabatos. Illi autem perinde ac si in quodā roscido & florido prato essent recubaturi, constanti vultu magnoque & excelso animo insiliērent in grabatos. Deinde cum se multis horis extendissent, canebant Psalmum temporari conuenientem, dicentes: Igne probasti nos, sicut probatur argentum. Posuisti afflictiones super

Sapores per
martyrum
preces reci-
pic loquedi
facultatē.

Vide suppli-
cium.

Psal. 65.

dorsā

dorsā nostra. &: Da, ut magno & forti animo feramus eos qui adsunt, cruciatus. Da etiam circumstantibus, ut agnoscant nomen sanctum tuum, quibus & tuam virtutem, & tua nota fecisti miracula.

Cum ij hæc dixissent, audita est vox è cælis, dicens: Quoniam factis vestram fidem confirmastis, vestra petitiones deducuntur ad effectum. Hanc ergo diuinam vocem effectus statim est consecutus. Nam quicumque ex circumstantibus digni sunt habiti, qui eam audirent, exclamauerunt: Vnus solus est verus Deus, quem colunt martyres, vnus fortis, vnus inuictus, & præter ipsum non est Deus. Vos ergo estis beati, qui aduentus eius in terram fuistis testes, & propter eius desiderium animas ad mortem tradidistis, mortem, quæ vitam æternam conciliat. Ceterum ut nobis quoque manum præbeat, & nos extrahat ex profundo interitus, cum rogare. Martyres autem cum eorum precum duxissent rationem, & oculos in cælum sustulissent, Altissime Deus, dixerunt, adspice ad seruos tuos, qui nomen tuum inuocant in veritate, & voluntariam irrigationem attribue nouæ tuæ hereditati, ijs, inquam, qui nunc crediderunt in nomen tuum, ut sit eis medicina ros, qui à te proficiscitur, id quod peccati est, morbosum, expurgans: & sciant omnes te solum esse Deum, & omnia, o Rex, tuæ obedire potentia. Simul autem cum sine orationis & repente emicant fulgura, & erumpunt fulmina, & vehemens cadit pluuia, adeo ut metu correpti aduersarij, huc & illuc dispergerentur, ijs solis, qui Christo crediderant, relictis solis cum sanctis martyribus, ad quos sancti: Nè timeatis, dixerunt, qui vos Christo dedicastis. nam hæc propter vos extiterunt.

Multi cre-
dunt in Chri-
stum.

Cum ergo vna voce Deo emitterent glorificationem, accessit multitudo angelorum, candidis eos induens vestibus, quæ fortè ostendebant purgatam esse animam fide & aqua. Rex autem, cuius cohiberi non poterat insania, ut par erat, dixit sanctis: Quod vestra iuuentuti parcerem & speciei, id vos fecit meam contemnere potentiam: sed re ipsa omninò scietis, vos ea facere, quæ sunt inutilia & vobis non expediunt. Sed quoniam non inest nobis minor patientia, quam potentia, adhuc vestram tolerantiam stultitiam, consulimus ut pareatis, & hunc dulcem solem lucrificatis, & non mortem præmaturam & acerbam attrahatis: sed accedentes, dominis dijs sacrificetis. Sanctus autem dixit Acindynus: Nos vnum nouimus Deum, qui est in cælis, & ei soli seruimus, qui potest corpus & animam damnare igne æterno. Ad hæc Rex: Ego quoque, inquit, volo vos vnum solum Deum adorare. Et quomodo, dixerunt martyres, nos iubes ei sacrificare? Me, inquit, sequentes facite, quomodo me videritis facientem. Sed tu quidem, dixerunt martyres, facies sicut scis: nos autem rursus consequenter faciemus, ut didicimus.

Cap. 8.
Angeli no-
uissimos indu-
unt Christi-
tianos al-
bis vestibus

Matth. 10.

His lætatus Rex, Et cur hoc, inquit, non diu antè fecistis: sed me coëgistis ad hoc, quod est præter naturam, ut in vos inueherer, qui estis mihi charissimi? quod vtinam non fecissem. Vos tamen tanquam patri filij ignoscite, qui vos castigando conuertere coactus sum etiam præter sententiam. His dictis, currum conscendit: & accersit sanctos, ut cum ipso confiderent. Illi autem, Absit, dixerunt, o Rex, ut nos eo procedamus dementia, ut tecum audeamus confidere, & tuam potentiam tanta afficere contumelia. Sed qua à vobis, inquit, afficior contumelia, ea est mihi optabilior & pluris facienda, quam honor aliorum. Cum autem fuissent in templo, vno ex sanctis manu apprehenso, simul cum eo est ingressus. Eius verò animo magna diffuso læritia, Magna est Iouis inuicti potentia, clara voce exclamauit. Deinde ad sanctos cōuersus, Quid, inquit, vobis videtur, an ut ipsi primi inchoemus sacrificium: an nos id vobis concedamus facere? Quomodo vestra voluerit potentia, Sancti responderunt. Rex autem permittit sanctis primū precari. Cum ipsi ergo genua inclinassent, & preces Deo offerrent, totum templum fuit terramotu concussum, & quæ in eo erat statua, cadens fuit confracta. Rex itaque territus, è templo exiit. Deinde cum surrexissent sancti ab oratione, & vestigia lachrymarum adhuc apparent in eorum vultibus: Hæc sunt vestra Deo inuisa promissa? dixit Rex, hæc ne spe vos adduxi in templum deorum? Sancti autem, Nos, dixerunt, in nullo mendacio depræhendisti, o Rex, sed quod polliciti fuimus, hoc fecimus. Ille verò, Si ad talem deduci sinem vestra, ut vos dicitis, promissa putassemus, nec omninò quidem attendissemus ea, quæ à vobis dicebantur. Restat ergo, ut vos pro meritis factorum remuneremur.

Cap. 9.
Stultus Rex
purat san-
ctos velle
demonibus
sacrificare.

Statua Iou-
is ad ora-
tiones san-
ctorum cor-
ruit.

Dixit, & statim iussit tres afferri lebetes, & in eos injici plumbum, & maximum ignem

Cap. 10.

ignem

Immani
furpicio
afficti mar-
tyres, Deū
laudant.
Pfal. 35.
18
17
65

ignem in eis accendi: ex vtraque autem parte leberum stylos infigi, qui duo capita & ea diuisa habebant supernè, per quæ dimissis catenis, & lumbis sanctorum compræhensis, eos in lebetes demittere, & rursus sursum trahere. Hoc ergo horribile supplicium subeuntes, canticum canebat vnusquisque sanctus, & suo nomini & pœnæ conueniens. Nam beatus quidem Pegasus: Quoniam apud te est fons vitæ, dicebat: In lumine tuo videbimus lumen. Insignis autem Anempodistus: Pedes mei steterunt rectitudine, & lucerna pedibus meis lex tua, & lumen semitis meis. Diuinus verò Acindynus, Compræhenderūt nos dolores mortis, Pericula inferni inuenerunt nos: sed etiamsi per ignem transiuimus, ipse Domine educes nos in refrigerium. Qui erat autem anima occæcatus Imperator, cum vidit sanctos à plumbo nihil pati, propius ad illos accedens: Noui, inquit, vestras præstigias, & cum catenas suis tetigisset manibus, demisit sanctos in lebetes vsque ad collum. Quorum submersione plumbum effusum supra lebetes, eos propè reliquit vacuos. Statim ergo dixerunt sancti Tyranno: Tu quidem cum tua manu velles nobis mortem afferre, à scopo excidisti, Deo nos omninò conseruante: labor autem tuus in caput tuum conuertetur, & colliges fructus dignos tuis operibus. His autem hæc dicentibus, ceciderunt quidem & dissolutæ sunt carenæ.

Cap. 11.
Vnus ex mi-
nist. R. 2.
g. conuer-
titur.

Ingens mi-
raculum.

Vnus autem ex ministris, admirabili obstupescens spectaculo, exclamauit: Magnus est Deus Christianorum: & tyranno dixit, O crudelissime, quousque tuis iussis nos vexas, iubens nos aggredi ea, quæ sunt inutilia? Nos enim, qui tibi cedimus, videmus pati potius, quam Christi martyres. Tyrannus autem conturbatus repentina eius mutatione, iram quidem apud se celat, sed mansuetudinem simulans apud Aphthonium, (hoc enim erat nomen ei, qui crediderat) Iube eos, inquit, citò egredi ex lebetibus. Illi verò salui, non secus atque aurum ex fornace, repenrè emergentes, accesserunt ad Imperatorem. Egregius autem Aphthonius, recentem compactam fidem veluti confirmans: Norum tibi sit, inquit, o Rex, quòd Deum adoro, quem colunt Christiani, & ei soli seruiò, & me his sanctus adiungo. Ille autem magna eius audacia & fiducia obstupescens, bonis verbis & honorum promissis cum conabatur potius inducere, dicens: Ego tibi causa sui huius mutationis, qui te tandiù reliqui in ea, in qua fuisti collocatus, militia, & non sum te maioribus dignatus honoribus: sed si quid hucusque defecimus, id iam implere studebimus. Nihil ergò veritus, dic liberè, quasnam cupias dignitates. tuam enim peritionem nequaquam omninò renuemus. A Christo autem recens electus miles, Desidero, inquit, o Rex, eam accipere militiam, quam ipse non potes præbere: sed solus Rex immortalis, qui scit etiã dona largiri immortalia. Cum ergò eius firmam & stabilem didicisset sententiam, eum statim condemnat, vt ei caput feriat gladio, pro supplicio ea largitus, quæ erant ei maximè optanda. Qui cum lubenter eam accepisset sententiam, Ago tibi gratias, inquit, Domine, quòd me seruas, qui sum indignus, propter magnam tuam & ineffabilem misericordiam. Propterea anima mea te laudabit, & nomen sanctum tum glorificabit, nunc & in secula, Amen.

Cap. 12.

Deindè ad sanctos conuersus: Ego quidem, inquit, o domini mei dilecti, ingredior vitam mihi propositam. Rogo autem vestram benignam & misericordem animam, nè recordemini eorum, quæ iussus in vos feci: potius verò pro me rogetis cõmunem Dominum, vt sit mihi clemens & propitius, & nè me separet à vestra portione. Cui sancti martyres: Bono animo, dixerunt, o frater, beatam vitam ingredi. Bearus enim es propter tuum decessum, quòd primus nostrum sis coram optata Trinitate, & tui laboris accipies remunerationes, aternam lucem consequens & gloriam sempiternam. Quocirca tu potius memento tuorum sociorum, & precare, vt cum quod superest certaminis perfecimus, absque villo impedimento eadem quæ tu, præmia & eandem adipiscamur hereditatem. Hæc cum sancti dixissent, eis diuinus circumfusus Aphthonius, cum & in eorum colla desiderij effudisset lachrymas, & iucundè illorū membra esset amplexus, ducebatur ad mortem. Deindè cum ad locum peruenisset definitum, beatum caput ei amputatur, & apud Deum beatam deponit animam. Qui autem fortè aderant Christiani, cum veluti ad quendam thesaurum accurrissent, & mundis sindonibus preciosas eius reliquias inuoluissent, in loculo deposuerunt, consummationem sociorum eius adhuc expectantes, vt maiores diuitias sic sibi recenterent.

Cap. 13.

Post hæc sanctus dicit Rex: Nè existimetis, inquit, me vobis æquè leuem ac facilem mor-

Caput eius
amputatur.
Eius sacra
reliquiæ col-
liguntur.

mortem allatum, atque malè perdendò Aphthonio. Nam paulatim acerbissimis tormentis carnes vestras consumens, miserabilem vobis mortem afferam. Hæc cum dixisset, bubulos iubet afferi culeos, & sanctos in eos iniici martyres: Deindè in aquam immitti. Hoc autè cum factum esset maxima celeritate, eis beatus apparet Aphthonius simul cum tribus, indutis candidis vestibus, quorum diuina virtute disimulantur culei, & terræ illas redduntur ab eis martyres. Cum sic ergò conspecti fuissent à tyranno, arbitrans ille non fuisse factum, quod ipse iusserat, statim surrexit ad supplicium sumendum de licioribus, & statim iussit eorum manus amputari gladio. erant autem quatuor numero. Deindè eos sic pro sanctis immitti in profundū maris. Quod quidem cum fieret, & mari traderentur, exclamabant: Domine, excipe nostros spiritus, & cum sanctis tuis martyribus nos, etsi sumus indigni, connumera. Deo autem inuisus & planè dæmon Saporius, cum statim beatus viros, Acindynum, inquam, & Pegasum, & Anempodistum iussisset includi in carcere, ipse seipsum grauissimè cruciabat, anxius propter res præsentis, & magnis animi fluctibus agitatus, & nec cibum quidem omninò sumere sustineris.

Ijs ergò, qui primas partes apud eum obtinebant, conuocatis: Cur me solum, inquit, reliquistis in his, quæ sunt proposita, laborare: ipsi autem ociosum delegistis silentium, nec verbo, nec facto vllam opem mihi ferentes? Sed si aliquid quidem noui & insoliti velim afferre, vos statim habeo resistentes & reluctantes. Nunc autem cum nihil noui introducatur, sed patrium nostrum dogma despiciatur, & nè cadat, veniat in periculum, & nulli vestrum veniat in mentem, nè vultu quidem dolorem præferre, de summa rei planè venio in dubium, & mœrore enecor. Ad hæc Elpidephorus, qui tunc erat primus senatus, & fidei Christi ardens amator, & ad summam quidam Nicodemus, & Christi occultus discipulus: Et quam tibi, inquit, o Rex, hac in re opem ferre possumus? Neque enim potentia tua nobis indiget, quæ rerum experientia omnibus antecellit, & habes potestatem voluntati consequentem. Copia autem instrumentorum, quæ sunt comparata ad torquendum, eorum quæ sunt faciendæ, aperte suggerit tibi deliberationem. Rursus dicit Tyrannus: Quid verò? Ego ne solus possum latrare aduersus hos impios? Sanctus verò respondit: Si hoc tibi videretur operosum ac difficile, sine, inquit, eos sua abire voluntate. Immanissimus verò Saporius: Sed quantum, inquit, das ex tuis verbis conijciendum, vidèris illis potius, quam nobis, ad hæc. Nam mihi verba communiter ad omnes facienti, ipse solus das responsa: & suggeris, vt impios relinquam impunitos.

His sic à Saporio dictis cum suspicione, beatus Elpidephorus, Quoniam sum, inquit, princeps senatus, hi mihi meritò concedunt primum dicendi locum. Sed ij quoque dicant, quod videretur vnicuique, quoniam vis, o Rex, omninò verum audire. Quidam autem vnus ex senatoribus, habens animam diuina gratia illuminatam: Quid reuerà mirum est, inquit, o Rex, si Elpidephoro, qui est princeps senatus, & nihil inficiens responderet aut indecorum, nos dicere concedimus? Rex autem cum id, quod erat, re vera deprehendisset: Video, inquit, vestram mentem non rectè affectam in nostram potentiam. Quidam verò, nomine Philologus, ætate iunior, ingenio acutissimo, zelo ardentissimus: O Rex, inquit, mala, quæ tuum animum de nobis inuasit coniectura, non nobis in bonum exitum desinet. Es enim plenus suspicione, vt qui cogites omnibus tua condemnatione afferre exitium. Tyrannus autem ira repletus propter repentinam Philologi loquendi libertatem: Quis, inquit, te delegit, vt dares tam duram & asperam sententiam? Ad hæc vir ille egregius, non iram tyranni reueritus, nec de eius potestate sollicitus: Quid verò, quando verum dixerit quispiam, o Rex, tene oportebit illic irasci? Deindè etiam intuens ad omnes, qui aderant, senatores: Per salutem, inquit, vestrum omnium, tali viro nihil oportet respondere. Quomodo enim veram accipiet orationem, quæ furore repleta est, anima? Propter hæc Tyrannus ira repletus, ira, inquam, ad similitudinem serpentis, vt dicit diuinus Dauid, milites iubet stare pro foribus, vt eos, qui ei repugnabant, & primum omnium Elpidephorum, ense conficeret. Quidam autem Callistratus, cum esset Regi amicissimus, cum collo amplexus, orabat vt iram reprimeret. Omnes verò simul liberè loquentes: Miserrimè Regum, dicebant, pulchrè scies nos non eadem quæ tu, sentire, neque similiter tueri impietatem. Et hæc cum dixissent, exierunt eo sic relicto. Sed ille, cum esset nox, & ad summam filius tenebrarum, habuit noctem, opem ferentem rebus pessimis, & cum primum illuxisset, sedens pro tribunali, iubet tres fossas

Appare
martyribus.

Sanit tyra-
nus suppli-
cū de licio-
ribus.

Cap. 14.

Elpidepho-
rus insignis
vir.

Cap. 15.

Philologi
dicendi li-
bertas.

Pfal. 57.

Eccè tibi in-
gentem ty-
rannum.

Martyres in fossas mittuntur. Cap. 15. Pſal. 62. fossas effodi, & in eas immitti bestias & serpentes, & sanctum Acindynum cum suis in eas iniici.

Postquam ergo sanctos eo immisissent, Deus Deus noster, ad te de luce vigilamus, psallebant martyres. Sitiuit te anima nostra, sitiuit Deum viuum & fortem. Sed tu fac nobiscum conuenienter ræ mansuetudini, & educ nos de lacu miseria. Quoniam benigna est misericordia tua, & bonitas quæ non potest exprimi. Interim autem dum precarentur, splendidi accesserunt angeli, veluti quibusdam virgis ferreis bestias abigentes, & vnumquenque è sanctis manu accipientes, eos illaefos è fossis eduxerunt. Sed Rex cum oporteret rursus Christi intelligere potentiam, & cessare aliquando aggredi, quæ non possunt effici, ille iussit sanctos rursus suspensos cædi.

Angeli eos inde educunt.

Caduntur crudelissime.

Condēnantur capitali supplicio.

Pſal. 93.

Cap. 17.

Milites eorum ueruantur ad fidem Christi.

Cap. 18.

S. Elpidiphori constantia.

Pſal. 62. Senatores 4. cum 300. militibus occiduntur.

Cap. 18.

Tyrannus blanditur.

Relata sunt hæc Regi: & quod magna multitudo sequeretur sanctos, eorum cædes prohibens. Ille autem statim emittit cateruam militum in eos, qui sequebantur sanctos, cui iussum fuerat ut eos expelleret: sed egregij illi viri, qui ad finem usque statuerat resistere peccato, hoc nihil facientes, maluerunt potius mori cum sanctis. Quorum constantiam cum tyrannus rursus intellexisset, iussit omnes simul cum sanctis interfici, suæ occidendi homines cupiditatis prætextum accipiens eorum amore in pietatis. Cui autem ei suggestissent quidam, quorum erat magnus zelus in simulara, quod fuisset senatus causa horum malorum, iubet beatum adduci Elpidiphorum, ut qui apud eum ferret primos honores. Ille autem conuersus ad inuitos martyres, qui nondum erant consummati, Rogate, dixit, pro me patres in spiritu, duces meæ in Christum fidei, ut ego quoque à vestro cœtu non excidam. Cui sancti: Esto bono animo, dixerunt, o frater, esto bono animo, & nē sis animo anxius. Nos enim præcedes, primus sistendus coram cælesti Domino. Cum eos ergo esset amplexus, ducatur ad tyrannum: eum autem tres quoque alij consequebantur, qui erant eiusdem animi & instituti.

Tyrannus autem, Quid vobis, inquit, accidit, o stulti, ut deorum quidem patriam dimitteretis religionem, adhæreretis verò his impostoribus? Sed nisi citò respiscentes, ad priora redieritis, vos excipiet acerbis vitæ finis. Cui Elpidiphorus interrito & constanti animo: Notum tibi sit, inquit, o Rex, quod deos, qui non sunt, non colimus, & tuo dogmati repugnamus. Fac ergo id, quod tibi videtur. Quoniam hoc vobis placet, inquit Tyrannus, sequendo hos impios eiusdem quoque esse finis socios, neque nos vos vestro frustrabimur desiderio: sed vestra capita iubeo gladio amputari. Cum autem sancti hanc audiissent sententiam, lætique & exultantes ducerentur ad mortem, eos quoque consequentibus militibus, qui erant numero circiter trecenti, qui cum diuino, inquam, Acindyno & eius socijs mori maluerunt, & sic venire ad Christum, cuius misericordia est supra vitas, mortem gladio accipiunt, magnam animi alacritatem eis afferente Acindyno, & excitante, animosque addente ad martyrium.

Iam autem interfectis militibus & senatoribus, quamprimùm accersit tyrannus beatum Acindynum, Pegasumque & Anempodistum: Deinde vulpina pelle indutus, clementiamque & mansuetudinē simulans peruersissimè: Quanam est, dicebat, talis vestra constantia, ut vitæ præsentis sitis prodigi, & eam morte commutetis? Testis sit mihi sol, qui est iucundus omnibus, quod propter vestram mortem mihi scinduntur viscera & anima. Misereor enim vestræ ætatis & iuuentutis, & corporis quoque pulchritudinis, cuius vel misereretur bestia, & ei parceret. Credite ergo mihi, qui vestri magnā curam gero, & consulò quæ sunt vtilia. Videtis enim, quomodo nulli pepercerim senatori, nec militi. Vestri autem paternè curam gero, & vos amplector, ut qui vestram didicerim virtutem & fortitudinem ex cōstantia in tormentis. Si enim

mihī parueritis, vos primis dignabor honoribus, & concedam dona digna vestra virtute. Sancti autem, Nec tibi, dixerunt, nec nobis frustra labores exhibe. Sed nec tu nobis parcas, nec te nostri vlla moueat misericordia. mentem enim nostram nunquam flectes, aut bonorum promissis, aut minis malorum intentatis, aut metu mortis, quæ est tibi terribilis. Quomodo enim mortem timuerint, quos hoc magis afficit molestia, quod semel & non milliès possint mori pro Christo? Fac ergo citò id, quod à te iam est iudicatum. Nos enim expectat chorus sanctorum: ut etiam magis tibi agamus gratias propter celerem consummationem.

Ille autem deposita persona, & ficta ablata mansuetudine: Nō per deos, inquit, non assequemini id, quod desideratis. Iubet ergo eos, cum fuerint ferro vincti, in tutissima seruari custodia. Ipse autem cum tota nocte considerasset, quam morte eos afficeret, manè iubet in fornacem ignis ardentem diuinos iacere martyres, ut omnino consumptis sanctis eorum corporibus, ne cinis quidē relinqueretur Christianis desiderij sui solatium. Qui cum mox educti fuissent è custodia, eis magna voce acclamauit tyrannus: Ecce præmia vestræ inobedientia, ostēdens manu fornacem: quam nullus alius, sed vos vobisipis accēdistis. Acindynus ergo beatus Christi martyr cum intellexisset, quam esset malitiosus & versipellis tyrānus: Fortè, inquit, propheticè tibi nomen imposuit mater. id enim patrem dæmonum significat. Tu autem non pater dæmonum, sed es apertè filius eius, qui fuit homicida ab initio: quoniam eius opera imitatis, ut qui hominum sanguine, sicut ipse, delecteris. Ille verò, cum verbi acerbitas eius animum momordisset, matre sua accersita: Quid mihi, inquit, o mater, nomen tibi vult? Illa autem: Scio, inquit, hoc esse tibi paternum. Quidnam verò possit significare, nescio. Sapore autem, Sed isti, inquit, cacodæmones dicunt hoc significare patrem dæmonum. Quod si habeant veritatem in hoc sibi suffragantem, non illos, sed te prius tradam morti acerbæ. Illa verò subridens: Omnino, inquit, nisi hoc apertè nōssent, non ita auderent loqui multis præsentibus. Hinc factū est, ut ira, quæ cohiberi non poterat, inuaderet hunc execrandum: statimque cum simul cum Deo communè abnegasset naturā, & nec ipsum omnibus charum nomen matris esset reueritus, quod vel ipsi feris & animalibus rationis expertibus affert reuerentiā, ei manus iniicit, manū è (diuina iustitia) homo in matrem, & matrē iam vetulam, & filius matri impingit alapam, egregiam ei reddens mercedem nutritionis, aut potius lubenter dixeris, qui maiorem iure erat redditurus, quod illa tale malū in lucem ediderit. Illa autem procidens ad pedes sanctorum, Seruate meam senectutem, dixit cum multis lachrymis. Ipsum enim, ut video, satanam, illum ipsum ego genui.

Ille autem illam nihilipendens & repellens, intuens ad martyres: Vestra, inquit, in malis perseverantia, efficit, ut vobis fornax accendatur amplius. Illi verò, Tua mater, aiunt, curæ tibi sit in præsentia. Quid enim animi habeamus, iam satis es expertus. Tyrannus autem, Quid ea, inquit, sit mihi curæ? Si tibi, inquit, remittetur seculus, qui iniustas manus in ipsam matrem intulisti. Sed si pro filio, inquit, mater peccata fuerit, dii mei ignoscent. Illa autem oculos statim in altum tollens, Christe vnigénite, inquit, Dei fili, filio meo nē remittas, neque in hoc seculo, neque in futuro. Ille autem rursus iniquus, Longa, inquit, ut videtur, & multorum annorum senectus tuam mutauit & corrupit mentem: & ideò tam facilè induceris, ut nobis malè preceris. Ad hæc anus illa sapiens: Sed si ego, inquit, qui te genui, sum inops mentis, tu qui ab ea es genitus, quomodo saluam mentem habere existimaberis? Non ergo, inquit Tyrannus, ab eo, quod decet aberrauit: qui tibi, quæ es eiusmodi, talem intuli tibi alapam, impingens cōtumeliam. Illa autem, Tibi, inquit, testificor, quod Dei, qui omnia adspicit, oculum & iustum illius iudicium non effugies.

Cum ea sic respondisset, mutus euasit sceleratus. vix tandem autem dixit ijs, qui aderant: Hinc tollantur impij, & in ardentem fornacem iniiciantur: quoniam contentandam non parere nostris iussis. Hanc verò, quæ abiurauit se meam esse matrem, & violauit ius naturæ, relinquit eam sua voluntate ambulare. Illa autē beata: Deū, inquit, iuro, me esse morituram cum hac trinitate martyrum, & neque morte, neque vlla re alia me vnquam ab his esse seiungendam. Tyrannus verò, bonæ terræ malum germen præter expectationem: Hæc res, inquit, non est mihi magnæ curæ: fac, ut tu volueris. Cum ergo martyres fornaci appropinquassent, tollentes in cælum oculos, dixerunt: Domine Iesu Christe, vera lux, quæ ante secula è paterna effulsit gloria, agimus tibi gratias, quod nos corroborasti, ut ferremus pro te certamen: & non per-

E misisti,

Martyres eum continentunt.

Cap. 20. Traduntur in custodiā.

Interpretatio nominis tyranni. Iohan. 8.

Sapores matris impingit alapam.

Cap. 21.

Mater secundum iustitiam Dei orat, à spiritu sancto, ut creditur, ita edocet.

Cap. 22.

Mater Saporis iurat se velle mori cum sanctis.

missi, vt comprehenderemur à laqueo venantium : sed tanquam passerem animam nostrā ex eo liberāsti. Et nunc confirma nostros animos, vt possimus aduersus hunc ignem nos fortiter gerere. Nobis quoquē adis in tempore excessus ex hoc abiecto corpore, & defende nostras animas. Te enim freti & tua virtute, hanc flammam ascendimus.

Cap.23.

Cum itaque fuissent milites prope os fornacis, & intolerabilem eius ardorem non possent sustinere, sancti qui eos viderant territos: Quid statis, dicebant, quod iussi estis, non facientes? Si hic, qui est conseruus & est ad tempus ignis, vobis vitus est tam terribilis: ignis ille gehennæ, qui nunquam desinit, & nunquam extinguitur, quem admodum à vobis tolerabitur? Et quomodo, dixerunt illi, potuerimus effugere, quod vos dicitis, supplicium? Nisi abnegato cultu idolorum, dixerunt sancti, Christo vero Deo verè credideritis, non poteritis illa effugere supplicia. Ad hæc milites: Quando, dixerunt, Regis iussui seruietes, vobis inferebamus supplicia, contremiscebamus & timore afficiebamur, vt qui expectaremus nos aliquid graue esse passuros. Nunc autem vestram consecuti doctrinam & admonitionem, sumus tranquillissimis animis, aliquam spem salutis, vt par est, expectantes: sed vos cum in nos feceritis, quæ oportet & vult vestra fides, ad Regem æternum adducite. hinc enim, in quem cadit interitus, iam sumus abominati. Propter hæc martyres repleti lætitia, Dominum, dixerunt, vna voce laudemus, quoniam bonus: & suavis euadat ei nostra laudatio, qui ædificat animas eorum, qui ad ipsum fide accedunt, & gaudio propter eorum salutem implet caelestia. Excipe Domine eos, quos hora vndecima conuocasti ad vineam tui martyrij: & da eis mercedem dignam tua bonitate, eos referens in numerum priorum tuorum decertatorum.

Alij milites credunt in Christum.

Cap.24.

Milites ergo veluti quibusdam armis inexpugnabilibus, Christi muniri signaculo, simul cum sanctis Acindyno, Pegasio & Anempodisto fornacem ingressi sunt, cum essent numero viginti & octo, ne ipsa quidem tyranni matre relicta, sed cum eis simul ingressa. Chorus autem Angelorum circa fornacem sanctos videbatur excipiens, & cum eis hymnum canens. Martyres autem cum sacras animas apud Deum per ignem deposuissent secundo die Nouembris, locum repleuerunt odore ineffabili: adeo vt qui illic aderant Christiani, quæ dici non potest, voluptatem fenserint, & eum laudarent, qui re ipsa implet quæ dicit diuinus Dauid, & in sanctis suis se ostendit mirabilem. Quorum sacræ & preciosæ reliquiæ depositæ sunt in loco, qui dicitur Ireneffus, ex quibus manat maxima gratia ad eos, qui accedunt: Ad gloriam Domini nostri Iesu Christi: Quem decet maiestas & laudatio cum eius principio carente patre, & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

28. milites eum regis matre & martyribus in fornace ardenti reddunt animas. Psal. 67.

VITA S. HVBERTI EPISCOPI LEODIENSIS.

AVTHORE QVODAM EIVS DISCIPVLO VEL

familiari, vt ipsa historia satis indicat. Extat in antiquis

M.S. codicibus.

3. Nouēbris. Cap.1.

OST gloriosum beatissimi ac præcellentissimi antistitis Lamberti à rebus humanis excessum, qui Pontificalem apicem apud urbem Tungrentem quadraginta annis strenuè ferens, vitæ quidem exempla posteris dereliquit: mortis autem acerbæ viriliter ferendo discrimina, & summi pastoris vestigijs inhæsit, & quantum amoris circa Dominicas oves haberet, aperuit: vtpotè quibus & viuens vitæ contulit pascua, & pro quibus non metuit mortis subire dispendia: Hubertus venerandus præsul eius sedi subrogatur Episcopus, cui non erat virtute secundus. Namque pastor ille pius, qui deuicto mortis tyranno, oves suas consolari dignatus est, dicendo: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi: eidem gregi talem actantum prætulit pastorem, per cuius opera, vera esse sua verba ostenderet, virtusque in eo pollens, Christum in se & loqui, & operari clamaret. Egitque, vt assollet, diuina prouiso, vt quia optimi pastoris desituebantur solatio, non rictibus luporum territa, per diueria dispergerentur, dentibusque lacerarentur: sed succederet pastor, qui humilis gregis curam gerens,

S. Hubertus S. Lambertus ei successit.

Marth. 28.

rens, fessas subleuaret, fractas alligaret, emacratas sanaret, luporumque rabiem ab eorum insectatione procul proturbaret: neciam Ecclesia Dei fieret lustrum ferale, sed expiatum à sordibus nocentium, & serenatum ab angore luporum, redderetur Domino templum herile.

Iuuabatur nanque prædictus Domini famulus non modò Christi exemplis, sed & prædecessoris sui nuperrimis institutis: quia & humanam mentem non tam instruit præfca, quantum præsentia: nec eò infirmi conualescunt exemplo multò sibi superiorum, quò ad æmulationem prouocantur ex visione coæqualium. Vndè actum est, vt idem vir venerandus & lectione scripturarum, quæ sibi agenda forent, addidiceret, opusque lectionis, paternam æmulando opera, perageret, * operibusque pastoralis non segnis executor existeret, atque idè officij episcopalis non incongruus minister fieret. Igitur vt vox veridica, veritatis ore prolata, compleretur, dicentis: Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum: consensu vnanimi fidelium, talis ac tantus vir cathedra, vt dictum est, præfulatùs Dominici gregis donatur: vt qui eatenus sibi tantum profuerat, & sub schemate priuatorum degens delituerat, candelabro Dei quasi quidam clarissimus lychnus imponeretur, quatenus eius exemplo cunctis in domo Dei positus, luminis claritas præberetur.

Cap.2.

Exempla præsentia quantum præsentia.

for. * operis

Matth. 18.

Sciens nanque memoratus & sapè memorandus vir, aliam legem esse subditorum, aliamque prælatorum: scilicet vt subditus quisque curet, nè pereat, nè ve suo exemplo alios perdat: prælatus autem non solum intendat suæ, sed & iudex prouisorque cogatur vitæ fieri alienæ: non ei sufficiebant ea, quæ sibi olim sectanda proposuerat: sed in arctiora tendens, magnoperè studebat antiquorum patrum sectari vestigia. Vndè non qualibet sibi in æmulatione proposuit, aut virtutum ignobilitate degenerem, aut inscientia vecordem, aut mollitia segnem: sed illos potissimum, qui voce Domini audita, dicentis: Si vis perfectus esse, vade: vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo: & veni, sequere me: studuerunt nihil mundiale appetere, sed explosis terrenis cupiditatibus, si quid rei familiaris superfuit, curauerunt sub vno congerere, & singulis pro necessitate subministrare. Vndè factum est, vt initium eius præfulatùs talibus tantisque dedicaretur auspicijs, in quibus non initium bonæ intentionis, sed perfectio fulgeret operis. Distractis igitur, si qua ei superfuere in re priuata, studebat ea non sub cauo terræ cespite abscondere, aut ærugini consumenda tradere, furibusque diripienda derelinquere: sed amicos euangelicos de his conquirere, qui se in æterna tabernacula valerent recipere.

Cap.3.

Alia prælati, alia subditis curanda.

for. * quem liber

Matth. 19.

Episcopatum à quâ perfectione auferat. Hubertus

Luc. 10.

Erat nanque largus erga indigentiam inopum, refocillator pauperum, & secundum scripturam pater orphanorum, & pro viro matribus eorum. Oppressis adminiculabatur, inopum miserebatur, suaque pro Domino derelinentibus pio affectu patrocinabatur. Tribulationem patientibus strenuus consolator aderat, & carcere præclusis, necnon diuulsiuæ poenæ subactis, eius visitatio atque subministratio non deerat: sed & quocumquè pedem ferre libuisset, in manu illius eleemosyna desudabat, quousquè pauper occurreret, cui eam tanquam Christo committeret. Et quia moris est proficietium, præterita boni operis exercitia à mentis acie subducere, quò acutiùs ad ea, quæ sunt arctiora, mentem valeant desudatam ignire, atque iamiamque fessam, appetitu noui operis recreare: viro beato non satis erat, talibus ac tantis virtutum insignibus cluere, sed reminiscens perfectionis decessoris sui, ardebat cupiditate martyrij, minùs se deputans habere perfectionis, qui nondum pro Domino tradidisset morti etiam officia corporis. Doloris nanque illius interni amaritudinisque animi, quo flagrabat amore martyrij, testes erant lachrymæ, quæ solent prodere intima conscientia, quas in recordationem beati Lamberti solitus erat dolor elicere, genarumque orbis assidua humectatione alluere. Vndè inter pias exuberationes fletuumq; alta suspiria pulmonum, crebrò talia conquestus est: O me infelicem, terque miserandum, cuius se peccata in tantam sustulere congeriem, vt non idoneus dignusque possim reperiri consortio tanti viri, martyrij triumphum subeuntis, palmamque victoria inuadentis. Sic sic nimirum imperfectionis sese arguebat, vt quo magis perfectus, eo sibi met videretur exiguus: minusque oculum mentis tendebat in his, quæ in se iam & victore Christo subegerat, & satore bona nutriuerat: sed ad ea capeffenda irreuerberato tendebat obtutu, quæ nondum, ob conseruationem humilitatis, Christi ei discreta largitas attribuerat, attendens illud, quod à sancta Scriptura præcipitur: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.

Cap.4.

Eccl. 4.

Vacat misericordia operibus,

Flagrat martyrij desiderio,

Eccl. 3.

His igitur & talibus exercitijs in gymnasio sanctæ Ecclesiæ per annos duodecim exercitatus, his palestricis certaminibus contra carnis hostes, aerisque principes est præliatus.

Cap. 5. Crebras ei offeruntur visiones de sancti leuaret Lamberti, & in loco, quo celebratam eius passionem nōset, iterum humana reduceret. Quorum admonitio eius animum inestimabili recreauit gaudio. Attamen in quodam meditullio positus, cum neque visioni certam fidem tribueret, neque omnimodis ei diffideret, quod sibi occultum erat, iudicauit à Domino quærēdum. Nam inditō cunctis tam monasterialibus, quàm & ciuitatis clericis, necnon & laicis ieiunio, quæ sibi diuina voluntas de his agere præciperet, magnoperè requirere studuit. Tandemque edoctus, ancipiti submota sententia, tertio decimo anno sui præfulatū cœru clericorum sibi adiuncto, necnon populari agmine coactō, accitis etiam venerabilibus Episcopis & sacerdotibus, tumulum venerandi viri adiit: ibidemque spirituales obseruantes excubias, diuinitatemque pulsantes precibus, honorantes laudibus, rogabant, vt qui antistiti suo facienda mandauerat, quod perficerentur, cœptis annueret, secundosque prouentus attribuendo, suam voluntatem vt taliter fierent, cunctis palam ostenderet. Quorum pijs votis omnipotentia Diuinitatis annuere libuit. Nam cum maxima veneratione vnam, qua sanctissimus cinis conditus seruabatur, ad euntes, absque aliqua difficultate busta beati viri ex loculo protulere: & cum magno gaudio, qua venerant, pedem referentes, in loco, quo passus est, terram mandauere. Quantis autem, qualibusve miraculis suum velle Dominus in tali factō per omnem iter reuersionis eorum commendaret, schedula gestorum eiusdem sancti pontificis annotata continet.

Busta, pro ossibus.

S. Lamberti sacra ossa transfert.

Cap. 6.

Psal. 83.

Philip. 3.

Luc. 12.

Act. 1.

2. Tim. 4.

Multos ad Christum traducit.

Itaque totam Arduennam.

Brachbante, pro Brabantia.

Esai. 9.

Cap. 7.

Anno autem ordinationis eius duodecimo crebras sibi prodidit oblatas sub noctis quiete visiones, quibus se commonitum fatebatur, vt à Traiectensi oppido ossa sancti leuaret Lamberti, & in loco, quo celebratam eius passionem nōset, iterum humana reduceret. Quorum admonitio eius animum inestimabili recreauit gaudio. Attamen in quodam meditullio positus, cum neque visioni certam fidem tribueret, neque omnimodis ei diffideret, quod sibi occultum erat, iudicauit à Domino quærēdum. Nam inditō cunctis tam monasterialibus, quàm & ciuitatis clericis, necnon & laicis ieiunio, quæ sibi diuina voluntas de his agere præciperet, magnoperè requirere studuit. Tandemque edoctus, ancipiti submota sententia, tertio decimo anno sui præfulatū cœru clericorum sibi adiuncto, necnon populari agmine coactō, accitis etiam venerabilibus Episcopis & sacerdotibus, tumulum venerandi viri adiit: ibidemque spirituales obseruantes excubias, diuinitatemque pulsantes precibus, honorantes laudibus, rogabant, vt qui antistiti suo facienda mandauerat, quod perficerentur, cœptis annueret, secundosque prouentus attribuendo, suam voluntatem vt taliter fierent, cunctis palam ostenderet. Quorum pijs votis omnipotentia Diuinitatis annuere libuit. Nam cum maxima veneratione vnam, qua sanctissimus cinis conditus seruabatur, ad euntes, absque aliqua difficultate busta beati viri ex loculo protulere: & cum magno gaudio, qua venerant, pedem referentes, in loco, quo passus est, terram mandauere. Quantis autem, qualibusve miraculis suum velle Dominus in tali factō per omnem iter reuersionis eorum commendaret, schedula gestorum eiusdem sancti pontificis annotata continet.

Fabrica autem eiusdem basilicæ, qua beati viri conditæ sunt reliquiæ, qualiter ab eodem sancto viro Huberto ordinata sit, quia oculis viditum se offert, de ea aliquid dicere superferi. His peractis, vir Domini Hubertus, vt Scriptura clamat, de virtute in virtutem proficiscens, ardebat videre Deum deorū in Sion. Et sciens dictum ab Apostolo, Ea, quæ retrō sunt, oblitus, in ea verò, quæ antè sunt, extendens me, persequor ad brauium supernæ vocationis: magis magisque ieiunio & vigilia, castitati que animi & corporis operam dabat: & subditorum curam gerens, tanquam fidelissimus dispensator verbi triticum conseruis suis toto nisu subministrabat: nec tamen Domini immemor exempli, de quo legitur: Cœpit Iesus facere & docere: ea quæ discipulis obseruanda voce prædicabat, qua diligentia operanda essent, suis actibus prætendebat. Instabatque, iuxta Apostoli mandatū, prædicans opportunè, importunè: tantaque cum gratia verbi, & dulcedine sermonis virtus spiritus sancti donauerat, vt non modò è vicinis, verum etià è longinquis, & à se valde semotis locis, ad eum populi concurrerent, ac de potestate faucibusque diaboli se erui, atque in regnū Christi, gremiumque sanctæ Ecclesiæ per baptismi gratiam transferri, gauderent: idolorumque cultum, necnon profanum eorum obseruationis ritum, cum authoribus eorum respuerent: atque olim sibi veneranda templa, terræ coæquarēt, pulueremque eorum veluti immunditiam detestantes, per diuersa dispergerent. Omnem nanque Arduennam, hisce cultibus hæcenus mancipatam, in breui sacrilega seruitute liberam, famulatio Domini subiugauit. Si qui autem, facessente generali idolorum cultu, superessent, qui more sacrilego aut pulueris eorum reuerentiam haberent, vel cætera huiusmodi obseruari debere vsu nefando putarent, hos ad se deductos, triennij pœnitentia pledebatur: sicque præliator Domini strenuè aduersarias insequēdō ac proterendo virtutes, imperium Domini in fines eorum longè lateque ampliauit, ita vt Taxandria & Brachbante, eorum detegendo insidias, eos penitus annullaret, effigiesque eorum populi, Christi gratia illuminati, confringerent, & penitus abdicarent. Ab ijs autem, à quibus deorum, immò dæmoniorum, templa subuerbebantur, Christo Domino præclara in honore sanctorum martyrum templa, per S. Hubertum construebantur & honorabantur. Sicque vir Domini circunquaque Christi prædicando mysteria, populos ab atra cæcitate leuatos, lumine scientiæ reddidit conspicuos: vt de eis veracissimè dici posset: Populus qui sedebat in tenebris, lucem vidit magnam: habitantibus in regione vmbrae mortis, lux orta est eis: regnoque Francorum à Deo donatus lucerna luminis, ei superadderet ornamenta salutis.

Interea dum sacratissimus Domini famulus curam gregis gerens, parochiamque suam

suam circumiens, ouili sibi commisso inuigilaret, nè qua luporum versutia aditum in eo inueniret, & in villam, cui Viuoch vocabulum est, deuenisset, & secunda Dominica temporis Quadragesimalis adesset, mulieris cuiusdam pulsatus est necessitate, vt & cum quanta reuerentia dies resurrectionis Dominicæ coli debeat, Dominus ostenderet, & cuius sanctitatis idem præsul esset, declararet. Nam cum iam dicta mulier, posthabita Dominici diei reuerentia, panifico, quanquam iussa, deseruiret ministro, manus illæ, quæ sacram solennitatem insolenter temeritate tentauerant, subito obriguere: arefcentibusque à sanguinis humectatione venis, ac nervis siccitate contractis, adedò stupida sunt reddita, vt vngues eius palmis ambabus viderentur infixi. Quæ tanta necessitate adstricta, vnum sibi solummodò restare remedium credidit, vt virum Dei adiens, cuiusmodi vrgeretur necessitate, exponeret: atque eas, quas sibi temeritas abstulerat, per eius orationem sibi reddi manus flagitaret. Neque spes eam fefellit. Nam exeunti viro Dei ab ecclesia, obuia mulier ad pedes proruit: quæ eam necessitas vrgeret, exposuit: subsidiumque, quò ab eo possit erui, postulauit. Cui vir Dei: Vade, inquit, & deinceps tali præsumptione abstineto, & emendationem tuam sanitas consequetur. Cuius promissionem non Dominus in longum distulit, sed statim opere compleuit. Nam manus illius, dudum pallido persufa colore, in gentium sunt reuocatae repente, siccitasque peregrina sospitati cessit: & recepta sanitate pristina, creatori omnium benedixit, atque Dei famulo, pro se oranti, gratias reddidit.

Punitur mulier, laborans die Dominico.

Eam sanauit S. Hubertus.

Huic mirando operi successit aliud, veteritinis Eliæ atque Elisei miraculis conferendum. Nam cum operi cuidam in vico Gabelio instaret, atque siccitate sua fluuius Mosæ cursum nauibus denegaret, vt potè tempore autumnii instante, quo maxime solent fluuiales aquæ detrimenta sentire, difficultate sibi operis cœpti nunciata, primum paululum mœroris concepit: sed deinceps in omnipotentia diuina confusus, discipulis ait: Nōtis ne quisnam ille fuerit, qui tribus semis annis clausos calos vobis aperuit, aridumque aërem pluuia humectauit, ac terram, diu negata prole fecundauit? Tunc vnus discipulorum se bene nōsse respondit, Eliamque id fecisse confessus est. At vir Dei: Equidem ipsum & nos Deum colimus, ipsiusque virtus, quæ in veteribus potenter emicuit, nequaquam nostro tempore vetustate aut impotētia emarcuit. Ideoque nos ieiunio atque orationibus eius omnipotentiam pulsemus, & eius misericordiam, quæ sibi fuerint visa, de his agenda relinquamus. Igitur mox vt poplitibus curuatis orationem fudit, calis serenitas tetra caligine obducitur, coactoque in nubes aère, sensim pluuia cœpit demitti. Pōst verò paulatim & per incrementa gliscendo, in tantam nimborum excreuit magnitudinem, quoadulque fluuius, qui dudum etiam bidentibus transmeabilis erat, ripas luici sui ad summum vique completeret, voluntati que serui Dei adedò famulatum præberet, vt opus, quod cœperat, absque vllius rei difficultate lætus perficeret.

Cap. 8.

3 Reg. 17.

Illustre miraculū, subito impetrata pluuia.

Alio itidem tempore cum ieiunium triduanum, quod more sanctæ Ecclesiæ vniuersaliter celebratur, & Græco vocabulo Litaniam, Latine verò Rogationes nominatur, instaret, gloriosus Domini pontifex iuxta consuetudinem suæ Ecclesiæ per oppida & castella cœpit discurrere, semenque verbi Dei in agro cordis audientium seminare: Veniensque Traiectum, iuxta consuetudinem, cum clericis populi que agmine, & victoriosissimis Saluatoris insignibus, Crucis videlicet vexillis, necnon & sanctorum pijs reliquijs ab oppido egreditur, peragraturus cum precibus agros, vt Deum tanto precaretur ambitiosius, quanto id faceret humilius. Cum igitur solito verbum Domini seminator egregius in agro cordis humani iaceret, intonando salubriter: Si me, inquit, superni iudicis præconem attenta cordis aure audieritis, & ea, quæ vobis, authore Deo, supernaque gratia administrante, dixerō, sanctorum operum executione compleueritis, nulli dubium, quin æternæ patriæ hæreditatem sorte felicissima mecum adepturi sitis: repente inuidus ille verbi Dei inimicus, qui illud aut funditus volucrum more rapere, aut certè eizania solet interferere, quantum sibi ea, quæ à seruo Dei gerebantur, displicerent, coactus est, inuidia cogente, monstrare. Nam subito vas olim sibi appetibile, mulierem scilicet, per præuaricationem primam amicissimam, ingressus, magnis in conditisque vocibus cœpit perstreperere, & silentiū, quo verbum Dei audiebatur, sui importunitate clamoris perturbare. Hac itaque vociferatione tetrica, vir Dei, audita & cognita, ad se quidem accurrenti primò signū Crucis obiecit: deinde alapam eidem impressit, atque silentium imposuit. Statimque mulier

Cap. 9. Ieiunium triduanum dicitur Rogationum.

Nota hunc antiquum morem.

Matth. 13. Dæmon ei sacram prædicationem perturbat.

St. Hubertus
demoniacā
fanat.
Cap. 10.

mulier in terram corruit, ita vt crederetur exanimis. Sed cum diutius iaceret, ab ore eius quaedam sanies diu profluxit, atque post hæc demone caruit.

Inde autem Dei famulo discedente, & in villam, cui Hannala nomen est, adueniente, cum iam solis iubar terras desereret, atque sui recessu ymbri tellurem obduceret, artus diutino labore defessos voluit releuare lectulo superpositos: cum ecce quidam eius puerorum, foris venientes, nūciant cæli faciem a solito mutatam, ignearumque acierum rubore perfusam. Quod ille audiens, intima domus liquit, aciesque illas diu considerauit: & alta suspiria trahens, dixit: En signis euidētibus ruinam mundi iam iamque imminere elementa testantur: diemque extremi examinis ea etiam, quæ voce carent, proloquuntur. O beatum illum, quem tantum examen non reperit imparatum, & qui, conscientia se defendente, securus opperietur illum vltimum maximumque conuentum. His dictis, alij adsunt nunciij, qui dicent domum illius incendio conflagrare. Quo audito, vir Domini concitè illuc perguit, obicemque seigni intrepidus opposuit, ita dicendo: Si diuinæ voluntatis est, vt hoc cremandus occumbam incendio, in potestate eius, cui nemo mortalium resistere potest, fore non ambigo. Eleuatisque manibus, signum Crucis iniecit, Deumque sibi adiutorem futurum inuocauit, canendo: Deus in adiutorium meum intende, &c. Mirumque in modum ignis ille permaximus, qui aduenienti sacerdoti aditum ostij flammam vomendo negauerat, repente eius suffragatibus meritis vires perdidit: subitoque in soporem conuersus, nil detrimenti aut læsionis eidem dereliquit. Tunc vir Dei addidit: Cernitis, inquit, quod inuidus ille totius bonitatis, qui hodiè auditorio nostro perturbationem excitauit, nunc nos nec paulisper quieti indulgere finit. His dictis, officium completorij cecinimus, cubitumque secessimus.

Signo Cru-
cis & preci-
bus, ingens
incendium
extinguit.
Hinc habes
Authoris
ætatē.
Cap. 11.
*Nuella

Post hæc cum opus Apostolis familiare, id est, capturam piscium, in prædio quodam *Nuella cognominato, construeret, & ipse cum cæteris eidem operi instaret, sudescque cum multa vi, vtpotè silicium densitate & duritia obstante, infingerentur, vir Domini ad momentum super vnā earum manu superposita sustineri voluit. Vnus autem famulorum, toto nisu idem stipiti iam liberauerat: cuius impetum suslinere non valens, manui illius illisit, digitosque cōstregit. Taliq̄que læsura suscepta, domum sub celeritate redijt: in crastinum verò, ei operi curam nobis impendere atque instare præcepit. Cuius dicto parentes, conscensa naui, ad nauigauimus, eandem fixuri sudesc. Sed paululum a terra secretis, mox violentia venti nimbosumque procella obuiam sese tulit, vadoque nauim sui impetūs violentia contorsit, intimoque gurgiti demersit: omnesque, qui in eadem aduecti fueramus nauim, illic profunditas miserabiliter obsorbuit pelagi. Sed pius sacerdos, nostri periculum naufragij audiēs, agrè rulit, suspirijs ingemuit, lachrymis oculos oraque rigauit, Deūque his vocibus exorauit: Tu Domine Iesu Christe, cui calcanti mare sicca dorsa præbuit, æstumque suum tuo verbo coercuit: nimbus etiam fremens, tumorem deposuit, atque spiritūs violentia, tui imperio oris cessit: quæso, succurrere famulis tuis naufragia patientibus, saluenturque tua potentia, quos iam iamque obsorbuere procellosa discrimina. Mihi quoque, qui hæc scripsi, in eodem naufragio tale quid accidit: Cum eiusdem periculi particeps, sub aquarum mole pressus huc illucque violentia voluerer, pars tunicæ meæ palo cuidam inhæsit, libertatemque exeundi bis terque conanti denegauit. Subitoque ad memetipsum conuersus, dixi: Succurra mihi, quæso, per intercessionem patris mei virtus tua, cuius manus formauit mare & aridam. Hisque dictis, ab impactione illa sum solutus, & cum omnibus discipulis meis à profunditate pelagi liberatus, atque luci redditus. Sacerdos Domini interea grauius accepti vulneris doloribus cruciabatur, ita vt nec somni quiddam, dolore instante, percipere permitteretur, tribusque mensibus è digitis eius tabo fluente, acerrimo cruciatu vexaretur: nec tamen dolor, quanquam acerrimus, eius impediēbat intentionem, sed magis magisque in laudibus Domini atque psalmodum occupatione sese detinebat, illum poenitentia psalmū crebris iterationibus lachrymosisque rugitibus humiliter canendo: Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Vna autem noctium, dum tribulationis magnitudine pressus, in soporem membra dedisset: quidam cælicus nuncijs adstrisse visus est, & talia protulisse: In tribulatione inuocasti me, & liberaui, & exaudiui te. Et simul hæc dicendo, ostendit illi prægrandem aulam, nouitate atque pulchritudine præstantē, & ait: Multis equidē mansionibus pollet domus patris mei, è quibus omnibus ista delecta est tuæ habitationi,

Pelagi, pro-
fluminis.

March. 14.
March. 8.

Ruesus Au-
thor prodit
ætatē, qua
hæc scripsit.

Nota mira-
culum.

Habes hic
argumentū
eximie vir-
tutis.
Psal. 50.

Visio sancti
viri.

Iohan. 14.

vt

vt cedat tibi perpetua hereditate. Excessum verò eius, in hæc verba prædixit: Post an- in vertentis circuli, solvam tribulationis tuæ vinculum, & eripiam te, & magnifica- bis me. Hoc vir Dei oraculo percepto, alta mentis indagatōne considerabat visio- nis magnitudinem, vimque dictorum. Sed & tempus & horam sollicitè corde nota- bat, quo sibi hæc delata susceperat. Visionem autem eandem quibusdam discipulo- rum suorum tunc temporis enarrare curauit. Sui autem non immemor, quo propin- quiore sui cognouit resolutionem, eo seruituti diuinæ reddidit promptiorem. In- stabatque in orationibus attentius, in vigilijs enixius, in elemosynis profusus per spatium prænunciati sibi anni totius.

Tempus sui
exitus ei re-
uelatur.

Igitur cum sciret imminere tempus, quo anima eius erga stulo corporis absoluenda foret, discurrens per memoriam sanctorum, & loca orationum, per eorum inter- cessionē Domino commendabat suam resolutionem. Nam veniens ante sepulcrum beati Lamberti in basilicam, quam ipse condiderat, & pia ossa inibi terræ mandau- rat, orationi diutissime incubuit, solitoque fonte lachrymarum genas rigauit, oculis lachrymis perfusus, aramque deosculans, fratribus circumstantibus semet humiliter commendauit. Progrediensque inde, basilicam, quam ipse sub honore beati Petri principis Apostolorum Domino dicauerat, oraturus adijt. Inde etiam ante altare, quod in honore beati Albini in eadem basilica Domino consecrauerat, diutius cur- uatis genibus orationem profudit: Moxque ab oratione surgens, dixit: In memoria æterna erit iustus &c. Conuersusque ad parietem, & protensus per eum brachijs, lo- cum sepulcri sui permenus, ait: Hic defossa humo locus meæ sepulturæ paratur.

Cap. 12.
En quibus
studijs vir
tantus ad
mortem se
preparata.

psal. ut.

Eligit sibi
locum se-
pulturæ.

Nam istud corpus miserrimum istuc collocari disposui, precorque vt meæ migrationi vestris precibus adminiculemini. Instat enim tempus, quo hæc torpentia membra spiritus relinquat, iudicij suo præsentandus occurrat. Non multum igitur tem- poris interfluxit, iuxta quod vir Dei super sepulturæ suæ celebratione ore præfago acturandum fore disposuerat, nos fidelissimi ac deuotissimi eius famuli flebiliter ex- cuti sumus: quoniam triginta dierum spatio euoluto, spiritu eius in astra feliciter ab Angelis eucto, sacrum corpus eius ad eundem tumulandum adueximus locum. Per idem verò tempus, licet vocationis suæ haud nescius, rogatu tamen quorundam illustrium virorum Brachbantum perrexit, basilicam nouo opere constructam Do- mino dedicaturus. Cumque quod rogabatur, vtpotè nomen laudemque Domini pro- pagaturus, letabundus aduenisset, & domum illam sicuti petebatur, sanctificaturus esset, discipulorum quidam officio præpositus, eius voluntatem atque possibilitatem requirere studuit, dicēdo: Vis ne pater, longè protrahi officij moras, an ne succingi? At ille, cuius cor perfectionem semper desideraret: Nil, inquit, remaneat imperfectionis: quin prout vales, & morosè, & cum integritate cuncta compleantur. Cœpro

Dedicat eō-
etiam ad-
modum re-
uerentia.

Iohan. 14.

Leui. 26.
1. Cor. 3. 6.

Esa. 40.
Luc. 3.
Matt. 3.

Saluberr-
ime eius ad-
monitiōes.

ergo officio insistens, adiunctis presbyteris & diaconibus, necnon omni Ecclesiæ gra- du, cum magno illud honore & reuerētia, sicuti & reuera idem officium postulabat, ad finem vsque perduxit, domumque illam tam in hostiarum oblatione, quam & sacerdotali benedictione, necnon in cæsi super aram thurificatione acceptabilem Do- mino prorsus reddidit. Sciens autem illud potissimum charum esse Domino tem- plum, quod non latomorum diligentia compactum, nec cementariorum arte litum, sed virtutum exercitijs est conspicuum, de quo ipse dixit: Qui diligit me, diligitur à patre meo: & pater meus diligit eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. & de quo per Prophetam dicitur: Inhabitabo in eis, & inambulabo: & de quo Apostolus: Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. & iterum: Corpō- ra vestra templum sunt spiritus sancti: & multa his similia admonendo, sermonemque exhortationis ab hora tertia vsque in horam sextam protrahendo, satagebat verbo suæ prædicationis parare in cordibus credentium Domino templum decoris, di- cens cum Iohanne: Parate viam Domino, rectas facite semitas eius. Itemque: Po- nitentiam agite: appropinquabit enim regnum cælorum. Admonebat etiam vnumquemque attendere vicinitatem mortis, & mortalium cursum labilem, & con- silium salubre suggererat, dicendo: Quisquis vestrum, o charissimi filij, criminis cuius- cunque se sentit perpetratiōe maculatum, atque fouea maioris peccati absorptum, cito salubre medicamentū suo superponat vulneri, dum iudex manum misericordiæ porrigit poenitenti. En patet, dum a diuinitur, ianna misericordiæ, quæ post mortē ob- struetur, sola patentē, quæ contemptores præceptorūque Dominicorū desertores pu- niēdos suscipiat, porta gehēne. Alta quisque cōsideratione, quid fuerit, quid sit, quid ve

Salubriter
sibi timer
vir sanctus.

Matt. 25.
Luc. 16.
Matt. 25.

Cap. 13.

Apoc. 6.

Matt. 25.

Ibidem.

Cap. 16.

Habes ex-
plum ante
cibum ora-
di, et scias que
benedicendi.

Sanctus Epi-
scopus fe-
bre corri-
pitur.

1. Cor. 12.

post modicum futurus sit, perpendat, & in quo se à præceptis Domini exorbitasse perspexerit, digna poenitentiae opera faciendo, diuinitatem sibi conciliet. Nam & mihi non mediocri insistit angor, reminiscenti, ministerij mihi iniuncti quanta debeat esse perfectio: & e contra, quam sit contemptibilis vitae meae inofficiosa correctio. Ecce iudicis mei iam iamque considero à nuptijs reditum, cum tamen mihi desint lampades, repletæ bonorum operum perfectione, charitatisque luce irradiatæ, quibus eius terribili atque splendens dignè valeam occurrere aduentui. En rationem positurus de talentis, redit: mihi que timeo dici, quod seruus negligens audiuit: Redderationem villicationis tuæ. Itemque: Serue male & piger, oportuit te pecuniam meam committere nummularijs, vel ad mensam, & ego veniens recepissem utique, quod meum est, cum usuris. Gregis mei te posui pastorem, exercitusque Ecclesiastici ducem: Lactis eorum vbertate famem, lanarumque tegmine frigoris propellere consueuisti algorem. Præsentes ergo necesse est eorum saluationem, quorum te præposui præfulem.

Perpendite, quæso, quod mihi responsum, quæ ve restet excusatio coram iudice tanto, cuius aduentum comitabuntur angelorum archangelorumque agmina, sanctorum spirituum præclaræ phalanges. In cuius aduentu cælum ut liber plicabitur: terra ignis ardore concremabitur, iniustisque pereuntibus, iustorum chorus misericorditer ac sublimiter se à Domino coronatum gratulabitur. Nempe si qui ex vobis fuerint inuenti digni cœtui illi cœlesti connumerari, hos iudici meo præsentaturus, dicam: En Domine, isti sunt, qui me in vi verbi personante, in procinctu fidei contra aduersarias virtutes tui nominis amore se armauerunt, atque triumphantes tibi victoriosissimo Domino, per quæ vincere quiuere, coronas suæ reportat victoria. Tunc qui illi fuerint, læti suos offerent Christo venienti manipulos, mecumque illa gratulatoria honorabuntur sententia, quæ dicitur: Eugè serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Et item: Venite benedicti patris mei, percipite regnū, quod vobis paratū est ab origine mundi. In quod regnum ille vos inducat, qui pro vobis sanguinem suum fudit, & ut vos ad cælum leuaret, terrena petiuit. Cuius vos hodiè misericordiae commendo, ut quia hactenus illo opem ferente, vos, prout potui, rexi, ab eo deinceps regamini, & feliciter coronandi, in paradisi amenitates inducamini. His & talibus adhortationibus, cœlestis curiæ acerrimus atque facundus orator, concionis suæ populos adhortatus est, intentosque ad audienda calica iura reddidit, atque benedictionibus confirmauit: explicitoque officio, ad prandendum, se cum socijs suis & discipulis vertit.

Ingressus conuiuij domum, oratione super mensam fusa, epulas benedixit, eulogiasque omnibus dedit. Ipse autem ad prandendum, quasi pransurus, discubuit: sed cibo carnali non indulgit. Cum verò pranderetur, oculis creberrimè ad astra subreptis, superiorum inferiorumque creatorem tam animi intentione, quam verborum prosecutione, assidue benedicere studuit. Interea die ad vesperam vergente, occasuque Phœbeæ lampadis tenebras vocante, vir Domini à mensa surrexit, iterque carperre delegit. Cum ecce vnus anachoritarum, duodecim iam habens in eodem habitu annos, suggerendum ei arbitratus est, ut paululum adhuc mero indulgeret. Sed ipse his illius precibus renitens, respondit: In regno Dei te videre merear. Scito verò certissimè, nequaquam hodiè me amplius hinc potui indulgurū. His dictis, nauim ascendit, ab eodemque loco secundo milliario secedit. Exeunte autē illo de nauis, protinus omne corpus eius frigore corripitur, & sitis ardore validè adurit, & quieturo lectulus, loco delecto, aptatur. Sed dum altus sopor fessos illius irrigat artus, inter eius pueros repente inexorabilis se discordia ingerit, ita ut ensibus distractis, alterutram quisque mortem peteret: & qui citius posset, comparis sui animam ereptam superis, dimittere gauderet inferis. Sed hisce perturbationibus, viro Domini sopore soluto, protinus faceffit omne litigium. Indeque equo conscenso, & vsus clientum sustentatione, tandem domui propriæ inducitur, noctis transacta non minima parte. Quò perueniens, consuetis orationum ferculis, lachrymarumque poculis reficitur, sanctique altaris cornua deosculatur, & nimia pressus grauedine, lectulo superimponitur. Sicque à prima feriâ vsque ad sextam eius febre augmenta capiente, expers somni, solummodo semet solabatur decantatione psalterij. Sed cum infusus corpori dolor nullo sine coerceretur, sacerdos Domini, secundum Apostolum, quo amplius infirmabatur, eo fortior reddebatur: & quo citius se videbat lucem mor-

mortalium relicturum, eo indefessus à Domino poscebat auxilium, ut scilicet citius ærumnis præsentis vitæ exemptus, interesse mereretur angelicis ciuibus.

Quadam autem nocte, cum eum flagellorum ardor amplius adureret, subito inimica humano generi fraus diaboli affuit, minasque & figuras sibi competentes præterendit, & pueris dormientibus, vocibus belluinis frequenter inerepuit. Sed athleta Domini huic non parmam tererem obiecit, nec contum vibrauit, spiculumve contorsit: sed psalmi vnus decantatione versutiam eius perculit. Cantabat enim: Qui habitat in adiutorijs altissimi, &c. Tunc puerorum quendam aduocans, noctis horam requisit, & quæ media nox esset, audiuit, atque adiecit: O vtinam tanta mora noctis iam subduceretur, & lux diurna nostris ablata conspectibus, reuereretur. His etiam adiecit: Nè dubitemus hac in domo satanæ adesse præsentiam, qui humani exitus audis, diuini operis semper se insidiatorem ac persecutorem assiduis probat incurfibus. Cui puer: O, inquit, pastorum optime, quorsum ista prosequeris, cum certum sit, eum tuæ virtuti obuiare non posse, nosque omnes tu præsentia ab eius incurfibus ereptos & saluatos, eorum tartareis vocibus euulantes, coram te adductos, tuamque præsentiam ferre non valentes, pro tuis sanctis meritis ex diu obsessis corporibus abstractos, & caligini æternæ damnatos. Et licet sua subtilissima ac sagacissima calliditate vsus, aliquid tuæ Deo amabili innocentiae impugnationis ingerere conatus fuerit, tamen fidente in illum, qui dixit: Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam: nihil prorsus sui iuris inuenit. Cui venerandus pontifex: Hæc, inquit, optime locutus es: quoniam quæ corde dubitasti, sermonis officio profecutus es. Cæterum iam nunc vade, aqua, quæ sacerdotali consecratione sale admixto benedicta, & ad effugandam inimici nequitiam orationis virtute imprægnata est, liquorque olim itidem Apostolica auctoritate benedictus, huc deferatur: quorum aspergine atque litura mox ita effugabuntur hinc inimici virulenta phantasmata, ut amplius non sua audeat inferre machinamenta. Quo facto, ipse consueto orationum operi constanter insistebat, sacrumque officium, septeno numero dicatum, antequam lux diurna fieret, Domino persoluebat.

Iamque se aurora diei sexta feria, paululum decrefcentibus furæ noctis tenebris, roseo representabat splendore, cum nos torū ipsius circum ambientes, vnaque nobiscū egregius filius eius Florbertus, præstolabatur gloriosam ipsius migrationem. Conuersus autem sacer pontifex, circumstantibus ita proloqui cœpit: Mi prædilecti atque amantissimi filij, apud Christum iam nunc pro meis interuenite fragilitatibus. Iam enim terminus irreuocabilis vitæ meæ adest, quo iubeor luteum hoc habitaculum relinquere, & rationem ante iudicem actuum meorum positurus apparere. Et quia tanto impari me examini, obsistente meorum mole peccaminum, persentio, ut potè cui exeunti vitorum acies phalangesque tristes occurrent: precor, precum vestrarum clypeos opponite, & ut piam Christi maiestatem propitiâ habere merear, deposcite. Hæc beato viro, iuxta quod scriptum est, iustus in principio sermonis accusator est sui, proloquente, persentis pallidæ mortis proximam iam esse præsentiam, manibus ad cælum eleuatis, & veste rugata oculis à lachrymarum fonte siccat, dixit: Oppandite ori velamen, quia depositum animæ, quod nunc vsque fragili vase retentum est, oportet tandem resolui, atque ab eo liberum egredi. Canebatque symboli verba, quo continentur fidei sacramenta, dicendo: Credo in Deum patrem omnipotentem &c. Itemque orationis Dominicæ verba serendo, Pater noster, qui es in cælis. Inter quæ verba spiritu efflauit, angelicisque admixtus coetibus, & euectus manibus, cælum penetravit, sanctorum iungendus agminibus. Eius autem migratio intulit superno conuentui gaudium: eis autem, qui eius consortio eatenus frui fuerant, grauem & penè interminabilem luctum: Eratque videre pauperum fletibus ora rigata, & pastoris se conquerentiū destitutos opima præsentia: monachorū quoque greges, ieiunijs pallida ora gerentes, incultoque habitu despectū mundū protestantes, ad viri Dei inferiarū exequias deducendas concurrere, quamque piè & sanctè pontificis sui vita decurrerit, sedulū officium eorū altaque deuotio testabatur. Sanè eo spiritum reddente, euangelium Christi perlegitur: & eo perlecto, quæ mortuis, piæ officia sepulturæ præstantur. Etenim corpus eius ablutum lymphis, atque circumdatum pelis, oculo superponunt, atque elatum è loco eius obitus, qui vocatur Fura, Leodiū trāsferitur. Quæ loca à se differunt millibus triginta. Sanè per omne corpus reuersionis, piæ oues funebria exuiasque sui audietes deferri pastoris, ex omnibus villis & locis confluentes,

Omnibus mirè doler obitus eius

fluentes, vltimum vale dicturi, adueniunt. Omnis aetas, vterque sexus, curvus arator, pannosusque bubulcus dolorem lachrymis confessi, accedentes atque eminens salutantes, pugnis etiam pectora verberantes, proclamabant: Heu heu, quid nobis iam nunc restat salutis? En destituimur periclitantes benignissimo periculorum nostrorum propulsatore, qui doloribus nostris consolator aderat, inopiaeque miserator, orphanorum altor, defensor viduarum, doctrinaeque caelestis eximius doctor. Huius praesentia fugabatur diaboli saevitia, seculi calcabatur pompa, & in vno isto omnia nobis erant doctrinae atque operis sancta emolumenta. Hisce vocibus plandibusque similes iungebantur querimoniae, quousque superscripto emenso spatio, in locum destinatum sancti ossa aduexere praesulis.

Cap. 17. Vide antiqua Christi anorum de uotionem.

Cum autem prope eundem locum aduentarent, plebis multitudo gradusque omnis Ecclesiasticus, cum reuerendo habitu obuiam sanctis processere exequijs, ferentes Crucis vexilla, sanctorumque patrocinia, necnon candelabra lumine radiantia, sed & aromata in thymiamaterijs redolentia, psallentes, quae moris est talibus officijs decantari, carmina. Dum autem feretro viri Dei se iunxerunt, dolor intolerabilis canticum cunctis interdixit, & luctum indixit, ita ut a fletu nemo posset temperare: sed conquerebantur de sui pastoris, dolore magistro dictante, intempestiua subtractione. O bone, inquit, pastor, nunc te consolatore miseriam agnoscamus nostram: dum in viri Dei perfectionem animique robur euaseras, etiam tui fraudamur praesentia. Te doctore, insipientiae locus non erat: te medicante, morbo cuiquam nostri sedibus animi adspirare fas non erat. En quid nobis restat, nisi lachrymae nostrae solimodò testes degenerositatis animi, quae praualente, caruimus tanto pastore miserim? En tibi pro meritis iam redduntur caelici honores: nos autem grex tuus orbatipatre, profituimur cunctis diripientibus velut inutiles oves. Sed petimus, ut tua intercessio pia nos iuuet Christo adhærens, quae nos cunctis bonis imbuit, terra consistens. His & similibus dolori satisfaciens, sanctissima membra in B. Petri basilicam intrulere, quae ipse beatus vir sua construxit munificentia: ibique facibus accensis, per uigilem noctem ducentes, Davidicisque canticis operam dantes, usquequod sol iubarere suo poli terraeque faciem perfunderet, perseverauerunt psallentes. Post haec autem induunt eum, prout erat solitus indui, diuino altari assistens, subucula scilicet, atque

Codex MS sic habet: nec & solatrices miseriam agnoscamus nostri.

Decor vultus iam de functi.

linea planeta. Tanta autem vultui eius inerat pulchritudinis gratia, ut potior videretur atque venustior mortuus, quam olim fuerat viuus. Quae cum fierent, discipuli que eius vultum sibi dudum optabilem atque amantissimum oculis perlustrarent, internum amorem animi non ferentes, lachrymis restabantur, amicamque dolori luctum assumentes, haec permixta singultibus verba reddebant: O columna & tutamen, decusque Ecclesiae, sed & animarum nostrarum custos egregie, tuam exoptatam atque subtractam sitimus praesentiam: & quia in praesenti nostris profectibus inimicam tui sustinemus absentiam, neque datur nobis suauissimam ac mellifluam tuam audire eloquentiam, questus nostros lachrymis restat solari vberim, atque pietatem tuam submissis obsecrare precibus, ut qui haecenus te, prauitatis nostrae exigente miseria, contempsimus docentem, te apud Christum intercedente, mereamur videre faciem nostri iudicis propitiam atque misericordem. Omnes etiam adstantes, genibus curuatis, ceruicibusque submissis, plantis eius grata oscula libant, & quia doctrinae eius segnes executores fuerint, proclamant, ob idque sibi indulgentiam dari suppliciter postulant. Deinde officia, prout res postulat, super eum peragunt, canticumque aptam depromunt, odoramentisque & lampadibus cum omni honestate, ut res funebria postulat, praecurrentibus, loculo quo ipse praedixerat, humanus inducitur. Ut autem diuinitas cunctis palam ostenderet, semper apud se viuere, quem ab oculis hominum occulerat, terra sub arido caespite lucum sepulcri eius tali dignata est miraculo venustare. Virga namque super sepulcrum eius incisa est: quia ita res exigebat, contractior tamen, quam utilitas poposcerat: sed postea inuenta est duorum palmorum longitudine supercreuisse. Quae nos ob ampliandam Christi gloriam & sancti viri perpetuam memoriam, ab eodem loco leuata, parieti inseruimus conseruandam.

Luctus discipulorum eius.

En rursus antiqui sepeliendi ritum.

Post haec autem coeperunt sancti viri reliquiae virtutibus florere, locusque eius sepulturae crebris miraculis enitere. Nam creberrime quidam inter diurnum nocturnumque officium inibi peragentes, crebro se confessi sunt voces exaudisse de tumulo. Quas, uti humanae imbecillitati moris est, audientes, timore nimio perterriti, fugam sese credidere, timorisque magnitudinem mutatione loci declinauerunt. Quod nos audientes, innu-

Insigne miraculum.

Cap. 18. Miracula ad sepulcrum eius.

innumeras Christo Domino persoluimus grates, qui tali modo voluit commendare preciosam mortem praesulis sui, videntes quod eum alta beatitudine donauerat, quem tanta praerogatiua signorum commendabat.

innumeras Christo Domino persoluimus grates, qui tali modo voluit commendare preciosam mortem praesulis sui, videntes quod eum alta beatitudine donauerat, quem tanta praerogatiua signorum commendabat.

Anno autem decimosexto felicissimi eius excessus, ut vox Saluatoris vera probaretur, dicentis, Nihil opertum, quod non reueletur: & occultum, quod non sciatur: pastor pastorum vicarium suum, quanti apud se esset meriti, voluit ostendere, quatenus lux virtutum eius coram hominibus fulgeret, & populi perfruente suauitate signorum, glorificarent Deum, patratores tantorum operum: & quia membrum parsque magna erit ciuitatis supernae, noluit eum Dominus delitescere, sed cunctis eius ciuibus in exemplum proferre. Nam Carlomanno Rege, tertio iam anno regni Francorum sceptrum regente, aditui basilicae, qua sancti viri membra tegebantur, detexere sibi mandatam fuisse caelitum, uti corporis beati viri busta inde leuarentur: nec soli illi talia sibi referere mandata diuinitus, sed & alia complures personae spectabiles, & nobilitate humi praestantes. Quisque ad alterutrum ea, quae virum viderant, conferentes, quaesiti ne opus esset dicebant, quod sibi in talibus consilium, quid foret agendum. Et diu, quaquaersum sententiam potuerunt, trutinantes, ad id tandem consilij ventum est, ut diuinitas super his consuleretur, & super hac re eius voluntas atque sententia praestolaretur. Igitur ad amica sibi subsidia se vertentes, orationi atque ieiunio sese triduo mancipauerunt, utque voluntatem super hoc negotio Domini nosse possent, ab eo totis visibus poposcere. Ac tertio tandem ieiunij die instante, duos libros super altare deposuere: quorum vnus sacratissimi Evangelij relinebat textum, alter vero benedictiones atque consecrationes, quibus Missarum peragunt sacramentum, scilicet ut a diuinis libris addiscerent, quae sibi de his agenda forent. Reseratam euangelium, hanc primam legenti sententiam obtulit: Ne timeas Maria: inuenisti gratiam apud Dominum. Liber etiam sacramentorum in sua apertione hoc primum videnti obiecit: Dirige viam famuli tui. Quibus peractis, noctem superuenientem vigiliarum celebratione, hymnorumque decantatione redolentem. Adueniente autem die, sacerdotes quique, sibi iunctis aliorum Ecclesiasticorum graduum turmis, itemque populi ac procerum palatij agminibus, primo mane Dominica illucescente, basilicam beati Petri adeunt, ubi sanctissimi viri membra silicea continebat vna, ferentes in manibus vexilla Crucis & candelabra, sed & diuersa odoramentorum genera. Quo peruenientes, operculum a sarcophago sustulere: at tamen grauitate pauorem cum reuerentia indicente, non audebant plenius locum sepulturae eius oculis visitare. Putabant namque, more mortaliu, illud sacratissimum corpus a soliditatis compage sciunctum, & pulueri redditum. Ne tamen, quia tantum opus coeperant, si relinquerent, imperfectionis argui possent, grauitate magistra, leniter quoque accesserunt, & introspicentes, gloriosum eius corpus nulla detrimenta passum, illesum a dissolutione atque putredine repererunt, & pro tabo atque putredine, quae mos est mortalium corpora defuncta contrahere, aromatum more illud senserunt odorifico odore feruere. Caput autem illius perlustrantes oculis, vident vultum eius (quod dictu quoque mirabile est) sudore perfusum, & velut noctis opacae roscaulis perfusum guttulis. Coronam vero capillorum alienam prorsus ab omni laesione, caesariemque auctam & prolixitate & pulchritudine. Neque enim candore senili albebat, sed colore & visione sui, iuuenis caput repromittebat. Quod videntes omnes, qui aderant, gaudio inestimabili corde concepto etiam vocibus clamabant: O mundi fabricae inestimabilis conditor, o fili Dei, generis humani in initio mundi, patris socia virtute factor, eiusdemque, in fine redemptor, qui siam tibi similis in misericordia, qui non solum animas seruorum tuorum in paradisi sedibus collocans, aeternam eis felicitatem attribuis, sed etiam corpora eorum, naturam quodam modo vim afferens, illibata custodis? Ecce enim ad augmentandam tui nominis magnificentiam, non modò corporis integritas, vultusque venustas, sed & indumentorum eius conseruata est pulchritudo, & quodammodo antiqua nouitas.

Cap. 19. Marth. 10.

Per busta sacra eius ossa intelliguntur.

Frequens apud veteres, ieiunij & precibus inquirere Dei voluntatem.

Luc. 1.

Ecclesiasticorum graduum, id est, ordinum.

Post multos annos S. Huberti corpus integrum conseruitur.

Vide rem miram.

Indumenta eius apparent incorrupta.

Cap. 20.

Eodem vero die huius rei fama circunquaque decurrit, & per cunctorum ora volitans, ad palatium usque peruenit. Venit enim & illuc nuncius, referens beati viri corpus in conditorio, quo olim exanime est conditum, nunc oculis visentium se offerri, ab omni prorsus corruptela alienum, vestesque, illius tanquam miraculi participes, nequaquam reperiri aliqua deformitate degeneres. Quod postquam, fama vulgante, per cunctorum aures disseminatum est, certatim tam proximi, quam & longinqui quique viri studuerunt illuc aduentare, & miraculum, quod Christus in serui

sui

sui corpore monstrauerat, intueri. Vt autem in tanto miraculo Domini potentia potissimum magnificaretur, & virtus nota redderetur, pars permaxima princeps clarissimus atque orthodoxus extitit Carlomannus. Qui talibus auditis, regali folio exiliuit vnà cum vxore & primoribus palatij sui, & ad viri Dei corpus peruidendum accessit: Et admirans potentiam Domini, virtutem eius magnificauit, misericordiam collaudauit, & quia in diebus suis talia ostendere dignatus sit, gloriosum nomen eius benedixit: nimioque gaudio permotus, inter pias laudes & gratiarum actiones gaudio eliciente lachrymas fudit. Sed & aduenientium iridem quisque fecit: gaudebantque osculari manus & pedes beatissimi viri, quem Dominus honorare dignatus est tanti prerogatiua miraculi. Rex interea memorabilis Carlomannus vnà cum optimatibus suis proceribusque sui palatij, sanctissimi viri membra, suauissimis & (vt ita dixerim) inenarrabilibus odoribus redolentia, sustulit ex vase sepulcri, & loculo imposuit, & cum magna lætitia atque honore, necnon hymnorū decantatione, sed & candelabrōrum lumine, aromatūque suauissimo odore detulit ante sacrum altare, ibidemque maxima munera deuouit atque attribuit, vasa scilicet argentea, & pallia peregrino opere elaborata, necnon fundos fundorumque redditis, itemque seruos prediorumque dederat incolas. Quæ singula testamento mandauit, & ecclesiæ, in quam sanctum corpus intulit, in perpetuam hæreditatem delegauit, sanctique viri ossa nobiliter ibi collocauit. Per cuius intercessionem, piamque interuentionem tuam, Domine, supplices exposcimus pietatem, vt qui nostris grauamur excessibus, tua gratissima opitulatione à reproborum numero secerni, iustissimaque damnatione liberari, atque in electorum consortio mereamur connumerari: cui est honor & imperium, potestas summa, pietas immensa, bonitas inexhausta: quem decet laus & gloria per cuncta seculorum secula, Amen.

Nota pri-
scorū prin-
cipum &
Christiano-
rum religi-
onem.

En quæ mu-
nera offert
princeps
Carloman-
nus S. Hu-
berto.

Cap. 21.

Hæc de vita & mirabilibus beati Huberti antistitis almi, & de his, quæ circa corpus eius ob ipsius reuerentiam & Domini immensam gloriam predicandam, priscis temporibus celebrata sunt, quanquam infacundo, fideli tamen, stylo exarata, ad nos scripta commearunt. Abhinc autem quomodò qualiterve, monente, immò compellente Christi honore & amore, crescente etiam atque flagrante erga diuinum cultum pijsimamque sanctorum Dei venerationem fidelium deuotione, sub pijsimo Dei que amantissimo Ludouico Imperatore, in transferendo memorati & sæpè memorandi sanctissimi viri corpore sit actum, breuiter fideliterque constat esse subnexam. Anno siquidem octingentesimo vndecimo felicissimæ incarnationis Domini nostri Iesu Christi, exempto rebus humanis famosissimo Imperatore Carolo, victoriosissimo pijsimo Augusto, qui regni Francorum spatia longè lateque dilatauit, & Christi gloriam in suis finibus ampliauit, insuper & multarum gentium cæcitate quanta potuit virtute perculit, ereptasque profundis tenebris, lucis claritate conspicuas reddidit: Ludouicus gloriosus filius eius, sceptrā imperialia sibi debita atque ab eo tradita, post eum feliciter suscepit. Decebat quippè Christum, talem ac tantum imperio suo præsistere principem, in quo non modò auiti specimen eluceret imperij, sed & qui mentis nobilitate insignis, prudentia singularis, moribusque innocuus, cunctis sibi subiectis fieret tot virtutum excellentia imitabilis.

Carolus Ma-
gnus regnū
Francorum
plurimum
auxit.

Cap. 22.

Prima ini-
tia imperij
Ludouici
Pij valde
præclara.

Hic ergo imperij sui primordia talibus tantisque dedicare instituit auspicijs, vt incorrecta corrigerentur, bona collapsa erigerentur, & quisque ordo in regno sibi tradito non passim leuitate iactatus à propria regula exorbitaret: sed laicus ordo iustitiæ deseruiret, atque armis pacem sanctæ Ecclesiæ defenderet: monasticus ordo quietem diligeret, orationi vacaret, & qui se à seculi fastibus secreuisset, eisdem iterum nec voluntate, nec necessitate semet subderet: Episcopalis autem ordo, vt his omnibus superintenderet: scilicet, vt si qui ab his aut voluntate, aut necessitate deuierent, eorum solerti iudicio prudentique consilio ad lineam rectitudinis correcti redirent. In quibus, vt reuera decet, cum multi imitatione dignissima talibus eius monitis præberent obtemperantiam, pars horum non minima extitit Vualcandus venerandus Episcopus. Is enim partim diuinitatis instinctu, & mercedis intuitu: partim verò huius sacratissimi principis talibus monitionibus incitatus, studebat magnoperè plebem sibi à Domino traditam, bonorum operum exercitijs nobilitare, & de bonis ad meliora semper euehere, ac si quid in episcopio suo resedisset emendatione dignum, totis nisibus in meliorem statum recuperare. Vndè inter cetera, quæ emendationem postulabant, obtulit se eius munificentia cella quædam, antiquo nomine vocata

Vualcandi
Episcopi
Leodiensis
encomion.

*Anda-

* Andagium, quæ olim quidem inhabitatoribus penè fuerat annullata. Hæc ergo se materiam quandam obtulit eius munificentia, in qua liberalitatis suæ laxatis habebat, quam vacuus tenacitate esset, non inanibus verbis, sed executione operis ostendit. Nanque hanc penè à fundamentis restauratam, in melioremque statum denuò renouatam, posthabita auaritia, nobiliter eius statum composuit, edificijs honestis nobilitauit, & exemptis prædijs, quæ olim religio sanctorū virorum largitate possedit, alia de episcopio suo superaddidit, incolasque loci illius, monachos esse voluit. Qui nè nullius rei inopes, indigentia manus darèt, atque à proposito sancto desicerèt, vt dictum est, præuidit & nobiliter ordinauit. Egit nanque, vt quæ vitæ forent necessaria, nulla decissent: procurauitque vt quia vñbus eorum necessaria subministrabat, ipsi quoque quæ diuinæ forent grata voluntati, peragerent, & quantum sibi posse diuinitas conferret, nequaquam ab ea declinarent. Adductis nanque regularis vitæ optimis præceptoribus, monasticæ ordinem vitæ eos edocuit, & bonorum operum exercitijs operam dare, tam voce propria, quam & lectione diuina, suauit. Vndè factum est, vt eius studium non inani labore cassaretur: sed super optimam terram iactato verbi semine, citius centuplicato verbi fœnore fructus multiplicaretur.

Andaginū
Andaginū
monasteriū
Vualcandus
Episcopus
constituit.

Cœperunt igitur vndiquaque in eundem locum religiositatis cultores confluere, & maxime nobiles viri ex monasterio sancti Lamberti, qui Apostolicæ vitæ desiderio accensū erant, illuc conuolare, viriliter eius ordinis vitam morum actuumque probitate tenere. Qui postquam detrita sanctæ conuersationis via, quæ olim sibi fuerant aspera, Christo ductore cœperunt fieri leuia, augmenta suæ perfectionis & deuotionis requirentes, adierunt præfatū venerabile antistitem Vualcandū, vt beatissimi Huberti præfatis ossa eis à loco sepulture permitteret transferre, & in cellā suæ habitationis ob sui consolationē, & confessoris Domini ampliorem honorem, transportare. Qui vocis eorum petitionem, vt pius pater, clementer audiuit, indignumque locū, in quo sancta membra iacebant, tanto confessore iudicauit. Sed piam petitionē eorum impleri posse atque debere, non abnuuit: attamen nè incautè ac passim, lenitatis errore dictante, id fecisse videretur, sermè tribus annis eorum petitionem distulit. Sed cum ab ipsis venerandis viris magnoperè, vt id eis concederet, exigeretur, prudenti consilio cuncta peragens, * Adebaldum venerabilem virum metropolitum suum super hac re consuluit. Qui & ipse in tanta re consilium suum, vt decebat summæ humilitatis virum, reputans minimum, ratum duxit, vt vnà Christianissimum atque orthodoxum principem Ludouicum Imperatorem adirent, & quæ eos pulsaret fratrum petitione, pariter edissererent. Qui & ipse gloriosus atque inuictus Augustus, considerans rem pergrandem, atque paucorum vires magnitudine suā transcendentem, ad concilium venerabile Episcoporum, quod tunc temporis apud Aquas congregatū erat, statuit conferendū, & quid eis esset gerendum, à sententia sancti conuentus magnoperè flagrandum. Idem autem venerabilis, ac prorsus Deo amabilis conuentus, consideratis vndiq; partibus, scilicet qui & quare peterēt, sed & reuerentia Domini confessoris, sanxerunt tot religiosorum virorum voto, sancti viri ossa * omitti, & in monasterio supradicto, vbi religiosius honorarentur, collocari. Quorum sententia sæpè dictus pontifex obedientiam præbuit, consilio assensit, & petentibus iamdictis viris venerandis, sanctissimi viri Huberti corpus attribuit. Nam anno ordinationis ipsius decimosexto, qui est incarnationis Dominicæ octingentesimus vicesimus quintus, XI. Calendas Octobris, ad beatissimi confessoris ventum est vnam, atque à sacerdotibus cum maxima reuerentia à loco sepulture eius effossa, indè cum religiosi populi gradusque Ecclesiastici frequentia, in beati Lamberti ecclesiam, sancti ossa sunt viri trāsuecta. Vbi triduo orationibus & vigilijs profecuta, vndecimo Calendas Octobris ad memoratum monasterium cum loculo suo sunt perlata, ibidemque Christo annuente, vt tanto confessori competebar, mirificè condita.

Cap. 23.
Monasticā
vitam, dicit
Apostolicā:
quia imita-
tur eam vi-
tam, quam
Hierosoly-
mæ inchoā-
runt Apo-
stoli.

* Hadabal-
dum
* Hildebal-
dum
* Hildibol-
dum

Eccē quam
olim reue-
renter habi-
tae sunt San-
ctorum reli-
quæ etiam
ab Impera-
toribus, &c.
Concilium
Aquisgra-
nense,
for. * di-
mitti

Sed quoniam insignia Christi miracula, quibus multifariè sanctos suos glorificat, nullo modo sunt occultanda, sed magis magisque, quantum mortalibus fari datur, ob eius gloriam & laudem propagadam fideliter præconanda: valde indecens indignumque iudicauimus, vt eius magnificentia, quæ nostro seculo circa memorati sancti viri cadaver mirabiliter effulsit, silentio tegamus. Verum, sicut dicti venerabilis antistitis Vualcandi, & quorundam aliorum religiosorum virorum veraci relatu didicimus, prorsus ab illa corruptione, quæ ob præuaricationem primi parentis iustissime humana nature pœnaliter inflicta est, eiusdem beatissimi viri totius corporis com-

Cap. 24.

Ritus post
annos mul-
tos incorru-
ptum S. Hu-
berti corpus
inuenitur.

pago ita aliena immunisque est reperta, quemadmodum tempore Carlomanti Regis legitur inuenta fuisse, & terrae mandata. Quod quantum sub ipsius principis tempore, erga praefati sancti viri corpus, per tot elapsa tempora incorrupte seruatum virtus diuina claruerit, seriem huius libelli paulo superius repetendo perspicaciter legat, ibique quanto honore, quantave illatione & incorruptione protectio diuina illud donauerit, rationabiliter comprehensum fideliterque annotatum, perfacile colligere quibit. Cum igitur nil detrimenti, nilque corruptionis in corporis eiusdem sancti viri prima translatione, quae facta est sub memorato principe, comperit fuisse didicerit, nullo modo, quod in hac secunda, quae facta est à Vualcando praefate sub pijsimo Deoque amabili Ludouico Caesare, saepedicti sancti viri corpus solidum illa sumque, eadem Christi gratia protegente, inuenire quierit, dubitabit. Ac per hoc totius ambiguitatis nubilo exutus, veritatisque perspicuae luce perfusus, nil nisi quod miretur, & vnde diuinæ potentiae multiplices grates dignè persoluat inueniens, Deum proculdubio mirabilem gloriosumque, sicut in ceteris sanctis suis, ita quoque in huius fidelissimi serui sui corpore, tot tantorumque desporum prerogatiuis, legi naturae vim inferentibus, honorato & glorificato, toto annisu praedicandum cernuis vocibus exclamabit. Interfluxit autem spatium temporis à prima usque ad secundam translationem, annorum circiter septuagintaquinque, regnante Domino nostro Iesu Christo, & pollicente suis se usque ad consummationem seculi affuturum fidelibus, eorumque agonibus misericorditer opitulante, triumphosque feliciter atque ineffabiliter remunerante: Qui viuit cum patre in vnitae spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Plal. 67.

Mart. 28.

Cap. 27.
Christus S.
Huberto ap
paret inter
cornua cer
ui.

Haec tenens ex MS. vetusto codice. Sunt autem, qui scribant beatum Hubertum filium fuisse Bertrandi ducis Aquitaniae, & ei adhuc pagano venationi operam danti, inter cerui cornua Christum apparuisse, & vt ad Lambertum Episcopum iret, admonuisse. Ab eo vero humaniter acceptum, infide instructum, atque vnde salutaribus expiatum esse. Inde Romam profectum ad visitanda Apostolorum limina. Interim vero peremptum sanctum Lambertum, atque in eius locum beatum Hubertum subrogatum.

VITA S. VVENEFRIDAE VIRGINIS ET MARTYRIS, PER F. LAVR. SVRIVM COMPRAEHENSIVS conscripta. De huius sanctae virginis vita scripsit Ropertus Abbas Salopien. & nisi fallor, is est author eius vitae, quam nos hic mutato stylo aliquanto breuiorem edimus. Claruit autem Ropertus Abbas anno 1140. ad cuius monasterium, huius virginis ossa translata sunt anno 1138.

Novembris 3
Beunous vi
sanctis.

S. Vvnefrida
da ab eo in
stituitur.

Vvnefrida
staruit vir
go perma
nere.

BEVN OVS vir sanctissimus, multis clarus virtutibus, in Occidentali maioris Britanniae regione enituit. Is contempto paterno folio, pauper aufugit, factusque monachus, breui in perfectum euasit virum. Cumque diuersis in locis monasteria condidisset, fratresque in ijs Christo seruituros congregasset, diuinitus admonitus, aliò profectus est, à Domino ipsi destinatae quaesiturus habitacionem. Tandem ad praedium Teuthi hominis potentissimi peruenit, orauitque illum, vt portionem quandam possessionum suarum Deo & ipsi largiretur, in qua ecclesiam extruere, atque in ea Deo seruire, & pro eius salute quotidie Dominum deprecari posset. Ille vero non difficulter annuit, immò etiam vnicae filiae suae Vvnefridae mores conformandos illi commendauit. Eam vir sanctus quando ad populum concionabatur, ad pedes suos sedere iussit, & sermones suos diligenter auscultare. Vnde factum est, vt in dies seipsa melior effecta, auctaque sapientia, ab omni viri toro prorsus abstinere constitueret. Sed cum id parentibus indicare reformidaret, ad virum Dei accessit, ait sibi deliberatum esse virginem se Christo conferuare incontaminatam: orauit, vt à parentibus id ipse sibi impetraret. Assensit vir sanctus, dicitur accurate ea de re cum parentibus acturum.

Venit

Venit ergo ad parentes puellae, ijqe cognito virginis proposito, fundunt lachrymas, laudant Deum, & libentibus animis assentiuntur. At illa sedens identidem ad pedes viri Dei, ardenti desiderio hauriebat, quae ille dicebat de gloria sponsi caelestis, nec quicquam in suum pectus admittebat terrenum, crebro noctibus in ecclesia vigilabat. Solebat nonnunquam etiam importunè petere à sancto viro, vt sermonem texeret de vita & moribus sponsi immortalis, audiensque de illius excellentia, decore & maiestate, contemptum omnis terrenae iucunditatis concipiebat, & spiritalis laetitiae indeficientem materiam suo in pectore colligebat. Etsi autem aetate adhuc esset tenera, moribus tamen & animo cana erat, prauas cupiditates omnes planè contemnens.

Cum autem quodam Dominico die parentes eius iussent ad ecclesiam, & illa necessarid domi sola remansisset, Cadocus Alani Regis filius iuuenis, in eius aedes aduenit, eamque ad focum solam sedentem inuenit. Illa cernens Regis filium, surgit ocyus, submissè rogat, ecquidnam sibi velit. Tum ille: Scis, inquit, me esse Regis filium, multis opibus & honoribus conspicuum, & qui te quoque magnis possim auerere diuitijs, si mea velis parere voluntati. Sentiens virgo pudica de concubitu illum verba facere, paululum demisso vultu & rubore suffusa, primò quidem pra se fert, grauius se dolere, quòd tam parum cultam ipsam inuenisset, atque ad eum: Cùm tu regio sis ortus stemmate, & Deo volente, regni gubernacula suscepturus, non dubito me diuitem & beatam posse fieri, si tuo coniugio assentiar. Sed quaeso te, parumper sustine aduentum parentis mei. Interim ego ingrediar in cubiculum, moxque ad te reuertar. Dixit hoc, vt posset ab illo se subducere, quem videbat libidinis flamma incensum, pra amore propè amentem fieri. Permisit autem iuuenis, vt in cubiculum se reciperet, putans illam benè comptam ilico redituram. At illa per aliud cubiculi ostium exiens, praepeti cursu ad ecclesiam properabat. Quod ubi sensit iuuenis, magno furoris aestro percitus, districto ense eam celeriter insequitur, tortisque eam luminibus intuens: Olim, inquit, te amavi, mihi que te coniungere volui: & tu nunc ad te venientem fugis & habes contemptum? Notum ergo sit tibi, nisi mihi spontè tuam modò copiam feceris, confestim me ablaturum caput tuum. Respondet illa constanti & infracto animo: Ego verò Regi aeterno, qui iudicaturus est viuos & mortuos, matrimonio iuncta sum, nec vllum alium admittere possum: & nè diu suspensum te teneam, noueris, dum spiritus hos reget artus, neminem me admissuram praeter illum. Fac ergo quicquid erit libitum, & quanta maxima potes, in me feritate incurre. Me enim neque terrores tui, neque blanditiae, nec promissa, nec munera ab illius amore suauissimò poterit separare, cuius castis amplexibus adstricta sum. Cernens in cestro iuuenis se contemni à virgine, libidinis impotentia victus, caput ei praecidit. Simul autem atque corpus virginis humi collapsum est, fons illic mirè perspicuus & ingens erumpit, qui hodieque manare non desinit, multis morbidis permerita sanctae virginis salutem adferens. Caput autem, quòd in monte praecisum esset, facile à monte deuoluebatur in ipsam usque ecclesiam, magnoque terrori fuit cunctis illud adspectantibus. Cùmque omnes dicerent tam immane scelus vlciscendum esse, eiusque authorem detestarentur, parentes virginis internum animi dolorè luctu & eiulatu testabantur.

Interim homicida cruentus tergebat gladium suum ad herbas, & quia filius Regis erat, aiebat se nihil in eo perpetrando facinore Deum timuisse. At vir Dei Beunous, eius superbiam & animi obstinationem non ferens, cum in manibus haberet caput virginis, accessit ad eum, & ait illi: O te scelestum, qui regiae dignitatis puellam crudeliter iugulasti, cur te non poenitet tantum admisisse flagitium, quo ipsam quoque ecclesiam cõtaminasti, & Deum prouocasti? Quando ergo nec ecclesiae pepercisti, nec diei Dominico reuerentiam praestitisti, oro Deum meum, vt reddat tibi in praesentia, quod mereris. His dictis, iuuenis repentè corruit & expirauit, corpusque eius colliscescens disparuit, multis asserentibus, illud in tartarum cum anima descēdisse. Porro vir Dei caput virginis crebro deosculans, à lachrymis abstinere non potuit. Deinde corpori illud apponens, & suo pallio tegens, ad altare accessit Missam celebraturus. Ea finita, redit ad corpus virginis, luculentum sermonem habet ad populum, dicit inter cetera, sanctam virginem votum Deo nuncupasse, sed illud morte impediēte reddere non potuisse: itaque orandum esse Deum, vt eam vitam restituat. Cùmque diu oratum esset, vir beatus surgit à terra, manibus in caelum sublatis, Domine

F 2

Iesu

Parentes li
beter assen
tiunt.

Cadoc' Re
gis filius eā
ad concubi
tum prouo
cat.

Minatur ei
mortem.

illa conte
mnit.

Ab illo in
terficitur.

Fons in lo
co martyrij
eripit, ad
ferens cor
poribus sa
lutem.

Diuina vlti
one repē
perit Cado
cus.

Cant. 2. Iohan. 4.

Pfal. 118.

Rom. 10.

Eccle vir tã
yus etiã cla-
uos marty-
ris colligit.
Iohan. 20.

Item crucis
tius lignu.

Illic igitur martyris exuias requirebamus, tanquam inter spinas rosam legentes. Circumfundebamur Iudæis, cum sacra reliquiæ eueherentur: aderat populus Ecclesiæ cum plausu & lætitia. Dicebant Iudæi: Flores visi sunt in terra, cum viderent martyres. Dicebant Christiani: Tempus incisionis adest. Iam qui metit, mercedem accipit. Alij seminauerunt, & nos metimus martyrum fructus. Iterum audientes Iudæi voces plaudentis Ecclesiæ, dicebant inter se: Vox turturis audita est in terra nostra. Vndè benè lectum est: Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam: Dies diei, Christianus Christiano: nox nocti, Iudæus Iudæo. Indicabant ergo Iudæi quòd haberent scientiam martyrum, sed non scientiam verbi: id est, non secundum illam solius boni, & solius veri scientiam. Ignorantes enim Dei iustitiam, & volentes se iustificare, iustitiam Dei non receperunt. Detuli ergo vobis munera, quæ meis legi manibus, id est, crucis trophæa, cuius gratiam in operibus agnoscitis. Certè & ipsi demones consententur. Condant alij aurum atque argentum, ac de latentibus eruant venis, legant preciosa monilia ferta. Temporalis ille thesaurus est, & sæpè habentibus perniciosus. Nos legimus martyris clauos, & multos quidem, vt plura fuerint vulnera, quam membra. Clamare martyrem diceret ad populum Iudæorum, cum clauos eius colligeremus: Mitte manus tuas in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Collegimus sanguinem triumphalem, & crucis lignum. Hæc sanctæ viduæ negare non potuimus postulanti. Munera itaque salutis accipite, quæ nunc sub sacris altaribus reconduntur. Ea igitur vidua sancta est Iuliana, quæ hoc Domino templum parauit atque obtulit, quod hodie, dedicamus: digna tali oblatione, quæ in sobole sua templam iam Domino pudicitia: atque integritatis sacrauit.

DE IISDEM SANCTIS MARTYRIBVS, EX GREGORIO TVRONEN. DE GLORIA

Martyrum, Cap. 44.

AGRICOLA & Vitalis, apud Bononiam Italia: urbem pro Christi nomine crucifixi sunt: quorum sepulcra, vt per relationem fidelium cognouimus, quia nondum ad nos historia passionis aduenit, super terram sunt collocata. Quæ cum à multis, vt fit, vel tangerentur manu, vel ore oscularentur, admonitus est æditus templi, vt immundi ab ijs arcerentur. Quidam audax atque facinorosus opertorium vnus tumuli remouet, vt scilicet aliquid de sacris auferret cineribus: missoque introrsum capite, oppressus ab eo, vix ab alijs liberatus, confusus abscessit: nec accipere meruit, quod temerario ausu præsumpsit: sed cum maiori deinceps reuerentia, sanctorum adiuit sepulcra.

Pœnate-
rarij.

Alius quoque tributa publica deferens, sacculum pecuniæ dum iter ageret, negliger amittit. Appropinquans autem ciuitati, recognoscit se amisisse publicum, quod ferebat. Tunc prostratus coram sepulcris beatorum, cum lachrymis deprecatur, vt perditum, eorum virtute reciperet, nè ipse, cõiunxque ac liberi, ob id captiuitati subigerentur. Egressus autem foras in atrium, virum qui hanc pecuniam in via iacentem repererat, nactus est: scrutatusque diligenter, illius horæ tempore hic sacculum inuenisse se dixit, quo iste martyrum auxilium flagitauit.

Nota mira-
culum.

Horum reliquias Namatius Aruernorum Episcopus deuotè expetiit, vt scilicet eas in ecclesia, quã ipse construxerat, collocaret: direxitque vnum illuc presbyterum, qui abiens, cum Dei gratia, quæ petierat, detulit: regressusque cum socijs, in quinto ab Aruerna vrbe milliario reuertentes, metatum accipiunt, & ad Episcopum missos dirigunt, vt eis, quid agant, iubeat ordinare. Manè autem factò, sacerdos, admonitis ciuibus, cum Crucibus & cereis ad occursum sanctarum reliquiarum deuotissimus properat. Cumque ei presbyter offerret, vt beatas reliquias adspiceret, si luberet: & ille, Mihi, inquit, magis est hæc credere, quam videre. Sic enim in scripturis legimus sanctis, quia ipse Dominus eos beatos iudicat, qui eum cum non viderint, credidissent. Hac itaque sacerdotis fide pollente, Dominus sanctos suos glorificat in virtute. Nam venientibus illis, subito contenebratum est cælum, & ecce imber umbrosus atque teterrimus super eos descendit: & tanta pluuia ibidem est diffusa, vt flumina per vias illas currere cernerentur. Veruntamen circa sancta pignora per vnum valde iugerum neque vna gutta visa est cecidisse. Et abeuntibus illis, pluuia eos à longè quasi præbens

Obserua ve-
terum erga
sanctorum
reliquias
studium, ve-
nerationem
& caremo-
nias.
Iohan. 20.
Mirares.

præbens obsequium, sequebatur populum fouens, gestatores autem pignorum non attingens. Hæc videns pontifex, magnificauit Dominum, qui fidei suæ sic fauens, talia ad sanctorum gloriam operari dignatus est. Congregatis verò ciuibus, cum magno gaudio, atque deuotione sanctam ecclesiam, his illustratâ pignoribus, dedicauit.

VITA, RES GESTÆ, ET CERTAMINA SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNICII ABBATIS, AVTHO.

re Simeone Metaphrasæ. Habetur in Tomis Aloysij.

VIAM, quæ ducit ad virtutem, sciunt omnes esse asperam, arduam & difficilem, idque apertè ipsa discunt experientia. Et idèò multis quoque indigent, quæ ad ipsam excitent, partim quidem exhortationibus, partim autem vitæ quoque historia eorum, qui in illa prius sunt ingressi: quod etiam magis ad eam attrahit sine molestia, & efficit vt non despondeant animum propter difficultatem itineris. Ei enim qui viam est ingressurus asperam & difficilem, suadens & adhortans quispiam minus persuaserit, ostendens autem multos eam iam confecisse, & ad optatum tandem finem peruenisse, sic magis persuaserit, vt prompto & alacri animo iter aggrediatur. Talem esse existimo magni quoque patris Iohannicij vitam, & longè iucundissimam, & longè vtilissimam, & quæ ipsa quoque potest vel valdè socordem excitare ad studium virtutis. Dicantur ergo res illius, quoad eius fieri poterit, & vobis pijs ac religiosis in medium proferantur, vndè scilicet cœperit, & ad quem finem tandem peruenierit. Sic autem habet:

Noubris 4
Cap. 1.

Via virtutis
ardua.

Quarto decimo anno tyrannidis Leonis filij Constantini, qui etiam generis feriem traxit ex Isauria, admirabilis Iohannicij procedit ex maternis thalamis. Cui patria quidem fuit prouincia Bithynorum: vicus autem, qui vocatur Marycati, situs ad Borealem partem Apolloniadis: Parentes, qui factis ipsis veram reddebant appellationem, Myritzicius & Anastaso. Erant enim tanquam pulchram rosam iustum Iohannicium edituri pietati, qui à vita ad vitam, vt dicit Apostolus, euocabat multos vnguento pietatis, & à lapsu peccati faciebat surgere, & viam ostendebat salutarem, vt iam ostendet oratio. Statim ergo ab ineunte ætate, cum sensilibus cibis aleretur & educaretur vt puer, non disciplinarum orbem & mundanam elegit sapientiam: sed eam, quæ ad eum adducit, & ei reddit familiarem, quæ est initium sapientiæ, nempe Dei timorem, & eius mandatorum insistere vestigijs. Proficiebat ergo in dies in virtute & diuina disciplina, & pulchro augebatur incremento. Quid autem Dominus, qui est velox ad bonorum remunerationem? Nondum magnus Iohannicij est prima ætate excesserat, & munus obiens, quod ei fuerat mandatum à patribus, in consuetâ pascua porcos immittens, ille quidem eos signabat figura Crucis, & ipse consuetas preces Deo reddebat: Illi autem permanebant indiuisi, nullo nec hominũ, nec bestiarum damno omninò affecti, donèc vesperè reuersus sanctus, eos domum rursus ageret.

Cap. 2.

S. Iohannis
eij patria.

Parentes.

2. Cor. 1.

Pfal. 110.
Prou. 1. & 9.

Nota hæc
vim & effi-
caciã signi
S. Crucis.

Cum autem ille quidem iam excessisset ex Ephebis, tunc cum esset & corpore agilis, & ad spectu præ se ferret speciem hominis non ignani, haberetur verò accuratus militum delectus iussu eius, qui tunc rerum potiebatur: tunc hic quoque vir admirandus, relatus fuit in numerum excubitorum. Erat autem exercitui quidem iucundus propter moderationem: inimicis verò terribilis propter fortitudinem, vt qui eos sæpè vel solo ad spectu in fugam verteret. Cum se ergo sic gereret, & tanti fieret ab exercitu, apud Deum adhuc pluris fiebat, quatenus eius præcepta ad vnguem obseruabat. Hoc ergo videns malignus, & cum aliam virtutem, tum eius cum Deo familiaritatem & coniunctionem ei inuideret, in eum latenter cõparabat insidias. Quamobrè cum aliquandò hominibus communem offudisset caliginem, vt non diuinis imaginibus eum, quem par erat, honorem tribuerent, peruenit etiam vsque ad Iohannicij: capitque & expugnat hunc virum præclarum inter exercitatores, & inducit eum ad perniciosam sectam Iconomachorum. Ab illo autem tempore diuinis imaginibus non modò quem par erat, multi honorem non tribuebant: sed nec earum quidam auditionem auribus omninò admittebant. Totis verò quinquaginta septem annis, figura

Cap. 3.

In militia
vicit reli-
giosè.

Labeur in
hæresin Ico-
nomachorum

Hæresis Ico-
nomacho-

F 4 à Chri-

rum durat
annos 57.
à Christo susceptæ humanitatis, crimini dabatur & cõtemptui habebatur ab ijs, qui pugnabant aduersus imagines. Cum quibus fuit abductus & captus hic quoquẽ vir admirandus, & pauci fuerunt, qui maligni laqueum effugerint. Atque hæc quidem sic se habebant: & Christi figura nostræ similis, prohi dolor, despiciebatur, & nihil omninò putabatur.

Cap. 4.
Irene Im-
peratrix re-
stituit ec-
clesijs vltim
imaginum.
Postquam autem huius sceleris operatores cum impietate miserabiliter periè-
runt, & Romanorum imperium transijt ad coniugem eius Irenem, quæres Christia-
norum tuebatur & habebat in honore, etiamsi propter metum mariti, nõ poterat
eo superstitè liberè eloqui veram religionem. Cum ea verò in imperio fuisset consti-
tuta, tũc ipse quoquẽ Christus, qui propter nos carnem induit, rursus honorabatur
figuris, & exoptatæ sanctorum imagines, in ecclesijs, in forò, in populo cernebantur.
Sed ne sic quidem multi huius Iconomachorum hæresis acerbitatẽ eluèrunt ex ani-
mis, sed cum temporis diuturnitate ad mali habitum peruenissent, ægrè ferebant se
ab eo liberari. Quorum vnus erat hic quoquẽ præclarus Iohannicius: qui non erat
promptus nec velox ad mutationem, neque omni vento conuertebatur aut circun-
ferebatur, sed morum ostendens grauitatem, etsi in re non laudabili, permanebat
in ijs, quæ sibi rectè opinari videbatur, & diuinis imaginibus nullum cultum tribue-
bat. Deindè quid sit? Eum venatur egregius agricola, qui nouit terram animi vniuf-
cuiusque, & is accipit semina fidei orthodoxæ. Quomodò autem?

Cap. 5.
Iohannici-
us respicit
ab errore
Iconoma-
chorum.
Humi cu-
bat, orat,
ieiunat.
Mittitur ab Imperatore ad Occidentem cum toto exercitu. Illinc autem reuer-
tens, transijt per quandam partẽ Olympi, & nutu diuino iter fecit prope quandam
ex monachis, qui in eo monte exercebantur. Deindè ille apparens ex sylua, O fili, in-
quit, Iohannici, si magnum tibi est, inquit, Christianum esse & nominari, cur Christi
imaginem despiciens, efficis vt labor virtutis à te frustrà suscipiatur? Hæc audiuit vir
diuinus, & miratus est, quòd ei euidentissimè dixisset de omnibus. Humi itaque ca-
dens, petijt veniam, quòd ille ignorans fuisset ingratus in Dominum, & affirmauit se
deinceps Christi imaginem & omnium, qui ei placuerunt, honoraturum cum omni
 proposito. Ab illo ergò tempore, beatus ille satellitis officio fungens in vestibulo reg-
iæ, recubabat in nudo solo, eratque orationi intētus in ieiunio. Nam etsi conuitia
inibat cum alijs, cibum tamen non sumebat vsque ad satietatem, sed eatenus, vt illis
quidem non videretur ieiunare: corpus autem ei consisteret, & ad pernoctem illam
inseueret stationem.

Cap. 6.
Bulgari ca-
dūt exerci-
tum Roma-
norum.
Iohannici
strenuitas.
Cum ille ergò totos sex annos his vacaret, egreditur gens Bulgarorũ, Thraciam
depopulans. Aduersus eos autem ducit exercitum, qui tunc erat Imperator Roma-
norum, magna & valida manu coacta, in quorum numero erat hic quoquẽ pietate
planè iuuenis. Magnum itaque prælium fuit inter eos commissum, & ex exercitu Ro-
manorum cadit magnus numerus. Quid ergò ille inter viros fortes magnus, & in-
ter exercitatores pietatis maior Iohannicius? Erat tanquam alius Dauid, alienigenas
quidem perrumpens cum multis millibus: plurimos autem liberans ex ijs, qui erant
eiusdem generis, adeò vt quidam ex illustribus Romanis machina quidẽ ex loris con-
texta ceperetur à Bulgaris, is verò ea gladio dissecta, à manu hostili hominem libe-
rauerit. Hæc cum tunc ipse adspexisset Imperator, & eius esset virtutem admiratus,
cupiebat scire patriam, & quod esset ei nomen. Ille autem præter hæc docuit etiam
ordinem militia. Imperator verò omnia statim, nè memoria excideret, scribè iubet
mandare scriptis, & magnificentia remunerationum, confirmauit desessam manum
huius egregij militis. Hinc magis incitatus, vnum quendam ex inimicis, qui steterat
in via angusta, & multos occidebat ex Romanis, vir ille strenuus, factò in eum impe-
tu, illum priuauit capite, qui multis alijs capita abstulerat. Sic aduersus hostes qui vi-
dentur, præclara facinora, erant signum trophæorum, quæ erat erecturus contra
inimicos, qui non apparent.

Cap. 7.
Vide autem, quomodò hinc fuit deductus ad suscipiendum contra illos certamen:
& iam ad luctandum est aggressus, & grauis armaturæ mentem, abstinentia à cibis
& oratione pulchrè armavit. Nam cum à pugna aduersus eos, qui cernuntur, hostes
se sensim & paulatim dimouisset, & se deinceps collegisset, versabat animo ea, quæ
Dei virtute aduersus hostes fortiter gesserat, & se posteriori tempore dicebat acer-
bum illud damnũ accepisse, quò Christi sui imago in honore ab eo nõ habebatur,
& telis poenitentiaë sauciabatur eius animus, & in hunc modum secum loquebatur:
Oportuit me tali Domino seruire, & nõ solum aduersus hos, qui cernuntur, inimicos:
sed

sed etiam armari in eos, qui non cadunt sub adsp̄ctum. Quod quidem ergò habeo
maximè in votis, nempe dari mihi tempus, in quo possim carnem subijcere spiritui,
& soli Deo animum adhibere. Hinc se dedit totum solitæ orationi, & cum vidisset
montem, qui supereminet à dextera Bithyniæ, qui apud nos vocatur Olympus, con-
cepit animo vitam quietam & amantem solitudinis.

Cap. 8.
Concipit
animo vitæ
melioris in-
stitutum.
Anachore-
tis & solitu-
do quibus
esperenda,
Cum venisset ergò in urbem regiam, & valere iussisset ea, quæ sunt in ipsa, orato-
ria & emigrationis p̄ ostremam reddidisset adorationem, despicit quidem referri in
numerum procerum Imperatoris: despicit autem maxima adipisci, & pluris fieri,
quàm vulgus. Despiciat paternam affectionem, postponit viscera matris, & cum pa-
rum congressus esset cum parentibus, profectus est ad iucundam quietem & silentiũ,
cum solos viginti quatuor annos se pulchrè gessisset in hac inferiori & mundana mi-
liria. In transitu verò cum accessisset ad Agaurorum monasterium, accipitur ab ijs,
qui illic erant, monachis: & monasterij Præfecto Patri Gregorio aperit suum animũ,
quòd scilicet amet vitam quietam, & quòd velit solus sub Deo viuere, omnẽ huma-
nam vitans consolationem. Ille autem laudat quidem propositum: sed hæc dicebat
conuenire ijs, qui versati sunt in diuturniori exercitatione, & ad eius habitum quo-
dammodò peruenerunt. Ego verò tibi consuluerim, non eam primò vitam eligere,
quæ est remota ab omni hominum societate: sed cum viris pijs & monachis te prius
coniungere, & discere tempus & ordinem orationis. Deindè obedientiam doceri &
modestiam: & sic ad vitam accedere anachoreticã, nè si ad eam irrueris priusquam
didiceris, cum te oporteret ferire, feriaris: & cum superare, supereris miserabiliter.

Cap. 9.
Dicit pri-
ma elemẽta
Iohannicius.
Hæc cum ille monita audiuisset, illinc quidem recessit: cum venisset autem vespe-
ra, hospitio excipitur à quodam viro pio & religioso, vt qui pulchrè cognosceret hu-
iusmodi habitacula, & caueret, nè vnquam diuersaretur in ædibus alicuius, qui esset
diuersa à recta sententia. Cui cum animum aperuisset, quoniam erat adhuc omninò
ignarus literarum, abducitur ab eo in quoddam propinquum monasteriũ, quod vo-
cabatur Vrotelas: & cum in eo didicisset solam elementorum institutionem, cum in-
tellexisset hoc monasterium esse tumultu plenum, ascendit ad aliud monasterium,
quod dicitur Antidij: & cum illius Præfecto suum declarasset propositũ, docetur ab
eo, cuiusmodi sit palæstra in diuinis certaminibus, deprimere scilicet cogitationes, &
omnem altitudinem, quæ extollitur aduersus Dei cognitionem. Cum duos autem
annos in eo perseverasset, & Dei patris Dauid hymnorum triginta psalmos didicisset,
& ostēdidisset satis validas esse eorum anfas aduersus omnẽ insultum aduersarij, paulo-
post incescit eum desiderium transeundi ad montem, qui supereminet. Totos ergò
septem dies vacans orationi, petebat vt sibi appareret certus dux viæ, quam desi-
derabat. Septimò autem die, audit hic nouus noster Moses vocem desuper iuben-
tem, vt parũ accedat ad montem, & assequatur id quod desiderat.

Cap. 10.
Duo mona-
chi egregij.
Prædicunt
Iohannicio
situras cen-
tationes ei.
Cum ergò ille hanc audiuisset, accessit ad montem, & quemnam locũ inueniret
aptum ad suam habitationem, vndique circumspiciebat. Ascendens ergò in montem,
incidit in duos monachos, quibus tunica quidem erant confectæ ex pilis, victus au-
tem erat ex herbis, quæ illic nascèbantur, & tantus, vt solum possent viuere, & vt tan-
quam angeli in terra viuerent cum corpore. Eis ergò communicauit ea, quæ animo
versabat & meditabatur. Illi autem postquam preces solitas Deo pro eo obtulissent,
sigillatim narrarunt de omnibus, quæ interrogabat, adijcentes quòd post quinquæ-
gesimum annũ exercitationis, & circa ipsum finem vitæ, ei inferetur tentatio: esse au-
tem inuidos & malignos eos, qui eam sunt illaturi. Sed illis quidẽ labor in caput eò-
rum conuertetur: Tu autem, dicebant, nihil graue patieris. quod etiam postea dedu-
ctum est ad effectum, quomodò etiam suo tempore declarabit oratio. Sed cum hæc
prædixissent, & tunicam (eam lebetonarium vocat lingua illius regionis: est autem
ex pilis contexta) ei tradidissent, recesserunt. hoc aduersus omnes insidias & insultus
fuit ei arma inexpugnabilia & fortissima, vt ille narravit postea. Deindè cum illinc
emigrasset in montem, qui vocatur Cichalix, debebat sub dio & absque villo taber-
naculo.

Cap. 11.
Cum Gregorius autem, de quo prius diximus, sancto rude excitasset habitaculũ,
vt esset ei paruum regnum ab imbribus & niuibus, se in eo inclusit. Sed quoni-
am multi illuc accedebant, eum conuenire cupientes, & illi gratum & familiare si-
lentium interrumpentes, illinc discedens in quendam vicum Hellepontis, in quodam
monte nemoroso & adito difficili se collocat: in quo cum foramen quoddam angu-
stum

Degit in specu. 5. Reg. 17. Mira eius abstinentia. **Cap. 12.** **Cap. 13.** **Cap. 14.** **Cap. 15.** **Cap. 16.** **Cap. 17.** **Cap. 18.** **Cap. 19.**

stum & profundū sub terra fodisset, in eo manebat, nusquam progrediens, nō habēs coruam cibi suppeditatorem, sicut Elias: sed cuidā caprarū pastori hoc committēs, vt ille vicissim ab eo maiora acciperet. A quo quidem pastore ipse singulis mensibus panem & aquam tanquam quoddam planē nouum accipiebat epulum. Tres totos annos silentio in eo transigens, precationis quidem curam gerebat & hymnorū ad Deū noctū & interdiū. Erat autē hoc eius opus, deliciaeque & consolatio. Hæc verba in ore habebat veluti quoddam condimentum, quæ assidue ab ipso canebantur: Spes mea Deus, refugium meum Christus, protectio mea spiritus sanctus. Quocirca licet videre multos hoc pulchrum dictum ab illo acceptum, in ore ferre perpetuō.

Cum sic ergo se haberet, & extolleretur talibus cordis ascensionibus, voluisset autem aliquandō venire in quandam domum oratoriam ex ijs, quæ illic erant, in qua multi erant congregati ex prædij, quæ erant circuncircā, accidit vt conueniret etiam quidam ex eius commilitonibus, qui cum hunc magnum vidisset inter exercitatores, & ipsum non ampliū esse existimasset, statim est recordatus veteris illius sui familiaris & amici Iohannici, illius vultus effigiem & stature magnitudinem reputans, etiāsi longa illa inedia, & voluntaria in lacu inclusio, multa destruxisset ex ijs, quibus poterat cognosci. Stabat ergo, illum perfectiū memoria repetens: is autem ei magis magisque ille esse videbatur. Postquam verò in eum oculis curiosius coniectis, re vera cognouit hunc illum esse amicorum & familiarium amicissimum Iohannicum, eius statim collum circumdans ardentem complectebatur: aperte ostendebat, se pendere ab illius anima, ei lacrymæ distillabant præ gaudio, & in memoriā reuocabat veterem consuetudinem. Deinde ille quidem excurrit, reliquis socijs rem volens significare: Iohannicus autem volens magis latere, peruasit in montes Conturiæ, in quibus degebant feræ, seorsum cum Deo congregiēns.

Cum tunc autem forte fortuna venisset in ædem oratoriam, incidit in virū quendam & mulierem, qui conuenerant vt festum patrium peragerent. Qui cum sanctū vidissent, in primo occurſu, illo insolito & terribili eius spectaculo obitupefacti, ne potuerunt quidem interrogare quisnam esset, nec omnino cum eo conferre sermonem. Erat enim vir satis quidem iustæ magnitudinis: pannis autem obſitus, & nudis incedens pedibus, & totus capillatus, & coma mirandum in modum promissa. Illi ergo cum sanctum sic vidissent affectum, affecti sunt timore. Ille autem placida & miti voce iussit eos esse bono animo, & ab illo timore recreari. Deinde eos rogauit, quamnam esset via, quæ rectā ferret. Illi verò dixerunt antè fluuium fluere, qui nō erat transitu facilis, & tunc maximè, cum tam multi imbres ad eum affluxissent. Tunc enim acciderat, vt vehementer plueret, & ideò restagnaret fluuius. Ille autem cum circa mediā noctē surrexisset, (O pedes speciosos, O ingressum illū admirabile) aquā ascendit, nec fuit madefactus, & transmittit in continentem, quæ erat ex aduerso.

Illinc autem venit in templū magistro Christo dilecti discipuli, quod erat Ephesi: ei autem statim sua sponte apertæ sunt portæ illius templi. Ille verò ingressus, cum Domino suas preces reddidisset, rursus egreditur: & cum esset egressus, protinus clauduntur portæ, & rursus conuertitur in Conturiam, & conuenit quasdam monachas, matrē, inquam, cum filia. Quarum filia quidem iam erat defessa libidine: mater autem studebat admonitionibus morus eius carnis comprimere. Cum in eas incidisset sanctus, & propter puellæ vitium esset animo perturbatus, puella ad se vocata, iubet eam manum suam collo illius imponere. Quod quidem cum factum fuisset vt iusserat, rogauit vt puella quidem liberaretur à malo, quod eam vexabat: in se autem graue illud malum recideret. Atque illa quidem liberata à bello carnis, ordini monacharum se, vt prius, restituit: In sanctum autem graue illud bellum excitabatur.

Cum autem intelligeret turpes cogitationes eum ad facta non honesta impellere, inuenit draconem quendam ex serpentibus in quadam, quæ illic erat, spelunca, & se ipsum statim præbet ab eo exedendum, vel per vim cogens inuitum eius corpus tangere. Malebat enim mori, quam animi sui nobilitatē voluntati carnis esse mancipatam. Atque ille quidē se præbuit draconi: malæ autē cogitationes, quæ sunt semina draconis, qui cadit in intelligentiā, protinus recesserunt: & si qua voluntas carnis ei exhibebat molestiā, ea quodammodo tota flaccescebat & morte afficiebatur. Simul autē morte quoque affectū fuit statim ipsum animal: & ex hinc aduersus omne genus feras, tam quæ sub aspectū cadūt, quam quæ nō cadūt, data est potestas decertatori.

Aliquandō enim ille quidem Davidis psalmos dicebat memoriter: mouebatur autem

autem quidam acertus lapidum, & sancti ad se attrahebat oculos. Cum ergo quendam maximum serpentem punice coloris ex eo vidisset apparentē, & quam in manu habebat, virga eum percussisset, eum nihil spirantem reddidit, & morte affecit. Deinde rursus quoque tempore hyberno ille quidem subterraneam quandā & obscuram sibi speluncam: In ea autem habitabat draco, vt qui spelunca vteretur procurauerna. Lucebant verò draconis oculi, & videbatur beatus pater ignē intueri. Neque enim priusquam esset expertus, putasset vnquam draconem inesse in spelunca. Cum ergo visum sibi esset ignem in spelunca accendere, ligna collegit, & draconis oculis imposuit, ea volens accendere propter tempus hybernum. Cum is autem excussisset ea, quæ fuerant imposta, intelligens pater esse bestiam, non fuit ignauo nec abiecto animo, nec vllō timore est affectus, sed paululum declinans ad dexteram speluncæ, nullum malum passus, versabatur simul cum * dæmone.

Agebatur verò iam duodecimus annus, ex quo morabatur in solitudine homo Dei: venit autem ad eum à superis prædictio, vt illinc quidem migraret, habitaret autem in monasterio, quod vocatur Eriste, & habitum indueret monasticum. Nam cum tanta esset virtute, nondum vestem induerat monasticam: sed adhuc magnorū monastici habitus certaminum erant ea, quæ dicta sunt, præexercitationes. Venit itaque æstate ad prædictum monasterium, & Stephano Præfecto monachorum, qui in eo erant, aperit reuelationem. Ille autem postridiē nihil cunctatus, solitas fundit preces, & sacras dicit orationes, & eum veste induit monastica. Tali ergo habitu monastico indutus, qui erat monachus vel ante habitum, aut etiam supra monachos, & à certaminibus se parabat ad certamina, & à laboribus procedebat ad labores, se includit in loco, qui vocatur Critama, & se ligat catena, quæ erat longa sex vlnas.

Iam autem erat tertius annus, ex quo in eo degebat, & cum ei visum esset ire ad Chelidonem, vt conueniret virum quendam virtute insignem, (erat autem is magnus Georgius) venisset autem ad fluuium Goram, incidit in draconem, qui cohibebat aquæ fluentum, & transitum ei irrumpebat. Et eum quidem precatione & signo Crucis mortuum statim tradit aquis. Tres autem annos cum magno versatus Georgio, cum ab eo totum didicisset Psalterium, abijt rursus ad pastorem Antidij, cum Pachomio discipulo. Et cum illinc rursus venisset in monasterium Agaurorū, ascendit cum alijs monachis in montem propè situm, vt essent spectatores domūs, quæ in eo ædificabatur. Construebatur enim in eo monte quoddam habitaculum ijs, qui erant in monasterio, quod & volentibus maiorem conciliabat quietem & silentium, & perfectiorem cum Deo coniunctionem. Cum ergo venissent in montem, hircus insignis magnitudine, alicundē è grege apparuit. Itaque qui cum hoc beato patre erant monachi, cum vidissent hircum, & eos inuassent humanæ quædam cogitationes, animo versabant, quonā modo eum caperent, & vt illius pellem in vtram transfunderent, maximi faciebant. Cum in eo ergo inhabitante spiritu cognouisset pater ea, quæ erant in mente monachorū, vnum ex ijs, cui nomen erat Sabas, ad se vocans, iubet hircum ad se adducere. Illo verò interrogante, si in fugam fuerit conuersus, quomodo eum compræhenderet: Vade solum, o frater, inquit ille magnus: ille autem lubens veniet, & te sequetur. Cōuersus verò ad alios monachos, rogauit an hirci pellis esset apta ad vtram componendum. Illi autem, Maximè, inquit: & antequam hoc diceres, nos id cogitabamus. Interim autē ductus fuit hircus à monacho Saba, & pater vel in verbis ostendens benignitatem, transmittit rursus pecudem ad sua pascua, non solum hinc commiserationem, sed etiam amputationem docens suarum voluntatum.

In hoc autem monte versans, ijs etiam, qui generē attinebant ad Imperatorem, (Nicephorus verò tunc Romanum administrabat imperium) prædicit eius mortem paulopost esse venturam. Nono ergo anno eius imperij erumpentes Hunni, Thraciā populabantur. Satis autem magno coacto exercitu, Imperator quidem eos prius vicit: Post hæc verò, coactis copijs, Hunni vexauere Romanos. Quo tēpore ipse quoque Imperator fauciat, cum imperio ipsam quoque finit vitam: sceptrorum autem & imperij hæredem filium relinquit Stauracium. Cum esset ergo Stauracius in imperio constitutus, ij, quibus de morte Imperatoris Nicephori ab admirabili Iohannicio prius fuerat significatum, paulopost quam Imperator decesserat, recordati eorum, quæ prædicta fuerant, acceperunt rursus ad hunc magnū patrem, & rogauerunt de filio eius Stauracio, an sit longo tempore victurus in imperio. Ille autem prædixit

Interficiit maximum serpentem.

for. * draco- ne Cap. 16.

Induit habitum monasticum cum solitis precibus.

Cap. 17.

Signo Crucis & precibus interfecit draconem.

Novit cogitationes suorum fratrum.

Cap. 18.

Nicephorus Imperator ab Hunnis occiditur.

Michaël
obinet im-
perium.

rursus quodque celerem mutationem, & vt aiunt, rem esse in acie nouaculae. Breue tempus intercessit, & imperio translato ad Michaëlem generum, euenerunt ea, quae praedicta fuerant. Hic autem Michaël antequam perueniret ad imperium, dignitatem habebat procuratoris palatii. Nō multo itaque post tempore Hunni rursus in Thraciam faciebant incurfiones. Itaque Imperator erat valde sollicitus, quoniam modo & eos graui inuaderet exercitu, & quemadmodum eos malè haberet. Interim autē ille quidem Leonem Armenium praefecit orienti: Leo verò, qui iamdiu maximo amore tenebatur imperij, hoc solū animo versabat, quomodo eo potiretur: & quicquid non ad id tendebat, id paruū existimabat & non magni momenti.

Cap. 19.

Cum ergo rursus bellum exortum esset aduersus Hunnos, & nec primò quidem eum eis conflisset Armenius, sua sponte tergis datis, Romanos affecit dedecore: vt simul quidē & Michaëli maculam inureret, & eum graui afficeret animi aegritudine. Cum ergo Leo hoc consilium cepisset, & id fecisset, fraudeque & simulatione conciliasset animos militum, persuasit vt eum solum spectarent, & in eo solo spem salutis collocarent, vt qui imprudentius & inconsideratius in his rebus se gererent, & bonis, quae habebant in manibus, stultè praeferrerent ea, quae expectabantur. Leo ergo cum induisset personam benevolentiae in Imperatorem, simulabat se eum maximi facere & colere. Post illam autem cladem ab ipso de industria & voluntariè conceptam, cum reuersus esset Michaël Byzantium, illo tempore proferens, quod iamdiu parturierat, & qui intus erat, Leonem aperiens, ijs relictis, qui Romanorū agros populabantur, quam maxima potuit celeritate armatus aduersus suos, & ab ijs, qui aderant, renunciatur Imperator, & ad omnium clarissimam peruenit ciuitatem. Michaël verò velinuitus ei cedit imperio, cum iureiurando ab eo accepto sibi prius cauisset, & fide dignis, vt putabat, promissis se munisset, quod ei cum vxore & liberis permitteret agere vitam priuatam.

Leo Arme-
nius fraude
occupat im-
perium.

Cap. 20.
Perfidia ei?
in Micha-
ëlem &c.

Ille autem cum primū ascendit ad imperium, veluti omnium oblitus, & nihil curans eorum, quae Deo teste iurauerat, primū quidem Michaëlem & eius coniugem condemnat exilio: paulo post verò, habitu monachorum vel inuitos induit. Nō eousque autem constitit: sed etiam paucis post diebus eos a se inuicem separauit, nec eos simul habitare fuit in regione, sed illum quidem in vnum locum, hanc verò in alium relegauit. Vide autem, quod procedat improbitas potestate consecuta. statim enim qui & nomine & motibus erat bellua, in ipsum, proh dolor, Christum & eius imaginem rabie exagituratur, multis afficit supplicijs verè pietatis adoratores, ab ijs, quae habebant, alienans & exterminans, quod non Christi & eius sanctorum imaginem cum ipso conculcare in animum induxissent. Quamobrem Nicephorum quoque sanctissimum Patriarcham, si non à sacerdotali deponeret rectione, graue esse putabat, & sua amentia indignum & importunitate. Propterea ergo tum à sede dimouet, qui verè erat dignus qui regeret, quoniam nec luci quidem conueniebant renebrae. Theodoto autē ex Natolia, cui erat cognomen Melissenus, vt qui esset eiusdem sententiae & moribus similis, introducto, replet Ecclesiam magna abominatione.

Persequitur
crudeliter
eos, qui no-
lūt esse Ico-
nomachi.

Theodotus
Melissenus
Iconomachus,
sic ab
eo Episcopus
Constantinop.
Cap. 21.

Illo autem tempore cum per montes Prusensium magnus hic pater se exerceret, Gurias quidam, qui ipse quoque erat vnus ex ijs, qui vitam susceperant anachoreticam, & videbatur praestare alijs in monachorum ceteraminibus, & summus exercitator & amator virtutis ab omnibus existimabatur & nominabatur, & cum quis dixisset Guriam, adiciebat etiam exercitatore, vt potè quod hinc magis agnosceretur, quam ex nomine proprio. Is cum videret se longè abesse à vera virtute Iohannicij, & venerandam illam exercitatoris appellationem ad eum transire, ei dissecabatur & laniabatur animus inuidia. Dum autem inuidiam parturiret, caedem peperit. Quomodo autem, declarabit oratio. Ea enim versans in animo, & quærēs ad effectum deducere id, quod meditabatur, cum sancto de industria studet vitam agere, cum magnus Iohannicus propter maximam animi simplicitatem, Guriam supinis, vt dicitur, manibus accepisset & foueret. Ille autem in principio quidem magnam simulat pietatem, & erat virtutis histrio praestantissimus. Cum non aliò autem spectaret, quam vt latenter inuidie gratificaretur, sub specie propinandi, sancto venenum porrigit, cum ipse prius bibisset longè acerbius inuidiae & malitiae. Insidiosum autem sic epotū poculum, sanctum multis affecit doloribus: sed qui per eum colebatur Dominus, non passus est eum diu vexari, nè nimis gloriaretur vitium aduersus virtutem. Sed in somnis misso praclaro inter martyres Eustathio, ei donat priorem habitum & sanitatem.

En qd par-
turit inui-
dia.

tem. Ille autem in honorem eius, quod tunc factum fuerat admirabiliter & praeter opinionem, aedem oratoriam extruxit & monasterium: quod quidem extat vsque in hodiernum diem. Neque enim ad liberationem solū à doloribus fuit ille dulcis somnus, & laetus ille aduentus martyris, sed ad maiorum miraculorum simul & rerum principium & fundamentum.

Extruit vir
sanctus ec-
clesiam S.
Eustathio
martyri.

Aliquandò enim in quadam nocte ille quidem volebat necessariò dare corpus quieti, vt se recrearet, promptiori que & alacriori animo rursus labores aggredere-
tur. In quodam autem loco, qui illic vergebat ad Orientem, non in somnis, sed re vera videt aquam emitti copiosam & perspicuam, & multas caecas pecudes illic stare, & ex ea bibere. Et ille quidem desiderauit scire, quidnam sibi vellet visio. hoc verò solū rescit ab ijs, qui in ea regione habitabant, quod in eo loco prius aedificatum fuerat templum Dei genitricis. Cum itaque venisset ad locum, qui sibi apparuerat, aqua quidem fontem non inuenit: cum eum autem vidisset benè esse strum & pulchrum, & alioqui aptum ad Domini domum aedificandum, in eo pulchrum templum excitat, & cōstruit monasterium, cum non pauci illic se torondissent, & ad certamen spiritale se prompto & alacri animo praeparassent, & ab illo erudirentur ad virtutem. Sanctum ergo non fefellit visio. Non enim ostendit id, quod factū fuerat, sed id quod erat futurum. Nam quod in loco quidem, qui apparuerat, fuerit habitaculum matris Domini nostri, testabantur multi, qui ipsis hoc viderant oculis. Oues autem & aqua scaturiens, illae quidem significabant sanctos, qui templo assidebant: haec autem suauissimum illud fluentum eius doctrinae. Quod ea verò essent orbatæ oculis, id ostendebat animae eorum caecitatem.

Cap. 22.
Visio S. Iohannicij.

Construit
templum &
monasteriū

Interim autem dum Dei excitabatur habitaculum, erupit quidem pluuia: serpentes autem emissi è terra, moribus prohibebant eos, qui in illo laborabant. Sed ille quidem statim manus tollit ad caelum, Deum rogans: nubium autem crassitudo mutata est in summam serenitatem, & qui operi erant intenti, manebant illasi à nocimento morsuum. Quo quidem tempore, sancto quoque pro viribus opem ferente ijs, qui aedificabant, & ad tollendum lapidem manum porrigente, vipera emerfit è lapide, & manum apprehendens, ab ea diu pependit, & immisit ei totam veneni acerbicatem. Sed nobis apparuit alter Paulus, etiamsi non primus chori Apostolorum, sed eorundem quibus ille, donorum potestate praeditus. Nam ille quidem manum concurrit: acerba verò illa vipera humi cadit, & erat ei manus illasa, ad eò vt non appareret, an fuisset omninò percussus. Sed non eousque constitit vehemens eius contentio & studium, in aedificandis aedibus oratorijs, sed etiam opem tulit ijs, qui aedificabant, & post aedificationem conseruabat omninò suis precibus illasas aedes quas aedificauerat, habens perpetuò oculos ad Dominum, qui est eorum, qui ipsum timent, vires & firmamentum, euellens quidem è laqueo pedes eorum, non tradens autem in manus eorum qui affligunt, neque dedecore afficiens eos, qui sustinebant: quomodo licet videre in eo, quod est nobis propositum ad narrandum. Ipsum enim eduxit in tantam latitudinem ab afflictione, & irā leuauit grauitate corporis, vt quodam tempore suae orationis, in sancto templo mentem suam omninò intendens ad sublimiorem contemplationem, sublimis cerneretur & elatus, & ne terram quidem omninò tangens, tanquam qui ad supernam vocaretur conuersationem, quam ille desiderabat.

Cap. 23.

Preglata mī
lacula edit.

A. 23.

Psal. 24.

Inter oran-
dum co. pus
eius fut. um
arcollic.

Cap. 24.

Eustathius
pater eius
mutari vitā

Psal. 5.

Quidam enim Eustratius nomine, qui eandem vitam quam beatus exercebat, magno in eum erat zelo affectus, & incitabatur ad eius imitationem: & maximi faciebat videre ea, quae fiebant à sancto. Eum ergo aliquandò secutus cum esset, preces consuetas Domino redditurus, cum se, vt potuit, abscondisset, nè ab illo videretur, & ibi permansisset toto tempore precationis, stupuit quidem, quod ad eò ardēter & vehementer esset intrētus orationi: stupuit autem etiam, quod res diuina in eum ostenderetur: & quod non solū spiritu, sed etiam corpore sublimis ab eo cerneretur, & assurgens à rebus terrestribus. Hoc ergo cum cognouisset ille beatus, tantum abfuit, vt eum propterea laudauerit, vt eum etiam curiosum aliquid fecisse sit suspicatus: & grauitè increpauerit, dicens: Non habitabit iuxta te malignus. Irā studebat seorsum inuocare Dominum. Quanam autem fuerint deinceps praclare ab eo gesta, ad eam iam transtulit oratio.

Mulier quaedam cum eam in orbem multi circundessent & inuasissent demones, & eam ad turpia irritarent desideria, cum nesciret quam ratione vitaret periculum,

Cap. 25.

confugit ad Iohannicum, qui erat promptus ac paratus ad eam defendendam: & ei enunciat dæmonum insidias, & eo vitur adiutore contra aduersarios. Ille autem precatus est Dominum, ne mulier amplius vexaretur à dæmonibus: bellum verò in se conuerteretur, & illa liberaretur ab animi perturbatione. Confidebat enim se posse eorum sustinere impetum, cum haberet manus doctas ad bellum, & ad arcum æneum composita brachia. Ille ergò statim quidem precibus tanquam telis dæmones confixit, cum nec primum quidem eius impetum sustinuissent. Mulier autem fuit liberata ab animi perturbatione, & domum reuerfa, Deo vniuersorum, & eius seruo Iohannicio, acceptam ascribebat salutem.

Magna vis precum eius contra dæmones.

Cap. 26.

Quid ergò, qui omnia audent, improbi & malitiosi dæmones? Non satis duxerunt se fuisse semel affectos ignominia, nec eis sufficit semel fuisse victos: sed missis insidijs, quæ structæ fuerant in foeminam, sanctum aggrediuntur, & quæ aduersus illam fabricantur, ea per turpes cogitationes ei contra inferre conabantur. Quibus cum is ab initio dominari, non seruire, didicisset, ut qui esset vndique munitus armatura iuuenilium certaminum, eos rursus vincit, & eorum machinas ad nihilum redigit. Non hic autem solùm, neque propter ea, quæ prius diximus, decertat aduersus malignum genus dæmonum: sed etiam puerum, qui aliquando ab ijs in tempesta nocte in montibus nemorosis & inijs deducebatur & trahebatur, & iamiam erat ab eis è præcipitio deturbandus, apparens Sanctus (erat enim, si vel solùm eis apparuisset, terribilis) liberauit ab insidijs, & deduxit in viam rectam.

Nota rem miram.

Cap. 27.

Cum ergò sic perageret exercitationem, & inimicos, qui intelligentia apprehendunt, facillimè prosterneret, erat in ore omnium, alio quidem narrante eius, quæ in exercitatione versabatur, vitam laboriosam: alio autem simplicitatem, & in sermonibus soliditatem, & magnam vtilitatem: in exercitatione verò grauitatem & constantiam: alijs autem enunciantibus eam, quam in dæmones habebat potestatem. Ille enim & verbis multa efficiebat, & valebat precibus. Cum ergò hæc se sic haberent, & tam multa de eo dicerentur, multos habebat illuc accedentes & interruptentes exercitationem. Deus enim eum posuerat ad acquisitionem salutis, ut magnus dicit Apostolus, ut qui in ipso viuere, vigilaret & dormiret. Quamobrè aliquando quidem liberabat accolos à nocimento serpentum & ferarum, eas interimens & de medio tollens, partim quidem virga sua, partim autem signo Crucis: aliquando verò à dæmonum insidijs & tyrannide liberabat eos, qui in eos incidebant, ut qui à Deo accepisset concurrentem cum voluntate potentiam. Cum ergò didicisset, quòd quæ est in solitudinibus molestia, partim aut nihil differt ab vrbium tumultibus, diligenter, conuenienter Domino, bonum persequens, rursus migrat in montem Thricalicis, ardentius & fortius adhuc seipsum recreans, & ipse seipso quodammodo effectus magis strenuus ad certamina spiritalia.

2. Thefs.

Signo Crucis interficit serpentes & feras.

Cap. 28.

Nemo autè hæc audiens de magno inter exercitatores, inaniter cogitet, quòd non est verisimile eum vbi què ad eòdè refulisse, qui animo præceperat in sanctas imagines impietatem, & eas aliquo tempore noluerat honorare. Si quis hoc admiratus fuerit tanquam incredibile & contra opinionem, is quoque prodigiosa existimauerit, quæ facta sunt à piscatoribus orbis terræ, & præ cæteris à Paulo, qui prius fuit persecutor Ecclesiæ. Ad gratiam autem videbitur etiam dictum esse à Domino illud, Qui credit in me, opera quæ ego facio, ille quoque faciet. Vbi autem pones illud quoque: Si habetis fidem, sicut granum sinapis, dicetis huic monti: Transi, & transibit: Si hæc ergò sunt euidentia & certa veritas: ea etiam, quæ sunt omnino facta ab hoc viro admirabili, sunt aliena à mendacio. Sedenim redeamus, vnde digressi sumus. Cum fuisset in hoc monte Thrichalicis, non extendit tabernaculum, non fixit tugurium, sed sub dio & sine domo vitam agere constituit, ut qui magnifico tecto vteretur caelo. Sed ne sic quidem viuens latuit, sed Eustratius quidam ex monasterio Agauroorum, eius amore captus, cum non posset manere in regione, (eum enim cogeat amor ille diuinus, & quòd valde eum inflammaret studium sanctarum imaginum) cum ad eum accessisset, & nihil amplius expectasset, quam consuetam precationem, statim est sciscitatus, an diu duraturum esset imperium Leonis. Ille autem videns eum magna animi affectione commotum, quòd pro diuinis imaginibus maximum caperet dolorem, (in eas enim erat impius hic Leo, ut si quis alius) & idèd properasse ad interrogationem, non substitit, neque responsionem est meditatus, sed ut qui spiritus profunda scrutaretur, & haud ita diu abhinc futuram præsignificauit eius euerfionem, & prædixit futuram.

Viuere sub dio.

Act. 9.

Iohan. 14.

Marth. 17.

Naua

Nam non multò post eo de medio sublato, Michaël arripuit imperium: qui non auarit quidem persecutionem aduersus Christianos: fuit autem Ecclesiam esse sub hæreticis, ut qui neque Iconomachorum hæresi omnino accesserit, sed in eius zelum effectus sit mollior, ut etiam multis videretur benignus: neque vllum Orthodoxum dogma prior in ceperit, adeò ut contingeret neque ipsum à vitio abstinere, neque salutem defendere: sed malitiosè potius hæresim quidem fuit crescere, fidem autem Orthodoxam minui & diffuere. Et hoc quidem ita se habebat.

Postquam autem Leo fuit interfectus, venit rursus cum quodam alio Eustratius, diuino huic viro renunciens euentum eorum, quæ ipse prædixerat. Contritum est autem ab eis aliquantum temporis in sermone. Quidam verò Elias nomine, qui exercebatur non procul à sancto, ipsum magnum Iohannicum excepit conuiuio, & eos qui venerant simul cum Eustratio. Diuinus autem Iohannicus huius vitæ accusans vanitatem, & verbis ostendens, quàm esset instabilis & infida, communiter iubeat, ut se procul remouerent ab vrbibus & vicis. Eliæ autem dicebat hoc magis conuenire, quàm alijs. Is verò, De hoc, inquit, o pater Iohannici, esto bono animo. ut maiorem autem huius rei fidem faceret, dicebat, quòd in totis annis præcedentibus fuisset solitarius, & se remouisset ab hominum congressione. Vnus itaque & alter dies præterierat, ex quo hæc dicta fuerant. Ille verò monachus Elias ad eum accedens, postulabat eius preces, ut propter morbum, qui eum inuaserat, iret ad quoddam prædium, quod emittebat aquas calidas. Cum autem ille quidem nollet, hic verò instaret: & postremò ad imbecillitatem fratris se demittens sanctus eum emisisset, vix potuit ad aquas calidas accedere. Cum eum autem liquisset animus, & ab ijs qui illic erant sublatus, in quadam cella, quæ erat ad montem, fuisset locatus, circa mediam noctem excessit ex hac vita, prioribus bonis suæ exercitationis hanc solam habens gratiam, quòd in hac extrema cogitatione ductus esset poenitentia, quòd omnino cessisset curationi corporis. Sed nobis reuertendum est ad magnum Iohannicum.

Hic vir diuinus solebat obire cum virga, etsi sermone potius, quàm virga, opus haberet aduersus suum gregem. Cum is ergò aliquando transiret per loca quædã transitu difficilia, accidisset autem, ut ea illi è manu excideret,angebatur animo, quòd virga periisset, nec eius inueniendæ vllam inueniebat rationem. Deindè cum in ea quærenda despondisset animum, flexis genibus consuetas preces reddebat Domino. Illa autem rursus venit per aërem, & in sancti manum fuit imposta: & ille quidè statim per quoddam arbutum antrum subiit, ut qui sibi quoddam gratum arripuisset habitaculum. Id autè erat breue admodum, & habitabatur à dæmonibus: qui postquam viderunt sanctum virtute quadam, quæ sub aspectu non cadebat, roboratum, & ut dicit Paulus, in die malo, thorace iustitiæ & fidei clypeo gloriantem, fuerunt iræ omnino accensi, & ab ipso aliquid passi, ei quoque par pari referunt. Cum verò obscuris omnibus insultibus fuissent propulsati, eo valde munito precibus, tandem missis aduersus animam machinationibus, apertè aggrediebantur, irridebant, vociferabantur, pulsabant, fugiebant, expectantes fore, ut ei afferrent terrorem: rugiebant, in faciem inuadebant, mouere videbantur speluncam. Cum autem ille nihil ostendisset, quòd esset pusilli & abiecti animi: illi verò moto omni rudente suæ calliditatis & malitiæ, postremò omnem spem abiiecissent aduersus tanti viri virtutem & constantiam, miserabiliter victi & in fugam conuersi: Quid nobis & tibi? Venisti ad nos torquendos ante tempus? ij quoque ad ipsum clamabant, quomodo etiam meo Iesu ij, qui aduentum illius non sustinebant. Cum autem speluncam vel intuitu reliquissent, non poterant inuenire aliam quam habitarent. Vbi què enim adesse sanctum visione apprehendebant, persequentem & fugantem, & eos increpantem, tanquam feras aliquas arundinis. Sic sine iniquitate currens dirigebatur, & excitatus ad occurrendum inimicis, inueniebat Deum præuenientem, ipsum quidem circumdantem misericordia, malos autem malè perdètem. Et à quanta quidem turba & molestia, dæmonum fuga liberauerit eos, qui erant in monte, in quo habitare, ut dicit Psalmographus ipsi Deo complacuit, illis scribendum & beneficium literis mandandum relinquamus. Nos autem conuertamur ad ea, quæ deinceps sequuntur.

Quidam Senatori ægrotabat vna ex suis filiabus, membraque erant ei soluta, cum esset pia, & Christianam seruaret religionem. Qui autem sancti sororem duxerat uxorem, aduersus Christi imagines grauitè furebat, & in eas inuehebatur. Accedens autem beatus, illam quidem precibus & signo Crucis à graui morbo liberauit: hunc

Leo Armenus tollitur è medio. Michael Balbus Imperat.

Cap. 29.

Docet vir sanctus procul morandus esse à vicis & vrbibus.

Elias monachus excidit è vita.

Cap. 30.

Nota rem miram.

Ephes. 6.

Vide dgm. nu inoprani pfacitatem

Matth. 8. Profligat eos vir factus de suis locis.

Cap. 31.

Precibus & signo Crucis sancti pat. verò, calyticant.

verò, cum admonens non posset persuadere, ut à graui illa abstineret infania, tradidit disciplinæ, & viscerum despecta cognatione, & sui sanguinis oblitus propter veram religionem, precibus cum orbat oculis. Ità zelus pietatis & veri Dei cultus, gloriatur etiam contra ipsam naturam: & verum in Deum desiderium, est validius necessitate cognationis. Nam illam quidem, etiamsi genere ad eum non attineret, quoniam tamen Christianam obseruabat religionem, à morbo liberauit: hunc autem; etsi sororem duxisset in matrimonium, quoniam cum diuinis pugnabat imaginibus, visu priuauit, & æquum censuit, ut oculi qui erant manifesti, castigarentur pro ijs, qui non cernebantur oculis. His par est illud addere.

Nota miraculū in contempore facrarū imaginum.

Cap. 32.

Huic magno patri erat studio, si quos ad se audiebat ascendere, è monte descendere, & eis obuiam procedere. Cur hoc faciens? Magnam in ascensu reserens vexationem eorum, qui ad ipsum ascendebant. Est enim asper & accliuus ad montem ascensus, & non facile nec expeditum iter præbens ascendentibus. Aliquando itaque is, cui obrigerat Chalcedonis pontificatus, & cui Niceæ, Petrus & Theodorus, Præfectus insignis gregis studij, cum Ioseph & Clemente, ad ipsum ascendebant. Hoc autem cum cognouisset sanctus, volens eorum magnā leuare viæ molestiam, ad eos descendit è monte. Cum verò hominis Dei essent partes, & facere & dicere ea, quæ essent Deo grata, in sermone, quem ad ipsos habuit, censebat humilitatem esse præferendam omnibus virtutibus. Postquam autem ad cibum sumendum iam accessissent: Nè conturberis, inquit, frater Ioseph, sed sis paratus ad exitum. Hoc quid è tunc sic dictum, quidnam sibi vellet, dubitabatur ab ijs, qui audiuerant. Cum autem post decem & octo dies Ioseph è vita excessisset, rectè intellexerunt quid sibi vellet, quod magnus dixerat. Diuinus ergò hic pater sic se habebat, & tantam gerebat curam fratrum, vtilitatis, ut omnia ei parua viderentur & nullius precij, nisi etiā suam animam poneret pro fratribus: in hoc quoque meum imitans Dominum, qui, cum esset Pastor, & non mercenarius, animam ponebat pro ouibus.

Prædicat cuidam obitum eius.

Iohan. to.

Iam agebatur quidem quintus annus imperij Michaëlis: quartusdecimus autem, ex quo Bulgari fecerant expeditionē & decesserat Nicephorus: à quo tempore multi Romanorū, cum patria libertate amissa, detinebantur captiui manibus Bulgarorum.

Cap. 33.

Venit itaque in mentem illi benignæ & clementi animæ, si quo modo eos posset educere à laboriosa illa & afflictā vita. Interrogans autem; accepit carcerē illum, in quem illi erant coniecti, esse obscurum & tenebrosissimum, adeò ut eis vsueneret ægrè ferre; quòd non cum patria vitam quoque amississent: quòd quidem enim magis agebat. Huic ergò proposito omnibus postpositis, relinquit quidem illam gratam & solitam viuendi rationem: & via, quæ intercedit, confecta, non curauit custodes, qui eos circumsidebant: sed non visus ad eos accedens, statim pro omnibus copijs vsus est figura Crucis: & ea perfractis vinculis & claustris portarum, tanquam ab inferis & umbra mortis, quomodo meus Iesus, reuocat eos, qui illic sedebant: & potat non aquis, sed sermonibus salutaribus viuificæ doctrinæ, admonens, nè essent sicut patres eorum, generatio peruersa & exasperans: sed deinceps spem in Deo ponerent, & non oblitiscerentur eius remunerationum: præterea autem filijs quoque nota facerent illius mirabilia. Deinde cum in luce, sicut Moyses, tota nocte eos traduxisset, vsq; ad nostros fines eos transmisit & conseruauit. Cum autem vim afferrent & vrgerent ijs, qui seruati fuerant, & quis es, o homo Dei, sæpè rogarent, non celauit quidem nomen: dixit autem, se hanc gratiam soli Deo ascribere.

Charitas ei in proximū quanta.

Nota hic sanè admiratione dignissimam.

Exod. 13. 14.

Psal. 77.

Cum hoc nescio an sit conferendum id, quod vsuenerit ijs, qui fugiebant ex Aegypto. Nam illorum quidem inimicos aqua obruit: hi autem cōsecuti quòd optabant consequi, nulli fuerunt causa calamitatis, sed & hi domum redeunt, & sanctum rursus excepit grata illa quies & silentium in monte Thricalicis. Illo autem tempore Inger ille, non secus ac vernis floribus, florebat laboribus exercitationis. Hinc factum est, ut crearetur Antistes Nicenæ ecclesiæ. Cæterum is non habebat fructum redæ fidei. Huius decessum cum præciuisset Pater, quodam monacho, ex Eliæ altaribus (is erat Basilius) ad ipsum emissò, mendacio & umbra dimissa, iussit eum tandem adherere veritati, etiamsi stultissimus ille Inger, in improba Iconomachorum heresi commoti statuerit miserabiliter.

Cap. 34.

Sed cum ad hunc locum peruenit oratio, illud mihi venit in mentem. Nauigauit aliquando sanctus, adoraturus S. Theophanis tabernaculum, quod est in Sigriana. Illinc reuertens, & lacum præternauigans, qui est ad borealem partem Apolloniadis, appulit

Inger Nicenæ Episcopus Iconomachus.

Cap. 35.

appulit Thaso. Qui in illa autem vitam susceperant monasticam, & omnes accolæ grauiter vexabantur à serpentum, qui in ea erant, multitudine. Ijs enim repleta erat insula, non paruum afferens damnū habitatoribus. Cum ergò sanctus in ea esset, veniunt ad eum omnes, qui habitabant insulam, & supplices ei pròcidunt, postulantes & rogant, ut eis opem ferat, ut eos, quoad eius fieri poterit, liberet à nocumento serpentum. Et ille quidem miseretur eorum calamitatis, & veluti quædam tela, quæ torquentur in serpentes, emittit preces: illi autem protinùs proserpunt è suis cauernis, & relicta insula, se in maris profundum projiciunt. Atque noster quidem Iesus in aquis contriuit capita draconum: Illius autem discipulus, & quoad eis fieri poterat imitator, per illas ipsas eos suffocauit.

Precibus liberat insulā à serpentibus?

Psal. 73.

Ab hoc tempore profectus est ad alium locum quietis ac silentij: simul autē cum eo profectus quoque est Daniel, qui præerat monachis, qui erant in Thaso. Ei verò erat frater monachus, cui erat nomen Euthymius, cui etiam dicitur pater prædixisse non multò post futurum decessum, sic dicens: Frater Euthymi, sis paratus. mox enim ad supernam proficisceris peregrinationem. Et sic quidē dixit Euthymio. Ipse autem cum voluisset ingredi antrum quoddam breuissimum, & quod vix sufficiebat ad habitandum, incidit in dæmonem, qui erat prioribus longè sceleratior. Ab illo enim spelunca appellabatur Toparcha. Qui cum non ferret habitare cum Iohannicio, niger & terribilis accessit ad Daniele, ut eum quidem terreret: ille autem accepto quoque Iohannicio recederet. Sed ij, ut qui sibi confiderent, erant interriti, & illius fugam potius expectabant. Cum ergò vidisset malignus eos adeò fortes & cōstantes, Danielis quidem pedibus circunvolutus, admirabilis autem Iohannicij lateri plaga imposita, ei quidem tantum dolorem attulit, ut esset mutus totos septem dies: ille verò statim euauit. Sed sanctum quidem rursus accipit mons Thricalicis.

Cap. 36.

Demò magis illi dolere affert.

Si quid autem, postquam illinc abiērat, molesti aliquid acciderat ijs, qui erant in monte, id rursus totum de medio ablatum est eius aduentu. Et nunc quidem cruca, quæ nocumentū afferebat oleribus, precibus & signo Crucis fugabatur à circuitu: nunc autem ijs, qui illuc accedebant, mors præsignificabatur. Et illi quidē rebus suis prouidebant, & se parabant ad excessum: malignus autem & hostis humani generis, lupus erat, ut dicitur, frustra hians. Ità etiam cuidam viro Isacio, qui foemina inferuebat monacha, quoniam prædictum fuerat à sancto, fore ut mox ad eum veniret vitæ finis, & ideo oporteret eum se parare ad decessum: ille autem negligenter viuere & remissè: deinde etiam rursus ad ipsum Dei hominem ascendisset: Cur, inquit, adhuc mundanis occupatus sollicitudinibus, nullam futuri curam geris? Sed ille quidem partim à domina coactus: partim autem etiam sua sponte inductus, (in possessionum enim cura gerenda, erat valde vtilis) ad nihil est excitatus eorum, quæ oportebat, neque sibi vltimum parauit viaticum. Non multò post autem mortuus & necessitas, quæ eum inuasit, fecit ut & monasticum indueret habitum, & ei, pròh dolor, mortem attulit euestigio. Sed quòd attinet quidē ad Isacium, necessitati, non volūtati, quispiam id acceptum tulerit: huic autē magno patri verè paternam adscripsit affectionem, quòd ei mortem prædixerit, etiamsi ille nihil mutatus, in priori fœcordia sit mortuus.

Cap. 37.

Precibus & signo Crucis cruce fugat.

Cuidā mortē prædicat, isque nō se corrigens, subitò moritur.

Sedenim hinc quoque nota sunt omninò ea, quæ iustus faciebat vel per trāsitum. Isacij domina, cum esset & monacha, sicut à me dictum est, & verula, & præfecta monasterij Clubiorum, ad ipsum aliquando ascendit simul cum filia precatōnis gratia & benedictionis. Ille autem accepto baculo, quem mater manu tenebat, tradidit in manum filia. Conturbata ergò mater puellæ, dixit: Mihi, pater, magis conueniebat baculus, qui corpus meum sulcit ac sustinet magna ex parte propter senectutem. Ille autem nihil ipsi omninò respōdens, re ipsa significauit futurum. Paulò post enim illa quidem è vita excessit: hæc verò prouecta fuit ad præfecturam monasterij. Abhinc autem hic admirabilis Iohannicius migravit ad montem asperum & arduum, qui appellabatur mons Corui, ut potè quòd sancto prædictum fuisset ab ijs, qui in solitudine ei occurrerant, Monachis, & dederant lebitonarium, eum aliquando venturum ad eum montem. Sed quænam sunt, quæ ab ipso, vel ab eo potius, qui in ipso habitabat spiritu, in eo monte facta sunt admirabiliter?

Cap. 38.

Nō verbis, sed factō indicat quod futurū erat.

Paſcebant quidam in ipſo oues, & cum quafdam ex eis amiſſiſſent, ad eas quærendas montem obibant in omnem partem. Eos ſanctus neque vnquam auditione acceperat, neque viſu cognoſcebat. Cum ergò in eos incidiffet, & nomine vnum quenque vocabat, & viam, quam ipſe ignorabat, (neque enim omnia omninò ſcire ſancto con-

Cap. 39.

cedit spiritus sanctus) iubeat docere. Et illi quidem viam ostenderunt: ille autem refert gratiam, nempe pecudū inuentionem, & iubet eos ire in solitudinem, & oues illic esse inuenturos. Cū in eam ergo venissent, sicut ille iusserat, offendunt oues errantes, præter omnem eorum expectationem, idque cū sæpè in eis quærendis laborassent, etiamsi tunc non potuerant in eas incidere. Quocirca id acceptum ferebant illius viri viæ ignorationi, quod digni essent habiti, qui eum conuenirent, & cum eo colloquerentur. Neque enim, qui in eum incidebant, ipsum videbant, nisi ille voluisset, & vt sequenti Eustratio esset exemplar humilitatis, si non videretur ab ijs, qui incidebant, ad ipsum conuersus, dicebat: Precibus tuis, ô frater Eustrati, ne ab ijs quidem sum conspectus.

A nemine est visus nisi volens.

Cap. 40. Cellam sibi cōstruit angustissimā, maiorēsq; labores suscipit.

Sanat infamam. Psal. 99.

Cap. 41.

Viro sancto obitum eius significat.

Item alteri.

Nota vt quædam ab hæresi Iognomachorū reuocet.

Cap. 42. Consili impetrat, ne facile irascatur.

Cū autem ascendisset in montes Antidij monasterij, qui quotidie in rebus diuinis extollebatur, & cellam ædificasset angustissimam & breuissimam, prioribus maiores suscipiebat labores virtutis, & dignus habebatur maiori contemplatione. Corporis quidem certè afflictionem existimabat esse alimentum anime. Hinc factum est, vt multis rarè fuerit manifestus, quomodò etiam habuit multos eius vitæ amatores. Satis enim erat, si vel solūm videretur, ad acre quidem desiderium eorum, qui videbant, animis instillandum, & immittendum zelum æmulationis, & ad v. r. utem excitandum eum, qui esset vel hebetissimus. Porro autem cū vnus ex ijs, qui tunc erant magistri, coniunx (erat verò is, vt opinor, Stephanus) ancillarum improbitate, & curiosis ac maleficis artibus esset emotæ mentis, seipsum tradit medicis. Multæ quidem manus medicorum, medicamenta innumerabilia, plura artis adiumenta. [Postquam autem cognouit se inutiliter laborare, statuit quidem alijs vale dicere: ad magnum verò confugit Iohannicum. Ille autem precatione quidem dat mulieri sanitatem: hanc autem ab ea petit mercedem, vt ea in Dei portas ingrederetur in confessione & hymnis, & ijs qui offenderant, peccatum remitteret.

Hic omni ex parte bonus, vt ad alium transeam, cuidam nomine Stephano, viro quidem exercenti virtutem & iusto in omnibus vijs suis, qui, quæ erant in anima, ei multò antè dedicarat, cū post longum tempus venisset ad eum visitandum: Esto, inquit, ô frater, paratus ad exitum. Is autem cū cōiecisset, quidnam sibi vellet quod dictum fuerat, quoniam quod ad eum quidem attinebat, iam erat paratus, vt qui super fundamentum virtutis, quod præcesserat, diligentius superædificauerat, paulopost prompto & alacri animo hinc excessit, post excessum innumerabilibus resplendens miraculis. Ità etiam Thomæ, qui eum sequebatur, & eius labores ad virtutem, & humilitate superabat alios, significauit, quod ex improuiso esset in morbum caturus, & quod morbum mors quoque esset cōsecutura. Hac ergo prædicatione is simul & animo magis fuit excitatus ad exercitationem, & subit finem vitæ. Ità etiam cū eum, qui præerat monasterio Agaurosum, cognouisset se aduixisse hæreticis, (iam autem à præfectura excesserat Eustratius, vt qui viam declinaret impiorum) cū post vnam & alteram admonitionem vidisset eum non desistere ab hæresi, Quoniam, inquit, te sæpè ad fidem orthodoxā deducēs, ô Antoni, (itā enim vocabatur) inueni te reuocatum difficilem, hoc tibi dico postremum: Si non amplius peccare perrexeris, sequens eos, qui sunt diuersæ opinionis: sed eam etiam, quæ à Domino tibi afferenda est, disciplinam grato animo sustinueris, non minima merces tibi reponetur. Hæc dixit iustus: & statim altera pars corporis Antonio flaccescens, fuit quasi morte affecta. Quadraginta itaq; totos dies cū magno animo eam tulisset disciplinam, & nec minimum quidem verbum cōtemptus ex ore emisisset, & nec hæreticis deinceps esset assensus, & vita excessit, maligni effugiens artes & machinationes, & parua castigatione aduersus eum referens victoriam, & victor fuit renunciatus, & corona redimitus. Sic ille Dei extendit benignitatem & clementiam: tam certò spondit veniam ijs, quibus erat quidam paruus fomes pœnitentiæ: eo autem, quod venientem corporis mortem præsignificabat, apertè efficiebat, ne homines morte animæ morerentur.

Sed ad alia me vocat oratio, & ad ea accedo. Constantinus quidam creatus Consul, solebat quidem venire ad hunc virum admirabilem. Is autem illi rursus hoc vicissim reddebat, quod eius orationibus conseruabatur ab ira alienus, neque propter aliquid, quod accidebat, facile mouebatur aut excandescerebat. Is erat aliquandò ascensurus ad magnum Iohannicum. Cū autem accidisset, vt ministro acriter irasceretur, eum ira abripit, & manu repente famulū percutit. Deindè cū ad se redisset Constantinus, valdè cruciabatur animo, quod ab ira fuisset superatus, & ad magnū hunc

hunc patrem accedens, rem ei renunciat. Ille verò seriam & conuenientem ei infert increpationem. Consul verò tanquàm filius, qui à patre mandatum acceperat, ab illo tempore si quandò sensisset se longius efferri, quàm conueniebat, apud se dicebat: Cessa ab ira, & vince animum. Statimq; verbum res ipsa sequebatur. Nam & sensim ab ira desijt, & rursus ad se redijt. Atq; quod à sancto quidem factum est in Constantinum, fuit huiusmodi. Quod autem in filium eius, iam dicam. Ascendit is quoq; aliquandò ad hunc Dei seruum, cū pater id ei iussisset. Lingua autem ei lababat, & balbutiebat. Cū ergo cum sancto sermones contulisset, intelligens ille, quod in dicendo titubaret, iussit ei linguam porrigere. Hoc autem factum fuit, sicut iussit. Ille verò implorato auxilio eius, qui potest facere, vt apertè & distinctè loquatur, simul quidè

Adolecenti balbo obtinet distinctè loquedi facultatē. Cap. 43.

effectū, vt adolecenti esset linguæ instrumentū promptum & expeditū: & effectū eius animā ad Dei exequenda præcepta viuidiore, & ei immisit bonorum æmulationem. Sed eum quidem, quod talibus esset dignus, talibus est remuneratus: in aliorū autem cū venisset conspectum, ab eis tamen non cernebatur. Aedificabatur enim in monte Baptista & præcurfari quoddam templum, cuius vitam hic æmulabatur. Forma autem ædificij à magno Iohannicio fuerat descripta ijs, qui ædificabant. Cū ergo sancto visum esset aliquandò venire ad contemplandum ædificium, vt videret an opus procederet, vt constituerat: cū ad eum locum venisset, accedunt etiā ad eum quidam alij, vt virum admirabilem simul & viderent, & aliquo eius sermone fruerebantur. Cū ergo illuc venisset Iohannicus, qui iuuenili erat exercitatione, & illi etiam venissent, ille quidem stabat iuxta ipsos, considerans quomodò procederet ædificiū: Illi verò videntes eum, tamen non videbant. Deindè ille quidem cū vidisset ædificium, rursus conuersus est ad speluncam. Illi autem in loco assidebant, expectantes quandò esset venturus. Quidam ergo ex ijs, qui erant cum ipso, monachis (is autè erat Iohannes) cū rem cognouisset, existimat hoc eis visum esse molestum, & sancto dicit: Non oportet eos, qui propter te tantum iter confecerunt, reuerti tua non conspecta virtute. Scis rem esse molestam, & quæ cor ipsum tangit medium. Sanctus verò laudauit quidem illorum institutum, & pro eis est precatus: conuersus autem ad monachum: Quomodò à nobis, inquit, fieri possit, quod Deo non videtur? Nam ego quidem stabam sine vllō tegumento in medio oculorum illorum: Illi autem, si Deo id ita visum esset, me omninò vidissent, etiamsi me abscondissem. Postquam hæc à sancto audiuit monachus, eis significat. Illi verò reuertuntur, nihil ægrè ferentes. Et hoc quidem est eiusmodi. Sed illud quidem quomodò non est narrandum?

Stat in medio horum inuicibilis.

Theodoros quidam, qui modò vitam susceperat monasticam, cupiebat de rebus sancti discere ab ijs, qui ad ipsum venturabant, & quænam esset eius vitæ ratio, & cuiusnam modi adspiceretur: & quidnam faceret aut diceret: vt si nihil aliud, at de Iohannicio quidem certè rebus posset narrare, & hinc memoriam suis relinqueret posteris, cū ij, qui hæc ab illo audiuerant, suis rursus narrarent posteris, quod hæc & hæc ab hoc aut illo audiissent. Cū autem narraret aliquibus, quæcunque audierat, illi autem dicerent hæc non esse admittenda citra examinationem: Sed horum, dicebant, effectorem, si velis, videbimus. Ille autem statim fit eis dux itineris, & rursus ascendunt ad sanctum, & eum alloquuntur. Cū verò sermo ab eis produceretur, vrsa, quæ alicundè è sylua eis apparuit, conturbat eorum animos. Ille autem iubet eis ipsi panem porrigere, & hortatur, vt ab illo magno timore recreentur, recordantes eius, qui dedit potestatem cōculcandi leonem & draconem, qui quidem sunt vrsi longè terribiliores: & illorum quidem animos liberat à metu, vrsam autem iubet reuerti ad sua latibula. Hoc quidem sic factum fuerat, & finito sermone, illi recesserunt, nihil aliud habentes in ore, nisi magnum Iohannicum. Hinc factum est, vt essent acres ad virtutem, & ad similem zelum incitarentur, & dicerent monacho Theodoro: Non ex tuis verbis credimus, sed ex ijs, quæ ipsi audiimus & vidimus, vt dicit Euangelista. Hæc ne sufficiunt, an ex rebus sancti vultis alias adjiciamus? Sed quomodò, si hæc silentio dederimus, non pulcherrimarum rerum detrimento pios affecerimus?

Cap. 44.

Psal. 90. Vrsa obedit viro Dei.

Iohan. 4.

Cū vellet aliquandò pauperibus oleum suppeditare ad cibum: (multi enim pauperes sæpè illuc accedebant, quibus etiam præbebat quidquid habebat) Cū ergo vellet aliquandò eis dare oleum, (hoc enim tunc habebat) iubet monacho, qui ei inseruiebat, afferre duo vasa, vnum plenum, & alterum inane. Ille autem alioquid quidem

Cap. 45. Benignitas eius in pauperes.

Spiritu propheticis seicuentura.

dem existimabat superuacaneum afferre vas inane. Quid enim, apud se dicebat, opus est inani, ubi est plenum? tamen cum non posset transgredi patris mandatum, hæc duo ad ipsum attulit, nempe plenum & inane. Cum autem forte fortuna contigisset, ut vas plenum esset perforatum, oleum verò effunderetur, erat perplexo animo monachus. Cum autem id ei venisset in mentem, transmutat oleum ex pleno in inane: & sic indigentibus datum est ad misericordiam. Tunc cognouit monachus propheticè dictum fuisse à patre, ut simul cum vase pleno afferret alterum inane. Hinc erat ei vultus confusus, quòd sciret se aliquantulum dubitasse de mandato patris. Ne illud quidem æquum est prætermittere.

Cap. 46.

Magnus hic Pater cum toto vitæ tempore se præclare & admirabiliter exercuisset, non solum post vitam, sed etiam cum esset in corpore, fecit multa admirabilia, & quæ erant præter opinionem. Non enim demones solum eum formidabant, eius non ferentes præsentiam: sed morbi quoque, qui mortem minabantur, eius precibus & signo Crucis soluebantur. Eius quidem certè familiaris & amicus Eustratius graui morbo affligebatur, sanguinem vomens ex intestinis. Ille verò, cum id ei prius significasset Eustratius, veniens sistit quidem sanguinem, ipsum autem iussit esse bono animo. Eustratius ergò cum viri aduentu à morbo conualuisset, transit ad Leucadum habitaculum, quod solent vocare Metochium, se volens defessum afflictum que recreare, & aliquod adipisci solatium. Res autem ei contrà cessit, & incidit in calamitatem longè priori grauiorem. Vehemens enim eum adorta febris, acriter laniabat, & vocem ei adimebat: donèc recordatus præclari inter eos, qui se exercebant, Iohannicij, ei tanquam præsentis supplex pròcidit, & rogauit, ut à morbo præsentis liberaretur. Interim autem ad dormiendū conuersus, cum visus esset videre magnum Iohannicum adstantem, colloquentem, confirmantem, morbum superauit: & salutem illi acceptam tulit, quem habuit eum lætificantem à iuuentute, & tunc liberauit à calamitate.

Precibus & signo Crucis pellit morbos extiales.

Absens curat febricitantem.

Cap. 47. Theophilus Imperator auar' & Iconoclasta. Infridatur Catholicis.

Me iam pridem volentè oratione prætercurrere, non sinunt quæ sequuntur. Nam sceptrum quidem Romanorum tenebat Theophilus. Ille autem congerendo auro totus inhiabat, & ab eo superabatur, & alioqui non ferens esse Christianus, & se impiè gerens in diuinas imagines: & quomodo potestate, ita etiam Iconomachorum dogmate alios superans, talem laqueum abscondit omnibus Christianis. Scribis & exactoribus omnem simul vicum occupat, volens facere duo, quæ sunt pessima: nempe & auro suo gratificari animo tributorum exactoribus, & sibi fieri manifestū vnumquenque, qui doctrinam sequebatur Orthodoxam, ut & eos vi caperet, & efficeret, ut vel inuiti adiungerentur hæresi Iconomachorum. Cum ergò hic vir diuinus incidisset in quendam exactorem: Quid hæc sibi volunt, inquit, ô frater? Rex te iam accersit factorum tuorum redditurum rationem, & ne sic quidem intelligis? Iam enim imminet & vrget, ut vides, iustitia, & nisi improbam hanc mentem mutaueris, peribis quidem miserabiliter, miserrimè autem punieris. Atque ille quidem dicebat eum, qui est in cælis: exactor autem putabat suum Regem eum accersere. Lætus itaque iam erat & bona spe præditus, ut qui sciret, quòd propter tributa diligèter exacta, esset apud Imperatorem magna consecutus. Eius autem spem irrisit futurum, & ea, quæ à Sancto dicta fuerant, finis est consecutus: & statim nouacula iræ Dei inebriata, excidit exactorem, ut immortales illæ post mortem poenæ de eo sumantur.

Subitamors Iconomachi exactoris.

Cap. 48.

Renoluens itaque aliquis ea, quæ à Sancto prædicta fuerunt, & quammaximè perscrutans, ea nunquam inuenerit excidisse à veritate. Nam cum aliquandò duo simul venissent in domunculam, in qua ille erat, ut magnum conuenirent Iohannicum, (Petrus & Plato erant eorum nomina) postquam ille eos satis instruxit ad virtutem, alter rogauit Sanctum, ut ad ipsum veniret singulis annis: & eius adpectum dignus esset qui consequeretur, & illo, qui fuit instar mellis, frueretur sermone. Ille autem, Deceterò, inquit, etiamsi velles, non me videbis amplius. Is ergò apud se dubitabat, quidnam obstaret, quo minùs ad sanctum ascenderet: & considerans, nihil inueniebat, quod ad illum aduentu reputaretur præstantius. Non multò post autem quidam ad eum ascendit. Volens ergò ipse quoque cum eis ascendere, quoniã ille quidem pedibus, illi autem equis iter ingrediebantur, defessus domum redijt. Hinc factum est, ut grauius animo angeretur, quòd ei accidisset, ut frustraretur proposito. Cum itaque non multò post ad se redijisset, rursus conatus est ad eum ascendere, & rursus fuit prohibitus ab ascensu. Deindè cum sæpè, aliàs alia incidente difficultate, se re-

Prædicat cuiusdam monacho sibi futura.

se repulsum esse cognouisset, & recordatus esset eorum, quæ à sancto ei dicta fuerant, mansit apud se, rem adhibens Iohannicij, diuina quadam prouidentia, ad vilitatem omnia dispensante.

Aliquandò rursus qui omni ex parte bonus erat Iohannicij, cum esset in ocio, & se totum dedisset orationi, dixit se videre quendam Petrum, qui tollebat in cælos: & circumdatum gloria quadam & luce ineffabili. Illi autem Petro fuerat commissa præfectura cuiusdam monasterij. Illo verò tempore, quo vir admirabilis dignatus fuit hac contemplatione, contigit ut is à corpore distinctus, spiritu ad cælos ascenderet, & ex hac vita migraret. Nihilominus autem admiranda quoque est eius loquendi libertas apud Imperatores. Neque enim solum lætabatur probris pro Christo affectus, aut patiens persecutionem: sed cupiebat etiam pati maiora, rectè sciens, quòd per ea, maiora consequeretur. Hinc discipulorum Christi loquendi libertatem, & pro Magistro acceptas plagas ducebat esse beatas, perfectum gaudium illud nominans, cuius is fuerunt participes.

Duos itaque viros illustres, & quos seiebat esse præditos maiore dicendi facultate, quam alios, cum ad ipsum misisset Imperator, rogauit an oporteret Christi honore figuram. Cum is autem ad hoc diuine, & non eum mundana respondisset persuasione & sapientia, tantum abfuit, ut quæ missa fuerant ab Imperatore, aliquid adducerent contra ea, quæ ab ipso dicta fuerant, ut relicti is; quæ prius tenebant, rectè & eis exposuerat, pietatem & veram didicerint religionem. Cum ad sanctum autè rursus venisset Eustratius, præfectus monasterij Agaurorum, quoniam res Dei & ecclesiarum erant tunc mundanis perturbata sturibus: Quousque, dixit, res Ecclesiarum non reddentur Ecclesijs? Quousque, augebuntur res persecutorum, & immanes eas lacerabunt bestie? Ille verò, Parum, inquit, sustine ô frater, & intelliges Dei potentiam. erit enim quidam Methodius, qui tenebit eius clauum, & eam diuino spiritu gubernabit: qui tollet quidem diuisionem & dissectionem diuinitatis: decretis autè fidem constituet Orthodoxam, & ad summam pacem & concordiam rediget seditionem: & eos, qui resistunt, dextra altissimi subiunget.

Breue tempus intercessit, & Theophilus quidem ex hac vita excedit: Michaël verò & Theodora imperium suscipiunt: Methodius autem vir reuerè sacrosanctus, & homo Dei, in sacris collocatur sedibus, & ut semel dicam, cum omnia ab eo fuissent traducta ad fidem orthodoxam, & sopitus esset omnis fluctus & sedata tempestas, & res essent quietæ, quædam alia seditio excitatur à pijs, & res Ecclesiæ rursus erant diuisæ, & redactæ erant in duas opiniones. Nam alij quidem volebant habere in ministerio eos, qui dignitatem sacerdotij acceperant ab Iconomachis, ut potè quòd hoc nihil pietati officeret: Illi autem profanis sancta tradere manibus, putabant omninò esse impium, & minimè Deo gratum, nec admittendum. Et qui Deo quidem verè vivebat Methodius, agrè ferebat, angebatur, corde lacerabatur, putabat magnum Paulum resonare in auribus propemodum hæc loquentem: Vtinam san à Christo anathema pro fratribus meis secundum carnem, si modò steteritis nobiscum, & communiter Trinitatem glorificauerimus. Et ille quidem sic se habebat. Illi autem parati erant omnia pari potius, quam dimittere ea, quæ visa fuerant, adeò ut hinc in partes rursus scinderetur cœtus Ecclesiæ: & alij quidem se cum his, alij verò cum illis se coniungerent. Dei itaque amicus Iohannicij, incidens in res ad eum turbatas, partim quidem per se, partim verò per literas, veluti fistula reuocabat diuisam partem gregis, & ei qui est solus Deus, qui est solus bonus pastor, & non mercenarius, conciliabat. Maximè autem Archiepiscopi Methodij iam labantem recreabat animum, multa quidem etiam alia scribens: ante omnia autem is, qui hominonem absurdè & alieno modo scindunt, nouasque & absurdas opinantur diuisiones, eis ne autem quidem omninò adhibere suadebat: non sal, non tectum cum his habere commape: non eos alloqui: sed quam maximè declinare eorum congregationem. Admonebat enim ne posse quidem eum sanctè reputari sacrificium, qui eum, qui sacrificatur, contemnit & vilipendit. Scribebat autem Methodio, ut illos potius haberet circa diuinum sacrificium, quos nôset cum eo sentire in dogmate Orthodoxæ. In fine verò epistolæ, valere eum circa sanam rationem oprauit magnus Iohannicij.

Cum hæc venissent literæ, diuinus quidem Methodius memoriæ mandauit ea, quæ scripta fuerant: improbi autem homines eam rem irridebant, & habebant ludibrio, & malè

Cap. 49. Videt vir sanctus animam cuiusdam ferri in cælos.

Insignis eius patientia.

Cap. 50.

Duos illustres viros liberat ab hæresi.

Cap. 51. Michaël succedit Theophilus Imperatori cum matre Theodora.

Rom. 9.

Multos Deo verbo & scriptis conciliat iconomachos.

Vitandi, prorsus hæreses.

Cap. 52.

S. Iohānīci-
us conuertit
hæreticos.

malè ab ipsiſ bonus audiebat Iohannicius. Ille verò cum cognouiſſet, quòd ipſi eum calumniarentur, ità ſtans, vt omnes eum poſſent exaudire, de Deo & rebus diuinis diſſerens, ità eos vi cepit, & in ſuam redegit poteſtatem, vt non ſolùm abſtinuerint à ſua in eum inſania: ſed etiam eorum mentes ad id, quod eſt melius, conuertit: & ijs dimiſiſ, quæ priùs eis viſa fuerant, orthodoxæ fidei dogma didicerint, vt ipſe expo- nebat. Sic frequentiffimus ille populus victus fuit ab vnius huius virtute, & totæ ciuitates dependebant ab vna illius ſententia, ijs, quæ longo tempore meditata fuerant, breui depoſitiſ. Ei quidem ſic curæ fuit communis vtilitas, & ſic fratres eſt complexus.

Cap. 53.

Cùm autem oratoriarum ædium, quas ædificauerat, fieret dedicatio, multa ab illo eò tempore facta ſunt miracula, etiamſi non a deſet. Phalanx enim dæmonum repente apparens ſuper tumulum veluti corporata, eos qui illic aderant redegit ad dubitationem. Cùm ergò ſpiritu, qui in eo habitabat, rem cognouiſſet magnus Iohannicius, & vtiliſſimo vſus eſſet medicamento precationis, eorum quidem metum abſtulit: dæmonum autem multitudinem vertit in fugam, & fecit eos liqueſcere tanquam ceram à facie ignis. Quicumque verò aliquibus grauibuſ afflicti morbiſ, ad v-

Precibus p-
ſtigat dæ-
mones.

neranda illa templa confugerunt, eos ijs, quæ ipſos vexabant, liberatoſ, fecit domum abire ſanoſ. Quid ergò non eſt hîc viri illius admirandum? An quòd cum etiam non præſentem fugerent dæmones? An quòd eos, qui à malo aliquo præmebantur, liberauit à dolore? Nam vel ſolam eius precationem aduerſaſ timuiſſe phalanges, eſt indicium fidutiæ ad Deum: à malis autem liberare eoſ, qui illuc accedebant, eſt & feruoris, & commiſerationis. Sed hoc quidem eſt eiſmodi: illud autem quiſnam ſilentio præterièrit?

Cap. 54.

Ad eum aliquandò aſcenderunt ij, quibus fuerat cõmiſſa præfectura templorum, quæ ipſe extruxerat. Cùm autem ſanctum conueniſſent, & cum fixis oculis adſpexiſſet quidam ex eis, ei venit in mentem cogitare: Si hîc diuinuſ pater Iohanniciuſ ſummæ ſubiit labores exercitationis, & ſe multorum dierum afflixit ieiunijs: cur non carnis vicit multitudinem, ſed eſt adhuc ſimiliſ ijs, qui ſunt bonæ habitudinis corporiſ, & ſeipſoſ in tibijs pinguefaciunt? Cùm autem iſ hæc mente verſaret, dixit hîc vir admirabilis: O Maçar, (erat enim ei hoc nomē) cur cogitationeſ aſcendunt in cor tuum? Non ſunt mihi tibiæ plenæ carnibuſ, ſed videt quemadmodum tumefcant, cum ſint inaneſ & flatuofæ, quod quidem ſolet facere maluſ cibùſ ſtomacho ſuſceptuſ. Illum autem ſtatim ſubiit poenitentia, & multum repræhendit vanam ſuæ mentis cogitationem, & petijt veniam eiſ, quod ei in mentem venerat.

Diuinituſ
cognofcit
euuldã cog-
itationeſ.

Cap. 56.

Sub id autem tempuſ Iſraëlita prælio conſigunt cum Romanis, & multi quidem Romani interſciuntur: multi verò bello capti, abducuntur captiui. Horum vnus, qui erat adoleſcens, erat magni Iohānīcij cognatuſ. Itaq; qui genere ad eum attinebant, ſancti inuocabant auxilium, vt adoleſcentem liberaret à captiuitate. Iſ autem etiam priuſquam vocaretur, citò venit, & cum circa mediam noctem fuiſſet in carcere, & apparuiſſet vni ex ijs, qui cum illo detinebantur: Surge, inquit, & alterum excita, & iſ eum, qui eſt poſt illum. Hoc autem factò, vt iuſſerat, eiſ quidem protinuſ ſunt ſoluta vincula cum cateniſ, vt nec omninò quidem viderentur fuiſſe vincti: portæ verò ſuæ ſponte ſunt apertæ, & ſunt egreſſi ij, ad quos priuſ ne licuit quidem ingredi. Cùm autem iam in ſuam rediſſent regionem, in via incidunt in quòſdam canes, feroces quidem & immites ijs, qui præteribant, vel ipſo autem adſpectu terribileſ. Et illi quidem neſciebant, quid agerent: magnuſ autem tunc quoquē accedens Iohanniciuſ, denſa caligine offuſa, canum oculiſ, illaſoſ & nullo malo affectoſ eoſ tranſmittit, & ſuiſ eoſ reſtituit. Illi verò toto tempore vitæ ſuæ in ore habebant gratiarum actionem, nec vllum tempuſ eiſ obliuionem induxit beneficij.

Miro modo
liberat ca-
ptiuoſ.

Cap. 57.

Cùm autem oporteret etiam aduerſuſ extrinſecùſ illataſ à maligno tentationeſ, illius egregij viri in multuſ oſtendi fortitudinem, ità diſpenſante providentia, & tradente iuſtoſ in manuſ eorum, qui ipſoſ affligunt, non vt eoſ tenter, ſed vt reddat illuſ- trioreſ, Epiphaniuſ quendam monachum malignuſ ſubiens, qui & virtute videbatur inſignis, & in illo mōte ſe exercebat, mouet aduerſuſ ſanctū. Cur hoc machinanteſ? Ambuſ volēſ auellere à laboribuſ virtutiſ, vt illi ne daretur quidem ocium, propter eà quòd ei pararentur inſidiæ. Sed Epiphaniuſ quidem animæ immittit inuidiã, Iohānīcio autē ne potuit quidem omninò interrumpere intenſam exercitationem. Et ille quidem comatum & frondofum illum montem exuſit, veſimul cum ſylua flamma ſanctum

Emulatur
virum Dei
Epiphaniuſ
pſeudomonachuſ.

ſanctum quoq; depaſceret: Ille autem cum ſpirituſ, quæ in eo erat, gratia id præſciuiſſet, tranſijt ad alium, & maluſ fuit deprehenuſ Epiphaniuſ, & ſeipſo deterior. Quid ergò admirabilis ad hoc Iohanniciuſ? Non fuit excitatuſ ad vindictam, non ei male- dixit, qui parabat inſidiã: ſed vt mitiſ eiſ, qui eſt mitiſ, diſcipuluſ, & amicè eum adijt, & humiliter eſt allocutuſ, & rogauit vt diceret cauſam, cur ei vellet eſſe inimicuſ. Ille autem plauſtriſ probrorum, vt dicitur, & contumeliarum eum eſt infeſtatuſ, & tandem egregiuſ ille Epiphaniuſ virgã, quam habebat in manu, quæ in extremo ferrum habebat acutuſ, in medio ventre percutit ſanctum, etiamſi illaſuſ permanſerit vir miſericorſ, & ad reconciliationem hortatuſ ſit Epiphaniuſ. Sed ille, pernicioſo illo animò nihil mutato, permanſit in eadem maleuolentiã. Hoc autem ſancto prædictuſ fuerat ab illiſ monachiſ, qui ei ab initio dederant illam tunicã pilis contextam. Tentatio enim, dixerunt illi, ad te venit in fine, ſed ipſa quoquē erit irrita.

Egregia eiſ
patiētia ex-
ga amulū.

Cap. 68.

Cùm autem ſanctuſ iam ad profundam proceſſiſſet ſeneſtatem, & illiſ admirabili- buſ laboribuſ exercitationiſ euaiſſet inſirmuſ, in monaſterio Antidij extructa cellu- la, illic ſe includit. Si quãdò autem eum vocaret tempuſ, vt illinc egrederetur, tranſi- bat per viam publicam, ne ab illiſ quidem viſuſ magna ex parte, à quibuſ ne volebat quidem omninò adſpici. Quinto verò anno imperij Michaëliſ, qui Eccleſiam regebat Methodiuſ, cum magni Iohanniciuſ ad Dominū exceſſum præſciuiſſet iam appro- pinquare, ad eum venit, & vltimã precẽ ab eo petijt. Ille autem cum maximi feciſſet conuenire Methodiuſ, & in longum tempuſ cum eo produxiſſet ſermonem: & de- indè ſacro cœtui & recenſ electo gregi ea, quæ ad pietatem opuſ erant, ſuaſiſſet, di- cendū, vt immobiliter & ſtabiliter permanerent in fide orthodoxa, neque euertentur à profaniſ vocibuſ hæreticorum, & inter ſe conſeruarent concordiam, neque blaſphemam & maledicam linguam mouerent in pontificem: ſubiunxit, quòd nec multum tempuſ poſt ſuum deceſſum viueret Methodiuſ. qua quidem in re non fuit falſuſ. Tertio enim die, poſtquam hæc dixiſſet, (Erat verò * tertiuſ Nouembris) D. Iohanniciuſ ſpiritu quidem migrat ad eum, quem diligit, deductuſ à choriſ Angelo- rum: corpus autem deponitur in loculo. Methodiuſ autem, qui clariſſimè refulſit inter Patriarchaſ, ipſe quoquē octauo menſe poſt illiuſ deceſſum, exceſſit ex hac vita quarto decimo Iunij.

Inuiſit ſan-
ctū Iohānī-
cium Me-
thodi⁹ Epi-
ſcopuſ.

for. * quart⁹
Obituſ S.
Iohannicij.

Quenam autem ſunt ea, quæ facta ſunt in morte & poſt mortem admirabilis hu- iuſ Iohannicij? Diſſolutorum membrorum confirmationeſ, homineſ liberati à mali- gnis ſpiritibuſ, ſi ſolùm ad capſam illiuſ acceſſiſſent. Quidni enim erat Iohanniciuſ ijs rebus vel poſt mortem gloriſicandū, cuiuſ deceſſum columna igniſ ſignificauit ijs, qui erant in monte Olympo: quem præceſſerunt Angeli, paradifiſ portãſ ei aperien- teſ, & tranſmittenteſ ad eam, quæ eſt illic, beatitudinem, purè appariturum ante faciem Domini, & ſimul verſaturum cum Angelicis Ordinibuſ: à quibuſ beata Trini- taſ laudatur & gloriſicatur nunc, & in nunquam deſitura ſecula ſeculorum, Amen.

Cap. 59.
Præclara mi-
ſacula poſt
obituſ eiſ.

VITA SANCTI AMANTII EPISCOPI RVTE-
NENSIS, CUIVS AVTHOREM NECDV M REPERI. VI-
detur mihi eſſe Fortunatuſ, idq; planè ſentio. Styluſ enim à Fortunati di-
ctiōne non abhorret. Extat in MS. codicibuſ.

BEATISSIMVS Amantiuſ Rutenæ vrbis quondam 4. Nouēbris fuit ciuiſ ortu, vita paſtor, nunc felici patronuſ eſt exceſſu. Qui in primæuo ætatiſ flore, abruptiſ ſeculi la- queiſ, militiam Chriſti perſeuerantiæ deſinitione ſuſcepit, & vitia, quibuſ pulſatur humana fragilitaſ, patientiæ virtute calcauit. Qui beato ſeruens propoſito, & Amantiuſ ſit
Epiſcopuſ.
mentem faſtigio honoris ſui parem. Nunc breui ſtylo pauca virtutum eiſ perſtringamus inſignia, præſtante Domino, oratione beati antiſtitiſ, dicendi vires, qui diuinitaſ bonitatiſ ſuæ ſine vllò defectu ſcit effundere, & acſcit, cum effuderit, vacuari.

Igitur

Igitur cum in prædicta vrbis foro confedisset Præses, altiori sede ceteris sublimior, & quendam nefarij facinoris reum ultimo crucis supplicio, & extrema pœna patibuli damnasset, properat beatus antistes ad forum, petit à Præsede vitam iam metu præmortui: non impetrat: iterat preces, orationem apud surdum Præsidentem perdit. Itaq; antistes ad cellam repedit, terræ prosternitur, fundit preces, suspiria geminat, tundit crebro verberè sanctum pectus: petit à Domino, quod à Præsede obtinere nequiebat. Digna ilicò Præsides immitis pœna percellitur. Nam cathedræ, cui altius insederat, miris repètè modis affigitur, deserit ossa vitalis calor, & soluta nervis rigētibus membra, officium quo animæ famulabantur, amittunt. Ad cellulam beatissimi viri cōcurrunt: ab oratione consurgit, ad forum progreditur. Sensit aduentum viri Dei Præsides, magna iam sui parte præmortuus. Amissi itaq; redduntur sensus, & famulancia vrbibus suis ad vigorem pristinum redeunt membra. Redditur ergò Præsidi salus, vita damnato: & quicquid vel admittendo ille, vel hic non dimittendo contraxerat, pia Domini miseratione diluitur. Deniquè condonata est reo vita cum crimine, Præsides meruit veniam cum salute.

Præsides no-
lens audire
eū rogantē
pro damna-
to, diuinitus
punitur.

Sentētia me-
morabilis.

decederet

Fulmine dis-
sipatur de-
monis simu-
lacrum.

Insigni mi-
raculo casti-
gatur mili-
tū præsidia-
riorum im-
probitas.

Non longo pōst tempore sequitur longè clarior virtus, & tanto par merito. Erat nanq; haud longè ab vrbe altiori base eminens simulacrum, quo in loco mira gentium multitudo confluxerat. Itaq; dum dæmonibus pecudum, vel suis potius mortibus lirant, dumq; cuncti referti epulis, vino pleni, cantu perstreperunt, beatissimus sacerdos aduenit: exultare infelicem plebem omni luctu grauiori latitia, trahens imo pectore longa suspiria, à sacrilegij impio scelere pio hortamine reuocare perretat. Sed inuisa semper ignauia remedia sunt, quæ perire arbitrio suo, quàm alieno seruari consilio, māuit. In modum vtilium, incommodum voluptatis examinat, blandaq; noxia pro rectis ac necessarijs habet. Totis ergò furoris stimulis in iniuriam sancti viri seditiosum vulgus exarsit, cum pia ille aduersus fauientes arma corripiens, cellulam repetit, terræ prosternitur, fundit vberes pro hostibus fletus, ingeminat pro inimicis alta suspiria, petit vt sine nece sua, vel certè propria, fauientium furor * desisteret. Nam ille quò coronaretur, optabat: pro his, nè punirentur impij, pia apud misericordem Regem vota fundebat. Post longa itaq; suspiria sanctum eleuans caput, si nubes aliqua ab Oriente consurgeret, qui propè assistebat, inspicere puerum rogat. Nullam ille videri respondit. Rursus beatus pontifex terræ prostratus, ingemuit: erectumq; item à terra caput, eadem quæ prius famulum sciscitabatur. Videri, vt prius, famulus negat. Cumq; tertio sancta terræ membra prosterneret, ait, cui id operis iniunctum fuerat, nubem ab Oriente pertenuem exiguamq; videri: scilicet credidit, quod futurum præuiderat. Ab humo homo Dei consurgit, & cælum, vnde nunquam mente defuerat, intuetur. Tegitur repentè nubibus dies, mox diabolo exitium ferens terribili sonitu fulmen increpuit, pariterq; infelix simulacrum ferit, dinidit, dispergit: que: fertur per aëra lapideum sacrilegorum numen. Quod ita diuersam in partem vetricis procellæ turbo deiecit, vt partem nunc eius Lauerna teneat riuus, partem Auarionis habeat ripa fluminis, in testimonium virtutis perpetuò seruatora: partem ab vrbe procul patens retineat campus, opus tanti miraculi visibus ingerens, admirationem præbens, memoriam repræsentans.

Aliquantulum post hæc temporis fluxerat, cum eccè præcepit duobus Ecclesie famulis, vt in flumine, quod iuxta vrbem præterfluit, paucos pro aduenientibus pisces caperent. Haud mora, præceptis obediunt, pisces capiunt, lina legunt, ad vrbem remeant: quos milites, qui in præsidio erant ciuitatis, redeuntés offendunt. Ij hostili ritu septi, potiuntur piscibus: eosq; malè multatos flagris, relinquunt exanimés. Ad sacerdotem famuli redeunt, & quæ ijs simul ablata illataq; fuerant, testis luctus edocuit. Beatus tamen pontifex amissis non doluit ex contemptu, afflictis congemuit ex affectu. Illinc constantiam rigor tenuit, hinc pijs lachrymas fudit. Felix, cum vicit contemptu: felicior, cum victus affectu est. Domum intereà milites repetunt, nituntur prædam edomare flammis. Subiecto etenim igne exundat latices, nouo repentè miraculo perdit vim flamma diffiliens, & astuans in casum furibunda. Miroq; repentè modo durantur magis flammis pisces, lege mutata natura, & intractabiles duriq; sensus tanti nouitate miraculi molliuntur. Intereà peruafores milites ad sacerdotem concurrunt, direpta referunt, genibus adhærēt, veniam facinoris petunt. Ignoscit mens pietate promptissima, donat eis crimen cum piscibus. Mox quæ direpta focis, intemperate durauerant, reddita flammis edomantur. Præclaris gloriosisq; signis plus stupenda succedunt.

Erat

Erat in foro altiori base eminens simulacrū, quod vir beatissimus zelo diuini amoris accensus deiecit atq; confregit. In vltionē igitur numinis sui, sacrilegæ plebis multitudo consurgit, ac lymphatico furore succensa, Christi bellatori minatur exitium. Sed vir beatissimus mortem non timuit viræ amore. Neq; enim fas erat, fortissimum bellatorem præsentem timere mortem, quia iam æterna præsentium rerū contemptu meruerat. Itaq; plebs missa in Rutenem nuncio, cuidam refert, qui erat eo tempore natalium splendore, honore, titulis, opibus, autoritate cæteris longè præstantior. Contrahit hic seruatorum auxilia, sed inuectus curruli, vrbem protinus petit. Et iam emensus iter diei fremens, dira & extrema minitans, vrbem aderat. In medio tamen portæ pridie beatus pontifex orationem terræ prostratus fuderat. Quo in loco miro stupore hæserè bijuges, & vt insensibilia riguere signa. Nil agunt stimuli, nil verbera sæua proficiunt. Tum vir ille insignis, miraculi nouitate percussus, ad beatissimum virum vnum ex necessarijs mittens, rogat vt pia dignanter oratione absolueret, quem meritis quasi vinculis nexuisset. Haud mora, sacerdos aduenit, carpento deuoluitur persecutor, adhærēt sancti genibus, rigat pedes lachrymis, peccatum fatetur, petit remedium. Vix verba compresserat, & animalia, quæ vt duræ cautes riguerant, cælitus recepta mobilitate, præceptis obediunt.

Confingit
simulacrū S.
Amantius.

Nota mira-
culum.

Criminosus quidam hortulum sancti viri exiguum quidem spatijs, lætis tamē conspicit nitescere oleribus. Ampliabat siquidem loci angustias amœna iucunditas. Statim ergò atroci mente furti facinus concipit. Itaq; redditur terris occasus diei noctis silentio. Vix corda mortalium alta quies dulci sopore laxauerat, cum ille cōmodum furandi tempus amplectēs, prosilit audacia plenus & scelere, leuiq; impulsu quæ obstabant cedentibus, adit hortulum, olera diripit, abire festinat, sed diuinitus retinetur. Nullus etenim remeanti patet exitus, & ita reus tenui sepe quasi muro vallatus tenetur. Exigua nanque obstacula, velut omni constructa munimine, crescere fugienti videntur in molem. Noctis ergò totius spatij iter hortuli fuit. Intereà roseæ lucis splendor mundi faciem irradiat, qua rebus reddita, terris lux redit. Igitur beatus senex in cellam, vbi preces infomnis in æstibus noctis dulci meditatione & sancto labore trahergerat, vnum è fratribus vocat, mittensq; in hortulum, mandat vt quem illic errore lassatum suo, & velut quibusdam arctatum vinculis, ita innexum crimine reperisset, attraheret. Haud mora, it, reperit, attrahit. Adest ilicò criminosus, furtum in medio proijcit, pedes cōplectitur sacerdotis. Itā vir pietate plenus indulget crimen, donatque furtum, monens sæpè, vt vrbibus necessaria suis potius petat quàm rapiat, & necessaria sibi tribuentis munere, non rapinæ scelere, conferantur. Sic ergò indulgentiam à sancto viro promeruit, & discessit.

Fur non pot-
est ex hor-
tulo sancti
viri recede-
re cū furto.

Quid memorem in eodem hortulo à simili scelesto quodam mella ab aluearibus nocturno dempta furto, delataq; domum, in picis prorsus mutata naturam, stupuisse reum admiratione virtutis, cum criminis deesset causa, sed conscientia criminis torqueret authorem, cum furto damnatum superesset, in qua mœstus atroci maneret in scelere? Tandem verò criminosum, alto mentis stupore discussò, ad antistitem properasse, retulisse furtum, sanctique vestigijs prostratum, veniam facinoris postulasse, perfacile supplicanti indulisse antistitem, naturamq; mellis non minori redijisse miraculo, quàm mutasse: ita reum pro supplicio veniam, munus domum retulisse pro crimine?

Vide rē ad-
mirabilem
dignam.

In vna rē
geminum
miraculum.

Dum his virtutum fulget miraculis, beatum gloriose consummationis tempus aduenit. Sed cum fracta iam æuo membra deficerent, afflictum emortuumque corpus onus abstinentiæ roborabat, & quod natura negauerat, meritum conferebat. Fuitq; tantus fidei in eo feruor, vt insatiabili ardore quo plus corpori districtiois intulisset, inferre plus cuperet, & ita erant augmenta meritum eius incitamenta profectuum. Amor quippe Dei reficere animum potest, fatiare desiderium non potest: sed magis magisq; cum hauritur, inflammat. Iucunditate enim sui excitat appetitum, sed non facit de fatietate fastidium. Igitur beatissimus Amantius hac meritum luce fulgens, terrena terris membra commendat, cælestis spiritus celsa conscendit. Illic nunc interest choris Angelorum, hic fulget claritate meritum. Illic interpellat pro famulis voce supplici, hic tuetur famulos virtute sublimi. Illic petit, hic præstat. Illic vota fundit, hic votis respondet. Illic nunc circumspectus æterna micat luce, vel meritum splendore clara, vel illata crucis tormentis roseo quasi fulgore purpurea. Nam ipse in semet & persecutor extinguendo vitia extitit, & martyr crucifigendo corpus emicuit.

Admirabi-
lis fenis fer-
uor.

Felicissimus
obitus.

H

Nonigen^o martyrij. Psal. 115.

cuic: adeptusque est nouum, non mortis, sed carnis mortificatione, martyrium. Et cum sit in conspectu Domini preciosa mors martyris, dum beatissimus Amantius in seipso hostem & persequitur, & prosternit, fuit in conspectu Domini mors preciosa uiuentis.

Quædam de hoc beato Antistite Amantio Lector offender infra 13. Nouembris in Vita S. Quintiani primò Rutenensis, in dè Aruernorum Episcopi: qui sancto Amantio successit.

DE SANCTO LVSORE PVERO ET CONFES- SORE, EX GREGORIO TVRONENSI: DE GLO- ria Confessorum, Cap. 92.

Nouëbris 4.

N Dolenſi Biturigi termini vico beatus Luſor Leuædi, quondam ſenatoris filius requieſcit, qui fertur in albis migrâſſe à ſeculo: in crypta verò poſitus ſuper pauimentum, ſepulcrum habens ex marmore Pario mirabiliter excul- prum. Factum eſt autem, vt quadam vice ſanctus Germanus Pariſiæ vrbis Epicoſopus, ad hunc tumulum vigilias celebraret, haud procul formulam habens, in qua genua, cum neceſſitas cogeret, deſlectebat. Factum eſt autem in vna vigiliarum nocte, dum Pſalmos lectionis Dauidicæ decantaret, ſtationis labore laſſi clerici, quaſi pro aliquo releuamine ſe ſuper ſepulcrum ſancti deſixiſſi vlnarū com-

Vtinâ hæc attenderet, qui ſanctoru ſepulera & ſacras reliquias irreuerenter tractant.

pagibus ſuſtentarent. Contremuit ilicò beati tumulus confessoris, & ſibi iniuriam irrogari præſenti vibratione faretur.

At Germanus pontifex terrore perterritus, amoueri deſupèr præcepit ſomnolentos, dicens: Abſiſtite ô ſegnes procul à tumulo, nè ſancto Dei moleſtia inferatur. Quibus amotis, tremorem illum deinceps non ſenſerunt.

Sed nec illud placuit præteriri, quòd cuidam pauperi idem Luſor beatus per viſum apparuit, præcepitq; cellulam emundari, in qua, vt fertur, infantia vagitus exegerat. Sed cum pauper ille bis commonitus agere iuſſa differret, apparuit ei tertio, dicens: Si feceris qua præcipio, vnum trientem pro obedientiæ famulatu recipies. Ille verò conſurgens, cellula ſcopis mundata, abluta & aqua herbisq; reſperſa, ſtabat attonitus, pollicitam promiſſionem opperiens, donèc nutu Dei aduertit trientem in pauimento lucere: quem colligens, lætus abſceſſit.

DE SS. FELICE præſbytero & Eufebio monacho, Lector videat 1. Nouembris S. Cæſarij hiftoriam.

VITA S. EMERICI B. STEPHANI HVNGARORVM REGIS FILII, EX QVODAM MS. CODICE per F. Laur. Surium, mutato ſtylo, deſcripta.

Videat Lector Antonij Bonfinij rerum Hungaricarum Decad. 2. Lib. 2. vbi eadem ferè habentur.

Nouëbris 4. S. Emerici parentes.

Nota ſancti pueri preces & vigilias.

B EATVS Emericus parentes nobiliſſimos habuit, Stephanum Hungarorum Regem & Apoſtolum, & Gyſelam ſiue Gyſlam, ſororem S. Henrici Imperatoris: qui paribus ſtudijs in præſtantiſſimo quoq; virtutum genere certabant. Emericus in tam ardèti charitate Chriſti natus, quid aliud, quam ſtrauiſſimum Deo holocauſtum, eſſe poterat? Ab in- cante pueritia, quò ſanctitatis enaturus eſſet, facile decla- rauit: quippè qui cum eſſet ſomni parciffimus, alijs dormi- entibus, à ſecunda ferè vigilia noctis ad lucem vſque, pſal- mos Dauidicos lætitabat, lucernis coram ipſo ardenti- bus, vt regiam decebat prolem. Ad ſinem autem cuiuſq; pſalmi,

psalmi, corde contrito & compuncto, à Deo veniam petebat. Quod cum ſanctus pa-rens eius ſapius clam per rimam parietis eſſet contemplatus, apud ſe tacitum habuit, nec vlli ſuorum voluit indicare, magna interim de filio ſpe concepta.

Cum autem aliquadò ſanctus Rex monaſterium beati Martini, quod ipſe in mon- te Pannoniæ ingenti ſumptu fundarat, & egregia monachorum ſodalitate impleue- rat, oradi cauſa vellet inuiſere, Emericum filium ſuum, eius itineris comitem ſibi ad- hibuit, non ignorans, quata Dei gratia puer ille polleret. Vbi autem ad monaſterium propius acceſſit, monachi honoris cauſa inſtituta proceſſione illi obuiam venere, vt ea, qua par erat, reuerentia eum exciperent. Sed Rex ſciens filij præclara merita, eum iuſſit antecedere, fratresq; illos ſalutare, tum vt ea ratione illos honeſtaret, tum vt fi- lio honor, ipſi paratus, impenderetur. Venit ergò Emericus ad fratres, accipitur ab illis honorificentiffimè, oſculatur ſingulos, non tamen eodem omnes modo, ſed pro- ratione meritorum, qua reuelante ſpiritu Dei cognouerat, alijs duo, alijs tria, plerif- que quatuor vel quinque, vni Mauro ſeptem oſcula dedit. Quod cum cerneret pater eius, etſi filium nihil ea in re temerè feciſſe exiſtimaret, non potuit tamen ob rei no- uitatem non admirari. Itaq; peracto ſacrificio, familiariter & accuratè ex eo percon- tatur, cur non iſdem omnes patres oſculis impertiſſet. Reſpondet ille ſe pro ratione temporis, quo ſinguli continententer vixiſſent, alijs plura, alijs pauciora oſcula diſtribu- iſſe. Eum autem, quem ſeptiès oſcularus eſſet, virginem permansiſſe ait: atq; ex eo ſe- prenario virginitatis præſtatiã intelligi debere, qua virtutes alias antecel- lat, & ad corderum vſq; intimos receſſus, qui ſoli Deo pateſcant, penetret, & recondi- tas hominum mentes intueatur.

Diuina reue- latione monachorum merita di- ſcit.

Bonfinio rō de vno, ſed de pluribus: hoc eſt dixit ſcribit.

Proſectus indè Rex, cum huius rei certior omnino notitiã habere percuperet, & filij ſui virtutem magis exploratam, paucis poſt diebus cum duobus duntaxat comitibus redit ad illud cœnobium, fratrum vigilias & preces clam explorat. Abſolutis nocturnis precibus, quas Matutinas vocant, cum alij ad ſuos ſe lectos reciperent, ſoli illi, quibus multa Emericus oſcula libauerat, in templo permansiſſe, & in angulos ſeſe abdentis, Domino preces obrulerunt, & reliquum noctis tempus in Dei laudibus conſumpſere. Eos igitur ſingularim accedens ſanctus Rex, comiter ſalutat: eumque illi, rupto ſilentio, reuerenter reſalutant, regiæ maieltati deferentes. Tandem vbi ad Maurum venit, cui ſeptem oſcula fixerat beatus Emericus, nec blandiſſima ſalutatio- ne, nec ſeuera comminatione ab eo reſpoſum extorquere potuit. In ſequenti die ad publicum fratrum conuentum Rex accedit, Mauriq; humilitatem & ſanctitatem ex- plorare cupiens, coram omnibus multa ei obijcit, qua hominem religioſum facere minimè conueniret. Maurus ſibi ſatis benè cōſcius, nihil penitus ad ea reſpondet, ſed ad Deum, quem ſciret mentium certiffimum inſpectorem, conſugit, in eoq; ſpem ſua collocat. Itã ergò intelligens Rex vera eſſe, qua filius eius dixerat, omnibus expli- cat, quo animo illuc aduenerit, Maurumq; laudibus in celū vehit, nec diu poſt quin- que eccleſieſem Epicoſpum inſtituendum curat.

Maurus mo- nachus ſan- ctus.

Maurus iſte Quinque- ecleſieſis cre- ator Epicoſ- ani.

Emericus autem atate procedente, ſimul etiam virtutum capiebat & meritorum incrementa. Nocte quadam cum Veſprinij eſſet, vno ad ſe famulo accerſito, oratio: Puer- nis cauſa vetuſtiſſimam beati Georgij martyris eccleſiã petijt, ibiq; ante aram in pre- ces in cumbens, apud ſe diſquirere cepit, quodnam poſſet Deo gratiffimum munus offerre. Ecce autem immenſo lumine tota repente completur eccleſia, voxq; cœlitus auditur cuiuſmodi: Præclara res eſt virginitas. Itaq; mentis & corporis virgineam inte- gritatem à te exigo. Hanc offeras Deo, & in ea conſtanti animi propoſito perſeueres. Ille verò non ſuis præſidens viribus, ſed ad Dei gratiam conſugiens: Domine Deus, inquit, qui inſpicis omnia, qui humanam imbecillitatem adiuuas, qui auferſ ſpiritum principum, & terribilis es apud Reges terræ, perſice in me gratiffimam volūtatem tua- am, & noxias pernicioſaſq; concupiſcentias rore miſericordiæ tuæ proſus extingue. Confirma fragilitatē ſeruuli tui, & vt in tuo ſeruitio perpetim perduret, ab omnibus carnis illecebris & ſpurca libidine pro tua benignitate eum tuere: præſtaque, nè vn- quam è tua gratia excidat. Porrò diuina conſolatione confirmatus, rem hanc apud ſe tacitam habuit, & famulo quoq; eius conſcio, nè cuiquam eam indicaret, dum adhuc in humanis ipſe eſſet, inter dixit. Itã factum eſt, vt multa eius virtutum inſignia, homi- num notitiã, ipſo celante, effugerint, nec antè, quam deceſſiſſet è vita, alijs pateſcenda ſint. Nimirum hac ratione ſapienter declinauit virtutum peſtem, inanem gloriam.

Virginitatē cœleſti reſpo- ſo iubetur ſeruare S. Emericus. Psal. 75.

Pater autem illius regno conſulere volens, virginem & forma corporis, & morum H 2 intc-

Cū sponsa vi-
uit castissi-
mā.

integritate spectatissimam, stirpe regia ortam, ei despondit. Id etsi ille principio mul-
tūm recusaret, tandem tamen, paternis precibus victus, assensit quidē, sed irāstamen,
vt non solum ipse virgo permaneret, sed etiam sponsam integram conseruaret. Iam
enim virginitatis amore & proposito, voluptati omni renunciārat. Præclarum hoc
erat in regio adolescente, qui posset omnibus huius mundi bonis circumfluere, non
modò se à vitæ huius voluptatibus seruare immunem, sed etiā sponsam tam illustrem
ad earum contemptum, atque etiam ad virtutum studium & vitæ consecrandam san-
ctitatem, adducere. Malebat enim pius adolescens virtutum illam, quā liberorum,
fecunditate pollere. Nec latuit sanctum eius parentem Stephanum Regem, quem
admodum corpus suum maceraret ieiunijs, nē forsitan lasciuiet, sponsamq; nō alio,
quā fororis loco haberet. Sed & sponsa ipsa, cum ille iam in ipso iuuentutis flore vi-
ta sanctus esset, quā castè vixisset, testata est, & famulus ille, quem supra diximus, res
eius secretas euulgauit.

Abit è vita,

Non enim diū superuixit, sed quòd cælo vita eius dignior esset, quā terra, Domi-
nus eum citò tulit è medio, & transfudit in regnum suum. Quidam Archiepiscopus in
publicis supplicationibus affirmavit, se eius animam vidisse in cælos euntē. Pater eius
admodum doluit regno tantam spem ereptam: consolabatur autem seipsum, quòd
filium non dubitaret in cælis felicissimè viuentem, egregium & sibi & suis patronum
exhibiturum. Die tricesimo ab obitu eius tot & tantis miraculis Deus illustravit san-
ctum suum, vt cunctis in vrbe regia, quam Albam regalem vocant, vbi sacrum corpus
eius tumulatum est, non mœroris ille, sed gaudij dies videretur.

Miracula
post obitū
eius.

Porro autem Ladislao religioso Rege postea regnante, Conradus quidam natio-
ne Germanus, homo flagitiosissimus, tandem magno Dei munere compunctus, cum
se ad meliorem frugem recipere cuperet, Romam adijt, Pōtifici peccata sua cum in-
genti cordis contritione cōfessus est, animæ salutarem ab eo petijt medicinam. Pon-
tiffex ad immanitatem criminum eius obstupescens, hac eum multauit pœna, vt lo-
ricam ferream ad nudum corpus quinis catenis ferreis adstringeret, & chartam, in
qua eius peccata enormia scripta erant, Pōtifici annulo obsignatam, ad loca, in qui-
bus sancti quiescerent, secum circumferret, donè diuinitus catenæ dissoluerentur, &
scriptura chartæ penitus obliteraretur. Fecit homo, vt erat iustus, (nihil enim arduum
videtur ex animo sua peccata lugenti, & cum Deo in gratiam redire cupienti) iuussit
loca sacra, etiam Hierosolymam & Saluatoris sepulcrum non prætermisit. Tandem
venit in Pannoniam, vbi beati Regis Stephani tum celebre nomen erat: orat ad se-
pulcrum eius, nec indè recedere constituit, donè ruptis vinculis & charta ad oīra, se
sentiat Domini misericordiam impetrāsse. Postquam autem multum delassato inter
orandum somnus obrepit, (à prima enim hora vsq; ad nonam in preces incuberat)
sanctus Rex ei appārens, Surge, inquit, amice, & Emerici filij mei monumentum, quod
iuxta est, adito. Ille, quòd carnis seruāda integritate præcipuam apud Deum gratiam
promeruerit, facinorum tuorum veniam tibi impetrabit. Ex eorum enim numero
est, qui non inquinauerunt vestimenta sua, sequunturque Agnum, quocunq; iērit, &
ante thronum Dei cantant canticum nouum. Euigilat homo, illic ad beati Emerici
se facellum confert, fundit ibi preces, atque opinione celerius dissiliunt ferrei nexus:
charta resignata, nullum habet literæ scriptæ vestigium. Ad sonitum cadentium ca-
tenarum accurrunt æditui & complures alij, quibus ille omnia ordine exponit. Mi-
rantur omnes, laudant Deum & beatum Emericum, referunt cuncta ad Ladislauum
Regem. Is conuocato cōcilio, de beato Emerico sanctorum catalogo adscribendo,
cum Episcopis & regni proceribus confert. Iam enim etiam ex remotissimis regio-
nibus eò aduentabant homines, pro grauissimis rebus vota nuncupantes. Indictum
est autem triduanum ieiunium, & Nonis Nouembris honorificè eleuatum est bea-
ti Emerici corpus, multaque diuinitus miracula eodem eleuationis
die atque deinceps edita sunt: Præstante Domino nostro
Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto
viuit & regnat in secula secu-
lorum, Amen.

Eccè quo-
modò p. cui
minis imma-
nitate agen-
da sit peni-
tentia.

Apoc. 14.

Insigne mi-
raculū ad B.
Emerici tu-
mulum.

Eleuatur sa-
crū corpus
eius.

VITA

VITA ET MARTYRIUM SANCTORVM GALA-
CTIONIS ET EPISTEMES, AVTHORE SIMEONE
Metaphraste. Habetur in tomis Aloysij.

HOENICIAE, quæ est ad montem Libanum, multa Nouēbris 5.
quidem sunt aliæ quoq; ciuitates, tam ad austrum, quā Cap. 1.
ad septētrionem: eius autem est ea quoque, quæ est alia-
rum omnium præstantissima, & ad partes sita boreales,
Emesa: quæ quidē tulit & aluit virum nomine Clitophon- Patria & pa-
tem, genere insignem, diuitijs nulli ciuium inferiore: rentes S. Ga-
intelligentia alijs longè acutiorem. Ei cōiuncta erat vxor lactionis.
nomine Leucippe, alioqui quidem bonis moribus, & ta-
li marito conueniens, & ne pulcherrimis quidem cedens
forma corporis: vno autem hoc solo erat infelix, quòd Mater eius
esset sterilis: Qua de causa cum multis probris à marito
appeteretur, magna opprimebatur animi ægritudine, & curis vexabatur, & nihil non
moliebatur, cupiens solui ab his vinculis.

appeteretur, magna opprimebatur animi ægritudine, & curis vexabatur, & nihil non
moliebatur, cupiens solui ab his vinculis.

Cum ambo ergò hoc sibi probro ducerent & dedecori, quòd non essent parētes Cap. 2.
filiorum, neque vllum essent habituri hæredem suarum facultatum, per quem genus
rursus eis conseruaretur, quoniam acciderat vt illo tempore valdè inualefceret cul-
tus simulacrorum, & cuidam Secundo ciuitatis Emesæ rector committeretur, gentili
quidem religione, animo autem planè barbaro, cui nihil aliud erat curæ, nisi omnes
euertere Christianos, & pietatem pro viribus excindere radicitus: quoniam, inquam,
res piorum in tanto versabantur periculo, vnusquisque fuga sibi salutem compara- Apud Eme-
bat. Vnus verò, nomine Honofrius, habitu monachus, moribus bonus & religiosus, sam magna
omnino quidem recedere, & in tali tempore ac tempestate relinquere periclitantes persecutio
animas imbecilliorum; statuit non esse viri pij, & eius qui se ascripsit choro eorum, Christiano-
qui sunt eiusmodi. Verumenimverò cum liberè eloqui pietatem, & in pericula se- rum.
ipsum conijcere, iudicasset non esse alienum à repræhensione, neque consentane- Honofrius
um legibus veræ religionis, tenebat medium: & alba veste contegens monasticam, egregi' mo-
erat animo verè monachus, & ea exercebat, quæ ei vitæ conueniebant, & ita callidè nachus.
eludebat impietatem. Iraque propter pietatem paupertatem simulans, erat mendi-
cus voluntarius, & domos obiens ob vsum rerum necessariarum, ipse dabat potius
panem, qui potest confirmare animos, eos in quos inciderat, instruens sermonibus
pietatis, & adhortans fugere pro viribus ab ijs, qui se procul à vita remouent, & sepa-
rant à creatore.

Cum ergò aliquandò accessisset ad ædes Clitophontis, petebat alimentum, manus Cap. 3.
extendens, & voces emittens, quæ possent inducere animum ad misericordiam. Ac-
cidit autem, vt tunc esset Leucippe conturbata, & plena tristitia, vtpotè quòd maritus Mendicant
ei exprobrasset sterilitatem. Cum ergò Honofrio, qui videbatur molestus, iussisset oc- stipē Hono-
cludi fores: ille autem, vt qui nihilo magis sciret, quid vellet, & quòd accessisset poti- fruius, velu-
us daturus, quā accepturus, propterea instabat petens, donè propter hanc lauda- cretue ani-
bilem impudentiam fuit accersitus, & benignè acceptus. Motis ergò verbis & sermo- mashomi-
ne producto, de se quidem narravit Leucippe, quòd manca esset ei matrix, & quòd num.
nullus deus esset inuentus vsq; in hodiernum diem, qui eam posset relaxare ab ijs vin-
culis, & liberare à dedecore filiorum egestatis. Sed meritò, inquit Honofrius, non es Repræhēdit
consecuta, quod petebas, quæ tales voluisti adiutores habere sterilitatis. Nam qui ipsi Leucippen,
exercuerunt opera plena probro & dedecore, quomodo possent ipsi alios à dedeco- quòd deos
re liberare? Sed si nunc audiens, & verum Deum velis agnoscere, qui cuncta potest, inuocārit.
videbis ad te solam redeuntem vtilitatem. Quinetiam tuum genus poteris afficere
beneficio, tanquā quandam hæreditatem ad eos transmittens veram religionem.
Leucippe his adhibebat animum, & se tanquā bonam terram præbebat verborum
illius feminibus.

Hic autem vir diuinus primū quidem excelsæ Trinitatis diuinam introduxit ei co-
gnitionem: Deindè eam est adhortatus ad studium virtutum. Deindè eam docuit Cap. 4.
sanctificationem, quæ efficitur ex salutari baptisinate: per quod erit expurgatio prio- Catechesin
rum inquinamentorum. Ostendit autem habitum quoque monasticum, quo erat ci proponit.

quidem indutus, sed eum tegebat, declinans insultum malignorum venatorum, & quod accessisset propter eius salutem, simulans petere elemosynam. Illa verò ad hæc respondit: Timeo, inquit, ne incidam in duo contraria. Vnum quidem, quod ijs, qui hanc habent fidem, & appellantur Christiani, magnæ quidem intèduntur minæ ab eo, qui nunc rerum potitur: grauiora autem sunt, quæ eas consequuntur, supplicia. Alterum verò, quod si ego transeam ad pietatem, & recedam à decretis Maiorum, si qui mecum cohabitabit, non subierit eandem mutationem, sed deinceps sequatur eam, quam nunc tenet religionem, quomodo in vno & eodem consenserimus, qui debemus esse vnum, cum simus maxima parte diuisi? Hanc mihi solue dubitationem, & me liberabis ab aliarum rerum sollicitudine.

Cap. 5. Leucippe credit in Christum.

Baptizatur.

Serit se concepit fecit.

Christus emiculus ei apparuit.

Cap. 6.

Maritum suum ad fidei erudit.

Cap. 7.

Parit Galactionem.

Galactionis præclarum ingenium.

Ille autem cum & multa alia dixisset, & adiecisset: Tuus quoque maritus mox conuertetur ad eandem religionem: ei adeo paruit, vt ancillis quoque statim iussisset, vt facerent quod ipse diceret. Cum vnum ergo ex dolijs, quæ alicubi illic erant in horto, ita iubente Honofrio, illæ aqua implerent, catechismo prius instituta Leucippe, alijs quoque ab eo factis, quæ sunt de more Christianis, diuinum baptismum consequitur. Paulopost autem illinc quidem recessit Honofrius, ei diligenter præcipiens, vt fidem seruaret & Christi præcepta. Leucippe autem fingens se ægrorare, erat separata, fugiens mariti consuetudinem. Neque enim volebat, cum iam esset purificata spiritu, & diuinum accepisset lauacrum, id polluere incestis mariti congressionibus. Cum autem dies aliquot præterijissent, agnouit se in vtero concepisse, quod etiam paulopost euadit manifestum Clitophoniti. Ille autem ignorans veritatem: Nunc mihi, inquit, vidèris ò vxor, placuisse dijs immortalibus: & propterea digna es iudicata, cuius curam gererent. Illa verò cum se parum retinijisset. Ne mihi, inquit, deos nomines, ò marite, nolo enim: sed Deum vnum, qui est vniuersi Dominus & effector, qui tuus & nostri curam gerit, qui non solum potest soluere sterilitatem, sed etiam facile est illi facere quæcunque vult. Ille autem, Et quis est hic, inquit, aliorum fortissimus, & qui nos tam benignè intuetur? Leucippe autem: Mihi, inquit, is in somnis apparuit, ò suauissime, formam quidem habens humanam, manus autem extensas in Cruce, qui etiam mihi vteri statim soluit vincula, & ad hanc conceptionem excitauit admirabiliter. Cur ergo non nos quoque eum potius attendemus & colamus, & omnia nostra ab eius benignitate pendere oportere statuemus?

Dixit autem Clitophon, cum parum siluisset, vt daret menti tempus deliberandi: Scio, inquit, quem dicis: nempe is est, qui colitur à Galilæis: & seuerà habet magnas vires & inexpugnabiles. Sed quis feret eius, qui rerum potitur, scuitiam? Leucippe autem lubenter quod dictum fuerat arripiens. Interim quidem, inquit, ò caput mihi venerandum, occultus erit noxter in eum cultus. Sic enim efferimus impiorum malitiam. Licebit verò aliquando, eius virtute nobis opem ferente, etiam in die honestè ambulare, & lucis opera facere manifestè. Hæc dicens, postquam habuit maritum, ad omnia parentem, (oportebat enim & Christi apparere benignitatem, & quod ei de marito prædixerat Honofrius, minimè excidere) deinceps nihil amplius reticendo, sed liberè & apertè omnia de monacho exposuit: quod is scilicet eam baptizauerit, & quod hoc est, quod eius matricis soluit nodos difficiles. Deinde etiam adiecit, nihil esse impedimento, quo minus ipse quoque diuinum baptismum consequatur. Et enim mihi inter cætera hoc quoque prædixit vir ille diuinus, fore vt te quoque, ò charissime, mox haberem meæ fidei socium. Hæc & illa dixit, & quæ dicta sunt, paulopost deducta sunt ad effectum, & ipse quoque diuinum baptismum est consecutus, & didicit arcana pietatis, cum diuinus & admirabilis Honofrius ad hæc rursus inferuisset.

Cum autem iam venisset tempus pariendi Leucippes, & filium peperisset masculinum, accersitus rursus Honofrius, consueta utilitas, bonum à Deo missum, & quod genitum fuerat, rursus per ipsum fuit regeneratum beato baptisate, & ab ipso accepit appellationem, & fuit nominatus Galaction: fuitq; appellatio, certa futurorum prædictio. Is enim editus fuit mundus ex mundis, & ex generosis germen verè generosum. Procedente autem tempore, paulatim Galaction additamento ætatis adiecit etiam intelligentiam, atque adeo habebat ingenium supra ætatem. Traditus verò ludis literarijs, & in perfectioribus exercitijs disciplinis, præclara sua indole vel ipsos magistros relinquebat à tergo. Cum ageret autem viceimum & quartum annum,

annum, curæ erat patri, ei conuenientem vitæ coniungere sociam, cum mater Leucippè iam è vita excessisset.

Erat autem tunc quadam virgo, pulchritudine & morum honestate antecellens omnibus. Ei erat nomen Episteme, quæ nobilitatis & gloriæ famam habebat primam inter mulieres. Eam despõdit Galaction, nunc quidem ad speciem matrimonij, post eam autem ad vnionem animæ. Cum verò vitæ cum ea societatem agrè ferret Galaction, & apertè offenderet se eius congressus & complexus non admittere, propter religionis dissimilitudinem, & quod ea non esset particeps diuini baptismatis, à necessarijs sæpè exigebantur rationes, qui eam rem agrè ferebant, & grauius expendebant. Cum autem solus aliquando apud solam fuisset Epistemen, ab ea rogatus, quamnam esset causa odij, dixit Galaction se non posse aliter ferre vitæ cum ea societatem, nisi eam viderit secum conuenire in religione. Dicebat enim apertè, esse impium, mundum coniungi cum immundo. Si ergo, ò vxor, est tibi grata nostra tecum vitæ societas, crede mihi optima consulenti. Et quoniam in præsentia est inopia sacerdotum, qui constituti sunt ad hoc, vt ad baptismum inseruiant: fieri autè non potest, vt aliter sit quispiam & nominetur mundus, nos hoc donum, prout tempus concedit, ipsi vt cunquè peragemus.

Cap. 8. Epistemen virginè sibi despondet.

Baptismus à quibus conferendus.

Cap. 9.

Viso Epistemes.

Visionis expositione.

Cap. 10.

Galactio & Episteme omnia sua dant pauperibus.

Cap. 11.

Cõplectuntur vitæ monasticam.

Cap. 12.

Eccè sancti exercitia, le

Cum autem vidisset eam ad hoc morem gerentem, iubet vnum ex tubis horti impleri aqua: & ita omnibus inscientibus baptizat Epistemen. Ipsa autem, cum post baptismum octo dies præterijissent, nouam quandam & insolitam videt in somnis visionem. Videbatur enim versari in quibusdam ædibus regijs, pulchritudine quæ verbis explicari non potest, insignibus: in quibus tres vtrinque chori stabant circa parietes, quorum vnus quidem habebat viros viu honestos, & veste nigra indutos. Secundus autem mulieres, quæ se habebant similiter. Tertius verò erat virginum, in quibus iucunda quædam florebat alacritas, & liberalis gratia in vultu arridebat. Mulieres autem illæ nigra veste indutæ, videbantur etiam habere quasdam pennas, & ignem emittere, à quo quicquid incidebat, videbatur comburi. Cum autem id, quod visum fuerat, audiuisset Galaction, dicebat id hanc habere potestatem. Dixit enim hos tres choros esse eorum, qui se à mundo separant, & ab ijs quæ sunt mundi, & seruāt virginitatem, & elegerunt vitam agere Christo conuenientem. Eorum autem, qui erant nigra veste induti, ipsos dixit esse similes Angelis: illorum enim pennæ & ignis, simul celeritatem & vires exprimunt inexpugnabiles.

Episteme autem his auditis, statim ostendit generosum animum, & rerum honestarum amorem: & capta desiderio magnitudinis eorum, quæ visa fuerat: Num verò, inquit, ò marite, si à nobis inuicem discefferimus, & ad Deum accesserimus, poterimus eam quoque, quæ est inter nos, conseruare affectionem? Da mihi huius rei firmam & certā cautionem: nec ego vnquam recusabo, quo minus sim tibi sociā huius propofiti. Cum autè sibi inuicem sanctè dedissent fidem, nunquam esse à se inuicem animis disjungendos, Galaction cum Deum precibus de more esset allocutus, suggestit Epistemæ ea, quæ erant futura ei conducibilia, dicens: Tu quidem abi, & indigentibus, quas habes facultates, distribue liberaliter, credens te non eas consumere, sed thesaurum potius in locum tutum reponere. Ego autem huius rei me tibi proponam exemplar, & primus rerum mearum faciam distributionem, non auara & parca manu, sed munificè & abundè eas exhauriens, Venies autem tertio die, & prout vtrisque visum fuerit, dispensabimus.

Cum ergo ea, quæ habebant, distribuissent, & inter se conuenissent, Eutolmio omnium, quos habebant, famulorum benenolentissimo sequi iussu, egressi sunt vitam susceperunt solitariam. Cum autem confecissent iter decem dierum, veniunt ad montem, qui ab incolis quidem appellabatur Publius: est autem prope montem Sina. Quo in loco cum in decem monachos incidissent, qui vitam exercebant monasticam, eis narrarunt suum scopum & institutum, & rogauerunt, vt adscriberentur in eorum numerum: quod quidem fit non multis post diebus. Et Galaction quidem refertur in ordinem horum virorum: Episteme autem mittitur ab ipso ad quoddam procul remotum monasterium, in quo quatuor exercebantur virginæ.

Cum hanc ergo vitæ agendæ rationem elegisset Galaction, quam non viam quidem iniit, quæ posset docere moderationem? Quem autem sensum non erudit, limites & modos imponens omnibus, & cogens eos parere rationi? Ità autem ei curæ fuerunt ieiunia, vt duos annos semel in hebdomada pane solo vesceretur, eoque modico, &

Junia, Vigiliae, Orationes, Pudicitia. quantum satis esset ad viuendum. Cum inedia verò se etiam exercebat in vigilijs, & in perpetuo studio orationis. Pudicitie autem tantam curam gessit, vt nec venire quidem in conspectum mulieris vnquam induxerit in animum, ex quo fuit ad vitam adscriptus monasticam. Huius autem rei est apertum indicium, quod cum duo monachi matrem haberent, quæ non solum curam gerebat virtutis, sed iam erat prouectæ ætatis, & consenuerat in vita monastica, & rogarent vt eam videret, & maternarum esset precum particeps, non sustinuit.

Cap. 13. Sicut in Christianis Imperatoris plecutio. Cum sic ergo se haberet, & ad omnem virtutem recta via incederet, non visum est hoc maligno tolerandum: sed eum subiens, qui tunc administrabat imperium, eum irritauit aduersus omnes Christianos, & effecit, vt aduersus eos apertam moueret persecutionem. Eos enim inuasit, partim quidem per se, partim autem per similiter affectos vicarios grauissimè puniens. Ad eum autem accedentes, qui tempore seruiebant, dixerunt eos, qui montem Sinam habitabant, deos quidem habere contemptui: vnum autem solum Deum colere, eumque Crucifixum, & ei omnem offerre adorationem. Statim ergo illa, tanquam stimulo, percussus oratione, iussit cohorti militum ire ad montem, & victos ad se ducere eos, qui ipsum inhabitant, Christianos. Quo autem tempore, qui missi fuerant, in locum venerant, & viros diuinos erant comprehensuri, Episteme in dicto monasterio se exercens vt monacha, circa mediã noctem videt somnium. Videbatur enim simul cum Galactione venire in quoddam palatium: fuisse autem eorum capita coronis à Rege redimita. Manè verò œconomus monasterij ea, quæ viderat, communicans, apertè didicit quorsum tenderet somnium. Is enim dixit palatium quidem esse regnum cælorum: Regem autem ipsum esse, qui verè & solus & naturaliter regnat: coronas autem hoc significare, eos mox esse processuros ad certamina, & aduersarijs futuros planè superiores.

Cap. 14. Galaction abducitur captiuus. Cum ergo milites, vt iussi fuerant, accessissent, & alij omnes se in fugam cõiecissent, inueniunt duos solos monachos, quorum vnus erat Galaction. Cum ergo ille quoque ab eis ductus esset, & hoc rescuisset Episteme, & sedisset in loco sublimi montis, ex quo ipsa videns non poterat videri, illa cernebat oculis, quæ non potuisset quidem auribus accipere, victum abduci Galactionem, & qui esse grauiam passurus pro certo putabatur. Se ergo humilè prosternens, vehementer rogabat ancillam, vt sineret eam properare ad Galactionem, & si liceret, eadem subire vincula. Si autè vitam quoque illum oporteret relinquere, ipsam quoque eandem mortem esse subituram. Inter vtrunq; enim iam pridem conuenisse, nè vnquam disungerentur ab eadem mente & affectione. Graue ergo & indignum esse dicebat, si tempore vocante ea videretur esse oblita patrum conuentorum. Ministra autem verbis quidem primum conabatur eam abducere ab incepto: Cum autem non persuaderet, finit eam facere quod vellet.

Cap. 15. Vide mirum feruore sanctæ Epistemes. Illa ergo cum eas, quæ cum ipsa erant, postremò esset allocuta, institit vestigijs Galactionis. Cum autem propè esset, Domine mi, clamabat, & dux meæ salutis, nè me quæ tua sum recuses: nec obliuiscaris eorum, quæ inter nos conuenerunt. Quæ cum audiissent acres ministri impietatis, è media via sunt reuersi, & comprehensam ipsam circumdant vinculis, cum nihil aliud dixissent, sed valdè lætati essent ad ipsam interrogationem. Galaction verò ne sic quidem affectus, à diuinis abstinebat admonitionibus: sed & ingrediens, & circumdatus vinculis, ea dabat quæ par erat, monita: Nè te, dicens, o vxor, fraude circumueniant inimici, aut grauiam ad errorem intentantes, aut ijs quæ sunt mundi incitantes ad impietatem. Interim autem dum hæc dicerentur, venit quidam festinanter, & vultu magnum tumultum significans, in crastinum diem esse reseruatam sanctorum examinationem, cum ita sit visum Præsidi. Manè ergo Iudex iubet eos adduci in locum, in quem mos est adduci reos iudicandos.

Cap. 16. Galactio & Episteme sistuntur coram Præside. Cum ij autem magno studio producti essent, Præsides statim non de fortuna, non de ea quæ ipsos tulit patria, non de aliquo alio ex ijs, quæ consueuerunt: neque accessit ad verba, quæ possunt persuadere: sed toruè & minaciter intuens Galactionem: Quis hic est tristis & cogitabundus, (nimia ira dixit incitatus) & cuiam alij diuinum cultum tribuens, deos negligit? Galaction autem nihil formidans, neque de solita quicquam mutans constantia: Vita quidem, inquit, sum monachus: à Christo autem habeo, quod vocor Christianus: cui etiam, vt qui rectè sentiam, tribuo cultum. Cum verò sanctus eum multis probris insectaretur, & deos eius ludificaretur, & æquè amentes vocaret eos, qui colunt hæc inanima, ponè victum manibus iussit execrandus eum verbe-

verberari immisericorditer. Cum is autem flagris caderetur, adspiciens Episteme, & mirandum in modum ægrè ferens: O, inquit, insatiabilem animum ad puniendum: cur tales plagas intentâs membris tam iuuenilibus, & consumptis multis laboribus exercitationis? Quomodo autem manus ministrorum tot illatis plagis non obtorpuist? His Præsides ad iram magis accensus: Hanc impudentem & temerariam, inquit, sceminam ad lineam vsque tunicam nudate vestibus, & flagris valdè cædite, vt cautè discat loqui, & non se tam arroganter gerat aduersus superiores.

Cap. 17. Hoc autem cum factum esset magna celeritate, & in longum iam esset productum supplicium, aduersus omnia quidem, quæ inferebantur molesta & aspera, martyr mirandum in modum decertabat: minimè verò intermittebat vociferari aduersus iudicem, & ei exprobrare rei turpitudinem, quod naturam, quam oporteret quidem manere non venientem in conspectum hominum, non solummodo sustinuit aperire, sed multis etiam videntibus iussit cruciare. Propterea te, inquit, manent illic supplicia. Cæterum hic quoque non diu abhinc, vos iustum Dei puniet supplicium. Dixit, & euestigid secuta est iustitia, & visu orbatu conspecti sunt, qui erant circa Præsidentem. Hoc autem sanctæ quidem gloriam, ijs verò qui puniebant, conciliauit salutem. Oculorum enim cæcitas depulit animæ nubem, & eos illuminauit luce Dei cognitionis. Propterea confessi sunt se Christo credere, & rursus cum luce animæ acceperunt etiam lucem oculorum corporis, viri non duo aut tres, sed quinquagintatres numero.

Cap. 18. Martyres dirè cruciantur. Sed licet hæc facta fuerint, Præsides adhuc mente cæcutiens, vtpotè quod vitium esset ei altè impressum, iubet in extremo acui arundines, & infigi sanctorum vnguibus. Quod cum celeritè factum esset, sancti in doloribus maiorem ostendebant fortitudinem, ei propter quem hæc sustinebant, magnas agentes gratias, & falsos deos afficientes contumelios. Iudex autem rursus iubet eos priuari manibus simul & pedibus, & præterea lingua, propriam quodammodo voluptatem capiēs sanguiniuora anima in hominum, qui sunt eiusdem generis, supplicij. Cum autem hæc citò facta essent, martyribus nihilo fecius eodem modo se habentibus, qui erat quidem sanus in iudicando, crudelissimus autem in puniendo, fert vltimam in martyres sententiam, iubens eos mortem subire gladio. Arque ij quidè hinc excesserunt, sacris eorum capitibus amputatis quinto Nouembris: preciosa autem eorum corpora cum in quodam vase precioso imposuisset is, quem diximus, Eutolmius, qui sequi iussus fuerat à martyre, effecit vt etiam ab alijs haberentur in honore: ad gloriam patris, filij & spiritus sancti, vnus Dei in Trinitate: Quem decet omnis honor, maiestas & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA S. MALACHIAE EPISCOPI HYBERNIAE, EDITA A BEATISSIMO BERNARDO Abbate Clarauallesi. Nos numerum capitulum margini adiecimus.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Semper quidem operæ precium fuit illustres sanctorum describere vitas, vt sint in speculum & exemplum, ac quoddam veluti condimentum vitæ hominum super terram. Per hoc enim quodammodo apud nos etiam post mortem viuunt, multosque ex his, qui uiuentes mortui sunt, ad veram prouocant & reuocant vitam. Verum nunc maxime id requirit raritas sanctitatis, & nostra planè etas inops virorum. Quam sanè inopiam super nos adeo inualuisse sentimus, vt num ut dubium illa sententia nos feriri: Quoniam abundabit iniquitas, refrigeret charitas multorum. Et vt suspicor ego, aut præsto, aut propè est, de quo scriptum est: Faciem eius præcedet egestas. Nè fallor, Antichristus est iste, què fames & sterilitas totius boni, & praxit, & comitatur. Siue igitur nuncia iam præsentis, siue iamiamque adfuturi prænuncia, egestas in euidenti est. Taceo vulgus, taceo vilem filiorum huius seculi multitudinem: in ipsas Ecclesie columnas, volo, oculos leues. Quem mihi ostendas vel de illorum numero, qui videntur dati in lucem gentium, non magis de sublimi fumantem, quam flammantem? Et si lumen, quod in te est, inquit, tene-

tenebrae sunt, quantae sunt tenebrae? Nisi tu illos forte (quod non credo) lucere dixeris, qui quæstum æstimant pietatē, qui in hæreditate Domini, non quæ Domini, sed magis quæ sua sunt, quærunt. Quid dico quæ sua sunt? Perfectus sit & sanctus etiam sua quærens, suaque retinens, si ab alienis cor manusq; contineat. Meminerit tamen, qui sibi vsque huc forte peruenisse videtur, eundem exigi sanctitatis gradum & ab ethnico. An non milites suis iubentur cōtenti fore stipendijs, vt salui fiant? Magnum verò Ecclesiæ doctōri, si sit sicut vnus militum: aut certè (quod ad illorum improperium propheta loquitur) si vt populus, ita & sacerdos fuerit? O deformitatem. Itane summus merito reputandus erit, qui à summo corruens gradu, hærebit vix infimo, nè abyssus absorbeat? Quam rarus tamen iste ipse in clero? Quem itè das mihi contentum necessarijs, contemptorem superfluum? Lex est tamen præfixa ab Apostolis Apostolorum successoribus: Victum & vestitum habentes, inquit, his contenti simus. Vbi forma hæc? In libris cernimus eam, sed non in viris. Habes verò de iusto: Quia lex Dei eius in corde ipsius, & non in codice. Nec perfectionis is gradus. Perfectus carere & necessarijs paratus est. At gratis istud, Vtinàm superfluis ponatur modus: Vtinàm non cupiamus in infinitum. Sed quid? Fortè reperias, qui hoc possit. Id quidem difficile. Sed vide quid egimus. Quæramus virum optimum, multorum liberatorem, & ecce laboramus in inueniendo, qui seipsum saluum facere possit. Optimus hodiè est, qui non est nimis malus. Vnde quoniam à terra defecit sanctus, videor mihi non superuacue ex his, qui empti sunt de terra, reuocare ad medium Malachiam Episcopum, virum verè sanctum, & nostrorum quidem temporum singularis sapientiæ & virtutis. Iste erat lucerna ardens & lucens, nec extincta est tamen, sed submota. Quis mihi iure succenseat, si readmouero eam? Immo verò non est, quod mihi ingrati esse mei seculi homines debeant, & omnis deinceps generatio ventura, si quem conditio tulit, reuocem stylo: si mundo restituum, quo dignus non erat mundus: si seruem memoriæ hominum hominem, cuius memoria in benedictione sit omnibus, qui legere dignabuntur: si me excitante amicum dormientem, vox turturis audita fuerit in terra nostra, dicens: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Deindè sepultus apud nos est, nobis specialiter hoc opus incumbit. Quid quod me inter speciales amicos sanctus ille habebat, & eo loci, vt nulli in hac parte gloriæ secundum fuisse me credam? Nec mercede vacat mihi tantæ familiaritas sanctitatis. Primitias iam accepi. In extremis positus erat, immò in principijs, iuxta illud: Cum consummatus fuerit homo, tunc incipit. Accurri ego, vt benedictio morituri super me veniret. At ille cum iam membra alia mouere non posset, fortis ad dandam benedictionem, eleuatis sanctis manibus super caput meum, benedixit mihi, & benedictionem hæreditate possideo: & quomodo ego illum silere queam? Postremò tu id mihi Abba Congane iniungis, reuerendus frater, & dulcis amicus meus, ac tecum pariter (vt ex Hybernia scribis) vestra illa omnis Ecclesia sanctorum. Libens obedio: præsertim quod non eloquium exigitis, sed narrationem. Dabo verò operam, vt ea sit pura & luculenta, deuotos informans, fastidiosos non onerans. Sanè narrationis veritas secunda apud me est, intimata à vobis, haud alia proculdubio protestantibus, quam quæ certissimè comperta sunt vobis.

VIT A.

Novēbris 9.
Cap. 1.
Patria S.
Malachia.

Deut. 32.
Parentes.

Dicitur literas.

MALACHIAS noster, ortus Hybernia de populo barbaro, ibi educatus, ibi literas edoctus est. Cæterum de natali barbarie traxit nihil, non magis, quam de sale materno pisces maris. Quam verò suaue, quod inculta nobis barbaries tam vrbani protulit ciuem sanctorum, & domesticum Dei? Qui producit mel de petra, oleumque de saxo durissimo, ipse fecit hoc. Parentes tamen illi fuere genere & potentia magni, iuxta nomen magnorum, qui sunt in terra. At mater mēte, quam sanguine, generosior, satagebat in ipso initio viarum suarum, notas paruulo facere vias vitæ: hanc pluris illi existimans ventosa scientia literaturæ secularis. Ad vtrāq; tamen huic non defuit ingenium pro ætate: In scholis literas, domi timorem Domini docebatur, & quotidianis profectibus respōdebat ambo-

ambobus fatis, magistro & matri. Nempe à principio spiritum fortitū est bonum, per quem erat puer docilis, & amabilis valde, mirè admodum omnibus per omnia gratiofus. Bibebat autē pro lacte de pectore materno aquas sapientiæ salutaris, & fiebat in dies seipso prudentior. Prudentior, dicam, an sanctior? vtrunque si dixerō, non me poenitebit. Veritatem enim dicam. Agebat senem moribus, annis puer, expers lasciuia puerilis. Cumque ex hoc cunctis esset reuerentiæ ac stupori, non tamen indè, vt assolēt, insolentior inueniebatur, sed magis quietus & subditus in omni mansuetudine. Non impatiens magisterij, non fugitans disciplinæ, non lectionis fastidiens, non ludorum denique appetēs: quod vel maximè illa ætas dulce ac familiare habere solet. Et proficiebat supra omnes coartanos suos in ea quidem literatura, quæ illi competeat ætati. Nam in disciplina morum, profectuque virtutum, etiam super omnes docentes se in breui enituit, non tam matre tamen, quam vnctione magistra. Hac solitante, haud segniter & in diuinis exercebatur, petere secretum, anticipare vigilijs, meditari in lege, refici parcitius, orare frequentius. Et quia ecclesiam frequentare nec vacabat propter studium, & pro verecundia non libebat, leuare puras manus in omni loco, vbi tamen secretè id posset. Iam tunc siquidem cantus fuit declinare virus virtutum, inanè gloriam. Est vicus prope ciuitatem, in qua discebat puer, quod magister eius frequenter pergere solitus erat, ipso solo comite. Illò euntibus ambobus pariter, ipse (vt postea referebat) retrahebat pedē, sistebat gradum, & stans à tergo magistri, illo quidem non comperiente, expansis ad cælum manibus, raptim quodammodo, ac veluti iacularam emittebat orationem: & sic dissimulans, magistrum denuò sequebatur. Istiusmodi pio furto puer sapius illudebat comitem & magistrum. Non est dicere omnia, quæ eius principia colore bonæ indolis decorauere: ad maiora, atque vtiliora currendum. Vnum tamen refero adhuc, quod hoc, meo quidem iudicio, non modò bonæ, sed & magnæ in puero dedit insigni spei. Excitatus aliquando opinione cuiusdam magistri, (erat enim famosus in disciplinis, quas dicunt liberales) adiuu illud discendi cupiditate. Quippè extrema iam pueritiae captans, ad eas literas anhelabat. Intrans verò domum, vidit virum ludentem subula, crebrisque sulcantem tractibus nescio quo notabili modo parietem. Et solo visu offensus puer ferus, quod leuitatem redoleret, resiliuit ab eo, ac deinceps illum nec videre curauit. Ità cum esset studiosissimus literarum, præ honesto tamen spreuit eas virtutis amator. Tali quodam præludio puer preparabatur ad eum, qui se manebat in fortiori ætate, confictum: iamque ipse aduersarium prouocabat. Et Malachia quidem pueritia sic erat. Porro adolescentiam simili transiuit simplicitate, & puritate: nisi quod crescente ætate, crescebat simul illi sapientia & gratia apud Deum & homines.

Hinc iam, id est, ab ineunte adoleſcētia eius, cœpit manifestius apparere, quid esset in homine, & gratia Dei in illo vacua non videri. Videns enim industrius adoleſcens, quod in maligno mundo positus sit, & cogitans qualem spiritum acceperat, dicebat intra se: Non est spiritus huius mundi iste. Quid isti, & illi? Non est societas alteri ad alterum, non plūs quam luci ad tenebras. Meus ex Deo est, & scio quæ in illo donata sunt mihi. Indè mihi interim adhuc innocentia vitæ, indè continentia decus, indè iustitiæ fames, indè quoque illa eo securior, quo secretior, gloria mea est testimonium conscientia meæ. Nil horū mihi turū sub principe mundi. Deindè habeo thesaurum hunc in fictili vase. Verendum nè impingat, & frangatur, & effundatur oleum lætitiæ, quod porto. Et quidem non impingere inter saxa & scopulos distorta & anfractuosa viæ & vitæ huius, difficilium. Itane in momento perdam simul omnes, quibus ab initio præuentus sum, benedictiones dulcedinis? Resigno illi potius, à quo sunt, & me pariter. Et ego enim ipsius. Perdo ipsam ad tempus animam meam, nè perdam in æternum. Et quod sum, & quæ habeo omnia, vbi mihi aequè salua, vti in manu auctoris? Quis ita ad seruandum sollicitus, ad retinendum potens, ad restituendum fidelis? Seruabit tutò, restituet opportunè. Sine retractatione me do ad seruicium illi de donis suis. Non potest mihi perire ex omnibus, quæ in opus pietatis expendero. Fortè & sperare plus aliquid licet. Solet reddere cum vsura, quæ dat gratis. Ità est. Etiam cumulabit, & multiplicabit in anima mea virtutem. Hæc cogitauit, & fecit, sciens absque facto vanas esse cogitationes hominum.

Erat homo in ciuitate Ardinacha, (ipsa est, in qua alitus est Malachias) & homo ille sanctus, & austere admodum vitæ, inexorabilis castigatō corporis sui, cellam habens iuxta

sancta eius
pueritia.

Vana glori-
a, virtutū
virus.

Et puer factus
impatiens
omnis
leuitatis.

Cap. 2.

1. Iohan. 7.

2. Cor. 11.

Periculofissimum iter
vitæ huius
inter homines.

Cap. 3.

S. Malachias adiungit se ad quemdam virum sanctiss.

Gal. 1. & 2.

Vitam viuit durissimam.

Thren. 9. Ibidem.

Esa. 37.

Psal. 118.

Ordinatur Diaconus. Cap. 4.

Studiū erga sepeliendos mortuos.

Initiatur sacerdotio.

Episcopus mandat ei vices suas.

iuxta ecclesiam. In ea manebat, ieiunijs & obsecrationibus seruiens die ac nocte. Ad hunc se contulit Malachias, formam vitæ accepturus ab eo, qui viuum se tali damnauerat sepultura. Et vide humilitatem. A primæua ætate in sancta arte magistrū (quod dubium non est) habuerat Deum: & ecce factus est deinde discipulus hominis, hominis & humilis corde. Si nesciebamus, hoc vel solo nobis ipse probauit. Legant hoc, qui docere, quæ nō didicere, conantur, discipulos sibi coaceruantes, qui nunquam discipuli extiterē, cæci duces cæcorum. Malachias doctus à Deo, doctorem nihilominus quæsuit hominem, & quidem cautè & sapienter. Quid simile, quæso, afferre quibat, in quo æquè daret caperetque experimentū profectus sui? Si Malachia ex plerumque eis pro minimo est, Pauli opus attendant. Nōne Euangelium suum, quod non ab homine acceperat, sed à Christo, cum hominibus tamen censuit conferendum, nè fortè in vacuum curreret, aut cucurrisset? Vbi ille securus non est, nec ego. Si quis hoc scit, viderit, nè non tam securitas sit, quàm temeritas. Sed hæc alterius temporis. Nunc verò sonuit in ciuitate, quod factum est, & commota est vniuersa ad inopinatam nouitatem. Stupebant autem omnes, & virtutem mirabantur, coque amplius, quo minis vilitatem in gente fera. Videres tunc reuelari ex multorum cordibus cogitationes. Plerique humano affectu pensantes factum, plangere & dolere, quod dilectus omnibus, delicatusque adolescens, duris se ad eò laboribus mancipasset. Alij suspicati leuitatem propter ætatem, diffidere de perseverantia, timere de casu. Nonnulli temeritatem causantes, indignari & fremere in eum, quod supra ætatem & vires inconsultè rem arduam fuisset aggressus. Verum ille sine consilio egit nihil. Nam habuit consilium à propheta, qui ait: Bonum est homini, si portauerit iugum ab adolescentia. Et addit: Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuauit se supra se. Sedebat sibi iuuenulus secus pedes Imarij, (hoc enim nomen viro) & aut discabat obedientiam, aut se didicisse docebat. Sedebat vt quietus, vt mansuetus, vt humilis. Sedebat, & tacebat, sciens secundum prophetam, cultum iustitiæ esse silentium: sedebat vt perseverans, tacebat vt verecundus, nisi quod suo illo silentio in Dei auribus loquebatur cum sancto Dauid: Adolescentulus sum ego, & contemptus: iustificationes tuas non sum oblitus. Et sedebat interim solitarius, quia & sine socio, & sine exemplo. Quis enim ante Malachiam distichissimum viri propositum vel cogitaret attentare? Nempe mirabile omnibus habebatur, non imitabile. Malachias imitabile persuasit, sedendo duntaxat, & tacendo. Intra paucos dies habuit imitatores non paucos, pro uocatos exemplo sui. Ità qui primò solitarius sedit, & vnicus patris sui, fit iam vnus ex multis, fit ex vnigenito primogenitus in multis fratribus. Et vt prior in conuersione, ità in cōuersatione sublimior: & qui ante omnes venit, omnium iudicio supra omnes emicuit in virtute. Et dignus visus est Episcopo pariter & magistro, qui ad Diaconij gradum promoueretur. Et coegerunt eum.

Hinc iam Leuita Domini publicè se ad omne opus pietatis accinxit: plus verò ad eas res, in quibus aliqua iniuria videretur. Denique cura erat ei maxima in sepeliendis defunctis pauperibus, quod hoc sibi non minùs humilitatem saperet, quàm humanitatem. Nec defuit nouo nostro Tobia rediuita à muliere tentatio, immò à serpente per mulierem. Germana eius indignitatem (vt sibi videbatur) officij exhorrens: Quid facis (inquit) ô insane? Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Et hoc illi quotidie exprobrans ingerebat. Sed respondebatur mulieri stultæ iuxta stultitiam suam: Misera, tu eloquij casti vocem tenes, sed virtutem ignoras. Ità ministerium, ad quod coactus accesserat, deuotus tenuit, indefessus exercuit. Vndè & censuerunt etiam sacerdotale officium imponendum illi. Et factum est ità. Erat autem, cum sacerdos ordinatus est, annos natus quasi viginti quinque. In qua eius vtraque ordinatione, si quid præter canonum formam processisse videtur, vt verè videtur, (siquidem infra vicesimum quintum annum Leuiticum ministerium, infra tricesimum adeptus est sacerdotij dignitatem) donandum sanè tum zelo ordinatoris, tum meritis ordinati. Ego verò istud nec in sancto redarguendum, nec vsurpandum consulo ei, qui sanctus non fuerit. Nec contentus Episcopus, etiam vices suas commisit ei, seminarie semen sanctum in gente non sancta: & dare rudi populo & sine lege viuenti, legem vitæ & disciplinae. Suscepit ille mandatum in omni alacritate, sicut erat spiritu seruens: nec talentis incubans, sed inhians lucris. Et ecce lingua sarculo coepit euellere, destruere, dissipare, de die in diem facitans praua in directa, & aspera in vias planas. Exultabat vt gigas ad discurrendum vbiq̄. Diceres ignem vrentem in consumendo criminum vepres.

Vide quàm intencè se gesserit in hoc officio.

Nota quæti fecerit Romanæ Ecclesie consuetudines.

Cap. 5. Vniuersam hæc attendere nouitate nostræ.

Malchi Episcopi duo miracula.

S. Malachias adheret Malcho Episcopo. Iob 12.

Rex Mumoniæ pellitur à fratre suo.

Exemplum Regis.

Nota victum regis Mumoniæ.

Psal. 118. Psal. 6.

Psal. 14. humi.

vepres. Diceres securim, vel asciam in deiciendo plantationes malas, extirpare barbaricos ritus, plantare Ecclesiasticos. Veterosque omnes (neque enim paucæ inueniebantur) abolebat superstitiones, seu qualibet, vbiq̄ deprehendisset, malignitates, immittas per angelos malos. Denique quicquid incompositum, quicquid indecorum, quicquid distortum obuium habuisset, non parcebat oculus eius: sed velut grandio grossos è sicubus, & sicut puluerem ventus à facie terræ: sic coram facie sua eiusmodi nitebatur totum pro viribus exturbare, ac delere de populo suo. Et pro his omnibus tradebat iura cælestia optimus legislator. Leges dabat plenas iustitiæ, plenas modestiæ & honesti: sed & Apostolicas sanctiones, ac decreta sanctorum patrum, præcipueque consuetudines sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in cunctis ecclesijs statuebat. Hinc est, quod hodiè in illis ad horas canonicas cantatur & psallitur, iuxta morem vniuersæ terræ. Nam minimè id antè fiebat, ne in ciuitate quidem. Ipse verò in adolescentia tantum didicerat: & in suo cœnobio mox cantari fecit: cum necdum in ciuitate, seu in Episcopatu vniuerso cantare scirent, vel vellent. Deinde vsum saluberrimum confessionis, sacramentum confirmationis, contractum coniugiorum, quæ omnia aut ignorabant, aut negligebant, Malachias de nouo instituit. Et de his ista pro exemplo sufficiant. Nam & per totum historiæ textum, breuitatis studio plurima præterimus.

Cum esset illi studium & zelus maximus circa cultū diuinorum, & venerationem sacramentorum: nè fortè de his aliquid constitueret, vel doceret secus, quàm ritus haberet vniuersalis Ecclesiæ, subiit animum adire Episcopum Malchum, qui se plenius de omnibus informaret. Hic erat senex plenus dierum & virtutum: & sapientia Dei erat in illo. Natione quibem Hybernus, sed in Anglia conuersatus fuerat in habitu & proposito monachali in Vintonienſi monasterio. De quo assumptus est in Episcopum in Lesmor ciuitatem Mumoniæ: & ipsa nobilior inter ceteras regni illius. Ibi tanta ei desuper collata est gratia, vt non modò vita & doctrina, sed & signis clareret. Quorum duo pono exempli causa: vt omnibus innotescat, qualem in scientia sanctorum Malachias habuerit præceptorem. Puerum mente captum ex his, quos lunaticos vocant, inter confirmandum sacra vnctione sanauit. Hoc ità notum certumque fuit, vt illum mox constituerit ostiarium domus suæ: vixitq̄, idem puer incolumis in eo officio vsque ad virilem ætatem Surdo auditū restituit: in quo idem mirabile quiddam confessus est: quod cum sanctus vtrique auriculæ hinc inde digitos immisisset, duos quasi porcellos ex ipsis exire senserit. Pro his, atque huiusmodi fama crebrescente, nomen grande adeptus est: ità vt ad eum Scoti, Hyberniæque confluerent, & tanquam vnus omnium pater ab omnibus coleretur. Ad hunc ergò Malachias, accepta benedictione patris Imarij, & ab Episcopo missus, cum prosperè peruenisset, benigne à se susceptus est. Qui annos aliquot cum eo mansit, vt per hanc temporis moram hauriret plenius de pectore veterano, sciens scriptum, Quia in antiquis est sapientia. Sed nec hoc quoque ad causam defuisse reor: quod magnus ille prouisor vniuersorum, voluit seruum suum Malachiam in loco tam celebri notum fieri omnibus, qui erat omnibus profuturus. Nec enim poterat non esse gratus, quibus notus fuisset. Denique vnum interim accidit, per quod ex aliqua parte, quod notum Deo erat in illo, manifestum fecit hominibus. Inter Regem Mumoniæ (quæ est Hyberniæ pars Australis) & germanum eius orta simultate, & fratre facto superiori, Rex pulsus regno, confugit ad Episcopum Malchum. Non tamen, vt ope illius regnum recuperaret: sed magis princeps deuotus dedit locum iræ, & necessitatem in virtutem conuertit, priuatam eligens ducere vitam. Cumque Episcopus Regem suscipere debito honore pararet, abnuuit ille, se malle inquiring tanquam vnum ex illis esse pauperibus fratribus, qui illi adhererent: regium factum deponere, & cōmuni paupertate fore contentum, expectare potiùs Domini voluntatem, quàm per vim recipere regnum: nec velle pro suo honore terreno sanguinem humanū effundere, qui contra se clamet ad Deum de terra. Quo audito, exultat Episcopus: & admiratus deuotionem, satisfacit voto. Quid plura? Traditur Regi paupercula domus ad habitandum, & Malachias in magistrum, ad victum panis cum sale & aqua. Porro ad delicias sufficiebat Regi, Malachia presentia, vita atque doctrina: ità vt diceret ei: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Ad hæc per singulas noctes lachrymis suis stratū suum rigabat: sed & quotidiano aquæ frigidæ balneo male calentem extinguebat in carne libidinem. Et orans Rex, cum Rege dicebat: Vide

humilitatem meam & laborem meum, & dimitte uniuersa delicta mea. Et non amouit Deus orationem eius, & misericordiam suam ab eo. Et exaudita est oratio eius: etsi fecus, quam intenderet ipse. Nam is quidem sollicitus erat pro anima sua: sed vindex innocentiae Deus, hominibus ostendere volens, quoniam sunt reliquiae homini pacifico, parabat interim facere iudicium iniuriam patienti, quod ille penitus non sperabat. Et suscitauit Deus spiritum vicini Regis: (neque enim vnus est Hybernia regnum, sed diuisa in plura) Hic itaque videns quae facta sunt, repletus est zelo: & hinc quidem indignans praedonum libertati, & insolentiae superbiorum, inde vero miserans regni desolationem, & Regis deiectionem, descendit ad cellulam pauperis: suadet redditum, sed non persuadet. Instat tamen, spondet opem, de effectu non dissidere monet, Deum affuturum promittit, cui non poterunt resistere omnes aduersarij eius. Proponit etiam oppressionem pauperum, patriae vastationem, & non proficit. Caeterum accedente mandato Episcopi, & Malachiae consilio, de quibus ille pendebat totus, vix tandem acquiescit. Sequitur Rex Regem, & iuxta verbum Regis, sicut fuerat voluntas in caelo, tota facilitate pulsus praedonibus, reducitur homo in sua cum exultatione suorum, regnoque restituitur suo. Dilexit extunc Rex ille, & semper reueritus est Malachiam: eoque propensius, quo plenius in sancto viro digna veneratione & amore compererat. Cuius enim tantam meruit in sua aduersitate familiaritatem, sanctitatem ignorare non potuit. Propter ea magis in sua prosperitate perpetuis illum amicitijs, deuotisque colebat obsequijs: & libere audiebat eum, & audito eo, multa faciebat. Et de his satis. Veruntamen non fortuito factum reor, quod ita iam tunc magnificauit eum Dominus in conspectu Regum: sed quia vas electionis sibi erat ille, portaturus nomen suum coram Regibus & principibus.

Cap. 6. Mortua est interim soror eius illa, quam praefati sumus. Nec praeter eundem visiones, quas vidit de ea. Huius siquidem sanctus carnalem exhorruerat vitam, & tanto zelo, ut se deuouerit non visurum eam in carne uiuentem. At illa carne soluta, solutum est vorum: & coepit videre in spiritu, quam in corpore noluit. Quadam nocte audiuit per somnium vocem sibi dicentis, sororem eius stare foras in atrio, & ecce per totos triginta dies nihil gustasse. Qui euigilans, cito intellexit, cuius escae inedia marceret. Et diligenter discussio numero dierum, quem audierat, ipsum esse reperit, ex quo pro ea panem de caelo viuum non obtulisset. Tum ille, qui sororis non animam oderat, sed peccatum, beneficentiam, quam intermiserat, rursum adoritur. Neque id frustra. Non multo post visa est illi peruenisse ad limen ecclesiae, necdum tamen posse intrare: apparere etiam in veste pulla. Cumque ille perseveraret, curans ne qua die solita stipe frustraretur: secundo vidit eam in veste subcandida, admissam quidem intra ecclesiam, sed altare contingere non permitti. Tertio tandem visa est aggregari coetui candidatorum, & in veste candida. Vides lector, quantum valeat deprecatio iusti assidua? Verum regnum caelorum vim patitur: & violenti rapiunt illud. Nonne tibi videtur Malachiae oratio vicem quodammodo effractoris exhibuisse caelestibus portis, quando peccatrix mulier fraternis obtinuit armis, quod suis meritis negabatur? Hanc vim, Iesu bone, tu qui pateris, facis, validus & pius ad saluandum, faciens misericordiam, & potentiam in brachio tuo & in sacramento tuo seruans sanctis, qui in terra sunt, usque in consumptionem seculi. Hoc plane sacramentum potens peccata consumere, debellare obuias potestates, inferre caelis reuertentes de terra.

Cap. 7. Et Dominus quidem in regione Lesmorensi sic preparabat dilectum suum Malachiam ad gloriam nominis sui. Verum qui miserant eum, minime iam ferentes absentiam eius, missis epistolis reuocant illum. Quo reddito suis, & quidem instructiore de omnibus, quae oportebat: en opus a Deo paratum, & seruatum Malachiae. Vir diues & potens, qui locum Benchor, & possessiones eius tenebat, inspiratus a Deo, coequestum in manu eius sua omnia dedit, & se quoque. Et is auunculus eius. Sed Malachiae spiritus, quam carnalis, propinquitas plura fuit. Ipsum quoque locum Benchor, de quo cognominabatur, tradidit ei princeps, ut aedificaret ibi monasterium, vel potius reaedificaret. Nempe nobilissimum extriterat ante sub primo patre Congello, multa millia monachorum generans, multorum monasteriorum caput. Locus vero sanctus foecundusque sanctorum, copiosissime fructificans Deo, ita ut vnus ex filijs sanctae illius congregationis, nomine Luanus, centum solus monasteriorum fundator extitisse feratur. Quod idcirco dixerim, ut ex hoc vno conijciat lector, quam ingens fuerit reliqua multitudo. Denique ita Hyberniam, Scotiamque repleuerunt genimina eius, ut ea potissimum tempora

Psal. 36.

Rex pius in regnum restituitur.

Soror defuncta appareet S. Malachiae.

Obserua quod coferat defunctis Misere & precibus.

Matth. 11.

Nota Etharistiae vim.

Cap. 7.

Benchor insignis monasterium instauratur.

Luanus monachus 100. monasteria condit.

tempora Dauidici illi versiculi praecinisse videatur: Vistitasti terram, & inebriasti eam, multiplicasti locupletare eam. Flumen Dei repletum est aquis, parasti cibum illorum, quoniam ita est praeparatio eius. Riuos eius inebrians, multiplica genimina eius: in stillicidijs eius latabitur germinans. Et in hunc modum caeteri, qui sequuntur. Nec modò in praefatas, sed in exteras etiam regiones, quasi inundatione facta, illa se sanctorum examina effuderunt. E quibus ad has nostras Gallicanas partes sanctus Columbanus ascendens, Luxouienae construxit monasterium, factus ibi in gentem magnam. Aiunt tam magnam fuisse, ut succedentibus sibi vicissim choris, continuarentur solentia diuinorum, ita ut ne momentum quidem diei aut noctis vacaret a laudibus. Haec de antiqua dicta sint Benchorensis monasterij gloria. Hoc olim destructum a piratis, ob insigne dignitatis antiquae Malachias, veluti quandam replantaturus paradisum, amplexus est, & quia multa corpora sanctorum dormirent ibi. Nam ut taceam illa, quae in pace sepulta sunt, ferunt nongentos simul vna die a piratis occisos. Erat quidem ingens loci illius possessio, sed Malachias solo contentus loco sancto, totas possessiones & terras alteri cessit. Siquidem a tempore, quo destructum est monasterium, non desuit, qui illud teneret cum possessionibus suis. Nam & constituebantur per electionem etiam, & Abbates appellabantur, seruantes nomine, & si non re, quod olim extiterat. Cumque suaderent multi non alienare possessiones, sed totum simul retinere sibi, non acquieuit paupertatis amator, sed fecit eligi iuxta morem, qui eas teneret, loco (ut praediximus) retento sibi, & suis. Et fortassis consultius, ut post apparuit, integrum retinisset, si non magis suae prospexisset humilitati, quam paci. Itaque ex mandato patris Imarij assumptis secum decem circiter fratribus, veniens ad locum, coepit aedificare. Vbi quadam die cum in securi ipse secaret, casu ex operarijs vnus, illo vibrante in aera securim, locum incaute occupauit, quod ictus destinabatur: & cecidit super spinam dorsu eius, tanto utique impetu, quanto ille conatu impingere valuit. Corruit ille: accurrere omnes, putantes aut percussum, aut mortuum. Et tunica quidem (cassa à summo usque deorsum, homo vero illaesus inuentus est, tam modice & summatim perstricta cute, ut vix in superficie vestigiū appareret. Stabat homo incolumis, quem securis prostrauerat, intuentibus & stupentibus, qui circumstantabant. Vnde & facti alacriores, promptiores exinde ad opus inuerti sunt. Et hoc initium signorum Malachiae. Porro oratorium intra paucos dies consummatum est, delignis quidem laeuigatis, sed apte firmiterque contextum, opus Scoticum, pulchrum satis. Et exinde seruitur Deo in eo, sicut in diebus antiquis, simili quidem deuotione, etsi non pari numero. Praesuit Malachias loco illi tempore aliquanto, patre Imario ita constituyente: ipse rector, ipse regula fratrum. Legebant in vita eius, quomodo conuersarentur, & ipse ante illos praebat in iustitia & sanctitate coram Deo: nisi quod praeter instituta communia, multa singulariter faciebat, in quibus potius praebat omnes, & aliorum nemo illum poterat ad tam ardua sequi. Eo temporis, & eo loci quidam infirmabatur. Cui assistens diabolus, & aperte loquens, suggererat, ne vnquam crederet monitis Malachiae: sed si intraret ad se, cultello eum peteret, & occideret. Quo cognito, qui illi ministrabant, ipso infirmo prodente, verbum proferunt ad Malachiam, praemunientes. At ille solita arma orationis arripens, impavidus hostem aggressus, & infirmitatem fugat, & demonem. Erat autem nomen viro Malchus. Frater est iste secundum carnem Christiani nostri Mellifontis Abbatis. Ambo enim superstitites adhuc sunt, sibi in spiritu modò germaniores. Nam ille, ut literatus est, continuo non ingratus, loco eodem conuersus ad Dominum, habitum simul animumque mutauit. Et cognouere fratres malignum inuidere bonis eorum, & aedificati sunt, facti de reliquo cautiore.

Clericum nomine Michaelem, dysenteria laborantem, & desperatè, mittens ei aliquid de mensa sua, eodem loco sanauit. Secundo eundem ipsum grauissima infirmitate correptum, & corpore pariter curauit, & mente. Illic enim adhaesit Deo, & Malachiae seruo eius, timens ne deterius aliquid sibi contingeret, si denuò ingratus tanto inueniretur & beneficio, & miraculo. Et nunc, ut audiuimus, praesit cuidam monasterio sito in partibus Scotiae: & hoc nouissimum omnium, quae ille fundauit. Pro huiusmodi augetebat in dies & opinio, & congregatio Malachiae, & grande ei nomen intus & foris, non tamen re grandius. Nempe ibi demorabatur etiam factus Episcopus, quod locus esset vicinus cinitati.

Vacabat tunc temporis Episcopalis sedes, & iamdiu vacarat, Malachia nolente assentire. Siquidem ipsum elegerant. Persistentibus tamen illis, tandem aliquando

Psal. 64.

S. Colubanus & eius monasterium Luxouicie.

900. monachi vno die occisi a piratis.

Restaurat Malachias Benchorensis monasterium.

Magnū miraculum.

Malachias praesit monasterio Benchorensi.

Vide malignitatem satanae.

Cap. 8. S. Malachias curat dysenteriam.

Cap. 9.

Creatur epi-
scopus Co-
net. theſis.

cessit, accedente ad vim faciendam mandato magistri sui, necnon & Metropolitanani. Tricesimo ferme ætatis suæ anno, Malachias consecratus Episcopus introducit Connereth: hoc enim nomen ciuitatis. Cum autem cœpisset pro officio suo agere, tunc intellexit homo Dei, non ad homines se, sed ad bestias, destinatum. Nusquam adhuc tales expertus fuerat in quantacunque barbarie. Nusquam repererat sic proteruos ad mores, sic ferales ad ritus, sic ad fidem impios, ad leges barbaros, ceruicofos ad disciplinam, spurcos ad vitam. Christiani nomine, re pagani. Non decimas, non primitias dare, non legitima inire coniugia, non facere confessiones, pœnitentias nec qui peteret, nec qui daret, penitus inueniri. Ministri altaris pauci admodum erant. Sedenim quid opus plurium, vbi ipsa paucitas inter laicos propemodum ociosa vacaret? Non erat, quod de suis fructificarent officijs in populo nequam. Nec enim in ecclesijs aut prædicatis vox, aut cantantis audiebatur. Quid faceret athleta Domini? Aut cedendum turpiter, aut periculosè certandum. Sed qui se pastorem, & non mercenarium agnoscebat, elegit stare, quàm fugere: paratus & animam suam dare pro ouibus, si oportuerit. Et quanquam omnes lupi, & oves nullæ, stetit in medio luporum pastor intrepidus, omnimodis argumentosus, quomodo faceret oves de lupis. Monere communiter: secretò arguere: flere per singulos: nunc asperè, nunc leniter conuenire, prout cuique expedire videbat. In quibus per hæc minis profecisset, cor contritum & humiliatum offerebat pro eis. Quoties noctes totas peruigiles duxit, extendens manus in oratione? Et cum venire ad ecclesiam nollet, per vicos & plateas occurrebat inuitis: & circumiens ciuitatem, perquirebat anhelus, quem Christo acquireret. Sed & foris rura & oppida nihilominus sæpius percurrerat, cum sancto illo comitatu discipulorum suorum, qui nunquam deerant lateri eius. Ibat, & erogabat vel ingratis cælestis tritici mensuram. Nec vehebatur equo, sed pedes ibat, & in hoc virum se Apostolicum probans. Iesu bone, quanta passus est pro nomine tuo bellator tuus à filiis sceleratis? quanta sustinuit ab hisplis, quibus, & pro quibus loquebatur bona tibi? Quis dignè exprimat, in quantis vexatus, quibus affectus sit contumelijs, quibus iniurijs lacessitus, quoties lassatus inedia, quoties afflicus in frigore & nuditate? Attamen cum his, qui oderunt pacem, erat pacificus, instans nihilominus opportunè, importunè. Blasphematus, obsecrabat: iniuriatus, opponebat seutum patientiæ, & vincebat in bono malum. Quidni vicisset? Perseuerauit pulsans, & secundum promissionem, tandem aliquandò pulsanti apertum est. Quomodo poterat non sequi, quod veritas prænuiciauerat secuturum? Dexterâ Domini fecit virtutem, quia os Domini locutum est veritatem. Cessit duritia, quieuit barbaries: & domus exasperans, paulatim leniri coepit, paulatim correptionem admittere, recipere disciplinam. Fiunt de medio barbaricæ leges, Romanæ introducuntur. Recipiuntur vbiq̃ Ecclesiasticæ consuetudines, contrariæ reijciuntur. Reædificantur basilicæ, ordinatur clerus in illis: sacramentorum ritè solennia celebrantur. Confessiones fiunt, ad ecclesiata conueniunt plebes, concubinatus honestat celebritas nuptiarum. Postremò sic mutata in melius omnia, vt hodiè illi genti conueniat, quod Dominus per Prophetam dicit: Qui antè non populus meus, nunc populus meus.

Psal. 119.

Luc. 11.

Romanas
leges & Ec-
clesiasticas
consuetudi-
nes apud il-
los introdu-
cit.

Osee 2.

Cap. 10.

Ier. 1.

Vide Regi
optimi insti-
gnem picta-
tem.

Humilitas
S. Malachie

Contigit post annos aliquot destrui ciuitatè à Rege Aquilonaris partis Hyberniæ: quia ab Aquilone pãditur omne malum. Et fortè malū illud benè vtentibus bonum fuit. Quis scit enim, si tali flagello Deus delere voluit mala antiqua populi sui? Istiusmodi Malachias necessitate compulsus, & ipse exijt cum turba discipulorum suorum. Nec ociosus exitus eius. Hac occasione monasterium Ibracense constructū est, eunte illò Malachia cum suis numero centum viginti fratribus. Ibi occurrit ei Cormacus Rex. Ipse est, qui olim regno pulsus, sub cura Malachie de misericordia Dei consolationem accepit. Et locus ille situs in regno eius. Gaius est Rex viso Malachia, se & omnia sua exponens ei, & his, qui cum eo erant: vt potè non ingratus, nec immemor beneficij. Adducta incōtinenti animalia multa ad vsus fratrum: multa insuper in auro & argento ad sumptus ædificiorū pro regia liberalitate collata. Ipse quoque erat intrans & exiens cum eis sedulus & officiosus, habitu quidem Rex, sed animo discipulus Malachie. Et benedixit loco illi Dominus propter Malachiam. Et in breui factus est magnus rebus, possessionibus & personis. Vbi velut de nouo inchoans, legem & disciplinam, quam alijs imponebat, magis ipse portabat Episcopus & magister. Ipse in ordine vicis suæ, coquinè ministerio inferuebat: ipse fratribus, cum recumberent, ministrabat. Inter succedentes inuicem fratres ad cantandū, legendum vè in ecclesia,

non

non se prateriri patiebatur, strenuè implens & ipse officium loco suo, tanquam vnus ex illis. Sancte paupertatis non modò participem, sed & principem se exhibebat, ipsius præcipuè super omnes abundantius æmulator existens.

Dum hæc ita aguntur, contigit infirmari Archiepiscopum Celsum: Et ipse est, qui Malachiam in Diaconem, Presbyterum, Episcopumque ordinauit. Et cognoscens quia moreretur, fecit quasi testamentum: quatenus Malachias deberet succedere sibi, quòd nullus alius videretur dignior, qui episcoparetur in sede prima. Hoc præsentibus indixit, hoc mandauit absentibus, hoc specialiter ambobus Mumonjæ Regibus, & maioribus terræ sancti Patricij autoritate præcepit. Cuius reuerentia & honore, tanquam Apostoli illius gentis, qui totam patriam conuertisset ad fidem, sedes illa, in qua & viuens præfuit, & mortuus requiescit, in tanta ab initio cuncti veneratione habetur: vt non modò Episcopi, & sacerdotes, & qui de clero sunt, sed etiam Regum ac principum vniuersitas subiecta sit Metropolitanano in omni obedientia, & vnus ipse omnibus præsit. Verum mos pessimus inoleuerat quorundam diabolica ambitione potentum, sedem sanctam obtentū iri hæreditaria successione. Nec enim patiebantur episcopari, nisi qui essent de tribu & familia sua. Nec parum proceperat execranda successio, decursis iam in hac malitia quasi generationibus quindecim. Et eoufque firmauerat sibi ius prauum, immò omni morte puniendam iniuriam, generatio mala & adultera, vt etsi interdum defecissent clerici de sanguine illo, sed Episcopi nunquam. Denique iam octo extiterant ante Celsum viri vxorati, & absque ordinibus, literati tamen. Indè tota illa per vniuersam Hyberniam, de qua superius diximus, dissolutio Ecclesiasticæ disciplinæ, censuræ eneruatio, religionis euacuatio. Indè illa vbiq̃ pro mansuetudine Christiana, saua subintroducata barbaries, immò paganismus quidam inductus sub nomine Christiano. Nam quod inauditum est ab ipso Christianitatis initio, sine ordine, sine ratione mutabantur & multiplicabantur Episcopi pro libitu Metropolitanani, ita vt vnus Episcopatus vno non esset contentus, sed singulæ penè Ecclesiæ singulos haberent Episcopos. Nec mirum. Nam quomodo tam morbidi capitis membra valerent? Pro his Celsus, atque huiusmodi malis populi sui vehementer dolens, (erat enim vir bonus & timoratus) curauit omnimodò habere sibi successorē Malachiam: quòd per ipsum consideret posse explantari malè radicatum successionem: qui charus esset omnibus, & quem omnes æmularentur, & Dominus erat cum eo. Nec frustratus est à spe sua. Nam illo mortuo, substitutus est Malachias, non tamen mox, neque id facillè. Ecce enim de semine nequam, qui occupet locum, Mauricius nomine. Is per quinquennium, fretus potentia seculari, incubauit Ecclesiæ, non Episcopus, sed Tyrannus. Nam vota piorum magis in Malachiam conueniant. Denique suadebant eum subire onus iuxta constitutionem Celsi: sed ille, qui omne sublime haud secus quàm suum præcipitium declinabat, bonam sibi videbatur nactus occasionè excusandi, quòd per id temporis introitus eius pacificus esse non posset. Instabant tam sancto operi, & sollicitabant omnes: duo potissimum Episcopi Malchus & Gillebertus. Quorum prior, ipse est senior Lesmorésis, de quo supra mentio facta est: alter, quem aiunt prima fundum legatione Apostolicæ Sedis per vniuersam Hyberniam. Qui triennio iam decurso in hac præsumptione Mauricij, & Malachie dissimulatione, non ferentes vltra Ecclesiæ adulterium, dedecus Christi, conuocatis Episcopis & principibus terræ, vno spiritu adeunt Malachiam, parati vim facere. At ille renuere primùm: prætere de siquidem difficultatem rei, nobilis illius profapie multitudinem, fortitudinem, ambitionem: multum esse ad se pauperculum opponere, sed tot, tantis, talibus, taliter radicatis: qui iam annos ferme ducentos, quasi hæreditate possederent sanctuarium Dei, & nunc quoque id præoccupassent: non posse illos extirpari, nec cum mortibus hominū quidem: sua non interesse, fundi humanum sanguinem occasione sui: postremò iunctum se sponsè alteri, quam dimittere non liceret. Verum illis econtrariò instantibus, & clamantibus, quia à Domino sermo egressus est: sed & tota autoritate iubentibus subire onus, atque intentantibus anathema: Ad mortem, inquit, ducitis me: sed obedio spe martyrij, hac tamen conditione, vt si iuxta fidem vestram res in melius cedat, & vendicet sibi Deus suam hæreditatem à diripientibus eam, tunc demum omnibus consummatis, & Ecclesia pacem habente, liceat redire ad priorem sponsam meam, & amicam, de qua rapior, paupertatem: & pro me illic alium substituere, qui tūc fortè repertus idoneus fuerit, nec Nota lector virtutem viri, & animi puritatem, nec honorem scilicet affectantis, nec

Cap. 11.
Celsus Ar-
chiepiscopus
rogat sibi
substitui S.
Malachiam
in Episco-
paru.

Nota de au-
thoritate
Archiepisco-
pi Hyberniæ

Obserua
causam mul-
torū malo-
rum in Hy-
bernia.

S. Malachi-
as Archiepi-
scopi sedem
recusat.

Cogitur à
principibus
& Episcopis
pauiciz ac-
ceptate eã.

Vide infi-
guem beati
viri virtutē
& animi pu-
ritatem.

formidantis mortem pro Christi nomine. Quid hoc animo purius, quid've fortius, ut se exponens periculo & labori, alteri fructum cedat, ipsam in loco principatus securitatem & pacem? Facit hoc, cum liberum sibi ex pacto retinet reditum ad paupertatem, pace & libertate Ecclesie restituta. Spondentibus illis, demum acquieuit voluntati eorum, vel potius Dei: a quo sibi iam olim praestentum recordabatur, quod de se modò dolebat fieri. Nempe iam aegrotante Celso, apparuit Malachiae, & quidè longè posito & nescienti, mulier proceræ staturæ, & reuerendi vultus. Percontanti quænam esset, responsum est esse uxorem Celsi. Quæ tradens ei virgā pastoralem, quam manu tenebat, disparuit. Paucis decursis diebus, Celsus moriens misit baculum suū Malachiae, tanquam sibi successuro: quē ut vidit, agnouit ipsum esse, quē viderat.

Cap. 12.

Huius præcipuè recordatio visionis terruit Malachiam: nè, si quod diu satis distimularet, ultra reueret, diuinæ iam videretur resistere voluntati. Veruntamen ciuitatem non intrauit, quandiu ille incubator vixit: nè hac occasione contingeret mori quenquam ex his, quibus vitam magis ministraturus veniebat. Ità per biennium (nam id temporis superuixit ille) agens extra urbem, strenuè in vniuersa prouincia opus Episcopale exercuit. Illo igitur celeri morte facto de medio, rursùm Nigellus quidam, immò verò nigerrimus, sedem præripuit. Et in hoc animæ suæ Mauricius adhuc viuens prouiderat, ut hunc haberet heredem: in quo qui damnandus exhibet, operibus adijcere damnationis persisteret. Erat enim & ipse ex damnata progenie cognatus Mauricij. Cæterum Rex, & Episcopi, & fideles terræ nihilominus conuenerunt, ut introducerent Malachiam. Et ecce consilium malignantium ex aduerso. Quidam de filijs Belial promptus ad malitiam, potens in iniquitate, sciens locum, vbi pariter conuenire decreuissent, multis aggregatis sibi, latenter vicinū occupat collem eminentem è regione: vnde illis tractantibus alia, repentino impetu super incautos irruerit, & interficerent innocentes. Condixerant enim etiam Regem cum Episcopo trucidare, ut non esset, qui vindicaret sanguinem iustum. Res innotuit Malachiae, & intrans Ecclesiam (erat enim propè) eleuatis manibus orauit ad Dominum. Et ecce nubes & caligo, sed & tenebrosa aqua in nubibus aëris diem verterunt in noctem. Fulgura quoquè & tonitrua, & horribiles spiritus procellarum, diem vltimum minitantur, vicinamque elementa intentant omnia mortem. Et ut scias lector, quòd oratio Malachiae concussit elementa, solos intercepit tempestas, qui querebant animam eius: solos turbo tenebrosus inuoluit, qui parauerant opera tenebrarum. Deniquè ipse, qui princeps extiterat tanti mali, fulmine percussus interijt cum tribus alijs: & fuere consortes mortis, qui fuerant participes sceleris. Quorum sequenti die inuenta sunt corpora semiusta, & putrida, hærentia ramis arborum, vbi quenque spiritus eleuans allisisset. Alij quoquè tres semiuiui inuenti sunt. Cæteri omnes circunquaque dispersi. Illos autem, qui cum Malachia erant, quanuis proximis loco, tempestas omninò non tetigit, nec quicquā molestiæ intulit. In facto isto recēs capimus experimentum veritatis verbi illius: Quia oratio iusti penetrat caelos. Sed & nouum antiqui exemplum miraculi: quo olim tota Aegypto versante in tenebris, solus Israel in lumine mansit, dicente scriptura: Vbicunq; Israël erat, lux erat. Huc mihi accurrit & factū sancti Eusebii, nūc quidè ab extremis terræ nubes & pluuia educentis, nūc verò super blasphemos inuocatis ignē de celo. Et modò de simili clarificatus est Deus in seruo suo Malachia.

Nigellus quidam Archiepiscopus iure hereditario sibi vendicat.

Ad preces S. Malachiae vide quid consecutum sit.

Exod. 10. 3. Reg. 18. 4. Reg. 1.

Cap. 13. Malachias sic totius Hyberniae metropolitani.

Anno ætatis suæ tricesimo octauo pauper Malachias, pulso incubatore, intrauit Ardinacha pontifex & metropolitanus totius Hyberniae. Rege verò cæterisque, qui introduxerant eum, ad propria remeantibus, ipse remanet in manu Dei: & remanet illi foris pugna, intus timores. Nam ecce viperea soboles frendens & vociferans se exhæredari, tota se intus & foris suscitatur aduersus Dominum & aduersus Christum eius. Porrò Nigellus videns sibi imminere fugam, tulit secum insignia quædam sedis illius, textum scilicet Euangeliorum, qui fuit beati Patritij, baculumq; auro teclum, & gemmis preciosissimis adornatum, quem nominant baculum Iesu: eò quòd ipse Dominus (ut fert opinio) eum suis manibus tenuerit, atque formauerit. Et hæc summæ dignitatis & venerationis in gente illa. Nempe notissima sunt, celeberrimaque in populis, atque in ea reuerentia apud omnes, ut qui illa habere visus fuerit, ipsum habeat Episcopum populus stultus & insipiens. Ibat homo gyrouagus, & alter satanas circuibat terram, & perambulabat eam, insignia sacra circunferens. Quæ vbiq; ostentans, vbiq; eorum gratia receperatur, concilians sibi per hæc animos omnium, & à Malachia, quosque potuisset, auertens. Hæc ille. Erat autem princeps quidam de poten-

potentioribus iniquæ progeniei, quem Rex priusquam ciuitatem exiret, iurare cogegerat pacem tenere Episcopo, acceptis ab eo insuper obsidibus multis. Is post Regis exitum, nihilominus ciuitatem ingressus, consilium habuit cum propinquis & amicis, quomodo sanctum dolo tenerent, & occiderent: Timebant verò plebem. Et coniuurantes in necem Malachiae, constituere locum & diem: & traditor dedit eis signum. Ipso die cum vespertina iam solennia in Ecclesia celebraret antistes cum vniuerso clero, & multitudine populi, mittit ad ipsum nequam ille in verbis pacificis in dolo, rogans quatenus ad se dignetur descendere, ut faciat pacem. Respondentibus qui assistebant, ipsum potius ad Episcopum debere venire, Ecclesiam esse competentiore locum firmandæ pacis: siquidem præferant dolum. Subiungunt qui missi erant, hoc tutum non esse Principi, timere eum capiti suo, nec se credere turbis, quæ se ante hos dies causa Episcopi propemodum interemissent. Cõtendentibus in hunc modum, illis quidem, ut iret: istis verò, nè iret: Episcopus cupidus pacis, & mortis non timidus: Sinite, inquit, fratres, finite me imitari magistrum meum. Sine causa sum Christianus, si Christum non sequor. Fortè flecto humilitate tyrannum, & si non, vincio tamen exhibens oui pastor, sacerdos laico, quod mihi ille debuerat: Vos quæquè, quòd in me est, non parum ædifico exemplo tali. Quid enim si contingat occidi? Non recusò mori, ut vos vitæ ex me teneatis exemplum. Oportet Episcopum (ut ait Episcoporum Princeps) non dominari in clero, sed formam fieri gregis. Haud aliam sanè formam, quam ab illo accepimus, qui humiliavit femetipsum, factus obediens vique ad mortem. Quis mihi det hanc relinquere filijs signatam sanguine meo? Experiemini certè, an sacerdos vester dignè satis à Christo didicerit, mortem non timere pro Christo. Et surgens, coepit ire stentibus cunctis & supplicantibus, nè tantum culle totam spem suam ponens in Domino, rota alacritate perrexit, tribus tantum comitatus discipulis, paratis mori cum eo. Qui ut calcato limine domus repentè se medio intulit armatorum, scuto fidei ipse munitus, concidere facies omnium, quia pauor irruit super eos, ita ut dicere posset Episcopus: Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt. Hoc verbum verum est. Videres hostiam stantem, carni-fices ferro armatis manibus vndique circumstantes: & qui immolaret, non erat. Putares stupere lacertos: sic non fuit, qui extenderet manum. Nam & is quoquè, qui caput malitiæ videbatur, assurgit ei potius, quam insurgit. Vbi, quæso, signum, o homo, quod dederas in mortem pontificis? Hoc magis honoris signum, quam mortis indicium. Deferre est hoc, non mortem inferre. Res mira: pacem offerunt, qui necem parauerant. Non est, quòd abnuat, qui & vitæ periculo quæsierat eam. Itaque facta est pax, & tam firma, ut ab illa die hostem sacerdos non modò pacatum habuerit, sed subditum, sed deuotum. Quo audito, fideles quique gauisi sunt, quòd non modò saluatus sit sanguis innoxius in die illa, sed & nocentium multorum anima, Malachiae meritis euaserint ad salutem. Et apprehendit omnes circunquaque timor, audientes quomodo duos inimicorum eius, qui viderentur ferocios & fortiores in generatione sua, sic subita virtute prostrauit Deus: istum loquor, qui in manibus est: & eum, de quo superius dixi. Alterum enim terribiliter mulctatum in corpore, alterum misericorditer mutatum in corde, ambos mirabiliter cõprehendit in consilijs, quæ cogitabant.

His ita peractis, coepit iam in ciuitate Episcopus tota libertate disponere & ordinare de omnibus pertinentibus ad ministerium suum, non tamen sine continuo discrimine vitæ suæ. Nam etsi iam nemo, qui palam noceret, ab insidiantibus tamen nec locus satis tutus Episcopo erat, nec tempus feriatum. Et depurati sunt ei viri armati ad custodiam die & nocte: sed ille magis in Domino confidebat. Fuit verò consilium, præfatū schismaticum insequi, eò quòd seduceret multos ex insignibus, quæ ferebat, suadens omnibus Episcopum esse debere, & sic sollicitans plebes aduersus Malachiam, atq; Ecclesie vnitatem. Et fecit sic, & sine difficultate ita in breui vniuersas sepiuit vias eius per gratiam sibi à Domino datam, & quam habebat ad omnes, ut malignus ille coactus sit dare manus, reddere insignia, & quiescere de reliquo in omni subiectione. Ità Malachias, licet per multa pericula & labores, prosperabatur in dies, & confortabatur magis ac magis, abundans in spe & virtute spiritus sancti.

Nec modò malefactores, sed & detractores Malachiae corripuit Deus. Quidam verbi gratia gratiam habens principum & potentum, etiam ipsius Regis, quòd esset adulator, & garrulus, & potens in lingua, sauebat per omnia aduersarijs Malachiae, &

Quidam ei necem moluatur.

Eximia virtus eius.

Pet. 5. Petrus Episcopus principis: ita & Romas Petri successores.

Psal. 26. Insigne miraculum.

Cap. 14.

Nunquid curus ab insidijs S. Malachias.

Cap. 15.

procaciter tuebatur partem eorum: Sancto verò & præfenti resistebat in facie, & detrahebat absentem, irruenter occurrens ei in omni loco, maximeq; vbi celebrioribus illum sciret interesse conuentibus. Sed citò digna linguæ procacis mercede donatus est. Intumuit & computruit lingua maledica, vermibus ex ea scatētibus, & diffluentibus toto ore blasphemio. Quos per septem ferme dies incessanter vomēs, tandem cum illis miseram expuit animam.

Cap. 16. Loquente coram aliquando Malachia, & populum exhortante, mulier quædam infelix ausa est interrumpere sermonem clamoribus improbis, nõ deferens sacerdoti, & spiritui, qui loquebatur. Erat autem de progenie impia, & spiritum habens in naribus, blasphemias contumeliasq; euomebat in sanctum, dicens hypocritam & inuaforem alienæ hæreditatis, sed & caluitici illius improperans. At ille nihil respondit ei, sicut erat verecundus & mitis: sed Dominus respondit pro eo. Versa illa in insaniam est, Domino iudicante: & crebris vocibus clamitans se suffocari à Malachia, morte demum horrenda luit peccatum blasphemie. Sic misera assumēs aduersus Malachiam improprium Elisei, verè illum sibi alterum experta est Eliseum.

4. Reg. 2. Cap. 17. Porro quia causa pestilentie cuiusdam ortæ in ciuitate, multitudinem cleri & populi solenniter cum memoria sanctorum tunc foras eduxerat, ne hoc quidem prætereundum, quòd orate Malachia, pestilentia illicò conquieuit. Ex hoc iam, qui mutiret aduersus eum, non fuit, dicētib; qui de semine Chanaan sunt, Fugiamus Malachiam, quia Dominus pugnat pro eo. At serò istud, quia zelus Domini vbiq; occurrens eis, persecutus est eos vq; ad internecionē. Quomodo intra paucos dies perijt memoria eorum cum sonitu? Quomodo facti sunt in desolationem, subitò defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam? Grande hodieq; miraculum facit tam velox generationis illius deletio, his præsertim, qui eorum nouerant superbiam atq; potentiam. Multa quidem & alia signa fuere, quibus Deus glorificauit nomen suum, & seruum suum inter sudores & pericula confortauit. Quis dignè commemoret? Non tamen omnia præterimus, etsi non sufficimus ad omnia. Propter seriem autem narrationis, nè impediatur, aliqua, quæ dicturi sumus, reseruamus in finem.

Cap. 18. Igitur Malachias intra triennium reddita retributione superbis, & libertate Ecclesie restituta, pulsa barbarie, & reformatis vbiq; moribus Christianæ religionis, videns omnia in pace esse, coepit cogitare de sua pace. Et memor propositi sui, constituit pro se Gelasium virum bonum, & dignum tali honore, conuenientibus clero & populo, quin potius sustinētibus propter pactum. Nam aliàs durum visum omninò. Quo consecrato, Regibusq; ac principibus attentius commendato, ipse clarus miraculis & triumphis, ad suam parochiam redit: non tamen Connereth: & audi causam dignam relatu. Diocesis illa duas fertur habuisse antiquitus Episcopales sedes, & duos extitifse Episcopatus. Id visum melius Malachia. Itaq; quos ambitio conflauit in vnum, Malachias reuocauit in duos, partem alteri Episcopo cedens, partem retinens sibi. Et propterea non venit Connereth, quòd in ea iam Episcopum ordinasset, sed Dunum se contulit, determinans parochias, sicut in diebus antiquis. O purum cor. O oculum columbinum. Locum tradidit nouo Episcopo, qui videretur paratior, principalior haberetur: locum, in quo federat ipse. Vbi sunt, qui de terminis litigant, pro vno viculo perpetes adinuicem inimicitias exercentes? Nescio si quod genus hominum magis, quàm istos, antiquum vaticinium tangat: Secuerunt prægnantes Galaad ad dilatandum terminos suos. Sed hoc aliàs.

Item aliud. Malachias factus Dunensis Episcopus, confestim more suo curauit assicere ad solatium sibi de filijs suis conuentum regularium clericorum. Et ecce rursus accingitur quasi nouus Christi tyro ad spiritale certamen: rursus induitur arma potētia Deo, sanctæ paupertatis humilitatem, rigorem discipline coenobialis, ocium contemplandi, orandi assiduitatem. Quæ tamen omnia voto magis valuit diu tenere, quàm actu. Etenim vniuersi confluebant ad eum: nec modò mediocres, sed & nobiles & potentes, illius se sapientiæ & sanctitati instruendos, corrigendos ac regendos committere festinabant. Et ipse interdum ibat, & exibat seminare semen suum, disponēs & decernens tota autoritate de rebus Ecclesiasticis, tãquam ex Apostolis vnus. Et nemo illi dicebat: In qua potestate hæc facis? vidētib; cunctis signa & prodigia, quæ faciebat: & quia vbi spiritus Domini, ibi libertas. Visum tamen sibi, non tutè satis acitari ista absque sedis Apostolicæ autoritate, & Romam proficisci deliberat: maximeque quòd metropolitæ sedi deerat adhuc, & defuerat ab initio pallij vsus, quod est pleni-

Cap. 19. Dunensis Ecclesie pest.

2. Cor. 3. En tantus vir agnoscit Rom. Pontificis authorita-

plenitudo honoris. Et visum est bonum in oculis eius, si Ecclesia, pro qua tantum laborarat, quem hæc non habuerat, suo acquireret studio & labore. Erat & altera metropolitica sedes, quam de nouo constituerat Celsus: primæ tamen sedi, & illius Archiepiscopo subdita, tanquam primati. Et huic quoq; optabat nihilominus pallium Malachias, confirmatq; autoritate sedis Apostolicæ prærogatiuam, quam beneficio Celsi adipisci meruerat. Innotescēte proposito, displicuit fratribus, necnon & magnatibus, & populo terræ. Omnes enim intolerabilem sibi iudicabant tam diuinam omnium pij parentis absentiam, & quòd metuerent de morte ipsius. Contigit interea mori germanum eius, Christianum nomine, virum bonum, plenum gratiæ & virtutis. Episcopus erat, illi quidem secūdus in celebri opinione, sed viræ sanctimonia & iustitiæ zelo fortè non impar. Huius decessus magis terruit vniuersos, & discessum Malachia reddidit molestiorem. Dicebant autem nullo modo assentiendum vnici peregrinationi patroni, vt non desoletur omnis terra, si duabus tantis columnis sub vno momēto temporis destituatur. Ergò omnes pariter contradicunt. Et vim faciebant, cum ille diuinam vltionem minatus est. Non tamē destitère illi, nisi missa sorte, prius Dei voluntas super hoc interrogaretur. Prohibente illo, nihilominus mittunt: sed illa pro Malachia parte tēr respondisse inuenta est. Nec enim vna contenti vice fuere, cupidi retinendi eum. Demum cedentes, dimittunt illum, non tamen sine ploratu & vlulatu multo. Sed nè quid imperfectum relinqueret, tractare coepit, quomodo defuncti fratris semen suscitaret. Et accersitis ad se tribus discipulis suis, anxius æstuabat quisnam dignior ad hoc opus, siue vtilior videretur. Et diligenter intuitus singulos, Tu, inquit, o Edane, (sic enim vocabatur vnus) suscipe onus. Illo cunctante, & stente: Nè timeas, ait: Tu enim mihi à Domino designatus es: quia annulū aureum, quo desponsandus es, iam nunc præuidi in digito tuo. Acquieuit ille, & Malachias consecrato, proficiscitur. Cumq; egressus de Scotia, peruenisset Eboracum, sacerdos quidam Sycarus nomine, intuitus eum agnouit. Nec enim faciem eius viderat antè: sed cum haberet spiritum prophetiæ, reuelatum fuerat ei iam pridem de illo. Et nunc incunctanter circumstantibus digito eum demonstrans: Hic est, inquit, de quo dixeram: quia de Hybernia sanctus veniet Pontifex, qui scit cogitationes hominum. Sic non potuit latere lucerna sub modio, prodente eam per os Sycari spiritus sancto, qui illam accēderat. Nam & multa secreta de esse suo suorumque, dicta sunt ei à Sycaro, quæ ita esse, vel fuisse, omnia recognouit. Sed & socijs Malachia percontantibus de suo reditu, respondit Sycarus incunctanter, (quod post rei probauit euentus) paucos videlicet admodum de numero illo cum Episcopo redituros. Illi audito hoc, suspicari sunt mortem: sed Deus aliter adimpleuit. Nempe rediens ab Vrbe, quibusdã apud nos, quibusdam & in alijs locis ad discendam conuersationis formã relictis, iuxta verbum Sycari, cum paucis admodum repatriauit. Hæc de Sycaro.

In ipsa vrbe Eboracensi, accessit ad eum vir nobilis secundum seculum, Vuallelus nomine, tunc Prior in Kyrkeham regularium fratrum: nunc verò monachus, & monachorū pater in Mailros monasterio ordinis nostri: qui deuotus Malachia se orationibus satis humiliter commendauit. Is aduertens multos habere Episcopum socios, & equos paucos, (nam præter ministros, & clericos alios, quinque cum eo erant presbyteri, & equi non nisi tres) obtulit ei suum, quo ipse vehabatur, hoc solùm dolere se inquires, quòd esset runcinus durè portans. Et addit: Libentiùs dedissem, si melior fuisset: sed si dignamini, ducite qualemcunque vobiscum. Et ego (ait Episcopus) eo libentiùs accipio, quo prædicas viliorem: quia non potest mihi vile esse, quicquid tam preciosa voluntas obtulerit. Et conuersus ad suos: Hunc, inquit, sternite mihi, quia commodus satis, & sufficiens erit in longum. Quo factò, ascendit: & primò quidem durum, vt erat, sentiens, postmodum mira mutatione valde commodum sibi & suauiter ambulanti inuenit. Et nè caderet super terram de sermone, quem dixerat, vsq; ad nonum annum, quo mortuus est ipse, non defecit ei, factus optimus & preciosissimus palefidus. Quodq; euidentius miraculum cernentibus fecit, de subnigro coepit albescere, & non multò post vix inueniebatur albior illo. Mihi quoque in hac via datum est videre virum: & in eius visu & verbo refectus sum, & delectatus sum, sicut in omnibus diuitijs. Et ego vicissim, peccator licet, inueni gratiam in oculis eius extunc, & deinceps vsque ad obitum ipsius, sicut in proœmio præfatus sum. Ipse etiam dignatus diuertere ad Claramuallem, visis fratribus, compunctus est: & illi non mediocriter edificati in præsentia & sermone eius. Et acceptans

Vltio celestis in sancti viri obre- statorem,

Item in feminam maledicam.

4. Reg. 2. Cap. 17. Oratio de pestilentia Malachias Episcopus,

Cap. 18. Habes exempli eximia perfectionis, diu pace oberta, alteri sibi substituit Episcopum.

Amos 1.

Cap. 19. Dunensis Ecclesie pest.

2. Cor. 3. En tantus vir agnoscit Rom. Pontificis authorita-

Christianus S. Malachias frater obiit.

Edan loco fratris de mortui, ordinatur Episcopus, S. Malachias Romam proficiscitur. Sycarus presbyter propheta.

Cap. 20.

Equus ex in comodo sit comodissimus S. Malachias.

Nota miraculum.

Venit in Claramuallem.

Sanat puerum moribundum, ceptans locum, & nos, atq; intimis visceribus colligens, valedixit nobis, & abiit. Qui transalpinans, cum venisset Iporiam ciuitatem Italiae, hospitis sui paruulum filium, qui male habens moriturus erat, continuò sanauit.

Cap. 21.

Erat tunc temporis in sede Apostolica felicis memoriae Innocentius secundus Papa: qui eum benignè suscepit, humanè satis illi super longa peregrinatione compassus. Et primò quidem Malachias, quod aliùs infixerat animo, cum multis lachrymis implorabat, licere sibi viuere, & mori in Claraualle, permissu & benedictione summi Pontificis. Et petijt hoc, non oblitus ad quod venerat, sed affectus, quòd venerat, desiderio Clarauallis. Non autem obtinuit, quòd vir Apostolicus lucris potiùs vberioribus occupandum decerneret. Nec tamen omninò frustratus est à desiderio cordis sui, cui

Romæ sacra loca inuilit

mori ibi, etsi non viuere, donatum est. Mensẽ integrum fecit in Vrbe, loca sancta perambulans, & frequentans causa orationis. Cumq; per id temporis sepe ac diligenter ab eo, & ab his, qui cum eo erant, summus Pontifex inquisisset, esse patriæ, mores gentis, statum Ecclesiarum, & quanta in terra Deus per eum operatus fuisset: paranti iam repatriare commisit vices suas, per vniuersam Hyberniam legatum illum constituens. Significatum siquidem erat ei ab Episcopo Gilleberto, qui, vt supra memorauimus, tunc legatus extiterat, quòd iam non posset præ senio & debilitate corporis villicare. Post hæc petit Malachias confirmari nouæ metropolis constitutionem, & vtriusq; sedis pallia sibi dari. Et confirmationis quidem priuilegium mox accepit: De pallijs autem (ait summus Pontifex) oportet solenniùs agi. Conuocatis Episcopis, & Clericis, & maioribus terræ, celebrabis generale conciliũ: & sic conuentionia & communi voto vniuersorum per honestas personas requiretis pallium, & dabitur vobis.

Sũmi Põtificis erga eũ humanitas.

Deindè tollens mithram de capite suo, imposuit capiti eius: sed & stolam cum manipulo dedit illi, quibus vti inter offerendum solebat. Et salutatum in osculo pacis dimisit eum, Apostolica fultu benedictione & auctoritate. Qui reuertens per Claram

Reuertitur in monasterium Clarauallen.

uallẽ, suam secundam nobis largitus est benedictionẽ. Et alta suspiria trahens, quòd non liceret sibi pro suo desiderio remanere: Hos, inquit, interim pro me, oro, vt retineatis, qui à vobis discant, quod nos postmodum doceant. Et infert: Erunt nobis in semen, & in semine isto benedicentur gentes, & illę gentes, quę à diebus antiquis monachi quidem nomen audiẽrunt, monachum non viderunt. Et dimissis quatuor à latere suo, abiit. Qui probati, & digni inuenti, monachi facti sunt. Post aliquod tempus, cum iam sanctus esset in terra sua, misit alios, & de illis factum est similitur. Quibus per aliquantum tempus instructis, & eruditis corde in sapientia, dato eis in patrem san-

Sex Abbatię Ord. Cisterciensis instituntur in Hybernia.

cto fratre Christiano, qui erat vnus ex ipsis, emisimus eos, adiungẽtes de nostris, quantum sufficerent ad numerũ Abbatia. Quæ concepit, & peperit filias quinque: & sic multiplicato semine, augetur indiẽs numerus monachorum, iuxta desiderium & vaticinium Malachia. Nunc iam repetamus ordinem narrationis.

Cap. 22.

Malachias profectus à nobis, prosperè peruenit in Scotiam. Et inuenit Dauid Regem, qui adhuc hodiè superest, in quodam castello suo: cuius filius infirmabatur ad mortem. Ad quem ingressus, honorificè à Rege susceptus, & humiliter exoratus, vt sanaret filium suum: aqua, cui benedixit, adspersit iuuenem, & intuens in eum, ait: Confide fili, non morieris hac vice. Dixit hoc: & die sequenti, secundum dictum propheta, secuta est sanitas, sanitatem lætitiæ patris, clamor & strepitus totius exultantis familiae. Exijt sermo ad omnes: nec enim quod in domo regia, & Regis acciderat filio, latere potuit. Et ecce vbiquè resultans gratiarum actio, & vox laudis, tum pro salute domini, tum pro miraculi nouitate. Henricus est iste: nam vixit adhuc vnus patris sui, miles fortis & prudens, patrizans (vt aiunt) in sectando iustitiam & amorem viri. Et amauit vterque Malachiam, quandiu vixit, tanquam qui illum à morte reuocasset. Rogabant eum manere per aliquot dies: sed ille declinans gloriam, moram non sustinuit: & manè carpebat iter. Transeunti igitur per villam, nomine Crugcl-

Aqua benedicta sanat filium regis Scotiae.

dum, occurrit puella muta. Orante illo, solutum est vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè. Dehinc villam ingrediens, quam nominant Ecclesiam sancti Michaelis, oblatam sibi mulierem phreneticam, & vinciam funibus, coram omni populo curat: & dimissa incolumi, proficiscitur. Perueniens verò ad portum Lapasperi, transiit ibi per aliquot dies præstolabatur: sed mora minimè transijt ociosa. Construitur interim de virgine in septem textis oratorium, ipso iubente, ipso operante pariter. Consummatum circumdedit vallo: atque interiaccens spatium in cœmeterium benedixit. Sanè merita benedictis, miracula satis declarant: quæ vsque hodiè ibi actitari

Sanat mutam.

feruntur.

Nota miracula in cœmeterio benedicti.

Sanè merita benedictis, miracula satis declarant: quæ vsque hodiè ibi actitari

ferantur. Indè est, quòd de finitimis locis infirmos & malè habẽtes, illò portare conueuerunt: & sanantur multi. Mulier totis dissolutis mœbris, planstro vecta illuc, pedibus suis remeavit domum, vna duntaxat nocte non frustra in loco sancto præstolata misericordiam Domini. Alia quædam ibidẽm pernoctabat in oratione: quam fortè reperiens solam homo barbarus, accensus libidine, & sũ minimè compos, irruit rabiosus in eam. Conuersa illa, & tremefacta suspiciens, aduertit hominem plenum diabolico spiritu, Heus tu, inquit, miser, quid agis? Considera vbi es: reuerere hæc sancta: defer Deo, defer seruo eius Malachia: parce & tibi ipsi. Non destitit ille, furij agiratus iniquis. Et ecce (quod horribile dictu est) venenatum & tumidum animal, quod bufonem vocant, visum est reptans exire deinter femora mulieris. Quid plura? Terrefactus resiliit homo, & datis saltibus, festinus oratorio exiliit. Ille confusus, abcessit: & illa, intacta remansit, magno quidem & Dei miraculo, & merito Malachia. Et pulchrè operi foedo & abominando, foedũ interuenit & abominabile monstrum. Non prorsus aliter decuit bestialem extingui libidinem, quam per frigidissimum vermem: nec aliter temerarium frenari ausum, frustrari conatum, quam per vilem, inutilemque bestiolam. Et hæc loco isto sufficiant, pauca de pluribus. Nunciam, reliqua prosequamur.

Disce hinc deferendum locis sacrat.

Ascendit Malachias nauem, & prosperè nauigans, applicuit monasterio suo Ben-

Cap. 23.

chorenũ, vt primi filij primam reciperent gratiam. Quid animi putas gessisse illos, sano de via tam longa recepto patre, & illo patre? Nec mirum, si se tota in gaudium effuderunt viscera eorum in reditu eius, quandò & exteris circumquaque gentibus incredibilem mox lætitiã velox rumor inuexit. Deniquè de ciuitatibus, & castellis, & vicis occurrunt ei: & quocunquè diuertat, suscipitur exultatione vniuersæ terræ. Verum tamen non sapit honor: opus exercetur legationis. Multis in locis celebrantur conuentus multi, nẽ qua regio, seu portio regionis, legationis fructu & vtilitate fraudetur. Seminatur super omnes aquas: non est qui se abscondat ab opera sollicitudinis eius. Non sexus, non ætas, non conditio, non professio reputatur. Vbiquè semen spargitur salutare: vbiquè intonat tuba cælestis. Vbiquè discurret, vbiquè irrumpt, euaginato gladio linguę ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis. Terror eius super facientes mala. Clamat iniquis, Nolite iniquè agere: & delinquentibus, Nolite exaltare cornu. Religio vbiquè plantatur, propagatur, fouetur. Oculi eius super eos, & cura eius ad necessitates eorum. In concilijs, quæ passim celebrantur, repetuntur antiquæ traditiones, quas tamen bonas fuisse constiterit, ab-

Præclarè exercet munus Legati.

psal. 149.

psal. 74.

Religio Christiana vbique per eum plantatur & reformatur.

litas verò negligentia sacerdotum. Nec modò vetera instaurantur, cuduntur & noua. Et quæcunquè promulgauerit, tanquam cælitus edita acceptantur, tenentur, scripto mandantur ad memoriam posterorum. Quidni cælitus missa crederentur, quæ tor cælestia confirmant miracula? Et vt fidem dictis faciam, perstringam nonnulla paucis. Quis enim cuncta enumeret? Quanquam libentiùs, fateor, imitandis immerer, quam admirandis.

Cap. 24.

Et meo quidem iudicio primum & maximum miraculum, quod fecit, ipse erat. Vt enim ta-

Nora de optimis moribus eius. Iacob. 3.

ceam interiorem hominem eius, cuius pulchritudinem, fortitudinem, puritatem satis indicabant mores ipsius & vita: ipsum exteriorem ita vno semper modo, ipsoq; modestissimo & decentissimo gessit, vt nil prorsus appareret in eo, quod posset offendere intuentes. Et quidem qui non offendit in verbo, ille perfectus est vir. At verò in Malachia quis vnquam, etiamsi curiosius obseruaret, depræhendit ociosum non dico verbum, sed nutum? Quis manum, pedem, ve mouentẽ frustra? Immo quid non ædificans in eius incessu, ad spectu, habitu, vultu? Deniquè vultus hilaritatem nec sufficit in ceror, nec leuigauit risus. Totum in eo disciplinatum, totum in sine virtutis, perfectionis forma. Per omnia serius, sed non austerus. Remissus interdum, dissolutus nunquam. Negligens nihil, etsi pro tempore multa dissimulans. Quietus sæpè, sed minimè aliquando ociosus. A die primo conuersionis suæ vsque ad extremum vitæ, sine proprio vixit. Non seruos, non ancillas, non villas, non viculos, non denique quicquam reddituum ecclesiasticorum secularium, ve, vel in ipso habuit Episcopatu. Mensæ Episcopali nihil prorsus constitutum, vel assignatum, vnde Episcopus viueret. Nec enim vel domum propriam habuit. Erat autem penè incessanter circumiciens parochias omnes, Euangelio seruicens, & de Euangelio viuens, sicut constituit ei Dominus, Dignus est, inquiens, operarius mercede sua. Nisi quòd frequentius ipsum Euangelium sine sumptu ponens, de laboribus suis suorūque ferebat,

Insignis eius paupertas voluntaria.

Luc. 10.

vnde

vidē se & alios, qui secum laborabant in opere ministerij, sustentaret. Porro si interdū quiescere oporteret, in sanctis hoc faciebat locis: quæ ipse per Hyberniam sparserat vniuersam. Apud quos verò moram facere libuisset, illorum se cōformauit moribus & obseruantijs, communi contentus vita & mensa. Non fuit in vestitu, in quo potuisset Malachias dignosci inter ceteros fratres. Intantum cum maior esset, humiliavit se in omnibus. Denique cum exiret ad prædicandum, cum pedibus pedes & ipse ibat, Episcopus & Legatus. Forma Apostolica hæc: & indē magis mira in Malachia, quo rara nimis in alijs. Verus profectō Apostolorum hæres est iste, qui talia agit. Sed aduertere est, quomodò diuidat hæreditatem cum fratribus suis, æquē nepotibus Apostolorum. Illi dominantur in clero: iste dum esset liber ex omnibus, omnium se seruum fecit. Illi aut nō euangelizantes manducant, aut euangelizant vt manducant: Malachias imitans Paulum, manducat, vt euangelizet. Illi fastum & quæstum æstimant pietatem: Malachias hæreditate vendicat sibi opus & onus. Illi felices se credunt, si dilatauerint terminos suos: Malachias in dilatanda charitate gloriatur. Illi congregant in horrea, & dolia replēt, vnde onerent mensas: Malachias colligit in deserta & solitudines, vnde impleat celos. Illi cum accipiant decimas, & primitias, & oblationes, insupèr & de Cæsaris beneficio telonia, & tributa, & alios reditus infinitos: solliciti sunt nihilominus, quid manducent, & quid bibant: Malachias nihil horum habens, multos tamen locupletat de promptuario fidei. Illis nec cupiditatis, nec sollicitudinis vllus est finis: Malachias cupiens nihil, non nouit tamen cogitare de crastino. Illi a pauperibus exigunt, quod dent diuitibus: iste sollicitat diuites pro pauperibus sustentandis. Illi marsupia vacuant subditorum: iste pro peccatis eorum altaria cumulat votis, hostijsque pacificis. Illi alta palatia erigunt, turres ac moenia ad celos leuant: Malachias non habens vbi caput reclinet, opus facit Euangelistæ. Illi equos ascendunt cum turba hominum gratis manducantium panem, & non suum: Malachias septus sanctorum fratrum collegio, pedes circumit, portans panes Angelorum, quibus satiet animas esurientes. Illi plebes ne agnoscent quidem, iste erudit. Illi potentes & tyrannos honorāt, iste punit. O virum Apostolicum, quem tot & talia nobilitant signa Apostolatūs sui. Quid ergo mirum, si mira est operatus sic mirabilis ipse? Immo verò non ipse, sed Deus in ipso. Alioquin tu es Deus, inquit, qui facis mirabilia.

Cap. 25. Erat mulier in ciuitate Culratim, dæmonium habens. Vocatus est Malachias: orat pro addicta: vrget inuasorem: exit. Sed nondum exaturata nequitia eius, miseram inuadit mulierculam, quæ fortè propè assisteret. Et Malachias: Non ad hoc, inquit, tibi illam tuli, vt hanc peruaderes: exi & ab ea. Paret: sed repetit priorem. Qua denuò pulsus, recurrit in alterā. Ità per aliquod spatium alternatim vexabat illas, hinc inde refugiens. Tunc sanctus indignans sibi illud à dæmone, colligensque spiritum, infremuit, & totis viribus fidei facto impetu in aduersarium, ab vtraque fugauit: & quidem non minus vexatum his, quas vexauerat ipse. Ceterum quod moram fecit sancto, non putes, lector, fuisse virtutis eius, sed dispensationis diuinæ, vt videlicet ex hoc manifestior fieret, & maligni præsentia, & victoria Malachia. Denique audi quid alibi fecerit, non autem per præsentiam suam. Et vtiquē potuit præsens, quod absens valuit.

Cap. 26. In regione Aquilonaris partis Hyberniæ iacebat infirmus in domo: nec dubium, quin dæmonum maleficio. Nam quadam nocte audiuit eos loquentes, dicētes alter ad alterum: Vide, nè miser iste hypocrite illius stratum, stramenve contingat, & sic effugiat manus nostras. Cognouit homo, quod Malachiam loqueretur, quē non multo antè in eadem domo meminerat pernoctasse, & adhuc stramen in loco. Sumptaque fiducia, & quo potuit conatu, cœpit repere debilis corpore, sed fide fortis. Et ecce in aère clamor & vociferatio: Prohibe eum, prohibe: retine eum, retine: Amittimus prædam. Verum is, quem portabat fides & desiderium euadendi, quanto plūs clamabāt illi, tanto magis genibus manibusque nitens, ad remedium festinabat. Et perueniens ascendit lectulum, volutatur in stramine, audit vlulatum plangentium: Heu, heu, ipsi nos prodidimus: decepti sumus: euasit. Et dicto citius recessit ab eo dæmonū terror & horror, quem patiebatur, & omnis pariter ægritudo. In Lesmor ciuitate homo à dæmonio vexatus, per Malachiam liberatus est. Itē transeunti aliquandò Plaginiam, oblatu illi infans habens dæmonium, sanus relatus est. In regione eadem ligatam funibus phreneticam solui iussit, & in aqua, quam benedixit, lauari. Lota est, & sanata est.

Eximia naturalis.

Viuir secundum formam Apostolorum.

1. Cor. 9.

Opus facit Euangelistæ.

Psal. 76.

Cap. 25.

Vide ne quis simū dæmonem.

Expellit eū ab obsessis.

Cap. 26.

Miracula eius.

Nota mirabile gratiā Dei in sanctis eius.

est. Alteram quoque in Saballo regione Vlydiæ, membra propria dētibus laniantem, orando & tangendo curauit. Amentem hominem multa prædicetē futura, amici & propinqui adducunt ad Dei hominem vincum funibus fortiter, quod fortem ad nocendum rabies ipsa fecisset, & terribilem valdè. Orat Malachias, & incontinenti ager sanatur & soluitur. Factum est hoc loco quodam, cuius nomen tacemus, quod nimis barbarum sonet, sicut & alia multa. Alio tempore in præfata ciuitate Lesmor puellam mutam parentes eius in media platea offerunt transeunti, cum multa supplicatione rogantes, vt ei subuenire dignetur. Stat Malachias, & facta oratione, tangens digito linguam eius, spiritum misit in os eius, & loquentem dimisit.

Exiens de quadam ecclesia, obuium habuit hominem cum vxore sua, quæ non poterat loqui. Rogatus, vt eius miseretur, stat in porta populo circumstante: & data benedictione super eam, iubet Dominicam dicere orationem. Dixit illa: & populus benedixit Dominum. In ciuitate cui nomen Oenthreb, decumbens lectulo quidam diues, iam dies duodecim priuatus linguæ officio, ad visionem visitantis se sancti, loquelam recuperat, Eucharistiam sumit: & ita munitus, extremum in bona confessione efflavit spiritum. Oliua fructifera in domo Dei, ô oleum iucunditatis, vngens & lucens. Et splendore miraculi illustrauit sanos, & suauitate beneficij vnxit infirmum, cui mox morituro salutarem confitendi & communicandi obtinuit facultatem. Intrauit ad eum quidam de nobilibus, habens eialiquid dicere. Qui inter loquendum fide plenus, tres iuncos piè furatus de lectulo, in quo ille sedebat, tulit secum: & multa Deus de furto pietatis est operatus, fide illius, & præfulis sanctitate. Fortè venerat in ciuitatem, nomine Duenuania. Et cum sederet ad mensam, ingressus vir nobilis de ciuitate ipsa, humiliter supplicat pro vxore prægnante, quæ iam solenne præterijisset tempus pariendi, ita vt mirarentur omnes: & nemo, qui aliud quam vitæ periculum, crederet imminere. Rogat & cum eo Neemias Episcopus illius ciuitatis, qui iuxta eum sedebat: rogant & ceteri, quotquot aderant simul discubentes. Tum ille: Compator ei, inquit, quod bona mulier sit, & pudica. Et porrigens viro poculum, cui benedixerat: Vade, inquit, da illi bibere: sciens eam sumpto benedictionis potu, & sine mora, & sine periculo parituram. Factū est quod præcepit, & nocte ipsa subsecutum est, quod promisit. Sedebat in campo cum Comite Vlydiæ aliqua tractans: & multitudo copiosa circa eos. Venit mulier grauida, & verè grauida: Indicat se cōtra omnes naturæ leges retinere partum iam quindecim mensibus & diebus viginri. Compasus Malachias super nouo & inaudito incommodo, orat, & mulier parit. Et qui aderant, lætati sunt, & mirati sunt. Omnes enim viderunt, in qua facilitate & velocitate loco eodem enixa sit: & triste negati partūs periculum, miraculo commutatum iucundiori.

Accidit ibidem quidam pari quidem miraculo, sed forte dispari. Vidit hominem, qui publicè tenere diceretur concubinam fratris: & hic erat miles minister Comitum. Et publicè conueniens incestuosum, alterum ei Iohannem exhibuit: Non licet tibi, inquit, concubinam habere fratris tui. At ille alterum ipsi nihilominus Herodem redhibens, non modò non audiuit eum, sed & superbè respondit, & coram omnibus iurabat nunquam se dimissurum. Tum commotus Malachias, sicut erat pro iustitia vehementer zelans: Et Deus, inquit, te ab illa separet vel inuitum. Paruipendens ille, ex instanti abiit indignabundus. Offendensque mulierem non longè à turba constituta in loco, vi oppressit eam, sicut erat fatanæ totus, cui paulo antè traditus fuerat. Nec latuit flagitium. Ancilla, quæ dominam comitabatur, recurrens domum, (nempe haud procul aberat loco) nunciat anghela, quid mali acciderit. Ad quam vocem germani illius, qui domi erant, zelantes sororis stuprum, tota illò festinantia peruolant, pudicitia hostem ipso in loco & opere sceleris deprehensum, multis confossum vulneribus interimunt. Necdum conuentus solutus erat, cum ecce armiger illius, quod euenerat, nunciauit. Et mirati sunt vniuersi, quod sententia Malachia tam celerem habuisset effectum. Timuerunt quique flagitiosi, audito hoc verbo: (nam multi erant in terra) & territi, purgati sunt, lauantes manus suas in sanguine peccatoris.

Diarmittium Comitum multo iam tempore decumbentem lecto, duriter quidem increpans, quod malus homo esset, immoderatius seruiens ventri & gulæ, benedicta adspersum aqua, surgere fecit sine mora, & ita valentem, vt equum ascenderet illico, & vtiquē præter spem suam ipsius & suorū. In vrbe Caselensi venit homo ante eum

K

cum

Sanat furiosum vacè.

Muta loquitur.

Cap. 27.

Mur⁹ moribus loquitur, confectur, sumit Eucharistiam.

Nota.

Nota vim benedicti poculi.

Cap. 28.

Marc. 6.

Terribile Dei iudicium in contemptorem S. Malachia.

Cap. 29.

Repentina Comitum ratio.

cum filio paralytico, rogans illum sanari. Qui orans breuiter: Vade, inquit, filius tuus sanabitur. It, & crastinò redit cum filio, sed minime sanato. Tum surgens Malachias, & stans super eum diutius orauit, & sanatus est. Et conuersus ad patrem: Offer, inquit, illum Deo. Annuit homo, sed non tenuit: & post aliquot annos ille iam iuuenis recidit in idipsum, sine dubio propter inobediētiam patris, & patris transgressionem. Alius quidam veniens de longinquo, cum esset Malachias in finibus Mumoniæ, attulit ad eum filium, pedum penitus officio destitutum. Percontatus quonam modo illi accidisset: Vt suspicor, inquit, dæmonum malignitate. Et addit: Ludenti in prato ipsi (ni fallor) immisere soporem: euigilansque puerulus, sic se inuenit. Hæc dicens, cum lachrymis precem fundit, efflagitat opem. Misertus eius orauit Malachias, iubens ægrum interim dormire ibidem super folium. Dormiuit, & surrexit sanus. Hunc ipse, quia de longè venerat, aliquadiu in comitatu suo resinnit: & erat ambulans cum eo. In monasterio Benchorensi pauper quidam fratrum eleemosynis sustentabatur. Et erat quotidianam accipiens stipem, aliquid officij factitans in pistrino. Is claudus ab annis duodecim, humi manibus repens, post se trahebat pedes emortuos. Quem die quadam ante cellam suam Malachias in ocellum & mœrētem inueniens, causam percontatur. Et ille: Vides, inquit, quàm ex longo misellus afflicter, & manus Domini super me: & ecce ad cumulum ærumnæ, homines, qui misereri debuerant, irrident me potius, misericordie exprobrantes. Quem vbi audiuit, pietate motus, suscepit in celum, manus pariter leuans. Facta autem breui oratione, ipse intrauit cellam, & ille surrexit. Et stans super pedes suos, mirabatur, si verè esset quod erat, penè somnium suspicatus. Cœpit tamen se pedetentim mouere: neq; enim posse ire sibi credebat. Tandem quasi è graui somno euigilans, cognoscit misericordiam Domini super se: firmiter graditur, & in pistrinum reuertitur, exultans & exultans, & laudans Deum. Viso eo, qui antè viderant & cognouerant, repleti sunt stupore & ecclasi, phantasma putantes. Virum item hydropicum orando sanauit, qui illic permansit in monasterio, pastor ouium factus.

Cap. 30. Ciuitas Hyberniæ, nomine Corcagia, vacabat Episcopo. Tractatū est de electione: dissensere partes, quibusque, vt assolet, præsumē volentibus constituere suum, non Dei. Venit illuc Malachias, audita diffensione. Conuocato clero & populo, etiā corda & vota discordantium vnire curauit. Et persuasis illis totum negotium sibi debere credi, cui potissimum sollicitudo incuberet illius, sicut & aliarum per Hyberniam Ecclesiarum, incontinenti nominat eis non quempiam de nobilibus terræ, sed magis quendam hominē pauperem, quem sciret sanctum & doctum: & hic erat alienigena. Queritur ille: nūciatur decumbere lecto, & ita debilis, vt nullo pacto exeat, nisi in manibus portatus ministrantium. Et Malachias: Surgat, inquit, in nomine Domini: ego præcipio, obedientia saluum faciet eum. Quid faceret ille? Parere volebat, sed imparatum se sentiebat: quòd etsi posset ire, Episcopi reformidabat. Itā cum voluntate obediendi, pugnante gemino hoste, pondere languoris, & metu oneris, vicit illa tamen, data sibi in adiutorium spe salutis. Itaq; conatur, mouet se, tentat vires, inuenit se solito fortiorem. Crescit pariter fides cum viribus, & rursū facta fortior fides dat vicissim viribus incrementum. Iam surgere per se valet, iam meliusculè gradi: iam nec sentire in ambulando lassitudinem, demum expeditus & alacer peruenire ad Malachiam sine hominis adiutorio. Qui assumens eum, misit in cathedram, clero & populo collaudante. Hoc itā in pace factum est, quia nec illi ausi sunt Malachie voluntati in aliquo obuiare, videntes signū, quod fecerat: nec ille parere dubitauit, tam euidenti argumento factus securior de Domini voluntate.

Cap. 31. Mulier quædam fluxum sanguinis patiebatur: & hæc nobilis, charissima Malachie, plus tamen ob morum, quàm generis, nobilitatem. Quæ ex toto deficiens, (nimirum cum sanguine exhaustis viribus) iam posita in extremis, misit ad Dei hominem, vt, quod supererat, animæ subueniret, qui se iam non esset visurus in corpore. Audiens Malachias, molestè ruit, quòd mulier virtutis foret, & vita eius fructuosa opere & exemplo. Et videns se non posse satis accurrere tempestiuè, accito Malcho, quòd iuuenis esset, & expeditus: (ipse est, cuius supra meminimus, frater Christiani Abbatis) Accelera, inquit, fer illi tria poma hæc, super quæ nomen Domini innocui. Confido in ipso, quòd, vbi ex eis gustauerit, non gustabit mortem, priusquam nos videat, etsi tardiusculè secuturos. Festinat Malchus secundum mandatum, & veniens, intrat ad morituram, alterum se exhibens puerum Elisei, nisi quòd huius efficacior opera fuit.

4. Reg. 4.

iuber missam sibi à Malachia benedictionem accipere, & gustare, si quo modo valuerit. At illa exhilarata, audito nomine Malachia, vt obedire possit, nutu signat, paulisper se erigi velle: nam verbo non poterat. Erigitur, gustat: gustato confortata est: loquitur, & gratias agit. Et immisit Dominus soporē in eam, & suauissimè requieuit in eo, cuius vsu diu caruerat, sicut & esu. Stetit interim sanguis, & post modicū expergefacta, sanam se reperit, nisi quòd longa inedia, & sanguinis minutione adhuc debilis erat. Si quo minùs, die sequenti desideratus Malachie aduentus adspicendusq; perfecit.

Habitabat vir nobilis in vicinia Benchorensis monasterij. Cuius vxor cum infirmaretur ad mortem, rogatus Malachias vt descenderet, priusquam moreretur, infirmam vncturus oleo: descendit, & intrauit ad eam. Quo viso, exultat illa, spe animata salutis. Et cum pararet vncturam, visum est omnibus differendum potius vsque manè. Erat enim vespera. Acquieuit Malachias, & data benedictione super ægram, exiit cum his, qui secum erant. At verò post modicum subito clamor factus est, planctus & strepitus multus per totam domum: siquidem insonuit, quòd mortua esset. Accurrit Malachias tumultu audito, & secuti sunt eum discipuli eius. Et accedens ad lectum, vt certò comperit expirasse, cōsternatus est animo, sibi imputans, quòd fraudata gratia sacramenti obiērit. Et eleuatis in celum manibus: Obsecro Domine, inquit, insipienter egi. Ego, ego peccavi, qui distuli: non ista, quæ voluit. Hæc dicens, contestatus est in audientia omnium, nullam se recepturum consolationem, nullam daturum requiem spiritui suo, nisi, quam tulerat, liceret restituere gratiam. Et stans super eam, tota nocte laborabat in gemitu suo: & pro oleo sancto largo imbreglarymarum perfundens mortuam, vicem illi vnctiois, quam poterat, exhibebat. Ipse quidem sic: Ad suos autem: Vigilate, inquit, & orate. Itaque in psalmis illi, ille in lachrymis, noctem duxere peruigilem. Et manè factò, exaudiuit Dominus sanctum suum, quia spiritus Domini erat postulans pro eo, qui postulat pro sanctis gemitibus inenarrabilibus. Quid plura? Aperuit oculos, quæ fuerat mortua: & vt solent, qui de graui somno euigilant, fricans sibi manibus frontem & tempora, super lectum se erigit, & agnito Malachia, inclinans deuotè salutatur eum. Et verso lectu in gaudium, stupor apprehendit omnes, & qui viderunt, & qui audiērent. Sed & Malachias gratias agens, benedixit Dominum. Et vnxit eam nihilominus, sciens in hoc sacramento remitti peccata, & quòd oratio fidei saluet infirmum. Post hæc abiit ille, & illa conualuit, & viuens incolumis tempore aliquanto, vt gloria Domini manifestaretur in eaperaacta pœnitentia, quam sibi Malachias iniunxerat, in bona confessione iterum obdormiuit, & migrauit ad Dominum.

Fuit item mulier, cui spiritus iracundiæ & furoris intātum dominaretur, vt non solum vicini & cognati fugerent consortium eius, sed filij quoq; ipsi vix sustinerent habitare cum ea. Clamor, & rancor, & tempestas valida, vbicunq; fuisset. Audax, & ardens, & præceps, metuenda lingua & manu, importabilis omnibus, & inuisa. Dolentes filij tum pro illa, tum pro seipsis, trahunt illam ad præsentiam Malachie, lachrymabilem cum fletu querimoniam deponentes. Vir autem sanctus & periculum matris, & incommodum miserans filiorum, seorsum aduocat illam: Fueritne confessā aliquandò peccata sua, sollicitè percontatur. Respondit, Nequaquam. Confitere, inquit, Pareat. Et ille iniungens pœnitentiam consentienti, oransque super eam, vt Dominus omnipotēs de ei spiritum mansuetudinis, in nomine Domini Iesu, nè vltra irascatur, iubet. Sequitur tanta mansuetudo, vt pareat omnibus non esse aliud, quàm admirabilem mutationem dexteræ excelsi. Fertur adhuc hodiè viuere, & tantè esse patientiæ & lenitatis, vt quæ omnes exasperare solebat, nullis modò exasperari damnis, contumelijs, afflictionibus queat. Si licet me, iuxta Apostolum, abundare in sensu meo, accipiat quisq; vt volet: ego istud superiori suscitæ miraculo mortuæ censeo preferendum, quòd exterior quidem ibi, hæc verò interior reuixerit homo. Et nunc curramus ad reliqua.

Vir secundum seculum honorabilis, secundum Deum timoratus, veniens ad Malachiam, questus est super sterilitate animæ suæ, supplicās vt sibi obtineret ab omnipotente Deo gratiam lachrymarum. Et subridens Malachias, quòd gratum haberet in homine seculari desiderium spirituale, suam maxillam maxillæ illius quasi blandiendo coniungēs: Fiat, inquit, tibi, sicut petisti. Tantos exinde, & penè cōtinuos exitus aquarum deduxerunt oculi eius, vt illud Scripturæ ei posse aptari videretur: Fons horticulæ, puteus aquarum viuentium.

Nota remittitur in pomis benedictis à Malachia.

Cap. 32.

Nota quantum dolerentur viri, quæ sine exaratione vnctio obierit minima.

Rom. 8.

Mortua reuiuiscit.

Iacob. 5.

Extrema vnctio, sacramentū est.

Cap. 33.

Nota de confessione & satisfactio.

Præstantissimum miraculum.

Rom. 14.

Cap. 34.

Verè mirabilis Deus in sanctis suis.

Cantic. 4.

Cap. 35. Est insula maris in Hybernia, ab olim fecunda piscium: & mare ibi piscosum valde. Peccatis (vt creditur) habitantium adempta copia solita: quæ multos habebat filios, infirmata est, & à tanta funditus sui commoditate emarcuit. Dolentibus accolis, & iacturam grauem populis agrè ferentibus, reuelatum est cuidam mulieri, precibus Malachiae posse afferri remedium. Idque innotuit omnibus, ipsa prodente. Nutu Dei contigit adesse Malachiam. Dum enim circumiret, & repletur Euangelio regionem, diuerit illuc, vt & ipsis eandem gratiam impartiret. At Barbari, quibus erat maior cura de piscibus, omni instantia flagitant, vt potius respicere dignetur super sterilitatem insulae suae. Qui cum responderet se minimè ad hoc venisse: hominum magis, quam piscium desiderare capturam: videns tamen fidem eorum, flexis in litore genibus, orauit ad Dominum, vt, licet indignis, indultum olim beneficium tâta fide repetentibus non negaret. Ascendit oratio, ascendit & piscium multitudo, & fortè vberior, quam in diebus antiquis, & ipsa populo terræ perseuerans vsq; in hodiernum diem. Quid mirum, si oratio iusti, quæ penetrat caelos, penetrauit abyssos, & de profundo maris tantas piscium copias euocauit?

Nota vim precū eius.

Cap. 36. Venerunt aliquandò tres Episcopi in villam Fochart, quem dicunt locum natiuitatis Brigidae virginis, & quartus erat Malachias. Ad quem presbyter, qui hospitio susceperat eos: Quid faciam, inquit, quòd pisces non habeo? Quo respondente, vt quæreretur à piscatoribus: Biennium est, ait, quòd non inueniuntur pisces in flumine, vnde & piscatores prorsus diffisi, etiam arti suae renunciauerunt. Et ille: Præcipe, inquit, laxari retia in nomine Domini. Factum est, & capti sunt salmones duodecim. Secundo miserunt, & captis totidem, inopinatum inueniunt mensis & ferulum, & miraculum. Et vt clarè liqueat, Malachiae meritis hoc datum fuisse, alijs quoq; duobus sequentibus annis eadem nihilominus sterilitas perdurauit.

Capituntur præter spẽ pisces iubete Malachia.

Cap. 37. Vni hæc aduertant hæretici Sacramentarij.

S. Malachias docet verum corpus Christi esse in Eucharistia.

O miseros, quos hoc non terret exemplū, & inuitat ad penitentiam.

Esa. 28.

Cap. 38.

Fuit quidam clericus in Lesmor, probabilis, vt fertur, vitæ, sed fidei non ita. Is sciolus in oculis suis, præsumpsit dicere, in Eucharistia esse tantummodò sacramentum, & non rem sacramenti, id est, solam sanctificationem, & non corporis veritatem. Super quo à Malachia secretò, & sepè conuentus, sed in casum, vocatus ad medium est: Seorsum tamen à laicis, vt, si fieri posset, sanaretur, & non confunderetur. Itaque in conuentu clericorū data facultas homini est pro sua sententia respondendi. Cumq; totis ingenij viribus, quo non mediocriter callebat, asserere & defendere conaretur errorem, Malachia contrà disputante & conuincente, iudicio omnium superatus, de conuentu confusus quidem exijt, sed non correctus. Dicebat autem se non ratione victum, sed Episcopi pressum autoritate: Et tu (inquit) ô Malachia sine causa me hodie confundisti, aduersus profectò veritatem locutus, & contra tuam ipsius conscientiam. Mœstus Malachias pro homine sic indurato, sed magis fidei dolens iniuriam, timens periculum, Ecclesiam conuocat, errantem publicè arguit, publicè monet, vt respiciat. Suadetibus hoc ipsum Episcopis, & vniuerso clero, cum non acquiesceret, contumaci anathema dicunt, hæreticum protestantes. Nec sic euigilans: Omnes, inquit, fauetis homini potius, quam veritati. Ego personam non accipio, vt deseram veritatem. Ad hoc verbum sub stomachas sanctus: Dominus, inquit, fateri te veritatem faciat vel ex necessitate. Quo respondente, Amen, soluitur conuentus. Tali ille inustus canterio, fugam meditatatur, infamis atq; inhonorus fore non sustinens. Et continuò sua tollens exibat, cum ecce subita correptus infirmitate, sistit gradum, viribusq; deficiens, eodem loco iacet se super solum anhelus & fessus. Forrè incidens in id loci vagabundus infans, offendit hominem: quidnam ibi agat, percontatur. Respondet, graui se infirmitate teneri, & neq; procedere, neq; redire valentem. Et ille: Infirmitas ista haud alia, inquit, quam ipsa mors est. Hoc autè non dixit à semetipso: sed pulchrè Dominus per insanum corripuit eum, qui sanis acquiescere noluit consilij senatorum. Et addit: Reuertere domum: ego te iuuabo. Deniq; ipso duce, reuertitur in ciuitatem: reedit ad cor, & ad misericordiam Domini. Eadem hora accitur Episcopus, & agnoscitur veritas: abijcitur error, confessus reatum, absoluitur, petit viaticum, datur reconciliatio, & vno penè momento perfidia ore abdicatur, & morte diluitur. Ità mirantibus cunctis, sub omni celeritate completus est sermo Malachiae, & scriptura pariter dicentis, quia vexatio dat intellectum auditui.

Inter populos quarundam regionum orta aliquandò grauis discordia est. Interpellatur Malachias de componenda pace inter eos. Et cum esset aliàs impeditus, iniungit negociū hoc vni Episcoporum. Illo excufante, & negante, & dicente, Malachiam, non

non se, quæsitum: se contemptum iri, frustra fatigari nolle: Vade, inquit, & Dominus erit tecum. Et ille: Acquiesco, sed si me nō audierint, scito me ad tuam paternitatem appellaturum. Subridens Malachias: Fiat, inquit. Tunc Episcopus conuocatis partibus, dicit formam pacis: acquiescunt, reconciliantur adinuicem: fide hinc inde data, stabilitur pax: & sic dimisit eos. At pars vna videns hostes factos securos, imparatos esse: quippe qui pace facta mali nihili suspicarentur: loquebatur mutuo, & dicebat homo ad proximum suum: Quid volumus facere? Victoria præ manibus est, & vltio de inimicis. Et cœpère insequi illos. Innotuit Episcopo, quod fiebat: & accurrens conuenit ducem eorum super iniquitate & dolo: sed spretus ab illo est. Inuocauit nomen Malachiae aduersus eum, & nihil pendit. Irridensque Episcopum: Putasne, inquit, propter te amittere debeamus malefactores nostros, quos Deus tradidit in manus nostras? Et recordatus verbi sui Episcopus, quod habuerat cum Malachia, stans & eiulans verso vultu ad monasterium eius: Vbi es, ait, homo Dei? Vbi es? Nonne hoc est, Pater mi, quod tibi dicebam? Heu, heu veni, vt facerem bonum, & non malum: & ecce per me omnes, illi in corpore, isti in anima, pereunt. Multa in hunc modum loquebatur lamentans & plangens, & quasi præsentem sollicitans & compellans Malachiam aduersus malignantes. Interim verò impij, cum quibus fecerant pacem, insequi non desistebant ad perdendum eos. Et ecce spiritus mendax in ore quorundam viro- rum, qui eos deciperet. Et occurrerunt illis in via viri nunciantes, factam irruptionem in terras ipsorum ab aduersarijs: in ore gladij consumi omnia, & diripi bona eorum: vxores quoque ac liberos tolli & abduci. His auditis, reuersi sunt festinanter. Sequebantur vltimi primos, quòd irent, aut quid acciderit, nescientes. Nec enim omnes audierant viros loquentes. Cumque venissent, & inuenissent nihil horum, quæ nunciata erant, confusi sunt, depræhensi in malitia sua. Et cognouerunt spiritui erroris se traditos propter nuncium Malachiae, quem deceperunt, & nomen eius, quod spreuerunt. Porro Episcopus audiens frustratos proditores in iniquitate sua, quam cogitauerant, cum gaudio remeauit ad Malachiam, referens omnia per ordinem, quæ acciderant sibi.

Sciens Malachias eiusmodi occasione pacem esse turbatā, nactus opportunū tempus, pacem per semet inter ipsos denuò reformare curauit, & firmare reformaram, datis & receptis altrinfecus fide & iuramento. Verum illi, quibus antè pax fracta fuit, iniuriæ memores, neglecto pacto & præcepto Malachiae, tractauerunt de vice reddenda. Et congregati omnes in vnum, ibant vt imparatos præoccuparent, redderentque in caput eorum malum, quod sibi facere cogitassent. Et magno flumine, quod intererat, facilimè tranfluato, fluuiolo, quem non procul ab illo offendere, retenti sunt. Neq; enim iam fluuiolus, sed planè fluuius ingens apparuit, vbiq; sui transire volentibus transitum negans. Mirari omnes tatum nunc esse, tantillum antehac fuisse scientes, & loqui inter se: Vnde inundatio hæc? Aer serenus est, imbres non sunt, nec proximè fuisse meminimus. Et si multum pluisset, quis nostrum vnquam hæc hunc meminit in quantacumq; illuue ita intumuisse, vt operiret terram, fara & prata peruaderet? Digitus Dei est iste: & Dominus sepit vias nostras propter sanctum suum Malachiam, cuius sumus præuaricati pactum, transgressi mandatum. Ità & hi infecto negotio, ad sua æquè confusi repedauerunt. Ditulgatum est verbum per vniuersam regionem, & benedicebant Deum, qui compræhendit sapientes in astutia sua, & confringens cornua peccatorum, sublimauit cornu Christi sui.

Aliquis de nobilibus infensus Regi, reconciliatus est per manū Malachiae. Nec enim Regi satis fidebat ille, vt pacem cum eo faceret, nisi mediante Malachia, aut quæ Rex æquè reuereretur. Nec immeritò, vt post apparuit. Nam factum securum, & minimè iam cauentem sibi, captum trusit in vincula, odio antiquo captus plus ipse. Requiritur homo à suis de manu mediatoris. Nec enim aliud amici expectare, quam mortem. Quid faceret Malachias? Non est quod possit, nisi vt recurrat ad suum illud solitum vnicumq; refugium. Congregato exercitu forti nimis, turba magna discipulorum suorum, adit hominem, requirit vincum, negatur. Et Malachias: Iniquè, inquit, agis contra Dominum, & contra me, & contra te ipsum, pactum præuaricans: si dissimulas tu, sed non ego. Credidit se homo fidei meæ: si contingat mori, ego prodidi eum: ego reus sanguinis eius. Quid tibi visum est me proditorem, te præuaricatorem constituere? Noueris me, donè liberetur, nihil gustaturum, sed neque istos. Sic locutus, intrat ecclesiam: Deum omnipotentem suis, suorumque anxijis gemitibus inter-

Miro modo impediuntur celesti homines à caede destinata.

Cap. 39.

Magno miraculo alij à simili facere nouerunt.

Exod. 8.

Tob 5.

Cap. 40.

Vir sanctus obiturgat regem pacti violatoris.

Stultus Rex credit se fugā latere posse Dominum.

Act. 9. Rex orbatus lumine reddi que captivum. Tob 30. P sal. 149.

Cap. 41.

Vltio Dei in Malachia obrectatores.

Predicit obrectatores quod morierur.

Vir sanctus ad conuictum nil responderat. Deut. 32.

Diabolus ei maledicentiam inuadit.

pellat, vt iniuste addictum, dignetur eripere de manu prauaricatoris & iniqui. Et ea die cum nocte sequenti, in ieiunio & oratione perfliterit. Perlatum ad Regem, quid fieret: & magis inde induratum est cor eius, vnde emolliri debuerat. Init fugam, veritus homo carnalis, ne si propere remaneret, orationis non posset sustinere virtutem: Quasi vero vel absconditum non inueniat, vel non perueniat ad remotum. Tu metas ponis miser orationibus sanctorum? Num est oratio iacta sagitta, vt fugias a facie arcus? Quod ibis a spiritu Dei, qui eam portat? & quod a facie eius fugies? Denique fugientem insequitur, inuenit latitantem. Erisque cæcus, & non videns, vt melius videas, & intelligas, quoniam durum est tibi contra stimulum calcitrare. Denique, senti vel nunc, quia sagittæ potentis acutæ perueniunt ad te: quæ etsi resiliunt a corde, quia laxum est, sed non ab oculis. Vt inam per fenestram saltem oculorum perueniant vsque ad cor, & vexatio det intellectum cæcitati. Cernere erat Saulum denuo ad manus trahi, & duci ad Ananiam, ad ouem scilicet lupum, vt refunderet prædam. Refudit, & recepit visum: quod Malachias vsque, ad eum ouis esset, vt sit miserus & lupus. Diligentem ex his aduerte, lector, cum quibus habitatio Malachie, quales principes, & quales populi. Quomodo non & is frater fuit draconum, & socius struthionum? Et ideo dedit ei Dominus virtutem calcandi super serpentes & scorpiones, alligare Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Deinde audi, quid sequatur.

Is, cui Benchorenensis monasterij cesserat possessiones, ingratus beneficium, extunc & deinceps insolentissimè semper se habuit aduersus eum & suos, in omnibus insectus eis, ubique insidians, detrahensque actibus eius. At non impunè hoc. Erat illi vnicus filius, qui imitator patris, audens aliquid & ipse in Malachiam, eodem anno mortuus est. Mortuus autem sic: Visum est Malachia debere construi in Benchor oratorium lapideum, instar eorum, quæ in alijs regionibus extructa conspexerat. Et cum cœpisset iacere fundamenta, indigenæ quidem mirati sunt, quod in terra necdum eiusmodi ædificia inuenirentur. Verum ille nequam (sicut erat præsumptuosus & insolens) non modò miratus est, sed indignatus. Ex qua indignatione concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Et factus susurro in populis, nunc secretò detrahere, nunc blasphemare palam: notare leuitatem, nouitatem horrere, sumptus exaggerare. Istiusmodi venenatis sermonibus sollicitans & inducens multos ad prohibendum: Sequimini me, inquit, & quod non nisi per nos fieri debet, contra nos fieri nõ sinamus. Itaque cum pluribus, quibus suadere valuit, descendit ad locum, repertum conuenit hominem Dei, primus ipse dux verbi, qui erat principium mali: O bone vir, quid tibi visum est nostris hanc inducere regionibus nouitatem? Scoti sumus, non Galli. Quanam leuitas hæc? Quid opus erat opere tam superfluo, tam superbo? Vnde tibi pauperi & inopi sumptus ad perficiendum? Quis perfectum videbit? Quid istud præsumptionis, inchoare quod nõ queas, non dico, perficere, sed nec videre perfectum? Quamquam amentis magis est, quam prudentis, conari quod modum excedit, vincit vires, superat facultates. Cessa, cessa, desine a vesania hac. Alioquin nos non sinimus, non sustinemus. Hoc dixit, prodens quid vellet, non quid posset, cõsiderans. Nam de quibus præsumebat, & secum adduxerat, viso viro, mutati sunt, & iam non ibant cum eo.

Ad quem vir sanctus, tota libertate vtens: Miser, inquit, opus, quod inchoatum vides, & inuides, sine dubio perficietur: perfectum videbunt multi. Tu vero quia non vis, non videbis: & quod non vis, morieris: attendito tibi, ne in peccato tuo moriaris. Ità est: ille mortuus est, & opus completum est: sed ille non vidit, qui, vt præfati sumus, anno eodẽ mortuus est. Interim pater audito mox, quid de filio vir sanctus prædixisset, sciens verbum eius viuum & efficax esse: Interfecit, inquit, filium meum. Et instigante diabolo, tanto furore exarsit in illum, vt coram duce & maioribus, inuidia, falsitatis & mendacij arguere non vereretur hominem, qui veracissimus esset, veritatis & discipulus, & amator: & conuictum intulit, simiam appellans. Et Malachias quidem doctus non reddere maledictum pro maledicto, obmutuit, & non aperuit os suum, dum conuictus peccator aduersus eum. Sed non Dominus oblitus sermonis sui, quem dixerat: Mihi vindictam, & ego retribuam. Eadem die domum reuersus homo, luit linguam effrenis temeritatem, ipso vltore, quo instigatore laxarat. Arreptum in ignem proiecit demon: sed mox manibus assistentium extractus est, adustus tamen corporis parte, & mente captus. Et dum insaniret, vocatus Malachias venit: reperitque maledicum spumantia ora torquentem, horrendis vocibus & moribus terrentem omnia, ac toto corpore agitatam, vix posse teneri a pluribus: & orans pro inimico vir totius perfe-

fectionis, exauditus est, sed ex parte. Nam illic quidem sancto orante, ille apernit oculos, & sensum recepit. Relictus est autem ei spiritus Domini malus, qui eum colaphizet, vt discat non blasphemare. Credimus eum viuere vsque adhuc, & vsque ad hæc tempora luere peccatum grande, quod peccauit in sanctum: certis temporibus tamen ferunt lunaticum esse. Porro prædictæ possessiones, cum iam pro sui imbecillitate & inutilitate eas tenere non valuit, in pace ad locum, cuius extiterant, redierunt. Nec renuit Malachias post multam demum vexationem, pacis obtentum.

Sed iam ad opus edificij, quod Malachias aggressus est, sermo recurat. Et quidem non erat Malachia, non dico vnde perficeret, sed vnde faceret quicquam. Erat autem cor eius fidutiam habens in Domino. Dominus vero prouidit, vt, etsi non speranti in pecuniæ thesauris, pecunia non deesset. Quis enim alius fecit, vt thesaurus eorum loci reponeretur, repositus non reperiretur, vsque ad tempus & opus Malachia? Inuenit Dei famulus in Dei marsupio, quod defuit suo. Merito quidem. Quid enim iustius, quam vt cui pro Deo non erat proprium, cum Deo iniret consortium, & marsupium vnum esset amborum? Fideli denique homini totus mundus diuitiarum est. Et quid est ille, nisi quoddam marsupium Dei? Denique ait: Meus est orbis terræ, & plenitudo eius. Indè est, quod Malachias repertos argenteos multos non reposuit, sed exposuit. Nam totum munus Dei, in Dei opus iubet expendi. Non suas, non suorum cõsiderat necessitates: sed iactat cogitatum suum in Domino: ad quem vtique recurram non dubitat, quoties necessitas postularit. Nec dubium Dei opus esse, quod Deo reuelante Malachias prouidit. Contulerat primum cum fratribus de opere illo: & multi præ inopia minus libenter assentiebant. Indè anxius dubiusque quid ageret, cœpit inter orandum vehementer inquirere, quæ nam foret voluntas Dei. Et die quadam de via regrediens, cum iam loco appropriaret, prospexit eminens: & ecce oratorium apparuit magnum lapideum, & pulchrum valdè. Et intuens diligenter situm, formam & compositionem, cum fidutia arripit opus, prius quidem indicata visione senioribus fratribus, paucis tamen. Sanè totum, quod attentè notauit de loco, & modo, & qualitate, tanta diligentia obseruauit, vt peracto opere, factum viso simillimum appareret, ac si & sibi cum Moyse dictum audierit: Vide, vt omnia facias secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte. Eodem visionis genere id quoque, quod in Saballino situm est, antequam fieret, præostensum est illi, non modò oratorium, sed & monasterium totum.

Transeunte illo per quandam ciuitatem, & multitudine magna concurrente ad eum, casu vidit iuuenem inter alios videndi se curiosum. Ascenderat lapidem, & stans super summos articulos extento collo, oculis & animo intendens in eum, quendam ille de nouo Zachæum exhibebat. Nec latuit Malachiam, sancto quidem spiritu reuelante, verè illum venisse in spiritu & virtute Zachæi. Dissimulauit tunc tamen, tacitusque pertransiit. Cæterum in hospitio nocte ipsa narrauit fratribus, quomodo illum vidisset, & quid præuidisset de illo. Die autem tertia, en ille cum viro quodam nobili, domino suo: Qui aperiens votum, & desiderium iuuenis, rogabat, vt à se commendatum recipere dignaretur, & habere deceterò inter suos. Et Malachias agnoscebat eum, Non est opus, inquit, quem iam Deus commendauit, homo commendet. Apprehensumque manu sua tradidit Abbati Congano nostro, & ille fratribus. Ipse vero iuuenis adhuc (nõ fallor) viuens, primus conuersus laicus Surienfis monasterij, testimonium habet ab omnibus, quod sanctè conuersetur inter fratres secundum ordinem Cisterciensem. Et cognouerunt discipuli, etiam in hoc Malachiam prophetia spiritum habuisse. Non solum autem, sed & in eo, quod subiunctum sumus. Cum sacramenta offerret, & appropriasset ei Diaconus, facturus aliquid pro officio suo, intuitus eum sacerdos, ingemuit, quod sensisset penes illum latere, quod non conueniret. Peracto sacrificio, secretò percontatus de conscientia sua, confessus est, & non negauit illud sibi per somnium nocte ipsa. Cui iniungens poenitentiam: Non debueras, inquit, hodiè ministrasse, sed verècundè te subtrahere lacris, & deferre tantis, tamque diuini mysterijs, vt hac humilitate purgatus, dignius exinde ministrares. Itè alia vice sacrificante illo, & orante hora sacrificij, ea quidem sanctitate & puritate cordis, qua solitus erat, adstante diacono, visa est columba intrare per fenestram in claritate magna. Ea sacerdos perfunditur totus: ea subobscurior basilica tota refulget. Columba verò aliquandiu circunvolitans, tandem residet super Crucem ante faciem sacerdotis. Obstupuit diaconus, & pauens tum pro luminis, tum pro volucris nouitate,

Cap. 42. Extruictegium oratorij siue monasterij S. Malachias.

Psal. 49. S. Malachias intuenit multam pecuniam.

Viso eius, Exod. 25.

Cap. 43. Luc. 19.

Claret Prophetae spiritus.

Vide re ad mirandam sub Missæ sacrificio.

quòd illa sit rara avis in terra, cecidit super faciem suam, & vix palpitans, sese erigere ausus est, vel quandò officij sui necessitas postulavit. Post Missam seorsum conuentus à Malachia, sub periculo vitæ iubetur nullatenus secretum prodere, quòd vidisset, quòd viueret ipse. Aliquandò cum in Ardinacha esset cum quodam coepiscopo suo, de nocte surgens, coepit memorias sanctorum, quæ in coemeterio sancti Patricij multæ sunt, orando lustrare. Et ecce vnum de altaribus subito ardere conspiciunt. Ambo enim viderunt visionem hanc magnam: ambo mirati sunt. Et Malachias intelligens signum esse magni meriti illius, vel illorum, quorum sub altari illo corpora requiescerent, currens, & se medijs immergens flammis, expansis brachijs sacram amplexatus est aram. Quid ibi fecerit, quidve senserit, nemo qui sciat: sed quod amplius solito, cælesti igne succensus, ex illo igne exierit, fratrum, qui cum eo tunc erant, reor neminem esse, qui nesciat.

Cap. 44.
Psal. 73.

Malachias
nulli genus
veterum mi-
raculorum
defuit.

Hæc dicta sunt, pauca quidem de pluribus, sed multa pro tempore. Non enim signorum tempora hæc, secundum illud: Signa non vidimus, iam non est propheta. Vnde satis apparet, Malachias meus quantus in meritis fuit, qui tam multus in signis extitit, & in raritate tanta. Quo enim antiquorum genere miraculorum Malachias non clariuit? Si bene aduertimus pauca ipsa, quæ dicta sunt, non propheta defuit illi, non reuelatio, non vltio impiorum, non gratia sanitarum, non mutatio mentium, non denique mortuorum suscitatio. Per omnia benedictus Deus, qui sic amavit & ornauit eum: qui & magnificauit eum in conspectu Regum, & dedit illi coronam gloriæ. Amor probatur in meritis, ornatus in signis, magnificatio in vltione inimicorum, glorificatio in præmiõrum retributione. Habes diligens lecto in Malachia quid mirearis, habes & quid imiteris. Nunc iam quid tibi ex his sperandum sit, studiosus attende. Nam finis horum, præciosa mors est.

Cap. 45.

S. Patricius
Hyberniæ
Apostolus.
Dies solen-
nis omniũ
defunctorũ.

Percontatus aliquandò, quonam in loco, si optio detur, extremum malit agere diem, (de hoc si quidem fratres querebant inter se, quem sibi quisque deligeret) cõstat, & non respondet. Instantibus illis: Si hinc migro, inquit, nusquam libentiùs, quam vnde vnà cum nostro Apostolo resurgere possim. (Dicebat autem sanctum Patricium.) Si peregrinari oporteret, & cità permittit Deus, Claramuallem delegi. Requisitus item de tempore, diem respondit solennem omnium defunctorum. Si simplex votum putatur, impletum est. Si propheta, ne iota præterijt. Sicut audiuimus, sic vidimus de loco pariter, & de die. Dicamus breuiter, quo ordine istud, quæ occasione prouenerit. Aegre satis ferebat, Hyberniam vsque adhuc pallio caruisse, vt potè æmulator sacramentorum: quorum ne vno quolibet gentem suam veller omninò fraudari. Et recordatus sibi à Papa Innocentio fuisse promissum, inde magis tristari, quòd dum adhuc ille super fuit, non fuit missum pro eo. Et nactus occasionem, quòd Papa Eugenius summam regiminis teneret, & eo temporis vsque in Franciam appropriasse nunciaretur, opportunitatem requirendi se inuenisse gauisus est. Præsumebat autem de illo, vtique viro tali, & de tali assumpto professione. Magis verò, quòd suæ Claramuallem specialis filius extitisset, nec timeret apud illum se vllam sustinere difficultatem. Itaque conuocantur Episcopi, concilium cogitur: tractata triduo, quæ tempori imminerent: die quarto aperitur consilium de pallio requirendo. Placet, sed si per alium requiratur. Tamen quia breuior via, & ob hoc tolerabilior peregrinatio videretur, non fuit, qui eius obuiare præsumeret consilio & voluntati. Et Malachias, soluto concilio, arripit iter. Prosequuntur eum, qui conuenerant fratres, vsque ad litus, non multi tamen, ipso nimirum prohibente. Ad quem vnus illorum, Catholicus nomine, flebili voce & fletu: Heu tu abis, inquit, & in quanta penè quotidiana vexatione me deseris, non ignoras, nec fers opem misertus mei. Si ego dignus qui patior, fratres quid peccauerunt, qui vix diem, noctemve vllam à tam laboriosa cura & custodia mei feriatam habere sinuntur? His verbis & lachrymis filij (flebat enim) paterna viscera concussa sunt, & amplexatus est eum blandiendo, impressoq; pectori eius signo Crucis: Certus esto, inquit, te eiusmodi nil passurum, donec redeam. Erat autem epilepticus, & cadebat frequenter, ita vt interdum non semel, sed sæpius pateretur in die. Hoc iam per sex annos morbo horrido laborabat, sed ad verbum Malachia, perfecte conualuit. Ab illa hora nil tale perpeffus est, nil tale (vt confidimus) deinceps perpeffurus, quia Malachias deinceps rediturus non est.

Cap. 46.

In ipso ascensu nauis accedunt duo ex his, qui illi familiaris adhærebant, auden-

En quanti
facit palliũ
vir sanctissi-
mus.

Curat epi-
lepticũ fa-
cilime.

audentes, & petentes aliquid ab eo. Quibus ille: Quid vultis? Non dicimus, inquit, nisi spondeas te daturum. Spondet. Et illi: Volumus nobis certò promitti à tua dignatione, te in Hyberniam incolumem reuerturum. Instare & ceteri omnes. Tum ille parumpèr deliberans, poenitere primò, quòd se alligasset, quæ exiret, non inueniens. Angustia vndique, dum nil occurreret ab alterutro tutum periculo, voti videlicet, aut promissi. Visum est tandem id potiùs eligendum, quòd in præsentiarum plus vrgeret, reliquum supernæ committendum dispositioni. Annuit tristis quidem: sed magis illos noluit contristare: & respondens eis, vt volunt, ascendit nauem. Et cum iam ferè medium iter æquoreum peregissent, subito contrarius ventus nauem repellit, & reducit in terram Hyberniæ. Descendens de nauis, in ipso portu in quadam sua ecclesia pernoctauit. Et lætus, gratias egit diuinæ consilio prouidentia: quo factum est, vt iam fecerit satis pro sua promissione. Manè verò intrans nauem, ipsa die prospero cursu transfretauit, & venit in Scotiam. Die tertia peruenit ad locum, qui Viride stagnum dicitur: quem fecerat præparari, vt ibi statueret Abbatiam. Et relicto illic de filiis suis fratribus nostris, monachorum conuentu & Abbate, (nam secum ad hoc ipsum eos adduxerat) valedicens eis, profectus est. Et cum transfret, occurrit ei Rex Daud, à quo receptum cum gaudio, & retentus per aliquot dies, multaque operatus placita Deo, inchoatum, repetit iter. Et pertransiens Scotiam, in ipso introitu Angliæ diuertit ad ecclesiam Giffsburnensem, vbi habitant viri religiosi, canonicam ducentes vitam, ab antiquo familiares ei pro sua religiositate & honestate. Ibi adducta est ad eum mulier patiens morbum, quem cancrũ vulgò appellant, ipso horrendum visu, & sanauit eam. Nam vbi aqua, cui benedixit, adpersa sunt vlcerum loca, dolorem non sensit. Die verò sequenti vix vlcera apparebant. Abiens inde, ad mare venit: sed negatur transitus. Causa (nisi fallor) fuit, orta similtas quædam inter summum Pontificem & Regem Angliæ, quòd Rex nescio quid mali suspicaretur de bono illo homine, si transfret. Nam neque alios Episcopos transfret sinebat. Quòd quidem impedimentum, etsi fuit contrarium Malachia voluntati, sed non voto. Dolebat differri à desiderio suo, nesciens magis per hoc impletum iri. Nam si incontinenti transisset, oportebat transfret etiam Claramuallem, vt summum Pontificem sequeretur. Iam enim abiërat, & erat Romæ, aut prope Romam. Nunc verò intercedente dilatione factum est, vt tardius transfretans, ad locum & horam sanctissimi sui obitus opportunè occurreret.

Qui à nobis susceptus est, tanquam verus ab Occidente veniens, visitans nos oriens ex alto. O quantum nostræ Claramualli irradians sol ille claritatis adauxit: Quam iucundus ad eius introitum dies festus illuxit nobis. Hæc dies, quam fecit Dominus, exultatum & lætatum in ea. Quam celer & saliens, tremulus ac debilis mox ipse occurrit. Quam lætus in oscula rui: Quam lætis brachijs missam mihi cælitus amplexatus sum gratiam. Quam alacri vultu & animo, mi pater, introduxite in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Quam festiuos deinde tecum duxi dies, sed paucos. Quid verò ille vicissim nobis? Nempe hilarem, nempe affabilem peregrinus noster omnibus se præbebat, omnibus incredibiliter gratum. Quam bonũ, & quam iucundum agebat hospitem apud eos, quos nimirum videre venerat à finibus terræ, non auditurus Salomonem, sed exhibiturus. Denique audiuimus sapientiam eius, tenuimus præsentiam eius, & tenemus. Iam quatuor aut quinque dies huius nostræ solennitatis defluerant, cum ecce die solenni beati Lucae Euangelistæ, Missa in conuentu sua illa sancta deuotione celebrata, febre correptus, lecto decubuit, & nos cum illo omnes. Extrema gaudij nostri mœror occupat, moderatior tamen, quòd leuior interim febris esse videretur. Videres discurrere fratres, dandi auidos, vel accipiendi. Cui non dulce videre illum? cui non dulcius ministrare illi? Vtrunque suaue, vtrunque salutare. Et humanitatis erat præbere obsequium, & profectus cuique sui, cum gratiam reportaret. Assistere omnes, omnes solliciti erant circa frequens ministerium: medicamenta perquirere, adhibere fomenta, vrgere sæpius ad gustandum. Ad quos ille: Sine causa, inquit, hæc: sed charitate vestri facio, quicquid iniungitis. Sciebat enim imminere tempus suæ migrationis. Cumque fratres, qui cum eo venerant, fidentius instarent, dicentes, non oportere diffidere de vita: nec enim signa mortis in eo aliqua apparerent: Oportet, inquit, hoc anno Malachiam exire de corpore. Et infert: Ecce appropinquat dies, quem, vt optimè nôstis, optauit semper ipsum fore diem resolutionis meæ. Scio cui credidi, & certus sum: non fraudabor

Vide quan-
tã agat De-
curã sermo-
rum suorum

Mulier aqua
benedicta
sanata.

Cap. 47.
S. Malachi-
as venit Cla-
ramuallem.

Cant. 3.

Dies solen-
nis S. Lucae.

Prædicte
mortis suæ
imminere
reliquo
diem.

reliquo desiderij mei, qui partem iam teneo. Qui me sua misericordia perduxit ad locum, quem petij: terminum, quem æquè volui, non negabit. Quòd ad hoc corpusculum attinet, hinc requies mea: quòd ad animam, Dominus providebit, qui saluos facit sperantes in se. Nec parum spei repositum mihi in die illa, qua mortuus tanta à viuis beneficia impenduntur. Nec longè aberat dies ipsa, cum talia loqueretur. Inter eà iubet se sacro oleo vngi. Exeunte conuentu fratrum, vt solenniter fieret, non sustinuit vt ad se ascenderent: ipse descendit ad eos. Iacebat siquidem in solario, domo superiori. Vngitur, & sumpto viatico, fratrum se orationibus, & fratres cõmendans Deo, ad lectum reuertitur. Alto de solio descendebat pedibus suis, & rursum nihilominus suis pedibus ascendebat: & dicebat mortem esse in ianuis. Quis hunc hominẽ crederet moriturum? Solus ipse, & Deus id scire poterat. Non vultus pallidior, non macilentior videbatur, non rugata frons, non reconditi oculi, non nares extenuatae, non contracta labia, non adusti dentes, non collum exosum & gracile, non curui humeri, non caro exinanita in corpore reliquo. Hæc erat gratia corporis eius, & hæc gloria vultus eius, quæ non euacuatur, ne morte quidem. Talis quoad vixit, talis & mortuus apparebat viuenti similior.

Cap. 48. Cucurrimus vsque huc, sed modò hæremus, quia Malachias cursum consummavit. Stat ille, & nos pariter stamus cum eo. Alioquin quis libèter currat ad mortem? Præsertim tuam, Pater sancte, quis referre possit? quis veli audire? Attamen dileximus nos in vita, in morte non separabimur. Fratres, non relinquamus in morte, quem in vita prosequuti sumus. Ab vltiori Scotia vsque huc cucurrit ille ad mortem: Eamus & nos, & moriamur cum eo. Oportet, oportet dicere, quæ cernere necesse fuit.

Omnium sanctorum celebras. Eccl. 22. Adest omnium sanctorum clara ybiqùe celebritas: sed iuxta veterem sententiam, Musica in luctu importuna narratio est. Adsumus, canimus vel inuiti. Flendo cantamus, & cantando fleamus. Malachias etsi non cantat, non plorat tamen. Quid enim ploret, qui appropinquat ad gaudium? Nobis, qui relinquimur, relinquitur luctus: solus Malachias festum facit. Quod enim non potest corpore, facit mente, sicut scriptum est: Cogitatio hominis constabit tibi, & reliquæ cogitationis diem festum agent tibi. Deficiente illi corporis instrumento, silente organo oris, officio vocis cessante, reliquum est, vt mentis iubilo solennizet. Quidni solennizet sanctus, qui sanctorum ducitur ad solennitatem? Exhibet illis, quod mox sibi debetur. Adhuc modicum, & ipse vnus ex ipsis est. Sub noctis crepusculo, cum iam vtrunque diei à nobis expleta celebritas foret, Malachias appropinquauerat non crepusculo, sed auroræ. An non illi aurora, cui nox præcessit, dies autem appropinquauit? Itaque febre inualescente, cœpit ex intimis ardens per omne corpus erumpere sudor, vt quodammodo transiens per ignem & aquam, educeretur in refrigerium. Iam desperatur de vita eius: iam quisque suum iudicium reprehendit: iam nulli dubium, Malachias sententiam præualere. Vocamur: adsumus. Et ille oculos leuans in circumstantes: Desiderio desiderauit, inquit, hoc pascha manducare apud vos. Gratias ago supernæ pietati: Non sum fraudatus à desiderio meo. Vides hominem securum in morte, & necdum mortuum, iam certum de vita? Nec mirum. Videns adesse noctem, quam expectauerat, & in ipsa diescere sibi, quasi de nocte triumphans, videtur insultare tenebris, & quodammodo loqui: Iam non dicam, Forsitan tenebræ conculcabunt me: quia hæc nox illuminatio mea in delicijs meis. Et blandè nos consolans: Habete, inquit, curam mei: Ego vestri, si licuerit, non obliuiscar. Licebit autem. Credidi in Deum, & omnia possibilis credenti. Amaui Deum: amaui vos: & charitas nunquam excidit. Et suspiciens in cælum: Deus, inquit, serua eos in nomine tuo: Non solum autem eos, sed & omnes, qui per verbum ac ministerium meum tuo se mancipauerunt seruitio. Deinde imponens manus singulis, & benedicens omnibus, pausat ire iubet, quia nondum venerat hora eius. Imus, redimus circa medium noctis: nam ea hora lux lucere in tenebris nunciatur. Impletur domus: adest congregatio tota: Abbates quoque multi, qui conuenerant. Psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus prosequimur amicam repatriantem. Anno ætatis suæ quinquagesimo quarto, loco & tempore, quo prælegit, & prædixit Malachias Episcopus, & Legatus sanctæ Apostolicæ sedis, velut è manibus nostris assumptus ab Angelis, feliciter obdormiuit in Domino. Et verè obdormiuit. Vultus placidus, placidi exitus iudicium fuit. Et quidem omnium oculi fixi in eum: nemo tamen, qui quando exiuit, aduertere potuisset. Mortuus viuere, & viuens mortuus putabatur: ad eò nil intercidit, quod alterutrum disterneret.

Eadem

Psal. 16.

Nora quid sentiat tantus vir de suffragijs defunctorum, & extrema vñctione.

Cap. 48.

Omnium sanctorum celebras. Eccl. 22.

Psal. 75.

Malachias securus in morte, necdum mortuus.

Psal. 138.

Marc. 9. 2. Cor. 13.

Felicissimè vir sanctissimè obdormiuit in Domino.

Eadem viuacitas vultus, serenitas eadem, qualis apparere solet in dormiente. Diceret mortem nil horum tulisse, magis auxisse plurimum. Non est mutatus, sed ipse mutauit omnes. Mirum in modum luctus & gemitus omnium subito conquiescit: mutatur in gaudium moeror, planctum cantus excludit. Effertur, feruntur in cælum voces, infertur oratorio Abbatum humeris. Vicit fides: triumphat affectus: res in suum deuenit statum: cuncta geruntur ex ordine: cuncta ex ratione procedunt.

Et reuera quid rationis habet immoderatus plangere Malachiam, quasi non sit preciosa mors eius, quasi non sit magis somnus, quam mors: quasi non sit mortis portus, & porta vitæ? Malachias amicus noster dormit, & ego lugeam? Luctus iste vsu se, non ratione, ruetur. Si Dominus dedit dilecto suo somnum, & talẽ somnum, in quo hæreditas Domini, filij merces, fructus ventris: quid horum videtur fletum indicere? Egone fleam illum, qui fletum euasit? Ille tripudiat, ille triumphat: ille introductus est in gaudium Domini sui, & ego eum plangam? Cupio mihi hæc, non illi inuideo. Interim parantur exequiæ: offertur pro eo sacrificium: consummantur ex more omnia cum summa deuotione. Stabat eminens puer, cui emortuum pendebat à latere brachium, magis illi impedimento, quam viui. Quo comperto, innui, vt accederet. Et apprehensam aridam manum, applicui ad manum Episcopi: & viuificauit eam. Nempe viuere in mortuo gratia sanitarum: & manus eius fuit motua manui, quod mortuo homini Eliseus. Puer ille de longè venerat, & manum, quam pendentem attulerat, sanam in patriam reportauit. Iam omnibus ritè peractis, in ipso oratorio sanctæ Dei genitricis Mariæ, in quo sibi benè complacuit, Malachias traditur sepulturæ, anno ab incarnatione Domini millesimo, centesimo, quadagesimo octauo, quarto Nonas Nouembris. Tuum est, Iesu bone, depositum, quod nobis creditum est: tuus thesaurus, qui recõditur penes nos. Seruamus illum resignandum in tempore, quo reposcendum censueris, tantum vt absque contubernalijs suis non egrediatur: sed quem habuimus hospitem, habeamus ducem, tecum & cum ipso pariter regnaturi in secula seculorum, Amen.

DE EODEM S. MALACHIA, SERMO B. BERNARDI ABBATIS.

Iquet, dilectissimi, quòd dum corpore retinemur, peregrinamur à Domino: ac per hoc luctum magis, quam gaudium, miserandum nobis indicit exilium, & consciẽtia delictorum. Quia tamen Apostolico ore gaudere cum gaudentibus admonemur, in omnem nos suscitari lætitiã, tempus & causa requirit. Nam si verè, quod Propheta sensit, exultent iusti in cõspectu Dei: exultat sine dubio Malachias, qui in diebus suis placuit Deo, & inuentus est iustus. In sanctitate & iustitia coram ipso ministravit: placuit ministerium, placuit & minister. Quid nĩ placuerit? Posuit sine sumptu Euangelium, repleuit Euangelio patriam, suorum maximè feralem edomuit barbariam Hybernorum, leui iugo Christi in gladio spiritus exteras subdidit nationes, vsque ad extrema terræ restituens hæreditatẽ suam illi. O ministerium fructuosum, o ministerium fidelem. Nunquid non per ipsum filio est paterna adimpleta promissio? Nunquid non hunc olim intuebatur pater, cum ad filium loqueretur, Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ? Quàm libens Saluator recipiebat, quod emerat, & emerat precio sanguinis sui, ignominia Crucis, horrore passionis? Quàm libens de manibus Malachias, pro eo quòd gratis ministraret? Ergò in ministro quidem gratum erat munus gratuitum, in ministerio autem placita conuersio peccatorum. Grata, inquam, & placita in ministro simplicitas oculi, in ministerio autem salus populi.

Quamquam etsi ministerij quidẽ minor efficiẽtia sequeretur, nihilominus tamen ad Malachiam & ad opera eius ille meritò respexisset, cui amica puritas, cui familiaris simplicitas: cuius iustitiæ est de intentione pensare opus, & de oculi qualitate totius æstimare corporis statum. Nunc verò magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates & studia Malachias, magna & multa & bona valdè, etsi pro bona castè intentione origine meliora. Quod opus pietatis præterijt Malachias? Pauper sibi, sed diues pauperibus erat. Pater orphanorum, maritus viduarum, patronus extitit oppressorum. Hilaris dator, petitor rarus, acceptor verecundus. Pacis reformandę inter discordantes fuit

Cap. 49.

Psal. 126.

In offertur pro eo sacrificium.

Miraculum defuncti. 4. Reg. 13.

2. Cor. 5.

Rom. 12.

Psal. 67.

Psal. 2.

Deus opera de intentione pensat.

Sciētia, zeli moderatrix.

fuit illi cura maxima, & efficacia multa. Quis æquè pius ad compatiendum, ad subueniendum promptus, ad corripiendum liber? Nam & zelans erat, nec deerat scientia, zeli ipsius moderatrix. Et quidem infirmus infirmis, sed nihilominus potentibus potens, superbis resistebat, tyrannos verberabat, Regum magister ac principum. Ipse est, qui Regi orando visum & malignati tulit, & humiliato restituit. Ipse est, qui pacis, quam fecerat, violatores spiritui erroris traditos, frustratus est in malo, quod facere cogitabant: ac denuò coëgit ad pacem, confusos quidem & stupefactos in eo, quod sibi contigerat. Ipse enim est, cui aduersus alios pacti æquè præuaricatores riuus officiosissime adfuit, miro modo obiectu sui euacuans molimina impiorum. Imbres non erant, non illuies aquarum, non concursus nubium, non liquefactio niuium, cum subito factus est in fluuium magnum, qui riuulus erat, & intumescerebat inundans, & negans omninò transitum volentibus malignari.

Riuulus excreuit subito in fluuium.

Gallinæ euangelicæ comparatur Malachias Episcopus.

Quanta audiuimus & cognouimus ea de zelo viri, & vltione inimicorum, cum tamen esset suavis & mitis, & multæ misericordiæ omnibus necessitatem patientibus. Qui quasi vnus omnium parens, vivebat omnibus: quasi gallina pullos suos, sic fouebat omnes, & in velamento alarum suarum protegebatur. Non sexus, non atas, & non conditio discernabatur, aut persona: deerat nemini, expanso omnibus gremio pietatis. De quacunque tribulatione clamaretur ad eum, propriam reputabat, nisi quòd in sua patiens, in aliena compatiens erat, plerunquè & impatiens. Nonnunquam si quidem repletus zelo, pro alijs in alios mouebatur, vt eripiens inopes, & reprimens fortes, consuleret proinde omnibus in salutem. Itaque irascebatur, sed ne irascendo peccaret, iuxta illud de Psalmo: Irascimini, & nolite peccare: non ira illi, sed ipse animo dominabatur. Erat suimet potis. Sanè victor sui, ira superari non poterat. Ira eius, in manu eius. Vocata veniebat, exiens, non erumpens: nutu, non impetu, ferebatur. Non vrebatur illa, sed vtebatur. Magna illi tam in hoc, quam in cunctis vtriusque hominis sui motibus regendis vel cohibendis, censura diligētia, & circumspectio multa. Non ita omnibus intendebat, vt se solum exponeret, solum curæ exciperet generali. Erat & sui sollicitus. Se ipsum custodiebat: Ita denique totus suus, & totus omnium erat, vt nec charitas à custodia sui, nec proprietas ab vtilitate cōmuni eum impedire vel retardare in aliquo videretur. Si videres hominem medijs immersum turbis, & implicitum curis, diceres patriæ natum, non sibi. Si videres hominē solum, & secum habitantem, putares soli viuere Deo & sibi.

Psal. 4. Ira vt visus sit S. Malachias.

Et sibi, & alijs intēsus est totus.

Magna perfectio.

Sine turbatione versabatur in turbis: sine ocio tempus, quod ocio dederat, transigebat. Quomodo ociosus, quando exercebatur in iustificationibus Domini? Nam etsi habebat tempus liberum à necessitatibus plebium, non tamen à sanctis meditationibus feriatum, non orandi studio, non ipso ocio contemplandi. Sermo illi in tempore ocij aut serius, aut nullus. Ad spectus eius aut officiosus, aut demissus, & cohibitus intra se. Nempe (quod non mediocri laudi inter sapientes ducitur) oculus eius in capite eius, nusquam auolans, nisi cum virtuti paruisset. Risus aut indicans charitatis, aut prouocans: rarus tamen & ipse. Equidem interdum eductus, excussus nunquam: qui ita nunciaret cordis lætitiā, vt ori gratiam non minueret, sed auerteret. Tam modestus, vt leuitatis non posset esse suspectus: tantillus tamen, vt hilarem vultum ab omni tristitia neuo vel nubilo vendicare sufficeret. O munus perfectum, o holocaustum pingue, o obsequium gratum mente & manu. Quam bonus odor Deo in orationibus ociosi, quam bonus hominibus in sudoribus occupati.

Sancti immediatè post mortē in consortiū Angelorum recipiuntur.

Pro huiusmodi ergò dilectus à Deo & hominibus, non immeritò hodiè Malachias in consortium Angelorum recipitur, re adeptus, quod nomine dicebatur. Et quidem antè Angelus erat non minus puritate, quam nomine: sed nūc felicitus gloriosus in cōtatione. Congratulemur itaque fratres, congratulemur, vt dignum est, patri nostro: quia & pium est, defunctum plangere Malachiam: & pium magis, Malachiam congaudere viuenti. Nunquid non viuuit? Et beatè. Nimirum visus est oculis insipientium mori: ille autem est in pace. Denique iam conciuus sanctorum & domesticus Dei, psallit pariter & agit gratias, dicens: Transiuimus per ignem & aquam, & induxisti nos in refrigerium. Transiuit planè viriliter, & feliciter pertransiuit. Verus Hebræus pascha celebravit in spiritu, & nobis transiens loquebatur: Desiderio desideravi hoc pascha mādūcare apud vos. Transiuit per ignem & aquam, quem nec tristitia frāgere, nec

Sap. 3.

Psal. 65.

nec detinere mollia potuerunt. Lætetur, quòd Angelus noster ascendit ad ciues suos, pro filijs captiuitatis legatione fungens, corda nobis concilians beatorum, vota illis intimans miserorum. Lætetur, inquam, & exultemus, quia celestis illa curia ex nobis habet, cui sit cura nostrā, qui suis nos protegat meritis, quos informauit exemplis; miraculis confirmauit.

Vide quid sancti in caelis præstent nobis.

Sanctus pontifex, qui in spiritu humilitatis hostias pacificas caelis frequenter inue-xerat, hodiè per semetipsum introiuit ad altare Dei, ipse hostia & sacerdos. Migrante sacerdote, sacrificij ritus in melius mutatus est, fons lachrymarum siccatus est, holocaustum omne conditur in lætitia & exultatione. Benedictus Dominus Deus Malachia, qui tanti pontificis ministerio visitauit plebem suam, & nunc assumpto eo in sanctam ciuitatem, tantæ recordatione suauitatis nostram non desinit consolari captiuitatem. Exultet in Domino spiritus Malachia, quòd leuatus pondere corporeæ molis, nulla iam sæculenta vel terrena materia prægrauatur, quò minus tota alacritate ac viuacitate corpoream omnem & incorpoream transiens creaturam, pergat totus in Deum, & adhærens illi, vnus sit cum eo spiritus in æternum.

1. Cor. 6.

Domum istam decet sanctitudo, in qua tantæ frequentatur memoria sanctitatis. Sancte Malachia, serua eam in sanctitate & iustitia, misertus nostrī, qui inter tot & tantas miseras memoriam abundantia suauitatis tuæ eruamur. Magna est super te diuinæ dispensatio pietatis, qui te paruum fecit in oculis tuis, magnum in suis, qui magna fecit per te, saluans patriam tuam: magna fecit tibi, introducens te in gloriam suam. Fecit tua, quæ meritò tuis virtutibus votiuā impenditur, tuis nobis efficitur meritis & precibus salutaris. Gloria sanctitatis tuæ, quæ à nobis frequentatur, continuatur ab Angelis, sic erit nobis dignè iucunda, si fuerit & fructuosa. Liceat nobis aliquas, te migrante, retinere reliquias de fructibus spiritus, quibus onustus ascendis, qui in tuo hodiè tam delizioso conuiuio congregamur.

Obserua, vt virtus inuocet S. Malachiam.

S. Malachia festiuitas.

Esto nobis, quæsumus, Malachia sancte, alter Moyses, vel alter Elias, impartiens & tu de spiritu tuo nobis: ipsorum siquidem in spiritu & virtute venisti. Vita tua, lex vitæ & disciplina: mors tua, mortis portus, & porta vitæ: memoria tua, dulcedo suauitatis & gratiæ: præsentia tua, corona gloriæ in manu Domini Dei tui. O oliua fructifera in domo Dei, o oleum lætitiæ vngens & lucens, fouens beneficijs, coruscans miraculis: fac nos eius, qua frueris, lucis suauitatisque participes. O odoriferum lilium, in æternum ante Dominum germinans & florens, & spargens vbiquè viuificum suauitatis odorem: cuius apud nos memoria in benedictione est, apud superos præsentia in honore: da canentibus te tantæ plenitudinis participio non fraudari. O luminare magnum, & lux in tenebris lucens, signorum radijs & meritorum illuminans carcerem, lætificans ciuitatem: fuga de cordibus nostris, virtutum splendoribus tenebras vitiorum. O stella matutina, eo cæteris clarior, quo Deo vicinior, similior soli, dignare præire nobis, vt & nos in lumine ambulemus, quasi filij lucis, & non filij tenebrarum. O aurora diefcens super terram, sed superiores caeli plagas lux meridiana perlustrans: recipe nos in consortio luminis, quo illuminatus & latè foris lucet, & intus suauiter ardes: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Num. 11.

4. Reg. 2. S. Malachia encomion.

VITA SANCTI LEONARDI CONFESSORIS, PER F. LAVR. SVRIVM EX MS.

codicibus presens descripta.

BATVS Leonardus sub Athanasio Imperatore in Gallijs natus est. Parentes claros habuit, & magnæ apud Clodoucum Regem dignitatis & authoritatis. Clodoueus is primò paganus fuit, sed ad beati Remigij Episcopi prædicationem, Christiana religione initiatus est: & vt graues affirmant testes, Leonardum puerum è sacro baptismatis fonte suscepit, quòd parentes eius in primis charos haberet. Postquam autè Leonardus puer adolescentiæ robur adeptus est, noluit Regi terreno militare, vt fecerant maiores eius: sed spiritu diuino promptus, ad beatissimum Remigium Episcopum imirandum se contulit. Cuius salu-

Noubris 6.

Cap. 1.

Clodoueus Rex credit in Christū.

L

tars

tares admonitiones non furda accipiebat aure, sed vt futurus verbi Dei seminator, in pectoris sui armario recondebat. Indè est, quòd quemadmodum beatus Remigius olim à Franciæ Regibus impetrârat, vt quotiès Rhemorum urbem aut ingrederentur, aut præterirent, captiui omnes è vinculis & carceribus dimitterentur: quòd quidem hodieque obseruatur: ita boni magistri bonus discipulus Leonardus à Rege obnixè petijt, vt in vincula coniectis, si ipse eos inuiferet, libera potestas fieret abscedendi. Cumque id à Rege obtinuisset, vbicunque comperit victos in carcere detineri, summoperè eos indè extrahere conabatur. Sciebat enim illud dictum à Salvatore: *In carcere eram, & venistis ad me. & Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.*

Matth. 25. Cap. 2. Crescebat interim tota Gallia fama virtutis eius, quòd multi incommoda affecti valetudine, ad eum confluerent, & sani reuerterentur, corporea & spiritali ab eo alimonia recreati. Erat vir Dei alacer in exhortando, suavis atque humilis in sermone, in actione simplex & pudicus, in promissis verax, in elemosynis largus & magnificus: in reddenda ratione modestus, atque ad eò tenuis & submissus, vt non familia nobili, sed abiectissima ortus videri posset. Eius fama permotus Franciæ Rex, honestos ad eum legatos misit, qui eum accersirent, atque venienti ad se: *Obsecro te, vir Dei Leonardus; vt non recedas à palatio meo, donè sis pontificia, vt dignus es, functione ornatus.* Erat enim iam in clerum assitus, moribus humilis & mansuetus. Respondit vir beatus: *Si more maiorum meorum Regibus Franciæ militare voluissim, non dubito, domine mi Rex, quin in palatio tuo non mediocri fuerim loco potiturus.* Sed quia potius elégi abiectus seruire Deo meo, quam in loco sublimi seruire Regi terreno, eas, quas mihi promittis, dignitates & infulas largire illis, qui eas appetunt: mihi satis est, si liceat in solitudine laudare Deum & Dominum meum. Nec tamen hoc ita accipi velim, serenissime Rex, quasi execrandum sit Episcopi munus illis, qui illi obundo sunt idonei: sed quòd mihi magis liceat abiectum esse in domo Dei mei, quam habitare in aulis Regum & principum mundi huius.

Cap. 3. Ità ergò posthabito dignitatis terrenæ fastigio, quòd Rex offerebat, tanquam fidelis agricola verbum Dei seminans, Aureliam peruenit, inuenitque haud proci extra urbem venerabili viro Maximino monacho, aliquandiu apud illum moratus est. Diuina autem reuelatione admonitus, indè recedens, in Aquitaniam profectus est. Cumque sancto Liphardo fratri suo, qui fidus ei comes fuerat, eam reuelationem indicasset, orans vt secum iret, beatus Liphardus respondit: *Equidem mi frater, nisi tibi molestum est, hic apud Ligerim mihi commodum construam domicilium: tu verò pergas ire, quòd te vocat Dominus Iesus: isque tibi vbique propitius sit.* Ità cum se inuicem osculati essent, à se separati sunt: & Liphardus quidem Madunum petijt, vbi etiamnum requiescit: Leonardus verò abiit in Aquitaniam. Cumque per Biturigum regionem iret, haudquaquam mortis metu se celauit: sed sicut vir strenuus, armis fidei munitus, Christum prædicabat. Ijs enim in locis tum recens admodum erat Christiana religio, necdum abolito prorsus ethnicismo. Itaque vir Dei, quantum poterat, verbis & factis Christum annūciabat, pellebat demones, surdos, claudos, cæcos, & morbosos omnes ad ipsum venientes, curabat. Interim suum prosequens iter, galea salutis & scuto fidei instructus, tandem in syluam peruenit, quam Pauum vocant. Ea feris abundans, Reges Galliæ & Aquitanicæ principes inuitabat ad venationes. Ferunt etiam singulis annis Galliarum Regem eò venisse animi gratia, plerunque etiam Regina comitante. Aberat is locus à Lemouicum vrbe decem ferè milliaribus. Cum autem beatus Leonardus per eam transiret syluam, Rex eò venerat cum Regina, quæ ex partu in magnum vitæ discrimen adducta, Regem non mediocri animi dolore affectit. Adhibebatur varia medicorū opera, sed nihil promouebatur. Plorabat omnis aula & familia Regis, quòd Regina tam miserè abiret è vita. Vt autem lamentantium voces sensit beatus Leonardus, ab itinere nonnihil deflectens, eò se contulit, multa animi commiseratione permotus, seire volens, quid sibi vellent lugubres illæ voces atque clamores.

Cap. 4. Quem simul atque conspicati sunt aulici, Regi indicârunt de eo, quòd quidam vir Dei adefset, qui Angelicum præ se vultum ferre videretur. Mox ad eum aduolans Rex, & secum introducens in aulam, ita eum compellat: *Dic nobis, venerande pater, cuias sis, vnde véneris, & num sis medendi arte instructus.* Vir sanctus respondit: *Patria mihi Francia est: vt autem huc accederem, lamentabiles voces me impulerunt: neque verò eam calleo medicinam, quæ ab herbis petit remedia: sed inuocato Christi nomi-*

B. Remigius quid petierit à Franciæ regibus. Itemque S. Leonardus.

Matth. 25. Cap. 2.

S. Leonardus virtutes.

Respuit oblatum Episcopatum.

Psal. 83.

Cap. 3.

Diuinitus monetur proficisci in Aquitaniam.

Huius Liphardi vitam quære Tom. 3. l. 3. niij 3.

Miraculis coruscet, Ephes. 6.

Manet in solitudine quæ Pauum vocant.

Cap. 4.

nomine soleo varios curare morbos. Ijs auditis, lætatur Rex, sciscitaturque ex viro Dei, quo vocetur nomine. Respondente illo se Leonardum dici, seruumque esse omnipotentis Dei & beati Remigij auditorem: Rex audiens tam boni magistri eum esse discipulum, nihil ambigit sanctum & bonum virum esse, ad eiusque se genua submittens, præ ingenti animi dolore orat, vt opituletur Regi, ex partus difficultate morienti. Affer mihi, inquit, vir sanctissime, geminam consolationem Regi restitua, & prolis feliciter edita. Tum vir sanctus solita humanitate comotus, lachrymas fundit, Regemque eleuans, cum illo & paucis satellitibus eius intrat in cubiculum, vbi Regina decumbebat, oculisque in cælum sublatis, Dominum pro illa deprecatur. Deindè exeunte illo cum Rege, confestim Regina peperit, & omni dolore absoluta est. Itaque Rex cum omnibus suis tollit ad sidera manus, laudat omnipotentem Deum, quòd per seruum suum Leonardum tam insigne ediderit miraculum: iubet proferri aureos scyphos & pateras argenteas, permultaque alia, & gratitudinis ergò donari beato Leonardo. Sed ille homo Dei, cui mundus erat crucifixus cum omnibus pompis suis, regia munera non accipit, sed accito ad se Regi dicit voce mitissima: *Donum Dei, mi Rex, pecunia non comparatur, sed precio fidei fidelibus administratur.* Ea igitur, quæ mihi largiri volebas, da pauperibus, viduis, pupillis, & rerum inopia laborantibus, vt possis post obitum æterna felicitate perfrui. Ego nullo horum indigeo: sed in desertis locis, contemptis mundi diuitijs, soli Christo seruire cupio. Atque ea causa fugio hominum turbas, vt Christo nocte & die seruiens, possim ad opes pertingere nunquam perituras.

Respondit autem illi Rex: *Sanctissime voluntati tuæ equidem abundè possum satisfacere, & ecce totum hoc nemus tibi tradam possidendum.* Ego verò, inquit beatus Leonardus, non totum, sed eius tantum partem quandam à te accipiam, serenissime Rex, quando ad eò promptum te experior. Itaque quantum nocte potero a scello meo veltus circumire, tantum dari mihi peto. Annuit Rex libentissime, iussitque omne illud spatium lapideis terminis definiri. Mansit autem vir Dei in illo loco, condiditque ibi oratorium in honorem beatissime matris Dei, in cuius sinistro latere altare alterum cõstruxit in beati Remigij memoriam. Vixit verò parcissime, corpus ieiunijs, vigilijs & precibus macerans. Adiunxit quoque sibi duos monachos, vita & moribus religiosos, vt in ea ecclesia perpetim diuina mysteria celebrarent, quandò ipse sanctorum limina orandi causâ visitaret. Solebat enim pro more sapissime adire basilicam beati Martialis Episcopi Lemouicensis: atque ea causa nolebat oratorium suum esse sine ministro, dum ipse ab esset. Difficiliter autem illic à monachis aqua obtineri potuit, quòd ferè vno milliari apportanda esset. Rogârunt igitur beati Leonardum, vt iuxta ecclesiam aquam ipsis impetraret. Iussit ergò humum instâr putei fodi, stansque supra effossam humum, orauit Dominum, & mox perennes eruperunt aquæ, quæ vsque in hunc diem loci eius habitatoribus potum præbent. Porro locum ipsum beatus Leonardus Nobiliacum dici voluit, quòd à nobilissimo Rege eum dono accepisset.

Etsi autem latere percuperet vir sanctus, & hominum frequentiam fugeret, quando tamen ciuitas abscondi non potest supra montem posita, infinita ad eum malevalentium turba confluit, curabaturque ab eo. Fama sanctitatis eius Aquitaniam omnem & Britanniam minorem impleuerat, atque vsque in Germaniam sese effuderat: atque ad eò Deus ornauit & illustrauit illum, vt si quis in carcerem coniectus, eius nomen inuocaret, ruptis catenis, nullo impediante, liber abscederet. Indè accidit, vt multi etiam ex lóginquis regionibus à vinculis & carceribus per eum liberati, ad eum venirent, & compedes atque catenas secum afferrent, ad eius sese pedes humiliter abijcientes. E quibus etiam non pauci apud eum manebant, se illi seruos offerentes: sed vir Dei illis potius seruire studebat, partem eis syluæ distribuens, vt consuescerent agriculturæ operam dare, & indè sibi parare victum, non inhiare prædis, nè rursus in vincula conijcerentur & obscuros carceres. Simul autem salutari eos Euangelij prædicatione instituebat, prætereaque omnes ad se venientes varijs affectos morbis, sanabat sanctis precibus, & optimis sermonibus continèter pascebat, nudos vestiebat, esurientes alebat, cunctisque necessaria pro viribus suppeditabat. Itaque amabant eum haud secus, atque solent filij parentes suos.

Cum autem hæc eius præclara facinora in Francia divulgâretur, multi ex cognatis eius, plerique etiâ familiares eius, distractis rebus & possessionibus suis, cum vxoribus

Reginâ ex partus difficultate morientem sanant

Magna Regis munera non vult recipere.

Cap. 5.

Accipit patrem memoris à Rege. Extruit ecclesiam.

Precibus impetrat aquam perennem.

Cap. 6. Matth. 25.

Magna eius vis in liberatis vinculis.

Vacat misericordiar operibus, & multa edit miracula.

Cap. 7.

Confanguinei eius cui sequuntur relictis bonis suis.

Pfal. 36.
Pfal. 33.

& liberis ad eum se contulerunt. Quos ut ille vidit, non mediocriter admirans, ait ad eos: Ego vos fugi, & ecce vos me sequimini, quandoque etiam ad paradysum me secuturi. At illi prosternentes se, Domine pater, inquirunt, tui sumus, & à te, si placet, nunquam recedemus. Vias tuas ostende nobis, & semitas tuas edoce nos. Respondit vir sanctus: Ego vos, dilectissimi, Prophetarum verbis appello: vos autem reponite ea in cordibus vestris. Iunior fui, etenim, senui, & non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem. Timete ergo Dominum, quoniam non est inopia timentibus eum. Diuites eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono. Itaque filij audite me: timorem Domini docebo vos. Ea causa tulit vos Deus è populorum tumultu & strepitu, ut in hac solitudine mecum commorantes, rectè hinc viuatis in iustitia & sanctitate, memores illius prophetice sententiar: Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas, itemque illius: Melior est buccella sicca cum gaudio, quam plena domus cum iurgio. Post id genus salutare adhortationes septem eis memoris sui partem assignauit. Præ enim erant familiaria: iussitque eos labore manuum suarum viciare, quemadmodum Apollolus fecisse dicit, ut haberent vnde possent indigentibus elargiri. Præter hos autem alij multi & ex propinquis & longinquis regionibus ad eum aduentabant, cupientes ad mortem vsque cum illo permanere. At ille amplectens omnes, fovebat eos ut solet gallina pullos suos. Robur erat validis, atque infirmis medicina, in templo Dei tanquam stella matutina refulgens. Vixit diebus vitæ suæ in timore Domini, ornatusque virtutum gemmis, seruiuit creatori suo sine querela. Denique cum iam bonum certamen certasset, fidemque seruasset, quando visum est altissimo, ut è presenti seculo emigraret, octauo Idus Nouembrii sanctissima anima eius ab Angelis recepta est in cælum: corpus autem sanctissimum à fidelibus humatum est in ecclesia, quam ipse construxerat in honorem beatissimæ semperque Virginis Mariæ & beati Remigij Rheimorum Episcopi. In ea autem ecclesia multa diuinitus miracula fiunt, cæci vident, leprosi mundantur, paralytici curantur, varijque hominum languores, eius precibus depellantur, præstante Domino nostro Iesu Christo.

Feliciter ad Dominum proficiscitur.

Miracula ad sepulcrum eius.

Cap. 8.

Post eius autem decessum pagus ille Nobiliacus propter miracula, quæ illic fiebant, in dies aduentantibus hominibus augmētabatur, crescebatque habitatorum numerus, Clero populoque incrementa capiente. Euolutis itaque paucis diebus, diuina reuelatione admoniti sunt Clerici ecclesie eius, ut aliud ædificarent templum, & in illud corpus sancti viri honorificentissimè transferrent. Illi visionem referunt ad populum, triduanumque omnibus ieiunium indicunt. Cumque in ieiunio, precibus & vigilijs pariter perdurarent, Dominumque rogarent, ut locum ipsis ostenderet, ad quem vellet confessorem suum transferri, signo admirabili declaratus est ecclesie construendæ locus. Tertia enim nocte in tota fere prouincia illa nix altissima decedit: porro locus ille, in quo vir sanctus quiescere voluit, prorsus intactus à niue permansit. Eo conspecto miraculo, cum magnis vocibus gratias agunt Deo, qui per sanctum confessorem suum exhilararit fluctuantem populum suum: moxque arreptis ligonibus & sarculis, ecclesie fundamenta fodiunt, eamque magna operis instantia breui ædificant: deinde adunatis fidelium turmis, in eam corpus sacrum beati viri cum hymnis & canticis inferunt. Quæ autem miracula in hac translatione perpetrata sunt, paucis explicari non potest. Sed & quotidiana ad eius sepulcrum sunt miracula, quæ perspicue testantur, quæ in gratia sit apud Christum. Per multa illic suspensa cernuntur ferrea vincula, multorum etiam enses & lanceæ, quos è bellorum rabie liberauit. Quod si quis velit catenas eò allatas, itemque compedes, ocreas & manicas ferræ cas omnes certo numero comprehendere, & in scripta redigere, fortassis res incredibiles narrare videbitur. Qui autem eò adueniunt, non possunt ambigere, quin vera dicamus: ijque ex tanta suspensi ferri copia magis animis confirmantur & hilarescunt.

Insigne miraculum.

Transferretur iussu diuino sacrum corpus eius.

In finita eius miracula.

Cap. 9.

Porro autem si quis & antiqua & quotidiana eius miracula annotare instituat, prius se tempore, quam rerum copia, destitutum experietur. Sed quando omnia referre non sinit multitudo, nihil autem ex ijs commemorare stultissimum est, pauca è plurimis breuiter dicemus, quæ ad lectoris demulcendum animum, tanquam flores ex amplis pratis decerpimus. Lemouicensium Vicecomes quidam, ob deterrendos homines à maleficijs, immanissimam iusserat parari catenam, eamque ad cippum alligari, qui erat in media turri, haud procul ab ecclesia beati Marcialis extructa. Prominebat autem è turri catena,

catena, & qui ea ad collum vinciebantur, sub dio stabant: & æstate quidem expositi erant solis ardoribus, hyeme autem niuibus & frigori: & utroque tempore pluujs, ventis & imbris, alijsque cæli iniurijs, ita ut non vnam, sed mille mortes perferre viderentur. Eam catenam, Mauram appellabant. Vicini omnes valde sibi ab illa metuebant, quod plerumque etiam innocentes ea punirentur, si Vicecomitem, ut assoler, terrena fortassis cupiditas occupasset. Ità accidit, quendam beato Leonardo deuotum hominem, absque culpa ea colligari: qui cum ferro ad eum esset ad collum attritus, ut supremum spiritum vix trahere videretur, recordatus beati Leonardi, suspirans intra se dixit: (nec enim catena pressus vocem edere potuit) Sancte Leonardo, qui etiam extraneis teinuocantibus subuenis, cur me seruum tuum hac catena strangulari permittis? Succurre (obsecro) mihi, antequam me vitalis destituat spiritus. Confestim in veste candidissima adest sanctus Leonardus, aitque ad hominem: Non morieris, sed viues, & narrabis opera Domini. Surge incolumis, & hanc Mauram perfer ad ecclesiam meam. Nemo enim deinceps ea vincietur, sed quod te ex ea eximerim, suspensa apud sepulcrum meum palam restabitur. Tu verò sequere me præeuntem, nec dubites absportare catenam, nullum enim eius pondus senties. Obtemperat homo, sequitur ducem suum, & celeriter ad fores ecclesie beati viri perductus, solus manet, beato viro ab eius oculis euanescente. Mox intrat in templum, spectante Clero & populo, ad sanctum altare deponit catenam, narrat omnibus, quid ipsi præstiterit sanctus Leonardus. Cuncti laudant Deum: fama rei gestæ procul diffunditur, accurrunt Lemouicenses ciues & vicini omnes, offerunt munera Deo & S. Leonardo, depromunt laudes deuotione præcipua.

Homo innocens dicitur supplicio afficitur.

Eum S. Leonardus liberat.

Cum eius regionis nobiles inter se cõtenderent, quidam è pago Nobiliaco, beato Leonardo deuotus, à quodam nequissimo tyranno captus est. Is veritus, ut postea ipse narravit, nè sanctus Leonardus homini opitularctur, ita apud se cogitabat: Si hunc hominem ferro constrinxero, prorsus metuo nè amittam illum. Ut enim apud ignem cera, sic ad beati Leonardi nutum colliquescit ferrum. Si cippo pedes eius inclusero, aut in custodia eum detrufero, nihilo certior ero. eadem enim illic quoque Leonardus vis est. Planè anxius sum, quid agam hoc homine, à quo ego mille solidos, si redimi velit, extorquere constitui. Sed scio tamen, quid faciam. Iubebo foueam profundissimam in intima fieri, in eamque illum compedibus manicisque ferreis colligatum demergam. necdum enim sanctus Leonardus sub terram se demisit: & quantum fortassis catenas ferreas dissoluet, hominem tamen è specu subterraneo educere nequibit. Porro etiam ad os foueæ arcam ligneam admouebo, & in ea milites iubebo excubare noctes atque dies, qui eum custodiant. Fecit ergo hæc omnia seuus homo: sed tamen efficere non potuit, ut licet in tenebris & magnis catenarum angustijs esset, spem & fiduriam vinculus abijceret, seque à beato Leonardo ereptum iri dubitaret, quem etiam custodibus audientibus crebro inuocabat, simul orans Dominum, ut per dilectum confessorem suum Leonardum se liberaret. Ecce autem quadam nocte præ lassitudine illo obdormiente, sanctus Leonardus cum multa luce adest, euertit arcam, in qua milites incrant, eosque sub eam ceu mortuos depimit: inde descendit in foueam, alta voce appellat hominem, Dormis ne, inquires, an vigilas? En adsum Leonardus, quem expetisti. Expergestus homo, vita luce immensa, ait ad eum: Domine, adiuua me, Confestim diruptis catenis, & instar lutri dissipatis, proprijs vnus è turri eum exportat: ambulansque cum eo, familiaria miscet colloquia, ut inter se amici solent, tandemque Nobiliacum perducit, ubi extra periculum fuit. Sole orto, exponit vicinis, quæ passus sit à tyranno, quid beneficij à sancto Leonardo acceperit. Mirantur omnes, & incredibili gaudio & latitia afficiuntur.

Singularis sit S. Leonardi in captiuis liberandis.

Eccè quam multum sit, cum sanctis velle decertare.

Extrahit vinculum è profunda fouea.

Peregrinus quidam in longinqua regione audiens, quæ beati Leonardi intercessione miracula fierent, constituit eius adire sepulcrum. Fecit, venit eò, orauit, & reuersus est. Dum est in itinere, capitur apud Aruernos, & in arctam custodiam ducitur. Ait ergo ad illos: Quæ hæc vestra immanitas est, ut in hominem, à quo nihil vnquam laesi estis, quem neque nouistis, neque vidistis antehac, tam inhumanos vos declaretis? A sancto Leonardo reuertor: pro eius amore ut abire me sinatis, oro. At illi non modo preces eius contemnunt, sed etiam mortis minas intentant. Fame, inquirunt, te excruciatum interficiemus, donec è patria non paruum pecuniæ vim, qua redimaris, petas. Respondet ille: Noueritis me beato Leonardo esse commendatum. Noctè eadem castelli eius principi apparet sanctus Leonardus, exposulat eum eo, cur ausus

Cap. 11.

Alii iuhaniter captum, iniecit.

fit capere peregrinum suum, à quo nihil mali illatum esset. Vide, inquit, vt manè ab- solutum à vinculis, à te dimittas. Ille refert hæc suis militibus, nec tamen soluit capti- uum, Altera nocte redit sanctus Leonardus, sed rursus nihil impetrat. Tertia nocte reuersus, aufert hominem è custodia, longeque extra oppidum educit. Illo ablato, media castelli pars repentino casu multos crudeles viros opprimit & extinguit: ca- stelli dominus, fractis cruribus, cum ignominia superstes manet.

Pœna ino- bedientiæ.

Cap. 12.

Apud Nannetes, quod est minoris Britannia oppidum, eques quidam carcere te- nebatur, catena ferrea vincus collum, brachia & pedes. Orauit ille sanctum Leonar- dum, vt tantæ miserie subueniret. Sanctus Leonardus, qui nunquam solitus esset cun- ctanter adesse ipsum implorantibus, quodam die visibilis apparuit in media domo, vbi captiuus ille detinebatur. Familia omnis, oculis in eum coniectis, expectauit quidnã facturus esset. Permulti enim illic erant, & aded certò illis constabat, sanctum Leonardum eum esse acsi aliundè id eis indicatum esset. Ille ergò captiuum manu apprehendit, cunctisque valde admirantibus, catenam ab eo tollit, rursusque in eius imponit vlnas, iubet vt ad suam ecclesiam eam absportet, eumque per medium illo- rum educit. Nemo quicquam ausus erat dicere: sed omnes taciti, laudabant præcla- ra Dei opera, quæ efficiebat per beatum Leonardum confessorem suum.

Alium quo- que admira- biliter è ca- ptiuitate educit.

Cap. 13.

Baptistæ do- mini caput nunc Ambi- anii seruatur

Cùm adhuc in viuis esset Vuilhelmus magnus Aquitania Dux, dubitatum est à multis, num beatissimi Iohannis Baptistæ caput apud Augericum haberetur. Iussit ergò princeps Vuilhelmus magnam Episcoporum conuocari synodum, vt eorum consensu tantus thesaurus inquireretur, & sacratis illorum manibus hæstati populo visendus exhiberetur. Quæsitum & inuentum est caput sacratissimum, altarique im- positum, cunctis illud ita, vt par erat, venerantibus. Multæ tum ea causa illuc allatae erant Sanctorum reliquiæ, multaque edita sunt miracula per merita illorum: in ijs- que sanctus Leonardus, bonus nprimis malè habentiũ medicus, non pauca virtutum singula declarauit. Paupercula quædam mulier filium cæcum eò adduxerat, orauit- que sanctos, quorum reliquiæ illic erant, vt ei redderent visum: sed exaudita non est. Cùm autem obuiam venisset capsæ, in qua ad synodum adducebatur beati Leonardi reliquiæ, apud se dixit: O beate Leonarde, omnes ad te venientes sanas: ego verò paupercula neque à te, neque ab alijs sanctis filij sospitatem potui impetrare. Simul autem feretro supposuit filium suum, eum mox videntem, ad se recepit. Alia foemina illic aderat, septem nequam spiritibus occupata. Eam quoque beatus Leonardus curauit. Sanauit etiam claudum quendam.

Cæcus lumē recipit. Dæmonia- ca curatur, itemque claudus.

Cap. 14.

Ad Rhodanum flumen castellum est, in quo captiuus quidam asseruabatur. Is sine intermissione inuocās beatum Leonardum, ab eo ereptus est. Sed cùm esset eo loco admodum profundus fluius, & homo illi se committere formidaret, beatus Leo- nardus illum incunctanter per eum transire iussit. Iuit ergò siccis vestibibus ad vltimo- rem vsque ripam. Alteri cuidam in subterraneam specum coniecto columbæ specie apparuit, eumque indè eduxit. Cum autem atra nox homini viam, qua iret, prorsus absconderet, columba ob oculos eius volitans, eum antecessit, atque ad locum optatum perduxit.

Duo capti- ui euadunt.

Cap. 15.

Latrones quidam rusticum ceperunt, eumque ad quercum suspenderunt, corpore miserè pendente, pedibus arbore compressis, sinistraque manu ad aliam arborem ferreo vinculo alligata: ita vt nihil misero relictu esset liberum, præter solam dextram manum, cui innitebatur. In tantis igitur angustijs appellat cum lachrymis beatum Leonardum. Et ecce circumfundi sibi cernit lucem clarissimam, & ex ipsa luce audit vocem blandissimam: Quid ita clamas? Responderille: Deum inuoco, sanctosque eius Martialem & Leonardum appello. Tum vox illa: Extrahe, inquit, pedes & ma- nus, & abi liber & incolumis. Illo dicente, se non posse pedibus & manibus impeditis, rursus iubetur absque vilo metu facere quod monitus erat. Fecit ergò sic, & compedibus in terram decidentibus, abscessit.

Item alius à latronib' vincus.

VITA

VITA SANCTI VVINOCI ABBATIS, GRAVI- TER ET DOCTE SATIS CONSCRIPTA: SED NO- men Auctoris vel ab ipso suppressum, vel à librario neglectum & omisum, MS. codex non habet.

PROLOGVS AVTHORIS.

Vm titulos olim maiorum copia honestauerit dicēdi, & fortia fa- cta veterum in posteros non parum gloriosè trāsmiserit: eo etiam exemplo pleriq; quos nostra aras habet affectati, sanctorum facta virorum vel dicendo vel scribendo calò nisi sunt æquare. Sic Se- uerus Martinum, Fortunatus Hilarium, sic alij alios conscripsere, eosq; in ornamentum Ecclesiæ dēdere. Cumq; in dicendo nihil minus à magnis oratoribus effecerint, nullo modo tamen (vt sine detrimento maiestatis eorum dixerim) virtutes sanctorum scriptis æquare valuerunt. Et nē derogationis in tam præclaros Ecclesiæ Dei oratores arguar: idem ipsi vnà me- cum sentiunt: minus esse meritis sanctorum, omne quicquid dixerint. Nec mirum: Ad quorum enim nutum creatura, creatore disponente, naturam interdum ignora- uit, & elementa iussa sunt pati, in eorum laudibus oratorum linguam succubuisse pa- rum est. Hæc idcirco diximus, vt tantò scribenti mihi ignoscatur, quantò à magnis oratoribus minus habet ingenium, & coram quibus, vt ita dicam, nostra sordescit oratio. Sed nē me scribentem temeritatis accuset quicumque ille est, causas scribendi præcognoscat: & tum demum vel accuset, vel ignoscat Nam à fratribus cœnobij san- cti Vuinoci, quorum charitate non parum iocundè refrigeratus sum, non sine con- fusione fateor me, suggestum accepi, vt vitam & actus memorabilis, quem præfatus sum, patris nouo stylo ex veteri sumpto cuderem, Ciceronis linguam in ore rustico quærentibus. Quid enim? Satis mihi timebam patribus non parere, vicemq; eis, qui- bus multa debui, non reddere. Et quid agerem, qui multa debui exactus quod non habui? Hinc charitatem, hinc imperium illorum considerans, inter vtrunque posi- tus charitati vicem, imperio obedientiam debui. Cumq; diuersus has in partes agrè spiritum traherem, & conatus sum posse, quæ non habui posse: venit in mentem os prophetae calculo de igne altaris sublato emundatum, & quod mirabilius est os as- si- nre in verba distinctum. Proindè sanctus hic, quem laudare compellor, facile habet in- apertione oris mei gloriosus fieri, qui cùm voluit, mutorũ linguas absolucere, prom- ptum habuit. Et quauis parum gloriosum sit diuina humanis laudari: habet tamen deuotio sancta laudis suæ præmium, negligentia periculum. deuotionis enim est, piè laudare: negligentia, non laudare. Et licet non sit speciosa laus in ore peccatoris: de negligētia tamen iudicabitur, si non conatur vtcunquē mereri vt laudet. Precibus ergò patrũ confusus, aggrediar opus quod iniungunt, obediēdi scilicet deuotione, non scribendi præsumptione. Cumq; extremam manum operi dederò pensumq; operis patribus reconsignauro: si quid manus nostra errauit, iubenti magis, quàm obedi- entilector imputare habebit: quia facile potiorum me in hoc opere scriptorem ad- mittere potuerunt. Quia ergò non piguit magna iubere, nec me pudebit magnis pa- rere, quanquam futuro operi longè viribus impar sim.

Vita Sancto- rum, Eccle- siæ orna- mentum.

Cœnobium S. Vuinoci in castro Bergeui.

Eccl. 6. Num. 22.

Eccl. 15.

VITA.

De beati viri natiuitate, & pro Christo peregrinatione. Cap. 1.

BEATVS Vuinocus in Britannia finibus ex nobilitate vi- rorum prosapia nascendi exordia sumpsit, sed nobilitatis titulum probitatis indole ornauit. Qui cùm à prima æta- te nouis virtutibus quasi semper inciperet, intrè ipsa ta- men primordia consummator apparuit: & in mundo po- situs, extra mundum fuit, & sub habitu seculi gessit mili- tarem Christi. Inter hæc stupebat in sinu suo Britannia ci- tatem suam peregrinari, & intra fines proprios nouis quo- tidie actibus exulare & morari. At qui mente iam à patria exularet, vt etiam corpore esset exul, non egrè operam da- bat. Itaque vt alter Abraham, exire de terra & de cognati- one

Nonobis &

Magna per- tectio S. Vuinoci.

Gen. 12.

rione sua, meditatione versabat assidua. Porrò succedentibus ad integrum votis, consilium inuenit res diu mente concepta & agitata. Habuit prouidè in consortium suscipiendæ peregrinationis coniuratos in Christi sacramenta tyrones, Quadanocum videlicet, Ingenocum, atque Madocum, genere quidem spectabiles, & vita probabiles. Hi vnà cum beato Vuinoco rerum suarum onere expediti, patrio solo parentumque opibus exuti, ad currendam viam mandatorum Dei passibus fidei ducebantur, illud Apostolicum operum suorum vocibus clamantes: Non habemus hinc manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.

Quomodo hi quatuor sancti viri beato Bertino Abbati se subdiderunt. Cap. 2.

Igitur post longa viarum spatia regioni tandè appulère Morinorum, vbi fama vulgante sanctorum hominum tunc florere religionem comperant. Per id tempus in ea Morinorum seu Taruaniensium regione beatus Bertinus in ornamento Ecclesiæ Dei erat lapis preciosus, in Sithiu monasterio merito & officio Abba. Hic sanctitatis suæ aromata longè lateq; spirauerat, & in militiam Christi suo exemplo permultos inuitarat atque pertraxerat: cuius laudabilia gesta nôsse qui velit, ex libello, quo eius actus plenissimè continentur, perspicuè discere poterit. Tanti ergò patris regimini viri illi, quos diximus, deuoto se obsequio subdiderunt, & egregium omninò duxere, ad doctrinam sancti animo peruigili pendere. Eorum verò laudabili deuotioni gratulans beatus Bertinus, sub norma pij patris Benedicti docuit eos ferre suaue iugum Christi: monasticisq; parere sanctionibus, & verbis & factis instituit. Cumque eos inter ipsa conuersionis primordia culmen perfectionis iam attingisse miraretur, locum eis, in quo singulariùs Dominò vacarent, attribuit, vtq; cellam illic sacris occupationibus congruentem extruerent, imperauit. Parent imperio, construendo incumbunt ædificio. Locus ille in Morinorum territorio situs, vsq; in præsentem diem mons sancti Vuinoci vocatur: vbi illi viri Dei aliquandiu degentes, & se mundo, & sibi mundum crucifixerunt.

De illustri viro Heremaro, largiente suum prædium sancto Vuinoco, ac de monasterij constructione in prædij possessione. Cap. 3.

Habebat tum sanè mater Ecclesia egregium membrum suum, virum illustrem Hermarum, tam opibus quàm moribus præclarum. Hic pro adipiscenda in terra viuentium portione, Deo sanctoq; Vuinoco quoddam sui iuris obtulit prædium, quod Voromholt ab incolis vocitatum, vtilissimum ad nos vsque seruat vocabulum. Adiacet ea possessio cuidam fluuiolo in Taruaniensium & Flandrorum cõfinio, habetque pingue fati solum & fertile frugum. Eò autem Abbas Bertinus destinatis Dei famulis, operam dat construendis seruatorum Dei habitaculis, in quibus & Christus in pauperibus chariùs exciperetur, & monasticus ordo secretiùs atque deuotiùs excoleretur. Viri ergò Dei, in militiam Christi succincti lumbos mentis, imperio se iubentis accommodant, inunctumq; opus maturare contendunt. Feruet opus, surgunt ædificia, instruuntur xenodochia: ita vt breuè absoluta & exædificata illa domus Dei, facile possit ab incolis honorem promereri. Sancti autem viri illi in labore manuum suarum adèò erant diuina gratia instructi, vt non sua, sed quæ essent Iesu Christi, quærentes, aliorum salutem suæ anteferre, & aliorum leuandis incommodis sarcindisque detrimentis sua lucra facere viderentur. Nihil enim in omni vita iucundius habuère, quàm hospitum pauperum & peregrinorum commodis prospicere: eratque eis cor vnum & anima vnà, & quod dici solet, erat alius alij dimidium animæ. His ergò instrumentis in semetipsis templum spiritus sancti constructentes, vsq; ad finem vitæ à rigore propositi nihil remiserunt.

Monasterij
in Vorom-
holt con-
struitur.

Quomodo sanctus Bertinus post obitum trium prænominatorum virorum beatum Vuinocum gregi præfecerit monachorum. Cap. 4.

Porrò post decessum trium sanctorum virorum, beatus Vuinocus superstes fuit: qui regularibus disciplinis apprimè imbutus, profecerat sanè in omnibus fidei doctrinis, proferens de thesauro cordis noua & vetera. Cumq; sæpè memorati tres viri extremum clausissent diem, perpetuam translati in requiem, sanctus Bertinus virum Dei gregi monachorum voluit præesse, quippè qui iam humiliter subesse didicerat. Erat ille quidem antedictis tribus viris ætate minor, sed non inferior sanctitate. Adèò enim in præcedentium sanctorum vestigijs institit, vt in nulla eum virtute poste-

S. Vuinocus
piscitur mo-
nasterio.

posteriorem Ecclesia miraretur. Non enim, vt dici solet, posterior currebat rota, sed præeuntes quoque in bonis actibus maturè attingebat, illud Apostolicum & animo voluens, & opere complens: Quæ quidem retrò sunt, obliuiscens, ad ea, quæ priora sunt, me extendens, ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis. An mihi eius iam prædicanda est humilitas & patientia? De quibus sanè quicquid dixerò, minus inuenietur, quàm pro meritis tanti viri. Didicit ille mitis esse & humilis ab eo, qui dicit: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. & itè: Qui maior est vestrum, erit minister vester. &: Qui se humiliauerit, exaltabitur. Egregium duxit subiectis sibi fratribus ministrare: quia nouit Christum non venisse ministrari, sed ministrare.

Demola ad orationem viri Dei diuinitus rotata. Cap. 5.

Hospitalitas in eo prompta fuit, quia charitas non ficta: adèò vt illum diem egregiè laetum duceret, cum hospitem, immò in hospite Christum, suscipere meruisset. Quicquid operis aliorum manus vel arduum & graue refugiebat, impigrè ille & incunctanter arripiebat. In tantarum autem argumentum virtutum accessit ei à Domino gratia signorum, & qui paruulus in oculis suis fuit, gloriosus factus est per eum, qui dicit: Super quem alium requiescam, nisi super humilem, & trementem sermones meos? Et iam vltimo senio confectus, non fatiscentem caufabatur ætatem: sed in emeritis artibus adhuc Christi militiam gessit, in eaque, licet corpore fessus, fortius pedem fixit, & virtute, qua potuit, ad erogandam familiæ Christi tritici mensuram fidelis dispensator incubuit. Sapiùs autem illud Apostolicum animo reuoluens, Qui non laborat, non manducet: itemque illud Psalmographi: Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es & benè tibi erit: eisdem præceptis non solum affectu, sed etiam effectu paruit, atque labore manuù tam suis, quàm aliorum, necessitatibus prospexit. Aptauit enim sibi molam quandam, (nimirum opus, in quo solet iniuriæ locus esse) quam subindè manibus versando, subindè quoque orando, suis pauperumque vtilitatibus inservire coëgit: & mirum in modum, cum vicissim operi succederet oratio, orationem diuina secuta est benedictio, qua illum celebrem reddidit. Deus enim parcere volens labori fessi senis sui, molam, quod dictu quoque mirum est, sua spontè fecit circumagi, consulens famuli sui & defessa ætati, & necessitati. O verè mirabilem Deum in sanctis suis, qui in creaturarum ministerio sic ministris suis ministrat, vt etiam naturæ legem excedere compellat.

De curioso fratre calitis cæcato, sed per orationem sancti viri illuminato. Cap. 6.

ID verò ille animaduertens, iam securus de labore suo, quippè qui Deum adiutorem experiretur, frustra se labori manum admouere existimabat, cum Deus illi suam admoueret: qui dat escam esurientibus, & implet omne animal benedictione. Itaque oculis & manibus semper in cælum intentus, pro collatis sibi à Deo beneficijs, cordis offert sacrificia. Interim fratres, qui labore manuum eius incundè reficiebantur, & alimentorum copiam, & in sene operis efficaciam mirabantur. Nec erat incerta suspicio, senem diuinitus adiuuari, cui & ætas prolixior, & ad occasum procliuior esset. Illis ergò admirantibus hinc copiam panis, indè imbecilla membra senis, vnus eorum curiositatem temeritate armavit, omnemque rei ordinem oculata fide explorare tentauit. Accedens ergò ad domum illam, vbi vir Dei & labori manuum, & orationi incumbebat, oculis ad foramen curiosè admotis, vidit molam, orante viro Dei, diuinitus moueri, atque farinæ copiam euomere. Sed ad eius intuitum solito cursu refrenato, mola immobilis mansit, moxque hominis temeritatem vltio diuina secuta est, quæ illum & humi prostrauit, & iusta cæcitate damnauit. Poenam hanc immodicus quisque & temerarius maicstatis scrutator pertimescat, & à noxia curiositate respiscat. Plus enim velle sapere, quàm oportet sapere, quid est aliud, quàm desperare? Ità enim quidam exciderunt à veritate, iustam in seipsis suæ temeritatis mercedem recipientes. Sed ad rem: Ille ergò frater tam visu, quàm gressu orbatus, aliorum manibus reductus est: & qui in non sua plus, quàm debuit, extitit curiosus, in suis minus, quàm oportuit, officiosus effectus est. Minus, inquam, officiosus, quia oculorum & virium officio destitutus. Alterò autem die, quid viderit, quid ve perpeffus sit, ijs, qui aderant, indicauit: & ad virum Dei perductus, pedibus eius aduoluitur, se temerarium, se reum non sine

Præclaro mi-
raculo cum
Deo illustrat

Fratris cu-
iusdã temeritas calti-
gatur diu-
nitus.

fine lachrymis fatetur. Nec res potuit reuocari in dubium, quam & cæcitas & pauor hominis demonstrarent. At seruus Dei condolet reo, fontemque illi misericordiae aperit: condonat iniuriam, consignat eius oculos: dehinc orationis antidotum parat, S. Vuinocus visum cæcato reparat: & quàm facile ei fuit remittere iniuriam, tam non difficile est cæco visum instaurare. Itaque moeror restituti fratris mutatur in gaudium, confusio in iubilum: tamque iucundum erat errati meruisse veniam, quàm cæcitatæ poenam euasisse.

S. Vuinocus
cæcū sanat.

De multitudine viri Dei deuotione, eiusque in Christo dormitione. Cap. 7.

Iohan. 1.
Virtutes S.
Vuinoci.

Sed ad alias viri Dei virtutes veniamus. Erat ille planè, vt de quodam in Euangelio dicit, verè Israëlita, & doli expertus. Iam mente Deum cernebat, à quo se dolebat in corpore peregrinari. Fidelis in domo Dei œconomus, plus amari studebat, quàm timeri: & ministrare potius, quàm aliorum ministerijs foueri: nec occasione regiae nobilitatis, qua preclarè pollebat, cuiquam seruilis conditionis ad conuersionem venienti se anteponebat. Animo & vultu hilaris, fide robustus, spe lōganimis, charitate diffusus: à dextris & à sinistris, armis iustitiæ munitus, nec prosperis efferebatur, nec aduersis deijciebatur. In consilio prouidus, in intercessione strenuus, sapientiæ sale conditus, lorica virtutum contra spiritalis nequitiæ instructus. His & id genus alijs virtutibus armatus, Dominica bella peregit, & vt vir fortis, principē huius mundi subegit. Cupiens verò dissolui, & esse cum Christo: Educ, inquit, Domine, de carcere animam meam ad cōfitendum nomini tuo. Eius autem desiderijs Dominus annuens, petitioni eius non defuit. Mittit Angelos, qui eum ad se euocēt, donatiuum largitur merito militi suo, quod oculus non vidit, auris non audiuit, & in cor hominis non ascendit. Obijt octauo Idus Nouembris, atque in prædio, quod iam supra diximus Voromholt appellari, humatus est: regnante in perpetuum Domino nostro Iesu Christo: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Psal. 144.

1. Cor. 2.

Sequuntur miracula. Et primò de oratorio sancti concremato, sed sepulcro eius ab incendio diuinitus præseruato. Cap. 8.

Dan. 3.

Non multum temporis post excessum sancti viri effluxit, & res seculis inusitata contigit. Quadam die cum Sol à meridiano seruore teperet, fratrumque caterua præfata in loco somno paululum indulgeret, ignis ex vicina domuncula flammam euomuit, quæ proxima quæque ædificia exurendo absorbuit. Nam & in ecclesia membrorum viri sancti seruatrice, totis regnauit habenis, nec furoris sui refrenauit impetum, donèc ad beati viri veniret tumultum. Vbi ex virtute Dei meritisque sancti naturam suam ignis ignorauit, eodemque in loco non sine miraculo intuentium longè refugit. Sicque exemplo trium puerorum rem contigit euenisse: sicut enim tunc in illis, ita & nunc ad sepulcrum sancti viri flamma vires perdidit. Exhinc omnibus igni absumptis cum fomes ignis defecit, flamma in se victa resedit. Tunc qui aderant rei nouitate perterriti, ad tumbam viri Dei concurrerant, vnde nihil aliud quàm penè adustam credebant. Sed res in admirationē versa est intuentium: quia sepulcrum sancti vnà cum adiacentibus sibi ornamentis inter medios ignes videbant intactum. Quod vt viderunt, pro cæteris damnis consolationem receperunt: quia in membris sancti incendia nihil valere, quæ in adiacentibus materijs nihil reliquerunt.

Ignis non
audet app-
proquare le-
pulcro san-
cti Vuinoci.

Quod inter manus baiulorum immobile manserit corpus sacrosanctum. Cap. 9.

Non vult
aliò trans-
ferri vir san-
ctus.

Placuit fidelibus, corpus sancti patris de proprio sepulcro leuare, & remotius ex iam vsto oratorio transferre, donèc damna quæ ignis intulerat repararent, atque pristino itèr loco illud restaurarent. Sed tam piæ intentionis affectum, diuina prohibuit virtus transire in effectum. Nam lenato sacrorum loculo membrorum, erat cernere immobilem fieri inter manus baiulorum. Sed dum quid facto opus esset anxie quærerēt, tandem intellexere diuini non esse iudicij sacrosanctum corpus longius transferri. Et consilio accepto, opere precium censebant precibus à Deo obtinere, quod humanis viribus non valere. Nam dum in horto, qui fortè ecclesiæ adhibebat, proponerent illud transferre, ad mouendum celerem mox effectum inuenere: leuantesque, præscripto in horto posuere. In quo loco in argumentum adhuc sanctitatis eius signa non defuere, quæ odore suo populos longè lateque contraxere.

De quodam meritis sancti reparato. Cap. 10.

Quia

Quia cepi, loquar magnalia Dei. Quidā officio pedum mulctatus, capitis manuumque, tremore insuper damnatus, ad sepulcrum sancti, aliorum manibus venit. Et mediantibus Dominicæ resurrectionis nocturnis vigilijs, precibus indulgens & lachrymis, pro recuperatione sui meritum expectabat sancti. Nec clusa est spes cōfracti. Nam inter recitandum post nocturnas vigilias Euangelium, caeleste eidem ad eum remedium. Immenso quippè lumine circumdatus, quasi gēmas, igneas sagittas vtrinque, singulis in auribus sensit vibrari. Erat cernere vtraque, ex aure sanguinis copiam fluxisse, officiumque, membrorum hominem recepisse. Sicque, fidem hominis medela sancti non fefellit, quæ inopinata salute venit, impletumque est illud prophetæ: Tunc saliet sicut ceruus claudus. Mox pro collato sibi diuinitus remedio, immenso exultauit gaudio, & pro recuperatione sui gloriam prædicat sancti. Rei ordinē his qui aderant pandit, noctemque diemque, in laudes Dei expedit. Perpedit quæ in hoc miraculo, quàm celebris sit hic sanctus in populo, quàm potēs miraculorū, quàm efficax curationum. Quanti putas gloriosior est in caelis, qui sic gloriosus est in terris? Certè pudorem nostrum nullo modo excusamus, si talem habentes medicum ægrotamus.

Quid debet
lis & oratio
cuius curatur
Esa. 33.

De viro virtute sancti nullum post ruinam incommodum perpeffo. Cap. 11.

Virtus virtutem comitatur, & adhuc in sancto suo Deus glorificatur. Neque silētio est prætereundū, quicquid in sancto Dei est iocundum, quanquam ætas veterū plura nobis inuideat, & pauca de plurimis futuræ ætati perspicua faciat. Gerardus quidam comitatū gerens, Deo sanctoque Vuinoco ad eum erat deuotus, vt impensas magna ex parte de collaborato proprio, pro restaurando sancti viri administraret oratorio. Sed hæc boni viri industriam humani generis inimicus vidit, & amica sibi zelotypia inuidit, fraudisque suæ commentis cœptum opus parat impedire, quod inuidus non potuit non inuidere. Nam cuidam, qui consummando operi deseruiebat, præcipitiū ex alto dedit, quem vitā finisse ipsa ruina suspicabile fecit. Sed virtus sancti fratrem elusit inimici. Nam post horā ita meritis sancti incolumis surrexit, vt non solum nulla præcipitiij damna sentiret, sed promptius, quàm solebat, ad cœptum opus rediret. Sicque ex hoc miraculo stupor simul & gaudium accreuit in populo.

Cadens à
luminate
templi non
leditur.

De præfati illustri viri Gerardi donatione, calicisque vitrei conquassati redintegratione. Cap. 12.

Postquam fama tanti miraculi ad præfatum illustrem Gerardum peruenit, magis magisque ipsum in amorem sancti accendit, ad eum vt illum pro ea, quam habebat deuotione, patrimonijs sui donaret largitione. Cum omni nanque integritate Spirituā ei villam dedit, sumptum etiam copiam adiecit pro construendo eodem in loco in honorem sancti viri oratorio. Cui operi honestius maturando fratres de cœnobio sancti viri euocantur, atque industria eorum ad plenū omnia formabantur. Vita enim eorum, doctrina & virtutibus egregia erat: ideoque ad sententiam eorum facile omne opus procellerat. Quo in loco quadam die Dominica contigit ad cōficiendum corpus & sanguinem Dominicum, calicem deesse: cumque non parua sollicitudine super hoc mouerentur, ne fortè hac sacrosancta die sacramentis Dominicis frustrarentur, casu vitreum vas erat appositum, sed contractum. Quod quidam fratrum cum leuiter aqua purgaret, inter lauandum paulatim resolidatur, sicque mirum in modum diuino ministerio apratur: ad eum vt etiam usque ad nostra tempora in similes usus haberetur.

Illustri viri
Gerardi re-
parat S. Vui-
noci orato-
rium.

Vas confra-
ctum inte-
gratur.

De reliquijs sancti per incuriam perditis, gratia eius mirabiliter inuentis. Cap. 13.

Dies Rogationum aduenit, populus cum precibus, reliquijs, & cambuca sancti longius processerat, sed tardius solito monasterium repedauerat. Sed cum circa reliquias sancti negligentius quàm oportuit ageretur, negligentia merito dānum meretur. Nam à fronte cambucæ particula auri cum reliquijs cecidit, atque inueniendi se vestigia nulla reliquit, tantique perditio thesauri usque manè latuit. Manè autē factu capicerius Ecclesiæ damnū rei publicè primū expertus, in credibili timore dirigit, remque fratribus retulit, si fortè huiusmodi damno conscientia alicuius subuenire posset. Sed cum in hac re nihil in eorū conscientia perspicuum foret: tum etiā earundem reliquiarum baiulus nil sciscitantibus satisfacere posset, via qua venerant ad requirendum repedatur, sed quærentium labor frustratur. Res mira, tantæ desolationi diuina pietas subuenit, atque gloriam sancti in gloria sua palam fecit. Nam manum casu ad capitū ducens capicerius, desiderio inueniendi quod quærebatur est satisfactus, quia

Dies Rogationum.

Inuenitur
dum gra
ria aliquo
reliqua lan
de per inu
na pr us de
perdit.

quia in eodem capite, quas quæsierat, reliquias est nactus. Sicq; præter spem inuenit, qui super inuentione earum ex integro diffidebat. Assueerat etiam coram, extra conscientiam suam rem euenisse, quia sibi cõsciũs non fuerat, vel se, vel quenquã moralium rem super qua quæstio erat in capitũm suum deposuisse, eandem quoque vestem nocte se exuisse, & manẽ rursũm induisse. Vndẽ non incerta erat suspicio, rem ob meritum sancti diuino geri imperio. Fratres verò super vitio incuriã poenitudine ducti, & in reliquũ cautiores facti, Deum in sancto laudibus extulerunt, quem sic gloriosum & in ipso & in omnibus sanctis intellexerunt.

De vitrea ampulla ad tumulum sancti post ruinam illusa. Cap. 14.

Vincit materies stylũ & tempus, atq; impar est sermo miraculis. Nam antẽ diem clauso componet vesper olympo, quã poterunt sancti virtus & facta referri: tempori tamen & ingenio, dicẽdi æquabitur ratio. Ad memoriã sancti, oleum cum lumine perpetuabat, quod ampulla vitrea in vmbone pendens seruabat: quã Quadragesimã diebus hora diei sexta contigit ruinam dedisse, & in aures circumstantium sonum adedẽ inieciße, vt in æstimatione esset omnium, muri corruisse arcum. A fratribus tum in orationem prostratis concurritur, vestigium ruinã quæritur: erat enim æstimare rem non sine damno euenisse. Sed secũs ac purabatur res euenit. Nam ne ruinã vestigia quisquam inuenit, quia virtus Dei in sancto suo id insigne facti dedit, ampullam vitream post ruinam tam sine sui contritione, quã sine olei effusione. Ignorauit quippẽ vas olei inter ruinas læsionem: quia seruauerat illud sanctus hic in honorem. Libet hĩc hoc factũ intueri, in dilecto suo virtutem Dei. Quoniam sanctus iste quoad vixit in vase habuit oleum, hoc est in conscientia opus bonum, vasmateriale cum oleo æquẽ materiali testimonio erat: vas, inquam, post ruinam non confractum cum oleo sine damno sui mirabiliter seruato. Sic sic quotidie inter ruinam iustus quisque seruatur. Iustus enim septies cadit & resurgit, at cum ceciderit non collidetur. Quia Dominus supponit manum suam.

Si luminari
um vñ ad
sepulera san
ctorum Deo
esset ingra
tus, non vt
quẽ tunc om
nĩe culum
fieret.

Prou. 24.
Plal. 36.

De piratarum in fines Flandriẽ irruptione, sacriq; corporis translatione. Cap. 15.

Baldwinus
Flandriẽ Co
mes, cur di
ctus sit Fer
reus.

Carolus cognomine Caluus Francorum in sceptris imperium agebat. Baldwinus eiusdem gener monarchia Flandrorum gloriosẽ pollebat, vir cuius ingenio & militia nihil in viris clarissimis preciosius vnquam habuit Flandria, cui ex occasione fortissimi animi cognomẽ accessit Ferreus. milite enim multo & militia de hostibus triumphare non parũm erat strenuus. His diebus mucro diuinã an imaduersionis de vagabũ sua eductus, circa marina maximẽ loca vlciscendi frena laxauit. merito enim sui erroris populus terre id promeruit. Nam regia Danorum satellitem funestum de sinu suo euomuit, qui quãq; circuncircã gladio igneq; absorbit, maximeq; in Flandrorum atq; Menpescorum confinio incredibili defũit exterminio. Vndẽ contigit sacrosanctum corpus beati viri de loco propriã quietis Vuoromholt efferrĩ, & ad Sithiu in ecclesiam beati Audomari transferri. Quo in loco, non infimo Audomarico lis honori fuit, donẽ pestis præfata Dei miseratione sopita quieuit.

Flandria à
Danorũ mi
lie deua
statur.

Corpus S.
Vuinoci Au
domaropo
lim tran
fertur.

De castri Bergas constructione, sacriq; corporis illò translatione. Cap. 16.

Baldwinus
Caluus Flan
driẽ Comes
multis ca
stris Flãdri
am munit.

Successu intercã temporum surrexit in Flandria optimũ inter millia caput Balduinus cognomine Caluus, famam cum rebus peperit cui plurima virtus. Hic à progenitoribus Flandriã monarchiam sortitus, tum faciliẽ habebat obuium sibi suisque consultum ire, tum & ingenio & armis diuina humanaque iura ex æquo librare. Qui suspicione eruptionis aduersẽ partis (quẽ iam post longum furorem vix quieuerat) ductus, fines Flandriã faciliẽ vsque ad id temporis accessibiles & peruios hosti, castris munit, omniq; in reliquum impugnationi clauserat. Tunc etiam locum Bergas dictum præsidio placuit munire, quod munitioni omni circumqua; esset patriã, vbi etiam ecclesiam construi fecit, quam titulo confessorum Christi Martini atq; Vuinoci insignitam perfecit. Animo insuper quiddam honestẽ vtile, & vtiliter honestum concepit, quod tam honestẽ quã vtiliter opere perfecit, sacrosanctum videlicet corpus beati Vuinoci illò transferre, vt Flandria vlteriũs secura laborum, tanto gauderet protectore. Tenebat ea tempestate scepra Francorũ Rex Carolus, quem dolo captiuauerat Heribertus. Quem præfectus Flandrorum monarches adiens (habuit enim apud ipsum plurimum posse) consilium animi sui Regis roborauit cõsilio, & magnificauit priuilegio. Nam mox vt animum Regis super præfati loci mentione conuenit, proprij sese voti compotem inuenit: quia super eodem loco priuilegium regale

regale faciliẽ obtinuit, affectusq; sui effectum autoritate regia promeruit. Tum demum Sithiu perrexit ire quod iam vt diximus, timor hostilis sacrosancti Vuinoci membra coegit transferri: Et licet arte qua poterant obnitentibus Audomaricolis, sacrosanctum corpus abstulit, & ad locum Bergas, quod destinauerat, transtulit, quem iam regali & priuilegio & munificentia, vt diximus, adedẽ ditauerat, vt eum Flandria honestam sui partem hodiẽ habeat. Acta est hæc translatio à Balduino cognomine Caluo, Anno humanati Verbi nonagesimo, Caroli Regis, ab Heriberto Virmandorum postea capti, anno octauo, indictione tertia.

Sic iunior
alterum
apud Ando
maropolit
anos.

Transferunt
rursũm cor
pus eius Ber
gas.

Hunc Caro
lum Simpli
cẽ Galli scri
ptores vo
cant.

Quotannis
fit processio
cũ sacro cor
pore in Vuor
omholt.

De corpore sacrosancto Vuoromholt deportato, & caeco illuminato. Cap. 17.

Fidelibus sanẽ Deo sanctoq; Vuinoco denotis conuenit, sacrosanctũ corpus sancti ad pristina quietis locum Vuoromholt quotannis deportari, cum natale præcursoris Christi annuus indicit cursus celebrari, quanquã nostra ætas ad deportandum illud morem gerat, cum aduentum spiritũs sancti Ecclesia solenniter celebrat. Deportandi illo, quod diximus, sacri corporis dies illuxit, plebs non modica, inuitante merito sancti, vndeconq; confluit, visura gloriam Dei in gloria sancti sui. Nam in magno grege cõfluentis eò populi, quidam Adalbertus cum vterino fratre suo Tanchrado pars erat populi: cum fratre, inquam, à primis cunabulis caeco: cæcitas enim penẽ æquãua sedecim iam annos in hominẽ æquauerat. Hic fide in spem recuperandã per sanctum sanitatis erectũs, excubiã noctis ante loculum sacri corporis longis vigilijs trahebat, & in defesẽ vigil lumen, quod non habebat, quærebat. Et ecce resoluentibus ora in laudes nocturnas fratribus, dormitã dormierat, vigilijs enim in longum continuatis lassescerat: moxq; in articulo quo oratio Dominica euangelij pronunciationem præcesserat, senẽ canis iocundẽ respersum, splendidẽ circumamictum, baculo nitentem viderat, hisq; verbis in clamantem audierat: Quid sopore & desidia sopite deprimeris? Minimo insupẽr digito palpebras semiuigilantis adiecit ferire, vtq; somno expergisceretur imperare. Hanc visionem in conditus mox expergescit clamor sequitur, anhelantibus dehinc verbis sese percussum conqueritur. A circumstantibus accurritur, causa clamoris inconditi inquiritur: sed non egent doceri, quibus res ipsa pro se loquitur. Nam erat cernere rem spectaculo nouã & laude dignam, oculos paulò antẽ cæci sanguine taboq; madere, cæcum se videntes videre. Animi populorũ stupore concutiuntur, gaudio eriguntur, & in laudem Dei præter iubilum nihil erat audiri. Altera dies illuxit, populus reditum vnã cum sacris artibus maturauit: adolescens pridie illuminatus, loculo sancti Crucem præferebat, & pro reparatione luminis non parũm Deo sanctoq; exultare habebat.

S. Vuinocus
dormitã e
co apparet.

Cæcus me
ritis sancti
viri videt.

De caeco illuminato. Cap. 18.

Aliud, non dissimile huic miraculo, non dissimiliter cernentibus fuit spectaculo. Quãdam mulier emporio Furnesĩ oriũda, rebus paupercula, vtroq; oculorum lumine orbata erat: cui cum cæcitas triennio consensisset, eamq; medicorum manus eisdempis rebus, quã inopi fuerant, exhausisset, sed nihil remedij attulisset, animo induxit sanctorum loca peragrarẽ, longeq; à melioribus medicis salutem expectare. Et peragratis quaquaersũm sanctorum cubilibus, tandem visere locum venit, quo pausam membrorum sanctus Vuinocus elegit. Quã luminare paruum, quo potuit sumptu elaboratum, tulit, comitãte secum duce via ad altare sancti venit, corpus humi, caelo animum dedit, & ab hoc efficacissimo animarum corporumque medico remedium quærit. Vix humi prostrata, orationem Dominicam perorauit, & ecce vota sua præueniri diuina pietate sensit: humo resiliit, oculos aperuit, quos trima cæcitas lumini clausit. Vespertina synaxis tunc à fratribus agebatur, res palã populo gesta non parũm stupori habebatur. Mulier verò salutis suã auctori grates non modicas dedit, & quã duce venit, ducẽ rediens nõ quærit, altero duce veniens, se duce rediens.

Cæca videt.

De reo captiuato, meritis sancti liberato. Cap. 19.

Quendã ex familia Vuoromholtensĩ, quẽ sancto viro attinebat, reipublicẽ præfatus captiuatum loris adstrinxerat. Vbi cum omnem salutis spem exhaustam haberet, hoc vnicum remedij credebat, in inuocatione huius sancti dies noctesque perpetuare, & ab eo ereptionẽ sui expectare. Ecce prima vigilia noctis cernit adesse senem magno fulgore nitentem. Hic nitet, ille stupet, prorsũs vterq; silet. Cumq; aliandiu in hoc lux, in illo stupor, in vtroq; esset silentium, cum sene lux abijt, captiuo creptio venit, nam vinculis manuum pedumq; expeditus, libertate eundi quod voluit

Captiuus
quidã meri
tis sancti à
vinculis ab
soluitur.

M est

Captiuus
quidā meri-
tis sancti à
vinculis ab-
soluitur.

est positus: claustris apertis egreditur, viam quæ Vuoromholt ducit ingreditur. Nec mora, nec requies, ad præfatū locum festinatō peruenit, ereptori suo gratias de- dit, ereptionis suæ ordinem cunctis palam fecit. Testabatur etiam profugo prospe- ros ad votum successus arrisisse, nec feram nec hominem, quod facile nocturnis pro- fugis timori esse solet, obuini habuisse.

Item de quodam captiuo virtute sancti erepto. Cap. 20.

Aliud alio tempore nec dissimile miraculum hoc authore gestum, ex scriptis fu- tura ætas habeat manifestum. Adalardus quidam erat, non infimum ex fami- lia præfati confessoris caput, villam vocabulo Suinesela mansionem habebat, famu- los ipse famulus plures possidebat. Quorum pleriq; fugam noctū capere, Boloniam parant tendere. Erat tunc temporis eisdem Boloniæ partibus quidam Mirolfius prauipotēs, rebus pauper, alieni appetens. Qui præfatos fugitiuos facit sibi captiuos, auaritia & ipse captus, seruans eos cismarinis vendēdos negociatoribus. Adalardus quem præscripsimus suos, è vestigio insequitur fugitiuos, eos apud Mirolfium reperit captiuos, virum conuenit, suos publicis legibus repetit. At ille insanire, Adalardum equè concaptiuare, vinculis pedicisque damnare, postmodò omnia quæ eorum sunt in ipsum intentare. Sed magis ille reus, quàm qui sine crimine læsus. Nocens ille vin- cula, innocens iste preces ingeminat, preces inquam, quibus beati Vuinoci nomen interdū noctuque frequentarat. Neque fieri potuit in inuocatione nominis sui, pia- tatem sancti deesse, qui multoties antequàm inuocetur solet a deesse. Nox media ad- uenerat, homines sopor altus habebat, catenatus etiam ille somnum ceperat, sed in somno salutem sibi iamamque aduentare senserat. Viderat enim senem canitie io- cunda caput respersum, virgam manu præferentem, quem vidisse salus & gaudium vi- dentis fuit. Nam somno excitatus, vincula colli ferrea cum maniciis & compedibus æquè ferreis tum gremio cecidisse, tum claustra custodia suæ videt patuisse. Sicque liber vinculorum, securus suū, dum desinit esse captiuus, incipit esse fugitiuus, reliquum noctis indulgens fugæ, & per palustria viæ cōsulens vitæ. Nam palustria loca octo ferè miliarijs continua ingressus, felices adeò abeundi habuit successus, vt aqua quæ pal- ludibus deesse non solet, plantis paludem ingredientis deesset. Sicque exemplo Isra- ëlitici populi res gesta est: sicut enim illi fugienti maria, sic isti æquè fugienti celsere palustria. Perpende prudens lector in vno eodemque homine duplex miraculum: Hinc vincula sine manibus dissoluta à manibus pedibusque captiuo: hinc loca pal- ustria solidata sub pedibus fugitiui. Euadens itaque homo captiuitatis suæ periculum, post multa deuia sancti intrat oratorium. Hoc authore, se ereptum clamat, Deo gra- tes, populo spectaculum ingeminat.

Eccē quo-
modo lan-
ctos non la-
teat quādō
inuocatur.

Vinctus à
carenis &
cōpedibus
absoluitur.

Siccis plan-
tis idem ob-
ambulat lo-
ca lustria.

Sancti in
mēbris suis
defunctis
quomodo
viuant.

Mulier cæ-
ca videt.

Vouet san-
cto perpe-
tuum famu-
larum.

De muliere à natiuitate cæca coram lipsana sancti illuminata. Cap. 21.

Sanctum hunc in artubus suis defunctis viuere, plura adhuc documēta sunt, quan- quam compendij gratia ad finem festinet oratio. Annuus indixit recursus sacro- sanctum corpus sancti Vuoromholt deportari, cum aduentus spiritus sancti solēniter solet celebrari. Accurrit populus, properat sine nōmine vulgus. Habebat enim sum- mē festinum patrocina sancti ire comitatum. Mulier cæca à natiuitate populo se immiscuerat: tandemque ad locum destinatū populo euecta magis quàm adducta peruenerat, & indice strepitu populi, prope lipsana accessit sancti. Cuius gemina cæcitas tunc præsentibus tam spectaculum quàm compassionem suscitauit. Et pro- recuperatione ipsius, hinc preces, hinc vota fundūt, tum recursum suū annum, tum dona etiam annua spondent. Indē preces iterant, voces & vota frequentant, adeò vt voces fratrum in synaxi psallētium vineerent. Sed & cæca mulier lachrymis indulget & precibus, precum suarum mox lætificanda effectibus. Quid plura? Sanguinem or- bes oculorum euomere, nec minùs quàm pressi copiam lactis. Cerneret cæcam cæ- citate vsque ad id informem, perspicuam videndi accepisse formam, & in miraculo visibili erat mirari medicam inuisibilem. Sed primū nouitate rei mulier concussa huani æquatur, dehinc tam cōfortata quàm illuminata in pedes constitit, perpetuos quo ad viueret famulatus sancto vouit, quosque vouit adeò exhibuit, vt in obsequio sancti viti, contritione carnis & spiritus senesceret, & ad exitum vitæ, cursum ab hac intentione non resisteret. Hęc de viro sancto dicta sufficiant, quanquam signorum ipsius materies omnem stylam exuperet, miraculisq; eius omnis sermo inferior sit. Nec credi non debet in artubus suis defunctis ipsum adhuc viuere, cui olim in terris viuenti Christus fuit viuere. Pro nobis oret hic sanctus, sub quo Flandria flores: Scri- bentem simul respiciat atque legentem, Amen. M A R.

MARTYRIUM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS HIERONIS, ET SANCTORVM EIVS

*sociorum, qui Melitinæ decertarunt, Authore Simeone Me-
taphraste. Habetur in tomis Aloysij*

Lipomani.

DRÆCLARO Hieroni patria quidem erat, secunda Cappadocum prouincia: vrbs autem, Tyana: mater Stra- tonice, pia foemina & timens Dominum. Cū autem Diocletianus & Maximianus Romanorū administrarent Imperium, viri in cultu demonum superstiosissimi, & in simulacra zelū habentes maximum: esset verò eis nūcia- tum, quòd omnis Armeniorum regio & Cappadocum, facit præter improbū eorum decretum, & resistit eorum iussis: postquàm satis longo tempore cōsultarunt, electis duobus viris, qui & ingenio plurimū valcbant, & lingua erant disertæ & volubili, & artificij multum habebant & astutia, eos mittunt ad vtranque gentem. Quorum alterum quidem iusserunt præ- esse Armenia, is erat Agricolaus: alterum autem procurare regionem Cappadocum, ei erat nomen Lysias. Quibus quidem non solum fuerat imperatum, vt eos, qui non parebant edicto Imperatoris, & nolebant adorare simulacra, punirent: sed etiam in numeros militum adscriberent eos, qui erant idonei.

Cū venisset ergò Lysias in Cappadociam, & eos quæretet, qui erant robore in- signes, indicatur Hieron, vir manu fortis, animo generosus, præstantissimus omnium, qui erant suo tempore: & statim mittit eum ducturos milites. Cū autem venissent ad eius ades, & quem quærebant, non inuenissent, (colebat enim suum prædiolum) rescinissent verò, vbinàm esset, illuc veniunt. Ille autem cū vidisset frequentem mul- titudinem in eum inuadere, & alioqui suspectum habuisset, quod fiebat, & nollet vir ille pius militare cū impijs & sceleratis hominibus, ita vt erat in rustico habitu, cincto manubrio securis, quam manu tenebat, eo vltus est eos qui inuadebant: & vehemēti in eos facto impetu, non cessauit percutere, donèc omnes eos sudisset, fugam valdè laudantes, vt quæ eis demum posset dare salutem. Deindē secundo inuadunt, simul quidem & quam amiserant victoriam recuperaturi, & rem probro ducentes, si cū sint tam multi, renuncientur fuisse ab vno superati: quin etiam ipsum quoque timentes Præsidentem, si is manus eorum omnino effugisset: & multis alijs vocatis ad feren- dum auxilium, sanctum simul inuadunt. Is autem antequàm illi venissent, propè si- tam speluncam cum decem & octo viris, qui cum eo erant, subiens, statim, vt vulgò dicitur, erat aquila in nubibus, eos, qui ipsi inuadebant, re infecta relinquens. Sta- tim itaque isti cū antrum circumdedissent, satis multos quidem statuunt ad ostium, ne aufugeret: alios autem mittunt ad Præsidentem ciuitatis, petentes alios, qui darent eis auxilium. Ille autem mittit quidem non paruam manum. Mittit Quiriacum quo- que fratrem diuini Hieronis.

Cū autem illi simul adessent, nemo erat, qui antrum auderet omnino ingredi, vt qui Hieronis manus pertimescerent. Quiriacus autem cū videret eos in magnam adductos dubitationem, consuluit vt parum recederent, non vi, sed persuasionem eum potius capturum pollicitus. Quod cū factum esset, persuadet fratri, vt exeat & spe- lunca. Quem cū assumpsisset, venit ad suam matrem. Illa autem cū rem audiuis- set, & quòd statim coram Præsidente condemnandus sistendus erat eius filius, ei circun- fusa, valdè lachrymabatur, eum solam vitæ vocans consolationem, & baculum senes- cutis, & recreationem acerbæ viduitatis, & quòd sola & absque vilo solatio mox re- linquetur, orbata oculis, grauata senectute, oppressa viduitate. Ille verò cum ea, cum qua par est, reuerentia cam amplexus, vbi iussisset valere eos, qui congregati fuerant, cum cognato Victore & duobus fratribus Antonio & Matroniano, magno & inten- so studio iter ingressus est Melitinen, vrgentibus militibus, qui missi fuerant ad du- cendum.

In quodam autem loco, cū aduentasset vespera, diuersati, expectabant auroram. In ipsa verò nocte quidam, candidis vestibus indutus, ei apparet, miti & benigna voce dicens: Eccē, o Hieron, tibi salutem annuncio. Via autem, quàm ingrederis, est recta

M 2 ante

Nouēbris 7.
Cap. 1.
Patria &
mater S.
Hieronis.

Impiū Im-
peratorum
edictum.

Cap. 2.

Non vult
militare cū
impijs.

Circumna-
larum ab ho-
stibus.

Cap. 3.

Venit Meli-
tinen.

Cap. 4.
Villo offer-
tur ei, illum
admodum

ante te. Non pro Rege verò terreno & gloria, quæ facillimè soluitur, decertabis: sed pro cælesti Rege cæramen perages, & mox ad ipsum venies glorificandus. Hæc cum dixisset is, qui conspectus fuerat, & ineffabilem quandam lætitiã eius animo indidisset, statim recessit. Ille autem surgens lætus, amicis & cognatis, qui cum eo aderant: Noui, inquit, Dei in me dispensationis mysterium, & deceterò prompto & alacri animo viam propositam ingredior. Vnus thesaurus, vna possessio, vnã diuitiã, quæ sunt in cælis repositæ. Quæ autem sunt præsentia, nihil iuuant eos qui possident.

Marth. 16. Quid enim profuerit homini, si totum mundum lucrifecerit, & suã animã passus fuerit detrimentum? Nihil est mihi anima preciosius, nihil melius. Sufficit id, quod præterijt meã vitæ tempus, quod vixi in vanitate. Vado deceterò ad Deum. Vna solùm me cruciat sollicitudo, nempe solitudo matris. Illa est enim vidua, & defecta ijs, qui eam sint defensuri: & præterea orbata luce, & quæ iam venit ad extremam ætatem, & me priuatur, qui eram baculus eius senectutis. Sed quoniam propter Christum propero ad mortem, ea ipsi omninò erit curæ, patri orphanorum & iudici viduarum.

Psal. 67. Cum sic dixisset præclarus ille Hieron, & propter parentis recordationem esset il-lachrymat, confecit reliquum itineris. Deindè cum venisset Melitinem, includitur in custodia cum alijs, qui erant numero triginta & vnus. Quibus dixit Sanctus: Audite meum consiliũ amici & fratres. Dicam, quæ sunt vobis futura conducibilia, non in præsentia, sed in futurum. Quocirca ea sunt omninò curæ futura ijs, qui timet Dominum. Annunciatum est edictum, quòd cràs Præses impius est ijs, qui dii non sunt, oblaturus sacrificium. Si me ergò auditis, despiciamus hoc edictum, & nec simula-cra velimus adorare, neque eis omninò offeramus sacrificium. Sacrificemus autem potius sacrificium laudis vero Deo nostro, & ei offeramus preces nostras: vt attendens precationem animarum nostrarum, det vt foris & excelso animo feramus tormenta, quæ sunt nobis inferenda, & finem beatum assequamur. Hæc cum dixisset Sanctus: Verba tua, dixerunt ij, qui simul aderant, tanquam fauus mellis extiterunt dulcia nostro gutturi. Consulisti enim nobis ea, quæ sunt verè vtilia atque salutaria. Cum ad Tyrannum autem relata fuisset sanctorum constantia, & quòd imperatorium quidem edictum execrantur, Christianorum verò fidem vehementer amplectuntur. Hæc agrè ferens, & ira commotus, cum in alto sedisset tribunali, & sanctos curasset sistendos: Quis, inquit, dæmonum in infinitam vos actos amentiam, induxit, vt aduersus tantam insurgeretis potentiam, & effecit vt imperatoria decreta despiceretis, & magnos deos non adoraretis? Emotæ mentis essemus, dixerunt martyres, & planè dæmonum ludibrium, si Dei cultum tribueremus lignis & lapidibus, quæ sunt opera manûs humanæ. Nunc autem sapienti vtentes ratiocinatione, adoramus Deum vniuersorum, qui cælum & terram verbo suo & spiritu oris sui produxit ex nihilo.

Cap. 6. Cum autem quidam ex ijs, qui assistebant Præsidi, ostendens Hieronem, Hic est, dixisset, qui restitit ijs, qui à te missi sunt, & fecit ea quæ audiuiti: Dux ad ipsum conuersus: Vnde tu es, inquit? Cum autem is dixisset, se esse ortum ex secunda Cappadocum prouincia: & dixisset patriam, dicens se esse Tyaneum: Dux rursus, Tu es, inquit, qui iussis repugnas imperatorijs, & manuum exultas viribus, vt qui malè affecteris à nobis missos milites? Egregius verò Hieron nihil omninò reueritus, (Sciebat enim ipse quoquè dicere cum Dauide: Odio habentes te, Domine, odio habui, & propter inimicos tuos tabescebam) se eum esse confessus est. Præses autem non tantam fortitudinem laudans, quod factum fuerat, sed magis vituperans tanquam temeritatè & inobedientiam, in eo quod fuerat constitutum, censuit eum puniendum. Nam quoniam, inquit, stulticia te ad tantam impulit temeritatè, vt imperatoriam despiciens potestatem, & nostri iussus nullam ducas rationem, & ministros nostros clauis contundas, manum quæ seruijt menti inerudita, ab ipso cubito iubeo amputari. Dicto ergò citius factum est, quod iubebatur: alios autem sanctos iubet, vincos bouum neruis, cædi immisericorditer: quod quidem martyribus magis conciliabat lætitiã, quam dolorem. Multas enim horas fortiter tolerantes, Deo agebant gratias, qui pro sancto nomine dignos censuerit, qui talia subirent supplicia. Quid deinceps est consecutum? Carcer excipit flagella. Verumenimverò scio, quòd id, quòd est dicendum, quomodo tunc factum sanctis, ita nunc auditum afferet dolorem vobis auditoribus. Vnus enim ex socijs certaminis, Victor nomine, quem Sancti cognatum prius

prius diximus, & ijs, quæ iam præcesserant, plagis emollitus, & inferendarum terrore perturbatus ac concussus, clam accersito Commentariensi, vt eius miseretur, rogabat valdè humiliter & immisericorditer, & eximeret nomen suum ex actis, & ipsum dimitteret è custodia, accepta pro eo mercede prædiolo, quod erat Coramis. Ille autem lubenter auditis eius precibus, (erat enim ei vicinum id, quod promittebatur) dimittit Victorem è carcere. qui cum noctu effugisset, inuenit salutem plenam extremo interitu, vt qui miser simul damnum acceperit & agri & animæ: illo quidem tradito ei, qui visus est seruare: hac autem tradita dæmoni. Die autem iam illucescente, cum rem cognouisset Hieron, intolerabili dolore est affectus, & acerbis deslebat lachrymis cognati interitum, dicès: Hei mihi, ô Victor, quid à te factum est? Quam grauis tua fuit negociatio? Quomodo emisti animæ interitum? Quid te ipsum tradidisti inimicis? Cur gloriæ coronis prætulisti fugæ dedecus? Cur breui vita vitam æternam commurasti? Cur breuem recreationem præposuisti lætitiæ, quæ non potest terminari? Quantam autem tibi molestiam attulissent mala, quæ afferuntur ab hominibus, si conferantur cum adeo acerbis doloribus, quos es habiturus in manus Dei incidens, & æterno igni gehennæ traditus?

Sic ille deslens, cum satis fuisset lamentatus, vocatis suis cognatis Antonio & Matroniano: Adeste, inquit, vltimam meam audite voluntatem: vt reuertentes, eam perducat ad effectum. Volo sorori quidem meæ Theotimæ dari possessionem, quam habeo in Pedisa: vt ex ea sibi parans ea, quæ sunt ad victum necessaria, ipsa mei martyrij peragat memoriam. Alia autem omnia, quæ mihi supersunt, dimitto matri propter ipsam viduitatem, quæ cura eget & auxilio: & præterea ad senectutem & cæcitatem. Manum autem meam abscissam ei tradentes, dicite, vt scribat ad magnificentissimum Rusticum, qui Ancyra administrat rem publicam, vt præbeat domum in Badefana, vt manus mea illic deponatur. Cum Sanctus sic fuisset testatus, quatuor post diebus Præses sedens pro tribunali, accersit eum cum alijs sanctis. Postquam autem multis machinis eorum fortitudinem conatus prosternere, partim quidem blanditijs, partim verò minis eos tentasset, postremò autem virgis quoquè fortiter cecidisset, & eos vidisset penitus immobiles nulli rei cedere, iubet eis amputari capita.

Cum autem educerentur sancti extra ciuitatem, psallebant in via: Beati immaculati in via, qui ambulant in via Domini. Deindè cum venissent ad locum definitum, & genua inclinasset, & Benignè suscipe, ô Christe, animas nostras, dixissent, eis amputata sunt beata capita. Cum Christiani autem noctu eorum corpora sustulissent, sepeliunt honorificè. Antonius verò & Matronianus ad Præsidentem accedentes, auri periculum dabant, vt acciperent caput sancti Hieronis. Ille autem, Nisi mihi, inquit, tantum auri dederitis, vt ex æquilibrio capiti respondeat, id vos non accipietis: magni æstimans vir execrandus, sed non recta ratione, caput martyris reuera longè preciosissimum. Illi autem cum id tanti non possent emere, erant animo perplexi. Sed hoc quidem, vt homines: Deus autem hîc quoquè inuenit exitum. Vir enim quidam Senatorius, fidelis & amans martyrium, cui nomen erat Chrysaphius, cum aurum pro capite expendisset, id accipit à Præsidente: & cum templum extruxisset pulcherrimum, vbi Sancti finem vitæ acceperant, illic hoc sacrum caput honorificè deponit & magnificè.

Auarus autem Præses, vt qui propter Sancti caput tantum lucrificasset, quærebat manum, ex ea quoque lucrum captans. Sed cum eius voluntatem sensissent boni Antonius & Matronianus, cum intempesta nocte eam sustulissent, fugiunt: & cum in suam venissent ciuitatem, tradunt matri manum charissimi filij, singulatim omnia de sancto ei narrantes. Illa autem cum martyricam illam manum in manibus accepisset, & lachrymas doloris, gaudio temperasset, eam crebrò subijciebat oculis, deosculabatur, & tanquam totum habens eum, quem desiderabat, circumfundeatur, amplectebatur, nesciebat quid faceret, partim quidem se gaudio, partim autem tristitiã dispertiens, dicendo: O qualia pro qualibus accepi, ô charissime, vt quæ te quidem emisi viuum & saluum: nunc autem pro toto & viuo solam manum accepi, partem quãdam, proh dolor, & breues reliquias: vt magis desiccam & habeam stimulum mæroris, vt quæ per eam deducar ad memoriam. Atqui in dolore quidem te peperii infelix, labore autem tealui, sperans te futurum baculum senectutis, ducem imbecillitatis, consolationem animi ægritudinis. Sedenim quid mihi accidit, quæ deducta

confirmans & mutans.

Marth. 16.

Psal. 67.

Cap. 5. Cum st. socijs ducitur in carcerè.

Confortat suos socios S. Hieron.

Constans martyrum responsum.

Cap. 6. Accusatur Hiero apud Ducem.

Psal. 138.

Scivitur in martyres.

Vnus in peccatis deficiit.

Eius defectus onè luget S. Hieron.

Cap. 7. S. Hieron cõdit testamentum.

Martyres ceduntur virgis.

Cap. 8. Psal. 118. Ceduntur capite.

En quæ sit: cit antiquitas sacras reliquias.

Cap. 9.

Eccè mater-nu affectu erga filium.

Sæcti apud
Deū pro no-
bis interce-
dunt.

sum ad lachrymas, cum me oporteat lætari & exultare, quod fuerim mater martyris, quod Deo obrulerim donum mei vteri, quod cum te, o charissime, aluerim & erudierim, & ad pietatem exercuerim, non te viderim consummatum morte communi & inutili? Vtilitatem enim magnam habet mors martyris, qua tu es consummatum. Sed me, cum decesseris, ne omnino relinquant: sed tuis intercessionibus apud eum, pro quo effudisti sanguinem, me ab hac laboriosa & calamitosa vita citò liberatam apud te statuas, hac in re mihi reddens mercedem nutritionis. Hac cum dixisset, deposuit manum in eo loco, in quo iusserat martyr: & quæcumq; mandata fuerant, deduxit ad effectum, glorificans Christum verum Deum nostrum: Quem decet omnis gloria, maiestas & laus cum principio carente eius patre & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA ET MARTYRIUM sancti Herculani Episcopi Perusini, cuius festiuitas septima Septembris celebratur, habetur Tomo 2. prima Martij: Itaque Lectorem eò remittimus.

VITA DIVI AMARANTI MARTYRIS, PER DI-
VVM GREGORIVM ARCHIEPISCOPVM TVRONEN.
scripta libro de gloria Martyrum, Cap. 67.

7. Nouēbris
Sanctorum
animæ post
agones vi-
uant in glo-
ria.

Cereus ad
sepulcrum
martyris di-
uinitus ac-
ceditur: vn-
de liquet ce-
reus vsum
Deo gratū.

Multa ad
sepulcrū ei
fiunt mira-
cula.

AMARANTVS martyr apud Albigensem urbē, exacto agonis fidelis cursu, sepultus viuit in gloria, cuius (vt historia passionis declarat) sepulcrū diū vepribus sepibusq; contactum latuit, sed Domino iubēte, Christianis populis reuelatum est: & crypta, in qua quiescebat, patefacta respandit. Sed cum hostilitate impellente, locus ab habitatoribus fuisset enervatus, à longinquo venientes incolæ, honorem beato martyri, quasi custodi proprio nitentur impendere. Igitur cum cereus frequēter deuotio Christiana deferret, quadam die contigit, vt quidam præ longinquitate itineris incrementū ignis, quo accenderetur cereus, non haberet: arreptamq; silicem ferro verberat, quasi ignem elicurus. Quod cum ageret, & crebris ictibus lapidem quatiens, nihil foci posset excutere, celesti lampade cereus, qui iam beato sepulcro affixus erat, illuminatur. Sicq; factum est, vt quæ humanæ non expleuerant industria, peragerentur diuini numinis maiestate. Cessante humano studio, cælestia officia administrantur, luminisque noui fulgore cereus clarificatur accensus. Quod cum populis manifestū fuisset, incrementum foci vltterius, ad accendendum lumen nullus exhibere præsumpsit. Postquam verò locus ille inhabitari ab hominibus cœpit, atq; ibi domus in quibus ignis accenderetur adessent, hoc miraculum non est vlttrā præstitum plebi, cum alijs miraculis frequentius illustretur.

VITA SANCTI VVILIBRORDI TRAIECTEN-
SIS EPISCOPI, AVTHORÉ ALBINO FLACCO
Alcuino, Caroli Magni præceptore.

PROLOGVS AVTHORIS.

DOMINO EXIMIO, venerabili atq; laudabili Beornrado Archiepiscopo, humilis Leuita Alcuinus salutem. Delatis ad nos vestra excellentiæ literis, in quibus vestrum agnoscens in Domino studium, & diurnam in lege eius meditationem, magno me gaudio affectum esse fateor. Sed tamen longè imparem me petitionis vestrae consideravi, vtpotè nullo prærogatiuæ munere eloquentiæ suffultus ad implendū, quod iussistis: ac nisi me charitas vigeret, quæ nulla

nulla negare solet, non auderem vlttrā meæ paupertatis vires negocium artingere. Tamen vestris orationibus diuina donante gratia, & sanctissimo patre Vuillibrordo intercedente, cuius me vitam, mores & miracula scribere sic studiosè rogas, tuis parui, pater sancte, præceptis, & duos digessi libellos: vnum profaico sermone gradientem, qui publicè fratribus in ecclesia, si dignum tuæ videatur sapientiæ, legi potuisset: alterum Pierio pede currentem, qui in secreto cubili inter scholasticos tuos tantummodò ruminari debuisset. Vterque tamen propter occupationes diurnas furtiuus noctium lucubratiunculis dictatus est, & eo magis vestra indigent defensionis, quo minùs ab auctore expoliti sunt. Meum fuit, præcipientis non spernere auctoritatem: tuum est, obediens defendere imperitiam. Vnam quoque priori libello superaddidi Homiliam, quæ vtinam digna esset tuo venerando ore populo prædicari. Itè secundo adieci sermoni elegiacum carmen de viro venerabili Vuilgiso, patre scilicet sanctissimi pontificis Vuillibrordi, cuius corpus requiescit in cellula quadam maritima, cui ego, indignus licèt, legitima, Deo donante, successione deseruio. Sed & omnia, quæ vel profa gradientem, vel versu corrente dictauit, tuæ sanctitatis spectant iudicium, vtrum digna memoriæ, an pumice radenda * feroci: nec nisi tuo roborata examine, procedent in publicum.

Alcuinus
scripsit pro-
sa & carmi-
ne vitam S.
Vuillibror-
di.

*feroque

VITA.

FUIT IN BRITANNIA insula, prouincia Nordanhumbrana, quidam paterfamiliàs genere Saxo, & nomine Vuilgis, religiosam in Christo cum coniuge & omni domo sua, sicut post signis patefactum est, agens vitam. Nam relicto habitu seculari, monachicam conuersationem elegit, ac non multò post crescente in eo seruore vitæ spiritualis, arctiori animi studio solitaria seipsum mancipauit restrictione in promontorijs, quæ mari Oceano & Humbri flumine cinguntur. Ibi etiam multo tempore in quodam paruo oratorio, sancti Andreae Apostoli Christi nomine dicato, in ieiunijs & orationibus atque vigilijs Deo seruans, etiam miraculorum signis claruit, & nomen eius celebre factum est. Nec confluentes cessabat ad se turbas suauissima verbi Dei admonitione cohortari. Sed & illius gentis Regi & optimatibus honorabilis effectus est: intantum, vt ei aliquas terrarum possessiunculas, illis promotorijs adiacentes ad ædificandam Deo ecclesiam, dono perpetuo contulerint. In qua pius pater modicam quidem, sed honestam, Deo seruiantum adunauit congregationem. In qua & post multiplices sancti laboris agones, à Deo coronatus corpore requiescit, & posterius eius vsque hodiè ex sanctitatis eius traditione possident. Quorum ego meritis & ordine extremus, eandem cellulam per successiones legitimas suscepi gubernandam, qui hanc historiam sanctissimi patris & summi sacerdotis Vuillibrordi, te iubēte, beatissime pontifex Beornrade, conscripsi: Qui tanto patri & summi sacerdotij dignitate, & generis posteritate, & sanctorum locorum obseruatione, quæ ab eo in Dei honorem constructa esse noscuntur, secundum datam tibi à Deo gratiam, hæres dignissimus extitisti.

Nouēbris 7.
Cap. 1.
S. Vuilli-
brordi pa-
ter, vitæ sanc-
tiss.

Beornradus
S. Vuilli-
brordi suc-
cessor.

Cap. 2.

Luc. 1.

Viso ma-
tris S. Vuil-
brordi:
sua, vi-
sum.

Et vt eiusdem sancti patris Vuillibrordi altius natiuitatis originem, & mox in vtero matris diuinæ electionis repetam præfagia, reuertar vnde egressus sum. Nam sicut sanctissimus præcursor Domini nostri Iesu Christi beatus Ioannes Baptista, ex vtero matris Deo sanctificatus, religiosus parentibus, vt Euangelica narrat historia, Christum cen solem præcedens lucifer, multis in salutem profuturus, natus est: ita & sanctus Vuillibrordus in plurimorum genitus salutem, religiosus parentibus natus esse dinoscitur. Nam vir venerabilis Vuilgis, de quo nobis pauloantè sermo fuit, ad hoc tantum, Deo prædestinante, matrimonio iunctus est, vt talis ad profectum multorum populorum ex eo ederetur proles. Igitur vxor eius, mater scilicet beati Vuillibrordi parris, intempesta noctis quiete cæleste in somnis vidit orama. Visum est ei, quasi nouam in celo videret lunam, crescente illa vsque dum plena videbatur esse. Quam diligentius intuens, repentino cursu lapsa ruit in os eius, Qua deuorata, eius intima splendore perfusa sunt. Euigilans verò, timore perterrita, cuidam religioso presbytero retulit somnium, illoque interrogante, si ea nocte, qua ei visio facta est, suo more solito

M 4 iunge-

Visionis in-
terpretatio.

ingeretur viro, acceptaque ab ea eius rei confessione, ita respondit: Luna, quam, ex modica vidisti in magnam creuisse, filius est, quem in ea nocte concepisti: qui luce veritatis caliginosos tenebrarum errores discutiet, & quocumque perrexerit, comitante superni luminis splendore, plenum suae perfectionis ostendet globum: coruscanteque rumoribus eius candore, & morum pulchritudine, multorum in se alliciet ad speculum. Huius ergo somnij interpretationem, rerum veritas subsequuta est.

Cap. 3.
Liris &
moribus
inbuendis
traditum
puer
Vullibrordus.

Factum est post circulum dierum, & mulier peperit filium, sacroque fonte baptismatis regenerato, imposuit ei mater nomen Vullibrord. Et statim ablactatum infantulum tradidit eum pater Ripensis ecclesiae fratribus, religiosi studijs & sacris literis eruditendam; ut fragilior aetas validioribus inualesceret disciplinis, ubi nihil videret nisi honesta, nihil audiret nisi sancta. Quem divina mox gratia ab ineunte pueritia & sensu proficere, & moribus pollere, quantum ad tales congruit annos, concessit: ita ut nostris temporibus novum Samuel nasci putares, de quo dictum est: Puer autem Samuel proficiebat, atque crescebat, & placebat tam Deo, quam hominibus. Ibi quoque in praedicto monasterio multis profuturus puer, clericatus accepit tonsuram, & pia professione monachum se fecit esse, & inter ceteros eiusdem sanctissimi monasterij adolentes enutritus est, sed nulli alacritate minor, nulli humilitatis officio secundus, nulli lectionis studio inferior: sed sic quotidie bonae indolis puer proficiebat, ut teneros pueritiae annos, morum gravitate transcenderet: factusque est grandaeus sensu, qui corpusculo modicus fuit & fragilis.

Cap. 4.

Igitur in sacris eruditionibus, & in omni sobrietate, morumque honestate, beatissimo usque ad vicefimum aetatis suae annum adolescente proficiente, arctioris vitae ardore succensus, & peregrinationis amore instigatus, & quia in Hybernia scholasticam eruditionem viguisse audivit, etiam quorundam sanctorum virorum, famia narrante, conversatione incitatus, & praecipue beatissimi patris & Episcopi Egberti, qui cognomento sanctus vocabatur, necnon & Vuicberti venerabilis viri & sacerdotis Dei, quorum uterque ob caelestis patriae amorem, domo, patria, cognationeque relicta, Hyberniam secessit, ibique dulcissimos supernae contemplationis fructus seculo nudus, Deo plenus, solitaria quotidie hauriebat, conversatione. Horum beatus adolescens aemulari cupiens religionem, cum coniuventia sui Abbatis & fratrum, in Hyberniam veloci cursu contendit, praedictorum patrum se familiaritati coniungens, quatenus ceu prudentissima apis, ex eorum propinquitate mellifluous pietatis carperet flores, & in sui pectoris alveario dulcissimos virtutum fauos construeret. Ibi quoque duodecim annis inter eximios simul pie religionis & sacrae lectionis magistros, futurus multorum populorum praedicator, erudiebatur, donec occurreret in virum perfectum, & in aetatem plenitudinis Christi.

Cap. 5.

Tricesimo itaque & tertio aetatis suae anno, maior egregio viro fidei flamma crescebat in pectore, ita ut parum ei videretur sibi soli tantummodo in religionis sanctitate sudasse, si non & alijs quoque in praedicationis veritate prodesset. Audiuit in borealibus mundi partibus messem quidem multam esse, sed operarios paucos. Sed ut somnij, Deo dispensante, impleretur veritas, quod mater ollum de eo se vidisse testatur, suae conficius voluntatis, licet adhuc diuinae dispensationis ignarus, illas in partes nauigare cogitavit, & clarissima Evangelicae praedicationis luce, torpentes longa infidelitate populos, si Dei esset voluntas, illustrare. Assumptisque secum duodecim fratribus, eo fidei feruore armatis, quo & ipse, nauim conscendit: quorum aliqui postea, ob praedicationis Evangelicae instantiam, martyrio coronati sunt: aliqui vero Episcopatus ordinem accipientes, post sanctae praedicationis labores, in pace quiescerunt.

Cap. 6.

Igitur vir Dei cum socijs, sicut praediximus, nauigavit, donec prospero cursu ad ostia Rheni fluminis vela depofuit, ibique optata telluris statione refocillati sunt, & mox ad castellum Traiectum, quod in ipsa fluminis ripa situm est, pervenerunt, in quo etiam post aliquod tempus, Deo donante, & verbo fidei crescente, idem sanctus Vullibrordus sedem Episcopatus sui habuit. Sed quia eadem gens Frisonum, in quo idem aedificatum est castellum, cum Rege suo Radbodo paganis adhuc ritibus fordidit, visum est viro Dei Franciam contendere, ac Ducem illorum adire Pipinum, virum strenuum, triumphis clarum, & moribus probum. Qui eum cum omni honore suscipiens, sed nolens tanto doctore se vel suam priuare gentem, loca ei opportuna intra terminos regni sui praedidit, quod potuisset idolatriae spinas extirpare, & purissima verbi Dei semina per munda noualia abundantius spargere: ut impleret propheticum pra-

A Pipino
principe ho-
norifice ex-
cipitur.

DE S. VVILLIBRORDO EPISCOPO TRAIECTENSI. 141

praecipuum: Nouate vobis noualia, & nolite ferere super spinas. Cumque studiosissime vir Dei per loca singula discurrendo, optatum euangelizandi opus exercuisset, & semina vitae, supernae gratiae rore irrigante, longè lateque in agris multorum cordium ad eius praedicationem pullulassent, congruens praedictus Francorum Dux eius sanctissimae deuotioni, & verbi Dei clarissimae multiplicationi, maioris profectus occasione, prudenti cogitabat consilio eum Romam mittere, ut à Domino Apostolico Sergio viro sanctissimo tunc temporis, in summi sacerdotij honorem ordinaretur: quatenus Apostolica benedictione & iussione suscepta, maiori ab eo missus fidentia roboratus, in opus Euangelij reuerteretur, iuxta Apostolicum illud: Quomodo praedicabunt, nisi mittantur? Quod cum viro Dei persuadere tentaret, renuit primum, nec se tantae auctoritatis honore dignum esse referebat: Enumeratisque Apostolicae sanctionis praecipis, longè se inferiorem huic virtutum catalogo asserbat, quem egregius mundi praedicator, filium suum Timotheum erudiens, oportere Episcopum habere censuit. Dux vero contra religiosè suavit, quod vir Dei verecundè negauit.

Tandem omnium vnanimitate victus, & (quod maius est) Dei dispensatione coactus, consensus, magis volens plurimorum humiliter obedire consilio, quam suam pertinaciter defendere voluntatem. Et sic cum honorifica legatione, & muneribus, auctoritati Apostolicae condignis, Romam directus est. Sed die quarta, priusquam illò veniret, beatissimus Apostolicus, Angelica in somnis responsione admonitus est, ut illum cum summo honore susciperet, & quod multarum animarum esset illuminator futurus, à Deoque electus, & ad hoc venisset, ut summi ab eo sacerdotij honorem susciperet, nihilque ei negandum esse, quicquid petisset. Qua factus Apostolicus admonitione certus, cum magno gaudio, & summo eum suscepit honore: & ut in eo fidei agnouit feruorem, religionis deuotionem, sapientiae plenitudinem, die competentis populo adueniente, aduocatis venerabilibus ad societatem ministerij sacerdotibus, publicè in ecclesia beatissimi Petri principis Apostolorum cum magna dignitate more Apostolico eum ordinavit Archiepiscopum, ac ordinato nomen imposuit Clemens, vestimentisque suis sacerdotalibus induit eum, & sancto quasi superhumerali Aaron, pallio dignitatis & indumenti confirmavit gloria: & quicquid voluit vel petiuit, aut in patrocinij sanctorum, aut in rebus Ecclesiasticis, cum rogamentis alacritate tradidit illi, firmatumque benedictione, donis ditatum, cum salutaribus praecipis iterum eum in opus Euangelij remisit.

Cap. 8.

Accepta ergo Apostolica auctoritatis benedictione, cum maiori fiducia deuotus verbi Dei praedicator, ad praefatum Francorum Ducem regressus est. Qui eum cum summa honoris magnificentia recepit, cum suae potestatis iussione in opus Euangelij direxit, maximè tamen in borealibus regni sui partibus, quod eatenus ob raritatem doctorum, vel duritiam habitatorum, fidei flamma minus relucebat. Eo vir Dei instantibus illis in regionibus semina vitae sparserat, quo plus necessarium antiquam ignorantiae famem depellere perspexerat. Qualem, diuina gratia adiuuante, illis incolis fructum fecisset, testes sunt usque hodie populi per ciuitates, vicos & castella, quos ad veritatis agnitionem, & ad vnus omnipotentis Dei cultum pia admonitione perduxerat. Testes quoque ecclesiae, quas per loca singula construxerat: testes & Deo famulantium congregationes, quas aliquibus adunauit in locis.

Cap. 9.

Tentaui quoque idem vir Dei ultra Francorum regni fines caelestis doctrinae flumina deriuare. Nam tunc temporis Regem Frisonum Radbodem cum gente sua paganam non timuit adire, & quocumque perrexerat, verbum Dei cum omni fiducia loquebatur. Sed praefatus Frisonum Rex licet virum Dei humilitatis gratia benignè susciperet, nullis tamen vitae fomentis saeuae eius cor emolliri potuit. Cum ergo apud eum vir Dei fructificare se non posse sentiret, ad ferocissimos Danorum populos iter euangelizandi conuertit. Ibi tum, ut fertur, regnabat Ongendus, homo omni fera crudelior, & omni lapide durior: qui tamen, iubente Deo, veritatis praconem honorifice tractabat. Quem dum obduratum moribus, & idololatriae deditum, & nullam melioris vitae spem habentem offendit, acceptis tunc triginta eiusdem patriae pueris, ad electos à Deo populos regni Francorum reuerti festinauit. Sed in eo ipso itinere catechizatos eosdem pueros vitae fonte abluuit, ne aliquod propter pericula longissimi nauigij, vel ex insidijs ferocissimorum terrae illius habitatorum, damnum pateretur in illis, volens antiqui hostis praenire astutias, & Domini sacramentis

Item in Da-
nia.

Cap. 10.

mentis animas munire acquisitas. Et dum pius verbi Dei prædicator iter agebat, peruenit in confinio Frisonum & Danorum ad quandam insulam, quæ à quodam deo suo Fosite, ab accolis terræ Fositesland dicebatur: quia in ea eiusdem dei sana fuere constructa. Qui locus à Paganis in tanta veneratione habebatur, vt nihil in ea vel animalium ibi pascentium, vel aliarum quarumlibet rerum, quisquam gentiliū tangere auderet, nec etiam à fonte, qui ibi ebulliebat, aquam haurire, nisi tacens, præsumeret. Quò cum vir Dei tempestate iactatus est, mansit ibidem aliquot dies, quousquē sepositis tempestatibus, opportunum nauigandi tempus adueniret. Sed paruipendens stultam loci illius religionem, vel ferocissimum Regis animum, qui violatores sacrorum illius atrocissima morte damnare solebat, tres homines in eo fonte cum inuocatione sanctæ Trinitatis baptizauit: sed & animalia, in ea terra pascentia, in cibaria suis maciare præcepit. Quod Pagani intruētes, arbitrabantur eos vel in furorem verti, vel etiam veloci morte perire. Quos cum nihil mali cernebant pati, furore perciti, Regi tum Rādbodo, quod viderant factum, rerulerunt. Qui nimio furore succensus, in sacerdotem Dei viui, suorum iniurias deorum vlcisci cogitabat: & per dies semper tribus vicibus suo more mittebat sortes, & nunquam damnatorum fors, Deo vero defendente suos, super seruum Dei, vel aliquem ex suis, cadere potuit: nec nisi vnus tantum ex socijs sorte monstratus, & martyrio coronatus est. Vocabatur verò vir sanctus ad Regem, & multum ab eo est increpatus, quare sua sacra violasset, & iniuriam deo suo fecisset. Cui præco veritatis constanti animo respondit: Non est deus, quem colis, sed diabolus, qui te pessimo errore deceptum habet, ò Rex, vt animam tuam æternis tradat flammis. Non est enim Deus, nisi vnus, qui creauit cælum & terram, & omnia quæ in eis sunt: quem qui vera fide colit, vitam habebit sempiternam: cuius ego seruus hodiè tibi testificor, vt ab antiqui erroris vanitate, quam coluerunt patres tui, tandem aliquandò respicias, & credens in vnum Deum omnipotentem Dominum nostrum Iesum Christum, & vitæ fonte baptizatus, abluas omnia peccata tua, & proiecta omni iniquitate & iniustitia, deinceps nouus homo viuas in omni sobrietate, iustitia & sanctitate. Hoc faciens, cum Deo & sanctis eius gloriā possidebis sempiternam. Si verò me contemnis, viam salutis tibi ostendentem, scito certissimè, quòd æterna supplicia & infernales flammæ tui cum diabolo, cui obtemperas, sustinebis. Ad hæc Rex miratus, respondit: Video te minas nostras non metuisse, & verba tua esse, sicut & opera. Etsi autem nollet veritatis prædicatōri credere, tamen ad Pipinum Ducem Francorum eum cum honore remisit.

Barbara genitrix superitione mirafiducia contemnit.

Radbodus vnus de socijs eius necat.

illi constantiter Christi annunciat Vuillibrordus.

Redit ad Pipinum ducem

Cap. 11.

Qui in eius latatus aduentu, rogauit eum destinato verbi Dei operi insistere, eradicatisque idolatriæ spinis, verbum Dei instanter per loca singula serere. Quod etiam pius prædicator haud segniter implere satagebat, circumiens omnes illius terræ regiones, per vrbes, vicos, castella, vbi prius euangelizauerat, exhortans omnes, quatenus bono animi proposito in veræ fidei permānere firmitate. Et dum per singulos dies numerus crescebat fidelium, & maior credentium turba ad verbi Dei agnitionem confluebat, coeperunt plurimi, fidei seruore incitati, patrimonialia sua viro Dei offerre. Quibus ille acceptis, mox ecclesias in eis ædificare iussit. Statuitque per eas singulos presbyteros, & verbi Dei sibi cooperatores, quatenus nouus Dei populus haberet, quò se diebus festis congregaret, vel salutares audiret admonitiones, vel à quibus sacri baptismatis munera acciperet, & Christianæ religionis regulas edisceret. Et ita vir Dei magis ac magis de die in diem, diuina donante gratia, proficiebat.

Cap. 12.

Contigit autem, Pipinum Ducem Francorum diem obire, & filium eius Carolum regno patris potiri. Qui multas gentes sceptris adiecit Francorum: inter quas etiam cum triumpho gloria Frisiam, deuictò Radbodo, paterno superaddidit imperio: in qua tunc gente sanctus Vuillibrordus positus est prædicator, sedique Episcopali in Traiecto castello delegatus est. Qui maiori Euangelizandi occasione accepta, nuper gladio acquisitam gentem sacro baptisate abluerè conatus est. Nec quicquam in ea vetusti erroris, nec tenebras ignorantie latere sinebat: sed totam Euangelicam lucem sine dilatione perfundebat, ita vt in eo populo subito propheticum illud impleretur testimonium: Et erit: in loco, vbi dicitur eis, Non populus vos: dicitur eis, Filij Dei viuentis. Plurima quoque diuina virtus fecit per seruum suum miracula: licet omni miraculorum operationi & signorum ostensionem ministerium Euangelicæ præ-

Osce 1.

prædicationis præferendum sit, tamen quæ gesta narrantur, ad gloriam donantis Dei non tacenda esse censeo, sed magis stylo alliganda, nè pereant posteris seculis, quæ præcis temporibus a cæca esse noscuntur.

Quodam igitur tempore, dum venerabilis vir iter euangelizandi more solito age- ret, venit ad quandam villam, Vualachrum nomine, in qua antiqui erroris idolum remansit. Quod cum vir Dei zelo feruens confringeret, præfente eiusdem idoli custode, nimio furore succensus ille, quasi dei sui iniuriam vindicaret, in impetu animi infanientis, gladio caput sacerdotis Christi percussit: sed Deo defendente seruum suum nullam ex icu ferientis læsuram sustinuit. Socij verò illius hoc videntes, pessimam, præsumptionem impij hominis vindicare concurrerunt. Sed à viro Dei pio animo de manibus illorum liberatus est reus, ac dimissus: qui tamen eodem die dæmoniaco spiritu arreptus est, & die tertia infeliciter miseram vitam finiuit. Et quia vir Dei, iuxta præceptum Domini, suas iniurias vlcisci noluit, citius à Domino vindicatum est, iuxta illud: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.

Alio quoque tempore iter beato viro faciente ad quandam suæ ditionis cellulam, quæ ex nomine præterfluentis aquæ Suetra dicitur, propter compendium propioris viæ per segetes cuiusdam diuitis angustam subintravit semitam. Quod earundem segetum custos cernens, nimio inflatus furore, virum Dei blasphemare cœpit. Quem conuicia viro Dei inferentem cum socij, qui cum eo erant, vindicare vellent, miti animo Dei famulus eos compescuit, nolens aliquem sua causa perire, qui salutem sitiebat omnium. Sed cum insanientis animum nullo modo lenire posset, dans locum iræ eius, via qua venit, reuersus est. Sed die postera idem infelix, qui famulo Dei conuicia dicere non abhorruit, multis cernentibus, in eodem loco repentina morte periit.

Cum vir Deo plenus propter euangelicæ prædicationis instantiam loca circumiret maritima, aquæ dulcis penuriam patiebatur. Quod dum cernebat commilitones propter ardorem sitis, grauiter sustinere: vocato vno ex illis, præcepit ei intratentorium suum fossam aperire parua. Vbi secretò fixis genibus orabat Deum, vt qui populo suo aquam in deserto produxit de petra, seruis suis eadem misericordia de arenosa terra aquam produceret. Qui mox exauditus est. nam subito fons dulcis simi saporis fossam implebat. Quod sui cernentes, gratias agebāt omnipotenti Deo, qui sanctum suum magnificauit, & exaudire dignatus est. Bibebantque vsque ad satietatem, secumque ad prædestinati itineris necessitatem, quantum sufficere videbatur, portare curabant.

Iterum sanctus Dei sacerdos in quodam loco iter agens, vidit mendicantes inopes duodecim, pariter postulantes sibi aliquid à prætereuntibus solatij. Quos, vt erat mitissimus, benigno adspexit animo, vni que ex suis mādauit specialem suum flascōnem sumere, ac pauperibus miscere Christi. Ex quo omnes illi duodecim vsque ad satietatem bibebant: & mirum in modum, illis abeuntibus, ex optimo vino flasco, de quo tanti biberant homines, inuentus est plenus, vt antè. Hoc comperto, benedicebant omnes Dominum Deum nostrum, dicentes: Verè impletum est in nobis, quod in Euangelio dicitur: Date, & dabitur vobis.

Venit quoque vir sanctus ad suum visitandi gratia monasterium, & post orationes ad Deum & salutationes fratrum, & admonitiones pacificas, circumiens singula fratrum habitacula, si quid in illis emendandum fuisset, pius pastor explorare voluit. Intrauit quoque in cellarium, in quo modicū vini reperit in vase, in quod suum benedictionis gratia cum oratione immisit baculum, & exiuit. Sed eadem nocte in eoispo vasculo vinum crescere cœpit, & supereffundi vasis margine. Hoc cellarius cernens, insperata abundantia obstupefactus, nec celare audebat, quod diuina misericordia per serui sui benedictionem geri cognoscebat. Craftino manè cucurrit, & ante pedes sancti patris se prosternens, confitebatur quid vidisset. Qui more solito Deo gratias agens, memorque Dominicæ iussionis, discipulis suis præcipientis, nè cui transfigurationis gloriam ante diem resurrectionis suæ dicerent, præcepit eidem cellarjo, nè cui miraculum, quod viderat, ante diem obitus sui ediceret. Sed & aliud huic simile per eius benedictionem Deus Christus operatus est miraculum.

Perueniens seruus Dei cum socijs suis ad domum cuiusdam amici sui, & paulisper cupiens in domo dilecti longi laboris itineris refectione alleuare, patrem familiās nihil vini habere comperit, Quatuor ergò modicos flascōnes, quos tantum in itineris solatium

Cap. 13.

Gladio capus nihil laeditur.

Vtuo diuina in percussione eius.

Matth. 5. Dent. 32.

Cap. 14.

Patientia eius.

Repentina mors ei conuicia facientis.

Cap. 15.

Exod. 17. Num. 20.

Miraculum

Cap. 16.

Præclarum miraculum.

Luc. 6.

Cap. 17.

Item aliud.

Matth. 17.

Cap. 18.

Iohan.2. folatium secum eius focij ferebant, iussit afferri: eosque in eius nomine benedixit, qui in conuiuio nuptiali aquas conuertit in vinum. Et mirum in modum post benedictionem, quasi quadraginta viri ex illis lagunculis vsque ad satietatem bibebant, & cum magna gratiarum actione latis sibi inuicem animis dicebant: Verè Dominus Iesus impleuit, quod in Euangelio promisit, dicens: Qui credit in me, opera que ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet.

Cap. 19. Perrexit idem sanctus prædicator quodam tempore more solito, ob euangelizandi gratiam, cum festinatione in Frisiam, & propter laborem viæ, in pratis cuiusdam diuitis paululum lassos refocillare equos volebat. Quos diues ille in pratis suis pasci cernens, superbiæ spiritu equos cedere cepit, & è pascuis abigere. Quem vir Dei placidissimis verbis alloquitur, dicens: Desine nobis iniuriam facere. Non enim propter læsionem tuam, sed propter necessitatem nostram, ad horam in his pascuis quiescere volumus. Instat nobis opus Dei peragendum, cuius tu quoque mercedem habere poteris, si nos quantum ad te pertinet, adiuueris animo, memor illius Domini nostri Iesu Christi dulcissimæ promissionis: Qui vos recipit, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me misit. Sed magis merte pacifica nobiscum quasi amicus te ipsum reficiens, aliquantulum bibe, nobisque cepto itinere pergentibus, tu à Deo benedictus, reuertere in domum tuam. Ille autem in malitia pertinax, nolens pacificis viri Dei verbis acquiescere, sed conuicia ingeminans, opprobria iaculans: Tu me, inquit, hortaris bibere, & pacem tecum inire: scito certissime, quod tecum bibere pro nihilo habeo. Rapiensque ex eius ore verbum hoc vir Dei: Si non velis, ait, mecum bibere, non bibe. Et statim paratis focijs, perrexit viam suam. Ille quoque, contumax, domum suam festinabat adire, sed totus subito siti ardebat. Cupiensque ardentem stomachum vino refrigerare, os, quod viro Dei conuicia ingessit, vini potionem recipere non valebat: & qui pacem cum seruo Dei voluntarie noluit, poenam in seipso necessitate sustinuit.

Matth. 10. Vocati sunt medici, qui strim sedarent, aut facultatem ægroti bibendi præstarent. Anhelabant viscera, sed non fuit, qui guttam vini feruescenti pulmone infundere valisset. Tandem aliquando poenitentia ductus ille, in seipsum reuerfus est, & agnoscebat sanctum Vuillibrordum esse, quem offenderat, illiusque, anhelante spiritu, optabat reditum. Qui sequenti anno eadem reuerfus est via, præcognitoremque aduentu eius, obuius ei homo ægrotus venire festinabat, culpam confitens suam, & quam patiebatur poenam aperiens, pro amore Christi se solui deprecabatur. Quem vir Dei misericordia motus absoluit, deditque illi cum benedictione de suo bibere calice. Qui mox absolutus bibebat, & sanus in suam reuerfus est domum.

Cap. 20. Est in Treuerensi ciuitate monasterium puellarum, quod temporibus beati Vuillibrordi Episcopi pestis acerrima inuasit. Cuius acerbitate multæ ex ancillis Dei moriebantur: quædam verò longo infirmitatis dolore iacebant in lectulo. Cætera verò nimio terrore turbata, quasi præsentem mortem metuebant. Et quia prope est prædictæ ciuitati sancti viri monasterium, quod appellatur Esternaco, in quo vsque hodie sanctus ille requiescit corpore, & eius posterum ex legitima traditione patris, & piissimi morum pietate Regum tenere noscuntur: idcirco antedicti foeminae monasterij, audientes sanctum virum illum venire, statim miserunt legationes, postulantes eum non tardare venire. Qui beati Petri principis Apostolorum mitissimo doctus exemplo, de Ioppe ob viduarum Christi petitionem venientis Lyddam, vt sanctam suscitaret Tabitham, festinus venit, audito desiderio ancillarum Christi, ad illas. Et veniens, mox in eodem monasterio Missa pro infirmis celebrata, aquam benedixit, qua & domos illarum adspersi iussit, & ægrotantibus potandam transmisit. Quæ citò, diuina donante misericordia, conualuere, nec vllæ in eo monasterio prædicta peste exindè moriebantur.

Act. 9. Contigit cuidam patrifamiliæ & domui suæ dira dæmoniæ illusionis tentatio, ita vt aperte malignus in eius domo spiritus, ex horrore & maleficijs habitare agnosceretur. Nam subito cibos, vel vestimenta, vel alia domui necessaria, rapere solebat, & in ignem mittere. Quinetiam paruulum, inter amplexus patrum pausantem, illis dormientibus, tulit, & in ignem proiecit. Sed vagitu infantis parentes excitati, vix paruulum de incendio eruerunt. Et multa atrocitas eadem familia à nefando spiritu perpessa est, nec à quolibet presbyterorum expelli potuit, donec vir sanctus Vuillibrordus, à patrefamiliæ postulatus, aquam illis benedictam direxit, præcipiens omnem domus illius supellectilem foras efferre, & aqua illa adspersi, præuidens in spiritu

Cap. 21. spiritu domum flammis consumendam esse. Quibus ita gestis, vacuam domum à loco lectuli ignis inuasit, totamque consumpsit. Altera verò in eo loco cum sanctificatione ne aquæ benedictæ edificata, nihil exindè pristinae tærationis passi sunt in ea: sed cum omni tranquillitate & quiete degentes, & Domino gratias agentes erant, qui illos per seruum suum redimere dignatus est.

Idem quoque vir Deo amabilis, quædam prophetico prædixerat spiritu, quæ post rerum euentus vera probauit. Baptizauit enim Pipinum, filium Francorum fortissimi Ducis Caroli, patrem huius nobilissimi Caroli, qui modò cum triumphis maximis & omni dignitate gloriosissime Francorum regit imperium. De quo Pipino patre eius idem sanctus vir præfaga voce coram discipulis suis prædixit hoc vaticinium: Scitote, inquit, quod iste infans sublimis erit valde & gloriosus, & omnium præcedentium Francorum Ducibus maior. Huius itaque vaticinij veritas nostris probata est temporibus, nec opus est testimonijs assequi, quod totius regni agnoscit authoritas. Scit nanque omnis populus, quibus nobilissimus victor celebratur triumphis, vel quantum terminos nostri dilatauit imperij, vel quàm deuotè Christianam in regno suo præparauit religionem, vel quid pro defensione sanctæ Ecclesiæ Dei apud extraneas exercuit gentes: quæ omnia melius oculis probari, quàm verbis explicari queunt.

Fuit verò iste vir sanctus, omni dignitate præclarus, statira decens, vultu honorabilis, facie venustus, corde latus, consilio sapiens, ore iucundus, moribus compositus, & in omni opere Dei strenuus. Cuius autem patientiæ esset, ex antedictis eius gestis ostenditur. Quantam verò habuerit industriam in Euangelio Christi prædicando, vel qualiter illum in opere prædicandi diuina adiuuerit gratia, non necesse est nostro prosequi stylo, quod totius populi testimonio comprobatur. Porro eius secreta conuersatio in vigilijs & orationibus, in ieiunijs & psalmodijs, ex vitæ sanctitate & signorum ostensione intelligi datur. Charitatem scilicet assiduus labor ostendit, quem quotidie pro Christi nomine sustinuit. Denique vir sanctus omnibus diebus vitæ suæ in diuino proficiens opere, Deo amabilis, & omni populo gratus, temporibus Caroli antiqui, fortissimi Francorum Ducis, senex & plenus in omni perfectione dierum, appositus est ad patres suos, multiplicem laboris sui fructum accepturus à Deo, seculum hoc relinquens, vt cælum possideret, Christum sine fine in æterna gloria visurus: in cuius dilectione quàm diu nobiscum vixerat, laborare non cessabat. Die septima mensis Nouembris, id est, septimo Idus, ex hac peregrinatione ad perpetuam migravit patriam, & sepultus est in monasterio Epternaco, quod ipse Deo, vt præfati sumus, construxerat. Ibi vsque hodie, diuina operante misericordia, signa & sanitates ad sancti Dei sacerdotis reliquias fieri non cessant. Ex quibus aliqua huic nostræ de eo historiam subiicienda esse æstimauimus, in gloriam & laudem Domini nostri Iesu Christi, qui hæc per serui sui patrocinia sæpius operari dignatus est. Conditum est venerabile corpus in sarcophago marmoreo, qui primum toti Dei famuli corpori, quasi dimidio pedis breuior inuentus est, fratribus ob hoc valde contristatis, & sæpius tractantibus, vbi aptum sancto corpori inuenirent locellum. Sed miro modo, diuina donante pietate, inuentus est subito sarcophagus tanto viri Dei corpori longior, quanto breuior antè apparuit. Et in eo viri Dei corpus cum hymnis, psalmodijs & omni honore condentes, sepelièrunt illud in ecclesia præfati monasterij, quod ille summus Dei sacerdos in honore sanctæ Trinitatis edificauit & dedicauit. Sed & miri odoris fragrantia omnium perfuderat nares, vt perspicue intelligeretur, ad exequias viri sancti angelicum venisse ministerium.

Sed & cuidam religioso sancti viri discipulo longius posito, in oratione vigilantij, obitus illius retelatus est. Nam vidisse se testabatur animam sanctissimi patris sui cum magna luminis claritate, cum consona canentium laude, ab angelicis exercitijs ad cælorum regna portari. Multi quoque fratrum testati sunt, crebrò se super lectulum, in quo beatam animam suo creatori reddidit, mirabile vidisse lumen, suauissimamque odoris dulcissimi sensisse fragrantiam: vt omnino his signis crederetur, cælestes locum frequentasse eius, in quo sancta anima migravit ad Dominum. Per victionem quoque olei, quod supra corpus sancti lucere solebat, multi infirmi, Deo donante, & fide illorum cooperante, curati sunt. Poenitentes quoque, sæpius ad eandem venientes ecclesiam, circulis ferreis more solito circumdati, ruptis circulis subito vincula sua resoluta senserunt. Cuius rei, adhuc in ecclesia circuli pendentes, testes sunt.

Et hæc obserua vim aquæ sacrae.

Cap. 22.

Prophetia S. Vuillibrordi. Ille Pipinus ex Duce fit Franc. Rex.

Cap. 23.

Notes & virtutes eius.

Carolus Marcellum dicit. S. Vuillibrordi obi.

Miracula ad eius reliquias.

Illustre miraculum.

Cap. 24.

Viso discipuli eius.

Cap. 25.

Paralytica restituitur salus.

Quaedam verò mulier paralytica, septem annis magnis cruciata doloribus, intantum grassante eadem quotidiana infirmitate afflicta est, vt omni membrorum officio destituta, alieno vteretur ministerio, & in solo tantummodo pectusculo vix anhelans spiritus, suspiria fessâ retraheret. Hæc à propinquis ad ecclesiam, vbi sanctus Dei requiescit, ferebatur, prope locellum reliquiarum eius posita. Quæ in eodem loco fufus lachrymis, deprecata est per intercessionem sancti sui famuli, diuinam ei misereri clementiam: atque à Domino Deo exaudita, moxque ab omni infirmitate liberata, sospes cum gaudio gratias agens Deo, proprijs pedibus, quæ prius ab alienis portabatur, cucurrit ad domum.

Cap. 26.

Itæ quidam morbidus.

Itém adolefcens quidam infirmus, ad corpus beati pōtificis manibus deductus est amicorum. Qui totis intremuit membris. Nec enim caput per se leuare potuit, sed quasi collo fixum non esset, huc atque illuc cadens voluebatur. Nam aliquoties ita exanimis factus est, vt omninò mortuus videretur. Quem, vt prædiximus, prope corpus sui sancti viri posuerunt. Sed misericordia Dei donante, omnibus qui aderant, cernentibus, ita subito sanus effectus est, vt nihil in eo pristinae infirmitatis, vel doloris antiqui vltra remanserit.

Cap. 27.

Quidam etiam officio diaconus, & non merito, in ecclesia sancti viri crucem auream, quam vir sanctus secum in itinere portare solebat, cum alijs donarijs ecclesie, infelicissimo non horruit subtrahere furto. Turbari sunt hæc refratres, vt potè factorem impij sceleris ignorantes. Tunc precibus quidem sancti Dei confidentes, illud tam nefarium scelus occultari non posse, fraterna pietate hominem ad penitentiam reuocare nisi sunt, non perdere cupientes. Ille verò, qui hoc crimen commisit, obdurato corde salutem suam contempfit, sicut impius, dicente Salomone, cum in profundum malorum venerit, contemnit. Cogitauit infelix latere, sed non potuit, illum, qui seruorum suorum iniurias sapius vindicare non tardat. Nam miser ille, qui hoc perpetrare crimen non abhorruit, misera subito morte arreptus interijt. In ipso vitæ exitu aliquibus fratrum reatus sui crimen ostendit, & vbi ostendisset, quod furto rapuit, indicauit. Videtis, fratres, quam terribili damnatus iudicio est, qui sancti Dei ecclesiam furto violare non timuit. Idcirco obsecro, vt castam in hac habeatis conuersationem, quatenus diuina clementia per sancti Clementis viri Apostolici preces in omni petitione honesta vos exaudire dignetur, sicut antè diximus illam exaudire preces infirmantium in eadem ecclesia, eosque cum diu desiderata sanitate domum redire. Nec scilicet dubitandum est, quòd veluti visibiliter corporeas illorum dignatus est Christus sanare infirmitates, ita & occultas animarum nostrarum agrotationes, intercedente pro nobis sancto suo, qui hæc corporaliter requiescit, & quem spiritaliter præsentem esse credimus, quotidie sanare non cessat, si firma fide & confessione vera cum lachrymis, effundimus in loco isto ante conspectum pietatis illius corda nostra, qui pro sua diuina clemētia paratus est ad ignoscendum, si nos tardi non fuerimus ad deprecandum: Cui laus sit & gloria in sempiterna secula.

Cap. 28.

Anniversarius dies S. Vuilgisi patris S. Vuilibrordi.

Restat nunc de beato Vuilgiso, qui fuit huius sancti viri, vt antè diximus, pater: vt à quo huius historiae primum capitulum incipit, de eo nouissimum finiatur. Redijt igitur anniversarius eiusdem beati Vuilgisi sanctæ migrationis dies, in qua pius Abba Albertus, successor venerandi Archiepiscopi, post sacratissima Missarum solennia, & honorem Deo debitum, cum fratribus epulari & gaudere aggressus est. Sed in eo monasterio nil plus vini inuentum est, quàm duo tantummodo flascones, quorum vnus prandij hora exhaustus est, alter in horam cœnæ reseruatus. Igitur post vespertinam melodiam, pro reuerentia eius dici, fratres ad refectorium reuersi sunt, & post sacras lectiones præfatus Abbas fratres allocutus est, dicens: Decet nos, o venerandi patres, cum gaudio spiritali venerabilium patrum nostrorum festinos dies celebrare, & aliquanto laxius solito rigore, nostris indulgere corporibus, non luxuriæ, sed charitatis, causa. Nequaquam verò vos celassem, si aliquid plus habuiffem in hoc monasterio, quàm hunc solum flasconem, qui nobis hora prandij restabat. Potens est tamen Deus per preces sanctorum suorum hunc eundem nobis abundare facere, illos honorificare, & nos lætificare, & ostendere nobis, licet indignis, suæ pietatis miracula, qui per benedictionem quondam sancti Vuilibrordi patris nostri, ex quatuor flasconibus quadraginta viros satiare dignatus est. Tantum cum gratiarum actione in spe bibamus, quod habemus. Primò & secundo de eodem flascone omnes bibe-

Miraculo augetur vinum inter bibendum.

runt fratres, & inuentus est à ministro ita plenus, vt antè. Hoc audito, Abbas cum fratribus Deo agere gratias satagebat: biberuntque laudantes diuinam clementiam illa nocte cum sobrietate & lætitia, quantum voluerunt. O felicem patrem, qui talem generauit filium, qui tali hærede à Deo dignus habitus est. In quo benedictio illa impletur, quæ in Deuteronomio legitur: Benedictus tu, & benedictus fructus ventris tui, Amen.

VITA S. FLORENTII EPISCOPI ARGENTINENSIS, EX QVODAM MS. CODICE PER F. Laur. Surium, mutato stylo descripta. Consentiuunt etiam alia historiae.

VM Dagobertus Rex ad regni Francorum gubernacula Nonbris 7. sederet, sanctus Florentius cum beato Arbogasto, Theodato & Hildulpho, è Scotia venit in Alsatiam. Vbi cum sanctus Arbogastus Argentinensi Ecclesie datus esset antistites, beatus Florentius in sylua, quam Hafsle vocant, vbi Bruscha fluuius è monte Vosago emanat, manibus suis cepit terrâ colere, vt victui necessaria pararet. Cumque illic domicilium condidisset, ceruæ & aliæ feræ è nemore eò aduentantes, omnem eius laborem deuastabant. Non aderant beato viro instrumenta venatoria, quibus eas caperet: sed non deerat magna in Deum fiducia, qua fretus, in Domini nomine iussit eas omnes venire ad fores cellule suæ, & illic gradum figere. Per id tempus Dagobertus Rex manens in palatio suo Kyrcheiment, famulos suos misit, vt venationi operam darent. Abeunt illi cum canibus, perlustrant montes & syluas omnes, nec vllam feram conspiciunt. Tandem ad beati viri domiculam perueniunt, frequentes illic præ foribus eius consistere feras conspiciunt, nihil se loco mouentes, perinde acsi vincula quædam eis iniecta sint. Rei indignitate, vt ipsis videretur, permoti, cum virum Dei non cognoscerent, tunicam eius vi auferunt, & recedunt. Ille sequitur abeuntes, apporat securim siue bipennem, vt eam quoque tollant.

Illis ergò recedentibus, vbi ad paludem quandam ventum est, equi eorum progredi noluerunt. Urgent illi quidè fortiter, adigunt calcaria, sed nihil efficiunt. Animaduertunt id se pati ob illatam sancto viro iniuriam: redeunt igitur, redduntque quæ abstulerant. Redditur equis gradiendi facultas: veniunt ad Dagobertum Regem: quid acciderit, enunciant. Ille confestim mittit equum suum optimè instratum: orat virum Dei, vt illo subuectus, ad ipsum se conferat. Vir beatus equum non admittit, sed suo asello contentus, ad Regis palatium proficiscitur. Vbi ad portæ limen accessit, filia Regis ab ipso ortu luminibus orbata, itemque muta, repente & loquitur: appellatque beati Florentij nomen, cum tamen id omnibus esset incomperum. Ascendente porrò illo in palatium, & ad Regem ingredi volente, res accidit admiratione digna. Cum enim non haberet ministrum, cuius opera vteretur in seruando interim pallio suo, ad solis radium, per fenestram sese infundentem, suspendit pallium: in hæsitque, id illi haud secus, atque perticæ euidam, donèc vir sanctus cum Rege colloctus esset. Quæ res tantæ admirationi fuit & Regi ipsi, & familie eius, vt magnam syluæ eius partem Rex ei largitus sit, vbi cellam construeret, villasque adiacentes & multa prædia addiderit, quæ vsque in præsens monasterium Hafsle sibi vendicat.

Porro autem ex hac vita abeunte beato Arbogasto, sanctus Florentius ei subrogatus est in cathedra Argentinensi, vitamque in suo populo viuens sanctissimam, gregem sibi creditum vt bonus pastor accuratè custodiuit. In ecclesia quoque sua, siue monasterio Hafsle, religiosos homines, qui Deo illic seruirent, collegit: tandemque bonorum operum cursu confecto, cum Christo æternum regnaturus, in pace quieuit. Fuit autem vir sanctus etiam generis nobilitate clarus, sed virtutù ornamentis longè illustrior. Nam in ipso quoque vernantis adolescentiæ flore, quod etiam apud maturos perrarum est, carnis proculcauit illecebras, patriam parentesque pro Christi amore

S. Florentius cogit feras obedire sibi

Vide contemptum rerum etiam necessarium.

Hanc alij Rathildam vocant.

Insigne miraculum.

S. Florentius succedit S. Arbogasto.

Felicitas dicitur.

amore deseruit, voluntariamque complexus paupertatem, longinquam in exteras regiones peregrinationem suscepit: Christi que bonus odor effectus, Ecclesiam Dei & dictis & factis longè lateque suaviter affectit, & tanquam fidelis & prudens Domini seruus, æternæ vitæ alimonia refecit. Post multos autem exantlatos labores, septimo Idus Nouembris migravit ad Dominum, conditusque in ecclesia, quam vivens gubernarat, præsentia corporis sui eam condecoravit. Postea verò Ritho Argentinensis Episcopus, diuina reuelatione admonitus, sanctissimi viri corpus in locum illum nemoris, quem primò sibi ille delegerat, transferendum curavit, ipseque sibi illuc sepulturam elegit. Postea multis miraculis Dominus virtutum fidelem seruum suum Florentium illustravit: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Corpus eius
transferretur.

VITA SANCTÆ MEMORIÆ ENGELBERTI ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS, QUI PROPTER

*iustitiam crudeliter cæsus est, necdum tamen in Sanctos, quòd
sciam, relatus. Author est Cæsarius monachus
Vallis S. Petri sive Heister-
bacensis.*

PRAEFATIO AVTHORIS AD HENRICVM
Coloniensem Archiepiscopum, Engelberti
successorem.

Reverendo domino suo Henrico, sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopo, frater Cæsarius, numero, non merito, monachus in Valle S. Petri, cum devotis orationibus paratam ad obsequia voluntatem. Excellentiae vestrae præcepto obediens, vitam, actus, passionem & miracula beatæ memoriæ domini Engelberti prædecessoris vestri, non quomodo debui, sed quomodo potui, scripto commendavi: hoc optans, hoc orans, ut Deo eiusque martyri esse possint accepta, vobis & Ecclesiæ vestrae grata, posterisque necessaria. Considerans materiæ dignitatem, non sine timore ad iniuncta obediui, cum propter scientiæ insufficientiam, tum propter linguas detrahentium. Sciens enim scriptum, quasi peccatū ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere: malui minus dignè scribendo confusionem sustinere, quam non obedire. Quòd si alij viri liverati, quorum in dicecesi vestra copia esse dinoscitur, post me scripserint excellentius, non illis inuideo, immò gloriæ martyris congaudeo. Non enim mea professionis est, etiamsi scientia adesset, in historia simplici verborum phaleras querere, & floribus rhetoricis sententias purpurare: quod non monachorum, sed philosophorum est, qui magis ad ostentationem scientiæ, quam ad ædificationem morum loquuntur, secundum quod quidam ait:

*Purpureus, latè qui splendeat, vnus & alter
Assuitur pannus.*

Vnde oratoriæ iucunditatis dulcedinem, & persuasibilis eloquij venustatem minus vilem contemnens, beati martyris actus & mortem stylo simplici prosecutus sum, in textus desolatione magis diuinæ scripturæ testimonijs, quam dictis vtens philosophicis. Vestrum est, cui Dominus scientiam contulit, apponere limam correctionis, ita vt vestro iudicio superflua refecentur, neglecta suppleantur, mutanda mutantur. Quapropter supplico beatitudini vestrae, ut quæ vestra iussione, non mea præsumptione, per ministerium meum ad laudem martyris conscripta sunt, nisi iure reprobari debeant, quod ablit, benedictione vestra roborentur, auctoritate perpetuentur.

VITÆ

VITÆ LIBER PRIMVS.

*Quòd beati Engelberti vocabulum, futuræ passionis eius præfagium fuerit:
& de eius æterna electione. Cap. 1.*

Ad honorem Dei patris, & filij eius Iesu Christi, Domini ^{Nouembri 7.} ac Saluatoris nostri, & sanctæ matris Ecclesiæ: actus, passionem & virtutes preciosi martyris & Archipræsulis nostri Engelberti describitur, gratiâ inuoco spiritus sancti: vt qui iam positus super candelabrum, fulgore miraculorum lucet in domo Dei, & in ecclesia specialius beati Petri Apostoli, styli mei ministerio vt cunquè valeat illustrari, & ad posterorum notitiâ vtiliter declarari. Videtur mihi imprimis Antistitis nostri vocabulum, quoddam futuræ ^{Etymologia} beatitudinis eius fuisse præfagium. Ex Teutonico enim ^{nominis Engelberti.} Latinoque compositum, Angelicam sonat libertatem, significans, Engelbertum de iugo peccatorum per mortis necessitatē ad Angelicam migraturum libertatem. Si Deus à nobis mirabilis prædicatur in sanctis suis antiquis, ^{Psal. 67.} multo magis mirabilem se ostendit in nouo martyre, & tali martyre diebus his nouissimis, eò quòd miraculorum tempora modò non sint, vt quidam ait: Rara auis in terris, sanctitas huius tēporis. Et idè miracula crebra, quæ de patre nostro videmus & audimus, & per ipsius merita fieri credimus, tanto nobis debent esse gratiora, quanto propter tempus rariora. Sanctitatem, quæ vitæ defuit, mors præciosa suppleuit: & si minis perfectus in conuersatione, sanctus tamen effectus est in passione. Consummatus in breui, expleuit tempora multa, placita enim erat Deo anima illius. ^{Sap. 4.} Nam placens Deo æterna prædestinatione, factus est dilectus in passione. Quis enim sanctitati eius contradicat, quem cordium cognitor, & meritorum ponderator Dominus, signis tam varijs mirificat? Non qui seipsum commendat, vt ait Apostolus, ille ^{2. Cor. 10.} probatus est: sed quem Deus commendat, ille probatus est.

*De nobilitate eius, & quòd à puero stipendijs Ecclesiasticis
honoratus sit. Cap. 2.*

Videtur sancto Engelberto congruere, quod per Salomonem dicitur: Laua ^{Cant. 2. & 8.} eius, id est, Christi, sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Ad laeuam sponsi pertinent bona corporalia & terrena: ad dexteram verò, bona spiritalia atque cælestia. Bona corporalia sunt, generis & morum nobilitas, valetudo corporis & pulchritudo. Bona dextera, virtutes sunt, quibus in præsentia anima illuminatur: & vita æterna, quæ virtutibus promeretur. Vtraque bona, dextera scilicet & sinistra, Salomon alibi exponit, cum dicit: Longitudo dierum in dextera ^{Prov. 3.} eius: diuitiæ autem & gloria, in sinistra illius. Sanctus autè Engelbertus quandiu vixit, gloria & diuitiæ in domo eius fuerunt: cuius iustitia, quam per passionem meruit, permanet in seculum seculi. Quam copiosè in præsentia bonis sinistra sustentatus sit, & in illis quicuerit, paucis explicabo. Quæ enim in tempore geruntur, cum tempore voluntur: & nisi scripto perpetuentur, citius ab hominum memoria delentur. Erat ^{Genus eius:} autem vir nobilis valdè, & spectabilis genere, filius Engelberti Comitum de Monte. ^{Pater.} Cuius patris fuisse Fridericus & Bruno Archipræsules Colonienses: Adolphus verò, ^{Mater.} qui Brunoni in Episcopatu successit, patris eius filius fuit. Mater eius, filia erat Comitum Geldrensis, viri diuitis atque potentis. Theodoricus Episcopus Monasteriensis, & Engelbertus Osnaburgensis electus, nepotes patris eius extiterunt. Ecce de tam nobili ac insigni prosapia martyr noster carnis duxit originem. Nec degenerauit moribus: quia ab inenunte etate puer prudens erat & amabilis, secundum nominis sui participium, gerens vultum Angelicum: tractabilis, liberalis, humilis satis, & gratus valdè. Annos pueriles transcendens, & in adolescentem proficiens, ita se omnibus conformare studuit, vt clericis se clericum, & militibus se militem exhiberet. Erat etiam in eadem etate tantæ pulchritudinis, vt in omni clero, nec in laicis quidem, vir illo pulchrior inueniri non posset. ^{Egregia corporis forma} Ad speciem decorus, statura procerus, viribus robustus: ita vt speciali quodam priuilegio mater natura tantæ speciei congaudere, & in illo quasi in speculo resurgere videretur. Huiusmodi diuitijs naturæ, accesserunt diuitiæ, vt ita dixerim, fortunæ. Nam cum adhuc puerulus studeret in scholis, sic stipendijs Ecclesiasticis

Abundat opibus.

sticis oneratus est, & honoratus ecclesijs, videlicet Præbendis & Præposituris, vt magis dignitates & diuitiæ eum venerari, quàm ipse illas, viderentur. Non opera iustitiæ hæc, neque salutis diuitiæ, sed retia demoniorum, instrumenta & laquei peccatorum, quos ipse euadere non potuit. Nam mundanæ gloriæ deditus, totus illis multipliciter est irretitus: sed electis, teste beato Paulo Apostolo, omnia cooperantur in bonum. Hæc idcirco commemoro, vt cognoscat lector, de quali viro martyrem sibi elegit Dominus, de vase iræ faciens vas gloriæ. De scholis emancipatus, in Præpositum maiorem est electus. Electus est deinde in Episcopum Monasteriensem: sed eundem Episcopatum suscipere non acquieuit, a adolescentiæ suæ fortè pertimescens.

Recusat Episcopatum Monasteriensem.

De discordia Episcopatus temporibus Philippi, Othonis, Friderici Regum. Cap. 3.

Circa idem tempus dominus Adolphus Coloniensis Archiepiscopus, à prauis consiliarijs seductus, insuper multa pecunia corruptus, ab Othone filio Henrici Ducis Saxonie, quem ipse ex consensu domini Innocentij Papæ, Romanorum Regem creauerat, & Aquisgrani coronauerat, rupto iureiurando recessit, & aduersarium eius Philippum Ducem Sueuiæ, filium Friderici Imperatoris eligens, in sede regia consecrauit. Propter quod in ciuitate propria, Colonia scilicet, ex mandato iam dicti Innocentij, à iudicibus ad hoc delegatis citatus, excommunicatus & depositus est. Excommunicati sunt cum eo vniuersi penè nobiles terre, eò quod ei adhererent, & Philippi partes fouerent. Quanta eodem tempore in Episcopatu Coloniensi perpetrata sint incendia, prouinciæ vastata, ecclesiarum bona direpta, nunc Othone, nunc Philippo præualente, paucis non potest explicari. Adolpho successit Bruno, Præpositus Bonnenfis, qui à Philippo Rege, qui cum exercitu Episcopatum Coloniensem intrauerat, in castro Vuasenberg magis dolo, quàm vi captus, vinctus est & eductus. Philippo autem occiso, & Othone in regno confirmato, ad sedem suam redijt: & non multò post in fata cedens, Theodorico sanctorum Apostolorum Præposito sedem reliquit. Hic præsentem Rege Othone in Archiepiscopum est electus, & pallij dignitate eius gratia celeritè donatus. Rege verò ab Innocentio in Imperatorem consecrato, propter retractionem terræ * Mechtildis, quam Papæ contulerat, tam graues inter eos oriuntur inimicitia, vt Othonem, quem vsque ad hoc tempus paterno affectu fouerat, excommunicaret, eique Fridericum Henrici Imperatoris filium & Regem Sicilie, aduersarium suscitaret. Ad cuius promotionem Sifrido Moguntinensi Archiepiscopo plenariam potestatem legationis contulit: qui Theodoricum Archiepiscopum, eò quod fautor Othonis esset, indignè satis deprensens, Adolphum restituit. Neuter tamen illorum Episcopatum recuperare valuit, licet in Curia Romana ab utroque satis pro illo laboratum sit: sed virique trecentæ marca ex redditibus Episcopalibus sunt assignata. Ecclesiæ verò Coloniensi libera electio remissa est. Hæc inserta sunt, o lector, vt posteris innotescat, in quali statu Ecclesiam, per longa & varia schismata laceratã & depauperatam martyr noster factus Episcopus inuenerit, & in quali illam dimiserit.

Adolphus Coloniensis Episcopus deponitur.

Bruno illi succedit.

Brunoni Theodorico.

* Mechtildis Mathildis

Ecclesia Coloniensis mire laceratur.

Vt Episcopus factus Engelbertus, prouinciæ tyrannos compresserit prudentia magis, quàm armis. Cap. 4.

Engelbertus creatur Episcopus Coloniensis.

Iob 41.

Comitia, pro Comitatus.

Post depositionem Othonis Friderico adherens, ac per hoc fauorem domini Innocentij Papæ conquirens, communi cõsensu in Archiepiscopum electus est. In ipsa die electionis ob præcedentem infirmitatem tam debilis fuerat, vt vix stare aut incedere posset: eratque signum, quoddam flebile principium melior fortuna sequeretur. Nam circa principium electionis eius, totius pacis inimicus diabolus, qui feruere facit quasi ollam profundum maris, suscitauit ei aduersarios acerrimos, scilicet Theodoricum Comitem de Cleuo, & Vualramum Ducem de Lymburg & Comitem in Lutzelburg, eorumque cognatos & auxiliarios, vt futurus Machabæus in eis experiretur. Quos ita humiliavit & repressit, vt illorum exemplo cæteri Comites ac nobiles terræ territi, contra ipsum mutire non auderent, verè sibi euenire posse, quod quidam ait: Tum tua res agitur, paries cum proximus ardet. Ac edificauerat enim Vualramus castrum & villam forenses in Ducatu Coloniensi, quam dominus Archielectus destruxit & exussit. Ob quam causam tam graues ortæ sunt inter eos inimicitia, vt dominus Archielectus, & frater eius Comes Adolphus, diuortium fieri vellent inter Henricum filium Ducis Vualrami, & filiam eius Adolphi, cõsanguinitatem prætendentes, nè Comitibus ad Henricum vxoris gratia deuolui posset: Non fuit

fuit adeò potens, qui in Ducatu eius vel Episcopatu, inimici sui terram vastare aude- ret per incendium. Sic Comitum siue aliorum nobilium vel potentum insolentias repressit, vt penè nullius castrum destrueret, vel terram vastaret: magis prudentia, quàm bellorum copia, sibi subiugans omnia, ita vt de eo dictum videatur,

Aduersarios vt edomaret.

Quique dolet, quoties cogitur esse ferox.

In ciuitatibus suis principalibus, Colonia scilicet & Sufatia, maiorem exercuit potestatem zelo iustitiæ, quàm aliquis Episcoporum ante eum. Ad curias Friderici Imperatoris, tunc Regis, cum tanta gloria & expensis ascendit, vt cæteris principibus superior gloria & honore haberetur. Quantum eidem Friderico adstiterit, quantum eius partes contra Othonem promouerit, vsque hodiè experitur. Et cum maximas haberet expensas, tum propter curias regales, tum propter supradictos nobiles, quorum timore corpori suo custodiam adhibebat satis sumptuosam, ab Honorio Papa, qui Innocentio successit, antequàm pallium ei dare vellet, soluere cogebatur, quæ eius antecessores Adolphus, Bruno & Theodoricus, dissensionis tempore consumpserant in curia, cum sorte vsuras grauissimas, quorum summa transcendisse dicitur sedecim millia marcarum.

Vt regni tutor factus, firmam pacem effecerit, & Coloniensem ditauit Ecclesiã. Cap. 5.

Fridericus Rege ab Honorio in Imperatorem coronato, cum intrasset regnum Sicilie, audita Archiepiscopi sibi in Alemãnia benè noti probitate, per literas Imperiales regni negocia circa Alpes illi commisit, Henrici filij sui eum constituens tutorem, & totius regni Romani per Alemanniam prouisorum. Qui regni negocia non absq; timore suscipiens, Reipublicæ tam vtilem & tam fidelem se exhibere studuit, vt de contingentibus vel modicum, vel nihil negligeret, & inuidus, vbi detractionis dentem figeret, in eius verbis vel actibus non inueniret. Congregatis principibus, Henricum puerum Aquisgrani in Regem cõsecrauit: quem nutrebat vt filium, & honorauit vt dominum. Cum quo & sine quo diuersas regni partes perlustrans, tantam fecit pacem, vt Angusti tempora crederes. Videntes huiusmodi virtutis opera prædones & dissensionis amatores, gloriæ pontificis, sicut de Ionatha legitur, inuidentes tabescebant: boni verò, & maximè negociatores, ipsum laudantes & benedicentes Deum, pro concessa potestate glorificabant. Die quodam mercator quendam Archiepiscopum Imperij, ipso audiente, pro fide publica per quædam loca dioecesis eius interpellabat. Quam cum ille dare renueret, nobilium siue militum illic habitantium malitiam prætendens, gloriosus Archiepiscopus & Dux Engelbertus, non Episcopum insultando, sed petenti compatiendo, ait: Dic mihi bone vir, audésne te committere conductui meo? Respondente filio cõstanter, Eriam domine: subiunxit Machabæus noster: Sume istam chirothecam, & si necesse habueris, pro signo ostendas: & si aliquid tibi vi sublatum fuerit, ego tibi omne damnum restituam. Et fecit sic, gratia signi, immò timore Episcopi, sua securus deducens. Sicut scriptum est de Iuda, Similis factus est leoni in operibus suis, & protegebat castra Israel, id est, bona Ecclesiæ sibi commissã gladio suo. Natura leonis esse dicitur, vt fratris parcat, & crectos inuadat. Nouerat leo noster, Machabæus noster, tum ex nobilitate naturæ, tum ex zelo iustitiæ parcere subiectis, & debellare superbos. Erat enim defensor afflictorum, & malleus tyrannorum, magnanimus & humilis, gloriosus & affabilis, rigidus & lenis, multa pro tempore dissimulans, & cum minus speraretur, ad vindictam se accingens. Acceperat autem cum Episcopatu gladium spirituale, & cum Ducatu gladium materiale. Vtroque gladio rebelles coërcuit, quosdam excommunicando, quosdam per militiam debellando. Sic Machabæus prius proprio in deiectione inimicorum, deinde Apollonij gladio legitur pugnasse. Et quid eius laudi immeret, scum gloria, diuitijs & potentia, sicut de Salomone legitur, omnes supergressus sit pontifices, qui ante eum fuerunt in Colonia: excepto Brunone primo, cuius gratia Ducatus Episcopatus per Othonem primum Imperatorem, cuius frater erat, additus est? In rebus exterioribus & fama sub nullo pontifice vsque ad diem hanc, tantum Ecclesia Coloniensis profecit, quantum sub Engelberto. Prædia plurima simul & feuda, Ecclesiæ diu subtracta, & à multis eius antecessoribus siue per tempore, siue per inualerudinem neglecta, ipse per iudicium & sententiã recuperauit. Puto tamen, quòd iudicio vel sententia modicum profecisset, si animi virtus & militiæ robur illi defuisset. Præter redditus Episcopales, post mortem fratris tenebat terram patris, de qua habebat ministeriales multos & redditus magnos. Ob quã causam

Imperij negocia ei de mandatur.

1. Mach. 10.

1. Mach. 3.

Præclare eius virtutes.

Ibidem.

3. Reg. 3.

Augeat opes Ecclesiæ Coloniensis.

Ducis Vualrami, cuius filius Henricus filiam Adolphi Comitis duxerat vxorem, contra se non modicam excitauerat inuidiam: sopita tamen omnia fuerant tali pacto interueniente, vt dominus Episcopus, quoad viueret, teneret terram: ille vero ab eo singulis annis in pecunijs reciperet pensionem. Præterea feudis multis ac prædijs diuersis Ecclesiam Coloniensem ditauit & sublimauit, terminos eius ciuitatibus, castris & possessionibus ampliavit. Quædam ex his de nouo ædificauit, quædam renouauit, nonnulla pecunia comparauit. In quibusdam ciuitatibus & turribus suis, turrita satisq; pulchra construxit palatia. Henricus Dux Lotharingæ & princeps Imperij, probitate præfuls attractus & illectus, & quia prudens esset in consilio, & validus in auxilio, quædam sua prædia, quæ hinc nominare necesse non est, de manibus præfuls Engelberti iure feudali suscepit, tanto pontifici eiusq; Ecclesiæ volens arctius adstringi, & bonis proprijs ab eo gaudens beneficiari.

Henricus Lotharingæ Dux, quati eum fecerit.

Vt Rex Hierosolymitanus Iohannes venerit Coloniam, vique Reges terræ Engelberti amicitiam expetierint. Cap. 6.

Itaque Rex Hierosolym.

2. Paral. 9.

† videtur deesse, in Alij q; multi Reges.

3. Reg. 10.

Marth. 7.

Nō vult gra uare suos exactionib;

Iohannes Rex Hierosolymitanus propter eum, & cum eo Coloniam diuertit: vbi tam magnificè susceptus est, vt tam eius, quàm ciuitatis gloriam admirari non sufficeret. Quod dictum est de Salomone, qui regnauit in Hierusalem, quod Reges terræ desiderauerunt videre faciem eius, & audire sapientiam eius, & obtulerunt ei munera: etiam de ipso exponi potest. Cognita eius sapientia atque potentia, & quod potentior esset imperio, Reges terræ, Franciæ scilicet & Angliæ, Daciæ, Boemiæ & Hungariæ, miserunt ei munera in auro & argento, gemmisq; preciosis, eius adspectu & colloquio vel pro amicitia comparanda, vel pro diuersis causis & necessitatibus vti desiderantes. Hæc, quæ à me in eius laude scripta sunt, qui legerit, & illius gesta vidit, dicere poterit, quod regina Saba Salomoni dixit: Probauit, inquit, quod media pars mihi nunciata non fuerit. Maior est sapientia tua & opera, quàm rumor, quem audiui. Fama nominis eius & operum iam vique ad exterar nationes peruenerat, & timebant eum Saraceni. Cui nomen Salomonis re vera congruebat, eò quod esset multum pacificus, pacem diligens, & pacem faciens. Gratia pacis reformandæ neque expensis, neq; corpori pepercit. Vndè si beati pacifici, immò quia beati, & ipse beatus est. Qui cum aliquandò argueretur à religiosis, quare exactiones faceret in populum sibi subiectum, humiliter se excusauit, culpam recognouit, dicens sine pecunijs pacem se non posse facere in terris. Tempore quodam de tali materia conferens cum magistro Iohanne Abbate sancti Trudonis, aiebat: Magister, nōstis quid facere cogitauerim? Respondente illo, Non domine: subiunxit: Super omnes redditus meos duodecim scultetos ordinare disposui, vt illis ceteri administratores rationem reddant, & ex illis duodecim singulis mensibus singuli mihi meisque administrent, & ita non erit necesse, vt aliena rapiam, siue per exactiones aliquem grauem.

Vt septem donis Spiritus sancti ornatus fuerit. Cap. 7.

Itauerat illum gratia diuina, secundum vsum exteriorem, spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis, nec deerat ei spiritus timoris Domini. Secundum vsum exteriore dixi, eò quod spiritualiter sine charitate haberi nequeant. Statum eius interiorem Deus nouit. Sed & quidam ex eius Capellanis, qui conscientiam eius nouerat, de ipso cum Abbate nostro cōferens, sic ait: Licet dominus meus secularis habeatur, non tamen intus talis est, qualis foris apparet. Sciatis eum multas occultas consolationes habere à Deo. Erat enim sapiens ad omnia, & intelligens. Sapienter ad omnia respondit, & quid quisque dicere vellet, facile intellexit. Cum venissent Coloniam fratres de nouo Ordine Prædicatorum, nec non & fratres, qui dicuntur Minores, & graues quidam eis essent ex Clero, eisq; coram Archiepiscopo Engelberto diuersa obijcerent, illos accusando, respondit: Quandiù res in bono statu est, stare sinite. Cumque instarent tam primores, quàm plebani, & dicerent: Timemus nē isti sint illi, de quibus spiritus sanctus per os beatæ Hildegardis prophetauit; per quos Clerus affligetur, & ciuitas periclitabitur, verbum notabile respondit: Si diuinitus prophetatum est, necesse est vt impleatur. quo verbo compescuit omnes. Spiritu consilij sic abundabat, vt in consilij dandis esset prouidus, & in responsionibus tam promptus, vt consiliarij eius sua paruipendentes consilia, mutuo dicerent: Dominus

Testimoniū Confessarij eius de illo.

Dominicani & Franciscani inuicem inuicem si sint à Clero.

Prudens eius responsum.

nus nosfer consilium suum in crumena sua portat. Spiritu fortitudinis ita possebat, vt neque minis frangi, neque blanditijs facile flexi posset, es habens agninum & cor leoninū. Hinc est, quod cum dominus Conradus Episcopus Portuensis & tunc temporis in Alemannia legatus, diceret prædicto Abbati Iohanni: Vndè est, quod dominus Colonienfis ita timetur? respondit ille: Ex quadam gratia speciali Dei est. Spiritus scientiæ illi non deerat: quia tanto rationis vigeat acumine, vt prudenter inauditas & difficiles solueret questiones: quod, multò literatiore eo, facere non poterant. Cui etiam spiritus pietatis tantum inerat, vt, si in turbis positus, consideraret ex remoto pauperem sibi loqui volentem, nutu, siue per nuncium, illum vocaret, & quærimonij eius cum multa patientia perauditis, efficaciter expediret. Hoc sepius illi contigisse certum est. Quam pleno sinu necessitatibus afflictorum sit compassus, subiecta declarant exempla.

Præclarum Deo donu.

Rara vire.

De commiseratione eius erga pauperes & afflictos, & vt tempore famis prouincie subuenerit. Cap. 8.

Edente eo Colonia in palatio Episcopali in iudicio, vidua quædam causam habens, propius accessit, petens sibi dari aduocatum, qui eius querimonias proponeret. Cui beatus Episcopus compassus, aduocatorum auaritiam nō ignorans, viduæ respōdit: Bona domina, liceat tibi pro te loqui: tu melius nōstis, quæ necessitas te urgeat, quàm alij. Dicentibus scabinis, Domine, hoc est contra ius ciuitatis: non aduertit verba illorum: hoc tamen adiciens, Nos benè intelligimus verba eius. Alio tempore, descendente eo de palatio, occurrit quidam, in partibus superioribus nescio à quo se spoliatum conuerens. Qui statim in gradibus gradum figens, ita vt erat vestibus ad iter accommodis indutus, & calcaribus instructus, subiit, & cum multa patientia hominem audire coepit. Marefallo dicente: Domine, ascendite equum, quia via longa est, & tempus breue: ac si non audiret, hominem mouit, vt causam suam peroraret. Cumq; iteratò clamaret Marefallo, conuersus ad illum Episcopus, ait: Modò negocium produxisti. Cumque plenè intellexisset, vbi vel à quo spoliatus esset homo, accito notario, literas in eodem loco & scribi & ob signari iussit, easque viro tradens, Vade, ait, & ostende ei, qui tibi tua abstulit, has literas: & si tibi non fuerint restituta, rursus ad me venias, & ego tibi tantūdem reddam, sicq; equum ascendit, & abiit. Ostendit & aliud signum magnæ pietatis. Anno præterito, cum annona venderetur sex solidis, & eò amplius, & quod magis terruit homines, nec haberi quidem posset pro pecunia, naues cum annona comparans, autoritate sua è prouincia Moguntina eas iussit adduci, & per cœnobia, quæ magis indigebant, distribui. Eodem tempore Coloniam & per totum Episcopatum suum, ad totius prouinciæ subsidium, cereuisiam coqui inhiuit, malens maximis redditibus, quos recipiebat ab illis qui cereuisiam coquebant, carere, quàm quæstus sui causa populos fame perire. Spiritu timoris Domini alienus non erat: quia nullus nostri temporis pontificum summo Pontifici plus illo timoris & reuerentiæ exhibebat. Vndè cum dominus Honorius Papa mortem eius deplāgeret, dixisse fertur hoc verbum: Omnes de Alemannia, timore eius me timebant. Nam propter obedientiam, quam Papa & Regi exhibuit, occisus est.

Nota tanti principis su gradum in marefallo.

Marefallo eo

Vt proficere multis, sua lucia neglegit.

Vt religiosos siue monachos semper honorarit. Cap. 9.

Religiosos, immò in religiosis Christum, ita honorare studuit, vt personis priuatis assurgeret, & tam humiliter cum eis loqueretur, ac si illis subditus esset. Sacerdotes seculares & pauperes valde, personis illustribus, secularibus tamen, neglectis, de sua scutella comedere, & de suo scypho bibere sæpissimè coegit. Vestimenta sua aliquandò satis preciosa, quibus ad breue tempus vsus fuerat, non histrionibus, sed sacerdotibus: non scurris, sed Clericis dare consueuerat. Et quia timor sine dilectione minus placet, beatam Virginem Mariam, quæ mater est pulchre dilectionis, id est, Christi, qui fons est & author totius amoris, intantum dilexit, vt per annos aliquot, omnes quartas ferias in eius honore ieiunaret, & duabus vicibus, postquam factus est Episcopus, limina eius in Rupe amatoris visitaret. Decorum domus Dei cum sancto Dauid sic dilexit, sic desiderauit, vt ecclesiam sancti Petri, quæ mater est omnium ecclesiarum prouinciæ Colonienfis, renouare fratres hortaretur, promittens se quingentas marcas statim ad inchoationem oblaturum, ac deindè annis singulis marcas totidem, donec fabrica consummaretur.

Mira eius modestia & humilitas.

Impensè amat mater Christi.

Psal. 129.

maretur. Fecerat autem ante mortem suam vestimenta pontificalia ex purpura & li-
no subtilissimo, fimbrijs & laminis aureis, itemque margaritis & gemmis tanti deco-
ris, vt cordis eius deuotio in illis tanquam in speculo reluceret. Semel tantum ijs ve-
stimentis vsus est, idque in velatione sanctimonialium: quod officium sine lacrymis

exercere non potuit. Calicem vero aureum ex gemmis preciosis, à diuersis Regibus
illi missis, valoris, vt aiunt, plus quam quingentarum marcarum, ad honorem domus
Dei fieri curauit, quem deuotus super altare beati Petri Apostolorum principis ob-
tulisset, si non prius de passionis calice bibisset.

Hæc de vita & actibus beati viri dicta sufficiant, ex multis pauca. Non enim tam
multa, quam vera probitatis eius acta scribere proposui, nè mihi ab ijs, qui virum no-
uerant, de mædacio possit insultari, cõ quod nondum expletus sit annus, ex quo pas-
sus est: & nè congestorum copia legentibus generet fastidium. Nunc autem quam fel-
liciter, etsi difficulter, de læua temporalium per ascensum purpureum, id est, marty-
rij meritum ascenderit ad amplexus veri Salomonis, id est, ad quietem diuinæ con-
templationis, stylus manifestet: quia, vt ait quidam ex eius concanonis, sacerdos de-
uotus ac literatus, aliam viam, per quam in statu tali positus ianuam regni cælestis, que
angusta est, intrare potuisset, non considero.

LIBER SECVNDVS.

Vt propter defensionem Ecclesie Essendensis Comes Fridericus in eius
necem clam conspirarit. Cap. 1.

Rom. 8.
Prædestina-
tio.
Vocatio.
Iustificatio.
Magnifica-
tio.

AS electionis beatus Paulus Apostolus, electorum gloriã, & diui-
nam circa illos intelligens dispensationem, ait: Quos autem præde-
stinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit: quos au-
tem iustificauit, hos & magnificauit. Quatuor hæc enumerat, præ-
destinationem, vocationem, iustificationem, magnificationem. Pri-
mum æternum est, & est causa trium subsequentium. Quos Deus ab
æterno prædestinat, hos in tempore vocat, iustificat & magnificat.

Causa cædis
Engelberti.

Beatum pontificem Engelbertum, ab æterno prædestinatum, prædestinantis gratia ad
martyrij locum tempore & occasione, quibus voluit, vocauit: vocatum, contritione,
confessione & proprij sanguinis effusione iustificauit: iustificatum, signis & virtutibus
post mortem magnificauit, & quotidie magnificare non cessat. De magnificatione eius
cælesti, dicere non sufficimus: quia qualis vel quanta sit, nescimus. Causa vero marty-
rij eius, per quam, illam promeruit, talis erat: Fridericus Comes de Isenburg, aduo-
catus fuit Ecclesie Essendensis. Est enim Abbatia regalis, & ab Imperatore tenetur.

Psal. 72.
Nota.

Iste Fridericus, fratre seniore in fata cedente sine filio, vt fratris esset hæres, recedens
à Clericatu, factus est miles: & tanto fortassis ad malignandum promptior, quanto à
gratia remotior. Vnde David in Psalmo: Qui elongant se, inquit, à te, peribunt: perdi-
disti omnes, qui fornicantur abs te. Non potest esse sine periculo & gratiæ detrimen-
to, quando Clerici, qui secundum nomen suum de sorte sunt Dei, ordine murato, mi-
litiæ se mancipant seculari. Tales, sicut exempli habemus in multis, cum ad malum,
vt dici solet, deterius tendunt, etiam malis peiores, & crudelibus crudeliores fiunt.

Ierem. 24.

Hinc Ieremiæ dicitur à Domino: Quid tu vides Ieremia? Et dixi: Ficus malas, malas
valde. Ficus malæ, sunt maligni religiosi, vtputa monachi vel clerici. Ficus malæ valde,
cum ex illis fiunt laici. Fuerat enim Fridericus maioris ecclesie Colonienfis canoni-
cus. In Comitum ex Clerico mutatus, fit Ecclesie Essendensis Aduocatus nomine,

Abbatia Es-
sendensis
miserè ve-
xatur.

re ipsa inimicus. Non enim defendere, sed magis deprædari didicit. Cum pater eius
Arnoldus Comes de Altena, vir admodum prudens & modestus satis in genere suo,
ratione aduocationis satis indebitè iam dictam vexasset Ecclesiam, iste nouissimus
Fridericus exossauit eam. Aduocatos siue scultetos Ecclesie, contra voluntatem Ab-
batissæ & sororum, amouit: pro libitu nouos instituit: homines ad monasterium
quocunque iure attinentes, tantis vexationibus angarijs, tantisque exactiõibus
excorians, vt nobilis illa Ecclesia subsistere, vel diutius eiusdem incubitoris insolentias
sustinere non posset. Non legerat, vel potius non attenderat scriptum, si lege-
rat, miserimus ille: Væ qui prædatis, nonne & ipse prædaberis? Abbatissæ sapiens
cum sororibus Coloniam veniens, cum coram primoribus suas miseras, & Frideri-
ci

Esa. 33.

cum sororibus Coloniam veniens, cum coram primoribus suas miseras, & Frideri-
ci

rici violentias prius domino Theodorico, ac deinde eius successorì Engelberto Ar-
chiepiscopo exponeret, modicum profecerit, quod amore cognationis multa cir-
ca illum dissimularent. Post annos aliquot sororum querimonijs dominus Papa Ho-
norius, necnon Imperator Fridericus defatigati, compatientes sæpè dictæ Ecclesie,
vrgentes literas Episcopo direxerunt. Qui cum Ecclesie Imperialis iniurias diutius
dissimulare nec auderet, nec vellet, Comitum seridè monuit, sed nihil profecit. Intan-
tum autem ei pepercit, vt de proprijs redditibus annis singulis certam pensionem ei
offerret, modò aduocatione legitime vti vellet: sed ille minime acceperat, quoniam

Iussu Papæ
& Impera-
toris Engel-
bertus Epi-
scop' comi-
tem exhæ-
redat.
Sap. 1.
Iob 41.

in maleuolam animam non intrabit sapientia. Intelligens autem idemipse Fridericus
præfulis voluntatem, quod eum exhæredare vellet, cognatis conqueritur & amicis.
Et ecce stante Behemoth, cuius halitus prunas ardere facit, sic succensus est ad Epi-
scopum interficiendum, vt verbis fumantibus carbones, id est, satellites suos, homi-
nes in malitia exercitatos, & ad omne facinus pronos, ad paricidium inflammaret.
Fridericus, dictio Teuronica est, & significat pacis diuitem. At misero isti non nisi per
antiphrasim, id est, à contrario congruebat. Nam pacis in ops erat, pacis inimicos sibi
socians. Mox cultelli, lanceæ, enses præparantur, à misero miseri falsis promissis ani-
mantur. Ego sum, inquit, Comes, castra fortia habens & terram. Duo ex fratribus
meis Episcopi sunt. Dux Vualramus, & terræ nostræ potentissimus, affinis meus est,
cuius filius Comitatum Montensem habiturus est. Consobrinus sum Theodorici
Comitis Cliuentis, cuius fratruelis est nobilis vir de Hennisberg. Godefridum Comi-
tem de Arnberg, Othonem Comitem de Tekelenburg, Herimannum potentem de
Lippia, & alios complures iniurijs affecit, læsit & offendit, nec est qui sanguinem eius
vindictet. Omnes vos ditabo, protegam & sublimabo. Simile quiddam clandestino
huic paricidio, antequam occideretur beatus Episcopus, frater Friderici Engelber-
tus cuidam honesto militi, sicut nupè ab eius ore audiui, proposuit, ita dicens: Tales
& tales sunt cognati mei, tales & tales sunt affines mei, prædictos nobiles nominans,
& quis mihi fratribusq; meis nocere posset? Respondente milite, Nullus sanè possit,
maximè quando vobiscum est dominus & cognatus vester Archiepiscopus: ille sub-
iunxit: Ponamus non superesse Archiepiscopum, ecquis nobis vinum vel contumeliam
inferre posset? Miles quidem respondit, sicut & prius responderat, sed satis displicuit
ei hic sermo, cum postea comperisset, quare prolatus esset ab eo. Atque inde conijci
potest, hoc sacrilegium non tum primum, cum Episcopus occisus est, fuisse concep-
tum, sed diu pertractatum. Feruntur huic conspirationi cõsensisse nonnulli poten-
tes, quos fama quidem non tacet, sed propter tempus nominare non licet: sed veniet
narrandi opportunitas, dicente Saluatore: Nihil est opertum, quod non reueletur: &
occultum, quod non sciatur.

Inflam-
matur miles in-
necem En-
gelberti.

Militem vo-
cat viru no-
bilem.

Matth. 10.

Vt Susati tractatum sit de pace inter Episcopum & Fridericum Comitem
concilianda. Cap. 2.

Post festum omnium Sanctorum Deo dilectus pontifex propter bonum pa-
cis Susatum venit. Venit & Fridericus cum fratribus suis Episcopis, alijsq; co-
gnatis suis atque consiliarijs. Vbi cum triduo pro compositione pacis labo-
ratum esset, nulla via, qua Friderico placeret, inueniri potuit. Indurauerat
enim diabolus cor eius quasi lapidem, & strinxerat id quasi malleatoris incudè. Eius
consiliarijs tunc temporis congruebat, quod de diabolo, cuius membra per con-
spirationem effecti sunt, paulò superius ad Iob dictum est à Domino: Corpus illius
quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus. Vna vni coniungitur, & ne
spiraculum quidem incedit per eas. Vna alteri adhærebit, & tenentes se nequaquam
separabuntur. Ità erant, quicquid ore dicerent, conspiratores illi in concepta malitia
pertinaces & indurati, ità cohærentes & consœderati, vt nullum pacis consilium cor-
de possent admittere.

Fridericus
Comes re-
spuit pacis
cõditiones:

Iob 41.

Ibidem.

Vt quibusdam religiosi mors eius reuelata sit, & quidam etiam eum præ-
mouerint. Cap. 3.

Lacuit circa idem tempus spiritus sancto, martyris sui finem quibusdam viris
religiosis, idque diuersis in locis, reuelare. Monachus quidam congregatio-
nis nostræ, iuuenis probatæ vitæ, Abbati nostro secretius dicebat: Domine, si
qua habes tractanda cum Archiepiscopo, nè differas: quia breui morietur.
Post dies paucos infirmarius noster, Vuinandus nomine, pro negotio quodam ad
illum

Religiosi
quibusdã vi-
ris martyri-
um eius re-
uelatur.

illum, suscitatum directus est. Qui cum in Veteri monte, domo Ordinis nostri pernoctaret, & manè vellet recedere, Supprior subsecutus, ait ad eum: Est apud nos cōversus quidam, spiritum habēs propheticum, sicuti sæpè experti sumus. Is tribulationem ingentem breui domino nostro Archiepiscopo euenturam prophetat. Quapropter rogo vos, vt moneatis eum vt cautus sit, seque custodiat. Cui ille respondit: Satius est me id tacere. nam pro friuolo habiturus est. Veniēs in dē ad Episcopum, benignè susceptus est & expeditus, nec quicquam tamen illi hac de re indicare ausus fuit. Die sequenti dominus Episcopus literas indices mortis suæ accepit. Quas cum legisset, in ignem mittens, pedibus conculcauit, nè discordiæ seminarium fierent inter ipsum & cognatum suum Comitem Fridericum. Recitauit tamen eas Episcopo Mindensi, qui præsens erat. Cui cum diceret ille, Caue tibi domine propter Deum, non solum tua causa, sed etiam pro vtilitate Ecclesiæ nostræ, & totius terræ salute: respondit ille, Angustia mihi sunt vndiquè, & quid mihi faciendum, Dominus nouit, p̄torsus ignoro. Væ mihi, si tacero: si autem eis proposuero, dicent, immò amicis & cognatis de me conquerentur, quòd paricidij crimen eis impingam. Non solum de Friderico, sed etiam de Godefrido & Vuilhelmò fratribus eius suspicio fuit. & adiecit: Ego ab hac hora corpus & animam meam diuinæ committo prouidentia.

Vide animi candidum, & pacis studium.

Cū multis lachrymis confiteatur Engelberti peccata sua.

Psal. 118.

Leuit. 17.

Episcopis fratribus Friderici indicat, quid ad ipsum perlatum sit de eadem sua.

Rependunt ei mala pro bonis diffimulatores impij.

Vt Episcopo Mindensi peccata sua confessus sit, & Episcopis Monasteriensi & Osnaburgensi fratribus Friderici aperuerit, quæ ad ipsum delata erant. Cap. 4.

Asumensq; Episcopum illum in sacellum suum, solus soli coepit confiteri omnia peccata sua ab ineunte ætate, cum tantò imbre lachrymarum, vt totum pectus eius infunderent, & cordis maculas crebris stillicidijs, vt speramus, diluerent. Cumq; diceret ei dominus Mindensis, Timeo adhuc latere in conscientia vestra, quod mihi dictum non sit: respondit beatus ille: Dominus scit me ex industria nihil subtrixisse. Postea tamen plenius cogitans de peccatis suis, summo manè in priorem locum ducens confessorem suum confessor Domini, in spiritu humilitatis & in animo contrito, quod memoriæ occurrerat, rursus cum tantis lachrymis confessus est, vt in tali persona talem gratiam lachrymarum Episcopus Mindensis mirari non sufficeret, & ille meritò cum Propheta dicere posset: Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodiui legem tuam. Teste eodem Episcopo, cuius relatione hæc comperta sunt, sic se contritione cordis coram Domino macrauit, sic se oris confessione mundauit, tam sollicitè vtraq; iustificatione se preparans, acsi ipsa die moriturus esset. Postea conscientia serenata, confidenter ait: Modò voluntas Dei de me fiat. Ecce sic verus & summus sacerdos homo Christus Iesus, qui se in ara Crucis offerre dignatus est hostiam propiciationis pro peccatis nostris, sacerdotem penitentem profluvio lachrymarum suarum abluere & emundare voluit, vt Deo patri per martyrium offerendus in holocaustum, esset hostia pura, hostia sancta, hostia placens & immaculata. Sacerdotes veteris testamenti, hostias offerēdas prius lauabant. Interim pulsabatur ad ostium sacelli, sed non permisit aperiri dominus Archiepiscopus, eò quòd haberet oculos ex fletu adhuc tumidos & humidos. Cumq; pulsando perseverarent, dicerentq; Monasteriensem & Osnaburgensem Episcopos ad ostium stare, postquam oculos extersit & faciem siccauit, permisit eos intromitti: quibus & ait: Vos domini ambo cognati mei estis: ego, sicut optimè nostis, in nullo vos læsi, sed quātum potui, semper promoui. Et ecce à diuersis, tam literis quàm verbis, indicatur mihi, Comitem Fridericum fratrem vestrum, quem ex animo dilexi, & cui non noceam, cui, malum mihi machinari, meq; velle occidere. At illi simulantes, quod in pectore non habebant, panidi responderunt: Absit hoc, domine, absit: nihil necesse est vos hoc reformidare, quia nunquàm ascendit in cor eius. Omnes per vos ditati, honorati & sublimati sumus. & hoc quidem verissimum erat. Nam Theodoricum, electus in Archiepiscopum, statim promouit in summi templi Præpositum, ac deinde in Monasteriensem Episcopum: Engelbertum verò in Præpositum S. Georgij, & postea in Episcopum Osnaburgensem: & Philippum fratrem illorum, in summa Coloniaensi ecclesia Canonicum, & thesaurarium fecit. Atque eo tempore, quo occisus est, operam dabat, vt Bruno frater eorum Præpositus fieret summi ædis Traiectensis. Quæ idcirco commemorare volui, vt lector cognoscat, qualem ei vicem rependerint. Retièrè retribuerunt ei mala pro bonis: & cum loqueretur illis & pro illis bonum, impugnabant eum gratis.

Vt

Vt Suscipio proficiscens, in itinere vidua eius amissum restituerit. Cap. 5.

Comes Fridericus vt cōceptam malitiam melius dissimulare posset, pro bono pacis ipsi à domino Episcopo oblata verbotenus acceptauit, cum eo à Suscipio exiens, eumq; tam familiariter deducens, vt ei Episcopus diceret: Cognate, cum multa iucunditate simul ascendemus ad solennem Regis & principum conuētum, qui Nurenbergæ celebrabitur. Sciens autem Fridericus, quòd postera die dedicaturus esset ecclesiam in Suuelme, oblata hac occasione, exemplo Iudæ petijt licentiam ab Episcopo discedendi, sicq; ad satellites suos redijt, eosq; diuersis in locis insidias tendere iussit, quidq; facerent instruxit, & omni quo potuit studio ad facinus animauit. Erat tum sexta feria post festum omnium Sanctorum, & Domini electus eodem die Sanctis omnibus per meritum passionis sociandus, ad dedicationis locum ieiunus venire constituit. Eodem autem die occurrit ei vidua quædam, super duabus causis sub diuini nominis obtestatione iudicium illius flagitans. Cuius vociferatione sacerdos Dei cōmorus, nè in hoc inferior videretur iudice illo iniquitatis, de quo Dominus dicit in Euangelio, quòd nec Deum timebat, nec hominem reuerbatur: mox de equo descendit, & sede composita loco Ducis ad iudicandū sedens, super feudo, de quo vidua conquirebatur, sententiā quæsiuit & accepit. Audientis verò pro se & contra viduam sententiam esse latam, ex multa cordis commiseratione protulit verbum memoria dignum: En domina, inquit, feudū hoc, de quo conquereris, tibi per sententiam ablatum, mihiq; adiudicatum est. Sed ego propter Deum, dolens miseriam tuam, id tibi relinquo. Porro alterius negocij tui ad me nō pertinet querimonia. Simile quiddam legimus in Romana historia de pio principe Traiano: qui cum esset in expeditione positus, & militia vallatus, vidua illi vetustissima in foro occurrit, & iniuriam suam illi cōquesta est. Cumq; ille diceret se ius ei dicturum cum rediret, & illa responderet incertum esse reditum eius: mox dominus orbis substitit, viduam audiuit & vindicauit, omnia illi restituens. Amplius aliquid operatus est princeps noster. Traianus per iudicium viduæ fecit iustitiam: Engelbertus omne iudicium conuertit in misericordiam. Et quia sine fide impossibile est placere Deo, si Imperator illam humanitatem exercuit zelo iustitiæ, non appetitu secularis gloriæ, poterat ei esse ad mitigationē pœnæ, quod sacerdoti Domini, eò quòd esset vir catholicus, contritus & confessus, meritorium fuisse creditur vitæ æternæ. Opus Imperatoris, cum extra charitatem factum sit, mortuum remansit. Opus verò episcopi, quod ex charitate factum speramus, ad martyrij gloriam valdè eum habilem reddidit.

Simulat pacem Fridericus.

Luc. 18. Singulari humanitate satisfacit viduæ ius peccati.

Traianus Imperator.

Im-Hebr. 11.

Vt Comes Fridericus crebro ad eum ventitans, res eius explorârît. Cap. 6.

Cum autem Episcopus properaret ad locum destinatum, Comes Fridericus circa meridiem venit ad eum, certior fieri cupiens quò tenderet, & qui vel quot cum eo essent. Episcopus illum salutatur, vtq; apud se pernoctaret, plurimum inuitat: sed ille nō acquiescit, aliquid semper, vt prius, causæ pretextes. O cor agnium, o oculus columbinum. Cor sine felle, oculus sine suspitione. Inuitat amicus hostem, domesticus latronem, hostia carnificem. Comite recedente, & pontifice procedente, tēpus ad est vespertinum. Vesperis verò dictis, rursus ad est Comes. Eum cernēs eminens Conradus Comes Tremonia, ait ad Episcopum: Domine, creber Comitatus huius accessus & recessus mihi multum est suspectus. En nunc tertio venit, & non, sicut antè, in palefido, sed in dextrario. Consulo vobis, vt & vos dextrarium vestrum ascendatis. Cui ille respondit: Hoc nimis esset notabile. Non enim timeo: quia non nocui illi. Cumq; appropinquaret, viderunt vultus eius colorem penitus immutatum. Heu quàm difficile est, vt quidam ait, crimē non prodere vultu. Coepit autem eum alloqui Episcopus, & dicere: Sciebam cognate, quòd tandem maneres mecum. sed ille nihil respondit, conscius ipse sibi: pergebantq; simul. Ea causa quidam tam ex Clericis, quàm ex militibus suspitione territi, ab illorum se comitatu subdixerunt. Magna verò pars Episcopalis familiæ cum cocis iam dudum ad hospitium præparandum præcesserat, & pauci cum pontifice remanserant. Sole properante ad occasum, hostia cum immolante properat ad arā, vt fieret Domino sacrificiū vespertinum, quod dignius erat in lege. Passus est Christus sexta feria, hora sexta, scilicet in meridie, vt declararet se mediatorem esse Dei & hominum: Engelbertum verò pati voluit eadem feria, sed in fine diei: vt ostenderet eum per bonum finem, non per preccedentem vitam, coronatum. Per caudam hostiæ, bonus finis designatus est in lege.

Nō cauet sibi ab insidijs Friderici.

Leuit. 24. Hostia.

Hofiam sine cauda offerre non licuit: neque Deo vita bona sine bono sine placebit, Sciens scriptum beatus ille, Qualem te inuenero, talem te iudico: maximè à religio- sis expetere solebat, quatenus ei finem bonum suis orationibus apud Deum obtine- rent: quod & factum est eo, quo iam dicemus, ordine.

De cæde eius, & ut corpus exanime in Suuelme delatum sit. Cap. 7.

Sceleris im- manitate terretur Fri- dericus, sed à suis ani- matur.

Circa crepusculum ventum est ad locum insidiarum, & ecce Comes enormi- tatem concepti facinoris considerans & abhorrens, dicere coepit ad suos: Væ mihi misero. Quid est, quod facere volui, ut dominum & cognatum me- um occiderem? Sed mox illi, quos ipse iam antè flatu Behemoth succende- rat, eum rursus inflammanes, adeò ad facinus instigauerunt, ut instar colubri vene- num, quod ad breue tempus euomuerat, ardentius resorberet & resumeret: statimq; cum Heriberto de nece Episcopi tractans, voluntatè suam ei exposuit. Ille confessus, ut edoctus fuerat à fratre suo dapifero, assumpto secum Heriberto de Suueren, domi- num Archiepiscopum præcesserunt: & cum in ascensu montis desset, Comes ait: Do- mine, hæc est via nostra. Cui Episcopus respondit: Dominus nos custodiat. Non enim sine suspitione fuit. Tunc parùm expectas Comes, alios famulos post eum misit, præ- cipiens eis, ut Heriberto assisterent in eo, quod ille moliturus esset. Cumque iam con- cauam viam, quæ in summitate duabus hincindè semitis cingebatur, dominus Epi- scopus ingrederetur, præmissi serui Comitum cum tanto strepitu aditum præoccupã- runt, ut etiam ipse pontifex, sicut hodiè testis est Cellarius de Hemmerode, turbatus miraretur. Alij à dextris, alij à sinistris gradiebantur: quidam verò retrò cum Comite insidias obseruantes, sequebantur. Tunc Heribertus signum eis dans, qui in latebris erant, tam horrificum edidit sibilum, ut non modò homines proditionis ignari, sed etiam equi, quibus insidebant, stuperent. Mox ij, qui præcesserant, extractis gladijs re- uersi sunt. Id vbi conspexit miles quidam, qui inter illos & Episcopum erat, terribus clamauit: Domine, ascendite citò dextrarij vestrum, quia mors in ianuis est. Duce- batur enim dextrarius à tergo eius à nobili adolefcète de Hemirbach. Videntes au- tem famuli Comitum, quòd dextrarium ascendisset, obiecerunt se ei, & vnus ex illis vulnerauit eum grauiter in crure, nullo eum defendète, excepto milite Cunrado de Tremonia, qui districto ense Heriberto Rinekore se obiecit, quem tamen is Heriber- tus anteuertens, dirè in fronte percussit: & cum se ab illo Cunrado auerteret, alio istu inter scapulas eum vulnerauit. Atq; hic est ille Heribertus, qui paulo antè domi- num Episcopum præmonuerat, ut si secus, quàm ipse sperabat, res eueniret, exulare se posset. Vt autem viderunt hæc illi, qui erant cum Episcopo, omnes relicto eo fugerunt: & impletum est in illis, quod per prophetam de capite nostro scriptum est: Per- cutiam pastorem, & dispergètur oves. Quid post hæc de illo gestum sit, tum propter suorum fugam, tum propter imminentem noctem plenè sciri non potuit. Sed ecce motu Dei actum est, ut Comes Fridericus ab Vrbe rediens, Coloniam captiuus addu- ceretur, ex quo martyrij eius ordo modusq; cognitus est. Is enim facinus suu palàm confessus, paricidij reos nominatim expressit, etiã fratres suos de reatu accusans. Cap- tus est cum eo, & milite quodã, Tobias notarius eius: qui in vinculis positus, ad pre- ces quorundam Canonicorum, qui me ad scribendum amplius sollicitarunt, vt verius scribi posset, quemadmodum & à quibus occisus esset Episcopus, spe consequendæ veniæ manifestauit, Deum testè adhibens, se vera dixisse, prout ipsius Comitum in ago- ne, & aliorum nefandorum Romæ confessio patefecit. Vt ergò Tobias ille scripsit, cum dominus Episcopus in via cõcaua positus adhuc esset, satellites præire iussi, ran- ta vi arrepto freno dextrarium eius verterunt, vt frenum ei è manibus extraherent: cumq; ex vtraq; parte aliò diuertere non posset, quòd via arcta & concaua esset, per mediam illam fugere coepit. Illis autem eum insequẽtib; loachim dextrarium eius in femore vulnerauit: & cum ex neutra parte in via eũ antecedere possent, Heriber- tus extra viam cum equo exiliens, in * acutissima semita, sicut ipse confessus est, cum præueniens, per capitũ arripuit, & eum ex latere ad se inclinans, secum in terram tra- xit. Sed mox violenter surgète beato Episcopo, quia fortior illo erat, eum extra viam in rubo Comes audisset, propius accedens, clamasse dicitur: Apprehendite & tenete eum, quia fortior nobis efficitur vir. Cumq; verba supplicationis ederet Episcopus & diceret, Sancte Petre, quid mihi imputant homines isti? fridens Fridericus ait: Cede- dite latronem, cèdite qui & nobiles exheredit, & nemini parcat. Tunc Giselbertus vi- dens Heribertum chlamydi eius inhaerentem, ocyus descendit, & furibundè æcur-

Miserè cir- cuncunetur beatus Epi- scopus.

Primus vul- nus in crure accipit.

A suis defe- ricur. Zach. 13.

Tobias no- tarius totũ martyrij or- dinem pan- dit.

for. * arcif- sima

Horredum in modum trucidatur.

rens, primum vulnus capiti eius infixit, secundo istu vibrans ferrum, manum eius, vt puto, amputauit, corpusq; eius gladio transfixit. Tobias sunt hæc. Eadem hora Iordanus, qui ab eo proscripius fuerat, superueniens, maximum vulnus capiti eius impo- suit, quèadmodum in Ihenburg iactitauit, semèl atq; iterum dicente Episcopo: Eheu, eheu. Tum seorsum eum inclinantes, Heribertus primò cultello eum perfodit, Co- mite, vt aiunt, eiulante & clamante: Heu me miserum: nimium est. Cùm autem Gisel- bertus caput ei præcidere vellet, à Godefrido, quem Comes ad prohibendum mise- rat, per capillos abstractus est. A quercu aut, vbi primò cædi coeperat, vsq; ad locum, vbi detractus est & extractus, vbi hodiè super martyrium eius sacellum fabricatum est, vix decem passus distant. Vbi super eum velut canes rabidi ac famelici, filij perdi- tionis congregati, cultellis acutissimis ad hoc præparatis sic totum corpus eius per- foderunt, vt à vertice vsq; ad plantam nulla pars corporis à vulnere vacua remaneret, ità vt dicere posset cum Propheta in persona Christi, cuius membrum effectus est pro iustitia moriendo: Circumdederunt me canes multi: concilium malignantium obse- dit me, &c. Porrò vnus ex eis, instar eius qui latus Domini lancea aperuit, fertur eum sub pede incidisse, exploraturus an extinctus esset. Deindè ad equos suos singuli re- uertentes, ad Comitum conuenerunt, corpore Episcopi in terra relicto. O cæcam te- meritatem, ô furem mille mortibus plectendum, ô rabiem non hominum, sed bel- luarum, quæ non est verita tam audacter, tam crudeliter, tam viliter & indignè occi- dere Christum Domini, sacerdotem Domini, pontificem magnum, & non qualem- cunq; pontificem, sed pontificum patrem ac principem: & quod magis terrere de- buerat, Ducem fortissimum, & Romani regni tutorem. Patrato tanto paricidio, ho- mines malo demone pleni cum suo Comite, immò totius malitiæ fomite receden- tes, Domini sacerdotem, acsi vnctus non esset oleo, reliquerunt in sterquilinio. Miles autem quidam Leonies nomine, qui illi adhaeserat, cum primùm detentus & vulne- ratus fuit, Henricum Cellarium de Hemenrode, qui paulum præcesserat, subsecutus, ait ad eum: Heu domine Cellarie, quid faciemus? Dominus noster Archiepiscopus grauiter vulneratus est, & à Comite Friderico captiuus abductus est. Cui ille, supra quàm credi potest turbatus, respondit: Pium est, vt reuertamur & videamus, quid cir- ca illum agatur, vel quorsum abducatur. Cumq; simul reuersi essent ad locum cædis, audiunt clamores carnificum illorum in nemore errantium. Erat enim nox, & cùm vndiq; circumspicerent, offenderunt corpus martyris extinctum, confossum, ipsoque adspèctum nimis horrendũ. Valdè igitur consternati, suadente Cellario, nè à feris cor- pus exanime, si illic nocte remaneret, indignè attrectaretur, abeunt ad proximas ades, atq; indè bigam stercoariam, qua illa die simus euectus fuerat, adducunt: & ecce cor- pus clarissimi principis, quod ex parte vestitum reliquerat, penè totum reperiunt nu- dum. Nam præter femoralia & subuculam, quæ collo eius adhaerebat, nihil ei relique- rant: diploidem verò & pileum eius iuxta corpus inuenerunt. Quæ omnia ità erant sanguine infecta & dilacerata, vt tanquam nulli vsui accommoda spoliatores illi ne- glexerint. Per que tamè hodiè multi sanitatis beneficia consequuntur. Cellarius verò & miles atque elemosynarius corpus tollentes, & linteamini intolentes, vehiculo imposuerunt. Cumq; Suuelme illud perduxissent, & in ecclesia ponere decreuissent, non permittit sacerdos, contaminationem basilicæ prætexens, cum potius sanguine martyris dedicaretur. Sed propter hoc & alia quædam, quibus martyris gratia se in- dignum reddidit, vsq; hodiè satis grauiter in suo corpore ditinuitus flagellatur. At ta- men positus est in eadè domo, in qua pernoctare & comedere proposuerat sacerdos Dei viuis, duæq; candelæ dedicationi præparatæ illic collocatæ sunt, vna ad caput, al- tera ad pedes. Cùm autè inter se vigilias noctis partiti essent, & Cellarius vsq; ad me- diam noctem corpori assideret, precesq; horarias beatæ Dei genitricis & virginis Ma- riæ lectitaret, sicut hodièq; testis est, nunquam aliquid horroris ex cõtactu illius, vt de cadaueribus occisortum fieri asolet, passus est. Haud dubium, quin ex præsentia san- ctorum Angelorum gratia hæc extiterit, qui apud corpus martyris caelestes excubias celebrabant. Fuerat autem is Henricus Cellarius ante conuersionem miles, & tanto fortasè ad huiusmodi opus expeditior & audacior, quanto assuetior.

Ut corpus eius ad canobium Montense delatum sit. Cap. 8.

Manè martyris corpus currui impositum est: cumq; illud deducere, plures ex familia Episcopi, qui timorè mortis dispersi fuerant, deducenibus ad- iuncti sunt. Veniẽtib; autem ad nouum castrum, quod beatus Episcopus

Innumeris vulneribus conficitur.

psal 21. Iohan. 19.

Relinquit corpus cæci viri ab m- pjs occiso: vultus inter- pulsum.

Diploidem Author vocat vnauba- sum. Est ve- tris, paxima tubuula. sacerdotis cuiusdã te- meritas pa- nitur à Deo.

fuis expensis ædificauerat, cum intrare vellent, vt illic corpus laurent & componerent, negatus est introitus, timore, vt æstimo, Henrici nunc Comitis de Monte. Sed Randulphus Prior Montensis cœnobij, ante castrum illis occurrit, eoq; duce ad monasterium festinatum est. Cumq; appropinquarent monasterio, fratres cum Cruce & thuris suffitu eis obuiam processerunt. Corpore sacro in feretrum de curru deposito, quidam è senioribus Henricus nomine, nunc eiusdem monasterij Prior, linteamen de capite martyris remouit, vultum eius cruentum & confractum fratribus ostendens. Quo viso, lachrymati sunt valdè, tã dilecti patris morte, & tali morte, plurimum consternati. Specialiter enim ille dilexerat Montensè cœnobium, vt potè ab eius proauis fundatum. Henricus verò cum ob cruris infirmitatem vno pede nutaret, cogitã beatum virum à nocentibus innocenter occisum, brachium eius nudum nuda manu tetigit, & plena fide eandem benedictionem ad crus nudum transmittens, gradū pedis vacillantis roborauit. Nam sicut ab eius ore nupèr audiui, ipsa hora cœpit lenius habere, & gradatim proficere. Deindè cum vocibus lachrymosis corpus in oratorium illatum est, & eadem nocte quibusdam fratribus mirificæ visiones de gloria martyris in somnis oblatæ sunt. Postea magno studio corpus eius in cœnobio lotū & cuiusceratum est, myrrhaq; & sale conditum, & vestibus sacerdotalibus decenter indutum. Numerata tum sunt in martyris corpore quadragintaseptem vulnera, exceptis paruis punctiõibus: nec hoc sine sacramèto. Nam quadragenarius numerus est pœnitentiæ: septenarius verò, spiritualis gratiæ. Accepit igitur Christi martyr quadragintaseptem vulnera, vt ijs significaretur per cordis pœnitundinem & oris confessionem accepisse eum septiformem gratiam spiritus sancti, cuius dono perductus est ad martyrij gloriam. Nulli dubium est, quin vera contritio & vera confessio debeat peccata quoad culpam, & satisfactio exterior pœnam, itã tamen, si contritio sit sufficiens. Quæ verò satisfactio dignior & efficacior martyrio? Nulla prorsus. Duo sunt, per quæ pœna fit remissio, mediante contritione in adultis, baptisimus aquæ & baptisimus sanguinis. Vtroq; satisfecit Deo beatus Engelbertus. Quicquid enim maculari post primū contraxit, secundo, vt speramus, totum diluit. In omnibus siquidem membris, in quibus peccauerat, punitus est: In capite quidem multipliciter, sicut apparet in eius pileo, scilicet in vertice, in frõte, in occipite, in temporibus, labijs & dentibus, idq; tam grauius, vt rinuli sanguinis inundantes & decurrentes, fossas oculorum, aurium, narium & oris implerent. In gutture etiam punitus est, itemq; collo, humeris, dorso, pectore, corde, ventre, cœxis, cruribus & pedibus: vt cognoscas lector, quali baptisimo Christus in martyre suo diluere dignatus sit, quicquid culpæ contraxerat.

Vt corpus eius Coloniam perlatum, totius vr̄bis mœrore exceptum sit: & de destructione castri Valantiæ. Cap. 9

Feria secunda pontificis corpus Coloniam perducitur, & ad gradus ecclesiæ sanctæ Dei genitricis, cum mœrore totius ciuitatis excipitur. Quantus tum illic fuerit gemitus, dolor, planctus Clericorum, clamor & vlulatus eorum, qui erant in ministerijs, plebis diuersi sexus & ætatis quanta vociferatio, pastoris sui mortem deplorantium, probitatis eius insignia commemorantium, & Friderico mille mortes imprecantium: nullius vox dicere, nullius stylus conscribere sufficit. Præferebatur feretro interula, martyris sanguine purpurata, quæ ad commiserationem mouit vniuersos. Nec mirum, si Colonia tanto pastore viduata planxit. Erat enim ille maxima columna templi, honor Cleri, inter proceres regni famosissimus, patriæ pater: & vt breuiter dicam, speciale decus sui temporis. Tam autem fidelis fuerat Ecclesiæ sibi commissæ, vt quodam tempore vni è ministris suis dixerit: Non tu tam sollicitus es, vt liberis tuis, quos vnice diligis, amplam relinquant hereditatem, quàm ego sollicitus sum, vt beatum Petrum & Ecclesiam eius hereditate ditem. Reipublicæ quoque tam fuit utilis, vt neq; corpori, neque expensis parceret, modò prodesset multis. Deportatur inde corpus martyris per curiã Episcopalem cum lachrymis multis, cum Crucibus & thuribus in domum beati Petri, ibiq; deponitur, multaque ei beneficia per multos dies tam in Missis, quàm in Psalmis, more Christiano impenduntur. Diu enim in illa ecclesiã māsit corpus inhumatum, quòd per futurum antistitem primores & qui ministerijsungebantur, illud conuentui principum præsentare, & de percussoribus eius cõqueri statuisent, sicut & factum est. Ea enim causa sacrum corpus coquentes, carnes ab ossibus separauerunt. Sicut autem testatur, qui aderant, itã martyris caluaria gladijs cædentim confracta & comminuta fuerat, vt

Honorificè à fratribus Mõrensibus nobis, corpore martyris excipitur.

Innocèter, pro, immerito. Miraculū.

Visões de gloria eius.

Nota, corpore eius quadragintaseptem vulneribus confossum.

Martyriū, baptisimus sanguinis dicitur.

Summo omnium dolore corpus Coloniam inferitur.

Quantum amauit Ecclesiã suam.

Defertur corpus eius in ecclesiã S. Petri Apostoli.

de caldario corpore extracto, particulatim vix posset coniungi. Cum tristis rumor occisi pontificis Ecclesiam perturbasset, Dux Vualramus dolorem super dolorem eius addens, tertia die à cæde eius, antè quàm corpus eius venisset Coloniam, congregato milite copioso & multis rusticis, castrum Valantiam, quod beatus vir ad munimentum terræ non longè à castro Rodensì, maximo sumptu edificauerat, absens obditavit. sedit, & post paucos dies cum magno suorum tripudio deiecit. Nam propter Episcopi repentinum interitum, & Vualrami improuissum aduentum, qui in castro erant, propter penuriã annonæ, armorum & propugnatorū, hostibus se dediderunt. Vualramus vt à factis excusare se posset, sicut & fecit, præsens adesse noluit: sed fratrem suum Gerardum cum filio Vualramo ad castrum destruendum misit. Aiebat enim in suam ignominiam illud extructum. Gerardus verò, qui in castro diruendo multum feruebat, eodem die, quo solenne tricenarium eius, qui castrum extruxerat, agebatur Colonia, vita priuatus, in Vuassenberg sepultus est. Eum post quinque menses frater eius Dux Vualramus secutus, eandem viam vniuersæ carnis ingressus est. Post cuius mortem duo filij eius Vualramus iunior & Comes Henricus, graui admodum infirmitate correpti, satis vexati sunt, nec adhuc plenè conualuerunt. Causam verò tum mortis illorum, tum horum malæ valetudinis Deus notuit.

Vt subsacrificio Episcopus apparuerit cuidam. Cap. 10.

SExtra illa feria, qua castrum fuit euersum, septenarium martyris agebatur. Cuius rei gratia sacerdos quidam, Ludouicus nomine, regularis canonicus S. Gabriëlis in Rode, eiusdem vocabuli castrum vicinū pro anima martyris Missam celebraturus ascendit. Cumq; dictis secretis, post Sanctus Canonem in choro, eccè sanctum Episcopum pontificalibus indutum, vultu hilaro sacro altari ad stare videret: & cum Crucis signa exprimeret super panem & calicem, beatus pōtifex per totum Canonem sacerdoti se conformans, eodem modo & iisdem vicibus sancta consignauit, dexteram eleuans. Cum autem ventum esset ad eum locum, vbi defuncti nominantur, & eum sacerdos nominasset, expleto sacramento, ait illi Episcopus: Frater, non est necesse, vt inter mortuos me nomines. Sum enim cum Deo, & in choro martyrum gaudio fruor ineffabili, & adiecit: Noueris pro certo, quòd omnes illi, qui me occiderunt, vel quorum cõsilio occisus sum, malè peribunt, idq; citius, quàm credi possit. His dictis, disparuit: Ludouicus verò Missa completa, omnibus quæ viderat, iudicauit, testem Deum adhibens itã se habere.

De electione Henrici successoris eius, & quàm ille feruens fuerit ad vltimam necem eius. Cap. 11.

Sequenti die, id est, sabbato, castro Valantiæ destructo, turris à Clero Colonia erecta est contra faciem Damasci. Cum autem status regionis ex morte pontificis valdè turbatus esset, timerentque primores & Clerus, nè fortè ciues cum Vualramo propter priuilegia, quæ dominus Engelbertus communis vtilitatis causa confecerat, aliquid contra Ecclesiã libertatem molirentur, sicut eis postea dure satis impositum est, diem, qui est decimusseptimus Calendas Decembris, qui nomen erat à cæde pontificis, electioni præfixerunt. Quo die, mediante & cooperante domino Theodorico Treuirensi Archiepiscopo, Henricus Bonnensis Prepositus in pastorem & Archiprælulem consensu vnanimi electus est. Quo iuxta morem in Episcopi sede residente, clamores ministrorum, id est, eorum, qui ministerijsungebantur, de nece domini sui conuerterent, renouati sunt, & ab eis interula martyris in sinum eius deposita est. Ille verò, vt aiunt, mox iurauit se sanguinem eius quoad viueret, vindicaturum. Quàm studiosus autem & feruens hæc hētens & fuerit & sit in ea vindicta persequenda, itã vt neque corpori, neque pecunijs parcat, sequentia declarabunt. Eo quidem die, quo sacerdotio initiatus est, ad gloriam martyris dilatandam, coram altari beati Petri exiguitati meæ humiliter satis iniungere dignatus est, vt quæ ab eo insigniter gesta sunt, & miracula quæ per eum Dominus operatur, ad posterorum notitiam scripto transmitterem. Cumque me excusarem, & dicerem, mihi id non licere, Priori meo, qui præsens erat, præcepit, vt me cõgeret obedire: quod & fecit. Itaque cum multos in sua diocesi habeat viros sapientes & eloquentes, vt potè theologos, rhetores & philosophos, qui beati antecessoris eius vitam, martyrium & miracula elegantis stylo scribere, & floribus rhetoricis ornare possent, si materia laude digna, sermone inculto à me tractata fuerit & explicata, non mihi, quem cogit

Castri Valantia à Duce Vualramo dicitur.

Vltio dicitur.

Apparet Episcopus sacrificari.

Prædicte illi celerè vindicta in percussores suos.

Henricus creatur Colon. Archiepiscopus.

Persequitur Engelberti percussores.

obedientia, sed illi potius, qui iniunxit, imputandum est.

Vt ortae sint inimicitiae inter Henricum electum, & Vualramum Ducem &c. Cap. 12.

Inferus est Vualramo Duci.

Cum in ea lectione praesentes adessent dux Vualramus, & filius eius Henricus, intantum commotus est Archiepiscopus electus, ut feuda, quae Vualramus à beato Petro habebat, & quae filius eius habiturus erat, porrigere recusaret, idque ob supradicti castri destructionem. Civibus etiam negavit gratiam suam ob privilegiorum concremationem, & societatem cum Vualramo initam, atque etiam ob alia quaedam, de quibus omnibus non est huius temporis texere historiam.

Vt Fridericus Comes in curia Regis proscriptus sit. Cap. 13.

In Comitibus ostenditur casus martyri.

Ascendens inde Francofurtum ad colloquium Regis electus Episcopus, corpus martyris duobus Abbatibus Ordinis Cisterciensis deferendum commisit, puta Godefrido Abbati Montensi, & Henrico Abbati Vallis S. Petri. Cumque praesentatum esset corpus Henrico Regi atque principibus, & cum eo mortis eius insignia, interula, diplois & pileus: ijs, qui corpus praecedebant districtis gladijs, ut habent legum iura, contra Fridericum latronem vociferantibus, turbatus est Rex, & omnes qui cum illo erant: maximè autem Rex puer, qui perinde ut lugere solet filium patrem, & puer tutorem suum, extinctum planxit Episcopum: Proscriptionem verò Friderici in celebri conventu Norenbergenfi factam renouavit, omnibus ei abiudicatis tam allodijs, quam feudis. Feuda libera adiudicata sunt dominis suis: allodia proximis, ministeriales siue ministri & homines à iuramento ei praestito absoluti. Vxor eius vidua, liberi eius orphani sunt iudicati. Electi quoque Archiepiscopi nomine illic denunciati sunt, quicunque Fridericum captivum exhiberet, illum mille marcas Colonenses ab eo recepturum. Infeudatus inde à Rege electus Archiepiscopus, cum corpore martyris Moguntiam descendit, ubi dominus Cunradus Portuensis Episcopus & legatus in Adventu Domini Concilium celebrauit. Ibi enim eius praeprocepto congregati erant diversarum urbium Episcopi, & Abbates multi. Is ob necem praesulis multum consternatus, in sermone suo multis cum in eodem Concilio praconijs extulit, martyrem praedicans, & ceteris Episcopis, qui bonis Ecclesiarum suarum cognatos & nepotulos suos infeudant, vel dum ea illi diripiunt, dissimulant, exemplum eum statuens. In eodem Concilio ab illo totius Germaniae legato Cunrado, Fridericus Comes etiam spiritali gladio punitus est. Cum enim eum excommunicaret cum uniuersis Ecclesiarum praelatis illic congregatis, praecipit per omnes provincias legationis suae, id est, Moguntinensem, Coloniensem, Treuirensis, Breuiensem, & Magdeburgensem, in omnibus ecclesijs per omnes Dominicas cum extinctione candelarum eum excommunicari: nec eum solum, sed etiam omnes eius adiutores, à quibus, vel quorum consilio occisus est praesul: itemque omnes, qui reos necis eius fouerent, vel eis communicarent. Exhibita quoque in eodem Concilio sunt Cunrado Legato literarum Theodorici Monasteriensis Episcopi, & Engelberti electi Osnaburgensis, germanorum fratrum Friderici: quorum prior de sacrilegio se excusauit, paratum se dicens canonicè se purgare: alter Episcopum ordinari se petiit. Respondit Legatus, se prouidorem ad parcendum, quam ad puniendum, modo se excusare possint: diemque eis praefixit, quo se purgarent in Concilio Leodiensi. Quo cum venissent, nobilibus conductum eis ex mandato Cardinalis Legati praestantibus, nec se canonicè cum septem Episcopis purgare possent, primoribus Colonensibus, multisque alijs eos accusantibus, Legatus ex consensu Episcoporum plurimorum, qui praesentes erant, ad dominum Papam illos transmisit: cui etiam inter cetera haec scripsit: Examini vestro dirigimus hos duos Episcopos, grauiter de domini Engelberti nece infamatos.

Concilium Moguntin.

Fridericus à Legato & synodo excommunicatus.

Concilium Leodiense.

Vt punitus sit Arnoldus miles, cum martyri malediceret.

Cap. 14.

Vt autem ad superiora redeamus, corpus martyris à duobus supradictis Abbatibus per Rheni aluam Coloniam reducitur. Cumque venissent contra Vuesseling pagum, duobus milliaribus à Colonia distantem, miles quidam Arnoldus nomine, è litore prospiciens, ubi didicit pontificis Engelberti offensa reuehi, in contumeliam martyris erupit, ita dicens: Multi aiunt, dominum hunc, qui complures lesit, damnis affecit & exheredauit, sanctum esse & miracula facere. Hoc si verum

si verum est, quod tamen ego non credo, haec mihi Deus faciat & addat, ut antequam moriar, infanus efficiar. Multa uerò illum beatus Episcopus quadraginta marcis ob culpam filij eius, qui foeminam vi oppresserat. Qua tamē in re multum ei pepererat, ut facinus morte plectendum, tam modica pecuniae damno mulcetur. Ut verò ostenderet Deus, quam periculosum sit homini ponere in caelum os suum, eodem die maledico vertiginem capitis immisit: & cum paulò post aliena loqueretur, uxorem cum ceteris cadere coepit, itemque sacerdotem qui ad confessionem eius audiendam vocatus erat. Quid plura? Tenetur, vincitur, custoditur tanquam furiosus, & sequenti die post multa blasphemiae uerba sine viatico & confessione animam infanus expirat. Induerat enim maledictionem sicut vestimentum, & intrauit sicut aqua in interiora eius. Itaque nemo debet sibi malum imprecari: quia licet benignus sit spiritus sapientiae, non tamen semper liberabit maledictum à labijs suis. Haec mihi retulit miles quidam, qui has Arnoldi blasphemias audiuit, nec tamen comescere potuit blasphemiantem: & vix est quisquam in uicinia, quem tantum lateat miraculum. Audiant recentem militis huius poenam, atque uinam non etiam eternam damnationem, qui quacunque ex causa martyri detrahentes, & gloriae eius inuidentes, dicere solent: Nequaquam credere possumus, virum superbum, auarum, & prorsus mundo deditum, miracula posse edere. Considerant illi, quid aliquando fortasse fuerit: sed quid per martyrium factus sit, non attendunt. Credant saltem saluatum, quem daemones martyrem confitentur.

Homo maledicus, male de martyre loquens, diuinitus punitur.

Psal. 108.

Sap. 11.

Quid de eo dixerit Magdeburgi demoniacus quidam. Cap. 15.

EST in ciuitate Magdeburgensi quidam obsessus à daemone pessimo, qui nullius timet exorcismos, nec vult respondere, nisi uni sacerdoti, qui specialē gratiam contra illum accepit à Domino: cui etiam saepe noua & occulta dicere consuevit. Postridie eius diei, quo occisus est Episcopus, praecipit illi sacerdos, ut aliquid noui ipsi diceret. Illo diutius reluctante, & presbytero instante, miro modo coepit daemone ridere, cachinnari, manus complodere. Cumque sacerdos diceret, Quid habes, & quae causa est tanti tripudij tui? respondet ille: Eia, eia: serò ille Engelbertus, qui Coloniae Episcopus erat, occisus est. Stupente sacerdote ac dicente, Mentiris: ille respondit, Citò percipies. Er sacerdos: Fuiisti in morte eius? Fui, inquit ille: immò non sunt torgraminis herbulae, quot ibi congregati fuimus. Cumque sacerdos diceret, Quid factum est de anima eius? lugubri uoce respondit: Quando oculi eius sanguine obducti & oppressi fuere, anima nobis erepta est, & quò peruenerit, ignoro. Post triduum audientes de morte pontificis, satis admirati sunt, quibus prius uerba daemonis innotuerant. Ciuitas enim Magdeburgensis à loco caedis penè quatuor abest mansionibus. Etsi autem diabolus mendax est ab initio, & pater eius, constat tamen ex Euangeliorum testimonio, eum aliquando uera dicere contra suam uoluntatem, maximè cum exorcizatur, uti hoc speramus, quod subiungimus.

Serò, id est, haesterno respere.

Iohan. 8.

Quid daemone ex alio quodam obfesso de eo dixerit: & ut diuersae sint martyrij species. Cap. 16.

In dioecesi Treuirensi est coenobium sanctimonialium Ordinis Cisterciensis, quod, ad sanctum Thomam, uocatur. Illic ante hos duos menses energumenus quidam in oratorio eiusdem martyris, de statu quarundam animarum tam secularium, quam religiosorum interrogatus, tam rationabiliter de omnibus respondit, ut qui illic aderant, uera eum dicere non ambigerent. Cumque domina Elisabeth eiusdem domus Abbatissa, eum interrogaret, num interfuisset caedi Episcopi Engelberti, & ille respondere nollet, adiuratus validissimis exorcismis ut diceret ueritatem, sic ait: Queris, an fuerim in morte eius. Vtique fui: immò meo consilio interfecus est. Ego Fridericum & satellites eius incitavi, ego ad facinus illos animavi: ego, ut re ipsa malitiam conceptam implerent, effeci. Dicente Abbatissa, Vbi est anima eius? respondit: Eheu, eheu subtrahita est mihi & socijs meis, qui illic conueneramus. Ità se ante mortem praeparauerat, ità se lauerat, (contritionem & confessionem significans) ut nostri iuris nihil esset in illo, & adiecit: Nōstis, cur tot ille miracula faciat? Respondentibus illis: Nos id ignoramus, sed volumus, immò praecipimus tibi in nomine Christi, ut nobis id indices: subfixit, Quando uolubatur in suo sanguine, & iam moriturus erat, percussoribus suis medullitus ignouit, ita dicens: Pater, ignosce illis. Propter hunc sermonem tam potēs effectus est apud altissimum, ut non negetur ei, quicquid apud Deum

Daemone aditatus quid de Engelberto dixerit.

Nota cur tanti ponderis sint preces eius.

quid ab illo petierit. Idque pro comperto habeatis, nunquam vllum Coloniae sedisse Episcopum in pontificis cathedra, qui tantum possit apud Deum, tantique apud illum meritis, ut Engelbertus. Sed hic fortassis obijciat quifquam Maternum & Severinum, aliosque sanctissimos Ecclesiae Coloniae Episcopos, quorum vita fuit irreprehensibilis, & sanctitas in Christo probata. Sed respondetur, hunc fuisse martyrem, illos non fuisse. Consummatus in breui per martyrium Engelbertus, explevit tempora multa. Totius tabernaculi pulchritudinem, per cuius cortinas & columnas Ecclesiae ordines praefigurati sunt, pelles tegebant arietum rubricatae. Arietes, qui duces gregum sunt, significant Ecclesiae praelatos, qui verbo & exemplo, siue vtriusque Testamenti cognitione, quasi duobus cornibus gregem sibi commissum custodire tenentur. Quorum pelles rubricantur, cum pro subditorum salute, vel iustitiae mortem oppetentes, ut beatus Engelbertus, lauat stolas suas in sanguine agni. Ipse quidem Engelbertus, reuera fortis aries fuit, quippe qui duobus cornibus suis, id est, gemina potestate, spiritali & seculari hostes Ecclesiae Coloniae ventilaui. Quod si obijciatur de sanctis Evergisto & Agilolpho Episcopis Coloniae, etiam illos passos esse: responderi potest, non tanti meriti fuisse causam martyrij eorum, sicut Engelberti. Alter enim illorum noctu a latronibus clam occisus est: alter vero palam a raptoribus, qui dioecesis eius terminos peruaserant. Illos martyres fecit pietas & innocentia vitae: hunc vero virtus obedientiae & zelus iustitiae. Sicut diuersae sunt species martyrij, ita & causae diuersae. Agnus occisus est ab origine mundi, ait scripturae auctoritas. Agnus Christus est, qui in quibusdam suis membris occisus est propter innocentiam, ut in Abel: in alijs propter iustitiam, ut in prophetis: in alijs propter zelum legis, ut in Machabaeis: in alijs propter constantiam fidei, ut in Apostolis. Recentiori tempore in sancto Thoma Cantuariensi Episcopo, occisus est propter libertatem Ecclesiae conseruandam. Eadem causa mortis extitit in praesule nostro Engelberto. Occubuit ille pro libertate ecclesiae Cantuariensis, iste vero pro defensione ecclesiae Essendensis. Liberavit ille ecclesiam Anglicanam sanguine suo de graui iugo Regis Henrici: liberavit iste aequae morte sua Ecclesiam suae defensionis commissam, ab intolerabili exactione Comitis Friderici. Et licet beatus Thomas ante passionem multa pertulerit incommoda, damna, exilia, quae non pertulit Engelbertus: in ipsa tamen passione plus doloris, angoris & ignominiae certum est Engelbertum tolerasse. Ille enim, ut legitur, in capite vno ictu caesus, a sacrilegis relictus est in templo: iste vulneribus permultis roto corpore confossus, nudus relictus est in sterquilinio. Sanctus Thomas occisus est ab eis, qui aperte eum oderant: sanctus vero Engelbertus, quod maiorem afferre solet dolorem, & augere inuidiam, a cognatis & amicis, a quibus nihil metuebat, quosque ipse sublimarat. Philosophi cuiusdam sententia est, duplicari dolorem, cum ab eo, a quo bonum merueris, venit: itemque tanto iniuriam magis affligere, quanto propinquior est, qui fecit. Inde etiam est, quod David propheta dicit in Psalmo: Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique, & caetera, quae sequuntur. Reportatum denique corpus sacrum gloriosi martyris Engelberti, Angelica libertate donati, Coloniae in ecclesia beati Petri in sepulcro decemissime praeparato iuxta mausoleum nobilissimi praesulis & Archiducis Philippi, quod est in dextera ecclesiae parte, contra portam Australem, sexto Calendas Martij dominus Conradus Portuensis Episcopus & sedis Apostolicae Legatus, coram innumerabili multitudine diuersae dignitatis, ordinis, sexus, & aetatis sepeliuit. Quanta illic quotidie miracula fiant, in libro virtutum eius partim declarabitur. Passus est autem beatus martyr anno gratiae millesimo ducentesimo vicesimo quinto, mensis Nouembris die septimo, anno pontificatus sui decimo, sub Honorio Papa III. imperante Friderico II. monarchiam caeli & terrae obtinente Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuunt & regnant per infinita secula seculorum, Amen.

De celeri vindicta percussorum eius, & morte misera Friderici Comitis.

Cap. 17.

Superest nunc, ut dicamus, quanta & celeritate & seueritate omnipotens Deus famuli sui sanguinem, tum per seipsum, tum per humanum ministerium vindicauerit. Quantum enim displicuerit sacrilegorum facinus, licet martyris passio placuerit, poena subsequens manifestat. Vox animarum pro Christo interfectorum, cuiusmodi est in Apocalypsi: Viquequod, Domine, sanctus & verus, non

Exod. 26.

Apo. 7. & 22.

Apo. 13.

Gen. 4. 2. Mach. 7.

Occisus est Engelbertus pro defensione ecclesiae Essendensis.

Dolor accerimus quis sit. Psal. 54.

Tempus eius.

Non iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra? Non diu expectauit Dominus, non annum, non mensem: sed statim martyris sui Engelberti sanguinem ad se de terra clamantem, vindicare coepit. Vindicauit autem gladio materiali, vindicauit gladio spiritali, idque, sicut martyr octauo die ab obitu suo, Ludouico Rodensi praedixerat, tam celeriter & tam acriter, ut a nobis credi non posset. Noneris, inquit, pro certo, eos omnes, qui me occiderunt, vel quorum consilio occisus sum, male perituros, & hoc citius, quam credi possit. Quarto enim die vnus, scilicet, litum funestorum ab Henrico Comite Tuitij captus, in insula Rheni ante ciuitatis moenia, rota supplicio affectus est sine vlla misericordia. Non multo post alius quidam capitur, & vnctus Coloniae mittitur: vbi pedibus ad equos ligatus, cum per plateas ciuitatis horrendum in modum tractus esset, membris omnibus securi confractis, in rota extra muros positus est. Aiunt duos alios alibi consimiles dedisse poenas. Caeteri vero tam nobiles, quam ferui eorum, timore mortis natale solum cum possessionibus suis relinquentes, cum duce suo satana vsque hodie circumcunt terram, & perambulant eam. Ipse autem totius mali caput Fridericus, cum duobus fratribus suis Vuilhelmo & Godofrido, ut supra dictum est, excommunicatus, ac deinde proscriptus, proiectus a facie Domini, sicut Cain, qui fratrem suum occiderat, vagus & profugus factus est super terram, nusquam acceptus, nusquam tutus, ita ut dicere possit cum Cain: Omnis qui inuenerit me, occidet me. Interim castrum eius Isenburg, quod inexpugnabile videbatur, in vltionem pontificis obsidetur, deditur, & solorens destruitur. Cumque obsessi multi essent, & vitae necessarijs abundarent, tantus eos timor inuasit, ut castrum diu tenere non auderent. Inde autem vxor Friderici cum liberis educta est, ut ei meritò congrueret, quod de Iuda traditore scriptum est: Fiant filij eius orphani, & vxor eius vidua. Nutantes transferantur filij eius, & mendicent, eijciantur de habitationibus suis. Scrutetur foenerator omnem substantiam eius, & diripiant alieni labores eius. Non sit illi adiutor, nec sit qui misereatur pupillis eius. Ex omnibus enim bonis suis Fridericus cum vxore, liberis & fratribus eliminatus est. Theodoricus vero Episcopus Monasteriensis cum fratre Engelberto, in Osnaburgensem Episcopum electo, in Concilio Leodiensi suspensi, Romam profecti sunt. Profectus est etiam cum eis Fridericus eadem spe, qua & illi. Cumque aliquandiu in curia mansissent Episcopi, nec proficerent, eo quod se sufficenter purgare non possent, procuratoribus Ecclesiae Coloniae reclamantibus, & literis principum eos accusantibus, ambo depositi sunt, & non multo post tum ex dolore, tum (quod credibilis est) ex diuina vltione mortuus est Theodoricus, & in solo peregrino sepultus. Mortui sunt ibidem alij ex paricidis tres. Mortua est etiam vxor Friderici morte subitanea: cumque viscera eius eiecta essent, ad eum cor eius ex dolore, ut aiunt, emarcuerat, ut vix fabae quantitate excederet. Mortuus fuit ante eam pater eius Dux Vualramus cum fratre Gerardo, viri potentes. Ita miser Fridericus spe vbiq; destitutus, cum Romae non impetraret misericordiam, quae illi placeret, vel indignus misericordia, vel quod probabilis est, ad maiorem indignioremque poenam diuinitus reseruatus, digressus ab Vrbe, dissimulata persona, quantum quidem potuit, cum duobus Leodium venit. Vbi a quodam, qui eum Romae viderat, cognitus, & quod ipse Comes Fridericus esset, proditus, a Balduino milite Leodiensi fraudulenter satis captus est, & domino Henrico Coloniae Archiepiscopo plusquam duobus millibus marcarum venditus, ac Deo dispensante, eodem penè die, anno euolutò, quo beatus martyr Engelbertus multorum maiore ciuitati est mortuus illatus, multorum desiderio per portam oppositam captiuus est introductus, atque inde quarto die, quo fuerat superiori anno primum Episcopi septenarium celebratum, turpissime in rotam cum tormentis impositus est. Videtur ei congruere, quod a Domino per Ezechiel ad Regem Aegypti dictum est: Expandam super te rete meum, & extraham te in fagina mea, & projiciam te in terram. Super faciem agri abijciam te, & habitare super te faciam omnia volatilia agri, & implebo colles sanie tuae, & irrigabo terram foetore sanguinis tui. Vniuersa haec impleta sunt & coplentur in Friderico. Captus est, venditus, extractus & vnctus, in terram proiectus & securi confractus, sicque super rotam positus, esca factus est volatilibus agri, colles, quibus impositus est, implens sanie sua, & terram subitus irrigans foetore sanguinis sui. Per triduum illud, quo vnctus tenebatur in palatio, extra muros ciuitatis in moticulo, qui est iuxta portam sancti Seuerini, columna ex lapidibus alta satis erecta est, & in illa rota plastrum plumbo vestita, ut durare posset, translata: atque in eam rotam funibus pertractus est, prius tamen in terra-

Supplicium vnus e percussoribus eius. Item alteri horrendum.

Gen. 4. Ibidem.

Psal. 108.

Duo Episcopi ob eandem deponuntur.

Vxor Friderici subitanea morte corripitur.

Dura mors Comitis Friderici. Ezech. 32.

bra-

Poenitentia
eius, & poe-
narum tole-
rantia.

brachijs & cruribus eius securi fractis. Erat tum anniuersarius dies, quo martyr sacerdoti Rodensi praxiderat, omnes percussores suos mala morte perituros. Quod accipiendum est vel de corporis, vel animæ, vel vtriusque morte. Etsi autem mala & turpi atque ignominiosa morte in corpore Fridericus periit, speramus tamen eam poenam animæ eius fuisse medicinam, quandoquidem bene contritus, & diligenter atque frequenter tam priuatim quam publicè confessus, se reum clamauit, & poenas illatas patienter tulit, membra singula carnifici confringenda vltro offerens: & cum in dorso eius fabricaret carnifex ille immisericors, & sedecim ictus cum securi ei inferret, nullam edidit vocem, ita vt omnes mirarentur. Indè vsque ad matutinas preces in corpore durans, fertur tantum orasse, & circumstantes, vt pro ipso orarent, deprecatus esse. Fortassis ex merito martyris Engelberti, qui moriens orauit pro inimicis, gratia hæc illi præstata est. Cum autem ea omnia, quæ iam diximus, intra primum ferè annum acciderint, haud dubium, quin de alijs sacrilegis his similia vel etiam maiora audituri simus: sed de his satis. Nunc porrò de miraculis & beneficijs, quæ ob eius merita declaranda præstantur infirmis, quædam dicenda sunt ad honorem Domini nostri Iesu Christi: Cui cum patre & spiritu sancto honor & imperium in secula seculorum, Amen.

LIBER TERTIVS, QVI EST DE MIRACV-

LIS BEATI VIRI: QVEM PRAETER PROLOGVM, OB

vitandam prolixitatem mutato stylo F. Laur. Surius in compendium red-

git: sed ita tamen, vt nihil historie desit. In superioribus duobus

libris hinc inde idem ipse stylum nonnihil correxit, sed

modicè, vbi res poscere videbatur.

PROLOGVS AVTHORIS.

i. Reg. 3.

Matth. 5.

Cut ei mor-
tem secuta
sunt multa
miracula.

SS. Euer-
gillus & Agi-
lolphus episco-
pi Coloniens.
erat necessè,
vt non mult-
is clarue-
runt mira-
culis.

Culi Heli caligauerunt, & non poterat videre lucernam Dei, antequàm extingueretur. Lucernam Dei esse eum, cui diuinitus datum est, Ecclesiam verbo, scripto vel exemplo illuminare, Saluator, qui lux lucis & fons luminis est, in Evangelio ostendit, cum ait: Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt. Quia beatus pontifex Engelbertus, cuius actus & passionem in duobus libellis pro modio ingenij mei dudum explicauimus, minus in vsu habuit gratiam prædicandi, siue sacras scripturas exponendi, vel spiritualiter conuersandi: propter diuinam electionem, quæ ab æterno prædestinatus est, ignorantes, postquam per mortem carnis extinctus est, per lucem miraculorum declarata sunt opera eius meritoria, quæ sibi conquiserat operibus Deo notis, maxime, vt supradictum est, contritione, confessione & pro iustitia sanguinis sui effusione. Cum enim heu tristis rumor occisionis eius insonuisset, multi, qui actus eius seculares nouerant, de salute eius desperantes, aiebant: Heu modò perdidit corpus & animam. Audierant enim, quòd à cognato suo Friderico Comite occisus esset, eò quòd eum exheredare vellet. Vnde necessè erat, vt signa eum sequerentur. Signa enim non sunt de substantia sanctitatis, sed quædam indicia sanctitatis. Nec fuisset necessè, dominum Episcopum Engelbertum miraculis clarere post mortem, si vitæ perfectioris fuisset ante mortem. Beatus Euergilius & sanctus Agilolphus Colonienses Episcopi, ambo à nocentibus innocenter occisi, martyrio coronati sunt, qui tamen post mortem paucis admodum signis claruerunt: quia non erat necessè, vt post mortem commendarent miracula, quos ante mortem commendarat vita sanctissima. Voluit Dominus in martyre suo demonstrare, quantum ei placeat pro iustitia stare, & vt occisoribus suis terrorem incuteret per miracula. Martyrij eius meritum duo commendant, videlicet vindicta de inimicis eius, & gratia sanitarum, quam quotidie exhibet de infirmis. De his miraculis ad iussionem successoris eius domini Henrici Archipræsulis, aliqua scribere propono, & ea tantum, quæ mihi à personis veridicis sunt relata, siue à venerabili viro Gosuino, ecclesiæ beati Petri Canonico, ab ore eorum, quos martyr sanauit, excepta. Præterea miracula magna & crebra sunt in loco, qui vocatur Giuelberg, vbi occisus est: vt ibi spiritu, hæc corpore præfens esse non dubitetur.

Mira-

Miracula: quæ libenter huc adscripsimus, nè quis possit de martyris sanctitate dubitare.

Milles quidam Hermānus nomine, in pago Glibach duobus & eo amplius annis adeò fuit vexatus paralyti, vt non nisi supinus in lecto dormire, neq; aliter quam aliena opera vestire se posset. Aliquandò ergò admonitus à fratre suo, vt sancti martyris Engelberti meritis salutem donari sibi peteret, ille respondit: Equidem deportandum me curauit Nouesium ad sanctum Quirinum, Ruræmundam ad Dominam nostram, & ad multorum aliorum sanctorum limina, nec exauditus sum, fortassis indignus exaudiri. Vrgente fratre, vt votum nuncuparet martyri, petijt se in aream efferri. Ibi iacens in terra, plena fide cum lachrymis votum suscepit, si meritis martyris sanaretur, nudis pedibus, sine lineis vestibus sepulcrum eius se aditurum. Postridiè eodem loco similiter orauit. Putant enim simplices laici efficacius esse votum, sit fiat sub dio, quam sub tecto. Tertio die cupiens idem facere, votum, cum abessent ministri, anxie circumspicens, vidit scipionem apud lectum, & quod nunquam antea fecerat, induit se vestibus suis, scipioniq; incumbens, venit ad aream, & iam tertio humi prostratus, repetit votum. Indè surgens, sentit remissus in corpore: scipionem è manu cadentem, à terra eleuat: redit iatus in ades, atque indè ad templum properat. Vxor & liberi videntes eum, nullo sustentante, ambulantes, replentur stupore & ecstasi, præ gaudio lachrymantur: accurrunt, vt euntem salciant. ille respuit, dicens, à domino suo Episcopo Engelberto se curatum. Venit ad ecclesiam: coram altari prostratus, gratias agit Deo & sancto martyri Engelberto. Post preces, ob declarandum miraculum, circumit templum, atque indè domum redit. Vicini gratulabūdi accurrunt, & martyrem prædicant. Ille quinto die Coloniā venit, nudis pedibus adit martyris sepulcrum, agit gratias, custodi ecclesiæ omnia ordine exponit.

Paralyticus
voti factus,
& sanatur
Mos simpli-
ciu faciendi
votum sub
dio.

In cœnobio Heisterbacensī puer annorum quatuordecim, in domo hospitali fuit adeò contractus, vt nè ventrem quidem exonerare posset, nisi alienis pedibus deportatus. Eius pater, qui erat ex Conuersis illius monasterij, vbi audiuit de miraculis Episcopi, ait ad eum: Fili, cum solus fueris, fac votum sancto Engelberto. Obtemperat ille, reptat manibus & pedibus, donec esset sub dio, ibique vouet martyri ceream suam statuar, itemque imaginem ceream. Eadem hora, vt in orantis fide appareret martyris meritum, puer cœpit esse meliusculus, redit ad lectulum commodius, quam indè exierat: ait patri, si adessent duo scipiones, videri sibi se posse ingredi, iam beati Engelberti meritis adiutum. Parantur scipiones, puer graditur, miratur omnes, iam antè ductus fuerat à patre suo Nouesium ad sanctum Quirinum, sed ille hanc curationem in nouum martyrem reiecit. Postea venit puer Coloniā, inuisit sepulcrum martyris, obtulit quæ vouerat, post preces rotus in columis, scipionibus illic relictis, postridiè ad nos reuerus est pedibus suis. Audiant hæc martyris obrectatores, qui aiunt: Si videremus ciues nostros, quos nouimus diu malè habuisse, ab illo curari, crederemus ei. Sed illi vel non sunt digni curari ob fidei inopiam, vel eis non expedit vt curentur: aut certè qui sic dicunt, digni non sunt videre miracula martyris. Nec ipse Dei filius omnes ludæa morbidos curare voluit: immò scriptum est de de illo, quòd quibusdam locis non fecerit virtutes multas propter incredulitatem illorum. Porro in edendis miraculis, & fides petentium, & sanctorum merita requiruntur: quanquam non rarò Deus etiam ingratiss & indignis sua præstat beneficia.

Puer contra-
ctus, nuncu-
pato voto
litatus.

Ma. th. 13.

Mulier quædam prope Coloniā, periculosè laborans ex gutture, venit ad martyris memoriam cum amicis: petijt subuculam eius in aquam intingi, sperans, si indè biberet, se mox sanatum iri. Bibit difficulter admodum, redit domum, post horas quatuor ad sepulcrum reuertitur, gratias agit Christo & sancto Engelberto. Tantam ei molestiam morbus ille attulerat, vt quinque diebus nec loqui, nec gustare quicquam potuerit.

Nota mira-
culum.

Miles quidam ceream imaginem obtulit ad martyris sepulcrum cum his verbis: Tam tu sis benedictus, sancte Episcopo Engelberte, quam ego verè tertiana febre liberatus sum à Domino.

Eodem tempore Iohānes Abbas S. Trudonis, quartana diu & grauius cõsistatus, audit miracula Engelberti, laudat Deum mirabile in gloria eius: moxque in mentem ei venit, fuisse hominem pacificum & misericordem: porrò beatos esse pacificos

Matth. 5.
& mi-

Abbas à
quarantana
liberatur.

& misericordes. Inuocat ergò Deum, orat vt per eius merita sibi opituletur: & confestim se lætatur in seipso experiri, quanti sit apud Deum meriti beatus Engelbertus, sanum se sentiens.

Contractus
reualescit.

Mulier diu paralytica, eius nomen appellans, curata est. Cuius Confluentinus puerum scholasticum habuit ad eò contractum, vt dimidio anno pedem in terram deponere non posset. Iussit ergò eum duci Coloniam, & plena fide martyris sepulcro imponi. Fit ita: & ecce mox laxantur nerui, puer à monumento se submittit in pedes, atque ad hospitium suum gratulabundus abscedit.

Penitur cõ-
tumeliosus
martyris
obrectator

Aurifaber quidam Sibirgenfis ad eò noluit fidem adhibere miraculis martyris, vt quoties eius audiret prædicari sanctitatem, vel irrideret, vel contradiceret. Et quinquam, inquit, vel dici, vel esse potest sanctus, cuius iussu multæ inflammata ædes, multi spoliati sunt, & quem multorum malorum constat fuisse authorem? Sed Deus martyris iniurias diutius ferre non sustinens, blasphemum hominem subito tanta vi morbi oppressit, vt se quamprimùm crederet è vita abiturum. In se igitur reuersus, veretur ea causa se percussum, quòd martyri detraxisset. Iubet ergò Coloniam se adduci, venit aliorum manibus ad sepulcrum martyris, fatetur illi culpam suam, inter cætera crebro hæc repetit: Domine, per merita tua & sanctum martyrium tuum, adiuua me miserum. Interim dicit ad circumstantes: Equis me aqua benedicta adpersit? Respondent omnes: Nemo nostrum te adpersit. Ille repetit: Immò verò adpersit me aliquis. Rursum illis negantibus: Sinite me, inquit, abire. Dei enim benignitate & meritis Engelberti martyris ecce sanus sum. Surgit eadem hora, cunctis mirantibus: quiescit paulisper in ædibus templo vicinis: inde domum proficiscitur, & sensim plenè restituitur.

Rursus sani-
tati restituitur.

Contractus
curatur.

Cubicularius Comitissæ Geldrensis, non nisi scipionibus fultus ingredi potuit. Audiens Colonia multa edi miracula, eò se confert, & aliquot continuis diebus martyris Engelberti sepulcrum inuisens, atque eius precibus sanari se petens, octauo die curatur, relictisque illic scipionibus, lætus domum redit.

Geldriæ Comitissæ tanta pariendi difficultate quandoquæ laborauit, vt vita eius propemodum desperaretur. Accitus confessarius eius Abbas Campensis, à Duce Brabantia Henrico, qui erat Comitissæ pater, atque à marito eius Gerardo Comite, introductus est ad eam, præ doloris acerbitate miserè eiulantem. Illa, viso Abbate, perindè ac si moritura sit, commendat se eius precibus, orans vt fratres omnes iubeat pro se orare. Lachrymantur omnes, qui aderant. Interim Comes sic ait ad eam: Nosti charissima, quantum nos amarit cognatus & dominus meus Episcopus Engelbertus. Inuoca ergò illum in hac summa calamitate: spero non minus illum tibi, quam cæteris, subuenturum. Deinde Abbas cum Duce & Comite egreditur: porrò Comitissa orat martyrem, vt sibi opituletur. Orat Christum, vt propter sanguinem quem pro iustitia fudit Engelbertus, à tantis doloribus se liberet. Vix in castrum illi redierant, cum ecce puella cursitat post eos, lætissimumque nuncium Comiti afferens: Domine, inquit, domina mea peperit tibi elegantissimum filium. Tum verò omnes laudant & prædicant Deum in martyre suo Engelberto. At Comitissa non immemor beneficii, mox vt reualuit, Coloniam venit, sepulcrum martyris visitauit, argenteamque imaginem ad illud obtulit.

Illustre mi-
raculum in
Comitissa
Geldriæ.

Puella quædam Coloniensis, sexto mense ætatis suæ coepit malè habere in oculo: deinde lumine prorsus orbata est. Cumque sextum ageret ætatis annum, mater eius causa tribus sextis feriis ieiunauit in pane & aqua, & Missam defunctorum in honorem beati Engelberti celebrandam curauit: atque ita puella mox per martyris meritum, visum recepit.

Cæca puella
videt.

Nobilis à
morbo ca-
duco libe-
ratur.

Henricus de Calenmunt, vir nobilis, cum diu vexatus esset morbo comitiali, die quodam in sacello stans, & de miraculis beati Engelberti cogitans, humi se prostrauit, crebroque rogauit sanctum martyrem, vt à Domino sanitatem sibi impetraret. Inde surgens, sensit insolitam quandam corporis alleuationem, ita vt deinceps vsque in præsens, nihil ab illo morbo molestiæ acceperit.

Paralytici
curatio.

Homo paralyticus cum ad sepulcrum eius duabus ferè horis orasset, & martyrem attentissime deprecatus esset, relictis illic scipionibus, quibus aduenerat, suis pedibus lætus abscessit.

Sacerdos quidam quindecim dies cæcus, vouit se visitaturum martyris Engelberti sepulcrum, & in altari, quod est ad caput eius, Missam defunctorum celebraturum.

Mox

Mox à voto nuncupato redijt lumen, & ille fecit, quod promiserat.

Mulier in castro Nideckenfi, viginti annis nihil viderat. Vbi didicit Engelbertum coruscare miraculis: Ego, inquit, ibo ad noui martyris monumentum, vt beneficia, quæ confert alijs, etiam mihi impendat. Venit ergò Coloniam, orat ad sepulcrum Episcopi, apertisque oculis videt lumen cæli, quæ tot annis perpetuas senserat tenebras.

Cæca reci-
pic visum.

Abbas Burnenbacensis vnum ex junioribus monachis suis misit ad monasterium veteris Montis. Is cum veniam incidi sibi curasset, putaretque non satis detractum sanguinis, atque ea causa etiam alterius brachij venam aperuisset, cum sanguine lumen amisit. Id vbi cognouit Abbas Burnenbacensis, nè esset illi cœnobio oneri, redire eum iussit ad se. In illo itinere Coloniam veniens, orauit ad Engelberti martyris tumulum, duosque cereos oculos obtulit, votumque fecit, si visus ei rediret, patrem ipsius duos argenteos oculos in eius honore missurum. Abit cæcus à sepulcro, venit ad locum quendam, qui erat monasterij veteris Montis, accipitur illic humaniter, & cum causam cæcitatæ suæ indicasset, Conuersus quidam hortatur eum, vt sanctum Engelbertum Episcopum inuocet, responderet ille se id fecisse: addit Conuersus, vt benè confidat martyrem sibi non defuturum: moxque inde recedit Conuersus, & post horam eò reuertitur. Eum verò monachus iam videns, salutat. Et Conuersus ad eum: Vnde scis, inquit, me hîc esse, cum nihil videas? Ille respondet: Gratia Deo & beato Engelberto: perspicue enim intueor & te, & quicquid est in his œdibus.

Cæcus mo-
nachus vi-
det.

Eodem tempore monachus quidam Eberbacensis ad partes inferiores missus, in itinere antequam veniret Coloniam, membris omnibus ad eò paralyti coepit diuexari, vt difficulter ad veteris Montis monasterium posset perducere. Ibi in valetudinario manenti occurrerunt miracula noui martyris Engelberti. Vouet igitur se, si morbus abscedat, Missam defunctorum dicturum. Mox sentit remissus, & totus reualescit.

Paralyticus
curatur.

Monachus iuuenis, dum vena illi inciditur, ita in brachio intumuit, vt morbus fistulæ timeretur. Dolore vrgente, promittit se beato Engelberto Psalterium lecturum. Illic sentit se habere melius, dicitque cunctis, à sancto Engelberto se curatum.

Alius à pe-
riculo libe-
ratur.

Alius iuuenis monachus, tribus mensibus paralyti in brachijs diuè vexatus, vbi ex alio iuvene iam dicto percepit, quam faciliè curatus esset à nostri temporis martyre, vouit se illi quotidianas oblationum preces, moxque sanatus est. Sed deinde preces illas negligens, pristino dolore cruciatur. Respicit verò, omnia repetit, & redit incolumitas.

Item alius.

Cassigatur
voti viola-
tor.

Matrona Coloniensis, diues sanè, dolore dentium grauissimè cruciabatur. Dentem vnum, qui erat totius mali origo, curat extrahendum: sed radice relicta, atrociori dolore afficitur, ita vt furere videretur. Adit martyris Engelberti monumentum, offert illic mandibulam ceream, domumque abiens, in ipso itinere se sentit incolumem. Quisnam ergò pontificis nostri sanctitatem in dubium reuocet, quem tot commendant præclara miracula?

Immanis
dolor den-
ti sopitur.

In pago quodam diocesis Coloniensis puella erat sex annorum, ab ipso ortu mita. Ea cum oblationibus primùm ducta est ad sepulcrum martyris: sed cum non curaretur, perducta est ad eum locum, vbi occisus est. Vbi coepit rectè & expeditè loqui, quæ nunquam antea locuta fuerat, cunctis non immeritò admirantibus.

Muta lo-
quitur.

Est pagus Vneftphaliæ Vlichdorp, in quo erat quidam ex multo iam tempore surdus. Pro eo vxor quotidie orabat martyrem Engelbertum, addito etiam voto, si sanaretur, aditurum eum locum cædis eius nudis pedibus & sine lineis vestibus, ibique oblationes suas daturum. Eo voto suscepto, ait surdus? Audio pulsari ad Missas. Stupet vxor, dicitque ad eum: Audis etiam me loquentem. Audio, inquit, immò verò nunquam mihi antehac melius audisse videor. Itaque gratias agens Deo & martyri Engelberto, abijt in Giuelberg, vbi cæsus est martyr, & vota persoluit.

Vide voti
efficaciâ in
sundi cura-
tione.

Vt verò Dominus martyris gloriâ declararet, etiam per nocturnas visiones quosdam admonuit eius suffragia implorare. In pago Isrenlonensi fuit quidam, semiquinque annis ex paralyti & linguæ & manuum officio destitutus. Is sub meridiem quandoquæ obdormiens, audiuit vocem dicentem sibi: Dic auunculo tuo, vt ducat te in Giuelberg, vbi occisus est Episcopus Engelbertus, & curaberis. Mox ille euigilat, incipit loqui, & gratias agit Deo. Stabat auunculus eius in media domo, audiensque loquentem illum, alta voce dicebat: Quis loquitur in cubiculo? Respondet ille: Ego loquor. Accurrit auunculus, obstupescit, aitque ad eum: Qui fit, vt tandiù

Mutus lo-
quitur.

P mutus,

mutus, tam absolutè loquaris? Ille refert quam vocem audierit. Nondùm autem commodè ingredi potuit, quòd coxa diuturni morbi vi exesa esset. Itaque in vehiculo ductus est in Giuelberg, in dies meliùs habere cœpit, ità vt exiguò scipione fultus, iret quocunquè libitum esset, per merita martyris se sanatum vbiquè prædicans.

Hermannus de Lechnich Episcopi Engelberti ianitor fuit, quo munere hodieque apud successorem Henricum fungitur. Is ante Augustum mensẽ acerrima correptus febre, ità & corpore & mente defecit, vt vxore eius in eadẽ domo obeunte, amicisque eam plangentibus & ad sepulcrum efferentibus, ille prorsus non aduerteret, quid ageretur. Cumque tam miserè ad dies quindecim decubisset, clara luce ostio aperto videri eminus beatum illum martyrem tanquàm ad se venientem cum multis alijs religiosi viris, qui omnes erant albis induti, & ad collum habebant oraria siue stolas, vt solent sacerdotes. Ipse autem beatus pontifex mulæ albæ insidebat: iam enim lauerat iumentum carnis suæ in sanguine Agni. Hermannus ea visione exhilaratus, ad fœminas, quæ illic sedebant, alta voce dicit: Exite ocyus bonæ dominæ: Engelbertus Episcopus venit ad me. Fratrem quoque suum, qui ad limen ostij erat, fortiter in clamans: Surge, inquit, frater, cede locum domino meo, vt possit ingredi ad me. Sed illis non se mouentibus, quòd putarēt vi morbi eum delirare, iterum clamat: cunctique, dempra puella paruula, foras exeunt. Ante hos autem clamores miles quidam iam vita functus, vir bonus & modestus, candidatos illos antecesserat, dixeratque Hermanno, vt se pararet: Episcopum Engelbertum velle ipsum inuisere. Cùm ergò omnes egressi essent, beatus Engelbertus, quẽ tum obijisse nesciebat æger ille, cum quodam monacho ignoto ad lectum eius accessit, aitque ad eum: Vt habes Hermanne? Respondit ille: Malè, mi domine: vel solum apostema lateris mei nimium me cruciat. Tum Episcopus ad monachum se vertens, Adeò, inquit, confectus est hic vir, vt meritò potuerit animam expirare. Deindè manu tangit apostema, moxque incipit sudare homo: & Episcopus, cùm ei benedixisset, euanuit. Confestim adiutum se sentiens Hermannus, iam regressis intrò illis, qui exierant, rem omnem exposuit. laudatur ab omnibus Deus, & sanctus martyr eius Engelbertus.

Nobilis quidam valdè laborabat è pede. Monitus ab Abbate nostro, vt sancto Engelberto cereum pedem voueret, fecit sic, & curatus est: sed tumor & dolor omnis ab illo pede migravit in alterum. Dicente autem Abbate, sanctum Episcopum duos velle cereos habere pedes, ille alterum quoque pedem vouit, & repentiè dolor omnis euanuit.

Eodem tempore quidam è familia Ducis Limburgensis, pollicem contritum habuit. Venit ergò Coloniam, & cùm manū ceream ad sepulcrum martyris obrulisset, curatus est.

Alius in eiusdem Ducis castro natus, miserè contractus fuit. Ei ironicè dicere solebant nobiles principis illius: Abi, abi Coloniam ad sanctum Engelbertum, vt sancte. Ità illi insultabant martyri propter veteres similitudines, quæ Duci eorum cum Engelberto intercesserant. Tandem homo abiit Coloniam, & tribus continuis diebus orans apud sepulcrum martyris, exauditus est. Cumque domum reuertisset, & eum nobiles illi, arque alij eius regionis homines sanum viderēt, quem biennio scedè contractum nouerant, pudefacti dicebant: Iam reuerà cernimus Archiepiscopum Engelbertum sanctum esse.

Quidam decem annis absque scipionibus ambulare non poterat. Venit ad tumulum martyris, & scipionibus illic relictis, domum sanus reuersus est.

Mulier quædam Colonie in platea salaria habitans, nouem annis dolore capitis & gutturis laborauit. Noctè quadam, doloris immanitate urgente, beatum martyrem implorat, & ante solis ortum tumor & dolor omnis abscedit. Manè igitur adit sepulcrum eius, hilariter suas oblationes exhibet, agit gratias, & lata redit ad suos.

Mindensis Episcopus veniens in Giuelberg, orandi causa ingressus est in sacellum, quod illic in loco cædis eius fabricatum est. Oblatus est autem ei illic puer, qui contractus fuerat, & ibidem sanatus. Eum intuens Episcopus: Vnus, inquit, ex famulis meis tam dirè cœpit morbo laborare in hoc itinere, vt ab equo in terrâ deponi eum oportuerit. Cumque tractarem, quid faciendū illi esset, tandem recordari Archiepiscopi Engelberti, rogauimus vt suis meritis misero opitulareretur. Simulatque nos preces absolimus, ille surrexit sanus, & conscenso equo, martyri gratias egit.

Conuersus quidam Campensis monasterij, olim nobilis fuerat, & vitæ sic satis honestæ.

Viso cuiusdam.

Mira curatio febricitantis.

Nota antiquum vsum in oblationibus faciendis.

Contractio redditur incolumitas.

Item alteri.

Dolor capitis & gutturis profligatur.

Pueri contracti curatio.

Item ægri.

nestæ. Huic oranti adeò importunè se ingerebant cogitationes diuitiarum & honorum mundi huius, vt instar mulcerum morientium, suauitatem vnguenti, id est, orationis deuotionem, perderent. Crebrò ille corpus suum cædebat virgis, & multorum sanctorum suffragia implorabat, vt liberaretur: sed non impetrauit. Tandem memor Archiepiscopi Engelberti pro iustitia cæsi, flexis genibus illum inuocauit, & eadẽ hora adeò liberatus est, vt deinceps nihil eiusmodi sentiret.

Mulier quædam filium habens paralyticum, martyri vouit se cum filio, si eum sanaret, venturam ad eius monumentum, & munera oblaturam. Votum mox consecuta est salus ægroti: & martyri iucundis animis persolutum est, quod fuerat promissum.

Alia mulier, natione Geldrësis, Colonie in parocia S. Seuerini degebat vidua cum matre sua & filio adhuc puero, qui miserè caduco morbo affligebatur. Quod cùm mater ferret molestissimè, dixit quandoquè matri suæ: Audio Episcopum Engelbertum multis clarere miraculis: quid si ducamus filium ad sepulcrum eius? Respondit illa: Cras eum ducemus ad aram sancti Cornelij, quæ est in ecclesia sancti Seuerini. Is enim solet huic mederi morbo. Manè igitur veniunt ad altare, offerunt munera, & orant pro puero intentissimè. Ea die visus est planè liberatus à morbo puer. Itaque auia eius, tanquàm impropèras martyri Engelberto: En, inquit, antiqui sancti norunt beneficia præstare indigentibus. Postridiè rursus inuadit morbus puerum, solito etiam infestior. Id mater tremebundà cõspiciens, puerum cum cereo adducit ad tumulum martyris Engelberti, eumque plena fide illi imponit, oratque cum gemitu & lachrymis pro illo. Sanatur puer, nec vnquam in morbum illum recidit.

Surdus quidam peregrè Coloniam venit, martyris sepulcrum adiit: & cùm obtulisset preces, ilicò restitutus est.

Mulier quædam Colonienfis nouem annis vno orbata oculo, & alterius brachij officio destituta, apud beati martyris sepulcrum sic orauit: Domine, si anima tua est apud Deum, vt i creditur, intercede pro me apud illum, vt per me declarentur merita tua. Mox vt illa cessauit orare, oculo lumen, brachio pristina vires redduntur. Atque hoc quidem primum fertur fuisse miraculum ab eo Colonie editum: sed tum annotatum non fuit, sicut & alia multa, quæ propterea hodiè ignorantur.

Fœmina quædam miserandum in modum contracta annis quatuor & mensibus sex, Coloniam adducta, & apud martyris tumulum deposita, cùm ad duas horas precata esset martyrem, paulatim se subrexit, & interim nervos laxari sensit. Tandem nullius freta adminiculo, pedibus suis redijt in pagum suum, vbi què martyrem laudè & prædicatione efferens.

Pellio quidam est Colonia notissimus. Eum magno alterius brachij dolore excruciatum hortabatur vxor, vt adiret Episcopi Engelberti monumentum, & pro sanitate eum deprecaretur. Ille indignabundus respondit: Id ego non faciam. Cùm enim in viuis esset, præter ius à me quatuor marcas accepit. Et vxor: Non ità, inquit, loquaris: sed eas ad sepulcrum eius, & dicas te nūquam repetiturum illam pecuniam, siue iure, siue iniuria data sit. Initio enim pontificatus eius acerba inter scabinos & tribus ciuitatis orta orat dissensio: quam cùm componere non posset ob tribuum pertinaciam, quatuor millia marcarum ab eis exegit, è quibus hic pellio quatuor marcas deponderat. Acquiescit vxoris consilio, abiit ad monumentum, dicit animo simplici: Domine, siue rectè, siue præter fas à me accepis quatuor marcas illas, ego te liberum pronuncio apud Deum. Oro igitur, vt precibus tuis sanes brachium meum. Dixit, & ilicò sanatus est: ostenditque brachium Decano summæ ædis, merita martyris prædicans.

Idem Decanus abiit ad castrum Radenrodensè, inuisere volens cognatam suam. Cùmque inter se conferrent de miraculis Episcopi Engelberti, Decanus matronæ illi dedit dimidiam zonam eiusdem Episcopi, quam argento ornandam curauerat. Erat tum in castro illo puer tertiana laborans, quem matrona cingens zona illa, Domine Archiepiscopo, inquit, quam verè est anima tua apud Deum, tam certò curetur hic puer per merita tua. Confestim abiit febris, nec ausa fuit redire ad puerum.

Matrona quædam duplici conflictata quartana, per merita sancti martyris reualuit.

Hermannus aduocatus Colonienfis, adeò cruciabatur dolore lateris, vt familia omnis ilicò moriturum existimaret. Intolerabili igitur cruciatu affectus, ità exclamauit: O Domine Archiepiscopo, ego te præ omnibus dilexi, & tu quoque me non diocriter amasti: oro vt me hoc morbo liberes. Sed cùm non statim adesset remediū, doloris immanitate stimulatus, substomachans ait: En omnes, etiam qui te non no-

uerunt, tu adiuuas: me qui tibi inferuiui, teque semper amaui, negligis. Cumque hæc & id genus alia diceret, filij & famuli eius vouerunt se cum illo ituros in Giuelberg, vbi beatus Episcopus cæsus est, si illum sanaret. Vouent illi, & ille obdormit: rursusque expergiscens: Nihil, inquit, mali sentio. Gratias ago Deo, & Episcopo Engelbeto.

Fœmina quædam è Flandria artulit filiū suum infantem. Cumque eum in balneo posuisset, & necessitate urgente ab eo recessisset, illius oblita est. Post horam verò reuertens, cernit infantem aquis præfocatum. Itaque incredibili correpta dolore, simul etiam recordata martyris, qui tum passim ferebatur multis coruscare miraculis, toto corde cum lachrymis & suspirijs orauit eum, vt excitaret filium ipsius. Redit anima in viscera infantis, mater ineffabili afficitur gaudio, venit cum infante Colonia, & apud sepulcrum martyris gratias agit immensas. Quis te pro his non magnificet Domine Deus? Ecce per martyrem tuum Engelbertum cæci vident, claudi ambulant, paralytici curantur, surdi audiunt, tertianæ & quartanæ febres profligantur, epileptici & alijs diuersis implicari morbis, sanantur, etiam mortui reuiuiscunt. Si non esset hic homo cum Deo, immò potens apud Deum, non pesset facere quicquam.

Referam nunc quoddam nõ exiguum sanctitatis eius documentum. Godefridus Comes de Arnsberg, venit quandoquæ ad monasterium Montense, & cum mentio incidere, quemadmodum illic tractatum esset corpus beati martyris Engelberti, sciscitabarur ille, vbi viscera eius humata essent. Dicentibus monachis, in cœmeterij fossa quadam vulgari condita esse: Non decet, inquit, tanti principis, immò & martyris miraculis coruscantis, viscera tam negligenter haberi. Obtemperant verò illi fratres, amouentque à sepulcro humum: & ecce viscera martyris adeò cernunt recedentia, ac illa hora è corpore extracta essent. Nihil in eis corruptionis, nihil foetoris sentiri potuit, cum tamen iam quatuordecim hebdomadas tumulata fuissent. Admirantur fratres haud vulgariter, agnoscunt Dei virtutem & martyris merita: collecta viscera in scrinio reponunt, & ante altare honorificè condunt.

Sacerdos quidam doctus & pius, calculi dolores, ferens intolerabiles, votum fecit, si beatus Engelbertus ipsum intra biduū curaret, se cum muneribus eius sepulcrum visitaturum. Curatus est ante biduum spe sua celerius, & promissi munus accuratè confecit.

Henricus Abbas Hemmenrodenſis ex Iohanne Burggrauiò ab Hamerstein didicit, quod dicturus sum: Quidam ex familia eius, omnibus in castro illo notissimus, diu oppressus paralyti, vt audiuit miracula martyris Engelberti, toto corde illum inuocans, vorum suscepit. Ductus est Coloniam paralyticus, & inde ad castrum incolumis reuersus est.

In Saxonia monasterium est ordinis Cisterciensis, quod Cellam vocant. Eius quidam frater adeò doluit dentes, vt somnum capere non posset. Nocte quadam supra vires cruciari se sentiens, has preces fudit: Domine Episcopo Engelberte, si verum est animam tuam degere apud Dominum, adiuua me. Dixit sic, & obdormiuit. Postea euigilans, doloris omnis expers deinceps fuit.

In Vuestphaliæ pago Hagenſi puella quædam pedibus ingredi non potuit præ paralyti. Diu sic vexata, tandem perducitur se petijt ad locum, vbi beatus martyr occisus est. Vidit id vir quidam, & salutem eius desperans, ait: Si hæc curata fuerit eo loco, quo proficiscitur, ego hoc saxum (digito illud demonstrans) eò deportabo. Venit puella ad locum optatum, & sanata est. Vbi id comperit vir ille, nocte tulit saxum, nè ab alijs irrideretur, & ad locum deportauit, qui inde sesquimilliaribus aberat.

Alia puella alterius loci annos aliquot vtroque oculo orbata fuit. Audiuit in somnis, si lapidem quendam suis humeris ferret ad locum passionis beati martyris, qui cederet in structuram ecclesiæ ibi tum inchoatæ, confestim ipsi lumen restitutum iri. Indicat hoc parentibus: illi & sumptu & laboris itinere, tum quoque visionis incertitudine absterriti, eam non audiunt. Tandem ad locum deducta, cum lapidem illic deposuisset, mox ab eius oculis albugo prodijt, inde domum sana reuertens, parentibus letitiam, vicinis admirationem affert.

Monachus quidam grauiter laborans, beatum Episcopum sic appellauit: Memineris, domine, me ab illo tempore, quo cæsus es, semper in Canone Missæ tuam nomen expressisse. Itaque pro salute corporis mei te orare æquum est. Eadem nocte illi dormienti apparuit, iussitque sanum & incolumem esse. Expergescens illic, è lecto sanus exiit.

Ansel-

Anselmus pastor Colonia ad sanctam Brigidam, vir doctus & bonus, adeò scabioſas habuit manus, vt lepram præ se ferre viderentur, nec ille præ verecundia cum quam cibum capere vellet. Admonuit cum sacerdos quidam, vt inuiseret sepulcrum martyris Engelberti. Venit ad sepulcrum, imponit illi manus, votum facit martyri, & eadem hora, ipso admirante, tanquam squamæ quædam ceciderunt de manibus eius. Sed cum melius habere cœpisset, non stetit promissis. Redit scabies, & præuaricator voti redit ad cor: iterat votum, & ocyus curatur.

Abbate Eberbacensi nuper ad martyris sepulcrum orante, quidam ciuis ait ad eum: Meritò ad monumētum martyris nostri oras domine Abba. Reuera enim in magno ille apud Dominum precio est, cuius ego in me virtutem mirabiliter sum expertus. Adeò enim hydropis intumueram, vt medici spem omnem vitæ meæ abijcerent. Ego igitur multum ciulans quadam nocte, cum diu stetissem ante lectum meum, toto peccatore martyrem hunc inuocare cœpi. Deinde fessus, in lecto paulisper obdormiui. Post expergescens, dolorem & tumorem omnem sentio euaniisse. Obstupeſco tam inexpectato miraculo: exploro, num humor noxius, dirupta pelle, in lectum dimanarit. Sed nec humorem vllum in lecto, nec in corpore rupturam reperio. Itaque gratias ago Deo, qui tam præclare ornat & illustrat electos suos.

Venio nunc ad miracula, quæ in Giuelberg, vbi trucidatus est martyr, facta sunt, quæ ad me scripto cōprehensam miserunt sacerdotes eius loci, qui ea partim viderunt, partim auditione acceperunt ab illis, in quibus patrata sunt.

Cum præpotens Deus, qui est mirabilis in sanctis suis, diuersis miraculis Engelberti martyris sui merita declarare cœpisset, faber quidam, vir bonus, cum filio suo quatuordecim annos nato, intempeſta nocte præterijt locum illum, in quo beatus ille necatus fuit. Et ecce videt vterque cereum insignè in ipso martyrij loco, vbi nunc altare extructum est, flammis radiantibus ad mensuram cubiti vnus à terra eleuatum, qui & tenet circumquaque illustraret, & tamen neque imbre, neque ventorum flatu extingui posset. Mirantur igitur, & cum non ignorarēt, quid visio illa sibi vellet, precandi causa ad locum accedunt: & cereum quidem conspiciunt, sed nulla ratione possunt attingere. Mox properant in pagum Suuelme, & visionem indicant Bartholdo sacerdoti.

Ea visio postquam diuulgata est, quidam carpentarius non longè à Giuelberg habitans, cum toto anno crus eius planè exaruisset, eò accessit, terramque martyris crucem infusam, cruti alligauit, & post triduum integrè curatus est.

Mulier quædam cum filia, quæ semper clauda & muta fuerat, ad sacrum martyrij locum venit, & aliquot diebus cum lachrymis pro illa martyris opem implorat. Et ecce muta loquitur, petit ouum à matre, illudque procul ab ea allatum, propius ad eam accedens, hilariter accipit ex manu illius.

Parochus quidam manum dextram plusquam dimidium annum adeò habuit ex morbo quodam malè olentem, vt tota hyeme ab offerendo Missæ sacrificio abstineret. Cum autem in mentem ei venisset, beatum virum pro iustitia immeritò occisum, plena fide manum loco cædis admouit, & paulò post sanam retraxit.

Sacerdos quidam cæcus, procul è Saxonia venit ad hunc locum: & cum humi prostratus, piè admodum Deum & martyrem eius deprecatus esset, lumen amissum recuperavit. Non multò post pro gratiarum actione limina beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli, itenique Iacobi adiit, Engelberti martyris gloriam vbiq; predicans.

Per id tempus etiam mulier paupercula, quinque annos cæca, eodem loco orans cum lachrymis & humi prostrata, lumen gratulabundam recepit.

Anno Christi millesimo ducentesimo viceſimo quinto, qui fuit pontificatus Engelberti annus decimus, vitæ verò quadragesimus, & cædis primus, apud pagum Suuelme fuit quidam paralyti admodum afflictus. Is post multas calamitates perductus est ad locum hunc, in quo sanatus est in martyrio, atque in ipsa pasceue nocte intempeſta orans, vidit beatum præſulem tanquam viuum pontificalibus indutum, instar solis fulgentem, cum duobus viris clarissimis, qui & ipsi magno vestium ornatu conspicuerant, ad eundem aduentare locum, eosque pariter illum circumire, indicare spatia, in quibus construendum sit monasterium, deinde simul disparere. Eius visionis tantus fuit effectus, vt paralyticus se sentiret beati Engelberti meritis curatum.

In eodem loco, vbi martyr passus est, Crux lignea erecta fuit. Venit autem eò veteranus quidam, & miraculis martyris obreſcens, intra se ait: Quid est, quod video & audio? Homo iste tyrannus fuit, oppressor pupillorum & viduarum, superbus & auarus.

Mira vis vobis nūcupati.

Infantem mortuum excitat.

Viscera martyris corrupta post multas hebdomadas.

Ecce voti efficaciam.

Paralyticus fit sanus.

Quidam dentium dolore liberatur.

Paralytica sanatur.

Cæca illuminatur.

Aeger curatur.

Nota miracula, & precam votum negligens.

Hydropici mira curatio.

Visio mirabilis.

Crus emortuum reuiuiscit.

Clauda & muta curatur.

Quidam manus dextera restituta.

Cæco reddit lumen.

Item cæca.

Visionis mirus effectus.

Vindicta
caelestis in
martyris
calumniam
torem.

Pœna indi-
gnè Eucha-
ristiâ perci-
piens.

Sanatur
post peni-
tentiam.

Vide mirâ
effectû mi-
træ Episcopi

Morbida
curatur.

Cæcus videt

Multis aff-
ctis mor-
bis sanus.

Surdus au-
dit.

Spasticus
sanatur.

Inflata ma-
lis humori-
bus curatur

Adeoq̄ue gloriæ eius invidit, vt nec Crucem illam æquis posset oculis intueri. Sed iustus Dominus repente igne caelesti guttur & humeros liuidi hominis inflammauit. Mox ergo ducitur in ædes filia amicæ suæ, ibique per ordinem omnibus confitetur, quid de martyre cogitauerit. Consulunt amici, vt indutus cilicio, nudis pedibus (Erat autem tum hyemis ingens frigus) ad locum sacrum redeat, precibus & lachrymis martyrem sibi conciliet. Facit sic, & post triduum integrè sanatur.

Fœmina quædam in Paschate cum cæteris sacrosanctam Eucharistiâ percipiens, terribili Dei iudicio coepit spumare, agitare linguam, nec tamen quicquam posse eloqui. Ante communionem sanissima fuerat: indignè accedens ad sacramentum, subito intantum debilitata est, vt nullum membrum mouere posset. Ab ineunte enim ætate admodum dissolutè vixerat, & multis onusta peccatis, tam salutarem medicinam prorsus imparata sumpsit. Itaque sacra corporis Christi communitio non remedium ei attulit, sed tormentum. Periculosum est ægro obstipato, vti medicina fortiter aluum ciencie, nisi prius sumat quippiam, quo peccans materia digeratur. Ità ergo peccator obstinatus & induratus, nè medicinam corporis Christi ad iudicium accipiat, peccatorum virus & noxios humores contritione & cõfessione prius digerere debet. Porro in crescente in fœmina, de qua agimus, caelesti animaduersione, in somnis visio ei oblata est, qua didicit se breui curatum iri, si velit locum, vbi cæsus est Engelbertus Episcopus, adire. Difficulus igitur & cum magno labore venit ad locum, moxque restituta, surrexit è lecto, & cibum potumq; sumpsit, Deoque gratias agens, promissit se annum censum martyri illo in loco persolaturam.

Puerulus quidam colli tumore ingenti & periculoso laborans, non linguam mouere, non cibum capere, nihil neque videre, neque audire potuit. Ea re miserè afflicti parètes eius, cum multis lachrymis rogârunt, vt mitra beati martyris caput pueri tangeretur. O miram Dei gratiam. Mox vt mitra imposita est capiti infantis, tumores derurgent, noxij humores euanescent, & priusquam paternæ domûs attingat limina, infans totus reualefcit. Eam mirram in capite habuit Episcopus, cum trucidaretur. Itaque sacro eius tincta cruore, malè habentibus affert medicinam.

Mulier quædam pauperula morbo vrgente, è Turingia venit in Giuelberg non sine multa difficultate. Laborabat illa angina, toto anno lusca fuit, sinistra manus exaruerat, pedem podagra infestabat. Tot oppressa malis, prosternit se in loco, vbi occubuit martyr, orat cum lachrymis: non tamè impetrat sanitatem, sed spe impetrandi non desistit. Redit post menses duos, & perfectè curatur. Gratuitudinis ergo promittit annum censum martyri Engelberto.

Quo tempore euersum est castrum Comitum Friderici, qui fuit author cædis Episcopi, cuiusdam etiã mechanici domus, quæ iuxta erat, destructa est, & facultates omnes ei creptæ. Quæ res adeo ei doluit, vt plorando oculos amiserit. Sexto cęcitatis mense votum nuncupat beato Engelberto, duosque oculos cereos secum ferens ad locum martyrij, vnus oculi sui lumen recipit.

Pauperulus quidam in Vuestphalia septem annis non vno cõsistatus est morbo. Alterum eius latus emortuum erat, manus aruerat, lateris costæ fractæ erant, crus adeo intumuit, vt crassitudine ventrem æquaret. Duobus fultus scipionibus venit ad locum, vbi impij trucidârunt Episcopum Engelbertum: preces supplices obtulit, & celeriter impetravit quod voluit.

Crebrescebant eo in loco miracula, & permulti quotidie accedebant & recedebant, alij salutem expetiruri, alij se eam adeptos gratulantes. Inter alios venit surdus quidam, qui decem annis nihil audièrat: sed videns hominum tum aduentantium, tum abeuntium frequèntiam, animaduertit curationes fieri. Veniens ergo ad locum, vbi martyr occubuit, sanitatem adeptus est. Qui propius illi adstabant, audierunt rumpi pelliculas aurium, quibus meatus obstructi erant. Inde verò tantus consecutus est dolor, vt caput vtraque manu comprimendo, cum non nihil lenire cogeretur. Auditu recuperato, martyris gloriam vbique diulgauit.

Auceps quidam in brachijs & manibus spasmo laborans, multa loca inuisit, remedia multa adhibuit, sed nihil profecit. Venit tandem in Giuelberg, & oprata illic sanitate potitus est. Vt autem se martyri gratum declararet, annum cęsum se illi loco daturum recepit.

Fœmina quædam Andernacensis, toto corpore inflata, decem & octo hebdomadibus immanes dolores percussit. Vbi audiuit miracula Engelberti, huiusmodi votum suscepit.

suscipit: Domine Deus, inquit, si per merita martyris tui curata fuero, nudis pedibus ibo in Giuelberg, vbi cæsus est. Inde intra triduum sana effecta, fecit vt erat pollicita.

Nobilis quidam Andernacensis, diues & potens, multis annis totus ex paralyti debuit. Erat morbus ille adeo vehemens, vt cibum erectus capere non posset, sed pectori impositum iacens magna vi tãdè deglutiret. In somnis autem admonitus est, quodam in loco tẽr osculari humum, & tres offerre preces in honorem beati Engelberti martyris: ità enim fore, vt illic sanaretur. Ille visionem indicat vxori & liberis, quam illi vt phantasticam irrident. Valdè igitur afflicus, cum lachrymis orat se ad locum designatum deportari. Pãrent tandem deprecanti, & cum ad locum perducus esset, tẽr se prosternit, & orat, totusque fit sanus & incolumis. Deindè nudis pedibus cum vxore & prolibus se contulit Giuelberg, obtulit preces & munera, & annum quoque censum se daturum pollicitus est.

Theodoricus vir nobilis, à teneris annis surdus, ad locum, vbi martyr passus est, spe salutis obtinendæ venit. Octo diebus illic in labore & precibus perdurans, integerrimè sanatus est: atque eum locum deinceps summo studio & deuotione atq; annuis muneribus profecutus est.

Quidam decem annis crura contracta & eneruata habuit. Is tandem duobus in nitens scipionibus, ad hunc locum contendit. In itinere preces ab imo pectore fudit multis permixtas lachrymis, & in ipso passionis loco cum tanta se deuotione prostravit, vt etiam citius, quàm ipse aduerteret, sanitas ei restituta sit. Hoc miraculum quicunque viderunt, in martyris erupere laudes, altaque voce cum concelebrârunt.

Virgo quædam adeo fuit in facie à vermibus exesa, vt ipsi quoq; parentes eam contemnerent & abominarentur. Sed id Deus non sustinens, patrem eius egregiè flagellauit. Agnoscens ille se ob filia contemptum diuinitus puniri, confessus est sacerdoti, & cum filia vouit se ad locum, vbi peremptus est beatus Engelbertus, profecturum. In ipso autem itinere ambo sanati sunt. Venerant cum illis viri amplius ducenti, qui omnes eius miraculi testes fuere.

Quædam fœmina diuturno dentium cruciata dolore, fabrum acciuit, qui ei dentem extraheret. Venit faber, sed dum forcipe admota, nimium trahit, & dẽrem frangit, & mandibulam è suo loco euellit. Tum verò misera illa nec cibum capere potuit, ità vt vita ipsa fastidio ei esset. Tandem inuocat beatum martyrem Engelbertum, & eius meritis maxilla redit in locum suum, & dolor omnis facellit. Illa nudis pedibus abit in Giuelberg, reddit vota, & annuam oblationem promittit.

Henricus quidam nimio vino obrutus, cum alijs corrixari coepit, & probra iactare. A verbis ad enses ventu est. Interim ille apud talum in neruo dire vulneratur, crureque ex eo vulnere contracto, ambulandi facultate desistit. Quæ res ad eam inopiam illum adduxit, vt scipionibus innixus, stipem quotidie ostiatum emendicare compulsus sit. Vt verò comperit multos quotidie curari à beato Engelberto, ad locum cædis eius profectus est: nec tamen tunc curatus est: sed cum spem non abieceret, & tertio non sine multa difficultate eò accessisset, post preces supplices Deo & beato Engelberto oblatas, integrè curatus est.

Nec solum ijs locis, quibus necatus & sepultus est martyr noster, signis & miraculis clarescere voluit, sed quanti apud Deum sit meriti, etiam in remotis locis, non raro ostendit. In vrbe quædam faber vxorem habuit toto corpore adeo inflatam, vt hydro-pili laborare putaretur. Sesiannum illo in commodo ità malè affecta fuit, vt omnis edendi atque bibendi appetitus planè prostratus in ea esset. Nocte quadam audiuit vocem in somnis: Si locum, vbi fusus est sanguis beati martyris Engelberti, vistraueris, eius meritis mox curaberis. Indicat marito, quid audierit. Ille summo mane cum ea iter ingreditur: quod cum needum medium confecissent, mulier planè incolumem se sensit. Id vbi maritus comperit, non ingratus tanto beneficio, pergit cum illa, venientesque in Giuelberg, martyris gloriam prædicant, & miraculum diulgant, hilariterque annum censum promittunt.

Virgo quædam octo annis morbi cuiusdam infestatione adeo debilitata fuit & ex cruciata, vt absque alienis manibus nec edere, nec bibere, nec loco mouere se posset. Adducta igitur ad locum, vbi beatus Episcopus sanguinè fudit, mox vt illum attigit, sanata est.

Hoc anno, qui est à Christo nato millesimus ducètesimus tricesimus septimus, puer quidam annos plus minùs sedecim natus, sed mēte captus, à matre ductus est in beati

Puer mente captus curatur.

Visio Ioseph sancti monachi.

Punitur à Deo, dū de sanctitate martyris dubitat. Sanatur.

Engelberti ecclesiam, quæ est in Guelberg. Stanti autem illi in eo templo, quidam sic ait: Abi ad altare, & sublatis manibus ora beatum pontificem, qui illic sanguinem suum fudit, vt te sanet. Fecit ille, vt iussus erat, & curatus est.

Ioseph monachus Steinfeldensis admodum religiosus & pius, hebdomada vna ante cædem Episcopi Engelberti, quadam nocte intempesta sub dio stabat, in siderum pulchritudine Deum creatorem contemplans. Cumq; in lunam tum pleno lumine incedentem oculos intenderet, vidit aliam oriri lunam in plaga Aquilonari, cuius tanta erat lucis præstantia, vt alterius lunæ lumen propemodum obscuraret. Stabat ea re attonitus: & ecce videt cælum à dextris patefieri, & inter eam patulâ cæli partem & lunam recens ortam, quæ iam coepit eò contendere, vbi apertum fuit cælum, conspicit effigiem gladij, brevis quidem, sed lati, quales sunt Bauarorum. Deinde videt lunam, quæ ab Aquilone ad Orientem ascendebat, postquam gladium attigit, simul cum illo ingredi in cælum, qua parte patefcebatur. Hanc quidē visionem etsi ille nō intellexit, non tamen dubitauit magnum aliquid portendere. Itaque ad lectulum anxius redijt: vbi cum paululum dormire inciperet, turbam quandam præter euntem sibi visus est audire, crebroque alios alij dicentes: Eheu, eheu, Episcopus Engelbertus occisus est. Indè verò satis ille coniecit, quid visio portenderet, sed non fuit ausus illi fidem commendare. dicebat enim apud se: Qui fieri potest, vt vir tam insignis & potens, tanto semper stipatus comitatu, occidatur? Quòd si verò etiam id accidat, quis credat virum totum mundo, deditum, cui ad voluntatem fluunt omnia, qui que tot affluit delicijs, ita continuo coronari? Sed non potuit, quòd ostensum erat, non fieri. Itaque breuè post cecidit vir tantus, suorum gladijs trucidatus, pro quo, si caderet, suas illi potius ceruices debuerant obijcere. Ea igitur visionis parte cōpleta, nondum sibi persuadere potuit vir sanctus, vt erat semper sibi ipsi suspectus, martyrem esse tam citò in cælis gloria & honore coronatum. Facta est itaque vox ad eum: Pro eo, quòd visioni verissimæ fidei oculos aduertere noluisi, dolebunt tibi oculi corporis tui: nec cessabit dolor, donec oculos cereos offeras ad sepulcrum martyris, & ex restituta salute eam, de qua nunc dubitas, certissimè comperias veritatem. Vocè hanc secutus est oculorum dolor: sed simulatque obtulit, quæ iussus erat, ad martyris monumentum, repente dolor omnis euauit: præstante Deo ac Domino nostro, cui honor, gloria & imperium, sicut erat in principio, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

MARTYRIUM SS. CLAVDII, NICOSTRATI, SYMPHORIANI, CASTORII ET SIMPLICII: ITEM QVE SANCTORUM QUATUOR CORONATORUM, EX MARTYROLOGIO ADONIS EPISCOPI TREVIRENSIS: QUI HISTORIAM, QUÆ IN MS. CODICIBUS HABETUR, PLEVISQ; LOCIS ADMODUM OSCURATA & MENDIS SCATENS, IN COMPENDIUM REDEGIT.

Novēbris 8.

Artē suam signo Crucis munient.

for. * Proconnesio

ROMAE natale sanctorum martyrum Claudij, Nicostri, Symphoriani, Castorij & Simplicij, imperantibus Diocletiano & Maximiano. Hi cum essent artifices insignissimi, & marmorum caesores probatissimi, Imperatori Diocletiano valde facti sunt accepti. Cum itaque tempore quodam essent quadraturis marmorum intenti, & artem suam signo Crucis munirent, & ad voluntatem ipsorum artificium fieret, horum vnus Simplicius, qui adhuc pagano errore tenebatur, dixit ad quatuor reliquos: Adiuvo vos per deum Solem, vt quis iste Deus sit, dicatis mihi, in cuius nomine vos tam bene operamini. Cui Symphorianus: Si potes credere, dicemus tibi, & mox artem consequeris: sed & vitam æternam habebis. Quem cum in fide solidatum beato Cyrillo Episcopo consignassent, isdem Episcopus baptizauit eum, & Christo Domino credere informauit.

Non multo post accusati à Philosophis, quòd Christiani essent, & quòd deum Aesculapij fingere, sicut præceperat Imperator, ex marmore Porphyretico & Proconnesio noluisent, Diocletianus iussit cuidam tribuno, nomine Lampadio, sub moder-

ratione verborū eos audire. Quibus isdem Lampadius dixit: Adorate deum Solem, vt destruat is consilium Philosophorum. Qui respondentes, dixerunt: Nos nunquam adoramus facturam manuum nostrarum: sed adoramus Deum cæli & terræ, qui imperat in aeternum, Iesum Christum filium Dei.

Reclusi sunt igitur in custodia publica. Indè cum mutari à fide Christi non possent, iubente Lampadio expoliantur, & scorpionibus grauissimè caduntur. Mox Lampadius à dæmonio correptus, expirauit. Hoc factum cum audisset Diocletianus, nimio furore repletus, iussit cuidam Nicetio togato, vt in loculis plumbeis viui includerentur, ac sic in fluuium præcipitarentur. Post dies autem quadraginta duos venit quidam Nicodemus Christianus, & leuauit cum ipsis loculis corpora martyrum, & in domo sua honorificè posuit. Passi verò sunt sexto Idus Nouembris.

Item Romæ natale sanctorum quatuor Coronatorū, id est, Seueri, Seueriani, Carpophori & Victorini. Hi cum impellerentur ad sacrificandum, reluctantes nec omnino consensum impijs præbentes, perstiterunt in fide. Nunciatum est autem Diocletiano Imperatori. Qui ilicò iussit, vt ante simulacrum Aesculapij iactibus plūbatarum cæsi deficerent. Quorum corpora iussit in platea canibus iactari: & iacuerunt ibi diebus quinque. Tunc pij Christiani venerūt, & collecta corpora sepeliērent in via Laticana, milliario ab Vrbe tertio, in arenario iuxta corpora sanctorum martyrum, Claudij, Nicostri, Symphoriani, Castorij & Simplicij. Passi sunt autē sexto Idus Nouembris, post duos tamen annos passionis horum quinque martyrum. Cum autem nomina eorum minimè reperirentur, statuit beatus Melciades Episcopus, vt anniuersaria quatuor Coronatorum dies, sub nominibus sanctorum quinque martyrum recoleretur. Intercurrentibus tamen annis, cuidam sancto viro etiam nomina eorum reuelata sunt. Festiuitas verò, vt fuerat statuta, celebris in aliorum martyrum festiuitate permansit, ac locus quatuor Coronatorum nomine insignis.

VITA ET EXERCITATIO SANCTÆ MATRONAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE. Habetur in tomis Aloysij.

MOS, qui sunt in vita temperantes, & studiosi virtutis, pro viribus laudare, simul est sanctum, & longè vtilissimum. Nam & ipsi sunt laude digni, & quæ de eis habetur oratio, incitat & inflammat alios ad amorem aggrediendi talia. Cum autem & id, quod laudatur, fuerit mulier, id scilicet, quod est humana naturæ maximè imbecillum, & ad asperos suscipiendos labores mollissimum, quemadmodum non est laus conducibilis viris simul & foeminis, quæ potest vtrosque excitare ad ea, quæ sunt pulchra & honesta? Foeminas quidem, vt, cum sint eiusdem generis, eosdem quoque labores suscipiāt & easdem remunerationes: Viros autem, nē, cum sint viri, cernantur cedere mulieribus, & ad labores suscipiendos eis esse ignauiores. Ex ijs ergò, quæ vitam laudabiliter egērunt & ex virtute, fuit etiam Matrona: quæ cum viris quidem virtute contendit: præclaris verò & admirandis factis eos superauit, vt in processu ostendent ea, quæ dicentur.

Est quædam regio subiecta imperio Romanorum, sita in confinio Cilicum & Isaurorum, nomine Pamphylia: quæ propterea, quòd sit populo frequens, & habeat habitatores ex omnibus ciuitatibus, sic fuit appellata. Vna autem ex ijs, quæ sunt in ea, ciuitatibus vocatur Perge, in qua fuit educata hæc beata Matrona: quæ à parentibus adepta liberalem disciplinam & educationem, cum iam esset nubilis, (erat enim insigni pulchritudine) iungitur matrimonio marito non vulgari, non plebeio, nomine Domitiano: sitque mater vnus filia, cui statim ex futuris tribuit appellationem, vt quæ eam nominarit Theodoten: Deo autem eam dederit ex ipsis fascijs. Atque post nuptias quidem & cohabitationem, moderationem exerceret, & à fastu ac superbis alienationem, & ornaretur non ornata, qui consistit in ficta & fucata pulchritudine: sed in interno animæ homine, adhibebat studium, & vt in temperantia vitam degeret & honestate.

Lauda-

Nolunt falsos colere deos.

Caduntur scorpionibus.

In flumē de merguntur.

4. martyres occiduntur.

4. coronati à Melciade Episcopo nominantur.

Novēbris 8. Cap. 1.

Cap. 2. Pamphylia vnde sic dicta.

Matrona nubit viro.

vt Parit filiam nomine Theodotæ.

Cap. 3. Laudabile quidem, & alioqui gratum est hæc perfequi. Superuacaneum autem vifum omninò fuerit, fi præteritis maioribus & perfectioribus, voluerimus occupatos tenere auditores in horum recordatione. Quod autem ipfa alijs prætulit, hoc etiam conuenit præponere in narratione. Statuebat enim id, quod dicit Apoftolus, a fe fumme eſſe feruandũ. Ille enim dicit, oportere eos, qui habent vxores, affici perindè, ac fi non habeant. Quamobrèm cum ſua ſponte exceſſiſſet ab ea, quæ illam tulit patria, diuina, inquam, prouidentia, quam eius conſilium habuit adiuantem, in eam, quæ primam ſedem obtinet inter ciuitates, nempe Byzantium, cum marito proficiſcitur: quem habebat quidem ſimul peregrinantem, & ne minimum quidem recedentem, non tamen eorum conſcium, quæ animo agitabat: neque ſcientem aliquid, quod ea mente verſabat. Deindè urbem ingreſſa regiam, toto die aſſidebat in templis ſanctorum, nec diu nec noctũ ab eis recedens, ieiunijque & precum curam gerens, & facultates impertiens egentibus, & Deum aſſiduè rogans, vt ſopiretur in ea innatum bellum carnis. erat enim tunc ætate iuuenis, vt quæ nõ eſſet nata plũs quam viginti quinque annos.

Cap. 4. Rogabat ergò, ſicut diximus, vt liberaretur à carnis moleſtijs: vt, cum poſſet viuere ſine marito, liberè vacaret ſpiritalibus & diuinioribus. Quæ autè eam ad ea, quæ ſunt honeſta, incitabat, erat quædam Eugenia, quæ conuenienter nomini erat moribus ingenuis, & vna, quæ totam vitam conſumebat in nocturnis ſtationibus & orationibus. Cum qua ipſa quoque bona decertabat contentione exercitationis, ea, quibus exercentur monachi, diligenter exercens. Hæc verò, quæ quotidie fiebant, ægrè ferebat Domitianus, & abſurdè quædam & turpes cogitationes ei veniebant in mentem, dicendo: Non rectè habet continuus hic progreſſus, ſed fit animo, qui ad malas tendit cupiditates. & exhinc omnè adhibebat cuſtodiam, ne eam quidem ſinens prodire extra domunculam: & ambobus erat conſtitutum certamen: illi quidem, nè dimitteret eam facere ea quæ cõſueuerat: huic autem, nè abeſſet à ſacris coetibus. Sed cum is valdè repugnaret, ea multis vrgens precibus, vix tandèm perſuadet, vt ſibi liceat facere quod vellet.

Cap. 5. Summopere cupit vni feruire Deo, & mundum fugere. Magno itaq; ſtudio venit in templum ſacrorum Apoſtolorum. In quo cum fuiſſet, eos precans intèſus, petebat vt ſibi nihil eſſet impedimèto, quo minùs fugeret mundum: ſed eam quoq; Chriſto offerrent cum eo coetu, qui iam ab eis priùs ei fuit oblatuſ. Cum ea ſic eſſet precata, & iam aduentãſſet veſpera, & qui templum cuſtodiebãt, iuberent omnes egredi, ipſa cum in quodam porticu exijs, qui illic erant, Sofannæ cuiuſdam, ei iam olim familiaris inueniſſet habitaculum, quæ ab ineunte ætate virginitatem conſeruare conſtituerat, & ex Deo vitam agere, cum ea totam noctem peragit. Die verò iam apparente, Matrõna ventitat ad magiſtrã Eugeniã, de rebus propoſitis cum ea communicatura. Cum autem multa vtròque dicta eſſent, magiſtra dicebat hoc ante aliã eſſe conſiderandum, quomodò ſe habitura eſſet filia Theodote. Matrõna autem, quæ nullum alium ſcopum ſibi proponebat præter Deum, & omnem aliam negligebat ſollicitudinem: Me, inquit, accipiat ſolitaria vita & monaſtica: Theodoten autem Sofannæ & Deo trado: & de ea iam omni cura liberor. Verba res ipſa quoquẽ mox eſt conſecuta.

Cap. 6. Rurſùs autem quomodò oporteat ſilentio viuere, & Deo placere quærens Matrõna, per euidentem in ſomnis viſionem docetur à Domino. Fuit autem hæc viſio admirabilis. Videbatur enim vir quidam eam perfequi: ipſa autem fugiẽs, ſeruata eſſe à quibuſdam monachis: quod quidem ei ſignificabat, quòd in monaſterio oporteret eam ſuſcipere vitam virorum monachorum. Sic enim fore, vt & marito & alijs ſit ignota. Cum ſe ergò ad cutem vſque rotondiſſet, & Eunuchi habitum induiſſet, rurſùs venit cum Eugenia in dictum templum diuinorũ Apoſtolorum: & volens obſcurorum ſcire ſignificationem ex diuinioribus, ſacrum aperit Euangelium, & protinùs incidit in tale dictum: Quicumque vult poſt me venire, abneget ſeipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Hinc eorum, quæ Deo placent, indubitatam habentes cognitionem, cum ſua ei dedicãſſent, & ſperãſſent ſe eum habituras adiutorem eorum, quæ fiebant, à ſe inuicẽm ſeparantur. Matrõna autem, cum, vt dictum eſt, ſe eſſe Eunuchum ſimulãſſet, & Babylam ſeipſam nominãſſet, ad ſancti Baſſiani accedit monaſteriu: & accepta à monachis, protinùs ad certamina ſe parauit ſpiritalia, nõ pallore vultùs, nec triſtitia faciei, ſed germanè potiùs & verè virtutem exercens, & omnibus modis ſtudens latere: vt propemodùm pronecta fuerit ad ſummum vitæ, quæ

Luc. 9. Eunuchũ ſe ſimular, & degit inter monachos ſanctiſſimè.

Cõſtãtino- poli ſemper eſt in templis, &c.

Domitianũ vir eius finitè fert ei abſentiam,

Cap. 5. Summopere cupit vni feruire Deo, & mundum fugere.

Viſio eius.

Luc. 9.

Eunuchũ ſe ſimular, & degit inter monachos ſanctiſſimè.

ex Deo agitur: & haberetur ab omnibus in admiratione, quomodò vir, qui erat imbecillus, vtpotè Eunuchus, tã fortiter ſe gerit aduerſus labores, & omnes monachos contendit ſuperare: magno & excelſo animo iram cohibẽs, & gloriam tanquãm vanam deſpiciens, omnem obedientiam ex ſumma complectens mo deſtia.

Et certè non poterant inuidere. Zelus enim, qui eſt ex virtute, liber eſt ab omni inuidia. eum autem potiùs colebant tanquãm magiſtrum, priùs etiam incitati ad imitationem: propemodùm verò etiam cognitum fuiſſet, quod celabatur, & manifeſtum fuiſſet eam eſſe mulierem, niſi exortam ſuſpicionem ſpiritali amouiſſet ſapientia. Nam cum aliquo tempore ita contigiſſet, vt in quodam horto laboraret cum monachis, operi que inſtare promptiùs & alacriùs, monachus cui obtigerat, vt cum ea laboraret, nomine Barnabas, in eam inieciſ oculis paulò curioſiùs, vt qui paulò antè ad vitam monaſticam exceſſiſſet ex ſcena, etiamſi poſteã profecerit in virtute, & ei commiſſa fuerit præfectura monachorum, rogauit quĩ factum ſit, vt ſint ei ambæ perforatæ auriculæ. Beata autem illa breuem ſimul & conſideratam dedit reſponſionem: Accidit tibi quidem, ô frater, humanum quidpiam, alienum verò à noſtra profeſſione: cum terram oporteat arare, non vultum humanum curioſè inueneri. Sed quanuùs res ita ſe habeat, quæſtionis diſce ſolutionem. Nam quæ me olim tenuit & educauit, in me ſumma beneuolentia, munificè in meas aures aurea iniecit ornamenta. Sic beata illa monachum ſapienti inuentione remouit à ſuſpicione: eam autem ſubijt magna turba cogitationum, & venerunt ei in mentẽ admonitiones Eugeniæ, dicentis: Res eſt admodùm diſſicilis, mulierem verſari ſimul cum viris, & tentare, vt ipſa vir videatur ſicut illi. Neque enim fieri poteſt, vt perpetuò lateat ſimulatio: attentiori tamen cogitatione ſola ſolum Deum alloquens: Tuo nutu, dicebat, ô Domine, vitam ſuſcepi monaſticam, & cum, qui iuſſit ſequi, nunquã retrò conuerſa ſum ſecuta. Quamobrèm nè efficias, vt ego vnquã mea ſpe fallar, nec ab hoc bono vnquã propoſito excidam. ſed tu meam defendens imbecillitatem, annue vt meo ſcopo ſinis accidat ſimilis. Hæc dicens, videbatur etiam videre pura anima meliorem exitum.

Cum ea ergò ſic haberet, & vitam amplecteretur ſpiritalẽ, longo tempore ignoratæ ſunt res eius à Baſſiano, etiamſi non eſſet expertus doni perſpiciendi: cum tamen latuit Dei ſapientia, & magis arcanis quibuſdam iudicijs, quomodò etiam Eliſeum aliquandò Sunamitis. Serò autem & longo poſt tempore ea ipſi exitit manifeſta. Sic autem fit: Viſus eſt in ſomnis videre magnus Baſſianus virum amiẽtu quidem honeſtum, vultu autem decorum, & qui videbatur eſſe cuiuſdam naturæ diuinioris, & ei tẽr dicere: Babylas eunuchus, qui eſt vnus ex monachis, qui ſunt in tuo grege, apertè quidem eſt foemina: ſimulat autem ſe eſſe eunuchum, vt lateat. Sicut ipſe autem, Acacius quoque quidam, vir inſignis fuit pietate, qui fuit etiã pro tertia parte paſtor monaſterij diuini Abramij, eandem vidit viſionem. Manè ergò cum Baſſianus accerſuiſſet vnũ ex monachis, Ioannem quendam, qui poſt ipſum erat ſecundus in monaſterio, narrauit ei quod viderat in ſomnis. Interim verò dum hæc diſſerebat, venit quidam miſſus ab Acacio, narraans Baſſiano quam ipſe viderat viſionem. Tunc ergò magnus Baſſianus, volens de hac re maiorem ſibi fidem fieri, in manus ſumpro ſacro Euangelio & explicato, in illa verba incidit, quæ dicebant regnum cælorum eſſe ſimile fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ fatis tribus, donèc torum eſſet fermentatum.

Cum itaque intellexiſſet eam, quæ in profundo ſignificabatur, intelligentiam, poſt hæc apud ſe cogitabat, quomodò dextrè aggredereſſet id, quod erat propoſitum, & hoc multis non fieret manifeſtum. Accerſit ergò beatam illam, & eam toruè adſpiciens: Quid fuit cauſa, inquit, ô mulier, quòd tam audax cœptum in nos ſis aggreſſa: & quæ nobis non conueniebat, tentationem & probrum inuſſeris, tantum tempus ſtudens latere? Illa autem id quod dictum fuerat, intelligens, & formidans auſteritatem, & quæ in eius vultu apparuerat, acerbis nibe obſtupeſcãta, & maxime ijs, quæ dicta erant, teſtimonium ferentem habens conſcientiam, ſe quidem ſtatim humi proſternit: Sancti verò pedes prahenſans, verba quæ multum quidem habebant humilitatis, vix autem proferebantur, emittit, dicens: Non tentationem, ô domine, volens afferre, me retuli in numerum tui gregis: ſed tentationem potiùs fugiens ab aduerſarijs, & laqueos qui ſunt in mundo, declinans. Cui rurſùs reſpondit Baſſianus: Quomodò autem cum ſis mulier, ad diuina ſacramenta exceſſiſti nudo capite,

Cap. 7.

Mirè celat ſexum, cum ferè eſſet agnitus.

Omnè ſpẽ ſua coniecit in Deum.

Cap. 8.

4. Reg. 4.

Viſio Baſſiani Abbatis

Luc. 13.

Cap. 9.

Deprãheſa à ſancto Baſſiano, quæ eſt ſer femina, ſui facti red dit rationẽ.

Sapientiffi-
mum eius
responsum.

capite, & in pacis salutatione os tuum securè exhibuisti fratribus? Illa verò, Quòd ad diuina quidem dona attinet, inquit, simulans imbecillitatem, non omninò auferens tegmen, quod erat in capite, ità ad sacramentorum accedebam communionem; charitatis autem apud fratres signum nunquàm recusabam. Neque enim hominum vultibus, sed hominibus angelicam imitantibus impatibilitatem, me ipsam offerre existimabam.

Cap. 10.

Sapientem autem responsionem admiratus Bassianus: Et cur non, inquit, in alterum, ò mulier, te contulisti monasterium, & in quod licet ingredi mulieribus? Illa autem cum se parùm sustinisset, & timorem excussisset, vt quæ accepisset occasionem vtendi pluribus verbis ad defensionem, quomodò res eius se haberent, singulatim exposuit: quòd marito quidem fuisset legitimo coniuncta matrimonio, & vocata esset mater vnus filiarum: totas autem noctes versaretur in sanctorum cœtibus, & quòd ab eo, qui cum ea cohabitabat, aliquandò quidem minante, aliquandò autem plagas quoquè intentante, retardata fuisset ab eo desiderio & proposito, & quòd quasi uisisset aliquam rationem, qua posset latere maritum, & se ex sua gerere sententia. Post hæc persequebatur, quomodò filiam tradidisset Sofannæ: & tandem intulit eam, quæ in somnis apparuit, visionem, quòd fugiens maritum, videbatur fuisse seruata manibus monachorum. Quod quidem intelligens, se ipsam mutauit in hunc habitum, ipso quoquè mutato nomine. Hæc cum audisset Bassianus, & acre eius ingenium valdè esset admiratus, & considerasset propositum eius esse admittendum, rogauit, an de cæterò esset ei vita eligenda monastica. Cum ea autem dixisset, Maximè propterea enim se à mundo, & ijs, quæ sunt mundi, recessisse: Deceterò confide, ò filia, dixit Bassianus: & cum ea dedisset monita, quæ sciebat ei esse profutura: Deceterò, inquit, ò filia, oportet te vittam tuo capiti imponere propter legem naturæ, & sic supernam expectare vocationem: nec se ea dixit neglecturum, quæ ad opem ei ferendam pertinent.

Aperit Ab-
batissiuã vi-
sionem.

Abbas iu-
bet capiti
eius imponi
vittam.

Cap. 11.

Filia S. Ma-
trona exce-
dit è vita.

Cum ipsa sic tunc illinc recessisset, Dominus, qui omnia dispesat ad id quod est vtilius, filiam Matronæ fecit è vita excedere, & ad se assumpsit, nè aduersus ipsam esset maligno occasio, & nè eam, quam iam cognitum esset esse mulierem, prætextu curæ gerendæ de filia, à diuiniore deduceret solitudine, & in eius animo mundanas insereret cogitationes. Quamobrè non dolorem, sed voluptatem ex ea re accepit: quod factum erat, non esse statuens filiarum amissionem, sed à curis de ea susceptis liberationem, & earum depositionem. Ipsa ergò latebat apud Sofannam, aut Deus potius eam seruabat per Sofannam. Fama autem, ea quæ ab ipsa facta erant, vbiq; annunciabat, & hic adus ad aures omnium permanabat. Quo factum est, vt maritus eius Domitianus paulatim venans veritatem, vt qui non celsasset vxorem suam inuestigare, postquam reliqua obiit monasteria, ad illud quoque venit, in quo beata foret versata, quasdam non expreflas & indecoras voces præ ira emittens, importunè fores pulsans & insultans, dicendo: Quænam est ea vis, quam mihi attulistis? Quænam est hæc magna iniuria? Pulchra certè, ò monachi, pulchra sunt admodum, quæ à vobis facta sunt. Cur eos, qui sunt pulchre coniuncti, vos malè vultis diuidere? Date mihi meam vitam sociam. Date eam, quæ est mihi coniuncta legibus.

Cap. 12.

Hæc & ijs plura, desiderio victus & animi ægritudine, voce interrupta à dolore, exclamauit. Audiuit autem ab ipsis: Nos vxorem quidem tuam non accepimus, (neque enim fas est foemine permittere ingressum in monasterium) Eunuchum autem quendam monachum, nomine Babylam, scimus aliquo tempore nobiscum vitam egisse: Deinde repente mutatum statuisse proficisci Hierosolyma. Eum ergò cum haberet hanc causam peregrè proficiscendi, multis antè diebus à nobis discessisse cognouimus. Vbinam autem nunc degat, illi soli omninò est cognitum, cuius oculis nihil est quod non possit aspici. Quòd autem hæc vera sint, testabitur vniuersus populus ciuitatis. Hæc cum audiisset Domitianus, & frustratus esset cœpto suæ inquisitionis, & omni pulchra priuatus occasione, se vertebat in omnem speciem, quòd res ei nõ cessisset, se ex crucians, propter zelum irascens, propter eius amorem incitatus cupiditate. Atque ille quidem sic recessit, distractus his animi perturbationibus.

Cap. 13.

Bassianum autem inuasit agmen curarum, nè Matronæ anima, quæ eius fidei commissa fuerat, verè subijisset interitum: & cum eos accersisset, qui ordine quodam erant primi monachorum: Est, inquit, nobis ampliùs considerandum de ea, quæ à nobis discessit, sorore. Nam etsi sexu erat diuersa: quoniam tamen in nostrum adscripta erat

erat circulum, oportet existimare membri ablationem, eius quæ facta est à nobis, diffinitionem. De ijs ergò quæ ad ipsam pertinent, constituamus, vt ad bonum finem perueniat, nè malignus, & qui quotidie nobis insidiatur, eius superet constantiã, apto ad insidias instrumento vtens marito. Atque sic quidem dicebat Bassianus, in communi posita deliberatione. Marcellus autem quidam, tunc Diaconus, hanc dixit sententiam: In Emesâ ciuitate (ille enim ex ea erat ortus) dicens esse monasteriũ mulierum, in quo etiam suam sororem esse vnam ex ijs, quæ exercentur. Si ergò tibi placet, ad id mittatur. Sic enim licebit curam de ea deponere. Cum assensus autem esset Bassianus ei, quod dictum fuerat, & id permisisset, minister statim nactus nauem, quæ illinc solvebat, sancta in ea imposita, est reuersus.

Illam autem cum alacri animo accepisset id, quod factum fuerat, tanquam id non accidisset absque Dei numine, & pauca quædam accepisset pro alimentis, secundo & leni vento peracta nauigatione, venit in monasterium, quod erat Emesâ. Benignè ergo accepta, tanto studio se exercebat in laboribus virtutis, vt monachis videretur exemplar non facile, decertantibus aduersus paria eius certamina. Quocirca placuit omnibus post decessum eius, quæ illis præerat, ei committere omnem monasterij præfecturam. Quo magis ergò latere studebat Matrona, eo magis Deo erat curæ eam reddere manifestam, & illius lucem ponere super candelabrum, & euentem eius reddere virtutem: Illo autem tempore agricola quidam prædium operans, multis diebus vidit flammam è terra emitti. Erat verò emissio continua, & nunquàm desinens. Hic ergò, vt qui esset agricola, nihil valens conijcere altius, Episcopum ciuitatis accedens, id renunciat. Ille autem ex eo, quod apparebat, intelligens magnum quid significari, cum suo clero veniens ad locum, vt par erat, facta oratione, iussit terram fodere. Quod cum factum esset, inuenta est vna, non aurum celans, aut aliquid aliud eiusmodi, quod possit demulcere animum ornamento rum cupidum: sed rem quandam preciosam & maximi faciendam, nempe maximè venerandum caput Iohannis Baptistæ.

Cum hæc fama in omnem partem peruasisset, nullus domi remanebat: sed cum vniuersa multitudo constuebant omnes ad spectaculum: à quibus hoc venerandum caput cum omni laude & glorificatione in templum introducit. Cum autem Matrona cum omnibus monachis interfuisset spectaculo eius, quod apparuerat, accessit & hausit ex vnguento capitis, quod erat propositum. Eius communicatio facta est, ea etiam inuita, ijs qui aderat. Quomodo autem & cur hoc ea inuita factum sit, id quod dicendum est, vult vos attendere & discere. In media enim intercepta multitudine, cum ei non concederetur exitus, vt potè quòd vt acciperent, omnes se intruderent: ex eo, quod acceperat, vnguento coacta est alijs impertiri. Dum autè ea distribuere, quidam ab ortu cæcus, omnes prætercurrens, (erant enim tunc quidam sacerdotes, qui diuini vnguenti faciebant distributionem) venit ad ipsam, valdè instans precibus. Illa verò cum precioso vnguento oculos inunxisset, eum fecit lucem protinus intueri, qui antea nunquàm viderat. Hoc eam magnam prædicauit & præclaram, & effecit vt esset apud omnes insignis, adeò, vt omnes dicerent eam esse, quæ latere tandiù est meditata, & cum viris fecit ea, quæ faciunt monachi.

Præclara hæc fama rursus vocauit Domitianum, & veluti manu tangens, fecit eum venire ad monasterium. Cum autem audiisset esse viris prohibitum ingressum, celas id quod volebat, simulauit pietatem: & rogat per quasdam foeminas, vt orationis gratia & adorationis videret Matronam. Illa autem cum diligentiori interrogatione & signis, quæ erant in vulnere, ex ijs quæ audiebat, eius esse maritum pulchre agnouisset, quid machinatur? Petit spatium septem dierum, & post illos se per ocium in conspectum eius esse venturam. Hoc cum Domitianus audiisset à mulieribus, ipse quidem à spe pendens, sedebat, in animo versans diem præfinitum, & expectans videre, & iam eam habere in manibus visione apprehendens: Matrona autem rursus stidens late- re, proficiscitur Hierosolyma, nihil aliud induta, quam pannum ex pilis contextum, & modicum panis fragmentum secum ferens.

Cum septem autem dies intercessissent, vt constitutum quidem fuerat, venerunt mulieres: audiuerunt autem à monachis, quæ ipse quoquè erant graui oppressæ ægritudine, quòd ex quo eam conuenerant, ab eis non esset ampliùs visa: neque se scire, vbinam esset. Ille verò citò abeuntes, postquam hæc didicissent, dixerunt Domitiano. Is autem vehemeniori cordis dolore sauciatus, non cessat curiosè perscrutari, do-

Abbas curæ
habet salu-
tis eius.

Cap. 14.
S. Matrona
Emesâ se
conferit in
virginũ cœ-
nobium.

Et cenobio
præficitur.

S. Iohannis
Baptistæ ca-
put inueni-
tur.

Cap. 15.

Cæcus illu-
minatur.

Cap. 16.

Rursus fru-
git maritum.

Cap. 17.

Q. nec

Eam viri
insequitur.

nec venisset Hierosolyma. Et cum rursus in alias incidisset mulieres, eis describens formam eius, quæ quærebatur, mouebat omnem lapidem, volens scire vbinam ea versaretur. Illæ autem dicebant quidem se vidisse tali facie mulierem: non posse verò apertè scire, vbinam esset. Vbi enim serò venerit ad diuersorium, in aliquo quidem templo ex ijs quæ illic sunt, diuersatur: festinat autem rursus aliò transire. Nos tamen, inquit, tibi inferuiemus ad eam inueniendam. Singulatim enim diuisæ, festinans quæ eam primam viderit, celerrimè accedens tibi significabit. Atque illæ quidem faciebant, sicut dixerant.

Cap. 18.
Mirè euadit
viri sui no-
ticiam.

Matrona autem cum ita accidisset, obuiam facta accedenti Domitiano, cum eum agnouisset, fixis humi oculis, & manum terræ admouens, vt tolleret lapidem, eum ex aduerso prætereuntem latuit sapienter. Porro autem cum illis occurrisset, intelligens quam de causa totam illam tam diligenter obirent regionem inuestigantes, & se ex forma eis euasisset manifestam, & fore vt mox comprehenderetur, eas quoque amouit sapienti excogitatione, petens sibi tres solos dies concedi, cuncti in montem Sinam: & post eos se venturam quamprimùm, & maritum conuenturam. Domitianus verò cum hoc resciuisset, existimans rursus excusationem esse talem responsionem, maxima celeritate eam persequatur. Matrona autem cum hoc rursus resciuisset, & quòd adest, qui persequitur, & iam sit capienda, magno metu correpta, in quoddam idolorum delubrum, quod est Beryti, ingressa, illic est diuersata, melius rara in dæmones incidere aut feras, quam capi manibus Domitiani. Nam illæ quidē si acceperint, corpus omninò solum lædent: Maritus autem si apprehenderit, erit & dæmonibus & feris perniciosior, vt qui possit cum corpore etiam animam lædere, eam rursus trahens ad mundum, & tanquam suam vxorem vendicans.

Lacet in
quodam de-
lubro.

Cap. 19.

Crucis figura
se munit
contra dæ-
mones.

Cum in eo ergò esset, & operā daret hymnis ad Deum & precibus, audiuit dæmones contrà psallentes, & voces ei similes emittentes: & hoc factum est multis diebus. Ei itaque terrorem afferebat id, quod fiebat. Deindè cum se Crucis figura munisset, egressa est aduersus terribiles. Sed cum nullum posset videre, diuinam rogabat gratiam, vt manifestum fieret id, de quo dubitabat. Statim ergò vidit manifestos eos, qui prius non cernebantur, & voces emittentes obscuras, & ignem inferentes: qui rursus cum ab ea increparentur, excedebant, & tanquam fumus desiciebant. Nōnunquam autem cum generosam foeminā inuasisset, illa partim progressa è delubro, cum ad herbam se conuertisset, rosidas & virides herbas ad medicam consolationem ori admonuit. Qui autem admirabiliter manna aliquandò pluit Dominus, & populum pauit ad satietatem, qui erat malignus & ingratus, sua sponte enatum potum & mensam ei simul ostendit. Nam cum in loco ardente, & soli valdè exposito, inuenisset locum paucum humore grauidum, & eum acutis effodisset lapidibus, quantum satis erat ad concauis manibus hauriendum, nocte iam aduētante, ipsa quidem ascendit, conuictas preces Domino redditura: Postridè verò cum redisset, inuenit cisternā aqua plenam & mensam herbarum esculentarum: quæ nequaquam quidem paruiferebat ab ea, quæ accipiebatur conuiuio: sed multo magis eam latificabat, quam lautæ & opiparæ cœnæ paratæ diuitibus.

† deest, fa-
mes, vel si-
tis.
Exod. 16.

Diuinitus
ei præbetur
cibus & po-
tus.

Cap. 20.

Tentatur a
dæmone.

Cum ea ergò sic se haberet, & Deum assidue oraret, hoc graue & non ferendum malignus iudicabat. Quamobrè suscepta forma speciosæ foeminæ, ad eam accedens: Cur, inquit, domina mea delegisti hoc obscurum & alienum habitaculum? Nam & longa solitudo, & penuria rerum necessariorum magna est: & alioqui es ætate adhuc iuuenis, & insigni pulchritudine: & tibi valdè timeo, nè amabilis hic vultus sit occasio cupiditatis libidinosis oculis: & propter loci solitudinem, & quòd non adsit, qui sit opem tibi laturus, tuo corpori inferas contumeliam. Sed si mihi parueris, te deducam ad ipsam ciuitatem, vbi etiam domum inuenies ex tua sententia: & vt tibi placet, habitabis absque vilo tumultu: neque tibi deerunt, quæ sunt necessaria. Illa autem cum depræhendisset hoc esse insidiosum consilium aduersarij, hæc verba reputauit tanquam nugas, & superauit laqueum. Sed rursus malignum illud dæmonium non cessat omni arte eam inuadere. Itaque cum circulatricis vetulæ formam suscepisset, & ignem qui videbatur emitti ex oculis, insanè simul & audacter se abijciebat ad eius pedes, terrens & loquês absurda & turpia. Cum ergò beata eius nullam duceret rationem, neque se ad eam verteret, tanquam sauiens & insultans: Etsi, inquit, generosam foeminam non potui vincere, cum esset iuuenis: sed in senectute inferam tibi, quæ sunt omnium difficilima. In præsentia autè aduersus te excitabo eos, qui

Dæmō pro-
caciter ei
minatur.

qui sunt Beryti, vt quæ vilipendas delubrum eorum idolorum, & quantum in te est, efficis, vt habeatur respectui. Has improbas maligni insidias exceperunt reuclationes & visiones diuiniore, quomodò solet Deus consolari in afflictionibus, & per benigniora soluere, quæ sunt tristitia. Secudum multitudinem enim, inquit diuinus Dauid, dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ latificauerunt animam meam. Res autem ita se habuit:

Cum ipsa vesperè, vt solebat, preces funderet, tres viri apertè accedentes, visi sunt psallere: & horas aliquot peracta est ab eis genuum flexio ponè Matronam. Illa autem conuertente faciem, vt videret quinam essent, cum leniter & placidè ter dixissent, Ora pro nobis, protinus abiērunt. Cum ergò eam virtus magis ac magis redderet manifestam, fama in omnem partem peruadebat, quòd Matronam malitiæ spiritus fugerent, & sint idolorum delubra vacua dæmonibus. Quamobrè multi ad eam veniebant, vel eam solum conuenire plurimi facientes. Hinc factum est, vt mulier quoque quædam, nomine Sophronè, temperanter & conuenienter eius nomini vitam agens, sed quæ erat gentiliū dedita falsæ religioni, & cum ea aliæ quoque, quæ eandem tenebant opinionem, cum renuciassent parentibus & amicis, & omnibus huius mundi, seipsas Matronæ tradiderunt, & patentes aures eis præbebāt, quæ etiam breuè sunt baptismum consecutæ salutarem: inter quas virgo quoque quædam gentilis, quæ erat sacerdos idolorum, cum de sancta audiuisset, & deos suos condemnasset, & diuino zelo esset repleta, ea quidem, quæ à gentibus offerebantur dæmonibus, & consumenda erant in nefaria sacrificia, præbebat pauperibus. Ipsa autem cum discessisset ab omnibus, ad Matronam ardenti studio accedit, & se facit vnam ex ijs, quæ illam sequi statuerant.

Deus eam
consolatur.
Psal. 93.

Cap. 21.

Multa se in
eius tradunt
disciplinā.

Quædam pu-
ella sacer-
dos, adhæ-
ret illi.
Cap. 22.

Cum autem adesset dies, quo oportebat peragi sacrificia: & qui ad eam genere at- tinebant, cum populo essent congregati, ipsam non inuenientes, nesciebant quonam modo, quæ de more fiebant, peragerent, cum non adesset sacerdos. Cum verò quod factum fuerat, non possent intelligere, vix tandem autem id resciuissent parentes, in idolorum delubrum, vbi erat Sancta, veniunt quamprimùm: & cum eam vidissent iacentem ad sanctæ pedes, in hæc verba proruperunt: Cur, dicentes, o adolescentula, dijs maximis respectui habitis, imperfecta quidem reliquisti sacrificia: populum autem in nos iritasti non ferentem eam, quæ sit in deos, contumeliam? ipsa verò pro optima & quæ beata censetur vita, hanc elegisti infamem, & quæ planè habetur contemptui? Dimissa ergò ea, quæ te repente oppressit, amentia, esto aliquandò sapiens, & hoc lugubri deposito habitu, læta ad nos lætos egredere: nè sit tibi sepulcrum interitus, locus eius quæ videtur salutis. Nam si tu non facias quod iubetur, crastino die ab igne consumetur præsens habitaculum: Hæc cum dixissent, ab ipsa quidem nihil audiebant.

Cap. 22.

Quaritur
eadē a suis
parentibus.

Cap. 23.

Matrona autem eis dixit amicè & pacificè: Hanc finite, inquit, hæc est Dei ancilla, quæ prius erat ancilla vestrorum deorum. Nihil est deceterò ei vobiscum commune. Hæc cum audissent, illi quidem sunt reuersi, templi conflagrationem & alia minantes grauissima. Puella autem iacens ad pedes beatæ Matronæ, Christum valdè rogabat, vt obsignaretur signaculo, & quamprimùm diuinum baptismum cōsecraretur. Cum Matrona ergò reliquas iussisset expectare, ipsa processit ad aridam colligendam materiam: & cum multum collegisset & redisset, Quædam ex vobis, inquit, cuntes quam celerrimè, renunciate ijs, qui paulo ante venerunt, dicentes: Ignis est vobis paratus, & satis materia. Quanam autem de causa tardat vester aduentus, vt finem accipiant minæ, quæ sunt à vobis intentatæ? Hæc cum illi audiuissent, & sapientem inuentionem, & generosos spiritus essent admirati, nesciebant quidnam contrà responderent: & nec ausi sunt postea illuc reuerti. Tunc ijs, quæ redierant, beata rursus aliud iussit: nempe vt Episcopum conuenirent, & secum ducerent vnum ex sacerdotibus & Diaconum. Quod quidem cum factum esset magna celeritate, ijs qui iam venerant sacerdotibus, tradidit eam quæ nupèr accesserat, sacerdotem: & iussit eam catechismo initiare & baptismum, & rursus ad se adducere.

Magno ani-
mo cōtēnit
minas homi-
nū impiorū
Matrona.

Cap. 24.

Post baptismum itaque adducta Euche, (sic enim fuerat nominata) edocebatur in omni disciplina spiritali, & in rebus diuinis exercebatur simul cum reliquis, quæ erant octo numero. Erat autem sancta adeò iucunda in sermone, & bonum odorem spirans in Deum, vt multi sæpè ex ijs, qui eam conuenerant, postquam cessasset loqui, volentes domum reuerti, egrè ab ea discederent: vt qui veluti quibusdam vinculis essent ab-

Multi eius
sanctitate
permoti,
impense eā
diligunt.

ea cōstricū sui in eam amoris: aut qui cū in siti pulchra aqua se exatauerint, & propterea grauius ferant ab ea recessum. Porro autem ipsam rursus inuasit desiderium conueniendi Bassianum. Cū autem is esset rursus in regina vrbium Constantinopoli, in ipsa verò adesset etiam Domitianus eius maritus, repellere desiderium eius mariti metus, ne fortè in manus eius incideret, si venisset in urbem. Quam obrēm cū distractus ei esset animus his duabus cogitationibus, nempe patris spiritalis desiderio, & metu mariti, in animo habebat ire potius Alexandriam, aut, cuius spe fuerat frustrata, Antiochiam. Hac de causa intentius vacabat orationibus, & à Domino expectabat significationem eius, quod erat ei futurum conducibile.

Cap. 25.
Visio eius
fertur.

Cū in somnum ergò esset resoluta, videbatur adspicere tres viros: quorū vnus quisq; vehementer contendebat, quisnam ex his tribus esset præferendus, vt eam duceret vxorem. Cū ea autem aures auerteret, & putaret rem esse valde absurdam, (terrebat enim somnium, vt quod esset contrarium ijs, quas interdū susceperat, cogitationibus) Quinam autē vos estis, videbatur eis sancta dicere, & quæ sunt vestra nomina? Illi verò dixerunt, vnum quidem nominari Alexandrum, alterum autem Antiochum, tertium verò Constantinum. Sorte autem conabantur dirimere controuersiam: ea verò cecidit in eum, qui erat ætate inuenis, nomine Constantinus. E somno ergò excitata, quidnam sibi vellet visionis reuelatio, intelligens, statuit quidem relinquere viam, quæ Alexandriam ducit, aut Antiochiana: Tota autem in hoc erat, vt proficisceretur Constantinopolim. hoc enim dicebat placere Deo, qui euidenter ostendit significationem eorum, quæ erant obscura.

Cap. 26.

Cū suis itaq; sororibus somnium communicasset, videbat eas suæ voluntati resistere: non quòd iudicarent id, quod visum fuerat, aliud significare: sed quòd eam valde amplecterentur, & non sustinerent eam ab ipsis discedere: vt quæ non sicut à recens plātæ plantæ, ab illius verbis irrigarentur: & venirent in periculum, ne eius priuatione flaccescerent. tamen quoniam, dixerunt, diuina quædam providentia operantur tuo cōsilio, nequaquam possumus tuum interrumperè propositum. Sed secundo loco, inquit, sit tibi curæ, quibusnam sis nos relicta post tuum hinc recessum. Illa autem de eis protinus Episcopum facit certiorē, & petit, vt ad ipsam mittat duas Diaconissas, quibus tempus virtutem confirmauit. Quæ cū accessissent, beatissima Matrona suas, veluti quoddam depositum, credidit earum fidei, & suavit plurimū facere animas earum fidei creditas: ne, quas fecit Deus mundum relinquere, rursus inerent accedere ad mundi vanitatem, & pacta conuēnta negligere.

Committit
suas spiritu
ales filias
duabus Di
aconissis.

Cap. 27.
Proficiscitur
Constantinopolim.

Hæc cū dixisset, & vltimum eis dedisset amplexum, & vnam ex eis solam secum accepisset Sophronem, nauem conscendit: & secundo vento vesta, peruenit Constantinopolim. Deindè cū venisset ad templum prope mare situm, quod à nomine pacis Dei, dictum est Templum Irenes, Diaconum accersit Marcellum. quænam esset, ei aperiens. Is autem erat, quem superius diximus consuluisse Bassiano, vt eam mitteretur ad monasterium, quod est Emesæ. Lubenter ergò ab eo accepta, rogauit vt diceret, quænam esset causa longæ huius peregrinationis. Illa autem: Nihil, inquit, aliud (quid enim posset efficere, vt tantum laborent despiceret) nisi maximum quoddam desiderium eos conueniendi, & maximè, inquit, diuinum Bassianum. Propter quod iam & senectutem, & mulierum imbecillitatem, & quietam vitæ agendæ rationem, & alia omnia despiciens, soli viæ, quæ ad vos ducit, in eundem intenta fui. Deindè breuiter persequitur Domitiani Hierosolyma, & in Sinam montem persecutionem, & suam in idolorum delubro conuersationem, & quòd multitudo innumerabilis per eam accessit ad pietatem. Persequitur autem, non vt quæ se ostentaret, sed vt quæ teneretur veri dicendi desiderio. Est enim ostentatio aliena à modestia, & ab ea, quæ nihil æquè studuit, atquè latere. Alioqui autem accusari, quòd ordines deseruisset, quæ semel adscripta fuerat in vitam monasticam, iudicabat esse inutile, & quod posset occasionem præbere offensionis.

Vult latere,
sed non valet.

Cap. 28.

Marcellus autem singula statim aperit diuino Bassiano. Ille verò auditione affectus tristitia, iussit eum quamprimū abire, & quietum aliquod & à tumultu alienum, non procul à monasterio præstituere ei habitaculum, vt esset ei facile, si vellet, ad eam accedere. Ille autem citò effectum reddidit id quod imperabatur: & cū aptam domum ei parasset, sanctam in ea collocat. Quem in locum cū magnus venisset Bassianus, eamq; esset allocutus, & dixisset quæ oportebat, quinetiam ab ea didicisset de ijs, quæ ei obrigerant, & eam impertijisset ijs, quibus indigebat, eam rogauit,

uit, an sibi opus esset aliquo alio. Cū ea autem dixisset alias sorores esse Beryti, & eas velle ad ipsam venire, & vnà degere, hoc Episcopo Beryti statim literis significat, & quas nominatim querebat Matrona, iussit ad eam quamprimū mittere. Eæ ergò emisse, & cohabitantes cum Matrona, ei summam exhibebant obedientiam, illa se ipsam præbente perfectissimū exemplar ad virtutem: quæ etiam multo magis, quàm multa ora, eam prædicabat, & omnibus reddebat manifestā. Nam cum alijs Verina quoque Imperatrix, vxor magni Leonis, ad ipsam ventitabat, nec tam illam, quàm se ipsam in hoc statuebat honorare. Quæ cū moderatè & frugaliter ab ea esset accepta, & vt oportebat ipsam accipere, illa, quæ erat remota à negociorū sollicitudine, & dedita philosophiæ, recessit, admirans eius virtutem, & quòd nihil pereret ab ea, quæ multa dare posset & vellet.

Constanti
nopoli præ
est aliquot
religiosis
feminis.

Verina Im
peratrix eā
charam ha
bet.

Euphemia autem coniunx Anthimi, qui fuerat Præfectus vrbis Romæ, cū fuisset sanctæ familiaris, & cuiusmodi esset ipsa didicisset experientia: eam autem, quæ patrio Sporacio cōiuncta erat matrimonio, in grauem morbum vidisset incidisse, & qui artem vincebat medicinam, & nullam vitæ spem ostenderet: cū eam, inquam, vidisset sic affectam: Si me audias, inquit, iubens valere medicos, in præsentia trade te communi bono, quod venit in ciuitatem: sanctam, inquam, Matronam, quæ multos non solum à morbis corporis, sed etiam animæ liberauit, ab impietate traducens ad verum Dei cultū: & ipsam haud ita multò post admiraberis, & alios multos ad ipsam transmittes. Hæc cū dixisset, quænam esset, & qualem vitam transegisset, ei narrauit ab initio vsque ad finem: Die ergò sequenti ambæ ad eam veniunt, & cū in longum productus esset earum sermo, cum ea, quæ morbo laborabat, manum dexteræ Sanctæ apprehendisset, ad eam, quæ erat affecta, partem attulit: affectionem autem statim sensit leuiorem, Matrona verò rogauit causam, cur eam tetigisset. Cū autem verum dixisset ea, quæ laborabat: Dominus, inquit, te liberabit ab eo malo, quod te detinet. nos enim hoc non possumus efficere.

Cap. 29.

Et corporis
& animi
morbis me
detur.

Quæ itaque laborabat, ab illo tempore remisit accedentem cogitans mali grauitatem, in animo habebat manere apud sanctam, expectans perfectam liberationem ab eo, quod ipsi afferebat molestiam. Propterea iubebat etiam manere animantia, quæ ei ad vsum seruiebant. Cū autem ei nunciarum esset, non esse aliud, quod eam acciperet, habitaculum: (vnum enim esse, idque habitari mercede) cum beata conferens sermones: Facultates, inquit, satis magnas suppeditaui mihi splendor generis, multasque ædes extructas ad pulchritudinem atque magnitudinem. Earum, inquit, quasque volueris, quæ vno ambitu comprehenduntur, parata sum ego tibi largiri, animarum, quæ sunt seruandæ, futuras habitacula, & principaliter ad meam ipsius utilitatem. Illa autem cū spiritu cognouisset, quàm multis animabus ex hoc aperienda esset porta salutis, assensit esse se esse accepturam: & cū Diaconum accersisset Marcellum, & ei rem exposuisset, mittit ad contemplandum ea, quæ promissa fuerant. Qui postquam est contemplatus, reuersus dixit esse quidem pulchrum loci situm, vt qui à dextera quidem mare, alia autem ex parte propinquum habeat Bassiani monasterium: non parua autem & leui, sed magna opus habere diligentia.

Cap. 30.
Euphemia
adiungit se
S. Matronæ.

Non dū hæc renunciabantur, & promissio consecuta est effectum: & cū donum fuisset literis insinuarum, statim ei quoque perfectum sanitatis donum à Deo fuit donatum. Postea autem & ædes extruxit magnificentius, vt quæ eas, quibus opus erat, impensas ad corrigendum & exornandum munifica manu ei exhibuerit. Hinc vt eas vsque in hodiernum diem vocent omnes Seuerianas. Hinc cū sancta migrasset è priori habitatione, nihil omnino migravit à scopo, qui est in Deum, & ab operibus: nisi quis hoc vocarit migrationem, à minoribus ad maiora transitum. Quod factum est, vt suum quoque gregem fecerit valde augeri, & ab inimicis cōseruaret illud, operibus habens adiutorem eum, qui est causa bonorum. Fit etiam tale quid aliud præter cætera, quod eam fecit maiorem.

Cap. 31.
Euphemia
opulenta ma
trona multa
ei largitur.

Celebrabatur quidem publicum & venerandū festum Laurentij martyris. In eius autem templum confluerat maxima multitudo populi, & diem in eo transigebat. Ibi duæ erant quidem sorores natura, sed moribus minimè, vt quæ valde inter se discreparent: genere autem erant claræ & insignes. Eæ ergò peracto festo illinc reuertentes, cū fuissent in loco, in quo erat sanctæ monasterium, numerosus quidam sonus hymnorum diuinorum accessit ad aures earum. Quibus delectatæ, cū rescivissent quænam ea esset, quæ præest monasterio, ad eam ingressæ sunt. Cū eam verò

Cap. 32.
Venerandū
festum S.
Laurentij
martyris.

conuenissent, & partim quidem ex verbis, partim autem ex modestia & morum honestate magnam accepissent utilitatem, vna ex ijs spiritali eius amore capta: Tu quidem, inquit, abi, dixit alteri: ego autem manebo apud eam. me enim cepit obliuio & mariti, & domus, & cognatorum. & vt dicam cum diuino Dauide: Elégi abiecta esse in domo Dei mei potius, quam in mundo frui rebus iucundis: Cum autē foror hęc dixisset Athanasia, (hoc enim erat ei nomen) ea non est illi assensā: sed aperte contradixit, dixitque rem esse lenitatis & inconsiderati feruoris, qui facile tendit ad pœnitentiam. Hęc autem dicebat animo potius mundi cupido, quam graui & constanti. Sancta verò eius quidem laudabat ex Deo scopum: sed nec ipsa repentinam probabat mutationem: sed suadebat, vt prius rediret ad maritum, & eam rem communicaret marito: dicebatque oportere eam, quoad eius fieri potest, curam gerere vitæ perfectioris, & Deum perpetuò rogare, vt scopum eius dirigat. Tuncque, aiebat, venies ad me: ex animi autem tui sententia succedat id, cuius teneris desiderio. Etsi enim diuinum desiderium subiit tuum animum, nec te tenere intermittit: me tamen multa impediunt, ne confidam: nempe tua ætas tenera, & quòd in suscipiendis laboribus non sis exercitata, & quòd sit natura magis ingeneratū, vt tibi seruiatur potius, quam vt seruias: & quòd est omnium maximum, mariti prohibitio.

Rogandus Deus vt scopus nosse ab eo dirigatur.

Cap. 33. Athanasia femina nobilis ad eius se imitacionem componit.

His dictis, silebat Athanasia, animo quidem cruciata, vt quæ repelleretur: nollet autem contradicere, & suam confirmare voluntatem. Propterea recessit, hunc scopum & propositum acerrimè persequens: & vt sancta ei suaserat, vitæ temperantis & frugalis curam gerens, & veluti præcedentē disciplinam, ad vitam & exercitacionem id faciens monasticam. Porro autē cum venisset in quendam ex suis agris, & seiuncta fuisset à coniuge, studebat ipsa se gerere ad sanctæ imitationem, eodem tempore cibum sumens, parceque & tenuiter, sicut illa, comedens, & preces fundens ante cibum & post cibum, & alia omnia pro viribus imitans, quæ faciebat beata. Cum ea autem in hoc esset, & quæreret honestam à marito seiunctionem, tale quid accidit, valde honestam præbens liberationem. Nam cum ea, vt prius diximus, ab esset, maritus, qui erat sumptuosus & moribus intemperans, magnos faciebat sumptus. Cum itaque redactus esset ad inopiam, persuadet puero, vt clam furripiat aliquam ex arcis dominæ, & ad eam afferat. Quod quidem cum factum esset, non latuit ancillam, quæ seruabat res dominæ. A qua cum illa rursus id didicisset, decaterò tanquam honesta arrepta occasione, nulla non ratione Athanasia moliebat separationem. Tandem autem cum marito persuasisset, & magnam partem facultatum, quæ ad ipsam pertinebant, secum tulisset, Matronæ fidei suam credit animam: accedensque, & ei suas offerens diuitias: Hęc, inquit, mihi accipe, & reponē in thesauris Christi, qui non possunt furripi: & ne despicias animam, quæ à sancta tua dependet anima, & omnia sua tibi dedicat.

Omnes suas facultates citradit.

Cap. 34.

Matrona autem administrationem quidem, vt molestantem & negociosam reiciens, supplicis verò propositum admittens, dubitabat quidnam esset sibi faciendum. Et Bassiano quidem rem communicat: & audita eius sententia, accipit quæ oblata fuerant: & ex pecunijs quidem quasdam consumit in monasterij faciendis operibus: vt quæ monasterium quidem muro circumdederit, trium autem tabulatorum habitaculum extruxerit. Primum quidem & terræ propinquum, quod est ad sepulcra definitum, secundum autem & medium, quod est aptum ad hyemandum, & habet templum, quod est eo tempore aptum, ad quod conueniatur. Tertium verò & postremum, quod ipsum quoque templo ornatur pulcherrimo, & est pulchrè accommodatum ad ver illuc agendum. Quæ quidem permanent vsque in hodiernum diem, prædicantia sumptuosam & magnificam ædificationem. In his quidem, sicut dictum est, consumptæ sunt nonnullæ pecuniæ Athanasie: reliquas autem distribuit monasterijs, quæ erant Hierosolymis, & alijs, quæ rerum necessariarum laborabant inopia, bono Marcello ad hæc piè inferuere. Et sic quidem Athanasia, amissis, quæ fluunt, diuitijs, acquisiuit diuitias, in quas non cadit interitus.

Eriam olim fuisse sumptuosam & magnificam templi & monasteria.

Cap. 35.

Cum quindecim autem annos fuisset superstes in hac viuendi ratione, à vita præfenti liberata, felix iter ad Deum iniit. Sic grex Matronæ fuit amplificatus, multis quotidie accedentibus, & volentibus pasci ab hac magistra. Cum autē instaret tempus eius dissolutionis, planè ostendebat sancta, se neque propter parata opera perturbari ad separationem. Paratus enim sui, inquit diuinus Dauid, & non sum conturbatus: neque rursus festinabat seiungi: illud quidem, vt dictum est, propterea quòd con-

118.

consideret: hoc autem rursus propter amorem sui gregis. Quocircà erat ei magis necessarium in carne permanere, sicut dicit diuinus Paulus: & cum maiores subijisset labores, illinc quoque plures fructus accipere. Quamobrè in fine se maioribus exercebat laboribus, sicut boni cursores: & pluribus vacabat precibus & intentionibus.

Phillip. 1.

Cum Deus autem vellet ne hac quidem consolatione priuare Matronam, vt antequàm hinc excederet, nõsset futurum illic suum statum, cam arripit somnus maior solito: in quo videbatur obire locum, pulchris admodum arboribus constitum, & qui aquis irrigabatur suauissimis, & prædium iucunditate maxima circumdantibus: in quo adstantes quædam fœminæ graues & honestæ, & vultu præ se ferentes aperta virtutis indicia, domum quandam interiorē ei manu videbantur ostendere, insigni pulchritudine, & qualem nec humana potest manus efficere, neque lingua narrare. Vocabant autem Matronam, vt illic ingrederetur, dicentes: Hęc est tua, & tibi præcipuè definita. E somno verò excitata, intellexit quorsum somnium tenderet, quod ei fidem faciebat eorum, quæ erant secutura, postquam ex hac vita excessisset. Cum enim migravit ad Christum, quem desiderabat, relictis actionibus, quæ ab omnibus quidem habentur in insigni admiratione: paucos verò postunt inducere ad eas imitandas: Christum, ad quem accessit, perpetuo supplex rogans, vt det pacem ecclesijs, & toti populo suo salutem, qui eum vnum glorificat Trinitatis, in quam non cadit diuisio: Quam decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cap. 36. Vitis S. Matronæ.

Nota grandem eius aratem.

Migrat e corpore.

VITA S. VVILLEHADI, PRIMI EPISCOPI BREMENSIS, PER F. LAVR. SVRIVM EX MS. CO. dice, mutato ferè stylo descripta. Est historia fide digna, tametsi Authoris nomen Codex non habet, sed ab alio abbreviata videtur.

Villehadus vir venerabilis, ex Britannia maiori originem duxit. Porro spiritalibus instructus disciplinis, sacerdotio initiatus est. Vbi verò comperit Frisones, hæcenus gentissimi erroribus implicatos, Christianæ fidei expetere mysteria, magno zelo incitatus, accuratè cœpit perquirere, qua posset ratione ad eam gentem peruenire. Atque eo salutis animorum zelo, agente spiritu Dei, in dies augecente, accessit ad Regem Anglorum Alachintum, eique aperuit, quo zelo esset incensus, petiuitque eius permissu sibi licere prædicandi verbi vitæ causa ad Frisones proficisci. Rex, comperta eius sanctissima voluntate, conuocato ad se Episcoporum seruatorumque Dei non paruo cœtu, de cõmuni omnium sententia & consensu, iussit eum adire gentem illam, eique fidenter annunciare verbum Dei.

Novemb. 8.

Ferret zelo conuertedi Frisones.

At vir Dei gratulabundus accessit ad mare, eoque transmissis, venit in Frisię locum quendam, quem * Dockinge vocant, vbi iam antè beatus Bonifacius fuit martyrio coronatus. Cuius concionibus multi illic fidem edocui, & Christiana religione initiati fuere. Vndè factum est, vt honorificè illic Vuillehadus exciperetur. Multo verò tempore ibi habitans, docuit ea quæ sunt Dei, ita vt etiã permulti nobiles, suos filios citradereint instruendos, & multi ab errore in viam reuocarentur, & magna infidelium turba eius prædicatione instructa, vndis salutaribus expiaretur.

* Dockum

Magnū fructum facit in Frisia.

Indè autem proficiscens vir Dei, traiecto flumine Lauinca, venit ad locum, quem Huchmarke appellant: cumque eius habitatores ab idolorum cultura ad verum Deum colendum reuocaret, illi furore perciti, exclamârunt, virum tam prophanum prorsus è medio tolli oportere. Nec deerant tamē moderatiores quidam & sanioris consilij, qui more gentis sorte experiendum dicerent, num morte afficiendus esset. Sed agente diuina prouidentia, fors eum non attingit. Itaque liberam ei fecere abeundi potestatem. Illis ergò relictis, venit in Drentiam, vbi multi eius prædicatione conuersi, crediderunt in Christum, & baptizati sunt. Porro discipuli eius, diuino eos impellente amore, idolorum sana demoliri conabantur: sed id barbari molestissimè ferentes, eos trucidare voluerunt. Cæsus tum fustibus est beatus Vuillehadus, &

Pagani voluit eum occidere.

Cæditur fustibus.

Nora dere
liquijs fan-
ctorum.

multæ ei plagæ impositæ sunt. Quidam verò ex illis, districto gladio in eum irruit, & caput ei amputare voluit: sed vir sanctus thecam, in qua sanctorum reliquiæ inerant, ad collum suspensam habebat. Itaque ictus ille in eius caput vibratus, partem quidem ligaminis thecæ discidit, sed eum prorsus nihil læsit. Eo miraculo pagani territi, illum cum discipulis illasum, à se dimiserunt.

Vuedekindus Saxo
persequitur
Christianos
S. Vuillehadus venit
Romam.

Porro inuicissimus Francorum Rex Carolus, audita eius fama, eum egregiè animavit ad propagandam Christi religionem, veritus nè fractus iniurijs, à prædicando verbo Dei cessaret. Tum verò in Vuigmodiam se conferens, ecclesias illic condidit, & populum saluari prædicatione alacriter erudiuit. Denique anno Christi septingentesimo octogesimoprimo, omnes Frisones circuncircà degentes, Christianam fidem se complecti velle promiserunt. Sed anno tertio Vuedekindus Saxonum dux, congregato exercitu, aduersus Carolum Regem rebellauit, Christianosq; persequi, & è suis finibus profigare cœpit. Id ubi comperit vir Dei Vuillehadus, abiit in Vtriu- stri: sed ibi quoque imminentem persecutionem, Christi benignitate euasit. Indè verò Romam proficiscens, cum sanctissimi Pontificis Adriani cõsolatione animatus esset, in Franciam lætus redijt. In illo itinere scutella eius lignea confracta, creditur meritibus eius redintegrata.

Vuedekindus baptiza-
tur.

Porro autem Carolo Francorum Rege iubente, in Vuigmodiam reuersus, Christi fidem publicè & strenuè prædicauit, destructaque templa instaurauit: conatusque eos Domino adiuuante & prosperante, eodem anno Frisones fidem Christi, à qua defecerat, rursus complexi sunt: atque etiam Vuedekindus ipse, totius mali author, Regi Carolo se submittens, baptismi gratiam percepit. Carolus autem Rex cum esset Vuormatiæ, seruum Dei Vuillehadum Episcopum consecrari voluit, idque factum est tertio Idus Iulij. Eius autem parocciæ subiecit Vuigmodiam, Haras, Vtriu- stri, Atergam, Vuangam & Noerden. Et illic quidem primus Episcopus fuit beatus Vuillehadus: in ipsa autem functione Episcopi admodum piè & religiosè se gessit, virtutumque studia multis modis auxit. Cum autem corporis incommoda valetudine admodum confectus esset, Hadrianus Pontifex iussit, vt piscibus vesceretur, quibus ob studium abstinentiæ vti non solebat. Nullus propè dies abiit, quo non sacra Mis- sarum solennia cum magna cordis cõtritione celebraret, in super nonnunquam duo vel tria Psalteria lectitans. Ità vir beatus doctrinam suam egregiè ornabat, exemplo suo confirmans, quod ore prædicabat.

Dedicatio
Ecclesie
Bremen-
sis.

Bremæ edificauit templum eleganti-ssimum, dedicauitque illud Casendis Nouembris Dominico die in honorem Domini nostri Iesu Christi, & beati Petri Apostoli. Atque ea in vrbe Episcopi sedem constituit.

Psal. 32.
Feliciter
abit ad Do-
minum.

Tandem cum vniuersam parocciam suam studio piæ intencionis crebrò perlustrasset, in locum, qui Bleckensæe dicitur, peruenit: vbi tam acri correptus est febre, vt discipuli qui cum eo erant, vitam eius desperarent. Vnus autem ex eis familiariter ei adhærens, dolorem, quem ex eius obitu impendente conceperat, lachrymis & querimonijs testatus est: Noli, inquiens, pater sancte plebem, quam pascendam suscepisti, quæque cultui diuino sese accommodare videtur, deserere, nè tenellus grex, te decedente, luporum morsibus exponatur. Ei verò beatus vir sic respondit: Noli, fili mi, à Domini mei conspectu diutius me auocare. Oues ab illo mihi commendas, ci- tuendas committo. Non deerit vobis benignitas eius, cuius misericordia plena est terra. Atque ità pia animi deuotione vir Domini cælo semper intentus, sexto Idus Nouembris, cum iam virtutibus perfectus esset, in Christi pace obdormiuit. Ad eius exequias plebs deuota vndiquè accurrens, patrem & doctorem optimum cum hymnis & laudibus ad Bremensem ecclesiam, quam ipse condiderat, deportarunt, in eaque sacrum corpus eius rumularunt.

Fuit in Episcopatu Bremen-
si annos duos,
menses tres, dies vigintifex.

EX

EX LIB. II. CAPITE XIII. ET XV. SAXONIAE ALBERTI KRANTZII QVAEDAM HIS SVB- iungimus, quæ non parum faciunt ad beati Vuillehadi historiam confirmandam & illustrandam.

VM iam antè diuisis locis per Saxoniam Rex (Carolus Magnus) Episcopat^s aliquot constituit in Osnaburga, in Salingstede, in Salingstede, in Padeburna: anno tandem DCCLXXXVIII. Bremensem cre- erantatus xit Ecclesiam, vt esset suffraganea Coloniensi. In quam ordinatur est Halber- Episcopus Vuillehadus, natione Anglus: qui multis iam annis in stadium. maritimis eius regionis Christi Euangelium disseminauit. In per- secutione, quàm excitauit Vuedekindus, vix ipse elabatur, cum discipuli eius diuersis locis occumberent pro Christo. Vnde Dei confessor maius si- tiens lucrum animarum, Euangelicum compleuit præceptum, de ciuitate fugiens in Matth. 10. ciuitatem: dispersisque ad prædicandum socijs, ipse Romam cum Ludgero adijt: vbi De Ludge- sanctissimi Papæ Hadriani consolatione releuati, Ludgerus ad professionem ordinis to hæc pau- sancti Benedicti in montem Cassinum, Vuillehadus in Galliam ad sepulcrum sancti id aliter ha- repedauit Vuillibrordi. Itaque biennio vterque conclusi, contemplationi insisterunt ber eius hi- & orationi, magni Saxonie futuri Apostoli: orantes interim pro persecutoribus & Martij 26. gente Saxonum, nè iactum in eos fidei semen inimicus homo zizanij opprimeret. Quo tempore Vuedekindus author, vt diximus, rebellionis, ad fidem, vt est dictum, venit, baptizatus cum alijs Saxonum magnatibus. Et tum demum subacta Saxoniam, Saxoniam in in prouinciam est redacta: quæ diuersis temporibus in octo Episcopatus diuisa, Mo- prouinciam guntino & Coloniensi Archiepiscopis est subiecta. Operæ precium iudicauit inferere redacta. priuilegium Caroli, quod tum contulit Ecclesie Bremensi: vnde discant posteri, quid peruenit optimum Regem, Episcopis, non Ducibus suis, terram supponere: cer- tantque de temporum ratione complurima, quæ alibi non legantur. Exemplar ergo eius priuilegij, Bremensi Ecclesie à Carolo donati.

IN NOMINE DOMINI & Saluatoris nostri Iesu Christi, Carolus diuina or- Cap. 15. dinante clementia Rex: Si Domino Deo exercituum succurrente, in bellis victoria Priuilegiu potiti sumus, in illo, & non in nobis, gloriamur: & in hoc seculo pacè & prosperitatè, Ecclesie & in perpetuo futuro æternæ mercedis retributionem nos promereri confidimus. Bremen- Quapropter nouerit omnes Christi fideles, quod Saxones, quos à progenitoribus nostris ob suæ pertinaciæ perfidiã semper in domabiles, ipsique Deo & nobis tam diu rebelles, quousque illius, non nostra, virtute ipsos & bellis vicimus, & ad baptismi gratiam, Deo annuente, perduximus, pristinæ libertati donatos, & omni nobis debito cen- su solutos, pro amore illius, qui nobis victoriam contulit, ipsi tributarios & subiugales deuotè addiximus: videlicet, vt qui nostræ potestatis iugum hæcenus ferre detrecta- runt, victi iam, Deo gratias, & armis & fide, Domino ac Saluatori nostro Iesu Christo, Saxoniam vt ac sacerdotibus eius, omnium suorum iumentorum & fructuum, totiusque culturæ de- Episcopis sit subiecta. cimas ac nutrituræ, diuites ac pauperes legaliter cõstricti persoluant. Proinde omnem terram eorum antiquo Romanorum more in prouincias redigentes, & inter Episco- pos certo limite determinantes, septentrionalem illius partem, quæ & piscium vber- tate ditissima, & pecoribus alendis habetur aptissima, pio Christo & Apostolorum suorum principi Petro, pro gratiarum actione deuotè obtulimus: sibi que in Vuigmo- dia, in loco Bremen vocato, super flumen Vuiferam Ecclesiam & Episcopalem con- Vuiferã, id stituimus cathedram. Huic parochiæ pagis septuaginta mansos cum suis colonis offe- est, Vuifur- rentes, totius huius parochiæ incolas, decimas suas Ecclesie, suoque prouisorio fideliter gium. persoluere, hoc nostræ maiestatis præcepto iubemus, donamus, & confirmamus. Ad hoc etiam summi pontificis & vniuersalis Papæ Hadriani præcepto, necnon & Mo- guntinensis Episcopi * Lullonis, omniumque, qui affuere, pontifici consilio eandem * al. Lullii Bremen- Bremensem Ecclesiam, cum omnibus suis appendicijs, Vuillehado probabilis vitæ Vuillehad^s viro, coram Deo & sanctis eius commissimus: quem etiam primum eiusdem Ecclesie sit primus tertio Idus Iulij consecrari fecimus Episcopum: vt populis diuini semina verbi, secun- Episcopus dum datam sibi sapietiam fideliter dispensando, & nouellã hanc Ecclesiam canonico Bremen- ordine & monasteriali competentia instruendo, interim plantet & riget, quousque precibus sanctorum suorum exoratus, incrementum det omnipotens Deus.

Innotuit etiam idem venerabilis vir serenitati nostræ, eam, quam diximus, paro-
chiam

Limites di-
ocesibus Bre-
menfis.

*Vuennāflu-
uiū, à Vuen-
na verò Bi-
cinam.

Hildebaldus
Archiepiscopus
Coloniensis.

S. Vuilleha-
dus multis
annis præ-
dicat Frisij
& Saxonibus.

chiam, propter barbarorum infestatum pericula, seu varios euentus, qui in ea solent contingere, ad sustentacula siue stipendia Dei seruorum inibi militantium minimè sufficere posse. Quamobrè, quia omnipotens Deus in gente Frisonum, sicut Saxonum, ostium suum aperuit, partem prænominate regionis Frisiam, quæ contigua huic regioni esse dinoscitur, eidem Bremensi Ecclesiam, suoque prouisorio Vuillehado Episcopo, eiusque successoribus perpetuò delegauimus retinendam. Et quia casus præcedentes, nos cautos faciunt in futurum, nè quis, quod non optamus, aliquam sibi in eadem diocesi usurpet potestatem, certo eam limite facimus terminari: eique hos terminos, mare Oceanum, Albim fluuiū, Liam, Stenbach, Hafalam, Vuimmarcham, Snelbach, Ostam, Mulinbach, Motam plaudem, quæ dicitur Sigefridesmoer, Quistnam, Chifemmoer, Afcbrock, Vuiscbrock, Biuernā, Vternam, iterumque Ostam. Ab Osta verò vsque dum peruenitur ad paludem, quæ dicitur Kaldēbach: deinde ipsam plaudem vsque ad * Vuemmam fluuium: à Vuemma verò Bitinam Farstinam, vsque ad Vuferam fluuium: deinde ab orientali parte eiusdem fluminis viam publicam, quæ dicitur Hefenuueg, Sturmegor & Lorgoe: determinantem Sechbasam, Alapam, Caldehorra, iterumque Vuferam. Ex occidentali autem parte viam publicam, quæ dicitur Folckuueg, quem incolæ loci Vuildloch nominant: Finolam, Vualdesmoer, Berckpol, Eddenri apud plaudem, Emisgoer & Oestergoer determinantem: Brudlocho, Biberlach, iterumque mare: firmos & intransibiles iussimus, & circumscribi: & vt huius donationis ac circumscriptionis, autoritas nostris futurisque temporibus, Domino protegente, valeat inconcussa manere, manu propria subscripsimus, & annuli nostri impressione, signari iussimus. Signum domini Caroli Regis inuicissimè: Hildebaldus Archiepiscopus Coloniensis, & sacri palatii capellanus, recognoui. Data II. Idus Iulij, anno Dominicæ incarnationis DCCLXXXVIII. Indictione XII. regni domini Caroli XXI. Actum palatio Nemetensi feliciter, Amen.

Sedit igitur in Ecclesia Bremensi beatus Vuillehadus post ordinationem suam annos duos, menses tres, dies vigintifex: prædicauitque tam Frisij quam Saxonibus post martirium sancti Bonifacij omnes annos trigintaquinque. Obijt autem senex & plenus dierum in Frisia, in villa * Pleceazze, nunc vocant Plexen: quæ sita est in Rustria. Corpus eius Bremam deportatum, in basilica sancti Petri, quam ipse ædificauit, sepultum est. Transitus eius celebratur festiuis gaudijs vj. Idus Nouembris. Ordinatio, 3. Idus Iulij. Hactenus ex Crantzio.

**VITA S. GODEFRIDI EPISCOPI AMBIANENSIS, AVTHORE NICOLAO MONACHO SVES-
SIONENSIS, eius equali: Cuius tamen diuisionem passim mutauit, & plerumque nonnihil contraxit F. Laur. Surius, sola Epistola nuncupatoria prorsus nihil mutata: quæ mox sequitur.**

Ruerendo patri Rohardo, sanctæ Suesisionensis sedis ac matris Ecclesie Decano, Nicolaus beatorum martyrum Crispini & Crispiniani, ipsius vrbis Apostolorum & patronorum, seruus, debita venerationis obsequium. Sæpius, pater amantissime, tua sanctitas paruitatem meam comonescit, vt aliqua de gestis piæ memoriæ Godefridi Ambianensis ciuitatis præsulis, in laudē omnipotentis Dei stylo cōtraderem fidelium posteritati. Quod vt ipse reor meministi, primo durè suscepti, nec mirum. Etenim à tanti viri pijs laudibus exprimentis hinc me reuocabat ætatis immaturæ debilitas: (Vt enim relatione obstetricis insertum memoriæ retinebam, non amplius quam quinque lustrorum ambitum attingeram) hinc verò humilis sciētior tarditas maxime retrahebat. Nam vt de reliquis taceam, nondum complexionem syllabarum, nondum ipsius Alphabeti elementa plenè cognoueram. Cumque modernos acutiores, & vt ita dixerim, lyncum more obstantia quæque subtiliter penetrare intueor, dum vnumquenque in suo sensu abundare contempler, dumque penè vniuersos eloquiorum flores perquirere, simul & compendio studere perpendo: nimium nimiumque vereor, quòd si tantilli exercitij ruditas, incultiusque ingenioli tarditas, Pythagoricas seu Platonicas peruenerit ad aures, fastidium magis, quam emolumentum generans, inter argutos videat grauis

grauis aser pestrepere olores. Enimuerò moris vituperandæ fertur picturæ, vt à longè quidem perpulchra pareat: cum verò obtutus attentius subtiliusque defixeris, amplius vilescat. Quod & ego, nè simile quid incurrerem, admodum formidabam, sicque potius sublationi cunctorum iudicio merito parerem, quam laudi: cum durum nimis sit, iuxta cuiusdam dicti sententiam, cuiuspiam meritum calamo efferre, cuius imitator esse desistis. Hæc aliaque quamplurima cum mihi metipso obijcerem, his meam pusillitatem refoues, tarditatem desidiæque communes, non æquum fore, si verbi Dei talentum acceperim, de celestibus reticendo, occidam vitam, iuxta illud Crispi, vt bruta animalia, quæ natura finxit prona & obedientia ventri, præterire silentio: quod etiam est minam reponere in sudario: sed dignum piæque, actus serui Dei ad ipsius fauorem, simulque fidelium exhortationem, pro ut vñcio spiritus nos de omnibus doceret, non in immensum cognitioni mortalium commendando, exarare calamo. His alijsque tuis tam allocutionibus, quam & allegationibus inclinans animum, quanquam pridem ad id peragendum flagraret, tamen vehementer timebam ruditati hebetis intelligentiæ, nè si illud aggrederer, quasi contra torrentem conarer, sicque succumberem mole præconandæ præstus historiæ. Rursus itaque illo tuo excellenti more his pigritantem suscitans, vt videlicet meminerim me reum detineri, si ad ornandam veri summiusque sacerdotis vestem nollem, cum possem, competenter offerre. Et nè de inæqualitate virium id exequendi minimè diffiderem, nec de ingenij tarditate titubarem, sæpius inculcabas, vt in ipso, qui fabricatus est surdum & mutum, spem ponens, hoc opus, vniuersis imitari cupienti-
bus vtile, mihi esset in voluntate: orationibus autem ipsius serui Dei suffragantibus, quam citius feliciter futurum in perfectione. Quia verò, iuxta quod legitur, Quoque magis regitur, rectus magis æstuat ignis: præcepto tuo, cui non obaudire, nefas duxi, nimium nimiumque moratus, tandem ad scribendum animum appuli, egregios mores gloriosi Godefridi, dignosque relatu, ad fauorem illius, qui in sanctis suis mirabilis prædicatur, quanuis scientia imperitus, recitandos statui. Itaque venerande pater, nequaquam in his perquiras sapientiam sermonis, sed præpollentem vitam viri, ad imitationem positam cunctis, qui sobriè & iustè versantur in domo Dei. Sed quia nōlli, quòd ad euoluendum tam immensæ profunditatis pelagus pluma imbecillis est, orationibus tuis obtine, quatenus aura paraclæti spiritus nobis aduenire, iam iamque cursum dignetur dirigere: vt quòd nos ducit oratio, illæsa rate, possimus pertingere.

Exoro, valeas, felix cum tempore curras.

Post obitum carnis, par adisi pace fruaris.

PROLOGVS AVTHORIS AD LECTOREM.

Memoriam proditum est, apud veteres in more positum fuisse, præclare ab alijs dicta & facta, literis mandare, vt posteris egregiæ virtutis essent monimēta: tum etiam illorum imagines vel nomina, siue aureis, siue æreis insculpta laminis, ad excitandam animi virtutem & fidentiam, ob oculos statuere. Quod si ob propagandam eorum famam mortalium sagacitati fieri placuit, quos non modò æquum non fuit superuacaneis efferri laudibus, sed etiam imitari velle extremæ dementiæ sit: quanto iustius nos militum Christi res gestas ad laudem præpotentis Dei, ad fidei confirmationem, ad excitandam auditorum ignauiam literis consignamus, quos pro sua benignitate ad illud gloriæ fastigiū Deus euexit, vt filij Dei & dicerentur, & essent: nec tantum regni celestis participes, sed etiam hæredes Dei, Christi que cohæredes sint? Nè quis autem temerè id fieri existimet, minent iubere egregium citharædum, vt fideles quique laudent Dominum in sanctis eius: quos ab ipso mundi exordio ita in hoc mundo constituit, vt in medio nationis prauæ atque peruersæ, verbum vitæ in se continerent. De quibus etsi multa dici hoc loco possent, sed sermo cohibendus est, nè fiat lectori vel auditori onerosus. Ex eorum autem collegio libet iam in medium adducere electum Christi antistitem Godefridum, Ambianensis ciuitatis pastorem, quem Dominus Iesus ex eius latebris extraxit, eo tempore, quo Philippus Henrici Francorum Regis filius in Gallijs rerum potiebatur, ceu sidus eximium, quo peccatorum tenebræ illustrarentur, in specula sanctæ matris Ecclesie collocavit: qui quantæ sanctitatis & innocentie fuerit, finis

Saluti in-
t'o Cōtra-
tionis Cati-
line.

Exod. 4.

Psal. 67.

Iohan. 1.

Rom. 8.

Psal. 150.

Philip. 1.

Quo tempore
vixit S.
Godefridus.

finis declaravit, in quo, vt ante nos dictum est, securè laus omnis canitur. Etsi autem de illo multa extant, plurimæque memoriæ succurrant, nos tamen ea duntaxat annotabimus, quæ penè omnes nouerunt. At verò dum satis necdum video, ex ijs ipsis quænam potissimum eligam, hominumque animis affigam, dum fluctuat animus, priorane, an posteriora commemoranda suscipiam, haud mediocres me angustia obtinent, inscitia miserè me premit, ita vt tanto oneri impar, rerumque gestarum immensitati succumbens, cum quodam exclamare cogar, Inopem me copia reddit.

Multæ eius reuelatiões.

Nam si referre velim, quoties illi de statu præsentis Ecclesiæ diuinæ sint oblata reuelationes, quàm crebro ille beatissimis supernorum spirituum coëtibus vltra quàm communis naturæ admittit imbecillitas, admixtus, potentum huius seculi infidelitatem, & in subditos tyrannidem, itemque pellicum & matronarum infandam commixtionem, æternis ignibus puniendâ prænouerit, (horum enim foetor iam in æquifimi iudicis cõspectum pertigerat) vtque fraternæ charitatis flamma incensus, diuinæ animaduersionis gladium iam iamque imminere cunctis denunciãns, innumeras pertulerit angustias & labores: tum quoque si frigora, nuditatem, iciunia, quibus mirè corpus suum edomuit, si castitatem, patientiam, humilitatem, cæterasque virtutes eius, quibus egregiè instructus, viam mandatorum Dei dilatato corde hilariter currit, exactè explicare contendam, modum voluminis excedam, videborque dixisse incredibilia: adeò non potest horum certus numerus iniri. Quid igitur? Si non possunt dici omnia, ad excitandam tepidorum desidiã, ad inflammandos cælestium amore pigrorum animos, vel pauca è plurimis ceu desides & oscitantes non cõmemorabimus, lucernamque Christi benignitate accensam, vt mortalibus iter ostendat, quo pergendum sit ad beatitudinem, nostro silentio interim sub mōdio latere patiemur? Quid verò hac re possit fingi impudentius, aut dici miserabilius? Nam de tanto viro dicere, præclarum, honestum & pium est: de illo horis & locis omnibus meditari, vtile & salutare est: denique, quò iam præcessit, illum subsequi pro viribus, optatissimum esse debet.

Corporis afflictiones

Math. 5.

Aetas Authoris.

Renigerius, Rohardus, & Gislebertus S. Godefridi discipuli.

Rom. 10.

Adiuuante igitur nos spiritu Dei, & precibus ipsius Godefridi Episcopi suffragantibus, eius ortum, mores bonos, felicemque è corpore migrationem, non fallaciõs, sed sincere coram Deo in Christo scribere conuitemur. E quibus pauca quidem nostris oculis vidimus: reliqua verò, hominum veracium, qui illum familiaritè & videre & audire potuerunt, fideli relatione didicimus, putà Renigerij monachi S. Quintini, cuius cœnobium Peronæ vrbi propinquum est, qui Renigerius à puero discipulus fuit nostri huius prædicandi Godefridi: & cum ego ei loquerer, ætatis excesserat annum sexagesimum sextum, & in monasterio vixerat annos quinquaginta. Rohardi etiam, viri venerabilis, qui in Sueffionensi Ecclesia Decani officio nunc fungitur, quemque hic Dei seruus Godefridus ab ipsis incunabulis (Nam erat eius ex sorore Hodierna nepõs) apud se educauit, & ad reuerendos prouexit mores. Qui sanè memoria sempiterna dignus est, tantoque potest veriùs de beato viro testari & proloqui, quanto eius præclare dicta & facta, omni venerationis studio complectenda, familiaritè cognita & perspecta habere potuit. His accedit Gislebertus, vir æquè per omnia fide dignissimus, qui ei indiuiduus terra marique vsque ad supremum vitæ eius diem comes adhæsit. Quòd si quis impudenter oblatrare & carpere nos velit, cur non tam visa, quàm audita referamus, accipiat ille, quod beatus Gregorius Pontifex & Doctor in Dialogo suo dicit, Lucam & Marcum Euangelium, quod scripserunt, non visu, sed auditu didicisse. Itaque cum Doctor gentium testis sit fidem ex auditu constare, tantorum virorum freti authoritate, ad dicenda ea, quæ de beato viro suscepimus, nos accingamus. Quæ tamen in re quandò nobis vires deesse non ignoramus, habitatoris eius spiritus sancti gratiam medullitè imploremus: vt de tali tantoque patre digna animo concipere, & lectori vtilia proferre queamus, quem ille plurimis charismatibus gratuita benignitate præclare illustrauit.

VITÆ

VITÆ LIBER PRIMVS.

Quibus ortus sit parentibus. Cap. 1.

LITVR venerabilis Godefridus pago Sueffionensi editus est in lucem, habuitque parentes ingenuos, fide & actione catholicos. Pater eius Frodo, mater Elizabeth dicta est. Degebant autem illi in prædio Moulicurtenfi, & cœnobio beatae Mariæ. Nonigenti è suis redditibus, terris & vineis, non parum multa contulere. In eo autem cœnobio annis aliquot vixit Frodo in habitu monastico, præclaraque innocentia & patientia exempla reliquit: mater verò orbata viro, instar turturis, casu aliquo coniugem amittentis, in viduitate & animi puritate perseuerans, vsque ad eò superuixit, vt filium suum viderit eius monasterij regimen obtinere.

Noubris 8. Patria & parentes S. Godefridi.

De Godefrido Abbate S. Quintini. Cap. 2.

EST celebre monasterium in Veromãduorum solo, in beati Quintini martyris honorem conditum, Peronæ oppido propinquum. Ei per id tempus præerat vir pius Godefridus, & morum integritate, & generis nobilitate clarus. Fuit enim patruus Ida, filij Alberti nobilissimi Comitis Namurcensis, quæ iuncta matrimonio egregio & consuli Boloniensis prouincia Eustachio, Godefridum & Balduinum ei peperit: qui postea itineris Hierosolymitani, quod iubete Urbano Pontifice maximo susceptum fuit, duces & moderatores inuictissimi diuinitus instituti, vrbe Hierosolymam, in qua totius mundi vita à sacrosancta Crucis patibulo pependit, armis expugnãrunt, atque in ea alius post alium imperium obtinentes, annis aliquot barbaras & à Christi religione alienas gentes egregiè debellãrunt, & tandem illic animas Christo reddiderunt, honorificè ea in ciuitate, vbi sepulcrum est Domini, tumulati. Quæ quidem idcirco mihi commemorata sunt, vt possit intelligi genus illustre tanti patris, quem constat etiam regi suo magna cura inuigilãsse, religione celeberrimè, literarum scientia & rerum quoque externarum & politicarum peritia, cum primis instructum fuisse.

Hi ab alijs vocantur Duces Lotharingia.

Vt parentes elemosinis & precibus obtinuerint à Deo filium Godefridum. Cap. 3.

CVM autem ille die quodã per pagum Sueffionensem iter haberet, hospitio vti voluit eius, quem diximus, Frodonis. Qui cum vxore sua tanquam Dei seruum honorificè eum accepit, & charitatis officijs, multaque humanitate profecutus est, & ad pedes eius pariter prouoluti, ab ore eius verba salutis attentis animis perceperunt. Omnis enim sermo eius, è diuinis erat scripturis depromptus, de gloria iustorum, de penis impiorum, de contemptu rerum visibilium & caducarum, de inuisibilium semperque manentis beatitudinis & felicitatis appetitione. Cumque ille eis loqueretur, inter alia sciscitatus est ex eis, num quendam è liberis suis (Duos enim filios, illos habere didicerat) Domino seruiturum obtulissent. Tum verò illi alta trahentes suspiria, multoque ab oculis manante lachrymarum imbre, aiunt se id necdum fecisse: eos, quos antè genuissent, quorum alter Fulco, alter Odo dicebatur, iam seculari militia implicatos teneri: se verò iam, toto decennio nullam edidisse prolem, & iam tendere ad senectutem, nec vllam deinceps sperare sobolem: orare tamè, vt à Christo ipse eis impetrare velit filium, quem possint monasticæ professioni mancipare. Respondet ille, ad eam rem promerendam, experenda esse iustorum suffragia & merita, piorum lachrymas, monachorum & circumquaque degentium seruorum Christi preces. Non enim, inquit, vnum me sufficere video huic rei impetrandæ: sed quia ex propheta didicimus, fidelem Dominum in omnibus verbis suis, quid ille in Euangelio promittat, interioribus auribus fideliter accipite: Si quid, ait, petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Vos ergò in nomine filij patrem rogetis, credatisque vos accepturos, & fiet vobis. His dictis, ad sua abiturus, illis valescit, hortaturque vt in preces & opera pietatis incumbant. At illi duas vineas, alteram apud Morellichortem, alteram apud Cupheias, cum redditibus ei dono dedere, vt fratres, qui sub eius cura degebant, inde sustentarentur. Quæ quidem ille cum gratiarum actione suscipiens,

Abbas exiit hospitio à parentibus S. Godefridi Episcopi.

Psal. 144. Ioan. 16.

R

piens, vbi ad monasterium suum redijt, conuocatis fratribus, quid illo itinere enenisset, exposuit, Frodonis quoque & coniugis eius deuotionem & pietatem, atque ab eis munus liberaliter collatum, indicauit. Fratres, ijs auditis, Christo ingentes agunt gratias, offerunt sacrificia, ieiunijs & litanijs præpotentem Deum peruenire conantur, vt ocyus illorum voto satisfiat. Christus, cui humilium & mansuetorum semper placuit deprecatio, exaudit desiderium pauperum: Elizabeth cõcipit filium, suo tempore in domo Dei, quæ est Ecclesia, luminare magnũ futurum. Accurrunt cognati & vicini, mira omnes lætitia & exultatione afficiuntur: & deinde edita tanta prole, non modò homines, sed etiam cœlestis patriæ ciues, gratulantur.

Iudith 9.

Editur in lucem S. Godefridus.

Vbi & a quo baptizatus sit S. Godefridus. Cap. 4.

Baptizatur.

1. Reg. 2.

VT autem baptismi gratiam perciperet natus puer, ad monasterium sancti martyris Quintini deportatus, atque a monasterij patre Godefrido, cuius paulò antè meminimus, amanter exceptus & baptizatus est, atque etiam è fonte sacro eius manibus susceptus, eius nomine appellatus est. Iussit autem idem Christi seruus, nescio quid diuinè in illo gratiæ præsentens, accuratè eum enutriri, vt in templo Domini tanquam alter Samuel, quandoque iugiter seruiret, & crescente in illo gratia spiritus sancti, intrans in sancta sanctorum, offerret sacrificium pro populo Dei: quod & factum est, vt suo loco dicemus.

Quando monasticum sit complexus institutum. Cap. 5.

Quinquennis induit habitum monasticum.

Mirè proficit virtute & sapientia.

Ablatus indè cura parentũ, cum iam quinquennis esset, rursus ad eundem patrem Godefridum adductus est. Ille verò puerum exosculas, habitum religionis ei tradidit, disciplinisque tum liberalibus, tum monasticis diligenter erudiuit. Et ille puerulus, perindè vt solet humus, nimio solis adusta feruore, infusum imbrem celeriter imbibere, & fertile solũ, accepto semine, messori copiosam refundere segetem: à magistro tradita, auidè hauriebat: & re ipsa quoque & opere exequi, auidius & ardentius conabatur. Vndè factum est, vt ab illo monasterij patre impensius amaretur, & suis quoque coartans & æqualibus nõ mediocri venerationi esset. Agebatur interim in illo gratia Dei, & coram Deo & hominibus in dies ætate & sapientia proficiebat.

Vt à greue rostro percussus in oculo, nihil mali perpeffus sit. Cap. 6.

Insigne miraculum in puero.

Accidit autem, vt solus in monasterio pius puerulus ambularet. Ecce autè eunti obuia fit grus, quæ iam senio fessa, oblongum rostrum tanta vi ab improuiso adegit in oculum eius, vt caput totum cõfixisse videri posset. Quæ res cum non solum dolorem, sed etiam mortem afferre debuisset, pius puer Christi nomen fideliter appellans, signumque Crucis pollice identidem vulneri imprimens, non mortem, non oculi iacturam, immò ne minimum quidem dolorem persequitur. Aduolant certatim fratres cum patre monasterij, fundunt lacrymas, suspirant grauitè, putant orbatum lumine, cerebrum, in quod grus rostrum defixerat, mox effusum iri, puerumque illicò moriturum. Sed Deus non est passus, vt eo vulnere vel oculus eius deformaretur, quem & Abbatem & Episcopum fore sciebat. Vbi ergò vident fratres, nihil incommodi ei accidisse, sed sanum atque incolumem adstare, gemitus mutantur in gaudia, mœror & luctus omnis abscedit, Christus ab omnibus eximie prædicatur, quod sit fidus & verus suorum custos & conseruator. At tamen, vt extaret tantæ virtutis monimentum; in oculo, quoad vixit, quædam hæsit cicatrix, sed prorsus nullam ei deformitatem afferens.

Vt inter fratres monasterij vixerit. Cap. 7.

Eius virtutes.

Victus parsimonia.

ERAT ei vultus propemodum angelicus: nec modò æquæuos, sed etiam græte maiores, morum honestate & maturitate anteibat. Erat in vigilijs pernox, creber in precibus, scripturæ diuinæ studiosissimus, non id spectans, quod plerique solent, vt doctus videretur: sed intimæ lucis suauitatem, & lacrymarum largos imbres indè eliciens, atque intelligentiæ pennis ad superna se erigens, quæ lectione didicerat, tanquam mundum animal assidua commemoratione ruminabat. Cibi potusque, multa in eo cernebatur parsimonia; quippe memò erat illius Boethianæ sententiæ, naturam paucis minimisque rebus esse contentam. Itaque non modò superflua, sed etiam necessaria corpori non raro subtrahabat, adeò vt plerunquè fratribus cibum capientibus, solus in templo meditationi suæ lectioni operam daret, atque vsque in noctem ieiunium protrahens, confectum

ctum inedia corpusculum tum demum non exquisitis epulis, sed pane & aqua reficeret. Os ab obrectatione & ociosis sermonibus perpetuò refrenauit, nec ad aures eiusmodi virus admittere voluit. Non tantum superioribus & æqualibus, sed etiam inferioribus, Christi Saluatoris vestigijs pro modulo suo insistere cupiens, obediens & morigerum se præbuit, vt etiam extremam quæque ab illis imperata, haud secus atque si Christus iussisset, sine mora exequenda susciperet. Portionem vini, quæ illi apponebatur, nunquam visus est hausisse totam, sed plerunquè mediam, sæpissimè totam egenis impertijt, idem facies de piscibus & alijs rebus esculentis. Et quid me necesse est multa singulatim perstringere? Erat omnibus ceu speculum ob oculos positus, vt faciliè quiuis in eo possent animaduerrere, quantum à perfectionis culmine abessent.

Egregia obedientia & humilitas.

De eius vigilijs. Cap. 8.

DVO illic erant constructa oratoria, alterum Thomæ Apostoli, alterum Aegidij confessoris: è quibus vnum valetudinario, aliud dormitorio propinquum erat. In ijs vir beatus sæpissimè solebat noctu vigilare. Eius enim lectulo, fratribus nescientibus, surgens, & nocturnas vigilias anteuerrens, eò se conferebat, hymnis & laudibus diuinis vacans, cum multis lacrymis ad vitæ fontem & domus Dei vberatam suspirans, vt posset ipse quoque dicere cum Propheta: Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte. Ijs enim delectabatur & fruebatur, earum consolatione fretus, per desertum & arenam huius exilij solitudinem, cœlestis patriæ ardens desiderio, ad brauium supernæ vocationis constanter contendebat.

Prolixa vigilie. Preces. Psal. 41.

Miraculum, in S. Aegidij oratorio factum. Cap. 9.

ET quia oratorij beati Aegidij Abbatis mentio facta est, rem memorabilem, quæ illic contigit, referemus. Ea nocte media, qua præsepj angustia Christum è matre virgine nascentem olim excepit, monachus quidam, Richardus nomine, vir in primis reuerendus, qui vitam monasticam annis amplius quinquaginta egisse ferebatur, sacrificium illic offerre voluit. Cumque expansis linteis calicem & alia ad sacrificium adhiberi solita imposuisset, incautè ardentem ibi reliquit cereum, & in chorum fratrum psallentium abscessit. Vbi cum sextam lectionem à præcentore ipsi assignatam recitaret, recordatur cerei, sitque multum anxius, quod non posset intermissa lectione eò properare, nec cuiquam indicare, quid ipsum malè haberet. Absoluta lectione, propè exanimis eò festinat: cumque omnia iam in cineres & fauillam redacta putaret, videt cereum cecidisse in lintea, flammarum comas latè diffundi, & tamen illæsa omnia, & quod credi vix possit, ità comparata omnia, vt ignis non in stramina aut panos lineos, sed in marmoris, aut ferri, vel alterius metalli massas incidisse videretur. Ea re obstupescit, multos aduocat, qui sint tanti miraculi testes oculati: qui cum omnia curiosè inspexissent, nec vestigium quidem adustionis vllum reperire potuerunt. In ipso autem B. Aegidij altari inferius sito, reliquiæ inuentæ sunt præsepj Saluatoris, vestium matris eius sanctissimæ, plurimorumque sanctorum: nec dubium, quin illarum virtute vires ignis illius debilitatæ & eneruatæ sint. Eæ reliquiæ illo tẽpore, quo Aleidis Comitissa Peronenis castri, altare vnà cum oratorio diruit, quod locus dormitorio extruendo destinatus, nimium angustus esset, inuentæ, atque in maiori aede congruo loculo repositæ sunt. Ipsa enim domus, eius industria & impensis, vti hodiè cernitur, constructa, elegantique opere consummata est.

Præclarum miraculum.

Aleidis Comitissa Peronenis.

Aliud miraculum. Cap. 10.

PER idem tempus ea nocte, qua repertæ sunt olim reliquiæ Stephani protomartyris, permulti captiui, qui in oppido iam sæpè memorato detinebantur, cum audirent voces monachorum in S. Quintini monasterio deuorè psallentium, eius martyris auxilium fideliter implorantes, admirabiliter sese adiutos sentire. Nam antè, quàm nocturnæ preces, quas Matutinas vocant, absolute essent, laxatis catenis, compedibus & manicis, cunctis referatis custodijs, indè exeuntes, coram altari mirum in modum gratulabundi sese prostrauerunt. Per multa alia illic facta miracula, referre hoc loco possemus: sed quia ab instituto alienum est, ad ea sese referat oratio, vndè ob loci huius cõmendationem paulisper desexit.

Vide quid præstet inuocatio sanctorum.

Vt Godefrido cura ægrotorum mandata sit. Cap. 11

Cernens verò monasterij pater Godefridū caduca vili pendere, virtutumq; ardua ardenti desiderio petere, mirificè animo exultabat. Itaque vt alijs quoquè virtus eius innotesceret, fratrum malè habentium curam ei demandauit, iussitque vt ad omnia illis officiosum & obsequentem se praberet, necessaria quæque pro viribus eis suppeditaret. Ille patris accepta voluntate, comiter alacriterque eis inseruiuit, manus, pedes, aliâq; affecta corporis membra suis manibus abluuit, crebrò interim ex animi pietate multas effundens lachrymas. Cùm naturæ poscebat necessitas, suis impositos humeris, ad loca opportuna & febrebat & referebat, lectulos accuratè componebat, cæteraque humanitatis officia blanditer & peramanter exhibebat, sperans se ab illo æternæ beatitudinis præmia recepturum, qui in supremo mundi die dicturus est suis: **Quandiu vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Venite, possidete paratum vobis regnum.**

Aegrotis of-
ficiosè ad-
modum fer-
uit Gode-
fridus.

Matth. 25.

Vt diabolus se eius oculis ingesserit. Cap. 12.

Die quodam aduersa frater cum vocant, & vt cibos è culina afferat, deprecantur. Respondet ille: Hesperus en quanuis terras obduxerit vmbri, Pergo tamen, quò vestra iubet nunc ire voluntas. Sed oretis, quæso, Dominum pro me, certi, maligni demonis machinis interim me oppugnatum iri. Sic dixit, & nè posset inobedientiæ & ignauiæ nota ipsi iniuri, diuini zeli feruore incensus, ocyus ad culinam abiit, allaturus ea, quæ iussus erat. Ibi tum tortuosus coluber, qui quòdā Romanum monachum, beato Benedicto panem ministrantem, contracto tintinnabulo conatus est ab officio charitatis auertere, etiam hunc Dei seruū ab hoc obedientiæ studio eiusmodi ludibrijs retardare molitus est. Inter refectorium & culinam humilis casula intererat, per quam trāscedendum ei erat. Cùm ergò ad id loci venisset Godefridus, videt vmbra terribilissimamque magno impetu in se inferri. Erat autè dæmon in effigie cuiusdam monachi, nupèr admodum defuncti, videbaturq; manus habere colligatas, & atrocucullo indutus: deniquè, ad eò horridus, vt, si coram cerneret, principè tenebrarum esse dubitare non posses. Etsi autem iam præuiderat ita futurum, tamen insolito occurso non nihil exterritus, (quippe qui ipsum totius inuidiæ magistrum, qui modò in angelum lucis se transfigurans, modò sathanā, vt est, sese mortalibus ostendens, mille modis pios infestat, presentem intueretur) quis esset, vel ad quid venisset, scire cupiebat: cùm ecce Christo reuelante intelligit simulatā speciem defuncti fratris, moxque contra illam Crucis Christi signum vibrans, repente cum euanescere cogit, relicto post se odore deterrimo, qui suum proderet authorem. His alijsq; demonum tentationibus exercitatus, tanto magis Dei proximiq; amore flagrabat, quanto omnis boni æmulum aduersum se acrius sære sentiebat. In excipiendis hospitibus, pauperibus & peregrinis (Nam ei muneri atque officio præerat) hilarem se exhibebat, sciensque in illis Christum se excipere, etiam suas illis vestes largiebat, ipse interim frigoris iniuriam æquanimitè perferens.

Obedientiæ
virus dia-
bolo odio sa-

Diabolus
eū terrec-
nitur.

1. Cor. 11.

Crucis / si-
gno eū de-
dellit.

Defratre eius Odone. Cap. 13.

Habebar in eodem monasterio germanum fratrem, Odonem nomine, miræ simplicitatis & innocentie virum. Quem à seculari militia orationibus, mellitisque sermonibus abstraxerat, & monachorum contubernio adiunxerat. De cuius vita, quādò se offert occasio, obiter pauca dicemus. Quadraginta ille & eo amplius annis in monasterio monachus sobriè, piè & iustè versatus est: & diuinas quidè ignorabat literas, sed præcepta Dei ab alijs edoctus, opere implere studuit. Decem & octo annis esu carniū abstinuit, donèc Abbatis imperio & fratrum sententia compulsus, communem monasterij regulam vel inuitus ea in re sequeretur. Tempore Quadragesimæ decem annis vsque ad eò silentij tenax fuit, vt nullum prorsus, præterquam in confessione sacramentali, verbum fuderit. Nec solum ijs Quadragesimæ, sed etiam alijs anni diebus, panem & aqua contentus, carnem multis afflixit modis, quotidianisq; virgarum & flagellorum ictibus contriuit. Monasterij rebus, quæ ei creditæ erant, tanta fide vsus est, vt, quod possit incredibile videri, non modò extraneis, sed ne cognatis quidem, obolum vnquam volens gratis dederit Abbatis iniussu. Cùm iam extremus ad esset vitæ eius dies, coram fratribus Dominica percipiens sacramenta, manibus in prece extensis, hilari vultu animam expirauit. Potest hinc animaduerti, quàm religiosum & piū Godefridi genus fuerit.

Odonis fra-
tris eius vi-
ta sanctissi-
ma.

Vt

Vt sit cellæ vinarie præfectus Godefridus. Cap. 14.

Prouincia illa, in qua monasterium hoc situm est, omnibus penè frugibus abundat: vineis magna ex parte caret. Itaq; habitatores nō ferè nisi aliunde importato vino vtuntur. Abbas verò & monachi nō ignorantes Godefridi industriam, id officij ei demandarunt, vt vinum cōpararet in vsu fratrum, atq; etiam pauperum & hospitum, ad ipsos diuertentium. Id ille quidem initio grauitè accepit, sciens agrè posse eorum animos in virtutibus habere profectus, qui rebus mundanis distrahantur. Sed cùm vera humilitas nunquam destituta sit comite obedientia, admodum reuerenter & submissè eam prouinciam recepit. Statuerat enim apud se, non suo viuere arbitratu, sed alieno parè imperio. Interim tamen suis meritis minimè præsidens, fratrum opem sedulo expetebat: & tum sanis, tum debilibus, atq; etiam pueris permulta humanitatis officia præstabat, vt Christū ardentius deprecarentur, quò per regiū incensiter, onus impositum ferret humiliter, & neq; ad dexteram, neq; ad sinistram deflectendo, ad Christum peringere mereretur. Ad eò autè diuina illi adfuit gratia, vt monasterij res, ab eius antecessoribus afflictas, & ære alieno obligatas, monasterio restituerit, & fratribus illic degentibus, alijsque eò aduentantibus res necessarias abundè suppeditarit.

Inuitus qui-
dè, sed tamè
humiliter
suscepit cu-
rà cellæ vi-
nariæ.

Vt omnibus charus fuerit. Cap. 15.

EA tempestate, maligni serpentis agente inuidia, Robertus Peronensis, Odonamurcensis oppidi, Clarenbaldus castri Vendouilensis dominus, alijsq; satanæ satellites, atrociam excitârunt bella in Veromandorum, Sueffionum & Laudunensium regione: ita vt nō modò nemo clericus aut monachus, sed nec ipsi quidem ecclesiarum rectores itineri committere se auderent. At Godefridus non solum vulgo, sed ipsi etiam principibus impendiò charus & optimè notus, nihil reformidabat, sed hac atq; illac securus proficiscebatur. Quòd si vel sua, vel aliena necessitate adactus, illos adire cogeret, quod nemo mortalium ab eis impetrâset, id ei perbenignè atq; etiam lætissimis animis largiebantur. Ità ille charus suo creatori, etiam à creaturis studiosè & ex animo colebatur & obseruabatur.

*Namenfis

Inter peri-
cula curus
est, & omni-
bus charus.

Vt ventris ingluuiem edomuerit. Cap. 16.

Cvm aliquandò pagum Sueffionensem, in quo natus fuerat, circumiret, ad quoddam monachorum cœnobium peruenit eo die, quo sanctorū martyrum Crispini & Crispiniani illic quiescentium, solennitas magno concurrentis plebis studio celebrabatur: quorum quidè martyrū ille perpetim memor erat. Adiungens igitur se monachorum clericorumq; psallentium frequentia, animi sui sinceram pietatè ac deuotionem in psalmis, hymnis & canonicis spiritualibus suæ sonantis Ecclesie perspicuè declarauit. Erat enim nō legendi duntaxat, sed etiam canendi apprimè peritus, tamq; suauiter Christi depromebat laudes, vt qui eum audirent, lachrymas funderent. Porro autem paulò antè, quàm Missarum solennia celebraretur, in refectorium ingressus, casu illic multos offendit monachos, poculis & carnibus vescendis operā dantes: qui vbi eum conspicati sunt, non nihil verecundari cœpère: sed quòd eis esset charissimus, deterfo rubore, inuirit eum, vt cum ipsis comedat. At ille: Nolite, inquit, fratres isthuc à me petere, moxq; non sine magna admiratione subiungit: Aequumne est, cibum ventris refectio mentis anteferre? Nondum completa est Missarū celebritas, & iam ventrem epulis infarcire iuuat? Oremus, psallamus, debitas Christo & sanctis eius laudes perfoluamus, esurientes animas verbi Dei adipe saginemus, impleatur in bonis desiderium nostrum, primùm quæramus regnum Dei & iustitiā eius, redamus quæ sunt Dei, Deo, postea ad reficienda corpora accedamus. His illi non, vt par erat, emendati, sed animis exulcerati, & atrabile perciti: Veni, veni, inquit, paries dealbate, pinguisimo cibo vnge arteriam, vt clariùs vox tua percutiat ac penetret aures nostras, multa que alia in venerandum virum probra conuicia que iactârunt. Ità solent mali etiam rectè facta bonorum sinistrè interpretari. Porro Godefridus nihil his motus, sed cogitans illud Sapientis: Qui erudit derisorè, ipse iniuriam sibi facit: submissò capite, depressisque luminibus, ad templum mox rediit, cum timore & gaudio spiritali festum diem peragens. O virū columbina simplicitate candidum, nec serpentinæ prudentiæ expertem, qui & venenatos improborum sermones nō sset ferre moderatè, & eorum versutiam scienter deuitare. Ita-

Crispinus &
Crispianus
vrbis Sueffi-
onensis Pa-
troni.

Obiurgat
monachos
dissolutos,
& ab illis
proscindi-
tur cōuicijs

Matth. 6.
Matth. 22.

Prover. 9.

Gen. 27. & 27.

que vt olim Iacob dum contemnit lentis edulium, patris benedictionem accepit: ita & noster luctator his alijsque virtutum studijs hereditatem & benedictionem patris celestis promeruit. Huius rei in eo monasterio hodieq; fit mentio & commemoratio: in quo nunc gratia Dei, sanctorumque illic quiescentium intercessione, & fratrum labore, monastica disciplina vel maximè viget.

Vt sit sacerdotio initiatus. Cap. 17.

Ordinatur sacerdos, licet nolens.

Postquam autem Godefridus quintum & vicesimum ætatis excessit annum, Abbas eius sanctitate permotus, voluit eum sacerdotio initiari. At ille se ad eius pedes abijcit, slet largiter, nec vt pleriq; solent, verbis fictis, sed ab intimo animi affectu expressis, etiam lectoris, nedum sacerdotis, munere se indignum proclamat. Sed tamen pergit Abbas, iubet Godefridum ad Nouiomensem adduci Ecclesiam, cui tum Episcopus Rachodus presidebat, vir sanè doctissimus. Cui etsi Godefridus & notus admodum, & charus esset, at nihilominus perfecti monachi Deoq; digni vita & mores ei indicantur. Itaq; illum ad se accersitum Episcopus amplectitur & deosculatur, luculentosq; sermone diuinis scripturis docet & ostendit, subditos suis presertim per oia obedire debere. Deinde nulla interiecta mora, Godefridus sacerdos ordinatur, ipso presule admodum exultate, q; suo ministerio id in tanto viro esset effectum. Ille verò quantum augebatur gradus dignitate, tantum & virtute & sanctitate crescebat. Castissimè vitæ eius fama, nò solùm in vicina, sed etiã remota loca se diffundebat. Optabãt oēs eum habere pastorem. Quis enim nò summopere appeteret illius erudiri magisterio, imbuti institutis, felici gubernatione dirigere?

Vt sit Abbas institutus. Cap. 18.

A multis Episcopis designatur Abbas.

Monasterium beatissimæ matris Dei, quod Nouigenti præclare extructum est, per id tempus ab Henrico Abbate sancti Remigij Rhemensis, administrabatur. Porro Ingelrammus Comes castelli Cociati, pater Thomæ imprimis strenui militis, & Helinandus præsul Laudunensis, cum viderent, neq; spiritalibus, neque externis bonis, quantum ipsi vellent, illud augeri, ab Henrico Abbate magnis precibus contenderunt, vt aut accuratius id, quam hæcenus fecisset, instauraret, aut ab illo se prorsus remoueret. Se enim nolle amplius eius ferre detrimeta, quorum studio & beneficijs fundatum esset. Ille verò tum aduersa valitudine, tum ingrauescente ætate impediri se sentiens, quò minus præstare posset id, quod exigebatur, liberam eis permisit pastoris eligendi facultatē. Mox illi communicato cum Rainaldo Rhemorum Archiepiscopo, cæterisque Episcopis consilio, Godefrido hoc onus imponendum communi sententia decernunt. Comperta enim eis erat integritas, virtus, & modestia eius. Refertur autem isthuc etiam ad Philippum Francorum Regem: isque tanti viri electione mirè gratulatus, rem iubet accelerari, missis etiam literis suis ad Godefridum Abbatem montis S. Quintini, quibus cum rogabat, vt Godefridum monachum suum eò mitteret, vbi nutu Dei Abbas esset electus. Eas literas vbi accepit senex ille venerabilis, infusus lachrymis: En, inquit, senectutis meæ baculū, in quo mihi solebat in perturbationum & tempestatum fluctibus esse perfugium & quædam respiratio, quemq; huic loco ego deliberabam pastorem præficere, nunc mihi repente auferre vultis? Monachi quoque pariter lachrymari, cheu cheu crebrò dicere, vereri loci desolationem, mortem oppetere malle, quam tanti fratris & sodalis amico contubernio & præsentia fraudari, quem omnes se patrem & Abbatem habituros sperassent. Sed cum Regis voluntati, & Episcoporum postulationi reluctari non auderēt, Abbas Godefridus eum perduxit Laudunum clauatum, ad Helinandum Episcopum, vbi ille coram omnibus crebra trahens suspiria, opponebat ætatis & moris immaturitatem, scientiæ inopiam, indignum se afferens, qui in templo Domini extremi ædificii fungeretur ministerio, tantum abesse, vt custos vasorum fieret. Sed quamrunvis ille hæc aliaque id genus allegaret, nò solùm non est exauditus, sed quamprimùm pastorale munus tueri ac sustinere iussus est, Nouigentumq; honorificè adductus, non modò hominibus, sed vti credere par est, etiam cælitibus ea re gratulantibus.

Vt Nouigentum venerit. Cap. 19.

* offi inuas vocat Author.

Cumque eò peruenisset, nò nisi sex monachos & duos pueros illic inuenit: nihil ibi vel vini, vel frumenti supererat: * cellas admodum humiles & angustas videre licebat, (mapalia diceres) virgis vel viminibus intextas.

Excrc

Excruerant dumera, tribuli, rubra, & alia arbusta passim: quibus successis & extirpatis, agroque erudato, à fundamentis extruxit loca, monachorum habitationi opportuna & accommoda. Domum quoque ædificauit, in qua pauperes & ægri reciperentur, quibus fouendis terras & vineas delegauit. Ad eam domum solebat quotidie se conferre, eorum, qui illic morabantur, pedes abluere, vestes eis præbere, de sanctos officiosissime sepultura mandare.

Vide humilitatem & charitatem.

De duobus patribus, qui se regimine abdicarunt, & in eius disciplinam se tradiderunt. Cap. 20.

Multi verò ad eum confluere cœperunt, quemadmodum solent apes ad florètem thymum, vel cytisum: in quibus fuere duo patres egregij, Lambertus cœnobij Floriniacensis, & Vualradus S. Nicolai de Ribodi monte, presertim: qui natiuum solum & monasteriorum regimen siue gubernationem relinquentes, in eius se disciplinam tradiderunt, vel extremis eius vestigijs insistere cupientes. Inter hos medius recumbens Godefridus, cum illo iubente, multa essent in mensam fercula illata, vix quicquam inde degustauit, herbis virentibus vel arborum fructibus corpusculum sustentans. Quæ supererant, egenis vel malè valentibus alacriter distribuēbat. Non mediocriter mirabatur omnes, quòd vsque ad eò in segulam edomitam haberet.

Inter epulas summa eius abstinentia.

Vt ciborum delicias respuerit. Cap. 21.

Quod dicitur iam sumus, id à Gisleberto accepimus, quondam beati viri coco, nunc verò eius loci monacho. Coquebat is aliquando in olla agrestes herbas vndique collectas, vt in cœna eas apponeret Godefrido. Nihil autem herbis adiunctum erat, præter sale m exiguum & aquam: sed vt palatum eius magis afficeret, casu non nihil panis candidi intriuit. A cœna ergò Godefridus cocum secretò obiurgat, quòd tam delicatum, atque etiam pereconditum edulium, ipsi apponere ausus esset. An ignoras, inquit, superba vel potius misere carnis rebellionem non nisi diuersis cruciatibus posse edomari? Certe igitur, ne deinceps aliquid tale admisceas, nisi me tibi iratum habere velis. His ille virtutum exemplis filios suos ad meliora nitēbatur prouocare.

En vt vir sanctus delicias etiam exiguas respuit.

Quam humanus erga subditos fuerit. Cap. 22.

Svb eo interim militum Christi exercitus & merito & numero augebatur, inter quos ille optimus pater, quodammodo oblitus dignitatis suæ, qua cæteros antecellebat, paruulum se exhibuit, admonuitque vt scdulo in ea essent cogitatione, vnde vel qua causa venissent, quò tenderent, & qua irent: vt nihil sibi peculi vendicarent, voluntatem propriam frangerent, puritatem cordis, oris veritatem, corporis munditiam momentis omnibus Christo exhiberent, atque vt inuicti milites, in spiritalis pugne procinctu stantes, fraternæ acie stipati, charitatis glutino inter se coniuncti, summopere in eam curam incumberent, ne quis in ipsos hostilibus insidijs pateret accessus. Aegrotos incredibili animi commiseratione prosequerentur, ita vt propemodum cum illis eadem pati videretur. Eorum salutis & sanitatis instaurandæ causâ nullis parcebat sumptibus, immò nec sibi ipsi quidem, si posceret necessitas. Omnia omnibus factus erat, vt omnes Christo lucrifaceret. Interim tamen sicut erga bonos multa vtebatur benignitate & morum suauitate, ita improbis fenerum & rigidum se exhibebat. Nouerat enim, quid naturæ, quid ve vitij deberetur. Hos itaque acriter obiurgabat, vrgēbat, spiritalis medicinæ cauterio vtebat, modis omnibus id agens, vt integrè curari possent.

Optimæ monachorum instituciones.

Affectus eius erga malos. 1. Cor. 9.

Vt iusserit ephippium exuri. Cap. 23.

Venit quidam ad eum obnixè rogans, vt iuberet ephippium ipsi equitatuero accommodari. Mox ille ad se vocat monasterij præpositum Theobaldum, iubet dari illi ephippium. At ille superbia tumidus, & fellea bile commotus, detrectat parere iubenti: sed id tamen dissimulans, hortatur hominem, vt expectet præforibus, donec reuertatur. Expectat ille, & quidem diutissime: sed frustra, Tandem sentiens sibi à monacho illudi, redit ad Godefridum, indicat ei quid actum sit. Tum Godefridus coram fratribus vniuersis rogat Præpositum, num fecerit quod iussus erat. Respondit ille superbe & insolenter: Equidem non feci. Ad eò enim molesta sunt, quæ tu imperas, vt vix ab vilo mortalium tolerari queant.

R. 4. nedum

Seuerè castigat rebellem monachum. 1. Cor. 5. Aula habet Author.

nedum confici. Audiens hoc Godefridus, cogitabat, si eam proteruam dissimulare vellet, alios itidem posse insolere. Seuerè igitur obiurgat fratrem inobedientem, & pro contemptu congruam illi multam irrogat. Mox iubet copiosum incendendi ignem, ephippiumque arripens, En, inquit ad fratres, memores sumus Apostolicæ sententiæ, iubentis vt auferamus malum ex nobis ipsis. Hoc ergo est malum & scandalum, quod in domo pacis & iustitiæ, in schola obedientiæ tolerari non debet. Et his dictis, zelo domus Dei incensus, proiecit ephippium in medias flamas, & penitus combussit.

Et precibus suis sanctimoniali ablata restituerit. Cap. 24.

Viuetæ nobilis femina fit sanctimonialis, & vituit sanctissime.

Matrona quedam, Viuetæ nomine, apud Flandros nobili prosapia orta, preteritis mundi huius popis, & carnis illecebris, ad ecclesiã se contulit beatissimæ matris Dei, quæ apud Sueffiones recens extructa, hodieq; penè inauditis miraculis toto orbe celebris habetur. Vbi cum simplici & syncrea animi deuotione ad sanctimoniales eius loci cù primis venerandas accessisset, sponso immortalis iuncta, sacrum accepit velamen, & permultis annis in corporis & animi illic vixit castitate. Erant autem ei tres filiæ, quarum vna Ida, altera Heluidis, tertia Hauidis dicebatur. Ex ijs natu maior non nisi vnde cim habuit ætatis annos: alia propè infantes videbantur. Eas vnà secum Christo consecrauit. Vixit autem in sacro ordine annis triginta, precibus & lachrymis sacrisq; meditationibus perpetim intentata. Cilicio asperissimo domabat carnem, pane & aqua atque leguminibus victabat, nihil cibi potusve extrinsecus, nisi raro, serò prægustans, adeoq; diuersis modis corpus suum affligens, vt mirarentur omnes, quinam subsistere possent. Tandem iter Hierosolymitanum, quod tum feruebat, ingressa, vbi venit Hierosolymam, loco, quæ Saluator sua presentia insigniuit, nudis inuisens pedibus, tunc corporis aduersa vultudine, tum itineris longitudine adeo laborabat, vt è pedibus eius sanguis manare videretur. Nec diu illic superuiues, post multos pro Christo susceptos exantlatosq; labores, migravit in cælum. Totã illa se beati Godefridi moderatiõni submiserat, eius se precibus comendabat, & vestigia illius vel eminus imitari summopere studabat. Neque id mirum. Credo enim, si Anna illa, quam Euangelium testatur ieiunij & obsecrationibus seruasse nocte ac die, nec de templo discessisse, hac tempestate vixisset, ne puncto quidẽ temporis à Godefridi huius optatissima presentia separari voluisset. Eam autem, quam diximus, Viuetã venerabilis eius monasterij Abbatisa Ogina, iussit ob quedã expedienda negocia, sine vlla cunctatione in Teutonum regionem proficisci, quod corũ idioma omnium optime calleret. Paruit illa admodum reuerenter, sed nõ ausa dominum Godefridum insalutatũ præterire, cum socijs itineris diuertit Nouigentum, vbi eum reperit: petitaq; cum multa cordis contritione eius solita benedictione, in syluam ingressa est, quæ inter Cirisiacũ & S. Paulum interiacet, quæ per id tẽpus ob prædas & latrocinia admodum infamis habebatur, quod plerique omnes, qui in eam intrassent, aut iugularentur, aut captiui in carceres abducerentur. Vbi ergo eò peruenit ancilla Christi, incidit in latrones, qui strictis pugionibus minaciter eã circumdantes, absque sacri ordinis siue professionis reuerentia, nulla sexus femine habitate ratione, in terram eam deijciunt: famulos, equos & alia eius omnia secum abducunt, captiuos in inum carcerem conijciunt, pedes cippo stringunt, manus & brachia durissimis loris colligant: indẽ tanta præda exhilarati, largiter se dant epotandis calicibus: prædæ distributionem in crastinum diẽ differunt. Sed cum mero obruti essent, alius aliõ dilabatur, carcer manet absque custode, captiui vruntur gelu, quod tum acerrimũ erat, metus omnes occipat & suspiria, maximè quod peiora formidarent. Porro sanctimonialis Viuetæ sola relicta, lachrymabunda ad solis occasum Nouigentum redit. Eam intuitus venerabilis Godefridus soliuagam, valde admiratur & ingemiscit, rogat quid ei acciderit. Illa ad eius se pedes prosternens, explicat quid passa sit. Consolatur vir pius lugentem, inuitatq; vt omissis lachrymis, cibo potuq; fessum corpusculũ refocillet. Sed illa nihil se cibi aut potus sumpturam affirmat, nisi ablata recuperet. Tu igitur, inquit, mi pater, Deũ ora, & misericordiæ marerẽ, beatumq; Nicolaiũ, in cuius solennitate in hac ego calamitatem incidi: planeq; confido Deum minimè defuturum precibus tuis. Negat vir Dei se dignum, per quem vllum vel minimum fiat miraculum: sed tamen nimis eius lachrymis victus, confert se in oratorium, & ante sanctissimæ Virginis aram se prosternit. Idem facit Viuetæ ante altare, in quo

Abstinencia eius.

It Hierosolymam.

Obit.

Luc. 2.

Incidit Viuetæ in latrones, & eius omnia diripiuntur.

Chri.

Precibus S. Godefridi & Viuetæ captiui liberatũ.

Christi imago cernebatur. Illis ergo sic orantibus, vincti diuinitus soluuntur, carceris ostia patefcunt, cippus scinditur medius. Vnus ex eis, Gontardus nomine, cum se sentiret planè liberum, impium credidit, non ilicò indicare socijs. Clam ergo dicit Iohanni: Sentis ne, quæ ego in me experior? Ille cum lachrymis, quos ingens animi lætitia expressit, respondet se à vinculis absolutum. Idem aiunt reliqui. Ecce autem illis hæc dicentibus, cippus, nulla hominis admota manu, sursum erigitur. At illi exeunt, nullo impediẽte, è carcere, & per opacam syluam perque viarum anfractus & aquas, quæ hyeme intumuerant, Christo duce, Nouigentum perueniunt. Vbi cum starent in atrio monasterij, & ob loci incitiam nescirent vbinam essent, admodum vereri coeperunt, nè in vincula retraherentur. Tum quidam ex eis trepidantes confirmans, Nè, quæso, inquit, trepidetis. Nam vt mihi videtur, in eò monasterio sumus, à quo heri discessimus. Illis ergo omnia circumspectantibus, vbi aduerterunt eum recẽ sentire, ad fores ecclesiæ properant. Eorum strepitu permota Viuetæ, accurrit ad fores, agnoscit homines suos, nec tamen aperit præ gaudio, sed ad patrem Godefridum adhuc orantem recurrens, indicat eius exauditas preces. Surgit ille, oculis lachrymarum humore madentibus: (Nam inter orandum tanta illi aderat copia lachrymarum, vt locus, cui vultum affixerat, circumquaque aquis infusus videretur) Viuetam hortatur nè ipsius meritis tribuat, quod eius fidei potius imputandũ sit: sed illa ediuersò perseuerat in sententia. Atque sub hac amica contentione veniunt ad ostium templi, illudque aperiunt pulsantibus, audiuntque ex eis & aduersa & iucunda omnia, quæ eis eueniant. Laudatur igitur ab illis Deus & sancti eius. Porro Godefridus pater cælo albescente proficiscitur ad raptos illos, dirè increpat audax facinus, quod feminam Deo charam manibus scelestis ausi essent contingere, iter eius impedire, res diripere. Mirum profecto est, inquit, non vos cælesti absumptos igne, aut viuos, dehiscẽte terra, descendisse in tartarum, aut alio inuitato mortis genere extinctos esse. Sed iam tandem respicite, & reddite quæ heri abstulistis. His illi verbis admodum commoti, ignem spirantes, currunt ad carcerẽ, vt in captiuos furorem suum effundant. Sed cum neminẽ illic inuenirent, mirè animis consternati, certatim ad viri Deigena se aduoluunt, peccatũ suum lachrymabundi confitentur & accusant, restituit ablata omnia, depto cultello vno, cuius obliti erant. Quibus acceptis, viuetæ Dei recedit, & sanctimoniali ea reddens, admonet eam, nè in casibus aduersis animi abijciat, sed equo animo tũ prospera, tum aduersa ferat: sicq; eã à se dimittit.

S. Godefridus dirè increpat raptos ne pharios.

Ablata oia Viuetæ restituntur.

De siccitate, quæ eius temporibus accidit. Cap. 25.

Eotẽpore, quo Godefridus Abbatis munere fungebatur, in peccatores diuina iustitia magno cæli ardore animaduertit. Arefciebãt præ nimio cõstu arbuta & segetes omnes, messis nulla spes in his regionibus relicta erat, flumina quoque magna ex parte exiccabatur: pisces vi caloris & igne vaporatiõis præfocati, super vndas ferebatur: iumenta & pecora præ siti passim domi & in agris exanimata, corruiebant. Ipsi etiã homines ex corrupto aere quandã mortis speciem cõtraxisse videbantur, cute turgente & liuida. Quid plura? Diceres confusa elementa penè omnia, & si dici fas est, in quoddã chaos cuncta redacta. His igitur paternis castigationibus eruditi præuaricatores, redeunt ad cor, videntq; in se impleri illud sapiẽtis, Pugnabit pro eo orbis terrarũ contra insensatos. Iam tacti montes fumigant, iam perpendunt, quàm vilis est carnis materia, quàm breuis & foeda voluntas: itaq; ad poenitentię lamenta confugiunt. Interea Hugo Sueffionũ Episcopus, admodum angebatur animo, quod gregẽ sibi commissum, videret tam atroci vastari exterminio, nec tamen æquissimum Dei iudiciũ culpæ posset. Mittit ergo Nouigentum, accessit indẽ patrẽ Godefridum, sciscitatur ex eo, qua ratione sit auertenda præfens ira Dei. Illo consulente, indicitur per omnem dioecsim ieiunium, non hominibus duntaxat, sed etiã iumentis & pecoribus, vt olim apud Niniuitas, vt quod noxiorũ culpa comeruẽrat, lætentium, in fontem atque etiam brutorum animantiũ abstinentia expiaretur. Indictõ ieiunij die innumera vtriusq; sexus hominũ turba apud Sueffiones confluit, adducebantq; sacras reliquias in ædem Stephani protomartyris, quod ea tãtã multitudini capiendã aptior videretur. Ibi tum Episcopus orat B. Godefridum, vt populum tanta calamitate oppressum, sermone consolatur & erigat, aitq; se non dubitare, illius & sanctorum, quorũ reliquie adessent, meritis Christi placatum iri. Non recusat Godefridus, sed luculenta & mel-

Magno cõstu segetes & pisces &c. percunt.

Sap. 5.

Hugo Episcopus Sueffionensis.

Ionæ 5. Nox ieiunij.

litæ.

Pluvia meritis sanctorum & B. Godefridi impetratur.

1. Cor. 6.

Manasses Rhemensis Episcopus.

Can. 17. & 16.

Humilitas S. Godefridi.

Adelheidis vicecomitissa viro Dei admodum familiaris.

Viso ei offerunt.

Caelitus discit se fore Episcopum.

Alia viso.

lita oratione, & quæ sale condita esset, auditorum animos medullitus compunxit. Cumq; sermonem protraheret, subito denegantes celum omne occuparunt, crepant tonitrua, micat fulgura, ruit impetu e celo largissimus imber, dimanat per plateas & agros aquarum rivuli, populusq; festinat domum, quod diluivum impendere videntur. Quis ambigat, tam necessariū munus clementissimū Deum ob merita servitū & sanctorum suffragia, quorum illic cineres populus fidelis pie venerabatur, de repente contulisse? Et quid mirum, iustos homines impetrare à Deo quæ petunt, quando licet corpore degant in terris, animo tamen cum illis versantur in celis, & vnus cum eo spiritus sunt, dicente Apostolo, Qui adhæret Domino, vnus spiritus. etc.

Ut pauperis monasterij regimen, ditionis præstulerit. Cap. 26.

Manasses Rhemensis Archiepiscopus, quandoque acciuit beatū virum ad synodum Rhemensis, & coram omni frequentia rogauit eum, vt monasterium B. Remigij gubernandū susciperet. Erat illud prope Rhemorum urbem, Nouigenti cenobio diuitijs & dignitate præstātus. Sed vir prudens respondit, se neque ea, esse industria & peritia, vt tanto muneri par esse queat, neque se velle semel à Christo acceptam ecclesiam deserere. Cumq; tunc Archiepiscopus & alij antistites etiam atque etiam hortarentur & obsecrarent eum, vt id faceret, ille immota animi constantia Niceni Concilij Canonem sibi seruandum statuens, in medium prosilit & exclamat, se neque posse, neque velle, pauperulam sponsam præditori contemnere. Mirantur omnes beatum virum diuitias paupertati, mundi gloriam humilitati posthabere.

De Vicecomitissa Adelheide. Cap. 27.

Adelheidis castri Cociaci Vicecomitissa, liberalitatis & castitatis multa præclara de se exempla præbuit, nostri Godefridi sermonibus egregie illustrata. Ea facultatibus suis magna ex parte in pauperes & pupillos & ecclesias erogatis, (Tabulam enim insignē, quæ est Nouigenti in altari beatissimæ matris Dei, fabricandam curauit, consimilē B. Eligij Nouiomensis Episcopi aræ adhibens) contemptis mundi pompis, Nouigentum venit, atque illic multa puritate & sanctitate vitam egit, quoad Christo charus Godefridus ibi permansit. Factum est idem & ab alijs multis hortatu illius, quibus iam credimus redita, quæ promisit Deus diligentibus se.

Vt multa eius gesta Authoꝝ prætermiserit, & vt præuiderit se Episcopū fore. Cap. 28.

Præmulta sanè memoratu digna illic gessit vir sanctus, quæ nos, ad alia eius properantes, omittimus. Vt enim solent apes & formicæ interdum sub se succumbere, ita nos mole præclaræ & admirabilis historię pressi, extrema quæque decerpendo veriùs, quàm exaggerando, qualicumque stylo posteris tradimus. Quandoquē illi cælestis patriæ ineffabilem suauitatem & iucunditatem animo voluenti, atque in lachrymis & precibus Deique laudibus pernoctanti, ac deinde fessum corpusculum sub diei ortum in lectulo componenti, vbi ipse postea cuidam admodum familiari amico secretò indicauit, cum nec plane vigilaret, nec prorsus obdormisset, apparuit quidam atate & statura mediocri, barba promissa, oculis radiantibus, vultu Angelico, toga candida indutus, literas quadam & anulum aureum manu ferens. Hæsitans autem Godefridus, qui esset, (Nouerat enim multos à versuto dæmone phantasticis illusionibus in fraudem actos) Crucis signum sibi imprimi, priorque cum sic appellat: Quis sis, vnde vel à quo, & qua causa veneris, edicito. Tum is, qui videbatur, non nihil depressis luminibus, cum multa gratulatione, Nè pertimescas, inquit, serue Dei: non sum ego partis aduersæ. Quis sim autem, facile aduertere potes, dum me vides Crucismysterium non solum non horrere, sed amplecti etiam. Venio autem à cælis, vt annunciem tibi, visum esse præpotenti Deo, constituere te Episcopum populi sui. Et Godefridus: Etsi, inquit, vera te dicere putem, tamen locum ipsum nō esse velim. At ille, subridens, Noli, ait, plura ex me sciscitari. Functus sum legatione mea: quæ verò dixi, tempore suo complebuntur. Tu confortare in Domino, & in potentia virtutis eius. His dictis, repente disparet. Mox vir venerandus ad dexteram se vertens, videt non ita procul aulam ornatissimam atq; amplissimam. In eam ingressus, cernit viros plurimos albis indutos: qui omnes reuerenter ei assurgunt, depressisq; oculis rogant, vt ipsis benè precetur siue benedicat. Ille tam

tam luminis splendore, quàm re iusportata non nihil obstupescit, Cruce se consignans, percontatur quid sibi sit, & quid sibi velint. At illi: Nè miretis, inquit, pater venerande, iam enim incommutabili Dei consilio definitum est, vt propediem sis Episcopus ciuium nostri orum. Hæc atque alia illis dicentibus, vir Dei sublaris oculis videt in editiori regie loco quendam sublimi residentem folio, vultu ac habitu supra quàm capi possit luculento ac splendido. Ad quem cum accedere vereretur, ille manu innuit vt veniat. Cumque propius accessisset, & ad eius pedes abijcere se vellet, ille nō permittit: sed, o serue Dei, inquit, accipe quæ dicturus sum, & tenaci memoria complectere: Ego sum cuiusdam ciuitatis Gallicanæ primus Episcopus, & Christi martyr inuictus, qui pro eius amore innumeras sum perpeffus iniurias, & mortem ipsam. Hanc ego tibi committo, huic sedi tu diligenter præfse curato. Volebat verò Godefridus ex eo cognoscere nomen eius & ciuitatis, cuius meminit, sed neutrum ab eo impetrare potuit. Atque interim expergefactus, valde admirabatur visionem. Hæc ego ab ore reuerendi patris Andrea accepi, qui post Godefridum tertius præfuit monasterio Nouigenti, & se ex ipso Godefrido hæc audiuisse, sanctè asseuerabat.

Vt sit creatus Ambianensium Episcopus. Cap. 29.

Per id tempus Geruinus Ambianensium Episcopus, vir non admodum fanæ mentis, quibusdam rebus aduersis vexatus, sed em suam planè deseruit, ita vt Ecclesia illa aliquandiu pastore careret. Quod cum periculo vacare non posset, indictum est tota diocesi ieiunium, misericordiæ operibus & precibus atque litanijs diuina pulsata clementia. Tandem electus est Godefridus, Nouigenti monasterij Abbas, qui iam bonus erat Christi odor in omni loco, & sanctitatis suæ fama etiã illas partes compleuerat. Missa quoque legatio est ad Philippum Regem Gallorum: qui vbi comperit Godefridum electum, ingentes Deo gratias egit: Erat enim Regi illi pro sanctitatis suæ reuerentia charissimus & valde familiaris: statu erat quæ Rex, opportunitate oblata, cum ad Episcopi munus prouehere. Iussit igitur more regio, eius promotionem accelerari.

Vt in Trecenti Concilio eius electio sit approbata. Cap. 30.

Eodem tempore Richardus Cardinalis & Apostolicæ sedis legatus, apud Trecentenses celeberrimum habuit conuentum Episcoporum, Abbatum, & Gallicanæ procerum. Eò igitur se Ambianorum legati conferunt, proponunt se pastore orbatos, vnanimiter à Clero & populo electum asserunt Godefridum, Rege quoque assentiente. Tum verò omnes, qui in eo conuentu Godefridum nouerant, Christum summopere collaudarunt: sed ille interim fugam meditabatur. At verò interceptus, iubente Cardinali & Episcopis, in medium eorum adducitur, cunctis acclamantibus dignum cum fore Ecclesiæ ministrum, strenuum defensorem: beatum futurum populum, qui talem sit pastorem habiturus. Aiunt omnes tunc, Te Deum laudamus, cantasse. Indè verò seruus Dei regressus est Nouigentum, expectaturus illic consecrationis suæ administrum Rhemorum Archiepiscopum Manassem. Magnus autem dolor obtinuit omnes, qui hac occasione se propediem eius gratissima præsentia carituros sentiebant.

Vt matrona quedã precibus à Deo impetrarit, vt à Godefrido sepeliretur. Cap. 31.

In pago Gimi, (sic enim vocat) qui serè duobus milliaribus à Cociaco abest, caeterum tempestate quadã erat matrona, Emma nomine, matertera Adonis & fratris eius. Ea vitam viuēbat castissimam, alebat pupillos & viduas, nudis præbebat vestimenta, infirmis ferebat opem, & alijs actuosæ vitæ pijs studijs insudabat. Crebrò etiã Nouigentum ventitabat ad ecclesiã beatæ Mariæ, & cereis eã illustrabat, multa ei munera è suis prouentibus impertiens. Vbi autem comperit Godefridum Episcopum electum, properè venit Nouigentū: perquiri num res ita se habeat. Impensè enim amabat sanctū virum, cuius & exemplis & verbis incensa erat ad eã, quæ diximus, studia pietatis. Postquàm certior facta est rem veram se audisse, velut exanimis humi procubuit: orat Deum, nè sinat ab eo loco prius exire Godefridū, quàm ipsius corpusculum mandet sepultura. Mira res. Illius preces aggritudine, aggritudine sequitur mors. Decumbit mox acri febre: morbo inualecente, à Godefrido sacro oleo vngitur, sacramenta Dominica ab eius percipit manu, mirè exultat se à Domino exauditam, & illi lætabunda reddit spiritum, atque in ipso monasterio à Dei seruo Godefrido honorificè, vt par erat, tumulatur.

Primus Episcopus Ambianensis fuit S. Firmianus martyr.

*Geruinus

Creatur Ambianensium Episcopus.

Conuentus Trecentis.

Consecratur à Rhemensi Archiepiscopo Manasse.

Emma matrona admodum religioſa.

Vide rem aniram

Vt

Vt Rhemis sit Episcopus consecratus. Cap. 32.

Lambertus
Atrebatensis
& Iohannes
Morinensis
Episcopi.

Sap. 6.

Luc. 11.

Postquam Manasses Rhemorum Archiepiscopus domum redijt, proceres Ambiani Nouigentum veniunt, Godefridū peramanter Rhemos perdunt. Magnus eō totius regionis Episcoporum sit concursus, in quibus erant etiam Lambertus Atrebatensis & Iohannes Morinensis Antistites, sapientia & eruditione insignes, religione & sanctitate celebres, sponsæ Christi bases & firmamentum, beato Godefrido præ cæteris addicti. Quanta illic animi & corporis humilitate, quanta lachrymarum vi consecratus sit vir Dei, nullis verbis explicari potest. Nouerat enim, etsi grandis sit honor, tamen etiam grāde esse eius pondus honoris. Potentes nanque, vt scriptura ait, potenter tormēta patientur, & fortioribus fortior instar cruciatio, nisi ministerio suo rectē perfungantur. Cumque ex more Euangelij codex eius capiti imponeretur, & explicaretur, statim occurrit locus ille, Elizabeth impletum est tempus pariendi, & peperit filium. Non medio-cri id omnibus admirationi fuit. Vt enim Iohannes Baptista, ita & Godefridus matrem habuit Elizabetham, decem annis sterilem atque senescentem. Parauit ille viam Domino, parauit & Godefridus. Laudabant itaque Deum vniuersi, qui quasi argumento quodam indicare voluisset, vitam serui sui sibi gratam, qui per ostium, & non aliunde intrans, verum & idoneum se suis ouibus dictis & factis pastorem esset exhibiturus.

LIBER SECVNDVS.

De ijs, quæ gestit in Episcopatu. Cap. 1.

Luc. 12.

Hætenus, quæ beatus Godefridus adhuc monachus egit, carptim annotauimus, nihil admiscentes, nisi quæ fide dignorum hominū relatione cognouimus. In quibus ne qua esset falsi suspicio, simplici potius oratione, quàm compta & phalerata, vt volumus. Neque enim sancti homines tam sunt angusta virtute, vt ea nostris vel mendacijs, vel fucis amplificari & ornari eger, cuius & testis & remunerator est Christus Deus, qui eos accum- bere facit in regno patris sui, gloria & honorē eximie coronatos.

Vt Ambianos venerit. Cap. 2.

Lib. 1. ca. 32.
Vide religi-
onem sancti
viri.

Postquam vir Dei Rhemis consecratus est, Ambianos proficiscitur: aduen- tanti vrbs tota obuiam ruit, exceptura pastorem suum. Vbi ad beati Acioii martyris ædem, quæ extra vrbs muros est, accessit, à iumento defiliens, per asperrimam viam, vtrunque latus eius stipantibus Lamberto & Iohanne Episcopis, quos supra diximus, vsque ad beati Firmini martyris ecclesiam nudis pedibus, cunctis cernentibus, ingressus est, ab imo pectore interim suspiria trahens: vbi ad populum sibi commissum egregiam concionem habuit, cui intererāt mul- ti literati viri, non pauci etiam, qui postea Episcopi, Abbates, & ecclesiarum recto- res effecti sunt. Ijque omnes vno ore testabantur, nunquam se ex quoquam, tam diuina, tamque sublimia & recondita percepisse: veritateque compellente, aie- bant eum reuera esse sancti spiritus organum.

Vt à fastu alienus, & erga pauperes humanus fuerit. Cap. 3.

Psal. 130.

Habit' eius
in Episco-
pato.

Nota hu-
militatem.

Psal. 34.
Psal. 22.

Matt. 6.

Ille verò Episcopi dignitate auctus & sublimatus, Saluatoris vestigia consecta- batur, & plus factis quàm dictis suos instituere nitēbatur: ita vt etiam tacente lingua, moribus & exemplis eos erudiret, quò rēdere sine intermissione debe- rent. Non est exaltatum cor eius, neque elati sunt oculi eius, nec ambulauit in magnis & mirabilibus super se. Non illi studium erat cultioris habitus & precio- sarum vestium: monastico cucullo indutus fuit, qui pallio non valde ambitioso operiebatur. Quotidiè ad mensam suam tredecim pauperes habuit, quos, ablutis sua manu pedibus eorum, cibo potuque largiter reficiebat, eisque officiosè admo- dum inserviebat. Domus eius, non Episcopi, sed Christi, aula videbatur. Orphanor- um & miserorum magna illi cura erat, eripiebat inopem de manu fortiorū eius, egenum & pauperem à diripientibus eum, vt inter filios excelsi numerari posset. Ea causa dente canino à quibusdam rodebatur, quos ille obturata aure præteribat, thesaurizans in celo, quò fur non appropriat, neque tinea corrumpit.

Erga

Erga pauperes illi occurrentes vt se gesserit. Cap. 4.

Accepi à quodam eius familiari, viro reuerēdissimo, & in domo Dei super candellabrum posito, cum estiuo tempore pauperes ei cuncti venissent obuiam, & multi obstruētis naribus eos præterirēt, quòd malè olere videren- tur: illum miseros amplexatum & exosculatū, nec solum blandis sermo- nibus, sed etiam larga stipe eorū inopiam subleuasse. Quæ etsi multis grauiā, ple- risque intoleranda videatur, at ille tamen ad eò iam illis affluerat, vt etiam dele- ctationem ei afferrent. A puero nanque, immò ab ipso penè matris utero, iugum Christi suaue & onus leue ferre, multisque modis carnem edomare consueuerat.

Humanitas
erga paup-
res.

De pisce, quem leprosis dedit. Cap. 5.

Venerunt quādoque ad aedem eius multi leprosi, & vbi Episcopus esset per- quisierunt. Responsum est à ministris, eū pro more in beati Firmini mar- tyris aede precari. Illi eò se conferunt, & cum alijs mendicis sustinent in- dē proditurum. Solebat enim vir beatus, ab ecclesia hora matutina ex- iens, pauperibus cunctis ei occurrentibus sua manu stipem elargiri, ita vt vix quif- quam ab eo vacuus recederet. Volebat implere, quòd Saluator ait, Omni petenti te tribue. Egre dientē igitur è templo circumsistunt leprosi, & eius benignitate fre- tri, quippe ipsi familiarissimi, non tam orant, quàm propemodum imperant, vt vi- ctum necessarium ipsis suppeditet. Erant sanè ad spectu horrido, cute lurida, sanie defluente, vultu vulneribus occupato, ita vt præ horrore quidam eos intueri non possent. Eos vir pius non abominatur, sed salutat officiosissimè, summissoque ca- pite, orat vt sibi benè precentur. Mirè interim animo angitur, quòd nihil in mani- bus sit, quòd eis largiatur. Tandem accersit œconomum suum, imperat ei, vt sine dilatione ciborum copiam eis paret. Ille alijs intentus, negligit, quòd iussus erat. Post horas tres aut quatuor veniūt ad fores Episcopi, & mirè crepitaculis suis per- strepunt. Mox Episcopus aduolat, audit eos nihil ab œconomō accepisse. Quid fa- ceret vir misericors? Nihil eris in arcā remanserat: totū in pauperes effusum erat. Ad culinam, quam neque ante illum diem vnquam in Episcopatu suo ingressus fuerat, neque postea ingressus est, necessitate pauperum adactus, humilitate atque charitate eum urgente, se confert, cernit illic piscem grandē, qui cœnæ apparaba- tur: (Erat autem salmo) eum in suos conijcit humeros: (Tanta enim molis erat pi- scis, vt nullius manibus ferri possēt) deponit eum ad pedes leproforum: Hic, in- quit, munusculum è manibus meis accipite, & vbi defecero, in aeterna tabernacula me recipere dignemini. Tollunt illi piscē gratulabundi, & tanta benignitate com- pulsi, restantur apud omnes, neminem Godefrido Episcopo posse equiparari. Œ- conomus verò domū rediens, vbi comperit Episcopū tam insignem piscem, quē ipse pridē comparasset, leprosis dedisse, quibusdam, vt aiunt, furijs agitur, irrum- pit ad eum, multisque proscindit conuicijs, ait non sano esse cerebro, qui sic res pro- fundat suas: nisi manū contrahat, breui ad summam inopiam ipsum rediturū. At vir Dei nihil motus, blandè eum compellans, Itane tibi, inquit, equum videtur, ho- mines eodē precio redemptos, Christi sanguinē bibentes, cælesti beatitudine do- nandos, fame cruciari, mihi verò extremo homuncioni ferculorum lautitias ap- parari? Manet ergò iustitia eius in seculum seculi, vt Propheta ait, quando quidem omnia sua pro Christo in pauperes disperfit, vt cum illo omnia in cælis possideret.

Exemplum
rare virtu-
tis.

Vide Episco-
pi insignē
opus.

Luc. 16.

Psal. 117.

Vt oratorium S. Thomæ dedicavit, nullo docente. Cap. 6.

Vir piæ memoria Nicolæus Abbas Corbecæ Gallicanæ, petijt ab eo, vt ora- toriū S. Thomæ, in pratis eius pagi conditū, dedicaret. Mox annuit preci- bus: fit ad eum diē, qui erat dedicationi præstitutus, magnus hominum promiscui sexus concursus. Aderat & Abbas Nicolaus eū monachis suis, multiq; docti viri, artiū liberalium disciplinis egregiè instructi. Habebat verò beatus Godefridus apud se Giselbertū quendam, hominē passim malè audientem: qui cum ritus Ecclesiasticos optimè calleret, instituebat beatū virū in ijs, quæ sunt offi- cij sacerdotalis, ita vt necessitate potius, quàm voluntate sua, illum apud se vir san- ctus retineret. Crebrò aut illum obiurgabat propter mores infames animique le- uitatem. Quòd cum ille ferret molestissimè, obrectationibus eū insectabatur, & omnia eius in hypocrisim interpretabatur. Postquam autē vir Dei venit ad tem- plū dedicandū, ratus ille opportunū se inuenisse tēpus, cum corā tāta populi fre- quen-

Dum humanum non superpetit, adest diuinitum auxilium.

quentia traducendi atq; pudefaciendi, subduxit sese, nec est docere voluit, quae in dedicatione fieri ab Episcopo oporteret. Id ubi Dei sacerdos animaduertit, sese consolatur, quod ubi humanum deest auxilium, diuinum adesse soleat. Itaque Christo bene confidens, coeptum dedicationis officium, docente eum spiritu Dei, tam exacte peregit, ut omnes putarent ab ineunte aetate nihil eum didicisse aliud, cum tamen nunquam antea fecisset, ita ut etiam ipse se facere potuisse admiraretur.

Quam pie Missarum solennia celebravit. Cap. 7.

Sacrificatis pietas & deuotio.

ET quia nunc sese offert occasio, operaprecium nobis videtur commemorare, quanta animi deuotione sacrosancta Missarum mysteria quotidie celebravit. Valde enim metuimus, ne nos iure reprehendant, qui haec nouerunt, si quid silentio praeterire velimus, ubi tanta suppetit rerum copia. Quando igitur ad altare accedebat, ipso vultu Angelicam quodammodo dignitatem praeseferre videbatur. Sub sacrificio non erat mente vagus, sed seipsum transcendens, oculis fidei incarnati Verbi contemplantur, mysteria, & frequentiam spirituum beatorum; sicque extremis pedum articulis toto corpore innixus, non genua deficiens, non latera aut brachia deponens, ad eam abundantiam mundi cordis verba proferre videbatur, ad eam pietatis desiderijs totus cremabatur, ad eam lachrymis irrigabatur, ut vix vocem attollere, vix codicem aperire posset. Atque ita diuina peragebat mysteria. Eam autem animi puritatem summo opere horis omnibus, conseruare ac tueri nitebatur, omni custodia, ut admonet sapiens, seruans cor suum.

Prou. 4.

Ut infames & uxorios Clericos a Choro excluderet, & ea causa veneno appetitus sit. Cap. 8.

Impuros Clericos ut castigaret.

SANCTITATIS & pudicitiae custos, ad eam praclarus & studiosus ubique extitit, ut infames Clericos, vel impuro matrimonio copulatos, non solum a suo consortio, sed etiam a Chori ingressu constanter arceret. Eam ob rem multis conuicijs ab illis proscindebatur, multis appetebatur insidijs: quas ille forti animo contempnebat, beatum se fore palam affirmans, si propter iustitiam male accipi mereatur. Itaque coluber tortuosus, qui olim protoplastum in paradiso per foeminam euerit, foeminam quandam, cuiusdam Clerici concubinam, magno furore inflammatam, eum impulit, ut virum Dei in medio tollere cogitaret. Misit igitur illi vinum aromatitum, helleboro infectum. Accepit id vir sanctus cum gratiarum actione, & ob oculos statuens, diutissime intuebatur. Sed sancti viri ignorare quid possint, qui Christum scienter omnia norunt: Eius spiritu reuelante cognouit Episcopus, virus exitiale in potu illo inesse. Adfuit tunc casu catulus, qui in aula discurrere solebat. Ei beatus vir panis fragmentum, in illo vino intinctum, obtulit. Accepit canis, comedit, abiit, & in Episcopi seculo se reponens, in somno extinctus est. Prohibuit autem vir Dei, ne quisquam ex illa potione sumeret. Post occasum solis vnus est cubicularijs Episcopi venit ad eius lectum, & catulum illic cubantem cernens, auribus apprehendit, dormire eum existimans. Sed ubi mortuum comperit, currit oculus ad Episcopum: En, inquit, pater beatissime, catulus cui intinctum porrexisti panem, mortuus iacet in lecto tuo. Audiens id Episcopus, gratias agit Deo, aitque ad suos: An non praedixi vobis filioli, quod iam euenisse cernitis? Ne quis autem me vel inuidia, vel inani gloria stimulatam id dixisse crederet, catulo morsellum mortiferum obtuli, ut si verbis non liberet adhibere fidem, vel factis crederetis. Deinde iubet poculum illud exitiosum in eum locum proijci, ubi a nullo mortaliu vel videri vnquam posset.

Gen. 3.

Venenam sibi oblatu diuinitus cognoscit.

Ut a monachis S. Vualerici male acceptus sit. Cap. 9.

Visitat diocesum suam.

CUM aliquando vir beatus diocesum suam visitaret, ad beati Vualerici monasterium venit. Id ubi Abbas Lambertus & monachi perceperunt, ilico ad cryptam properant, ubi ille residebat: rogant, qua causa eum accesserit. Respondet vir Dei: Hi presbyteri (illi enim circumstabant) longe ab Ambianorum ciuitate separati, orant me, ut calices & lintea, in quibus diuina tractantur mysteria, ipsis consecrem. Tum illi magno furore perciti, & vix manus cohibentes, Nunquam, aiunt, vllus Ambianorum Episcopus hanc consecrationis alicuius ministerij executus est. Cernens vir beatus in modicum illos commoueri, blandis verbis ait ad eos, lenire eos volens: Licet Episcopis vbiuis locorum vasa Domini ministerij consecrare. Quod ergo omnibus passim licet, mihi vni hoc loco non licebit? At tamen cedens ad tempus inuidiae, abiit inde, lugens domum orationis mutatam in

Blando sermone lenit iracundiam monachorum.

speluncam latronum. Ea enim tempestate domus illa vitijs scatere videbatur, sed nunc ad eum in melius mutata est, ut illis in partibus totius religionis exemplar sit.

Ut Ambianos reuerfus, de monachis illis questus sit. Cap. 10.

POSTquam autem domum redijt Episcopus, conuocato Clero, exponit eis, monachos sancti Vualerici iactare immunitatem suam, & quod non sint subiecti Ecclesiae Ambianensi, seque cum ignominia ab illis repulsum. Id illi audientes, valde commoti sunt, missisque literis, accerunt Abbatem. Venit ille ad Ambianorum urbem: sed auri sacra fames quid non mortalia cogis peccora? Non pauci ab Abbate largitione corrupti, cum aduersus Episcopum & matrem Ecclesiam acerrime tuebantur. Id vir beatus animaduertens, ad Archiepiscopum Rhemensem Manassem causam rejiciendam statuit. Itaque sic tum discessum est.

Quidam peccunia corrupti, ei resistunt.

Ut monachi illi falsa confinxerint priuilegia. Cap. 11.

PORro monachi commentitia fingunt priuilegia, caque cuiusdam Romani Pontificis nomine falso inscribunt, atque deinde frequentes ad Rhemensem urbem accedunt, ubi tum celeberrimus procerum Galliae conuentus habebatur. Adfuit etiam venerabilis Ambianorum Episcopus Godefridus. Procedit in medium Abbas cum monachis suis, accusat Episcopum Godefridum, quod magna ipsum iniuria affecerit, profert literas commentitias, nulli, praeterquam Romano Pontifici, ipsos esse subiectos. Leguntur literae iubente Archiepiscopo, moxque insultatur Episcopo ab illis, qui muneribus deprauati erant: Cessa, aiunt, praesul sanctissime, innoxios persequi monachos, qui olim etiam inimicos solebas diligere. Nece eum impellat gradus sublimior, nisi fortassis etiam in te quadrat illud, Honores mutant mores. Multaque alia in eum indigna iactantibus illis, vir beatus inter eos & animo & vultu columbino stabat immotus. Cum autem Archiepiscopus imperaret silentium, ille parum fidens literis, quas recitabant, petit eas sibi dari inspiciendas. Accurate igitur illas contemplans, & veste sua leuiter abstergens, fraudem deprehendit, exclamansque, Huc quaso, inquit, oculos omnes aduertite: en membranas & atramentum scripturamque plane recentia, nec Romano more obliquata, meritoque ea causa rejicienda. Accurrunt omnes, diligenter inspiciunt: rem esse, ut ait Godefridus, comperiunt: qui paulo ante canino ore eum lacerabant, rei euidentia conuicti, mirantur eius prudentiam, laude & praedicatione mire eum efferunt. Monachi pudefacti, ad Romanum Pontificem prouocant, Romanumque illico proficiunt.

Conuentus Rhemenis.

Ostendit literas commentitias sibi opponi.

Ut Romanus profectus sit Episcopus. Cap. 12.

Idem facit beatus antistes, propter iustitiam aduersa omnia perferre paratus. Verebatur enim, ne ipsius desidia & ignauia ius aliquod suum amitteret Ecclesia, cui praesidebat. Habebat in comitatu suo multos egregios & reuerendos viros, qui postea Ecclesiarum antistites facti sunt. Vbi ad Alpes ventum est, iuber socios antecedere. Omnino enim inter equitandum haec ei praedicanda erat consuetudo, ut comites vel precedere, vel subsequi vellet, neminem propius ad ipsum se adiungere, ne ociosis sermonibus daretur occasio: atque ita ille psalmis sanctisque meditationibus vacans, a patria caelesti se exulare iugebat.

Nota praedictarum exemplum.

Ut vestem pauperi mulierculae largitus sit. Cap. 13.

CUM iam magna ex parte iuga Alpium emensus esset, arcta & horrida, glacie ac niuibus impedita, semita ingressus, audit tenuiter gemitus hominis. Subsistit igitur, arrigit aures, circumfert oculorum obtutus, & ecce videt foeminam pauperculam, inter desas niues frigore prope eneclam, & iam supremum trahentem spiritum. Totus mox praecommiseratione lachrymis diffusit, & Heu, me miserum, inquit, qui cum sum mortalium omnium vltimus, magno comitatu fruor, & interim quod natura omnibus commune esse voluit, mihi speciatim vendico, eoque plus quam opus sit, vtor: & haec paupercula dum veste caret, dolore conficitur, frigore consumpta perit. His dictis, suo se vestimento nudat, ut penes nudus videretur, induit ea miseram foeminam, atque inde sensim membris recalescentibus, reducit eam in viam: porro ipse socios insequitur, valde interim frigore eum infestante, ad eum ubi illos attingit, tremebundus adstaret coram illis, solo cilicio & cucullo indutus. Percontantibus eis, ubi esset vestis superior,

Eximia charitatis exemplum.

modis omnibus ille celatū cupiens quod fecerat, ait se magno onere pressum, iuga montium scandere non potuisse: vestem tunc reliquisse loco, Christi benig-
tate restituentē. Prudenter id quidem, & tamen citra mendacium, significare vo-
lens neminē diuitiarum fasce depressum, posse ascendere in montē Domini: qui
autem misericordiæ operibus dediti sunt, eos à Christo recepturos centuplum.

Quid eius aduersarij Romæ egerint. Cap. 14.

Infolentia
monachorū
quorundā.

Monachi verò Romā veniunt, munera largiuntur, redeunt ad sua læti &
alacres, omnibus pro voto impetratis à Romano Pōtifice. Postquā in
Ambianorum fines peruenerē, insolenter iactāt, se ab Episcopi Gode-
fridi ditione immunes, redire in patriam incolumes, illum in peregrini-
no solo exulem degere, & dignitate Episcopi nudatum, quod eos iniuste vexasset,
Populus his auditis, malè metuere cōepit, atque pudore suffundi.

Quid Godefridus Romæ fecerit. Cap. 15.

Visitata loca
sancta Ro-
mæ vir Dei.

AT vir Dei Romam ingressus, limina beatissimorum Apostolorum Petri
& Pauli religiosè inuisit, ac deinde ad Paschalem Pontificem se confert,
Mox aduolant caudidici, sperāt ab illo quoque se accepturos munera lar-
gissima. Sed Godefridus, qui non confidebat in homine, nec ponebat car-
nem brachium suū, ut à Domino recederet cor eius, quā causā tam difficile & lon-
ginquum suscepisset iter, abiq; vllis vel verborum fucis, vel munerum pollicita-
tionibus simpliciter edicit. Sed contradicunt caudidici, aiunt monachos ab eo ini-
uste vexari, dumque nulla sperant ab eo munera, causam malam eum fouere af-
firmant. Videns ergò vir Dei se humano patrocinio destitutum, labentia cuncta
forti & excelso animo contemnens, exclamat: O pastor orthodoxæ matris Eccle-
siæ, ea causā Christus te voluit suo loco illi præesse, ut lucē à tenebris, verum à falso
discerneret: ut enim à capite mēbra reguntur, & ad illius nutum, membrorū vitia
corriguntur: sic etiam à te Christianorum omniū non facta duntaxat, sed etiam
malè voluntates cōprimendæ sunt. Sed quia nūc cerno, iustū quandoquē crimen
iniqui, occulto Christi iudicio perpeti, mālū priuatus viuere, quā admittere, ut
Ecclesia Ambianensis, me præfule, ius amittat suū. His dictis, Pontifici vale facit, &
ad Barensiū urbē, ob inuifendas beati Nicolai reliquias, ardētī studio proficiscitur.

Eius dicen-
di libertas.

Ut Pontifex eius admiratus sit libertatem. Cap. 16.

Postquā abiit, Pontifex diligenter perquisiuit, quē vitæ eius sanctitas, quæ-
que illius authoritas esset, quod tāta dicēdi libertate vteretur. Itā qui antea
contra Alpes celebre sanctitatis nomē ferē vbiquē obtinuerat, etiā Romanæ
vrbi præclare innotuit. Nam interroganti Pontifici indicatum est, quod ab
ipsis penē incunabulis disciplinis Ecclesiasticis imbutus sit, quod pro virtutum in-
cremēto ad altiora prouectus, primò Abbas, inde Episcopus creatus sit, quod eius
egregia sit religio, iureque cunctis sacerdotibus antepōndus videatur, quod pau-
perum & viduarum magnam curam gerat, quod Galliæ proceribus notissimus, &
cunctis ferē charissimus sit, denique quod omnibus diuinis charismatis abundet.
Ijs auditis, Pontifex seipsum acriter repræhendit, quod talem ac tantum virum vel
ad momentum leuiter exacerbasset, quod non magno studio & beneuolētia eum
excepisset, & eius votis annuisset. Imperat itaque suis, ut si quandoquē eum ad Vir-
bem redire contingat, mox eum ad se perducant.

Apud Rom.
Pontificem
mirè prædi-
catur S. Go-
defridus.

Ut orationis ergò Bariūm venerit Godefridus. Cap. 17.

Venit autem beatus Episcopus ad Bariensē ciuitatem, & apud beati Ni-
colai, miraculis celeberrimi præfulis, reliquias diuinitimē cum multis la-
chrymis precatus est. Altera luce, annulo aureo & reliquis sacerdotali-
bus ornamentis indutus, sacrosancta Missarum solennia supra eius ossa
oleum stillantia, deuotissimē celebrauit.

S. Nicolai
ossa oleum
stillant.

Ut ei, loci Episcopus oleū, quod à beati Nicolai ossibus manārat, dono miserit. Cap. 18.

Vbi autem animaduertit eius regionis Episcopus, Godefridū animi con-
stantia & fortitudine Episcopos alios antecire, incredibili admiratione
affectus est. Galliarum enim atque etiam aliarum terrarum præfules,
cū eò proficiscuntur, vili habitu celant se, nē possint agnosci. At Gode-
fridus neque longitudine itineris, neque nationis feritate fractus mutauit habitum,
nec se studuit occultare. Nanque ut leo confidens, & absque terrore permanens,
omnes

omnes amicorum loco habuit, nulli ipse nocere cupiens. Hæc ergò in eo Episco-
pus, quem diximus, animaduertens, ex animo amplectitur virum, eiq; amando to-
tum se applicans, præ cunctis mortalibus colendum affirmat. Comitibus quoque
illius multa humanitatis officia alacriter præstitit, atq; ad extremum olei partem
quandam, à beati Nicolai ossibus profluentis, beato viro in vase vitreo ad hospiti-
um more Ecclesiastico solenniter transmittit. Quod quidem vir Dei cum ingenti
deuotione, nec sine tremore, venerabundus accepit, auro & gemmis quibusuis cha-
rius illud amplectens, plurisque æstimans. Appendit autem illud ad collum suum,
magnum sibi aduersus hostium insidias in eo præsidium constituens.

Animus im-
petreus
S. Godefri-
di.

Mira eius
deuotio er-
ga sacras re-
liquias.

Ut vas illud vitreū in mare lapsum, illud sit Godefrido Episcopo redditū. Cap. 19.

Cum sic autem vir Dei loca sacra inuiseret, ascensus equis, cum suis comiti-
bus venit ad portum maris, in quem famā ferebat nauem appulsam, cor-
pus beati Nicolai ferentem: qui locus ad eò commodus est, ut inter naues,
quæ iactis ancoris illic figuntur, tutò possit transuadari. Ibi ille ambulans,
contemplabatur piscatores retia sua piscibus onusta ad litus retrahentes. Interim
autem manum pectori admouens, sentit abesse vas vitreum, de quo iam diximus,
summoque animi dolore afficitur. Rogant socij, quæ causā sit tam repentini mœ-
roris. At ille prolixè illachrymans, Væ, inquit, misero mihi, quod tanto patrocinio
destitutus, caritatis oblata benedictione diū perfrui non merui. Dum enim hîc ver-
sor, rupto funiculo, in aquas lapsum est vasculum, quo Episcopus me donauit, nec
nisi singulari quodam Christi beneficio reperiri poterit. Dumque hæc dicit, ver-
tens se ad dexteram, videt vasculū instar plumæ ferri super aquas, cū tamen pon-
dere suo quoduis metallum aquare videretur. Res erat admiratione digna, vel
equorum ferreis pedibus, vel nauium quassatione, vel impulsu remorum, vel præ-
ruptis scopulis, quorum illic magna copia est, non penitus contritum fuisse. Exul-
tat eo conspecto vir beatus, tollit ab vndis, diligenter inspectat, nihil læsum sum-
moperè gratulatur.

En quanti
vir sanctus
fecerit sa-
cras reli-
quias.

Nota mira-
culum.

Ut Romam redierit. Cap. 20.

Porro autem loci Episcopum eius rei certiorē reddit, atque itā rursus Ro-
mam proficiscitur. Mox à Pontificis Paschalis familia in eius conspectum
perducitur. Pontifex ei reuerenter assurgit, humanissimē eum osculatur,
& secum assidere compellit. Volens autem certius explorare, quæ de eius
prudencia iam antè ab alijs didicerat, multas tum diuinarum, tum politicarum re-
rum ei quæstiones proponit, atque etiam ad difficiles soluendos nodos haudqua-
quam imparatum eum offendit.

Romæ
humanitè
excipitur.

Ut à Pontifice Paschali comiter dimissus sit. Cap. 21.

Cernens ergò Pontifex multa eum prudētia & pietate pollere, orat nē gra-
uatè accipiat, quod antea non sic, ut fidelem dispensatorē par erat, ab ipso
exceptus & exauditus fuerit: cogitet, animū innumeris curis distractum,
haudquaquam ad singula posse sufficere. Beatus vir facillè ignouit. Tum
Paschalis Pontifex literas ei tradit, quibus inter alia continebatur, Abbatem sancti
Vualerici cum monachis suis, Ambianensē Episcopo, perindē atquē patri & pasto-
ri, in omnibus parere debere. Ille igitur Apostolica authoritate & benedictione
munitus, redit ad ciuitatem suam.

Paschalis
Pontifex
quid ei præ-
stitit.

Ut socij eum cōegerint mutare nomen suum. Cap. 22.

Cum autē in Galliā Cisalpinam venisset, comites itineris monuerunt eum,
ut pro Godefrido Heru eum se ineret appellari. Metuebāt enim, nē quid
aduersi ipsis accideret, si ex nomine innotesceret. Principiō quidem ser-
uus Dei id grauatè accepit, sed cū nō posset illorū resistere voluntati, in-
uitus tulit alienum sibi nomen imponi. At tamen quocunq; diuertisset, ab omni-
bus facillè, quod Episcopus esset, agnoscebatur & mirè prædicabatur. Sed quid anti-
quo serpente nequius, aut malignitate instructius, qui non solum noxia, sed etiam
ociosa nostra diligenter annotans, apud Deum nos perpetuò accusat?

Inuitus mu-
tat nomen
suum.

Ut femine cuidam sat an in monachi effigie apparuerit. Cap. 23.

ERat per id tempus in * Pontinorū solo apud castellū * Medardum quedam
fœmina solitaria, vel inclusa, Deoq; chara. Eā miserè dissoluebat paralytis,
itā ut pedibus consistere non posset: sed animus inuictus præclare aduersus

Victus in- cluse feci- ma. vitia decertabat. Ferebatur eo in loco annos amplius quinquaginta clausa mansit. Beatus Godefridus ei hordeaceam farinulam mittere solebat, cui illa parum salis & herbas virentes addens, sese sustentabat. Cum autem vir Dei absens esset, illa Dominum obnixè deprecabatur, ut saluum eum reduceret. Eius enim aduentum summopere exspectabant homines religiosi & inopes. Quadam autem die pro hac re oranti illi satan in cuiusdam religiosi viri specie apparuit, & qua causa cum tot lachrymis Dominum rogaret, inquisiuit. Respondit illa, se pro domino Godefrido Episcopo rogare. Et satan, Ambianorū Episcopus, inquit, non Godefridus iam, sed Herueus vocatur. Reijcit illa nugantem, dicens sibi beatum virum satis superque notum esse. Pergit dæmon improbus eadem repetere: Videris, inquit, mihi lethargo correpta nescire, quid dicas. Iam dixi tibi, iterumque repeto, non esse cur pro Godefrido ores: pro Herueo orandum esse. Respondit femina: Ego verò, quoad superstes ero, Iesum Christum pro Godefrido pastore meo deprecabor, ut possit nobis incolumis restitui. Et dæmon: Agnoscis ne me, inquit? Illa parumper reticens, vbi Christo reuelante didicit veritatis impostoris: Desine, ait, inimice omnis boni, & totius nequitiae artifex, infestare pios, quorum sententia tradendus es in tartarum. Nōui, qui sis. Itaque in Christi virtute tibi impero, ut quamprimum hinc recedas. Mox ille instar fumi cum eiulatu euauit, neque Christi nomen, neque signum trophæi eius ferre sustinens.

Vide proca- cissimi dæ- monis ne- quissimam malignita- tem.

Tandē mo- nachi, qui eum vexā- rāt, veniam perperam gestorum petunt, nec difficulter impetrant, congrua eis multa irrogata. Ex eo tempore Abbatia S. Vualerici parit Episcopo Ambianensi.

Agit peni- tentiam ob- nominis ad- horam mu- tationem.

Firminus martyr, pri- mus Ambi- anorum E- piscopus.

Sancti ho- norandi & inuocandi.

Vt annulum S. Honorati Ambianensis Episcopi, secum retulerit beatus Godefridus. Cap. 24.

Per Italiā autem beatus vir iter faciens, annulū Honorati Episcopi Ambianensis & illustri confessoris, quæ Geruinus eius decessor vendiderat, iusto precio redemit, secumque ad urbem Ambianorū adduxit. Vbi cum esset honorificè exceptus, Abbate S. Vualerici rursus accito, beatus Episcopus profert literas Paschalis Pontificis, dat eas Simoni Præposito palam recitandas. Postquam ventū est ad eum locum, vbi Pontifex iubet Abbatem S. Vualerici cum fratribus suis per omnia obedire Ambianensi præfule, tanquam patri & pastori, Abbas & monachi exclamant, non bona fide literas recitari. Sed cum ipsi eas inspexissent, & itā habere, ut erant lectæ, certò comperissent, cum nec possent, nec auderent Romani Pontificis voluntati resistere, ad pedes beati Godefridi se abijciunt, veniam perperam gestorum petunt, nec difficulter impetrant, congrua eis multa irrogata. Ex eo tempore Abbatia S. Vualerici parit Episcopo Ambianensi.

Vt ad feminam solitariam accesserit. Cap. 25.

Deinde cum vir sanctus parocia suā pro more visitaret, ut ouibus suis verbi Dei præberet alimoniam, & si qua in cultu diuino fierent negligentius, ea corrigeret: ad eam, quam diximus, feminam pro Christi amore solitariè degentem, accessit. Eiusmodi enim hominibus victum & res necessarias suppeditabat. Vbi autem illa vidit Episcopū, Tūne, inquit, es Godefridus dominus meus? Quis igitur ille fuit, qui nescio quæ Herueum mihi pro te voluit ingerere? simul explicans, quas ei molestias malus dæmon intulisset, persuadere ei volēs, Ambianensem Episcopū non Godefridum, sed Herueum vocari. Quæ ut audivit Episcopus, valdè exhorruit, paululumque intra se hærens, cum ingenti animi dolore ait eam vera dicere: deinde humi se prosternens, & pectus diutissime pugnis verberans, grauiter doluit, se vel ad horam passum aliud sibi nomen simulatè imponi.

Vt corpus beati Firmini transtulerit. Cap. 26.

Firminus martyr insignis, & Ambianorū primus antistes, exacto felicis agōnis cursu, in eadem vrbe tumulatus, se cum Christo in cælis viuere, innume- ris præstandis beneficijs egregiè declarat. Cum autem quodā die beatus Godefridus pro more ad populum concionaretur, oculos in terram vertens ad beati huius martyris sacras reliquias, (hactenus enim humili continebatur loculo) itā exclamauit: Cernite filiioli, quantum debeamus sanctis martyribus, quorum nos & patrocinio à vitæ huius periculis eripi, & suffragijs cælestem beatitudinem consequi posse cōfidimus. Itaque dum hinc sumus, crebrò eorū memoriam vsurpemus, ut & illi apud Dominū nostrī memores sint. Indè est, quòd maiores nostrī in illorum honorè basilicas condiderunt, monumenta eorum, auro, argento & gemmis ornauerunt, non quòd ijs illi indigeant, aut quòd hinc clariores fiant, (hac enim illi, ut

Chri-

Christum pauperem imitarentur, & eius inopia ditari mererentur, cum lutum contempserit) sed ut his suum erga eos amorem, studium & deuotionem declararent. Et vos igitur angustiam loculi, qui B. Firmini Episcopi & martyris atque patroni nostri ossa retinet, contemplantes, ut possit cōgruum ei præparari receptaculum, aurum promptis animis conferre. His beati viri sermonibus omnes egregiè incensī, aurum, argentum, armillas, annulos afferunt, plerique vasta terrarum & marium spatia emeruntur, ut quæ ornare martyris basilicam possint, comparēt. Postquam loculus accuratè confectus fuit, ad eum diem, quo erant transferendæ reliquiae, tantus eò aduenit hominum cœtus, ut tota Europa cōfluxisse videri posset. Tum Episcopus Godefridus cum alijs sacerdotibus accessit ad locum, vbi cælestis ille seruabatur thesaurus, sacrasque reliquias cum multo tremore omnibus visendas exposuit. Eas cernens fidelis populus, cum multis lachrymis laudat Christū, quòd testis eius reliquias videre mereretur. Porro beatus Godefridus hortatur omnes, ut sanctorum loca crebrò inuisant, illic sua vota persoluant, illorum patrocinio se suosque commendent: indè enim innumera, inquit, fidelibus accedunt beneficia. Deinde populum dimittit. Huic autem spectaculo non interfutere, qui Ambianensis vrbs suburbana loca habitabant, alij alijs rebus impediti. Accedunt igitur ad Godefridum Episcopum: orant, ut ipsis quoque beati Firmini sacras reliquias ostendat. At ille valdè admirans, Vbi, inquit, nudius tertius fuistis, quando mea manu eas omnibus contemplandas exhibui? Afferunt alij alia, sed cum eum permouere non possent, cum lachrymis commemorant, quæ dona obtulerint, quos labores susceperint, ut martyris templum & locus ornarentur: & subiungunt, Ergone à martyris contemplatione excludemur, qui martyris causa, tanta & fecimus, & perpessi sumus? Flebitur tandem vir pius, & in celebritate omnium Sanctorum, pramisso ieiunio, ait se illorum precibus satisfacturum.

Nota piseā deuotionē.

Attende veterū deuotionem erga Sanctorum reliquias.

De miraculo quodam. Cap. 27.

Per id tempus regionē illam iugis nebula densaque, ad eò obsedit, ut sol à cælo migrasse videri posset. Totis enim viginti & eo amplius diebus, nullus eius splendor apparuerat. Meruebant omnes, ea re dira ac tristitia portendi. Vbi aduenit omnium Sanctorū solennitas, ad beati Firmini ad eum manè aduolant: adest & Godefridus Episcopus, capsam, in quam paulò antè transtulerat beati martyris reliquias, iubet in terram deponi. Vestibusque, Pontificalibus indutus, nudis pedibus & lachrymabundus, ad eā reuenter accedit, (in eiusmodi enim rebus admodum religiosus & pius eernebatur) sacras reliquias in pannū purpureum effundit, stansque loco editiori, vbi ab omnibus videri posset: En, inquit, dilectissimi, hæc sunt Firmini martyris & protectoris nostri sacra ossa. Quod cum ille dixisset, mox basilicā omnem serenissima solis lux perfudit, cum iam penè mensem vnū, ut diximus, radios suos omnes prorsus retraxisset. Ad tam euidentem miraculū, vnā omnes prorumpunt in laudē præpotentis Dei: porro Episcopum Godefridum rogant, ut dexterā martyris separatim ponat, ut eam opportuno tēpore & intruere & osculari facilius possint. Nec id eis vir pius negare voluit. Tandem omnes domum eunt.

Ecced insigne miraculum ad ostensas reliquias S. Firmini.

Vt beati Saluij alorumque multorum sacras reliquias transtulerit. Cap. 28.

Transtulit etiam corpus sanctissimi Saluij confessoris & Ambianorū Episcopi, in eum locum, vbi nunc eum fideles venerantur: transtulit & aliorum multorum. De quibus omnibus, & quæ tum miracula edita sint diuinitus, ut Christus seruatorum suorum merita declararet, hinc adscribere non uimus, nè lectori fastidium afferamus.

Saluius Episcopus Ambianensis.

Vt in aula Roberti Flandriæ Comitis quedam præclare gesserit. Cap. 29.

Libet autem commemorare hoc loco beati viri humilitatem, & perpetuam cum improborum amentia conflictationem. Robertus Flandriæ Comes & rebus bellicis & magnis opibus celeberrimus, Hierosolymitani itineris dux, Christi natalitium diem apud sanctum Audomarum voluit festiuum ducere. Aderant illic Duces, Comites, diuersarumque regionum proceres, & totius Flandriæ nobiles siue milites, multi etiam Galliarum Episcopi, & in ijs beatus Godefridus, quem Comes Robertus accepit officiosissime, & cum illo separatim, utpotè magnæ autoritatis viro, diu collocutus est, inter cætera orans eum, ut illa sacrosancta nocte more Ecclesiastico, Domino sacrificium offerret.

Robertus Flandriæ Comes.

Nota sancti viri zelum.

Annuit humiliter vir Dei, & fecit sacrificiū piē ac deuotē. Sub ipso sacrificio post lectionem Euangelij, omnibus certatim ad altare munera offerentibus, vir Dei sine personarum acceptione, illorum omnium dona reiecit, qui instar muliercularum intonsa essent coma. Ea re permoti, efferis vocibus percontatur, cuius auctoritatis sit antistes, qui apud exteros tale quippiam designare nō vereatur. Vbi, quis esset, didicerunt, videres certatim gladijs & cultris (non enim aderant ad manum forfices) eos sibi amputare pilos, infelices ac miseros putare, si propter comas, tanti viri benedictione priuarentur. Eius facti fama mox tota Gallia increbuit, Godefridum Episcopum etiam in aliena ditione in principes & magnates ausum fuisse, quod alij antistites etiam in suis sedibus aut negligant, aut non ausint etiam in extremis homuncionibus. Magna ei non solum apud reliquam multitudinem, sed etiam apud Comitem ipsum, hinc reuerentia accessit.

Ut a Guermundo captus sit Adam princeps Ambianensis, & ut Godefridus Episcopus eum defendere conatus sit. Cap. 30.

Indē verò omnium favore ad urbem suam reuertēs, secum duxit Adamū eius ciuitatis principem. Cumque iam fines suos ingressi essent, Adamus ad virum Dei, Nōsti, ait, venerande pater, quas mihi insidias comparat Guermūdus Pinquiniaci Vicedominus? Iam multis annis inter nos vario euentu bella ducimus. Quod si ille me cōprehenderit, certus sum, aut inauditis me supplicijs excruciarum, aut certē gladio necatum iri. Si ergo placet tibi, aliud ego capessam iter, nē militum praesidio destitutus, incidam in manus eius. At vir beatus vehemēter admirans, An non, inquit, ille æquē meus est, actus? An non iam pridem sanctē mihi, ut patē domino suo, iurauit, se pacem bona fide conseruaturum, honoremq; mihi habiturum? Confido equidem in Domino, etiamsi mille armatas militum cohortes secum adducat, non ausurū illum vel durius te appellare. Quod si mutato animo, quippiam tibi irrogare tentauerit, restor Iesum, me te profecuturū, quo cunq; ille etiā vincitū te abduxerit. Dum sic illi inter se colloquuntur, ecce Vicedominus multo stipatus equitatu, aduenit, salutat Episcopū, & ad læuam se vertens, furibundus exclamat: Tunc hīc es Adame, mihi semper infestissime? O te miserum, qui te hūc appulit? Satiū tibi foret vitam agere priuatam ac tenuē, quam incidisse in has manus. Moxq; nulla tanti Episcopi habita ratione, Adamus ab equo deturbatur, districtis ensibus appetitur. Cernens id Episcopus, ab equo desilit, toto corpore super Adamum incumbit, porrigit iugulum, exclamat cum lachrymis: Quæ te furia, quæ dira Erinny, Guermunde, huc impellunt, vt me praesente, qui sum dominus tuus, istuc ausis designare? En ceruicem meam, si ita placet, libens ferendam obijcio: tantū nē quid moliaris aduersus Adamum meum. Hæc vt viderunt comites Episcopi, omnes aufugerunt, quod putarent cum Adamo illum interfecitum. Porro Adamus in equum imponitur, iniectisque catenis Pinquiniacum abducitur. Eum verò beatus Episcopus flens & eiulans, comamque vellens, solus sequitur, se eius proditorem, tantaque calamitatis auctorem clamitans. Vbi Pinquiniacum ventum est, beatus vir, cæteris intrōmissis, cogitur stare foris. Videns ille humano se auxilio destitutum, redit solus ad ciuitatem suam: refert clero & populo, quid acciderit, moerent omnes, tum captiuitatem domini sui, tum injuriam praesulis sui, quam molestius ferebant.

Votifragus Vicedominus cum milite Adamum persequitur.

Guermundus fecit in Adamum.

Vide sancti Episcopi fidelitatem.

Guermundus excommunicatus addit scelera sceleribus.

Psal. 107.

Psal. 37.

Ut Vicedominum excommunicaret Cap. 31.

Episcopus verò sacras reliquias beati Firmini & aliorū sanctorum humiliter deponit, ecclesias regionis infidi Vicedomini claudit, illum & fautores eius omnes plectit anathemate. Indē vtrinque existit bella, cogitur audire pius Episcopus crebras agrorum vastationes, pagorum depopulationes atq; direptiones, templorum incēdia. Quibus ille mirum in modum affligebatur, & flens largiter, miserum se dictitabat, qui in ea tēpora incidisset. Poterat tum dicere cum Propheta: A voce gemitūs mei adhæsit os meum carni meæ. Similis factus sum pelicāno solitudinis, factus sum sicut nycticorax in domicilio. Vigilauī, & factus sum sicut passer solitarius in tecto. Dolebat vicem miserorum, qui calamitatibus illis afficiebantur. Redibat in memoriam pristinae quietis, qua in monasterio potius erat, & in has turbas se coniectum moerebat. Itaque facta sunt ei lachrymæ pannes eius die ac nocte, sitiēti fontem vitæ, qui est apud te Domine Deus.

De

De duobus pijs viris, quos domi habebat. Cap. 32.

Habebat domi apud se duos spiritu pauperes, religione & animi puritate eximios, morū integritate conspicuos. Ex ijs alter Gaufridus, alter Orbertus dicebatur. Ijs domūs, alendorum pecorum, & agriculturæ curam demandarat. Et Gaufridus quidem, licet ne ipsa quidem literarum elementa calleret, at tamen percepta beati Episcopi benedictione, tāta dexteritate hominibus verbi cælestis semina promebat, vt tam ipse beatus antistes, quàm multi etiā benè docti viri admirarentur, vndē illiteratus & idiota tam sublimia & recondita proferret. Diceres Amos armentarium, vellicantem scycomoros & sequētem gregem, repentē a Domino insulam prophetare. Ad hos ergo sapissimè se recipiebat Episcopus, tumultus & strepitus rerum mundanarum ferre non sustinens, illorum colloquijs synceris mirificè delectatus.

Cum simpli cibus sermocinatio beati viri.

Ut illos rogaret, quò Dominum pro ipso deprecarentur. Cap. 33.

Vandoque autem veniēs ad domicilium, in quo debebant, inuenit illos pauperum pedes abluētes, suas vestes illis donantes, & cibis quos paulò antè a dispensatore domūs acceperant, eos rescipientes, non rarò enim sibijps eos subtrahebant, & miseris impertiebantur. Iucundo ergo vultu ait ad eos: O felices vos ac Deo dignos. Respondent illi: Orationibus tuis, pater beatissime, bonum & iucundum. Et Episcopus: Apertiùs, inquit, isthuc edicite. An non, aiunt illi, bonum & iucundum tibi videtur, pater, recreare pauperes, & illis, conuenienter præceptis Domini, res necessarias præbere? His enim studijs possumus promereri gaudia beatorum, & sempiternā Christi Regis immortalis contemplationem. Tum vir beatus eis reuerenter caput inclinans, Itā est, inquit, vt dicatis. Christum igitur, quæso, pro me deprecemini, vt cum istis merear in eius domum æternam introire.

Benignitas familiarum eius in pauperes.

Quid Gaufridus beato Episcopo consuluerit. Cap. 34.

Sedebat deinde solus in penitralibus domūs Godefridus Episcopus, multo animi angore ob ea, quæ diximus, correptus. Venit autē ad eum Gaufridus iste, & pro singulari familiaritate sic eum prior cōpellat: Quid est, venerande praesul, quod vsque adeò consternatus & moestus vidēris? Equidem non puto id frustra esse, nec commodi alicuius temporarij iactura te torqueri. Respondit vir Dei, & potuit præ lachrymis, quæ ab oculis largiter dimanabant: Et quæ mihi, obsecro, gaudēdi materia relicta est? En vt nauclerus, amisso clauo, cogitur ventis permittere nauē, etiamsi in scopulos impellatur: itā animus meus virtutis inops, vndique immensis afflictionum fluctibus exagitatus, hac illacque distrahitur, nec vsquam eam perferit quietis suauitatem, quam iam pridem reliquit. Video euerit templi, gregem mihi commissum pessimè accipi, diocesim meam fame, ferro, flammisq; vastari. Est tamen, fateor, in his rebus duris vnicum nobis in Christo perfugium, vt in petra herinacijs. Respondit Gaufridus: Etsi praesul optime, & diuina & humana sapiētia ad eò instructus es, vt tantilli homuncionis consilio prorsus non indigeas: tamen quandò Vicedominum neque regum, neque principum intercessione flectere potes, vt dimittat Adamū, Christi Regis immortalis exemplum imitare, & humilitate illum emollire stude. His dictis, Gaufridus abscedit.

Vir sanctus moeret ob suæ diocesim vastationem.

LIBER TERTIVS.

Author sibi petit fidem adhiberi. Cap. 1.

Enio nunc ad commemorandam eiusmodi rem, qualis haud scio an vnquam antehac audita sit, quamq; non modò nullus Episcopus, sed nec secundi ordinis quisquam sacerdos fortassis tentaturus esset. Lectorem oro, vt dictis fidem adhibeat. Vt enim iam antè testati sumus, non hīc quicquam fingimus, sed à fide dignis, qui ea viderunt & audiērunt, accepta referimus. Memini, non itā pridem quendam dixisse ad me, quid itā oblinerem chartas tot nugis & deliramentis. O hominem ineptum & planè miserum, qui nō modò non veneratur sanctorum hominum facta praelara, verum etiam nōsse ea nō vult. Sed impro-

Pleriq; plus delectantur impuris fabulis, quam rebus gestis sanctorum.

improbis hoc familiare est, vt bona, quibus ipsi carent, in alijs contemnant & lace- rent. Credo equidem hominem hunc, si Ganymedis raptum & id genus impuras fabulas, quas Christiani omnes merito semper execrari debeant, scripto comprehenderem, egregie me commendaturum, bonum & strenuum fidumque scriptorem appellaturum. Talibus illud Augustini inculcandum est: Exinanire, quo plenus es, vt quae impleri, quo inanis es. Sed haec obiter contra obtrectatores dicta sint: nunc ad narrationem redeundum.

Vt summae humilitatis exemplo Vicedominum mollire conatus sit Episcopus. Cap. 2.

Postquam Gaufridi consilium audiuit beatus Episcopus, ea nocte multa se- cum in lecto pertractabat, vtrum parendum illi esset, nec ne. Hinc enim re- formidabat, ne si intantum Episcopus se coram subdito suo abijceret, ho- mines nequam & improbi insolescerent: inde vero pietate stimulabatur, ad captiuum Adamum in libertatem vindicandum. Tandem Gaufridi sanctitatem & innocentiam considerans, sibi que persuadens, hominem simplicem quod dixisset, non nisi a Deo habuisse, qui id ei reuelasset: statuit sic facere, vt ab illo monitus erat. Itaque post absolutas nocturnas preces, vocat ad se Gaufridum & Otbertum: & alteri quidem suos calceos imponit, alteri palliolum, atque ita cilicio simplici que

Exemplum sancti admiran- dum in tanto Episcopo.

Attende pro- fundissimam huius anti- stitis humi- litate & cha- ritate.

O hominem insanum, quem tanta charitas non mouet.

monachi habitu siue cucullo indutus, nudis pedibus ingreditur horrendum & peregrinum iter; quod Pinquiniacum dicit, quod ab Ambianis fertur octo milliariis abesse. Iam tum mensis erat Ianuarius, & Sole Aquarium ingresso, vtebant montana niues camposque patentes, nec duratura conspecto sole pruina: Hirta comis tellus. Tam amoenum, inquam, iter nudis pedibus suscepit Godefridus praesul eximius, fraterna eum charitate perurgente. Vbi autem ad monasterium S. Remigij peruenit, quod in nemore situm est, a monachis propensis animis accipitur, rogant illi admirandi, quid sibi velit tanti viri talis habitus, quorsum intendat iter, offerunt se socios itineris: sed vir beatus non sinit eos extra monasterium pedem efferre, ait solatio eos sibi fore, si pro se Dominum deprecantur. Deinde cum illis bene precatus esset, pergit cum duobus illis, quos diximus, psalmos interim Domino suo more suauiter depromens. Tandem venit ad Vicedominum, capitis vultum tegit, ne possit agnosci. coram illo, in platea vtriusque sexus hominum frequentia stipato, se humi prosternit, apprehendit eius pedes, infundit eos lachrymis suis. Tum ille toruo, vt erat, vultu: Quis sis, ait, & vnde veneris, edicito. Et vir beatus, rarefcente ob frigoris asperitatem anhelitu, ita vt sanguinem spucere videretur, Ego sum, inquit, Godefridus Ambianorum Episcopus, tuus etiam iure qualiscunque temporalis dominus. Vt impellente charitate Christus Crucem conscendit, vt Adamum protoplastum liberaret: ita ego huc adueni, vt meum Adamum, quem vincitum detines, mihi reddas. Huius spectaculi nouitate adeo percussus sunt, qui illic aderant, vt tanquam fulmine icti, pariter corruerent, nec quicquam loqui possent. Postquam autem laxata dolore vox inuenit iter, gemitusque, in verba soluti sunt, lachrymabundi exclamant: Quid ita, sanctissime praesul, ad huius tyranni pedes te prosternis? Ad eum apud te in feras belluas mutati sumus, vt tanquam peregrinus ad nos accedere volueris? Haec aliaque dicentes, de solo eum subleuant. At scelestus ille Vicedominus nihil motus, sed vt aspera serpens, iacto cominus saxo erigitur, totosque agitata per artus, conuocat in fauces ac squamea colla venenum: sic ille humilitate & sermone beati viri ceu iaculo confixus, terribiliter exclamat: Qua fronte ausus es, monache, in meum venire conspectum? Ad eum effeminatum me putas, vt quasi pauore fractus, hunc a me Adamum dimittam? Ego illum, quem fortuna dedit, vincitum teneo, vincitumque; tenebo: Perferet aeternum meritis, miserabile, poenas. Vtinam vero te sic in omnibus exaudiat Deus, vt ego hunc a me abire sinam. Faceffe igitur hinc ocyus, ne cum ignominia repellaris. His verborum iniurijs affectus Episcopus, comiter & sedate perfert, abique, in aede S. Martini, & coram altari in mattam flexis genibus incumbens, totam illam noctem in precibus insomnem ducit.

Concio beati viri ad populum. Cap. 3.

Mane iubet populum campana signo conuocari. Accurrit mox hominum infinita multitudo, non solum ex ea vrbe, verum etiam ex finitimis agris & vicis: sperabant enim pacem Ecclesiae redditam. Ad eos vir Dei conuocatur, ex diuinis literis docet eos, damna & iacturam labentium rerum,

verum, placide & moderate ferendam: Deum homines pios multis exercere modis, corripere omnem filium, quem recipit. Ad extremum dicit, se ea causa illuc venisse nudis pedibus, indutum cilicio & propere nudum, abiecisse se ad pedes Vicedomini, vt sua humilitate eum permoueret & fleteret ad dimittendum Adamum captiuum. Sed se tam impetrasse nihil: immo vero egregie irrisum esse. Haec cum exclamarent quidam, vt mitius diceret in Vicedominum, ille magna animi fiducia concepta, in Vicedominum & omnes illi assentientes, palam excommunicationis fulmen vibrauit. Aduertit hic lector, vt vir Dei nec timori succubuerit, nec vlli labori pepererit, vtque administram sanam propter vnus hominis salutem nunc humilitate, nunc seueritate, modo blanditer, modo asperè iustitia impellente aggressus sit, vt iustitiae & misericordiae speculum atque exemplari iure dici queat.

Rursus ex- communicatur impius tyrannus.

Vt ad Ambianensem urbem reuersus, Christi martyrem Firminum implorauit. Cap. 4.

Tandem re infecta beatus Episcopus redit ad urbem suam eodem die: accurrunt ciues, circumsistunt, stupent & lamentantur. Ille vero paucis eos consolatur: inde abiit ad sacras beati Firmini reliquias, ibi se prosternens, orat martyrem, vt Vicedomini Guermundi insolentia comprimatur. Mox domum se recipit, sed diuina animaduersio non dormitat. Vidit enim Dominus afflictionem serui sui, & statuit vlesci.

Orat diu- num auxili- um Episcopus.

Vt Vicedominus captus, opem beati Godefridi implorauit. Cap. 5.

Paucis post diebus importunissimus ille Vicedominus, regionem late depopulans, insidijs militum Vuilhelmi, primarij apud Pontinos viri, captus, & ad illum mira gratulatione adducitur. Is vt vidit hominem, primo innumeris iniurijs exagitatium, mox ferro vincitum iubet duci in custodia. Vbi cum non parum diu detineretur, videretque omnem sibi prodendi, quod veller, facultatem ereptam, mirè anxius, tandem redit ad sanitatem. Videns autem in nullo homine mortali spem aliquam mortis euadenda sibi relictam, nisi in vno Godefrido Episcopo, dire cruciatur, sciens quam multis ijsque intolendis eum iniurijs affecisset. Sed tamen urgente calamitate, de illius singulari humanitate praesidens, qua sciret eum etiam inimicos ex animo complecti, per hominem fidum supplicem orat beatum virum, vt immemor eorum, quae hastenus malo daemone instigante in eum admisisset, ipsi opem ferre dignetur. Pollicetur, se ecclesias dirutas instauraturum, Adamum dimitturum, deinceps emendatius & humanius vlturum. Haec vbi audiuit Episcopus, latatur se a Domino exaudiri, & humiliter vicem miseri hominis, & bona pro malis reddere ei volens, quod est perfectae charitatis, non cunctatur ire ad illum. Eo conspecto, tanquam ab orci faucibus ereptus sit, valde sibi gratulatur Vuermundus, & qui antea virum Dei supplices ei preces offerentem superbus contempserat, iam ad eius sese pedes aduoluit. Sed ne longiores simus, si singula annotare velimus, extrahit pius Episcopus Guermundum e carcere, reducit non sine multo sudore Pinquiniacum, & secum abducit Adamum suum.

Guermundus captus, & in carcere conijcitur.

Exemplum perfectae charitatis.

Vir Dei liberat Guermundum.

Vt cruor visus sit a beati Godefridi digitis stillare. Cap. 6.

Iturus iam sum rem propere incredibilem, nisi & ipse vir Dei eam alijs narrasset, & multi coram inspexissent. Quandoque hyberno tempore suam perlustrans diocesim, ad pagum quaedam exiguum venit, vbi etiam ecclesiae dedicandae causa haerere coactus est. Multi eum conuenere, quibus capiendis cum ecclesia parua non sufficeret, iubet sibi sub dio locum preparari, vnde possit concionari ad populum. In eum locum postquam subijt, oblitus sui, manibus extensis adeo stetit immobilis, vt praefrigoris acerbitate sanguis ab eius digitis in humum distillare videretur. Erat enim renerrimi corporis, quod facile ab aestu, vel gelu affligeretur. Scio non deesse, quibus isthuc incredibile videatur. Sed non est mirum, quando plerique dicta factaque etiam antiquorum patrum in dubium reuocant, quod ea suis oculis non viderunt. Notum est illud poetae:

Segnius irritant animos demissa per aurem, quam quae sunt oculis subiecta fidelibus.

Horat. de Arte.

Vt sit profectus Viennam. Cap. 7.

Ea

Paschalis
Papa capi-
tur.

Synodus
Viennensis.

Oratio eius
in dicta
synodo.

EA tempestate Imperator Pontificem Paschalem, cum eius & pedes & os de-
osculatus esset, dolo captum, secum abduxit. Ea causa Guido Viennensis
Archiepiscopus, qui postea fuit Calixtus Romanus Pontifex, magnum ha-
buit Ecclesie procerum apud Viennam conuentum. Vocauit etiam per li-
teras Godefridum Ambianorum presulem, ab annis multis ei charissimum. Qui
sine mora profectus Viennam, ubi eod venit, rogatus est a Guidone Archiepiscopo,
vt in synodo vice eius fungeretur, erat enim ipse impeditioris lingue. Etsi
autem acriter febre laboraret Godefridus, tamen vt erat miro animi cadore, sta-
tuit pro viribus illi parere. Cum autem dicendum esset, & vires sibi minimè suppe-
tere vereretur, tanta est spiritus sancti gratia confirmatus & illustratus, vt omnes
magna admiratione affecti, egregium illum dicerent sancti spiritus organum, mul-
taq; cum laude & predicatione efferret. Quæ in illa synodo & prouincia ab eo
prælatè gesta sunt, breuitatis studio præterimus. Vienna autem discedens magno
celeberrimæ synodi favore, Cluniacum venit, & ab Abbate Pontio honorificè ex-
cepit, & aliquot dies ibi hærens, sacrosanctaq; Missarum solennia festiuè cele-
brans, atq; illi spectabili congregationi fratrum verbum Dei suo more excellen-
ter proponens, magno sui apud eos desiderio relicto, ad urbem suam regressus est.

Vt ad magnam Carthusiam se contulerit. Cap. 8.

Luc. 11.

S. Godefri-
dus cupit in
summa Car-
thusia mo-
nachus fieri.

Instituta
Carthusia-
norum.

Phil. 3.

Vt in Car-
thusia vir
sanctus vi-
xerit.

Psal. 119.

PErpendens autem vir prudens, quam molestum atque adeo intolerabile
sit, tot secularium tumultuum perferre tempestates, ubi comperit præcla-
ram seruorum Dei famam, qui in Carthusia non longè à Gratiano poli de-
gebant, relictis omnibus, illo igne, quem Dominus Iesus misit in terram,
suauiter ardens, eod celeriter profectus est, vt quietius vni Deo vacaret. Præcratum
Carthusiæ Guigo, vir egregiè doctus & vitæ integritate conspicuus, omnium ore
prædicandus. Is vt vidit vultus Angelici & simplicis naturæ virum, gratias immen-
sas agit Christo, statimque illum sanctissimo fratrum collegio adiunxisset, nã veri-
tus esset Romanum Pontificem, Rhemorum Archiepiscopum, aliosque Galliarum
presules minime passuros, vt illi opermaneret. Interim tamen cellulam ei attribuit.
Separatim enim degunt singuli in domicilijs, quæ Cellas vocant, ad ecclesiam cer-
tis horis pariter conueniunt, indè taciti redeunt ad Cellas suas: ad nudam carnem
asperis induuntur cilicijs, quarta & sexta ferijs pane & aqua victitant: diuinæ con-
templationi adeo adhærent, vt iure possent dicere cum Apostolo: Nostra autem
conuersatio in cælis est: illorumque precibus & sanctorum meritis mundus constare
videatur. Sed de eorum excellenti, meritoque ab omnibus prædicanda con-
uersatione, alijs plura dicenda relinquimus, atque ad institutum redimus. Seruus
Christi Godefridus hac re summoperè delectatus, quod imperturbata animi puri-
tate & tranquillitate frueretur, licet etiam in illa populi frequentia & importuni-
tate, animo ad cælestia contemplananda se erexisset: postquam optatæ solitudinis
locum diuinitus se adeptum vidit, ieiunijs, precibus, lachrymis, sacris meditationi-
bus, diuinis lectionibus adeo feruens incumbere, vt quauis à primis ætatis initijs,
vt diximus, in his assiduus fuerit, iam tamen primum Deo se seruire cepisse mirifi-
cè gratularetur. Sordebant terrena viro, subit æthera votis, cum propheta plorat
nimis prolongari incolatum suum. Cum autè quandoquè venerandus pater Gui-
go cellulas monachorum pia sollicitudine inuiferet, etiam ad beatum Godefridum
peruenit, inuenitque eum nescio quæ diuina scripta legentem, & vberes funden-
tem lachrymas, seque hostiam viam Christo Saluatori mira suauitate in cordis
ara immolantem. Valdè autem eius amore incensus, & nosse cupiens, vt rum pos-
set æquo animo ferre iniurias, ita ait ad eum: Solebasne, Episcopo, pro sacris ordi-
nibus aurum & argentum & id genus munuscula recipere? Multi enim per id tem-
pus hoc vitio pro dolor infecti erant, vt vix cuiquam sine precio sacros ordines
conferrent. Respondit cum multo gemitu Episcopus: Equidem, pater beatissime,
non nummos experebam ab aliquo, sed vel inuitus sapè humani fauoris auram in-
ani inficiebar. Id audiens Guigo, miratur eum minimè se palpare, sed humiliter ac-
cusare etiam extrema quæque.

Vt propter eum renocandum Bellouaci sit indictum concilium.

Cap. 9

Interim

Radulphus
Rhemorum
Episcopus.
Synodus
Bellouacens.

Interim Conon Cardinalis, Pontificis maximi legatus, & Radulphus Rhemo-
rum Archiepiscopus, apud Bellouacum synodum celebrant. Ad eam accedunt
Ambianensium legati, conqueruntur se destitutos optimo pastore suo. Ad quos
Rhemensis Archiepiscopus: Qua fronte, inquit, hæc apud nos proponere ausi
estis, qui virum pudicum, orthodoxum, virtutibus cunctis ornatum, vestra improbi-
tate à sua sede expulistis? Quem illi parem, nedum sanctiorem, vnquam habituri estis
sacerdotem? O vos miseros, qui tanto pastore vel ad momentum caruistis. Num vos
illum turpia lucre sectantem, libidini vacantem, Ecclesiastica beneficia venundan-
tem, vnquam deprehendistis? Illis respondentibus, Ab his illum planè immunè esse:
subiecit Archiepiscopus, Itc ergo, & tam peritum ouilis Dominici custodem perqui-
rite, & inuentum, vobiscum reducite. Testor enim Dominum Iesum, donè vllus erit
in Godefrido vitalis spiritus, nullum alium vos Episcopum habituros. Dum hæc ge-
runtur, en adsunt nuncij, apportantes literas beati Godefridi, quibus ille significat se
Episcopatu abdicasse: hortatur, vt alium patrem sibi quærant: se nunquã rediturum
assumat: ostendit se ineptum & inidoneum, qui Episcopi munere fungatur: se ver-
bis quidem docuisse subditos suos, sed mala vita corrupisse & perdidisse. Quæ cum
legerentur, penè omnes lachrymati sunt, admirantes tanti viri humilitatem, qui cum
esset meritis summus, infra omnes infimos se abijcere videretur. Sanè cum interdum
de his quidam reuerendissimi patres, qui tum presentes adfuerunt, inter se colloquun-
tur, video eos lachrymas tenere non posse: adeo illorum animis affixa est Epistola
illa, qua intantum se vir tantus extenuauit.

Vt apud Sueffiones actum sit de renocando beato Godefrido. Cap. 10.

Tandem statuunt patres, apud Sueffiones ad Domini Epiphaniam conuenire,
& quid faciendum sit, deliberare. Vbi eod ventum est, iubente Ludouico
Francorum Rege, accitus ab eis est Henricus Abbas S. Quintini, in quo mo-
nasterio vir Dei Godefridus ab ipsis penè incunabulis sobriè & piè educatus,
ad summum virtutis apicem pertigerat. Vocatus est etiam Hubertus magnæ autho-
ritatis vir, & celeberrimi monasterij, quod Cluniacum vocant, monachus. Hos duos
cum suis literis mittunt ad fratres Carthusiæ: orant, immò & imperant, nè Godefri-
dum Ambianorum presulem, apud se diutius morari sinant, sed ad sedem suam ocyus
redire compellant. Addunt mandata ad ipsum Godefridum, vt celerrimè ad deso-
latum gregem suum se recipiat: ostendunt, non debuisse illum semel susceptam Ec-
clesiam tam faciliè deserere: plus eum apud Dominum demereri, dum finit per abra-
pra vitiorum præcipites ire oues suas, quam possit promereri, dum priuatim in quan-
tunjs remota solitudine viuunt etiam seuerissimè: tum quoquè docent sacros vetare
Canones, nè quis Episcopo viuenti subrogetur, nisi vel infirmitate cogente id ipse
petat, vel ob crimen deponendus sit. Hæc ubi Godefridus accepit, animo valdè con-
sternatus, ad pedes monachorum se prostravit, cum multis lachrymis orans, nè sinerent
ipsum à se auelli. Flent pariter etiam illi, at tamen multis eum consolantur modis: &
quia Regis & Episcoporum authoritati resistere non poterant, in pace illum à se di-
mittunt. Obiter hic annotare visum est, quando in mentem venit, beati huius viri
cingulum & peccinam, cum apud Sueffiones in ecclesia sanctorum Crispini & Cri-
spiniani defunctus esset, Odonem eius loci Abbatem sibi seruasse. Is Odo postea
coactus suscipere regendum monasterium S. Remigij, quod apud Rhemos est, ad
magnam Carthusiam certas ob causas se contulit, & illic aliquot dies apud fratres
egit sanctissimè. Ad eum quandoquè veniens memoratus Guigo Carthusiæ Prior,
inter alia non sine gemitu mentionem faciebat Godefridi Episcopi, & quam religiosè
inter ipsos vixisset: summoperè autem admirari se dicebat tantam animi eius com-
punctionem, vt penè iugiter ab eius oculis lachrymæ manarent: quod quidem cæle-
stis gratiæ munus nemo negare ausus erit, puritate & simplicitate cordis eum impe-
trasse. Respondebat ad hæc Odo, se hæc re ipsa comperisse, quippè qui summa eius
familiaritate fructus esset, & defuncti corpusculum in ecclesia sanctorum Crispini &
Crispiniani, qui in eadem ecclesia conditi sunt, suis manibus sepulturæ mandasset, at-
que eius cingulum & peccinam tum pro sua erga illum deuotione, tum sui tuendi
causa semper apud se ab eo tempore gestasset. Quod vt audiuit Guigo ille venerabi-
lis, dici non potest, quanto affectu ea osculatus sit, Christum testificans, reuerà felices
eos esse, qui non modò cintribus eius, sed vel simbrijs vestimentis eius potiri mereren-
tur.

Nota humi-
litem san-
cti viii.

Renocatur
ad suam di-
occesim.

Vide Con-
cilium Au-
relianense
V. Can. 12.

Cogitur re-
dirc ad di-
occesim.

Gratia la-
chrymarum
in signis in
beato viro.

Nota tanti
viri de B.
Godefrido
testimoniū.

T

tur.

tur. Talis fuit piorum de Godefrido sententia & existimatio. Equidem hæc ab ipsius venerabilis patris Odonis ore accepi: quæ etsi præproperè, non tamen, vti spero, in fructuosè, hic mihi commemorata sunt.

Vt beatus Godefridus à Carthusia Ambianos redierit. Cap. II.

Porrò autem beatus Godefridus à Carthusia non tam sponte sua, quam vi prope modum adactus, exiens, crebrò ad eam reflectebat oculos, lachrymis madentes, se miserum & infelicem summo animi dolore proclamans, cui in illo Angelico contubernio non licuerit vsque ad supremum vitæ diem permanere, & soli Deo diuinæque contemplationi vacare. Fuit autem in Carthusia à feriis beati Nicolai Episcopi, quæ aguntur octavo Idus Decembris, vsque ad Quadragesimæ initium, admodum interim exultans in Domino, quòd à terrenis curis absolutus, optata quiete fruere. Multa illic reliquit virtutis & sanctitatis exempla, vt hodieq; de illo inter se crebrò cõferant. Profectus indè, venit ad Rhemorum urbem, vbi tum Cono Cardinalis & legatus frequentissimam synodum habebat. Adduxit autem eum in synodum Radulphus Rhemorù Archiepiscopus, ieiunijs, vigilijs, alijsque sanctis exercitijs adeò attenuatum & confectum, vt vix pedibus consistere posset. Quem vt viderunt patres, valde admirabantur adeò illum se mundo, sibiq; mundum crucifixisse, vt nec mundum ipse diligere, nec mundus illum amare posse videretur. Duriusculè eum tunc appellavit Cono legatus, quòd iniunctum munus reliquisset: deindè admonuit, vt propriæ vtilitati multorum salutem antepone, Ambianos rediret, & suo officio fungeretur, rectius sibi consulturus, si non sua vnus salute contentus, pluri- mos Christo lucrifacere conaretur, & tandem à Christo audire mereretur, Eugène ser- ue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Cum non posset autem vir Dei, illius aliorumq; Episcoporum auctoritati oblectari, ad suam redit Ecclesiam, ab omnibus cupidissime excipitur: sed non diu post superuixit, vt dicemus suo loco, vbi prius quædam eius memoratu digna exposuerimus, quæ iam nobis interim succurrunt.

Manent in Carthusia multa sanctitatis eius exempla. Godefridus venit in synodum Rheimensis.

Marth. 25.

De quodam, qui ausus fuit, illo prohibente, sacram Eucharistiã percipere. Cap. 12.

Adventante Quadragesimæ sacrosancto ieiunio, plebs frequens aduenit in ædem beati Firmini Episcopi & martyris eo die, quo cineres ex parum pia traditione, quæ hæc tenens obseruatur, fidelium capitibus imponuntur. Adfuit etiam beatus Godefridus, more suo, nudis pedibus & cilicio indutus: inter cætera sanctæ exhortationis verba, omnibus interdixit esum carniæ, donèc Dominicæ resurrectionis solennitas adesset. Sed id multi surda aure acceperunt. Nam proximo die Dominico carniæ abstinere noluerunt, dicentes Episcopum de suo corde fingere dura, proferre inaudita: se assueta nec velle, nec posse relinquere: pat esse, non solum vti cibis, sed etiam abuti, & suauibus ætatem ducere oblectamentis. Non id latuit Episcopum, sed tempus expectauit, quo posset opportunè multam irrogare. Ipso igitur Cœnæ Dominicæ die, populo ad memorati martyris basilicã ob impetrandam peccatorum veniam confluenta, eò venit sacerdotalibus vestimentis indutus: habet suo more concionem, inter alia cõmemorat Adami inobedientiam, quòd dum ab esu pomi sibi temperare non vult, vniuersum genus humanum damnationi obnoxium reddiderit, & in multas coniecerit calamitates. Tum pergit exprobrare illis, quòd nihil eius exẽplo absterriti, noluerint obtemperare ipsi, immò Christo per ipsum prohibenti, nè carnes ederent. An ignoratis, inquit, in Euangelio dixisse Dominum de me meique similibus: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit? Annunciaui ego vobis Christi voluntatem & iustitiam: vos me sinxistis frivola dicere non formidastis. Ergò vestra hac rebellione incidistis in pœnas contemptorum, & cum Adamo rei estis inobedientia. Certe meritis hodiè luctis pœnas. Hæc Episcopo dicente, certatim omnes se humili prosternunt, pugnis pectora verberant, palam fatentur culpam suam, cum multis lachrymis petunt à Deo veniam, eamque per Episcopum impetrare admodum submissè contendunt. Ille verò ait ad eos: Dignis pœnitentiæ fructus facite, & Christum propitiū vobis reddere conemini. Interim tam impura transgressionis hæc multa esto, vt à sacrosancta Eucharistia vsque ad secundam Paschatis feriam abstineatis: vt quod improba admisit temeritas, pia quandoque possit confessio abolere. Abcunt igitur cum multo rubore & mœrore, atque inter se quiritantur, quòd pro momentanea delectatione tam solenni die

Obserua vitæ asperitatem.

Gen. 3. Inobedientia Adæ perijt humanum genus.

Juc. 10.

Seucrius castigat inobedientem populum.

communione priuentur. Porrò Episcopus pastorali seueritate vtens, presbyteris omnibus præcepit, nè quem ex ijs, qui carnes comedissent, ad Eucharistiam sumendam admitterent. Volebat enim hac ratione eam insolentiam reprimere & coercere, nè similia quandoquæ attentarent. Sed ecce ipso Dominicæ resurrectionis sacro die, fidelibus ad percipiendam Eucharistiam accedentibus, quidam ex mundi huius sapientibus, vel potiùs insipientibus, eum se reum sciret eius, quam diximus, transgressionis, nec tamen abstinere vellet à sacra communione, muliebrem habitum induit, se- xumque fœmineum adeò mentitur, vt non aliud, quam fœmina videretur. Vult hominum oculos fallere, sed omnia videntis Dei oculos fallere non potest. Vt post alijs insultare queat, quòd Episcopo obtemperantes, in tanta hominum frequentia se passi sint tanquam ethnicos arceri à communione: accedit ad altare, non dijudicans cor. Pus Domini, nec metuens Apostoli sententiam, eum qui indignè illud manducet, iudicium sibi manducare. Per id tempus in ecclesia, in qua isthuc accidit, quæque in beati Remigij honorem constructa est, vir reuerendissimus Fulco sacerdotio fungebatur. Is hominem non agnoscentem, admittit eum ad altare, porrigit ei Eucharistiam: sed ille, diuina eum persequente vindicta, corruit: acerrimis viscerum doloribus cruciatur, spumasque cruentas ab ore eiciens, quod indignus sumpserat, cum multo sanguine, cunctis cernentibus, euomit. Accurrunt omnes, dolent vicè eius. (necdum enim aliud, quam fœminam credebant) Fulco sacerdos propè exanimis aduolat, sciscitatur vnde venerit, quæ sit, qua causa tam horrendam patiatur calamitatem. Non enim frustra id esse. Ille tandem collectis non nihil viribus, fœmineo abiecto habitu, declarat quis sit. nec enim dolor sinebat eum diutiùs dissimulare. Tum verò ait ad eum venerabilis presbyter Fulco: Qua tu mente aut fronte ausus es tam inauditum designare facinus, vt sexu ementito, contra egregij Præsulis Godefridi præceptum, tremendis te ingerere sacramentis non dubitares? Non tu gehennæ æternos cruciatus & flammæ inextinguibiles formidare debuisti? His atque alijs à sacerdote dictis, ille miser summo pudore affectus: Heu me infelicem, ait, qui diu instar equi & muli per illicita diffuens, quicquid animo collibitum esset, impudenter admisi. Vnde tandem id confecutum est, quod Salomon ait: Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit. Itaque erecta ceruice, sprete antistitis salutari prohibitione, huic accessi: sed tandem vexatione dante intellectum auditui, re ipsa iam comperi, faciendâ esse, quæ iubet Episcopus. Christus enim per eum locutus est. Hæc vt audiuit populus circumstantes, valde horruit infandum scelus, laudauit Christi iudicia, abditâ in lucem proferentis, Godefridum Episcopum mirè extulit, exactius deinde iussa eius se facturum affirmavit. Hæc quidem dicta sint in terrorem illorum, qui spiritalium patrum iussa contemnere non verentur.

1. Cor. 11.

Punitur diuinitus Eucharistiam contra sancti viri prohibitionem sumens.

Prou. 8.

Esa. 48. Vide, quam sit criminosa, sum prælati non obedi-

Vt precibus suis monachum apostatam ad monasterium reuerti coegerit. Cap. 13.

Extra muros vrbis Ambianensis est monasterium sancti Dionysij. In illud tum ciues Ambianenses aurum, argentum, aliasque res suas comportarant, monachisque diligenter asseruandas commendarant. Sciebat enim per id tempus in vrbe seditio & bellum intestinum, & sicarij passim toto oppido vagabantur, magnum omnibus terrorem asserentes. Fuerat enim in vrbe turris excelsa, multis propugnaculis & mœnibus adeò munita, vt inexpugnabilis videretur. Eam Ludouicus Francorum Rex & Godefridus Episcopus, biennio ferè arctissime obsessam, & tandem fame ad deditonem adactam, funditus euertendam curarant, nè prædas agent, aut popularentur finitimas regiones. Erat autè in illo sancti Dionysij monasterio frater quidam, qui specie pietatis deceptus, cum videret multas illic seruari ciuili opes, cogitabat longè præstabilius esse, eas distribuere egenis, captiuisque redimendis extruendisque ecclesijs accomodare. Quadam igitur nocte alijs dormientibus, ille tanquam res præclaras moliturus non dormit, sed arrepta securi dissipat seras, quibus locus, in quo thesauri illi reconditi erant, claudebantur: tollit indè plurima, & mox è monasterio se subducit. Fratres ad nocturnas preces cõgregati, vident vnum è suis abesse, & cum inueniri non posset, adnadauertit effraclas fores loci, in quo deposita condebantur, simulq; ablata permulta. Dolore igitur haud mediocri afficiuntur, tum quòd frater fugisset, tum quòd cœnobij facultates minores essent, quam vt possent restituere erepra. Iam enim fama rem diulgat, & is, cuius erant ablata res, eas repetebat. Itaque omni consilio destituti, ad miserorum asylum Godefridum

Turris Ambianensis vrbis excelsa.

Episcopum confugiunt, exponunt ei quid actum sit, & quibus in angustijs versentur: petunt ab eo consilium. Ille verò in promptu habebat, quid responderet. Monet eos, nè in ea re immodicè perturbentur, sed orent pro fratre, vt ex lupo possit rursus ouis fieri. Promittit se quoque rogaturum pro illo Dominum, præstiturumque misericordis eleemosynas: ita fore asseuerans, vt citò ille resipiscat. His dictis, monachi redeunt ad monasterium, Episcopus incumbit in preces, offert sacrificium, orat pro fugiuiuo fratre: deindè, vt fratres illos consoletur, ad monasterium venit. Necdùm autem medium emensus erat iter, cum ecce occurrunt ei fratres admodùm gratulabundi, multasque ei gratias agentes, indicantesque reuersum monachum, qui aufugerat, ablataque omnia reportasse. Ait autem Episcopus: Planè donum Dei est, qui neminem vult perire. Non est hoc meriti nostri: non nobis igitur, non nobis, sed nomini eius detur gloria. Deceterò fratres confirmate in eum charitatem, vt possit perseuerare deinceps vsque in finem.

Precib⁹ sancti episcopi resipiscit monachus fugiuius. 2. Pet. 1.

Vt sanctimoniam quandam ad monasterium reuocaret. Cap. 14.

A Pud Durlense oppidum, quod est in Ambianensi territorio, memoria seruatur beatissimi Archangeli Michaëlis, vbi etiam monasterium virginum est. Eius mater siue Præfecta, quandoque in vesperam cœnandi tempus differens, sanctimoniam quandam iubet sibi cœnanti adstare. Erat illa religiosa & simplex, & iam tertio inuiserat Hierosolimam, non sine multo & magno labore & dolore. Dicebantur de ea publicè & priuatim sanè memorabilia, sed quæ nos hîc omittimus, nè forsan infirmis incredibilia videantur. Hanc, inquam, mater illa monasterij sibi iubet instar ancillæ ad mensam tenere cereum, reuerenter obsequi, stare depressis luminibus, nec loco se mouere, donè ipsa surgat à mensa. Paret illa cum primis religiosè: sed interim nescio qua culpa cereus ei decedit è manibus, & repente totus ille locus tenebris horret. Tum illa matris indignationem valdè reformidans, humi se abijcit, veniamque eius culpæ petit. Iungunt suas preces etiam aliæ sorores. Sed illa ultra modum exandescens, surgit à mensa, frendet dentibus, nec aliter se gerit, quàm si exisset è potestate, exclamat nequissimam illam feriendam anathemate, & è monasterio pellendam. Tandem etiam eò prorumpit, vt pugnis calcibusque eam contundat, & in dies multis afficiat iniurijs, denique è monasterio exire compellat. Tum illa se confert ad Godefridum Episcopum Ambianensem, cum lachrymis exponit, quæ passa sit, & quam ob culpam, à matre monasterij. Audiens vir pius, magna tum commiseratione, tum admiratione afficitur. Nouerat enim simplicitatem eius. Horratur vt æquo ferat animo, & interim se confert in vicinas ædes honestæ matronæ Erenburgis. Deindè scribit matri monasterij, vt quamprimùm sine vllò vehiculo ad ipsum accedat. Ijs literis valdè illa consternata, nescit quò se vertat. Non dubitat, tam seuerum mandatum haud temerè à beato Episcopo profectum. Tandem videns se contra eius voluntatem reniti non posse, cum ingenti rubore cunctis inspectantibus, pedibus suis Ambianos pficiscitur. Vbi ad Episcopum venit, primò eius se pedibus prouoluit: deindè animo exacerbata, in eum horrenda iactat conuicia, nec ore solum, sed totius corporis gestu suam prodit insaniam. At Episcopus nihil ea re motus, iubet eam sedatè se gerere. Ego hîc, inquit, Christi index tuus sum, & in ea, quæ perperam gessisti, inquirere volo. Animam sororis, quam tibi commendavi, à te requiro. Illa nesciens quid responderet, ait se ignorare quid dicat: se nullam ex sororibus suis perdidisse. Tum Episcopus: Ego verò, inquit, à te repero sororem illam, egregiæ existimationis virginem, quam non ita pridem coëgisti tibi cœnanti ad mensam tenere cereum, & quòd è manibus is excidisset, eam post multas iniurias è monasterio exire compulisti. Fortassis illa iam in desperationis lapsa barathrum, suam in fornicibus pudicitiam prostituit, & mali dæmonis ore absorpta, in cœno vitiorum volutatur. Quis te furor impulit, malesana, vt ob tantillam rem, animam Christi sanguine redemptam, in tartarum detruderet? Ad hæc cum illa nihil responderet, Episcopus cum multo fremitu, Surge, inquit, misera, & modis omnibus perquire sororem illam. Sed cum illa se non moueret: Viuit Dominus, ait Episcopus: neque cibum neque potum capies, donè ouem illam mihi restituas. Itaque adhibitis custodibus, discurret illa per plateas ciuitatis, (audierat enim sanctimoniam eò venisse) sciscitatur num quis viderit eam, num cui, vbi latitet, compertum sit, iam sole occumbente, cum eam inuenire non posset, redit ad Episco-

Immodica cuiusdā Abbatissæ indignatio.

Ita egregiè castigat sanctus Episcopus.

Episcopum, lachrymabunda accusat peccatum suum, petit veniam, spondet se requiem non daturam sibi, donè sororem recuperet. Episcopus videns illam labore & ieiunio admodùm defessam, accersit sanctimoniam, eamque reddidit ei: dicit se quædam in eam vsu seueritate ea causa, vt posthac cautius & moderatius se gerat. Deindè dimittit eam pacificè à se.

Discant hoc exëplo prælati mitius agere cum subditis.

Quàm abhorruerit à consortio flagitiosorum hominum. Cap. 15.

In quadam solennitate, hora vespertina à Clero deductus in ecclesiam honorificè, expletoque officio, itidè indè deductus in domum suam, iussit omnibus ex more potum offerri. Aderat cum alijs etiam quidam è Clero, facie & nomine mihi non ignotus: sed proderè nomen eius nolo, nè ea re exacerbatus, seipso deterior fiat. Erat is ex illorum grege, quos supra diximus impuro coniugio pollutos, quibuscum multum beato Episcopo negocij fuit, vt corrigerentur. Ausus fuit ille arripere pateram, ex qua bibere Episcopus solebat, & cum vinum in illam infudisset, irridiculè illud epotare. Aduertit hoc Episcopus, sed nè in tanta solennitate iniuriam suam, temerè vitus videretur, continuit se. Postquam autem discesserunt omnes, accito Nicolao dispensatore suo: Quid ita, inquit, pateram meam in sterquilinum abijcere voluisti? An ignoras nihil esse luci cum tenebris commercij? Territus valdè œconomus, affirmat se pateram tuto loco condidisse. At Episcopus: Abi, inquit, & vende iusto precio, illudque in Christi pauperes erogato. Fecitque sic œconomus. Aduertit hinc lector, quantoperè vir beatus id exequi conatus sit, quod Apostolus docet, nec cibum sumendum esse cum fratre, qui fornicator aut auarus sit. Ità ille sese ab omni contaminatione seruabat immunem: dignus sanè quem & veneremur, & imitemur, vt nos suis meritis quandoque eò pertrahat, vbi iam felicissimè regnat ipse cum Christo.

En vt horuerit homines impuros. 1. Cor. 5.

Vt aquam bibens, vinum bibere visus sit. Cap. 16.

Quandò ei frequentes ad mensam aderant è Clero, vel viri nobiles ac militares, scypho argenteo aqua ei proponebatur. Is scyphus artificis industria ita fabricatus & politus erat, vt conuiuæ putarent vino impletum. Erat autem etiam ligneus scyphus ei appositus, vino plenus: quem, vt amplius cruciaretur, diutissimè solebat intueri, sed nihil indè bibens, sua manu pauperibus eum porrigebat. Id verò ita faciebat, vt quoad fieri posset, omnes latèret. Inter edendum autem cum diuersa fercula in eius mensam inferrentur, ipse arborum fructibus vel herbis, idque parè, vescèbatur. Hæc enim illum tota vita sua lauitijs omnibus anteposuisse, certò constat.

Rare abstinentiæ exemplum.

Vt nunquam cibo vllò vel potu ad satietatem se expleuerit. Cap. 17.

Ex discipulo eius Reingero monacho, viro in primis veraci, didici rem notatam dignam, nunquam illum vlla vel esca vel potione ita se exatiassè, quin semper magna se fame affectum sentiret. Tam ille abstinentiæ & sobrietatis cultor fuit egregius.

Sic edit, vt semper esuriat.

De eius vigilijs. Cap. 18.

De multis eius vigilijs quid me dicere attinet, quando eam cum inedia maximam habent coniunctionem & familiaritatem? Post expletas Maturinas preces, siue nocturnas vigilijs, cum alij recederent, ille in ecclesia solus permanebat, & vestem atque calcamenta deponens, genibus flexis, quod supererat noctis, precibus transigebat. Creberrimè quoque tum inuisere solebat loca sacra, vno tantùm puero contentus, & nudis pedibus ingrediens. Deindè conferebat se ad leproforum domicilia, & pia sollicitudine ad singulos lectos accedens, lurida & prurientia membra suis contrectabat manibus, atque exosculabatur, signumque salutare non sine illorum leuamento eis imprimebat: Audiebat etiam illorum confessiones, & Eucharistiam eis porrigebat, cæteraque humanitatis officia submissè exhibebat. & nè à quoquam deprehendi posset, clam domum redibat, pannis obstitus.

Prolixæ vigilia.

Eccè rē admirandam.

De eius visione horrenda. Cap. 10.

Cum autem nocte quadam his esset studijs occupatus, & coram reliquijs beati Firmini martyris se lachrymabundus prostrauisset, pro peccatis subditorum suorum deprecaturus, graui pressus somno, vel potius mentis excessum

Visio terribilis.

sum patiens, vidit se extra urbem positum in via illa, quæ ducit ad beati Acioli martyris ædem: atque ecce ad Austrum cernit rhedam equosque feruentes, & innumerabilem turbam equitum, sulphureas flammæ vomentium, mireque tumultuantium: diuersorum quoque armorum strepitum audit, scutorum, galearum, thoracum, hastarumque ignearum. Porro omnes illos adspicit præcipites urbis excidio imminere, quorum tantus erat fragor & strepitus, ut illo putaret orbem terrarum concuti & commoueri. Mox ergo fide certissima opponit signum Crucis tam horrendæ visioni. Cum autem multum horreret visibilibus euerfionem, subito quendam videt ad stare sibi heroica forma virum, pontificalibus indutum, annulum aureum palmamque manibus vibrantem, coronam è rosis atque lilijs, cui Dominicæ Crucis signum præclare insertum esset, in capite gestantem. Volenti verò ad eius pedes se sternere, & quis est

S. Firminus Episcopus & martyr ei apparet.

2. Tim. 4.

set percontari, ille ait: Vide nê feceris Godefride sacerdos. Ego sum Firminus, huius urbis primus Episcopus & martyr, qui etiam pro viribus ei excidendæ auxilium ferre paratus sum. Sciscitanti autem Godefrido, quam ob causam tanta ira Dei urbi impenderet, dixit martyr: Peccata plebis tuæ nimium increuerunt. Tu igitur ea, quæ vidisti & audisti, libera voce denuncies: argue, increpa, obsecra, insta opportunè, importunè, mecumque pariter Christi clementiam deprecare, ut auertat furorem suum à populo. His alijsque multis ab Episcopo & martyre dictis, illo abeunte in caelos, Godefridus redit ad se, & nê quis somnio illusum existimare posset, vestis eius ad eò lachrymis infusa fuit, ut in humum defluerent. Indè Dominico die ad populum concionatus est, hortans ad agendam poenitentiam, denunciandamque urbi imminentem grauissimam præpotentis Dei iram. Etsi autem multa tum dixit, quæ merito eos mouere debuissent, at illi tamen deteriores effecti, verba eius non alio quam deliramentorum habuere loco, pariterque exclamauerunt eum non nisi narnijs & insinuationibus occupari. Ecce autem pridè eius diei, quo beati Apostoli Bartholomæi solennes ferias celebraturi erant, nubes densissima totam obsedit urbem, lucem omnem in noctis tenebras commutans: moxque indè erumpens ignis, immensos frugum aceruos passim in agris corripuit, & momento temporis absumpsit: flanteque vento vehementissimo, in oppidum inuasit, & lapideas haud secus atque ligneas depascens ædes, tanta vi bacchatus est, ut nemo ad sedandas & extinguendas flamas propius accedere auderet. Omnia igitur terribili illo incendio depulante, nihil relictum est, præter ædem beati Firmini martyris, & domum Godefridi Episcopi, & pauperum quorundam casus: & quod propè incredibile videri possit, diuersorum animalium pelles in flumen depressæ, contra aquarum naturam indè seminata extrahantur. Visæ sunt etiam aues quædam coruis non ab similes, macie confectæ, & imprimis horridæ atque deformes, volitare per urbem, ignem rostris suis circumferentes. Vndè etiam fama increbuit, flammis tartareis oppidum conflagrâsse. Ità ergo eius urbis gloria in magnam versâ est acerbitatem, quæque finitimorum & etiam remotorum rebus vastandis inhiârât, ceruicemque crexerat, nunc Christo vindice sedet in micore.

Denunciat suis inimicem Dei iram, sed illi cõtemnunt.

Ambianorū urbē incendium vastat.

Vt citò aduolârit ad urbem flammis exustam. Cap. 20.

PEt id tempus Godefridus Episcopus, occupatus visitanda dicecesi sua, in Pontinorum solo morabatur. Vbi autem didicit oppidum cõflagrâsse, ocyus aduenit: cernensque omnia in fauillas redacta, obortis lachrymis, (neque enim eas negare potuit etiam ingratis) O filioli, inquit, oportuit quidem dictis parere meis, & poenitentiam lamētis placare Dominum. At nunc iusta Dei flagella æquis ferre animis, & vel serò mores corrigite. Quod si feceritis, polliceor vobis Christum pro sua clementia cumulaturum vos beneficijs suis, & posteriores res vestras prioribus iucundiores felicioresque fore. Promittunt illi se dictis eius obtemperaturos. Itaque nondum exacto biennio, tanta rerum necessariorum copia extitit, ut, quemadmodum prædixerat vir Dei, calamitas omnis superioris temporis obliuioni daretur. Huius rei vsque in præsens fama celebris in ea urbe perseuerat, matresque suis referunt liberis Godefridum Episcopum prophetico spiritu claruisse.

Consolatur populum, eade afflicto, propheticò spiritu.

Vt obitum suum præuiderit, & quid dederit monasterio S. Quintini. Cap. 21.

Largitur multa ecclesijs &c.

Intelligens vir Dei dissolutionem corporis sui imminere, tanto studiosius in operamifericordiæ incumbabat, quanto ijs celerius eam se impetraturum certius confidebat. Inter alia igitur, quæ ecclesijs, pauperibus, viduis, orphanis largitus est, (quæ

(quæ cum sint innumera, ijs commemorandis lectorem tædio afficere nolumus) monasterio S. Quintini martyris, in quo monachus vixerat, calicem aureum dedit, itemque permulta alia, & altare, atque etiam quæ facerent ad luminaria templi fouenda, & vndè eo die, quo decessisset è vita, cura thesaurarij cibus & potus fratribus in refectorio, itemque pauperibus liberaliter ministraretur. Quod quidem hodieque illic fit. Fecerunt hoc etiam alij complures sancti, ut etiam commemoratio decessus eorum non vacet à misericordiæ officijs & operibus.

Vt decessum suum antè prædixerit Iohanni Episcopo. Cap. 22.

Profectus aliquando est ad Iohannem Morinorum Episcopum, ut cum eo spiritalia misceret colloquia, & de statu præsentis Ecclesiæ conferret. Erat enim Episcopus ille magnæ authoritatis, cuius etiam supra mentio habita est. Cumque multa coram fratribus locuti essent, Iohannes Episcopus flens largiter: O Godefride Episcope, inquit, pro peccatis meis offer Domino sacrificium, nec desis, modo id fieri possit, curando funeri meo. At contra Godefridus Episcopus ad pedes eius se aduoluens, cum multo gemitu ait: Ego verò, pater beatissime, prior hinc migraturus sum, lætusque ante te humanæ conditionis debitum persoluam. Tu igitur mihi quæso negare noli, quod à me petijsti. Ea beati viri verba omnibus lachrymas expressere, quod scirent nec verbum ab eius ore temerè proficisci. Et ut perspicuum foret non vanos fuisse hos eius sermones, quindecim annis ante Iohannem Episcopum excessit è vita. Hæc nos habemus ab ore Heriberti & Vulterij, eius ciuitatis Archidiaconorum, qui ijs interfuere.

Prophetia eius.

Vt multis afflictus malis Christum rogârit, nê in ea regione moreretur. Cap. 23.

Rursus autem aduersus eum maleuolorum & inuidorum conuicia & maledicta, versutæque machinationes extiterunt, ita ut tutus ei in illa regione nullus esset relictus locus. Rursus ergo meditatur fugam, rursus latebras inquit: rursus iuuat adire montes Carthusiæ, is enim locus eius animo maxime sedebat. Nam de quodam Carthusiæ fratre præclarum quiddam & memorabile referre solebat, quod toto triennio nunquam quacunque pressus necessitate, manu verenda attingere voluerit: ad eò castitatis fuit eximius cultor. Et eò sanè quamprimùm aduolâisset Godefridus, nisi vitæ finis iam propinquâisset. Ad eò enim multis erat angoribus confectus & obrutus, ut vitæ quoque tæderet: ad eò supra vires affligebatur & discruciabatur, ut crebrò rogârit Dominum, nê ipsum sinceret in ea regione mori. Quod etiam præstitit ei Dominus.

Multis vic Dei iniurijs afficitur.

Signum castitatis eximie.

Vt Suefiones venerit. Cap. 24.

Petere tum volebat, nescio qua causa, Rhemorum urbem, locuturus cum Radulpho Archiepiscopo, qui Viridis cognomen obtinuit. Præerat autem tum monasterio sanctorum Crispini & Crispiniani, quod apud Suefiones est, Odo Abbas venerabilis, totius religionis & honestatis præcipuus cultor, qui illud monasterium à fundamentis instaurauit, & disciplina monastica egregiè illustrauit. Is vbi ipse ferijs horum martyrum audiuit Godefridum Episcopum per Suefiones habere iter, mittit seruos suos, ut obseruent aduentantem illum, cogantque ad martyrum solennitatem venire. Abeunt illi, venit Episcopus via publica sub horam tertiam, deducitur ab illis ad monasterium, ab Abbate Odone honorificè excipitur, celebritatem illam multa animi exultatione illic peragit. Sed quia iam Christus eius virtutes, quibus præclare ornatus erat, cælesti remuneratione afficere volebat, placuit ei illo in loco vitæ eius finem imponere.

Odo Abbas SS. Crispini & Crispiniani honorificè excipitur.

Vt febre correptus, ex itinere coactus sit ad monasterium redire, ibique obiit. Cap. 25.

Proxima nocte cum beata membra dedisset quieti, febricula pulsari coepit. Manè apud beatorum martyrum Crispini & Crispiniani corpora humi prostratus, preces fudit: indè se dat itineri, & iam ad tria plus minus milliaria progressus, morbo inualefcète, dicit comitibus itineris, se non posse vltra procedere: redeundum esse ad monasterium martyrum. Lachrymantur omnes, aiunt eum

Febre lethali corripitur sanctus Episcopus.

Viso eius.

non rectè sentire: debere illic paulisper quietere, ciboque se reficere. At ille sentiens se viribus destitui. Nequaquam, ait, filioli, quod vos vultis, fieri potest. Superiori enim nocte cum me in lectulo collocassem, videre mihi visus sum à quatuor heroibus, candidissimis stolis indutis, in lectica me in quoddam oratorium deferri, molarumque lapidem, cunctis spectantibus multumque merentibus, mihi imponi. Tum verò omnes summo animi dolore exclamarunt: Domini voluntas fiat. Habebat autem in comitatu suo quandam egregiæ indolis iuuenem Nicolaum, monachum Cluniacensem. Is celeriter processit ad patrem suum Henricum, olim strenuum militem, tunc monachum sanctorum Crispini & Crispiniani, & villæ procuratorem fidelissimum, miræ simplicitatis & innocentiae virum: indicat ei aduentare Godefridum Episcopum, præ debilitate iter susceptum conficere non valentem. Confestim ille accurrit, excipit eo, quo par erat, honore Episcopum, gratias immensas agens Deo, quòd talem tantumque mereretur habere hospitem. Triduo verò illic hæsit Episcopus, & in dies deterius habere se sensit. Id ubi cognovit Odo Abbas venerabilis, adiunctis socijs, festinus venit ad eum, crebriusque exosculatum naui reuenter imponit, & ad monasterium aduehendum curat, non mediocriter interim dolens. Ille verò tanto attentius precibus & lachrymis insistebat, quanto certius ad finem se tendere experiebatur. Adueniente hora, qua migraturus erat, Eucharistiam

Lyfardus Sueffionen. Episcopus.
Obitus S. Godefridi.

de manu Lyfardi Sueffionensis Episcopi accepit, fratribusque benedicens atque etiam valedicens, orat ut in domo, quam Capitularem vocant, corpus ipsius sepeliant. Deinde extensis manibus, & sublati in cælum oculis, spiritum reddit creatori. Facies eius niueo roseoq; colore perfusa, iucundum cernentibus spectaculum præbuit. Diceres suauiter dormire, non vita functum, Episcopum. Decessit sexto Idus Nouembris. Lyfardus Sueffionum præsul nitebatur corpus eius in beatorum Gerualij & Protasij cathedrali ecclesiam transferre, sed non permisit Abbas Odo, neque Theulphus Prior, qui non diu post ei in regimine successit: sed neque monasterij fratres. Iustum etiam erat, ut locum, quem pro amore beatorum martyrum Crispini & Crispiniani pio affectu, dum vixit, semper excolerat, etiam corporis sui præsentia ornaret. Ea

* Iestenus Gossenus, vel Iestenus Episcopus Sueffionu.

de re scripsit carmina quædam Bernardus Decanus Sueffionensis: scripsit & * Gossenus prius Bituricensis Archidiaconus, & magister Parisiensis celeberrimus, nunc vero Sueffionum Episcopus, pater patriæ iure vocandus, multorum fundator cœnobiorum, hostis vitiorum, & castitatis cultor præcipuus. Eius versus sic habent:

Gloria pontificum, Cleri decus, ac monachorum
Forma gregis dux, exemplar morum Godefridus,
Hic iacet, astra petens octaua luce Nouembris.

Hoc epitaphium saxo monumenti eius incisum est, ubi etiam effigies eius sanè quam elegans cernitur. Multi quoque alij doctissimi viri præclare de illo scripsere,

De exequijs eius, & insigni miraculo. Cap. 26.

Clarabaldus Syluaneensis Episcopus.

Postquam tristis rumor eum è vita decessisse percubuit, infinita hominum multitudo ad eius exequias confluit. Ijs verò interfuere etiam Lyfardus Sueffionum, & Clarabaldus Syluaneensis, antistites, Abbas Odo, Radulphus S. Medardi pater, multiq; alij monasteriorum rectores: quos equidem sentio non absque diuino instinctu è locis tam diuersis tam celeriter eò aduenire potuisse. Populus autem visendi cupidus, scalam quandam, quæ à solo vsque ad tigna vasta quadam mole pertingere videbatur, occupauit: quæ cum tantum pondus ferre non posset, à summo vsque deorsum scissa est, & tum sua, tum populi ruina & clamore tantum excitauit fragorem, ut omnes putarent templum funditus corruisse. Mox ingenti dolore afficiuntur omnes, quòd putarēt eos, qui de scala deciderant, viros, foeminas, pueros, mulieres vterum gestantes planè extinctos. Sed ut cunctis innotesceret, cuius meriti esset is, ad cuius exequias conuenerant, nullum alicuius læsionis vestigium in eis repertum est. Matriona quædam, vxor Ingelramni prædiuitis cuius Sueffionensis, Christo valde chara, orationibus & eleemosynis perpetim vacans, cum esset grauida, cerneretq; ciues lachrymantes: Quid ita, inquit, consternati estis o ciues? En prorsus incolumes sumus. En virtutem martyrum Crispini & Crispiniani, meritumque Godefridi præsulis iam experti sumus. Alius quidam, qui cæteris altius corruerat, planeque membris omnibus contritus putabatur, subuculam, femoralia, caligas, aliasque vestes suas omnibus discissas ostendens, nihil se mali passum re ipsa declarauit,

Præclarum sanè miraculum.

ait, cunctis stupentibus à loco illo exiliens sanus. Huius rei tot, hodieque testes exant, quot tum spectatores interfuere. Luctus igitur repente in gaudium mutatur, Godefridi nomen & meritum ab omnibus in cælum tollitur. Inde tumulatum est sacrum beati viri corpus, quod, teste Christo, ab ipso matris vtero ab omni pollutionis labe immune comperimus.

S. Godefridus perpetuo mansit virgo.

De quodam presbytero liberato. Cap. 27.

Sacerdos quidam apud Sueffiones degens, ab Episcopo Lyfardo, nescio quam ob causam adeò infestabatur, ut è tota ferè prouincia exturbaretur. In magnas igitur angustias coniectus, nec ullam euadendi viam reperiens, venit ad Robertum presbyterum, natione Nortmannum, exponit ei quid patiatur ab Episcopo, petit consilium. Abi, inquit ille, ad beatorum Crispini & Crispiniani martyrum ecclesiam, prosternere coram monumento illustri præsulis Godefridi, nec dubites te exauditum iri. Ego quoque vnà tecum ibo. Eunt igitur, & cum multa deuotione lachrymabundi, diu in preces incumbunt. Ijs finitis recedunt, & sacerdos deinceps vixit securus. Excessit è viujs pijssimus Ambianensium pastor Godefridus, vti iam antè diximus, sexto Idus Nouembris, hora dici nona, anno sacerdotij sui vndecimo, ætatis quinquagesimo, regnante Ludouico, Philippi Francorum Regis filio, anno regni eius decimo octauo: incarnati autem Verbi millesimo centesimo decimo octauo. Porro anno Christi millesimo centesimo tricesimo octauo, Nonis Aprilis translatum est venerabile corpus Deo digni præsulis Godefridi à * Gosseno Sueffionum Episcopo, & ante summam aram sub testudine honorificè reconditum: ubi etiam Christus vota supplicum exaudit: cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Translatio sancti corporis eius. * Iesteno

DE SANCTO VRSINO PRIMO EPISCOPO BITVRICENSI ET CONFES-

fore: Ex Gregorio Turonensi, De Gloria Confessorum, Cap. 80.

BITVRIGA vrbs primùm à sancto Vrsino, qui à discipulis Apostolorum Episcopus ordinatus, in Gallias destinatus est, verbum salutis accepit, atque Ecclesiam Biturigensem primùm instituit, rexitque. qui migrans à seculo, in campo inter reliqua sepulcra populorum sepultura locatus est. Non enim adhuc populus ille intelligebat sacerdotes Domini venerari, eisque reuerentiam debitam exhibere. Vnde factum est, ut in crescente terra, plantata desuper vinea, omnem memoriam de primo vrbs sacerdoti conuelleret, & vsque ad tempus illud, quo Probianus Episcopus eius vrbs est subrogatus, nullus de eo sermo haberetur.

Nouembris 9.

S. Vrsinus primus Biturigum Episcopus.

Probianus Episcopus Bituricensis.

Fuit autem quidam Augustus nomine, de domo Desiderati quondam Episcopi: cuius manus ac pedes ita contracti erant, ut non aliter nisi de geniculis atque cubitis sustentaretur, si aliquò processurus vellet incedere. Is, inspirante Deo, de eleemosynis deuotorum, apud Brias vicum in honore sancti ac beatissimi Martini antistitis, oratorium ædificauit: cuius cum in ipsum reliquias detulisset, statim directis membris sanus effectus est. Deinde collectis secum paucis monachis, sub regula monasterij degens, semper orationi vacabat. Vnde factum est, ut in sequenti accersitus ab Episcopo, Abbas ordinaretur in basilica sancti Symphoriani, quam memoratus pontifex fabricauerat ante conspectum muri Biturigi. Nec tamen monachos, quos prius congregauerat, relinquens, sed instituens eis Præpositum, ipse vtrisque cellulas gubernabat. Denique cum apud hanc basilicam moraretur, apparuit ei sanctus Vrsinus, per visum noctis, dicens: Defossa humo, require corpusculum meum. Ego enim sum Vrsinus, huius vrbs primus Episcopus. Qui ait: Quò ibo, aut ubi quæram sepulcrum tuum, cum ignorem locum, ubi sis positus? At ille apprehendens eius manum, duxit ad locum, & ait: Sub harum vitium radicibus corpus meum habetur.

Item Desideratus.

Contractus virtute reliquiarum curatur.

Apparet S. Vrsinus Augusto Abbat.

Expergestus Abbas, narrauit hæc sacerdoti suo: sed ille paruipendens quæ à sacerdoti, presby-

Sacerdoti, Episcopo.

presbytero dicebantur, nullum inquirendi studium posuit. Interea beatus Germanus Parisiaca urbis Episcopus adfuit, susceptusque ab Episcopo, post cenam domus Ecclesiastica, cum se sopori dedisset, apparuit utrique per visum, Episcopo simul scilicet & Abbati: duxitque eos ad locum sepulcri, deprecans ut auferrent eum à loco illo. Expergefacci, simul ad vigilias conveniunt in ipsam sancti Symphoriani basilicam: explicitisq; officijs marutinis, refert Episcopus Abbatem, quæ viderat, confessus, quæ est & ipse vidisse similiter. Igitur insequenti nocte accedentes illuc cum vno tantum clerico, qui cereum ferret, venerunt ad indicatum locum: eumque fodientes vsque in profundum, sepulcrum reperiunt. Quo detecto, amotoque opertorio, viderunt sanctum corpus tanquam dormientis hominis nulla putredine resolutum, Quod admirantes, & iterum componentes, indicârunt Episcopo data die, quæ viderant, Tunc illi, conuocatis Abbatibus & Clero, cum honore atque psallentio leuauerunt beatum sepulcrum: & quia vetes illi, quibus ferebatur, valde longi erant, cum venissent ad porticum, non poterant descedi in ingressu eius, ut ad ostium ædis sine labore accederent. Tunc beatus Germanus eleuata voce, ait: Sancte Dei sacerdos, si voluntas tua est in hanc basilicam ingredi, sentiamus leuamen adiutorij tui. & statim amisso pondere, ita in summa leuitate factus est sarcophagus, ut relictis vestibus, pauci manibus ferrent, quem vsque ad locum illum multi detulerant. Et sic celebratis Missis, gaudente populo, iuxta altare sepelitur, multis se deinceps virtutibus manifestans.

Illustra in primis miraculum.

Sepulcrum, pro sarcophago.

IN SANCTVM MARTYREM THEODORVM, ORATIO D. GREGORII NYSSENI

Episcopi, Petro Francisco Zino Veronensi interprete. Nos eam in capitula distinximus.

Novbris 9. Cap. 1. Jam olim frequentes conuentus ad templa in ferijs Sanctorum.

Cap. 2.

Vide quid possint Sancti.

Cap. 3.

Virtutes Sanctorum imitande.

Cap. 4.

VOS, Christi gens, grex sancte, regale sacerdotium, qui ex omnibus urbis agrique locis confluxistis, vndenam accepto profectiois signo tam facile adducti estis, ut ad sacrum hunc locum frequentes conueniretis? Quis huius itineris officiosam ac promptam vobis necessitatem imposuit? præsertim cum hyemis tempestas sit, quo quidem tempore & bella quiescunt, & omnia milites arma deponunt, & ad fumum nauæ gubernacula reclinant, & agriculæ boues aratores in stabulo quiescentes alunt? Ex militaribus profectio reuersionibus tuba cecinit sanctus martyr, multosque diuersis è patrijs ad propriam quietis sedem & domum conuocauit, non ad bellicam inuitans expeditionem, sed ad dulcissimam Christianisq; maximè conuenientem pacem. Hic enim, ut credimus, & anno superiore barbarorum tempestatem sedauit, & horribile immanium Scytharum bellum compressit, grauem ipsis, qui iam iamque appropinquare videbantur, terrorem incutiens, non galea cristata, nec benè exacuto & ad solem fulgente gladio, sed malorum expultrice omnipotentique Cruce Christi, pro quo etiam ipse mortem oppetens, hanc sibi gloriam comparauit.

Quæso autem vos, qui puræ huius celebritatis ministri estis, & martyrum studio, ut attentos mihi præbentes animos, consideretis, quantum lucri iustus hic fecerit, quantaque præmia sit in hoc, inquam, mundo & apud nos assecutus. Eorum enim præmiorum, quæ non cernuntur, magnitudinem animo complecti nullus potest. Cumque pietatis fructum cognoueritis, illorum, qui sic honorati sunt, mentem imitemini, eaque munera concupiscatis, quæ Christus certantibus pro cuiusque dignitate distribuit. Ac, si videtur, dum à futuris illis bonis, quæ iustis hominibus, donè humanæ vitæ iudex adueniat, spes bona conseruat, perfruendis se iuncti sumus, quàm præclarus & magnificus sit præfens sanctorum status & conditio, consideremus.

Animus enim ad proprias reuersus sedes, & corpore vacans, cum suis similibus uiuit: Corpus autem castum & inuiolatum eius instrumentum, nullis proprijs affectionibus hospitis quondam sui immortalitatem lædens, multo cum honore obseruantiaque

naque contestum præclare iacet, & veluti thesaurus quidam admodum preciosus, in tempore regenerationis conseruatur. Et quanuis ex eadem, ex qua cætera corpora, naturæ materia confecti, nulla tamen ratione cum illis est comparandum. Aliorum enim reliquæ vulgò detestabiles sunt, nullusque volens ad eorum tumulos accedit. Quod si dum aperiantur, in eos casu quispiam incurrat, coniectisque oculis deformitatem intus iacentium adspiciat, magna oppletus molestia, & humanæ conditionis miseriam deplorans, prætercurrit. At si in locum similem huic, ad quem vos hodiè conuenistis, ubi iusti memoria sanctique reliquæ sint, accedat, primum quidem operum, quæ cernit, magnificentia recreatur. Videt enim ædem, ut Dei templum, structuræ tum amplitudine, tum pulchritudine splendide exædificatum & exornatum, ubi & faber lignum ad animalium effigiem conformauit, & lapicida marmor ad argenti læuitatem expoliuit, & pictor artis suæ flores in imaginibus exprimens, res martyris præclare gestas, labores, cruciatus, immanes tyrannorum adspectus, impetum, ardentem illam & flammam euomentem fornacem, beatissimum athletæ finem, Christi que certamini præfidentis, ac præmia dantis humanæ formam imaginis: hæc, inquam, nobis tanquam in libro loquente artificiosè describens, martyris certamina sapienter exposuit, & instar prati nitidum templum illustrauit, Nouit enim etiam piæura tacens in pariete loqui, & utilitatis plurimum afferre. Quinctiam lapillorum compositor, pauimentum, quod pedibus teritur, arte atque emblemate vermiculatum, historia dignum effecit.

Corpora sanctorum, thesaurus preciosus.

Obserua teplorum amplitudinem & exornationem.

Visus sacrum imaginum antiquissimus.

Utilitas eorum.

Quam obrè his artis operibus sensibus obnoxijis oculos oblectantes, cupiunt loculo reliquas corporis partes admouere. Etenim ipso contactu sanctimoniam credunt & charitatem excitari. Si quis autem puluerem in ipsa loculi superficie, ubi corpus martyris quiescit, in hærentem præbeat, pro ingenti munere accipiunt, & terram tanquam rem preciosissimam reponunt. Nam si cui fortè facultas detur, ut ipsas reliquias attingat, id verò eiusmodi censetur donum, ut supremo voto nihil maius optari posse videatur. Hoc qui experti sunt, nōrunt, quique eo tenentur desiderio. Ipsum enim corpus perindè, ac si visura florensque esset, amplectuntur & deosculantur, oculis, ore, auribus, omnibus denique sensibus adherent, lachrymasque pietatis & affectionis indices effundunt, martyri que ut omnibus partibus integro ac vigenti supplicant, ut pro se apud Deum legationis munere fungatur: Vri Dei ministerium appellant, qui, quando vult, inuocatus munera impetret. Ex his omnibus pius populus discit, quàm preciosa sit in conspectu Domini mors sanctorum eius. Etenim licet ex eadem massa conflata concretaque sint omnia hominum corpora, ea tamen, quæ simpliciter intereunt, temerè proiecta iacent: quæ verò martyrij gratiam obtinuerunt, sic amabilia iucundaque sunt, & omnium studijs certatim complectenda, ut in præsentia declarauimus. Ex his ergò, quæ videmus, ea credimus, quæ non cernuntur: & ex his, quæ experimur in hac vita, speramus ea, quæ futura promittuntur in altera. Sunt enim multi, qui in ventre, inani que gloria, & caducis atque fragilibus rebus cumulandis summum bonum collocantes, quid futurum sit, negligunt, atque huius vitæ sine putant omnia terminari.

Cap. 5. Contactus reliquiarum. Nota de puluere.

De reliquijs

* viuum, legendum censeo.

Psalm.

Sed tu, qui sapiens es, ex paruis magna conijcito, ex adumbratis vera & solida conijcito. Quis ex ijs, qui apud homines fuerunt excellentissimi, huiusmodi monumentis celebratur? Quis eorum Imperatorum, qui munitissimas vrbes expugnauerunt, qui gentes innumerabiles subegerunt, ita decantatus est, ut miles hic pauper, qui nuper erat in militiam assecutus, quem Paulus armauit, quem Angeli ad certamen vnixerunt, quem victorem Christus coronauit? Verum quia dicendo ad martyris pugnas appropinquauimus, agè singularem de ipso sermonem instituiamus. gratum est enim cuique, quod ipsi proprium est.

Cap. 6.

Gloria martyrum etiam in hac vita illustris.

Patria fuit viro generoso ea regio, quæ vergit ad orientem solem. Nobilis enim & hic, quemadmodum Iob, inter eos, qui ad solis ortum habitant. Quarè cum eandem haberet patriam, eosdem etiam mores imitatus est. Nunc autem patria est illi orbis terrarum. Omnis enim martyr, eius regionis, quæ sub sole habitatur, cuius censetur. Inde ad militiam profectus, cum propria cohorte in hanc regionem se contulit. Hic enim milites ab ipsis Imperatoribus iussi fuerant hyemare. Sed aliud, non ex barbarorum impetu, sed ex lege & decreto impio satanæ suscitatum est bellum. Omnes enim Christiani nefaria sententia condemnati, ad supplicium ducebantur. Tunc igitur, tunc hic ter beatus, pietate insignis, & fidem in Christum sic vbique circunferens, ut tantum

Cap. 7. S. Theodori patria. Iob 1.

Est miles.

tantum non in fronte confessionem in scriptam gereret, non amplius tyronis, aut nuper delecti militis robur præ se tulit, neque se rei militaris imperitum, aut pugne ignarum exhibuit: sed generosos ac strenuos spiritus ad subeunda pericula sumens, haudquaquam demisit animum, aut hesitavit, aut ullam in loquendo timoris suspicionem præbuit. Nam cum improbi illi iudices, Dux & Centurio in idem, ut olim Herodes & Pilatus, conspirantes confidissent, & crucique affixi seruum in eiusmodi iudicium, quo Dominus quondam eius circumuectus fuerat, arcessissent: Dic nobis, inquit, vnde tibi tantum audacia & confidentia ingenitum sit, ut regias leges despicias, neque mandata domini contremiscens venerere, & eorum, qui rerum potiuntur, decreta colas & obserues? Hi nanque tunc in Maximini regia principem locum obtinebant:

Sistitur ad tribunal.

Cap. 8. Constantis martyris vox.

Egregia sententia.

Cap. 9.

Animalis homo non percipit quod sunt Dei.

Cap. 10.

S. Theodorus in flammarum profanum.

Blanditur ei iudices amplissimis promissis. Cap. 11.

Quibus ille constanti vultu menteque intrepida opportunè respondit: Ego, inquit, deos ignoro, qui reuera nulli sunt. Vos autem impostores damonas, Dei nomine cohonestantes, aberratis. Mihi quidem Deus est Christus, qui Dei filius est unigenitus. Quamobrè me religionem ac fidem ipsius confitentem, & vulnerator feriat, & percussor cadat, & combustor mihi flammam admoueat, & qui vocibus meis offenditur, linguam excindat. Corpus enim in singulis partibus procreatori suo patientiam & tolerantiam debet. His rationibus victi sunt Tyranni, nec primum strenui militis impetum sustinuerunt, cum adolefcentem ad subeunda tormenta promptum & alacrem cernerent, mortemque tanquam dulce aliquod poculum haurire cupientem.

Dum igitur parumpè hæsitant illi, & quid facto opus sit, inter se consultant, quidam ex ea legione, qui facundior & astutior esse putabatur, martyris responsionem eludens, Est ne, inquit, o Theodore, filius Deo tuo? & generat ille, quemadmodum homines, cum perturbatione? Nullam in generando (respondit) nouit perturbationem Deus meus. Ex quo & filium ego confiteor, & generationem Deo conuenientem intelligo. Te vero, o rationis expertus, atque infans, nonne pudet? nonne rubore suffunderis, Deum etiam foeminam asserens, qui ipsam quidem ut filiorum genitricem, & instar leporum aut suum foecundam dæmonem, facile tum vterum gerentem, tum parientem colas? Sic igitur sancto duplicem in idolorum cultorem irrisionem retorquenti, Tyranni ad speciem humanitatis, Modicum, inquit, temporis spatium ad considerandum furenti concedatur. Foras se interim deposita insania respiciet, & ad meliorem frugem se recipiet. Insaniam enim, dementes sapientiam appellabant: stuporem autem & furorem, pietatem & religionem. Quemadmodum fit, quando illi, qui ebrii sunt, sobrijs exprobrant morbum suum.

At pius vir & Christi miles, ad virile facinus conficiendum, spatium illud conuertit. Ecquod autem facinus? Tempus iam est, ut cum lætitia narrationem hanc excipias. In metropoli Amasea fanum fuit, quod fabulose deorum matri decepti illi quondam homines vanitate, quodam in loco propter fluminis ripam construxerunt. Hoc fanum generosus ille, dum per inducias liber ac tutus esset, opportunitatem & propitium auræ flatum obseruans, incendit atque combussit. Iraque quod omnino post deliberationem expectabant, re ipsa sceleratis responsum dedit. Quod quidem omnibus patefactum est. Siquidem nec clarissimus in parte ciuitatis accensus ignis, id occultari permisit, & ipse a deo latere non studuit, ut apertè tum præclara facinore gloriari, tum perturbatione, qua propter templi statuarumque combustionem conterriti erant impij, gaudere maiorem in modum videretur. Cum igitur ad præfectos author incendij delatus esset, multo horribilius in eum, quam antea, iudicium est constitutum, ut par erat, animis eorum tanti momenti re concitatis. Quamobrè cum in tribunali resedissent, Theodorus præsentis animo in medio stetit, imperantisque fiduciam præ se tulit, non ut reus respondens, sed ut iudex interrogans, & celeritate confessionis interrogationem interrumpens. Quare posteaquam non stupidus aut attonitus apparuit, atque illi acerbitate minarum, quibus minimè pepercerant, se nihil proficere animaduertent, ad artes contrarias confugere, & promissis iniustus hominem iustum, rebusque inglorijs gloriosum allicere conati, Tibi, inquit, sacerdotij primarij dignitatem pollicemur.

Quo quidem audio, vir beatissimus vehementi irrisione: Ego, respondit, cum sacerdotem idolorum miseros duco, eorumque me, quod tam stulto munere fungantur, miseret, tum sacerdotum principes multo magis commiseror & detestor. Inter flagitio-

flagitiosos enim quo quis maior atque præstantior, eo nequior & infelicior. Sic inter iniustos, qui iniustior est: sic inter homicidas, qui crudelior: inter adularios, qui perulantior. Idcirco posthac à pernicioso pollicitationibus abstinet. Ignoratis enim o viri, vos malorum extremum mihi polliceri, Nam piè & rectè viuere profitentem, præstat abiectum esse in domo Dei, quam habitare in tabernaculis peccatorum. Ego vel istos Reges, quorum assidue leges iniquas proponitis, miseror, qui maxima inter homines regij muneris dignitate non contenti, sibi sacerdotum principis dignitatem vendicant: ideoque lugubrem & tenebricosam purpuram induuntur, instar infelicitum principum sacerdotum, illustri regie dignitati tristem amictum inducentes. Quinetiam aliquando ad nefarias aras accedentes, pro regibus sunt coci, dum aues sacrificant, & pecudum viscera miserè perspiciunt, & sanguinis tabo tanquam laniones quidam inquinantur.

Post has iusti hominis voces, ne fictam quidè & simulatam amplius humanitatem præ se rulerent, sed illum & in deos maximè impium, & in Reges contumeliosum & maledicum vocantes, primum ligno, quo torquentur homines, suspensum ceciderunt ac lacerarunt. Ille verò carnificibus vehementer sauientibus, forti alacrique animo perferens, versum etiam illum è psalmo decantabat: Laudabo Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Ipsi carnes eius dilaniabant. At ille psalabat, ut si non ipse, sed alius eos cruciatus sustineret. Sic autem laceratum ac dilanatum carcer excepit. Vbi rursus circa sanctum admiranda gerebantur. Etenim per totam noctem vox multitudinis canentium exaudita est: & eiusmodi faces eluxerunt, ut ijs, qui extra carcerem erant, tota nocte splendor effulserit. Quo quidem spectaculo cantuque admirabili commotus carceris custos, in cubiculum insilijt: sed præter martyrem quiescentem, & multos victos, qui dormiebant, inuenit neminem.

Cum igitur multis tormentis adhibitis, in confessione religioneque magis ipse perstaret, sententia in eum lata est, ut igne vitam finiret. Atque ita præclarum beatumque iter ad Deum confecit: nobis autem memoriam certaminis tanquam magistram reliquit. Qua quidem ille populos congregat, Ecclesiam instituit, dæmones fugat, conciliat angelos pacis, orat à Deo, quæ nobis vtilia sunt. Hunc enim locum, tanquam diuersis morbis medicinas suppeditantem officinam constituit, procellis tempestatibusque periclitantium portum, egentium opulentum ararium, dulce peregrinorum hospitium, festos dies celebrantium nunquam desinentem congressum. Quauis enim certum & solennem hunc diem quotannis celebrenus, nunquam tamen deficit studiosè aduenientium multitudo. Quamobrè publica, quæ ducit huc, via formicarum similitudinem conseruat, alijs redeuntibus, alijs venientibus, alijs succedentibus.

Nos igitur, o beate, anni circulo benignitate creatoris peracto, sacrum hunc martyrumque studioso cæterum congregauimus, cõmunem adorantes Dominum, certaminumque tuorum præconium memorabile celebrantes. Tu verò, celebritatis author, quæcumque te ora tenet, huc ad nos veni. Nos enim te vocantem vicissim vocamus. Quo circa siue sublimi in æthere, moraris, siue caelestem aliquam apsidè circumuertis, siue inter angelorum choros constitutus Domino assistis, siue inter Principatus & Potestates ut seruus fidelis eum adoras, istis omnibus parumpè intermissis, ad nos, qui te colimus & honoramus, accede. Ac licet oculis nostris minimè perspicuis sis, sacrificia nostra tamen intueri: ut quas Deo, qui tibi pro vno supplicio, & pia vnicæ confessione tam multa munera largitur, gratias agimus, ipse conduplices. Meritam ex sanguine, quem effudisti, & ignis cruciatus, quem pertulisti, lætitiã percipe. Quot enim tunc supplicij tui spectatores erant, tot nunc honoris ministros habes.

Multis beneficijs indigemus. Tu legationis munere fungere apud cõmunem Regem pro patria tua. Martyris enim patria est locus, ubi ille passus est: ciues, & fratres, & propinqui, qui reliquias eius ornant, qui tuentur, qui venerantur. Calamitates metuemus, pericula formidamus. Haud procul absunt exitiales Scythæ, qui contra nos machinantur bellum. Ut miles propugna, ut martyr pro conseruis dicendi vtere libertate. Quanquam tu vitam hanc transcendisti, humanas tamen molestias & necessitates non ignoras. Impetra nobis pacem, ne ipsæ celebritates intermittantur, ne rabidus & sacrilegus barbarus in templis & altaribus comæsetur, ne sancta profanus conculcet. Nos quidem, quod hæc tunc facti seruati simus, tibi acceptum referimus, sed in posterum etiam securitatem postulamus.

V

Quod

Ea ille contemnit.

Psal. 83.

Cap. 12. Dicit cruciatur.

Psal. 33.

Ducitur in carcerem.

Cap. 13. Ignis supplicio vitam finit.

Nota quotannis celebrari festum S. Theodori

Cap. 14. Inuocatur hic sanctus martyr.

Cap. 15.

Nota de rebus mar- tyrum venerandis &c.

Sancti non ignorat res nostras.

Quod si maiore sit opus auxilio, fratrum tuorum martyrum chorum adhibe, & vnà cum omnibus supplica. Multorum preces iustorum, nationum & populorum crimina diluant. Petrum admone, Paulum excita, Iohannem Theologum dilectum discipulum aduoca, vt Ecclesiarum, quas constituerunt, pro quibus catenas pertulerunt, pro quibus pericula & cædes perpessi sunt, solliciti curam suscipiant. Nè cultus idolorum contra nos caput tollat, nè hæreses tanquam spinæ vineam suppullulantes lædant, nè zizania crescentia triticum suffocent, nè qua petra veri roris pinguedinem nobis excuriat. Sed tuæ precationis ope magnus fructuum prouentus appareat, re- cteque instituta Christianorum vita, tanquam in pingui atque frugifero solo, præcla- ram & admirabilem ad finem vsque segetem ferat, vnde nobis proueniat fructus æternæ vitæ in Christo Iesu Domino nostro, quicum patri & spiritui sancto gloria, ho- nor & imperium in secula seculorum, Amen.

MARTYRIUM EIVSDEM SANCTI ET GLO-
RIOSI MARTYRIS CHRISTI THEODORI TYRO-

nis: Ex Simeone Metaphraste. Habetur in
Tomis Aloysij.

Novbris 9.
iuxta Lati-
nos.

Non vult S.
Theodorus
sacrificare
dæmonib⁹.

Militat Re-
gi Chailo.

Christiani
quidam mit-
tuntur in
carcerem.

S. Theodo-
rus inflam-
mat templū
matris deo-
rum.

MAXIMIANVS & Maximinus Imperatores, emisserunt decretum in vniuersam terram, quæ parebat eorum im- perio, vt omnes gentes, quæ credebant pię religioni Chri- stianorum, si execrandos cibos gustassent, salui essent: qui autem contradicebant, traderentur iudicij. Quo tempo- re militans S. Theodorus tyro in Orientis regione cum multis alijs, ductus est ad legionem, quæ vocabatur Mar- maritarum, sub Præposito Brinca: quæ legio sedebat in ciuitate Ponti, nonine Amasea. Ductus verò S. Theodo- rus, cogebatur sacrificare simulacris. Verus autem Chri- sti miles Theodorus, cum esset Deo fidelis, repletus san- cto Spiritu, dixit in medio legionis: Ego sum Christianus, & iustus sum non sacrificare adulterinis. habeo enim Iesum Christum Regem in cælis. Dixit Brincas Præpo- situs: Velis me audire Theodore, & accipe totam tuam armaturam: & cum milita- ueris, veni dijs sacrificatum. Sanctus Theodorus respondens, dixit: Ego milito meo Regi Christo, & deceterò non possum alij militare. Dixit Brincas Præpositus: Et ij omnes, qui ad sunt, sunt Christiani, & militant. Respondens autem sanctus, dixit: Vnusquisque scit, quomodo militet. Ego verò milito meo Domino & Regi cælesti Deo, & filio eius vnigenito.

Posidonius Ducenarius, qui adstabat, dixit: Et filium habet Deus tuus, ô Theodo- re? Respondens autem S. Theodorus, dixit: Habet certe filium verbum veritatis, per quem fecit omnia. Dixit verò ei Præpositus: Possumus ne ipsum cognoscere? Dixit S. Theodorus: Vellem, si vobis Deus talem dedisset intelligentiam, vt eum cogno- sceretis. Dixit Posidonius: Et si eum cognouerimus, non possumus relinquere no- strum Imperatorem, & ad illum accedere? Dixit S. Theodorus: Nihil est, quod vos impediatur, quo minus relinquatis tenebras, & quam ad breue tempus habetis fiduti- am erga vestrum breui tempore duraturum & terrenum Imperatorem, & accedatis ad Deum viuum & Regem & Dominum æternum: & ei militetis, quomodo ego. Dixit Brincas Præpositus: Ei cedamus vsque ad aliquot dies, vt cum seipsum admo- nuerit, accedat ad id, quod est vtile.

Cum ergo accepisset id, quod concedebatur, orabat sine intermissione, & lauda- bat Dominum. Ira autem fremebant impij, & erant solliciti de quibusdam alijs ex ci- uibus: quos etiam compræhenderunt, & duxerunt in carcerem. Beatus verò Theo- dorus eos sequens acclamabat, docens viam salutis & tolerantia, nè negarent Chri- stum Regem. Cum illi autem fuissent inclusi, ipse S. Theodorus inuento tempore opportuno, noctū combussit templum matris deorum. Visus autem fuit à quibus- dam è ciuitate, & accusatus. Cronidès verò quæstor propter hoc timore affectus, eum compræhendit & adduxit ad Præsidentem Publum, sic eum docens: Domine mi, hic vir pestifer, recens electus tyro, qui malè venit in nostram ciuitatem, combussit templum matris deorum, & deos affectu iniuria. Eum ergo compræhensum duxi ad tuam

tuam magnitudinem, vt conuenienter diuino & imperatorio edicto dominorum or- bis terræ, det poenas eorum, quæ ausus est facere. Iudex autem accersito Præposito Brinca, dixit ei: Tunc dedisti ei potestatem, vt igne consumeret templum matris no- strorum deorum? Ille verò respondit, dicens: Ego sæpè eum sum adhortatus, ei eti- am dato certo tempore, vt cum apud se considerasset, dijs sacrificaret. Si autem hoc fecit, omninò deos contempsit & iussa Imperatoria. Cum sis ergò Iudex, sequere edicta Imperatorum.

Præses itaque sedens in tribunali, iussit ad se adduci beatum Theodorum. Cum esset autem adductus, dixit ei Iudex: Quamobrè, cum te oporteret deæ sacrificare, & ei libare, & thus offerre, ignem ei obtulisti? Dixit sanctus Theodorus: Quod feci, non nego: accendi ligna, vt lapis vretetur. est autem talis vestra dea & eius virtus, vt ignis eam tangat & eam vrat. Ego ligna accendi, vt vretet lapidem. Ira verò mo- tus Iudex, iussit eum verberari, sic dicens: Molliora mea verba te audaciorem fece- runt & confidentiorem. Quamobrè noli mihi respondere multa verba. Nam te manent dura & graua tormenta ac cruciatus, vt pæceas edictis Imperatoris. Dixit S. Theodorus: Neque tibi pæreo, neque tormenta tua timeo, etiamsi sint valdè for- midabilia. Deceterò fac, quod velis. Nam expectatio bonorum Dei me adhorta- tur, vt cõfidam, propter spem mihi repositam, & coronam, quæ mihi à Deo contexi- tur. Dixit Iudex: Dijs sacrificata Theodore, & te libera ab ijs, quæ te manent, tormen- tis. es enim malè & acerbè moriturus. Dixit sanctus Theodorus: Non sunt mihi tormenta, quos tu inferis cruciatus. Dominus enim meus & Rex Iesus Christus, est ante faciem meam, me liberans à tuis tormentis: quem tu non vides, quo- niam non intueris mentis oculis. Ira autem percitus Iudex, & rugiens vt leo, ius- sit eum conijci in carcerem, & portam obsignari custodia, & eum sini illic fame mori.

In custodiam verò coniectus beatus Theodorus, alebatur à sancto spiritu: & in nocte illa visus est ei Dominus, & dixit ei: Confide Theodore. ego enim sum tecum. Nè ergo acceperis cibum aut potum ab his omnibus. erit enim tibi vita ab interitu aliena & æterna mecum in cælis. Hæc cum dixisset Dominus, ab eo euauit. Cum recessisset autem Dominus, beatus Theodorus cœpit psallere & exultare: cum verò exaudiebat magna turba sanctorum Angelorum. Custodes autem carceris cum au- diissent suauitatem psalmodia, surrexerunt & cucurrerunt ad portam custodia. Qui cum vidissent portam clausam & saluum signaculum, obseruabant per fenestram. Cum autem vidissent magnam turbam candidatam & psallentem simul cum sancto Theodoro, timore affecti, renunciârunt id Præsidi Publio. Statim verò surgens Iudex Publius, cursim venit ad portam custodia: & vidit portam quidem clausam, & cate- nam similiter, & salua signacula: audiuit autem vocem quoquè eorum, qui intus psallebant simul cum Theodoro: & fecit armatos milites circuncircâ seruare custo- diam, putans aliquos Christianos esse cum Theodoro. Ingressus autem, nullum in- uenit, nisi solum seruum Christi Theodorum in ligno constructum. Eum verò inuasit magnus timor & tremor, & omnes qui cum ipso erant. Cum autem custodia fores rursus clausissent, recesserunt, cum iussisset Iudex ei dari vnciam panis & aquæ po- culum quotidie. Magnus verò & fidelis martyr Christi, prout scriptum est, Quod iustus ex fide viuet: nequaquam voluit ab illis accipere panem aut potum, dicens eis: Me alit Dominus meus & Rex Iesus Christus.

Cum fuisset autem manè, iussit Præses eum produci ad tribunal. Qui cum adfuisset, dixit ei: Morem mihi gere absque tormentis & supplicijs, & sacrificata magnis dijs, vt quamprimùm scribam ad dominos orbis terræ, vt tu fias pontifex deortū, & accipias non leues quoslibet honores, & in eadem sede nobiscum mancas. Beatus autem Theodorus cum in cælum suspexisset, & se signasset per totum corpus, dixit Tyranno: Etiamsi carnes meas in igne liquefeceris, & multiplicibus tormentis deleueris, gla- dijsque & bestijs me tradideris, quandiu est status in meis naribus, non negabo no- men Christi mei. Tyrannus autem consilio inuito cum Præposito, iussit ipsum suspen- di in ligno, imperans licitoribus, vt eius latera vngulis carperet. Qui ipsum vsque adeò carperunt, vt eius nudarentur latera. Beatus verò Theodorus nihil respondit Præsi- di, sed psallebat, sic dicens: Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo. Obstupefactus autem Tyrannus tanta tolerantia & fortitudine beati Theodori, dixit ei: Non te pudet, ô omnium hominum infelicissime, quòd spe-

S. Theodo-
rus ducitur
ad tribunal.

Verberatur

Constantia
eius.

Trahitur in
custodiam.

Christus ei
apparet.

Habac. 2.

Vide blan-
dicias fara-
nar.

Respuit fal-
lacia pro-
missa mar-
tyr Christi.

Vngulis dif-
cepitur.

psal. 33.

ras in homine, qui dicitur Christus, qui affectus fuit morte violenta, & tam inconsi-
derate te tradis tormentis & supplicijs? Sanctus verò Christi martyr Theodorus di-
xit: Hoc sit mihi dedecus & omnibus, qui inuocant nomen Domini mei Iesu Christi.
Exclamante autem populo, vt ipse iam de medio tolleretur, per præconem eum in-
terrogauit: Vis ne sacrificare, an à me amplius cruciari? Respondens sanctus martyr
Christi Theodorus, liberè dixit Tyranno: Impie & plene omni iniquitate & dolo, fili
diaboli & verè digne operatione aduersarij, non times Deum, qui tantum tibi impe-
rium & tantam potestatem est largitus? Per ipsum enim Reges regnant, & tyranni
terram tenent dominatu. me enim cogis relinquere Deum viuum & adorare lapi-
des inanimos. Iudex autem cum magna deliberatione dixit sancto Theodoro: Quid
vis, esse nobiscum, an cum Christo tuo? Sanctus verò respondit cum magno gaudio:
Cum Christo meo & fui, & sum, & ero. deceterò fac quod voles.

Prou. 8.

Signo Cru-
cistorum cor-
pus munit,
& reddit spi-
ritum.

Honestissi-
mè sepelitur

Videns autem Tyrannus nihil posse tormenta aduersus eius tolerantiam, nec pos-
se eum superare, dat in eum sententiam, sic dicens: Theodorum, qui non paruit po-
tentia glorioforum Imperatorum & deorum, credidit autem Iesu Christo, qui fuit
crucifixus sub Pontio Pilato, sicut audio ex Iudæis, ipsum iubeo igni tradi. Postquam
autem solam sententiam pronunciauit Iudex, dicto citius res mandata fuit executio-
ni. Nam cum lictores ex officinis & balneis ligna repente collegissent, beatum quo-
què Theodorum duxerunt ad locum propositum. Et cum ipse sibi fecisset signum
Crucis in fronte & toto corpore, copiosus circa illum ignis accensus est. Tunc autem
adfuit Spiritus sanctus, & relaxatus fuit sanctus martyr, & sic Deum laudans & glorifi-
cans, in pace reddidit Domino sanctum suum spiritum, & vidimus venerandam & san-
ctam eius animam, tanquam fulgur assumi in celos.

Quædam autem mulier, quæ merito vocabatur Eusebia, vt quæ piè & ex virtute
viueret, petijt corpus sancti & gloriosi martyris Theodori. Quod cum vnguentis per-
fundisset, & sindone munda inuoluisset, deposuit in loculo in domo sua, in ciuitate Eu-
chaitarum sub metropoli Amasenorum, quotannis peragens memoriam eius vene-
randi & colendi martyrij. Consummatus autem fuit sanctus martyr Christi Theodo-
rus Februarij mensis decimo septimo, imperante Maximiano tyranno: in nos autem
regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui gloria & potentia cum patre & sancto
spiritu nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

NECTARII ARCHIEPISCOPI CONSTANTI-
NOPOLITANI NARRATIO, PROPTER QVAM CAV-

*Sam in primo sabbato sanctorum ieiuniorum celebramus memoriam
sancti martyris Theodori: & de ieiunio & elemosyna. Habe-
tur in Metaphraste, quinto tomo Aloysij. Nos
hanc in capita distinximus.*

Psal. 30.
for. quomodo
for. admirabilis
Cap. 1.

Gen. 1.

Gen. 2.

Quanta De-
us homini
præstitit.

QVAM magna est multitudo benignitatis tuæ, Domine,
æquum est vt nos hodiè cum magno Dauide eloquamur
melodicè. * Quo enim non est maximè * admirabile? Nos,
cum non essemus, produxit. Produxit autem non similiter
ijs, quæ prius est fabricatus, cælo, inquam, & ijs quæ sunt in
ipso, terræque & mari, & ijs, quæ sunt in eis. Eorum enim
opus & machinatio, materiaq; & cõstitutio erat Verbum.
Dixit enim, vel potius cogitauit: & cogitatio fuit omnibus
natura & generatio, morioque & ordo, & quæcunque ea,
quæ apparent, consequuntur: facta que sunt & manent, &
erunt vsque ad secundum eius ad nos aduentum. Quineti-
am ipsas quoque supream potestates verbo solo, vel nutu potius constituit. Nos au-
tem manu sua propria, o miraculum, cum Deus esset ante secula, & carens principio,
& quod est admirabilius, ad imaginem & similitudinem suam, cum esset Dominus,
effinxit. Deinde non hucusquè solùm constitit huius bonitas: sed etiam eum diuina
ornauit insufflatione, præbens animam intelligentem & ratione præditam. Præter
hæc autem paradisi quoque ciuem effecit animam: paradisi, inquam, cuius pulchri-
tudo neque verbis exprimi, neque mente comprehendere potest: & omnia, quæcunq;
prius

prius creauerat & fuerat fabricatus, ei subijciens & largiens, tanquam pater quispiam
benè affectus in filium, & eum amore complectens, eum instituit hæredem & domi-
num, quem reliqua omnia obseruarent, & ei ministrarent.

Atque hæc quidem scio vos nôsse, qui estis studiosiores & diligentiores. Quinetiam
ea, quæ restant, quæ etiam, vt qui ea sciatis, reliquimus. Eorum autè, quæ deinceps se-
quuntur, nè prolixiori vtar oratione, præmittam plurima, quæ passus est, deceptus à
maligno dæmone: præceptum, inquam, & diuinitatis opinionem, & præcepti (o meum
lapsum) obseruationem & transgressionem. Deinde nudationem, occultationem, &
quæ sunt ea cõsecuta, ne ea ipsa dicam. Sed est hoc quidem magnū & omnium Dei in
eum beneficiorum longè maximū, & eius summum, vt ita dicam, lapsus. Qui tam multa
beneficia fuerat consecutus, se erexit & extulit aduersus eum, qui ipsum fecerat. Quid
ergò Deus, qui ipsum fecit? Puluerem illum, terram illam informem, quam suis forma-
uit manibus, & tam multis ditauit beneficijs: Cur non dico id, quod est peius? Eum,
qui ab ipso defecerat, & diuinum eius iussum fuerat transgressus, num despexit? num
reliquit? Minimè, sed latentem quæsiuit: & cum inuenisset, castigauit quidè, sed beni-
gnè. Quæ autem postea sunt consecuta, quid opus est dicere, quibus hominum feritas
creatorem suum ad iram prouocauit, fratrum cædes, adulteria, insanos hominum amo-
res, simulacrorum cultus, & quæ ea consequuntur? Quid ergò? nunquid propter hæc
eam repulit, aut est abominatus? Nequaquam, sed tanquam pater cum multis modis
benignitatis nos prius castigasset, deinde vidisset nos non posse declinare ab eo, quod
est deterius, quid facit? Descendit è sinu patris: pape, quanta misericordia, cum esset Deus
æternus & immortalis: & vt paucis abfoluam, carnè suscepit ex casta virgine, meum qui
sum feruus, formam ferens. Deinde fuit cruci affixus, sepultus, resurrexit, simul etiam
surgere faciès eum, qui ceciderat. Quid his esse potest benignius aut misericordius?

Immensus
Dei amor
erga nos.

Cap. 3.

Et pater quidem suum filium, quem genuit, quem ex suis produxit visceribus, si à
suo cõsilio & iussu parum deflexerit, non satis habet ei plagas imponere & flagella in-
tentare, sed abdicat, execratur, persequitur eum, qui prius erat ei charus, propter cau-
sam nullius momenti. Et dominus similiter, cum suum famulum, qui vel parum offen-
derat, miserum pœnis & vinculis, fameque & siti opprefferit, eum vendit, ablegans
quam longissimè. Res autem nostræ quomodo? Formati sumus, honor & gloria no-
bis fuit tributa: innummerabilibus bonis sumus ditati. horum autem datori quid
contra reddidimus? Contemptum habuimus, ad iram prouocauimus, contumelia &
molestia affectimus: & ne nos quidè despexit, sed cum sit Deus & Dominus, non de-
dignatur vocari pater ab ingratis & pastor, ponens suam animam pro ouibus. Quin-
etiam eos qui labuntur, erigit: & eorum, qui offendunt, miseretur, & non reddit pro
meritis malorum nostrorum. Si enim iniquitates obseruaueris, Domine: Domine,
quis sustinebit? Est sollicitus de cuiuslibet vel minimæ ouis correctione: expectat vni-
uscuiusq; conuersionem. Ego enim sum, inquit Deus, qui nolo mortem peccatoris,
sed vt conuersus viuat. Rursus autem fert opem ijs, qui bello appetuntur: & adiuuat
partim quidem per se, partim verò per sanctos suos. Qui etiam hoc miraculum, quod
nunc à nobis celebratur, fecit per clarissimum suum & gloriosum martyrem Theo-
dorum, quod est summum & inprimis admirabile: ad quod nunc declarandum de-
scendit oratio, propter quod prædictis quoq; magnis Dei nostri operibus, eius boni-
tatis magnitudo euasit manifesta omnibus: quod quidè procedens tempus volebat
mandare profundo obliuionis, sed non potuit imponere finem suæ voluntati: cum
fideles & pij viri nos ad hoc incitassent, qui etiam scriptos ferentes cõmentarios, qui-
bus fidem faciebat tempus, & præterea nobis affirmantes, seipso vidisse miraculum,
hortati sunt, vt quod à multis ignorabatur, magnum Dei opus manifestum reddere-
mus omnibus. Sed iam, rogo, mihi incipienti narrare, aures fideliter præbentes, exci-
pite orationem: vt imbecillitati meæ orationis animū adhibentes, vnà cum oratione
aufferatis miraculum, summam Dei nostri bonitatem, lenitatem, benignitatè, mansue-
tudinè & clementiam, paterna eius in nos viscera: quemadmodum non despicit, nec
sinit nos etiamsi imprudentes bello impetamur, à malorum authore dæmone & eius
symmysis, incidere in lapsum interitus: maximè, si insidiæ afferant animæ aliquod
periculum: sed semper nostram roborans imbecillitatem, nos semper reddit illæsos
& intactos, & superiores inimici insidijs & periculis. Miraculum autem sic habet:

Ingratitu-
do hois er-
ga Deum.

Psal. 129.

Ezech. 18.

O chare coetus Orthodoxorum & fidelissimū auditorium, persuasum habeo vos
non ignorare, quæte & quales à satana, qui nobis semper inuidet, & à pessimis eius mi-
nistris

Cap. 4.

Satanas cum
suis admini-

aris semper
oppugnat
fidem ca-
tholicam.
Psal. 113.

Iulianus
Apostata fi-
dem perse-
quitur.

Cap. 5.

Quibus tor-
mentis affe-
cerit Chri-
stianos.

Cap. 6.

Vide infi-
gnē cōmen-
dationem
Quadrage-
simæ.

Nota impij
Apostata
machinati-
onem.

Cap. 7.

nistris, insidiæ & doli aduersus venerandam & inuictam nostram fidem, tanquam qua-
dam procellæ, diuersis temporibus fuerunt excitatæ, etiamsi benignus & clemens
Deus, propter nostram humilitatē magna & omnipotenti missa sua dextera ad nos de-
fendendos, non dedit nos, vt Prophetice dicam, prædam dentibus eorum. Quartū (vt
eos, q̄ olim fuerunt, & primos omittam) vna fuit insania & rabies Iuliani Apostatæ ad-
uersus diuinam & inuictam nostram fidē: Iuliani qui locutus est in altum Dei blasphemiam,
& manū extulit impiam aduersus diuinam & piā nostram fidem. De eo sat-
scio, etsi non visu, at auditu saltē accepistis, o vos qui adestis, quā grauiā & inania &
palām ex insidijs ausus sit aduersus Christianos. Cui nullo modo quidē erat cure gen-
tes vincere, & barbaros propulsare, & diripere vrbes inimicorū: existimabat enim ef-
se rem pusillam & inutilem: sed Christianos destruere, & eorū delere fidē, & vt Deus
quidem despiceretur, (o calamitatem, o insaniā) qui nutu omnia constituit, atque
adeo eum ipsum: qui vtiā nūquam fuisset natus, neq; vitę superstes: simulacra au-
tem honorarentur, & vbiq; extolleretur gloriæ eorum altitudo, magnum ducebat
opus & magno studio elaborandum: idque magis curabat, quā alia omnia.

Cum ergo hæc sic haberent, & eius instituti rabies magis cresceret, (impietas enim
tanquam flāma quædam, quę aptam compræhenderat materiam, & in cælū sublata
fuerat, vicina delere properat) similiter cum ipsa quoque eius animā tanquam aptam
apprehendisset, acceditur & excitatur ad exurēdos Christianos, eis vehemēter mini-
tans. Cum autē hæc fierēt, maiorq; ira & insania in summum assurgeret, quid opus est
dicere, qualia & quā multa tormēta excogitata fuerūt in Christianos ab illo impio,
ventrū sectiones, sectiones viscerum, vehementes virgis verberationes, oculorū effo-
siones, dentiū eiectiones, linguarū & manuum amputationes, tibiārū confractiones,
ignis conflagrationes, multiplices & callido artificio excogitatæ craticulæ & lebetes,
subulæ & sartagine, & quæcunq; instrumēta mortis tunc inuaserunt Christianos. Sic
ergo insaniens sceleratus, cum non posset finē imponere impietati. Nam alij quidem
flagris cæsi, efficiebantur Christi martyres per tolerantiam: alij autē nondum subiecti
tormentis, tanquam ad aliquod pulchrum exemplum, ad eos intuentes, ea quę dolo-
rem afferunt, despiciebant. Nam & vnumquēq; flagris cædere & morte afficere ne-
que poterat, neque verò id ei expediebat. Necesse enim erat, si omnes fuissent de me-
dio sublatis, eius esse imperium vacuum ijs, quos regeret & quos administraret.

Cum hæc ita se haberent, & Christianissima quidē fides non deleretur, cor autem
eius intrinsecus malitia inflammaretur, capit consilium sæuum & inhumanum: mihi
verò iucundissimam referenti narrationem, aures (quæso) adhibete fideliter. Cum
enim considerans sceleratus, se huc & illuc versasset, inuenit, vt existimauit, occasiōem
viamque & rationem deducēdæ ad finem impietatis, qua nec flagris cæderet aliquem
aut morte afficeret, & tamen ciues omnes per desperationem adduceret ad cultum
simulacrorum, etiamsi Deus effecisset, vt euanesceret impium eius consilium. Nam
cum venissent casti & diuini dies Quadragesimæ, in quibus omnis ætas apud se cogi-
tat, quæ prius sunt admittenda peccata: in quibus & facile est cadere, cum tunc grauius
oppugnet inimicus, & reuocari est difficile. Cum iam primus dies coepisset, accessit
eo, qui tunc erat Præfectus vr̄bis, qui eadem quæ ipse sentiebat, & erat ei in increduli-
tate similis, dixit: Quoniam, o Præfecte, multis & varijs vti machinationibus, res Chri-
stianorū minimè potuimus extinguere, (est autem hoc mihi non parua cura) mihi
& dijs fuit ministratum pulcherrimum consilium, & contra quod nihil dici potest.
Nam quoniam Christiani hanc hebdomadam statuunt esse primam suorum ieiunio-
rum, & studium adhibent, vt purius & incorruptius custodiantur, quā alij dies ieiunio-
riorum, iubeo vt quæcunq; in foro esculenta & poculenta sunt proposita, auferantur,
& nihil aliud proponatur, quā cibis & potus, quem ego tibi præbebo, mixtus
sanguine sacrificiorum. Necesse est enim, cum hoc factum fuerit, vt aut omnes emen-
tes comedant, & nobis obediant, vt qui gustarint deorū sacrificia: aut fame pereant,
cum agnouerint consilium quod cepimus, vt qui non habeant, quam ratione suā
succurrant inopiæ. Hęc cum ex impio illo ore audisset præfectus, fertur dixisse: Nunc
planè scio, quod cor Regis est in manu deorum: & cum primū dixisset, quod dixe-
rat, est executus: & quæ in foro quidem erant proposita domi fuerunt reposita: quæ
autem erant Imperatoris in cæstra & execranda, in foro fuerunt proposita.

Quid ergo qui nos creauit, Deus? nunquid neglexit aut depexit? Nequaquam: sed
simul cum his grauissimis insidijs & improba machinatione salutem excogitauit.
Pontifici

Pontifici enim & Pastori Christianorum, qui tunc erat, hoc impiū aperuit consilium,
mittens ad eum in somnis magnum martyrem Theodorum, re vera Dei donum, do-
natum ad salutem nostræ fidei. De itaque martyr accedit ad Patriarcham, re vera &
non in somnis appārens: memini autem eorum, quæ dixit, ad verbum. Sic enim dixit
Principi Pastorum: Surge, & congrega gregem Christi, & omnes diligenter admone,
nē quicquam emāt ex cibo & potu, qui est in foro propositus. Impius enim Iulianus,
omnia polluit execrando sanguine sacrificij simulacrorum. Pontifex verò sancto re-
spondit: Quomodo, o Domine mi, potest hoc fieri? Nam hoc quidem possunt for-
tasse, qui sunt diuites. Nam sibi quidem prius habent reposita, quæ sunt necessaria.
Pauperes autem ne habent quidē victum vnus dici. Quidnam ergo erit, quo possint
solari inopiam rerum necessariarum? Martyr verò dixit: Præbens cis Colybem, solare
necessitatem. Patriarcha autem dixit: Et quidnam hoc fuerit? nescio enim quod sit
hoc vocabulum. Martyr verò (o solidam & acrem eius defensionē) respondit: Fru-
mentum, inquit, coque, & eis in cibum distribue. sermone enim Euchaitarum sole-
mus hoc vocare Colybem. Cum sic ergo feceris, conserua Christi gregem illasum &
impollutum. Et quis tu es, Domine, dixit Patriarcha martyri, qui tam benignè & mi-
sericorditer nostræ salutis curam geris? Ego sum, inquit, martyr Christi Theodorus,
qui ab ipso missus sum ad vestram salutem.

Quid hoc admirabilius vnquam factū est à propheta Iona, qui Niniuitis annūciauit
euerzionē ciuitatis, & ex eo eos induxit ad pœnitentiam? Hoc quidē certè est illo ma-
gis admirabile: quando quidē illic quidē missus est solūm ppheta significaturus euer-
zionem ciuitatis: Martyr autē Christi Theodorus, significauit futuram animarū euer-
zionem. Et ille quidē solūm significauit euerzionem esse ciuitatē: Martyr verò & cau-
sam & medicinam, nē tam multæ euerteretur anima, neq; simul perirent cum cultu
simulacrorū, apertè nobis declarauit. Quo est ergo anima corpore præstantior, eo est
hoc illo maius & admirabilius: & quo est quę animas euerit euersio, grauior euerzio-
ne quę euerit ciuitatē, eo, vt ego quidem sentio, is qui ab hac eripit, eo qui illā præsi-
gnificauit, est auxilio benignior & excelsior: nisi indignū aliquid diximus, prophetæ
adæquantes martyre: sunt enim ambo vnus & eiusdē Christi Dei, & ab eo iussi sunt
ambo facere, quæ fecerunt. Pergat autē nostra oratio, sequēs ea, quæ prius dicta sunt.
Postq; ergo hæc sic audiuit Patriarcha, admiratione plenus & lætitia, surrexit, & Chri-
sti populū congregauit, martyrisq; Christi aduentum, & quodnam ferendū significā-
rit auxiliū, apertè narrauit omnibus: & cum fecisset, vt sanctus statuerat, seruauit illa-
rum gregē Christi. Peracta autē hebdomada, cum inutilem fuisset machinationem, &
successu caruisse insidijs accepit Iulianus, apertè quidē & summè victus, è foro quidē
extulit ea, quæ erant polluta: proponi verò iussit ea, quæ cōsueuerant. Quamobrem
cum venisset sabbatū, intellexissent autē Christiani irritam fuisset machinationē furiosi
Iuliani, hymnum gratiarum actionis glorioso martyri Theodoro exhibentes, lætum
& splendidū festum ei celebrarunt: frumentumq; coquentes, & pauperibus distribu-
entes, fecerunt eorū salutem omnibus manifestam. Singulis itaq; annis ab eo tēpore
vsq; in hodiernum diem, miraculi inclyti martyris memoriā piè fidelibus peragēdam
reliquere. Hoc est, quod à nobis nunc peragitur & celebratur miraculum. Talis fuit
acerima gloriosi martyris in nos defensio, & impiarū impij Tyranni insidiarū deletio.

Sed quis reuerā pro dignitate laudarit Dei nostri bonitatem, qui ex faucibus ipsius
diaboli homines, qui tūc erant, extraxit vno momēto, nempe admirabili & præclaro
aduentu venerādi martyris Theodori? quinetiā nos quoq; quotidiè, qui nostra negli-
gentia diabolo pdimur, conseruat, & eripit ex illius faucibus. Hęc ergo cum sciamus,
o dilecti, ipsi quoque aliquid cōferamus Deo, qui donat talia. Quid autem offeramus
aliud, nisi eleemosynam? Nulla enim re ex omnibus aquē, ac ea, solet Deus delectari:
maximè, cum ipsum tempus pulcherrimè nos ad hoc adhortatur. Est enim ieiunij
tēpus, & sancti ieiunij, in quo est purificatio animæ & corporis ijs, qui id verè exercēt,
per copiosam misericordiæ elargitionem. Quinetiā ad intemeratū Christi perpes-
sionum per ipsum inducī recordationē nos purgemus, non solūm à cibo & potu, sed
etiā ab omni tetro inquinamento: periurio, inquā, detractione, mendacio, inimicitijs,
imemperantia, & quę est omnium malorū prima & vltima, auaritia. Ab his enim alie-
natio, est præclara purgatio, & ieiunium verum & nulli affine reprehensionī. Ante hæc
astit, & cum his, & post hæc faciamus eleemosynam, quæ reuerā non ad tertium cælum,
sed ad ipsum cælorū effectorem nos deducit: eleemosynam, quæ est tanquam currus
igneus,

S. Theodo-
rus appāret
patriarchæ.

Cap. 8.
Iona 3.

Prophetia
S. Martyris
Theodori.

Impij Apo-
stata cona-
tus diuini-
tatis prohi-
bentur.

Festum S.
Theodori.

Cap. 9.

Eleemosy-
na Deo gra-
tissima.

Eleemosy-
næ vis & ef-
ficacia.

igneus, & quæ è terris supra cælum extollit, quos acceperit. Cum his nostrum quidem præclarum & Deo acceptum fiet ieiunium: tanquam suffitus verò dirigetur preces.

Cap. 10. Nec mihi dixeris quatruiduana, aut sex dierum ieiunia. Nam sunt quidem hæc quæ pulchra, & Deo accepta ieiunia, & auertit animi perturbationes. Sed ut absque spiritu & inutile & inefficax nostrum corpus, ita etiam absque elemosyna vanum erit nobis ieiunium. Vnde hoc autem? Ex ipsis scripturis ostendimus. Dicit enim: Eleemosyna & fides nē tibi deficiat. Et rursus: Ante quem ambulabāt misericordia & veritas. Et alibi: Misericordiā volo, & non sacrificium. & Qui miseretur pauperis, Deo fœneratur. Ut autem in præsentia plurima præmittam, exemplo vel potius re ipsa vobis ostendā excellentem dignitatē elemosynæ. Si enim crastino die vēneris, vultu quidem pallidus & deorsum intuens, & afferens omnia euidencia argumenta ieiunij, ad te verò accedat examen pauperum, fame & siti confectum, & frigore concretum, à te supplicibus vocibus petēs misericordiam, à te autē inane recefferit, nullam accipiens inopiæ suæ consolationē: dic, quidnā decæterō tibi tuū reputabitur ieiunium? num solum maceratio corporis, quæ ei, qui ipsam exercet, nullam affert utilitatem?

Cap. 11. Sed mihi dices, quicumque sis, qui hæc dicis. Scio enim frigidæ vestras dilationes & inanes prætextus. Sunt mihi multi liberi, vxoris curam gero, famulorum, famularum. Utinam sufficiam ad eis suppeditanda, quæ sunt necessaria: tantum abest, ut possim suppeditare hominibus pigris & ociosis: qui reuerā non volentes laborare, arte voluntariam sibi adfiscunt paupertatem. Præterea autem vulgò quoquē tritum indicis prouerbum, primam vocans mercedem eam, quæ datur suis. Quid tu, rogo, in peccatis prætexis excusationes? Propterea quòd te Deus fecit patrem liberorum, & te familiæ dominum constituit, debes agere gratias, & implere eius præcepta, miserendo egenorum, qui sunt eiusdem generis. Contrā autem ex beneficio sumis occasionem duritiæ & inhumanitatis: ne hoc solum, sed eos etiam, quibus nihil vnquam suppeditasti, insectaris probris & maledictis. Quid facimus, o homines? reuereamur, si nihil aliud, vel ipsam naturam. similem enim habemus naturam & animam pauperes & diuites, & ab vno opifice sumus omnes efficti: estque vna nostra dignitas adoptionis & regenerationis, etiamsi nescio quomodo instabilis huius vitæ motus, impares ad victū facultates distribuit hominibus: & quod est maximum, ab vno Iudice iudicabimur, & ad idē tribunal sistemur. Hæc ergò cum sciamus omnes, quandiu stat hic dies festus, emamus nostræ salutis viaticū per elemosynam, & studeamus habere defensores, & non accusatores apud illud tribunal pauperes. Videamus Dominum, qui in omnes obtinet imperium, & omnes superat, quem admodum quotidie à nobis ad iram puocatus & iniuria affectus, nō odit, nō auersatur: sed à nobis rogatus, statim præbet id, quod est vtile. Et Deus quidē sic, & hæc Deus, cui supplicant ingrati famuli.

Cap. 12. Nos autem eum, qui est eiusdem generis, qui nos nunquam ad iram prouocauit, immò verò qui suos vocat dominos, & quæ sunt huiusmodi, ut attrahat ad misericordiam, despiciamus, & aures obstruimus, ut aspis ad incitationes. Et quomodo sunt hæc benignitatis aut misericordiæ? immò verò contrā sunt maxime crudelitatis. Bonus est Deus, quòd hunc aërem, quem spiramus, & fluentia aquarum, & lucem solis, ex æquo abundè suppeditauit omnibus, diuitibus & pauperibus. Nullus enim pauper liberè vllum aërem hausisset, aut hanc lucem percepisset: sed prius, quam exissent ex vtero, arrepti fuissent miseri, si ad se precio emptam attraxissent respiratiōnem, quòd in iugera & modos, quomodo terrā & mare, hæc diuites diuisissent. O duritiam, o crudelitatem: quòd viuant pauperes, propemodum agrè ferimus. Nequaquam hoc faciamus, o amici & fratres, neque propter immisericordiam amandemus pauperem Lazarium, nē nos sicut diuitem ipse illinc ostendat: neque eius manum, quæ tota nobis modo porrecta est ad misericordiam, auersetur, nē illinc rogemus vel summum eius digitum, & eum non assequamur. Nē inuideamus saltem supernacaneorū participes accipere pauperes, nē audiamus, Recepistis bona vestra in vita vestra. Omnia peribunt, omnia prætereunt: elemosyna autem manet in seculum. Dispersit enim, inquit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculū seculi. In hanc vitam nihil nobiscum attulimus: Deus nobis omnia est largitus. Largiamur ipsi quoquē egentibus: etiamsi sint Dei, tamen tanquam nostra sint, ipse nobis reddit mercedem. Et si quis quidem ex nostris amicis aut proceribus iussit nos non solum pecunias, sed etiam vitam propriam despiciere propter illius amorem, quam prompto & alacri animo agrediamur eius iussum exequi, & re ipsa, si fieri potest, id effectum reddere, dici non potest.

Prou. 3. iuxta LXX. Psa. 88. Osee 6. Prou. 19.

Cap. 11. Prætextus eorū, qui nolunt præstare elemosynam.

Refellitur.

Vna omnibus est dignitas adoptionis & regenerationis.

Cap. 12. Duritia aurosum castigatur.

Luc. 16.

Ibidem. Psa. 111. Omnia prætereunt, elemosyna autem manet in seculum.

potest. Ipso autem vniuersorum Deo, & non alio, apertè clamante in Euangelij, Quod fecistis vni horum fratrum meorum minimorum, mihi fecistis, contemnimus & despiciamus. Respiscamus: videamus quàm sit leue & facile præceptum. Ex supernacaneis & inutilibus, & hinc & illic dispersis rebus nostris, clamat, ut regnū cælorum comparemus, & nolimus. O quantum lugebimus, quando volentes nihil omninò poterimus.

Sed mihi, inquit, rerum necessariarum ne satis quidē suppetit. Quid dicis? Ne frigidæ quidem aquæ poculum dare potes petenti? & nec sermonem quidē benignum? Et quonam modo possunt hæc esse rationi consentanea? Et pro his, (o miraculum & clementiam) si dantur pauperibus bono & non nimis curioso animo, pollicitus est Deus se esse nobis daturum regnū cælorum. Hæc ergò omnia scientes, o dilecti, cum ieiunio iungamus misericordiam, qua tanquam pennis anima nostra è terra in cælum extollitur. Et ieiunio quidem nos liberante ab animi perturbationibus, elemosyna autem æternam vitam conciliante, nulla in re deficientes, simul cum Christo sponso ingrediamur. Hæc quidem satis superque dicta sunt misericordibus: duris verò id totum ne syllaba quidem esse videbitur.

Nos autem martyrem laudemus ijs, quas par est, laudibus, & miraculi semper recentem memoriam in nobis circumferentes, glorioso martyri fideliter exclamemus: O splendor martyrum, & decus sanctorum. O verè Dei donum. O custos & inuidiæ sine defensor fidelium, nē obliuiscaris nostræ paupertatis & humilitatis: sed semper pro nobis intercedere nē te pigeat, o vir in primis admirande: nec nos, qui quotidie ab animarum nostrarum, qui cadit in intelligentiam, Iuliano, nempe qui & tunc & nunc est author mali, inimico oppugnamur, despicias o vir maxime venerande. Te enim etiam post mortē credimus viuere, ut Dominus dixit, dicens: Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet. Tu autem, qui non solum credidisti, sed etiam pro ipso es mortuus, o merito laudande martyr, in Deo viuis vita, in quam non cadit senium, & quæ non terminatur. Ut qui ergo in Christo viuas, & stes prope eum, redde eum tuis precibus propitium tuis famulis: ut per te liberati ab ijs, quæ hinc sunt, molestijs, quæ illic sunt bona, consequamur gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cap. 13. Etiam pauperum ut possint præstare elemosynam. Mat. 10. Misericordia ieiunio iungenda. Mat. 25.

Cap. 14. Inuocatum martyrem.

Iohan. 11.

Sancti uiuunt in Deo.

LIBELLVS ATHANASII EPISCOPI ALEXANDRINI, DE PASSIONE IMAGINIS DOMINI NOSTRI Iesu Christi, in Beryto vrbe Syriæ crucifixæ: qui in septima Synodo œcumenica Aelione 4. vnde nos eum descripsimus, citatur, & Athanasio tribuitur: quod non parum facit ad libelli auctoritatem.

EVATE oculos intellectus vestri, nouum hoc spectaculum contemplamini, inspicite in Dei immensum hoc miraculum, date ei gloriam, illius inexplicabilem erga homines amorem, illiusque dispensationis magnitudinem considerate, lachrymas cum lætitia fundite. Apud Deum nihil nouum. Deus enim existens, cuncta potest. Quod autem in diebus nostris & nostræ causæ factum est, corda omnia quæcunque audient, in stuporem ducet. Stupuit cælum propter talia ausa. Abyssus conturbata nimis est, Sol, luna, & reliqua sidera obtenebrata sunt ob talē facinus. Rursus autem lætata sunt ob id, quod circa se Deus dispensauit. Cunctæ cælorum virtutes, audite, & stupefcite in eo, quod factum est in diebus nostris. Intelligentes, intelligite: inclinate aures vestras, ut ex corde audiatis. Berytus ciuitas est in sinibus Tyri & Sidonis sita, vesticilis autē Antiochiensibus. In hac ciuitate cum Iudæorum natio frequens esset, contigit vt prope synagogam, quam illic amplam habet, quidam è Christianorum numero domicilium à quodam conductum habitaret. Hic ex aduerso lectuli, imaginem Iesu Christi Domini nostri fixerat. erat hæc sanè veneranda, quòd integræ Christi Domini proportionē exprimeret. Contigit autem non ita diu post id temporis, Christiano mansionē aliquanto ampliorem querere: neq; id omninò fortuitò factum est, sed ex diuina dispensatione, quæ

Novemb. 9.

Apud Deum nihil nouum.

Cap. 1. Berytus ciuitas.

Antiquissima Christi imago.

1.Tim.2.

quæ omnes cupit in agnitionem veritatis venire, & saluos fieri, exhibens miracula his qui illum colunt, & piè in illum credunt; verùm in redargutionem diffidèrium, confirmationem autem & stabilimentum credentibus. Quærebat itaque, vt dicere cœperam, Christianus ædes maiores: quas cùm in alio ciuitatis loco inuenisset, è domo, quam prope synagogam habuit, in alteram migravit. Cumq; res suas omnes in eam transtulisset, imaginem tamen illam Domini illic fortè reliquit, obliuione quidem illud, sed tamen diuina dispensatione. Iudæus autem commoditate loci captus, ædiculam illam conduxit, nondùm animaduertens eiuscemodi imaginem illic affixam: suaq; isthuc transferens, aliquandiù illic habitauit.

Christi imago in curuldam Iudæi domo relicta.

Quodam autem die cùm hic gentilium suorum quosdam in prandium inuitasset, contigit, vt quidam conuiuuarum, sublatis oculis, imaginem Christi Domini nostri inspiceret: moxq; conuersus ad conuiuatores, Tu, inquit, Iudæus cùm sis, qua fronte tandem audes huiuscemodi imaginem domi tuæ habere? Non dicam, hic quot plastra conuiciorum & maledicta in Dominum Saluatorem effuderit. Conuiuator autem seipsum purgare studens, affirmabat etiam sanctè, se huiuscemodi imaginem hactenus non vidisse: atque ita qui inuitatus erat, tacuit. Postquam autem fuisset egressus, ad principes sacerdotum hominem detulit, quod imaginem Saluatoris in ædibus conseruaret, Nazaræumq; non eiecisset. Illi verò audita re, interrogauerunt num id posset approbare. Clamante illo, se posse cõfirmare quæ diceret, omnes congregati & furore perciti, illo quidem die nihil egerunt: sed manè factis, congregati summi sacerdotes & seniores, cum ingenti hominum eiusdem nationis turba, assumpto simul delatore Iudæo, ad ædes illas, in quibus imago Domini nostri habebatur, ire pergunt.

Cap.2.

Cùm autem ad eum locum venissent seniores & principes sacerdotum cum ipso simul delatore, irrunt in domum, & confestim imaginem Saluatoris Domini nostri cõtemplati, furore pleni, Iudæum quidem extra synagogam eiciunt, imaginem verò detrahunt, dicentes: Quemadmodum patres nostri illuserunt ei, ita & nos faciamus. Tunc omnes cœperunt expuere in faciem sanctæ imaginis Christi, colaphisque hinc illinc faciem cædentes, dicebant: Quæcunque designarunt patres nostri in illum, ea & nos quoque faciamus in illius imaginem. Deinde inquit: Audiuius quod illuserunt ei patres nostri: faciamus idem hoc & nos quoque. Mox talia conuicia euouerunt in Iesu Christi imaginem, quæ nemo sanæ mētis excogitare posset. Addunt deinde: Audiuius patres nostros pedes manusque illius clauis fixisse: quid obest, quo minus & nos idem tentemus? confestim autem imaginis Domini pedes manusque clauis ferreis forauerunt.

Mar.15.

Deinde insano ore clamant: Audiuius quod & aceto & felle imbuta spongia illum potauerunt: faciamus & nos similiter, acceptaque spongia aceto plena, ad os imaginis applicuerunt. Rursus aiunt: Notum nobis est, quod & calamo caput illius patres nostri percusserunt. Fiat id ipsum etiam à nobis pariter. Sumpto igitur calamo, caput Domini cædere cœperunt. Tandem aiunt: Clarum nobis est, quod lancealatus illius pupugerunt. nihil à nobis omittatur. addamus & hoc ipsum, itaque lanceam

Mat.27.

cuidam porrigentes, iusserunt, vt latus imaginis Dominicæ transfigeret. Ex eo autem confestim sanguinis & aquæ riuuli emanare cœperunt. Christe, gloria tibi. Incomprehensibilis Domine, gloria tibi. Quis tibi similis Domine? Quis alius præter te Deus, faciens horrenda signa & terribilia, & obstupescenda in cælo & in terra? O admirabilis mediator Dei & hominum, & hominum, mundi redemptor ac Saluator, totius bonitatis & pietatis fons & origo. O quātus es Domine Iesu in humilitate, qui cùm esses Deus, morticinum nostræ carnis suscipiendo, homo fieri dignatus es pro salute generis humani, quem impij & crudeles paulò minus ab Angelis minoratum cernentes, horribili morte pletere non erubuerunt. O quām magnus es noster Saluator in patientia, qui in tempore tuæ traditionis, tuo traditori ad te venienti, osculum præbere non renuisti, & seruo Malcho Apostoli gladio abscissam auriculam redintegrasti, quando ad passionis victimam velut ouis mansuetus deducebaris. O quantus es in misericordia Christe, spes vnica mundi, qui cùm in Cruce te ipsum hostiam Deo patri exhibuisses sanctam & immaculatam, pro tuis crucifixoribus veniam postulasti, dicendo ad patrem: Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Tunc quidem pro nostra salute * incuruatus, in eadem carne, quam ex Virgine sancta & immaculata assumpseras, mortem pertulisti crudellem. Et qui eras in substantia cum

Luc.22.

patre

Esa.53.

Jerem.11.

Luc.23.

* incarnatus legendum puto

Luc.23.

patre

patre sanctoque spiritu, vnus & impassibilis existens & inuisibilis, condoluisti humanam perire naturam. Et ideò in hanc lachrymarum vallem descendens, pro nostris erratibus & piaculis formam seruilem suscepisti, in qua te permisisti ab iniquis teneri, flagellari, ad vltimum verò crucifigi. Nunc autem in sancta imagine tua crucifigeris Domine iterum, ad confusionem impiorum omnium infidelium, & ad corroborationem omnium in te credentium. Et ideò tibi omnipotenti Deo vnà cum patre spirituq; sancto gloria sit per cuncta seculorum secula, decus & fortitudo, virtus atque victoria, Amen.

Audite omnes Ecclesiæ filij cætera, quæ postmodum facta. ipsius enim mysterij fuit dispensatio. Postquam enim, vt superius dictum est, latus sanctæ imaginis illius aperitum est, continuo exiuit sanguis & aqua. Dixerunt autē principes sacerdotum: Afferatur vas ad locum vulneris, & videamus exitum rei. Qui illic detulerunt hydriam, & ad locum vulneris, vnde sanguis & aqua decurrebant, statuerunt. Quæ absque vlla mora subito repleta est. Dixerunt autem adinuicem: Quoniam susurrant Christum colentes, quod signa & inaudita multa fecerit in mundo, quæ nemo alius agere potuit accipiamus hunc sanguinem & aquam hanc, & deferamus ad nostram synagogam, & congregemus vniuersos, qui se malè habent, & ex hoc perungamus eos: & si vera sunt, quæ de Christo dicuntur, continuo sanabuntur: sin aliàs, ostentui habeantur à nobis cuncta, quæ à suis sequacibus asseruntur de eo. Hæc dicentes, hydriam deferunt ad synagogam, æstimantes se Christo Iesu Domino nostro æterni Regis filio maximam inferre posse iniuriam. Congregauerunt igitur quoscumque repererunt languidos, & in cõpectu Hebræorum introducti sunt in synagogam: inter quos quidam proeclatæ ætatis erat homo, quem à natiuitate sua grauissimam possederat corporis molestiam, quæ Græca locutione παραλυσις, Latine verò dissolutio membrorum dicitur. Hic dum primum ab eis fuisset perunctus, repente de suo grabato quasi ceruus exiliens, ad laudem filij Dei incolumis redditus, ad propria remeauit. Deinde adducens cæcos nonnullos, loca eorum luminum perungere studuerunt. Qui ipsi statim in Christi Iesu nomine discussa cæcitate, post multos annos lumen amissum recipere meruerunt. * Aegrotantes autem plurimi, ad hoc spectaculum sunt adducti, manibus post terga reuinctis. Cumque & illi fuissent peruncti, mirabili virtute Dei vndique perfulsi, sensu redintegrato pristino, ad propria dum reuertuntur sanissimi, laudes Dei omnipotentis filio Iesu Christo Domino Saluatori nostro persoluntur ab omni populo.

Cap.3.

Sanguis ex larete imaginis Christi à Iudæis cõseruatur.

Miracula ex sanguine imaginis Christi.

Tumultus autem exortus est magnus per totam tandem urbem, concurrentibus omnibus propter innumerabilia, quæ fiebant, miracula. Et quicumque varijs languoribus infirmos possessos habebant apud se, illuc eos deducentes perungebant, & statim sanitate quam desiderabant, cõsequerentur. Omne autem, ad quoscumque peruenire potuit opinio, afferentes infirmos, quos habere poterant in domibus, paralyticos, cæcos, surdos, mutos, & leprosos siue aridos, deducebant eos ad synagogam Iudæorum, vbi hæc signa fiebant diuinitus. Sed quantum maxima esset hæc eadem synagoga, nequaquam tamen recipere poterat superuenientium multitudinem. infinite enim erant populorū ceterarū, quæ illuc vndique confluerebant propter innumerabilia miracula & prodigia, quæ pro sua nimia prolixitate, nè fastidium generent, transgrediendo præmittuntur. Omnes autem principes sacerdotum & seniores, & omnis turba Iudæorum, paruulorum ac maiorum, & mulierum, videntes quæ facta fuerant, crediderunt in Dominum nostrum Iesum Christum, & dicebant: Gloria tibi sit æterne Deus & omnipotens pater, qui nobis indignis, quantum serò, reuelasti vnicum filium tuum, Dominum nostrum Iesum Christum, quem, vt Esaia vaticinium cecinit, virgo concepit, & virgo peperit, ac post partum virgo permansit. Gloria tibi sit Christe fili Dei, qui tanta miracula nobis miseris demonstrasti. Tibi credimus, tu nobis esto propitijs, & nos suscipere dignare, quia ex toto corde, & tota anima atque virtute ad te confugimus. Hæc & his similia clamantes dicebant, lachrymas autem amaras emittebant & singultus.

Iudæi p̄t̄ multi credidit in Christum.

Esa.7.

Postquam autem curati sunt cuncti, qui ægritudine detinebantur, occurrit omnis multitudo Iudæorum ad domum sanctæ ecclesiæ, quæ in eadem vrbe erat, vbi & metropolitanum inuenerunt, Cuius prouoluit vestigijs, se peccasse, se grauiter deliquisse, magnis vocibus fatebantur. Qui cùm ab ijs perquiret omnem rei gestæ veritatem, sanctam iconam Domini Saluatoris eidem demonstrantes, annunciauerunt cuncta,

Cap.4. Constat metropolitano sua peccata.

cuncta, quæ in ea exercuerant: & qualiter ab icu lanceæ, sanguis & aqua emanauit ex latere ipsius, necnon & demirabilibus ab ea ostensis, illi retulerunt per ordinem. Ille verò interrogabat, qualiter icona ipsa ab ijs fuisse reperta, & si ab aliquo eam accepissent. At illi retulerunt ei, quòd quidam Christicola per obliuionē in cellula synagoge proxima dimississet eandem iconam, dum se ad alium locum transferret hospitandi gratia. Qui statim iubetur inquiri, & repertus, in præsentia Domini metropolitani statui. Cumque ab eo studiosissime fuisset interrogatus, quomodo icona apud se deuenisset, vel à quo tam mirabiliter posita esset, respondit dicens, quòd Nicodemus, qui ad Iesum nocte venerat, proprijs manibus eam composuisset, & moriens Gamalieli tradidisset. Gamaliel autem Doctoris gentium Pauli *διδάσκαλος*, cum diem sibi cerneret adesse extremum, Iacobo eam reliquit, & Iacobus Simeoni & Zachæo, & sic per successores temporum in Hierosolyma perdurauit, usquequò subuersio illius urbis patrata est quadragesimo & tertio anno post ascensionem Domini & Saluatoris ad cælos. Sed biennium antè, quàm Titus & Vespasianus eandem subuerterent urbem, admoniti sunt à spiritu sancto fideles atque discipuli Christi, vt relicta vrbe, ad regnum se transferrent Agrippæ Regis: quia ipse tunc Agrippa Romanis foederatus erat. Qui egressi ab vrbe, omnia quæ ad cultum nostræ religionis vel fidei pertinere videbantur, secum auferentes, in has regiones transfulerunt se. Quo tempore etiam icona cum cæteris rebus ecclesiasticis deportata, usque hodiè in Syria permanet, quam ego ipse à parentibus ex hac luce migrantibus mihi traditam, iure hæreditario usque nunc possedi. Hæc certa & manifesta ratio est de icona sancta Domini Saluatoris, qualiter de Iudæa in Syria partes deuenit.

Auditis his sermonibus, reuerendissimus metropolitanus valde hilaris redditus, conuersus ad populum Israëliticum, dicebat: Conuertere Israël ad Dominum patrem vniuersorum viuentium, & adora nobiscum eius filium, per quem sunt omnia creata, & spiritum sanctum, qui est viuificator cunctorum viuentium, & illuminator nostrarum animarum, festina debitum absoluere votum. Omnis autem turba stirpis Iudæicæ, clara voce coepit cantare & dicere: Vnus Deus pater, & ipse ingenitus: Vnus filius, & ipse vnigenitus Christus, quem patres nostri crucifixerunt, & nos ipsum agnouimus verum Dominum. Vnus spiritus sanctus, & ab utroque procedens, per quem veraciter nos credimus esse saluandos. Hæc dicentes, posttrati genibus ipsius, veniam postulabant de suis sceleribus per baptismi remedium. Quos suscipiens beatus antistes cum suis clericis, per dies plurimos de disciplina erudiuit Christiana. Ad vltimum verò catechumenos factos, & triduo peracto ieiunio, ex aqua & spiritu sancto regenerauit eos.

Judæi baptizantur.

Cap. 5.

Postquam verò baptismum consecuti sunt, rogabant enixius sanctum virum, vt synagogam suam ecclesiã consecraret in honore sancti Saluatoris mundi. Quorum petitionem minimè aspernatus, synagogam illorum, quæ maior esse videbatur, in nomine vnigeniti filij Dei redemptoris mundi consecrauit. Extunc itaque per diuersas orbis terræ nationes & prouincias mos inoleuit, vt basilicas plurimas vel oratoria pontifices Christianæ legis, in honore sancti Saluatoris mundi condere & dedicare non desinant. Nam antea antiquiores nostri vel maiores hoc peragere minimè præsumpserunt. Sed ad narrationis nostræ ordinem reflectam articulum. Rogauerunt autem metropolitani præfatum virum, vt cæteras synagogas eorum in honore quorundam martyrum consecrando reconciliaret. Itaque & huic petitioni libenter animi accommodauit, & quæ illi suggererunt, Dei iuuamine fretus, cuncta expluit deuotus. Factum est gaudium magnum in ciuitate illa, non solum de sanitate corporum, quæ emanauerat maxima: sed & de tantis animabus, quæ ab interitu satanæ ad vitam æternam fuerunt reuocata.

Cap. 6.

Venerabilis verò & summus antistes die noctuque, varijs fluctuabat cogitationibus de hydria, quæ Dominicū intra se retinebat cruorem, valde hæsitans, quid de eo opportunum fuisset peragere. Tandem autem salubri reperto consilio, omnium Ecclesiarum, quæ per orbem terræ longè lateque consistebant, inestimabile atque profuturum prouidit consolationis remedium. Denique ampullas præcepit fieri vitreas, in quibus portiones misit singulas de sanguine & aqua, quæ de imagine Domini Saluatoris nostri decurrerunt, quas etiam per Asiam, Africam, Europam per suos nuncios dirigens, cuncta quæ apud urbem iam dictam suo tempore contigerant, suis scriptis vel cloquijs manifestissime vniuersis sanctæ Ecclesiæ filijs viriliter declarauit. Hoc insuper ab his

Nota de imaginis antiquitate Ioan. 3. Act. 22.

for. * metropolitani præfati viri.

DE S. VICTONE VIRDVNENSI EPISCOPO.

ab his efflagitans, vt per annos singulos in mense Nouembri, qui apud Hebræos est nonus, apud nos verò mensis vndecimus, vno die ipsius mensis, id est, quinto Idus Nouembris, non minori reuerentia, quàm natalis Domini vel paschalis, ista dies præcipua obseruatione colatur.

Festū huius miraculi indicitur in perpetuam rei memoriam

Hæc est vera & vehementer credula ratio de cruore lateris Domini nostri Saluatoris, qui profluxit de sancta imagine ipsius, quæ crucifixa est in Syria, in Berytō ciuitate. Hic est etiam sanguis ille Dominicus, qui apud plerosque repertus esse dicitur. Nec esse aliter æstimandum à verè catholicis, præter id quod scribitur à nobis, quasi ex carne & sanguine Christi aliquid possit in mundo inueniri, nisi illud, quod in ara altaris per manus sacerdotum quotidie spiritualiter efficitur. Hæc ergo sciens, amantissimi patres & fratres, acceleraui declarare vobis ad ædificationem animarum vestrarum, ad in cremetum vestræ fidei, vt & in hoc scire valeatis, quantum sit virtus & pietas Domini Saluatoris nostri Iesu Christi. Idcirco in fide fortes estote, & congaudete super magna & obstupenda eius miracula, quæ in nostra generatione à Deo sunt patrata. Et date illi gloriam cum lætitia gaudentes, & cum nimia compunctione eius maiestati immensas gratias agite, eo quòd fidei suæ & scientiæ dignos vos fecit esse. Ipsi Christo Iesu Saluatori, cum patre sanctoque spiritu gloria sit honorque, laus etiam perennis, qui sempiternum atque indiuisum absque initio & sine obtinet imperium.

Cap. 7.

Spiritualiter, id est, inuisibiliter, & tamè realiter & substantialiter.

In VII. Synodo, quæ est altera Nicena, sequuntur hæc:

Constantinus sanctissimus Episcopus Constantiæ, quæ est in Cypro, dixit: Ecce is, qui ab immortalitate appellationem fortitus est, totam hanc sacram congregationem ad compunctionem & lachrymas compulit. Non enim venerandas esse tantummodò imagines sanctorum docuit, sed & maximas quasdam medicandi rationes ab his proficisci. Tharadius sanctissimus patriarcha dixit: Sed quispiam dixerit, quam obrè miracula à nostris imaginibus non eduntur? Cui sanè ita cum Apostolo sit responsum: Miracula non credētibus data sunt, sed illis, qui in incredulitate versantur. Hi igitur, qui imaginem ita tractabant, infideles erant: qua de causa signum illis datum est à Deo per imaginem, vt ea ratione ad fidem nostram Christianam traherentur. Generatio enim improba & adultera signum querit, & signum non dabitur illi.

Athanasiū dicit.

1. Cor. 14.

Matth. 12.

VITA BREVIS SANCTI VICTONIS VIRDVNENSIS EPISCOPI ET CONFESSORIS, VT HABETUR IN ANTIQUISSIMO MS. CODICE ECCLESIE TRAIECTENSIS.

TEMPORE Clodouci Regis Francorū idem Rex cum ciuitatem Virduensem sibi rebellem obsidens subiugasset, defuncto sancto Firmino eiusdem urbis Episcopo, beatum Victonē fama nimis sanctitatis fulgentem, totius cleri & populi acclamatione Episcopū fieri procurauit. Qui pontifex factus, & sanctissimè viuens, multis miraculis & præcipuè in leproforum curatione refulsit. Inter cætera verò cum quodam tempore serpens miræ magnitudinis in quodam specu quod erat in loco vbi nunc vsque, Crux magna lapidea consistit, iuxta viam publicam prope sancti monasterium latitaret, ex cuius

9. Nouemb.

S. Victo sic Virduen- sis Episcopus.

statu tam homines quàm animalia ibidem transeuntes occidebantur, & incolæ illius terræ sanctum Victonem interpellassent, vt eos ab huiusmodi interitu liberaret, sanctus post triduanum ieiunium omnibus indictum, cum vniuerso populo ad foramen speluncæ perrexit. Cuius aditum cum fuisset ingressus nil cunctatus, stolam arripiens qua erat indutus, serpentem illum horrificum fortiter alligauit, cumque sub diuo foras extrahens, spectante populo, dicto citius extinxit: populum & iumenta liberans à morte pestis. Tandem post sanctæ prædicationis & pietatis exercitia, & maxima miracula, sanctus Victo, spiritibus Angelicis ei obuiam venientibus & coronam imponentibus, quinto, Idus Nouemb. migravit ad Dominum. Ad cuius tumbam meritis eius cæci illuminati, dæmoniaci curati, claudicantes erecti,

Serpentem ingētis magnitudinis diuina virtute occidit.

Feliciter obit.

X

Miracula ad sepulcrum eius.

erecti, & leprosi sunt diuina virtute mundati. Tempore etiam quodam cum tanta siccitas & ariditas illam patriam occupasset, vt nulla spes fruges habendi & colligendi superesset, & vniersus populus lugens & ieiunans sapius corpora sanctorum cum pignoribus eorum circumportassent, siccitatis remedium a Domino postulando, illa die qua corpus sancti Victoris cum deuotione portauerunt, meritis, vt creditur, ipsius sancti, eodem die dedit Dominus terrae pluuias opportunas, & terra deinceps reddidit fructum suum. Econuerso autem, cum alia nimia tempestas opprimeret terram illam, & populus patrocinium sancti, corpus circumferendo petissent, mox largiente Domino facta est tranquillitas magna super terram.

Miraculu.

MARTYRIVM SANCTI ARESTÆ, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE, VT HABETVR in tomis Aloysij.

Novemb. 9.

Vide gratitudinam maligni hominis malitiam.

IMPERATORE Diocletiano, magna quaedam persecutio aduersus Christianos commota est. Misit enim ille magistratus suos in omne sibi subiectum Imperium, qui Christianos homines de medio tollerent. Vnus autem quidam, nomine Maximus, Imperatorem adijt, quem his verbis affatus est: Diuine Imperator, dux nostrorum deorum, & diuinorum, quae ad illos pertinent, mysteriorum sapiens praceptor, peto a benignitate tua, vt iubeas me partes Ciliciae & Cappadociae percurrere, vt Christianos maleficos homines affigens, eosque comprehensos multis & varijs cruciatibus subijciens, igne consumens, & in aquas precipitans, funditus perdere valeam. Haec cum Diocletianus audiisset: Habeas, inquit, potestatem in toto Imperio meo, ad impiam Christianorum superstitionem euertendam: deos autem ipsos omnium dominos, ac rotius orbis terrarum adiutores, vbique manifestos esse facias.

Arestes medicus deferretur apud iudicem.

Cum Maximus edictum ab Imperatore accepisset, multo cum apparatu ac pompa egressus est, tanquam leo, inuenta esca: cumque animu immitem & misericordiae omnino expertem haberet, properauit ad urbem, quae dicitur Tyana. Quo cum venisset, audiuit ab eius urbis ciuibus, medicum quendam illic esse, Arestem nomine, qui quotidie toti ciuitati persuadere studebat, vt Iesum Christum omnes colere vellent, & eius fidem sequi, quem & a parentibus didicisse aiebant, non esse deos alios, nisi vnum solum verum Deum ac caelestem, eiusque filium Iesum Christum. His auditis, iussit Maximus Arestem ante tribunal sisti, cui sic ait: Quae nam est tibi meritas ista tua? Non enim parum contra te commoti sumus. Dic igitur liberè nomen tuum, & genus. Tunc sanctus Arestes: Mea, inquit, libertas & fiducia est Iesus Christus, per quem loquendi libertatem consecutus sum: itaque nunc loquar: Christianus ego & sum, & vocor.

Novemb. 10.

Tunc Maximus dixit: Quoniam te Christianum appellari dixisti, & Christum Deum esse confessus es, dijs sacra priusquam tormenta patiaris. Ad haec respondit vir ille sanctus: Dijs, qui caelum & terram non fecerant, dispereant. Ego enim cum adhuc puer essem, didici sacrificium incruentum Deo viuenti offerre, quem & puro corde adoro: tuos vero adulterinos istos deos, & inanes ac vanas demones, quos tu dicis, non adoro. Tum Maximus: Video te, inquit, aetate florentem, prudentia & cruditione multum valere, & medicinae artis honestam ac decoram facultatem possidere. quamobrem habeo rationem tuam, perinde ac si esses filius meus. Age igitur dicas nobis, quod est nomen tuum, & qualisnam sit cultus parentum tuorum. Tum ille: Si cupis scire nomen meum, velim scias, apud Deum apsum valde honoratum illud esse. Namque parentes mei, a quibus, quod ad carnem pertinet, genitus fui, Arestem me nominarunt, vt scilicet placerem Deo, & hominibus per Domini mei Iesu Christi confessionem, & morborum, quibus humana corpora vexantur, curationem.

Magna martyris libertas.

Ad haec Maximus: Stultissime, inquit, & miserrime homo, cur loqueris sic petulantiter? Cur te ipsum decipis, cum vnum Deum confitearis, & Christum, quem Iudei, vt nefarium & maleficum hominem crucifixerunt? Respondit Arestes: Si magnam

magnam eius, qui crucifixus fuit, potentiam cognosceres, inanium idolorum errorem derelinqueres, & illum adorares, qui verè Deus est, ex Deo vero, qui corporeis oculis non cernitur, genitus: qui & ipse, vt Deus, corporeo visu non comprehenditur. Hic spontè diuinam naturam cum humana coniunxit, & a pernicioso diaboli errore nos liberauit. Ad haec Maximus: Multis, inquit, verbis & fallacijs aures meas obtundis: quasi velim ego deos meos relinquere, & istum vestrum Crucifixum adorare. Age igitur & tu dijs nostris sacra, futurum sciens, vt, si hoc feceris, ad dexteram meam sed eas. At Arestes dixit: Ego aeternum Deum, semper mihi benefacientem, & Dominum meum Iesum Christum adoro, ei que seruo: demonum autem istorum particeps nunquam fuero.

Deus corporeis oculis non cernitur.

Tum Maximus: Adducite illum ad templum deorum. Templum autem, quod dicebat, erat auro & argento excultum, atque idolis refertum. Ad Arestem vero conuersus: Sacrifica, inquit, dijs ipsis, Arestes. Respondit ille: Erras magnoperè, cum nec scias, quid tibi expediat: isti enim dijs tui ex aere, ferro, auro & argento confecti sunt ad decipiendos homines. nam neque vident, neque audiunt, cum sint opera quaedam manufacta: neque omnino sibi opem afferre possunt, nullam denique gratiam referre sciunt. Tum Maximus: Velim, inquit, scire, sacrificesne, an membra tua dissipari iubeam. Respondit Arestes: Putasne istis tuis verbis me perterrefactum iri? Minime hoc futurum speres: sed quamprimum fac, quicquid vis: ignoras enim, quem praesentem & mihi opitulantem habeo Dominum Iesum Christum. Tunc ait Maximus: Hominem istum virgis caedite, eumque admonete, ne pergat amplius insanire. Ille autem cum verberaretur, elatis in caelum manibus, ait: Respice, Deus meus, è caelo, & opitulari seruo tuo. Iussit vero Praeses illum tandiu verberari, quoad milites ipsi vicissim quadragenas plagas singuli infligerent, ita vt funes, lora, & nerui consumerentur. Mox vehementius eum caedi iussit, sic vt eius intestina extracta sint, & tanta viri tolerantia omnibus admirationem attulerit.

Constantia & fortitudo animi.

Virgis caeditur.

Vide crudelitatem.

Cum igitur ita verberatus fuisset: Sacrifica dijs ipsis, inquit Praeses, & dimittam te. Arestes vero nihil respondit. Itaque iratus Praeses, iussit obeliscos ignitos fieri, & ad eius terga statim adhiberi, vt ea primum comburerentur, deinde acerbissimo & multo sale conspersa tererentur. Tunc martyr ille beatissimus, erectis ad caelum oculis, ait: Deus, qui Sodomitarum vrbes igne consumpsisti, & Niniem per penitentiam conuersam, tua virtute ad iustitiam traduxisti: da, quaeso, mihi Domine, vt signum aliquod tuum in conspectu meo videam. Fac mecum signum in bonum, vt videant qui oderunt me, & confundantur. His dictis, sufflauit in simularia illa, & statim comminuta sunt, atque in puluerem conuersa. Mox ait Praesidi: Et vbi nam est potentia deorum tuorum? Nunquid sibi ipsi opem ferre potuerunt? Cum vero è templo egressus esset, statim aedes quoque illa euersa est.

Gen. 19. Iona 3.

Psal. 87.

Tunc iussit Praeses in carcerem interiorem Arestem detrudi, & carceris custodi praecipit, vt neque panem, neque aquam ei daret. Sanctus vero martyr lacrimanti animo adijt carcerem, & elatis in caelum manibus, has preces emisit: Domine Iesu Christe, qui voluisti me ab ineunte aetate res iustas & honestas edoceri, quique omnem erroris cupiditatem atque illecebras a me ipso repulisti, qui caelum, terram, quaeque in his continentur, effecisti, qui mare ipsum certo loco constituisti, & eius bona humano vsui contulisti, qui sanctos tuos Abraham, Isaac, Iacob, ad requiem tuam perduxisti: quaeso, ne me derelinquas: quoniam totum me tibi addixi, ac tradidi: fac, vt particeps sim eorum qui martyrio ante me sancti sunt, & hereditatem tuam perceperunt: quoniam gloriosum est nomen tuum in secula, Amen.

Oratio eius ad Dominum

His precibus ad Deum missis, cum septimum diem in carcere transgisset, octauo die Praeses in tribunali sedens, iussit Arestem illuc duci, & in eum intuens: Nefarie, inquit, impie, & deorum inimice, cur ausus es frigida quadam & stulta verba loqui? An propterea id fecisti, quia leniter tecum locutus sum? Age igitur saltem nunc quod aequum est, facias. nisi enim mihi obtemperaueris, dijs sacrificans, acerbiores cruciatus contra te statim excogitabimus, & pessimis modis vitam tibi auferemus, corpusque istud tuum in aquam proijci iubebimus. Ad haec Arestes: Licet omnia tormenta tua huc afferri: paratus enim sum ea libenter perferre, cum Domini mei Iesu Christi sigillum in corde meo impressum habeam. Tunc furore accensus Praeses, iussit clauos, palmi longitudinem singulos habentes, afferri, & clauis illis eius, talos configi. Cum igitur martyris pedes carnifices configere

Contemnitur inuitus

voluissent, pedes illi facti sunt ita duri ac solidi, perinde ac si ferrææ crepidæ fuissent.

Itaque cum impius Præses animaduerneret, Arestem nequaquam posse subijci, diabolus in eius mentem coniecit, ut alia quadam machina excogitata, celeriter martyrem interficeret. Præcepit igitur cohorti, ut equum quendam maximè terribilem illuc adducerent, & Arestæ manus catenis confictas, in illius equi femore illigarent, & animal ipsum vi multa impelleret, ut vitæ finem quamprimum martyr haberet. Fecerunt carnifices, quod à Præsede iussi fuerant, eumque longè ab vrbe Tyana quatuor & viginti milliaribus, in equi femore ligatum pertraxerunt. Quo loco spiritum Deo reddidit.

Feliciter
abit è vita.

Hoc auditò, Præses iussit martyris reliquias in flumen quoddam, Phibum nomine, quod est è regione montis, statim demergi. Eo autem loco visus est homo quidam ad spectu, instar Solis, effulgens: qui cum sancti martyris reliquias collegisset, in monte, qui est prope urbem Tyanam, eas deposuit. Hæc autem cum præses Maximus fecisset, sancti martyris Arestæ acta misit in urbem Antiochiam ad Imperatorem Diocletianum. Completum fuit Arestæ martyris certamen atque martyrium die nono mensis Nouembris, in Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria est & imperium in secula, Amen.

VITA SANCTÆ ET SEMPER MEMORANDÆ
THEOCTISTES LESBIAE, EX SIMEONE METAPHRASTE, HABETUR IN TOMIS ALOYSII.

Nouèb. 10.
Cap. 1.

Animus &
corpus quæ
confirmet.

Sermonis
siue oratio-
nis magna
vis.

AVDARE quidem ea, quæ sunt bona, & quæ ad virtutem ducit & ad pietatem, beatorum est, & est bonorum virorum, & qui verè digni sunt laude. Excitant enim auditores encomia, & oratio magis facit amulari laudes, quam eos, qui sedent in certaminibus, athletarum amulatio. Etenim animi solent bonis verbis augeri & componi: quomodo corpora moderatis exercitijs. Quamobrem alios quidem facit oratio erumpere ad fortitudinem & magni animi virtutem, & veluti à Deo afflatis tractare arma manibus, & querere aduersarios: alios autem amplecti iustitiam, & laudare æqui diuisionem, & totos ea in re versari, iniustos insectantes: alios amare temperantiam, & vincere voluptates, & magna contentione prosternere libidines. Sunt etiam, quos emulatio facit proflire ad philosophiã, & eam maximè persequi, quæ versatur in actione, quæ mores componit, & docet accedere ad Dei imaginem, & ei effici similes, quatenus id humana potest natura cõsequi: despiciere ea, quæ fluunt, corpori non parcere, è terra surgere, & ad cælum erigi, ubi nostra conuersatio & totius corporis caput est Christus. Pium enim esse propriè & primò, est Christum colere rectè uiuendo, & absque vlla reprehensione, & sequendo dogmata beatorum Apostolorum & patrum, propter spem vitæ æternæ & regni. Sic ergò laudes bonorum & encomia fortium virorum excitant auditores ad amulationem eorum, qui laudantur: quomodo contra, quæ sunt mala, aures corrumpunt, veluti quædam pestis inficiens corpora. Corruptum enim, inquit Apostolus, bonos mores praua colloquia.

Vera pietas

1. Cor. 15.

Cap. 2.

1. Reg. 2.

Sic ergò ego quoque accessi ad vos, afferens vtilitatem, quæ est ex præsentis narratione: quæ proderit multis bonis, & digna erit, quæ manderetur memoria, & conscribatur. Nam & Deus glorificabitur, qui glorificat eos, qui ipsum glorificat, quomodo sacra feribunt eloquia: & auditores beatorum existimabunt eum, qui illa opera fecerit, & volent amulari. Beatum enim pronuncia, dicit quidam vir magnus, eum, qui est dignus beatitudine, ut sis sicut ipse, proposito beatus, absque certaminibus & laboribus. Verum enim uerò eos quoque quos laudamus, studemus amulari. Quod enim quis laudat, id etiam scilicet desiderat: Quomodo contra quod odit, ei detrahit & id vituperat: Cum ergò hæc ita se habeant, & oratio ostenderit esse magnam in bonis narrationibus vtilitatem, rogo vestram charitatem, ut aures accommodantes ad præsens argumentum, & eum curis mundanis facientes indu-

cias,

cias, purè accipiat narrationis huius magnitudinem. Sedenim nescio quomodo me oblitus, cum & oratione & vita procul absum ab ijs, quæ dicuntur, & sciam conuenire hæc scribere ijs, qui & certamina & vitam habent parèem ijs, qui celebrantur, adductus sum ad hoc scribendum. Sed quoniam est etiam merces obedientiæ, res Meritum obedientiæ. mandatum viri, ab ineunte ætate Deo consecrati, & qui elegit habitare solitudinè, conuenièter magno Eliæ & Iohanni, qui est supra omnes, qui sunt inter natos mulierum. Est ergò incipiendum ab alio argumentum. est enim iam tempus id referre, si vos mihi attentas aures præbueritis.

Cum essem aliquando in Paro: fui autem: nauigabam enim in Cretam, à beato Cap. 3. & pio Imperatore missus, qui fuit reuera felix, & felicitatem Romanorum simul cum suo sepulcro sepelijt. Mittebar autem, partim quidem simul militas cum clarissimo illo Hemerio, viro ducendi exercitus peritissimo, qui vniuersæ classi imperabat, & ut verius dicã, ipsis etiam animi perturbationibus: nè verò, si de eo, quod est laudibus dignum, de imperatoria, inquam, eius virtute leuiter & per transitum dixerò, eius paruam faciens mentionem, eum afficiam dedecore, ut qui taceam præclara eius facinora, quæ non potest consequi oratio, accedo ad præsens argumentum, illius mentionem opportunè facturus. Mittebar ergò cum illo militaturus, & deducendus ad actiones artis imperatoriæ, non secus ac pullus ad matrem, ad præclarissima eius stratagemata exiliens. is enim erat scopus & propositum beati mei Imperatoris: partim autem legatione functurus ad Arabes, qui tunc tenebant Cretam. Arabes ob- tinent Cre- ram. Cum verò fuisset in Iò insula, & nè ulterius progredere mur, ventus aduersus prohibuisset, nauigauimus ad Parum, in transitu visuri situm insulæ, & contemplaturi quod illic est templum Dominae nostræ Dei parentis. Cum autem delati essemus in portu, qui spectat ad Naxum, (is verò sensim & paulatim sit profundus, apteque & elegantèr secedit à fluctu: perinde ac si esset ad hoc constructus, & montis concauitate inclusus, ut facile hyemarent & æstiuarent nauigia) descendimus, & cum parum processissemus, ad templum venimus.

Cum autem suffissemus, & de more præcati essemus, admirantes id circuibamus. Cap. 4. Erat verò id spectatu dignissimum, & seruans adhuc reliquias veteris pulchritudinis. erat enim vndique iusta constructum symmetria: & frequentibus erat sultum columnis ex lapide basilico, & secto lapide vestiti erant eius parietes, non secus ac columnæ. Lapidem autem adeò tenuem & subtilem effecerat artifex, ut videretur parietes esse induti textis byssinis. Marmoreus verò nitor lapidum tantum ostendebat candorem & splendorem, ut vel margaritarum superaret fulgorem. Tam egregius erat lapis, vel potius studium artificis, qui etiam contendit naturæ tribuere pulchritudinem. Cum autem venerandè & diuinæ mensæ, quod est supra impostum, tegumentum intra portam vidimus, stupuimus elegantiam. Ità enim erat tornatum, ut non videretur habere naturam lapidis: neque ferro & arte & manibus esse excisum: sed simile erat cuidam succo lactis commixto, cuius suffusio fabricata erat ad recti figuram. Tali ego lapide vidi aliquandò lunam currum agentem Tauris. Atque iacebat illud quidem confractum: nos autem concurrimus, & propèstetimus, execrantes & maledictis omninò insectantes eum, qui contriuratur. erat enim id donarium domo Dei planè dignum.

Cum nos ergò ad staremus, & admiraremur, & in eum, qui confregerat, exclamaremus, videmus repente monachum profectum è solitudine, & progrediètem è nemore, & ad nos venientem, vultu pallidum, genis macilentis, nudis pedibus, totum squallidum, tunica è pilis contexta, superhumerali & capitis tegumento tunicæ similibus, zona pellicea cinctum circa lumbos, perinde ac fera hirsutum, tanquam Angelum propitium. Neque enim erat similis viro, qui cibo vescitur: sed carnis propemodum experti & exangui: & ut semèl dicam, virtutum, vel ipsius potius Dei, habitaculum. Accedens ergò nos salutauit, & nos eum vicissim: & rogauimus ut diceret, quisnam esset, patriamque & genus, & an solus hinc viucret. Ille autem: Patriam quidem, inquit, & genus, & alia, quibus gloriantur ij, qui habitant ciuitates, nõ possum dicere. Neque enim est mihi curæ aliquid ex ijs, quæ sunt in terra: neque delector ijs, quæ fluunt. Pater verò mihi & Dominus, est Deus, cui soli vitam ago: propter quem solus per hanc errans solitudinem, plusquam triginta annos perseuero. Est autem mihi nomen Simeon: dignitas autem, humilis monachus. X 3 chus,

Perfectus
mundi con-
tempus.

chus, sacerdos & minister & mysta viui & incruenti sacrificij. Nos autem viri vilitatem reueriti, tam ex verbis, quam ex aspectu & indumentis, præterea verò ex exercitatione, & maximè, quòd Dei erat sacerdos, ad pedes eius procidentes, preces postulauimus & veniam, quòd eum dignauerimus. Ille autem est precatus, & porrexit verba adhortationis: & iussit, vt nos ipsos attenderemus, & non essemus tristi & anxio animo. Est enim, inquit, Deus misericors & patiens: & eos, qui ad ipsum conuertuntur, vlnis excipit sicut prodigum.

Luc. 11.
Cap. 6.

Cùm has & huiusmodi alias dedisset exhortationes, siluit. Ego autè cùm essem curiosior, & satis pulchrè viri mores intelligerem, rogavi magnum, & supplex ab eo petij, vt nos doceret aliquid ex ijs, quæ sunt nobis arcana. neque enim mihi videbatur esse expers diuinæ consuetudinis. Ille verò, De his quidem, inquit, satis nondum enim sum dignatus talibus. Huc enim veni, vt meâ lugerem, non vt quæ sunt supra me, quærerem. Hæc autem dicebat, an fingens, an vera dicens, nescio. Cùm me autem dextra apprehendisset, & demulisset tanquam iam familiaris: etenim sic eum affectit simplicitas. Animæ enim magnorum virorum, cùm sint participes eius, quod est præstantius, ad ipsum contendunt accedere, & ipsius primi boni participatione, fiunt omni ex parte boni, synceri, simplices, separati ab ijs omnibus, quæ sunt in nobis: quomodo etiam hic magnus, cùm esset iucundus & bonus, videbatur deinceps, eò quòd esset alienus à simulatione, esse vnus ex nobis. Deinde iussit nos sedere in sedibus arte non elaboratis, sed quæ se fortè obrulerunt. Erant autem lapides & columnæ ex eo quòd corruerant, & herba densa & viridis, & fons, ex quo scatebat aqua dulcis ad bibendum, & torus locus erat plenus quiete & silentio, & diuinis dignis narrationibus.

En quales
sunt viri he-
roici & per-
fecti.

Cap. 7.

Cùm ergò sedisset super herbam, & me iuxta sedere fecisset, videbatur lætari, quòd in nos incidisset. Fixis autem ego intuens oculis: Tempus est tibi, inquam, o pater, narrandi, si quid hic vidisti pulchrum & dignum quòd referatur. Sed iam loqui incipe, & refer quisnam confregit mensæ diuinæ operculum, & quænam est ea fera & agrestis anima, quæ ausa est tale opus infringere. erenim cogitabam eum paulatim inducere ad perfectiora. Ille autem coepit dicere: Audiuiisti de illo Nisir, qui imperauit Cretæ copijs naualibus. Is cùm hic fuisset, & admiratus esset eius elegantiam, in animo habuit id in Cretam transmittere. Postquam autem portas est dimensus, & deinde hoc sacrum & diuinum tectum, & pulchrè visum est se habere, deiecit humi, & ad portas traxit, vt educeret. Id verò repente factum est maius & maius: idque sæpè, donec tandem cessit Arabs. Cùm autem frustra laborasset, & scopum non potuisset attingere, (nolebat enim, vt videretur, res diuina inquinari, & execrandis seruire sacrificijs. studebat enim, vt dicitur, id deponere in synagoga donariorum Agar) furore correptus, cogitauit id infringere.

Vide mira-
culum.

Cap. 8.
Vlto in sa-
crilegum.

Hæc cùm audissem, maledictis insectabar sceleratum illum & execrandum. Ille autem dicit: Nè cures, dedit is haud ita multò post poenas insolentia, vt qui nauem fregerit in Eubœæ promontorio, quòd vocatur Xylophagus, & fuerit in eo submersus. Rogavi autem diuinum illum virum, vt cibum sumeret, & vt consolaretur nostram animi ægritudinem, susceptam propterea, quòd non vltèriùs procederet nauigatio. Videbamur enim tempus terere, aduersis ventis nobis spirantibus. Ille verò cibum sumpsit, & nihil celans, mihi dixit: Nauigabis quidem Naxum: & cùm illic in portu nauem tenueris vno die, secundo die post nauigans, tertio die venies in Cretam, nihil aduersi reformidās: & tibi impositum munus obis vt voles, & vt tibi iussit Imperator: & reuersus, pulchrè accipieris ab eo, qui te misit. Atque hæc quidem postea facta sunt, vt ille dixit, & finem acceperunt. Cùm autem precati essemus, & hymnos in templo dixissemus, descendimus in nauem cum magno illo sene. Manè autem transmissimus in Naxum, cùm esset fretum solum decem stadiorum. Ipse verò cùm Deo diuinum peregisset ministerium, & nos diuinis impertisset sacramētis, nobiscum cibum sumpsit. Deinde coepit mihi dicere:

Prophetia
Simonis
monachi.

Misā dicit.

Cap. 9.

Tu quidem fortasè ad te excusandum de non suscipiendo eo, de quo sum tuam rogaturus charitatem, in medium adduces inopiam, aut seruitorum causam, aut vxoris & liberorum & domus curā, aut aliquas alias causas, recusans id, de quo nos te rogamus. Ego autem tibi rerum prosperitatem, fertilitatem & abundantiam rerum omnium polliceor, & fore, vt magnum tibi suppetat ocium. Te verò rogo;

vt tunc

vt tunc memor corum, quæ tibi dixi, conscribas id, quòd hic factum est, quòd dignum est quòd mandetur memoria: vt Deus noster ab ijs, qui audiunt, in admiratione habeatur & laudetur. Mirabilis est enim, inquit ille, Deus in sanctis suis: & multi etiam effecti imitatores eorum, qui sunt laudati propter virtutem, equalia consequantur: & ipse iucrifacies mercedem, quæ ex ijs accipitur. Cùm me sic esset adhortatus, incepit.

Pfal. 67.

Venatores quidam ex Eubœa huc venerunt non multis abhinc annis, habet enim insula magnam copiam ceruorum & caprearum. Eorum vnus vir pius, & qui suæ curam gerebat animæ, narrauit narrationem valde consentaneâ Dei magnificentia, qui suo tempore facit admirabilia, & quæ sunt præter hominum opinionem. Veni, inquit, aliquando huc venator, & cùm ascendissem ad diuinam adem Dei parētis, adorauit & precatus sum, sicut mihi semper erat mos. Cùm autem post preces circumspexissem, vidi in solo parum aquæ in fossâ, & pauca grana lupinorum, quæ madefiebant. Locus enim hic alit lupinos, quomodo reliquæ insulae herbas diuersas. Nam alia quidem producit magnam marathri multitudinem; alia autem solummodo rutam, & alia fatureiam, & alia thymum, aut aliquid aliud. Quod verò fert inter omnia eximium insula, hoc magis nutrit quam alia, redditque floridius. Vidi ergò, vt dixi, lupinos, qui reddebantur teneri, & me quadam subijt cogitatio, quòd esset omnino aliquis, qui hos demisisset in lacum: & quòd, vt est verisimile, vir aliquis diuinus hanc habiteret solitudinem. Hoc ergò reputans, festinabam venire ad socios, qui iam iuerant in syluam. Oprobam autem magnam hanc prædâ consequi. sperabam enim fore, vt magnum aliquod lucrum ab eo acciperem. Et cùm multum quidem venati essemus, tendebamus ad nauem. Sed illi quidem iuerunt ad mare: ego verò me conuerti ad preces. Ingressus itaque hoc templum Dominae nostræ, orabam. Video autem ad dexteram sanctæ mensæ templi veluti quoddam subtegmen, quòd vento agitabatur: & rursus visus sum videre telam araneam. Postquam autem progressus volui discernere quòd apparebat, audiui vocem dicentem: Siste gradum, neque vltra progrediaris o homo, neque accedas propius. Erubescio enim, cùm sim foemina, à te nuda conspici.

Cap. 10.

Templum
Dominae
nostræ, id
est, sancti-
simæ Virgi-
nis Mariae.

Hæc ergò cùm audiuissem, & obstupescens fuisset re admirabili, volebam fugere. A carne enim mea pili exilièrant, & erant spina acutiores. Nam quòd inexpectatum repente apparet, deicit ac deprimit spiritus, etiam si quis videatur esse audacis animi. Stabam itaque obstupescens, & ore aperto. Postquam autem ad meredij animo confirmatus, rogavi quisnam esset, & quomodo hanc habiteret solitudinem. rursus vox exiit, dicens: Iace mihi, rogo, tunicam: & cùm tecta fuero, quantum mihi iubet diuina voluntas, non dubitabo dicere. Cùm me itaque superiore amictu protinus exuissem, eum dimisi, & extra portam sum egressus. Illa autem tum accepit, & se induit. Paulopost verò reuersus, video eam stantem, vbi prius, & erat figura quidem mulier: id autem quòd apparebat, erat supra hominem: pili albi, vultus niger, ostendens parum alboris, pellis quæ membrorum continebat compagem, cùm nulla inesset caro, vmbrae similis. forma quæ solum humanam seruabat similitudinem. Hæc ergò, inquit, cùm vidissem, timebam, contremiscebam, maledictis incessabam, & meam reprehendebam importunitatem, quòd cùm essem curiosus, meos socios reliquissem. Tremebundus tamen & pronus humi cadens, rogabam vt precaretur: & obsecrabam, vt ab ea benediceret. Illa autem primum quidem conuersa ad Orientem, vt quæ fortè vellent meum sedare animum, nè ea videretur esse spectrum, extensis manibus precabatur, parum submurmurans. Conuersa autem ad me, dicit: Deus, o homo, tu misceatur. sed quam de causa venisti ad hanc solitudinem? & quò opus habens, venisti ad insulam, quæ minimè habitatur? sed quoniam te diuina huc deduxit voluntas, meâ, vt existimo, gratia humilitatis, de me te omnia dico, vt voluisti. Cùm me autem rursus humi prostratissem, ea sic coepit loqui:

Cap. 11.

Eccè homi-
nem, præter
humanam
formam nihil
ferè homi-
nis habens
rem.

Mihi, inquit, patria est Lesbos, Methymna ciuitas, nomē Theoctiste, vitæ institutum monachatus. Cùm autè essem adhuc infans orbata parentibus, à cognatis tradita sum in monasterium virginum, & induta sum habitu monastico. Nata verò decem & octo annos, in diebus paschalibus, excurri in vicum propinquum ciuitati, salutatura sororem. habitabat enim in vico cum coniuge. Nocti autem irrucientes Arabes Cretenses, quorum Dux erat ille Nisir, omnes abduxerunt captiuos.

Cap. 12.
S. Theocti-
ste narrat
historiam
suam.

Manè verò cum pæana cecinissent, enauigârunt, & huic insulæ appulerunt. Adductis autem captiuus, cum quærent pecuniam & precia statuerent, ego accepta occasione contédens in syluam, cursu feror in intima insulæ: & deceterò non desisti fugere, donèc petris & acutis lignis pedes perforaui & conscidi, & sanguine terrâ infeci: & tandem defesta viribus, cecidi semimortua: & totam quidem noctem, non ferens dolores vulnerum, acerbè transegi. Manè autem cum scelèstos prædones vidissem nauigantes, liberata sum ab omni dolore, & repleta sum maxima animi voluptate: & nunc iam trigintaquinque annos & paulò plùs hîc calor perpetuò lupinis & herbis, quæ nascuntur in solitudine, vel potiùs Dei verbo, recordata diuinorum eloquiorum, quòd non in solo pane viuet homo, sed in omni verbo, quod proficiscitur per os Dei. Nuda autem euasi, confraçtis mihi pannis, cum quibus abducta sum captiua. Induor verò & tegor manu diuina, quæ continet omnia.

Nota victi sanctæ formine. Deut. 9.

Cap. 13.

Hæc cum dixisset, & manus in cælum sustulisset, egit gratias. Cum autem parum intermisisset, quoniam videbat me terram tacitum intuentem, & nec audentè quidem eam fixis adspicere oculis, dicit rursus incipiens: Res quidem meæ quæadmodum se habeant, narraui ô homo. Peto autem, vt vna in re mihi gratificeris propter Dominum. Quando anno sequenti nauigaturus es in hac insulam venandi causa, (scio enim te omninò venturum, si Deus velit) vt in vase mundo mihi accipias vnum ex intemeratis donis corporis Domini nostri Iesu Christi. Ex quo enim hanc habitauisti solitudinem, tali dono nequaquam sum dignata. Hæc ergò cum dixisset, & iussisset nulli quicquam de ijs dicere, cum præcatione me dimisit ad socios. Ego autem me omnia implerum pollicitus, abij lætus, quòd Deus mecum impleret desiderium, quòd me dignum censuisset, qui talem thesaurum consequeretur. Quomodo ergò Sancta mihi iusserat, quando eram cum socijs exiturus ad venandos ceruos & capreas, quas hæc insula alit multas & aliorum maximas, & visu & narratu admirabiles. Nam ceruis quidè sunt colore similes, ceruus autem maiores magnitudine: est autem eis cornu longum, nempe duodecim palmorum, non vt ceruorum, ornatum ramis & adnatis propaginibus: sed totum rectum, & quod vnum solum habet portectum stipitem. Cum ergò essem, vt dictum est, nauigaturus ad venationem, accepta in pyxide parte diuinæ carnis Domini, eam tuli ad beatam. Cum venissem autem in insulam, & declinasset in ædem Dei matris, eam non offendi. an autem adesset & lateret, quoniam mecum ascenderant quidam ex socijs: an verò abesset, nescio. hoc tantum scio, me eam non offendisse. Atque alij quidem profecti sunt in syluam venaturi: ego autem clam reuersus sum in templum, & protinus sacrosancta mulier apparuit, induta tunica, quam à me prius acceperat.

Paros insula alit capreas admirabiles.

Cap. 14.

Cum me autem in terrâ proiecissem, accurrit, & cum lachrymis dixit eminens: Nequaquam hoc facias, ô homo, nequaquam facias, diuinum donum afferens: nè vras miseram, diuina dedecore afficiens. Me itaque tunica apprehensum erexit. Ego autem eduxi è sinu meo pyxidem cum carne Domini. Cum illa autem in terrâ cecidisset, diuinum donum accepit, & lamentationibus & lachrymis terram rigans, dixit: Nunc dimittis ancillam tuam Domine: Quoniam viderunt oculi mei salutare tuum: Quoniam remissionem peccatorum in manibus accepi. Nunc abibo, quòd tua me iubet potentia. Hæc ergò cum dixisset, & manus diu in cælum extendisset, me precibus prosequens, dimisit ad socios. Cum paucos autem dies venati essemus, & prædam satis magnam cepissemus, reuersi sumus. Et illi quidè profecti sunt ad nauem: ego autem cucurri, vt illius beatæ preces acciperem viæ comites. Cum autem venissem in templum, & deinde circumspicerem, vt eam viderem, video eam in eo loco, in quo prius videram, emigrasse. Cum ergò proiecissem, & beatos eius pedes essem amplexus, & rigassem lachrymis, stabam mutus, diu dubitans quidnam facerem. Atque videbar quidem sapienter & vtiliter facturus, si cum lachrymis Deo supplicans, & sanctæ morus reuerentia, rogarem, vt huic rei à Deo prouideretur: & quomodo is ostendisset, iussum diuinum exequeretur. Quòd si hoc non essem assecutus, secunda erat, vt dicitur, in eunda nauigatio, nempe vt hanc rem socijs communicarem, & cum eis sepulture mandarè beatæ reliquias, hymnis & canticis prosequens pro viribus. Sed vt videtur, non facile contingit se sapienter gerere.

S. Theodite accepta Eucharistia migrat ad Dominum.

Cap. 15.

Ego itaque non sum assecutus id, quod erat honestum & decorum: sed rusticitate & ingenij leuitate (Quid enim, & venator & imperitus, noui excogitasset?) feci rem audaciorem, fide quidem, vt mihi videbar, sed minimè Deo grata. Nam cum eius

elus manum amputasset, & lineo texto inuoluisset, ascendi in nauem. Cum profundo autem vespere è terra soluisset, & velum expandissem, secundis ventis spirantibus ferebamur tanquam volantes, & sperabamus nos manè vêturos in Eubœam. Cum autem dies illuxisset, inuenti sumus rursus stâtes in eodem portu, peritè acsi ab ancora, aut ab aliqua remora teneretur nauis. Metus ergò omnes inuasit: & se inuicem circumspicientes, tremebundi quærebamus causam rei, sciscitantibus & inquirentibus, num nefarium quippiam à nobis factum sit, cur arceremur. Cum verò alius aliud dixisset, intelligens ego audax meum facinus, inscientibus omnibus, in templum sum reuersus: & cum posuissem manum in corpore sanctæ, descendidi in nauem. Hörtatur autem socios, cœpi iter ingredi. Cum verò multum procecti essemus, erat deinceps cymba volucris, velum replente vento: fuitque rectus cursus & absque vllò impedimento. & tunc ego rem narraui socijs, & quemadmodum beatam illam inuenissem, & quemadmodum res eius se habuissent, renunciaui, & quemadmodum donum diuinum attulissem, & ea dormissem, & eius manum habens, ingressus sum vesperè: & propter eam reerenti sumus, & sperabamus nauigare: & nunc recto cursu ferimur, quoniam deposui reliquias.

Eccè miraculum.

Cap. 16.

Hæc cum illi audiuisset, & me multum repræhendissent, proram protinus obuerterunt, & magno studio in Parum sunt reuersi. Omnesque simul cursu in templum contendimus, timentes quidem & contremiscentes: fide autem freti tamen accedimus, & vidimus quidem locum, in quo erat posita, seruantè veluti figuram corporis: corpus autem euauerat. Atque omnes quidè inuasit admiratio & stupor, & huic & illuc currebamus, considerantes, circumspicientes, nū alicubi cecidisset, aut in vitâ esset reuocata: & totam syluam & saltus obibamus, eam inuestigantes, sicubi diuinitus ille lateret thesaurus, miseri & insipientes & crassi homines, & ea persequentes, quæ reuera non possunt comprehendere: & diuinorum ignari miraculorum, neque Elisei reueriti miraculum, qui eos, qui à Rege Syrorum miserant ad eum comprehendendum, latuit, cum esset in medio eorum, & cum eos priuasset videndi potestate, duxit in Samariam, & Regi tradidit. Mitto enim dicere de magno Thaumaturgo, qui eos, qui ipsum inuestigabant vt comprehenderent, in montiorans, latuit vt arbor effectus. Cum ergò, inquit, sic frustrati essemus venerandis illis beatæ reliquijs, ad nauem descendimus, & à terra soluentes, domum abijimus. Deû laudantes & hymnis celebrantes, qui semper facit res magnas & admirabiles.

Sanctæ corpus nō potest inueniri.

Reg. 6.

Cap. 17.

Hæc, vt à me superius dictum est, cum narrasset ille beatus homo & taximus, factamento adegit me, nè hoc argumentum mandarem profundo obliuionis: nec aliquam afferens excusationem, tacèrem miraculum, diuinam timens vltionem & sanctæ indignationem. Roganti autem mihi tempus & diem eius decessus, vt scriberetur cum miraculo, & eius perageretur memoria, dixit vir ille sanctus: Multa quidem, vt vides, ô dilecte, prætermissa sunt, quæ pertinent ad narrationem. Oportebat enim persequi & genus, & omnem eius in insula exercitationem & afflictionem, & quemadmodum decertauit aduersus insultus inimicorum. Sed quid agam, cum is, qui in magnam illam incidit, non esset sicut magnus ille Zosimas, qui sciebat inuestigare vitam, & certamina & res gestas: sed contra nutritus in montibus, & crassus, & qui hæc nō audiuerat: sed hoc solum memoria tenebat, vt dicebat, quòd esset tempus autumni, & mensis Nouembris. Sed magni faciendum fuerit, si vita beatæ scriptis mandetur, & non infodiatur in profundo obliuionis. Memoriam autem, bonam omninò viri & eius amulatores, opportunè referent in diem festi, sicut placet. Aliam eius quam enim gloriam afferent encomia & celebrationes ijs, quibus regnum cælum & bona æterna obtigerunt: ad quæ desiderant etiã adspicere ordines angelorum. Sin minus, amulationem quidè certè & zelum ijs, qui conueniunt, & Deo laudem æ gloriã, & beatitudinem ipsorum, de quibus fit mentio. Quibus enim vita tribuit gloriam, meritò eos etiam beat & ornat, cum prædicatur.

Zosimas vitam Mariæ Aegyptiacæ ex ipsa accipit.

Vide historiam eius Tomo 2. 9. Aprilis.

Cap. 18.

Hæc cum ille vir magnus nobis exposuisset, & valdè rogasset, nos emisit. Cum secundi autem spirasset venti, die sequenti Diã appulimus. Hoc est insigne lucrum nostræ in Paro conuersationis. Hæc sunt merces, quæ præter spem obtigerunt proficiscenti in Gretam. Hæc est vita beatæ Theoctistes. Hæc est exercitatio aduersus principatus & potestates, & principem tenebrarum huius seculi lucta & decertatio. Ego autem accessi implens obedientiã, & exolvens debitum. Ex quo quidnam efficitur? multa quidem etiam alia, sed hæc tria maxima. Ipsi quidem supplicatori

Cap. 18. Diã insula eadem, quæ Naxos.

&

& administratori Deo laus, confessio & gloria: Sanctæ autem ex oratione beatitudinis, & anniuersaria cum eius commendatione memoria: & nobis qui scripsimus, munificus & magnus noster Deus Iesus Christus, pro prompto & alacri animi studio dabit remunerationem, intercessionibus sanctissimæ eius matris Dei parentis, diuinorum Angelorum, & omnium sanctorum: Quoniam ei gloria cum patre & spiritu sancto, nunc & in secula seculorum, Amen.

MARTYRIUM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS * MENAE AEGYPTII, QUI MARTYRIUM

* al. Menas

TYRIS * MENAE AEGYPTII, QUI MARTYRIUM

subijt in Cotyeo. Habetur in Simeone Metaphraste, quinto tomo Aloysij.

Nov. 11. Cap. 1.

Sua perfectio sub Diocletiano & Maximiano.

IMPERANTIBVS Diocletiano & Maximiano, qui erant veri Regis hostes & inimici, ibat literæ per vniuersum orbem terræ, quæ iubebant colere impiam eorum religionem: & quæ mortem statuabant pœnam ijs, qui non parebant eorum edictis, & à solida fide in Christum non ex animo dimouebantur. Hinc quid non graue accidebat ijs, qui diligebant Dominum? Angusti erant carceres multitudini eorum, qui quotidie capiebantur. Vacuæ erant habitatoribus, quæ fuerant aliquandò plene domus: solitudines, propter multitudinem eorum, qui fugiebant, mutabantur in ciuitates. Amici veritatis, tanquam qui pessima fecissent, dedebantur supplicijs, diripiebantur facultates, euergebantur leges naturæ, patre quidem ad mortem prodete filium, filio autem patrem vicissim talibus prosequente officijs: & vbiquæ dispersa erat nox profunda, cum fideles quidem omni ex parte expellerentur, impietatis verò defensores tota manu confirmarentur, sanguineque & nidore sacrificiorum ipse etiam aer inficeretur. Tunc quidem, tunc Menas hic admirabilis & virtute celebris resplendebat, patriam quidem habens Aegyptum, patrem autem & maiores non stabiles in pietate: sed circa id, quod est firmum, minus firmiter affectos. Eius verò studium erat militia sub tribuno militum, nomine Firmiliano. Ipse autem cum esset Præfectus numeri Rutilliacorum animi præsentia, magnitudine & pulchritudine, & omnibus alijs, quibus solet exprimi species corporis & generositatis, præstabat alijs.

Menas miles egregius.

Cap. 1. Contempta militia, perit solitudo.

Nota rem singulari: Mens ascendisset sublimem, vnde erat videndus ab omnibus, alta voce exclamauit: Inuentus sum ab ijs, qui me non quærunt: manifestus euasi ijs, qui me non interrogant: per hæc ostendens, quod non coactus, sed sua sponte accessit aditurus certamina.

Cap. 2.

S. Menas ducitur ad Præsidem.

In Cotyensiu autem Metropoli simulatque accessisset ad Tribunum, & audiisset impium & iniustum Imperatoris, abiecta zona militari, seipsum relegauit in desertam loca, volens potius vitam agere cum feris, quam cum ijs, qui colunt simulacra. Vacabat autem ieiunijs & vigilijs, & diuinorum eloquiorum diligenti meditationi. Sensibus autem optimè purgatus, & anima illuminatus, & in arcanis veræ pietatis initiatus per reuelationem, existimans hoc esse illud tempus, quod iam olim menditabatur: cum diem obseruasset, in quo vniuersa ciuitas Cotyensium publicum celebrabat diem festum tanquam natalè, & equestris certaminis exhibebatur spectaculum, cum totus populus ex alto adspiceret, collectus ex omni genere, Iudeorum & gentilium & similiter Christianorum: & omnes iam defixis oculis intuerentur certamen, relicta sua in montibus habitatione, descendit in ciuitatem: & cum venisset in medium theatrum, & præterisset omnes, qui erant in stadio, & loquum ascendisset sublimem, vnde erat videndus ab omnibus, alta voce exclamauit: Inuentus sum ab ijs, qui me non quærunt: manifestus euasi ijs, qui me non interrogant: per hæc ostendens, quod non coactus, sed sua sponte accessit aditurus certamina. Omnes ergo conuertit Menas ad sui spectaculum: theatrum autem despiciebatur, equorum respucebat certamen: nihil erat cuiquam præstabilius, quam illud videre, qui tantam ostenderat audaciam. Et qui eundem quidem zelum habebant in pietatem, mirabantur martyris loquendi libertatem, & propter voluptatè summam exhibebant. Qui autem decertabat aduersus pietatem, ad eius cædem iudicem inclinebant. Postquam autem vox præconis indixit silentium, & sedauit populi tumultum, & sonum tibiarum, statim arreptus & ductus fuit Menas ad Pyrrhū præsidem, qui

qui & tunc præsidebat in excelsis, & erat spectator certaminum. Is autem primum quidem eum placidè alloquebatur, simulans mansuetudinem: voceque leni & benigna, quisnam & vnde esset, interrogauit. Postquam verò & patriam & genus & ipsam militiam & modum exilij protinus dixit martyr, & ante omnia dixit se esse seruum Iesu Christi, statim iudex fictam mansuetudinem ad naturalem conuertit sententiam: & examinatione referuata in diem sequentem, eum quidem vincitum tradit in custodiam. Ipse autem cum totum diem vacasset ei, quod peragebatur, spectaculo, sequenti die animo estuans, processit ad examinationem. Omnibus itaque alijs missis, accusabat præcipitem audaciam. Hoc enim eum magis accendebat ad furorē, vt qui sui esse contemptum arbitraretur illius loquendi libertatem. Ille autem tanquam propterea magis sibi placens, respondit audaciùs, dicens: Sic conuenit Deum confiteri: quoniam lux est, & tenebræ in eo non sunt. Hoc enim nos docuit Paulus, dicens: Corde quidem creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem.

Traditur id custodiam

T. Joh. 4. Rom. 10.

Terruit itaque Iudicem eius loquendi libertas, & rursus celabat iram, & rursus simulabat mansuetudinem, vt martyris audaciã faceret cedere blanditijs, & Nè amittas, aiebat, o Mena, vitam hanc dulcissimam, neque lucē omnibus hominibus optandam, morte imatura permutes: sed nostris parere consilijs, vt felicem quidē & beatam vitam agas, ab Imperatore autem honores & dona consequaris, & sis omnibus suspiciendus & felix iudicandus propter rerum successum. Martyr autem ad hæc valdè & suauiter ridens, vt qui ea reputasset esse apertas nugas, & puerorum potius escas, quam sapientum viroꝝ, hæc ex bono thesauro in eum verba exprompsit, dicens: Nihil est, quod mea quidem sententia conferri possit cum regno cælorum. Neque enim totus mundus potest aqua lance expensus, vni animæ comparari. Sed si vis mihi gratificari, experire potius per supplicia. Sic enim mihi veram conciliabitis beatitudinem. Postquam autem Pyrrhus audiit hæc verba, non poterat amplius contineri: sed ad ei infligenda contendit supplicia, & lictores acerbis intuens, martyrem quidem iubet extendi à quatuor viris, boum autem neruis cædi vehementer. Cum sic ergo fortiter torqueretur, & sanguis è vulneribus effluens terram rubram redderet, quidam ex ijs qui aderant, nomine quidem Pegasius, cognomine autem Princeps, benignitatem simulans: Cum videas, inquit, o homo, quod existit periculum ex inobedientia, priusquam carnes tuæ penitus flagris consumantur, ea cogitans, quæ temporari conueniunt, sacrificia. Fortasse enim propterea, quod sint tormenta intolerabilia, Deus quoque tuus tibi ignoscet, quod id feceris.

Cap. 4.

Tentatur inanimibus promissis. Irridetur.

Ceditur beo um neruis.

O lingua fac ana.

Cap. 5.

Psal. 6.

Mira maris tyris virtus.

Ferreis vnguibus lacertatur.

Egredia vox martyris.

Rom. 8.

Cum sic dixisset, martyr toruè in eum intus, & verbis eius magis quam flagris cruciatus: Dicedite à me omnes, quæ operamini iniquitatè, aperte exclamauit. Ego enim Deo meo sacrificauit, & adhuc sacrificabo sacrificium laudis: qui etiam mihi dat auxilium, & efficit, vt hæc flagella vestra à me reputentur potius delicia, quam tormenta. Cum de hac tolerantia sua is nihil remitteret, liberusque & disertus loqueretur, se præses ad aliud conuertit supplicium: & cum effecisset, vt in ligno tolleretur sublimè, iussit ferreis vnguibus corpus eius laniari. Deinde tanquam irridens Iudex, & sanctum ironice alloquens: Sensisti, inquit, o Mena, aliquem dolorem? an vis per aliud supplicium nos tibi maiorem largiri voluptatem? Martyr autem etsi grauiter laceraretur: Quid cunctaris, inquit? Putas enim me omnino posse à te terreri per hoc breue tormentum, aut quæ est in me, immobilem labefactari turrem confessionis? Hæc cum audiisset Præses, iussit eum cædi vehementius: & imperauit, vt nulli alium confiteretur regè præter eum, qui est verè Rex: Martyr autem, Quoniam non nosti, inquit, quis est hic Rex, quem confiteor: propterea blasphemam & maledicam linguam in eum moues, & hos, in quos cadit interitus, & è terra orti sunt, ei facis similes: qui est etiam is, qui eos constituit in imperio, & est vniuersæ carnis & spiritus Dominus. Deinde Iudex, non vt qui vellet discere, sed vt qui se simularet ignorare: Quis est is, dicebat, qui dat regibus potentiam, & est omnium Dominus? Iesus, inquit, Dei filius semper viuus, cui subiecta sunt omnia, quæ sunt in cælo & in terra. Tyrannus autem: Hoc autem totum, inquit, te latuit, quod Reges propter hoc ipsum, quod tu dicis, Christi nomen indignantes, iubent vos eruciari. Martyr verò: Si indignantur, inquit, indignentur: hæc nihil ad me, qui sum Christi seruus. Hoc enim mihi magis est in votis, hanc pulchram confessionem ferre vsque ad mortem, vt efficiar dignus coronis, quæ pro ea accipiuntur. Scriptum est enim: Quis nos separabit à charitate,

ritate, quæ est in Christo Iesu: afflictio, an angustia, an fames, an persecutio, an periculum, an gladius?

Cap. 6. Cum autem martyr, qui tandiu fuerat suspensus, recordatio eius, qui fuerat in cruce sublatus, laboribus defessum & viribus defectum corpus confirmaret, Præses maiore percitus infania, iubet excoriatas eius carnes textis ex pilis confectis valde atteri & confricari. Quod cum fieret, Pelliceas, aiebat martyr, tunicas hodie exuo: salutaris autem indumento induor. Deinde ardentis ignis lampades iussit Iudex inferri. Sed eoque cum æterno igne collata, videbantur vim vrendi habere imbecillam. Videbatur enim martyr virtute Christi, quæ intentabantur, omnia despiciere. Quamobrè aucter etiam dicebat ijs, qui ipsum puniebant: Habeo persuasum à Domino meo & Rege, non timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere: illum autem potius timere, qui potest corpus & animam perdere in gehenna. Cum verò vidisset Iudex maximam & planè inuictam martyris tolerantiam, & alioqui animo versaret opportunissimas eius responsiones, tormentis missis, accessit ad verba: & Dic mihi, inquit, o vir admirande, vndenam est à te inuenta hæc præclara dicendi facultas, cum sis miles, & vixdum heri & nudius tertius versatus, sis in literis vacaris autem potius bellis & certaminibus militaribus v plurimum. Cum autem dixisset martyr, Christi hæc esse verba, qui dixit: Quando ducti fueritis ad Reges & præfides propter me, nè cogitetis quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Respondit verò Præses: Vester ergò præsciuit Christus fore, vt talia pro ipso pateremini? Martyr autem: Vt qui sit, inquit, verus Deus, est consequens, vt sciat etiã quæ sunt futura. Ipse enim est vniuersi causa & constitutio, & qui sciebat omnia, antequam producerentur ad essentiam.

Cap. 7. Cum autem non haberet Iudex, quidnã adhuc conuenienter responderet: Missis, inquit, superuacaneis his probabilibus tuis orationibus, volo te vnum eligere, & duobus: nempe vt aut nobiscum simul verferis, rectè id quidem faciens: aut totum Christum confitearis. Postquam autem cum magna libertate dixit martyr: Cum Christo meo fui & sum & ero, dixit præses se in eum adhuc futurum lenem & patientem: & iubet ei dari aliquod tempus ad considerandum. Eius enim admirans tolerantiam simul & intelligentiam, conabatur eum ad suam traducere sententiam, nè tanti viri iacturam gentes facerent. Cum autem post hæc martyr vsus esset in eum verbis audacioribus, Deum quidem apertè Christum confitens: deos verò, quos ille colebat, dæmones profanos appellans, ira rursus præses accensus vehementius, iubet murices ferreos spargi in terra, & vincum pedibus & manibus supra eos trahi per summam crudelitatem. Ille autem tanquam si per pratum aliquod & molles flores traheretur, illius deos & dæmones liberè incessabat maledictis. Propter quæ Iudex rursus iussit sanctum verberari in collo & genis: Nè, inquit, sic deos despiciens, eos quoque impudenter affeceris contumelijs. Cum multas autem horas verberaretur martyr, adstans quidam ex cohorte Heliodorus, & veluti volens suggerere ea, quæ conferebant ad proposita: Domine præses, inquit, tuam claritatem existimo non latere, quòd horum qui dicuntur Christianorum amentia scit contemnere tormenta vel statua fortius, & mortem reputat tanquam dulcem aliquam potionem. Mittens ergò de his in cassum laborare, citò velis in eum vltimam proferre sententiam.

Cap. 8. Cum ergò defessus esset præses, & meditaretur vltimam sententiam in eum pronunciare, accedentes quidam ex ijs, qui olim martyri familiares fuerant & amici, ipsum demulcebant, complectebantur, rogabant & supplicabant, & se existimantes suadere vtilia: Nè despexeris, dicebant, o Mena, familiarium tuorum amicitiam, & decus militiae, & vsus voluptatum, & vitam, quæ est omnibus natura desiderabilis: & nè ignominiam quidem gloriæ, mortem autem vitæ anteposueris. Martyr verò tanquam virus aspidis fugiens eorum suasiones: Cessate, inquit, Dei hostes: & vos ipsos potius vtiliter corrigite, & à tanta desistite infania. Nam hæc quoque momentanea & vobis chara vita mox præteribit: manet autem vos æternus & qui nunquam desinit cruciatus, quem cum vestro præside & eius Imperatoribus iuste adipsi scemini. Cum autem vidisset Iudex martyrem tam fortiter depugnare aduersus omnia, quæ ab ipso fiebant & dicebantur, non ampliùs ad alias interrogationes, sed ad ipsam ferendam se parat sententiam: & cum breuiter cum ijs, qui erant eiusdem sen-

Immanis cruciatus.

Ardenes lampades ei admoventur.

Matt. 10.

Ibidem.

Iudex eius tolerantiam & sapientiam miratur.

Novos ei adhibet cruciatus.

Martyr cõtenit quorundam pestiferas suasiones.

sententiæ in impietate, consultasset, capitis vltimam tulit in eum sententiã, & iubetur capite cædi.

Cap. 9. Cum autem peruentum esset ad locum, & martyri priore stadio secundum visum esset alacrius, postquam notos parum conuenisset, & verbã sua precibus obsecrasset, apparens plenus lætitiã, vt qui repositam sibi beatitudinem visione apprehenderet, vt etiam gratias agens abiret ad lætitiã mox eum excepturam: Ago tibi gratias, dicebat, Domine Deus, quòd me dignatus sis conspici socium preciose tuæ mortis, & non dederis deuorandũ bestijs agrestibus: sed effecisti perpetuò puram in te seruare fidem. Hæc cum dixisset, & genu flexisset, ad plagam ei gladio inferendam perrexit. Post plagam autem sacrum corpus ignis accepit: & sic quidem fuit dissolutum id sancti, in quod cadebat interitus: anima autem ad beatam hereditatem deducta est ab Angelis. Hinc viri pij magnam adhibent diligentiam, vt martyris reliquæ ex igne tollerentur, & in insignibus locis reponerentur. Quas quidem cum collegissent, & mundis sindonibus imposuissent, vnguentisque & suffitibus inunxissent, & iusta omnia eis sanctè fecissent, eas paulo post in suam patriam retulerunt, quomodo ante consummationem iusserat martyr Christi. Oportebat enim eum quæ & genuerat & aluerat, eum quoque accipere consummatum martyrio: & non illam quidem tenere locum matris, aliam autem præter eam frui gratia reliquiarum. Hoc enim consultò factum est à Christi prouidentia: Quem decet omnis gloria, honor, potentia, maiestas & magnificentia, nunc & in secula seculorum, Amen.

Felicissimè pro Christo occumbit.

Vide studiũ antiquorũ erga reliquias sanctorum.

TIMOTHEI ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI NARRATIO DE MAXIMIS MIRACVLIS SANCTI & gloriosi martyris Mena.

Accidit, vt post mortem impij & Deo inuisi Diocletiani Imperatoris, Dei voluntate imperaret Constantinus, pius & Christi amans Imperator. Cordis enim eius oculos tetigit lux intelligens, & ei illuxit gratia Dei, quæ superat omnem hominis intelligentiam, potentique & inexpugnabili sua dextera deduxit eum ad viam salutis. Nam vbi est gratus animus & cor mundum, illuc etiam accedit sanctus spiritus. Erat autem vir, qui valde timebat Deum, & omnia eius mandata exquebatur diligentissimè, omnem hominem deducens ad portum salutis. Meminerat enim eius, qui dixit: Non adorabis deum alienum, sed adorabis Deum viuũ: & reddes altissimo vota tua. Iussit autem edicta quoque scribi per vniuersum orbem terrarũ, vt Christus, qui blasphemijs & maledictis incessabatur ab impijs & iniquis gentibus, prædicaretur in omnibus finibus, & crederent omnes in patrem & filium & spiritum sanctum. Iussit ecclesias quoque edificari, in nomine omnium sanctorum & gloriosorum martyrum, qui propter verũ Deum nostrum fuere martyres, & confessi sunt pulchram confessionem. Similiter autem iussit etiam mundum & incruentum Christo Deo nostro quotidie offerri sacrificium ad conuersionem & poenitentiam omnium fidelium.

Miraculũ I. Encomium Constantini Magni.

Exod. 20. Deur. 5. Psal. 49.

Constantinus iubet ecclesias ex-erui in honore martyrum.

Tunc surrexerunt quidam ex fidelibus ciuitatis Alexandriæ, & quæsierunt reliquias sancti & gloriosi martyris Mena, vt in eius nomine sanctum templum extruerent. Vniuersa autem illa prouincia congregata fuit in loco, vbi erat templũ edificandum, vt id citò perficerent. Eo autem perfecto Dei gratia & sancti intercessionem, erat homo quidam ex regione Isaurorum valde diues. Ingressus est autem Alexandriam causa negociationis: & audiuit omnia miracula & curationes, quas fecit sanctus Mena, & dixit apud se: Volo ego quoque ire, vt orem in templo sancti martyris Mena, & adorem preciosas & sanctas eius reliquias, & dem illic paruam benedictionem: vt Deus nobis ferat opem, & nos seruet sancti intercessionibus. Surgens itaque accepit secum crumenam, & transijt ad lacum maritimæ. Et cum inuenisset nauigium, peruenit ad locum, qui dicitur Loxoneta: & egressus è nauigio, sibi quæsiit mansionem. erat enim vespera. Deinde cum in loco inuenisset tabernam, dixit domino tabernæ: Amice, fac mecum misericordiam, & accipe me in tuam tabernam, quoniam aduersa facit, & timeo solus viã ingredi: neque enim hinc habeo

Cultus reliquiarum.

Intercessio sanctorum.

habeo vllum alium. Dixit autem ei tabernarius: Ingredere frater, & mane hinc dō nēc illuxerit. Ingressus autem hospes, sedit in taberna. Dominus verò tabernę parauit vestes stragulas, vt ambo dormirent.

Crudele facinus.

Vide stupēdum sancti Menę miraculum.

S. Menas in specie spatharij venit excitaturus crudeliter occisum feruum suum.

Sanctus Menas excitat mortuum.

Templum Menę martyris antiquissimum.

Cum viri autem crumenam vidisset tabernarius, subiit cor eius, qui semper vitę nostrę curis vacuę inuidet diabolus, & fecit eum vigilare, donēc somnus inuasisset hospitem. Cum is autem dormisset, surgēs tabernarius, accepit gladium, & occidit hominem. Deindē accepit itā vt erat, crumenam, & dixit apud se: Quid faciam hoc corpore, nē quis sciat eadem quam feci, & me deferat ad magistratum? Sed surgam, & hoc probē curabo. Immittam enim in sportam, & iaciam in lacum. Quod cum fecisset, suspendit eam sub recto, vt cum data ei esset potestas eundi ad lacum, eam illic iaceret. Cum hęc autem fecisset, ortus erat Sol, & timuit interdū eū in lacum iacere. Accepit verò eius quoquē caput, vt id quoquē frangeret, & immitteret in sportam. Ecce autem sanctus martyr Christi Menas, venit eques cum magna multitudinē, prę se ferens speciem spatharij, accedēs ad tabernam. Videns verò sanctum venientē tabernarius, timuit, quoniam saluum adhuc erat caput hominis: & festinans, accepit caput, & id suspendit in medio tabernę, nesciens quid ageret prę metu. Cum venisset autem sanctus Menas, aperuit ostium tabernę, & apprehendit hominem, qui dicebatur tabernarius, & dixit ei: Dic mihi verum. Vbi est homo hospes, qui hęc mansit? Dicit sancto tabernarius: Non mansit hic homo hospes, Dicit ei sanctus: Si non mansit hęc homo, sede hęc quietus, & ego eum inueniam. Cum ergo statim sportam accepisset sanctus Menas, inuenit caput hominis saluum cum reliquis membris, & dicit ei: Non dixi tibi me, propter quem huc veni, hominem ex me esse inuenturum? Tunc videns tabernarius sanctum, & cohortem quę erat cum eo, valdē timuit. Existimabat enim Imperatorem omninō cognouisse eundem, & misisse ad eum. Quam obrēm metu percussus, rogabat sanctum, qui videbatur spatharius, dicens: Miserere meī, domine mī, quoniam peccaui valdē, & cognosco peccatum meum esse valdē magnum. Vndē etiam Imperator te misit ad me miserum: & considerans Dei gratiam esse tecum, confiteor me peccasse corā Deo & coram te. Quando vidi, domine mī, crumenā valdē magnam, impletum est cor meum infelicis furoris aduersus eū, & fui eum, donēc esset sopitus. Deindē autem surrexi, & occidi eum, vt eius possiderē pecunias. Ecce autem, domine mī, nondū accessi ad eius crumenam, nēque ex eā accepi aliquid: sed eam do saluam tuę potestati, & pręterea alios tibi dono. centum nummos: me solummodō libera ab hac eade. Respondit ei sanctus Menas, & dixit: Ducere, o homo, pœnitentia tui delicti, & ego tibi cōdonabo. Ille autem dixit: Domine spatharie, facio vt iubes: & qua hora liberatus fuero ab hoc periculo, ibo ad sanctum Menam, & pœnitentia motus, accipiam habitum. Videns autem sanctus eius pœnitentiam, dixit ei: Affer huc ad me sportam, in qua iacent membra hominis, vt perfectē enadat manifesta Dei gloria in sanctis suis. Tabernarius autem protulit sportam, & eam posuit corā sancto, & ea hora in loco suo posuit omnia membra hominis. Tunc flexis genibus sanctus Menas diū orauit clementem Deum, vt suscitaret eum, qui fuerat occisus: non propter hominē solum, qui occiderat, sed etiam propter eos, qui tunc erant, hæreticos & gentiles, qui erant increduli in sanctum Dei martyrem.

Post longum autem tēpus dixit sanctus Menas ei, qui fuerat occisus: Tibi dico: In nomine Domini nostri Iesū Christi, qui me firmavit in petra confessionis suę, surge sanus, & egredere ex hoc loco valens & saliens, & coniuncta habens omnia membra tua sicut prius, vt per te discant hæretici & impię gētes gloriā Dei nostri. Iesus autē ipse quoquē, quod ego sum Christi seruus Menas. Protinūs autē in illa hora surrexit homo saluus & sanus & perfectus, sicut erat prius. Tūc homo stupore affectus, humi flexis genibus, adorauit sanctum martyrem Christi Menam, & eā quę eum coerat multitudinem, dicens: Ago gratias Deo & Domino omnia, qui fecit mecum misericordiam per tuum aduentum sanctę Dei. Nam eum esse somno grauatus, veniens dominus cū magnis cōpijs me excitauit. Et cum ei benedixisset sanctus martyr Christi Menas, & similiter etiā occisori, statim ab eis euantit. Tūc eum magno gaudio tabernarius accepit centū illis nūmis, & hospes eius crumenam, abierunt in templū sancti martyris Menę, & dederunt ea, quę sancto promiserant. Et statim cōfessus est tabernarius corā vniuerso populo eadē, quam fecerat, hospitis, & quę eadē modum Sanctus eū suscitauit suis precibus. Cum omnes autē Deum glorificā-

ficassent, admiratus est hospes, audiens quod interfectus, iminō verò membratim conuersus, per precēs sancti repētē surrexisset. Eum verò rogauit tabernarius, vt eius acciperet habitū. Tonus autē tabernarius, illic mansit septem annos, & sic in pœnitentia obiit & confessione. Hospes autem reuersus est lætus & exultans in domum suam, & toti Alexandrię narrans gloriā Dei, & miracula sancti & gloriosi martyris Menę. Ab eo autē die credidit magna multitudo gentiliū & hæreticorum, admirantes, stupentes, quod Deus per sancti intercessionem curet omnem animam.

Aliud miraculum, o dilecti, volo vobis narrare, quod factum est a sancto & beato martyre Mena. Alexandria erat quidam vir diues, nomine Eutropius. Qui dixit apud se: Deus impleuit me donis suis. Ecce vado ad artificem, & faciam duos discos argenteos, & ex eis dabo vnum templo sancti Menę, & habebō alterum in meum vsum: & in decessu eum quoquē dabo sancto pro remissione meorū peccatorum. Accersit autem artificem in domum suam, & dixit ei: Ad esdum magister, accipe hęc vasa argentea, & ijs fractis, fac mihi duos discos, nihil addens, nec alium faciens alio superiorem: & in vno quidem scribe nomen sancti Menę, in altero verò nomen meū, & diligentia vt ere ad hęc opera. Fecit autem discos aurifex, & eos inscripsit, euasit verò sancti discus, preciosior & honorificentior. Eutropius autem inuendit discos sancti, & dixit apud se: Ego vado ad sanctum: ei autem dabo discū, in quo scriptum est nomen meum, & tenebo discum sancti ad vsum meū, & in vltimo die vitę meę eum quoquē reddam. Tunc abiens ad litus, constituit nauē ire vsque ad templum, dicens apud se: Porto sancti discum ad meum ministerium. Cum esset autem tēpus prandij, dum ipse nauigaret, parauit seruus eius mensam, vt ipse pranderet. Accepit verò seruus discum sancti, & domino suo cibū in eo apposuit. Postquam autem impletum fuit prandium, abiit seruus eius ad lauandum discum in lacu. Ecce autem extitit magna caligo, & cecidit discus in aquam. Timens verò seruus, nē eius dominus id sciret, & cum tormentis perderet, exutus se proiecit post discum. Quando autem sciuit dominus quod factum fuerat, magno dolore est affectus, & scidit vestimenta sua, ciulans & dicens: Hei mihi misero, valdē peccaui. Inuidens enim disco sancti, cum eo seruum quoquē meū perdidit. Quid faciā nescio, non enim habeo hominē, qui mihi seruiat. Hei mihi, fuit hęc res mihi magno probro & dedecori. Si enim sciuerint, quod discum sancti retinuerim, quanto me probro afficient? Vtinam priusquam hoc significarē, pro vno disco dēdissem templo tres discos, duos argenteos, & vnum aureum: & ad me non peruenisset hoc malū opus & dedecus hominū. Satius enim fuisset eos dedisse, quam seruus meus morte acerba mihi periisset. Quod si dignus censear, qui vel eius corpus vidēcam, vt sepeliā, dabo duos discos templo sancti martyris Menę: & eius serui, quem perdidit, dabo precium, quoniam sum transgressus, retinens sancti discum in vsum meum.

Eo autem hęc sic desente & dicente, nauis venit ad portū. Eutropius autē adspiciebat in litore, apud se sperans & dicens: Fluctus corpus eius omninō traxerunt ad litus: inuentū verò id sepeliā. Dixerunt autē ei nauitæ nauigij: Quam est hoc & ratio alienū, quod cum duobus diebus nauigauerimus, tu modō queris eius corpus. Dixit Eutropius: (erat enim valdē fidelis) Spero in Deū & in sancti Menę intercessionem, qui eum, qui erat membratim cōfessus & mortuus, excitauit saluū & integrum, quod eius corpus vidēbo ante mortē meam, vt id sepeliā propter probum hominum. Hęc cum ipse dixisset, ecce puer veniebat cum disco sequens nauem. Eutropius autē cum vidisset puerum procul stantē, secum quoquē discum habentē, & nauem circumuentem propter dominū suum, nauitę viso puero, prorā nauis admouerunt litori. Cum hoc autē vidisset seruus, apprehendit funē nauis, & in eam est ingressus. Quando verò vidit ipsum dominus eius, amplexus est eum lætus, & dicens: Ecce bonus meus seruus mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus est. Lachrymantes autē omnes propter id, quod factū fuerat, eum sunt consolati. Ille autem dixit: Lætabor & exultabo, quod Deus meī hodiē est misertus per intercessionem sancti martyris & defensoris mei Menę. Cui non narrabo, o sancte Dei, admirabilia & hęc signa, quę in me ostendisti? Vnum autem me cruciat & vnum horreo, quod si omnia mea tibi obtulero, non sufficiunt: quoniam peccaui, & non memini eius, qui dixit: Non concupisces res proximi tui, & maximē sancti. Nunc autem, fili, dic mihi, quid tibi accidit in lacu, & quomodō fuisti ex eo liberatus? Dixit puer: Domine mī, quādo accessi vt lauarem discum in lacu, orta est magna caligo, & cecidit a me discus

Nota vna & efficacis intercessionis sanctorum.

Miracul. II.

Eutropius tentatur a satana.

Diuina vltio fraudę eius persequitur.

Sanctorum intercessio.

Ingens miraculum.

Sancti martyres defensores nostri.

Exod. 20.

templum sancti Menæ, & ei donauit tertiam partem marsupij, nempe mille nummos, dicens: Ecce sancte Dei, coram te dixi: Quotcunque vis, nummos accipe à marsupio, & da mihi reliquos: nec hoc in animum induxit, vt faceret: eos accipit sanctum templum tuum pro luminaribus. Fugiens ergo ab eo tempore vanam iudæorum superstitionem, cum fuisset catechese institutus cum domo sua, baptizatus fuit in nomine patris & filij & spiritus sancti: & cõnumerata fuit vniuersa eius domus inter omnes Christianos, cum pietate & veritate Deum laudans & sanctum eius martyrem Menam, quod eos, qui iniuste iurant & transgrediuntur nomen Dei & sancti, pudore afficit, & vt nihili fiant, efficit. Ab hoc die, seu iuste, seu iniuste, nullus ausus est iurare in templo sancti. Christianus autem abijt gemens & tremens in domum suam, accepitque dimidium bonorum suorum, & obtulit sancto Menæ: & illic motus poenitentia, deflebat peccata sua, & non discessit à templo sancti, donec decessit, cum in poenitentia ambulasset ad Dominum, & consecutus esset veniam à sancto & glorioso martyre Christi Menæ.

Periurus Christianus agit poenitentiam.

Mirac. V.

Erat quidam *[faded text]*

Ecce quam stupendo medio, Deus per Sanctos suos agis præbeant curatio nem.

[Faded Latin text]

Nota, Qui per sanctos suos præbeant omnibus curatio nem.

VITA BEATISSIMI MARTINI TVRONENSIS EPISCOPI, AB EIVS DISCIPVLO Severo Sulpitio conscripta.

EPISTOLA AVTHORIS AD DESIDERIVM.

S Euerus Desiderio charissimo fratri salutem. Ego quidem, frater vnanimis, libellum, quem de vita sancti Martini scripseram, scheda sua * premeret, & intra domesticos parietes confibese decreueram: quia vt sunt natura infirmus, iudicia humana vitabam, ne quod fore arbitror, sermo incultior legentibus displiceret, omniumque reprehensione dignissimus iudicaret, qui materiam, dis-

*non promere

sertis merito scriptoribus referendam, impudens occupassem. Sed petenti tibi sapius, negare non potui. Quid enim esset, quod non amor tuo vel cum delectamento mei pudoris impenderem? Ea fiducia tibi libellum edidi, qua nulli à te prodendum reor: quia id spondidisti. Sed vereor, ne tu ei ianua sis futurus, & emissus semel, non queat reuocari. Quod si acciderit, & ab aliquibus cum legi videris, bona venia id à lectoribus postulabis, vt res potius quam verba perpendant, & equo animo ferant, si aures eorum vitiosus forsitan sermo perculerit: quia regnum Dei non in eloquentia, sed in fide constat. Meminerint etiam, salutem seculo non ab oratoribus, sed à piscatoribus predicatam: cum vtique, si vtile fuisset, id quoque Dominus prestare potuisset. Ego enim cum primum animum ad scribendum appuli, quia nefas putarem tanti viri latere virtutes, apud me ipse didici, vt solocissimos non erubescerem: quia nec magnam istarum vnquam rerum scientiam contigissem, & si quid ex his studijs olim fortasse libassem, totum id disseruadine tanti temporis perdidissem. Sed tamen ne nos maneat tam molesta defensio, suppresso, si tibi videtur, Authoris nomine, libellus edatur. Quod vt fieri valeat, titulum frontis erade, quod muta sit pagina, & quod sufficit, loquatur materiam, non loquatur authorem.

ITEM PROLOGVS AVTHORIS.

Perique mortalium studio gloria secularis inaniter dediti, exinde perennem (vt putabant) memoriam nominis sui quasiuerunt, si vitas clarorum virorum stylo illustrassent. Quæ res vtique non perennem quidem, sed aliquantulum tamen conceptæ spei fructum afferbat: quia & sui memoriam (licet incausum) propagabant: & propositis magnorum virorum exemplis, non parua æmulatio legentibus excitabatur. Sed tamen nihil ad beatam illam, æternamque vitam hæc eorum cura pertinuit. Quid enim aut ipsi occasione cum seculo scriptorum suorum gloria profuit? aut quid posteritas emolumentum tulit legendum Hecotem pugnantem, aut Socratem philosophantem? cum eos non solum imitari stultitia sit, sed non acerrimè etiam impugnare, demerita. Quippe qui humanam vitam presentibus tantum actibus æstimantes, spes suas fabulis, animas sepulcris dederint. Siquidem ad solam hominum memoriam se perpetuandos crediderunt, cum hominis officium sit, perennem potius vitam, quam perennem memoriam querere: non scribendo, aut pugnando, vel philosophando: sed pie, sancte, religioseque viuendo. Qui quidem error humanus literis traditus, intantum conualuit, vt multos plane æmulos vel inanis philosophia, vel stultæ illius virtutis inuenit. Vnde facturus mihi operæ precium videor, si vitam sanctissimi viri, exemplo alijs mox futuram, perscripsero. Quo vtique ad veram sapientiam, & celestem militiam, diuinamque virtutem legentes incitabuntur. In quo ita nostri quoque rationem commodi ducimus, vt non inanem ab hominibus memoriam, sed æternum à Deo præmium expectemus. Quia etsi ipsi non ita viximus, vt exemplo alijs esse possimus: dedimus tamen operam, ne is lateret, qui esset imitandus. Igitur sancti Martini vitam scribere exordiar, quæ vel ante Episcopatum, vel in Episcopatu gesserit, quantum nequaquam ad omnia illius poterim peruenire: ad eam, in quibus ipse tantum sibi conscius fuit, nesciuntur: quia laudem ab hominibus non requirens, quantum in ipso fuit, omnes virtutes suas latere voluisset: quæquam etiam ex ijs, quæ comperta nobis erant, plura omisimus: quia sufficere credidimus, si tantum excellentiora notarentur. Simul & legentibus consulendum fuit, ne quod his pareret copia congesta fastidium.

Hominis officium,

Multa sancti Martini miracula scriptori incognita,

Obsecro autem eos, qui lecturi sunt, vt fidem dictis adhibeant: neque me quicquam, nisi compertum & probatum, scripsisse arbitrentur. Alioqui tacere, quam falsa dicere, maluissim.

Novemb. 11
Cap. 1.
Patria S.
Martini.

Inuitus mi-
litar.

Fit catechu-
menus.

Cogitur mi-
litia operā
dare.

Vide humi-
litem.

Math. 6.
Cap. 2.

Insignis
charitas.

Videt Chri-
stum.

Math. 27.

Baptizatur.

Cap. 3.

IGITVR Martinus Sabariæ Pannoniarum oppido ori-
undus fuit, sed intra Italiam Ticini altus est, parentibus
secundum seculi dignitatem non infimis, gentilibus tamen.
Pater eius miles primum, post tribunus militum
fuit. Ipse armatam militiam in adolescentia secutus,
inter scholares alas sub rege Constantio, deinde sub Iu-
liano Cæsare militavit: non tamen sponte, quia à pri-
mis ferè annis diuinam potius seruitutem sacra illustri
pueri spirauit infantia. Nam cum esset annorum de-
cem, inuitis parentibus ad Ecclesiam cõfugit, seque ca-
techumenum fieri postulauit. Mox mirum in modum
totus in Dei opere conuersus, cum esset annorum duodecim, eremum cõcupiuit:
fecissetque votis satis, si ætatis infirmitas non obstidisset. Animo tamen aut circa
monasteria, aut circa ecclesias semper intentus, meditabatur in ætate puerili, quod
postea deuotus impleuit. Sed cum edictum esset à regibus, vt veteranorum filij ad
militiam scriberentur, prodente patre, qui felicibus eius actibus inuidebat, cum ef-
set annorum quindecim, raptus & catenatus, sacramentis militaribus est implica-
tus, vno tantum seruo comite contentus, cui tamen versa vice dominus seruebat,
ad eò vt plerunquè ei & calceamenta ipse detraheret, & ipse detergeret, cibum vnè
caperent, hic sapius ministraret. Triennium ferè ante baptismum in armis fuit, inte-
ger tamen ab his vitijs, quibus illud hominum genus implicari solet. Multa illi cir-
ca commilitones benignitas, mira charitas: patientia verò, atque humilitas, vltra
humanum modum. Nam frugalitatem in eo laudare non est necesse, quia ita vñs
est, vt iam illo tempore non miles, sed monachus putaretur. Quibus rebus ita sibi
omnes commilitones suos deuinxerat, vt cum miro veneraretur affectu. Necdum
tamen regeneratus in Christo, agebat quendam bonis operibus baptismatis candi-
datum: assistere scilicet laborantibus, opem ferre miseris, egentes alere, nudos ve-
stire, nihil sibi ex militia stipendijs, præter quotidianum victũ, reseruare: Iam tum
Euangelij non surdus auditor, de crastino non cogitabat.

Quodam itaque tempore, cum iam nihil præter arma & simplicem militia ve-
stem haberet, media hyeme, quæ solito asperior in horruerat, ad eò vt plerisque vis
algoris extingueret, obuium habuit in porta Ambianensium ciuitatis pauperem
nudum. Qui cum prætereuntes, vt sui miserentur, oraret, omnesq; miserum præ-
terirent, intellexit vir Deo plenus sibi illum, alijs misericordiam non præstanti-
bus, reseruari. Quid nam ageret? Nihil præter chlamydem, qua indutus erat, ha-
bebat. Iam enim reliqua in opus simile consumpserat. Arrepto itaque ferro, quo
erat accinctus, mediam diuidit, partemque eius pauperi tribuit, reliqua rursus in-
duitur. Interea de circumstantibus ridere nonnulli, quia deformis esset, & truncatus
habitu videretur: multi tamen, quibus erat mens sanior, altius gemere, qui simile
nihil fecissent, cum vtiq; plus habentes, vestire pauperem sine sua nuditate potui-
issent. Nocte igitur infecura, cum se sopori dedisset, vidit Christum chlamydis suæ,
qua pauperem texerat, partem vestitum. Intucri diligentissime Dominũ, vestemque,
quam dederat, labetur agnoscere. Mox ad Angelorũ circumstantium multitudinẽ
audiuit Iesum clara voce dicentẽ: Martinus adhuc catechumenus hac me veste cõ-
texit. Verè memor Dominus dictorum suorum, qui antè prædixerat: Quandiu feci-
stis hæc vni ex minimis istis, mihi fecistis: se in paupere professus est fuisse vestitum.
Et ad confirmandũ tam boni operis testimoniu, in eodem se habitu, quem pauper
acceperat, est dignatus ostendere. Quo viso, vir beatissimus non in gloria est elatus
humanã, sed bonitatẽ Dei in suo opere cognoscens, cũ esset annorũ duodevigesimũ,
ad baptismũ conuolauit. Nec tamen statim militia renũciauit, tribuni sui precibus
euidus, cui contuberniu familiare præstabat. Etenim trãfacto tribunatus sui tem-
pore, renunciaturũ se seculo pollicebatur. Qua Martinus expectatione suspensus,
per bienniu ferè, posteaq; est baptismũ consecutus, solo scilicet nomine militauit.

Interea irruentibus intra Gallias barbaris, Iulianus Cæsar coacto in vnum exer-
citu, apud Vangionum ciuitatem donatium cõepit erogare militibus. Et (vt est
consuetudinis) singuli citabantur, donè ad Martinum ventum est. Tum verò

oppo-

opportunitatem tempus existimans, quo peteret missionem, (nequè enim integrum
sibi fore arbitrabatur, si donatium, non militaturus, acciperet.) Hactenus, inquit
ad Cæsarem, militauit tibi: nunc parere, vt militem Deo: donatium tuum pugna-
tus accipiat alter: Christi ego miles sum, pugnare mihi non licet. Tum verò ad-
uersus hanc vocem Tyrannus infremuit, dicens eum metu pugna, quæ postera die
erat futura, non religionis gratia, detrectare militiam. At Martinus intrepidus, im-
modillaro sibi terrore constantior: Si hoc, inquit, ignauia adscribitur, non fidei;
crastina die ante aciem inermis adstabo, & in nomine Domini Iesu, signo Crucis,
non clypeo, protectus, aut galea, hostium cuneos penetrabo securus. Retrudi er-
go in custodiam iubetur: facturus fidem dictis, vt inermis barbaris obijceretur.
Postera die hostes legatos de pace miserunt, sua omnia, seque dedentes. Vnde quis
dubitet hanc verè beati viri fuisse victoriam, cui præstitũ sit, nè inermis ad prælium
mitteretur? Et quãuis pirus Dominus seruire militem suum inter hostium gladios
& tela potuisset: tamen nè vel aliorum morte, sancti violaretur obrutus, exemit
pugna necessitatem. Neque enim aliam pro milite suo Christus debuit præstare
victoriam, quàm vt subactis sine sanguine hostibus, nemo moreretur.

Exinde relicta militia, sanctum Hilarium Pictana Episcopũ ciuitatis, cuius tunc
in Dei rebus spectata & cognita fides habebatur, expetiuit, & aliquandiu apud eum
commoratus est. Tentauit autem idem Hilarius, impositro diaconatus officio, sibi
eum arctius implicare, & ministerio vincire diuino. Sed cum sapissimè restitisset,
indignum se esse vociferans, intellexit vir Dei altioris ingenij, hoc eum modo pos-
se constringi, si id ei officij imponeret, in quo quidam locus iniuria videretur. Itaq;
exorcistam eum esse præcepit. Quam ille ordinationem, nè despexisse tanquam
humiliorem videretur, non repudiavit. Nec multò post admonitus per soporem,
vt patria, parentesque, quos adhuc gentilitas detinebat, religiosa sollicitudine visi-
taret, ex voluntate sancti Hilarij profectus est, multisque ab eo obstructis precibus
& lachrymis, vt rediret, moestus, vt ferunt, peregrinationẽ illam aggressus est, con-
fessus fratres multa se aduersa passurum: quod postea probauit euentus. Ac pri-
mum inter alpes denia secutus, incidit in latrones. Cumq; vnus securim eleuatam
in caput eius librãssset, istum ferientis dextra sustinuit alter. Vinctis tamen post
tergum manibus, vni seruandus & custodiendus traditur. Qui cum eum ad remo-
tiora duxisset, percontari ab eo cõepit, quisnam esset. Respondit Christianum se
esse. Quærebat etiam ab eo, an timeret. Tunc verò constantissimè profitebatur,
nunquam se tam fuisse securum: quia sciret misericordiã Domini maximè in ten-
tationibus affuturam: se magis illi dolere, qui Christi misericordia, vtpotè latro-
cinia exercens, esset indignus. Ingressusque Euangelicam disputationem, verbum
Dei latroni prædicabat. Quid longius morer? Latro credidit, profectusque Mar-
tinum via reddidit, orans vt pro se Dominum precaretur. Idemque postea religi-
osam ducere vitam visus est, ad eò vt hæc, quæ supra rerulimus, ab eo audita dicantur.
Igitur Martinus inde progressus, cum Mediolanum præterisset, diabolus in iti-
nere, humana specie assumpta, se ei obuiam tulit, quò tenderet, requiens. Cumq; id
à Martino responsi accepisset, se quò Dominus vocaret, intèdere, ait ad eum: Quo-
cunquè ieris, vel quæcunque tentaueris, diabolus tibi aduersabitur. Tũ ei prophe-
tica voce respondit: Dominus mihi adiutor est, non timebo quid faciat mihi ho-
mo: statimque è conspectu eius inimicus euauit. Itaque vt animo ac mente con-
ceperat, matrem gentilitatis absoluit errore, patre in malis perseuerante: plures
tamen suo saluauit exemplo. Deinde cum hæresis Arriana per totum orbẽ, & ma-
ximè intra Illyricum pullulãssset, cum aduersus perfidiam sacerdotum solus penè
acerrimè repugnaret, multisq; supplicijs esset affectus, (nam & publicè virgis cæsus
est) & ad extremũ de ciuitate exire cõpulsus, Italiã repetès, cum intra Gallias quoq;
discessu S. Hilarij, quem ad exilium hæreticorũ vis coegerat, turbatã Ecclesiã com-
perisset, Mediolani sibi monasterium statuit. Ibi quoque eum Auxentius, auctor &
princeps Arrianorũ, grauissimè insectatus est: multisq; affectũ iniurijs, de ciuitate
exturbauit. Cedendũ itaq; tẽpori arbitratus, ad insulã Gallinariã nomine secessit,
comite quodã presbytero, magnarũ virtutum viro. Hic aliquandiu radicibus vixit
herbarũ. Quo tempore helleborum, venenatum, vt ferunt, gramen in cibũ sumpsit.
Sed cum vim veneni in se grassantis, vicina iam morte, sensisset, imminès periculũ
oratione repulit, statimq; omnis dolor fugatus est. Nec multò post, cum S. Hilario
compe-

Derectat
militiam.

Eccè virtu-
tem sanctæ
Crucis in
quam confi-
derat S. Mar-
tinus.

Cap. 4.
Relicta mi-
litia, venit
ad Hilariũ
Episcopũ.

Fit exorci-
sta.

Incidit in
latrones.

Nota con-
stantiam.

Latronem
conuertit.

Psal. 117.

Multa ab
Arrianis per-
secutus.

Mediolani
condit mo-
nasterium.

Nota victũ.

comperisset regis poenitentia potestatem indultam fuisse redeundi, Romæ ei tenuit occurrere. Profectusque est ad urbem.

Cap. 5.

Cum iam Hilarius præterisset, ita cum est vestigijs profectus. Cumque ab eo gratissimè esset susceptus, haud longè sibi ab oppido monasteriũ collocavit. Quo tempore quidam ei se catechumenus iunxit, cupiens viri sanctissimi institui discipulis. Paucisq; interpositis diebus, languore correptus, vi februm laborabat. At tum Martinus fortè discesserat: & cum per triduum defuisset, regressus exanimè corpus inuenit. Ità subita mors fuerat, vt absque baptisinate humanis rebus excederet. Corpus in medio positum, tristi moerentium fratrum frequentabatur officio: cum Martinus flens & ciulans, accurrit. Tum verò tota spiritũ sanctum mente concipiens, egredi cellulam, in qua corpus iacebat, ceteros iubet: ac foribus obferatis, super exanimata defuncti fratris membra prosternitur. Et cum aliquandũ orationi incubuisset, sensissetque per spiritum Domini adesse virtutẽ, erectus paululũ, & in defuncti ora defixus, orationis suæ ac misericordiæ Domini intrepidus expectabat aduentum. Vixque duarum ferè horarum spatium intercesserat: vidit defunctum paulatim membris omnibus commoueri, & laxatis in vsu videntur palpitare luminibus. Tum verò magna ad Dominum voce conuersus, gratias agens, cellulam clamore compleuerat. Quo audito, qui pro foribus adstiterant, statim irruunt. Mirum spectaculum: quòd videbant viuere, quem mortuum esse quissent. Ità redditus vitæ, statim baptisina cõsecutus, plures postea vixit annos. Primusque apud nos Martini virtutum vel materia, vel testimonium fuit. Idem tamen referre erat solitus, se corpore exutum, ad tribunal iudicis ductum, de puratumque obscuris locis & vulgaribus turbis, tristem excepisse sententiam. Tunc per duos Angelos iudici fuisse suggestum, hunc esse, pro quo Martinus oraret. Ità per eosdem Angelos se iussu reduci, & Martino redditum, vitæque pristina restitutum. Ab hoc primo tempore beati viri nomen enituit, vt qui sanctus iam ab hominibus habebatur, potens etiam, & verè Apostolicus haberetur.

Cap. 6.

Nec multò post dum agrum Lupicini cuiusdam, honorati secundum seculum viri præteriret, clamore & luctu turbæ plangentis excipitur. Ad quam cum sollicitus adstitisset, & quis esset hic fletus, inquireret, indicatur, vnũ è familia seruulum laqueo sibi vitam extorsisse. Quo cognito, cellulam, in qua corpus iacebat, ingreditur: exclusisque omnibus turbis, superstratus corpori, aliquantisper orauit. Mox viuifcente vultu, & inardescens oculis, in ora illius defunctus erigitur, lentèque conamine enisus assurgere, apprehensa beati viri dextra, in pedes constitit, atq; ita cum eo vsque ad vestibulum domũ, turba omni inspectante, processit.

marcescens
Alterũ defunctũ excitat.

Cap. 7.

Sub idem ferè tempus ad Episcopatum Turonicæ petebatur Ecclesiæ. Sed cum èrui à monasterio suo nõ facillè posset, Ruricius quidam vnus è ciuibus, vxoris languore simulato, ad genua illius prouolutus, vt egrederetur, obtinuit. Ità dispositam iam in itinere ciuium turbis, sub quadam custodia ad ciuitatem vsque deducitur. Mirum in modum incredibilis multitudo non solum ex illo oppido, sed etiam ex vicinis vrbibus ad suffragia ferèda conuenerat. Vna omnium voluntas, eadem vota, eademque sententia, Martinum Episcopatu esse dignissimum: felicem fore tali Ecclesiæ sacerdote. Pauci tamen, & nonnulli ex Episcopis, qui ad cõstituendum antistitem fuerant euocati, impiè repugnabant, dicentes scilicet, contemptibilem esse personam, indignum esse Episcopatu hominẽ despicabilem, veste sordidum, erine deformem. Ità à populo sententiæ sanioris hæc illorum irrisa dementia est, qui illustrem virum, dum vituperare cupiunt, prædicabant. Nec verò aliud his facere licuit, quàm quod populus Domino volente cogebat. Inter Episcopos tamẽ, qui adfuerant, præcipuè Defensõr quidã nomine, dicitur restitisse. Vnde animaduersum est, grauiter illum lectione Prophetica tunc notatum. Nam cum fortitudo lector, cui legendi eo die officium erat, interclusus à populo defuisset, turbatis ministris, dum expectatur, qui non aderat, vnus è circumstantibus, sumpto psalterio, quem primũ versum inuenit, arripuit. Psalmus autẽ hic erat: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, vt destruas inimicũ, & defensorem. Quo lecto, clamor populi tollitur, pars aduersa confunditur: Atq; ità habitum est, diuino nutu psalmũ hunc lectum fuisse, vt testimoniũ operis sui Defensõr audiret, quia ex ore infantium atq; lactentium in Martino Domini laude perfecta, & ostensus pariter, & destructus est inimicus. Iam verò sumpto Episcopatu, qualẽ se

Psal. 8.
Esa. 32.

In Episcopatu vt se gesserit.

quantumque præstitit, non est nostræ facultatis euoluere. Idem enim constantissimè perseuerabat, qui prius fuerat. Eadem in corde eius humilitas: eadem in vestitu eius vilitas erat. Atque ità plenus authoritatis & gratiæ, implebat Episcopi dignitatem: vt non tamen propositum monachi virtutemque desereret. Aliquantũ ergo adhærenti ad ecclesiam cellula vsus est. Deindè cum inquietudinẽ se frequentantium ferre nõ posset, duobus ferè extra ciuitatem millibus monasterium sibi statuit. Qui locus tam secretus & remotus erat, vt eremi solitudinem non desideraret. Ex vno enim latere præcisã montis excelsi rupe ambiebat, reliquam planitiem Liger fluuius reducto paululũ sinu clauserat. Vna tantum, eademque arcta admodum via adiri poterat. Ipse ex lignis cõtextam cellulam habebat: multique ex fratribus in eundem modum. Plerique saxo superiecti montis cauato, receptacula sibi fecerant. Discipuli verò octoginta erant, qui ad exemplũ beati magistri instituebantur. Nemo ibi quicquam proprium habebat, omnia in mediũ conferebantur. Non emere, aut vendere (vt plerisque monachis moris est) cuiquam licebat. Ars ibi, exceptis scriptoribus, nulla habebatur: cui tamen operi minor atas deputabatur: maiores orationi vacabãt. Rarus cuiquam extra cellulam suã egressus, nisi cum ad locum orationis conueniebant. Cibũ vnã omnes post horam ieiunij accipiebant. Vinum nemo nouerat, nisi quem infirmitas coëgisset. Plerique camelorum fetis vestiebantur: mollior ibi habitus pro crimine erat. Quod eo magis sit mirũ necesse est, quòd multi inter eos nobiles habebantur, qui longè aliter educati, ad hanc se humilitatem & patientiam coëgerant. Pluresque ex his postea Episcopos vidimus. Quæ enim esset ciuitas, aut Ecclesiã, quæ non sibi de Martini monasterio cuperet sacerdotem?

Monasteriũ extruit.

Nota vitæ asperitatem in illo monasterio.

Cap. 8.

Sed vt reliquas virtutes eius, quas in Episcopatu egit, aggrediar: erat haud longè ab oppido proximus monasterio locus, quem falsa hominum opinio, velut consulpulis ibi martyribus consecrauerat. Nam & altare ibi à superioribus Episcopis constitutum habebatur. Sed Martinus non temerè adhibens incertis fidem, ab his, qui maiores natu erant, presbyteris vel clericis flagitabat nomen sibi martyris, & tempora passionis ostendi: grandi se scrupulo permoueri, quòd nihil certi cõstans sibi Maiorum memoria tradidisset. Cum aliquandũ ergo à loco illo se abstinuisset, nec derogans religioni, quia incertus erat: nec authoritatem suam vulgo accommodã, nõ superstitioni conualesceret, quodam die, paucis secum adhibitis fratribus, ad locum pergit: Deindè super sepulcrum ipsũ adstas, orauit ad Dominũ, vt quis esset, vel cuius meriti sepultus, ostenderet. Tum conuersus ad lauam, videt propè assistere vmbra sordidã, & trucẽ. Imperat nomen meritumq; vt loqueretur. Nomen edicit, de crimine cõfiteatur, latronem se fuisse ob scelera percussũ, vulgi errore celebratum, sibi nihil cum martyribus esse cõmune, cum illos gloria, se poena retineret. Mira res: vocem loquentis, qui aderat, audiebant, personam tamen non videbant. Tum Martinus, quid vidisset, exposuit: Iussitque ex eo loco altare, quod ibi fuerat, submoueri, atq; ita populũ superstitionis illius absoluit errore.

Latronem pro martyre ignorantiã cultum deprehendit.

Cap. 9.

Accidit autem insequenti tempore, dum iter ageret, vt gentilis cuiusdã corpus quod ad sepulcrum cum superstioso funere deferrebat, obuium haberet. Conspicatusque eminens venientem turbam, quidnam id esset ignarus, paululũ stetit. Nam cum ferè quingentorum passuum interuallum esset, vt difficile fuerit discernere, quid videret: tamen quia rusticam manum cerneret, & agente vento linteamina corpori superiecta volitarent, profanos sacrificiorũ ritus agi credidit: quia esset hæc Gallorum rusticis consuetudo, simulacra demonum candido tecta velamine misera per agros suos circumferre demẽtia. Eleuato ergo in aduersũ signo Crucis, imperat turbæ non moueri loco, onusque deponere. Hic verò mirum in modum videres miseros primũ velut saxa riguisse: deindè cum primò mouere se summo conamine niterentur, vltra accedere non valentes, ridiculam in vertiginem rotabantur, donè victi, corporis onus deponunt attoniti, & semet inuicem adspicantes, quidnam sibi accidisset, taciti cogitabant. Sed cum beatus vir comperisset exequiarum illam esse frequentiam, non sacrorum, eleuata rursũ manu, dat eis abeundi, & tollendi corporis potestatem. Ità eos & eũ voluit, stare compulsi: & cum libuit, abire permisit.

Error rusticorum in Gallijs.

Cap. 10.

Item dum in vico quodam templum antiquissimum diruisset, & arborem pinum, quæ sano erat proxima, esset aggressus excidere: tum verò antistes loci illius, cetera

Vult arborē
dāmoni de-
dicatam ex-
cidere.

ceteraque gentilium turba coepit obsistere. Et cum iidem illi, dum templum euertitur, imperante domino, acquiescent, succidi arborem non patiebantur. Ille qui eadem eos sedule commonebat, nihil esse religionis in stipite, Dominum potius, cui seruiret ipse, sequerentur: arborem illam excidi oportere, quia esset demoni dedicata: Tum vnus ex illis, qui erat audacior ceteris: Si habes, inquit, aliquam de Deo tuam, quem dicis te colere, fiduciam, nosmet ipsi succidimus hanc arborem: Turrentem excipe, & si tecum est tuus, vt dicis, Dominus, euades. Tum ille intrepidē confusus in Domino, facturum se pollicetur. Hic verò ad istiusmodi conditionem omnis illa gentilium turba consentit, facilemque arboris suae habere iacturam, si inimicum sacrorum suorum, casu illius obruissent. Itaque cum vnā in partem pinus illa esset accliuus, (vt non esset dubium, quam in partem succisa corrueret) eo loco vincus statuitur pro arbitrio rusticorum, quod arborem esse casuram nemo dubitabat. Succidere igitur ipsi suam pinum cum ingenti gaudio, lætitiâque ceperunt. Aderat enim turba mirantium. Iamque paulatim nutare pinus coepit, & ruinam suam casura minitari. Pallebant enim monachi, & periculo iam proprio conterriti, spem omnem, fidemque perdididerant, solam Martini mortem expectantes. At ille confusus in Domino, intrepidus oppericens, cum iam fragorem sui pinus concidens edidisset, iam cadenti, & super se ruenti, eleuata protinus obuam manu, salutis signum opposuit. Tum verò turbinis modo retroactam putares: in diuersam in partem ruit, adeo vt rusticos, qui in tuto loco steterant, penè prostrauerit. Tum verò in cælum clamore sublato, gentiles superè miraculo, monachi ueritatem præ gaudio, Christi nomen in commune ab omnibus prædicari: satisque constitit, eo die salutem illi venisse regioni. Nam nemo ferè ex immani illa multitudine gentilium fuit, qui non impositione manus desiderata, in Dominum Iesum Christum, relicto impietatis errore, crediderit. Et verè ante Martinum pauci admodum, immò penè nulli, in ijs regionibus Christi nomen receperant. Quod adeo virtutibus illius, exemploque conualuit, vt iam ibi nullus locus sit, qui non aut ecclesijs frequentissimus, aut monasterijs sit repletus. Nam vbi fana destruxerat, statim ibi aut ecclesias, aut, aut monasteria construēbat.

Vide vim
signi sanctæ
Crucis.

Multi ethnici
credunt.

Nota de re-
plis & mo-
nasterijs,
quæ hodie
hæretici
euertunt.
Cap. 11.

Nec minorem sub idem ferè tempus eodem in opere virtutē edidit. Nam cum in vico quodam sano antiquissimo & celeberrimo ignem iniiecisset, in proximam, immò adhaerentem domum, agente vento, flammam globi ferebantur. Quo vbi Martinus aduertit, rapido cursu tectum domus scandit, obuam se venientibus flammis inferens. Tum verò mirum in modum cerneret contra vim venti ignem retorqueri, vt compugnantium inter se elementorum quidam conflictus videtur. Itā virtute Martini ibi tantum ignis est operatus, vbi iussus est.

Cap. 12.

In vico autem, cui Leprosorum nomen est, cum idem templum opulentissimum superstitione religionis voluisset euertere, restitit ei multitudo gentilium, adeo vt non absque iniuria sit repulsus. Itaque secessit ad proxima loca, ibique per triduum cilicio tectus & cinere, ieiunans semper atque orans, precabatur Dominum, vt qui templum illud euertere humana manu non potuisset, virtus illud diuina dirueret. Tum subito ei duo Angeli hastati atque scutati instar militiæ cælestis se obtulerunt, dicentes missos se à Domino, vt rusticam multitudinem fugarent, præsidiumque Martino ferrent, nè quis, dum templum dirueretur, obsisteret. Rediret ergò, & operceptum deuotus impleret. Itā regressus ad vicum, spectantibus gentilium turbis & quiescentibus, dum profanam adem vsque ad fundamēta dirueret, aras omnes atque simulacra redegit in puluerem. Quo viso, rustici cum se intelligerent diuino nutu obstupescitos atque perterritos, nè Episcopo repugnarent, omnes ferè in Iesum Dominum crediderunt, clamantes palam, & cõfidentes, Deum Martini esse colendum, idola negligenda, quæ sibi adesse non possent.

Virtus egle-
stis adeit
euertenti fa-
num demo-
num.

Cap. 13.

Quid etiam in pago Heduorum gestum sit, referam. Vbi dum templum itidem euertetur, furens gentilium rusticorum in eum irruit multitudo. Cumque vnus audacior ceteris, stricto eum gladio peteret, reiecto pallio, nudam ceruicem perculsori præbuit. Nec cunctatus est ferire gentilis: sed cum dexteram alius extulisset, respiciens ruit, consternatusque diuino metu, veniam precabatur.

Diuinitas
puniuntur
eum cedere
volentes.
Cap. 14.

Nec dissimile huic fuit illud: Cum eum idola destruentem cultro quidam ferire voluisset, in ipso ictu ferrum ei de manibus excussum, non comparuit. Plerumque autem contradicentibus sibi rusticis, nè eorum fana destrueret, itā prædicatione sanctæ

gentilium animos mitigabat, vt luce eis veritatis ostensa, ipsi sua templa subuerterent. Curationum verò tam potens in eo gratia erat, vt nullus ferè ad eum ægrotus accesserit, qui non continuo receperit sanitatem: quod vel ex consequenti liquebit exemplo.

Mira cura-
tionum gra-
tia.

Treueris puella quædam dira paralytis aegritudine tenebatur, ita vt iam per multum tempus nullo ad humanos vsus corporis officio fungeretur: omni ex parte præmorta, vix tenui spiritu palpitabat. Tristes ad solam funeris expectationē assistebant propinqui: cum subito nunciatur, ad ciuitatem illam venisse Martinum. Quod vbi puellæ pater comperit, eucurrit exanimis, pro filia rogaturus. Et fortè Martinus iam ecclesiam fuerat ingressus. Ibi inspectante populo, multisque alijs Episcopis presentibus, ciulans senex genua eius amplectitur, dicens: Filia mea moritur misero genere languoris, & quod ipsa est morte crudeliter, solo spiritu viuunt, iam carne præmorta. Rogo vt eam adeas, atque benedicas: Confido enim, quod per te reddenda sit sanitas. Qua ille voce confusus obstupuit, & refugit, dicens hoc suæ non esse virtutis: senem errare iudicio: non esse se dignum, per quem Deus signum virtutis ostenderet. Perstare coepit vehementius flens pater, & orare, vt exanimem visitaret: postremò à circumstantibus Episcopis ire compulsus, descendit ad domum puellæ. Ingens turba præ soribus expectans, quidnam Dei seruus esset factururus. Ac primum (quæ erant illius familiaria in istiusmodi rebus arma) solo prostratus orauit. Inde agrum intuens, dari sibi oleum postulat. Quod cum benedixisset, in os puellæ vim sancti liquoris infudit, statimque vox reddita est. Tum paulatim singula cõtractu eius ceperunt membra viuiscere, donè firmatis gressibus, populo rekte, surrexit.

Cap. 15.

Prælerum
miraculum
adhibito
oleo bene-
dicto.

Eodem tempore Tetradij cuiusdam procõsularis viri seruus demonio correptus, dolendo exitu cruciatur. Rogatus ergò Martinus, vt ei manum imponeret, deducit eum ad se iubet. Sed nequam spiritus nullo proferri modo ex cella, in qua erat, potuit: ita in aduenientes rabidis dentibus sauebat. Tum Tetradius ad genua beati viri aduoluit, orans vt ad domum, in qua demoniacus habebatur, ipse descenderet. Tum verò Martinus negat, se profani & gentilis hominis domum adire posse. Nam Tetradius eo tempore adhuc gentilitatis errore implicitus tenebatur. Spondet ergò se, si de puero demon fuerit eiectus, Christianum fore. Itā imposita manu puero, immundum ab eo spiritum eiecit. Quo viso, Tetradius Dominum nostrum Iesum Christum credidit, statimque catechumenus factus, nec multò post baptizatus est, semperque Martinum salutis suæ auctorem miro coluit affectu.

Cap. 16.

Sanat dæ-
moniacum,
& procõsu-
laris credit.

Per idem tempus in eodem oppido ingressus patrisfamilias cuiusdam domum, in limine ipso restitit, dicens, horribile in atrio domus demonium se videre. Cui cum, vt discederet, imperaret, quendam è familia, qui in interiore parte adiuu morabatur, arripuit: sauire dentibus miser coepit, & obuios quoscunque lanare. Commota domus, familia turbata, populus in fugam versus, Martinus se furenti obijcit, ac primum stare ei imperat. Sed cum dentibus fremeret, hiantique ore morsum minaretur, digitos ei Martinus in os intulit: Si habes, inquit, aliquid potestatis, hos deuora. Tum verò ac si candens ferrum faucibus accepisset, longè reductis dentibus, digitos beati viri vitabatur attingere. Et cum fugere de obsessò corpore pœnis & cruciatibus cogeretur, nec tamen exire ei per os liceret, foeda relinquens vestigia, fluxu ventris egressus est.

Alius cura-
tur dæmo-
niacus.

Interea cum de motu atque impetu barbarorum, subito ciuitatē fama turbasset, demoniacū ad se exhiberi iubet. Imperat, an verus esset hic nuncius, fateretur. Tum confessus est sedecim dæmones fuisse, qui rumorem hunc per populū disseminassent, vt hoc saltem metu ex illo Martinus oppido fugeretur: barbaros nihil minùs, quam irruptionem, cogitare. Itā cum hac immundus spiritus media in ecclesia fateretur, metu & turbatione præsentis ciuitas liberata est.

Cap. 18.

Nota falla-
ciā dæmo-
num.

Apud Parisios verò dum portam ciuitatis illius, magnis secum turbis euntibus, introiret, leprosum miserabili facie, horrentibus cunctis, osculatus est, atque benedixit: statimque omni malo emundatus, postero die ad ecclesiam veniens nitenti cute, gratias pro sanitate, quam receperat, agebat. Sed nec hoc prætereundum est, quod simbræ vestimentis eius cilicioque detractæ, crebras super infirmantibus egere virtutes. Nam cum aut digitis illigatæ, aut collo inditæ sunt, persæpè ab ægrotantibus morbos effugauerunt.

Cap. 19.

Leprosus
curatur.

Arborius autem, vir præfectorius, sancti admodum & fidelis ingenij, cum filia eius

Cap. 20.

Z graui-

grauissimis quartanæ febris vreretur, epistolam Martini, quæ casu ad eum delata fuerat, pectori puellæ in ipso accessu ardoris inseruit: statimque fugata febris est. Quæ res apud Arborium tantum valuit, vt statim puellam Deo voueret, & perpetuæ virginitati dicaret. Profectusque ad Martinum, puellam ei præsens ob virtutum eius testimonium, quæ per absentem licet curata esset, obtulit. Neque ab alio eam, quam ad Martino, habitu virginitatis imposito, passus est consecrari.

Cap. 21. Paulinus verò, vir magni postmodum futurus exempli, cum oculum grauiter dolore cepisset, & iam pupillam eius crassior nubes superducta texisset, oculum ei Martinus peniculo contigit, pristinamque ei sanitatem, sublato omni dolore, restituit.

Cap. 22. Ipse autem cum casu quodam esset de coenaculo deuolutus, & per confragosos scalæ gradus decedens, multis vulneribus esset affectus, cum exanimis iaceret in cellula, & immodicis doloribus cruciaretur, nocte ei Angelus visus est eluere vulnera, & salubri vnguento contusi corporis membra contingere. Atque ita postero die restitutus est sanitati, vt nihil vnquam pertulisse incommodi putaretur. Sed quia longum est ire per singula, sufficiant hæc, vel pauca de plurimis: satisque sit, nos & in excellentibus non subtrahere veritatem, & in multis vitare fastidium.

Cap. 23. Atque vt minora tantis inferam, quantum (vt est nostrorum ætas temporum, quibus iam deprauata omnia, atque corrupta sunt) penè præcipuum sit adulationi regie sacerdotalem non cessisse constantiam: cum ad Imperatorem Maximum, ferocis ingenij virum, & bellorum ciuiliū victoria elatum, plures ex diuersis partibus Episcopi conuenissent, & foeda circa Principem omnium adulatio notaretur, seque de generi inconstantia regie clientelæ sacerdotalis dignitas subdidisset, in solo Martino Apostolica autoritas permanebat. Nam etsi pro aliquibus supplicandum regi fuit, imperauit potius, quam rogauit. Et a conuiuio eius frequenter rogatus abstinuit, dicens, se mensæ eius participem esse non posse, qui duos Imperatores, vnum regno, alterum vita expulisset. Postremò cum Maximum se non sponte sumpsisse imperium affirmaret, sed impositam sibi à militibus diuino nutu necessitatem regni, armis defendisse: & non alienam ab eo Dei voluntatem videri, penes quem tam incredibile euentu victoria fuisset, nullumque ex aduersarijs, nisi in acie, occubuisse, tandem victus vel ratione, vel precibus, ad conuiuium venit, mirum in modum gaudente rege, quòd id impetrasset. Conuiuæ autem aderant, veluti ad diem festum euocati, summi atque illustres viri, Præfectus, idemque Consul Eudodius, quo nihil vnquam iustius fuit, Comites duo, summa potestate præditi, frater regis, & patruus: medius inter hos Martini presbyter accubuerat: ipse autem sellula iuxta regem posita confederat. Ad medium ferè conuiuium (vt moris est) pateram regi minister obtulit: Ille sancto admodum Episcopo dari potius iubet, expectans atque ambiens, vt ab illius dextera poculum sumeret. Sed Martinus, vbi ebibit, pateram presbytero suo tradidit, nullum scilicet existimans digniorem, qui post se prior biberet: nec integrum sibi fore, si aut regem ipsum, aut eos, qui à rege erant proximi, presbytero prætulisset. Quod factum Imperator, omnesque, qui tunc aderant, ita admirati sunt, vt hoc ipsum eis, in quo contempti fuerant, placeret. Celeberrimumque per totum palatium fuit, fecisse Martinum in regis prandio, quod in infimorum iudicum conuiujs Episcoporum nemo fecisset. Eidemque Maximo longè antè prædixit futurum, vt si ad Italiam pergeret, quòd ire cupiebat, bellum Valentiniano Imperatori inferens, sciret se primo quidem impetu futurum esse victorem, sed paruo post tempore esse periturum. Quod quidem ita vidimus. Nam primo aduentu eius, Valentinianus in fugam versus est. Deindè post annum ferè, resumptis viribus, captum intra Aquileie muros Maximum interfecit.

Nota quantum vir sanctissimus tribuerit sacerdotio.

Prædixit Maximo interitum.

Cap. 24. Constat autem, etiam Angelos ab eo plerunquè visos, ita vt cõserto inuicem apud eum sermone loquerentur. Diabolum verò ita conspicabilem, & subiectum oculis habebat, vt, siue se in propria substantia contineret, siue in diuersas figuras specialesque nequitias transfuisset, qualibet ab eo sub imagine videretur. Quod cum diabolus sciret se effugere non posse, conuicij eum frequenter vrgebat, quia fallere non posset insidijs. Quodam tempore cornu bouis cruentum in manu tenens, cum ingenti fremitu cellulam eius irrupit, cruentamque, ostentans dexteram, & admissis recens scelere congaudens: Vbi est, inquit, Martine, virginitas tua? Vnum de tuis modò interfeci. Tunc ille conuocatis fratribus refert, quid diabolus indicasset. Sollicitos esse præcepit per cellulas singulorum, quisnam hoc casu fuisset affectus. Neminem quidem

Diabolus multis conuicij eum aggreditur.

dem deesse de monachis, sed vnum rusticum mercede conductum, vt vehiculo ligna deferret, esse ad syluam nunciant. Iubet igitur aliquos ire ei obuiam. Ità haud longè à monasterio iam penè exanimis inuenitur. Extremum tamen spiritum trahens, indicat fratribus casum mortis, & vulneris, iunctis scilicet bobus, dum dissoluta arctius lora constringit, bouem sibi excusso capite inter inguina cornua inieuisse. Nec multò post vitam finiuit. Videris, quo iudicio Domini diabolo data fuerit hæc potestas. Verum in Martino illud mirabile erat, quòd non solum hoc, quod supra retulimus, sed multa istiusmodi, si quotiens accidissent, longè antè præuidebat, & sibi nunciata, fratribus indicabat. Frequenter autem diabolus, dum mille nocendi artibus sanctum virum conaretur illudere, visibilem se ei formis diuersissimis ingerebat. Nam interdum in Iouis personam, plerunquè Mercurij, persæpè etiam Veneris ac Mineruæ transfiguratum se vultibus offerebat. Aduersus quem semper interritus, signo se Crucis, & orationis auxilio protegebat. Audiebantur plerunquè conuicia, quibus illum demonum turba proteruis vocibus increpabat. Sed omnia fallà & vana cognoscens, non mouebatur obiectis. Testabantur etiam aliqui ex fratribus, audisse se demonem proteruis Martinum vocibus increpantem: Cur intra monasterium aliquos ex fratribus, qui olim baptismum diuersis erroribus perdidissent, conuersos postea recepisset, exponentem crimina singulorum: Martinum diabolo repugnantem, respondisse constanter: Antiqua debita melioris vitæ conuersione purgari, & per misericordiam Domini absoluedos esse peccatis, qui peccare desinerent. Contrà dicente diabolo: Non pertinere ad veniam crimosos, & semel lapsis nullam à Domino præstari posse clementiam: tunc in hanc vocem fertur exclamasse Martinus: Si tuipse, ô miserabilis, ab hominum infestatione desisteres, & te factorum tuorum vel hoc tempore, cum dies iudicij in proximo est, poeniteret, ego tibi verè, confusus in Domino, Christi misericordiam pollicerer. O quam sancta de Domini pietate præsumptio, in qua etsi auctoritatem præstare non potuit, ostendit affectum.

Et quia de diabolo, eiusque artibus sermo exortus est, non ab re videtur, licet extrinsecus, referre, quod gestum est: quia & quædam in eo Martini virtutum portio est: & res digna miraculo, rectè memoriæ mandabitur in exemplum cauendi, si quid deinceps vsuam tale contigerit. Clarus quidam nomine, adolescens nobilissimus, mox presbyter, nunc felici beatus excessu, cum relictis omnibus se ad Martinum conuulisset, breui tempore ad summum fidei, virtutumque omnium culmen enituit. Itaque cum haud longè sibi ab Episcopi monasterio tabernaculum constituisset, multi que fratres commorarentur apud eum, iuuenis quidam ad eum, Anatolius nomine, sub professione monachi omnem humilitatem atque innocentiam mentitus, accessit, habitauitque aliquandiu in commune cum cæteris. Dein procedente tempore, angelos apud se loqui solere dicebat. Cui cum fidem nullam adhiberet, signis quibusdam, plerofque ad credendum coarctabat. Postremò conuulset processit, vt inter se ac Deum angelos discurrere prædicaret. Iamque se vnum ex prophetis haberi volebat. Clarus tamen nequaquam ad credendum cogi poterat. Ille autem eiram Domini, & præsentis plagas, cur sancto non crederet, comminatus, postremò in hanc vocem fertur erupisse: Ecce hac nocte vestem mihi candidam Dominus de celo dabit, qua indutus, in medio vestrum diuersabor, idque vobis signum erit, me in Dei esse virtute, qui Dei veste donatus sim. Tum verò grandis omnium ad hanc professionem expectatio fuit. Itaque ad mediam ferè noctem, fremitu insultantium commoueri omne monasterium loco visum est. Cellulam autem, qua idem adolescens continebatur, crebris cerneret micare luminibus, fremitusque in ea discurrentium, & murmur quoddam multarum vocum audiebatur. Deindè facto silentio egressus, vnum de fratribus Sabatum nomine, ad se vocat, tunicamque ei, qua erat indutus, ostendit. Obstupescit ille, conuocat cæteros: ipse etiam Clarus accurrit, adhibitoque lumine, vestem omnes diligenter inspiciunt. Erat autem summa mollitie, candore eximio, micanti purpura: nec tamen, cuius esset generis aut velleris, poterat agnosci. Curiosius tamen oculis aut digitis attrectata, non aliud, quam vestis videbatur. Interea Clarus fratres admonet orationi insistere, vt manifestius eis Dominus, quidnam esset, ostenderet. Itaque reliquum noctis hymnis psalmisque consumitur. At vbi illuxit dies, apprehensum dextera trahere ad Martinum volebant, bene conscij illud illum diaboli arte non posse. Tunc verò reniti ac reclamare miser cepit, interdictumque sibi esse dicebat, ne se Martino ostenderet. Cumque inuitum

Multa figurata antè cognoscit.

Multis modis ei appareret.

Nota sententiam beati viri.

Cap. 25.

Clarus adolescens nobilissimus, mox presbyter, nunc felici beatus excessu, cum relictis omnibus se ad Martinum conuulisset, breui tempore ad summum fidei, virtutumque omnium culmen enituit.

Anatolius pseudomonachus.

Eccè diabolus veritatem & fraudem.

Vide iu-
nis infam
remeritac
& arrogan-
tiam.

eum ire compellerent, inter trahentium manus vestis euanuit. Vnde quis dubitet hanc etiam Martini fuisse virtutem, vt phantasmam suam diabolus, cum erat Martini oculis ingerenda, dissimulare diutius aut tegere non posset? Animaduertum est tamen, eodem ferè tempore fuisse in Hispanijs iuuenem, qui cum sibi multis signis authoritatem parauisset, eoque elatus est, vt se Eliam profiteretur. Quod cum plerique temerè credidissent, addidit vt se Christum esse diceret. In quo etiam adeo illu- sit, vt eum quidam Episcopus Rufus nomine, vt Deum adoraret; Propter quod eum postea ab Episcopatu deiectum vidimus. Plerique etiam nobis è fratribus retulerunt, eodem tempore in Oriente quendam extitisse, qui se Iohannem esse iactitaret. Ex quo conijcere possumus, istiusmodi pseudoprophetas existentibus, Antichristi aduentum imminere: qui iam in istis mysterium iniquitatis operatur. Neque enim pretereundum videtur, quanta Martinum sub iisdem diebus diabolus arte tentauerit. Quodam enim die præmissa præ se & circumtectus ipsa luce purpurea, quò facilis claritate assumpti fulgoris illuderet, veste etiam regia indutus, diademate ex gemmis auroque redimitus, calceis auro illitis, sereno ore, læta facie, vt nihil minus, quam diabolus putaretur, oranti in cellula adstitit. Cumque Martinus primo adpectu eius fuisset hebetatus, diu multumque silentium ambo tenuerunt. Tum prior diabolus: Agnosce, inquit, Martine, quem cernis: Christus ego sum: descensurus ad terras, prius me tibi manifestare volui. Ad hæc cum Martinus taceret, neque quicquam responsi referret: iterare ausus est diabolus professionem audaciam: Martine, quid dubitas credere, cum videas? Christus ego sum. Tum ille, reuelante sibi spiritu, vt intelligeret diabolū esse, non Dominum: Non se, inquit, Dominus Iesus purpuratum, & diademate renitentem venturum esse prædixit. Ego Christum, nisi in eo habitu formaque, qua passus est, nisi Crucis stigmata præferentem, venisse non credam. Ad hæc ille vocem statim, vt fumus euanuit. Cellulam quoque tanto foetore completur, vt in dubia indicia relinqueret, diabolum se fuisse. Hoc ita gestum, vt supra retulimus, ex ipsius Martini ore cognoui: nè quis fortè extimet fabulosum.

Diabolum
Christum se
dicentem
egregie con-
futat vir fan-
ctus.

Cap. 26.

Nam cum olim, audita eius fide, vita atque virtutibus, desiderio illius æstuaemus, gratam nobis ad eum videndum peregrinationem suscepimus, simul quia iam ardebat animus illius scribere vitam, partim ab ipso, inquantum ille interrogari potuit, sciscitati sumus: partim ab his, qui interfuerant, vel sciebant, cognouimus. Quo quidem tempore credi non potest, qua me humilitate, qua benignitate suscepit, congratulatus plurimum, & gauisus in Domino, quod tanti esset habitus à nobis, quem peregrinatione suscepta experissemus. Miserum me: penè non audeo confiteri, cum me sancto conuiuio suo dignatus est adhibere. Aquam manibus nostris ipse obtulit: ad vesperum autem ipse nobis pedes abluit. Nec reniti, aut contra ire constantia fuit, ita illius authoritate oppressus sum, vt nefas putarem, si non acquiescenssem. Sermo autem illius non alius apud nos fuit, quam mundi huius illecebras, & seculi onera relinquenda, vt Dominum Iesum liberi expeditique sequeremur. Præstantissimumque nobis præsentium temporum illustri viri Paulini, cuius supra mentionem fecimus, exemplum ingerebat: qui summis opibus abiectis, Christum secutus, solus penè his temporibus Euangelica præcepta complèssit. Illum nobis sequendum, illum clamabat imitandum, beatumque esse præfens seculum tantæ fidei virtutisque documento: cum secundum sententiam Domini, diues & possidens multa, vendendo omnia & dando pauperibus, quod erat factio impossibile, possibile fecisset exemplo. Iam verò in verbis & confabulatione eius quanta grauitas, quanta dignitas erat? quam alacer, quam efficax, quam in absoluendis scripturarum quaestio- nibus promptus & facilis? Et quia multos ad hanc partem in credulos scio, quippe quos viderim, me ipso etiam referente, non credere: Iesum testor, spemque communem, me ex nullius vnquam ore tantum scientiæ, tantum ingenij, tam boni & tam puri sermoris audisse. Quanquam in Martini virtutibus quætula est ista laudatio? nisi quod mirum est, homini illiterato ne hanc quidem gratiam defuisse.

Præclarū re-
stimonium
de doctrina
sancti viri.

Matt. 19.

S. Paulini
encomium.

Sulpitius à
sancto viro
humanissi-
mè acceptus.

Sed iam sine liber postulat: sermo claudendus est, non quod omnia, quæ de Marti- no fuerant dicenda, defecerint, sed quia nos vt inertes poetæ, extremo in opere ne- gligentes, vici materiæ mole succumbimus. Nam etsi facta illius explicari verbis vt cunquè potuerunt, interiorum vitam illius, quotidianam conuersationem, & ani- mum celo, semper intentum, nulla vnquam, (verè profiteor) nulla explicabit oratio: Illam scilicet perseuerantiam & temperamentum in abstinentia & ieiunijs, poten- tiam

tiam in vigilijs & orationibus, noctesque ab eo perinde ac dies actas, nullumque va- Abstinentia,
cium ab opere Dei tempus, quo vel ocio indulserit, vel negotio, sed ne cibo aut
somo quidem, nisi quatenus naturæ cogebat necessitas. Verè fatebor, non si ipse
(vt aiunt) ab inferis Homerus emergeret, posset exponere: adeo Martini omnia ma-
iora sunt, quam vt verbis concipi queant. Nulla vnquam hora, momentumque præ-
terijt, quin aut orationi incumberet, aut insisteret lectioni. Quanquam etiam inter
legendum, aut si quid aliud fortè agebat, nunquam animum ab oratione laxabat.
Nimirum vt fabris ferrarijs moris est, qui inter operandum pro quodam laboris leua-
mine incudem suam feriunt: ita Martinus, etiam dum aliud agere videretur, semper
orabat. O verè beatus, in quo dolus non fuit, neminem iudicans, neminem da-
mnans, nulli malū pro malo reddens. Tantam quippè aduersum omnes iniurias pa-
tientiam assumpserat, vt cum esset summus sacerdos, impunè etiam ab infimis cleri-
cis læderetur: nec propter id eos aut loco vnquam amouerit, aut à sua, quantum in
ipso fuit, charitate repulerit. Nemo vnquam illum vidit iratum, nemo mœrentem, Mira animi
nemo ridentem: vnus, idemque, semper cælestem quodam modo lætitiâ vultu
preferens, extra naturam hominis videbatur. Nunquam in illius ore, nisi Christus:
nunquam in illius corde, nisi pietas, nisi pax, nisi misericordia inerat. Plerunquè eti-
am pro eorum, qui obrectatores illius videbantur, solebat flere peccatis, qui remo-
tum & quietum venentis linguis, & vipereo ore carpebant. Et verè nonnullos ex-
perti sumus inuidos virtutis, vitæque eius, qui in illo oderant, quod in se non videbant,
& quod imitari non valebant. Atque (ô nefas dolendum, & ingemiscendum) non
alij fuere insectatores eius, (licet pauci admodum) non alij tamen, quam Episcopi,
ferebantur. Nec verò quenquam nominare necesse est, licet nos ipsos plerique cir-
cumlarent. Sufficit, vt si quis ex his hæc legerit & agnouerit, erubescat. Nam si
irascitur, de se ipso dictum fatebitur, cum forsasè nos de alijs senserimus. Non refu-
gimus autem; vt si qui eiusmodi sunt, nos quoque cum tali viro oderint. Illud facile
confido, omnibus sanctis opusculum istud gratum fore. Deceterò, si quis hæc infi-
deliter legerit, ipse peccabit. Ego mihi conficius sum, me rerum fide & amore Christi
impulsus, vt scriberem, manifesta exposuisse, & vera dixisse. Paratumque, vt spero,
habebit à Deo præmium, non quicumque legerit, sed quicumque crediderit.

Exercitia
eius.

Summa pa-
tientia.

Mira animi
serenitas.

Ex Dialogo 2. Sulpitij, Gallo, Sulpitio, & Posthumiano interlocutoribus.

GALLVS. Quo primùm tempore, relictis scholis, beato me viro iunxi, pau- Cap. 1.
cos post dies euntem ad ecclesiam sequebamur. Interim ei seminudus hy-
bernis mensibus pauper occurrit, orans sibi vestimentum dari. Tunc ille,
acceso archidiacono, iussit argentem sine dilatione vestiri. Deindè se-
cretarium ingressus, cum solus, vt erat illi consuetudo, resideret, (hanc enim sibi eti-
am in ecclesia solitudinem, permissa à clericis libertate, præstabat) cum quidam in
alio secretario presbyteri sederet, vel salutationibus vacantes, vel audiendis nego-
cijs occupati: Martinum verò vsque in eam horam, qua solennia populo agi consue-
tudo deposceret, sua solitudo cohibebat. Illud non præteribo, quod in secretario
sedens, nunquam cathedra vsus est. Nam in ecclesia nemo vnquam illum sedere
conspexit, sicut quendam nupèr (testor Deum) non sine meo pudore vidi, sublimi
folio, & quasi regio tribunali, celsa sede residentem. Sedebat autem Martinus in sel-
lula rusticana, vt sunt istæ in vsibus seruulorum, quas nos rustici Galli tripedias, vos
scholastici, aut certè tu, qui de Græcia venis, tripodas nuncupatis. Ergò hoc secre-
tum beati viri pauper ille captans, cum ei archidiaconus dare tunicam distulisset,
irrupit, dissimulatum se à clerico querens, ac algere deplorans. Nec mora: sanctus,
paupere non vidente, intra amphibalum sibi tunicam latenter educit, pauperemque
contectum discedere iubet. Dein paulò post archidiaconus ingressus, admonet pro
consuetudine expectare in ecclesia populum, illum ad agenda Missarum solennia
debere procedere. Cui ille respondens, ait: Pauperem prius (de se autem dicebat)
oportere vestiri: se ad ecclesiam non posse procedere, nisi vestem pauper acciperet.
Diaconus verò nihil intelligens, quia extrinsecus indurum amphibalo, veste nudum
interius non videbat: postremò pauperem non comparere causatur. Mihi, inquit,
vestis, quæ parata est, deseratur: pauper non deerit vestiendus. Arctatus demùm
clericus, & necessitate compulsus, iamque felle commorus, è proximis tabernis
niger-

S. Martinus
in templo
nunq̄ sedit.

Seipsum nu-
dat, & vestit
pauperem.

Missarum
solennitas.

nigerrimam vestem, breuem atque hispidam, quinque comparatam argenteis rapit, atque ante Martini pedes iratus exponit. En, inquit, vestem: sed pauper hinc non est. Ille nihil motus, iubet eum paulum stare pro foribus: secretum utique procurans, dum sibi vestem nudus imponeret: totis viribus elaborans, ut posset occultum esse, quod fecerat. Sed quando in sanctis viris latent ista quarentibus? Velint, nolint, cuncta produntur.

Cap. 2.
Igneus glo-
b^{us} cernitur
ad caput
cius.

Cap. 2. Cum hac igitur oblaturus sacrificium Deo veste procedit. Quo quidem die (mira dicturus sum) cum iam altarium, sicut est solenne, benediceret, globum ignis de capite illius vidimus emicare, ita ut in sublime contendens, longius collum crinemque flamma produceret. Hoc licet celeberrimo factu die, in magna populi multitudine viderimus, tamen vna tantum de virginibus, & vnus de presbyteris, tres tantum videte de monachis. Ceteri cur non viderint, non potest nostri esse iudicij.

Cap. 3.

Per idem ferè tempus cum Euantius auunculus meus, vir licet seculi negocijs occupatus, tamen admodum Christianus, grauiissima ægritudine, extremo mortis periculo cœpisset vrgeri, Martinum euocauit. Nec cunctatus ille, properauit. Prius tamen, quam medium via spatium vir beatus euolueret, virtutem aduenientis sensit ægrotus, recepta continuo sanitate: venientibus nobis, obuiam ipse processit. Altera die redire cupientem magna prece detinuit, cum interim vnus è familia puerum lethali istu serpens perculit. Quem iam exanimem vi veneni, ipse Euantius suis humeris illatū, ante pedes sancti viri, nihil illi impossibile confusus, exposuit. Iamque se malum serpentis per omnia membra ita diffuderat, ut cerneret omnibus venis inflatam cutem, & vtrius instar tenfa vitalia. Manu Martinus porrecta, vniuersa pueri membra pertractans, digitum prope ipsum vulnuscum, quo bestia virus infuderat, fixit. Tum verò (mira dicturus sum) vidimus venenum ex omni parte reuocatum, ad Martini digitū cucurrisse. Deinde per illud vlceris foramen exiguum ita virus stipasse cum sanguine, ut solet ex vberibus caprarum aut ouium, pastorum manu pressis, longa linea copiosi lactis effluere. Puer surrexit incolumis. Nos obstupescit tanta rei miraculo, id, quod ipsa cogebat veritas, fatebamur, non esse sub celo, qui Martinum posset imitari.

Res admira-
tionis sag-
nè digna.

Cap. 4.

Consequenti itidem tempore, iter cum eodem, dum dioceses visitat, agebamus. Nobis nescio qua necessitate remorantibus, aliquantulum ille processerat. Interim per aggerem publicum plena militantibus viris fiscalis rheda veniebat. Sed vbi Martinum in veste hispida, nigro & pendulo palliolo circumtectum, contigua de latere iumenta viderunt, paululum in partem alteram pauca cesserunt. Deinde funibus implicatis protensos illos, quibus (ut sæpè vidistis) misera illa animalia cõglobantur, ordines misauerunt. Dumque agrè expediuntur, moram fecere properatibus. Quæ permoti iniuria militantes, præcipitatis in terram saltibus, se dederunt: deinde Martinum flagris ac fustibus vrgeri cœperunt: cum quidem ille mutus, & incredibili patientia præbens terga cadentibus, maiorem insaniam infelicibus cõmoueret: magis ex hoc furentes, quod ille quasi non sentiens, verbera illata contemneret. Nos illic cõsecuti, foedè cruentum, atque vniuersa corporis parte laniatum, cum exanimis in terram procubisset, inuenimus: statimque eum a sella suo imposuimus, ac locum cedis illius execrantes, rapit abire properauimus. Interea illi regressi ad rhedam suam, furore satiati, agi, quod ire cœperant, iumenta præcipiunt: quæ cum omnia solo fixa, ac si aenea riguissent, tollentibus altius vocem magistris, flagris hinc atque inde resonantibus, nihil penitus mouebantur. Consurunt deinde omnes pariter in verbera: consumit Gallicas mularū poena mastigias: tota rapitur sylua de proximo: trabibus iumenta tunduntur: Sed nihil penitus suæ manū agebant: vno eodemque loco stabant fixa simulacra. Quid agerent infelices homines nesciebant. Nec iam vltra dissimulare poterant, quin quanlibet brutis pectoribus, agnoscerent diuino numine se teneri. Tandem ergo in sese reuersi, cœperunt querere, quis ille esset, quem in eodem loco paululum antè cecidissent. Cum percontantes cognoscunt ex viantibus, Martinum a se tam crudeliter verberatum: tum verò apparere omnibus causa manifesta: nec ignorare iam poterant, quin ob illius viri iniuriā tenerentur. Igitur omnes rapidius nos passibus consequuntur, conscij audacis facti, ac merito pudore confusi, flentes, & puluere, quo se ipsi foedauerant, capita atque ora conspersi, ante Martini se genua prouoluunt, veniam precantes, & ut eos abire sineret, postulantes: satis se vel sola conscientia dedisse poenarum, satisque intellexisse, quod eosdè ipsos viuos absorbere terra

Admiranda
sancti viri
tolerantia.

Diuina vl-
tio in eos,
qui eum ce-
ciderunt.

terra poruisset, vel ipsi potius, amissis sensibus, in immobilem saxorum naturam rigescere debuissent, sicut affixa locis, quibus steterant, iumenta vidissent: orare se, atque obsecrare, ut indulgeret sceleri veniam, & copiam præstaret abeundi. Senferat etiam, priusquam accurrerent, vir beatus illos teneri, nobisque id antè iam dixerat. Veniam tamen clementer indulgit, eosdemque abire permisit, animalibus restituit.

Clementia
cius in dan-
da hostibus
venia.

Illud autem animaduerti sæpè, Sulpiti, Martinum tibi dicere solitum, nequaquam sibi in Episcopatu eam virtutum gratiam suppetisse, quam prius se habuisse meminisset. Quod si verum est, immò quia verum est, conijcere possumus, quanta fuerint illa, quæ monachus operatus est, & quæ, teste nullo, solus exercuit, cum tanta illum in Episcopatu signa fecisset sub oculis omnium viderimus. Multa quidem illius prius gesta innotuere mundo, neque potuere celari: sed innumerabilia esse dicuntur, quæ, dum iactantiam vitat, occultauit, neque in hominum notitiam passus est peruenire: quippe qui humanam substantiam supergressus, virtutis suæ conscientia mundi gloriam calcans, celo teste fruere. Quod verum esse vel ex his, quæ comperta nobis sunt, nec latere potuerunt, possumus æstimare. Siquidem ante Episcopatum duos mortuos vitæ restituere, quod liber tuus plenius est locutus: in Episcopatu verò (quod prætermisisse te miror) vnum tantummodo suscitauit. Cuius rei ego testis sum, si tamen nihil de minis idoneo teste dubitatis. Id ipsum autem vobis, qualiter sit gestum, explicabo.

Cap. 5.

Innumera
facta sua ce-
lauit vir
Dei.

Fuerat causa, nescio quæ, qua Carnotum oppidum petebamus. Interea dum vicum quandam, habitantium multitudine frequentissimum, præteriremus, obuia nobis immanis turba processit, quæ erat tota gentilium. Nam nemo in illo vico nouerat Christum. Verum ad famam tanti viri, campos omnes late patentes confluentium multitudo contexerat. Intellexit hinc Martinus operandum, & annuncians sibi spiritu, totus infremuit. Nec mortale sonans, verbum Dei gentibus prædicabat, sæpius ingemiscens, cur tanta Dominum Saluatorem turba nesciret. Interea sicut nos incredibilis circumdederat multitudo, mulier quædam, cuius filius paulo ante defecerat, corpus exanime beato viro protensis manibus cœpit offerre, dicens: Scimus quia amicus Dei es: restitue mihi filium meum, quia vnicus mihi est. Iunxit se cætera multitudo, & matris precibus acclamabat. Tum Martinus videns pro expectantium salute (ut postea nobis ipse dicebat) consequi se posse virtutem, defuncti corpus proprijs manibus accepit. Et cum, expectantibus cunctis, genua flexisset, vbi consummata oratione surrexit, viuum paruulum matri restituit. Tum verò multitudo omnis, in celum clamore sublato, Christum Dominum fateri, postremo cuncti cateruatim ad genua beati viri ruere cœperunt, fideliter postulantes, ut eos faceret Christianos. Nec cunctatus, in medio, ut erat, campo cunctos imposita vniuersis manu, catechumenos fecit, cum quidem ad nos conuersus diceret, non irrationabiliter in campo catechumenos fieri, vbi solent martyres consecrari. Vicisti (inquit Posthymianus) Galle, vicisti: non utique me, qui Martini sum potius assertor, & qui hæc omnia de illo viro & scini semper, & credidi: sed eremitas omnes, anachoretasque vicisti. Nemo enim illorum, sicut Martinus hic vester, immò noster, mortuis imperauit. Meritoque hunc iste Sulpitius Apostolis comparat & prophetis, quem per omnia illis esse consimilem, fidei virtus, ac virtutum opera testantur. Sed perge, quæso, quanquam nihil magnificentius audire possumus: perge tamen, Galle, quod etiam nunc de Martino superest sermonis euoluere. Nam etiam minima illius & quotidiana animus festinat agnoscere: quia minima illius, aliorum maximis maiora esse, nulli dubium est. Itaque faciam, Gallus inquit. Verum id, quod dicturus sum, ipse non vidi. Prius enim gesta res est, quam me illi viro iungerem. Sed factum celebre est, fidelium fratrum, qui interfuerant, sermone vulgatum.

Exstat pu-
erum mortuum,
& multi pa-
gani credidit
in Christum.

Cap. 6.

Eodem ferè tempore, cum primum Episcopus datus est, fuit ei necessitas adire comitatum. Valentinianus tum maior rerum potiebatur. Is cum Martinum ea petere cognouisset, quæ præstare nolebat, iussit eum palatij foribus arceri. Erenim ad animum illius immitem atque superbum vxor accesserat Arriana, quæ totum illum a sancto viro, nè ei debitam reuerentiam præstaret, auerterat. Itaque Martinus vbi semel atque iterum superbum principem frustra adire tentauit, recurrit ad nota præsidia: cilicio obuoluitur, cinere conspergitur, cibo potuque abstinet, orationem non desibit, diebusque perpetuat. Septimo verò die afflittus ei Angelus, iubetque eum ad palatium ire securum, regias fores, quantunlibet clauas, spontè referadas, Imperatoris superbum

Vide sancti
viri vltima
præsidia.

superbum spiritum molliendum. Igitur istiusmodi præsentis Angeli confirmatus al-
loquio, & streris auxilio, palatium perit. Patent limina, nullus obstitit, postremò usque
ad Regem, nemine prohibente, pervenit. Qui cum venientem eminus videret, in-
frendens cur fuisset admittus, nequaquam assurgere est dignatus astanti, donè cre-
giam sellam ignis operiret, ipsumque Regem ea corporis parte, qua se debet, afflaret
incendium. Ità folio suo superbus excutitur, & Martino inuitus assurgit: multum-
que complexus, quem spernere antè decreuerat, virtutem se sensisse diuinam emen-
dator fatebatur. Nec expectatis Martini precibus, priùs omnia præstitit, quàm roga-
retur. Colloquio illam atque conuiuio frequentet assciuit, postremò abeuntimulta
munera obtulit: quæ vir beatus, vt semper paupertatis custos, cuncta reiecit. Et quia
palatium semèl ingressi sumus, licèt diuersis in palatio temporibus gesta connectam,
nequaquam enim præmittendum videtur circa Martini admirationem Reginæ
fidelis exemplum.

Cap. 7.

Maximus Imperator Rempublicam gubernabat, vir omni vitæ merito prædicandus, si ei vel diadema non legitimè, tumultuante milite, impositum repudiare, vel armis ciuilibus abstinere licuisset. Sed magnum Imperium nec sine periculo renui, nec sine armis potuit teneri. Hic Martinum sæpius euocatum, receptumque intra palatium, venerabiliter honorabat. Totus illi cum eo sermo de præsentibus, de futuris, de fidelium gloria, de æternitate sanctorum: cum interim diebus ac noctibus de ore Martini Regina pendebat, Euangelico illo non inferior exemplo, pedes sancti fleu rigabat, crine tergebatur. Martinus, quem nulla vnquam fœmina contigisset, istius assiduitatem, immò potius seruitutem, non poterat euadere. Non illa opes regni, non Imperij dignitatem, non diadema, non purpuram cogitabat: diuelli à Martini pedibus, solo strata, non poterat. Postremò à viro suo poscit, dein Martinum vterque compellunt, vt ei, remoris omnibus ministris, præberet sola conuiuium. Nec potuit

Maximus Imperator, & regina virum sanctum nitè venerantur. Luc. 7.

Memorabile reginæ exemplum.

vir beatus obstinatius reluctari. Componitur castus reginæ manibus apparatus, sel-
lulam ipsa consternit, mensam admouet, aquam manibus ministrat, cibum, quem ipsa coxerat, apponit. Ipsa, illo sedente, eminus secundum famulantium disciplinam, solo fixa, consistit immobilis, per omnia ministrantis modestiam, & humilitatem exhibens seruientis. Miscuit ipsa bibituro, & ipsa porrexerit. Finita cœnula, fragmenta panis absumpti micæque collegit, satis fideliter illas reliquias Imperialibus epulis anteponebat. Beata mulier tanto pietatis affectu, illi meritò comparanda, quæ venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis: si quidem simplicem sequamur historiam: Sed si fides reginarum est conferenda, (quod mihi liceat, separata mysterij maiestate, dixisse) illa expetiuit audire sapientiam: ista non tantum audisse contenta, sed & meruit seruire sapienti.

3. Reg. 10.

Ad hæc Posthumiānus: Iamdudum, inquit, Galle, audiens te loquentem, vehementer admiror Reginæ fidem. Sed vbi illud est, quod nulla vnquam fœmina ferebatur propius adstruisse Martino? Ecce ista non solum adstruit, sed etiā ministrat: & vereor ne se isto aliquantulum tueatur exemplo, qui libenter fœminis inseruntur. Tum Gallus: Quid tu, inquit, non vides, quod solent docere grammatici, locum, tempus, personam? Proponere enim tibi ante oculos captum in palatio, Imperatoris precibus ambiri, Reginæ fide cogi, temporis necessitate constringi, vt clausos carcere liberaret, exilijs datos restitueret, bona adempta redhiberet. Hęc quanti putas constare debuisset Episcopo, vt pro his omnibus non aliquantulum de rigore propositi relaxaret? Veruntamen quia occasione huius exempli malè vsuros esse aliquos arbitraris: illi verò felices erunt, si à disciplina istius viri non recedant. Videant enim, quia Martino semèl tantum in vita iam septuagenario, non vidua libera, non virgo lasciuens, sed sub viro viuens, ipso viro pariter supplicante, regina seruiuit, & ministravit edenti, non cum epulante discubuit. Nec ausa est participare conuiuium, sed deferebat obsequium. Discite igitur disciplinam. Seruiat tibi matrona, non imperet: & ministrat, non recumbat. Sicut Martha illa ministravit Domino, nec tamen est adscita conuiuio: immò prælata ministranti, quæ verbum potius audiebat. Sed in Martino ista Regina vtrunque compleuit: & ministravit, vt Martha: & audiuit, vt Maria. Quod si quis hoc vii voluerit exemplo, per omnia teneat exemplum. Talis causa sit, talisque persona, tale obsequium, tale conuiuium, & in omni vita semèl tantum. Præclare, inquit Posthumiānus, nostros istos, vt Martini non egrediantur exemplum, tua constringit oratio. Sed profiteor tibi, quia hæc surdis auribus audiuntur. Nam si

Legit hæc qui fœminarum conseruandis delectatur.

Luc. 10.

si Martini sequerentur vias, nunquam causas de osculo diceremus, & vniuersis scænarum opinionis opprobrijs careremus. Verum, sicut tu soles dicere, cum edacitatis argueris, Galli sumus: ita nos in hac parte nunquam vel Martini exemplo, vel tuis disputationibus corrigendi, fatemur. Veruntamen hæc nobis iam dudum agentibus, quid tu tam obstinatè, Sulpiti, taces? Ego, inquam, non solum modò taceo, sed olim de istis tacere disposui. Nam quia quandam viduam, vagam, nitidulam, sumptuosam obiurgauerim lasciuissimam: itidemque virginem, adolescenti cuidam mihi charo indecentius adhaerentem, (cum quidem ipsam frequenter audissem alios etiam, quia in talia agerent, increpantem) tanta mihi omnium fœminarum, cunctorumque monachorum odia concitavi, vt aduersum me vtraque legiones iurata bella susceperint. Vnde, quæso, taceatis: nè etiam hoc, quod vos loquimini, ad meam referatur inuidiam. Tota vobis istorum mentio relinquatur: ad Martinum potius reuertamur. Tu, Galle, vt aggressus es, coeptum opus explica.

Tum ille: Iam quidem vobis, inquit, tanta narraui, vt satisfacere studijs vestris meus sermo debuerit. Sed quia voluntati vestræ non obsecundare mihi non licet, quantum adhuc diei superest, loquar. Nam certè dum stramen illud, quod in lectos nostros paratur, adspicio, subuenit in memoriam etiam de stramine, in quo Martinus iacuerat, factam esse virtutem. Res ita gesta est.

Claudiomagus, vicus est in confinio Biturigum atque Turonorum. Ecclesia ibi est celebris religione sanctorum, nec minùs gloriosa sacrarum virginum multitudo. Præteriens ergò Martinus, in secretario ecclesiæ habuit mansionem. Post discessum illius cunctæ in secretarium illud virgines irruerunt, ad lambunt singula loca, vbi aut federat vir beatus, aut steterat: stramentum etiam, in quo quieuerat, partiuntur. Vna earum post dies paucos partem straminis, quam sibi pro benedictione collegerat, enervamento, quem spiritus erroris agitabat, de cernice suspendit. Nec mora, dicto citius cecidit daemone, persona purgata est.

Cap. 8. Claudio machus

Nora de stramine.

Peridè ferè tempus Martino à Treuiris reuertenti sit obuiam vacca, quam daemones agitabat: quæ, relicto grege suo, in homines ferebatur, & iam multos noxiè petulans confoderat. Verum vbi nobis coepit esse contigua, ij, qui eam eminus sequebantur, predicere magna voce coeperunt, vt caueremus. Sed postquam ad nos toruis furibunda luminibus propius accessit, Martinus eleuata obuiam manu, pecudem consistere iubet. Quæ mox ad verbum illius stare coepit immobilis, cum interea videt Martinus daemone dorso illius super sedentem. Quem increpans, Descende, inquit, fustem de pecude, & innoxium animal agitare desiste. Pârui nequam spiritus, & recessit. Nec desuit sensus in buccula, quin se intelligeret liberatam. Ante pedes sancti viri, recepta quiete, prosternitur. Dein iubente Martino, gregem suum petijt, seque agmini cæterarum oue placidior immiscuit. Hoc illo fuit in tempore, quo inter medias positis flammæ, non sensit incendium. Quod mihi non arbitror esse referendum: quia hoc plenius iste Sulpitius, licèt in libro suo præteritum, in epistola tamen postea, quam ad Eusebium tum presbyterum, modò Episcopum, fecit, exposuit. Quam tu, Posthumiāne, (vt credo) legisti: aut si incognita tibi est, cum libuerit, in promptu ex illo armario habes. Nos ab illo ommissa referimus.

Cap. 9.

Pellit daemone & vacca.

Quodam autè tempore cum dioceses circuiret, venantium agmen incurrimus. Cænes leporem sequebantur. Iamque multo spatio victa bestiola, cum vndique campis late patentibus nullum esset effugium, mortem imminentem iam iamque capiendæ crebris flexibus differebat. Cuius periculum vir beatus pia mente miseratus, imperat canibus, vt desisterent sequi, & sinerent abire fugientem. Qui continuo ad primum eius sermonis imperium constiterunt. Crederes vinctos, immò potius affixos, in suis hæere vestigijs. Ità lepuleculus, persecutoribus alligatis, in columnis euasit.

Cap. 10.

Vir pius lepuleculi miseretur.

Operæ precium autem est, etiam familiaria illius verba, spiritali tale condita memorare. Quem recens tonsam fortè conspexerat: Euangelicum, inquit, mandatum ista compleuit: Duas habuit tunicas, vnam earum largita est non habenti. Ità ergò & vos facere deberis. Idem cum subulcum algentem, ac penè nudum in pellicea veste vidisset: En, inquit, Adam cecidit de paradiso, in veste pellicea sues pascit: sed nos, illo vetere deposito, nouum Adam potius induamus. Boues ex parte prata depauperant: porci etiam nonnulla suffoderant: pars cætera, quæ manebat illata, diuersis floribus quasi picta vernabat. Speciem, inquit, gerit pars illa coniugij, quæ peccote depasta, etsi non penitus gratiam amittit herbarum, nullam tamen florum retinet dignita-

Cap. 11. Luc. 3.

Virginitatis incomitum.

dignitatem. Illa verò, quam porci, pecora immunda, foderunt, fornicationis imaginem foedam præterdit. Cæterum illa portio, quæ nullam sensit iniuriam, gloriam virginitatis ostendit. Herbis fœcunda luxuriat, fœni in ea fructus exuberant, & ultra omnem speciem distincta floribus, quasi gemmis micantibus ornata radiat. Beata species, & Deo digna. Nihil enim virginitati est comparandum. Ità & illi, qui coniugia fornicationi cõparant, vehementer errant: & illi, qui coniugia virginitati æquanda existimant, miseri penitus & stulti sunt. Verùm hæc à sapientibus tenenda distinctio est, vt coniugium pertineat ad veniam, virginitas spectet ad gloriam, fornicatio deputetur ad pœnam, nisi satisfactione purgetur.

Cap. 12.

Miles quidam cingulum in Ecclesia, monachum professus, abiecerat: cellulam sibi eminens in remoto, quasi eremita victurus, exererat. Interea astutus inimicus varijs cogitationibus brutum pectus agitabat, vt coniugem, quam Martinus in monasterio puellarum esse præceperat, voluntate mutata, secum potiùs vellet habitare. Adijt ergò Martinum fortis eremita: quid haberet animi, confitetur. Ille verò vehementer cœpit abnuere, fœminam viro rursus iam monacho, non marito, incongrua ratione misceri. Postremò cum miles instaret, affirmans nihil hoc proposito esse nociturum: se solo coniugis vti velle solatio: porrò nè rursùm se in sua reuoluerent, non esse metuendum: se esse militem Christi, illam quoque in eadem eiusdem militiæ sacramenta iurasse: pateretur Episcopus sanctus eos, sexum suum fidei merito nescientes, pariter militare. Tum Martinus, (verba vobis ipsa dicturus sum) Dic mihi, inquit, si vquam in bello fuisti, si in acie constitisti? At ille respondens: Frequenter, inquit, in acie steti, & bello frequenter interfui. Ad hæc Martinus: Dic mihi ergò: Nunquid in illa acie, quæ armata in prælium parabatur, aut iam aduersus hostilem exercitum collocato cominus pede districto ense pugnabat, vllam fœminam stare, aut pugnare vidisti? Tum demùm miles confusus erubuit, gratias agens, errori suo se non fuisse permissum, nec aspera increpatione verborum, sed vera & rationabili secundùm personam militis comparatione correctum. Martinus autem conuersus ad nos, sicut cum frequens fratrum turba vallauerat: Mulier, inquit, virorum castra non adeat: acies militum separata consistat: procul fœmina in suo degens tabernaculo, sitremota: contemptibilem enim reddit exercitum, si virorum cohortibus turba fœminea misceatur. Miles in acie, miles pugnet in campo: mulier se intra murorum munimenta contineat. Habet & illa gloriam suam, si pudicitiam, viro absente, serauerit. Cuius hæc prima virtus, & consummata victoria est, non videri.

Mira ratio nem militiam monachum, à ratione aliena percentem recundit.

Cap. 13.

Illud verò, Sulpiti, meminisse te credo, quo affectu nobis, cum & tu coràm adesses, illam virginem prædicaret, quæ ità se penitus ab omnium virorum oculis remouisset, vt ne ipsum quidem ad se Martinum, cum eam ille officij causa visitare vellet, admitteret. Nam cum prope agellum illius præteriret, in quo se iam ante complures annos pudica cohibebat, audita fide illius atque virtute, diuertit, vt tam illustri meriti puellam religioso officio Episcopus honoraret. Nos consequentes, gauisuram illam virginem purabamus, siquidem hoc in testimonium virtutis suæ esse habituram, ad quam tanti nominis sacerdos, deposito proposito rigore, venisset. Verùm illa fortissimi virgula proposito, ne Martini quidẽ contemplatione laxauit. Ità vir beatus, accepta per aliam fœminam excusatione laudabili, ab illius foribus, quæ se videntã salutandamque non dederat, lætus abscessit. O virginem gloriosam, quæ ne à Martino quidem passa est se videri. O Martinum beatum, qui illam repulsam non ad contumeliam suam duxit, sed magnificans illius cum exultatione virtutem, inustatum in his duraxat regionibus gaudebat exemplum. Ergò cum haud longè ab illa villula nos manere nox imminens cõgisset, xenium beato viro eadẽ illa virgo transmisit: Fecitq; Martinus, quod antè non fecerat. Nullius enim ille vnquam xenium, nullius munus accepit. Nihil ex his, quæ virgo venerabilis miserat, refutauit, dicens, benedictionẽ illius à sacerdote minimè respiciendã, quæ esset multis sacerdotibus præferenda. Audiãt, quæso, virginis hoc exemplum: vt fores suas, si eas mali obsidere voluerint, etiam bonis claudant: & nè ad se improbis sit liber accessus, non vereãtur excludere etiam sacerdotes. Totus hoc mundus exaudiat: Videri se à Martino virgo passã non est. Non vti quẽ illa quencunque repulit sacerdotem: sed in eius viri conspectum puella non venit, quem videre salus videntium fuit. Quis autem hoc alius, præter Martinum, sacerdos non ad suam iniuriam retulisset? quos aduersus sanctam virginem motus, quantasque iras mente concepisset? hæreticam iudicaret, & anathematizandam esse decreuisset:

Adhortatio ad virginis.

visset: Quam verò illi beatæ animæ illas virgines prætulisset, quæ crebris occuribus vbi quẽ se præbent obuias sacerdotibus, quæ conuiuia sumptuosa disponunt, quæ vnã pariter accumbunt? Sed quò me ducit oratio? Paululùm iste liberior sermo reprehendus est, nè in aliquorum forsitan incurrat offensam. Etenim infidelibus obiurgationis verba non proderunt: fidelibus autem satisfaciunt exemplum. Verùm ego ita virtutem huius virginis prædicabo, vt tamen nihil illis quæ, ad Martinum videndum ex longinquis regionibus sæpè venerunt, arbitrer derogandum. Siquidem hoc beatam virginem frequenter affectu etiam Angeli frequentant.

Angeli frequenter sanctum Martinum visitant.

Cæterum id, quod dicturus sum, Posthumiane, hoc tibi (me autem intuebatur) te ste rectè perhibeo. Quodã die ego & iste Sulpitius, pro foribus illius excubantes, iam per aliquot horas cum silentio sedebamus ingenti horrore & tremore, ac si ante Angeli tabernaculum mandatas excubias duceremus: cum quidem clauso cellula suæ ostio, nos ibi esse nesciret. Interim colloquentium murmur audiuimus, & mox horrore quodam circumfundimur: ac obstupentes, nec ignorare potuimus nescio quid fuisse diuinum. Post duas ferè horas ad nos Martinus egreditur, ac tum eum iste Sulpitius (sicut apud eum nemo familiaris loquebatur) cœpit orare, vt piè quærentibus indicaret, quid illud diuini fuisset horroris, quod fatebamur nos ambo sensisse, vel cum quibus fuisset in cellula colloctus: tenuem enim nos licet, & vix intellectum, sermone tantum sonum pro foribus audisse. Tum ille diù multumque cunctatus, (sed nihil erat, quod ei Sulpitius non extorqueret inuito: Incredibilia fortè dicturus sum, sed Christo teste, non mentior: nisi quispiam est tam sacrilegus, vt Martinum putet fuisse mentitum) Dicam, inquit, vobis, sed vos nulli, quæso, dicatis: Agnes, Tecla & Maria mecum fuerunt. Referebat autem nobis vultum atque habitum singularum. Nec verò illo tantum die, sed frequenter se ab eis confessus est visitari. Petrum etiam & Paulum Apostolos videri à se sapius non negavit.

Sulpitij singularis cum viro Dei familiaritas.

Crebro à sanctis visitatur.

Iam verò demones, prout ad eum quisque venisset, suis nominibus increpabat: Mercurium maximè pariebatur infestum: Iouem brutum atque hebetem esse dicebat. Hæc plerisque etiam in eodem monasterio constitutis incredibilia videbantur, nedùm ego confidam omnes, qui hæc audient, credituros. Nam nisi inestimabilem vitam atque virtutem Martinus egisset, nequaquam apud nos tanta gloria præditus haberetur. Quanquam minimè mirum, si in operibus Martini infirmitas humana dubitauerit, cum multos quoque hodie videamus nec Euangelij quidem credidisse. A Martino autem sæpè Angelos visos familiariter, & sensimus, & experti sumus. Rem minimam dicturus sum, sed tamen dicam.

Apud Nemausum Episcoporum synodus habebatur: ad quam quidem ire noluerat, sed quid gestum esset, scire cupiebat. Casu cum eo iste Sulpitius nauigabat: sed procul, vt semper, à cæteris in remota nauis parte residebat. Ibi ei Angelus, quid gestum esset in synodo, nunciavit. Nos postea tempus habitij concilij sollicitè requirentes, satis compertum habuimus ipso die fuisse conuentum, & ea ibi ab Episcopis fuisse decreta, quæ Martino Angelus nunciauerat.

Cap. 14. Synodus Nemausum.

Hæc cum maximè Gallus, nedùm explicitis quæ statuerat referre, loqueretur, puer familiaris ingressus est nunciatus, Refrigerium presbyterum stare pro foribus. Dubitare cœpimus, vtrum Gallus adhuc melius esset audire, an exoptatissimo nobis viro, qui officij causa ad nos veniebat, occurrere. Tum Gallus: Etiam si non ob aduentum sanctissimi sacerdotis relinquenda nobis hæc esset oratio, nox ipsa cogebat hucusque protractum finire sermonem. Verùm quia de Martini virtutibus nequaquam explicari vniuersa potuerunt, hæc vos hodie audisse sufficiat: cras reliqua dicemus. Ità pariter, accepta Galli sponsione, surreximus.

Cap. 16.

Ex Dialogo 3. eiusdem, eiusdem interlocutoribus.

GALLVS: Conuenistis ad me audiendum, & sancti, & disertissimi: sed religiosas potius, quam doctas aures, vt arbitror, attulistis: audituri me fide testis, non oratoris copia, locuturum. Quæ autem hæsternò dicta sunt, non renoluam. Illa qui non audierunt, ex scriptis recognoscant. Nona Posthumianus expectat, nunciaturus Orienti, nè se in comparatione Martini præferat Occidenti.

Cap. 1.

Ac primum gestit animus, quod Refrigerius in aurè suggerit, explicare. Res in Carthagine gesta est ciuitate. Pater filiam duodennem, ab vtero mutam puellam, Martino cœpit offerre, pœscens vt linguam ligatam, meritis suis sanctus absolueret. Ille cecidit.

Cap. 2.

deus

dens Episcopis, qui tum fortè latus illius ambiebant, Valentiniano atque Victorio, imparè se esse tantæ molis, sed illis quasi sanctioribus nihil impossibile, fatebatur. At illi pias preces unà cum patre supplici voce iungentes, orare Martinum, ut sperata præstaret. Nec cunctatus ultra, (vtrunque præclarum, & ostendendo humilitatem, nec differendo pietatem) iubet circumstantis populi multitudinem submoueri. Episcopis tantum & puellæ patre assistentibus, in orationem suo illo more prosternitur: dein pauxillum olei cum exorcismi præfatione benedicit, atque ita in os puellæ sanctificatū liquorem, cum & linguam illius digitis teneret, infudit. Nec fefellit sanctum virtutis euentus, Patris nomen interrogat, mox illa respondet. Proclamat pater cum gaudio pariter & lachrymis, Martini genua complexus: & hanc primam se filia audivisse vocem, cunctis stupentibus, fatebatur. Ac nè cuiquam id fortè incredibile videatur, perhibeat vobis præfens Euagrius testimonium veritatis. Nam res ipso præfente gesta est.

Cap. 3. Parum illud est, quod nupèr, Harpagio presbytero referente, cognoui: sed non prætermittendum videtur, Auitiani comitis uxorem misisse Martino oleum, quod ad diuerfas morborum causas (sicut est consuetudo) benediceret: ampullam vitream istiusmodi fuisse, ut rotunda in ventrem cresceret ore producto, sed oris extantis concavum non repletum: quia id moris sit, vascula illa sic complere, ut pars vni bonibus obstruendis libera relinquatur. Testabatur presbyter vidisse se oleum sub Martini benedictione creuisse, quoad exundante copia, supernè deflueret: eandemque, dum ad matrem familiam vasculum referretur, seruasse virtutem. Nam inter manus pueri portantis ita semper exundasse oleum, ut omne illius vestimentum copia superfusa liquoris operiret: matronam ita usque ad summum labrum plenum vasculum recepisse, ut presbyter hodiè quoque fateatur obdendi pessuli, quo claudi diligentius seruanda consueverunt, in vitro illo spatium non fuisse.

Mirum & illud, quod huic (me autem intuebatur) memini contigisse. Vas vitreum cum oleo, quod Martinus benedixerat, in fenestra paululum editiore deposuit. Puer familiaris incautior linteum superpositum, ampullam ibi esse ignarus, attraxit: vas super constratum marmore pavimentum decidit. Cunctis metu exterritis, nè benedictio deperisset, ampulla perindè incolumis est reperta, ac si super plumas mollissimas decidisset. Quæ res non potius ad casum, quam ad Martini est referenda virtutem: cuius benedictio perire non potuit.

Cap. 4. Quid illud, quod factum est à quodam, cuius nomen, quia præfens est, & prodise vetuit, supprimeretur? Cui quidem tempore hic etiam Saturninus interfuit. Canis nobis importunior oblatrabat: In nomine, inquit, Martini iubeo te obmutescere. Cani hæc latratus in gutture. Lingua, ut abscissam putares, obmutuit. Ità parum est, ipsum Martinum fecisse virtutes: credite mihi, quia etiam alij in nomine eius multa fecerunt.

Cap. 5. Auitiani quondam comitis noueratis barbaram nimis, & ultra omnes cruentam, feritatem. Hic rabido spiritu ingressus Turonum ciuitatem, sequentibus cum miserabili facie ordinibus catenatis, diuersa perdendis parari iubet genera poenarum, disponens postero die, attonita ciuitate, ad opus tam triste procedere. Quod ubi Martino compertum est, solus paulò ante mediam noctem ad prætorium bestiarum illius tendit. Sed cum profunda noctis silentio quiescentibus cunctis, nulli foribus obferatis pateret ingressus, ante limina cruenta prosternitur. Interea Auitianus graui somno sepultus, Angelo irruente percellitur: Seruus, inquit, Dei ad tua limina iacet, & tu quiescis? Qua ille voce percepta, lecto suo turbatus excutitur: conuocatisque seruis, trepidus exclamat, Martinum esse pro foribus: Irent protinus, claustra referant, nè Dei seruus pateretur iniuriam. Sed illi (ut est omnium natura feruorum) vix prima limina egressi, irridentes dominum suum, quod somno fuisset illusus, negant quenquam esse pro foribus, ex suomet ingenio coniectantes neminem nocte posse vigilare, nedum illi crederent in illo noctis horrore iacere ad aliena limina sacerdotem. Idque Auitiano facile persuasum: rursùm soluitur in soporem. Sed mox vi maiore concussus, exclamat Martinum stare pro foribus: sibi ideò nullam quietem animi corporisque permitti. Tardantibus seruis, ipse ad limina exteriora progreditur. Ibi Martinum, ut senserat, depræhendit. Percussus miser tantæ manifestatione virtutis: Quid, inquit, hoc, domine, mihi fecisti? Nihil te loqui necessè est: Scio quid desideres: video quid requiras: discede quantocyus, nè me ob iniuriam tuam caelestis ira consumat:

Benedictio
oleo sanar
mutam pu
ellam.

Oleum be
nedicente
viro Dei au
gerur.

Magnū mi
raculum.

Nota rem
miram.

Commifera
tio eius in
captiuos &
afflictos
quanta.

consumat: satis soluerim hucusque poenarum: crede, quia non leuiter apud me actum est, ut ipse procederem. Post discessum autem sancti aduocat officiales suos: iubet omnes custodias relaxari: & mox ipse proficiscitur. Ità fugato Auitiano, latata est ciuitas & liberata. Hæc cum multis Auitiano referente comperta sunt, tum nupèr Refrigerius presbyter, quem coram videtis, ab Agarido fideli viro ex tribunis sub inuocatione diuinæ maiestatis audiuit, qui sibi hoc ab ipso Auitiano relatum esse iurabant.

Cæterum nolo miremini, me hodiè facere, quod hesternò non feci, ut ad singulas quasque virtutes nomina testium, personasque subnectam, ad quas, si quis fuerit incredulus, quia adhuc in corpore sunt, recurrat. Exigit id infidelitas plurimorum, qui in aliquibus, quæ hesternò memorata sunt, nutare dicuntur. Accipiant ergo testes adhuc incolumes atque viuentes: quibus, quia de fide nostra dubitant, magis credant. Sed si ad eò infideles sunt, profiteor, quia nec illis sunt credituri. Miror autem quenquam, qui vel tenuem sensum religionis habeat, tantum piaculi velle committere, ut putet quenquam de Martino posse mentiri. Facebat à quoquam, qui sub Deo viuit, ista suspicio. Nec enim Martinus hoc indiget, ut mendacis asseratur. Sed tamen rotius sermonis fidem apud te, Christe, deponimus, nos nec alia dixisse, nec alia dicturos, quam quæ aut ipsi vidimus, aut quæ manifestis authoribus, vel plerumque ipso referente, cognouimus. Cæterum, etsi dialogi speciem, quo ad leuandum fastidium lectio variaretur, assumpsimus, nos pie præstruere profitemur historiæ veritatem. Hæc me extrinsecus inferere, nonnullorum incredulitas non sine meo dolore compulerit: sed redeat ad nostrum sermo confessum: In quo cum me tam studiosè audiri videam, fatebor necessè est, Aprum fecisse constanter, qui repulit infideles, eos tantum iudicans a dire debere, qui crederent. Efferor, si quidem creditis, spiritu, & præ dolore totus insanio: non credet Martini virtutibus Christiani, quas demones fatebantur?

Monasterium beati viri duobus à ciuitate erat millibus disparatum. Sed si quoties venturus ad ecclesiam, pedem extra suæ cellulae limen extulerat, videres per totam ecclesiam energumenos rugientes, & quasi adueniente iudice, agmina damnanda trepidare: ut aduentum Episcopi clericis, qui venturum esse nescirent, demoniorum gemitus indicaret. Vidi quendam, appropinquante Martino, in aère raptum, manibus extensis in sublime suspendi, ut nequaquam solum pedibus attingeret. Si quando autem exorcizandorum demonum Martinus operam recepisset, neminem manibus attrectabat, neminem sermonibus increpabat, sicut plerumque per clericos rotatur turba verborum: sed ad motus energumenis, cæteros iubeat abscedere, ac foribus obseratis, in medio ecclesiae, cilicio circumtectus, cinere resperfus, solo stratus, orabat. Tum verò cerneret miseros diuerso exitu perurgeri: hos sublati in sublime pedibus, quasi de nube pendere, nec tamen vestes defluere super faciem, nè faceret verecundiam nudata pars corporum. At in parte alia videres sine interrogatione vexatos, & sua crimina confitentem. Nomina etiam, nullo interrogante, prodebant. Ille se Iouem, iste Mercurium fatebatur. Postremò cunctos diaboli ministros cum ipso cerneret auctore cruciari, ut iam illud in Martino fateamur impletum, quod scriptum est, quoniam sancti de Angelis iudicabunt.

Pagum quendam in Senonico annis singulis grado vastabat. Compulsi extremis malis incolæ, à Martino auxilium poposcerunt, missa per Auspicium præfectorium virum satis fida legatione: cuius agros specialiter grauior, quam cæterorum assueuerat procella populari. Sed facta ibi oratione, Martinus ita vniuersam penitus liberauit ab ingruti pesti regionem, ut per viginti annos, quibus postea mansit in corpore, grandinem in illis locis nemo pertulerit. Quod nè fortuitum esse, & non potius Martino præstitum, putaretur, eo anno, quo ille defunctus est, rursus incubuit rediuiua tempestas. Adeò sensit & mundus viri fidelis excessum, ut cuius vita iure gaudebat, eiusdem morte lugeret. Cæterum si ad hæc probanda, quæ diximus, testes etiam infirmior auditor exegerit, non vnū ego hominem, sed millia multa producam, & totam in testimonium virtutis expertæ Senonum aduocabo regionem. Et tamen tu, Refrigeri presbyter, credo meministi, nupèr nobis super hoc cum Romulo Auspicij illius filio, honorato & religioso viro, fuisse sermonem, qui hæc nobis tanquam incomperata referebat, & cum futuris prouentibus per assidua damna trepidaret, ut ipse vidisti, magno secum moerore lugebat, Martinum non in hæc tempora reseruatum.

Sed ut ad Auitianum recurram, qui cum in omnibus locis, cunctisque, in vrbibus edere crudelitatis suæ infanda monumenta, Turonis tantum innocens erat: & illa be-

Vir sanctif
simus miro
modo libe
rat multos
miserè per
dendos.

Cap. 6.

Vir sanctus
cilicio re
ctus, cinere
adspersus,
solo stratus
curat dae
moniacos.

1. Cor. 6.

Cap. 7.

Grandinis
cladè pellit.

Cap. 8.

Dæmon in
sider ceru-
ci immanis
tyranni, sed
eum abigit
vir Dei.

stia, quæ humano sanguine, & infelicitum mortibus alebatur, mitem se atque tranquil-
lum, beato viro præsentem, præstabat. Memini quodam die ad eum venisse Martinum:
qui ubi secretarium eius ingressus est, vidit post tergum ipsius dæmonem miræ ma-
gnitudinis assidentem. Quem cum eminens (vt verbo, quia ita necesse est, parum La-
tino loquamur) exufflasset, Auitianus se exufflari existimans: Quid me, inquit, sancte,
sic adspicis? Tum Martinus: Non te, inquit, sed eum, qui ceruici tuæ teter incubuit.
Ita recessit diabolus, & reliquit familiare subsellium. Satisque constat, ab illo die
Auitianum mitiorem fuisse: seu quod intellexit egisse se semper assidentis sibi dia-
boli voluntatem: seu quod immundus spiritus ab illius confesſu per Martinum fuga-
rus, priuatus est potestate grassandi, cum erubesceret minister authorem, nec mini-
strum auctor vrgeret.

Cap. 9.

In vico autem Ambaſiensis, id est, castello veteri, quod nunc frequens habitaturâ
fratribus, idolum noueratis grandi opere constructum. Politissimis saxis moles tur-
rita surrexerat, in qua collectio summitatis in thronum sublimem procedens, super-
stitionem loci operis dignitate seruabat. Huius destructionem Marcello ibidem
consistenti presbytero vir beatus sæpè mandauerat. Post aliquantulum temporis re-
gressus, increpat presbyterum, cur adhuc idoli structura consisteret. Ille causatur vir
militari manu, & vi publicæ multitudinis tantam molem posse subuerti, nedum id fa-
cile putare per imbecillos clericos aut infirmos monachos quiuisset curari. Tum
Martinus recurrens ad nota præsidia, noctem totam in oratione peruiulat. Manè
orta tempestas, ædem idoli vsque ad fundamentum prouoluit. Verùm hæc, Marcel-
lo teste, dicta sunt.

Tota nocte
orans, im-
petrat idoli
euerſionē.
Cap. 10.

Aliam eius non dissimilē in simili opere virtutem, Refrigerio ad stipulātē, perhibeo.
Columnnam immensæ molis, cui idolum superstabat, parabat euertere: sed nulla erat fa-
cultas, qua id daretur effectui. Tum ad orationē suo more cōuertitur. Visum cunctis
est, parilem quodamodò columnnam ruere de cælo, quæ impacta idolo, totam illā in-
expugnabilē molem soluit in puluerem. Parum scilicet, si inuisibiliter cæli virtutibus
vreretur, nisi ipse virtutes visibiliter seruire Martino humanis etiā oculis cernerentur.

Cap. 11.
Matt. 9.

Idem autem Refrigerius mihi testis est, mulierem profluuii sanguinis laboran-
tem, cū Martini vestem exemplo mulieris illius Euangelicæ conrigisset, sub mo-
mento temporis fuisse sanāram.

Cap. 12.
Serpentem
profligat.

Serpens flumen secabat, & ripæ, in qua constiteramus, annatabat: In nomine, in-
quit, Domini iubeo te redire. Mox se mala bestia ad verbum sancti retorſit, & in vlti-
riorē ripam, nobis inspectantibus, transineauit. Quod cum omnes non sine miraculo
cerneremus, altiùs ingemiscens, ait: Serpentes me audiunt, & homines non audiunt.

Cap. 13.

Piscem Paschæ diebus edere consuetus, paulò ante horam refectionis interrogat,
an haberetur in promptu. Tum Cato diaconus, ad quem monasterij administratio
pertinebat, doctus ipse piscari, negat per totum diem sibi vllam cessisse capturam: sed
neque alios piscatores, qui vendere solebant, quicquam agere quiuisset: Vade, inquit,
mitte linum tuum: captura proueniet. Contiguum flumini (vt Sulpitius iste descri-
psit) habebamus habitaculum. Processimus cuncti, vtpotè feriatis diebus, videre pi-
scantem, omnium cordibus intentis non incassum futura tentamina, quibus piscis,
Martino auctore, Martino visibus quæreretur. Ad primum iactum in retē per modico
ezocem, id immanem ezocem diaconus extraxit, & ad monasterium latus accurrens: Nimirum,
vt dixit poëta nescio quis (vtimur enim versu scholastico, quia inter scholasticos fabu-
lamur) Captiuumque suam mirantibus intulit Argis. Verè iste Christi discipulus ge-
starum à Saluatore virtutum, quas in exemplum sanctis suis edidit, amulator Chri-
stum in se monstrabat operantem: qui sanctum suum vsquequaque glorificans, di-
uerſarum munera gratiarum in vnum hominem conferebat.

Cap. 14.

Testatur Arborius ex præſecto, vidisse se Martini manum sacrificium offerentis,
vestitam quodamodò nobilissimis gemmis, luce micare purpurea, & ad motum
dexteræ, collisarum inter se fragorem audisse gemmarum.

Cap. 15.

Veniam ad illud, quod propter notam temporū semper occultauit: sed nos celare
non potuit. In quo illud est miraculi, quod d facie ad faciem cum eo Angelus est collo-
cutus. Maximus Imperator, aliàs sanè bonus, deprauatus consilijs sacerdotum, post
Priscilliani necem, Ithacium Episcopum Priscilliani accusatorem, cæterosq; illius so-
cios, quos nominare non est necesse, vi regia tuebatur, nè quis ei crimini daret, opera
illius cuiuscūque modi hominē fuisse damnatum. Intereâ Martinus multis grauibus-
que

Priscillia-
nus hæreti-
cus occisus
à Maximo.

que laborantiū causis ad comitatum ire compulsus, procellam ipsam totius tempe-
statis incurrit. Congregati apud Treuiros Episcopi tenebantur, qui quotidie cōmu-
nicantes Ithacio, communem sibi causam fecerant. His vbi nunciatum est inopinan-
tibus, a desse Martinū, totis animis labefacti, mussitare & trepidare cœperunt. Et iam
pridie Imperator ex eorum sententia decreuerat, tribunos summa potestate arma-
tos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirerent, depræhensis vitam & bona adim-
merent. Nec dubium erat, quin sanctorum etiam maximam turbam tempestas illa
depopulatura esset, paruo discrimine inter hominum genera. Etenim tum solis ocu-
lis iudicabatur, cum quis pallore potius, aut veste, quàm fide, hæreticus estimaretur.
Hæc nequaquam placitura Martino Episcopi sentiebāt: sed malè conscijs illa vel mo-
lestissima erat cura, nè se ab eorum cōmunionē adueniens abſtineret, non defuturis,
qui tanti viri constantiam præmissa autoritate sequerētur. Ineunt cum Imperatore
consiliū, vt missis obuiam *Magistris officialibus, vrbem illam propius vetaretur ac-
cedere, nisi se cum pace Episcoporum ibi consistentium affore fateretur. Quos ille cal-
lidè frustratus, profitetur se cum pace Christi esse venturum. Postremò ingressus no-
cturno tempore, adijt ecclesiam tantum orationis gratia. Postero die palatium petit.
Præter multas, quas enumerare longum est, has principales petitiones habebat, pro
Narsete comite, & Leucadio præside, qui ambo Gratiani partium fuerant, pertinaci-
oribus studijs, quæ non est huius temporis explicare, iram Imperatoris emeriti: illa
præcipua cura, nè tribuni cum iure gladio ad Hispanias mitterentur. Pia enim erat
solicitude Martino, vt non solum Christianos, qui sub illa erāt occasione vexandi, sed
ipſos etiam hæreticos liberaret. Verum primo die, atque altero suspendit hominem
callidus Imperator: siue vt rei pondus imponeret, siue quia nimis sibi implacabilis
erat: seu quia (vt plerique tum arbitrabantur) auaritia repugnabat: siquidem in bo-
na eorū inhiauerat. Fertur enim vir ille, multis bonisque actibus præditus, aduersus
auaritiam parum cōsuluisse: nisi fortasè regni necessitate, quippè exhausto superio-
ribus principibus Reipublice arario, penè semper in expeditione atq; procinctu bel-
lorum ciuiliū constitutus, facilè excusabitur, quibuslibet occasionibus subsidia Im-
perio parauisset. Intereâ Episcopi, quorū communionem Martinus non inibat, trepidi
ad Regem concurrunt, prædamnatos se conquerentes, actum esse de suo omniū sta-
tu, si Theognisti pertinaciā, qui eos solus palam lata sententia condemnauerat, Mar-
tini armaret autoritas: non oportuisse hominem recipi mœnibus: illum iam non
defensorem hæreticorum esse, sed vindicem: nil actum morte Priscilliani, si Martinus
exerceat illius vltionem. Postremò prostrati, cum fletu & lamentatione potestatem
regiam implorant, vt vtrius aduersus vnum hominem vi sua. Nec multum aberat,
quin cogeret Imperator Martinum cum hæreticorum sorte miscere. Sed ille, licet
Episcopis nimio fauore esset obnoxius, non erat nescius, Martinum fide, sanctitate ac
virtute cunctis præstare mortalibus. Alia longè via sanctum vincere parat: ac pri-
mum secretò accersitum, blandè appellat, hæreticos iure damnatos more iudicio-
rum publicorū, potius quàm insectationibus sacerdotum: non esse causam, qua Itha-
cij, cæterorumq; partis eius communionem putaret esse damnandam: Theognistum
odio potius, quàm causa fecisse dissidium, eundemq; tamen solum esse, qui se à com-
munionē interim separarēt: à reliquis nihil nouatum: quin etiam ante paucos dies
habita synodus, Ithaciū pronunciauerat culpa non teneri. Quibus cum Martinus pa-
rum moueretur, Rex ira acceditur, ac se de conspectu eius abripit: & mox percussio-
res ijs, pro quibus Martinus rogauerat, diriguntur. Quod vbi Martino compertum
iam noctis tempore est, palatium irrupit, spondet, si parceretur, se cōmunicaturum,
dummodò & tribuni iam in excidium Ecclesiarū ad Hispanias missi retraherentur.
Nec mora intercessit, Maximus indulget omnia. Postridie Felicis Episcopi ordinatio
parabatur, sanctissimi sanè viri, & planè digni, qui meliore tēpore sacerdos fieret. Hu-
ius diei cōmunionem Martinus iniuit, satiùs æstimans ad horā cedere, quàm his non
cōsulere, quorū ceruicibus gladius imminēbat. Veruntamen summa vi Episcopis ni-
tentibus, vt cōmunionem illā subscriptione firmaret, extorqueri non potuit. Postero
die se indè proripiens, cum reuertēs in via mœstus ingemisceret, se vel ad horam no-
xiæ cōmunioni fuisse permixtum, haud longè à vico, cui nomen est Andethanna, quo
vltam solitudinē sylvarum secreta patiūtur, progressis paululū comitibus, ille sub-
sedit, causam doloris & facti, accusante ac defendente inuicem cogitatione, peruol-
uens. Adstitit ei repente Angelus: Merito, inquit, Martine compungeris, sed aliter

*Magisterij

Nota quan-
do toleran-
di sunt hæ-
retici.

S. Martinus
fide, sancti-
tate ac vir-
tute cunctis
præeminet
mortalibus.

Felix Epi-
scopus san-
ctissimus
ordinatur.

exire nequisti: repara virtutem, resume constantiam, ne iam non periculum gloriae, sed salutis incurras. Itaque ab illo tempore satis cauit cum illa Ithaciana partis communi- one misceri. Caterum cum quosdam ex energumenis tardius, quam solebat, & gra- tia minore curaret, subinde nobis cum lachrymis fatebatur, se propter communi- nis illius malum, cui se ipse vel puncto temporis necessitate, non spiritu, misceisset, de- trimentum sentire virtutis. Sedecim postea vixit annos: nullam synodum adiit, ab omnibus Episcoporum conuentibus se remouit.

Cap. 16. Sed plane, vt experti sumus, imminutam ad tempus gratiam, multiplice mercede reparauit. Vidi postea ad fores monasterij ipsius adductum energumenum, & prius quam limen attingeret, fuisse curatum.

Cap. 17. Testantem quendam nuper audiui, cum in Tyrreno mari cursu illo, quo Roman tenditur, nauigaret, subito turbinibus exortis, extremum vitæ omnibus fuisse discri- men. In quo cum quidam Aegyptius negociator, necdum Christianus, magna voce clamauerit: Deus Martini, eripe nos: mox tempestatem fuisse sedatam, seque opta- tum cursum cum summa placidi æquoris quiete tenuisse.

Cap. 18. Lycontius ex vicarijs, vir fidelis, cum familiam illius lues extrema vexaret, & ina- dita calamitatis exemplo per totam domum corpora ægra procumberent, Martini per literas implorauit auxilium. Quo tempore vir beatus rem esse promisit difficilem impetrari. nam spiritu sentiebat, domum illam diuini numine verberari: tamen non prius desistit, septem totos dies, totidemque noctes orando & ieiunando continuans, quam id, quod exorandum receperat, impetraret. Mox ad eum Lycontius, diuina expertus beneficia, peruolauit, nuncians simul, & agens gratias, domum suam omni periculo liberatam. Centum etiam argenti libras obtulit, quas vir beatus nec res- puit, nec accepit: sed priusquam pondus illud monasterij limen attingeret, redi- mendis id captiuus continuò deputauit. Et cum ei suggereretur à fratribus, vt aliquid ex eo in sumptus monasterij referuaret, omnibus in angusto esse victum, multis de- esse vestitum: Nos, inquit, Ecclesia & pascat, & vestiatur, dummodò nihil nostris visibus quæsisse videamur.

Cap. 19. Succurrunt hoc loco viri illius magna miracula, quæ facilius admirari possum, quam referre. Agnoscitis profectò, quod dico: multa sunt illius, quæ non queant ex- plicari: veluti istud est, quod nescio an ita, vt gestum est, à nobis possit exponi. Quidam è fratribus (nomen non ignoratis, sed celata persona est, nè sancto viro verecundiam fecerimus) quidam ergò, cum ad fornaculam illius carbonum copiam reperisset, & admota sibi tellula, diuaticatis pedibus super ignem illum nudato inguine resideret, continuò Martinus factam sacro tegmini sensit iniuriam, magna voce clamans: Quis (inquit) nudato inguine nostrum in cestat habitaculum? Hoc vbi ille frater audiuit, & ex conscientia quòd increpabatur, agnouit, continuò ad nos cucurrit exanimis, pu- dorem suum non sine Martini virtute confessus.

Cap. 20. Quodam itidem die, dum in atea, quæ parua admodum, tabernaculum illius am- biebat, in illo suo, quod nōstis omnes, sedili ligneo resedisset, vidit duos daemones in excelsa illa, quæ monasterio supereminet, rupe consistere: inde alacres ac lantos vo- cem istiusmodi adhortationis emittere: Eia te Brieti, Eia te Brieti. Credo, cernebant miserum eminens propinquantem, conscij, quantam illi rabiem spiritus suscitassent. Nec mora, Brietius furibundus irrupit: ibi plenus insania, euomit in Martinum mil- le conuicia. Obiurgatus enim pridie ab eo fuerat, cur, qui nihil vnquam ante clericat- um (quippè in monasterio ab ipso Martino nutritus) habuisset, equos aleret, manci- pia compararet. Nam illo tempore arguebatur à multis, quòd non solum pueros, sed etiam puellas scitis vultibus, cõemisset. Quibus rebus infelicissimus, insano felle com- motus, &, vt credo, præcipue daemorum illorum agitatus instinctu, Martinum ita aggressus est, vt vix manibus temperaret: cum quidem sanctus vultu placido, mente tranquilla, infelicitis amentiam per mitia verba cohiberet. Sed ita in eo nequam spiri- tus redundabat, vt ne sua quidem illi, quantum vana admodum, mens subesseret: tre- mentibus labijs, incertoque vultu decolor, præ furore rotabat verba peccati, se asse-rens sanctiorem: quippè quia à primis annis in monasterio inter sacras ecclesiæ disci- plinas, ipso Martino educante, creuisset: Martinum verò, & à principio, quod ipse dis- fiteri non posset, militiæ artibus sorduisse, & nunc per inanes superstitiones, & phan- tasmatica visionum ridicula prorsus inter deliramenta tenuisse. Hæc cum multa, at- que alia etiam, quæ reticere melius est, acerbiora vomuisset, egressus tandem furore fatiato,

Is Brietius postea cor- rectus, suc- cessit viro Dei, & vi- xit sanctif- simè.

fatiato, quasi qui se penitus vindicasset, rapidus ea parte, qua venerat, recurrebat. Cum inerea (credo per Martini orationes) fugatis ab illius corde daemones, redu- ctus in poenitentiam, mox reuertitur, atque ad Martini se genua prosternit: veniam postens, fatetur errorem, nec sine daemone se fuisse, tandem sanior confitetur. Non erat apud Martinum labor iste difficilis, vt ignosceret supplicanti. Tum & ipsi, & no- bis omnibus sanctus exposuit, qualiter illū vidisset à daemones agitari: se conuicijs non moueri, quæ magis illi, à quo essent effusa, nocuissent. Exinde cum idem Brietius multis apud eum, magnisque criminibus præsepè premeretur, cogi non potuit, vt eum à presbyterio submoueret, nè suam persequi videretur iniuriam: illud sepè com- memorans: Si Christus Iudam passus est, cur ego non pariar Brietium?

Confitetur suam culpā Brietius.

Ad hæc Posthuanus: Audiat, inquit, istud exemplum noster iste de proximo, qui cum sit sapiens, memor præsentium, imemor futurorum, si fuerit leuiter offensus, insanit: in sua se non habens potestate, sæuit in clericos, grassatur in laicos, totumque terrarum orbem in suam commouet vltionem. In qua per triennium iugiter dimica- tione consistens, nec tempore, nec ratione sedatur. Dolenda hominis & miseranda conditio, etiam si hac sola insanabilis mali peste premeretur. Verum ista ei patientiæ & tranquillitatis exempla referre sapius, Galle, debueras, vt nesciret irasci, & sciret ignoscere: Qui si istum ipsum breuiter insertum sermonem meum in se prolatum for- tè cognouerit, sciat non magis ore inimici, quam amici animo, me locutum. Quia si fieri possit, optarem vt Martino potius Episcopo, quam Phalari tyranno, similis dice- retur. Sed istum, cuius commemoratio parum suavis est, transeamus: & ad Marti- num nostrum, Galle, redeamus.

Nescit irasci sanctus Martinus, sed scit igno- scere.

Tum ego, cum iam adesse vesperum occiduo sole sentirem, Dies, inquam, abiit, Posthuanus: surgendum est: simul tam studiosis auditoribus cœna debetur. De Martino autem expectare non debes, vt vlla sit meta referendi: latius ille diffundi- tur, quam vt vilo valeat sermone concludi.

DE TRANSITV SANCTI MARTINI, EX EPISTO- la, quam Sulpitius scripsit ad Bassulam socrum suam.

Sulpitius: Martinus igitur obitum suum longè antè præsciuit, dixitque fratribus, dissolutionem sui corporis imminere. Interea causa extitit, qua Condatensem dioccesim visitaret. Nam clericis inter se Ecclesiæ illius discordantibus, pacem cupi- ens reformare, licet finem dierum suorum non ignoraret, proficisci tamen ob istius- modi causam non recusauit, bonam hanc virtutum suarum consummationem exi- stimans, si pacem Ecclesiæ redditam reliquisset. Ità profectus cum suo illo, vt semper frequentissimo discipulorum sanctissimoque comitatu, mergos in flumine conspicat- ur piscium prædam sequi, & rapacem ingluuiem assiduis virgere captiuus, Forma, in- quit, hæc daemorum est: Insidiantur incautis, capiunt nescientes, captos deuorant, exaturarique non queunt deuoratis. Imperat deinde potenti virtute verborum, vt eum, cui innatabant, gurgitem relinquentes, aridas peterent desertasque regiones: eo nimirum circa aues illas vsus imperio, quo daemones fugare consueuerat. Ità gre- ge facto, omnes in vnum illæ volucres congregatæ, relicto flumine, montes syluasque petierunt, non sine admiratione multorum, qui tantam in Martino virtutem vide- runt, vt etiam auibus imperaret.

Cap. 22.

Pacis refor- mandæ stu- dio iter sus- cipit morti propinquus

Daemorum studia.

Aliquandiu ergò in vico illo vel in Ecclesia, ad quam iuerat, commoratus, pace in- ter clericos restituta, cum iam regredi ad monasteriū cogitaret, viribus corporis cœ- pit repente destitui. Conuocatisque discipulis, indicat se iam resoluui. Tum verò mo- ror & luctus omnium, vox vna plangentium: Cur nos, pater, deseris? aut cui nos de- solatos relinquis? Inuadent enim gregem tuum lupi rapaces: & quis eos à moribus, percusso pastore, prohibebit? Scimus quidem desiderare te Christum, sed salua tibi sunt tua præmia, nec dilata minuentur: nostri potius miserere, quos deseris. Tum ille motus his fletibus, vt totus semper in Domino misericordiæ visceribus affluebat, la- chrymâsse perhibetur. Conuersusque ad Dominum, hac tantum flentibus voce re- spondit: Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem: Fiat vo- luntas tua. Nimirum inter spem amoremque positus, dubitauit penè, quid mallet: quia nec hos deserere, nec à Christo volebat diutius separari. Nihil tamen in voto suo po- nens, aut voluntati relinquens, totum se Domini arbitrio potestati que cõmittens: Nonne tibi his paucissimis verbis dicere videretur: Grauis quidem est, Domine, cor- poris

Cap. 23.

Prædicat di- scipulis su- am mortē.

Nota excel- lentem bea- tissimi viri perfectio- nem.

porē pugna militiæ, & iam satis est, quod hucusquē certavi: sed si adhuc in eodem labore pro castris tuorū stare me præcipis, non recuso, nec fatiscētē causabor ætati. Munia tua devotus implebo, sub signis tuis quoad iusseris, militabo. Et quavis optata sit seni sessio post laborem, est tamen animus victorē annorum, & cedere nescius senectuti. At si iam parcis ætati, bonum mihi est, Domine, voluntas tua. Hos verò, quibus timeo, ipse custodias. O virū ineffabilem, nec labore victum, nec morte vincendum: qui in nullam se partem pronior inclinaverit: nec mori timuit, nec vivere recusavit.

Mori non timeo, nec vivere recusarē, vir sanctus. Cap. 24.

Itaque cum iam per aliquot dies vi febrium teneretur, non tamen à Dei opere cessabat: pernox in orationibus & vigilijs, fatiscentes artus spiritui servire cogebat, nobili illo strato suo in cinere & cilicio recubans. Et cum à discipulis rogaretur, ut saltem vilia sibi siceret stramenta supponi: Non decet, inquit, filij, Christianum nisi in cinere mori. Ego si aliud vobis exemplum relinquo, ipse peccavi. Oculis ac manibus in cælum semper intentus, inuictum ab oratione spiritum non relaxabat. Et cum à presbyteris, qui tunc ad eum confluerant, rogaretur, ut corpusculum lateris mutatione relearet: Sinite, inquit, sinite me, fratres, cælum potius respicere, quam terram, ut suo iam itinere iturus ad Dominum spiritus dirigatur. Hæc locutus, diabolus vidit propè assistere. Quid hîc, inquit, adstas cruenta bestia? Nihil in me, funde, reperies: Abrahæ me sinus recipiet. Cum hac ergò voce fatigatum divinis operibus spiritum cælo reddidit: testatiq̄ nobis sunt, qui affuerunt, iam ex animi corpore, glorificati hominis gloriam se vidisse. Vultus luce clarior renitebat, cum membra cætera ne tenuis quidem macula fuscaret. In alijs etiam, & in illo, tantum artibus non pudendis, septennis quodammodo pueri gratia videbatur. Quis istum unquam cilicio tectum, quis cineribus crederet inuolutum? Irà vitro purior, lacte candidior, iam in quadam futuræ resurrectionis gloria & natura demutatæ carnis ostensus est.

Præclara vox tanti viri.

Felicissimè vir sanctissimus Christo reddit spiritum.

Cap. 25.

Iam verò in obsequium funeris credi non potest, quanta hominum multitudo conuenerit. Tota obuiam corpori ciuitas ruit. Cuncti ex agris atque vicis, multique ex vicinis etiam urbibus affuerunt. O, quantus luctus omnium, quanta præcipuè morientium lamenta monachorum, qui eo die ferè ad duo millia conuenisse dicuntur. Specialis Martini gloria: eius exemplo in Domini seruitute stirps tanta fructificauerat. Agebat nimirum ante se pastor extinctus greges suos, sanctæ illius multitudinis pallidas turbas, agmina palliata, & aut emeritos senes, aut iuratos Christi in sacramenta tyrones. Tum virginum chorus stetit abstinentis præ pudore, cum lætandum illi potius esse sentiret, quem iam suo Dominus gremio confoueret, quam sancto dissimulabat gaudio, quod dolebat? Siquidem fides flere prohiberet, gemitum extorqueret affectus. Etenim tam erat sancta de illius gloria exultatio, quam pia de morte confusio. Ignosce fleutibus, gratulare gaudentibus: quia & pius est gaudere Martino, & pius est flere Martinum, dum vnusquisq̄ & sibi præstat, & illi debet, ut gaudeat. Hæc igitur beati viri corpus vsque ad locum sepulcri hymnis canora celestibus turba profequitur. Comparetur, si placet, secularis illa pompa, non dicam funeris, sed triumphi. Quid simile Martini exequijs conferetur? Ducant illi præcursus suis victos post terga captiuos: Martini corpus hi, qui mundum ducatu illius vicerant, profequuntur. Illos confusus plausibus populorum honoret insania: Martino diuinis plauditur psalmis: Martinus hymnis caelestibus honoratur. Illi post triumphos suos in tartara sæua triduntur: Martinus Abrahæ sinu lætus excipitur: Martinus hic pauper & modicus, cælum diues ingreditur, hymnis caelestibus honoratur: illinc nos, ut spero, custodiens, me hæc scribentem respicit, te legentem. Hactenus ex epistola ad Bassulam. Ea quæ sequuntur, sunt ex historijs Gallorum excerpta, Authore Gregorio Turonensi, Lib. 1. cap. 43.

Duo millia monachorum interfuerunt exequijs eius.

Cap. 26.

Archadio igitur, & Honorio imperantibus, sanctus Martinus Turonorum Episcopus plenus virtutibus & sanctitate, præbens infirmis multa beneficia, octogesimo optimo ætatis suæ anno, Episcopatus autem vigesimo sexto, apud Condatensem diocesis suæ vicum excedens à seculo, feliciter migravit ad Christum. Transijt autem media nocte, quæ Dominica habebatur, Attico Cæsarioq̄, consulibus. Multi enim in eius transitu psallentium voces audierunt in cælo, quod in libro virtutum eius primo plenius exposuimus. Nam cum primum sanctus Dei apud Condatensem, ut diximus, vicum ægrotare cœpisset, Pictavi populi ad eius transitū, sicut & Turonici, conuenerunt. Quo migrante, grandis altercatio inter vtrunque populum surrexit. Dicebant enim

Pictauienses & Turonenses contenti.

enim Pictaui: Noster est monachus, nobis Abbas extitit: nos requirimus commendatum: sufficiat vobis, quod dum esset in mundo, vsi fuistis eius colloquio, participatis conuiuio, firmati fuistis benedictionibus, insuper & virtutibus iucundati. Sufficiant vobis ista omnia: nobis liceat auferre vel cadauer exanime. Ad hæc Turonici respondebant: Si virtutes nobis factas sufficere dicitis, scitote quia vobiscum positus, amplius est, quam hîc, operatus. Nam ut prætermittamus plurima, vobis suscitauit duos mortuos, vnum nobis: Et ut ipse sepe dicebat, Maior ei virtus ante Episcopatum fuit, quam post Episcopatum. Ergò necesse est, ut quod nobiscum non impleuit viuis, expleat vel defunctis. Vobis est enim ablatus, nobis à Deo donatus. Verum si mos antiquitatis institutus seruatur, in vrbe, qua ordinatus est, habebit Deo iubente sepulcrum. Certè si cum pro monasterij priuilegio cupitis vendicare, scitote quia primum ei monasterium cum Mediolanensibus fuit. His ergò litigantibus, sole ruente dies clauditur, corpusq̄ in medio positum, ab vtroque populo custoditur, futurum, ut manè factò à Pictaui per violentiam auferretur. Sed Deus omnipotens noluit urbem Turonicam proprio frustrari patrone. Denique nocte media omnes Pictaui à somno fallaciæ comprimuntur, nec vllus superfuit, qui ex tanta multitudine vigilaret. Igitur vbi Turonici eos obdormisse conspiciunt, apprehensam sanctissimi corporis glebam alij per fenestram eijciunt, alij aforis suscipiunt. Postquamque in nauem, cum omni populo per Viennam fluuium descendunt. Ingressiq̄ Ligeris aluceni, ad urbem Turonicam cum magnis laudibus psallentiū dirigunt iter. De quorum vocibus Pictaui expergesti, nihil de thesauro, quem custodiebant, habentes, cum magna confusione ad propria sunt reuersi.

dant de res-tinendis be-ati viri reliquijs.

S. Martino maior vire ante Episcopatu quam post Episcopatum.

Beatus autem Seuerinus Colonienfis ciuitatis Episcopus, vir honestæ vitæ, & per cuncta laudabilis, cum die Dominico loca sancta ex consuetudine post matutinos cum suis Clericis circuiret, hora illa qua vir beatus obiit, audiuit chororum canentium in sublimi. Vocatoque Archidiacono, interrogat, si aures eius percuterent voces, quas ille attentius audiret. Respondit, Nequaquam. Tunc ille: Diligentius, inquit, auscultata. Archidiaconus autem cœpit fursum collum extendere, aures erigere, & super summos articulos, baculo sustentante, stare. Sed credo eum non fuisse æqualis meriti, à quo hæc non merebantur audiri. Tunc prostrati terra, ipse pariter & beatus Episcopus deprecabantur Dominum, ut hoc ei diuina pietas audire permitteret. Erectis autem, rursum interrogat senex: Quid audis? Qui ait: Voces psallentium tanquam in cælo audio: sed quid sit, persorsus ignoro. Cui ille: Ego tibi, quid sit, narrabo: Dominus meus Martinus Episcopus migravit ex hoc mundo: & nunc Angeli canendo eum deferunt in excelsum. Et ut parumpè mora esset, ut hæc audirentur, diabolus eum cum iniquis suis angelis retinere tentauit, nihilque in eodem suum reperiens, confusus abscessit. Quid ergò de nobis peccatoribus erit, si tantum sacerdotem voluit pars iniqua nocere? Hæc sacerdote loquente, notatur tempus. Archidiaconus Turones misit velociter, qui hoc diligenter inquireret. Qui veniens, eo die & hora manifestissimè cognouit transisse beatum virum, quo sanctus Seuerinus audiuit psallentium chororum. Sed & si ad Seueri recurramus historiam, ipsa hora eum sibi scripsit cum libro vitæ suæ fuisse reuelatum.

Cap. 27. S. Seuerinus Episcopus Colonienfis, audit aiam eius ferri in cælum.

Similiter Euergilus eius Archidiaconus.

Et tempore beatus Ambrosius, cuius hodiè flores eloquij per totam Ecclesiam redolent, Mediolanensi ciuitati præerat Episcopus: cui celebranti festa Dominica diei, ista erat consuetudo, ut veniens lector cum libro, non antea legeret præsumeret, quam nutu sanctus præcepisset. Factum est autem, ut illa die Dominica, prophetica lectione iam lecta, ante altare stante, qui lectionem beati Pauli proferrer, beatissimus Antistes Ambrosius super altare obdormiret. Quod videntes multi, cum nullus eum excitare præsumeret, transactis ferè duarum aut trium horarum spatijs, excitauerunt eum, dicentes: Iam hora præterijt: iubeat dominus Episcopus lectori lectionem legere: expectat enim populus valde iam lassus. Respondens autem beatus Ambrosius: Nolite, inquit, turbari: multum mihi valer sic obdormisse, quia miraculum magnum Dominus mihi ostendere dignatus est. Nam noueritis, fratrem meum Martinum sacerdotem de corpore egressum fuisse: me autem eius funeri obsequium præbuisse. Peractoque ex more seruitio, capitellum tantum, vobis excitantibus, non expleui. Tunc illi obstupefacti pariter & admirantes, diem & tempus norant. Qui sollicitè requirentes, ipsam diem, tempusque reperiunt, quo beatus confessor dixerat se eius obsequijs deseruisse.

Cap. 28.

S. Ambrosius spiritum adest exequijs B. Martini.

Cap. 29.

O beatum virum, in cuius transitu sanctorū canit numerus, Angelorum exultat chorus, omniumque caelestium virtutum occurrit exercitus: diabolus praesumptione confunditur: Ecclesia virtute roboratur: sacerdotes revelatione glorificantur. Quem Michael assumpsit cum Angelis, Maria suscepit cum virginum choris, paradus retinet laetum cum sanctis. Sed quid nos in laudem eius tentamus, quod non sufficimus adimplere? Ipse est enim laus illius, cuius laus ab eius ore nunquam recessit. Nam nos vtiā vel simplicem possimus historiam explicare. Igitur si quis requirat, cur post transitum Gratiani Episcopi vnus tantum, id est, Lidorius vsque ad sanctum Martinum fuisset, nō uerit quod d, obstitentibus paganis, diū ciuitas Turonica sine benedictione sacerdotali fuit. Nam Christiani, qui eo tempore videbantur, occulte per latebras diuinum officium celebrabant. Nam si qui à paganis reperti fuissent Christiani, aut afficiebantur verberibus, aut gladio truncabantur. A passione ergo Domini vsque ad transitum sancti Martini, anni quadringenti duodecim computantur. Hucusque nos omnia de sancto Martino ex Tomis Aloysij accepimus, quae etiā in antiquis manuscriptis exemplaribus habentur.

Obijt anno à passione Domini. 412.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO, DE EODEM SANCTO MARTINO EPISCOPO Turonensi: vt habetur octauo Tomo Aloysij.

Solēnis dies S. Martini Episcopi.

Nobilis ille confessor, Sacerdotum gloria, gemma Pontificum, Clericorum forma, lumen Monachorum, solēnem diem vniuersitati nostrae praefixit. Hic est Martinus miraculorum potestate sublimis, qui terrarum orbem lumine suae cognitionis impleuit. Aegyptus religionis mater, & eremitarum foecundissima nutrix, Martinum tantis filijs posuit in exemplum. Creuit in immensum fama nominis eius, & aua est in ipsam Apostolicam irrumpere dignitatem, quorum manus tractauerūt de Verbo vitae, qui Filium hominis inter filios hominum felici vocis officio diulgauerunt. In omnem terram peruagata est memoria tanti Pontificis, & vbiunque resonat fides Christi, sonat vita Martini. Glorificatur Imperator in milite, laudatur miles in Imperatore. Testatur hoc Turonensis Ecclesia thesaurum corporis eius continens, quae possessiones suas extendit à mari vsque ad mare, quam foecundauerunt Reges, & ornauerunt Principes, cui Romani Pontifices summæ libertatis fastigia prouiderunt. Accedit etiam ad gloriam Confessoris, quia in ipso honore nonnulla sedium Episcopaliū fundamenta locata sunt, quod (nisi fallor) de alio non legitur Confessore. Scintillat longè lateque fulgor claritatis illius, & de remotis mundi partibus ad praesentiam sancti corporis festinatur. Clementia diuinitatis & Regibus & regno nostro prouidit misericorditer, vbi tantum lumen ad remedium peccatorum in seculum collocauit. Actus eius & vitam Seuerus insignis orator ita suo nobilitauit eloquio, vt & historiam relatione plena veritate proponeret, & rhetoricis legibus multipliciter insigniret. Et nunc arida vel ieiuna lingua nostra quid audeat de laudibus eius immurmurare, cuius laudis plena est terra?

Nō improbar beatus author latinē possessionum, quas habet Ecclesia, vt faciunt nostri heretici.

Sub tribus verbis Euāgelicis tori humanae perfectionis summa recluditur. Eccē. 2.

Psal. 24.

1. Pat. 36.

Nē tamen in tantis gaudijs cuiusque sermonis videamur immunes, recurrendum est ad Euangelicam lectionem, in qua sub trium breuitate verborum Sapientia Dei Patris torius humanae perfectionis summam inclusit. ait enim: Videte, vigilate, & orate. Ille, qui videt omnia, hortatur nos, vt corporalibus oculis postpositis, mentis lumine videamus, oculis illis, de quibus per Salomonem dicitur: Oculi sapientis in capite eius. Praecipit ergo, vt soli solitudinem nostri cordis ingrediamur, & reuoluamus veterum sarcinas peccatorum, quibus polluti sumus, & obuoluti. Primum ergo videamus apud nos peccatorum abundantiam. Propter nomen tuum, Domine, propitiaberis peccato meo, multū est enim: ait vnicus ille consecrarius Regis aeterni. Peccauimus super numerum arenae maris, & multiplicata sunt peccata nostra. Tu innumerabilia numerare cōtendis, & in summa ponere, quod summam exuperat? Ecce grandis aceruus, impetuolus torrens, nec potest discuti tanta miseria, quoniam iniqui-

iniquitates nostrae supergressae sunt caput nostrum. Ambulauimus collo extento, oculi nostri pleni sunt vanitate, aures detractione. Odoramus non odorem vnguentorum, in quo sponsa se currere gloriatur: sed odorem mortis in mortem, quorum os maledictione & amaritudine plenum esse describitur. Manus nostrae plene sunt sanguine, pedes veloces ad sanguinem effundendum, contritio & infelicitas in vjs nostris, & via pacis abiecta, non est timor Dei ante oculos nostros. Quid igitur sciendum, in quo sperandum, quove confugiendum? Standum est in hoc aceruo, non nouarum, sed veterum frugum, & videnda visio timefcenda, vt statuamus nos ante oculos nostros, nē Iudex quandoquē arguat nos, & statuatur nos ante faciem nostram. In hac visione Dei videtur à nobis ventus turbinis, quia secundum virum iustum, hīc inuolutae sunt semitae gressuum eorum. Nē, putes autem hanc visionē inter parua connumerandam, cum haec perducatur ad visionē Cherubin, & animalium pennarum, & ad ipsius Dominantis introducat ad spectum.

Visa igitur abundantia peccatorum nostrorum, videamus secundò negligentiam nostram. Traximus peccata nostra sicut restem longam, & sanguis sanguinem tetigit, & dissimulauimus, vulnus, & liuor, & plaga tumens, & non adspeximus. Zelus Dei recessit à nobis, & nos contempnimus. Sic peccatorum multitudini negligentiam cummulantes, obstruximus nobis iter cōfessionis, semitas iustitiae euitauimus, non solum negligentes, sed & de negligentia gloriantes, iuxta illud viri sapientissimi: Qui cum malè fecerint, laetantur, & exultant in rebus pessimis. Vis scire, quia de peccatorum abundantia, negligentia pessima filia generatur? Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit. E contrario autem, qui Deum timet, nihil negligit, quia Quia modica spernit, paulatim decidet. Peccatorum multitudo negligentiam, negligentia contemptum, contemptus mortem interminat sempiternam.

Vide & tertio patientiam & longanimitatem Dei nostri. Haec fecisti, & tacuit. Omnia videt, & omnia audit, nihilque remotum ab oculis eius, de quo dicitur: Oculi Domini in omni loco contemplantur bonos & malos. Oculos hominum timuisti, oculos autem Altissimi non expauiisti? Ecce ipse cognouit omnia nouissima, & anti-qua: neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à deserris montibus locus est fugiendi, quoniam Deus Iudex est. Vidit opera tua, recursus & excursus flagitiorum tuorum, & contemnit iram suam. Caelum non fulminauit, aqua non submersit, non absorbit tellus: & cum omnis terra plena sit gloria Domini, in gloria eius tuam miseriam euomisti, nec reueritus es praesentem Dominum, & coram tanta munditia tuas immunditias exercere. Ipse autem quid? Ego, inquit, quasi non videns. Nunquid alicui ministrorum suorum, qui vindices sunt irae eius, in hoc ipsum constituti, reuelauit ignominiam tuam? Ecce videt, & tacet: videt, nec manifestat: videt, nec iudicat: videt, nec vindicat: videt, & videri dissimulat: vocat, & non audis: promittit, & contemnis: minatur, nec metuis, & thesaurizas iram tibi in die irae. Cum ergo sit Iudex iustus, & fortis, multum est patiens, nec irascitur per singulos dies. Ecce continet iram, reprimit furorem, auertit oculos, peccantibus parcit: & illi omnia haec in suum iudicium congregant, omnium rei. Nunquid qui ita tacuit, & siluit, semper ira tacebit? An non legisti, quia ad iudicium veniet, patientiam abiciens, humilitatem nesciens, ignorans misericordiam?

Attendisti patienter tacentem, attende & impatienter loquentem. Sicut parturiens, inquit, loquar. Vidisti dissimulantem, vide etiam quaecunque minima numerantem. Vestigia, inquit, pedum meorum dinumerasti. Quis locus erit spei, cum venerit Iudex, qui stetit sub iudice, praecinentibus tubis, conclamantibus Angelis, elementis ardentibus? Ad cuius fugiemus auxilium, cum ventis extransuerso furentibus, mundialis machina diuelletur, & ignis in candescens, caelum & terram finalibus immiscebit incendijs? Veniet ipse cum potestate magna & maiestate, non cum dulcedine & humilitate: quia illic iustitia plena est dextera eius, quae hīc misericordiam seminavit & sparsit. Tunc ille misericors oculus non parcat, & non miserebitur, sed percutiet, & occidet indutus iram, furore repletus, plenus crudelitate. Peccatores autem quid? Videntes turbabuntur timore horribili, sed incorrigibili, audientes illud horrendum tonitruum: Ite, maledicti, in ignem aeternum. Quanti, putas, doloris erit excludi à facie Dei, videre, & perdere Deum, cum Rex gloriae ciuitatem sublimem intrabit, miseris peccatoribus omni spe misericordiae in perpetuum sigillata? Quisquis ergo es, qui contemnis diuitias bonitatis & patientiae Dei, relege

textum

Rom. 2. textum epistolæ ad Romanos, & illa tibi plenius dicit, quia non euasisti iudicium Dei. Adspice & quartò misericordiam eius. Licet peccaueris, licet neglexeris, & prouocaueris patientiam Dei, paratus est tamen misereri, cum uolueris, & reuertit ad reuerentem, obliuisci & tegere peccata tua, & projicere in profundum maris. Nec erit mora inter confitentem, & remittentem, inter gementem, & gemitus exaudientem, quia benignus & misericors est. Sunt homines mundi faciles ad iram, difficiles ad misericordiam. Deus autem & ad irascendum difficilis, & facilis ad miserandum. Reuolant illi ad opprobria, quæ remiserunt: iste cum remiserit, sic est, quasi non fuerit. Ad limina potentium frequentius excubamus, non habentes liberos accessus ad colloquendum: & si quid deliquimus, supplicibus oculis, facie tribulata, uerbis humilibus emendamus. Illi autem plerunquè superbo oculo, & humero dedignati, pedibus suis prouolutos uel respicere nolunt. Non sic Dominus Iesus, qui libentius loquitur tecum, quam ego tecum, quem inuenio, quoties quero, qui occurrit cum panibus fugienti, qui uultum lætum ostendit mihi, qui meam pœnitentiam, sicut innocentiam amplectatur: ubique lætus, ubique bonus, ubique pius, ubique dulcis cum magna multitudine dulcedinis suæ. Non facit supercilium, oculos non obliquat, non detorquet faciem, nec uerba resonat ampullosa: sed occurrit reuertenti, & accurrit in amplexus, flens super collum meum, & iubet proferri stolam primam, dari annulum intelligentiæ, & calcari pedes in præparatione Euangelij, in choro & symphonia ad superna gaudia reuocari, & occidi vitulum saginatum in remissione peccatorum meorum. Vides ergò, quam longa patientia sit in Deo, quam uelox misericordia? Longanimis, ait Sanctus, & multum misericors. Libenter igitur ad te confugio, Domine Iesu, qui diutius pateris, & uelociter misereris: quia tu es Deus, & non homo (sicut Propheta dicit) qui seruet iram, abscondat malitiam, uindictam inquirat.

Miseri-
cordia Dei qua-
ra. Ad hæc & istud considerandum in misericordia miserantis, quia seculi homines semel, aut bis, aut ut multum septies, uel decies dimittunt: hic autem millies in die, si fieri posset, quæ committimus dimittit, & hoc quandiu uiuimus, quandiu peregrinamur ab ipso. Visis igitur his, quæ enumerauimus, attolle oculos etiam ad uidentem Domini largitatem, siue familiaritatem. Si cui maxime potenti fecimus, quod ei displiceret, nunquid amplius nobiscum loqui, nedum aliquid largiri, uel familiaris esse dignatur? Graues sumus ei etiam ad uidendum, & pro magno beneficio computat, si saltem à nostra læsione desistat, & licet multiplicibus & deuotis obsequijs defendamus offensam, semper tamen iniuriæ memoria præteruolat oculos illius, nec obliterari ualet uel beneficio, uel obsequio, uel ipsa etiam uetustate. Nunquid ita Deus meus, misericordia mea? Absit. Consecuit enim honorare pœnitentes, magis quam innocentes, reuertentes plusquam remanentes: quia deuotior est feruidus pœnitens, quam tepidus innocens, cum ille materiam feruoris habeat, hic tepiditatis.

Fortassis præsumptionis arguar, qui contra præceptum Apostoli uerborum nouitates induco, sed habeo ad manum testimonia, nec parua, nec pauca, quæ & ipsa credibilia facta sunt nimis, & quæ possint satisfacere murmuranti. Petrus Apostolus, non quilibet Apostolus, sed princeps Apostolorum, cui traditus est principatus cæli & terræ, nunquid non de choro pœnitentium est, & de sorte grauius iniustorum? Nonne ipse est, qui Deum negauit, reliquit Magistrum, amicum deseruit, fefellit promissum? qui coepit detestari, & iurare, quia non nouit hominem, negationi periurium addens, crimini crimen adiciens? Cecidit, sed non est collisus, quia Dominus supposuit manum suam. Vide quid dicat scriptura. Respexit, inquit, Dominus Petrum. Respectum Christi sequitur fletus Petri, & lachrymarum amaritudo dulcedinem antiquæ dignitatis instaurat. Felices, sancte Apostole, lachrymæ tuæ, quæ culpam abluunt, gradum restitunt, debita dimittunt, ampliora committunt. Respexit pietas, & impietas cessit, & accessit prisca familiaritas. Deniquè, Simon Iohannis, diligis me plus his? Pasce oues meas: & his similia, quid sunt, nisi magna documenta familiaritatis? Illud etiam singulare sancti Spiritus organum, quem inuenit Dominus secundum cor suum, cui reuelata sunt incerta & occulta sapientiæ Dei, nonne cum homicidio & adulterio insignitus est nota & nomine proditoris? Sed uide, quam celeri pœnitentiæ saltu resiliuit ad arcem innocentie, & grandia uulnera sic reuinxit, ut non solum uulneris, sed nec etiam cicatricis uestigia remanerent.

Redar-

Redargutus enim à Propheta, & retorsione parabolica sugillatus, dixit, Peccati: & ille ex thesauro diuinæ misericordie statim subintulit: Transiit Dominus peccatum à te, & non morieris. Translatum est peccatum & ablatum, quod diuidebat inter Dauid & Deum, & sublato eo, Dauid idem qui prius. Sed & ille uas electionis, qui uoluit super pennas uentorum, qui plus omnibus laborauit, cui credita sunt eloquia Dei, nonne primus in primitiuam Ecclesiam ceteris ardentius fertur effertuisse? Adus Apostolici sunt in testimonium, quanta mala fecerit sanctis Dei in Hierusalem. Ad. 9. Hic autem, qui tanta mala fecit, tanta postea passus est pro nomine Christi, & luget in firmamento cæli, nec est aliqua gemma preciosior in corona Regis æterni. Accedat & illa mulier, quæ septem demonijs, id est uniuersis uitijs, cum uoluta fuit, cui multum amantem multum dimittitur, quæ prima uidet Dominum à mortuis resurgentem, Ap. Mar. 16. Holorum Apostola, dilecta proprie Saluatoris. Veniat nunc omnis innocentium chorus, & tota uirginea puritas adunetur, quis erit, qui ad istorum gloriam adspirare, nedum transcendere audeat? Propterea confitebor tibi, Domine Iesu, & laudem tribuam nomini tuo, quia apud te propitiatio est, & propter legem tuam sustinui te, Psal. 129. Domine. Quæ est ista lex, quæ propitiatio? Quia offensus, te clementem promittis, pœnitentem admittis, punire prætermittis. Magna est igitur uirtus, pœnitentia uera, cum Ambrosius dicat: Facilius inueni eos, qui innocentiam seruauerunt, quam qui congruam egerunt pœnitentiam.

Vide & sextò custodiam eius, quia nisi ipse custodierit, nos frustra uigilamus.

Decursis igitur sex uisionibus istis, transcamus ad secundam Saluatoris uocem dicens: uigilate. uigilandum omnino, & somnus ab oculis auferendus, quia latrones multi obsident iter nostrum toxicatis mullibus formidandi, nullum prorsus intentatum transire sustinere. Tres enim hostes præcipuos habemus, & præcipitium suadentes: carnem, diabolum, & mundum: ex quibus duo, etsi aliquando intermittunt, nunquam tamen dimittunt: tertius autem, diabolus uidelicet, ita inexorable odium aduersum nos exercet, ut nunquam ab eo inducias uel in iectu oculi potuerimus extorquere. At ut uerba illius Oratoris ponamus, qui ubique redolet Ciceronem: Cum hoc quotidianus & anceps congressus: ex hoc innumerum uulnus, nec ex facili cicatricem promittens: sub hoc casus frequens, & respiratio difficilis: de hoc rara, & nunquam secunda uictoria: huic uoluntas semper iniqua, & fallendi principatus. Quis aduersus hunc poterit uigilare, nisi custos ille de nocte uenerit in auxilium nostrum? Per nos nanque non sufficimus, immò deficiamus, si confidamus in nobis.

Attende autem de hoste illo inuisibili, quantus ingrediatur ad singulare certamen, qualia gerit arma, quam fortia, quo turbine torqueat hastam. Recole librum Iob & historiam Regum, & armatum & arma considera: quia qui Goliath in libro Regum, idem est diabolus in regno Christianorum. Habet enim hastam delectationis, obdurationis clypeum, desperationis lorica, gladium occisionis, armigerum superbiæ, qui antecedit eum, & exprobrat agminibus Dei uiuentis, & dicit inimicus: Persequar, & comprehendam, diuidam spolia, implebitur anima mea. Tu autem quid? Assume Apostolicam armaturam, scutum fidei, lorica iustitiæ, gladium spiritus, circumspectionis hastam, & præcedat te humilitas, & dic: Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non conuertar donec deficiant. O Domine Iesu, nunquid æqua pugna est hominis & demonis, duplicis & simplicis, fortis & imbecillis? Inuoca me in die tribulationis, (ait Dominus) & eruam te, & honorificabis me. Inuoca te, Saluator: apprehende arma & scutum, ut uideam contra fortem armatum, fortiorem armatum, & conteras Assyrium in terra tua. Facta ergò congressione, inimicos tuos comminuet ut puluerem ante faciem uenti, & ut lutum platearum delebit eos. Sic autem contra istum uigilandum est, ut semper de rediuiuo certamine timeas, & de uictoria non desperes.

Caro autem sub necessitatis specie furiosi tumultus sui uelut imaginem, & nunc ferulorum uarietate repleta, nunc preciosa uina commutans, incipit lasciuire, laxatisque frenis tota fertur in præceps. Statim recrudescunt affectus, cogitationes rebelant, uisæ proponuntur imagines, & pingimus in cordibus nostris, quod multis diebus delerit non possit. Ingurgitati enim, non confortati, impleti, nec nutriti, & corpore & corde distendimur, completurque illud Satyricum: Inguinis & capitis nullum discrimen habetur. Parco sermonibus, quia turpis sententia non nisi uerbis turpibus explicari potest, & unicuique nostrum notum est, uel quid tacemus, uel quid uolumus præ-

præ-

Deus diffi-
cilis ad ira-
scendum,
facilis ad
miserandum.Luc. 17.
Ephes. 6.

Psal. 102.

Osee 11.

Miseri-
cordia Dei qua-
ra.Deus iniu-
riarum im-
memor sem-
per recipit
pœnitentes.

Matt. 16.

Matt. 26.

Ibidem.

Act. 9.

Iohan. 21.

2. Reg. 12.

1. Cor. 15.

Act. 9.

Mar. 16.

Psal. 129.

Plures inno-
centiam ser-
uant, quam
qui ueram
agunt pœ-
nitentiam.Tres homi-
nis hostes.Vide nihil
uolare ad
bonum me-
ritorum li-
berti uolunt
arbitrium
sine diuina
gratia.

Exod. 15.

Psal. 17.

Psal. 49.

Psal. 132.

Ecce quomodo laudat tenuitatem mensæ, asperitatem cibi, & potus simplicitatem.

præterire. Tenuis autem mensa, cibus asperior, simplicior potus, corpus firmat, confirmant animum, & vtriusque hominis statum reddunt alacriorem.

Mundus verò quid facit? Offert nobis quicquid pulchrum est visu, & concupiscentiam carnis & oculorum, & ambitionem seculi, ut illaqueat miseris, illaqueatos strangulet, strangulatos sempiternis inuoluat incendijs.

Tentat nos multiformibus insidijs, superius per superbiam, per luxuriã inferius, à dextris per prosperitatem, per aduersitatem à sinistris, anterius per mundi concupiscentiam, posterius per præteritorum vitiorum recordationem, in orbiculari motu per inuolutionem sensuum.

Vigilare igitur necessè est aduersus huiusmodi latrunculos manumque sicariam, & cum Esaia dicendum: Super speculam Domini ego sum, stans iugiter per diem, & super custodiam meam ego sum, stans totis noctibus.

Nec solum stare conuenit, sed armatum stare armatura illa, quam Apostolus dicit: Induite vos armaturam Dei.

Alter nostrorum temporum Tullius, de quo superius mentione feci, vernans ubique flore sermonum, armaturam in hunc modum lucidissimis capitulis inaurauit: Si fabulosi spiritus, & incantatores motus carnis circa te obstreperint, confide, & dic: Discedite à me, maligni, & scrutabor mandata Dei mei.

Si recalere carnem senseris, & velle reuolare ad ineptias suas, esto constans, & dic: Confige timore tuo carnes meas, Domine. Si paupertatem odisse cœperis, & desiderio diuitiarum inceperis suscitari, expergiscere, & dic: Væ vobis, diuites, qui habetis hanc consolationem vestram.

Si te demulceat adulator, & ad plebecule laudes animus hilarescat, cōfortare, & dic: Oleum peccatoris non impinguet caput meum. Si tibi suggeratur, in futurum tempus bonum differre propositum, consurge, & dic: Dies Domini, sicut fur, ita in nocte veniet.

Si gula desatiens lautiores tibi commendauerit apparatus, recalcestra, & dic: Non est regnum Dei esca & potus. His velut quibusdam increpationibus diffugiunt inimici, delabitur memoria voluptatum, carnis gurgulitas conticescit, sanctæ conuersationis initia conualescunt, mundus contemnitur, superatur hostis antiquus.

Sic igitur videns, & vigilans fac funiculum triplicem, qui difficilè rumpitur, & transiit ad orationem, ingrediens interiora veli cum summo Pontifice Domino nostro Iesu Christo, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui assistit vultui Dei pro te. Admissus autem, non sic audacter & frontosè ingeras te oculis Maiestatis, sed humillima trepidatione conculsus, saltem quomodo ad tanta miracula admitti potueris, admirare.

Sit ergò oratio verecunda, ut erubescamus peccata nostra, & tantæ reuerentiæ defecamus: pura, ut nihil ab ipso præter ipsum quæramus: deuota, ut in pinguedine spiritus eam protendamus: ampla, ut extendamus eam vsque ad inimicos: sit continua, nè intermissione fiat remissior: sit pacata, nè turbulentis cogitationum fluctibus submergatur. Fateor, excessi modum, & magis solito vestras aures onerare nõ timui, dum stylus in longinquitatem extēditur. Sed scio, quia patienter audistis me de illius patientia disputantem, qui est Deus benedictus in secula, Amen.

Oratio qualis esse debeat.

VITA BREVIS SANCTI LIVINI ARCHIEPISCOPI ET MARTYRIS, EX BREVIARIO ECCLESIAE Gandensis excerpta, vbi eius sanctum corpus quiescit.

12. Nouēbr. S. Liuii patria.

Iniciatur sacerdotio.

Creatur Archiepiscopus.

LIVINVS in Scotia nobili genere natus, admodum adhuc puer non modò supra ætatem eximia pietate conspicuus, verum etiam miraculis clarus fuit. Adultæ autem ætatis factus, præceptoribus vsus est, primùm egregio Dei sacerdote Benigno: deindè susceptore suo è sacro fonte, magno illo Augustino Anglorum primo Episcopo. A quo tandem etiam sacro sacerdotij ordine decoratus, tanta cum laude eo in statu versatus est, ut eum Scoti haud multo post in Archiepiscopum suum eligere non dubitauerint. Quod munus tametsi Rege populoque compellente suscepit, & magno cum fructu annos aliquot administrarit, postea tamen maluit infidelibus ad Christum conuertendis operam dare, (ad quam rem mira Spiritus sancti gratia præditus erat) quam in Episcopatu suo vni tantum prouinciæ quietius & minori cum labore præesse.

Iraque

Iraque relicto in Scotia loco suo magnæ sanctitatis & virtutis Syluano Archidicono, ipse Euangelij plantandi causa, tribus cum discipulis Foillano, Helia, & Kiliano, Oceano traiecto deuenit in Flandriam. Et ingressus cœnobium Gandense, à beato Amando Episcopo tunc recens extructum, humaniter à Florberto Abbate fratribusque exceptus est, anno incarnationis Dominicæ sexcentesimo tricesimo tertio, decimo septimo Calendæ Augusti. Vbi quum B. Bauonem triennio iam defunctum, magnis coruscantem miraculis inueniret, memoriã viri celeberrimam & præsentia sanctitatis testimonia admiratus, triginta continuos dies super eius sepulchrum Missarum solennia celebravit, sui illi multis precibus, & monasterij Gandensis curam, commendans. Postea autem indè prædicationis causâ profectus, innumeris ad Christi fidem verbo, exemplo, magnisque adiunctis miraculis, conuertebat.

Sed virtutè vmbra sua statim inuida sequitur. Homines enim impij, quibus Christus & pietas omnis erat exosa, animaduertentes sanctum Episcopum tantam hominum multitudinem ad nouã religionem, erroribus pristinis, vitijsque, spretis, adducere, atque adeo suis ipsorum prauis cupiditatibus non parum obstistere, miris modis eum persequebantur. Nec omninò desistebant, donec linguã eius extractam canibus deuorandã proiecerent (quæ tamen illi mox fuit miraculo restituta) ac tandem apud Hefcham Fladriæ vicum, multis vulneribus faucium, etiam obruncaret, antè memorato, pridè Idus Nouembris. Quo eodem loco nobilem quoque & religiosam matronam Craphahildem Liuii hospitã, vnã cum filiolo eius Brixio, quem Liuius de sacro fonte susceperat, quum palàm quærentur immeritò interfectum esse sanctum Episcopum, immaniter trucidarunt. Quo factò, discipuli beati martyris collectum eius corpus, simul cum beati Brixij corpusculo, vno eodemque in loculo in Hauthem vicino pago deceter sepelièrunt, ac iuxta eos seorsum, sanctam martyrem Craphahildem.

De eleuatione & translatione eius.

Adiens Theodoricus Episcopus Cameracensis sepulchrum beati Liuii in Hauthem, territorij Alostenis, suæque diocesis pago, celeberrimis miraculis coruscare, eò mox aduenit, & locum visurus, & rei veritatè cotam intellecturus. Cumque maiora multo quàm audierat re ipsa experiretur, rogatus à religiosis cœnobij D. Bauonis, qui multum ibi authoritatis iure patronatus, antiquaque possessione obtinebant, sanctorum Liuii & Brixij corpora omni cum reuerentiã & gaudio è terra sustulit, & loco celebriori decenter collocauit. Cõtigit hoc sub Eynardo Abbate anno partè redemptionis octingentesimo quadagesimo secundo, quarto Calendæ Iulias.

Multis autè post annis felicitis memoriæ Eremboldus Abbas, qui & peregrinum S. Macarium hospitio suscipere meruit, cœnobio cui præerat maiorem etiam curam dignitatis gloriam conciliare. Meruebat enim ut sanctissimæ reliquiæ in manus quorundam, monasterio suo parum fauentium, aliquadò peruenirent, sicque ecclesia sancti Bauonis tanti martyris patrocinio priuaretur. Fufis ergò ad Deum precibus, atque in Domino confortatus, Hauthem cum fratribus proficiscitur. Propiusque accedens, loculum sanctorum aperuit, & pignora illorum omni ex parte integra vniuersis ostēdit. Atque ita multa cum fiducia & gaudio reposita, ad suum monasterium deportauit, anno liberati humani generis millesimo septimo. Tum vero Deus presentibus miraculis cõmunem lætitiã magnoperè promouebat. Nec decrat populus Gandensis suo officio, qui ingenti numero ciuitate effusus obuiam magnis laudibus veniebat, & vnã cum reliquis cœnobij fratribus, reliquias S. Bauonis, aliorumque Diuorum, in occursum aduentantiũ religiosissimè deferebant.

Hoc in loco quum Anno supra millesimũ octuagesimo tertio prima sacrarum reliquiarum translatio, per Radbodum Nouiomensium Tornacensiumque, Episcopum & Vuithmannum Abbatem facta esset, rursùm post nonaginta propè annos altera translatio celebrata est Berthonis Abbatis tempore, qua thesaurus ille sanctarum reliquiarum nouo loculo ornatissimè preparato inserta est, Vualthero Episcopo Tornacensi, qui & caput, & corpus integrũ populo, fratribusque, magna omniũ lætitiã, spectandum exhibuit, & diem translationis huius singulis annis quinto Calendæ Iulias, quo facta erat, Episcopali authoritate celebrari præcepit. Cumque eleuatio corporis quarta Calendæ Iulias primùm facta esset, eius rei memoriã voluit eodem die

Relicto Episcopatu, veniit in Flandriam prædicationis ergò.

Eius vita habetur prima Octob. Tomo quinto.

Multos ad fidem conuertit.

Lingua abscissa ei restituitur.

Obruncatur.

Sepelitur eò Brixio & Craphahild de socijs.

Istius Macarii vita habetur decimo Aprilis, Tomo secundo.

S. Liuii translatio prima.

Translatio eius secunda.

die cum memoria prædictæ translationis cõiungi, vt rerum gestarũ diuersitas ma-
teriam duplicet gaudiorum, ad gloriã omnipotētis Dei in secula seculorũ, Amen.

VITA S. MARTINI PAPÆ, QUI PRO DEFEN-
SIONE CATHOLICÆ FIDEI EXILIUM PASSVS

est: à quodam eius familiari vel comite scripta. Extat in an-
tiquis MS. codicibus.

Nouemb. 12.
secundum
Martyrolo-
gia.
Cap. 1.
Patria S.
Martini.

for. * paula-
tin

Psal. 118.
Ibidem.

Math. 13.
* scita
for. * potē
Ephes. 6.

Cap. 2.
Multa eius
diuinarum
humanarũ
que litera-
rum peritia.

Iniciatur
confusa ele-
ticali.

2. Cor. 6.
Gal. 6.
Phil. 1.

Feruet mar-
tyrij deside-
rio.

Cap. 3.
Theodorus
Papa vita
defungitur.

S MMA deuotione recolēdus, meritisque præcipuus,
Deo per omnia dignissimus Martinus, vir Apostolicus
generosa traditus ppagine, Tudertina ciuitate oriun-
dus fuit. Qui cum in annis puerilibus à parentibus acu-
tissimi ingenij magistris ad instituendum fuisset delega-
tus, vt potē bonę spei iam & indolis, ita cœpit, magistran-
te sibi spiritu sancto, acumina literarum archiuo mentis
* palati recondere, & in omnem intelligentiam profic-
cere, vt iam tunc nõ immeritò Dauidicum illud canere
posset Domino: Super omnes, inquit, docentes me
intellexi. Et rursum: Quam dulcia faucibus meis elo-
quia tua Domine. Præparauit nanque Dominus Ecclesię suę non ignauum Euan-
gelici frumenti dispensatorem futurum, qui vt scriba doctissimus in regno cęlorũ,
quod est Ecclesia, proferre sciret de thesauro suo noua & vetera. Omnia verò iam
ephebus sophiæ molimina voti compos * scitē enodauit, & vt * puta diuini bella-
tor belli, sese in propatulo contra omnes veritatis inimicos dedit, scuto fidei vñ-
diquē munitus, galea salutis protectus, & gladio spiritũs sancti, quod est verbũ Dei,
armatus, imperterritus extitit & inuictus. Fuit verò formosus facie, sed formosior
castimonie sanctitate, nec aliquo modo poterat tanti iuuenis ætatura facillē desle-
cti ad procliuia peccandi, cuius tota intentio, sine aliqua impeditiois morula, aut
discendi semper extitit, aut docendi.

Cumque iam nouum vas electionis Domini, atq; armarium spiritũs sancti mun-
dissimum, beati Martini pectus fuisset effectum, & omnium mundanarum diuina-
rumq; literarum subtilitates prudentię scalpello ad liquidum penetraret, & Diale-
cticorũ strophas enodare sine rubore addisceret, sapiētĩ fati consilio studuit non
hominibus, sed soli placere omnipotenti Deo. Quoniam autē vir Domini ad cu-
mulum perfectionis philosophiæ euasit, ipsius distinctiōes philosophiæ perfectionē,
oportere Rhetorē peritum esse loquendĩ, bonũ, pium, iustum, beniuolũ, ac benē
moratum: conuertit nanq; magno pietatis nisu magnificentiam à Deo sibi datę sa-
pientiæ, ad impletionem omnis iustitiæ. Et quia in Physica operã dedit, scire intel-
ligere, falsa à veris discernere: per Ethicam conatus est mores componere: illos ita
studuit propagare atque pronunciare. Decisa nanque cęsarie, honorem clericatus
deuotus accepit, atq; ad Ecclesiasticos gradus conscendit dignissimus. Postea totus
in Deo suspensus, de animę suę salute semper erat sollicitus, & ita seruus vixit in se-
culo, vt dum genuina substantia opulentus videretur, iam quasi nihil habens, &
omnia possidēs, pauper cum monachis, spiritu diues erat Christo. Totus crucifixus
erat mundo, quando quidem illi mūdus erat crucifixus. Viuere quippē illi Christus
erat, & mori lucrum, desiderium nanq; multo tēs habuit cum Apostolo dissolui, &
esse cum Christo: quippē qui martyrij palmã, si temporis occasio non esset impedi-
mento, ardentissimo iam tunc sitiebat pro veritate desiderio. Sed omnipotēs Deus
desiderium illius distulit, atq; ouibus suis talem arietem necessariò reseruauit, do-
nec per pastorem curam perueniret ad martyrij coronam. Sed iam ratio ordinis
examuisim expetit, vt qualiter ad vniuersalem & Apostolicam Romanã Ecclesiã
sedē diuina sit electione promotus, qualive modo pro assertione veritatis impro-
borum insidijs de propria sede fuerit expulsus, atque *omnibus*, Deo opitulante, qua-
licunque stylo elucubrare debeamus.

Beate recordationis Papa Theodoro vita excedente, viamq; vniuersę carnis in-
grediente, sancta & Apostolica mater Ecclesiarũ Dei Romana Ecclesia, à proprio
pastore viduata, atq; lamētabiliter destituta, nē ouile Domini diutius & plus egro
prouisore careret, Archidiaconus collecto in vnum clero, omniq; simul cetero Ro-
mano

mano, disquirere cœpit cõmuni omniũ consilio, qualiter sanctę Ecclesię consule-
rent, & dignum domui Christi patrem familiãs præponerent. Ad quod peragendũ
ex præcedentium cõsuetudine patrũ à Deo monuit esse quarendũ. simulq; indicto
ieiunio triduo, omnes vnanimiter rerũ inuentorē obnixē supplicant, quatenus
* orbatum Ecclesię suę cura dignaretur consolatione lenire. Quo pacto omnes à
minimo vsq; ad maximum diuino instinctu attacti, B. Martinum Theosophum, ac
Tudertinę ciuitatis philosophũ dignissimis extollunt sanctitatis atq; sapientię lau-
dibus vsq; in cælum, solumq; ipsum in toto orbe Romano tãto præfulatu dignum,
nimiumq; idoneũ existere altifona voce proclamant. Cumq; oēs pari voto pari-
q; consensu Christi tyronem Martinũ eligerent, directã Imperatori epistola, electi-
onem Pontificis annuciãt. Qui diuinitati grates retulit, moxq; præscriptũ beatum
Martinum ordinari præcepit: lætus itaq; & gratulabundus totus senatus vnã cum
clericis ac presbyteris simulque omni populo sitate Romana, tantum talemq; Pa-
storem suscepit, & honore præmagistifico in sede Apostolica sublimauit.

Nimium felix domina mūdi aurea Roma, que sicut oēs præcellis vrbes dignitate
mœniorũ, numerositate sapientiũ, ita etiã prædita haberis speciali probitate præ-
sulum. Induit quidē Pontifex fauorabilis, secundum Prophetã pallium laudis pro
spiritu mœroris. Ordinatus autē secundum electionem Domini, & confirmatus in
sede Apostolica, secundum Psalmistã emisit coruscationē Domini iuxta hoc quod
abyssus abyssum inuocat, & dissipauit omnes malorum inuētores. Non enim igno-
rauit cum Paulo Apostolo versutias multiformes antiqui prædonis, qui dormien-
tibus hominibus superfeminare solet manu inimica in agrum Dominicũ zizania:
sicut nardus dedit odorē suum, & factus est quibusdam odor vitæ in vitam, quibus-
dã odor mortis in mortē: in his qui saluãdi erant, & in his q; perituri. Videres nanq;
nouum Syluestrum in Martino: quippē qui omnium virtutũ illius imitator extitit
gloriosus. Largus quippē pauperibus erat, & opes Ecclesię, quas illi Deus largitus
est, per manus egentũ quotidiē transmissit in cælum. Monachos religiosos amauit,
hospites & peregrinos collegit, & iuxta mandatũ Domini, pedes eorum genicula-
tim acclinis lauit. Crebrò videlicet in orationibus, laudibusq; diuinis pernox per-
mansit, diem sibi cõsecrans ieiunio, noctē verò vigilijs sacris. Mœstos & peccata sua
lugentes, salubri temperantia studuit per satisfactionē ad innocentia reformare:
promittens eis ex abundantia supernę clemētię spem cõsolationis & reparationis,
faciēs semetipsum infirmũ infirmis, vt infirmos lucrificeret. Clericos ac presbyte-
ros vt fratres diligebat, Episcopos orthodoxos atq; Ecclesiarũ Prælatos, cum caput
esset omnium, sibi quasi dominos præferebat. Bonos ac benē moratos laicos ho-
norificauit, improbos verò ac dyſcolos discreta correptione, vt se corrigerent, ad-
monuit. Ecclesias verò quæ partim vetustate temporis, partim negligentia præde-
cessorum offuscate ac rimose videbantur, maxima curauit sollicitudine restaurari.
Hilaris semper vultu menteq; tranquilla existens, inde fatigatis humeris Apostolici
ordinis cælibatũ ferens, & vt familiæ Domini œconomus moderatissimus, men-
surã tritici certo in tēpore pro vniuersiũq; capacitate largiter omnibus nouerat
erogare. Omnes quos discordantes inuenit, ad concordia reuocare magna celeri-
tate studuit. Quid plura? omniũ quidē artifex virtutum, nulli se passus est post Apo-
stolos inferiorē existere patrum. Et si volumus cūctas eius virtutes calamo retexe-
re, vt verum fateamur, dies antequam verba cessabit. Sed hoc tantillum de inu-
meris eius virtutibus prælibasse, hætenus sufficiat. In sequētib; verò quę & quan-
ta pro veritate, quæ Christus est, percussus sit, præsentis vitæ incommoda, ac perse-
cutionis vastissima pericula, Domino authorante non piget * caraxare.

Inter hæc verò dum beatissimus Pontifex atq; auriga Domini Martinus vniuer-
salē Ecclesiã puppim Christo gubernatore per mundanum pelagus tranquilla na-
uigatione regeret, exemplũ in Charybdis mortali voragine, per sentinam quasi
irreperunt crudelissimi pirata, qui naufragium vniuersę navi minabantur. Sed
periculis nautę vigiliantia eorum nefanda molimina (Deo gratias) ad nihil aban-
tur. Sed vt planius atq; plenius cunctis clarescat fidelibus: tempore illo eruperunt
antichristi, heretici videlicet, atq; schismatici, quasi lupi voracissimi, qui ouile Do-
mini insidiando obambulant, dente minaci morsum mortiferum parauerunt
ouibus Christi. Sed pastor vigilantissimus Martinus, non solum oues commissas
ab eorum dentibus illasas eripuit, verum etiam irreuo cabili fuga de arca Domi-

* id est, orbi-
catem.

S. Martinus
dignus sum-
mo Episco-
pato, accla-
matur.

Martinus in
sede S. Petri
collocatur.

Cap. 4.
Encomium
vr̄bis Romę
& Martini
Papæ.
Esa. 61.
Psal. 76. & 41

2. Cor. 11.
Math. 13.

Cant. 1.
2. Cor. 2.
Imitatur
Syluestrum
Papam S.
Martinus.

Vacat misē-
ricordie
operibus.

1. Cor. 9.

Ecclesiã
Vrbis mul-
ta vetustate
collapsas
restaurat.

Discordan-
tibus pacem
conciliat.

* Sic est cla-
re in lib. ant.
S. Mar. & vi-
detur signi-
ficare: o. u-
lis subieco-
re, equam
depicta in
tabella.

Cap. 5.

Lupi multũ
in-est suis
ouibus.

Eos vir san-
ctus à suo
ouili elimi-
nat.

Cap. 6.
I. Iohan. 2.

Paulus Cō-
stantinopo-
litanus Epi-
scopus, hæ-
reticorum
signifer.
Constans
Imperator
à Paulo cor-
rumpitur.

O nefandū
hæreticorū
infamiam.

Cap. 7.

* V
Concilium
Romanum
109, Episco-
porum sub
Martino I.
Paulus Cō-
stā. Episco-
pus cū suis
in codē cō-
demnatur.

Cap. 8.
Constans is
fuit.

Vocat Epi-
scopos hære-
ticos, qui no-
lebant con-
sentire ipsi-
us errori.

Eccē quos
dolos mol-
atur Impe-
rator hære-
ticus aduer-
sus sanctam
Ecclesiam.

nica eosdem lupos verā fidei cornu vētilavit, confusosq; perpetualiter eliminan-
do pepulit. Et ipsi quidē lupi, id est hæretici, oīlīm ouibus Christi admixti, sub ouī-
na pelle lupinum peccus occultauerunt, donēc pastores ouium ipsi constituti sunt
miseri, & per occasionem pastoralitatis comprehendere incautos tendiculis æter-
næ perditionis.

Fuerunt nanq; ex eorū numero de quibus beatus Ioannes Theologus in episto-
la sua dicit: Exierunt à nobis, sed nō erant ex nobis: si ex nobis essent, permansissent
vtriquē nobiscum. Horum autem signifer & præuius quidam extitit Paulus Con-
stantinopolitanus vrbis Episcopus, qui antiqui serpentis sibilo illectus, atq; superbie
spiritu inflatus, aduersus rectā sanctæ Ecclesiæ dogmata, audaçter præsumpsit pa-
ternis diffinitionibus cōtraire. Insupèr studuit ad cooperimentum proprii erroris
quibusdam subreptionibus, vt demētissimo principi suaderet typum, hoc est mor-
bum inuentæ hæreseos publicare, quo Catholicum dogma destrueret. In quo typo
omnes omninō voces sanctorum patrum nefandissimorum hæreticorum dictio-
nibus eneruauit, nec vnā, nec duas volūtates aut operationes in Christo Domi-
no nostro diffiniens, confiteri. Quā de re huiusmodi prauitatem defendens, quod
nunquam nec à prioribus hæreticis præsumptū est, ipse illicite præsumere studuit:
intantum vt altare sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quod erat in domo Placidie sacratū,
in venerabili oratorio subuertens diriperet: prohibens nē adorandā & immacu-
latam hostiam apocrisarij Apostolici Pontificis ibidem Deo offerre valerent, nec
cōmunionis sacramenta perciperent. Qui videlicet apocrisarij, quia ex præceptio-
ne Apostolica authoritatis cōmonuerunt eum, vt de tali hæretica intēione rece-
deret, nec non & cōtestari nisi sunt, persecutionibus diuersis cum alijs orthodoxis
viris, & venerabilibus sacerdotibus insequutus est eos, quosdam eorum custodia
retrudens, alios in exilium deportans, alios autem verberebus submittens.

Cumque idem vir diabolicus vnā cum alijs cōmanipularibus suis penēt totum
mundum conturbaret, ex diuersis locis querelas cōtra eos ad Apostolicam sedem
plurimi orthodoxi detulisse monstrantur, coniuantes vt totius mali, tantæque
euerfionis commentum per Apostolicam authoritatem absunderetur, quatenus
minimē catholica Ecclesiæ integritatem, nocibilis eorū hæreseos languor dirum-
peret valeret. Tunc Martinus sanctissimus ac beatissimus Episcopus misit, & con-
gregauit Episcopos in vrbe Roma numero cētum & * VI. & fecit Synodum secun-
dum instituta patrum orthodoxorum in ecclesia Saluatoris, iuxta episcopium La-
teranense: residētib; Episcopis, Presbyteris, adstātibus Diaconibus & Clero vni-
uerso: & condemnauerunt Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, & Paulum
patriarcham Constantinopolitanum, qui nouitates contra immaculatam fidem
præsumpserunt innectere. Quippe quoniam ipsam excludere properantes, hæreti-
corum dogmatum contra catholicā Dei Ecclesiam confusionē concinnauerunt,
spiritūs sancti iudicio anathematis vltione percussi sunt. Quam Synodum vsq; ho-
diē archiuum cōtinet sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Et faciens exemplaria, per oēs Ec-
clesias Oriētis & Occidētis direxit, & p manus orthodoxorū fidelium disseminauit.

In ipsis diebus direxit Imperator in Italiam Olympium cubiculariū exarchum
ad regendam omnem Italiam, & præcepit ei, dicens: Oportet gloriam tuam, vt sic
ut nobis suggestit Paulus Patriarcha huius à Deo conseruandæ vrbs negotia per-
agere. & si quidem inueneris ipsam prouinciā non consentientem in typo à nobis
expósito, tene omnes qui ibi sunt Episcopos hæreticos, siue habitatores, vel posses-
sores, siue etiam peregrinos, & compelle, vt in eundem typum subscribant, & pro
veritate fideliter teneant ac defendāt. Si autē, quemadmodum nobis suggestit Pla-
to, gloriosus patricius Euparaxius, poteris suadere, exercitu ibidem consistente, iu-
bemus teneri Martinum, qui hīc erat apocrisarius in regia vrbe, & postmodum
per omnes Ecclesias relegere cum q factus est à nobis orthodoxus typus, vt omnes
Episcopi Italiæ in ipso subscribant, & consentiant. Si autem inueneris contrarium
in tali causā exercitum, tacitum habeto, donēc obtineas prouinciā, & possis exer-
citum aggregare, tam Romanæ ciuitatis quā Rauennatis, vt ea quæ tibi iussa sunt
quantocyus valeas explere. Qui prædictus Olympius Romam veniēs, inuenit san-
ctam Romanam Ecclesiam coadunatam cum omnibus Episcopis Italiæ, sacerdo-
tibus vel Clero: & volens adimplere ea quæ sibi iussa sunt, armans se cum exercitu
virtute voluit schisma sanctæ Ecclesiæ intromittere: hoc autē per plurimum tem-
pus

pus actum est, & non illum omnipotens Deus permisit ea quæ nitebatur perficere.
Videns ergō se à sancta Dei Ecclesia Catholica & Apostolica superatū, necesse ha-
bit de sua mala intentione declinare. Sed quod nō potuit per manum armatam
facere, subreptio modo per Missarum solennia in ecclesia sanctæ Dei genitricis
semperque virginis Mariæ ad Præsepe, dum ei sanctissimus Papa Martinus cōmu-
nionem porrigeret, cum intermēse voluit: præcipiens spathario suo, vt sibi clan-
culo hora illa spatham in manibus daret, quo tantum nefas ocylus impleret. Sed
Deus omnipotens, qui solitus est seruos suos orthodoxos circumtegere, & ab omni
malo eripere, ipse excecavit spatharium Olympij exarchi, & nō est permittus vid-
ere Pontificem Apostolicum, quandō exarcho cōmunionem porrexit, vel pacem
dedit, nē tanti præsulis effunderetur sanguis innocuus, & Catholica Dei Ecclesia ne-
fandæ hæresi subiugaretur, quod postmodum prædictus armiger multis iurcurran-
tibus professus est. O præclara Dei pietas, ô diuinæ bonitatis infinitas. Quisnam apud
semetipsum constitutus, nō videat quomodo pius Dominus ac redemptor noster
Iesus Christus ouibus suis pastorem necessarium in medio luporum constitutum
reseruauit illasum, nē pastore percempto, oues facile, nullo obstante, luporū lan-
tu periclitarentur? Nam & hoc magnum veræ fidei præstat adiumentum, quod sine
dubio ab omnibus creditur perfectis fidelibus: quia in illo nostræ redemptionis
mysterio, ad vocem sacerdotis celi aperiuntur, & ipse sacerdos Angelicis circun-
stipatur ministris, quādō agnus Dei Christus, qui semel pro peccatis nostris in cru-
ce mortuus est, qui resurgens à mortuis iam non moritur, & mors illi vltra nō do-
minabitur, iterum per mysterium patitur, vt panem Angelorum manducare possit
homo, & non remaneat homo. Et hoc est mirū & admirabile cunctis seculis sacra-
mentum, quomodo agnus Dei, qui est in dextera patris, quotidie in sacrosancta al-
taris mensa crucifigitur, moritur, à fidelibus comeditur, & cum per mysterium in-
esu fidelium consumitur, viuus & integer manet. Sed quia secundum Psalmistam,
omnia opera Domini in fide, & iustus non nisi ex fide viuunt, qui non potest tanta
profunditatis sacramentum * intelligendum penetrare, sufficiat illi veraciter cre-
dere. Nam beatus Christi Pontifex Martinus in illo cælesti mysterio constitutus,
quid mirum si inimici fraus aduersus illū non præualuit: quandō non solum An-
gelica erat militia septus, verum etiam ipsum Angelorum Dominum portabat in
manibus? certē ipsum, & non alium, quā quem Simeon senex infantem porta-
uit in vlnis, beatus Martinus tunc crucifixum portabat in manibus: & quomodo
Angelorum vita præsentē, mortemque pro fidelibus patiente, vir angelicus mor-
tis potuit dispēdium subire? Sed quia de sacramento Dominico tantisper per ex-
cessum diximus, ad cœpta redcamus.

Videns ergō Olympius exarchus, quia manus Domini tegebat Martinum san-
ctissimum Papam, necesse habuit se cum illo concordare, & omnia quæ ei visa fu-
erāt, eidem sanctissimo viro indicare. Qui, facta pace cum sancta Dei Ecclesia, col-
ligens exercitum profectus est in Siciliam aduersus gentem Sarracenorum qui ibi
habitabant: & peccato faciente, maior interitus in exercitu Romano prouenit, &
post hoc idem exarchus morbo interiit, atque viuendi finem fecit. Audiens ergō
Imperator, quia sancta Romana Ecclesia nullo modo acquiesceret fidei ortho-
dxæ contraria recipere, sed in pace vnanimittatis ac veræ fidei immobiliter perseue-
raret: denuō antiqui hostis inuidia stimulat, direxit Theodorum exarchum, qui
& cognomēto Caliopas, cum Theodoro Imperiali cubiculario, quatenus beatorum
Martinum magnificum Papam vi & potestate tenerent, & suæ præsentia offerrēt.
Cum venissent autem viri iniqui secundum Imperiale præceptum in vrbe Ro-
mam, dolo & fraude diabolica pleni, inuenerunt Martinum in consistorio Late-
ranensi diuinis vacantem laudibus. Egressus ergō vir beatissimus obuiam illis, cir-
cumsusa multitudine vallatus fidelium, in præsentia exarchi Theodori, Presbyteri
ac Clerici clara voce dixerunt: Anathema sit quisquis dixerit, vel crediderit quia
dominus noster Apostolicus Pontifex Martinus vsque ad vnum apicem fidem
vnquam mutā flet, vel mutaturus sit. Et anathemati subiaccant, qui in orthodoxa fi-
de vsque ad mortem non permanferint.

His auditis Caliopas coepit rationem reddere, aliam fidem non esse præterquam
Romanos constat tenere, neque aliter se credere. Sed hoc propter eos qui audie-
bant, nō propter fidem dicebat. Beatus autē Pontifex Martinus de falsis calumnijs,
Theodorus
Cap. 9.
Cap. 10.

Nititur do-
lo S. Marti-
nū occidere
Olympius
tyrannus.

Spatharius
Olympij di-
uinitus ex-
cæcatur, nē
suo domi-
no spatham
porrigat.

S. Martinus
suis ouibus
reseruatur
illasus.

Rom. 6.
Præclarū te-
stimoniū p
veritate cor-
poris Chri-
sti adstruen-
da in sacra-
mento Eu-
charistie.
Psal. 77.
Psal. 32.
Feb. 10
for. * intel-
ligendo
Missæ sacri-
ficio Ange-
lorū militis
interfuit.
Luc. 2.

Cap. 9.
Olympij
exarchi in-
terit.

Theodorus
Caliopas
ab Impera-
tore mitti-
tur ad com-
prehenden-
dum S. Mar-
tinum.

Cap. 10.
Fingit se re-
ctē credere
Theodorus
quæ Caliopas.

Phil.

Apoc. 22.

Sancta Maria virgo, a sanctis Patribus recte Theotocos dicitur.

Matth. 24.

1. Tim. 4.

Basilica Constantiana a Constantino edificata, omnium ecclesiarum orbis prima.

Simulas Caliopas salutare velle, quem venerat viuere, Pontificem.

Cap. 11.

Timet impius, ut ait Psalmista, ubi non est habendus timor.

* Locus maledictus.

Eccle precursores Caluistiarum nostrorum teporis.

quæ illi aduersus veritatem obijcebantur, ita fidelibus orthodoxis constantissima assertione testificari iuravit: Opitulanti bus orationibus vestris, ac omnium fidelium Christianorum, & viuens, & moriens salutis nostræ fidem defendam, quemadmodum beatus Paulus Apostolus docet: Mihi viuere Christus est, & mori lucrum, De falsis accusationibus, quas nouiter hæretici faciunt, abijcientes veritatē Christi Dei, qualem omninō poterunt hominibus veritatem loqui qui Dei veritati resistunt? Testor eum qui iudicaturus est mundum istum per ignem, qui & reddet unicuique secundum opus suum, ego aliquandō ad Sarracenos nec literas direxi, nec eum quem dicunt tomum qualiter credere debeāt, aut pecuniam nunquam transmisi: exceptis duntaxat quibusdam illic viuentibus seruis Dei causa elemosynæ, minimè Sarracenis transmissam. Porro de Domina nostra gloriosa semperque uirgine Maria, quæ Dominū ac Deum nostrum Iesum Christū peperit, quam omnes sancti & catholici patres Theotococon, id est Dei genitricem, appellant, falso contra me, immò contra suas ipsorum animas iniqui viri testificati sunt. Nam quisquis beatam super omnem creaturam, & naturam humanam, abique eo qui nasci dignatus est ex ea, venerabilem, semperque uirginem matrē Domini nostri nō honorat atque adorat, anathema sit, & in præsentī & in futuro. Talibus pro beneficijs ac fidei constantia facer Christi Martinus de Apostolica sede expulsus est, sicut passer vnicus ab ædificio raptus. Nec mirum, quia Dominus noster de nequam temporibus illis in Euangelio prædixit discipulis suis: Erunt, inquit, in diebus illis tribulationes tales, quales non fuerunt ab origine mundi vsque nunc: & nisi abbreviati fuissent dies illi, non possēt sustinere omnis caro. hoc in paucis de Antichristo dicitur. Nam & sanctus Paulus secundum datam sibi gratiam spiritūs, pronunciauit dies illos Timotheo discipulo suo dicēs: In nouissimis diebus discedent homines à fide, & à veritate auditum auertent. Notum ergo sit omnium charitati fidelium, quia hoc modo venerabilis Pontifex Martinus sublatus & educus est à Romana vrbe. Omnia enim præsciuit per multum temporis, quæ contra illum, meditabantur inimici veritatis. & cum omni Clero priuatim mansit in ecclesia Saluatoris nostri Iesu Christi, quæ cognominatur Constantiniana, quæ prima in toto mundo constructa & stabilita est, à beatæ memoriæ Constantino Imperatore, & est iuxta episcopium. Illic enim morabatur cum suis die illa Sabbati quandō Caliopas, ut iam supra dictum est, cum Rauennati exercitu & Theodoro cubiculario ciuitatem introiuit. Misit autem in obuiam eius quosdam ex Clero, quibus in palatio susceptis, æstimauit & Papam cum illis adesse: eum autem quæsisset, & non inuenisset, dixit primis Cleri: Nos volumus dominū Apostolicum adorare, sed crās Dominica die obuij ei erimus, & salutabimus eum, quia hodiè non sufficimus. Porro Dominico die datis Missarum solennijs in prædicta sancta Dei ecclesia, suspicatus est Exarchus turbam multam propter diem Dominicam conuenire, & ob hoc remandauit beato Martino, dicens: Quia multum fatigati sumus ex itinere, & non possumus hodiè occurrere, crās enim omnimodis occurremus.

Erat autem sanctus præsul tunc graui infirmitate detentus, ab Octobrio, scilicet mense vsque ad tempus illud, id est, vsque ad sextumdecimum Calendas Iulij. Ergo feria secunda diluculo misit chartularium suum & quosdam ex obsequio suo ad Papam, dicens: Quia arma præparasti, & armatos habes intus, & multitudinem lapidum collegisti ad repugnandum, idè non visum est nobis ad te venire, sed hoc necesse non habes, nec aliquid tale fieri permittas. Cumque hoc in præsentia præfecti audiret beatus Pontifex, necessarium magis non habuit qualiter nuncios super hac re certos redderet, quam mitteret illos gyraturos per totum episcopium, & si lapidem vel arma sensissent, ipsi testimonium perhiberent. Cum autem issent, & nihil inuenissent, supintulit eis clam * Exarchus, quod nunquam aliter, sed semper per circumplectionem, & fallacem accusationem incederent aduersum Pontificem, & infamis Olympij exarchi aduentum, eum armis potuisse eum repellere faterentur. Sanctus verò Domini agonotheta & Romanæ vrbe Archimandrita Martinus, ante altare ecclesiæ lectulum habebat, in quo post vigilias repausare solebat: & cum debilia membra collocasset, nondum transacta media hora, ecce (proh nefas) exercitus irrumpens in ecclesiam loricati omnes, omnes tenentes lanceas & spathas suas, quin & arcus suos paratos vnacum scutis suis, & facta sunt illic, quæ nec dicenda sunt, quia honestas non sint.

Quem.

Quemadmodum nanque in hyemali tempore vento valido flante, folia ex arboribus concussa cadunt: ita percutiebant in pavementum, & audiebatur sonitus qui in eadem fiebat ecclesia, veluti tonitrus quidam horribilis, tam ex collisione armorum, quam ex multitudine candelarum ab eis contractarum. Quibus eum fastu inuenientibus, iussu à Calioa porrecta est Presbyteris & Diaconibus, in qua tanti præstulis continebatur abieccio: Et quia sibi sine lege Episcopatum subripisset, nec dignus esset in Apostolicam sedem institui, sed omnimodis in regiam vrbe transmitti, subrogato in locum eius Episcopo. quod * vt dum aliquandō factum est, nec iure vnquam fieri habet, quia in absentia Pontificis Archidiaconus & Archiepiscopus, & Primicerius locum præsentant ipsius. Quod autem vir Domini arripserit manum ad resistendum secundum suspicionem falsorum hominū, quandā signifer voluitur à sancta Romana Ecclesia eius sanctitati testimonium perhibetur, potius illum velle decies mori, quam vnus hominis sanguinem in terram videre effundi.

Eadem itaque hora beatus Pontifex, quasi agnus innocens dedit semetipsum ad exhibendum Imperatori, & non resistendum. Porro acclamantibus illi quibusdam ex Clero, nē faceret hoc, nulli eorum aurem accommodauit, nē subito fierent homicidia, sed illis, qui eum ducebant, dixit: Sinite mecum venire ex Clero qui necessarij mihi sunt, Episcopos videlicet, Presbyteros, & Diaconos, & absolure qui mihi videntur. Respondit Calioas: Quotquot voluerint venire cum bono veniant, nos cuique necessitatem non facimus. Respondit beatus Martinus Episcopus: Clerus in potestate mea est. Exclamantes autem quidam de sacerdotibus, dixerunt: Cum ipso viuimus, & cum ipso morimur. Post hæc coepit dicere Calioas, & qui cum ipso erant: Veni nobiscum ad palatium. & non recusauit beatus Episcopus, sed iuit cum eis in palatium. Eadem secunda feria & tertia venit ad eum omnis Clerus, & multi erant qui se parauerant ad nauigandum cum illo, qui etiam res suas iam immiserant in nauiculas, ex quibus onera ex litore in naues maiores, vel ex eis ad litus asportarent. & alij quoque nonnulli præparabantur Clerici ac laici, qui festinabant venire ad eum.

Eadem ergo nocte quæ lucebat in quartam feriam, quæ erat tertiodecimo Calendas Iulias, tulerunt illum de palatio, retrusis omnibus qui cum illo erant, & non nisi cum sex puerulis, & vno cancellulo eduxerunt eum de Vrbe. Et cum immitterent eum in vnam nauiculam, quam leuamentum vocant, circa horam ferè quartam diei ad portum peruenerunt. In ea sanè hora qua egressi sunt ab vrbe Romana, statim obserauerunt portas ut antea erant, & sic remanserunt, nē exirent ali- qui de ciuitate post illum. Vndè contigit, vt res, quæ in leuamento erant, eorum, qui eum beato viro nauigare voluerant, in portu dimitterentur, & mox eadem die mouerunt, & peruenerunt Calendas Iulij Messinam ciuitatem. Non autem Messinæ tantum, quæ in Calabria est, quæ subdita est magnæ vrbi Romanorum, impedi- runt beatum Episcopum, sed in alijs insularum ciuitatibus sine humano solatio tribus mensibus eum retinuerunt, nullam compassionem adipiscens, excepto in insula Naxia. Quoniam verò ibi annum integrum fecit, meruit lauari tribus balneis, & in vrbe mansit in hospitio quodam. Postea verò non meruit calida nec frigida aqua derigari, & effluxit, & refriguit toto corpore, quoniam ventris infirmitas & in naui & in terra requiem illi non dedit, intantum, vt ea quæ necessaria ad confortandam naturam erant percipere minimè valuisset: quia quandō habuit, tædedit: quandō autem non habuit, in fastidio fuit. Sed beatus Episcopus in tali angustia positus, quasi semetipsum consolando, & inimicis dolendo, in hæc verba prorupit: Credo in virtutem Dei, qui omnia conspiciat, quia cum de præsentī seculo subductus fuero, requirentur hæc omnia de his qui me persequuntur, & saltem ad penitentiam sic ducti ab iniquitate sua conuertentur.

Scribere decreui afflictionum mœrores, & lachrymas, communemque voceni, quæ mœstissima ex imo cordis prolata est. Puro aut quia & profertur ab his qui sunt Romæ in conspectu diuinitatis. Adhuc aut & in omni loco dominationis eius de- gentibus sanctis & fidelibus, ex quo facta est persecutio aduersus sanctissimum Patrem nostrū, Deo beatissimum Martinum & fidelē sacerdotū principē, & Apostolicum vniversalem Papā, ac per hoc aduersus catholicā Ecclesiā. Credo autem hunc eundem mœrorē hætenus retineri in vobis, & multā sollicitudinem habere scire

Eijcitur à sede sua sanctus Pontifex, Constantino- poli relegendus. Non dū

Cap. 12. Non vult resistere Imperatori vir Apostolicus

Clerus non vult ab eodiuelli.

Cap. 13.

Excludit Clerum tyrannus, nē sanctum virum comitetur.

Multa aduersa patitur vir sanctus.

Cap. 14.

Qui hec scripsit, fuit comes sanctissimi Pontificis Martini Hierc. 9.

Cap. 15.

Non timet vir sanctus animam suam pro ouibus ponere. Iohan. 10.

f. concesserunt

Impij custodes eum omnes bonis spoliant; & offerentes ei munera, iniurijs afficiunt. Accusat eum hæreticos & rebelliones viri scelerati.

Cap. 16.

Multa patitur ab aduersarijs fidei opprobria vir Apostolicus.

Recluditur in custodia Prandiaria.

cupientibus, quomodo peractum est contra eum, quando exulatus est, & persecutione pulsus à Roma nauigio vsque Byzantium. Hac in mente habens, humilis ego famulus vester, quædam quidem exterius sollicitudine multa addiscens, plurimum propriè contemplator factus, iudicavi literis reminisci, & nota facere, claraque constituere omnibus Christi amatoribus, & zelum culturæ diuinæ habentibus: quatenus cognoscetes, cum cordis mœstitudine mecum illum propheticum sermonem proferant: Quis dabit caput meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo die ac nocte contritionem catholicæ Ecclesiæ & omnium Christianorum, propter ea quæ acta sunt in beatum & Deo plenum ducem veritatis & prædicationem? Veruntamen gloria Deo, qui dedit ei virtutem, & sufferentiam stabilē in temptationibus, quæ superuenerunt illi à contrarijs virtutibus, & vires in expugnando & viriliter dimicando pro cultu Dei irrefragabiliter, & spe firma, ponens animam suam vsque ad mortem, vt potens imitator eius qui eum constituit athletam, ad informationem pro veritate dimicandam.

Videns ergo vir venerandus, vt iam prælibatum superius est, gladios acutos, & confertos adinuicem, tentos à pluribus militibus paratum habebitibus eximere enses & priuare vita beatum Episcopum, in circuitu altaris assistere & in toto templo catholicæ Ecclesiæ Romanæ quæ cognominatur Constantiniana, in qua sacerdotio fungens recubabat, ingrauat in ualitudine beatus ager, contritus animis, & artibus confectus, impulsus & expulsus, raptus & extractus ex Apostolico throno, in quo eum Deus constituit loco sui inspectorem, Apostolum, & prædicationem orthodoxæ veritatis, sed ipse non fecit animam suam preciosiorem se, sed posuit eam vsque ad mortem, imitans, sicut dictum est, Dominum suum dicentem: Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis, quo saluaret vbiq̃ errantem & perditam plebē ab insurgentibus temporibus illis hæreticis. Traditur igitur Romanæ de catholica Ecclesia beati Ioannis à potentibus seculi huius, his qui in hoc erant ministerio dignissimis, atque à custodibus depositus est ad portum, & coniectus est in lembum. Et nauigantibus quantocyus, euntibusque cum auiditate in insula quæ vocatur Naxon, non concesserunt illi beato & Apostolico viro penitus custodes contingere terram, dolentibus prorsus pedibus eius, cum ipsi per loca conferrerent, & omnino quiescerent. Hi autem qui per loca erant sacerdotes & cærensi- deles regionis ipsius, dirigebant beato Episcopo munera non parua quantitatibus causa videlicet eius vtilitatis. Quas quidem directas species & quantitates, custodes bestiales continuo coram eo diripiebant, impropria & amara plurima ingerentes contra eum: eos autem qui munuscula derulissent, iniurijs & verbis afficiebant, dicentes ad eos: Quicumque vestrum diligit istum, inimicus est Reipublicæ. Nunquidnam ei hoc solum non valebat inferre dolorem incomparabilem, super infirmitatem quæ illum valde deprimebat? Exinde igitur custodes, qui retinebant eum, præmittentes nuncium ab insula Naxon in Byzantium, aduentum & captionem eius nunciauerunt, proferentes aduersus eum plurima mala, proclamantes illum hæreticum, & rebellem, Dei que aduersarium, & subuertentem vniuersam terram Romanorum.

Cumque tandem peruenisset beatus Martinus Byzantium septimodecimo die mensis Septēbris, in portu Euphemiæ iuxta Archadium, non permittebant illi ministri recubare in grabato nauis, à mane vsque in horam decimam, eratque spectaculum omnibus & angelis & hominibus. Accedebant enim varij homines, quos propter ferales mores dixerim lupaces, & talia fecerunt contra sanctum Papam, qualia à Christianis dici non oportet. Videres namque miserabiliter sanctum virum ita deiectum, atque despectum, vt etiam ethnici multas illi blasphemias inferrent, nihil aliud querentes nisi vt auferrent animam eius. Dehinc circa solis occasum venit quidam scriba nomine Sagoleba cum multis excubitoribus, & auferentes beatum virum de lembo, posuerunt in gestorio, duxeruntque in custodiam excubitorij, quæ cognominatur Prandiaria, & fecit illum scriba includi sub multa custodia, præcipiens vt nullus penitus de ciuitate sciret quod in eodem esset excubitu. Mansit igitur idem Apostolicus sanctus in illa custodia nonaginta tres dies sine participatione alicuius sermonis. In ipsa verò nonagesimatercia die, quæ est dies Parasceue, mane tulerunt illum de custodia, constitutendum in cella sacellarij, iubentes pridie conuenire omnem senatum, quod

quod & factum est. Iusserunt autem illum introduci, & introduxerunt eum in sella portatoria, erat enim penitus ager, præcipiè autem illis diebus præ nauigatione, & afflictione custodiæ per tot dies effectæ. Intendens autem in eum primus qui præsidebat sacellarius cum reliquis principibus à longè, iussit eum surgere à * sella & ad stare. Agentibus quibusdam ministrorum non valere eum stare, turbatus præ multa ira sacellarius exclamauit, & quidam de custodia cum illo, surgere eum debere & ad stare * sensuræ subnixum. Vir autem Domini surrexit, & stetit in medio. Sacellarius autem inquit ad eum: Dic miser, quid tibi mali fecerit Imperator, tulit à te aliquid, aut oppressit te ibi? Ille autem tacebat. Tunc ait ad eum sacellarius: Imperatoriæ voci non respondes? ecce nunc ingredientur accusatores tui. Et continuo introducti sunt multi accusatorum contra eum. omnes autem erant mendacij filij, & discipuli eorum, qui Dominum nostrum Iesum Christum negauerunt: contradicebant verò sancto viro quemadmodum præmoniti fuerant. erant enim voces eorum præmeditata & preparata. Quibusdam verò interrogatis de sancto viro, profitebantur de illo se nihil mali scire: & continuo turbati qui prætendebant * certamen, incipiebant validis minis increpare eos, donec suaderent eis proferre quæ erant conuenientia in mortem beati viri & iusti Martini.

Contemplatus ergo sanctus Papa introeuntes testificari, subridens, dixit: Isti sunt testes? erant enim primi ingredienti nomine quidem melliti, lupaces autem & bestiales sententia, & quidam eorum qui erant Olympij, cum quibus erat & Andreas qui fuit eius, notarius. Erant autem inter accusatores infelices Imerites, & Therinus, & reliqui numero quasi viginti. Iurabant autem super textum sancti Euangelij, & sic testificabatur. Erat aut primicerius Dorotheus nomine patricius Sicilia inter illos, qui iurans dixit: Si quinquaginta capita haberet homo iste, non opereretur illi vincere, eo quod solus subuertit & perdidit vniuersum Occidentē & deleuit. Erre vera vnius consilij cum Olympio fuit, & inimicus & homicida Imperatoris & Romanæ vrbis. Vidēs ergo iustus vir introeuntes eos, & iurantes sine paritate testificatores, cōpassus perditioni animarū eorum, ait ad eos qui præsidebant principes: Obscuro vos per Dominum, nolite preparare eos iurare, sed absque Sacramento dicant quæcunque volunt: vosque facite quæcunque vultis. Et quid opus est etiam iurando perdere illos animas suas? Ingresso equidem vno testium & dicente, quoniam coniurationes fecit cum Olympio, & milites preparauit vt iunarent: interrogatus Deo preciosus vir, si hæc ita se haberent, respondit: Si vultis audire veritatem, dico vobis sequentia. & cœpit dicere: Quando factus est typus & directus est Romam ab Imperatore. Et hoc tantum dicente beato Episcopo, aliquid non concessum est illi loqui: sed continuo ante omnes incipiens Troilus inquit: Non inferas nobis hæc de fide, de duello nanque nunc serutaris, quoniam & Romani, & nos Christiani sumus. Et respondit illi verus Ecclesiæ pastor Martinus: Vtinam, inquit, inueniatis me in illa die tremendi examinis, testem etiam in hoc. Denuo inter accusantes ait ad eum præfectus Troilus: Qualis homo est tu? quoniam audiens & cernens talia contra Imperatorem nitentem effodientem Olympium, non prohibuisti eum, sed consensisti ei? Ad quem continuo respondit ipse beatus Apostolicus Papa: Dic Troile, quando, sicut scitis etiam vos & nos audiimus, Georgius, qui erat ex monachis vrbis huius, à magistratu missus ingressus est vrbem à castris, & talia verba loquutus est, fecitque res tales, vbi eras tu, & qui sunt tecum, quoniam non restitisti ei, sed econtra concionatus es vobis, & quos voluit, palatij exulauit? Iterumque sub Valentino cum præcedo Imperatoris indutus est purpura, & confedit ei, quo eratis & vos? non eratis hæc? Cur ergo tunc non prohibuistis eum, dicentes: Ne attingas res non opportunas tibi? nonne omnes econtra * conuenistis ei? quomodo habebam ego tali viro aduersus stare, habenti præcipuè brachium vniuersæ militiæ Italicæ, an portus ego illum feci Exarchum? Veruntamen obscuro vos per Dominum, quodcunque vultis & diffinitis in meseri, citius explete. Nouit enim Deus, maxima donauit vobis, quacunque me clade ingulaueritis.

Percontatus autem sacellarius quendam de ministrantibus Sagolebæ scribæ, si sunt foris alij aliqui qui testificari debeant, respondit: Sunt domine plurimi alij. Deficientes autem hi qui præsidebant, sancto & venerabili viro adstante in

* hoc est, sella illa portatoria. Sicut ad tribunal sacellarij & senatus. for. * essuræ

falsò accusat à mendacij filijs.

f. * examen

Cap. 17.

Eccē quot accusatoribus conuatur vir iustissimus.

Nō permitit verus animarum pastor, vt periculo animas suas perdant.

Interrumpitur eius sermo ne se excuset,

f. * quomodo

* conuistis reddidit rationem cur Olympio non restiterit.

Cap. 18.

con-

conspetu eorum, & potissimum spiritu sancto cum confirmante, dixerunt suffice-
 re testes. Erat quippe interpres eorum quae a sancto viro dicenda erant, vel diceban-
 tur, verborum Innocentius consul, filius Thomae, qui erat ab Africa, & cum inter-
 pretaretur ea quae a beato viro dicebantur, non ferens facellarius, videns ignita ia-
 cula sancti spiritus a Deo honorabili viro contra eos prolata, ait ad Innocentium
 cum furore: Cur nobis interpretaris quae dicit? noli dicere quae dicit. Surgens er-
 go continuo facellarius cum plurimis qui confederant ei, ingressus est nuncia-
 re Imperatori quaeque ipse voluit. Eduxerunt autem sanctum Apostolicum vi-
 rum de cella iudicij, magis autem ex aula Caiphae, in gestatorio sedili sedentem, &
 statuerunt eum in medio atrij, quod erat ante cellam facellarij & Imperialis sta-
 buli, quo consueverant omnis populus convenire, & expectare facellarij ingre-
 sum. Circumdederunt eum excubitores, eratque omnibus spectaculum formidabi-
 le turbis. Post paululum ergo iusserunt inferri eum in solario dispositionis, ve-
 set ibi, quatenus prospiceret Imperator per cancellos reclinij sui ea quae futura erant
 fieri. erat itaque multitudo populorum usque ad hippodromum conferta con-
 uenientium illuc.

Cap. 19. Statuerunt ergo reuerendissimum virum in medio solarij dispositionis in pre-
 sentia totius senatus subnixum hinc & inde. Facta est ergo conspectio subito non
 minima, & exiens ab Imperatore facellarius, apertis ianuis triclinij in solarium di-
 uidi populum iussit. Veniensque ad sanctum ac venerabilem virum Martinum Apo-
 stolicum, dixit ad eum: Vide quomodo te Deus adduxit & tradidit in manus no-
 stras: Tu nitebaris contra Imperatorem. Quid tibi spei erat? ecce dereliquisti do-
 minum, & dereliquit te Deus. Et continuo vocans facellarius quendam adstantium
 excubitorum tonsorem, precepit, sine mora illi auferre psachmon summi & Apo-
 stolici viri, atque praecipui pastoris omnium Christianorum, qui orthodoxam sanctorum
 patrum & Synodorum confessionem, hoc est fidem confirmavit, & noui erroris exor-
 tos auctores, videlicet nouos haereticos, cum impijs dogmatibus eorum canonicis
 & synodicis anathematizauit. Cum ergo excubitor incidisset psachmon beati viri,
 & corrigiam compagiorum eius, statim tradidit eum facellarius praefecto vrbis, di-
 cens: Tolle hunc domine praefecte, & continuo membratim incide illum. Cum
 his autem omnibus iussit adstantibus anathematizare eum, quod & fecerunt. Non
 responderunt autem huic scemodi voci viginti virorum animae, sed omnes qui hoc
 videbant, & sciebant, quia Deus est in caelo inspector eorum quae fiebant, submis-
 so vultu cum magna maestitudine recedebant.

Cap. 20. Suscipientes ergo carnifices beatum Episcopum, exuerunt illum pallio sacerdo-
 talis stolae, & scindentes alas tunicae eius quae erat interius a summo usque deorsum,
 circumposuerunt ferrea vincula in sanctam eius ceruicem, & per omne corpus tra-
 xerunt eum cum vi, & non concesserunt ei penitus alicubi residere & animam re-
 focillare. Duxerunt autem illum a palatio, publicantes & de honestantibus per medi-
 um ciuitatis usque ad praetorium, & gladius coram eo. Erat autem viro beato do-
 lor magnus, & inenarrabilis: oppidum enim erat fessus, & infirmus pre tantis incom-
 modis, futurus reddere animam a pressura nimiarum passionum, & tenuitate cor-
 poris. Attamen gaudens spe confortabatur in Domino, in quo habuit fiduciam eter-
 nae consolationis & premium tanti pro veritate laboris. Et quo magis afflictione &
 vi trahebatur, eo magis sereno obtuitu ductus, cum multa animi constantia iussit
 cum vno solummodo indumento a summo discisso in duas partes, & sine cinctorio
 incedebat vir tantus, fide & gratia Domini cinctus. Heu, pro dolor, cerne res vi-
 rum Deo plenum tanto opprobrio subiectum, vt interiora eius quodammodo nuda pati-
 derentur. Multifarie quidem contentiones populorum agebantur propter sanctum vi-
 rum, alij gemebant, & moerore confecti lachrymabantur: alij autem ministro-
 rum satanae gaudebant, & subannabant. & sicut scriptum est, transeuntes moue-
 bant capita sua, & dicebant: Vbi est Deus eius? & vbi fides eius, & doctrina ipsius?
 Cumque venisset sanctus Domini in praetorium de honestatus, & a carnificibus vin-
 culatus, proiecerunt eum in ima carceris cum homicidis, & transacta quasi vna tu-
 lerunt eum inde, & transposuerunt illum in custodia Diomedis in praetorio praefecti.
 Tanta autem instantia & vi trahebant illum vinculis nexum, vt dilaniarentur crura
 & poplites eius, & sanguis preciosus flueret per ascensum scalae eiusdem custo-
 diae. erant enim gradus scopulosi & asperi valde, ac penitus in altum porrecti.
 Erat

Innocentius consul, sancti Martini apud senam interpretes.

Exhibetur vir sanctus populo illudendus.

Eccē, qua contumelia vit sanctus afficiatur ab impio facellario.

Anathematizatur vir iustus ab impijs.

Vincula in eius sancta ceruicem conijciuntur, & grauius torquetur.

Maxima contumelia & opprobrio afficitur.

Matt. 27. Deut. 32.

Detruditur in terebrum carcerem affociatus latronibus.

Erat autem beatus Episcopus iam tunc morti proximus, supplicij anima deficien-
 te. Introducentes ergo quomodo cunque in custodiam sanctum virum decidentem
 sepulchrum & surgentem, posuerunt in scamno indutum ferro & catenis.
 Postquam enim traditus est praefecto a facellario vt cruciaretur, continuo carni-
 fices exuerunt eum vestimentis suis, grauius enim algoribus vexabatur, quia into-
 lerabilis hyems erat. imposuerunt autem ei grauiissima pondera ferri, & nullus ci-
 aterat de suis excepto vno clerico adolescente. Qui commanens ei in custodia,
 & superflans lamentabatur magistrum, sicuti Petrus Dominum. Erat autem ma-
 gister custodiae coniunctus beato Episcopo, quia sic erat mos, vt futurus pati per-
 gladium conuinceretur magistro custodiae illa nocte: erant autem ibi duae mulie-
 res mater & filia deuota valde, praenominatae custodiae clauas tenentes, quaeque
 aspicientes importabilem dolorem sanctissimi patris, qui inter tot poenarum ge-
 nera quae aderant, ardore quatiebatur dirissimo: mota compassionibus, querebant
 aliquam misericordiam facere cum illo, & contegere eum volebant mater cum
 filia, sed non audebant propter vinculum & custodientem carnificem. Putabant
 enim auctum venturam censuram vt trucidaretur. Post quasdam vero horas qui-
 dam ex ordine militari vocabant ab imo magistrum vigiliae carceralis. Descenden-
 te eo, vna mulierum ergastulorum illorum pietatis viscere ducta, accedens, am-
 plectensque bellatorem Christi, & Apostolicum patrem, portansque reclinauit
 eum in praediolo suo contegens vtiliter, & inuoluens. Mansit autem usque ad ve-
 sperum sine voce. Vespere autem facto misit ad eum Gregorius praefectus eunu-
 chus ex cubicularijs maiorem domus suae cum paucis cibarijs, & refecit eum, di-
 cens: Ne deficias in tribulationibus, confidimus in Deum, non morieris. In quo
 magis aggrauatus ille beatus ingemuit. Abstulerunt autem continuo ferrea vin-
 cula ab eo.

Sequenti autem die abiens Imperator in patriarchium visendi gratia Paulum
 Patriarcham, proximus enim erat morti, narrauitque ei quae consummata erant in
 sanctissimum Papam. Ingemiscens vero Paulus & conuersus ad parietem, dixit: Hei
 mihi, & hoc ad abundantiam iudiciorum meorum actum est. Percontatus ergo ab
 Imperatore quare hoc dixerit, respondit: Nunquidnam domine non est misera-
 bile talia pati Pontifices? Tunc attentius adiurauit Imperatorem, sufficere ei in his
 quae passus est, & nihil amplius sustinere. Hoc autem beatus Papa Martinus, & quia
 non suscepit quod expectauit, non gratum habuit tale promissum: sed penitus
 moestus effectus, festinabat enim implere bonum certamen, & peruenire ad eum
 quem desiderabat. Sed quid morer? post dies octo defuncto Paulo dirigitur ab
 Imperatore ad magnanimum Papam Martinum, qui fuit in custodia Diomedis:
 legatus autem fuit Demosthenes rescriptor & collaborator facellarij, & Libelthi-
 sius eum eo. Intranses vero dixerunt ad eum: Dominator noster eximius Impera-
 tor misit nos ad te, dicens: Ecce in quanta gloria existens, in qualem ordinem te
 ipsum duxisti? Nemo tibi fecit hoc, sed tu ipse tibi met ipsi. Ipse autem nullum ali-
 ud responsum dedit nisi solum hoc: Gloria, gratiarum actio per omnia soli im-
 mortali Regi. Dicit ad eum Demosthenes rescriptor: Significauit tibi Imperator
 ista, dic nobis ea quae a Pyrrho hic & Romae subsequenter, gesta sunt. Pro qua causa
 abiit Romam, iussus, an proprio proposito? Respondens sanctus Papa dixit: Pro-
 prio proposito. Ait Demosthenes: Libellum illum quomodo fecit? compellente
 aliquo? Respondit sanctus vir: Nemine compellente, sed propria propositione. De-
 mosthenes inquit: Veniente Pyrrho Romam quomodo eum suscepit sanctus vir
 Theodorus praedecessor tuus? Dixit equanimis Papa: Vti Episcopum decuit: & quo-
 modo nanque priusquam veniret Pyrrhus Romam manifeste scripsit beatus Theo-
 dorus ad Paulum, vtpote ad eum qui supplantationem fecit, & alterius thronum
 inuasit? deinde autem veniente eodem Pyrrho Romam sponte sua ad vestigia bea-
 ti Petri, quomodo non haberet eum suscipere praedecessor meus Papa Theodorus,
 vtpote Episcopum? Respondens, Demosthenes dixit: Verè veritas sic se habet. Ven-
 de autem sumebat ea quae ad usum sui corporis erant necessaria? Dixit beatus Mar-
 tinus: Manifeste de Patriarchio Romano. Ait cōcertator: Qualis panis dabatur ei?
 Respondit beatus Martinus: Et vos nescitis Ecclesiam Romanam? dico enim quia
 quisquis venit illuc miserabilis homo hospitari, omnia ad usum praebeantur ei, &
 nullum immunem suis donis sanctus Petrus repellit illuc venientium, sed panis
 mun-

Cap. 21. Multo si- gore & vin- culorū pon- dere in car- cere crucias- tur.

Sāctus Dei, carceris equaliore inter mor- tuos a qua- dā matro- na contegi- tur & huma- nissime tra- ctatur.

Cap. 22. Verbis cō- scieitiae mor- det cor Pau- li Patriar- chae Cōstā- tinopolitanae.

Dolet Mar- tinus Pon- tificis, se mar- tyrij expe- ctatione frustrari.

Dicit ratio- nem Ponti- fex, quomo- do Pyrrhus sua sponte Romam ve- nerit.

Sedis Apo- stolicae ho- spitalitas.

mundissimus, & vina diuersa dantur ei, nō solum autem illi, sed & hominibus eius. Si ergo in pauperibus ista fiunt, qui venit etiam honorabilis, sicut Episcopus, qualem sumptum habet suscipere? Dicit ad eum Demosthenes: Dicimus nos sicut & audiuius, quia Pyrrhus vi fecit libellū Romæ, & quia lignea vincula sustinuit, & multa dolenda passus est, & in armario reclusus fuit. Respondit sanctus Martinus, & dixit: Nihil tale factum est: nam nisi quia formidine aliqui tenentur, & non possunt loqui veritatem, hinc sunt Constantinopoli plurimi, qui tunc erant Romæ, & sciunt quæ ibi gesta sunt: ex quibus interim superest Plato patricius, qui tunc exarchus erat, qui quæ direxit tunc homines suos ad Pyrrhum Romam: percontamini eum de his, si mentior. Veruntamen quid volumus plurima quærere? ecce in manibus vestris retinetis me, quodcunque vultis in me consummare. Deo indulgente in vestra est potestate. utique si membrum inciditis carnes meas, sicuti prefecto insidistis, cum me illi traderetis, non communico Ecclesiæ Constantinopolitanae. Ecce hinc sum, exanimate me, & tentate, & inuenietis experimento gratiam Dei & fidelium seruorum eius.

Eccē quomodo vir sanctus iustus fuerat membrum incidit.

Cap. 23.

Interim Pyrrus in medium venit, qui toties anathematizatus est, & nudatus honore diuino. Stupefactus autem Demosthenes rescriptor, & admirans super constantia atque audacia beatissimi Papæ Martini pro Christo velle voluntariē mori: quia ad hoc postus erat calix passionis, accepto libellario scriatim omnia quæ a beato Papa dicta erant, scribentes, recesserunt. Fecit autem athleta Christi Martinus in eodem Diomedis ergastulo octogintaquinque dies, post primos nonaginta tres, hoc est, omnes simul centum septuaginta quinque. His transactis, venit Sago leba scriba dicens ad beatum Episcopum: Iussus est mihi auferre te hinc, & ducere in domum meam, & post duos dies dirigere te quō iusserit facellarius. Interrogauit autem beatus Martinus quō ducendus esset, & in quem locum, sed ille noluit ei dicere. Rogabat autem eum, ut sineretur in eadem custodia, quousquē exularetur, & ad horam auferretur de custodia: nec hoc concessum est ei. Circa occasum vero solis venerabilis Papa Martinus dixit his qui erant in ergastulo: Accedite fratres, valefaciamus, quia ecce nunc aderit, qui auferet me hinc. Et hæc dicente eo, ibi berunt singuli charitatis causa calicem. Exurgens vir venerandus cum multa constantia atque gratiarum actione dixit ad vnum occurrentium dilectū sibi, qui erat ibi: Veni domine frater, da mihi pacem. Erant quippē in illa hora precordia fratris illius, ut existimo, sicut discipuli illius qui vidit Dominum in cruce pendentem. Cumque osculum præberet sanctissimo Papæ, præ nimia charitatis abundantia copiosissimē inter se lachrymas fuderunt. Omnes verō qui aderant lamentum terribile faciebant. Anxius in hoc vir Domini Martinus, sereno vultu flagitabat omnes nē hoc facerent. & impositis venerabilibus manibus suis super ceruicem fratris illius, subridens, ait: Bona sunt hæc domine frater, hæc sunt opportuna, & tē nō oportet flere, sed magis gaudere super me. Ad quem illic cum cordis contritione frater ille pius respondit: Deus nouit famule Christi, lætor in gloria, quia dignatus est Christus Deus noster propter nomen suum sanctum, hæc te omnia pati, sed lamentor omnium perditionem. Salutantes ergo eum, omnes recesserunt: veniens autem continuō scriba, & auferens eum, intulit in domum suam. Dictum est ergo quia in Chersonam insulam exulatur.

Ducitur de custodia ad custodiam, verō solis venerabilis Papa Martinus dixit his qui erant in ergastulo: Accedite fratres, valefaciamus, quia ecce nunc aderit, qui auferet me hinc. Et hæc dicente eo, ibi berunt singuli charitatis causa calicem.

Valedicere suis cum lachrymis in Chersonam insulam relegandus.

Cap. 24.

Post paucos autem dies ipse sanctissimus & Apostolicus vir, transiectus est nauigio clam in præfatam insulam. Ibi quippē sicut Ioannes Apostolus in insula Pathmos, omni humano solatio destitutus, diuinæ contemplationis & angelicæ visitationis consolatione, meruit crebrō releuari. Ieiunijs quippē & orationibus semper intentus, egit bonus Ecclesiæ vniuersalis pastor & fidelis dispensator & prudens, ut nec ouibus absens deesset, nec hæreticis pateret victoria falsitatis. Curauit quippē pastor pius, qui animalia Domini veritatis pabulo saginare solitus erat, nē fame dei attenuata, mortis æternæ dispendium subirent, & antiqui deuoratoris fauces intrarent. Gauderent quippē inimici veritatis, quasi iam mater Ecclesia tanto præfule exulante finem habitura esset rectè credendi. Sed cum vir beatissimus Martinus fide & deuotione Iesu Christi Domini nostri stigmata in corpore suo gestaret, per dies plurimos impetratus præ nimia inopiæ pressura, virium mœrore iam totus tabesceret, & effœti corporis flacciditatem spiritu agonizante, natura autem compellente præsentisceret, per Epithomum Romanæ valefecit Ecclesiæ, mādans fide-

Miratur Chersonam exulatum. Apoc. 1. Multis virtutibus vascat. Cura eius de salute ouium.

Galat. 6. id est, valde radio affectus.

fideliter & præsentis vitæ valida quæ pro statu & integritate eius perpetiebatur, iam infortunia, & vt se à peste hæretica per omnia caueret apostasie commenta.

Postquam autem vir Deo charus & cælicis amicus ciuibus iam omnium dolorum cumulamenta expertus est, id est confusionem expulsionis, scandalum falsitatis, inæqualiditatem protractiorem carceris, discissionem sacerdotalis insultationis, inedia acrimoniam, nuditatis contumeliam, improborum multicolorem blasphemiam, exilij solitudinem, soliti honoris effugacissimam absentiam, & multa alia quæ piget enarrare, percursoque iam viriliter agonis fidei stadio, totis ad cælum extensus conatibus puris luminibus compellare cœpit Dominum, dicens: Domine Iesu Christe pastor fidelium æternæ, tu scis quæ pro te, & propter fidem inenarrabilis nominis tui vsque in horam hanc perpeffus sum, nē permittas me amplius elongari abs te. Si autem me volueris carne exarcinari, & peruenire ad te, oues tuas, quas mihi ad prouidendum commisisti, de quibus admodum suspensus sum, cui nam cōmendo, tu Rex clementissime, qui tui preciosi sanguinis aspersione de manibus inimici eas dignatus es emancipare, per gloriosa merita præcipui Apostoli tui Petri Domini & magistri mei, ab omni semper diabolica incurfione tui caselypei nomine misericorditer defendere dignare. Sicque preciosus Christi confessor, martyrque probatissimus Martinus, vmbone veræ fidei circumdatus, in expugnabili lacerto, omnem antiqui peccatoris armaturam deuicit: & ipse vt miles inuictissimus æterni Regis castris verè reportauit vexillum victoria.

Cap. 25. Catalogus dolorum passionis eius.

Oratio eius sub morte.

munimine

Cap. 26. 2. Tim. 4.

Et re vera bonū certamen certauit, gloriosissimē cursum consummauit, fidem Deo deuotus seruauit, ad vltimum reddita est ei corona iustitiæ, quandō de manu Domini brauium est assequutus felicitatis æternæ. Migravit autem beatissimus Papa Martinus, martyrque Christi præcellus, de præsentis vitæ angustijs ad Dominum, die sexta decima mensis Nouembris, fide & spiritu sancto plenus, & angelorum manibus lætus deportatus est Abrahæ sinibus. Positus est autem in tumulis sancto-rym Chersonitarum ciuitatis extramurum quasi stadio vno, charus & dignus Deo, & preciosissimis odoramētis sepultus est, angelicis canentibus choris, atque hunc hymnum alternantibus: Beatus quæ elegisti & assumpsisti Domine. Est autem gloriosum eius sepulcrū: vbi pro sanctitatis eius magnitudine tumultatus est in monasterio perpetua virginis Mariæ matris Domini nostri Iesu Christi, quod magnifico constat decore ornatum. Ibi quippē eius in clyta merita ex tunc, & nunc, & quandiu cælum voluetur, cælestium beneficiorum euidentissima declarāt indicia. Quia vt verum fatear, omnia humanorum corporum incommoda ibi frequenter inueniunt optatæ salutis certissima medicamenta. Aegri diuersi infirmitatis pristina adipsiscuntur sospitatem, cæci illuminantur, paralytici agglutinantur, surdi auditum, muti se gaudent percipere loquelam, arreptitij & energumeni promerentur à maligno mansore liberari, nullusque miser inuenitur, quem de suo mausoleo mœstum redire patiat. Cuius nos precibus gloriosis Christus Deus ac Dominus noster, qui eum elegit, assumpsit, & in perpetui paradisi delicijs cum cæligenis collocauit, corroboret nos in veræ fidei soliditate, quam ille ad liquidū intellexit, constantissima assertione docuit, & pro qua ad mortem vsque certauit, vt mereamur premium consequi quod promisit: Qui cum Deo patre & spiritu sancto uiuit, & gloriatur Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Felix obitus eius apud Chersonam Lycie. for. 12. Sepultura eius. Psal. 64.

Miracula ad sepulcrum eius.

VITA SANCTI CUNIBERTI EPISCOPI COLONIENSIS ET CONFESSORIS, VT HABETVR IN AN-

tiquis manuscriptis exemplaribus. Authoris nomen incertum est, sed historia fidem meretur.

GLORIOSAM sancti Cuniberti memoriam pijs venerari affectibus, & magnis frequenter extollere laudibus, cum decentissimum, tum saluberrimū esse, nemo ferè qui nesciat. De luminaribus illis maximis erat, quæ super candelabrum posita, per totam mundi latitudinem circumferrebant ignem, quem ipsa veritas & lux mundi Christus Iesus, in terram mittere venerat. Hic adhuc puer, sinistrum ramum Pythagoricę literę, prius omninō per animi virtutem satagebat effugere, quam ad eiusdem biuium per ætatem corporis possēt ascendere.

Non eb. 12. Cap. 1.

Luc. 12.

Crallo pater S. Cuniberti tradit eum Dagoberto regi. **Sancta eius puericia.** **Reginæ matris eius pietas.** **1. Reg. 1.** **1. Reg. 6. Ezch. 1.** **Philip. 3.** **Cap. 1.** **Cap. 3.** **1. Pet. 2.** **Mart. 18.** **Præclaræ virtutes in puero Cuniberto.** **Eximia eius humilitas.** **Cap. 4.** **Viso Regis Dagoberti.** **Act. 9.** **Num. 33.**

dere. Nam dum pater eius, Crallo nomine, clarus provincie Mosellensis indigena, puerum elegantem, etiam in primis infantie rudimentis aptum virtutibus, Dagoberto magno Francorum Regi nutriendum simul & prouehendum, ille factus familiaritate regia, commendasset, ipse mirum in modum non tantum ab illicitis omnibus, vt id ætatis puero natura præualuit: verumetiam multoties à licitis quibuslibet, vitam liberam, & quasi solitariam duxit, imitatus videlicet matrem pietatis ingenium, quod ab ipsis cunabulis simul cum infantia lacte sedulo potare consuuerat. Hæc igitur omnipotentis Dei famulã, nomine Regina, sic inaritali deferuebat arbitrio, vt se tamen corde fidelissimo totam Christi manciparet imperio, non discrepans ab illo religiosissimo beatæ Annæ vel voto, vel proposito, de qua post impetratum à Domino, & promissum eundem Domino filium, veridica scripturæ voce dicitur, quia vultus eius non sit amplius in diuersa mutatus. Quia enim infixum in cœpta religione, vsque ad finem cursus debiti, etiam inter ipsa matrimonij iura seruabat animum, recte dicitur, quod non in diuersa mutauerit vultum. In diuersum enim declinat, qui de viã, id est, veritatis rectitudine in quodlibet latum exorbitat. Hinc de vaccis quoque, arcam Domini plaustrum nouo superpositam ducentibus, & propter clausos domi virulos suos materno affectu gementibus, legitur: Ibant vaccæ in directum per viam, & non declinabant ad dexterã, neque ad sinistram, sicut per Ezechielem de sanctis animalibus dicitur: Vnum quodque ante faciẽ suam gradiebatur: non reuertebantur, cum incederẽt. Quod ipsum de se apertius prædicator egregius: Quæ retrò, inquit, oblitus, & ad ea quæ ante sunt, extensus, sequor ad palmam supernæ vocationis in Christo.

Hoc itaque modo beati Cuniberti mater, fixum in amore Dei animum supernis adherere desiderijs fecit, & edocta per spiritum, æquo iustitiæ libramine suæ cuique dedit, mundo vsque satisfaciens per necessariam dispensationem, creatori suo placens per promptissimam cordis deuotionem: Pignus tamen sibi dulcissimum magis deputat Ecclesiasticæ religionis officio, quam terreni Regis obsequio. De cuius vita & studio, non est opus interim plura reuoluerẽ. Quid enim egerit, quòve studio erga cultum Dei desudauerit, restatur populus ciuium Mosellensium, qui & corpus eius venerabiliter in ecclesia conditum seruat, eiusdemque patrocinia semper expetendo, & sæpè promerendo frequentat.

Puer autem Deo deditus, in regali palatio scholæ virtutum vigilabat, & subiectus Regi quasi præcellenti, Dominum timebat, Regem honorificabat, ac se spontanea necessitate confringens, vt quo difficilius laborandum esse videret in deputato sibi opere, eo delectabilius & efficacius illud præ cæteris suis cœmulis festinaret arripere. Lux enim in illo diuinæ pietatis emicuit, & velut aduocatum atque statutum in medio paruulum, Euangelicum exemplum, immò delectabile spectaculum, omnibus dedit. Erat nanque mansuetus & patiens, ac in omni honestate, vtilitate & probitate docilis, gloria quidem, non tamen inani & ventosa, excitatus ad obedientiæ studia. Nam magistra & gubernatrix hoc intus egit gratia, vt foris in edocendo ad imposta ministeria puero non laboraret præceptoris instantiã: iamque capacissimum inhabitantis Dei vasculum, plus etiam sibi studio humilitatis affumebat, quam vel magisterio vel exemplo didicerat. Nanque non contentus regi solummodò & maioribus iuxta personæ suæ congruentiam, deservire, in tantam sæpè vilitatem semetipsum detrudere conabatur, vt etiam seruorum vice calcamenta detrahere soleret, atque mundare: dupla nimirum simplicitate Deo acceptabilis, cui illum & puerilis ætatis naturalis puritas, & virilis ingenij voluntaria pietas commendabat.

Quum ergò ab hoc primo exercitij gradu, vellent illum Dominus ad altiora virtutum incrementa conscendere, reuelare dignatus est Regi, quãti apud ipsum meriti puerilis illa simplicitas haberetur. Quadam denique nocte, dum peruigil Rex in lecto quiesceret, vidit subito locum illum, vbi sanctus puer soporis gratia membra fessa composuit, magnifico lumine resplendere, eodemque penè signo futura pueri facta notari, quo Saulum contigit de cælo vocari. Sicut enim ibi immutatio dexteræ excelsi cum increpatione & tremendi luminis immisione facta est: ita hæc electio diuina, blandientis luminis signo monstrata est. Vtrunque tamen lux illa missa cælitus admonuit, vt & Aegyptias tenebras discerent, & per Israëlitas mansiones repromissam supernæ hæreditatis gloriam ducatu veræ lucis quærere nò sent. Manè itaque factò, Rex de visione sollicitus, & miraculi nouitate perterritus, requi-

requisit, quis in eodem loco, vbi splendorem desuper viderat radiantem, per noctis silentia quieuisset. Intellexit enim, quòd tale præfagium magnum aliquid prodesset. Cui quum apparitores suggererent, Cunibertum ibi puerum dormiuisse, quod & ipsum prius, ipsius diligenter intendentem industriam, non latebat, apprehensum eum ilicò non de turba seorsum, sed coram cunctis, qui aderant, solito familiariter alloquutus est, & ad optatum sibi in filij locum, amplexu dulcissimo oscularus est, pronuncians quòd verè Deus in illo fuerit, quem tanta luminis manifestatione clarificare dignatus sit. Erat enim ipse quoque religionis amator, fide catholicus, & ad omne opus bonum in Christi dilectione paratus: quod, dum mundus voluit, apud Ecclesias regni Francorũ celebri proculdubio sermone feretur.

Exin in processu temporis beatus Cunibertus apprimè literis eruditus, assensio- nes primùm in corde dispositas, profectu quotidiano cucurrit: mox Ecclesiasticos per ordinem ascendendo gradus, coactus quidem renitente vi humilitatis, dignissimus tamen obtinuit: quos & excellentibus illustrauit meritis, & congruentibus adornare curauit obsequijs. Itaque auctus benedictione caelesti, de virtute in virtutem feruidus in dilectione Domini properabat, donè raptus ab Archiepiscopo Treuironum, Archidiaconatus officio sublimatus est. Vbi mirum in modum totus in Dei opere conuersatus, nihil sibi exhausti fatis esse credebat, vitæque iam huius exotus, hinc tantum, quos lucrificare conabatur, spiritum inuictum à quolibet seruabat.

Paucis postmodum elapsis annorum curriculis, Clerus & populus Agrippinæ Coloniae pastore proprio destitutus, virum Domini Cunibertum, iam in opere Dei exercitatum, vt sibi præesse deberet, cum vocibus, tum precibus implorauit. Nec difficilis erat ista congestio de eo, qui præfagebatur, quem & rex olim anxia expectatione promouere quærebat, & omnis tripartita Gallia populus dignissimum, & verè plebi Dei necessarium prædicabat. Sola in eo repugnauit humilitas, cuius tamen ad hoc opus prædestinata simul & approbata fuit à Domino sanctitas. Tandem conuenientibus in vnum plebis destituta maioribus, maximoque sacerdotum & aliorum principum cœtu, ad eorum auxilium animis opibusque parato, fortissimum viri Dei pectus, charitati tantum credere solitum, à proposito sui duritia emollitum est. Sicque nutu Dei Remedio Episcopo Coloniae successor electus, septimo Calendas Octobris gradum Episcopalis benedictionis ascendit. Deinde iam se tantum tantumque cunctis exhibuit, vt nostra hoc facultas nequaquam possit euoluere, nè videamur maxima verbis vilioribus extenuare. Veruntamè de omnibus placet referre miraculum, quod in maximo sacerdotalis officij sacramento Dominus quasi speciale perfectionis eius indicium dare dignatus est: ex quo vitæ vel doctrinæ ipsius insignia non modò cognosci, sed & lucidissimè possunt agnosci: quantum sint alia, quæ non tam perspicaciter intendentibus videri possunt maiora.

Quadam die dum singulare redemptionis nostræ mysterium, & solum infirmis nostræ remedium plenus Deo super mensam Dominicam, in basilica sanctarum Virginum immolaret, adstans Clerus & populus vidit columbam splendidissimam primùm hæc & illac per omnem ecclesiam circunvolitando vagari, deinde Pontificis insidere capiti: mox inde reuersam, & iuxta tumulum cuiusdam virginis, stupentibus simul & mirantibus vniuersis qui aderant, ab omnium oculis elapsam, acclamatum est confestim ab omnibus, verè dignum hunc esse, qui ministraret Domino, sacerdotem, felicem fore Ecclesiæ Pastorem. Hinc ergò gemitus, illinc gaudia personabant. Vtrouunque enim materiam in signo, quod videbatur, habebant. Lætabantur quidem se habere tanti meriti Pontificem, qui dignus esset edoceri & custodiri per piissimam sui Domini visitationem: flebant verò propter humani casus incertitudinem. Hanc ipsam metu ebant se citius amissuros esse consolationem, vel potius quòd dignam ipsius religiositati non admitterent imitationem. Comparantur nunc hæc duo, si placet, quæ proposuimus, miracula, vnum in pueritia, alterum in Episcopali perfectione monstratum, si fortè in his possit intelligi laudabilis & verè mirabilis esse vita sanctissimi Cuniberti. Scimus nanque ex Evangelicis documentis, bis de cælo missum fuisse spiritum sanctum, semel super ipsum Dominum baptizatum in columbæ specie, semel super discipulos eius in ignis splendore. Et quid in signis illis, quæ super hunc virum demonstrata fuisse docuimus, nisi aduentus sancti spiritus, intelligendum est? Ab ipso enim innocentie simplicitatem habuit, quæ per columbam exprimitur. Nam & in illo diuino

Dagobertus rex Cunibertum puerum quanti fecerit.

Dagoberti regis encomion.

Cap. 5.

Fit A chidiaconus S. Cunibertus

Cap. 6.

Creatur Coloniaensis Episcopus.

Cap. 7.

Nota antiquitatem basilicæ vnde eum missum Virginum. Columba eius capiti insidit. arificanti.

Marth. 3. Act. 2.

myfterio, quo columba super illum descendit, Saluatoris nostri typum exhibuit, Ab ipso quoque zelum Dei, & famam bonorum operum longè lateque micantem accepit, quæ per luminis claritatem quifque figurari non ambigit: & ipse videlicet, dum hoc super illum fuisset immiffum, discipulorum adhuc trepidantium, & in conclavi residentium similitudinem exprimere potuit, quasi ipsi tunc simul cum discipulis à Domino diceretur: Iam non dicam vos seruos, sed amicos meos. Nam & ipse post hanc visionem mox à seruitute pristina liberatus, ad opus Domini specialiter expeditus est. Et iterum: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.

Cap. 8. Hæc ergo glorificatio cum semper huius sancti Pontificis bona opera subsecuta est, tum maximè, quando omnis plebs, quæ vidit, dedit laudem Deo. Nec ipsum Antistitem in Domino postea laudare trepidauit, velut per hoc prodigium iam fuisset secura illius interminationis, qua dicitur: Nè laudes hominem in vita sua. Ipse autem in omnibus his clauso ostio, nè quid humanæ laudi concederetur, intra cubiculum cordis sui laudabat & glorificabat eum, à quo bona cuncta profluere nuerat, vt posset dicere cum Apostolo: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Sic igitur esuriens & sitiens iustitiam, factus est pacificus, & in omnibus cordi sui motibus rationi subiectus, vt spiritu tantum Deo seruiret, & portionem suam in terra viuentium totis nisibus appetere festinaret. Completisque demum feliciter quadraginta villicationis suæ annis, pridè Iduum Nouembris perueniens ad diem lucis huius extremum, creatori suo ditandū bonis omnibus reddidit spiritum. Corpus autem eius, sicut ipse viuens præceperat, positum est cum magna gloria in ecclesia sancti Clementis, quam ipse construxerat: regnante Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & gloriatur in sempiterna seculorum secula, Amen.

MIRACVLVM ILLVSTRE, AD SACRAS RELIQUIAS S. CUNIBERTI EDITVM, A SIGEVVINO.

Archiepiscopo Colonienfi literis mandatum.

IN nomine patris & filij & spiritus sancti, Sigeeuinus diuina fauente clementia Colonienfis Ecclesiæ Archiepiscopus. Quū in omni tempore Deo sit à nobis supplicandum intimè pro nostris ceterorumque Christianorum erratibus, imploranda est tamen nobis Dei clementia studiosius, quotiès mundi tangimur aduersitatibus: quatenus eas, quas iuste patimur, afflictiones in hoc seculo, gratuita Dei misericordia mitigare, & à nobis auerrere dignetur benignæ pietatis dono. Citius autem mitigabit in nos Deus irâ indignationis suæ, si in auxilium nostrum sanctos & electos suos humili perimus deuotione. Quod nos in aduentu sancti Patroni nostri Cuniberti eo die apertè probauimus, quum heu nostris peccatis exigentibus, beatæ Dei genitricis Mariæ monasterium in Gradibus, nostris oculis comburi vidimus. Incipiebat enim eodem die & domus sancti Petri ardere in parte orientali, ita vt aliqua eiusdem monasterij parte combusta, iam fratres & ciues vrbs in desperationem venissent, & præ nimio quod imminerebat incendio ornamenta iam abstulissent de templo. Adueniente autem congregatione sancti Cuniberti, & dum corpus eiusdem sanctissimi Patroni nostri in domum sancti Petri contra ignem gemendo & lachrymando deferrent, nobis qui aderamur intuentibus, ita (gratias Deo) euauit flamma & incendium à domo sancti Petri, quod verè comprobaret Dominus, per merita sancti Cuniberti nos ab incendiij illius periculo liberari. Vndè & nos exigui tantæ Dei bonitati ac sancto Cuniberto pro modulo nostro respondere cupientes, scire volumus omnes nostros fideles, tam futuros scilicet, quàm presentes, qualiter sequenti die, scilicet duodecimo Calendas Martij, dum corpus reportaretur prædicti Patroni, dedimus eidem Patrono nostro pro remedio animæ nostræ ad vtilitatem fratrum, ibidem Deo militantium, quicquid &c. Cui testes intererant Vuichmar Decanus maioris monasterij, Hereman Præpositus, Arnolt Præpositus, Hertzell Præpositus, Thioderich Præpositus: Laici verò Gerart de Hofaden, Adolf de Berge, Vuichman Heirman Ratere. Quod vt verius credatur, & in posterum firmitus habeatur, hoc manuscriptum indè fieri, ac sigillo nostro iussimus sigillari. Actæ sunt hæc traditiones Coloniz in

Sanctorum inuocatio quid præstet.

Monasterij ad Gradus Mariæ Coloniz ardere dicitur S. Petri.

Insigne miraculum.

DE QVINOVE FRATRIB. BREVNOVIEN. MARTYRIB. 305.
in domo sancti Petri, anno Dominicæ incarnationis millesimo octuagesimo, Indictione tertia, regnante rege Henrico quarto, & præsidente in cathedra Episcopo Sigeeuino, primo ordinationis suæ anno.

VITA ET MARTYRIVM QVINOVE FRATRVM BREVNOVIENSIVM, MATTHAEI, BENEDICTI, IOHANNIS, ISAAC, CHRISTINI: necnon Barnabæ contubernalis eorum & confessoris, per Reuer. D. Iohannem Dubravium Episcopum Olomouensensem, historie Boemicæ libro sexto.

SANCTVS Adelbertus secundus Pragensis Episcopus & martyr, vnâ cum Boleslao principe Boemiæ cœnobium, quod Breunouiam vocant, edificauit, ac munificentissimè dotauit, deductis in contubernium fodalibus, quos ex Italia secum adduxit: illique nomine Abbatis præposito Anastasio, qui posthac apud Hugaros Strigoniensem egit Pontificem, viro tantæ sanctitatis & virtutis, vt mortuum discipulum precibus suis à morte excitauerit. Sæpius in hoc contubernio Adelbertum, quàm in doma suo pontificali reperisses, adeò moribus & natura cum sanctis illis patribus congruebat. Sed nec Boleslaus à consuetudine illorum abhorrebat, festis præsertim diebus spontè ueniens (vt bonis mos est) ad bonorum conuiuia, quæ à precibus illi incipiebant, & cum precibus sinebant magna cum modestia & disciplina, atque abstinentia ci-
borum.

Præter Anastasium autem Abbatem, & Gaudentium fratrem (quem Præsulem ciuitatis Gneznæ Polonis idem Adelbertus dederat) alios insuper sex contubernales Breunouia habuit, vti vitæ sanctimonia celebres, ita celebritate hominum minimè gaudentes. Illi igitur desiderio solitudinis (cum migrandi ex Boemia in Poloniam consilium cepissent) occiso Adelberto Episcopo, ad Gaudentium diuerterunt, cupidissimum illos penes se retinendi, nisi quod cupidius illi secerent sibi dari ostendique petebant. Euictus precibus Gaudentius, deduci illos in locum planè solum, longèq; ab hominibus semotum iubet. Nacti illi quem optabant secessum, in co tugurium, & iuxta sacellum ex lignis coagmentatū sibi constituant. Nomina contubernaliū Matthæus, Benedictus, Iohannes, Isaac, Christinus, Barnabas. Frugalitatis omnium istorum, innocentiaque & continentia atque vigiliarum, indicium hoc fuerit, quod non solum ab iniuriæ noxa, sed ab omni prorsus specie mala abstinerint, quod famem sæpius pane solo, raro olere adiuncto, quod sua sibi manu seuerant legerantque, explebant: sitim autem aqua semper sedabant: quod à pecunia possidenda ita temperauerint, vt ne teruncium quidem in zonis suis, aut marsupijs possidere uellent: quod denique stratis humi in matta scirpea, corporibus cilicio vestitis, somnum ante mediam noctem interruptum habuerint, & quasi iam aurora illis illuxisset, reliquum noctis dieique perpetuò in hoc vigilauerint, vt Deum peccatis hominum offensum, assiduis deprecationibus placarent. Nam ipsi ita propitium illum habebant, vt morbo impeditos homines, aut à malo dæmone obsessos, sola oratione percurrerent libera-
rentque.

Quoniam autem rumor iam pridem de bona istorum vitæ consuetudine ad Meschonem principem Poloniae perueneret, inuasit eundem Meschonem cupidus videndi & alloquendi viros ex rumore sibi laudatos. Vbi igitur ad latebras eorum peruenit, summo oraque affectantium turba, ipse cum paucissimis sacellum, in quo sacros psallebant hymnos, introijt, offusa subito oculis & animo suo religione, perindè est permotus, atque si introijisset penetrale numinum, non hominum. Denique illos velut præsentia numina veneratus est, tractauitque liberaliter à pecunia, quàm abiens illis etiam inuitis reliquit, præsidium futuræ inopia, quam

Paupertate
sectantur
Euangelica

summam adesse cernebat. Sedenim illi, qui non adumbratam, non coactam, sed solidam atque vltroque colebant paupertatem & continentiam, magisque pietatis officijs, quam vllis diuitijs dutescere querebant, accersito Barnaba, quem panis & olerum dispensationi praeferant, tollere cum exitalem pecuniam & ad Meschonem continuo referre iubent.

Infantes a
latronibus
occiduntur

Abeunte Barnaba superueniunt latrunculi quidam, & in tugurium nocte irruerunt, quae sita que inibi, & non inuenta principis pecunia, iram & furorem in cedem infantium virorum conuertunt: occisi ad vnum omnes, ac solum Barnabas per absentiam incolumis est seruatus, cum magno animi sui dolore, quod praesens eadem cum interfectis martyrij palmam affecutus non fuerit. Nihilominus sui similis permanens, vitam quam coepit colere, puram inculpataque ad fatalem usque exitum non desijt: post quem in tumba Genezæ, in quam, ante se interfecti sodales elati sunt, conditus est.

Felix Barnabae
exitus.

VITA S. LEBVINI PRESBYTERI ET CONFESSORIS, SCRIPTA AB HVCBALDO ELNONENSI monacho ad Baldricum Episcopum Traiectensem. Extat in antiquis manuscriptis exemplaribus, multumque commendatur a Petro Archidiacono Cameracensi.

CAPUT I.

Nov. 12.

Psal. 73.
Colof. 1.

Psal. 67.
Ephes. 4.

Interpretatio
nominis
cuius.

Codex habet,
dignitatem
cosum.

Iacob. 4.

Ioan. 15.

DOMINVS noster Iesus Christus propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos in secula seculorum, non solum pro nobis, sed etiam ex nobis factus homo, verus & perfectus idem Deus, Rex noster ante secula, cum per passionem Crucis, resurrectionemque a mortuis, secundum nomen suum operatus esset salutem nostram in medio terrae, consummato diuini mysterij opere, quod absconditum fuit a seculis & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis suis, quibus voluit notas facere diuitias sacramenti huius, ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, & ut ait Apostolus, dedit gratiam vnicuique fidelium Ecclesiae secundum mensuram donationis suae, alios Apostolos, alios Prophetas, alios Euangelistas, alios pastores constituens & doctores. Inter quae innumera eius beneficia, quae ipse largus dator per vniuersa terrarum diffudit spatia, in Francorum quoque Saxonumque de caelo prospexit patrias: quibus saluandis, & lege eius imbuendis, atque in persecrantia boni operis confirmandis, post clara plurimorum lumina doctorum, quae idem Sol iustitiae, vt Occidentis depellerent tenebras, proprio irradiant fulgore, vt & ipsi lux essent huius mundi: vnum quoque sidus eximium, iam penè aduersascente istius seculi die, sui splendoris gratia persusum copiosissime, ad eorum illuminationem dignatus est promere, Lebuinum videlicet charum sibi amicum, iuxta idioma nominis sibi optime congruentis. Fertur enim a suae peritis lingua, quod Liefuyn patrioticè sit vocatus, quod Romanis sonat, charus amicus. Demptis verò vel demutatis ad Latinitatem quibusdam literis, dictus est Lebuinus. Sed ecce quam dignitate plenum istius vocabuli praesagium, dum quod futurus erat opere, iam eius praesignatum est nomine. Si enim quaeratur, cuius vir iste extiterit amicus, nequaquam mundanorum, vel mundi istius, cui non solum fuit inimicus, sed etiam crucifixus, sicut docet Apostolus, Qui voluerit amicus esse huius seculi, inimicus Dei constituitur: sed potius mundi conditoris seruus quidam fidelissimus: inter eos verò, qui audire meruerunt, iam non dicam vos seruos, sed amicos meos, merito suae seruitutis connumeratus. Nec ab re cuiquam videatur, quod nominis istius interpretatio a nobis studiosè perquiritur. Nouimus denique, quibusdam patribus etiam ante conceptionem indita fuisse vocabula, quibusdam postea immutata, quae

ta, quae ex proprijs causis aut praecedentibus, aut futuris, constat illis fuisse competentia. Quae & idèd sacra nobis tam solerter denotat scriptura, vt patenter innuat, non modò in istis, sed & in alijs quibusdam sanctorum nominibus, quae nobis sunt animaduertenda. Satis enim talium indicant acta vel dicta, quid eorum praesignauerint nomina. Vnde sicut intelligi datur, & hic vir sanctus quodam praesagio futurorum tale nomen est sortitus, vt lingua patria vocaretur Dei charus amicus. Haec satis dicta de nomine ipsius: iam nunc ad eius gesta, Deo bonisque placita hominibus, licet stolidus, noster decurrat stylus.

CAP. II.

In salo quidem reposita, nobilis tamen vulgataque Britannia Occani insula, interufo mari a toto orbe diuisa, inter Septentrionem & Occasum sita, a vocabulo suae gentis cognominata. In ea multa & magna flumina, fontes calidi, metallorum larga & varia copia, achates lapis ibi plurimus & margaritae: cui adiacet Scotia sive Hybernia. Sunt verò ibi populi multi, Britones, Saxones, Picti, Angli. Haec animalium messiumque ferax vberè fertili, diu dedita erat idolorum cultui. Postquam verò venit praedestinatum a Deo tempus miserèdì eius, sicut in laudabilibus viri eloquentissimi Gregorij Papae gestis legimus, data sibi occasione inspirauit Deus cordi illius, vt quoniam ipse dicebatur vir Apostolicus, illique commissum erat de omnibus, istius specialiter gentis fieret Apostolus. Quod pastoralis curae officium quam studiosè fuerit ab eo administratum atque peractum, cooperante gratia Dei celitus, nos sigillatim referre super sedemus: quoniam in libello vite ipsius ter beati Pontificis Gregorij, satis propalatum recolimus. Hoc tantum sufficiat commemorasse, quoniam directi ab ipso fortes & fideles agricolae, excoluerunt optimi cordis terram strenuè benè polito linguae suae vomere, sparsimque dilatato diuini verbi semine. Ac nè fortè duplici deperiret lasione, & malarum cogitationum trito calle, & volucrum spiritualium nequitiae comestione, tutari studuerunt sollicitè. Insuper nè citò exortum semen propter duritiam petrae, hoc est, mentis indomitae, vel propter aestum tentationum posset ardescere, irrigauerunt illud indiciente sanctae charitatis humore. Ad postremum ubi fuerit necessè, extirpato spinarum, id est, diuitiarum, quas nunc sollicitudo, nunc voluptas comitatur, angore, gaudiis sunt bonam terram suo labori respondisse, & vberimos fructus edidisse, scilicet trigessimum in casto coniugij foedere, sexagesimum in non paruo sufferentia continentium labore, ceteris in perceptione virginalis coronae. Cuius seminis ac messis intantum excreuit cumulus, vt non modò indigenas illius patriae faceret, verum quoque exterarum regionum famelicos pasceret. Quis enim queat explicare, quot lumina doctorum, verbis & exemplis perfectorum prodierunt inde? Quos nostra gaudet Francia se vt veros Christi Apostolos hospicio grananter recepisse, alimonijs abundanter refouisse, rebus ac facultatibus honorabiliter munerasse, praedicantes libenter audisse, magisque monentibus se salubriter obedisse: nec non & beatas sanctorum corporum exuias se latatur haerens ad suorum patrocinium veneranter custodire, sperantes pro his omnibus se partem habituros cum eis in aeterna beatitudine. De quorum sanctissimo fultit collegio sanctus Lebuinus, ex praefata Anglorum patria oriundus, ab ipsis quoque pueritiae crepundijs, exercitijs Deum colendi deditus. Iam enim praetendebat morum conatibus, qualis pijs futurus esset actibus: vt patenter daretur intelligi, hunc verum Dei cultorem fore, qui in lege eius meditaretur die ac nocte, sicut & Salomon in Prouerbis generali sententia promittit de talibus: Ex studijs suis intelligitur puer, si recta sint & munda opera eius.

CAP. III.

In liberalibus, ac potius sacris, traditus studijs literarum, inhians, vt ait scriptura, ad sciendam sapientiam, ad intelligendum verba prudentiae, & suscipiendam eruditionem doctrinae, iustitiam, & iudicium, & equitatem: vt sibi paruulo daretur astutia, adolefcenti scientia & intellectus: vigilabat ad fores sapientiae quotidie obseruans ad postes ostij eius. Cumque eos exereret assidue, optabat vt veniret in se spiritus sapientiae, deprecatusque Deum ex totis precordijs, dixit: Domine, sedium tuarum assistricem sapientiam: mitte illam de caelis sanctis tuis, & a sede magnitudinis tuae, vt mecum sit, & mecum labore, vt sciam quid accipitum sit coram te. Haec eo sepius deprecante, occurrit ei ipsa, quae circuit querens dignos se, & ostedit se illi hilariter, & obuiauit illi quasi mater honorificata, stans in

Britannia a
toto orbe
diuisa.

Rom. Pon-
tifici curae
omni de-
mandata.

Luc. 8.

Anglia. 5.
Lebuini pa-
triae.

Prou. 20.

Prou. 1.

Diligenter
incumbit
studio lite-
rarum puer
Lebuinus.

Sap. 9.

Sap. 6.

sum.

summis excelſisq̄ue verticibus, in medijs ſemitis iuxta portas ciuitatis in ipſis foribus. Erat autem, vt iam ante nos per quendam ſui amatorem de ea dictum eſt, reuerendi admodum vultus, oculis ardentibus, & vltra communem hominum valentiam perſpicacibus, colore viuido, atque inexhauſti vigoris: quatenus ita æui plena foret, vt nullo modo noſtræ crederetur ætatis, ſtatura diſcretionis ambigua. Nam nunc quidem ad communem ſe hominum menſuram cohibebat: nunc vero pulſare cælum ſummi verticis cacumine videbatur. Quæ cum altius caput extuliſſet, ipſum etiam cælum penetrabat, reſpicientiumq̄ue hominum fruſtrabatur intuitum. Hæc ædificauerat ſibi domum, vbi exciderat ſibi columnas ſeptem: atque immolans victimas ſuas, miſcuit vinum, & poſuit menſam ſuam, miſitq̄ue ancillas ſuas, vt vocarent ad arcem & ad moenia ciuitatis, dicens: Si quis eſt paruulus, veniat ad me, itemq̄ue inſipientibus: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miſcui vobis. Relinquit infantiam, & venite, & ambulate per vias prudentiæ. Tunc inter numerosos copioſæ plebis auditores placido vultu reſpiciens humilem Lebuinum, quem ante ſecula præſciērat & prædeſtinauerat fore ſibi charum amicum, voce amabili affata eſt illum: Ego, inquit, diligentes me diligo, & qui manē vigilaerint ad me, inueniēt me. Principium me adipiſcendi, timor Domini: intellectus bonus omnibus facientibus eum. Hæc aure audiendi audiens ſanctus vir Lebuinus, exultauit in Domino cor eius, & dixit: Ego ſeruus tuus & filius ancillæ tuæ. Greſſus meos dirige ſecundum eloquiū tuum, vt non dominetur mei omnis iniuſtitia. Deduc me in ſemita mandatorum tuorum, quia ipſam volui. Ecce concupiui mandata tua, in æquitate viuifica me. Exindē oleo lætitiæ perſuſus ab ea, proficiebat de die in diem amicitia eius gratia. Et nē quis forte putet, poſt poſita rerum geſtarum ſerie, nos quædam veluti fabuloſa ac friuola, vt iſte beatus vir ad notitiam ſemitarum ſapientiæ, eiusq̄ue agnitionem contenderit, commentator eſſe: ſi ſobrius lector vel auditor extiterit, volumus pro certo nouerit, haud aliter cuique inerrato viandum eſſe, vt ipſius deſiderabilem queat ſpeciem inſpicere. Conſtat enim firmiſſimē, quoniam quiſquis præſignatos huiuscemodi progreſſionum gradus, quibus ad eam incedendum conſcenditur, prætermiſerit veſtigare, ei nullo modo philoſophandum eſſe.

CAP. IIII.

ERgō quoniam hic beatus ab ineunte ætate toto conamine has proſecutus eſt vias prudentiæ, ſic maximam promeruit prærogatiuā diuinæ gratiæ. Per hanc denique inerat ei cautæ circumſpectiōnis efficaciam, vt velut oculatum animal antè & retrō, incederet in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela. Erat enim vir magnæ abſtinentiæ, ſibi parcus, egenis largus, ore ſerenus, corpore caſtus, lectiōibus ſacris, vigilijs & orationibus indefinenter intentus, ſermonibus cunctis, qualitate morum ſobrius, omniq̄ue bonitate præditus. His & huiusmodi pollens virtutibus, ad eprus eſt honorem Clericatus. Quam dignitatem gradus & vocabuli credēs diuinitus collatam ſibi, agebat ſtudio pernigili, nē morſu operatio ſuo nomini diſſentiret. Cleros enim Græcè, ſors vel hæreditas dicitur Latinè. Vidē & appellātur Clerici, quod de ſorte Domini ſint, & quaſi de eius hæreditate peculiari: ſicut in Teſtamento veteri Leuitas ex filijs Iſraël vt proprios aſſumpſit ſibi vel ideō, quia viciffim illi, qui verè ſunt Clerici, præter Deum nullam concupiſcāt hæreditatem in hac regione mortali, expeſtantes viua ſpe illam incorruptibilem & incontaminatā & immarceſcibilem, conſeruatā in cælis, per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo ſe poſſe conſequi, ſicut & ipſe eis repromittit, dicens: Ego hæreditas eorum, meditates iugiter, & dicentes: Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei tu es, qui reſtitues hæreditatem meam mihi. Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara eſt mihi. His intētus vir ſanctus Lebuinus, ac ſedulo recolēs, quid de Clericorum moribus his penè verbis à ſanctis inſtitutum ſit prætribus: abſtinuit à vulgari vita & conuerſatione, à mundi voluptatibus & ſpectaculis, à ſeculi pompis, à conuiujs publicis, ab vſuris & turpium lucrorum occupationibus, à fraudibus, & ab ipſa cunctorum criminum matre auaritia: non officia ac negocia ſecularia, non gradus honorum ſectans per ambitionem, non pro beneficijs medicinæ Dei captans munera, dolos & cōiurationes, odium, æmulationē, obtreccationes fugiens atq; inuidiā: non vagis oculis, non infreni lingua, aut petulanti tumidoq; incedens geſtu: ſed mentis pudorē atq; verecundiam ſimplici oſtendens habitu

Prou. 9.

Prou. 8.

Pſal. 110.

Pſal. 118.

Catalogus virtutum S. Lebuini.

Fit clericus.

Clerici vnde ſic dicti.

1. Pet. 1.

Ezech. 44. Pſal. 119.

Clericis vitanda.

habitu & inceſſu, obſcœnitatem ſic verborum, ſicut & operum penitus execrans: viſitationes viduarum ac virginum, ac cōtubernia extranearum ſcœminarum nullatenus appetens, caſtimoniā immaculati cordis & corporis perpetuò cōſeruare ſtudebat. Inter hæc debitam præbens ſenioribus obedientiam, nullo ſe iactantia vitio extollebat. & quid plura? Lectiōibus, doctrinæ, pſalmis, hymnis, canticisq̄ue ſpiritualibus exercitio iugi inſiſtebat, profectō ſciens, quia tales oportet Clericos eſſe, qui diuinis cultibus ſe mancipandos ſtudent exhibere. Vndē & ipſe Deo talem exhibens ſe, poſt tantæ continentiam vitæ, deſonſo raſoq̄ue capite, non capillos poſuit vrendos ſacrificij veteris igne, ſed vt verus Nazareus conſecrans perſectionem deuotionis ſuæ, obrulit totum ſe hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentē, quæ vrereret aſſiduē ſancti ſpiritus igne, vt fieret obſequiū eius rationale, & illud ſignū tonſuræ, quod figurabatur in corpore, ageretur in illo, in quo Chriſtus habitat, in interiori homine: videlicet vt exterius abſciſſis crinibus, interiorius cunctis reſectis criminibus, eniteſceret denuò innouatis ſenſibus, quaſi comis rudibus. Præterea geſtans quaſi tiaram veri ſacerdotij in deſonſa ſuperiori capitis parte, necnon exprimens in inferiori dignitatem regalis coronæ, gaudebat munus impleri in ſe hac typica ſimilitudine, quod beatus Apoſtolus Petrus vniuerſali collatum gaudet Eccleſiæ: Vos, inquit, eſtis genus electum, regale ſacerdotium.

Exercitia S. Lebuini.

Num. 6.

Rom. 12.

Tonſa comæ in clericis quid ſignificent.

*typicali 1. Pet. 2.

CAP. V.

Igitur vir Domini Lebuinus, in talibus virtutum proſectibus ætate ſimul & probitate morum adultus, verè per omnia irreprehēſibilis Clericus, ſingulis ſenſim ſecundum inſtituta Canonica dignitatis Eccleſiaſtica conſenſis gradibus, eligitur ad officium præbyteratus: vt qui ſcientia & operatione perfectus erat, ceteros doctrina inſtrueret, exemplo ad bene agendum prouocaret. Liberalis ſiquidem ſui nominis & commiſſi officij executor, ſatagebat ſolicite eſſe & videri præbyter, id eſt, ſenior: non dierum prolixitate numeroſior, nō canitiæ capitis honoratior, ſed augmento meritoq̄ue virtutum proeſtior, vt de corſu fieret numero, qui à Moyſe, præcipiente Domino, eliguntur: Congrega, inquit, mihi ſeptuaginta viros de ſenioribus Iſraël, quos tu noſti, quod ſenes populi ſint ac magiſtri &c. Tales nanque præbyteri non ſubrogantur in ſacerdotio fauore populari: ſed eliguntur à Moyſe duce populi Chriſtiani, quos ipſe nouit, qui eis talem gratiam contulit, quod ſapientiæ & ſanctitatis merito ſenes ſint populi. Et quia ſtant coram eo ſtatu iuſtitia inſexibili, merentur eius ſpiritus participatione munerari, completurq̄ue in ipſis, quod dicit Dominus ad Heli: Glorificantes me, erunt glorificati. Quorum ſenium gloria, ſicut dicitur in Proverbij, canities eſt: haud dubium illa, de qua legitur alibi: Cani ſunt enim ſenſus, id eſt, ſapientia viri, & ætas ſenectutis, vita immaculata. His ergo donis ſpiritualibus præditus, dignè dignus ſacerdos effectus eſt Lebuinus, explens verbis & actibus nomen & officium ſacri ducatus, pura mente mundisq; manibus, vt expedit ſacerdotibus, cooperatione ſpiritus ſancti conſiciens & dans ſacramenta viuifica populis fidelibus, congruis vnumquenque docens exhortationibus, pro ſuæ profeſſionis ac morum qualitatibus.

S. Lebuinus ſacerdotio iniciatur.

Num. 11.

1. Reg. 2.

Prou. 20.

Sap. 4.

CAP. VI.

Numerò is, qui operatur in ſuis omnibus & velle & perficere pro bona voſſitate, ſuo gratuito munere operatus eſt in ſamulo ſibi fideli Lebuino illud velle, quod nullatenus à ſuo velle poterat diſcrepare, ſaluti videlicet lucrandarū animarum iugiter inhiare, & continuam huic deſiderio operam dare: vt ſicut de ſpeciali gratia Apoſtolatus B. Petri & ſui ipſius Paulus proteſtatur, dicens: Qui operatus eſt Petro in Apoſtolatum circuncifionis, operatus eſt & mihi inter gentes: ita & nos fidenter de hoc noſtro dicere audeamus Apoſtolo, quia & ipſe operatus eſt Lebuino inter Francos & Saxones. Vndē quia ad eodē docendos ab eo eſt deſtinatus, pro ſui qualitate officij non inconuenienter dicitur Apoſtolus, quod in lingua Latina ſonat, miſſus. Denique ſicut ſuis ipſe præcepit diſcipulis, dicens: Itē, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, docetes eos ſeruare omnia, quæcunq̄ue mandauit vobis: ita & hūc ſuum affatus diſcipulum, velut eodē imperio præcepit ei præſatas docere gentes catholicæ ſacramenta fidei, tingere baptiſmo ſalutari, & exindē præcipere omnia ſeruare madata ſibi. Et ſicut de Paulo & Barnaba in Apoſtolorum Actibus legitur, quod imperauerit ſpiritus ſanctus, Segregate, inquiēs, mihi Barnabā & Saulū in opus, quod aſſumpſi

Gal. 2.

S. Lebuinus Apoſtolus.

Matth. 28.

Act. 13.

1. Cor. 12. eos, sicque ad docēdas profecti sunt gentes: simili, vt ita dictum sit, modo eiusdem sancti spiritus imperio, qui diuidens singulis prout vult, operatur omnia in omnibus: iste fidelis seruus ac fortis operator Leuinus, in opus sibi à Domino iniunctum, segregatus est & assumptus.

CAP. VII.

Gen. 12. **C**Vi etiam vt nō solum cum Apostolis, sed & cum patriarchis digna foret operis communio, ipsius summi sacerdotis Abrahamæ proponitur imitatio. Nam quomodo illi præceptum est à Deo, Exi de terra & cognatione tua, & veni in terram quam tibi monstrauero, & eius protinus ille paruī imperio: ita & iste vir venerabilis hoc audito, ac veluti sibi specialiter delegato, ad exemplum beati patriarchæ huic irrefragabiliter inhæsit edicto. Exiens ergo impigrè de terra & cognatione sua, posthabita insula Anglorum, euersione nauali Traiectum petijt, castrū Vuiltenburg antiquitū dictum, modò verò Traiectum: vbi reperiens quendam venerabilem virum, nomine Gregorium, ex nobili Francorum sanguine procreatum, beato Bonifacio Archiepiscopo olim à pueritia enutritum, gradu Ecclesiastico presbyterum, sed tunc pro tempore Episcopalis officij in eodem castro vel etiam parochia vicarium, exposuit ei omnem suę peregrinationis, sibi que commissę prædicationis textum.

CAP. VIII.

QVia verò gratia Gregorij boni discipuli, mentio optimi facta est magistri Bonifacij, non indignum videtur, tanti præfulis dignam cunctorum memoria, licet succinctè, relatione fieri. Hic denique vir ex prædicta Anglorum patria progenitus, à pueritia Deo dicatus, cum succrescentis ætatis profectibus de die in diem, sapiētiae & totius sanctitatis augetur profectibus, sanctæ paupertatis ac suę peregrinationis spontaneam viam ingressus, officium quoque plurimis euangelizandi populis, Dei gratia sibi cooperante, aggressus, sub Carlomanno & Pipino Francorum principibus, apud Apostolicam sedē legatione Germanica functus, decretionem Clericorum ac fauori populorum annuentibus præfatis Principibus, ab ipso Papa Gregorio, Græca Latinaque lingua satis erudito, qui alterius Gregorij successor, ab illo mirabili doctore Ecclesiæ beato Gregorio Anglorum Apostolo, ordine Pontificatus fuit vicissim sextus, Mogūtiæ ciuitati ordinatur Archiepiscopus: & qui antea vocabatur Vuinfridus, gratia merito que bonorū factorum, vt quidam volunt, dictus est Bonifacius. Qui vir, sicut de eo legitur, prædicatione sua Thuringos, Hessos, atque Austrasios ad fidem rectam, religionemque Christianā, à qua diu aberrauerant, conuertit, necnon & monasteria monachorum & virginum primus in Austrasiæ partibus construxit. Hic etiam inter egregia bonorū actuum insignia, vt non modò sua, sed & aliorum quoque præfulum vigilantia, catholica propagetur, augmentaretur, ac confirmaretur Ecclesia, annuente sibi Carlomanno, auctoritate fultus Apostolica, in castro Vuiltenburg, quod nunc Traiectum dicitur, constituit vt Episcopalis esset cathedra. Cumque idem gloriosus Carlomannus felici nimium commutatione terrenū ac temporale respuisset regnum, vt celeste mereretur adipisci, quod est æternum, profectusque Romā ad beatorum limina Apostolorum, clericatus ibi suscepit habitum, nō post multum temporis in monte Soracte ædificato monasterio, ad summā perfectionis ascendens gradū, in coenobio beati Benedicti professus monachum, optimā cum Maria dilectrice ac dilecta Domini, visus est elegisse partem, quæ iuxta Domini promissum, à nullo electorū eam perseueranter desiderantium auferetur in æternum. Regni verò, quod ante diuiserant, & principatus sui Pipino fratri cessit fastigiū. Sed Pipinus totius ditionis compos effectus, consultu Papæ Zachariæ, & vnanimi Francorum consensu per vntionem sanctissimi Archiepiscopi Bonifacij, Successionis ciuitate habito conuentu, rex appellatus, & regali est sede donatus, repudiato ac tonsurato Childerico, qui casto nomine antea rex vocabatur. At vbi beatus pōtifex Bonifacius verbum Dei euangelizans Frisonibus, cum suis cōministris, vt ferunt, quinquagintaduobus martyrio est coronatus, iam dictus vir Gregorius, eius quōdam discipulus, in præfato residens castro, bonus imitator magistri, quod ab eo didicerat, impiger executor exercebat.

CAP. IX.

CVi cum sanctus Leuinus, vt iam diximus, retulisset, quid secundum Dei voluntatem gereret animo, ille gauisus in Domino, animatum consilio, & forum auxilio,

Historia breuis S. Bonifacij, Germanorū Apostoli.

Bonifacius Mogūtiensis Episcopus, prius Vuinfridus est vocatus.

Traiectum inferius, olim castrū Vuiltenburg.

Carlomannus rex fuit monachus. Luc. 10.

Pipinus fuit Franciæ rex.

auxilio, direxit eum ad locum sibi diuinitus demonstratum secus Iselam fluuium, vt fieret velut quidam limes certissimus atque fortissimus in Fræcorum Saxonumque cōfinito; vt sicut lapis mediastinus vice lapidis illius viui, summi, angularis positus, vt & ipse duos in vnam reciperet fidem populos, venientes ex diuerso. Charidenuque sui Leuini sibi deuotam respiciens humilitatem inspector mentium Deus, fecit illi magna, quia potens est in omnibus, vt euangelizaret Francis & Saxonibus sanctum & terribile nomen eius. Adhibuit quoque illi Abbas Gregorius socium, quædam venerabilem virum, ex discipulis sancti præfulis Vuillibrordi, nomine Marcellinum. Sed o quam mira alacritate noster astuat animus facta sibi mentione super talibus viris, nec patitur, quin saltem per transitum de tanto præfulis Vuillibrordo quid suus exprimat stylus. Et hic etiam vir Deo plenus, de Britannia gentis Anglorum progressus, pro æterna patria à sua peregrinus, Romam venit beati Sergij Papæ temporibus, qui à beato doctore Gregorio Papa extitit vicissimus: quique Angelicæ visitatione communitus, sanctum hunc honorificè suscipiens virum, ordinavit eum Frisonum genti Episcopum, vocans cognomēto Clefionem. Is autem, credito sibi non dispar officio, vt sapiens architectus, non suas imposuit operas super alienum fundamentum: sed eradicato primū denso agere spiritum, fodit in altum, & super firmā, quæ est Christus, petram stabilem fidem collocavit fundamentum. Tum lapides è diuersis colligens diuersarum qualitatis & quantitatis, ad eandem structuram coadunans, eos, qui scabiosi & sordidi erant, aqua munda purificare studuit. Satagebat autem ille fortis operarius, vt circumcisi vndique, conquadati fierēt atque politi, in suis commissuris apti ad fabricam operis sui. Et quoniam non materiales erant illi lapides, sed animales & rationales, hortabatur eos verbis beati Petri, dicēs: Deponentes omnem malitiam & omnem dolum, & simulationes, & inuidias & detractiones, sicut modò geniti infantes, rationabiles, sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem: si tamen gustatis lapides viui, superædificamini in domum spiritualem. His atque alijs huiusmodi sanctis prædicationibus fera gentilium edomans corda, innumera diabolica parti detrimēta, & non modica Christianæ societati intulit augmenta. Et quia sibi tradita Domini sui fideliter erogauit talenta, iure vt bonus & fidelis seruus, ipsius petrare meruit gaudia. Prælibatis summam hinc paucis, pro commemoratione Vuillibrordi beati præfulis, chari nostri Leuini insistamus gestis.

CAP. X.

Veniens igitur vir Dei cum suo collega Marcellino ad præmonstratum sibi locum à Deo, vsus est aliquandiu vidua cuiusdam, quæ Abachilda vocabatur, hospitio: & nil veritus animo statem gentis illius, insudabat quotidie Euangelicæ prædicationi, instantius ostendens, neglecto Deo viuo & vero, vacuis ac per omnia superfluis inseruire eos idolorū cultibus. Quid immorer multis? Salutatis eius monitis edocti, crediderūt quotquot ad æternam vitam erant præordinati. Quorū etiam sumptu compactum est primò oratoriolū in loco Vuilpa vocitato, versus occidentalem Iselæ fluminis oram. Nec multò post, accrescente sensim numero fidelium, aliud maius versus orientalem eiusdem fluminis partem ei cōstruxerunt oratorium, & iuxta illud eius habitationi congruam domum: vbi sanctus Domini quotidiana vigiliarum ac Missarum Domino vota persoluebat, & confluentes ad se, verbi diuini pane cibabat, cunctisque se cernentibus gratiosum vultu, verbis ac moribus exhibebat: vnde & quamplurimis eorum, etiam nobilioribus, speciali affectione charus erat. Interea hostis antiquus, totius semper bonitatis inuidus, cernens sibi minui, quos per beatū Leuiniū Christo constabat cōsociari, sategit per suę malignitatis fautores, vt multū de eo furiosæ cōquestionis murmur haberetur inter populares. Aiebant enim: Quidnam est illud phantasma vagabundum, quod suis præstigijs alienat mentes, infatigat sensus, mores peruertit nostrorum? Nonne cemitis, quod iā multos à suæ qualitatis statu corruerit, & quasi deliros effecerit? Ergo antequam nos omnes in posterū illè fascinationis suę fraudibus circūueniat, ocyus perquiratur, effugetur, aut potius pessundet, vel cum sua illa & magica scena viuus flammis addicatur. His continuatis, irruunt: & apposito igne, ecclesia domum concremant, & quoscumque Christianos ibidem reperiunt, ab eodem loco insecando longius proturbant. Dominus autem, qui custodit omnes diligentes se,

S. Leuinus prædicat Francis & Saxonibus sicut Christianum.

S. Vuillibrordus venit Romam.

Ordinatur Frisonum Episcopus.

1. Cor. 10.

1. Pet. 2.

Psal. 33.

Matth. 25.

Marcellinus collega S. Leuini.

Multos cōuertit.

Satan quodam concitat in eum.

magicali.

Psal. 144.

famulum.

Pfal. 144.

famulum suum ab eorum insectatione eripuit, atque ad multorum salutem illud custodiuit. Sed neque beatus vir illorum territus sauitia, ab euangelizandi cessauit instantia: sed ut fortis athleta, sumpto fidei scuto, & salutis galea, ad iterum rediua atque fortiora se preparauit discrimina.

CAP. XI.

Saxones qbus olim moribus & institutis vixerint. *Ingenui-les

IN Saxonum gente priscis temporibus neque summi caelestisque regis inerat notitia, ut digna cultui eius exhiberetur reuerentia: neque terreni alicuius regis dignitas & honorificentia, cuius regeretur prouidentia, corrigeretur censura, defenderetur industria: sed erat gens ipsa, sicuti nunc vsque consistit, ordine tripartito diuisa. Sunt denique ibi, qui illorum lingua Edlingi, sunt qui Frilingi, sunt qui Lassidicuntur, quod in Latina sonat lingua, Nobiles, *Ingenui, atque seruales. Pro suo vero libitu, consilio quoque, ut sibi videbatur, prudenti, singulis pagis principes praerant singuli. Statuto quoque tempore anni semel ex singulis pagis, atque ex iisdem ordinibus tripartitis, singillatim viri duodecim electi, & in vnum collecti, in media Saxonia secus flumen Vuiferam, & locum Marklo nuncupatum, exercebant generale concilium, tractantes, sancientes & propalantes communis commoda utilitatis, iuxta placitum a se statuta legis. Sed etsi forte belli terret exitium, si pacis arrideret gaudium, consulebant ad haec quid sibi foret agendum. Nunc sciens imminere conuentum Christi miles Lebuinus, destinauit animo se illuc iterum, quod aut suo regi acquireret copiosum fidelis exercitus numerum, aut fortiter contra hostes dimicans, gloriosum victoriae suae reportaret triumphum. Interim tamen contigit diuertisse ad domum cuiusdam illustri ac potentis viri, nomine Folcberti, cui inter plures, quos charos habebat, quibusque ipse charus erat, familiare praebat contubernium. Qui cum maximo illum excipiens gaudio, ait: Gratulor quidem, mi dilecte, opportunè te nunc aduenisse: denique mihi pro te sollicito gratiam exhibes tuam praesentiam. Sed quorsum tendas, mihi pandas velim. Cui vit sanctus: Est, inquit, animus, superna iuuante gratia, concilium inuisere Saxonum. Ad quem ille: Cum tuae sanctitatis merito quam plurimis nostrorum acceptus habearis, non ignoro quosdam tibi inimicari, & vitae tuae libenter insidiari. Vnde rogo, ut, me audito, aliorum te veritas modo, vel domum redeas, vel tuum familiarem Dauonem peras, quousque peracto concilio, tutius nos quoque reuises. Cumque huiusmodi sermonibus dissuadere conaretur athleta Christi, sancto quo agebatur spiritu animatus, constanter respondit: Nullatenus praeterire queo, sed neque audeo, quod ipse meus Rex Christus Iesus Deus & Dominus mihi agendum instituit, cuius praetergredi mandatum nefas esse perpendo. At ille: Vitae, inquit, tuae timeo. Et vir Dei: Dominus, ait, mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo. Sic eius firmatam perspiciens faciem, moestus tandem acquieuit.

Pfal. 117.

CAP. XII.

In conuentum Saxo- nu venit S. Lebuinus. Ephes. 6.

INSTANTE igitur temporis articulo, quo ipsius concilij afforet concio, adsunt quorum intererat, coetu vndique secum agglomerato. Adest & bonus miles Lebuinus, non ut ignauus vel desidiosus, sed ut strenuus & officiosus, lumbos mentis suae in veritate succinctus, lorica iustitiae indutus, pedes in preparatione Euangelij pacis calceatus, scuto fidei protectus, galea salutis capiratus, assumpto gladio spiritus, quod est verbum Dei, armis iustitiae virtutisque eius a dextris & a sinistris circumdatus. Et cum his omnibus muniretur intrinsicè, non tamen competentia decerant ornamenta morum extrinsicè. Clericali siquidem schemate insignitus, sacerdotali quoque infula decoratus, ac velut quid diuinum praesignas fulgore vultus, Crucis signum praeferebat manibus, ut potè sui Regis antesignanus: necnon & Euangelium Christi, quod iugiter mente recolere, ore praedicabat, & opere exercebat, brachio quoque gestabat. Omnis itaque concionis illius multitudo, ex diuersis partibus coacta, primò suorum proauorum seruare contendit instituta, numinibus videlicet suis vota soluens ac sacrificia. Quae cernens agi sacra legia Lebuinus, Christi fortis athleta, zelo zelatus pro Domino, ut olim Elias propheta, in media illorum prorumpit agmina, & eximprovisò vociferans, exaltat vocem suam ut tuba, annuncians palam & redarguens scelera eorum. Audite, inquit, omnes, audite me: & non tantum me, quantum eum, qui loquitur vobis per me. Mandata illius vobis perfero, cuius omnia sunt imperio atque iudicio subiecta. Ad haec cum illi attoniti respexissent, ad spectumque viri & habitum mirantes, conticuissent, ille praefatus

Crucem & Euangelium gestat.

1. Reg. 18. & 19.

Prædicat illis Christum.

fatus sic institit: Auscultate, attendite, & scitote, quia Dominus creator caeli & terrae, maris & omnium, quae in eis sunt, ipse solus vnus & verus est Deus. Ipse fecit nos, & non ipsi: neque est alius praeter eum. Simulacra, quae deos esse putatis, quosque à diabolo decepti, venerando colitis, aurum vel argentum, aes, lapis aut lignum sunt: non viuunt, non mouentur, neque sentiunt. opera enim hominum sunt, nec cuiquam alij, nec sibi possunt auxiliari. Ergò Deus solus bonus, solus iustus, cuius misericordia & veritas manet in aeternum, condolens tam miserabili vos demonum seductos errore, hac me praecipit fungi legatione, ut vetusti poenitentes erroris, ad eum conuertamini recta & sincera fide, cuius creati estis bonitate. In ipso denique vos & nos omnes viuimus, mouemur, & sumus. Si illum fideliter agnoscentes, poenitentiam egeritis, & baptizati in nomine patris & filij & spiritus sancti fueritis, & mandata eius obedienter seruaueritis, ipse vos ab omnibus seruabit malis, & concedens tranquillitatem pacis, dabit hinc iucundari temporalibus copijs, & in futura vita omnibus aeternaliter perfrui bonis. Si autem precepta eius saluberrima nihil feceritis, & iniqui cordis errorem corrigere nolueritis, scitote quia patiemini iudicium poenae grauioris de contempta admonitione eius benignitatis. Ecce enim ex sententia oris eius, quae est immutabilis, praenuncio vobis, quia nisi his monitis obtemperaueritis, iam celerimè veniet vobis malum inopinatae tribulationis. Praeordinauit namque Rex caelorum omniumque seculorum, Regem fortem, prudentem & acerrimum, non de longinquo, sed de proximo instar torrentis rapidissimi properantem ad emolliendam duri cordis vestri ferocitatem, & comprimendam rigidae ceruicis contumaciam. Qui vehementi impetu vestram aggrediens regionem, gladio, vastitate, incendio & exterminio cuncta depopulabitur, & ut vindex irae Dei, quem semper exacerbatis, vos quidem partim mucrone concidens, perimet, partim egestate tabescere faciet, partim perpetui exilij moerore consumet. Coniuges vestras ac liberos passim ad seruiendum distribuet, & si qui residui fuerint, ignominiosos suo dominio subiugabit, ut & de vobis iam dudum iure praedictum videtis possit: Et pauci facti sunt, & vexati sunt à tribulatione malorum & dolore.

Pfal. 99.

Act. 17.

Codex habet, nulli cauereitis,

De Carolo Magno dicit.

Pfal. 106.

CAP. XIII.

ALIA beato viro propheta spiritu praecorante, illi demoniaco bacchantes spiritu, pleni furoris & insaniae, perstreperunt vndique clamore confuso: En ecce adest seductor ille, sacrorum nostrorum & totius inimicus patriae: equum est, ut debitas sumat suo sanguine poenas. Tum vero ex proximis sepibus palos rapiunt, detruncant & exacuunt, ut veluti assolet fieri lapidibus, sic eum illis sudibus perimerent. Sed taliter inardescente aduersus virum sanctum furore malignantium, Deus suorum protector fidelium, protexit illum sub velamento alarum suarum. Denique sicut ipse Dominus Iesus olim à perfidis Iudaeis ad supercilium montis ad praecipitandum perductus, suae virtutis potentia transiens, per medium illorum ibat illaesus: sic & iste famulus suus, eiusdem Domini sui munimine circumseptus, per medium se necare cupientium & ipse transijt intactus. Inter ipsos tamen quidam fuerant sanae mentis, quorum corda Deus tetigerat, qui haec fieri in sanctum Dei omnimodis prohibebat. Quorum vnus ceteris honoratior, nomine Buto, stans in eminentiori loco, ita protestatus est: O viri quicumque adestis cordati, auribus percipite verba oris mei. Frequenter ad nos quarundam gentium, Normannorum, Sclauorum ac Frisonum venerunt legati, quos more solito cum pace suscepimus, verba legationis diligenter tractauimus, & honorifice auctos muneribus ad propria remisimus. Et ecce nunc legatus summi Dei, deferens nobis mandata vitae ac nostrae salutis, non solum spretus & contemptus est à nobis, sed etiam insectatus iniurijs, ac penè subijt discrimen mortis. Quam vero sit potens, qui illum destinauit, patèter ostendit, cum de manibus nostris eum tam potenter & mirabiliter eripuit. Vnde & ea, quae comminando vobis prophetauit, futura siue ventura proculdubio experiemini nimium vera, dum ea iudicio Dei sui, qui tam potens est, nobis fuerint illata. Huiusmodi redargutionis, ac potius terroris sermonibus percussus aliquantulum est immanis factus eorum animus, & communi decreuerunt consensu, ne à quoquam impeteretur ille Dei nuncius: sed quousque vellet ire, absque vlla laesione pergeret securus.

Luc. 4.

Dominus seruat S. Lebuinum, ne occidatur.

CAP. XIII.

IGITUR sanctus & humilis corde Lebuinus, ab insectatione malignantium diuina virtute tutus, benedicebat Dominum, quia laudabilis & gloriosus est in seculum.

D d Videns

Longa mar-
tyrium eius,
in castigand-
do corpore
&c.

Videns autem se non assequi posse ponēdo pro fratribus animam, quem summopere desiderabat martyrij fructum, licet abnegando seipsum & tollēdo crucem suam post Christum, crucifigendo carnem cum vitijs & concupiscentijs in fame & siti, in vigilijs ac ieiunijs & laboribus plurimis, quę cuncta libenter ac patienter pertulit, longum in pace traxit martyrium. In deficientem tamen in se retinens plenum feruore charitatis animum, iniunctū sibi à Deo sui Apostolatūs efficaciter administrabat officium. Quis enim dignē sufficienterq; valeat eius doctrinę & verborum gratias enarrare, quibus multos ab iniquitate conuertit? De hoc nanque viro rectē per prophetam prædictum est: Lex veritatis fuit in ore eius: itemque, Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius: quia Angelus Domini exercitūū est. Quo euangelizante verbum veritatis, parata est sedes Dei in corde populi sibi credētis, & testimonia eius credibilia facta sunt nimis. Sermo denique ipsius, audientes omnes in fide & opere ædificabat, & ad feruorem sanctę charitatis inflammabat. Ad hoc illud cōcurrēbat, quod maximē sermonē docētium corroborat, quia quod ore monebat, opere exercebat. Post innumera igitur ab ipso patrata sanctarū virtutum documenta pariter & exēpla, cum nullius penē tēporis interpolarent spatia, quibus aut sui, aut simul aliorū profectūs non quæreret emolūmēta, exemplificatū virum sanctissimū in totius sacre religionis, Deoque beneplacitę cōuersationis gratia, iam agmina repositēbat cęlestia conciuem sibi debitum, & prædestinatione diuina, & morigefatione sibi condigna.

Malac. 2.
Ibidem.
Psal. 92.

Nota effe-
ctū doctri-
næ eius.

CAP. XV.

Psal. 83.
Psal. 62.
Psal. 41.

Præsentabantur quoque Deo Angelico ministerio chari sui Lebuini vota, quę mente & opere vocis suę erant harmonię consonantia, sic ad ipsum iugiter proclamantia: Quam dilecta sunt, Domine virtutum, tabernacula tua: cōcupiscit & desicet in his anima mea. itemque: Sitiuit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea, vt videam virtutē tuam & gloriam tuam. & iterum: Sitiuit anima mea ad Deum viuum: quando veniam, & apparebo ante faciem Dei mei? Sed quia hoc eius inextinguibile desiderium mentis, retardabat sarcina corporeę molis, nec aliter adipisci poterat ædificationem ex Deo, domum non manufactam, æternam in cælis, nisi fieret dissolutio domūs suę terreftris, huius mundanę habitationis: ille, qui est igneus fons animarum, qui in effigiatione hominis fouens elementa, dissona dedit esse consona, decreuit hæc in beato viro, vt iam resoluta seorsum proprios reuocarentur in ortus, & caro in suam redigeretur originem, spiritus iret ad eum, qui misit illum. Missis ergo ad exequenda conspicuis suę dispositionis cooperatoribus, qui sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis, iubet rescindi ligamina pectoris. Relaxantur artus, expediuntur latebrę, animęque difficles morę. Illa tandem referatis sibi claustrorum ianuis, exiit alacris, ac luce clariūscantibus iungitur cęlicolarū turmis, cum quibus hymnizando penetrat aulam regni cęlestis, pridē Idus mēsis Nonembris, & percipit à benigno remuneratore suo hereditatem incorruptibile & incontaminatam & immarcescibilem, conseruatā sibi cum omnibus sanctis, quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quam illi & omnibus se diligentibus Deus ab æterno misericorditer præparauit, atque præparatam huic iuxta sui præfagium nominis sibi charo amico dignanter attribuit, affatus illum alloquio amicabili: Eugē chare mi, eugē serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Hinc illa sancta sancti viri anima, secretarium laudis æternę ingressa, primaque beatę immortalitatis stola induta, in ineffabili exhilarata lætitia, vt potē perenni viuens gloria, concinenti cum omnibus sanctis spiritibus melodia decātrans Alleluia, iugiter Deum in æterna collaudat secula.

Hebr. 1.

Feliciter
exit de cor-
pore.
1. Petr. 1.

Esa. 64.
1. Cor. 2.

Matth. 27.

CAP. XVI.

Corpus ei-
us apud Da-
uentriam
humatur.

Sanē pura ac munda corporis eius vrna, in qua reposita fuerat felix anima, quę multos cibauerat velut cęlesti manna, humo recōditur cum debita honorificentijs in ecclesia portūs Dauentriensis. Cui loco hoc inditum constat vocabulum à Da-uone quodam, honorifico ac potēti viro, S. Lebuino, dum adhuc viueret, familiarissimo. Ecclesia autem ipsa ab eodem sancto viro & quibusdā fidelibus, vt iam diximus, constructa, sed ab infidelibus exusta, iterumque est reædificata, scilicet tempore, quo primū ad dandam sciētiam salutis incredulis olim Saxonibus, per beatū doctorem Lebuinum visitauit eos oriens splendidissimus, illuminare in tenebris, & in vmbra mortis sedentibus, vt in viam pacis dirigeret eorum gressus ipse sol iustitię Christus, in se-

Luc. 1.

in secula benedictus. Decursa igitur, vtcunquē potuimus, de gestis beati confessoris Christi Lebuini narrationis serie, libet pauca de inuentione eius subnectere.

CAP. XVII. De translatione S. Lebuini.

Pot felicem illius ad cęlestia trāsitum, hostis instinctu maligni contigit, Saxones, quorum maxima pars adhuc in infidelitate durabat, basilicam, qua sacrum corpus iacebat humatum, iterum succendere, & cuncta circunquaque vastare. Er cum per triduum eius quærerēt sepulcrum, Deo prouidente, reperire nequiverunt. Vndē accidit, vt idem locus diū solitudinem patretur.

Saxones ei-
inflammār
ecclesiā, sed
corpus in-
uenire non
possunt.

Interea Gregorio venerabili Abbate, cuius suprà mentionē fecimus, ab hac instabili habitatione in domum æternitatis migrante, consanguineus eius Albricus dignitatem suscepit Traiectensis cathedre. Qui cum haberet quendā virum Deo dignum, sibi speciali affectu deuinctum, nomine Ludgerum, postmodum pontificali honore sublimatū, sic affatus est eum: Mi frater charissime Ludgere, cum nouerim te ea, quę ad diuinam pertinet religionem, studiosē exquirere, hortor ac postulo, loco illi, quo sacrum corpus Lebuini Christi sacerdotis recōditum fuit, te curam impēdere, & vt à te, Deo reuelante, inueniri valeat, magnopere elaborare, atque ad concinnandas Deo laudes templum inibi super illud ædificare. Qualis etenim quantusque vir fuerit, tua fraternitas optime nouit. His acquiescens monitis egregius Ludgerus, omni adhibita sollicitudine, agrū, in quo thesaurus ille erat absconditus, excolit pro viribus, similis homini bonam margaritā quærenti studiosius. Et quauis minimē, quod desiderabat, valeret inuenire, mœstus oppidō, tamen intra spatium loci, quo putabatur contineri, cepit basilicam ædificare. Sed bono viro bona quærenti non defuit manifestatio bonitatis Domini. Visum denique ei est in somnis, sanctissimum Christi sacerdotem Lebuinum secum loqui, & sui detegere locū sepulcri, seque ita affari: Laudabile, inquit, ac Deo placitū tuum approbo studium, mi frater amantissime Ludgere, quod ad honorē nominis Dei templum iam olim dirutū conaris restituere. Mei verō membra corpusculi reperies remoto hoc, quē erigis, pariete Australi. At seruus Domini Ludgerus nil hæsitans de visione, aggregata Cleri plebisque plurima concione, atque subruo quem erigebat pariete, in loco sibi præostēso, quod desiderabat, se genuis est inuenisse. Oblata itaque Deo, vt dignū erat, in hymnis & psalmis gratiarum actione, dilatari fecit spatium edificij illius, quatenus inibi clauderetur thesaurus, à se, Domino reuelante, repertus. Quantum denique sit preciosus, ab eo tempore vsque in præsens signis declaratur ac virtutibus, quę per eius merita in suos fideles operari semper dignatur ineffabilis potentia benigni Iesu, Dei & Domini nostri: Qui cum patre & spiritu sancto viuut & regnat per infinita secula seculorum, Amen.

S. Lebuinus
apparet
Ludgero.
Inuenitur
corpus S.
Lebuini.

EGLOGA ECCLESIASTICA RADBODI TRAIECTENSIS ECCLESIAE FAMVLI, DE VIRTVTIBVS

B. Lebuini presbyteri, & de sancto nomine eius, quod non sine quodam futurorum præfagio sortitus esse creditur.

S. Is S. Rad-
bodus fuit
Traiectēsis
Ecclesię
Episcopus,
cuius vrta
est 20. No-
uēbris hoc
VI. Tomo.
12. Nouēbr.

Nelytus Anglorum veniens Lebuinus ab oris,
Sacris virtutum remis, & remige Christo,
Sæua procellosi compressit flumina Rheni,
Cuius fortē graui turgebant ostia flatu,
Exagitata feris per sæpè Aquilonibus antē:
Atque ea diuinę fuerant sic inuia nauī.

Sed postquā sanctus rabidas perflaucrat vndas,
Cælitus emisso semel impetrauit ab Austro,
Corruit immitis Boreas, moxque æquore tuto,
Suscepit placidus Pacis nauigia Rhenus.
Hæc vbi successu portum petière secundo,
Vrbis in antiquę perfixa est ancora glebis,
Et lapidis firmata situ: nè fortē solutas
Turbine quassaret rursus vis horrida puppes.
Tum verò insignem mirata est terra colonum
Condemnare suas cęlesti fomite messes,
Ac malē nata solo diuinis vrere flammis.

Hos allegoricis decernere vitibus agros,
Illos sinceri sulcis addicere farris,
Arboribus quosdam fidei exercere locandis,
Qui sua vicino collustrent germina caelo.
Cernere erat steriles splendescere floribus herbas,
Fecundumque nemus fruges nutrire salutis,
Nil non proficuum campos redolere per omnes,
Postquam diua seges felicibus hæserat aruis.

Hæc typicè nosfer gessit Lebuinus, amice,
Si benè perpendis, quid spiritus innuat odis.
Nam pepigit vites, cum multis codicis almi
Struxerat eliquijs, cum dogmata mystica sparfit.
Triticeam posuit messem, cum pectora munda
Esse dedit, castumque Deo subtexuit agmen.
Porro autem arboreas studuit plantare nouellas,
Robora cum fidei statuit, cum pacis oliuam
Crescere, cum fructus fecit pollere perennes.

Iure igitur summo à nobis tractatur amore,
Iure illi venerandus honos impenditur. altor
Qui probitatis erat, verique assertor opimus,
Errorum domitor, vitij calcator avari,
Arca pudicitiae, frugi quoque virginis aula,
Virtutum turris, pacis seu lucis oliua.
Postremò ipsius, quam carmina cuncta verentur,
Et quæ terreno spoliat se dapnilis auro,
Quæque Deo cognata, mori pro fratribus optat,
Virtutis, cum spe æternæ custodia vitæ.

Ergò tibi prudens lector, tibi consule, quæso,
Et mecum, sancto Domini solennia vota
Nè tardes offerre, virum hunc quia diligit omnis
Dilectus Christo. Christum nam diligit ipse,
Atque ipsum Christus, flagrans amor ardet vtrinque,
Sed Christi de parte magis. minus est quia totum
Quod mortalis agit, superant diuina caducum.
Nos quoque, quos semper famulos Lebuinus habebit
Nos quia semper amat, deuotè hunc semper amemus,
Suauibus & modulis Christi cantemus amicum,
Ipsius & nomen Latio sermone canatur,
Quale sonat, roto diuisus ab orbe, Britannus.
Nanque illic puerum dixere crepundia paruorum
Liauuim, quod sacrum post hæc baptisma probauit,
Decreuitque Deo dulce & memorabile nomen.
Nam si verratur Liauuim, quod cuna sonabat,
Carus amicus erit. sed verbum augere necesse est,
Cuius, siue Cui. Melius quid conuenit istic,
Quàm si lege merri Christo, Christive subaudis?
Hæc duo si copules, sancti vocitamen adimplet.
Atque in vtroque places. cum te Romanus & Anglus
Audiat exultans, laudat idioma docentem
Quod patrium armatos, translaturum pascit inermes.
Eccè autem cohibere monent fastidia carmen,
Nè Musis doctas lædam ruralibus aures:
Quod facile, stipulis cum quiddam garrigo nostris,
Accidit, Arcadici quæ rudunt more peculsi.
Vixque aliquis curet calcem expectare canoris,
Cui neque saltem obolo primordia digna videntur.
Sed refert, quid quisque canat. nos ocia foeda
In melius mutasse rati, spirantis amoni,

Multos col-
ligit sanctæ
predicatio-
nis fructus,
S. Lebuinus

Dilectus Deo
& hominibus
S. Lebuinus

Interpreta-
tio nominis
eius.

Palma

Palmarumque inopes, Siluano extorsimus algam,
Quam Lebuine vides sacer ac memorande sacerdos.
Hanc precor, vt Christum recolens, nil fastibus vsum
Pallentis viduæ potius cessisse minutis,
Gratam habeas, precibusque tuis mea vincula soluas,
Et vera facias, post diuerforia carnis,
Libertate frui, sacris cum coetibus Agni.

SERMO BEATI RADBODI S. TRAIECTEN-
SIS ECCLESIAE DEI FAMVLI, ET POSTEA

Episcopi, presbytero.

AEpe cōtingit, fratres charissimi, vt inter epulas grata sit cōuiu-
antibus fabulosa narratio, & oppressum cibis carnalibus animū que-
libet figmentorum persequatur esuries: dumque sui oblita mens,
ad tempus ob repletionem corporis obsonium spirituale fastidit,
magis appetat species vanitatum quibus aures carnis oblectet, quam
doctrinæ caelestis dulcedinem qua nauseant animam vera & per-
petua suauitate reficiat. Verum nobis in præsentis lectione multò
aliter euenire letamur, qui quanto hanc solennius carnis aure percipimus, tanto eam
auditiùs incordamus, atque id ipsum quod sumimus post venerandam esuriam satiera-
tis opulentiam, post felicem satietatem, rediuuam esuriam in nobis creare non du-
bitamus. Itaque vt manifestius eluceat, quæ (vt dicitur) cupedia spiritualibus fameli-
cis hoc narrationis genere promittuntur, ponantur iam super caelestem mensam fer-
cula delicijs omnibus huius seculi gratiora, ex quibus suauissimas vitæ perennis epu-
las capientes, tam iocundæ refectiois authori Deo gratias referamus, qui per singu-
los annos dulcissimi conuiuij participatione clemèter nos exhilarat, dum beatissimi
nobis Lebuini memoriam annua natalis sui festiuitate, tanquam panem Angelorum
ex ipso pietatis suæ cophino prolatum repræsentat. Quo dum deuotè vescimur, salu-
briter esurimus, copiosissime pascimur, hilariter exultamus. His consequenter ad-
iungitur habitudo mentis pulcherrima, fortitudo inuicta, salus continua, cōtempus
mundi, appetitus caelestium, desiderium futurorum. Quocirca oportet nos perpen-
dere fratres, quantè sint deliciae quæ porriguntur, vt easdem sumere auido corde non
differamus: quibus repleti nulla formidemus machinamenta hostium, nullo terrea-
mur grandine secularium tempestatum. Atque vt hoc diuina miseratione assequi vale-
amus, huius nobis sanctissimi viri exemplum sufficere posse credimus, qui inter ad-
uersa mundi & prospera, seuiantis fortunæ impetum, quemadmodum turris Sion, & porta
Hierusalè præsidio Angelico defensa recussit, cassatisque incursibus machinarum
in sempiternæ fidei soliditate persistere meruit. Ad tantam verò perfectione quibus-
dam honorum naturalium gradibus ascendit, quibus quasi scalis euectus, terrena
transiliens cælorum alta feliciter penetravit. Denique in infantia sua Deo & hominibus
charus extitit: cumque esset ingenio docilis, animo mitis, pauper spiritu, meritis diues,
viris probatis certatim annitentibus habitum religionis assumpsit, in quo ita Christo
& Ecclesiæ suæ deuotus effectus est, vt coæuos suos literali sagacitate præcederet, ma-
ioribus officiosissime pareret, perfectorum imperijs tanquam à Deo datis vera humi-
litate præditus acquiesceret. Porro in pueritiæ annis, morum honestate sectatus est
venerandam senum canitiem, innocentis vitæ simplicitatem doctrinæ caelestis erudi-
tione componens. Pubertatis autem spatia, non lasciuientis animi voluptatibus effoc-
minauit, sed potius rigore frugalitatis, & iugi laborum exercitio, rebellionem iuuetutis
edomuit, castigans corpus suum & in seruitutem redigens, nè fortè cum alijs prædi-
catorum, ipse reprobis efficeretur. Huius siquidè philosophiæ nobilissimos professores,
multos in sancta Ecclesia esse sciebat: inter quos felicitis memoriæ Vuillibrordum
atque Bonifacium Pontifices in vineæ cultura Dominicæ apprimè laborasse audierat.
ideoque animū Deo placitis operibus exercebat, vt quos habuerat in Christianitatis
proiectibus socios & patres, eosdè haberet in æterna felicitate consortes. Enimvero
quia tantorum familiæ Christi luminarium sacra mētio nostris relationibus, ac si qui-
dam venerandæ lucis radius, illapsa est, intermissò paululum superiore stylo, viros non
sine mentis alacritate memorandos, dignis laudum præconijs ad honorem Dei, prout
possumus, extollamus: vt Lebuino nostro tanto crescat altior gloria, quanto se præ-
ceden-

Historie
Sanctorum
quid vili-
tatis lectori
adferant.

S. Lebuinus
inter aduer-
sa & prospera
semper sta-
bilis & con-
stans.

Fit Mona-
chus.

Is orate pu-
er, moribus
canus.

1. Cor. 9.

S. Vuill-
brordus &
Bonifacius,
huius sancti
conterranei
& predica-
tionis socij
lege vitam
S. Swibertij
1. Martij.

D d 3 ceden-

cedentium probabilius fuisse dicitur vita: quandoquidem nullis diuerticulis ab eorum
 ramite declinavit, qui tantorum vestigia ducum summis nisibus fuerit executus. Quia
 propter cum illorum religio sita exprimitur, iste laudatur. Cum horum studia pra-
 norantur, iste totus depingitur. Cum illorum praeliandi adversus potestates aereas
 certamina referuntur, huius triumphus evidenter exponitur. Atque ex huiusmodi
 coniecturis facile colligitur memoria * piorum vitam illustrari sequentium: & augeri
 filijs honestatem, cum eosdem patrum gloriose viuentium fulcit auctoritas. Viros igitur,
 quos premissimus, sanctos admodum fuisse non dubitamus: quorum alter confessione,
 alter martyrio in comitatu Agni suscipi meruit, habentque nunc haereditatem cum
 Christo, qui in hac vita nunquam passi sunt separari a Christo. Hos certe nobis imitabiles
 diuina pietas condonauit: ut quem deterreret ad gladio manus violenta carnificis, ma-
 gnus Vuillibrordum in diuinae pacis quietudine Domino laudabiliter seruierent, si
 possit se aequiparet: qui autem se agonistis comparabilem existimat, sanctum Bonifacium
 fuso pro Christi amore sanguine subsequi non formidet. Quod si defuerit perceptoris
 atrocitas, ipse sibi manu diuina romphaea perarret, ipse sibi spiritaliter, & persecu-
 tor efficiatur, & martyr, dummodo aut vnus in pace munditiam, aut alterius in carni-
 ficio adipisci non negligat palmam. Sed his summotenus memoratis, repetenda est
 nobis historia, quam paulo ante nos omisisse perscripsimus: quae tamem penitus omissa
 non est, quia subinde se inter caetera animo huic semper inhaerente opposuit affectus
 dictantis, nescio qua dulcedine delibutus dum superiora componeret reliquorum
 quidem digitis, Lebuini autem iugiter corde conterunt. Sanè quia de illo in primis
 scripserat decreuerat, licet viros preciosissimos repente in mediū proferret, ab huius
 tamen intuitu cogitantis intentio summo ueri non potuit: quoniam bona quae de ipso
 dici queant vltro se offerunt. quae si quis omnia exponenda praesumeret, Tulliana,
 Plautinae eloquentiae floribus indigeret. Beatus igitur Lebuinus inter feros & semi-
 barbaros hominum mores constitutus, agni innocentiam retinebat, memor Domini
 vocis qua dixerat, se Apostolos sicut agnos inter lupos missurum. Nec viro sancto de-
 fuit serpentina prudentia, dum si quis capiti suo, id est, Christo, iniuriam facere perten-
 taret, ille pro eo rotum corpus indubitanter obijceret. Vnde factum est ut in virtute
 Altissimi, ad diuinum caput membra conderet, vtpote ut qui se inter ista medium
 quasi charitatis viscariū inferebat, infimaque, summis copulans, infirmitatem humanam
 dignitati Angelicae coaequare studebat. Sapiens plane Architectus, qui caelestem edi-
 ficans domum, petram in fundamento locauerat, ne furentibus ventis, ne procellis
 aeternis, postremo ne impugnata totius aduersitatis machinis virtutū contigna-
 tio laederetur. Petra autem erat Christus. Age ergo quisquis haec audire desideras, num
 tibi quippiam videtur aut illa conexione salubrius, aut ista firmitate solidius, dum quod
 ibi copularum est nulla resolutione laxatur: quod hic fundatum est, nulla tempestate
 subuertitur. Quod si forte cuilibet monstruosis fabulis aurem accommodare vacat
 aut placet, inuicem se veris relationibus, huiusmodi vanitate demonstrans, poetarum
 deliramentis incumbere poterit, qui vsque adeo praestigiosis figmentorum imaginati-
 onibus dementati sunt, ut ne ipsa quidem, quae interdum esse falsissima asseriebant,
 falsa esse cognoscerent. Nos de sancto Dei Lebuino nihil mentitos esse, testem habe-
 mus Ecclesiam, quae huius beneficijs cumulata, quam grandis apud diuinitatem meriti
 fuerit, crebris remediorum prouentibus confitetur. Cui quidem ea quae de illo dici-
 mus grata fore indicio est, quod legenti tantus adsistat populus auditorum, ut compres-
 sum multitudinis etiam hi pertimescant, qui in tuto loco stare videntur, vix quae in di-
 gressu aliquis inueniatur, qui non Deo gratias referat pro eo quod se patrocinium
 Lebuini audisse pariter & sensisse commemorat. Vnde nobis adhuc vel pauca locutus
 arbitramur neminem succensurum, quippe cum spiritum Dei in ipso templū edificasse,
 atque id sibi habitabile fecisse procedens sermo declamet. Id ipsum verò inter Mar-
 tinas laudes (vt credo) cantabitur. sed in lectione omitti non debuit, quo vtriusque
 vocis ministerio quanti apud suos habeatur vir Christo amabilis accipiat comenda-
 tum. Quod autem praemittitur tale est. Spiritus sanctus (vt ait scriptura) in corde
 iusti habitat. Nam templum ipsius est anima ab omni iniquitate aliena, in quo non
 carnalis victima caeditur, sed spirituales hostiae offeruntur. nec fit ibi sola emundatio
 corporis, sed & remissio vera peccati & abolitio perpetuae mortis. Hoc templum dici
 & esse meruit beatus Lebuinus, cum praestante Domino a criminum fieret contagio
 mundus, per eum qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

for. * priorū
 5. Vuilli-
 brodi vita
 habetur pre-
 senti tomo
 7. Nouēbris
 5. Bonifacij
 verò marty-
 rium lunij
 quinto.
 5. Lebuinus
 agnina in-
 nocentia
 praepollens
 Matr. 10.
 Luc. 10.
 Matt. 7.
 1. Cor. 10.
 Poetarum
 deliramenta
 plena men-
 dacij.
 5. Lebuinus
 quanti sit
 apud Diui-
 nitatem me-
 riti.
 5. Lebuinus
 templū spi-
 ritus sancti.

MAR.

MARTYRIUM SS. ANTONII PRESBYTERI
 ZEBINAE GERMANI, ET ENNATHAE VIRGINIS, EX
 Historia Ecclesiastica Eusebij Lib. 8. cap. 19. interprete Iohanne
 Christophorsono Anglo.

IMVLATQV E tam multis, tamque egregijs magnani-
 morum Christi martyrum facinoribus inges persecutio-
 nis astus deferuerat, & velut sacro illorum cruore flamma
 eius extrineta erat, & iam remissio ac libertas cofessoribus
 ex Thebaide, qui metallorum in eo loco nascentium labo-
 ribus oppressi fuerat, concessa, & nos Christiani tanquam
 pulchra quadam pacis serenitate nos ipsos eramus iam re-
 creaturi: de integro certe ipse, penes quem persequendi po-
 testas erat, nescio quo pacto, quae uelut animi comotione rur-
 sus contra Christianos quo mirè inflamatur. Proinde eximpro-
 uisò Maximini litera contra nos vbiq; in singulas provin-
 cias missa fuerit. Vnde praesides & summus dux totius Imperatoris exercitus, tabulis,
 epistolis & publicis edictis, ciuitatis cuiusq; curatoribus vnà cū Praefectis praesidiorum
 & rebellarijs precipiunt, ut edictū Imperatoris ad exitum perducere maturent: man-
 dauitque, ut cū omni celeritate idolorum delubra, quae ceciderant, rescicerent & denuò
 edificaret: quietiam efficerent, vt omnes omnino viri cū vxoribus, famulis & pueris, <sup>Iubet delu-
 bra idolorum
 restaurari,
 & sacrificia
 re Christiana-
 nos.</sup>
 matrū vbera adhuc sugentibus, immolarent, libamina afferrent, & ipsa sacrificia re ipsa
 degustaret, & cibaria in foro venalia, impuris sacrificiorum libationibus contaminan-
 rentur: & pro foribus denique balnearum quidam quasi custodes constituerentur, vt
 qui in his sordibus essent abluti, post scelestis & nefarijs illis victimis se inquinarent.
 Quibus rebus ad hūc modū confectis, cum nostri de integro, vt verisimile erat, ma-
 ximis curis & mœrore tenerentur implicati, & gētiles ipsi de intoterabili & nimia ho-
 rum scelerū absurditate admodū conquererentur, (Nam ista illis nimium fastidij, nimi-
 umque, importunitatis cōplecti visa sunt) & calamitosissima tēpestas passim omnibus
 impenderet, diuina Seruatoris nostri virtus & potentia his athletis tātam denuò ani-
 mi iniecit fidenciam, & quasi caelitū inspirauit, vt cum nemo illos vi impelleret, rape-
 retque ad fidei suae confessionem, vltro offerrent sese, & omnes eiusmodi terrores ac
 minas strenuè protererent, & tanquam pedibus prorsus conculcarent.
 Idcirco tres ex fidelibus simul vno animorum consensu, contra praesidem immolan-
 tem insiliunt, & alta voce, tali errore atque amentia desistere, hortantur. Nam non ali-
 um esse Deū, praeter eum qui omnium rerū effector & architectus est, asserunt. Rogati
 ergo, quānam essent, Christianos se audacter confitentur. Qua de causa Firmilianus
 acerbis & vehementius concitatus, abiq; vilo alio supplicij genere capite multandos
 tradidit. Quorum vnus presbyter erat, nomine Antonius: alter Zebinas vocabatur, ex
 ciuitate Eleutheropoli prognatus: tertio Germanus nomen fuit. Decimotertio die
 mensis, qui Dius dicitur, id est, Idibus Nouembris, haec de istis acta sunt.
 Eodem die mulier quaedam Ennathas nomine, ex vrbe Scythopoli orta, virginitatis quasi
 coronis pulchrè adornata, vnà cū illis martyribus eò accessit: quae nō vltro se obtulit, <sup>Ennathas
 virgo ad iu-
 dicem tra-
 hitur.</sup>
 vt illi, sed vi tracta fuit, & ad iudicē adducta. Idcirco post verbera, & graues contume-
 liosq; cruciatus, quos iudex ei infligēdos curauerat, tribunus quidam, qui illic in proxi-
 mo magistratū gerebat, appellatus Maxys, homo nō tam nomine, q̄ tota vitę ratione
 nequā, & vt alijs rebus scelestus & perditus, ita tum corporis viribus supra modū ro-
 buit, tum moribus ferus & crudelis: tum apud oēs, qui illū nō rant, infamia & dede-
 core notatus, abiq; auctoritate maioris potestatis, hanc beatam virginē aggreditur,
 eamq; omni vestitu vsq; eò exuit, vt corpus a lumbis solum ad pedes cōregeretur, reli-
 quū aut nudū existeret. Hanc p̄ vniuersam ciuitatē Cēlareā vndiq; circumduxit, loriscq; <sup>Crudeliter
 flagellatur.</sup>
 per totū forū & publicas plateas tractā, non sine quadā animi sui oblectatione verbe-
 rari. Quā post tot cruciatus, cum constantissimā animi firmitudinē p̄ tribunali, vbi
 Praefectus cōsidere solebat, in fide tuēda ostēdisset, iudex vniū igne cremandā tradidit. <sup>Ipsius eò
 crematur.</sup>
 Ite igitur immanitate longius progrediens, & rabiem propè beuianam contra
 ipsos in dies adaugens, ad eò extra naturae leges penitus egressus est, vt inanimis san-
 ctorum virorum corporibus sepulturam impudens inuideret: & propterea cadauera
 sub dio, vt à bestijs dilaniarentur, noctū assidue & interdū seruari praecipit. Itaq; non

D d 4

exigu-

Horredum spectaculi.

exiguum hominum numerum, multorum dierum spatio, huic immani & barbaro mandato inferuentium, cernere licebat. Quinetiam alij ex specula & loco edito, tanquam operæ precium facturi, ne cadauera surrepererent, sedulo obseruabant. Itaque agreſtes beſtie, canes & auces carniora membra diſcerperunt humana, eaq; huc illuc diſperſerunt: & tota ciuitas vndique viſceribus oſſibusque hominum conſtrata fuit adeo, vt illiſiſſis, qui ante fuiſſent in feſto animo in nos affecti, nihil vnquam crudelius, nihil ad ſpectu horribilius videretur: neque tam eorum calamitatem, in quos hæc admiſſa erant, quam cum ſuam ipſorum, tum communis parentis naturæ ignominiam deplorabant. Spectaculum enim humanarum carniū, non vno loco deuoratarum, ſed vbique miſerè diſſectarum (quod omnem dicenſi facultatem, omnemque Tragœdiæ ſpeciem longè ſuperat) prope ciuitatis portas cuiuſque oculis ſubiectum fuit. Nonnulli autem membra, cadauera integra, & viſcerum partes etiam intra portas ſe vidiffè dixerunt.

Admiranda prodigia.

Dum permultis diebus iſta gerebantur, tale quoddam miraculum accidit. Cum clara eſſet ſerenitas, & aër pulchrè ſplendefceret, totiuſque cæli omnia ſuo complexu ambientis ſumma extaret tranquillitas, derepentè columnæ ciuitatis, quæ publicas & cõmunes porticus ſuſtentabant, multas veluti lachrymarū guttas quodammodo ex ſe profuderunt. Forū itè & plateæ, nulla pluuię gutta ex aère decidebat, neſcio vnde, quòve modo, aqua adperſe maduerunt: ſic vt ilico rumor per omniū ora volitaret, terram, vtpotè rerum id temporis geſtarū ſcelus & impietatem non ferètem, inexplicabili quadam ratione, lachrymarū vim ex ſe fundere, & lapides naturamque inanimam nefaria ea facinora deſlere, quò hominum naturam tam ferream, tam immitem, tamq; ab omni affectione vacuam, iuſta reprehentione coarqueret. Verùm nugæ & fabulæ, propè dixerim, hæc quidem oratio poſteritati fortasè videbitur: non tamen his, qui eo ipſo tempore præſentes, de rei veritate ſatis perſuaſi fuerunt.

DE S. METRIA MARTYRE, VT AIT VSVARIVS: QVEM TAMEN GREGORIUS TVRONENSIS HABET INTER COſEſſORES (ſi modo iſ idè eſt) cap. 71. vnde ea, quæ ſequuntur, deſcripſimus.

Nouèbr. 13.

for. * conditione

Franco Episcop⁹ Aquensis.

* adiutores

* tantum

Episcopus S. Metriam orat, vt res Ecclesie sue erepta restituatur.

AQUENSIVS est cõſeſſus inclytus athleta Metria, vir in corpore, iuxta hiftoriam actionis, magnificè ſanctitatis: & licet * ditione ſeruus, liber tamen iuſtitia, qui, vt ferè leges certaminis eius textum, peractò curſu beati operis, à ſeculo victor abſceſſit, ſæpiùs, ſe in cælis degere, virtutibus manifeſtis oſtendens. Tempore igitur quodam, cum Franco Epicoſopus huius municipij Eccleſiã gubernaret, Childericus, qui tunc primus apud Sigebertum Regem habebatur, villam eius competit, dicens, quia iniuſte ab Aquenſi Eccleſiã retineretur: & dicto citiùs conueniunt Epicoſopus, datisque fideiuſſoribus, in præſentia Regis aſſiſtit, clamans & obſecrans, vt Rex ad huius cauſæ audientiam, præſentiam ſuam auerteret, ne cæleſti iudicio condemnetur, addens: Scio enim virtutem Metriæ viri beati, quòd velociter in peruaſorem ſuum irrogat vltionem. Deniquè coniuncti * adiutores, cauſam diſcunt. Inſurgit Childericus, atque improperans, criminibus exaceruatū Epicoſopum, quòd res ſiſci ditionibus debitas, iniquo ordine retineret, extrahi eum vi à iudicio iubet, & * tandem ablata per iudicium præſentium villa, trecentis aureis condemnauit. Fauēbant ei omnes, nec quiſquam contra voluntatem eius audebat decernere, niſi quòd eidem libuiſſet.

Deniquè condemnatus ſpoliaruſque ſacerdos, ad urbem redijt, atq; proſtratus in orationem coram ſepulcro ſancti, dicto Pſalmi capitulo, ait: Non hinc accendetur iumen, neq; pſalmorū modulatio canetur, glorioſiſſime ſancte, niſi priùs vlciſcaris ſeruos tuos de inimicis ſuis, reſque tibi violenter ablatas, Eccleſiæ ſanctæ reſtituas. Hæc cum lachrymis effatus, ſentes cum acutis aculeis ſuper tumulum projecit: egreſſuſque clauſis oſtijs, ſimiliter in ingreſſu alias collocauit. Nec mora: corripitur peruaſor à febre, decumbit lectulo, exhorret cibum, ſaſtidit & potum, profert æſtuans iuge ſuſpirium. Cui etiamſi ab ardore febris, interdum ſitis accederet, aquam tantum, nihil aliud, hauriebat. Quid plura? In hac egrotatione integrū ducit annum, ſed mens praua non ſeſtitur. Inter eã labitur cæſaricus cuncta cum barbã, & ita omne caput

caput remanſit nudum, vt putares eum olim ſepultum, nupèr eiectum fuiſſe poſt ſepulchrum. His & talibus miſer aſſiduis malis, ſerò recogitat, dicens: Peccaui, eò quòd expoliauerim Eccleſiam Dei, atque Epicoſopo ſancto intulerim iniuriam. Nunc autem ite quanto cyùs, & reddita villa, ſexcentos aureos ſuper tumulum ſancti deponite. Eſt enim mihi ſpes, quòd res reddita tribuat ægoranti medelam. Quod audientes homines eius, accepta pecunia, fecerunt ſicut eis fuerat imperatum. Reddiderunt agrum, ſolidosque ſuper ſepulchrum ſerui Dei poſuerunt. Sed cum hoc feciſſent, ſtatim ille in loco, quo erat, ſpiritu exhalauit, lucratusque eſt detrimentū animæ per adeptionem acquisitionis iniquæ. Epicoſopus autem obtinuit vltionem de inimico Eccleſiæ, quam promiſerat futuram per athletæ Dei virtutem.

Nota terribile Dei iudicium in vſurpatore rerū Eccleſiaſticarū.

VITA SANCTI BRICII EPISCOPI TVRONENSIS, ET CONFESSORIS, AVTHORE S. GREGORIO TVRONENſI Epicoſopo, Hiſt. Francorum Lib. 2. cap. 1.

POST excessum beati Martini, Turonicę ciuitatis Epicoſopi ſummi & incomparabilis viri, de cuius virtutibus magna apud nos volumina retinentur, Briccius ad Epicoſopatum ſuccedit. At verò hic Briccius, cum eſſet primicę tatis iuuenis, ſancto adhuc Martino viuẽti in corpore, multas tendebat inſidias, pro eo quòd ab eodem plerunque, cur vanas res ſequeretur, arguebatur. Quadam enim die, dum quidam inſirmus medicinam à beato Martino exereret, Briccium adhuc Diaconum in platea conuenit. Cui ſimpliciter ait: Ecce ego præſolor beatum virum, & neſcio vbi ſit, vel quid operis agat. Cui Briccius: Si, inquit, delirum illud quæris, proſpice eminus. Ecce, cælum ſolitò ſicut amens reſpicit. Cumque pauper ille à beato Martino, quòd petierat, impetrãſſet, Briccium Diaconum vir beatus alloquitur: Num ego, Bricci, delirus tibi videor? Cumque ille conſuſus hæc audiens, dixiſſe ſe denegaret, ait vir ſanctus: Nonne aures meæ ad os tuum erant, cum hæc eminus loquebaris? Amen dico tibi, quia obtinui apud Deum, vt poſt me ad Pontificatûs honorem accedas. Sed nõueris te in Epicoſopatu multa aduerſa paſſurum. Briccius hæc audiens: Nonne verum, inquit, dixi, iſtum delira verba proferere? Sed & Presbyterij honore præditus, ſæpiùs beati virum conuicijs laceſſiuit. Adeptus ergo, contententibus ciuibus, Pontificatûs officium, orationi vacat: quia quam eſſet ſuperbus & vanus, caſtus tamen habebatur corpore.

Nouèbr. 13. Briccius ſuccedit S. Martino.

S. Martinus obtinuit præcip⁹ ſuis vt in Epicoſopatum ei ſuccederet.

Trigeſimoterſio verò ordinationis eius anno, oritur contra eum lamētabilis cauſa pro crimine. Nam mulier, ad quam cubicularij eius veſtimenta deſerebant ablucenda, quæ ſub ſpecie religionis erat, veſte mutata, concepit & peperit. Quæ de re surrexit omnis populus Turonorum in ira, & totum crimen ſuper Epicoſopum referunt, volentes eum vnanimiter lapidare. Dicebant enim ei: Pietas ſancti tuam celauit luxuriam. Non Deus ſinat, manus tuas indignas oſculando, nos pollui. Illo quoque contrario viriliter hæc negante: Afferte, inquit, infantem ad me. Cumque oblatuſ fuiſſet inſans, triginta dies ab ortu habens, ait ad eum Epicoſopus: Adiuro te per Ieſum Chriſtum filium Dei omnipotentis, vt ſi ego generaui te, coram cunctis edicas. Et ille: Non es, inquit, tu pater meus. Populis autem rogantibus, vt, quis eſſet pater, interroget, ait Sacerdos: Non eſt hoc meum. Quòd ad me pertinuit, ſolicitus fui. Vobis ſi aliquid ſuppedit, per vos requirite. Tunc illi magicis artibus hæc facta aſſeuerantes, inſurgunt contra eum in vna conſpiratione: & trahentes eum, dicebant: Non diutius nobis falſo paſtoris nomine dominaberis. Ille autem ad ſatiſfaciendum adhuc populo, prunas ardentem in birrum ſuum poſuit. Et ad ſe ſtringens, vſque ad ſepulchrum beati Martini vnà cum populorum turbis accedit: proiectisque ante ſepulchrum prunis, veſtimentum inuſtum apparuit, illo ſic proſequentem: Sicut iſtud veſtimentum ab his ignibus videris illaſum, ita & corpus meum à tactu mulieris eſt impollutum. Illis verò non credentibus, ſed contradicentibus, trahitur, calumniatur, eijcitur, vt ſermo ſancti adimpleretur: Nõueris te in Epicoſopatu multa aduerſa paſſurum. Hoc autem eiecto, Juſtinianum in Epicoſopum conſtituunt.

Falſo ei aſſingitur crimen, quòd non admittat.

Inſans loquitur.

S. Briccius ſerit prunas ardetes panis in illaſo.

Eijcitur à ſede ſua.

Deniquè

Denique Briccius Romanæ vrbis Papam expetit, flens, ciulans, atque dicens: Merito hæc patior, quia peccavi in sanctum Dei, & cum delirum & amentem sæpè vocavi, cui videns virtutes non credidi. Post cuius discessum, aiunt Turonici Sacerdoti suo: Vade post eum, & exerce negocium tuum: quia si eum non persecutus fueris, ad nostrum omnium contemptum humiliaberis. Iustinianus verò egressus Turonis, Vercellas Italiæ civitatem ingressus, iudicio Dei percussus, obiit peregrinus. Turonici eius obitum audientes, & in sua malitia perdurantes, Armentium in eius loco constituunt. At Briccius Episcopus Romam veniens, cuncta, quæ pertulerat, Papæ refert. Et ad sedem Apostolicam residens, plerunque Missarum solennia celebravit: ibi, quicquid in sanctum Dei deliquerat, desens. Septimo igitur anno egressus Roma, cum autoritate Papæ illius Turonos redire disposuit: & veniens ad vicum, cui nomen est Laudiaci, sexto ab vrbe Turonica milliario, mansionem accepit. Armentius verò febre corripitur: media autem nocte spiritum exhalavit. Quod protinus Briccio Episcopo per visum reuelatum est. Qui ait suis: Surgite velocius, vt ad tumultuandum fratrem nostrum Turonicum pontificem occurramus. Cumque illi venientes portam civitatis ingrederentur, ecce istum per aliam portam mortuum efferebant. Quo sepulto, Briccius Episcopus in cathedram suam regressus est, septem feliciter postea viuens annos. Cui post quadraginta septem Episcopatus annos defuncto, sanctus Eustochius successit, magnificæ sanctitatis vir.

Turonici primò Iustinianum, deinde Armentium in eius locum substituerunt.

Redit ad sedem suam.

VITA SANCTI QUINTIANI PRIMO RVTHENAE, DEINDE ARVERNÆ CIVITATIS EPISCOPI: Authore S. Gregorio Turonensi Episcopo, De Vita Patrum, Cap. 4.

Novemb. 13.

Galat. 5. F. domanda libido.

Vita sanctorum cõtemp. planda.

QUINTIANUS, qui se terrenæ materiæ corpus ferre cognoscit, cogitare debet, nè in his deuoluatur, quæ terrena & carnis huius amica esse noscuntur: quia, iuxta Apostolum Paulum, manifesta sunt opera carnis, plena immunditia & iniquitate. pollutum enim & foetidum hominem, qui ea seclatus fuerit, reddunt, atque ad extremum stertibus deputant sempiternis. Fructus autem Spiritus est omne, quod in Deo pollet, ac iter, quod in hoc seculo mortificata carne animam exultare facit, in futuro autem gaudijs donat æternis. Vndè nos, quinunc sumus in corpore positi, aspicerè debemus, quæ operatus est Deus in sanctis suis: in quibus tanquam splendido, candidoque ac leuigato meritis tabernaculo, diuersisque virtutum floribus adornato residens, extensa dexteræ maiestate, dignatus est per eos miseratione propria perficere, quæ perisset: sicut nunc per beatum Quintianum, de quo sermo futurus est, mentis nobilis generositate fulgidum, iustitiæ opus plerunque compleuit. Ergò non nos more peccantium carnis seclatio ad terrena submergat ac deprimat: sed potius sanctorum exemplis illectos, prudenter intelligentes quæ Dei sunt, spiritalia nos opera ad cælestia ac sempiterna sustollant: neque in nobis mens ab impudicis actionibus victa luxuriat, sed æternitatis pro meritis vendicans solium, victrix sapientia regnet.

S. Quintianus sit Episcopus Ruthenensis.

Igitur beatissimus Quintianus Apher natione, & (vt quidam volunt) nepos Pauli Episcopi, qui genitricem suam suscitasse perhibetur, sanctitate præditus, virtutum docte fulgidus, charitatis igniculo feruidus, castitatis flore præcipuus, ad Episcopatum Ruthenæ Ecclesiæ eligitur, expetitur, ordinatur. In quo Episcopatu ampliatis adhuc virtutibus, cum in Dei semper operibus cresceret, in auctam antea beati Amanitij Antistitis basilicam sanctum corpus transtulit, sed non fuit sancto acceptabile hoc opus. Vndè factum est, vt per visum apparens, diceret ei: Quia ausu temerario artus in pace quiescentes visus es amouisse, ecce ego remouebo te ab hac vrbe, & eris exul in regione altera. Veruntamen non priuaberis ab honore, quo frueris. Non post multum verò tempus, orto inter ciues & Episcopum scandalo, Gotthos, qui tunc in antedicta vrbe morabantur, suspicio attigit, quòd se vellent Episcopus Francorum ditionibus subdere, consilioque accepto cogitauerunt eum perfodere gladio. Quod cum viro sancto nunciatum fuisset, de nocte consurgens cum fidelissimis ministris suis,

suis, ab vrbe illa egrediens, Aruernos aduenit, ibique à sancto Euphrasio Episcopo, qui Aprunculo quondam Antistiti successerat, receptus est, largitisque ei tam domibus, quam agris & vineis, & ille, & qui Lugdunensi vrbi præerant, summa cum diligentia eum excolebant: erat enim iam senex, & verus Dei cultor.

Euphrasius & Aprunculus Episcopi Aruernorvm.

Recedente autem ab hoc mundo sancto Euphrasio, Apollinaris, tribus mensibus sacerdotio subministrato, migravit. Cum autem hæc Theodorico Regi nunciata fuissent, iussit inibi sanctum Quintianum constitui, & omnem ei potestatem tradi Ecclesiæ, dicens: Hic ob nostri amoris zelum ab vrbe sua ciectus est. Denique cum sanctus Quintianus in antedicta vrbe potiretur Episcopatu, Proculus quidam ex arario presbyter ordinatus, multas ei iniurias intulit, omnemque potestatem illi de rebus Ecclesiæ auferens, vix ei & satis tenuem quotidianum victum ministrari præcepit: sed per eius orationem à ciuibus correptus est prudentioribus, restituta ei omni potestate, & ab eo illius remotis insidijs. Antedictus tamen sacerdos non immemor iniuriæ, sicut quondam Paulus Apostolus de Alexandro, ita & hic de Proculo decantabat, dicens: Proculus ararius multa mala mihi fecit: reddet illi Dominus secundum opera sua. Quod in posterum ei euenisse manifestum est. Erat autem vir beatus in oratione assiduus, & intantum amator populi sui, vt adueniente Theodorico, ac valente cum exercitu urbem, sanctus Dei muros per noctem psallendo circuiret, & vt regioni vel populo Dominus velociter succurrere dignaretur, afflictus in ieiunijs atque vigilijs, instanter oraret. Porro Theodoricus Rex, cum cogitaret etiam muros vrbs euertere, mollitus est misericordia Domini, & oratione sacerdotis eius, quem in exilium retrudere cogitabat. Nam nocte pauore perterritus, de stratu suo exiit, ac solus per viam publicam fugere nititur: perdiderat enim sensum, nesciens quid ageret. Quod aduertentes sui, eumque retinere conantes, vix potuerunt, cohortantes vt se signo salutari muiret. Tunc Hilpingus Dux accedens propius ad Regem, ait: Audi gloriosissime Rex, consilium paruitatis meæ. Ecce muri civitatis istius fortissimi sunt, eamque propugnacula ingentia vallant. Quod vt plenius magnificentia vestra cognoscat, de sanctis, quorum basilicæ muros vrbs ambiunt, hæc loquor: sed & Antistes loci illius, magnus apud Dominum habetur. Noli facere quod cogitas, noli Episcopo iniuriam inferre, aut urbem euertere. Cuius consilium Rex clementer accipiens, præceptum posuit, nè vllus ab octauo vrbs milliario læderetur. Quod obtentu Sacerdotis præstitum, nullus ambigat. Tunc Proculus ille presbyter, irruptis Vrensis castri muris, ab ingredientibus hostibus, ante ipsum ecclesiæ altare gladiatorum ictibus infusta disceptus est: reddiditque illi Dominus, sicut Sacerdos cantare consueuerat, secundum opera sua.

Idem Apollinaris.

S. Quintianus ei succedit.

2. Tim. 4.

Theodorico rex punire, dum ei exiliu intet.

Proculus presbyter, viro Dei valde molestus, miserè perit.

Post peractam igitur stragem cladis Aruernæ, Hortensius vnus ex senatoribus, Comitatum vrbs illius agens, quendam de parentibus sancti, Honoratum nomine, in vrbs platea nequiter retineri iussit. Quod celeriter beato viro nunciatum est. Tum ille per amicos suos coepit rogare, vt eum data audientia solui iuberet. Quod ille nullatenus præstitit. Tunc beatus senex deferri se in plateam, qua ille tenebatur, iubet. Allatus autem rogabat milites, vt eum dimitterent. Illi verò timentes, obedire ausi non sunt Pontifici. At sacerdos: Ad domum, inquit, Hortensij me velociter deportate. Erat enim senex valde, & proprijs pedibus ire non poterat. Deferentibus autem eum in domum Hortensij ministris eius, excutiens in eam puluerem calcæamentij sui, ait: Maledicta sit domus hæc, & maledicti habitatores eius in sempiternum, fiatque deserta, & non sit qui inhabitet in ea. Et dixit omnis populus, Amen. Et adiecit: Quæso, Domine, nunquam de istius generatione promoueat quiscquam ad Episcopale sacerdotium, qui Episcopum non exaudit. Egresso autem ex ea Sacerdote, protinus omnes familiæ, quæ in domo illa erant, à febre corripuntur, & parumper ingemiscantes, spiritum exhalabant. Quod cum iam die tertia ageretur, videns Hortensius sibi nihil de suis seruis referuari, timens nè etiam & ipse pariter interiret, ad sanctum virum mœstus ingreditur, proiectusque ad pedes eius, cum lachrymis veniam rogat. Quam ille benignissimè indulgens, benedictam aquam domui transmissit, illaque per parietes resperfa, omnis ægritudo protinus est depulsa, ac magna ibi virtus apparuit. Nam & qui morbum incurrerant, sanati sunt: & qui sanati erant, vltra non incurrerunt.

Nota diuinitatem vltionem.

Aqua benedictæ vis.

In Ecclesiasticis verò scripturis eruditus est habitus hic sacerdos: sed & in elemosinis magnificus fuit. Nam cum pauperè aliquem clamare cerneret, aiebat: Succurrite, Benignitas eius in pauperes.

rite, quaeso, succurrite, & pauperi victus necessaria ministrare. ignari enim estis o desides, an forsitan ipse sit, qui se per Euangelicæ Lectionis feriem reficiendum in pauperibus minimis esse mandavit. Eijciebat autem daemonia se contentia. In monasterium verò Candidobrense veniens, cum energumemum quendam reperisset atrocibus debacchantem, misit presbyteros, vt ei manus imponeret: sed cum eorum exorcizatione larua non fuisset expulsa, sanctus Dei cominus appropinquans, immisit in os eius digitis, personam reddidit absolutam. Multa & alia miracula vir beatus operatus est, & oratione facta sapius, quæ petisset, à Domino obtinebat.

Porrò in territorio Aruerno quodam tempore, cum magna siccitas arua consumeret, & arenibus herbis, nulla penitus iumentis pabula remanerent, & sanctus Dei Rogationes illas, quæ ante Ascensionem Dominicam aguntur, deuotissimè celebraret: die tertia, cum iam portæ ciuitatis appropinquarent, suggerunt ei, vt ipse antiphonam dignaretur imponere, dicentes: Si tu, beate pontifex, deuotè antiphonam imponeris, confidimus de sanctitate tua, quòd protinus nobis Dominus pluuiam dignabitur benigna pietate largiri. At ille prostratus super cilicium suum, in ipsa platea diuotissimè cum fletu orauit. Exurgens autem, antiphonam, quam petebant, imposuit. Verba autem ei ex illa Salomonica orationis serie, hæc erant: Si clauso caelo pluuiæ non fuerint propter peccata populi, & conuersi deprecati fuerint faciem tuam, exaudi Domine, & dimitte peccata populi tui, & da pluuiam terræ, quam dedisti populo tuo ad possidendum. Cumque psallere deuotissimè cœpissent, penetravit excelsæ potentia aures humilis oratio confessoris: & ecce contenebratum est caelum, ac nubibus obtectum: & priusquam portam vrbs attingerent, descendit pluuiæ vehemens super vniuersam terram, ita vt omnes mirarentur, ac dicerent, ad preces beati viri hoc fuisse largitum.

Senuit autem sacerdos Dei, & intantum ætate prouectus est, vt sputum oris in terram projicere non valeret: sed adhibito labijs linteo, in illud saluas oris exponeret. Non caligauit oculus eius, nec immutatum est cor à vijs Dei: non seposuit vulgum pauperis, nec metuit personam potentis: sed vna eademque ei fuit in omnibus sancta libertas, vt ita susciperet penulam pauperis acsi veneraretur rogam inelyti senatoris. Obijt autem perfectus in sanctitate, & sepultus est in basilica sancti Stephani ad læuam altaris. Ad cuius nunc tumulum plerunque quartanæ febris melancholia compressa restinguitur.

VITA S. MAXELLENDIS VIRGINIS ET MARTYRIS, VT HABETVR IN MS. EXEMPLARIBVS, incerto quidem auctore, sed fide digna. Stylum hinc inde correctimus, & quedam contraximus.

Novëbris 13

Patria & parentes S. Maxellendis.

Optima vitæ institutio.

Desponsatur à parentibus vni viro, ea ignorante.

IEMPORE illo, quo sanctus Vindicianus, à S. Vedasto octauus, Cameracensi seu Atrebatensi Ecclesiæ præsidebat, sancta Maxellendis in eadem Cameracensi prouincia inelytis admodum parētibus, & generis nobilitate, & spectata religione claris, patre Humlino, matre Ameltrude, orta est feliciter, sed felicius renata. Indè parentum cura diligēter nutrita, cum iam adoleuisset, non, vt solet puellaris ætas, vanis adolescentularum conuenticulis & confabulationibus sese admiscebat, nec lubricis implicabat moribus: sed toto animo diuino se timori mancipans, quantum iuuentus ipsa patiebatur, præcepta Euangelica intra pectoris sui penetralia complectebatur. Studio & cultui preciosarum vestium nullo modo vacare voluit, & ornamenta muliebria prorsus respuit, meliorem illam animi pulchritudinem expetens, vt ei, cui se vouerat, per omnia placere posset.

Fama autem illius & in propinquas & longinquas regiones sese diffundente, multam eam à patre illius sibi coniugem petière. Sed sciens ille filiam à coniugio abhorreere, eorum preces differebat. Erat in ijs nobilis quidam infaustus, Harduinus nomine: qui sentendum impellebat: nec prius desistit, quam voto esset potitus suo. Cumque certus esset sponsalij præstitutus dies, lætus abscessit. Factum id est puella ignorante.

Itaque

Itaque post dies aliquot sciscitatur ex ea parentes, velit ne nubere viro illi, cuius sit forma egregia, magna dignitas, multa opes: aiuntque posse eam etiã in matrimonio comode seruire Deo. Virgo sancta, cuius animo iam hæc & terrena omnia viluerant, petiit sibi dari spatium deliberandi in diem crastinum. Interim tota nocte in preces incumbens, orat obnixè Dominum, ne sinat vnquam corrumpi corpus suum, quod se vouisset ei castum & integrum conseruaturam: sed vires atque robur sibi suppeditet, quòd possit vincere aduersarios. Deindè & Euangelicis confirmata sententijs, & Angelica, vt aiunt, visione animata, manè accedit parentes, eosque sic appellat: Decet quidem me, & omnes diuine legis cultores, parētibus suis eum, quæ par est, habere honorem: sed si quid sinistrum & à via Dei alienum persuadere velint, haudquaquam mos illis gerendus est, sed Deo potiùs obtemperandum. Ità cum ego consilia vestra longè à salute mea discrepare videam, id vobis planè cõfirmo, me minimè facturam quod horrantini. Ego enim virginitatem meã ab infantia Christo consecraui. Non ergò, mihi parer, cuiquam, me infamia, desponderi me debuisti, præsertim cum id ætatis iam attigerim, vt possim, quid sit è re mea, peruidere. Etsi autè à vobis dictum heri est, posse me & coniugio & Deo vacare, mihi certè perabsurdum videtur, prioris sponsi, id est, Christi redemptoris mei amori quemlibet mortalem, quantumuis potentem, antepone. Itaque mihi prorsus decretum est, Christi me adiuuante gratia, nunquam à sancto proposito desistere. His dictis, non sine parentum offensione discessum est.

Iam verò aderat sponsaliorum dies, & Harduinus vltra modum nuptijs inhians, cum multa amicorum turba aduolat. Porrò Humlinus in magnas coniectus angustias, virginem admodum reluctantem secum abducit ad locum, contrahendo matrimonio destinatum. Vbi quatum se & dictis & factis virgo opposuerit, vix explicari verbis possit. Iam enim quodam modo præsentiens imminere sibi cædem, sic coram omnibus constanter & intrepidè locuta est: Video sanè, & admiror vos omnes, dum contra vnam venitis puellam, laborem multum frustra suscipere, & prorsus inania agitare consilia. Nam etiamsi Harduinus in ceruicem meam gladium vibret, Christo propitio, cui me tota deuotione commisi, nunquam me sponsam habebit. Hæc cum illa dixisset, alijs ad sua reuertentibus, ad paternas se recepit ædes, & deinceps plus solito palam se dedit pijs operibus exercendis: vacabat iciunijs, vigilijs, orationibus, carnisque macerationi: præstabat elemosynas, refocillabat inopes, visitabat infirmos, & cætera misericordia officia exhibebat, idque tanto ardentius, quanto celerius se per martyrium ad Christum abituram, illo inspirante, cognorat.

Interea parentes eius à quodam amico inuitati ad conuiuium, cum familia sua eò se conferunt, sola Maxellende cum nutrice eius domi relicta. Nolebat enim illa interesse vllis vnquam conuiujs & lautitijs, quòd sciret multos inter cõuiuas iactari sermones parum honestos, immò & perniciosos, quibus & boni mores, & sensus hominis facile corruptantur. Id vbi Harduinus comperit, lætatur impensè se opportuni iam tempus nactum sive explendæ libidinis. Adiunctis igitur sibi aliquot satellitibus, properat ad ædes Humlini. Id sentiens Maxellendis, orat Deum, vt se tueatur: indè nutricem hortatur, vt clausis ostijs, ipsam alicubi abscondat: non quòd mortè formidaret, sed quòd timeret pudicitia suæ. Paret nutrix, obserat fores: veniunt hostes, non curant nutricem, eam abesse affirmantem, irruunt in ædes, perscrutantur omnia, nec tamen inveniunt virginem. Iam tædio affecti recedere volunt, & ecce vnus ex illis eos retinens, ait: Sicistam hanc aperiat, forsatis illic latitantem reperietis. Mox aperitur cista, virgo lugens extrahitur, & ad Harduinum adducitur: qui cum incoerentem blanditijs delinire moliretur, illa constanter ait: Frustrà virulentos ingeris sermones neque te, neque tuas minas curantis. Nulla me ratione impedire poteris, quin reddam altissimo, quod ei pollicita sum. Corpus occidere potes, animam non potes. Ego verò Domini mei & animata doctrina, & promissionibus fidens, bona eius credo me in terra viuendum, in sanctarum virginum contubernio iucundissima animi exultatione visuram. Dixit, & totis viribus è manibus improborum se subducit: sed fugientem sequitur Harduinus malitia inflammatus, suoque, eam ense iugulat. Felix anima, palma martyrij, quod semper expetièrat, adepta, migrat in caelestes beatæ patriæ mansiones. Harduinus vero vbi vidit sanguinem è corpore virginis manantem, repente excæcatus est. Quod cernentes eius comites, nè ipsi quoque eandem darent pœnas, relicto illo, in sua cum ipso omnia redière.

Vbi autem cædis huius fama increbuit, parentes virginis cum multis alijs tristes eò

E e

prope-

Recusat planè matrimonium.

Constanter rejicit sponsum potentem & diuitem.

Eius sancta exercitia.

Nō vult interesse conuiujs hominum.

Psal. 26.

Occiditur ab Harduino, dum nō vult ei consentire.

properant honorificas ei exequias celebrant : pleriq; etiã è Clero corpus feretro impositum, in basilica beatorũ Petri & Pauli Apostolorum, sanctiq; Salpitiũ, quã in proximo pago, quẽ Pomeriolas vocant, condita est, sepultuq; mandãrunt. Post annos tres foemina quẽdã Amaltrudis nomine, vidua religiosa, quẽ eam basilicam cõdiderat, & illic vigilijs & precibus assiduẽ vacans, non nisi ad breue tempus indẽ exibat: cum nocte quadã fessã membra quieti dedisset, è celo lapsã audiuit vocẽ, ipsã admonentem, vt ad beatum Vindicianum Cameracensem Episcopum eat, illumq; hortetur, vt corpus sanctę virginis è terra leuatum, ad locum cędis eius reportet, quod Deus illic signis & miraculis eam illustrare velit. Refert illa quẽ audiẽrat, ad Episcopũ, isq; nihil hęlitans, certo die adiunctis sibi non paucis è Clero, & vitę religiosę viris, quibus se iunxit ingens populi multitudo, fama rei quẽ acciderat, excita, ad virginis sepulcrum properat. Cumq; eò ventum est, cum metu & reuerentia leuatum è tumulo corpus sacrum, in feretro congruẽ præparato componitur, & cum hymnorum psalmodiarumq; modulatione ad locum, qui Chaldericus dicitur, deportatur.

Vitio Amaltrudis vidua.

Sacrum corpus eius eleuatur.

Harduino restituitur visus.

Corpus virginis Cameracum transfertur.

Is Lietbertus obiit anno 1076.

Peruenit autem ad miserum Harduinum, transferri corpus virginis. Itaq; assumpto itineris duce, venit obuiã sacro corpori, humiliq; se sternens, cum lachrymis petit veniam facinorũ suorum, recipitq; amissum oculorum lumen. Id cernens populus, prorumpit in laudes Dei. Porrò Harduinus tanto affectus beneficio, gratias immensas agi sanctę virginis, & coram omnibus palãm confitetur, quemadmodum eam ipse occiderit, & lumine orbatus sit. Postquã autẽ in Chalderici ecclesiam venẽre, sacrum corpus illic honorificẽ conditũ est, & Missarũ solennijs deuotissimẽ celebratis, omnibusq; ritẽ peractis, plebs dimissa est. Episcopus verò Clericos & religiosas foeminas illic constituit, vt deinceps itã, vt par erat, omni tempore debitum ibi officium persolueretur. In quorum sumptus necessarios Humlinus sanctę virginis pater, intra cuius ditionem hæc gerebantur, omnes facultates suas contulit ecclesię illi, eius expensis & opera extructę. Ei donationi adfuit Episcopus & plebs, quã tum conuenerat. Ea autem tempore, vt fida testatur antiquitas, multis euidentissimis miraculis per sanctę virginis merita locus ille floruit, quã tamen scripta non extant.

Postea verò corpus eius Cameracũ trãslatum, in ecclesia beati Martini, sanctimonialibus debita illic officia exhibẽtib; aliquãdiũ quieuit. Sed cum locus ille propter habitantium demerita, crebris esset incendijs obnoxius, Rotardus vicestimũ à beato Vindiciano Episcopus, sanctũ corpus indẽ transtulit in beatę Marię oratorium, quod illic vsq; ad Lietberti, tertij ab eo antistitis, tempora permãsit. Qui cum esset vita sanctissimus, inter alia restructa sua, Peronã, vbi fuit ædicula sancti Quintini martyris in sancti Andreae honorem monasteriũ extruxit, idq; egregiẽ tum temporalibus, tum spiritalibus bonis dotauit, atq; eò preciosa corpora sanctę Maxellendis & beati Sathij confessoris, Cameraco apportãda curauit. Dies martyrij sanctę Maxellendis celebratur Idibus Nouembris, ad laudẽ præpotẽtis Dei, qui est benedictus in secula, Amen.

VITA S. HOMOBONI CIVIS CREMONENSIS
CVLTIORI STYLO SCRIPTA A CANONICIS
Cathedralis Ecclesie Cremonensis, viris doctissimis.

PRAEFATIO AD REVERENDISSIMVM EPISCOPVM
Cremonensem, Nicolaum Sfondratum.

REVERENDISSIMO ET VALDE ILLVSTRI D. D.
NICOLAO SFONDRATO EPISCOPO CREMONENSI,
Cathedralis Ecclesie Cremonensis Canoniorum
Collegium S. P. D.

NVLLA vnquam fuit benẽ constituta in terris Respub. dignissime Antistes, quã insignium virorum memoriam, qui egregijs vel belli, vel pacis artibus partam sibi gloriam, posteris ac patrię tradiderunt, publico aliquo, atq; eo amplissimo, monumento consecrandam non putãrit : vt diuinis illos propẽ honoribus prosequendo, & præclaram benẽ meritis referret gratiam, & iuuenum animos ad imitandum vehementissimẽ accenderet. Qua quidem in re,

dum se inticẽm alius alium vincere piẽ & gloriosẽ contendit, factum est, vt, quã vrbium faciem, ciuitatumq; mores ac instituta excolunt maximẽ, ea ferẽ suum hinc ceperint initium, veluti gymnasia, festi dies, ludi, theatra, statuae, apothecoses, & alia innumerabilia. Sed nihil tamen potuit, aut ad temporis diuturnitatem, aut ad maiorem nominis claritatem, aut ad ceterorum deniquẽ exemplum excogitari aptius quicquam, quã illorum ipsorum vitas accuratẽ diligenterq; perscribere, quorum memoriam velimus esse sempiternam. Etenim illa omnia vis ac tempus labefactabit aliquandò & euertet : hoc autem nullius vnquam aut hominis, aut temporis consummet iniuria : illa nomen, aut corporis simulacra ignotis nota faciunt : hoc veram etiam expressãque animi imaginem effingit, atque ob oculos ponit. Viuitur enim ingenio, cetera mortis erunt : vnusque Xenophontis libellus, facillẽ omnes imagines hominum statuasq; superabit. Nos igitur, cum nupẽr in libellos quosdam incidissemus, quibus sanctissima Homoboni ciuis nostri vita continebatur, atque animaduertissemus duo præcipuẽ esse in illis vitia, quod & dicendi genus icinum esset & incultum : & quam vno volumine complecti totam viri historiam oportuisset, ea diuersis fuisset libellis foedẽ dissipata : non alienum duximus ab ea, qua illustrem sanctitate virum, optimẽ autem de patria meritum ac merentem, prosequi pietate debemus, si eandem oratione ac stylo elegantiore (absit omnis verbo inuidia) & paulò ornatiore conscribendam curaremus. Neque enim glorię rerum authoris parũ suppeditat scriptoris ingenium : neque nostrũ quisquam est, qui non mãlit Therfites Homeri, quã Chæcili Achilles esse. At verò Amplitudini tuę potissimũ, nobilissimẽ Sfondrate, sancti huius hominis historiam dicendam putauimus, vt, sicut quidam magnus vir dicere solebat, docti doctos seruabunt : sic huic lucubratiunculę, qua sancti viri vita illustratur, sanctitatis etiã tuę ac nominis splendor accedat, maioremq; veritati præbeat authoritatem : simulq; vt virtutes tuas nos admirari, & probatissimam vitã rationem comprobare declaremus. Ex quo fiat, vt populus fidei tuę commissus, exemplis excitetur domesticis, partim in te, qui præclaram Maiorum ac gentiliũ tuorum in dolem tuis ipsius cumulas ornamentis, videndo : partim in sanctorum vitis legendo, quã imitari illum deceat : atque vt pleno demũ gradu vitã iter ingressus, tuo ductu ad felicitatem perueniat sempiternam, illius beneficio, cui honor & potestas in secula seculorum. Cremonæ, VII. Idus Nouembris, M. D. LXX.

Sanctorum memoria sempiterna.

Nouẽbr. 13. Cap. 1.

S. Homoboni patria.

Cap. 2. Ab infantia sancte educatur.

Facile mercaturam summa fide.

Ducit uxorem.

Cap. 3.

HOMOBONVS Cremonensis fuit, ex honesta Tucen-
gorum familia, patre mercatore, non opulento illo quidem, sed tamen nec sordido : quippẽ cui ab atavis vique esset domus in vrbe apud ædem Diui Aegidij : præterea prædiũ suburbanum, vnde victui suo necessaria quotannis capiebat. Cuius parentes caelesti quodam mentis prælagio, atque afflatu diuino instincti, voluerunt cum ex sacro baptismatis fonte sublatum, Homobonũ nominari. Huius enim nominis, verissimẽ & appositissimẽ inditi rationem, tota omninò illius per omnes æratũ gradus traducta sanctissimẽ vitã, a deo apertẽ declarauit : vt non fortuitum, sed meditatũ : non iam hominis, sed integritatis, nomen fuisse videatur.

Hunc igitur tanto omine susceptum parẽtes, & ab ipsis in cunabulis per sanctẽ educationem, Christiana que in primis religione egregiẽ excolunt, traduxere ad exercendam eam, quam ipsi faciebant, mercaturam. Sed tanta fuit dictorum conuentorumque constantia & veritate, vt nulla omninò augenda rei cupiditate permotus, qua transuersam mortalium mentem agit, neminem vnquam sciens deceperit. Erat præterea summa in adolescente comitas, cum singulari grauitate coniuncta, insignisque morum probitas : quibus artibus breui effecit, vt omnium ciuium & oculos in sui admirationem conuerteret, & animos ad beneuolentiam alliceret. Deindẽ parentum iussu, quibus semper in omnibus fuit obsequentissimus, virginem duxit uxorem, cum qua castissimẽ semper vixit.

Mortuo verò patre, iam sui iuris effectus, coepit cogitare, nobis hinc non esse permanentem ciuitatem, spesq; hominum vanas esse atque fallaces. Itaque aliam vitã rationẽ instituens, qui ab infante adolefcentia in terris cogere diuitias coeperat, in cælum thesauros cogere constituit, sermone Domini, qui semper eius animo inhærebat.

Matt. 6. bat, admonitus: Theſaurizate vobis theſauros in celo, vbi neque ærugo, neque tinea demolitur. Quare omni ſolicitudo augendarum opum omiſſa, quaſi à corpore auocatus, ad diuinarum rerum cogitationem, cura omni ſtudioque paſcendæ animæ, cuiusque ſaluti vigilanter inſeruebat: relictaque humana ſocietate, in diuinam ſectum inſinuat, ieiunijs, vigilijs, orationibusque aſſidue intentus.

Cap. 4. Rem igitur ſuam, quam mercatura auxerat, cepit pauperibus erogare, adeo commiter, benignè & liberaliter, vt, cum cæteræ virtutes eſſent in eo præclaræ, hæc tamen beneficentia principem ſemper locum obtineret. Neque enim eleemoſynam rogari ſe paſſus eſt vnquam: quin ipſe vltro omnibus ſua, ſequè libentiſſimè derulit, egenis facultates, triſtibus conſolationem, erranti correptionem, ignaris ſine arrogantiæ doctrinam, veniam inimicis, fidum deliberanti conſilium, mortuis denique orationem, ita vt, cum minus ſibi, quam cæteris omnibus, videretur eſſe natus, vno omnium ore pauperum pater iure merito appellaretur.

Cap. 5. Cæterum vxor meticuloſa, cum videret profuſam viri liberalitatem, vehementer animi diſcruciabatur: Ac primò quidem eum ab hoc tam ſancto propoſito, precibus ac monitis leniter auocare: deinde acriùs obiurgando, atque etiam grauibus contumelijs conuicijsque inceſſando, abſterre non deſiſtebat. Cuius ille moleſtam grauilitatem æquiſſimo ſemper animo perferens, his atque huiuſcemodi verbis ſapienter reſellebat: Errare vehementer eam, quæ putaret, rem imminui, aut bonorum iacturam fieri, ſi egenis diſtribuantur, cum nuſquam meliùs, nuſquam tutiùs collocentur: neque vlla rei augendæ fructuoſior ratio iniri poſſit, quam quæ illis, id eſt, Chriſto immenſo atque inexhauſto omnium bonorum theſauro, ſœnori dentur, qui & in præſens centuplum, & in futurum vitam rependat æternam.

Cap. 6. Pateretur igitur paruùm bonorum fugacium diſpendium: quod illi aquè ac ſibi eſſet ad felicitatem compendium: Veſale etenim caeleſte regnum nobis Deum Optim. Maxim. propoſuiſſe, quod tamen faciliſimè ac minimo parari poſſit. Præterea nulla alia re magis Chriſto Deo ſimiles eſſe, quam beneficentia, qui nobis corpus etiam ſuum in cibum benigniſſimè dederit, ob eamque cauſam, à Patre omnium rerum hæredem factum ſuade. Ad hæc, leuiùs & expeditiùs ad ſuperos proficiſci, qui ſarcinarum, id eſt, diuitiarum ſuarum partem comiti largiatur: Eluere denique eleemoſynam animi fordes. Quamobrem deſineret deplorare miſerè minimam rei temporarię iacturam: quin potiùs pari ſecum voluntate ac ſtudio daret operam beneficentia: vt, quando in hoc miſerrimo vitæ ergaſtu, coniugij ſorte aquata ſibi eſſet, in perpetua & feliciffima vita, æquatam ſibi etiam illam cumulado gaudio cernere aliquando contingeret.

Cap. 7. Hæc atque huiuſmodi vir Dei identidè inculcando, intemperiam vxoris caſtigans, ſumma patientia ac humanitate ſuperabat: Nec ab hac ſancta animi ſuſſententia deſpelli poterat: quin in dies magis ac magis in ea confirmabatur.

Eriam notandum frequentabat Homobonus domũ Dei, nec id die ſolum, ſed nocte etiam, aſſidue nocturnis, matutinisque precibus intererat. Quocirca Obertus ſacerdos, qui tunc temporis edibus Diui Aegidij præerat, vir & ipſe bonus ac timens Deum, cognita religione viri, ſingulis ei noctibus ad matutinas preces ianuam templi aperiebat, dato priùs, vt fit, campana ſigno. Sed cum aliquando tempeſtius ſolito Homobonus acceſſiſſet, & pauliſpè ante ianuam immoratus eſſet, valvæ templi ſponte ſua patuere. Cumque ſacerdos iret, vt de more Homobonum introduceret, vidit eum in oratione ante aram procumbentem: & mirum in modum obſtupuit, cum verè ſciret, ſe veſperiores diligenter clauiſſe. Idque etiam paucis poſt diebus cum accidiſſet, ſacerdos demum pro comperto habuit, id ope diuina fieri: quod ſex & viginti annis, quibus edes illas ſacras rexit, viro ſancto ſæpiùs accidiſſe teſtatus eſt.

Cap. 8. Frequens igitur ibat vir Dei in templum, vt nunquam, ne vnã quidem noctem intermitteret, nec finito officio, vnquam recedebat: ſed ſemper in oratione rem diuinam, quam Miſſam dicimus, ante Crucem Domini noſtri, & imaginem beatiffimæ Virginis proſtratus, expectabat. Fortè accidit, vt eo tẽpore eſſet magna annonæ caritas, cum ipſe ab oratione eſſet domũ reuerſus, & egeni, qui viderant panis caniſtrum ad eũ aſſerri, ſubito ad Homobonum accurrerent: quibus ille ſumma cum hilaritate, dum vxor, quæ ſibi maximè repugnabat, abeſſet, maiore panis partem diſtribuit. Hæc verò cœnæ reperti ſunt in arca totidè, quot donauerat panes, lōgè reliquis & candore & ſuauitate præſtatiores. Id quod mirata eſt vxor, miratus eſt & ipſe vir Dei, gratiasque

gratiasque Deo ingentes ſecum agens, quod factum fuerat, prudenter tacuit, & puellam cuncta, quæ viderat, narrantem, alijs id proloqui inhibuit.

Multis præterea ſignis Deus eximiam cultoris ſui liberalitatẽ illustrauit: quæ operoſum nimis eſſet ſingillatim recenſere. Illud tamen neutiquam tacendum arbitror: Cum prediolum, cæteris diuenditis, & in egenos erogatis, ſibi pauperibusque ſeruãſſet, eoque ſoſſoribus vinum aliquando ferret, occurrere ei mendici aliquot, ab eo potum petentes: quibus vir ſanctus ſumma cum animi hilaritate & frontis læticia porrexit. Sed cum exhauſti ferè eſſent canthari, nec propter vxoris acerbitatẽ auderet domum reuerti, eos aqua repleuit, ac benedixit: Vinitores autem ſe nihil vnquam ſuauius guſtaſſe aſſerentes, quærebant, vnde tam bonum vinum habuiſſet. Vir Dei, qui optimè ſciret, quod feciſſet, arbitratuſque de derideri, bibit & ipſe incomparabilis bonitatis vinum, gratiasque Deo, cuius eſſet illud opus, maximas egit: nec tamen, vitandæ inanis gloriæ cauſa, quæ imprudentium hominum omnem rectè factorum mercedem furim prædatur, quod factum fuerat, cuiquam dicebat, nec exire, atque in vulgus emanare patiebatur. Sed qui eum viderant, dum aquam in vaſa infunderet, cum & ipſi vinum guſtaſſent, hoc miraculum cæteris prædicauerunt.

His atque huiuſmodi quamplurimis illustratus quidem miraculis, ſed multò magis ſumma vitæ puritate ad extremum uſque, vitæ tempus inſignitus Homobonus, tantam, non inter populares ſolum atque finitimos, ſed eos etiam omnes, acquiſiuit fidem, ad quos longè lateque celeberrima illius fama peruaſerat: vt hæreticorum plerique ad ſanctitatem redirent, & qui nullo prudentum conſilio, aut doctiſſimorum hominum diſcepcionibus victi, in deprauata iam dudum de fide & religione ſententia obfirmato animo obduruerant, eos Homobonus, ſanctiſſimis verbis & moribus miraculorumque frequentia, ab omni errore abductos, ad benè beateque uendicationem traduceret.

Cum verò iam veniſſet tempus, vt tot ſuarũ virtutum & rectè factorum acciperet præmia. Idibus Nouẽbris anno à partu Virginis milleſimo centeſimo nonageſimo ſextimo, more ſuo, matutino officio penitus incolumis inſeruit: deinde curuatis ante Crucem Domini genibus, in oratione uſque, ad horam Miſſæ permansit. At, cum ſacerdos hymnum Angelorũ cœpiſſet, ante Crucem, manibus in modum Crucis in terra extenſis, procubuit: tum nemine ſentiente, cum gaudio ad Deum, ſuam in patriam caeleſtem, nullo correptus morbo, migravit. Sed cum more ſuo ad audiendum Euangelium non ſurgeret, ſuere, qui illi ſopore preſſum crederent, & volentes eum à ſomno excitare, è vita exceſſiſſe cognouerunt.

Quare ſtatim parantur exequiæ, & ſepulcrum: volat ſubito per urbem fama: concurrunt pauperes vndique, patremque ſuum maximo cum dolore deplorant, ſunusque cum lachrymis ac eiulatu comitantur: ad eum accedunt, amplexantur, & præingenti amore deoſculantur. Sed ecce virtus Dei in eo ſe cœpit oſtendere: Nam claudambulans, cæci vident, muti loquuntur, ſurdi audiunt, varijsque languoribus oppreſſi, atque à medicis omnino deſtituti, omnes curantur. Itaque tota eò ciuitas conſuebat. Quare conſeſſim illo mortuo, conſtantior ſanctitatis eius fama in vicinas vrbes euolauit. Vndique ad viri Dei ſepulcrum, in eadem Diui Aegidij æde poſitum, concurrunt: voti que compotes facti, cum læticia redeunt.

Nam cuiuſdam lingua grauiſſimo impedita vulnere, quod in prælio Hieroſolymitano per collum adactum fuerat, expeditiſſimam loquendi facultatem, qua decem annos prorsus caruerat, facto voto, recepit. Alius autè dorſo gibbero, pectore conuexo, cuius genua manusque ſpasmate obriguerant, cum ſancto viro vouiſſet, ſuipſius corporis factus eſt compos. Cuidam etiam decem & octo annorum adoleſcenti, à natiuitate mutò, pro cuius ſalute pater vixdum vota Homobono nuncuparat, lingue vincula diſſoluit benigniſſimus Deus. Ad hæc puer octauum iam annum cæcus, ſimul & ab vtero matris mutus, paternis precibus, perfectum vtriuſque ſenſus impertravit officium.

Experta eſt & mulier magnũ numinis beneficium: quæ cum iam deplorata propè eſſet, viſa ſibi eſt videre monentem quandam, vnã ſibi recuperandæ ſalutis relictam ſpem eſſe, ſi Homoboni opem imploraret. Id cum feciſſet, exoptatæ ſanctiſſimæ quamprimùm eſt reſtituta. Pueros etiam plerisque iam præ morbi grauitate animam agentibus, parentum votis, eodem intercedente, Deus condonauit. Mulier quædam multos, iam annos artubus adeo contractis, vt ori genua adhererent, iuxta ſepulcrũ ſanctiſſimi

Contracta sanatur. Cap. 15. Diuinitus punitur, male loquens de sancto viro.

Dæmoniaci multi curantur. Cap. 16.

Sicardus Episcopus Cremonen.

Adscribitur S. Homobonus sanctorum catalogo. Cap. 17.

Transfertur corpus eius. Cap. 18.

Optissimi viri delata, precibus adhibitis, subito conualuit: & cum ingenti gaudio, clara Deo voce gratias agens, suis pedibus domum est reuerfa. Nec tamen defuit, qui sancti viri famam eleuare & carpere auderet: Sed ita fatue ac temere obloquenti, lingua intumuit, vt nulla iam ratione loqui posset, & iam de vita eius ageretur: Verum poenitentia interiore ductus, intercessione Homoboni, pristinam incolumitatem recuperauit. Multi præterea immunis spiritibus oppressi, ac pessimè habiti, eiusdem meritis liberati sunt. Inter quos fuit virgo quedam Bergomas, quæ cum diu ante obitum viri Dei ab immundo spiritu vexata miserimè fuisset, nec vllis vnquam exorcismis potuisset expelli, quod diceret, se nunquam inde discelfurum, donec ab Homobono Cremonensi eijceretur, delata ad diui Homoboni sepulcrum à parentibus, qui ad id tempus se à malo spiritu deludi existimauerant, fugato cacodæmone, ilicò sanata est. His & infinitis huiuscemodi miraculis commotus Sicardus Episcopus Cremonensis, & primores vrbis, decernunt ad Pont. Max. legationem, cuius Episcopus ipse princeps constituitur, vt vir Dei tot miraculis decoratus, numero sanctorum adscriberetur. Quod Innocentius III. qui antea de hoc per quietem à Deo admonitus fuerat, libentissimè concessit, ac cognitis prius Homoboni miraculis, vitæque sanctimoniam in catalogum sanctorum maxima cum celebritate & religione retulit, anno sui Pontificatus primo, salutis autem humanæ nonagesimo octauo supra vndecies centesimum, n. Calendas Ianuarias. Cuius rei diplomata, quæ re interiore templi maioris Sacratio Cremonæ seruantur, certissimam faciunt fidem, quorum exemplum huic historiæ adscriberetur. Anno autem millesimo trecentesimo quinquagesimo sexto, cum apertum esset sancti Homoboni sepulcrum, presente Episcopo & Prætoro, multaque clementissimus Deus ipso illo tempore edidisset miracula: ea res, eademque dies auspiciatissimi illius inter nobilissimos viros Consortij fecit initium: qui tanquam beneficentiæ Homoboni hæredes facti, sic suæ vrbis pauperes mira benignitate & prudentia ad hanc diem colere perseverant. Proximo deinde anno, qui fuit millesimus trecentessimus quinquagesimus septimus, septimo Calend. Iulij, à Canonicis ac cæteris Cathedralis ecclesiæ clericis translatum fuit viri sancti corpus in eam maioris templi subterraneam partem, vbi in marmoreo tumulo compositum quiescit, præter pauca quedam ossa, in priore sepulcro relicta, & præter caput, quod tabernaculo conditum, in ipsius maioris templi sacratio custoditur. Quam plurimis etiam postea hic beatus confessor claruit miraculis: vt cum patria sua multis se & euidentissimis periculis auxilio eius creptam fuisse manifestè cognouerit, hunc iure optimo inuocet, colat, veneretur, patrocinioque eius se & nunc esse, & posthac fore tutam, maximè confidat.

EXEMPLVM DIPLOMATIS INNOCENTII TERTII.

1. Tim. 4.

Matt. 13. Psal. 67.

Eccli. 36.

Matt. 10. & 24.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs, vniuerso Clero & populo Cremonen. salutē & Apostolicā benedictionem. Quia pietas promissionem habet vitæ, quæ nunc est, & futuræ: iustus & misericors Dominus fideles suos, quos prædestinauit ad vitam, frequenter in hac vita glorificat, & semper in futuro coronat: quibus & per prophetā promittitur: Dabo vos in laudem, gloriam, & honorem in cunctis populis, & per se pollicetur: Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorū: mirabilis enim in seipso Dominus, mirabilis in sanctis, mirabilis in cunctis operibus suis: verum nobis exhibet suæ virtutis indicia, & frigescentiam in pluribus charitatis igniculum, mirabiliū suorum signis accendit: assumptis his in gloriam suam, qui certauerunt legitime in hoc mundo: ad memorias eorum innouat signa: & mirabilia, iuxta prophetam, immutat: vt qui sanctus est apud ipsum, sanctus etiam ab hominibus habeatur: & in hoc præsertim hereticorū confundatur peruersitas, cum ad catholicorū tumulos diuina viderint prodigia pullulare. Licet autem, iuxta testimonium veritatis, sola finalis perseverantia exigatur ad sanctitatem anime in Ecclesia triumphanti, quoniam qui perseverauerit vsque in finem, hic saluus erit: duo tamen, virtus videlicet morum, & virtus signorum, opera scilicet pietatis in vita,

& miraculorum signa post mortem, vt quis reputetur sanctus in militanti Ecclesia, requiruntur: nam, quia frequenter angelus Sathanæ se in lucis angelum transfiguratur, & quidam faciunt opera sua bona, vt videantur ab hominibus, quidam etiam coruscant miraculis, quorum tamen vita merito reprobatur, sicut de Magis legitur Pharaonis, & etiam Antichristo, qui electos etiam, si fieri potest, inducet suis miraculis in errorem: ob id nec opera sufficiunt sola, nec signa: sed cum illis præcedentibus ista succedant, verum nobis præbent indicium sanctitatis, nec immerito nos ad illius venerationem inducunt, quem Dominus suis ostendit miraculis venerandum. Hæc autem duo ex verbis Evangelistæ plenius colliguntur, vbi de Apostolis loquens, ait: Illi autem profecti, prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis: in eo nanque, quod ait, cooperante, eos operatos esse demonstrans: & in eo, quod sequitur, sequentibus signis, eos exponens, istud Dominum in eis miraculis claruisse: hoc etiam Dominus vsq; hodiè operatur in sanctis, & potentiam suam signis euidentibus manifestat: dum viuorum curat agritudines ad memorias mortuorum: & eos plus posse post mortem, & felicius viuere mortuos, qui in Domino moriuntur, quam qui viuunt in mundo, demonstrat. Sanè veniens ad præsentiam nostram Venerabilis frater noster Sicardus Episcopus vester, multis vitis religiosi & alijs honestis personis de sua Dioecesi comitatus, cuiusdā beati viri, & re & nomine Homoboni, vitam & actus, nec non & modum transitus eius humiliter nobis aperuit: in quibus & sanctæ ipsius degustauimus conuersationis odorem, Deumque mirabilem & omnia opera eius in fide cognouimus, & prædicauimus gloriosa. Idem etenim sanctus, tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dat in tempore suo, prout eorundem nobis assertio, facta tam viua voce, quam aliorum plurium honestorum literis, patefecit: ad eò in lege Domini meditabatur die ac nocte, vt ei seruicus in timore, & secundū Prophetam, media nocte surgens ad confitendum ei, matutinis semper laudibus interesset. Missæ quoque officium & alias Horas cum summa deuotione frequentans, ita assiduis orationibus insistebat, vt in certis horis aut incessanter oraret, aut horas ipsas aliquandò præueniret, nisi forte ipsam sollicitudo, quam super pace reformationis ciuitatis tanquam pacificus vir gerebat, aut occasio elemosinæ pro pauperibus acquirendæ, seu alia iusta causa in alijs operibus misericordiæ detineret: qui nimirum ante Crucem Dominicam ex assuetudine se prosternens, opus quodlibet faciendo, stando, sedendo, iacendo, ad orationem labiamouere continuè videbatur. Inter alia verò pietatis opera, quæ tam circa pauperes, quos secum in propria domo tenebat, curabat & pariter procurabat, quam circa alios indigentes, quibus viuentibus humanitatis obsequium, & mortuis sepulturæ beneficium consueuerat deuotus impendere, diligentius exercebat: ipse à secularium hominum consortio segregatus, inter quos virebat, quasi liliū inter spinas: hereticorum, quorum perniciem nimirum partes illas infecit, austerus extitit aspernator. Deducto autem sic vitæ sanctæ curriculo, cum ad matutinale officium, prout dictum est, in festiuitate sancti Brictij surrexisset, circa Missæ primordia idem se ante Crucem Dominicam more solito in oratione prosternens, dum cantaretur hymnus angelicus, beato sine quieuit. Quæ verò, quot, & quanta miracula fuerint subsequenta, & quot aduenientibus ad sepulcrum eius, sanitatis beneficia sint impensa, cum longum sit numerare per singula, vnum inter cætera ad assertionem Catholicæ fidei duximus expressius annotandum. Cum enim quedam dæmoniaca mulier ad sepulcrum eius deducta fuisset, nè aliqua frans lateret, eadem primò fuit aqua non benedicta resperfa, qua se patienter ad spargi permittens, aqua secundò respuit benedictam: & vt res euidentiori experimento pateret, oblatam non consecratam absque aliqua præsentia sibi recipiens, præsentatam Eucharistiam consecratam subsequenter abhorruit, nec recepit: quæ & meritis eiusdem sancti liberata recessit. Vt autem virtus morum, prout est superius prælibatum, licet omnis dubitatio amoueri ex subsequente signorum per diuinum iudicium videretur, fidè apud nos claresceret pleniori, nè miraculorum etiam virtus aliqua fraude posset vel figmento iuari, veritatem rei sollicitius duximus inquirendam. Fidem nanque, quam super conuersationem ipsius, absque figmento hypocritis fraudulento, diuinum iudicium, vt dictum est, manifestè ostendere videbatur: per testimonium dilecti filij Oberti presbyteri sancti Aegidij Cremonensis præsentis, cum Episcopo memorato, recepto ab eo firmamur iuramento: sub cuius

Vt Dominus olim per se, ita nunc per sanctos suos facit signa.

Psal. 119.

Fecit quomodo sanctus hic Missæ officium & cæteras horas frequentat, quæ omnia nostri heretici detestantur.

Nota hic euidentem vim aquæ benedictæ.

obestatione, videlicet iuramenti, ipse, qui patrinus eius existens, per viginti annos & amplius confessionem eius sæpè receperat, quæ de illius sancti conversatione præmissis, cum ipso Episcopo & alijs supradictis iuratis similiter asseruit, esse vera, & de obedientia, quam in orationibus, vigilijs, & alijs poenitentibus fructibus, in qua sibi ab eo imposita erat, plus iniuncto satisfaciens, exhibebat, nos reddidit certiores: ea etiam, quæ de miraculis ipsis fuerant nobis exposita, per iuramentum omnium prædictorum, qui propter hoc venerant, fide suscepimus, pleniori assertione ipsius Episcopi sub firmo verbo sacerdotis requisito in virtute obedientiæ concurrente, vt sic diuinum & humanum secuti iudicium, cum maiori procedere securitate possimus. Cum igitur hæc omnia tam de virtutemorum, quam virtute signorum, ad fauorem petitionis, pro qua Episcopus memoratus, & alij supradicti ex parte vestra vehemèter instabant, concurrere videremus; de fratrum nostrorum consilio, post multam deliberationem habitam cum eisdem & Archiepiscopis, quos super hoc ad consiliū nostrorum admissimus: de diuina misericordia, & eiusdem sancti meritis confidentes: ipsum sanctorum Catalogo duximus ascribendum, statuentes, vt in die depositionis ipsius, eiusdem festiuitas deuotè à vobis & alijs Christianis singulis deceterò celebretur. Indè est, quòd vniuersitatem vestram rogamus in Domino & monemus, per Apostolica scripta præcipiendo mandantes, quatenus eiusdem sancti memoriam, prout dictum est, cum celebritate debita venerantes, eius apud Deum suffragia humiliter imploretis, per cuius merita ad gaudia æterna pertingere valeatis. Dat. Lateran. II. Kalend. Ianuar. Pontificatus nostri Anno primo.

Adscribitur
S. Hom-
bonus san-
ctorum Ca-
talogo.

VITA SANCTÆ ALDEGVNDIS ABBATISSÆ
PRIMÆ MALBODIENSIS, AVTHORE; VT EQVI-
dem sentio, Hucbaldo Elmonensi, qui obiit Anno 930.

AVTHORIS EPISTOLA DEDICATORIA.

Non immemor vestri, non ingratus tam admirabilibus erga me vestra sedulitatis officijs, parui voluntati vestrae. Si tardius, quam voluistis, si minus aptè, quam oportuit, nō animo meo, quasi non curanti, sed rei difficultati potius ascribatis. Cruda massa non facile modico potest igne purgari. Si quis inconcinnam subannauerit orationem, vobis imputate. Malui certè derideri à quibusdam, quam vobis non parère. Si cui tamen idè displicuero, quòd purpuros late splendentes non solum non assuerim, sed etiam dēmerim pannos, sciat me noluisse more puellarum aptare puppas absque lineamentis membrorum, aut inanimatas in parietibus effigies colorare: sed foemine solidum pectus, immò virilem animum, virtutibus plenum, tanquam lucernam diuinitus accensam, cunctis ad imitandum simpliciter monstrare. Si placet transcribere, diligenter (obsecro) distinctiones Capitulorum conseruate. Præfationem verò, quæ quidem generaliter agit de sanctorum omnium gestis, & ad eos imitandum exhortari cunctos intendit, & ignauam præcipuè negligentiam, arguens, nec de ignorantia quenquam excusari posse demonstrans, operantem Dominum in sanctis amandum & glorificandum ostendit sicut est præfixa, Capitulis anteponere curate. Quòd si vobis non placuerit, aut doctoribus, ad quorum audientiam fortè retuleritis: moriatur inter manus vestras odiosa & inepta membrana, aut deleatur, aut igni tradatur. Quodcunque acciderit, rogo per amicitiam, nè nostrum nomen in hoc opere sentiat.

PROLOGVS EIVSDEM.

Miseratio diuine bonitatis, humanæ salutis multipliciter omnitempore cōsuluit, & post hominis lapsum tam per dicta quam per exempla iustorum, errantes ad viam veritatis reduxit, & ante legem, & sub lege, & sub gratia formam virtutis imitandam, rudibus in vtroque sexu misericorditer exhibuit. Plena est vtriusque testamenti scriptura, tanquam cælum resplendens, non solum magnis virtutibus seu luminaribus, sole videlicet ac luna, sed etiam minoribus stellis: hoc

hoc est, non tantum claritate veræ lucis, quæ rationalem creaturam illuminat: & vniuersalis Ecclesiæ pulchritudine, quæ totum clarificat mundum: sed etiam singulorum splendore sanctorum, qui nos in huius seculi nocte veluti fulgentes stelle consolantur. Qui ergò, donante Deo, sanos habet oculos, ambulet ad lumen solis: vestigia sequatur Domini Saluatoris. Qui verò tantum fulgorem infirmantibus oculis minus valet intueri, conuertat ad spectum ad montes, iam veri solis lumine candentes, sanctos scilicet Apostolos, eorumque successores, doctrina pariter & exemplis eorum orbem illuminantes: sequatur duces, velut arietes, gregem ad pascua præeuntes. Quòd si tardior aliquis Euāgelicam & Apostolicam doctrinam fastidit, quòd nimis periculosum est: si fortia gesta magnorum patrum, aut documenta propter imbecillitatem fidei suæ negligenter attendit: quòd malè languentis animæ indicium est: saltem vitas sanctorum, qui proximis exire temporibus, legens vel audiens, gratiam conditoris in sanctis semper operantem agnoscat: agnoscens, in amorem ipsius incalcescat. Si quis etiam delicatus præ teneritudine carnis viros imitari trepidat, foeminas & puellas teneras, quæ sui redemptoris amore seculum vicerunt, considerans erubescat. Ignorantia neminem, qui legere vel audire potuit, excusabit. Vbiam scripturæ verba non resonant? In ecclesijs à lectoribus quotidie recitantur, à cantoribus delectabiliter cantantur, à prædicatoribus vtiliter exponuntur. Quæ semper vltimam patris, quæ ciuitas, quis pagus, quem non decorauit alicuius sancti patrocinio specialia prudentia creatoris? Vbi quæ per membra sua Saluator coruscet. Oleum effusum nomen eius: vbi quæ tonat: vbi quæ semper pluit per Euāgelium, per Apostolos, per Doctores, per exempla sanctorum. Et vt ex multis ad vnum veniamus, quis alius in vita beatæ virginis Aldegundis amandus, sequendus, amplectendus, nisi Christus inuitur? quem adolescentula virgo diligens, merito castitatis agnum sequitur quocumque ierit. In eius itaque laude, qui cum sit idem in omnibus, operatur magna & minima & diuersa non diuisus, ac dissimilia non dissimilis, de vita huius virginis si loquamur aliquid, sermonem in politum nullus abhorreat: sed quòd effari nitimur, attendat.

Sancti cen-
stella cōso-
lantur nos
in nocte se-
culi huius.

Scripturæ
in catholi-
ca Ecclesia
semper vlti-
mā
tactissimā.
Cant.

Apoc. 14.

VITA.

CAP. I.

ANNO Dominicæ incarnationis circiter euoluto sexcento Novembris
tesimo trigesimo, circa hæc tempora non longè multum Romano sedi Apostolicæ præsentibus per successorem Pontificibus, Honorio, Severino, Iohanne, Theodoro, Martino, imperante apud Constantinopolim Heraclio, in Francia regnante Dagoborto filio Clotarij, qui quartus erat à Clodouco, quem sanctus Remigius baptizauit, orta est in pago Hainocensi virgo Aldegundis ex regali prosapia, patre Vualberto, matre Bertilia. Cuius soror Vualdetrudis maior natu, cuidam satis illustri viro Maldegario, cognomento Vincentio, legitime fuerat copulata: qui postea diuinitus inspiratus, & exhortatione religiosorum virorum animatus, spreuit mundum, secutus est toto corde Saluatorem Iesum Christum. Eo tempore multi religiosi viri, Dominicæ vineæ studiosissimi cultores, Amandus Traiectensis Episcopus, velut imbrifera nubes circumquaque pluuio discurrens: Arnulphus Metensium, Autbertus Cameracensium pontifices, Eligius Nouiomensis, Audoenus Rothomagensis, Gislenuus ab Athenis adueniens peregrinus in Galliam, & alij plures in Ecclesia tanquam in cælo luminaria, partes orbis occidentales irradiabant, & multos tam prædicatione, quam exemplo vitæ, in viam salutis deducebant. Puella verò Aldegundis, parentum cura diligenter enutrita, diuina gratia procurante, sacris literis imbuta est: quarum scientia valdè proficiens, ac dogmata Christianæ religionis animo complectens, amore cælestis sponsi iam in ipsis puellaribus annis vehementer flagrare coepit. Parentes enim eius, quanquam superbi fastu sanguinis essent elati, Christiani tamen nominis memores, quòd gerebant, filiam suam ita secundum Dei timorem educarunt, vt in ipsa iam tenera ætate Domino Christo magis quam seculo, placere desideraret.

Literis sa-
cra-
cis tradi-
tur imbu-
enda.

CAP.

INterea dum adhuc esset in domo parentum, caelesti frequenter suspensa contentione, modò vigilans, modò per somnium, diuina gratia sibi reuelante, cepit multa visionum genera percipere: quas ipsa describens, Abbati cuidam religioso, nomine Sobino, de monasterio Niualensi, commisit. Quas etsi quidam, minus dignè pensantes quæ legunt vel audiunt, superfluas aut non credendas esse putant: nulli tamen sapienti, mirum aut incredibile videtur, si puella Deo toto seruiens affectu, frequentibus sanctorum Angelorum visionibus, seu vigilans, seu dormiens, pascebat: cum econtrà quælibet anima spurcitijs luxuriæ negligenter dedita, demònicis nonnunquàm illusionibus deludatur. Igitur vt breuiter ea visa compræhendamus, audiuit quadam nocte sibi promitti per visionem inæstimabiles diuitias: quas primò terrenas æstimans, statim in spiritu sibi promitti caelestes agnouit. Deindè per visum in sublime rapta, monentem audiuit aliquem, vt caduca postponens, facilius adipsæ scatur caelestia: modò deniquè vocem audiuit, Non aliū tibi quæras sponsum, quàm Dei filium: modò Christum in specie pueri speciosissimi cernit afferentē sibi stolam candidam, palmamque victoriæ: nunc etiam erigitur in spem caelestium, dum audit per visum se futuram esse in societate Angelorum sanctorum. Inter has visiones aspicit diabolus, inuidiæ facibus ardentem, de sua tristem electione: tum Angelum Dei sese cohortantem, vt perseueret in virginitate, & longè se faciat à seculi vanitate. Huiusmodi visionibus non mediocriter consolata, de die in diem in amore virtutum proficiebat, & vt perseuerando magis proficeret quotidie, maiora videbat. Si quidem apparet ei puella, quasi de itinere veniens, & à Dei genitrice se missam affirmans, vt, quod vellet, postularet. At illa mox alacriter respondit, id se desiderare, quod Dominus vellet, Christi que voluntatem in se fieri præoptare. Vidit frequenter sanctos Angelos exhortantes se: vidit & beatum Petrum, admonentem se de regno Dei. Conspicit etiam Dominum Iesum Christum, in specie solis & lunæ, in figura regni Dei sibi apparentem. In cunctis huiusmodi reuelationibus virgo prudens, magis magisque se humiliabat, regno Dei propior fiebat, sponso caelesti feruentius inhiabat. Si quis autem istiusmodi visiones plenius nôsse desiderat, vitam ipsius reuoluat, de qua nos pauca decerpentes, notitiam tantummodò rerum indicare summam conamur scire cupientibus, quanti meriti sit hæc virgo, quæ toties Angelicis recreabatur consolationibus secundum ordinatissimam creatoris dispensationem, qui nouit unicuique congruentem adhibere dulcedinis suæ moderationem. Et vt harum seriem manifestationum iam terminemus, beata virgo Aldegundis de virtute in virtutem progrediens, in tantam sanctitatis celsitudinem à Domino meruit sublimari, vt non solum ex somnijs, aut per ecstasim frequenter, sed etiam vigilantem manifestè Angelus appareret, familiare colloquium de proposito conseruandæ virginitatis exhiberet, virgo sancta nomen eius fiducialiter interrogaret, & ab eo gloriosum & mirabile suum nomen esse audiret.

CAP. III.

CUm verò parentes eiusdem virginis iam eam tradere marito disponent, aduocat mater filiam, prædulcibus hortatur alloquijs, nè sibi voluntatem suam abscondat. Patris ac suum indicat desiderium, vt secundum sui generis dignitatem, generosum non recuset accipere sponsum. Monstrat familiæ numerositatem, prædiorum amplitudinem, fundos, rerum abundantiam, gazas diuitiarum copia referat, cuiusdam iuuenis diuitias, nobilitatem, pulchritudinem ei blandiendo præterdit. Huiusmodi blandimentis instat mater, animum filię ad suam voluntatem conatur inflectere. Igitur Aldegundis, honesta moribus, eloquio suauis, frequens in diuina lectio, ac sedula in diuinæ scripturæ meditatione, quem sponsum eligeret, quem cordis amore gestaret, Dominum videlicet Christum, quem legendo cognouerat, cui se totam deuouerat, tali sumpta occasione iam amplius occultare nequibat. Quid, inquit, ò domina genitrix, mater dulcissima, quid mihi blandiris? Quid tot suavorijs verbis oneras animum meum? Non amplius tibi celabo voluntatem meam, desiderium meum iam antè diu in corde meo conceptum patefaciam. Tu mihi nescio quem pauperem memoras sponsum: sed ego talem ac tam diuitem sponsum concupisco, cuius prædia sunt cælum & terra & mare, cuius fundi nunquàm deficiunt, & cuius diuitiæ quotidie crescunt, & nunquàm minuuntur. Si potes, mater, talem mihi quære sponsum: non hominem peccatorem, petulantem, ac citò mori-

Multæ ei offeruntur visiones.

Optimi sane effectus talium visionum.

Angelus ei apparet.

Mater eam inuitat ad coniugium.

Illam planè respuit.

moriturum. Hoc audiens mater, licet non posset mentem virginis à sua constantia amouere, foeminea tamen importunitate sæpè repetebat, admonēs filiam de nuptiarum conditione. Sed quid? Incausum verba fundebat: puellæ mentem in Christo fundatam, quasi turrim non casuram, frustra pulsabat: Dominum Christum speciosum forma præ filijs hominum, hunc adamauerat, hunc esuriēs sitiebat, hunc sitiens esuriebat. Misericordem in pauperes animum gerebat, diuinis lectioibus mentem assidue pascebat. In respondendo cautissima, mitis omnibus: inter homines nobiles humilis, iunioribus velut æqualis. In parcitate cibi & potūs intantum abstinentiæ dedita, vt sibi nulla sodalium æquiparari valeret.

CAP. IIII.

Sed dum animus teneræ virginis assidue maternis fatigaretur blandimentis, vt suscipiendo sponso voluntati parentum satisfaceret: quibus quidem non obedire, videbatur incongruum: obediendo verò plus eos amare, quàm Dominum Christum, æstimabat perniciosissimum: providentia diuinæ miserationis, taliter eam liberauit ab huiusmodi periculo tentationis. Soror ipsius, memorata superius, beata Vualdetrudis, ob amorem sanctæ religionis, à viro suo pari consensu iam sciuncta fuerat: illoque religiosè in monasterio, quod dicitur Altus mons, conuersante: ipsa monasterium sanctimonialium, consilio venerabilis Gislens, in monte, qui vocabatur Castellorum locus, adificauerat: ibique cum ancillis Dei alijs, superna contemplatione dulciter animum pascebat. Susceperat autem sacrum velamen, habitum religionis, de manu beati Autberti Atrebatensis & Cameracensis Ecclesiæ Episcopi: qui tunc inter alios sacerdotes Dei eo tempore florentes, ouili Dominico non segniter inuigilabat. Igitur ex inspiratione diuina famula Dei Vualdetrudis, memor suæ charissimæ sororis Aldegundis, & valde metuens, nè vinculo carnalis alligaretur amoris, & exoptans toto desiderio secum illam habere sociam in habitu sanctæ conuersationis, & curam adhibere sororibus illius congregationis, misit literas matri, postulans cum obsecratione sororem sibi destinari, secum aliquandiu illam dicens velle demorari: non parum consolationis ex illius præsentia videri sibi conferri: quando matri placeret, statim eam se remissuram. Annuit mater, filiam dirigit: & quibus erat vna mens Domino seruiendi, fit etiam vna domus opportunè simul habitandi. Quis dignè potest effari, quantum adificationis ex mutua locutione acquisierint? quantum exemplum operationis bonæ cæteris sororibus ex sua conuersatione præbuerint? Cerneret illas ex Euāgelio sorores Martham & Mariam Magdalenam Domino saluatori certatim ministrantes: sed non facile discerneres, quæ magis harum eligeret ad pedes Domini sedere, cum hoc vtraque satageret, & curis exterioribus inuita defeciret.

CAP. V.

Non multum temporis elapsum erat, & ecce mater illarum, foeminea suspecta solitudine, nè filię suæ virginis animum soror eius alienaret à seculo, sacrumque velamen illam persuaderet suscipere, mittit ad monasterium, & reuocat ad se filiam virginem. Beata verò Vualdetrudis inuita quidem remittit sororem, nè matrem offendar: sed obnixè deprecando exhortatur eam, vt à seculo se faciat prorsus alienam, immortalis se præparet sponso: quàm citius valeret, ad cœnobium reuertatur. Illa moesta valefaciens sorori, reuertitur ad matrem, quæ tunc morabatur in prædio suo, quod nuncupatur Curtissolra. Non autem immemor, iuxta scripturam, honorandos esse parentes: bonæ indolis puella condecentem reuerentiam exhibet matri, humillat se ad pedes eius, deprecatur cum lachrymis, vt in habitaculo, quod erat iuxta ecclesiam, sibi daret licentiam habitandi: dicens, non sibi cōgruum inter viros ac mulieres seculares conuersari. Memorat etiam genitrici suæ, quàm sanctè, quàm religiosè soror sua Vualdetrudis in monasterio se haberet, qualiter ancillas Christi de seculo conuersas instruendo moneret, quàm sublimia quotidie de regno cælorū admonens edoceret. Dum talia matri virgo referret, & ea matri grata satis estimaret, illa non modò sibi non placita, sed etiam multum onerosa demonstrans, irata, comminata est ei plagas, si de talibus ei vltra facere sermonem auderet. Virgo verò sapiens non solum illius minas patienter sustinuit, sed etiam verbera sustinere parata, prudenter siluit. Mater autem optima linteamina proferens, filię tradidit, & vt inde sponsalia sibi vestimenta præpararet, imperauit: disponens eam in proximo, nobillissimam iuuenilem nuptiarum copulare. Virgo ergò linteamina suscepit, domunculam

Psal. 44. Virutes eius.

Nota hæc de sorore eius Vualdetrudis, & marito illius Vintencio.

S. Aldegundis iungit se sorori suæ in cœnobio.

Luc. 10.

Reuocata redit ad matrem. Exod. 10.

Corpus suū valde affligit. **C**ulam secus oratorium, quam à matre impetrauerat, ingreditur, vestes ad vsus baptizatorum in nomine sanctæ Trinitatis, pia fraude componit, corpusque suum vehementer affligens, die noctuque, Dominū cum lachrymis deprecabatur, nè à societate sanctarum virginum alienaretur, nec alij sponso, quam Domino Christo, sociaretur. Exaudiuntur preces virginis: nuptiæ, quas inter quindecim dies mater filię parabat, differuntur: iuuenis, cui despondere eam cupiebat, nè veniret, per multos dies præpeditur.

CAP. VI.

Cumque mater eius ægrotaret, & iam de vita desperaret, vocat virginem filiam suam, dat ei aurum & argentum, vestimenta preciosa, prædia, villas, seruos & ancillas, & omnia, quæ habebat, præter illa, quæ pauperibus in præfenti pro remedio animæ suæ distribuit, & quæ in vsus seruorum & ancillarum Dei, in cœnobij Domino famulantium, delegauit. Defuncta verò matre, atque in prædicta villa Curtissolra, & in ecclesia sanctæ Dei genitricis, à Deo sacerdotibus & alijs Ecclesiasticæ dignitatis ordinibus, iuxta virum suum sepulta: audiens Endo iuuenis, cui præfata mater filiam suam in cōiugem dare disposuerat, obitum eius, nihilominus instat, vt virginem uxorem accipiat, imperatque fidelibus suis apparatus præparare nuptiarum. Quod cum audisset virgo, valde timuit: fugiensque noctū in locum nemorosum, qui vocatur Malbodius, aliquot diebus ibi latuit. Sed cum audisset aduenisse sanctum Aman dum atque venerabilem Autbertum Episcopos in monasterium Altimontis, cum magni cordis humilitate, nudis pedibus illuc properauit, ad vestigia eorum sese prostravit, desiderium cordis sui aperuit, contrarias tentationum passiones sibi per insidias diabolicas irruentes indicauit. Tunc beatus Amandus, iam penè toti notus orbi fama celeberrima virtutum, qui tanquam in messe Dei strenuus operator, multas per circuitum nationes ad fidem perduxerat catholicam, multa cœnobia virorum ancillarumque Dei construxerat, aperiens os suum, doctrinæ celestis imbre facundum, illi puellæ fatigatum roborauit animum, vt non solum ipsum respueret mundum, verum etiam parata fieret pro Salvatore Christo, si foret occasio, subire martyrium. Quid plura? Deducta est à sanctis Episcopis in oratorium quoddam eiusdem cœnobij, dedicatum in honore & memoria sancti Vedasti: vbi sacerdotali benedictione conserantes, eam æterno sponso Salvatore despõderunt, sacrumque velamen in habitum sanctæ religionis super caput eius imposuerunt.

CAP. VII.

Beata igitur Aldegūdis de Altomonte reuersa in locum, vbi prius latuerat, quem Malbodij cœnobium exruit. **B**ipfa Malbodium nominauerat, qui locus adhuc desertus erat, coepit sagacissime locum excolere, vepribus & arbutus radicibus extirpatis, habitacula construere, seruos & ancillas Dei ibidem congregare. Denique post ædificium ibi ecclesiam extruxit in honore & memoria sanctæ Dei genitricis Mariæ: in qua laudes diuinas & orationum vora quotidie persoluebat. Tunc seculi huius diuitias pro nihilo reputans, prædia sua & facultates, & omnia ornamenta, quæ sibi parentes reliquerant, ad loca sanctorum legaliter distribuit, & pauperibus erogauit: vt illam perfectionem attingeret, vnde Dominus dicit: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me. Locum verò, vbi mater & pater eius sepulti fuerant, in melius reparauit, & ibidem duodecim sanctimoniales ad seruiendum Christo Domino cõstituit. In supradicto verò loco Malbodio, consilio beati præfatis Amandi, & auxilio Dagoberti regis, cum duabus sororis suæ beatæ Vualdetrudis filiabus semetipsam contradidit, atque multis alijs ibi secum in sanctæ religionis habitu congregatis, in sancta conuersatione permansit, cunctisque se videntibus exemplum bonorum operum dignum imitatione reliquit. Erat autem famula Dei fideliter sponso suo deseruiens in humilitate, in obedientia, in patientia, corpus ieiunijs attenuans, pernoctans in vigilijs & orationibus, longanimis in spe, domesticis suis mansueta, modesta colloquendo, seu res ecclesiæ conseruando, benigna distribuendo.

CAP. VIII.

Duas neptes suas pie in cœnobia instituit. **D**uas autem neptes, filias sororis suæ cum magna diligentia regulariter in monasterio erudiebat, & vt Dominum Christum sibi sponsum eligerent, ab ipsis insantia rudimentis diligenter edocebat. Harum vna Madelberta, altera vocabatur Aldetrudis. Quæ videlicet Aldetrudis, puella bonæ indolis, materteræ suæ mores & vi-

& vitam satagebat imitari, secusque pedes illius indefinenter accumbens, doctrina vitæ studebat informari. Quæ cum multis floreret virtutibus, humilitati præcipue & obedientiæ dedita erat. Huic aliquandò beata virgo Aldegūdis præcepit, vt fragmenta cere coaceruaret in vnum: sollicita, nè vel minima rerum monasterij deperirent. Illa dicto citius paruit, dispersa cere fragmenta collegit, ignem accendit, vas æneum, id est, peluum, cere plenū superimponit. Sed cum dominante flamma strues lignorum iam combusta decideret, atque sartago feruens, ignis ardore circumcincta, in partem alteram declinaret, ac magis indè focus exestuarct, timens virgunculā, nè quid damni contingeret, armata fide, manibus nudis exertisque brachijs de medio flammarum luterem bullientem festina sustulit, nihilque penitus in cute suæ carnis perpeffa læsionis, in pauimentum deposuit. Tantū apud Deum & meritum iubentis, & virtus obedientis sine dubitatione promeruit.

CAP. IX.

Beata verò Aldegūdis à proposito suo nõ deficiebat, sed de virtute proficiens in virtutem, sicut à pueritia coeperat, in sanctis operibus quotidie perseveranter abundabat. Cum enim adhuc esset in domo parentum, atate quidem tenella, sed corde matura, quicquid sui iuris erat, pauperibus misericorditer erogabat. Si virgini pecunia nonnunquam deerat, voluntas tamén largiendi, sibi nunquam decresebat. Mater autem eius Bertilia, non modicum pecuniæ thesaurum congregauerat: qui licet filiam non latèret, occultante matre locum, nihil tamen indè tulit ante mortem illius. Facta autem superstes parentum, illic pauperibus coepit matris thesaurum erogare. Procedente autem tempore, cum iam fieret mater familiarum cum sorore sua, vocat fidelem ministrum, profert argentum ad comparandas vestes in opus seruorum & pauperum Christi, iubens, vt, si quid de pecunia superesset, sibi referre deberet. Implet seruus dominæ suæ præceptū: emit copiam vestium: quod remansit pecuniæ, refert: argenti quantitas integra reperitur, ac si nihil expensum fuisset. Stupefactæ super immensa largitate creatoris, quis explicare valet, quantas Deo gratias egerunt?

CAP. X.

Quædam etiam nocte dum ambæ Christo Domino deuotæ sorores, de dilectione celestis sponsi, & conuersatione regulari, & salute sororum, à summo pastore sibi creditarum, sollicitè peruigiles meditarentur, candela coram posita, subito cadens extinguitur. Cumque præstolarerentur, vt ab aliquo superueniente reaccenderetur, & aliqua fieret mora, virgo lucis amatrix porrexit manum, lucernam accepit: in cuius manu continuò lucerna diuinitus lumen recepit. Quo miraculo, Dominus Iesus Christus, qui est lux vera, se præsentem esse ancillis suis manifestauit, quas in suo nomine congregatas, nec ad momentum perpeti tenebras permisit.

CAP. XI.

Non multo post tempore, dum eadem celesti sponso dilectæ germanæ, sibi commissi gregis curam gererent, incedentes per cœnobiū, negocij quidam actura, venerunt ad basilicam beati Apostolorum principis Petri ad horam orationis sextam. Pulsauerunt ostium: aberat ianitor templi, sed nõ aberat cæli ianitor, qui statim famulabus suis fores ecclesiæ elauas referauit, nè gratia fraudarentur orationis, & animus earum, velut arcus in seruitium diuinum extentus, relaxaretur ab intentione supernæ contemplationis. Tunc intrantes domum orationis, solito deuotius & maiori compunctione debitum persoluentes officium, cum alacritate mentis ad sua reuersæ sunt.

CAP. XII.

Sed vt parum superiora memoremus, postquam virgo sapiens Aldegūdis secularibus pompis alienata, sanctimonialibus vestimentis est induta, rursus angelicis admonitionibus roborata, visione mirabili, qua Dominum Iesum tanquam splendens circumstantibus angelicis videre meruit, lætificata, memor etiam sermonis Amandi viri Dei, de omnimodo contemptu temporalium, & culmine perfectionis, quod prius iam complere coeperat in parte, modò deliberat omnibus, quæ possidebat, ex toto renūciare, nihil in terra possidens, in cælo cupiens thesaurizare. Fecit ergo describi thesauri sui summam, & totius pecuniæ, quam habebat in auro & argento, gemmisque & ornamentis regalibus, quæ sibi collata fuerant à

Ff Rege

Rege & Regina, principibus & cognatis, & parentibus suis, post velationem capitis sui, ac post largas donationes, quas pauperibus Christi consilio beatorum Amandi atque Autberti Episcoporum distribuerat, & hæc omnia virgo prudentissima, domus Dei decorem etiam exterioris diligens, ac decus ecclesiarum, deuota mente donauit. Prædia verò possessionesque infinitas, ad vsus inibi regi Christo famulantium publica donatione concessit: cætera vniuersa in sumptus pauperum delegauit, nihil sibi præter vile referuans indumentum, sanctæ religioni congruum, atque victum quotidianum, quo cum reliquis ancillis Dei communiter vivebat. Sed Domini Saluatoris benignitas, vt in fide corroboraret animos famularum suarum, non distulit ostendere, quàm sibi gratus esset pro sui nominis amore transigentium contemptus rerum. Eo namque die, quo famula Dei tam gloriosum opus largitionis sue compleuerat aduersascente, dum ipsa iubente ministri sibi descenderent ad potandum aquam de fonte, qui nuptiarum celebratoribus in Cana Galilææ vinum ex aqua largitus est, ipse fontis aquam sponsæ suæ refocillandæ mutauit in mirabilis vini saporem. Quod factum cum omnibus ancillis Dei in monasterio innotuisset, tantus amor Domini Christi mentes earum inflammauit, vt intuitu dilectionis illius, nulla deinceps aliquid terrenum possidere curaret.

Omnia sua dat ecclesijs & pauperibus.

Ioan. 2. Aqua in uinum mutatur

Miraculum

Aliud miraculum.

Vide malignum demonem.

Ociosis famularis obrectandi libido.

CAP. XIII.

Accidit aliquando, vt vna famularum viceolum aqua repletet, qua sancta virgo manus suas abluere deberet. Inter currente ergo mora, vacuatus est viceolum ad alios vsus, illa nesciente, quæ vas impleuerat. Cumque fusura esset aquam in manibus eius, & vacuum reperisset viceolum, tremebunda recurrere volens ad fontem, subito sensit viceolum aqua repletum. Hoc signo cunctis in coenobio manifestato, meritum virginis admirantur, laudes ab omnibus Domino Iesu referuntur.

CAP. XIII.

Quodam die beatæ virginis piscem adhuc viuentem piscator ipsius derulit: quem studio charitatis ad seruatorum Dei superuenientium vsus magis, quàm ad suam referuans, in fontem proximum iactari præcepit. Qui dum aliquando prope ripam nataret, saltum in aëra dedit, & in sicum deueniens, in arida palpitare cepit. Aduolant corui de vicino crocitanes, vnguibus & rostris piscem laniare volentes. Mirabile dictu, & insolitum dictu: iuxta pascebat agnus, qui minor cæteris pecoribus, celeriter accurret, piscem ad deuorantibus eripuit, cornibus & pedibus ac totius corporis nisu contra pugnans, coruos abegit. Quod sorores, de monasterio noua bella prospicientes, festinanter aduenerunt: piscem incolorem inuenerunt, non sine grandi admiratione, famulæ Dei Aldegundi reportauerunt. Sed idem agnus defensor piscis, tam diu persecutus est, donèc in præsentiam virginis Abbatissæ piscis oblatu est.

CAP. XV.

Quodam verò tempore sorores monasterij focum acenderant, & vt sibi morerat, ad abluenda indumenta, caldariam cum aqua super focum suspenderrant. Vna autem ex illis tunicam beatæ virginis Aldegundis habens indutam, iuxta pinas adstabat: olla iam æstuante flamma bulliebat, cum ecce serpens antiquus, inuidens humili famularum Christi officio, propius adstantem igni, cõiecit in focum, & aquam feruentem super ipsam effudit. At illa cum caderet, sanctæ Trinitatis nomen inuocauit. Ancillæ verò Domini festinantes accurrerunt, de medio flammæ eam abstrahunt, & quam timebant ignis ardore membratim resolutam, orationibus & meritis beatæ virginis suffragantibus, illam reperiunt.

CAP. XVI.

Inter alia diuinæ cõsolationis beneficia, quæ gratia Domini Saluatoris huic virginis conferebat, illud non mediocriter admirandum est, quod eam angelica visitatione sæpè familiariter confortans, aliqua mœstitia diutius affici non permittebat. Quod etiam ex paruis facile coniectari potest. Audierat enim aliquando de se prolarum detractionis verbum, à quibusdam peruersis & ocio vacantibus: quibus est pessima consuetudo semper derogare de melioribus. Cumque animus, vt est humanæ fragilitatis, aliquantulum indè cruciaretur, adest Angelus consolans solito eam, verbisque dulcibus permulcens: Quid, inquit, o dulcissima virgo sponsa Domini Iesu Christi, quid in verbis ociosorum & inuidorum contristas, cum tibi sedes parata sit regni cœlestis: illis autem, nisi respiciant, æternum supplicium & poena

& poena seruetur infernalis? Talibus virgo recreata sermonibus, obloquentium vanitates non curauit vterius.

CAP. XVII.

Post hæc autem, vt in vita B. Gislæni plenius inuenitur, dum B. Amandus Dominica nocte plenus dierum, tanquam frumentum maturum in horreum calesce condendum, palea carnis deposita migraret: in ipsa verò hora, beatâ Aldegundis vigilijs & hymnis in ecclesia coenobij Malbodienfis, coram altari gloriosæ genitricis Domini nostri Iesu Christi Mariæ, incumbere suppliciter. Et quoniam illum in hac vita multum dilexerat, vt potè cuius doctrina culmina virtutum edocta confecerat, Domini Saluatoris gratia reuelauit ei, & cuius esset meriti, quem exhortantem susceperat: & quod illa sequeretur in proximo, quod dux ille præcedebat. Orans enim, in ecstasi mentis eleuata, contemplatur senem virum, cæno verticereuerendum, sacerdotibus & præclaris vestibus indutum, baculum manu tenentem, ad superna transire, turbamque copiosam albatorum ante & post eum iter habere: seipsam quoque virgo sancta letabatur in eodem comitatu simul properare. Cumque requisita, quis esset dux ille tam gloriosæ multitudinis, respondisset senescire, sic Angelus inquit: Amabilis Deo Amandus à seculo migravit, & quoniam in vita sua sine macula, seipsum gratia Dei curauit seruire, atque sibi commissa talenta disponendo fideliter duplicauit, modò cum sanctis animabus, quas verbo & exemplo Domino acquisiuit, ad gaudia sui Domini tam gloriosus ascendit. Hanc visionem prudentissima virgo nulli secum habitatum eo die reuelans, beato Gislæno mandauit, vt cum sorore beatâ Vualdetrude gratia visitationis ad se dignaretur venire: quibus venientibus in locum, qui dicitur Meruius, festinauit obuiam ire. Cumque visionem suam inter alia salutis colloquia beato Gislæno manifestasset, intelligens vir Dei, quid illa visio præsignaret, altè suspirans: O charissima soror, inquit, amabilis & deuota sponsa regis æterni Domini nostri Iesu Christi, gratias age sine intermissione diuinæ dignationi, quæ tibi dulcissimi pastoris & iam factum ad cœlestia transitum, & tuum in proximo futurum, præmonstrauit. Vnde quia cœlestis iam dulcedinem patriæ, saporemque, Domino reuelante, prægustasti, necessarium est, vt omni instantia in eius obsequio perseueres, donèc ea, quæ se diligentibus repromisit, merearis adipisci.

Tomo V. Octobris 9. cap. 12.

S. Aldegundi reuelatur obitus S. Amandi. Visio.

* Memri-nus

S. Gislæni exponit visionem.

CAP. XVIII.

Vidit etiam aliquando beata Aldegundis in visu, demonstrante Domino, valde tristem humani generis inimicum: ac percontans illum sollicitè, requisit quæ tanta contra humanum genus esset eius pernicacia: quid emolumenti sibi futurum speraret, dum tot millia hominum ad infernum impellere non cessaret. Cui malignus respondit, inuidia non modica se dolore torqueri contra filios Adæ: qui quotidie illum ascenderent, vnde miser ipse cum suis exularet.

Videt demonem.

Faterur Satan inuidiam suam erga genus humanum.

CAP. XIX.

Studiosissima diuinæ legis, indefinenter esuriens verbo cœlesti satiari, virorumque sanctorum ac religiosorum vitam cupiens imitari, beatum Humbertum apud Mariculas habitantem, virum in sanctitate magnificum, illustratum scientia diuinæ scripturæ, signum Crucis ab Angelo expressum gestantem in vertice, virgo prudens visitauerat: pabulo diuini verbi per aliquot dies affluentia oris eius epulata, cum illo circa vicina monasterij quadam vice deambulat: sed æstuante ferore diei, cum penè siti deficeret, orante viro Dei cum ipsa virgine, fons illic dulcis terra nouus emanauit: virgo reficitur, fons vsque in præsens non deficit. Beatus autem Humbertus de positionis suæ diem prænoscentis, lineas vestes ad vsus exequiarum suarum ab ipsa virgine postulauit: propter quas dum mitteret deferendas, missus alter à virgine præsaga futuri, legato beati viri in medio itinere cum vestibus postularis occurrit.

S. Humberti encomiū.

Miraculū.

CAP. XX.

Beata igitur Aldegundis, quæ sibi Dominum Saluatorem elegerat sponsum, frequentibus Angelorum confortata visionibus, qui sæpius illam multis modis, vt potè conseruam & conciuem recognoscentes, familiariter alloquebantur, præsciens ex reuelatione spiritus sancti dormitionis suæ diem appropinquare, deprecata est Dominum, vt qui sanctos sanctificat adhuc, & iustos iustificat adhuc, & qui flagellat omnem filium, quem recipit: dignaretur ancillam suam in præsentia

Apo. 22. Prou. 3. Hebr. 12. sic

fic flagellando carnem, purgare, quatenus anima post hanc vitam in requiem Domini sui sine macula valeret introire. Sciebat enim in hac vita neminem tam perfectum esse, qui posset omnis peccati contaminatione prorsus carere. Non distulit diuina bonitas prestare misericorditer, quod illa petiuit humiliter. Nam in dextera mammilla, non post multum tempus morbus, qui vocatur cancer, subortus est, qui corpus illius exæstuans, vsque ad vltimum diem vitæ depastus est. Virgo verò prudens, exemplo beati Iob, aliorumque sanctorum, patienter sustinebat, & tanquam accepto diuinitus dono congaudens, supernæ dignationi sapienter gratias agebat.

CAP. XXI.

Cum autem adesse tempus resolutionis eius Angelus præmonuisset, prædictæque die nulla molestia corporis eam fatigaret, apparente sibi rursus Angelo, coepit queri cum eo, cur differretur à regno sibi parato. Cui ille: Scias, inquit, sanctos Angelos hoc tibi à Domino impetrasse, vt ad perfectionem virtutum adhuc habeas spatium temporalis vitæ. Sed cum aliquando tertiana febre laboraret, hebdomada transacta, circa mediam noctem, immittente diabolo, tantus illam suis ardor inuasit, vt nisi mox biberet, videretur exanimari. Cumque viriliter relictus, à potu vellet abstinere, vimque febris, non hostis tentationem reputaret, confugit ad orationem. Et ecce ante lucem vidit antiquum hostem, tetra & horrenda facie sibi adstantem, qui fateri coactus est, quod tantum illi sitis immisisset ardorem: addidit blasphemus, dicens beatæ virgini, restare adhuc duram atque arctam viam, incertumque esse, vtrum in Dei seruitio perseueraret. Cui virgo constanter: Dominus, inquit, mihi adiutor est, non curo minas tuas. Continuo satanas aufugit confusus, & sitis ab ea recessit. Post tentationem verò diabolicam, ad est multipliciter consolatio diuina. Videt enim in visu tanquam à Domino se postulantem in eius amore perseuerantiam, ac velut apparentem sibi sacerdotem ipsum Dominum, quod perebat, clementer annuentem. Videt etiam beatum Petrum Apostolum, sibi panem candidum deferentem, seque de manu eius illum cum ingenti læticia suscepisse. Soror quoque eius audiuit cælitus per soporem, & suam à Domino acceptam poenitentiam, & sororem suam virginem promeruisse Christum.

CAP. XXII.

Interea dum virginis animus huiuscemodi visionibus assidue pasceretur, & ad cælestia contemplanda sublimaretur, offertur ei paruulus, cuius iam à suis vita desperabatur: quem ipsa protinus ante cornu altaris proijci iussit. Quod vt factum est, confestim redditus est sanitati. Cumque renunciaretur virgini de subita sanitate infantis, & animaduerteret, hoc idè contigisse, quod illum contigerit locum, quo viderat ante paucos dies transisse Dominum: quid nisi Deo gratias ageret? Viderat enim non multo ante, quasi staret in platea, ac velut igneus globus de celo super se veniret. Quarto verò die post hæc, media nocte Dominica, cum ad vigiliis ingrederetur ecclesiam, vna de sororibus egressa, cernit plateam, in qua visio prius apparuerat, nimia luce splendentem, cum eadem hora tenebræ totam occuparent terram. Manè facta, colloqueribus inde & mirantibus, intellexit beata virgo causam tanti splendoris, nulli tamen earum tunc manifestauit. Non post multum accessit & alius testis harum visionum, affirmans illi, se vidisse Dominum nostrum Iesum Christum cum exercitu Angelorum, ante cornu altaris ipsi virgini colloquentem. Requirens autem ab homine visionis horam, recognouit, ipsam fuisse horam, qua viderat Dominum in visione. Quarto die post hæc sanatus est puer, vt supra dictum est.

CAP. XXIII.

Sacerdos quidam boni testimonij, sine reprehensione conuersabatur eo tempore in monasterio à pueritia vsque ad perfectam ætatem: qui referre solebat, noctu se vidisse globum igneum descendisse de celo super habitaculum, in quo famula Christi agrorabat. Post hymnos nocturnos, vna de maturioribus ancillis Dei, modicum soporis degustans, videt beatam Aldegundem ante altare in loco sacerdotis adstantem, corpus Domini in calice fregisse, sibi que dixisse: Vade eia, dic sacerdoti, vt in hoc calice mysteria Domini Christi conficiat: & quoniam heni prævalitudine corporis communicare non potui, hodie particeps fiam corporis & sanguinis Domini. Facta die, processit sacerdos, Missas celebravit, & in tangendo cernit

cernit calicem in aëra subleuatum, ilico suo refedisse loco. Tunc prædicta famula Dei visionem, quam viderat, & sacerdos de calice in aëre suspensio, ad Christi sponsam vtrumque detulere, certitudinem habentes, has visiones obitum illius præsignare.

CAP. XXIII.

Inter alia signa virtutum, quæ potètia Saluatoris per ancillam sibi electam operabatur, homo quidam mente captus, aut suis exigentibus culpis, aut vt fides virginis manifestaretur, per infantiam capitis penè vsque ad extrema perductus est. Cum parentes eius de vita ipsius desperarent, adduxerunt illum ad monasterium sanctimonialium, intimantes beatæ virgini cum gemitu, qualia ille miser patere-tur. At illa visceribus pietatis condolens misello, fecit eum ad se vespertino tempore perducere. Oravit pro eo, & facto signo Crucis super eum, domum redire iussit. Quinimo conualescens, restitutus est sanitati. Quinto verò die ante virginis obitum, foror ipsius famula Domini nostri Iesu Christi Vualdetrudis, contemplatione cælestium subleuata, videt in visione, gloriosam Domini nostri Iesu Christi genitricem, cum sanctorum agminibus venientem, atque germanam suam virginem Aldegundem, secum ad sublimia deducentem. In monasterio quoque Niuella, vbi sancta Gertrudis corpore requiescit, sanctimonialis quædam nimia simplicitatis & obedientiæ, ab amore mundi ante tribunal ad amorè Domini nostri Iesu Christi perfectè conuersa: sexta feria ante diem sabbati & dormitionis famula Dei Aldegundis, circa medium noctis, vidit in visu splendorem lucis intrasse ecclesiam beati Petri, vbi iam dicta beata Gertrudis tumulata est, ita vt à pauimento vsque ad trabes vniuersam ad eam, quasi meridianus sol illustraret. Dum verò attonita visione tante claritatis, timore solueretur: audit choros psallentium, ita vt voces discernere posset virorum ac mulierum, puellarum & puerorum, inuicem alternando concinentium. Iam verò tertia nocte egressio eius à corpore, gratia visitationis multis conuenientibus religiosis, atque sorore eiusdem virginis beata Vualdetrude, ecce fulgor ingens nimia claritate resurgens apparuit supra domum, in qua virgo sponsa Domini Christi opperiebatur intrepida eius aduentum. Cumque presentes insolitam mirarentur visionem, ac beata Vualdetrudis inter spem metumque dubia, quidnam præsignaret, tremebunda rei finem expectaret, sancta illa anima, quæ veram lucem Dominum Christum amauit, & præsentiam eius sitibundè desiderauit, carne soluta, cum ipsa luce de hoc seculo migravit. Sepulta est autem in villa suæ quondam ditionis, vocabulo Salra: vbi situs vterque parens, ac foror postea Vualdetrudis, sepulti sunt: In quo iacuit multo tempore, quoad Christo donante corpus eius translatum est in municipium Malbodium, quod à fundamento construxerat, vbi nunc eius memoria fulget, ac meritis suffragantibus, plurima poseentibus beneficia diuina clementia largiri dignatur.

CAP. XXV.

Ecce inter alia sanctorum gesta, quicunque piè legis vel audis, ecce hic habes, quod imiteris. Adhuc ætate puellari terrena despexit, cælestia concupuit. Concupiscentiam carnis, virginitatis amore edomuit. Concupiscentiam oculorum, id est, curiositatem, diuinæ lætionis meditatione refrenauit. Ambitionem vitæ, hoc est, superbiam, humilitate calcauit. Contempsit mortalem sponsum, immortalem elegit. Diuitias cum haberet, non sperauit in pecuniæ thesauris: sed prudenter indigentibus cuncta distribuens, amplexata est paupertatem. Inuenit in agro thesaurum absconditum, & præ gaudio illius omnia vendens, comparauit illum. Quæsiuit bonas margaritas pia negociatrix, inuenit vnâ preciosam, emit, possedit. Tenebras exhorruit, lucem amauit, cum luce migravit, lumen vitæ perennis habebit. Igitur imitare, quod legis: viue, sicut vixit: incede, quâ incessit: ac sine dubitatione peruenies, quò peruénit: adiuvante gratia conditoris, qui misericorditer operatur in sanctis suis, qui dat virtutem & fortitudinem plebi suæ, benedictus Deus, Amen.

LECTORI PIO F. LAVR. SVRIVS.

Hanc beatissimæ Aldegundis historiam 30. Ianuarij die in primo Tomo collocassemus, si eius tum copia nobis fuisset. Sed quod tum non licuit, hoc loco facere volumus. Hoc enim die, id est, 13. Nouembris, sanctæ virginis translatio celebratur, & potest Lector eodem fructu legere hoc die eius historiam, quo legisset 30. Ianuarij.

VITA SANCTI LAURENTII ARCHIEPISCOPI DVBLINENSIS, AVTHORE QVODAM à Collegio Augensi, qui nomen suum non exprimit: sed sanè doctè scribit & grauitè. Stylum aliquot locis non-nihil expoliuimus.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Apoc. 7.
Cant. 5.
Cant. 4.
Cant. 7.
Zach. 1.
Zach. 6.
Iob 9.
Martyres.
Cōfessores.
Habes Authorem, licet anonymum.
s. Mach. 2.

Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro, qui sp̄s̄am suam Ecclesiam mirabili prole foecundat: vt nunquam sit sterilis, sed semper gratiosa foecunditate mirabilis: vt in tempore persecutionis rosas martyrum, in tranquillitate pacis pariat lilia confessorum: quatenus dilecto suo, qui candidus est & rubicundus, sponsa respondeat in rubore rosarum & cadore liliorum. Non enim in emissa sionibus paradisi sola sunt mala punica, sed coniuncta sunt cum pomorum fructibus: nec nardus sola, sed cypri cum nardo: & venter siue foecunditas sponsae non tantum aceruo tritici comparatur, sed etiam dicitur vallatus lilijs. Virum quoque, qui stabat inter myrteta, ascendentem super equum rufum, non tantum equi rufi secuti sunt, sed & albi: & de medio duorum montium aereorum non tantum quadriga equorum ruforum, sed etiam alborum equorum quadriga egredi videbatur. Dominus quoque, qui fecit Arcturum, cum Arcturo non solum fecit Orionas, sed & Hyadas. Per Arcturum septem stellarum, designatur Ecclesia, septiformis spiritus luce radiosa. Orionas, qui orientes in hyeme tempestates excitant, demonstrat martyres: qui in hyeme infidelitatis exorti, excitauerunt contra se persecutionum tempestates. Hyades stellae pluuiiales, orientes in vere, confessores significant: qui tempore tranquillitatis apparentes, mentes hominum irrigarunt pluuijs doctrinarum. Sicut igitur cum Arcturo fecit Dominus Orionas & Hyadas, sic Dominus de Ecclesia sponsa sua, vt nunquam sit sterilis, sed semper foecunda, aliquando martyres, interdum quoque generat confessores. Inter quos etiam fuit sanctae matris Ecclesiae proles egregia, gloriosus Christi sacerdos & antistes Dublinensis Ecclesiae, vir beatus Laurentius, cuius memoria in benedictione permanet, genere nobilis, & insignis virtutibus: clarus operibus, & signis magnificus. Similem enim fecit cum Dominus in gloria sanctorum, & glorificauit eum in conspectu regum. Cuius vitam & virtutes ego licet indignus, sed tamen non in duotus seruulus, sancto Augensi collegio fraterna societate coniunctus, ad laudem Dei, & sancti confessoris gloriam, ad excitandam deuotionem legentium, stylo compendioso, inuocata sancti spiritus gratia, tractare curauit. Et haec quidem de praefatione dixisse sufficiat. Stultum enim est, ante historiam effluere, & in ipsa historia narratione succingi.

VITAE HISTORIA.

CAP. I.

Nouemb. 14.
Eius natalis solum.
Iob 1.
Phil. 2.
Parentes eius.

DILECTVS igitur Deo & hominibus sacer Dei pontifex Laurentius, ex partibus Occidentis in insula Hybernia claris natalibus extitit oriundus. Quem Dominus in terra barbara, sicut liliam inter spinas, vel sicut Iob in terra Hus inuenit: qui non plus traxit de terrae suae barbarie, quam piscis marinus de maris salugine. Magna siquidem fuit sanctitatis eius commendatio, quod in medio nationis prauae & peruersae luceret quasi stella matutina in medio nebulae: immo tanquam luminare magnum in mundo, verbum vitae continens: lumen ad reuelationem gentium barbararum, & gloriam Ecclesiae. Natus igitur in terra barbara, de nobili tamen prosapia fuit, per matrimonium regis filius & reginae. Cuius pater lingua patria Moriardo cothochel appellatus est, Latine vero Mauricius: mater eius Inianobren lingua sua, id est, filia principis lingua domestica. Et pater quidem tanta generositate claruit, vt non

non modica pars Hyberniae, quae Lagenia dicitur, ad eum iure hereditario pertineret. Etsi autem in hoc minimè gloriandum est, sed neque tamen omninò silendum: quando quidem inde maior in illo virtus fuisse probatur, quod mundanae vanitatis maior fomes extinctus est. Suis autem parentibus post prolem multiplicem beatus Laurentius vltimò datus est filius: sed licet nascendo ex carne fuerit nobilissimus, quòd tamen ad spiritum attinet, primus emicuit.

CAP. II.

Nato beato puero, pater ipsius, qui infensus fuerat Comiti de Kildara, Donato nomine, placatus postmodum, in foedus pacis & amicitiae inuicem cōseruanda, eidem Comiti filium suum misit, vt eum faceret baptizari, iubens vt Conconor reoraretur. Sed ferentibus puerum ministris venit obuiam quidam, qui, vt de Merlino apud Anglos legitur, propheta apud eos habebatur. Vera enim plerumque omnia hominibus praenunciare probabatur. Is itaque cum causam itineris cognouisset, & quod de puero mandarat pater eius, statim accessu spiritus versum Hybernicam protulit, cuius hic est sensus: Ille puer magnificus erit in terris, & gloriosus in caelis, praeritque plurimis tam diuitibus quam egenis: & erit Laurentius nomen eius. Sic enim iubeo eum appellari. Cumque ministri admirantes responderent, non aude- re se patris imperio non parere, dixit vates: Ego hac nocte domum patris eius ingrediar, & vos de nominis mutatione satis reddam excusatos. Illi ergo coepto itineri insistentes, ad Darcensem ciuitatem, sanctae Brigidae sedem, puerum pertulerunt: vbi receptus à praedicto Comite cum gaudio, & ab Episcopo ciuitatis protinus baptizatus, Laurentius, vt i vates praedixerat, vocatus est. Videtur quidem in prophetia praedicta de sancto puero, & nomen non sine causa prophetatum, & meritum simul insinuatum & praemium. Si enim à lauro Laurentius nominatur propter perpetuum lauri virorem, fidem sancti significat per dilectionem operantem, & sic indicat meritum. Si à laurea, seu laureola, pertinet ad praemium. Huic enim sancto & laurea debetur, & laureola: Laurea, tanquam triumphanti: quia cum militia sit vita hominis super terram, non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Laureola, tanquam praedicatori: & sic magnificus significatur futurus in terris, quantum ad meritum: & in typum praedestinatae sibi laurae gloriosus in caelis, quantum ad praemium.

CAP. III.

Redit itaque puer, & coepit bonae indolis adolescens esse: & honorificè, vt de- cuit, enutritus vsque ad annum decimum, super omnes coetaneos suos miris profecit incrementis. Accidit autem, vt pater eius maximè Dermitij Regis odium incurreret, metuereque, ex furibundi Regis minis, non solum in se, sed etiam in tota di- tionem suam illum sauiturum. Metuens igitur & metuens bellorum & dissensionum dif- crimina, comunicato cum suis consilio, de quatuor filijs, quos habebat, iuniorem ei Laurentium pacis obsequio delegauit. At Rex inhumanus, crudelius tractans de puero, ipsum in terram lapidosam & sterilem, vbi victum seges agra negabat, iussit vincitum de- portari, vbi à fructu frumenti, vini & olei priuabatur, vbi paruulus petijt panem, & non erat qui frangeret ei. Ibi sanctus puer aliquandiu degens, multiplicè passus est iniuriam ex fame & nuditate, intantum vt per inopiam eorum, quae ad victum perti- nent, & stridentis boreae flatu, ad mendicorum squalorem perueniret, & à planta pe- dis vsque ad verticem percussus, quodammodo secundum carnem omninò tabesceret. Quod cum ad aures patris quorundam relatu venisset, sine mora comprehensos duodecim Regis Dermitij milites se quamprimum occisurum minabatur, nisi sibi fili- us, super quo commota fuerant paterna viscera, celeriter redderetur. Id audiens Rex Dermitius, cum non ignoraret terram illius esse inuicissimam, puerum reddere ma- luit, quam perdere milites suos. Nec tamen reddidit eum patri, sed cuidam Episco- po Glindalacensi, idque his pactis legibus, ne illum patri restitueret, nisi prius sui mili- tes sibi redderentur. Missi sunt ergo milites ad Episcopum, qui Regi Dermitio eos remittendos curauit: puerum autem per duodecim dies apud se retinuit, & capella- no suo vt curam de illo gereret, qui inciderat in latrones, tanquam bonus Samarita- nus commisit. Is vero puerum benignè suscepit, & instar prudentis stabularij non minus spiritus, quam carnis gerens curam, non erogare ea tantum, quibus corpus de suis in- firmitatibus conalescere posset, studuit: verum etiam supererogando ad eius spiritum confortandum, per illius tam breuis temporis spatium in oratione Dominica, & primis

Lagenia dominus est pater eius.

Quidam de infante Lau- rentio futu- ra praedicit.

Iob 7. 2. Tim. 2.

Dermitius rex inestis est patri eius.

Sanctus pu- er durissi- me habetur.

Restituitur patri suo.

fidei rudimentis, hoc est, in symbolo, sicut decebat, parvulum Laurentium erudit. Sic igitur puer conualescens de infirmitatibus suis, fortis factus ad maiora, si iuberet Dominus, toleranda, pro pace patriæ passus exilia, duodennis ab exilio revertens, pacem populo reddidit, & gaudium vniuersæ terræ.

CAP. IIII.

Post dies autem duodecim adueniens pater, sollicitavit Episcopum, ut per sortem inquireret, quem de liberis suis ascriberet Clericali militiæ, & diuinis obsequiis dedicaret. Sed diuinæ prædestinationis electione iam Deo sortitus puer Laurentius hoc audiens, risisse fertur, & dixisse: Non est opus, pater, sortitione. Ego, si permit-
Psal. 13. Vltro se offert, vt fiat clericus.
tus pars hæreditatis meæ & calicis mei: cætera autem tanquam vana, amatoribus mundi relinquo. Puerilis autem animi audita comitate & dulcedine, pater sub-
1. Reg. 2. & 3. Crescit etate & gratia. Psal. 1. Heb. 5. Pueras & eruditio illum ornât.
sit, Episcopus & omnes, qui audierunt, mirati sunt & gauisi, quod puer ad eum nobilis, contempta hæreditate temporali, quæ ipsum contingere potuisset, Christum sibi in hæreditatem elegit alacriter. Pater verò ei consentiens & gratulans, arrepta eius dextera, tanquam sinistram spernens, illum Deo obtulit, & sancto Coëngino, ecclesiæ cathedralis regionis illius patrono deuouit, iam dicti Episcopi curæ eum nihilominus commendans, vt illum, qui se sponte sua diuino ministerio mancipauerat, ministrum idoneum literatura & moribus exhiberet.

CAP. V.

Atus igitur sanctæ Ecclesiæ perpetuò seruiturus, velut alter Samuel ab Helcana patre suo, sub Episcopo, tanquam sub Heli, magistro fuit, quando idem vi-
1. Reg. 2. & 3. Crescit etate & gratia. Psal. 1. Heb. 5. Pueras & eruditio illum ornât.
xit Episcopus, qui eum docuit verbo pariter & exemplo. Sed qui eum elegerat Dominus, eum in schola sancti spiritus plenius edocuit, & multiplici varietate virtu-
1. Reg. 2. & 3. Crescit etate & gratia. Psal. 1. Heb. 5. Pueras & eruditio illum ornât.
rum ornauit. Profecit proinde ætate & sapientia, profecit & gratia apud Deum & homines. Nam gratia Dei erat in illo, & naturalia corporis incrementa, spiritualium prosequantur augmenta gratiarum. Eratque celo totus inhians, mundum & mundana repudians, feruens in audiendo, sagax in repetendo, prudens in discerendo, sollicitus audita tenaci memoriæ commendando. Nam in lege Domini fuit voluntas eius, & in illa meditabatur die ac nocte. Et dedit illi Dominus cor ad præcepta, & legem vitæ & disciplinæ, vt doceret postmodum Iacob testamentum Domini, & iudicia eius Israël. Electus itaque Domini Laurentius, olim à parentibus terrenis velut ad eum separatus à carne, etiam nunc patrem suum spiritalem, virum religiosum, Episcopum Glindalacensem, in euitabili morte præuentum amisit: de cuius obitu tanquam pius filius condolens, summum patrem omnium maiori, quam antea, deuotionis ardore complexus est, cogitans quia omnis, qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ. Quapropter agebat senem moribus, expers omnis la-
1. Reg. 2. & 3. Crescit etate & gratia. Psal. 1. Heb. 5. Pueras & eruditio illum ornât.
sciuiæ iuuentutis. Concurrerant in eo morum honestas, & scientia literarum: & ex adiuncta scientia vitæ sanctitas splendidius rutilabat, & ipsam scientiam honestas virtutum sociata Domino consecrabat.

CAP. VI.

Itur Dominus, serui volens in talentis creditis peritiam experiri, illum sui desti-
1. Reg. 2. & 3. Crescit etate & gratia. Psal. 1. Heb. 5. Pueras & eruditio illum ornât.
tutum patroni solamine, cum annos natus esset viginti quinque, in Abbatem Glindalacensem, ecclesiæ Clero & populo id postulantis, promouendum cura-
1. Reg. 2. & 3. Crescit etate & gratia. Psal. 1. Heb. 5. Pueras & eruditio illum ornât.
uit. Huius verò ecclesiæ nomen, à prima sui fundatione celebre & famosum tota Hybernia fuit. Eius enim patronus beatus Coënginus, ortus de stirpe regia, multis miraculis præ cæteris sanctis Hyberniæ, in illa olim legitur effuluisse. In hac autem ecclesiæ & Episcopatus erat, & Abbatia. Sed Abbatia, quod ad temporales diuitias attinet, raro exemplo, longè erat Episcopatu opulentiore: quippe vbi nobiles impri-
1. Reg. 2. & 3. Crescit etate & gratia. Psal. 1. Heb. 5. Pueras & eruditio illum ornât.
mis viros in totius regionis præsidium ab antiquo populo eligebat. Susceptum itaque huius dignitatis gradum beatus Laurentius humiliter administrans, coepit se magis ac magis in vitæ honestæ dignitate, castitate & sobrietate, præeunte diuina gratia, exercere. In elemosynarum largitate & cæteris misericordiæ operibus vi-
1. Reg. 2. & 3. Crescit etate & gratia. Psal. 1. Heb. 5. Pueras & eruditio illum ornât.
debatur, vt dignum erat, minister potius, quam Prælati, vt dicere posses illud eum semper habuisse præ oculis: Ducem te constituerunt: noli extolli, sed esto in illis quasi vnus ex illis, non elatus de regimine, sed substratus de sollicitudine: non de generis nobilitate superbiens, quia virtute decet, non sanguine, nisi: non de virtutum seu gratiarum donis insolèter tumescens. Primis igitur quatuor annis sue ad-
1. Reg. 2. & 3. Crescit etate & gratia. Psal. 1. Heb. 5. Pueras & eruditio illum ornât.
mi-

ministracionis non habuit requiem seruus Dei. Erat enim in tota regione illa intolerabilis rerum inopia, quæ etiam victui necessaria hominibus negaret: inaximè autem in pauperes flagellum hoc seueiebat. In quo cum vir Domini (vt erat valde compatiens, & erga afflictos pia gestans viscera) pro sua abundantia larga manu indigentibus subuenire sarageret, nulli saltè cõmiserationis affectu defuit, seu benigni ani-
in summa annona cã- ritate in- quis libera- litas: Luc. 6. Job 24.
mi voluntate, sic omni petenti se tribuens, vt Euangelio pareretur. A falsis quoque fratribus graues persecutiones sustinuit, qui inuidiæ facibus accensi, detractio-
in summa annona cã- ritate in- quis libera- litas: Luc. 6. Job 24.
dente sincera ipsius vitam rodebant: sed palpantes quasi cæci parietem, non inue-
in summa annona cã- ritate in- quis libera- litas: Luc. 6. Job 24.
niebant ostium, per quod ad dignam eius repræhensionem ingredi possent. Appa-
in summa annona cã- ritate in- quis libera- litas: Luc. 6. Job 24.
rebat inter ipsos aurora, sed inuidiæ cæcati malignitate, sicut dicit beatus Iob, ar-
in summa annona cã- ritate in- quis libera- litas: Luc. 6. Job 24.
bitrabantur vmbra mortis. Horum vir Domini mortis liuidam nequitiam & diffi-
in summa annona cã- ritate in- quis libera- litas: Luc. 6. Job 24.
mulationis cautela, & charitatiua beneficiorum impensione viriliter superabat.

CAP. VII.

Erat etiam in terra illa prædo quidam, genere nobilis, in hoc tamen degeneras, quod vespillonum & raptorum se gerebat principè: qui omnibus omnia pro
Vespillonum pro latro- num.
libitu surripens, magis autem in Abbatis Laurentij subditos insidijs grassabatur, nunc
Vespillonum pro latro- num.
fraudentia, nunc violentia manifesta seueiens. Quodam nanque die occurrit de-
Vespillonum pro latro- num.
rectabilis ille Abbatis hominibus, qui ex vicinia mel & frumentum ad populi sub-
Vespillonum pro latro- num.
leuandam penuriam deferebant: & insiliens in eos, nefanda rabie laicos cecidit,
Vespillonum pro latro- num.
clericos spoliavit, foeminis vim attulit. Quod cum relatum esset viro Dei, ingenti
Vespillonum pro latro- num.
mœrote animi percussus, ascendit in domum Dei, nec cibum capere voluit. Cum
Vespillonum pro latro- num.
enim clientulorum & amicorum carnalium numerosa multitudo vigeret, non
Vespillonum pro latro- num.
superba temeritate præsumpsit vltionem diuinam, sed ad humilem potius oratio-
Vespillonum pro latro- num.
nem se conuertens, humiliter expectauit Dominum, qui ab illis prædonibus popu-
Vespillonum pro latro- num.
lum misericorditer liberaret. Nam in fide & lenitate sua sanctum fecit illum Do-
Vespillonum pro latro- num.
minus. Vnde & dicebat: Tua est vltio, Domine: tu melius nôsti tempus retributio-
Vespillonum pro latro- num.
nis, & modum, quod non multum post eius orationem impletum est. Tertia nan-
Vespillonum pro latro- num.
que die iniquus ille prædo, qui cateruæ latronum præerat, permittente Domino, in
Vespillonum pro latro- num.
quorundam manus hominum deuenit, qui compræhensum sine regis licentia, eò
Vespillonum pro latro- num.
maximè, quod esse de stirpe regia diceretur, vita priuare non audentes, orbatum
Vespillonum pro latro- num.
oculis dimiserunt: qui & post non multum temporis vita functus est.

CAP. VIII.

Eodem etiam tempore tres magni latronum principes, qui multis sceleratis præ-
Nota morè antiquum.
ferant, tres turmas satellitum sibi collegerant, religiosisque personis & Ecclesia-
Nota morè antiquum.
sticis ad sancti Coëngini & Abbatis Laurentij protectionem pertinentibus, mole-
Nota morè antiquum.
stias & damna plurima sæpius inferebant. Quodam igitur die in viâ, quam sanctus
Nota morè antiquum.
Coënginus manibus suis construxisse dicitur trans paludes & aquarum scaturigines,
Nota morè antiquum.
dum in suis expectante latibulis, si quos spoliandi opportunitas se offerret: mox
Nota morè antiquum.
quatuor sacerdotes cum magna turba hominum transire comperiunt, qui Eucha-
Nota morè antiquum.
ristiam, sicut tunc moris erat pluribus, secum pro tuto viatico ac securo ducere itinere
Nota morè antiquum.
publicè deferebant. In quos ferociter irruentes, sacerdotes manu sacrilega spo-
Nota morè antiquum.
liauerunt, nostræ redèptionis precio, hoc est, Eucharistiæ nullâ reuerentiâ exhiben-
Nota morè antiquum.
tes: sed magis irreuerenter tractantes, nefandis dentibus attingere & atterere præ-
Nota morè antiquum.
sumpserunt, & cæteros vsque ad mortè ferè verberibus affecerunt. Quo audito dis-
Nota morè antiquum.
crimine, coepit dolere non mediocriter Abbas Laurentius, peccatis suis imputans
Nota morè antiquum.
iniurias suis subditis irrogatas, maximè cum pater patriæ ipse diceretur. Qua confi-
Nota morè antiquum.
deratione non de fastu honoris, non de nobilitate generis, non de potentia seculi
Nota morè antiquum.
superbè elatus, humiliter ad orationem conuersus est, maledensque persecutionis gla-
Nota morè antiquum.
dium in se, quam in suam plebem conuerti, ieiunium sibi indixit, vt vno die natu-
Nota morè antiquum.
rali nec cibum, nec potum caperet: & ecclesiam ingressus cum suis clericis, Domi-
Nota morè antiquum.
num incessanter deprecabatur, instar fidelis patroni, pro liberatione suorum infi-
Nota morè antiquum.
stens. Sed nõ longè post diuina vltio in illos sacrilegos animaduertit. Octauo enim
Nota morè antiquum.
die illorum principes supradicti à quibusdam Regis ministris compræhensi sunt:
Nota morè antiquum.
& quantum sic satis procul à ciuitate beati Laurentij capri essent, vnus tamen ex il-
Nota morè antiquum.
lis, quasi non posset alibi inueniri patibulum, necessitate diuinitus compellente,
Nota morè antiquum.
ad Glindalacensem urbem perductus est, & in rupe eminentissima, ingredientium
Nota morè antiquum.
in ecclesiam, & inde egredientium obtutibus exposita, suspensus interijt: vt ibi
Nota morè antiquum.
de flagitioso æquum Dei agnoscerent iudicium, vbi contra Ecclesiæ libertatem il-
Nota morè antiquum.
lum

Psal. 13. Vltro se offert, vt fiat clericus.

1. Reg. 2. & 3.

Crescit etate & gratia.

Psal. 1.

Heb. 5.

Pueras & eruditio illum ornât.

Creatur Ab- bas Glinda- laccensis.

S. Coëngi- nus.

Humilitas & benigni- tas eius, Eccl. 32.

in summa annona cã- ritate in- quis libera- litas: Luc. 6. Job 24.

Vespillonum pro latro- num.

Prædo ne- farius tollit res eius.

Eccl. 45.

Prædonè il- lum celestis vindicta p- sequitur.

Nota morè antiquum.

Latronum, quorundam in sine far- cinus.

Diuinitus puniuntur.

lum nequiter deliquisse constabat. Reliqui duo eiusdem nequitiae confortes, in via illa qua sacrilegium perpetrarant, suspendio necati sunt. Quibus ita sublati, tranquillitas patriae, & viatoribus securitas restituta est, requiemque dedit Deus famulo suo ab omnibus inimicis. Itā nimirum similē eum fecit Dominus in gloria factorum, & magnificavit eum in conspectu inimicorum, & in verbis suis monstrata placavit. Glorificavit eum in conspectu populi sui, & civitas Glindalacensis magnā olim, ut supra dictum est, nominis, tanto irradiata sidere, non parum in tota regione illa honoris & reverentiae consecuta est.

CAP. IX.

igitur quatuor his annis ita peractis, pax reddita est toti regioni, & copiosa fertilitas praeteriti temporis in opiam mirē supplevit. Unde Abbas Laurentius, charitate feruidus, ad opera charitatis totus accinctus, copiam rerum ipsi allatam, pauperibus nutriendis & ecclesijs aedificandis abunde impertijt: cumque divitiae eius licet plurimae, benignitatis & charitatis eius sumptui non responderent, thesaurumque inuenire poterat manus eius, multiuarijs charitatis officijs liberaliter dispendendo, per manus indigentium in caelos transfudit: ut, quemadmodum de sancto Leuita & martyre Laurentio, cuius nomen non sine praesagio meritorum adeptum fuerat, sic & de illo veraciter dici possit: Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi. Certē si electus Dei inter mundi scandala, inter antiqui serpens sibilos, & fragilis carnis blanditias laesus aliqua ex parte fuerit, (nō est enim homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet) charitatis affectus, qui est insignis in illo, operire poterat multitudinem peccatorū. Vniuersa enim delicta, ut habet Salomonis proverbium, operit charitas: & si peccavit multum, remissum est ei, quoniam dilexit multum. Porro multas infirmitates tam manuum impositione, quam oris anhelitu salutifero sanavit: peccantesque omnes, manu eis imposita, quod prius ceciderant, cogebat confiteri.

CAP. X.

Interea contigit, ut Glindalacensis Episcopus, qui per id tempus praerat, vitae extremum ageret, sedesque cathedralis eius obitu vacaret. Ea igitur sic pallore tanquam communi spiramine destituta, sanctus Abbas Laurentius ad pontificalis honoris cathedram ab omnibus magna instantia & concordia petebatur. At ille suo more humiliter de se sentiens, petenti restititit populo, aetatem immaturam prouidē sapienterque praetexens. Nec tamen humilis eius excusatio postulantiū deuorata superasset instantiā, nisi diuina obstitisset prouidentia, qua dictante, scriptum est: Aduocatus a potentiore, discede: ex hoc enim te magis aduocabit. Quod de beato Laurentio suo tempore factum est. Dominus enim ad maiora & multis utiliora eum reseruans, quia fidelis & prudens seruus super creditis sibi talēis fuerat, illisque contentus, non pusillanimitate, sed humili timore ductus, Episcopus fieri recusauit: postea Archiepiscopi eū infula cohonestauit. Nā post non breue tempus Gregorius Archiepiscopus Dublinensis ad patres suos collectus est. Eius sedē vacante, permulti ambitione cecati, generis nobilitate & literarū scientia tumētes, dignos se illo praesulatu existimabant. Sed eos, ut improbos, depulit Dominus ab honore, quippe qui superbis resistit: humili autē & mansueto Laurentio apud electores tantā conciliauit gratiā, ut cum de eligendo pastore tractaretur, subito assensu spiritus sancti, eorū animi Abbatis Laurentij celebri memoria afficerentur. Namque & generis nobilitate, & morū honestate erat apud eos clarissimus, & iuxta Apostoli doctrinā, de constituendo Episcopo Timotheū & Titum admonentis, irreprehensibilis Dei dispensator, nō superbus, non iracundus, non vinolētus, non percussor, nō turpis lucri cupidus: sed hospitalis, benignus, prudens, sobrius, iustus, contentus, amplectēs, qui secundum doctrinā est, fidelē sermonē: ut sollicitē seipsum praebat bonorum operum exemplū, in integritate, in grauitate: ut is, qui ex aduerso erat, vereretur, & oppilaretur omne os iniqua loquentiū, cum nihil haberent mali de illo dicere. Itaque omni mox sopita discordia, diuersas eligentiū voluntates spiritu sancto in vnam constante, beatum Laurentium elegerunt in Archiepiscopum & pastorem: (sed valde inuitum, diuque renitentem, & in ipso honore onus pensurantem.) Et onus quidem prostermit debiles: honor autem pusillanimes deiecit. In illo autē non alleuabat onus honoris ambitio, sed potius oneris grauitas honorem decli-

Ecdi. 45.

Multa largitur vir Dei ecclesijs & egenis.

Psal. 111.

Ecdi. 7.

Prou. 10. Luc. 7.

Nota.

Ecdi. 19.

Recusat Episcopatum

1. Pet. 5.

1. Tim. 3. Tit. 1.

Creatur Archiepiscopus.

Que parentesi inclusa sunt, nos addidimus, quia deesse ea, aut ijs familia, satis apparet.

declinandum probabat. Librabat enim montes in pondere, & colles in statera: quod pauci faciunt. Quorum paucitatem admirans Esaias, exclamat: Quis librauit in pondere montes, & colles in statera? Si montes libremus in pondere suo, maius eorum pondus est, quam altitudo. Illorum enim altitudo superari potest & pedibus calari: pondus verò eorum quis ferat? Per montes autem intelligimus dignitates, quae plus habent oneris, quam honoris: quae despici quidem possunt, sed sustinere eas quis possit? Colles quoque si libremus in statera, quantus ascensus eorū, tantus & descensus comperietur. Sic & in dignitatibus, quae per colles designantur, si ascenditur ad praelationem, descenditur ad seruitutem. Librans igitur animus sancti viri montes in pondere, & colles in statera, onus in honore, & seruitutem in praelatione pensabat: sicque fiebat, ut consideratio seruitutis & oneris, omnem appetitionem praelationis & honoris ab eius animo auerteret. Tandem tamen se iactans in Dominum, desiderio fructus suscepit laborem, & a Gelasio totius Hiberniae primare, in ipsa Dublinensi Ecclesia, multis Episcopis praesentibus, gratias agente populo, consecratus est.

CAP. XI.

Beatus igitur Laurentius pontificalem adeptus infulam, diligenti studio satagebat, ut esset subditis suis forma sanctitatis, & totius honestatis exemplum: ne praedicationem vel docentem contraria remorderet conscientia, sed potius praedicationem vitae sanctimonia commendaret. Decet enim maiore natū, decet & illum, qui primus est in Ecclesia, sic pronunciare verbum scientiae secundum doctrinam, ut non impediatur musicam. Impeditur autem melodia musicae, si laudatur Dominus in sono tubae, & non laudatur in psalterio & cithara. Laudetur ergo Dominus in tubali praedicationis sono, & consonet psalterium, concordet & cithara: ut vna sit harmonia siue consonantia praedicationis, quae per tubam intelligitur: & executionis decem mandatorum, quam decachordum psalterium designat: itemque mortificationis carnis, quae cithara significat. Itaque mox ut indutus est beatus Laurentius stola gloriae, etiam vasis virtutis expetiijt coronari. Circuncinxit ergo se zona iustitiae, circumpedes, & femoralia, & humerale sibi imponens, tunicam talarem totam cilicium non tantum induens, sed carni affluens, cuius cilicij asperitate, & verminum multitudine succrescente perforabatur caro sancti pontificis: ut ex interiori ardore spiritus flammae exteriori resulante, ipsa caro velut in fixorio coqueretur. Sicque clauum clauo retundens, punctiones punctiōibus reprimens, proprium corpusculum exarabat: extra hoc est, ex carne primo maledicto supposita, spinas & tribulos eliminare contendens: ut sic acerrum frugum posset sibi cumulare in posterum. Sic attendens sibi pastor egregius, de omni corde suo satagebat laudare Dominum, in diuinis officijs assiduus & deuotus: diligensque decorem domus Dei, ut amplificarer cultus diuini sanctitatem, & sacris altaribus debitam praestaret reuerentiā, constituit ad sacrum Domini ministerium viros idoneos ordinare, ne propter seruitores seruitia Domino displiceret, sicut scriptum est: Ne offeratis vltra sacrificiū frustra. Incensum vestrum abominatio est mihi. Neomeniā, & sabbatum, & festiuitates alias non feram. & subditur causa: Iniqui sunt coetus vestri. Idem vir sanctus & timoratus siue religiosus, honestatis amator, & zelator religionis, operam dedit, industriamque, adhibuit, ut clericos seculares, qui in Ecclesia Dublinensi erant instituti Canonici, secundum exteriorem & interiorem hominem mutatos in melius, in regulares canonicos transformaret. Et ut hoc summi Pontificis auctoritate confirmaretur, duos e canonicis suis misit Romam, propter vltimū & consuetudinem Aroasiensis ordinis: per quos sancti viri desiderium adimpletum est. Fecitque regulares stare cantores circa altare, ut laudarent nomen Domini: & de die in celebrationibus decus, & in sono eorum dulces fecit modos.

CAP. XII.

Ut autē Domino suo securius militaret, spiritualis certaminis milites electos ordinans, armisque, eorū & signis se muniens, habitū Canonicorum regularium & viuendi normam accepit, eique conuenienter viuere studuit. Nam penē contemnē, dum ei licebat, cum canonicis illis edebat in refectorio, locis & horis congruis sine debitis seruabat silentium, ad matutinas singulis ferē noctibus cum illis in chorum ingrediebatur, vna cum eis vigilias & laudes Domini celebrabat. Sciens autem scriptum, Vigilia honestatis tabefaciet carnes: deuotione seruēti vigilabat

Esa. 40.

Montes, dignitates.

Qualem se exhibuerit in ea dignitate.

Obserua vultum cilicium, tori corpori admodum tam.

Gen. 3.

Esa. 4.

Canonicos seculares mutat in regulares.

* Aroasiensis.

Fit etiam ipse Canonicus regularis.

Ecdi. 4.

Vigiliae & preces eius.
Num. 21.
 in orationibus, & attenuabat carnem suam. Finitis enim matutinis laudibus, ceteris ad lectos redeuntibus, ipse in ecclesia remanebat, etsi non semper solus, tamen ut solitarius: ibatque pro consuetudine ante signum Dominicæ passionis, ubi velut in speculo vitæ, contemplantur æneum serpentem, eleuatum in stipite Crucis, & eius dulci memoria sanabatur à languoribus suis, psallebatque Domino cum tremore: & nunc stando, nunc sedendo, nunc etiam flectendo genua, totum Psalterium resonabat. Affirmatum est equidem à fratribus religiosi, qui præ cæteris frequentius orationibus insistebant, quod vir sanctus cum prædicta Cruce dulcissimum habebat colloquium: de qua multa mirabilia memoratur, quæ magna peregrinorum veneratione ab antiquis temporibus frequentatur. Facto verò die, exibat in cœmeterium, & illic aliquantisper deambulans, commendationem fidelium defunctorum percantabat.

CAP. XIII.

Eccli. 33.
Corpus suum flagellat quotidie.
Eccli. 33.
Rom. 12.
Terentius.
Nō vescitur carnibus.
Psal. 101.
 CVMque non ignoraret illud Ecclesiastici, Seruum inclinant operationes ad duas: carnem suam vigilijs & ieiunijs exccatam, & asperitate cilicij, ut supra dictum est, exararam, reducto paululum cilicio verberibus exponerebat, terque ad minus in die se virgis cædi volebat ab aliquo familiari, qui tacere nō sset: excutiebatque per confessionem, adiunctis virgarū scopis, si quid eius sanctæ animæ pedibus mundani pulueris adhæssisset. Etsi autem eiusmodi virgarū castigationibus & orationibus carnis coërceret malitiam, at tamē in omnibus discretionis moderamen adhibebat, nec sine iudicio flagellabat carnem propter dictum illud Sapientis: Si non obediērit seruus, curua illū compedibus: verūm sine iudicio nihil facias graue. Nam Apostolus ad perfectam carnis mortificationem nos inuitans, cum præmississet, Obsecro vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam uiuentem, sanctam, Deo placentem: subiicit, Rationabile obsequium vestrum, video licet secundum ethnicum, ut nē quid nimis. A carnibus quidem semper abstiniuit, postquam canonicus fuit: omni verò tempore à desiderijs carnalibus. Sexta feria solo pane vescabatur & aqua, & frequenter nec panē sumebat illo die, nec aliquid refectiois corporalis, cibatus solo pane & aqua doloris ex compassione Crucis Iesu Christi, cum quo se animo crucifigebat. Sæpē etiam panem lixiuio mixtum solo bat edere, ut posset dicere cum Psalmista: Cinerem tāquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.

CAP. XIII.

Vitat hominum aplausus.
Multos alios pauperes.
† deest, pro-cera, aut aliud quippiam.
Eccli. 30.
 ERAT verò multum liberalis non solum pauperibus, sed & diuitibus hospitalis & discretus, vnumquēque sic, ut decebat, suscipiens, pauperum inopiæ succurrendo, diuites verò inuitando suis beneficijs ad sectanda charitatis opera: ut simul diues & pauper ab vno acciperēt non solum temporale subsidij, sed & consilium spirituale. Sic enim decebat pastorem bonum pascere gregem suū. In omnibus autem, quibus posset popularē excitare fauorē, cautē se gerebat, in anem gloriam & lupinam hypocritarum tanquam pestem euitans. Nam propriæ carnis macerator, amator abstinentiæ, nō tantum hospitibus se splendidum in panibus, ferculorum varietate atque potus diuersis generibus exhibebat: verum etiā cum illis aliquando discumbens, & inter multas epulas cibis vilioribus vtēs, aut edere se simulans, pia quadam simulatione communem se illis ostendebat. Et quod est argumentum miræ prudentiæ, sæpē merum bibere credebatur, cum non esset merum, sed aqua potius modici vini admixtione sic tincta, ut vini à discumbentibus putaretur. Singulis autem diebus pauperes sexaginta, aut quadraginta vel minimum triginta in cōspectu suo refici faciebat, exceptis alijs pauperibus, de quibus infra dicemus.

CAP. XV.

ERAT autem vir sanctus admodum & elegantis staturæ. Vestimenta eius nec nitida nimium, nec abiecta plurimum, sed ex moderato & cōpetenti habituerat. Exterior eius habitus, propter rudem & seruilē populū, auctoritatem & reuerentiam pontificis præ se ferebat: medius verò, canonicum regularem: ad carnem cilicia & talaris interula, poenitentem. Per hæc & alia beatus pontifex tanquam sapiens architectus seipsum dabat, in similitudinem picturæ, exemplū bonorū operum, & sculpebat in subditis signacula sanctitatis, & assiduitate sua variabat picturam: & in lege Domini iudicabat congregationē, & in fide sua probatus est, & cognitus est in verbis suis fidelis. Trāsigebat noctem sicut diem, & vigilia sua perfecit opus.

opus, & in diebus suis suffulsi domum Domini, & corroborauit templum, & præualuit amplificare ciuitatem Dei, & adeptus est gloriam in conuersione gentis sue. Nam in diebus eius prosperata est plantatio illa Dei nouella, ut verum esset, quod scriptum est: Seruiuit Israël Domino cunctis diebus Iosue.

CAP. XVI.

Iosue 24.
Matt. 13.
Neptos eius sit Abbas Glindalacensis.
Proa. 13.
Eccli. 44.
Nota singulare pomorum genus.
 NON est autem ex toto silendum, quod beato viro ex Abbatis minori officio in pontificē sic translato, prædictus Rex Dermotus quendam Clericū successorem eius violenter cōstituit, & contra ius consuetudinis, quo tam Clerus quam populus ibidem Abbatem eligere consueuerat, in dictam Abbatiam, illis reclamantibus, eum irreuerenter intrusit. Sed ista tamen, nē Euangelicū illud non impletū abiret, Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus, eradicabitur: tam à dignitate, quam ab officio postmodum amoris est. Clero autē & populo in ius eligendi restituto, nepotem quendam S. Laurentij, Thomam nomine, iuuenem præclarū moribus & sciētia, sanctiq; pontificis conuictū atq; confortio clariorē, in Abbatem Glindalacensis Ecclesie cōcorditer elegerūt: In quo facto nō desuit Dominus seruo suo, de quo scriptura dicit: Bonus relinquit hæredes filios & nepotes. & iterum: In semine sancto permanet bona hæreditas, & nepotū ipsorum semen in testamento stetit. Hunc igitur cum sanctus, non propter propinquitatē carnis, sed magis charitate spiritus, præ cæteris impensē diligeret, ita ut etiā secreta sua ei securē cōmitteret, ciuitatem Glindalacensem deinceps tanto frequentius, quāto libentius visitauit. Nam prope ciuitatē ad tria milliaria locus erat secretus, & B. Coëngini frequentia consecratus, quem præ alijs tanto specialius elegit, quāto eius sancti viri virtutes studiosius imitari satagebat. Is verò locus non in hominū conspectu, sed in miranda solitudine esse dicitur. Nam ex vna parte rupes ex alto pendens triginta cubitis, ad hūc locum transitum denegat: ex altera stagnum nō modici ambitus, totidem cubitis in profundum descendens, à parte sua nauigium pandit. Nec tamen sine fontis dulcedine locus est. Nam ex eadem rupe riuulus sonorus, dulcissimas fundēs aquas, erumpit, habitatori loci non parum præbens solatij, consistis arboribus siue herbis continuum virorem ministrans: apud quem riuulū etiam salix mirifica reperitur, poma ferens vq; ad hyemale S. Martini festū crudissima, ut vix à quoquā tum possint degustari. Appropinquante autem natiuitate Dominica, celeriter maturescūt, solis infirmis pro medicinali remedio reseruanda. Locus autē inferior, ei concauitati subiaccens, à duodecimo Calendas Octobris vq; ad octauum Calendas Martij, solis lumen non accipit, immo quædam eius pars, solis radijs nunquam illustratur.

CAP. XVII.

Quadragesimā ut exegerit sanctus Laurentius.
Exod. 24.
Exod. 34.
2. Tim. 4.
1. Ioan. 2.
Fontes vitiorū omnium.
 NEA autem concauitate, quā S. Coënginus suis manibus effecisse dicitur, B. Laurentius persæpē latitans, contemplatiuis delicijs illic deuotus perfruebatur, de corpore suo minimē sollicitus. Sed tamen in multa necessitate ei deesse nolens, ter tātum in hebdomada panem & aquam, interdum etiam olus ei præbebat, tanquam alter Moyses contemplationis diuinę suauitate refectus. Ibi ergo morans per quadragenas, hominū non admittebat frequentiam, nisi iam dicti Abbatis nepotis sui, qui ei cibum, qualem diximus, subministrabat: ad eumq; causas & negocia populi, & ad populū sancti sacerdotis respōsa atq; consilia referebat. Erat autē accessus ad eū per scalā: cuius ima pars in aqua figebatur, superior tenebatur ad rupē. Neq; tamen ex hoc ipso loco egredi sancto viro molestū erat, si vrgēte negotio subditis suis id necessariū cognouisset: sed velut alter Moyses in ingressu tabernaculi & egressu, Rachelis & Liæ, Mariæ & Marthæ pro loco & tēpore, in se facies varias transfigurabat. Sic autem implebat fidelis pastoris & prudētis rectoris officium, non propter improbam agendorū instantiam, contemplationem negligens: aut propter contemplationis studij, agenda postponens. Videbatur autē populō barbaro, cornuti Mosi similitudinē afferre ex frequenti colloquutione cū Domino. Nam sermo eius instar faculæ ardebat, radios vibrabat igneos: dixisset stimulos & quasi clauos in altū defixos. Ibat vir sanctus per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, detrunctans cruentas acies vitiorū, prædicans assidue verbū Dei, & opus faciens Euāgelistæ: instās opportunē, impertunē; arguens, obsecrans, increpās in omni patientia & doctrina, nē de manu sua requireretur sanguis commissi sibi populi percūtis. Ducebatur enim ad mortē populus Dubliniæ, vel potius iā perierat infami ternario vitiorū, putā concupiscentia carnis, concupiscentia oculorū, & superbia vitæ. Ex quibus, tanquam ex

fontibus venenatis, oriuntur & dimanant riuii mortiferi totius iniquitatis, ebri-
 rates, crapula, & earum comes ignis luxuria, contentiones, rapinae, iniuriae mutuae,
 & alia mala infinita. Quibus vitijs cum ciues suos videret beatus pontifex irrecitos,
 dolebat plurimum, & speculator constitutus a Domino, super speculam suam ste-
 tit iugiter per diem, & super custodiam suam toris noctibus: & quod audiuit de
 ore Domini, verbum annunciauit populo subdito sibi. Vidit enim & praedixit, post
 vitia secura supplicia, iniurios plectendos iniurijs, luxuriosos incendijs vastan-
 dos, (Luxuria nanque ignis est, vsque ad perditionem deuorans, & omnia virtutum
 eradicans genimina) & homicidas cadibus perdendos. Per quae enim peccat quis,
 per haec & punitur.

Esa. 21.

Praedicit cla-
des futuras.

Sap. 11.

Dublinia
vastatur.

Magna san-
cti viri con-
stantia.

Tob. 1. & 2.

Summum
infelicitatis
genus, quod
sit.

Hominis
stulti hor-
renda re-
meritas.

Praeclarum
miraculum.

* resta

CAP. XVIII.

Veniente igitur gladio Domini, sicut pastor saepe praedixerat, non longo tempo-
 ris interuallo, rex Dermotus, adiuncto sibi Richardi Comitis auxilio, cum mul-
 ta Anglorum caterua Hyberniam ingressus, Dubliniam magna vi cepit, captam suc-
 cendit igne, bona ciuitatis diripuit, & homines interfecit. Atque ita, secundum va-
 ticia viri Dei, misit in eos iram Dominus & vindictam, & reddidit illis iniquita-
 tem eorum. Beatus autem Laurentius instar Ieremiae, testis extitit stragis populi sui
 vbi etiam multis affectus iniurijs, rebus eorum, quantum ipse poterat, defensis &
 munitis, morti sese pro illis exponere nequaquam formidauit. Corpora etiam ca-
 forum pius pastor inter manus hostium adhuc palpitantia rapiebat, & velut alter
 Tobias, festinabat Christianae tradere sepulturae. Si quos autem post stragem inue-
 nit superstitibus, quibus poterat facultatibus, ijs succurrebat. Maiori tamen affectu
 mouebatur in illos, quos prius viderat felicitate vberiori florere, & subito quidem,
 sed tamen iusto Dei iudicio, in summam miseriam coniectos esse. Inter omnia
 autem malorum genera, summum in miserijs infelicitatis genus est, fuisse felicem.
 Clericos praeterea, contra impetum gentis superbae, quae ciuitatem obtinuerat, in
 suis locis permanere posse, non sine magnis periculis impetrauit: quibus etiam li-
 bros & ornamenta ecclesiae ipse, cuius bonis temporalibus & ecclesiasticis non pe-
 percerat hostilis iniquitas, immo potius vniuersa rapuerat, vel vastauerat, pruden-
 ter & strenue restituenda curauit.

CAP. XIX.

Quodam tempore vir beatus pro Ecclesiae suae negocijs in Angliam profectus,
 ad Regem Henricum venit Cantuariam: ibique, vt decurit, susceptus in eccle-
 sia sanctae Trinitatis a monachis, ob impetranda suffragia S. Thomae gloriosi marty-
 ris deuote pernoctans, in crastino monachorum precibus Missarum solennia cele-
 brare disposuit. Cumque pontificalibus vestibus processisset ornatus, quidam fau-
 us audiens eum virum sanctum & religiosum esse, simplici sua fatuitate vel fatua
 simplicitate sibi persuasit, se recte & pie facturum, & praemia posse diuina promere-
 ri, sitam beatum virum sancto Thomae reddat martyrio parem. Mox igitur animi
 sui conceptum volens perficere, fustem ingentem arripuit, & per medium irruens
 populum in beatum antistitem, totis viribus eum in capite percussit. Ille vero per-
 cussus, statim corruit ad cornu altaris, grauiter vulneratus. Id videntes monachi, &
 omnes qui aderant, cum multo dolore & lachrymis in faciem se prostrauerunt,
 credentes pontificem lethaleriter vulneratum. At vir sanctus post breuem moni-
 lam leuato capite, dari sibi aquam in vasculo postulauit: & super eam dicens ora-
 tionem Dominicam, eamque benedicens signo sanctae Crucis imposito, laetifica-
 vulnus capitis imperauit. Quo facto, cessauit fluxus sanguinis, & protinus vulnus
 sanatum est: sicque sanus effectus, inchoata Missarum solennia celebrauit. Quod
 qui vidit, testimonium perhibuit. Ipsum autem vestigium vulneris semper mansit
 in capite: & nunc in ipso capitis cranio, deficiente ossis particula, fractura cerni-
 tur apparere. Iubente vero rege suspendi fatuum illum, beatus pontifex vix preci-
 bus obtinuit, ne quid mali hac de causa illi inferretur.

CAP. XX.

Alio tempore cum de Regis Angliae curia remearet, venit in Vualliam: vbi diu-
 ventum expectans prosperum, taedio angebatur. Erat autem in illis partibus
 quaedam ecclesia in honorem beatae Virginis apud castrum cuiusdam diuitis, eius
 expensis recens aedificata, cuius lateri homo quidam perpetuo se incluserat, vt Deo
 liberius adhereret. Huic igitur viro Dei nocte apparens Virgo sancta, ornata & fa-
 cie

reuerendissima, sciscitabatur cur sua ecclesia dedicata non esset. Cui cum ana-
 choreta responderet, Episcopum dioecesanum diu abfuisse: Ego vero, inquit illa,
 nolo eam ab eo dedicari. Ecce adest Laurentius Dublinensis Archiepiscopus, cuius
 praestolabar aduentum, vt ipse meam ecclesiam consecraret. Et hoc ei signum, quod
 ventum vel transitum non obtinebit, donec mea satisfecerit voluntati. Ad haec ex-
 perrectus homo, & territus visione, facto iam die, misit pro castellano, eius eccle-
 siae fundatore, toramque ei patefecit ex ordine visionem. Is mox ad Archiepisco-
 pum properans, eum ad suum castrum intulit, susceptumque honorifice procu-
 rant: factaque coena, precabatur eum, vt illam ecclesiam consecrare dignaretur.
 Vir sanctus respondit, id sibi non licere: castellanique precibus assentiri modis
 omnibus renuit. Videns id castellanus, non cunctatus est viro Dei minas beatae
 Virginis indicare, totam anchoretae visionem per ordinem commemorans. Quam
 sanctus vir mente pertractans, vidensque secundum Deum sibi non esse illicitum,
 sed permissum, diuinae visioni deuotisque precibus assensum praebens, ecclesiam
 postmodum dedicauit. Cumque Missam & diuina officia peregisset, gustato pane cum
 suis uauim ingressus, cursu prospero ad portum desideratum peruenit. Ex eo tem-
 pore innumera fiunt miracula in ecclesia illa, diuinaque indigentibus beneficia
 praestantur.

Visto cuius-
da solitarij.

Multa mi-
racula in ec-
clesia, a viro
Dei dedica-
ta, fiunt.

CAP. XXI.

Resus beato viro in Angliam cum tribus nauibus contendente, in medijs ma-
 ris vorticibus tempestas squisissima extitit, ita vt penes naues & homines merge-
 rentur. Iamque nautis spe omni euadendi periculi propemodum destitutis, qui-
 dam melioris spei vir, conuersus ad sanctum praesulem, dixit: Domine, ecce peri-
 mus: succurre nobis tuis sanctis precibus. Illo igitur flexis genibus Deum depre-
 cante, statim mare quieuit, cessauitque tempestas, ita vt possent homines admirari
 & dicere: Quis est hic, quia venti & mare obediunt ei?

Sedat tem-
pestatem.

Matt. 3.

CAP. XXII.

Alio quoque tempore properanti ei in Angliam, & iam nauim ingresso, quidam
 a ciuibus Dubliniae comites se adiunxerunt, sub tanto pastore pericula maris
 se euasuros confidentes. Et ecce cum iam securius mare sulcarent, subito commo-
 tis fluctibus, ventisque fauientibus, tempestas horribilis exorta est, adeo vt praesen-
 tem intentarent omnia mortem. Congregati ergo omnes ad patrem & patronum
 Archiepiscopum, anxie precabantur, vt suo interuentu ocyus ipsis succurreret. mors
 enim in ianuis videbatur. At secretarius & amicus Dei: Confidite, inquit: nemo
 vestrum peribit: sed audite consilium meum, & iram Dei deuotionis muneribus
 placate. Ad eius enim, vt nostis, & beatae Virginis matris eius honorem, Dubliniae
 ecclesiam nouam construimus: ad quam perficiendam dare vos monco de fructu
 operum eius, qui vobis omnia largitur: sicque promitto ego vobis in Domino, tran-
 quillitatem maris absque vestro & rerum vestrarum periculo citius adfuturam. Mox
 illi ad Archiepiscopum bona & alacri voluntate multa donaria apportant. Erat
 enim nauis illa multis referta diuitijs. Ille vero gaudens in Domino, breui & deuo-
 ta oratione penetrat caelos: statimque mari subsidente, & tranquillitate restituta,
 Deum & sanctum eius pontificem omnes pariter collaudant.

Interim suis
precibus
tranquillum
efficit mare

CAP. XXIII.

Emergentibus autem causis quibusdam Ecclesiae suae, pastor strenuus vigilans
 super gregem sibi commissum, summum Pontificem adire decreuit: Romam-
 que feliciter perueniens, adiutus Domini gratia, propositum impleuit. Cumque
 pro libertate Hyberniae Ecclesiae facundè satis egisset, & animi eius benignitas at-
 que prudentia manifestè innotuisset, regressurus ad propria, Legatus totius Hyber-
 sa a domino Papa constituitur. Reuersus inde prosperè in Hyberniam, commisit
 sibi legationis officium cum magna totius Ecclesiae libertate exequi satagebat.
 Quaeunque religioni, vel ecclesiarum officijs, vel honestati clericorum deesse vi-
 debat, ea sufficienter & honestè supplebat, superflua refecabat, rectè disposita in-
 uiolabiliter obseruari volebat: eratque in zelo legis Domini velut ignis, & quasi
 adeps separatus a carne. Intantum autem ministrorum ecclesiae execrabatur im-
 munditiam castitatis & honestatis zelator, tamque eos ad continentiam prouoca-
 bat, vt omnes tam subdiaconos, quam diaconos vel presbyteros, si incontinentiae
 comuncti essent, licet tanquam Archiepiscopus posset, tamen nollet absolueri: sed
 Eximius est
 us erga in-
 continentes
 clericos ze-
 lus.

Fit legatus
Hyberniae.

ad Romanam Ecclesiam, à summo Pontifice absoluendos, destinaret, ita vt quodam tempore, quod dictu mirum sit, centum quadraginta presbyteros de incontinentia conuictos, Romam miserit absoluendos. Cupiebat enim omnes sui similes efficere, & quam in se sectabatur munditiam, eam etiam à subditis requirebat, lumbos suos non zona pellicea, sed aspero cilicio constringens. Itaque Apostolicum illud, quod re ipsa præstabat, ore quoque iubeat: State succincti lumbos vestros in veritate.

Ephes. 6.

CAP. XXIII.

Prou. 19.

Vide singularem in tot pauperes humanitatem.

Matt. 23.

Matt. 23.

Item in pueris.

Cum autem sic legationis sue fungeretur officio, & cælestis vitæ pabulo populum reficere conaretur, temporalium rerum inopia totam Hyberniam miserabiliter occupauit. Itaque humanissimus pastor, assuetus olim operibus pietatis & benignitatis, videns tempus acceptabile, tēpus miserendi, scelerabatur Domino, dum miseretur pauperum: totusque in opum commiserationi additus, pensatis eorum miserijs, egestatem illorum suam existimans, pro facultatum suarū copiis, sed non largissimæ charitatis suæ votis, illis opitulabatur & succurrebat. Quingentos namque pauperes, extrema penuria oppressos, per trienniu quodam sustentabat eleemosynis, exceptis alijs plūs minus trecentis, quos per Episcopatum suum vestibus & alimonia donabat, quibusque necessaria omnia ministrabat. Multæ etiā scemina egestate afflictæ, paruulos suos, quos nutrire non poterant, necessaria quadam cautela ad ostia eius deponebant, itemque alijs diuersis locis, per quæ illud nouerant transiturum. Sciebant enim in eo maternum in esse affectu, nec posse deesse eis: quippe qui gremium pietatis omnibus expandens, nemini se negabat. Ille verò non immemor paupertatis & puertitæ, quam pro nobis Iesus Christus assumpsit, qui in die iudicii dicturus est, *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*: quique alibi dicit, *Quicumque susceperit vnum paruulū talem in nomine meo, me suscipit*: pium se puerorum nutritium exhibebat, eosque per diuersa diocesis suæ loca hominibus & baluijs suis nutriendos & diligentius custodiendos commendans, eis necessaria omnia suppeditauit. Et cum talium sit regnum cælorum, ipse iam exultans in cælis, frequentius in terris puerorum miseretur. Erant autem id genus pueri fermè ducenti, quandoque plures, quandoque pauciores: de pueris nonnullis pauperibus, de quibus iam dictum est: & paruulis, quos in domo sua bonus Christi nutritius procurabat. Cum autem hi pueri iam adulti essent & nutriti, tradi singulis crucem ligneam iubeat, quas signi cuiusdam loco ferentes, circuibant prouinciam: atque ita ab eius præfectis & alijs, nomen Dei & pontificis venerantibus, vitæ sustentandæ consilium & auxilium eis impendebatur.

CAP. XXV.

Incidit in latrones.

Per id tempus, multiplicatis malis in terra, cum sanctus pontifex die quodam Dublinia Vuassfordiam iter haberet, quidam è militibus Regis, Vuilhelmus nomine, se comitem ei adhibuit, nè forte si solus esset, incideret in latrones. Sed & scriptor quidam cum vxore sua paruuloque infante, tanquam securius iter iam facturus, illis se iunxit. Ingredientibus autem illis nemo quoddam, latronum latibulum, vigintiquatuor loricati latrones è latebris prodierunt, simulantesque se vel se parcere pontifici & suis, petebant, vt militem ipsorum traderet voluntati: ipse verò cum suis clericis, illæsus abiret. Sed vir sanctus respondit, malle se interfici, quam illis militem iugulandum permittere. Tum illi furijs agitati, in clericos eius sauius irruerunt, & scriptorem antedictum crebrò irrumpendo occiderunt. Eius autem vxoris miserus Episcopus, postea quæ ad victū vestitumque pertinent, perpetuò illi subministravit: puerum verò literis erudiendū curauit, & quoad vixit, inter clericos suos illum numerari voluit. Porro latrones lanceâ in militē vibrantes, misericorditer sese interponentis Episcopi equū confoderunt: sicque miles equi præsidio de eorum manibus ereptus est. Præsul verò spoliatis clericis, varijs affectus iniurijs, in proximā veniens ciuitatem, latrones illos per internuncios admonuit, vt à sua malitia abstinentes, veniam impetrarent: nē id facerent, se cum omnibus eius ciuitatis presbyteris in eos excommunicationis sententiam pronunciaturos. Illis autem omnem penitentiam & correctionem respuentibus, eos excommunicauit: *Quod cum illi cognouissent, & quemadmodum fieret excommunicatio, inquisissent, dixerunt: Excommunicemus & nos Archiepiscopum, & accipientes extra bonis furto ablatis, loco stolarum, & accensis lignorum faculis loco candelarū, instat luporum*.

luporum vulubant, Clericos irridentes, anathema legentes, & in derisum Ecclesie etiam in aqua ipsas faculas extinguentes. Ex ijs vnus postero die, licet quadruplici tectus veste, frigore satis temperato & tolerabili extinctus est. Tertio indè die malicie eorum dux itidem peremptus est, atque ita alij post alios intra annum vnum perierunt.

Eccè tibi esse lectem vltimè in derisores excōmunicatiohis,

CAP. XXVI.

Quidam è ministris Archiepiscopi quandoquē, non absque sua fortassis culpa, Dubliniæ ad patibulum trahebatur. Cumque iam ad suspendij locum peruenisset, rumor eius rei ad Archiepiscopum perlatus est. Illic surgit ille, sequiturque hominem, vt eum liberet. Videns autem vnus è carnificibus præfulcm venientem, timensque nè infelix ille ex eorum manibus auferretur, caput misero præcidit. Id cernens Episcopus, multumque dolens ereptum sibi hominē, in eius percussorem maledictionis fulmen intorsit. Cumque ille cum socijs Dubliniam rediret, in ponte cadens coxam fregit, & ex eo vulnere breuē vitam amisit, manifesto diuinæ vltionis iudicio. Sic Dominus, quāta sanctitatis & gratiæ apud ipsum esset beatus Laurentius, & quod eius verba pondus haberent, sæpius declarauit.

Miserè perit cui vitæ sanctus imprecatus est

CAP. XXVII.

Dvo viri Dubliniæ in loco sacro latrocinium perpetrârunt: sed pro meritis suis percussis à Domino, protinus amentes effecti sunt, ligati que ad ecclesiā sanctæ Trinitatis, & ad Archiepiscopum adducti sunt. Quos cum ille vidisset, misericordia motus erga illos, data benedictione, iussit eos à vinculis expediri. Illi soluti, in faciem corruentes, diu tanquam exanimis iacuerunt. Tandem surgentes incolumes, viro Dei pro salute recepta gratias egerunt. Quod ille, nè facerent, more suo prohibebat, & vt soli Deo gratias agerent, vercundus & humilis hortabatur.

Duos amens res sanat.

CAP. XXVIII.

Quandoque vir sanctus cum duobus Episcopis & Abbate Thoma nepote suo ad concionē quandam properabat. Cumque apud pagū quendam horas Dominicas cantaturus descendisset, homo quidam adueniens, ad eum exclamauit: *Præsentiam tuam, domine, non equitū multitudinem gloriari decet, sed in eo potius, vt egrotis & afflictis succurrere studeas.* Est in ecclesia huius pagi proxima scemina quædam nobilis, quæ ab immūdo vexata spiritu, nupèr mente capta est. Ad eam igitur ire te decet, & fundere preces pro ea ad Dominū, vt tuis flexus precibus, illā sanare dignetur. Percepta ea simplicis hominis petitione, Archiepiscopus iubet ire Thomā Abbatem, & orare pro ea. At ille modis omnibus recusabat vel limina ecclesiæ attingere: intantum id genus homines horrebat. Præcepit ergo idē Episcopo Kildarensi Malachia: *Sed is itidem se excusans, aiebat se non tanti esse meriti, vt demones expellere possit. Iubet tandē vir Dei, vt Clemens Episcopus ait. Qui sua simplicitate libenter se iturū respondit. Erat is vir magnus & caluus. Cumque cū dæmoniaca conspexisset in ecclesiā intrantem, mox ei caluitiem obiecit, addēs etiā contumeliam per mendaciū: O calue vilissime, iniquens, qui semper meretricio te iungis contubernio, quid hūc à me requiris? simulque arripiens lapidē, iactauit in eum. At Episcopus & contumeliā, & horrorē non ferens, ad Archiepiscopū cum timore pudefactus redijt. Tum demum vir sanctus vt simulationē, sic arrogantiam vitare volēs, Ego, inquit, si sic necesse est, eam in nomine patris & filij & spiritus sancti visitabo. Cumque ad ostium ecclesiæ venisset, Crucis signaculo & eam, & sceminam consignauit. Eum autem vt vidit miserabilis mulier, multa in eum probra & conuicia cōiecit. Sed ille vir misericors, eius miseriam misertus, de Domino nō distidens, ligari eam præcepit. Et cum manibus eam atrectasset, pectori eius Crucis signū impressit, & aquam benedictam ori eius infudit, humique prostratus, Dominum pro ea suppliciter & breuiter orauit. Indè recedens, cum triduo post eò reuertisset, inuenit eā sanā mentis, & iam dudum ipsius reditum præstolantem. Illa verò mox ad eum accedēs, multis precibus nocte illa retentum, cum omnibus comitibus eius honorificè procurauit, in eximij amoris signum crebrò eius manus & pedes deosculans, & gratias agens omnipotenti Deo, quod per eius merita perfectæ esset reddita sospitati.*

Malachias Episcopus Kildarenis

Proxax dæmonis perit lantia.

vide quibus arans oppugnat dæmonē vir sanctus.

CAP. XXIX.

Quidam beati viri marcellus, toto corruptus corpore, miserabiliter inflatus erat. De cuius salute cum iam medici omnes spem abiicissent, adductus est ad dominum suum. Is protinus manus ei imponens, oransque pro eo: *Ducatur, inquit,*

Sanat hominem desperatum.

quit, ad hospitium suum, & cum sanatus fuerit, redeat ad pristinum munus. Reductus est ergo domum, & proxima nocte omnis ille corruptus humor effluxit, & post dies octo viribus instauratis, ad virum Dei cum alacritate reuersus, gratias egit pro sanitate, per eum diuinitus ipsi donata. Cui vir sanctus: Memineris, ait, non homini, sed soli Deo gratias agere.

CAP. XXX.

Excitat vitam sanctum.

In ecclesia beati Martini Dublinie quidam sacerdos, nomine Galuedius, ministrabat. Erat autem charus Archiepiscopo, quod eum a iuuentute nutriisset, & eius clericus fuisset. Is igitur aliquando graui infirmitate depressus, ad extrema peruenerat. Nam cum & sensu & halitu carere videretur, complures eum mortuum putabant: quidam vero nondum exanimem, sed veluti in ecstasi positum existimabant. Unde factum est, ut tribus inde noctibus totidemque diebus corpus in medio positum, sepulturae mandare differrent. Tandem adueniens sanctus Laurentius, & corpori tanquam funeri appropinquans, pietate motus ad lachrymas, mortuum sic affatur: Tu quidem dilectissime, si posses, mihi iam loqui velles: sed in omnibus fiat voluntas Dei. Sic ait, & flexis genibus, Dominum tacitus ornauit. Quis autem fuerit affectus orantis, satis declarauit Domini exaudientis effectus. Completa enim oratione, quam nouit ille solus, qui approbavit, sacerdos Galuedius quasi de graui somno excitatus, surgens in columis, gratias egit Deo & sanctae Mariae, & beato Laurentio domino suo, apertisque in circumstantes luminibus, quarebat quid illi facerent, vel qua ex causa illuc pariter conuenissent. Stupescit verò & territi omnes in eo, quod accidisse videbant, sic illi responderunt: Toro triduo nullum vitæ signum habentem, sed instar mortui iacentem, te Felipe proposuimus. Et sacerdos: Nouit Dominus, inquit, animam meam separatam fuisse à corpore, & disceptantibus Angelis pro ea, vidisse me dominum meum Laurentium flexis genibus coram Deo & gloriosa virgine Maria matre eius, pro me humiliter deprecantem: eiusque oratione flexum Dominum, animam meam corpori restitui iussisse. Tum verò beatus pontifex pro familiari sibi & humili verecundia, illi sacerdoti sub poena excommunicationis interdixit, ne rem hanc vlli omnino homini, donec ipse viuere, reuelare ausus esset.

CAP. XXXI.

Non potest vir sanctus ex Anglia discedere, rege vetante.

Douariam incidit in febrem.

HAEC de vita & moribus sancti viri, eiusque virtutibus à certissimis excepta testibus, post aliquot annorum curricula, tanquam pauca quaedam reliquia ad nos perlata sunt. Iam qua occasione & quo pacto, Domino largiente, ad Augensem usque ecclesiam peruenierit, in veritate, qua comperi, succinctè narrare curabo. Oborta fuit grauis dissensio inter Regem Angliæ Henricum, sub quo passus est sanctus Thomas martyr gloriosus, & Regem Hyberniae potentissimum Deronogum: cuius sedandae causae se beatus pontifex interponens, venit in Angliam, secum duceus quendam nepotem suum, iuuenem elegantem, ut eum Regi Henrico obsidem daret, si pax cum illo constitui vlla ratione posset. Sed Rex Angliæ pacem repudians, crudelem potius tyrannum se exhibuit, regioque, edicto cavit, ne viro Dei liceret in Hyberniam reuerti, portusque omnes, qui Hyberniam spectarent, ei voluit esse interdictionis, hac ratione beati virum exulare cogens. Itaque ille Regem in Nortmanniam transfretantem in monasterio Abbatoniae tres hebdomadas expectauit. Deinde tædio quodammodo affectus, Regem sequi statuit, si forte in negotio illo magis eum placabilem offenderet. Ingressus igitur nauim apud Douariam, vultusque apertus, triduo valde eius morbi importunitate afflictus, ab incepto desistere cogebatur. At tamen contra febris ardorem flamma charitatis pugnabat instantius, & naturam, quam febrile debilitabat incommodum, in charitatis & pacis commodum fortiter sibi militare cogebat. Atque deinceps in ipso itinere locum inquirere cepit, in quo aut quiesceret, aut certe etiam remaneret. Iam enim aliquo modo praesenserat dissolutionem sui corporis imminere. Sui igitur tabernaculi depositionem prauidens, tabernaculum non manufactum toto animo expetebat. Eius autem exemplar, Domino providente, viro sancto in monte Augi ostensum est. Perueniens enim ad eius montis supercilium, & inde castrum intuens, & in castro ecclesiam eminentem, cognoscensque e quibusdam in via ipsi occurrentibus, castrum esse Augensem, in introitu Nortmanniae in Henrici Regis Angliæ ditione constitutum, ecclesiamque

que esse beatae Virginis, in qua Canonici instituti S. Victoris Parisiensis, Deo & beatae Mariae regulariter seruirent: non mediocriter exhilaratus, & tanquam Davidis prophetae spiritu afflatus: Haec, inquit, requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam. dataque benedictione cum Crucis signo, ad eam ecclesiam venit, & fusa illic oratione, seipsum Deo & beatissimae Virgini commendans, ad hospitium diuertit, lectoque decubans, accito eius loci Abbate Osberto, viro religioso, confessione praemissa, viae praesentis vero viatico suum ad vitam transitum praemuniuit.

Psal. 71.

Confessione & Eucharistia se munus sub mortem.

CAP. XXXII.

His praedictis, vir venerabilis & circumspectus clericus David, supra memorati iuuenis praedagogus, ad Regem Henricum profectus est, ut quod beatus vir de pace concilianda coeperat, ipse pro tenuitate sua, diuina praeniente gratia, consummaret. Cumque Regem quibus poterat rationibus emollisset, eiusque animum ad pacem inflexisset, quarto die ad sanctum Episcopum reuersus est. Cui eum rem a se gestam retulisset, sanctus praesul, quanuis iam morti proximus, exultare visus est: & ut facta gratias ageret, quod verbo non poterat, caput suum in illius sinum deposuit: caipia re satis indicans, illum magistrum Davidem, spiritum suum, iam cum morte colluctantem, pace impetrata, pro qua ipse, quantum poterat, laborarat, exhilarasse. Tertio autem ab aduentu suo die, febrium ingrauescente dolore, sanctus praesul Abbatem eius loci cum fratribus eius acciri voluit, seque in eorum collegium & fraternitatem recipi petijt: eique libentissimè assensum est. Indè extremam & petijt, & percepit vñctionem. Cum autem de faciendo, ut moris est, testamento admoneretur, sic respondisse fertur: Nouit Dominus, mihi ne nummum quidem sub sole relictum esse. Par est enim credere, diuersis misericordiae & benignitatis officijs & operibus, quaequid ad manum habere poterat, virum pium in caelestes thesauros transmisisse: vel potius Canonicae professionis memorem, nihil se habere proprium existimasse: ut, qui viuere constituisset secundum regulam sanctis Apostolis institutam, in extremo vitae sine nihil suum esse dicendo, ab ea regula minime deuiaret. Atque ita beatissimi Augustini cõsors, aut ut rectius dicamus, successores effectus, testamentum nullum fecit, quia vnde faceret, pauper Christi non habuit.

Percipit extrema vñctionem.

CAP. XXXIII.

Deinceps felix Laurentius ad portum salutis festinans, gemitus atque suspiria poenitentis indefinenter Domino offerebat, tam mente quam ore reuolvens illum psalmum Dauidicum, Miserere mei Deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea. Ea verò poenitentis lamenta sanctitati viri nihil quicquam derogabant, sed eam potius confirmabant. Fertur enim magnus pater Augustinus inter familiaria colloquia dixisse, post perceptum baptismum etiam laudatos Christianos & sacerdotes, absque digna & competenti poenitentia exire de corpore non debere. Quamobrem sibi iusserat in vltima agitudine Psalms Dauidicos, qui sunt paucissimi, de poenitentia scribi, eosque legens, vbertim ac iugiter flebat. Et beatus Laurentius aquas de superiori irriguo haurire non cessabat, nec tamen irriguum inferius contemnebat, populum suum morte pastoris continuo desolandum, mirabiliter lingua materna dicens: Heu popule stulte & insipiens, quid iam facturus es? Quis sanabit auersiones tuas? Quis medebitur tui? Sic autem charitatem implebat, ex vna parte, quod melius erat, cupiens dissolui, & esse cum Christo: ex altera autem necessitatem fraternam attendens, propter subiectum populum cum Apostolo cupiens diutius in carne remanere. Fidelis autem Deus mercedem laborum eius absque dilatione iam reddendam ei statuerat. Itaque cum sextae feriae terminus aduenisset, in confinio sabbati subsequens spiritum sancti viri requies aeterna suscepit. Atque ita gloriosus Christi confessor Laurentius, Dublinensis Archiepiscopus & Legatus Hyberniae, plenus dierum, perfectus & consummatus in operibus bonis, Christi cohaeres, ad Christum migravit decimo octavo Calendas Decembris.

Psal. 76.

Possid. in vita eius cap. 31. quam habet Tom. 4.

Philip. 1.

Ibidem.

Exit à corpore.

CAP. XXXIII.

Eius autem obitus & remotis certo oraculo declaratus est, & per praesentes, Domino providente, venerationi habitus. Ea enim nocte, qua ortus ab occasu solis Augi occidit, cum fuit occasu purior ortus ei, cuidam ciui Dubliniae, Innocentio nomine, in somno visum est, cum esset in eius vrbis ecclesia cathedrali, summum altare corruere, penitusque dissipari. Qua visione turbatus, mane publice retulit somnium, uldam.

visio cuiusdam.

cum iuramento asseuerans dominum Archiepiscopum diem extremum clausisse. Id quod postea, nuncijs aduenientibus, verum fuisse compertum est, eadem scilicet nocte migrasse Pontificem, qua visio hæc Innocentio oblata fuit.

CAP. XXXV.

Contigit autem, Domino agente, vt mox à celebratis sancti cōfessoris exequijs, Alexius Romanæ Ecclesiæ Cardinalis & Scoriæ Legatus adesset. In cuius aliorumque multorum præsentia corpus sancti pontificis, in medio Augensis ecclesiæ honorificè & reuerenter sepulturæ mandatum est. Vbi postea latuit annis quatuor & mensibus sex thesaurus preciosus, tum quidem absconditus, sed suo tempore reuelandus. Cuius quidem future reuelationis haud vulgare extitit argumentum. Ea enim nocte, qua Christi confessor huius mundi tenebras reliquit, sicut multorum assertione innouit, admiranda claritas super Augense monasterium ita repente visa est emicare, vt intuentes putarent Abbatiam, vel castri domum aliam, emissio cælitus fulgure, concremari. Vbi sanè diuina bonitas nobis aliquantulū reuelare dignata est, qualis & quātus esset ille, qui ea nocte ex hoc mūdo migrārat. De quo non debet temerarium videri, sed pium potius, si sentiatur ad lucem transisse inaccessibilem, vt illius beatitudinis sit particeps, quam opportuno tempore suis manifestat & largitur fidelibus beatus & solus potens Rex regum & Dominus dominantium: Cui est honor, gloria & imperium in perpetuum, Amen. In sanctos autem relatus est vir beatus à summo Pontifice Honorio Reate, tertio Idus Decembris, pontificatus eius anno decimo.

Honorifica sepultura eius.

Refertur in sanctos.

MARTYRIVM SANCTORVM CONFESSORVM SAMONAE, GVRIAE ET ABIBI, AVTHORE

Simeone Metaphraste. habetur in tomis Aloysij.

Novemb. 15. Cap. 1.

Cognatus Edessenorū Episcopus.

ALBATVR quidē sexcentisimū annus ab imperio Alexandri Macedonis: nouem autem annos iam transegerat Diocletianus, scepra tenens Romanorum: & sextum iam consulatum obtinebat Maximianus: Augur autem Zoaræ filius, his temporibus erat Prætor, & Cognatus erat Episcopus Edessenorum, & magna excitabatur persecutio aduersus ecclesias omnibus, qui erant sub ditione Romanorum. Et nomen quidem Christianorum, tanquam nefarium, probris appetebatur & exagitabatur: sacerdotes autem & monachi, propter fidem & inexpugnabilem, miserabilibus tradebantur supplicijs, desiderioque & metu distrahebantur pij. Nam cum liberè eloqui veritatem propter Christi vellent desiderium, refugiebant rursus metu suppliciorum. Nam ij quidem, qui se armabant aduersus pietatem, studebant vt Christiani Christianismum abiurarent, Saturnoque & Rheæ se adiungerent: contra autem fideles, vt nihil esse ostenderent ea, quæ ab illis colebantur.

Cap. 2.

Guriae continentia & charitas.

Pf. 1. 47.

Illo ergo tempore Gurias & Samonas apud Iudicem accusantur, quorum ille quidem ex Sarcigitua, hic autem ex vico Ganade erat ortus, ambo educati Edessæ, quam vocant Mesopotamiam, quod sit media inter Euphratem & Tigridem, & antea quidem eius fama ad paucos peruaserat: post martyrum autem certamina erat omnium sermone celebrata. Atque sancti quidem nequaquam versabantur in ciuitate: sed procul ab ea remoti, vt qui vellent procul abesse ab eius tumultibus, studebant esse Deo soli manifesti. Et Guria quidem continentia & charitas, erat bona & honesta possessio, & ex illius studio cognomen est ei impositū, adeo vt ex nomine cum non cognoueris, nisi prius dixeris continētē. Samonæ autem erat in Deum corpus & animus iuuenilis & alacris, & cum Guria virtute cōtendebat. Ij ergo accusantur ad iudicem, quod non solum omnem finitimam Edessæ regionem sua doctrina confirmarent, & vt suæ adhererent fidei, animū adderent: sed etiā efficerent, vt despicerēt persecutores, & vt illorū impietatē omninò nihili facerent, doceret, cōuenienter ei, quod scriptū est: Nolite cōfidere in principibus, in filiis hominū, in quibus non est salus. Quibus iudex ad magnā accessus insaniam, iubet omnes, qui habent in honore religionē Christianā, sequentes doctrinā Guria & Samonæ, simul

simul cum ijs, qui eos ad id inducebant, compræhensos, in tuta includi custodia. Iussus autem ad effectum est deductus, & capta occasione, cum alijs quidem ex his plagas imposuisset, alios autem alijs tormentis subiecisset, & vt Imperatoris decreto parerent, suassisset: tanquam qui benignè & clementer se gereret, alios quidem sinit domum abire: sanctos autē vt primos, & qui pietatem alijs impertissent, iussit adhuc affigi in carcere, qui ipsi quoque martyrij gaudebant societate. Audiebāt enim in alijs prouincijs multos idem, quod ipsi, certamen suscepisse: ex quibus erat Epiphanius & Petrus, & sacrosanctus Pamphilus cum multis alijs in Cæsarea Palestina, Timotheus Gazæ, in magna Alexandria Timotheus, Agapetus Thessalonica, Hesychius Nicomedia, Philippus Adrianopoli, Melitina Petrus, Hermes, & eius socij in confinijs Martyropolis: qui fuerūt etiam redimiti corona martyrij à Duce Heracliano cum alijs confessoribus, quorum est maior numerus, quàm vt possit ad nostram venire cognitionem. Sed redefidum est ad ea, de quibus prius dicebamus.

Multi max. tyres hac tempestate.

Antonius ergo Præses Edessæ, cum concessisset alijs, vt domum reuerterentur, ei in altum erecto tribunali, iubet ad se adduci martyres: & cum fecissent, quod iussi fuerant apparitores, sanctis dicit Præses: Diuinitissimus noster Imperator hæc iubet, vt & à Christianismo deficiatis, quem sequimini, & imagini Iouis cultum diuinum tribuatis, thus in ara sacrificantes. Ad hæc Samonas: Absit, inquit, vt vera fide relicta, propter quam speramus fore, vt vitam assequamur immortalē, manuum opus & signum colamus. Præses autem: Imperatoris, inquit, iussa omninò sunt implenda. Respondit Gurias: Puram & diuinam nostram fidem nunquam inficiabimur, sequentes voluntatem hominum, in quos cadit interitus. Habemus enim patrem in cælis, cuius sequimur voluntatem, qui dicit: Qui me confessus fuerit coram hominibus, ego quoque eum confitebor coram patre meo, qui est in cælis. Qui me autem negauerit coram hominibus, ego quoque eum negabo coram patre meo, & Angelis eius. Iudex autem: Non vultis ergo, inquit, parere voluntati Imperatoris? Quomodo verò non fuerit absurdum, ea quidem, quæ visa fuerint hominibus, ijsque qui non multum & quantum vos, possunt, reipsa ad effectum deduci: eorum autem, qui rerum potiuntur, iussa fieri irrita? Qui Regis regum, inquit, sancti, faciunt voluntatem, carnis voluntatem respuunt ac reiiciunt. Deindè cum Præses minatus esset mortem, nisi parerent: Samonas, Non moriemur, inquit, o Tyrane, si creatoris sequamur voluntatem: immò verò viuemus potius. Sed si ea secuti fuerimus, quæ iubet vester Imperator, scias quòd etiamsi tu nos non interemeris, nos tamen malè peribimus.

Match. 10. Luc. 12.

Postquam hæc audiuit Præses, iubet Anouito commētariensi eos in tutissimam conijcere custodiam. Veritatem enim ægrè fert animus, qui sua sponte est ad malum propensus: vt, qui ægrotant oculi, splendorem solis. Postquam autem ille fecit, quod ei fuerat imperatum, & martyres fuerunt in carcere, in quo etiam multi alij sancti prius inclusi fuerant à militibus, Imperator quidem Diocletianus, accessit Musonio Præside Antiochia, iubet eum venire Edessam, & Christianos, qui in ea erant inclusi, siue erant cōmunis, siue sacri ordinis, de sua interrogare religione, & eis finem dare conuenientem. Cum is ergo venisset Edessam, & Samonam & Guriam primos curasset sistēdos ad tribunal iudiciale, dicit eis: Domini hic est orbis terræ, hic est iussus, vt vos aræ Iouis vinum libetis, & thus imponatis. Sin minùs, ego vos varijs consumam supplicijs. Corpus enim flagris lacerabo, donèc perueniam vsque ad ipsa viscera: plumbum autem feruens non prius cessabo vestris axillis infundere, quàm id peruaserit vsque ad intestina. Deindè nunc quidem manibus, nunc verò pedibus suspendam, & efficiam, vt soluantur compages articulorum: nouaq; & inaudita excogitabo supplicia, quæ nec omninò quidem ferre poteritis.

Cap. 4. Martyres in custodiam traduntur.

Minæ impij iudicia.

Respondit autem Samonas: Vermem, cuius minæ sunt intentatæ ijs, qui negant. Dominum, & ignem, qui non extinguitur, magis, quàm ea, quæ tu enumerasti, tormenta formidamus. Ipse enim, cui cultum offerimus rationalem, primùm quidem nos corroboratos aduersus varia hæc tormenta, eripiet à tuis manibus. Deindè etiam in tuto collocabit, vbi est habitaculum omnium lætantium. Alioquin autem omninò aduersus solum corpus armaris: Quid enim animam potueris lædere? Quæ quandiu quidem habitat in corpore, tormentis euadit præclarior: ea autem recedente, nullus est omninò sensus corpori. Quo magis enim homo noster externus corrumpitur, eo magis internus renouatur in dies. per

Cap. 5. Efa. 66.

Martyres cas floccipendunt. Pf. 1. 47.

2. Cor. 4. patien-

patientiam enim hoc propositum certamē peragimus. Præses autem rursus veluti protestans, vt, si non parerent, puniret iniustus: Discedite ab errore, inquit, vobis consulo, & cedite iussui Imperatoris. Non poteritis enim ferre tormenta. Cui sanctus Gurius: Neque errori, vt tu dicis, seruiamus, respondit: nec Imperatoris iussui vnquam paruērimus. absit vt tam pusilli animi simus, & tam amentes. Sumus enim illius discipuli, qui animam suam pro nobis posuit, diuitias benignitatis & suam in nos ostēdens charitatem. Resistemus ergo peccato vsq; ad mortem, neq; quicquid acciderit, supplantabimur à machinis aduersarij, quibus primus homo captus, decerpit mortem per ligni inobedientiam: & Cain persuasus, fratris quidem sanguine manus polluit: gemere autem & tremere, inuenit præmia peccati. Sed nos Christi verbis mentem adhibentes, non timebimus eos, qui occidunt corpus, animam autem nō possunt occidere: illum potius timebimus, qui nostram animam & corpus potest perdere. Tyrannus autem, Non vt, inquit, vestras percurrētes scripturas, possitis refellere, quæ à nobis obijciuntur, idē ira non moueor, & me præbeo patientem: sed vt iussu Imperatoris exequentes, cum pace domum reuertamini.

Cap. 6. Hæc oratio nihil flexit martyres, sed propius accedentes: Quid nostra, aiunt, refert, si irascaris, & es ad iram ppenus, & tanquam niues tormenta? Tunc enim nobis magis benefacies, clariorem reddens nostram probationē patientiæ, & concilians maiores remunerationes. Hæc est enim summa nostræ spei, hūc incolatum, qui est ad tempus, relinquere, & migrare ad æternū. Habemus enim tabernaculum non manu factum in cælis, quod etiam sinum Abrahæ scriptura, propterea quod is esset familiaritate Deo coniunctus, solet vocare. Cum itaq; vidisset Præses inimitabilem eorum constantiam, statim mittens dicere, processit ad castigandum, & iubeat Anuino Commentariensi vtrunq; vna manu suspendi, & eis toto pondere corporis diuulsis, adhuc eorum pedibus grauem suspendere lapidem, ad sensum acrioris doloris. Atq; hoc quidem ita se habebat, & ab hora tertia vsq; ad octauam tale tormentum forti animo tolerabant, non vocem emittentes, non gemitum, non aliquid aliud ostendentes, quod esset pusilli & abiecti animi. Dixisses eos pati in alieno corpore, aut alijs patientibus, ipsos solum esse spectatores eorum, quæ fiebant.

Cap. 7. Interim autem, dum ijpenderēt manibus, occupatus erat Præses in alijs audiendis. Deinde cum ab eis quiescisset, iubet Commentariensem interrogare sanctos, an iussui Imperatoris vellent parere, vt liberarentur à tormento: & cum ille quidem interrogaret, hi verò non possent, aut non vellent respondere, iubet eos includi in interiorē custodia, in lacu tenebroso & nomine & re ipsa, & pedes vsque ad diem sequentem affixos esse ligno. Die autem iam apparente, à ligni quidem vinculis pedes sunt relaxati: carceris autem aditus fuit obstructus, vt nec solaris quidem radius possit subire: edictum autē fuit custodibus, non frustum panis, nec paruum quidem guttam aquæ tres totos dies eis præbere. Quamobrē deceterò tenebrosus carcer & longa inedia erat condemnatio martyribus: Cum autem adesset tertius dies circa principium mensis Augusti, apertus quidē fuit aditus carceris: illi autem in eo retenti sunt vsque ad decimum Nouembris. Deinde Iudex eos curat sistendos pro suo tribunali. Et nec tantum, inquit, tempus vobis præbuit, vt mutati aliquid salutare caperetis consilium? Illi autem respondent: Quod nobis videtur, tibi iam sapius ostendimus: tu autem fac ea, quæ tibi fuerunt imperata. Præses autem statim iubet Samonam altero pede in genu inclinari, & ferreum vinculum inijci eius genui. Quod cum factum esset, eum quidem suspendit præcipitem, à pede, quem inclinauerat, alterum deorsum trahens pondere ferri, quod verbis non potest explicari: & sic atletam moliens discerpere. Quo quidem tempore cum coram acetabulum per vim sedem suam reliquisset, effectum est, vt Samonas claudicaret: Gurius autem, quod esset imbecillus & subpallidus, sinebat impunitum, non quod eum benignis adspexisset oculis, non quod esset miserus eius imbecillitatis: sed vt qui, quod cum punire cuperet, potius pepercisset. Nē fortē, aiebat, nobis imprudentibus consumeretur ante cruciatus.

Cap. 8. Et iam erant quidem duæ horæ diei, ex quo suspensus erat Samonas: hora autem quinta iam aderat, & is adhuc pendeat sublime: & qui circūstabant milites, mouebantur misericordia, & hortabantur vt Imperatoris pareret imperio. Sed peccatorū misericordia caput sancti non pinguēfecit. Ille enim etsi acerbē premeretur à tor-

Egregia
martyrum
constantia.
Gen. 4.

Matth. 10.

Cap. 6.

2. Cor. 5.
Luc. 16.Dirisimē
sancti mar-
tyres cruci-
antur.Mira pati-
entia.

Cap. 7.

In obscuri
carcerem
ducuntur.Longa in-
edia affligun-
tur.Samonæ
immanis
cruciatus.

Cap. 8.

Psal. 140.

à tormento, ipsos ne villo quidem dignabatur responso, sinens eos lugere, & se potestatem non illum dignum censere misericordia. In cælum autem tollens oculos, præcabatur Deum ex profundo cordis, & ei reuocabat in memoriam miracula, quæ à seculo facta sunt: Domine Deus, dicens, sine quo nec passerculus quidem caderet in laqueum: qui Dauidi dilatasti cor in afflictionibus: Qui Prophetæ Danieli vim dedisti etiam contra leones? Qui pueros Abramæos & Tyranni & flamma victores effecisti: tu quoquē nunc Domine adspice ad bellum, quod contra nos geritur, qui nostræ naturæ nōsti imbecillitatem. Conatur enim inimicus figmentum tuæ dextere auertere ab ea, quæ est apud te, gloria. Sed tu benignis tuis nos intus oculis, conserva in nobis, quæ extingui non potest, lucernam tuorum mandatorum: ma autem luce dirige nostras semitas, & dignare nos frui ea, quæ est in te, beatitudinem: Quoniam es benedictus in secula seculorum. Atque ille quidem Agonothetæ emittebat hanc gratiarum actionem: quidam autem scriba, qui aderat, literis mandauit quæ dicta sunt.

Iussit autem Præses Cōmentariensi eum soluere à supplicio. Ille verò cum sic fecisset, & portasset cum ijs, qui aderant, iam doloribus defessum & confectū, in priorē remferentes custodiam, deponunt iuxta sanctum Guriam. Cum autem esset Nouembris decimus quintus, noctū circiter galli cantū surrexit Iudex: cum verò præcedebant lampades & satellites: & cum ad basilicam venisset, quæ dicitur, vbi erat iudiciū, cum magno fastu sedet pro tribunali: & accersit athletas Guriam & Samonam. Et hic quidem venit ambulans in medio duorum, & fultus vtriusq; manibus. Nam & præbebat inedia, & grauibat senectus, bona spe solummodò eum refrigerante. Gurius autem ipse quoq; portatus ducitur, vt qui nec posset omninò ingredi, vtpotē quod pes ei fuisset grauius à vinculo sauciatus. Ad quos defensor impietatis: Cum data, inquit, fuerit vobis potestas, de eo, quod est vobis conducibile, simul deliberatis. Dicite ergo, an noui aliquid sit à vobis consideratum: & an priorū vos aliqua subiērit poenitentia: & parētē iussui diuini. Sic enim vestris opibus & possessionibus, quoniam etiam hac suauissima quoquē luce fruimini. Ad hæc martyres: Nemo, inquit, qui sapit, magnificerit parum manere in ijs, quæ fluūt. Sufficit enim nobis tempus, quod præcessit, ad vīus eorum & ad spectum: nec eorum aliquid desideramus. Quam autem mortem nūc nobis intentas, ea nos ad immortalia transmittet tabernacula, & efficiet, vt simus participes eius, quæ est illic, beatitudinis.

Præses autem: Quæ à vobis, inquit, dicta sunt, nostras aures magna affecerunt tristitia. Ego autem paucis exponam id, quod videtur. Nam si aræ quidem thus imponitis, & imagini Iouis sacrificatis, rectē se habuerit: & vnusquisque vestrū domum abibit. Sin verò adhuc pergitis Imperatoris iussui non parere, amputabuntur vobis omninò capita. hoc enim vult & statuit magnus Imperator. Ad quæ respondens generosissimus Samonas: Si nos, inquit, tanto affeceris beneficio, vt liberemur quidem ab ijs, quæ hūc sunt, molestijs: transmittamur autem ad eam, quæ est illic, beatitudinem, quantum in nobis quidem situm est, tibi reddetur merces ab eo, qui nostra dispensat ad id, quod est vtile. Ad hæc cum respondisset Præses, vt videbatur, benignius, & dixisset: Ego toleranter hucusquē tuli, longas illas sustinens orationes, vt mora temporis mutati, traduceremini ad id quod est vtile, & supplicium mortis non subiretis. Qui morti, quæ est ad tempus, inquit, se tradunt propter Christum, clarum est fore, vt ij liberentur ab æterna. Qui enim mundo moriuntur, viuunt in Christo. Nam Petrus quoquē, qui resplendet in choro Apostolorum, cruce fuit condemnatus & morte: & filius tonitruī Iacobus, ab Herode Agrippa fuit interfectus gladio. Quin etiam Stephanus quoquē fuit appetitus lapidibus, qui primus percurrit stadium martyrij. Quid autem dixeris de Iohanne? an ne eius quidem admittes egregiam illam constantiam, & loquendi libertatē, quod moralauerit, quàm cubilis tacere impudicitiam: adultera verò eius caput accepit præmium saltationis?

Rursus autem Præses: Non vt vestros, quos dicitis, sanctos enumeretis, vos fero toleranter: sed vt mutato consilio, iussis cedētes Imperatoris, ab acerbissima morte liberemini. Si enim sitis nimium audaces & insolentes, quid aliud, quàm vos maiora excipient supplicia, quibus oppressi, vel inuiti facietis id, quod nos exigimus: quo tempore nec omninò quidem poteritis refugium habere ad misericordiam? Nam quod sit per vim, ne potest quidē prouocare ad cōmiserationem: quomodo

Mira eius
patientia.Matth. 10.
Psal. 4.
Dan. 6. & 14.
Dan. 3.Quidā scri-
ba literis
mandat eius
dicta.
Cap. 9.Martyres
sistuntur
ad tribunal.Sapientiss.
num eorū
responsum.

Cap. 10.

Aa. 12.

Aa. 7.

Matth. 14.

Cap. 11.

contra

Eorum ^{co-}stantia. ^{stantia.} **con**trà quod spontè fit, est dignum misericordia. Christi autem confessores & martyres dixerunt: Non opus est multis verbis. Ecce enim nos sumus tibi præsto ad omnia subeunda supplicia. Quod ergò tibi fuit imperatum, nè differas exequi. Non enim Christi veri Dei sumus adoratores, & rursus dicimus: Cuius regni non erit finis. Qui etiam potest solus vicissim glorificare eos, qui eius nomen glorificant. Liberim autem dum hæc dicerentur à sanctis, Præses tulit in eos sententiam, ut mortem subirent gladio. Illi verò lætitia, quæ verbis nõ potest explicari, affectu: Te verè decet gloria & laudatio, qui es Deus vniuersorum, clamabant: quòd tibi placeat, vt susceptum certamen perageremus, vt à te quoquè immortalem splendorem assequamur.

^{1. Reg. 2.} ^{Martyres ineffabili gaudio excipiunt mortis sententiam.} Cum ergò vidisset Præses immutabilem eorum cõstantiam, & quemadmodum in animæ exultatione extremam accepissent sententiam, sanctis quidem, Deus, inquit, eorum, quæ fiunt, sit inspector, quòd non per me volebam vos vitæ finem accipere: sed inexorabilis iussus me ad id cogit Imperatoris. Spiculatori autem iube accipere martyres, & in curru imponere, & procùl à ciuitate abducere cum militibus, & eis illic finem asserre gladio. Ille autem cum per portam Romanensem festos noctu eduxisset, cum altis sopor teneret ciues, ad septentrionalem partem uitatis abducit in montem Bethelabiela. Illi verò cum fuissent in eo loco, & in lætitia cordis & magna animi constantia è vehiculo descendissent, à spiculatoribus, qui sub eo erant, tempus ad orationem petierunt, & acceperunt. Perinde enim, ac si non sufficerent tormenta & sanguis ad intercedendum pro eis, propter famam modestiam adhuc etiam opus habebant precatione. Cum itaque oculor in cælum sustulissent, & intensè precati essent, Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, suscipe in pace spiritus nostros, postremò dixerunt. Samonas autem conueniens ad spiculatorem, Exequere, inquit, id quod est tibi imperatum: cum que genua simul inclinasset cum Guria, eis amputantur capita decimoquinto Nouembris. Atque hoc modo quidem se habuerunt res martyrum.

^{Cap. 12.} Cum autem tertium quoquè quaereret numerus, vt in his glorificaretur Trinitas, inuenit (ò optimam prouidentiam) tempore quidem postea Abibum, qui autem idem cum ijs, qui præcesserant, iter ingredi constituerat, & illo ipso martyrij die fuit consummatus. Magnus ergò inter martyres Abibus, ex eadem quidem, ex qua illi patria, nempe ex Thelæa vico erat ortus: sacro autem diaconatus fuerat honoratus christmate. Cum verò Licinius teneret sceptra imperij Romanorum, & Lybianas creatus fuisset Præses Edessæ, excitata rursus erat persecutio aduersus Christianos, & Abibo vniuersum imminabat periculum. Is enim obibat ciuitatem, diuitibus cunctos docens scripturas, & magno animo confirmans ad pietatem. Cum autem rem hæc venissent ad aures Lyfaniae, ea Licinio Imperatori ab eo significantur. Studebat enim, vt ipse ei committeret quaestionem habendam de Christianis, & maxime de Abibo. Neque enim fuerat ei prius commissa. Ille verò literis datis, iubet vt morte Abibum afficiat. Literis ergò redditis Lyfaniae, queritur ubique Abibus. Ipse autem degebat in quadam parte ciuitatis, propter statum Ecclesiasticum: mater verò & quidam ex ijs, qui ad eum genere attinebant, cum eo versabantur. Ille autem cum rem rescuisset, nè daret poenas, quòd martyrij deseruisset ordines, cuiusdam qui erat ex primis cohortis (is autem vocabatur Theotecnus) seipsum indicat: & intuens: Nemo, inquit, adhuc nouit te ad nos venisse, ò homo. Abi ergò, & seruire: nec sis sollicitus de matre, nec de ijs, qui genere ad te attinent. Nullus enim eos potuerit omninò afficere molestia. Et hæc quidem Theotecnus.

^{Abibus Diacoanus confirmat Christianos.} Abibus autem, cum tempus vocaret ad martyrium, nolebat pusillo & abiecto animo suffurari salutem. Ei itaque dicit: Non propter charã matrem, nec propter cognatos me reddo manifestum: sed adsum propter Christi confessionem. Ecce enim vel te nolente apparebo coram Præsede, & meum Christum prædicabo coram principibus & regibus. Theotecnus itaque veritus, nè sua sponte veniret ad Præsidem, & ea de causa ei afferretur periculum, vt qui eum non fecisset manifestum, assumit Abibum, & eum adducit ad Præsidem: Hic ille est, inquit, qui quaeritur, Abibus. Cum autem Lyfanas audisset Abibum sua sponte adijisse ad certamina, arbitratus eam rem esse cõtemptis & audaciæ, vt qui paruifecisset austeritatem tribunalis, eum statim curat ducendum in iudicium: conditionemque ab eo petit, & nõ

^{Capite ple-} ^{stuntur.} ^{Cap. 13.} ^{Abibus Di-} ^{acoanus con-} ^{firmat Chri-} ^{stianos.} ^{Seipsum in-} ^{dicat cohortis} ^{quis sit.} ^{Cap. 14.} ^{Magna ani-} ^{mi eius for-} ^{titudo} ^{Adtribunal} ^{ducitur.}

hoc modo quidem se habuerunt res martyrum.

Cum autem tertium quoquè quaereret numerus, vt in his glorificaretur Trinitas, inuenit (ò optimam prouidentiam) tempore quidem postea Abibum, qui autem idem cum ijs, qui præcesserant, iter ingredi constituerat, & illo ipso martyrij die fuit consummatus. Magnus ergò inter martyres Abibus, ex eadem quidem, ex qua illi patria, nempe ex Thelæa vico erat ortus: sacro autem diaconatus fuerat honoratus christmate. Cum verò Licinius teneret sceptra imperij Romanorum, & Lybianas creatus fuisset Præses Edessæ, excitata rursus erat persecutio aduersus Christianos, & Abibo vniuersum imminabat periculum. Is enim obibat ciuitatem, diuitibus cunctos docens scripturas, & magno animo confirmans ad pietatem. Cum autem rem hæc venissent ad aures Lyfaniae, ea Licinio Imperatori ab eo significantur. Studebat enim, vt ipse ei committeret quaestionem habendam de Christianis, & maxime de Abibo. Neque enim fuerat ei prius commissa. Ille verò literis datis, iubet vt morte Abibum afficiat. Literis ergò redditis Lyfaniae, queritur ubique Abibus. Ipse autem degebat in quadam parte ciuitatis, propter statum Ecclesiasticum: mater verò & quidam ex ijs, qui ad eum genere attinebant, cum eo versabantur. Ille autem cum rem rescuisset, nè daret poenas, quòd martyrij deseruisset ordines, cuiusdam qui erat ex primis cohortis (is autem vocabatur Theotecnus) seipsum indicat: & intuens: Nemo, inquit, adhuc nouit te ad nos venisse, ò homo. Abi ergò, & seruire: nec sis sollicitus de matre, nec de ijs, qui genere ad te attinent. Nullus enim eos potuerit omninò afficere molestia. Et hæc quidem Theotecnus.

Abibus autem, cum tempus vocaret ad martyrium, nolebat pusillo & abiecto animo suffurari salutem. Ei itaque dicit: Non propter charã matrem, nec propter cognatos me reddo manifestum: sed adsum propter Christi confessionem. Ecce enim vel te nolente apparebo coram Præsede, & meum Christum prædicabo coram principibus & regibus. Theotecnus itaque veritus, nè sua sponte veniret ad Præsidem, & ea de causa ei afferretur periculum, vt qui eum non fecisset manifestum, assumit Abibum, & eum adducit ad Præsidem: Hic ille est, inquit, qui quaeritur, Abibus. Cum autem Lyfanas audisset Abibum sua sponte adijisse ad certamina, arbitratus eam rem esse cõtemptis & audaciæ, vt qui paruifecisset austeritatem tribunalis, eum statim curat ducendum in iudicium: conditionemque ab eo petit, & nõ

Abibus autem, cum tempus vocaret ad martyrium, nolebat pusillo & abiecto animo suffurari salutem. Ei itaque dicit: Non propter charã matrem, nec propter cognatos me reddo manifestum: sed adsum propter Christi confessionem. Ecce enim vel te nolente apparebo coram Præsede, & meum Christum prædicabo coram principibus & regibus. Theotecnus itaque veritus, nè sua sponte veniret ad Præsidem, & ea de causa ei afferretur periculum, vt qui eum non fecisset manifestum, assumit Abibum, & eum adducit ad Præsidem: Hic ille est, inquit, qui quaeritur, Abibus. Cum autem Lyfanas audisset Abibum sua sponte adijisse ad certamina, arbitratus eam rem esse cõtemptis & audaciæ, vt qui paruifecisset austeritatem tribunalis, eum statim curat ducendum in iudicium: conditionemque ab eo petit, & nõ

Abibus autem, cum tempus vocaret ad martyrium, nolebat pusillo & abiecto animo suffurari salutem. Ei itaque dicit: Non propter charã matrem, nec propter cognatos me reddo manifestum: sed adsum propter Christi confessionem. Ecce enim vel te nolente apparebo coram Præsede, & meum Christum prædicabo coram principibus & regibus. Theotecnus itaque veritus, nè sua sponte veniret ad Præsidem, & ea de causa ei afferretur periculum, vt qui eum non fecisset manifestum, assumit Abibum, & eum adducit ad Præsidem: Hic ille est, inquit, qui quaeritur, Abibus. Cum autem Lyfanas audisset Abibum sua sponte adijisse ad certamina, arbitratus eam rem esse cõtemptis & audaciæ, vt qui paruifecisset austeritatem tribunalis, eum statim curat ducendum in iudicium: conditionemque ab eo petit, & nõ

DE SS. SAMONA, GVRIA, &c, MARTYRIBVS.

& nomen, & patriam. Cum verò respondisset se quidem esse ortum è vico Thelæa, significasset autem, se esse Christi ministrum, statim martyrem est criminatus Præses, quòd non obtemperasset iussis Imperatoris. Huius autem rei apertum esse dicebat iudicium, quòd loui thus non sacrificaret. Ad hæc, se quidem Christianum esse, dicebat Abibus, & non posse verum Deum relinquere, sacrificare autem inanimis & nullo sensu præditi operibus manuum. Præses verò, cum brachia vincum funibus, iussit in ligno sublimem extolli, & ferreis vnguibus lacerari. Erat autem suspensio longè violentior, quàm laceratio. Veniebat enim in periculum, nè discerperetur, cum violenta extensione ei diuellerentur brachia.

Interim dum is pendèret sublimis, conuersus est Præses ad blanditias, & fingebat se esse patientem. Minabatur autem etiam grauiora, si non mutaret propositum. Ille autem: Nemo, inquit, me abducat à fide: neque persuadebit, vt adorem dæmones, etiam si plura tormenta inferat & maiora. Cum autem vellet scire Præses, quamnam ei vilitatem tormenta conciliarent, quæ corpus solum consumunt, Christi martyr Abibus: Non ad præsens vsque tempus, inquit, nostra consistunt: nec ea solum sequimur, quæ cernuntur. Quòd si tu quoquè volueris adspicere ad spem & promissam nobis remunerationem, fortè etiam dices cum Paulo: Non sunt condigna passiones huius temporis ad gloriam, quæ est reuelanda in nobis. Cum autem Præses ea, quæ dicebantur, damnaret stultitiæ: & nunc quidem blandiens & subiens personam patientiæ, nunc verò minans & acerbam ei mortem intentans, neutri eorum eum videret cedere: Non tibi repentinum & totum simul vitæ finem asseram, sententiam ei pronunciauit: sed te lento igne paulatim liquefactum, efficiam immitem & implacabilem animam deponere. Dixit, & cum versus septentrionem extra ciuitatem collecta fuisset materia, ducebatur ad rogam, sequente quidem matre, sequentibus autem ijs quoquè, qui aliàs cognatione ad eum attinebant. Ille verò postquam esset precatus, & benedixisset omnibus, & eis osculum dedisset in Domino, accesa autem esset materia ab ijs, qui ad id seruiebant, in ignem inicitur: & cum aperto ore flammam accepisset, apud eum, qui dederat, spiritum deposuit. Deindè cum ignis esset sedatus, qui ad eum attinebant, precioso linteo eum circumdederunt, & vnguents vnixerunt: cumque psalmos & hymnos, vt par erat, cecinissent, prope Samonam & Guriam eum deposuerunt, ad gloriam patris & filij & spiritus sancti, quæ est diuina Trinitas, & in quam non cadit diuisio. Quam decet honor & adoratio nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Talem quidem vitæ finem inuenit martyr Abibus tempore Licinij, & talem cum sanctis nactus fuit depositionem, & sic pijs attulit requiem à persecutionibus. Nam deinceps quidem Licinio fuit diminuta potentia: Constantino autem floruit dominatio, & creuerunt ei sceptra Romanorum: qui primus inter Imperatores liberè professus est pietatem, & Christianis concessit viuere vt Christianos. Sed vt possitis cognoscere, qualem gratiam martyres apud Deum sunt affecti, necesse est rem ab alto repetere.

Hunni quidem Ephtalitæ, Persarum finitimi, & qui ad solem habitabant orientem: hæc gens, inquam, importuna & barbara, non paucis annis post martyrum consumptionem, vsque adeò inuaserunt Romanos, vt facerent incursiones vsque ad ipsam Edessam, & prædas agerent ex agris, qui circa ipsam siti sunt. Romanorum autem Imperatores acriter defenderunt ciuitatem, & breui totum collegerunt exercitum, vt open ferrent Edessæ, volentes efficere, nè ea caperetur: & maxime verbis Christi confidentes, quæ scripserat ad Augurum, quòd ciuitas nunquàm esset capienda à barbaris: & quòd in eã primã Domini nostri & Christi effigies missa sit ad Augurum. Itaque ad ciuitatem castra mouerunt Hunni, putantes se facile eam esse capturos. Romani autem mittunt auxilium Edessensis, nè in manus Hunnorum veniret ciuitas. Cum verò, qui missi fuerant à Romanis, iam venissent Edessam, accidit vt quidam Gotthus inter eos, & moribus barbarus, & mente perniciosus, diuersaretur in domo cuiusdam mulieris, nomine Sophiæ. Ei autem erat vnica filia, nomine Euphemia, viuente in viduitate, & de sola filia sollicitæ. Educebatur ergò matri filia, tanquàm germen recens pullulans, temperantiam exercens & virginitatem, & studium adhibens, nè cerneretur à masculorum oculis. Erat autem puella facie decora, & insigni pulchritudine. Cum ergò in ea habitatione diù versatus esset Gotthus, nescio quomodo adspexit puellam, & ita captus fuit eius amore, vt nusquàm mentem aliò conuerteret, quàm ad virginem. Personam itaque induens bonitatis, & se amicum esse

Euphemia
castissima
virgo, re-
spuit mari-
monium.

simulans, abiit ad matrem: & assentationibus conans ei persuadere, & bonorum promissis, ut ei daret filiam in matrimonium: Illa autem grauer ferebat, & animam non adhibebat ijs, quæ ab ipso dicebantur. Eo verò se insolenter iactante, & valde minitante, illa, Vnicam, inquit, quæ mihi est, filiam viro coniungere barbaro nunquam sustinuerim. Nè ergò assenteris, nec mineris. Nam nec me emolles adulationibus, neque minis terrebis. Ille autem pergebat eadem rursus facere, & rursus suam ostendebat impudentiam, & de iisdem assidue cum matre loquebatur. Deinde etiam preciosa afferebat ad eam ornamenta, & affirmabat eam fore dominam multorum aliorum. Mater autem puellæ ne sic quidem præbebat aurem ijs, quæ ab ipso dicebantur.

Cap. 17.

Gotthus q-
dam victus
amore im-
puro, falsum
iurat.

Deinde illo perseverante, rursus Sophia, (cùm nescio vnde didicisset) Sunt tibi filij & vxor, ei respondit: nec ego tibi meam filiam dederim in matrimonium. Ille verò partim quidem amore puellæ victus, partim autem timoris Dei nullam ducens rationem, Deum testatur se nunquam habuisse vxorem, nec filios: sed se eius filiam velle ducere vxorem, & omnium suorum bonorum eam facere dominam. Vincitur itaque mater puellæ à Gotthi verbis. Quid enim erat factura, cùm esset scemina, quæ facile decipitur, & sacramentorum audiret examina, & ei metu quateretur animus? Itaque manus in cælum tollens: Pater orphanorum, & defensor viduarum Domine, & Deus, inquit, nè despexeris hanc puellam, quæ viro ignoto coniungitur. Te enim eius promissorum accipio inspectorem: & te freta, vnicam meam filiam trado huic peregrino. Et interim scribitur contractus matrimonij: & cùm aliquantum tempus Hunni Edessam circumsedissent, socij autè & adiutores urbem defendissent, hostiumque impetum propulsassent, sit puella prægnans ex Gotthi coniunctione. Nondum verò tempus pariendi aduenerat: & Hunni quidem, cùm nihil potuissent facere eorum, quæ sperauerant, iam in animo habebant proficisci in patriam: socij autem adiutores volebant redire Romam. Cùm ergò Gotthus quoque paratus esset simul abire cum Romanis, & cruciaretur mater filix separatione, eisq; scinderentur viscera, apprehendit puellam, nec sinebat eam cum Gottho discedere, etiamsi eam non poterat retinere, cùm lege matrimonij & naturæ vellet sequi maritum.

Cap. 18.

Datur ei
Euphemia
vxor.

Cùm iam ergò abirent, mater eos assumens, accedit ad captam confessorum, & dicit Gottho: Ego tuæ fidei meam filiam non committam, nisi tangens hanc preciosam captam eorum, qui pro Christo passi sunt, eos dederis mihi fideiuflores, quod non solum ei nihil sis molesti facturus, sed etiam eius, quam par est, curam sis gesturus. Gotthus autem protinus, tanquam iustus facere id, quod esset omnium facillimum, & omni penitentiæ metu vacuum, A manibus vestris, inquit, ô sancti, accipio puellam: & vos do matri fideiuflores, quod ei à me nihil fiet molesti: sed me potius habebit paratum ei implere, quæcunque volenti erunt cordi. Nec hæc solum sceleratus: sed magnas quoque iurat Dei vires, se promissa re ipsa conseruaturum. Mater ergò accepto iureiurando, sanctis acclamauit martyribus: Vobis, ô sancti, meam filiam post Deum committo, & per vos Gottho. Post hæc Deum precati, mater quidem amatissimè filiam amplexa, domum reuertitur: Gotthus autem iter inquit cum puella. Deinde cùm venissent in regionem, ex qua ortus erat Gotthus, & iam essent prope eius domum, oblitus quidem vir iste inhumanus amoris in vxorem, contempto verò iureiurando & pactis conuentis, & Dei metu procùl à se amando, (ô, quousque procedit vitium?) ei quidem aufert vestes: aurum quoque ei aufert: eaque tanquam inter uia pannis turpiter induta, Mihi, inquit, ô mulier, sunt liberi & vxor. Quamobrem voca te ancillam bello captam, & te meæ vxori omnibus modis submitte, & eimorem gere, eam tanquam dominam honorans & nominans. Si enim, quomodò se habent res nostræ, enunciaueris, aut etiam meæ vxoris voluntati non parueris, erit tibi mors supplicium.

Vide sceleratissimi hominis barbarum plañe exemplum

Cap. 19.

Quomodò his affectam censetis fuisse mulierem, quæ matre quidem erat priuata, priuata autem patria, omnibusque amicis & cognatis, & ad illius solam adspiciebat animam, & quæ longæ illius spei talem viderat exitum? Omnino si non esset lapis, si non ferrum, aut aliquid aliud inanimatum, ijs, quæ præter spem acciderant, auditis percussâ, protinus emisisset animam. sed eam conseruabant matris fideiuflores, quos illa à Gottho acceperat, ad malum quidem execrandi eius capitis, ad ostendendam autem maximam eorum gratiam. Valdè ergò ingemiscens, & suspirans ex profundo cordis: Tibi, aiebat, ô Domine, & ineffabili tuæ misericordiæ propter hæc omnia ago

ago gratias. Deinde etiam ad Gotthum conuersa: Benè tibi sit, inquit, quod cùm nos posses tollere de medio; hoc solum fuisi contentus, ut me seruam faceres pro libera. Promissâ, re ipsa præstitisti: iusturandum re vera confirmasti. Quid ergò restat aliud, nisi ut omnino inuocem eos, qui ea quæ fiebant, inspexerunt, quos tu tunc adduxisti testes ijs, quæ à te dicebantur? Eis enim, & non alij, confisa, mea sponte confitui disiungi à parente: eam quæ nos tulerat, relinquere, & te solum sequi. Hæc cùm dixisset, animæ oculos ad cælum tollens simul cum sensilibus: Deus patrum meorum, cum ciularum dicebat & lachrymis, adsim mihi miseræ: & vide, quid iste quidem te teste & tuis sanctis & confessoribus est pollicitus, quid autem nunc re ipsa facit: & nos libera ab ijs malis, pro nobis intercessores tuos sanctos accipiens: quoniam tuam his post te confisa, præsentia hæc mala sustineo. Cùm sic puella tacitè Deum rogasset, in Gotthi autè ædes essent ingressi, adspexisset verò eius coniunx puellam, & animaduertisset eius pulchritudinem, zelotypia & suspicione in animo statim repletur. Rogat itaque maritum, quænam ipsa esset, & vnde esset orta: & quare eam secum nunc duceret. Ille autem eam esse captiuam, & ab Edessa abductam: ductam verò esse, ut ei seruiret, respondit. Illa autem formam magis attendens, quàm eius verba: Eius, inquit, vultus nequaquam eam arguit esse seruam. Gotthus autem: At tu ea vtere tanquam ancilla.

Exhinc itaque puella metu agebat silentium, & quæ imperabantur, faciebat ocyssi- me. Nesciebat enim, quidnam posset facere, quod eam liberaret à malis præsentibus.

Sanctis autem assidue dicebat in corde suo: Festinate ad auxilium ancillæ vestræ, ô sancti, festinate, neque fraudem mihi factam despiciate. Puella verò domina non legitima, in eam nota zelotypia, puella grauer utebatur, & ei grauiora opera imperabat, perinde ac si illius labores, inuidiæ qua utebatur, ipsa proprium haberet solatium. Quod autem erat omnium maximum, ne eam quidem volebat alloqui. Postquam autem procedente tempore puellam rescituit esse grauidam, zelotypiæ flamma magis accensa, grauius opus ab ea exigebat. Cur hoc? Studens videre mortem puellæ, facta abortione. Sed inuictæ erant Christi vires, & eorum, qui propter Christum passi sunt: per quas puella & superauit molestias, & mansit minimè læsa à malis. Postquam autem accessit tempus partus, parit filium masculinum, qui patris effigiem in seipso conseruabat, & erat Gottho omni ex parte similis. Hoc cùm adspexisset Gotthi coniunx, & animaduertisset quàm esset expressa similitudo, nihil aliud verfabat in animo, quàm quomodò puerum interimeret: marito autem dicebat: Ego tibi non crediderim, quod cum puella non coieris. Nam quod ex ea natum est, patrem apertè confiteretur, forma perinde vtens, ac lingua. Ille verò affirmabat eam non verum dicere: iubebat autem ea uti tanquam ancilla, dicens: Hoc fidem faciat, me nunquam cum ea esse congressum. Neque enim à me vnquam omnino in tuam tradita fuisset potestatem. Amicitias enim coniungunt amores, non disiungunt.

Tunc autem qui longo abhinc tempore humano generi est inimicus, Gotthi vxorem subiens, eam aduersus infantem furore concitauit: & propterea concepit laborem, & peperit iniquitatem: & cùm quoddam venenum in sinum immisisset, pueri quidem matrem emittit ad faciendum aliquid, quod erat opus. Et ea quidem egreditur ad exequendum id, quod fuerat imperatum: illa autem venenum immittit in os pueri, & venenum mors statim est consecuta. Paulopost ergò reuersa mater, cùm infantem quidem inuenisset mortuum, illius verò labris infusum venenum, in corde quidem sauciatur, & graui animi dolore afficitur, eum tamen celat, & tenet in abdito: dolore quidem affecta, ut mater: secretum autem tenens, ut prudens & cordata. Deinde cùm vellus sumpisset, & os infantis absterisset, lanam apud se detinuit, experientia volens scire veritatem. Paucis certè post diebus, cùm ex amicis & cognatis Gotthus inuitasset aliquos, puella arripit occasionem: & lanam intingit in calice, & Gotthi tradit vxori, volens, ut dixi, verum scire, venenò ne priuata sit infante, an communi morte eum amiserit. Nam existimabat quidem, quod si epoto medicamento vixisset, euident esset, quod nec filius eius fuisset necatus veneno. Quod si id eam interfecisset, illud omnino passura esset, quod ipsa fecit. Cùm ergò Gotthi vxor nihil mali suspicaretur, accipiens, ebibit calicem: statimque labor conuersus est in caput, & in eius verticem descendit iniquitas, & cecidit in foueam, quam fecit: & iuste comprehensa fuit in laqueo, quem absconderat. Atque illa quidem iacebat mortua, extenso corpore, fructus ferens dignos laboribus: animi autem ægritudo

Sanctos intercessoribus habēdos, etiam antiquitas nouit.

Cap. 20.

Puella à Gottho decepta, dure accipitur ab ei vxore

Parit filium Euphemia.

Crudele facinus zelotypiæ mulieris.

Perit eodē veneno, quo infantē extinxerat.

inuaserat Gotthum, eiusque necessarios, & qui genere ad eum attinebant: totam implebat domum mœror & tristitia ob immaturam mortem eius vxoris. Ab eis tamen lugetur, vt erat consentaneum, & præclaram consequitur sepulturam, & magnificè deponitur.

Cap. 22. Cùm autem septem dies præterissent post sepulturam, & satis temporis consumpsissent in mœrore, venit eis in mœrem, captivæ insidijs mortuam esse eorum cognitam. Hinc factum est, vt eam quidem vellent tradere Præsidi, vt ab illo tolleretur de medio: non enim licebat eis ferro illam inuadere. Cùm autem is abesset, ipsi cùm inter se consultassent, in monumento, in quo fuerat sepulta vxor Gotthi, eam includunt in præsentia, & sepulcrum muniunt aspero lapide, & ei adhibent custodes. Cùm verò ad eam veniret odor cadaveris, magna repleta molestia, Domine Deus virtutum, dicebat puella, qui tuorum martyrum & confessorum pro te fufum sanguinem, tanquam viuum accepisti sacrificium, ad me adspice, quæ propter tuum & eorum, qui propter te passi sunt, sanctorum nomen, viro ignoto & alienigenæ me ipsam credidi, & sum propterea damnata ad hoc tormentum: tu mihi tuum da auxiliium, & me libera à præfenti periculo. Vos quoque sancti Christi, qui illa innumerebilia certamina propter ipsum sustinuitis, & eum esse viuum Deum coram regibus confessi estis, quos mari meæ præbuit Gotthus propter me fideiufiores, ipsi nunc adeste mihi in malis adiutores: nec eam despiciatis, quæ se vobis dedicauit. Cùm ita esset precata, non tardârunt fideiufiores, neque distulerunt ei ferre auxilium. Sed videt tres viros luce circumdatos, ad quam non patet aditus, & foetor ille mox conuersus fuit in bonum odorem, adeò vt mirabilis quidam & suavis odor ad eam accederet: Et bono animo esto, ei dicunt, ò mulier, nec time: citò enim salutem assequeris, nihil omninò graue passa, nec ingratum. Neque enim fallemus fideiufisionem, neque dilatione vtetur in salute.

Cap. 23. Cùm hæc ergò sancti ei dixissent, ea statim tanquam à se discessisset, resolutur in soporem, Dei que inuicta, eorumque, qui ipsum confessi fuerant, virtute, (ò miraculum dignum Dei benignitate & potentia) quomodo alius quidam Habacuc propheta momento temporis Hierosolymis translatus fuit Babylonem: aut vt discipulus Philippus à facie Eunuchi Aethiopis raptus est à spiritu: eodem modo ipsa quoque dormiens transfertur à monumento, & restituitur in templum confessorum simul & martyrum. Reddita ergò huic templo martyrum, cùm manè eam somnus remisisset, videt ei rursus adstantes Christi confessores, & dicentes: Scis nam modò vbi sis? Cùm huc ergò & illuc circumspexisset, & veluti ad se redisset, & ædem agnouisset oratoriam, impleta fuit omni gaudio, & magna affecta fuit admiratione. Lætatur videns, stupebat animo cogitans, sibi diffidebat, nesciebat quid ageret: postremò pròcidit ad pedes sanctorum, & eis agit gratias. Illi autem ei dixerunt: Nostra impleta est fideiufio. Vade in pace ad matrem tuam. Et illi quidem ex oculis statim euaouerunt. Illa autem ad eorum capfam accedens, & ardentè amplectens, & lacrymas voluptate & timore simul mixtas effundens: Deus noster, dicebat, in caelo & in terra, omnia quæcunque voluit, fecit: emisit è caelo, & me seruauit. Benedictus es Domine, qui seruas eos qui sperant in te. Vesperè habitauit mecum lucus, & manè exultatio.

Cap. 24. Cùm ergò satis longo tempore preces cum lacrymis producentem puellam videret sacerdos, qui erat in templo, & audiret gratiarum actionem, dubitabat. Deinde accedens, rogabat causam, cur sic orans lamentaretur, & tam multas effunderet lacrymas, & pro quo offerret gratiarum actionem. Illa aut ei narrauit rem omnem, quemadmodum & Gottho à matre iuncta fuisset matrimonio, & quemadmodum cum eo abiisset, fidem habens dato ab eo iureiurando: & quemadmodum foetus, qui Gottho ex ea erat natus, veneno periisset: & quemadmodum fuisset inclusa in sepulcro, & qualem experta esset fortunam, & qualem à sanctis assecuta esset liberationem. Hæc cùm audisset sacerdos, à se planè discedebat, dubitabat propter magnitudinem eius, quod narrabatur: incredulitate & fide eius diuidebatur animus. Vnde etiam volens de ea certior fieri, rogabat, quænam esset mater puellæ, & è qua domo esset orta. Cùm ea autem respondisset sacerdoti, is quidem puellam in templo detinet: matrem autem ad se accersit. Illa verò cùm ad ædem venisset oratoriam, & filiam sacerdoti assistentem repenti adspexisset, primùm quidem eam ardentè amplexatur, amore omninò suo fungente officio. Deinde diu inter se silent, lucu vocem reprimi-

Sancti martyres, inuocari, celerè feruè operi miserè mulier.

Angelico ministerio restituitur Euphenia in templum sanctorum.

Psal. 134.

Breuis prædicti miraculi narratio.

reprimente, & lacrymis sermonem interruptentibus. Nam matris quidem frangebatur animum filia, quæ cernebatur in seruili vestitu & habitu. Filia autem rursus animo sauciabatur, quòd bona spe à matre disiuncta, tam turpiter redisset, vt vel solo adspectu prouocaret ad misericordiam. Cùm ergò vix tandè mater se collegisset ab acerba illa confusione, rogauit filiam, quænam ei accidissent, & quemadmodum redisset, & quidnam fecerit eam indui tam seruiliter. Illa autem narrauit omnia matri, vt se habebant, que post liberationem erant iucunda & dictu & auditu. Cùm ergò mater, quæ à Deo & eius confessoribus & martyribus facta fuerant in filiam miracula, ab ea audiisset, totum illum diem oratoria ædes martyrum ambas habuit Dominum laudantes. Cùm venisset autem vespera, egrediuntur è templo & domum reuertuntur. Die verò sequenti, & quod factum fuerat, in omnem partem fuit disseminatum: & multitudo confluebat ad puellam eorum, qui alioqui ad eam attinebant, Deumque simul cum ea, & eos, qui propter ipsum passi fuerant, glorificantes.

Aliquanto autè post tempore Deus Dominus vltionum liberè egit: in altum elatus est, qui indicat terram: reddidit superbis remunerationem. Nam cùm Hunni Persis se adiunxissent, & in loca, quæ erant circa Edessam, adhuc facerent incursiones, rursus quidem ad Edessanos in auxilium à Romanis mittitur exercitus. Vnus autem ex ijs erat etiam sceleratissimus Gotthus: & venit rursus in domum mulieris: venit autem confidenter, tanquam gener in domum socris, nihil eorum, quæ occultè perpetrârat, manifestum euasisse suspicans. Cùm ergò cognouisset mater eius aduentum, filiam quidem in cludit in domo interiore, cogitans rem facere sapienterem, quam quæ videatur posse cadere in mulierem. Illa autem eum excipit cum gaudio, quomodo ipse se habeat, interrogans: quomodo verò filia iter in eius domum confecerit: & quomodo sit conseruata: & quemadmodum, cùm esset grauida, peperit: & quod pepererat, esset ne masculus, an foemina. Ego enim, inquit, de vobis eram valdè sollicita, nè vobis in via, & maximè filia meæ graue aliquid accideret, vt quæ esset prægnans, & pariendi tempus iam ei appeteret. Gotthus autem, vt qui non ex ijs, quæ ipse fecerat, sed ex ijs, quæ ineffabilis dispensauerat bonitas, responderet: Omnia, dicebat, rectè tuis successerunt precibus. Sine vlla autem molestia viam cum tua filia pereginus, & ad ædes meas alacriter peruénimus: peperit autem filium masculum, & nunc sana & læta tibi plurimam per me dicit salutem. Quòd nisi repenti missi essemus ad ferendum auxilium, ipsa quoque ad te mecum redisset.

Hæc cùm mater audiret, ira replebantur & versabantur eius viscera, vt quæ ab omni naretur bona verba, factis iniustis illita. Deinde cùm non posset amplius ferre iustam iram, quæ in manifestam insultat iniquitatem, infremuit tunc in virum, omni ex parte longè iniustissimū: & O fraudulente, inquit, & parricida, quid fecisti cum mea filia? Hæc ne mihi iureiurando dato es pollicitus? Propter hæc ne fideiufiores & martyres mihi dedisti eos, qui passi sunt propter Christum? Sed ipsi omninò, quos dedisti fideiufiores, ipsi te punient propter malam tuam mentem, & pœnas sument de his iniustis insidijs. eos ergò inuocabo ad vindictam, quos tunc accepisti fideiufiores. Hæc cùm dixisset, educit è domo filiam: & Nôstine quænam hæc sit, ò impie, nôsti, dixit, eam Gottho ostendens: & vbi eam in cluseris, & quali morti eam tradere volueris, non leges, inquit, non maximum illud à te datum iusturandum reueritus? Sed Christi confessores & martyres, Samonas, Gutias & Abibus, quibus ego confidens, eam barbaræ tuæ commisi dexteræ, illi mihi præter spem omnem eam conseruârunt, & in meum sinum restituerunt.

Hæc postquam audiit Gotthus, & adstantem vidit puellam, præ pudore & metu ei vox est extincta: eratque mutus, ne os quidem valens aperire. Deinde cùm res esset aperta, & conuictus esset hæc fecisse puellæ, ne ei quidè loquendi potestatem facientes, qui aderant, eum tutò includunt. Mater autem cum filia, adducto scriptore, cùm quæ euenerant omnia recensuissent, sanctissimo Edessæ Episcopo (is autem erat Eulogius) ea tradunt. Ille verò cùm ea perlegisset, simul cum vniuerso Clero, vadit ad Prætores ciuitatis, & ei tradit, quæ scripta fuerant. Qui cùm ea legisset, primùm quidem affectus fuit admiratione, & eam rem habuit pro miraculo: & laudauit Deum vniuersorum, qui per suos martyres hoc nouum, & quod omnium aures obstupescacit, fecit miraculum. Deinde verò vehementer in Gotthum est inuectus, qui tale ausus fuerat facinus. Aegrè ferens ergò Prætor, secum quidem facit * confidere Episcopum. Hæc cùm audiit, inquit, quædam legemur. Hæc cùm audiit, inquit, quædam legemur. Hæc cùm audiit, inquit, quædam legemur.

Cap. 25.

Rursus Hæc ni cum Persis incurrit in ditiones Romani Imperij.

Impudètia Gotthi, turpiter mentis.

Cap. 26.

Confundit mater puellæ impudentem Gotthum.

Eulogius Episcopus Edessenus.

* confidere legemur. Hæc cùm audiit, inquit, quædam legemur.

scopum. Deinde Gotthum & puellam iubet sisti: & audiente tota multitudine, (concurrerat autem maxima) iubet ea legi, quæ scripta erant de Gottho. Cum ea ergo lecta essent, an hæc vera essent, Gotthum interrogat. Ille autem (Quid enim faceret, qui à seipso & à veritate aperte conuincebatur?) nihil horum esse falsum confitebatur, & pro his petebat misericordiam. Prætor autem, Scelerate, inquit, & parricida, cur ne Dei quidem timuisti iudicium, nec eius, quem nihil latet, oculum, etiamsi homines latere liceat? Cur non timuisti iurandum? cur non leges Romanorum es veritus, tam impium aggressus facinus? Quoniam ergo conuictus, es hæc omnia despiceret, à te etiam grauius exigitur supplicium. Dixit, & iubet gladio caput eius amputari, & corpus eius in ignem proijci, vt ne puluis quidem sit eius pulueris particeps, nec tradatur communi omnium matri, qui se ita gesserint cognatos.

Sceleratus Gottho extremo supplicio affici iubetur.

Cap. 28.

Cum autem ad rem exequendam se pararent milites, Dei amicus Episcopus orauit Prætorem, vt quantum fieri posset, in eum vteretur clementia: nequeis sua periret amentia. Ille verò: Timeo, inquit, Christi martyres, quos is dedit sui fidei iuliores. Ij enim, vt quos ipse fecerit, nisi eorum, quæ admittit, ego iustas de eo sumptis poenas, mihi omnino, non ipsi, quod debetur, inferent supplicium: & alioqui efficit, vt multi se gerant similiter, nisi pro ijs, quæ fecit, iustas poenas luèrit. Cum autem magis instaret Episcopus, & vehementius pro eo intercederet, à supplicio quidem Prætor aufert ignem: perseuerat autem in eo, quod eius caput gladio amputetur. Cum ergo Gotthum accepissent milites, & extra ciuitatem eduxissent, gladio, vt eis iussum fuerat, illi caput adimunt. Propter quod Seruatori Christo, & ijs, qui propter ipsum passi sunt, martyribus emittebatur laudatio ab omnibus, quod superbis reddiderit remunerationem, ad gloriam patris & filij & spiritus sancti, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE SANCTIS CHRISTI MARTYRIBVS SAMONA, GVRIA, ET ABIBO, ARETHAE ARCHIEPISCOPI Casarensis, Oratio, viro docto interprete. Habetur 3. Tomo Aloysij. Hanc nos in capita distinximus.

Nota antiquis celebratum festum horum martyrum. Cap. 1.

Vomodo vester vobis se animus habet, facer grex? qui diem festum hunc splendidius Christi confessoribus agitis, quando externa etiam multa vos vti video lautitia, summaque cum hilaritate sacrum hunc locum occupare. Nunquid fortasse, quæ in vobis imperium obtinet mens, sensum à rebus deflexa suis, per sensus effunditur, & in ea etiam, quæ oculorum subiecta sunt sensibus, dissipatur? An verò cum paululum hæc, blandientis cuiusdam catelli more, sensui adulari permiserit, ipsa in sua gaudens altitudine, pulcherrimis sibi que proprijs spectandis rebus mouetur, afficiturque, & reiiciendis voluptatibus corporis, proprium Christi martyribus verè natalem celebrat diem? Si hæc ita se habet, & victoribus his honorem istum habendum censuistis, atque ita diem festum celebrare contenditis, Venite, exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro, qui pridem etiam seruos suos velut passerulum quendam de laqueo venantium eripuerit, & nunc in ipsa anni conuersione, optato gaudio nobis allato, sacris eorum certaminibus quodam hilari veluti conuiuio, studiosius nos excipere voluerit.

Cap. 2.

Sancti martyres quæ nobis apponant.

Et quid hoc est? Id nempe, quodcunque animi vires confirmat, & sprete laudabiliter multitudine imperita, ad illas alterius vitæ mansiones erigit, erigiturque, alijs veluti quibusdam omnium prudentissimè in altum euectum. talis est enim martyrum festus dies, tale victorum nostrorum theatrum, talia sunt ea, quæ abs se allata nobis, illi conuiuio suis apponere statuerunt: quando non hoc modo epulari, lætitiæque indulgere, sed vni ventri turpiter deservire, qui, quicquid in eum quis studij contulerit, in secessum emittit: & vestium mutatione alios vicissim alios superare contendere, non solum res generosa non est, elusiuodi que, quæ moribus disciplinæque, nostræ conueniat, sed ab ipso etiam est conuiuatorum sensu, menteque alienissima. Hæc igitur cum

cum ita sint, cumque nos, quo pacto diem festum oporteat celebrari, antea iam denunciariimus, nec sine spe fore, vt iactis in terrâ bonam, animarum videlicet vestrarum cogitationes, orationis seminibus, multiplices simus spicas messuri: agetum, agere, inquam, præclaro facto iam hoc orationis initio, ea vobis deinceps proponamus, quæ diei festo celebrando conueniant. At enim desideratis, video, vt fortissimorum horum virorum certamina, tanquam in tabellis quibusdâ à nobis depicta, omnibus spectanda proponantur, quod ad diei festi celebrationem his accommodatius esse nihil videatur. Hoc igitur & faciamus. Tametsi ad pingendum nobile adeo hoc argumentum idonea sine dubio pigmenta nobis non suppetunt, vt ex inuidia martyrum constantia diuinus in animos nostros fructus perueniat: quod eorum videlicet æmulatione excitati, oppugnato pro viribus impotenti animi vitiorum dominatu, perennem vobis ex maximè diuina ista certatione gloriam pariat. Sed agetum apponamus iam vobis, quæ habemus, idque quatenus facultates nostræ patiuntur. Caterum qualicunque sint ea, collata cum studio, prorsus placitura non dubito, præsertim qui sciam non solere à legitimis & æquis rerum æstimatoribus filijs repudiari parentum facultates, sed propterea ijs charas esse, quod sint paternæ. Simili modo etiam pauperi non sit qui vitio vertat, si qui comessandi causa ad illum accesserint, de ea, quæ sibi prestò fuerit, copia ipsis largiatur.

Cap. 3.

Sane quidem Gurias, Samonas & Abibus, & nati sunt Edeffæ, & educati. Porro Edeffæ huius (quæ quidem vrbs est in Mesopotamia) nomen cum paucis admodum antehos martyres cognitum esset, ab ijs ita celebre factum, illustratumque est, vt vnâ cum eorum fama per vniuersum se orbem terrarum diffuderit: neque verò ijs intra vrbes domiciliis fuit, sed in agro extrâ, vbi videlicet tranquilliora à vitæ huius negocijs vitam essent acturi, procul à ciuilibus turbis remoti, quæ certum animi in religione propositum perturbare solent, atque peruertere, neque spatium dare, vt pulchritudinem suam velut in speculo valeat contemplari: ac si quid sit, quod ei officiat, & ignoretur, id peruidere possit atque corrigere. Idcirco igitur grata his valde vitæ fuit agrestis: in qua etiam assidui, vnâ cum Propheta illud, Solitarij, donec transeamus, omnium pulcherrimè tenuerunt.

Vides ex sanctorum memoria ciuitates illustres reddi?

Sancti martyres cur in agro potius, quam vrbibus degere voluerint.

Cap. 4.

Sedenim Guria præcipuum in vita studium, meditatio & continentia fuit, quæ diuturna consuetudine familiares illi ac peculiare facta, fecere, vt cognomento Continentens appellaretur: neque enim tu eum aliter indicâsses, nisi dum cum nominares, nomini etiam Continentem addidisses: At Samonas vigentibus maximè & animi & corporis viribus, ijsque præditus, quæ qui habent, eos libenter spiritus sanctus suis solitus est choris aggregare, quippe cum iuuenes horretur, vt se senioribus adiungant, vitoria vnâ carmen concelebrant: His, inquam, ille præstans animi & corporis viribus, ad Guriam se contulit, eius vitæ studia propius imitaturus, ac si posset, etiam superaturus. Caterum qui absolutam illis choream conficiebat spiritus sanctus, tertium etiam præterea quærebat, qui cum numeri paritate eam similitudinem, quæ sibi cum patre & filio est, perfectè in choro ipsorum exprimeret, tum etiam numero firmitatem concordia stabiliret. Itaque (ô felicitatem) etiam inuenit Abibum: qui tamen vtroque natum minor erat, tamen quod ætati decrat, supplebat non eò solum, quod peruestigatis vtriusque ipsorum vitæ institutis, in animum induxit, vt in eodem se vnâ cum ijs curriculo exerceret, sed eò etiam, quod sacro Diaconatus ordine insignitus, magnum ijs, quibus se socium adiungere festinaret, ornamentum asferret. Medium enim his se cum inseruisset, vnaque cum ijs apud Dominum, cui ministrabat, fidenter egisset, pijs quietem à persecutoribus conciliauit. Siquidem post illud tempus nostra sanguine martyrum rubescere desijt terra, pulso nimirum è regno Licinio, Constantinoque in eius locum substituto. Quo quidem Imperatore Romana res florere, amplificarique coepit, quique primus è Regibus omnibus impietatem auersatus, pietatem palam est, libereque professus.

Pulso Licinio, Constantinus in eius locum Imperator substituitur.

Cap. 5.

Huiusmodi præditi virtutis insignibus Gurias & Samonas, non iam Edeffæ tantum, atque eius finibus cogniti erant, sed in exteris etiam terras longè lateq; se eorum fama propagabat: erantq; hinc Christianis læticia ac decus, illinc Græcis tristitia & dolor vehemens, ac quicquid denique mali creare solet inuidia. Quamobrè non ferunt illi illustriam gloriam virorum per vniuersam Syriam diffusam. Diocletianus erat eo tempore Romanorum Imperator: qui cum non satis magnam se adeptum ex subactis Imperio cunctis gentibus gloriam existimaret, illud longè sibi præclarum

Græcos hinc dicit, idolorum latras sine gentiles.

rius futurum putavit, si Christianos eorum voluntate ad sententiam suam traduxisset, aut recusantes funditus delevisset: ut sublatis, qui Deum intelligerent, sublatis etiam, qui incruento sacrificio bonitatem facerent, liberum demonibus suis sacrificium posset offerri. Hinc ex regis literis, quæ quoquoersum per uniuersam Romanorum ditionem mittebantur, & pijs pernicijs parabatur, & ignominia: contraque impijs, qui muta & manufacta simulacra venerantur, honor & salus spondebatur.

Cap. 6.

Christianis
quænam in
terdicta sub
Diolectia
no.

Ad hæc iudicium iniustorum, & eadem spirantium alia post alias procellæ: quibus illud unum erat propositum, quemadmodum omnibus in rebus ijs morem gereret, qui se misissent. Parati erant præcones, aperta subsellia, editiora extruebantur tribunalia, omni circumquaque tormentorum genere vallata. Interdictum erat Christianis, ne tam communibus se, quam sacris conuentionibus immiscerent: in forum non admittentur: omne commerciorum iure excluderentur, quæcunque ante illud tempus omnibus promiscuè paterant, tam publicè, quam priuatim: contrahere eis cum nemine licebat: magna in urbibus Christianorum erat solitudo: in earum locis remotiores ab ijs recessus succedebant, quos multitudo eorum, qui exagitabantur, complebat. Nulla in persecutoribus aduersus naturam maiores reuerentia: nulla paruorum, ac propterea malorum sensus expertium misericordia, ne ijs quidem, quibus tribuit ipsa natura, ut propter virium imbecillitatem, huiusmodi affectum plurimum mouerentur. Fere immittes omnes aduersus Christianos, vnaque in re tantum humani, quod quorum in animis piam de religione fidem concusserant, ijs, simul ut eos ad simulacrorum aras adduxerant, liberam malè viuendi potestatem permittebant. Quo quidem nihil pijs poterat esse perniciosius. Grauis oppressam creaturam tenebat tempestas, quæ nullam prorsus securitatem tranquillitatis significationem daret, nullam uel melioris status miseris affulgere spem sineret ex his, quæ sunt consecuta.

Cap. 7.

Singulae domus
Edessa
habent suos
scrutatores.

Nec ipsa Edessa communium temporis illius calamitatum immunis fuit. Gliscebant in pios quotidie ærumnæ: & impietatis procella, quæ ciuitatem inuaserat, effecerat, ut omnes iam de vira penitus desperarent. Domus singulæ suos scrutatores habebant, tam quæ in illustri positæ ciuitatis loco, quam quæ quod in obscuro esse viderentur, tutum antea latere uolentibus perfugium præstare solita erant. Neque ipsi etiam agri huius erant tempestatis expertes: siquidem nihilo tolerabilior in his, quam in oppidis, miseriarum erat fluctuatio, similibusque hæc, atque illic, periculis pietas veluti tempestate quadam iactabatur.

Cap. 8.

Plurimi
Christiani
eruduntur
in carcerem

Eo tempore ipsi quoque Gurias & Samonas, hic fortitudinis, ille continentia laude insignis, comprehensi sunt, vnaque cum ijs ingens Christianorum multitudo carceri addicta, cum non esset qui redimeret, neque qui saluum faceret. Ac ceteri quidem, quibus aut nominis obscuritas, aut fidei negligentia causa erat, ut contemnerentur, sine mora è custodia educerentur, quippe cum nihil aduersus se impugnantes præseferrent, quod esset ad expugnandum difficilimum. Verum Guria & Samonæ ingens, quæ eos comitabatur, solidæ pietatis gloria, causa fuit, ut diutius in custodia asseruerentur. Ex quo quidem videntur mihi merito Confessorum etiam cognomentum adepti: quod præmij loco ijs deferri solitum est, qui Christi causa hoc modo citra necem malè habiti sunt. Siquidem in ea tandiù feruntur permansisse, quoad vita fundò priore principe, alter in eius locum successit.

Cap. 9.

I. Cor. 10.
Rom. 8.

Verumenim afflictatio his oblectamenti loco erat, & in commodorum perperio philosophiam in eorum animis augebat, quæ quidem grauiorum, quæ mox pro Christo essent excepturi, tormentorum quoddam erat velut præludium: Quin alios etiam exemplo suo excitabant, quippe cum docerent eam, quam quis verè profiteretur, fidem, neque rebus asperis, quæ Christi causa maximè intentarentur, frangi, neque malorum perperione vlla debilitari: neque enim permissurum iustum certaminum arbitrum ac moderatorem, ut ea aut semper durarent, aut maiora essent, quam ut ijs ferendis quis esse par posset: præsertim si Paulo habenda sit fides, qui ipse rerum arcanarum & inspector fuit, & prædicator: Et si labor est multus, at nondum tamen est tantus, immò longissimo interuallo minor, quam ut cum eo, qui in nos postea reuelandus est splendor, vlla ex parte merito queat comparari. Atque hæc quidem illis hoc modo. Verumenimuerò quoniam oportebat, ut perfectioribus multò laboribus se darent, & ad nobilitandam etiamnum magis ipsorum gloriam, re ipsa superioris suæ exercitationis perspicuum omnibus ederent documentum: furebat rabie incitatus aduersum Christianos is, qui pauloante missus prouincia regendæ fuerat

fuerat Præses. Porro rabies illa id unum spectabat, quemadmodum ei, à quo missus fuerat, omnibus in rebus gratificaretur. Itaque nihil prorsus omittebat eorum, quæ eos præstare par est, qui furoris sui socijs omnibus in rebus inferunt. Ad tribunal rapti altæ in dolis viri sistuntur, pietatis suæ pœnas daturi. Cæterum quæ magna cum animorum elatione, magnoque cum spiritu, aduersus hunc dicta tunc fortiter à martyribus sunt, ex quibus & præsentis fortunæ inconstantia derideretur, & eorum, quæ in posterum parata sunt, bonorum gloria magnificè prædicaretur, (tametsi margaritarum nobilitas ante suilli generis homines proieciatur) aut quemadmodum ipse etiam iudex, dum eos tentat, qui tentationibus vinci non possunt, inuictam eorum animi constantiam astute subuertere conabatur, longum utique esset persequi oratione: nihilominus tamen, ut quantum ad intelligendum sit satis, quales illi fuerint, doceamus, ne egregia martyrum palæstræ prorsus simus expertes, neue eius rei, quam ex omnibus pulcherrimam sperauimus, iacturam faciamus, tales erant, aut his similitudine quam proximi.

Blandè agebat cum viris sanctis is, cui iudicandi potestas obtigerat, seseque modò, ut qui nocere eis nollet, ad lenitatem dabat: modò supplicia differebat, ne animi sanctia ea ijs accelerare videretur, qui ad quæuis perpetienda ipsi erant paratissimi, nullaque re magis, quam supplicij mora offendebantur: verum apparebat, facta dictis esse contraria, quippe cum non humanitatis ea essent, quæ ab eo fierent, sed immanitatis: animi non benefici, sed malefici: siquidem ex moræ huiusmodi interpositione apparebat, eum eorum animi firmitatem, roburque sensim velle labefactare, & ardorem restringere, quò videlicet postquam ex huiusmodi ampliationibus recens alacritas illa veluti deseruisset, consopitaque esset, viam ad id, quod sibi proposuerat, occultè muniret. Quin & nugamenta aduersus illos verborum quædam contexit, sic propemodum astute ipsos aggrediens:

Nolite, inquit, putare vos, me animo esse præduro, eiusmodique, qui crudelitate & humano sanguine delectetur. Naturam reueor: miseret me cognationis, quæ mihi est vobiscum: & quauis contrariam nobis religionis viam sitis ingressi, idque fortasse veritatis inscitia ducti, ac propterea in animum vobis induxistis, ut extrema omnia ferre libenti animo supplicia sitis parati: nihilominus ego quidem de hoc vobis ignosco, idque consilij vestri imbecillitati tribuo: siquidem scio mortalium adhuc neminem extitisse, qui quidem in consilio sibi capiendo nunquam errarit, quique cum in alijs optimè senserit, in ijs, quæ præcipua ipsi erant, non aliquando offenderit, atque ibi maximè, ubi maximè se præstare consideret. Quocirca licet innumerabilia urgeant me Regum iussa, nihilominus tamen malim, quoad fieri possit, cum manifestè periculosa res sit, quiduis supplicij ipse subire potius, quam asperum in vos quicquam efficere, vsque dum fortasse duritia vestra mea patientia deuicta, lenioribus vos verbis ab obstinatione ista deductos, in meam sententiam adduxero, cui ferociter nunc repugnatis.

Quem enim sacra vestra non moueat canities, Guria, quæ in vobis vndique apparet, quamque continentia conspicuam facit, cum in ista, quæ vobis extrema reliqua est, vitæ parte eam iactari animaduertat? Quis porro non Samonæ integras animi & corporis vires summè admiretur, perpetuoque laborum sibi cum habere omnium socium desideret? Valeant iudicialia subsellia, diuitia, honores: quauis enim hæc illecebris suis blandè ad se animos omnium alliciant, permagnamque ad bene beateque viuendum habere momentum videantur, nihilominus tamen, quando vos ista omnia ex fortunæ temeritate pendere, qua commutata, ea quoque commutari necesse sit. Videte, qualè me aduersus vos geram: donate hoc mihi, ut meliora de vobis possim sperare. Tu, Guria, adhibita tibi in consilium ea, qua pollere solitus es, prudentia, summaque eademque spectata omnibus ista animi tui magnitudine, grauitateque: Tu verò, Samona, solido à te isto ac viuido corporis robore tuo ad Regis culturam translato, (id quod etiam futurum, hesternæ die diuinæ mihi Sibyllæ confirmarunt) nolite, quæso, ita crudeliter duriterque vestris, quibus vos natura largiter auxit, bonis abuti. Nam à me quidem misericordiam aduersum vos aufertis: vos verò in turpissimam necem compingitis, ac maleficos homines imitami, qui miserè volentes ipsi sibi mortem consciscunt. Atque huiusmodi quidem astuti iudicis & ratio, & oratio fuit.

Quid

Cap. 13. Sapiēter in primis illi martyres respondēt.

Quid verò viri fortissimi, imperterriti que: Eadem ij nimirum ad eum capiendum artes adhibere, quibus fretus ille, eos se dolo capturum sperabat. Nam quid est, inquit, quod tantoperè à sententia nostra nos valeat dimouere? Nunquid vehementer fortasse instabilis vitæ huius cupiditas? Sed quidnam est, quæso, ex omnibus, quæ in ea habentur iucunda, quo animus noster queat permoueri? An non animaduertit nos optimos vos testes habere, cuiusmodi hoc sit, quo sum circumamictus, corpusculum, quàm paucissimis ad se in vita tuendum contentum, & expedito Christi militi perquam simile, qui ad omnia tribuni iussa exequenda sit quamparatissimus, quique velut super tenuissima rate, vitæ huius pelagus transmittat, nè qua re grauate impedita illa, necessariò cursum tardiùs conficiat? Vndè igitur à sententia mea poteris reuocare? quibus ve capere blandimentis, vt me res vitæ huius permoueant, qui maximæ illius iam parti mortuus sum? quippè qui voluptatibus contemnendis ipse in voluntariam me mortem tradiderim, atque hoc ipsum, quod nunc vivo, eò viuam, quòd eius iniussu, qui me in vitam induxit, nolim exire de vita. Siquidem eum iubemur expectare, dum vinculum soluat, à quo nimirum in eam fuimus illigati. Et quid, obsecro, nonne hoc summæ esset dementiæ, quibus iuuenis nuncium remisissim, his denuò cupiditatem velle iritare, atque ea, quæ iam pridem omnibus, qui ea vellent, libens dimisissim, gratiæ loco nunc cupidius appetere? præsertim cum illud esset incertum, an diù simul ac ea essem adeptus, eis mihi securè per ocium frui liceret. Sed vt adempta prorsus sit omnis de hac re dubitatio, haud dubiè degenerè liberalique se esse animo ostendat, qui rebus æternis caducas anteponat, stabilibusque ac permanentibus ea, quæ citius diffuunt, quàm consistere potuerint. Et quòd quidem ad me attinet, hoc modo: Quo pacto verò etiam Samonam hunc (pro eo enim loquor, quòd is & animi sensuum, & præclaræ huius peregrinationis mihi socius est) à sano suo animi proposito poteris auocare?

Sancti martyres mudo mortui.

Degener & illiberalis animus.

Cap. 14.

Dices fortasse, non conuenire adolescentem ætate integra, & viribus corporis valentissimis, viuendi finem facere, & ante præstitutam sibi vitæ diem, de vita velle decedere. Fateor, viget ille quidem ætate, sed Deo viget, vndè & vigorem illum accipit: viget item viribus, sed hoc quoque inter res maximè laudabiles est, quæ ætate sunt integra, & viribus firmis, ea illi offerre, cui vetus etiam lex gratam victimam offert, vitulum nouellum, & ætate florentem, cornibus nunc primulùm se foras trudentibus, & vngulis decorum. Talis etiam Samonas tali etiam similiter immoletur, florenti etiam nunc ætate, & nitenti facie: non autem in senectutem iam vergente, nè fortasse rugis etiam insidiantium nobis annorum corruptus, victimæ vitiet integritatem. His auditis, astutus ille ac veterator, confessim spem, quam conceperat, amisit. Quamobrè abiecta persona, aperta impudentia in necem sanctorum præceps ruit. Mirabili igitur incensus iracundia, ijs celeriter ad se accersitis, quorum munus est istiusmodi carnificinas exercere, mandat, vt fune altera manu religatos martyres, diù ita sublimes teneant: quibus, præterquam quòd totius corporis pondere grauari dignelebantur, ad maioris etiam prætercè sensum doloris, intolerandum pedibus aptari pondus iubet.

Psal. 68.

Iudex prodit se, eundem liter faciens in martyres

Cap. 15.

Nòrunt plerique, sed omnium maximè medicinæ artis periti, qui naturæ arcana ipsi subtilius indagârunt, quàm intolerabilis illius sit cruciatûs dolor in quouis animante, si extrema aliqua sui parte suspensum teneatur, atque in eam vnâ vnuersum corporis totius pondus recumbat: quippè cum ossium compages in eo sint, vt iam iam discludendæ sint, neruique ipsi sint præter modum distenti, & musculi distrahi, & totus ipse corporis truncus suo præter modum alieno etiam pondere diductus constringatur: deindè cum naturalis humor vnâ cum animali spiritu, quæ quidem in exteriores partes coarctetur, quæ verò propter meatuum constipationem egredi prohibeatur, grauior in animante excitatur doloris vis, inter cetera omnia hoc etiam ipso, quòd exitus in elisione præcluditur, eoque magis, si distensio quæ sit, ex diametro existit, qui quidem longior excogitatus sit, quàm sit quæuis rectorum partium media linea. Tali igitur tantoque fatanæ ministrorum solertia comparato tormento, cum in eo per dimidiatæ diei spatium, eoque amplius illi constanter perseverassent, vbi se nihil proficere impius iudex animaduertit, à supplicio tandem relaxari, atque in obscurissimum carcerem trudi martyres iubet, ibique diuturna eos inedia macerari. Tum quæstio rursus, & tormenta longè omnibus ijs, quæ præcesserant, grauiora, immanioraque

Immaniſſimos cruciatuſ dimidio die pati sic sine ferunt.

Cate.

Ceterum Guriam ille, vtpotè & senectute iam & inedia, & ijs, quos paulo ante pertulerat, cruciatibus penè cõfectum, statuit tormentis amplius non diuexare, nè, si id fieret, animam ille inter tormenta, priusquam voluisset ipse, & lentis cum pœnis affecisset, expiraret, atque hoc modo spe ipsum maxima deturbaret. Siquidem existimabat se illum omninò aliquandò tentatum, in potestatem suam redacturum, quippe aut blanditijs emollitum, aut tormentis fractum iri animos eius, aut denique fore, vt, cum videret, quibus alij cruciatibus afficerentur, alieno periculo disceret, quemadmodum eos ipse, mutanda sententia sua, declinaret. Verùm Samonam, quòd eum & iuuenem videret, & robustum, tormento denuò aggreditur atrociorè longè, & suprâ quàm dici cogitarique possit, maiore, quàm antea. Nam ex altero pedecapiteque eum sublimem statutum, pondere alterum ferri incredibili in diuersum distrahiiussit, quippe cui certum esset, illum prorsus hoc modo quamprimùm velle discerpere. Ex quo quidem factum est, vt laxata coxendicis iunctura, claudus ille postea non sine causâ remanserit.

Cap. 16.

Samonæ horrendum supplicium.

Sed cum hæc quoque viri fortissimi pro nihilo habuissent, omnemque ei penitus spem præcidissent, fore vt ab eo vnquam vinci, superarique possent, denuò eos ille in custodiam compingit: vbi cum aliquandiu permansissent, postea nocte intempesta ijs caput amputari, vt hoc modo vitam relinquerent, iubet. Pròh quantæ sententiæ hæc lætitiæ martyribus fuit, non quidem ob eam causam, quòd viderent hoc modo allatum iri finem acerbitatibus, atque arumnis suis omnibus, seque tanquam ex iactatione & fluctuatione quadam percenni in portus tranquillos, pacatosque peruenturos: sed quòd iter illud inirent, vndè mox essent cum Christo futuri, quicum etiam certissimè se regnatos sperabant, quemadmodum illius etiam in aduersis ferendis vestigia fuerant imitati. Ac Guriam quidem & Samonam certamen victoriæque, talia ac tam insignia fuere.

Cap. 17.

Caput eius amputatur.

Quale verò etiam Abibus stadium cucurrerit, tempus est, vt nunc exponamus. Hic cum inter ministros Christi mysteriorum vnus haberetur, & pari cum ijs rusticitate, qui ante ipsum consummati fuerant, ferretur, in simulari apud persecutores coeptus est, quòd multis, qui salui fierent, ea ministraret, quæ ad ipsorum salutem pertinerent. Quandò Diocletiano meritò ex fatali necessitate vita iam functo, is, qui aduersum nos exercebatur, furor ad Licinium delapsus, veluti diris deuota quadam hereditas, ab illo ad hunc miserabili Imperij specie impegisset. Ceterum quoniam hominibus sensu carentibus tolerabile videri non poterat, si in eodem cum pietatis cultoribus grege numerarentur, ab ijs denuò persecutio excitatur: sed in vnum Abibum tota periculi moles incumberebat, cuius expugnatio perindè futura impijs erat, ac si cunctos pariter funditùs Christianos delensissent.

Cap. 18.

Licinius Ecclēsiam persequitur.

Vbiq̄ vestigabatur Abibus per loca habitabilia, inhabitabiliaque, nec tamen vnquam reperire illum poterant homines vafri. Itaque cum perquirendo fessi, spem iam prædæ omnem abiicissent, ipse, quem insectabantur, vltro se querentibus exhibet, atque ad Iudicem introducit, à quo, quoniam difficile videbatur, cum dicto aliquo factore ab certa sua de sana religione sententia dimoueri, per ignem ad eum, cuius desiderio aestuabat, ignitus amator dimittitur: atque ita ijs, qui eum antecesserant, martyribus datur, consorsque sepulcri eorum efficitur, quemadmodum etiam laborum & gloriæ antè in mercatura socius fuerat. Quoniam etiam simili modo vicerunt principatus pestiferi demonis, superârunt potestates mundi huius, coniuncti sunt cum Angelis, transierunt ad certaminis arbitrum Christum, sudore adhuc sanguineque ob exhaustos in stadio labores certaminaque madentes, porrigit eis dexteram egregius munerarius, suosque athletas in æternis tabernaculis collocat.

Cap. 19.

Abibus vltro se offert querentibus.

igne cocrematur.

Sed quæ sunt hæc? nempe vbi quòd suū est cuique præmium, pro merito tribuitur, & cuiusmodi hoc, scire fortasse desideras. Eiusmodi nimirum, cui simile nullum tam ante legem, quàm in lege quis possit ostendere. Quis hoc? nempe quòd his eorum nemo par fuit, quòd ex ijs quilibet longo ab his interuallo superaretur. Siquidem institutis viuendi veteris legis præstabiliora sunt ea, quæ sunt secundum Christum: ex ijs autem, qui post Christum fuere, nulli videri possint secundi, quippe qui inter martyres, martyres sunt, inter monachos monachi, inter sacerdotali dignitate præditos sacerdotalis dignitatis participes. Nam & certârunt, & ante susceptum certamen strenuè se in pietatis cultura gessere, & sacri ordinis, propterea quòd Abibus diaconus esset, omnes fuere

Cap. 20.

Sui cuique pro merito præmiū in celo tribuitur.

fuere confortes. Siquidem in societate quæ eorum quisque habet, ea communicat alteri, & mutuis officijs singuli eius rei participes fiunt, in qua alter excellit. Quinimodò (sed fortasè alicui nimius videbor) si cum ijs, quæ secundùm Christum sunt, conferantur, animaduertere faciliè poterimus, quibusdam in rebus eos superiores existere: martyribus quidem, vita ante martyrium monachali: monachis verò, martyrio: martyribus rursùm, qui in militaribus aut ciuilibus se muneribus occuparent, eo, qui ex sacerdotali dignitate splendor effulget. Talis beatis viris curfus fuit, tantus labor: huiusmodi in terris periculum, huiusmodi præmia celeberrimorum horum laborum.

Cap. 21.

Miraculum
sanè illustre
& memora-
bile,Aduertis
quantã san-
cti potesta-
tem habeat
post mortem?

Cap. 22.

Cernis quo-
modo cele-
brandæ sint
sanctorum
festiuitates?

Inter quæ illud quoquè nullo modo silentio prætereundum, de puella, quod propter rei admirabilitatē omnem propemodùm fidem exuperat. Viuens nanque hæc, cum ab sceleratis hominibus in sepulcrū recēns cadaueribus plenum, esset delecta, in regione barbara, atque à patria ipsius longè remotissima: vbi sanctorum martyrum fidem precibus implorauit, quorum etiam ope freta, longam ad eò peregrinationem suscepit, certissimè quod expectarat, consecuta est. Vesperè enim cum in summa posita esset desperatione & fletu, benè manè patriæ, matri, tumulto sanctorum cum lætitia restituta est, mirabiliter educta de sepulcro, ut potè quæ à circumfidentibus illud custodibus videri nequiverit, admiranda quadam celeritate ab ijs inde absperta. Siquidem albis illi vecti equis, (ô miram sanctorum in ferenda ope promptitudinem atque celeritatem) cum puellam appellassent, atque in equos sustulissent, eam intra delubrum suum intulere, vnde etiam scelestum pauloantè virum affecabantur, vadibus ijs ab eo acceptis: qui dati, sanctissimè religiosissimeque datam fidem seruauerunt, & huic salutem, & illi qui fidem violauerat, meritum paulopost extium attulerunt. O seruatores celeres, expeditique: O fidem vestram implorantium adiutores strenui, inuictique: O ad ea, quæ spondidistis, persoluenda sine mora promptissimi, & in tribuendo quod cuique conuenit, minimè lenti.

Prorsus iam, ô sacer conuentus, à Deo dicata concio, mihi quidem persoluta sunt, quæ vobis eram pollicitus, & orationis cœna parata est, & quæ ad repræsentanda martyrum certamina perrinebant, veluti in albo aurium vestrarum pro viribus delineata à nobis sunt. Vos verò quid? qui ad diem festum conuenistis, qui conuiuia estis, qui auditores, qui oues ratione præditæ: quid, inquam, confessoribus hisce martyribus, quid itè contrà nobis reponetis? Nimirum illos quidem hymnis, laudibusque prosequemini, & quæ bona sunt, summa ope magis ac magis in dies sectari studebitis. Siquidem gratum martyribus est, si hoc modo festi eorum dies celebrentur. Hoc modo strenuos Christi pugiles honorare laudabile est, tali studio, talibus fructibus: nobis verò obedientiam præstabitis, mansuetudinem, pacem atque concordiam, & prætereà etiam sanctitatem: quam aliundè nusquam adipisci quis queat, quam membris, quæ sunt super terram, mortificandis. Quo quidem nomine arbitror ego vitam eam appellari, quæ turbulentis animi motibus obnoxia est. Illi verò sanctificare vos dedicareque summo studio debetis, qui ijs, qui cor à materialibus sordibus expurgarunt, præmium illud largitur, ut se clarè peruideant, & cœlesti illa gloria indè impleantur, ut Moyses.

Sic quidem ego pater vester, vos verò filij, charissimum & amabilissimum nomen inuenimus fortasè, cum ad hæreditatem illam æternam translati erimus, ut viuere vnà possimus, simulque lætari: quando videlicet etiam corona gloriationis de vobis honestatus, ad communem Dominum exclamabo, Ecce ego, & pueri, quos dedisti mihi, Domine: Ipsi gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

VITA S. EV GENII Archiepiscopi Toletani, cuius festum in 15. Nouembri
diem incidit, breuiter describitur cap. 7. vitæ S. Gerardi Abbatis Bronien-
sis: Eius verò translatio ibidè cap. 11. 12. 13. & 14. quæ-
re eam tomo quinto, 3. Octobris.

VITA

VITA S. MACLOVII EPISCOPI ET CONFES-
SORIS, AVTHORE SIGEBERTO MONACHO GEM-
blacensi: Claruit is Sigebertus Anno 1100.

EPISTOLA AVTHORIS AD TIETMARVM ABBA-
tem Gemblacensem.

VITA pijsimi confessoris Christi Maclouij, qui etiam Machutes di-
ctus est, diligenter, quantum ad veritatem historię, antiquorum sty-
lo erat exarata: sed quia minis ordinatè digesta, minis composité
descripta, ad hæc barbarismis & solœcismis nimis erat confusa, lon-
go obliuionis & negligentię situ ad eò latebat obducta, ut quasi nul-
lius auribus digna, iam ab hominum recesserit memoria. Sed con-
siderato, quia non omninò perdit æstimationem precij preciosum
metallum, quanuis iaceat rudere terræ insoffum, vel scabredine rubiginis decolora-
tum: placuit, venerabilis pater Tietmare, tuæ paternitati, ut iuberet meæ pusillitati,
ut inspecto historię textu, & pro posse eraso vitiorum contractu, meliorarem illam
quantulo cunque sermonis cultu. Ego qui iussioni contrauenire non debui, opus in-
iunctum executus sum, non quidem ut volui, sed quomodo pro ingenij tenuitate va-
lai. More enim rustici fabri opus iniunctum aggressus sum: qui follibus sufflando,
& malleis tundendo, elicit scoriã de rudi massa preciosi metalli, ut paratior redda-
tur operosi artificis manui, ostendendo alijs splendorem materiei: ut si quis velit ex-
ercere vim sui artificij, inueniat materiam paratam suo vsui. Ergò quod facile factu
videtur, faciam: nimirum ut superflua demam, vitiosa corrigam, confusa ordini red-
dam, à veritate tamen historię nullo modo recedam: ut nihil noui fecisse videar, cum
verus tantum limando & fricando renouasse videar.

In hac vita
expolienda
quid præ-
stiterit Au-
thor.

EIVSDEM PROLOGVS IN VITAM S. MACLOVII.

RAconia sanctorum, quæ valdè sunt in oculis Domini preciosa,
nullatenus sunt reticenda, verum omni memoriæ tradenda. Nihilominus
credendum est, omnipotentis Dei virtute facta esse san-
ctorum miracula pro felici eorum vita, prius cordibus eorum cæ-
lesti munificentia indita. Ergò primùm indaganda est amicorum
Christi vita, ut, dum eam studemus imitari, proficiat nobis virtutes
eorum mirari. Siquidem nihil nos iuuat stupere miracula, sine fe-
licis vitæ imitatione proficua. Iam nunc beati viri vita ad medium deducatur, ut, dum
eius merita recolendo ad eius imitationem animamur, intercessionis gratiam in op-
portunitatibus habere mereamur.

Imitandi
sunt sancti.

VITA.

CAP. I.

SANCTVS igitur Maclouius nobilitate parenti apud Nouëbr. 15.
homines seculi inter suos non mediocriter inclytus, ci-
tra oram Britannici maris fuit editus. Pater eius Guent Parentes S.
nomine, Comes fuit, qui vrbis Gimicastrū vocata, conditor extitit. Matrem ipsius Darual appellatam accepi-
mus. Et quia in omni rerum euentu nunquam abest Dei Maclouij.
dispensatio, paruit etiam in huius sancti viri natiuitatis
exordio. Natus est enim in die sancto, quo omnis mun-
dus Paschalis solennitatis celebrabat gaudia: ut in die,
quam fecit Dominus, ut exultemus & lætemur in ea, eti-
am hoc gaudij mortalibus adderet diuinæ pietatis gra-
tia. In huius quippe articulo dieci nati sunt in ipsa vicinia
etiam alij trigintatres pueri. Quod quia creditum est dispensatiua Dei ordinatione fa-
ctum, placuit parentibus omnium, ut qui nascendo sortiti fuerant vnus contemporali-
tatis exordiū, vnū in Christo tenerent viuendi cōtubernium. Nam omnes simul cum
S. Maclouio scholaribus studijs eruditi, omnes simul diuinę seruituti sunt mancipati.

Nota de 33.
pueris.

CAP. II.

BONÆ itaque indolis puer o electo à Deo ad beatitudinis opera exequenda, iam nunc diuinitus inspirabatur, quod ait sancta scriptura: Ex studijs suis cognoscitur puer, si munda sint opera eius. & : Beatus qui portauerit iugum ab adolescentia sua. Ab ipsis enim infantia annis occupationi secularis vanitatis abrenunciavit, & libertati diuinæ seruitutis se sociavit. Qui, vt plenius haberet scientiam doctrinæ & cognitionem Dei, arctius se addixit sanctarum scripturarum eruditioni: in cuius rei intentione ociositas, quæ inimica est animæ, reprimitur: in cuius meditatione Deus agnoscitur, in cuius executione vita æterna acquiritur. Appetebat scientiam, quæ per charitatis humilitatem ædificat: refugiebat illam, quæ per vanitatis elationem inflat. Incipiens etiam corpus suum castigare, & illud in seruitutem spiritus redigere, assuescebat simplici victu & vestitu contentus esse, vilipendens corporis gloria, indignum ducens distendi ciborum copia, nè aliquo modo dominaretur animæ suæ per indulgentiam corporalis necessitatis carnis petulantia. Ideò exceptis his, quæ expetebat simplex necessitas naturæ, reliqua omnia expendebat in opera elemosynæ.

CAP. III.

DEUS ergò, qui seruos & prophetas suos aliquandò etiam in ipso matris utero nouit sanctificare, non distulit seruum suum in primæua ætate sua virtutibus & signis mirificare, qui iam in ipsa infantilis ætatis simplicitate non desistit per bonam intentionem seipsum ad seruiendum Deo præparare. Dum quodam die cum coæuis sibi pueris ludendi gratia processisset ad litus maris, alijs in ocioso ludendi negotio intentis, hic humi reclinato capite, somno cœpit indulgere. Cùm subitò inundando redeuntis maris æstu adueniente, quod secundum Lunæ cursum in mari Britannia fieri est solenne, reliqui pueri fuga consulunt vitæ suæ, illum dormientem in tanto periculo non occurrentes excitare. Sed puero ad salutem multorum nato, non longè * abfuit Dei protectio, procurata magno rerum miraculo. Nam cùm vndique aquæ circumfluerent, & vndæ vndis superuenientes cum feruore tumendo circumstrepent, & tamen circumducto vndique circulo, locum in quo puer iacebat, attingere non auderent, omnipotentia Dei fecit illic insulam excrecere, quæ vsque ad summum æquoris porrecta sui altitudine, futurum Christi antistitem eruit à mortis discrimine. Tam verò inopinato in oculis omnium apparente miraculo, opera parentum suorum citius procurato nauigio, eductus est placitus Deo puer de maris periculo. Nè autem vnquam à memoria excideret huius facti nouitas, & vt per hoc magis claresceret beati viri sanctitas, eandem insulam vsque in hodiernum diem permanere fecit diuinitas, & vt credimus, vsque in finem hanc pro testimonio habebit posteritas.

CAP. IIII.

POST sanctus Maclouius de adulta infantia transiens in pueritiam, quanto amplior diuinæ inspirationis cum cremento ætatis hauriebat gratiã, tanto audius atque instantius cor suum præparabat ad appetendã Angelicę vitæ sanctimoniam. Sciensque ex ore Domini, beatitudinẽ videndi Deum promissam esse mundis corde, ab ipsis pueritię rudimẽtis se deuouit operibus munditię. Volens enim placere Deo corpore & spiritu, elegit omnem ætatem suam agere in virginitatis coelibatu. Sicut enim testis recens, quo semel est imbuta, diu seruat odorem: ita & ei vile visum est, rude vas corporis sui aptare quamprimùm ad sanctificationẽ & honorem, nè corrumpere per carnalis desiderij passionem. Quod vt liberiùs & perfectiùs posset exequi, per parentum deuotionem & propriam voluntatem assumpsit habitum ordinis monastici. Vbi positus sub regulatis disciplinæ custodia, quàm strenuũ & promptũ se exhibuerit præ ceteris in obedientia, saltem ex hoc probari poterit, quòd inuidia coequaliũ suorum carere non potuit: quæ semper ex aliorum profectu & gloria nascens, in seipsa contabescit. Patiebatur enim inter coæuos suos, quod Ioseph olim passus est inter fratres suos. Ioseph polymita tunica à patre donatus, & ab eo plũs cunctis fratribus amatus, quia fratrum vitia carpebat, inuidiam sibi conflauerat. Hic etiam, quia talarum perfectionis tunicam, & virtutum colore variatam à Deo meruit, æqualium suorum inuidiam effugere non potuit. Mos est ordinis illius, pueros ferre hebdomadam lucernam cum luce ante pædagogum suum, quando nocturno tempore intrat vel exiit oratorium. Adueniente ergò hebdomada felix pueri, comparans eius

extinuerunt ignem, quo debebat lucerna accendi: optantes, vt saltem pro hac offensa sufferret verbera magistri. Quid ageret simplicitas pueri? Ad officinam, vbi ex annonis aqua infusus atque decoctis conficiebatur cereuisia, cucurrit, & ignem sibi dari à ministro petijt. Sed nec in crudo rustici pectore diabolicæ inuidiæ malitia defuit. Aspernatus enim supplicis pueri humilitatem, negauit porrigere ignis fomitem. Ille angustius præ timore magistri, prunas à camino ardentẽs imposuit vesti, & ad lucernam accendendam recurrere gressu celeri. Sed inueniens eam iam accensam diuinitus, prunas excussit vestibus, quæ tamen illas omnibus apparuerunt. Pædagogus geminato miraculo stupefactus, alumni se prouoluit genibus. Et deinceps debuit venerationi habitus, cùm omnes anteciret gloria, tamen charus erat omnibus.

CAP. V.

VIR sanctus, quia Christi sacerdos erat futurus, & caput & caudam hostiæ in sacrificio Dei offerri debere sciebat, de die in diem de virtute in virtutem proficiebat, & per scalam bonorum operum gradatim ad summum perfectionis scandere laborabat. Quicquid enim in tenera ætate Deo fideliter vouit, id opportuno tempore sinceriter soluit. Ante omnia castitatis puritati operam dedit, sciens quia nisi sincerum vas fuerit, quòdcunque infunditur, acefcit. Habens ergò præcinctos lumbos hac virtute castitatis, etiam lucernam ardentem tenebat in manibus suis, cùm per bona opera lucis exempla monstrabat proximis. Ità fideliter & prudenter geminans Deo sibi credita talenta intellectus & operationis, quoscũque poruit verbo & exemplo allicere ad propositum sanctæ conuersationis, participes & socios sibi coniciuit ad scandendum iter perfectionis. Iam verò quàm ei frugalitas amica fuerit, quàm ei parsimonia placuerit, quomodo vtrinque reducto fune temperantiæ, semper mediam virtutum viam in omnibus tenuerit, satis ex hoc patuit, quia ad summum sanctimonie culmen feliciter peruēnit. Cuius vitæ rectitudine omnis populus ad meliorationem morum non partim directus, & miraculorum eius gloria nimis iucundatus, promoueri eum fecit ad ordinem Episcopatus, vt vberius sanctificari eius benedictionibus mererentur.

CAP. VI.

FAMA, quæ facta & infecta solet loqui, referebat esse quandam insulam in mari, quæ præter cetera felicitatis suæ commoda, quibus præ cæteris terris & insulis credebatur abundare, hoc miraculo dignum dicebatur habere insigne, quòd cæli ciues in ea ferebantur habitare. Super hoc si rei consideretur veritas, ex eo illis insularis hæc viuendi imputabatur felicitas, quia apud eos in nullo exorbitabat moralis rectitudinis probitas, immò in omnibus potenter regnabat naturalis legis sanctitas. Delectatus ergò vir beatus tam fauorabili nuncio, totus ad requirendam tam laudabilem insulam animo ferebatur. Quia enim eius cõuersatio iam in cælis erat, & eum inter mundi scandala commorantem, iniustitiæ humanæ multiplicitas offendebat, saltem ille vitam desiderabat agere, vbi iustitiæ vestigia remansisse audiebat. Ad hoc eum etiam magistri sui & Abbatis Brendani exemplum animabat, cuius tota intentio ad felicem insulam quærendam non minus flagrabat: quippè qui huius nouæ peregrinationis incentor existeret & author, vt scriptura vitæ eius demonstrat. Quam si quis desiderat legere, quid de ea æstimare debeat, sapientium ediscat iudicio. Posthabentes igitur dulcem patriæ amorem, assumunt incertum optatæ peregrinationis laborem. Hanc viam insistere, vtrum persuaserit sola quærendæ felicitatis habitacionis voluntas, an aliqua ex parte subreperit animis eorum humanę curiositatis voluptas, non habet discutere nostra temeritas. Hanc tamen viam Deo non displicuisse, per hoc satis intelligimus, quia etiam hoc peregrinationis tempore hunc seruum suum non desistit miris decorare miraculis.

CAP. VII.

PASCALIS solennitatis mundus agebat lætitiã, quando solet sancta Ecclesia celebriùs recolere nostræ redemptionis memoriam, quæ his diebus completa est per passionem & resurrectionem Dominicam. Cùm cæteri indè se agerent festiuus, S. Maclouius se agebat deuotiùs, vacans psalmis, hymnis & orationibus, vtpotè qui debebat Deum interpellare non solum pro suis, sed etiam pro populi excessibus. Volens ergò celebrare solennia Missarum, cùm non haberet locum ad id idoneum, quippè qui circumferens visum, quantum permittebat horizon, nihil videbat, nisi

Prou.20.
Thren.3.Scriptura
diuina quid
conferat.
1. Cor.8.Castigat
corpus suũ.Ierc.1.
Luc.1.

*abfuit

Insigne mi-
raculum.

Matt.5.

Amplecti-
tur vitã mo-
nasticam.

Gen.37.

Inuidia
quorũdam
erga illum.Vide mira-
culum.Castitati
plurimum
studet.
Luc.12.Mediam in
omnibus te-
net viam.Fama de
quandam in-
sula.Brendanus
Abbas eius.Paschalis
solennitas.

capitulis calum, & inferius liquorem aquarum) toto corde conuersus ad Deum, orabat obnixius ab eo offerri sibi locum aptum. Exaudibilis auris Dei omnipotentis, affuit prestanti orationi vtilis petentis: & qui olim periclitanti Iona certum ad salutem onem eius preparauit, hic etiam modo balenam prestanti adesse fecit. Cui tanta corporis vastitas erat, vt rupes esse ab hominibus putaretur: porro eam tanta subtrauerat immobilitas, vt insula stabilis esse crederetur. Sacramentorum ergo ordine a sacerdote solemniter celebrato, & viatico Dominice Eucharistie omnibus deuote distributo, quo vnico inter omnes vtriusque hominis aduersitates muniretur subsidio, soluto alacriter nauis reuinaculo, reddunt se suscepto nauigandi proposito. Porro comitatu illo erant homines numero ferme centum octoginta. Cum ergo iam altum tenerent, velificante fide securi, tunc demum reducto visu, intellexere de quanto periculo eos eruerit misericors potentia Domini, qui balenam pro insula parauerat in medio mari, & eam subtrauerat immobilitate tam stabili, vt nihil eis periculi incurreret. Cui tum posset esse dubium, quod ineuitabile omnes incurrisset mortis periculum, si bellua immanissima dedisset corporis sui motum? Vnde omnes lætum cæcantes ceceuma, voces gratiarum actionis vnanimiter iactabant ad sidera.

CAP. VIII.

Magnis maiora miracula succedunt, & nouitate sui, deuotionem fidelium ad laudanda Dei magnalia vehementius accendunt. Cum tantoperè pro quaerenda illa laudabilis famæ insula laborarent, factum est, vt ad aliam insulam, disponente Deo, applicarent: & potiti optata arena, dum pro releuando radio nauigationis perlustrarent singula, offendunt tumulum sepulti hominis, quem fuisse giganteæ molis & proceritatis, prodebat inspecta qualitas corporeæ magnitudinis. Motus ergo tripliciter inuocant sanctæ Trinitatis, & aperto oculo tumuli, suscitauit eum à mortuis. Qui postquam est redditus pleno vitæ officio, compellat eum sacerdos pio alloquio, suscitans eum quis esset, vnde illuc venisset, vbi modo fuisset, si aliquando Christo credidisset. Respondit ille, se à parentibus suis occisum, ibi tumuli accepisse locum. Porro se infernalibus claustris deputatum, dirum & interminabilem tulisse cruciatum. Et addidit homo Dei: Vobis ergo, quos incredulitas deputauit poenalis inferni ergastulo, est aliqua fide confessio, est aliqua sanctæ & indiuiduæ Trinitatis cognitio? Et ille: Planè, inquit, nobis sanctæ Trinitatis cognitio est, sed modo eam nosse aut confiteri, nihil nobis prodest: immò quia in vita eam nosse nolimus, mortaliter obest. Ideo precor, vt saltem modo merear renasci baptismo salutari: vt qui hactenus damnatus fui morte aeternali, iam nunc possim erui ab interitu infernali. Sanctus Dei, his auditis, ingreditur viam Apostolicæ prædicationis, & eum initiatum & catechizatum catholicæ fidei rudimentis, consecrauit & regenerauit baptisimi sacramentis, & muniuit viatico Dominici corporis & sanguinis. Superuixit autem quindecim diebus, & à morte animæ erutus, morti corporali est redditus, & in eodem tumulo repositus, in generali omnium regeneratione resurrecturus cum Christo feliciter. Hæc sunt, bone Iesu, misericordie diuinitatis opera: hæc sunt magnifica tuæ promissionis munera, quibus fideliter in te credentes consolatur tua clementia. Qui credit, inquis, in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet. Quæ quidem posse fieri per hominem, vix apud homines obtineret fidem, nisi promissum fuisset per Dominicum hominem, hæc facienda esse per fidelem hominem.

CAP. IX.

Exhausto incassum nauigationis labore diutino, postquam nulla spes desideratam insulam inueniendi adspirabat pio eorum desiderio, retractato inuicem consilio, deliberauerunt finem facere tam longo postliminio. Iam enim septennium in hac peregrinatione expleuerant, & septem Paschalis celebritatis recursum solemnizauerant, & per certum laborem nihil adhuc certi in animo habebant. Reuersus ergo vir sanctus ad auitam patriam, reddidit parentibus suis desideratam diutissime præsentiam: & quia in terris nequiuit inuenire optatæ felicitatis insulam, ingenuo noctu diuque dabat operam, vt in celis perpetuæ beatitudinis mereretur habere patriam. Deus, qui hominem gratia sua præuenit, vt bonum velit: & subsequitur, vt implere possit, eum voti sui compotè fecit. Cum enim in hoc totus esset, vt iam iam que perfectionis iter arriperet, cum de more interesset Ecclesiastici officij mysterio, audiuit

Ingens in mari periculum cum facis se euasit legatur.

Excitat S. Maclouius defunctum.

S. Maclouius reduituum catechizat & baptizat.

Ioan. 14.

Dominici hominem, Christum dicit, quod Augustinus se dixisse dicit. Vide Rerum etc. lib. 1. cap. 19.

audiuit Euangelium pronuciari à Diacono: Si quis venit ad me, & non odit patrem & matrem, & uxorem & filios, & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus: & Qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Et rapiens vocem ex ore Diaconi, credens hoc consilium sibi in tempore mandatum esse ex ore ipsius Domini, ex ipsa lectionis opportunitate patrem suum conuenit, legationem Dominici mandati per Diaconum sibi missam ei obiecit, & licentiam abrenunciandi sibi suisque omnibus, ab eo humiliter petijt, seque trans mare peregrinatione pro Christo velle suscipere prædixit. Pater diligens filium nimis carnali affectione, quæ gaudebat redijisse de tam longinqua peregrinatione, voluit bonæ eius voluntati contraire. Et præcurrens ad maris litus, amotis vsquequaque nauibus, interdixit potentèr nautis omnibus, nè quis eorum filio suo facultatem transferendi præstaret aliquatenus. Sed vir Apostolicæ vitæ, sciens Dominum præcepisse, Si dextera manus, vel pes, vel oculus scandalizat te, erue eum, & projice abs te: mallet solus ad vitam ingredi, quam cum parentibus suis perniciosè dilectis, in gehennam mitti. Omnem ergo carnalis necessitudinis affectionem postponens Christi amori, abrenunciavit patri, abrenunciavit paternæ facultati, abrenunciavit etiam sibi, vt nudus & expeditus sequeretur discipulus vestigia magistri.

CAP. X.

Ascitis itaque omnibus, qui secum tenebant propositum monastici ordinis, al legato quoque magistro suo Brendano Abbate, socio prioris peregrinationis, venit ad litus maris. Vbi amotis nauibus & nautis omnibus, iuxta interdictum patris sui, cum nulla suppeteret via transferandi, relegebat illud Psalmistæ: Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine. Cumque cor ad Deum solum suspenderet, ecce nauim vacuum hominibus præstanti adesse videt, quam Christus ipse regebat: vir tamen sanctus puerum eum esse credebat. Qui puer mox illum ad nauigandum inuitauit, & quorsum iter vellet dirigere, eum interrogauit. Respondit ille, quod voluntas Domini irer suum vellet dirigere, eò se libenter sequi velle. Adiecit puer: In sinu huius salii est quædam insula, quam habitat vir satis probatus in monastica vita. Hic Aaron vocatur: à quo etiam locus, Insula Aaronis cognominatur. Ad hunc te dirigam, & te ab eo officiosissime excipi, & humane tractari faciam. Hac vice sermonum intellexit tandem vir Dei, puerum cui colloquebatur, illum esse, quem inuocauerat, Deum. Cumque acceleraret prouolui loquentis genibus, dicto citius euauit ex oculis ipsius.

CAP. XI.

Gitur felicioris nauigationis viam aggressus, prosperis ventis & recto tenore cursus ad insulam Aaronis est directus, & iuxta promissum Domini, officiosa humanitate à famulo Dei est exceptus. Ibi cum sancto sancte vivebat, & cum innocente innocenter agebat, & factus alter alterius speculum, si quid in semetipsis videbant esse corrigendum, aut adijciendum, charitatiua emulatione meliorabat alter per alterum. Ibi ergo mundi huius peregrinus permansit aliquantulum temporis, donec placuit diuina omnipotentia, etiam in hoc seculo ei reddere mercedem laboris, in futuro seruans ei plenitudinem remunerationis.

CAP. XII.

Iam fama nomen eius celebre fecerat vbique, iam omni populo erat in ore, quòd peregrinus ille miraculorum polleret potestate, & supra homines doctrinæ afflueret vbertate. Iam omnis populus in eius declinauerat amorem, eò quòd videret in eo esse & pij patris affectione, & facundi doctoris auctoritatem. Quocirca cooperante sibi diuina gratia, fecerunt eum inthronizari in Episcopali cathedra, in vrbe, quæ vocatur Aletha, quæ non longè aberat ab Aaronis insula. Hanc urbem fluuius, nomine Rinthus, ex vno latere, ex altero alluebat mare. Illis in partibus adhuc demonum squalebat spurcitia, & iam passim Euangelij regnante gratia, ibi restiterant idololatricæ vestigia. Accinctus itaque vir Dei gladio verbi Dei, ostendit quàm fidelis esset suo regi, pro eius amore aggressus debellare regnum diaboli: nec antè destitit, quàm infidelium corda, virtutum misericordia, & doctrinæ affluentia ad credendum inflexit, & à regno diaboli abactos, Christi iugo subiecit. In hac vicinia sanctus Samson manebat, qui beati Maclouij consanguineus erat. Hic in territorio vrbis, in qua Episcopatum administrabat, non medio critere laborem impendebat, vt de regno Domini sui exturbaret paganismum, & ad laudem Dei ampliaret Christianismum. Sic in

LUC. 14.

Ibidem.

Matt. 18.

Relictis omnibus, Christum sequitur.

Psal. 117.

Insula Aaronis.

Vitam agit eremiticam.

Creatur Episcopus.

Multos ad Christum conuertit.

regione illa per fortes milites Christi, diminuta est aduersæ partis potentia, & dilatata est longè latequè Christianitatis magnificentia.

CAP. XIII.

Vigiliam Paschæ Christianus populus celebrabat, & in celebrandis Missæ mysterijs sacerdos intentus erat. Et ecce tristes defuncti exhibentur exequiæ, & animos audientium ad compatiendum mouent plangentium lachrymæ. Plus cunctis mouetur & ipse sacerdos, qui totus erat in misericordia, & prestolari iubet, dum finiatur Missa. Circumstante frequentia populi, monet omnes appellare clementiam Domini: ut, qui dominatur morti & vitæ, dignaretur per membra rigentia vitalem animæ calorem refundere. Nec longum fuit, & qui dixit, Omnia possibilia sunt credenti, deuotioni fidelium adfuit: resurgit mortuus, & horrorem incutit omnibus, & palam fecit omnino Deum fauere fideliter petentibus. Ut viuus adstitit, poculum vini sibi porrigi petijt. Quid sanctus vir faceret? Vinum quod sitientis porrigeret, non habebat: aquæ poculum, quod porrigebat, tangere sitiens nolebat. Iterum confortatus in fide, recurrit ad fontem misericordiæ, petens, ut qui orationi fidelium impenderat maius, dignaretur impendere & id, quod erat minus. Mox habens ad manum vas marmoreum, leuata manu illud benedicens, vertit in vas vitreum: & infundens vasa aquam, per virtutem sanctæ benedictionis mutauit & illam in vini naturam. Sicque in vase vitreo porrigens homini rediuuato noui vini poculum, non minimum diuinæ pietatis ostendit omnibus miraculum. O verè pium & magnificentum cultorem sanctæ Trinitatis, quem secundum fidem cordis sui in vna die diuina virtus tribus illustrauit miraculis, dum in nomine & virtute sanctæ Trinitatis suscitauit mortuum, & ex marmore vitrum, & ex aqua fecit vinum. Itaque quem alienis manibus carruca ad sepe liendum illuc aduexit, ipse eam lætus domum reduxit, & quoad vixit, idoneus suæ resurrectionis testis extitit.

CAP. XIII.

Vir sæpè nominatus, in quo fides per bona vinebat opera, in paruis quidem rebus non parua dedit miracula, ut per eum in omnibus Christi cresceret gloria. Dum aliquando Britannicæ circuiret regionem, ut in agro Dominicæ culture semen diuini verbi sereret, offendit subulcum in agro, quem torquebat magna tristitiæ amaritudo. Custodiens enim gregem porcorum, suam auidè & importunè vastantem segetes, dum nititur arcere à damno vicinorum, occiderat eam per incautum lapidis ictum. Pro hac offensa dominum suum timebat, cuius iram ob hoc maximè exasperari credebatur, quod septem nati oberrantes, solitò circa vbera defunctæ matris lac elicere volebant, sed nullam vitæ alimoniam in præmortuo corpore inuenire poterant. Maclouius, quem sibi totum vendicauerat pietas, non potuit sine lachrymis videre subulci lachrymas: & fusa oratione ad Deum, auri defunctæ suis imposuit baculum suum: & resuscitata ea ad solum tactum, moerenti reddidit gaudium. Subulcus rem ad dominum retulit, & præconia serui Dei per ora omnium diffudit. Dominus, ascenso equo, ore ad os gratias egit sancto viro, & villam vnã contulit ecclesiæ, ad vñs seruorum Dei sub eo.

CAP. XV.

Essit & aliud quiddam simile, vel pro solo pietatis intuitu satis prædicabile. Imitatus Paulum Apostolum, cui manus suæ operando supplebant, si quid sibi deerat: & ipse labori manuum suarum intendebat, quando ab euangelizandi officio vacabat. Cum quadam die in putanda vinea laboraret cum fratribus, depositam cappam reposuit in abdito, ut operari posset expeditius. Finito opere, cum cappam vellet recipere, auiculam, quam vulgò bitrionem vocant, inuenit super eam onum posuisse. Qui sciens nec auiculis deesse Dei prouidentiam, (quippe quarum nulla sine patre Deo cadit super terram) dimisit ibidem cappam, donec fotis ouis, pullos in tempore excluderet auicula. In qua re & illud mirabile fuit, quod quanto tempore illic cappa iacuit, nulla pluuia illam violauit. Quod quicumque audierunt, in Deo virtutem cum gratiarum actione magnificauerunt, in homine Dei pietatem laudauerunt.

CAP. XVI.

In pago vrbs Alethæ, in qua antistabat Maclouius venerabilis, filiam habebat vitæ quidam prænobilis, quam miserabiliter vexabat diabolicæ infestationis passio intolerabilis. Omnes enim se contingentes atrectabat moribus, nec ipsis parcebat parentibus.

rentibus. Nec comprimi aut sedari poterat huius malæ valetudinis vehementia, nisi ferreis catenis arctaretur tam immanis infania. Pater, cuius animo, filia ægrotante, nihil poterat esse iucundum, ad medendum filiæ suæ, felicem inuitat Maclouium, quem olim audierat in curationū efficacia esse gloriosum. Nec differt ille misericordiam, sed credens quia facile est Deo, præstare fideliter petenti medelam, pergit ad puellam: & volens diabolicæ malitiæ comprimere dolum, sudarium suum proiecit infurentis puellæ collum. Tunc verò potuisses audire horribiles voces dæmonum, seruo Dein hæc verba exprobrantium: O transmarine incola, non potuit te sustinere patria tua, qui venisti huc quærere aliena, & nos expellere de regione nostra. Discipulus Christi vilipendens hæc inimici impropria, & gaudens cum magistro & Domino suo sibi ea esse communia, cui subdola confessione acclabant dæmonia, Quid nobis & tibi, Iesu fili Dei viui? Venisti ante tempus perdere nos? exemplo Dominicæ increpationis, comprimebat falsitatis vaniloquia. Sciensque hoc dæmonium esse de illo genere, de quo dicitur à Domino, Hoc genus non potest eijci, nisi in oratione & ieiunio: fusa super aquam exorcismi oratione, & addita Episcopali benedictione, potum dedit puellæ. Per aquæ benedictæ poculum, infusa virtute benedictionis per membra puellæ, diabolica immisione diu contrita, cecidit in terram puella, quasi mortua. Paulopost resumpto spiritu, surrexit sana & læta, effugato pessimi persuasoris impetu, & legitificauit alios pro integro restaurate incolumitatis statu. Pater videns satisfactum desiderijs suis, pro gratiarum actione ditauit sanctam Ecclesiam Dei prædij & xenijs preciosis. Quia gloria aut rarè, aut nunquam caret inuidia, non pertulit diu tantam Maclouij gloriam antiqui hostis versutia: sed nè in regno Christi inualesceret amplius boni militis gratia, suscitauit contra eum hostes armatos dolo & iniustitia, in super fultos non mediocriter seculari potentia.

CAP. XVII.

Hailoch quidam, qui potenter principabatur toti Britannicæ, stimulatus instinctu diabolicæ malitiæ, cepit basilicam destruere, quam beatus Maclouius fundauerat in prædio suæ parochiæ. Vir Dei apud aures principis agebat lachrymis & precibus, ut dignaretur desistere à destructione Ecclesiasticæ domus. Sed ille efferatus per conceptam iniquitatis insolentiam, non poterat mitigari vel refrenari per aliquam præ admonitionis gratiam. Contra huiusmodi secularis dominationis potentiam, ad munimen & firmamentum suū, solam Maclouius assumpsit patientiam. Sed qui ad suos fideles loquitur per prophetas, Qui tangit vos, tangit oculi mei pupillam, & Mihi vindictam, & ego retribuam: non dimisit inultam pauperum suorum iniuriam: & sicut Saulum recalcitrantem percussit triduana cæcitate, ut postea totum mundum illuminaret æterna claritate: percussit & hunc temporali cæcitate, ut per tenebras transitorias liberaretur à peccatorū obscuritate. Exemplo ad cor reuersus, & poenitendine præcordiali compunctus, ad satisfaciendum Episcopo cucurrit quanto citius, se reum esse protestans amaris fletibus, se meritò ex cæcaturum esse confitens lachrymosis questibus. Ille, qui didicerat à magistro summe bonitatis, etiam inimicis esse benefacientem, & pro persequentibus & calumniantibus nos esse orandū, citò & misericorditer indulsit poenitenti reatum. Et prouidens ei vtriusque hominis salutem, aqua benedicta eum perfudit, & oleo sacro oculos eius perunxit, & ita ei pristinum visum restituit: pro admissa tamen temeritate congruum poenitendi modum indixit. Dux videns & animæ & corpori vtilem esse suam satisfactionem, Ecclesiæ Dei non paruam delegauit terrarū hereditatem, & copiosam in re mancipij contulit benedictionem. Deinde quoad vixit, seruum Dei vti patrem filius vnico amore dilexit, eique suisque tutor & adiutor opportunus fuit in omnibus.

CAP. XVIII.

Sic antiquus hostis hoc primo congressu victus discessit, sed non defatigatus cessit. Sicut enim olim ipsi Domino congressus, non recessit prima tatione victus, sed secundo & tertio arma restaurare est ausus: in prima quoque Maclouij victoria non destitit à suis conatibus. Dux Hailoch, qui se totum humiliter inclinauerat ad Maclouij obsequelam, & pro eius gratia se totum potenter erexerat ad Ecclesiæ Dei tutelam, postquam ingressus est vniuersæ carnis vlam, morte sua locum fecit iniquis opprimendi Ecclesiam. Surrexit enim post eum impia generatio, quæ auersa facie à Deo, desciuit penitus à reſtitutionis consilio. Hinc nactus opportunitatem

Mar. 9.

Mortuus
reuiuific.Aqua muta-
tur in vinu.Restituit
suum exan-
tiam.

Act. 20.

Matt. 10.
Cappa eius
sub dio à
pluuia non
violatur.Antistabat,
pro, antisti-
te gerebat.

*2

Matt. 8.

Luc. 4.

Matt. 17.

Aqua bene-
dicta expel-
lit dæmones
ab obsessa.Basilica est
destruitur.

Zach. 2.

Deut. 32.

Act. 9.

Matt. 5.

Cæco refor-
mat visum.

Matt. 4.

Eccē tibi argumēta bonis Ecclesiasticis inhiantium.

Multa patitur vir Dei ab improbis

Præclarum miraculum.

Nota lector

Ioā. 8. & 12. Matt. 8.

Matt. 10.

Ibidem.

Num. 12.

Num. 16.

4. Reg. 2.

Matt. 21.

* eorum

diabolus, & talibus vtens officialibus, in virum Dei misurrexit artibus. Filij itaque Belial Maclouium infestantes execrabili odio, inuehebantur in eum huiusmodi conuicio: Quis, inquiunt, hic regno nostro improbus successit aduena, qui vsquequaque nobis concitat scandala? Quis est iste pellax sycophanta, qui blanditijs suis humana à se alienat pectora? Quis iste est cupidus hæredipeta, qui ex nostris incommodis sua hinc comparat commoda? Cùm Apostolis & Apostolorum successoribus nihil in terra sit possidendum, hic sub obtentu paupertatis, velat cupiditatis vitium, & sub prætextu eleemosynarum, avaritiæ exercet emolumentum: sub obtentu longæ orationis, expoliat domos viduarum. Qui omnia se pro Christo reliquisse mentitur, & omnia se in Christo habere gloriatur, nos & filios nostros exhæredat, & hæreditates nostras sibi auidè captat. Qui sua se non curare simulat, cur aliena dispendat. Nihil ergò nobis magis vtile, quàm iam iamque nostris fessis rebus consulere, & hinc longè à regno nostro exturbare, & hæreditates iniuste ecclesijs mancipatas, iterum occupare. Siquidem nobis & filijs nostris nihil reliqui fecit, qui sibi omnia nostra vsurpauit. Solam spem futurorum nobis precio omnium rerum nostrarum vendidit, quarum vsufructum ipse in præsentiarum capit. Sæpè lacescentes sanctum virum tam iniurijs inuectionibus, omni genere persecutionis cum exasperant, & homines eius sæuis verberibus tormentant: omni rerum direptione omnino Ecclesiam Dei deuantant.

CAP. XIX.

Quàm grauis & intolerabilis hæc persecutio fuerit, ex vno aduerti poterit. Pithorem eius, vocabulo Roman, iniuste compræhensum, indignè cæsum, viminibus vinculis quadrupedem constrictum, vt nullo posset iuari officio membrorum, super ripas maris reliquerunt solum, vt superueniente æstu maris, absorberetur in profundum. Abstulerunt etiam equos suos sancto viro, nè illi posset adesse subsidio. Solum Episcopo reliquerunt equam, æstimantes se per hoc ei facere iniuriam, si vilem affecterent equam. Sacerdos, quod solum potuit, periclitanti famulo oratio adfuit: omnipotens oranti Episcopo non abfuit: cuius fide & oratione ille, qui in articulo mortis iacebat, mirabiliter euasit. Nutu enim eius, cui omnis natura seruit, vndique milliaro vno longè à iacente pistore æstum maris retinuit, & puerum innocenter morti oppositum contingere timuit. Præsul ergò pro sui odio vexatum sine mora adiens pistorem, inuenit eum incolumem, secumque reduxit alacrem.

CAP. XX.

Pontifex Maclouius, qui ante Deum & homines sine querela iustitiam tenere volebat, pusillos Christi aded ab impijs scandalizari, grauius quàm dici possit, ferebat. Pro illis etiam facile legis, tam acuto avaritiæ stimulo infligatis, nimis dolebat, quos apud Deum nulla ignorantie excusatio absoluebat, quos videntes & volentes cupiditas in præceps trahebat. Indè enim nequam & liuidum inuidia oculos habebant, vnde patres eorum boni fuerant. Patres quippè eorum peccata sua, eleemosynas faciendo, redemerant: isti, eleemosynis derogando, peccata sua cumlauerant. Ille doctus in patientia sua possidere animam suam, Si, inquit, Dominus meus Iesus fugiendo declinauit Iudæorum perfidiam, cur ego hominulus non deuitem cedendo istorum malitiam? Eccè quia isti vt vulpes foueas dolostratis, & vt volucres habent nidos vanitatis, & nos cum filio hominis non habemus, vbi caput reclinemus in illis cedamus, & occasionem peccandi in nos, saltè fugiendo tollamus. Excutiendus est puluis de pedibus nostris in testimonium illis. Et quia non sunt hinc filij pacis, apud quos pax Christi requiescat, pax nostra ad nos redeat. Quando dixit Dominus noster Iesus, Cùm persecuti vos fuerint in ciuitate ista, fugite in alliam: præuidit profecto hanc fugiendi occasionem quandoque nobis incutiendam. Agamus itaque, fratres, instanter: cedamus, quæso, patienter. Ità vir pius execratus illam pessimam generationem, intulit illis meritam maledictionem, quia elongauerant à se benedictionem. Sic Moses ille mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra: sic Esaias, sic Jeremias, offensi ceruicola ingrati populi duritia, obligauerunt eos deuotione pessima, scilicet imprecantes propter eorum impoenitentiam, nè attenderet Deus eorum vota vel sacrificia. Elifeus quippè insultantes sibi pueros maledixit, & maledictionis poenæ eos addixit. Quid de dominorū Domino dicam, qui in ficulnea propter infecunditatem eius à se maledicta, & arefacta, deuotioni subiecit dignam maledictionem Iudæorum perfidiam? Hoc exemplo beatus Maclouius maledixit suis, vt tradidit

satanae

DE S. MACLOVIO EPISCOPO ET CONFESSORE. 381

satanae in interitum carnis, animabus tamen eorum reseruata spe salutis, desisterent ab opere iniquitatis: & qui propter duritiã cordis sui thesaurizauerant sibi Dei iram, tandem emolliti per poenitentiam, reconciliarent sibi Dei misericordiam.

CAP. XXI.

Ergo per scandala impiorum expulsus à suo Episcopatu, apparato omni profectiois comœtatu, collecto quoque fideli monachorum discipulatu, longo nauigationis exacto cursu, tandem potitus Aquitaniæ regionis portu, & deueniens ad partes Santonicæ vrbis, primò omnium interrogandum esse putauit, si illis in locis vigeret ritus Christianitatis. Responsum est ei id, quo nihil potuit audire gratius, passim ibi feruere religionem Christiani cultus. Perrexit quærere, quis ibi Episcopali præfideret cathedra, & læta audiuit aure, * Leontium Ecclesiasticæ prouisioni superintendere, virum diuinæ sapientiæ & humanæ scientiæ præditum dignitate. Ipse exultans, quòd arriderent sibi prima optatæ prosperitatis auspicia, spem concipit ex rerum cõuenientia, quòd decæterò omnia sibi cedere debeant ex sententia. Electos itaque ex suis legatos fidenter ad Episcopum dirigit, causam suæ peregrinationis ex ordine digerit, locum sibi ad habitandum ab eo concedi humiliter expetit. Plenus ille spiritu prophetico, gaudebat animò se diuinitis visitari, procurato fraternæ societatis solatio. Exertaque hilariter manu liberalitatis suæ, tribuit ei locum habitationis congruæ, secundum Apostoli præceptum, paratus ex sua copia illius inopiam supplere. Populares quoque delectati odore eius bonæ conuersationis, ei suisque adminiculabantur multis donarijs, volentes etiam ipsi participari fructibus alieni laboris.

Migrat in Gallias, pulsus à sede sua.

2. Cor. 8.

CAP. XXII.

Gebatur nanque non casu fortuito, sed dispensatiuo diuinitatis consilio, vt quòd careret nominis eius cognitio. Filia Comitum, qui pago Santonico principabatur, per patris sui viridarium cum pedisequis suis exercebatur: vbi dum incautè incedit, venenoso occulti serpentis ictu vulnerata ingemuit, & magnam cunctis ciulandi occasionem dedit. Pater inconsolabiliter lugebat, mater materno dolori temperare nesciebat, quæ vitam filia inter spem & metum fluctuare videbat. Omnis familia lamentabatur, tota ciuitas ferali inuitio afficiebatur. Tandem hoc solū dolor admittit consilium, vt quia nihil humanū poterat valere auxilium, à beato Maclouio diuinum quæreretur solatium. Vt consultum est, ità & factum est. Ad pedes Maclouij ventum est, & votum fideliter petentium frustratū non est. Episcopus ad orationis subsidium confugit, aquam exorcizatam benedixit: ex ea folium hederæ perdidit, folium loco vulneris superposuit. Contra vim sacra benedictionis, non potuit subsistere vis venenosa pestis. Videres ex imis visceribus pestiferū virus elici, & ad locum folio hederæ obductum contrahi. Quod stillando in terram guttatim, corpus puellæ reddidit illæsum. Ità meritis Maclouij redintegrata est puellæ sospitas, aucta est parentibus iucunditas, cunctos videntes & audientes confortauit in fide Christi miraculi nouitas. Pater non ingratus beneficio, villam suæ proprietatis delegauit Dei famulo, vt haberet, vnde tribueret necessitatem patientibus pro Christo.

Sæd nomini eius fama ubique diffunditur.

Curat puellam serpentis ictu grauius & periculose laborantem.

CAP. XXIII.

Venerabilis Leontius videns beatum Maclouium meritis & virtutibus glorificari, cepit animo secum non modicè lætari, quòd diuina pietas cum tanto & tali hospite voluèrit consolari. Vnde suam diocesim lustraturus, eum vt secum pergeret, obnixis coëgit precibus. Venerunt itaque ad villam, quam antiquitas appellauit Bream, geminis ecclesijs in honorem Dei nobiliter insignitam. Leontius vt Maclouium arctius applicaret sibi, vnam earum attribuit eius habitationi, alteram retinuit suo iuri. Quod quantum Deo placuerit, ex eo satis apparuit, quòd presenti miraculo ibidem eos Dominus lætificauit. Illucescente die cum lauari vellet Episcopus, puer familiaris ad hauriendam aquam cucurrit ocyus. Qui dum incautè haurit, elapso pede, in puteum corruit, & aquarum mole oppressus interiit. Exortus est subito clamor & gemitus, sit vndique frequens populi concursus. Accurrit pater lugubris, non moratur adesse mater miserabilis, inculta facie & nudato corpore, sparsisque capillis compassionem incutiens vniuersis. Mouet cunctos, & maximè parentes, flos ætatis delectabilis: erat quippè puer iam duodennis. Auget tumultum concurrentium frequentia innumerabilis: erat enim puer parentelæ nobilis. Leontius corde premens

Ecclesiã ei attribuit Episcopus in diocesi sua.

premens dolorem, & in Domino retinens spem & bonam fidem, iussit deferri glebam defuncti in templum, quod destinauerat ad sancti Maclouij partem. Visque ad auroram sequentis diei, parentes circa corpus excubias celebrarunt ritu solenni. At serui Dei pernoctantes in oratione, non diffidebant de eius bonitate. Manè facto, sanctus Maclouius omnes eliminat à templo, duos tantum monachos retinens secum, cum quibus familiariter interpellaret Dominum. Cum his ergo septies flexis genibus, orauit ad Deum quam potuit affectuosius, donec sensit animam innocentis pueri re-fundi membris rigentibus. Assurgente puero, & adstante ad testimonium miraculi, quid alacritatis habuerint Episcopi, quid stuporis passi sint adstantes populi, quas gra-tes omnes vna voce reddiderint omnipotenti, superfluum est inculcare sermone mul-tipli. Miraculum enim, quod pro commendanda famuli sui sanctitate monstra-uit diuinitas, latius diffamabat resuscitati pueri nobilitas, & gratius accipiebat affe-ctiosa parentum charitas. O virum prædicabilem per omnia, ô sanctum sanctis con-ferendum in miraculorum magnificentia, qui & ipse exemplo Iesu Domini sui tres resuscitauit mortuos, in Trinitatis inuocatione efficacissima.

CAP. XXIII.

Nec illud subtraham de tantarum virtutum catalogo, quod adhuc gestum est in pago Santonico. Mulier quædam, nomine Bona, quæ vitam suam laudabiliter agebat in viduitatis continentia, annis quatuordecim fuerat cæcitate obruta. Quæ obtutibus sancti viri fideliter præsentata, luci pristina est reddita.

CAP. XXV.

Porrò homines illi, qui in Britannia virum Dei exacerbauerunt, & improbitate obstinationis suæ se, terramque suam ab eo maledici pertulerunt, maledictionis vindictam effugere non potuerunt. Terra enim in opere impiorum maledicta, tam in frugibus, quam in pomis omnium generum, sterilis & infructuosa est reddita. Habitatores verò eius mille modis morborum deuotati, alij membrorum debilitate cœperunt contrahi, alij lepra squalabant, alij visu se priuari dolebant: isti oris officio se destitui, alij se auditu plangebant diminui. Nec aliquis erat omnium, qui cælestis vindictæ effugeret iudicium. Tandem per culpæ vindictam cognoscentes serò cul-pam suam, nec volentes, nec valentes vltra sufferre maledictionis & vltionis mole-stiam, communicato consilio deliberauerunt, à sancto viro humiliter implorare ve-niam. Missa itaque ad eum legatione, poscunt cum cordis cõrritione, vt absoluantur ab illata maledictione, spondentes, si eos dignaretur sua reuersione, deinceps se ei obtemperaturos sine aliqua contradictione. Amator pietatis & misericordiæ Ma-clouius, vbi poenitentiam patriotarum accepit, summam consilij ad Leontium ve-nerabilem detulit: Leontius hanc ad ipsum Deum referendum censuit. Vterque indiçto sibi triduo ieiunio, exorant sibi reuelari à Domino, quid super hoc sibi esset opus factò. Inter orandum Angelus Domini Maclouio adstitit, eique ex ore Dei hæc suggessit: Oportet te, ô amice Dei, Britanniam reuifere, omnem maledictio-nem auferre, homines salutifera benedictione sanare, terræ vbertatem restituere. Deinceps debes Santonas repetere, quia illic habes propediem obire. Sanctus ita-que vir secundum Angelicam reuelationem repatriauit, terram hominesque sua be-nedictione sanctificauit, Deoque largitori omnium bonorum eos orando commen-dauit. Sicq; omnis terra repleta est daplili vbertate per eius benedictionem, quæ antea damnata fuerat per eius maledictionem. Ità factum est omnibus palam, quod pon-tifex pius hanc maledictionem non intulit per aliquam malevolentiam intemperan-tiam, immò per vilem seueritatis benevolentiam, vt per hanc necessitatem saltem inuiti traherentur ad poenitentiam. Britanni denique compotes voti sui effecti, tam princeps & optimates regni, quam Clerus & Episcopi in vnum coniuncti, felicem virum poscebant cernui, vt reliquum vitæ suæ dignaretur secum agere; vt per eius conuiçtum, Dei gratiam mererentur acquirere. Ille hoc fieri posse abnuuit, & simul impossibilitatis suæ causam eis humiliter aperit, & vocationis suæ tempus sibi impen-dere prædixit, & hoc apud Santonas sibi esse à Deo determinatum, ex verbis Angeli se didicisse dixit. Britanni flentes, & timentes adhuc cælestis iræ vestigia restare, qui nec in vita, nec in morte digni essent talem patronum habere, cum gaudio pacis & dile-ctionis eum profecuti, vix tandem passi sunt ab eo separari.

CAP. XXVI.

Igitur

Igitur Santonas regressus, noctu & interdium ob sui custodiam eo laborabat vigi-lantius, quo Dominum in proximo esse didicerat certius, vt, quacunque hora ve-niret, vigilans & paratus pulsanti aperiret. Qui enim tam longo ætatis tẽpore bonum certamen certauerat, & tandem cursum consummauerat, de religione coronam iustitiæ reposebat, quam sibi iustus iudex reposuerat. Reddidit ergò terræ, quod erat suum: cæli cum tripudio sanctorum eius exceperunt spiritum. Recepturus mer-cedem laborum, deductus est in via mirabili manibus Angelorum. Qui enim in terris Angelicam vitam duxerat, modò in cælis eis conuiuendo æternaliter exultat. Vixit centum triginta annis, obiit 17. Calendas Septembris.

CAP. XXVII

Leontius Episcopus gaudens super thesauro sibi cælitus destinato, & posteris suis æternaliter profuturo, decreuit eum glorificare honorifico sepeliendi officio: constructaque noua ecclesia, corpus eius, vt spiritus sancti organum, in illa sepeliuit cum decenti reuerentia. Nec potuit abscondi in terris, cuius meriti modò esset in-cælis. Eodem enim die, quo in mausoleo positus est, duobus cæcis visus redditus est, energumenus à dæmonis infestatione liberatus est. Die post humationem tertia, contracto cuidam restituta est medela, muto loquela. Postmodum verò meritis S. Maclouij tanta Dominus gessit ibidem miracula, quanta nec narrare lingua, nec continere valet membrana. Multiplicibus ac frequentibus sancti huius intercessio-nibus, subueniat nobis omnipotens Deus, cunctisque eius præconia celebrantibus: Qui viuit & regnat per æterna seculorum secula, Amen.

ORATIO DE SANCTO LEOPOLDO AV-
STRIÆ MARCHIONE ET CONFESSORE, HABITA A

Francisco Patano Aduocato consistoriali, 12. Calendas Decembris anni

1484. sedente Innocentio VIII. & Friderico III.

Imperatore suadente: in publico
consistorio.

Si quam dicendi facultatem, si quod humanum ingenium posse satis exequi laudes diui Leopoldi existimarem, P. S. Reuerendissimi domini: non ego apud vos adeò aude-rem, vt viri tanti virtutes exiguis dicendi viribus vellem attingere, & debilis in re tanti ponderis inexercitatusque athleta certamen hoc inire perarduum. Sed quoniam nemo tam eloquens, tam felici ingenio præditus est, vt eius magnitudini virtutum orationem æquare valeat: immò cuiusuis disertissimorum eloquẽtia, studium, ope-ra, facultas, ingenium, longè superatur & deficit, cum vel cogitare, vel expromere verbis conatur, quantum mori-bus, quantum denique tota vita claruerit: hinc ego, etsi in hoc mihi inusitato gene-re dicendi parum vehemẽs orator videar, tamen pro mea tum in eum ipsum pietate, tum in vniuersam Christiani ritus religionem obseruantia, dicendum vel id mihi pro viribus censeo. Neque enim id alienum siue officium siue patrocinium à quoli-bet puto homine Christiano, quando omnes debiliores sunt, quam vt de tanta re satis dicere queant. Accedo igitur ad vestrum venerandum & planè diuinum con-spectum: vestra vtò liberius dignitate, fretus videlicet pietatis quo fungor officio, certusque apud vos plus valere loquentis animum in causa pia, honesta, religiosa, sancta, quam orationis copiam & ornamenta vacua negotio rerum & autoritate. Et si mansuetudo sanctitatis vestræ sepe nimmerò mihi pias humanasque causas & pro pauperibus peroranti faciles porrigit aures: quanto faciliores in præsentia sperare possum illas mihi porrigi? Cum hinc de religione, de vera, de sancta republica, de fide agatur catholica: dum virum insignem pietate laudamus, eumq; ipsum referendum in sanctorum numero ducimus. Leopoldum dico, quem solum in terris Deus ipse immortalis nobis præcipuo exemplo constituit. Alios nanque ad beatam vitam libe-rius euexit solitudo, atque ab humanis negocijs separatio, remotaque vita & à seculi curis penitus expedita. Vnum hunc inter paucissimos mortales humanis implicatum rebus

Reuocat ad vitam pueri mortuū.

Trium mortuorū susci-tator S. Ma-clouius Epi-scopus.

Cæca reci-pit lumen.

Male plecti tur impij, q. virum Dei à se repulerat.

Angelus ei apparet.

Iram Dei à Britannia auertit.

Decedit & vita.

Prolixa eius ætas.

Honorifica sepultura.

Miracula.

15. Noubr.

Capa.

S. Leopoldi moribus & vita clarus.

Vitæ intercuras mundanas sanctissimè.

1. Cor. 7.

Cap. 2.

S. Leopoldi patria & parentes.

Cur Pius cognominatus.

In carne vter carnè vivere, Angelicum est.

Cap. 3.

Mortuo patre, vt se in principatu gesserit.

Ezech. 18. 33.

Agnes vxor eius, Imperatoris filia.

Psal. 127.

rebus humana contempisse, & inter ipsarum humanarum rerum impedimeta semper diuinis inhæsisse constat. Rarum profecto & memorabile sanctitatis exemplum: qui dum in cœtu vixerit, humanarum minimè curarum expers, inter diuina adeò sit versatus, quòd non nisi arbitrandum sit ipsum cœlestem gloriam consecutum. Et cum hic maximè status, ea vitæ conditio distrahere soleat: in eo potissimum sanctitas quaesita & inuenta sit. Nam & si plurima sit dignum laude, tamen per difficile maiores nostri iudicauerunt, in magna videlicet peccandi licentia iuste vixisse. Accedit & rei vxoriæ & liberorum cura. Quod quidem (vt cum Apostolo dicam) à cœlestium cogitatione maximè diuidit.

Aggredior igitur his munitis praesidijs, Redemptoris implorato numine, sine quo nihil incipere fas est: vitam beati Leopoldi ab omnibus planè imitandam ac eius probatissimos mores, frequentissimam deinde miraculorum multitudinem, explicaturus: vt in actis constat, super ea re de cuius agitur canonizatione productis coram reuerendissimis in Christo Patribus, Rodorico Portuensi Episcopo sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancellario, Marco Episcopo Prenestino, Francisco sancti Eustachij Diacono Cardinali, ad talia obeunda deputatis. In quorum enarratione, compensata rerum magnitudine cum tempore quo illa recensere, paucis me percurrere vobis indicatu non dubito. Illud in primis rerum natura vel lata lege fixit, vt à robore robur generetur, ab aquila similis auis, & à forti ac constanti idem nascatur: & contra nil existimamus fieri posse. Leopoldus cognomento Pius, patre Leopoldo Marchione Austriae natus est, familia vtriusque parentis illustri, & tota diuini cultus, & in quo duo præcipuè claruere, religio & populorum regimen. Cui omnia pietatis munera adiunxit, & in eo tenore perseverauit, vt animi moderatione & misericordia reliquos anteciret: Maioresque suos orthodoxos tanto antecellit, quanto Pij cognomen, quo Leopoldus meruit insigniri, cæteris præstat. Leopoldus enim Pius vbique inscribitur, hocque ei cognomen viuenti inditum est, quod post trecentos & quinquaginta ferè annos, quibus in Domino quieuit, adhuc inconcussum in extinctumque manet, & æternum seruat per secula nomen. Hic ab infantia non se delicijs aut voluptatibus quibus ætas illa per maximè irretiri solet, neque ijs quæ omnes faciunt pueri se accommodauit, aut aliqua ex parte corrupit inter regios luxus opesque innumeras: ab omnibus enim huiusmodi se abdicauit: & quod iam Dei nutu fas est credi, inter tot rerum omnium delicias, sobrium, continentem, abstemium, & in carne quodammodo viuentem præter carnem cernebat: & consuevit, vt qui illius temporis res gestas & huius incorrupti viri vitam conscribunt (qui quidem plurimi sunt dignissimi scriptores) vnum hunc pleno commendant ore, admirantur, extollunt, solumque adolescentem dicunt earum rerum expertem quas fert adolescentia.

Huic non equi, non canes præcipuum fuere studium: sed diuina eloquia, veræque fidei cultus assiduus cognitioque studiosissima placere. Sæpius enim sacros codices intentum erat videre: nec à diuinarum rerum contemplatione seu operatione vacutum inuenire facile fuisset. Genitore vita sancto, regni habentis hæreditario iure susceptis, populos natura feroces ea moderatione animi gubernauit, vt eis non præesse sed prodesse curaret, & se rectorem & exemplum ad bene beateque viuendum subditis præberet. Quippe qui non eorum opibus (vt nonnullis regnantium mos erat) inhiaret: sed populum sibi à Deo commissum rectè, quietè, sanctè, ac æquè lance conseruare studeret: horumque animas vnà cum sua innoxias, mundas & Deo gratas reddere, bonos propositis præmijs meliores efficere, summisque honoribus afficere gauderet. In iure erga fontes administrando ita se habuit, vt nunquam misericordiae fuerit immemor, iuxta illud: Nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat. Ità vt, cum scelera coerceret, à tormentis aut cæde semper abstinere: vt verus imitator Saluatoris haberetur. Vxor ei pari sanctitate ac moribus, Deoque Max. ità iubente, anno M. C. VI. oblata Agnes Imperatoris filia, pudicitia insignis, & quæ viro spontè ad bona opera properanti calcaria subderet. Et quod præcipuum munus mulierum dicit Iurisconsultus foecundissima, liberos duodeviginti enixa est, ità quòd ex ipsa foecunditate intelligi potest, verum Dei cultum, quo vir & vxor ducebantur, ipsis viuentibus hæc beatitudinis pignora non denegasse: vt illud verè testari possit: Vxor mea sicut vitis abundans in lateribus domus meæ: filij mei sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ meæ: Ecce sic benedicetur homo qui timet Dominum. Inerat enim illi foecunditati iuncta continentia quædam: & ità quòd, vt dice-

diceret Hieronymus, non voluptatis impetu, nec præceps ad ipsius ferebatur affectum. Quoniam qui de genitura sunt authores, illud in primis adstringunt, vt longum post interuallum & cum sobrietate fiat commixtio: aliàs quòd ad importetiam aliter se copulantes ebrijs decrepitis & infantibus eos comparari non est dubium, Anicenna teste & alijs authoribus medicæ artis. Quo fit, vt cum hic Leopoldus suum vas, iuxta dictum Apostoli, cum omni sanctitate custodiret, non voluptatis sed procreandæ sobolis gratia & non aliter congregiebatur vxori.

Hi ergo sic sanctissimo copulati matrimonio, mira cum essent ambo præditi bonitate, ambo in redemptorem nostrum pietissimi, nilque indiès cogitarent nisi quo maxime pacto placere ac summo Deo gratificari possent: concordēs animi & vno spiritu arbitrati rem gratam altissimo fore, si quam ære proprio sacram construerent ædem, cui quæque comoda & ministeria præstò essent: beatæ Mariæ templum condere, in eoque sanctæ & approbatæ religionis viros collocare decreuerunt, quorum precibus, beatæ Dei genitricis intercedente, salutis eorum æternæ felicitas impetraretur. Et cum de loco ædis construendæ cogitarèt, miraculo datum est (vt in vrbe Roma de niue scribitur) diuina quasi voluntate ventus coortus flammeolum Agnetis capite leuiter sublatum procul ab oculis in remota detulit loca: quod non post anno, cum relaxandi animi gratia vir Dei deambularet oculosque ad vepres verteret, conspectum super frutice illæsum & inuiolatum lætabundus accepit. Deinde velut Deo iubente adificatum templum, est beatæ Mariæ virgini dicatum, conspicuum & opulentum, situm in ripa Danubij octauo à Vienna lapide: duratque aduc nouum claustrum burgum cognominatum. Sed cum eius templi fundamenta iacienda essent, proceres & magnates qui cum eo aderant illud monebant, vt ipse primum in fundamentis poneret lapidem. Verum ipse studiosus humilitatis, eorum vanis monitis subridens, sacerdotum id esse munus perseveranter asseruit. Nimirum accersitus Ottho loci eius Præpositus primus lapidem iecit, post alij subsæcui sunt. Finito operi dotem dedit, priuilegio sanxit, ibique Canonicos quos seculares vocant sacris præesse voluit. Vbi cum negligentius ministrarent, Canonicos regulares beati Augustini, sanctimonia vitæ præditos & fidelibus gratos, qui adhuc præstant, substituit: conuocatis prius ad id opus Conrado Saltzburgensi tunc Episcopo, Raimario Episcopo Parauisiensi, & Romano Curcensi Episcopo, alijsque non spernendis consultoribus. Deinde, vt fortius omnia teneretur, ab Innocentio secundo Pontifice maximo, sine cuius autoritate omnia irrita existimamus, Leopoldo per nuncium poscente confirmata sunt. Extant Pontificis illius literæ, quibus ob præclarum hoc facinus, Leopoldi bonitatem fidem commendans, etiam beati Petri filium reuerenter ac religiosè appellauit. Extat pontificale priuilegium, quo canonibus multæ conceduntur immunitates. Eugenius etiam tertius Pontifex maximus Viterbij, & Urbanus quartus successor Verona, literis Apostolicis, priuilegijs ac monumentis, pro confirmatis & bene gestis rebus, pro Leopoldi meritis post eius obitum habuere. Ità & Innocentius sextus, cum referre Leopoldum ob singularissima eius in Deum benemerita in numerum Sanctorum decreuisset, & iam super ea re legatos in Germaniam misisset, incrementibus bellis, efficere quod vehementer oprabat non potuit: vel, vt verisimile fit, pullulante etiam Boemica hæresi, coactus ab incepto destitit. Is enim patria Leuionensis inter maximos vtriusque Iuris consultos aduocatus celeberrimus fuit, & cuius virtute Ecclesiæ patrimonium recuperatum est medio Aegidio Cardinali Hispano: cuius opera & ingenio quàm plura præclara facinora tempore suo peracta fuerunt. Sed ad rem redeo.

Alterum monasterium ordinis sancti Bernardi adificauit sub titulo salutiferæ Crucis in valle nemorosa, duodecimo à Vienna lapide: in quo quàm plurimi monachi & ministri abundè aluntur. Instaurauit à maioribus suis antè conditum, sed relictum, vi atque hostili metu procul abactis & delictis hostium viribus atque incursionibus, ampliori etiam fructu dotauit. Hæc Leopoldus, beatissime Pater, inter tot regni occupationes ad thesauri cælestis reconditoria viuens posuit, hanc sibi voluntatem delegit, his veris delicijs vsus est, hoc sibi ad futuram vitam iter aperuit: & in tam laudibili beneciuendi tenore, & tam præclaris monumentis, M. c. xxxvj. salutis anno orbe cessit cælosque migravit. Post cuius obitum idem Innocentius secundus Pontifex maximus, non vnis literis, paterna vt decet charitate tan-

Continetia coniugaliquæ.

1. Tim. 4.

Cap. 4.

Diuinitus ostenditur locus, constructæ basilicæ aptus.

Exstruitur ecclesia collegiaria in honorem Mariæ Virginis.

Cur S. Leopoldus beati Petri filius dicitur.

Boemica hæresis à Ioanne Hus excitatur.

Cap. 5. Alterum monasterium S. Leopoldus.

Annus, obitus eius.

ti viri uxorem & filios honestavit : & collato eidem Leopoldo benedictionis ac
 absolutiois munere, non exiguis laudibus ipsius sanctitatem prosequutus est. Ac
 cessit hoc amplum testimonium atque pro dignitate Vicarij omnipotentis Dei præ
 decessoris tui ad augendum Leopoldi gloriam & sanctitatem. Poscebant id insi
 gnia eius merita, poscebant id cura, labores & vigilia, omni tempore pro incor
 ruptæ religionis metu. Non enim aliter esse potuisset de tam integro & cõsumme
 to erga Deum viro. Non indiget profecto laudatore atque enarratore gestarum re
 tum is qui ita se gessit, vt opera ab se palam edita multis locis testimonio sunt, &
 cuius vitæ rumor in exemplar venerit. Refero vera, Pater sancte, non vana loquor,
 non vtor carmine ficto : adfunt enim præclara & non vulgaria monumenta, & sic

Multorum
 scriptorũ de
 sanctitate
 S. Leopoldi
 testimonia.

res ipsa fidem verbis præstat. Singulare monumentum Regumberti de probatissi
 ma Leopoldi vita, de sanctissimis moribus extat : necnon in cœnobio Claustripue
 genis vetustus inspicitur codex, in quo Leopoldorum familia summa cum vene
 ratione & præcipue præsentis Leopoldi natalis dies tenorque vitæ legitur. Et mo
 nasterio Nouimontis altero Martini codice Prædicatorũ ordnis, per temporum
 digestionem confecto, plurima de Leopoldo cõmemorantur. Idem testatur An
 dreas annalium Christianorum conditor. Sic & in alio codice monasterij Noui
 burgensis Heroico hexametro & carmine dactylico multa huiusmodi referuntur.
 Sic & in cœnobio Cælinensi Cisterciensis ordinis liber seruatur, in quo miracul
 istius inclyti viri leguntur. Idem non præterit Honorius non vulgaris authoris
 moanmētis monasterij Cella Mariæ. Quid referam de libro temporum, quem de
 rebus Austria Haselpach Theologus non medio cris digessit? Quid de vetusto co
 dice nuperrimè reperto in bibliotheca Posoniensis Præpositi? cuius locupletissi
 mus testis accedit R. dominus Cardinalis sancti Marci, cui, cum tempore Xisti præ
 decessoris sanctitatis vestræ legatus Pannonijs præsideret, Leopoldi vitam eiusque

Item Pij II.
 quæ Aencæ
 Syluiũ vo
 cant.

mores integerrimos inspiciendi cura demandata est. Quid de Pij secundi præde
 foris etiam S. V. summæ doctrinæ viri, historiarum authoris, & vetustarum rerum
 indagatoris acerrimi, historia de principibus Austria, eo veriore quo ab homine
 vltimæ dignitatis & penè in terris diuinæ conscripta, dicam? Multa ille equidem de
 eodem Leopoldo grauitate, ornatè & accumulatifsimè, vt sui moris erat, cõscripsit.

Cap. 6.

Iam habes, beatissime Pater, de vita Leopoldi, moribus ac sanctissimis institutis,
 & gubernandi suos probatissima ratione, quæ non sine magna laude viuens exegit,
 & quanti Pontifices prædecessores tui eum fecerint : Innocentius maximè secu
 dus, qui munere benedictionis & absolutiois post mortem condonato, talia, tan
 ta, tam præclara, sanctitatem omnia spectantia de eo prædicauit exempla, quibus

Innocentius
 II. S. Leo
 poldi contẽ
 potans,
 quanti eum
 fecerit.

non solum persuaderenobis possumus, immò credere cogamur Innocentium se
 cundum non nisi pro sancto Leopoldum habuisse. Restat vt sacratissimæ vitæ post
 iam memorata, non leue testimonium adducam. Magna quidem res est, quæ solum
 in catalogum sanctorum scribere compellit. Animaduerte obsecro, Pater sancte:

Sanctorum
 vitæ, incita
 menta ad
 bonè operã
 dum.

hæc enim silentio prætereunda non sunt, cum scilicet incitamentum sint ceteris
 ad benè beateque viuendum. Labor enim fastidium afferre nõ debet, quando lau
 dabile & certum expectatur præmium. Maius æterna gloria dari nõ potest : & qui
 dem rebus supernaturalibus se asserit. De miraculis loquor & præcipue Leopoldi,
 vt annalibus Germanorum latè & copiosè narratur. Referre non piget, vt quæ il
 lic latent, nobis aperta & velut ante oculos posita conspici & intueri possint. Eim
 eorum monumentis seruata hæc leguntur :

Cap. 7.

Mulier quædam Carinthia, immundo vexata spiritu, Leopoldi ope liberatur.
 Puer mutus nouem annis ex Herzogemburgra, vocalis fit. Alius captus manibus
 & pedibus, conualuit. Presbyter Herbipolensis cæcus, relictis tenebris, diem vidit.
 Virgo icta fulmine, reuixit. Altera lapillo obcæcata, Leopoldi tumulo porrectis
 precibus, recuperat visum. Puer chiragra laborans & officio manuum penitus ca
 rens, eiusdem ope salutè recipit. Sic & mulier podagra vno pede, & alter duobus,
 eiusdem ope liberi fiunt. Eques quidam gutture tumefacto, ossibus crescentibus,
 ita eius miraculo liberatur, vt sine cicatrice vel alio signo liber factus fuerit.

Innumera
 bilia mira
 cula S. Leo
 poldi.

Alia mulier ære alieno grauis, cum à creditoribus vehementissimè irgeretur,
 destituta soluendi spe, Leopoldi tumulum adiit, ibique nõ sine magno dolore in
 genuit, numini se commendans. Audite fuerunt preces, & vox auribus quiescentis
 intonuit, vt domum repereret, & scrineum aperiret, quo inuētura erat satis factio
 nis

nis debiti schedulas : quod vbi inuenit, domos creditorũ, qui & Christiani & Iudei
 erant, petijt, vt chartas obligationis redderent. Qui responderũt, se dedisse cuidam
 vestibus caelestinis induto, & qui debita soluerit. Tunc statim exhilarata mulier,
 apertissimè intellexit Leopoldum fuisse, à quo mortales plurima miraculorũ be
 neficia & assidue accipiunt. Sed longè maiora multoq; præclariora fecisse constat
 Leopoldum, quæ omnia literarum monumentis mandata tunc interiøre, cum mo
 nasteriũ Nouumburgæ incendio conflagrauit. Circa quorũ solennia etsi cõplura
 in medium adduci possint, loco & rei quam sum explicaturus fortè nõ inconueni
 entia, potissimum in his quæ ad fidem, ad grauitatẽ, ad constantiam, ad cõcordiam
 testium spectant : eum sint accuratè diligenterq; discussa ab ijs qui summe rei præsu
 erunt, pro prepositis cõsultò præterire statui. In his etenim adfunt Leopoldi mira
 cula non à leuibus mulierculis, non à senibus deliris, nõ à corruptis, non ab incon
 stantibus, sed ab hominibus fama & integritate præditis : nõ gratia, non amore, non
 prece, non precio, non vi, nõ metu, nec deniq; vlla spe, pro veris comprobata. Ac
 cedit adhæc testium multitudo in vnũ idemq; consentiens : quæ vulgata fama Leo
 poldi mores, fidem, iustitiã, religionem, pietatem, constantiam, integritatẽ, sancti
 moniam vitæ, testantur abundè. Quæ cum ita sint, absq; prædictorum in singulis re
 petitione, ad enarrationem deueniam miraculorum, ex quibus sanctitas hominis
 facillimè percipi potest. Et cum illa recentissima sint, & quæ nostra vidit ætas, cen
 tum & nonaginta miraculis corroborata R. domino S. Marci tunc vt supra Lega
 to : paucis absoluam, præclariora duntaxat explicans. Reliquorum numerum in
 medium afferens, nec ea penitus exhauriam, sed degustantis more percurram.

Egregiũ sa
 nè miracu
 lum.

Multa eius
 præclare ge
 sta incendio
 perierunt.

Agnes vxor Iohannis Aufman, annos nata sexaginta, quintus testis, ab infantia
 post quartumdecimũ diem, immenso capitis dolore tribus diebus excruciatã in medi
 corum & omni humana spe destituta, precibus emissis, nuncupato ad Leopoldum
 voto soluto, libera fit : & statim acsi nõquam illa aduersa laborãsserit uitudine, nec
 amplius tali morbo affecta est. Hoc testatur ipsa super xix. articulo, quod post mor
 tem Leopoldi varijs claruit miraculis, existimans id alio modo accidere nõ potu
 isse. Et hoc anno M. cccclxvj. circa Pentecosten. Alia mulier, quadragesimo octa
 uo testis, ingenti capitis dolore vexata, & cui iam portio sinistra partis oris maxi
 ma cum deformitate defecerat, quatuor mensibus destituta spe medicorum, nun
 cupato voto, cõualescere cepit : soluto, libera fit. Hoc testatur & ipsa eodẽ anno.

Cap. 8.

Quedã mu
 lier dolore
 capitis libe
 ratã.

Item alia.

Volfgãgus Patauiensis, lxxvj. testis, dolore dentiũ viginti annis affectus, ita q; singu
 lis annis quãdoq; viginti cõtinuos dies nõ sine magno gemitu præteriret, audita fama
 Leopoldi, voto emissõ statim liberatur, nec vnq; amplius tali morbo laborauit. Et
 hoc anno lxxvij. in die Cinerũ, qua die increfcẽte dolore, cõpleto voto sanũ se vidit.

Alius quidẽ
 à dolore dẽ
 titum.

Valentinus Patauiensis diceccsis, testis cxxij. annis duobus laborãns ingenti capi
 tis dolore, & cum septem hebdomadibus somno caruisset, adhibitis quibuscunq;
 & non sine impensã medicis Christianis & Hebræis, quos adire potuit, tandem præ
 cibus porrectis ad Leopoldum liber fit. Hoc testatur ipse, in medium adducens
 quàm plures testes, affirmãs nullo modo se liberari aliter potuisse. Et hoc an
 no sexagesimo octauo circa Resurrectionem.

Item alius
 à dolore ca
 pitis.

Volfgãgus Patauiensis, lxxvj. testis, infantẽ filiũ quatuordecim diebus laboran
 tem dolore tumefactionis inguinum & ruptura, indiès languore excrefcẽte, voto
 nũcupato statim liberũ vidit, circa Natiuitatem Domini anno sexagesimo octauo
 Sic deponit ipse, addens se non manifestantem citatum ad hoc à Cõmissarijs, pu
 rum vidisse sentem & se torquentẽ dolore vehementissimo, persuadensq; sibi hæc
 accidisse q; non manifestãsser, Commissarijs retulit : domum deindè rediens, letum
 acridentem puerum vidit. Alius dimidio anno passus rupturã à die natiuitatis,
 (quod indicium est morbi incurabilis) mater decurrens ad benemerita Leopoldi,
 sanum puerum vidit. Hoc testatur eodẽ anno mater fuisse : contestẽ habet vnum.
 Anna vxor Stephani, puerum habẽs annorũ septẽ, in quartum mensẽ suã natiui
 tatis fractura inguinum laborantẽ, quatuor verò mensibus excrefcẽte dolore, ita
 pñiger quãdoq; vt mortuus videbatur : nuncupato voto in die Simonis & Iudæ
 anno sexagesimo nono, dum arbitraretur filiũ mori, sanũ & statim liberũ cõspexit.

Quidã puer
 curatur à
 rupturã.

Item alius.

Item alius.

Mulier non valens mediam acũ partẽ manu sinistra extrahere, vehemẽtissimo
 dolore cruciata, eodem anno inuocatioe sola libera fit. Hoc testatur & ipsa. Eli
 sabeth eiusdẽ diceccsis, viginti annis mēstruis propè exanimata, meritis Leopoldi

Cap. 9.

Menstruosa
 curatur.

libera fit anno sexagesimonono. Mulier octo annos sanguinis fluxu excruciat, expertis varijs medicorum curis, ad tumulum Leopoldi proficiscitur: vbi statim cessat fluxus, & ab ea hora testatur ipsa nescisse morbum illum. Duos alios similiter morbo laborantes, ope Leopoldi liberatos, testibus comprobatur.

Item tres in partu laborantes adiuvantur. Magdalena Georgij Pataviensis vxor grauida, liiij. testis, cum ob nimium tumorem ventris ingenti dolore vexaretur, superuenientibus & mensuris, iam & a medicis & ab obstetricibus salute desperata, implorata ope diui Leopoldi, nuncupatoq; voto, mare peperit: statimq; & tumore & dolore liberata est, anno sexagesimo sexto circa Natiuitatem. Hæc testes habet duos. Sic & alię duę in partu nimium laborantes, eodem morbo liberantur, & felices enixæ sunt. Elisabeth Stephani vxor, dolore iliū excruciat, iam menses sex varijs medicorū remedijs frustra expertis, ad Leopoldum confugiens, eiusq; numini se commendans: quod tam diu a medicis nequiebat, post tres dies quam sese commendauerat, a diuo sanitatem recepit.

Alia ex colica passione. Martha Pataviensis ex colico laboras iam biennij intervallo, manibus ita imbecillibus ac propè stupidis, vt earum vti ministerio non posset, ab eodem diuo Leopoldo, ad cuius auxilium opemq; confugerat, fit incolumis.

Contractus sanatur. Thomas Pataviensis, lxiiij. testis, vir & nobilis & prudens, nouē menses manibus ac pedibus stupidis, quos contractos vulgò vocant: quam neq; apud medicos, neq; apud balnea potuit, apud diuum Leopoldum medicinam salutis inuenit, anno sexagesimo. Mulier per sexdecim annos lecto decumbēs, manibus pedibusq; contracta, cum nulla posset medela sanari, omni humano auxilio desperata, ad tumulum Leopoldi deducta ilicò sospes euasit.

Item contracta. Anna Iohannis Pataviensis vxor, cxv. testis, manibus item pedibusq; morbo implicitis, ad sepulcrū diui Leopoldi delata, factis precibus salutē impetrata, paucis post diebus omnem morbum doloremq; deposuit, anno sexagesimo secundo. Eodem modo Dorothea Iohannis vxor ita phrenesi acta, vt suorum neminem agnosceret, vineta manibus pedibusq; e, nē quid eo furore impulsa mali committeret, ad sepulcrum Leopoldi delata, quod vt faceret, in somnis admonita erat, voti reata est. Hoc de se ipsa testatur. Lodouica proba mulier, post editum infantē mente capta est, postq; menses quatuor ad eiusdem diui sepulcrum cum delata esset, pristina restituta est sanitati. Mulier pedibus podagra laboras, nuncupato voto, conualescere cepit: cōpleto, salutē recipit. Alterius ab eodē morbo affecti vnde cim annos, modò tribus mēsis, modò sex excruciat, lecto se cōtinētis, emissio voto, cessat dolor: cōpleto, nullus fuit, ita vt qd podagra esset nesciret. Testis est ipse.

Ursula, quartus testis, vidisse se olim dicebat nouem annos puellā natam, cui non men esset Elisabeth, ita epileptico affectam morbo, vt decies, sæpe duodecies in die corrueret: eam deinde ad sepulcrū Leopoldi curru euertam, habitis de more precibus orationibusq; & cōualuisse, & viro traditam pueros aliquot peperisse. Sex contestibus hoc probatur, anno sexagesimonono: cū legum autoritate optimis rationibus, ad probationē miraculorum testis de seipso quis esse possit, nullo etiā conteste adhibito. Anna quoq; mulier, vxor Stephani, vicinam habere se dicebat, cuius filius supradicto morbo cum iam per annum laborasset, auxilio Leopoldi sanatus est. Alios item sex eodem morbo implicitos, eodemq; modo sanatos, memoriæ proditū est. Dorothea Pataviensis, continua vexata febre, atq; hydro-pisi, menses quinq; non sine ingenti dolore brachij, apud sepulcrum Leopoldi salutem inuenit. Georgius Pataviensis febre implicitus, & iam ictericus, atq; adeo pauper, vt quotidiano labore indiēs sibi victū cōpararet, ope Leopoldi liber factus est: q; vxor Barbara primę operę mercedē diuo vouisset, idq; Georgius cōprobasset.

Cap. 10. Dorothea Pauli vxor, febre oppressa, idq; mēses octo, cum se ad Leopoldi sepulcrum voti suscipiendi gratia contulisset: primo die magna parte morbi leuata deo munum redijt. Postero die maiore virium robore: tertio nullo omnino affecta morbo, omnibusq; viribus recuperatis, vota persoluit. Eadem post aliquot annos cum in gratissimum morbum incidisset, omnibus membris manca atq; cōtracta nimum mensum intervallo, diui Leopoldi numine inuocato, in pristina redijt sanitatem. Holstingus quartana correptus, cum menses sex radio morbi affectus, non solum medicorum opem implorasset, sed etiam ad nonnullorū diuorum numen confugisset auxiliij gratia: postremò a circumstantibus admonitus, vt sese diuo Leopoldo commendaret: voto nuncupato, quartanam fugauit: isq; in posterum quid febris esset

esset nō amplius se scisse affirmavit. Michaëlem idem Leopoldus non solum febre, sed etiam multis alijs morbis inuocatus liberavit. Mulier anno continua agitata febre, modò bis, modò ter, modò quater in eam incidens valitudinem, tumefacta paralyti, eodem liberatur numine. Sic testatur & ipsa. Alios sex diuersis febrium generibus implicitos, à Leopoldo liberatos memoria traditur. Mulier quædam pestilenti morbo affecta tribus partibus corporis, octo dies per inediam cum duxisset, pro mortuaq; haberetur, viso per somnium Leopoldo, salutem recepit. Alij item quinq; eodem affecti morbo, eiusdem diui auxilio se curatos esse testantur. Adolescentem aqua feruenti in faciem perfusum, cui maxima deformitas perpetuò duratura videbatur, liberavit Leopoldus.

Quidam per belli tempora conscensā nauī profecti ad cremandū monasterium Nouiburgense vnā cum oppido, subita tempestate acti, cum iam perituros se inteligerēt, facti pœniteres, inuocatoq; Leopoldo, nauī ad litus appulsa, statimq; cessante procella, liberati sunt. Mathias Furberger Pataviensis dioecesis, cum ad persoluumendum votum, quod pro recuperata salute filiole sue beato Leopoldo emisserat, cum vxore filijsq; duobus & eadem filia sanitati restituta, qui curru vehabantur, secus Danubij ripam pergeret, euerso curru præcipites equos, ipsamq; familiā per decliuum montis eo impetu ruentē vidit, vt ab ijs etiā qui aderant collisa omnia eorum mēbra cum à curru tum ab ipsis equis existimarentur. Ille verò, qui iam semel in salute filie diui auxilium expertus fuerat, idem pro vxore totaq; familia saluāda numen implorauit: voto emisso, in valle quò quadriga ruerat descendit, suosq; omnes reducens, contra omnes naturæ vires, nō nisi numinis fauore gratulabūsus amplexus est. Sic Mathias ipse, sextus testis, & Florianus famulus asseuerarunt.

Iohannes scholasticus Pataviensis dioecesis annos quadraginta natus, pedibus manibusq; ligatus & catenis, equidem & ab hostibus vnoq; pede ad currum adstringito, adeò quò non sine ingenti dolore pedum & carnum ruptura: decurrens ad benemerita Leopoldi, liber à carceribus, à gemitu, & catena fit. Iurciurādo firmat, hoc non nisi miraculosè fieri potuisse. Catherina vxor Nicolai Pataviensis, xcix. testis, non nisi adiuta baculo valens pedibus se mouere, absoluto voto, sana absque aliquo præsidio domum redijt, anno septuagesimo. & hoc miraculosè factum testatur & ipsa, contestem habens vnum.

Iohannes Fracher Pataviensis, cxlij. testis, duobus annis nō valens ambulare, pedes sinistro laboras nimio dolore: nuncupato voto & cōpleto, sanus fit, anno lxx. in Quadragesima. Iohannes Pataviensis, annos natus sexaginta, filiū habens claudū à natiuitate, casu accedēs ad tumulū Leopoldi, precibus & lachrymis nuncupato & alij cōpleto voto, sanum vidit filium, anno lxxj. Sic attestatur & ipse, addens hoc non nisi miraculo adscribens. Elisabeth testis accita ad miracula Leopoldi, cum rem negligeret, nec se iurciurando pateret adstringi: subitum dolorem sensit, colore amisso: statimq; pœniterens & diuo se commendans, pulso dolore sana facta est.

Presbyter cū laicis quatuor vi tēpētatis acti, ab eodē diuo, cuius numē supplices inuocārant, periculo erepti sunt. Item tres alij idē passi, eodē modo liberati, diuo vota persoluerunt. Anna Pataviensis, per triennij paralytica, ad tumulū profecta Leopoldi, sanatur. Item Michaële quendā per triennij in lecto cubantem. Item Mattheum eodem morbo laborantem, insupèr & lumine captum, cum cæca imagunculā vouisset, reddidit incolumem. Margaretha vxor Stephani eodē morbo implicita, ab eodē diuo liberatur. Lucas annos natus lx. luminibus captus, idq; per annos quatuor, ductus ad tumulū Leopoldi, recuperato visu domum rediuit. Mulier quædam per quatuor hebdomadas excæcata, cum nulla posset medicorum ope curari, voto cōpleto quod ad Leopoldū emisserat, visum recepit. Infans per dolore oculorū per octo dies excæcatus, siquādò aperire oculos tentabar, è palpebris eius sanguis exibat, pluribusq; per parētes remedijs frustra expertis, tandem diu Leopoldi auxiliū implorantes, filij salutē impetrarunt. Hoc Elizabeth mater testatur, conteste habēs vnū. Pari modo Iohāni per octo dies nihil videnti idē diuus sanitatē luccmq; restituit. Item puerū, cui tuberculū carnis sinistro oculo erat innatum, desperata salute ab oibus, inuocatus Leopoldus sanauit. Mulier quædam triennio dolore oculorū afflicta, postremò cæca facta, à Leopoldo liberatur. Itē quatuordecim alij diuersis oculorū morbis afflicti, ab omni penitē morbo sūt immunes. Stephanus puer septem annorum, nec audiens, nec ingrediens, eodem numine

Item alij octo.

Item sex à pestilentia.

Benignitas sancti in poenitentibus.

Stupendum miraculum.

Cap. 11. Captiuus à vinculis & carcere soluitur.

Clauda ambulat.

Item duo alij.

Curatur post castigationem mulier.

Periclitantes liberantur.

Quatuor paralytici.

Multi cruci S. Leopoldi meritis videntur.

Cap. 12.

inuocato, sanitate recepit. Mulier ob infirmitatem, quam in ore perpeſſa fuerat, per ſex annos nullum rectè vt intelligi poſſet proferens verbum, voto completo examuſſim vocalis euafit. Adoleſcentula per integrum annum muta, ſurda & caeca iacens, diuo Leopoldo ſe cõmendans, priſtinæ reſtituta eſt ſanitati. Alius à natali die mutus delatus ad tumulũ Leopoldi, loqui incepit. Barbara duobus meſibus muta ſurdaque, priſtinę ſaluti à Leopoldo reſtituitur. Alium decẽ annos mutum liberauit Leopoldus. Georgius Hiſter per meſem ſurdus, Itẽ Thomas, Itẽ duo alij, à diuo Leopoldo auditũ receperũt. Quidã cum auditu per meſem caruiſſet, nec humano remedio curari valeret, ad merita decurrẽs Leopoldi, votũ emiſit, ſanusq; effectus: ſpreto voto, in eũdem incidit morbũ: reiterato voto, cõualuit.

Cap. 13. Iohannes Ruperger Mirbergaſenſis, in carcere coniectus, vinculis implicitus manibus pedibusq; inuocato Leopoldo, miro modo carcerẽ egreditur, loco itã anguſto quã exeundum fuit, vt capax hominis nõ eſſet: triplicẽ murũ tranſit, lacenam aquę ſuperat, nulla arte, nullo humano ingenio ſuperabilẽ. Liberatus, numinisq; oblitus, voto nõ perſoluto, anno poſt in eundẽ carcerẽ conijcitur, iſdẽm vinculis vincitur: in quibus meſes quatuor habitus, iterato quod neglexerat voto, iterũ liberauit. Tãta eſt Dei Opt. Max. clementia, vt ne ſpretus quidẽ ſpernentẽ deſeratur. Idem Leopoldus alium in carcerem cõiectum arctiſſimis vinculis liberauit. Puer paruulus decem & octo fermẽ meſium, cum in ſcapham ſemiplenam aquę cecidiſſet, atq; in ea dimidiã horę ſpatio permaniſſet, pedibus celũ verſus directũ, à matre Barbara & Petri vxore inuentus, ac domum Annę vicinã relatus, dum pro mortuo deploraretur, afflicta mater Leopoldi opem atq; auxiliũ implorauit. Cui cum pro ſalute pueri imaginẽ ceream vouiſſet, puer confeſſim quaſi à morte ad vitam reuocatus, mouere ſe atq; ad matrem reſpicere cõepit. Deindẽ conſurgens, ad perſoluendum diuo votum mater cum filio proſecta eſt. Teſtis eſt Barbara mater, conteſtẽ habens vnũ. Catherina filium Petrũ habuit duos natum annos. In aduerſam incidẽs valitudinẽ, quatuordecim fermẽ dies duxit inedia, nullo neq; cibo neq; lacte guſtato. Itaq; cum, eius ſalute deſperata, iam quã ad funus neceſſaria crã pararẽtur, miraculoſũ diui Leopoldi recordata mater, eius numen inuocauit: quo facto, delatus puer ad ſepulcrum diui, & riſit & cibũ cepit. Alius itẽm puer annorum duorũ, vi ingentis morbi pro mortuo deploratus, inuocato à patre Iohanne Vianenſe diui Leopoldi numine, ſtatim reuixit. Eodẽ modo puer alius pro mortuo habitus, à diuo Leopoldo vitã recepiſſe affirmatur. Infantula quãdã, ob aggritudinem per tres dies amiſſa loquela ſemimortua decumbens, cum iam parentes breuẽ eam moriturã crederent, voto à matre emiſſo, quod vt faceret in ſomnis fuerat admonita, quam primũ loqui cõepit, ab omni penitẽtis aggritudine liberauit. Puer grauiffima correptus infirmitate, ad extremũ itã debilitatus, vt mori crederetur: cum oblationẽ quãdã pro ſalute filij diuo Leopoldo vouiſſet mater, ab aggritudine liber fit. Matre verõ offerente quod promiſerat, idẽ puer iterũ in acutiſſimas incidit febres: reiterato voto perfectẽq; adimpleto, per optimẽ cõualuit.

Idem Leopoldus mulierem quãdã lepra liberauit. Adoleſcens à ſeiſpũ vulneratus, inciſis vt iudicabatur venis, repertus in lecto, mortuusq; ab omnibus iudicatus: cum vltra horam nullũ vitã ſignũ in eo appareret, emiſſo à matre voto, orationibus priſtinã adeptus eſt valitudinẽ. hoc de ſeiſpũ teſtatur. Cõteſtes ſunt patres. Sic & alios tredecim morituros, ad priſtinã bonam valitudinẽ redactos monumentis traditur. Sed quid de morituris dicam? quãdõ etiam defunãti vita, raro mirabiliq; Dei Opt. Max. experimento, poſitis Leopoldo votis, reſtituuntur?

Cap. 14. Eliſabeth, lxxxj. teſtis ſuper xix. articulo, quo quæritur quid de Leopoldi miraculis noſcatur: ſe vidiffẽ affirmat puerum ſuper altare poſitum ante monumẽtum Leopoldi, vbi aderat magnus gentium tumultus, nigrũ & omni iudicio exanguẽ, exanimẽq; & precibus porrectis à nonnullis numini, viuũ vidiffẽ. Hoc & alij ſex eiufdem loci indigenæ, addentes eum vidiffẽ dum puteo extraheretur, nigrum vt ſuprà, & in eccleſia, & ſi diuerſis verbis, eadem tamen ſententia confirmãrunt. Teſtes in hoc depoſuerunt omni exceptione maiores.

Puer alius trimus, Volfgangus nomine, eiufdem loci flumine lapſus, vbi aderat molnæ, perquiſitus inuentus eſt: Semotus à loco vndẽ ceciderat, quantũ bis emiſſa valido arcu ſagitta ſpatij compler, nullo viuacitatis in eo apparẽte ſigno: mater verſa ad Leopoldi benemerita, nuncupatis votis, reſtitutum puerũ ad primã vitam conſpexit.

Surdi & muti audiunt & loquuntur.

Vidẽs nec ſtor ſolenda eſſe vota?

Cap. 13.

Captiuus liberatur.

Spretus Deus, ſpernentem nõ deſerit.

Mortuus reuiuifcit.

Tres pueri morti proximĩ reuiuifcunt.

Itẽm duo alij morti proximĩ.

Itẽm alius.

Itẽm alij 13.

Cap. 14.

Puer ſubmersus reuiuifcit.

Itẽm alius.

conſpexit. Historia hæc nõ caret teſtibus. Nam & pueri parẽs Fredericus, ſuper dicto articulo ſe vidiffẽ teſtatur, & interfuiffẽ dũ rueret, multis & clericis & laicis videntibus, prout ſuprà. & hæc anno milleno quadringenteſimo ſeptuageſimo, Septẽbri meſe. Sic & alij duo ſuper circũſtantijs & interrogatorijs legitimẽ reſponderunt.

Puer pro mortuo habitus, cum ad ſepulcrũ beati Leopoldi delatus eſſet, ſubito miraculo vitã recepit. Hoc Barbara quinquaginta annos nata foemina grauis teſtatur. Alius puer trimus, Fredericus nomine, cum in puteũ decidiffet, ac p horã prope mediã maſiſſet ſub aquis, eductus è puteo frigidus & niger, nullũq; indiciũ vitã toto corpore præ ſe ferens, tandẽ effuſis à matre precibus ad omnipotentem Deum, beatumq; Leopoldũ, priſtinã ſaluti reſtitutus eſt. Bonreuerſer vxor Iohannis, & altera vxor Laurentij Saltzburgenſis diocceſis, hoc fuiſſe & vidiffẽ teſtantur.

Alius in ipſo ſpatu per horã, poſt partũ verõ plũs, pro mortuo deploratus, cum nulla iam de eo ſpes eſſet, precibus porrectis à matre ad Leopoldum, timente furorem viri, nõ crederet negligẽtia ſua hoc peccatum, repente & ſpirare & viuere cõcepit & liber fit. Hoc mater, obſtetrices duæ, & aliæ conteſtantur vicinæ.

Puer quidam ſeptem annos natus, in profluentem cadens, ac per duas fermẽ horas in aquis iacens, nullis occurrentibus, cum ea die ludis feſtiuis ferẽ rotus populus concurreret: perquiſitus tandẽ hafta, ſub ponte repertus eſt: extractus, & ad domum portatus, nullo vitã ſigno apparente: cum feretrum iam luminibus accenſis paratum eſſet, ad Leopoldum per matrem voto emiſſo, ilicõ mortem cum vita commutauit, multis videntibus, ac Deo & beato Leopoldo gratias agentibus. Hoc Margareta Friderici Parauienſis annos quinquaginta nata teſtatur.

Alius puer Vianenſis, ſtatim editus pluſquã hora mediã mortuus iacens, cum pro eius ſalute ad beatũ Leopoldũ factæ preces eſſent, quaſi tum primũ anima in corpus inſuſa, datã iterũ vitam, ad multã perduxit ætatem. Vitus Vianenſis oppidanus, etatis annorũ quinquaginta, hoc firmat cũ circumſtantijs vt ſuprà requiſitis. O gratiã homini benemerito gratis datã. O diuinę potẽtię munus inæquabile: quo noſtra quõquẽ ſecula in poſteriorum felicem recordationem, non ſine religioſa admiratione venire poterunt. nihil enim tantũ ab oculis hominum natura remouit, nihilq; tantũ ab animis prudentium alienum eſſe conſtituit, vt aliquandõ diuina fauente gratia in mentes oculosq; omnium redire non poſſint.

Quidam vxori irafceus, quod ad monaſteriũ clauſtri Nouiburgenſis, veneratio- ne beati Leopoldi, Martis poſt Palmarũ diem quotannis eleemoſynam panis, vini & tritum obulorum accepturis obtuliſſet, in hæc verba prorupit: Vtinã eleemoſyna viuere, nõ quid auferres habuiſſes. raptisq; continuo, quæ pauperibus deſtinauerat illa, domum reuertens, eo pane deguſtato, mandendo aſſumptum, neque deglutire potens, in lectum ſe contulit. Vbi hæc illã diũ circenuolutus, præcluſo ſpiritu occubuit: vt facilẽ intelligamus, etiam ocioſa verba vindicem habere Deum: neque impunẽ in illos, qui de ſe benẽ meriti ſint, admitti nefarios ſine animaduertionẽ contumaciter permiſiſſe, atque eius rei teſtis eiufdem filia eſt.

Sed iam habes, Pater ſancte, quid ſedente Xiſto Pont. Max. prædeceſſore tuo, ab Reuerend. dominis Cardinalibus in tam pium opus deputatis ſit, R. domino Vicecancellario referente, cuius rei minimẽ, vt opinor, S. T. oblita eſt, cum vnus è ſacro conſiſtorio tunc eſſet. Idq; iam omnes accepiſſe reor, quibus parentibus ortus Leopoldus ſit, quã præclari, quãq; illuſtres: quãtũ diuinis incuberit: quoniam patre, extincto patre, ſe geſſerit: quẽadmodũ leges iuſtitiaq; coluerit, matrimonij ſeruauerit iura, quas ædes cõſtruxerit ſacras: quãti eũ fecerint prædeceſſores tui, & quãtũ vixit, & poſtq; è vita migravit. Habes & miracula, teſtimonia vitã, tũ magna tum maxima, & quę prior, & quę noſtra vidit eras: quibus q; ſanctus, quãq; Deo fuerit acceptus, demõſtratur apertẽ: & quæ ad obſeruandã æternitatem vir magnus & totus Dei exegerit. Poſcebat hominis altitudo longiorem orationẽ: materia ſuppeditabat, quã ingẽtia implere volumina. Ego verõ morẽ illorũ, qui paucis calculis innumerabiliũ fermẽ rerũ ſummã complectũtur, his paucis exegi. Deſeciſſent aliter latera, & lingua cõpreſſa obmutuiſſet: obſeruatiãq; benẽ meritorũ tãta apud te eſt, vt cum intelligis quẽpiam æternitatẽ pmereri, ilicõ tua bonitate id confirmes. Iam

Itẽm alius.

Itẽm alius.

Itẽm alius.

Alius ſubmersus vitã reſtituitur.

Alius mortuus reuiuifcit.

Cap. 15.

Cleſtis videtã in temerarium obreclatorem pauperum.

Summa virtutum ſancti Leopoldi.

S. Leopoldi nomen quam sit celeberr.

virtutes ipsius Leopoldi, quas creator omnium etiam miraculis comprobavit, ab Dei Vicario, qui solus in terris es, ascribere in numero sanctorum iure meritoque exposuit, expectatque. Ad quemcumque enim loca Leopoldi nomen pervenerit, pro sacrosancto veneratur & colitur, idque non simpliciter, prout a nonnullis fieri consuevit, sed indelebili atque inviolabili titulo sanctus Leopoldus appellatur & pro sancto habetur. Queritur tamen per laudabilem consuetudinem solennitateque, a sacrosancta Ecclesia introducta, S. T. nurus, quo absque, nil turis, nil stabile, nil denique sanctum creditur. Id exigi mea oratione non existimes velim. Nam in primis Christianissimus fidei nostre totiusque religionis orthodoxe verus, legitimus, indubitatus defensor Fridericus Imperator Augustus, a quo eius bonitate nihil adhuc propter peti audivimus: nec vero idcirco tantum, quod ex sanctissima Leopoldi familia Australi ducatur originem, verum etiam ut Deus in suis glorietur creaturis, eius filius Maximilianus Austriae ac Burgundiae Archidux invictissimus, patrem sortitus est Caesar. Sic inclytus Hungrorum Rex, ceterique Principes catholici illarum provinciarum, & denique omnes eorum populi, tantum, vocemque, sanctitatis tuae sitibundi cupiunt, prestolantur, expectantque. Quid enim his testibus magis in mundo dari possit non video. Magna profecto res est, ut mortales Deo propitio & favore, gloriosissimos & celestes titulos benefacendo sibi quaerant. Iam tempus est, iam te sic velle conspiciamus & tenemus omnes: ut tua videlicet haec celesti voce Leopoldus, qui cum iam in caelis sanctus sit, etiam in terris sanctum esse deceres sanctissimo tuo decreto, longa hominum expectatione optato. Diu mortales hoc in augmentum fidei, in monumenta Romani & Ecclesiastici ritus, in gloriae eternitatis quae nimio ardore exposcunt, & ut benefactis longo labore quaesita iam praemia declarentur.

Rogat orator, cum in numerum Sanctorum referri.

Extat alius liber de innumeris miraculis & canonizatione eius, per Reverendum patrem, dominum Iohannem Franciscum de Pavinis conscriptus, ad quem lectorem remittimus.

VITA S. OTHMARI ABBATIS, AVTHORE VVALAFRIDO ABBATE AVGIENSI. PRAEFATIO AVTHORIS.

Hos libellos inveni et lector Tomo V. 16. Octobris.

Initis duobus libellis, quos de vita & virtutibus beatissimi Galli confessoris, iuxta fidem, quae vel scripto, vel dicto ad nos usque venerat, verè potius, quam lepidè, composuimus: iubentibus vobis, fratres sanctissimi, qui in coenobio eiusdem sancti patris constituti, servitoris eius, quae in Dei rebus habuit, sancti strenuitate propositi specimè exhibetis, liber subnectere eam relationem, quae de sancti patris Othmari studiis & virtutibus, per eius merita ostensis, vestra assertionem & cura literis est mandata veracibus. Quae cum sit veritate plena, ratione perspicua, non ob aliud a nobis est iterata, nisi quia charissimus frater Cosbertus, qui idem opusculum edidit, cuius charitati quicquam negare nec volumus, nec debemus, id ut fieret postulavit, immò praecipit, quem etiam in hac occupatione instantissimum ergadio ten sine tadio laeti sustinimus. Itaque lectori credulo sufficiat haec abbreviatio nostra: incredulus autem qui fuerit, ad eam conscriptionem, quam sequimur, recurrens, multiplici ad stipulationem testium conuentus, ad fidem, si gratus est, segnis non erit.

HISTORIA.

Vt vir Dei Othmarus pro sanctitate vitae, cellulae sancti Galli sit praelatus, & regia auctoritate regularem inibi vitam instituerit. Cap. 1.

Novemb. 16.

S. Othmarus in Rhætia degens, sacerdotio initiatur.

GITVR Othmarus genere Alemannorum oriundus, in aetate puerili a fratre suo Rhetia Curonsem perducus est: & in servitio Victoris, earundem partium Comitum, multo tempore constitutus, & literarum scientia sublimatus, virtutum sectator, morumque laudabilium professor, sacerdotij gradum conscendit: & a supradicto Comite benignè retentus, cuidam titulo sancti Floriani confessoris praelatus est. Cumque morum eius probitas, & sanctae vitae munditia longè lateque plurimorum aures dulci rumore respergeret, Vualdramus quidam, qui sibi vastitatem eremi, in qua sanctus Gallus

Gallus cellulam construxerat, velut a parentibus hereditario iure ad se transmissam vendicavit, eundem Othmarum a Victore supradicto ad praeficiendum eidem cellulae impetravit. Et voti compos effectus, cellulam cum omnibus, quae ad eam pertinebant, illi solenniter commendavit. Atque ut sui melius desiderij conualcesceret utilitas, ad Pipinum Regem profectus, eundem Abbatem ipsi praesentavit, & locum, cui pridem eum praefecerat, proprietatis iure principi contradidit, omni instantia deposcens, ut regia auctoritate ex integro Othmarus Abba eidem praeficeretur loco. Cuius petitioni iam dictus princeps assensum praebens, locum sibi traditum viro venerabili commendavit, & regularem inibi vitam institueri iussit. At ille regressus contentus, boni Mandritae studium in ipso executus initio, vndique eversum congruam monachis habitacula construxit, & ipsius sacri loci statum, ad utilitatem divini servitij studio sissimè reformavit. Religiosos etiam quosque ita liberalitate sua ad devotionis studium invitavit, ut ex quorundam donationibus possessiones ipsius coenobij admodum dilataret, & intra paucos annos complures ad sacra militiam vitae fratres attractos, magistrum suo & cura decentissimè gubernaret.

Cella S. Galli commendatur S. Othmaro.

Construit illic monachorum domicilia.

Multos congregat fratres.

Qua sanctae conversationis perfectione nituerit. Cap. 2.

His praebitis, vitae eius sanctitatem liceat summarim perstringere: ut liquidò cunctis clareat, quibus profectu gradibus ad hanc gloriam sit euectus. Erat nimirum parsimoniae sectator eximius, creberrimo macerans ieiunio corpus: ita ut in praecipuis ieiuniorum diebus ex consuetudine, bidui abstinentiam continuaret frequenter. Et his contra tentamentorum iacula clypeis praeunitus, vigiliis amabat, & assiduitate orandi spiritualia nequitiae repellebat. Summa autem humilitatis gratia praecipue praeditus, intantum voluntaria paupertatem diligebat, ut terrenam gloriam omnibus fugeret modis. Cui etiam haec erat consuetudo, ut si quoquam pro utilitate monasterij eum tederet necessitas poposcisset, vili mirti dorso veheretur a felle. Erat inter cetera, tanta in eo pauperum sollicitudo, ut eorum curam se potius, quam per alios exhibere studeret. In eo verò misericordiae opere, quod elemosina dicitur, vix cuiquam habebatur secundus. Nam ad suscipiendos leprosos, qui a ceteris hominibus seiventi manere consueverunt, hospitium haud longè a monasterio extra eas mansiones, quibus ceteri pauperes recipiebantur, constituit, & eis curam per se omnimodis impendebat ita sollicitè, ut nocturnis etiam horis monasterio saepe digressus, curam infirmitati eorum miro devotionis adhiberet obsequio. Capita liquidè eorum pedesque, ablucens, purulenta suis manibus vulnera detergebat, & victui necessaria ministrabat, illam semper animo revolvens sententiam, quam iudex iustus misericordibus prolaturus est, dicens: Quod vni de his minimis fratribus meis fecistis, mihi fecistis. Sicque factum est, ut cunctorum, qui cum venerant, veneratione sublimis, pater pauperum appellaretur a plurimis. Tam plenter autem misericordiae studium possederat, ut si quae pauperum nuditatis iniuria torpentem conspiceret, plerumque, suis exutus vestibus, miseri contingeret artus: ita ut interdum sine tunica, sola cappa contactus, ad monasterium remearet. Maluit enim per praesentis pompae contemptum ad indumentum incorruptionis aeternae pertingere, quam per boni operis amissionem futurae nuditatis opprobria sustinere.

Ep. ieiunia.

Vigiliae. Praeces. Humilitas.

Benignitas in pauperes.

In leprosos.

Matt. 25.

Quanta erga pauperes misericordia fuerit. Cap. 3.

Quodam enim tempore ad Pipinum Regem veniens, honorifice susceptus est. Et inter alia largitatis eius beneficia, ad necessitates fratrum suorum subleuandas, argenti libras septuaginta percepit. Sed mox, ut ad sua rediret, egressus, maximam eiusdem pecuniae partem pro foribus palatij pauperibus erogavit. Paucos autem solidos vix a fratribus, qui secum erant, compulsus retinuit, quibus postmodum quoddam territorium monasterio vicinum coemit. Dominicorum enim non immemor praepceptorum, sua causa de crastino non cogitabat, sciens monachum victu & regimento contentum esse debere. Et ideo paupertatem sibi potius suisque delegit, quam rerum transeuntium possessionem superfluum, expeditis mentibus onerosam.

Liberalissimum regis Pipini munus.

Nota.

Matt. 6.

Vt a quibusdam iniquis pro zelo iustitiae, quo seruebat, multis affectus sit iniurijs.

Cap. 4.

Itaque cum iam Dominus meritis eius digna rependere decrevisset, callidus universae bonitatis inimicus, bonis eius actibus invidens, eiusque exemplis aliorum vitam dolens proficere, quietem, quam in Christi servitio, licet non parum labo-

laborando, possedit, perturbare contendit. Sed quavis flatibus aduersitatis temporaria pulsata, radicem petrae veritatis habens infixam, paradisi cedrus inconvulsa permanit. Nam Vuarinus & Ruadhardus, qui tunc temporis totius Alemanniae curam administrabant, diabolo suadente, immanissimo auaritia morbo preueni, ecclesiarum sub sua potestate sitarum, magna ex parte in proprietatis suae dominium per vim contraxerunt. Qui cum sibi de possessionibus beati Galli per plura eodendae violentiae ausu vendicassent, vir Dei Othmarus, non possessionibus terrenis inhiis, sed coenobialis vitae, in eodem loco rerum ingruente penuria, defectum praemoneus, Pipinum Regem adiit, ipsi tyrannicam eorum praesumptionem exposuit, pariter protestatus, graue eum crimen incursum, si eorum actibus consentiendo faueret. Qua pro causa beneuolus princeps vtrunque conueniens, interminatus est eis, gratia sua illos omnimodis carituros, si non ecclesijs Dei, quae iniuste abstraxerant, absque recraftinatione restituerent. At illi patriam repetentes, vitio rapacitatis infecti, & bestiali seuitia efferati, iussione regiam neglexerunt. Virum etiam Dei Othmarum, cum pro hac re iterum principem adire vellet, missis clanculum post eum militibus, vinculis iniectum per vim reduci fecerunt. Nec non & Lamberto quidam, qui fratribus eius professione connumeratus erat, non vitae sanctitate, persuaserunt, ut ei ficta quadam machinatione luxuriae crimen impingeret: id elaborantes, ut sanctitatem eius huiusmodi suspicionibus infamata, deponendi eum occasione inuenirent. Qua causa plurimi, tam dolose factionis ignari, ad concilium euocantur.

Quam in obiectione ficta criminis molestiam pertulerit, & qua accusator eius poena multatus sit. Cap. 5.

ITaque vir venerabilis castitate integer, vitae ac morum maturitate grandaeuus in medio collocatur, & in eius accusationem Lambertus falsitatis minister, coram omnibus praesentatur. Acceptaque loquendi licentia, veritatis oblitus, falsitatis assertor, dixit se quandam foeminam nosse, quae a beato viro vim pollutionis fuisset perpeffa. Ad quod nullum penitus dedisse fertur responsum. Cumque a plurimis respondere cogretur obiectis, huiusmodi dicto temperauit eloquium. Fateor me quidem supra modum in multis peccasse: de huius autem obiectione criminis, secreti mei inspectorem, Deum in uoco testem. Illis autem, ut huius facti se excusatione purgaret, attentius ei insistentibus, mente securus, conscientia liber, tacitus perdurauit. Et quia accusandi licentiam apud iudices patere cognouit, maluit pro sinceritate sui pectoris diuino, quam humano pro excusatione criminis placere iudicio. Mox ergo, ut cunctis claresceret ipsius castimoniam falso fuisse infamaram, Lambertum ultio diuina corripuit. Nam febrim vexatione perualis paulatim resoluti membrorum vigore, contrahi coepit. Sicque omnibus membris statim amittentibus rectitudinem vel formam, capite ad terram more quadrupedum inclinato, non solum deformitate figurae terribilis, verum etiam uia uoce in sanctum Dei peccasse, omni tempore fatebatur.

Ut inter arcta custodiae claustra vitam finierit. Cap. 6.

Concilio autem iniquè inchoato, & iniquis terminato, vir Dei Othmarus apud villam Poratum palatio inclusus est. Quod cum nullus intrare, vel colloqui cum eo permitteretur, aliquot dies absque corporalis sustentaculo victus transiit. Cumque diurna vexatione famis laboraret, Patre gozus quidam e fratribus eius noctu aduenire solebat, & ei victus solatia ministrare. Postmodum vero Gozbertus quidam, vir potens, dum sibi virum Dei commendari ab iniquis principibus impetrasset, in quadam Rheni fluminis insula nomine Stein, iuxta praedium suum custodiae illum deputauit. Vbi idem sanctus pater spiritali tantummodo exercitio, id est, orationibus ac ieiunijs vacans, eo liberius Domino deseruiuit, quo ab humana frequentatione curisque secularibus fuerat absolutus. His & similibus notae deuotionis insistentis operibus, exacto non multo temporis spatio, ab his mundanae perturbacionis angustijs ad caelestis latitudinem gaudij, xvi. Calendarum Decembrium die commigravit: & corpus eius in eadem insula tumulatum, multis deinceps diebus ibidem sine corruptione permanit.

Ut post multum temporis corpus eius sine corruptione repertum sit. Cap. 7.

Evolutis autem post transitum eius decem annis, fratres illius per visionem a Domino commoniti sunt, ut corpus chari patris ad monasterium reducerent. Hoc patefacto diuinae voluntatis consilio, undecim ex eisdem fratribus

Quidam magis sibi vendicant res ecclesiarum S. Othmari.

Eum captiuum detinent.

Falso accusatur a quadam de muliere opprobrata.

Caelestis vindicta illi accusatorem persequitur.

Laborat vir Dei inedia.

Feliciter e custodia abijt in caelum.

bus noctu ad locum, in quo sancti viri exuuijs seruabantur, deueniit: & sepulcrum aperientes, corpus eius ab omni corruptione illaesum reperiit, excepto quod pars extrema pedis vnus, quae aqua alluebat, tantum colore mutato, quasi tabida videbatur. Et congruo satis miraculo prima sanctitatis eius indicia claruerunt, ut videlicet illaesum a corruptione corpus eius inueniretur, quam liber ipse fuerat a crimine, cuius oppositione superatus videbatur ad tempus. Hac itaque deuoti fratres rerum nouitate perfectius infructi, corpus honorifice sumptum, rati imposuerunt. Et accedentes candelas, vnam ad caput, alteram collocauerunt ad pedes.

Quam mirabiliter in translatione corporis eius tempestas sedata sit. Cap. 8.

Cumque deserto litore, incertis se profundi visis commisissent, & summa instantia remigio insistentes, sub omni celeritate cuperent remeare, continuo tanta vis pluuiae ventorumque prorupit, ut vix effugium se crederent habituros. Sed mira omnipotentis Dei dispensatione, & ut credimus, sancti viri meritis actum est, ut ipsa etiam elementa, quae nobis insensibilia videntur, famulantia sui creatoris imperio, quanti viri reliquiae ibidem veherentur, sentirent. Nam pelagus circumquaque imbrifera tempestate commotum, vndasque in altum suspendens, nihil omnino remigantibus molestiae intulit: sed in quamcunque partem nauis deuenit, recedens flatibus, tumentes in se fluctus depressit. Et ita omni ex parte vndarum molibus, imbrum effusionibus, ventorumque flatibus non paruo spatio dimotis, quasi sepe quadam scapha cingebatur, ut ne vna quidem pluuiae gutta, quae hinc inde vehementer inundabat, in illam descenderet. Cerei quoque, qui in beati patris obsequium ardentes, ad caput pedesque fuerant collocati, lumen primae accentionis nequaquam amiserunt, quoad usque corpus eius ad monasterium deferretur.

De abundantia potus caelitus subministrati, & vbi corpus eius post translationem sit tumulatum. Cap. 9.

Aliud adhuc restat miraculum, quod in eadem sacri corporis translatione deuotis fratribus Dominus patefecit. Nam cum ex nimia remigandi instantia fessi, adueniente refectiois hora, ad recuperandas alimēto corporeo vires, laudibus Domini praemissis, confedisissent, tandemque felici conuiuio intermisceri potus solatia commoerent, vnus ministrorum intulit, nil ibi iam potum superesse, praeter quod in flascone paruo seruabatur, vnde vix vniciuque quippiam ad gustandum potius, quam ad bibendum, praebere potuisset. Illi vero miraculorum Domini, quomodo paucis panibus multitudinem hominum paucis numerosam, facientes mentionem, ex eodem paruo, quod habebant, cunctis qui aderant, cum charitate distribui fecerunt. Et mirum in modum coepit in eodem vasculo ita liquoris hausus crescere, ut continua effusione nihil minui videretur, quoad usque bibentes poculorum copia vincerentur. Ergo pro rei nouitate obstupefacti, largitori omnium bonorum cum laudibus persoluerunt. Statimque, ut iter coeptum iterum aggressi sunt, in vasculo potus cessauit. Cumque optati litoris portum subissent, fratribus, qui obuia cū Dei laudibus venerunt, quae gesta fuerant, ex ordine retexerunt. Celebratoque in commune gaudio, sancti viri corpus magno sumptuum cum honore ad monasterium transtulerunt, & inter aram sancti Iohannis Baptistae & parietem in sarcophago posuerunt: vbi etiam postmodum, ipsius facientibus meritis, memoria digna Dominus dignatus est manifestare miracula.

Mutus & surdus ad sepulcrum eius curatur. Cap. 10.

Deuotus quodam tempore surdus & mutus cum quibusdam de vicinis locis, orationis causa monasterium aduentibus, aduenit: & quia a primaeuatae & locutionis & auditus carebat officijs, tabellas duas de collo dependentes gestabat, quarum collisione & sonitu misericordiae opus, quod voce nequibat, precabatur. Is cum suis conuicatoribus ecclesiam ingressus, dum eos singulis altaribus particulas cerae, sicuti pauperum est consuetudo, imponere conspiceret, ad viri Dei sepulcrum accedens, tabulas, quas gestabat, desuper posuit, seseque quasi oraturus, ante illud prostravit. Et protinus alto sopore depresso, ut ipse postmodum retulit, senem quandam facie nitidum, monachico habitu gloriosum, quasi e tumulo vidit procedere, dicentem sibi: O homo, cur hic sopore deprimeris? Cumque ad interrogata responderi nihil penitus potuisset, senior ad eum dixit: Surge,

Corpus eius post annos decem, incorruptum cernitur.

Miraculum

Aliud miraculum.

Matt. 14. Vinum diluuitur auribus.

Sepelitur vir sanctus in suo monasterio.

Surdus idē- que mutus sanatur ad sepulcrum S. Othmari.

Surge, & incommodorum, quibus hactenus laborasti, remedium à me tibi impetratum scito. Ergo tabulis istis dimissis, confestimque monasterio decedens, donum à Deo tibi concessum in hoc loco, nemini pandas. Qui cum euigilans surrexisset, sub magna festinatione monasterio digressus, inclinato iam die, vesperi ad cuiusdam Ratgozi potentis viri hospitium diuertit. Cumque ab illo interrogaretur, unde veniret, per ordinem exposuit, ubi, quando & quomodo sanitatis donum fuisset adeptus. At ille narrationi eius non credens, teneri eum & custodiri preceptis, pleque veritatem rei certius inquisiturus, eadem nocte ad monasterium venit, & tabulas super tumulum positas reperit. Conuiatores quoque sanati, cum inuenissent, adhuc eiusdem facti penitus ignaros, diligentius ab illis inquisiuit, si talem hominem monasterium pergentes, in comitatu habuissent. Et continuo ex eorum narratione vera esse, quae domi audierat, depræhendit. Quae res & praesentibus citius innotuit, & ad nos usque veridica relatione peruénit.

Ut lux in eodem loco caelitibus apparuerit. Cap. 11.

Cerens caelitibus ardet ibidem.

Miraculum.

Presbyter quidam ex ipsa congregatione, nomine Tanco, dum in eadem ecclesia custodis officium gereret, nocturna quietis tempore pro reficiendis luminaribus basilicam solitus introire, tribus vicibus penè omnia reperit extincta. Ad sancti autem viri sepulcrum perueniens, ardorem cerei iuramentum illud inuenit. Sciensque luminis illius calitibus administrari splendorem, extinguere non praesumpsit. Ut verò discessit, lux, quae per se venerat, per se etiam subtracta est. Vbi etiam & ad maioris indicium miraculi, ignis quidem in candelis solido mirabat, cera verò nihil per hunc ardorem minui videbatur. Haec idem venerabilis presbyter sepius sua relatione confirmans, omne dubitationis argumentum ab hoc facto veritatis narratione depellit.

Quidam ibidem è casu desperatus, quam facile conualuerit. Cap. 12.

Stupendum sanè miraculum.

Quodam etiam tempore, dum eiusdem ecclesiae tecta, vetustate dilapsa, necessario restaurarentur, quidam ex ipsius monasterij familia, regularum, quas ad fastigia basilicae deferre debuerat, onere pregrauatus, de ipsa tecti altitudine super viri Dei sepulcrum corruit: moxque immensum aliud lignorum pondus, corrueutis impulsu attractu, in ipso eum casus exitio desuper operuit. Cumque adstantes concurrerent, ut ei, quem iam exanimem crediderunt, funeris debita persoluerent, sublato lignorum pondere, aliquantisper nullos membrorum motus ostendens iacuit: ac deinde per longa suspiria halitum resumens, absque vlla laesione surrexit incolumis, & ad incepti laborem operis redijt gaudens. In hoc ergo miraculo haud dubie sancti patris merita claruerunt, cum & altitudo tecti, vnde supradictus homo ceciderat, non minus quadraginta pedum mensura à terra esset suspensa, & pondus insequens corrueutem, quod ad multorum hominum oppressionem sufficeret, operire praecipitem, non contere, potuisset.

Contractus sanitati restitutus. Cap. 13.

Magna humanitas miserè contracti adolescentis.

Alio tempore caecus quidam adueniens, hospitio, pauperum necessitatibus preparato, susceptus est. Et nocte eadem cum ecclesiam velle adire, puerulus, qui ei ducatum praebere debuerat, ob nimiam frigoris asperitatem, officij sui illi negavit iuuamen. Cumque nimis doleret, quod tantae solennitati interesse non mereretur, (erant quippe Dominicae diei vigiliae) adolescens quidam iram membrum omnibus contractus, ut non aliter quoquam procedere, quam manibus reptando, potuisset, cum in eodem loco quiesceret, eius dolori compatissus, de lecto se prostravit, & quali potuit solatio caeci vestigia rexit. Ut ergo ecclesiam intrauerunt, vtili errore ad sancti Othmari sepulcrum venere. Putabat etenim idem beneuolus caeci praecessor, in ipso angulo aliquod ostium patere, per quod cryptam eidem loco vicinam, intrare potuissent. Itaque eximproviso in sarcophagum viri Dei, quia paulò altius eminebat à terra, impingens, subito resiliit, & ad terram protinus cecidit, totiusque ecclesiae spatia horrendis impleuit clamoribus. Caecus verò haec audiens, ductorem suum insania aestimans agitari, prout poterat, aufugere studuit. Misericors autem Dominus, totius boni author & amator, quia viderat debilem puerum ultra vires opus pietatis exhibere voluisse, beati Othmari etiam meritis id obtinentibus, beneuolentiam eius dono sanitatis dignatus est remunerare.

Contractus ille sanatur.

remunerare. Nam membrum protinus in statum suum restituit, caecum, quem paulò ante manibus reptans ad ecclesiam traxit, firmatis iam gressibus per caetera in eodem ambitu orationis loca deduxit. Et quia aliquandiu postea in ipso monasterio mansit, ita omnibus etiam, qui huic facto minus interfuerant, id ipsum declarauit, vnde eo nulli deinceps licuerit dubitare.

Cera in lapidem conuersa. Cap. 14.

Cera mutata in lapide.

Quidam enim erò scholasticorum, ab eodem beati Othmari tumulo particulam cera furto subtraxit. Regressus autem ad hospitium, cum parvipenderet quod commisit, statim manifesta Dei correptione stultitiae suae errorem confusus agnouit. Nam cum eandem particulam de sinu proferret, in lapidis eam duritiem reperit commutatam. Cumque temeritati obstinationem iniunxisset, multo tempore hoc factum à cunctorum agnitione abscondit, praeter eum videlicet, qui & carundem rerum tunc erat conscius, & in hoc tempore miraculi, quod retulimus, relator extat fidelissimus.

Clerico cuidam manus restituae. Cap. 15.

Miserissimi hominis curatio.

Alio quoque tempore clericus quidam aduenit, cui vtriusque manus officium miserabili prorsus modo fuerat denegatum. Nam contortis in vobam digitis, vnguibusque usque ad ossa palmarum immersis, nimis sine intermissione cruciabatur miser doloribus: adeo ut etiam quaedam partes manuum putrescēt, grauem longius foetorem emitterent. Is cum non longè à beati viri tumulo consisteret, subito coeperunt digiti eius singillatim ex ordine erigi, & ad naturalium concordiam actionem redire. Ipse verò, qui pro concessa sanitatis dono gaudere debuerat, doloris magnitudinem clamore horribili testabatur: & eadem hora manibus ad integrum restituitis, postmodum sanus abscessit.

Ut idem sepulcrum in destructione basilicae illaesum permaneret, & ut in alium locum reliquiae sancti viri translatae sint. Cap. 16.

Quod nupèr quoque circa eiusdem viri Dei sepulcrum gestum sit, quando ecclesia B. Galli reaedificandi causa destruebatur, arbitramur non esse silentio supprimendum. In eadem basilica iuxta aram B. Iohannis Baptistae arca quaedam parieti contigua, non magnis lapidibus opere camentitio in quatuor lateribus constructa, superius autem tabulis, quarum crassitudo trium vel quatuor erat digitorum, in transfuersum positis, camentoque desuper cooperata videbatur, in qua saepedicti viri corpusculum paulò altius à pavimento subleuatum, tabula lignea tantum supposita iacebat. Aestimantes igitur multi corpus sancti patris sub terra positum, arcae verò constructionem ad designandum tantummodo sepulturae locum commentatam: & idèò tumulum remanere intactum posse credentes, muros ecclesiae machinis aggressi, crebris arictum ictibus ruere compulerunt. Qui cum ex omni parte magnae altitudinis essent, magnisque machinarum impulsibus pariter penè corruentes, sepulcro viri Dei superferrentur, mirum in modum nullam arcae particulam laeserunt: quae euectis cineribus, sic intacta ex omni parte reperta est, ac si nullo cadentium impetu parietum impetita fuisset. Postea verò dum quidam saxum haud grande super eam incaute iecisset, protinus quadam ex parte contracta est. Tandem itaque cognito quòd in ea reliquiae sancti patris haberentur, cum magno eas honore inde transtulerunt, & in ecclesia S. Petri post altarium posuerunt.

Quae visio in eodem oratorio cuidam fratri oblata sit. Cap. 17.

Visio fratris cuiusdam.

Paucis deinde diebus exactis, quidam frater dum nocturnas vigilias praueiciens, idem oratorium orandi gratia quadam nocte fuisset ingressus, totoque affectu precibus insistens, ad altaredirexisset intuitum, nescio quam à dextris altaris in Angelicae claritatis nitore vidit stare personam, sacerdotali quidem habitu praefulgentem, facie autem ad Orientem versa, gestu corporis intentissimae orationis specimen exhibentem. Vestimenta verò ipsa tanti fuisse nitentis asseruit, ut humanae infirmitatis reuerberarent obtutus. Cumque hoc diu conspiceret, & vtrum propius deberet accedere, anxiam mentis haestitatione trutinaret, persona, quae apparuerat, se subtrahens eum miraculo & stupore consternatum reliquit. Non est igitur incredibile, eundem venerabilem virum visione praesentiae suae

declarare voluisse, dignè circa translationem suam fraternæ deuotionis iteratam fuisse solertiam.

LIBER II.

De miraculis alijs beati Othmari Abbatis, authore Iſone monacho Sangallensi.

P R A E F A T I O.

Encomium Vualafredi Abbatis.

Hucusquè virtutes & miracula, ob sanctitatem beati Othmari Abbatis cælitus declarata, Vualafridus Abba, vir doctus & sapiens, qui in literarum scientia apud nostrates illustis ante alios habebatur, seniorum in cœnobio sancti Galli conuersantium relationibus, seu etiam scriptis veritatis ratione plenissimis fidem accommodans, luculento satis sermone & veraci assertionem conscripsit. Sed quia nos fratres, in eodem cœnobio Dei militantes, post harum descriptionem virtutum, multa miraculorum insignia circa corpus eiusdem viri diuinitus manifestata esse cognouimus, aliqua ex eis ad laudè & gloriam omnipotentis Dei, styli officio memorię commendare curauimus: quatenus hinc liquido ab omnibus sanum sapientibus colligatur, quàm dignè ab hominibus honorificetur in terris, qui tam manifesta signorum attestacione quotidie glorificatur in cælis. Non tamen amore eius ducti, aliqua in dubium venientia, vel etiam falsitati obnoxia: sed ea tantum literis titulare disposuimus, quæ & luce clarior constat astitata, & multorum narrationibus veraciter noscuntur esse probata.

Quibus miraculis B. Othmari sanctitas in basilica S. Petri Apostoli claruerit. Cap. 1.

Nota de oculis accensis lucernis. De cantu Angelorum

Cum beati viri corpusculum, ab accessu popularis turbæ remotum, in oratorio principis Apostolorum per multa annorum spatia quiesceret, plurimis signorū ostensionibus manifesta sanctitatis eius indicia circumtulorum eius frequenter ostensa apparuerunt. Nam multi ex nostræ cōgregationis fratribus, qui nocturnæ celebrationis vigiliis præuenire solebant, causa orationis idem oratorium ingressi, cereos ardentis, vitreasque lucernas sponte sua incensas, frequenter se ibidem inuenisse affirmabant. Angelorum etiam, inter se choros ducentium, suauissimum ibi concentus audiebatur: quorum præsentia tanta luminis claritas profecuta est, ut fenestræ ipsius ecclesiæ maxima splendore illustratione clarescerent, locaque in vicino posita fulgoris sui immensitate perfunderent. Dulcissima quoque odoris fragrantia sæpius ibi narratur esse adspersa, quæ & naribus odorantium incognita, & sui incunditate satis odorifera habebatur. Quibus profecto omnibus patet, vir iste quanti apud Deum sit meriti: iuxta eius sepulcrum cercis atque lucernis sponte sua irradiatis, Angelicæ modulationis dulcedinem immensa luminis magnitudo consequitur, & incognita odoris fragrantia mortaliū olfactu sentitur.

Ut Salomon Episcopus, eius sanctimoniam in synodo perstringens, triduum ieiunium indixerit. Cap. 2.

Matth. 5.

Libellus vitæ S. Othmari. Salomon Episcopus Constantiensis.

Talibus igitur miraculorum indicijs vir Dei Othmarus post altariū sancti Petri honorificè sepultus, annis trigintaquatuor, & centum nonagintaquatuor diebus, in pace quieuit. Sed cum iam omnipotens Deus lucernam, lucis operibus accensam, hominumque negligentia diu in occulto positam, ad exemplum atque illustrationem fidelium super candelabrum ponere, ac splendore sanctitatis eius omnibus in domo Dei manentibus luminis sui gratiam vellet administrare, cœtus fratrum, in cœnobio S. Galli sub regulari censura Christo deuotè famulantium, assiduas colloquiorum sermocinationes de meritum eius excellentia facere cœpit. Huiusmodi verò colloquijs iidem fratres sese inuicem cohortantes, diuino, ut credimus, nutu pariter omnes desiderare cœperunt, ut sancti viri corpusculum ad B. Galli ecclesiam, quæ iam, Deo opitulante, decenter adornata refulset, iteratò rediret. Dictante autem equitatis ratione, cum hoc tantum consilio facere non præsumerent, vitæ eius libellum, qui nostrorum solertia antecessorum multiplici testium adnotatione olim conscriptus, ad nos peruenerat, venerabili Episcopo Salomoni legendum contradunt, suæque voluntatis affectum, quo omnis eiusdem loci congregatio feruebat, aperiuunt: eius per omnia indicijs, eiusque obedire parati consilijs. Beneuolus autem pontifex, perspectis vitæ eius exemplis, multimodas gratiarum actiones bonorum omnium authori persoluit,

soluit, quòd bellatorem suum pro zelo iustitiæ fortiter dimicantem, tam apertis miraculorum ostensionibus declarauit. Remoto etiã dubietatis scrupulo, de sanctitate eius quanuis certus extiterit, nil tamè temerè, nilque de seipso inordinatè sua sola auctoritate voluit definire: sed more suo prudenti vsus consilio, causâ Ecclesiasticorum dogmatū annualem synodum solenniter indicit, & presbyteros ac diaconos, diuersique ordinis clericos apud Constantiense oppidum conuenire præcipit. Quibus in vnum collectis, venerandus pontifex in medium confurgit: factoque silentio, vitæ ipsius sanctimoniam, quæ iam multos ibidem residentes dulci rumore aliquantulum permulserat, sparsim pro tempore coram omnibus recitauit. Quo facto, cum maxima clericorum copia in viri Dei laudibus acclamaret, primò Augiensis cœnobij Abbatem, qui etiam tunc temporis cum quibusdam fratribus nobis valdè charissimis illò confluerat, ac deindè omnem illius concilij clerum Episcopus commonuit, ut triduanam ieiunij abstinentiam facientes, totius boni fontem in commune precarentur, quatenus pietatis suæ munere his in rebus suæ voluntatis dispositionem dignaretur perficere. Quibus dictis, Episcopi sententiã synodus collaudat, seque libenter ita facturam esse conclamat.

Ecclesia frequenter ieiunium indicit quando quid noui intentat.

Ut idem Episcopus sanctum corpus de sepulcro sustulerit, & oblatas ibi illas repererit. Cap. 3.

Finito itaque synodi huius concilio, ac peracto trium dierū ieiunio, venerabilis præsul ad idem monasterium cum suis perueniens, seniore nostrum Grimaldum, rectorem ipsius monasterij, ac Ludouici Regis archicapellanus, de hac retractaturus, aggreditur. Post amicæ verò salutationis officia, cum mutuis inter se colloquijs vitæ illius rigorem, ac miracula ob indicium sanctitatis eius frequenter ostensa cōmemorarent, monachos eiusdem cœnobij in vnum conuenire præcipiunt, simulque cum eis residentes, sanctum corpus de tumulo, in quo eatenus iacebat, auferendum, atque in S. Galli ecclesiam collocandum, pari voto accomuni consilio omnes vnanimiter decernunt. Venerabilis etiam Abbas Grimaldus, quorundam animos metu ac formidine sentiens esse permotos, confidentior cæteris effectus, infirmantium mentes consolando roborat, & paternæ affectionis studio trepidantium corda informat: adstruens ex diuinæ voluntatis dispositione procedere, quòd tam multi de eodè tumulo sancti viri corpusculum desiderarent auferre. Præsul etiam præclarus, cum Abbatem tam fiducialiter in his rebus gerere conspiceret, Hartmotum decanum vnà cum cæteris fratribus secum assumit, ad sepulcrum accedens, lapidem superpositum remouere, ipsumque sarcophagū, in quo thesaurus preciosi corporis iacebat, præcipit aperire. Quo facto, membra sanctitate plena inspiciens, monachos Litaniam decantare, precibusque deuotis horratur insistere. Deindè venerandas sancti patris exuuias humiliter deosculans, cū omni reuerentia de tumulo subleuauit, & in lectica, quæ illarum receptui paulo ante compacta fuerat, reposuit. Sub capite autem, & circa petus viri Dei quædam panis rotulæ, quæ vulgò oblatæ dicuntur, ita illas, atque ab omni corruptione extraneæ, ab eodem Episcopo inueniebantur, ut in nulla omnino parte colorem vel specimen sui amittentes, adspicientium oculis infra spatium ipsius hebdomadæ viderentur esse confecta. Quo verò ordine, quòve in tempore eò loci peruenirent, nobis quidem incognitum, Deo autem nouimus esse manifestum. Hoc tamen pro certo scimus, quòd per trigintaquinque annos nullus mortaliū eius sepulcrum aperuit, antequam præsens Episcopus, ministerij sui fretus auctoritate, eiusdem congregationis fratribus hoc faciendum iniunxit. Idem tamen Episcopus venerabiliter eas assumens, sacro corpori apposituit, ipsumque corpus cum summa cautela obuolutum, in lectica superius dicta honorificè commendauit.

Grimaldus Abbas Sangallensis.

S. Othmari eleuatio.

Nota de panibus, quæ oblatæ res admodas.

Beati Othmari translatio, & festiuitatis indicta celebratio. Cap. 4.

Post hæc igitur facto interuallo quasi horæ vnus, præsul deuotus, hortatu Grimaldi Abbatis, debito cum honore sanctum virum ex eodem oratorio iuber transferre. Tum verò omnis illa monachorū congregatio, albis continuo vestibus induta, dulci modulatione in Dei laudibus prorūpens, beati viri corpus lætabunda prosequitur. Sicque per numerosam multitudinis populos, quos amor translationis eius attraxerat, magno cum honore deductus, ecclesiam sancti Galli ingreditur, ac iuxta eius altariū in dextera parte deponitur. Episcopus

Translatio S. Othmari.

autem animaduertens frequentiam populorum, qui diuersis ex partibus illò conuenerant, aliquid de sanctitate illius uelle audire, cum propter frigoris subreptionem faucium raucedine impeditus, ipse ad eos loqui non potuisset, quendam archiepiscopus presbyterum ambonem conscendere, ac vice sui sermonem ad populum facere iussit: ita uidelicet, ut presbyter ipse altiori paululum loco consistens, ea tantum proferret, quæ sibi Episcopus in vicino positus dicenda insinuarct. Aliquæ autem uitæ eius exemplis ac uirtutibus coram populo breuiter recitatis, Missarum solennia peraguntur, populusq; ad sua cum gaudio reuertitur. Episcopus uero ipsa nocte mansit in monasterio. Manè autem factò, fratres in unum collegit, atque inter alia sacræ institutionis documenta, de sancti uiri meritis certus existens, confidenter præcipit, ut superueniente depositionis eius die, uigilias ac Missarum solennia honorificè perficiant, diemque illum tam ipsi, quam omnis familia intra monasterium constituta, in honore beati Othmari feriendo, cum gaudio spiritualis lætitiæ festiuum possideant. His omnibus ita, ut retulimus, ueraciter peractis, presul benignus orationibus fratrum ac benedictione munitus, monasterium laus egreditur.

Eius festum instituitur.

Annotatio breuis temporum, in quibus res commemoratæ gestæ sunt. Cap. 5.

Quo uero temporum statu, uel sub quibus regni principibus hæc gesta fuerint, si quis pie quærendo cognoscere cupit, in hac nostræ conscriptionis serie facile poterit inuenire, quod quærat. Ipsa enim temporum statum in hoc loco idè conscripsimus, ut & legentium fidem custodiant, & maiorem apud posterum uigorem sui adnotatione scriptis exhibeant. Igitur B. Othmarus primis temporibus Caroli, patris Carlomanni & Pipini, à Vualdranno nobili ac potente uiro, ad eiusdem Caroli præsentiam adductus, cellulam sancti Galligubernandam ab illo suscepit, eiusque possessiones per multa annorum spatia in diuersis rebus nobiliter augmentando dilatauit. Defuncto autem Carolo non post multos annos, filius eius Carlomannus, diuino, ut putatur, amore ommissis secularis pompæ delicijs, germano suo Pipino regni gubernacula reliquit: & primò Romæ in monte Soracti apud ecclesiam sancti Syluestri constructo monasterio, regularis uitæ institutis libera colla subdidit: ac deindè in Samniam prouinciã ob amorem secretioris uitæ secedens, in monasterio sancti Benedicti, quod est situm in castro Cassino, reliquum uitæ tempus religiosè conuersando compleuit. At uero Pipinus pater Caroli Imperatoris, per autoritatè Stephani Romani Pontificis, deposito ac deponso Rege Childerico, anno ab incarnatione Domini septingentesimo quinquagesimo quarto, Indictione septima, ex præfecto palatii Rex constitutus, solus Francis cœpit imperare. His ita gestis, præfatus uir Vualdrannus, ad cuius possessionem cellula sancti Galli quasi hæreditario iure pertinere uidebatur, comperto quòd Pipinus ex Francorum consensu in regni esset sede collocatus, uirum Dei Othmarum, sicut superius uita eius libellus edocet, iteratò assumens, ad palatium perduxit, atque eiusdem loci titulum ipsi Othmaro à Rege commendari postulat. Quo factò, sanctus uir, multis regie largitatis muneribus pro eiusdem loci instructione susceptis, gaudens & tripudians, ad monasterium rediit. Septimo autem anno regnante Pipino, Vuarini & Ruadhardi potentia iniuste oppressus, plenus dierum, plenus etiam sanctitate meritorum, de angustijs huius uitæ eripitur, & per bonorum studijs operum ad æternæ beatitudinis gaudia perducitur. Eo uoluntis post hæc decem annis, à suis monachis ad monasterium translatus, inter aram sancti Iohannis Baptistæ & parietem ecclesiæ, in dextra altaris parte honorificè commendatur: ac deindè interpositis non minùs sexaginta annis, decimo septimo Calendarum Maij, in die sancto parasceues Paschæ, ad oratorium sancti Petri deductus. Post hæc autem trigesimo quinto anno, incarnationis autem Domini octingentesimo sexagesimo quarto, Indictione duodecima sub pijsimo Rege Ludouico, translationem, quam supra descripsimus, Grimaldus Regis archiepiscopus, atque ipse Abbas monasterij, cum Salomone Constantiensis Ecclesiæ presule, quarta feria sub octauo Calendarum Nouembrium die peregrit. Et ut nos solerti studio indagare potuimus, à septimo Pipini anno, quo uir sanctus de huius seculi angustijs commigravit, usque ad hanc translationem, centum & quatuor anni cõputantur.

† uidetur deesse, sepultura, aut aliquid eius modi.

Incognita odoris fragrantia circa corpus eius adspersa. Cap. 6.

Descri-

Descriptis temporibus, in quibus res superius commemoratæ gerebantur, nunc ad miracula ueniamus, quæ post translationem, quam retulimus, circa reliquias sancti Othmari, omnipotentis Dei uirtute manifestata esse cognouimus. Venerandis sancti patris exuuijs ad basilicam sancti Galli præfato ordine deportatis, continuò in ipsa nocte, Episcopo adhuc infra monasterium constituto, magna odoris fragrantia in basilica sancti Galli circunquaque diffusa, maxime iuxta beati Othmari corpus, quasi in modum nebulæ uolitando, redundare comperita est. Cuius odoris fragrantia cum continuatis tribus diebus ac noctibus ibidem duraret, non tamen ab omnibus potuit sentiri: sed quidam nostræ congregationis fratres, qui etiam religiosiores esse uidebantur, suauitatem illius degustabant, & religionis suæ autoritate, huius rei ueritatem apud ceteros commendabant. Quibus etiam odor ipse, quanuis incognitus, atque ceteris in expertus extiterit, dulcedinem tamen balsami partim, ut asserunt, poterat imitari.

Odor suauissimus ad reliquias S. Othmari.

Lucerna Vitrea coram eo cælitus incensa. Cap. 7.

In proximo quoque sabbato, id est, quarta die à beati uiri translatione, sanctum corpus post aram sancti Iohannis Baptistæ interim collocatur, donèc noua basilica, sub eius honore dedicanda, ipsius habitationi ædificaretur. Eadem ergò nocte Dominica, ecclesiæ custos, cum nocturnæ celebrationis uigilias confurgendo præueniret, more solito basilicam ingressus, cuncta eius luminaria penè extincta reperit. Cuius uestigia presbyter quidam nostræ congregationis latèter subsecutus, cancellos basilicæ egreditur, ibi coram sacro corpore oraturus prosternitur. Confurgens uero ab oratione, lucernam uitream sponte sua inibi adspexit incensam. Quo uiso, attentius incubuit: egressusq; de oratorio, nemini luminis ipsius administrationem tam citò indicare decreuit. De custodibus quoque ecclesiæ nullus eandem lucernam extinxit: quia alius ab alio eam incensam esse existimauit. Illa uero clarius ceteris resplendens, tota Dominica die quasi per singula horarum spatia maiori semper luminis perfundebatur abundantia. Presbyter autem, cui illa cælestis administratio luminis primitus manifestabatur, tanti signum miraculi metuens silentio opprimere, finita iam uespertina synaxi, ceteris hoc fratribus indicauit. Tum multi nostrorum lumen ipsum cupientes uidere, propius accedunt, & prout illis uisum fuerat, ignem ipsum, qui quasi à medio noctis tempore ardere non desistit, nihil omninò ex liquore olei consumpsisse depræhendunt. Deindè cum ipsa lucerna quasi uehementius ardere cœpisset, oleo paulatim decrescente, lux eadem semper seipsa maior existens, ac tota sequenti nocte uniuersam sancti Galli basilicam fulgoris sui immensitate perfundens, incensionem suam quasi ad octauam diei horam in secunda feria protraxit. Tunc enim custos ecclesiæ, cernens eam minorari aliquantulum, finita iam Missa, funem, quo lucerna dependebat, incautè laxando submisit, sicq; lux ipsa discessit. Tum uero mirum in modum sub plumbo, cui papyrus imponebatur, cerneret ignem eius unius digiti mensuram ex oleo consumpsisse, & eidem plumbo super se posito nil omninò dispendij uel læsionis intulisse. Vbi quid stupendum, quid uel potius sit admirandum, non facile intelligere possum: hoc uidelicet, quòd lux ipsa per se irradiata extitit, an illud, quòd tandiu ardens, nihil ex liquore olei minorauit: uel etiam id, quòd ignis ipse plumbi molliem super se positam, caloris sui potentia non resoluit.

Lucerna cælitus accensa.

Vide re admirandam.

Plumbum calore ignis non resoluatur.

In uigilia festiuitatis eius, alia itidè lucerna spontè incensa. Cap. 8.

Post huius ostensionem miraculi, adueniente depositionis eius festiuitate, uespertinæ celebritatis uigilias solenniter peragere studuimus. Quibus ritè peractis, quidam de ministris ecclesiæ coronam, quæ ob eiusdem festiuitatis gaudia coram sancto corpore incendebatur, extinxit. Et cum lucernam, quæ in medio ipsius coronæ pendebat, iteratò uellet incendere, sponte sua adspexit eam subito esse irradiatam. Quod multi non solum ex nostra familia, uerum etiam ex scholasticis atque hospitibus, qui tunc temporis monasterium adierunt, se uidisse testati sunt. Cuius incensionem luminis in hoc etiam cælitus administrari apparuit, quia cum nullus mortalium eam reficeret, tamen ante alterius noctis medietatem, acceptæ lucis gratiam moderatè ardendo non amisit.

Lucerna cælitus incenditur.

Opificum labor in eius solennitate frustratus. Cap. 9.

Li 3 Deuo-

Deuota quoque fratrum congregatio, iussionibus Episcopi obtemperans, cum Dei laudibus insistendo, nocturnalis officij solennia decenter pergeret, diemque ipsum omnes infra monasterium constitutos in honore sancti Othmari feriari decerneret, ex ministerio cellerarij tres lignorum opifices, qui in artis huius peritia ceteris etiam videbantur esse prestantiores, ex preceptoris sui iussu in cellam, quae est supra monasterium constructa, laboratum incipiunt. Collectis vero in vnum tabulis, cum primo fundum illius satis difficile coadunarent, easdem tabulas diligenter assignatas, in circuitu erigere ceperunt, nec villo penitus ingenio per totam ferè diem laborantes, eas constabile preualuerunt. Mirumque in modum semper à stationis suae loco resilire, omnemque officiosa manus copulationem videbantur respuere. Tum ipsi opifices inclinata iam die videntes laborem suum in nullo proficere, iniuste se egisse cognoscunt, & post vesperam ad monasterium redeunt, prostrati in ecclesia, suam sibi stultitiam non imputari, veniam precando, deponunt.

Punitur quorundam temeritas, diè festum violantium.

Nota rem miram.

Quemadmodum panis fastidio laborans, eius desiderio correptus sit. Cap. 10.

Adolefcens quidam de pago, qui vocatur * Elisaza, progenitus, qui à natiuitatis exortu, siue, vt cautius loquar, à recordationis suae tempore, nunquam se panem manducasse asseruit, ad monasterium deveniens, neque panem manducans, neque aliquid ex eo vnquam degustans, dimidium fereannum ibidem permanfit. In cibo quoque vel potu si quippiam panis etiam nefcius deglutit, statim cum admixtione sanguinis, quod acceperat, inuitus euomit. Hic ergo à beati Othmari festiuitate octaua die basilicam sancti Galli ingressus, cum orando altaria circuiret, ad sanctum Othmarum perueniens, eius suffragijs sese adiuari tota intentione precatur. Tum primò nimicitate frigoris in pectore concutitur, ac deinde in modum ebrii, capitis grauitate nimioque stupore circumdatur. Et cum ad gradus, sacro corpori contiguos, per quos crypta intratur, deueniret, tanto panis desiderio anxari coepit, vt continuò de crypta rediens, presbyterum quendam, in ipso monasterio commorantem, panem sibi dare deposceret. Idem verò presbyter cum pro certo sciret, cum antea panem non manducasse, basilicam paruulam, in honore sanctae Dei genitricis dedicatam, ingressus, panem benedixit, illique paruulum primò frustulum quasi pro benedictione manducandum porrigit. Quod cum ille stans iuxta altare deglutiret, confestim cruentatum de eius ore exiliens, post ostium basilicæ in pavementum cecidit. Stupefactus verò presbyter, quid streret, vel cur panem eatenus sibi denegatum manducare vellet, interrogat. Et cum primitus illum, iuxta corpus beati Othmari, eius desiderio inuasum perdisceret, porrecto illi pane, Festinanter, ait, ad eum locum tendito, in quo primum panis desiderium habere coepisti. Fortassis enim Deus illo in loco suae pietatis tibi conferre dignabitur auxilium. Cuius preceptis pauperculus obediens, ad ecclesiam redijt, & antequam illò perueniret, panem, quem à presbytero acceperat, manducando consumpsit. Ingressus verò ecclesiam, celeriter miraculo diuulgato, à multis nostrorum panem accepit, & coram sancto viri Dei corpore sedens, satis auidè comedit. Qui hucusquè apud nos constitutus, consueto hominum more panem sine tædio manducat, atque hoc miraculum diuina pietate in se esse peractum, vna voce proclamat.

Mira in homine mutatio.

Quidam debilis sanitati restitutus. Cap. 11.

Quidam pauperculus, ex Gallorum provincia genitus, qui sinistrum genu cum pede flaccido, & in sinistram partem deorto contractum, atque a terra subleuatum, à natiuitatis suae exordio ponderi potius, quam subsidio deportabat, duobus sustentaculis inter axillas suffultus, domos fidelium elemosynam quaeritando circuire solebat. Hic itaque eodem anno, transactis natiuitatis Dominicae solennijs, in pago, qui vocatur Linzgeuue, constitutus, virum quendam venerabilem, sacerdotali stola indutum, & vultus honestate praclarum, sibi in somnis assistere, hisque vocibus se affari asseruit: Si meam, o paupercule, mansionem adires, baculum tibi donarem, cuius adminiculo sustentatus, per inepta viarum discrimina melius incedere praeualeres. Cui ille: Domine, ait, mansionem tuam nescio, & in quibus eam partibus quaerere debeam, penitus ignoro. Ipse

Visto pauperis cuiusdam.

ipse verò ad eum: Lacum, ait, stagni huius transfretare, illisq; in locis solerter se am inuestigare curato: pro certo sciens, si illò peruenieris, quòd pro baculi receptione gaudebis. Et vt facilius eam inuenire ualeas, noueris me in domo alterius adhuc positum esse; ac propriae mansionis habitaculum nõdum habere. Hac uisione pauper ille comonitus, transgresso lacu, ad cuiusdam presbyteri domum quadam die serò peruenit. Eademque nocte praedicti habitus virum iteratò sibi assistentem, & curam diu in veniendo tardaret, interrogantem adspexit. Ad cuius interrogationem cum idem debilis ob eiusdem loci ignorantiam, suaeque debilitatis incommoda, antea se nõ potuisse venire fateretur, ille pedem eius, nisi celeriter eundem locum adiret, sese abscisurum esse comminabatur. Huiusmodi ergo iussionibus idem pauper obedire paratus, reddita mortalibus die, presbytero uiam dictate, ad monasterium properat, ibique nocte ipsa, quae etiam tunc Dominica habebatur, in uigiliarum celebrationibus deuotè pernoctat. Facto autem mane, post recitatum in publica Missa Euangelium, cum ad gradus, quos sacro corpori contiguos esse memorauimus, deueniret, neruorum atque uenarum iunctura, rupta cute, ac mox subsequente sanguine, franguntur, & membra diu contracta, diuinae operationis effectum subito corriguntur. Quorum tensionem atque fracturam eger ipse ferre nõ praeualens, in ipsis gradibus corruit, horrendisque uocibus perstrepsens, omnes in ecclesia stantes perterritus. Quorum plurimi concurrentes, eum continuò sustulerunt: cognitoque miraculo, omnipotenti Deo debitas gratiarum actiones retulerunt. Pauper autem ipse eductus de ecclesia, per temporum momenta conualuit: & post aliquot dies sanus à monasterio abscellit.

Alia eiusdem uisio.

Mira illius curatio.

Mutus loquendi officio donatus. Cap. 12.

Post sanitatis huius miraculum exacto trium hebdomadarum spatio, mutus quidam in vicino territorio natus atque nutritus, quem multi nostrorum à primaua aetate locutionis officio nouerant esse priuatum, in Dominica itidem die monasterium aggressus, ad corpus S. Othmari accessit, & quendam liniglobulum pia deuotionis intuitu eius arca superposuit. Quo facto, subitaneo quodam impulsu cum ecclasiamenti terratenens deiectus, dissolutis linguae retinaculis, sanguinis copiam ex ore profudit. Quem suis ipse manibus, nè in basilica pavementum caderet, suscipiens, continuò extra ecclesiam proiecit: sicque ingenti formidine atque terrore peruasus, nemini quod sibi euenerat innotescens, cum omni festinatione monasterio digreditur, & ad mansionem suam citò perueniens, collata sibi facultate loquendi, suos ibidem notos cum gaudio alloquitur: Quem ut ipsi loquentem, suisque interrogationibus respondentem audierunt, nõ minima admiratione permoti, hoc miraculum ceteris indicando celeriter diuulgauerunt. Tum verò ex eiusdem loci incolis plurimos utriusque sexus in unum conuenire, & ob concessam mutò loquelam obstupescere, ipsumque in illorum medio positum, quomodo sibi contigerit, & ubi, & quando lingua eius soluta fuerit, cerneret enarrare. Sequenti autem die clericus quidam ex eodem loco illum assumens, ad monasterium reduxit, & huius rei ueritatè nobis per ordinem indicauit.

Muto reddito loquendi facultas.

Membris omnibus à natiuitate contractus, meritis sancti corrigitur. Cap. 13.

Eodem anno vir quidam, cuius Aurelianensium, puerulum omnibus penè membrorum iuncturis contractum atque conglobatum, pia deuotionis intuitu paruò uehiculo impositum, modò trahendo, modò coram se impellendo, tum etiam proprijs humeris gestando, Romam perduxit. Paucis diebus circum ibidem exactis, indè reuertitur: atque, vt ex eius ore didicimus, Alemanniam petere; & sancti Galli monasterium adire noctu in uisione comonetur. Cui ille uisioni annuere desiderans, laborioso fatigato conatu iuga Alpium superat, & quadam die, imminente iam uespera, diu desideratum lassus ingreditur monasterium. Qui etiam in ipso itinere quot molestias, quotque incommodorum pertulerit angustias, testes fuerunt humeri, quos uetibus eiusdem uehiculi adedò contritos esse compèrimus, vt multi nostrorum callos in eis duratos esse conspicerent. In primo igitur basilicæ ingressu ad corpus beati Othmari perueniens puer ipse, tendentibus sese compagum retinaculis, uehiculo decedens, in pavementum prouoluitur, & uocibus horrendis tecta ecclesiae complens, nimio se dolore urgeri, insolito clamoris strepitu protestatur. Senior autè noster Grimaldus, his diebus in monasterio positus,

Viso cuiusdam eius Aurelianensis.

Mira sanctorum uirtus.

tus, cum ipsa hora pro foribus basilicę infra claustrum confisteret, audito huiuscemodi strepitu, Salomonem Episcopum, vnā cum Augiensis cœnobij Abbate, qui ipso die ibidem fortē conuenerant, secum assumens, ecclesiam intrat, causamque tam horrendi atq; insoliti clamoris interrogat. Quid plura? Abbates cum Episcopo propius accedunt, flebili vlulatu puerum huc illucque in pavimento volutari cernūt, seseq; ipsum proprijs vnguibus, cogente molestia, lacerare, & quasi dissecare perspiciunt. Post longam huiuscemodi vexationem, sinistra manus in volam contracta, extenditur: incuruata ceruix erigitur: sinistrum genu quoque cum pede ad tibiam supinato, laxatur: & planta pedis dextri, ab ipsius natibus, quibus impressa fuerat, fracto genu cum sanguinis effusione, profiliens, Episcopo etiā adlatante, hymnumque Te Deum laudamus, canente, corrigitur. In processu ergo temporis puer ipse ambulare incipit, & modò in monasterio nouis vtens gressibus, huius miraculi idoneus testis existit.

Mirabilis pueri miracuratio.

LIBER TERTIVS.

PRAEFATIO EIVSDEM ISONIS.

Sancti patris nostri miracula haetenus à nobis vili sermone schemate prolata, quanquam lectoribus beneuolis ad declaranda sanctitatis eius praconia sufficere non dubitemus, tamen quia basilica in honorem eius aedificanda paulò superius mentio incidit, qualiter, peracta eius cōstructione, sanctus vir in eam translatus fuerit, quibusque miraculorum ostensionibus sanctitatem eius diuina clementia ibidem postea manifestauerit, nē obliuione deperiant, successoribus nostris breuiter contradere libet: non pompolorum complexione, superuacua laudantium gloriā aucupantes, sed dictorum tantummodò simplicitate veritatem rerum quærētibus ostendere cupientes. Neque enim nostra, sed illius nos gloria potius studere condecet, qui electis suis primò bonum velle, deinde tribuit inchoare: tum etiam vires implendi suggerere, ac postremò digna eos mercede remunerans, sanctitatem eorum virtutibus & signis patenter dignatur ostendere. Quapropter ipsum per omnia totius boni fontem, honorumque omnium largitorem, in beati patris nostri miraculis laudare desideramus, Daudicum illud dicentes: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.

Deus bonū velle, inchoare, & perficere clargitur.

Psal. 113.

De consecratione basilicarum, SS. Othmari & Michaëlis Archangeli, & reparatione muti. Cap. 1.

Post translationem igitur supra memoratā euolutis trium penè annorum spatijs, cum beati Othmari basilica studijs deuotè eam cōdificantium decenter iam perfecta fuisset, senior noster Grimaldus, Ludouici Regis Archiepiscopus, praefatum Constantiensis Ecclesiae praesulem, ad peragēda consecrationis eius solennia ad monasterium itidem venire rogauit. Quod dum fama vulgante populis in vicino positus compertum fuisset, videlicet quod sanctus vir de basilica S. Galli in suum deportandus esset oratorium, sacris eius exequijs interesse cupientes, monasterium cateruatim adire coeperunt. Episcopus autem die statuto superueniens, ecclesiam sub ipsius nomine solenniter dedicauit. Ac deinde sacrati corporis membra aggressus, quasdam ex eo particulas pro reliquijs deinceps condonandis seorsum reposuit: Caetera autem manu sua honorificè inuoluens, in sarcophago nouo collocauit. Illas quoque oblatas, quas narratione superiori in eius tumulo retulimus fuisse repertas, eatenus in corruptas, atque omnimodis illesas perdurasse miratur, & quasdam ex eis inuolutas sacro itidem pectore superposuit. Alias vero pyxide recondens, superuenturis temporibus pro sanctitatis eius testimonio conseruare praecipit. Post haec autē nobis omnibus sacris vestibus solenniter paratis, praesul ipse data in altum oratione, presbyteros, qui adstant, virum Dei foras deportandū leuare cōmonuit. Nec mora, cū crucibus & cercis atque thuribulis sanctus vir ex ecclesia deportatur, eademque hora mutus quidam, eius, vt credimus, meritis loquēdi officio muneratur. Cuius tamē persona, ut potè vilis, quia nobis eatenus incognita extiterat, idē miraculū, quod in se paratū referebat, primò credere dissimulauimus. Sed cum ex pago, quod vocatur Arageuue, se fuisse assereret, à parentibus eius,

Iterū transferuntur reliquiae S. Othmari.

Muto restituitur vox.

eius, alijsque, qui eum benè nouerant, nostrorum postea inquisitione verum hoc esse didicimus. Tum verò omnes nos laudes ac melodias canendo, comitante numero populorum multitudine, debita cum veneratione corpus chari patris nostri prosequimur. In prato autem Orientem versus constituto, paululum presso gradu, terratenus prostrati, adorauimus. Surgēsque, pias eius exuias singillatim subire, ac superiecta velamina deuotione humili coepimus osculari. Quo factò, cū veneratione maxima ad monasterium properantes, sanctasque reliquias in suam basilicam introducentes, gratias Deo debita cum laude retulimus, qui tantam nobis laetitiam conferre dignatus est. Quanti ibi iucundantium fletus, quanti exultantium singultus oborti fuerint, nequaquam enarrare valemus: quippe qui nec ipsas Dei laudes crebris singultibus intercepti, absque lachrymis proferre potuimus. Praecipueque venerandus pater noster Grimaldus, tripudiantium letitia motus, à lachrymis se continere nequirit, agens Deo gratias, quòd suis in temporibus, in loco etiam sibi commendato, tantum decus, taliaque, omnipotentis Dei beneficia videre promeruit. Ad cuius quoque laetitiae cumulum Augiensis cœnobij Abba cum quibusdam ipsius loci fratribus eadem hora superuenit, fratresque ex monasterio, quod Campidona vocatur, ab Abbate suo missi, huiuscemodi exequijs, talibusque interessere gaudijs gratulabantur. Episcopus autem interea sacras pij patris exuias in arca saxea recondens, altario supposuit: sicque Missarum celebratione solenniter peracta, benedicens populum, abire permittit. Facta sunt autem haec anno incarnationis Dominicae octingentesimo sexagesimo septimo sub pijsimo Rege Ludouico, supra memoratis principibus pastoralis officij functione curam Ecclesiarū Dei strenuè agentibus, octaua Calēdarum Octobrium die, quarta feria, Indictione prima. Die verò sequenti, vt honor beati viri latius augmentaretur, memoratus praesul ex reliquijs eius, quas pridem huius rei gratia seorsum cum posuisse retulimus, primò sibi tulit, & postea Abbati ex Augia, & fratribus de Campidona, ceterisque, religiosis vtique ac venerabilibus viris, aliquas ex eis particulas, prout sibi visum fuerat, cōmendauit, nobis praesentibus omnes eos sollicitè cōmonēs, vt per omnia honorificè dignèque, eas tractare curarēt. Quibus peractis, B. Archangeli Michaëlis ecclesiam consecrauit, multosque sacro chrismate cōfirmans, salutatis fratribus, latus cum suis monasterio decessit. Altera autē die Abbatem ex Augia, fratresque ex Campidona cum laudibus & cantilenis extra monasterium prosequentes, post fraternam dilectionis colloquia, dato pacis osculo, ad sua remeare cum gaudio permisimus.

Basilica S. Othmari.

Campidona: se monasterium cōdidit Hildegardis, Caroli Magni conuictus, ibidem sepulta.

Obserua praesentium Geramanorū studij erga sacras reliquias.

Vt per reliquias sancti viri etiam in locis alijs plurima sint ostensa miracula. Cap. 2.

Inita relatione, qualiter vir beatus in suam translatus fuerit basilicam, nē fastidioso fortè lectori protractus in longum sermo, turbata mente rugam frontis ingereret, aliqua ex sanctitatis eius indicijs, quae ipsius clarescētibz meritis ibidem postea manifestata fuisse perspeximus, in calce huius descriptionis strictim ac succinctè subiungere curauimus. Non vtique omnia, quae vel ipsi facta vidimus, vel ab alijs veraciter patrata esse comperimus, huic opusculo inferentes: sed ex multis pauca, atque à nobis perspecta, in vnum colligere volentes. Cuncta enim haec facile enarrari posse non credimus, praesertim cum in locis plurimis non ad nos tantum, sed ad alios quoque pertinentibus, quae sacris eius pignoribus ditabantur, tam multa quotidie miraculorum signa effulserint, vt nec verborum facundia proferri, nec styli instantia absque labore valeant comprehendere. Quapropter his interim omissis, ad ea nos tantum scribenda conuertimus, quae & nobiscum omnimodis facta cognouimus, & apud liuoris expertes, attestationi sanctitatis eius sufficere posse confidimus.

De serui cuiusdam pede vulnerato, & meritis S. Othmari sanitati restituto. Cap. 3.

Vidam patrefamilias, multorum apud nos cognitione notissimus, seruum quendam habuit, qui operis quippiā faciens, casu pedem vulnerauit. Pes verò ipse protinus in tumorem versus, ad eò venarum contractione debilitatus est, vt ambulandi facultate penitus priuaretur. Hanc ob causam sustentaculum quoddam geniculo supponens, gressum, quem pedis infirmitas denegabat, per annum ferè integrum arte fulciendo subleuare curabat. Is cum ad beati Othmari suffragia venisset, ante eius altare prostratus orauit: confestimque soluto pede, relictoque sustentaculo, sanus abscessit.

Pes cuiusdam contractus restituitur.

De

De contracto quodam sanato. Cap. 4.

NEC multo post alius quidam, pedem cum tibia altius a terra leuati, & ad posteriora contractum, non ad subsidium itineris, sed ad ponderis potius grauitudinem ferebat. Hic die quadam baculis suffultus, monasterium deuenit, & beati Othmari oratoriū ingressus, coram altario eius stando, cum orasset, pes ipse cum tibia solutus protenditur: sonitumque in modum fracti cuiusdam ligni crepitando emittens, corrigitur. Nec mora, suo restitutus officio, ferentem se ferebat, portantemque grata mercede remunerans deportabat.

Item alius quidam contractus.

De sanctimoniali femina post diuinam cecitatem illuminata. Cap. 5.

Sub ipsius anni spatio sanctimonialis quaedam de oppido, quod Basilea dicitur, ante annos quatuor vtrisque luminibus orbata, sororis suae ducatu ad monasterium tendendo peruēnit: ibique tribus ferme hebdomadibus cecitatis tenebris adhuc inuoluta permansit. Annuo autem cursu accedente festiuitate, qua Catholica per orbem Ecclesia sancti spiritus aduentu laetatur, in sabbato, quod eam praecedens, ipsi quoque imminet, cum multitudo populi more solito orationis causa monasterium adiret, sanctimonialis ipsa inter alios, qui aduerant, hora diei quasi quarta, ante beati viri tumbam oratura prosternitur: ibique aliquantisper orando, lumen quod amiserat, recepit: multisque in vnum conuenientibus, perspicuitate huius miraculi, magnae admodum laetitiae causa fuit.

Cæca recipit lumen.

VITA S. MARGARETAE Reginae Scotiae, cuius festum in decimum sextum Nouembris incidit, habetur 10. Iunij. Consulatur itaque Lector tomum tertium, ubi dicto die eius vita describitur.

DE SANCTO EVCHERIO EPISCOPO LVGDVNENSI, EX MARTYROLOGIO ADONIS Archiepiscopi Treuironum.

Nouemb. 16.

S. Eucherius in spelunca degit.

ATALE sancti Eucherij Episcopi Lugdunensis, admirandae fidei, vitae & doctrinae viri. Qui ex nobilissimo Senatorum ordine ad religiosam vitam habitumque conuersus, diu in agro suo super fluuium Durentiam intra septa speluncae sponte conclusus, Christo seruiuit, ieiunijs & orationibus vacans. Defuncto autem pontifice Lugdunensi, cum vniuersa Ecclesia, iuxta morem a sancti quietus obseruatum, triduanis ieiunijs & obsecrationibus, qui gubernationem eiusdem Ecclesiae suscipere deberet, sibi posceret a Domino reuelari, cuidam puero apparens in visu Angelus Domini: Est, inquit, senator quidam Eucherius nomine, super fluuium Durentiam retrusus in specu, qui relictis omnibus, quae possidebat, secutus est Dominum. Ad hunc deducendum pergite & vobis pastorem illum constituite, quoniam a Deo est electus.

Vide quam reuelauerat. Cumque illi Archidiaconus rem, propter quam venerat, indicasset, coepit cum iuramento dicere, se voluntarie de specu non egressurum, nec cum eo nisi ligatus duceretur, iturum. Cumque diu talia repeteret, Archidiaconus effraeto muro speluncae eduxit eum, & iuxta quod ipse iurauerat, vincitum perduxit Lugdunum. Quem pari animo vnoque consensu Clerus & populus sibi eligens sacerdotem, in pontificali cathedra solenniter collocauit.

Vxorem habuit ante Episcopatum, quae postea desijt esse vxor.

Quod cum puer senioribus diluculo retulisset, omnipotenti Deo, cunctis fratribus congregatis, gratias egerunt: missoque cum clericis ad praefatum locum Archidiacono, qui tunc Ecclesiae curam gerebat, inuenerunt eum, sicut eis Dominus reuelauerat. Cumque illi Archidiaconus rem, propter quam venerat, indicasset, coepit cum iuramento dicere, se voluntarie de specu non egressurum, nec cum eo nisi ligatus duceretur, iturum. Cumque diu talia repeteret, Archidiaconus effraeto muro speluncae eduxit eum, & iuxta quod ipse iurauerat, vincitum perduxit Lugdunum. Quem pari animo vnoque consensu Clerus & populus sibi eligens sacerdotem, in pontificali cathedra solenniter collocauit. Huius vxor Galla, in sancto habitu Deo seruiens, speluncam eius ingressa, omne illuc vitae suae tempus in studio religionis exegit. Duae ipsorum filiae, quarum vna Consortia, altera Tullia vocabatur, virginitatis gratia & signorum gloria claruerunt.

VITA

VITA S. *EDMUNDI ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS, EX DIVERSIS MS. CODICIBVS PER F. Lawr. Surium, mutato ferè stylo, interdum paraphrasticòs descripta. Auctoris nomen aberat, cum certum sit, Robertum Richium beati viri fratrem, & Robertum Baconum eius discipulum, illius scripsisse vitam. Historiam, quam nos edimus, habet partim etiam Vincentius Lib. 32. cap. 67. & sequentibus. Est planè fide digna.

*Edmundi

CAP. I.

BEATVS Edmundus pago Abendonensi in hanc lucem editus est: cuius virginam integritatem miro quodam modo praesignificare visus est omnipotens Deus, quando praeter communem nascentium morem ita mundus è matris visceribus eius singulari beneficio prodijt, vt mundissimus pannus, cui inuolutus fuit, nullam prorsus maculam ab eo contraxisse videretur, ita vt obfiterices rei nouitate percussae, non immerito magna admiratione afficerentur. Cum autem baptizatus est, mater eum à munditia Edmundum voluit appellari: tum etiam, quod cum eum adhuc vterro gestaret, ad beati Edmundi martyris monumentum orans, illic primum vitalem in eo spiritum deprehendisset. Dicta est illa Mabilia, pater verò Eduardus: qui, vxore Mabilia concepit, mundo valefaciens, in monasterio de Euesham, monasticam induit vestem, & felici cursu vitae huius reliqua spatia emensus est. Porro Mabilia in seculo non seculariter viuens, carnem suam cum vitijs & concupiscentijs crucifixit. Reiecto enim seculari habitu, singulis propè noctibus intererat nocturnis Abendonensium monachorum psalmodijs, atque ad nudum corpus vestem adhibebat cilicam, quae & aspera esset, & ad talos vsque se porrigeret: vtque ea magis affligeret carnem, lorica ferrea ei adiunxit ad furas vsque pertingentem. Intra ipsam autem loricae duae erant laminae ferreae, quae cruciatum auerent. Horum autem ipsa moriens haeredes voluit esse duos filios suos Edmundum & Robertum. Tales fuere beati Edmundi parentes, rebus quidem temporarijs locupletes mediocriter, sed morum opibus praepollentes. Atque ita factum est, vt beatus Edmundus ab ipsis propè incunabilis admodum religiosè à matre educaretur, & in tenera aetate disceret, quae admodum postea etiam adultus in preces & ieiunia incumbere deberet. Nam vt sua sponte sextis ferijs pane & aqua contentus esset, pia mater ei & promittere, & largiri solebat munuscula, quibus sciret illam gratulam facillè inuitari, vt sic arte quadam salutaris parsimoniae studium ei iam tum instillaret.

Patria S. Edmundi.

Nota puritatem nascentis.

*feretrum Parentes eius.

*Cynesham Pater eius sic monachus.

Vita matris sanctissima.

CAP. II.

Cum autem mitteret eum cum fratre eius Parisios, vt liberalibus disciplinis instituerentur, ne ex ignorantia laborarent in errores, duo eis cilicia dedit, iussitque vt bis vel ter qualibet hebdomada ea induerent. Timebat enim prudens & religiosa femina, ne postquam pubertatis annos attigissent, per abrupta insanarum libidinum praecipitia incauti agerentur. Itaque spiritualium bellorum rudes & imperitos sapienter pammunire studuit: ipsique Edmundo, quem praescia sanctitatis eius, praeter ceteris filijs impensius amabat, cum Lutetiae literis daret operam, cum lineis indumentis etiam cilicium mittere solita fuit. Atque ille sanctus puer, omnem à se leuitatem repellens, choreas, aliaque ludicra & spectacula deuittauit. Porro Dominicis & festis diebus, vt erat à matre edoctus, ante sumptum cibum, totum perlegit Psalterium.

Mittitur Parisios studii causa.

Nota preces eius.

CAP. III.

Vnti aliquando apud Oxoniam per pratum quoddam deambulandi causa, sodalibus, vt id faceret, eum inuitantibus, cum se celerius ab illis subduxisset, ne conscientiae puritatem vel nugis puerilibus, vel ociofis sermonibus cotaminaret: puer Iesus illi apparuit, candidus & rubicundus, qualem eum sponsa describit in Canticis, & tanquam à summo caeli vertice repente in terram delapsus, sic eum prior appella-

Puer Iesus ei apparuit. Cant. 5.

appellavit: Salve dilecte mi. Ille id audiens, vocē ignoti pueri admiratus est. Ceterum suavis puer Iesus paucifacium illum & hæsitabundum, rursus illum compepellat: sciscitatur, num vel tenuem suū habeat notionem. Respondit ille columbina simplicitate: Neque ego ullam habeo tuæ notitiam, neque me puto tibi esse notum. Tum puer Iesus: Et quoniam, inquit, fieri potest, ut tamen ego tibi ignotus sim, cum in scholis ad latus tibi assideam, & ubicunque sis, comes semper individuis tibi præsto adsum: subiūxitque: Respice in faciem meam, & vide quid illic scriptum sit. Respexit ille, & vidit caelestibus exaratum literis: Iesus Nazarenus, Rex Iudeorum.

Cōtra mortem subitanam remediū ei ostēdit.

Quod cum puer Iesu indicasset, ille ocyus respondit: Hoc est nomen meum, quod tu debes affigere animo tuo, eiusque ardere desiderio, semperque nocere accuratè imprimere fronti tuæ: quod tibi magno præsidio erit aduersus mortem repentinam: sed & alijs quoque, qui illud ita fronti suæ inscripserint. His diebus, omni melle dulcior puer ille, in quem desiderant Angeli prospicere, ab eius oculis disparuit, sed non parum suauitatis in eius pectore reliquit. Ab eo autem tempore Edmundus nocte vel die studuit passionem Christi animo versare, in eaque meditanda medullitus delectari. Cum autem quodam die festo multis occupationibus impeditus, nocte recordaretur, se Dominicæ passionis commemorationem

Diabolus eum tentat, sed virtute passiois Dominicæ arceatur.

omississe, caputque fessum quietem reposceret, sub auroram apparuit ei diabolus, & ambas ei detinuit manus, ne Crucis signum posset in fronte pingere. Sed mente orante Edmundo, dæmon inter lectum & parietem decedit. Quem ille horribio guttore apprehensum adiuravit per virtutem passionis Christi & adspersionem sanguinis eius, ut diceret, quibus rebus vel maxime ab ipso infestatio arceri posset. Respondit ille: Ijs videlicet, quas tu modo nominasti.

CAP. III.

Mater moriens, ei benedictionē precatur.

Accidit autem ut mater eius à corpore migratura, eum ad se acciret. Ad quam ille venit, extremam eius benedictionem percepturus. Qua cum illa eum amantissimè impertisset, rogabat Edmundus, ut absentes quoque liberos suos ea benedictione afficeret. At illa: Noueris, inquit, fili mi, omnes fratres tuos in te benedictionem percipere, quippe qui per te tuæ erunt virtutis & gratiæ participes. Non enim latuit matrem, quis quātusque futurus esset, cum id indicijs quibusdam iam antè designatum esset. Viderat enim ipsa, nocte quadam in somnis coronam spicem ferentem illum in capite suo, quæ vehementer accensa, flammam ad sidera vibrabat.

CAP. V.

Viso Edmundi & socij.

Cum socio quodam ambulans, in patriam iturus, vidit campum auiibus fulgine nigrioribus opertum. Mirabatur uterque tantam auium multitudinem, sed alterū illum & stupor & tremor ingens obtinuit. Ait ergo Edmundus ad eum: Sta paulisper extra viam, & te crucis signo communiens, nihil timeas: visurum enim sumus, quid hæc auium monstruosa frequentia portendat. Deinde vident dæmones corpus aterrimum, nec hominis, nec alicuius animantis effigiem referens, rapere sublimè in aëra, simulque aues omnes tanquam umbras repente disparere. Tum Edmundus ad socium conuersus: Aues teterrimas, inquit, quas vidisti, non dubites fuisse dæmones, hominis cuiusdam, qui in pago proximo nupèr obiit, animam ad inferos deportantes. Eam animam nobis expressit informe corpus, quod in aëra sublatum vidimus. Sui enim conditoris imaginem, ad quam facta fuerat, dum esset in corpore, sceleratè viuendo nequiter deformauit. Paulopost cum in pagum venissent, cognouerunt, ea ipsa hora, qua dixerat sanctus Edmundus, è vita quendam abiisse.

CAP. VI.

Vis bonæ consuetudinis.

Postquam adolescentiæ metas attingit, ita sensus suos per vitæ spiritualis exercitia rebus bonis & virtutum studio assuefecit, ut ex iugi consuetudine deinde tanquam naturaliter mala omnia vitaret. Magnam in eo curam posuit, ut velut in tabulis raris sanctitatis habitum, crebris actionibus bonis acquisitum, quadam imaginaria impressione effingeret, atque ita innocentiae fundamentum ardua virtutum palatia superstrueret, structuraque per spiritum inchoata, cresceret in spiritum sanctum in Domino. Et certè talis ille effectus est, ut non solum prius faceret, quam doceret: sed etiam prius faceret, quam vel faciendā audiuisset. Carnis foedas voluptates & delicias non modo fugit, sed & prorsus horruit, & abominatus est: & cum virtutum

virtutum omnium valdè studiosus esset, castitati tamen singularem nauauit operam, sciens illud Sapientiae, incorruptionem hominē Deo proximum facere: quo factum est, ut usque ad supremum vitæ diem inuolata in eo permaneret virginitas. Ut autem cura eius conseruandæ maior ei inesset, de consilio cuiusdam sacerdotis, coram imagine perpetuæ Virginis, sanctissimæ matris Dei castitatis nuncupauit votum, & illi singulari & incomparabili Virgini se commendans, eam sibi sponsam delegit, utque secus cum illa inuitum prorsus firmū & stabile fore declararet, nouo quodam modo eam annulo suo tanquam arthabone sibi despondit, annulum illum, quem ea causa fecerat, eius imaginis digito insigens, in quo etiam inscripta erat Angelica salutatio. Atque ex eo tempore, ut ipse in suo obitu confessus est, quoties illius clementissimæ Virginis implorauit opem, illa in tentatione exitum, in persecutione solatium, in afflictione remedium, in dolore gaudium ei celeriter impetrauit. Habuit verò etiam in digito suo annulum, cum quo post mortem, ut solent pontifices, sepultus est, cui iudicem, cunctis admirantibus, Angelica salutatio insculpta fuit, ut beatissima Virgo ipsum, suum sponsum & habere & agnoscere dignaretur.

Castitati præcipue studet. Sap. 6.

Promittit castitatem.

Mater Dei ab eo inuocare, quid ei præstiterit.

CAP. VII.

Plamater eius, cum esset è vita decessura, commendarat ei fratrem eius Robertum, & sorores, ut tanquam maior natu, illorum curam susciperet. Hæc res ei aliquandiu ab externis occupationibus magnas molestias attulit. Admonerat eum mater, ut fororum pudicitiam conseruaret: quæ cum essent speciosæ admodum, multis periculis expositæ videbantur: quanquam maternis & sermonibus & exemplis confirmatæ, ceteris fortiores erant. De ijs in quodam virginū monasterio collocandis agere volebat Edmundus cum eius monasterij fororibus. Sed illæ negabant, nisi certa numerata pecunia, se illas in suum cōsortium admissuras. Ille veritus hoc ad labem Simoniacam pertinere, recessit ab eis: & cum aliud nil suppetere, ad Deum deprecandum se contulit, sorores hortans, ut idem ipsæ quoque facerent. Oratum est igitur, nec desperat altissimus humilium preces. Innouit enim Edmundo, in quodam paupere monasterio feminarum monasticam religionem egregiè florere, & arctissimè conseruari. Illic ergo Edmundus sorores suas degere peroptans, cum loci Præfecta siue Priorissa de eare colloqui voluisset. Sed ea, licet ei ignotus esset, illius sermonem anteuerit, suoque eum nomine appellans, De fororibus tuis, inquit, Edmundè, non est quod mihi quicquam indices. Ego enim Domino reuelante iam scio, quid velis. Si illæ ad nos venerint, repulsam apud nos haudquaquam patientur. His verbis mirifice exhilaratus Edmundus, totum curarum pondus, quod à fororibus ei incubuerat, in Priorissæ manus deposuit, sorores suas illi commendans: atque ita domesticis abfoluitur curis, Parisios redijt, liberalium disciplinarum cursum confecturus. Vbi sanè diligentissimè in literas incubuit, & magnam ex eis suauitatem percepit: discendi quidem percupidus, sed rectè viuendi cupidior, ita studebat discere, tanquam semper victurus: ita viuere, tanquam cràs moriturus. Ita fiebat, ut & studio benè discendi sensus à rebus friuolis & noxijs auocatos, facilius ad benè viuendum accommodaret & disponeret: & ex rectè viuendi consuetudine mentem caelestis lucis fulgoribus serenatam, ad benè discenda subtilia purius & tersius applicaret. Acutè enim cognoscendis & perspicendis rerum causis sic animum adhibebat suum, in eoque tam feruens & assiduus fuit, ut breuè admirabiles in doctrina progressiones haberet, & non studiosis modo, sed etiam magistris & præceptoribus miraculi instar esset.

Simonie vitij summopere detestatur.

Sorores suas collocat in monasterio.

Redit litterarum, & dat operam literis.

CAP. VIII.

Hostis autè malignus, teterrimis dæmon, cum eum cerneret castitati summam impendere operam, magis etiam pectoris eius tranquillitatem perturbare nitentur. Itaque puellam quandam, hospitiæ eius filiam, illius amore inflammavit, ita ut illa impudicis in eum coniectis oculis, itemque signis & nutibus eum ad turpem cōcubitum prouocare conaretur. Sed cum hac ratione nihil proficeret, apertis cum eo verbis coepit agere, & multis modis ad nefarios amplexus inuitare. Ille verò haud secus atque pestem quādam illam fugiens, sæpè obiurgabat & verbis castigabat eam. Sed cum neque sic veller ab illo improbo conatu reuocare sese, sed pergeret esse impertuna, tandem apud se deliberans, qua illa posset via reduci ad sanitatem, tempus ei certum præfigit, ad quod adesse debeat. Illa se sperans voti compotem fore, statuto tempore cōfidenter venit. Postquam autem ad eum ingressa est, & illo iubente superioribus vestibus nudata, apprehensam virgis egregiè in tergo verberauit, ut stulti-

Turpissimè faciat insidiatum pudicitiae eius.

Impudicam puellam verberibus sanatur.

Prou. 22.

tiam, quæ erat colligata in corde eius, virga disciplinæ fugaret. Tum illa tam male & duriter accepta, fugit eum, quem antea tam perditè erat persecuta: tantumque apud eam illi virgarum ictus profecerunt, vt, quemadmodum ipsa postea facta est, deinceps nunquam eiusmodi tentatione pulsata sit. Cernens autem impurissimus dæmone tam aperta mali specie eum euertere non posse, per matronam quandam factis, vt ridebatur, honestam, eum in turpitudinis foueam pertrahere conatus est. Ea enim sub officij prætextu quædam ei munera obtulit, vt ijs eum illiceret & emolliret ad consentiendum suæ male voluntati. Quod cum ille animaduertisset, perquisiuit ex ea, num conscio marito suo his ipsum muneribus afficeret. Respondit illa: Nihil huius nouit vir meus, quem nolim scire hunc me tibi peramanter habere honorem. Tum vir sanctus: Ego verò, inquit, nesciente marito tuo dona tua non recipiam. Abijt illa cum muneribus suis, voto frustrata suo: & vir Dei ab eius infestationibus liberatus est.

Matronam, quandam impudicam egregie à se repellit.

C A P. IX.

Postquam ex adolescentiæ annis excessit, crescente cum ætate corporis robore, creuit etiam inuisibilis militiæ pugna. Quamobrèm non contentus ille communibus cilicij, quibus mater eum à teneris annis vti voluit, nouum cilicij genus effinxit, quo carnem suam non tam domare quam excruciare studuit: quod genus effinxit incognitum, & recentioribus incomptum puto. Habebat ciliciū non ex tenuibus pilis, vt assoler, cōtextum, sed ex chordulis quibusdam, instar retis multa densitate inter se confertis & intricatis confectum, cui multi inerant noduli, humanæ carni præpè intolerabiles. Ab anteriori parte patebat, funiculis à capitis vsq; ad fimbrias hinc inde assutis constrictum: qua re fiebat, vt eius noduli corpori arctius apprimerentur, & maiores ei cruciatus afferrent. Nec tamen hoc tormenti genere ille contentus, aliud addidit, maiori etiam admiratione dignius. Vt enim ex perpetua cilicij eius compunctione corpus doleret acrius, fune ex equorum pilis triplicato ita illud constrinxit, vt à scapulis vsq; ad renes crebro ambitu funis duceretur, & infima parte tanta vi adstringeretur, vt vix corpus inflectere, aut inflexum erigere posset. Et quia interdum manus & collum, nè homines aduerterent, ea ratione affligere non potuit, nodibus cilicio ea affligebat. Addebat verò etiam femoralia cilicina, & caligas æquæ cilicinas, quibus assidue utebatur cum lorica illa, quam mater ei reliquerat, duplici de manu Domini recepturus, pro duplici martyrio, quo se ipse vltro affecit. Porro in Aduentu & Quinquagesima plumbeam quandam vestem induit, & durum corium atque nodosum, & ad dolores corporis augmentandos pluribus locis corpus suum funibus constrinxit, nè anima eius peccatorum funibus constringeretur.

Nouum cilicij genus effinxit.

Nota diram corporis castigationem.

C A P. X.

Cum artium magister effectus esset, præter morem eorum, qui tum publicè legere consuevit: quæ religiofa cōsuetudo etiam discipulis eius profuit, quibus persuasit, vt cum ipso Missæ sacrificio interessent. Vt verò commodius & liberius id efficere posset, in parocchia, in qua degebat, sacellum construendum curauit in honorem sanctissimæ Virginis Mariæ, quam semper amore singulari coluit & profecutus est. Accidit autem, vt quidam ex auditoribus eius & morbo & egestate premeretur, nec quenquam haberet, qui opem ferret vllam. Eum iam lecto decumbentem, iussit in hospitium suum inferri: vbi sanè rara quadam humanitate & benevolentia quinque hebdomadibus coram illo cubauit, eique in ijs, quæ eius poscebat necessitas, sedulo ministravit, interdum nihilominus & prælegens, & disputans assidue. Non vacauit autem magno miraculo, quòd cum ex ægroti illius manu ob imbecillitatem non raro vrinale excideret, semper mansit integrum, illius haud dubiò meritis, qui ei propter Deum humanitatis officia præstabat. Alius quidam eius discipulus, è brachio diriter laborans, ei indicauit, tanquam sancto. At ille ex commiseratione familiariter ait ad eum: Sancte Christus gratia tua. Postridiè redit ille, & se rectè valere affirmat. Inuasisit autem morbus eius in brachiū Edmundi, quem comiter ferens, paulopost etiam ipse curatus est.

Construit sacellum in honorem maris Dei.

Singularis eius humanitas.

C A P. XI.

Solebat quotidie deuotè & reuerenter dicere precem quandam in honorem matris Dei & beati Euangelistæ Iohannis, cuius initium est, O intemerata &c. Sed cum aliquando studijs esset occupatus, illius dicendæ oblitus est. Proxima nocte be-

atus Iohannes ei apparens, iussit manum porrigere. Habebat enim in manu ferulam, & dire visus est ei minitari ictum immanem. Sed mox placatus, retinuit manū, quam iam ad cadendum extenderat: blandèque & familiariter eum admonuit, nè illam precationem vnquam omitteret. Iam sex annis liberalium artium professor egerat haud vulgarem, cumque socijs suis prælegeret geometriam, mater ei in somnis apparuit, perquisiuit quid legeret, & quid sibi vellent figuræ, quibus ad eò intentus esset. Ille vbi respondit quòd visum fuit, mater apprehensa manu eius, tres in ea circulos pinxit, patrem & filium & spiritum sanctum ordine eos appellans: addiditque: Hisce deinceps figuris, sili mi, intentus esto, omisis istis, quibus te occupas. Tum ille matris vocem intelligens, mox ad Theologiæ studium se transtulit. Pecuniam, quam ei liberales disciplinas profitenti, auditores numerare solebant, pulueribus operam in fenestra recedebat, ita dicens: Terra terra, & puluis pulueri meritò debet cōmendari. Sed id sodales quidam animaduertentes, interdum ioco eam tollebat: porrò nequam homines furtim eam surripiebant. Postquam autem Theologiæ animū appulit, non sat habuit manè sacrificio interfuisse, sed in augmentum pietatis & religionis, in aede sancti Mederici nocturnis aderat vigilijs: post matutinas siue nocturnas preces, in oratione cum lachrymis & gemitibus corā altari sanctæ Mariæ persistebat, ac deinde, nulla corpori quiete data, cum alijs ad scholas accedebat. Vespertinis etiā precibus se præsentem exhibebat. In ædibus sacris reuerenter & piè se gessit, & vel nunquam, vel rarissimè illic assidere voluit. Archiepiscopus Eboracensis Vualterus cum eum Theologiæ studere didicisset, sacra biblia suis sumptibus ei scribenda curare voluit. Audierat enim illum Oxoniæ librorū penuriam pati. Sed id ille recusauit, veritus nè monasteria ea re grauarentur. Habebat ipse Psalteriū cum glossis, & duodecim prophetas, itemq; Epistolas Decretales: sed hæc omnia distraxit, preciumq; in studiosos inopes Parisijs erogauit. Mirantibus cæteris, cur præter omnium morem codices necessarios venderet, vni ex ijs causam sciscitanti, & stultitiam obijciēti respondit: Quo plura nouimus, eo quoque plura facere debemus. Ego verò hos codices distrahens, parum feci, minusq; quam debui. Cum enim dicat Christus, Si vis perfectus esse, vende omnia quæ possides, & da pauperibus: ego qui multa retineo, pauca largitus sum: pusillanimitatis potius, quam prodigalitat, argui debebam. Tanta autem auuiditate sacras complectebatur literas, vt in earū studio penè insomnes duceret noctes. Studijs intentus, coram se habebat imaginem eburneam beatæ Mariæ, in cuius circuitu depictum erat nostræ redemptionis mysterium. Itaque in codice seruebat lectio, ad imaginem, vel eam potius, quam illa representabat, preces dirigebantur: vtrinque verò eius animo influebat contemplationis dulcedo & ecstasis. Quoties biblia sacra aperiebat, honoris causa reuerenter ea exosculabatur.

Grate sunt sanctis precibus, in corū honorem facte.

Confert se ad studium Theologiæ.

Vigiliæ eius & preces.

Matt. 19.

Imago S. Mariæ.

C A P. XII.

Reuè autem mitè in Theologiæ studio profecit, ita vt intra annos paucos, multis magna contentione hortantibus, Doctoris titulo ornatus sit: sed id sanè inuitus, quòd illo honore se indignum arbitraretur. At verò iam promotus in Doctorem, ad eò cunctis prodesse studuit, acsi omnibus iuuandis natus esset. Erat profecitò concionator egregius, disputator acutissimus, pius Theologiæ professor: atque in ijs omnibus alijs effundebat, quòd ipse hauserat de fontibus Saluatoris. Non raro contigit, vt multi & magni viri, cum eius prælectionibus interessent, lachrymas cohibere non possent, sed codices cōplicare cogerentur. Mel & lac erat sub lingua eius, & inde mirasauit in auditorum mentes distillabat. Multi ex eius schola prodiere doctores eximij, qui etiam vitæ eius vestigia pro viribus sectari conati sunt: nonnulli ecclesiasticis beneficijs honorati vel onerati potius, flammis oris eius in schola prælegentis incensi, relictis omnibus, monasticam vitam amplexi sunt. Ignis enim in cordis eius altari iugiter ardens, alijs ostendebat lucis iter. Quadam nocte in somnis vidit ignem copiosum existere in schola sua, atque inde septem faculas extrahi. Altera luce in scholis eo prælegente, Abbas quidam Cisterciensis ordinis eò aduenit, & lectione absoluta, septem ex eius discipulis secum abduxit, qui omnes facti sunt in eius monasterio monachi. In ijs vnus fuit Stephanus, qui postea Clarauallensis Abbas creatus est. Nihil hac re, tanquam imminuto auditorio suo, mouebatur Edmundus: latabatur potius illo damno, quòd cum animarum salute coniunctum esset. Disputaturus aliquando de sacrosancta Trinitate, ascendit in cathedram: cumque illic sedens discipulos expectaret, & quid dicturus esset, animo pertractaret, somno oppressus, vidit

Effectus prælectionum eius.

Viso eius. Multi auditores eius vitam monasticam amplectuntur.

Alia visio. columbam supernè aduolantem, oreque suo ferentem mirificum Christi corpus, & ipsius ori inferentem, moxque ad superna reuolantem. Expergefatus, de beatissima Trinitate tam præclare, sublimiter & luculenter differuit, vt humani ingenij modum propè excessisse videretur.

CAP. XIII.

Vis concionum eius. **M**ulta ei concionanti gratia aderat, ita vt ignitis sermonibus suis animos auditorum, quantumuis frigidus, efficaciter inflammaret. Sensit hoc Comes Vuilhelmus * Salestre, quem longam spatham cognominarunt: qui cum multo tempore sua peccata confessus non esset, nec veller Christiano more sacrosanctam Eucharistiam percipere, in eius concione conuersus est, & ad meliorem frugem se recepit. Sub ipsis autem concionibus suis vir sanctus Crucem manu tenebat, quam subinde intuens, modò acerbè plorabat, modò leniter subridebat. Lachrymarum ei tum causa erat, vt ipse ait, quòd cum multi essent verbi auditores, factores per pauci extarent: licet Christi passio eis ob oculos versaretur, nec innumera sanctorum exempla desessent. Ridebat verò, quòd non ignoraret, per Christi passionem & Crucem immensa toti orbi beneficia collata.

CAP. XIII.

Singularis eius abstinencia. **A**bstinentiam in omnibus singularem ab ipsis primis ætatis initijs cõsecutus est, putà in sermone, cibo, potu, somno, rebusque alijs, quantum humanæ ferrent vires. in ijs temperantiæ studens. Solo pane & aqua sextis ferijs contentus fuit: interdum solum panem edens, nullum omninò potum admisit. Vnde id consecutum est, vt nonnunquam labia eius scissa viderentur, vt solet arida tellus, humorem sitiens. Desuebant à capite & barba pili, medicis eius rei causam dicentibus, quòd corpus eius humoribus destitutum esset. Cibis vesceretur vilioribus: quòd si adessent delicata ferula & potus lautior, minùs ijs utebatur. Nolebat vt sua causa quisquam et ipso perquireret, quibus in prandio vesci veller: & si appositas escas quisquam commendasset, gustare eas nolebat, quòd opiparas esse indè cõijceret. Secundis & quartis ferijs, itemque in Septuagesima carnibus abstiniuit: ceteris diebus propè nihil è carnibus vel piscibus attingens, nec tamen vel disputationes, vel prælectiones intermisit. Promotus ad sacerdotiũ vel presbyterium, duram illam viuendi rationẽ, quam carnis excruciatã causa susceperat, etiam duriores effecit. Rarissimè bis in die edebat, idque non nisi honesta ratione persuadente. Denique tantum ille sibi abstinentiæ rigorem indixerat, vt plerique è suis putarent eum vel mente captum, vel vita priuatum iri. In preces sedulus incumbebat, & in nuda humo desigebat genua, idque interdum tam duriter, vt erumpente sanguine alterum genu adspargeretur, alterum verò semper callum duceret. Singulis diebus omnia Christi crucifixi membra à capite vsque ad pedes singulatim saluabat ijs verbis, Adoramus te Christe &c. Quotidie etiam triplices dicebat horarias preces, quas vulgò horas vocant, putà Canonicas, sancti Spiritus, & perpetuæ Virginis Mariæ: addebatque etiam officium defunctorum. Post primum exurgens somnum, mox vel ad precandum, vel meditandum, vel legendum se conferebat, & tam post nocturnas vigilias, quas Matutinas vocant, quam ante eas, ita perseuerabat. Lectum quidem habuit satis honestè compositum, nec tamen in illo cubabat, sed in scabello, nonnunquam etiam nuda homo: quandoque verò caput pendulum ad lectum reclinabat. Interdum etiam, vt dimidio tantum corpore quiesceret, sedens capiebat somnum: idque annis triginta ita fecisse creditur. Linteamina, operimentum, vel culcitram non habuit, sed vel pallio, vel

epomide, siue superhumerali tegebat se. Vestes vltimum habuit colore cinericio, nec abiectas nimis, nec valdè preciosas. Ludis vel spectaculis secularibus sese admiscere noluit. Beneficium Ecclesiasticum vel vnum solum, licet crebrò sibi essent oblata, nunquam habere voluit, nisi præsens resideret: & illud ipsum, si prælectionibus vacaturus erat, nullius expectato consilio, resignare solebat. Tandem tamen, vt liberius posset prædicare verbum Dei absque auditorum onere, in nobili Ecclesia Salisberienſi accepit cum canonicatu thesaurarij dignitatem, quorundam instantia & prece victus. Causarum ventilationibus & placitis interesse noluit, idque Pontificis Maximi permisso, cuius literas impetrauit. Pecuniam non modò tangere, sed vel adspicere indignum arbitratur, nisi eam, quam sua manu pauperibus distribueret. Cellaria vel alias officinas domus suæ ingredi noluit, parum id se decere existimans. Rationes quoque rerum suarum per se reposcere, indecorũ sibi arbitratur. Quod

Quo pacto somnum cepit. Vestes eius. Plura beneficia respuit vnico contentus. Pecuniam contempnit insignis.

à facultatibus suis proprium habuit, id commune studuit facere egenis. CAP. XV.

Interea sanctitatis eius fama etiam Alpes transgressa est, & cum summus Pontifex Ieum Crucis amatorem esse didicisset, Crucis prædicationem ei cum insigni priuilegio demandauit: permittens ei, vt ab ecclesijs acciperet res necessarias, & eorum metere posset carnalia, quibus spiritalia seminabat. Ea tamè potestate ille vti noluit, sed gratis annunciauit Euangelium, suisque stipendijs more ab illis, qui militant, valde alieno, militauit. Quamobrè etiam Deus in illa legationis functione & itinere multis eum miraculis cohonestauit. Cum enim verbum Crucis in pago Lemestrensi prædicaret, iuuenis quidam, iuuenilibus irretitus oblectamentis, ab eius manibus Crucem accipere cupiens, ad eum accessit. Eum verò scemina quædam à proposito renocare volens, arrepto pallio retraxit, sed non impunè. Mox enim contracta manus docuit eam, non sibi fas esse, Christo militaturum à tam pia voluntate renocare. Illa sentiens diuinitus se percussam, flens & eiulans voces dabat miserabiles. Sciscitante viro sancto, quid id sibi veller, dictum est, quid accidisset. Tum ille ad mulierem: Vis ne, inquit, de manu mea Christi crucem accipere? Illa respondente, se id velle: vir sanctus Crucis signum eius humeris imposuit, & illa confestim sanata est. Rursus in pago Stradeuicensi illo Crucem prædicante, cum iuuenis quidam Crucem veller accipere, amica eius retinuit eum. Sed eam repente cælestis vindicta oculorum lumine priuauit: flenti verò & ploranti vir beatus pro ea orans, lumen restituit. Alio tempore concionaturus apud Boclandam, vbi Deo famulabantur moniales instituti Cisterciensium, priusquam eò aduenisset, defuncta monialis cuidam viuenti monachæ apparens, Magister Edmundus, inquit, huc venturus est, & ad populum conciones habiturus. Tu ei filum tali loco positum offeras, vt ex eo Cruces efficiat. Fecit illa, vt erat admonita, & cum multæ indè consecræ essent Cruces, permulti signati sunt, nec tamen quicquã ferè de filo decessisse videbatur. Cum Vuigornicè extra templum concionaretur, horrida nubes se repente diffudit, vehementes auditoribus imbres minitans. Sentiens vir Dei consternatos illos iam fugam meditari, signum Crucis contra illas nubes expressit, ita dicens: Præcipio tibi, maligne spiritus, vt procul hinc abscedas, nec hunc populum ausus sis impedire. Dixit, & dispulsa mox atra caligine, nubes lucida obumbravit eos, interim in circuitu cum magna tempestate multa pluuia cadente. Sæpè etiam aliàs diuersis temporibus pluuiam & tempestatem ab eo loco, quo concionabatur, auertit.

CAP. XVI.

Accidit nocte quadam, vt Biblia lætanti ad lucernam, somnus vigilijs defatigato obreperet importunus: cui cum resistere non posset, obdormiuit, & interim candela in codicem decedit, diuque illi inharens, ardere non destitit. Enigilans indè vir sanctus, vt vidit periculum, obstupit: existimansque Biblia sibi charissima adusta, ingemuit. Sed cum ablata candela fauillam statu suo abegisset, non sine magna animi exultatione codicem prorsus illesum comperit. Alio quoque tempore lucernam lætanti somnus extorsit, vt ipsi cederet vel innitus. Tum verò mus ingressus, lumen extinxit. Expergefatus postea vir Dei, videt se lumine destitutum: gemebundus appellat nomen dulcissimum sanctissimæ matris Dei, moxque gratulabundus cernit sibi lumen cælitus restitutum. In festum quandoque in pede apostema vel tuber tulit, quod medici anthracem siue carbunculum vocant. Calamum igitur arripiens, quo scripitate solebat, tres vel quatuor Cruces in eius circuitu, vnam super illud depinxit, prædicens deterrimum illud vitium propediem profligatum iri. Altero die ita malum illud omne euauit, vt nullam eius vestigium cerneretur. Quidam eius cubicularius cilicium & femoralia cilicina, quæ vsu diuturno contriuerat, ab eo comburenda accepit. Et ille quidem misit ea in ignem, sed ignis lambens ea, consumere non potuit, tanquam vereretur sacrilegij notam sibi iniustum iri, si læderet ea, quæ beati viri carnem attigissent. Nec hoc sanè admiratione vacat, quòd in eius cilicio alijsque vestibus vix vnquam vermibus reperiri potuit. A famulis suis vsque ad eò voluit carnis munditiam conseruari, vt si quis eam contaminasset, is pactis legibus sibi ex eius domino mox emigrandum sciret.

CAP. XVII.

Cum autem Cantuariensis sedes iam diu vacasset, & ad Gregorium nonum Pontificem Maximum deuoluta esset illi metropoli pastorem præficiendi delibe-

ratio, per omnē Angliam ille diligenter per fidos nuncios iussit inquiri, quis illi oneri ferendo imprimis idoneus, tantoque honore affici præcipue dignus omnium iudicio censeretur. Tandem Edmundus vnus omnium & aptissimus & dignissimus existimatus est, eumque canonicè electum, Cantuariensē Ecclesiæ pastorem dedit. Missi sunt tum spectabiles viri ad Ecclesiā Salisberiensem, qui eum Cantuariam perducerent, sed inquisitū minimè repererunt. In pago autē Caluensi inuento indicat, quid de ipso factū sit. At illo consentire nolente, redeunt ad Salisberiensem Episcopum, quid Edmundus responderit, exponunt. Præcipit ille grauius & seuerè, vt obediatur. Nec tamen Edmundus flexi potest, donè dictū est, eum mortiferi peccati periculū minimè euasurum, si cōsentire nolit. Tum ille Deum offendere timens, & precibus victus, & ratione cōsuetus, & præcepto adactus, assensit tādē, sed ita tamen, vt præstaretur se nulla ratione electioni illi cessurū, nisi grauius se in Deum peccaturū formidaret. Itā demum cōsuetis exultatibus, admodū honorificè & multa celebritate Archiepiscopus ordinatus est.

C A P. X V I I I.

Pastor igitur in populo Dei constitutus, omni virtutum genere magis ac magis enituit: nec de ea, quam diximus, vitæ seueritate & duritia quicquā remissit, sed in dies potius quippiā ad eam adiecit. Non induebatur purpura & bysso, aut veste preciosa, vt solent plerique Episcopi: sed contentus erat tunica vel candidi, vel cinerici coloris, precij non magni. At tamen nè frons à cæteris discreparet, superiores vestes honestas habuit, non tamen studio vanitatis. Cū esset in itinere, si quis ei vel tenuissimæ sortis homo peccata sua confiteri voluisset, mox ab equo desiliit, confitentem audiuit, pium & affabilem illi se præbuit, nec repulit eum vel ob temporis importunitatem, vel ob hospitium propinquum. Pauperibus ostiatum mendicantibus largus præstabat eleemosynas: malè valentium domos per suos homines diligenter inuisabat, eosque fouebat beneficijs: quibusdam ex illis quotidianū victum & congruum vestitum subministrans. Puellas inopes suo ære nuptui collocandas curabat: quem in vsum applicare solebat multas pecuniarias, propter peccata quibusdam iure interrogatas. Ab omni munere excutiebat manus suas, & eos, qui munera acciperent, derestabatur, præsertim potestatem gerentes, quos ad faciendam iustitiam gratuitos aiebat esse debere, non muneribus inuitari & illici: ijsque crebrò dicebat: Prendere & pendere, non nisi litera vna inter se discrepant: significare volens admodū propinquum eum esse suspensio, qui præter fas munera libenter accipiat. Et multi quidem, vt eius sibi beneuolentiam conciliarent, multa etiam non parui precij offerebant, sed ille omnia respuebat, aiebatque: Nunc quandò diues sum & nullus ego, teterimus satan muneribus capere me vult, quibus etiam tum, cū pauper essem, corrumpere me non potuit. Sed Dei ego benignitate fretus, spero nunquam illum hac ratione mihi impositurum. Muneribus enim præter ius fasque datis & acceptis, hodiè corruptus est orbis Christianus, peribitque, etiam prius quàm id percipiant Christiani, nisi hanc pestem à se extirpare & profligare conentur.

C A P. X I X.

Hinc in modum se in Episcopatu comparauit & gessit vir sanctus, quandiu pace & tranquillitate potitus est. Sed quia charus & acceptus erat Deo, oportebat eum in tentationum fornace probari & excoqui. Itaque cū totum se velle salutem animarum & Ecclesiasticæ libertati tuendam, vt eius decessores fecerant, impendens, multa ei aduersa & molesta tum à Rege, tum à regni pceribus illata sunt. Immo verò etiam ipsum Cantuariensē collegium, quod eum ad illam dignitatem euocauerat, proh dolor se opposuit. Interim illè etiā eos, quos exploratè nouerat suos esse hostes & persecutores, ad oscula pacis, & ad suam familiaritatē passim admisit, ita vt etiam gratis amicorū officijs & obsequijs, illorum graues iniurias præferre videretur. Quia in re cū à suis reprehēderetur, ille respondebat: Profectò si mihi vtrunq; amputent brachiū, vel è capite oculos euellant, nihilo mihi chariores erunt. Nolo ego propter eos peccare in Dominum, neq; ex culpis alienis mihi damna cōstare: immò verò malim insilire in rogam ardentissimum, quàm peccatū vllum sciens admittere in Deum meum. Cū autem eius familiares lugerent & mœrerent ob illatas ei iniurias, obiurgabat eos, ita dicens: Sicut mater ægoranti filio solet amarū offerre poculum, & iubere vti salutis recuperandæ causā illud ebibat: ita nos aduersa omnia salutis causâ perferre debemus, & maris huius inundationes perindè vt lac sugere, atque cum præcurfore Domini in deserto mūdi huius comedere mel syluestre. Cōmemorare etiam solebat,

Fit Cantuariensis Episcopus, sed non assensit.

Tandem cedit, ne Deū offēdat.

Torus prorsus est ad salutem animarum promouendam.

Munera cōtinent.

Muneribus corrūpitur rotus mundus.

Ob defensionē Ecclesiasticæ libertatis multos habet aduersarios.

Nota lector

Matt. 3.

solebat, Christum Dominum, cū morte afficeretur, nihil repugnasse, sed potius pro eis patrem suum deprecatum esse: itemque non homini, sed Deo, seruandam esse vindictam. Verumenimvero cū se anima duceret in Angliam pastoris officium ita, vt oporteret, exercere non posse, voluntariū complexus exilium, in Gallias migravit.

C A P. X X.

Antè verò, quàm è natali emigraret solo, multa per eum Deus miracula effecit. Quidam enim è Clero, laborans febribus, obnixè eum rogauit, vt aquā sacralet, eamque sibi pro obtinenda sanitate bibendā porrigeret. Fecit vir sanctus, quod rogatus erat: bibit æger aquā sanctam, & repentè morbus abscessit. Alius ex eius Clero, quaterana vexatus febre, eo die, quo paroxysmum expectabat, per aulam, vbi discumbebat sanctus Episcopus, pertransiit. Cernens eum vir pius, sciscitabatur cur non pranderet cum cæteris. Ille verò ait se febrem expectare. Tum Episcopus: Ego, inquit, Crucis signum exprimam in morfellū murenæ huius, eumque, in sanctæ Trinitatis nomine oratio imponam. Quæ si mox comedere voles, sanus eris. Accepit ille morfellū de manu suo, & cum focijs ad mēsam assidens, & manducans vultu hilari & iucundo, curatus est. Quidam vir magnus & literatus, è genu laborans, percepta sancti Episcopi benedictione citò renaluit. Porro autē ante eius excessum ex Anglia, sanctus Thomas martyr apparuit beato viro, & vt viriliter ageret, eum cohortatus est, eiusque animum confirmauit. Cū autē martyr pedem ille osculari veller, noluit ferre Christi martyris, sed pedem retraxit, illo suspirante atque, illachrymante. Sciscitante autem martyre, cur fletet, & illo respondente, quod dignus non esset eius beatissimos osculari pedes, martyr ait: Noli hac causâ flere: propediem enim ad oris mei osculū admittēris.

C A P. X X I.

Capta indè opportunitate, clam ab Anglia discessit, & Pōtigniacū in Gallias profectus est: quo in loco nouerat refugium & receptaculū fuisse omnium ab Anglia propter iustitiam exulantium Prælatorum. Illic ad annos sex delituerat beatus Thomas Archiepiscopus Cantuariens & martyr: itemque, celebris ille Stephanus à * Languetonia cum aliquot suffraganeis suis multis annis palmam certaminis sui ibi præfolarus erat. Extant verò etiam versus cuiusdam de loco illo:

Est Pontigniacum pons exulis, hortus, aſylum.
Hic graditur, spatiat in hoc, requiescit in illo.

Luc. 23. Deut. 32.

Aqua benedicta sanat febricitantē

Aliū sanat.

S. Thomas ei apparet.

Excedit ex Anglia.

Pontigniaci encomiū.

Corripitur lethali morbo.

Nota sancti viri admirandam in extremis fiduciam.

En vt complectitur Crucem.

Esa. 11.

Ed cū venisset beatus Edmundus, imprimis reuerenter acceptus est: ibique permanēs, lectioni & assiduis precibus vacabat, & sua manu scriptabat: interdum etiā ad propinqua loca concionaturus exibat. Interim graui morbo corripitur, & sole nimium feruente, familiares eius consulti arbitrantur, vt ad locum temperatiorem transferatur. Itaque, vir Dei à Pontiniaco recedens, Soisacensē monasterium petiit, vbi etiam vita fundus est. Dolentibus autē Pontiniacensibus, quod ipsos relinqueret, sic eos consolatus est: Ad proximas beati Edmundi Regis & martyris ferias reuertar ad vos. Tum enim sol à nobis longius recedens, hyemis frigora adducet. Quod quidem propheticò spiritu illū dixisse, probauit euentus. Illo enim die Pontiniacum corpus eius relatum est, impleuitque, mortuus, quod viuens promiserat. Vbi autē animaduertit diem extremū impendēre, sacrosanctum Christi corpus afferri iussit. Eo allato, suas ad illud manus extendens, cum ingenti fiducia ait: Tu es, Domine, in quem credidi, quem prædicaui, quem veraciter docui: & tu mihi testis es, quod in terris nihil præter te quaesui. Et vt tu nōsti nihil me velle, nisi quod tu vis: ita fiat, Domine, voluntas tua. Mirabantur omnes, qui illic aderant, putabantque eum alienatū mente hæc dicere, maximè quod haud aliter se gereret, ac si Dominum carne crucifixum, coram intueretur. Postquam autem sacrosanctam percepit Eucharistiam, toto illo die aded iucundus & hilaris fuit, vt omnis ægritudinis expers videretur, multaque omnes, qui illic aderant, admiratione afficerentur. Manabant ab oculis lachrymæ pietatis, perpetuam mentis serenitatem tēstatur vultus immutabilis. Sacramento extremæ vntionis accepto, Crucem non sine lachrymis & gemitibus complectebatur, & mira deuotione accipietate vulnera Christi crebrò & prolixè deosculabatur. Porro vultus lateris illachrymantibus oculis respiciens, diuque ore admoto indè sugens, Haurietis nunc, inquit, aquas de fonte Saluatoris. Eam illius deuotionem & gestus, vltra modū adstantes admirabantur, maximè quod incredibili hilaritati adiunctam cernerent disciplinam. Denique membrīs sensim deficientibus, noua semper mentis gratia in eo pullulabat. Itaque rametsi mors ei erat proxima, nullum tamen mortis signum

signum in eo extitit: nulli gemitus vel suspiria, nullæ eius querimonie audiebantur: nec lecto decubuit, vt solent moribundi, sed vel sedit, vel quietem capturus, caput in manū deposuit. Tandem morbo inualecente, felix anima euolauit e corpore decessit. Calendas Decembris, anno Christi millesimo ducentesimo quadragesimo.

CAP. XXII.

NOcte autem illa, quæ eius obitum antecessit, quidam vir vitæ venerabilis, in visione vidit illum in primaria æde Cantuariensi in pontificia cathedra sedentem, & habitu pontificali indutum, pedum sua tenentem manu: quosdam verò eius æmulos cathedram lignibus velle euertere vnà cum Episcopo: cumque iam propè correre videretur, diuino nutu repente illic adesse thecam beati Elphegi Archiepiscopi Cantuariensis & martyris, in eamque sine vlla latione temporis puncto beatum Edmundum recipi. Porro beatum Elphegum operculum thecæ suæ ab eolo, vbi eum populus veneratur, manu sua apportare, & eo tegere beati Edmundi corpus, in ipsius theca quiescens, moxque exultandum dicere, Statuit ei Dominus testamentum. Vbi vir Dei à vita abiit, corpus eius exanime feretro impositum est, vt Pontinacum deferretur: sed prius tamen extracta pro more viscera, in S. Iacobi æde apud Pruninum tumultata sunt, vbi multis ornantur miraculis. Reliquum corpus ablutum, & vestibus sacris indutum, Pontinacum honorificè perlatum est. Sed in itinere nocte vna in Templariorum de Coloris domo permanit, completumque est, quod vir sanctus prædixerat. Cum enim à Pontinacio discedens, illac iter haberet, coniectis in eam domum oculis, sciscitabatur cuius esset. Quodam autem respondente, Templariorum eam esse, Cum Pontinacum, inquit ille, rediero, hospes illic pernoctabo. Denique ipsius beati Edmundi Regis ferijs corpus sacrum ad fores Pontinaciensis cœnobij adductum, & qua par erat, reuerentia exceptum est. Dilata autem eius sepultura est, dum appareretur sarcophagus, vsque in septimum diem, nec tamen vlla in eo corruptio, nullus ingratus odor depræhensus est. Tota autem nocte illa in precibus fratres mansere peruiigiles, corpusque detecta facie in medio positum, roseo colore perfusum videbatur.

CAP. XXIII.

PORRO custos sacrarij Petrus, videns multos confluere, dareque operam, vt pro animi sui deuotione possint aliquid ex eius reliquijs adipisci, apud se statuit in eandem curam & cogitationem incumbere. Itaque tanquam operis quippiam facturus, accedit ad feretrum, tentat auellere annulū à digito beati viri, & alium in eius locum reponere. Cum autē leniter contrectando nihil proficeret, quanto maximo potuit conatu institit, vt annulū è digito extraheret. Sed videns frustra se niti, veritus nè in facto depræhenderetur, procul abscessit, nec tamen destitit cogitare, si qua via posset peruenire ad id, quod optabat. Deinde rursus eò se cōfert, licet pudens: applicat os suum ad defuncti aures, demissa voce tanquam viuenti sic loquitur: Peccavi, sancte pater, quod non prius petita venia, quod tuum est, mihi temerè usurpare institui: sed quia id facere volui honoris tui causa, ignosce (obsecro) constiti, & optatum munus largire petenti. His dictis, apprehēdit beati viri manū, summaque facilitate annulum non tam detractū, quam elapsū à digito, mirè gratulabundus absportat. Eum autē Abbas inter alias res sacras iussit reponi, atque ex eius cōtractu vsque in presens, Domino largiente, multa egris beneficia præstantur. Manè autē innumera hominū aduenit multitudo, diuinisque officijs ritè peractis, corpus sacrū à multis honestis & venerabilibus viris humatum est. Illo autem die non nisi tria edita sunt miracula, forsatis quod plures illic egroti non adessent, qui curarentur. Postridiè humus corpori superiecta est, & toto ferè octiduo miracula celsarunt. Quod cum non parum mœroris & admirationis fratribus afferret, frater Hermannus ait sibi crebrò apparuisse beatum virum vultu mœsto & irato, seq; ex eo perconatum, cur à cœptis miraculis cessaret, illumque demonstrasse sepulcrum suum, dixisse tanta mole terræ oppressas manus non posse se ad cælum tollere Domini deprecandi causa. His auditis, omnes laudant Deum, & ocyus terram omnem à corpore amouent. Mox vti cœperant, rursus miracula fiunt: vident cæci, surdorum patescunt aures, ambulat claudi, hydrofici detumescunt, morbidi curantur: in carceres coniecti, liberantur: mortui reuiuiscunt: ipsa quoque bruta animantia, eius beneficia percipiunt. Paulò autem post, id est, à sepultura mense quarto, sacrum eius corpus eleuatum est, integrumque repositum, membraque, quæ in defunctis solent obrigescere, flexibilia compta. Itaque honestiori

Visio cuiusdam.

Prophetia S. Edmundi.

Mira gratia in vultu defuncti.

Annulo sancti viri curantur per multi.

Multa miracula ad sepulcrum eius.

Res mira.

honestiori loco repositum est, atque ea, quæ iam diximus, miracula, non illic stant, sed etiam in diuersis regionibus, eius meritis declarata sunt. Cum autē homines quidam temerarij, sancti viri meritis & miraculis derogarent, repente diuinitus percussis sunt, & vel inuiti prædicarunt virtutes & signa præclara, quæ per sanctum suum Christus efficiebat: cui est honor & gloria per infinita seculorum secula, Amen.

DE S. GREGORIO Neocæsarensi Episcopo, quem Thaumaturgum vocant, Lector consulat Tomum IIII. vbi eius vita 3. Iulij prolixè habetur.

HISTORIA SANCTI ANIANI EPISCOPI AVRELIANENSIS, EX MANVSSCRIPTIS CODICIBVS per F. Laur. Surium, mutato stylo, aliquanto comprehensius descripta.

A tempestate, qua Hunnicæ rabies se in regiones populas deustandasque effudit, & Gallijs atrociter imminabat, beatissimus Anianus Aurelianensis vrbis fidum se pastorem declarauit. Metuens enim gregi, quem à Domino pascendum acceperat, (quippe qui ex sancti spiritus reuelatione, quæ ventura essent, iam antè cognouisset) supplices pro eo ad Deum preces fudit, iram eius ab eo auertere cupiens. Porro autem cum iam communibus omnium suffragijs Episcopus electus esset, ab Agripino viro illustri, & militū magistro petijt, vt eos omnes, quos carceres victos detinerent, liberos abire pateretur. Reculabat ille, nescio quid causæ prætexens: sed cum vellet in templum precandi causa ingredi, ab alto decedit lapis in caput eius, diramque ei plagam imponens, multum ex eo sanguinem expressit. Sensit illic ea causa id accidisse, quod sancti Episcopi preces reieccisset. Mittit ergò, iam à famulis reportatus in domum suam, qui Episcopum vocent: mors enim propter nimiam sanguinis fluxionem iam impendēre videbatur. Venit Episcopus, manu sua vulneri Crucis signum imprimit, sanguis sistitur, redeunt vires propè iam deplorato, aperuntur carceres, & exeunt miseri, beati Aniani Episcopi intercessionem in libertatem vindicati.

Condiderat eius decessor beatus Euortius ecclesiā Aureliæ. Eam sanctus Anianus illustriorē reddere volens, culmen eius iussit altiùs euehi. In eo opere præfectus operis siue architectus, labante pede, è tecto corruens, præsentissimum vitæ discrimen adiit, toto quassato corpore, vix vltimo spiritu in illo residente. Id sentiens beatus Anianus, procul contra eum expressit Crucis signum, ad eumque aduolans, manum eius apprehendit, punctoque temporis sanatum, iussit redire ad opus.

At verò in Gallijs irruentibus Hunnis seuisissimus Attila Rex imperabat. Qui cum Aurelianensem urbem vellet euertere, beatus Anianus, non quod carnem poneret brachiū suum, aut in hominū viribus consideret, sed vt officio suo non deesset, Arclaten profectus est, vt Aëtio patritio, qui tum in Gallijs erat, barbaræ gentis crudelitatem explicaret. Cum autem iter ageret, ad Mamerti viri potentis ædes diuertit, qui grauius decumbens, spiritu & voce, omni que gradiendi facultate destitutus, spem viuendi omnem suis ademisse videbatur. Vt autem pensit vxor eius, matrona nobilissima, beatum Anianum aduenisse, ad eius se pedes abiecit, orans vt marito salus redderetur. Accedit igitur vir Dei ad lectum ægrotantis, videt eum horas extremas ducere, procumbit in preces, orat Dominum tota nocte cum lachrymis, donec matronæ ager pristinae sanitati redditus est. Indè pergit Arclaten, & ab Aëtio humanissime exceptus, indicat quo in periculo versetur Aurelia, implorat eius opem, quam Aëtius liberaliter & prolixè pollicetur. Redit deinde ad ciues suos, non parùm tanti pastoris absentia mœrentes: erigit animos illorū multa consolatione: preparant illi omnia, propulsando hosti opportuna.

Novemb. 17. Hunni Gallias populantur.

Punitur diuinitus magister militum.

Sanat eum Crucis signo S. Anianus.

Hominem moribundū repente sanat.

Item alium quendam potentem vitum.

HIC

HIC INSERERE LIBET, OB MAIOREM
HISTORIAE FIDEM, QVAE D. GREGORIVS
*Turonensis habet Lib. 2. Historiæ Francorum,
cap. 7. in hæc verba:*

Atrila Rex
nititur Au-
reliam ex-
pugnare.

Atrila Hunnorum Rex, à Metensi vrbe egrediens, cum multas Gal-
liarum ciuitates opprimeret, Aureliam aggreditur, eamque ma-
ximo arietum impulsu nititur expugnare. Erat autem eo tempo-
re beatissimus Anianus in supradicta vrbe Episcopus, vir eximie
prudentiæ, ac laudabilis sanctitatis, cuius virtutum gesta nobis
cum fideliter retinentur. Cumque inclusi populi suo pontifici,
quid agerent, acclamarent: ille filius in Deo, monet omnes in ora-
tione prosterni, & cum lachrymis presens semper in necessitatibus Domini auxili-
um implorare. Denique ijs, vt præceperat, deprecantibus, ait sacerdos: Adspicite
de muro ciuitatis, si Dei miseratio iam succurrat. Suspiciabatur enim, per Domini
misericordiam Aëtium aduenire, ad quem & Arclaten abierat, prius suspectus futu-
ri. Adspicientes autem de muro, neminem viderunt, & ille: Orate, inquit, fideliter,
Dominus enim liberabit vos hodiè. Orantibus illis, ait: Adspicite iterum. Et cum
adspexissent, neminem viderunt, qui ferret auxilium. Ait eis tertio: Si fideliter peti-
tis, Dominus velociter adest. At illi cum fletu & ciulatu magno Domini misericor-
diam implorabant. Exacta quoque oratione, tertio iuxta senis imperium adspicien-
tes de muro, viderunt alongè quasi nebulam de terra consurgere. Quod cum re-
nunciarent, ait sacerdos: Domini auxilium est. Interea iam tremantibus ab impetu
arietum muris, iamque ruituris, ecce Aëtius & * Theudo Gotthorum Rex ac Tho-
rismundus eius filius, cum exercitibus suis ad ciuitatem accurrunt, aduersumque
hostem eiciunt ac repellunt. Itaque liberata obtentu beati antistitis ciuitate, Atri-
lam fugant. Hactenus Gregorius Turonensis, qui etiam postea subiungit, neminem
ambigere debere, Hunnorum exercitum B. Aniani obtentu fugatum esse. Sequitur
nunc in historia S. Aniani:

Hunc alij
Theodori-
cum vocat.

Atrila in fu-
gâ compul-
situr.

E vita disce-
dit S. Ania-
nus.

Post eam è barbaris reportatam victoriam, S. Anianus lætabatur in Domino,
quod in tanta calamitate, tamque presenti discrimine, neminem è suis amisisset, nisi
si quis fortè diuinam desperans opem, contra eius præceptum barbaro hosti se vitro
tradidisset. Tanta autem meritis beati viri post eam victoriam extitit frugum vber-
tas in Aurelianensi territorio, vt magna inde ad superiorem lætitiã fieret accessio.
Biennio inde elapso, multis virtutum ornamentis illustris B. Anianus, post calcatos
seculi fluctus, iam emeritus miles, carnis nexibus expeditus, migravit ad caelos, ab
æterno & immortalis Rege seculorum amplissima præmia recepturus. Conditus au-
tem est sepulcro ad occidentalem vrbis Aurelianensis plagam in beatissimi martyris
Laurentij æde, vbi meritorum eius præstantiam Christus multiplici miraculorum
gloria declarauit. Postea crescente fidelium deuotione, ad orientalem ciuitatis par-
tem extructo templo insigni, corpus illius eò translatus est, Christo pergente mira-
culorum signis mirificare sanctum suum: Qui cum patre & spiritu sancto viuunt & re-
gnat in secula seculorum, Amen.

In quodam MS. codice hæc annotata sunt, quæ iam sequuntur:

Sanctus Anianus ciuitatis Viennensis indigena fuit, & parentibus nobilibus
oriundus. Cuius germanus sanctus Leonianus, Abbas fuit. Sanctus Ania-
nus in adulescentia videns mundi fallaces diuitias esse, respuens eas, extra
ciuitatem cellam construxit: vbi Deo fideliter seruiuit multis annis. Dein-
de audita fama sanctitatis beati Euurcij, venit ad eum, & demum ei in pontificatu
succeffit.

VITA

VITA B. GREGORII TVRONENSIS ARCHIE-
PISCOPI, PER CLERICOS TVRONEN. DESCRIPTA.
Nos numerum capitum margini adiecimus.

PROLOGVS.

Mnium quidem sanctorum iurè memoria veneratur: sed eos pri-
mum fideles honorificant, qui vel doctrina, vel exemplo ceteris cla-
rius effulsere. Porro vnum de his beatum Gregorium Turonicæ
sedis Archiepiscopum fuisse, eumque hac gemina dote resplendui-
se, non parua documenta produnt. Cuius nimirum gesta, vel par-
tim necessariò scribuntur, nè fama tanti viri quandoque dubietatis
nebula fuscaretur. Et quidem satis est ad eius gloriam, quòd Chri-
stum, cui placere quæsiuit, conscium habet in excelsis: sed tamen & hic nefas est,
illius laudes tacere, qui tot Sanctorum studuit laudes propalare. Quæ scilicet relatio
quantula erit, nec eius insignia, vt sunt, profert, quoniam plurimis, quæ opinione fe-
rantur, ommissis, pauca quædam, quæ ex libris eius approbentur, attingimus. Quòd si
quis Iudaico more signa requirens, sanctum quemlibet signorum quantitate meti-
tur: quid de beata Dei genitrice, vel de præcurfore Iohanne censet? Sanctis itaque
discernat, quòd in tremendo die multis, qui signa fecerunt, reprobatis, hi qui opera
iustitiæ sectati sunt, ad dexteram superni iudicis soli colligentur. Non igitur præsu-
lem nostrum ob gestum miraculorum commendamus, quantum & illa non omni-
modò deerunt: sed quòd mitis & humilis corde Christum imitatus fuerit, demon-
stramus.

Sed hæc tamè
post excelsi-
um è vita,
innumeris
corruerunt
miraculis.

VITA.

REGORIVS Celtico Galliarum tractu fuit exortus, Noubr. 17.
Aruernicæ regionis indigena, patre Florentio, matre Ar- Patria & pa-
mentaria procreatus: Et si quid diuinæ generositati ter- rentes S.
rena conducit nobilitas, parentes eius cum rebus locu- Gregorij,
pletis, tum quoque natalibus fulserunt illustres. Sed quòd Cap. 2.
plerisque munijis diuinæ seruitutis quadam peculiari de-
uotione ita videbantur annexi, vt quisquis ex his religio-
sus non existeret, iurè degener notaretur. Ad quod ad-
struendum, quidam de propinrioribus inferamus. Ita-
que Gregorius quondam senator Leocadiam duxit vxo-
rem. Hæc de stirpe Vetij Pagati descenderat, quem Euse-
bius in quinto historiæ libro Lugduni passum, ac inter reliquos tunc temporis
narat gloriosius agonizatum. Quæ Leocadia peperit sanctum Gallum Aruernicæ
sedis Episcopum, atque Florentium huius pueri genitorem. De hoc autem Floren-
tio, sed & de Armentaria matre, de Petro quoque fratre eius, necnon & de vxore Iu-
stini sorore eius, ac duabus neptibus, Hecustena scilicet & Iustina, beata Radegundis
discipula, libri miraculorum talia referunt, per quæ fides illorum & merita, non exi-
gui momenti fuisse dinoscantur. Hæc autem Aruernis, quæ puero genialis humus
fuit, vehementer olim caput extulerat, ita vt senatoribus velut vrbs Tarpeia præpol-
leret. Ab his Gregorij parentela profluxerat. Hæc senatores, hæc iudices, & quic-
quid de ordine primariorum dixerim, proferebat. Id sanè de parentibus dictum sit,
vt quia Dominus in generatione iusta est, ad laudem Gregorij proficit, quòd ei sua
progenies titulo sanctitatis columna videatur. Huius genus & patriam Fortunatus
commemorans, inquit: P. 11. 13.

Vetius Pa-
gatus mar-
tyr illustris.

Forte decus generis Turonicensis apex
Alpibus Aruernis veniens mons altior ipsis.

Ad matrem quoque eius:

Felix his meritis sibi Machabæa, vel orbi,
Quæ septem palmas celo transmisit ab aluo.
Tu quoque prole potens rectè Armentaria felix,
Foetum clara tuo, geniti circumdata fructu
Est tibi Gregorij palma, corona, nouus.

2. Mach. 7.

Ita

Cap. 2. Ità nobili stirpe nobilissima proles emergens, vt rosa quædam stipite gratior, de-
 Luc. 12. cus generositatis auctum in parentes refudit. Et quantum iam mysterij maiestas in no-
 minibus non queratur, tamen hic, vt rebus assertum est, Gregorius competentem præ-
 fagio appellatur. Sic enim Græcus vigilantem appellat. Hic denique non solum tertiam
 Thren. 3. vigiliam, sed quod maius est, secundam quoque, & quod rarissime videas, obser-
 Adhibetur 3. uat primam. Et quia iugum Domini ab adolescentia portauit, sedebit solus (vt
 discendis li- ait Ieremias) vel certe prope Martinum. Vt autem ætaturæ robur admisit, litera-
 teris puer 3. rum studijs mancipatur: in quibus equidem studijs primitus sub Gallo Episcopo, suo
 Gregorius. videlicet patre, sensus illius teneritudo coaluit. Cum ergo iam in discendis nota-
 rum characteribus ageretur, hunc diuina dispositio virtutum auspicijs inuauit, san-
 ctamque eius infantiam signorum ostensione nobilitauit. Nam pater eius nimia va-
 letudine comprehensus, lectulo decubabat: intimus ossibus ardor furere, podagri-
 cus humor foris intumescere, vapor aridus ora perurgere cœpit, cum quidam puero
 Visio eius. per visionem apparens diceret, Legisti librum Iesu Naue? Cui ille, Nihil, inquit, aliud
 literarum attendo, præter notas, quarum nunc exercitio constrictus affligor. Nam
 hic liber si sit, prorsus ignoro. Et ille, Vade, inquit, fac hastulam ex ligno, quæ possit
 hoc recipere nomen, scriptumque ex atramento, sub paterni capitis fulcro colloca-
 bis: quod si feceris, erit ei præsidium. Manè factò, matri, quæ viderat, indicauit. Sen-
 rat nimirum sancti puer ingenij, non suo, sed matris, iudicio rem esse gerendam. Tum
 Sanat patrem illa iubet visionem implere: factum est, & pater de momento conualuit. Quid fa-
 suum. nè rationabilis, quam nomen Iesu, vel lignum ad reparandam sospitatem con-
 grueret?

Cap. 3. Parentes eius vt reuera nobiles erant, & in Burgundia diffusi lati fundi possessores.
 Nicetius Episcopus Lugdunen. Sanctus verò Nicetius, vir totius religionis, qui Lugdunensi præerat ciuitati, cum præ-
 dicti parentes eum vicinarentur, puerum Gregorium acciri iussit. Quem sanctus vir
 coram positum aliquantisper contemplatus, & nescio quid diuinum in eo commen-
 tatus, iussit hunc ad se (iacebat enim in lectulo) leuari: ac velut paradisi colonus, con-
 cium sibi futurum prælagens, vlnis adstrictum cœpit confouere, cum quidem (quod
 Obserua mi- reticendum non est) ita colloquio se totum contexit, vt nec summis digitis puerum
 iam pudici- riam tanci- contingeret. Hoc sanè castitatis exemplum isdem puer adultus auditoribus suis fre-
 Episcopi. quenter inculcabat, ex hac perfecti hominis caurela suadens eos colligere, quantum
 fragiles quique, lepores debeant ac tactus vitare. Benedixit ergò puerum, & impre-
 catus illi prospera, suis remisit eum. Biennio verò post miraculum, quod dixeramus,
 fermè exacto, iam memoratus Florentius rediuiuo dolore captatus est: accenditur
 febris, intumescunt pedes, dolor pessimus pedes intorquet. Perendinata pestis ho-
 minem contriuerat, iam penè conclamatus iacebat. Interea puer vidit iterum in so-
 mno personam, sese, Vtrum ne librum Tobie cognitum haberet, interrogantem.
 Respondit, Nequaquam. Qui ait: Noueris hunc fuisse cæcum, atque per filium ex ie-
 core piscis, Angelo comitante, curatum. Tu ergò fac similiter, & saluabitur genitor
 tuus. Hæc ille matri retulit: quæ confestim pueros ad amnem direxit: piscis capitur:
 quæ de extis iussa fuerant prunis imponuntur. Non fecellit virum euentus: vt enim
 primò fumus odoris in naribus patris refluuit, protinus omnis ille tumor dolorque
 discessit. Si magnū est, os Zachariæ Iohannis merito fuisse referatum, nec modicum
 Luc. 1. vtiq̃ est, Florentium non semel, sed bis, per filium esse curatum. Senferant ex hoc
 ijdem parentes, quòd dextro pede potissime foret innexus, nec ignorare poterant,
 quin illum diuina dispositio dexterioribus officijs aptauisset. Quem tamen non con-
 tinuò tonderunt, ipsius (vt reor) assensum in suscipiendo clericatu postulantes. Li-
 terarum tamen studijs instantius applicatur.

Cap. 4. Adhuc itaque laicus tam sensu quam corpore adoleuerat, cum subitò nimia febrim
 um ac stomachi pituita comprehensus, cœpit grauiter ægrotare, languor per dies in-
 grauescere, medicinalis industria nihil proficere. Quem patruus Gallus frequentet
 visitabat: genitrix verò, vt mater, cum lamentis assiduabat. Sed cum iam de huma-
 no auxilio desperaretur, cælitus adolescenti suggestum est, quò se ad diuinum con-
 ferret. Rogat igitur, vt ad sepulcrum sancti * Elidij (erat enim iuxta) portari deberet:
 sed ei parum profuit, quia tunc differebatur, quod per illum incommodum quære-
 batur. Domi reportatus, ita cœpit post paululum tormentari, vt puraretur ad exi-
 tum vrgeri. Vexatio tandem fecit causam intelligi. Consolatur eos, qui flebant,
 dicens: Ad sepulcrum beati Elidij me semel adhuc deferre: fides mea est, quòd
 ille

* Illidij

ille & mihi sanitatem, & vobis mox præstabit lætitiā. Tunc verò illi deportatus,
 voce qua poterat orationem fudit, spondens, quia si ab hoc contagio liberaretur, cle-
 ricatus habitum suscipere nec prorsus moraretur. Dixerat, & sensit protinus discede-
 re febrem: & à naribus eius copia sanguinis defluente, sic omnis illa valetudo dispa-
 reuit: ac si legatus quidam re, pro qua venerat, obtenta, discedere festinaret. Ità co-
 mam deposuit, & se diuinis obsequijs ex toto mancipauit.

Cap. 5. Cùm ergò sanctus Gallus ad emeritam beatæ vitæ coronam vocaretur, vir Do-
 mini Auitus adolescentem suscepit: qui cum eius ingenium, morumque habitu-
 dinem explorauisset, magistrorum diligentiam adhibuit, & quanta vel ipsius indu-
 stria, vel eorum sedulitas velocitate poterat, ad arcem sapientiæ prouexit. Hæc in vi-
 ta beati Elidij reperies. Porro autem in discendis literarum studijs ea se discretionem
 exercuit, vt vtrique nimietate careret, nec poetarum nœnias ex toto horreret, nec
 (vt plerisque mos est) his indecentiis hærens, earum lenocinio mente ancillaretur.
 Fecit enim, quod sufficit. Aciem cordis veluti ad quandam cotem exacuit, & ita
 quasi ab Aegyptijs vasa aurea promutuans, & ad erenum, qua manna comederet,
 demigrans, in perscrutandis diuinarum scripturarum potentatibus intrauit. Quod
 ipse de se loquens ostendit, dicens: Non ego Saturni fugam, non Iunonis iram, non
 Iouis supra commemoro, & cætera monstra, quæ illic sequutus annectit, vsque dum
 diceret: Hæc omnia tanquam citò ruitura despiciens, ad diuina potius & Euangelica
 miracula reuertar: Non enim vinciri cupio meis retibus, vel inuolui: in quo se osten-
 dit scisse hæc quidem, sed saniori iudicio respuisse. Tempore præstituto Diaconus or-
 dinatus est.

Cap. 6. Ea tempestate erat quidam vir Aruernicus, qui lignum de sacro sancto beati Mar-
 tini sepulcro detulerat. Sed cum ligni reuerentiam incautus negligeret, omnis eius
 familia grauiter ægrotare cœpit. Cùm subindè languor ingravesceret, & ille causam
 percussionis ignorans, minus se emendaret, vidit in somno personam terribilem, cur
 secum ita ageretur, percontantem. Qui cum se nescire diceret, Lignum, inquit, quod
 de lectulo domini Martini tulisti, negligenter hæc retinens, damnum incurristi. Sed
 vadenunc, defer illud Gregorio diacono. Dignus iam (vt reor) idem Leuita figura-
 batur, cui dominus iste Martinus preciosa quæque sui gregis esset commendaturus.
 Tunc temporis apud Aruernum plerique in habitu religionis viri fulgebant, quos
 idem iuuenis nunc cum beato Auito, nunc semotim inuisibat, quatenus vel ab eis
 exempla pietatis assumeret, vel ipsis, quod fortè decrat, mutua charitate præstaret.
 Nimirum in his Christum colebat, & veluti solis iubar in vertice montium refulgens,
 in his interim, dum in seipso videri non potest, Christum respiciebat: ad hoc animum
 intendens, vt ad laudem Christi proferret, quicquid per eos, vel etiam per illos, qui
 iam celo præcesserant, operari dignabatur. Sanè inter cæteros, in quibus vt diximus,
 Christus velut in montibus resplendebat, dominum gloriosum Martinum depre-
 henderat, qui reliquos velut quidam Olympus excedit, & luculentius, vt potè & ter-
 re vicinior fulgor, ipsa astra reuerberat: in cuius vtrique veneratione totus orbis me-
 ritò iam olim coniurat, in huius desiderio Gregorius ex assè inferbuit. Hunc semper
 in corde, hunc in ore gerens, laudem eius vbique spargebat. Dum verò mentis ani-
 mum in exercitio virtutum defigeret, caro eius à proprijs viribus labascebat. Ità
 quippè mos est. Hinc est, quòd Daniel postquam Angelicæ visionis contemplatione
 lenatus est, à carnis virtute deficiens, per multos dies ægrotauit.

Cap. 7. Hic itaque virtutibus proficiens, sed viribus corporis intabescens, aliquandò va-
 letudinem cum febre & pustulis incurrerat. Qua tandem ita confectus est, vt vsu ci-
 bi potusque negato, huius vitæ spem amiserit. Vnum tamen supererat, quòd eius fi-
 dentia Martino innixa, nullatenus vacillabat: quinimò feruentius flagrans, tan-
 to eiusdem Martini desiderio succensus est, vt cum mors penè caput illi merserit, ad
 vitandum tamen eius sepulcrum, iter arripere non dubitauerit. Nec cum sui dehor-
 tati possent cum obnixè restiterint: quia corporis illa febris, febre vincebatur amoris.
 Et quidem actis duabus vel tribus mansionibus, itineris occasione itidem languor
 inualuit. Sed nec tunc omninò cogi potuit, quin ad propositam Martini fiduciam
 festinaret, nomine diuinæ maiestatis dehortatores obtestans, vt vel viuum, vel fortè
 defunctum se, ante eius sepulcrum exponerent. Quid plura? Peruenit vtrunque: Ad sepulcrum
 probata fides, perfectæ salutis compos effecta est. Et non solum ille, sed & Armenta-
 rius quidam ex eius clericis, qui sensu penitus caruerat, merito prædictæ fidei sanatus
 est.

Nota prisce- rum fidem de sancto- rum virtu- te & ope. Fit clericus tōso capite. Cap. 5.

Quærehās Tomo 4. Julij: sed sub Illidij nomine.

De Gloria Martyrum lib. 1. cap. 1.

Cap. 6.

Libet in- uisite viros religiosos.

Præclata S. Martini laus.

Dan. 3.

Cap. 7.

Ad sepulcrum S. Martini lanatus est Gregorius.

est. Agens itaque tam pro se, quam pro illo gratias, amore Martini exatiatus, vel potius magis succensus, ad patriam redijt.

Cap. 8.

Aliquando verò cum iter de Burgundia ad Aruerniam ageret, magna contra se tempestas exoritur, densus aer in nubibus cogitur: crebris ignibus cælum micare, validisque tonitruorum cœpit fragoribus resonare. Omnes pallescere, imminensque periculum pavitare. Sed Gregorius amicus sanctorum, reliquias (has enim indefinenter collo ferebat) de sinu protrahit, & minacibus constanter nubibus opponit. Quæ protinus diuisæ, dextra læuæque prætereuntes, illasæque gradientibus præbuerunt. At superbia, quæ plerunque virtutibus nutritur, iuuenili animo protinus irrepsit: priuatim gaudet, suisque meritis præsitum arrogat. Sed quid tam vicinum superbiæ, quàm casus? Nam equus, cui infederat, ilicò lapsus, hunc ad terræ gra-

Nota hæc de facis reliquijs.

Eccè ut Deus in sancto viro non finit inultam inanis gloria culpam.

Solennitas S. Mariæ.

uiter elisit, ita ut omni corpore contusus, vix assurgere posset: causamque intelligens, satis deinceps cauit, ne se vanæ gloria stimulus qualibet sub occasione deijceret: sed quoties per eum aliquid diuina virtus egisset, non suis meritis adscriberet, sed virtuti reliquiarum, quas (vt diximus) perindè ferebat. Quod factum si discussisset, mirabilis est superbiæ correxisse, quàm nubem diuisisse. Erat autem in orationibus aduersus, præsertim quietis horis. Solennitas beatæ Mariæ Virginis aduenerat. Siquidem apud Aruernum in villa Marciacensi eius reliquias continentur. Tunc fortè Gregorius intererat: qui, cæteris alto sopore depressis, ad secretam orationem suo more processit, conspicatusque eminens, videt oratorium ingenti claritate fulgere. Credit igitur aliquos deuotum iam ad celebrandas vigilias processisse. Visione tamen luminis arronitus, illò præterdit, cuncta silentio data depræhendit. Ad ædificium transmisit, sed interim ostium spontè referatur. Ille ad Angelicas excubias reuerenter ingressus, diuinam visitationem ilicò agnouit. Claritas, quam aforis mirabatur, protinus discessit, nihilque per virtutem gloriosæ Virginis videre potuit.

Cap. 9. S. Euphronius Episcopus Turonensis.

Anno centesimo septuagesimo secundo post transitum domini Martini, Sigeberto rege anno duodecimo regnante, beatus Euphronius, qui inter virtutes consensens, tanta gratia donatus est, vt ei prophetiæ spiritus inesse visus sit: appositus est ad patres suos: tempusque aduenerat, vt Gregorius amore beati Martini dudum flagrans, & ad pastoralis officij ministerium idoneus Episcopus, cathedram eius vice sua regendam suscipere debuisset. Cum igitur beatus Euphronius obiisset, Turonici de eius successore tractaturi conueniunt. Sed facili discrimine suatum est cunctis, Gregorium in electione præferendum. Personam in loco frequentissimam iam olim sciebant, pluraque eius gesta viro digna conuenerant. Tunc verò cunctis in consona voce coëuntibus, cerneret Deo fauente causam prosperari. Nam clericorum turba, nobilibus viris conferta, plebsque rustica simul & urbana, pari sententia clamant, Gregorium decernendum, cum claris meritis, tum quoque nobilitate pollentem, sapientia præcipuum, generositate primum, principibus notum, ac sua probitate reuerendum, omnibusque officijs habilem. Legatio ad regem dirigitur, cum quidem Deo dispensante, Gregorius coram reperitur. De hac igitur causa conuentus, quanta humilitate se excusare tentauit, quibus modis subducere visus est? Sed quia velle Dei est, hinc, cætera flectuntur. Hunc rex autoritate cogit, hunc Brunehildis regina perurget. Sed quoniam discreta humilitas obedientiæ non recusat, tandem aliquando assensus est. Quem, vt credo, ne qualibet occasione delatus profugeret, statim Agidius Rhemenfis Archiepiscopus ordinauit, vt Fortunatus Poëta scribens, ait:

Vide quam cupiat subterfugere Episcopatum.

Martino proprium mittit Iulianus alumnus,

Et fratri præbet, quod sibi dulce fuit:

Quem patris Aegidij Domino manus alma sacrauit,

Vt populum recreet, quem Radegundis amet.

Huic Segebertus ouans fauet, & Brunichildis honoris.

Cap. 10.

Turonensis creatur Episcopus.

Sedes itaque Turonica octauodecimo die, postquam Euphronium amiserat, Gregorium suscepit. Turonensibus verò nouo pastori triumphanter exilientibus, hoc prædictus Poëta panegyricum carmen procedit:

Plaudite nunc populi Turoni, vota tenentes,

Præfulis aduentu spes gregis eccè venit.

Hoc puer exertus celebret, hoc curua senectus,

Hoc commune bonum prædicet omnis homo.

Et cætera, quibus hunc & à Turonensibus desideratum, & ad cathedram legaliter ingressum

gressum ostendit. Adeptus ergò præfulatum, qualis vel quantus fuerit, vt compendiosè dicatur, & plures ecclesiæ, quas nouiter construxit, vel quarum sanctorum restaurauit, insinuant, & libri in laudem Sanctorum, vel in expositione sanctorum scripturarum editi, quamprimùm demonstrant. Matrem nanque Ecclesiam, quam dominus Martinus construxerat, nimia vetustate confectam, arcuato schemate reparauit, atque historiatis parietibus per eiusdem Martini gesta decorauit. Quod Me-

Fortunatus dicunt.

Martini auxilijs operando Gregorius adem

Reddidit iste nouus, quo fuit ille verus.

Fundamenta igitur reparans hæc prisca sacerdos,

Extulit egregius, quàm nituere prius.

Et item:

Sed plures alias (vt diximus) construxit, sicut in ipsius Chronicis reperitur, vt est ecclesia sanctæ Crucis, vel in Arrensi villa. In construendis verò spiritualibus templis, videlicet in custodia gregis, quàm certatim sese impenderit, vel ex hoc animaduertitur, quòd nec ab ipsis quidem sanctis viris studium suæ prædicationis * constituit. Nam, vt de his taceatur, quorum, vt ait Apostolus, peccata manifesta sunt, de quibus superfluo quicquam diceremus, ad ostendendum quantoperè circa perfectiores sollicitus extiterit, duo saltè eorum, quos ob sanctitatis insignia vix præter Gregorium aliquis arguere præsumeret, ad medium deducantur. Haud longè enim post eius ordinationem sanctus Senoch Abbas de cella egressus, ad eum salutandum profectus est. Quem sanctus vir magna reuerentia susceptum, mutuoque colloquio sensim exploratum, peste superbiæ mox pensit infectum. Sed gratia, quæ in discernendis spiritibus huic suppeditabat, illum ab eadem superbia penitus expurgauit. Nec dissimili virtute circa beatum quoque Leobardum extitit sollicitus: quem nequam spiritus ita sinistris cogitationibus agitabat, vt propter quandam verborum contumeliam, qua se dudum recluserat, migrare decreuisset. Sed nec iste potuit incurere casum, qui Gregorium meruit habere subleuatem. Nam cum solitò ad maius monasterium, quasi sacra Martini vestigia deosculaturus adiret, sollicitus pastor qualiter onis amore Christi vinculata se gereret, ad eius tugurium diuertit. Cui mox ille secreta cordis, quæ diabolus quasi rationabilia confinxerat, eidem referauit. Qui protinus, sagacissimo vt erat ingenio, diaboli commenta depræhendit, & non minimo dolore suspirans, increpare hominem cœpit, ac diabolicam calliditatem verbis competentibus denudauit, domumque reuersus, libros ad propositum monachorum ei congruos pia sollicitudine transmisit. Quibus relectis, non solum ab illa, quam patiebatur, incurfione curatus est, sed etiam in sensus acumine multum prouectus. Nihil ergò nunc magnificentius quæras, nihil in laude Gregoriana præstantius expectes. Si anima corpore melior, satius esse quenquam in ea suscitari, nec quisquam mendax negare potest. Vox autem eius quàm imperiosa fuerit, vel ea quæ dicebat auctoriosa vita subditis inculcauerit, diligens lector in ipsius libris explorabit. Verùm (vt supra retulimus) incommodo corporis frequenter ob iniuriam carnis fatigabatur: sed

En vt cætus vir sæpè cōfecto corpore, B. Martini intercessione sanatus est.

Contigit aliquando, vt solita beati Martini virtute ab vnus temporis dolore sanaretur: cui post paululum cogitatio per insidiatorem subijt iniecta, quòd pulsus ille venarum, sanguinis possit minutione sedari. Dum id apud se volueret, amborum temporum venæ profluunt. Renouatus dolor vndantiùs irrupit, sed ille concitus ad basilicam properat. Veniam prius pro cogitatione precatur: dehinc palam sancti sepulcri capita attingit, & ilicò sanus abscessit. Multa (fatetur) in laudibus diuersorum iam ingesserat: sed quauis amore Martini vehementius inferueret, ad ea tamen, quæ de eius miraculis scribenda erant, se nullatenus dignum iudicabat, donè bis & tère per soporem admonitus, si taceret, crimen incurere minaretur. Denique oratorium sancti Stephani, quod in suburbio est, iusserat prolongare, & altare, vt erat integrum, in antea promoueri: sed quia nihil de pignoribus ibidem reperit, vnum ex

Cap. 11.

Tactu sepulcri ei' ilicò curatur.

Abbatibus, vt eiusdem martyris reliquias exhiberet, ad Episcopum, clauem tamen oblitus, direxit: qui capsam obseratam reperiens, quid faceret, dubitabat: si ad Episcopum pro clauē rediret, morosum erat: si capsam exhibuisset, ob multorum pignora sanctorum, quæ ibi continebantur, molestum ei esse sciebat. Cùm igitur apud se hæsisset, vt diuina gratia cooperatricem se Gregorio testaretur, capsam exilicibus repagulis adspicit referatam. Tunc gratias agens, reliquias non sine admiratione multorum Gregorio detulit: qui reuersus, capsam, vt reliquerat, obseratam inuenit.

Miraculum

Cap. 13.
S. Gregori
multa facit
miracula,
sed ea san-
ctis adscri-
bit.
Nota hæc.

Multa quidem Gregorius, quæ insequi longum est, in salute languentium operabatur, quæ tamen sub obtentu sanctorum, quorum reliquias perinde ferebat, à suis meritis excludere nitentur: cùm quidem hæc tanto verius per ipsum fiebant, quanto ipse humilius alijs tribuebat, vt est illud: Cùm aliquandò per viam gradèretur, & Crucem auream cum reliquijs beatæ Mariæ semper Virginis, vel beati Martini, collo gestaret, procul à via cuiusdam pauperis hospitium incendio conspicit concremari. Erat autem (vt est in visibus pauperum) folijs atque surculorum cremijs, ignium videlicet fomentis, coniectum. Hæc illacque miser cum vxore & liberis cursitare & strepere, aquam aduehere. Sed iam flammæ præualuerant, nec poterant mitigari. Tunc verò Gregorius accurrit, & contra flammarum globos Crucem eleuauit: moxque in aspectu sanctarum reliquiarum irà totus ignis obstupuit, vt nec ea, quæ iam apprehenderat, vltra vel ad modicum vtilare possit.

Vide miraculum.

Cap. 14.

Causa fuerat, qua Rhemense oppidum adire debuerat: Cùmque ab Aegidio pontifice humanitatis fuisset susceptus, ibidem noctu quieuit. In crastinum verò illucescente Dominica, ad ecclesiam, Episcopo colloquutus, venit. Cùm autem eius aduentum in secretario præstolaretur, (nolebat enim in ecclesia loqui) Sigo ferendarius quondam Sigeberti, ad eum accessit. Quem ille osculatum sedere iuxta se fecit. Dum aliquantisper secum sermocinarentur, & ille de ore Gregorij pendèret, subito auribus eius, quæ pridem obscurerat, cum quodam crepitu referata est. Ille gratias cœpit agere, & quid ei per Gregorium præstitum sit, manifestare. Sed vir Domini, consuetæ non immemor humilitatis, hominem ab hac æstimatione subducere nitens: Noli, ait, dulcissime fili, mihi aliquid gratiæ referre, sed beato Martino, per cuius reliquias, licet indignus, quas defero, tibi auditus restitutus est, surditas depulsa.

Obserna humilitatē.

Cap. 15.

Virtus nanque charitatis in illo præminebat adedò, vt ipsi inimicis affectum dilectionis impenderet, vt sequenti patebit exemplo. Quodam enim tempore factum est, vt ad venerabilem matrem suam in Burgundia properaret. In syluis verò abiectis, quæ trans Verberim fluuium stræ sunt, latrones incurrit, qui tanto impetu super comitatum eius irruere visi sunt, vt non modò exspoliare, sed & occidere velle putarentur. Quorum assultu Gregorius terreri non potuit, qui præsidio Martini circumseptus incedebat. Cuius mox auxilium flagitans, irà sibi adesse expertus est, vt latrones velocius quàm emerferint, fugam inirent. At Gregorius vsus consuetæ pietatis, nec in perturbatione turbatus, fugientes reuocat ad cibum, & ad potum inimicos inuitat. Sed crederes eos sustibus agi, & inuitos equos contra possibilitatem calcari: bus vrgere, vt nec reuocantem audire possint. Ità Gregorius supernis auribus ostensus est vicinus, & operibus charitatis intentus.

En quanta virtus sanctorum.

Cap. 16.

Fides & deuotio populi valdè per Gregorium succrescebat. At malignus hostis non modico dolore torquebatur. Vndè factum est, vt vim suæ malignitatis ferre non sustinens, vel pastoris, vel gregis fidutiam apertis vocibus dementare conaretur. Ipsa nanque Natalis Domini die, cùm Gregorius pontificale festum in principali basilica, sicut mos est, solenniter celebrare procederet, quidam ex energumenis atrocior cæteris, cœpit nimium debacchari: & sequentibus, vel obuiantibus turbis, quæ Gregorium sepebant, se obuium ingerens: Frustrà, inquit, Martini limina petitis, casus eius ædem aditis, qui vos propter multa crimina dereliquit. Ecce vos abhorrens, Romæ mirabilia facit. Hæc & alia plura cunctis, vt erant constipati, populis verba diabolus insibilat. Ad quam vocem non solum rusticorum corda exturbantur, sed & clerus, quin & ipse Gregorius pauore concutitur. Ingredientes autem cum fletu magnò basilicam, omnes pavemento prosternuntur, orantes, vt sancti viri præsentiam mererentur. Quidã verò, cui ante tres annos ambæ manus cum vno pede contractæ erant, ante sanctum altare cum reliquis prostratus, beati Martini auxilium postulat: qui subito nimia febre circumdatus, tanquam in eculeo torquebatur extensus.

Inuocatus S. Martini finat contractum.

Inter

Inter hæc, sancta solennia gerebantur. Cùmque sanctus pontifex fletibus insistens, beati Martini præstolaretur aduentum, diuino mysterio palla iam ex more cooperato, languidus ad plenum restituitur sanitati. Quare Gregorius admodum gauisus, omnipotenti Deo gratias agit, oculosque lachrymarum imbre suffusus, in hac ad populum voce prorumpit: Timor à cordibus vestris, fratres, abscedat, quia nobiscum beatus confessor inhabitat: nec omninò credite diabolo, qui ab initio mendax est, & in veritate non stetit. Cùm hæc & alia verba consolatoria adstantibus inferret, omnium iuctus laxantur in gaudium, multoq; alacriores, quàm venerant, ad sua per Martinum atque Gregorium redierunt.

Ioan. 8.

Quia verò Natalis Domini mentionem fecimus, quid aliquandò in hac die pontifici nostro contigerit, memoremus. Nam in sacrosancta huius Natalis nocte pridie vigilijs fatigatus, cùm paululum se cubito collocaret, vir quidam ad eum concitatus venit, dicens: Surge, reuertere ad ecclesiam. Ille expergestus, signum Crucis sibi imprimens, iterum obdormiuit. Nec destitit vir ille, quin hominem secundò moneret. Sed cùm excitus grauem se adhuc sentiret, rursus obdormiuit. Tum verò ille vir tercio veniens, maxillæ eius alapam impressit, dicens: En tu reliquos ad vigilijs admonere debes, & tam diu sopore deprimeris? Qua Gregorius voce percussus, pernici velocitate ad ecclesiam est regressus. Adedò supernis oculis gratias extitit, vt ne humanitate cogente, negligentiam pati permittus sit suæ salutis. Visum est hoc inferere lectioni, qualiter eum Deus arguere voluerit, nè vel aliorum leuitate peccaret. Nam cùm hunc à desperato languore beatus Martinus irà sanaret, vt ad ecclesiam in crastino properaret, nè se in solennijs Missarum fatigaret, vni presbyterorum hæc celebrare præcepit. Sed cùm presbyter nescio quid rusticè festina verba depromeret, nonnulli de circumstantibus eum irridere cœperunt, dicentes, melius fuisse tacere, quàm sic incultè loqui. Noctè autem insequuta vidit virum dicentem sibi, de mysterijs Dei nequaquam disputandum. Sat is dehinc apud eum constitit, nè stultos & faciles ante se permitteret de beatis solennijs obtrestantes.

Cap. 17.

Vigiliæ Natalis Domini.

Sæpius autem vir Domini, sicut verus & gregis & suimet consultor, vel subditorum vtilitate, vel propriæ salutis causa longius procedebat. Aliquandò igitur sepulcrum beati Hilarij supplicaturus adiuit, cùm ad visendam quoquè sanctam Radegundem reginam diuertit. Factum est autem, cùm hi duo tanquam incolæ paradisi secum de cælestibus fabularentur, oleum quod ante pignora sanctæ Crucis guttatim illic defluere solebat, sic in aduentu Pontificis auctum est, vt infra vnus horæ spatium vltra vnum sextarium exundaret. Porro cùm hæc beata regina ad regem esset accersenda cælorum, vir Domini Gregorius de eius transitu nuncium accepit. Cùmque illa iam eo accurrente migrasset, sancta eius membra sepulture locauit. Quo quidem tempore altare solenniter benedixit: operculum tamen Episcopo, qui tunc fortè deerat, referuauit.

Cap. 18.

Peregrè ab- it ad sepulcrum S. Hilarij.

Nota rem stupendam.

Causa fuerat, qua Germanum fluuium iuxta Blauenfense castrum transire debuerit. Sed idem fluuius irà tunc intumuerat, vt intuentibus non paruum horrorem incuteret. Non longè autem sanctus Romanus presbyter requiescit, quem noxer, vt vita eius perhibet, Martinus tumulauit. Cùm igitur hinc procella ventorum, illinc montes vndarum ingens periculum nauigaturo minarentur, oculos ad cælum erigens, & ad ecclesiam prædicti Romani subindè respiciens, adedò omne pelagus mox complanauit, vt compressis fragoribus, in ripam alteram sine periculo veheretur.

Cap. 19.

Sedantur fluctus fluuius.

Sexdecim annos hic in Episcopatu exegerat, cùm æquiuocus eius ille Magnus Gregorius in sede Apostolica subrogatur. Siquidem opinata res est, quòd dudum alter alteri peculiari sit amicitia deuinctus. Nec immeritò tamen hunc Fortunatus Gregorio comparat Nazianzeno, tanquam ille datus sit Orienti, Romensis Meridici, at hic noster Occidenti. Cùm igitur sacra Apostolorum limina experisset, magna cum reuerentia sanctus eum Papa excepit. Quem ad beati Petri confessionem introducens, à latere constitit, præstolans quò assurgere. Interim autem (vt erat ingenio profundissimus) secretam Dei dispensationem admirans, considerabat in huiusmodi hominem (erat enim statura breuis) tantam gratiam cælitus profluxisse. Quod ille mox diuinitus persentens, & ab oratione surgens, placidoque, vt erat, vultu ad Papam respiciens: Dominus, inquit, fecit nos, & non ipsi nos: idem in paruis, qui & in magnis. Cùmque id suæ cogitationi sanctus Papa responderi cognosce-

Cap. 20. S. Gregori Papa.

It Romæ & à Papa humanissime excipitur.

ret, ipsa sua deprehensione gauisus, gratiam, quam haecenus in Gregorio mirabatur, in magna veneratione deinceps habere coepit: sedemque Turonicam ita nobilitauit, ut auream ei cathedram donaret, quae apud praefatam urbem in posterum seruarietur.

Iam vero beatus Martinus hunc alumnum suum magnificans, usquequaque eius propitium multis modis demonstrauerat. Sed cum operibus eius cooperatorem quocumque se ostenderet, aliquando praesentiam suam, licet inuisibili suo quo videri solet splendore, manifestauit. Nam oratorium ex promptuario praedecessoris sui apud Turonum consecraturus, reliquias sancti Saturnini martyris, ac domini Martini à basilica susceptas, cum ingenti veneratione deferebat, (erat enim sacerdotum ac Leuitarum in albis vestibus non minimus chorus, & ciuium honoratorum ordo praclarus, sed & populi secundi ordinis magnus conuentus) radiantibus solenniter cereis, Crucibus in altum sublatis. Cum ita veniret ad ostium, terribilis fulgor cellulam subito perfundens, omnium oculos nimio perstrinxit splendore: qui diutius durans, haec illaque sicut fulgur discurrebat. Omnes nimio pauore percussi, solo iacebant. At Gregorius ut tantae virtutis conscius, constanter eos exhortans: Nolite, inquit, timere: memoramini qualiter globus ignis de capite beati Martini egressus, caelum visus est conscendisse, & ob id nos cum his sanctis reliquijs ipsum credite visitasse. Tunc vniuersi magnificauerunt Deum, & senior cum electis dicebat: Benedictus qui venit in nomine Domini: Deus Dominus & illuxit nobis.

Pauca haec de nostro praefule dicta sint, non ut miracula eius, quae reprobis dari solent, commendemus, sed ut nec hanc quidem gratiam illi defuisse monstremus. Ceterum ad eius gloriam commendandam illud sufficiat, quod humili corde Christum sequutus est, & quod non sperauit in pecuniae thesauris, (Hoc utique est, mirabilia fecisse) & ut partim superius monstratur, à peccatorum est laqueo custoditus. Super omnem quippe gloriam, est à peccatis protectio. Vigesimo & primo igitur Episcopatus sui anno, tanquam septenario annorum numero ter in fide sanctae Trinitatis completo, appositus est ad patres suos, non tam dierum, quia ferme tricennalis ordinatus est, quam perfectione plenus. Qui tamen non usquequaque videtur clausus in tumulo, cui restat, ut vel lingua viuat in mundo. Et quia, sicut credimus, beato Martino in caelo est sociatus, sancto etiam corpore est illi in sepulcro vicinus. Porro Turonicenses, ne diuinis muneribus videantur ingrati, semper necesse est ut retractent, quantum per se sint à Deo suffulti. Datus namque est eis patronus, non qualiscunque, sed Martinus, de cuius laude quid primum vel speciale dicatur, cum, ut scriptum est, eius minima, aliorum maximis maiora esse manifestum sit? tamen quanti habendus sit, testantur vniuersae, ut ita dicam, mundi nationes, quae illum ita priuato affectu diligunt, ut etiam in nostro tempore, quando nimium iam charitas refrigescit, multos tam gente, quam lingua ignotos, ad eius sanctissimum tumulum confluere videamus, ut merito de eodem Martino dicatur: Cuius vultum desiderat vniuersa terra. Quorum utique studia nostram, qui vicini sumus, inertiam iure vehementer redarguunt: non tamen sine diuino moderamine constat, quod eius amor ita omnium cor penetravit, quod eius memoria, velut alterius Iosiae, tam dulcis est omnibus, & quod per omnes fines terrae ita iam patuit, ut quod Christus habet nomen, Martinus honorem. Datus est eis & Gregorius, vir non solum sanctitate, sed & doctrina clarus, ne vrbs Turonica obscurior videretur, si scriptorum officio caruisset: quin potius sicut vrbs Romulea post Apostolos illustratur in altero Gregorio, ita vrbs Turonica post Martinum decoratur in isto. Quem videlicet, vel apud Deum, vel apud Martinum aduocatum quendam atque sequestrem habere confidamus, eiusque nostras necessitates ad expediendum committamus. Verum ille non erit immemor vel sine, vel Martini misericordiae, quam nobis tantoperè insinuare curauit: quippe qui ad hunc insinuandum eius miracula digessit, ut quique futuri audientes quanta & qualia visibiliter operetur, quam desperatos languores sanet, de potentia vel de patientia eius nullatenus dubitent. Et si pro dispensatione temporum contigerit corporea miracula cessare, semper tamen credamus illum in nostris animabus suae virtutis medicinam operari. Gregorius igitur Martini misericordiae conscius, semper illi de grege suo suggerat, semper illum pro statu sancti loci sui, ac pro totius regni salute interpellat.

Nec praetereundum, quomodo consuetam sibi humilitatem, etiam in ipsa sepultura sua

Auream cathedra datur ei sanctissimus Papat. Cap. 21.

Observa de ceteris & Crucibus.

Psal. 117.

Cap. 21.

Sanctus Gregorius excidit e vita.

Dialogo 2. Sulpicij.

S. Martinus quatuor habitus.

Eccli. 49.

Vrbs Turonica S. Gregorij doctrina nobilitatur & vitae sanctitate.

Cap. 21.

seruauerit. Nam in tali loco se sepeliri fecit, ubi semper omnium pedibus coneretur, & ipsa loci necessitas cogeret, ne vnquam in aliqua reuerentia haberi posset. Sed grex beati Martini talia non ferens, amicum Domini sui de loco leuauit, & edito sepulcro mausoleo ad leuam sancti sepulcri digna reuerentia collocauit. Obijt autem quinto decimo Calendas Decembris, videlicet intra Martinianam hebdomadam, vt solennitatem Martini, quam hic iam aegrotans celebrare coeperat, Martino iunctus in caelo consummaret: praesente Domino Iesu Christo, qui viuunt & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Humile sibi & abiectum sepulturae locum delegit. Ecce Martini solennitas celebris.

VITA S. HVGONIS LINCOLNIENSIS EPISCOPI, EXCERPTA FERRE A QVODAM, CUIVS NOMEN latet, ex illis V. Libris, quos de beatissimi huius viri vita scripsit Anonymus quidam, qui aliquot annis cum eo vixit familiariter. Nos stylum, ubi visum fuit, nonnihil correximus.

ANCTVS Hugo è Burgundiae prouincia, claris natalibus ortus est. Pater eius miles strenuus erat secundum seculi honestatem, & timens Deum, contentus stipendijs suis: isque iam vxoris solatio destitutus, Hugonem anno rum ferè octo puerum militiae tradidit spirituali, vt non ab adolescentia, sed ab ipsa infantia iugum Domini portare consueceret. Non longè enim à castro eius monasterium erat canonicorum regularium, quod semper affectu coluit, ibique filium obtulit perpetuo Deo seruiturum. Susceptus est Hugo, tyro Christi nouellus, moxque ei senior quidam religione celeberrimus deputatur, vt rudimentis literarum instructus, paulatim ad altiora conscendat. Iocandi ludendique facultas omni ei interdicitur, & vt pueriles annos morum grauitate transcendat, admonetur. Aiebat illi senior: Hugo, ego te Christo nutrio: iocari non est tuum. Proficit interea puer ingeniosus, & supra quam facile dici queat, spiritu sapientiae & intellectus repletur, ministrans velut alter Samuel coram Domino, gratus Deo, & charus hominibus. Erat ei ex toto voluntas in lege Domini, in qua meditabatur die ac nocte. Porro eius pater, bono spiritu permotus, seculo valescit, & cum filio in eodem monasterio, quoad vixit, Domino fideliter seruit. Cum autem Hugo nonumdecimum aetatis annum attigisset, petentibus instanter fratribus, Leuita ordinatus est. In quo gradu cum mirabiliter cunctis placeret, statim ad altiora coactus scandit. Iniungitur ei cuiusdam parochiae administratio: qua adeo perfecte functus est, vt simul omnes dicerent, magnae eum prudentiae & sanctitatis virum fore.

Nonobr. 17. Cap. 1. S. Hugo admodum puer degit in monasterio

1. Reg. 2.

Pater eius viuunt monasterio eodem.

Parceat curam gerit strenuam.

Cap. 2.

Cupit admitti in sodalitate fratrum primariae Carthuae.

Post haec, cum Dominus eum ad altioris vitae obseruantiam vocare vellet, contigit vt cum Priore suo, pro more deuotionis gratia Carthusiam aduente, pariter & ipse veniret. Ingresso autem locum, statim illius spiritualis conuersationis tantum suo in pectore sensit accensum amorem, vt nulla ratione tanti incendij flammam cohibere posset. Mox instat secretius, pulsat precibus fratres singulos, vt ad suam societatem admittere ipsum ne recusent. Animaduertens autem Prior eius adolescentis animum immutatam, lachrymis infusus, ait: O fili charissime, scio utique, scio, me in grande malum meum, & irreuerabile ecclesiae meae damnatum, Carthusiam te adduxisse. Reuersus in de in domum suam, vniuersis filijs, & praecipue patri eius conceptam cordis molestiam cum imploratione remedij patefecit. Accurrunt omnes, seiscitantur diligentius, & quod latebat in arcano, prodibat in publicum. Quid multa? Cum infinita instantia tantum iuuenis animum molestabant, vt iuramento interposito, promitteret se nequaquam eos deserturum. Verum quatum perplexitate & quibus scrupulis fluctuaret Hugonis conscientia, facile quis apud se potest animaduertere. Vndique angustiae, vtrobique timor. Sollicitauit eum spiritus arctiori disciplina culmen perfectionis appetere: sed terruit rursus votum iuramento vallatum. Si enim postquam manum miserat ad aratrum Carthusiani propositi, respiceret retro, timuit se aptum non fore regno Dei.

His bigis cum aliquanto tempore, permittente Deo, egregie agitatus fuisset, & iam tanti

Recipitur à patribus Carthusiæ.

tanti incendij flammam vltra cohibere non possit, clam fugiens Carthusiam adijt. Videntes autem fratres tantum eius desiderium, tum perseuerantiam & instantiam atque animi deuotionem, in sanctam sodalitatem suam eum perbenigne admiserunt. Requisitus postea, num adhuc quibusdam scrupulis vrgeretur, quod promissis non stetit, respondit: Non dolere de tam salubri potui mutatione proposito, à qua toti mihi bona prouenerunt. Nouam igitur ingressus militiam, noua inimicorum tentamenta experitur innumera: sed in omnibus, Dei fretus auxilio, vbique triumphauit. Carnis infestas tentationes supra modum die ac nocte patiebatur, cum tamen virginez esset puritatis, & magnis abstinentijs, cæterisque spiritalibus exercitijs eam quotidie domaret. Per crebras tamen orationes tandem, Domino largiente, liberatus est. Et sicut in his & alijs supra vires tentabatur, ita etiam singulari consolatione visitabatur à Domino, uti postea dicere consuevit, cum onere pastoralis curæ grauaretur.

Cap. 4.

Cum verò tempus iam adesset, quo sacerdotio initiandus erat, interrogauit eum senior, cui ipse humiliter ministrare cõsuevit, an sacerdos fieri vellet. Mox ille plenus deuotione ac simplicitate columbina, sic fertur respondisse: Quantum in me est, nihil est, quod magis velim in hac vita. Cui senior: Et tu quomodo, inquit, hoc aude appetere, quod nemo dignè, nisi coactus, suscipit, etiamsi perfectæ sit sanctitatis? Tertius Hugo tam dira senioris obiurgatione, confestim toto corpore humili prostratus, veniam cum lachrymis precatur. Videns senior tãtam in eo humilitatem, totis visceribus præ admiratione concutitur, & permouente eum spiritu Dei, voce prophetice dixit: Surge fili, surge: nè turberis. Scio, & verè scio, quo spiritu, quo affectu locutus sis verba hæc. Tibi igitur dico, & verè tibi dico: mox quidem sacerdos, postea verò, cum tempus à Deo præstitutum aduenerit, etiam Episcopus eris. Promotus inde ad sacerdotium, attentissimè tanti soluit debitum officij, nouaque ac insolita mens eius deuotione perfundebatur. Domare porrò seuerius corporis membra studuit, vigilijs, flagellis, ieiunijs, cilicio, ut habet eius ordinis consuetudo, & potu aque cum pane arido. Nihil omisit de seueritate communis regulæ, immò peculiaria plurima supererogauit. Tempore sacro Quadragesimæ ter qualibet septimana solo pane & aqua contentus fuit: in vltima etiam sabbatum addebat. Abstinentiæ huic medici tribuebant stomachi eius nimiam, quam patiebatur, imbecillitatem & cruditatem, que per multas & penè iuges ei attulit molestias: cuius tamen etiam illam dicebant esse causam, quod facultas appetendi maior in illo esset, quam concoquendi. Quam perfectè in hoc sacro instituto versatus fuerit, ex vnicò eius verbo fati à aduertì potest, quod dicere solebat, cum iam Episcopus esset, non arroganter sanè, sed cõstanter, ad suorum ædificationem pariter & reprehensionem, si quando negligentes eos reperisset. Aiebat nanque: Equidem postquam Carthusiam adiuui, nescio si vel semel vnquam morantia mihi subrepsit. Morantiam dicunt monachi eiusmodi negligentiam, vnde fratrum conuentus expectare cogatur.

Humilitas eius.

Prædicatur ei, quod futurus Episcopus.

Abstinentia eius.

Cap. 5. Procuratoris munus ei demandatur Gen. 39.

Videns autem Prior tantam in eo vitæ sanctitatem, humanitatem & prudentiam, procurationem totius domus ei demãdauit, non tam è statim à suscepto sacerdotio, sed cum iam decem annos in cella exegisset. Quod ille munus tam vigilanter exercutus est, ut velut alter Ioseph, cuncta sibi credita gubernaret, & magnam Domini benedictionem sacer conuentus ille ex eius administratione persentiret. Nullus ad eum vnquam pro qualibet causâ accessit, qui non consilium & consolationem reportaret. Fama eius interim excreuit vbique, etiam vltra fines prouinciæ illius. Nam Rex Angliæ Henricus secundus, audiens quæ dicebantur de eo, confestim spectabiles misit legatos ad Carthusiam, qui illum accersirent, ut domum Vuidamiam, quam ille Rex Carthusiano instituto attribuerat, consummaret. Duo namque Priores, propter incolarum & vicinorum proteruiam, nil ibi proficere potuerunt. Rursus pia lis oritur inter fratres, quidnam de dilecto Hugone faciendum sit, qui tanta Regis instantia postulabatur. Prior se primùm legatis opposuit, nolens dimittere filium, quem haud secus ac propriam diligebat animam. Vota fratrum in diuersa ferebantur, donè cuiusdam senioris permoti verbis, nutu diuino legatis consenserunt. Dixit enim senex ille: Cauete, nè dum pertinaces estis, Deo repugnare inueniamini, qui cum etiam decreuit constituere Episcopum. Iussus demùm Hugo suam super hoc proferre sententiam, suam aperire voluntatem, citius respondens, ita dixit: Voluntati meæ de statu meo nihil penitus reseruare, iam pridem edoctus sum. Quid autem de his verè sentiam, liberè exponam. In medio vestræ sanctitatis tam diu conuersa-

Desideratur Prior in vitha à Rege Angliæ.

neclusus, monitis & exemplis vestris intantum adiutus, nunquam vel vnum diem animam meam seruare noui. Vnde miror profectò, quo pacto cuiquã sapienti in mentem venire id potuerit, ut ad aliorum regendas animas longius mitti ego debeam. Nam qua ratione nouam possim instituire domum, qui antiquorum instituta seruare nequiuim? Sed aut ex vobis, aut ex cæteris domibus virum quempiam ad id opus idoneum eligite, & cum istis mittite celeritùs, nè Regis illius cœpta non sine animarum periculo, & ordinis sancti dedecore, diutiùs protrahantur. Quibus non solum humiliter, sed etiam sapienter explicatis, adificati sunt non minimè. Vnde vnanimi consensu decreuerunt, ut ei Prioris munus deferretur. Postquam ergò traditus est legatis, fleuerunt omnes: sed ipse amplius, tam gratam coactus relinquere societatem. Pacis inde osculo oblato, cum singuli super collum eius propter amoris tenuitatem lachrymas fudissent, eum abire permisit.

Oblerna sancti viri miram modestiam & prudentiam.

Cum autem in Vuidamiam venisset, & fratres in magna paupertate degentes reperisset, blanditer consolatus est eos, dicens: Oporteret, charissimi, ut in necessitatibus quotidianis patientes simus. Proculdubio enim, perfectio, quam professi sumus, maxime id requirit, ut memores simus, & reipia præstemus illud, quod Dominus ait: In patientia vestra possidebitis animas vestras: & quod beatissimus Paulus ait: In omnibus exhibeamus nos, sicut Dei ministros, in multa paciẽtia. Multa verò paciẽtia in eo elucet, si multa cõtraria siue aduersa in multa lenitate perferat longanimitas multa. Patientia enim sine longanimitate, non multa, sed curta erit. Absque lenitate verò, protus nulla erit. His atque alijs monitis salutaribus id efficiebat, ut æquiori essent animo. Aggrediens post hæc opus, propter quod venerat, domum illam tam adificijs, quam cæteris vtensilibus breui sic satis instruxit & absoluit. Mirum in modum tam à Rege, quam vniuerso populo diligebatur: quod tamen genti illi fertur insuetum, quippe qui exteros & aduenas summoperè non colant. Rex etiam experiri volens, an vera essent, quæ de illo audierat, eum acciuit, & longa verborum concertatione cum illo disseruit. Sed non impunè. Ad eum enim subtiliter & religiosè verba verbis aprauit vir sanctus, vt non parùm Regis crumenam exhauriret. Omnia enim, quæ Hugo petijt pro instauratione dictæ domus, deinceps libenter Rex tribuebat. Sed & ipse Rex magno erat ingenio, & prudens valdè. Cumque sancta Hugonis calliditate in substantia diminutum se vidisset, vrbane alludens, quasi magistrum suum iam reperisset, dixit: O hominem, in solo peregrino penè iam violentum. Ille si viribus niteretur, quid ageret, qui verbis ita extorquet? Rediens ergò onustus domum, à fratribus hilariter susceptus est.

Cap. 6. Prædicatur Carthusiæ vuidamiam in Angliæ. Luc. 21. 2. Cor. 6.

Rex Angliæ eius explorat prudentiam.

Verum non prætereundum est, quanta carnis tentatione rursus, antequàm Prioratum susciperet, vexatus sit. Intantum molesta ei tentatio illa erat, ut similem nec ante, nec postea vnquam expertus fuerit. Ab hac tandem post multas orationes per sanctæ memoriæ Basilium, qui in visione ei apparuit, liberatus est: qui Basilium ante paucos dies Prior magnæ Carthusiæ fuerat, & eum ad ordinem receperat, nec ita pridem ab hac luce migrarat. Consuevit postea secretiùs suis dicere, nunquam deinceps se sensisse eiusmodi improbos motus, nisi tenuiter valdè. Constructa denique Vuidamiam domo, plures eò conuenerunt Domino seruituri. Per id tempus Rege de transmarinis partibus redeunte, suborta tẽpestas ad eò classem elidere cœpit, vt mortem euadere nemo confideret. Vniuersis igitur oratibus, vota que multa Deo & sanctis eius nuncupantibus, Rex tandem in hæc verba prorupit: O si vigilaret nunc Carthusiensis Hugo meus, & solitas pro nobis preces funderet, non ita in lögum obliuisceretur me Deus. Et aliud ingemiscens: Deus, inquit, cui in veritate seruit Prior Vuidamie, illius interuentu ac meritis, vobis, in tantam ob peccata nostra angustiam inre coniectis, elementer miserere. Nec mora: tranquillitas redit insperata, & prospero cursu peruenit ad portum cum omnibus, qui cum illo erat. Fertur Rex in illo discrimine vouisse Deo, se eum ad Episcopatum promoturum, si periculum euaderet. Ab eo sanè tempore in tanta cum veneratione habuit, ut nec vnus superesset in toto Britanniæ regno, in quo spiritus eius tam fidenter quiesceret vt in Priore Vuidamiam. Fama etiã viri Dei propter hoc factum, longè lateq; diffusa est. Quapropter complures ad eum veniẽtes, iugo disciplinae sacri ordinis colla sub miserunt. Quibus omnibus mira præfuit benignitate, verboque & exemplo ad meliora eos iugiter prouocauit. Mirabantur sapius, qui ei familiaritùs affluebant, tam continua illius ad Deum suspiria. Ad eò orationi intentus erat, ut etiam dormiens creberrimè submurmuraret:

Cap. 7.

Quidam putat eum per Mariam Dei genitricem liberatum.

Multi Carthusianum amplectuntur inllicutum.

Nota re admiratione dignam.

Cap. 8.

Amen,

Mira eius orandi affinitas. In refectorio ut se gesserit.

Sacri codices monachis quam necessarii.

Cap. 9.

Eligitur Episcopus Lincolnienfis.

Multis modis conatur rejicere Episcopatum.

In ambitiofos exhortatio.

Rursus eligitur.

Cogitur consentire.

Vide humilitatem.

Cap. 10.

Nota de cygno rara facie.

Amen, amen. Et præter hanc nulla vox alia vnquam audita est ab eo dormiente, licet istam innumeris vicibus repeteret, tanquam præmissæ orationis clausulam & conclusionem. Diebus festiis refectorium ingressus, prout ipse cæteros docuit, oculos in mensa, manus in scutella, aures ad librum, cor ad Deum semper habebat. Si solus in cella ederet, liber expansus ante oculos eius semper fuit. Non segnem operam sacris impendebat codicibus, quos religiosi quibusque necessarios, & maxime vitam ducentibus solitariam, dicere solebat. His enim pro delicijs & diuitijs tempore tranquillo, his bellico in præcinctu pro telis & armis, his in fame pro alimonia, his in languore pro medela monachis vtendum esse memorabat. Proximorum grauamen, plùs quam proprium vitabat detrimentum: nec sibi dona recipienda putauit, quæ essent ab alijs extorta. Rex sæpè dictus sacra biblia magni precij à quodam monachio petijt, volens ea Priori Vuitamie indigentibusque fratribus eius dono dare, vt sic vnus abundantia, alterius inopiam suppleret. Sed postquam res Hugoni innotuit per quendam illius loci monachum, illico respondit: Itane dominus Rex ecclesiam vestram fraudauit ad eò necessario labore vestro, vt nos tali occasione ditaret? Rogamus obnixè, vt nostræ ignoscatis humilitati, quòd causa nostra, nobis ignoratibus, defectum vestri codicis sustinuisit: quem si recipere vos non vultis, ego illum ei restitutam, qui huc illum apportandum curauit. Si autem eum receperitis, id illi per nos haudquaquam innotescet. Ea re non mediocriter ædificati sunt fratres illi, fuitque magna inter illos charitatis exordium.

Appropinquante autem tempore, quo vir sanctus nutu diuino ad altiora erat promouendus, contigit, canonicos Ecclesiæ Lincolnienfis ad Regis palatium pro pallo ris electione vnanimiter venire. Vacauerat enim sedes illa annos ferè decem & octo. Annuente igitur Rege, & consentiente etiam Metropolitanano, electionem ibidem celebrauerunt. Conuenientibus tandem iuxta Dei voluntatem in Priorem Vuitamie, Rex magno repletur gaudio: mittensque nuncios, ei salutem dicit plurimam. Sed & Metropolitanus, missa confirmatione cum mandato, hortatur eum onus subire. Memor autem Hugo difficultatis negocij, quod ipsi imminebat, multipliciter periculum impendens cum honore oblato euadere nitentur. Asserebat namque huiusmodi electionem inuvalidam, tum propter Regis & Archiepiscopi fauorem, tum propter loci importunitatem, tum ob suæ personæ indignitatem, maxime verò, quòd absque permissu Prioris Carthusiæ ipsi minimè consentire liceret. His dictis, nuncios cum benedictione remisit, admonens vt meliùs deliberare, & in virum magis idoneum sua vota conferre studerent. Sperabat enim, his difficultatibus fractos illos, mox à proposito cessaturos. Vtinam attenderent iam, qui tantoperè Episcoporum desiderant, qui ad dignitatum culmina tot deujs callium anfractibus adspirant, quonam virtutum genere, quibus morum diuitijs, quibus meritum ornamentis virum hunc antecendant. Iste & seipsum à vulneribus immunem conseruare, & aliena vulnera curare tam perfecte edocuit, pabuloque doctrinæ salutaris copiosè refectus, intimo cordis affectu tam studiosè sublimitatem refugit: & isti impudentes, omnibus penè bonis vacui, cathedram non verentur ascendere. Horrendum malum, & quo penè omnis status Ecclesiasticus euertatur. Sed quia honor fugientem sequitur, magis illi excusatione viri sancti inflammati sunt. Denuò in Ecclesia Lincolnienfi conuenientes, concorditer illum eligunt, & nè nursum ordinis sui alleget impedimentum, præstantes mittunt nuncios ad Carthusiam, qui licentiam cum mandato reportarunt. Quid plura? Non sine grandi labore omnibus, quæ ad rem pertinerent, probè comparatis atque confectis, trahitur, rapitur, & Episcopus velit noluit consecratur. Cum autem de domo Vuitamie equitaret, nullam prorsus ostentationem admisit. Pelles etiam, vt verus Christi pauper, & vestimenta monastica, secum ipse vehabat: nec ioco, nec seriò permoueri poterat, vt aliquis ministrorum ea ferret. Valdè namque cauebat, nè ante sublimioris gradus conscensum, quicquam de pristina obseruationis vsu vel omitteret, vel mutaret. Rex præterea cum vidisset desiderium suum impletum, gaudio gestiens infinito, dona ei pro regia magnificentia obtulit plurima.

Fertur miri quiddam in diocesi Lincolnienfi tunc accidisse. Nam cygnus quidam non paulò maior cæteris, & nunquam antea ibi visus, ad castrum quoddam aduolauit, eo videlicet die, quo vir sanctus Lincolniam primùm intrauerat. Hic omnes alios cygnos, quos illic reperit plurimos, intra paucos dies occidit, vno tantum foeminae sexis

sexus reseruato, magis solatij, quam prolis propagandæ causa. Familiarem se nulli exhibebat, nisi soli Episcopo: de cuius manu, cum primùm venisset illuc, statim micæ accepit. Caput etiam cum collo longo in eius manicam satis amplam, quasi in aquam immergit: die noctuque apud eum mansit, diligenter eum custodiens & defendens. Cum autem Episcopus abscederet, mox auis regia in stagnum recurrit. Aduentum etiam viri sancti triduo aut quadriduo antè prænuñciare consuevit, volando, clamitando, cæterisque gestibus insolitis: ad eò vt famuli sibi inuicem dicerent: Præparemus singula: Episcopus mox aderit. Vltimo tamen aduentu eius ante mortem, solito more non occurrit: immò per ministros vix potuit adduci. Et cum adducta fuisset, nullam lætitiæ aut familiaritatis exhibuit significationem: sed capite pendulo agram se simulans, mœsta redibat. Mansit autem post obitum viri Dei in eodem castris annis multis. Nec potuit vacare mysterio, quòd auis candida, imminens mortis periculum cantu nunciens, viro innocenti, pio ac puro, mortisque minas nil formidanti, non absque nutu diuino transmissa est. Sancti enim mortem habent in desiderio, & vitam in patientia.

Suscipio itaque præfulatu, prima cura & sollicitudo ei fuit, vt viros sapientia & scientia instructos, atque in timore Dei probatissimos, suo lateri adhiberet. Horum consilio & auxilio fretus, pastorale munus perquam strenuè executus est. Homines quieti & pudici spiritus impensius amabat, nec alios suo gregi sciens & prudēs præficere voluit, quantalibet industria aut literatura prærogatiua pollerent. Videns autem tyrannidem forestiariorum, ait: Rectè quidem forestarij dicti sunt isti, quia foris stabunt extra regnum Dei. Vique ad eò certè illorum iniusta erat potestas, vt nemo Rege inferior, eorum posset vim & importunitatem illatus euadere. Contra hos primum ei bellum fuit. Nam cum more solito contra ecclesiæ libertatem in subditos ipsius debacchari cœpissent, mox summum Regis forestiariorum excommunicauit. Quod vbi Rex comperit, magnam animo concepit indignationem. Contigit tunc in ecclesia Lincolnienfi beneficium, vt vocant, siue Præbendam vacare: pro qua studiosè Rex, dissimulata ira, precabatur, vt vni ex seruis eius illam conferret. Fuit hoc exquisitum quorundam aulicorum consilium, qui obsequium in hoc se præstare viro Dei putabant, cui dedissent occasionem vt eunquè mitigandi aduersus ipsum comotam Regis indignationem. Lectis igitur literis, vir sanctus diuino timori postponens humanum, ita ait: Non aulicis, sed potius ecclesiasticis personis, ecclesiastica sunt conferenda beneficia. Habet dominus Rex, vnde tribuat mercedem seruientibus sibi, nec debet summo Regi famulantes priuare prouentibus suis, vt inde seruis suis prouideri possint à nobis. Hæc dicens, & regios à se nuncios inanes & vacuos remisit, & forestiariorum absolueret noluit. Quibus Rex auditis, graniter in Episcopum commotus est, eò præcipuè, quòd nec per se, nec per alios, aut certè per literas veniam peteret, vel factum renocaret. Accersito itaque ad se inter cætera dixit Rex: Domine Episcope, vbi sunt gratiarum actiones, quas rependere debuisti pro tantis beneficijs? Respondit Episcopus: Noui te, vt Episcopus ego efficerer, studiosè laborasse. Vt igitur animam expedirem tuam, vbi illi periculum immineret, si, quòd mei esset officij, exequi non curarem, necessariò id mihi incubuit, vt oppressorem ecclesiæ meæ, cui me cõsulere oportet, per Ecclesiasticam censuram coercerem, & inde debitè Præbendam sibi in ea ambiente, nulla ratione exaudirem. Excellentia autem tuæ præsentiam pro vtrolibet adire negotio, non modò superfluum, sed etiam ineptum sentiebam: cum tuæ prudentiæ pronum sit, quod ritè geritur, sapienter aduertere: & voluntati nihilominus tuæ facile sit, quod rectum esse cognoueris, clementer & benignè approbare. Huiusmodi rationibus Rex, cum, quod contradici posset, non reperiret, omninò placatus est. Ore etiam sereno iam eius se orationibus commendans, vltra nec addere, nec demere quicquam dictis aut factis eius attentauit. Forestiariorum denique dolentem valdè, & virgis cæsum, clementer absoluit. Hunc postea omni reliquo vitæ suæ tempore speciali quadam beneuolentia sibi sensu addictum, & suorum negotiorum fidissimum curatorem. Sic in Rege, sic in satellite veridicam esse sententiam experitur, qua dicitur: Qui corripit hominem, gratiam postea inueniet apud eum magis, quam ille, qui per linguæ blandimenta decipit.

Pacis amator & conseruator intantum fuit, vt bono pacis in hac vita nihil præferendum assereret, nec seditionis & turbationis peste quicquam amplius fugiendum. Itaque vitare modis omnibus familiaritatem alio spiritu ad schismata anhelantium, & discor-

Sancti mortem habent in desiderio & vitam in patientia.

Cap. 11.

Forestiariorum seu tyrannidis.

Constantia & magnanimitas sancti viri.

Rex placatur auditis rationibus sancti viri.

Prou. 18.

Cap. 12. Studiōssimus est pacis.

& discordias inter fratres feminatum admonebat. Consulente quoque eum Archiepiscopo Cantuariensi de structura ecclesie beati Stephani, num scilicet eam fundare deberet loco illo, quem sanctae memoriae decessor eius Thomas illi deputarat, aut certe suaderet opus penitus intermittendum, contradicentibus ipsi vehementer monachis ecclesie cathedralis, & asserentibus foundationem illam in eorum preiudicium attentari, Hugo respondit: Si inter te, domine Archiepiscopo, & collegium tuum preteritu huius foundationis aliquod schisma suboriri contingat, iam disciplinae vigor illic dissoluetur & emarcescet, pariterque minuetur ordinis censura. Hinc quanta successura sint animarum pericula, nullus aestimare poterit. Oportet te prae terea nunquam non summi Pontificis, Romanae Curiae, regis Angliae, & aliorum principum motus animosque vereri. Satis tibi sit, cum sancto martyre idem propositum habuisse. Sed non acquieuit sano consilio: immo vero totam illam structuram quamprimum absoluit. Sed nec unum quidem verbum ex ijs, quae locutus erat vir Dei, in terram cecidit. Nam cum magno rubore & damno Archiepiscopi, totum aedificium iussu Romani Pontificis penitus euersum est. Successori quoque illius in opus simile gestienti, vir sanctus praedixit id, quod rerum finis edocuit. Monebat indifferenter quoslibet praelatos, ut unitatis & concordiae vinculum cum suis subditis inuolabiliter conseruarent, suimet illis exemplum proponens: Noui, inquit, me cum filijs meis bonum pacis & unitatis tenacius obseruare, & neque Regem, neque quemlibet mortalem mihi timendum existimo: sed neque internam pectoris perdo securitatem, quae sempiternam nobis tranquillitatem conciliat. Nec ideo a dominis meis (sic enim canonicos suos appellabat) quies mihi ista defertur, totius ignara dissidij, quod dolenem me sentiant & mansuetum, cum sum reuera pipere asperior atque mordacior, ita vero eorum praesidens capitulo, ex re leuissima non raro exandescam: sed faciunt de necessitate virtutem, scientes talem se oportere sustinere, qualem sua sponte elegerit. Gratias ago illis, nunquam vel in vno sermone mihi resisterunt, ex quo primum inter eos residere coepi. Egrementibus autem vniuersis, finito capitulo, nullus de nostra sibi aestimat dilectione dissidendum, nec puto me a quouis eorum non amari.

Consilium dat Archiepiscopo.

Archiepiscopus dat penas reuerentiae suae.

Quantum ei derulerint Canonici.

Cap. 13.

Secularibus Angelicae illius, Carthusiae scilicet, vitae statum laudantibus, & de sua mundanae vitae impedimentis conquerentibus, quos tamen nec velle, nec posse sciret ad perfectiora viuendi instituta transire, huiusmodi adhibebat institutionem. Non solum inquit, monachi, sed nec eremita tantum atque solitarij regnum Dei consequuntur. Denique cum unumquemque iudicabit Dominus, nequaquam id ex postulat, quod eremita non fuerit, aut monachus: sed hoc potius exprobrabit, quod d minimè fuerit germanè ac probè Christianus. Nam tria quidem illi a quolibet exigentur Christiano: ex quibus si vel unum illi defuerit, nomen Christianum prodesse ei non poterit. Nocebit potius nomen sine re, quando detestabilior est falsitas in veritatis professione. Exigit autem vis & veritas beati nominis huius, ut indefinenter teneatur charitas in corde, veritas in ore, castitas in corpore non fallaciter Christiani. Foeminis quoque sententia memorabili & planè mellita, in sermone familiari dicere consuevit, ut eas ad feruentius diligendum conditorem prouocaret: Satis, inquit, a foemineo sexu Deus omnipotens diligere promeruit, cum nasci de foemina dignatus est. Praeclarum sane & eximium hoc ipso sexui illi priuilegium contulit. Nam cum viro concessum non sit, ut vel dicatur, vel sit pater Dei: hoc tamen praestitum est foeminae, ut sit parens Dei. Porro etiam permultos peccatores, & in ijs desperatos quosdam, orationum suarum merito ac pia exhortatione, ad viam salutis reuocauit. Vnde satis apparet, quanta in eo exhortationis quotidianae ad populum gratia extiterit.

Venus Christianus qualis esse debeat.

Priuilegium sexus foeminei.

Cap. 14.

In mensa vir sanctus hilaris & iucundus fuit, sed non sine grauitate & modestia: suosque ad idem hortabatur, ita dicens: Laeti sumus secundum faciem sanctorum. Si quando musici, aut alij mundana solatia afferentes, quauis occasione interessent, tum vel maximè grauitati studebat, ne peregrina consolatio animum eius ab aeternorum contemplatione auocaret. Itaque pro aedificatione aliorum dicere solebat: Ego huius mundi gaudia nunquam attigi, iocos nunquam didici, nunquam sciui: A carnis esu semper abstinuit: piscibus crebro vesceretur: vini vsum moderatum non respuit. Et quia, experientia docente, sentiebat exercitium Episcopalis officij magni esse laboris, de victus parsimonia non nihil remittere visus est. Dolores illorum acerrimos crebro patiebatur, qui magnum ei in executione officij affererant impedimentum. Affuit nihilominus ei gratia singularis fortitudinis, & instar miraculi erat videre

Cruciatore dolore illorum.

videre in dedicandis ecclesijs, in sacris conferendis ordinibus, atque in ceteris officijs ecclesiasticis vires omnium inferuentium illum vincere ac superare. Ad ista surgebat nonnunquam ante lucem, & vsque ad profundas sequentis noctis tenebras ieiunus permanebat. Neminem ad sacra sinebat officia ministrare, qui ieiunium quacunquē occasione fregisset. Quamplurimi etiam per benedictionem eius sanitate sunt adepti. Infantibus & paruulis lenem & affabilem se praebuit: sed cum intelligentiae annos attingerent, ab illa familiaritate arcebat eos, ne insolescerent. Non raro visi sunt infantes supra naturae facultatem extensis brachiolis ei adiacere. Infirmis & afflictis humanissime subueniebat, praecipue vero leprosis, quos cum magno cordis osculabatur affectu, singulis humilimè se inclinans, dato etiam subsidio tam corporali, quam spiritali. Contigit aliquando, Vuilhelmum Cancellarium Lincolniensem tantam in eo humilitatis gratiam cum admiratione aduertere: sed statim dubitare coepit, num qua mentem eius elatio attigisset. Quod cum experiri vellet, dixit ei: Domine, S. Martinus leprosum osculando sanauit: tu leprosus, quos oculus non sanat. Cui Episcopus incunctanter respondit: Osculum Martini, carnem leprosi sanauit: osculum vero leprosi, animam meam sanat. Tredecim pauperibus, cum tot haberi potuissent, pedes secretius lauare solebat. Cumulus operum misericordiae adeo in eo excreuit, ut vir miserationum merito diceretur.

Affectus eius erga aegros & afflictos.

De singulari eius cura & sollicitudine erga sepulturam mortuorum, id est comperitissimum, tam in nouo quam veteri testamento vix quenuquam repertum illi parem in hoc studio & officio humanitatis. Quid multa? Si plures reperisset, plures sepelisset. Spreuit Regum praelatorumque conuiuia: nec corpori pepercit, nec vitae, quando funus aliquod non sepulcrum didicit. Quandoque famuli Regis ad eum venientes, Dominus Rex, aiebant, iam ultra horam ieiunus praestolatur: cur non venis? Quibus ille ait: Satius est terrenum Regem absque me prandere, quam mandatum aeterni Regis ab humilitate mea negligi. Meus cibus est, ut faciam voluntatem patris mei, qui in caelis est. Cum aliquando putidissimum cadaver cuiusdam ebriosi sepeliret, & cuncti, qui aderant, nares obstruerent, propiusque accedere formidaret, solus Episcopus quasi nihil illi grauiter oleret, familiarissime tractabat corpus horridum & nigerrimum, donec sepulturae illud commedaret. Timens, ne postea alijs, ne quem forte morbum ex illo foetore contraxisset, sciscitabatur num quid mali sentiret. Respondente eo, nil ibi in suaue odoratu, aut triste sentire, & eos errare omnino putaret, mirati sunt omnes, benedicentes Deum in seruo suo. Cum audisset aliquando quendam esse persecutoribus eius defunctum, statim praeparauit se, ut illud pergeret, hominemque sepeliret. Occurrentibus vero famulis & dicentibus, certissime comparatas esse insidias iuxta viam. Tum demum, inquit ille, iuste excusabimur, si pedes cōpedibus cōstringantur, & incedendi facultas erepra sit. Quo dicto, relictis alijs, cum duobus tantum eo se contulit, ac funus honorifice curauit.

Cap. 15. Erga mortuos sepelendos.

Sententia memorabilis.

Non sentit terribilium odorè horridi cadaveris.

Magna erga subditos humanitate & beneuolentia afficiebatur, adeo ut nec ipse onus aliquod eis imponeret, nec ab alijs imponi pateretur. Archidiaconos suos, ceterosque praelatos seuerè compefcuit, ne a delinquentibus multam extorquerent pecuniariam, quod munera exerceant oculos sapientum, & iudicia peruertant iustorum. Dicentibus econtrario illis, plus terrere impios pecunia dispendium, quam excommunicationis probum, respondit: Vestra hoc potius negligentiae ascribendum est, qui remissiores estis in castigandis vitijs, & seueriores in extorquendis pecunijs: nec tam studiosè curatis, ut illi iniunctam compleant satisfactionem, quam ut vobis promissos dependant nummos. Rursum illis interdum pro se allegantibus, sanctissimum Archiepiscopum & martyrem Thomam eiusmodi multas peccatoribus irrogasse, respondit: Credite mihi, non idcirco sanctus fuit. Alia cum virtutum merita sanctum exhibuerunt, alio meruit nomine martyrij palmam. Valdè enim pastor bonus metuere ouibus suis, quibus crebro eiusmodi diuitum colludicium colludicium nebat illud. Consuetudines etiam exactionum, sub iustitiae praetextu simulatè introductas, penitus aboleuit. Decessores namque illius, ut occasionem haberent a populo pecuniam exigendi, pactum cum Rege fecerant, ut singulis annis pallium quoddam ei darent, ea tamen conditione, ut nummos ad eam rem necessarios a vulgo ipsi extorquerent. Si quid autem superesset, hoc quasi pro labore suo priuatis vsibus seruarent. Iam annos multos facinus hoc tantum non pro lege habitum erat. Quid faciet vir religiosus, & Deum timens, videns iniquitatem in ciuitate? Num

Cap. 16.

Deut. 16.

Non vult subditos grauari multa pecuniaria, alijve exactionibus.

Exactiones simulatas abolet.

extorquebit à populo precium sudoris & sanguinis, vt vestem Regi tribuat, & reliqua sibi vsurpet? Quid faciet? Fortè dissimulabit: fortè dicet: Faciat hoc alius, nè illud ego fecisse videar. Minimè. Nò cum hoc docuit Carthusiana soliditas. Sed forsè manus suas excutiet ab omni munere, & Regi pallium vnà cum pecunijs tradet? Id verò si faciat, non pastor, sed mercenarius erit. Sed quid fecit pastor bonus, pastor verus, amator iustitiæ? Deditne cornu peccatori? Absit. Si vel vnam exactionem simulati iuris admisset, inimicus de vnico triumpho gloriari potuisset. At nullam prorsùs admisit: quinimò nocte diuque, non sine periculo corporis & totius substantiæ suæ, Regi, Archiepiscopo, cæterisque potentibus se opposuit. Fidelis pastor, qui animam suam toties posuit pro ouibus suis. O si omni ex parte...

Cap. 17.

Commiseratione magna prosequatur peccatores, poenitentiam amplectivolentes, nec æquanimiter ferre potuit, si quis extremo supplicio afficiendis insultaret. Cum aliquandò esset in itinere, obuiam habuit turbam magnam hominum, firrem quendam ducentium ad patibulum. Intelligens autem fur ille, quòd Episcopus esset, petiuit vt pro benedictione consequèda propius adduceretur. Adductus verò, traxit ductores suos violentia, qua potuit, donè frenum Episcopi manibus contingeret. Tum verò obsecrauit eum, vt pro solita clemètia in tam extrema necessitate ipsi succurreret, & à morte imminente liberaret. Pauescente Episcopo, & mirante quid sibi clamor iste, populiq; tumultus vellent, responsum est ei, furem ad suspensum trahi. Commotus vir pius ad misericordiam, dixit: Soluite eum, & sinite abire. Vbi enim Episcopus cum fidelium populo congregatus est, ibi est ecclesia: nec minor immunitas debetur lapidibus viuus, quàm mortuis. Quo audito, liberè cum abire permisit, protestantes nihilominùs contra Episcopum, Regis iudicium ab ipso impediri. Faciebant autem hoc, nò ex inuidia aliqua, sed propter timorem Regis ac satellitum eius, nè tanquàm præuicarios punirentur.

Liberat firmam à præsentissimo periculo.

Cap. 18.

Videns Richardus Rex constantiam viri Dei, & quòd paratus esset mori potius, quàm ipsi contra iustitiam vlla in re cõsentire: proceres misit, vt omnia bona Episcopi confiscarent. Venientes illi ad fines diocesis eius, tanto terrore cõcussi sunt, vt contingere quicquam ex ijs, quæ illius vel Ecclesiæ eius essent, nemo illorum ausus esset. Richardus successit Henrico, sed non pari honore virum sanctum profectus est. Creditur Henricus Rex, qui illum semper dilexit, & eius consilio cuncta faciebat, benè directus à Domino: Richardus autem, qui ei crebrò molestus fuit, damna, pericula, bella plurima perpeffus est, & tandèm in conflictu iaculo percussus, miserabili fine, cum iam paucos regnasset annos, è vita decessit. Ferrur tamen idem Richardus in præsentia sancti Episcopi nunquàm durus & asper fuisse. Cum aliquandò idem Rex cõtra Regem Franciæ extra fines regni sui acriter dimicaret, & militi pecuniam multam erogasset, Archiepiscopum in patriam remisit cum mandato, vt Episcopis & Prælati in vnum conuocatis indicaret se pecunia habere opus, cupereque ab illis adiuuari. Sed vir sanctus accuratius rem ipsam examinans, cum reperisset, pauperulam plebem hac ratione grauari, respondit: Etiam si omnes Regi consenseritis, at ego tamen nequaquàm illò cõsentiam. Vnus etiam ex Episcopis, auditis rationibus, quas beatus Hugo copiosè contra illam exactionem afferebat, ei adhæsit. Grauitè hoc Archiepiscopus accepit, & gradu concito ad Regem abiit, multa ei de sancto Episcopo conquesturus. Audiens Rex, solum Lincolnensem suum retardasse conatum, & alium etiam Episcopum in suam sententiam pertraxisse, præ ira insaniens, cuidam amico suo dixit: Sicut tu meam diligis salutem, ità ego tibi præcipio, vt Hugonem cum adhærète ei Episcopo penitus extirpare festines. Eiectus est ergò alter ille, & omnia, quæ possidebat, fisco Regis addicta sunt, ipso per aliquot dies, à sede propria & regno exulante. Et certè vix tandèm, amicorum adiutus auxilio, ad pedes Regis peruenit, clemètiã cum lachrymis implorans, promittensque se deinceps Regi nunquàm contradicturum. Sed iustus tanquàm leo confidens, absque terrore erit: vt potè qui in deserto Carthusiana celsitudinis nò visus est mollibus vestiri, nec quasi arundo vento mundani terrore aut fauoris agitari. Reuerà nò est inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi. Appropinquant enim milites, vt Lincolnensem Episcopum eadem ratione vexarent, nò refugam mercenarium, sed strenuum pastorem repererunt. Nam antequàm manum ad prædandum extendissent, iussit omnes in vicinis parochijs

Nò vult cõsentire Regi in subditorum detrimentum.

Prou. 28.

pulsatis campanis excommunicatos denunciari. Videntes ergò illi solita magnanimitate virum sanctum stare pro ouibus suis, nutu diuino territi, discesserunt inanes. Valdè enim timebant, nè in fatanè potestatem traderentur, morteque reproba à diabolo præfocati perirent, sicuti pluribus iam euenerat, quos sanctus Episcopus percussisset anathemate. Verùm perpendens vir Dei iniquè delatum se esse apud Regem, metuensque nè ea causa regi suo peiora acciderent, animam suam posuit in manibus suis, celeriterque adiuu Regem in longinquis tum constitutum. Cum autem appropinquasset aula, quidam boni viri occurrerunt ei, rogantes vt quamprimum sese subduceret, nec vultui Regis præsentaret, verentes, nè, sicut in diebus sancti Thomæ, vltio diuina in totum regnum se effunderet, si tantus vir absque causa trucidaretur. Sed penitus non acquieuit: quinimò vni ex illis viro bono singularique amico, qui se sequentrum idoneum fore spondit, si vel parum expectare dignaretur, sic fertur respondisse: Itane mihi parcam, vt te hæredesque tuos in discrimen cõijciam? Et quid tam gratum atque optatum æmulis nostris esse poterit, quàm vt te quoque dissentientem afferant, si pro me locus fueris? Quo dicto, statim in aulam ingreditur. Cumque comperisset Regem in sacello Missam audire, protinus pergit illuc, reatque ad Regem se conferens, propiusque ad eum accedens, constanter ei dicit: Da mihi osculū. Cui Rex: Non meruisti, inquit. At ille: Immò verò merui, ait: nam via longa veni ad te. Osculum mihi debes: & fortiter trahens eum per chlamydem, debitum extorsit. Subridens Rex, inclinavit se, & osculo eum impertijt. Cumque omnes Episcopi cæteri que circumstantes Hugonem de Rege triumphantem cernerent, præ stupore non erat vltra in eis spiritus. Videns denique Rex cõstantiam viri, & quòd ipso loco Episcopis assignato, iuxta altare humiliter se submisisset, vt immortalē Regem liberius adoraret: tum etiam quòd minas vniuersaque pericula pro nihilo duceret, eum ex animo venerari cõcepit. Pacis etiam symbolum sibi oblatum, primum Lincolnensi Episcopo perferri iussit. Propter hunc honorem sancto viro delatum, Dominus ei insignem victoriam paulopost meritis eius creditur contulisse. Finita verò Missa, Hugo retrò altare duxit Regem, vt cum maiore libertate repræhenderet. Cumque, federent pariter, his blandimentis eum aggressus est: Dic quomodò se habeat conscientia tua. Parochiæ nostræ es, & tremendo iudici pro te rationem reddituri sumus. Cui Rex: Satis, ait, benè mihi conscius sum, nisi quòd inuidia quotidie torquet cõtra hostes regni mei. At Hugo rursum cum obiurgatione: Et quid est, inquit, quod audio? An nò quotidie pauperes opprimis, innocentes affligis, exactiones graues imponere non formidas? Insuper & fidem totitè violasse fama clamitat. Num isthæc parua tibi videntur? Ad hæc vocem Episcopi, immò spiritus Dei, qui loquebatur in eo, territus est Rex intantum, vt nec semel mutire ausus fuerit contra eum. Cumque de his & alijs multis prolixè obiurgasset eum, de quibusdam humiliter ille se excusauit: de alijs veniam postulans, emendationem promisit. Reddente etiam Episcopo legitimam rationem coram Rege & omni frequentia, quòd cum pastor esset, in grauamen ouium suarum consentire nequiquàm debuisset, Rex libenter accepit, simul Deo gratias agens, si ab vltiori repræhensione cessaret. Tandèm vir Dei Regi valedixit, & imperterritus ad propria remeare cõcepit. Eo autem abeunte, Rex cõuertens se ad suos: Si omnes, inquit, Episcopi tales essent, nihil aduersum eos possent, siue Reges, siue principes. Dicitur est propterea vir sanctus Regum mallicus, quòd perpetuò de ipsis triumpharet.

Regum mallicus S. Hugo Episcopus.

pulsatis campanis excommunicatos denunciari. Videntes ergò illi solita magnanimitate virum sanctum stare pro ouibus suis, nutu diuino territi, discesserunt inanes. Valdè enim timebant, nè in fatanè potestatem traderentur, morteque reproba à diabolo præfocati perirent, sicuti pluribus iam euenerat, quos sanctus Episcopus percussisset anathemate.

Vide cõstantiam & magnanimitatem sancti viri.

Cap. 19.

Verùm perpendens vir Dei iniquè delatum se esse apud Regem, metuensque nè ea causa regi suo peiora acciderent, animam suam posuit in manibus suis, celeriterque adiuu Regem in longinquis tum constitutum. Cum autem appropinquasset aula, quidam boni viri occurrerunt ei, rogantes vt quamprimum sese subduceret, nec vultui Regis præsentaret, verentes, nè, sicut in diebus sancti Thomæ, vltio diuina in totum regnum se effunderet, si tantus vir absque causa trucidaretur. Sed penitus non acquieuit: quinimò vni ex illis viro bono singularique amico, qui se sequentrum idoneum fore spondit, si vel parum expectare dignaretur, sic fertur respondisse: Itane mihi parcam, vt te hæredesque tuos in discrimen cõijciam? Et quid tam gratum atque optatum æmulis nostris esse poterit, quàm vt te quoque dissentientem afferant, si pro me locus fueris? Quo dicto, statim in aulam ingreditur. Cumque comperisset Regem in sacello Missam audire, protinus pergit illuc, reatque ad Regem se conferens, propiusque ad eum accedens, constanter ei dicit: Da mihi osculū. Cui Rex: Non meruisti, inquit. At ille: Immò verò merui, ait: nam via longa veni ad te. Osculum mihi debes: & fortiter trahens eum per chlamydem, debitum extorsit. Subridens Rex, inclinavit se, & osculo eum impertijt. Cumque omnes Episcopi cæteri que circumstantes Hugonem de Rege triumphantem cernerent, præ stupore non erat vltra in eis spiritus. Videns denique Rex cõstantiam viri, & quòd ipso loco Episcopis assignato, iuxta altare humiliter se submisisset, vt immortalē Regem liberius adoraret: tum etiam quòd minas vniuersaque pericula pro nihilo duceret, eum ex animo venerari cõcepit. Pacis etiam symbolum sibi oblatum, primum Lincolnensi Episcopo perferri iussit. Propter hunc honorem sancto viro delatum, Dominus ei insignem victoriam paulopost meritis eius creditur contulisse. Finita verò Missa, Hugo retrò altare duxit Regem, vt cum maiore libertate repræhenderet. Cumque, federent pariter, his blandimentis eum aggressus est: Dic quomodò se habeat conscientia tua. Parochiæ nostræ es, & tremendo iudici pro te rationem reddituri sumus. Cui Rex: Satis, ait, benè mihi conscius sum, nisi quòd inuidia quotidie torquet cõtra hostes regni mei. At Hugo rursum cum obiurgatione: Et quid est, inquit, quod audio? An nò quotidie pauperes opprimis, innocentes affligis, exactiones graues imponere non formidas? Insuper & fidem totitè violasse fama clamitat. Num isthæc parua tibi videntur? Ad hæc vocem Episcopi, immò spiritus Dei, qui loquebatur in eo, territus est Rex intantum, vt nec semel mutire ausus fuerit contra eum. Cumque de his & alijs multis prolixè obiurgasset eum, de quibusdam humiliter ille se excusauit: de alijs veniam postulans, emendationem promisit. Reddente etiam Episcopo legitimam rationem coram Rege & omni frequentia, quòd cum pastor esset, in grauamen ouium suarum consentire nequiquàm debuisset, Rex libenter accepit, simul Deo gratias agens, si ab vltiori repræhensione cessaret. Tandèm vir Dei Regi valedixit, & imperterritus ad propria remeare cõcepit. Eo autem abeunte, Rex cõuertens se ad suos: Si omnes, inquit, Episcopi tales essent, nihil aduersum eos possent, siue Reges, siue principes. Dicitur est propterea vir sanctus Regum mallicus, quòd perpetuò de ipsis triumpharet.

Rara sanè & admiranda animi virtus & pietudo.

Vir sanctus regem obiurgat.

Regum mallicus S. Hugo Episcopus.

Cap. 20.

Fuit verò non minus zelosus, contra quoslibet alios pauperum oppressores, Ecclesiasticæque libertatis violatores, quos indiscriminatim absq; vlla personarum acceptione arguebat, admonerat, & si contumaces persisterent, etiam excommunicationis sententia feriebat. Verè ad nihilum deductus erat in cõspectu eius malignus: timentes autem Dominum, quantumcunquè exiles essent, tota deuotione glorificauit. Eiusdem zeli fuit pater eius, itemque duo fratres: qui strenui erant milites, & in primis iustitiæ tenaces. Sæpius ei scripserunt, & cum præsentibus essent, verbis præclare hortabatur eum, nè in falsorum fratrum, seu crudelium dominorum persecutionibus animo lassaretur. Asserebant etiam, malle se natum illum nò fuisse, quàm contra natales ingenuos oppressoribus libertatis Ecclesiasticæ vel ad momentum degeneri animo cedere. Tota virtute sanctus Episcopus id executus est, nec in præiudicium Ecclesiæ suæ quicquam fieri permisit. Hortantibus quandoque,

O o 2 amicis

Vide q̄ con-
stāter liber-
tate Ecclesi-
asticam de-
fenderit.

Contemnit
sēpē morte
intēratam.

Obiurgat
sibi mortē
intēratam.

Cap. 21.

Ingens eius
in Dominū
fidutia.

Cap. 22.

Preces ho-
rarias sem-
per absoluit
statim horis.

Contemnit
pericula, dū
vult Deo
satisfacere.

amicis, vt maioris periculi vitandi causa, in quadam re parui momēti Regi contra
ius Ecclesiæ suæ consentiret, sic fertur dixisse: Absit, vt personæ laicæ, cuiuscunq̄
etiam dignitatis & eminentiæ, priuilegium Ecclesiasticæ libertatis infringāt. Mihi
verò non cōtingat, vt timore potestatis alicuius, aut formidine difficultatis quan-
tācunq̄, ius Ecclesiæ dominæ meæ S. Mariæ, quantum in me est, deperire sinam.
Cū enim sit satis pudendum, dignitates & libertates sanctæ Ecclesiæ non augere,
quemadmodum olim nostri fecere maiores: quàm est turpe & probrosum, si ex in-
ertia pastoris à sua integritate decidāt, quæ per strenuum dispensatorem augmen-
tari, & in melius prouehi debuerunt? Inter micantes gladios, nudo capite sapius
stetit imperterritus, & nec ad momentum ab obiurgationibus cessauit, vbi cunq̄
res postulare videretur, pro iustitiæ defensione. Aliquando in mensa, quandoq̄
in ecclesia, sola fidei constantia fregit & superauit tyrānos. A suis etiam derelictus,
solus perstitit tam Lincolnia, quàm in Hollandia Anglicana, atq; Normania, ce-
dens labijs præuaricatores. Cumq; gladios vibrāssent in caput eius, & tantam in eo
viderent fidutiam, confusi abiērunt, nil contra animum omnipotentis facere vale-
tes. Quosdam ad minas interdum procaciter erumpentes, sic voce terrificā nō de-
stitit obiurgare: Quid, inquit, vestris viribus vel armis contra manum omnipoten-
tis posse vos confiditis, quādō nobis etiam indignis & infirmis hæc manus ad eō po-
tentia contulit arma, vt eis nulla humana possit æquiparari? Loricas vestras iacula
nostra penetrant: enses vestros non formido. Nostros verò ensibus nec cassides ve-
stræ, nec thoraces resistere valent. Vos carnem, Deo permittēte, cæditis: sed animā
prorsus non attingitis. Gladius verò noster & corpus perimit, & morti, non mo-
mētanea, sed æterna, eorum, quos percellit, animas addicit. In omnibus hisce tum
persecutionibus periculosis, tum arduis negocijs tanta fuit animi libertate & fecu-
ritate, vt nec somnus interrumpetur, cū tamen alij omnes vsque ad eō timore
sæpē agerentur, vt somnus ab oculis eorum recederet, itemq̄ consiliū omne.

Multum erat intentus ijs, quæ ad Dei gloriam pertinerent, eoq̄ in cunctis à
Domino dirigebatur. Hoc verò præcipuum eius studium fuit, vt sanctorū mona-
chorum & Episcoporum vitas diligenter perlegeret, eisq̄ pro viribus sese con-
formaret. Quamobrē etiam vita eius, absoluta quædā norma fuit, siue speculum
omnium benè volentium monachorum & Episcoporum. Experientia nanque
edoctus fuerat, quanto accuratius diuina curaret, tanto rerum temporalium suc-
cessus, disponente Domino, facilius prouenire. Tanta autem fidutia illi semper in-
erat erga Dominum, vt non parum se peccasse fateretur, si vel tenuiter eas ob res
formidasset, propter quas trepidare & angere solet humana infirmitas. Noctē qua-
dam cū graues curæ & sollicitudines præter morem animum eius distraherent &
infestarent, easq̄ præ tumultu earum & importunitate excutere non valeret, ad-
modum cœpit animo perturbari. Sed ilico ad se reuersus, pectus percutit, grauiter
ingemiscit, primo manē confessarium accersit, valde se peccasse pronunciat, quod
non ita, vt decet hominem Christianum, omnem curam suam iactasset in Domi-
num, sed perinde ac si proprijs adiuuentionibus fidendum ipsi foret, discriuari &
angi inaniter cœpisset. Reuera tamen in tam periculoso tum erat itinere, vt si præ-
curis canuisset, mirum videri non debuisset. Compertum est postea, illa eadem no-
ctē mortuum fuisse Richardum Regem. Nec mysterio vacauit vir sancti turbatio
tam insolita, tam vehemens.

Preces canonicas statuto persoluebat tempore, nec induci poterat, vt aut præ-
ueniret illud, aut differret. Itaq; in magnis etiam tractatibus, sicut quidam ad con-
sultandum sine deliberandum egredi solent, sic ipse immortalī regi debitum lau-
dis oblaturus, simulatq̄ venisset hora, mox exire solebat. Nihil diuino officio
anteponendum Carthusiano more vir fidelis didicerat, quod etiam vsque in finem
exacte seruauit. Contigit, illum aliquandō cum Prælati quibusdam & clericis per
loca infesta equitare. Consultantibus ergo illis, quo pacto imminens periculum
euaderent, omnium hæc vna sententia fuit, vt ante lucem surgerent, & iter susce-
ptum in tenebris conficerent. Surgunt manē, vrgent Episcopum, aiunt non cum-
standum, nē à prædonibus capiatur. Quibus ille: Et quō ibimus, inquit, Matutinis
precibus nondum absolutis? Respōdent illi: Postea dicemus illas: iam properan-
dum, nē propter moram capiamur. Tum Episcopus: Qui capit, ait, capiat: & qui ri-
met, timeat. Ego hinc non exibo, doncē solito more preces matutinas persoluerō.
Mira

Mira res. Solus Episcopus postquam laudes Deo tractim admodum obtulit, licet
cum suis per eandem viam equitaret, nil mali passus est. Alij autem, quia prudenter
se facere arbitrabantur, nec consilio sancti viri parere volebāt, in periculum, quod
& cauere moliebantur, inciderūt. Quam verò monasticum spiritum vir sanctus ha-
buerit inter tot turbines rerum mundanarum, ex sequentibus patēbit. Venit ali-
quando ad domum Arueriam Carthusiani instituti, ea videlicet tempestate, cū
iam paulo ante longum illum iter confecisset, in quo pacem conciliauerat inter
Franciæ & Iohannem Angliæ Reges, qui Iohannes Richardo successerat. Interro-
gatus verò de modo inita pacis, non parum contristatus, respondit verus zelator
ordinis sacri: Rumores audire & referre, etsi licet Episcopis, sed monachis non li-
cet. Cū aliquō proficiscens equitaret, ad eō contemplationi intentus erat, vt præ-
ter pilos equi sui nihil cerneret. Itaque famulum ante se sequitare voluit, quem vt
ductorem sequebatur. Quōd si quisquam alius siue de industria, siue à casu inter-
cessisset, mox illum sequebatur, propter nimium internarum speculationū vsū
& confuētudinem, non animaduertens se viam pariter & ductorem mutasse. Du-
ctor quoq̄ illius interdum non mediocriter turbabatur, quōd cū putaret eum
sequi, inter alios oberrantem, multo labore inquirere cogeretur, nec facile præ-
turba reperire posset.

Singulis annis, vt minimum semel æstiuis vacationibus, ad monasterium suum
Vniuersaliense se conferre solebat. Ibi verò tanquam in messē fertili, menti suæ de
spiritualibus prouidit frugibus, quas vbertim illic ipse secuerat. Erant tum illic vi-
ri valde spectabiles, in vita strenui, in contemplatione sublimes: ijque blandimen-
ta ei nulla, tanquam vltra alios Episcopos aliquid haberet sanctitatis, appone-
bant, sed potiùs admonēbant vt videret quantum adhuc abesse à conuersatione
patrum antiquorum. Tanta autem humilitate in omnibus se illis conformabat, vt
præter solum anulum nil gestaret, vnde, quōd esset Episcopus, posset animaduerti.
Quam verò grata illi fuerit solitudo Carthusiana, vel inde perpēdi potest, quōd
summo studio in id incubuit, vt posset se Episcopatu abdicare. A singulis enim Ro-
manis Pontificibus, qui eius tempore Ecclesiæ præfuerunt, id humilimè petijt,
sed non obtinuit: immò verò tanquam benè dignus, coactus ab illis est suo mune-
re perfungi. Nuncios etiam & fautores huiusmodi literas ad Apostolicam sedem
adferrent. Grauiora quoq̄ totius prouinciæ negocia ei expedienda delegarunt.
Singularem nanque à Domino gratiam acceperat iustum ab iniusto discernendi,

ita vt peritissimi iure consulti cum admiratione dicerēt, nunquam se talem virum
reperisse in decidendis etiam difficilibus subtilissimisque causis, quāuis ille huius-
modi praxim nusquam didicerat. Gaudebant omnes, qui causas iustas ad eius iudi-
cium afferēbant, certi nimirum, quōd nec ignauia seduci, nec muneribus aut minis
corrupti vel frangi posset. Spiritus quoq̄ sanctus, qui hoc ei contulerat donum,
sermonem illius atque sententias confirmabat sequentibus signis. Nam cū rebel-
les quosdam & contumaces satanæ tradidisset in interitum carnis, subito nō com-
paruerunt. Miles quidam propter quoddam mendacium ab Episcopo sancto re-
prehensus, cū admonitionē eius paruipēderet, nec se emendare vellent, mox ab
illo excōmunicatus est. Vsurpabat nanq; sibi bona quædam, quæ in citate cum vxore,
quōd prolem legitimam nō haberet, à veris hæredibus per simulationē alienare
conferat. Tremenda res. Inuasit eum diabolus nocte sequenti, extorquēs subito
animam mendacem. Alius quidam, in eodem scelere ei succedens, cū latus & te-
mulētus lecto exciperetur, sopori mortem socians, etiam miserè extinctus est. Fo-
restarius quidam propter facinus plexus anathemate, viri Dei sententiam nō me-
tuens, intra paucos dies horribili morte decessit à vita. Quidam Diaconus, liuore
impellente, militem quendam nequiter accusans de crimine regiæ proditiōnis,
Hugonis sententia ob spem emendationis percussus, cū peccatū suum nō modò
nō vellent agnoscere, sed etiā ab Archiepiscopo absolutiōnē impetraret, rediensq;
ad virum sanctū, purgationis, vt putabat, suæ chirographum secum afferret, rur-
sum non obstante mandato, ab illo excōmunicatus est. Vt autē Dominus osten-
deret, vtrius sententiam approbasset, Diaconum horrendum in modum percussit,
nec eum diutius viuere passus est. Adolescentula quædā cū impudenter spueret
in faciem sponsi sui, præsentē sancto Episcopo, nec veniam petere vellent, à diabolo
præfocata expirauit.

Obsena q̄
sic animus
eius vbiq̄
Deo inten-
tus.

Cap. 23.
Quorannis
redit ad Car-
thusiā Vni-
uersaliensem.

Admiranda
in eo equi
& iuui
cognitio.

Terribiliter
punit Deus
ab illo ex-
communicatū.

Cap. 24. Clericus quidam propter tyrannidem quorundam potentium ius suum, quod ei erat in quadam ecclesia, obtinere non potuit. Pecunijs quoque ac alijs rebus penè omnibus in curia Romana consumptis, iam summa egestate coepit vrgeri. Audiens verò, sanctum Hugonem oppressorum consolatorem pijsimū esse, ad illum tandem venit etiam lōgè extra fines diocesis suæ, & cum lachrymis eius auxilium imploravit. Mors ergo viri Dei, omnes excommunicavit, licet eius iurisdictione non tenerentur. Quid plura? Alij in amentiam versi, alij repentina morte extincti sunt: quorundam oculi cum ingenti cruciatu exciderunt, donè legitimo possessori restituta est ecclesia. Alios etiam viros septem quandoquē excommunicavit vir sanctus, quod furem à cœmeterio dolo abstraxissent, & mox sine dilatione suspendissent. Timentes verò illi, nè accideret ipsis, quod iam multis evenisse constabat, ad pedes Episcopi pariter venerunt. Sex satisfactione dura illa quidē, sed brevi, expurgati sunt: septimus, quia noluit satisfacere, ab solutionis gratiam non impetravit. Tam verò dura fuit ea satisfactio, vt etiā brumali tempore penè nudi furem à patibulo depositum, per longum iter humeris portare, atq; in eo, quod diximus, cœmeterio, vndè illum extraxerāt, tumulare compulsi sint. Res prorsus stupenda. Iam septem anni transierant, & ecce redit miserabilis ille, cum lachrymis petēs ab solutionem: Domine, inquit, postquam sententia tua me perculit, acciderunt mihi mala multa. Gratiā Regis continuo perdidit: exulare coactus, ad inopiam redactus sum: corporis molestia cōtabui, plurimisque; aduersis casibus subiactui. Sed nè peiora his succedāt, dignare (obsecro) vel serò poenitentē releuare. Misertus ergo vir pius tantā calamitatis, quod ex fortunato & diuite ærumnosus & morbidus factus esset, clementer eum absoluit, & nè dolorē dolori adderet, multā ei mitiorē irrogauit.

Cap. 25. Miracula per eum plurima, dum adhuc viueret, in proximā sanctitatis eius argumentum edita sunt. Claudius quidam cum cophinum, quo sanctus vir lapides conferre solebat, suis humeris imponi curāisset, statim melius habuit, breuique totus sanatus est: vtq; gratum se declararet pro tanto beneficio, eadem sporta etiam ipse lapides ferre coepit. Ecclesiam namque Lincolnensem vir sanctus à fundamentis extruxit non iliter, & proprijs humeris apportans lapides, & suæ deuotioni satisfecit, & subditorum adificationi. Cinis quidam Lincolnensis correptus amētia, vix ab octo viris teneri potuit. Adductus autem ad virum Dei, mox daemone fugato quasi mortuus corruit, nec antequam aqua benedicta perfunderetur, & à sancto Episcopo sanitati integre restitueretur, aliquatenus surgere potuit. Mulier quedā duos ei obrulit infantes languidos: qui eius percepta benedictione, statim conualerunt. Infantulus quidam ferrum acutum manu tenens, in os more puerorū iniecit, & deglutire coepit. Mox gutture eius sauciato, tanta sanguinis copia aliquandiu indè manauit, vt vitā pueri mater penitus desperaret. Sed patruus pueri superueniens, consolatus est eam, itā dicens: Nè turberis: certus sum enim non mortuū infantem. In visione nanq; vir quidam sanctus mihi ostēsus est, qui etiam breui adueniet, vt illum curet. Quod & factum est. Venit Episcopus, guttur tetigit, locumq; vulneris Cruce consignauit. Iam enim vix palpitare cernebatur. Eo verò recedente, mox puer sanguinolentum euomuit ferrum, & sanus apparuit. Quædam foemina spiritum habens Pythonicum, tanta garrulitate cū cōtos oppressit, vt ei silentium nemo posset imponere. Ea cum viro sancto fuisset oblata, spiritum cum magna arguit indignatione, dicens: Agè iam, ô infelix, quid nōsti diuinare nobis? Ille presentiam sancti viri non sustinens, protinus aufugit. Mulier verò plenè liberata, deinceps taciturna & modesta semper fuit, non sine grandi admiratione cunctorū, qui factum nouerant. Similiter & alia quædam eius meritis à pessimo quodam ac improbissimo incubo erepta creditur. In villa quadā miserè à demonio quidā vexabatur. Accidit tum per eam villam Episcopi quendam iter habere. Cumq; esset iuxta locum, vbi daemonicus ille circumstante populo custodiebatur, accurrunt vndique, rogant Episcopū, si quo modo præsidium vllum inueniant apud illū. Ponunt ante pedes infirmum, si fortè manum vel it imponere, & spiritui comminari. Sed mercenarius ille, cum vidisset dolorem esse vehementem, præ pauore totus contremuit, equumq; calcaribus vrgēs, abire festinauit. At pio præfule Hugone non diū post per eandem equitante viā, accurrunt iterum vicini, precantes auxiliū opportunum illi, qui se iuuare non poterat. Itaq; vir sanctus non fugā iniit, sed protinus de equo descendens, velocius accurrit: Vidensque dolorem atrocissimū, nequaquam

Nota qd acciderit homini fortunato, à sancto viro pleo anathemate.

Per multis claret miraculis.

Sanat daemonicum.

Infantem moribundū curat.

Curat aliquot demoniacas.

quaquam territus expauescit, sed spiritu fremens, ad bellum se comparat. Pro nefas, inquit, hæc vtique non rectè se habent. Quid ampliùs? Fusa oratione, lectoq; Euangelio, In principio erat verbum, in aures patientis, vir Dei fidenter abcessit. Mira res. Hostis, qui tanta crudelitate sanierat ante Hugonis aduentum, quiq; torcachinnis eius orationes comminationesque exceperat, iam illo recedente, quasi iniectis vinculis eum post se traheret, ab homine exiuit, nec ausus fuit amplius introire in illum. Quod cernentes qui aderant, pias præ gaudio fuderūt lachrymas, Deum in sancto suo mirificè collaudātes, experti palām in homine illo, quā dispares sint etiam Episcopi.

Oratione sua vir sanctus ignem compescuit, nè tantum vastaret, quantum timebatur. Ante vltimum eius recessum à Vuidamia, placuit Domino etiam in conspectu fratrum glorificare illum: quod tamen non propter infidelitatem illorum arbitramur factum, sed vt tanti viri sanctitas animis eorum arctius affigeretur. Quasi enim vltimum vale eis diceret, non tātum sermone, verum etiam opere, sacre orationis virtutem illis commendauit. Domus quædam straminea illic erat, quæ igne arrepta, flammam in altum misit, cunctis circumquaque ædificijs incendium parans. Expauit ea re vir sanctus, & matutinale officium, quod iam inchoauerat, intermitrens, contra ignem salutiferæ Crucis signum edidit. Cumque periculum inuitabile, nisi Dei clementia prohiberet, impendēre cerneret, mox ante aram se prosteruens, orationi se dedit, indè nequaquam surgens, donèc flammā tepuisse, domumque illam absorptam esse audiret. Omnes igitur Deum laudantes pro gaudio duplicato, quod & cætera illæsa mansissent ædificia, & à diurno metu, qui iam euenerat, liberatos se viderent, Episcopus aiebat: Benedictus Deus, qui nō solum præsentem hac in re timorem nostrum consolatus est, sed & futuri metus sollicitudinem omnem sub nostra tandem presentia amputauit. Quo in facto, sicut & in multis alijs, sancto Martino par fuisse probatur.

Quanta autem deuotione fuerit erga reuerendissimum altaris Sacramētum, ex hoc loco satis perpendi potest, quod crebrò pius Dominus in forma speciosissimi pueruli, sacrificanti illi visibiliter apparere dignatus est: quod quidem in religiosis quibusdam personis diuino nutu non rarò intueri cōcessum fuit. Quid autem ipse miserit de quibusdā miraculis, quæ circa idem præcipuè venerandum feruntur conuigisse sacramentum, res, quam dicturi sumus, declarabit. In villa quadam sacerdos erat valdè dissolutæ vitæ, quæ hoc ordine diuina bonitas ad poenitentiam vocauit: Celebrans ille Missarū solennia, manibus coepit indignis regē tractare maiestatis. Cumq; ad illum venisset locum, vbi hostia frangēda erat, sanguis protinus emanauit. Territus ille, vitam mutauit in melius, cunctisque; audire volentibus factum publicauit. Accidit autem, beatum Hugonem per eam villā iter facere, sacerdotemq; acerbitum, non propter miraculum, sed ob vitæ sanctitatem, de quibusdā spiritualis vitæ studijs interrogare. Tanta enim poenitentia asperitate pristinam vitā iam correxerat, vt sanctum eum fama cunctis proclamaret. Cumque sancto episcopo narrasset prodigium, quod ipsi acciderat, hortatus est eum, vt cruorem ipsum tāquam veritatis testē inspiceret. Sed penitus non acquieuit: quin immò famulis suis idem suggerentibus, itā fertur respondisse: Habcant ipsi signa infidelitatis suæ. Nobis aut, qui verè credimus sub speciebus sacramentalibus verum corpus & sanguinē Christi contineri, signa quid proderunt? Quosdam etiam abire volentes, vt viderent, duritius obiurgabat, quod non deuotione, sed curiositate id facerent. Siquidem scriptum nouerat: Beati qui non viderunt, & crediderunt. Sed hoc vulgo persuadere quis poterit? Quin immò videmus eos tanta diligentia ad huiusmodi consuerunt, qui si perfectam haberent fidem, magis vtiq; ab his se elongarent.

Post longa tandem huius vitæ certamina, cum iam tempus aduentaret transitus eius ad patrē, acri febre corripitur. Morbo autē ingranescente, sapiens orando hæc verba repetebat: O pie Deus, requiem præsta nobis. Bone Domine, Deusque verax, dona tandem nobis requiem. Quod quidā de adstantibus audiens, quasi pro consolatione dixit ei: Iā Domine quiesces. At ille: O verè, inquit, beatos illos, quibus vel in extremo iudicij die requies incōcussa donabitur. Dicente rursus coipso, illū dicem ei futurum, Deo volēte, iudicij diē, quo esset è vita decessurus, cum magna fiducia dixit: Non rectè sentis. Nō enim iudicij, sed gratiæ & misericordiæ dies erit, quo ego defungar. Cum adhuc esset incolumis, & mentio fieret de mortis horrore, dice-

Ioan. 1.

Homineh miserum liberat à daemone.

Cap. 26.

Precibus sapit incendium.

Cap. 27.

Christus ei sacrificium facienti sapere apparet.

Veritas corporis Christi in Eucharistia.

Ioan. 12. Curiositate reprehedit, non pietatem.

Cap. 28.

cere cōsuecrat: Malè profectò nobiscum ageretur, si nunquam mori deberemus. In omni aegritudine sua, quāuis violētissimè torqueretur, inuictò semper permansit animo, itā vt ireret & rediret à lectulo, quocunq; esset necessè. Stupefacti ea re medici, dicebant: Reuerà spiritus hominis huius sustentat imbecillū corpus eius. Ad ista quidā de præcipuis amicis illius, sic horrabatur eū: Quandoquidem, inquit, domine, multo tempore tū ordinarius, tum etiā delegatus permultorū iudex fuisti, diligenter, oro, studeas nedum generatim, sed etiā speciatim confiteri, quos & quot priuato amore vel odio, aut promoueris, aut depresseris parū iustè. Respondit ille: Odio, seu amore, sed nec spe quidem vel timore personæ vel rei cuiuscunq; à veritate iudicij me vnquam exorbitasse, penitus memor nō sum. Si autem de recto deflexi, hoc vel propriæ ignoratiæ, aut certè assistentiū culpa accidit. Ad verba nāque sua tantā semper adhibebat cautionē, nè quid cōtra veritatē proferret, vt nedum in dubijs, sed etiam in certissimis frequenter hanc adijceret appendicem: Sic modò nobis occurrit, Eadem per omnia cautela in literis, sigillo ipsius muniendis, ille veritatis amator semper utebatur. Admonitus etiam, vt testamentum pro more faceret, Tædet me, inquit, huius consuetudinis, iam passim in Ecclesiā introducta. Nec habui quicquam, nec habeo, quod non sit Ecclesiæ, quam regendam suscepi. Attamen nè fiscus rapiat, pauperibus tribuatur totum, quod videtor possidere.

Eccē vitæ eius innocentiam.

Cap. 29. Sacramentum extremæ Vnctionis percipit illum diem nunquam sacramentum hoc percipere voluit, quanuis crebrò lethali ter laboraret. Disponente tamen Domino, vsque ad decimumseptimum Nouēbris diem mors illius dilata est. In quo spatio multas proposuit adhortationes ipsū visitantibus, salutariaq; dedit cōsilia in negocijs opportunis. Archiepiscopus quoque ad eum veniens, humiliter veniam petijt, quòd multas ei præter fas persecutiones excitasset. Cui vir sanctus, lætatus poenitentia eius, alacriter respondit: Libenter ignosco. Quòd autem sæpè te reprehendi, non me poenitet: sed quòd id crebris non feci, id potius doleo. Vidi nanque secularibus negocijs animū tuum plus satis implicari, iacturamq; non parū in subditis tua negligētia fieri. Cū iam autem ille, quem diximus, Nouēbris dies propinquasset, lachrymantibus filijs dixit, vt funeri necessaria præpararent. Facto deniq; in se spiritu Dei, mala grandia futura prædixit & Regi, & regno, in primis autem Clero. Dicebat proinde libenter se velle mori, nè tanta cerneret diffidia. Et hæc quidem omnia mox ab eius obitu, sicut prædixerat, euenerunt. In quo, sicut & in alijs multis, apertissimè videre licet, cum prophetiæ spiritū habuisse. Decimo septimo Nouēbris die, cū sentiret vires sibi magis magisque deficere, iussit accerfiri monachos & clericos in obsequium funeris sui. Et quia Episcoporū nullus interesse poterat, ordine instruxit eos, quemadmodum funus ipsū curare deberēt. Iussit quoque, vt non Londoniæ, vbi ægrotare cepit, humaretur: sed vt Lincolniam translātū eum in primaria æde sepelirent. Concilium nanque vniuersale totius regni Lincolnia celebrabatur, ad quod Episcopi omnes conuenerant. Ipse autem interrogatus, num interesse vellet, respondit: Etiam. Id verò quomodò accipi voluerit, ex sequentibus patebit. Aduesperante ergò die, vt pius & misericors, sciens quia venit hora eius, vt transeat ex hoc mundo ad patrem totius consolationis, cū dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos: cernensq; vbertim flentes charissimos filios, suauissimis eos sermonibus consolari nitebatur. Dextram etiam capitibus singulorum diutius imponens, Deo & verbo gratiæ eius eos omnes commendauit. Deinde deficiente voce, cū rogarent eum, vt Dominum pro idoneo pastore deprecaretur, tandem respondit: Deus id faciat. Quo dicto, pauimentum coram eo nudatur, & cinere benedictò in Crucis formam sparso, Completorij preces inchoauerunt. Cū autem versum illum audisset, Clamauit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eū. imponi se cineri poposcit. Psallentibus illis festinantius, vultu placidissimo spiritum sensim colligebat, quem tunc in manus cōditoris tradidit, cū illud Simeonis cāticum inciperetur, Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace. Obijt circa annum Domini millesimū ducentissimum, cū iam sexagenarius esset, deinceps in sabbato pacis æternæ quieturus. Tenuit cathedram episcopalem annis quindecim, & quinquaginta & octo diebus.

Multa mala sub obitu futura prædicat.

1. Cor. 1.

Psal. 90.

Luc. 2. Felicissimè vir pijsim⁹ in caelos è corpore p̄ficiscitur.

Defelici transitu eius & gloria immarcescibili reuelationes multæ diuersis Deo deuotis hominibus obtigerunt. Quidam etiam ex ijs, qui familiaritè ei assistebant, cū adhuc viueret, anxius nimium post eius obitum de statu eius, in oratione ramus, tali visione certior factus est: Apparuit ei sanctus Hugo tanquàm in præclaro loco residens, gloria mirabili sublimatus. Audiuit etiam cantica suauissima, cuius modi in terris nunquam audita essent. Cumque visionem illam admiraretur, & præ pauore loqui non auderet, dixit ei sanctus Hugo: Non te sollicitum esse de cetero statu meo. Cantica melliflua, quæ audis, ab hora illa, qua discessi à vobis, nunquam mihi defuerūt. Deinde eum comiter instruxit de quibusdam perplexis conscientia scrupulis, quos antè nunquam potuerat excutere, nec satis ab aliquo de ijs edoceri. Itaque tanquàm in testimonium visionis eius, dein ceps illam non sensit animi perplexitatem. Reuelatum etiam diuinitus fuit cuidam deuotæ personæ, quemadmodum pede suo vir sanctus arrogentem quendam Episcopum in dorso percussisset, quòd ad cathedram Ecclesiæ eius non studio boni operis, sed inanis gloriæ desiderio adspiraret: qui eadem hora spiritum exhalauit.

Viso cuiusdam eius beatitudine

Videntes autem capellani eius, mortuum eum esse, funus sacratissimū, sicut eis præceperat, curare cœperunt. Cumque lauarent corpus exanime, lacte candidius foris apparuit: intus verò, vitro purius cernebatur. Faciem cum manu dextera perungentes balsamo, reliquum corpus aromatibus condiērent: vestibusque sacris pignus venerandum ornantes, loculo imposuerūt. Quibus omnibus ritè peractis, cum magna celebritate & miraculorum gloria, ad sedem propriam deportatum est. Nam postquam fama sanctissimi obitus eius inter populares percrebuit, tanta hominum vndiq; confluit multitudo, profrequentium sacrū funus, vt non parua iter accelerantibus remora obijceretur. Deuotio etiam populi toto illo itinere ad eò continuata est, vt vix quisquam sui proximi recordaretur. Tergisse feretrum, palma suprema fuit. Quibus verò hoc denegabatur, ij conspexisse prociū & adorasse, non vile trophæum ducebant. Fortiores deuotissimè supponebant humeros ad portandum, tametsi nulli, nisi ad breue spatium, id priuilegij concessum fuit. Per turmas enim, & quasi certatim ad portandum irruerant, cogentes priores, nè quid vitra id, quod præfixum esset, ea in re sibi vsurparent. Succedentibus autem sibi vicissim turbis, venerunt in occursum sacri funeris etiam duo Reges, Iohannes Angliæ, & alter Scotiæ, cum Archiepiscopis & Episcopis, Abbatibus, Comitibus & proceribus multis: qui cū sperarent in deferendo sacro corpore aliquid se priuilegij habituros, humeros deuotè supposuerūt. At tamen pro desiderio religiosi propositi non contigit eis. Irruente enim vulgo, nouisq; portitoribus præparatis, cū vim populi ferre non possent, cesserunt viri tam sublimes, quanuis inuiti. Scotiæ quidem Rex propter nimiam lachrymarum vim & copiam, propius accedere non potuit. Impensè nanque amauerat illum hominem Dei.

Cap. 31. Corpuseius exanime quale visum sit.

Obsena vigiliæ, & alter Scotiæ, cum Archiepiscopis & Episcopis, Abbatibus, Comitibus & proceribus multis: qui cū sperarent in deferendo sacro corpore aliquid se priuilegij habituros, humeros deuotè supposuerūt. At tamen pro desiderio religiosi propositi non contigit eis. Irruente enim vulgo, nouisq; portitoribus præparatis, cū vim populi ferre non possent, cesserunt viri tam sublimes, quanuis inuiti. Scotiæ quidem Rex propter nimiam lachrymarum vim & copiam, propius accedere non potuit. Impensè nanque amauerat illum hominem Dei.

Sexto autem die urbem Lincolniensem ingressi, reliquias sacras in summā pertulerunt ædem, vbi magna fuit populi frequentia, donèc humatum esset pignus preciosum. Officium denique exequiarum tanta celebritate peractum est, vt Episcopi lectiones, Abbates versus recitarent. Fuerūt enim in exequijs illis Reges duo, Archiepiscopi tres, Præsules quatuordecim, Abbates amplius centum, Comites proceresque plurimi. De reliquis inferioris status & vulgo, nullus certus facillè iniri possit numerus. Sic sic placuit remuneratori omnium bonorum, glorificare seruum suum fidelem, qui toties erga sepulturam aliorum sollicitus fuerat. Impleuit quoque promissum suum vir sanctus, quia etsi vna voce, vt solebat, negocia concilij non curauit, morte tamen sua totius ecclesiastici status regimen mirabiliter illustrauit. In medio nanque sacratissimæ synodi emortuum corpus eius prophetauit. Clericus quidam præcellenti ingenio cū vidisset quæ fiebant, rapit hos versus composuit, & ad pedes sacri funeris collocauit:

Cap. 32.

Epitaphiū eius.

Consultor, Regum malleus Hugo fuit.

Cap. 33. Multa sunt miracula.

Per totum autem illud longum iter sex dierum, & antequàm sepeliretur corpus sancti pontificis, multa præclara miracula per seruum suum Dominus efficere dignatus est. Denique diuina non cessarunt beneficia ad monumentum eius, etiam post illius honorificam sepulturam, in testimonij eximia sanctitatis. Candelæ accensæ, quæ ante funus portabantur, nec vent o, nec pluuia poterāt extinguī, cunctis qui

Insigne miraculum.

qui aderant, adspicientibus & stupentibus. Cuiusdam Bernardi brachium fractum, ab Episcopo sancto reformari per visionem illi ostensum est. Itaque expefactus, illud planè redintegratum respexit, dolore sopito. Quidam vir pius, orans ad fectrum sancti Hugonis, vt dissolui & esse cum Christo mereretur, sequenti nocte, rebus suis benè constitutis, bona morte decessit. Hoc autem vir sanctus dicere solebat inter maxima miracula numerandum, si cui meritis sanctorum in paradysum ingredi contingeret, cunctis periculis exclusis. Mulier quædam cæca, ad primum sacri corporis contactum, oculorum lumen recepit. Fur quidam cum crumenam pecunia refertam abstulisset à latere cuiusdam foeminae orantis ad corpus sancti Hugonis, miraculosè protinùs cæcatus est. Sentiens ergò diuinam vltionem, seipsum publicè accusauit, crumenam reddidit, & visum recuperauit. Miles quidam, cuius brachium cancer planè corroserat, ad corpus sancti Hugonis sanatus est. Puer quidam vita functus, meritis illius reuixit. Vir quidam languidus, à medicis desperatus, ad sanctum beati viri sepulcrum venit, moxque sanus & incolumis surrexit. Denique non longo temporis spatio à sepultura preciosi thesauri, intra paucos dies ad monumentum eius, sex paralytici sanitatis beneficium adepti, tres cæcilluminati sunt, muti duo loquendi facultatem receperunt. Duo quoque contra cæci, pristinae sunt firmitati restituti, & hydropica foemina eius meritis curata est. Mulier quædam cum quatuor fecisset abortus, admonita est ab ancilla sua, vt puerulum ceruicem sancto Hugoni offerret. Quod vbi fecit, non abortiuit vnquam, sed sex incolomes pueros enixa est. Sunt & alia permulta illustria miracula, quibus sancti summi Dominus mirificauit. Hæc pauca interim breuitatis studio commemorâsse sufficiat in laudem & gloriam præpotentis Dei, qui viuut & regnat in infinita seculorum secula, Amen.

Sacri eius corpus eleuatur & transfertur.

Nota de corpore eius & habitu incorrupto, itemque de oleo.

Porro anno Christi millesimo ducetesimo octogesimo, qui fuit à beati viri obitu ferè octogesimus sextus, Octobris sexto die, sacrum corpus eius eleuatum atque translatum est, cum iam antè ab Honorio 3. Pontifice Maximo in Sanctos relatus esset. In hac autem eleuatione quasi integrum repertum est corpus eius: locus verò, in quo illud repositum fuerat, magnam purissimi olei copiam exhibuit: habitus quoque monasticus, quo vir sanctissimus, dum viueret, vsus erat, & in quo post obitum sepulture mandatus fuerat, integer inuentus est. Cumque sanctissimum eius caput, (quod à corpore separatum, postea auro, argento & gemmis inclusum est) Oluerus Lincolnienfis Episcopus in manibus reuerenter teneret, ex eius maxilla non parùm olei distillauit. Tandem sacrum corpus in theca auro, argento & preciosis lapidibus ornata, reconditum est, ipsaque theca loco congruo satisque sublimi, è marmore structo, honorificè collocata est, non longè à sanctissimo eius capite, quod iuxta altare beatissimi Iohannis Baptiste in Lincolnienfi ecclesia repositum. Huic verò translationi præter Regem & Reginam Angliæ, itemque Nauaræ, multosque regni proceres laicos, etiam duo Archiepiscopi, multi Episcopi, Abbares plurimi, compluresque alij interfuerunt: indictumque est, vt eius translationis annua celebritas, deinceps tota diocesi Lincolnienfi haberetur.

MARTYRIUM SANCTI ROMANI MARTYRIS, EX ECCLESIA TICAE HISTORIAE EUSEBII Cesarensis Libro 8. Cap. 12. interprete Iohanne Christophorono Anglo.

Novèb. 18.

S. Romanus Diaconus.

Obserua eius zelum.

ROMANVS, Palæstinus genere, Ecclesie Cæsarensis Diaconus & exorcista, cum pariter Antiochiæ in ecclesiarum vastatione fortè versaretur, complures viros simul cum vxoribus & liberis aceruatim ad idolorum delubra properantes, & ipsidem hostias immolantes intutus, spectaculum neutiquam tolerandum arbitratu est: & propterea singulari pietatis studio incensus, accedit propius, & magna voce exclamans, eos grauiter redarguit. Qui propter hoc tam audax facinus prehensus, generosissimus, si quisquam alius, testis declaratur veri-

veritatis. Nam cum iudex mortem illi ignis incendio infligendam pronunciaisset, ille vultu hilari & animo maximè læto, sententiam lubens amplexatus, ad supplicium abducitur. Deinde vbi alligatur ad palum, & dum ligna illi circumcirca coacernabantur, & hi qui incenderent rogam, Imperatoris iam presentis sententiam expectabant, clamauit: Vbi mihi ignis, quæso?

Hæc locutus, accessit ad Imperatorem, quò nouum & inusitatum genus supplicij sustineret, vt lingua nimirum illi amputaretur. Quod fortissimè perpeffus, rebus omnibus declarauit, diuinam vim illis, qui aliquid pro pietate subeant acerbissimis, opem semper apportare solere, cum labores & ærumnas alleuando, tum animi alacritatem firmè corroborando. Iste enim simulatque nouum illum supplicij modum intellexit, præ generosa animi alacritate, neutiquam obstupefactus, lubens extendit linguam, & paratissimo animo eam licet oribus quasi infrastram præberet. Post quod supplicium in vincula coniectus, longinquo temporis spatio ibi afflictus, tandem cum vigesimus annus regni Imperatoris aduentaret, (quo ex decreto concessum erat, vt libertas omnibus, qui in vinculis vbiqùe constricti tenebantur, palam prædicaretur) solus iste in compedibus iacens, vtroque pede ad quinque foramen distracto, laqueo collo circumiecto strangulatus, martyrio demum, sicut ei erat in optatis, decoratur.

Lingua ei amputatur.

Diu manet in carcere.

Strangulatur.

ITEM SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI, Cognomento Chrysostomi, Encomium eiusdem martyris, vt habetur in Simeone Metaphraste, apud Aloysium.

RVSUS martyrum memoria, & rursus dies festus & celebritas spiritalis. Laborarunt illi, & nos lætamur. Decertarunt illi, & nos exultamus. Illorum est corona & communis gloria: illorum sunt præmia & certamina, & totius Ecclesie gloria, decus & gloriatio. Et quomodo, dicit quispiam, posset hoc fieri? Quòd partes & membra nostra sunt martyres. Quoniam siue patitur vnum membrum, compatiantur omnia membra: siue glorificatur vnum membrum, cum eo lætantur membra omnia. Caput coronatur, & reliquum corpus exultat. Fit vnus victor in ludis Olympicis, & totus gaudet populus, & cum magnis eum excipit laudibus. Si autem in Olympicis certaminibus, qui nihil ad illos sudores contulerunt, tanta fruuntur voluptate: multo magis hoc fiet in athleticis pueris. Nos sumus pedes, martyres autem caput. Sed non potest caput dicere pedibus, vestri non egeo. Gloriosa sunt membra, sed gloria excellentia non facit alienationem à coniunctione, quæ est cum reliquis partibus. Tunc enim sunt maxime gloriosa, quandò non abruperint eam, quæ est nobiscum, coniunctionem. Nam oculus quoque, cum sit reliquo toto corpore splendidior, suam tunc conferat gloriam, quandò non abscinditur à reliquo corpore. Et quid dico de martyribus? Si enim Dominus noster Christus non erubuit fieri nostrum caput, multo magis ipsi esse nostrum caput non erubescunt. habent enim, quæ egit radices, charitatem. Soler autem charitas coniungere ea, quæ sunt disiuncta, & de meritis non admodum accuratè inquirat. Quomodo ergò ipsi cum nobis peccantibus dolore simul afficiuntur, ita etiam nos simul cum eis lætamur in re factis. Sic etiam iussit Paulus, gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus.

Nota festi martyrum.

1. Cor. 12.

Ibidem.

Nos pedibus, martyres verò capiti compatiuntur.

Rom. 12.

Sed flere quidem cum flentibus, est valdè facile: gaudere autem cum gaudentibus, non itidè. Faciliùs enim dolemus cum ijs, qui sunt in calamitatibus, quàm gaudemus cum ijs, quibus sunt res secundæ. Nam illic quidem ipsa natura calamitatis potest vel lapidem flectere ad commiserationem: hic autem in rebus prosperis inuidia cum, qui non valdè philosophatur, non sinit effici socium voluptatis. Nam quomodo charitas coniungit ea, quæ sunt diuisa: ita etiam inuidia diuidit ea, quæ sunt vnita. Quamobrè rogo vos omnes, studemus gaudere cum ijs, qui rem rectè gerunt, vt animam expurgemus ab inuidia. Nihil enim æquè expellit hunc morbum grauem & curatū difficilem, atque gaudere cum ijs, qui viuunt in virtute factis.

Inuidiæ diu pestis.

Gratulandū aliorū rectè factis.

Audi

2. Cor. 11. Audi quàm sit Paulus summus in his vtrifque : Quis, inquit, infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vrer? Non dixit, Et ego non molestiar: sed, Ego non vrer, dixit: vrendi verbo ostendere volens summum doctorem. Et rursus ad alios scribens, dicit: Sine nobis regnauistis: & vtinam regnauistis, vt nos quoque simul vobiscum regnaremus. Et rursus: Nunc viuimus, si vos hatis in Domino. Vide quanto perè studebat, vt res fratrum rectè se haberent, qui nec se viuere quidem existimabat, si illi non essent salui. Homo, qui fuerat raptus ad tertium cælum, & delatus in paradysum, & qui fuerat particeps mysteriorum inuestigabilium, & tantam apud Deum affecutus fuerat fidutiam, illorum bonorum secretum non valdè accipiebat, nisi etiam vidisset fratres secum esse saluos. Sciebat enim apertè, sciebat charitate nihil esse maius, neque quod sit cum ea conferendum: ipsum quidem martyrium, quod est summa bonorum. Nam charitas quidem, est absque martyrio, facit Christi discipulos: martyrium autem sine charitate, nec potest hoc facere.

Ioan. 13. Vndenàm hoc sciri potest? Ab ipsis Christi verbis. Dicebat enim discipulis: hoc cognoscent omnes, quòd mei discipuli estis, si vos inuicem diligatis. Ecce dilectio sine martyrio facit discipulos. Quòd autem martyrium sine charitate non facit discipulos, sed nec prodest quidem quicquam ei, qui id sustinet, aut non habeam, nihil mihi prodest. Propterea hunc sanctum maximè diligo, qui hodie nos congregauit, beatum (inquam) Romanum, quoniam cum certamine & martyrio, magnam quoque ostendit in Christum charitatem. Quamobrèm ei quoque sancta lingua fuit amputata. Etenim hoc quoque par est examinare, quantum de causa non ad alia vti què tormenta, supplicia & cruciatus eum deduxerit diabolus, sed linguam ei abscidit. Non enim hoc fecit temerè, sed cum maxima malitia, est enim mala & malefica hæc bestia, & omnia facit & mouet aduersus nostram salutem. Agè ergò examinemus, cur nam processit ad linguæ eius amputationem, paulò alius deducens orationem. Sic enim sciemus & Dei benignitatem, & martyris tolerantiam, & diaboli malignitatem. Et cum Dei quidem didicerimus benignitatem, Domino agemus gratias: martyris autem cognita patientia, imitemur conferuum: intellecta autem diaboli malitia, omninò auersemur inimicum. Propterea enim dedit nobis Deus clemens & benignus nõsse eius machinationes, vt cum magis odio habentes, faciliùs superemus. Quòd enim cognosci possint ea, quæ mente agitat, audi quid dicat Paulus de eo, qui fuerat fornicarius, scribens ad Corinthios: Confirmate in ipsum charitatem, nè circumueniamur à fatana. Non enim quæ mente agitat, ignoramus. Quanam est ergò causa, propter quam ei linguam amputauit? Patiamini, ò dilecti, me rem paulò alius narrantem.

Ecclesia p-secuciones. Graue bellum fuit aliquandò excitatum aduersus Ecclesias, non barbaris facientibus incurfiones aduersus ciuitates, nec vllis alienigenis, sed ijs, qui videbantur præesse huic nostro terrarum orbi, & barbaris & hostibus & Tyrannis omnibus crudeliùs & immaniùs vrentibus ijs, qui eorum parebāt imperio. Non solum enim libertas, & patria, & pecunia, & præsens vita tunc veniebat in periculum: sed regnum cælorum, & bona, quæ sunt iustis reposita, vitaque immortalis & Christi confessio. Nec solum graue bellum, sed nouus quoque modus excogitatus fuit captiuitatis. Non enim ex ea, quæ hîc est, ciuitate expellebant, sed supernæ Hierusalem, quæ est libera, priuare conabantur, & cogebant vnumquemque animas sacrificare in altaribus, & suum abiurare Dominum, & se dæmonum subijcere tyrannidi, perniciososque, & nostræ salutis hostes, colere dæmones, quod mille mortibus, & quauis gehenna erat grauius & intolerabilius generosis animis & Christi amantibus. Tunc tunc, cum multi essent submersi, & fluctus in altum tollerentur, & multi nauem frangerent, beatus hic Romanus in medium eorum accedens, non statim considerauit, quemadmodum se traderet periculis: sed eos priùs, qui timuerant, qui lapsi erant, qui suam salutem prodiderant, collegit, animauit, vt prælium instaurarent effecit: eos quidem, qui lapsi erant, erigens: eos autem, qui stabant, confirmans, precibus, exhortationibus, & consilijs, de futuris & de præsentibus rebus multum philosophans: ostendens has esse ad tempus, illas autem perpetuas: præmia opponens laboribus, coronas tormentis, brauia doloribus: docens quam sit

Nihil charitate præstabilis.

Diabolus malefica bestia.

Romani præclara virtus, fortitudo, & sapientia.

fit quidem vita præsens, quænam autem futura, & quantum intèr sit inter vtranque, & quòd mori omninò sit necesse: & si non hoc modo vitam finièrint, omninò coacti lege naturæ, paulopòst discedent ab his corporibus. His & similibus exhortationibus beatus ille manus erexit dissolutas, confirmauit genua debilia, fugientes reduxit, metum expulit, angorem exegit, eis animum addidit, audacesque effecit & confidentes, Pro capreis & ceruis eos effecit leones, magnam vim spirantes: Christi exercitum instruxit & exercuit: ignominiam nostram conuertit in capita hostium.

Cum ergò vidisset diabolus repentè tantam fuisse factam mutationem: & qui nudius tertius eum timebant & contremiscebant, se audacter in eum gerere, & ipsum irridere, adeuntis pericula, prosilientes ad supplicia: & cum cognouisset authorem, omnibus dimissis, in illum deinceps omninò virus suum inspirauit, omnem vim suam & insaniam mouens in hoc beatum caput. Et quid facit? Considerate malitiam. Non cum duxit ad tormenta, nõ eius caput abscidit: cum enim docuit tempus præteritum, hæc omnia fuisse facta temerè. Non solum enim non retardauit animi alacritatem eorum, qui crediderant: sed etiam magis auxit, eamque effecit maiorem & vehementiorem. Carbones, inquit, substernebant: illi autem currebant, tanquam ad rosas. Ignem accendebant: illi verò tanquam in fontibus aquarum frigidarum scipfos proieciabant. Lateæ cædebant, & profundos in eis sulcos faciebant, & riuos sanguinis deducebant: illi autem gloriabantur, tanquam auro omni ex parte circumfluentes. Et præcipitijs iaciebant, & in mare demergebant: illi verò non tanquam in profundum descendentes, sed tanquam in ipsum cælum ascendentes, ita affecti erant, exilientes & exultantes, & tanquam in sacra pompa choreas ducentes, & ludentes in prato herbido. Ità arripiebat vnusquisque cruciatus, non tanquam cruciatus, sed tanquam vernos flores carpentes, & coronas contextentes, & insigni animi sui alacritate meos præueniebant cruciatus. Quid ergò, inquit, nunc fuerit agendum? Abscindam ne eius caput? sed fit id, quod habet in votis, & discipuli per facta maiorem accipiunt adhortationem. Sepè enim eos admonuit, hanc mortem, quæ est ad tempus, non esse mortem, sed migrationem & requiem: oportere decessum despicerè, & solam complecti animam. Si ergò caput abscidero, & forti animo tulerit, quòd acciderit, ipsos per facta docebit apertius, quòd mortem sic oportet despicerè: & eorum magis eriget spiritus, & mortuus eis inspirabit maiorem animi alacritatem. Propterea ergò linguam amputauit, vt priuati voce, qua fruebantur, martyris discipuli, & defecti eius admonitione, fierent timidiore, & ad priorem redirent angorem & dubitationem, non habentes, qui eis animum adderet, neque qui excitaret & armaret.

Considera autem mihi diaboli malitiam. Herodes quidem abscidit caput Ioannis: hic autem non caput, sed solum linguam. Quamobrèm? Si abscidero caput, inquit, & fuerit mortuus, recedet non videns interitum suorum fratrum: ego autem volo eum facere testem lapsuum & calamitatis suorum militum, vt dolore cecetur, videns quidem labentes, non potens autem manum porrigere, & non valens eis ea, quæ priùs, consulere, ei voce execta simul cum lingua. Sed qui comprehendit sapientes in sua astutia, inuentum conuertit in eius caput: & non solum non priuauit consilio, sed eos etiam magis fecit frui adhortatione, & esse spiritualioris doctrinæ participes. Nam cum hoc obtinisset diabolus, vocatur deceterò medicus ad sectionem, & fit licetor pro medico: non id corrigens, quòd morbo laborabat: sed id, quòd erat sanum, corrumpens. Et cum linguam exemisset, non potuit simul cum ea vocem eximere: sed carnis quidem abscissa fuit lingua: virtus autem diuinæ gratiæ, aduolauit ad os beati Romani: & natura quidem amisit solum membrum, ferro id cogente: Dei autem gratia non fuit vocem cum ea excidere. Vnde etiam deceterò discipuli fruebantur magis spiritali doctrina, non humana voce, cuiusmodi priùs, verba audientes: sed diuina quadam & spiritali, & quæ nostram superabat naturam: & supernè quidem omnes concurrebant Angeli, infernè verò homines, vnusquisque os sine lingua videre cupientes, & audire sic loquens. erat enim re vera admirabile, & præter opinionem, diabolo quidem magnum afferens dedecus, magnam autem martyri gloriam, discipulis verò plurimam consolationem, & magnum argumentum patientiæ. Hic enim Deo mos est vel ex alto repetitus & à principio, quæcunque contra nos consarcinaret diabolus, ea in

Multos sua oratione confirmat.

Malitia diaboli.

Martyri ad patiendum pro Christo alacritas.

Mors electorū, non mors sed requies est dicenda.

Matt. 14.

1. Cor. 3.

Lingua martyris excinditur, & tamen loquendi facultas ei manet.

caput illius conuertere, & ad nostram salutem redigere.

Gen.3. Dei erga homines benignitas

Mihi autem hoc quoque confidera: Ille hominem eiecit à paradiso, & Deus cælum aperuit. Ille ipsum expulit ex imperio terreno: Deus autem ei dedit regnum cælorum, & in throno regio nostram fecit sedere naturam. Sic dat Deus semper dona maiora ijs, quibus diabolus conatur priuare homines. Hoc autem facit, illum quidem reddens tardiorẽ ad nobis parandum insidias: nos verò docens, nunquam timere eius machinationes. Quod quidem factum est etiam in martyre. Quia enim voce existimauit se eum esse priuaturum diabolus, multo maiorem & praelariorem ei Deus est largitus. Non erat enim eiusdem momenti, cum lingua loqui, & sine lingua. Nam illud quidem erat consequens, & commune omnibus: hoc autem erat supra naturam, & eius solius proprium. Quamquam etiam si fuisset mortuus martyr post linguæ abscissionem, sic quoque ei fuisset impletum certamen, & parata esset corona. Nam quòd victus esset, erat maximum & apertum argumentum, quòd linguam amputarit. Si enim non timebas linguam martyris, ò scelerate & execranda diabole, cur eam abscidisti? Quamobrẽm non dimisisti argumentum decertationum, sed occlusisti stadium? Quemadmodum enim, si quis luctans deinde accepisset plagas, quæ verbis explicari non possunt, & non valens deinceps amplius resistere, iussit abscindi manus athletæ, & sic eum percutiat, non est opus amplius alia probatione ad decernendam victoriam ei, cui fuerint manus abscissæ: Ità etiam in martyre apertissimum omnium argumentum victoriæ aduersus diabolus, fuit linguæ eius amputatio. Nam etsi lingua erat mortalis, quoniam tamen ei vulnera dedit immortalia, propterea in illam ingentes omninò efflauit spiritus: sibi quidem maius afferens dedecus, martyri autem coronam faciens splendidiorẽ. Quomodò enim est mirabile, arborem videre sine radice, & fluiuium sine fonte: ità etiam vocem sine lingua.

Imbecillitas diaboli

Contrarios, qui negant corporum resurrectione

Psal. 71. & 135.

Psal. 8.

Num. 17.

Vbi ergò sunt, qui non credunt corporum resurrectioni? Ecce vox mortua est, & reuixit: & vno momento temporis vtraque facta sunt. Quamquam hoc longè sit maius, quàm corporum resurrectio. Nam illic quidem subiecta est natura corporum, compositio autem solùm est dissoluta: hinc verò fuit sublatum ipsum vocis fundamentum, sed tamen rursus facta est splendidior. Quamquam si à tibia linguas abstuleris, iacet inutile deinceps instrumentum. Sed non sic tibia spiritalis: sed etiam si sit lingua priuata, non solùm non erat muta, sed etiam modulatius emittebat carmen, & magis mysticum, & cum maiori admiratione. Rursus quoque in cithara si quis plectrum solùm eripuerit, fit ociosus artifex, ars inutilis, & inane instrumentum. Hinc autem nihil eiusmodi, sed contra omninò. Os enim erat citharra, lingua plectrum, anima artifex, cõfessio verò ars. Plectro tamen ablato, lingua, inquam, neque artifex, neque ars, neque instrumentum euasit inutile, sed omnia suam virtutem ostenderunt. Quis hæc fecit? Quis hæc ostendit admirabilia, & quæ sunt præter opinionem? Deus, qui solus facit mirabilia. De quo dicit David: Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra? Quoniam eleuata est magnificentia tua super cælus. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Atque tunc quidem ex ore infantium & lactentium, nunc autem ex ore elinguium. Tunc natura immatura, nunc os lingua defectum. Tunc erat in pueris mollis radix, sed fructus perfectus: Hinc autem & ipsa radix erat ablata, & non prohibebatur fructus generatio: est enim vox, fructus linguæ.

Sunt reuerà magis admirabilia posteriora prioribus. Etenim nè his fidem non adhibeatis, illa propterea præcesserunt, vt in his non conturbemini, cum in illis fuerit assuetus animus. Propterea hæc euenerunt, vt illa, quæ latent & sunt vetera, credantur ex manifestis & ijs, quæ recens facta sunt. Sic aliquando Aaronis quoque virga floruit, quomodò nunc germinauit os martyris. Sed quam de causa Aaronis virga tunc germinauit? Quoniam erat designatus sacerdos. Quam autem de causa nunc germinauit os martyris? Quoniam blasphemia & maledictis incessabatur magnus Pontifex Iesus Christus. Vide ergò, quanta sit miraculi cognatio & excellentia. Quomodò enim virga illa non vnita radici, nec ex terra trahens humorem, sed defecta ea, quæ illinc proficiscitur, suppeditatione, & perdita vitali & frugifera virtute, repente ostendit fructum: ità etiam hinc quoque vox prinata radice, & vim non habens ex instrumento, in sicco & sterili ore repente germinauit. In hoc quidem cognatio, in alio autem excellentia. Inter vtrunque enim fructum multum

rum interest: Nam ille quidem erat sensilis, hic autem spiritalis, & ipsos cælus aperiens ei, qui tunc eam vocem ediderat.

Pro his omnibus gratulemur martyri, glorificemus Deum, qui hæc facit miracula: imitemur conferui patientiam, gratias agamus Domino pro gratia: accipiamus ex ijs, quæ dicta sunt, sufficientem consolationem in tentationibus: & Dei, qui nos fecit, potentiam & curam admirantes ac providentiam, omnia ex nobis afferamus, & quæ ex eo sunt, omninò consequentur. Seu homines, seu demones, seu ipse diabolus aduersus nos depugnet, nihil proficient ij, qui nos oppugnant: modò ostendamus nostrum promptum animi studium, & quæ à nobis afferri oportet, omnia afferamus. Sic enim & Dei attrahemus auxilium, & in vita futura magna fruemur gloria & salute. Quam detur nobis omnibus consequi gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: cum quo patri simul cum sancto spiritu gloria, honor, potentia in secula seculorum, Amen.

Vt possim vincere hostes omnes.

VITA SANCTI MAXIMI EPISCOPI MOGVNTINI, IVSSV REVERENDISSIMI ET ILLUSTRIS SMI Alberti Archiepiscopi Moguntini, à Iobanne Tritthemio, prius Spanheimensi, tum verò ad S. Iacobum Vuirciburgensi Abbate, conscripta. Nos eam in capita distinximus.

O tempore, quo Liberius Papa sub graui persecutione Arrianorum sanctam Romanam gubernabat Ecclesiam, sanctus Lucius Anneus, patria Romanus, apud Moguntiam, nobilem Germaniæ urbem, decimo octauo pontificatus annis tenuit sedem vndecim. Quo feliciter vita defuncto, sanctus presbyter Maximus communi voto populi fidelis in Episcopatu succedens anno Dominicæ natiuitatis trecentesimo quinquagesimo quarto, Indictione Romanorum duodecima, præfuit annis, vt Megefridus refert in Chronicis, quatuor & viginti, sub Arrianorum persecutione grauissima, temporibus videlicet Theodomeri & Clodionis Regum Francorum: quo tempore Dagobertus Generaldi filius, Dux Francorum orientalium apud Vuirciburg, Rheno transmissis, Moguntinos in odium Romanorum grauitè afflixit: urbem quoque Treuitorum, quæ tunc parebat Romanis, obsedit, cepit, spoliavit, incendit, funditusque subuertit. Annis quippe nongentis bellum cum Gallis atque Romanis Franci Reges habere continuu, quousquẽ tandem victores eorum effecti, penè totam Europam suo dominio violenter subdiderunt.

Nouèb. 12. Cap. 1.

Is Megefridus fuit monachus Euldensis sub Imperator. Orhone 2. & 3. Scripsitque historiæ liberos 24.

Sub his turbationibus Ecclesiæ, multa Christianorum millia propter Catholicæ fidei confessionem, ab infidelibus & hæreticis apud Moguntiam & in omnibus terminis eius crudeliter fuerunt occisa: quorum apud mortales nulla penitus habetur memoria propter malitiam temporum, & penuriam fidelium Scriptorum. Nusquam erant tuti, nusquam satis in urbibus & oppidis securi: quando & gladius ubique sauebat gentiliū, & non minùs perfidia inualuit hæreticorum. Nam etsi pacem habere videretur Ecclesia ab his, qui Romanis principibus fuerunt subiecti, vt abnegare Christum iam tunc nemo compelleretur: Arrianorum tamen intantum illo tempore vesania prauauit, vt nihil aut parum à persecutione gentium differret. Denique Franci tam orientales, quàm illi, qui ad ostia Rheni confederant, occidentales, Gothici quoque nationes & alij pagani, frequentes in Galliam motus & incursum facientes, Moguntiam, Coloniam, Treuirim, Vuormatiam, Spiram, Argentinam, & alias trans Rhenum vrbes nimia crudelitate saepius molestabant, nulli parentes gradui, sexui vel ætati. Quapropter pontifices, & ministri Domini sacerdotes, in quos furor persecutorum crudelius sauebat, in urbibus & vicis publicè non audentes comparere, quoties persecutio immincebat, cum suis ad nemora successerunt, in speluncis & cauernis montium latitantes, in

Cap. 2. Catholicorum multorum caedes.

Arrianorum sauitia.

edia, fame ac siti vltra, quam credi potest, afflicti, longum pro fide martyrium sustinebant.

Cap. 3.

S. Maximus multa ab Arrianis patitur.

Ea tempora beatissimus presul Maximus incidit, quibus nisi optimus nemo fuit Christianus. Probavit persecutio fidem, & contulit in passione amor Dei constantiam. Beatus vero pontifex, vt Megenfridus est author in Chronicis, ab Arrianis haereticis multas & atrocissimas insidias & persecuciones pro fide orthodoxa sustinuit, & septies de sua pulsus Ecclesia, trususque in exilium, toties miserante Deo reuersus est. Nam cum esset vir in diuinis scripturis longè doctissimus, & secularis literaturæ non ignarus, malleo similis, durus redargutor Arrianorum exitio: contra quorum vesaniam non solum verbis, sed etiam scriptis multipliciter pugnavit.

Scripta eius

Scriptis enim iam dicto Megenfrido restante, Contra Arrianos libros quatuor, De Incarnatione Domini libros duos, De Spiritu sancto libros duos, De constantia fidei Catholicae librum vnum, De martyrio Sanctorum librum vnum, Homilias & sermones multos & vtilis ad populum. Alia quoque nonnulla scripsisse dicitur, quæ ad notitiam nostræ lectionis peruenire minimè potuerunt. Ciuitas enim Moguntina post mortem eius terribi, sicut * diximus, euerfa & funditus destructa fuit.

* In Epistola dedicata, quam omisit, quod nihil ferè habeat, quod non historia ipsa contineatur.

Primò scilicet per Francos, secundò per Vuandalos, & terribi sub Attila per Hunnos: qui & sanctum Aureum pontificem cum Iustina sorore & multis alijs in Ecclesia peremerunt. Haerina Moguntina ciuitatis destructione, haud solum multa Christianorum millia fuerunt occisa, sed etiam nomina eorum simul & memoriae penuriam poruerunt, eò quod scriptoribus nec opportunitas scribendi fuit, nec locus, vel tempus. Vnde mirandum non est, si & diui Praesulis Maximi lucubrationes vel interierint ignibus crematae, vel alicubi situ lateant aut puluere sepultæ.

Cap. 4.

Eadem est calamitate factum, quod præter sedecim numero, Ecclesia Moguntina suorum pontificum, qui sanctum Bonifacium Archiepiscopum & martyrem præcesserunt, neque nomina, neque tempora vspiam potuit inuenire: cum non sit verisimile, in annis sexcentis quadraginta, non plures existisse, quam sedecim: nisi quis contendat, oves Christi apud Moguntiam & sapientis & diuitius, permittente Deo, pastoris necessario caruisse solatio. Quod si quis asserit, minime probabit. Nos enim contrarium ex Megenfrido facile poterimus comprobare: qui temporibus Othonum clarem in humanis, cum esset omnium Germaniarum diligentissimus compilator historiarum, quadraginta numero fuisse ante Bonifacium in Ecclesia Moguntina pontifices commemorat: inter quos sanctum Maximum non, vt neoterici quidam fecerunt incerti authores, septimum, sed nonum decimum extitisse præfulem asserit, beatoque Lucio successisse Anneo, ac annis, sicut dictum est, præfuisse quatuor & viginti. Neoterici autem in nominati scriptores, Megenfridi Chronicorum notitiam non habentes, sedecim duntaxat ante sanctum Bonifacium Ecclesie præfuisse Moguntinae pontifices asserunt: inter quos Maximum in ordine septimum locantes, beati Aurei martyris, sub Attila Hunnorum Rege passi, successorem immediatum extitisse contendunt. Sed hoc ratio temporis non admittit. Sanctus enim Lucius Anneus præsul octauo sedecimus, moritur anno Dominicæ natiuitatis trecentesimo quinquagesimo quarto, Indictione Romanorum duodecima, temporibus Liberij Papæ: cui eodem anno sanctus Maximus in pontificatu successit. Beatus vero Praesul Aureus Moguntia ab Attila passus est sextodecimo Calendas Iunij, anno Domini quadringentesimo quinquagesimo quarto, Indictione Romanorum septima: qui non Maximus, vt isti putant, sed Eutropius in pontificatu successit temporibus sancti Leonis Papæ primi. Vides nunc, quod præcisè centum annorum tempus ab institutione Maximi ad pontificatum, vsque ad passionem beati martyris Aurei intermediat, quod præter Megenfridum monachum nullus scriptorum Moguntinensium, quos ego legerim, animaduertit. Vnde mihi videtur, scriptores ipsos nominum consonantia fuisse deceptos, qui pro Anneo, posuerunt Aureum, & Maximum successorem immediatum ipsius Aurei martyris opinati sunt: cuius non Aureus, sed Anneus fuit antecessor, vt ostendimus, centum ante annos.

Megenfridus egregius historiographus.

Lucius Anneus Episcopus Moguntinus.

Cap. 5. Catalogus Episcoporum Moguntinensium.

Nam ita summam author inquit memoratus: Anno Dominicæ natiuitatis octogesimo Crescens à Roma directus in Germaniam, primus Moguntinensium Episcopus ordinatus est, & præfuit annis duobus & viginti, vir magna sanctitatis, &

martyrio coronatus. Post quem Marinus annis sex: Crescentius aut præfuit annis octodecim: Cyriacus annis quatuordecim: Hilarius vir sanctus & martyr, annis viginti: Martinus annis quatuordecim: Celsus martyr, annis viginti duobus: Lucius annis decem: Gothardus vir sanctissimæ vitæ, annis quindecim: Suffronius vir sanctus, annis octo: Herigerus martyr, annis quatuor: Rutherus martyr, annis viginti: Anianus vir doctus atque sanctissimus, annis viginti duobus: Ignatius martyr, annis tredecim: Dionysius vir sanctus, annis vigintifex: Ruthberrus, annis duodecim: Adelhardus vir sanctus, annis decem: Anneus Lucius, annis octodecim, vir Apostolicæ atque sanctissimæ vitæ: Maximus (de quo nobis est sermo) præfuit annis vigintiquatuor: Sidonius, annis nouendecim: Sigismundus annis sex: Lupoldus vir sanctus, annis septendecim: Nicetius annis octo: Marianus annis decem: Aureus martyr, annis sedecim. Post quem sanctus Eutropius præfuit annis vigintitribus. Post quem ordinatio vsque ad sanctum Bonifacium exclusiue, adhuc quatuordecim pontifices extiterunt in Ecclesia Moguntina, quorum ista sunt nomina: Adelbertus, Radherius, Adelbaldu, Landtfridus, Ruthardus, Sidonius secundus, Vuilibertus, Ludegastus, Ruthelmus, Ruthuualdus, Leouualdus, Richbertus, Geroldus & filius eius Vuilibus laicus, per Carolum Martellum maiorem domus Francorum, ea ratione pontificatu Moguntino donatus, sicut & Milo filius sancti Luduini Archiepiscopi Treuironum, & alij multis alijs per Galliam, vt bello interessent cum illo contra Saxones, Francorum dominio rebelles. Verum non multò post Vuilibus laicus, ignarus diuinarum scripturarum, propter venationes & homicidium sententia Gregorij Papæ secundi fuit depositus, & sanctus Bonifacius monachus & presbyter, anno Domini septingentesimo vicesimo, Indictione Romanorum tertia, in eius locum presul Moguntinae Ecclesie primus & quadragesimus ordinatus: quem Zacharias Papa Romanus postea in Archiepiscopum eiusdem Ecclesie sublimauit. Hæc ideo mihi præmittenda necessariò videbantur, nè quis eorum, qui olim ista lecturi sunt, à Moguntinis schedulis discordantem me, aut mendacem existimare velit, aut sine authore certo ab aliorum opinione temerè discrepantem, stultum nempe foret, Megenfridum certum, fixum & solidum præterire scriptorem, & incertorum schedulas sequi recentium. Propterea iam nominati scriptoris decreuimus inherere vestigijs, & incertas neotericorum sententias præterire.

for. * Sophronius

* Luthuualdus

S. Bonifacius presbiter Ecclesie Moguntinae.

Cap. 6. S. Maximi patria.

Maximus igitur beati Lucij Ancei presbyter, & in ministerio verbi Dei socius, natione Germanus, patria Moguntinus, & religione Christianus fuit. Cuius temporibus adhuc Romanis, sicuti & prius à multis retrò annis, Moguntiam, Treuironum, Coloniam, Vuormariam, Nemetim, quæ nunc dicitur Spira, cum magna parte Gallie suo sub dominio tenebant, licet à Francis Germanis, Teutonibus, Saxonibus, Bauaris atque Turingis incurfiones multas & frequentes paterentur, nunc victi, nunc autem victores. Qui more veterum nimis cupidi ampliare dominium, eas quas superauissent gentes, & moribus, & legibus, simul ac literis vti Romanis compellebant, quò potentiores ceteris esse viderentur. Vnde Germani, circa litora Rhænicommorantes, & Galli tandem victi à Romanis, eorum & linguam susceperunt, & modum scribendi, scholas instituerunt publicas per vrbes, in quibus Romanorum exemplo, filij ciuium atque nobilium, literarum studijs imbuerentur. Insuper quò rectoribus abundantius complacerent Romanis, præmittentes nomina suæ gentis auita, natis suis vocabula & Græca imposuerunt, & Latina: quanquam id postea conuersi ad Christum fecerint multi non ob metum vel dilectionem Romanorum, sed pro reuerentia potius & amore sanctorum Apostolorum, ac Saluatoris Iesu Christi martyrum. Hoc dixerim, nè quis præfatos Ecclesie Moguntinae pontifices, propterea natos vel Græcos existimet, vel Romanos, quòd eorum nominibus quandoquè inuenerit nuncupatos. Variantur hominum cum tempore mores, mutantur nomina, & studia mentium, continua volubilitate seculorum alterantur.

Cap. 7. S. Maximus multum profecit in literis.

Beatus Maximus, testante Megenfrido, honestis & Christianis parentibus ortus, in vrbe Moguntina, more gentis adhuc puer studio deputatus est literarum: in quo cum tempore adeò profecit, quòd sibi coarctatos penè omnes superauit. Erant in tempore illo plures cum Christianis mixti gentiles, & quemadmodum persecutione cessante nemo paganum cogebat fieri Christianum, ita nec quisquam impel-

lebat credentē abnegare vel deserere Christū. Multi tamē inter Christianos surrexerūt haretici: inter quos Arriani, principū Romanorū favore suffulti, multas intulerūt veris Christianis persecuciones & molestias. Vndē cum publicē nō semper liceret metu hereticorū, fideles quiq; filios suos in priuato fidē seruare constantē orthodoxam vsq; ad mortē docuerūt. Sic nimirū & sanctus Maximus in his, quae pertinebāt ad fidē & veram religionē, tenens ab vnguiculis parentū & sacerdotum magisterio sufficienter instructus, in virum cum tēpore magnū creuit, atq; meritū & doctrina gloriosum. Mox enim, vt per artem sapere ac intelligere coepit, diuina miseratione praeuentus, non minus, quā gratia semper comitatus, Deo fetotum obtulit, pro cuius amore cuncta huius mundi blanda & dulcia contempfit.

Omnia blanda & dulcia huius mundi contempfit. Cap. 8. Officia Clerici.

Consuetudo fuit illo in tempore, valde necessaria clericis ac sacerdotibus, soli Deo vacare, sacro ministerio verbi & orationis insistere, ad fidem & iustitiam populū non minus exemplo bonae actionis, quā sanctae praedicationis verbo edicare, mundi honores, diuitias quoque & omnes voluptates moriturae carnis vitare, & Christū opere & sermone super omnia veraciter amare. In quo vniuersi diuini generis beatus Maximus in clericatu suo perseueranter enituit, & breui ceteri perfectionis in se normam dedit: merito sanctitatis fuit admirabilis, & diuinarum scripturarum interpres & doctor insignis. Propter quod ordinatus a beato pontifice Adelhardo clericus, vitam per omnia duxit Apostolicam, multorumq; conuulso verbo & exemplo in diebus suis ad Dominum conuerit. Adelhardo post haec vita defuncto, beatus Lucius Anneus in pontificatu succedēs, praefuit annis decem & octo, vir magnarū in Christo virtutū, cui sanctus ipse Maximus stabili semper charitate adhaesit, & innumeras Arrianorū persecuciones pro defensione Catholicae dei sustinuit, sed adiutorio Saluatoris nostri Iesu Christi feliciter vbiq; triumphauit.

S. Maximus fit Clericus.

Cap. 9. Lucius Anneus perimitur ab Arrianis. Maximus ei succedit.

Postremō tamē sancto Lucio Anno pro fide orthodoxa in exilio apud Phrygiā strangulato eū duobus presbyteris Paulo & Crescentio, subordinatione & iudicij Arrianorū, beatissimus presbyter Maximus, quē pro confirmandis in recta fide populis apud Moguntiam ordinatione diuina reliquerat, fidelium omnium voto cōmuni praesul Ecclesiae iam dictae nona decimus constituitur, & praefuit in tribulationibus hareticorum multis, quatuor ferme annis atq; viginti. Facta sunt haec, vt supra diximus, anno Dominicae natiuitatis trecentesimo quinquagesimo quarto, decima die mensis Iulij, Indictione Romanorū duodecima. Ordinatus autem pontifex in Ecclesia Moguntina beatissimus pater Maximus, per omnia se studuit exhibere Domino ministrū irreprehensibilem, paratus amore Dei pro salute fidelis populi non solum persecuciones sustinere & carceres, sed mortem quoque, & si quid morte esset crudelius, quod ei posset occurrere. Virā in omni puritate ducens continuauit Apostolicā, mundi rebus pauper & modicus, virtutibus diues, humilitate profundus. Qui cum esset vir tam in diuinis scripturis, quā in secularibus scientijs multum peritus atq; doctissimus, hoc summopere curabat in primis, vt vita constantius eius doctrinae cōformis, ne alijs bona praedicans, ipse reprobis efficeretur. Corpore proinde suum ieiunijs, abstinencia multa, & vigilijs penē continuis pro Christi Saluatoris amore castigauit, sanctis orationibus, & praedicationi salutaris doctrinae verbi Dei sine intermissione, quoties opportunē licebat, intentus.

Docet suos non minus factis, quā verbis.

Cap. 10.

Per vicus circumibat & vrbes, vt plurimam Apostolorum exemplo pedibus nudis, presbytero, diacono & subdiacono comitantibus, & cunctis per gyrum populis opportunē & importunē fidem Christi, quanta potuit sedulitate, praedicauit. Fide, actione atque virtute maximus pontifex coram Deo & cunctis fidelibus extitit, qui nihil in hoc mundo aliud, quā Dei honorem & salutem proximi quaesuit. Mentis desiderio semper in Deum fuit eleuatus, quippe qui se huic mundo peregrinum & nouit, & exhibuit, & propterea nulla rerum temporalium cupidine vel occupatione detentus, vel implicatus fuit. O tē verē beatum, quaterq; beatissimum pontificem, cui Deus omnia solus extitit, qui mente simul & animo nihil aliud quā Dominum curauit, cuius etiam in amore semper occupatum se ostendit. Amator enim Christi eum esset feruidus, omnia pro honore caduca contempfit, auctoritate nec vanis laxauit animum, qui sanctum in se Dei meruit suscipere commemorantem patris & filij spiritum. Electus Dei pontifex, minister Christi sobrius, vir sanctitate maximus, virtute nitens abintus, contempfit quicquid cernitur, amauit quod non tangitur, sed pura mente colitur. O decus tu pontificum, diuini cultor numinis, qui sine

Inuocatur S. Maximus

hinc mundi sordibus, Christo vixisti splendens: Adesto mitis omnibus, te mente recolentibus, nos soluens tuis precibus nostris a sceleribus. Non est eo tempore inuentus apud Germanos pontifex doctior sanctiorque praesule Maximo, qui tanta sub innocentia & eruditione scripturarum legem conseruaret exacti: quoniam & hereticorum errores verbis & scriptis constantissimē redarguit, & fundatus supra firmam petram diuini amoris, nullas eorum persecuciones formidauit. Septies tempore sui pontificatus ab impijs Arrianis vrbe Moguntina pulsus est, septies quoque diuina prouidentia restitutus, nunquā attadiatus mente, nunquā deiectus animo, nunquā victus aut superatus.

Sanctus & eruditus eius.

Septies pulsus à sede sua.

Cap. 11.

Nam cum esset diuina miseratione praeuentus & illustratus, vnum Deum constantem & coeternum semper patrem & filium & spiritum sanctum asseruit, & sanctam indiuiduamque trinitatem personarum vnius incomprehensibilis & impartibilis Dei constantem vbiq; praedicauit. Pro huius verō catholicae orthodoxae fidei assertionem tuēda nec mortem timuit, nec vincula, carcerem aut exilium subire formidauit. Docuit publicē, cum licuit, populū: docuitque, si aliter non potuit, occultē gregem Domini, suo ministerio commissum: docuit verbis, docuit scriptis, patrem & filium & spiritum sanctum in trinitate personarum vnū esse Deum, in quo nec maius sit, nec minus, quē admodum neque prius, neque posterior. Enimvero nec pater maior est filio aut spiritu sancto, nec minor: sicuti neque prior, neque posterior: quoniam trinitati personarum Deitas vna conuenit, nec tamen trina personarum existentia vnitatem confundit. Beatus ergo praesul Maximus, & apud omnem posteritatem fidelium sempiterna memoria iurē venerandus: qui spiritu illustrante diuino, per fidem in vera humilitate sanctissimae Trinitatis incomprehensibile mysterium conuerit fideliter suscipere, quod Arrius mente in superbia elatus & arrogantissimus, nulla potuit ratione penetrare. Obscuratum est insipiens cor omnium Arrianorum: qui, cum essent stulti, superbi & nimium arrogantes, sapientissimos se omnium aestimabant.

Docet verā & catholicā de S. Trinitate fidem.

Arrogantia Arrianorū.

Cap. 12.

Cum autem beatissimus Christi praesul Maximus in confessione verae fidei syncretiter viueret, fidei populo se pontificem per omnia irreprehensibilem exhiberet, fidem quoque orthodoxam gentibus non minus, quā Arrianis constantissimē praedicaret, multas illi posuerunt insidias, & nihil amplius, quā ipsum eius sanguinem sitiebant. Sed protegente misericordia Domini famulum suum, permitti non sunt illum, quod maxime cupiebant, occidere, quāuis id ipsum saepe iteratis vicibus pertentassent. Megenfrido, sicut diximus, protestante in Chronicis de temporibus gratiae, septies eum non sine iniurijs multis & contumelia manifesta, cum quibusdam clericis extra Moguntinam ciuitatem eiecerunt, verberatumq; saepius crudeliter, interficere minimē potuerunt. At ille semper gaudens recessit ab vrbe cum plerisque discipulis suis, religiosissimis viris, Sidonio, Achario & Clemente presbyteris, & alijs, quorum nomina praefatus nō commemorat author, Deo gratias agens omnipotenti, quoniam dignus est habitus pro recta fide & nomine Iesu contumeliam pati. Reliquerat tamen semper ē clericis in ciuitate, vel propē, presbyteros quosdam, zelo Christianae fidei constantes, qui saltem per vicus & domos circumuehentes, occulte praemonerēt Christi fideles, vt sese ab Arriana impietate sollicitē custodirent. Quoties enim publicē, sicut dictum est, vtiliter & fructuosē praedicare verbum Dei non permittebantur in vrbe, secretius id facere vel in domibus fidelium nocturno tempore clausis, vel in nemoribus & latibulis montium cogebantur ad tempus. O quantis virtutibus Christianorum fides eo in tempore claruit, quae tantis aduersitatum indefinenter agitata procellis, nō solum vinci aut superari non potuit, sed in tribulatione dilatata, conualescens quotidie, seipsa tanto facta est constantior, quanto gentilium vel hereticorum persecutione amplius premebatur.

Multa ab illis patitur S. Maximus.

Cap. 13.

In re potest non fortis temporum.

Quid nos miseri nimiumq; tepidi, & propterea inutiles Christi sacerdotes atq; ministri fecissemus, si nos illis contigisset vixisse temporibus? Putasne tenuissemus in tanta persecutione constantiam, qui nullā aut parnam seruamus in pace disciplinam? Quis in tribulatione vitam pro fide Christi exponeret, qui pro eius reuerentia & amore in pace temperare non vult a vitijs & voluptatibus moriturae carnis? Aut quādo mortem pro defensione religionis suae in persecutione hereticorū patienter susciperet, qui pacem habens optimam, eius quam profiteretur institutionis fidei

Biennio post
hanc edi-
dit histori-
am
Tritheimi,
hoc est 17.
orta est hæ-
resis Luthe-
rana.
Esa. 1.
Psal. 13.

Fuerunt ta-
men etiam
rue templa
pulcherri-
ma & am-
plissima.

Cap. 14.

Matt. 6.

1. Tim. 6.

Secetur
paupertate
& vitâ Apo-
stolicam.

Cap. 15.

S. Paulinus
Episcopus
Treuirensis
cæditur ca-
pite.

normam & præcepta salutaria negligit custodire? O morum ingens diversitas, quantam cum tempore meritorum dissimilitudinem inducis mortalibus? In diebus illis sancta mater Ecclesia pacem bonam in multitudine fidelium habebat interius, licet maximas persecutiones infidelium crebro exteriorius pateretur. Nunc autem pacem ab hæreticis & paganis est consecuta exteriorius, sed quanta patitur interius adversa in pravis moribus filiorum, nemo est, qui sufficienter possit exprime- re. Nam, ut propheta dicit, Omne caput languidum, & omne cor mœrens. Non est in corpore militantis Ecclesiæ, ut olim priscis fuit temporibus, vera salus à vertice capitis vsque ad plantam pedis. Omnes à fervore catholice fidei declinaverunt, in- utiles facti sunt: non est qui faciat bonum, nō est vsque ad unum. Heu qualis com- paratio hæc sacerdotum Domini nostræ tempestatibus ad illos, qui in Ecclesia priscâ florere temporibus, quandò, ut parabolicè loquar, ipsi sacerdotes erant aurei, ca- lices verò, in quibus Domino sacrificabant, lignei, vitrei, siue de cupro, aut viliori metallo fabricati: corda quoque ministrorum Ecclesiæ, cunctis fuerunt adornata virtutibus, ut merito sanctitatis lucida, cum templa materialia essent humilia, & rara luce tenebrosa. His autem novissimis temporibus nostris templa sunt ampla, pulchra nimis, & fenestrarum altitudine splendida: corda verò sacerdotum & mi- nistrorum altaris ut plurimum igno- rantia scripturarum & scelerate scelerum, pro- pudor, omnino tenebrosa. Denique aurei vel argentei sunt calices, & si dicere au- deam, lutei sacerdotes. Unde merito ingemiscens dicere potest sancta mater fide- lium Christi Ecclesia: Heu mihi, quia nunc facta est in pace amaritudo mea amarissi- ma: quoniam quæ olim in persecutione paganorum, multitudine iustorum & martyrum florui, his diebus, qui ad pacem sunt mihi, penè tota in paucitate sancto- rum & multitudine perverforum defeci.

Sed non sic beatissimus præsul Maximus, qui sub persecutione impiorum, funda- tus in amore Christi, longè caelestia præposuit terrenis, diuina humanis, semper- na caducis. Vitam in egestate peregit Apostolicam, sciens naturam posse paucis ef- se contentam, si mens Deo credula, bonam adhibuerit in corde voluntatem. Quo- circa præcepto magistri humiliter obediens, non fuit de crastino sollicitus: aurum vel argentum in thecis nunquam reposuit: diuitias mundi fallaces nunquam que- siuit vel amavit. Victum, iuxta consilium Apostoli, habens tenuem, & amicum si- ne curiositate simplicem, fuit contentus, sciens pontificum opes, virtutè esse con- stantia: & gloriam, salutem & profectum plebis in Domino commissa. Si quid vi- tra quotidiani victus parci necessitatem forsitan superfluit, in crastinū servari non permisit, sed in usus mox pauperum manu propria expendit. Hic (nisi compara- tiones diceretur odiosæ) in eos libet exclamare pontifices & ministros Ecclesiæ sacrosanctæ, quibus de salute animarum populi sibi commissi, nihil aut parum: de ambitione, superbia & cupiditate rerum temporalium, constat summo conamine totum: quibus vanitas est quotidiano in usu: auaritia semper cæca & inquieta, fa- miliaris: ambitio & contemptus humilium Christi, comes ubique: & pauperum negligentia, sodalis: fastus dominij temporalis & luxus carnis moxitura citius, in- gi frequentatione amicus. Verum cum ista nihil ad me pertineant, nolo mihi offi- cium docendi vsurpare alienum.

Magna fuit diui Maximi temporibus in Ecclesia Catholica pontificum & sacer- dotum Christi persecutio, & multi Arrianorum non valentes impietati resistere, in eorum dogma perniciosum consentientes, hæresi subscripserunt. Ex illis verò, pro fide orthodoxa qui fortiter steterunt, plures fuerunt occisi, alij cum ignominia in exilium deportati, alij verò in montium caernis & nemoribus latere compulsi. Inter quos S. Lucius Annæus, Maximi, sicut diximus, antecessor, in Phrygiâ depor- tatus, posteaquam biennio exulasset, non ètū Arrianorum in sidibus est strangulatus. Sanctus etiam Paulinus Treuirorum Episcopus, cum ibidem exulasset cum Radia- no quodam Episcopo annis quatuor, capite truncatus est anno pontificatus B. Ma- ximi decimo, qui fuit Dominicæ natiuitatis trecentessimus sexagesimus quartus, In- dictione Romanorum septima. Beatus quoque Hilarius Episcopus Pictauiensis in Gallia, factione Saturnini Arclatensis Episcopi & complicum eius Arrianorum, re- legatus in Phrygiâ, exulavit annis quinque, postea in Galliâ redire permisus. Tàta sub Constantio & Constante Romanis principibus eo tēpore fuit Arrianis permis- sa in verâ atque catholice fidei assertores sæuèdi potestas, quod in sanctorum pontifi- cum

tam Ecclesiâs, quos vel interemissent, vel procul expulissent, sui erroris complices ordinarent Episcopos, gladijs suffulti & armis, qui spiritu sancti gratia penitus fue- runt indigni.

Et quia vnus Episcopi Arrianorum depositio historiam sancti Maximi concer- nit, operæ precium fore arbitror, gesta rei seriem literis dare. Posterorum licentia Imperatorum Arriani hæretici abutentes, quendam è suis hominè scelestissimum, nomine Euphratam, in Ecclesia nunc metropolitana Colonienfi, ad litora Rheni sita, Episcopum posuerunt: qui sua impietate multos à vera religione secum abdu- xit in errorè. Anno igitur Dominicæ natiuitatis trecentesimo septuagesimo quin- to, Indictione Romanorum tertia, qui fuit annus pontificatus beati Maximi Episco- pi Moguntini vicessimus primus, adunatum est concilium Episcoporum in memo- rata ciuitate Colonienfi, furore Arrianorum iam tunc aliquantulum per Dei gra- tiam humiliato & extincto. Vocati sunt ad ipsam synodum plures Episcopi fide- les, inter quos isti numerantur fuisse præsentès: Maximus Episcopus Moguntinus, Bonifus Episcopus Treuirorum, Victor Vangionum Episcopus, Iesse * Nemeten- sium Episcopus, Amandus Alsatensium Episcopus, Victorinus Metensium Episco- pus, & alij nonnulli ex Gallia pontifices, quorum nomina memoriæ non occurrunt. Audiens Euphrata tantorum contra se pontificum aduētum, fugam iniit: sed quo- rundam ciuium Christo fidelium industria præuentus, redire coactus fuit. Iam enim occultè pergens, transierat Rhenum. Reductus autem, & sancto concilio præsentatus, eius doctrina examini patrum exponitur, & erronea inuenitur. Qui cum esset Arriana loquacitate garrulus, plura contra sanctos patres pro sui erroris defen- sione in medium proposuit, quæ sanctus Maximus disputator Catholicus, veluti araneorum telas scripturarum testimonio subito rationabiliter cofutauit. Postre- mò videtes sancti Patres hæreticum in suo errore pertinacem, ut virus pestiferum à pontificatu per sententiam deposuerunt, & nè fidem deinceps maculare possent rectè credentium, extra patriam proscriptum, quanto citius abire compulerunt.

His apud Coloniam pro Christi honore peractis, sanctus præsul Maximus Mo- guntiam reuertitur, & senio grauatus, paulatim viribus corporis coepit destitui: sed mente sana vigens & spiritu, nihil iam tunc optabat magis, quàm dissolui, & esse cum Christo, quem pu- ro semper corde amavit. Cumq; post biennij tempus finem sibi huius vitæ conspiceret imminere, nè post eius de hoc mundo transitum ad pa- trem, in ouile Christi lupi proflirent rapaces, conuocatis ad se fratribus, de vnani- mi consensu omnium, presbyterum quendam Sidonium, per omnia virum Deo charum, Ecclesiæ Moguntinæ post se futurum designauit Episcopum, qui fuit in or- dine pontificum Moguntinensium vicessimus, teste Megensfrido, & præfuit in mul- ta sanctitate decem & nouem annis. Maximus autè sanctissimus præsul post multa religiosissime gesta, post varias pro fide Christi persecutiones & innumeras tribu- lationes, tandem plenus dierum atque virtutum, ad Dominum feliciter migravit die mensis Nouembris octava decima, anno pontificatus sui vicessimo quarto, qui fuit Dominicæ natiuitatis trecentessimus septuagesimus octauus, Indictione Ro- manorum sexta. Quo anno post seram Auxentij mortem, sanctus Ambrosius Me- diolani præsul constituitur: qui, cum esset in omnibus scientijs doctissimus, nō so- lum diuinarum scripturarum, sed etiam secularium literarum, vitæ quoque meri- to celeberrimus, breuè, miserante Domino, Ecclesiæ pacem obtinuit, & Arrianos procul effugauit.

Beatissimi verò pontificis Maximi corpus, à discipulis in ecclesia diui præsulis Hilarij, postea nuncupata in Dalheim, vbi ciuitas Moguntina eo tempore legitur fuisse constructa, debito cum honore iuxta tumbâ sancti Crescentis primi Episco- pi fuit sepultum: in quo quidè loco humatum permansit annis quingentis quinqua- ginta septem, vsque ad tempora Hildeberti, post sanctum Bonifacium Moguntinen- sis Ecclesiæ Archiepiscopi duodecimi: qui anno Dominicæ natiuitatis nongente- simo tricesimo quinto, Indictione Romanorum octaua, die mensis Martij quarta decima, decem Ecclesiæ Moguntinæ pontificum ossa de capella diui Hilarij memo- rata, solenni cum processione Cleri & populi, ad ecclesiam monasterij diui marty- ris Albani transfudit, & in choro summa cum reuerentia collocauit. Inter quæ cor- pus etiam beatissimi pontificis Maximi, de quo loquimur, annumeratur. Hæc au- tem sunt nomina decem Ecclesiæ Moguntinæ pontificum, quorum ossa præfatus

Cap. 16.
Euphrata
Arrianus in-
truditur in
sedem Co-
loniensem

Synodus Co-
lonienfis.

* Nemeten-
sium

Euphrata
deponitur.

Cap. 17.

Sidonius
dicitur esse
Maximus.

S. Maximus
abit in cas-
los.

Cap. 18.

Hildebertus
Archiepi-
scopus Mo-
guntinus
transfert S.
Maximi &
aliorum re-
liquias.

Archi-

Archipræful ex Dalheim transtulit ad sanctum martyrem Albanum: Crescentius primi Episcopi, Marini secundi Episcopi, Gothardi noni Episcopi, viri quondam sanctissimi, qui sua prædicatione multa paganorum millia conuertit ad Christum: * Suffronij decimi Episcopi, equè viri per omnia sanctissimi: Maximi, de quo nobis sermo est, decimononi Episcopi: Sidonij vicesimi Episcopi, doctoris gentium insignis, & verè sanctissimi: Sigismundi vicesimiprimi Episcopi, per omnia sanctissimi: Ludegasti Episcopi tricesimiquarti, magnarum virtutù in Christo viri: * Ruthualdi tricesimifexti pontificis, Christianissimi per omnia in Domino viri: Leouualdi Episcopi tricesimiseptimi, viri quoquè sanctissimi. De hac sanctorum translatione pontificum quidam eo tempore carmine sic scriptum posteritati reliquit:

A Bonifacio, meruit qui pallia, primo,
Is pater Hiluertus Archipræful duodenus,
Comperiens ossa patrum veneranda relicta
Intra basilicam nunc Hilarij sacrosanctam:
E quibus hinc denos transtulit in ordine priscos,
Vt locus insignis conferret pignora dignis:
Attendens merita, simul ipsorum pia gesta:
Huic vt confratres Aureo collaterales
Efficit, & tumulo stricto conclusit in isto,
Christi nongentos X. tēr, semel V. legis annos:
Vt decimam quartam lucem, vult Martius, addam.

Cap. 19. Ea translatione decem Ecclesiæ Moguntinæ præscriptorum venerabilium pontificum per Hildebertum Archiepiscopum, sicut præmisimus, facta, remansit in choro sancti martyris Albani apud Moguntiam beati Maximi corpus denuò sepultum annis quingentis septuagintanouem, vsque ad tempora domini Alberti, ex Marchionibus Brandenburgi principis nobilissimi, Moguntinæ ac Magdeburgensis in Saxonia Ecclesiarum insignium Archiepiscopi, atque Primatis Germanorum reuerendissimi. Is Christo deuotissimus Archipræful, cum cultor, amator & venerator sanctorum Dei maximus esset, reliquias & sacra busta eorum summa cum veneratione semper, vbi licuit, inquisiuit, de puluere cum honore leuans, auro & argento vestiuit: honorem quoquè debitum singulis exhibens, eorum memoriam festiuè celebravit. Mox enim vt summi pontificatus duplicem apud Germanos, Domino prouidente, apicem suscepit, totum se Christianæ religioni mancipavit, actus Episcopales, præter multorum consuetudine præfulum, in persona frequenter propria deuotissimè ministravit, ordines contulit, Missas ad altare solemniter sapius decantauit, consecrauit ecclesias, benedixit Abbates, habitum publicè deferrebat pontificalem locis atque temporibus suis, & nihil omisit eorum, quæ ad Christiani antistitis sacrum videbantur pertinere officium. Summa eius delectatio semper in obsequio diuino, in celebrandis ad altare mysterijs sacrosanctis, in ornandis quoquè & venerandis magnificè reliquijs sanctorum. Vndè cum anno Moguntini Archiepiscopatus sui primo, Magdeburgensis autè secundo, pro Dei amore & reuerentia sanctorum apud Moguntiam circumuolando sacras more suo visitaret ecclesias, basilicam diui martyris Albani deuotus intrauit, & videns decem præscriptorum pontificum sancta corpora sine honore neglecta, auctoritate non minus Apostolica quàm ordinaria vsus, corpus diui Rabani quondam Archiepiscopi totum, & sancti Maximi Episcopi medium, permissione canonicorum inde abstulit, & in Saxoniam transferens, apud Hallas oppidum in basilica castri sancti Maricij solenni processionis officio collocauit, anno Dominicæ natiuitatis millesimo quingentesimo quintodecimo, Indictione Romanorum tertia: à transitu vero ipsius beati Maximi, anno millesimo centesimo tricesimo septimo: Ad laudem & gloriam Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, qui viuit & regnat cum Deo patre in vnitatis spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum,
Amen.

for. * Sophronij

* Luthualdi

Cap. 19.

Albertus Archiepiscopus Moguntinus.

Summum pontificatum, dicit Archiepiscopatum.

* sacri

Trasferuntur reliquie S. Maximi & Rabani in Saxoniam.

VITA S. ODONIS PRIMI ABBATIS CLVNIA-
CENSIS, EDITA A IOHANNE MONACHO ITALO, EIVS
discipulo, qui in Præfatione ad fratres Salernienses, quam breuitatis studio omisimus,
testatur Hildebrandum virum veridicum, & Cluniacensis cœnobij Præpositum,
in regularibus disciplinis se præceptorem habuisse, atque ex eo didicisse
pleraque ex ijs, quæ de S. Odone scripserit: immò satis indicat,
se multa ex ipsius B. Odonis, ea tanquam de altero nar-
rantis, ore accepisse. Stylum mutauit F. Laur.
Surius. Sunt autem Libri 3.

LIBER PRIMVS.

DO beatissimus è Francorum stirpe prognatus est, sed in aula fortissimi Aquitanie Ducis Guilelmi educatus. Porro decimonono ætatis anno, in vrbe Turonensi apud S. Martinum comam posuit, siue conatus est, & Grammaticen edoctus. Postea Lutetia Parisiorum Dialecticam & Musicam didicit à Remigio viro doctissimo. Tricesimum ætatis agens annum, Burgundiam petijt, & illic annis quindecim sub Abbate Bernone vitæ egit monasticæ. Postea verò institutus Abbas, (primus Cluniacensis) Francia, Aquitania, Hispaniarum & Romanæ vrbis cœnobiorum dux fuit & pater humanissimus. Cumq; Romam venisset, me miserum terrenis implicatum nexibus offendit, motusq; misericordia, cum me in suum traxisset rere, ad Ticinensè sancti Petri monasterium perduxit, & tempore non multo ab Hugone Rege illic detentus, domino Hildebrando regularibus me disciplinis tradidit instituendum. Nec diu post iterum Romam proficiscens, dignatus est me sibi socium assicere: quemque, ab Vrbe discedens, parentibus canonicum eripuerat, postea monachum reduxit. Per id tempus iter nobis agentibus, postposito ferè pudore & monastica disciplina, audacter cepi ex eo percõteri, vndè ortus esset, quæ ei fuissent monasticæ vitæ inicitia, quæ conuersatio: rogauique obnixè, ea mihi exponere nè recusaret.

Tum ille, vti semper consuuerat, paulisper subticuit: deinde faciei detereso rubore, ab imo pectore ducens suspiria, suam mihi cœpit pertexere originem, sed ita tamen, vt sermonem eius lachrymæ & gemitus interciperent. Pater, inquit, meus Abbo est vocatus: sed mores eius & actus multum discrepare videbantur ab illis, quifunt huius temporis hominum. Veterum nanque historias, & Iustiniani Nouellæ memoriter tenebat. Ad eius mensam & in conuiujs sermo resonabat Evangelicus. Si quando lis quoquo modo inter partes extitisset, tanti eius fiebat veritas in proferenda sententia, vt vndique ad eum concursus fieret propter eam, qua præditus erat, diffiniendi dexteritatem. Quæ sanè magnam illi apud omnes conciliauit gratiam, in primis verò apud fortissimum Ducem Vuilhelmum, qui id temporis Aquitaniam obtinebat. Sanctorum vigilias alacriter celebrare consuuerat. Noctem verò illam, qua Angelis & hominibus pax reddita est, & Christus Dominus è Virgine nasci voluit, in silentio cum lachrymis & precibus exiebat. Inter has autem excubias diuinitus in mentem illi venit deprecari Dominum, vt ob Virginis partum, filium ipsi donaret. Nec defuit eius precibus benignus Deus, sed iam emortuum vxoris vterum prole fecundauit. Et hunc quidem mihi fuisse nascendi ordinem, pater ille meus crebrò alijs referre solebat. Porro cum in fans in cunis iacerem, quandoquè ingressus in cubiculum, cum me videret sine custode relictum, huc illucque circumspiciens, vt animaduertit adesse neminem, è cunis me sublatum manibus tenens, sursum erectis luminibus, Accipe, ait, puerum hunc gemma sacerdotum, beatissime Martine: moxque me reponens intra cunabula, è cubiculo excessit: nemini tamen, quid egisset, indicare voluit. Postea ablatum me cuidam presbytero procùl degenti tradidit enutriendum & literis erudiendum.

Noueb. 12. Cap. 1.

S. Odo trās- sit in Cleru.

Is Berne ex Comite la- cius est pri- mus Abbas Gigniacens.

S. Odonis pater.

Sermo Eua- gelicus in mensa eius legitur.

Odonè pa- rens eius precibus à Deo impe- trat.

Hoc

VITA

Cap. 2.

S. Odonis
mira erga
S. Martinū
deuotiq.

Quæ de S.
Martino
scripserit.

Cap. 3.

Fit Turonē-
sis canoni-
cus.

1. Cor. 14.

A Virgilij
lectione ut
fit reuoca-
tus.

Cap. 4.

Hæc non nihil
in exemplari
deesse vide-
tur.
Pfal. 38.

Luc. 27.

Hoc loco quædam desunt in exemplari, vnde Vita hæc descripta est. Ecce habes, fili, vitæ ortum & initia conuersationis meæ, è quibus facile animaduertis, nihil me boni sponte mea fecisse. Tu interim mihi indices malos mores meos, sed ita tamen, vt Dei misericordiam, qua me ille profecutus est, perpetuo laude & prædicatione efferre non omittas. Visus est postea beatus vir tanta erga sanctum Martinum animi deuotione feruere, vt præ cæteris sanctis eum diligeret, eiusque protectioni quotidie se commendaret. Illum, vbicumque esset, retinebat animo, ore prædicabat, factis imitabatur. Anni non amplius sex sunt, cum multis viris Ecclesiasticis ad sacrum eius corpus vigiliæ celebrâribus, ipse quoque interfuit. Cum sint autem eius officij breues Antiphonæ, vt nôrunt omnes, eius verò temporis nôctes longiores, vellentque illi vsque in lucem officium illud producere atque, continuare, singulas antiphonas ad singulos psalmorum versus non absque multo labore repetebant. Tandem ad beatum virum peruenientes, Diu est, inquiunt, quod tuum aduentum prestolamur, pater, vt nos tanto labore leues. Et quia nunc pressoes, obsecramus, vt alias nobis è beati Martini domini tui vita antiphonas conficias, quæ prolixitate sua harum breuissimarum fastidium tollant. Ille verò ait, non modò illas se conficere non posse, sed etiâ ætate impediri ad perdiscendas eas, si à quouis alio facte essent. Laudauit autem breues illas, & prolixiores fastidiuit. Illis contra afferentibus, si ipsis morem non gereret, offensurum eum beatum Martinum: talem etiam excusationem, non nisi quendam superbiam prætextum videri: victuorum precibus, toto pectore in eam rem incubuit. Tres quoque hymnos in sancti Martini laudem composuit, è quibus vnus hoc habet exordium: Rex Christus, Martini decus &c. Itemque duodecim Antiphonas, mira quadam varietate distinctas, quarum verba vocumque, consonantia ad eò inter se consentiunt, vt nihil in sententia plusve minusve, nihil in symphoniam modulationibus dulcius reperiri videatur. Retinentur hæcenus Bencuenti. Nunquam manè, nunquam vespere beatissimi Martini memoria ab eius vel pectore vel ore recedebat. Audire licebat idemdem dicentem illum: O Martine, ô pie, quam pium est gaudere de te. Et hæc quidem oblata opportunitate hæcenus hinc dixisse satis sit: vbi in historia ceperimus progredi, copiosius explicabimus, quæ per illum beatus Martinus effecerit. Nunc interim eò se referat narratio, vnde paulisper aberrauit.

Anno ætatis decimonono Turones se cõferens, in eius æde Clero adiunctus est. Quæ illuc confluerit magnatum turba, quantoque cum apparatu, nè paupertatis eius, quam postea complexus est, iniuriam fecisse videar, malo reticere. Adfuit inter eos etiam Fulco Comes, qui eum enutrierat: ei que Cellam iuxta beati Martini ædem victumque quotidianum è canonicatu illo obtinuit & donauit. Sed amator paupertatis vir sanctissimus, contempta mundi gloria, soli studebat placere Deo: interdum lectioni, noctibus orationi vacabat, non ignorans illud Apostoli: Si quis ignorat, ignorabitur. Per id tempus naura noster peritissimus, qui nos suo ductu docuit mundi huius transmittere gurgites, cum se vellet Virgilij lectioni dare, in visione sibi vas oblatum cõspexit, extrinsecus quidem valde elegans, sed intus plenum serpentibus, ab ijsque se repente vndique cingi, nec morderi tamen. Expergefactus, cognouit serpentes doctrinam siue scripta Poëtarum: vas, in quo latitabat Vergilij poëma: viam, per quam gradiebatur valde sitiens, Christum significare.

Libet hoc loco annotare paucis, quam insigni ille postea patientia ornatus fuerit. Reiectis Poëtarum carminibus, cælesti admonitus visione, totum se cõtulit ad lectitandos Euangeliorum prophetarumque interpretes & expositores. Inprezini omnes ferè canonici rabido eum latratu appetunt: Quid agere vis, inquiunt? Cur opus alienum tibi vendicas? In iuuentute huic incumbere oportuit. Parce iam tibi, & missos sac literarum nodos inextricabiles. At ille, curuato capite, obturatisque auribus, Dauidicū illud animo versabat: Dixi, Custodiam vias meas, vt non declinam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, dum cõsisteret peccator aduersum me. Obmutui, & humiliatus sum, & filui à bonis. Nec tamen immemor erat Domini nunci illius præcepti & promissi: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Alii in eo fuerit rerum labentium contemptus. Laudent qui volunt, expulsores demorum, mortuorum excitatores, alijsque virtutibus celebres viros: Ego minimum omnium, Odonis mei primùm patientiam, deinde contemptum facultatum, lu-

era animarum, instaurationem monasteriorum, vestes victumque monasticum, Ecclesiarum consecratam pacem, Regum & principum conciliatam concordiam, tuta effecta itinera, mandatorum Dei omnium strenuam executionem, perseuerantiam in vigilijs & precibus, curam pauperum, castigationes iuuenū, senum venerationem, morum emendationem, castum amorem virginum, continentium consolationem, erga miseros misericordiam, intemeratam monasticorum canonum obseruationem, denique exempla virtutum omnium pro mea exiguitate celebrabo. Conferebat tum bonus Dominus Iesus in paruo loco ex diuersis nemoribus paradysum monachorum, ex cuius fonte irrigaret corda fidelium.

Nam contentus vir beatus cellula exigua, ab omnium se mortalium oculis & consuetudine subduxit, vt vni placeret Deo: distractisque omnibus & in pauperes distributis, quæ secum attulerat, iuxta præceptum Euangelicū, nihil cogitabat de crastino. Nostit, nè ab hominibus videretur, ad beati Martini monumentum orandi causa ibat solus, quod quidem ab illa cellula duobus ferè milliaribus aberat. Nihil autem ferebat secum, cum illuc iret, præter duas tabellas scriptorias, quas solent scholastici ad femur appendere. Aderat autem hostis terribissimus, tericulamentis quibusdam eum impedire volens. A lateribus enim vitæ crumpebāt vulpes, quæ primùm à tergo eum sequebantur, deinde se in faciem illi obiciebant. Sed cum cernerent feruentissimi iuuenis susceptum iter, animique propositum retardare se non posse, cum gannitu & hianti ore in eum insilliebant, tanquam iugulaturæ eum. At ille nec fugit, nec restitit, sed complicatis cruribus, contractoque collo, humeris tantum & brachijs se tuebatur. Denique totum corpus eorum dentibus exponens, soli gulæ cauebat à morsu illarum. Ecce autem derepentè lupus aduolat cursu rapidissimo, easque prosligat, mansitque ei deinceps comes atque domesticus hospes. Quod nè cui absurdum videatur, legat vitam beati Pauli eremitæ, à sancto Hieronymo editam: comperietque leones eius exanimi corpusculo effecisse sepulcrum: legat & alias Sanctorum historias, & magis etiam admiranda cognoscat. Postea verò sanctus vir continuabat illud iter suum, & interim, bone Iesu, testimonia tua animo retinens, cantabat tibi illud è psalmis: Fidelis es, Domine, in omnibus verbis tuis. Allevas, omnes, qui corruunt, & erigis omnes elisos. Tuebatur enim iam lupus hominem, quem deuorare solet: & terrebatur vulpes, quæ illi terrorem afferre solent. Quas verò tentationes beato viro excitauit & ingesserit malus daemon, nemo (obsecro) à me requirat. Potest hoc bellum visibile vtcunquè declarare, quid illo suggerente sæpè perpeffus sit inuisibiliter. Cum autem noctu exiret è cellula orandi causa, non obserabat cellulæ fores, quòd nihil esset intus, quod perdere metueret. Nuda enim cubabat humo, matta duntaxat subtrata, & vestibus, quibus induebatur.

Cum autem diuersos euolueret atque prelegeret codices, in beati Benedicti Regulam incidit: eamque rapit percurrere volens, in eum impegit locum, vbi iubentur monachi dormire vestiti. Sed non satis eius sententiam assecutus, triennio cubauit in vestibus suis, & cum necdum esset monachus, monachorum leue ferebat iugum, obediens præceptis sancti Benedicti. Iaciebat tum Dominus Iesus in rudi terra semina simplicia, fructum centuplicem inde collecturus. Illud verò admiratione dignum est, quòd candorem corporis eius non mutauit atra tellus, in qua cubabat, nec virtutem animi prolixa ieiunia imminuerunt. Cum enim superioribus duobus annis loca sacra, quæ extra Romam sunt, cum eo iam sexagenario nos iuuenes inuiseremus, non solum iter eius anteuertere, sed nec assequi quidem potuimus. Cumque rogarem eum nimium delassati, vt & sibi & nobis parceret: Cerrè videtis, ait, omni me virtute destitutum. Longa enim ætas me iam siliernum effecit. Iam viginti anni sunt, quòd talis fui, qualem me nunc conspicitis. Ità ille gemebundus suam nobis pronuntiabat imbecillitatem, cum nos non sine multa admiratione eius virtutem & robur suspiceremus, neque id immeritò. Non enim debuit vinci à carne corruptibili, qui corruptioni eius noluit subiacere. Sed hunc in modum solebat ille paruipedere, quicquid in seipso virtutis deprehendisset: inprimis autem extollebat & prædicabat, si quid in alio videret boni.

Per id tempus iuuetutis suæ victitabat media panis libra, & modico fabarum edulio, quòdque à Francorum more & ingenio valde alienum est, poru exiguo. Itaque abiecta corruptibili sarcina, rudis tyrrunculus videbatur senum cuneos antecedere, & in Christo confidens, gloriosam ex hoste prædam referre. Et ità quid se comparauit, cum

Summa virtutum eius.

Cap. 5. Vixit solitarius. Matt. 6.

Dæmonis tericulamentum contemnit.

Pfal. 144. Nota res admiratio. ne dignas.

Summa eius paupertas.

Cap. 6. Regula cap. 22.

Magnæ virtutis eius iam senis.

Observa & imitare.

Cap. 7. Cibis eius in iuuetute.

Ecclesie Tu
ronens. laus

cum esset apud sancti Martini ecclesiam Turonensem: qui locus virtutum omnium fertilis, miraculis admirabilis, diuitijs copiosus, omniq; religione conspicuus est. Et dignum sane est, esse illum admirabilem, qui tanto meruit habitatore perfrui: qui non martyr duntaxat, aut confessor eximius, sed etiam mundi lumen & gemma sacerdotum fuit. Ad eius itaque monumentum Reges properabant, & diuersarum principum nationum, vota sua & munera offerentes. Interea vero ex illis permulti ad beatum Odonem inuisendi causa accedebant: noti, vt notum salutarant: ignoti, vt eius sibi notitiam compararent. Atque ille ceu fons vberimus omnium explebat desideria, & singulis congruentes proponebat institutiones & virtutum exempla: Huic castitatem, illi sobrietatem indicebat. Alios ad mundi contemptum inuitabat, alios docebat aliena non concupiscere. Flebat mundum hunc miserimum, eumque cum suis studiosis & sectatoribus breui ruiturum dicebat, Gomorrhiam eum appellans. Hortabatur ad amplectendam parsimoniam, ad prauas fugiendas cupiditates, ad ventris edomandam ingluuiem: eos qui ventrem farciant, libidines fouere dicitans. Pronis in libidinem, draconis illius proponebat precipitium, qui tertiam partem stellarum post se traxit: Heu, inquit, miseros illos. Ebriosos & comestiosum deditis commemorabat, quemadmodum Nabuzardan destruxerit muros Hierusalem. Illos, qui molles & masculorum concubitores vocantur ab Apostolo, Herodetyranno longè sceleratioribus aiebat. Quanto, inquit, anima corpore præstantior est, tanto, qui talia admittunt, Herode deteriores sunt. Herodes enim per summam quidem crudelitatem paruulorum trucidauit corpora, sed animas in cælum transmissit: isti & corpora & animas morte afficiunt sempiterna. Lugebat etiam doctorum ruinam: Adspice, inquit, Domine, quia facta est desolata ciuitas plena diuitijs. Itemque: Væ tibi, ait, Behemoth. Proh nefas, aurum tibi sternis vt lutum, & radij solis sub te sunt. Quæ quidem cum illi audirent, si malè sibi essent conscij, terrebantur: si infontes, eius consolatione exhilarabantur. Ità tanquam ex vno eodemque promptuario alij alias sibi capiebant escas. Testor Iesum, nunquam me ab hominis ore cuiuscunque tantam percepisse sermonis suauitatem. Complebatur in eo, quod Dominus in Euangelio ait de scriba docto, qui instar patrisfamilias profert de thesauro suo noua & vetera. Denique omnes diuino sale conditi, & caelestibus epulis satiati, gratias agentes Deo, ad sua remeabant. Etsi autem multa ei offerent munera, at tamen nihil ille recipere volebat. Non enim videbat, qua ratione ab alijs vel exigua posset accipere, qui sua tam multa esset elargitus. Victus aliquandò ab eo, quem diximus, domino suo, vel inuitus centum ab illo missos solidos accepit: sed nec momento temporis eos apud se hæere passus est, quamprimum omnes pauperibus distribuens. Cœpit tum alumnus Christi & magistrus anteire, & sequi volentibus seipsum exemplum exhibere.

S. Odonis
optimæ ad-
hortatiões.Apoc. 12.
4. Reg. 25.

1. Cor. 5.

Matt. 2.

Iob 41.

Matt. 13.

Respuit
munera.Cap. 8.
Luteria
vitur præ-
ceptore Re-
migio.

Visio eius.

Porro autem Parisios profectus, Dialecticam Augustini perlegit, crebrò etiam versans Marcianum de disciplinis liberalibus: in ijs omnibus præceptore vtens Remigio, cuius iam antè mentio facta est. Deindè Turones reuersus est, rogatusque à fratribus ipsius studiosis, vt libros Moralium beati Gregorij in vnum volumen redigeret, respondit se id, neque si velit, præstare posse: neque si possit, facere debere, nè tanti viri tantum opus, quædam detrahendo, immutare videretur. Illis vero dicentibus, illi operi antè succumbendum, quàm sustinendum: satiusque esse, illo penitus relicto, ad alia scripta se conferre, quàm sub eo tanquam graui mole opprimi: (Ità enim quotidie hac de re inter se non parùm contendebant, multis quidè id indignè ferentibus: quod tamen constat mihi non aliqua arrogantia ab illis factum, sed Domino disponente, vt lucerna sub modio latens, super montem poneretur) Illis ergò in prece persistentibus, Odo intra beati Martini ecclesiam nocte quadam solita orationi vacans, somno correptus est, viditque sanctos non paucos cælitus in ecclesiam illam descendere, & cum prius laudassent Dominum, ordine illic confedere: porro vnum ex ijs procedere in medium, sciscitari quemnam illic expectent: illos respondere, beatum Gregorium Papam à se expectari. Id audiens Odo, curiosè huc illucque cœpit circumspicere, scire cupiens, quam ex parte aduenturus sit. Deindè sublatis in cælum oculis, videt tanquam è cælo venientem beatum Gregorium, vultu, forma, moribus longè alijs illis præstantiorem: mox verò illi aduenienti omnes assurgere, flexisque capitibus petere ab eo benedictionem. Tum illum non ad eos vique descendere, sed in pulpito consistentem, ad se accire ipsum Odonem humi prosternentem,

tum, iubereque eum surgere, nec quicquam formidare. Surgens itaque Odo, cernit ad auriculam eius defixum calamus, vt solent qui scriptitant, eumque ipsi porrigere cum his verbis: Age securus, & perface opus tibi iniunctum. Et tuus quidem, quem confecturus es, liber non abolebitur: meus verò æternum manebit. His dictis, confestim expectatus beatus Odo, intellexit quid illa visio sibi vellent. Itaque græde illud beatissimi Pontificis opus accuratè perlegit, atque ex eo excerptens pleraque, vnum effecit librum: atque ità illorum murmura compescuit.

Intelligit
sibi oblata
visionem.

Accidit postea, vt Comes Fulco, quem diximus, nescio qua causa è thesauris sancti Martini duo vascula aurea acciperet, & auaritia inescatus atque constrictus, ea nollet restituere. Sed interim grauius in eum animaduertit Deus, ità vt ad extrema perduceretur. Tum verò ad beati Martini se iubet deportari sepulcrum, & permulta illic promittit munera, nec tamen melius habet. Diutissimè vexatus, iam non nisi mortem expectat. Venit autem dominus Odo ad inuisendum eum, aitque illi: Redde miser vascula beati Martini, quæ tibi infeliciter vsurpasti, & protinus curaberis. Ille verò non ea duntaxat redditurum se, sed & alia donaturum pollicetur, si fiat quod ipse dicit. Mox beati Odonis & aliorum manibus ad sancti Martini portatur corpus: illic ipse humi se prosternit, & confestim se sentit habere melius: & qui illic venerat aliorum manibus gestatus, suis pedibus recedit. Castigatus est ille, nè deinceps quippiam eiusmodi attentaret, & quæ pollicitus erat, fideliter persolueret. Admonuit autem eum beatus Odo, vt mundo huic valefaciens, soli Deo placere contenderet. Arille: Mihi quidem, inquit, isthuc frustra iam persuadere conaris: sed habeo militem fidelissimum, armis strenuum, consilio prouidum, Adhegrinum nomine: qui si te audierit, euertigò parebit dictis tuis. quod quidem postea ità factum est. Porro intra paucos dies Comes planè restitutus, domum se recepit: cumque ad eum multi confluere gratulabundi ob redditam sanitatem, illis exposuit quàm dira passus esset, & quàm celerem, promittente beato Odone, sanitatem adeptus. Inter alios audiuit hæc etiam Adhegrinum, quem iam memorauimus, moxque compunctus corde, rebus suis dispositis, properè se contulit ad beatum Odonem, postquam coma & militia seculari, Christi athleta effectus est. Ea autem omnia, quæ ex facultatibus suis ad beatum Odonem attulerat, pauperibus ille largitus est. Manserunt autem simul milites Christi, admodum exiguo iugurio contenti: cumque viderent mundum in maligno positum, eiusque amatores vitam sectari illecebris plenam, & in præcipitia feruentem, ad monasticæ professionis fastigia quoridie adspirabant. Interim Franciæ monasteria vel per seipos, vel per suos exploratores inuisunt: sed non inuenientes locum, in quo possent requiescere, non sine magno animi dolore redeunt ad tugurium suum.

Cap. 9.

Nota quid
acciderit
Comiti, res
ecclesiasti-
cas sibi ven-
dicanti.Adhegrinus
miles stre-
nuus, adiu-
git se ad S.
Odonem.

Ioan. 5.

Cap. 10.

Visum tum fuit Adhegrino, hac causa Romam proficisci. In ipso autem itinere intra Burgundiæ fines venit in vallem quandam, quæ Balma dicebatur, in qua monasterium erat, non ità pridem à Bernone Abbate constructum. Ad quod cum diuertisset, ab illo officiosissimè exceptus est hospitio, vt iubet sancti Benedicti Regula: placuitque ei aliquandiu illic instar hospitis commorari, non quòd haberet opus, sed vt mores & instituta illic degentium exploraret. Eius autem loci institutores quendam patrem * Eutyrium sectabantur: cuius quidem vitam hinc commemorare nolui, obitum eius paucis indicasse contentus. Fuit is temporibus Ludouici magni Imperatoris, & illi Regi, & omnibus charus. Cum enim laicus esset, & prophanis literis eruditus, contemptis ijs, vnde solet humana fragilitas intumescere, totum se beatorum patrum regulis & institutionibus addixit: atque ex ijs diuersas colligens consuetudines sue instituta, in vnum compegit volumen. Deindè non multò post monachus effectus, vsque ad Regi charus fuit, vt intra palatium suum illi monasterium construeret. Exacto autè vitæ huius curriculo, circumstantibus fratribus, subitò reddidit spiritum. Cumque pararentur exequiæ à discipulis eius, vitæ redditus est. Illis verò valde admirantibus, in hanc erupit vocem: Deo gratias. Scitis quia his quadraginta non memini me vel semel sumpsisse cibum, nisi prius lachrymatus essem. At hodie omni sublato mœore, consolatus est me Dominus, & inter choros Angelorum tribuit mihi quietis locum. His dictis, rursus animam expirauit. Itaque is pater Eutyrius (sive Enticius) earum fuit author & institutor consuetudinum, quæ hætenus in nostris monasterijs obseruantur. Quas vbi cognouit vir venerabilis Adhegrinus, patri nostro Odoni eas quamprimum indicauit. Ille verò, sumptis secum centum

Hic locus
in MS. ex-
emplari de-
prauatè scri-
ptus videtur.

5. Odo fit monachus Gigniacensis. **voluntinibus, mox ad illud commigravit monasterium. Adhegrinus autem in quadam se cellulam includens, permisso Abbatis Bernonis, triennio in ea permansit. Patri autem Odoni, cum esset vir literatus, scholæ præfecturam demandarunt, tricesimum tum ætatis annum agenti.**

Cap. 11. **Volebam equidem cursim sanctissimi patris Odonis vitam perfringere, sed nunc mihi opere precium facturus videor, si etiam aliorum, qui ei socij fuerunt, quedam commemorarem. Oro autem lectorem, ne id molestè ferat, quandoquidem me non piget tantum laborem suscipere. Aequum sanè & rationi consentaneum videtur, ut eorum res gesta, cum illius vita coniungantur, quos ab hoc exilio in patriam reuocauit.**

Adhegrini breuis historia. **Itaque Adhegrinus venerabilis cum bona venia Abbatis petijt solitudinem, & paruum spellicam illic sibi delegit domicilium. Cum autem aliquandò immodicis correptus angoribus neminem haberet, qui eum vel sermone consolaretur, aut parum ei exempla recitaret, quemadmodum scriptura diuina ait, Væ soli: quia cum ceciderit, non habet subleuantem se: parum abfuit, quin in ipsam desperationis foueam prolaberetur. Ecce autem subito ei adstitit vir splendidissimus, blandè ex eo percontans, quidnam haberet, aut quæ tanti mœroris & perturbationis causa esset. Respondit ille: Posteaquam Domino sine intermissione seruire cœpi, nullam ab eo consolationem me percepisse memini. Quæ res vehementer affligit animum meum, quod ignorem, num grata sit ei seruitus mea, vel num quandoquæ ab eo pro tanto labore vllam sim mercedem recepturus. Mox ille in collum eius irruens, eumque exorculans, Credas, inquit, te bonis Domini nunquam indignum fore. Ità eum consolatus, euauit. Alio etiam tempore extra cellulam eum offendit satan, moxque arreptum in immanissimæ rupis præcipitium transtulit, totis viribus eum indè deiecere contendens. Quid faceret miles Christi, aut quemadmodum resisteret hosti, qui pedem illic figere non poterat? Cum sic autem in præsentissimo mortis discrimine versaretur, mox illi adfuit beatus Martinus, apprehensaque manu eius: Quidnam est isthuc, ait, aut vndè huc venisti? At ille: Nescio, ait, domine. Ille verò confirmans animum eius, restituit eum in locum suum.**

Cap. 12. **Ante hoc ferè quinquennium, cum pater Odo Romam proficisceretur, vt monasterium intra beati Pauli Apostoli ecclesiam, sicuti olim fuerat, instauraret, rogante id summo Pontifice, & sanctæ sedis illius ordinibus vniuersis: prius inuisere voluit Adhegrinum, cumque hac de re consulere, cõuenienter illi sententiæ: Fili, sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis. Cumque multa inter se hac de causa disquirerent, de rebus quoque spiritualibus diu conferrent, beatus Odo rogauit Adhegrinum, vt quicquid diuinitus ei per id tempus reuelatum esset, familiariter ipsi indicaret. Memor itaque Adhegrinus pristinae sodalitates, & amore incensus, illo, inquit, die & illa hora, absoluta Psalmodia, repente ad me venit beatissimus Martinus. Cuius præclara facies & propè vilitata familiaritas, post benedictionem multitudine addidit, habitisque inter nos sermonibus quibusdam, percontabar ex eo, quò tenderet, aut vndè veniret. Respondit ille: Roma venio, & iam proficiscor in Gallias. Ad te autem ex itinere visitandi causa diuertti. Ego verò gratias illi agens, rogabam, vt vel parumpèr dignaretur in tugurio meo requiescere. At ille: Hodie, inquit, Ludouicus Francorū Rex coronabitur, & ego festino, vt vnctio eius possim interesse. Itaque mora omnis mihi importuna est. Et ego, Si ergò abire vis, obsecro, vt mihi benedictionem impertias. Respondit ille: Non indiges mea benedictione. Iam olim enim qui mihi benedixit, idem ipse etiam tibi. Me verò multum vrgente, voluit vt ego quoque ipsi benedicerem, alioquin nulla se ratione mihi benedicturum affeuerans. Fuit non parua hac de re inter nos, sed amica planè, contentio. Recusabat ille, quia nolebat: ego autem, quia ausus non eram. Tandem mutua accepta & data benedictione, ille mox abcessit, meque admodum mœstum dereliquit. Sed ad huius rei probandam fidem pater Odo, beatissimus & fidissimus arbiter, accessit: qui diem illum & horam annotari iussit, diligenterque omnia inquirens, sic facta comperit, vt ille prædixerat. Anni iam, nisi fallor, amplius triginta sunt, quòd ille manere in ea eremo, Dominicis tantum diebus & præcipuis festis ad monasterium sancti Petri, quod Cluniacum dicitur, & non nisi duobus ferè miliaribus à Cellula eius abest, sese conferens, parumque indè farinae, vndè sibi panem conficit, & paucas fabas tollens, moxque ad cellulam reuertens. Vino nunquam vitur, cibos suos nec adipe, nec oleo condit. Perpetuò & calore & frigore afficitur: calore, inter scapulas: frigore, in**

in manibus & brachijs. Sed iam ad beatum Odonem, à cuius historia digressi sumus, reuertendum est.

Erant in illo monasterio, vbi debebat Odo pater, fratres quidam, quorum vitam & mores declarabit sequens narratio. Ij cum didicissent, beatum Odonem ea causa ad aduenisse, vt apud illos moraretur & monachus fieret, simulato animo ad eum accedunt, rogant quam ob rem eò venerit. Vbi responsum ab illo est, Omnes nos, inquit, conamur hanc sodalitatē deserere, vt possimus seruare animas nostras: & tu huc venis, vt tuam perdas? Illo sciscitante eius rei causam: Nōsti, aiunt, mores Bernonis Abbatis? Illo se nescire dicente, Heu heu, inquit, quàm malè ille accipit monachos suos. Repræhensiones eius mox sequuntur verbera, verberibus affectis iniicit compedes, adhibet carcerem & inedia: atque nec sic tamen miseri eius sibi possunt conciliare gratiam. Hæc vt beatus Odo audiuit, animo vacillare cœpit, & cunctantius agere. Cernens isti Adhegrinus, proslit in medium, & : Noli, inquit, Odo pater, trepidare. Sermones isti non eorum sunt, qui eos proferunt, sed illos suggerentis. Non dubites horum ore diabolus tibi esse locutum. Tum illi pudefacti, mox abcesserunt: porro beatus Odo & Adhegrinus suauissimo Christi iugo sua colla supponunt. Hac re permotus beatissimus pater Benedictus, (quippe futurorum præcius) in Regula sua præcipit, vt cum hospite nemo loquatur, nisi cui id permisso sit. Quam multi enim hac ratione decepti in sanctæ conuersationis primis initijs, amisso spiritus seruire tepuerunt, & retrò abiērunt? Etsi autem iubet scriptura, vt probentur spiritus, si ex Deo sint, non tamen debet eiusmodi esse probatio & exploratio fidelium & quærentium Dominum. Videmus Deum per prophetam illis, qui sancti spiritus calore accensi sunt, hunc in modum præcipere: Qui habitatis terram Austri, cum panibus occurrere fugienti, scilicet ab Aquilone. Sed Christi miles Odo, vt blandimentis se non passus est capi, ita nec terroribus frangi. De eiusmodi autem maleuolis, quales erant ij, quos diximus, rectè loquitur: Maledicant ei, qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leuiathan.

Visum est hîc, seposita parumpèr beati Odonis historia, monasterij huius mores & instituta describere, vt rectius possint intelligi, quæ postea dicturi sumus. In more illic positum erat, vt magister scholæ nusquam solus cum solo puero, nec ad naturæ quidem requisita progredederetur, nec solus puer secretius illi loqui ausus esset: sed semper socium puerū alium, vel vnum è fratribus haberet, idque boni testimonij causa. Si autem nox esset, & casu accidente puer id peteret, non tamen sine lumine & socio fratre extra dormitorium pedem efferret. Cum cibus sumebatur, nunquam deerat lectio vtriusque mensis. Micas ex panum sectione decedentes, singuli diligenter colligebant, & ante lectionis finem cum gratiarum actione sumebant. Finita lectione, nec illas, nec cibum vllum quisquam capere ausus erat. Has autem micas alijs cibis sacrationes existimabant propter miraculum, quod iam commemorabo. Frater quidam fuit in eo monasterio valde idoneus, & omnibus charus. Is ad extrema vitæ perductus, coram fratribus, qui illò aduenerat, vt spiritum eius precibus Domino commendarent, subito exclamauit: Adiuuate me, obsecro, domini propter Deum. Iam enim raptus fui ad tribunal Christi, & ecce teterrimus humani generis hostis & accusator diabolus, sacculum plenum micis ostentauit, quas ego pro consuetudine comedere nolui, atque ita à mensa deciderunt. Paulò post rursus clamauit horrendum in modum: En adest diabolus, ferens sacculum, de quo dixi vobis. Fratribus ad hæc territis & admirantibus, iterum in has prorupit voces: Illo in loco stat, sed cum vos minimè videtis. Postea totum se signo Crucis communiens, inter preces reddidit spiritum. Itaque ab illo die magno studio micæ illæ colligebantur. Est verò etiã apud illos solentij cultus peculiaris. Certis enim horis nemo intra monasterij claustra vel loqui, vel fratrem aliquem accedere ausus est. Cum duodecim in diuino officio recitantur lectiones, nullus intra claustra illa loquitur, præterquam die sequenti in Capitulo. Octauo die Natalis & Resurrectionis Domini, summum illic est nocturnum diuque silentium, hoc breuissimo silentio æternum illud significante. Cum autem necessitas cogit aliquid petere ab alio, diuersis vruntur signis, quibus indicant, quid volint: quæ quidem ego à Grammaticis dici puto digitorum & oculorum notas. Quorum apud eos tantus vsus est, vt etiamsi linguæ officio destituti essent, ijs necessaria omnia significare possent. Cateris verò diebus non festis, itemque octauis Sanctorum, hoc delictum adhibetur, vt in non festis centum triginta octo in diuino officio psalmos

canant: è quibus tredecim nos dempsimus propter pusillorum animos: exceptis peculiaribus precibus, quas nostri hæc tunc frequentant fratres: quæ quidem Pfalterium excedere videntur: itemque Missis duabus, & crebris litanij. In singulis vero precibus horarijs siue Canonicis bis genua flectunt. In octavis autem non nisi septuagintaquinque cantant psalmos in diuino officio, semelque flectunt genua, & bis sumunt cibum. Sunt apud illos & alia permulta, quæ, nè lectori fastidium afferamus, omittenda videntur.

Cap. 15.

Cùm autem beatus Odo scholæ magisterio fungeretur, exercendæ patientiæ rursus magna ei oblata occasio est. Nam nocte quadam vnus è pueris significauit ventrem exonerare se velle. Erat autem latrina ad eò propinqua & coniuncta dormitorio, vt lucerna illic ex regulâ præscripto ardens, etiam latrinæ lumen inferret. Surgens itaque pater Odo, vnus è pueris excitat, illoque contentus lumine, cum eo abiit. Postridiè pro more ad Capitulum conuenientes fratres, post lectionem Martyrologij & Regulæ, acriter eum obiurgat, quòd ausus fuerit illa nocte sine cereo ire cum puero. Cùm sit autem illicitum apud eos, nisi prius exosculata humo, siue, vt ipsi vocant, capta venia, facti sui rationem reddere, neque etiam postea factum suum tueri: ille mor humi prostratus, veniã petijt, dicens dormitorij lumen sibi sufficere potuisse. Verum non modò ab illis auditus non est, sed etiam culpæ non mediocris reus pronunciat. At verò beatissimus vir, qui arrepta angusta via, eum sequi constituerat, qui, cùm pateretur, non comminabatur: non indignans, neque murmurans, neque vllas opponens querelas, humi se abiecit, veniamque deprecatur. Abbas autem eius volens probare patientiam, iratum se simulans, sententiam excommunicationi coniunctam, in eum protulit, vt illo die veniam petere ausus non esset. Tum ille Dauidicum illud animo versans, Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. itemque illud: Posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra: ad fratrum pedes prouoluitur, orans vt Abbatis animum placatum ipsi reddant, quòd quidem ita factum est. Tandem admirans Berno tantam iuuenis constantiam atque patientiam, ad se accitum, sua benedictione, vt iubet Canon monasticus, impertitur, atque deinceps chariorem cum habet.

Cap. 16.

Erant sanè in illo monasterio fratres quidam & animis & moribus iuuenes, quorum iam antè memini: atque ij vnde proficere debebant, indè sibi ipsi perniciem adsciscabant: ita vt, quoties oblata videretur aliqua occasio & opportunitas, multis beatum Odonem iniurijs afficerent, multisque eum modis calumniarentur. At ille vir pacis studiosus, seorsum eos ducebat, & licet à culpa esset alienus, tamen vt reus se sternebat ad illorum pedes, & veniam precabatur, non quòd sibi metueret: sed fraternam charitate compulsus, cupiens eos patientia sua ad sanitatem reuocare, quos videbat diuinam in se prouocare vindictam. Et illi quidem hac ratione non nihil reprimebantur, sed instar labentis aque citò redibant ad ingenium, & pristina vitia sua: & quem imitari eos oportebat, more suo insectabantur. Eius peruersitatis princeps erat Vuido quidam. Sæpe alijs alios incitantibus, vt beato viro conuiciarentur, dicebat is, qui id facere iussus erat: Ecquid prodest quotidie his nos rebus occupari, quando illum nec expellere possumus, nec ad reddendam contumeliam prouocare? Scis tu ipse, eruditione ab illo nos superari: & hæc tunc quidem si quid ex eo discere volui, libenter me docuit: vereor autem, nè quandoque tot lacessitus iniurijs, vel iniuribus subtrahat, quod nunc propensa animi voluntate largitur. Ille verò respondebat: Non est ita, vt tu persuasum habes. Talis enim est frater Odo, vt non ista dūtaxat, & ijs consimilia, sed & maiora æquo ferat animo, & quicquid volueris, nihilominus haud iniurus præstet. Verum isti fratres non diu post diuinam sunt experti vltionem, diuinoque percussi iudicio, quandoquidem fraternam reprehensione compesci noluerunt. Postquam enim Abbas Berno vita functus est, mox illi excusso cucullo, in mūdum reuersi sunt, & tandem teterrimum vitæ huius exitum habuere.

Cap. 17.

Ea tempestate etiã hoc miraculum, quod iam relaturus sum, pater noster illic factum commemorare solet. Quidam eius monasterij frater cùm sederet ad mensam, toto animo lectioni intendebat. Contigit autem quandoque, vt collectis pro more micis, priusquam eas ederet, Abbas Berno lectioni finem imponeret. Tum ille, quid ageret, prorsus ignorabat. Absoluta enim lectione, non audebat eas sumere: nec etiam relinquere, nè casu perirent. Tandem visum illi est, manu eas continere, & cùm post versum ab ecclesia essent egressi, patri monasterij exhibere. Itaque postquam

ex oratorio egressi sunt, mox ad Abbatis pedes se abiecit. Interrogatus ab eo, cur veniam peteret, ille explicata manu ostendere micas voluit, & ecce in margaritas mutata visuntur. Tum illi laudantes Dominum, valde obstupescunt. Deinde autem margaritæ illæ, iubente Abbate, cuidam ecclesiæ ornamento intextæ sunt. Hæc quidem beatus Odo de se, tanquam de alio, narrare solet.

Ab eo autem tempore admodum cœpit æstare animo, quemadmodum parentes suos ex huius mundi nexibus posset extrahere. Nec diu post Abbatis permisso profectus est ad patrem suum, eumque ad monasterium perductum, monachum effecit: mari autem persuasit, vt sacrum velamen acciperet: cuius vitam liberet, vt infereat, nisi prolixitas deterreret. Per id tempus cùm beatus Odo sub vesperam quiescendicauit ad ædes cuiusdam viri nobilissimi diuertisset, illum quidem & uxorem absentes comperit, sed filia iam nubilis aderat vnà cum familia. Ea verò curiosissimè obseruabat omnes actus eius. Postea verò per quoddam posticum, valde corde compuncta, venit ad eum: corruit ad pedes eius, dicit breui se collocandam viro: orat propter Deum, cuius se profitebatur famulam fore, vt ea nocte ipsam liberet. Ille hoc audiens, cùm incertus esset quid ageret, aut tantæ virginis voluntati vt faceret satis, multum animo discrucari cœpit: Mouebatur enim pietate in Deum more suo, mouebatur etiam pietate erga virginem propter eius lachrymas. Proponerat sibi iudicium Dei, & perniciem animæ virginis: tum quoque murmur parentum eius & vulgi, quòd talia ausus esset monachus. Ad extremum Christi amore & virginis lamentis victus, eam liberare constituit. Itaque nocte illa famulis domus altum stertentibus, ipse cum fratribus conscens equis præcessit: porrò ministros, qui cum ipso erant, iussit sequi eum virgine. Postridiè venere ad monasterium, cui proximum erat oratorium, in quo nobilissimæ fœminæ orationis causa recipiebantur. Ibi cùm virginem manere iussisset, ad monasterium accessit. Postera luce omnia, quæ gesserat, ordine Abbati suo exposuit, vt est more apud illos comparatum. Vbi verò ille cognouit de virgine, vultu perturbato duriter eum obiurgauit, quòd absque eius permisso talia fecisset. Mox ille ad pedes eius aduolutus, petit veniam: Eo iubente, surgit, rursusque interrogatus, sic respõdet: Domine pater, quantum equidem aduere potui, ab eo tempore, quo me miserum in hanc sodalitatem admittere dignatus es, hoc vel maxime tibi curæ fuit, vt posses lucrari animas: Alij plerique Abbates videntur cumulandis opibus & hominum captandæ gratiæ studere: tu verò pietate & misericordia motus, vni cupis placere Deo, vt ei animas lucreris. Qua in re cùm ego te imitari cupiam, hanc puellam lucrifacere volui. Et licet me non facile vicerint lachrymæ eius, non tamen eram nescius, me à te seueriter obiurgatum iri. Sed malim certè pij patris flagellis caedi, quam neglectæ animæ huius reus inueniri. Atque vtinam omnes huius provincie fœminas possem lucrifacere: libenter ferrem propter singulas humanissimotuo more me abs te flagellari. His alijsque id genus verbis flexit ille Abbatem, sed tamen hæc ei multa irrogata, vt eam alendam susciperet, & sanctis adhortationibus confirmaret ad dies aliquot, nè eam facti poeniteret, & instigante diabolo, ad seculum reuerteretur. Quotidiè igitur beatus Odo alimenta ei attulit, & præcedentium patrum exemplis illam instruxit. Post paucos verò dies in quoddam virginum monasterium eam adduxit, Christo illic seruituram. Nè qua autem posset mala obolari suspicio, omnia hæc presentibus fratribus facta sunt. Non multò post virgo illa excessit è vita. Morienti aderant sorores, vt precibus suis eam adiuuarent. Cumque eam repente ceu mortuam tenerent, illa voce, qua potuit, petijt se subleuari è lecto. Sciscitantibus fororibus, quid hæc re sibi vellet. Video, inquit illa, beatissimum Paulum ad me venientem, eique occurrere volo. Necdum verba compleuerat, cùm extendisset brachia, vt posset ocyus surgere, eadem repetijt. Aliæ eam insanire existimabant. At illa vi, qua potuit, assurgens in genua, submisso capite, ab eo, quem videbat, benedictionem petijt, dicens: Benedicite, atque interim feliciter in Domino obdormiuit. Nemo verò ambigebat eam ab illo exceptam, qui eam visitarat.

Cernens autem Abbas Berno, beatum Odonem virum egregium futurum, accersio Episcopo, etiam inuitum illum voluit sacerdotio initiari. De illo Episcopo referre solebat pater Odo, cibos ab illo benedictos nullum canem ausum fuisse comedere. Si quis verò casu id fecisset, eum subito mortuum fuisse, perinde ac si pro cibo sumpisset toxicum. Obsecro autem, nè quis me carpendum putet, quòd dixi eum inuitum ordinatum sacerdotem: quasi indè conijci possit, quòd is, qui hoc

Insigne miraculum.

Cap. 18.

Patrem suum effecit monachum, matrem sanctimoniale.

Item virginem quandam à seculo ereptam in monasterium collocat.

Bernus Abbas cupidus lucrari animas.

Nobilissima puella dicitur vitæ monastica.

Feliciter Christo spiritum reddidit.

Cap. 19. Initiatum sacerdotio S. Odo.

facere non dubitavit, in ijs numerandus sit, qui donum spiritus sancti vel emere, vel vendere non vereantur. Eadem enim nocte, quam securura erat dies ordinationis eius, cum a somno euigilasset, prorsusque nihil de sua initiatione cogitaret, ad collum suum, ut moris est, stolam sensit ab Episcopo sibi impositam. Cœpit igitur miserè lugere, tanquam qui magno quodam malo affectus esset: diuque postea præ nimia recundia non fuit ausus exire e monasterio. Quam ob rem pater Berno, quadam re-
 perta occasione, misit eum ad Episcopum illum. Cumque is pro Odonis consolatione prolixè apud eum egisset de dignitate sacerdotij, ventum est ad mutuos de Ecclesiæ statu sermones. Ibi tum Odo pater ex Ieremiæ prophetia lamentabilem de sacerdotibus texuit orationem. Qua completa, Episcopus rogavit eum, ut illam in scripta formamque libelli redigeret. Obijciente autem Odone Regulæ prohibitionem, nè quid monachus absque Prioris permisso faciat, Episcopus venit ad monasterium, & quod amicus esset Abbatis, facile id ab eo impetrauit. Is enim præcepto suo eò adduxit Odonem, ut in Ieremiæ prophetiam tres libellos scripserit: qui quidem in multis iam ecclesijs siue collegijs habentur.

Odo scribit 3. libros in Ieremiam.

Cap. 20.

Creatur Abbas Gigniacensis.

Obitus Bernonis Abbatis.

Per id tempus Abbas Berno exitiali cœpit morbo decumbere. Itaque quamprimum vicinos acciuit Episcopos, Abbatisque functione se abdicans, voce lachryabili reum se proclamavit, indignumque tali ministerio: simul orans fratres, ut, quem vellent, patrem siue Abbatem sibi deligerent. Tum verò fratrum manibus comprehensus pater Odo, & propemodum vi constrictus, cunctis proclamantibus vt Abbat consecraretur, ad Bernonem, admodum renitens, adductus est: cumque nec sic vellet cedere, tandem Episcoporum voluntate, ei excommunicationem minitanti, superatus est. Paulò post autem pater Berno migravit ad Dominum: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

LIBER SECVNDVS.

Cap. 1.

Multis calamitatibus crebrisque morbis pressò mihi pauca de B. Odone patre nostro referre licuit, atque ea duntaxat, quæ sub Abbate Bernone gessit: è quibus tamè pro vestra industria facile potestis colligere, fratres mei, à quanta ille perfectione cœperit. Sed quia initium bonæ & beatæ vitæ fert secum angustias & labores, finis verò laudè & gloriam sempiternam: per eius beatam & tranquillam vitam ceu directum tramitem, ad eius felicem obitum properabo. Cum igitur, ut diximus, pro Bernone creatus & ordinatus esset Abbas, mox in eum veteres illi hostes & persecutores, quos supra memorauimus, incurrerunt. Ille verò cedere mælens, & beatè quiescere, quam contentioni vacare, relicto illo monasterio, & quæ à Bernone Abbate parata, ipsiq; paterno more tradita erant, abiit Cluniacum, inchoatumque perfecit monasterium. Secuti sunt autem illum seniores eius loci. Porrò circa B. Martini ferias defecere res omnes, quas secum attulerat ad monasterij officinas extruendas. Est autè apud nos ea consuetudo, vt B. Martini natalitia octonis diebus celebremus. Peractis itaque octauæ diei matutinis siue nocturnis laudibus, necdùm appetente aurora, omnes ad lectos suos reuersi sunt, quiescendi potius, quam dormiendi causa. Ibi tum, ut pater noster Odo narrare solebat nobis, cuiusdam seni eiusmodi visus obtigit: Vir quidam venerabilis, cano capite, stola indutus splendidissima, & insupèr amiculo, quo pluuia arctetur: propius accedere ei videbatur, atque structuram monasterij circuncircà diligenter inspicere. Cumque ex eo perquireret, quis esset, & cur ædificia illa tâto studio contemplaretur, respondit ille: Ego sum, cuius hodiè octauum diem celebrant fratres: quos inuisere voluit. Tu verò dicito illis ex me, nè deficiant animis, sed in cœpto opere perseuerent. Dicente sene, impensas omnes absumptas, quas secum attulissent, Non est, inquit ille, quòd timeat. Equidem iam Roma venio, & Turones me confero. Iter autem habiturus sum per Gotthos & Aquitanos, atque ex ijs regionibus tantum eis subsidij acquiram, vt & in præsens abundè satis sit, & diu postea affatim suppetat. Læti ergò fratres, & tanti viti promissione securi, iucundissimis animis Domino agunt gratias. Quisnam autem hic senex fuerit, cui hæc visio oblata est, equidem affirmare non ausim. Solebat enim pater noster Odo sciens & prudens sese nunquam nominatim exprimere: sed si quid vel magnum, vel paruum vidisset, hoc modo referebat: Quidam ex fratribus nostris, aut quædam persona senex hoc vel illud vidit. Post hanc autem visionem intra paucos

Cedit monachorum improbitati, & abiit Cluniacum.

Visio cuiusdam.

paucos dies à Gotthorum finibus eò allata sunt amplius tria millia solidorum. Id genus tam multa ille mihi hac ratione narrare solebat, partim apud Floriacense S. Benedicti monasterium, partim Cluniaci gesta, vt, si ego ea ad liquidum prosequi velim, libelli modus, scribentis facultatem excessurus sit.

Magna accipit subfidia ad aboluendum Cluniacense monasterium. Cap. 2.

Sed dum ego B. Martini fidelissima promissa re ipsa impleta commemoro, quiddam repente animo occurrit gestum à fera bellua: quod etsi quibusdam fortassis ridiculum videri possit, tamen quandò spectaculum facti sumus Angelis & hominibus, annotare id visum est: vt qui nos imitari aut non possunt, aut dedignantur, dum intelligunt nos à bonis ad meliora proficere, tandem deserant tristem ac miseram vitam suam, & lætissimis animis sequantur nos ad gaudia sempiterna. Constructo oratorio, fratres Episcopum vocarunt, vt illud consecraret. Ille non curans fratrum paupertatem, statuto die venit cum multo comitatu. Ad eorum autem aduentum fratres magno afficiebantur pudore, quòd non haberent, quod pro dignitate eis possent apponere. Manè autem sub lucis ortum immanissimus aperè sylua properauit ad monasterium. Eum cernens templi custos, cum esset extra monasterium, de loco illo componendo cogitans, intrò se recepit, foresque occlusit. At aper posita omni feritate, vt aditus ei patefieret, diù pulsauit fores, orisque sui spuma illas liniuit. Cum autem nemo præ timore ei aperiret, tantisper illic hæsit, donèc Episcopus cum suis venit: quibus se vltro necandum obtulit. Complectur tum fuit, quod Psalmographus ait: Timentes autem, non minuuntur omni bono: itemque illud: Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur. Reuerà confusus est pater Odo in Domino, nec vnquam ei defuit, vnde fratres suscitaret, & pauperibus largiretur. Nullus enim pauper à sinu misericordiæ eius vacuus recessit. Sanè quoties ego cum illo profectus sum, diligenter inquirere solebat, num haberemus, quæ pauperibus dari possent. Tum verò securus carpebat iter, tanquam necessaria omnia suppetere, minimeque defutura essent. Et quia omnibus se petentibus tribuebat, Dei benignitate omnia ei suppetebant. Illud Tobix præceptum ab eius animo nunquam recedebat: Vide, nè auertas faciem tuam ab vilo paupere, & omni petenti te tribue. Si quis ei quippiam afferret, qui ex habitu inops videretur, seiscitabat ut ex eo, quid vellet, aut si quare egeret, quæ ab ipso prestari sibi cuperet. Illo verò petente aliquid, duplo plus, quam id valeret, ei dari iussit: quod equidè sæpius, me inspectante, factum est. Fateor autem culpam meam, crebrò mihi id mœrorem attulisse. Cum enim essem Prior, dolebat mihi monasterij paupertas, volensque prospicere fratrum inopia, dicebam ei iniustum esse omnia tam in ditcretè elargiri. Putabam enim sapienter id à me fieri, nec aduertebam insipientiæ circumfusis caligine, tenacitatis vitio me strangulari. Ille verò cum esset peritissimus animarum medicus, prudentia sua curabat vulnus mentis meæ, dicebatque mihi: Tace, aut certe malo tuo hæc dixeris.

1. Cor. 4.

En vt diuinius fratris paupertati consulitur. Psal. 33.

Psal. 36.

S. Odonis mira in pauperes benignitas. Tobix 4.

Cap. 6.

Iuuenis quidam literarum studijs addictus, hyemis quadam nocte ad Matutinas siue nocturnas laudes alacriter properabat, vt inter condiscipulos maturius adesset. Vidit autem in atrio ecclesiæ pauperem quandam seminudum iacere. Eius ergò misertus, scapulare suum exiit, eiq; dedit. Consideras autè quid fecisset, acerrimi frigoris metum omne à se reiecit. Finitis Matutinis laudibus, totus iam frigore rigidus, ad cellulam reuersus est: cumque in lectulò reponere se vellet, membra egelida operimentis forturus, librà aurillic offendit: vnde ei postea suppetebat, vnde & illius & aliorum inopiæ possit consuli. Hæc quidè ille mihi narrabat, sed incertum habeo, quisnam ille iuuenis fuerit. Eiusmodi verò exemplis sanabat vulnus & peruersitatè animi mei. Vellem iam transire ad alia: sed multa benignitas & misericordia eius retinet me, vt ipsam copiosius comendem. Quod etsi non possum absq; rubore meo, faciã tamen, & accusabo atque obiurgabo me ipsum, culpaq; meas omnibus patefaciam: & quanuis ei, quòd iam è vita abièrit, cõfiteri eas non possum, id tamen efficiam, vt vos mihi apud illu habeam intercessores. In itineribus suis, si quos obuios habuisset pueros, quippiam eos cantare coquebat, præmijq; loco è rebus suis aliquid eis dari iubebat, dicens eos non parua remuneratione dignos: scilicet hac iucunditate sua & nos exhilarare, & illos misericordie visceribus reficere cupiens. Sermo eius admodum festiuus & iucundus erat, ita vt præ nimio gaudio non nunquam ridere nos cogeret. Sed ille moderationis habenas manu tenens, mox proponebat nobis illud è Regula, Risum multum aut excusum non amare: itemque illud: Monachus non sit facilis ac promptus in risu: quia scriptum est, Stultus in risu exaltat vocem suam. Atque hoc aliòve modo cohibebat nos à risu:

Regula 8. Benedicti Cap. 4. Cap. 7. Eccl. 21. à risu:

à risu : sed interim tamen spiritualis eius hilaritas, interno animi gaudio nos afficiebat. Verùm ego indignus quidnam de eo, aut de tanto gaudio dignè possim eloqui? Sane si aliter animis nostris satisfacere nequiremus, clam eius vestes exosculabamur. Quod verò hoc in nobis admirationis habet, qui illi semper adhærebamus, quando etiam intrante eo in ecclesiam S. Petri, Dei famulæ & plerique alij hincindè exilientes, post eum curstabant, & tegmen capitis eius, extrema apprehensâ fimbria, deosculabantur. Et ille quidem ibat properè, vt eos fugeret: sed sequebantur illi haud aliter, atque persecutores quidam. Erat enim instar lapidis angularis quadratus, planè Angelicum & humanum, liberalis & amabilis, ita vt quotidie in eo compleri videretur illud Propheticum: Iucundus homo, qui miseretur & commodat, disponit sermones suos in iudicio: quia in æternum non commouebitur: atque illud Apostoli: Hilariter datorem diligit Deus. Cæcos & claudos ore iucundo dicere solebat paradisi fore iamiores: atque ea causa neminem eos repellere debere ab ædibus suis, nè ab illis quandoquè paradisi fôres illi præcludantur. Quod si quispiam è famulis nostris, eorum non ferens importunitatem, asperè eis responderet, aut solita beneficia celeriter non conferret, vel eos ab aditu ostij nostri arceret, grauitè illum obiurgabat, accitisque illis coram eo dicebat: Cùm venerit iste ad ostium paradisi, fac ei similiter. Id verò ea causa faciebat, vt terreret illos, & ad benevolentia studia prouocaret. Si ei aliquis pergenti obuiam venisset anus, vt fieri crebrò solebat, aut morbidus & debilis quippiam, mox descendebat ab equo, & eum illi imponebat, suos interim socios omnes inbens longè antecedere. Adungebat autem illi vnum è famulis, qui equitanti sequebatur, nè caderet. Ille verò inter nos equitantes incedebat pedes, semperque psallens, cogebat nos secum psallere. Quod si quis nostrum vel præ pudore, vel timore illius vellet se ab equo demittere, prohibebat eum, sciens non pauperis iuuandis studio, sed pro sui reuerentia id fieri.

Cap. 4. Equidem crebrò eum ita facere vidi. Cùm aliquandò Cotias transmitteremus Alpes cum Geraldo Rhegiensi Episcopo, Romamque pariter venissemus, meminimus eum cuidam dæmoniaca id humanitatis præstitisse. Ea verò ilicè curata, Senas nobiscum venit, atque illic, cogente dysenteria, remansit. Postea autem apud S. Paulum Romæ eam vidimus, moxque signo denarium ei præberi iussit. At illa præ verecundia submissò capite, humique depressis luminibus sedente, percontabar ex eo, quanam esset mulier: Moxque depinxit eam mihi signis quibusdam, vnde facile posset agnosci. In eodem itinere senex quidam debilis eadem Alpes nobiscum transibat, onustus sacculo, pleno panibus & allio, itemque cepis & porro: quorum factor mihi erat intolerabilis. At ille pius pater simulatque in conspectum eius venit, more suo in equo suo sedere eum iussit, eiusque valde malè olentem facculum, in suos humeros recepit. Ego verò râtum factorem diutiùs ferre non sustinens, procùl ab eius latere me subduxi. Confecto indè summorum Alpium arctissimo itinere, cùm iam in descensu essemus, vidi eum procùl stantem, & cogente paupere, conscendere equum suum. Sed neque sic tamen pauperi facculum reddidit, sed ad ephippium suum appendit. Ego tum socios, qui me præcesserant, antèuertebam, & vt citò ad illum peruenirem, non sine verecundia accelerabam iter. Vbi autem paulò post ad illum accessi, Veni, inquit: supersunt enim psalmi aliquot nobis cantandi. Respondente autem me, facculi illius putorem me perperam non posse, mox acriter me castigans, Proh dolor, inquit, id quod tibi tam grauitè olet, pauper, potest edere, & tu nec odorem eius tolerare potes? Pauper facculum illum gestare potest, tibi eum etiam adspicere permolestum est? Hæc autem de seipso dicebat, quippè qui verè esset pauper Christi. Effecit autem his increpationibus suis, vt deinceps factorem illum prorsus non sentirem.

Cap. 5. Sub idem tempus à Leone summo Pontifice in Italiam missi sumus pacis componendæ causâ inter Hugonem Longobardorum Regem, & Albericum Romanæ vrbis principem. Cùmque post multa discrimina tandem Senas venissemus, ciuitatem illam fame oppressam reperimus. Ad illud autem tam longum & periculosum iter acceperamus nobiscum triginta ferè argenteos solidos, quorum pars maxima iam distributa erat. Ego verò non immemor consuetudinis eius, quod nihil sibi in nostros vili seruaret, acceptis reliquis solidis, clanculum ab eo recessi, eoque ignorante, vrbem petij, metuens nè & nobis & equis nostris non suppeteret, vnde escas necessarias cõpararem. Postquam autem ille quoque in vrbem ingressus est, egeni & inopes ad eum confluxerunt, solita ab eo poscentes beneficia. Tum ille circumspexit omnibus, vt me

abesse vidit, mox subodoratus quid fecissem, neque tamen dubitans, etiamsi præstò non essem, non abesse me procùl, omnibus manu innuit, vt ipsum sequerentur. Quod cum illi facerent, in quadam ciuitatis platea tres conspexit viros, qui etsi cultu vestium præ se ferrent, nulla se inopia premi, reuerà tamen inopes erant. Vt ergo illos quoque beneficentiæ suæ participes faceret, hac arte vsus est: Ante fores ædium suarum exposuerant, illi scutellas, lauri baccis plenas. Quæsiuit ergo ex vno eorum, quanti eas venderent. Illo nescio quid vilis precij indicante, Tace, inquit vir sanctus, nec denuò tantillum precium, exprimas: quin potius tot denarijs eas venire dicas. Quod cum ille faceret, mox vir pius totidem denarios mutuò accepit, atque ita sub perfoluti precij prætextu hoc eos beneficio affecit. Interèa obseruante me gressus illius, paulò post venit eminens, pauperum cuneis egregiè stipatus, vsque adeò verò exultans & lætundus, vt cùm eum ex more salutasssem, vix resalutare me posset. Mox dissimulante sciscitante me, quinam essent illi satellites & stipatores, & quid sibi vellet: Hi sunt, inquit, domestici Dei, & liberatores nostri. Ocyus igitur perfolue eis mercedem. Feci, vt iussit: rursusque percontabar, quid sibi vellet baccis tam multis, & vnde eas haberet. Tum verò ille sanctus vir tales suo ore deprompsit sermones, quales ego me ab incunte ætate nunquam audissem memini, nec deinceps auditorum puro. Adeò enim omnes nos exhilarauit, vt præ nimia animi exultatione, nemo nostrum posset sibi à lachrymis temperare, vel quicquam præ lachrymis alteri loqui. Ego autem necdum illis detersis, supplex rogare eum coepi, nè illa baccarum sarcina oneraret nos, sed venditoribus eas remitteret. At ille: Non faciam, inquit: vereor enim, nè precium mihi reddant. Tandem id vix ab eo impetrare potui, cùm ostendissem iam longo nos ab illis interuallo distare. Eodem die prædixit me Prioris officio futurum, & pleraque alia, quæ postea mihi euenerunt. Deindè me instituit, quemadmodum patientiam parare deberem: & à seipso sumens exordium, exposuit mihi, quam multa à fratribus suis olim pertulisset. quæ iam nolim hinc commemorare, quod postea mutati illi sanctissime vixerint.

Necdum autem confeceramus iter susceptum, & ecce cùm perparum è nostra pecuniola superesset, obuium habemus fratrem nostrum Petrum presbyterum, qui tum conuersionis gratia Romam contendebat: è cuius copijs nostra ditata est inopia. Ab eo enim tantum accepimus, quod sufficeret itineri nostro peragendo. Facta sunt hæc mensibus Ianuario & Februario. Fuit autem iter nostrum per Alpes: tantaque nix è cælo decedit, vt olim cognitum iter, prorsus incertum nobis efficeret, adeoque nostros impleret sinus, vt præ frigore, loquendi facultate destitueremur. Cùmque cernerem beati viri seniles artus ea molestia tabescere, celeriter ei tunicam conteci, que & tueri & fouere eius viscera posset. Vbi autè legatione nostra perfundissemus, à nostratibus compulsus sumus per loca maritima domum reuerti. Postquam ergo Barrianum, vt vulgò vocant, peruenimus, iam sole occumbente, quidam feminus pauper obuiam nobis venit: cuius quidem speciem vt tum considerare non potui, ita nec postea recolere. Sed memini tamen nudis plantis atque lateribus immensas illas niues eum calcare intrepidum. Ad eum vbi pater Odo propius accessit, omnes iussit antecedere: moxque se expolians, pauperem induit, mihi que præcepit, tantum vt ei nummorum adderem, quibus posset domum pertingere. Itaque paulisper substiti, rogavi quò tenderet, quòd scirem in illa vasta solitudine nullum diuertendi locum extare. Respondit ille, se cum luce ad Pastorale castrum vsque posse peruenire. E quibus verbis conperi non esse illum hominem mortalem, cùm iter illud, quod intra horam vnâ se dixit posse conficere, nos vix toto die cimenti essemus. Mihi verò id quod iam retuli, superiori nocte terribili visione præmonstratum erat.

Adeò autem beati viri sinus misericordia dilatatus erat, vt non solum fidelibus, sed etiam hostibus & persecutoribus suis tam benignum & humanum se præberet: quod quidem satis testabitur exemplum, quod iam referam, cui interfuit frater Firmus, Abbatris Balduini germanus. Cùm Romuleam vrbem propter inimicitias, quæ ei erat cum Alberico principe, Hugo Rex, cuius antè meminimus, obsideret, vix sanctus & intra & extra vrbem discurrens, hortabatur eos ad mutuam pacem, Regisque futuram sedare, & vrbem obsidione liberare conuocabatur. Interim accidit, vt eundem illum iuxta beati Andrea Apostoli monasterium, quod Cluuium Scauri vocant, rusticus quidam propter aquæ lagunculam occidere meditaretur. Vt enim scriptura dicit, Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter: ille more suo nulli nocens, nihil-

Hic locus mihi videtur non vacare mendis libraiij.

Psalm.

2. Cor. 9.

Cæci & claudii, cæli ianitores.

Mira humanitas tanti viri.

Cap. 4.

Dæmoniaca sanatur.

Insignis eius charitas & humilitas.

Cap. 5.

for. * Italice

Mira arte cõsulit quorundam occultæ paupertati.

Ingens gratia verborum eius.

Quædam futura prædicat.

Cap. 6.

Scipsum necessaria veste spoliat, vt regat pauperem.

Cap. 7.

Prou. 10. nihil-

Regula S. Benedicti cap. 7.

Rustico necem ipsi intencanti quod praestiterit.

Cap. 8.

Fur diuinitus detinetur.

Vide sancti viri bonitatem.

Cap. 9. Sileij laus.

Normanni Pictaurii & Turonensium vallat fines.

En vt olim monachi silentij fuerint obseruantissimi.

In barbari tyrannum vindicta celestis.

nihilque mali suspicans, demisso gradiebatur capite. Intantum enim ille studiosus erat obseruanda Regula, vt longo vsu, vbicunque esset, siue stans, siue ambulans, aut sedens, semper inclinatus esset corpore, defixoque in terram vultu. Quod quidem in causa fuit, vt à quibusdam tempore conuersionis suae per iocum appellatus sit fossorium. Cum autem rusticus ille caput eius ictu appeteret, quotquot iuxta illam viam erant, editis clamoribus, eius manus cohibuerunt. At pater mitissimus nescio quomodo denarios mutuo acceptos ei dono dedit, beneficium pro maleficio reddens. Vbi vero princeps memoratus id comperit, homini illi manus amputare voluit: sed vbi prius admodum obnixè pro illo deprecans, misero veniam impetrauit.

Et ad multorum & ad vestras etiam aures peruénit, quid cuidam furi pater noster Odo non ita pridem Romam veniens fecerit: quod tamen mihi annotare libet, non tam vt vestrae id industriae innolescat, quam ne in obliuionem abeat, si non sit licitè commendatum. Permanente igitur illo intra urbem orationis causa, visum omnibus fuit, vt frater noster Godefridus in agrum mitteretur, equorum pastoribus inuigilaturus. Eadem nocte somno pressis pastoribus, & Godefrido in precibus vigilante, fur adfuit, raptumque conscendit equum, & fugam iniit. Videbat id quidem Godefridus, sed equum perdere maluit, quam frangere silentium: quod si rupisset, se ille mox relicto equo, in pedes se coniecisset. At tamen vnum è pastoribus excitatum, id quod fiebat, signis ei indicabat. Nocte exacta, manè vident furem procul immortum cum equo consistere. Itaque comprehensum illum, iniectis vinculis, ad patrem Odonem remittunt. Is vero mox ei quinque solidos argenteos dari iubet, dicens non esse, absque iusta eum mercede dimittere, qui tota nocte magnos esset perperis labores. Postea cum, Deo trahente, monasticum ego complexus essem institutum, & deinde fratres me suum esse Priorem voluissent, saepe furem illum mihi indicabant: & quod filius esset molendinarii nostri, quoties pater eius venisset contra ipsorum voluntatem, solidos illos reperere me cogebant.

Sed quia de silentio sermo incidit, sine cuius cultu pro nihilo sanè ducenda est vita monastica, operæ precium erit in eo commendando non nihil immorari. Vita enim monachi tantisper aliquid est, donec se intra silentium continet. Eo vero neglecto, quicquid rectè & benè se agere existimauerit, vt sancti patres docent, id pro nihilo putandum est. Itaque ea tempestate, qua sciuissima Nortmannorum gens Pictaurorum atque Turonensium fines cruentis vastabat gladijs, duo eius congregationis venerabiles viri, nescio qua causa, Turones missi sunt: quorum alteri Archimbaldus, quem equidem benè cognitum habeo: alteri Adalasio, sed mihi ignoto, nomen est. Hi viri celeberrimi, & multorum nunc monachorum patres, cum longum illud capefferent iter, & ad quendam locum captanda quietis causa diuertissent, eadem nocte à Nortmannis capti sunt. Erat propellocum illum oppidum quoddam, quod noctu, irruptione facta, barbari occuparunt. Alia verò illorum manus, pridem captam ferens pradam, in eum peruénit locum, vbi ij, quos diximus, fratres erant: quos illi quidem capere, eorumque manus colligare, minasque intentare potuerunt, sed non tamen efficere, vt silentium rumperent. Manè ad eum accessere locum, ad quem omnes pariter conuenire constituerant. Fratres verò illi paululum ab illis secedentes, ita vt erant vincti, humi se prostrauerunt, vt persoluta Psalmodia, finem silentio imponderent. Necdum autem suas absoluerant preces, cum reliqua Nortmannorum pars, multis onusta spolijs, aduenit. Porro illorum Dux cernens fratres humi iacentes, rogabat suos, quinam essent. Illi verò cuncta quae gesserant, ordine ei exponunt, adduntque nulla ratione vllum se ab eis sermonem extorquere potuisse. Tum illi barbara immanitate turgidus, cum equo phalerato, quo sedebat, irruit in eos, contumque vibrans, necem intentabat, experiri volens num formidarent. Interim barbari vndique circumfusi, plaudebant manibus. Fratres verò vt erant constantes animo, ita etiam corpore immoti permanebant: nec id simulatè, sed ne quid contra iustasque sanctae Regulae admitterent, cui conuenienter & viuere & mori cupiebant, nec vnquam ab ea deflectere. At verò omnipotens Deus insolentis turbae illius plausum repente mutauit in luctum. Nam simulatè Dux ille barbarus cum equo suo ad eos accessit, equus resiliens, sessorem suum excussit, humique abiectum elisit: moxque lethifera febris secuta est. Tum omnes illi conticescunt, multoque stupore correpti, inter se consultant, quid fratribus illis faciendum sit. Tandem hoc eis placet barbarum placet consilium, vt pro vita Ducis sui alter eorum caedatur. Itaque forte

antur, vter interficiendus sit. Sed in virtutum gratiam, & in Christi sorte numeratos diabolica fors cadere non potuit. Id barbari illi summoperè admirantes, aiunt supra homines, illos esse, quos ipsorum fors attingere non posset. At tamen sortitò alterum ex famulis eorum iugularunt. Alter famulus, quod optimè calleret barbarorum idioma, quae à fratribus Latine dicebantur, ille clam hostibus indicabat: quem quidem nos existimamus à benigno hominum consolatore Deo propter fratrum salutem esse seruatum. Illic autem barbari ad fratres accedunt, soluunt manus, pro salute Ducis sui obnixè eos per famulum interpretem deprecantur, nec deinceps eos ligare audent. Immo, quod admiratione dignum est, cum ad vnus fratris collum cruceum reperissent, non sunt ausi tollere. Porro cibo & potu non alio, quam fratres ipsi vellent, vsi sunt, quandiu apud illos fuere. Poterant tum etiam illi dicere cum Apostolo orante: Non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probatorem, probatio vero spem. Spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris. Ernuncoro & obsecro vos, quicunque monasticum fertis habitum, vt vnà mecum horum virorum exemplum intueamini, & tandem aliquandò silentio operam detis. De hoc enim bono silentio dicit Esaias: In silentio & in spe erit fortitudo vestra. Itemque Ieremias: Bonum est praestolari cum silentio salutare Dei. Bonum est viro, cum portauerit iugum ab adulescentia sua. Sedebit solitarius & tacebit: quia leuauit se super se. & sanctus Dauid: Dixi, inquit, Custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum confisteret peccator aduersum me. Obmutui, & humilitas sum, & filii à bonis. Paulus quoque Apostolus: His, ait, qui eiusmodi sunt, denunciamus, & obsecramus in Domino Iesu, vt cum silentio operantes, suum panem manducant. Et haec quidem ex prophetis & ex diuinis nos literis protulimus, ne quis putet silentium nupèr inuentum & excogitatum: quemadmodum quidam imperitè affirmant. Porro prophetis subscribunt noui Testamenti patres, Paulus, Antonius, Hilarion, Iohannes, itemque beatissimus pater Benedictus: sed & permulti alij, quos nominatim non exprimimus, ne fastidium afferamus. Quorum silentium si quis studiosè perquirere velit, in eorum historijs abundè comperiet.

Sed ne quis obijciat nobis eos vixisse in solitudine, ex Euangelij quaedam profereamus, & primò de ipso Saluatore & Domino nostro, de quo sic legimus apud Mattheum: Compulit Iesus discipulos suos ascendere in nauiculam, & praecedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas. Et dimissa turba, ascendit in montem solus orare. Itemque in Marco: Coegit Iesus discipulos suos ascendere nauim, vt praecederent eum trans fretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum. Et cum dimississet eos, abiit in montem orare. Atque etiam in Luca: Exiit Iesus in montem solus orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Et cum dies factus esset, vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis & c. Item apud eundem: Vigilate itaque, omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia, quae futura sunt, & stare ante filium hominis. Erat autem diebus docens in templo: noctibus verò exiens, morabatur in monte, qui vocatur Oliueti. Denique in Iohanne: Iesus perrexit in montem Oliueti, & diluculo iterum venit in templum. Quod si Verbum patris, & carnis conditor inter homines viuens, & vitæ Euangelium praedicans, aliquandò siluit, facile inde colligi potest, quid nobis faciendum sit: praesertim cum, teste scriptura, mors & vita in manibus linguae sit, & in multiloquio non desit peccatum, nec vir linguosus dirigatur in terra. Si fratres illi, quos diximus, etiam tum, cum caederentur & tunderentur ab hostibus, in vocem erumpere noluerunt, cum imitantes, de quo scriptum est, Sicut ouis ad occasionem ductus est, & quasi agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum: quid de illis sentiendum est, qui nulla vi adhibita, sua sponte Regulae iussa transgrediuntur? Quid ij dicturi sunt, vbi ventum erit ad illud æquissimum æterni iudicis tribunal? Sed ad historiam reuertamur.

Beati patris Odonis valdè tum celebre nomen fuit, fama quoque sanctitatis eius longè lateque spargebatur. Innolescebat ille regibus, magna Episcoporum fruebatur familiaritate, charus erat magnatibus. Itaque monasteria, quae in illorum regionibus sita erant, illius tradebant potestati, vt ad nostrum institutum ea corrigeret, atque constitueret siue ordinaret. Vnde accidit, vt ad quoddam se conferret monasterium, paucos secum fratres adducens, in quibus etiam Aidolphus fuit, nobis minimè igno-

Rom. 5.

Adhortatio ad seruandum exactè silentium.

Esa. 30. Thren. 3.

Psal. 38.

2. Thess. 3.

Approbatur silentij, scripturae factae & patrum testimonio.

Cap. 10.

Matt. 14.

Marc. 6.

Luc. 6.

Luc. 21.

Ioan. 8.

Prou. 18.

Prou. 10.

Psal. 139.

Esa. 53.

Cap. 11.

S. Odoni datur negocii reformandi monasteria.

*subalares
vocat au-
thor.

Prou.9.

In solentis
monachi
terribilis
casus.
Rom.1.

Osee 7.

Ierem.2.
Ioan.3.Superbia
siue ambirio-
nis duplex
genus.

Matt.15.

Ecclesi.21.
Regulæ suæ
cap.1.Regul.
cap.31.
Cap.32.

tus, qui ante hoc biennium migravit ad Christum. Cumque illic fratres nostri sabato cœpissent præparare mandatum, ut Regula iubet, quidam ex loci eius monachis illac transiens, ut vidit fratrem more apud nos visitato lauare * socculos suos, ira permotus, rupto silentio ait ad eum: Dic mihi, vbinam præcipit S. Benedictus, ut monachi lauent socculos suos? Ille autem signo innuit ei, ut taceret. non enim tum licebat loqui. Sed non erat ille memor sententiæ Sapientis: Qui erudit de riforem, ipse iniuriam sibi facit. Noli arguere derisorem, ne oderit te. Cernens enim monachus non sibi responderi à fratre, magno furore percitus: Tunc, inquit, qui cum mercator esses, per regiones discurrebas, huc iam aduenisti, ut nos Regulam doceas, & meliores te corrigas? Qui iurando, immò peierando, instar accipitris res alienas tibi acquirere solebas, iam impudenter apud nos sanctulus & religiosulus videri vis, quasi ignoremus quisnam sis? Me quidem omnipotens Deus serpentem non fecit, ut sibilem quemadmodum tu facis: neque bouem, ut mugitus edam: sed hominem me creavit, & ut loqui possim, linguam mihi dedit. Hæc & id genus alia illo turbulento animo blaterante, frater noster eo relicto recessit. Altero die cum hæc in capitulo proposita essent, miser ille non modò veniam non petijt, sed etiam rectè se fecisse respondit. Neque enim fas esse, ut eiusmodi frater meliorem se reprehendat. Tum pater Odo, eius superbiam moleste ferens, Hodie, inquit, dies Dominicus est: constare nemo iam debet. Differatur huius rei examen in crastinum. Paulò post omnes è capitulo recesserunt. Ecce autem confessum monachus ille sit elinguis, & postmodum sine absolutione moritur. Aduertimus hinc, quàm dira pestis sit arrogantia & elatio, quæ multos hæcenus monachos, ut & legimus, & experimur, sauciat & elidit: qui cum se scire existiment, quod ignorant, in suis persuasionibus, ut Apostolus ait, stulti fiunt: acciditque illis, ut dum nolunt esse discipuli veritatis, sicut magistri erroris: pertineatque etiam ad illos, quod in Osee propheta habetur: Reuersi sunt, ut essent absque iugo: facti sunt quasi arcus dolosus. Quibus mihi illi similes videntur, qui prius magistri dici volunt, quàm sint discipuli: & cum necdum parère & subesse didicerint, ad regiminis fastigia adspirant: atque in ipsis tyrocinis, iam victorum videntur brauium, in doctæque manu fortissimorum militum arma corripere non verentur. Non attendunt isti, quod dictum est, eum, qui regulariter non subest, regularibus præesse non debere. Sed quando ipsi Regulæ conuenienter nolunt viuere, à Regulæ præceptis aures cordis sui auertere non formidant: ita ut rectè in eos quadret Propheticum illud: Verterunt ad me terga, & non faciem. Nicodemus princeps Iudeorum, venit ad Iesum nocte, prius discere volens, quod postea alios doceret. Huius autem morbi duplex genus est: Vnum, quod occulta quadam temeritate & arrogantia sub sanctitatis prætextu impellit hominem ad occupandam magistris arcem. Alterum, quo fit, ut ipse iam deprauatus, alios itidem corrumpat, & in suos pertrahat errores: quodque sine dolore dicere non possumus, ipse iam præcipitatus, alios stantes secum conetur trahere in præcipitia. De eiusmodi Dominus in Euangelio ait: Cæci sunt, duces cæcorum. Cæcus si cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt. Id genus hominū cœtum, rectius cauponam, quàm collegium vel congregationem, dixeris: quandoquidem vnusquisque apud illos facit quod liber: respuit, quod collibitum non est. De talibus scriptura ait: Stupa collecta, synagoga peccantium. Denique hoc monachorum genus B. Benedictus terribilissimum vocat, eorumque conuersationem dicit miserrimam, & melius esse de eis silere, quàm loqui. Sed his ommissis, inspicimus querimoniam miserrimi monachi, de quo paulò supra egimus. Certè beatus Benedictus sic præcipit de rebus monasterij: Omnia, inquit, vasa monasterij, cunctaque substantia conspiciantur velut altaris vasa sacra, itemque: Si quis autem sordidè aut negligenter res monasterij tractauerit, corripiatur. Si non emendauerit, disciplinæ regulari subiaceat. Quid verò sunt calceamenta & vestimenta fratrum, nisi monasterij substantia? Acquum est ergò, ea non sordidè & negligenter haberi, sed munda seruari. Quod si monachus ille considerasset, fratrem socculos suos ad Regulæ præscriptum abluentem, minimè reprehendisset. Verum his ommissis, ad alia properemus.

LIBER

LIBER TERTIVS.

Er id tempus, cum beatus Odo pater noster regularibus nos in-
strueret disciplinis, multorum monachorū miserabilem è vita ex-
cessum nobis commemorare solebat, ut iuueniles in nobis appeti-
tus comprimeret, & quadam timoris virga ad paradisi gaudia sem-
piterna perduceret. Cum autem aliquandò in eiusmodi esset nar-
ratione, obnixè rogavi eum, ut indicaret nobis, num intra Italiam
duntaxat, vel etiam in alijs Europæ prouincijs monasticus ordo
prolapsus esset: tum etiam, qua ratione, vel quandò id accidisset. Respondit ille: An-
te hos annos, cum apud Turones in ecclesia beati Martini monachi degerent, cœpe-
runt desciscere à moribus & institutis monasticis: propriaque sectanda voluntate, vi-
tam professionemque suam corrumpere. Abiecto enim monachorum solito habitu,
fucatos atque fluxos & pallio ornatos induerunt cucullos & tunicas: calceis vteban-
tur adeò rotundis & nitidis, ut vitrei videri possent. Ad laudes Dei nocte celebrandas,
nè fortè ad aliquid pedes offenderent, cum luce diei surgebant: pluraque id genus
alia faciebant. Quibus cum vellet Deus finem imponere, nocte quadam omnibus so-
mo correptis, vnus ex eis vigilans, duos viros vidit in dormitoriū ingredi, vnum ma-
nu renentem gladium, alterum imperantem ei, ut quos ipse digito demonstraret, gla-
dio percuteret. Cumque ille etià eum, qui hæc videbat, cedere vellet, Adiuuro te, inquit,
per Deum viuam, nè me interficias. Illicò retraxit ille gladium, & hic solus ex omni-
bus euasit. Porro autè sciscitante me, quæ culpa esset monachi, si candido animo pre-
cioso habitu vteretur, mox ille hoc mihi exemplū posuit. Quo tempore Normanno-
rum gladius in nostris regionibus grassabatur, multi ex nostro ordine relicti mona-
sterijs suis, illa occasione oblata, ea repetere cœperunt, quibus iam pridem nunciū re-
miserant. Pro consortio fratrum, delectabantur parentum & amicorum frequentia:
pro rebus monasterij studebāt priuatas sibi parare opes. Vestes cū quibus è monaste-
rio exierant, si fractæ fuisset, non similibus volebant indui, sed quæ essent ex panno co-
loris cerulei. Vnus autè ex ijs ad meliorem se frugem recipere volens, nostrum petijt
monasterium, orans ut ipsum in nostrā sodalitate admitteremus. Nobis annuenti-
bus, mox ille omnia, quæ acquisierat, dedit monasterio. Insuper autem ire, & inferre ea
in monasteriū: Et ego, inquit, & quicquid hæcenus habui, vestra ditionis est: vos eas
res & repetere, & cui visum est, dare potestis. Ego illarū causa solus è monasterio non
egrediar. Vos vni è fratribus, ut eas adducat, præcipite: cui equidem, nè vestra non
obtemperem voluntati, libenter comitem me adiungam, eiusque, quoad potero, ius-
sa capeßam. Sed siue hinc permāsero, siue illuc profectus fuero, deinceps rebus omni-
bus nudatus ero. Perfeuerante autem fratrum sententia, cum fratre socio abijt, quò
iussus erat. Vbi ventum est ad locum, in quo antea habitauerat, subitò in morbum in-
cidit, & illic vita functus est. Frater autem, qui ei aderat, quanto eum vidit propius ad
mortem accedere, tanto pro eius anima maiori contentione Dominum deprecaba-
tur. Vtrique autem hæc visio obtigit: Erat thronus loco sublimi positus, in quo resi-
dere videbatur beatus Benedictus, cui adstabat innumera monachorum frequen-
tia. Ascensus throni illius, pallijs instratus erat, in cuius inferiori gradu languidus ille
iacebat frater, tanquam veniam petens. A dextris & sinistris stabant monachi, quos
diximus. Inter vtrosque autem spatium erat, ascendere volenti peruium. Cumque
diximus morbidus frater iaceret prostratus, vnus ex assistentibus rogauit pro illo S. Benedi-
ctum, dicens indignum videri, eum sic relinquere: dignum esse, quem erigi ipse iuberet,
& ex quo, quid vellet, perquireret. Respondit ille, hominem quidè se videre, sed habi-
tum non agnoscere. Itaque alterius instituti hominem, eiusque causam dicere se non
debere, nec in eius vitam inquirere. Audiens id nostri instituti frater, exiit se, & vesti-
bus suis ægrum fratrem induit, & ut denuò veniam petat, compellit. Id cum fecisset,
vox supernè audita est, iubens eum surgere & sursum ascendere. Sub his euigilat fra-
ter noster, moxque re ipsa fecit, quod in visione se fecisse viderat, & quasi iam securus
de salute eius, precibus suis quantum potest, animam eius Domino commendat, &
Eucharistia communit. Collige hinc frater, eum, qui se monachum S. Benedicti pro-
fiteretur, etiam animo & opere atque habitu S. Benedictum imitari debere. Non enim
sufficit monacho sola mentis puritas, si cætera signa desint, quibus ille carere non
debet. Nemini igitur absurdum videatur, quòd diximus ægrorum illum fratrem nec
veniam promereri, nec sursum scandere potuisse, donè illius mutatus esset habitus.

R r 2 Nouimus

Exod. 28. Nouimus in lege certas Pontifici & sacerdotibus attributas vestes, sine quibus in san-
ctuarium ingredi non auderent.

Cap. 2. Hæc cum mihi pater Odo dixisset, rursus adiecit: Vis ne etiam alijs documentis
ostendam tibi, quam parua res plerunquæ non mediocriter dehonefct atque cor-
rumpat? Cui cum ego respondiſsem, id quidem mihi esse optatissimum, ille sic cepit
texere sermonem: Per hos dies duo fratres admodum repentina exin cti morte sunt,
non tamen eodem vel loco, vel tempore. Alter eorum venit ad domum fororis sue,
aitque se mirum in modum esurire. Illico respondet foror, magnam sibi piscium copiam
suppetere: comederet quos & quando vellet. Ille propè indignab undus, ait se fastidi-
re pisces, quibus tot annis perpetuò vsus esset, nec iam illis vesci se posse. Tum foror:

Horrenda mors duorum monachorum, carnes edere volentium. En, ait, in promptu nobis carnes sunt: ede quantum libet. Iussit ergo ille assari armum:
sed interim tamen moram impatiens, particulam eius misit in prunas, & vino allato,
avidè illam in os coniecit. Mox adest vltio cælestis. Particula petulanter sumpta, ha-
ret in gutture, nec glutiri potest, nec rejci, strangulat hominem, & cogit infelicem
expirare animam. Alter manè ad patris sui ædes veniens, rogat num quid habeat,
quod possint ipsi edendum apponere. Illis dicentibus, nondum esse edendi tempus,
respondet iratus: Hæc tota nocte equitavi, vt explerem quod iussus sum, & vos scio-
nare me cogitis? Afferre, si quid habeatis. Aiunt illi, se habere pisces. At miseracri-
bus etiam iracundiæ stimulis percitus, & fastu tumidus, huc illuc circumfert oculos,
videtque gallinarum gregem ad pedes suos. Mox non sine furia quadam arrepto baculo
vnam ex eis, quæ ei arrideret, percussit, oreque, rabido, Hæc mihi, inquit, modò pisci
erit. Qui tum illic aderat, non sine rubore aiunt ad eum: Fortassis licet tibi, pater, re-
sci carnibus. At ille: Volatilia, inquit, non sunt caro. Vnam enim habent cum piscibus
originem, parisque, cum illis conditionis sunt, sicut habet quidam hymnus noster. Ad
hæc eius verba conticuerunt omnes. Deindè apposita est illi assa gallina, ex qua cum
morfellum accepisset, eum nec trahere in stomachum, nec expuere potuit, repente
medio sublatus. Nè autem hæc tibi incredibilia videantur, memineris olim Esau pro-
lenticulæ edulio perdidisse primogenita, & populū Isracliticum manna fastidientem,
(sicut & isti fratres pisces respuerunt) carnesque concupiscentem, diuinitus castiga-
rum esse. Nec tamen nos dicimus in cibo inesse vitium, sed in illis, qui cibo malè vitan-
tur. Itaque & Apostolus prohibet, nè carnis curam in desiderijs faciamus. In Daniele
videmus, & illum & tres pueros legumina regijs epulis prætulisse: & ij pueri in cami-
num missi, flammam non senserunt. Nemo verò opponat nobis Eliam carnes come-
dentem. Quòd si quis id facit, cogitet famem eius temporis, simulque, aduerfat à co-
uis illas carnes allatas prophetæ, qui non rarò dæmonum typum gerunt. Tale itaque
edulium tales habuit ministros, qui illud & vesperl & manè afferrent. Cum autem
panc solo & aqua vicitavit, Angelum ministrum idem propheta habuit, rautum
que indè accepit virium, vt quadraginta dierum posset in ediam tolerare. Multis au-
tem profuit fratrum illorum, quos memorauimus, interitus, multorumque ea occa-
sione correcti sunt mores. Nec cessat Deus multis miraculis castigare instituti nostri
monachos, vt ipso authore, in bono perseuerent.

O nequam monachum. Gen. 25. Num. 11. Rom. 13. Dan. 1. Dan. 3. 3. Reg. 17. 3. Reg. 19. Cap. 3.

Solent referre fratres, qui ante me beato Odoni adlitere, fratrem quemdam eius
monasterij venæ seditione eo tempore, quo id licitum erat, suæ sanitati consulere con-
sueuissè. Id verò agrè tulissè beatum Odonem, quòd etsi necessitate adactus id face-
ret, non tamen absque superioris permisso id fieri oporteret. Itaque mox ruptam esse
venam, vnde sanguis fluxerat, nec prius fluxum illum sisti potuisse vlla arte vel ratio-
ne, quam animam exhalaret. Aiebant etiam fratres illi, siue prospera, siue aduersa illi-
cuiquam denunciasset, ea non potuisse non euenire: quod vti nam ex nostris quidam
in seipso expertus non esset. Felices planè illos, qui eius præsentia frui meruerunt, quo
ad superuixit. Me verò infelicem, qui non integros duos annos in eius sui ministerio
Cum autem appropinquaret tempus, quo ex diuina ordinatione ab illo separandi
eram, & eius absentia, quæ tum futura erat, maiori me illius amore & desiderio
flammaret, ille me aliquandò tristem conspicatus, suo more blanditer consolari con-
pit. Vt vidit autem mœstissimo animo meo nec sic satisfactum, futura mihi prædixit:
à præteritis hunc in modum exordium sumens: Charissime fili, auscultata quæ iam
durus sum tibi. Gratias ago Deo, quòd ille omnia peccata, quæ ab incunte ætate
commisi, iam vltus est, exceptis illis, quæ in Abbatem meum admissi. Semper enim
expectavi diem illum, rogans Dominum, nè eorum vltionem in futurum seruaret.

Ad cuius tan- dum omne periculum, ea quæ agi- mus superi- ori sunt in- dicanda.

nunc persuadeo mihi me ab illo exauditum, quandoquidem quæ in eum peccavi, ea
iam antè recepi. Tibi autem scias non simplicia, sed decupla redditum iri. Sed esto vir
fortis & patiens, vt ea possis comiter & moderatè tolerare. Hæc lachrymans dixit:
mox deosculans caput meum, Domino me comendauit. Et tu Domine Deus omni-
potens Cæsario presbytero, mihi plusquam centuplicia reddenti, propitius parce &
ignosce, & si qua ferenda supersunt propter peccata mea, ea clementer auerte.

Frant in monasterio nostro duo fratres, quos hic nominare non libet, qui cum
grauissimo essent affecti morbo, crebrò beatum virum rogabant, vt medici opera
iplos vt pateretur, planè persuasi, se curatum iri. Tum ille non ferens importunita-
tem illorum, assensit vt medicum adhiberent: prius tamen hunc in modum eos allo-
quens: Vidi quandoquæ fratrem eiusmodi vulnere affectum, quo vos nunc crucia-
mini: sed prius ille excessit è vita, quam curari posset. Verum fratres isti nihil sibi me-
uentes, medicum accersunt: sed post benè multos cruciatus vulnus curatum non
est. Noui alium fratrem, qui tempore conuersionis suæ, vt superioris vita errata la-
chrymis expiaret, alia studia & exercitia postponens, nocte ac die orationi, compun-
ctiõni & lachrymis vacabat. Sciscitanti patri peritissimo, cur cum alijs ad docendum
vel discendum præstò non esset, rem, vt erat, exposuit, simul orans, vt eius bona venia
liceret sibi sic pergere, vt cœpisset: non ignorans ex Regulæ institutione, quod sine
patris spiritualis permissione monachus agit, id præsumptioni deputandum & vanæ
gloriæ, non mercedi. Ait autem ei pater noster: Præstat aliquandiu hoc te spiritu de-
stitui, quam animum tuum inanis gloriæ stimulis sauciari. Confestim ablata est fratri
illa compunctionis gratia, & vix post mentes sex, orans patrem nostrum, eam potuit
recuperare. Habebant beati viri verba singulare quoddam grauitatis pondus, nec
frustrà promebat sermonem vir spiritus sancto plenus.

Ante dies aliquot fratribus nostris & alijs, qui tum nobiscum erant, lohānes Nola-
ne vrbis Episcopus retulit, se ante hoc trienniu bis adisse Romam, nec sui confirma-
tionem impetrare potuisse, aduersarijs eius id impediens. Intereà patrem Odo-
nem orandi causa petiisse Garganum: visoque ipso, rogasse, quid ita mortuus esset. Se
verò in dicasse ei mœroris causam, & quòd propemodum omni spe ablata, puderet
ipsum tertio Romam proficisci. Tum verò illum dixisse, vt iret securus Romam, nec
dubitaret, se voto positurum suo. Percepta itaque eius benedictione, se Romam ve-
nisse, & intra dies quindecim obtinuisse, quod volebat.

Per idem tempus, cogente monasterij nostri necessitate, missus sum Neapolim.
Comparatis illic rebus necessarijs, nauigio Romam profectus sum. Cumque ad Por-
tuensem urbem appulissimus, viri nobiles, qui pridie eius diei Roma venerant, me
exceperunt. Percontante me ex illis de patre nostro Odone, illi, tanquam de nouo
sibi amico gratulantes, inter alia me absente hæc cum gessissè commemorabant.
Mense Augusto, aiebant, huius anni, ipsis ferijs assumptæ in caelos beatissimæ Virginis
Mariæ, fuit vir beatus in monasterio Auentino. Rogatus autem ab Abbate Baldui-
no, vt ob amorem sanctissimæ matris Dei illo die Missam celebraret, & suis manibus
corpus & sanguinem Domini ipsis porrigeret, dixit se hoc facere non posse. At ta-
men illis non cessantibus id vrgere, tandem assentit inuitus: intrat in ecclesiam, sed
cum paulisper oratum esset, rursus egreditur. Volentibus illis retinere eum, Obse-
cro, inquit, abire me patiamini. Duo enim fratres mei extremas ducunt horas, ad
quos mihi properandum est, nè me absente exeat è corpore. moxque subiungit: En
ad portam monasterij adest, qui me ire compellat. Necdum hæc locutus erat, & ad-
est, quem dixerat. Cum autem ad S. Paulum venisset, pro fratre Benedicto Missam
celebrauit, eique Eucharistiam viaticum præbuit: atque ille Domino spiritum red-
dit. Alter frater Gisbertus fuit, meus consobrinus, qui octauo die Benedictum secu-
tus est. Sed iam ad maiora veniamus.

Meminissè vos velim fratres, quid superiori anno peregrinus ille, qui se de patris
nostri familia esse dicebat, pergebatque ire Hierosolymam, vobis audientibus de eo-
dem patre bis terque narrauerit. Aiebat ille, nepotem beati Odonis, necdum saluta-
ribus vndis expiatum, vnà cum nutrice eius à Nortmannis tum, cum Turonensium
vastarent fines, captum fuisse. Cumque id peruenisset ad aures beati patris, qui tum
apud Turones erat, mox eum iussit deprecatum Dominum, nec prius cessasse, quam
cognouisset puerum liberatum. Non est autem putandum, plus ei doluisse captiuita-
tem nepotis, quam cæterorum: sed ita potius existimandum, grauissimè eum crucia-
tum

Futura præ- dicit sanctus Odo.

Cap. 4.

Non placet Deo, quod sit contra obedientiam.

Regulæ Cap. 49.

Cap. 5.

Prædicat electo Nolanæ ciuitatis Episcopo suam à Papa confirmationem.

Cap. 6.

Duorum fratrum periculum abfens diuinitus cognoscit.

Cap. 7.

Efficacia precii eius.

tum fuisse, quod vereretur, nē puer sine baptismi gratia aliquo casu moreretur. Sed hęc prętermittenda non sunt ea, quę pueri nutrix dixit: nempe locū illum, ad quem captiui abducti fuerant, vltra fluuium quendam fuisse, quem quidem ob eius profunditatem nemo nisi vel nauigio, vel natatu transmittere posset. Cū autem ipsa in eodem periculo versaretur, diuino instinctu permotā se fuisse, vt arrepto puero abiret, id quę se fecisse, tantaque securitate per medios transisse hostium cuneos, vt non modo nemo eam retineret, sed nec interrogaret quisquam, quorsū abire vellet. Deinde per profundū illud flumen siccis transisse vestigijs, & tam longinquum iter tribus confecisse diebus, nullamque interim neque famem, neque sitim sensisse, donēc Turones venisset. Cuius autem meritis id factum sit, satis indē potest aduerit, quod beatus Odo mox vt accepit puerum, eum baptizandum curauit: ac deinde sublati in cælum oculis, rogauit Dominum, vt illius animam ad se euocaret: quod quidem tribudō post factum est. Eius verō pueri pater monachus effectus est. Quę iam dictum sum, ea ipse beatus Odo narrauit, non tamen seipsum nominans, sed significare volens, ē quibus periculis Dominus eum liberasset.

Baptizato puero precibus suis obinet ē vita excessum.

Cap. 8.

Cū aliquandō Rhodanum fluuium trajiceret cum optimatibus regionis illius, quidam equus rabie incitatus, alium calcibus cedere voluit, sed istum tabula nauis excepit: accepit autem foramen nauis, per quod tanta aquę copia se intulit in illam, vt ad summum vsque completa videretur: nec tamen prius mersa est, quā ad vltiorem ripam ventum esset. Tum verō pater Odo in naui permansit, donēc omnes in terram egressi essent. Ad extremum etiam ipse exiit ē nauis, & illa aquarum pondere pressa est. Quę ex re, cuius meriti ille fuerit, perspicuē licet animaduerti, quippe qui suis id precibus obtinuerit, quod olim Petrus & Paulus, itemque Benedictus. Eodem tempore Romam ille venit orationis gratia: sed non multō post, dum in patriam reuertitur, in Alpibus nimia densitate niuium, quę illo loco nunquā defuit, iter eius retardatum est. Porro apud locum illum degit quoddam hominum genus, quos * Marrones vocant. Ij accepta mercede, duces se illi itineris prębuerunt, sicut & alij solent. neque enim hyberno tempore quisquam aliter Alpes illas transcendere potest. Sed priusquā sol occumberet, dies in noctem versus est nimia niuis copia. Illis autem proficiscentibus, vt tetrum & periculosum locum excederent, equus quo sedebat beatus Odo, repente cum illo ferebatur in horrendum precipitium. Sub ipso casu ambas manus vir sanctus ad cælum sustulit, moxque brachijs suis sentit se complexum arboris ramum, à quo tantisper pendit, donēc comites, qui pręcesserant, eius clamoribus reuocati, eum ad se retraherent. Statim autem ramus ille disparuit. neque enim ibi arbor vlla reperitur. Equus verō ab omnium oculis ablatus est.

Matt. 14. Act. 27.

Stupēdum in primis miraculū.

Cap. 9.

Cū autē pacis inter Reges & principes componēdę, & monasterium reformatum incredibile arderet studio & amore, atque ea causa huc illucque, discurreret, crebroque esset in itinere, non rarō latrones ei insidias compararunt. Accidit quādoque vt quadraginta in eum irruerent: sed vt vidit eum fratresque comites eius Hagmon, qui erat alijs insignior, aduertitque illos sine intermissione psalmos depromere, corde compunctus, ait ad socios: Nūquā ego me memini tales vidisse viros, nec puto alibi viros esse. Missos itaque illos faciamus. Neque verō sine periculo nostro nocere eis poterimus, quandoquidem habent apud se strenuum militem. Illis contra afferentibus, se militem illum lanceis confodere, ceteros spoliatos dimittere velle: ille respondit: Prius ergō in me vertatis arma vestra. Nam quoad ego superstes ero, nihil istis facietis mali. Atque ita relictis illis, abiērunt. Ille autem latro, qui eos defendit, secutus patrē Odonem, egit pœnitentiā, & deinceps à latrocinij abstinuit, quod quidem nos non frustra euenisse putamus. Tanta enim gratia spiritus ille, cui in harebat, eum impleuerat, vt iucunditate sua non solum lætis, sed etiam moerentibus animi hilaritatem afferret, sempiternaque exultationis participes eos efficeret. Lingua eius, vt habet scriptura, lignum vitę erat, & lingua placabilis, ac dulcedo mellis. Fauus distillans labia eius, & lex prudentię in sermonibus illius. Aliquandō iter eo agente per latronum fines, quidam ex eis ætate iuuenis, simulatque vultum eius amabilem & serenum intuitus est, corde compunctus, ad eius pedes corruit, demissa voce obsecrans, vt ipse misereretur. Cū autem rogaret vir beatus, quid vellet, in monasterium se recipi petijt. Rursus interrogante beato Odone, num quis in illa parocia ipse notitiam haberet, ille respondet cunctis se nobilibus & nequam hominibus

Prou. 15. Cant. 4.

Latro insignis, eo colore, toto n. ueratur.

notum esse. Tum Odo ad illum: Abi, inquit, iam, & crās reuertere ad me cum vno ex primarijs huius loci viris. Fecit ille, vt iustus erat, & postridiē virum nobilem secum adducēs, venit ad virum Dei. Ille mox seiscitatur ex nobili, quę iuuenis vita & mores essent. Respondet nobilis, latronem esse in primis insignem. Hortatur igitur vir prudens iuuenem, vt prius corrigat mores suos, ac deinde monachus fiat. At ille: Si tu parer, inquit, hodiē me abijcis, ego rectā eo in perditionem: porro animam meam Deus à te requirit. Tum verō misericordia motus vir pius, iubet eum pręcedere ad monasteriū. Ibi postea aliquandiu probatus, vt fit in monasterijs, tandem monachus effectus est, & cellario obedire iustus. Cumque idiota esset, & obedientię labor, & studium literarum ei iniūctum est. In viroque verō tam ille se strenuum & impigrum exhibuit, vt altera manu seruiret cellario fratri, altera ferret Psalterium. Sed non multō post Dominus eum ad se euocauit. Vbi autem ad extrema ventum est, beatus Odonem orauit, vt ipsum inuideret, volens illi soli loqui. Venit ad eum vir sanctus, perquirat, num sibi alicuius, postquam monachus factus est, peccati conscius sit. Respondet ille: Tunicam meam nudo cuidam, te ignorante, mea culpa dedi, & funem

Ingressus monasteriū

Eccē tibi ex latrone egrediū monachum.

Martha Virgo mater misericordię ab Odone appellatur.

Cap. 10.

gavit eum, vt Vitam beatissimi Martini Episcopi, quam Sulpitius in Galli & Posthumiani Dialogo scribit, quibusdam scholijs illustraret. Paruit illic vir sanctus, & accito fratre Othecario, operi manum admouit. Interim dum sunt in opere, pulsatur campana hora vespertina. Mox illi, vt habet Regula, relictis illis, quę in manibus habebāt, ad ecclesiam properant, relicto codice aperto in loco illo, vbi confederant: Erat autem tum hyems. Eadem nocte tanta vis imbrium ē cælo ruit, vt omnes monasterij officinę implerentur. Porro locus ille, in quo codex ab eis relictus erat, ita situs est, vt aqua, quę ex aliquot vicinis tectis labitur, instar torrentis in eum decidat. Mansit itaque apertus codex, fluxerunt aquę illa nocte copiosissimę, & quauis codicis abluerent margines, scripturam ipsam attingere ausa non fuere. Manē coram omnibus exhibitus est liber, stupebant fratres nihil esse læsum à pluuia, sed vir sanctus mira prudentia vsus: Quid admiramini, inquit, fratres? Non dubitetis, aquam non fuisse ausam attingere sancti Martini vitam. Dicebat autem id ore iucundo. Quidam tum frater, vt erat promptulus ad loquendum, arrepto codice, Intuemini, inquit, & videte, quā vetustus est hic liber & à rincis exesus, & vsque adeo nunc humefactus, vt planē squalidus videatur. Et ecce pater noster dicit, eum dudum lotum, nunc aquam attingere formidasse. Tum verō verecundas pater: Tace, inquit, nec sic loqui pergas. Non est enim facile Martini similis, cuius laus apud gentes omnes celebretur. Itā vir sanctus, quę eius causa fecerat Dominus, in sancti Martini laudem rerulit.

Regula Cap. 5.

Pręclarum sanę miraculum.

Cap. 11.

Per idem tempus Albericus princeps contulit nobis monasterium S. Elię, cuius beatus Gregorius in Dialogo meminit. Cū sit autem durum, vt idem beatus Gregorius ait, in mēte veteri noua meditari, monachos, quos illic inuenimus, ab eū carnium retrahere non potuimus. Constituuit autem ibidem pater noster Prępositum, vnum ē fratribus nostris, Theodoardum nomine. Is vt vidit, se virtute & sanctitate ab illo vicio eos reuocare non posse, coepit in finitimis regionibus pascere emere, vt vel sic eorum satisfaceret voluntati. Iam enim penitus defecerant equi, quos ei pater Odo reliquerat, huc illucque discurrentes. Eam verō illorum improbitatem, suamque laborem Prępositus patri nostro identidem significauit. Illo igitur Dominū deprecante, vallis, cui monasterium pręminet, non itā procul coniunctis inter se collibus ita conclusa est, vt exiguo torrenti per eam mananti, aditus pręcluderetur. Inde igitur paulatim magna aquarum collecta vis lacum effecit, nec deinceps optis fuit

Non vulgare miraculū

Pfal. 9.
Pfal. 144.

Cap. 12.

S. Benedicti
apparet cui-
dam.

Floriacenses
monachi
nolunt S.
Odonem sibi
præfici.

Cap. 13.

Prou. 23.

Repente mu-
tari, eum li-
benter reci-
piunt.
Pfal. 76.

Præposito pisces emere, lacu illo eos suppeditante. Cui verò id tribuendum esset, quidam imperiti homines minimè aduerterunt, quòd eas preces, quas ea causa beatus Odo ad Dominum fuderat, auribus suis non percepissent, non attendentes illud Psalmodiographi: Desiderium pauperum exaudiuit Dominus, præparationem cordis eorum audiuit auris tua: itemque illud: Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet.

Nam huius simile quiddam pridem fecerat, cum in Gallijs esset in monasterio sancti Benedicti: quod eò nos certius referimus, quòd ex ipso id didicerimus. Sed prius bona fide dicendum est, quemadmodum monasterium illud ipse acceperit. Post eam persecutionem, quæ facta est in Gallijs sub Nortmundo sæuissimo Nortmannorum Rege, fratres eius monasterij, ob hostium metum huc illucq; dispersi, in illud reuersi sunt: sed, quod sine dolore animi dicere non possumus, locum illum sanctissimum iunctis quidem corporibus, sed disiectis animis, occupabant. Cum autè quandoquè in monasterio residerent, & inter se corrixarentur, quidam ab eis confecto negotio, quod ei ex obedientia exequendum erat, domum reuertens, ante fores monasterij obuium habuit sanctum Benedictum, qui sic ei dixit: Denuncies fratribus, quandoquidem me non sinunt quiescere, me iam hinc recedere, nec huc reuersurum esse, donec ex Aquitania quemdam adducam virum, qui sit secundum cor meum. Fratrem autem volente interrogare, quis esset, Ego sum, inquit ille, Benedictus. Itaque frater ille properè hæc indicauit fratribus: sed miseri illi, tanto orbatu patre, non se dederunt lamentis & precibus, quibus non rarò minæ præpotētis Dei auerti solent: sed assensu equis, passim eum inquirere cœperunt, ut inuentum vel vi, vel precibus reuocarent. Sed cum illum non inuenirent, fratrem, qui hæc dixerat, perpetuò ludibrio habuere. Per id tempus Helisardus Comes illustris, qui nunc monachus est, audiens infamem illorum monachorum vitam, Abbatiam illam à Rodolpho Francorum Rege petijt & impetrauit, patrique nostro Odoni tradidit. Deinde adiunctis sibi duobus Comitibus, & Episcopis, cum eodem patre Odone ad illud monasterium venit. Sed vbi id monachi illi perceperunt, correptis armis, alij in ædificiorum tecta se recipiunt, tanquam hostes suos lapidibus & telis eos depulsuri: alij muniti clypeis & accincti gladijs, monasterij aditum obseruant, aiuntque se potius mortè appetituros, quam aut eos patiatur ingredi, aut alterius instituti Abbatem admittant. Interim ad se redeunt, En videmus, inquit, quid nobis minatus sit pater Benedictus. Eheu cur non credidimus fratri nostro? Videmus iam fieri, quod ille fore prædixit. An non hic est Odo ille Aquitanus, quem sæpè suspicati sumus eum esse, què beatus Benedictus dixerat? Eheu cur non vltro illum nos inuitauimus? Hæc cum dicerent, nihilominus pergebat inuenire viam, qua illos repellerent. Erat inter eos frater quidam, Vulfaldus nomine, annis iuuenis, sed bona indole. Per eum crebrò inter vtrosq; discurrentem, quadam Romana priuilegia & edicta regalia patri Odoni miserunt, quibus cautum erat, nè quis alterius congregationis vllò vnquam tempore Prioris officio illic fungeretur. Et autem dixit beatus Odo, se pacificum venire, neminem lædere, nulli nocere velle, sed tantum ad Regulæ præscriptum corrigere constituisse, si qua emendatione habeant opus. Et his quidem & consimilibus verbis beatus vir eorum animos per internuncios assidue permulcebat: sed cum viderent illi nihil se suis conatibus efficere, ad alia se vertunt: modò ad Regem prouocant, modò Odoni necem minantur. Atque hunc in modum tridui tempus exactum est.

Tandem vir sanctus, nobis inscientibus, ascenso a fello suo properè contendit ad illud monasterium. Episcopi verò & Comites cum suis eum insecuti, clamitant post eum: Quò abis, pater? Vis ne in mortè rure? Cernis ne paratos illos esse ad necem tibi afferendam? Quo puncto temporis ad eos perueneris, eo ipso morieris. Itane de tuo interitu illis gaudium, nobis luctum exitiale allaturus es? Quicquid autem illi vociferarentur, ille retineri non potuit. Sed sicut scriptum est, Iustus quasi leo confidens, atque terrore erit: pergebat constanti animo. Mira profectò dicturus sum. Vbi propius ad illos accessit, & agnitus ab illis est, qui eum antea nouerant, adeò repente mutati sunt, vt non immeritò de illis dici possit: Hæc mutatio dexteræ excelsi. Videre tum licebat eos proiectis armis, ocyus ei occurrere obuiam, atque eius vestigia complecti. Quæ res nobis omnibus incredibilem læticiam attulit. Et nè sim longior, Monachi illi Odonem sibi patrem accipiunt, ceteri domum proficiscuntur. Postea verò cœpit eos hortari vir sanctus, vt à carnibus abstinere, studerent parsimonia, nihil

Act. 2. & 4.

cent proprium possiderent: si quid apud se clam haberent, id instar Apostolorum & credentium, coram omnibus à se reijcerent. Sed quia illi res monasterij non in commune possederant, sed pro suo arbitratu inter se partiti erant, sibiq; eas priuatim vendicabant, vt viderunt id sibi deinceps minime permittum iri, maluerunt amicis & fauoribus, immò hostibus & profligatoribus, hætenus iniuste possessa præter ius fasque elargiri, quam ad Canonis monastici præscriptionem ijs renunciare. Quibus autem renunciârunt, ea cum illis, quæ Abbas Odo attulerat, in victum infumere nitebantur, vt absumptis omnibus, vel inuitus eis carniū vsum permittere cogeretur. Itaque perpetuò expetebant pisces. Porro pius ille vir libenter eis suppeditabat omnia, vt ab illo vno eos cohiberet. Atque ita factum est, vt ille largiendo, atq; illi comedendo penè omnia consumerent. Instabat interim pater noster, fide intrepidus, spe securus, charitate inuictus, nihil hæsitans, secundum illam Domini pollicitationem, quòd pri-
mam quarentibus regnum Dei omnia adijcerentur, se haudquaquam derelictum iri. Interea dum hæc fiunt, beatus Benedictus cuidam fratri in visione apparet, inter alia iubet eum dicere patri Odoni, vt ob pecuniæ defectum nihil trepidet, nec pro obtinendis rebus necessarijs anxius sit: se crastino die missurum ei solidos centum, & altera hebdomada tantam diuersarum rerum copiam, vt in multum tempus fratrum vsibus sufficere queant. quod quidem ita factum est. Permulti verò ex circunvicinis regionibus ad beatissimum patrem Odonem cõfluentes, eius magisterio freti, suavis obedientiæ iter complecti cœperunt, vt postea cælum scandere mererentur. Intantum enim fama sanctitatis eius increuit, vt non modò laici & canonici ad eum se adiungerent, sed etiam Episcopi, relicis sedibus suis, eius monasterium peterent, vitamq; monasticam consecrarentur. Cernere tum licuit, locum illum tanquam euulsis sentibus, nouas proferre fruges, & velut ex aræ tritura, crebris verborum flagellis pulsatos, excussis vitiorum paleis, purum in horrea Domini frumentum in ferre.

Cum aliquandò vir sanctus in alio hæret monasterio, die festo beati Benedicti appropinquante, ad hoc voluit reuerti cœnobium, vt apud illius sacrum corpus nocturnas vigilijs religiosè ac piè celebraret. Nocte verò illa, quæ eius solennem præcessit diem, ante lucis ortum matutinæ laudes cantabantur. Quidam autem è fratribus, noctis vigilijs fatigatus, non nihil quiescere voluit. Apparuitq; ei beatus Benedictus, & cum se ei indicasset, Abi, inquit, die fratribus, me hac nocte cum eis esse non potuisse: reuera autem hodiè me illis adfuturum. Ait autè frater: Et vbi hodiè fuisti domine? In Britannia, inquit ille. Et frater: Quidnam, ait, illic fecisti? Respondit beatus Benedictus: Frater Litfredus, animi superbia elatus, hoc relicto monasterio, traiecit in Britanniam: vbi hac nocte mortuus, daemonibus prædæ fuit. Sed me cum illis confligente, coacti sunt illum relinquere. Id verò fratre summopere admirante, beatus Benedictus adiunxit: Si hæc res vsque adeò tibi admirationi est, noueris pro certo, ab eo tempore, quo hoc conditum est monasterium, quotquot hic fratres è vita decesserunt, eos omnes requie sempiterna perfrui. Tum porro frater ad eum: Quandoquidem, inquit, mi domine hodiè nobiscum te fore dixisti, fac nos (quæso) certiores, qua hora venturus sis, vt tibi honorificè occurramus. Respondit ille: Ego verò tale fratribus signum exhibeo, vt me præsentem adesse nemo possit ambigere. Rursus dicente fratre, Ecquonam apparatu talem excipiemus patrem, aut quænam officia, quem vultum tribuemus tibi? sanctus pater respondit: Si lautiores epulæ sollicitos vos habent, piscium vobis copia suppetit. At fratre illud negante: Dicatur, inquit ille, piscatoribus, nè ad Ligerim piscatum eant, sed ad monasterij plaudem. His dictis, experscitur frater, & cum loquendi adesset tempus, omnia quæ audièrat, fratribus indicauit. Certi ergò de tanti patris aduentu, admonente illos beato Odone, studebant singuli de suo pectore spiritalia ei munera offerre. Atque ita factum est, vt diem illum hymnis & orationibus exigeret. Porro famuli, qui piscatum ièrant, non ad plaudem, vt iussi erant, sed ad Ligerim abière: quorū temeritas id habuit præmij, vt ad tertiam ferè horam multo labore nihil possent capere. Reuersi igitur ad monasterium, sciscitantibus alijs, cur vacui redirent, præ pudore non fuere ausi suâ fateri inobedientiam: sed quod ore illi promere volebant, facies rubore suffusæ faciliè prodebant. Itaque œconomus, Noui, inquit, temeritatem vestram: sed vel nunc ad paludem abite ocyus. Eunt quamprimùm, tantamq; piscium vim repente comprehendunt, vt penè nullus ambigeret, eum, qui coturnices olim in deserto populo Israëlítico suppeditauit, etiam in paludem illam pisces immisisse. Tanta enim illic piscium copia est, vt nunquam desinat,

Matt. 6.

Obserua qd
sint sanctis
cognita res
nostre, quæ
tūque pos-
sint præsta-
re homini-
bus.

Cap. 14.

Idè rursus
etiam hic
obserua.

S. Benedictus
quandā fra-
trem è lau-
cibus demo-
nis eripit.

Nota vt cog-
ladi sint fe-
sti dies.

Exod. 16.
Num. 11.

Res admira-
nda sanè

desint, qui capiantur. Atque ita factum est, vt palus, quæ prius ranas edere solebat, deinceps piscibus abundaret. Hoc verò miraculum beatus Odo in libro illo, quem de translatione sancti Benedicti scripsit, luculenter commemorat.

Cap. 15.

Ad hanc autem beatissimi Benedicti solennitatem ex locis propinquis multi conuenere, & in ijs complures cæci, claudi, paralytici, varijsque afflicti morbis, expectantes caelestem visitationem & aduentum beati Benedicti. Iussit verò sanctus pater noster Odo, vt ante Missam nulli ex eis cibus præberetur. Postquam sacrificij tempus aduenit, omnes in templum ingressi sunt. Tanta est enim illius amplitudo, vt nullus cogeretur manere foris. Cùm autem caneretur hymnus Angelicus, Gloria in excelsis Deo, magno quodam fragore templi fores subito concussæ sunt, & mox reseratae, ita vt omnes ingenti horrore correpti, retrò respectarent. Sub illo autem fragore morbi omnes, qui illic erant, curati sunt, & lampades ecclesiæ omnes accensæ sunt. Tum verò perspicuè cognouerunt omnes beatum Benedictum, sicuti ipse dixerat, eò aduenisse. Tanta autem omnium animi pietate & deuotione perfusi sunt, vt præ immenso gaudio non possent erumpentes cohibere lachrymas. Nomina fratrum illorum, quibus hæc reuelata fuere, mihi pater Odo indicare noluit: quo fit, vt dubium sit, num ipse, vel alius eas viderit visiones.

Nota lector
quæ sit San-
ctorum po-
restas.

Cap. 16.

Postquam autem aduentauit tempus illud, quo erat ad æternam perducendus requiem, & pro rectè factis suis mercedem recepturus, Romæ manentem acuta eaque perpetua corripit febris, membra dolore franguntur, frigidus ignis ipsas cum caribus medullas absumit, diuersaque perpeffionum genera in vno eodemque homine adeò tumultuantur, vt magno essent argumento, eum iam iamq; à Domino accitum iri. Et ille vir sanctus sic fe affectum sentiens, toto pectore nihil cupit aliud, quam dissolui, & esse cum Christo, Apostolum imitans. Percurrerat iam sanctorum laborum certamen, & totius virtutis cursum egregium compleuerat, vt non immeritò consideret diuinæ benignitatis gratia in cælis reposita sibi esse iustitiæ coronam. Sed cùm interim de sua vocatione hæreret, cupidus admodum fuit Martini sui, orationis gratia, prius inuisendi, & ei extremū spiritum cum corporis fauilla cõmendandi. Ab ipsis enim incunabulis eximium quendam erga illum amorē conceperat. Nec desinit pijs votis beati viri diuina clementia. Sequenti nocte vidit virum quendam præstanti forma, auditque in visione eum talia sibi dicentem: *Iam quidem, o sancta & Deo dilecta anima, instat tēpus vocationis & dissolutionis tuæ: sed Martinus retinet te precibus suis, vt que possis redire in patriam, vires subministrat. Cùm autē eò peruenieris, mox tibi vita pro morte, & beata electorum societas pro laboribus tuis à Christo donabitur. Visionem illam non dubiam efficiunt signa mox sequentia. Aegritudo corporis fit remissior, salus accelerata redit. Dat igitur se itineri quanuis molesto, corpusque ætate graue & præmortuū negligens, duos exantlat labores pro beatissimi Martini amore, tanto iam in spiritali obsequio deuotior, quanto de præmio securior.*

Philip. 1.

Viso S.
Odonis

Cap. 17.

Venit Tu-
rones, feri-
asq; S. Mar-
tini colit
deuotissime

Tandem post multas itineris difficultates venit Turones, imminente iam beati antistitis Martini celebritate. Gemina tunc vrbi illi importata lætitia est, tum ex annua beati Martini solennitate, tum ex diu optata Odonis patris præsentia, cunctis gratissima. In ea autem celebritate beatus Odo quam pius & deuotus fuerit, quas preces beato Martino lachrymis permixtas obtulerit, quæ contriti cordis sacrificia tanquam hostia viuens, in salutari illa ara immolaret, nos ob virium imbecillitatem pro dignitate explicare non valemus. De sua enim vocatione sollicitus, animo erat ad Deum suspensio, & labentium rerum immemor, puro mentis intuitu sola caelestia contemplabatur. Atque eum in modum totam illam diem transigens, cùm videret se differri ab expectata corpore emigratione, angi animo coepit. Ecce autem quarto inde die febris redit. Tum verò ille tanquam iam voti compos, de Dei misericordia fit securus. Et quanuis corporis deficerent vires,

Sed mens læta Deum cernit, suspirat, anhelat.
Vltima vox resonat, Tu Christe parce redemptis.
Martinum ingeminat, Martinum suspicit, orat.

Porrò monachos vndique aduolantes, & acerbissimè suam desolationem deplorantes, sermonibus instruit, precibus Deo commendat, impertit benedictione, ipsaque non sine lachrymis vltimum Vale dicit. Decimoquarto Calendas Decembris, in quem diem etiam incidit octauus Martinianæ celebritatis, cùm sacrosancta Eucharistia prius sese communijsset, beatus ille spiritus, corruptibilis carnis vinculis abso-

Munit* Eu-
charistia, ad
Christū abic

absolutus, liberabit ad superos, & beatissimo Martino duce creditorum sibi talentorum fructum multiplicem fideliter repræsentat. Atque illic præmia amplissima recipiens, sanctorum cœtibus admixtus, beatæ immortalitatis splendet candore: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuunt & regnat in secula seculorum, Amen.

F. LAVR. SVRIVS CANDIDO LECTORI.

IN hac beati Odonis Vita quædam reddidimus aliquanto breuius, nonnulla paraphrasticòs: paucis locis obscurioribus lucem aliquam afferre conati sumus: sic tamen, vt nusquam à veritate historiæ deflectere voluerimus. Vnicum exemplar habuimus manuscriptum, idque aliquot locis non admodum benè scriptum.

DE SANCTO BARLAAM MARTYRE
HOMILIA BEATI BASILII MAGNI, VT
extat 1. Tomo Operum eius.

DRIMVM quidem Sanctorum mors planctu ac lachrymis cohonestabatur. Vehementer, mortuum Iacob, defleuit Ioseph: & Moyses mortem Iudæi haud vulgariter planxerunt. Samuelem quoque multis lachrymis ornauerunt. Nunc verò, morientibus Sanctis, exultamus. Tristitiam nanque post Crucem Domini immutata est natura. Iam non amplius Sanctorum obitus lamentationibus prosequimur, sed tripudij diuinis circum ipsorum sepulcra veluti choreas ducimus. Somnus autem iustus est mors, immò magis migratio ad vitam meliorem. Hinc est, quòd martyres exultant, dum trucidantur.

Nonabr. 19.
Gen. 50.
Deut. 34.
1. Reg. 25.

Iustus mors
somnia est.

Nam desiderium felicioris vitæ, iugulationis dolorem extinguit, & emortuum reddit. Pericula non respicit martyr, coronas respicit: plagas non horret, sed præmia numerat. Non videt lictores infernè flagellantes, sed Angelos supernè lætis omnibus acclamantes imaginatur: non spectat ad temporaria pericula, sed ad præmiorum æternitatem. Splendidum & à nobis iam arrhabonem assequitur, dum diuinis acclamationibus ipsi applauditur ab omnibus, & innumeros vincitos è sepulcris conuertit & attrahit.

Hoc ipsum sanè hodiè forti ac strenuo Barlaam vsu venit. Insonuit enim bellica martyris tuba, & armatos pietatis milites, vt videtis, collegit. Athleta Christo adherens prædicatus est, & statim excitatum est ecclesiæ theatrum. Et quemadmodum fidelium Dominus dixit, *Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuere: mortuus est fortis Barlaam, & applaudit illi panegyris.* In sepulcro consumptus est, & ad conuiuium aduocat. Nunc tempus est, vt exclametis: *Vbi est sapiens? vbi scriba? vbi discipulator seculi huius? Agrestis homo insuperabilem nobis hodiè pietatis exhibet doctrinam: quem Tyrannus rapuit quidem, veluti facilem prædam ac venationem naclus, postea verò insuperabilem militem sensit: quem tanquam insana ac delirata loquentem risit, mox verò angelica virtute strenuum horruit.* Mores enim hominis non fuerunt cum organo linguæ barbari, nec ratio cum syllabis claudicare visa est. Sed erat alter Paulus, cum Paulo dicens: *Etiamsi sermone sum rudis, non tamen scientia.* Torpebant iam flagellando lictores, martyr verò robustior inueniebatur. Lacerantium manus eneruabatur, verum mens lacerati haudquaquam flebbeatur. Neruorum harmonias iam flagra remiserant, ac fidei vigor vehemētius stringebatur. Perfossa latera absumebantur, mentis verò philosophia florebat. Maior carnis ipsius portio emortua erat: at ipse martyr, quasi nondum inito certamine, firmus erat. Nam quando pietatis amor animum hominis præoccupat, quodcunque illi pugnam genus ridiculum reddit: & quotquot illum desideratæ rei gratia conuellunt, delectant magis, quam consternant. Testis mihi est, affectus ille ac desiderium Apostolorum, vnde Iudæorum ipsis aliquando flagella incunda reddita sunt. Abibant enim, inquit, gaudentes à conspectu concilij, quòd digni habitu essent, qui pro nomine Iesu contumeliam paterentur.

Talis

Mira mar-
tyris virtus.

Talis & nobis hodiè laudatur miles, qui supplicia loco gaudij duxit. Flagellis se tanquam rosis impeti arbitratus, pietatis obfuscationem non secus atque iacula quædam declinavit. Iudicium furorem quasi quandam fumi offusionem reputavit. Efferas satellitum acies risit, pericula calcavit, quasi super rosis tripudiaret. Plagi affectus, lætatus est, ac si honore afficeretur. In supplicij vehementioribus non secus exultavit, quam si præclara bravia acciperet. Nudatos gladios despuit: manus licetorum cera molliores sensit. Lignum tormento deputatum, veluti saluterum complexus salutavit. Carceris clausura quasi prato quodam viridi oblectatus est: tormentorum adinventionibus veluti varijs fosculis iucundatus est. Dexteram habuit igne firmiorem, cuius illi machina postremo ab hostibus applicabatur. Aræ namque pro more dæmoniæ libaminis, igne imposito, martyrem adductum sistentes, focaque incenso dexteram supinam impendere iubentes, manu quasi aëro altari abutebantur, thure illi ardenti malitiosè imposito. Sperabant enim ignis vi expugnatam manum, necessariò ac velociter incensum thus in aram excussuram. Papæ, quàm multijuga sunt impiorum præstigia. Quoniam innumeris vulneribus, inquit contentiosi, pugilis mentem non fleximus, vel manum illius flamma incendamus. Quoniam varijs machinis animum illius haudquaquam permouimus, dexteram igitur ad motam permoueamus. At ne hac quidem spe miseri potiti sunt. Nam flamma manum quidem ambedit, perduravit verò illa, cineris instar flammam ferens. Tergum sæuienti igni non dedit, quemadmodum fugitivi & imbelles solent, sed immota persistit, strenuè contra flammam dimicans, & Propheticas martyri voces proferenda administrans, vt diceret, Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. Ignis cum manu confligebat, sed ignis vincebatur. Luctabantur inter se flamma ac dextera martyris, sed dextera noua quædam certaminum victoria concedebat. dum flamma quidem per mediam manum exigebatur, ipsa verò manus adhuc ad luctam porrecta erat.

Nota infi-
dias fatanæDextera ma-
nus ei⁹ igne
aduritur.

Psal. 143.

Psal. 72.

Inuicta
martyris
fortitudo.

O manum igne contentiosorem, o manum ab igne flecti nesciam. Et o ignem à manu vinci doctum. Ferrum videtur ignis tyrannide emolliri, æs cedit ignis potentie. Solet illo lapidum quoque vinci durities. Nunc verò martyris dexteram extensam ignis ille comburens non flexit, cuius vigor omnia domat. Meritò sanè martyr iste ad Dominum huius gratia clamaret: Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Quomodo te, o strenue Christi miles, appellabo? statuum ne vocabo? Sed multum ita de tua tolerantia detruero. Nam acceptam statuum ignis emollit, dexteram verò tuam adigere non potuit, vt vel videretur aliquouisque moueri. Si ferreum nominauero, & istam imaginem dextera te tua inferiorem inuenio. Nam tu solus flammæ persuasisti, ne manum domaret, tu solus dexteram loco aræ habuisti, tu solus ardenti dextera facies dæmonum percussisti: & nunc quidem flammante manu capita illorum liquefecisti: nunc verò eadem incinerata, exercitus illorum pessundans excæcas.

Sed quid puerili balbutie victorem extenuo? Quin magnificentioribus laudum ipsius linguis cedamus. Sonantiores doctorum tubas ad illius præconia aduocemus. Exurgite nunc, o præclari athleticorum gestorum pictores. Mutilam Ducis imaginem vestro illustrare artificio, & obscurius à me depictum coronatum athletam, vestrae industriæ coloribus conspicuum reddite. Abibo certaminum ac victoriarum martyris à vobis posita imagine victus: gaudebo, tali hodiè per vestram dextera vitam victoria superatus. Video manus huius luctam, cum igne exactius à vobis depictam: video alacriorem pugilem, per vestram depictum imaginem: plorent dæmones, & iam martyris in nobis percussis victorijs: ardens iterum illis ac victrix manus ostentetur: pingatur in tabula vnà & certaminum agonotheta

Christus, cui sit gloria in seculorum
secula, Amen.

VITA

VITA SANCTI PATROCLI ABBATIS,
AVTHORE S. GREGORIO EPISCOPO
Turonensi, De vita Patrum, Cap. 9.

VM egregia Moyse vatis prudentia diuinæ descensionis tabernaculum, iuxta ipsum oris Domini præceptum fabricare disponderet, atque ad hoc, eiusdemque apparatus multa congerere iussus, non haberet cuncta in promptuario, quæ ab ipso Domino ostensa fuerant in montis ardui summitate, iussit commoneri populum, vt offerret vnusquisque pro viribus quiddam muneris Deo, & hoc non ex necessitate, sed spontè. Offerebāt ergo donaria auri, argenti que, æris, ac ferri metallæ, gemmarum etiam micantium pulchritudines, ac fila byssi duplicati, cocci que bis tincti: nonnulli pelles arietum rubricatas, pilosque caprarum. Sed cum hæc omnia doctores Ecclesiarum esse allegorica tradidissent, & in reliquis donarijs gratiarum genera demonstrassent, in illis caprarum pilis laudationum verba significari dixerunt. Ità nunc & nos steriles sensu, imperiti studio, squalescentes in actu, etsi aurum, argentum que, vel gemmas, fila que duplicata, ac torta non offerimus, saltem vel pilos caprarum, id est, verba, quæ sanctorum atque amicorum Dei prodant miracula, in Ecclesia sancta porrigimus, vt legentes eo incitentur studio, quo sancti meruerunt scandere polum. Ergo quia nobis de beati Patrocli vita nupèr data relatio, quædam prodidit non omittenda, ea manifestanda curavi. Et licet sermo sit rusticus, non tamen occultanda arbitratus sum, quæ Deus gessit per famulum suum.

19. Noueb.
Exo. 25, &c.

Exod. 3.

Igitur beatissimus Patroclus Biturigij territorij incola, Aetherio patre progenitus, cum decem esset annorum, pastor ouium destinatur, fratre Antonio tradito ad studia literarum. Erant enim non quidem nobilitate sublimes, ingenii tamen. Cumque quodam meridie hic à scholis, ille à grege commisso, ad capiendum cibum paterno in hospicio conuenissent, dixit Antonius fratri suo: Discede longius, o rustice: tuum est enim opus, oues pascere: meum, literis exerceri: qua de re nobiliorem me ipsius officij cura facit, cum te huius custodiæ seruitus vilem reddat. Quod ille audiens, & hanc increpationem quasi à Deo sibi transmissam putans, reliquit oues in campi planitie, & scholas puerorum nisu animi agili atque cursu velocissimo expetit. Qui primis elementis, ac deinceps omnibus, que studio puerili necessaria erant, ita celeriter, memoria opitulante, imbutus est, vt fratrem vel in scientia præcederet, vel alacritate sensus, adiuuante diuini numinis auxilio, anteciret.

S. Patrocli
pater eū ad-
hibet pascē-
dis ouibus.Dat. se stu-
dijs literarū

Dehinc Mumioni, qui quondam cum Childeberto Parisiorum Rege magnus habebatur, ad exercendum commendatus est. A quo cum summa amoris diligentia nutrireretur, ita humilem atque subiectum omnibus se præbebat, vt omnes cum tanquam proprium filium in summa bonitate diligerent. Regressus verò domum, patre defuncto, reperit matrem suam adhuc superstitem. Cui illa ait: Ecce genitor tuus, o dulcissime nate, obiit: ego autem absque solatio dego: requiram ergo puellam pulchram ingenuam que, cui copulatus, solatium præbeas maternæ viduitati. At ille respondit: Non coniungor humanæ coniugi, sed quæ concepit animus, cum Domini voluntate perficiam. Sed cum genitrix non intelligens, quæreret quid hoc esset, prodere noluit, sed abiit ad Arcadium Biturigæ vrbs Episcopum, petijt: que sibi comam capitis tonderi, acciri que se in ordinem clericorum. Quod Episcopus, Domino volente, sine mora compleuit. Multo autem post Diaconatus officium sumens, vacabat ieiunijs, delectabatur vigilijs, exercebatur lectione, ac in oratione assidua ita promptus effundebatur, vt nec ad conuiuium mensæ canonicæ cum reliquis accederet clericis. Quod audiens Archidiaconus, frondens contra eum, ait: Aut cum reliquis fratribus cibum sume, aut certè discede à nobis: non enim rectum videtur, vt nolis cum his habere victum, cum quibus Ecclesiasticum implere putaris officium. Non est autem ob hæc seruus Dei commotus animo, qui iam eremi sitiebat adire secretum: sed egressus ab vrbe memorata, venit ad vicum Nereensem: ibique ædificato oratorio, sancti Martini reliquijs consecrato, pueros

Respuit
uxorem.In clerum
admittitur.Nota eius
exercitia.

Si crudire

Miraculis claret.

erudire coepit in studijs literarum. Veniebant autem ad eum infirmi, & sanabantur, atque energumeni nomen eius confitentem, emundabantur.

Instituit monasteriū virginum.

Verum non ei erat solitudo, vt voluerat, sed patefacta virtus publicum vsque quaquē reddebat. Tunc pro hospicio eligendo quaedam conscripta breuia posuit super altare, vigilans & orans tribus noctibus, vt quid ei Dominus iuberet, dignaretur manifestissime declarare. Sed pietatis diuinæ inclyta miseratio, quæ eum præsciens, eremitam esse decreuerat, breue illud accipere iubet, vt ad eremum properaret. Ille autem in cellula, qua degebat, congregatis virginibus, monasterium instituit puellarum, nihil de omni labore suo, quod ibidem aggregauerat, cum abscederet, sumens, nisi rastrum vnum, vnamque bipennem: ingressusque altas sylvarum solitudines, venit ad locum, qui dicitur Mediocantus, atque ibi constructa cellula, in opere, quod supra diximus, Deo vacabat. Cum igitur inibi multos energumenos manu imposita, per signum Crucis effugatis daemonibus, mente integra reddidisset, vnus ad eum adductus est rabidus, qui ricibus patulis ac ore cruento, quicquid attingere poterat, dentibus proprijs laniabat. Pro quo triduum in oratione prostratus, obtinuit ab illa diuinæ miserationis potentia, vt mitigato furore, miser homo mundaretur: immixtisque in os eius digitis, fugato feralis atrocitatis spiritu, personam restituit incolumitati. Nullas vero ante cum vires habere poterat persuasionis iniquæ præstigiū. Nam sicut hos, qui vexabantur, emundabat, ita & quæ immittebat occultè atrocita author criminis, repellerebat per Crucis sacramentum virtutem. Leubellæ enim cuidam fœminæ cum tempore luis illius inguinariæ diabolus Martinum mentitus, oblationes, quibus quasi populus saluaretur, nequiter obtulisset, hæc ad sanctum delatæ, non solūm, reuelante Spiritu sancto, euanuerunt, verum etiam ipse in centum malorum sancto testerrimus apparens, quæ nequiter gesserat, confessus est. Transfiguratur enim sepe diabolus se in Angelum lucis, vt hac fraude decipiat innocentes.

2. Cor. iii.

Sed cum ei multas intentaret insidias, nè hic ascenderet, vnde ille corruerat, immisit ei cogitationem, vt prætermissa eremo, ad seculum reuerti deberet. Sed cum sanctus virus grassari sensisset in pectore, in oratione prostratus precebat, vt nihil aliud, nisi quod Deo esset placitum, excerneret. Tunc apparuit ei Angelus Domini per visum, dicens: Si vis mundum videre, ecce columna, in quam ascendens, contemplantur omnia, quæ geruntur in eo. Erat autem ante eum per ipsam

Eccè que in mundo gerantur.

visionem columna miræ celsitudinis collocata. In quam ascendens, vidit homicidia, furta, cædes, adulteria, fornicationes, & omnia praua, quæ geruntur in mundo: & descendens, ait: Nè, quæso, Domine, reuertar ad has prauitates, quas dudum, te confessus, oblitus sum. Tunc ait illi Angelus, qui cum eo loquebatur: Desine ergo querere mundum, nè pereas cum eo: sed potius vade in oratorium, in quo Dominum deprecaris, & quod ibi inueneris, hoc tibi erit consolatio in peregrinatione tua. Ingressus igitur cellulam oratorii, inuenit regulam scitilem, in qua signum Crucis Dominicæ erat impressum: agnoscensque munus diuinum, intellexit sibi ad omnia mundanæ persuasionis incitamenta hoc esse inexpugnabile munimentum.

Nota hæc de virtute signi S. Crucis.

Condit monasterium Colubariense.

Post hæc ædificauit monasterium Columbariense in miliaribus quinque à cellula eremi, in qua habitabat: & congregatis monachis, vt in solitudine libero potius fungeretur arbitrio, Abbatem instituit, qui gregi monasteriali præesset. Octauum autem & decimum in hoc eremi loco expleuerat annum. Tum congregatis fratribus transitum suum annuncians, obiit in senectute bona, & sanctitate præcipua. Qui aquis ablutus, fere retroque impositus, ferebatur ad monasterium suum, vbi se viuens sepeliri mandauerat. Tunc Archipresbyter Nereensis vici, collecta clericorum cohorte, voluit vi auferre glebam sancti corpusculi, videlicet vt ad vicum suum, vnde egressus fuerat, sepeliretur. Sed cum furibundus veniens, videret à longè pallam, quæ sanctos tegebat artus, eximio albere nitore, ita metu Dei est metu perterritus, vt omni velocitate reuocaret ab animo, quod malè conceperat leuitatis arbitrio. Coniunctusque psallentibus, in exequijs sancti progressus, tumulauit cum cum reliquis, qui aderant, fratribus in ipso Columbariensi monasterio.

Miraculæ ad sepulcrum eius.

Ad cuius sanctum sepulcrum Prudentia cæca, cum alia Lemouicina puella, similiter lumine viduata, vt sepulcrum ipsum in oratione osculatæ sunt, lumen recipere

cipere meruerunt. Maxonidius autem post quintum cecitatis suæ annum, hunc tumulum sanctum adiit, lumenque recepit. Energumeni verò, Lupus, Theodulphus, Rucco, Scopilia, Nectariola, Tacihildis, ad hunc sanctum tumulum sunt mundati. Sed & puellæ duæ, de Lemouicino venientes, oleo, quod ipse sanctus benedixit, perunctæ, à nequitia, qua obsidebantur, mundatæ sunt. Et quotidie ibidem ad corroborandam fidem nostram, mirabilia operatur Dominus, qui perpetualiter glorificat sanctos suos.

Attende virtutem sancti olei.

VITA SANCTÆ ELISABETH, REGIS HUNGARORVM FILIÆ, AVTHORE IACOBO MONTANO SPIRENSI.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Esideranti mihi per annos iam plurimos vitam & res gestas Elisabeth conscribere, ac meritissimæ fœminæ pro virili parte magnificas prædicare virtutes, partim verecunda quædam ad scribendum lentitudo, partim occupationes obstiterunt honestæ: Illa quidem, pro sui natura tantam scribendi molem vel inchoare, nedum profequi, grauabatur: hæc verò, si quæ fuissent incepta, vario rerum strepitu minabatur singulis penè interruptum iri momenti. Verum nè sub agendarum prætextu rerum, in torporem aliquando se tarditas ipsa mutaret, fieretque merito reprehensioni obnoxium, quod antea non iniuria potuit excusari: tandem ad rem maturandam incumbere, tum proprijs censura iudicij persuasus, tum contribulium quorundam desiderio veluti quoddam classico excitatus, animum induxi. At (fortè quispiam dicet) qua fiducia, quo fructu, cuius denique spe præmij? Fiducia certè, non ingenij, non eruditionis: quæ quàm sint angusta, nemo inter mortales me nouit intimiùs: sed magis diuinæ gratiæ, quæ nulli vnquam fuit ritè poscenti negata: fructu verò excitanda ad virtutem affectionis & meæ, & aliorum, si qui nostra hæc qualiacunque dignabuntur attingere. Denique spe præmij, non cuiuscunque, sed æterni, sed immortalis, sed diuini. Nam temporarium, quod de cupiditate potest laudis humanæ prouenire, tam est insigni vanitate, tamque pudenda tenuitate, vt non possit non amentissimus censeri, qui eius gratia sacrarum se rerum tractationi dedit. Quid enim amentius vel esse, vel dici queat, quàm indè momentariam venari gloriam velle, vnde totius dator boni Deus laudari vel solus debeat? Pudet meminisse iactantiæ & appetitionis impudentissimæ quorundam, secularis fastu scientiæ tumentium, atque ad inanem vulgi laudem emerdendam & dicere adspirantium, tanquam ea lucubratiōnum editarum iusta sit merces: qua tamen quum fuerint abundè perfructi, necesse est sui tandem eos poeniteat consilij, quod, posthabita cælestis præmij perpetuitate, tanti nequicquam emerint poenitere. Scilicet inbecilles homuli, atque in putredinem conuertendi, ingenio & eruditione gloriolam quærunt, cum Christus Iesus vitæ magister, virtus, gloria & sapientia summi patris, doctrinam suam non sibi, sed patri referat acceptam, dicens: Mea doctrina, non est mea, sed eius qui misit me. Cum igitur & Deum in sanctis laudare, & eidem quicquid boni possumus, ascribere debeamus, hanc sanctissimæ sanctitatis matronam, è diuarum numero selectam, pro concessio diuinitus ingenio laudare sic admitemur, vt neque nostram, neque hominum, sed Dei laudem per sanctè quæramus. Magnum profectò & graue onus, viresque nostras longè transcendens: Verum illi confidimus, qui dixit: Sine me nihil potestis facere. Ad quem, vastum hoc rerum gestarum æquor emensuri, flaccida supplicis vela desiderij pandimus, flagitantes ea (quædo quidem de Crucis antenna funiculo spei nexa propendent) placidissimo sancti spiritus flamine distendi: vt inoffenso cæruleum iter cursu radentes, & fauos borealis auræ deuitemus afflatus, & ad litus appellamur optatum. Cæterum quia multa nobis sacer vberis vitæ decursus describenda suppeditat, nè verbosa prolixitate legentium oneremus fastidium, hac styli arte temperabimus, vt minutiora succinctè, grauiora modestè, omnia dilucidè differamus.

In homines inanis gloriolæ cupidus.

Ioan. 7.

Ioan. 15.

Novēb. 19.
S. Elisabeth
parentes.

* Clingefo-
re

Num. 23. &
24.
Gal. 3.

Infans de-
sponderur
filio Lant-
grauij.

Mater eius
multa mit-
tit munera
Lantgrauio.

Mater eius
tollitur e
medio.

Elisabeth
pietas pue-
riliis.

ELISABETH nobilissimis in Hungaria parentibus pgenita est, patre Andrea Rege, matre Gertrude Regina. Pater eius in gubernando Hungarorum regno, non solum diuitiarum opulentia, verum etiam (quod singulare est optimorum in signe Regum) pietate & iustitia præclarus fuit. Mater, quæ natura sexus infirmior ceteri poterat, adeo magnitudinem virilis animi prudentiamque nonnunquam exercuit, vt vel absente, vel occupationibus distento Rege, ipsa per se regni tractanda negotia non sine laude curaret. Ferunt, genehliacum quendam longè positum, qui * Clinfor vocabatur, paucis antè horis, quam in lucem ederetur Elisabeth, prædixisse nascituram, natæque nomen, indolem, virtutes, miracula, nuptias ac sponsi nomen: denique lætitiã Ecclesiæ, tantarum gratia rerum declarandam, veluti ex siderum, quæ contemplantur, ad spectu citata deprompsisse. Quam quidem prædictionem, qui diuino instinctum spiritu hominem volunt, vereris Balaami vaticinio comparant: qui verò diuinatricem Astrologiæ vanitatem derident, intra famam reponunt. Baptizata non multo post tempore, iuxta vocem Apostoli, Christum induit: indutum, arctissimè tenuit: tentum, quoad vixit, nunquam dimisit. Lactentem adhuc Hermannus Turingiæ maximus princeps (quem vulgò Lantgrauium vocant) Ludouico filio infanti, quamuis vtrinque minor ætas foret, quam quæ iure sponsalia subire posset, missa legatione, desponderi procurauit. Quadrimum postea, missis iterum legatis, offerri ad se precibus, & quidem facillimè, obtinuit, quod Regina petitioni libenter admodum annuere visa est: id quod etiam regia munificentia declarauit. Nam posteaquam legatis honorificè susceptis, benignè auditis, atque humanissimè tractatis, filiam in argenteo cunarum toreumate, mollissimo cubantem lectulo, & coram exhibuit, & commendauit, plurima quoque munera simul obtulit, vestes sericas, scyphos auro & argento graues, monilia, lunulas, vniouibus intertextas corollas, annulos, fasciolas, calanticas, periscelides, murænuilas, peristromata, itemque lauandæ filiæ fabrefactum ex argento luterem: quinetiam culcitra plumbeas, puluillos, ceruicalia, linteola byssina, lodicesque, & alia id genus non pauca, vim denique non medio crem pecuniæ: Præcepitque, principi dicerent, ne putaret histantium muneribus liberalitatem suam limitari: destinare se, si diuitius viuere contingat, ad iocere gloriam, diuitias, honores, nec pati, vt priorum collatio obliuione posteriorum vilescat: tantummodo bono esset animo, filiamque benè commendatam haberet: se neque declarandæ munificentia, neque augendæ dignitati defuturam aliquandò. Legati, rebus ex animi sententia prosperè confectis, nobilissimam virginem vnà cum donarijs accipientes, in Turingiam sunt reuersi, atque à principe, proceribus, aulicis miro cum gaudio suscepti. Osculo mox infantis applicata Elisabeth, principem & omnes, qui tum aderant, pro tam iucunda futurarum nuptiarum representatione exhilarauit quam plurimum. Jamque triëniū ibi exegerat, cum ecce fœdo rumore percebuit, Regiam insidiosâ procerū quorundam machinatione fato concessisse.

CAP. II.

Hoc æui agens Elisabeth, argumenta quædam sapienter, ac veluti prognomasmata futuræ sanctitatis edebat. Basilicas nanque sanctorum ingressa, pro altari quolibet nunc genua figere, nunc puellari decentia prosterni, nunc oculos manusque attollere, & si quando inter ludendum (vt habet ætas illa) proximè clausi templi fores accessisset, humi procumbere, & sacra limina crebrius osculari. Lutandi etiam studio occasionem humilitatis quærebat, staturam suam scitè admodum ad alicuius è sodalibus mensa corpusculum: quam vbi tenero arctatum complexu, artificio rotaru afflixisset, statim & ipsa prostrata, veniam petendo, offerens iunculam, si qua intercessisset, deprecabatur. Decimam quaque portiunculam lucelli, quod ipsi ex lusu prouenisset, pauperibus erogabat puellis, debito illas obstringens Dominicam præcationem & Angelicam salutationem fundendi. Jam nonum

nonum ingredi annum cœperat, cum repente præter omnium opinionem princeps ipse, sponsi pater, ex hac vita migravit. Aetatis deinceps incrementum, accessitque profectuque virtutum accumulans, id in primis faciendum sibi destinauerat, vt omnibus in rebus Deum præ oculis haberet, illum inspectorem cordis humani cogitaret, illum penitus præsentem haud segniter obseruaret, illius causâ vestium decorem, carnis lenocinia, mundi vanitatem abiceret, proculcaret, contemneret. Votiuas quotidie preces Deo fundebat: quas interdum si quopiam impedita negotio intermisisset, noctu persoluebat. Diuum Iohannem Apostolum, præter ceteros charum, sibi patroni loco delegerat, imitata pietatem Christianorum, quibus singulatim eligere aliquem è cœtu Apostolico, quem familiarius clientum more colant, consuetudo est. Nè tamen electionis euentu (vt assolent) incerto, quia forte agebatur, alium quam Iohannem nancisceretur, præmissa ad Deum prece effecit, vt quem summoperè volebat, semel, iterumque ac tertio fortiretur. Cuius voti compos effecta, adeo dilexit coluitque adeptum, vt ob ipsius nomen meritum ve rogantibus, nihil denegandum putaret. Festos dies pro ingenij modulo religiosè admodum peragebat, ita vt (quod ea fuit ætate mirum) semper aliquid sibi de ornatu corpusculi decerneret: sciens Deo mentem magis, quam vestem placere, ac ceptioremque animum esse, religionis studio deditum, quam corpus, margaritis, purpura, lapillis, auroque & argento præfulgidum. Proinde chirothecarum vsu tantisper intermittebat, dum res diuina completeretur, volens officio quantumuis paruo consuetudini suæ aliquid detrahere, & voluntati aliud suadenti, pro Deo contrarium ingerere. Puellari lusu præpedire si quædò fortuna lætior adspirabat, cessandum sibi ocyus aiebat, quandoquidem prosperioris auræ demulceretur afflatu. In choreis, quas vitare non poterat, semel tantummodo circumfisse contenta, satis esse dicebat: vno se gyro mundi amatoribus gessisse morem, reliquos ob Christi amorem intermissuram. Ità quotidianò fermè exercitio, & affectioni aliorum propensè renitendo, & dissolutionis ris vitæ laxamenta declinando, ad maiora Christiana pietatis officia semet subrigebat.

CAP. III.

EDucatur vnà cum Elisabeth Agnes, soror sponsi, virgo admodum pulchra. Quæ duæ, dum ad ecclesiam eundem esset, pari vestium ornatu decorata, parique coronarum, gemmis auroque fulgētium, instructæ gestamine, Sophiam sponsimarem modico intervallo (vt nobilium mos est) antecederant. Ingressis templum, coronam Elisabeth confestim deponerat, atque tandiū inglorium verticem offendere perseuerabat, quoad ritu sacrorum completo, domum redire monebatur. Quod cum Sophiæ, veluti temerè factum, vehementer displiceret, percontanticaulam ita respondit Elisabeth: Absit à me tāta procū impietas, vt ibi caput meum turrito fastu micantis coronæ superbiat, vbi caput Saluatoris mei spinis coronatum acerbè compungitur. Ità iam tunc diuina charitas in casta puellaris animi præcordia, animaduersione Dominicæ passionis veluti mucrone quodam, vulnus agere cœpit, eaque sibi met deinceps vendicare. Sed quia virtutem sequitur inuidia, & innocentium vita reprobis semper esse despectui solet, cœpère nonnulli ex aulicis teneræ virginis verecundiam iniurijs afficere, laessere contumelijs, mordere scommatibus, clanculò carpere, atque palam cachinnis, nutu, cauillis incessanter. His accedebant Sophiæ & Agnetis supradictarum mores, ab Elisabeth humilitate vehementer discrepantes: cum hæc seipsam despiciens, mundi vanitatem, honorum excellentiam, vestium gloriam pro sordidis haberet: illæ verò in contrarium protis affectæ, nihil minus amare, colere, præferre, quam quæ amaret, coleret, præferret Elisabeth, videbantur: hæc præterquam Deo, placere nemini cuperet: illæ vt mundo placerent, parui referre iudicarent, si Deo displicerent. Ità mentium diuersi affectus, morum quoque dissimilitudinem (vt assolent) expresserant: vnde exortus liuor, sic innocenti puellæ ad virtutem gradum fecit, vt illis ruinæ non paruam occasionem præstaret. Auxit quoque inuidiam quotidianæ conuersationis humilitas, per quam sacra virgo, relictis nobilibus & purpuratis, pauperum magis & ancillarum gaudebat consortio, fruebatur alloquijs, operibus occupabatur: intantum vt Sophia crebrò diceret, illam sanctimonialium contubernio sociandam esse, quod vitam ipsi quam similitam præ se ferret, nihilque ageret genere suo dignum. Erant & procerum quidam, quorum effrenatam petulantiam

Lantgrauus moritur.

Nota piam Christianorum consuetudinem.

Festos dies in tenera ætate vt coluerit S. Elisabeth.

In ecclesia vt se gesserit.

Habet enim invidiosos & obreptatores suos puella sanctissima.

Eius humilitas.

pauloantè commemorauimus, qui Elisabeth, quòd dotem (vt ipsi garriebant) de-

CAP. IIII.

Nectamen interea temporis iactare procerum quorundam cessabat improbi-

Sponsi eius erga illam amor.

Nuptiæ eius & sponsi celebrantur.

In matrimonio vt se gesserit.

Nocturnæ vigiliae & preces.

Nota q̄ mollior cubet.

CAP. V.

In matrimonio Elisabeth nil de feruoris pristini remisit intentione, sed infu-

abstineret: ita enim vacuam carnalibus delicijs mentē, caelestibus facilius aptari.

CAP. VI.

Per idem tempus sacerdos Christi Conradus Marpurgensis, vita & eruditione

Amor eius erga maritum.

Fertis sextis flagellis caeditur.

Conradi Marpurgensis laus.

De iure patronatus hoc dicit.

Ei S. Elisabeth, asser-

tiente marito, promittit obedientiam.

Ecce quam profunde se humiliavit.

Vnde victum sibi paratit.

Nota religionem magistri eius.

Deo propitio, laute accipiemur & humaniter. Neque verò continuo illam inter exquisitas etiam ciborum lautitias temperantia subibat obliuio, astu quodam officioso genium suum fraudare solitam. Enimvero dum nunc principem alloquitur, nunc his lautiores buccellas apponit, nunc illis poculum officij gratia porrigit, nunc statoribus ancillis ve negocium aliquod iniungit, etiam ipsa à non curantibus estare putari poterat: cum tamen alijs affatim expletis, sæpius ipsa famelicis triclinio excesserit, tortulisque mellitis, aut arido pane sustentari habuerit necessesse. Ceterum si cui ademptam iniuste rem familiarem comperisset, cõfessim damnum omne ita refarcire curauit, vt is, qui iacturam fecisset, non tam perdidisse, quam commutasse, res suas videretur.

CAP. VII.

Aducnerat festus quidã dies, cum Elisabeth preciosis ornata vestibus, aureamque capite gestans coronam, ac familia frequenti stipata, de more Christiano rebus diuinis interfutura, in subiectam arci diuorum basilicam ibat. Ingressam primò statim contuitu Crux Dominica, atque ex ca pendens imago Saluatoris, penitissimè compunxit, compuncta lachrymas excussit, lachrymanti talia cogitanda suggestit: En creator & redemptor meus, nudo corpore, breui duntaxat præcinctus tegmine, mea causa ignominiosam in Cruce mortem oppetit. At ego misera, gemmis, auro, bysso & purpura contexta, vitam caelestibus indignam beneficiis, perdo magis, quam ago. Illius caput intra Pilati ædes spinea corona dispunxit: meum verò aurea venustat. Illum ab amicis & discipulis desertum, Iudæorum vallatum opprobria: me numerosa circumdatam familia, cuncti mirantur, suspiciunt, honorant. Hic meus est erga illum obseruantia feruor, hæc animi gratitudo, hoc vicarie dilectionis munus. Me miseram, me infelicem. Sic illius obedio præceptis, beneficia reuoluo, vestigia sequor, qui me, cum nõ essem, creauit, perditamq; suo sanguine redemit. Tantæ autem hi cogitatus intentionis erant, vt destituto viribus corpore, ac facie tota in pallorẽ versã, repente regia mulier humi velut exanimis prolaberetur, cunctis, qui eam stipabant, vehementi pauore percussis, clamorq; foras tantisper sacris vndis adspargere persequerantibus, dum stupore cessante, cõpomentis redderetur. Hac defectioe veluti quodã oraculo persuasa, preciose deinceps amictu, quoad eius persona, quam gerebat, honestas pateretur, abstinuit, ita vt sepe numero sub holosericeis vestibus cilicium gestãrit. Principem si quando lögibus proficiscentem sequi non posset, domi remanens, omnem prorsus vestium sibi cultum interdicebat, amictu natiui coloris cõtenta, vt à plebeijs haud multum differret. Tum etiam precationum assiduitate, verberum vsu, vigiliarum productione, carnem spiritui subiugans, blandientes pro arate voluptates, haud secus, atque iam viduam agens, edomabat. Reuerso principe, etiamnum ipsa, quam ad tempus virtutis gratia seposuerat, vestem comptiorem resumebat, scitè admodum declarans, quid absente marito castam vxorem, quid domi agente præferre deceat. Tentauit & opulentas quasdam mulieres, quibus familiariter deuincta erat, abstrahere à luxu preciosarum vestium, exemplo simul & verbo. Nec eam fefellit euentus. Nam etsi difficili primùm aditu, pertinaci tamen instantia aliquandò, quod volebat, persuasit: effecitque, vt quædam illarum, voto etiam perpetuæ castitatis semet obstringerent. Tres præterea liberos ex Elisabeth præstantissimus princeps sustulit, filium vnum Hermannum nomine, paterni principatus hæredem, duasque filias: quarum vna Duci Brabantia in matrimonium collocata est: altera sanctimonialium asscita collegio, atque in dominam electa, illis religiosè præfuit. Ceterum Elisabeth partu edito, post expletum legitimi temporis spatium, quo se limine continere consueuerunt puerperæ, ipsa per se gestare sobolem, atque nudis pedibus, amictu laneo, mediocri comitatu, per decliue saxosi montis iter deportatam templo inferre, illatam vnã cum cereo funali ponere super aram solebat. Reuersa dehinc domum, mox pauperulam mulierem obiter adnotatam, & tunica donabat, & pallio.

CAP. VIII.

Maxima sanè commiseratione erga pauperes, atque incommodis membrorum laborantes erat, vt ei concinnè admodum sancti Iob verba conueniret: Ab infantia mecum creuit miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum. Huic virtuti, nè sterilis esset, adiuncta erat munificentia: ad quam cum sua sponte incita-

Inter epulas mito arificio studeat abstinentia.

Crucifixi imago conspicua, quid in ea effectur.

Vtitur cilicio. Absente marito vt se gesserit.

Tres eius proles.

Edita prole vide quid facere consueuerit.

Eius erga pauperes misericordia. Iob 31.

incitaretur, vbi & principis fauor accessit, properanti (vt dici solet) calcaria sunt adita. Pauperi cuidam phthiriasim patienti, atque ex capite non mediocriter laboranti, caprato intra pomarium secreto, nè quis interueniret, capillum totonderat, delerisque pediculis, caput infirmum humiliter lotum, aliquandiu materno in gremio fouerat: cum ecce casu illuc accedentes ancilla, vbi dominam quo nolebant occupatam ministerio vident, haud se continere possunt, quò minus illam acerbitate obiurgent, quòd exorta regio sanguine mulier, vsque ad tendendos crines, pediculosque conficiendos sese deijceret. Quam illa reprehensionem, placido risu vultum serenans, paruifecit. Christo enim, non hominibus, placere gestiebat. Magnum hoc verè pietatis exemplum: longè tamen maius, quod sequitur: Veniant ad principem comites aliquot, procerumque non pauci. Iamq; conuiuij tempus aduenerat, cum residens cunctis, aberat Elisabeth. It, iussu principis statonum vnus, accitum illam. Cui cum obuiam facta nunciasset, cunctos ad ipsius aduentum pendere conuiuas: illa maturius incedens, vbi coepit gradus, qui ad triclinium pertinebant, ascendere, subito mendicus quidam importunis clamoribus eleemosynam deponere auditur. Quem illa desuper videns, (neq; enim antea sub gradibus iacentem animaduertit) paulisper expectare monet, pollicita, quandoquidem in præfentiarum nihil sibi erogandum suppeteret, missuram se breuè quod petebat. Ille nihilo tranquillior factus, abentem pertinacissimis inclamat vocibus, & nè miserum se sine dono præteriret, instantissimè precatur. Figit gradum Elisabeth, eique pallium non contemnendi precij, quo vestita erat, transmittit. Quod ille summa cum alacritate suscipiens, arce statim excessit. Id cum reuersus stator non sine indignatione propalam retulisset, subrisit princeps: desertoque mox ac cubitu, progressus occurrenti ait: Quid, mea soror, tandiu moraris? Ad quem illa: En, inquit, mi frater, appropere. Talibus enim sese nominibus vicissim appellabant. Tum princeps: Vbi loci, ait, pallium reliquisti? Illa porrecto indice: En, inquit, pallium nostrum de pertica propendens. Videt ille, accedit, atreçtat, euoluit, illudque ipsum esse, quod pauperi dudum eleemosynæ loco donatum audierat, cognoscit. Illic stupore vehementi perfunctus, non parum addubitat, tanta rei miraculum, an egregiam vxoris fidem, prius in caelum ferat.

CAP. IX.

Cum præterea Christianæ pietati maximo esse detrimento sciens Elisabeth, tempus omne, quod vel exercitijs spiritualibus, vel curationi corporis supererat, labore manuum terere curauit. Nec tamen ad consuetudinem nobilium matronarum, bombycina sericeve pensa decerpere, aut lentescens auri bracteolas in fila torquere, immittendisq; subteginibus adhibere: sed magis inter ancillulas lanea dedita, modò nere, modò aliarum neta, in glomum colligere: collecta, ad texendum deferre: texta denique, cum pauperibus, tum præcipuè Francisci Assisiensis institutum professis, elargiri solebat. Laceras egenorum vestes tam non grauabatur refarcire, quam catechumenos pauperiores disquirere, victu pariter & amictu iuuare, edoctosque plenius Christianæ religionis disciplinam, de sacro fonte leuare delectabatur. Non ei satis erat ad beneficia talibus impendenda, & propensum animum, & largam manum habere, nisi etiam (quod absolutissimæ charitatis est) beneficiendi studio semet obligaret. Pauperulas mulieres, quas vel parturientes, vel partu solutas nouerat, mirum qua humanitate inuisebat consolabaturque, ac comportatis secum rebus necessarijs refocillabat. Non illam à tanta pietatis officio, aut viarum asperitas, aut platearum sordes, aut domicilia malè olentia vnquam retardarunt. Maluit illa sui commodi rationem habere nullam, quam vt miseris matribus vel minimum defectu rei familiaris incommodum sciens prudensque pateretur afferri. Paupertatis eam desiderio magnò perè flagrasse indicio est, quòd plerunquè inter ancillas secretiùs constitutam, ita eius virtutis ardor corripuit, tenuit, incendit, vt depositis preciosarum vestium induijs, rudis panni tunicam indueret, capitiq; vel calanticam, vel calyptram sordiusculam innecteret, ac sic demum pro desiderio vestita, humili gradu, contentis luminibus, demisso vultu, vltroque deambularer, dicens: Hoc more per plateas incedã, quum pro Deo meo iniurias pati habebor. Vt iam tunc præfago spiritu, quod postea euenit, præuidisse videatur. Suppetebant illi magnæ opes, familia frequens, voluptatum diuersarum ingens copia, denique peccandi licentia non parua: quibus tam-

Phthiriasis morbus pedicularis.

Magnum verè pietatis exemplum.

Vide singularè in pauperenti liberalitatem.

Miraculum

Summè virtutis officium.

Labores eius manuaj.

Humanitas erga pauperes parturientes.

Amor paupertatis.

Calantica & calyptra muliebria sunt capitis operimèta.

men omnibus ad eò cupidè paupertatem præferbat, vt hanc non magis secularis animi præ istis contemnant ac fugiant, quantum ipsa magnificeret atque exeret: id quod non obscure sequenti declaratur exemplo. Magnates quidam ac purpurati, ex Hungaria ab Rege patre Elisabeth missi, ad principem venire nunciabantur. Quo audito, princeps vxori, Doleo, inquit, soror, ac molestè fero, te non habere dignas genere tuo vestes, quibus decenter ornata, nobilissimi patri tui legatis & apparere, & placere (vt cupio) posses. Obstant angustia temporis, quò minus artificio manu nouis paratis, pro dignitate res confici queat. Ad quem illa: Non est, ait, frater, quòd grauati feras hanc indecentiam, quam ego mihi semper putauit. Nolo enim vestibus placere humano conspectui, nè mihi bus displiceam Deo. Paulopost supradicti legati arcem ingrediuntur, honorificè suscepti. Qui cum iniuncta legationis exposuissent mandata, confestim ad ipsorum petitionem Elisabeth venire est iussa. Ingressam totius pulchritudinis author tanto decore venustauit, vt hyacinthina veste & preciosissimis adornata margaritis, non sine magna omnium admiratione appareret, Principi præter ceteros in stuporem verso, ac secretius causam sciscitanti, subridens Elisabeth respondit: Huiusmodi scit Dominus meus, cum voluerit, ornamenta præparare.

Diuinitus ornatur, dum ornata ipsa contemnit.

Libentissimè interest Missæ sacrificio.

Singularis eius reuerentia erga Eucharistiam.

Multa luce perfunditur sub sacrificio.

Ecclesie instituta religiosè obseruat.

In cena domini duodecim pauperum lauat pedes.

Osculatur leproforum vulnera.

CAP. X.

Celebrationi salutaris hostiæ cum ab incunte adolescentia libenter, tum vero processu ætatis, libentissimè interesse consuevit, ita vt cum audiendæ diuinæ tempus appeteret, ipsa ingressu ædis non semel ancillas anteuertit. Quo tempore cohibita quatenus valebat mentis euagatione, si quid gestabat ornamentum, quo citra vitium muliebris decentiæ carere poterat, id omne tantisper vel deponere, vel occultabat, dum coeptus magni illius sacrificij ritus perageretur. Maximè verò singularis aliquid reuerentiæ præferbat, cum aut Euan-gelium recitaretur, aut Christi corpus tractaretur. Nimirum ad illud aures aduertens, ad hoc fauces animi præparans, magno vtriusque flagrabat desiderio: simul admirans in tam mirifico sacramento exhiberi mortalibus Dei potentiam, sapientiam in antidoti præparatione, benignitatem in gratuita ac liberali dispensatione. Succurrebat hæc expendenti è regione dignitas humanæ conditionis, quam tanti aestimauit ille, qui fecit, vt perditam redemerit: redemptam, salutari cibo sustentauerit: sustentatæ, præsentiam sui copiamque concesserit. Hæc autem omnia, magnitudo diuinæ dignationis, & humana ingratitude naturæ, veluti molles quædam confertissima exaggerabat, cum & hanc inexcusabilem, & illam inexcusabilem prorsus esse constaret. Verum quia non facile tegi vehemens animi potentia, quin aliquando exundet: contigit quandoquæ taliter affectam, consecratione salutaris hostiæ peracta, luce non mediocri perfundi, adeoque splendescere, vt in faciem eius sacerdos quidam, ob vitæ meritum tali dignus munere, sine graui oculorum reuerberatione, minimè posset, vt postea confessus est, intueri. Sanctiones Ecclesiasticas, & Christianas obseruationes cum semper Elisabeth, nunquam Quadragesimæ diebus religiosè mancipabat effectui: non modò precibus, eleemosynis, ieiunio dedita, verum etiam corpusculum crebris virgarum verberibus castigans. Festos dies, cum redemptionis nostræ mysteria representantur, tanto conlult studio, tantaque canimi deuotione profecuta est, vt ipsius in Christum propensissimus amor vix vnquam clariùs emicaret. Quo die vltimam Christi cenam recolorere in vsu est Christianis, interdico sibi met penitus preciosarum vsu vestium, ad similitudinem plebeie cuiuslibet mulieris vestita, in publicum procedebat. postmeridianam basilicarum visitationem ita humili schemate peragens, vt non nisi vna è vulgo putari ab ignorantibus posset. Tum etiam accitos duodecim è pauperioribus, tanto dignata est honore, vt prostrata pedes eorum lauaret, exterferit, osculo impertuerit: singulis denique duodenos nummos, pannumque ad mensuram commodæ vestis, atque triticum panem donauerit. Leprosos eo die non paucos aliquando susceperat: quorum & manus & pedes cum abluisset, non est verita abominatissimorum tubera locorum osculo contingere. Neque deinceps tales vnquam auersata, ipsis perinde atque incolumi glabraque cute nitentibus, locuta est, sed itaque vicina. Tum ad patientiam affatim exhortatis, huiusmodi liberaliter porrigebat. Nocte, quæ Parasceuen antecedit, in oratione

Dom

Dominica passionis meditatione transacta, mandabat ancillis, cauere sollicitè, ne quem sibi toto die exhiberent honorem. Exinde concinnatos manu sua lini fasciculos, itemque acerram thuris plenam, atque clychnia ad instar minutissimarum candelarum cerata, numerosissimos denique minoris monete nummos singulas ordine venerata, imposuit singulis lini fasciculum, thuris granum, ardentemque cereolum. In plateis, quaquaersum iret, perquam liberaliter nummos pauperibus erogabat. Nec deerant, qui vilitatem nummorum tenacitati referrent acceptam, dicentes, Reginam munificentia regia vti debere, carioresque nummos elargiri: popularem in Elisabeth vilitatem, nequaquam sanctitatis & religionis, sed auaritiæ magis indicem esse. Verum illa, contempto leuissimorum hominum iudicio, quod sapienter incepterat, perseueranter scitari quotannis non desinit, conficiens & animum Deo notum esse, & tam se in officio assumptæ submissio-nis longè à tenacitate abesse, quam illi temerarij peruersique interpretes longè aberant à iudicij veritate. Lustrationem, Christiano more, priusquam Dominica Ascensionis solennitas agitur, fieri solitam, & ipsa lancis amicta, nudaque pedibus obseruabat: Christi Crucem ac Sanctorum reliquias indifferenter cum vulgo insecuta, Dei quoque verbum auditura, pauperioribus se foeminis semper intermiscuit, non ignorans, caeleste semen in humili cordis gleba vberius exurgere.

In die parasceues visitat nudis pedibus Dei ecclesias.

Dies Rogationum dicitur, quibus tota Ecclesia facit solennes preces.

CAP. XI.

Forta fame per vniuersam Alemaniam anno à natali Christiano millesimo ducentesimo vicesimo quinto, cum in Apuliam princeps ad Imperatorem profectus esset, Elisabeth explendæ pietatis occasionem naeta, frumentum omnem ditioris collectum, pauperibus erogare manu largissima coepit, pluribus eorum etiam integri victus annonam quotidie præbens: quorum nulli vnquam diuino munere cibus defuit, etiamsi minus, quam quod in diem sufficeret, accepisset. Sed cum aduerteret plurimos egenorum præ aduersa valetudine, aut membrorum incommodis, eleemosynæ communis manere expertes, quòd ascensu montis, in cuius vertice arx sita erat, præpedirentur, in signe xenodochium loco humilimo sub arce quamprimùm construere aggressa est. Cui per expensas non mediocres, vt voluerat, perfectio, eos potissimum pauperes intulit, quos vel morborum vexabat iniquitas, vel membrorum debilitas insigni dehonestamento notabat. Quos ipsa, etsi ardui montis perdifficili descensu non immeritò deterreri potuit, quotidie tamen sapienter inuisebat. Tum illi mos erat sciscitari à singulis, quoniam modo scite qua secum attulerat, tanta comitate partiri per singulos, vt matrem crederes ministrare filijs, non reginam pauperibus. Ipsa defectos viribus per se pascere, è stratu tollere, gestare brachijs, eorum lectos excutere, pediculos pulicesque conficere, & inter hæc omnia fetorem teterrimum & virus singulorum, etiam sub astiuo caumate, quo grauius discruciabantur ancilla, sereno vultu perferre: quodque alijs visu quoque abominabile fuit, defluentem ore saliuam, ac propendentes narium mucos calantica tergere sua. Inter hos pusilli quoque pauperum liberi erant, quos materno semper affectu ita curauit educandos, vt & matrem singuli nominarent, & ingressam veluti quædam examina certatim omnes vallarent. Ex quorum numero eos ampliore humanitatis obsequio dignari adnotata est, quos vel squallor natiuus deformes, vel lægor debiles, vel scabies abominationi obnoxios reddiderat: non dedignata sanctis contingere manibus, atque in gremio declinare suo, quos pedisequæ præ horrore ne videre quidem æquo animo valebant. His aliquando xeniola quædam, ac ludicra fictilia hyalinaque, quibus illa ætas gaudet, ad solarium perlatura de arce, non nihil iam descenderat equo sedens, cum fortè solatio gremio cuncta illa munuscula repentino casu, obuijs hinc inde rupibus illisa, delabuntur in præceps. Inuenta mox & relata, (dictu mirabile) tantæ sunt integritatis probata, vt testæ ferrum, & vitro chalybem in fuisse credi posset. Selegit quoque ex omni turba pauperum aliquos, quibus pro arce iussis in tempore adesse, ciborum reliquias manu sua distribuit, plurimum sibi suisque interdum subtrahens, nè quisquam expectantium non abundè refectus discederet.

Liber dicitur alii pauperes.

Construit xenodochium.

Nota infirmitatem humanitatem.

Pauperum liberi matrem eam nominant.

hyalina, id est, vitrea.

Præclarum miraculum.

CAP. XII.

Huic

HVic aliquandò dedita operi, cum fragmentis ciborum distributis, potus quoniam residuum perquam modici singulis impartiuisset, nihilo ferme postea minus in poculo remansisse comperit. Duodeciginta pauperes ita in xenodochio dispositurus, ubi etiam pro quodam debitis obligato pecuniam ipsa dissoluit. Non generis suae provinciam pascebat absens: apud quos omnes tanta beneficia indefesse humanitatis posuit, ut redditus frugesque locupletissimi principatus vehementer exantlauerit, distractis nonnunquam & corporis sui ornamentis, atque in precia collectis, ne Christi membra fame tabescerent. Horum causa, quae mundus amplectitur, detestata est: quae mundus detestatur, amplexa: ut etiam cuidam egeno lac experenti morem gestura, intra praesepe olidum non refugerit emulgenti laetis gratia, sumpto in manus mulctrali, ad pecudis usque papillas regina curuari. Acceptos hoc modo pauperes usque ad messem, a se tandem dimisit: prius tamen vegetis, atque ad laborem idoneis subuculas, calceos & falciculas coemit: languidibus vero alia quaedam indumenta, largitis insuper nummis singulatim: quibus deficientibus, in pauperulas foemellas pro xeniolis calanticas ac fericos panniculos distribuit, praecipiens ne talibus uterentur, sed venditis atque in nummos redactis, ita demum necessitati suae consulere, manuumque labori, quaecunque ipsarum possent, consuescerent. Quarum vna precium accepti muneris secum reputans, cum praegaudia exclamasset, se vna in uniuerso orbe laetorem esse neminem, veluti exanimis prolabitur: ut Elisabeth extinetam autumans, non parum sit verita, preciosius iusto munus accipienti mortis se causam praestitisse. Pauperibus, qui vitam posuerant, non modo vestes, quas manu sua ad id operis parauerat, inuoluenti gratia dedit, lotis ac varie attritatis sine fastidio cadaueribus: verum etiam exequias fecit, ad sepulcrum usque funus cuiuslibet prosecuta. Adeoque ad hoc pietatis officium incumbere, ut iustissimae telae pannum lineum tali dispensatione consumpserit, nolueritque, quantum in ipsa fuit, diuitum mortuorum corpora linteis nouis contegi, sed magis veteribus ac lacris, quod pauperibus noua melioraque subderent.

CAP. XIII.

Reuersum post aliquot menses ex Apulia principem, edeatarum economorumque excipiunt querelae, profusionis accusantium Elisabeth, ob elemosynarum in pauperes exhibitam largitatem. Quibus ille respondit: Sinite forem meam, ut coepit, benefacere, modo arces mihi incolumes supersint. Non deerit (scio) victus, quandiu illam permiserimus egenis subuenire. Dignum profecto principe responsum, cui plus cordi erat uxoris pietas, quam omnes diuitiae, quas & amplas, & exquisitas habebat: malens has liberali manu dissipari, quae nec uiuenti, nec morienti sunt fidae, quam illam non exerceri, quae & uiuentem locupletat, & morientem non relinquit. Dignus plane & ipse sapientis eulogio, quo ait: Mulier is bonae beatus vir. Et paulopost: Mulier bona in parte bona timentium Deum, dabitur viro pro factis bonis. De quo (licet digressio videatur fieri) pauca sunt perstringenda, quibus liquidò demonstratur, cum & tali coniuge, & citato praconio dignum fuisse. Ex editiore loco ducentes choream despicienti, muliercula quaedam caeteris & forma & ornatu praestantior, à nebulone, qui tum proximè spectabat, ostenditur cum hisce verbis: Istius ego, princeps optime, ut amplexu fruaris, (si libet) procurabo. Tum ille toruis scelestum suasorem intuens luminibus: Tace, inquit, perdere, & hac suggestione supercede, si gaudere nostro cupis fauore. Peregre quoque apud quendam consanguineum sibi Comitum constitutus, cum noctu quiescenti nuda se meretrix adiecisset, Gualtero, qui à secretis erat, propius cubanti surgere iubet, & amotam lenam nummis aliquot donare: testatus postea, se, etiamsi adulterium ob Dei timorem minimè abhorreret, nolle tamen suam Elisabeth tanto contristare dedecore. Militi etiam cuidam inhonestam uxoris copiam, quia sterilis esset, offerenti, & ita, quo carebat, haeredem assequi volenti, tam prudenter, tamque constanter repugnauit, ut & se à criminoso prolapsu, & illum à praesumpta vindicare in sania. Familiarium ac domesticorum nullus erat, qui principe in praesentiarum constituto, impudicum vel gestum effingere, vel verbum expromere auderet: quod neutrum scelus, si forte commissum fuisset, impunè trans-

900. pauperes alit quodam die praesens.

Eosque vestit.

Officia etiam vita functos.

Optimus princeps comite, fert eius largifunam liberalitatem: immò & laudat.

Eccl. 26.

Lantgrauij principis encomium.

Præclara eius castitas.

transfret. Rei diuinae quotidiè interesse voluit, quam & solenni & magnifico apparatu celebrari fecit. Sermo illius verax & constans, grati & honesti mores, misericordia in pauperes munifica, ad foeminas omnes verecundia singularis, & optimo digna principe. Exequi iustitiam, facere iudicium, tueri pacem, ita erat illi familiaris, ut principibus alijs non minus viam monstraret pro fama, quam lumen praferret pro exemplo.

CAP. XIII.

Tertius iam annus erat, ex quo in Apuliam princeps concesserat, cum ecce decreto summi Pontificis Crux praedicari coepit aduersus Ecclesiae hostes, qui Hierosolymae & circuniacentium regionum sacra tenebant loca. Quae fama cum multos Christiani nominis principes, & templorum antistites, tum hunc Thuringiae nobilissimum principem, ad transmarinam profectioem exciuit. Qui susceptam ab Episcopo Hildesemensium Crucem non statim vesti, ut moris est, assuit, sed aliquandiu clam uxore seruaui, ne illam, priusquam iter esset ingressurus, acerbitate prauij mororis diutius afficeret. Nec tamen latere diu potuit Crux recondata, casu ab Elisabeth, dum pro consuetudine marsupium principis euoluit, reperita. Quam exinde (quia rem, ut erat, animaduerterat) animo consternatam pius princeps, allegata periclitantis Ecclesiae causa, blandissimè consolatus est. Iter tandem ingressa, Elisabeth sociam se dies aliquot praebuit, haud dubium quin amore, quo vnicè principem diligebat, incitata. Sed cum ad postremum vtrinque discedendum esset, diuinae charitatis instinctu, ad id etiam Rodolpho pincerna, viro spectatae fidei, adhortante, videre licuit, quato lachrymarum imbri, quam lugubri vultu synceritatem mutui amoris vterque coniugum palam ostenderet. Elisabeth domum reuersa, velut altera Iudith, depositis gloriae vestibus, ac viduitatis amictu resumpto, totam se Deo commendauit, eiusque cultui addixit. Princeps vero post confectam prospero successu viam, ad Imperatorem Fridericum in Siciliam peruenit. Abs quo honorificè susceptus, cum aliquot vrbes cum eodem perlustrasset, febribus repente laborare coepit. Quibus in dies magis ac magis exardescens, ad extrema vitam perductus, cum ab patriarcha Hierosolymitano Eucharistia & Vinctio-

Pius princeps quotidiè auscultat sacrum. Egregij vir tutes eius.

Ecce quam tenere uxorem suam dilexerit.

Accepta Cruce, proficiscitur contra hostes fidei.

Judith 8. & 9.

In ipso itinere reddidit spiritum.

Eius obitus valde dolet S. Elisabeth.

CAP. XV.

Non desuit in tempore desolatae mulieri diuina consolatio, quae deicctum morore animum ita refecit confirmauitque, ut & praesentibus malis minimè succumberet, & multo grauioribus, quae illi postea superuenerunt, sustinendis par esset. Siquidem paruo post tempore magnates quidam, qui Henrico, defuncti principis fratri, per aetatem ad regendum principatum necdum idoneo authores erant, posthabito Dei timore, ac publica honestate contempta, afflictam Dei famulam grauius afflicti, fortunis omnibus exutam, ceu ignobilem aliquam, arce coegunt excedere. Amplexa est haec pro Deo ignominiam Apostolorum imitatrix, & martyrum digna purpura. Nulla in corde libido vindictae, nullum in ore murmur, nullum

Diuinitus consolatio ne afficitur.

Expellitur a suis. Fert animo tranquillo.

nulla in gestibus indecentia. Latrabatur quidem tacitæ virtutis conscientia, & fiducia in Deum subrepta, etiam foris pro indignitate sanissima eiectionis, verecunda lachrymis affatim ora rigantibus. Iam tunc multo præstantior Præcensillo philosopho ibat, nihil secum portans rerum caducarum, quod nimirum longè meliora bona, non humeris, sed animo gestaret, quæ nec rapinæ essent, nec furto profectantia. Exacta igitur proprijs ædibus, ad inferius oppidum profecta, in cauponulam, quæ miscellæ primùm offerebatur, vna cum ancillis diuertit, mansit ibi tantisper, dum noctis medio significari campanæ pulsu diuinas laudes in cœnobio fratrum Minorum audiret. Quod cum venisset, rogauit obnixè fratres, vt hymnū, quem Te Deum præsentem calamitatem ferre declararet, Apostoli vocem pariter & exemplum secuta, qui gloriari in tribulationibus, ac Deo gratias agere, & alios docuit, & ipse in primis non omisit. Cum autem propter scuitiam eorum, qui arci præsidebāt, vix vnus aut alter eiectionem recipere auderet hospitio, sanum ingressa desolata mulier, magnam inibi partem diei consumpsit. Quod cum & liberi eius nouo inhumanitatis genere ex arce fuissent allati, pari cum matre infortunio constringēdi, credi potest dolori additum esse dolorem accessione grauiissima, tū quod hyems erat, tū quod ipsa & domicilij & rerum omnium in ops, ne tantillam quidem habebat, quæ se, ancillas, liberosque vel vnum diem sustentaret. Necessitate ergo, quæ legem non habet, coacta, sacerdotis cuiusdam hospitium precariō, aut mendicabulo potius consequntur. Vbi cum nō tantum incōmodè, sed & miserè degeret, in æmuli cuiusdam sui ædes, quæ pro spatio commodiores videbantur, in illa immigrauit. Sed nec ibi agenti potuit vlla vel commoditas vel quies contingere, quando & hæc domesticorum petulans ad inferendas iniurias libido perturbaret, & illam denegatum iustæ mansionis spatium interciperet. Inde ergo migrans, ac parietibus, qui se quacunque sepimento à pluuia frigoreque defenderant, valēfaciens, ad prius hospitium (quandoquidem toto oppido aliud adire minimè dabatur) remeauit, dicens: Parietibus quidem gratias ago, easdem hominibus etiam a cœura libenter si causa, cur id facerem, subesset. Sic filia Regis ab altissimo dimitiarum culmine deiecta, cuiusque paupertatis deuēnit, vt ablatis vitæ necessarijs, etiam angustias exigulij magis, quam diuersorij, non sine mendicitate adipisceretur: & quæ pauperum liberos materna pietate tollere solebat, suos ipsa cogere ad alijs gratia ad alios transmittere. In hac tamen rerum difficultate posita, nihilo erga pauperes minus afficiebatur, subtrahens sapius genio suo, quod illis erogaret.

CAP. XVI.

Mirandis plūs mira succedunt, dum ex omni parte insignis patietie clarissima documenta se produnt. Anus quædam erat, cui Elisabeth lægore pariter & inopia pressa, multa pietatis beneficia præstiterat. Fortè ijs duabus, è diuerso obuiam sibi medio itinere factis, qua transituris munita erat extantibus via silicibus, ob profundioris cœni volutabrum, anicula cedere benefactrici suæ dedignata, eam rigido proteruoque impactam occursum in cœnum deturbat, iacentemque risu & conuicijs incessens abijt. Elisabeth per litis plurimo luto vestibus, ad eum mitem animo illatam tulit iniuriam, vt exundante lætioris conscientie gaudio, vultum serenitate perfusa, subriserit. Verùm is, qui iuxta esse tribulatis consuevit, famulam suam, ne grauiore aduersitatis mole pressa deficeret, hoc modo dignatus est consolari: Quadragesimæ dies aduenerant, & illa consueto pietatis studio rem diuinam audiens, genibus nitēbatur. Vbi expendens diuini sacrificij inestimabile precium, incalcescentibus paulatim præcordijs, ad eum vehementi cogitatu supra mentis arce euecta est, vt attonitæ similis, inconnitentibus notabili mora luminibus aram intueri, ab Insintrade pedisequarum vna sit adnotata. Abs qua cum pro fiducia familiaritatis Elisabeth multis perurgeretur precibus, vt, quidnam caelestium rerum sub attoniti prospectus hora vidisset, candidè patefaceret, ad postremum ait: Non est mihi integrum, o filia, quæ viderim, cuiquam reuelare mortaliū. Id tamen scias velim, me summo refertam gaudio fuisse, vt potè mentis oculo arcana caelestia contemplantem. Paulopost ad hospitium reuersa, cibo perquam modicè sumpto, quod languidiore corpusculo esset, cæteris paulisper exire iussis, cum in sudorem iret, veluti quiescendi gratia, in gremium Insintradis reclinato capite, ad obiectum parietem oculos cogitabunda defiguit. Exiguū temporis medium, cum ecce

Rom. 5.

Barbara quorūdam erga illam inhumanitas.

Ad summā inopiam redigitur femina tam illustris.

In cœnum deiecta, fertur incundo animo. Psal. 33.

Viso eius sub sacrificio.

serenato vultu festiuiter admodum cernitur subridere: rursūque factō parui temporis intervallo, abacta serenitate, clausis genis, fletu madescere: iterumque non multo post tempore risu sereniore perfundi: quo demum cessante, denuo lachrymis profusioribus oppleri: eaque vicissitudine diem in vesperum deducere: prolixius tamen ac sapius serenitati, quam fletui dedita, denique hæc verba facere: Iam mi Domine, vt tu esse mecum digneris, ita & ego nunquam abs te separata, tecum manere perseuerabo. Insintrudi, quæ hæc omnia diligenter adnotauerat, instantius postulanti, vt, quid rei contemplata fuisset, aperiret, quamuis inuita, alitorem meum Christum Iesum ad me vsque inclinatum: qui animum meum graui

Variè afficitur ex oblectata alia visione.

Christus est consolatur.

CAP. XVII.

Erat sanctæ mulieri matertera, sanctimonialium præfecta cœnobio: quæ, audita neptis suæ calamitate, miseram ad se quamprimùm acciri aduicique, aduentam ad Babenbergensis Ecclesiæ Episcopum auunculum ipsius, transmitti honorifice procurauit. A quo humanissime suscepta, cum aliquandiu ibidem egisset, cœpit vir prudens, iuxta consilium Apostoli, ad olefcentiorem adhuc viduam matrimonio velle deuincire, sollicitoque animo expedere, cuiam potissimum ex principibus eam desponderet: ob idque ipsam vna cum pedisequis tantisper ad aliam transmisit arcem, dum maturius, quæ rem melius conficeret ex sententia, deliberaret. At vterque pedisequæ, pari cum domina castitatis voto iam pridem obstrictæ, animaduersa præsulis voluntate, queri cum lachrymis, cœperunt, magnopere timentes, se antistitis decreto contraire non posse. Quas confestim Elisabeth, precibus ad Deum fuis, totaque fiducia in Christum crecta, his verbis confirmauit: Non vos, o filia, timor iste sollicitas habeat, quem castitatis amore patimini. Confido ego diuinæ protectioni, vt, quod viro superstitit voui, defuncto non amittam, quantumuis etiam vel authoritas premat, vel potentia terreat, vel amicitia blandiatur. Non mihi patiar auferri ab homine, quod hominis gratia non assumpsi. Sed neque vim mihi vllam inferri timeo, quandoquidem taliter adactæ semper liberum erit & voluntate dissentire, & ad honestandam faciē nasum præputare. Erectis per hæc verba pedisequarum animis, Episcopus quoque diuino tactus instinctu est, persuasusque, vt proposito superfederet, missis a cœtū nuncijs, qui aliō concedere iustias reducerent. Interea temporis defuncti principis leuatur è sepulcro cadaver, nudataque elixantium studio putrescentibus ossa carnis, ac scrinio clausa, in Turiniam aduehuntur, amicis ac familiaribus ad eum reuerenter infecutis, vt vbiunque nox illos inter viam subsistere coegisset, ossibus in templo collocatis, & vigilias ægi, & diuinas laudes celebrari procurauerint, singulisque fanis principalibus preciosum peristroma pro defuncti requie donauerint. Illatis tandem ossibus Franco-niæ, ac Babenbergo appropinquantibus, Episcopus adiuncto sibi clero, obuiam solenni pompa prodiens, nobilibus aliquot ad se vocatis, iubet Dei famulam pariter occurrentem vtrinque stipent, ac ne animis deficiat, consoletur. Iamque sub oculis collocato, patefactoque scrinio, Elisabeth conspectis mariti reliquijs, licet pro affectu dolori cœcedens, lachrymas tenere minimè potuerit, immortales tamē Deo gratias egit, quod quem superstitit pro voto diuitiis habere nequiuerit, saltem peregre, & in Dei opere defuncti, valeat ossa contueri, tangere atque complecti. Mox deinde captato secretiore colloquio, nobilibus viris, qui à Sicilia vna cum ossibus aduenerant, miserandam suæ calamitatis tragediam exposuit, animosque eorū pro indignitate tam insigni iniuriæ ita incendit, vt post acceptam publica fide iniunctionem antistitis de recuperanda dote, post humata Christiano ritu principis ossa, & exequias funebri pompa celebratas, non distulerint, commendatam fidei suæ illustrem viduam, ab acceptis iniurijs in pristinam dignitatem asserturi, Henricum adolefcentiorem principem, qui tum rerum potiebatur, conuenire.

Humanissime accipitur ab Episcopo Babenbergensi. Titim. 5.

Ossibus defuncti mariti eius, aduehuntur.

Proceribus Siciliae suæ calamitatis tragediam exponit S. Elisabeth.

CAP. XVIII.

FVere autem ex his viri praestantiores Rodolphus, Ludolphus, Hartungus & Gualterus. Quorum Rodolphus, vir multa fide & constantia praeditus, ita exoritur est dicere: Quanam est fama de te, princeps inclyte, tam sinistra, quae tristi nuncio aures nostras implevit? Tene hanc fratri gratiam retulisse, ut defuncti & uxorem & liberos fortunis omnibus exui, adibus proprijs exigi, mendicanti denique publice exponi vel iusseris, vel permiseras? O te miserum, ac totius generis tui lachrymis deplorandum, qui vel furore proprio, vel instinctu alieno tantum admiseris facinus, quod tibi, quoad viues, scrupulo sit futurum. Itane iam honoris, fame, pietatis rationem adolescens habere incipis, ut senio tuo timendum magis, quam confidendum esse videatur? Quid enim per immortalem Deum peccare in te potuit mulier, pacis ac pietatis plena, cuius tibi precibus multo quam Croesi opes, plus sunt collatae salutis, ut contra omnem aequitatem, contraque totius iura naturae, imméritam domo pelleres, fortunisque priuares: neque his contentus, etiam liberos eius pari miseria exponeres: quorum etsi minus sanguinem, quo te attingunt, miserabaris, vel aetatem teneram ac imparem ferendis iniurijs debuisti. Verum scio ego tantum scelus non tam tibi, cuius clementiae exploratam habeo in dolo, quam qui te circumstant, consiliarijs tuis ascribi debere: qui ut te adigerent a sanguine tuo denegerare, ipsi humanitatem omnem prius exuerunt. Dabis veniam mihi, princeps maxime, si vehementer iusto sum in orando: qui ut principibus assentari nescio, ita eorum vitia pro tempore coarguere non reformido. Impositum est tibi venenatis maleolorum persuasionibus: utere nunc consilio Rodolphi tui: Elisabeth de integro dignitati suae restituta, me auctore, tibi reconciliabitur, facesset inuidia, in obliuionem ibunt offensa: denique facta pace, ea ferietur amicitiae fœdera, quae tam tibi, quam tuis omnibus sint & honori futura, & commoda. His Rodolpho peroratis, ingens omnium, qui aderant, admiratio propter eximiam orandi libertatem est consecuta, & princeps ipse totus in lachrymas resolutus, nihil minus velle, tum verbis, tum vultu est adnotatus, quam tanto viro morem non gerere, asserens se tam perperâ gestae rei vehementer poenitere, facturumque omnia, quae ipse facienda suaderet.

Nobiles quidam de eius iniurijs conqueruntur apud mariti successore.

Henricus princeps de peccato dolens, eam in pristinum gradum restituit.

Prosperos mundi successus ferre non sustinet, redit ad voluntariam pauperatē S. Elisabeth

Pōtifex maximus eam consolatur.

CAP. XIX.

Quibus Elisabeth acceptis, respondit nolle se arces & oppida possidere, curisque terreni regiminis denuo immergi: petere ea sibi non grauata concedi, quae ad se dotis iure pertinebant: ijs se liberè vsuram esse, & ad suam, & ad principis defuncti salutem. Quae res cum per Rodolphum & ceteros amicos fuisset, ut effectui mancipanda, bona fide suscepta, mansit Dei famula aliquantum temporis in arce, humanitatem plurimam reconciliati principis experta: qui eam & prodigitate honorificè tractari, & pro commoditate splendide ali vestiri que procurauit. At illa verita, ne ad votum fluentibus vitae necessarijs, (quae nonnunquam vel de rapina viantium, vel de oppressione pauperum animaduertebat prouenire, & conscientiae suae mordacem inquietudinem conscisceret, & diuina se gratia indignam redderet, ex dote, quam recuperare habebat, securius victitatura, iterum populari se vitae ac pristinae paupertati sua sponte addidit. Quod ubi magnates illi viderunt, quos antea Rodolphus inuentione merita notauerat, tanta sunt ex candescencia permoti, ut ne videre quidem aequis illam animis deinceps possent: infamam, fatuam, ac superstitiosam clamitantes, quod post defunctum principem alteras detrectando nuptias gauderet, quod diuitias, honores, voluptates rejiceret, quod religionem ceteris nobilibus inaequalem praeferret. At verò Christi ancilla testimonio bonae conscientiae praedita, contumelias, conuicia, subsannationes, scommata, & cetera id genus alia, ad eò constanter humiliterque perpetiebatur, ut etiam gauderet dignam se esse talia pro Deo, & amore continentiae frugalitatisque sustinere. Erat itaque impijs ostentui: pijs verò plurimae venerationi, in tantum, ut & Pontifex maximus Gregorius nonus, audita fama virtutum eius, tanquam filiam sub Apostolicae sedis protectionem assumpserit, assumptam Christi sacerdoti Conrado Marpurgensi commendauerit, commendatae solatium pariter & adhortationem adhibuerit, docueritque eam, propositis sanctorum exemplis, patientiam, castitatem, perseuerantiam seruare, ac animo sapius agitare, non esse aliud ad beatitudinem consequendam iter, quam quod Christus sanctique omnes indeffesso labore, vigilantique studio praeriterunt: se non deserturam eam, quoad viueret,

ueret, sed ut filiam cum omnibus, quae possideret, suae defensionis vendicatam habiturum: tantummodo pergeret ire, quod coepisset.

CAP. XX.

His Elisabeth scriptis mirum in modum confirmata, atque ad vberiore virtutum frugem incensa, magistrum adit, peritque legitimam sacri profectus viam edoceri. Ille nihil moratus, contemptum ei seculi, castigationem carnis, & parsimoniam rerum caducarum, ratione, scripturis, & gestis sanctorum rebus ita persuasit, ut confestim ad diuinum illa subsidium recurrens, quod nonnullam in se difficultatem obeundae eiusce perfectionis experiretur, supplici precatu impetrauerit, ut quicquid mundus amat, amplectitur, magnipendit, ea deinceps omnia quasi sterora execraretur, rejiceret ac omnino nihili putaret: voce etiam apud ancillas testata, nunquam sibi antehac tantum cordi fuisse diuitias possidere, quantum modò liberet easdem omni cœno viliores iudicare: liberosque, suos iam pari se cum ceteris mortalibus affectione diligere, ut quos Deo planè commisisset. Obrectationes denique maleolorum, & superbiorum conuicia, subsannationes, despectum ita pro Deo libenter amplecti, ut ijs etiam oblectari gloriaeque & velit, & sciat. Totis igitur animis ad profectum animata virtutum, posteaquam varia benè viuentium expendisset instituta, postremo ut verè perfectionis auda, cunctis praefere decernit paupertatem, cui appendix publicae mendicitatis cohaereret. Quam persuasionem deuotioni, quae nobilem ac teneram mulierem minus deceret, assentiri. Perseuerantem deinde in proposito, precibusque lachrymas iungentem, indigna bunda seueritate compefcuit. At illa videns rem destinata, qua voluit via, minimè successisse, aliam est non minus difficilem aggressa. Aduenerat dies sacratissima Parasceues, cum pro Christiano ritu sacris nudae tegminibus visuntur ara. Elisabeth sumpta occasione & temporis & loci (erat enim in cœnobio fratrum Minorum) sacellum quoddam vnà cum magistro ac nonnullis ex fratribus ingressa, positis super altare manibus, solenni ac magnanima professione renunciat parētibus, liberis, consanguineis, pompis ac vanitatibus mundi: denique voluntati propria, adnexura etiam euestigio cellionem terrenae possessionis, nisi magister sagacis vir ingenij, interfatus profitentis verba, ne ulterius iretur, effecisset. Secura est paulopost magistrum ad Hassiam insigne oppidum, quod Marpurgum vocant, proficiscentem. Vbi cum & amulorum quorundam adhuc recens vigeret inuidia, & domicilium illi nouum exadificandum esset, rus paulisper secessit, atrium quoddam collapsi praetere vetustate adificij, ne cuiquam rusticorum oneri esset, ingressa, ibidem aliquot dies exegit, coacta ad restantis infumibuli parietes frōdibus in vmbraculi speciem subrectis dispositisque, veluti quoddam tugurium parare. Vbi manenti sumus, aestus, venti & imbres non mediocrem molestiam assercebant: quam illa placidè sustinens, Deo nihilo segnius gratias agebat.

Mundi perfectum contemptum, à Deo precibus impetrat.

Vult ostentare vultu, sed M. Conradus non sinit.

Obscena paupertate & patientiam.

CAP. XXI.

Exadificato interea temporis intra urbem expedito magis, quam sumptuoso domicilio, reuersa ibidem famulari Deo in omni sanctitate coepit, constructaque se quondam xenodochiū crebro inuisere, ac Christi membra quibus poterat fouere solatijs. Quamquam aut in cōmune pauperibus, prout facultas suppetebat, elemosynas largiebatur, delectū tamen eorū, quos xenodochij domicilio donaret, perquam diligentem agebat: ijs potissimum assumptis, qui vel Christiana religionis studio ceteris excelleret, vel magis valetudinarij essent. E quibus despiciatissimos quosque mensae propriae crebro adhibentem cum magister rusticitatis argueret, illa respondit: Orare plurimum, id a quo ferret animo. Se quidem reminisci deliciarum, quas fuisset aliquandiu sectata: decere iam strictiorem praefere vitam. Scire, contrarijs solere curari contraria, & splendorem veterū conuiuiorum, praesenti pauperū squalore emedari sustollique. Sibi taliū conuiuariū praesentia & fastidiū nullum generari, & gratiā numinis augeri. Cernēs igitur prudens magister, toto illam nisu per pietatis opera ad celsitudinē sanctae perfectionis contendere, curandum magnoperè putauit, ne quid huic intentioni vel abesset vile, vel ad effectū inutile. Proinde expendens, quanto sit impedimento spiritali vitae, priuata erga familiares & amicos affectio, duas illi comites insertrudem & Gutam, quarum praeter ceteras singulari tenebantur amore, quamprimū ademit. Testes sunt lachry-

Nota quos suae mensae adhibuit conuiuas.

M. Conradus eā egregie exercet.

chrymæ vtrinque profusa, quid & charitatis habuerint iuncta, & doloris senserint separata. Exercebatur hoc tam lugubri diuortio virtus obedientiæ, quæ illi ad sublimitatem diuinæ contemplationis acquirendam, gradum esset factura certissimum. Ergo geminæ familiaritatis destituta solatio, & quidem gratissimo, velut aggeris obiectu præpeditum vndique flumen, altius excreuit, discitque superne deoposcere, quicquid minus infra consequi permittebatur. Cõuictus illi posthac cum ancillis fuit in multa humilitate & paupertate. Cibis, olera & legumina, sæpenu-
Viatus eius merò ob egestatem aqua duntaxat, sine alio gulæ iritamento, percocta, ac interdum, cum ipsa coquinariam exerceret, per negligentiam semiustulata. Ob quod ab ancillis etiã castigari verbis austeriusculis minimè grauabatur. Nacta verò lauitus aliquod edulium, defraudato proprio genio, id pauperibus apud se domi de-
Vestis & pallium. tentis erogabat. Vestem ab magistro accepit colore natiuo, textu rustico, valore admodum vili, abiectioneque. Pallium, quia breuius, quàm vt decenter ab ea deferretur, erat, affuto alterius coloris panno productum habebat. Laceras diruprasque vestium partes refarciri ferebat discoloribus vilium panniculorum recisamentis, quibus & ipsa frequenter parietum vitia redintegrabat, aut potiùs oppilabat. Rupta manicarum vel aliarum partium per se si quando reficeret, quòd eiusceartis foret imperita, non tam refecisse, quàm obstruxisse, dici rectè poterat.

CAP. XXII.

LAnicio silado, quia lino nesciebat, oderam dabat. Indè victum questuaria procurabat, cunctis Regum delicijs longè gratiorem. Cui operi adeò diligenter incumbebat, vt etiam infirma lectoque decumbens, adhibita coloreretur. Qua per ancillarum aliquam è manibus raptam, quò infirmiori corpusculo parceret, nè penitus ociaretur, operi futuro prospiciens, lanã vel carptim peccabat, vel floccis hinc indè collectis, scobem sordiusculam euellebat eieciabatque, remisso interdum ijs, quorù operi vacabat, precio, quod vel necdum meruerat, vel mereri quãprimùm posse distidebat, nè quid plus iusto possideret. Hac in paupertate degentem, missus ex Hungaria Comes quidam non sine vehementi stupore inuenit, tentauitque, redire ad opes natalis soli, affirmans eo se nomine illinc missum à patre. Illum, audito quàm infeliciter filia, mariti viduata solatio, ageret, nequiuisset diutius legationem differre. Flagitare proindè, paternã vota in pectus adimitrat, seque honorificè, vndè sit oriunda, reduci permittat. Non decere filiam Regis lancio deditam, amictu squalidam, facie deformem, intra argi-
Vocatur ad natale soli sancta Dei. Mosos sumosarum ædium parietes inuenire locis suis constitui, decorum esse, ac minimè à virtute abhorre-
Nò vult redire in patriã, pauper tacet cunctis opibus anteponens. tare locis suis constitui, decorum esse, ac minimè à virtute abhorre-
 bis nihil omninò moueretur Elisabeth, diceretque se itã vt erat permanfuram, ad Deo famulaturam, Comes infecto negotio in Hungariam est reuersus. Cæterum magna illi comitas, ac multa beneuolentia erat domi cum ancillis agenti, intantum vt parem se ipsis, licet ignobilibus & egenis, faceret ac reputari veller: depositaque domine appellatione, nollet nisi proprio nomine, adinstar popularis feminae, vocari: denique coquinariam cum ijs faceret, cibosque vna ex paropside sumeret, iussis pariter accumbere. Quam dignationem vni carum plurimum admiranti, dicenti que, Tu quidem, ò Dei famula, tuum in nobis meritum accumulando, periculũ nostrũ haudquaquã animaduertis, quibus, quòd tanta tuã dignatione donamur, obrepere tumore aliquo pestis superbiæ potest, respõdit: Quando grauaris adhibita mense nostræ iũcto mihi latere discubere, en gremiũ tibi meum expanditur, quo in iamã te & accubere & vesci oportebit. Statimque vt itã fieret, effecit. Hãc morum comitatem mira decorabat sermonis gratia, quam & in ancillis excolebat. Si quid ea præsentem diceretur, quod aut vanitatem redoleret, aut indignationem iram ve representaret, id properè ac benignè his verbis castigabat: Vbi modò Dominus, qui suam de se loquentibus exhibere præsentiam haudhubiè promissit?

CAP. XXIII.

PAuperũ ad es cũ ancillis inuisenti (quod crebrò faciebat) semper aliqua comesibat, varij generis edulia deferens: quibus illa inter egenos manu sua distributis, mox eorum vestes, lectos, lodices dispiciebat, & deficientia, si facultas esset, extemplo præbebat. Sin minus, distractis celeriter aureis anulis, ac sericis panniculis in nummos redactis, candidè supplebat, nihil eo in officio magis curans, quàm nè quid edulij, cuius quisque desiderio tenebatur, deesser: adeò vt piscem flagrantem obse-

Benignitas in pauperes

obsecrura, inuocato Christo, cum è puteo piscibus vacuo hauriret aquam, & piscem pariter cepit, quo pauperis desiderium esuricmque sedauit. Creditur simili sæpenumerò fecisse, quæ tamen humilitatis gratia tegere silentio, quàm prodere maluit. Orphano cuidam puero, qui paralyti & hæmorrhoidè laborabat, itã sedula domi de cento ministravit, vt sexies illum noctũ, & aliquãdò crebrius suis ipsa manibus ad excernendum deferret, sordesque fœdato detergeret. Quo demum in humanis esse desinente, virginem lepra contaminatã, latenter in demortui locum suffecit. Cui tanta cum humilitate inseruiuit, vt non modò cibum ipsi praberet, lectum excuteret, aquam lauandæ prepararet: verum etiam ad excalceandos pedes detrahendosque, soculos, pauimentotenens semet regina demitteret. Quod vbi magister rescieuit, ilicò leprosam amoueri præcepit. Neque sic quidem infracta sanctæ mulieris sedulitas, officio pietatis abstinnit: Puerum quendam capite depilem, scabie & psoris horridum assumendo: cui per studium lauandi yngendi que, ad eò constanter famulata est, vt, quod per artem, cuius ignara fuit, impendere nequibat, per fidei feruorem vt impenderet, sit consecuta. Paropsides, ollas, & cætera coquinaria vasa insigni humilitate frequenter abluebat, emissis interdum ancillis curandi cuiuspian negocij causa, quò liberiùs propriæ abiectioni vacaret, itã vt reuersis vel diluere, vel diluiffe depræhenderetur. Exinctæ matris vmbra noctũ dormienti vifera est obuersari, lugubrique vultu ac flexis poplitibus orare, suũ quamprimùm misereretur. Ob vitam enim negligentiã actam, igne se pœnas soluere: moxque hoc visose expergefactæ, ac post effusas ad Deum preces lachrymasque, denuò in soporem depressè iterum apparere, ac immortales gratias agere pro matura liberatione: dicereque tanti apud Deum preces eius reputari, vt tam vita sanctis, quàm ijs, qui adhuc superessent, subuenire auxilio possint.

CAP. XXIII.

SAtisiam quidem, quantam defunctæ opem precando tulert, declaratum est: Quam verò viuenti quoque, simili officio profuerit, superest vt probetur. Venerat matrona quædam nobilis ad illam inuisendi gratia, adducto secum adolescente, quem vestis compta & incompti mores, seculari prorsus esse animo haud obscure prodebat. Ad quem Elisabeth: Quid tu, inquit, ò adolescens tam insigniter & veste & moribus secularè præfers animum, què magis Deo tuo prona seruitute iam olim dedicatũ oportuit? Est (ait adolescens) hec mihi, itã vt dicis, ò domina: sed oro te plurimum, pro me Deum precari digneris, quò mihi bonum, quod proponis, & incipiendi & perficiendi donetur gratia. Mox illa: Itãne, inquit, seridè petis, vt pro te Deum rogem? Peto, ait ille, seridè intimeque. Statim illa: Oporteret, inquit, te itidem facere, precesque meas tuis iuuare. Quo persuaso, irum est, ac vtrinque oratũ loco satis congruenti. Iamque non nihil moræ intercesserat, cum ecce adolescens clamare coepit: Iamiam, ò domina, precari desiste. Incendor enim itã tuarũ feruore precum, vt ferre vix queam. Tum illa vehementiùs orationi instare, ac riore mentis annisu Deo propinquare. At ille semet intensius inflammari sentiens, viribusque paulatim destitui, toto iam corpore in sudorẽ eunte, atque crebri vaporis nebulam passim exhalante, clamat altiore voce, discitis præ lassitudine brachijs, genibusque ad ruinam subsidentibus: Cessa, ò domina, cessa: quia vastissimo supplicationis tuæ incendio præcordia mea & ipsæ medullæ depascuntur. Defectũ itã iuuenem duæ confestim ex pedisequis, simulque matrona pauloantè memorata mediũ corripuit, & nè casu repentino elideretur, sustentant, feruorẽ eius intensissimũ, & calidissimò persusa mēbra sudore, vix tactu manũ pati valentes. Tandem nihilo segnius orare perseverantem, anhelus iuuenis quàm potuit altissima voce sæpius inclamat, dicens: Oro te per Iesum, vt cœpto munere iamiam superfedas, nè me precibus infauste mori cogas, quem vitæ meliori feliciter destinasti. Confestim igitur vt Elisabeth precandi studium remisit, remisso pariter calore, iuuenis est velocissimè refrigeratus, assumpturum sese maturiùs Francisci Assisiatis institutum pollicitus: quod & nò multo post tempore assumpsit, assumptũ coluit, cultum viriliter consummauit. Hac precandi consuetudine Dei famulã multis hominum salutis fuisse, celebri memoriæ proditum est.

CAP. XXV.

Cæterum magistri & amicorũ industria ac sollicitudine, receptam à principe dotis nomine pecuniam, neque terræ infodit, vt timida: neque arcis includit, vt auara:

Miraculũ.

Celat miracula sua.

Officia singularis humilitatis & charitatis.

Matris anima defunctæ, ei appareret.

Eius precibus est purgatorio liberatur.

Obferua mirabile vim precũ eius.

Adolescens, vt precũ eius cõuersus, S. Francisci institutu amplectitur.

Ingens ad eam cōstituit inopū numerus.

auara: sed magis apud Christum diuini spē scēnoris collocatura, missis circumque riter loco, nē quis eius ignoratione comparere nō possēt. Congregata igitur ad di-

Magnā pecuniam vim illis distribuit.

em est incredibilis multitudo vtriusq; sexūs, vt nunquam maiore numero per Has-

Puellā quādam capillum detonsione Deo lucratur.

siam & Turingiam cōuentus in opum visus esse credatur. Videre tum erat varia ge-

CAP. XXVI.

Dū vult oīa effundere in pauperes, prohibetur à Magistro Conrado.

CVm autem residuum pecuniae, vnde semet sustentare habebat, simili pauper-

Obscra eximiam eius virtutem & perfectionē

bus largitate distribuere pergeret, q̄ cor ipsius vehementer ad inopes dilata-

morbum aliquem incidere. Quibus verò misericordiae operibus interdictum ei nihil esset, ita ijs diligētissimam nauabat operam, vt cum in xenodochio, adiuuan-

Moribūdis quid contulerit.

CAP. XXVII.

Alteri prater ea, quae vicina partui erat, hospitium ac inibi ad victum necessa-

Facile ignoscit ingratis, non tamen abiq̄ iustitiae censura.

Non displicet ei sacrae imagines, sed sumptus immoderatus.

In contemplatione sepe patitur ecclasiū.

Exod. 34.

CAP. XXVIII.

Tandem

Christus ei apparer.

Tandem verò cum post deductam annis multis religiosissime vitam, tempore aduenisset, quo sanctissima Dei famula ex hac luce migraret, Christus Iesus illi iucundissime apparuit, dicens: Veni electa mea, & caelesti thalamo, quem tibi ab æterno destinavi, potire. Hoc visu mirificè latata, magistrum graui tunc temporis infirmitate laborantem inuisit, interroganti que quonam modo vitam deducere proponeret, si mori sibi contingeret, confestim quid diuinitus didicisset, reuclat. Quarto post die aduersa valetudine corripit, paulatimque inualescente viuum defectione, lecto decubuit, animo tamen semper caelestibus bonis intento, & in amore Christi ardente. Assidebat aliquadò iacenti ancilla vna, cum ecce præter infirmantium morem, audit illam dulcissimo cantu personare, atque ad numeros musicos veluti cygneam vocem modulatione inflectere: tum post aliquantulum moræ, auerfam dicere: Vbi es, dilecta filia? Et ancilla: En, inquit, ego adsum. Subiunxitque: O quam dulci cõcentu aures meas demulxisti, domina pietissime. Mox Elisabeth: Tunc, ait, cantum meum audisti? Statim ancilla: Etiam, inquit, audiui, & quidem lætissima. Cui Dei famula: Auicula, ait, caelitus demissa, inter mœt parietem defederat, tanta mihi suauitate per varia cantilenarum discrimina diuinum præcinens melos, vt quauis infirmo corpusculo, non potuerim me continere, quin & ipsa concinerem pro viribus. Ante diem tertium obitus, vendicata bimet secretum, iubet omnes cubiculo excedere, qui ad ipsam visendi gratia conuenerant, arcerique, foribus quoscunq; admitti perentes. Interrogata cur id faceret, Volo, inquit, tumultus externi vacua, meminisse iudicis mei, terribilisque, censuræ, quam per breui habeo subire. Pridiè, quàm decederet, magistro, qui paulo ante conualuerat, culpas integerrimè confessa, Christum in pauperibus testamento reliquit hæredem, vilem duntaxat tunicam excipiens, in qua sepeliri postulat: vt iam tunc nihil minùs, quàm de funeris cura & exequiarum pompa cogitasse credatur. Paucis post horis Eucharistiæ sacramento refecta, oleoq; sacro peruncta, reliquum diei ac noctis medium tanto feruore spiritus exegit, vt indubijs argumētis proderet Christum hospitem & pro desiderio excepiisse, & pro amore exceptum tenere. Colloquebatur cum assidentibus de sanctissimis rebus, quas vel in concionibus audierat, vel instinctu diuino didicerat: ad postremum subtexens, vt Christus Mariam & Martham super obitu fratris mœretes, inuiserit, vt fuerit benignè consolatus, vt ijs animum firma pollicitatione fecerit, vt pariter ad sepulcrum ierit, vt deniq; lachrymas intimæ verissimæq; compassionis indices profuderit. Hoc loco veluti profundam rei pulcherrimæ disputationem ingressa, cum stupore & admiratione presentium, de ijs Christi lachrymis tam viuæ, tam aculeata, tam flammæ, tamq; ad innum spirituum penetrantia verba fecit, vt omnibus penitissimè compunctis, lachrymas exciuerit, vt potè dolentes disparari se ab ea, quam intimo diligebant affectu. Ad quos Elisabeth conuersa: Nolite, ait, ò Christigenæ super me flere: magis autè super vos met fletu madescite. Nec aliud locuta, melos suauissimum sine laborum motu aliquo proferre auditur: sciscitantibusque qui aderant, quid ea cantilena sibi vellet, respondit: Præcinentibus mihi, qua potui facultate, concinendi vicarium munus adiunxi, quos mirum si non audistis. Quibus verbis, creditum fuit, Angelos, qui paulo mox egressuram carnis ergastulo animam opperiebantur, caelesti personulle harmonia, eaque infirmam, vt concineret, excitasse.

Munic se sub mortè Ecclesiæ sacramentis.

Ioan. II.

Audit caelestes melodias, pariter ipsa cantans.

Fidenter abigit diabolum.

Suauissimè obdormit in Domno.

CAP. XXIIX.

Appetente iã noctis medio, circumsedentes intuita: Quid, inquit, facturi essemus, si semet nobis humani generis inimicus representaret? Nec morâ: fidentissima voce veluti abigendo conspectum horribili simulacro diabolum, exclamat: Fuge miser, fuge infelix. Imminente mortè: Hæc est, ait, hora virginæ & immaculati partus, admonens nos commentari debere aliquid de Iesu puella candidissimo, quem admodum hycem, noctu, atq; alienis in ædibus sit natus, pannis inuolutus, collocatus in præsepio, à pastoribus inuentus, stella proditus, deniq; à Chaldæis adoratus. Hæc enim sunt nostræ salutis veneranda mysteria, locupletissima beneficia, ornamenta pulcherrima. In his tota spei nostræ ratio viget, fides proficit, charitas ardet. De his (rogo) disputemus, ac dulciter conferamus. Inter hæc verba, veluti quiete placida obdormiret, sanctissima Dei famula, capite paululum labante, decellit. Dissipato in vulgus obitu, mirum est, quanta ad exequias eius monachorum, clericorum, ac pauperum multitudo confluerit. E quibus inopes ad-

ed lugubri qualore clamorq; eiulatu presentium oculos & aures impluerunt, vt omnibus ferè lachrymas excusserint: testati matrem se pietissimam, vnicuiq; ac singulare paupertatis suæ in terris refugium amississe: nihil iam sibi residuum spei esse, nescientibus ad quem eant, solatium egestatis inuenturi. Porro ad quartum usq; diem sacratissimi corpusculi prorogata humatio est, id exigente frequentissimo de oræ plebis concursu. Nec erant horrore visentibus caput, ora, manus, omnino reuclata: cum in ijs, præter pallorem, nihil prorsus neq; triste, neq; squalidum appareret. Pristina carnis teneritudo, & ad lenissimum quæq; contactum facile cedens perseverabat. Videre tum erat, vt certatim aduolantes, pro se quisq; reliquiarum aliquid, vel de capillamento nudi verticis, vel de vnguium præseginibus, vel de mammillarum papillis, vel de auricularum summitatibus, vel de lacinijs abiecta vilisq; tunica decerperet, & (quod audacius erat) præsecare festinarent: adeptasque portunculæ maximi putarent, sapiusque de osculatas reuenter asseruarent. Præterea gratissimus odor nares omnium imbuebat, nihilque omnino vel minimi foetoris sub tanti spatio temporis à quoquam percipiebatur: veluti si pro hominis cadauere (cuius est proprium, mephitim exhalare) omnium thesaurus aromatum, ac suauissimè spirantia adesset myrothecia. Quarto demum die, peracta solèntissimo ritui celebratione rei diuinæ, presentibus cœnobitarum præstantissimis patribus, electisque ac populi ingenti caterua, in sacello xenodochij vicino, preciosum corpusculum perquam honorificè sepultum est. Decessit anno religionis nostræ millesimo, ducentesimo tricesimo primo, tertio decimo Calendas Decembris.

CAP. XXX.

Cœpit autem mox thesaurus ille quam plurimis conuolare miraculis, & rebus ipsius declarare, quàm mirabilis sit Deus in sanctis suis: ad eò vt sedecim mortuos ad vitam excitasse, leprosis munditiam, surdis auditum, mutis loquendi facultatem, claudis gressum, cæcis visum, miseris & calamitosi solatiū conuulisse famatissimè predicetur. Quæ omnia Siffridus Moguntinus antistes, probatissimis documentis confirmata, Pontifici Maximo Gregorio nono transmisit. Qui cõmunicato cum patribus cõsilio, post diligentissimam tantæ rei discussionem, presentibus Hierosolymæ & Antiochiæ Patriarchis, multisq; Episcoporum, Perusiæ in cœnobio fratrum Prædicatorum sexto Calendas Iunias, qui dies reuerendissima Penreostes erat, post lustrationem solenni more apparatusq; magnifico peractam, inter cœremonias sacrorum, beatissimam Elisabeth quarto, postquam decesserat, anno in diuarum retulit numerum: exedificatamq; ibidem aram, eius honori dedicauit, dedicatam ornauit, ornatâ Pontificio more dorauit. Quibus honorificè tractatis, ac fama rei per Alemaniam celeberrimè diuulgata, Siffridus antistes, cum ingenti populorum gaudio, leuandis è sepulcro sanctissimis ossibus diem cõstituit, citatis simul aliarum Ecclesiarum præfectis. Quo die incredibile dictu est, quanta Marburgum multitudo conuenerit vtriusq; sexus, ordinu & statuum diuersissimoru. Presentibus igitur Imperatore Frederico, auream coronam sanctis reliquijs dicente, cum honorificentissimo inferioru principu cœtu, Moguntino, Colonienli ac Brementli Episcopis, nec non alijs plurimis temploru cœnobiorumq; præsidibus, effòso tumultu, sanctissima leuantur ossa. Neq; verò continuo, caterorum cadauerum more, horrendi foetoris exhalatio, sed tanquàm reclusa preciosissimoru aromatum theca, gratissimus odor egressus, omnium, qui aderant, & nares imbuat, & animos ingenti gaudio perfudit. Imposita mox capite plûbea, sigillis Episcoporu obsignata, per mediū populi, inenarrabili desiderio præstolantis, magnificentissima pompa cunferuntur. Postridiè patefacta iussu antistiti capta, comperiuntur (visu mirabile) benignissimæ miseratricis ossa præter naturâ non parum olei exudasse, guttatimq; sub oculis omni ex parte eiectare: quo perlitis quorunvis infirmoru artubus, optata pro voto sanitas tam velociter, quàm feliciter conferebatur. Cæterum constat monachum quendam Cisterciensè, cõtracto diuæ Elisabeth sepulcro, priusquam ossa eximerentur, ab actò turbidissimi cordis morbo, quo per quadraginta annos miserè discruciatu fuerat, pleno munere conualuisse, & quid è suo ipsius testimonio, quod etiã iureiurando cõfirmavit. Liqueet etiamnum alteru, tam genere quàm Ecclesiastica dignitate sublimem, sub idem tẽpus simili accessu tactuque, libidinossimas affectiones atq; nequicias, quibus nõ paruo tẽpore subiacuit, multis cū lachrymis excussisse: vt idè ipse, magistro supradicto dū peccata cõfiteretur, reuclauit.

Ex defuncta corpore manat odor gratissimus.

Mephitis, terræ putor est.

Miracula ad monumentu eius.

Ascribitur sanctorum catalogo.

Ep ossa honorificè tractata.

Spiritu odorem suauissimum.

Oleu exudant.

Plus olei miracula.

CAP.

DE multis verò miraculis, quæ post per famulam suam Deus operari dignatus est, hæc ad nos constanti veritate pervenerunt. In primis memoria proditum est, Henrico Cisterciensi monacho, dies noctesque grauissimis doloribus vexato, ita ut ciulatu clamoribusque fratres omnes ad compassionem moueret, noctu foeminam candida veste apparentem suasisse, votum diuæ nuncuparet Elisabeth, si consequi sanitatem desideraret: omittenti insecuta nocte itidem apparuisse, idemque dixisse. Illum, quando Abbas Priorque cœnobio abessent, consulto seniore, votum nuncupasse, atque sequenti nocte comparent iterum prædicta foemina, signumque Crucis edente, conualuisse protinus. Reuersis deinde patribus rem, que acciderat, miraculo quidem fuisse: voti verò nuncupationem non admodum probatam, quod dicerent, solere sæpè monachos cacodæmonum illusionem ad malum sub specie boni permoueri: maximè, cum nullo monachorum sua sponte vouere sit integrum. proinde melius ac securius videri, si peccatorum confessione facta, animam Deo, corpus cœnobio concrederet. Quarto dehinc foeminam eandem cessatori visam dixisse, quando implere, quod suscepisset, votum intermitteret, in pristinam esse recasurum infirmitatem, atque, ut antea, tantisper exagitandū, quoad in animum soluere debitum induceret. Quas minas effectu misero euestigio sequente, monachum, facta sibi potestate, ad iter accinctum, ex templò ita conualuisse, ut persoluto gnauiter voto, nihil tale vnquam postea sit expertus. Cõstat etiam, puellæ cuidam è Moguntino territorio poculum petenti, cum à porrigente diceretur, Accipe ut diabolus imbibas: protinus immisit esse cacodæmonem. Illam, intumescente vehementer vtero, exclamasse, flammigerantē sibi per fauces transmissum titonem, miserisque ac inconditis gestibus videntes partim perterrefecerunt, partim ad lachrymas permouere: atque ita per biennium vexatione durante, demum sarcophago diuæ Elisabeth præsentatam, cum paululum ibidem panis ac vnda sacre insumpsisset, cõfessum recepit mente, exactoque nequam spiritu, cunctis qui aderant stupētibz, ad sanitatem rediuisse. Notum etiam apprimè est, Theodorico Traiectensis diocesis incolæ, contractam ac prorsus inutilem ad humanos vsus manum habenti, qui bis diuam Elisabeth inuiserat, minimè tamen voti compos effectus, cum tertio plena fide iter esset ingressus, occurrisse vitum ætate fenili, reucrendo vultu, facundia prompta, ac quod tenderet interrogasse. Cumque ille, Marpurgum ad celeberrimam diuæ Elisabeth tumbam, respõdisset: data mox benedictione, subieccisse, ut consequenda salutis certus pergeret, manumque, foveæ sepulchrali penitus inferret, atque deinceps diuum quoque Nicolau honore prosequeretur: præterea imprudentes nominasse eos, qui perquisitis sanctorum reliquijs, votisque pro more Christiano solutis, statim discederent: cum perseverans in precibus ardor, fidesque Deo & sanctis maximè placeret: atque his dictis, euanuisse. Illum eiusmodi verbis audientem, immisit tumbæ manu, perquam celesriter curatum fuisse.

Per visum sanar miserimè vexatum.

Dæmonia ca sanatur.

Contracta manus iocõ curatur.

Mortu⁹ redit ad vitã.

Itẽm alij plures.

CAP. XXXII.

Celebre quoque admodum est, Hermannum ex Coloniensi territorio, clausum carcere neruoque constrictum, post inuocatum integra fide Elisabeth, noctu eandem conspexisse, consolantemque non sine ingenti lætitia audiuisse: in patibulo deinde appensum, permissuque iudicis, cum satis ad mortem pensilis fuisset, depositum, presentibus patre ac patruo mirabiliter reuixisse. Insigniter etiam liquet, Burcardum Moguntinæ diocesis scholarem, profluentibus aquæ vorticibus, dum incautiùs piscatur, absorptum mortuumque, post inuocatâ per eos, qui aderant, supplici voto diuæ Elisabeth opem, vitæ redditum esse. Itidem Berclinum, eiusdem territorij puerum quadrimum, post indubiæ mortis signa diutiùs adnotata, imploratis per matrem meritis famatissimæ Elisabeth, viuum sanumque surrexisset. Quin & alterum pari fermè ætate puerum, miserabili in puteum euentu prolapsum, facta ad diuam Elisabeth deuotione per eum, qui tum fortuitu superuenerat, mortuumque difficulter admodum extraxerat, protinus rediuiuum in pedes constitisse. Famatum præterea non medio critere est, Fredericum è Moguntino territorio natandi peritissimum, cum in amnem se lauandi gratia miserisset, & pauperi cuidam ollum cæco, tunc meritis diuæ Elisabeth vident, vndas per contemptum inspergeret, exasperatum audiret vicissim precari, ne vnquam viuus, cui innatabat, lumen

flumen egrederetur, vindice Elisabeth, à qua lumen ipse adeptus esset, confessum obstupescens neruis ac viribus subtractis, ad ima lapidis instar ruisse, extractumque hauridubie pro mortuo, post votum diuæ Elisabeth per propinquos nuncupatum, ex templò pristinum viuendi munus recepisse. Clarum item est, Iohannem è Moguntina diocesi innocentem vnâ cum fure quodam depræhensum, mortique pariter adiudicatum, rogasse præsentem, pro se Deum ac diuam Elisabeth precarentur, ne aliter, quam meruisset, supplicium lueret. Nec mora, è duobus in patibulo suspensis, strangulato noxio, in fontē missam celsitùs accepisse vocem, consideret sanctissimæ Elisabeth, cuius esset quamprimùm patrocinio liberandus: statimque rupto funiculo, illasum decidisse, exclamasseque: Tu me pietissima Elisabeth liberasti. Quibusdam autem de lapsum appendi deintegrò debere dicentibus, respondisse iudicem, nolle se denuò suspendi permittere, quem Deus liberasset. Ferunt etiam Volcmaro, cœnobitæ sanitatis eximie in territorio Moguntino, qui cõtrita molari lapide manu altera, intensissimis die noctuque doloribus angebatur, post inuocatū diuæ Elisabeth subsidium, sub nocturnis tenebris sanctam apparuisse, tactuque placido aded celerem tulisse opem, ut cum manè confratribus restitutam in pristinum decus manum ostendisset, cunctos vertecit in stuporem.

Præclara fanè miracula.

Suspensis in patibulo ab Elisabeth liberatur.

CAP. XXXIII.

Palam quoque est, puerum ex eodem territorio clausis genis ita natum, ut à glabro superciliorum vertice deducta pellicula, totos oculorum operiret orbis, iam quinquennem sacro diuæ Elisabeth busto præsentatum, posteaquam mater imploratis supplicii deuotione sanctæ illius meritis, sumptam è sepulcro terram destinatae luminum areæ alleuisset, cum ingenti omnium, qui aderant, admiratione, dirupta membrana, visum recepisse. Nec minoris est miraculi res gesta, quæ sequitur: Beatrix, Moguntini territorij puella, post varias infirmitates, quibus diu miserèq; vexata fuit, ad postremum antè quidem struma, post verò gibbo enormiter excrecentibus, duplici pressa pondere, prono in terram capite, iunctisque ad genua manibus, reprobare cepit, omniumque oculos miserabili spectaculo sauciare. Hanc cum mater ad tumbam diuæ Elisabeth corbi impositam deportasset, nec vllam per decem dies opem fuisset experta, impatienter admodum tulisse fertur, dixisseque: Quid tu, ò domina Elisabeth, omnibus pietatis tuæ beneficia confers, & me solam, miserimo infortunij genere deiectam, sine solatio derelinquis? Cumque sic quæstâ, quâ venerat, rediret, minitans ab eius se inuocatione, quoscunque posset, auersuram, & iam militare ampliusque confecisset, pulcherrima quædam matrona noctu quiescēti puellæ apprens, post contactum blandissima lenitate iugulum dorsumque, mandat ut surgat, ambuletque. Quæ mox plenissime sanitati reddita, cum postridiè, quid per quietem vidisset, mari enarrasset, effecit ut ambæ denuò ad sepulchrum liberatricis suæ redirent, gratias immortales eidẽ agentes: ac sic Deo collaudato, ac dimissa ibidem corbe pro testimonio tantæ rei, domum quamlatissimæ reuertentur. Tradunt præterea, Gertrudem ex eodem territorio, ob crus vtrunque contractum, incuruato corpore miseram, in somnis admonitam, ad diuum Nicolaum ut proficisceretur. Eò deportatam, vnus quidem cruris incommodo liberatam fuisse: alterius verò incolumitatem, non nisi contacto sepulcro diuæ Elisabeth, recepisse, cum prius ad amentiam vsque fuisset excruciatâ doloribus. Aliam quoque Gertrudem eiusdem diocesis, cum per annum & amplius molestissimam fuisset experta cæcitatem, ac alienis semper manibus deducta, ad inuocationem diuæ Elisabeth, clarissimè illustratam esse constat.

Puer cæcus terra sepulchri eius sanatur.

Per visum curatur puella miserissima.

Itẽm alia corpore miseram, in somnis admonitam, ad diuum Nicolaum ut proficisceretur.

Cæca videt.

CAP. XXXIII.

Perquam celebre etiamnum est, Henrico ex Moguntina similiter diocesi, cæco penitus, posteaquam diuæ sepulchrum Elisabeth inuisisset, ita mirificum oprata lucis impensum fuisse beneficium, ut post eidem hæmorrhoidæ ac vitæ desperatione laboranti, cum puluerem memorati busti aquæ permistū insumpsisset, desideratum prouenit auxilium. Mechtildi quoque, Treuirensis territorij puellæ, quæ cæca, surda, muta & clauda erat, suscepto à parentibus ipsius ad diuam Elisabeth voto, opem saluberrimam, omnimoda sanitatem consequuta, impensam esse, tam veraciter quam constantè literis mandatum est. Sed & Heluigi ex eodem territorio foemina, oculis iam per annum captæ, cum inuocatis diuæ Elisabeth, ad eius se tumulum duci procurasset, lucem vnus quidem oculi in præsentiarum esse restitutam accepimus.

Diuersa in vno hoie miracula.

Itẽm in puella.

Nota curatiois modus.

mus: alterius verò, non nisi domum reuerſæ, cum ei ſancta per noctem adſtitiffet, monens, vt aræ adhibita, ventulum ſibi panniculo byſſino, ſuper quem Chriſti corpus poni ſolitum eſt, fieri poſtularer: hocque factò, pleniffimam geminatæ lucis gratiam protinùs collatam eſſe. Quid denique Theoderico, Moguntinæ diœceſis incolæ contigerit, ſilentio præterire non oportet. Is vtroque crure debiliſſimus, nuncupato ad diuam Eliſabeth voto, cum eius ſe tumbæ partim reptando, partim aliorum auxilijs viam conficiendo repræſentaffet, nec per decurſum integri menſis quicquam opis aſſecutus fuiſſet, qua venerat, ſolita domum tarditate reuertitur. Cui in itinere adhuc conſtituto, iuxtaque alium ægrotum noctù quieſcenti, viſum eſt perfundi ſe plurima aqua, totumque madefcere. Quapropter ſomno experrectus, in adiacentem ſtomachi coepit, querens, ab eo ſe vñdis eſſe perſuſum. Qui rem, vt erat, conijciens, negat ſe quicquam liquoris lectò, intuliſſe: ſubiugitque, credere ſe perſuſionem eius cemo- di ſalutarem ipſi & eſſe & fore: tantummodo ſurgeret, greſſumque moliretur. Mira & glorioſa res. Qui cubitum debiliſſimus ierat, ſaniſſimus è lectò ſurrexit: ità vt im- poſitos humero ſcipiones, quibus inter reptandum vti ſolebat, ad ſepulcrum diuæ matronæ tam viuaciter quam feliciter tulerit: ac ſiſque pro adeptò munere gratijs lætus domum remeauerit.

Per viſum reſtituitur claudus.

HISTORIA SANCTI EADMUNDI REGIS ANGLIÆ ET MARTYRIS, AVTHORE ABBONE Floriacenſi Abbate: qui claruit Anno Chriſti 970.

Vide Vitæ Oſwaldi Epilcopi Tomo 5. Octobris 17

PRAEFATIO AVTHORIS AD DVN- ſtanum Archiepiſcopum Cantuarienſem.

Dorobernē ſis Eccleſia eadem, qua Cantuarienſis.

Domino ſanctæ metropolitanæ Dorobernenſium Eccleſiæ Archiepiſcopo Dunſtano, verè moribus & ætate maturo, Abbo Floriacenſis monachus Leuita, eſt indignus, à Chriſto Domino irriguiſſi ſuperius & irriguum inferius. Poſtquam à te, venerabilis pater, digreſſus ſum cum multa alacritate cordis, & ad monaſterium, quod nôſti, feſtinus redij, coeperunt me obnixè ij, cum quibus ſtaterna charitate detentus hospitaado hæc tènus degi, pulſare manu ſancti deſiderij, vt mirabiliſſimum patratoris Eadmundi Regis & martyris paſſionem literis digererem, aſſerentes id poſteris profuturum, tibi gratum, ac mea paruitatis apud Anglorum Eccleſias non inutile monumentum. Audierant enim, quòd iam pluribus ignotam, à nemine ſcriptam, tua ſanctitas ex antiquitatis memoria collectam, hiſtorialiter me præſente retuliſſet domino Roſenſis Eccleſiæ Epilcopo, & Abbatimonaſterij, quod dicitur Mealmesbyri, ac alijs circumaſſiſtentibus, ſicut tuus mos eſt, ſtatibus, quos pabulo diuini verbi Latina & patria lingua paſcere non deſinis. Quibus fatebaris oculos ſuffuſus lachrymis, quòd eam iunior didiciſſes à quodam ſene decrepito, qui eam ſimpliciter & plena fide referebat glorioſiſſimo Regi Ethelſtano, iureiurando aſſerens, quòd eadem die fuiſſet armiger beati viri, qua pro Chriſto martyris occubuit.

Regis Eadmundi corpus incorruptum nec.

Nota lectorem admiratione di-

Cuius aſſertioni quia inſtantium fidem accomodâſti, vt promptuario memorie verba ex integro reconderes, quæ poſtmodum iunioribus mellito ore eruictares: coeperunt fratres inſtantius meæ puſillitati incumbere, vt eorum feruenti deſiderio ſatiſfacerem, ac pro virium facultate tantorum operum ſeriem perire non ſincerem. Quorum petitioni cum pro ſuâ reuerentia nollem contradicere, poſthabitis aliquantulum ſecularium literarum ſtudijs, quaſi ad interiorem animæ philoſophiam me contuli, dum eius, qui verè philoſophatus eſt in throno regni, virtutes ſcribere propoſui: maximè tamen eas, quæ poſt eius obitum ſeculis inaudita factæ ſunt: quibus nemo crederet, niſi eas tuæ aſſertionis irrefragabilis authoritas roborâſſet. Si quidem tu, cui nix capitis credi compellit, quandò referebas de ea, quæ nunc eſt, incorruptio- ne Regis, quidam diligentius requiſiuit, vtrum hæc ità eſſe poſſent. Cuius quaſtionis ambiguum volens purgare tu vaſtæ peritiæ ſacrarium, pro exemplo adieciſti, quod multò magis audientium attonita corda cõcuſſit, quia ſanctus Domini Cuthbertus, incomparabilis confefſor & Epilcopus, non ſolum adhuc expectat diem primæ reſurreccionis incorrupto corpore, ſed etiam perſuſus quodam blando tepore. ego

ego admirans pro argumento habui, quo tandem ad ſancti Regis geſta elucubrandam certior acceſſi, fidens de eius & tuis incomparabilibus meritis. Cui primitias mei laboris conſecrans, ſuppliciter obſecro, vt vel vna die veritas mihi tuum ocium in ho- neſtum negocium, refecando hinc ſuperflua, ſupplendo hiãtia: quoniam ex ore tuo, præter ſeriem vltimi miraculi, omnia veracè ſecutus verax digeſſi, exhortans omnes ad amorem tanti martyris. Vale pater in Chriſto.

gniffimam. Porro aurè etia noſtra. e huius S. Cuthberti corpus inte- grum reper- tū eſt. Vide Alani Copi Dialogi 3. cap. 29.

NARRATIO.

ASSCITI aliquandò in Britanniam precario munere in pernicioſum auxilium tres Germaniæ populi, hoc eſt, Saxones, Iuti, & Angli, primùm Britonibus interdium fuere præſidij. Qui cum ſæpius bello laceſſiti, ſe & ſuos deſen- ſarent fortiter, illi verò ignauiæ operam dantes, quaſi proleteri ad ſolam voluptatem domi reſiderent, ſiſi de inuicta fortitudine ſtipendiariorum militum, quos ſibi conduxerant, ipſos miſeros indigenas domo patriaque pellere deliberant. factumque eſt: & excludis Britonibus, ſtatuerunt inter ſe diuidere victores alienigenæ inſulam, bonis omnibus fecundiffimam: indignum iudicantes, eam ignauiorum dominio detineri, quæ ad defenſionem ſuam idoneis poſſet præbere ſuf- ficientem alimonam & optimis viris. Qua occasione inducti, orientalem ipſius in- ſulæ partem, quæ vſque hodiè lingua Anglorum Eaſtengle vocatur ſortito nomine, Saxones ſunt adepti, Iuti & Angli ad alia tendentibus, in quibus ſuæ ſortis funiculo potirentur, nè eſſet cum ſodalibus vllum de poſſeſſione litigium, quibus ſuppeteret amplitudo terræ ad regnandi emolumentum. Vndè contingit, vt per regiones & provin- cias diuiſa, plurimis primùm Ducibus, deindè Regibus, ſuſſiceret vna eademque Britannia.

Novemb. 20 Cap. 1.

for. * præſidio.

Britannia à Saxonibus &c. occupa- tur.

At prædicta orientalis pars, cum alijs, tum eo nobilis habetur, quòd aquis penè vndique alluitur: quoniam à ſubſolano & euro cingitur oceano: ab aquilone verò, immenſarum paludum vligine: quæ ex orientes propter æqualitatem terræ à medi- tallio fermè totius Britannia, per centum & eo ampliùs millia, cum maximis flumi- nibus descendunt in mare. Ab ea autem parte, qua ſol vergitur in occaſum, ipſa pro- uincia reliquæ inſulæ eſt continua, & ob id peruia: ſed nè crebra irruptione hoſtium incurſetur, aggere adinſtar altioris muri ſoſſa humo præmunitur. Interiùs * vberè glebæ ſatis admodum læta, hortorum nemorumque amœnitate gratiffima, ferarum venatione inſignis, paſcus pecorum & iumentorum non mediocriter fertilis. De piccoſis fluminibus reticemus, cum hinc eam, vt dictum eſt, lingua maris allambit, indè plaudibus dilatatis, ſtagnorum ad duo vel tria millia ſpatioſorum innumerabilis multitudo præterfluit. Quæ paludes præbent pluribus monachorum gregibus opta- tos ſolitaræ conuerſationis ſinus, quibus incluſi, non indigeant ſolitudine cremi: ex quibus ſunt ſancti monachorum patris Benedicti cælibes cœnobitæ, in loco celebri hac tempeſtate.

Cap. 2.

for. * vberis

millia, pro millia.

Sed vt ad propoſitum reuertamur, huic provincie tam feraci, quam diximus Ea- ſtengle vocabulo nuncupari, præfuit ſanctiſſimus Deoque acceptus Eadmundus, ex antiquorum Saxonum nobili proſapia oriundus, à primæuo ſuæ ætatis tempore cul- tor veraciſſimus fidei Chriſtianæ. Qui atavis Regibus editus, cum bonis polleret moribus, omnium comprouincialium vnanimi fauore non tantum eligitur ex ge- neris ſucceſſione, quantum rapitur, vt eis præſeſſet ſceptra potestate. Nam erat ei ſpecies digna imperio, quam ſereniſſimi cordis iugiter venuſtabat tranquilla deuotio. Erat omnibus blando eloquio affabilis, humilitatis gratia præclarus, & inter ſuos coænos mirabili manſuetudine reſidebat dominus abſque vllò ſaſtu ſuperbiæ. Iam- que vir ſanctus præferbat in vultu, quod poſteà manifeſtatam eſt diuino nutu: quoniam puer toto conamine virtutis arripuit gradum, quem diuina pietas præſciebat martyrio finiendum.

Cap. 3.

Egregia S. Regis Eadmundi doctores.

Nactus verò culmen regiminis, quantæ fuerit in ſubiectos benignitatis, quantæ in peruerſos diſtrictionis, non eſt noſtræ facultatis euoluere, qui eius minima, quo con- teniret ſermone, non poſſumus expedire. Si quid eſt ità columbinæ ſimplicitatis man- ſuetudine temperauit ſerpentinæ calliditatis aſtutiam, vt nec antiqui hoſtis decipe-

Cap. 4.

Lenitas & ſuauitas S. Eadmundi.

retur simulatione fraudulenta, nec malignorum hominum reciperet cōtra iustitiam sententias, rem quam nesciebat, diligentissimè inuestigans. Gradiensque via regia, nec declinabat ad dexteram, extollendo se demeritis: nec ad sinistram, succumbendo vitij humanæ fragilitatis. Erat quoque egentibus dapnili liberaliter, pupillis & viduis clementissimus pater, semper habens præ oculis dictum illius sapientis: Principem te constituerunt? noli extolli, sed esto in illis, quasi vnus ex illis. Cumque tam conspicuis in Christo & Ecclesia emineret bonorum actuum ornamentis, eius patientiam, sicut & sancti Iob, aggressus est experiri inimicus humani generis: qui eo bonis plus invidet, quo appetitu bonæ voluntatis caret.

Eccli. 32.

Iob 1. & 2.

Cap. 5.

Benedicere pro maledicere in sacra scriptura, frequēs vsus

Esa. 14.

Iere. 1.

infra, pro intra.

Dani in festi Christianis. * Norda- nimbrosū

Dani crude liter depopulantur Britannia.

Cap. 6.

Tyrannus à plebeijs per edatur vbi Eadmundus Rex latitet.

Cap. 7.

Quocircà vnum ex suis membris ei aduersarium immisit, qui omnibus, quæ habuerat, vndeundè sublatis, ad impatientiam, si posset, erumpere cogeret, vt desperans, Deo in faciem benediceret. Fuit autem idem aduersarius, Inguar vocabulo dictus: qui cum altero, Hubba nomine, eiusdem peruersitatis homine, nisi diuina impediretur miseratione, conatus est in exterminium adducere totius fines Britannia. Nec mirum, cum venerint indurati frigore suæ malitia, ab illo terræ vertice, quo sedem suam posuit, qui per elationem altissimo similis esse concupiuit. Denique constat iuxta prophetæ vaticinium, quod ab Aquilone venit omne malum: sicut plus aquo didicere perperam passi aduersos iactus cadēris tessera, quo Aquilonalium gentium experti sunt sauitiam: quas certum est adeo crudeles esse naturali ferocitate, vt neficiant malis hominum misescere: quandoquidem eisdem ex eis populi vescuntur humanis carnibus, qui ex factō Græca appellatione Anthropophagi vocantur. Talesque nationes abundant plurimæ infra Scyrhiam prope Hyperboreos montes, quæ Antichristum, vt legimus, secuturæ sunt ante omnes gentes, vt absque vlla miseratione pascantur hominum cruciatibus, qui characterem bestia noluerint circumferre in frontibus. Vnde iam inquietando Christicolæ, pacem cum eis habere nequeunt, maximè Dani, Occidentis regionibus nimum vicini, quoniam circa eas piraticam exercent frequentibus atrocinijs. Ex eorum ergo genere prædicti duces Inguar & Hubba * Nordanhumbrosorum primitus aggressi expugnare prouinciam, grandi de populatione totam peruagantur ex ordine. Quorum pessimis conatibus nullus resistere potuit ex prouincialibus, quin multarentur merita supernæ indignationis ira, agente ministro iniquitatis Hubba: quem præda facta Inguar reliquit ibi crudelitatis socium, & à boreali parte oriētali subito aditans cum magna classe, ad eius quandam ciuitatem latenter appulit: quam ignaris ciuibus introgressus, ignibus cremandam dedit, pueros, senes cum iunioribus in plateis ciuitatis obuiam factos iugulat, & matronalem seu virgineam pudicitiam ludibrio tradendam mandat. Maritus cum coniuge aut mortuus, aut moribundus iacebat in limine: infans raptus à matris vberibus, vt maior esset eiulatus, trucidabatur coram maternis obtutibus. Furebat impius miles lustrata vrbe ardendo ad flagitiū, quo posset placere tyranno, qui solo crudelitatis studio iusserat perire innoxios.

Cumque iam multitudine interfectorum Achæmeniam rabiem non tantum exacerasset, quantum fatigatus in posterū distulisset, euocat quosdam plebeios, quos suo gladio credidit esse indignos, ac vbi Rex eorum tunc temporis vitam degeret, sollicitus perscrutator inuestigare studet. Nam ad eum fama peruenierat, quod idem Rex gloriosus, videlicet Eadmundus, florenti ætate & robustis viribus, bello per omnia esset strenuus: & idcirco festinabat passim neci tradere, quos circumcirca poterat reperire, nè stipatus militum agmine, ad defensionem suorum posset Rex sibi resistere, qui morabatur eo tempore ab vrbe longius in villa, quæ lingua eorum Hagilidun dicitur, à qua & sylua vicina eodem nomine vocatur: existimans impijssimus, vt se rei veritas habebat, quia quantos suos sanctus satellites præoccuparet ad interitum perducere, tantos, si dimidicandum esset, regius occursum in exercitu cōtraheret minus. Classē quoque absque valida manu non audebat deferere: quoniam velut lupis vespertinis mos est, clanculo ad plana descendere, reperitis quantocyus notis sylvarum latibulis: sic consuevit eadem Danorum & Alanorum natio: cum semper studeat rapto viuere, nunquam tamen indicta pugna palam contendit cum hoste, nisi præuenta insidijs, ablata spe ad portus nauium remeandi.

Quapropter circumspectus plurimum, accito vno ex commilitonibus, eum ad Regem, huiusmodi curarum tumultibus expeditum dirigit, qui exploret, quæ sit ei summa rei familiaris, improuisum, vt contigit, quærens subiugare tormentis, si eius nollet obtem-

obtemperare feralibus edictis. Ipse eum, grandi comitatu succenturiatus, lento pede subsequitur, & iniquæ legationis baiulo imperat, vt timoris periculo nudus, ita incautum adoriatur: Terra marique metuendus dominus noster Inguar, Rex inuidissimus, diueras terras subiciendo sibi armis, ad huius prouinciæ optatum litus cum multis nauibus hyematurus appulit: atque idcirco mandat, vt cum eo antiquos thesauros & paternas diuitias, sub eo regnaturus, diuidas. Cuius si aspernaris potentiam, innumeris legionibus fultam, tuo præiudicio & vita indignus indicaberis, & regno. Et quis tu, vt tantæ potentia insolenter audeas contradicere? Marinae temperatis procella nostris seruit remigijs, nec remouet à proposito directæ intentionis: quibus nec ingens mugitus cæli, nec crebri iactus fulminum vnquam nocuerunt, fauente gratia elementorum. Esto itaque cum tuis omnibus sub hoc Imperatore maximo, cui famulantur elementa pro sibi innata clementia: quoniam nouit pijssimus in omni negotio parcere subiectis, & debellare superbos.

Inguar tyranni superbillima mæ. data ad S. Eadmundū

Cap. 8.

Quo audito, Rex sanctissimus alto cordis dolore ingemuit, & accito vno ex suis Episcopis, qui ei erat à secretis, quid super his respondere deberet, consulit. Cumque ille timidus pro vita Regis, ad consentiendum plurimis hortaretur exemplis, Rex obstipio capite defigens lumina terræ, paululum conticuit, & sic demum ora resoluit: O Episcopo, viui ad id peruenimus, quod nunquam veriti sumus? Ecce barbarus advena districto ense veteribus nostri regni colonis imminet, & quondam felix indigena suspirando gemens tacet. Et vitinam in præsentiarum viuendo quique gement, nè cruenta cæde perirent: quatenus patriæ dulcibus aruis, etiam me occidente, superstitēs fierent, & ad pristina felicitatis gloriam postmodum redirent. Cui Episcopus: Quos, inquit, optas esse superstitēs patriæ, cum iam hostilis gladius vix aliquem reliquerit in plena vrbe? Hebetatis securibus tuorum cadaueribus, te destitutum milite, veniunt loris constringere. Quapropter Rex, dimidium animæ meæ, nisi fugæ præsidio, aut deditiois infausto patrocinio præcaueas, hinc statim aderunt tortores, quorum nefando obsequio pœnas lues. Ad hæc Rex beatissimus: Hoc est, ait, quod desidero, quod omnibus votis antepono, nè super sim meis charissimis fidelibus, quos cum liberis & vxoribus in lecto eorum animas furando perdidit pirata truculentus. Et quid suggeris, vt in extremis vitæ desolatus meo satellite, fugiendo inferam crimen nostræ gloriæ? Semper delatoriæ accusationis calumniam euitauit, nunquam relicta militiæ probra sustinui, eò quod honestum mihi esset pro patria mori: & nunc ero mei voluntarius proditor, cui pro amissione charorum ipsa lux est fastidio? Omnipotens rerum arbiter testis assistit, quod me seu viuum, seu mortuum nullus separabit à charitate Christi, cuius in confessione baptismatis suscepi annulum fidei, abrenunciato satana & omnibus pompis eius. Qua abrenunciatione contigit, vt ad laudem & gloriam æternæ Trinitatis tertio mererer consecrari, delibutus ob compendium perennis vitæ sanctificati chrisimatis perunctione: Primum quidem, accepta stola lauacri salutaris: secundo, per Confirmationem exhibitam maifestulo pontificali signaculo: tertio, vbi vestra & torius populi communi acclamatione vsus sum hac regni perfunctoria potestate. Sicque vnguento mysticæ consecrationis tripliciter irroratus, Anglorum reipublicæ decreui plus prodesse, quam præesse, aspernando subdere colla iugo, nisi diuino seruitio. Nunc simulata beneuolentia præterdit callidus suæ machinationis muscipulam, qua seruum Christi irretire deliberat, maximè cum promittit, quod nobis largitas superna concessit. Vitam indulget, quam necdum careo: regnum promittit, quod habeo: opes conferre cupit, quibus non egeo. Pro his ergo nunc incipiam seruire duobus dominis, qui me sub Christo solo viuere, sub Christo solo regnare, præsentibus palatinis deuouerim?

Consulit Rex Episcopum, quid sit aduersario reiponsum.

Constantia optimi Regis, p Christi mori parati.

Nota hanc triplicē vocationem.

Cap. 9.

Tunc conuersus ad eum, qui de conditione regni locuturus, ab impijssimo Inguar fuerat missus: Madefactus, inquit, crure meorum, mortis supplicio dignus extiteras: sed planè Christi mei exemplum secutus, nolo puras commaculare manus, qui pro eius nomine, si ita contigerit, libenter paratus sum vestris relis occumbere. Ideo pernici gradu rediens festinus, domino tuo hæc responsa perfer quantocyus: Bene mensuratio tuo humanum genus inuolucere gestiens, plurimos suæ pœnæ obnoxios fecit. Cuius sectator precipuus me nec minis terrere præuales, nec blandæ perditionis lenocinijs illectum decipies, quem ex Christi institutis inermem reperies. Thesauros & diuitias, quas nobis hæcenus contulit propitia diuinitas, sumat, consumat

Esa. 14.

Responsum Regis Eadmundi.

tua infatiabilis auiditas: quoniam etsi hoc corpus caducum & fragile cōstringas velut vas fictile, vera libertas animi nunquam tibi vel ad momentū suberit. Honestius enim est, perpetuam defendere libertatem, si non armis, saltem iugulis, quam reposcere amissam lachrymosis querimonijs: quoniam pro altero gloriosum est mori, pro altero verò opponitur contumacia seruilis. quippè seruū, quascunq; domini conditiones accepit, acceptas seruare conuenit. Si eas, quanlibet iniquas respicit, reus maiestatis adiudicatur seruilibus supplicijs. Sed esto, grauis est huius seruitutis vicijs; at grauior vlceratio, quę solet nasci ex huiusmodi infortunio. Siquidem vt nouerunt, qui frequentius ratio cinādo forensibus causis interfunt, ex repugnātib; facta complexionis consequētia, certum est, quia si libertas petitur, proculdubio dominus suo cōtempreditur. Idcirco seu sponte, seu inuitus de carcere suo meus ad celum euolet liber spiritus, nulla emancipationis aut abalienationis specie contaminatus: quia Regem diminutum capite, nunquam Danus videbis ad triumphum superiueret. Sollicitas me spe regni, interfectis omnibus meis, acsi mihi tā dira sit cupido regnandi, vt velim preesse domibus vacuis habitatore nobili, & preciosa supellectili. Vt cadat, ad vltimum iugulet. Rex regum ista miserans videt, & secum, vt credo, regnaturum ad aeternam vitam transferet. Vndē noueris, quod pro amore vitę temporali Christianus Rex Eadmundus non se subdet pagano duci, nisi prius effectus fuerit compos nostrę religionis, mā lens esse signifer in castris aeterni Regis.

Nō vult san-
ctus Dei sub-
di pagano
Duci amore
vitę tempo-
ralis.

Cap. 10.

Vix sanctus vir verba compleuerat, & renūciaturus miles pedem domo extulerat, cum ecce Inguar obuius iubet breuiloquio vt vtatur, illi pandens per omnia arcana Regis vltima. Quę ille dum exequitur, imperat tyrannus circumfundi omnem turbam suorum interius, solumq; Regem teneri, quem suis legibus rebellē iam cognouerat. Tunc sanctus Rex Eadmundus in palatio vt membrum Christi, proiectis armis, capitur, & vinculis arctioribus arctatus, constringitur, atque innocens siliitur ante impium ducem, quasi Christus ante Pilatum pręsidem, cupiens eius sequi vestigia, qui pro nobis immolatus est hostia. Vinculus itaq; multis modis illuditur, ac tandem suffigatus acri instantia, perducitur ad quandam arborem vicinam: ad quam religatus, flagris durissimis diutissime vexatur, nec vincitur, semper Christum inuocando toto corpore sagittarum telis confodiunt, multiplicantes acerbiter cruciatūs crebris telorum iactibus: quoniam vulnera vulneribus imprimēbant, dum iacula iaculis locum dabant. Sicq; factum est, vt spiculorum terebratis aculeis circumfusus palpans horreret, velut asper hericius, aut spinis hirtus carduus, in passione similis Sebastianō egregio martyri. Cumq; nec sic Inguar furcifer eum lanistis assensum præbere conspiceret, Christum in clamantem iugiter, listori mandat protinus, vt amputet caput eius. Ille seminecem, cui adhuc vitalis calor palpitabat in tepido pectore, vt vix posset subsistere, auellit cruento stipiti festinus, auulsūq; reiectis costarum larebris præ punctationibus crebris, acsi raptum eculco, aut senis tortorum vngulis, iubet caput extendere, quod semper fuerat insigne regali diademate. Cumq; staret mitissimus, vt aries de toto grege electus, volens felici commercio mutare vitam seculo, diuinis intentus beneficijs, iam recrebatur svisione internę lucis, qua in agone positus, satiari cupiebat attentius. Vndē inter verba orationis eum atrepto pugione spiculator vno ictu decapitando, hac luce priuauit. Atque ita duodecimo Calendas Decembris Deo gratissimum holocaustum Eadmundus, igne passionis examinatus, cum palma victorię & corona iustitię, Rex & martyr intrauit Scenatum curię celestis.

Sanctus Rex
a Barbaris
capitur &
alligatur.

Flagris dure
ca dicitur.
Telis con-
foditur.

Caput ei
amputatur

Cap. 11.

Taliq; exitu Crucis mortificationem, quam iugiter in suo corpore Rex pertulit Christi Domini sui secutus vestigia, consummauit. Ille quidem purus sceleris, in columna, ad quam vinculus fuit, sanguinem non pro se, sed pro nobis flagellorum suorum signa reliquit: iste pro adipiscēda gloria immarcescibili cruentato stipite similes poenas dedit. Ille integer vitę, ob detergendam rubiginem nostrorum facinorum, sustinuit benignissimus immanium clauorum acerbiteratem in palmis & pedibus: iste propter amorem nominis Domini, toto corpore grauib; sagittis horridis & medullitūs asperitate tormentorum dilaniatus, in confessione patienter persistit, quam ad vltimum, accepta capitali sentētia, finiuit. Cuius corpus ita truncum & ac-

leis hirsutum relinquentes, cum suo auctore Dani ministri diaboli, illud caput sanctum, quod non impingauerat peccatoris oleum, sed certi mysterij sacramentum, in syluam, cui vocabulum est Hagilefdun recedentes absportauerunt, ac inter densa veprium fruteta longius proiectum oculuerunt, id omni sagacitate elaborantes, ne a Christianis, quos vix paucos reliquerant, sacratissimum corpus martyris cum capite, pro tumultu modulo honeste traderetur sepulturę. Huic autem spectaculo tam horribili quidam nostrę religionis delitescendo interfuit, quem subtractum, vt credimus, paganorum gladijs, diuina prouidentia ad manifestandum huius rei indaginem referauit, licet omnino ignorauerit, quid de capite factum esset, nisi quod cum eo carnifices Danos interiorē syluam petere conspexisset.

Caput eius
sanctissimū
impj illi in
vepres abij-
ciunt.

Quamobrēm quantulacunq; reddita Ecclesijs pace, cœperunt Christiani delatibus confurgere, diligenti inquisitione satagentes, vt caput sui Regis & martyris inuentum reliquo corpori vnirent, & iuxta suam facultatem condigno honore reconderent. Siquidem paganis abeuntibus, & depopulationi quoquo locorum operam dantibus, illud corpus sanctissimū adhuc sub dño positū, facillimē est repertum in eodem campo, vbi Rex occubuit, cōpleto cursu sui certaminis. Quod, propter antiquam beneficiorū memoriā, & ingenitam Regis clementiam, populi vndiq; gratitudo confluētes, cœperunt mœsto animo grauius ferre, quod caruissent tanta corporis portione. Quorum animis superna inspirauit benignitas, postquam audierunt illius verba vtilia, qui tantę visionis, vt dictum est, particeps adlitterat, vt collecta plurimorum multitudine, quaquaversū per inuia syluarum experirentur, si ad id loci deuenire contingeret, quo viri sancti caput iacēret. Pro certo etenim omnibus verē sapientibus inerat, quod alienę sectę cultores inuidendo nostrę fidei, sustulissent caput martyris, quod non longius intra densitatem saltūs abscondissent, aut vili caspate obrurum, aut auibus & feris deuorandum. Cumq; inito consilio omnes pari affectu ad id concurrerent, decreuerunt vt cornibus vel tubis ductilibus singuli contenti essent, quatenus circumcirca peruagantes, vocibus aut tubarum strepitu sibi mutuo inuenerent, ne aut lustrata repeterent, aut non lustrata desererent. Quod vt factum est, res dictū mirabilis & seculis inaudita contigit. Quippè caput sancti Regis longius remotum a suo corpore, prorupit in vocem absque sibrarum opitulatione, aut arteriarum precordiali munere. Vespillonum sanē more pluribus pedetentim inuia perlustrantibus, cum iam posset audiri loquens, ad voces se inuicem cohortantiū, & vtpotesocij ad locum, alternatim clamantium, Vbi es? illud respondēbat, designando locum, patria lingua dicens: Her, her, her: quod interpretatū Latinus sermo exprimit: Hic, hic, hic. Nec vnquam, eadem repetendo, clamare desistit, quoad omnes ad se perduxit. Palpitabat mortuę linguę plestrū intra meatus faucium, manifestans in se Verbigenę magnalia, qui rudenti astellę humana compegit verba, vt increparet prophetę insipientiam. Cui miraculo rerum conditor aliud annexit, dum caelesti thesauro inuolutum custodem dedit. Quippè immanis lupus eo loci diuina misericordie est reperus, qui illud sacrum caput inter brachia complexus, procumbēbat humi, excubias impendens martyri. Nec sibi depositum permisit lædere quampiam bestiarum, quod inuolabile, solotenus prostratus, oblita voracitate, seruabat attentius. Quod stupescēti videntes qui confluerāt, beatissimum Regem & martyrem Eadmundum, illi viro desideriorum iudicauerunt meritis similem, qui inter esurientium rictus leonum, illęus spreuit minas insidiantium.

Cap. 12.

Inuentio cor-
poris eius.

Nota illu-
stre impi-
mis mira-
culum.

Item capi-
tis.
Num. 22.
2. Pet. 2.

Aliud haud
vulgare mi-
raculum.

Dan. 6. &
14.

Cap. 14.

Sepulcra
eius.

Assumentes ergo vnanimi deuotione quā inuenerant inestimabilis precij margaritam, cum profusus præ gaudio lachrymarum imbribus, retulerunt ad suum corpus, benedicentes Deum in hymnis & laudibus, prosequente vsq; ad locum sepulcri lupi, earundem reliquiarum custode & baiulo. Qui eis à tergo imminens, & quasi properdito pignore lugens, cum neminem etiam irritatus læderet, nemini importunus existeret, nota dilectę solitudinis secreta illæsus repetijt: nec vltcrius in illis locis lupus, specie tam terribilis, apparuit. Quo tandem recedēre, cum summa diligentia & omni sagacitatis studio aptantes, quibus creditum est, caput corpori sancto, pro tempore tradiderunt vtrunq; pariter iunctum competenti mausoleo. Quo loco etiam edificata vili opere desuper basilica, multis annis requieuit humatus, donēc sedatis omnino bellorum incendijs, & valida tempestate persecutionis, cœpit respirare religiosa pietas fidelium, crepta de pressuris tribulationum. Quę vbi tempus opportunum inuenit,

inuénit, deuotionem, quam erga beatissimum Regem & martyrem Eadmundum habuit, operum exhibitione multipliciter propalauit. Idem nanque sanctus sub villi rugurio sanctificata domus, cuius esset apud Deum meriti, crebris manifestabat miraculorum signis. Quibus rebus permota eiusdem prouincia multitudo, non solum vulgi, sed etiam nobilium, in villa regia, qua lingua Anglorum Bedrice (que dicitur, Latina vero Bedrici curtis vocatur, construxit per maximam miro ligneo tabulatu ecclesiam, ad quam eum, ut decebat, transtulit cum magna gloria.

Sed mirum dictu, cum illud preciosum corpus martyris putrefactum putaretur ob diuturnum spatium transacti temporis, ita sanum & incolume est reperit, ut non dicam caput redintegratum & compaginatum corpori, sed omnino in eo nihil uulneris, nihil cicatricis apparuerit. Sicque cum reuerentia nominandus sanctus Rex & martyr Eadmundus, integer & uiuenti similis, ad predictum locum est translatus, ubi adhuc in eadem forma expectat beatæ resurrectionis gaudia re promissa. Tantum in eius collo, ob signum martyrii, rubet vna tenuissima riga in modum filii coccinæ: sicut testari erat solita quædam beatæ recordationis scemina, Osuuen vocabulo dicta: quæ paulò ante hæc nostra moderna tempora, apud eius sacrosanctum tumulum ieiunijs & orationibus vacans, multa transegit annorum curricula. Cui venerabili sceminae aut diuina reuelatione, aut nimia deuotione mos inoleuit, ut patefado beati martyris sepulcro, quotannis in Dominica coena eius attendendo præcederet capillos & unguis. Quæ omnia diligenter colligens, & in capsella recondens, non neglexit quandiu vixit, excolere mira affectione, posita super altare eiusdem ecclesie, ubi adhuc reseruantur debita ueneratione.

Sed & beatæ memoriæ Theodredus, eiusdem prouinciæ religiosus Episcopus, qui propter meritò prærogatiuam Bonus appellabatur, quod de incorruptione sancti Regis diximus, tali ordine est expertus. Cum, ut narrare adorsus sumus, præfato loco, martyris tumulationi congruo, à quibusque religiosis multa conferrentur donaria, & ornamenta in auro & argento preciosissima: quidam malignæ mentis homines, omnis boni immemores, aggressi sunt sub nocturno silentio eandem infringere basilicam latrocinandi studio. Fuerunt autem octo, qui absque vlla reuerentia sancti, decreuerant satisfacere suæ vesanæ voluntati, rapiendo furtim omnia, quæcunque inuenissent sibi vtilia intra eiusdem monasterij sepra. Vnde sumptis machinis & quibuslibet utensilibus, quibus ad id perficiendum habebant opus, quadam nocte aggrediuntur præmeditatum facinus, & stantes in atrio ecclesie, diuerso conatu vniuersisque, instat concepte nequitia. Quorum alius scalam postibus applicat, ut per inferram fenestram se ingerat: alius cum lima aut fabrilis malleo instat seræ aut pessulo: alij cum vangis & lignonibus suffosionem parietis machinantur. Sicque disposito opere, cum singuli certatim insudant pro virium facultate, sanctus martyr eos ligat in ipso suo conamine, ut nec pedem loco possent mouere, nec arreptum officium deserere: sed alius cum sua scala pendere sublimis in aere, alius palam incuruus fossor fieret, qui ad id operis furtiuus venisset. Interea quidam matriculariorum, qui intra basilicam iacebat, somno excitus lecto procumbebat inuitus, quem martyris potentia suo conatu vinxerat, nè suis obuius factis mirabilibus sonus fragoris creber, custodis pulsaret aures interitus. Sed quid dicam, non posse surgere, quando nec in vocem poterat erumpere? Tandem manè adhuc persistentes fures in coepto opere, comprahensi à pluribus, traduntur vinculis arctioribus, & tandem predicti sancti Episcopi Theodredi iudicio subduntur. Qui in præmeditatus sententiam dedit, quam se dedisse postea omni tempore vite suæ poenituit. Nam omnes simul iussit affigi patibulis, eo quod ausi fuissent atrium sancti Eadmundi martyris furtiuè ingredi, non reducens ad memoriam, quod Dominus per prophetam admonet: Eos, qui ducuntur ad mortem, eruere nè cesses. factum quoque Elisei prophetæ, qui latrunculos de Samaria pastos pane & aqua, remisit ad propria, dicens Regi volenti percutere illos, quod non eos cepisset in gladio & arcu suo. Apostoli etiam præceptum, quod dicit: Secularia negocia si habueritis, contempribiles qui sunt in Ecclesia, id est, viros seculares, constituite ad iudicandum. Vnde Canonum autoritas prohibet, nè quis Episcopus, aut quilibet de Clero, delatoris fungatur officio: quoniam satis dedecet ministros vitæ cælestis, assensum præbere in mortem cuiuslibet hominis. Quamobrè predictus Episcopus in se reuersus, grauiter indoluit, & sibi poenitentiam indicens, diutius se grauibus lamentis dedit. Quæ tandem peracta poenitentia, populis suæ dioceseos mandat, mandando conuocat,

Miracula ad tumulū sancti regis. Currim, pro chorre.

Cap. 14. Præclarum in primis miraculum.

Riga, pro lignea.

eccē prescūpili & unguis in eius exanimicor pore. Cap. 15.

Obscena pificam deuotionem.

Sabrelegi diuinitus puniuntur.

Proy. 24.

4 Reg. 6.

1. Cor. 6.

conuocando suppliciter persuadet, ut triduo ieiunio à se diuinæ indignationis iracundiam remoueant, remouendo auertant: quatenus sacrificio spiritus contribulati placatus Dominus, illi suam gratiam concederet, qua corpus beati martyris tange- re & leuare auderet: qui licet tantis virtutibus floretet in mundo, vili tamen & sibi incongruo continebatur mausoleo. factumque est: & illud sanctissimi Regis corpus ante dilaceratum & truncum, ita ut iam retulimus, vnitum & incorruptum reperit, texit, lauit, & rursùm nouis & optimis vestibus indutum, ligneo locello reposuit, benedicens Deū, qui mirabilis est in sanctis suis, & gloriosus in omnibus operibus suis.

Nec piger referre de quodam magnæ potentie viro, Leofustano vocabulo, qui iuuenilis ætatis impetum non refrenans, ad id flagitij lasciuendo prorupit, ut sibi quadam singularis potentie autoritate præciperet ostendi corpus tanti martyris. Cumque in hiberetur à pluribus, maximè tamen à suis fidelibus, præualuit imperium eius: quoniam propter arrogantiam suæ nobilitatis, omnibus erat terrori. Reserato ergo locello, adstetit, adspexit, & eodem momento in amentiam versum, tradidit illum Deus in reprobum sensum: ac poena sua didicit, quia præsumpsisset quod non licuit. Quod audiens pater eius, vir religiosus admodum, cui erat Alfgarus vocabulum, exhorruit facinus flagitiosissimum, ac martyri gratias retulit, filiumque à se remouit.

Qui tandem ad summam inopiam perductus, iudicio Dei vitam finiuit, à vermibus consumptus. Sicque sanctus Rex & martyr Eadmundus omnibus innouit, non se esse inferiorem meritis Laurentij beati Leuitæ & martyris: cuius corpus, ut refert beatus pater Gregorius, cum quidam seu digni, seu indigni leuare volentes conspicerent, contigit ut seiprem ex eis ibidem subita morte perirent. O quanta reuerentia locus ille dignus existit, qui sub specie dormientis tantum Christi testem continet, & in quo tantæ virtutes fiunt, & factæ esse referuntur, quantas hac tempestate apud Anglos nusquam alibi audiuimus: quas ego breuitatis studio prætereo, nè alicuius fastidiosi offensam incurrerè iusto prolixior, credens ista posse sufficere, quæ dicta sunt, ardenti desiderio eorum, qui præter Deum huius martyris patrocinio nil præferunt. De quo constat, sicut & de alijs sanctis omnibus, iam cum Christo regnantibus, quod licet eius anima sit in cælesti gloria, non tamen per uisitacionem die nocteque longè est à corporis presentia, cum quo promeruit ea, quibus iam perfruitur, beatæ immortalitatis gaudia. Nam dum in æterna patria ei iungitur, qui ubique totus est, de eo habet posse, quicquid habuerit & velle, præter id solum, quod infatigabili desiderio concupiscit, ut per resurrectionem circundetur stola demutatae carnis: quoniam tunc erit perfecta beatitudo sanctorum, cum ad id fuerit, Christo largiente, peruentum.

Sed de hoc sancto martyre æstimari licet, cuius sit sanctitatis in hac vita, cuius caro mortua præfert quoddam resurrectionis decus sine sui labe aliqua: quandoquidem eos, qui huiuscemodi munere donati sunt, extollant Catholici patres suæ relationis in duculo, de singulari uirginitatis adepto privilegio: dicentes quod iusta remuneratione etiam hæc gaudent præter morem de carnis incorruptione, qui cum usque ad mortem seruauerunt, non sine iugis martyrii valida persecutione. Quid enim maius sub charitate Christiana fidei, quam adipisci hominem cum gratia, quod habet Angelus ex natura? Vnde diuinum oraculum quasi singulari quodam dono re-promittit, quod virgines sequentur Agnum, quocumque ierit. Considerandum igitur, quis iste fuerit, qui in regni culmine inter tot diuitias & luxus seculi, semetipsum, calcata carnis perulantia, vincere studuit, quod eius ostendit caro incorrupta. Cui humano obsequio famulantes, satagant illi ea placere munditia, quam ei perpetuò placuisse manifestant membra incorrupta, & si non possunt virgineo flore pudicitie, saltem expertæ voluptatis iugi mortificatione. Quoniam si illa sanctæ animæ inuisibilis & illocabilis præsentia alicuius famulantium spurcicia offendatur, timendum est, quod propheta terribiliter comminatur: In terra sanctorum iniqua gessit: & ideo gloriam Domini non videbit. Cuius terrore sententiæ permoti, huius sancti Eadmundi & regis & martyris imploremus patrocinium, ut nos cum sibi dignè famulantibus expiet à peccatis, quibus meremur supplicium, per eum, qui uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Hoc loco sequatur Libellus de Miraculis S. Eadmundi Regis & martyris, sed alio, ut equidem sentio, authore: qui quod verboriosus esset, & non pauca Libelli capita deessent, eum ob vitandam prolixitatem omisimus.

Corpus S. Regis post multa annorum curricula inuenitur vnitum & incorruptum. Psal. 68.

Cap. 16.

Temeritas viri potestis terribiliter castigantur.

Lib. 3. Epist. 33. ubi dicitur omnes intra decem dies mortui.

Assumptio corpore, post facta erit beatitudo sanctorum. Cap. 17.

Virginitatis privilegium.

Apoc. 14.

Esa. 55.

DE SANCTO SYLVESTRO CAVILLONENSI EPISCOPO, EX DIVI GREGORII ARCHIEPISCO. pi Turonensis De gloria Confessorum, Cap. 85.

Novbr. 20.

Multi ægri meritis sancti Sylvestri sanantur.

BEATISSIMVS verò Syluester Cauillonensem rexit Ecclesiam: qui quadragintaduobus annis sacerdotio ministrato, plenus dierum atque virtutum migravit ad Dominum. Habuit autem lectulū funibus subtilibus innexam, sub quo cum semel atque iterum infirmi, siue quartanarij, siue varijs febribus oppressi, subderentur, statim virtute divinitus indita sanabantur. Idcirco hic lectulus in ecclesia sacrarium deportatus, simili virtute nitescit. Multi enim (sicut oculis proprijs inspexi) abscessis de funibus illis particulis in longinquum deferebant, ipsisque super infirmos locatis, sanitatis adesse beneficium contuebantur. Nam mater mea ab hoc decisam particulam ut puellæ à frigidioris febricitanti collo dependi fecit, morbo extemplo depresso, puellam sanam adspexit.

VITA S. BERVARDI EPISCOPI HILDESIENSIS SIVE HILDESEMENSIS, AVTHORE Tangmaro presbytero, eius preceptore.

Novbr. 20. Cap. 1.

Osdagus Episcopus Hildesemē.

SANCTVS Beruuardus puer egregiæ indolis, claro sanguine ortus, ex filia Adelberonis Palatini Comitit, traditur domino Osdago Hildesemensi Episcopo à suo auctulo religioso Diacono Folckmaro, post quoque Traiectensī Episcopo: & amborum diligentia me parvitati, scilicet Tangmaro presbytero, (qui & hæc scripsi, qui primicerius scholæ præeram puerorum) literis imbuedus, moribusque instruendus commendatur. Quem omni deuotione cum suscepissim, intellectus illius capacitatem primò diuinæ paginæ leuiori lætæ tentandam estimauī. Mox itaque, ut de S. Daniele legitur, inueni in il-

Dan. 4. Diligentissime literis studet puer Beruuardus

lo decuplum in omni diligentia super coeuos suos. Mirum nempe in modum tenera ætas caelesti irradiata lumine, subtili meditatione interiora diuinæ sapientiæ iugis studio rimabatur: nunc communi studio cum alijs, nunc quos diligentiores in sancta exercitatione cernebat, familiaritè seorsum assumens, propositis quæstionibus, scrupulosa quæque ad medullam euentilabat: more prudentissimæ apis singulas lectiones, quas in scholis diuersis in libris exponebam, remotiori loco sedens, intento auditu captabat, quas tamen, pueris confidens, felici furto perfectè docebat, & illorum scientiæ imprimebat.

Cap. 2.

Venerabilis igitur dominus Osdagus Episcopus, magnū quid futurum in illo præuidens, Exorcistam eum ordinavit, diligentius me exhortans, etiam atque etiā curam illius ut agerem. Quamobrè illum, interdum in seruitium domini Episcopi extra monasterium excedens, mecum ducebam, ut illius ingenium, quod in multitudine ephedorum discernere, atque ad votum meum discutere non potui, illis remotis, singulari studio subtilius diligentiusque euentilarem: mirumque in modum varijs vitutem pigmentis ornata ex illo responsa tuli. Nam sæpè totum diem inter equitandum studijs detriuiimus: nunc legendo, sed breuius quàm soliti effemus in scholis: nunc poësi nos exercendo, per viam metro lusimus: indè ad prosaicam palæstram exercitium alternantes, interdum simplici contextu rationem contulimus, sæpè syllogisticis sophismatis insudauimus. Ille quoque crebrò me, etsi verecundè, acutis tamen & ex intimo aditu philosophiæ prolatis quæstionibus, sollicitabat. Penè autè nulla hora, ne refectionis quidem, desidia illū arguebat. Et quanquàm viuacissimo igne animi in omni liberali scientia flagraret, nihilo minus tamen & leuioribus artibus, quas mechanicas vocant, studium impertiuit. In scribendo verò apprimè enituit, picturam etiam limatè exercuit: fabrili quoque scientia & arte clusoria, omnique

Etiā mechanicis artibus excellit.

struenda mirificè excelluit, ut in plerisque ædificijs, quæ pompatico decore composuit, post quoque claruit. In negocijs verò domesticis, & ad usum familiaris rei pertinentibus, viuacissimus executor, acsi his à puero innutritus, calluit.

Autem eius Adelbero Palatinus Comes, hunc præclarū adolescentem in affectum filij sibi adoptauit, quia in eo salutaris consilij stationē saluberrimam reperit. Adeptus verò à Vuillegiso venerabili Archiepiscopo Subdiaconatus gradū, aliquandū cum illo conuersatus est: & cum propter morum honestatem ac vitæ probitatem, religionis in illo profectum sentiret, Archiepiscopus Diaconum illum ordinavit, inter ceteros non longo spatio, presbyterij eum honore sublimauit. Reuersus indè ad præfatum Comitē, amantissimè ab illo susceptus est: cui tanta ille humilitate ac instantia inferuiebat, ut ceteris refrigerandi causa interdum remotis, ipse dies noctesque continuas in defessu ei adhereret, & ægri senis imbecillitatem patientissimè toleraret, inter ipsum & familiā medijs incederet, salutaribus monitis illos informans, & curam illorum apud Comitē vigilanti benignitate frequentans. Pro paterno quoque affectu ad filios Comitit totum se profudit, magnamque inter illos gratiam conciliabat. Et quauis in huiusmodi familiaritate inuidia facillè subrepat, hanc ille tamen maxima cautela in plerisque declinabat. Inter patrē quoque & filium, dominum videlicet Episcopum, interueniens sæpè discurrebat, magnamque inter illos familiaritatis gratiam conlabat. Ipsi quoque Episcopo tantum complacuit, ut Dauentrensi cœnobio sua vice illum præponere vellet: sed ipse imbecillis aui infirmitatem sustentare, quàm Episcopales delicias appetere, malebat.

Cap. 3.

Iniciatur sacerdotio.

Quo defuncto, ad palatium se contulit, seruiturus Othoni eius nominis tertio Imperatori, qui septennis adhuc puer, cū venerabili matre domina Theophania Augusta rebus præerat. A qua benignè suscipitur, atque in breui summa familiaritatis locum apud illam obtinuit, adeo ut dominum regem fidei illius, literis imbuedū, moribusque instituendū, consensu cunctorum Procerum, commendarit. Intercæ domina Imperatrix, maximo dolore totius regni, rebus humanis excellit. Undè dominus utroque parente orbatus, totum se regendum in stationem fidissimi magistri contulit: quem familiaritate complectebatur præcipua, nec ab vllō inferius tractari patiebatur, quem vniuerso virtutum decore respersum venerabatur. Per idem tempus venerabili Episcopo Osdago decedente, hic religiosus vir Beruuardus, votis omnium ad pontificatum eligitur. Anno igitur Dominicæ incarnationis noningentesimo nonagesimo tertio, in die sextæ, à Vuillegiso Archiepiscopo Episcopus Hildesemē Ecclesiæ ordinatur octauodecimo Calendas Februarij.

Cap. 4.

Fit præceptor Othonis 3. Imp.

Creatur Episcopus Hildesemē.

Adeptus itaque pontificatum, quanta continentia iuvenile corpus ad virtutum cultum coegerit, dici non potest: modum in cunctis agendis præcipuè amplectens, iuxta illud sapientis, Nè quid nimis. Morum quoque grauitate mirificè senes ipsos superabat, adeo ut subditos scueritatis censura ad agenda in plerisque instituerit. Frugalitatem verò in apperendis ciborum delicijs, in eo laudare vix vllus sufficit. Tempore verò nocturnæ quietis, fratris * compositis, lectioni interdum intendebat: sæpè somnum interrompens, furtiuè orationi, donè clerici ad matutinos hymnos consergerent, vacabat: hymnisque expletis, multoties psalmodiam in diurnum usque crepusculum extendebat. Deindè aliquantulum pauans, corpusculum recreabat, donè citè diluculo canonicum cursum Primæ horæ in ecclesia persoluebat. Quo expleto, quasi regulariter sub disciplina constitutus, capitulum cum fratribus adiit, seriam quoque & lunationem, nominaque fratrum, quorū annualis memoria instabat, quotidie recitari iubebat. Oratione verò peracta, circa Tertiam horam ad Missarum solennia festina celebratione processit, & magna animi contritione scriptum totum Domino profudit. Indè in publicum progressus, forenses causas & oppressorum negocia breuiter examinabat, quia ingenio ac facundia apprimè pollebat: habuitque clericum dispensatorem, qui elemosinæ ac pauperibus præerat: quorum multitudinem, centenos videlicet, vel eo amplius diem abundantissimè victu refecit. Plerosque etiam vel argento, aut cæteris subsidijs, prout facultas concessit, subleuabat. Inde officinas, vbi diuersi vsus metalla fiebant, circumiens, singulorum opera librabat, donè circa Nonam ritè omnibus peractis, cum timore ac Domini benedictione ad mensam, fratrum populique stipatus frequentia, confedit, non pompaticè quidem, sed religioso silentio cunctis ad lectionem intentis, quæ inter cœnandū non breuis legebatur. Infirmis quidè fratribus & senio confectis benedictionē de manu sua hilariter dirigebat,

Cap. 5.

* compositis
Eius prolixæ vigilie & precæ.

Amplius
100. pauperes alit quotidè.

1. Cor. 9. rigebat, cum tamen nullum egenum in vrbe vel suburbio, quem scire posset, huiusmodi pietate priuaret. Ita quippe, iuxta Apostolum, omnia omnibus esse desiderabat, vt omnes Christo lucrificeret.

Cap. 6. Arduum & difficile est, quotidianum eius studium verbis perstringere, quia omninifum inter diem noctemque in diuinis perstabat. Nihilominus quoque cunctos sibi adherentes, ad huiusmodi negocium impellebat: nec aliquid artis erat, quod non attentaret, etiamsi ad vnguem perungere non valeret. Scriptoria namque non in monasterio tantum, sed & in diuersis locis studebat. Vnde & copiosam bibliothecam tam diuinorum, quam philosophicorum codicum comparauit. Ingeniosos etiam pueros secum vel ad chorem ducebat: quos quicquid dignius in vlla arte occurrebat, ad exercitium impellebat. Et cum in Christi gazophylacio quecunque idonea sciuit, fidei deuotione congereret, non minus tamen Casari, iuxta Euangelium, sua persoluebat. Nam tertio Othoni Imperatori, beneuolentissimo atque amicissimo animo, pro scire ac posse, obsequabatur. Saxonia quippe magna ex parte piratarum caterorumque barbarorum feritate depopulata, continuis latrocinariis incursibus sine intermissione patebat. Quam pestem depellere magno suo suorumque periculo instabat, & nunc cum alijs, interdumque cum suis solis super eos irruens, fortiter illos attriuit. Demum diuino instinctu munitiunculam admodum munitam extraxit: in eaque copijs militum dispositis, barbarorum impetum repulit, populumque Dei a hostili feritate liberauit. Hac autem industria sacerdotis Christi barbarico tumultu in illis locis eliminato, acrius in circumsita loca debacchati sunt. Quibus vigilantissimus Dominici gregis pastor, vt fortis gigas se opposuit, & in rure Vuirinholt nuncupato, vbi tutissima illorum statio fuerat, presidium munitissimum instituit, copias quoque militum cum necessarijs rebus abundantissime collocauit. Diuina itaque gratia periculosissimum locum populo Dei fecit tranquillum, ita vt omni spurcicia diaboli, ac barbaricæ fraudis eliminata, locum hostilis incursionis, faceret locum orationis, & in oratorium Deo consecraret in honorem sancti Lamberti pontificis ac martyris.

Cap. 7. In pradijs autem Ecclesie sue tanta congeffit, vt triginta vel plures precipuas chor-tes cum litorum ac colonorum familijs, clarissimis edificijs prænites comparat, cum in alijs innumerabilibus locis decem mansos vel octo, aut minus, aut plus, prout causa acciderat, conferret. Antiqua namque loca, ab antecessoribus suis possessa, qua ille inculca reperit, optimis edificijs collustrauit. Ecclesiam quoque suam miro studio decorare ardentem instabat. Vnde exquisita tam lucida pictura tam parietes, quam laquearia exornabat, vt ex veteri nouam factam putares. Fecit & ad solennem processionem in precipuis festis Euangelia, auro & gemmis clarissima: thymiamateria quoque precij & magnifici ponderis. Calices nihilominus plures, vnum ex

* onychino * onyche, alterum verò crystallinū mira industria composuit. Coronam quoque auro argentoque radiantem miræ magnitudinis in facie templi suspendit: ciuitatemque muro ac turribus munire inchoauit. Paruam etiam ecclesiam valde splendidam extra murum in honore viuificæ Crucis extruxit, cuius etiam aliquam partem, largiente domino tertio Othone Augusto Imperatore, ibidem clarissimis gemmis auroque purissimo inclusam condidit: vbi etiam diuina pietas plurima signorum miracula per virtutem S. Crucis ostendit. Et cum venerabilis pontifex Beruuardus thecam auro gemmisque lautissimam, in qua viuificum lignum includeret, pararet, ac cum tribus particulis sancti ligni quareram, si fieri posset, excidere tentaret, vt per singulas apsidis portiones conderet, nec gracilitas, nec paruitas quacunque ex causa sectione admitteret, ecce subito inter manus eius quarta particula eiusdem sacratissimi ligni, Angelico, vt creditur, ministerio delata apparuit. Mox igitur lætus præsul, lignum sanctum per quatuor apsidis parauit. O quanti inde potantes, ardorem vehementissimæ febri sapientis virtute sanctæ Crucis restinxerunt? Multorū quoque obortam aëris inæqualitate pestilentiam fideles hoc viuifico ligno se suaque lustrantes sedauerunt: multaque virtute huius sanctissimi triumpho sunt quotidiana remedia.

Cap. 8. Monasterium S. Michaelis extruit. Monasterium quoque in septentrionali parte ciuitatis Hildesemensis, in loco quodam squalido, ac feris & brutis animantibus coaptato, tota deuotione & apparatu decenti instituit: quod prædijs sufficientibus dotatum, cœnobitis Deo famulantibus ibi collectis delegauit. In cuius crypta ecclesie sexaginta sex corpora reliquiarum, digna veneratione ab eo condita sunt. Et cum iam transitus sui diem, que semper opta-

nerat,

nerat, imminere præuideret, capellam inter sacellam S. Crucis & monasterium suum constructam, in honorem S. Martini dedicari fecit, ibidemque pro augmento religionis ipso die habitum mutans, monasticæ professionis iugum suscepit. Tactus inde in firmis terminum fortiri, vbi secularis abrenunciationis habitu se contigisset insigniri. Sic itaque vir Dei beatissimus, diutina corporis molestia tritus, bonum certamen certans, cursum consummans, ingressus viam vniuersæ carnis, celestibus admixtus est spiritibus. Qui enim quousque vixit, Domino se sacrificium iusticie sacrificauit, sic plurimis magnificatus insignijs, duodecimo Calendas Decembris celesti pace quieuit. Sedit autem in cathedra Episcopali triginta annis.

Mox verò tati patris excessu tota ciuitas permota contremuit, & tam clerus, quam omnis populus medullitus indoluit. Mirum enim in modum iste omnibus omnia factus est. Inter diuites & pauperes, inter elatos & humiles, authorabili quadam modestia medius incedebat, & vtrobique iuste prouidus, nec mitibus intractabilis, nec proteruis apparebat despicibilis. Præceperat autem adhuc viuens, vt feretrum, quoad tumulandum corpus eius efferebatur, non pallio, vt moris est, sed cilicio tantum operiretur. Ex quo cunctis patet, quanta vir iste à Domino etiam temporali honore sublimatus, semetipsum humilitate depressit, cuius viuentis spiritus deuotio tantum humile obsequium defunctæ quoque carni prouiderit. More itaque Ecclesiastico exequijs ritè celebratis, corpus Deo dilecti præsulis in crypta cœnobij, quod ipse fundauerat, ante altare S. Mariæ maxima cum fidelium Christi deuotione sepelitur.

Quantis autem post hæc Dominus miraculorum insignijs confessorum suum fidelem glorificauerit, non est nostræ paruitatis explanare. Sed ne cuncta præterisse videamur, pauca de pluribus explicamus. Quædam enim puella miserabilem in modum tota contracta, & diuersis ægritudinibus diu vexata, admonita per somnum, ad eius tumulum venit, & intra biduum sanata fuit. Quædam alia puella à dolore oculorum est curata. Abbas cœnobij sancti Michaelis à dolore tibiæ, eius meritis est curatus. Plures quoque deuoti homines vtriusque sexus, nocturno tempore ad sepulcrum viri Dei psalmodiæ cantus se audisse, ac luminaria diuinitus accensa vidisse, & miri odoris fragrantiam se sensisse testati sunt.

De hoc sancto Beruuardo plura habentur tomo tertio in Vita S. Gothardi, quare folio 101. cap. 13. in secunda editione.

CERTAMEN GLORIOSI MARTYRIS AGAPII, EX EVSEBII CAESARENSIS ECCLESIASTICAE historie libro octauo, cap. sexto decimo, interprete Iohanne Christophorsono Anglo.

VARTO anno persecutionis in nos grassantis, ad duodecimum Calend. Decembris, hoc est, vigesimo die mensis qui Dius vocatur, die Veneris, in eadem vrbe Casarea, tale facinus, dignum reuera quod literarum monumentis commendetur, ipso tyranno Maximino presente (qui eodem die, qui natalis suus dies erat, spectacula populo, magno cum apparatu ac sumptu edebat) patratum fuit. Et quia consuetudo inueterata, vt varia, spectacula, si etiam vnquam aliâs, presentibus ipsis Imperatoribus summa cum magnificentia ac splendore, proponerentur spectatoribus, ad eorum animos oblectandos, eaque nouis ac peregrinis formis, præter communem & vsitatum morem variarentur, sic vt interdum animalia ex India & Aethiopia, aut aliunde acta in amphitheatrum introducerentur: interdum viri mimicis corporis gestibus, permira animorum oblectamenta spectantibus ostenderent: ob eam causam cum iam Imperator ipse ludos faceret, exitium quoddam spectaculum, & quod multum haberet admirationis, in magnifico eorum apparatu omnino elucere oportebat. Quod nam igitur erat istud quidem? Martyr & testis nostræ in Christo religionis, adducitur in medium, strenue pro sola & vera pietate decertaturus, Agapius nomine: quem vnâ cum Thecla socia-

Xx tum,

Bibliotheca eius.
 Matt. 22. * affectuossimo
 Vandalos hos fuisse scribit Kiriazius.
 Cap. 7. Mulcūm auget facultates Ecclesiarum.
 * onychino
 Condit ecclesiam S. Crucis.
 Miracula S. Crucis.
 Cap. 8. Monasterium S. Michaelis extruit.

Induit monasticū habitum.
 Felicitet migrat ad Christum.
 Cap. 9. * cordeternus
 Cap. 10. Miracula ad tumulum eius.
 Spectacula presentibus Imperatoribus edita.
 S. Agapius in medium adducitur, decertaturus.

tum, bestiisque traditum ad deuorandum, paulo antè demonstrauimus. Iste aliàs è custodia eductus, simulque cum maleficis ad spectacula populo edenda conu-
ctus, cum palam egregie suas partes in stadio egisset, idque ter ac sapius, propterea quod iudex post minas illi varijs temporibus oppositas, siue illum commiseratus, siue spe propositi & sententiæ eius commurandæ inductus, ad alia semper noua cer-
tamina distulerat, tandem ipso præsentè Imperatore denuò producit, velut op-
portunè & commodè in illud tempus referuatus: vt hoc dictum salutare, quod Do-
minus discipulis suis, diuina præscientia prædixisset, (nimirum quòd coram Regibus adduceretur propter testimonium eius) verè in eo completeretur.

Matt. 10.

Eccè Iudai-
cum tyran-
num.
L. uc. 23.
Iohan. 18.

Martyris
constantia.

Virgo fero-
cissimo ob-
ijcitur.

In mare de-
mergitur.

Primum igitur in medium stadium, cum quodam malefico & scelesto homine, quem cædis domini sui reum fuisse ferunt, vnà rapitur. Deindè hic domini sui inter-
fector, qui bestijs obijci debuisset, misericordia & clementia Imperatoris (propè ad similitudinem Barrabæ latronis, quem Seruatoris loco Iudai mortis periculo eripiebant) nec liberatus est: & propterea strepitu & acclamationibus totum idè personabat theatrum, quòd homicida Imperatoris beneficentia, non solum seruatus esset, verum etiam honore & libertate donatus. Cæterum hic verè & di-
uina pietatis athleta, primùm à tyranno accersitur: deindè inficionem suæ vo-
luntatis & instituti rogatus est: promittitur ei libertas. at ille magna voce palam restatur, non turpis & nefarij criminis causa, sed pietatis in Deum omnium rerum opificem, libenter & cum voluptate omnia supplicia, quæcunque sibi imponen-
tur, se pacato & tranquillo animo subiturum. Atque hoc elocutus, dicto citius fa-
ctum exequitur: & virgo in illum dimisso, ex aduerso veluti curriculo factus obuiam, seipsum libentissimè vorandum dat. Post adhuc superstes spiritum ducens, in car-
cerem mittitur. vbi vno die in vita commemoratus, postridè lapidibus ad pedes eius appensis, in medium mare demergitur. Tale Agapij martyrium fuisse constat.

**SANCTI PATRIS NOSTRI GERMANI
ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI ENCO-
mium sanctissimi Dei parentis, quando adducta fuit in templum
à suis parentibus, cum esset tres annos nata. Ha-
betur in tomis Aloysij per Simeonem
Metaphrastem.**

Novemb. 21
Festus dies
Præsenta-
tionis bea-
tissimæ Ma-
riæ.

S. Maria de-
gignitur in
sancto
temple.

MCCÈ rursus dies festus & celebris matris Domini: eccè
progressus sponsæ, in quam non cadit vlla reprehensio:
eccè primus processus futuræ eius gloria: eccè apertum
proccinium diuinæ, quæ eam erat adumbratura, gratia:
eccè clarum indicium eius eximie puritatis. Vbi enim
non sapè, sed semel solum in anno sacerdos ingrediens,
peragebat cultus mysticos: illuc ea, vt ibi perpetuò ma-
neret, à suis adducitur parentibus, & vt esset in sacris gra-
tiæ adytis. Quis rem vnquam talem cognouit? Quis vi-
dit, aut quis audiuit ex ijs, qui nunc, aut qui vnquam fue-
runt, foeminam quæ adduceretur in intima sancta san-
ctorum, ad quæ vix patet aditus hominibus, vt in eis habitet & versetur? An non
hoc est euidentis demonstratio noui & alieni operis, quod in ea futurum erat postea?
Non apertum signum? non clarum indicium? Ostendant nobis, qui in eam linguas
mouent & vident tanquam non videntes, vbinam talia vnquam viderunt, puellam
ex professò adduci intra tertium velum, tanquam donum in quod nulla cadit repre-
hensio, vt illic habitaret assidue? eamque à diuitibus populi supplicantibus, & à vir-
ginibus deduci, cum lampadibus adduci, à sacerdotibus & Prophetis supinis mani-
bus excipi? Quomodo ergò noluerunt intelligere? Quomodo videntes prima, ex-
tremis fidem non habuerunt? Quomodo cum quædam noua & aliena in ea prius
vidissent, dixerunt contra ea, quæ postea facta sunt? Non enim casu & temerè fue-
runt, quæ prima in ea euenerunt, sed fuerunt omnia vltimorum proccinia. Dicant
ergò nobis, qui ex seipsis sunt in rebus inanibus sapientes, quomodo cum alia steri-
les pepererint, nullius ex ipsis filia reponitur in sancta sanctorum, nec accepta fuit à
Prophetis?

Prophetis? An non hæc poterant dicere, qui hæc & talia videbant, cuiusmodi etiam
qui ex eis erant eiusdem sententiæ, dixerunt postea in illius filium, Quisnam erit hic
puer? Maximè.

Sed qui aliena quidem sentiunt, interitùs viam ingrediantur, & cadant in bara-
thrum, quod ipsi fecerunt: Nos autem, qui sumus Dei populus peculiaris, sacerdotes
& principes mundani, & monachi, serui & liberi, artifices & agricolæ, plantatores &
piscatores, iuuenes & senes, viri & mulieres adeste, prompto & alacri animo acceda-
mus ad Dei parentem, & quæ in eam æconomicè prius perfecta sunt, diuina myste-
ria intueamur. Quemadmodum à parentibus hodiè virgo sacratissima in templum
Dei per eius sacerdotes adducitur, quemadmodum templum Domini animatum,
templo inanimato dedicatur, quemadmodum propheta Zacharias eam sua manu
accipit & adducit in adyta, nihil ægrè ferens, neque dicens eius parentibus: Non fa-
ciam hanc rem maximè nouam, neque puellam introducam in sancta sanctorum, vt
in eis habitet assidue, in quæ semel in anno iussus sum intrare. Nihil tale dixit Pro-
pheta Zacharias: sed vt qui præsciuit futurum, quoniam erat Propheta, eam expe-
ctans, sicut qui post eum fuit, Simeon illius filium, eam is quoque excipit prompto &
alacri animo. Deindè matrem amplexus, eam allocutus est, sic dicens, & puellam te-
nens manibus: Vnde nàm orta es, o mulier? & quisnam est modus & scopus talis stu-
dij tui ac propositi? & quomodo cum nullum tale habueris exemplar, sola inuenisti
hunc nouum & non prius auditum actum, introducens puellam, vt ingrediarur ady-
ta? Quæ est tua deliberatio, dic nobis, & quæ cogitatio? Ego, inquit Propheta, sum
Anna grato nomine: nata quidem sum ex genere sacerdotali, tribu Aaronica, ra-
dice prophetica & regia: Dauidis autem & Salomonis, & eorum, qui deinceps fue-
re, sum ramus. Sum autem cognata tuæ vxoris Elizabeth. Deindè viro quidem con-
iuncta fui lege Domini. Inuenta sum verò sterilis & infertilis multis annis. Nullum
autem inueniens medicamentum, quod mederetur meæ calamitati, ad eum confu-
gi, qui est solus potens, & ea reddit facilia, ex quibus non datur exitus: & ad ipsum os
meum ex animo aperiens, cum luctu cordis clamaui & lachrymis, sic dicens: O Do-
mine Domine, qui dolore affectas animas exaudis ocyssimè, cur me reddidisti diuer-
sam à natura meorum Maiorum? Cur me fecisti parabolam in genere meo, & mo-
tionem capitis in tribu mea? Cur maledicti tuorum Prophetarum me fecisti parti-
cipem, dans mihi matricem filios non producentem, & vbera arida? Cur fecisti, vt
mea dona non essent accepta, vt quæ sim sterilis? Cur me sinisti subsannari à notis
meis, irrideri à famulis, & vicinis haberi opprobrio? Respice Domine, exaudi Domi-
ne, miserere o sancte. Fac me similem volucris cæli, & bestijs terræ, piscibus maris:
quoniam ea quoque sunt genitalia coram te, o Domine. Nè brutis videar deterior, o
Domine, quæ facta sum ad imaginem tuam & similitudinem.

S. Maria te-
pla Domini
animatum.

S. Anna ma-
ter perpe-
tua Virgi-
nis Mariæ.

Preces S.
Annæ.

Offic. 9.

Votū illius.

Hæc cum dixissem, hoc quoque adieci ijs, quæ dicta sunt: Quoniam tibi Domine
donum gratiarum actionis, omninò tibi dedicabo quem mihi dederis filium, vt is sit
& maneat in tuo sanctuario, tanquam sacrum donarium & munus preciosissimum,
quod mihi datum est à te, qui es perfectissimus dator preciosorum donorum. Hæc
ego, cum essem sub dio in meo horto, oculos in cælum tollens, pectus autem meum
manibus verberans, clamaui ad Deum, qui est in cælis. Meus autem coniunx, cum
esset solus in monte, & ieiunaret quadraginta dies, eadem à Deo supplex petebat.
Sic ergò flexus, qui est paratus ad misericordiam & benignus Dominus, amborum
precibus, misit diuinum Angelum, nobis prænunciatum meæ filie conceptionem.
Statim ergò natura à Deo iussa semen excepit. Non enim ante diuinam gratiam ipsa
ausa est excipere. Sed cum illa accessisset, matrix quæ prius erat clausa, suas portas
aperuit, & à Deo acceptum depositum apud se derinuit, donèc Dei voluntate, quod
in ea fuerat seminatum, in lucem est editum. Hinc ergò eo ablactato, vota mea red-
do Domino, quæ distinxerunt labia mea, & locutum est os meum in afflictione. Et
idè virginum cateruas coegi cum lampadibus, conuocaui sacerdotes, congregaui
cognatos meos, omnibus dicens: Omnes mihi gratulemini, quòd hodiè & mater &
productrix effecta sum: non Regi terreno meam offerens filiam, quoniam nec par
quidem erat: sed Deo cælesti & Regi dedicaram: accipe deinceps, o Propheta, me-
am à Deo datam filiam: & introductam, planta in loco sanctuarij, in prompto Dei
habituculo, in domo exultationis & lætitiæ: nihil curiosè inquirens, donèc Deo, qui
eam hinc vocauit, visum fuerit, quæ ad eam attinent, ad finem deducere.

Angelus p-
nunciat na-
scituram S.
Mariam.

Psal. 65.

Zacharias sacerdos, oblatam virginem Mariam introducit in sancta sanctorum.

διότι

Angelus cuius affert S. Mariam in templo de genti.

Vide quanta possit sanctissima Dei genitrix.

Beati qui S. Mariam virginem inseruiunt.

Ecce quomodo inuocat Dei matrem in sui auxilium.

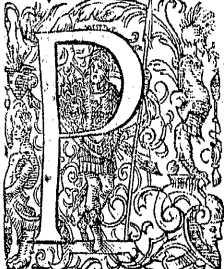
Cum hæc verba audisset Zacharias, statim allocutus est Annam: Benedicta es... & gloriosa est oblatio tua, o pia & Dei amans. Deinde puellam lætus tenens, eam prompto & alacri animo introducit in sancta sanctorum, sic vtiq; ei dicens: Adesdum implementum meæ prophetiæ: Adesdum perfectio pastorum conuentorum Domini: Adesdum signaculum eius testamenti: Adesdum finis eius consiliorum. Adesdum declaratio eius mysteriorum. Adesdum specula omnium prophetarum. Adesdum conciliatrix eorum, qui malè dissentiunt. Adesdum coniunctio eorum, quæ erant malè disiuncta. Adesdum firmamentum eorum, quæ deorsum inclinantur. Adesdum renouatio eorum, quæ erant inueterata. Adesdum iubar eorum, qui siti sunt in tenebris. Adesdum donum maximè nouum & diuinum. Adesdum Domina omnium terrigenarum, ingredi in gaudium Domini tui. Nunc quidem infernè in terra, quæ conculcatur ab hominibus: paulopost autem in superna, & ad quam non patet hominibus aditus. Cum sic, vt erat consentaneum, dixisset mysta puella, eam vbi oportebat deposuit, & vbi conuenerat, & fuerat præstitutum. Puella autem valdè lætans & exultans, ibat in templo Dei, tanquam in thalamo, cum ætatis quidem ageret annum tertium, esset verò perfectæ diuina gratia: vt quæ esset prædestinata & præcognita & præelecta à Deo, & dispensatore vniuersorum ante mundi constitutionem. Mansit autem deceterò in sanctis sanctorum, seu in templi penetralibus, ambrosiam nutrimentum per Angelum accipiens vsque ad secundam ætatem. Tunc autem Dei nutu & consilio sacerdotum, de ea datur fors, & sorte eligitur Ioseph iustus, & hanc sanctam virginem diuino consilio ex templo Dei ab eius accipit sacerdotibus, ad inescandum mali authorem serpentem: nè tanquam virginem aggrediretur, puellam ab omni labe alienam, sed tanquam ad desponsam ad eam accederet. Fuit ergò illa incorruptissima in domo fabri Ioseph seruata Domino omnium architecto, donec, quod ante secula fuerat absconditum mysterium, in ea esset perfectum, & hominibus Deus ex ea effectus esset similis.

Sed de his quidem dicere, est alterius operis & temporis conuenientis: nobis autem rursus ad propositum redeat oratio, & laudibus celebretur hodiè dies deductionis. Abi ergò o Domina Dei mater, abi ad tuam hereditatem, & vade in atria Domini exultans & lætans, alacrisque expectans in dies sanctissimi spiritus in te aduentum, & potentia altissimi adumbrationem, & vnigeniti tui filij conceptionem, vt Gabriel tibi prædiceret: & da ijs, qui tuum festum peragunt, tuum auxilium, protectionem & defensionem, eos omni ex parte liberans tuis intercessionibus ab omni necessitate & periculis, morbisque grauib; & omne genus calamitatibus, & à futuris iustis minis tui filij. Eos autem colloca, vt mater Domini, in loco deliciarum, vbi est lux & pax & rerum expetendarum summum donum: & fiant muta labia dolosa, quæ contra te iustam loquuntur iniquitatem in superbia & contempnitione, & exterminetur in ciuitate tua imago eorum. Erubescant, & deficiant, & pereant, & cognoscant, quòd nomen est tibi Domina. Tu sola Dei genitrix excelsissima super omnem terram.

Nos autem, o Dei sponsa, fide benedicimus, desiderio honoramus, & metu adoramus, te semper extollentes, te laudantes, & te venerabiliter beatam pronunciantes. Est enim reuera pater tuus beatus inter viros, & beata mater tua inter mulieres. Beata domus tua, & beati noti tui. Beati, qui te viderunt. Beati, qui tecum sunt versati: beati, qui tibi seruièrunt. Beata loca tua. Beatum templum, in quo tu fuisti oblata. Beatus Zacharias, qui te vnus suis est amplexus. Beatus Ioseph, qui te despondit. Beatus lectus tuus, & beatum sepulcrum tuum. Tu es enim honor honorantium, & premium premiorum, & altitudo altitudinum. Sed o mihi sola Domina, mea ex Deo consolatio: ardoris qui est in me ros diuinus: exiecati mihi cordis diuinitus irrorans adpersio: tenebrosa meæ animæ lampas lucidissima. Dux meæ dubitationis, vires imbecillitatis, nuditatis amictus, opes medicitatis, immedicabiliu vulnerum curatio, lachrymaru ablatio, requies gemituum, alleuatio dolorum, calamitatu transmutatio, vinculorum meorum solutio, spes meæ salutis, & bonorum omnium remuneratione, exaudi meas preces, miserere meorum lacuum, & excipe meos fletus: miserere mei, flexa meis lachrymis. Te moueat mei misericordia, vt matrem benigni Dei: adspice & annue meæ supplicationi. Imple mei sitientis desiderium, & coniunge me meæ cognatæ & conseruati in terra mitium, in tabernaculis iustorum, in choro sanctorum:

rum: & dignare me tu, quæ es omnium defensio, & omnium lætitia, & vehemens gaudium, vt simul cum ea later, te rogo. Rogo te præterea, vt in gaudio illo, quod reuera verbis non potest exprimi, perpetuisque delicijs & insatiabilibus, & in regno eius, quod caret vespera, & nunquam terminatur, eos colles, qui fide & desiderio hoc venerandum tuum festum peragunt. Certè Domina Dei parens, certè meum refugium, vita & defensio, arma & gloriatio, spes & robur meum: concede mihi, vt ego quoque cum ea fruam inenarrabilibus, & quæ comprehendere non possunt, tuis bonis, in cælesti & quæ dici non potest perseverantia. Habes enim, fat scio, cum tua voluntate concurrentem potentiam, vt quæ sis mater altissimi: & propterea audeo. Nè ergò priuer mea expectatione, o Domina incemerata, quæ vniuersorum expectationem supra rationem peperisti, Dominum nostrum Iesum Christum, verum Deum & Dominum & Regem vniuersæ creatæ naturæ: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio, cum patre principio carente, & sanctissimo & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI GEORGII ARCHIEPISCOPI NICOMEDIAE ORATIO DE EXITU sanctissime Domine nostræ Dei parentis, quando fuit oblata in templo. Habetur itidem per Simeonem Metaphrastem in tomis Aloysij.

PULCHRA nobis principia argumenti dicendi ostendit hic dies festus: parauit pulchras consensionum semitas: & hic habes festu diem præsentationis Virginis. Iecit pulchra fundamenta ascensionum, nunc erigens ad se orationem. Quamobrem eam tollens sublimem, gratia eucht ad encomiorum altitudinem: & gradus mutans gradibus, laudem transfert à gloria in gloriam. Sed quoniam fieri non potest, vt ea simul cum rebus extollatur, è terteno profundo parum enatans, exiliter erigitur ad argumenti altitudinem. Agè ergò nos quoque cum ea laborantes, corporis onere depolito, mentis penna simul ad festum extollamur, & intra adyta progredi festinatem castissimam virginem, prompto & alacri animo consequamur: & nos ab externo errore colligentes, orationis vestibula deinceps conscendamus. Neque enim pratorum pulchritudo adeò facit, vt ij, qui extra obeunt, ea cupiant ingredi, vt odoratus horus encomiorum Virginis, ingressum reddit iucundum volentibus. Etenim est hoc pratum, & pratoru maximè odoriferum, & variu, & incorruptione coronans eos, qui decerpunt: non vernis comatum floribus, qui speciei habent delectationem, quæ facillè marcescit: sed emittens gratiæ bonum odorem, perfundit sensum, & mentem apud se longè suauissima demulcet auditione. Nam in illis quidem sensus quoque capiens satietatem, non similiter delectatur ijs, qui apparent postea. In his autem eorum quidem, qui præcesserunt, manet odor: eorum autem, qui succedunt, accedit vnus desiderium. Malum quidem spectaculum, vnà cum tempore marcescentem, habet pulchritudinem: Hic autem decor perpetuam fert animæ delectationem: & quomodò qui vestibula regia fortè sunt ingressi, ex externis coniectant internam posturam, quæ sensu non iudicauerunt, mente coniectant excellentia: idem etiam ostenditur accidere in vestibulis encomiorum. Atque in omnibus quidem, vt arbitror: non minimum autem in his quoque, vt arbitror. Nam in altitudinem quidem elata sunt procemia: præclarus verò argumenti ornatus ex his apparet, intrinsecus plurima habens incrementa, gloria & pulchritudine insignia. Est ergò nobis propositum, ad ingressum parum attollere oculos, & qui later, quoad eius fieri potest, intueri decorem, etiamsi fieri non potest, vt contemplemur vniuersam eius elegantiam: Agè verò oratione procedamus interius, ductricem habentes ipsam Reginam.

Sed video nunc hanc concionè luce infinita coruscare, & mente illuminor, & mihi venit in mentem exilire, & ea, quæ nunc peraguntur, magna esse visione apprehendo, & Angelos simul choreas agentes mente cogiro, & omnia noua, & aliena, & digna pul-

Nouèbr. ar. Cap. 1. Et hic habes festu diem præsentationis Virginis.

S. Maria pratum odoriferum, spiritibus comatum floribus.

Cap. 2.

pulchro cæli ornatu. Hinc mihi videtur eius, quæ laudatur, gratia in medium procedere, & vniuersum cœtum implere lætitiâ, affatim dona tribuens. Quamobrè m spem eorū attendentes, omnes simul ingrediamur, vnusquisque reddens id, quod debetur. Qui dicit, sermone: qui prudenter audit, auditionem: qui ministrat, adimplentionem: & omnia, quorum debiti exolutio ad ingressum adhortatur. Præcedant ergo sermones, quæ deinceps sequuntur, ad se congregantes. Atque iam quidem ij, qui virginem pepererant, ad templi eam fores adducebant, Angelis eam circumcirca stipantibus, & supermundanis Virtutibus omnibus simul collatantibus. Nam etsi ignorabant arcantum modum mysterij, vt serui tamen, iussu Domini, seruiebant eius processui. Et primùm quidem considerabant, videntes (vt qui sint naturæ intelligentes) eam esse preciosum vas virtutum, & ferre signa incorruptæ puritatis, & habere corpus procul remotum à vitiorū colluue. Deinde autem iussu parentes, munus implebant. Tunc lampades luminis ingressum lætificabant, & omnia quæ templo continebantur, conuertebantur ad lætitiâ, ipsis, vt puto, inanimatis simul cum Angelis lætantibus. Quamobrè mihi quoque licet cum eis choros ducere: & tanquam tunc præsentem, venit in mentem, in vocem erumpere, quæ dicitur aptè & conuenienter:

Introduci-
tur S. Maria
in templum
Angelis ex-
ultantibus.

Cap. 3.
Encomia
sanctissime
Virginis.

Ezech. 44.

Dilata atria ad excipiendam latiore, quæ sub adspèctum cadere & non cadere conspecta est, creatam naturam: in qua comprehensus, qui comprehendere non potest, vitij latitudinem redegit in angustissimum. Accende lampadem luminis, & ingressum lætifica. Facem tanquam signum aliquod tolle sublimem, & ad te dirige orbem terræ, vt lucidam intueatur nebulam, & radiorum eius fiat particeps, vt ex ea videat scatentem fontem luminis. Pande portas tuas, & introduce portam, quæ percipitur intelligentia: per quam cum solùm transisset Dei verbum, obsignatam conseruauit, sicut nouit. Nam etsi accepit portæ appellationem, virgo tamen vsu conseruauit: & impleuit quidem rei ministeriū: in corruptionis tamen non soluit signacula. Sustine velum, vt intra id ingrediatur Verbi velum animatum, quod in se celauit diuinitatem, & eius igne non fuit combusta essentia materialis. Accipe quod fuit in spiritu inauratū candelastrum, lucernâ cuius fines illuminat, per quam accenderunt septem dona spiritus, & mundum terrenum illuminarunt. Accipe mensam, quæ portat vitam, in qua vitæ nostræ panis propositus, ambrosia paut eos, qui illius fuerunt particeps: ex qua crateres sapientiæ imperturbatum & purissimum effundunt poculum cognitionis. Orna sancta sanctorum, & sanctissimum excipe tabernaculum, quod est capax essentia immaterialis: quod nostrum, quod ceciderat, excitauit tabernaculum: quod parentis nostri Dauid tabernaculum, quod fuerat ablatum, rursum erexit: per quod membra, quæ fuerant dissoluta nostra transgressione, fuerunt redacta ad suam integritatem. Accipe aureum thuribulum, in quo Verbum, quod carnem assumpsit, bono odore impleuit orbem terræ: in quo combusta fuerunt crimina inobedienciæ: per quod liberatur aer à molestia inquinamentorum, per quod bonus odor spiritus spirauit in homines.

Cap. 4.

Introduce arcam sanctificationis, quæ intus accepit eum, qui dedit legem, quæ portauit mannam cælestem, quæ à diluuiio peccati seruauit nostram naturam, & per partem liberauit orbem terræ ab interitu. Noui testamenti thesaurum. Vnam inclytam ac gloriosam. Tabulas à Deo impressas characteribus, in quibus inscriptum Dei Verbum supra rationem, legalis literæ difficultatem traduxit ad leuitatem spiritus. Cape virgam sacerdotalem, quæ absque irrigatione produxit florem, non marcescit, nempe Dominum. Sanctam terram & desiderabilem, ex qua oritur veritas & iustitia: in qua operculo recti pedes prohibentur progredi: ratio cinis, in qua, quæ dubitatione operitur & incredulitate. Vmbrosum montem, in quo Verbo placuit habitare: in quo cum recubisset natura, declinauit peccati expulsiō: ex quo sine manibus deuolutus lapis angularis, inimici cōtritiuit imaginē, & reuoluit in puluerem. Accipe oleam frugiferâ, per quam scaturit oleum exhilarans, & pinguefecit creaturam. Thronum gloriosum, regium vehiculum, quo vestum Verbum cum carne aduenit. Sanctam Sion, quam elegit Opifex, quam verbo prouidentia parauit ante secula, in qua in carne est genitus, ex qua progressus, vires contriuit impiorum. Apprehende lectum Solomonis, quem in orbem circumsistunt sexaginta potentes: nempe diuinitus inspirata scripturæ veræ prophetiæ, quæ per ea, quæ significarunt, suo testimonio comprobant, Deum esse ex ea pariendum: in quo Verbum cum cecidisset, cum carne exurrexit, & inimici tyrannicam validè afflixit potentiam. Eam forceps expressit proph-

Num. 17.

Dan. 2.

Cant. 5.

prophetiens, qui carbonem ferebat, & labra expurgabat. Quæ Seraphicè custodiebatur, & per spiritum sanctum prædicabatur. Eam indicauit liber ob signatus, quem nullus legit sciens literarum, præter eum, qui ob signauit & seruauit supra rationem. Eam charta significauit purissima, in qua Verbum sine scriptis impressum, scidit fraudis chirographum.

Esa. 6.
Esa. 29.

Hæc est, quæ à dexteris Dei adstitit Regina, quæ propè est pulchritudine & splendore: quæ est speciosa natura, & nullâ suscipit maculâ libero suo arbitrio. Quæ ascendit ex Libano virginitatis, & mundum perfudit vnguento: ex qua dulcedo diffuēs, veterem amarorē ligni dulcem reddidit: cuius supra mel labra extiterunt dulcia, & è lingua eius tanquam è fonte manauit lætitiâ. Cuius vestes vnguento delibutæ, bonum odorem emiserunt supra omnia terræ aromata. Hanc introduce tanquam sponfam, cuius pulchritudo est incomparabilis, & gloria ineffabilis: cuius lux oculorum, solis superauit radios. Hortum conclusum, quem peccati cogitationes non possunt intrare: in quo diuina planta, quæ citra agricolæ culturam germinauit, ligni maledictum, quod prius in vita mirandum in modum crescebat, excidit radicitus, & eius loco effecit, vt floreret benedictio. Fontem reuerà signatum, ex quo manant fluenta purissima, & irrigant orbem terræ. In quo limi, qui conturbabat, non sunt depræheniæ reliquiæ: ex quo procedens fluuius gratiarum, circuit vniuersam, quæ est sub sole, regionem. Suscipe, quæ per aërem ingreditur, nubem: in qua sedens, qui ingreditur super nubes cælestes, destruxit simulacra, quæ colebantur ab Aegyptijs. Introduce Dei ciuitatem animatam, quæ eius impulsu lætatur in æternum. Sanctificatum tabernaculum, domū gloriosam, templum quod non potest dissolui. Cuius tu fuisti & figura & signum, expectans vt ea fieret manifesta: eam tu iam tenes: eam introduce, & cede tanquam potentiōri.

Cap. 5.

Cant. 4.

Ibidem.

Ibidem.

Esa. 19.

Cap. 6.

Esa. 49.

Psal. 19.

Esa. 7.

Ezech. 44.

Psal. 31.

Exod. 3.

Quo maior

peccatorū

multitudo,

eo maior

eorū vltio.

Eccè Virgo

sanctissima

ab omni

reatura in-

figuriter ho-

noratur.

Hucusquē siste signa: fac vt cessent cōsuetæ ænigmata. Quousquē vmbra m attēdis? Quousquē in litera gloriaris? Eccè gratiæ radij illuxerūt: Eccè signa literæ in spiritum sunt transmutata. Es defessum figuris in seruiens: eccè accedit, qui nona facit. Transi ergo à lege, quæ consentit, ad verbi gratiam, quæ est noua. Cur in somnijs perseueras, cum eam accipias, quæ euetum conciliat? Cur sacrificiorum sanguine adaspergeris, & corū nidore suffumigaris, cum qui iussit, ea non admittat? Sacrificiū enim, ait verbum Patri, & oblationem noluit: corpus autem perfecisti mihi. Venit, qui proprio suo sanguine ea facit cessare: & naturam non à carnis inquinamenti, sed à peccato repurgat. In foribus redemptio: in portis tuis est prædicatio. Hanc ad te præmisit, quæ præcedit mysterium. Ipsa eorum, quæ tibi sunt verbis significata, in se affert euenta. Elaias significauit, dicens: Eccè virgo in vtero concipiet, & pariet filium: & vocabunt nomen eius Emmanuel. Hanc Ezechiel nominauit Dei portam. Hanc Dauid arcam sanctificationis. Hanc Moysi prius descripsit rubus, qui ardebat in monte, & non comburebatur. Hanc cum gaudio excipe: prompto & alacri animo accurre: adora eam, vt quæ sit superior omni re creata, tam quæ sub adspèctum cadit, quam quæ non cadit: amplectere purissimum habitaculum: immaculatum introduce tabernaculum, & cæde inquinatum educ cœtum Iudaorum. In eos valdè clamant responsa Prophetarū: aperte vociferatur sanguis. Cur tabo & sanie inquinamentorum ipsum pollueris? Cur iniquitatibus eorum macularis? Cur eorum profanam tegis arrogantiam, & iram creatoris accendis vehementius? Siste hucusquē iram vltoris: nē vltorius accendas eius, qui te finxit, furorem. Etenim quo maior congregatur multitudo peccatorum, eo maior exiit vltionum redditiō: immò verò ijs, quæ admittit, grauior: quandoquidem fert ad immortale supplicium. Hæc tibi iubet, vt cesses. Hæc venit, vt te excipiat. Hæc te maiorem accepit gloriam: etenim reum finis ei obtigit. Quorum enim figuras ostendebas, eorum ipsa ostendit euentum. Quāntam vmbra est minor corpore, & ænigma veritate, & sermo re, & imago causa, tu ab eius splendore tantum differs. Nam tu quidem ab vna propria gente cultum accipis: ipsa autem ab omni creata natura insigniter honoratur. Et tu quidem quæ Dei habes, quæ intermittitur, adumbrationem, non multo post, ea dimittis, dissolueris: Hæc autem, quæ essentiali habitatione Verbi eam accepit, permanet in æternum minime dissoluenda, nunquam nudata hac gloriâ. Hinc ergo excede, cedens mellioribus. Neque enim vt illic maneat, tibi erit reliquum, etiam si velis, cum sint tibi causæ ministræ aduentus.

Hæc à me ad templum dicta sunt satis cōuenienter, vt qui hæc persuasum habeam

Cap. 7.

Spatium. *Χρησιμ.* significat aut spatium & secundam.

Angelus af. fere alimen. tum S. Marię. Cap. 8.

Ab Angelis frequenter visitatur.

Dan. 14.

3. Reg. 17.

Cap. 9.

In Maria immacula castitatis pulchritudo.

ex ijs, quę nunc cernuntur: quę quidem existimo admittere eos, qui audiunt, citra examinationem, examinationis loco res ipsa probantes. Postquam autem fuit introductum eius spatium, quod est vel cęlis ipsis latius, signum eorum dissolutionis, quę in templo fieri consueverunt, eam statim viderunt: gloriam quidem sua sponte ad eam currere: se autē ea in diēs priuari, animaduertunt. Tunc verò qui munus sacerdotale obibat Zacharias, dono prophetico inspiratus, Virginis quidem aduentu est lætatus: considerabat autem eius quoquē animę immensam pulchritudinem, quę latebat in muliebri habitu: animaduertebat verò intemeratam ferre noua & aliena naturę signa, etiamsi ea erat vt vnusquisque prædita. Nam erant quidem mores ei incomparabiles: & erat eius vitę agenda ratio composita virtutibus. Quamobrēm in dies procedente ætate, crescebant in ea dona spiritus, & versabatur cum Angelis: nec erat diuinarum expers apparitionum: Cum ea, vt solebat, versante in adytis vidit Zacharias quendam sermocinantem, qui erat inusitata specie, & ei præbentem aliquid: erat autem, qui apparebat, Angelus. Quamobrēm mente à se discedebat, & hæc apud se cogitabat:

Quid hoc est quod videtur? Nouum planè, & ab ea, quę hęc est, alienum consuetudine. est angelicus qui cernitur habitus, & alloquitur adolescentulam. Forma incorporeus affert nutrimentum, tanquàm corporibus conueniens: & essentia materia expers, tradit mulieri canistrum, qui videtur materialis. Angelorum huc aduentus solent esse ad solos sacerdotes, vt vel hortentur, vel dehortentur ab ijs, quę sunt agenda. Neque verò sæpè apparent. Ad mulierem autem omninò insolitus est eius, qui nunc cernitur, aduentus: id quę cum ea sit tenera ætate & iuuenis. Atque si ea quidem esset ex ijs, quę sunt coniunctę matrimonio: & morbo sterilitatis à liberorū exclusa esset procreatione: & precibus contendisset, vt sibi daretur proles; & in hoc immorata esset eius oratio, eius quod cęratur, conijci posset dissolutio. Id autem Annę semel accidit: nostris verò temporibus non semper ostenditur. Nunc autem ab eis quidem liber est aduentus virginis: est verò assiduus eius qui apparet, aduentus. Propterea maior mihi concurrit admiratio & merus: occultæ autē insident dubitationes, quidnam hoc fuerit, quid significaturus venerit Angelus: quodnam sit, quod affertur, nutrimentum: ex quonam penario sit hoc expromptum: quisnam sit, qui hoc parauit: quanam manus hunc panem fecit. Angelorum non est parere, quod conueniat corporis necessitatibus. Nam etsi plurimi per eos sunt nutriti, apti tamen nutrimentum præpararunt, & per corpus incorporei conferuis inseruierunt. Nam qui Danieli inseruijt Angelus, poterat eius, qui iubebat, virtute, non per alium, sed per se, quod iubebatur, implere. Sed Abacum accepit intermedium, nè mores alieni, & spectaculum nimis magnum, & ab Angelis paratum quod non consueuit alimētum, terreret eum, qui alebatur. Porro autem coruus quoquē, qui inseruiebat Elię, non per se didicit locum, sed per Angelum. Quam autem afferebat prædam, non aliud, vt arbitror, afferebat, quàm ex diuitibus penarijs: non quod nō posset is, qui iubebat, ex tempore effectum præbere nutrimentum. Quomodo enim, cuius verbo producta sunt omnia? sed vsui conueniens præberet ministerium. Et illic quidem sic fuit dispensatum: hęc autem nullo intermedio accedit Angelus ad Virginem, resque est arcana, & quam non potest assequi ratio. Adolescentula talia dona est affecuta, vt incorpori cedant eius ministerio.

Quam sunt hæc dona insignia? Quidnam fecit Virgo, quo hæc mereretur? Quod puritate quidem superauit omnes, quę antea fuerunt generationes, scio, vt cui sit hoc mihi rebus ipsis persuasum, vt qui mores apertum acceperim indicium, & postremo rem ipsam: Sed vt tanta bona consequatur, quanam fuerit causa? Fortassis cernitur virgo beneficiorum magnorum conciliatrix, per quę Deum ad se attrahit. Num respensa Prophetarum in ea implebuntur? Num eorum, quę sperantur, finis in ea cernitur? Num qui est venturus ad genētis correctionem, ex ea nostram accipiet naturam? Etenim hoc fuit prius prædicatum mysterium, & verbum quærīt eam, quę sit ei inseruitura. Num non alia fuit prius electa ad eius ministerium, præter eam quę cernitur, adolescentulam? Immensam enim, quę in ea lætet, mente cogito castitatis pulchritudinem, & eius, quę est in occulto, in apertum prolationem, in eam ostendit Dei beneuolentia. Quam beata est domus Israël, ex qua tale germen pullulauit? Quam beata est radix Iesse, ex qua vegeta hæc virga orta est, quę mundo salutis florem est productura? Quam est gloriosa memoria eorum qui genuerunt, & vltra omnem

omnem beatitudinem? Quam sum ergò glorificatus, qui fruor talibus spectaculis & donis, & talem virginem orno in sponsam? Agam tibi in æternum gratias, o templum Domini, quod propter tuum ministerium non excidi ab ijs, quę ab omnibus iustis desiderantur. Ego sum hodiè magnificatus super omnes sacerdotes. Hodiè sum glorificatus super omnes Prophetas. Ea enim, in quibus illi in vmbris initiati fuere mysterijs, eorum ego esse vera video principia. Verisimile est enim, hæc cogitasse Zachariam, vt qui aliena & naturam superantia consideraret, quę virginitatis sunt admirabilia. Itā enim fuerunt reuera.

O procemia miranda. O signa insignia. O augmentum corporis, accipiens summam gratiæ incrementum. O puram illam & clarissimam animam, quę in florenti corpore ostēdit dotes, quę naturam superant: quę eius imperfectione non fuit prohibita à virtutis perfectione: cuius cum Deo cōiunctio, iuuenili ætate non fuit retardata. Quis vidit, quis audiuit talem ascensum corporis, quod in sanctis habitat, & stipatur ab Angelis, & alimentum accipit ambrosiam? Nam animę quidem incorporei communionē, etiamsi ad summam peruenerint impatibilitatem, vix frui potuerint angelico nutrimento, etiamsi cibum Angelorum rationem, quę falli & errare non potest, scriptura tacitè significet. Hęc autem manus corporeæ admirabile, quod conceptum fuit, alimentum accipiunt, & per ipsum immaculata anima impletur donis. O summam puritatem. O ascensum ætatis, quales scalas honestatis statuit ad cęlestium altitudinem, per quas verbum descensu nouo ad nos descendit: per quas, quod inferius erat situm, terrenum naturę tabernaculum ascendit ad cęlos?

Tu autem, o homo, admirabilem & nouam in templo viuendi rationem audiens Virginis, noli de eo dubitare. Noli examinare ratione ea, quę capere non potest cogitatio. Nè subijce comparationi ea, quę sunt incomparabilia. Vides inauditam naturę invocationem, & de his dubitas? Vides ipsum Dei Verbum modo ineffabili habitasse in eius vtero: & contendens, fuerit ne alimentum materiale, an expers materię? Vides paterno consilio spiritus in ea adumbrationem, & de ministerio Angelorum dubitas? Nihil est dubium ex ijs, quę sunt castissima Virginis: ex eius magnalibus nihil est, quod non sit conueniens. Omnia à veritate ipsa sunt confirmata. Oportebat enim diuinum tabernaculum augeri talibus ascensionibus. Oportebat agnam immaculatam tali excipio conuiuio, talibus cibis exatiari. Oportebat non in sanctis sanctorum tabernaculi, sed in ipso cęlo cęli in prima ætate educari eam, quę his conspecta est latior, & puritate antecelluit. Oportebat non vnum solum ei seruire Angelum, sed decies mille millia eam stipare. Etenim quem illi minimè possunt videre, ipsa mirandum in modum in vtero continuit. Eum qui lucem induit tanquàm vestem, in suo sinu comprehendit. Eum qui pugillo continet vniuersa, virum factum in vlnis continuit. Quis hæc cogitans, non de sua natura magna apprehenderit? Quis non propter hæc mente erectus fuerit ad altitudinem, & se existimaret omnibus esse superiores? Quis non propter hæc magnos sumperit spiritus, & supra suam assurrexerit humilitate? Res est enim ingentis magnitudinis, & quę omnē superat magnificentiam. Considera enim ad quantam altitudinem res nostrę sunt euectę, quę humilitati proportionē respondētē acceperunt ascensionem. Cecideramus transgressionē: effecti fueramus indigni prouidentia eius, qui nos formauerat, nihil inuenientes, quo possemus errorem excusare. Corruerat ergò natura: opus habebat eo, qui esset erecturus. Eum est affecuta non per alium, sed per eum ipsum, qui est fabricatus. Erectio autem fuit noua & admirabilis: non iussu, quomodo olim in creatione, sed dispensatione conuenienter suę benignitati. Non erigendi munus tradidit Angelis, sed sui submitendi sibi ipsi commisit partes. Neque verò solum erexit, sed etiam assumpsit: & quod fuerat assumptum, in sede paterna collocavit.

Quid ad hanc magnam & ineffabilem cogitabo benignitatem? Quibus verbis insitam laudabo submissionem? Quibus laudibus celebrabo Virginem, per quam hæc acta sunt, per quam lapsus facta est reparatio? Quis honor exhiberi potuerit puritati eius ex æquo respondens, cuius amore captus Opifex, ex ea suum construxit tabernaculum, in quo minimè recusauit habitare, in quo paterna voluntas est impleta? Quenam gloria ei poterit tribui pro meritis, cuius superiorem gloriam præter se ostendit creator? O donum, quod nullo potest honore, vt par est, affici. O pulcherrima pulchritudo omnium pulchritudinum. O Dei genitrix, pulchrorum omnium summum ornamentum. Tu casum veteris nostrę nobilitatis erexisti partu tuo, qui est supra

Cap. 10. In tenerrima ætate perfecta fuerit virginitas S. Marię.

Cap. 11.

for. * inno. uationem

S. Marię agna immaculata.

Præstantia eius.

Psal. 103.

Natura humana exaltatio.

Cap. 12.

Vide quantum honor habendus sit S. Marię.

supra rationem. Tu primæ imaginis obscuratam speciem restituisi in suam pulchritudinem. Tu primæ parentis dolores in pariundo susceptos, tuo partu in gaudium conuertisti. Per te paradysum purè sumus consecuti. Per te generis colonia ad propriam redijt mansionem. Per te recessit rhomphea versatilis. Per te, quæ erant clausæ, deliciarum portæ fuerunt aperta. Per te spes Prophetarum ad effectum sunt deduce. In te finem acceperunt, quæ ab eis dicta sunt. Per te nostræ resurrectionis certa signa tenemus. Per te nos regnum cælorum speramus esse affecturos. Te nostræ salutis habemus adiutorem. Te nostri auxilij habemus defensorem. Te proponimus, cuius ore nostra dicatur excusatio. Te nostræ fidiæ circunferimus gloriationem. Te Christianorum multitudo murum habemus firmissimum. Te fideles Reges amant habent valida. Per te bellorum frangunt audaces impetus. Per te consequuntur prophetæ victoriæ. Tu ô Dei genitrix, nè despicias preces eorum, qui semper petunt. Præbe manum laborantibus: opem fer eis, qui agitantur tempestatibus: sed a bellorum fluctus: fac in auras evanescent spiritus eorum, qui incessunt iniurijs. Dapeitioni convenientem (potes enim) euentum. Habes vt mater in filium, quæ recusat non potest, fiduciam. Habes vires insuperabiles, robur inexpugnabile. Nè immensam tuam clemenciam superet multitudo peccatorum. Nè absurda facta retardent tuam, quæ verbis exprimi non potest, misericordiam. Nam quæcunque fuerit multitudo eorum, quæ ignorantur, ea facilem accipit solutionem, si tu solum volueris. Nihil tuæ resistit potentia: nihil repugnat tuis viribus: omnia cedunt tuo iussui, omnia tuo obediunt imperio, omnia tuæ potestati seruiunt. Te omnibus suis operibus reddidit excelsiorem, qui est ex te natus: & per ea, quæ in te facit admirabiliter & præter opinionem, ita esse confirmavit. Ea potes consequi citra laborem. De ijs absque ullo intercessore compella creatorem. Delectatur petitione: gaudet se rogari: non resistit, quo minus implentur. Tuam enim gloriam, existimat esse propriam: & tanquam filius ea exultans, quasi exolvens debitum, implet petitiones.

Vide quanta bona per sanctam Mariam nobis eueniant.

Vide sanctæ Dei genitricis potentiam, & admirabilem eius potentiam.

Itaque ego quoque, ô Domina, fretus tua, quæ exprimi non potest, potentia & benignitate, ex egenis labris fructu tibi obtuli, indignum quidè qui offeratur, optimam autem indicat meam voluntatem. Neque enim meæ solum vires non assequuntur, quod desiderant: sed magnorū etiam viroꝝ expectationibus id ipsum accidit, vt id non assequantur. Accipe ergo non attendens opera, sed admittens promptū animi studium. Accipies autem, sat scio, vt quæ sis amans honorum, reddens precium pro peccatis, & regno cælorum dignans, propitiumque reddens patrem, filium & spiritum sanctum, vnam diuinitatem & regnum, ineffabilem potentiam & Dominationem: Quam decet gloria, honor & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorū, Amen.

S. Maria amans bonorum.

VITA S. COLVMBANI ABBATIS, AB EIUS AEQUALI IONA ABBATE, QVEM QVIDAM VOCAT *discipulorum eius discipulum, conscripta: cuius tamen stylum in gratiam Lectoris, nonnihil expolire conatus est F. Laur. Surius.*

PRAEFATIO AVTHORIS, NIHIL MUTATA PHRASI.

Dominis eximij, & sacri culminis regimine decoratis, religionis copia fultis Vualdeberto & * Boleno patribus, Ionas peccator Memini me ante hoc ferme triennium, fratrum coniuuentia flagitante, vel beati Bertulphi Abbatis imperio iubente, cum apud eos Apenninis ruribus vagans, in * Bobiensi cœnobio moraretur, fuisse pollicitum, vt almi patris Columbanī meo studerem stylo texere gesta: præsertim cum ij, qui eo fuerunt in tempore, penès ipsiun patrata viderunt, quamplurimi penès nos superstites sint, qui nobis non audita, sed visā, narrent: vel quæ etiam nos per venerabiles viros Attalam & * Eustachium * Eustachium didicimus, quorum primus Bobiensis, secundus Luxouiensis cœnobij, quo vos præfules existitis, eius successores fuerunt: qui magistri instituta suæ plebibus seruanda tradiderunt: quorum vitam vtrunque quiniimus, in postmodum deprompsimus, seu plerorunquæ, quos eluentia memorabiles reddidit. Sed quæ

* Boboleno vel Baboleno

* Ebobleni

* Eustachium

Quere has To. 2. 10. & 19. Martij.

supradictorum fratrum agapis, vel patris prædicti præceptum conijciens rebar liquidò meo meatu exuberari, multum me ego ad hoc opus imparem reperio. Si enim me in hoc opere nequaquam indignum iudicasset, olim iam ad ea texenda temerario quâuis conatu aggressus fuisset: quanquam me & per triennium Oceani per ora, vexit, & searbae lintris abacta, scaltens molles sectando vias, madefacit sæpè & palus Elnonis plantas, ob venerabilis Amandi pontificis ferendum suffragium: qui his constitutus in locis, veteres Sicambrorum errores Euangelico mucrone coercer. Erit tamen commissi operis, venerandi Patres, vestri arbitrij cultus, vt si aliqua minus ritè prompra, decore facunditatis caruerint, vestris phaleramentis decorentur, vt legentibus apra fiant: nè, dum mea imperitia in eloquio exhorret, cum facta dictis non exequantur, sanctorum virtutes fastidiosè ferendo non imitentur: & cum ad partum opus ouantes manum tetenderint, mox sentitū asperitate cruentam nitantur subtrahere. Quibus dicendum est, nantes solere rheumate gurgitum fractis viribus ripæ redditos, cum alia defuerint subsidia, festino conamine sentes apprehendere: & diutum fauces, cum aliæ dapes redundant, sæpè agrestia desiderare: & pleurosq̃que multorum omnium, organi, scilicet, psalterij, citharæ melis aures oppletas, mollis sæpè auenæ modulamini auditum accommodare. Et si me quempiam laudare repererint, qui adhuc superis iunctus sit, non me adulatorem putent, sed rei benè gestæ differtorem: nec fauere cuiquæ panegyrico carmine, sed digna memoriæ commendare: nec ided, si superest, tumescat, si à me sibi largita conditoris dona narrata videat, nè elationis stimulo syncera mentis soliditatem corrumpat.

Locus de pranatus.

Nulli quippè dubium est, quod fauor adulatorum polluat mentes decore plenas virtutum, sicut ad Israël per Esaiam Dominus loquitur: Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. Sapientem etenim, vt vulgò dicitur, falsā laus increpat, verax ad meliora tendere pronocat. Adornet ergo eos in eo, quod benè gesserint, fama laudabilis: increpet, nè maculet amittendo feruorem, tepor vituperabilis. Cluant alij, si dignum imitatione quid gesserint, nec sibi in postmodum perniciosæ elationis damna attrahant ex commemoratione patratae virtutis. Inseruërim ergo illa, quæ veris assertionibus experti sumus fuisse patrata, vel prætermitti negligentia deputauimus. Multaque prætermissa sunt, quæ extoto nequaquam meminimus, & pro parte aliquid scribere, nullatenus ratum duximus.

Esa. 4. Falsa laus sapientem increpat, verax ad meliora prouocat.

Quæ sunt ergo posita, duobus libellis intersecidi, vt vno volumine legentibus fastidium amputarem. Primus beati Columbae gesta perstringit: secundus, discipulorum eius Attalæ, Eustachij, vel cæterorum, quos meminì, vitam edidit. Ea ergo vestro libramine pensanda censemus, vt à vobis sagaci examinatione probata, à cæteris ambiguitatem pellant. Nam si quædam aliquis non ritè distincta, ac de industria corrupta repererit, reiicienda iudicabit, præsertim si doctorum facundia fultus, assatum scientia oppletus abundet. Nouerit tamen nos non ad hoc vestigia tendere, vt nos putemus doctorum gressibus cœquari. Illi rore eloquentiæ madentes, virides campos flore pinxerunt: nobis vix arida tellus arbuscula gignere nouit. Illi dites balsami lachryma ex Engaddi, floreque oromatum ex Arabia: nobis ex Hybernia vix butyrum pinguescit. Illi piper nardumque sumunt ex India: nobis pinifera iuga Apennina, iuga, quæ zephyrijs rigescunt frigore flabris, vix tandem saliuunculam præbent. Illi preciosi lapidis varietate gloriantur: nobis temerarium videtur Gallie succino gloriari. Illi poma palmarum magnoperè in peregrina dirigunt:

Columbanus, dicitur etiam Columba.

nobis, Ansonium iuxta Poëtam, sunt molles castaneæ & mitia poma. Valetè almi patres, viri vigoris atque roboris, Deo dicati æterno.

VITAE

Caput 1. quod tamen non nisi ad lectorem Præfatimcula est.

Noubr. 21. Vitæ Sanctorū cur à sanctis Patribus concriptæ.

LXIMIO virtutum fulgore micantem atque rutilantem sanctorum præfulum & monachorum vitam, illustres atque eruditi patres multa solertia conscripsere, ut præclara præcorum exempla suaviter posteris redolerent. Egit hoc à seculis rerum sator æternus, ut famulorum suorum famam efficeret sempiternam, & ut eorum res gestæ illis, qui postea futuri essent, exemplo forent, atque illorum meritis ventura soboles vel eorum facta imitando, vel memoriæ commendando gloriarentur. Ita beatus Athanasius Antonij, Hieronymus Pauli & Hilarionis, aliorumque, quos cultus bonæ vitæ effecerat laudabiles. Scæverus quoque & Posthumianus atque Gallus Martini memoriâ nobis egregiè commendârunt: plerique etiam aliorum, quos aut fama, aut bonorū exempla operum, vel virtutum monumenta celebres reddiderunt: ut sunt columnæ Ecclesiarum Hilarius, Ambrosius, Augustinus: qui inter tot seculi turbines & fluctuantem mundum Ecclesiæ statum sustentârunt: nè aduersis dæmonum flatibus & hæreticorum importunis procellis vera fides contaminaretur. Quorum nos exempla temerario sanè conatu secuti sumus, qui nec meritorum ornamentis, nec faciendiæ copijs suffulti, nec exercitiæ scientiæ fonte potati, eximij patris Columbanij, qui nostris floruit temporibus, historiam texere aggredimur. Sed tamen erit ditorum nostrorum arbiter ille, qui est virtutum largitor immensus: qui ei & gratiæ suæ munera, & vitæ perennis donauit immarcescibilem coronam.

De visione, eius matri vterum gestanti oblata Cap. 2.

Hoc loco MS. Codices magnas habet obferitates de folijs motu &c. q. omiffimus ppter mendas.

Visio matris S. Columbanij.

Mat. 17. Indic. 5.

Columbanus igitur, qui etiâ Columba vocatur, in Hybernia ortus est, in insula in extremo sita Oceano, spectante Titanis occasum, dum vertitur orbis, & lux occiduas ponti descendit in ymbas. Insulæ huius situs, ut ferunt, amœnus est, & immunis ab armis & bellis exterarum nationum. Eam Scotorum gens incolit: gens quanquam cæterarum gentium legibus carens, at tamen Christianæ religionis dogmate florens, ita ut omnium vicinarum gentium fidem excellat. In ea natus est Columbanus inter ipsa fidei illic nascentis primordia, ut fides, quam partim infœcundam gens illa habebat, eius & sociorum illius exhortationibus culturaque vberi fœcundaretur. Sed prius, quam vitæ huius lucem caperet, quid acciderit, non est silentio premeendum. Cùm enim eius genitrix conceptu fœtu gravida iam esset, nocte intempesta sopore depressa, vidit è sinu suo rutilantem solem, nimioque fulgore micantem, procedere, & mundo ingens lumen præbere. Expergela facta deinde, cælo iam albescente, accuratè apud se pensitare cœpit, & sagaci rrutinare animo, ecquid tanta sibi visio vellet: à vicinis quoque, quos doctrina solertes reddiderat, petijt, ut eius vim & significationem rimarentur. Audiuit tandem à peritis, se egregiæ indolis puerum suo vtero continere, qui & suæ & proximorum salutis, præclare consulturus sit. Postquam ergo mater eum edidit, tanta cura seruauit, ut illis etiam, quorum habebat mores cognitos & exploratos, vix eum credere aut cõmittere veller, donèc pubescens, Christo duce, sine quo nihil boni agitur, bonis excellentis operibus animum applicaret. Nec immeritò è suo sinu solem fulgentem prodire conspexit. In Ecclesiæ enim, quæ mater est vniuersorum, membris tanquam sol splenduit, dicente Domino: Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Et De bora olim docta à spiritu sancto: Qui autem, inquit, diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent. Ut enim axis æthereus stellarum distinctione & celebri lucis frequentia speciosior est: utque lux diei, solis aucta splendore, mundo amœnior resurgat: ita corpus Ecclesiæ, conditoris ditatum opibus, sanctorum augmentatum numero, scientiæ luce & religione nitescit: ut ex doctorum frequentia, posterorum lucra succrescant. Et sicut sol & luna, astraque omnia noctem atque diem suo splendore nobilitant, ita sanctorum merita sacerdotum, Ecclesiam confirmant.

De eius sagacitate & industria, recessu è patria, & in cuius disciplinam se tradiderit. Cap. 3.

Exactis

Exactis infantia annis, cùm in pueritiæ ætate pubesceret, liberalium literarum studijs & Grammaticorum literis capaci ingenio operam nauare cœpit: in eaque per omne pueritiæ & adolescentiæ tempus perseuerans, vsque in virilem ætatem eam magna animi contentione profecutus est. Sed cùm eum formæ elegantia, corporis candor & nobilis pubertas omnibus gratum redderet, cœpit antiquus hostis in eum lethifera sua intorquere tela: ut quem tanto cernebat pollere ingenio, suis, si posset, nexibus implicaret. Aggreditur igitur lasciuas puellas, eius amore illas inflammat, maximè quas formæ corporis perfundioris decor horrendo desiderio in miserorum animos insinuare & immergere solet. Sed cùm egregius miles tor vndique telis appeti & vrgeri se conspiceret, micantemque versuti hostis sicam in se vibrari cernebat, humanæ fragilitatis non ignarus, quam citò labendo mergatur: sciens etiam, quemadmodum Lilius ait, nihil esse tam sanctum religione, tamque custodia clausum, quò penetrare libido nequeat: Euangelicum clypeum laua tenens, ensemque ancipitem dextera ferens, cõtra immanes hostium cunctos ad pugnam se accingit, nè frustrato labore, quem non mediocri ingenio in Grammatica, Rhetorica, Geometria & ipsis quoque scripturis diuinis consumpserat, seculi illecebris occuparetur. Accessit autem ad hanc rem etiam alius quidam stimulus, vrgens eum. Cùm enim hac animo secum volueret, ad cuiusdam religionis ac Deo dicatæ fœminæ cellulam venit. Cùmque eam prius submissa voce salutasset, postea iuuenili quodam seruire eam acrioribus verbis castigare cœpit. Videns illa gliscentem in adolescente animi vigorem: ego, ait, utcumque potui, ad bellum processi. En quiddecim voluntur anni, ex quo & domo carni, & hunc peregrinationis locum expetiui, nec vnquam deinceps, Christo adiuuante, manu stiuam tenens, retrò respexi. Et nisi fragilis sexus obstitisset, mari transmissis, longioris peregrinationis locum petiissem. Tu verò adolescentiæ flammis etiam nùm æstuans, natale solum incolis, & ad fragiles voces, velis nolis, fragilitate attrahente, aurem accommodas, atque fœminæ uisitare sexum tutò te posse arbitraris? Non reminisceris suasu Eua: Adam prolapsam, Samsonem à Dalila seductum, Dauid à pristina iustitia, captum Bethsabee pulchritudine, excidisse, sapientissimum Salomonem mulierum amore, deceptum? Perge igitur, o iuuenis, perge, euade ruinam, qua comperis multos corruisse: declina viam, qua ducit ad portas inferorum. His dictis stimulatus adolescens, & vltra, quam adolescentem crederes, territus, gratias increpanti agit: sodalibusque valedicens, iter arripit. Mater autem dolore perurgente orat, nè se relinquat. At ille: Non audisti, inquit, qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus? Obstitente verò matre, & limini inhaerente, postulat ut se ire sinat. Eiuulat illa, & in pavimentum prostrata, negat se id permissuram. Tum ille & limen & matrè transiit, orat eam ut bono sit animo. Me quidem, inquit, in hac vita deinceps non videbis, ego enim, quocumque me ducet salutis iter, eò iam progressurus sum. Atque ita relicto natali solo, quod Lagenorum terram incolæ nuncupant, ad virum venerabilem, qui Senilis dicebatur, se contulit: qui eo tempore singulari religione & scripturarum sacrarum eruditione inter suos pollebat. Qui cùm eum sagacis ingenij esse videret, omnium diuinarum scripturarum studijs eum imbuit: sed ita tamen, ut quemadmodum magistri è discipulis sciscitantur, eum eorum volunt explorare ingenia, & vtrum magnos iam in studijs progressus fecerint, vel desidia & inertia torpeant, cognoscere: sic difficiles quasdam ei proponeret quaestiones, è quarum solutione de eius doctrina coniecturam caperet. At ille, quantumuis pavidus, at sagaci tamen pectore, nè immorigerus magistro videretur, non vana gloriæ actus vitio, sed magistro parere volens, quaestiones obiectas luculenter dissoluit, memor illius, quod Psalmographus habet: Aperi os tuum, & ego implebo illud. Vsque adeò verò in eius pectore diuinarum thesauri scripturarum conditi tenebantur, ut intra adolescentiæ metas constitutus, Psalmorum librum elimato sermone exposuerit: multaque alia, quæ vel cantari sint digna, vel ad docendum vtilia, conscripserit.

Ut ad Abbatem Commogellum venerit, & de Hybernia egressus sit. Cap. 4.

Deinde verò operam dedit, ut monachorum adiungeretur societati. Itaque monasterium Benchor petijt, cui tum præerat virtutum vbertate clarus beatus Commogellus, egregius inter suos monachorum pater, quiq; religionis studio, & regularis disciplinæ cultu præcipuus habebatur. Ibi sol-

Dar operã litens.

Diabolus insidiatur eius pudicitia.

Ei fortiter vitæ sanctus resistit.

A virgine quadam ad meliorem vitam instituta animatur.

Gen. 3. Iudic. 16. 2. Reg. 1. 2. Reg. 11.

Matth. 10.

Ita facientia docet S. Hieronymus Epistola ad Iulianum.

Psalm. 50.

Eruditio S. Columbanij

Ingrreditur monasteriũ Benchor.

lis orationibus & ieiunijs vacare coepit, & leue iugum Christi in stios humeros recipere, semetipsumque sibi abnegando, & crucem suam tollendo, Christum sequi: ut qui aliorum doctor futurus erat, ipse quod doctrina didicerat, in suo corpore mortificationem ferendo, copiosius exemplo monstraret, quid alij ab ipso docti, facere deberent. Cum autem multos in eo monasterio annos egisset, peregrinandi coepit virgeri desiderio, memor illius Dominicae sententiae, qua dictum est Abraham: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi. Itaque venerabili patri Commogello cordis sui patefecit ardorem, ignitumque igne Domini desiderium, de quo igne Dominus in Euangelio loquitur, Ignem veni mittere in terram: quam volo, ut ardeat? Ardentem, inquam, ille patri patefecit affectum, sed non ea patris responsa tulit, quae ipse maxime voluisset. Erat enim venerabili Comogello permolestum, tanta consolatione destitui. Tandem tamen sibipsum indixit, ne plus suae necessitati studeret, quam aliorum utilitati opportunè pareret. Nec sine omnipotentis arbitrio fiebat, qui tyrone suum ad bella futura erudiebat, ut de eius victoria gloriosos referret triumphos, lautamque supellestem ex caesorum hostium copijs reportaret. Itaque accito eo, tristem licet sibi, tamen alijs vtilem sententiam depromit, se & pacis symbolum, & solatia atque comites itineris, quos religio claros reddidisset, suppeditaturum. Collecto autem fratrum coetu, omnes admonuit suarum precum suffragijs impetrare à Domino itinere, quod Columbanus erat cum suis suscepturus, solatia necessaria. Deinde Columbanus, vicesimum aetatis agens annum, cum duodecim comitibus iter ingreditur, & Christo duce, ad litus maris accedit, ibi misericordiam omnipotentis praestolaturus, ut si illi visum sit, quod animo constituerant, ad effectum perducat. Sentiunt interim clementis iudicis secum facere voluntatem: sicque carinam ingressi, dubias per fretum persequuntur vias: & prosperantibus zephyrorum flabris, pernici cursu in Britannicos perueniunt sinus. Vbi paulisper morantes, vires resumunt, ancipitiq; animo anxia inter se consilia agitant. Placeat tandem arua Gallica experere, & mores hominum accuratè indagare: & si spes affulgeat salutis illis afferendae, aliquantis per apud illos commorari: sin obduratas arrogantiae caligine illorum mentes reperiant, ad vicinas nationes commigrare.

Gen. 12.

Luc. 12.

Cum 12. fo-
cijs ex Hy-
bernia pro-
ficiscitur.

Magnus re-
ligionis re-
por in Gal-
lijs.

Virtutes S.
Columbani
& sociorum

Matt. 23.
Esa. 66.

Nihil apud
eos licet ha-
bere peculij

Ut in Gallias venerit, & quam sancte illic cum suis versatus sit. Cap. 5.

A Britannicis ergo sinibus progressi, ad Gallias tendunt: vbi tunc vel ob frequentes hostiles incurfus, vel praesulum negligentiam, religionis virtus penè abolita videbatur. Tantum Christiana fides permanebat: poenitentiae medicamenta & mortificationis studium vix paucis in locis reperiebatur. Agebat itaque venerandus vir, ut ad quaecunq; progredieretur loca, verbu Evangelicum annuncieret. Idque sanè gratum omnibus erat, quippe & facundia instructus erat, & ea, quae pro concione dicebat, virtutum exemplis confirmabat. Tanta autem in illis humilitatis gratia inerat, ut quemadmodum homines mundo dediti, ad honores & dignitates aspirant, sic illi inter se humilitatis cultu & exercitatione alij alios antecurrere niterentur, memores sententiae illius, Qui se humiliat, exaltabitur. & quod Elaias ait: Ad quem respiciam, nisi ad humilem & quietum, & trementem sermones meos? Tanta pietas, tanta charitas erat in omnibus, ut vnum illis esset & velle & nolle. Modestia & sobrietas, mansuetudo & lenitas in cunctis cernebantur. Desidiam & discordiam pariter execrabantur: arrogantia & elationis supercilium duris castigationum ictibus feriebatur. Ira atque liuor sagaci intentione pellebantur. Tanta patientiae virtus, charitatis studium, lenitatis cultus eis aderat, ut mitem Dominum Iesum in medio illorum habitare ambigi non posset. Quod si quis in vitia contraria prolapsus esset, simul omnes pari iure negligentem corrigere studebant. Communia omnibus omnia erant. Si quispiam proprium aliquid vsurpare tentasset, à ceterorum consortio segregatus, poenitentia id expiare cogebatur. Nemo ausus fuit, si lesus esset à proximo, par pari referre, nemo asperum proferre sermonem: ita ut inter homines illos planè Angelicam agi vitam cerneret. Denique tam ad omnes gratiosus erat beatus Colubanus, ut in quorumcunq; domibus aliquantis per commoraretur, omnium animos ad religionis studium inflammaret.

Ut Rex Sigebertus eum exceperit, utq; in eremo sibi habitatione instituerit. Cap. 6.

Pervenit inter haec fama beati viri in aulam Sigeberti Regis, qui illo tempore duobus regnis Austrasianorum & Burgundionum inclutus, apud Francos rerum potiebatur, quorum praeter ceteris Galliarum populis eximium nomen habetur. Ad quem cum vir sanctus cum suis accessisset, gratus Regi & aulicis effectus est ob egregiae doctrinae copiam. Tandem Rex ab eo petijt, ut intra Galliarum terminos resideret, nec se suosque ad alios commigrando relinquere: quicquid voluntas ipsius exposceret, id se praestitutum affirmans. Ille vero ait ad Regem, non se alienas consecrari opes, sed Evangelicae doctrinae, quantum carnis admitteret fragilitas, velle exhibere sectatorem: Qui vult, inquit Christus, post me venire, abneget semetipsum sibi, & tollat crucem suam, & sequatur me. Respondit Rex: Si Christi Crucem tollere, & eum sequi desideras, potius eremi sedare quietem: tantum ne nostrae ditionis relicto solo, ad vicinas abcas nationes, ut & tibi augmenta praemiorum compares, & nostrae salutis opportunè prouideas. Id ubi audiuit Columbanus, obtemperavit Regis persuasioni, eremumque petijt, quae Vosagus dicebatur, vastam sanè, in qua castrum erat olim dirutum, quod antedidinis scopulosaque peruenisset loca, ibi cum suis resedit, exiguo alimento contentus, animo commemorans illud scripturae diuinæ, non in solo pane viuere hominem, sed verbo vitae satiatus, multis abundare dapibus: quas qui gustarit, nunquam possit esurire.

Intra Galliam humanissime à Rege excepiatur.

Luc. 9.

Sigebertus Rex precibus eum apud se retinet.

Deut. 8. Matth. 4.

Ut dimicta ei in eremo degenti in summa inopia, allata sint, & ut multos curaret. Cap. 7.

Ergo in loco viro Dei cum suis commorante, subito vnum è fratribus, vel ob probationem, vel ob culpam aliquam febris corripuit. Sed cum nulla alimenterum solatia adessent, praeter cortices & herbas, omnium animis inspiratum est, ut pro aegri fratris sospitate, ieiunio & orationi vacaret. Tertio iam ieiunij peracto die, cum nihil haberent, vnde fessa corpora rescicerent, de repente conspiciunt virum quendam panibus & pulmentis onustos equos ad fores adduxisse. Isque referebat se repentino quodam cordis instinctu impulsum, ut eis ex sua substantia subveniret, qui tantam egestatem pro Christo in eremo sustinerent. Oblatis itaque viro Dei, quae attulerat, humiliter rogauit, ut vir sanctus coniuge ipsius Dominum deprecaretur, quam toto anno tantus vastasset februm ardor, ut eius vita planè desperaretur. Nolens autem vir sanctus homini anxio negare solamen, adhibitis fratribus, pro ea Domini misericordiam implorauit. Finis precibus illa, cui iam mors immincebat, illico sanitati reddita est. Vbi vir eius, percepta B. Columbani benedictione, domum redijt, coniugem suam sedentem vidit. sciscitatusque, qua hora eam febris reliquisset, reperit ea hora fuisse sanatum, qua vir Dei pro ea Dominum deprecatus erat. Transacto deinde paruo temporis intervallo, quo capiti Christo piamentium expiationes, per contritionem carnis, iniuriasque famis mortificata Deo membra offerrent, ac inuiolatum religionis statum obseruare contenderent, duris acerbitatibus omnis frangebatur voluptas: ut videlicet praedo virtutum omnium, expoliator criminum foret. Nouem iam transierant dies, quibus vir Dei cum suis non alias caperet dapes, quam arborum cortices, herbasque, saltus: sed temperavit esca ariditate pietas virtutis aeterna: quae per visum admonuit Abbatem Carantum, qui monasterio, cui Salicis nomen est, praerat, ut famulo suo Colubano, in eremi vastitate degenti, necessaria deferret. Expergestus Carantocus, cellarium suu Marculphum vocat, narrat quid in visu admonitus sit. At ille: Fac, inquit, ut imperatum est tibi. Iubet ergo Carantocus Marculphum ire, & quaecunq; apparere posset, beato Columbano deferre. Oneratis vehiculis, Marculphus iter arripit: sed cum solitudinem attigisset, nulla apparet via, qua sit eundem. Tandem visum est, ut si Dei haec esset voluntas, praemis equis, imperantis potentia viam aperiret. Mira virtus. Antecedentes equi per ignotum iter, vngula solum terunt, rectoque itinere ad fores beati Columbani perueniunt. Admirandus Marculphus equorum vestigijs insistit, ad virum Dei peruenit: ea quae attulerat, repraesentat. Ille gratias agit conditori, qui sic famulis suis pararet mensam in deserto. Percepta eius benedictione, Marculphus recedit, omnibusque remgestam patefacit. Coepit exinde frequens populus & agrorum turba, ob sanitatem

Quidam diuinitus admo-nitus, ei affere alimēta.

Sanat famulam mo-ribundam.

Vide inedia fractum.

Abbas quidam mittit ei esca.

Nota miraculum.

Multos sanatos. tem redintegrandam, ad eum confluere, & morborum omnium expetere medicinam. Quos cum a se auertere non posset, omnium petitionibus parens, orationum medicamine, cunctorum morbos, diuino fultus auxilio, curabat.

De constantia eius in quadam graui tentatione. Cap. 8.

Importuna quedam cogitatio eum infestat.

Cum autem ijs in locis per opaca saltus inter deuia vir Dei deambulare, librumque humero ferens, de scripturis sacris secum conferret, subito eius animo incidit cogitatio, vtrum potius eligeret hominum iniurias perpeti, an ferarum sauitiam sustinere. Quae cogitatio cum illi importuna esset, eumque vehementer vrgeret, crebro frontem signo Crucis armans atque orans, intra se ait, praestare bestiarum ferocitatem absque alieno peccato, quam hominum rabiem cum damno animarum, perpeti. Cumque haec animo volueret, conspicit duodecim aduentare lupos, & dextra laeuamque medium ipsum cingere. At tamen manet immotus, aitque: Deus, in adiutorium meum intende: Domine, ad adiuuandum me festina. Accedunt lupi propius, oraque sua ad eius vestimenta adiungunt. Sed cum ille constans permaneret, interritum relinquunt, & per saltum peruagantur. Ea tentatione superata, securus per saltum iter carpit: nec procul abiit, cum ecce audit voces frequentium Suetorum per auia oberantium, qui per id tempus illis in locis latrocinia exercebant. Sed ea quoque tentatione animi constantia profligata, ex rebus aduersis victor euasit. Sed hoc vtrum diabolica fallacia finxerit, an re vera sic se habuerit, perspicue non cognouit. Alias etiam a Cellula exiens, longiorique via vastam eremum penetrans, reperit saxum immane, praeruptaque cuiusdam rupis latera, terga scopulis aspera, hominibus inaccessibilia: simulque cernit in caute sinu concauum, volensque abdita perscrutari, in eum ingreditur. Et ecce videt vrsum in interiori sinu suum habere habitaculum, atque illic residere. Iubet ergo mansuetum abire feram, nec deinceps eos repetere calles. Abijt fera mitis, nec prorsus ausa fuit eum repedare. Distabat locus ille ab Anagratia plus minus septem milliariibus.

Psal. 69.

Vrsum inhibet abscedere.

De mira eius abstinentia, & vt aquam e petra produxerit. Cap. 9.

Dominicos & festos dies vt coluerit.

Mira eius inedia.

* bulgnas * bullucas

Exod. 17. Num. 20.

E saxo aqua elicitur precipitibus.

Psal. 16.

Math. 17.

Marc. 11.

Solebat autem vir sanctus, cum Dominicae dici aut quorumlibet sanctorum sacratae solennitates aduentarent, ab aliorum societate separatus, in loca abdita se recipere, & longioris spatij eremi secreta expetere, vt solida & tranquilla mente, absque curarum inquietudine, solus orationi vacaret, & religioni omni conatu intenderet. Ita etiam aliquando in hac scopuli caeuerna solitariam vitam ducens, ad eum fuit inedia confectus & attenuatus, vt vix illum viuere putares. Non enim aliud suppetebat penitus, nisi agrestium herbarum exigua mensura, vel pomorum paruulorum, quae eremus illa ferebat, quae vulgo * bullugas appellant. Potus aqua erat. Volebat autem ita se gerere, vt qui aliorum curis occupatus, semper haec aequae perficere non posset, saltem per interualla temporum parte, animi sui desiderio satisfaceret. Erat autem in monasterio puerulus quidam, Domoalis nomine, qui solus ad illum referre solebat, si qua monasterij negotia extitissent fratribus obseruanda, ab illo reportare. Cum ergo multis diebus in illo sinu eminentis saxi, ad quem vix patebat accessus, vir beatus resedisset, puerulus ille clam ab eo perquisiuit, cur in promptu aquam non haberet, sed grandi eam labore per montis ardua fessis poplitibus apportaret. Cui Columbanus: Fili, inquit, paulisper saxi terga sciscitare. Memento, Dominum populo Israe'l e caute latices produxisse. Tum ille patri obediens, rupem caedere aggressus est. Sanctus autem vir statim in genua se submittens, Dominum deprecatur, vt tribuat suae necessitati opportuna. Tandem eius precibus parens, pie petenti larga subuenit potestas. Mox erumpente aqua, fons coepit manare perennis, qui vsque in praesens permanet. Nec immerito misericors Dominus sanctis suis largitur ea, quae petunt, quandoquidem propter praecipua eius proprias crucifixerunt voluntates: tantaque fide praediti sunt, vt quae ab illius misericordia petunt, ea se impetraturos non dubitent. Ille autem promissit: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi, & transibit: & nihil impossibile erit vobis, & alibi: Omnia quaecunque orantes petitis, credite quia accipietis, & venient vobis.

Vt Luxouienfe monasterium condiderit, & multi ad eum se adiunxerint. Cap. 10. Cum

Cum iam multi se in eius contubernium & societatem monachi adiunxissent, de commodiori in ea eremo inquirendo loco cogitare coepit, vbi monasterium construeret. Inuenit autem castrum quoddam, quod olim munitissimum fuisset, a supradicto loco distans plus minus octo milliariibus, praesens temporibus Luxouium nuncupatum: vbi etiam thermae suae aquae calidae eximio opere extructae habebantur. Multae illic statuatae lapideae erant, quas cultu miserabili rituque profano pagani quondam coluerant, execrabilibus eas cremonijs prosequentes. At nunc sola illic ferat bellua, vrsi, bubali, lupi frequentes videbantur. Ibi ergo vir egregius monasterium construere coepit. Cuius rei fama cum percrebuisset, multi vndique eum aduolare, & religionis studio sese dicere coeperunt: vti in eum numerum monachorum frequentia excreceret, vt vnius monasterij collegio vix contineri posse viderentur. Accurrebant vndique etiam nobilium filij, vt spectis mundi huius oblectamentis, diuitijsque calcatis, aeterna premia caperent. Cernens autem beatus Columbanus vltro citroque homines ad poenitentiae remedia aduolare, nec vnius coenobij limitibus tantam multitudinem absque multa difficultate comprehendi posse: (Quauis enim animus vnus & cor vnum esset omnium, non tamen id tantae multitudinis conuersationi congruum videbatur) alium inquit locum, quem aquarum copia ornaret. Quo reperto, aliud illic monasterium adificauit, quod Fontanas voluit appellari: cuius Praepositos dicit & gubernatores, de quorum religione nemo dubitaret. His ergo in locis cum monachos instituisset, ipse vicissim illis aderat, canonemque suae regulam, quam sequebantur, spiritu sancto plenus condidit: ex cuius lectione prudens lector vel auditor facile potest animaduertere, quanta viri sancti fuerit disciplina.

Multis in eius societate se adiungunt monachi.

Extruit Luxouienfe monasterium

Item Fontanense.

Prescribit monachis canonem.

De piscibus non absque miraculo partim repertis, partim captis. Cap. 11.

Er id tempus quidam frater Authigernus pulsare eum precibus coepit, vt in Hyberniam sibi liceret peregrinandi causa proficisci. Cui Columbanus ait: Eamus in eremum, & Dei voluntatem exploremus, num optatum debeat arripere, an vero in coetu fratrum permanere. Pergentes ergo simul, adulescentem Somarium, qui etiam nunc superest, comitem sibi adiungunt, & ad destinatum eremi locum perueniunt, vnius tantum panis alimonia contenti. Cumque iam duodecimus transisset dies, nec vllum panis fragmentum remansisset, hora refectiois appropinquante, iubet pater, vt in imam vsque vallem per agri praerupta se conferant, & quicquid alimenti repererint, secum absporent. Illi laetabundi per concaua vallis ad Mosellam vsque perueniunt, inueniuntque quinque magnos captos pisces, dudum a pastoribus vndis expositos, atque ex ijs tres, quod adhuc viuerent, patri praesentandos tollunt. Cum autem venissent ad eum: Cur, inquit ille, non omnes quinque attulistis? Illis respondentibus, se eos mortuos reperisse, atque ea causa apportare noluisse: Nequaquam, inquit vir Dei, ex his comedetis, nisi, quos reliquistis, allati fuerint. At illi miraculo perculsi, quod propheterico spiritu eum absentia cognouissent intelligerent, pernicii cursu locum repetunt. Deinde obiurgati, quod repertum manna reliquissent, cibos parare iubentur. Nouerat ille, quippe plenus spiritu sancto, a Domino sibi passim escas praeparari. Allo quoque tempore, in eadem solitudine, non tamen eodem loco, illo commemorante, post quinquaginta exactos dies solus Gallus frater ei aderat. Imperat ergo illi, vt ad Bruscam cat, piscesque capiat. Abijt ille, sed consultius visum est ei, vt ad Ligonem amnem pergeret. Quo cum peruenisset, & rete in aluicum iactasset, adspexit magnam quidem piscium aduenire multitudinem, nec tamen reti contineri, sed perinde ac si in parietem impingerent, retrò reuerti. Laborauit itaque tota die, nec vel vnum piscem capere potuit. Reuersus, indicat patri fructus labores suos. Ille inobedientem increpat, cur non ad denunciatum sese contulisset locum: iubetque citò eum accedere. Pergit ille, mittit rete in aquas, & vix potest praecopia piscium illud ad se retrahere. Haec nobis Gallus ille saepe narravit.

Diminuit os reperisse, atque ea causa apportare noluisse: Nequaquam, inquit vir Dei, ex his comedetis, nisi, quos reliquistis, allati fuerint. At illi miraculo perculsi, quod propheterico spiritu eum absentia cognouissent intelligerent, pernicii cursu locum repetunt.

Pena inobedientiae.

Vt inobedientes fratres morbis liberati, inobedientes diu illis afflicti sint. Cap. 12.

Orabatur alio rursus tempore in eo scopuli sinu, a quo vrsum expulerat, vbi diu oratione & ieiunio corpus affligerat. Cognouit autem per reuelationem fratres, qui Luxouij erant, diuersis morborum generibus vexari: Cum

nec plures superesse incolumes, quàm qui ægrotis ministrarent. Egressus itaque de specu, Luxouium venit: cumque omnes afflictos cerneret, iubet omnes surgere, & messem in area virgis cadere. Surrexerunt ergo, quorum conscientiam obedientiæ feruor incendebat, ad arcamque venientes, virgis fruges cadere ardenti fide aggressi sunt. Videns autem pater fidem in filiis & obedientiæ gratiam abundare, Sinite, inquit, fessâ ægritudine membra à labore recreari. Mirantur obedientes fratres, nullo doloris vestigio remanente, integra se sospitate frui. Iubet pater apparari mensas, vt vberi gaudio omnes reficerentur. Increpat deindè inobedientes, arguit fidei ignauiam, ægritudinis longam moram denunciat. Mira vltio. Supra anni tempus immorigeros morbi dolor tam vehementer attriuit, vt vix mortem euaderent: impleueruntque mensuram pœnitentiæ pro admittâ inobedientiæ ratione.

Obedientiæ & inobedienciæ diuersi effectus.

Vt in imbre sine imbre segetes cum fratribus messuerit. Cap. 13.

ADerat quandoquè tempus, quo segetum copia in horrea conderetur, nec tamen vis ventorum nubes cogere cessabat. Vrgebat verò necessitas, ne maturæ messis spicæ in stipula misso germine deperirent. Erat tum vir Dei apud Fontanensè monasterium, vbi messium copiam nouus ager locupletem attulerat. Irruebant interim ventorum flabra cum multa vi imbrium, nec omnindè atræ nubes terris pluuiam fundere intermittebant. Quid inter hæc ageret vir Dei, anxio pœtore pensitabat. Armavit verò mentem fides, docuit à Deo impetrare opportuna: accersit vir Dei fratres omnes, segetem præcidi iubet. Mirantur illi patris imperium, nec tamen quisquam ei dicit, quid sentiat. Veniunt omnes, inter diffusos imbres falcebus secant fruges, obseruant quid pater facturus sit. Ille quatuor insigni religione viros per quatuor messis angulos disponit, prout Comininum, Euno cum, atque Atquonanum ex Scotorum genere, quantum Gurganum natione Britonem: ipse cum reliquis mediis præcidi segetes. Mira virtus. Fugiebat imber à segete, & cum vndique funderetur pluuiâ, medios tantum messorum solis torreat ardor, æstusque vehemens, donèc messem conderent, afflauit. Sic fides & oratio promeruit, vt pulsâ pluuiâ, æstum inter imbres haberent.

Fides eius quanta fuerit.

Insigne miraculum.

Vt fecunditatem suis precibus impetrârit cuidam potèti femina. Cap. 14.

EA tempestate Dux Vualdelenus gentes, quæ inter Alpium septa & Iurani saltus arua degunt, suo imperio continebat. Ei verò soboles nulla erat, gratius vt donum iam desperatibus esset, quemadmodum Iuencus de Zacharia & Elisaberh ait. Itaque cum coniuge Flauia, & nomine, & genere, & prudentia nobili, ad beatum Columbanum à Vefontionensi oppido venit: orant pariter virum Dei, vt pro ipsis Dominum deprecetur: aiunt se multis ditatos opibus, sed cui post obitum eas relinquunt, hæredem se non habere. Quibus vir sanctus: Si filium, inquit, nasciturum Domino consecrare voletis, mihi que è baptismo suscipiendum tradere, Domini clementiam pro vobis ego implorabo, vt non cum duntaxat, quem Domino ex voto offeretis, sed quot libitum erit, post illum liberos procreetis. Læto illi promittunt animo, se eius iussis obsecundaturos, modo nè desinat Domini pro ipsis misericordiam implorare. Spondet vir Dei, donis celestibus plenus, se haud difficulter impetraturum, si tamen dent ipsi operam, ne pactum foedus violent. Mira res. Vix domum redeunt, & iam grauida matrona futuram expectat prolem. Natum filium, ad sanctum adducit virum: eius precibus impetratum munus ostentat, agit grates conditori, qui sic ad preces famulorum suorum optata dona largitur. Infantem vir sanctus accipit in manus suas, sacro expiatum lauacro suscipit, Donati nomen ei imponit, matrique nutriendum reddit. Qui postea in eodem monasterio sapientia imbutus, atque deindè Vefontionensis pontifex factus, nunc vsque superest, eandem cathedram regens. Beati autem Columbanî amore monasterium virorum, qui eius seruarent Canonem, construxit: quod quidem Palatium vocant, ob veterum monumenta murorum. Addidit autem benignus Deus parentibus eius alterum filium, vt erat pollicitus beatus Columbanus, eumque Ramelenum appellârunt: qui nobilitate & sapientia pollens, post decessum patris, ei susceptus est, habitu quidem seculari, sed in Dei amore vigil. Nam & ipse studio beati viri in saltu Iurenensi super Nouisonam fluuiolum, eius regulæ sine instituti monasterium condidit, cui Siagrium Abbatem præfecit. Post Ramel-

Stecilli matrone facile obtinet fecunditatē.

Donatus Episcopus Bisontinus.

Ramelenum nata sunt etiam duæ filia, seculo nobiles, sed diuino timori addictæ. Postquam autem Vualdelenus obiit, Flauia vxor eius monasteriū puellarum Vefontione extruxit, idque modis omnibus communicans, multas in eo puellas congregauit. Vsq̄ue ad eod̄ apud illos gratiofus fuit beatus Columbanus, vt omnia munimenta oblectamenta spernentes, ad præpotentis Dei cultum anhelarent.

De Theodegisi digito secto & sanato, itemque de corui obedientia. Cap. 15.

Hoc loco si qua inferere velimus, quæ hominibus exigua videantur, obtratorum latratibus ea patebunt. At tamen benignitas & liberalitas conditoris æquè in minimis, vt in magnis, clementer adspirat: nec minus in modicis, quàm in maximis, petentium vota exaudit. Cùm aliquandò vir egregius Columbanus ad præcendendas segetes cum fratribus apud Calmem, quam Bumariciam vocant, aduenisset, & blando commodoque flante Austro falce fruges secarent, Theodegisi frater digitum falce sibi præcidit, ita vt non nisi parua pellicula manui adhereret. Eum autem vir Dei procū intuitus, iubet eum sodalibus ceptum opus perficere. At ille, quid sibi acciderit, indicat. Mox ad eum properat vir Dei, digitum salua sua linit, hominemque ilico sanatum, iubet maiori contentione in ceptum laborem incumbere. Ille lætabundus duplicat laborem, & præceteris alacrius secat fruges, cùm dudum, ob præcisum digitum, animum mœrori subdidisset. Hæc nos ab ipso Theodegisi accepimus, qui etiam digitum nobis monstrauit. Aliud quiddam haud dissimile in Luxouienfi cœnobio cōtigit. Presbyter quidam & parochus, pater Boboleni, qui nunc Bobienfi cœnobio præest, Vuiniocus nomine, ad beatum Columbanum venit, qui tūc cum fratribus in saltu erat ob ligna opportunè paranda. Cùm autem Vuiniocus admirabundus adspiceret, quantam vitrumcum quercūc cuneis arietique funderent, è trunco exiliens cuneus, median eius frontem scidit, ita vt venis multus manaret sanguis. Videns autem vir Dei Columbanus sectum eius os, sanguinemque profluentem, mox in terram Domino preces oblaturus, ruit: ac deindè surgens, salua cum perungens, adeo sanum reddidit, vt vix vllum cicatricis vestigiū remaneret. Alia quoque vice, cū ad cibum capiendum veniret beatus Columbanus in cœnobio Luxouienfi, tegumenta manuum, quæ Galli vuantos vocant, quibus in laboribus vti solebat, in lapidem, qui ante refectionis fores erat, deposuit. Cūque accubuisset mensa, coruus rapax aduolans, vnum ex eis rostro compræhensum abstulit. Peracta refectionis hora, vir Dei foras egrediens, tegumentum illud requirit. Cūque omnes inter se conquirerent quis abstulisset, vir sanctus ait, nullum alium esse, qui sine arbitris vel socio attingere aliquid ausus esset, nisi alitem, qui à Noë dimissus, ad arcam non remeasset, addiditque se nullo modo eius pullos aliturum, nisi furto abreptum, celeri volatu referret. Expectantibus ergo fratribus, in medium eorum coruus aduolat, malè sublatam rem rostro reportat: nec tamen pennigera se fuga subducit, sed oblitus ferocitatis, ante omnium conspectum comiter subsistens, vltionem expectat. At vir sanctus eum abire iubet. O miram æterni iudicis virtutem, qui tanta suis præstat famulis, vt non solum humanis honoribus, sed etiam auium obedientia clarescant.

Salua sua linit digitum præcisum.

Itē alterius graue vulnus.

Gen. 8.

Coruus restituit quod abstulerat.

Vt cernisâ, ablato epistomij vertibulo, non effluerit è vase. Cap. 16.

Est deindè aliud patratum miraculum per beatum Columbanum & cellarium eius. Cū refectionis appropinquaret hora, & minister refectionis veller promerere ceruisiam, (quæ ex frumenti vel hordei succis decoquitur, quæque præceteris in orbe terrarum gentibus, præter Scoticas & Dardanas, quæ Oceanum incolunt, vtuntur, nempe Gallia, Britānia, Hybernia, Germania, cæteræque quæ ab earum moribus non discrepant) vas quod typrum nuncupant, in cellarium deportauit, & ante vas, in quo erat ceruisia, deposuit: extractoque epistomij vertibulo, in illud ceruisiam excepit. At subito quidam è fratribus Columbanî Abbatibus iussu eum euocauit. Tum ille obedientiæ flamma feruens, oblitus epistomij obstruere, pernici cursu ad beatum virum properauit, vertibulum manu tenens. Postquam autem vir Dei sua ei mandata deprompsit, ille recordatus negligentia, ocyus redijt in cellarium, suspicans nihil in vase ceruisiæ remansisse. Cernit autem vltra typrum vsque ad eod̄ excessisse ceruisiam, vt duplò altior typrus videtur, nec minimam tamen guttam decidisse in terram: ita vt tanta emineret supra

* Scordiscas

Præclarum obedientiæ miraculum.

vrnam cernisfa, quanta erat intra illius coronam siue ambitum. En quantum impe-

Nulla hic erat illorū culpa, sed tamen illi se culpe obnoxios dixissent.

Fera sancto viro obediit.

Mira virtus sancti viri.

Pfal. 36. Matt. 14.

Vacui horreū eius precibus impletur frumento.

Matt. 14. Diuinitis augentur duo panes & ceruisa.

De quibusdam alijs beati viri miraculis. Cap. 17.

Eodem tempore per densa saltus viburna, quæ prope Fredemungiacas Cal-

venire compelle. Abijt ille prope, & beatus Columbanus in ecclesia stentem

Nota vini precū eius. metu

Canaldus

Fera & aues obediit illi;

Sigeberti Regis eques

S. Colibanus obiurgat Theodoricum Regem.

Eare offendit Brunehildem.

Prædicat, filios Regis ad regni sceptrum non peruenturos.

Ut enim reuerenter acceperit Theodoricus Rex, utq; is ab eo sit obiurgatus. Cap. 18.

Reuerat iam pafsim sancti viri fama in vniuersis Gallie atque Germanie

Ut vir Dei ad Brunehildem & Theodoricum venerit, ut Regis munera respuerit, & de concitato aduersus ipsum Rege. Cap. 19.

Accidit inde, ut vir Dei ad Brunehildem veniret, quæ tum apud Brocaria-

Veni-

Veniunt ministri, & à Rege missa ei offerunt. Ille vt vidit dapes & pocula regio paratu instruta, perquirat quid ijs sibi velint. Aiunt illi, esse ad ipsum missa à Rege. At vir Dei abominatus ea, Scriptum est, inquit, Munera impiorum reprobant altissimi. Indignum est enim, vt seruorum Dei ora, eius cibis polluantur, qui non solum à suis, sed etiam ab aliorum habitaculis arceat Dei famulos. His dictis, vascula omnia dirupta sunt, vinum & sicera in humum diffusa, ceteraque hinc inde difecta. Paucis facti ea re ministri, nunciant Regi quid gestum sit. Ille terrore percussus, diluculo ad virum Dei cum auia Brunechilde properat: precantur pariter veniam, promittunt se deinceps emendaturos. Quibus promissionibus vir Dei placatus, ad monasterium redit: sed illi non diu stant promissis, redit Rex ad solita supra, cumulatq; infelicitatem suam. Quod vbi percepit beatus Columbanus, literas verberibus plenas scribit ad Regem, minatur ei excommunicationem, nisi concubinas à se repellat. Sed ijs rursùm inflammata Brunechildis, Regis animum aduersus beati Columbanum incitat, omniq; conatu perturbare contendit: orat etiam proceres aulicos & optimates omnes, vt Regis animum in virum Dei commoueant. Episcopus quoque sollicitat, vt eius instituto & religioni detrahatur, canonemque, quem illis monachus præscripserat, rodant dente canino. Obtemperant aulici miseræ Regine voluntati, Regis animum in virum Dei inflammant, atque eousque adducunt, vt eum adire, & institutum eius monasticum explorare constituant.

Ecclesi. 34. Respuit dapes à Rege missas. Nota rem admiranda.

Brunechildis altera Iezabel, Regis animum in virum Dei commouet.

Vt vir Dei Luxouio pulsus sit. Cap. 20.

Rex cum eo expostulat.

Coactus igitur Rex, Luxouium venit ad virum Dei, coepitque expostulare cum illo, cur à prouincialium moribus discreparet, nec Christianis omnibus intra monasterij septa secretiora aditus pateret. Beatus Columbanus, vt erat imperterritus & animo virili, Regi talia obijcieti respondit, se consuetudinem non habere, vt secularibus hominibus & à religione monastica alienis, liberum esse sinat in seruorum Dei habitacula ingredi: loca alia apta & opportuna instituta, vbi hospites omnes excipiantur. Tum Rex: Si, inquit, largitatis nostræ beneficij potiri vis, in loca omnia patebit omnibus accessus. Vir Dei respondit: Si tu id, quod hætenus regularis disciplina habentis adstrictum fuit, luxare & violare conatus fueris, equidem nullis tuis muneribus vel beneficijs sustentari velim. Et si ea causa hunc in locum aduenisti, vt seruorum Dei coenobia destruas, & regularem disciplinam contamines atque conuellas, noueris regnum tuum funditus muturum, & cum omni regia propagine interiturum. id quod postea rei probauit euentus. Iam enim temerario conatu Rex in refectorium ingressus fuerat. Territus autem hæcce verbis, celeriter egressus est: sed cum vir Dei acerrimè obiurgauit. Ait vero illi Rex: Fortassis martyrij coronam te percepturum speras: sed non ea ego dementia sum, vt tantum velim patrare scelus. Saniori ego consilio utar. Itaque si tibi sic visum est, ab omnium secularium moribus desistere, qua venisti via, ea tibi redeundum nostris. Eadem quoque aulicorum vox est & sententia, nolle se ijs in locis habere quenquam, qui non omnibus sese adiungat. Respondet beatus Columbanus, se de coenobij septis non egressurum, nisi vi extrahatur. Discessit ergo Rex, & virum Procerem Baudulphum illic reliquit, qui virum Dei à monasterio expulit, & iuxta Vclontionense oppidum in exiliu abegit, donec Regis sententia, quod visum esset, decerneret.

Prædicat Regi suum interitum, & totius propaginis eius ruinam.

Expellitur suo monasterio.

Multos à carcere dimittit.

De carcere diuinitus aperto. Cap. 21.

Commorans ergo illic vir Dei, audit eo in loco carcerem esse plenum damnatorum hominum, vltima supplicia expectantiu. Ad eum properè accedit, & nullo obstante, ostium ingressus, verbu Dei damnatis illis depromit. Illi, si possint liberari, promittunt se vitam emendaturos, & ob admittenda facinora poenitentiam acturos. Tum beatus Columbanus ministro Domoali, cuius superius mentio facta est, imperat, vt manu ferrum, quo compedes irretitæ atque innexæ erant, ad se trahat. Ille apprehensum ferrum trahit, idque mox instar putrefacti fruticis particulatim comminuit. Solutis compedibus, vir Dei iubet damnatos à carcere egredi: peractoque Euangelico ministerio pedes eorum lauit, linteoque extersit. Deinde præcipit, vt ecclesiam petant, & perpetrata scelera poenitentia & lachrymis expient. Properantes illi, ecclesie fores inueniunt obseratas. Porro tribunus militum vt vidit diuina virtute per beatum Columbanum

batum damnatorum compedes fractas, & vacuum sibi relictum ergastulum, tantquam à somno excitatus, damnatorum vestigia persequi cum militibus coepit. Illi at ergo appropinquare milites videntes, foresque ecclesie obseratas, gemina valenti angustia, virum Dei compellant, vt eruantur. Anxio ille pectore sursum caput attollit, precaturque Dominum, vt ipsius virtute à vinculis ereptos, non sinat demo à militibus vinciri. Non cum ètatur bonitas diuina: fores firmis obseratas clatis referat, in angustijs positum aditum pandit. Illi penici cursu iuuolant in ecclesiam: fores, cernentibus militibus, absque humana opera rursus obserantur, acsi cultos templi clauibus celeritè & patefecisset & clausisset eas. Veniens ergo beatus Columbanus cum suis, simulque tribunus cum militibus ad obseratas fores, eisdem quarunt, vt clauis præbeat. Qui cum venisset, & clauibus ostia aperire vellet, ait se nunquam diligentius obserata inuenisse. Nec quisquam postea ausus fuit damnatis illis inferre iniuriam, quos diuina virtus eruisset.

Magno miraculo fores clausi & patefecunt & clauduntur.

Vt Luxouium redierit, milites cæcitate percussis, eum presentem non viderint, vt rursus à Rege eiectus sit. Cap. 22.

Post hæc cernens vir Dei nullos sibi custodes adhiberi, nullam exhiberi molestiam, (videbant enim omnes in illo virtutem feruere diuinam, atque ea causa ab eius iniurijs se separabāt, ne socij culparum forent) Dominica die ascendit in verticem ardui montis. (Ita enim situs vrbs est: cum domorum densa ædificia in diffuso procliui montis latere extructa sint, in ardua cacumina sese porrigunt, ipsum montem vndique cingente abrupti fluminis. Donax aluco, & commentibus aditum præcludente) Ibi verò vsque in medium diem expectat, num quis prohibitus sit, ne ad monasterium reuertatur. Cum autem nullus appareret, per mediam urbem cum suis ad monasterium regreditur. Id vbi percepit Theodoricus Rex & Brunechildis, eum scilicet ab exilio reuertisse, atrocioribus iraculis stimulantur, iubentque militum cohortem rursùm eum vi indè abstrahere, & ad pristinum exilium reuocare. Veniunt milites, cum tribunò peruagantur per monasterium, virum Dei perquirunt. Residebat tum ille in atrio ecclesie, & in codice quodam legebat. Et illi quidem crebro eò veniunt, prope eum transeunt, ita vt in eius pedes nonnunquam impingerent, & vestimentis suis eum attingerent, nec tamen occæcatis luminibus vident eum. Erat id sanè spectaculum pulcherrimum. Ille lætæ abundus cernebat se quærentes, nec tamen ab illis cernebatur. Videbantur illi ab eo coram ipsis posito, nec videbant tamen. Porro tribunus per fenestram respiciens, vidit virum Dei coram ipsis latum residere & legere. Itaque exclamauit: Quid tam curiosè per atria ecclesie discurritis, nec tamen quicquam reperitis? Non iam vos diutius insanie error occupet. Non poteritis inuenire eum, quem virtus diuina regit. Cessate iam, & Regi ocyus renunciemus, vos cum minime reperisse. Vndè satis potest intelligi, tribunum illum non sua sponte venisse ad irrogandam viro Dei iniuriam, & idcirco potuisse eum videre illum. Vbi autem hæc renunciata sunt Regi, ille infausta intentionis aucto furore, Bertarium Comitem cum militari præsidio, vnaque Baudulphum, quo iam antè vsus ea in re fuerat, ad eum studiosè perquirendum misit. Qui cum venissent, beatum Columbanum in ecclesia cum omni fratrum congregatione psalmis & orationi deditum reperunt, sicque eum alloquuntur: Vir Dei, precamur, vt tam regijs, quam etiam nostris parcas præceptis, hincque ea excedas via, qua huc primum aduenisti. Ait ille: Non puto, inquit, id placere conditori, vt ad semel ob Christi timorem relictum natale solum reuertar. Videns Bertarius virum Dei sibi non obtemperare, quibusdam ferocioribus illic relictis, abscessit. Illi autem, qui remanserant, virum Dei hortantur, vt ipsorum misereatur, qui eiusmodi rei exequenda infelicitè essent destinati, ipsorumque periculo consulat: qui, nisi eum vi extrahant, sine dubio in mortis discrimen venturi sint. Illo verò dicente, se iam sapienter testatum esse, non se indè, nisi vi compellente, recessurum: illi gemino implicati periculo, vtrinque urgente formidine, pallium quo indutus erat, apprehendunt: alij ad genua eius aduoluti, cum lachrymis precantur, vt tanti sceleris culpam ipsis remittat, qui non suæ libidini, sed regie obtemperant voluntati. Videns itaque vir Dei alijs creari periculum, si permaneat in suo proposito obstinatus, cunctis ciulantibus atque mærentibus egreditur, adiunctis ei custodibus, qui, donec extra Regis dirionem excessisset, eum non

Reuertitur ad suum monasterium.

Non videt eum milites, nisi ab eum expellendū.

Alios mittit Rex, qui eum deinde eiiciant.

Spōtè egreditur è monasterio, ne milites in periculo sint.

non relinqueret. Ij que cum Nannetes deduxerunt, (Erat autem primus inter illos Ragamundus) vniuersis fratribus eum ceu suus prosequentibus. Omnium enim corda mœror oppleuerat. Interim anxius pater ob tot filiorum incommoda, incalum suspiciens: Aeternæ, inquit, rerum conditor, tu nobis locum opportunum præpara, vbi tibi perpetim seruiant famuli tui. Deinde consolatur gregem vniuersum, vti spem ne abijciant, sed omnipotenti Deo gratias immensas agant. Non enim isthuc aliquo suo, aut suorum dispendio accidere, sed multiplicandis monachorum cœtibz offerri occasionem. Si qui ergo ipsum sequi velint, promptissimis animis ad tolerandas secum iniurias id faciant. Si qui verò in Luxouicensi monasterio permanere velint, securi illicresciant: citò enim Dominum, eorum dolorem vindicaturum. Sed cum æquis animis à tanti pastoris custodia auelli non sustinerent, qui à Rege missi erant, dicebant se nequaquam passuros quinquam abire cum illo, nisi qui commune cum eo natale solum haberent, vel qui ex Britannia illum secuti essent. Cæteros, qui in Gallijs nati essent, ex Regis voluntate illic permanere debere. Cernens igitur egregius pater membra sua à se vi auelli, & suum & membrorum suorum sensit augeri dolorem. Pro tanti autem criminis immanitate, Dominum omnium consolatorem deprecans, rogauit eum, vt quos regia pertinacià se abstraheret, ipse sua custodia tueretur. In ijs autem venerabilis vir, qui postea eiusdem monasterij pater extitit, *Eustachius discipulus & minister sancti viri, videnter ab eo amissus est, intendente illi auunculo eius, qui Lingonensis Ecclesie pontifex erat. Egressus ergo vir sanctus cum suis vicesimo anno post incolatum eremi illius, per urbem Vesontionensem Augustodunumque ad Auellonem castrum peruenit: sed priusquam eò perueniret, in via ei custos equorum Theodorici occurrit, lanceaque illum confodere voluit. Sed maleuolum animum digna mox vltio anteuertit. Dexteram enim, quam in virum Dei extenderat, torpente, lanceam ante suos pedes humo defixit. Ipse verò à dæmone arreptus, ad viri vestigia corruit. Cernens vir sanctus illum diuina animaduersione percussum, illo die & nocte apud se retinuit. Altero die illucescente, cum ad se accessisset, Deo fauente, curauit, illeque in sua reuersus est. Deinde vir Dei ad *Caramhunum properans, in aedes nobilis & religiose foemina Theudemanna peruenit. Euntium autem illi occurrerunt duodecim viri, pleni rabido dæmone. Qui cum in terram corruissent, vir Dei protinus eos oratione curauit. Eodem die ad vicum, quem Coram vocant, peruenierunt, vbi quinque phrenetici ei obuiam venientes, illicò fanati sunt. Inde Antifiodorum properauit, vbi Ragamundum, qui ei custos & deductor per iter adhibitus erat, appellans: Memento, inquit, ô Ragamunde, Clotarium, quem nunc contemnitis, intra triennium vos dominum habituros. At ille: Cur, inquit, domine mihi, talia loqueris? Et vir Dei: Prorsus, ait, videbis quæ dixi, si tunc superstes eris.

* Eustasius

Deus punit nefariū hominē beato viro necem intentantē.

12. dæmoniacos curat & 5. phreneticos.

Dæmoniacum curat.

Maligno homini diuinā prædicit vltionē.

De quibusdam eius miraculis. Cap. 23.

EGressus inde ab Antifiodoro, videt iuuenem à dæmone correptum, celeritè ex aduerso ad se accurrere, qui iam viginti milliaria totis viribus currendo confecerat. Eo viso, substitit, donèc homo dæmonis arte infestatus adueniret: vbi ad virum Dei venit, coram illo corruit, sese discerpens. Eum itaque orationibus curatum, patri sospitem reddidit. Inde ad Niuernensē oppidum venit, custodibus antecessoribus & subsequenteribus, vt in Ligero scapha exceptus, in sinum Britannicum reduceretur. Cumque eò venissent, & tardè in scapham insiliret, quidam e custodibus arrepto remo, vnum eorum, qui Lua dicebatur, percussit, virum sanctissimum & religioni deditissimum. Cernens autem vir Dei sua corā se membra cædi: Cur, inquit, homo crudelis mœrori addis mœrorem? An non sufficit vobis ad ruinam admissum facinus? Cur fessa Christi membra cædis? Cur in mitis immitis insurgis? Cur scuitiam in mansuetos exeris? Noueris hoc ipso loco diuina te vltione plectendum, quo ausus es furibundus Christi membra cedere. Probauit viri Dei sermonem mox subsecuta vltio. Vt enim ad portum illum transiturus redijt, diuinitus percussus, eodem loco submersus est. Cur autem iustus iudex eam vltionem distulerit, ignoratur, nisi fortassis, ne beati viri oculi ea vindicta macularentur. Inde ad Aurelianensē urbem venerunt. Vbi cum ex Regis edicto etiam in ecclesias ingredi non permitteretur, cum grandi mœrore ad ripam Ligero subrentorij paulisper quieuit. Cumque necessario sumptu indigerent, duos in urbem direxit,

direxit, vt res necessarias quærerent. E quibus vnus erat Potentinus, qui adhuc superest, & in Armericanis locis in Constantiæ urbis suburbanis monachorum cœtum collegit. Cum aut peragrantes urbem nihil accepissent, quod Regis timore omnium animi percussi essent, via qua ingressi erant, reuersi sunt. In ipso autem itinere obuiam eis venit mulier quædam, Syra natione. Ea vt vidit illos, sciscitara est quinam essent. Illi respondent se res necessarias quæsisse, nec recepisse quicquam. Tum illa: Venite, inquit, domini mei ad aedes meas, & necessaria vobiscum absporate. Nam & ego aduena sum ex longinqua Orientis regione. Illi gratulabundam præcedentem sequuntur: & postquam ad domum eius venerunt, sella posita quieuerunt, donèc adferret ea res necessarias. Assidebat autem eis maritus eius, iam olim luminibus orbatus, de quo perquirebant illi, quis esset. Respondente ea, virum suum esse ex eadem gente Syrorum, quem ipsa multis annis lumine priuatum traheret, aiunt illi: Si Christi famulo Columbano præsentaretur, illius precibus posse eum lumen recipere. Ille promissi muneris fide munitus, surgens, eorum cū duce vxore vestigia sequitur. Vbi ad sanctum Columbanum ventum est, Potentinus indicauit ei exhibitam ipsis hospitalitatem à peregrinis. Necdum verba finierat, cum cæcus orat virum Dei, vt suis precibus lumen sibi restituat. Videns ille hominis fidem, omnes rogat, vt orent pro cæco, primusque diu humi prostratus iacuit. Inde surgens, manu oculos attigit, impressoque signo Crucis, lumen redijt. Lætus ille dum remeat, vt qui in hospites interius lumen intenderat, exteriori non careret. Deinde turba obsessorum, quos dæmones horrendo furore torquebant, ad virum Dei curationis gratia properant, & Domino salutem largiente, omnes à viro Dei curantur. His virtutibus urbis populus permotus, viro Dei clam meritum impendebat honorem. Non enim palam propter custodes quicquam ei præbere audebant, ne Regis iram incurrerent. Postea illi arrepto pergunt itinere.

Hospitalitas mulieris Syrae.

Signo Crucis & precibus restituit cæco lumen.

Dæmoniaci multi curantur.

Vt scapha diuinitus ad portum appulsa sit: de pecunia furto ablata, & restituta, &c. Cap. 24.

NAuigantes autem per Ligerim, ad Turonensē perueniunt urbem, vbi vir sanctus custodes precabatur, vt scapha in portum appulsa, sinerent ipsum ire ad beati Martini confessoris sepulcrum. Abnuunt custodes, vrgent remiges, vt celeri cursu portum præternauigent: imperant gubernatori, vt scapham medio flumine dirigat. Videns id beatus Columbanus, mœstum vultum ad caelum erigit, queritur tanto se mœrore affici, vt nec sanctorum sepulcra inuisere permittatur. At cunctis illis vrgentibus, mox vt contra portum vēum est, velut quibusdam defixis ancoris, scapha stare cœpit, & ad portum prorā dirigere. Cumque custodes obstare non valerent, inuiti scapham, quò vellet ire, sinūt. Miro igitur modo è medio fluminis tractu ad portū volatu pennigero defertur, portusque recepta, vir Dei pandit iter. Ille gratias agit æterno Regi, qui seruis suis obtemperare non dedignetur. Egressus autem è scapha, ad sepulcrum beati Martini accedit, totaque nocte illic in oratione excubat. Illucescente verò die, à Leopario urbis Episcopo inuitatus ad prandium, ire non abnuunt, præsertim ob fratrum suorum requiē: moratusque eo die est cum illo pontifice. Qui cum hora refectiois ad mensam cum eo resideret, sciscitabatur, cur ad patriam repedarer. At ille: Canis, inquit, Theodorici meus à fratribus meis abegit. Tum vnus è conuiuis, Chrodoaldus nomine, cuius etsi coniunx erat amita Theodeberti Regis, at tamen Theodorico Regi ipse fidelis erat, viro Dei humili voce respondit, satius illi esse lac porare, quàm absynthium. Et vir Dei: Sero, inquit, te Regi Theodorico foederis fidem seruare velle. Respondit ille, se, quandiu possit, datam fidem obseruaturum. Rursus vir Dei: Si ergo, inquit, Regi Theodorico deuinctus es foedere, amico & domino tuo lætum ex me nuncium apportabis, dicesque ei, & illum & liberos eius intra triennij spatiū Dominum radiciter extirpaturum. At Chrodoaldus: Quid ita loqueris, ait, serue Dei? Ecille. Nō enim possum, inquit, silere, quæ Dominus iussit vt loquerer. Vera autem dixisse virum Dei, omnes Gallie nationes postea senserunt: confirmantque, his verbis ea, quæ superius ad Ragamundum dixerat. Peracto prandio, vir Dei ad scapham redijt, vbi tum reperit suos multo mœrore oppressos. Causam inquirens, cognouit eos nocte præterita, quæ in scapha habuissent, furto perdidisse: simulque aureos, quos in pauperes non erogauerat, ablatos esse. Mox ergo ad sepulcrum beati Martini

En si fert moleste tantus vir non sibi licet adire tumulum S. Martini.

Leoparius Episcopus Turonensis eum inuitat ad prandium.

Rurūm Regem & liberos eius cautos prænunciat.

tini repedat, queritur senon idcirco ad eius excubasse reliquias, vt ille sua & suorum fratrum damna negligeret. Nec mora: is qui sacculum cum aureis furatus erat, coepit inter flagella corporis poenasque clamare, locumque indicare, vbi aurei occulti essent. Socij id audientes, omnes eò currunt, furto crepta omnia restitunt, virum Dei precantur, vt tanto sceleri ignoscat. Id miraculum omnibus terrorem incussit, vt deinceps qui hæc audirent, omnia quæ viri Dei erant, tanquam sacrata attingere non auderent. Porro Leoparius Episcopus, cum viro Dei necessaria præbuisset, ei valedixit. Ille nauali itinere lætus ad Nannetensem oppidum peruenit, atque ibi aliquantisper moratus est: cumque aliquando egeus quidam ante fores cellulae, in qua vir Dei degebat, elemosynam peteret, ille acito ministro, Præbe, inquit, cibum petenti. At ille: Non est nobis, ait, panis, præter paululum farinae. Sciscitatur vir Dei, quantum illud sit: Illo respondente, non sibi videri plus esse, quam modium vnum, vir Dei imperat, vt totum illud det, nec quicquam referuet in crastinum. Obtemperat minister, dat totum pauperi, nihil communi fratrum necessitati reseruans. Ieiunantibus ergo illis, iam tertius illuxerat dies, nihil penes se habentibus præter spei & fidei gratiam, vnde confectis ieiunio corporibus subuenirent. Deimprovisò autem audiunt fores à quodam pulsari. Sciscitante ostiario, qua causa pulsaret fores, respondit ille, se à domina sua Procula missum, quæ diuinitus admonita esset, sumptus viro Dei Columbano & comitibus eius, qui apud Nannetes morarentur, suppeditare, iamque in proximo esse res, quas illa mitteret: se antecessisse, vt moneret ipsos vasa præparare, quibus eas reciperent. Centum esse vini modios, frumenti ducentos, braxis quoque centum. Id verò ostiarius celeritè patri Columbano indicare studuit. At ille: Sine, inquit: ego enim iam noui isthuc. Tu verò fratres conuocato, vt pro ea, quæ hæc largitur, simul Dominum deprecantur, simul gratias agant conditori, qui famulos suos non desinat consolari in omnibus eorum necessitatibus: deinde verò munus oblatum accipiant. O mira pietas conditoris. Egere sinit seruos suos, vt donâ sua egentibus ostendat. Tentari eos permittit, vt in tentatione subueniens, illorum erga se animos vehementius accendat. Patitur sua membra à sæuis hominibus lacerari, vt erga sanantem medicum aucta dilectio confirmetur. Doda quoque nobilis & religiosa foemina, ducentos viro Dei misit frumenti modios, aliosque centum rerum promiscuarum. Ea res magna affecit verecundia vrbis illius pontificem Sophronium, à quo non solum nullum accepere beneficium, sed nec quicquam etiam commutando impetrare poterunt. Erat tum ibi mulier quædam plena demone, cum filia æquæ demoniaca. Eas, cum ad eum venisset, beatus Columbanus suis ad communem Dominum precibus sanauit, & domum abire iussit.

Vide ut curæ sint Domino fideles serui eius.

Duas demoniacas sanat.

Vt nauis ad litus reiecta sit, & vt aduersarij eius beatum virum venerati sint.
Cap. 25.

Post hæc Sophronius Nannetensis Episcopus, cum Theodoaldo Comite iuxta Regis imperium, B. Columbanam nauim in Hyberniam remittere festinabant. Sed vir Dei ait: Si nauis in Hyberniam itura adest, omnem suppellectilem & comites meos ea excipiat. Ego interim in Scapha Ligeris vnda vehar, donèc altum mare attingam. Reperta ergò nauis, quæ Scororum veheret merces, omnem beati viri suppellectilem & comites recepit. Cumque iam remis & ventis fauentibus nauis in alta pelagi tenderet, vndarum se obiectere moles, nauemque ad litus redire coegerunt. Quò cum appulsa esset, subsidentibus vndis, mare quicuit: mansitque per triduum nauis sine vndis. Intellexit autem dominus nauis, ob viri Dei suppellectilem comitesque receptos sese derineri. Tandem visum est illi, eijcere omnia è nauis, quæ essent viri Dei. Quod cum fecisset, mox aduertunt non esse diuinæ voluntatis, vt B. Columbanus in Hyberniam reuertatur. Ad suum ergò locum, vbi prius fuerat, redit: nec quisquam iam obsistit, quò minus possit, quò velit, ire: magis autem, prout quisque poterat, honore & impensis illum fouebat. Nec quicquam ei defuit subsidij, Deo per omnes illum adiuuante. Ità sanè non prorsus obdormiet vnquam, qui sub vmbra alarum suarum protegat Israël. Sic autem omnibus omnia largiendo id insinuat, vt omnes illi pro eius munericibus & beneficijs collaudent.

Vide hic miracula.

Nò esse voluntatis diuinæ vt in patriam redeat, miraculo ostenditur.

Psal. 120.

Vt ad Clotarium Regem peruenerit. Cap. 26.

Anululum verò illic moratus vir Dei, ad Clotarium Chilperici Regis filium, qui in Austrasijs Francis, extrema Gallia ad Oceanum sitis, regnabat, profectus est. Porro Clotarius iam audierat, quantis & qualibus iniurijs virum Dei Brunchildis ac Theodoricus affecissent. Cum ergò videret eum, tanquam caeleste munus exciperet: se ei pro ipsius arbitratu inseruiturum. At ille se ait ijs in locis consistere nolle, vel vt sibi maiorem peregrinationem indicat, vel ipsi Clotario nullam inimicitiarum occasionem præbeat. Detinuit interim illum apud se Clotarius quot potuit diebus: castigatusque verbis ab eo ob quædam errata, quibus aula regia vix caret, spondet se pro eius voluntate omnia emendaturum. Erat enim Clotarius solers, studio susque sapientie. Itaque tanto sibi oblato munere, gratulabatur. Dum autem apud Clotarium moratur, lis oritur inter Theodebertum & Theodoricum, vtroque de regni finibus cum altero disceptante. Mittit vterque ad Clotarium legatos, qui eius auxilium contra alterum postularet. Quò cum Clotarius beato Columbano indicasset, consulereque eum, num opem alteri aduersus alterum ferre deberet: ille propheticò plenus spiritu, Neutrius, inquit, precibus obtemperabis. Porro intra hoc triennium vtriusque regnum sub tuam ditio-nem cedit. Videns Clotarius beatum virum talia propheticò ore dicentem, neutri parere voluit: sed promissum sibi tempus fideliter expectans, post victoria triumpho positus est.

Clotarius Rex honorificè illum excipit.

Predicit v. niverse Gallie futurum regem Clotarium.

Vt Parisios venerit, demoniacumque sanarit. Cap. 27.

Git deinde vir Dei apud Clotarium, vt adiuumento ipsi esset, quò per Theodeberti regnum, si liceret, in Italiam per Alpium iuga peruenire posset. Datis ergò comitibus, qui cum ad Theodebertum adducerent, ille itinere arrepto Parisios venit. Occurrit autem ei in ipsa vrbis porta homo immundo spiritu obsessus, debacchans, seque discerpens & multa garriens, virumque Dei quænullis vocibus ita appellans: *Quid his in locis agis vir Dei? Iam dudum autem clamitabat rauca voce, procul aduentare virum Dei Columbanum.* Vbi autem vir Dei illum intuitus est, Egredere, inquit, pestifer, egredere, nec corpus Christi lauacro ablutum, diu obsidere ausus sis. Cede virtuti præpotētis Dei, & Christi nomine inuocato contremisce. Sed cum diu fauis atrisque viribus resisteret, vir Dei manum oris eius iniecit, linguamque attritans, in virtute Dei imperat, vt egrediat. Tunc horrida vi discerpens hominem, ita vt vix vinculis iniectis teneri posset, cum commotione viscerum & vomitu egressus est, tanto post se factore apud adstantes relicto, sulphureos se crederent facilius toleraturos odores.

Sauissimū demonem eiecit vir sanctus.

Vt Chagnerico & Anthario viris clarissimis comiter acceptus sit. Cap. 28.

Ndè ad Meldensem oppidum properat: vbi erat vir nobilis Chagnericus, Theodeberti Regis coniuua, vir sapiens & cōsilijs regijs gratus. Is virum Dei summo gaudio exceperit, seque curaturum ait, vt ad Theodeberti aulam perueniat: nec opus esse alijs à Regis latere comitibus. Volebat autem alios ab eo remoueri, vt virum Dei, quoad posset, secum retineret, ipsiusque domus, illius doctrina nobilitaretur. Benedixit autem vir Dei domui eius: filia quoque illius Burgundophora adhuc infanti benè precatus, eam Domino vouit: de qua re in sequentibus dicemus. Progressus verò inde, venit ad Vulciacum villam, supra Matrōnam fluuium sitam: vbi ab Anthario exceptus est, cuius coniunx Aiga dicebatur. Erantque illi filij etiam nūm infantes, quos mater ad benedicendum viro Dei obtulit. Videns ille matris fidem, infantulos sua benedictione sacrauit. Ij postea pubescentes, Clotario Regi primū, deinde Dagoberto gratissimi fuerunt. At posteaquam seculari gloria illustres euasere, in eam curam & cogitationem incubuerunt, nè mūdi gloria perderent sempiternam. Itaque maior natu Ado, voluptatibus se abdicans, postea in salu iurano monasterium instituti sancti Columbani construxit. Porro Dado iunior intra Briennensem saltum ad Resbacem fluuiolum, eiusdem instituti monasterium condidit. Tanta fuit in viro Dei gratia, vt quibuscunque benè precatus esset, in boni operis perseuerantia supremum vitæ clauderent diem. Illud oppidum iure dici potest, quò scunqued cindustria monuit, eos gauifos esse, se postea impunitatem meruisse. Nec immeritò tanti viri fultus adminiculis, perceptæ gratiæ

Magna vis benedictionis eius.

Briegsem

tia potitus est ope, qui eius doctrinis innixus, à vitæ rectæ & integræ noluit tramite deviare.

Vt à Rege Theodeberto acceptus sit, vt gentiles quosdam conuerterit, vt cælestis alimenta acceperit, &c. Cap. 29.

Theodebertus Rex comiter cum accipit.

DEi dè vir Dei ad Theodebertum venit: qui cum vidisset eum, hilariter in suas eum recepit ades. Iam verò multi fratrum ex Luxouio secuti erant, quos ille, tanquam ex hostibus ereptam prædam, excipiebat. Pollicebatur autem ei Theodebertus, se reperturum intra ditionis suæ terminos loca amœna, & ipsi famulo Dei ad omnem opportunitatem accommoda. Ait etiam vndique vicinas gentes eiusmodi esse, qui verbi Dei prædicatione opus habeant. Respondit ad hæc vir Dei: Si feceris quod polliceris, nec fidem datam fefelleris, aliquid sperè hic haberebo, experiarq; num in vicinarum gentium cordibus fidè ferere possim. Dedit ergo ei Rex optionem, vt quencunq; vellet sibi locum deligeret, qui & ipsi & fratribus gratus esset. Inquisitus igitur locus est, atq; etiam inuentus, quem fauor omnium redderet commendabilem, & quidem intra Germaniæ terminos, sed tamen Rheno vicinè oppidum, olim dirutum, quod Brigantiū nuncupabant. Sed quid interim, dum vir Dei per Rheni alucum nauigat, actū sit, silèdum non est. Nauigante illo aliquandò Rheni, ad vrbem, quam veteres Moguntiacū appellarunt, perueniunt, aiuntq; ad virum Dei remiges, quos Rex ei comites adiunxerat, se habere amicos in vrbe, qui necessarios sumptus sint præbituri. Iam enim longo itinere defecerant impensæ. Iubet aut vir Dei, vt eant. Veniant illi in vrbem, sed nihil inueniunt. Reuersi ad virum Dei, aiunt, se nihil quicquam ab amicis impetrare potuisse. Tum ille: Sinite me, inquit, paululum ad mecum abire amicum. Mirantibus illis, vnde ei amicus esset in loco, vbi nunquam antea fuerat, ad ecclesiam se confert, ibique humi prostratus, prolixè rogat Dominum suum pietatis authorè. Mox verò Episcopus vrbs illius ad ecclesiam venit, repertoq; beato Columbano, sciscitatur ex eo, quisnam sit. Ille se peregrinum esse respondet. Et Episcopus: Sirebus, inquit, necessarijs indiges, propera ad ades meas, & quantum opus est, tecum absperta. Illo gratias agente tum Deo, qui id Episcopo inspirauerat, tum ipsiantistiti, optata subsidia offerenti, Episcopus attentius cogitat, vt omnia, quæ ei opportuna sunt, accipiat. Itaque pueros festinos mittit ad nauim, qui omnes adesse iubeant, præter custodem vnum, qui nauim feruet, secumq; auferre, quæcunq; velint. Quod nè quis casu euenisse putet, solebat postea crebrò testari is Episcopus, nunquam se antea ad eò attentum ad tribuendas res necessarias fuisse: sedq; absque alia ratione vel opportunitate, ob beati Columbani meritū, diuina admonitione instigati venisse ad ecclesiam. Deindè ad destinatum perueniunt locum, quem peragrans vir Dei, ait suo animo illum minimè sedere: sed tamen ob fidem in gentibus ferendam, in ibi paulisper se moraturum pollicetur. Sunt enim illic vicinæ Sucuorum gentes. Cumq; inter loci eius habitatores versaretur, comperit eos profanum velle litare sacrificium, vasque magnum, quod vulgò cupam vocant, viginti plus minus capiens modios, ceruisia plenum, in medio positum. De quo cum sciscitaretur, quid illo facere vellent, responderentque se deo suo Vuodano (Sic Mercurium, vt quidam aiunt, illi vocant) litare velle: ille sacrilegum opus nò ferens, in vas insufflat, idque miro modo cum fragore quodam frustatum dissipatur, & rabida viscum ceruisiæ liquore indè prorūpit, vt manifestè liceret intelligi, diabolum in eo valse latuisse, qui per profanum liquorem caperet animas sacrificantium. Id autem videntes barbari, stupescati aiunt virum Dei magnum habere spiritum, qui sic posset vas ligaminibus munitum, dissipare. At ille castigatos dictis Euangelicis, admonitosque vt ab huiusmodi abstinerent sacrificijs, domum redire iubet. Multi que eorum beati viri adhortatione & doctrina ad Christi fidem traducti, baptizati sunt.

Moguntiacum venit.

Ab Episcopo recipit omnia sibi necessaria.

In vas demoni offerendum sufflat, idque rumpitur.

Multi ethnici credunt in Christi.

Desiderius Viennensis Episcopus quid pallus sit.

Porro alios, quos iam lauacro ablutos profanus detinebat error, ad Euangelicæ doctrinæ cultum monitis suis reuocatos, vir Dei, vt pastor bonus, in Ecclesiæ sinum reducebat. Per id tempus Theodoricus & Brunehildis non solum aduersus Columbanum insaniebant, sed etiam sanctissimo Viennensis vrbs Episcopo Desiderio aduersabantur: quem primum exilio damnatum, multis affligere iniurijs nitentur: ad postremum verò glorioso martyrio coronarunt. Cuius gesta scripta habentur, quibus & quantis aduersitatibus gloriosos apud Dominum promeruerunt.

rit triumphos. Versante autem beato Columbano cum suis apud vrbem Briganti- nam, duræ egestatis tēpus incidit. Sed quamuis alimonia defecisset, manebat intem- rata atque inconcussa fides, quæ necessarias res à Domino impetraret. Cumque iam triduana inedia laborarent, tanta auium copia eis oblata est, quanta Israëlita- rum castra coturnicibus aduolantibus operuit, ita vt omnem locum illum aues implerent. Intellexit autem vir Dei ob suam suorumque necessitatem has dapes exhiberi, quippe quæ non nisi illo, quo ipse degebat, loco inuenirentur. Iubet ergo primum suos laudes & gratias agere conditori, ac deindè dapes capere. Erat profes- sio mirum illud & stupendum miraculum. Capiebantur aues, vt iussèrat pater: nec illæ pennigero instructæ volatu se subducebant, sed triduo permansit illud man- na auium. Quarto deindè die quidam ex vicinis vrbibus frumenti copiam diuino instinctu beato Columbano transmisit. Mox igitur, vt aduenit frumentum, aues illæ, Deo iubente, omnes auolârunt. Porro * Eustachio, qui id temporis sub viri Dei obedientia cum alijs erat, referente cognouimus, neminem tum inter ipsos fuisse, qui se ante illud tempus eiusmodi aues vidisse meminisset. Earum autem talis erat sapor, vt dapes regias vinceret. O mirum diuinæ potentia donum. Quan- do terrena fercula Christi cultoribus defunt, tum demum cælestia tribuuntur, sic- ut & de Israëlita populo dictum est: Panem cæli dedit eis. Cum autem terrena opes subueniunt, calidus oblata amouentur. Eodem tempore cum vir Dei sub quodam scopulo in vasta eremo corpus iciunio afficeret, & nihil præter ruris po- ma, quorum superius mentionem fecimus, in cibum caperet, venit vsus, voracita- ti addita fera, cœpitque necessarios deuorare cibos, passimque poma ore detra- here. Cumque hora refectionis adesset, Chagnoaldum ministrum viri Dei ire ius- sit, & consueta pomorum mensuram afferre. Abiit ille, videtque vsurum inter fru- tices rubosque peruagari, pomaque lambendo carpere. Itaque festinus redit, parti- que indicat. Ille imperat vt eat, partemque fruticum relinquat fera, aliam par- tem sibi iubeat reseruari. Redit Chagnoaldus, iussa patris exequitur, diuidit virga frutices rubosque poma ferentes, iubetque vt fera parte sua contenta, reliquam si- nat cedere in vsus viri Dei. Mira in fera obedientia. Nequaquam ausa est ex prohi- bita sibi parte cibos carpere, sed in ea sola, quæ permilla ei erat, escâ captauit, quan- diu eo in loco vir Dei commoratus est. Interea animo illius ea incidit cogitatio, vt Veneticorum, qui & Sclau dicuntur, ditionem inuisat, cæcasque mentes illustret hæc Euangelica, & ab origine per auia aberrantibus, veritatis pandat viam. Quod cum illi summoperè in votis esset, Angelus Domini per visum ei apparens, paruo ambitu, vt solent in pagina orbem describentes, mundi totius machinam ei osten- dit, aitque: Cernis ne totum orbem manere desertum? Perge igitur dextra laua- que quocunq; visum est, vt laboris tui fructum comedas. Intellexit igitur vir Dei, illius gentis nondum in promptu esse fidei profectum: quicquid in loco, donde in Italiam pateret accessus.

De bello Regum, de viri Dei reuelatione, & Theodeberti prodicione. Cap. 30.

INterea temporis inter Theodoricum & Theodebertum suborta contentio in- crescit, & vterque aduersus fratrem vsque ad internecionem sauit atrociter, vtroque exercitûs robore superbiante. Porro vir Dei ad Theodebertum acce- dens, hortatur eum, vt animi tumore & arrogancia compressa, in Clerum se ad- scribendum curet, manensque in ecclesia, sacra se religioni subdat, nè simul cum præsentis regni detrimento, etiam æternæ vitæ faciat iacturam. Sed id tum Regi ipsi, tum cunctis circumstantibus ridiculum visum est, dixeruntque nunquam se au- dimisse, Merouingum in Regem sublimatum, sponte sua Clericum fuisse. Cunctis ergo id detestantibus, beatus Columbanus ait: Si sponte tua clerici honorem cape- re non vis, breui id facies vel inuitus. His dictis, vir Dei ad cellulam remeant, moxq; prophetici dicti euentû res non diù dilata confirmat. Quamprimum enim à The- odorico bellum Theodeberto denunciatur, & apud Tullum victus Theodebertus, in fugam compellitur. Postea rursus collecto exercitu, fugientem Theodoricus persequitur. Porro Theodebertus multis instauratis copijs, ad Tulpiacense castrum pugnaturus occurrit: confertoque illic prælio, vtrinque plurimi ceciderunt. Vi- dus tandem Theodebertus, fugit. Eo tempore vir Dei in eremo commorabatur, cuius tantum Chagnoaldi ministerio contentus. Ea autem hora, qua apud Tulpia- cum pugna commissa est, quercus putrefacta trunco vir Dei, librum legens, infide-

Num. 11. Diuinitis pasceat cū suis vir san- ctus.

Obserua re admiradum

*Eustasio

Psal. 77.

Poma, vi- detur dice- re mora ru- borum.

Vrsus obte- perat iussis viri Dei.

Merouingi dicti sunt Franci à Meroueo Rege suo.

Theodeber- tus Rex à Theodo- rico supera- tur.

bat. Subitò verò correptus somno, spiritu cognouit, quid inter duos Reges ageretur: moxque excitatus, ministrum vocat, cruentam Regum pugnam indicat, multum humanum fundi sanguinem gemebundus refert. Dicente autem temerè ministro, Pater mi, Theodeberto tuis precibus præsta suffragium, vt communem debellet hostem Theodoricum: ita respondet: Stultum & à religione alienum præbes consilium. Non enim sic Dominus voluit, qui nos pro inimicis nostris orare iussit. In arbitrio iam est iusti iudicis, quid de eis fieri velit. Inquisiuit postea minister diem & horam prælij, reperitque ita fuisse, sicut viro Dei fuerat reuelatū. Persecutus est autem Theodoricus Theodebertum, & suorum proditione captum, ad auam Brunehildem remisit: quæ cum fauere partibus Theodorici, futibunda Theodebertum clericum fieri voluit, & post dies non multos, cum iam esset Clericus, nimis impiè perimendum curauit.

Matt. 5.

Theodeberti misera cedes.

De interitu Theodorici, & liberorum eius nece, prophetiaque viri Dei in Clotario impleta. Cap. 31.

Theodorici dira mors.

Brunehildis horrida supplicia.

Porrò Theodoricus apud Metensem oppidum moratus, diuinitus percussus, inter flagrantis ignis incendia mortuus est. Brunehildis autem filium eius Sigebertum ei suffecit in regno. Itaque Clotarius memor prophetiæ viri Dei, collecto exercitu, fines regni, qui eius ditionis erant, recuperare conatur. Contra eum Sigebertus pugnaturus venit: sed cum Clotarius captum peremit, fratresque eius quinque, Theodorici filios, cum proauia Brunehilde cepit: pueros separatim peremit: Brunehildem verò primò ignominiosè camelo impositam, hostibus circumducendo spectandam exhibuit: post indomitorum equorum caudis religatam, miserabiliter vita priuauit. Atque ita funditus radicis que delecta Theodorici stirpe, Clotarius solus potitus est trium regnorum monarchia, & beati Columbanus prophetia completa est in omnibus, Theodorico intra triennium cum omni stirpe penitus extincto, Theodeberto in Clerum afficto, Clotario duorum regnorum accessione aucto & dilatato.

Vt vir Dei venerit in Italiam, Bobiensem ecclesiam instaurarit, & migrarit ex hac vita. Cap. 32.

Agilolphus Rex Longobardorum honorificè excipit virum Dei.

Reparat vir Dei basilicam semirutam.

Miracula haud vulgaria.

Bobienſe conditur cœnobium

Beatus ergò Columbanus vt vidit Theodebertum à Theodorico deuiſum, relicta Gallia atque Germania, in Italiam ingreditur, vbi ab Agilolpho Longobardorum Rege honorificè exceptus est, qui etiam optionem ei dedit, vt quocumque Italia loco vellet, habitationem sibi deligeret. Itaque dum apud Mediolanum moratur, & hæresum fraudes, atque Arrianæ perſidiæ machinas scripturarum cauterio discerpere ac diſſecare conatur, edito aduersum illos florentissimæ scientiæ libello, vir quidam Iucundus nomine, ad Regem venit, indicat se in solitudine ruribus Apenninis beati Petri Apostolorū principis basilicam scire, in qua experimento didicerit virtutes & miracula fieri: locū ipsum esse vberitate fœcundum, aquis irriguū, piscinum copia abundantem: veterū traditione eum Bobium appellari à riuo quodā sic dicto, illic manāte: cui adiunctus sit amnis Trebia, ad quem olim Annibal hyemās, hominum, equorū, elephantorum grauissima sensit damna. Eò cum vir Dei magna animi intentione peruenisset, basilicam illic semirutam reperit, eamque instaurans præſco decori restituit. In eius autem instauratione mira Domini virtus declarata est. Nam cum per præruptos saxorum scopulos, trabes ex abietibus inter densa saltus locis inaccessis cæderentur, vel alibi casæ, inibi casu prolapsæ aspero, aditum omnem plaustris negarent, miro modo trabem, quam vix viginti aut triginta homines plano terræ solo ferre valerent, vir Dei cum duobus vel tribus, prout ardui itineris meatus patebat, eò accedens, suis ac suorum humeris immane imponebat pondus, & vbi alioqui pro viæ asperitate libero vix possent gradu incedere, simulatque trabium essent mole onusti, festinè ingrediebantur: ita vt qui onera ferrent, perindè ac si ab alijs ipsi portarentur firmis vestigijs, tanquam ociosi, lætabundi incederent. Videns itaque vir Dei tantam sibi diuinitus adesse opem, suos hortatur, vt arreptum opus læti perficiant, animoque roborati, ea in cremo consistere studeant, diuinæ id esse voluntatis affirmans. Tectis templi culminibus, murorum instaurat ruinas, cæteraque monasterio necessaria ædificia construere pergit. Intercæ Clotarius Rex, viri Dei propheta

phetiam in se completam cernens, venerabilem * Eustachium, qui monasterium Luxouienſe regebat, ad se venire iubet, venientem blandè & comiter orat, vt ad Eustachium sibi, quos velit, itineris socijs nobilibus viris, legationem publicis impensis suscipiat ad beatum Columbanum, & quocumque loco repertum, accurata persuasione eò adducat, vt ad se venire non recuset. Facit ita venerabilis discipulus, magistri vestigia persequens. Postquam ad eum venit, Clotarij verba ei depromit. Viso Eustachio beatus Columbanus læratur, aditum ad suum monasterium patere gratulatur: retentumque aliquantisper apud se, hortatur vt sui laboris memor, fratrum collegiū disciplinæ habentis contineat & erudiat, multorumque accessione illud augeat, eosque omnes suis institutis imbuat. Deindè iubet eum redire ad Clotarium, eique comiter hæc referre responsa, sibi id haudquaquam rationi consentaneum videri, vt retrò reuertatur: illud tantummodò rogare se, vt sodales suos, qui Luxouij degant, regio fauore ac præsidio prosequatur. Addidit etiā literas ad Regem, castigatione plenas. Porrò Rex gratissimum munus, ceu pignus quoddam præsidio Luxouienſe monasterium commune studuit, annuis censibus ditauit, fines eius vndique pro venerabilis Eustachij voluntate auxit & protulit, omnique conatu ad adiuuandos eius habitatores, ob amorem viri Dei, animum intendit. Porrò beatus Columbanus cum annum vnum egisset in monasterio Bobienſi, vita beata functus, animam corpore solutā celo reddidit vndecimo Calendas Decembris. Cuius strenuitatem si quis nôsse velit, in eius dictis reperiet. Reliquiæ eius eo in loco conditæ habentur, vbi etiam miraculis pollent, præfule Christo: Cui est gloria per omnia secula seculorum, Amen.

scribit literas Clotario Regi, est reprehensivus.

Abit ad Christum.

VITA ET MARTYRIUM SANCTÆ ET GLORIOSÆ CHRISTI MARTYRIS CAECILIAE, ET QUI CUM IPSA ERANT, SANCTORUM VALERIANI, TIBURTII & MAXIMI: Auctore Simone Metaphraste. Habetur Tomo 5. Aloysij. Nos numerum capitum margini adiecimus.

SERVATORIS nostri & Dei è caelis descendens, conciliauit magna bona generi hominum. Nam cum esset Deus ex Deo, & esset in forma Dei, qui ipsum genuit im-

patibiliter, non rapinam arbitratus est se esse Deo equallem: sed seipsum exinaniuit, serui formam accipiens, in similitudine hominum factus, & habitu inuentus vt homo: Humiliauit seipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: vt eum delectet, qui mortis habebat imperiū, hoc est, diabolus: & omnem manu ducens humanitatem, eueheret ad caelos per preciosam & diuinam suam doctrinam. Primi itaque omnium, cum secuti sunt sancti Apostoli: post Apostolos, martyres: post martyres, confessores: post confessores, sacerdotes: post sacerdotes, virgines: post virgines, viduae: post viduas, misericordes. Et vt semel dicam, omnibus accedentibus aperta fuit Christi medicina officina. Propterea quotidie clamat per sanctos suos Euangelistas: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.

Huius venerandam & suauissimam vocem cum audiisset etiam Caecilia clarissima virgo & gloriosa, & in eum credidisset, abconsum Christi Euangelium semper circumferabat in pectore, & nec nôctū, nec interdiū intermittebat diuina legere cloquia, & Deum orare. Hæc ergò beata Caecilia Valerianum quendam habebat iuuenem sponsum: qui quidem iuuenis accensus amore virginis, diem statuerat nuptiarum. Caecilia autem in carne induta cilicio, extrinsecus aureis induta erat vestibus. Nam cum parentes & sponsus eius hæc vellēt, ipsa corpore adeò erat eliquata, vt non posset celare cordis sui desiderium, & quòd solius Christi Seruatoris capta erat amore, significabat propriè anigmatibus. Non multò post autē venit dies, in quo paratus erat thalamus: & cum esset symphonia instrumentorum, illa in corde

Non est. 22. Cap. 4.

Philip. 2.

1 Iob. 2.

Matth. 23.

Cap. 1.

Valerianus sponſus s. Caeciliae.

Cilicium s. Caeciliae.

Psal. 118. corde suo soli Deo psallebat. dicens: Fiat, Domine, cor meum & corpus meum immaculatum in tuis iustificationibus, ut non pudore afficiar. Manens autem ieiuna, duos aut tres dies a cibo abstinuit: ieiunans autem & orans, seipsam commendabat Domino, precibus Angelos Domini invocabat, lachrymis precabatur Apotionibus, castitatem suam commendans Domino.

Cap. 3. Postquam autem hæc facta sunt, nox venit: in qua cum suo sponso in separato cubiculo quietem nata & silentium, sic eum est allocuta: Dulcissime & charissime adolescens, est mihi arcanum, quod tibi aperiam, si tu iureiurando mihi affirmaveris, te omnia celaturum. Ei autem iuravit eius sponso Valerianus, se id quod dicebatur, nullis omnino insidijs proditurum, neque id esse aperturum, quacumque cogeretur necessitate. Tunc illa respondit, dicens: Volo te scire, me Angelum Dei habere amicum, qui summo zelo corpus meum custodit. Is si vel minimum fuerit suspicatus, quod tu incesto me amore polluas, iram suam protinus in te accendet, & elegantis tuæ iuventutis florem perdet. Sin autem cognoverit, quod tu simpliciter & immaculato me amore tenearis, & virginitatē meam integram & impollutam custodias, te sicut me diliget, & ostendet tibi suam gratiam. Tunc Valerianus, Dei nutu, timore affectus, dicit: Si vis, o charissima, ut credam ijs, quæ dicis, ostende mihi ipsum Angelum: & si intellexero eum esse verē Angelum, faciam quæ horaris: Sin autem alium virum amas, & te & illum ense occidam. Tunc dicit ei beata Cæcilia: Si vis meis parere consilijs, o charissime adolescens, & polliceris te esse expiaturum aeterno lauacro regenerationis, & credis in vnum verum Deum, qui vivit in cælis, potes eum contemplari. Dicit ei Valerianus: Et quis est, qui me expiabit, ut ego videam Angelum? Respondit Cæcilia, & dixit: Est senex in quodam loco, qui pulchrè scit purgare homines, ut efficiantur digni, qui intueantur Angelos. Dixit ei Valerianus: Et ubi quæram ego eum senem? Respondit Cæcilia: Vade ad tertium lapidem à civitate via, quæ dicitur Appia: ibi inuenies pauperes, qui victum petunt à transeuntibus, ab ijs enim sum curata, qui quidem sunt huius mei arcani participes. Eos tu quāvis videris, dabis eis meam benedictionem, dicens: Cæcilia me misit ad vos, ut ostendatis mihi sanctum senem Vrbanum: quoniam ad ipsum habeo secreta ab ea responsa, quæ ei reddam. Eum quāvis videris, narra quæcumque tibi dixi: & quāvis te lustraverit, induet te indumentis novis & splendidis: cum quibus ilicō veniens in hoc cubiculum, videbis sanctum Angelum, qui tuus eadet amicus, & quæcumque petes ab ipso, inuenies.

Cap. 4. Tunc profectus est Valerianus, & conuenienter signis, quæ accepit ab ipsa sancta Cæcilia, inuenit sanctum Vrbanum Episcopum: qui, cum secundò fuisset confessor, latebat occultus in sanctorum martyrum monumentis. Cui quidem postquam dixit omnia, quæ dixerat Cæcilia, magno gaudio est affectus: & genibus humi flexis, & manibus in cælum extēsis, dixit cum lachrymis: Domine Iesu Christe, pastor sancte & bone, Cæcilia tua ancilla, tanquam multis laboribus exercita agna, tibi est dedicata: quando quidem sponsum suum, qui perinde ac leo cohiberi nō poterat, accepit, & erga te tanquam agnum reddidit mansuetissimum. Is enim nisi credidisset, ad nos nō venisset. Aperi Domine ostiū cordis eius verbis tuis: ut cum te cognoverit esse eius effectorem & Dominum, renunciet diabolo & operibus eius, & dolis eius. Hæc & his similia orante sancto Vrbano Episcopo, senex ante eum repente apparuit, indutus candidis vestimentis sicut nix, tenens in manibus tabellam, aureis inscriptam literis. Quem cum vidisset Valerianus, stupefactus & cadens in terram, factus est tanquam mortuus. Tunc senex eum erexit, dicens: Lege, o fili, contextum huius libri, ut dignus habearis, qui purgeris & videas Angelum, cuius conspectum tibi virgo Cæcilia cum prompto animi studio est pollicita. Tunc Valerianus defixis oculis, coepit in eo legere. Erat autem hæc scriptura, quæ erat in tabella: Vnus Deus, vna fides, vnum baptisma: Vnus Deus & pater omnium, qui est super omnia, & in omnibus, Amen.

Cap. 5. Postquam ergo hæc apud se legit, dixit ei Sacerdos: Credis, fili, hæc ita esse, an adhuc dubitas? Tunc Valerianus clamavit magna voce: Non est reuera aliud sub celo, cui verius credi possit. Postquam ergo hæc dixit Valerianus, ille senex ex eius oculis euauit. Tunc S. Vrbanus, cum eum admonuisset, & catechismo instituisset, baptizauit eum in nomine patris & filij & spiritus sancti: & cum eum docuisset omnem

Aperit suo sponso secretum cordis sui Cæcilia, suadens ut credat & baptizetur.

Vestes baptizatorū.

Ephes. 4.

Valerianus à S. Vrbano baptizatur.

omnem regulam fidei, dimisit ad Cæciliam, ei iactis optimè fundamentis. Cum autem venisset Valerianus in indumentis candidis, inuenit Cæciliam orantem in cubiculo, & Angelum Domini stantem prope eam, fulgentem pennis flammis, & scintillantibus specie, duas coronas habentem in manibus resurgentes, rosisque & lilijs splendentes. Quarum vnam quidem dedit Cæcilia, alteram verò Valeriano, dicens: Has coronas corde immaculato & puro corpore custodite: eas enim ex paradiso Dei ad vos attuli. Hoc autem erit vobis signum: Nunquam marcescent à vobis, neque vnquam amittent suauitatem odoris, neque vnquam poterunt ab alijs adspici, nisi ab illis, quibus sic placebit castitas, quomodo probatum est eam vobis placere. Et quoniam tu, o Valeriane, assensus es consilio castitatis, me ad te misit Dominus Iesus Christus, ut eam accipias quam voles, petitionem. Ille autem cum audisset, adorauit & dixit: Nihil mihi est in hac vita dulcius, quam charissimi & vnicui fratris presentia. Quamobrem merito arguar impietatis, si me liberato ab errore simulacrorum, fratrem meum maiorem despexero in periculo interitus. Hanc vnam ex omnibus propono petitionem, & supplex contendo, ut fratrem meum Tiburtium, sicut me, dignetur liberare: & faciat nos ambos perfectos in confessione eius nominis. Cum hæc autem audisset Angelus, læto vultu ei dixit: Quandoquidem à Christo petisti, quod est honestius, is Deum, sicut tu, colet. Quomodo enim te per ancillam Cæciliam lucrificet Dominus, ita per te fratrem quoque tuum lucrificet: & cum ipso venies ad certamen martyrij.

His ergo finitis sermonibus, forma visionis Angelicæ assumpta est in celos: illis que in Christo latantibus, & in ædificatione sancta loquentibus, accessit Tiburtius frater Valeriani: & ingressus, tanquam suam sponfam, osculatus est caput S. Cæciliae, & dixit: Valdè miror, hoc tempore hic rosas & lilia olfaciens. Nam si ipsas rosas & lilia tenerem in manibus, ne sic quidem mihi possent præbere tam suauem odorem. Fateor vobis, o charissimi, ita ego ad me redij, ut putem me totum repente esse renouatum. Dicit ei Valerianus: Bonum odorē percipisti, o frater, cum ego rogārem Deum, ut acciperes. Te autem iam credente, accipies etiam amaranthinam coronam incorruptionis, & lætari in ipsa rosæ specie, & mente eum percipere, cuius in rosis sanguis floret, & in lilijs cuius corpus dealbat & anima. Habemus enim coronas, quas tui oculi nō possunt percipere, igneo rosæ rubore & niuis candore resurgentes. Dicit ei Tiburtius: In somnis hæc audio, an veritate hæc dicis, o frater Valeriane? Respondit Valerianus: In somnis hucusquē viximus, o frater charissime. Nam iam Dei gratia & voluntate, sumus in omni veritate, & non est in nobis mendacium. Dij enim, quos hucusquē coluimus, reuera sunt mali demones, & immundi. Dicit ei Tiburtius: Quomodo hoc cognouisti, o frater? Respondit Valerianus: Angelus Dei me docuit: quem tu quoque poteris intueri, si fueris mundus ab omnibus sordibus idolorum. Dicit ei Tiburtius: Si fieri potest, ut ego quoque Angelum Dei intuear, quænam est mora purificationis? Respondit Valerianus: Nulla: hoc autē solum mihi pollicere, quod omnia execranda & abominanda simulacra abnegans, credis vnum esse Deum in cælis. Dicit Tiburtius: Non intelligo, quoniam scopo hæc mihi proponis.

Dicit S. Cæcilia: Ut intelligas esse formas testaceas, & gypseas, & ligneas, & æreas, & cuiusuis metalli: & non dicas eos esse deos, in quibus viuunt aranæ, & volucres stercore egerunt: in quorum capitibus solent nidificare ciconiae, quos faciūt condemnati, quāvis damnati propter maleficia mittuntur in metallum. Cum ergo initium accipiant ex condemnatis, quomodo existimari possunt aut credi dijs? Inter mortuos enim & simulacra, nulla est differentia. Quomodo enim mortuus habet quidem omnia membra: spiritum autem & vocem non potest habere, nec sensum: ita etiam hæc vana simulacra, deorum quidem habent nomina, cognoscuntur autem esse infelicia, malaque & terrestria. Quæ quidem ostenduntur esse homines mortui, quoniam sunt eis etiā membra, sicut hominum. Quāvis enim vixerunt, oculis adspexerunt, & auribus audiuerunt, & pedibus ambulauerunt, & ore locuti sunt, & manibus palpauerunt, & naribus olfecerunt: coeperunt tamen à morte, & in mortem æternam permanent, quod ostendatur nunquam vixisse, vel potuisse viuere. Tunc dixit Tiburtius cum omni compunctione: Qui sic non credit, est brutum, & non venit in iudicium. Quamobrem ego quoque dico cum omni veritate, non esse alium Deum, nisi Deum Christianorum, & me deinceps cum

Videt Angelum Dei apud Cæciliam.

Sancta & honesta Valeriani petitiō.

Cap. 6.

Latina historia habet Cæciliam in vestibus ipsius florentem, & in lilijs cuius corpus albedit.

Cap. 7.

S. Cæcilia docet Tiburtium vana esse simulacra.

Tiburtius credit in Christum cum

eum solum colere & adorare. Hæc cum diceret Tiburtius, sancta Cæcilia deoscu- lata est eius pectus, & dixit: Reuerà hodiè confiteor te esse planè meum fratrem. Quomoddò enim Dei amor tuum fratrem fecit esse meum coniugem: ità etiam si mulacrorum contemptio fecit te meum esse fratrem. Quamobrèm quoniam es paratus credere in Dominum nostrum Iesum Christum, vade citò cum tuo fratre, vt ipsam accipias purificationem per sanctum baptismum: per quem etiam dignus habebis angelicas personas intueri, & omnium delictorum tuorum veniam inuenire.

Cap.8. Tunc dicit fratri suo Tiburtius: Rogo te, frater, vt mihi dicas, ad quem me es ducturus. Valerianus respondit: Ad virum perfectum, nomine Vrbanum, in quo est species angelica, ornata canitie, verus sermo, & in signis prudentia. Dicit ei Tiburtius: Tu illum dicis Vrbanum, quem Christiani dicunt esse suum Papam? Eum audio bis iam fuisse cõdemnatum, & rursus propter campisam actionem, propter quam fuit condemnatus, suam religionem cum metu latenter prædicare. Eum si contigerit inueniri, citra dubitationem vllam igni mandabitur, & nos quoq; cum eo puniemur, si inuenti fuerimus ad eum ambulantes: & dum diuinitatem quærimus, quæ latet in cælis, incidemus in iram, quæ accenditur in terra. Dicit ei S. Cæcilia: Si hæc vita esset sola, & non esset alia, iure quæ hîc sunt, timeremus perdere. Cùm autem sit alia vita, quæ est hac multò melior & sublimior, & nunquam potest finire, cur timemus hanc perdere, quandò per huius amissionem ad illam accedimus? Respondit Tiburtius: Nunquam antea audiui esse aliam vitam, præter hanc. Dicit ei Cæcilia: Nunc hoc certò scias, ô charissime, quòd quandiù in hoc mundo viuimus, vitam laboriosam & dolore plenam agimus, in angustijs & afflictionibus quandoquidem inflammant humores, minuunt labores, valdè exiccant febres, rheuma assiduè inducit aër, cibi inflant, molesta sunt ieiunia, ludi dissoluant, curæ contrahunt, perdit negligentia, diuitiæ abijciunt, expellit paupertas, elatos reddit iuuetus, incuruat senectus, deprimit imbecillitas, perturbat ira: & inter hæc omnia mors excindit cum minis, & sic imponit finem omnibus corporis letitijs, vt ab eo, quod est esse, recedens, nè fuisse quidem putetur. Pro nihilo enim deceterò habetur, quicquid non est. Illa autem vita æterna, hanc vitam caducam miseramque & breuem excipiens, cum æternis afflictionibus & tormentis datur malis & iniustis: lætitia verò æterna & exultatio præbetur iustis.

Cap.9. Ad hæc respondit Tiburtius, & dixit: Et quis est, qui illic fuit, & illinc huc veniens, hæc potuit nobis annunciare, vt hæc possimus vera esse credere? Tunc surgens beata Cæcilia, constitit, & cum magna sic dixit audacia: Cæli & terræ & maris & omnium volucrum, quæ volat in aère, quadrupedumq; & reptilium creator, ex se, priusquam omnia faceret, genuit filium, & produxit ex sua potentia Spiritum sanctum: Filium, vt faceret omnia: Spiritum sanctum, vt viuificaret vniuersa. Omnia autem quæ facta sunt, construxit filius ex patre genitus: & omnia quæ fuerant constructa, ex patre procedens Spiritus sanctus animauit. Dicit ei Tiburtius: Hucusquè dictum est, credi oportere vnum Deum esse in cælis. Quomoddò autem nunc tres testaris esse deos? Respondit S. Cæcilia, & dixit: Vnus est Deus in sua virtute, quem sic in sancta Trinitate partimur, quomoddò in vno homine inesse dicimus artem, memoriam, & intelligentiam: quoniam arte inuenimus id, quod non didicimus: memoria tenemus, quod docemur: intelligentia comprehendimus, si quid nos vnquam contemplari contigerit aut audire. Quisnam ergò faciemus? Num hæc tria in homine vna possidet intelligentia? Si ergò homo in vna intelligentia possidet nomen trium significatorum: quomoddò non Deus omnipotens, in vna & eadè diuinitate vim obtinet Trinitatis? Tunc Tiburtius, cùm in terram cecidisset, cœpit clamare & dicere: Reuerà, ô charissima, non mihi videtur lingua humana dare responsum: sed conijcio Dei Angelum per os tuum esse locutum: & magnas egit gratias, quòd citò vnum esse Deum in tribus personis, ei aperte probauerit.

Cap.10. Conuersus itaque ad fratrem suum, dixit: De vno Deo mihi fuisse satis factum confiteor: sed meam quæstionem, sicut prius inceperam, vellem scire. Dixit S. Cæcilia: De ea mecum loquere, quoniã breuitas temporis est fratri tuo impedimento, quò minus reddat responsum. Me autem, quam Christi sapientia docuit à tenebris vnguiculis, de quacunque re me volueris interrogare, non poteris inuenire

impara-

imparatam. Dicit ei Tiburtius: Hoc nupèr quæsiui, & nunc quoquè quæro, Quisnam exis, qui illic fuit, huc veniens, ostendit nobis aliam vitam, quam vos prædicatis? Sancta dixit Cæcilia: Vnigenitum suum filium Parer per sanctam Virginem Mariam misit in terram: qui stans in sancto monte, magna voce clamauit, dicens: Venite ad me omnes populi, & ego dabo vobis vitam æternam. Concurrit autem ad eum omnis caro, omnis ætas, & omne genus hominum. Tunc dixit omnibus: Poenitentiam agite propter vestram ignorantiam: quoniam appropinquauit regnum Dei, quod tollit regnum hominum. Suum autem regnum vult Deus diuidere ijs, qui credunt: in quo ille existit sublimior. Illic ergò peccatores quidem consummabuntur æternis doloribus, & igne, qui nunquam terminabitur: Iusti autem accipient lucem æternæ gloriæ & gaudij, quæ nullum vnquam finem accipit. Deceterò nolite, ô filij hominum, huius vitæ fugientem quærere lætitiã, vt lætitiã illius vitæ æternam possideatis, quæ hanc vitam excipit. In hac enim vita breue tempus viuitis: in illa verò, in omne æuum.

Cap.11. Cùm hæc autem audissent omnes populi infideles, vna voce dixerunt: Et quis illic fuit, & cùm illinc huc venisset, potuit docere vera esse, quæ dicis? Tunc Dei filius dixit eis: Si ostendero vobis surrexisset mortuos, nõ creditis veritati? Vt autem dubitationis & suspitionis nullum remaneret vestigium, cum populis profectus est ad sepulera, & triduanis & quadriduanis & iam foetentibus mortuis, quam amiserant vitam, vt Deus reddidit. Transiit mare, super fluctus ambulans non madefactis pedibus. Imperabat ventis, castigabat fluctus, & quæ excitabantur tempestates & tumultus, sedabat. Cæcis visum reddebat, aridas manus reddebat sanas, claudis ingressum, mutis vocem reddebat, & surdis auditum. Paralyticos verbo curabat, leprosos dicto mundabat, infirmis medebatur, lunaticos restituebat, & demones fugabat. Sed cùm mente capti & impij Pharisei & Pontifices ei inuidissent, propterea quòd populi, eis relictis, eius sequebantur vestigia, sternentes vestes suas ante pedes eius, & clamantes: Benedictus qui venit in nomine Domini: in eum ira periciti Pharisei, cuidam Pilato Præsidi eum tradiderunt, vocantes eum magum & impium: & seditionem excitãrunt in populo, vt eum cruci affigerent. Hoc autem ille præsciens, pro mundi salute permisit se apprehendi & illudi, iniurijs affici, flagris cædi & occidi. Sciebat enim vt Deus, quòd non aliter nisi per preciosam & intereratam suam passionem, esset captiuum redditurus diabolum, malisque & immundis spiritibus malas in ferret poenas.

Cap.12. Propterea ergò ille fuit comprehensus, qui peccatum non fecit, vt liberaretur genus humanum, quod detinebatur vinctum vinculo peccati. Qui est benedictus, fuit sub maledicto, vt nos à maledicto eximeret: sustinuit illusiones, vt nos liberaret ab illusionibus demonum, qui versantur in hoc mundo. Spineam coronam accepit in capite, vt capitalem tolleret sententiam, quæ ex spinis peccatorum in nos lata fuerat. Fel in cibo accepit, vt dulcem primi hominis gustum, vnde mors in mundum fuit ingressa, commutaret. Potatus est aceto, vt acrimoniam, qua noster sanguis ebullit, in se susciperet: & hunc bibit calicem passionis, qui nostris debebatur vitis. Nudatus est, vt nostrorum parentum nuditatem, quam passi sunt cõsilio serpentis, niueis tegeter indumentis. In ligno fuit suspensus, vt ligni transgressionem, per passionem ligni Crucis suæ aboleret. Mortem ad se venire admisit, vt secum iudicantem sauciaret, & regnum, quod inuenit per serpẽtem, amitteret, & cum ipso serpente sauciata, per Christum fieret captiua. Quamobrèm omnia elementa cùm vidissent suum effectorem sublimè actum in crucem, magno metu contremuerunt. Nam ex vna parte mota est terra, & ex altera fracta sunt templa & petra, fugit dies, Sol fuit conterritus, & obscuratus texit tenebris vniuersum mundum: Luna suæ lucis splendorem nube cruenta operuit: Astra cæli luce resplendentia, omnia simul sunt mutata. Stridet terra, & veluti pariens, cœpit multos sanctos reddere ex sepulcris: qui quidem hoc dabant testimonium, quòd Seruatoris descensus ad inferos, dissoluit regnum diaboli, & mortuus mortem affecit ignominia, & percussam vinxit, & subiecit pedibus seruatorum suorum. Illinc clarum est, quòd pro nomine eius puniti gaudemus, & gloriamur in persecutionibus: quòd hanc nostram vitam, quæ ad tempus, & in quam cadit interitus, æterna & quæ nunquam desinit vita, excipit: quam Dei filius, cùm surrexisset à mortuis, suis ostendit Apostolis, quibus adspicientibus, assumptus fuit in cælos.

Hoc

imparatam. Dicit ei Tiburtius: Hoc nupèr quæsiui, & nunc quoquè quæro, Quisnam exis, qui illic fuit, huc veniens, ostendit nobis aliam vitam, quam vos prædicatis? Sancta dixit Cæcilia: Vnigenitum suum filium Parer per sanctam Virginem Mariam misit in terram: qui stans in sancto monte, magna voce clamauit, dicens: Venite ad me omnes populi, & ego dabo vobis vitam æternam. Concurrit autem ad eum omnis caro, omnis ætas, & omne genus hominum. Tunc dixit omnibus: Poenitentiam agite propter vestram ignorantiam: quoniam appropinquauit regnum Dei, quod tollit regnum hominum. Suum autem regnum vult Deus diuidere ijs, qui credunt: in quo ille existit sublimior. Illic ergò peccatores quidem consummabuntur æternis doloribus, & igne, qui nunquam terminabitur: Iusti autem accipient lucem æternæ gloriæ & gaudij, quæ nullum vnquam finem accipit. Deceterò nolite, ô filij hominum, huius vitæ fugientem quærere lætitiã, vt lætitiã illius vitæ æternam possideatis, quæ hanc vitam excipit. In hac enim vita breue tempus viuitis: in illa verò, in omne æuum.

Cap.11. Cùm hæc autem audissent omnes populi infideles, vna voce dixerunt: Et quis illic fuit, & cùm illinc huc venisset, potuit docere vera esse, quæ dicis? Tunc Dei filius dixit eis: Si ostendero vobis surrexisset mortuos, nõ creditis veritati? Vt autem dubitationis & suspitionis nullum remaneret vestigium, cum populis profectus est ad sepulera, & triduanis & quadriduanis & iam foetentibus mortuis, quam amiserant vitam, vt Deus reddidit. Transiit mare, super fluctus ambulans non madefactis pedibus. Imperabat ventis, castigabat fluctus, & quæ excitabantur tempestates & tumultus, sedabat. Cæcis visum reddebat, aridas manus reddebat sanas, claudis ingressum, mutis vocem reddebat, & surdis auditum. Paralyticos verbo curabat, leprosos dicto mundabat, infirmis medebatur, lunaticos restituebat, & demones fugabat. Sed cùm mente capti & impij Pharisei & Pontifices ei inuidissent, propterea quòd populi, eis relictis, eius sequebantur vestigia, sternentes vestes suas ante pedes eius, & clamantes: Benedictus qui venit in nomine Domini: in eum ira periciti Pharisei, cuidam Pilato Præsidi eum tradiderunt, vocantes eum magum & impium: & seditionem excitãrunt in populo, vt eum cruci affigerent. Hoc autem ille præsciens, pro mundi salute permisit se apprehendi & illudi, iniurijs affici, flagris cædi & occidi. Sciebat enim vt Deus, quòd non aliter nisi per preciosam & intereratam suam passionem, esset captiuum redditurus diabolum, malisque & immundis spiritibus malas in ferret poenas.

Cap.12. Propterea ergò ille fuit comprehensus, qui peccatum non fecit, vt liberaretur genus humanum, quod detinebatur vinctum vinculo peccati. Qui est benedictus, fuit sub maledicto, vt nos à maledicto eximeret: sustinuit illusiones, vt nos liberaret ab illusionibus demonum, qui versantur in hoc mundo. Spineam coronam accepit in capite, vt capitalem tolleret sententiam, quæ ex spinis peccatorum in nos lata fuerat. Fel in cibo accepit, vt dulcem primi hominis gustum, vnde mors in mundum fuit ingressa, commutaret. Potatus est aceto, vt acrimoniam, qua noster sanguis ebullit, in se susciperet: & hunc bibit calicem passionis, qui nostris debebatur vitis. Nudatus est, vt nostrorum parentum nuditatem, quam passi sunt cõsilio serpentis, niueis tegeter indumentis. In ligno fuit suspensus, vt ligni transgressionem, per passionem ligni Crucis suæ aboleret. Mortem ad se venire admisit, vt secum iudicantem sauciaret, & regnum, quod inuenit per serpẽtem, amitteret, & cum ipso serpente sauciata, per Christum fieret captiua. Quamobrèm omnia elementa cùm vidissent suum effectorem sublimè actum in crucem, magno metu contremuerunt. Nam ex vna parte mota est terra, & ex altera fracta sunt templa & petra, fugit dies, Sol fuit conterritus, & obscuratus texit tenebris vniuersum mundum: Luna suæ lucis splendorem nube cruenta operuit: Astra cæli luce resplendentia, omnia simul sunt mutata. Stridet terra, & veluti pariens, cœpit multos sanctos reddere ex sepulcris: qui quidem hoc dabant testimonium, quòd Seruatoris descensus ad inferos, dissoluit regnum diaboli, & mortuus mortem affecit ignominia, & percussam vinxit, & subiecit pedibus seruatorum suorum. Illinc clarum est, quòd pro nomine eius puniti gaudemus, & gloriamur in persecutionibus: quòd hanc nostram vitam, quæ ad tempus, & in quam cadit interitus, æterna & quæ nunquam desinit vita, excipit: quam Dei filius, cùm surrexisset à mortuis, suis ostendit Apostolis, quibus adspicientibus, assumptus fuit in cælos.

Hoc

Vrbanus Papa Christianorum.

Mala & incommoda huius vitæ.

Instruit Tiburtiũ Cæcilia in fide Catholica.

Cap.10.

Marth. 4.

Premia impiorum et iustorum.

Cap.11.

Miracula Christi.

Marth. 21.

Cap.12. Exponit rationes coru, quæ Christus passus est.

Marth. 27.

Act. 1.

Cap. 13. Hoc ergo si in trium conuentu ostendisset, intelligentium cogitationes non possent dubitare. Quanto autem magis, quod non solum duodecim discipulis, sed plus quam quingentis simul seipsum dignatus est ostendere, ne vestigium quidem relinquens vilius dubitationis? Illi autem, qui in his rebus erant initiati, & in omnem mundum missi ad predicandum, signis & magnis prodigijs confirmabant suam predicacionem. Nam & omnes infirmitates curarunt in eius nomine, fugarunt demones, & vitam reddiderunt mortuis. Nullam tibi arbitror remanere quaestionem, nisi ut hanc vitam animo & corpore despicias, & illam vehementer & constanter inquiras. Nam qui credit in Dei filium, & eius adheret praeceptis, quando morietur, eius corpus a morte nulla afficietur iniuria: sed a sanctis Angelis in vlnis excipietur, & in locum paradisi abduccetur. Hinc mors cum diabolo efficit, ut diuersis prauitatibus mentes hominum colliget, & in varijs non animaduertis necessitatibus occupet: & nunc quidem damni terrore afficit: nunc autem ad gulam excitat, & ex diuersis abstrahens studijs, de hac sola vita facit miseros homines esse sollicitos, ut ex corpore egrediētes inueniat miseros & nudos, & nihil secum portantes praeter peccata. Hanc tibi paucis exposui, o charissime. Si quid autem tibi deesse existimas, rursus quaere.

Cap. 14. Tunc Tiburtius ad eius pedes prouolutus, dixit cum gemitibus fletuque & lachrymis: De hac vita decederē si vel cogitatione exquisierō, vel animo agitanero, in illa vita nunquam inueniar. Habcant ergo insipientes lucrum praesentis temporis: Ego autem, qui in hodiernum vsque diem vixi sine ratione, absit ut sine ratione decederē vitam agam. Et haec cum dixisset, ad suum fratrem conuersus, dixit: Miserere mei, frater dilecte, & abrupē tarditatem, quam transigi in ignorantia. Quocirca vereor moras. Pondus ferre non possum: rogo te, duome ad hominem Dei, ut me perfecte purificatum, illius vitae faciat participem. Tunc Valerianus deduxit fratrem suum ad sanctissimum Papam Urbanum. Cui postquam narrauit omnia, quae dicta & facta fuerant, benigno Deo egit gratias. Acceptum autem cum omni gaudio & exultatione Tiburtium, cum admonuisset, catechismo instruxisset, baptizasset in nomine patris & filij & spiritus sancti, iussit secum esse, donec ea deponeret, quae recentis sunt illuminationis. Quae quidem cum perfecta fuissent eius doctrina, post septem dies Christi militem restituit. Tantam autē gratiam a Christo est consecutus, ut etiam Dei Angelos videret quotidie: & quaecumque a Deo petebat, facile impetrabat. Sed quoniam longum esset omnia ordine exponere, qualia & quam multa fecit Dominus per eos admirabilia, conuertamur ad gloriosas eorum perpeffiones.

Cap. 15. *Turgius Turcius, qui etiam Almachius, cum esset Praefectus vrbs, & sanctos Dei martyres occideret quotidie, iubebat eorum corpora relinqui insepulta. Tiburtius autem & Valerianus ad hoc operam quotidie adhibebant, ut sanctorum corpora ad sepeliendum componerent, & humi mandarent, elemosynis vacantes & diuino cultui. Cum ij ergo in eis versarentur, quomodo solent boni odio haberi ab improbis, eos mali criminantur apud Almachium Praefectum vrbs, omnia referentes, quae per ipsos Dominus faciebat in egenos: & quod improbe ac malitiose, quos ille iubebat occidi, isti mandabant sepultura. Itaq; a militari cohorte comprehensi, adducuntur ad Almachium Praefectum. Quos quidem Almachius his verbis est allocutus: Cum vos character nobilitatis gloria insignes reddiderit, cur propter, nescio quam religionem, vos ignobiles redditis & infelices? Nam vestras facultates in nescio quas abiectas personas audio vos erogantes consumpsisse, & eos, qui castigati fuerunt propter sua scelera, cum omni gloria mandare sepultura. Quocirca licet suspicari, vos esse initiatos iisdem mysterijs, quibus ij, quos propter coniurationem mandatis sepulturae. Respondit Tiburtius, & dicit Praefecto: Utinam nos dignentur referre in numerum suorum seruorum, quorum tu nos conijcis esse socios: qui quidem respuerunt id, esse quod videtur, & non est: & inueniunt illud, quod videtur non esse, & est.

Cap. 16. Almachius Praefectus dixit: Et quid est, quod videtur esse, & non est? Dixit Tiburtius: Omnia quae sunt in mundo, quae animas vocant ad mortem aeternam per breuis temporis laetitiam. Dixit Almachius Praefectus: Et quid est, quod non videtur esse, & est? Tiburtius dixit: Vita, quae futura est iustis: & supplicium, quod dabitur iniustis. ex vtraque enim parte cognouimus verum, esse ea ventura: & in fausta

Miraculis Apostoli confirmant suam predicacionem.

Latini habent, & diuerso genere suauitatis

Tiburtius post catechesin a S. Urbano baptizatur.

Cap. 15. *Turgius Exercitia SS. Valeriani & Tiburtij.

Sancti martyres comprehensi iudici exhibentur.

Cap. 16.

distributione quod oculis cordis nostri cognoscimus, id corporis nostri oculis spectandum * referimus, ut * in nostra conscientia quae sunt bona, malis obumbremur rationibus. Dixit Praefectus Almachius: Non puto te mente tua loqui. Dixit Tiburtius: Non loquor mente mea: sed illius, quem accepi in visceribus mentis meae. Dixit Almachius Praefectus: Nunquid nosti quod dicis? Dixit Tiburtius: Et noui, & didici, & credo, quod omnia, quae a me dicta sunt, permanent. Almachius Praefectus dixit: Ego cur non intelligo, * quod ago, a quo haec sunt condita? Tiburtius dixit: Quoniam homo belluinus non sentit, quae sunt spiritus. Spiritalis autem dijudicat omnia, ipse vero a nullo dijudicatur. Tunc ridens Praefectus, iussit auferri quidem Tiburtium: coram eo autem sisti Valerianum. Cui etiam dixit: Quoniam non est frater tuus sanis cerebri, tu poteris respondere sapientius. Dicit ei Valerianus: Falluntur aures tuae, quoniam scopum nostrae orationis non potes intelligere. Dixit Praefectus: Nemo ita errat, ut vos erratis: qui reliquis necessarijs numeris & responsis, malos sequimini: quae sunt iucunda respuentes, laetitiam nihili facientes, & ea despicientes, quae data sunt ad vitae alimentum, maxima beneuolentia illud complectimini, quod saluti inuenitis contrarium, & ijs quae sunt iucunda, inimicum.

Ad haec respondit Valerianus: Ludentes & ridentes, & in varijs delicijs luxuriose vitam agentes, vidi hyemis tempore per campos transcentes. In quibus campis stabant agricolae plantantes, palmites insigentes, & spinosos rosarum ramos ingeniose toto animo componentes. Alij autem oliueta inserentes: alij vero radicitus imbecilla excidentes, & quae sunt opera conuenientia, magno labore peragentes. Tunc illi, qui delicijs fruebantur & laetabantur, coeperunt eos, qui laborabant, iudicari, & dicere: Miseri & miserabiles, hunc qui vos affligit laborem deponite, & nobiscum laetantes, vos delicijs explete & libidinibus. & cur tanquam insipientes duro labore dissoluimini, & vestrae vitae tempora negocijs, quae vos affligunt, consumitis? Haec dicentes, soluebantur in risum, & dabant plausum manibus, magnoque sono eos cachinnantes iridebant. Haec autem illis facientibus, pluuios hyemis menses tranquillissima tempora exceperunt: & ecce pulchrorum & variorum florum fragrantibus omne genus odoribus prata exornabantur, & molles borrorum series producebant palmites, & e vario genere arborum rami stillantes melle fructus producebant: in quibus animaduertimus vsque in hodiernum diem abundare simul & gratiam, & fructum, & decorem. Tunc cum laetarentur illi, qui existimabantur esse insipientes, coeperunt lugere ij, qui existimabantur esse * ciues: & qui erant gloriosi in sua intelligentia, periērunt in acri ratiocinatione: & tandem ducti poenitentia, inter se murmurantes & gementes dicebant: Hi sunt, quos habuimus ludibrio: eorum laborem probum existimabamus: eorum vitam nihili faciebamus, tanquam miserabilem: eorum figuram iudicabamus esse indignam, & intelligentiam eorum sine honore. Ij autem inuenti sunt intelligentes: & nos quidem probamur tunc fuisse miserabiles, insipientes & stulti, quando neque nobiscum operabamur: neque ijs, qui operabantur, dedimus in opere auxilium: qui quidem cum essemus in delicijs, eos valde irrifimus, & ipsos credidimus esse insipientes, quos quidem nunc resplendentes animaduertimus & florentes.

Ad haec dixit Praefectus: Te quidem video esse sapienter haec persecutum: sed ad meum responsum non videtis respondere. Valerianus dixit: Dixisti nos esse stultos & insipientes, quod facultates nostras damus egentibus, pro se lytos excipimus, viduis suppeditamus quae sunt necessaria, orphanis subuenimus, corpora insepulta tegimus, & cum maximo honore celebramus martyrum depositiones. Nos autem insipientes iudicasti & delirantes, quod cum ijs qui laetantur, non laetamur, nec in delicijs vivimus, nec nostras explemus libidines, nec illiberaliter sumus lasciuus & impudicus oculis, ostendentes nos esse liberos & ingenuos. Veniet tempus, quo accipiemus millecuplos fructus nostrae afflictionis, & nobis laetantibus flebunt illi, qui nunc esse laetantur: est enim nunc tempus seminandi. Qui ergo in hac vita seminant, quae sunt ad tempus, lachrymas, in illa beata & aeterna vita metent gaudium sempiternum. Dixit Praefectus: Ergo & nos, & inuicti Imperatores luctum aeternum habebimus: vos autem aeternum gaudium possidebitis? Respondit Valerianus: Quid enim estis vos, aut vestri Imperatores? Impleto enim vestro tempore morientes, eo maiorem Deo estis reddituri rationem, quo vobis ab eo maior data fuit potestas. Dixit Praefectus Almachius: Quid in verbis voluendis immoramur? Aut dijs thus offerre,

Cap. 17. Valerianus eleganti similitudine contudit iudicem.

*urbani

Cap. 18.

Præclara martyris sententia. Phil. 125.

& illasi recedite: aut male estis & acerbè morituri. Ambo responderunt & dixerunt: Nos non dijs, sed Deo quotidie offerimus sacrificia. Dixit Præfectus: Quis est Deus, cui dicitis vos vestrum offerre sacrificium? Sancti responderunt & dixerunt: Et quis est alius Deus præter ipsum? Cur de Deo nos interrogas? Est enim alius Deus, præter vnum? Dixit Præfectus: Quem vnum esse dicitis, eius nomen requiro. Dixit Valerianus: Dei nomen non inuenieris, etiamsi possis volare pennis. Dixit Præfectus: Iouis ergò nomē non est Deus? Dixit Valerianus: Est nomē corruptoris & adulteri, quem fuisse occisorem vestri authores memorant, & accusatorem nostræ ostendunt scripturæ. Hunc tu Deum miror quam impudentia nominasti, cum Deus dici non possit, nisi qui est ab omni peccato alienus, qui est etiam plenus omnipotentia. Dixit Præfectus: Ergò errat omnis mundus, & tu cum tuo fratre Deum verum cognouisti? Dixit Valerianus: Innumeras multitudine Christianissimi accepit sanctitatē. Immo verò vos pauci estis, qui remansistis tanquam scissæ è naufragio tabulæ, ad nihil aliud proficientes, nisi vt in ignem iaciimini.

* criminofum, habent Latini.

Cap. 19. Valerianus dum virginis ceditur, mirè exultat.

Tunc iratus Præfectus, iussit eum cædi virginis. Ille autem confestim dum verberaretur, lætus cœpit dicere: Ecce hora, quam valdè desiderabam, & ecce dies omnifido mihi iucundior. Dum beatus verberaretur, præcō magna voce clamabat: Deos & deas noli maledicis incesse. Ille autem ad populum clamabat, dicens: Viri eius Romanorum, videte, nè hæc plaga vos à veritate auerrat, sed state fortiter, & deos lapideos & ligneos, quos colit Almachius Præfectus, in calcem conuertite. Nam omnes, qui eos colunt, erunt in afflictione & supplicio æterno. Tunc qui cum Præfecto confidebat Tarquinius, qui etiam dictus est Laccas, Præfecto dicit in secreto: Inuenisti occasionem domine mi: tolle eos quamprimum à terra. Nam si tardaueris, & de die in diem traxeris, omnes suas facultates distribuere pauperibus, & eis supplicio affectis, tu nihil inuenies. Tunc Præfectus, cum ei placuisset illius consilium, iussit licitoribus, vt eos abducerent, vbi erat Iouis statua, & iussit, vt nisi ambo vellent imagini Iouis sacrificare, simul subirent supplicium capitis. Tunc venerandi & gloriosi Christi martyres Valerianus & Tiburtius abducti sunt à Maximo Præfecti cubiculario in locum, qui dicitur Pagus. Qui quidem Maximus cœpit eos desere, & dicere: O preciosa & florens iuuentus. O vinculum magnæ fraternitatis. O par pulcherrimum & generosum. Cur vos in malum & impium finem volentes vos ipsos projicere, & ad maximum tendere exitium, ita festinatis tanquam qui ad lætitiā, & magnificam & lauram cœnam vocemini? Tunc dixit Tiburtius: Nos si non verè didicissemus aliam esse vitam æternam, quæ vitam præsentē sequitur, non gauderemus eam amittere. Dicit eis Maximus: Et quanam potest esse alia vita? Respondit Tiburtius, & dixit: Quomodo corpus induitur indumentis, ita etiam anima induitur corpore. Et corpus quidem tanquam semen terrestre, per libidinem in terrenam matricem immittitur: genitum autem & nutritum, & lapsum in mortis interitum, & in puluerem conuersum, tanquam Phœnix futuræ lucis specie excitabitur. Anima verò si sit sancta, feretur in paradisi delicias, vt florēs in delicijs, expectet tempus suæ resurrectionis. Dicit eis Maximus: Vellem ego quoque hanc vitam respicere, si de ijs, quæ dicis, possem fieri certior. Dicit ei Valerianus: Quoniam dicis tibi nihil superesse, nisi vt probes vera esse, quæ tibi diximus: ea hora, qua faciet Dominus nos corporis tunicam exuere in gloriosa nominis eius confessione, aperiet Dominus oculos tuos, & faciet te adspicere, cum quanta gloria illa vita reddatur, si tamen promittas nobis, quòd ex toto animo venies ad tui erroris poenitentiam.

Sancti ad mortem festinant tanquam ad magnificam & lauram cœnam.

Cap. 20.

Tunc Maximus anathemate seipsum deuouit, dicens: Flammas ignis consumam, nisi ab hac hora illum solum Deum confitebor, qui facit, vt post hanc vitam alia vita sequatur. hoc mihi solum vos ostendite, quòd estis polliciti. Ei dicunt sancti martyres Tiburtius & Valerianus: Iube licitoribus, vt nos in domum tuam abducant, & faciant, vt illuc ad te veniat purificator: qui hac nocte, postquam fueris purificatus, faciet, vt videas id, quòd tibi promisimus. Cum autem Maximus iussisset licitoribus, abducerent eos in domum eius. Quorum prædicatione ipse Maximus cum tota sua familia & ipsis licitoribus crediderunt in Dominum nostrum Iesum Christum. Tunc sancta Cæcilia venit ad ipsos noctu cum sacerdotibus, & fuerunt omnes baptizati in nomine patris & filij & spiritus sancti. Cum autem ex orientis matutinum, nocti finem dedisset magno silentio factu, dixit sancta Cæcilia: Estote forti & magno animo, o Dei militum abijcite opera tenebrarum, & induimini arma lucis. Pulchrum certamen certauit

Maxim⁹ & multi alij conuertuntur ad Dominum.

Rom. 13. 2. Tim 4.

cursum peregritis, fidem conseruauistis. Deceterò proficiscimini ad coronā iustitiæ, quam redder vobis iustus iudex: non solum autem vobis, sed etiam omnibus, qui diligunt aduentum eius. Locus autem, qui dicitur Pagus, erat situs quarto lapide ab vrbe Roma: ad quem erat transeundum prope portam templi, vt quicumque illac transibat, nisi Iouis simulacro thus offerret, puniretur. * Cum in eum autem locum venissent sancti Tiburtius & Valerianus, preciosum thus obtulerunt, Deo offerentes suos accusatores: & sic flexis genibus, fuere cæsi gladio. & amisso hoc caduco & mortali corpore, æternam & quæ non potest marcescere, martyrij coronam acceperunt.

Latini sic: * Venietibus sanctis offeruntur thus, & reculant. Reculantes ponunt genua, feriuntur gladio.

Cap. 21.

Tunc Maximus iurans dicebat: Vidi Angelos Dei tanquam solem resplendentes, ea hora qua gladio sunt percussi, & exeuntes eorum animas è corporibus, tanquam virgines è thalamo. Quas cum vlnis exceperent Angeli, strepentes alis ferebantur in cælum. Hæc Maximo narrante cum lachrymis, multi crediderunt in Dominum nostrum Iesum Christum, & conuersi ab errore simulacrorū, seipsos tradiderunt sancto Urbano suo magistro. Cum autem ad Almachium vrbs Præfectum venisset fama, quòd Maximus cubicularius cum omnibus suis factus esset Christianus, iussit eum tandū verberari globis plumbeis, donec spiritū emitteret. Quem sancta Christi martyr Cæcilia cum posuisset proximè sanctos Dei martyres Tiburtium & Valerianum, deposuit in arca, & iussit vt in arca eius insculperetur Phœnix, ad ostendendam eius fidem, qui se inuenturum esse resurrectionem Phœnicis exemplo admiserat. Facta est autem post hæc inquisitio. Cœpit enim Almachius Præfectus amborum fratrum quærere facultates, propter quas volebat etiam quærere sanctam Cæciliam, vt Valeriani coniugem: & iussit eam apud se sisti. Quæ quidem postquam omnia, quæ super fuerant ex eorum facultatibus, fideliter distribuisset pauperibus, cœpit ille vrgeri, vt ea thus offerret. Tunc dixit ministris, qui eam vrgebant, vt hoc faceret:

S. Maximus globis plumbeis caecis emittit spiritum.

Cap. 22.

Audite me, ciues & fratres: Vos estis ministri vestri Præsidis, & videtur vobis, quòd desideratis esse alieni ab eius impierate. Mihi autem est gloriosum & valdè desiderandum, omnia pati graua pro Christi confessione. Nam cum hac vita nunquam statui vllam habere amicitiam. Sed nè sitis de nostra solliciti iuuentute, quam omnis curæ estis expertem reddituri. Facite ergò, quòd ab iniquo Præsidente est vobis imperatum. Tunc illi cœperunt lamentari & conqueri, quòd tam electa puella, & tam intelligēs & nobilis, cuperet interfici: & eam rogabant, dicentes, nè talem decorem amitteret, neque talem speciem conuerteret ad mortem. Quibus silentibus & dolore vexatis sic sancta respondit Cæcilia: Hoc, o fratres, non est perdere iuuentutem, sed commutare: Dare lutum, & aurum accipere: dare tabernaculum breue & miserabile, & magnam spatiosamque & amplam domum accipere, ex lapidibus preciosis & auro edificatam: dare angulum tenebrosū, & locum accipere lucidum, margaritis resplendentem cælestibus: dare possessionem, quæ perit, & accipere possessionem, quæ non cognoscit finem, & ignorat mortem: dare lapidem miserabilem, quem pedibus conculcatis: & accipere lapidē preciosum, qui forma resplendet in regio diademate. Hodie si quis sic offerat aureos, vt minimam nummorum quantitatem ex ijs alacri animo prouentum accipiat: num vos quoque lubenter curreretis ad talem negotiationem, & omnes parentes, & notos, & cognatos, dilectosque & propinquos, & amicos vobiscum faceretis currere? Si quis autem vos currentes auerteret, dicendo vos inutiliter omnes vestros nummos esse daruros, num eos essetis irrituri vt ignorantes, & qui nihil cognoscerent: vos autem læti curreretis, quòd cum precioso auro essetis permuraturi æs miserabile, & non magni precij? Et vos quidem pondus pro pondere gaudetis accipere: Deus autem non dat pondus pro pondere: sed accipit simplum, & reddit centuplum: præterea verò vitam quoque æternam.

S. Cæcilia eximia virtus.

S. Cæcilia docet per mortē temporale perueniri ad æternā vitā.

Deus pro simplio reddit centuplum.

Cap. 23.

Cum hæc autem dicta essent à beata Cæcilia, ascendit supra petram, quæ erat prope pedes eius, & dicit omnibus: Creditis ea, quæ dixi vobis? Illi autem vna voce dixerunt omnes: Certè credimus in Christum filium Dei, cum esse verum Deum, qui te talem habet ancillam. Dicit eis sancta Cæcilia: Ite deceterò, & dicite infelicissimo Almachio, quòd ego vnum donum peto, nè nimis acceleret is meâ decertationem. Ego autem faciam, vt in domum meam veniat sanctissimus Papa Urbanus, vt faciat vos omnes vitæ æternæ participes, & sic Dei prouidentia ego quoque consummabor. Tunc cum in eius domum venisset sanctissimus Papa Urbanus, baptizauit plusquam quadringentos, diuersi sexūs, fortunæ & ætatis. Inter quos erat vir clarissimus, nomine

400. baptizantur à S. Urbano.

mine Gordianus. Is cum Papa precibus domum sanctæ Cæcilie vocavit ex suo nomine, ut in occulto ex illo die, ex quo illic Christi peractum est baptisma, fieret ecclesia Dominica: adeo, ut sanctissimus quoque Papa Urbanus illic occultè habitaret: indiès autem Christi redemptionis lucra illic cresceret, & diaboli essent damna innumerabilia.

Cap. 24.

Cum hæc autem fierent, Almachius Urbis Præfectus iubet coram se sibi Cæciliam: quam interrogans, ei dicit: Quod est nomen tuum, o puella? Respondit sancta: Cæcilia. Dixit Præfectus Almachius: Cuius es conditionis? Dixit Cæcilia: Ingenua ex clarissimis. Dixit Præfectus: Ego te rogo de religione, non autem de genere. Sancta dixit Cæcilia: Interrogatio tua stultum cepit principium, quæ duo responsa videntur elicere ex vna quæstione. Dixit Præfectus: Vndenam est tibi hæc fiducia? Respondit sancta: Ex bona conscientia, & fide non simulata. Dixit Præfectus: Ignoras quemnam sit mihi potestas? Dixit sancta Cæcilia: Ignoras tu, quemnam sit tibi potestas. Nam si tu me rogaueris de tua potestate, veris verbis tibi aperiam. Dicit ei Præfectus: Dic, si quid nosti. Sancta dixit Cæcilia: Omnis hominis potestas est perindè, ac vter vento plenus: quem si vna acu pupugeris, omnis tumor eius colli flaccescit. Quinetiam si inuenitur in ipso aliquid portare, insectatur. Dixit Præfectus: Cœpisti à contumelia, & perseueras in contumelijs. Dixit sancta Cæcilia: Non dicitur contumelia, nisi in eos, qui pauca peccant, non teneatur moderatio. Quamobrèm vel doce contumeliam, si falsum sum locuta: vel te ipsum castiga, subeuntem in iudicium. Dixit Almachius Præfectus: Ignoras, quod domini inuidi Imperatores iusserunt, ut qui non negauerint se esse Christianos, puniantur: qui autem negauerint, dimittantur. Dixit sancta Cæcilia: Sic vestri semper errant Imperatores, si cur etiã vestra celsitudo. Nam quæ ab ipsis processit sententia, vos quidem testata est esse impios, nos autem esse ostendit innocentes. Si enim malum esset hoc nomen, nos quidem negauissemus. Vos autè, ut nos confiteremur, omninò cœgissertis. Dixit Præfectus: Pro pietate sua hoc voluerunt statuere, ut sua benignitate vitam donando, vobis gratificentur. Dixit sancta Cæcilia: Nihil est æquè impium, nihil verò tam innocentia inimicum, * quam reis omnia inferre supplicia ad hoc, ut suam iniquam testentur qualitatem: & de eorum in mysterio socijs grauissimam habere quæstionem. Nos autem, quos innocentes cognoscitis, nominis solum accusatis. Sed nos, qui sanctum nomen Christi cognoscimus, id omninò negare non possumus. Est enim melius mori feliciter, quam viuere infelicitate. Nos enim vera dicentes, vos punimus, quibus est persuasum, ut falsum adiat.

* quam ut reis oibus tormenta adhibeatis. Ad cõfiteñdũ qualitatẽ sceleris, locũ, tẽpus, cõfessio, socios oĩ examinatione perquiritis. Cap. 25.

Dixit Almachius Præfectus: Elige tu vnum ex duobus; aut sacrificia, aut nega te esse Christianam, ut delicti tibi detur venia. Tunc dixit ridens sancta Cæcilia: O Indicem pudore necessariò affectum. Vult me negare, & esse me innocentem, ut ipse me faciat crimini obnoxiam. Si vis accusare, cur me adhortaris, ut negem? Sin autem vis absolueris, cur non vis inquirere? Dixit Præfectus Almachius: Ad sunt accusatores, qui testantur te esse Christianam. Si ergò quamprimùm negaueris, impones sine eorum accusationibus. Sin autem nolueris negare, hoc tuæ imputabis amentia, quando in te lata fuerit sententia. Dixit sancta Cæcilia: Eorum accusatio est mihi desideranda, & puniio tua est victoria. Noli me ergò corrigere tanquam errantem: sed te ipsum increpa, qui existimas fore, ut Christum negem. Dixit Præfectus: Misera, nescis vitæ & necis potestatem mihi datam esse ab Imperatoribus? Cur loqueris cum tanta superbia? Dixit sancta: Alio modo licet dicere superbum, & alio confidentem. Ego confidenter, non autè superbe, sum locuta. Nam nos quoque valdè reijcimus superbiam. Tu autem si non times audire veritatem, rursus docebo te nunc falsa esse locutum. Dixit Almachius Præfectus: Quidnam falsi es in nobis assecuta? Dixit sancta Cæcilia: Hoc, quod affirmas tuos Imperatores tibi dedisse vitæ & necis potestatem. Dixit Præfectus: Ergò sum mentitus? Sancta dixit Cæcilia: Reuerà, si iubeas, falsum te dixisse ostendam. Dixit Præfectus: Dic. Sancta dixit Cæcilia: Dixisti tuos Imperatores tibi dedisse potestatem vitæ & necis. Cognosce itaque, tibi solum esse datam mortis potestatem. Nam vitam quidem potes à viuis tollere: mortuis autè non potes dare vitam. Dic ergò, quod Imperatores te voluerint esse ministrum mortis. Nam si tu amplius dixeris, deprehendèris falsa dicere, & quæ non possunt consistere. Dixit Præfectus Almachius: Nè sis verbosa, o mulier: sed decæterò tuam deponere auidaciam, & veni, & dijs sacrificia. Dixit sancta Cæcilia: Nescio, vbinam tuos oculos amiseris.

Puniio, Christianorum victoria est.

Cominuit Præfectum mendacij.

ris. Nam quos tu dicis deos, ego & omnes, qui sunt sanis oculis, videmus esse lapides, & as, & plumbum. Dixit Præfectus: Meas iniurias philosophando contèpsi: non possum autem ferre deorũ contumelias. Dixit sancta Cæcilia: Ex quo os aperuisti, nullum verbum fecisti, quod non te ostenderet iniustum, insipientem & stultũ. Sedenim quidnam hoc est, quod externis oculis te esse cecũ ostendis, quando quod omnes lapidem esse adspicimus, & lapidè inutilem, tu deum esse testaris? Do tibi, si iubes, confititũ: & eum tangens, dicere esse lapidè: si non nosti, id adspiciens: est enim dedecus, à toto te rideri populo. Omnes enim sciunt Deũ esse in celis: hæc autè, ut quæ sint formæ lapideæ, per ignem posse melius mutari in calcem: quoniam iam suo ocio percũt, & neque tibi, si simul pereas, neque si in igne coniecta fuerint, sibi poterunt subuenire.

hic locũ ex Latinis ita restitui mus

Tunc valdè iratus Almachius, iussit eam reduci in domũ suam, & illic balnei flamma torreret. Cum autem esset in aère balnei sui inclusa, & subtrus toto die & nocte magna vis ardentis ligni adhiberetur, tanquam in loco refrigerato illa permaneret & salua, Domini gratia: adeo, ut nulla pars omninò ex eius mēbris vel minimo sudoris signo fuerit humectata. Quod cum audiuisset Almachius Præfectus, illuc misit ad ipsam, ut in ipsis balneis ei caput amputaretur. Quæ speculator tribus percussit ictibus, & non potuit ei caput amputare. Sic autem eam semiputato capite ferus & crudelis ille lictor reliquit: adeo ut omnes turbæ, quæ per illam crediderant, sanguinem linteis tanquam spongijs hauserint. Tribus autem, quibus superuixit diebus, non cessauit omnes, quos aluit & quos docuit, confirmare & corroborare in fide Domini. Quibus etiam distribuit omnia, quæ habebat, & sanctissimo Papæ Urbano commendauit. Cui etiam dixit: Trium dierum mihi iam perini terminum, ut tradam hæc tuæ sanctitati, & hanc domum meam in seculum ecclesie nomine consecres. Impletis autem tribus diebus, & Deum precante beata Cæcilia, cum essent adhuc preces in ore eius, tradidit preciosam & sanctam suam animam in manus Dei viuentis, mensis Nouembris xxij. Tunc sanctissimus Papa Urbanus, cum gloriosum eius corpus sustulisset noctũ cum Diaconis, sepelijt ipsum inter alios collegas suos Episcopos, ubi sunt omnes confessores & martyres depositi. Eius autem domum in æternum consecrauit nomine sanctæ ecclesie, & illic perpetuò peraguntur sancta Domini mysteria usque in hodiernum diem: in memoriam quidem martyris, gloriam autem & laudem magni Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cap. 26. Nihil læditur ab igne.

Tertiò cesa in capite, tri duò superuixit.

Obitus sanctissime virginis.

VITA SANCTI CLEMENTIS MARTYRIS, EPISCOPI ROMANI, DISCIPVLI S. PETRI APOSTOLI: Authore Simeone Metaphraste, Tomo 5. Aloysij.

RAIANI Imperatoris tẽpore, Torcutianus Comes officiorum, cum innumerabilem multitudinem Christo vidisset credere, accessijt Præfectos regionum, & datis eis pecunijs, persuasit, ut turbam mouerent aduersus nomen Christianum. Urbis autem Præfecturam obtinente Mamertino, excitata est populi Romani seditio nomine Clementis: & exorta inter se inuicem confusione, alius aliud in ipsum dicebat. Aliqui autem contrà dicebant: Quid enim mali fecit? aut quid non boni rectè gessit? Nam quencunque ægrotorum vistrauit, is sanitatem ab eo est consecutus. Quicunque ad eum abiit affectus tristitia, is sanus est reuersus. Nullum vnquam læsit, omnibus verò profuit. Alij autem diabolico spiritu accensi, clamabant: Magicis artibus hæc faciens, deorum nostrorum cultum evertit. Iouem dicit non esse Deum: Herculem autem nostrum, custodem esse dicit in mundorum spirituum: sanctam Venere[m] referit fuisse meretricem: Vestam autem magnam deam, igne fuisse consumptam, impiè asserit. Similiter sanctissimam quoque Mineruam, Dianamque & Mercurium, Saturnumque & Martem calumniatur. Omnia nostrorum deorum nomina & templa probris insectatur & contumelias. Aut dijs nostris sacrificabit, aut ipse delebitur.

Nouemb. 23.

Seditio populi aduersus S. Clementem.

Tunc Mamertinus Urbis Præfectus non ferens populi seditiõnem, beatissimum Tunc Mamertinus Urbis Præfectus non ferens populi seditiõnem, beatissimum

Clementem iussit ad se adduci. Quem cum vidisset, coepit dicere: Ex generosa quidem radice processisti, ut tibi testimonium fert Romanus populus: sed errorem suscepisti, & ideo non possunt in animum inducere, ut taceant. Nam nescio quemnam Christum colis, & contra deos admittis. Quamobrem oportet te deponere omnem superfluum superstitionem, & colere deos, quos de more colimus. Tunc dixit B. Clemens: Optare excellentiam tuam prudentiam attendere meam defensionem & non propter imperitorum seditionem, sed propter meam doctrinam, me accusare. Nam etiam si multi canes nos allatraverint & conciderint, non possunt nobis auferre, quin simus homines rationis participes: illi autem, canes latrantes. Semper enim, constat, seditionem proficisci ab imperitis, ut nihil habeat tutum, nec verum. Quamobrem queratur ratio silentij, in quo pro sua salute homo particeps rationis, & per se incipiat consultare & differere, ut verum Deum inueniat, cui suam fidem honorifice commendet. Tunc Mamertinus Urbis Praefectus mittens ad Traianum Imperatorem, detulit nomen B. Clementis, dicens: Hunc Clementem seditiosis clamoribus populus non cessat querere, & non potest in eum inueniri fide digna probatio. Tunc rescipit Traianus Imperator, oportere eum vel consentire sacrificantem, aut ultra mare & Pontum in desertam civitatem, sitam prope Chersonem relegari.

S. Clemens Praefectus pontificis recondit. Seditio populi semper proficiscitur ab imperitis.

Quando autem Traiani iussus fuit confirmatus, cogitabat apud se Mamertinus, quoniam modo Clemens voluntarium non peteret exilium, sed dijs potius offerret libamina. Sed beatus Clemens contendebat ipsius quoque iudicis animum ad fidem Christi traducere, & ostendere, se potius eligere exilium, quam id timere. Dominus autem Clementi praebuit tantam gratiam, ut Mamertinus Urbis Praefectus desisteret, & diceret: Deus, quem tu sincere colis, ipse tibi opem feret in hoc, quo fuisti damnatus, exilio, navemque ei constituit: & cum omnia in eam immisisset, quae erant ad usum necessaria, dimisit. Porro autem multi quoque ex populo viri pii eum sunt secuti. Cum autem peruenit ad locum, in quem erat relegatus, ad opus fodiendi & cediendi marmoris, illic inuenit plusquam duo millia Christianorum, qui ad longissimum tempus erant condemnati. Qui quidem cum vidissent sanctum & egregium Clementem, omnes unanimiter cum gemitibus & lachrymis accedentes, dicebant: Ora pro nobis sancte Pontifex, ut efficiamur digni Christi promissione. Quos cum cognouisset sanctus Clemens propter Christum fuisse relegatos, dixit: Non ab re me huc misit Dominus: sed ut, cum fuisset particeps vestrarum perpeffionum, praebere etiam exemplum consolationis & tolerantiae.

Praefectus humaniter se erga illum gerit in exilium abundantem.

Ab eis autem accepit, quod a sex miliaribus portabant aquam suis humeris. Statim itaque Clemens rogavit eos, dicens: Precemur Dominum nostrum Iesum Christum, ut fidei suae confessoribus aquae fontem aperiat: & qui percussit petram in terra deserta Sinae, & abunde fluxerunt aquae, ipse copiosum nobis praebeat fluentem, ut laetemur eius suppeditatione. Impleta autem precatione, in eo loco ad quem adspexerat, vidit agnum stantem: qui dexteram pedem leuauit, veluti sancto Clementi locum indicans. Tum sanctus Clemens cogitans esse Dominum, quem ipse solus adspexit, & nullus alius, profectus est ad locum, & dixit: In nomine patris & filij & spiritus sancti pulsate in hoc loco. & cum omnes circum circa fodissent lignonibus, & non ipsum locum, in quo stetit agnus, paruo ligone accepto, paruo ictu sanctus pulsauit locum, qui erat sub pede agni: unde repente emerfit fons pulcherrimus aquis scaturientibus, qui magno impetu effusus fecit fluium. Tunc sanctus Clemens dixit omnibus exultantibus: Fluminis impetus latificat civitatem Dei. Propter hanc ergo famam accurrit omnis prouincia, & omnes, qui venerant ad doctrinam sancti Clementis, conuersi sunt ad Dominum: adeo, ut quotidie quingenti & plures baptizati recederent. Intra vnum autem annum factae sunt illic a fidelibus septuaginta quinque ecclesiae: & constracta sunt omnia simulacra, omnia templa regionis, quae erant circum circa, sunt diruta: omnes luci, qui erant ad trecenta miliaria, omnino in orbem sunt concisi & constrati.

Exod. 17.

Precibus S. Clemens impetrat fontem insignem. Plal. 45.

Per multos conuertit ad Dominum extructis ecclesijs.

Tunc ergo odiosa narratio peruenit ad Traianum Imperatorem, quod illic ad multitudinem innumerabilem auctus esset populus Christianorum: & ab eo missus fuit Praefes Aufidianus, qui plurimos Christianos diuersis tormentis sustulit. Videns autem omnes ad martyrium cum gaudio accedentes, cessit multitudini: solum autem sanctum Clementem cogens sacrificare: & videns eum sic esse firmum & stabilem in Domino, & nolle omnino a sua dimoueri sententia, dicit lictoribus: Accipite eum,

etiam, & ducite in medium maris, & proijcite eum in profundum, ne possint Christiani tollere eius corpus, & pro deo eum colere. Cum hoc ergo factum esset, vniuersa multitudo Christianorum adstans stebat in litore.

Demergitur in mare.

Post haec autem dixerunt Cornelius & Phoebeus eius discipuli: Omnes oremus unanimiter, ut ostendat nobis Dominus martyris sui reliquias. Orante ergo populo, petro cecidit mare in suum sinum ad tria ferme millia. per siccum autem ingressi populi, inuenerunt in figura templi marmorci paratum a Deo habitaculum, & illic situm corpus sancti Clementis, & ancoram, cum qua fuit proiectus, prope ipsum iacentem. Reuelatum ergo fuit eius discipulis, ne reliquias a loco eijcerent: quibus etiam hoc fuit responsum, quod singulis annis in die sua decertationis, cessurum sit mare ventibus, septem dies siccum iter eis praebens. Quod quidem Deo placuit fieri ad laudem eius nominis vsque in hodiernum diem. Hoc autem factum, quod erat praeter opinionem, miraculo, omnes gentes circum circa credere Christo. Quo in loco nullus inuenitur Gentilis, nullus Hebraeus, nullus omnino haereticus. Illic enim plurima fiunt beneficia. In eius festo caeci illuminantur, daemones expelluntur, febrientes sanantur: Nephretici, & qui calculo laborant, solo contactu eius reliquiarum, & aquae sanctificatae adspersione & potu, a morbo liberantur: & qui quouis morbo affecti, confugientes ad sacri martyris auxilium, fruuntur curatione: & permanet gloria eius & laus in aeternum, per Dominum nostrum Iesum Christum: Per quem & cum quo, patri gloria cum sanctissimo & viuifico eius spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Multi credunt in Christum propter miraculum.

Miracula in festo eius.

NARRATIO SANCTI MARTYRIS EPHRAEM EPISCOPI GERSONIS, DE MIRACULO FACTO IN puerum a sancto martyre & Apostolo Clemente. Flabetur per Simeonem Metaphrastem, quinto tomo Aloysij.

Mirabilis Deus in sanctis suis. opportunum est hodie dicere cum Propheta. & : Quam admirabilia sunt opera tua Domine? & : Quis Deus magnus, sicut Deus noster? & tu es Deus faciens mirabilia solus. Quod enim praesenti orationi aliud asseram proxiimum? Artificiofam enim dicendi artem praesens superat miraculum, cum miraculum multa excellat miracula, & ipsa etiam prophetica miracula exuperet, ut est ostensura oratio.

Plal. 57. 76.

Scio vos cupere scire, quod nomen & cuiusnam sit miraculum, & vrgetis ut dicamus. Id autem est primum quidem Dei, a quo omnis datio bona & omne donum perfectum. Praeterea autem Clementis Romani, qui post Petrum fuit praeco veritatis, & eius Romanae sedis successor fidelis: illius, inquam, Clementis, cuius vsque in hodiernum diem vniuersa terra vel tacens salutariter clamat fuisse doctrinas. Clementis illius, qui fuit vere palmas vitis Christi, per quem nobis expressus botrus doctrinae, pietatis & salutaris multum nobis effudit. Clementis, qui fuit vere scala, quae nos non deducunt ad sublimem aliquam terrae altitudinem: sed virtutum ascensionibus tanquam aliquibus gradibus nos ad caelum transmittunt & caelestia. Scalae quae ijs, quae a Iacob visa sunt, nihil sunt inferiores: non ostendentes nobis Angelos per eas ascendentes & descendentes, sed hominum animas diuinis admonitionibus, ut quae a gradibus in gradus per virtutes ad Deum deducant. Cuius quidem miraculum cum non didiceritis, o pulcherrime & fidelissime coetus, quale sit & quantum, audire, ut viri pii, contendite, & ad audiendam exultate orationem, & aures inclinate, & nostram arguite tarditatem. de hoc enim gaudeo. solum vos rogo, ut vsque ad finem mihi attentum animum adhibeatis, & nulla cogitatio, quae ad huius vitae curam pertinet, mentem vestram subeat, nec promptum vestrum animi studium sinatur retardare: sed hoc vigilantissimo & attento fideliter excipite. Res autem ita se habet:

Iacob. 1.

S. Clemens palmas vitis Christi. Item scala virtutum.

Gen. 28.

Cum preclarissimus & beatissimus Clemens perfecisset doctrinae cursum & Apostolatibus, & per consummationem martyrij hinc excessisset, ut gloriosi eius martyrij liber declarauit, (quae vos non ignorare est mihi persuasum) non iustum iudicauit is, qui eos, qui ipsum glorificat, glorificat, non ipsum vicissim glorificare, qui pro amore in eum sic decertauit: sed eum valde glorificare & magnifice extollere: & ut in caelo Angelis, ita etiam hinc hominibus eum reddere clarissimum, & maxime venerandum per

1. Reg. 2.

Nota hæc de miraculis s. Clementis.

miracula, miracula, inquam, quorum magnitudinem mens non potest comprehendere, nec oratio dicere multitudinem, neque manus exprimere infinitatem. Ut ergo ex simbria, ut est in proverbio, textum pannum possitis cognoscere, id vobis narabo, quod prius sum pollicitus. Cùm venerandæ sanctissimi martyris Clementis reliquie in maris profundum fuissent projectæ ab impijs illis cultoribus simulacrorum, & ea exceperisset templum in profundo à Deo ædificatum, hic quoque maximum facit miraculum Deus admirabilem. Cùm enim hoc factum esset, & eius discipuli starent cum ijs, qui illic erant fidelibus, & ut sacrosanctas gloriosi martyris reliquias eis ostenderet, quod etiam factum est, Deum supplices rogarent, protinus immensum illud pelagus desistens & retrocedens, effecit ut profundum adiri posset à fidelibus vsque ad tria milliaria. Ingressi autem, inuenerunt habitaculum instar templi marmorei, & illic in capsâ lapidea sanctissimas & gloriosissimas martyris Christi repositas reliquias. Qui cùm statuissent sanctissimas ex profundo tollere reliquias, non dùm accedens sanctus, eos sic est allocutus: Reliquias quidem nolite tollere: hæc autem vobis concedo gratiam, ut singulis annis die meæ decertationis septem dies mare retrocedens, præbeat iter per siccam ingrediendum hucusquæ. Quod autem dixerat, deductum est ad effectum. Ab eo enim tempore vsque in hodiernum diem singulis annis fit hoc miraculum. Quid est hoc minus faciendum, quàm Mosis miraculum? Quid verò Elisei vilius, aut minùs gloriosum? Immo verò est longè maius & gloriosius. Ille enim virga & viuis & semel mare scindens, maris profundum ut iter esset, effecit: Hic verò similiter pelle ouillâ secans Iordanem, semel quoque hoc fecit miraculum: ambabus aquis post transitum redactis ad suam naturam, quibus hoc nunquam factum est postea. Hic autem post mortem, & non semel, sed ab eo tempore vsque in hodiernum diem. O miraculum & gloriâ martyris, quale donum est affectus singulis annis die gloriose suæ decertationis? Septem enim dies, sicut prius diximus, retrocedens mare illud infinitum, pijs præbet iter facile.

Præclara sanè miracula.

Quotannis pater iter per siccam mare ad eius facras reliquias Exod. 14. 4 Reg. 2.

Cùm hoc ergo sic factum omnes pij, tam qui erant in regione, quàm ciues Chersonis audiissent, perrexerunt ad contemplantum miraculum. Cùm quibus quidam quoque vir pius cum pia vxore & filio masculino, ad sacrosancti martyris templum vitam peregerunt prompto & alacri animo. Cùm autem ad locum peruenissent, & miraculum quod adhuc fiebat, adspexissent, ingressi sunt illud templum, quod à Deo ædificatum fuerat in profundo: & cùm ad capsam accessissent, supplices sanctam rogabant, petentes ut per ipsum sibi daretur venia peccatorum: & precantur, ut filio daretur vita longa, & nullis obnoxia calamitatibus, & opum copia, & quæ contentaneum est petere parentes filio vnico. Postquam ergo preces peregerunt, & sancti osculati fuissent reliquias, redierunt. Qui cùm egressi essent, aqua rursus in suum locum redijt. Illi autem conuersi, & quod prius erat iter, pelagus adspicientes, huc & illuc circumspicentes, filium quærere aggrediebantur. Is autem in arca sancti remanserat: & hoc non obliuione parentum, sed Dei voluntate factum est, ut in hoc quoque martyrem faceret magis admirabilem.

Multi quotannis ad sanctas eius coelant reliquias orationis ergo.

Cùm ergo parentes non inuenirent filium, & cogitassent puerum fuisse à se oblitum, oni in profundo mandatum, quid opus est dicere & patris lamentationes, & matris eiulatus? Præclarum enim illud festum conuerterunt in lamentationem. Quid enim non dicebant? Quid non faciebant ex ijs, quæ contentaneum est vel ipsum lapidem posse mouere ad lachrymas? Mater enim oculos ad mare extendens, & manus in arum extollens, sancto tales voces emittebat: Hæ sunt, ô sancte, tuæ remunerationes hæc ne reddis gratiam ijs, qui tanto tui desiderio ad te accurrerunt? Hæc ne reddidisti mercedem pro labore, quem passus sum, ex quo accessi? Vbi est mihi filius? Vbi nati mei viscera marina bellua lacerauit? Quisnam autem vehemens insurgens fluctus eum viuum tanquam sepulcrum operuit? Quemnam modò adspiciam oculis? Pro quo verò orabo? Quis autem erit meæ senectutis baculus? Cur, ô sancte, non fecisti me esse sociam mortis filij mei, ut quomodò ad te accessi eum manu tenens, ita etiam eum vnus ferens, infelix ad inferos descenderem? O mare & profundum, quoniam tui sinu meum tenebis filium? Quomodò autem eum quoque ales? Hei mihi miserande fili: fili, rapte ante tempus: fili, quomodò à meis oculis recessisti? Quibus pedibus es conuersus? Quemnam autem tanquam agnum adspiciam exilientem? Pater verò rursus & manus & oculos feriens, sic conquirebatur: Cur, ô sancte, me repente orbem fecisti liberis? Cur permisisti, ut meus filius moreretur morte tam

Nota, Præclarum festum s. Clementis.

Parentes vnicū illum in templo relinquentes, tanquam amissum desierunt.

miserabili? Cur mihi obtigerunt contraria ijs, quæ speraui? Hæc ne fide ad te accessimus? Talia ne sunt dona martyrum in eos, qui ad ipsos magno accedunt desiderio? Reuera non tu, sed procellæ meorum peccatorum mari tradiderunt filium. O fili, quis tui mortui claudet oculos? Quis te autem componet ad sepulcrum? Quænam verò theca pulchrum tuum & iucundum teget tabernaculum? An omnino quidem tuos oculos texit mare, & sepelijt profundum, & tibi theca fuit venter piscium?

Cùm sic autem plangerent & lamentarentur parentes, quidam ex ijs, qui illuc conuenierant, vix tandem eis persuaserunt, ut cessarent à lamentatione. Cùm à luctu autem partim cessassent, domum abiierunt. Cùm ergo tempus processisset, & memoriæ sancti martyris dies venissent, hæc inter se dicebant, recordati sui filij: Agedum proficiscamur ad sanctum, ut, si vllæ reliquie, quod fieri non potest, remanserint nostri filij, eos accipiamus, & cum sancto, iudicio contendamus: ut, si fieri possit, illic moriamur, mortis societatem incuntes cum filio. Cùm hæc ergo dixissent, nondum ijs, quæ dicebantur, sinem imposuerant, & coeperunt iter ingredi. Cùm verò accessissent, & ad locum peruenissent, & mare retrocessisset, Deo hic quoque honorante martyrem, filij sui desiderio stimulati, primi profundum insilierunt, eosque sequens vadebat multitudo. Cùm autem peruenissent ad imprimis venerandum templum martyris, (ô miraculum) vident suum filium viuum, lætum & exilientem. Cùm sic autem à miraculis in miraculum incidissent, reque insigni & admirabili essent obstupesciti, primum quidem Deum laudârunt: deinde martyri quoque egérunt gratias. Deinceps verò adolescentem interrogârunt, quomodo esset seruatus, quonam viuificante, quonam seruante, & quonam nutriente? Puer autem vna quidem manu tenens arcam, altera autem manu digito indicans eum, qui intus iacebat, respondit interrogantibus: Hic post Deum meus custos & vita & alimentum fuit, & propulsator belharum marinarum. Hic me quotidie alebat splendidissimè.

Illustratio primis & diuinis miraculis in sui filij inuentione.

Parentes autè admiratione & laritia affecti, & martyris fide magis confirmati, per quem filium, quæ putabant mortuum, viuente accepertunt, priores luctus conuerterunt ad gratiarum actionem, sancto sic acclamantes: Verè ergo admirabilis est Deus in sanctis suis, & corû, qui ipsum timent, faciens voluntatem, & audiens eorum preces. Seruasti, ô sancte, nostrum filium: reddidisti nobis eum, qui non sperabatur. O cælum & terra, & tu profundum, quod nos prius execrabamur, admirare magnum hoc opus, quod naturam superat. Esto autem tu quoque, ô sancte, nobis propitijs, & ea nobis condona, quæ animo cruciati, in te diximus & fecimus. Nè pro nostris in te maledictis parem referas gratiam. Filium recepimus: cum, qui erat mortuus, per te nunc vitam reuocatum accepimus. Senectutis nostræ baculum, rursus habemus tuo auxilio. Quid pluribus opus est? Non triū dierum, sed vnus anni mortuum: & non lapide, sed aqua conditum: & non à vermibus, quod est nature humane proprium, consumptum, sed à piscibus, ut existimabamus, deuoratum, saluum per te accepimus. O gratiam, ô gloriam, ô virtutem & beneficentiam, ô sancte. Cùm sic ergo sanctum cum lachrymis essent laudibus prosecuti, accipientes filium, venere domum, narrantes omnibus miraculum.

Eum salu reducant domum.

Quidnam ergo cum his conferemus? Aiunt Eliam aliquandò filium, qui erat mortuus, viuam matri reddidisse: quod quidè est magnum, & valdè admirabile. Quinetiam ad Elisei aliquandò, ut literis est proditum, monumentum quendâ à quibusdam homicidis interfectum, & in eo proiectum, surrexisse & vixisse: quod quidem est magnum, & valdè admirandum. Porro autem Petrus quoque in nostris libris, Petrus, inquam, princeps Apostolorum, illam, quæ pauperes alebat, viduam Tabitham mortuam, eadem hora ad vitam suscitauit precibus. Et sunt hæc quidem admirabilia, & longè clarissima: præsens autem miraculū quantum ea exuperat? Attentiùs autem mihi considera miraculi excellentiam. Elias quidem, ut prius diximus, nupèr mortuū puerum, & qui nondum refrixerat, sed adhuc seruabat nature calorem, suscitauit. Elisei verò virtus duabus de causis fecit miraculum: vna quidè ostendens prophetam, qui ignorabatur: altera autem non concedens cedere etiam post mortem. Petrus verò sua virtute, & adiutus etiam eorū precibus, qui à vidua fuerant affecti beneficio, ipse quoque excitauit eam modò mortuam. Sanctus autem martyr Clemens (ô miraculum) non recens, sed iam anno vno mortuum, vel ut melius dicam, in vnoquoque puncto, & eius tenuissima parte morientem, conseruauit. Scitis autem omnes, qui eius fecistis pericu-

Act. 9.

3. Reg. 17. 4. Reg. 11.

Triples in puero miraculum.

periculum, quanto tempore verisimile erat conseruari puerum in profundo tam vasto. Sed mihi diligenter consideranti, non vnum mortuum, sed quanto temporis spatio scimus puerum in aqua suffocari, id tempus repetentes & remetientes, inuenimus sanctum tot suscitasse mortuos. Quod autem est admirabilius, non ab aquarum solum suffocatione, sed à bestiarum etiam læsione conseruauit puerum. O gratiam, o virtutem, quæ vtrunque efficit: nempe & aquas alligat, & propulsat belluas. Ad hæc quid dicitis? Non alia superat miraculum? Nisi quis nos malè repræhendat, quòd id extollamus supra miracula prophetica. Nulla ea de causa in nos cadet repræhensio. Apertè enim scitis sanctum martyrem esse in eadem gloria & iisdem tabernaculis, in quibus sancti martyres, Apostoli & Prophetæ, & ipsi Angeli.

Inuocatur S. Clemens.

Sed o martyrum splendor & decus sanctorum, primitiæ Antistitum, vide nunc quoque hunc præsentem cœtum pium & religiosum, qui à vite fluctibus quotidie obruitur. Eum tuis precibus illa sum custodi & conserua: & qui tanquam fera immanes insiliunt dæmones, & minantur se esse deuoratos animæ nobilitatem, tuarum intercessionum iaculo repellere, o sanctissime. Sed nos quoque, o fidelissime cœtus, rogo, vt per bona & Deo grata opera efficiamus nos dignos sancti gratijs & donis. Et primum quidem in Deum & inter nos ipsos synceram & non perturbatam conseruamus charitatem. Deinde ab omni maledicto, & omni mendacio, & omni periculo nos ipsos repurgemus. Ante hæc autem & post hæc, faciamus eleemosynam, quæ scit Deum magis placare, & propitium reddere nostris peccatis. Quis enim eius oblitus, regnum Dei possederit? Nemo nostrum prætextat paupertatem, nemo viduitatem & liberorum nutritionem. Sunt hi frigidi & perniciosi prætextus. Nemo vestrum est illa vidua pauperior, quæ nihil aliud habebat, quam pugillu farinæ: idque cum alendi ei essent liberi: neque tamen suam aut filij vitam prætulit misericordiae. Nè excusationes queramus in peccatis. Deus non irridetur. Penaria nostra mente intueamur. Videamus, an quotidiani alimenti nihil nobis redundet. Nè mensu circulos metiamur, & annorum ambitus. est enim alius qui prouidet, & eorum curam gerit, etiamsi nos ignoremus. Nos ipsos constituamus nostrarum rerum examinatores: etsi, vt prius quidem diximus, quotidiani alimenti nostri nihil supersit, scit Deus misereri eorum, qui premuntur inopia. Sin autem viderimus nostra penaria non solum cibo & potu repleta, sed etiam auro & argento, & alijs, quæ eos consequuntur, qui diuitijs delectantur & possessionibus, esurientibus alijs & frigore cnectis, sciamus quòd æternum & qui nunquam desinit ignem nobis recondimus. Vt eum ergo effugiamus, in Dei mandatis pro viribus ambulemus, vt & sancti Martyris fruamur in tercessionibus, & ineffabilia & æterna Dei bona consequamur, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Quibus studijs sanctorum beneficia promerenda.

1. Reg. 17.

Gal. 6.

In diuites, eleemosynam non præstantes.

DE S. FELICITATE martyre & septem filijs eius, quærat Lector Tomo quarto, 10. Iulij.

VITA ET MORES SANCTI PATRIS NOSTRI GREGORII, EPISCOPI AGRIGENTINI, AVTHORE Simeone Metaphraste. Habetur quinto Tomo Aloysij. Nos in gratiam Lectoris Capita margini adiecimus.

Novembr. 23. Cap. 1.

Agrigentum vrbs Siciliæ.

DVLCHERRIMA res est virtus, quæ maximam gloriam, & altissimum ornatu cumulatum sui amatoribus affert. Siquidem non illos solum, post mortem remuneratur, sed viuos atque præsentis illustres efficit. Hanc cum Gregorius omnibus in rebus egregiè ad extremum usque tempus exercuisset, non solum hæres vitæ perpetuæ est institutus: sed cum adhuc etiam viueret, admirabilem se ac celebrem præstitit. Sicilia quidem oriundus Siculis enim finibus, vt omnes norunt, Agrigentum continetur) cæterum cum sancta illa Sion suscepisset, ac vti plantam quandam apprimè nobilem enutritum, disertissimè erudiuisset, patriæ rursus conspicuum reddidit. Et quidem iucundissimum mihi ac æstimabile valde videtur, eius vitam altius repetitam describere.

& tanquam specimen quoddam, & omnis virtutis exemplar, literarum monumentis posteris consignare: vobis verò, quibus tam splendida audire lubet ac imitari, res ista in hoc optabilis esse, vestrasque ingenti cum voluptate aures subire debet. Quod igitur ille vitæ principium habuit, hoc ipsum nostræ orationis exordium statuendum est.

Cap. 2. Patria S. Gregorij.

Vicus quidam, qui Prætoria nomine dicitur, Agrigento ciuitati proximus, sanctum virum edidit. Prius quidem ille obscurus & incognitus: nunc verò tanto alumno clarus & illustris emicat. Parentes verò (quæ Dei gratia ac benignitas fuit) viri, luculentis ornati diuitijs, ac probata vita florentes, plurima bona sua pauperibus erogabant. Hi quòd marem filium procrearent precibus insistentes, voti tandem sui composites sunt, filiumque non natura tantum, sed animo, marem suscipere: quem admodum & tempus, quo ille perturbationibus est impetitus, & contra malorum impresiones altitudo animi postulabat: quæ sanè omnia sermo quoque subsequens indicabit. Hunc igitur à sacro baptismate vir virtute clarus Potamion, qui tum sacris ac religioni Agrigenti ciuitatis præerat, suscipit. Postea verò quàm puer octauum ætatis annum attigit, hunc ad diuum Potamionem parentes adducunt, vt puero ille prospera omnia precaretur, & præterea ipsum præceptori traderet erudiendum. Qui cum pro pueri salute Dominum (vt par erat) orasset, Grammatici cuiusdam, cui Damiano nomen erat, fidei illum commisit, disciplinisque accuratè ac sedulò incumbere præcepit. At puer ab ipsis literarum elementis, vt aiunt, præstantiam animi præferens, vt potè qui ingenij acumine, & acri promptitudine vsus est, plures breuiter disciplinas percurrit. Nam prima ipsa elementa, Odasque Dauidicas, rationem itèr ac conuenientiam numerorum, adde etiam Ecclesiasticos hymnos, biennij tantum spatio didicit. Proinde ob celeritatem, qua tot disciplinis excultus est, omnibus admirationi fuit. Vbi verò duodecimum annum prætergressus est, Episcopum rursus ac cæteros ecclesiæ ministros parentes adeunt, multisque hunc ipsum in eorum collegium coopari precibus orant. Cumque ille a quo animo sermonem audisset, (iam enim interiori mentis oculo cernebat, quàm splendidum ac lucidum oculum regendæ Ecclesiæ esset adnoturus) in sacrum coctum asciiuit, & illum organum selectissimum fore, ac quicquid in posterum futurus esset, præfatus est. Ità diuus Gregorius clericorum cœtui additus, Donato Ecclesiæ Archidiacono traditur, qui tum sacrorum voluminum curam agebat: cuius cum familiari conuictu ac consuetudine vteretur, longè disertior euasit: perspicuumque fuit post delitescentem apud ipsum virtutis odorem, disciplinas quidem perlustrare: mores verò in grauiiores ac venustiores permutasse, atque adeo sese diuinis scriptis attentioem præstitisse, à quibus & animo imprimis illuminatus, & illarum incredibili affectus dulcedine, totum Deo se ipse dedit, viamque, qua illi propius inhareret, celeriusque occurrenti sibi appropinquaret, inire studebat.

Parentes eius precibus illum impetrant à Deo

Traditur Grammatico literis inuendus,

Miti eius in literis progreffus.

Asciscitur in Clerum.

Cap. 3.

Illum igitur sacra inuicendi loca, eorumque sanctitudinis esse participem, cogitatio incessit. Cumque magno huiusce rei desiderio flagraret, exinde Deum obsecrabat, nè votum suum frustraretur. Iamque duodeuigesimum ætatis annum agebat. Quadam verò nocte cum in Archidiaconi, cuius mentionem fecimus, contubernio degeret, ipse templum ingressus, Deum, vt eiusmodi se proposito liberaret, & ad exitum optata perduceret, precibus obtestabatur: ac mox humi propè à lecto Donati procumbens, somno se dedit. Assistens autem quidam, illum proprio nomine, Gregori, appellauit. Is verò confestim, Ecce ego domine: & stans coram Archidiacono, Quid me (inquit) domine vocasti? Cui ille, Non te, ait, fili, vocavi. Cumque ille rursus lecto stratus recumberet, mox qui vocarat, secundo assistens, Gregori, dixit. At ille denudò festinàter resiliens, Archidiaconi lecto præsedo fuit, Ecce, inquit, ego domine: quid me vocasti? Quamobrè Archidiaconus sub hac perterritus, vocationem illam cælitus illapsam esse non ignorans, sic illum affatur: Neque sanè nunc te, fili, vocavi. Verumenim rursum si vocerè, percontanti respondeas velim: Quid me vis, Domine? quid præcipis seruo tuo? Postquam igitur tertio, Gregori, aduocans assistisset, ille vti edoctus fuerat, respondit. Porro statim qui vocarat, (Angelus enim is Dei fuerat) Exaudita est, inquit, precatio tua. Quocirca ad litus concedas oportet, vt ad loca sancta tendentibus obuius fias.

Quidam in somnis eum appellat, idque crebro per interualla.

Cap. 4.

In his Gregorius Deo gratias egit, atque eiusmodi verbis fidem habens, egreditur, & Archidiaconum necdum somno solutum reliquit, nauigioque occurrens, vnde illi aduecti, & quò nauigaturi essent, percontabatur. At vbi nauigationi accinctos quidem

dem illos, verum Carthaginem esse nauigaturos audiuit, cum ijs pariter nauigationem subire decreuit. Atqui nauis Præfectus, acrem eius cupiditatem & affectum spectum habens, simulque ad humile vestimenti genus oculos adiciens, nunquidnam ille seruus esset, dominumque refugeret suum, interrogauit. Is verò Christile feruum dixit esse, non hominis. Cæterum liberale aut iustum in ipsum nihil molitus, eundem in seruitutem tradere flagitiosissimè cogitauit. Atque nauis quidem pro-
Venit Carthagine, volens inde Hierosolymam proficisci.
 opera via nauigatione, Carthagini triduo appulsa est. Nauclerus verò ille sedulo iuuenem obseruans, precibus ac vigilijs totam noctem infomnem ducere, veritatem sensim edoctus est, atque opinionem de illo consentaneam paulatim induit: nimirum cuiusuis hominum seruuum non esse, sed inter primos atque præcipuos Dei ministros numerandum. Hinc illum ingens dolor accepit, eiusque animum præsumptæ opinionis subijt pœnitentia. Lachrymis item, ac amaris eiusmodi remedijs virum sanctum propitium sibi reddere studebat, iniustæ illi quasi humanæ cogitationi mæderi cupiens.

Cap. 5. Postea verò, quàm ciuitatem ingressi sunt, nauclerus hospitio domi suæ iuuenem excipit, eique familiariter pro arbitrio vitam agendi facultatem imperit. Cumque illi absurdam sanè cogitationem palàm fecisset, (neque enim perculsa conscientia, eius ipsius, in què offenderat, permotus sanctitate, secus facere poterat) obtestabatur sibi veniam dari, quam ab animo illo benigno, & ad promerendos homines nato facile consequitur. Ac sic quidem ille: Gregorius verò in eo quod dictum est, domicilio cælesti gloriæ intentus, priorem vitæ rationem ac institutum seruabat, psalmis innocenter vacans, biduo ac triduo cibum semel capiens, plerumque etiam totam hebdomadam ieiunus transigebat. Proinde hospitij dominus eiusmodi, quod ipse sibi imperasset, viuendi studium admiratus, hunc ipsum vrbs Episcopo manifestum fecit: confestimque coram magno & inclyto viro sistitur. Cui Episcopus, Vnde venis, inquit, fili, & quò tendis? Ille, Agrigento ciuitate illuc se aduectum, cæterum sanctam Sion petere, dixit. His auditis, Episcopus bona illi precat, Dominus, inquit, perficiat gressus tuos, ac iter tuum dirigat. Ille verò pedibus eius non sine lachrymis prouolutus, Mihi vtinàm (respondit) ex sententia tua contingat. Interea verò Episcopus conuiuij illum participem admittit, tandiuque secum versari voluit, donec festi dies sacri que (neque enim procul aberant) aduenirent. Cuius ille dicto cum paruisset, essetque eius conuictu familiariter vsus, domicilium, in quo prius diuersabatur, repetit, & consuetum viuendi institutum cepit.

Cap. 6. Porro non multis post diebus, cum in sacro illustri martyris Iuliani templo sederet ac legeret, tres quidam monachi, cum moribus venerandi tum decenti atque ornatu corporis habitu animi præ se speciem ac pulchritudinem ferentes, illi apparere. quos Gregorius intuitus, mirificè hilaris factus est: quippe cuius animus obillarum præsentiam exiliret: siquidem non absque magno aliquo bono ad se illos uenisse sensit. Cum verò Deum adorassent, vnus illorum sedit: reliqui verò duo magno cum timore, reuerentia item admirabili, illi assistebant. Hunc Gregorius pariter ueneratus, sese alijs adiunxit. In quem monachus, qui sederat, coniectis oculis: Quid hæc, inquit, ad te, Gregori serue Dei, qui bonam partem elegisti, quæ abs te (vt de sententia Euangelij loquar) non auferetur? Hunc ille ob primam nominis cognitionem admiratus, pedibus eius confestim aduoluit, ac lachrymas ab oculis distillans, efflagitabat, vt suis se precibus dignum faceret. Ille verò hunc erexit, nihilque circa se magnum quicquam existimare iussit, ac ipsum, aliosque itidem duos monachos secum sedere curauit. Mox blandè illum affatur: Scito, inquit, fili, consilia tua nobis omnia à Deo prodita esse. Verum lætus nos lætos sequere: quandoquidem horum index Deus, te quoque in comitatu nostro ad se adducere, & sacrosancta nobiscum loca, ad quæ iam pridem nos nauigatione contendimus, conspiciere præcepit. Ob hæc Gregorius admiratione ac gaudio persusus, se ipse continere nequibat: sed rursus assurgens, ac pedes monachi complexatus, lachrymas plures prioribus præ gaudio effundebat, ac lætitia totus gestiens, quas maiores poterat, in his Deo gratias agebat. Postea verò ad domicilium concessere, ac hospitij dominus multam in illos hilaritatem ac comitatem ostendens, omnia ad victum necessaria abundè illis apposuit. Qui cum gustassent, tota noctem cum diuinas laudes canendo, tum sacros sermones lectitando, ad diluculum vsque duxerunt infomnem. Vbi monachi prudentiam iuuenis, quòd tam concinnè tutoque sua omnia enarrasset, vehementer quidè admirati sunt.

Quartus

Venit Carthagine, volens inde Hierosolymam proficisci.

Vacat psalmodig, multumque ieiunat.

Tres monachi itineris socij à Deo ipsi desinunt.

Luc. 10.

Diuinitus quibusdam reuelatum fuit eius propositum.

Quartus igitur cum esset dies, quo apud illos erat, monachorum primus via mentem fecit, ac apperente vespera, ciuitate vnà egrediuntur. Cumque viginti dies iter fecissent, Tripolim perueniunt, atque ad D. Leontij templum proficiscuntur. Proinde venerandus ac ornatus quidam presbyter domi suæ hospitio illos suscipit, quibus Gregorius ministrabat. quod adspicientes, vti miraculum censebant, nimirum quàm bona fide illis præstaret obsequium, idque non sedulo solum ac patienter, sed cum vsque ad binis atque etiam trinis diebus labore se confecisset, vix ad cibum recurrere: ac ne rum quidem, nisi monachus ille, saneque molestus, hunc ipsum cibum capere compulisset. Hic generosam eius mentem pertentans, sermonem illi de parentibus iniecit: Agè fare (inquiens) Gregori, num dulcissimi tum parentes, tum affines, tum etiam patria memoriam subeuntes tuam, molestia te afficiunt? At ille diuina prudentia & singulari modestia præditus, Valdè illa quidem, ô pater, inquit, sed aliter atque tu opinaris, afficiunt. Siquidem Domino luculenter clamante, Qui amat patrem aut matrem supra me, non est me dignus: & Qui non valedixerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus: necdum horum à me quicquam est egregiè præstitum. Veruntamen bonorum suppeditator imbecillitatis mihi auxilium, illis verò doloris consolationem vtinàm calitùs afferat. Hæc itaque ita se habent.

Porro triginta dies Tripoli commorati, nemini que noti facti, illinc egrediuntur, dennoque iter capeunt, ac ad proprium se propositum accingunt. Quamobrem cum quatuor iam mensibus peregrinati fuissent, Hierosolymam peruenerunt. Locis que ibidem omnibus perlustratis, quicquid in monasterijs ac monachis illic degentibus erat præclarum, id totum affluentes, cum illustrioribus virtute viris consuetudinem habuere. In quodam verò ex illis monasterio, quod à sancta ciuitate non procul aberat, sacros Quadragesimæ obseruationis dies egere, in quibus eximius iuuenis Gregorius tale sui meditatione ac exercitatione mentis documentum præbuit, vt stupor monachorum mentes opprimeret. Atqui hospitij præses, cum esset oculis animi perspicax, itemque fatidicus, ea omnia, quæ Gregorio vsuentura erant, longè antè illi manifestè prædixit, nempe ad sacram illum pontificiam sedem prouectum, ac multis insultibus, varijsque impressionibus impetum iri: cæterum non modò ijs liberandum esse, sed luculentum ac insigne futurum eius præconium. Mox consentanea quædam subdidit, docens oportere omninò illum Dei timore institui ac informari, non proprio sensu in tu mescere, non paupertatem despiciere, non vilem quenlibet aut abiectum deprimere, sed afflictiones ac futuras petitiones æquo animo perferre. Talibus monitis Gregorius, non sectis à terra fertilis irrigata, ac pulchra semina iucundè suscipiens, fecundam virtutis aristam producit.

Cap. 9. Cum verò hebdomada, qua Seruator Crucis supplicio est affectus, aduenisset, ipsa duce res admirandas peragi vidit, nempe homines in calos à terra tolli: alios quidem instituto ac ratione viuendi nihilo Angelis inferiores: alios item in corpore existentes, perindè ac sine corpore essent, cibi expertes degere. Fluxus vidit lachrymarum, fontium ferè flumina superantes. Atque ita stupore detentus, ipse se deplorabat, & animo vehementer angebatur. Hei mihi, inquiens, quis sum ego? Quonam ego pacto cum his viris Dei iudicio sistam? Rursus nolens desperationis profundo demergi, Si Dominus, aiebat, propè adest ijs, qui contracto sunt corde, & eos, qui deiecto sunt animo, saluos facit: potest itidem Deus me seruare, ac mercedem, non aliter atque ijs, qui vndecima hora conducti sunt, qui omninò nihil operis egèrunt, impertire. Hunc igitur cum is, apud quem diuersabatur, cum etià monachus, qui hunc ipsum illuc adduxerat, sic grauitèr angere atque tristari cernentes, separationem à rebus domesticis, doloris tam ingentis causam illi præbere suspicati sunt. Itaque consolarijs illum verbis sic alloquuntur: Nè tristèrè, aientes, fili: confidimus enim Deo, non multò post domesticos te inuisurum, satisque voto tuo facturum esse. Quàm procul mihi videmini, patres, (illis inquit) à consilijs meis aberrare. Neque enim ijs de causis afflictor animo, nempe non licere mihi non parentes, non affines, non denique patrium solum intueri. est enim mihi instar horum omnium, atque adeò plus cæteris omnibus, oculus Dei: in quem adspiciens, & ab ipso inspectus, tristem ac afflictum consolor animum: sed nihil de illius sententiâ egisse conscium esse, hoc mihi, idque solum, moeroris causam afferat. Nam quòd ab humanis parentibus absum, (parum dicere vereor) his ad consequendum patrem Deum diuitijs cumulatus, magis

Cap. 7. Proficiscitur cum quibusdam monachis in terram sanctam.

Matt. 10.

Luc. 14.

Cap. 8.

Vide quid Hierosolymis vir sanctus egèrit.

Faridici, dicit propheta.

Cap. 9.

Obserua hanc vitam monachorum sanctissimam.

Psal. 33.

Matt. 20.

Desert tuam imperfectio nem & sterilitatem vix sanctus.

B b b

gis etiam lator. Verumenim necesse habeo, ut vos (quæ vestra est sanctitas) pro imbecillitate ac humilitate mea orctis. Hæc cum Gregorius ex animo intimaque conscientia dixisset, non eum amplius illi consolari sunt aggressi, quando ipse abunde quidem alios consolari posse videretur.

Cap. 10. Paschatis dies celeberrimus.

Cum verò dies illa, dierum omnium ac celebratum facile princeps, qua Christus ab inferis excitatus, humano generi vitam dedit, aduenisset, confestim omnes una cum præside monachi, Gregorio item, ac tribus illis viris comitibus, in sanctam civitatem ascenderunt. Porro cum illum locum, ubi Christus à morte suscitatus est, introissent, cæteraque loca perlustrassent ac adorassent, D. Gregorius animo gloriabatur, ac tum admiratione, tum voluptate plenus, summum illum in hymnis ac diuinis cantibus ordinem atque concentum intuitus, nihil illum ab Angelis discrepare credidit. Proinde cum in D. Macarij Episcopi congressum atque colloquium venissent, apud illum diuersantur. Cumque illi summo manè Deum (qui perpetuus est illis mos) illustri laude cumulassent, hos residens accersit, primumque illos, deinceps Episcopos ac clericos, alios item, qui præsentés aderant, oscularos communiter ea est allocutus, quæ animo nouit utilitatem asserre: ac mox reliqua dimissa multitudine, accersitoque monacho, ac ijs qui illum aduexerant, Si perpetuò latere, inquit, Marce pater, vndenam tecum ad nos Gregorius Dei seruus iuit, qui loca isthæc salutaria nupèr adiuu? Cui monachus, Non nos, inquit, istum, sed Christus, o pater, tuæ aduexit precatio. Verùm Gregorius timore perculsus ob sui ac Marci monachi appellationem, (necdum enim cuiuspiam sanctæ ciuitatis innotuerant) rubore facie ac moderatione quadam animi nihil quicquam ausus loqui, stupefactus manebat. Deinde duos alios fratres Patriarcha ille appellans, Domine, ait, Abba Serapion, ac tu Leonti pater, gratias ago Deo, qui vestros animos illuminauit, talem virum ad sancta isthæc loca vobiscum assumere, spiritu quidem (vt Apostoli more loquar) feruentem, temporisque feruentem, emaculatis præterea precibus ac vitæ innocentia sedulo studentem. Neque enim nos eius vitæ rationem diu celauit Dominus, vt hæc vobis pariter manifesta fierent, de quibus opportuno fortasè tempore dicemus. Instat autem nunc, vt diuinum & arcanum sacrificium Domino celebremus.

Macarius Episcopus Hierosolymæ.

Diuinitas ille cognoscit Gregorium & alios.

Rom. 12.

Diuini sacrificij, missam dicit.

Cap. 11.

Hæc ille locutus, templum sacrum, rem diuinam facturum, petit. Porro ipse quoque diuus Gregorius in dextro altaris latere, Patriarcha sic præcipiente, adstabat: pleraque verò eius animum perturbatione subeunte commotus, infra positus ministrabat, flumina interim lachrymarum ab oculis effundens. Cumque ita sese Gregorius haberet, ingentis animi humilitatis spiritu inflammatus, omnia Patriarchæ consilia habuit explorata, & spiritus sancti gratiam ipsum adumbrantem, vt plerisque ille secutis temporibus enarrauit, euidenter vidit. Postridè igitur eius dici Marcus monachus Archiepiscopus precabatur, vt se ac, qui cum ipso erant, monachos missos faceret, quò cum cæteris illic agentibus fratribus institutam vitam sequeretur, & ita recedat domum abiret, cum id nihilo secius de sententia ac voluntate illius fieri rellet. Hoc illis cum Archiepiscopus petentibus annuisset, ad nouum sese Dominicum diem reuersuros pollicentibus, proficisci domum imperauit. Verùm cum hæc haudquaquam Gregorio perspecta essent, quòd is tum monachis præfens non affuisset, cum illi sese vitæ dedissent, Macarius Gregorium accersit, ei que, quæ gesta essent, edisserit: addit etiam, nulla ipsum ob id molestia affici oportere: maturam enim fratrum reditorem, ac propediem fore. Quod, ubi se illis destitutum iri rescituit, molestissimè tulit. At tum sese, lachrymans, illius ad pedes ac genua proiecit, illumque hortabatur ac orabat, se, vbinam illi terrarum essent, edoceret. (Existimabat enim, illos procul à locis sanctis abijisse.) Ille verò non plus viginti stadijs Romanorum, vicum à ciuitate distare dixit, quò non ita pridem illos peruenisse simile veri erat: propterea nihil de illis sollicitum esse, neque vereri sese illorū precibus cariturum, monebat. Quamobrè bono animo illum esse iussit, sponditque non se illos prius huic itaeri dedituros, quam ad se denuò reuertantur. Qui cum esset hunc in modum locutus, multum ille de dolore remisit, & exinde Archiepiscopo tum in precibus, tum in sacris coetibus adhærescebat: cernensque eius vitam, vt quoddam virtutis exemplar, illam apud se sedulo ac diligenter obseruabat.

Cap. 12. S. Gregorius eum locum prota nocte: la-

Cum verò dies Domini proximus aduenisset, monachi, vt imperatum illis fuerat, prestò fuere: quos cum D. Gregorius vidit, omni voluptate refertus est, ac totam illam noctem, vnà cum illis in somnem pertulit, precibus item ac lachrymis in seruire spi-

ritus insistens, pro se sanctè Dominum obtestabatur, vt exercitationis ac meditationis istius cursum perficeret, ipsisque hæreditatem ac partem communicaret. Deinde ita simul summo manè Archiepiscopo Marcus adit, eiusque pedibus prouolutus orabat, vt suis se precibus tanquam viatico quodam benè instructo communitos dimitteret. horum verò ille singulis imposita manu, ac sublatis in cælum oculis, Deus (inquit) qui cælum, terram ac mare, & quicquid in eis est, condidisti, qui omnia ante ortum illorum probè nôsti, ipse hos seruos tuos, qui sacrosancti tui nominis causa, sancta isthæc loca inuenerunt, fructumque tua dignum maiestate, Gregorium inquam, qui præfens nobis adest, seruum tuum attulerunt, conserua, ac in via illorum dirige, siquidem sanctus es in secula. Ac cum omnes, Amen, subdidissent, complexatus illos in pace dimisit. Hos abeuntes Gregorius conspicatus, acriter animo doluit, ac præproperè festinans, illorum ad pedes proiectus, solum se ibi relinqui lamentabatur. Hei mihi (inquiens) quis sum, & quò me vertam? Quonam ego pacto vobis, patres ac seruatores, destituar? Vos secundum Deum salutis meæ auctores, ipsi boni probatæ mihi vitæ magistri fuistis, ipsi errantem inuenistis, inuenientes rectæ viæ reddidistis, multis item fluctibus naufragum ac penè demersum, in tranquillum ac securum portum aduexistis. Nunc porro quomodo tam miserabiliter diuellar à vobis? Quomodo separationem hanc à vobis feram? Hæc cum Gregorius gemebundus dixisset, præsequè maximam animi turbationem lachrymis ferret, Marcus vir admirandus, tam futuris prædicendis, quam solandis amicis potens, hunc paternè excepit.

chrymis & precibus infuit.

Doleat vir sanctus se à charis facijs diuellii.

Cap. 13.

Ac non sic tu quidem, fili mi, dixeris (ait) non. Neque enim solum te esse putabamus, quando præsertim Christus sua te vocatione sancta dignatus, in patrum chorum cooprarit. Atque huic te quoque communi & optimo patri, qui, quæ ad te spectant, rectè administrabit, & quam fieri poterit, feliciter suscipiet, ipse commendo. Sic ille loquutus, manum apprehendens, ad Patriarchæ pedes illum statuit: Pater uerande, (inquiens) & hic est ex grege Christi, isque fide Ecclesiam fundaturus, ac eam doctrinæ celestis prædicatione, vt clauo, diuinè gubernaturus est. Quamobrè eius animæ curam habeas, illamque tua sustentens doctrina oportet, persuadearque meditationis ac exercitationis laboribus insistere, splendens se conseruare, non pulcherrimum, ac vt vèris tempore florentem adipectum, iuuenilibus cogitationibus quasi maculis quibusdam inquinare. Hæc tum dicebat monachus, cum Gregorius grauius animo tristaretur, ac lachrymas abundantiores effunderet. In quo quidem & qui præsentés aderant, hæc cernentes condolerebant: quin & ille ipse Patriarcha misericordia permotus est, Gregoriumque adhuc iacentem erigens: Video te (inquit) fili horum virosum separatione grauius affectum. Quarè, si placet, vt hac nostra vitæ consuetudine, nobiscum esto, tuæque omnia Christus, vt velle ipse vidèris, rectè constituet: at verò si discedere magis lubet, in pace cum illis abi. Atqui Gregorius: Non hoc quidem (inquit) domine accidat, auereturque Deus, vt hæc loca, quæ videre precatus sum, & pro quibus hanc tam longam peregrinationem confeci, derelinquam. Verùm facere non possum, cum vehementer illos diligam, quin aliquantulum afficiar. Quoniam verò illos abire necessarium fuit, existimo sacras illorum preces vt tutelam quandam ac euentum vitæ instar ipsorum, mihi non defore. Confido enim Deo, hanc ipsam etiam præsentem vitam illos iterum me conspecturum. Talia locutum monachi circum adstantes, ac ardentè circumplexi, lachrymis manifestam proculdubio significationem fecerunt, quam agrè ab illo separarentur: à quo vix tandem auulsi, ac in ordinem compositi, inuiti abièrunt.

S. Gregorius comendatur Macario Episcopo Hierosolymitano.

Cap. 14.

Porro cum Hierosolymis hic permanisset, veneranda illa ac sacra loca, necnon monasteria ac monachorum domicilia perlustrauit, & operosam apim sedulo imitatus, virtutum flores diligenter excerptis. Atque ijs sese studijs Gregorius continebat. Verùm monachi cum Tripolim peruenissent, nauim conscensa in Siciliam nauigantes, inuulsi. Agrigentum sunt aduecti: monasterium verò, quod ibi proximum erat, aduentes, apud præsidem diuersantur: quem quidem Marcus futurorum præscius cum nunquam vidisset, proprio nomine Paulum appellans, in stuporem coniecit. Ac de prædicto sancto Potamione, quem nunquam antea illi cognitum esse existimarat, percontatus, nihilo minore admirationem iniecit. Itaque cum mensa illis esset apposita, ac panis & aquæ (vt illis moris est) mutuo participem fecissent, viros Episcopo manifestat, & vt Marcus hominem, quem nunquam viderat, nominatim appellaret, quo ille nuncio mirificè gauisus est, idque inexpectato lucro apponens, ad ipsum con-

S. Gregorius tenet laudat monasterium.

Dies festus SS. Petri & Pauli Apostolorum. Cap. 15.

festum properat. Porro cum illos obuios habuisset, complexatus, & per illos, quidnam apud eos ageretur, quinam essent, quove hac peregrinatione contenderent, cognoscens, & rursus, cuius rei causa navigationem facerent, cum illis breui commemoratus, ac diuina quaedam commentatus, ad ecclesiam, mysticum sacrificium celebraturus, proficiscitur. Is enim Petri & Pauli summorum Apostolorum dies festus erat.

S. Gregorius à parentibus pro mortuo defecit. Cap. 16.

Postera autem die post matutinas laudes, cum Episcopus illis adesset, de quibus rebus diuinis ac salutaribus cum illis familiariter loqueretur, statim Gregorij parentes in urbem ingressi sunt, ut illi tanquam mortuo parentarent. eodem nanque die mortuus illis visus fuerat. At qui cum mater Gregorij quatuor pueros vidisset, filij memoriam subiens, visceribus est grauiter intercisus: quippe horum ad spectus, fletus illi causam ministravit: Hei mihi (dicens) fili dilectissime, fili tam ingens inter aequales splendens, quam sol inter astra. Hos quidem tu causa omnes intueor: tu vero ubi es terrarum? Cur es (oro) in lucem editus? Vtinam mortis tuae genus agnoscerem. Vtinam locum, ubi occubisti. Atque vtinam scirem, si qui tibi fuerint mortis auctores. Tuae namque calamitatis ignoratio mihi dolorem auget, facitque, ut, cum sic lugere cogat, ignorem, in quo mihi iure sit lamentandum. Alias enim omne mortis genus inspectum facit, alias omnibus compellit diffidere. Num quae syluestris te fera rapuit? at ferarum tecta sunt syluae. Num qui te latrones interfecerunt? Sed quis tam dirus atque cruentus animus, & humanae tam expertus naturae, ac ut ipsa ad crudelitatem lapsus esset, qui non tuam (obsecro) iuuenilem aetatem vereretur? qui non ob formae speciem misericordia flecteretur? Sed quid haec frustra lamentor? Deus, à quo consolationem infelix inuenio, vbi nam ipse sis, scire solus potest. Talia cum mater lamentaretur, plerique omnes ciues illuc conuenerant, eiusque luctu commouebantur.

Tōtura clericorum. Cap. 17.

Verum cum vlulatus in altum tolleretur, & Marcus ciuantem sensisset, eius causam sciscitabatur, multum & ipse amareque ingemiscens, lacrymas verbis commiscebat. Ego pater (inquit Episcopus) grauem tibi casum edisseram. Vir quidam honesto genere, ex vico nostrae ciuitati proximo oriundus, cum diuitijs florens, tum mente multo locupletiore praestans, sua omnia pauperibus communicabat. At vixorem piam admodum & ornatam ducens, filium ex ea precum ergo genuit, quem è sacro baptismate ipse suscepit. Videns igitur pater prolis susceptionem, & preces voto sterile, ex eo tempore ab vxore abstinuit. Porro filium octo iam annos natum accipientes, ad me adducunt, quem ego magistro primum grammaticis instituendum trado: deinde ipsum tondens, ac in Ecclesiae collegium, tui praesum, assciscens, in Archidiaconi mei fidem committo, mandans ut quam celeriter fieri posset, in diuinam legem accuratè incumberet. Qui ita tum natura adiutus, tum studio, breui in omnibus euasit conspicuus, ut nemo per vniuersam Siciliam illi comparandus inueniretur. Itaque puer vel daemone inuidia, vel nescio qua sortis malignitate vsus, oculis nostris repente tollitur: nec postea tanta eius calamitas cuius innotuit, neque sane quicquam de illo in hunc vsque diem nobis est proditum, ut cunquē vniuersam Siciliam diu multumque obierimus, nihilo plus inuenire aut discere quimus. Quocirca nos itidem inconsolabili propè illius causa dolore cruciamur, nihil nobis haec tenens (quae Dei Opt. Max. voluntas fuit) exploratum esse. Sed cum ceteris multo vehementius parentum eius animi dolore conflictentur, nunc lugentes adfuit, eius memoriam hodierno die celebraturi, in quo patres, amisso filio, appellati defecerunt.

Defunctorum memoria iam olim celebrata. Cap. 17.

His auditis, ille diu elinguis factus, ac post lacrymis plenus, in medium illos prodire petijt, & quamnam haec esset, cur tam grauiter caderentur, interrogauit. Cumque iij praerelicta quam plurimum illos opprimente, intercisam ac impeditam vocem haberent, neque causam ipsi dari possent, cernens ille affectus vehementiam, simulque ad spectus (oculis in Charitonem coniectis) accuratius perpendens, quasdam non obscuras similitudines ac veluti characteres agnouit: siquidem ipse quoque valde decorus erat ad spectum, & coma flauus, ac (ut paucis expediam) certa seruantem signa perspicuus, nihilque reliquum esse, quod non optimè quadraret, secum ipse colligens: Praestat (inquit) vos fratres omnino Deo gratias agere, quandoquidem quicquid vniuersam quam accidit, ad abdita illius & incognita iudicia (ipso probe omnia gubernante) est referendum: non autem sic inconsulto lugere, non secus sanè, ac si filius vester vobis iam pridem pessum abiisset, licet enim is vos lateat, nihilo tamen minus Deo est manifestus. Haec cum Chariton audisset, ac eiusmodi verba sui consolandi gratia fieri incasum

S. Gregorius suo patri Charitoni omnino p. similis.

casum arbitraretur: Hoc ipsum pater (ait) verum esse omnino fateor: si enim ex diuitijs scriptis inferi & interitus Deum non latent, quomodo non etiam hominum Iob 26. corda illi erunt manifesta? Proinde si & filius noster interijt, eius animam saltem Dei manibus contineri credendum est. Atque haec tenens quidem Chariton.

Cap. 18.

Porro Gregorij mater ad os Marci oculos adiciens, fixius intuebatur: ac eiusmodi sermonem audiens, animo suspensa, corde nutabat. Deinde cum monachus dixerit rectè cum illorum filio agi, illisque fletum reprimere praecipisset, Donatum Archidiaconum confestim accersit, assistenti silentium ut vitium acriter obijcit: Quid causa (inquit) est o homo, cur nequam illum seruum imitatus, talentum Dei Matt. 25. magnum in terram abdidideris, non illud potius palam feceris, ut sic voluptatis, non meretriciae, tum parentibus pueri, tum communi huic patri & Archipraesuli author fieres? Nunc ergo cuius criminis reus es, & qua poena plectendus? quippe qui tam ingentis illis mœroris author factus, Dei gratiam, quantum in te fuit, occultaueris? His verbis Archidiaconus pallore infectus est, ac artus eius omnes tremor inuadens, illius faciem mutauit: seseque in terram abiciens, amarè flere ac ingemiscere cepit: ac Dauidis verba contra se pronuncians, Peccaui in Dominum meum, & in vos 2. Reg. 12. omnes, aiebat. Data igitur illi venia, humi iacentem crexerunt, ac omnia Gregorij acta accuratè illum dicere, nihil omnino praetermittentem, imperarunt. Sed ille exorsus, rem singillatim omnem edisserit, & quemadmodum cum se somno dedisset, quaedam vox per quietem puerum in clamauit, & ut ille assurgens, sibi praesto fuerit, quotiesque illi vox insonuit, & demum quae abs se, qualiaue didicerit, nempe qui vocaratur, è caelo aduenisse, ac quemadmodum postrema vox apparuerit, eius ipsius aures percellens, litus sibi protinus petendum: futurum enim, ut illic inueniret, quibus cum mare celeriter trajiceret. His in excusationem dictis, finem lacrymis fecit, hanc silentij causam fuisse afferens, veritum se, nè quandò fide dignus inueniretur, nè simularetur in adolescentem mali aliquid fuisse molitum. Atque Archidiaconus in hunc est modum locutus.

Matt. 25.

2. Reg. 12.

Cap. 19.

At Marcus quae ab illo de puero dicta fuerant, asfirmans, ipse quoque adiecit, Gregorij vitam sibi esse perspectam ac exploratam, isque ita loqui coepit: Cum essemus Romae, inque templo summorum Apostolorum orarem, duo nobis formidabiles viri adfuerunt, qui mihi, Surge (inquit) Marce repente cum duobus, qui tecum sunt monachis, & Carthaginem nauigatione contendite, ibique Gregorium quemadmodum Siculo ab Agrigenti Ecclesia illuc aduectum inquirite: is enim nauclerum cuiusdam, qui Varus dicitur, conuictu familiari vitur, Deoque totus haeret. Hunc vobiscum assumentes, Hierosolyma vsque perducatis: quod appulsi, Patriarchae, cui, quae illo facere oporteat, iniungimus, illum sistite. His dictis, ab adpectu atque oculis mihi sublatis sunt: proinde ego cum à somno solutus essem, ad flumen cum his duobus monachis maturo proficisci, vbi nauem velis passis (Deo sic annuente) velificari Carthaginem, comperi: quam conscendentes, Carthaginem trajicimus, eamque obeuntes, adolescentem ad aedem diui martyris Iuliani, lectioni vacantem, offendimus: quem complexi & allocuti, quae se nostro oculorum sensui obtulerant, edicimus, & quae ad illum contra pertinerent, omnia cognoscimus. Tum laeti, laetum ipsum accipientes, ad sacra loca deduximus, tam verborum dexteritate, quam splendore morum, omnes ad se trahentem. Cum haec Marcus percurrisset, res quaedam contigit cognitione atque memoria digna. siquidem vniuersa multitudo, hoc sermone tanquam infania quadam percita, exilire valde ac iucundè admodum plaudente coepit: sublata item voce aërem clamore implentes, Deo ob rem tam admirandam gratias agebant, eiusque nomen miris laudibus cumulabant. Atque hinc quidem multitudo magna communiter perfusa laetitia, tum praestertim parentes Gregorij, praerelicta voluptatis vbertate à constantia mentis desciuere, in terramque semimortui ceciderunt. Ut enim immoderatus dolor plerumque in stuporem agit: sic nihilominus voluptatis magnitudo homines à mente discedere compellit, ut vtrinque graue periculum impendere constat.

Vitio Marcimonachi, cum esset Romae in templo summorum Apostolorum.

Marcus monachus reuertens parentibus eius quomodo S. Gregorium Hierosolymam vsque comitatus sit.

Cap. 20.

Mox coram Marco assurgentes, vixque sui compotes facti, dictis fidem, idque fortasse praerelicta diuina scripta, Adhuc autem illis non credentibus praerelicta Luc. 24. dio non habebant. Proinde dictorum fidem, perinde atque isthaec verba somnium essent, fieri sibi postulabant. Nunquidnam (aiunt) filius noster vniuentus, dilectissimus viuit? At ille hunc benè beateque in Deo viuere dixit. Ut verò nihil illis, de quo

ambigerent, relinqueretur, formam eius effinxit, adolescentem illum sanè quàm decorum, patrem valdè referre suum, colore fulvum, pulchrum oculos, prædulci voce, acutis auribus esse: ac demùm mores eiusdem per omnia recensere: quàm ille prudens, quàm sciens, humili loco positus, mentis oculos in cælos tolleret, ac vndiquè fauorabili exceptus plausu, in diuina scripta semper incumberet. Ac velox quidem optimis quibusque tum loquendis, tum audiendis, cum alioqui tardus ad loquendum foret: leuitatis verò quanlibet minimum, nec dicere nec audire nunquam omninò sustinuit. Risus, quàm qui maximè, continens erat. Assiduis præterea laboribus, asperrimæque exercitationi hærebat. Cum hæc atque his longè maiora monachus loqueretur, illa hominum frequentia lætitijs omnibus incescit, puerique laus parentibus pro filio in consolationem steterit. Illum ipsum enim intueri videbantur: sic eius indicia animi atque vestigia manifesta percipiebant. Ac de his quidem hæstentis. Porro monachi triduo illic commorati, iter suum persequi instituerunt. Quo circa nauim subeuntes, Panormo secundissimo vento celeriter applicuerunt. Illinc Romam patrium solum, suumque ipsorum monasterium perunt. Et is quidem eorum peregrinationem finis excepit.

Cap. 21.

Gregorius verò Hierosolymis (vt sermo superiùs indicauit) existens, cursumque suum conficiens, quin potius seipsum vincens, secumque ipse decertans, Diaconus à Patriarcha Macario deligitur: à quo diuus Gregorius commeatum oliuarum montis, patrumque in illa sanctæ ciuitatis solitudine degentium visendorum gratia petijt, cuius cum arbitrio hoc ipsum permitteretur, iter, quo fertur in interiore emenum, aggreditur. Cumque tres dies iter fecisset, ad sextam ferè horam monachum consuetis vacantem precibus reperit: quem cum conuenisset, in sermonemque familiarrem incidisset, quando ille nihil minus hunc ipsum virtutis deprehenderat amatorem, in vitæ secum contubernium accepit. Verùm cum post viginti dies vna cum Gregorio illac iter faceret, locum, in quo monachi domicilium, duæque palme erant, indicauit: Ingens hic, ô fili (locum digito signans, subdidit ille) thesaurus est abditus, nempe exercitationis laude pater eminentissimus, tuusque, id nisi ipse detrectes, seruator futurus. Proinde accede, & pulsans fores, obuiam tibi prodeuntem habebis. quòd si pfallendo distinebitur, tantum cum illo, foris alioquin stans, proficere: cum verò canendi finem fecerit, hinc tibi curæ sit, quòd minus hac ipsa frustreris indagine. Hæc sanè cum ille dixisset, essetque Gregorium amplexatus, discessit.

Cap. 22.

At verò cum hic flexis genibus, oculos sursum in cælum tollens, orasset, seseque Crucis signo pramuniisset, fidenter gradiebatur. Cumque ad locum pertingeret, canentem quasi turbam audiuit: sed cum propiùs accessisset, non tum multitudinem, sed veluti tres canentes audire sibi visus est. Quare timore percussus, ad ianuam silens appropinquabat: sed ille cum cantum intus explisset, per transfennam aspiciens, voce Gregorium inelamauit. Hic verò multo magis ob nominis appellatiõnem pertimescere coepit, & vocanti parens, ingreditur, seseque lachrymis ac sudoribus circumfusus, illius ad pedes proiecit. Cumque ab eo, Deum vt pro se oraret, petijisset, sibi que illud ipsum præstitum esset, apud senem commoratur, Grammaticamque & quicquid poetarum libris continetur, Rhetoricam itèm, ac philosophiam illam, quæ animo & contemplatione cernitur, (nam quæ in rerum actione versatur, iam pridem didicerat) edocetur. Siquidem senex ab his omnibus bellè paratus erat, literarumque Græcarum doctorem se præstabat eximium. Tam affabrè Gregorius literarum diuitijs auctus, nec minori morum, atque virtutis, accessione facta, illi adhærescebat: à quo, quænam se vexationes inuasuræ essent, edoctus, (erat enim diuinus ille vir inter cætera venturi præcius) rursus ad sacra loca pergijt: in quibus cum per annum vixisset, illinc in Antiochiam abijt: apud quam moram trahens, annum itidè commoratus est. Cumque esset plures eruditos sermones interpretatus, nec paucos ipse composuisset, omnibus sui admiratione iniecta, ad magnam ac regiam Constantini ciuitatem concessit: quandò diuina illum omninò prouidentia eò compelleret, & à careris quidem mundi curis abstractum, ad munus illud, ad quod obeundum vocatus fuerat, hortaretur.

Cap. 23.

Hanc subiens, apud monachum, sapientiæ studiosum, qui Sergij & Bacchi martyrum domui olim præfuerat, diuersatus, rem non parua quidem effecit, dum Iohannis

Mores optimi S. Gregorij adhuc adolescentis.

S. Gregorij sicut Diaconus, & monachos solitarius iuuenit.

Exemta exercitio diuinitatis eum vt instituerit.

Venit tandem Constantino-polim.

Chrysostomi sermones aureos percurrit. Nam sententiarum illius dulcedo ac veritas, nec non verborum pulchritudo ipsum illexerat: tum nouam illam subinde structuram mirè afficientem, omniaque eius scripta, donis plena cælestibus, contuius, hinc illius animi celsitudinem prout poterat, non segniter edoctus, ardore quodam animi erat accensus, & ad eius vitam, vt exemplar quoddam longè pulcherrimum, oculos intendens, imitari illam sedulo nitentur. Hinc crebrioribus se ieiunijs dedit, vigilijs insistebat, precibus vacabat assiduis. Quæ verò illi circa Iohannem contigere, eadem domus eiusdem præses sibi circa illum vsuuenisse comperit. Cum enim & is ieiunium admirabile cereret, (neque enim cibum nisi septem singulis diebus, ac tum quidem olera modico condita sale accipiebat) ac vigilijs naturam humanam egredi, nihilose eius laboribus inuidum, precibus ac cõtemplationi constantissimè inhaerere, stupore magno affectus, non continuit, quin hæc ipsa à silentio vindicaret, & Patriarcham, cui acta illius omnia manifestat, rerum omnium participem faceret. Ille his auditis, gauisus est vehementer, ac sapientes quosdam viros, per quos aliquod illius periculum faceret, ad illum legare, ac mox Gregorium ipsum accersitum apud se continere decreuit. Tum enim splendor notis, nempe sapientes, interire coeperant, ac vno die perijsse omnes, & ab adspectu hominum procùl visi sunt exulasse. Mittuntur igitur ad illum Maximus quidam philosophus, ac Constantinus, tum Ecclesiæ librorum custos, viri non modò ipsi eloquentes, sed qui alios etiam loquentes iudicare possent: philosophia quidè plurimum exculsi, atque etiam ad sententiam ac mores hominum rimandos instar Lydij lapides indices. Qui cum ad illum profecti essent, ac sensus generalitatemque animi perspexissent, itèmque delectabiles mores, ac sermonem melle suauiore fluere, linguam longè præstantiorem, quàm vt dubitatione aliqua sibi proposita vinceretur: (nihil enim ex his, quæ ad Theologiam pertinent, eorumque, quæ in dissolubilia esse putantur, diserte atque celesti eius lingua in quæstionem reuocantes, reperire potuerunt, in quo non hos magis ille solutione percelleret, in maximamque traheret admirationem.) Hæc cum experientia didicissent, non inuidia quæ honesta essent occultarunt: quin potius nunciij atque præcones apud omnes, & ipsum inprimis Patriarcham illustres fidei, Gregorium solum inter homines cum ingenio, tum lingua inuidum asserentes, reuersi sunt.

S. Iohannis Chrysostomi encomium.

Nota Ieiunia, vigiliae, preces, &c. S. Gregorij.

Cap. 24.

Vbi verò eximius ille vir haudquaquam spernendus visus est, confestim ad se Patriarcha illum accersit: qui inuitus quidem ducitur, erat enim quietis apprimè studiosus, simulque postliminio redire, illincque proficisci maturabat. Parec nihil secus, & coram Archipræsule positus, cum moribus esset tranquillus, adspectu venerandus, & alloquij suauitate srenas haud fabulosè loquendo vinceret: irà illum vehementer deuinxit, sibi que rotum obstrinxit, vt sine illo nullo pacto consistere vellet. Idque inprimis, quia nihil à sapientibus proponebatur, quod non ille magna cum perspicuitate ac ad persuadendum aptitudine interpretaretur. Proinde viginti illi dies commoratus, interimque cum sapientia, tum singulari mansuetudine ac modestia admirabilis omnibus habitus, abeundi rursus verba fecit. Sed cum Patriarcha nollet ipsum dimittere, quin omni illum studio retinere nitretur, alias causas asserens, quibus illi remanendum esset, (Monothelitarum enim hæresis plurimum tum serpebat, & hic solus nexus illorum facile perfringere poterat) tum sanè, licet inuitus, remanere est persuasus. Iam verò vbi que ad bellum conclamatum erat, ab vna quidem parte Sergius, Pyrrhus, Paulus, & Cyrus, qui iam hæretici declarati fuerant: ab altera quicunque hæresim detestantes, pro vera pietate stabant. Ipse verò prauè sentientes, licet procùl adhuc positos, intortis vibratisque iaculis fugabat, varijs circa dogma sermonebus editis, quibus omnes illorum opiniones risus & meras esse nugas euidentissimè demonstrarat.

Insignis B. Gregorij sapientia.

Monothelitarum hæresis grassatur.

Eos egregiè confutat S. Gregorius.

Cap. 25.

Postea verò quàm bellum erumpere palàm coepit, tum hærescos viri principes occurrerunt, tum ex his, qui recta dogmata scetabantur, præstantiores illuc confluerunt. Aderant Antiochiæ, Alexandriæ ac Hierosolymorum, simulque omnes Orientis præsides, itèmque ab Occidente omnes, præter Romæ antiquioris, & Sardinie præsides. (hos enim grauis morbus intra fines continerat.) At Romanus hominè sacris literis eruditum, qui suas vices impleret, destinauit. Gregorius verò in Sardinij locum suffectus est. Quo circa cum magnū illo die (vt par erat) de sacris literis certamen ortum esset, alijs quidem rerum, alijs verò verborum fiducia fretis, dum hæretici

V. Synodus œcumenica.

acri ac suasorio quodam sermone, quo veritatem occultare opinabantur, vntur: ille verè generosus ac inexpugnabilis lingua, qua tum diuina opitulante gratia plurimum roboratus est, sic eorum nexus tanta vi orationis & ardore spiritus fregit, vt eos, qui dicendi laude plurimum præstabant, mutos omnino redderet, & eorum linguas penitus auferre videretur, ac ij præterea ipsi silentes, sese viduos esse faterentur. Itaque Patrum quidem synodus plaudebat, hereticorum verò multitudo, alij, & ij quidem illustriores, deposito errore, nostris adhærescebant: alij verò plurimi propter verecundiam in medium prodire non audebant. Hunc exitum Synodus habuit, solusque Gregorius per omnium ora, & præsertim Patrum, volitabat.

Cap. 26.

At alij tum admirantibus, tum vota pro illo facientibus, Archipræsul secum illum accipiens, ad Regem adducit: Hic Rex optime (dicens) Hic, inquam, est ille victor, ac nostræ fidei propugnaculum. Tum Rex ac vniuersus circumstantes Senatus admiratione ac laudibus hunc exceperunt: mox Deo gratias agentes, multa cum reuerentia & honore deduxerunt. Deindè Rex ipsum accersit, simulque cum illo locutus, quisnam esset, ac vnde gentium veniret, & quas orbis regiones peragrasset, que illi demùm tantè peregrinationis causa, que præterea mens fuisset, agnouit. Quo factum est, vt illum ex animo vehementer admirans, homine multo maiorem æstimaret, quodque in eius conspectum venisset, multas hoc nomine Deo & Archipræsuli gratias debere fateretur. At verò Gregorius priori proposito in-nixus, consuetudinem illam ac honorem egrè admodum ferebat: quin abitu mil-lin modis omnibus meditabatur. Hunc denique Marciani cuiusdam, qui Regi per-quam familiaris erat, opera consequutus, cautionibus ac legibus quibusdam dimis-sus est, nimirum inuideret Romam: cumque vrbis illius pulchritudinem ac magnifi-centiam vidisset, essetque summus Apostolos veneratus, rursus quamcelerimè pos-set, reuenteretur, Regis contubernio in posterum adhæsurus. Porro antequàm ille Romam adiret, Episcopi quos Pontifex Max. ad concilium miserat, eius aduentum anteuertent, Pontificemque ipsum, ac omnes regni eiusdem præfules in maximam illius admirationem euexerant. Quamobrè illuistris ille vir expectatus aduenit, & maiorem illis sua præsentia, quàm cuiusuis sui prædicatione, stuporem induxit. Cæ-terùm turbam vitans, frequentesque hominum congressus declinans, neque teme-rè sese, nec inconsultò in cuiusuis colloquium dans, iuxta diui Sabæ domiciliu com-morari decreuit.

Cap. 27.

Cùm hæc interim apud Gregorium agerentur, Theodorus Agrigentini Episcopus, qui iam Potamioni successerat, vita ipse pariter defunctus est. Indè dum alij aliū pro-ponerent, (vt vsu ferè in eiusmodi suffragijs euenire solet) seditio in populo nascitur, & tumultus à multitudine conflatur. Alij enim Sabinum quendam presbyterum, alij Crescentinum, alij Archidiaconum Euplum, & alij alios in sede collocare studebant. Cumque vnusquisque designatum à se autoritate Pontificis firmari, ratumque fieri vellet, Romam ire perrexerunt, rem (vt moris est) Pontificis Max. arbitrio permis-suri. Horum in comitatu Chariton Gregorij pater aderat. Atqui illis Romam acce-dentibus, cùm hinc Sabinus, indè Crescentinus confisteret, Euplus ac reliqui illos ordine sequebantur. Quocirca interrogati, quemnam sibi vellent Episcopum præsti-ci, alij Sabinum, alij Crescentinum petentibus, Pontifex conuersus ad eos, qui erant ab Euplo, Quid vobis (inquit) videretur? Ij per Charitonem responderunt, se illum, qui Deo inprimis, & illius iudicio videretur, suscepturos. Hoc sanè nobis (aiunt) em-oprabile. quod enim tuo iudicio probaueris, id ipsum quoque Deo placere omnino existimamus. Deindè Pontifex ijs, qui à Sabino ac Crescentino stabant, ait: Vnum aliquem ex omnibus, qui vobis cordi magis sit, vnanimis designate. Cæterùm præ-denter illi nihil responderunt: quin tumultuosè agentes, ipsi inter se conuicijs tur-piter lacebant. Propter imprudentem illorum seditionem indignatus Pontifex illorum postulata irrita fecit. Verùm post triduum Euplum ac Charitonem accersens illos consilij sui participes facit. Rursus illi Dei placitum expectare, & quem ille ma-nifestè approbasset, hunc eidem sese dixerunt eligere.

Cap. 28.

Quamobrè cùm Pontifex pendèret animi, Deumque assiduis precibus oraret, vt quem is probaret, eundem perspicuum cælitus faceret, duos homines per quos-tem sibi vidit assistere, specie ac cultu corporis Apostolos referentes, qui se in hum-modum visi sunt alloqui: Cur ob inuicem dissidentium contentionem animo cruci-

Præclara eius dicendi vis & eloquentia.

Imperator eum plurimi facit.

Romæ in multa admiratione habetur.

Tumultuan Agrigentini-nentes pro-pter electi-onem sui Epi-scopi.

Per visum do-ctur Pontifex que de-beat Agri-

aris? Nam qui ad te, vt elegantur, ab iisdem adducti sunt, hoc onere atque conatu handquaquam sunt digni. At quidam alius est in vrbe hospes, vir moribus ornatus ac Deo charus: Gregorio nomen est illi. hic aliquandò in diui Sabæ monasterio ho-spes egit: sed cùm hosce viros aduentare ad vrbem intellexit, multò magis se occul-tauit, ac nunc in sacra diui Mercurij æde later occultus. Hunc accersere, & Agrigenti Ecclesiæ præfectura insignitum, in Siciliam primo quoque tempore transmittito. est enim vir cùm sacerdotio dignus, tum regundæ illi Ecclesiæ maximè idoneus. His dictis, simulque cùm lineamentis illum corporis indicasset, ab oculis clapsi sunt. Simulac verò somno ille solutus est, timore ac gaudio persusus, cum Mar-co monacho, quæ sibi per visum apparuerant, communicat. Porro hic erat Mar-cus ille, quem Gregorio comitem itineris missum, ac deindè Romam in patrium solum reuersum fuisse, superior sermo demonstrat. Hic Pontifici hoc visum gra-tularis, monuit oportere illum iuxta visionem agere. Tum quidam exploratum mittuntur viri selecti, quique illum probè nôrant, ac duo præterea Episcopi, qui à concilio antea reuersi fuerant, quibus alter quidam sacerdos illi cognitus comes ad-ditur. Hi simul monasterium diui Sabæ quamprimùm adeunt: vbi intelligentes il-lum biduo antea egressum, ad templum sese diui Mercurij contulisse, illuc maturat proficisci, eumque indè mox digressurum inueniunt: qui illos eminè conspicatus, & quinam essent, de facie agnosces, ac demùm, quid à se vellent, coniectans, in hor-tum se in medijs plantis, fugiens, abdidit.

gētinis da-re Episcopū

Aperit Pon-tifex visio-nem Marco monacho, Gregorij quondā co-miti.

Cap. 29.

Cùm verò illi à Preposito domicilij eiusdem Gregorium acriter repeterent, hunc si dimitteret, grauitè interminati, ille animo atque cogitatione suspensus, ab Epi-scopis moræ paululum impetrauit, nec prius acquieuit, donèc vniuersam domum accuratissimè scrutatus perlustrasset. Hortum itidem obiens, & oculos arboribus adijciens, medium illis obrutum ac latentem cernit. Accurrens ergò, manu illius apprehensa, se quærentibus educebat, in illum sauiens, clamabat magnis illum (vt apparebat) obnoxium & obstrictum esse criminibus, & propterea ab eiusmodi vi-ris inquiri: itemque exulem ac profugum, templum illud, vt ibi lateret, petiisse, ac graue sibi hoc nomine periculum attulisse. Et ille quidem hæc ita se habere arbitra-batur: ille contra nihil locutus, quasi nulla subesset sibi ratio ad respondendum, si-lens egrediebatur. Vbi verò viderant illum Episcopi & agnouerunt, pudore erga il-lum affecti, eiusque genibus aduoluti, complexantur, magni se nihil agere opinan-tes, si quem à concilij patribus, atque ad eò à Rege ipso honorificè exceptum vide-rant, ipsi quoque summo honore complecterentur. Verumenimverò diuus Grego-rius, non segniss se demittens, honorem illis nihilo minorem rependebat. Sub hæc audiens is, qui Gregorium accerserat, talia nutu Dei regi & administrari persuasus, illos sequebatur. Dum hæc aguntur, Marcus, qui eius ipsius à puero vita, quæ inno-centes mores fuissent, Pontifici Max. narrabat, quemadmodum ex diuina visione as-sumptum ex Sicilia ad sancta eum loca aduexisset. Identidem Pontifex, quæ à Syno-do profectus audierat, Marco communicat, nimirum vt literarum præstantia coru-scans, hæreticorum ora illic obstruxerit.

En vir san-ctus quàm est honoris minimè cu-pidus.

Agnoscebat ab Episco-pis qui con-cilio eum ipso interfuerat

Cap. 30.

Interim verò dum hæc illi mutuo commentantur, Episcopi Gregorium secum ad-ducetes, redierunt: qui cùm propius accessissent, formæ illius lineamenta ad visi-onem, quam in somnis viderat, conferens Pontifex, eundem ipsum, qui sibi in quie-te visus fuerat, intueri est persuasus. Quare hilariter illum admodum complexatus, Deoque quemadmodum tempus postulabat, gratias agens, in sede locandum præ-cipit. Aderat & Marcus cæteris assidens: quem Gregorius conspicatus, eius sunt elicitæ gaudio lachrymæ, ac à sede, cùm primùm potuit, exiliens, sese illius ad pedes proiecit, Deoque multiples & immortales gratias egit: Te gloria Christe Rex, (in-quitens) Te gloria decet. En tibi rursus seruator meus, dux meus, spei meæ principi-um. Deindè Marcum ipsum alloquitur: Ecce tuum, pater, iam pridem prædictum vaticinium, nunc finè accepit, fore vt nos denuò, hac etiam præsentia vita, mutuo vi-deremus. His non sine lachrimis à Gregorio dictis, præsentem omnes mirabatur, gau-dijque participes facti, lachrymas cum illis communicabant. At verò Pontifex Max. præsentem omnes dimittit, solos Episcopos duos atque Gregorium retinet, omnia illis (vt se habent) acta, tum turbæ seditionem, tum dubitationem quam habue-rat, edisserit: eaque addit, quæ sibi in somnijs diuinitus apparuerant, asserens, il-lum Agrigentinum Ecclesiæ Episcopum cælitus electum esse. Hæc cùm Pontifex loquu-

Pontifex eū iuber præsti-ci Ecclesiæ Agrigentini.

Ille verò recusat.

loquutus esset, Gregorius sacerdotium detrectare ac recusare, indignū se minusque tanto fastigio idoneum obnixè asseuerans. Porro cum Pontifex nihil ob id hortari rursus ac minitari desisteret, Gregorius vir sanctus, veritus nè quodammodo insolenter videretur intumescere, ac suo damno Dei nutibus aduersari, exigui temporis, quo rem accuratius perpenderet, inducias petit. Interim cum Marco monacho pernoctans, precibus insistebat, neque multò post eidem per totam noctem somnus obrepfit.

Cap. 31. Vult fugam capessere.

Audiens autem, quòd Chariton pater vnà cum alijs Agrigentinis adesset, non amplius sibi in reliquum de negotio contendendum ratus est, sed ad fugam capiendam sese totus conuertit. Cæterum Marcus, eius abscessu diuina prouidentia perspecto, pleraque illi, Deo proculdubio linguam eius moderante, de morandi necessitate differuit. Demùm diuini senis vaticinium in memoriam illi reuocauit, apud quem continuos quatuor annos (vt superius sermone pertrinximus) philosophiæ perdiscedæ causâ commoratus est. An non hæc tibi vir ille dierum occultus, virtutum plenus, diuinæque sapientia præditus, ad quem iamdiu disciplinæ causâ accessisti; non hæc, inquam, tibi iam pridem vaticinatus est? Tu ne, Tu ne (oro) ita rationibus tuis malè prospectum volueris? Scilicet pro tantorum laborum repositis in cælo præmijs iram, & pro beneficentia execrationem referes? Hæc & alia id genus multa

Marcus sanctus monachus, nè id faciat, cum deterreret.

Marcus illi loquutus, vix à proposito compefcuit. Hinc non multi præterierunt dies, cum Pontifex Siculos omnes adesse imperauit: qui cum per Marcum cognouisset, Charitonem Gregorij patrem esse, hominem fixis oculis, idque quàm occultus fieri poterat, intuebatur, & accuratissimè considerabat, figuramque, & formam conferens mirabatur, quàm valde ipsi inter se similes essent. Reliquæ verò multitudini (siquidem frequens aderat) Eia (inquit) cantibus ac laudibus ad sacrum summorum Apostolorum templum adeamus omnes vnanimis, vna voce supplicationes Deo peracturi, & super quem admirabile aliquod signum illuxerit, is proculdubio erit, qui huiusce populi præfecturam suscipiet. Hæc dixit, protinusque vniuersa ciuitas commota est, ac omnes cum viri, tum mulieres, tam domini, quàm serui procedebant.

Cap. 32.

Postea verò quàm rem diuinam facere cœperunt, Gregorius Euangelium sibi in hoc traditum ita concinnè & aptè legit, vt Charitonis cæterorumque, auditorum animos voluptate perfunderet. Simulac verò Euangelium impletum est, columba ab altari aduolans, capiti illius insedit. Quamobrem vniuersus populus stupore (vt par erat) affectus, gaudio & admiratione plenus, non amplius orabat exploratum sibi fieri, vtrum qui designatus pontifex fuerat, nunc Deo creandus videretur. Itaque crastino die pontifex creatur, traditurque Agrigentinis, immò verò huicisti, vt probò pastori, rationales oues à Pontifice Maximo creduntur. Hæc, dum Gregorius Romæ moraretur, contigere. Sanè Marcus, cuius meminimus, cum illo frequenter versabatur, ei que priorem vitæ rationem, ac institutum suggererat, & illum ad causus, à quibus impetendus erat, generosè perferendos animabat. Quadam nocte cum Chariton Gregorij pater lecto surrexisset, (neque enim filij obliuio illum ceperat, nec dolorem tempus abstererat, sed corde atque animo fractus vitam agebat) ac tum maximè eius animum charissimi filij memoria subijisset, perindè ac dolere ferens, ad illos intempesta nocte properat, ac tum lachrymis, tum suspirijs filium appellabat, & apud Marcum virum prudentem suam ipsius deplorabat calamitatem, simulque illorum precibus doloris consolationem sibi suppeterere precabatur. Porro Marcus erecto animo illum esse iussit, addiditque oportere se reminisci, quæ olim ipse de filio eidem dixerat, nimirum se filium visurum esse, propterea vt speraret, aiebat, se promissionem suam nequiquàm frustraturum.

Cap. 33. Charitò pater eius cum nõ agnoscit

Audiuit hæc Chariton, confestimque, corde prosiliit, speque animo fluctuabat, ac tum multo magis angore detinebatur: neque verò Gregorium, quàm toties viderat, agnoscere potuit, vsque ad eò qua ætate, qua figura & cultu corporis immutatus erat. ingens enim in omni re cõtinencia, addo etiam malorū tolerantia, omnè absumpserat pulchritudinè. At ille non agnoscentè agnouit, sermonemque, patris audiens, acriter intus affectus animo incalcescebat, se nihilominus ipse continebat, sibi que temperabat à lachrymis: Deindè quærit à Charitone, huiusce pueri mater, bone vir (inquiens) vbi interim, vbi agit? Ex quo verò hic perijt, quantum interest temporis? Ille matrè quidem viuere, ac lugentem domi reliquisse, cæterum ab amisso filio tredecim annos inter esse dixit. Hic Gregorius (aliquid enim commoueri illum consentaneum fuit) lachry-

lachrymas animo complectens, qui patrem paulò antè lachrymantè viderat, neque diuini ferens illū tam grauitèr angere (pari enim & ipse naturali charitatis ardore commotus est) subito suffusus oculos lachrymis, sede exiliens, pedibus patris aduoluit: Pater, (inquiens) ego tuus filius: ego, inquam, sum, pater amantissime, Gregorius, quem tu sperè inquiris, vestris precibus in lucè editus, ac, vt voluisti, ab ipsis cunabulis Deo sacratus. Veruntamen meī pater (obsecro) miserere, mihi que, quod admissum est condona, nec me vti multarum lachrymarum authorem præ dolore amplius insectare.

Tandem se valde morrenti patrem indicat.

Hæc dixit, simulque complexu patrem tenebat. Quocirca lætitia quædã admirabilis cor illius subijt, ac incredibili gaudio eius ipsius lingua impediēbatur. Deindè ad Gregorium oculos fixius adijcens, ad spectū eius accuratius vestigabat, & sagaciter (vt ita dicam) venabatur. Tum ipsum diuū Gregoriū dilectissimum filiū esse certissimè percipiens, hunc vicissim complexus, suauissimè osculabatur, ac cum lachrymante filio ipse præ lætitia lachrymabatur. Cumque à lachrymis paulisper temperatum esset, Marcus vtrunq; suscipiens, magnas Deo gratias egit, illosque, tota nocte secum habuit.

Cap. 34.

Benè autem manè Agrigentini, quibuscum Chariton ac diuus Gregorius erant, Pontifici rursus assistunt, ac mutuam voluptatem, quam acceperant, repetentes, magnam eiuſdem tum vultu, tum habitu significationem faciebant. Pontifex ad ea, quæ consentanea essent, populum hortatus, docuit, vt Gregorio in omnibus illos parere, & ab ipso ali oporteat: Chariton vero lætitiæ gratulatus, filium illi tradidit. Cumque Felicem Episcopum, cuius opera Gregorius in sede locaretur, focium illis adiun-

Cū patre & alijs abijt in Siciliam.

xisset, letos lætus ipse dimisit. Verùm cum Panormum urbem appulissent, vir quidam monachus habitu, leprosus corpore, currens, ac Gregorij pedes complexus, multis cum lachrymis ac eiulatu morbi leuationem obsecrabat. Ille, Si credis (inquit) nihil esse, quod Deo non sit per factū facile, ecce in nomine eius sanus esto. Hæc dixit, leprosusque purgatus est. Videntes autem obstupuerunt, ac sublati manibus, Deū tam admirabilem in sanctis ipse fecerat celebrabant. Hinc ad flumen, vbi Peripoleum emporium erat, proprio nomine sic appellatum, descendunt. At vbi cines Episcopos suos cum Gregorio quodam sibi prorsus incognito, (necdum enim audierant, quæ circa Charitonem acta essent) reuerfos esse rescierunt, turbati vehementer, ac dubitatione pleni, (existimabant enim vnum ex ijs, quos ipsi designabant, electum iri) currunt nihilominus omnes, obuamque passim illis prodeunt, quibuscum occurrit etiam præses ille, qui monasterium innocenti Virgini Dei matri primus illic nuncuparat. Itaque Gregorio nauim egredienti, obuij cum turba sunt. Ille populo silentiū manu indicens, postis que in terram genibus, orauit, ac mox templum protinus petit.

Sanat leprosum.

Populus ei obuia currit.

Cap. 35.

Cæterum inter ambulandum monachus quidam errore mentis affectus, qui nec loqui poterat, nec aurium omnino sensus particeps erat, obuam illi profectus, eius ad pedes procubuit. At præses procumbentem propellebat, nec sinebat pedes illius contingere. Verùm cum Gregorius hunc nequaquam arcere à se præcepisset, vehementer suspirans, commiserationis lachrymas profudit, manusque, in cælum attollens, Domine Iesu Christe (inquit) Deus noster, cæli terræque creator, qui leproſos coram diuina præsentia tua sanasti, surdas aures aperuisti, mutos linguæ restituiſti, ipse hunc seruum tuum incredibili tua potentia sana, vt nomen tuum sanctum laudibus perpetuo celebret. Sic dixit, & apprehensum monachum confestim erexit, ac in nomine Iesu Christi, (ait) qui dæmoni furdo ac muto, vt proprio sigmento egrederetur, imperauit, perfecte & loquere & audi, Deumque conditorem tuum lauda. Necdum loqui desinuerat, cum quod petebat effectum est. nam cui antè lingua vincta, & auditus vitatus fuerat, clamare cœpit, Magna sunt Christe opera tua, quæ per hunc virum iustum edidisti. Deindè addidit vir sanctus, Quantum interest temporis, ex quo vox tibi est impedita? Ille nunquam se vel vocem hominis audisse dixit, vel quemlibet paululum affari potuisse. Tum monasterij præses octo annos illum agere, cum totus est: cæterum viginti annos in monasterio commoratum dixit. In hoc ingens præses omnes timor incessit, Deusque ab omnibus magnificè celebrabatur.

Curat precibus monachū furdum & mutum. Mar. 9.

Cap. 36.

Egredienti ciuitate, magna quædã multitudo, non gregariorū quidem, sed illorum qui honoribus ac dignitate ceteris antestabant, occurrit. Horū enim animos in sublime euecterat, cõmouerat, inque Gregorij amorè vehementer inflammarat furdus ille, idemque mutus: qui anteuertès, apud omnes, quos habebat obuios, semper clamabat, seque præconè patrati miraculi præstari illustrem. Cum igitur Gregorij mater, mulier sancta, alijs filio obuia prodeuntibus, ipsa cum relijs senioribus foeminis intra portā ciuitatis sub-

substitisset (nec enim quæ filio olim cõtigerant, aliquatenus illam latebant: siquidem Chariton vir eius non vique adeo segnis fuit, quin vxorem quaquam longè positam, tam ingentis lætitiæ participem faceret) proinde repentino hoc & admirabili nũcio suspensis adhuc & erectis animis erat, neque dictis acquiescere poterat. At ubi filium venientem eminens conspicata est, faciẽ agnouit. patri enim puer adhuc existens per omnia (vt non ita pridem perspicuum factum est) similis erat: quin & vir factus, vestigia similitudinis conseruauit. Quamobrẽm cum filium probè agnosceret, & anceps nihil sibi quicquam relinquere, quo minus Gregorius sui ipsius filius manifestus appareret: tum in lachrymas & cordis gaudiũ effusa, ita planè secum ipsa loquebatur: Non tu mendax, non tu (inquam) mendax fuisti, qui iam pridem hæc mihi dixeras, me hac etiam præfenti vita filium meum cum gloria visuram: quibus verbis Marcum latenter designabat. Porrò filius secundum carnem, qui tum eidem iuxta spiritũ pater erat, ubi cominus appropinquauit, matremque se agnoscentem agnouit, eam suauissimè ambiens, tantumque cõplexatus, (nam quò minus in his diutiùs immorarentur, tempore excluderentur) vnà cum multitudine templum ingreditur: ubi peractis diuinis mysterijs, Episcopus qui hunc in sedem locatum venerat, ac alij præterea viri digni columbam, illi quæ olim cælitis aduolârat, persimilem, rursus è cælo deuolantem, Gregorium adumbrare conspiciunt.

Mater eius eũ agnoscit

Rursus è celo colũba ad illũ aduolat

Cap. 37.

Per multos ægros sanat

Exemplar sanctæ vitæ omnibus se exhibet.

Hæc ubi tum ab ijs, qui viderunt, tum qui videntes audiẽrunt, indicata sunt, ciuitas non diutiùs cunctata est: sed qualis esset ille, probè perspicuus, quos à dæmone percutos, languidos, vel diuturno morbo detentos habuit, ad illum confestim omnes adduxit: quos Gregorius magna sola præcatione ac contactu manuũ incunctanter sanabat. Atque corpora quidem ita curabat: animas verò per hæc affatim sanabat, nimirum dum doceret illos atque ostenderet, pleraque ex his animi culpa oriri: quo in melius constituto, corpora quoque celerius curationem suscipiunt. In primis verò exemplar sese illis vitæ rectè constituendæ pulcherrimum ipse præstabat, sic viuens, vt oratio superiùs indicauit, seipsum tantum supereminens, tantumque vtriusque vitæ medium agens, quantum sibi per dignitatis excellentiam licebat. Post hæc etiam viros illis tum sacerdotes, tum diaconos, à quibus diuina & quæ ultra nos sunt, peragerentur constituit, quos illi intuentes imitantesque, in viros virtute clarissimos euadent. Inter hos sacros viros complures viri præstantes fuerunt, in quibus Erasmus, Platonicus, ac Philadelphus præcipuè illustres nituere, qui cum illo plurimum versantes, ac eius vitam, quoad eius fieri poterat, effingentes ac exprimentes, insignes vt qui maximè apud omnem rempublicam facti sunt. Hæc sanè quemadmodum exposuimus, ita se habebant.

Cap. 38.

Siis presbyter Latinius fuit, ex vxore, post factiorũ in dõsser, illam vnà cum vxore vt inanimatum quoddam pondus ante vestibulum exposuit. (illac enim vir magnus iter facturus erat) Quo illuc appetente, puellæ mater (vt mos est matribus) filia pulchritudine ac ætate florentis casum miserata, tum vehementer flere ac currere, seseque huiusce patris ad pedes projicere. Ille quid opus haberet percontatus, causam didicit, eiusque ac Sabini calamitatem miseratus, positis genibus orauit, dicens: Domine Iesu Christe Deus noster, nè (quæso) auerras oculos à precibus serui tui, meque hodiè humilem exaudi, atque hanc puellam gratia ac potentia tui sancti spiritus erigens inuise. His dictis, surrexit, ac signo Crucis puellam ob signans: In nomine Iesu Christi (ait) exurge, & sta super pedes tuos. Hæc ille dixit, & puella protinus surrexit, atque singulares immortalis Deo vniuersi gratias egerunt: aderat enim cuncta ciuitatis multitudo, quæ virum sanctum ob ea, quæ ab ipso fiebant, admiratione (vt par erat) percussa, sequebatur. Cumque vniuersam ciuitatem pertransisset, omnibusque, quæ illis vsui essent, prospexisset, ad ecclesiam cum ecclesiastico cœtu reuertitur: diuinisque peractis sacrificijs, Ecclesiastico cœtui, viduis ac pupillis omnibus mensam apposuit: quibus ipse, vili accinctus panno, vnà cum tribus diaconis, de quibus mentionem fecimus, Erasmo, Philadelpho & Platónico, ministrabat. Neque verò illius mater ab eiusmodi ministerio aberat: quin ipsa vnà cum ancillis,

Puellam miseriam sanitati restituit.

Obserua hu militatem.

ancillis, quotquot aderant, viduis pedes illarum lauando, ac omne pietatis obsequium præstando, ministrabant. In hoc autem Gregorius incumbebat, vt sacris inuitatos cum ad virtutem, tum ad eloquia diuina meditanda, informaret, eorumque sensus, quàm commodissimè posset, explicaret.

Sed quando fieri non potest, quenquam tam sedulo virtutem consecrari, vt hinc demonis declinet inuidiam, instat nunc, vt, quæ illum tentationes inuaserint, persequamur. Sabinus ac Crescentinus, quos superiùs à multitudine Episcopos designatos fuisse demonstrauimus, ambo in toto fœdere, conspirant, (diu enim mutuas similitates gesserant) Quousque nos (dicentes) huic impostori atque venefico subiiciemur, qui ignaris ac simplicioribus hominibus admirationem præstigijs ac imposturis excitat? An ignoramus quemadmodum hinc effugerit, & cum quodam mago manserit, à quo nefariam hæc & maleficam artem hausit, qua hominibus in hæc Simonis illius, dæmon ex hominibus factus, imponit? Nõ comedit, vt neq; omnino comedat, neque bibit, quod dæmones subinde faciunt? Hæc inter se commentati, secum etiam clericos quosdam affiscunt, & non exiguam populi partem conuellunt, fidem inter se & insurandum dant, captiosum figmentum, arte, quæ ad hoc illos impellebat, insidiosa dignum comminiscuntur. Nam mulierẽ quandam impudicam, alioqui pulchritudine insignem, Eudociam nomine, conueniunt: quam pecunia corruptam inducunt contra Episcopum (proh pudor) palàm sese cum illo concubuisse testimonium dicere: quicquid perfida & plena subdoli ac versuti animi consilia instituerunt, quatenus in Episcopum illam insinuarent. Quare tempus obseruant, quo vir magnus medijs noctibus vnà cum diaconis illis tribus sibi familiarissimis, in templum ad consuetas preces descendere solebat. Insidiatores interim pecunia cum sanctoribus paciscuntur, vt puellam in lectum viri magni submittere liceat, & ipsi in angulo confidunt. Ille solutus precibus, cubiculum petit, librumque manu præhendens, vitam Iohannis Chryostomi, vt clari literis, ita moribus & ingenio maximi, attentissimè percurrit.

Cap. 39.

Patitur malignos obsecratores.

Vide matrem maligni dæmonis.

Medijs noctibus vacat precibus vir sanctus.

Cap. 40.

Porrò puella arctissimo paulò antè somno decubata, neque ipsa virum magnum ascendentem sensit, neque rursus ipse puellam vidit. Vnde (obsecro) isthac innocens & immaculata anima suspicari habuit, puellam prout poterat occultari, & ludentem ille latenter coniectam se voluisse? Ille igitur post lectionẽ ad matutinas laudes ire contendit: quibus expletis, vnà cum omni sacro ordine, ac alijs ex populo comitantibus reuertitur. Tum hortari illos, ac salutaria monere cœpit, illudque laborabat, vt, quod singulis ferè diebus agere consueuerat, eorum animos diuinarum literarum lectione reficeret. Tum Crescentiniani instar ferarum agrestium irruentes, puellam arripiunt, eamque coram populo statuunt, clamore, turbatione, actumultu omnia implent: Improbè, scelestè ac execrabilis, qui verè nefarij erant, contra virum omnino sanctum vociferantes, nihil minus sese multitudini ostentabant. Cæteri talia videntes, admiratione ac dubitatione percellerant. Nam mulierem illam vitiosam in tra cubiculum præsentem cernebat: vitam verò ac mores viri præclari, huiusmodi suspicionibus maximè aduersari ac repugnare nouerant. At verò sycophantæ, iniectis in virum sanctum manibus, (dõ insaniam detestabilem) per omnia loca trahabant. Hinc multitudo amaris cum lachrymis pariter lugebat, perinde ac si quisque illorum, idem, qui hæc pateretur, existeret. Ità hæc omnes, extra paucos longè flagitiosissimos, ijsque exceptis, qui impuri atque profani coniurationi consenserant, de illo grauiter perferabant. Isti enim meliora secuti, figmentum, vt sese habebat, suspicati, tempus ab ea, quo esset in domum introducta, seiscitabant. Illa (vt edocta fuerat) à vespertinis laudibus sub primam ferè noctis vigiliam, dixit. Ad hæc cum Philadelphus Diaconus propheticũ illud respondisset, Obmutescant labia mendacia, quæ veteratè in iustũ loquuntur, Crescentinus improbus illum innadens percussit. Tum multitudine contra illum confestim insurgente, parum absuit, quin crudelissimè necaretur, nisi vir magnus conuersus eos adhortatione compescuisset. Se verò tortoribus promptè trahendum exhibuit. At hæc præcipua causa fuit, vt dum se ipse vt reum criminatorem offert, magnam populo suspicionem dederit, nè crimen in se recipere videretur, illaque omnino vera essent, quæ contra se accusatores intenderant, & propterea conscientia illum interior euinceret, vt non solum pro se aliquid agere, sed ne loqui quidem cõtra quicquam auderet. His sanè cogitationibus illorum animi torquebantur.

Vide laudes matutinas.

Vir sanctus ecce quid patitur.

Pfal. 20. Philadelphus volens sum defensere Episcopum, percussit.

Cap. 41. Traditur in custodiam vir sanctus.

Eius patiensia.

Cælesti lumine & angelica visitatione confirmatur.

Cap. 42. Eius æmuli visio miraculo nihil de pertinacia deponunt.

Sistitur coram Exarcho.

Exarchus eum remittit ad summum Pontificem.

Interea verò improbi homines seditione præualētes, virum sanctum domo ex-turbant, cumque in custodiam tradunt, ligno que pedibus illius iniecto communiunt. Erat autem illa custodia, qua magnus ille Gregorius Lybis, qui pro Christo mortem oppetijt, detentus fuerat. Cùm igitur fama apud omnes crebesceret, fre-quens quædam multitudo pro foribus carceris hærebat: quorum alij manibus, alij pedibus portas perfringebant, nonnulli ferreis vestibus demoliri ac euertere illas aggrediebantur. Non deerant etiam, qui seditione in populo facta, Sabinum ac Crescentinum interficere cogitabant. Verùm cùm Christi discipulus ac imitator hæc illos meditari sensisset, ex carcere ipsos hortabatur. Nequaquam vos, filij, (aie-bat) tale quicquam in illos deliberaueritis. Auersetur hoc Deus, vt vestrum aliquis manus & animam propter me tam foedè confurcet. Non eousquè, filij, quisquam infelicitatis deueniat. Præstat enim me magis esse perdendum: ideò permittendi sunt, vt in hominem miserum sæuire possint. Ab infringēdis verò foribus ac omni tumultu abstinentes orate, vltionemque à Domino expectate. Quòd si quis vobis negocium facesserit, illic etiam sustinete, mihi que hanc iniuriam vigiles mei con-donate. non enim contra me feræ istæ deterius quicquam statuent. His verbis satis liquibat, illum mortem non vereri: sed hoc studere, vt dum circa carcerem inten-ti occupantur, à priori illos indignatione retraheret: simul que ingentis ac magni-tudo iuxta viri sancti sermonē foris præstolaretur, ille intus postis genibus ora-bat, & pro omnibus Deo gratias agebat. Porrò intempesta nocte lucē clarissimam, quæ totum carcerem circumfulsit, ad ipsum consolandum Deus cælitus immisit, eidem que Angelus assistens, catenas, quibus vinc-tus erat, perfrexit: cumque verbis confirmasset, illum, quò maiorem beneuolentiam indicaret, cõplexus est. Ille qui-dem hominum obtutus oculorum effugerat, cæterum ianua carceris sua sponte aperta sunt. Qua re animaduersa, tam ingēs populum admiratio subiijt, vt lachry-mæ præ gaudio ac admirando facto posterius elicite, superioris lachrymas lucas exciperent. Stupore igitur ac lætitia pleni, ad pedes magni viri procumbūt, dicen-tes: Nunc Deum tecum esse cognouimus: simul que parationes ad rectè facta con-stituti, omnia pro ipso & pati & facere hilariter decreuerunt.

Ac Sabinus Crescentinusque sceleratissimi repente confossi ac ingulati fuissent, nisi rursus vir ille verè diuinus eos mox multum obsecrasset, grauitateque terruis-set, cædis incòmoda, & mala, quæ indè imminerēt, ob oculos ponens. Extremum illud addens, si tantum facinus auderent, oportere vt sese primum interficerent, ac sic postremò illos inuaderent. Vix his verbis eorum impetum sedauit. Sabinum autem ac Crescentinum accersens, vt ea quæ gesta essent cernere ipsis liceret, Cur me obsecro (inquit) hinc inclusum detinens, cùm in me necis habeatis potestatem, vel publico damnatum iudicio, quoquouersum in exiliū mittere liceat? Illi cùm hæc omnia audirent, & factorum testes ipsi sibi essent locupletes, conscientia alio-qui sua transfixi, nihil minus de pertinacia & duritie remiserunt, tantamque ver-borum mansuetudinem, quòd post tot tantaque signa, erga illum admirabiliter edita, se proprij corporis dominos faceret, non magis, quàm qui minimè, reueriti sunt: quin præfractè valdè ac arroganter illi dicebant, epistolas se de illo Exarcho principi dedisse: sed venturum illum, accurateque de illius crimine questionem habiturum. Idque ita factum est. Nam cùm Exarchus aduenisset, ac in media ciui-tate pro tribunali agens ius diceret, Sabinus vnà cum adultera illi se sistunt. San-ctus quoque custodibus ac apparitoribus, pleraque itēm populi multitudine com- mitatus deducitur. Hi coram Exarcho vocem tollentes, cùm alia Gregorij admi-randa facta persequerentur, tum, quem admodum Sabinus ipsius filiam tot annis ia-centem redditam sanitati patri restituerit, dixerunt, & quem Iudam alterum ap-pellabant, hunc benefactorem suum non secus, vt ille fecit, maleficijs compensa-re. Illud præterea addebant, quod de custodia nupèr acciderat: quod cùm tam ma-gnum præsertim esset, ne illi quidem necessitatem sui excusandi tribui oportere: alioqui si sine concilio iudicarentur, fore omnium iniquissimum asserēbant. Hęc multitudine conclamante, Exarchus palàm perterritus est. Quocirca de sede sur-rexit, dixitque ad Pontificem Max. quò de hac tota causa cognosceret, referre oportere. Vt tamen, cùm illuc accesserit, aliquid relatu dignum habeat, Sabinum ac Crescentinum adesse iubet, puellamque coram ipsis percontatur, an ea, quæ illi de eius-

de eiusmodi homine nunciarent, vera omninò essent. Illa vera fatetur. Quo dicto, impuro afflata spiritu, humi trahebatur, confestimque iuxta viri sancti prostrata pedes miserabilis, dentibus stridens, atque ore spumas agens procumbebat. Tum eos qui aderant, tantus repente terror inuasit, vt nihil præterea in fidem dictorum animo valdè cæcutiebant. Sabiniani verò improbi scophantæ virum insignem nihil veriti, cauillabantur, aiebantque: Quid alijs testibus indigemus, quandò de voluntate sua Deus nos tam manifestè certiores faciat? Omnia præstigijs adscribe-bant, & miraculorum vim diuinam, imposturam appellabant. At Sabini vxor vnà cum filia, quæ cæca surdaque paulò antè fuerat, ac plerique alij ex ijs, qui sanati fu-erāt, ad beati viri pedes sese flentes proiecere, & nè contra se ob aliorum conuicia ac petulantiam, impiorumque maledicentiam acceptarum iniuriarum indigna-tionem exereret, obsecrabant. Porrò eadem Sabini vxor, iusta de causa indigna-tionem exereret, adspicere, ac acriter increpare cœpit, & dicere: Hinc faceste scelereste, mihi & tibi ipsi pariter infidiator. Hæc cinè homini benefico, de que nobis optimè merito, qui solo sermone filiolam nostram sanitati restituit, benefi-cia rependis? Neque te, infelix, talia contuentem nunc vlla cogitationum istius-modi subit penitèntia? Hac cùm mulier persequeretur, Sabinus colorem muta-uit, seque in terram abiecit, vocis omninò expers factus: vsque eò diuina sese vin-dicta extulit.

Ex quo verò Exarchus nihil vltra contra se statuendum habuit, rursus vir beatus in custodiam coniectus est, donèc vniuersa hæc Pontifici Max. perspecta fierent. Cæterum ille præibat, & vniuersus populus subsequeretur, hunc quidem maximis laudibus, quadruplatores verò illos innumeris contumelijs persecutus. Iam verò vesper aduenerat. Proindè cùm iam esset decretum, virum sanctum ad Pontifi-cem mittere, visum est Exarcho intempesta nocte, vniuerso populo dormiente, per portam, qua tenditur ad mare, hunc clam è ciuitate deducere. animaduertat enim multitudinem id, si rescuisset, non permissuram: quod sanè ex sententia ce-cidit. Nà occultè ciuitate egressus est. At parentes eius (neq; enim quod fiebat igno-rabant) filij flentes ac lamentantes sequebantur: & licet ex ijs, quæ præcesserāt, quis horū futurus finis esset, vt eiusdem familiares, probè conijcerent, nihilominus, vt parentes, rerū incertitudine corde nutabant. Verùm diuinus vir flere illos prohi-bebat, tutoque ac lato animo esse hortabatur. Vbi verò litus propitius contigit, eos vt pro se orarent, precatu, alacriter nauem conscendit. Porrò Platonium secum habuit, præterea neminem: qui & ipse, quæ ad nauigationem necessaria erant, ei-dem instruxerat. Cùm verò iam se nauigationi esset commissurus, multum de Ecclēsia, de que grege illos implorata fide obrestatus est: nempe pro omnibus, in quibus contra ipsam sæuire ac grassari perrexerint, Deo rationem esse reddituros. Hinc sic quidem à nequitia temperarunt sua: siquidem nec Exarchus ipse in eius causa à nequissimis illis hominibus quicquam serè distabat, cùm alioqui à delatori-licem.

sermonem habere: virum enim eiusmodi in tuū locum surrogauimus, in quem ne aduersarij quidem aliquid habent culpare. Hæc autem de Eleusio quodam hæ-retico dicebat, qui in Oriente sæpenumerò cum Gregorio de admirandis dogma-tibus, de que munere, quod Christus, Dei patris in terris legatum agens, obierat, acerrimè disputarat, cùm nihilo scius planè repressus ab eo ac victus fuisset. Hic iam pridem eidem admirabilis habebatur, isque tum apud ciuem quendam latita-bat, qui delatoribus coniunctus, hanc contumeliæ potionem Gregorio callidè commiscuerat, illisque omnem actūs scenam, hoc est, flagitij materiam atque sub-iectum ministrarat, cui tum illi Episcopatum concrediderant. His dictis, nauiga-tionem ille subiijt. Agrigentini verò viri principes vnà cum reliqua multitu-dine, cùm custodiam summo manè facto agmine petiissent, neque Gregorium re-perissent, turbare omnia, commiscere, ac lamentari cœperunt. Existimantes au-tem illum clam de medio sublatus, tumultum ac seditionem contra Exarchum, eiusque afflorem molestissimam excitarunt. Ac primum quidem Sabini ac Cre-scentini scophantarum domos incēdunt: deindè illos ipsos interficere adoriun-tur: sed iij ad ecclēsiam fuga sese recipientes, periculum declināunt. Verùm Cha-riton turbæ illos infrequentis vestigijs insistens, effecit, nè intra templum iugula-

Cælestis vltio in femi-nam men-dacem.

Itēm in Sa-binum ca-lumnia co-rem. Cap. 43.

Romā pro-lificent, il-lie causam dicitur a-pud Ponti-licem.

Eleusius hæ-reticus ei substituitur ab æmulis.

Pietas Cha-
ritatis in
filiis sui amu-
los.

rentur, vix illos magno cum clamore ab eiusmodi petitione ac insultu comprimens. Itaque seditionem eiusmodi finis excepit. Cum verò vir sanctus Romam pervenisset, Pontifex Max. acceptis ab Exarcho literis, ijsque quæ ab ipso scribebantur cognitis, admiratione ac ira plenus, non est passus virum sanctum suisque adire presentiam: quin etiam indicta causa tractum illum atque contumeliosè illu- peravit. Cæterum ille ludibrio tam turpiter habitus, in carcerem cõjciendum im- mancipatus, nihilominus omnibus in rebus suis similis esse perrexit, atque con- solationis, tot circumseptus molestijs, magis expers esset, ne Platonium quidem diaconum in custodia cum ipso esse permisissent: sed alibi quodam in loco capri- um illum derinent.

Cap. 44.
Nocturnas
multa luce
cingitur, &
visione car-
lesti confir-
matur.

Interea dum vir beatus vincula pateretur, precibusque, ut illi moris erat, medijs noctibus inuigilans, excubaret, lux eum ingens circumfulsit: & ecce tibi viri duo, forma cultusque corporis Apostolos referentes, assistunt, cumque his verbis as- santur: Salve Christi famule, nobisque dilecte Gregori: Dominus idcirco nos mi- sit, ut te vinculis, quibus iniuste illigatus es, solueremus. ac nos quidem ob con- stantiam ac patientiam tuam huc, te ut lætum redderemus, accessimus. Oporter enim & hanc urbem multis abs te signis editis frui. Hæc simul ac locuti sunt, vincu- la tetigerunt, quæ ab eius manibus pedibusque repente ceciderunt: mox Gregori- um assurgentem, trementemque, nec non gratias agentem complexi, abeuntes ex oculis eius elapsi sunt. Deinde ad Platonium accedentes, ac ipsum soluentes, eò vbi Gregorius erat, deduxerunt, ibique illum reliquerunt: qui non aliter, ac si hæc ipsa per quietem vidisset, postquam ad se redijt, Gregorium intuitus, admiratione ac gaudio affectus est, moxque in agendis Deo gratijs totus est conuersus. Preterea hac ipsa hora aliud contigit. Nam custos carceris filium iam diu impuro afflatum spiritu habuit, quem columnæ illigatum, propè à suis ædibus observabat. Tum verò dæmon, quo erat correptus, fractis vinculis puerum impotenter impellens, viri sancti pedibus illisit, atque illum à precibus exturbavit, clamansque ac se vo- lutans, ex ore spumam agebat. Ille verò ne sic quidem ab orando cessans, quin po- tius oculos ac mentem in cælum tollens, eius qui spirituum legionem profligare po- tuit, auxilium implorabat. Deinde manu super ægrè affectu imposita, vti nequam serum dominus, dæmonem profugere coëgit. Atque hunc quidem in hunc mo- dum à dæmone liberavit.

Marc. 5.
Pellit dæ-
monem ab
homine.

Cap. 45.

At verò custos carceris cum somno solutus surrexisset, neque filium columnæ illigatum vidisset, existimans hunc à saevissimo spiritu lapidibus allisum, aut aquis profocatum esse, flere amarissime coepit, faciemque percutiens, illum vti mortu- um lamentabatur: carcerem autem accuratius perlustrans, ac eius patere ianuas, lucem præterea ipsam cernens, capillos tum lacerare, eque capite conuellere, fa- cientem plangere, putans virum sanctum profugisse. Postea verò quam intro- spexit, ac illum inibi vnà cum Platonico canentem consistere nò solum, sed etiam filium eius decoro ac prudenti adspectu prope illum positum vidit, eius animum stupor inuasit, ac verum coniectans, virum iustum admiranda hæc edidisse, accu-rens, eius pedibus prouolutus, eidem tanquam de se optime merito partim gra- tias agebat, partim veniam pro ijs, quæ gesserat, impositis illi vinculis postulabat. Exinde multo cum timore sancto viro ministrabat, eique omne obsequij officium præstare sedulo nitebatur. Increbescente igitur fama, & vbiq; vagante, mulier quædam, claris orta natalibus, filiolam humi prostratam habens, hanc secum arri- piens, virum sanctum in custodia petit, illiusque complexa pedes, Misere, in- quit, filia meæ, quemadmodum & Christus, cuius es imitator, mulierem contra- ctam ac inclinatam ollum erexit. Ille hoc solius esse Dei respondit. Verum enim- uerò (inquit) cum te vberem ac locupletem fidem habere videam, (omnia siqui- dem fidelis præstare potest) aptus (nec id sanè immeritò) fidei tuæ finis subsequen- tur. Cum ita locutus esset, puellæ manum oraturus imponens, confestim eam sa- nitate donavit. eam mater sanitati redditam hilariter accipiens, gaudij perfusa, immortalis Deo gratias agebat, restaque cum ipsa domum perrexit. Pleraque id- genus alia Gregorius carcere adhuc detentus edidit. Hic cum omnem eius artem ibidem constantissime victurus esset, Pontifex Max. quæ in illum iactatæ fuerant,

Luc. 13.

Sanat con-
tractam.

Multa edit
miracula in
carcere viri
antiquissimi.

contu,

contumelias reminiscens, Marcum, quem aliàs sæpè memorauimus, accersuit. Qui cum prædò affuisset, non sine indignatione omnia contra Gregorium acta narra- uit, quemadmodum in adulterio deprehensus, vinctus ad se perductus, inque car- cere à se detrusus fuisset, vbi hæcenus custodij septus, patienter perdurat. Tum Marcus ingemuit vehementer. Nouerat enim, quæcumque in illū dicerentur: per- spectos ac exploratos illos habebat, qui hæc contra Gregorium confixerant, si- mulque ab his persuasos deplorabat, neq; quicquam aliud aiebat, quàm, O vtinam Domine partem & mihi liceat vnà cum ipso adire calamitatum, quandò ad com- munitatis iudicij subsellia staturi sumus. Hunc sermonem cum Pontifex audisset, vti eiusmodi verbis grauitè offensus, epistolam in Gregorium scriptam eidem osten- dit, ut non temerè se aut incòsulto persuasum excusaret: sed ijs literis tanquam te- stimonio benè locupletè rem tam nefariam iniudicatam noluisse. Perlecta autem epistola Marcus, ac velut ea, quæ scripta erant, irridens, rebus ipsis (inquit) o- mine, isthæc conuicia sunt expendenda, diligenterque quisnam iustitiam sequa- tur, discquirendum. Tum tibi liquidò patebit, qualis vir sit iste, an scortum aut aliud quid, nè plura dicã, depercat: agnosces & ipse protinus, si volueris, & iam cogno- uisti. Eius orationem Pontifex interpellat, se, quæ ille dicturus esset, scire, nempe magnam erga illum Dei beneficentiam extraxisse, sed illo foedè labere, pessum quo- que ipsam abijisse. Et hæc ille quidem vt humanus, cum rem vt erat, non perspice- ret, neque cor (vt sermo diuinus habet) intueretur.

Marcus S.
monachus
fuit à beato
viro.

Cap. 46.

Deinde cum, quidnam de Gregorio esset statuendum, Marcum in consilium adhibuisset, ille consilium dedit, non absque magno sacerdote, excelsæ, inquam, ciuitatis, eiusque Rege iudicandum esse. Propterea illum dare operam oportere, vt delatores ipsos cum mandatis remitteret, simulque mulierem, cuius stupri infi- mulabatur, ac eum, quem in eius locum sacerdotem substituerant, nec non man- datores omnes Byzantium deducendos curaret, eaque quemadmodum sese habe- bant, quæ contra quenque dicenda essent, perscriberet. Hæc cum Pontifex Max. vix illa iuxta ac consentanea omnia censuisset, hinc mittit, tum qui delatores è Sici- lia profectos, ad quaestionem ac iudicium abducerent: tum qui literas Patriarche ipsique Regi Constantinopolis afferrent. Hi autem duo erant Episcopi, qui antea Synodo etiam interfuerant. Porro Rex, itemque Patriarcha, acceptis ac perlectis eiusmodi literis, falsum & omninò incredibile crimen, cuius Gregorius insimula- tus fuerat, iudicauerunt. Quocirca Rex quandam ab regio armamentario per sa- ne familiarem, Marcianum nomine, vnà cum Episcopis Romam remisit. Patriar- cha itidem Ancyra, Cyzici ac Corinthi præfules, quibus accessit Constantinus, quem plerique à libellis appellabant, cuius mentio superius est facta, simul desti- nauit: mandantes, vt hi ad latam vsque sententiam, quaestionemque persolutam, Gregorium secum haberent.

Episcopus
Constantin.
& Impera-
tor fuit vi-
ro sancto cã-
quam falso
delato.

Cap. 47.

Ij cum Romam adijissent, contigit Marcianum grauissimo morbo afflictiari, ita vt spem de illius vita medici omnem destituerent: cuius rei causa ingens Episco- pos dolor inuasit. Mox cum omnem curam fata vincerent, extremumque spiri- tum anhelaret, ac sole ad occasum vergente, ipse lucem hanc relicurus videre- tur, ea mulier, cuius filiam morbo correptam Gregorij precibus curationem nu- per accepisse diximus, illac vbi Marcianus in lecto decumbebat, præteriens, seruo- rum plangentium ac lamentantium flebilem ac luctuosam vocem audiuit: cuius causam percontata, gratiam non celauit, sed palàm beneficentiam euulgar, & quæ ipsa admirabilia in filia sit assequuta, illis annunciat, seruatorisque præco, & rei ge- stæ restis classicus constituitur. Eia agite (inquit) filij, fetu represso, mihi obrempe- rate, ipsumque ab ipso lecto tollentes, alacriter me sequimini. virum enim mihi ab experientia benè cognitum vobis ostendam, qui vos à luctu facile vindicabit, & dominum vestrum multa cum celeritate sanitati restituet. Eius sermone serui pâ- rent, dominumque repente tollentes, iuxta custodiam, vbi Gregorius erat, depo- nunt. Quem ille ardentissima febris comotum & inflammatum adspiciens, mise- ratum est hominem, lectumque lachrymis irrigabat. Cæterum semel illum atq; ire- rum vocans, (eum nanque vox atq; sensus defecerat, nec quicquam loqui poterat) manum quidem illi vir diuinus adiecit, mente verò totus in cælum erectus, faci- emque suam & ægrotum lachrymis perfundens, Deum obsecrabat. Atqui preces somnum peperere, somnus ægrotum salutem attulit. Cum enim quinque supra vi-

Precibus sa-
nat hominẽ
à medicis
planè despe-
ratum.

ginti dies in somnis duxisset, arctissimus tū illi somnus obrepfit. Serui verò, qui me-
dijs eidem noctibus assistebant, febrim recessisse, & agrotum conualuisse repe-
runt. Hos vir sanctus monuit, de recepta sanitate gratias Deo habendas esse: ipse
interim precibus ac vigilijs vacabat. Marcianum iucūdus denuò somnus comple-
xus est. Circa verò matutinas laudes, orante viro sancto, Marcianus lecto proslitij,
& qui se sanàrat, ex se perspicuus atque cognoscēs, eius ad pedes pronolutus, illos
amplexabatur, verbisque quibus poterat gratiosis beneficium in se sanitatis, quod
erat maximum, munerabatur. Subindè verò stans, laudes, quæ reliquæ erant, cum
illo simul proferebatur. Vbi verò dictio laudum, finem accepit, sedentesque lo-
qui cœperunt, mirabatur autem Marcianus, quonam modo vir beatus illic con-
clusus esset, & quomodò silens carere sese lumine pateretur, cum alioquì obser-
uantem se, ibique inhabitantem grauissimè posset offendere? Et hæc quidem il-
li inuicem loquebantur.

Cap. 48.

Porro Episcopi, qui ab Rege cum Marciano missi fuerant, vt Gregorij causam
quæstioni atque iudicio subderent, domum vbi Marcianus diuersabatur profecti,
cum illum minimè inuenissent, supremo fato concessisse, hominemque sepul-
cro conditum existimantes: sciebant enim (vt verbis vtar scripturæ) agritudi-
nem eius grauem esse: tulerunt grauitè & acerbè, luctuque ac squalore obiti,
amici obitum desebant: ad quam quidem calamitatem non exiguam accessio-
nem faciebat, quòd arbitrabantur hoc Regem iniquè admodum esse laturum.
Cumque ita viri isti mœrere conficerentur, ecce tibi vnus ex Marciani ministris,
cursu rectà custodiam pctens dolorem omnem absterfit, lætum illis nuncium af-
ferens, dum omnia tum medicum, tum curationis modum singillatim percen-
set, addens etiam locum, vbi etiamnum mutò loquebantur. His auditis, ad cu-
stodiam multa celeritate contendunt. quòd cum peruenissent, ingressi, ambos vi-
rum eximium cum Marciano sedentem offendunt. Ipsum autem agnoscetes,
iuxta pedes illius humi procumbunt, rogantes, vt qui cõmunem cum illo à Chri-
sto potestatem accepissent, precatationis quoque efficacia potirentur. Assederunt &
illi, Gregorium cum alijs de causis admirati, tum quòd tam mansueti ad calumni-
as se præstaret, tum etiam quòd obscurus ille ac tenebrosus carcer thalamo cui-
dam pulcherrimo perfimilis videretur. Interrogantes igitur, ex quo tempore in
vincula fuisset coniectus, vnum atque alterum annum, quatuor præterea menses
esse intellexerunt. quod illi agrè admodum tulerunt, nimiamque Pontificis cru-
delitatem improbãrunt.

Eccè quãto
tẽpore car-
ceris squa-
lores pertu-
lerit vir san-
ctus.

Cap. 49.
Non vult
educi è car-
cere.

Cæterum cum ij virum sanctum carcere emittere molirentur, ipse prohibuit,
idque se, ne quam accusatoribus ansam præberet, facere dicitabat, ne vitupe-
rationis alicuius ipsi sibi notam inurerent. Pontificem subindè cum Marciano pe-
runt, qui ordine omnem illi miraculi seriem edisserit, quemadmodum in mor-
bum, quo propè extinctus est, ipse incurerat, qualemque fuerit ab ipso curatio-
nem assecutus. Hæc illum audientem poenitentia secuta est, & quæ in virum sanctum
temerè admiserat, sui acerrimus accusator factus, reprehendebat, faciemque simul
cum consilio mutauit. Vidisses illum animo vehementer esse commotum, & gra-
ues à se, tanquam eius criminis authore, pœnas exigere. Quoniam verò eum accu-
satores anteuertentur, Agrigentini quoque tum principes ciuitatis, tum plebei
quamplurimi, cuiusque ordinis viri frequentes vnà simul sincera fide obli-
gati aduenerant: audientes vbinam vir sanctus vincus detineretur, ad illum man-
rant celeriter proficisci: & tanquã filij charissimi eum, qui sibi pro tempore dilectissi-
mus pater extiterat, intuentes, maiori quo poterat honore ac reuerentia profere-
bantur. Sed cum omnes eius circumplecti aut tenere pedes nequirent, longè postu-
se inclinabant, & tum verbis, tum lachrymis solum illud venerabantur, nimiamque
in illū amoris vehementiã præ se ferebant, dicentes: Pater, Pontifex, & seruator, ne
nos deferas, neque nobis paucorū prauitas vniuersæ multitudini fraudi aut vitio de-
tur. Multus nunc tuī causa luctus vrbem immutauit: lugent orphani, tristantur v-
duæ, pauperes lamentantur: qui corpore sunt malè constituto, quique animū ma-
lè affectum habent, alij patrem, alij præsidem & patronū, nonnulli benefactorem,
plurimum animi tum corporis medicum inquirunt & repetunt. Et hæc quidem
est præsens ciuitatis facies, quæ tanquam ingenti terræ motu concussa, vel turribus
iure belli deiectis, despecta iacet. Hæc, si te in vrbis conspectum dederis, omnia
restitues.

Agrigenti-
norum mi-
rum erga eū
studij & re-
uerentia.

restitues. Illi autem, tantum si volueris, illuc cecēs. Nos siquidem omnes tecum vi-
uere, tecum mori parati sumus. Hæc quidè multitudo, vti impotenti illius flagrans
desiderio, dicebat.

Coactò verò ad ædem diui Hippolyti concilio, qui locus proximus erat carceri,
aderant propè centum ac quinquaginta Episcopi, quorum nonnulli ab Oriente ve-
nerant, inter quos Constantinus à libellis, magni Archipræsulis vices obibat. In-
digenæque monachi omnes in ordinè redacti, ordo itè Ecclesiæ vniuersus, nec-
non reliqua ferè omnis vrbis multitudo, illuc cõfluxerat. Omnino autem Marcus,
ac alij præterea quinque sacerdotes, qui Gregorium accersant, cumque iudicio cõcilij
sistant, destinantur. Qui cum præstò affuisset, in terram ter se inclinās, reorum mo-
re subsistit. Porro præsules quicumque paulò elementiores erant, dum quæ agren-
ter, iatuebatur, lachrymis oculos perfundebat. Impuri quoque delatores vnà cum
Sabino ac Crescentino, decem supra centum assistebant, quos Pontifex Max. more
ius dicentium interrogauit, nunquidnam haberent, quod Gregorio possent vitio
vertere, quodque crimini nomen esset. Illi lasciuam atque libidinem obijcere af-
seuerabant: quorum orationem Pontifex interpellans, Vosne (inquit) ipsi vidistis,
an mulierem id audistis dicentem? Illi verò commenti principium ordiētes, Nos
quidem (dixerūt) cum ingredremur ad ipsum, Deum de more circa auroram lau-
daturi & adoraturi, hancque in eius lecto cubantem inuenissemus, comprehendimus.
Cæterum ipsa quoque (vt par erat) quæ sita, rem nobis atque ad eò Exarcho ipsi,
multis presentibus, perspicuam fecit. Horum nos nihil aliud scimus, nisi quòd ex
quo tempore tam indignum scelus admisit, spiritu illa nequam pœcita, hucusque
grauissimè torquetur. Ità audaces ac proterui, subdoli que versuti damonis imita-
tores, quibus artibus ipsi calumniam texentes plurimum capere ac irretire consue-
uerant, isdem ipsi mendacium munire suum cogitauerant.

Cap. 50.
Synodus
Romana
150. Episco-
porum.

Vide singu-
larem im-
pudentiam
amulorum
viri Dei.

Cap. 51.

At præsules illi, præstantes inuictique veritatis propugnatores, Hæc profectò si
vera essent, acerbant, contrarium magis sequi oportebat, ac scelus quidem celatè
& inficiantem seuè à dæmone pro pœna supplicioque torqueri, à consistente verò
crimenque deprecante, & Deum iram cohibere, & dæmona, etiamsi prior inuase-
rat, abigi consentaneum erat. Sic aptè porro dum expedire sese volunt, sua ipsi ca-
lumnia lapsi magis induunt. Tum ipsam puellam, quæ adhuc faciem immutata à
dæmone vexabatur, in medium statuunt. Hanc delatores interrogari permittēt
ad Gregorium sese recipiunt, vt illum quæstionibus obiectis confunderent. At ille
multum suspirans, Davidis illa verba respondit: Insurgentes aduersum me testes
iniqui, quæ ignorabam obiecerunt mihi: mala mihi pro bonis rependebant. Quæ
simul ac dixisset, puella humi trahitur, & à dæmone vt cum maximè laniata, iuxta
viri sancti pedes proiecta, ex ore spumam emittens, volutabatur: Gregorius verò,
vt qui benè inimicis precari didicerat, oculos quidem in calum, mentem verò ad
cæli opificem tollens, ac labra cordis silentio mouens, Deum imis singulibus ob-
secrabat, tumque omnes in illum oculos intendebant. Post preces autem puella
oculos adiciens, In nomine (inquit) Domini & Seruatoris nostri Iesu Christi, eius
mandatis obtemprans, exi dæmon impurissime, vt puella respiscēs, verum de me
fateatur. Porro spiritus, cum eam prius dilaniasset, confestim egressus est, ipsaque
non secus ac mortua iacebat.

Adducit
in mediam
synodum
puella.
Psal. 34.

Expellit dæ-
monē à pu-
ella impu-
dentissima.
Cap. 52.

Gregorius igitur statim manu apprehensam erigit, ac stantem, verba quæ Con-
stantinus fecerat, interrogauit, quodnam esset illi nomen, isque illi cognitus omni-
nò esset Agrigentinum vrbis Episcopus. Illa Eudociam appellari se, illum verò
probè cognitum habere dixit, quando quidem sapenum erò gradientem, ac mendic-
cos ciuitatis inuisentem, viduis itè ac orphanis victui necessaria suppeditantem
viderat: Quàndò & ipsa (inquit) infelix vna ex ijs, quibus ab eo benigne fiebat, exi-
iebam. Rursus autem interrogabant, num amatorie illū agnouisset. Hic illa amarè
ac miserabiliter ingemiscens, oculos suffusa lachrymis, voce ità vt omnes exaudi-
rent, inelamauit: Iuro tibi per Dominum Deum, me nunquam homini illi in vo-
luptate fuisse. Sed isti (Sabini ac Crescentinum indicans) isti, inquam, me magna
pecunia decipientes, pro testimonio in virum sanctum dicere peruaferunt: qui-
bus Dominus ob hæc, quæ circa me iniustissimè cogitauerunt, rependit, vt animæ qui-
dem interitu, corpore verò in fania exitiabili duos iam annos, menses sex implicati
tenentur. Hæc effata, Episcopos omnes circumspiciebat: videns autem Gregori-
um,

Incidit in
focum cele-
sti, quæ san-
cto dederit

um, ipsumque cognoscens, festinanter sese illius ad pedes proiecit, lugensque; vehementer, voces maxime miserabiles emittebat: deceptionem, calumniamque; in virum sanctum multum deflens, veniam sibi dari flagitabat. Ille lucum eius miseratus, eandemque; illi animi affectionem inesse cernens, Peccata quidem condonare, (siquit) o mulier, non nostrum, sed solius est Dei. Horum igitur ille, itemque; omnium, tibi veniam dare potest. Ego vero, quae meae partes sunt, pro te orabo, & tibi, quae in me peccasti, lubens remittam. Idemque illico in preces incubuit, Deusque illi propitius fuit: mox manu illam apprehendens, erexit.

Cap. 53.

Dum haec aguntur, admiratione omnes stupefacti, Gregorio tanquam supra humanam naturam euecto, in posterum haerebant. Hunc exitum illo die lis & contentio nata est: in hisque; Concilio dimisso, mulierem clementia iudicum inultam habuit: delatores vero in medium statuunt, ut grauius illis supplicium Pontifex maximus irrogaret. Indignabatur enim se ab illis pariter esse deceptum. Proinde illos primum offensis animis & grauius verbis excepit, ac cum alia ipsorum acta persequutus, tum in primis multa ac varia Gregorij miracula, quae fuerant in oculis eorum edita, illis grauius exprobrabat: ac ut a principio quidem sanctum spiritum eius caput adumbrantem, postea vero surdo eidemque; muto sanitatem afferentem viderant, alia praeterea, quaecumque vir verè diuinus admirabiliter praestitit, percontabatur, in ipsumque praesertim Sabinum acrius inuehebatur, cui neque filiae curatio linguam compefcuit, nec a maledicentia vindicauit: qui in potius tam tulisset accerbat, ut virum de se optime meritum, totque curationum beneficia, ingratitude ac contumelia compensaret. Haec ille loquutus, iussit Felicem Episcopum omnia, quae tum viderat, cum ad virum sanctum in sede collocandū est missus, singulatim percontare. Felicem igitur omnia narrantem cum Episcopi audissent, admiratio illos ac stupor inuasit: nihil enim horum vnquam audierant.

Cap. 54.

Ceterum delatores nihil habentes, in quo vel os possent ad haec aperire, ad lucum ac lachrymas confugientes, illa quouis sermone veriora, ad maledicentiam ac contumeliam detegendam affirmabant. Quamobrem conscripti Patres illos inter se disgregat, & alios quidem ex imperita multitudine ad octoginta ab vna parte constitunt, Ecclesiae vero ministros, sacrisque solū initiatos, ad triginta ab altera stare iubent. At qui Sabinum ac Crescentino exilij multa sterit, ut hic quidem in Thraciam, ille vero in Hispaniam exules mitterentur. Ceteri vero Ecclesiae ministri Rannenam relegati sunt. At quae ad Ecclesiam pertinebant, ita peracta fuere. De prophanis vero cognoscere ac iudicare Marcianus est iussus: qui eos statim in carcerem conijciendos, variisque; cruciatibus subijciendos imperauit. Quare cum illos milites raperent, lachrymis ac lamentis denuo se dedentes, viri sancti enixe auxilium implorabant. Hos porro ille audiens, vehementius, quam qui haec erant percelluri, animo consistatur: prorinusque misericordia motus, lachrymis genas irigabat, faciemque percutiebat. Alias, quidem ipsi Pontifici, sese illius ad pedes prosternens, supplicabat: alias Episcopos alios, demississime se inclinans, obsecrabat, dicens: Nè, quae so, Patres, nè id contingat, ut tam dirae calamitati homines mea causa subijciantur. Nam hoc quidem statuo, non praeteritorum poenam, sed supplicium esse. Ego enim satis habeo Deum a me, cum innumeris alioqui sim obstrictus delictis, nullas poenas expetere, neque tot iniustum maculis, foedatum atque corruptū vulgò ostendere voluisse. Et haec porro ita se habent.

Cap. 55.

At scelerū vltor Deus, haud segnis vindex iusti fuit. Postquam enim viri magni sua su imperatum est, nè in eos, qui rei facti, supplicij addicti fuerant, vltra descendatur, ipsique; vna simul consisterent, repente nimbus, tenebrae, nec non atrox ventus terrae nimio flantis fragore miseros inuasit, tantaque; obducta caligine illorum aspectus oppressit, ut terram in seipsam euersam atque collisam, hos non aliter, atque Dathan ollim & Abiron, deglutire dixisses. Qui vero praesentes haec intuebantur, manus in caelum tollebant, nihilo illis secundiorum, quam quae Sodomitis ollim acciderat, fortunam fore ominati sunt. Non multo post caligine turbineque deficiente omnes, quamquam non æquè, nigri facie apparere. Alij siquidem alteram genam, ambas alij nigras habent: Sabinum vero ac Crescentino non modò facies, verum etiam labia atro colore infecta sunt relicta, ut nec illa contringere, nec ijs omninò quicquam loqui liceret. Sic diuina iustitia acerbum de iniustis supplicium sumpsit. Ad haec cunctus senatus acclamauit: Nunc agnouimus.

Vir sanctus delatoribus imperat veniam, sed diuinam vltionem non euadunt. Num. 16. Gen 19.

Sabinus & Crescentinus exilio multantur, itaque alij.

Delatores eius Pontifex grauius me obiurgat.

quod Dominus vnctum suum serauerit, & exaudiuit eum è caelo suo sancto, quodque in potentia dexteræ eius est salus. Haec cum locuti essent, Gregorij genua complexi, ardentissime pro illis obsecrabant. Contra verò ille magis ad cuiuslibet pedes procumbebat, seque miserimum omnium, Dauidis illa verba locutus, appellabat. Ego sum vermis, non homo: opprobrium hominum, & contemptio populi.

Psal. 19.

Psal. 27.

His peractis, cum Pontifex Max. delatores coram se statuisset, Ecce (inquit) non animo solū, sed forma patri vestro sathanæ similes facti estis. Sed alia praeterea vos miseriarum accessio manet. Vos enim & posteri vestri, serui eritis: & quotquot hoc nigrore fugillati fuerint, Agrigentinis Episcopis absque praefinito tempore seruicij. Quod si quis vestri generis aliquem sacerdotij dignitate donauerit, vel Ecclesiae quoduis munus concediderit, huius caput dijs inferis dicamus ac deuouemus. Haec ille haud serio me sententia dixit. Neque enim bis in eadem causa pronunciat, cum Gregorius praesertim non pateretur, qui illorum animos territas, desperatione plenos moderabatur. Neque enim, nisi animo ita affecti fuissent, haud ad eò vehemens in eos Dei iracundia concitata fuisset. Ac ijs quidem ijs, qui praerant, traditi, procul à suis locis abducti fuere. At puella illa Agrigentum ciuitatem non vitra videre sustinuit: sed omni ornatu vale dicens, cum prius ab Episcopis uti pro se orarent, impetrasset, in collegium D. Caeciliae cooprabatur: in quo duos ac viginti annos assidue ac continenter viuens, medicamento poenitentiae, ut maxime poterat, priores detergens maculas, ad caelestem, quem tantoperè concupiscerat, amorem Dei benignitate migravit. Et haec quidem hac ratione finita sunt.

Cap. 56.

Puella egregie corrigie vitā suam

Deinde Pontifex Max. mandauit, ut Gregorius mysteria sacra perageret: vbi qui minorum sacrificiorum participes fuere, conuiuio ab eodem Pontifice communiter sunt excepti: ac tum quidem sic conuiuantibus Pontifex nihil aliud addit. Ceterum postridie eius diei Gregorium accersit, ac ei rem quādam exponit, quae solis eius precibus, fiduciaque, qua in Deum plurima flagrabat, indigeret. Id autem hoc genus erat: Ligna quidam maxima in flumen immisit, ut summorum Apostolorum templo ornatu simul ac securitati essent. Haec verò ita oblique circumacta, ac vtrinque ripas complexa sunt, ut nullis clauis fixa aut suffulta essent, ut à nemine, quantum multorum saepius manibus acriter percontata, dimoueri potuerint. Sed neque nauigium aliquod, aut mercibus aut alijs vsibus accommodum, si rursum aut deorsum nauigare his obijcibus poterat: idcirco non exiguum illa ciuitati detrimentum inferebant. Hoc igitur illi Pontifex enarrat, rogatque se se ut ad locum recipiat, communi in Deum fiducia omnibus contendentibus, ut & is optata perficeret. Facto igitur signo, vniuersa ciuitas, monachi simul & sacerdotes cōstuebant, & speciosa pompa supplicationeque ad flumen descenderunt. Proecedentibus autem illis, mulier quaedam in via ignem accendit: ad quam vir sanctus paululum se inclinans, tradi sibi prunam imperauit. Illa (ad eius enim solius imperium attendebat) protinus tradidit. Ac ille in pallium, quo erat indutus, carbonem immisit, quibus deinde thus imposuit. Ac illi deinceps thuri appositi, admirabiliter carbonem accensum erant, ipsum adolentes, ac in fumum vertentes: in sacra verò veste frigidiores lapidibus cernebantur. Haec cum sacerdotes ac reliqua turba vidisset, non amplius de lignis quicquam ambigebant, probè scientes eum, qui naturam ignis tam facile permutare potuisset, multò magis certè ligna iuxta naturam nullo labore posse permouere. Demum vbi ad locum ventum est, non hoc communem omnium erga Deum supplicationem exposcere, sed eius vnus precibus indigere cuncti dixerunt. Quare postis genibus orauit: mox cum surrexisset, lignis thure suffritis, illa praesentibus mandat: qui iniectis manibus, eum quo antea premebantur, non amplius laborem sentiebant. Nam ligna ipsa, perinde ac si alas haberent, facile trahebantur. Litera autem illis insculpta reperta sunt, quae dicebant, quinque quidem Petro summo Apostolo, reliqua verò quinque Paulo, organo selectissimo, esse relicta.

Cap. 57.

Pontifex eius auxilium exorat, pro dimouendi ex flumine lignis.

Insigni miraculo nihil labitur vestis à prunis

Eximia vis precū sancti viri.

His peractis, Romaque; admirabili perfusa gaudio, Pontifex rursus cogit senatum, scilicet item omnes accersit, illustrioremque; ac longè magnificentiorem, quam prius fecerat, suorum ipsorum praesulem, nempe diuum Gregorium, illis reddidit. Porro cum Leucium illic degere, delatoresque confirmare ac delinire, quantum poterat, didicissent, illum quidem in Hispaniam relegare, Agrigenti verò templum ac

Cap. 58.

Leucius relegatur in Hispaniam, ac

ac Episcopi domum alibi construere decreuerunt. Hoc & diuus Gregorius, cum au-
 disset altare a scelesto Leucio euersum, sanctorumq; veneranda corpora in mare
 fuisse proiecta, laudauit. Cum igitur rem Episcopatus sic ordinasset, illum Eupli Ar-
 chidiaconi & Erasmi curæ commisit. Ipse interim Romæ morabatur. Siquidem
 Constantinopolim ex Regis decreto primo quoque tempore traicturus erat. In
 his dimisso senatu, Pontifex sanctum virum domum suam accersens, rem tum eius
 pietate, tum Gregorij maiestate dignâ fecit. (Virtutem enim quilibet virtutis ama-
 tor veneratur & colit) Nam ob ea, quæ præcesserant, percussus & grauius affectus
 animo, ad pedes illius peruoluitur, nunc gratias agens, nunc pro ijs, in quibus dece-
 ptus, calumnijs in illum illatis fidem habuerat, veniam perit. Ipsi verò locum non
 exiguum, à subdita sibi ciuitate abscissum, dono dat, ac per ipsum Deo, qui templi,
 quod extruendum erat, necessarios sumptus illi suppetere.

Cap. 69. Ceterum Marcianus ac Episcopi Gregorium conuenientes, Roma simul egredi-
 untur: deinde regiæ ciuitati applicuerunt. Quorum cum aduentus Regi innotu-
 set, iussit diuum quidem Gregorium apud diui Sergij monasterium diuersari. Mar-
 cianum verò accersitum, de ijs, quæ in concilio acta fuerant, interrogauit. Ille ad-
 miranda viri sancti opera, incomparabilem eius virtutem, & quæ delatoribus di-
 uinitus obuenerant, necnon tolerantiam, modestiam, & insignem supra humanos
 mores animi humilitatem singillatim edisserit. Quæ omnia Rex exaudiens mira-
 batur, ac Patriarchæ omnem miraculi seriem identidem enarrabat. Postea verò,
 quam Gregorius vnâ cum Episcopis urbem ingressus est, maxima in illum Regis hi-
 laritatis ac beneuolentiæ significatio extitit. nam & folio surgens, eum complexus
 osculabatur. Verum enim uerò cum illi non multos post dies in mentem uenisset
 nouas sacerdotibus leges sancire, quæ etiam posteris tum tutæ, tum vtilis videren-
 tur, Patriarcham & eum ipsum diuum Gregorium accersitos, communicato con-
 silio, quid factu opus esset, consulit: qui rem persanè laudabilem fore, ac rectè de
 religione sentientibus vtilem affirmarunt. Ijque, cum sacrum ieiunij tempus adue-
 nisset, hanc prouinciam, ipso Rege in consilium secum adhibito, suscipere, nouas-
 que & sacras leges illi sanxerunt.

Cap. 70. Interea verò Gregorius sermones, doctrina ac pietate refertos, plures edidit: ali-
 Multas feri- os quidem in sacram ieiunij obseruationem, alios in Petrum & Andream, ac plures
 bit cōciones item alios composuit: qui tum artificio, tum vtilitate plurimum illi laudis attule-
 runt. Vbi verò domum discedere in animum induxit, rogauit locum sibi in Agri-
 genti ciuitate, in quo Episcopi domiciliū construeret, impertiri, Cui Rex tanquam
 acciperet, non erogaret, ita promptè ac hilariter elargitus est, vt operata illius super-
 gressus, dimidium illi Agrigenti ciuitatis dari iusserit, quo pro libito vteretur. De-
 inde amplexatus illum, rogansque nè sui obliuisceretur, nè ue grauareretur pro se
 Deum precari, dimisit. At verò ne Regina quidem circa virum sanctum segnissimè
 festa visa est. Nam & ipsa cum didicisset Gregorium amicū Deo ac per familiarem
 esse, consentaneam illi reuerentiam detulit, ac donis quam potuit magnificentio-
 ribus demereri illum conata est. Quapropter egressus vrbe Constantini, Romam
 profectus est: vbi à Pontifice Max. magna reuerentia susceptus, Agrigentum non
 multò post adnauigat, quicum duo diaconi, vt in proprium illum Episcopatum
 restituerent, missi sunt. Porro & illic tam ingens viri sancti apud omnes constan-
 desiderium, vt illius virtute non obscurum testimonium fecerint, dum pia plebs
 vniuersa, cunctisque populus extra ciuitatem egressi, tum laudibus, tum sacra-
 cantionibus, vt non facillè quanta cum voluptate dixeris, obuiam illi prodire.

Cap. 71. Quid ad hæc diuus Gregorius? Illos omnes osculo sancto humaniter ambit, ac
 singulis manus imponens, benè omnibus precabatur. At patri obuiss factus, pri-
 mum quidem eius pedibus seipsum abiecit, mox assurgens, brachijsque collū eius
 circumdans, amplexabatur: vt lachrymæ vtriusque oculis elicita, agendarum Deo
 gratiarum communiter occasio fierent. Hoc ipsum erga matrem vsu sibi uenisse
 comperit. Verus enim eius discipulus erat, qui parentes præ omnibus colendos
 præcepit. Demum urbem ingressus, non prius domiciliū petijt, non templum
 videre sustinuit, nec vix alterum oculum adiecit: sed confestim abiens, taberna-
 culum suum muro septum extra simulacrorum templum fixit, vbi cum multi-
 tudine in preces incumbens, vigil pernoctabat. Deinde caeleste conuiuium,
 prout potuit, representans, venerandam illic Crucem erexit. Itaque demonibus
 qui

Admodum honorifice accipitur ab Imperatore S. Gregorio.

Ab Agrigen- tis cū lau- dibus & cā- tionibus excipitur.

Exod. 20. Erigit Cru- cem, instau- rat templū & ornare egre- giè.

simulacrorum templo præsidebant, pijs erga Deum precibus profligatis, tem-
 plum reedificauit, ac plurimis ornamentis decorato, ei maximorum ac principum
 Apolorum nomen indidit: in quo & mystica sacrificia offerebat, linguâ simul
 Amanum opiparè aperiens, præbensque panem, quo corda resciscuntur: panem, in-
 quam, qui re simul & nomine, Angelorum dicitur, panem esurientium animas sa-
 uentem, vtrinque mundi creatorem venerabat.

In his autem ille honestis moribus ac recte factis perseuerans, vitam suam deco-
 rante honesti tanquam exemplar exhibens, lenitatis animi ac patientiæ, addo etiam
 aduersis tolerantia, suo ipsius documento legem omnibus indixit. Sicque die-
 bus ac virtutibus auctus, mortali vita perfunctus, ad optatissimum Christum emi-
 grauit: Quem decet honor, gloria, maiestas & magnificentia, nunc & semper, & in
 secula seculorum, Amen.

Excedit à vita.

DE SANCTO AMPHILOCHIO EPISCOPO,
 ET DE LIBERTATE EIVS, QVA ILLE IN ORATIONE
 ad Theodosium Imperatorem vsus est, ex Sozomeni Ecclesiastica Historia
 libro septimo cap. 6. Interprete Suffrido Petro Leonar-
 diensi Friso.

DHVC autem isti quia numero pollebant, Constantij 23. Noueb.
 atque Valentis præiudicio freti, securius conueniebant,
 ac de Deo, eiusque essentia publicè disputabant: & vt
 Imperatoris animum pertentarent, eos subornabant
 quos in aula suæ sectæ fautores habebant. Rebatur enim
 se obtenturos id quod proposuerant, cum ea considera-
 rent, quæ sub Constantio acciderant. Quæ quidem res &
 Ecclesiæ Catholicae sectatoribus formidinem ac solici-
 tudinem incusserat: qui tamen non minimè & hinc me-
 tuebant, quòd considerarent, quantum esset Eunomij in
 in disputando acumen. Hic enim non multò antè ob
 controuersiam quam cum Clericis suis, imperante adhuc Valente, Cyzici habue-
 rat, ab Arrianis discessione facta, priuatus agebat in Bithynia, e regione Constanti-
 nopolis, ac frequens ad eum populus traiciebat: multique aliundè confluabant,
 partim vt illum pertentarent, partim vt eius doctrinam cognoscerent. Huius rei
 fama ad Imperatorem quoque permanerat, qui iam conueniendi eius desiderio
 tenebatur. Ceterum Imperatrix Placilla cum studiosè deprecando cohibuit. Nam
 cum Niceni Concilij doctrinam ipsa fidelissimè conseruaret, metuebat, nè (quod
 consentaneum videbatur) maritus colloquio circunuentus, in illius sententiam
 desisteret. Vigente autem adhuc vtrinque huiusce contentions studio, Episco-
 pis ijs qui Constantinopoli versabantur, palatium Imperatoris salutandi gratia (vt
 moris erat) frequentantibus, etiam Amphilocheius quidam senex, cum his vnâ ve-
 nisse dicitur, ignobilis oppidi sacerdos, simplex, ac nullo rerum vsu tritus, sed in di-
 uinis apprimè cordatus. Cum autem ceteri candidè admodum ac religiosè Impe-
 ratorem consalutassent, etiam sacerdos ille senex, ipsum consimiliter salutauit: si-
 lio verò Imperatoris qui patri assidebat, æqualem honorem non exhibuit, sed pro-
 prius accedens, veluti puero, Salue (inquit) fili. simulque caput illi digito demulce-
 bat. Commotus igitur ira Imperator, & quasi ob iniuriam filio factaur indignatus,
 quem ille non æqualiter honorasset cum patre, foras exturbari cum contumelia
 senem iussit. Ille verò cum raptaretur, conuersus: Ad hunc, inquit, modum Impe-
 rator existima, & caelestem quoque patrem excandescere in eos, qui filium cum pa-
 tre non æqualiter honorant, & genitore inferiorem nuncupare audent. Delecta-
 tus hoc dicto Imperator, senem reuocat: & veniam precatus, verè illum locutum
 esse confitetur. Firmior itaque factus, eos, qui ab hoc diuersum sentirent, non admi-
 sit: contentiones etiam & conuentiones in foro habere vetuit: & vt descen-
 tia ac natura Dei solito more disputare, tutum deinceps non
 esset, effecit, lara in eam rem lege, & con-
 stituta poena.

Eunomij in disputando acumen.

Imperatrix Placilla orthodoxa.

Amphilo- cheij cum Imperatore παρρησια.

Theodosius Imperator orthodoxæ fidei amplectitur.

VITA

VITA S. TRVDONIS PRESBYTERI ET CONFESSORIS, A THEODORICO ABBATE S. Trudonis conscripta.

PROOEMIUM AVTHORIS AD GERARDVM Abbatem.

D Omino, dignitate patri, charitate fratri Gerardo, suus Theodoricus salutem. Exigis à me vnà cum fratribus meis, qui tecum sunt, monachorum religiosissime, religiosorum literatissime, vt tuæ quondam petitionis, meæque promissionis memor, libellum de vita beatissimi patris nostri Trudonis tibi cudâ, ac velut vetus ferramentum, noua fabricarum officina excoctum, veteris materiei formam in nouitatis aciem transferam. Pium profectò negocium, sed obrectatorum, vt ipse nosti, querelæ obnoxium, qui præter ea, quæ dedicauit cana antiquitas, quicquid illud sit, cum fastidio reijciunt, & iuxta Flaccum, nil nisi quod Libitina sacravit, recipiunt. Sed eorum propositum stultum, qui intelligendo, vt nihil intelligant, faciunt. Neque enim super veteres, quorum alij circuli, alij vestes facti, in plenitudine scientiæ portant arcam Domini, quicquam præsumimus, aut nostra, quæ penè nulla sunt, ad eorum innumerabilia conferimus: sed illis intrinsecus eloquij argento relucetibus, benè nobiscum agitur, si excubantes pro foribus, saltem ad imputabilitatem lignorum serim pertingamus. Quapropter sciens per omnia authoritati tuæ morem gerendum, oburata aure Scyllæos canes prætereo, & assumptis pennis charitatis, euolo vltra terminos meæ possibilitatis. Plus enim est debitum, quod repetis, quam vt de nostro possit persolui. Quicquid tamen in eo potero, tibi æquè ac mihi imputabitur: tibi, qui iuferis: mihi, qui paruërim. Scire autem parère, æqualis est gloria cum imperante. Igitur vt consecrem immortalitati nostram antiquam & indeficientem amicitiam, pignus hoc schedæ ab exilij nostri angustia destinatum accipe: quam cum relegeris, si tibi videretur, doce ianuam non exire, nec in publicum prodire: aut si voles esse libellum, nè sine fronte sit, tu ei ex te præscribe hunc, & authoriza prologum.

Quorundam morositas reprehenditur.

Hæc scripsit in exilio, vt ipse vocat.

PRAEFATIO ALIA AVTHORIS.

S I victoria militis, laus est imperatoris, laudi creatoris quadam quasi damna facit, qui vnde in electis suis laudetur, reticeat. Neque tamen aut creator laudari, aut electi humano ore egent celebrari: sed nos vt laudemus, magnoperè indigemus. Qui enim solus nullius eget, eius vt indigeant omnes necessè est. Hanc in laudando Deo nostram indigentiam Propheta intuens, nullum quæ tacere cupiens: Laudate, ait, Dominum in sanctis eius. Secrefert, quonam modo quis taceat, culpæ incitiat, an nota ignauia. Ille enim quod non accepit, velut pauidus non præsumit: iste, quod accepit, velut piger redere negligit. Quid horum quis in me retorqueat, mea nil refert. Ego, iubentibus vobis an paream vt impudens, an negligam velut non præsumens, necdum istis mihi persuasi. Iniungitis enim, immò imperiosa charitate cogitis, vt beatissimum summi illius capitis membrum Trudonem, quem longè antè Donatus Dionus, & postea Guikardus Abbas, vtriusque linguæ vsque ad interpretem vterque periti, Latinitati tradiderunt, mea quoque opera & stylo librarijs tradam. Enimvero difficile, & quasi contra torrentem brachia tendere est, eos vel debere assequi vel posse imitari, qui indeficientis Nil caput ingenio deprehenderunt, & ipsam quam aiunt, Mineruam lactando biberunt. Neque tamè iubentibus vobis aliqui abnuere sententiæ est, & magnitudo oneris ita cernicem premit, vt dubium sit, quiprius timeatur, pondus an casus. Vereor præterea, nè officium ambitio, pietas adlatio æstimetur, magisque de fermento videar laudem sacrificare, quam fidi interpretis more, prius dicta in nouum auditorium representare. Super his tamè omnibus me facile habebunt excusatum vel defensum, imperantium charitas, & historiarum antiquitas: cuius authoritas, quod in primis omnibus insinuatim velim, à scriptoribus mihi manat receptissimis. Quid enim proprium nostram potest esse: hac materia præter verba, alio decursu deriuantia, cum, vt dixi, antiquitati historiarum

Rsal. 150.

Vita S. Trudonis à quibus olim scripta.

Amos 4.

Fides huius historiarum.

innitatur, & à scriptoribus receptissimis, penès quos iure dicendi fides est, litera nostra fulciatur?

Quapropter lectorem admonitum volo, nè velut de præsentis & nouo tempore editionem nostram velit librare. Fecimus enim, quod solent trapezeta: qui vestigia veteris monetae noua imaginatur incude, quatenus eodem tempore in eadem massa & æs nouitatem, & imago representet verustatem. Exhortatione igitur vestra, quæ vtroque, vtili videlicet & honesto, coniuncta est, nihil antiquius cum æstimarem, eo æquius parendum putavi, quòd cum possideris aliundè, maluistis ex nostro horrea vestra locupletare: quia & gratiores sunt fructus, quos colligunt de proprio, quam quos mutuantur ex alieno. Quæ cum legeritis, si quid ornate & ad persuadendum compositè dictum fuerit, non iniuria vt de vestro gaudebitis: sin aliàs, bona venia non diffido quin donctis: vt potè qui iam peregrinæ terræ diù incolat, acquisitas merces multo cum sudore mecum in patriam deueho, animosque vestros vetera fastidientes, nouis & quasi aliundè peritis alimonijs recreare venio. Peregrinum enim, ait Clemens, penè est omne, quod morbis occurrit: habentque pigmenta hanc vim, vt licet aliquanto fractiora, quam natiuus ager peperit, ad nos perueniant, etsi mutent patriam, sed odoris & gustus non amittant gratiam. Sic cum hunc exulatus nostri libellum acceperitis, translata vobis materiæ mutata magis, quam perditam vim vt intelligatis, æquo animo ad estore, rem vt cognoscatis pernoscite, & contra amulorū calumniam, qui extremo prodigij genere, quod ipsi nequeunt adipisci, in alijs solent reprehendere, vos vobis persuadere, eundem translationi saporem, & integrum editioni perseuerasse odorem. Sed quia iam satis soluto fune prologi, nauis historiarum parat dimitti velut ad vndas pelagi, sanctus mihi innocandus est spiritus, quatenus vela, quæ in laudem creatoris exerimus, misericordiæ suæ aura impleat, sicque tribuat inchoari electissimum suum Trudonem, vt in eodem, quem coepimus, sine offensa terminemus sermonè, demumque eius obtentu in illo æternitatis portu, nauigij nostri componamus stationem.

Pigmenta cum mutât patriam, odorem & gustum nō amittunt.

VITÆ LIBER PRIMVS.

Vbi, & quibus sub principibus natus sit beatus Trudo. Cap. I.

N exaltando igitur omnipotens Dominus Ecclesiam fidelium, venerabilis Trudo ortus est Hasbanienfi territorio. Clotarius Chilperici successor tunc tēporis Francorum regno, Iustinus minor cum Sophia coninge Romanorum potiebatur imperio. Parentibus sanè Christianissimis, & religiose ditissimis editus, in primæua adhuc sua ætate ita homo extra hominem vixit, vt velut adeps separatus à carne, ab eo statim inciperet religionis gradu ascendere, ad quem alios longo vix vsu ætas durata solet perducere. Lineam enim illam nobilitatis, quam ab omnibus retrò atauis, Fræcorum principum sanguis, & Austratorum ducum vena in eo transfuderat, tãta posthabuit vilitate, vt spre-ta hac, quam æstimant, celsitudine, pauper ipse ad pauperum Christi quotidie desideraret castra euolare. Interim tamen sub tutoribus positus, nec a tati parere, nec teneritudini acquiescere: quasi quòd adhuc erat indignatus, & in virile robur animatus, ieiunia quòd licebat amplecti, vigilijs pro somno delectari. Inter byssum & purpuram, & famulantium positus cateruam, inæstimabili alacritate seruis dominus famulari: alijs mollibus & duplici coopertis, ipse aspera & singulari tunica gloriari. Formæ autem & decoris gratia tanta inerat, vt mirum ac speciale in eo Desfigmentum, tanquam flos viuus & doni cælestis fructus eluceret. Præterea ingenij, & quicquid optimarum artium natura habet, studia in eo nihil minùs, quam hæc germinabant: sapiensque dissimulator, quicquid in se virtutis nasceretur, quod tidie summo studio occultare, timens quasi deprædari, si thesaurum piæ actionis non absconderet auræ populari. Tot tantisque virtutum formulis, cum tenellus adhuc puer, acsi mollis cera, ad manum summi artificis signaretur sigillo iam tunc expressæ sanctitatis, honorabatur, & contemnebat: ab omnibus amabatur, & solus

Noueb. 25.

Pueri Trudonis sanctitas.

ser. quoad seruit famulis suis.

Formæ præstantia.

Rara virtus

D d d

se oderat. Hæc tua est in seruis tuis, Christe, gloriificatio : hæc illorum, pro tui nomi- nis amore, suimet abiectionis.

Vt reperta lapidum copia, in templi formam eos composuerit. Cap. 2.

Cum autem accedente tempore in annis floreret adolescentiæ, tanquam plus aliquid iam adeptus libertatis, toto spiritus impetu viâ currebat sanctitatis. Nescio quid ultra hominem meditans, in domo licet parentum, cælestia semper erat contemplans. Hac iugi & indefessa nunquam excupatum meditatione, cõtrigit vnâ cum suis possessionem agrariam præterire. Vbi cum copiam lapidum reperiret, & quod frequenti animo dudum intenderat, amplius dissimulare nequiret, tota statim spiritum sanctum mente concipiens, lapides dispersos cœpit colligere, collectos competenti in loco comporare. Tunc vero quantum ad tempus & ætatem illam, sapiens architectus tendit funiculos, fundamenta iacit, angularitatem lapidum componit: parietes & cancellos ordinat, tandemque puerilitatis suæ structuram pro voto consummat. Ingressus dehinc nouæ adificationis suæ domum, & toto corpufculo proiectus in conspectu Domini exercituum, quod potissimum habebat, ditino altari imponit sacrificium, cor scilicet contritum & humiliatum. Et cum aliquandiu hoc suum holocaustum multo sancti spiritus igne consummasset, voto volens se obligat, quod si aliquando proprii iuris, & paternæ fieret successor hæreditatis, ecclesiam, quam quasi imaginauerat, in effectum transferret, & in suo erectam, de suo consummaret, consummatam sufficienti dotaret. Cuius voto & deuotæ petitioni non defuit manus Domini, quæ pueri sui affectum tempore sequenti in omnem perduxit effectum. At tali autem opere non iniuria talis debuit puer sanctitatis suæ rudimenta initiari, vtpotè sacerdos & sancti spiritus habitatio futurus, secundum quod ait Apostolus: Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.

Vt eam ecclesiam femina maligna euertit, sed cecitate percussa, ab illo curata sit. Cap. 3.

Sed quia cum omni virtutum acie prima semper congregitur pestis inuidiæ, eadē contra rudem adhuc Christi tyrficulum, tota cum armatura veteris inimici egreditur malitia. Cernens enim, pestus illud humilitatis quanto conatu se erigeret ad arcem pietatis, scalam machinatur talis iniuriæ, quæ ascensum præstaret ad impugandum præliatorem, adhuc agentem infra annos militiæ. Ad peragendum igitur iniquitatis suæ mysterium, præparat sibi vas iræ, aptum in interitum, mulierem scilicet, fraudis suæ morigerum & familiare mancipium. Quæ cum transiret per possessionem supra memoratam, & lapidum congeriem nõ fortuitam, sed ordinata dispositione miraretur distinctam, accedit, scrutatur, intelligit: statimque pessimo possessore peruasa, in militem Dei, necdum terminata oratione sic proiectum, detonat eloquia, fulminat cõiucia, cum exprobrans impostorem, & arguens simulatorẽ, qui sub obtentu religionis simularet sanctitatem, prænderet innocentiam, ausus etiam fingere ecclesiam. Hæc & multa id genus, quæ non modo periculum, sed & compositionis mentis virum mouere possent, cum de æstanti velut camino fumigaret, & patientissimus iuuenis mira cõgrauitatis miseratione omnia portaret, vtpotè qui cam ore non suo loqui animaduerteret: toto vesaniæ suæ spiritu concepto intumuit miserabile mancipium, & irruens in illius puerilitatis edificium, teneros dissipat parietes, & pede dispargit lapides. Sed ad redimendam hanc serui sui iniuriam, omnipotens manus statim terribiliter extēditur, & destructrix illa subira oculorum cæcitate percutitur: reddensque, poenæ suæ testes voces in conditas, incerto labas pede, viâ conari, quæ nesciebat, plusque, cinlatu quam voce, penè totâ viciniam euocare. Hunc fragrantissimum Domini odorẽ, qui alijs ad vitam, alijs est ad mortẽ, cum de suo Trudone passim fama respergeret, quodam quasi tinnitu aures populi repercutiebantur super his, quæ de adhuc puero tam stupenda referebantur. Egre diuntur sanè tam admiratores huius, quam audierant, nouitatis, quam adoratores in electo suo diuinæ maiestatis. Interrogatur, & fortunam suam exponit mulier: quaritur beatus adolescens, & spontaneus se offert. Stabat enim & ipse, manum Domini pro se extensam cum stupore aspiciens, & reæ suæ miseratione, quæ ardebat, compatiens. Rogatus tamen à populo, vt pro ea supplicaret Domino, inter duas virtutum principes, timorem & charitatem, aliquandiu hæsit anceps. Ex timore enim

Molitur quandam templi re- presentationem.

Votum Deo nuncupat.

1. Cor. 3.

Improbamulier euer- tit structuram eius.

Diuinitus percussa lu- miuibus or- batur.

enim dubitabat inuitata præsumere: ex charitate iam volebat cæcam suam illuminauisset. Vicit tandem charitas, & temperato timore, orat puer, illuminatur mu- lier: recognoscensque reatum suum, sindonem quam induebatur, detrahit, & loco, cui paulo ante derogauerat, adorato in primis illuminatore suo, cum reuerentia superponit. Hæc miraculorum B. Trudonis initia, hæc bellorum eius cum inimico prima fuit victoria. Cum quo tanta semper postea solebat congregi fiducia, vt hoc quodam veluti præludio exercitatus, posset dicere: Omnia possum in eo, qui me confortat Christus.

Vt pro Christi amore, mundi militiam contempserit. Cap. 4.

Et iam ætas literale illud afferebat pubertatis biuium, de quo aut ad sinistram cum periculo declinatur, aut ad dexteram cum gloria peruiatur. Ad quod calcandum egregius iuuenis cum intrasset, tanto velocitatis cursu pertransiit, vt nec ad spectum retrò defluceret, nec de sinistro quicquam præter inenitabilia secum auferret. Pater autem, cui erat singularis, & tenerrimo affectu amabilis, intruens irreuerberatum dulcis filij ad Deum intuitum, frequentibus eum colloquijs attentare, & ad eam, quam putant, seculi honorificentiam vt euigilaret, toto conatu excitare. Prædica spõdet, coniugium suadet, ostendit familiam, hortatur ad militiam. Sed quia iam intellexerat, neminem Deo militantem, negocijs secularibus implicandum, nec assumpto semel aratro, retrò rursus adspiciendum: patris quidem affectum venerari, sed ante omnia omnipotentis Dei præceptum amplecti. Pro prædij cælum, pro coniugio cælibatum, Angelos pro familia, Dei obsequium reputare pro militia. Adolescentulis verò & coæuis nobilibus iaculari, equitate, venari, cæteraque id genus quotidie suadentibus, & monachum in laico cum detestatione reprehendentibus, liberrima grauitate indignari, & respondere, & sapienti consilio Christum magis eis hortari & persuadere: docens ociosum omne illud negocium, quod non commendaret omnipotentis Dei seruitium. Et conuersus ad pauperum suorum notam cæteram, eos conciuies, eos amplecti familiares, eorum conuentui frequens adesse, & vnumquemque appellans ex nomine, diuisa pietate singulis famulari & prouidere, vnus ipse omnia omnibus esse. Quibus ita iam notus erat, vt misericordia conuersa in consuetudinem, elemosynam iam non peterent, sed magis vt debitum ab hoc suo stipendiario exigerent. A primæua quippe ætate, adhuc licet positus sub tutore, nunquam calore æstiuo, nunquam frigore prohibitus est hyemali, quin statim vt nudum aut indigentem obuuium habuisset, singularem licet tunicam aut dimidiaret, aut integram erogaret. Et cum à magistris frequens argueretur malè pauperem vestisse, qui de sua non erubesceret nuditate, aut nihil, aut illud beati Iob respondebat: Quia mecum circuit miserationio, & mecum egressa est de vtero matris meæ.

Vt à Domino literarum scientiam petierit. Cap. 5.

In proficiendo ergò beatus Trudo de virtute in virtutem, multiplicabatur & crescebat in domo Domini, vt palma & cedrus Libani. In cuius ramis pupillus suffugium, vidua, cum affligeretur, protectionis inuenit vmbraclum. Erat enim in hoc vno sanctissimo homine res longè dissimiles videre, mira cõuenientia concordare: hinc, vt premisimus, natalium nobilitatem, honorum dignitatẽ, viuacis ingenij tantã sublimitatem, vt nihil supra: illinc animi humilitatẽ, habitus abiectionem, vt nihil infra: & hæc omnia, media charitate constricta. Vnum hoc inrenim ad percurrendam cœpti agonis sui metã, tyroni suo Christus absconderat, quod de literarum scientia adhuc nihil attigerat. Et cum audiret plerunquẽ in ecclesia sacerdotes castigato ore de scripturis aut disserere, aut aliquid docere, velut si eorum, quæ ducunt ad Deum, omninò nihil adhuc inchoasset, cœpit tædere, & moestum animum affligere, reputans quicquid erat, frustra esse, si non & ipse. Deũ, quem in scripturis Evangelia loquuntur, propheta testantur, legendo mereretur agnoscere. Sapientem venditorem si inuenisset Euangelici consilij sapiens ipse auditor, omnia quæ possidebat, statim ex integro vendidisset, & preciosam sanctarum scripturarum margaritam sine cunctatione aliqua emisisset. Conuersusque ad Deum, clauim omnis scientiæ frequentibus non cessabat suspirijs exorare, quatenus in cubiculum regis inducere, & libri illius signacula sibi dignaretur referare, cuius clausuram, præter Iesum, nemo dignus inuentus est aperire.

Ddd 2 Quam

Precib' suis cam sanat S. Trudo.

Philip. 4.

Pater eũ inuitat ad eam, quæ mundi sunt. 2. Tim. 2. Luc. 9.

Pauperes miro studio cõplectitur.

Nota lector

Psal. 91.

Sublimis est & humilis.

Mat. 12.

Cant. 1. & 2. Apoc. 5.

Quam multi illo seculo floruerint verbo & opere. Cap. 6.

Floret Ec-
clesia tran-
quilla pace.

Eodem ferè tempore, sedatis iam turbinibus persecutionum, quæ à Claudio, sub quo primùm Petrus Romam ingressus est, vsque ad Constantinum Augustum, dici non potest, quanta crudelitate toto orbe detinuerunt, Christiana respublica sub tranquilla pace commode agebat. Florebat fides nostræ religionis, frequentibus propagata concilijs, præter quod in quibusdam adhuc latibulis sublatrabat murmurium Arrianae fæcis, adeo vt Paulum patriarcham Constantinopolitanum, & Cyrum Alexandrinum Episcopum, socios & assertores peruersi dogmatis haberet. Ad huius pestis radices rursus extirpandas, pro patribus filij, pro Apostolis successerant doctores Catholici, & vinea Domini Sabaoth dilatata propagine, eloquentissimos palmites diffuderat à mari vsque ad mare: verarum iam terrarum angulus esset, qui non fidei nostræ instruatissimos propugnatores haberet. Sanctissimus Papa Iohannes cum illo longè incomparabili Gregorio, postea successore suo Romæ, Cunibertus Coloniae, Austrégilus in Burgundia, Amandus in Aquitania, Audoenus in Neustria, verbo & opere Apostolico insignes habebantur. Venerabilis nihilominus Remaclus Tungrorum Episcopus, fide & sanctitate armatus, pro castris Domini stabat quasi succenturiatus: vir, in quo cum autoritate scientiæ literalis, se infuderat plenitudo gratiæ spiritualis. Lambertus sacerdos, & martyr Christi futurus, in clericatûs apicem iam profecerat. Innumerales præterea alij, suis quisque in locis, vigilantè stabant super custodias gregis sui, & passim suauiter fluebant aromata hortorum Domini. In quorum iam à principio designatus collegio amantissimus Dei adolefcens Trudo, cum, vt dictum est, super desiderio literali totus astuaret, & intentissimæ menti de quotidiana sollicitudine nihil relaxaret, ecce descendit super eum spiritus Domini, in consilio & auctoritate huiusmodi.

Viri sancti-
tate præstā-
tes, sub qui-
bus S. Tru-
do floruit.

Vt ab Angelo monitus sit ad S. Remaclum se conferre. Cap. 7.

Quam par-
co somno
vius sit S.
Trudo.

Quadam nocte dum afflicti corpufculi laborè medico somno recrearet, quo ita leui & castigato plerunquè vtebatur, vt dormiēs, motu tamen laborum magis orare putaretur: adest Angelus Domini, & quasi familiaritatem suam recognoscens, Pax, ait, tibi sit, seruatorum Dei deuotissime, inter illius cælestis curiæ senatores cuius iam designate. Multipliceturq; tibi gratia, quam diffudit in te spiritus sanctus ab ipsa infantia. Ego operum tuorum fidele testimonium, cogitatis & omnis desiderij tui consciunt, ab omnipotenti missus sum auctoritate fluctuantem animum tuum roborare, consolari & dirigere. Nè deferas quod cœpisti propositum: elemosynæ enim tuæ in cælis iam collocata, orationes in odorem suauitatis coram Deo sunt accēse. Nec diffidas de superuenienti in te gratia: quia in proximo est, vt repleris ea, quam desiderasti, literarum scientia. Quam quo prouisore, quo assequi debeas ministro, tali animaduertes indicio: Surgens, vade ad beatum Remaclum Tungrensem Episcopum, qui non longè ab hinc vicinior, quem vocant Septemburias, cōstitit, vir & ipse plenus sanctitate, curram Domini exercitûs aurigans in prudentia & æquitate. Huic enim facta reuelatione, manus Domini quasi præscripsit de omnibus, ad quæ te mittere prædestinavit. Talis autem viri te inclinabis auditorio, subdēs magisterio: ab eo vitæ tuæ accipies institutionem, vsque ad videndum omnis consummationis finem. Hac vir Domini accepta consolatione, ædificatus visione, tota statim in conspectu Domini se humiliavit abiectioe, tãto seuerius humanam in se castigans infirmitatem, quanto misericordius Dei erga se considerabat fieri pietatem. Complensque eas, quæ decrēt, in se Christi passiones, plus gloriabatur de scripto in cælis suo nomine, quàm quod fruereetur Angelica visione. Surgens verò viam, quam doctus erat, arripit, & magistrum, quem tanto authore accepterat, audire vadit.

Angelus ei
dormienti
apparet.

Remaclus
Tungrensis
Episcopus

Plal. 112.

Vt humanissimè à S. Remaclo acceptus sit. Cap. 8.

Interea & gloriosus antistes præuidens aduentum viri Dei ex reuelatione spiritus sancti, euocato officio, Ite, inquit, & charissimo fratri nostro Trudoni ad nos venienti, occurrere, & qua decet reuerentia ad nos comitatū deducite. Neque enim talis habendus in negligentia, in cuius pectore pariter iam conueniunt omnis dulcedo & gratia. Nec satis fuit curioso susceptori officium præmississe, comitatus contuberniali & religiosissimo discipulatu, ipse quoque obuiam se præ-

parat, omnibusque exoccupatum, in chari hospitis obsequiū se totum quasi inclinat. Cumque venientē integra humanitate susciperet, & amplectendus iuuenis sociæ humilitatis memor, reuerentiæ sacerdotali cedens, pedibus eius se demitte-
S. Remacl^o ei venit obuiam.
ret, data dextera cum benedictione erigitur, & frequenti amplexu post oscula ad sedendum attrahitur. Erat autem cernere duo spiritu sancti vascula, rorem, quem ex accenso in se diuini amoris igne conceperant, tanta vbertate distillantia, vt & venerabilis pater super dulcis filij caput integri affectus lachrymas effunderet, ille quoque se nullo modo continere posset, sed totum se in flentem quasi resoluere.
Vide vitam S. Pauli ere- mitæ T. 6. r.
Paulum & Antonium de Aegyptiorum cremo conuenisse putares, pia altercatione vtrisque cernantibus, & totam penè horam trahentibus, quis de duobus prior accumberet, loqueretur aliquid, præciperet. Hic vt magistro diuinitus insinuatore cederet, ille vt æquali, & quem cælitus sanctum iam cognouerat, charitativè satis facebat. In hac sanctissima & laudabili humilitatis contentione, sanctus pontifex cōuersus ad Dominum: Benedictus es, inquit, Domine consolator omnium sperantium in te, qui nos hodiè dignatus es in aduentu serui tui visitare. Sit tibi decus & gloria, qui in hoc mortalitatis fictili vase virtutum tuarum thesauros abscondisti, interim licet absconditis, suo tamen tempore reuelandos, & in ornamentum sanctæ & vniuersalis Ecclesiæ constituendos. Et assumpta rursus super suo Trudone propheta, Benedictus, ait, tu fili mi à Domino, cuius prouidentia cælis destinatus, misericordia mundo ea donatus. Virtute animaberis, sapientia doceberis, & vsque in Euangelicum fidelem seruum crescens, ad parandum Domino plebem perfectam constituēris.

Vt ad Metensem urbem missus sit à beato Remaclo. Cap. 9.

Post hanc igitur vel ad Deum gratiarum actionem, vel erga nouū hospitem prophetiæ benedictionem, vt orunq; in simul consensu, beatus pontifex sic incipit: Audi, ait, vir desiderate, & in perpetuam filiationem ad optate. Audi, inquam, humilitatis meæ ad me factam reuelationem, & recognosce sanctitatis tuæ etiam tibi ostensam visionem. Notum enim mihi fecit Dominus, quid te facere, quòve ab initio prædestinauerit mittere. Nōne sic & sic Angelica quietenti tibi & penè soporato facta est visio? nōne hæc vel illa data sollicitudini tuæ consolatio? Et cum de omnibus his omnipotens manus mihi quasi præscripserit, animaduerte quoniam consilium eius te directum voluerit. Surgens igitur, Mediomatricum, vnam de primis Galliarū urbibus, accedes, in qua venerabilem fratrem & cœpiscopum nostrum Glodulphum reperies, virum per omnia dignum sacerdotio, vt potè plenum fide & spiritu sancto. Per manus autem eius omnem iuris tui hereditatem, quæ te manet in hoc Hasbaniensi territorio, contrades Deo & B. Stephano protomartyri, ad stipulationem subnixam, quatenus eius interuentu possessionem merearis cælestium, & videas bona Domini in terra viuentium cum eis, qui de terrenis patrimonijs inefficentem sibi thesaurum in cælestibus collocauerunt. Nec eris immemor voti, quod vouisti in pueritia, (nōsti autem) de fundanda in proprio iure ecclesia, & post roboratum traditionis tuæ testamentum, postulabis tibi insinuari, quæ aiunt elementa literarum. Aderit autem spiritus Domini, serui sui desiderio, replens te in omnibus sapientiæ & intellectus priuilegio. Ipse plantabit, ipse rigabit, ipse dabit incrementum, donec per gradus ecclesiasticos proficias vsque in sacerdotium. Debetur enim etiam tibi non modicè Apostolatus gentis huius Hasbaniæ, vt cum verbo docueris, exemplo informaueris, ipse quoque in gaudiū Domini tui cum beato Eugē inducaris. Hanc vitæ tuæ formam, à Domino Iesu mihi reuelatam, tuæ trado filiationi: ei te assimilabis, & ad perfectum vsque vt peruenias, nihil tardabis. Præterea de animæ tuæ custodia & integritate, de corporis non violabili virginitate, de formata iam in te omnis virtutis imagine, nihil minus spectum velim, quàm si nunciatur in urbibus, Hostis est pro foribus. Neque enim mors tardat: galeata virtus nisi opponitur, intrat. His & huiusmodi documentorum stillicidijs sanctus iuuenis interim latabatur & germinabat, rigabatur & cre-
S. Trudo fu-
tus Ha-
banicæ Apo-
stolus.
Mart. 27.
scebatur, & ad reddendos magistræ plantationis fructus, sensim proficiebat.
Vigilanda
ten per cō-
tra vitia.

Vt S. Remaclus obiurgarit ministros suos, ipsi obloquentes. Cap. 10.

Tanti igitur pontificis animatus auctoritate, roboratus consolatione, dulcis alinus de reditu properat, charus magister lachrymis vix imperat. Visio nisi vgeret, & imperium Domini vtrunq; nisi cogeret, nullatenus vel

S. Trudo cō-
remittitur à
quibusdam
ob habitus
vilitatem.

ad momentum poterant separari, quos vterus charitatis fecerat in unitatem quasi
inuiscerari. Et cum interim abeuntem tota cum reuerentia pontificalis prosequere-
retur curia, quidam solidorum (Querulum enim solet esse genus seruorum) cum flul-
titia moti, tum inimici inuidia stimulati, cōtracto supercilio indignari, & leui gra-
uitate conqueri: Cur, aiunt, hodie Episcopus hominem in compositum, personam
mediocrem, confessu dextera, colloquio familiari tantoperè voluit honorare?
Rarus comes, vestimentorum abiectio, personarum deberet esse discretio. En quò
deuenimus, vt peregrina & ociosa paupertas honoretur, domestica & officiosa fa-
miliaritas contemnatur? Hunc si qua diuitiarum aut gloriæ, generis aut forme præ-
rogatiua commendaret, frequens comes, vestis preciosa ornaret. Sed venerabilis
sacerdos, quem vel ex spiritu prophetiæ, vel ex intellectu plenitudine, puerorum
non poterat detractio latere, accersitos de itinere agra corripuit grauitate. Vt ait,
vobis cecum animal, quorum laudes improprium, vituperationes nil nisi virtus
sunt. Vos enim estis, quos quasi circa viles occupatos sarcinulas, pertransierunt
discretio & veritas. Forma, genus, vestis eorum sunt, qui eis aut delectantur, cum
habent, aut contristantur, cum non habent. Pars autem mea Dominus: quia omnis
gloria filia regis abintus. Stulta autem in similitudine virum Dei reprehenditis,
cui comites Angeli, genus omnes electi, vestis misericordia, ditia paupertas est
voluntaria. Mihi verò, inquam, tales honorandi, amplectendi & amandi, vt qui
Deum homini conciliare, clausumque licet cælum ad distillantam misericordi-
am verbo solent referare. Vos potius reprehendendi, & toto miserationis oculo
deplorandi, qui datam homini rationem deperditis, & in bestialium amentiam pro-
prio vitio transitis. Quos nisi correxerit post reatum poenitentia, zelabitur Do-
minus pro serui sui iniuria. Hac beatissimi Remacii correptione prudenti mu-
tata animæ, post beatum virum cum humilitate accelerant, veniam petunt, &
impetrant.

Thren. 3.
Psal. 44.

Qui homi-
nes sine de-
plorandi.

S. Trudo, compositis domi rebus suis, Metim proficiscitur. Cap. II.

S. Trudo
Metim pro-
ficiscitur.

ORdinata demum re familiari, disposita domo, impedimentorum seculi li-
ber, peregrinationis suæ æquor venerabilis Trudo ingreditur. Videbatur
sanè sibi cum beatis quondam illis patriarchis aliquid iam habere partici-
pium, tantaque seipsum consolabatur gratiarum actione, veluti in exilio
patriam, apud ignotos affines, charosque iret penates inuisere. Prænu-
tiantem in-
terim, vt solet, fama cum de aduentu tanti viri quasi innotuisset, vaticinium & de vibi-
bus confluebant omnis ætas & sexus, nec paruo se reputabat fraudatum, qui non
meruisset medicinalis manus eius tactum. Dulcis ad diuines familiaritas, hilaris ad
pauperes liberalitas, infirmorum præterea, longa licet deuotione, petita visitatio,
& præstita curatio, festinantem morabantur, fugientem magis quam abeuntem
pria importunitate tenebant & prosequabantur. Manus enim Domini erat cum
eo, dirigens in omni loco & negotio: & cum vellet latere, palam cogebatur esse:
quia lucertam, quam toto studio volebat abscondam sub modio humilitatis, su-
per candelabrum Ecclesiæ suæ exaltabat consilium diuinitatis. Ferebatur iam tunc
per ora Metensium populorum, & de introitu talis ad se hospitis vir familiari
suo inter loquendum quotidie pollicebantur, & præeunte affectu, de mora cau-
sabatur. Præuiderat econtra etiam ipse sibi suo illo visitatissimo more, quatenus
aduentum suum silentio tegeret, nec quisquam nisi simplex & fermentata con-
scientia secum intraret: frustransque obseruantium excubias, ciuitatem ingre-
sus, ad nobilem beati protomartyris accedit ecclesiam, quæ tempore famosa illi-
us animaduersionis, cum iuxta prophetiam, nec scabelli pedum suorum in multi-
tudine iræ suæ Dominus recordaretur, & persecutione Vandalica gladius eius to-
tas Gallias demeteret, sola circumlabentibus incendijs absque vllius vitionis no-
ta, illæsa permansit. Nam spontè rupto antemurali, turribus & propugnaculis
sine vlllo impulsu ab radice euulsis, hostis non longè post discessum auditam ma-
gis quam factam ruinam cum videret, rediensque instaurata crudelitate sanguini
incendia miseret, palam & ipsi pugnatori cognoscibilis beatus protomartyr su-
per hoc suum oratorium stare videbatur, tota sanctitatis suæ armatura indutus, &
ad defendendas gloriosæ sanguinis sui reliquias, quæ inibi florebant, paratus. Hanc
igitur tantæ authoritatis domum ingressus, quo affectu se effuderit, quam rationa-
bili obsequio hostiam viam & placentem seipsum Domino immolauerit, marmo-
ra lo-

Cupit late-
re, nec po-
test.

Thren. 2.

S. Stephanus
nō sinit in-
flamari ora-
torium suū.

ra loquebantur, quæ decurrentibus lachrymis quasi irrigabantur. Cruentum in pri-
mis, deinde singula orandi loca circumiens, ipsam Hierusalem, quam auditu quon-
dam didicerat tenere, & campos, in quibus martyr lapidatus est, præ oculis se existi-
mabat habere: reputansque secum lapidantium sæuitiam, lapidati constantiam, ac-
tiosos cælos, benignum Iesum stantem, & piam auxiliij manum pro se laboranti-
bus porrigentem, non poterat auelli, & dulci mixto ploratu, lætitiæ suæ spectaculo
fruebatur. Suspiransque in cælum, preciosa iam tunc mortis admirator, tanto
astuabat amore martyrij, vt tormentum & causa si adesset, sine cūctatione ad con-
tumeliā pro nomine Iesu se ingereret. In hac interim suæ contemplationis sus-
pensus agonia, à curiosis quibusdam spectatoribus denotatur: recognitus & in-
terrogatus, vsque ad Episcopum diuulgatur. Mittuntur statim palatini cum pri-
matu Ecclesiæ, qui euocatum officiali reuerentia ambiant, & ad colloquendum in-
troducunt.

Vt à beato Glodulpho Episcopo peramanter exceptus, res suas Ecclesiæ S. Stephani legarit. Cap. 12.

Post emensos igitur compendiosi itineris sui labores, tandem vir Dei ad diu-
desideratum magistrum, venerabilem scilicet Glodulphum, introducitur,
salua dignitate vniuersalis Ecclesiæ, Regiæ illi merito comparandus, quæ 3. Reg. 10.
à finibus terræ venit audire sapientiam Salomonis. Qui Glodulphus S. A. R. Mat. 12.
mulphi, ex Duce quondam Episcopi, & ex Episcopo solitarij, cum fuisset carnalis fi-
lius, tertio nihilominus loco eiusdem Episcopatus successor, & paternarum virtu-
rum sanctissimus enitebat æmulator. Statimque primo ad spectu, ex operante in se
gratia, indissolubili amoris vinculo colligati, in mutuos ruunt amplexus, alter in
patrem, alter in filium adoptantur. Et cum in hanc alteritatem vnus duorum animus
se quasi transfunderet, mirum dictu, facies beati Trudonis immutatur, & conceptæ
in se gratiæ radijs, velut ex repercussione solis, totus illustratur. Non mihi nunc la-
borandum mutationis huius causas exponere, aut talis illustrationis mysteria ape-
rire. Pleni sunt campi scripturarum, de quibus, etsi minis nobis suppeteret, posse-
mus decerpere, & aliorum labores, nostros vsus facere. Sed ad alia festinanti hoc
solum dixisse sufficiat, quia verè filius lucis fuerit, quem non alia, quam spiritu san-
cti, lux illustrauerit. In hac dulcis filij amica contemplatione sanctus pontifex ali-
quandiu delectatus, à turba circumfluenti remorum, in secretum colloquium trahit,
& de causa aduentus, de itineris qualitate, de omni prorsus euentu, curiosus satis
pronior inquit. Iter (ille respondet) tam tuus, pater, orationibus, quam beati pro-
tomartyris protectione, prosperum: causa autem aduentus, nè præterirem, quod
præcepit Dominus. Annunciantem enim in primis Angelo, & rursus in idipsum re-
uelationem testificantem venerabili Remaclo Tungrorum Episcopo, beatitudinis
sue in flussum adire præsentiam, apud te rudimenta mea deponere, & ad lineam tuæ
directionis omnes retrò dies meos corrigere. Præterea vt ad commutationem di-
uinae centuplicationis omnem hereditarij fundi mei possessionem, quam in territo-
rio Hasbaniensi, loco, qui vocatur Sarchinium, super flumini Cisindriam possideo,
per manus tuæ autoritatis traderem beato protomartyri Stephano, tenore adie-
cto, quatenus ab hac die & deinceps, tam industria tua, quam omnes retrò diebus
futura huius loci pontifices teneant, possideant in vsu Ecclesiæ, cui authore Deo
præfides, excluso refragatore & omni contradictore. Euocantur deinde ad subscri-
bendum primores & optimates, & facta solenni donatione, roborata est rota quon-
dam illa ampla & famosa beatissimi Trudonis possessio in Hasbaniensi territorio,
sanctissimo protomartyri Stephano sub ad stipulatione, priuilegio & iurisdictione
ne. Cuius traditionis ordinem & testamentum ætas nō infirmabit, refragator non
dissoluet: præsertim cum protomartyre & confessore in vnam cōhereditarem fi-
liorum Dei collatis, & ex participatione charitatis in eandem & equalem gloriam
transfatis, terrenæ quoque huius possessionis vtrorumque Ecclesiæ vna & eadem per-
petua cōföderatione permanens sit.

Vt literis erudiri se ab eodem Episcopo petierit. Cap. 13.

Conuertens item venerabilis Trudo ad Episcopum suum, Precor, ait, pater,
quatenus supplicentem filium respicias, & affectum, qui quodam veluti
sine de tam remotis partibus ad te vsque, me pertraxit, considerata ratio-
Ddd 4 nein-

S. Glodul-
phus officio-
se excipit
S. Trudone,
S. Trudo si-
lius lucis ap-
pellatur.

Multalegat
Ecclesiæ
S. Stephani
S. Trudo.

* primatus

ne intelligas. Cum enim toto afficerer desiderio, quatenus de literarum, quam desiderabam, scientia occasio se offerret, rursusque obiecta adipiscendi difficultate, tamen a proposito intentissimus animus se non relaxaret, admonitus sum post conditos traditionis meae libellos, tuo statim ut subderer magisterio, informer doctrina & exemplo. Cuius informationis ordo literarum ut sint, in omnes preces descendit: quatenus imperfectum meum disciplina arguat, litera ostendat, & quod mihi de me displicet, considerato scripturarum speculo, imago veritatis coereat & reformet. Præterea & ratio in idipsum suadet, ut post carnalia nostra, quæ seminavimus, spiritualia vestra metamus. Proficias, filii, respondet Episcopus, in omni scientiæ plenitudinem, ut videas bona, quæ sunt in Hierusalem: quique puerum mox Regem futurum, & sapientiam magis quam divitias petentem, utroque tamen sublimavit, te quoque sapientia impleat, & in pacificum Salomonem ad regendum Ecclesiam suam, oleo unget lætitiæ, & confortet brachio virtutis suæ. Tradit deinde eum, præsentem Ecclesiam, in manus cuidam primario, prudenti & religioso cum omni gravitate & diligentia erudiendum, & de publico alendum: ostendens & frequenter ingeminans, qua humilitate docendus, qua esset reverentia servandus, qui nihil aliud esset, nisi virtus: cuius imitabilis vita, doctorum quoque possit esse sufficiens doctrina. Quanti putas, ait, est, ut vir hic præcipuus hac, quam nos æstimamus, delectetur sapientia, cuius vox plus quam litera, intellectus & operatio plus est, quam liber aut lectio? Sed iactum in sanctissimo homine omnis virtutis granum, necesse est in primis sub disciplina moriatur, & rursus natum litera cum intellectuali fomento oportet ut nutriatur. Nec defuit commendato alumno industria adquirendum, intellectus ad retinendum: & quicquid magistra lingua plantabat exterius, artifex statim spiritus cum incremento distillatæ gratiæ rigabat interius. Et cum in magistrum quotidie proficeret, tanto discipulatu se comprimebat, ut, quod difficilimum est, & alios anteciret, & gloriam sine invidia acquireret. Neque verò propter intentissimum scripturarum studium de certaminis sui palæstra fibimet quicquam relaxare: sed velut si tot adessent incitatores, quot in manibus literarum, indeficientem itineris sui cursum ad Deum dirigere.

Ut divinitus punitus sit quidam eius obrectator. Cap. 14.

Adest iterum reparatis anfractibus inimica serpens, & rediit capite vires induitur, venena instaurat. Ac veluti cum athletam frequenti palma gloriosum in spectaculo, arena versus victoriæ fecit descendere, qui impares viribus sunt, quadam vicissitudine se subiiciunt, ut victo uno alter subinducatur, & subacto altero, item alter ad expugnationem valentioris substituitur: quatenus toties quasi renatis pugnantibus, qui roboris paritate non vincitur, saltem ex crebra succedentium alternitate superetur: sic in hominum Angelorumque, spectaculo, Iesu præsentem, & beato Trudone ad certamen egrediente, cum toto impugnationis suæ manipulo inimici impetus prodit, si forte molliorem inueniret, quem crebra victoria quasi lassus viribus fatigaret. Nam primò in destructricis formæ superbia, secundò in detrahentium puerorum victus iniuria, tertio nunc pugnantius, frustra tamen, se obijcit, quia ad feriendam tam robusti pectoris patientiam non pertingit. Sed in demorer auditores, in longum trahendo similitudinem, œconomus, qui & dispensator annonæ publicæ erat, beato viro ad quotidianos sumptus stipendia dispensare solebat: hunc tanquam ex opportunissima occasione virus illud inimici cum perfudisset, & natis inimicitijs contra innocentissimum iuvenem animasset, nec leuiter conceptam malitiam ferebat, nec facile ori imperabat. Quotidie detrahere, & quoties pestis illa incaluisse, nihil minus expectantem crebris non parcebat obloquijs infamare. * Stabat vir Dei, & recognoscens hanc quoque technam esse inimici, Dominum pro inimico deprecari: interdum & sedata illa tempestate, persecutorem beneficijs aggredi, & quoties delinisset, toties sic gratulari, velut si cedente inimico, victor ipse abisset. Sed quia quorundam peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: quod modò patientia oratoris extinguebat, rursus infania diaboli in miserabilem illum accendebat: quatenus & militi Dei non deesset tentatio, & tentatorem festinata occuparet damnatio. Hoc duorum longè dissimile certamen aliquandiu cum traheretur, ventum est ad clausulam, & more solito captivus ille eumit blasphemiam. Circumstante multitudine, Quid sibi, inquit, vult advena iste, ut de remo-

Cupit literis erudiri.

Psal. 127. 3. Reg. 3.

Traditur literis imbutus.

Mulem in illis proficit.

Satan crebro eum nititur in ruinam impellere.

œconomus incitat aduersus eum.

for. * Sciebat

Eum S. Trudo beneficijs studet lenire. 1. Tim. 5.

territarum partibus huc ingratus veniret, & desidiosus absque opere, alieno cibano ventri morem gereret? Nunquid aut Hasbania præter solitum panes * dehabet, aut ociosos nemo nisi Metis semper aler? Populus qui adstabat: Non satis sanè, inquit, frater de advena debaccharis, quem & claritudo generis, & quod urbi huic frequenter compertum est, multitudo commendat sanctitatis. Aut cur calumniarum de panis eius inopia, cum beato nostro protomartyri tradiderit, quæ terrarum dominos decerent, patrimonia? Causam si queris, ea vel maxima est, ut exerceatur in scripturis, quas post prima literarum elementa iam inchoavit à Psalmis. Sed cum ad hanc prudentem incantantium vocem surdissima aspis aurem obturaret, & velut draconum calice potato, iterata inuentione, complosis manibus, iurgia furori adderet. Imprecor, cum derisione ait, ut cum hic memoriter habuerit, Psalterium, poena in meredundet non alia, quam dolor dentium. Audiuisti Dominus, & provocatus ad iracundiam, interim tamen serui sui distulit contumeliam. A nus quoque defluxit, & capacissimus iuuenis secundum operantem in se spiritum, memoriter perfecit Psalterium: dispensatorem verò secundum cor impoenitens, & deuotionem labiorum suorum inuasit dolor dentium. Crescebat in dies malum, extendebatur poena, ut vel ex tormento cogereetur honorare, quem ex spiritu superbiæ non erubuerat infamare. Vox incondita, manus incontinens, præterea torus homo traditus in interitum, testabantur in eo magis dæmonium, quam dolorem dentium. Nec requieuit poena, donec expleta dierum suorum sufficienti malitia, extorqueretur & anima. Audiant hoc vel exemplum vel poenam, quos nec patientia Dei ad poenitentiam, nec dilatio adducit ad veniam. Audiant œconomi & dispensatores, & recognoscant se non dominos, sed procuratores: comministros, non præiudices. discant seruire, non detrahere: humiliari, & non superbi. Audi & lingua, malum pro cæcæ & venenatum, stimulus furoris & auriga superbiæ, & discat melius tacere, quam loqui: orare magis, quam imprecari. Omnibus in exemplum satis est œconomus vnus, dispensator cum detractione, repræsentor cum superbia, ad poenitentiam dilatus, non tamen admissus, malum linguæ punitus in vicino dente, dæmoni demum traditus in morte. Hac quoque de inimico accepta victoria, athleta Dei Trudo de campo certaminis ad seipsum redit, & stupentibus de tali miraculo Episcopo cum tota ciuitate, ipse robur suum cum infirmitate, honorem componebat cum humilitate.

Ut ad sacros ordines promotus sit. Cap. 15.

Transfertur deinde ad liberalium instrumenta artium, iactoque in primis fundamento Grammaticæ, mira facilitate superædificat statim totum illud genus scientiæ. Tædio plerumque, ut solet, si afficeretur, solatium sibi Psalmos adhibebat: eos intenta mente ruminabat, & mira alternitate laborando, vires resumebat: elongansque se fugiendo, manebat in solitudine: quia à strepitu & huiusmodi computatione penna contemplationis sublatus, in re mota perseverabat. Vbi verò ad Ecclesiasticas ventum est scripturas, tanto earum amore ductus est, ut præterita omnia contemneret, & in adipsendo clericatu, totum se quasi expediret. Ingressus ecclesiam beatissimi protomartyris, renunciat scholasticis, manibusque Episcopi sui tonsuratus, exiit laicum, & indutus clericatum, iuratus in Christi bella miles assumitur, & ad expugandum Pharaonis equitatum, gladio spiritus sancti accingitur. Proficiebat interim giganteis, ut ita loquar, passibus per gradus Ecclesiasticos, donec concordia acclamatione omnium peteretur, traheretur ad sacerdotium. Qui iustus, ut scriptum est, sui in primordio accusator, cum admirabili illa mysteriorum perterritus magnitudine, primò resisteret, demum cessit, & composito ad timorem amore, accedit ad quod eligebatur. Cuius sacerdotium non dignitatis præsumptio, sed maximæ humilitatis facta est imitatio: qui nec gradum præsumere, nec aliorum, cum posset, distulit curam assumere, non sua, sed quæ Iesu Christi sunt, quærens: nec sibi, sed patriæ, immò toti orbi genitum se credens. In cuius sanctissimo ordinationis die mater Sion, dilatatis terminis, longos fecit funiculos suos, & in exaltando hunc vicinum filium suum, multitudini prouidit fidelium. In accessu enim eius ad cœnam nuptiarum agni, dotis suæ magna quædam munera statim in eo transfudit, condens in arca pijs pectoris tabulas dilectionis & virgam correctionis, addito ad utrinque manna admirabilis doctrinæ. Quibus charissimæ matris suæ optimis munci-

* dehabet, pro, non habet,

Psal. 57.

Vide hominis liandi mentiam.

Videtur deesse + veni

Punitur diluuiis obrectator.

Discit artes liberales S. Trudo.

Item scripturas sacras.

In Clerum assumitur.

Prou. 18.

Initiatur sacerdotio.

Non querit quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi.

Corporis & animi munditia.

muneribus fidelis filius ita semper usus est, ut & omni indigenti ea diuideret, & semper integra ad conspeliendum sibi reseruaret. Aret eloquium, & inualefcen-

Quibus verbis instructus sit, cum est missus ad concionandum. Cap. 16.

Multiplicatis autem diebus, cum iam in eo esset, ut lucrati talenti sanctif-
simas merces natua quoque eius terra experiretur, mortum & gratis iam
adepta maturitas, de repatriatione admonebat. Venerabilis quoque
pontifex considerans commendatum alumnum in Euangelicum iam
profecisse doctorem, & de multis virtutibus quasi compactum vnum hominem,
in prospiciendo de gregis Domini augmento, accersitum talibus adorsus est:
Cum sis, ait, plane fili charissime, secundum datam tibi gratiam desuper, ex omni
sancti spiritus armario non modice roboratus, iamque ex officio curae sacerdoti-
lis scias & possis ex aduerso ascendere, & opposito pro domo Israel muro, in pra-
lio in die Domini stare, oportet te quoque vna nobiscum in Dominica plantatio-
nis vinea laborare: quatenus qui nunc participamus officio, cum venerit ille Do-
minus vineae, participemus & denario. Si enim de commissio arguitur, qui acceptam
pecuniam ad mensam Domini non partitur: quanta liberalitatis manu te oportet
distribuere, quod luce clarius liquet te tui solius causa non accepisse? & cum pra-
eunte sapientia, aetatem quoque attigeris, ne verearis (quaso) fieri custos vasorum
Domini: quae testibus Angelis hodie tuae committo filiationi, ut quantoscunque
ex errore ad viam conuerteris, totidem sanctificationis vasa Domino ad inhabi-
tandum acquisisse in sinem gratuleris. Quapropter accepta auctoritate ab Apo-
stolatu sanctae huius Metensis Ecclesiae, accingere in redeundo ad partes Habaniae,
quae magna ex parte adhuc seruit sub idolo, & cultore eget catholico. Optimam
hanc tibi iniunctam velim prouinciam, quatenus ubi abundauit iniquitas & su-
perstitio, abundet fides & Christiana religio. Discant igitur animalia diaboli, te
frenante, iugum ferre Domini, ut gustato sale, qui in te est, qui nunc nil nisi bar-
barum norunt frenare, tandem in dulce Christi melos incipiant verba frangere.
Te quoque de te ut admoneam, liber legis semper versetur in ore, rationale im-
primatur in pectore: ut iuncta cum omni tua doctrina antiquorum patrum auctori-
tate, ex grauitate vitae cunctis possis innotescere, quantam omnis boni rationem
portes in pectore. Si enim ex beneficio omnia dispensantis Dei, Angeli vocamur,
omni studio necessum est scientiam ut custodiamus: ut lex, quae ex ore sacerdotis re-
quiritur, Angelo interpretante, efficacius exprimat: & quos ignorantis infirmi-
tas deorsum grauat, Angelicae scientiae volatus sursum trahat. In augmentando pre-
tereà populos, nouae acquisitionis ecclesiam Domino aedificabis, in qua lucrati gre-
gis incrementum proficiat, & cum fructu bonae operationis, ad omnipotentis pa-
troris perpetuum ouile vna cum duce suo tandem perueniat. Nec graueris de nostra
interim separatione, quorum affectum tempus non imminuet, locus nullus diui-
det, donec ex aeternitatis beneficio vna & eadem nos excipiat superni patris man-
sio. Haec & huiusmodi prudens magister cum fideli concionatus alumno, dissocia-
biles condunt libellos, & alter frequenter admonendo, alter libenter audiendo,
dum moras nectunt in agendo, iterata benedictione, ingeminaris osculis, vt ro-
que lachrymis tandem discessum est.

Mittitur in Habaniam ad concionandum.

Quam dolenter eum a se Metenses dimiserint. Cap. 17.

Quam charus fuerit Metensibus S. Trudo.

Proficentem autem mixtum genus stipato agmine prosequitur, & impe-
dito tumultu pium sacerdotem agro affectu moesta turba in clamant. Egens
liberalitatem, diues familiaritate, infirmus medelam, postremo vnusquis-
que beneficii, quo vsi erant, non sine fletu inculcando praeredebant. Bea-
ta, aiunt, patria, tellus felix, quae in te recipiendo, damno nostro ditabitur, merore
consolabitur. Nos extremae fortunae prodigium, quibus de semel accepto non conce-

conceditur perfrui: aut si recedendum omnino erat, concederetur etiam nobis
recedentem te comitari. Enimuero esset tolerabilius, & in comparatione mali,
beneficium reputarimus, si aut in expertum populus hic non cognouisset, aut post
cognitionem cum ab eunte transmigrare liceret. Nunc beneficijs nostris alienus
possessor gratulabitur: nos genus relictum & populus repudiatus, ad rapinam &
miserias exponemur. Sed pius sacerdos, quem & miseratio super charos conciuces,
compungebat, nec tamen affectus in clamatum, a proposito & iniuncta obedi-
entia desistere, optima quae habebat munera, suis supplicibus diuidit, breuem & sa-
labrem exhortationem, addita benedictione: sicque extremum vale dicens, moe-
stum agmen omnipotenti Domino commendatum dimittit. Laudent alij Curios,
& nomina vana Catonum: mirentur de interfectorum sanguine victorias, & ca-
pitibus animas vincis post tergum manibus triumpho additas, fauorabili strepitu
theatra vana remugiant. Plus certe his omnibus athleta Dei Trudo in die confu-
satis suis, in hac ciuitate Domini virtutum reipublicae suae intulit: quem Christia-
norum viuens & liberrimus populus prosequitur, pauperumque suorum conso-
lata turba praecedat, nec alias quam benignitatis & misericordiae laudes plaudit.
Plus, inquam, intulit, qui nullius vnquam prosperitate fractus est, qui nullius risit
aduersa: quem semper inuitum secutus est honor: qui virtuti quadriga inuectus,
memoriam sui in benedictione posteris reliquit. Illos autem aliud nil manet, quam
tormentum & ignis. Continuato igitur itinere, Tungrensem deuenit ad urbem,
quae omnium Galliae Belgicae vrbium quondam vel maxima, vel aequalis: nunc quasi
caesa & diruta, Vandalicae deuastationis omni futurae aetati perpetuum & fidele
simis monumentum relinquit. Illic charissimum patrem suum, venerabilem Re-
maclum Episcopum cum inuenisset, mira vterque alacritate repleti, gaudia sua
communicant, & de omni euentu & fortuna alter alterum solita illa sua familia-
ritate docent & instruunt. Tum vero Episcopus tanti sacerdotis sapientiam & pro-
fectum sua lucra reputans, cum in opus Euangelij collegam & quasi comilitonem
sibi assumit: & partito curae pastoralis onere, ecclesias ordinare, & verbum Dei in
diocesi sua iniungit annunciare: ut quoties manus pontificis pro Israel extensa cum
Moyses grauentur, toties ex ministerio sacerdotis, tanquam Aaron adminiculans
sustententur. Et peracto aliquot dierum familiari contubernio, sancta anime
post mutua & sufficientem sui consolationem, ad negocia sua redeunt, ille ad
requiescendum cum Maria in caelestium contemplatione, iste ad laborandum cum
Hartha in ecclesiarum sollicitudine. Non multo post enim sanctus Episcopus per-
rexit secularium tumultuum, abrenunciatis omnibus, in suo Stabulensi monasterio
monachum proficetur, ibique secum habitans, sancti Theodardum, postea Christi
martyrem futurum, in Episcopatu successorem habuit.

Redit ad Tungrensem urbem inco-lumis.

Exod. 17.

Luc. 10.

S. Remael monachi proficetur, et S. Theodardus succe-dit.

Vt eius hospita nocte duo luminaria supra illum viderit. Cap. 18.

Cum praeretur in terram territorium, viculus quidam fatigato & ieiunijs at-
tenuato homini Dei officiosum satis praebet hospitium. Humanitate ducta
tota illa rusticana, sed fidelis multitudo, obuiam prodit, vnusquisque
pro se, omnes autem in commune vnus saltem noctis cohabitationem vt
mereantur, pro beneficio petunt & impetrant. Ingressus ad officiosos hospites, so-
lita illa sua consuetudine in primis de diuite vena exhortationum deducit fluen-
tia, & irrigans prae mentium, diem trahit vsque in occasum. Vnus, qui vel potenti-
or, vel erga cultum Dei religiosior, ceteris imperitabat, fusa prece obtinet, vt rece-
dente multitudine, secum in domum declinet, epuletur, & pernoctet. Hortus man-
sioni erat contiguus, arborum proceritate in nemus excrefcens, qui a fructu dedu-
cto nomine, pomarium vt appelleretur, vsus obtinuit. In eo lectulus, quali solebat
vti, non mollitie blandiens, sed somno vix consentiens, vt sibi pareretur imperat, vel
propter declinandos aestiui illius tunc temporis parum mediatos calores, vel vt
orantem sua remota solitudo inuaret. Et iam nocte mediante hora declinabat,
cum de thesauris omnipotentis Dei miraculum ostenditur rarum & celebre, & ad
commendandam tanti viri sanctitatem, omnibus retrò seculis sufficientissimum.
Lux enim illa caelestis, quae sine villo suo detrimento sola lucet in tenebris, super
cum incediuit, & diuisa ad magnitudinem phari partim ad pedes, partim ad caput,
totum hominem, depulsa illa caligine, mirabiliter illustrauit: nec ad horam, sed
maxima ex parte noctis, cum eo perdurauit. Mulier hospita primo gallicinio
excita,

Ioan. 1. Lux caelestis, fusa, inui- nere cernit S. Trudo.

excita, subita lucis terrore concutitur, plusque suspicans periculum, quam sperans miraculum, lectulo excuritur: foribus referatis, domum festina egreditur. Neque enim ad morem luminarium, qualia ductili cera artifex manus solet effigere, lux illa erat: sed ignito iubare Solis quoque, cum in virtute sua lucet, superans claritatem, non vnus sanctæ requietionis mansionem, sed & totam circumquaque illustrabat regionem. Recuperato spiritu, & hospitæ sanctitatis mulier memorata, maritum quoque stratu elicit, & ad participandum de visione talis miraculi secum pertrahit. Stupore suo vterque edificati, miraculo aliquandiu consolati, accepta beneficia mira cum alacritate hi in domum suam reportant, vir Domini ad palatram suam se erigit: residuumque noctis vigiliae & orationi dedicans, labium ab oratione, mentem non relaxabat à contemplatione. O virum omni virtutum preconio laudabilem, cuius sanctitatem cælum loquitur, lux in circumscripca testatur. Quem etsi curuæ in terris animæ, & caelestium inanes non possimus imitari, vitam suam cum auxilio dignè saltem valeamus admirari. Manè in lucem sole nato redibat, & vir Domini de profectioe parabat. Adest rursus tota illa multitudo, hospites in primis cum grege domestico, & ordinata quasi obsidione, cogit magis quam postulant, diem quoque illam apud se vt continuet, precium hospitij doctio turbam recompenfet. Volens vincitur, & benedicens Dominum de seruire Christianæ religionis, omnibus se exoccupat, vnam diem totum se multitudini donat. Bibeant omnes de spiritali, & emendatæ animæ ad fidem roborabatur, & omnipotenti Domino reconciliabantur. Inter cætera admonitus ab hospite beneficii, filium eius nuper natum catechizat, & allata aqua ipse sanctificat, ipse immergit & baptizat. Has sanctitatis suæ gazas diuidendo totam diem cum continuasset, perluto iam scœnore, viculum optimis muneribus ditatum relinquit, cõsolatis omnibus, viæ suæ se reddidit. Populus non immemores beneficii, locum in quo lux illa resplenduit, in memoriam eius oratorio dedicant, vicum quoque deriuato vocabulo, Trudonecas, appellatum, filijs suis in omnem retrò progeniem sic nominandum hæreditariè relinquant. Plurimis præterea, & penè innumerabilibus sanctitatis suæ monumentis illud reditus sui iter cum illustrauerit, hoc vnū idè notum, quia publicum: de cæteris secreti obumbratione notitiam ipse suppressit. Hæc de glorioso Christi sacerdote habui hodiè quæ dicerem: cætera audietis cõmodius, si, quæ supersunt, alio aggrediamur principio, & dicendi munus aliquanto interim raparemus silentio.

† non nihil deesse videtur

Oratorium conditur eo loco, vbi vix lux fuit.

LIBER SECVNDVS.

Quanto cum gaudio exceptus sit à suis, ad illos reuersus. Cap. 1.

Ostera lux oritur, multò gratissima patriæ: quæ post fastidiosi desiderij moras, expectatissimi sui Trudonis aduentum ministra fama cum cognouisset, noua induitur lætitia, & mutata facie, in occursum progreditur. Domus omnis, municipia, vici, certantibus studijs cum coniugibus & liberorum agmine, vno officio, indilcreto affectu se in obuiam eijciunt. Satis autem tardus ætate, aut morbo confectus, quem desiderium non expediret, aut amor recepti patroni occursum non præpararet. Benedictionem omnes flagitant, tantum requirunt. Sufficit postremò multitudini, vel comitatu interesse, vel vniæ vocis eius efficaciam audire. Hoc amicæ plebis tumultuario affectu in suum Sarchinium inuehitur: ibi vna misericordia omnibus compatiens, alios castigatione emendat, alios consolatione roborat, omnes postremò benedictione confirmat. Præfectorie nihilominus dignitatis sublimitas, & consanguineorum eius nobile & religiosum genus, dies omnes & noctes cum eo continuant, & exoptatæ eius receptionis studiosum contubernium exhibent. Requiescebat enim in eo viuificans ille spiritus sanctus ad instar Apostolicæ conformationis, ita vt nec conscientia deesse auctoritas, nec literis doctrina, & quotiès ratio exposceret, statim miraculum ex merito coruscaret. Multiplicabantur interim fara Euangelij, & crescente religionis nouus quotidie populus ad Ecclesiarum castra conuolabat, & lucratæ animarum vnitate fidei componebantur.

Multos conuertit ad Dominum.

Capidissimè excipitur à suis.

Ut templum condiderit, quod se facturū adhuc puer promiserat. Cap. 2.

Vm verò in quotidiana religiosæ multitudinis augmentatione plurimum delectatus, optimum factu arbitratur, Christiano exercitui cœnobiale valium erigere, vbi cum impugnante se inimico, fide magis quam iaculo, oratione quam gladio, dimicaret. Et noti non immemor præsidij, ad Christum conuertitur, cooperationis beneficium vt præstet, deprecatur. Recolens etiam voti suæ illius quondam puerilitatis, & quia periculosè vouetur, quod post votum non redditur, concepra autoritate lineam iacit fundandæ ecclesiæ: in id operis tota animam designt intentione. Rogatus Dominus, vt semper, indefesso laboratori suo se exhibet, & felici successu artem dirigit vsque in perfecti operis consummationem. Dedicata ad votum ecclesiæ per beatum Theodardum, sanctissimi martyris Quintini, necnon & gloriosi Rhemorum Archiepiscopi Remigij memoriæ titulatur, reliquijs honoratur: vt quos pro suis meritis receperat cælum, domus quoque vnus veneraretur obsequium. Dote dehinc sufficienti ex collatione adiecta, fidelis multitudo adunatur, cœnobium beati Trudonis, seipso authore, inchoatur: quo etiam tempore Floriacense sancti Benedicti cœnobium, à Leodebodo Abbate fundatur. Ingre diuntur illuc palatina dignitas & curialium fastus, cum paupere & ex seruitio cõuertente, portat iugum Domini, nec discreuit sancta animalia dinitiarū aut paupertatis conditio, quæ ad seruitium omnipotentis Dei charitativa iugauit religio. Multi præterea nobilium, filios cum patrimonijs in commutationem supernæ hereditatis ibidem deuouerunt, felices sub talis doctoris magisterio, qui nil præter caelestia, nil docebat aliud, quam spretis carnalibus ambire spiritualia. Cuius omnis sermo sufficienti sale conditus, & in nationes eloquij eruditionem diffundens, multos ad Deum præmisit, innumerabiles ad sequendam magistri viam informauit. Factumque est, vt qui præterea quondam maritantium iugali copula, hæreditate relicta, puer adhuc contentiæ se deuouerat, in calibatibus sui testimonium pro coniuge ecclesiâ, pro hereditate Christi suscipere, & quanto scunq; instruendos acciperet, totidè quasi spirituales masculos tabernaculo generaret. Qui cum, vt frequens iam dictū est, summet secretū magis, quam notitiam: contemptū, quam honorem semper elegerit, inuito tamen illo & tanquam reclamante, qualis fuerit, omnipotens Dominus in sole posuit.

Templum condit, vt adhuc puer voueret.

Initia monasterij S. Trudonis, itaque Floriacensis.

Vouet Deo castitatem adhuc puer.

De equo vel asino eius, à fure ablato & reddito. Cap. 3.

Arochiam supplicantem aliquandò visitaturus, clericorum stipatus agmine, itineris laborem & corpusculi imbecillitatem vehiculo vt leuaret, multis precibus vix obtinuerunt: cum subitò itineri infestus satis viator accrescit, & furem, quod erat, tota arte dissimulans, inhæret agmini, iungitur cõtubernio, hospitio participat. Sacerdos ad quod venerat, sollicitus, exhibita castigata exhortatione, edificatæ plebi de more Missam celebrare ingreditur. Occupatis custodibus, vtpotè qui magistri doctrinæ magis, quam animalium officio, solebant inuigilare, officiosus ille latro malitiam præsumit, & iumentum, quo senior sedere contineuerat, arripiens interim euadit. Expleto negotio, amissio vehiculi agnosceatur. Dissimulantibus cunctis, vnus præsumpta autoritate, rei familiaris damnum cum querimonia in notitiam sacerdotis perducit. Ille nihil motus, magis autè, vt semper, inter damna hilarior, Patientia, ait, opus est, magisque peccatū desendum, quam damnū. Aut cur quis queratur de vehiculo, cum æquè omnia in manu Domini sint, sicut iumentum, ita & homo? Nec diu intercessit, cum furti reus, captiuante inimico possessus, pessimo possessore stimularur, multis tormentis ad ipsam penè mortem cruciatur: & præsumpta in seipsum accusatione, damnum beati Trudonis, causam suæ factetur inuasionis, cum per omnia protestans Dei seruum & amicum, cui vel in rebus minimis caelestis deseruiret vindicta. Et cum à parētibus miserabilis illa captiuitas ferro quoque vincita traheretur, inimicus sacerdotis timens auctoritatem, delitescere cupiebat, suæque possessionis miserrimum vas conquassando dissipabat. Impeditus multitudine, nodositate coopertus, tandè quasi ad tribunal vterque possessor & possessus pertrahuntur, ille perpetuè damnandus captiuitati, iste necessaria reddendus libertati. Rogatus sacerdos, miseratione, qua semper totus in Domino redundabat, flectitur, fugientibus quasi periculum alijs, ipse accedit, manu blada os, faciem, & caput furiosi attrahit, & frequenti totum hominem depingens signaculo, in remoto sacrario secum componit: ibi celebri oratione cælo defixus, imperiosa auctoritate

Fur tollit beati viri equum.

Vitio caelestis furè persequitur.

Ecc ritate

Curat furē
à demone
arreptum.

ritate inimicum eijcit, & liberatam animam Ecclesie conuentui reassignat. Emen-
datus homo reddidit gratias, & reliquum vitæ suæ tempus ex doctrina liberatoris sui
religione castigat. Hoc primum beati Trudonis miraculū enituit, postquam ex pere-
grinatione sua Sarchinium reuifit. Quo tota vicinia quasi peregustato, tanta deinceps
auiditate desiderio satisfaciebant, vt quotidiè indiscretum agmen conflueret, & ob-
lita potestatis dignitas secularis, religiosa fide ad doctrinam excubaret sacerdotis. Sa-
tis honoratus, & inter suos spectabilis, cuius vel fides mereretur, vel importunitas
extorqueret, vt petitioni condescendens, domum suam uisitaret, familiam benedi-
ceret. Nec defuere quidam, ad quos cum religione postulantium victus descenderet,
inter cætera etiam miraculis illustrarentur.

Vt è terra fontem produxerit. Cap. 4.

Vir illustris, nec minus religione, quam opibus clarus, coniugē habens simi-
lem moribus & cōversatione, frequenti & supplicatoria legatione coactū
hominem Dei, ad sanctificandam mansionem suam, de monasterio extra-
here laborabat. Quem cum amicū haberet pro morum honestate, con-
sanguinitas quoque ad nodū familiaritatis accesserat. Petitionem cum sine molestia
recusare non valeret, data die, cū religioso discipulatu egreditur, expleto itinere per-
uenitur. Adueniens competens & officiosa mansio præparatur, sumptus extruitur:
quanto hospes sanctior, tanto minori impensa, vt potè, vbi plus animæ satias, quam
corporis refectio requirebatur. Diffamatum de aduentu tota prouincia præcesserat,
porticus cum atrijs suis vix sufficiebant receptui multitudinis. Mansionem totā per-
petua aquæ sterilitas damnauerat, nec nisi aliudè petita vsui proderat. Agro & pe-
cude domus abundans, aquæ penuria affligebatur. Ingressus senior, doctrinā incipit,
& studiosis auditoribus in vsque vesperam exhortationis refectioem trahit. Recedente
frequentia, famulantū grege circa negocia partito labore occupato, ipse cum
religiosis hospitibus interim circa domui contiguā arboream pomarij plantationem
se exoccupatum exponit, & leni deambulatione diurnæ fatigationi medetur. Et con-
siderata loci opportuna amœnitate, Habilis, inquit hospitibus, habitatio hæc, & quam
situs ipse commendaret, si non aquæ penuria iniuriam irrogasset. Quo respondente,
Etiam domine: miseris incommodi mansionis, virgam, quam ex occasione manu
gerebat, terræ desigit, illa nimirum vsus fiducia, qua apud conditorem omnium De-
um, quicquid collibuisse, fusa prece obtinere solebat. Reractam ad se virgam statim
fons irriguissimus, & in amnem sufficiens, subsequitur: quo potata plebecula, vsque in
hodiernum diem fons S. Trudonis vt appelletur, obtinuit. Sicque soluta mercede
hospitij, duplici bono rure cōsolato, in traxino monasterio se restituit. Et nē vetustas
memoriæ inuideret, hospes ille paterfamiliās, fauēte multitudine, oratorium nomini
eius erigit: in quo adhuc ad inuocationem viri Dei, infirmatium recuperat vires de-
bilitas, fortium sanitas roboratur. Totum præterea rus Amburia, mutatis literarum
penultimis, quasi Ambullia, hoc est, amne bulliens, posteritati vocabulum fecit.

De verre, eius precibus mansuetactio. Cap. 5.

VNum adhuc ex plurimis hospitalitatis eius monumentum referam, vt ex his
lector possit agnoscere, nullum vnquam eius hospitium sine miraculo re-
mansisse. Domestica enim eius & quotidiana, que sui multitudine renascētes
quoque humeros fatigare possent, melius arbitror diuinitati cōmendare,
quàm parum loqui. Gothmundus quidā benè ingenuus, cuius etiam claros natales
religio clariore reddiderat, præsumpta spe obtinendi, uisitationem eius sollicitabat.
Filium ex legitima copula vxor ei genuerat, quem rogatus sacerdos baptismate rege-
nerauerat. Vtrunque consentiens fidei, aduentū non renuit: vnam diem beneficium
eis facit. Illustrata domo, erudita familia, de reditu paranti hospes, Verrem, ait, pater
tibi deuoueram: sed absentia muneri, feritas voto inuidet. Grege recusato, pastores
negligit. saltem vitur: possessores nē simus, facit. Adde hospitibus beneficium, votum
quod ex fide vouimus, nē pereat, sed autoritate tua mutatum pecus, vsui tuo famu-
letur. Bencuolentiæ, senior respondet, ex me gratia: voto autem merces à Domino
recompensabitur: cuius imperium faciet, vt mutata feritas, in obsequium seruorum
inorum transeat. Erogata benedictione, ad monasterium reuerius, ecce votiuū illud
pecus in foribus tanta mutatum mansuetudine, vt & manu delectaretur, nec vstrā
abesse vellet. Parum id videatur eis, qui nil nisi elementorū concussionem, & mutatas
in

Prolixè ad-
modū cōci-
onatur.

Pacilimè
elicit fontē
e terra.

Fons S. Tru-
donis.

Mansuetit
subitò pec-
in domiti.

in contrarium naturas rerū, miracula reputant. Mihi certè nihil minus in hoc, quàm
in ceteris omnibus factis suis vir Dei est mirabilis. Si enim ipse summus opifex Deus in
omnibus creatis æquè est mirabilis, vt in Angelo, sic in verme: vt in camelo, sic & in
culice: cur non & electos eius æquè mirabiles prædicemus, sicut hominum morbis
medicantes, ita & bestiarum feritati imperantes?

Vt modicis solum adierit loca sacra, idque mirè celauerit. Cap. 6.

Qui cum imbecillia vix membra portare valeret, vt potè, quæ ex quotidiano
spiritus labore quasi in pilam attriuerat, nescio quid tamē semper in seipso
vindicaret, & quasi exquisito tormento ipse se persequeretur. Et cum ple-
runquè, vt solet, à religiosis quibusdā, suūmet vt miseretur, & poenā, quam
sibi conscuerat, vel modicè vt temperaret, rogaretur: Omnes vos, aiebat, consola-
tores onerosi, & amici non benè misericordes. Si enim Apostolus tribulationē super
tribulationem, spem super spem edificabat, dicens: Non coronabitur, nisi qui legiti-
mè certauerit: quanta putatis perseuerantia elaborādum, vt tribulatione & spe per-
ueniamus ad certamen illud legitimū, sine quo non coronatur ipse Doctor gentium?
Habebat autem vītatiſsimū memorias Sanctorum frequentare, eas circumeundo
debilitati leuamen facere, & quasi ocium laborem itineris reputare. Quod tamen
ranta celabat industria, vt die dissimulans, nocti semper magis se crederet, alijsque
diurnum rædium nocturna quiete cōsolantibus, solus ipse & sine arbitris fatigatione
sua perseueretur. Fundus erat, cui Falmio vetustas vocabulū indidit, & in eo memo-
ria beati Martini, tribus fermè millibus à Sarchinio disparatus. Alius similiter viculus
Septemburias, pari distans spatio, beatæ virginis Genouefa nomini titlatus. Hos
partito labore ita sibi æquauerat, vt alternatis noctiū vicibus, nunc hunc, nunc illum
inuiseret, nec vlla nox prorsus præteriret, quin alterutrum frequeret. Expleta psal-
morum melodia, mactato seipso sufficienti holocausto, die præuenta domum se re-
ferebat, nē aut fauor bonum conscientia respiceret, aut alium, quàm Christum, oc-
culti sui testem lux orta admiraret. O seruorum Dei constantiam: o robur de celo,
in vasculis humanæ huius infirmitatis perdurantissimum. Quis vnquam speraret, cui
aliquandò persuaderi posset, hominem cum ætate, tum quotidiano suūmet cruciatu
affectum, tantum laborem posse continuare, quantum delicatè & sibimet viuentes
seculi huius consolata personæ, vix aut nullo modo auderent præsumere? Ille quem
biduana, aut plerunquè triduana affecere ieiunia, cui rarè aut nunquā molliori stratu
sonnus irrepfit, qui seipso persecutore indeficientes pro nomine Iesu cruces sibi ad-
scuerat, vsque ad vltimam tamen huius necessitatis diem ex auxilio supernæ manūs
perdurauit, & impositum cernici iugum ad vsque consummatam Ecclesiastici agri
lineam sine vilo defectu portauit. Qui (quod tamen pace Sanctorum omnium dixe-
rim) nihil minus à magnis martyribus celesti illi calatho intulit: cui etsi iam pacata,
& in vnitatem fidei composita Ecclesia, tyrannus defuerit, ad lilia tamen cōfessionis,
seipso tormentante, sufficientes martyrij rosas addidit. Qui enim ex charitate Dei
animam suam sic odio habuit, qui nullo impugnante sic pugnavit, persecutorem si
ratio obtulisset, quis vnquam pugnacius restitisset? quis gloriosius triumphasset? Nec
carebit martyris præmio, cui affectus non defuit, cum satis constet, quia quod multi
olim subierunt ex necessitate, iste semper portauerit ex voluntate.

Vt feliciter in Christo obdormierit. Cap. 7.

Appendebant interea in cælo testes Angeli labores præliantis conciujs sui, &
circa sinem certaminis occupato, ipsa imperialis maiestas Deus immortalitatis
necebat coronam: & cum sub graui dierum & æstus pondere penè
grauaretur, & desiderio remuneratoris sui totus estuaret, bis & ter in clamās
Iesum, dicens, Quando veniam & apparebo ante faciem tuam Domine misericordif
sime? statim consolatur, & de vicina die & hora obitūs sui præmonetur. Mutatus sta-
tim in quandam exhilarati spiritūs nouam lætitiā, discipulos conuocat, iucundita-
te sua exposita, omnium animos tristi moerore faucios reddidit. Tum verò de reposita
sibi corona iustitiæ iam certissimus, quosdam fatigationis eculeos præter consuetum
sibi addere, in his totus suspensus, ipsum modicum, qui supererat, vitalem calorem
mortificare. Accessit etiam volenti infirmitatis languor, quo pressus senior, lecto de-
cubuit: & cum per omnes horas quasi moreretur, hanc, qua seculi huius homines
seiplos consolantur, sanitatem tanta abiectione repræhendebat, vt videretur dicere
Ecc 2 cum

Rigidus est
domitor
corporis sui
S. Trudo.

2. Tim. 2.

Nota hæc de
Sanctorum
veneratio-
ne & inuo-
catione.

Magna Ia-
horum tole-
rantia.

valde cupit
dissolui.

Psal. 41.

Mortè suā
præuidet.

Novum cru-
ciatū addit
corpori.

2. Cor. 12.
2. Cor. 1.

Consolatur
suos disci-
pulos sub
mortem.

Sub mortē
munit se sa-
cramentis.

Ad Christi
pificitur.

Ecclesi. 44.
Heb. 13.

Maiores do-
mus alij ma-
gistros eq-
rū, alij pra-
fectos pala-
tio vocat.

videtur de
esse t̄ puta-
batur, aut
aliquid tale.

Sepultura
cuius.

Præclarum
miraculum.

En ut Deus
cohonebat
funus sancti
viri.

cum Apostolo: Quod enim infirmior, tunc fortior sum & potens. & iterum: Sicut abundant passiones Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra. Arebant membra languore, & superducta cute, rigentibus nervis, consumpta caro pigmentum hominis vix prætendebat. Applicabatur interim & hora transplantationis ad radicem sanctissimæ arboris; & cupientem dissolui, & iam cum Christo esse, discipulorum tamen gemitus, & querulosa, ne se desereret, supplicatio morabantur. Defecerat iam penè spiritus, anhelabat in mortem, animamque expectantibus Angelis reddere gestiens, consolabatur suos, ipsumque residuum, & vix in ore palpitantem vitæ motum, admonitioni & doctrinæ expectantium totum impertiebat. De contemptu mundi, de amore Dei quandam vitæ vocis efficaciam lingua moriens tamen exprimebat. Assidebant continuè lectulo venerabiles sacerdotes cum religiosissimo monachorum cœtu, hoc vno in cœtas lachrymas alternatim consolantes, quod magistrum non amitterent, sed magis ad Deum præmitterent. Et facta hora, allatis viuificis mysteriorum sacramentis participat, & reiectis oculis, ne circa exteriora hæc amplius occuparetur, conciuēs sanctorum choros aduenisse recognoscit. Tum verò protensis manibus toto corpusculo in obuiam chari exercitūs erecto, ingeminato signaculo Crucis, Dirige, inquit, Domine viam famuli tui in conspectu tuo: in manus Saluatoris caput reclinauit, & immeritus mori, obdormiuit. Obdormiuit planè, ad cuius memoriam vsque hodiè in testimonium glorificati hominis tot & tanta cernimus miracula coruscare, vt nunc demum credatur viuere, quem ipsa vita Deus tam mirabiliter non cessat illustrare. Qua illustratione cum non tantum terra, sed & omne mare iam repletum sit, felix quodammodo ante alia sancta Sarchinienſis ecclesia, quæ quod vniuersitati credentium spe sufficit, re ipsa sola retinet, seruas, & possides. Nil rerum damna, nil ruinæ ligni aut lapidum oberit: solus Trudo cum omni labentis orbis ruina comparatus, præponderat & maior est. Filij enim eius, vt scriptum est, propter eum in æternum manent, & domus non derelinquetur. Cuius ducatu, qui hîc non habemus manentem ciuitatem, vti nam ad illam peruenimus hæreditatem, in qua scum cohæredibus filij Dei verè iam viuens gloriatur, respiciens se venerantes, & adiuuans inter quæcunque illa sint pericula, pro amore suo perdurantes. Obijt sanè sanctus Trudo nono Calendas Decembris, Romæ octuagesimo quinto Papa Sergio, Traiecti præsidente sancto Lamberto, Francis dominante Theodorico, illustris Regina Bathildis filio: post quem Regibus solo nomine præsidentibus, potestas & gubernaculum regni penes Maiores domus cepit haberi.

Vt corpus eius exanime suauissimos spiravit odores. Cap. 8.

FVnus de more compositum, in dilectæ habitationis suæ testatam & benè hæredem ecclesiam infertur, & circumstipatos psallentium choros tota suorum turba comitatur. Cuius ad Christum felix & liber transitus dum sanctorum omnium fit in cælo festiua lætitia, quodam pij mœroris nubilo totum, vt ita loquar, cooperuit mundum. Tota ad exequias prouincia conuenerat, parumque religioſus, quem causa aut occupatio aliqua remoraretur, quin neglectis omnibus ad ranti sui patris depositionem se exoccuparet. Pauperum maximè collecta, tunc verè orphana, & languentium inconsolatus populus præsumptiua autoritate, fusa in Deum querimonia, se nutritium, se solatium amisisse querebantur. Pendebant ex feretro, & accepta quondam beneficia religiosa inclamatione quasi improperebant. His portitoribus ante aram sanctorū Quintini & Remigij, quam ipse à principio fundauerat, delatus, tota cum reuerentia terræ commendatur, felicior, iuxta magnum oratorem, ciuium lachrymis, quam quisquam gaudijs suis: qui vel hoc vno punitiuidiam, quod tantum ei mors contulit ad gloriam, vt vel in extremo depositionis sue die nemo sit, qui dubitet Angelorum adfuisse præsentiam. Nam inter agendum, necdum expleto sepulchrali aggere, dulcissimus Dominus Iesus super compositam probatissimi militis sui glebam, illius inenarrabilis suæ dulcedinis resperſit fragrantiam: vt liquidò pateret omnibus, quanto omnis boni odore seipsum adhuc viuēs incensum in conspectu Domini adoleuerit, cuius funeri ipsa maiestas in tanta dulcedine se perfuderit. Quæ scilicet dulcedo, qualem oculus non vidit, cor nullum excogitauit, sicut fumus aromatum ab incenso igne ascendens, totam repleuit ecclesiam, tanta comitante caligine, vt è vicino positum quis non agnosceret fratrem suum. Nec ad moment-

momentum, sed per vnus ferè horæ spatium perdurauit, donè temperato stupore, populus verſa vice pro exequiali planctu laudes mutarent, & de cuius corporali prius flebant absentia, caelesti attestante ministerio, de perpetua spiritus exultarent præsentia. Verè pius, verè ineffabilis Dominus, qui odorem electorum suorum, de quo Apostolus gloriatur, Christi, ait, bonus odor sumus in omni loco, tali pietate remunerat, & dulcis ipse dulcedini eorum quasi responderet, dum præter depositum, quod in illam diem iudex reseruat, interim tamen ex caelesti sua fragrantia nobis merita eorum sic cõmendat. Vndè in Canticis Canticorum sancta Ecclesia, Cùm esset inquit, Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum: quia membris cum capite suo Christo in secreti caelestis requie & quasi accubitu compositis, virtutes sanctorum magna suauitatis quædam gaudia nobis administrat. Qui sicut lilium flores ante conspectum Domini, ex admirabili illo odore sui balsami medicinale mundo porrigunt antidotum, sanantes languidos, mortuos viuificantes, nascentibus incommodis vbique se opponentes.

Vt Vualde femine S. Trudonem inuocanti, mox patuerit eius ecclesia. Cap. 9.

SVCITABANTUR interim noua quædam miracula ad tumulū in Christo soporati beati viri, ita vt penè dies nulla præteriret, quin immortalitatis suæ certissimum & fidele monumentum mœrenti Ecclesiæ in consolationem relinqueret. Et iam gloriosæ depositionis eius tricesima dies aderat, vnusquisque certantibus studijs, quæ solent, exequialia charo funeri præparabant. Erat inter cæteros scemina quædam Vualda nomine, honestè religiosa, quæ ex doctrina viri Dei in virtutē olim cum profecisset, in familiaritatem quoque venerat, obsequio frequens adhærebat. Hæc super amisso patrono impatientissimi doloris nullum admittēs solatium, more Euangelicarum sceminarum, vulnerata charitate, cum cercis & thymiamaterijs se exhibuit, monumentum illud visitare perrexit, primaque viuentem spiritum in mortuis ossibus inuenire promeruit. Veniens enim ad ecclesiam, foribus obseratis impeditum cernens introitum, mœrore statim cum fletu appenso, manibus in cælum porrectis, O sanctissime, inquit, Trudo, quando te viuam habere meruimus, fores huius basilicæ semper apertas habuimus. Inuidit fortuna cominodo, beneficium mors abstulit. Te sublato, frustra iam venimus, obsequium seruetes intrare nequimus. Mira velocitas. Adhuc verba in ore loquentis voluebantur, cùm inelamatus sanctus Dei, quasi leo apertis obdormiens oculis, supplicij suæ mirabiliter se exhibuit. Nam diruptis seris, repagulo abiecto, repente veluti à vehementissimo turbine repercussæ sunt ianua, & appulerunt se portæ parietibus impulsæ. Quanta igitur, putatis, pietatis felicitate peccatis hominum clausos cælos potest reserare, ad cuius sanctissimi nominis inuocationem natura vim pati cogitur, & non ferrum, non clausura lignorum officialem seruant modum? Cuius apud omnipotentem efficax potentia miserijs suorum compatiatur, peccati dirumpat nodos, & introitum ad illud summæ æternitatis tabernaculum, rogata nobis obtineat. Consolata satis mulier, expleto officio, propter quod venerat, fidelissima miraculorum tellis regreditur, nomen Domini magnificans, & meritum verè cum Deo viuentis Trudonis, sine cunctatione aliqua prædicans.

Quæ dona eius Ecclesiæ Pipinus princeps & vxor eius Plectrudis contulerint. Cap. 10.

ET CUM ad tantum omnipotentis Dei circa chari militis sui glebam respectum miraculorum vox toti penè orbi quasi inronuisset, Germaniæ & Gallorum populus religione ductus consuebat, & sub tali defensore se committebat. Quapropter & gloriosus ille Pipinus Maior domus, filius Ansigifi & Carolidarum principum, vnâ cum Francorum primatu, & curialium optimatibus, gratia orandi ad propitiabile illud viri Dei sepulchrum peruectus est. Vbi etiam in testimonium piæ deuotionis facta solenni donatione, quicquid in villa Ekinſala, quæ tunc fificus publicus erat, possidere videbatur, contradidit. Similiter & aliam villam, pago Campaniæ sitam, nomine Ham, in vsus seruorum Dei inibi militantium deuotè sub charta & teste condonauit. Venerabilis quoque eius coniunx Plectrudis, omnis religionis sufficiens monumentum, quanta se inibi deuotione deposuerit, largitiones eius in testimonium sunt. Quæ etiam regale suum aurum in recompensatione æternæ mercedis appendens, vocatis artificibus, altare sanctissimi patris auro & gemmis

2. Cor. 2.
2. Tim. 7.

Cant. 7.

Multa miracula sunt ad monumentum eius.

Matt. 28.
Marc. 16.

Magno miraculo diuinitus reuertitur fores templi.

Pipin' princeps multa largitur monasterio S. Trudonis.

Altare eius
Plectrudis
ornat auro
& gemmis.

decorabile reddidit. Hæc erga milites tuos, Christe, gratia : ista est retributio, vt post mortem cinis facti, seruiantur à regibus, qui viuētes pro nomine tuo seruiērent pauperibus : fiant que potestatum seculi apud te reconciliatores, qui contempta mundi dignitate, humilitatis tuæ se exhibuerunt imitatores.

Vt Hartfridus quidam verberatus sit. Cap. 11.

Accrescit ad materiam miraculorum quidam Hartfridus, vir inter suos præcipuus, & carnis consanguinitate beato Trudoni coniunctus. Quem in familiaritatē assumptum, vir Dei castigata exhortatione sub promissione quondam obligauerat, nunquam coniugali alligandum copula, sed magis sub cælibatu professum, virginitatis suæ munus Domino conseruaturum. Consensit interim, non amore, quem gratia remunerat : sed timore, quem iustitia punire solet. Assumpto de medio venerabili patre, homo non benè religiosus, quasi iam adepta libertate, terminum promissionis egreditur, coniugium postulat, parat vxorari. Dote cumulatâ, cõposito sumptu, nuptialis consummatur copula, promissionis de conseruanda virginitate nulla recordatio. Nox reddita somnū facit, cum ecce vir Dei, tota sanctitatis suæ coopertus autoritate, terribiliter ingreditur, tactum hominem taliter inerepans : Cur, inquit, neglecto imperio, violata fide, promissi immemor, vxorem ducere non timuisti ? Sed quàm frustra non tuum negotium assumptis, vel ex hoc intellige, quauis vxoratus, semper tamen eris sine sobole, neque proficiet in hæredem germen inobediētiae. Addit deindè pœnam, & virga, quam gerebat, percussio in femore, Signum, ait, id sit neglectæ promissionis : qui donèc adiuues, curuo crure, incessu malè pronò damnaberis. Expergefactus homo, teruditus ex verberibus, recognoscat autoritatem, peccatum fatetur, mutatusque in melius, in basilicam viri Dei comam deponit capitis, monachum profitetur : & tradita in vsum Ecclesiæ latissima, qua pollebat, possessione, omnes retrò dies religionem ingressus, castigatè satis emendat.

Diuinitus
punitur, qui
post votum
continentiæ
daxit vxorem.

Respiciat
& sit monachus.

Vt cæcus eius meritis lumen receperit. Cap. 12.

Ne pigeat interim de innumerabilibus quædam replicare, quæ ad declaranda serui sui merita, omnipotentem Dominum non piguit operari. Godefridus quidam, vir præfectorius, nec minùs religione, quàm opibus clarus, territorio debebat Hasbanienti : cui accessu temporis, debilitas quoque addiderat cæcitatem. Homo cum ætate, tum etiam sapientia plenus, inestimabili patientia flagellum cum culpa reputabat, & inter aduersa Deum benedicere didicerat. Tobiam illum ex veteri instrumēto esse putares, nisi quòd coniunx & filius de medio abierant. Fama illa beatissimi patris Trudonis admonitus, quasi de graui somno euigilare cogitur : desperatus à medico & tempore, hoc tali propitiatorum vt respiraret, fidem adhibuit. Duce regente gressus accedit, dies continuat, quotidie cum prece fidem ad comparandam oculorum mercem Deo appendit. Inter agenda Missarum solennia aliquandò de more se exhibuerat, tacita reuerentia cæteris circumstantibus, solus ipse clamoroso singultu aures maiestatis inquietabat. Distillat se euicta misericordia, redduntur ministerio oculi, illuminatus homo seipsum miratur & stupet. Rem interim silentio premit : expleto officio, voce Ecclesiam conuocat, vna sua luce omnes ad videndum Deum commouet, & in laudem cogit. Persona nobilis, dies festus, frequentia popularis, miraculo præstitere emolumentum.

Tobiaz.

Cæc' videt.

De homine impio, qui furto & homicidio se obstrinxerat. Cap. 13.

Multa quidem & relatu dignissima, fastidiosa prolixitati consultum volens, prætereo : pauca tamen & de minoribus adhuc vt interferam, causa est, ne dubitet fides sperare, quotiens ex occasione aliqua vel de minori substantia cum fortunæ ludibrio luctamen inire cogitur. Latro quidam præsumpta malitia, tenebris fectus, domo violata bouem auferens, imminuti pecoris damnum monachis fecerat. Puer mancipium gregis, spe recuperandi animalis, dum sublequitur, init periculum. Malitiæ commilitonem quendam minùs cautum latro ille sibi afficiuerat : quo misso in obuiam, puerum curioso oculo vestigium amissi pecoris iam deprehendentem, sicaria manu vt transuerberet, facit. Addunt crimini scelus, quia frequenter peccatum peccatum generat. comsummata malitia, domum se referunt, iustitiæ aut iudicij omnia de cælo prospectantis Dei respectus nullus erat. Monachi duplex interim flebant damnum, pecus

Addunt latrones crimini scelus, quia frequenter peccatum peccatum generat.

pecus aratro, puerum deesse officio. Latebat palliata iniquitas : quid potissimum pius affectus speraret, non habebat. Lotharius tunc temporis vir prudens & religiosus, monasterio præerat, qui latentis malitiæ secretum ab omnipotente monens querendum, prece ad ieiunium addita, tandiù dies continuare facit, donèc suspensum adhuc cælestis vindictæ gladium, in vltionem prouocarent. Latro enim ille, iniquitatis caput, à vehementissimo dæmone inuasus, furtum faceret, homicidij exponit ordinem, iustum in se redundasse iudicium, terribili contra se testimonio ipse vtitur. Nec desistit tormentum, donèc inuasor inimicus miserabile possessionis suæ vasculum contereret, cœno demersum vsque ad extinctam animam cruciaret.

Corripitur à dæmone furo occulto, sequè prodit & perit.

Quid eius furis socio acciderit. Cap. 14.

TAli igitur sine miserrimo homine in interitum tradito, alter ille iniquitatis comminister & homicida, quid aliud speraret, quàm vt sibi quoque æquati facinoris pœnam & æquale tormentum timeret imminere ? Ex consilio ergo matris, satis prouida circa salutem qualiscunque filij, occupata celeritate, tanquam statim capiti superextensam iam mortem fugiendo, ad monasterium curritur, apertis foribus maturatur confugium. Sed reum suum diuina vltione ab introitu longè repulsum, validissimi statim quidam ignes corripunt, ingeminatisque horribili cum stridore vocibus, Vror, vror, inquit, mater. Tumultuario clamore turba confluit, vltionis quidem testes impatientissimos fletus audientes, sed materialis ignis vestigium nullum considerantes. Manibus miserantibus vt inferretur assumptis, rursus elabatur, & temperata vltione, iterum totis membris in globum contrahitur. Stabat misera mulier, moriente filio solo affectu iam mater, nec aliud, quàm exequialia semiuino iam cadaueri parabat. Contracta tamen membra interim ad ianuam basilicæ componit : ibi totos septem dies continuat, peccatum filij quodam cruciatu in se quotidie vindicans, & ad erogandam misericordiam sacratissimum illud beati viri sepulcrum importuna oratione inquietans. Septima demùm die frequenti conatu vix filium cum matre ingreditur : ibi inter Missarum solennia, Ecclesia teste, erigitur, & integræ sanitati reformatur. Extinguat etiam in nobis illicitos ardores, erigat supplices suos in virtutem, cuius meritum est, quòd ignis inuisibilis extinguitur, & contracta membra officio & vsui suo restituantur.

Quid eius socio acciderit.

Sub Missa sanatur.

De fure alio boues auferente. Cap. 15.

Minimum est, quod dicturus sum, pietati tamen conueniens, & in erigendo virtutum culmine bona pars materiæ. Persona officialis, quem mansionarium appellat, Ecclesiæ contiguam habens habitationem, pecore abundabat. Rapta opportunitate, nocturnus prædo boues eius præsumit & auferit. Homo penuria pecoris motus, primam in sanctum Dei statim retorquet cum fide querimoniam : dehinc exaudibilem illum sepulcri locum adiciens, damnum cum pietate, mœrorem cum misericordia talis patroni componit. Res iucunda, nec minus mirabilis. Fur tota nocte fugam dum accelerat, magis moram nectit, multo fatigationis suæ itinere frustrà consumpto, sano quodam errore impeditur. Volebat saltem, relicta rapina, latere, nec poterat : fugere, & efficacia deerat. Manè reddito, vterque prædo & præda ad fores ecclesiæ reperiuntur : iusto possessori pecus suum, auctori miraculorum gratia redditur.

Fur diuinitus detinetur, ne possit boues abigere.

Vt minister Episcopi, miro modo liberatus sit à meritis pœnis. Cap. 16.

Idem ferè temporibus Grodegandus, sanctæ Metensis Ecclesiæ antistes, Pipini Regis ex Landrada sorore nepos, & Gorzienis fundator cœnobij, in Sarchinio animarum exercebat Domino lucrum : vir, cui ad gradum tantæ dignitatis, gratia etiam accesserat magnæ sanctitatis. Fortè, plerunquè vt solet, puer officialis, neglecta re familiari, sancita sententia ad culpæ modum iustus erat pœnis plecti. Exponitur tormento, & sub extento verberibus tremulus homo, solo metu reatus sui sufficiens satis pœnas iam soluerat. Locus euadendi nullus, à misericordia tota spes remota erat. Tum verò, quantum ad temporis illius necessitatem, timor & tormentum angustia satis consulunt : reus ille solubilis vinculi euadens nodum, ad misericordiam beati Trudonis facit confugium. Sequitur cuestigio minax tortor, & ira addeente stimulum, temerario ausu inconsulta manus pietatis irrumpunt asylum. Pro-uocata maiestas, mirabili cum auctoritate se exhibet, & delapso cæliis igne accensis

Grodegandus Metensis Episcopus & fundator Gorzienis cœnobij.

Illustratum.
raculum.

centis cereis, qui sacro adstabat altari, totos persecutores metu sternit. Adspiciebat miser misericordiam pro se extensam, & diuinæ pugnae spectator ociosus, versa vice minacibus suis miseretur. Ita in pietate transit, minæ in preces mutantur. Episcopus ipse in testimonium miraculi euocatus, sicut audiuit, ita & vidit in ciuitate Domini virtutum: & quod in se erat, puero culpam donans, malè presumpsum suorum in domum Domini introitum castigat: de reliquo seipsum sub tam defensibili tutela humiliat.

De thesauro Ecclesiae sublato. Cap. 17.

† deest, filius
vel pater.

AD hanc operum Domini iucundam relationem accrescunt & alia, tristi licet principio, ut potè de rerum Ecclesiasticarum damno, circa vltimam tamen sui clausulam, non minùs lata ex tanti prouisoris beneficio. Tempore enim quo Pipinus, qui fuit Caroli, † apud Francos honestè agebat in septris, monasterium sanctissimi patris à latronibus violatum, & thesaurus tali modo exindè est sublatus. Adalbertus quidam latronum peritus, & inter id genus hominum quasi primipilaris, peregrinum simulans, & habitu velans iniquitatem, quorundam qui sepulcrum beati viri ibant salutarum, veluti qui votum haberet, adhæsit contubernio. Adueniens, ex more monasterij à fratribus occurrit, præmissa oratione, xenodochio inducitur. Posita aqua, pedes lauant, cibos offerunt, refrigeria commutant in melius. Interim & ille conceptæ suæ malitiæ strenuus prouisor, opportunitatem querere, accessus faciles rimari, omnia prorsus curioso oculo metiri. Nox reddita, in somnos trahit: cæteris labori quietem soluentibus, iniquus vigil mali pernoxe opportunitatem capit. Fenestra erat inconsultius procliuus, solotenus in gymrum erecta, clausura parùm prouidè munita, & occasione habilis. Hanc sacrilegus hospes irrepit, & temeratis sacris, prædam facit: Regum donaria & potestatum seculi in omne æuum memorialem largitionem, insimul corrasam præsumit, & fugam facit. Partim statim malè comparato sumptui diuidit, partim auarus possessor larebrofæ fouere credit. Latet interim sceleratus author, & damnofo hospite, quæstio vbi cunque mota nihil proficit, assumptus quærentium labor inuani perit. Rediit ad singulare illud confugium defatigatis hominum studijs: beato Trudoni propriam committunt iniuriam, negocium iniungunt. Et quia necesse est reuelari operta, & occulta sciri, quodam mirabili diuinitatis consilio, quod diu iam erat absconsum, in palam redit tali modo.

Sacrilegij
apud S. Tru-
donem per-
petratur.

Ut deprehensus sit eius sacrilegij reus. Cap. 18.

HAbebat prophanator ille consanguineum, qui religione ductus, cum alio itinerante, ut orarent, ibat Sarchinium. Qui cum longè porrecto intuitu monasterium iam conspicerentur, ex familiari colloquutione homo ille conuiatori, Ego, inquit, noui, quis damnofo introitu Ecclesiam illam violauerit, & abstracto thesauro, adhuc occultus latet. Fauente illo, & protracta sodali confabulatione, superuenientibus noctis tenebris, vico succedunt, hospitio participant. Manè reddito iter ingressi, ex occasione aliqua aleam contentionis subeunt. Multiplicata lire, addito ad querelam stimulo, furis ille conscius armaturam præsumit, & contra minùs validum conuiatorem suum, parùm consultè insurgit. Ille, cui potissimum in fuga præsidium, rapta celeritate ad monasterium præcurrit, & effuso tumultuario planctu, euocata multitudine, viciscimini, ait, o viri, in mea iniuria vestri quoque damni occasionem. Hic meus enim persecutor, violatoris huius Ecclesie conscius, nam & consanguineus eius est. Exceptus statim iniuriosus homo, negat interrogatus: addictus verbèri, fatetur tandem, & Adelbertum furti reum prodit. Qui repertus, & tormentis exhibitus, adiudicante serenissimo Rege Pipino, ad malorum vel pœnam, vel exemplum, suspendio damnatus interiit. Ex industria tam religiosi principis, thesaurus vbi cunque diuisus aut distractus, egressa à sacris legibus auctoritate, recipitur, & Ecclesie reformatur. Præterea pars, quæ auaris terræ finibus erat abscondita, pastores dum ex cura gregis in pascualibus occupantur, insperatè ostenditur, & ex integro recollecta, dominis reassignatur. Si hanc ergo affectui suorum misertus benignus pater, in exteriori substantia exhibuit prouidentiam, quantam putatis de animarum longè incomparabiliiori thesauro adhibet diligentiam?

Proditur tamen sacrilegus, & laqueo necatur.

Sanctis de tabus notis magna cura est.

De

De quadam contracta, sub sacrificio sanata. Cap. 19.

EX annua in orbem reuolutione, festiua beatissimi Trudonis imminebat dies, & frequens populi fidelis conuentus ad pij patroni confluebat memoriam. Qua enim quis occuparetur alia studiosiori occasione, cum omni eum fide perenti nusquam se presentius infunderet stillicidium diuinæ misericordie? Ad hanc festiuam inuitationem, mulier comparato aliorum solatio, inter manus portantium inuehitur: cui ad graue illud pondus senij, paralysis quoque importuna accreuerat, & conglobatam hominis materiam, in informem quandam nodum contraxerat. Totus, quicumque esset ille motus, ab alio magis, quam à seipso expectabatur, nec nisi alieno sustentaculo pigra massa viuere putabatur. Illata ad propitiatorium, appendit singultus, solam motabilem lingulam cum fide ad ingerendam maiestati quandam vim sufficere reputans. Interea in hora sancti sacrificij, quando immortalia illa tractantur, & medianctibus Angelis humana celestibus reconciliantur, importunè precii ab ipso misericordie solio salus reportabatur: nodositas tota dissoluitur, contractura distenditur, erecta foemina plus quam seipsam portare sufficit. * Grauat alienum solatium, & facilitate quadam motabilis, congregatæ multitudini festiuam diem egregiè latiore reddidit.

Anniuersaria S. Trudonis festiuitas.

Contracta sanatur.

for. * Gratulatur

De contracto & cæco curatis. Cap. 20.

DVO quidam longa damnati dissimilitudine, eximaginationis suæ inconuenientiam, ad hanc artificialis medicinae manū veniunt reformare. Alterum enim emortua neruorum sila in claudum contraxerat, alterum pupilla ægorante, ab ipso natiuo lucis introitu nox praualens, perpetua cæcitate damnauerat. Quid potissimum agerent, duo deformata naturæ ludibria non habebant. Exhaustis oculis, medico desperante, incommoda sua cum quotidiana morte componebant, eam solam tormenti finem expectabant. Audita fama, quæ in debili recuperatione satis superque præbebat experimentum efficacis medicinae, conungunt tanquam de morte respirare, & quod natura inuiderat, ex beneficio pijsissimi patris recuperare. Ordinatur huic vehiculum, illi viæ ductor: & præcurrente spe, ad alteram, sed longè curabiliorem, Siloë piscinam: non vnus, sed duo simul procedunt. Mox ad quem tendunt, sibi adesse confessorem sentiunt, & quo ulterius procedunt, eo amplius viribus valent: Et sicut ignis feruore amplius calefcit, quo vicinior quis accedit: ita dum monasterio appropiant, clementius ambo ægrotant. Vbi autem ad memoriam sancti ventum & oratum est, auro fidei vterque, quæsitæ diu merces comparant: iste laxata neruorum nodositate, emortuum languoris senio femur in quandam nouæ infantie agilitatem mutatum stupet & gratulatur: ille restitutus in lectum motabilem palpebris, pupilla reuiuifcente oculo donatus, lucem haurit, & quæ auditu prius didicerat, læta vilitate melius incipit cognoscere. Homines non obscuro loco nati & alti, sui notitia non minimam iucundatæ plebi fidem de recuperata sospitate adstruunt, & in laudem Domini vna vox omnium sonat.

Eximaginatione, dicit deformationem.

Ioan. 9.

Cæcus & claudus curantur.

Author se excusat, quod non possit sufficere commemorandis omnibus. Cap. 21.

NE expectes à me Lector, ut omnia, quæ vel fidelis nobis reliquit antiquitas, vel quæ ipsi oculis nostris vidimus, virtutum sanctissimi huius patroni nostri, explicare velim, aut valeam: ad quorum inæstimabilem multitudinem enumerandâ, & Tulliani eloquij fluentia siccarentur, & contortæ vibratæque; Demosthenis sententiæ tardius languidiusque; ferrentur. Hoc pace sanctorum omnium dixerim, quod nunquam presentius celestis medicine stillicidij vsquam se effuderit, nec facillior vbiubi ad diuinum propitiatorium pullanti peccatori introitus patuerit. Habuerunt certe aliqui nostra tempora omnibus retrò seculis in experti, cum singulis penè diebus (rem toti orbi compertam loquor) plerumque; triceni aut quadrageni, interdum etiam centeni, ab hac medicinali mumba, secundum incommodorum qualitatem, recuperatæ sospitatis beneficia reportarent. Plus est, quod mecum rota testabitur prouincia, plerique visa alongè beatissimi patris ecclesia, antequam peterent, accipiebant, & solo affectu, longo adhuc terrarum remoti spatio, fide tamen propè erant, & medijs agris tota residens languentium multitudo, ibi orabant, ibi statim impetrabant. Et nè de mortuo non suscitatio quis calumnietur, quauis & in hanc quoque partem, quoties ratio postulasset, sufficiens ei gratia non defuerit, me ipsum hæc scribentem (optimus ipse, quem loquor, mihi testis adest) de ipsa, quam calcare intraueram, mortis

Ingenus numerus eorum, qui à S. Trudone curati sunt.

Author huius historiae à morte ferè renouatur ad vii.

mortis porta retraxit. Languor ad extremum pertraxerat, paratis exequialibus, iam finus efflabam animam, cum subitò à circumstantibus in clamatus sanctus Trudo adfuit, & efficaci illa sua potentia suscitatum interim distulit. Sed quanti est cadauer redanimare, qui quotidie de fœrenti vitiorum sepulcro, amoto desperationis durissimo lapide, innumeros non cessat clamosa compassione ad spiritualem vitam renouare? Sunt qui in breui tabella terrarum depingunt situs, & ingentia naturæ corpora breuibus lineis quasi metiuntur. Sic in paruulo hoc libello cernas adumbrata, non expressa, maximarum & incomparabilium virtutum eius insignia: de quo potissimum hoc concluderem prædicamentum, quia quicquid voluit, cum Deo potuit. Cauendum igitur, & toto studio pertimescendum, nè indeficiens iste cælestis paradisi fons, & viuentium aquarum semper manans puteus, à nobis negligatur, & cunctis, qui propè & longè sunt, bibentibus, hi quibus quotidie fluit, sicciant: sanatisque alijs, versa vice egrotent, qui totum medicum quasi possident. Loco enim patris & medici nobis vnicus omnium pater hunc suæ dilectionis perdonauit filium, sub quo & inenitabilia humanæ infantia corrigamus rudimenta, & languentis animæ recuperemus fida subsidia. Si conscientia lepra prurit animus, si cælum libero intuitu non respicit oculus, si ad currendam mandatorum viam stupens nos impedit neruus, si auaritia venarum sila contrahit in manibus, ab hoc tali medico medelam sola fide merebimur. Agè ergò nunc pater pie, pater inclyte, compone cum iudicibus seculi causas nostras, rerum damna perpetuis bonis remunera, incendia refrigerio auræ spiritualis commuta: graue mortalitatis huius nostræ exilium, in æternam repatriationem transfer, vt per te ad spem vitæ redeamus, & quandoquè desideratum ducem ad eam omnipotentis patris securi subsequamur mansionem, vbi cum concinibus Angelis gloriaris, & maiestatis manifesta contemplatione perfueris. Quod rogatus cælorum ille arbiter nobis largiatur: cuius imperium in triplici personarum proprietate, & inseparabili Deitatis vnitatem omnipotentis sui leges toto orbe disponit, iura moderatur, eadem & incommutabilis existens in secula seculorum, Amen.

Quicquid hic sanctus voluit, cum Deo potuit.

De vera & vna fide dicit.

Author inuocat sanctum Trudonem.

DE TRANSLATIONE SS. TRVDONIS ET EVCHERII, SERMO EIVSDEM THEODORICI ABBATIS: que quidem facta est 3. Idus Augusti, sed hèreponere libuit, vt maneat historia coniuncta.

is: que quidem facta est 3. Idus Augusti, sed hèreponere libuit, vt maneat historia coniuncta.

Lectio 1.

Loriosum est hodierna die tractare de margaritis sanctorum, & delectat inueneri duas confessorum gemmas de thesauris cælorum. Quorum preciosa corporum translatio, animarum nostrarum facta est consolatio: quia delectat filios patrum participari beneficio. Ipsi enim ex vitæ merito nobis à Deo patres constituti, nos ab eis filij per gratiam adoptati. Has autem margaritas de millibus electas, & precio proprii sanguinis comparatas, omnipotens Imperator diademati suo inseruit, sibi ad congruum honorem, nobis ad perpetuam salutem. Quarum luminis splendorem cæcus si sensit, illuminatus recessit: mortuus si tetigit, renixit: claudus si traclauit, cursum recepit. Neque enim alia iaspides diadema debuerunt ornare tanti Imperatoris, quam tales, quæ nascuntibus vbiquè in commodis se opponerent virtute medicinalis splendoris. Harum pars preciosior, id est, spiritus cælo recepti, fragmenta mortalitatis suæ nobis reliquerunt, ossa scilicet & cineres suos, omni terrarum suppellectile multo preciosiores: nè egere possit filiorum necessitas, quæ in manibus habet talium & tantorum patrum exuuias diuitias.

Sanctorum reliquie quæ preciosæ.

Lectio 2.

Isti etenim, isti, inquam, sunt inclyti propugnatores tui, & redempta Christi cruore Ecclesia: isti stant pro filijs tuis, nè eos barathro oris absorbeat toto aère vagantes corporum inuafores, & animarum iniqui corruptores. Quando enim per te armatis igni & dolo resisteres aduersarijs, quæ in propria carne imperium ægrè agis? Sed emeriti testes Christi, Angelorum ciues, immò consules pro meritis creati, etiam nunc iniquitatis satellites per te expugnant, quos per se vicerunt. Hi reos Deo conciliant, orbem portant, tartara spoliant, vt Angelorum numerum expleant, & supernæ Hierusalem muros de viuis & quadrata soliditate politis lapidibus extruant. Hanc enim efficacem

Sancti quid præstent nobis.

potentiam exercitus ille Domini Sabaoth, alij proprii sanguinis precio mercati sunt, alij munditia cordis, sine qua nemo Deum videt, promeruerunt: quos quadam equalitate pares facit in supernæ mansionis domo æqualis pro omnibus Christi passio, & de vno latere profusi sanguinis & aquæ commixtio.

Hinc est, quòd Petrus & Paulus dominam orbis Romam coronant effuso sanguine, Johannes mysterium Dei aquila, & præ cæteris possessor Christi pectoris, Ephesus sine sanguine sanctificat, solo somno pacis & carnis incorruptione. Sic vnus superni capitis innumerablem membra suis in locis inestimabili modo mortem Christi quotidie nobis annunciant, & alij in ara, alij sub ara clamant: omnes autem sub throno Dei, consortia & numerum fratrum suorum, tempore adhuc modico expectant. Alij igitur sanguine rubent passionis, alij aqua candent confessionis: quatenus terrenæ quoquè huius Ecclesiæ sanctissimus paradisus, purpuream rosarum suarum speciem nobis proferat, & pulchre candentem liliorum fragrantiam non debeat. Et huius paradisi fragrantissimo odore, odore, inquam, sicut agri pleni, cui benedixit Dominus, hæc duo perpetui candoris lilia, quorum hodiè translationem colimus, Trudonem & Eucherium cælestis nobis permisit munificentia: quorum verna fragrantia non deficiet, viriditatis gratia non marcescet, eò quòd pro vitæ admirabilis paritate flori sint illi incorporati, quem virga de radice Iesse nulla alia, quam sancti spiritus, generauit infusione.

Lect. 3.

Apoc. 7.

Esai. 11.

Quorum alterum, id est, beatissimum Trudonem, vel hoc solo germine nulli terrarum inferior, de nobilissimorum regum radice edidit Hasbania, & longa carnis & spiritus colludatione, peregrinatione probatum, scientia ornatum, sacerdotio insularum, miraculis toti orbi manifestatum, virtutem deum eius spiritum cælo destinatum, & mortale illud carnis eius indumentum in perpetuum sui munitionem & ornamentum Ecclesiæ huic committens, vsque in diem Domini sibi reseruauit. Alterum, sancti Eucherii, venerabilem Eucherium, Franciæ decus & corona vrbium Aurelia generauit, à quo in exemplum multiplici virtutum dote vsque in pontificem exaltauit. Qui probatus iam miles, Christi communicans passionibus, pro Ecclesiarum religione tuenda, optima armatus innocentia, cum Carolus magni Pipini filium, qui Martellus appellatus est, de irreligiositate imperterrite argueret, in exemplum patientiæ, & probatæ fidei testimonium, velut Pathmos ille Iohannes, exilio spontè relegatus est. Qui duci cuidam Romano commissus, mirum in modum Aegyptiam domum quidam Ioseph illustrauit, & frequenti miraculorum gratia à Domino clarificatus, de exilio ad patriam, non terrenæ huius peregrinationis, sed supernæ ciuitatis assumptus, in huius ecclesiæ gremio, perpetuæ pacis somno & hereditate est sepultus.

Lect. 4.

S. Trudo stitit per regia ortus.

S. Eucherii à quo in exiliu relegat.

Apoc. 11.

Gen. 39.

Hilant duo viri misericordie, quorum iustitiæ obliuionem non acceperunt, cælorum margaritæ, superni diadematis gemmæ, terrarum immarcescibilis flos: quorum animas sicut ex indiuisa charitate omnipotens remunerator in vna composuit cælesti requie, ita & corpora commendauit in gremio vnus ecclesiæ, in diem illam sibi reconsignanda, & abundantissima immortalitatis stola induenda. Quorum hodiè gloriosa memoria, quæ de libro de xtra Dei nunquam excidet, cælos latitia ornatur, orbis terræ huius supplices spe & misericordia donat: spe scilicet, nè dissidamus: misericordia, vt præsumamus. Has duas superni ædificij admirabiles columnas, cælum acumen altitudine penetrantes, quicunque Israël esse volumus, irreuerberato mentis oculo contemplantes sequamur: quatenus noctium nostrarum aduersitates, ignis sui splendore depellant, & dierum prosperitates nubis suæ blandimento componant. Acceperunt enim etiam ipsi ex beneficio sui Imperatoris, non cum Moyse, sed cum Iesu ducatum Israëlitiçi sui populi. Lex enim, ait Apostolus, ad persequendum neminem perduxit, donè is, cui repositum erat, veniret, & per se suosque orbis terræ principes Christianum exercitum ad veram repromissionis terram induceret. Cuius terræ promissione consolatus Psalmista, Credo, ait, videre bona Domini in terra viuentium.

Lect. 5.

S. Eucherii & Trudo duæ cælestis ædificij columnæ.

Heb. 7.

Psal. 16.

Horum igitur ducatu quicumque fruuntur, iacturam de Amalech non patiuntur: nec cadit coram hostibus, quisquis sub his pugnat victoribus. Qui & ipsi quondam sub signis fidei militantes, in die certaminis sui imitabilia nobis reliquere suæ militiæ monumenta: cum ipso iniquorum omnium capite nihil minùs gloriosè dimicantes, quam si habuissent Decios & Nerones. Egregiam nanque quandam vicissitudinem mortuo pro se Domino rependerunt, qui cessante persecutore, & sub titulo Christianæ

Lect. 6.

næ

Pugnae & certamina sanctorum.

Apoc. 14.

Sancti de nobis solliciti ut sint.

Lecl. 7.

Angeli sanctorum reliquias honorifice adstant.

Psal. 65.

Lecl. 8. Psal. 117.

Rom. 12. Psal. 4.

Cant. 8.

Esa. 11.

nae professionis designato iam orbe, ne tamen sine pugna essent, aliam legem in membris suis repugnantem expugnauerunt, carnem suam & concupiscentias seculi quotidiano martyrio crucifixerunt, ipsumque superbiam gigantem, caelis bella minitantem diabolum cum omnibus copijs suis, mirae constantiae pede conculcauerunt. Et nunc victoria potiti, immortalitatis lauro coronati, Agnum Dei sine macula sequuntur quocumque ierit. Virgines enim sunt, & vestimenta sua non coinquinauerunt: quia praeter inuitabilia, & sine quibus vita haec non ducitur, nullis contagijs nuptialem suam vestem suscauerunt. Securi autem sunt, solita illa sua pierate de nobis adhuc sunt solliciti, nobis manum porrigunt, & ad beatitudinis suae inuitant praemium. Quis autem dubitet sub talibus patronis confidere? quis sequi cunctetur, quod praecesserunt spes nostrae? Hos quippe gratuita clementia sua nobis omnipotens Deus defensores ordinauit: horum nos membris, super aurum & topazion preciosis, mirifice ditauit. Nisi nos multum abijcimus, semper nobis eos praesentes sperare debemus, maxime in die huius solennitatis & laetitiae. Sed cuius laetitiae? hominum, an Angelorum? Ut fidenter loquar, & hominum, & Angelorum: quia & illi de quotidiano conciuuium suorum gratulantur contubernio, & nos non modice hilares reddit horum dierna gloriae nostrae, margaritarum Dei preciosa translatio.

Digna igitur, fratres mei, laude hanc diem sacremus, & prono vtriusque hominis obsequio honoremus. Egregium nobis sit, Angelorum participari officio. Neque enim sola hominum manu & obsequio, quam hodie recolimus, administrata est festiuitas. Adfuerunt utique inuisibiles caelestium spirituum potestates, & conciuuium suorum preciosissimas exuias: ossa illa loquor, quae mundum debellauerunt, venerabiliter excipientes, in suae requiectionis locum digna cum reuerentia transulerunt. Unde enim tot deformata hominum corpora officio suo reddita, nisi quia super militum suorum corpora totos caelos reserauit, summam maiestatis potentia? Et nunc Angelis super his caelestis aulae senatoribus tota alacritate gratulantibus, gaudia nostra, quantum possumus, conferamus: immo gaudia eorum geminare ambiamus, & de peccatorum nostrorum tumultibus resurgendo, in vitam locum transferamur. Tunc etenim de morte resurgimus, & Angelis festiua gaudia cumulamur, cum Deum exquirimus, & formam vitae nostrae ex speculo supernae imaginis corrigimus. Hanc autem festiuitatem Deus a nobis exigit, quae nec torpore relaxet, nec illicitis negocijs implicet: sed tota ex superni desiderio amoris pendeat, & holocausta medullata diuino altari offerat. Quisquis enim bonum opus agit, sed omnipotentis Dei amore & desiderio ardere nescit, holocaustum quidem habet, sed medullam in holocausto non habet. Qui vero bona operatur, & visioni creatoris sui inhiat, sequatur ipsum ex amore, quo accenditur, in fletibus macerat, profecto holocausta medullata Domino libat.

Unde rursus per familiare suum organum idem spiritus sanctus, Constituite, ait, diem solennem in condensis usque ad cornu altaris. Solennem namque Domino diem constituit, quisquis se in eius desiderio affligit. Qui nimirum solennitatis dies usque ad cornu altaris tendi praecipitur: quia tandiu necessum est, ut quisque se afficiat, quousque ad superni sacrificij altitudinem, id est, ad aeterna gaudia pertingat. Hanc perpetuae solennitatis diem hic inchoat, & ibi perficiunt, quicumque castigato huius humanae infirmitatis luto, hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem se exhibent: super quos Deus vultus sui lumen signauit, & annuli sui formam impressit. De quo admirabili signaculo sanctae Ecclesiae a sponso suo dicitur: Pone me ut signaculum super cor tuum. Sponsus enim in signaculum ponitur, quando fidei eius mysterium in custodia internae cogitationis imprimitur: ut ille infidelis seruus, nimirum noster aduersarius, cum signata fide corda nostra considerat, tentando ea irrumperere non presumat. Hoc igitur signaculum, fratres mei, a Domino postulemus, in amoris eius desiderio nosmetipsos hostiam sacrificemus. Labilem & pretereuntem mundi huius figuram declinemus, ad caelestem patriam toto desiderio anhelemus. Sancti isti, quorum hodie translationem colimus, nisi florentem mundum calcassent, nequaquam flos in conspectu Dei facti fuissent. Er nunc cum conciuibus Angelis, & caelestis aulae senatoribus quanta, putatis, vernat viriditate, quorum ossa mortua flos ille natus de Virgine, tanta resperfit fragrantia & dulcedine? Quorum obtentu idem Deus & creator omnium sic nobis tribuat bonae actionis flores inchoare, ut ad fructum honoris & honestatis mereamur peruenire. Philaeorum plenae odoramentis in reconciliationem nostram accendantur, quatenus odoratus

odoratus Dominus placabile eorum sacrificium, gratiae suae nobis indulgeat beneficium: Qui uiuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Translationem hanc quidam factam annotarunt, Anno salutis octingentesimo octogesimo primo, aut circiter, cum Nortmannorum Reges Godefridus & Sigefridus Traiectum, Leodium, Tungros, Colonia Agrippinam, Bonnam, Aquisgranum & palatium, Monasterium quoque S. Trudonis, Stabulense, Malmundariense, Prumiense, multaque alia loca inflammauerunt. Vide praeter alios Chronicon Sigeberti Anno Domini 882.

DE S. CHRYSOGONO videat Lector infra Historiam S. Anastasiae, die 25. Decembris, in principio.

ITEM DE CRESCENTIANO martyre, videat historiam S. Marcelli Papae, 16. Ianuarij circa medium, habetur Tomo primo.

CERTAMEN SANCTI MARTYRIS MERCVRII, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE, ut habetur quinto tomo Aloysij.

IMPERANTE illo tempore Decio & Valeriano in magna vrbe Roma, ij communi decreto statuerunt, ut omnes sacrificarent & dijs libarent. Conuocato ergo toto Senatu, ei exposuerunt, quae communi consensu a se decreta fuerant: & cum eos inuenissent suae assentiri sententiae, magna affecti sunt laetitia. Statim ergo literis imperatorijs cum subscriptione Senatûs, iusserunt ea exponi, quae communiter eis visa fuerant, & proponi in Capitolio, quarum hoc est exemplum:

Imperatores triumphatores, victores, Augusti, pij, Decius & Valerianus simul cum Senatu haec communi consilio: Cum deorum beneficia & munera didicerimus, & simul etiam fruamur victoriae, quae nobis ab ipsis data est aduersus inimicos: quineriam aeris temperatione, & omne genus fructuum abundantia. Cum eos ergo didicerimus esse benefactores, & ea suppeditare, quae sunt in commune utilia: ea de causa vno decreto decernimus, ut omnis conditio liberorum & seruorum, militum & priuatorum, dijs expiantia offerant sacrificia, procidentes & supplicantes. Si quis autem voluerit diuinum nostrum ius violare, qui communi sententia est a nobis expositus, cum iubemus conijci in vincula: deinde varijs tormentis subijci. & si sic quidem fuerit persuasus, non leues a nobis honores consequetur. Sin autem contradixerit, post multa tormenta, ense subibit supplicium: aut in maris profundum iacietur: aut a uibus & canibus dabitur deuorandus: praecipue vero, si fuerint inuenti aliqui ex religione Christianorum. Qui autem diuinis nostris decretis obediuerint, maximos honores & dona consequentur. Valete felicissimè.

Proposito ergo edicto imperatorio, conturbata fuit tota ciuitate fuisset propositum impium hoc edictum. Accidit autem, ut cum illo tempore bellum fuisset a barbaris motum aduersus Romanos, pararent Imperatores suum exercitum, ut acie cum eis conficerent, iubentes numeris militum, qui erant in omnibus ciuitatibus, ut venirent in auxilium. Ex ijs autem, qui ab vnaquaque ciuitate & regione veniebant ad hunc belli apparatus, venit etiam legio eorum, qui dicebantur Martenses, qui sunt sub prima Armenia, sub tribuno nomine Saturnino. Egre diuente autem ad bellum Decio, debebat Romae Valerianus. Commissio vero inter Romanos & barbaros praelium, durauit conflictus longo tempore. Permanentibus autem ijs in illa congressione, apparuit visio cuidam ex legione Martensium, qui sunt sub prima Armenia, nomine Mercurio: apparuit, inquam, vir quidam ingentis magnitudinis, indutus albis vestibus, in dextera manu tenens thompheam, & ei dicens:

FFF Nè

Nonabr. 24. vel 25. ut habet historia, nisi mendu est libranij. Cap. 1.

Impia decia Imperatorum Decij & Valeriani.

Cap. 1.

Legio Martensium.

Visio offeritur Mercurio.

Nè timeas, nec formides: Sum enim missus, vt tibi opem feram, & te reddam victorem. Accipe ergò hanc rompbeam, & irruè in barbaros: & cum viceris, nè obliuiscaris Domini Dei tui. Ille autem, vt qui à se discessisset, existimabat esse vnum ex principibus Imperatoris. Quam cum accepisset, & se in citasset, impetum fecit in barbaros: ijsque fractis, eorum Regem occidit, & multos alios, aded vt defessum esset ei brachium, & ex sanguine eius manui adhereret rhomphea. Sicque fusi & fugati sunt barbari à Romanis.

Cap. 3. Tunc Decius cum rescuisset singulare eius certamen, cum accersitum donauit dignitate ductoris exercitus, constituens vt præfesset castris: & arbitratus Decius se deorum prouidentia à bello fuisse superiorem, valdè lætatur: & cum militibus multum erogasset pecuniæ, vnumquenque misit in locum suum: ipse autem ingrediens vnamquaque ciuitatem, magna faciebat conuiuia, Romam proficiscens. Vna autem nocte cum dormiret dux exercitus, ad eum accedit Angelus in prima, in qua apparuerat, figura: & puncto eius latere, eum excitauit. Ille verò cum eum vidisset, timore affectus, mansit mutus. Dicit ei Angelus: Mercuri, memento quid tibi dixim in conflictu prælij: vide nè obliuiscaris Domini Dei tui, Oportet enim te pro ipso certare legitimè, & coronam victoriæ accipere in glorioso regno cum sanctis omnibus. Hæc cum dixisset, euauit Angelus. Ille autem cum ad se redisset, & esset recordatus, Deo egit gratias. Sciebat enim à maioribus fidem Christianorum. Nam pater eius Gordianus, cum esset primicerius eius legionis, sæpè dicebat: Beatus est, qui Regi cælesti militat, ei enim donat regnum cælorum. Ille enim Rex verbo omnia est fabricatus: & ille est, qui est viuos & mortuos iudicaturus, & vnicuique redditurus secundum sua opera. Cum ad se ergò redisset, & patris verborum meminisset, & considerasset visionem, quæ sibi apparuerat, compunctus à sancto spiritu, cepit cum lachrymis confiteri & dicere: Hei mihi peccatori, quòd cum essem ramus germinantis arboris, exarui non habens radicem Dei cognitionis.

Iterum Angelus ei appareret.

Rom. 2. Conuersio eius.

Cap. 4. Dum ipse autem hæc diceret, missus est ab Imperatore silentiarius cum plurimis alijs, vt eum vocarent ad Imperatorem. Cum is verò se excusasset, Imperator distulit concilium. Die autem sequenti eum rursus accersit Imperator, vt veniret cum eo, quo par est, honore. Cum is autem accessisset, dimisso iam concilio, dicit ei Imperator: Eamus simul in templum Dianæ, & offeramus ei sacrificium. Sanctus verò se reprimens, iuit in suum Prætorium. Quidam autem ex proceribus eum accusat apud Imperatorem, dicens: Pie triumphator & victor, à dijs probare, vt administras imperium, dignare placidè me audire. Qui à vestra imperatoria est honoratus dextera, & cui gloria fuit tributa à vestro imperio, quod res Romanorum placidè & tranquillè administrat, is non fuit nobiscum in templo magnæ Dianæ, sacrificium oblaturus pro vestra potentia. Dixit Imperator: Quis hic est? Dixit Catulus consularis: Mercurius, quem magnificastis & ornastis diuersis dignitatibus. Is alios quoque evertit, nè deos colant: exitum autem vobis ostendet eius ad vos responso. Dixit Decius: Aliqua fortassè in eum motus inuidia, hæc in eum locutus es: sed te non audiam, nisi eo præsentè vera cognouero. fide autem digniores iudicabo testimonij oculos, quam aures. Tace ergò, & cum eo nullum verbum loquere: & si calumniandi quidem animo vsus in eum hæc dixeris, non leue dabis supplicium. Sin autem vera apparuerint ea, quæ à te dicta sunt, à me honores & dona consequeris, vt qui beneuolum in deos & in nos animum ostenderit. Imperator autem iussit eum venire cum eo, quo par erat honore.

Cap. 5. Cum is autem accessisset, dixit ei Decius: Non ego te hac organau dignitate, te exercituum ductorem constituens coram omnibus meis principibus, propterea quòd Dei voluntate à te victum fuerit prælium? Quomodo autem meum honorem nihili ducens, accepisti modum quendam malignitatis, & vis meos honores nihili pendere, deos non adorans, sicut iam audiui ab aliquibus? Generosus autè Christi miles, cum conuenienter ei, quod dicit Apostolus, veterem exuisset hominem cum suis actionibus, induit nouum, qui est creatus secundum Deum per baptismum, & confidenter ei dixit: A me tolle hunc tuum honorem. Ego enim non, vt arbitrator, ad id veni ex debito, qui barbaros in bello vicerim per Dominum meum Iesum Christum. Sed accipe quæ à te, vt dixisti, mihi data sunt. Nudus enim egressus sum ex utero matris meæ, nudus etiam reuertar in illum mundum.

Cap. 6. Cum itaque exuisset lenam, & soluisset zonam, iecit ad pedes Imperatoris, clamans

mans & dicens: Sum Christianus: audite omnes, sum Christianus. Decius autem simul & ira valdè percitus, & dicendi libertatem admiratus, eiusque pulchritudine & magnitudine obstupescens, iussit eum conijci in custodiam, dicens: Hic homo non considerauit nec intellexit honorem. Sed si senserit probum & ignominiam, puto fore, vt eum ad piam traducam cogitationem. Cum is autem abduceretur in custodiam, lætatur martyr & exultabat, Deum laudans & gloriam ei tribuens. Nocte autem illa Angelus Domini ei appareret, dicens: Confide Mercuri, & nè timeas. Crede in Dominum, quem es confessus. Ipse enim potest te redimere ex omni afflictione. Visione autem Angeli valdè fuit confirmatus.

Die verò sequenti cum præfessisset Imperator in tribunali, iussit eum sisti, & dicit ei: Hic honor te decet propter tuum pessimum animum. Dixit martyr: Me decet hic honor. accepisti enim ea, quæ prætereunt: pro ijs autem accipiam, quæ permanent in æternum. Dixit Imperator: Dic mihi genus tuum & patriam. Dixit Mercurius: Si vis scire genus meum & patriam, dicam tibi: Pater meus vocabatur Gordianus, Scythæ genere: militabat verò in legione Martensium. Patria autè mea, ad quam propero, est cælestis Hierusalem, quæ est ciuitas Regis cælestis. Dixit autem Decius: Hoc ne nomine vocatus es à parètibus, an in exercitu appellatus fuisti Mercurius? Dixit martyr: Militiæ à tribuno vocatus sum Mercurius. Dixit Imperator: Cur non facis sicut iustum fuit omnibus hominibus, & deos adoras, priorem tuum honorem recipiens? mavis nè mori in tormentis? Dic citò, sciens te esse vocatum propterea. Dixit Mercurius: Ego, vt dixisti, ided veni, vt te vincerem, & diabolus omnis vitij inuentorem: & coronam victoriæ accipiam ab agonotheta Iesu Christo Domino meo. Noli ergò tardare nec differre: sed in me imple, quæ tibi veniunt in mentem. Habeo enim lorica fidei & clypeum, per quæ vincam omnem inuentionem, quæ aduersus me excogitata & mota fuerit.

Tunc dixit Imperator ira plenus: Quoniam dicis te habere lorica fidei & clypeum, iubeo te nudum extendi ad quatuor palos, & sublimem tolli à terra. Cum hoc autem factum esset, dicit Imperator: Vbi sunt arma tua bellica? Per louem maximum deorum valdè fuisti extensus. Sanctus autem Mercurius in cælum adspiciens, dixit: Domine Iesu Christe, fer opem seruo tuo. Rursus iussit Imperator acuto gladio scindi eius corpus, & postea ignem substerni, vt ipse paulatim vreretur. Sanguinis autè multitudine rogas fuit extinctus. Sanctus verò forti & generoso animo ferebat hoc tormentum. Decius autè iussit eum solui, nè citius moreretur, & in quadam obscura domo turò includi. Eum itaque portantes, proiecerunt in domunculam, quæ paruum habebat respirationem, existimantes fore vt paulopost moreretur. Illa autem nocte ei appareret angelus Domini, dicens: Pax tibi, generosè athleta: & cum redidit sanum, curas vulnera eius corporis, aded vt surgeret, & gloriam redderet Deo, qui ei apparuerat.

Rursus ergò Decius iussit eum sisti: & cum eum vidisset, dixit: Qui mortuus fuit à nobis ablati, quomodo nunc per se ambulat? fortè nec vibiçem quidem habet in suo corpore. Iussit autem satellitibus, vt viderent. Illi verò ei dicunt: Per diuinissimam tuam pietatem, corpus habet aded delicatum, & omni macula vacuum, perinde ac si ne fuisset quidem tactum. Dixit Decius: Est omninò dicturus, Christus meus me curauit. Neminem introduxisti, qui eum curaret in custodia? Illi autem ei dixerunt: Per vestram potentiam, quæ regit vniuersum orbem terræ, nemo eum nè adspexit quidem, putabamus enim eum esse moriturum. Quomodo autem sanus & valens nunc assistat, nescimus. Dixit Imperator: Videte artem magicam Christianorum. Qui heri quidem putabatur esse mortuus, hodiè adstat sanus. Iratus itaque dixit ei: Quis te curauit? dic cum veritate. Nam sine præstigijs & arte magica non puto te fuisse curatum. Dixit sanctus Mercurius: Sicut prius dixisti nolens, Dominus noster Iesus Christus, verus medicus animarum & corporum, ipse me curauit. Veneficos autem, & incantatores, & sortibus diuinantes simul cum ijs, qui adorant simulacra, abdicat, eosque vinculis ligatos, tradit igni gehennæ, propterea quòd non agnouerunt verum Deum, qui fecit ipsos. Dixit Imperator: Corpus tuum rursus consumam supplicijs. Videamus autem, an te curet Christus tuus, quem confiteris. Dixit Mercurius: Credo in Dominum meum Iesum Christum, quòd quæcunque mihi intuleris supplicia, non potes me iniuria afficere. Ipse enim dixit: Nolite timere eos, qui corpus occidunt: animam autem non possunt occidere: sed eum timete potius, qui

potest animam & corpus perdere in gehenna : qui post mortem me rursus suscitabit in terribili die iusti iudicij.

Cap. 10. Alia rursus ei tormenta adhibentur.

Cum autem torqueretur & vreretur generosus Martyr, pro nidore suavis quidam odor aromatum manabat ex eius corpore. Cum is verò fuisset cruciatus, & ne ingemisset quidem, dixit Decius : Vbi est tuus medicus ? Nunc veniat, & te curet. Dixisti enim, quod etiam post mortem potest te suscitare. Dixit sanctus Mercurius : Fac, quod velis. Habes potestatem corporis mei, animæ autem Deus. Nam etsi corpus meum interierit, permanet anima mea, in quam non cadit interitus. Rursus iubet Imperator eum suspendi præcipitem, & eius collo alligari grauisimum lapidem : vt à lapide suffocatus, citò moreretur. In gratia autem Domini confirmatus martyr, longo tempore mansit in tormento. Cum vidisset verò Decius eum forti & magno animo resistere tormentis, & nihil graue eum tangere, iussit quidem lapidem deuolui ab eius collo : offerri autem flagellum æri alligatum, & eum tandiù flagellari, donèc eius sanguis solum impleret. Ille autem planè adamas, perstitit se fortiter gerens, & dicens : Ago tibi gratias Domine, quòd me pro tuo nomine dignatus sis flagris cædi.

Immane supplicium fert generosè.

Item alias penas.

Cap. 11.

Cum autem cognouisset Imperator eum esse planè immobilem, & persuaderi non posse, vt à sua dimoueretur sententia, conuocato concilio, (properabat enim ire Romam) tulit in eum sententiam, dicens : Mercurium, qui deos nihilificet, & venerandum decretum nostræ mansuetudinis nihili putauit, iubet pia nostra potentia duci in regionem Cappadocum, & ei caput amputari ad exemplum multorum. Nam quicumque resistit Imperatori, post multa tormenta subijcietur gladij supplicio. Cum itaque eum accepissent ij, quibus fuerat mandatum, duxerunt animal, & portantes eum, imposuerunt vinctum vtrinque validè. erat enim corpus martyris admodum dissolutum. Et venientes in diuersorium, eum sensim deponentes, faciebant quiescere. Sicque cum paucis diebus longum iter confecissent, venerunt Cæsaream. Ad eum autem accedens Dominus, dixit : Mercuri, ad esdum & quiesce. Cursum consummasti, fidem seruasti, accipe coronam tuæ decertationis. Constitutum enim est, vt tu hic consumeris. Martyr autè Seruatoris visione corroboratus, dicit ijs, qui erant cum ipso : Facite quod vobis fuit imperatum, nihil cunctantes. Dominus autem, qui vocat omnes ad poenitentiam, vos quoque sua gratia dignabitur. Nam cum sit diues, assatum donat bona sua ijs, qui accedunt. Hæc cum dixisset, caput fuit ei amputatum, consummatusque fuit in confessione Seruatoris nostri Dei.

Christus ei apparet.

Capitè punitur.

Cap. 12. Insigne miraculum.

Factum est autem, quod præter opinionem est, Dei miraculum mensis Nouembris vicesimo quinto : Post eius consummationem factum est corpus martyris album sicut nix, emittens suauem odorem vnguentorum & suffituum : & propter hoc signum multi facti sunt Christiani. Deposuerunt autem sanctum in loco insigni, vbi sunt multæ curationes ad gloriam Dei patris, & Domini nostri Iesu Christi, simul cum sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI PORTIANI ABBATIS, AVTHORE GREGORIO TVRONENSI De vita Patrum, Cap. 5.

24. Noueb.

Psal. 112.

1. Reg. 2.

Luc. 1. Matt. 20.

VITA omnipotens Deus suo dicatis nomine indulget, multamque eisdem pro fidei seruitio benignitatis opem compenfat, magna quidem se pollicens redditurum in cælo, sed que accepturi sunt, plerunque declarans in seculo. Nam sapius de seruis liberis, de liberis efficit gloriosos, iuxta illud Psalmographi dictum : Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem, vt collocaet eum cum principibus populi sui. De hoc & Anna Helcanæ ait : Repleti prius, pro pane se locauerunt, & famelici saturati sunt. Ex hoc & ipsa Redemptoris nostri genitrix virgo Maria dicebat : Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Sic & Dominus in Euangelio ait : Erunt primi nouissimi, & nouissimi primi. Illicit ergò amore suo diuina misericordia inopem, vt de paruis magnos statuat, ac de infimis vnigeniti sui faciat cohæredes. Præfecit enim de hac mundana egestate

state in cælo, quòd scendere non potuit terrenum Imperium, vt accedat illuc rusticus, quò accedere non meruit purpuratus. Sic nunc dicendum de beato Portiano Abbate, quem non modò de onere mundani seruitij eruit, verum etiam magnis virtutibus sublimauit, atq; post motum & pressuras seculi, in requie æterna constituit, locumque eum inter Angelorum choros, de quibus expulsus est dominus ille terrenus.

Beatissimus igitur Portianus ab ineunte ætate Deum quærere cæli semper etiam inter terrena seruitia conabatur. Hic enim seruus fertur fuisse cuiusdam barbari. Is cum plerunque ad monasterium confugeret, vt eum domino suo Abbas redderet excusatum, ad extremum fugientem aliquandò dominus eum de vestigio sequitur, & Abbatem calumniari cœpit, imputans quòd ipse eum seduceret, nè sibi suus famulus deseruiret. Cumque de consuetudine, vt eum redderet, calumniando Abbatem insisteret, dicit Abbas Portiano : Quid vis, vt faciam ? Et ille : Redde, inquit, me excusatum. Cumque excusatus redditus fuisset, & dominus eius reducere eum domum vellet, ita cæcatus est, vt nihil penitus posset cognoscere. Cernens autem se grauibus doloribus affici, Abbatem vocat, dicens : Supplica, quæso, pro me Dominum, & accipe hunc seruum ad eius cultum : forsitan promerebor recipere lumen amissum. Tunc Abbas vocato beato ait : Impone, quæso, manus tuas super oculos eius. Cumque ille resutaret, tandè Abbatis deuictis precibus, super oculos domini sui signum beate Crucis imposuit : statimque disrupta caligine, & sedato dolore, pristinae redditus est sanitati.

S. Portiani conditio.

Signo Crucis illuminat cæcum heru suum.

At verò exin beatus Portianus clericus factus, tanto virtutis cumulo est prælatus, vt decedente Abbate, ipse succederet. Qui fertur æstiuo tempore, cum ardor solis vi caloris sui cuncta consumeret, & etiam corpora, quæ robustiora potu ciboque erant, æstu defatigaret, in ieiunijs post perditum omnem ab ore humorem, saltem æstiuans numinasse. Ex quo iterum assumpto liquore, arentes gingiuas parumpèr reficere querens, quanquam palatum aridum humectaret, tamen maius tormentum addita corpori siti præstabat. Sal enim, vt nulli occultitur, magis ardorem sitis concitat, quam extinguat. Sed hic, tribuente Domino, arcebat ab eo.

Siti se cruciat.

His diebus Theodoricus ingressus Aruernum terminum, omnia exterminabat, cuncta deuastabat. Cumque in Arconensis vici pratis castrametasset, antedictus senex ad occursum eius properat, quasi pro populo rogaturus. Ingressusque castramane, Rege adhuc in tentorijs dormiente, Siginaldi papilionem, qui tunc primus cum eo habebatur, aggressus est : & dum de hac captiuitate conqueritur, Siginaldus, vt ablutus aqua manibus merum dignaretur accipere deprecatur, dicens : Magnum mihi hodiè gaudium comòdumque diuina pietas præstat, si intra tentorij mei septa, facta oratione, potum dignaris accipere. Audièrat enim famam sanctitatis eius : idcirco & honorem ei pro Dei reuerentia impendebat. Qui se diuersis modis excusans, assererat hoc non posse fieri, quia nec hora debita esset, nec Regi dignum præuisset occursum, & quod his omnibus potius erat, necdum ipse Domino psalmorù decantationem debitam exoluisset. Sed his sepositis, vi eum compulit, allatumque vasculum, quo potio tenebatur, rogat vt sanctus, imposita prius manu, sanctificaret. Qui eleuata dextera cum signum Crucis imposuisset, vasculum scinditur medium, ac vnum, quod intra tenebatur, cum immenso serpente terra diffundit. Quod cernentes qui aderant, metu exterriti, ad pedes beati viri decidunt, lambunt vestigia, osculantur & plantas : mirantur omnes virtutem senis, mirantur & se ab iniqui anguis viru diuinitus fuisse saluatos. Ad istud miraculum concurrunt omnes exercitus, vallat multitudo omnis beatum virum, cupiens eius simbras manu tangere, si osculo honorare non poterat. Et Rex exiit de stratu suo, accurritque, ad beati confessoris aduentum, illoque tacente, cunctos, quos repetebat, captiuos absoluit, & reliquos deinceps, vt voluit, sic tractauit. Duplex ibi beneficium, Domino cooperante, largitum est : nam & illos à morte eruit, & hos à iugo captiuitatis exemit.

Theodoricus Rex deuastat omnes terminos Aruernenses.

Nota rem memorabilem.

Nec præterire volui, quòd eum diabolus diuersis machinis conatus illudere, cum videret se nihil ei posse nocere, visibilibus eum prælijs est aggressus. Nam nocte quadam dum se sopori dedisset, subito expergestus, vidit cellulam suam quasi incendio concremare, exurgensque, perterritus ostium petijt. Quod cum referare nequiret, in oratione prosternitur, signum salutis coram se, & circum se faciens, ac protinus phantasia flammaram, quæ apparuerat, euauit, cognouitque hoc diaboli fuisse fallaciam. Id statim reuelatum est beato Prothasio, qui tunc apud Candidobrense monasterio

Diabolus ei molestias exhibet.

V. S. Crucis enervat illu vir Dei.

nafterium habebatur reclusus. Qui cum summa festinatione monachum ex cellula sua ad fratrem dirigens, hortatus est, dicens: Oportet te, dilectissime frater, insidijs diaboli resistere viriliter, & nihil de eius dolositate pauescere: sed omnia, quę intulerit, oratione assidua, ac signo Crucis econtrā appposito euincere, quia talibus semper tentationibus seruos Dei nititur expugnare.

Migrat ad Dominum. Senuit autem vir beatus, & impleto boni operis cursu, migravit ad Dominum. Cuius nunc tumulus sapiens diuinis glorificatur virtutibus. Hęc tantum de sancto viro cognouimus, non dijudicantes alios, qui maiora de eo cognouerunt, si voluerint aliqua in eius laudem conscribere.

DE SANCTO ROMANO BURDEGALENSI PRESBYTERO, EX DIVI GREGORII TVRONENSIS Archiepiscopi De gloria Confessorum Cap. 46.

24. Nouēb.

Eccē sancti inuocatio, & ad inuocatioē auxilij exhibitio.

ROMANUS in hoc territorio & sanctus Romanus Presbyter, quem, ut scripta vite eius edocēt, Martinus noster sepulturę locauit. Est autem sepulcrum eius contiguum Blauensi castello, super litus amnis Garonnę, in quo sepius naufragio perituri, virtute eius saluati sunt, proclamantes inter fluctus torrentis vndosi: Misere nostri, sancte Romane Confessor Dei. Mox enim, sedata tempestate, optato litore positi sunt. Nec enim fas est, vllum perire naufragio, qui eius basilicę amnis de medio contemplari meruerit. Quod & nos in grandinecessitate experti sumus. Nam cum imber creberimus per multos defluens dies, amnem Garonnam extra litora eiecisset, atque impellente vento validis fluctibus exundaret, eleuanturque fluctuum montes validi, qui non paruum inuentibus ingererent metum, exoratus beatus Confessor obtinuit, sicut credimus, virtutis suę suffragio, ut compressis fragoribus, planum præberet flumen alueum. Et sic ingressi nauem, ad ripam alteram sine periculo sumus deuecti.

INVENTIO ET TRANSLATIO CLARISSIMI MARTYRIS S. GEREONIS, A RVDOLPHO Abbate sancti Trudonis conscripta anno Domini 1121. aut circiter.

Nouēb. 24.

* Videtur deesse numerus, aut certe libus legendum.

RVDOLPHVS gratia Dei id, quod est, omnibus sanctorum martyrum pie amplectentibus memoriam, sanctorum martyrum confortium. Anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo vicesimo primo, turbatis iam antè per aliquot annos Ecclesia & regno sub Imperatore Henrico, cuius pater Henricus Leodij obiit: multi Episcoporum & Abbatum, & de omni ordine & gradu clericorum & monachi expulsi à suis sedibus, hac illacque ferebantur, propter communionem Imperatoris, quam vitabant: quia excommunicauerat eum dominus Papa Calixtus II. securus in eum sententias prædecessorū suorum Gelatij atque Paschalis. Hac tempestate, eademque de causa, eoque maxime, quia Friderici Leodiensium Episcopi electioni & consecrationi faueram, expulsus sum & ego de cœnobio beati Trudonis * Idus Aprilis, quarta feria Dominicę resurrectionis cum in eo indignus præsedissem duodecim iam annos, & duos menses, & ut putato, dies quatuordecim. Susceptusque sum eodem anno misericorditer à domino Archiepiscopo Colonienſi Friderico, eiusdemque Ecclesię studio, & fratrum electione positus sum Abbas in cœnobio beati Pantaleonis extra muros ciuitatis octauo Idus Septembris, cum iam vacasset à quarto Calendas Ianuarij.

Nec

Nec multò post subsequētibus diebus, petente quodam Dei seruo & prædicatore magno Nortberto vnum de corporibus martyrum Theborum, qui iacent in monasterio sancti Gereonis: apertum est vnus eorum sepulcrum in eodem monasterio, iuxta medium pilarum ad meridianam plagam, præsentibus tota nocte ad vigilias & ad fodiendum religiosi clericis, & monachis, atque Abbatibus, cum omni obsequio & reuerentia atque deuotione. Inter quos & ego peccator mandatus ad fui. Eleuato ergo superiori lapide de sarcophago, post octingentos & aliquot plures annos mar- tyri Theborum, inuentū est in eo corpus magnū, per scapulas amplum, per pedes & brachia rosum, indutum chlamyde militari coloris purpurei: quę ampla vtrinque vestis appendebat vsque subter genua eius quasi tribus digitis, genus palla non ignobilis. Super eam aliam habebat vestem breuiorem, ignotam quidem nobis nomine, sed cognitam filo serico, & colore nobilioris purpurę. Subtus ad carnem nihilominus vestis serica, albi maxime coloris, sed tamen subrubea. Corpus totum intactum adhuc videbatur à mento, quod tantum de capite supererat, vsq; ad pedes, indissoluta adhuc superficie vestium, caligarum atque calceorum. Nam vt conijcere verius potuimus, sic casu pertransierat inter caput & mentum persecutoris gladius. Pars tantum illa, vbi ventris mollities fuerat, aliquantulum, modeste tamen subsederat: quam vestis subsecuta, indissoluta permanerat. Tali suppressione, pedes & ossa femorum videbantur magis turgere. Supra pectus illius, signum Dominicę Crucis inuentum est de aurifrigio factum, sicut considerari potuit, submicantibus adhuc in eo auri metalli scintillulis. Aurifrigij longitudo penè vnus pedis extiterat, latitudo vix vnus digiti.

Monasteriū S. Gereonis, hodie collegium Canonicorum.

Nota de inuēto corpore.

Nota hoc de signo Crucis Dominicę contra impios hostes illius.

A genu eius vsque ad pedes, tibię ex directo & integro decenter composita, habentes adhuc caligas integras de palla, rotundis floribus ad modum oculorum caudę pauonis circumquaque distinctis. In ipsis subalaribus iuncti sicut prima die, & à talo sursum erecti pedes adhuc continebantur: & quantum ad superficiem vestis, nihil de toto corpore videri poterat, quod adhuc corruptum siue commotum vnamquam fuisset. Sub vestibus tamen, sicut postea exitus probauit, ipsa caro iam prostris in cinerem resoluta fuerat cum ossibus, exceptis paucis de maioribus: sed fauillę superextantis incommota integritas, carnis quoque integritatē oculis admirantium figurabat. O quam gloriosum erat, videre magnanimi militis Christi venustam formam, magnificeque vestitam, & quasi viuētis adhuc viribus plenam: cuius caput sicut simili corporis incorruptione adesset, dormire eum potius, quam mortuum, cederes. Ad caput eius cæspes erat gramineus locatus, à capite vsque ad cingulum, ab vtraque parte laterum, inter corpus eius & sarcophagum. Qui cæspes, immò qui cæspites (nam plures fuerant) sanguinei toti adhuc erant, sicut perfunsi in terra fuerāt fluente sanguine martyris, quando percussus in terram cecidit.

Sed & in aliorum trium martyrum sarcophagis, hac occasione apertis, eadem magnalia Dei vidimus. Pili herbarum in ipsis cæspitibus adhuc rigeabant, sicci tamen, sed concreto sanguine integri & rubri tenebantur. Testes mihi sunt ipsi martyres, quia propria, sed indigna, manu tenui, oculis proprijs adspexi, & alijs videre porrexi, ipsi quoque domino Episcopo assidenti, multumque præ gaudio & deuotione lachrymanti. O quantum studium, quantum Christi amor, quanta deuotio fidelium tunc temporis Christianorum, qui in tanta persecutione nec ipsos sanguineos cæspites tollere neglexerunt. Quid moror? Ista nocturnis horis acta sunt, sub magna quidem religiosorum virorum & fletu & cantu. Manè facto, cum res tam gloriosa & desiderabilis audita fuisset à ciuibus, & ostensa pluribus illorum, (nam apertum tantum sarcophagum palla tantum tegebatur) tota ciuitas statim infremuit, clamantes se malle mori, quam tanto thesauro, tanto patrono priuari. Erant etiam inter eos, qui corpus inuentum, ipsum esse sanctum Gereonem dicebant, propter habitus venustatem & corporis formositatem. Vnde maior & maior fiebat tumultus in populo, contradicebaturque ab omnibus domino Nortberto. Vix tandem sedatus est tumultus, præposito sanctę Marię Theodorico de Gradibus pulpitem ascendente, & populum mitigante, & quod rei huius consilium esset differendum, promittente, vsque ad præsentiam domini Archiepiscopi. Tunc nihilominus ad satisfaciendum populo, decretum est à maioribus, vt sepulcrum lapide superposito clauderetur, considerata prius diligenter integritate corporis à fidelibus, nè quid furto de eo tolleretur. Acta sunt

Vide res admirandas.

Obserua lector presco- rii Christianorū deuotionem.

Sarcophagum dicit neutro genere.

sunt hæc tertio Idus Octobris, anno supradicto Dominicæ incarnationis. Interea die & nocte vsque octauum Calendas Decembris cum magna deuotione & multo lumine sepulcrum custodiebatur, die circumsedentibus cum psalmodia electis ad hoc eiusdem ecclesiæ aliquibus clericis, nocte vigilantibus nihilominus cum psalmodia quibusdam alijs, interdumque iuuantibus eos fratribus de sanctis Apostolis.

Igitur post aliquot ita interlapso dies, octauo, vt diximus, Calendas Decembris vocatus adfuit dominus Archiepiscopus, Abbates, Præpositi & omnes congregati ones ciuitatis: populus verò innumerabilis. Magna reuerentia, magnisque laudibus secundo apertum est sepulcrum, & integrum representatum corpus sanctum: tamen ex magni lapidis concussionem caro, quæ sub vestibus in fauillam versa fuerat, per plurima loca subsederat, sicut etiam in talibus solet contingere, infuso post tot tempora occultis corporibus nouo aëre. Ponuntur duo Abbates, induti vestibus albis & stolis, vnus ad caput, alius ad pedes. Quorum vnus ego peccator, ad caput eius sedi, quanuis, vt superius dixi, de capite nihil præter mentum haberetur, sicut percussoris illud absentauerat gladius Applicuerunt se etiam alij duo presbyteri clerici sancto leuando corpori, nihilominus induti vestibus albis & stolis. Qui sacras manus piè apponentes, primùm vestes collegerunt, non integras, quia vetustas non patiebatur: sed per grandes & minores partes, sicut poterant diligentius. Circa scapulas verò, & supra totum pectus, & vsque ad ipsum cingulum, multus inueniebatur sanguis superglobatus, sicut abscisso capite, ex collo & venarum meatibus sparsim potuit emanare.

Multus sanguis inuenitur in martyris corpore.

Collectæ igitur sunt diligenter omnes eius vestes, sed istæ diligentius, crasso sanguine, sed sicco, graues, & per se in scrinio vno, deceniter ad hoc parato, positæ reuerenter. Cum quibus & balteus eius militaris de nigro corio, inuentus & repositus est, penè vnus vnusq; lōgitudinis, adhuc integras habens partes. A sinistro latere, iuxta latus eius & balteum, inuentus est nodus ferreus ad modum oui, rubigine propè consumptus: quem capulum gladij eius fuisse credimus: sed de gladio frustum nullum inuenimus. Diligentius tamen postea quidam attendentes, in ipsis partibus reliquiarum, quas inde exorauerant, particulas ferri mihi protestati sunt se inuenisse. Subtalares, magnis partibus integris, eodem scrinio reconditi sunt. Caligæ prorsus in cinerē resolutæ. At vbi susceptis vestibus, ad carnem & ossa colligenda ventū est, vix de ipsis ossibus, & hoc de magnis, aliquid solidum apparuit, quod prorsus in cinerem, aut in paruas particulas vetustas redegit.

Res admiratione digna.

Apoec. 7. Ibidem. for. * puluerem

Feretrū, pro theca.

Mira res, & valde gloriosa. Testor ipsos sanctos martyres, testor & ipsam sanctam multitudinem religiosorum virorum, qui diutius hoc viderunt: Totus cinis carnis & ossium, quasi calx nouiter fusa, cædebat per totum sarcophagum. O quoties ibi cantatum cum multis lachrymis fuit, Et in sanguine agni lauerunt stolas suas. O quoties ibi reperitum, Lauertunt stolas suas, & candidas eas fecerunt in sanguine agni. Tandem collectus est cinis, & cæspes simul sanguineus, & ipse in * puluere, sed terrei atque sub rubri coloris, propter sanguinem resolutus: susceptusq; in munda palla & preciosa, in alio scrinio maiore recõditus est. Tunc eleuatis vtrisque scrinijs, multa oblata sunt ad fabricandū feretrum sancto martyri. Dominus Archiepiscopus obtulit scutellam argenteam: deinde singuli quique, prout deuotionem habebant. Acta est etiam processio magna die illa circa claustrum & circa monasterium, pulsanibus signis, & cantantibus clericis & monachis, laicisq; Teutonicè in concrepationibus suis. Qua processione finita, & sanctis reliquijs in oculis suis super altare in medio monasterij collo catis, Missa de eiusdem sanctæ legionis martyribus incepta est, & iubente domino Archiepiscopo, à me peccatore cantata. Ante Canonem verò, finito Euangelio, dominus Archiepiscopus sermonem fecit ad populum de ijs, quæ tunc præ oculis habebantur & manibus, & quæ ad salutem animarum pertinebant, de sanctis Theobais martyribus. Finitaque Missa, dimissus est populus cum lætitia magna.

Studio domini Hermanni Præpositi corp. S. Gereonis translatum est.

Ex huius sancti martyris reliquijs, cura & deuotio fratris nostri Ecberti postea par tes aliquas nostro interuentu impetrauit à Præposito eiusdem monasterij Hermanni, cuius studio & deuotione reuelatum corpus translatum fuit. Reliquiæ autem hæc sunt: De veste illa subtiliori, quam ad carnem suam habuit indutam. De balteo eius militari, qui circa lumbos eius inuentus est, nigri corij. De ferro, vt videbatur, eius gladij, confuso cum sanguine, & cineribus vestium, & corporis illius: vbi quasi in media vagina ferrum adhuc patenter subluere videtur. De sanguine eius concreto cum

cum puluere carnis & ossium eius. Cùm adhuc per se iaceret, similimus erat calcis nouæ, aut farinæ candidæ. Postquam verò collectæ sunt partes vestium, quæ integrè colligi poterunt, & ossa, quæ penitus resoluta non fuerunt, cetera omnia in vno puluere collecta sunt: hoc est, puluis sanguinei cæspitis, puluis ossium, puluis carnis, puluis vestium. Quæ omnia simul confusa, album quoque illum colorem confuderunt.

Hec ideo tam diligenter exprimimus, quia puluerem carnis & ossium, colorem calcis nouiter fuscæ diximus habere: vt cùm alius color in isto puluere inuētus fuerit, nemo tamen dubitet, quin de vera carne & ossibus eius sit: immò simul quoque de sanguineis cæspitibus, atque de eius simul vestibus. Has scilicet reliquias cùm mihi frater Ecbertus allatas representasset, recognoui eas, sicut antè in sepulcro videram: & ex earum præsentium occasione ordinem inuentionis, sicut hîc legitur, aggressus sum fideliter describere, secundum quod vidi, & manibus proprijs, licet indignus, tra ctavi. Itaque prius eas vobis per eundem fratrem misi, transferendas in ecclesiam be atæ Mariæ in Dunc: quatenus in hoc nostro scripto, & ex earum præsentem contempla none nulli modò, vel in posterum dubium sit, quòd ex corpore martyris de sancta legione Thebæorum martyrum sumptæ sunt. Hortamur ergò & rogamus, atque precipimus, vt fratres nostri, qui morabuntur in Dunc, diem festū martyrij eorum in die S. Gereonis cum duodecim lectionibus amodò agant, & diem aduentus istarum ad eos reliquiarum. Hæc ego peccator Rudolphus, fratres mei & filij charissimi, qui illis in cœnobio beati Trudonis in Hasbania, scripsi vobis de cœnobio beati Pantaleonis iuxta Coloniam.

Puluis eius similis calcis nouiter fuscæ.

MARTYRIVM SANCTI PETRI EPISCOPI ALEXANDRINI, VT HABETVR IN MS. CODICIBVS, interprete, nisi fallor, Anastasio Bibliothecario, qui alicubi testatur se transulisse passionem præcipui doctoris & martyris Petri, Alexandriae vrbis Patriarchæ.

D corroboranda corda credentium, & mentes fidelium confirmandas, omnipotens Deus dignum pastorem beatorum Petrum plebis suæ Episcopum ordinauit. Hic per doctrinam suam multos ab idolorum cultura separans, Christi Ecclesiæ sociabat. Audiens igitur Maximinus, quòd multi per eum à dæmonum simulacris segregarentur, & in Christi nomine baptizarentur, furore cõmotus, statim destinauit tribunal quendam ad ciuitatem Alexandrinam, qui eum comprehenderet. Accepta itaque tribunalis auctoritate, cum suis militibus ad urbem superius memoratam perrexit. In quam ingressus, reperit be-

25. Novembris: quando Latina martyrologia eum habet 26. Cap. 1.

atissimum Petrum cum ingenti Christianorum multitudine * sanctorum commemorationem celebrantem. Quem statim comprehendens, vinculis alligauit, & custodiendum carceri deputauit, damnauitque compedum mortifera ruina. Hoc videntes Christiani, in lamentationem maximam conuersi, vnà cum suo pastore in custodia carceris permanebant. Non enim patiebantur, vt salutis doctor, mali aliquid patere celerius auferret. Quibus lectis, tribunus ad custodiam carceris cum manu armatorum perrexit. Videntes autem populi, qui ante carceris ianuam pro fide & amore sui pastoris perdurabant, quòd cum per vim de carcere voluisset eijcere atque interficere, dixerunt: Prius nos, si tibi à tuo rege præceptum est, interfice, & ita demùm valebis in nostrum patrem manus iniicere. Scias enim nos nullatenus permittere, vt doctor & medicus animarum nostrarum, aliquid patiatur.

* sanctorum Apostolorum legit Ado. Alexandrinorum erga Episcopum suum amor.

Audiens tribunus hos sermones, & videns non tantum populos diuersæ ætatis, sed etiam illustres viros, monachos quoque religiosos ac virgines, in custodia carceris permanere cum sancto viro, agebat silentiò moderatè, qualiter beatum Petrum sine vilius sanguinis effusione foris eieciturum percuteret, sicut & Maximini tyrani sententiã mani-

Cap. 2.

manifestabat. In tali itaque dum esset custodia positus, fama certaminis Petri, quo cum diabolo dimicabat, usque ad infelicissimum Arrium discurrendo pervenit, qui ante aliquantos dies pro zizaniorum doctrina, quam adversus Christum Dei filium in agro Dominico seminaverat, culpatus sapius, increpatus atque excommunicatus fuerat: & quia sanctis monitis acquiescere noluit, semetipsum eoque perduxit, ut a sancto Petro clericatus officio priuaretur. Cognita ergo infelix Arrius sententiam quam tyrannus adversus venerabilem ovium Christi pastorem dederat, gaudens atque exultans ad Christi Ecclesiam cum omni velocitate pervenit, & coepit in dolo quosdam de presbyteris atque laicis obsecrare, ut ei a sancto Petro veniam atque indulgentiam peterent. Propterea verò conabatur sui Episcopi communionem recipere, ut post illius vitæ terminum ipse successor existeret. Sed qui cordis cognitor est omnipotens Deus, in quæ graviter peccauerat, divisiones in sancta Trinitate faciens, non celavit beato Petro iniquum Arrij propositum, quod habebat in animo.

Cap. 3. Eadem nanque nocte apparuit beato Petro, in custodia carceris quiescenti, & ad nequissima infelicis Arrij consilia manifestavit. Cum igitur alio die venirent ad eum viri magni atque religiosi, quos cum presbyteris idem nefandus direxerat, ingrediens carcerem, proiecerunt se ad genua beati Petri, obsecrantes eum cum lachrymis, ut Arrium a vinculo damnationis absolueret, & eum in sancta Ecclesia presbyterij ministerio restitueret. Dans autem eis beatissimus Petrus manum, eleuavit eos, dicens: Quid vultis, dilectissimi mihi fratres, aut quid queritis? At illi respondentes, dixerunt: Precamur beatitudinem tuam, venerabilis pater, ut digneris veniam præstare infelicissimo Arrio, & absolvas eum a vinculo, quo eum vinxisti: quoniam ecce iam gloria tibi martyrij corona in cælis paratur: quia non solum per doctrinam tuam, universam illustrasti provinciam nostram, sed & per confessionem martyrij multo amplius nobis & perfectius salutem fidei contulisti. Propter quod credimus, quoniam tibi pro labore isto duplex in celo palma præparabitur.

Cap. 4. Tunc venerabilis Petrus cum ingenti gemitu lachrymans, ait: Pro Arrio me obsecratis, dilectissimi fratres, qui sponsam Christi violare conatur? An nescitis, quia pro omnibus semper dolui & condoleo, & omnibus indulgentiam præstans, neminem aliquando passus sum de Ecclesia Christi perire? Sed magis pro omnibus diligentem interuenio, omnipotentis Dei exorans clementiam, ut salutis veniam semper ab eo consequi mereantur? Hic autem Arrius, pro quo rogatis, soli Deo mortuus est, & a facie illius hinc & in futuro seculo proiectus. Vnde & a sacrosancto altari eius, non mea, sed ipsius est iudicij sententia separatus: quoniam non in homine, sed in Domino graviter peccavit, impiè agens in Trinitatis mysterium, ubi Cherubim & Seraphim non audent respicere, qui incessanter vocibus proclamant Deo, dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth. Cum etiam & virtutes calorum ipsum canentes, dicunt: Pleni sunt cæli & terra gloria tua: ille impia & execrabiliter mente ausus est blasphemias irrogare, & divisiones facere inter Patrem & Filium & Spiritum sanctum. Quemadmodum ergo audeam illi veniam dare, cui omnis creatura irascitur & maledicit? Quomodo potest veniam promereri à me dilectissimi fratres? Hæc verò dicente beatissimo Petro, viri qui pro indulgentia eius venerant petere, proiecerunt se ad pedes eius, & veluti muti sunt effecti, nec quicquam de eo illi amplius locuti sunt.

Cap. 5. Videns autem beatissimus Petrus ita eos pauore perterritos, apprehendit duos ex ipsis seniores presbyteros Achillam & Alexandrum, & ducens eos seorsum in parte carceris, ubi erat reclusus, dixit eis: Ego quidem, etsi peccator sum, scio me vocatione cælesti ad hunc agonem martyrij esse vocatum. Vobis autem, qui post me futuri estis columnæ in sancta Ecclesia, cupio confiteri mysterium Dei, quod mihi reuelatum est à Deo meo in hac nocte: quoniam post finem martyrij mei tu venerabilis pater Achilla presbyter, throni mei sedem Episcopatus consecuturus es: post te verò hic amabilis nobis Alexander presbyter ipso sacerdotio honorandus. Hoc mihi pro certo à Domino promissum est. Ideoque ne me velitis æstimare immiseri cordem esse, aut contra delinquentes crudelem. Quia omnis offensa humana, carnis vitio peracta, quantum sit grauis & periniqua, tamè multo leuior est, quam huius Arrij iniqua offensa. & idè illis, quæ ad hominis fragilitatè pertinent, facilius est nobis indulgentiam dare: huic autè maledicto, pro quo rogatis, quomodo possum veniam dare, cuius interiora dolo & blasphemiam plena sunt? ex cuius corde abyssus tenebrarum prorupit,

Arrius à S. Petro excommunicatus.

Arrij malus dolus.

Cap. 3. Apparet S. Petro Dominus, Arrij consilia iniqua ei indicans.

Cap. 4. Hæretici violant sponsam Christi id est, Ecclesiam. Terribilis sententia.

Es. 6. Ibidem.

S. Petrus futura prædicit.

proturpit, blasphemiam irrogando aduersus omnipotentem Dei filium, asserens eum creaturam, qui creator est omnium visibilium & invisibilium, qui à prophetis atque Apostolis & Evangelistis est prædicatus? Et nunc per istum diabolus zizania seminavit, per quem multus populus à recta fide auersus, & in profundum erroris deuolutus est. Sæpius à me monitus atque correptus, ut ab hac sacrilega doctrina recederet, nequaquam sermonibus acquiescere voluit. Cuius rei causa abiectus atque depositus est deorsum ab ordine presbyterij. Et nunc quemadmodum iubetis me obtemperare petitionibus vestris, cum ille meis admonitionibus noluerit acquiescere, præsertim cum in hac causa non meo iudicio sententiam aduersus eum dederim, sed diuinitus inspiratus hoc fieri iusserim?

Nam in hac hora noctis cum ex consuetudine debita sacras Deo orationes offerrem, ecce subito video apparere mihi in habitu pueri Iesum Christum Dominum nostrum. Cuius claritatis splendore nimio illustratus, non valebam vultu tantæ maiestatis inspicere. Qui indutus erat tunicam lineam, candidam nimis, sed cõscissam à summo usque deorsum: quam ambabus manibus cõstringebat circa pectus suum, cooperiens quodammodo nuditatem suam. Quem cum sic vidissem, timor magnus irruit super me, & cum summo timore deprecans eum, dixi: Domine, Domine, quid est hoc? Quare sic video tunicam tuam à summo usque deorsum cõscissam. Qui respondit mihi: Quoridie ipsam tractas in ecclesia, & nescis quomodo scissa est? Arrius mihi hanc scidit, quia separauit à me populum meum, quem mihi in hereditatem acquisiui per Crucis patibulum. Et nunc per ipsum, schisma factum est in populo meo: & idè apparui tibi, præcipiens & monens, ne forte velis eum in cõmunionem inserere. Iniqua enim meditatur contra me & populum meum. Ecce enim venturi sunt ad te quidam, quos ipse cum hypocritis direxit, qui te rogent pro eodem, ut ei veniam præstes. Tu autè cum omni cautela vigila, & ne acquiescas petitioni eorū, ne schisma fiat in populo meo, pro quo ego Crucem pertuli, & mortem gustavi, & tertia die rebar exi. Omnia quæ mando tibi, obserua, & manifesta hunc sermonem meum Achillæ & Alexandro, qui post te futuri sunt Episcopi: quibus præcipe, ut & ipsi anathematizent eum à conuentu suo coram omni populo, ut audientes terreantur, & discedant ab eo. Ideoque hæc omnia, quæ mihi præcepta sunt & insita à Domino meo, manifestaui vobis & cognita feci. Ex hoc mundus ero ab omnibus, quæ mandaui vobis, si non fuerint custodita.

Scitote autem & vos, quod in omni tempore, quo inter vos cõuersatus sum, nunquam cessavi monendo atque exhortando vos, tam voce, quam literis meis, cum essem in insula Tyri & Phœnicia, in Palæstina quoque insula relegatus, nunquam cessavi scribens confortare vos in virtute spiritus sancti, orans ac deprecans Deum die ac nocte pro populo mihi credito. Sollicitudinem quippè magnam gerebam, æstuans ingiter in corde meo pro salute eorum, ut non aliquis delitit in conuentu Ecclesie: nec unquam cessavi suggerendo beato Episcopo Helychio atque Theodoro, in custodia pro fide Christi reclusis: qui digni vocati sunt pro gratia Domini nostri, participes fieri passionum Christi. Ipse scribens ad Mesopotamiam, sapius designaui, qualia ab inimicis nobis inferebantur supplicia. Dolor nanque magnus & sollicitudo stringebat me pro populi mei salute, ne forte aliquis subuerteretur à prædicatoribus falsis. Amplius enim, quam sexcenti sexaginta viri de clericis vel laicis anathematizantes ritum gentilitium, in carceribus reclusi, & diuersa sustinentes supplicia, coronam martyrum meruerunt. Quorum victoriam ego audiens, lætus adoravi Dominum Deum meum, qui eos confortauit, & elegit in numero martyrum suorum. Mihi verò quanta offensa sunt in Lycaonia ab hæreticis, credo quia nec vos latet: quomodo Meletius Christianorum gregem ab Ecclesia separauit, pro quo Dei filius animam suam posuit, & effudit sanguinem preciosum. Aduersus quem Meletius impiè repugnans, sanctos Episcopos ac religiosos viros in carcerem claudebat, ac tribulabat, cogens eos præuaricari.

Propter quod, charissimi mihi, moneo vos, atque hortor viscera mea, custodite fidem, in qua renati estis: videte nè Arrij vel sociorum eius deceptionibus cõsentiat. Videtis me, quomodo ob vinculum charitatis Domini nostri in custodia sum clausus, in ea ipsius misericordiam expectans. Comperi autem, quod impius Meletius contra me multa mala testificetur, ut amplius tyranni Maximini furor exciterur, & me interficiat. Quam ego mortem pro Christo meo libenter die ac nocte expecto, ut in pace merear

Qua blasphemiam Arrius filium Dei affectu.

Cap. 6.

*Ado habet colobium, q est tunica sine manicis.

Vtinam hæc attenderet hæretici, q in multas sectas distrahunt populum.

Cap. 7.

Hi fuere Aegyptij Episcopi.

660. martyres.

Hic Meletius sibi ipsi remere arrogauit, factus hæreticus.

Cap. 8.

Ecce audens martyrij decrear

fiderium in viro Dei. Act. 20.

mereat de hoc seculo, in fide mea consummatus ad Christum transire: quia non facio animam meam preciosiorem, quam me, (secundum Apostolum dico) sed Dominum meo eam commendo, in cuius manu pendet spiritus meus: ut celerius impleam cursum martyrii mei, secundum quod mihi praedixit Dominus meus. Et nunc pro certo scio, quia amplius non videbitis faciem meam in corpore isto. Propter quod testificor vobis, quia mundus ego sum ab omnibus. Cauete vobis a doctrina Arrii & Meletii. Domini nostri Iesu Christi tantum precepta seruare. Estote solliciti pro populi salute, in quo vos spiritus sanctus posuit pastores & Episcopos Ecclesiae suae. Scio nanque, quod post finem meum exurgent multi tam de clericis, quam de laicis, & loquentur peruersa, subuertentes animas innocentium, ut eos separent a fide Christi. Propterea rogo, vigilate ab Arrii intentione. Scio quia in tribulationem maximam habetis intrare: sed credo, quia labor vester non erit inanis apud Dominum Deum vestrum. Nostis quanta pericula sustinuit pro Christo, qui me nutriuit, pater meus Theonas Episcopus ab his, qui idolis seruiebant, ut eos sua praedicatione saluaret. Post cuius finem & transitum ego sedem eius suscepi, mores eius & vitam imitatus sum.

Theonas Episc. Alexandr. multa persequens a paganis.

Cap. 9.

Quid autem dicam de Heraclio, & Demetrio, vel Dionysio beatissimis Episcopis, quales tentationes & pericula sustinuerunt ab ijs, qui schisma faciebant in conuentu Ecclesiae Christianorum, & conturbabant plebem Dei? Pro quorum salute de loco in locum se inuicem literis monebant, ne recederent a fide Christi, quam acceperant. Ecce sudorem & laborem pertulerunt pro animabus nostris boni pastores animarum nostrarum. Sed illa gratia, quae illis iugiter adstetit, cum eis usque, in finem perseuerauit. Nunc ergo commendo vos Deo & verbo gratiae eius, qui potens est vos aedificare, & immaculatos per omnia conseruare. Et haec dicens B. Petrus Episcopus, inclinans genua sua, orauit: & completa oratione, dixit: Orate pro me fratres, & omnes circumstantes dixerunt, Amen. Ea hora Achilles & Alexander contplexantes & osculantes manus eius, lachrymantem fiebant, eo quod dixerat eis, Amplius faciem meam non videbitis. & ita venerunt, ubi erant populi stantes clerici atque laici: & locutus est eis de doctrina fidei, quae est in confessione Domini nostri Iesu Christi. & orans, iterum salutauit eos in pace. Qui recedentes, secretum nunciauerunt vniuerso populo Christianorum, quaecumque Dominus B. Petro de Arrii blasphemias reuelauerat, vel quaecumque, facere commouisset, ut eum coram omnibus anathematizarent, & in ecclesiam ingredi nunquam sinerent.

Achillas & Alexander populo verba sui patris referunt.

Cap. 10.

Præterea cognoscens beatissimus Petrus Episcopus, quod Christianorum populus tribuno non permitteret, ut illum iuxta tyranni sententiam, pro Christi nomine gladio decollaret, volens preparatam sibi diuinitus martyrii coronam celeriter accipere, vocauit vnum de ministris suis, qui ei vnanimis fuerat, & misit eum ad tribunum, dicens: Si vis Maximino tuo parere, venies ad carcerem secreto noctis, & facies in pariete modicum foramen, quantum vnus hominis est capacitas: per quod ingressus tuus carnis, amputabit caput meum gladio, & transmittes illud tyranno principi tuo, & erit tibi victoria in conspectu eius. Huic consilio tribunus deferuicns, eo tempore, quo Christi martyr dixerat, caput eius gladio defecauit. Fit commemoratio eius die Calendarum Septembris. Requiescit nunc in pace sub ara Domini Christi saluatoris: Cui honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Vltro se offerret tribuno percussendum S. Petrus.

Ceditur gladio.

MARTYRIUM SANCTÆ MARTYRIS ECATERINAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

Habetur quinto tomo Alosij.

Novemb. 27. Cap. 1.

L. litera impijissimi tyranni.

IMPERANTE impio Maxentio, vniuersum imperium Romanorum amplectebatur impium cultum demonum. Is enim Alexandriae praesidens in excelso & sublimi tribunali, emisit hoc impium edictum, ut omnes simul, qui erant in eius potestate ac ditione, simulacris sacrificarent. Vnde etiam per vniuersum Romanum imperium manifesta fuerunt, quae decreta fuerant, literis ita se habentibus: Imperator Maxentius omnibus, qui sunt in mea ditione, salutem. Magnum consecuti beneficium a deorum benignitate, veluti quandam huius munificentiae remunerationem, censuimus nos eis oportere offerre sacrificia. Omnes ergo, si fieri potest, ad nos venient-

venientes, ostendite vestram in magnos deos benevolentiam: Scientes quod hoc nostrum edictum contempserit, & ad aliam a nobis prohibitam adspexerit religionem, & exciderit ab ipsa magna deorum benevolentia, & subiicietur a nobis malis extremis

Cum haec literae in omnem partem peruassissent, licebat videre confluentem ad ipsum multitudinem metu minarum: quorum alij quidem adducebant oues & boues: alij autem varia genera auium. Neque erat vllus immunis, sed erant omnes inuenti in apparatu sacrificij. Nam qui erant valde diuites, constitutum erat, ut magna animalia adducerent ad sacrificium: parua autem pauperes, prout vnique supererebat facultates, & erat vniuscuiusque, in deos benevolentia. Ad magnificentiam autem eos maxime incitabat Imperator, afferens ad sacrificandum centum & triginta tauros. Cum omnes ergo ad ipsum conuenissent Alexandriae, valde laetatus est, videns multitudinem populi & sacrificiorum: adeo ut nec alterum quidem tempus expectaret, sed protinus surrexerit, & citissime ad templum processerit, & ipsum peregerit sacrificium. Cum eo autem currebat omne genus & omnis aetas, & vniuersus senatus, & omnes magistratus, plebsque, & vulgus hominum, quae ad sacrificium pertinebant, vnusquisque afferens: adeo ut propter multitudinem eorum, qui consuebant, angusta esset ipsa ciuitas, angustum templum: clamore vero brutorum animalium circumsonaret tota regio circuncincta: nidore autem sacrificiorum ipse quoque aer inficeretur.

Cap. 2.

Innumera horum multitudo venit Alexandriae, demonibus sacrificatura.

Cum haec sic fierent, mulier quaedam pia, nomine Accaterina, aetate iuuenis, pulchra specie, quae genus ducebat ex sanguine regio, omnem autem & externam & nostram scripturam perlegerat, multis ancillis comitata degebat Alexandriae, & sic asseruabat in aedibus regij, & solum Christum nostrarum sponsum, & ei animam seruabat pulchritudinem: & in eum solum erat cor eius amore inflammatum. Haec sic videns homines grauissimum subire naufragium, & venire in extremum interitus periculum, animo grauiter affecta, & pro Domino amulatione ac zelo incitata, vnicuique statim suum ostendere desiderium, & ardentem pro fide zelum: & cum nonnullos secum accepisset famulos, protinus profecta est in templum, in quo erat multitudo cum Rege sacrificans: & stans in limine, aliorum quidem vultus ad se attrahebat, ut quae insigni esset pulchritudine, & internam speciem ostendebat per externam. Sensim autem sua munda labra aperiens, dixit se habere necessarium aliquid, quod diceret Imperatori. Qui itaque nuncijs referendis praerant, Imperatori de virgine annunciant. Cumque ille iussisset, statim introducit. Quae cum stetit coram impudenti Tyranno, cum ille adhuc vacaret sacrificio, constanter & liberè sic ei est locuta:

Cap. 3. S. Catharina deiecit Alexandriae.

Non fert idolatriae flagitium.

Oportebat quidem, o Imperator, te ex teipso tuam videre deceptionem, quod hominum, in quos cadit interitus, simulacris, tanquam dijs, offers sacrificia: & gentilem hanc superstitionem & dedecus abijcere. Quoniam autem sinistro parens demoni, adeo manifestam caecitatis veritatem, oporteret omnino sapienti saltem, qui est apud vos, Diodoro credentem, cognoscere quidnam sint vestri dii: & non tam inconsideratè, quae non decent, velle facere: & non deos putare simulacra hominum, qui vitam miserè finièrunt. Ille enim dicit & deos fuisse homines, & propter aliqua beneficia nominatos fuisse immortales. Scribit autem ipsos quoque habuisse proprias nominum appellationes, & imperasse quibusdam regionibus & ciuitatibus. Dicit verò homines deceptos ignorantia, eos vocasse deos, & retulisse in numerum immortalium. Porro autem alius quoque sapiens apud vos ex ijs, qui conscripserunt historias, dixit illum Sarrum inuenisse primum res gentilem. Eos enim, qui priscis temporibus, aut fortitudinis, aut amicitiae, aut alicuius alterius virtutis opus, dignum quod memoriae mandetur, aut in quod studium conferatur, ostenderunt, dicitur honorasse statuas ac simulacris. Qui autem maiorum mentem ignorauerunt posterius, quod eos solum memoriae gratia, ut qui rem aliquam laudabilem fecerant, honorassent, eisque imagines & statuas posuissent, ad homines interitui & omnino similibus obnoxios affectionibus accesserunt: & ut eis fierent sacrificia, honoresque, haberentur, & dies festi celebrarentur, prouiderunt. Eos vester quoque sapiens Phitarchus Cheronus arguit, dicens eos inducere errorem imaginum, quibus oportet te quoque credere, o Imperator. Non enim alienis omnino, sed tuis credes: & non tam multas animas inducere in extremum barathrum interitus. Pro quibus ipse miserè lues

Cap. 4. Obseruans illius virginitatem liberatam.

Ggg poenas,

Ostendit Iesum Christum verum esse Deum.

poenas, & æternum subibis supplicium, gehennam, inquam, ignis, quæ nîquam desinit, sed maiorem sem per flammam accendit. His ergo persuadearis, ô Imperator, & persuasus agnosce verum Deum solum, qui dedit tibi hoc imperium, & præterea ipsam quoque vitam præbuit. Qui cum esset Deus æternus & immortalis, propter nos homo quoque factus est, crucemque & mortem elegit, nos faciens surgere à morte inobedientiæ, & ut ipse scit, nostram procurans salutem. Is & eorum, qui erant, est servator, & eos quos poenitet, benignè & clementer excipit.

Cap. 4. Furor inflamatur tyrannus.

Ad hæc ira impletur Maxentius, & cum servens sanguis ad cor eius modicum affluxisset, vox quoque ei fuit extincta, & nec potuit quidem omninò respondere. Cum autem ad se vix tandem redisset, & quæ à martyre dicta fuerant, vidisset esse validiora, quàm ut contra ea dici posset, Nunc quidem, inquit, ô mulier, sine peragere sacrificium: paulopòst autem de ijs, quæ dicis, audiemus apertius. Peracto ergo sacrificio, & festo per hæc soluto, in regiam reversus, accessit beatam. Postquam autem ea adstiterit, Dic nobis, inquit, quænam es, aut quænam sunt ea verba, quæ nobis locuta? Illa autem, Nescis, inquit, ô Imperator, quænam ego sim? Sum filia Imperatoris, qui te præcessit: vocor autem Accaterina. Sum verò exercitata in omni disciplina rhetoricæ & philosophiæ, geometriæ & aliarum scientiarum. Sed illa omnia nihili ducens, veni ut desponderer immortalis sponso Christo, qui locutus est per Prophetam: Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentum reprobabo.

Cap. 6.

Cum autem Imperator admiratus esset, quæ dicta fuerant, & in eam intentius defixisset oculos, & existimasset eam non esse vnam ex ijs, quæ nata sunt è terra: sed se deorum aliquam videre visionem, loquentem in habitu humano: cum sic putasset, & eam perperam esset allocutus, beata sermonem excipiens, dicit ei: Verè dixisti, ô Imperator. Dæmones enim, quos deos nominas, reuera vos spectris decipiunt dæmoniacis, & vos prouocant ad libidinem & intemperantiam, & ad nefarias impellunt cupiditates. Ego autem cuiusmodicumque sum, sum pulvis & lutum, effusa in hanc formam, & eius honorata imagine. Quamobrem hinc magis conuenit admirari sapientiam opificis, quòd in luto & in materia tam vili poterit tantam extruere pulchritudinem. Quæ quidem agrè ferens Imperator, Noli, inquit, dijs maledicere, qui & ipsi sunt immortales, & gloriam habent immortalem. Martyr autem: Inuenies, inquit, tu quoque, ô Imperator, quidnam sunt dii tui, si velis solum tuam abijcere parumpèr deceptionem: verum quoque Deum agnosces, qui est æternus & immortalis: cuius vel solum nomen pronunciatum, vel crux etiam figurata in aère, tuos deos vertit in fugam. Si velis autem, vel ex ipsa veritate apertam faciamus demonstrationem.

Dij gentium suos cultores ad libidinem prouocant.

Vis expressæ Crucis.

Cap. 7.

Cum itaque Imperatori suspecta fuisset libertas martyris, timeretque, nè se vndiq; circumfisteret, & implicaret demonstrationibus, ipse autem non posset respondere & resistere, seq; & suos deos aperto dedecore afficeret, ipse quidem nec eam tantum audire sustinet, præ se ferens non decere, ut cum scemina dissereret: Ad te autem, inquit, à me adducuntur oratores, qui omnes tuas rationes & propositiones abundè confutabunt: ut cum tu quoque abundè didiceris tuorum dogmatum imbecillitatem, adspicias ad id quod est vtile, & nostro pareas dogmati. Hæc dixit, & sanctam quidem iubet seruari in custodia: ipse autem statim emittit epistolam in hæc verba: Imperator Maxentius omnibus, qui sunt meæ ditionis, salutem. Quicunque deorum sapientissimi Mercurij curam geritis, inuocatis Musis, quæ sunt causæ cognitionis, venite ad nos vsque, sapientissimæ mulierculæ, quæ nobis veluti ex quadam machina apparuit, os obstructuri, nè magnos deos irrideat, neque fabulas esse putet, quæ sub falso reguntur probabili. Sic enim & patriam sapientiam omnes admirabuntur, & nos vestram dicendi facultatem & artem laudantes, & acceptam habentes, vos magnis donis remunerabimus. Cum ea ergo literæ breui per totum suum peruasissent imperium, conuenerunt ad ipsum electi numero quinquaginta oratores, qui erant acres ad inueniendum, & multum valebant in dicendo. Quos cum proximè sistendos curasset Maxentius, ut familiaritate eos magis acueret & incitaret: Quæ, inquit, à nobis ad vos missæ sunt literæ, significarunt causam vestri huc aduentus. Vos ergo pulchre vos ipsos paretis & instruat. Neque quòd sit aduersaria scemina, segnitus aut negligētius veniat ad certamen: sed tanquam contra fortissimum aduersarium, generoso & excelso animo, & cum omni apparatu in

S. Catharina ducitur in custodia.

50. Oratores veniunt Alexandria.

in eam insurgatis. Nam si viceritis quidem, non videbimini multis paruum crexisset trophæum. Sinaurem, quod absit, vos vinci contigerit, magnum dedecus vobis conciliabitur, & ridebimini ab omnibus. Adspicientes enim ad sexum, quòd sit mulier, eam esse existimant in dicendo imbecillam, & eius eloquentiæ nullas esse vires arbitrantur, eamque nihil generosum ac forte posse aut facere, aut dicere. Ego autem, ut qui eius accuratam habeam experientiam, opinor ab ea secūdum futurum Platonem, qui tulit primas partes sapientiæ. Vosque sic velim esse paratos, perinde ac si aduersus illum ipsum essetis decertaturi. Est enim melius, magna expectantes imminere minora, quàm parua sperantes, incidere in fortiora.

Platonis laus.

Cap. 8.

Ad hæc dixit vnus ex oratoribus, qui erat eximius inter omnes, qui erant cum ipsis: Consentaneum est, ô Imperator, hæc ita se habere, & intelligentem esse mulierem, & acuti ingenij. Sed non videtur mihi fore, ut sustineat venire in cōspectum oratoris, nedum ut cum eo ineat certamen disputationis, & aut aliquid proponat, aut opponat. Quid est enim mulier ad artem rhetoricam? Veniat tamen solum, reiubente, & videbis quæ deinceps consequitur. Cum ergo oratorem ad eò tumidum vidisset Maxentius, ad voluptatem & læticiam statim fuit conuersus, sperans stultam linguam ad eò intemperantem & audacem persuasuram linguæ moderatæ & plenæ sapientiæ. Iubet ergo ante se sisti martyrem. Collecta quoque fuerat frequens multitudo, concurrens ad spectaculum certaminis, ut scirent, ex vtra parte staret victoria. Nondum peruenerant ad custodiam ij, qui iussi fuerant eam adducere, cum Angelus Domini ei appārens, Noli timere, ait, Dei puella. Ecce enim præter tuam sapientiam tibi dabitur à Deo sapientiæ, & persuadebis quinquaginta oratoribus. Neq; solum persuadebis, sed & ipsos, & multos alios, qui sunt cum eis, ad Deum adduces. Deinde tu quoque eris redimita corona martyrij. Hæc ille quidem cum dixisset, abiit.

Angelus confirmat S. Catharinam.

Cap. 9.

Cum eam autem accepissent ij, qui missi fuerant, adducunt ad tribunal Imperatoris. Et statim egregius ille orator, quem prius diximus, toruè intuens, & superbe loquens: Tu es, inquit, quæ deos nostros tam impudenter & ad eò insolenter iniuria afficis? Martyr autem valde leniter & placidè respondit, Ego sum: sed non impudenter & insolenter, ut dixisti, sed moderatè potius & verè sum locuta. Dixit verò orator: Cum magni poetæ deos altos illos nominent, quomodo tu in eos linguam moues, & tam insolenter audes in eos insultare? et si, ut fertur, tu quoque eorum gustasti sapientiam, & fuisti particeps dulcedinis. Illa autem prudenter respondens: Habeo quidem, inquit, sapientiam, sicut mei Dei donum, qui est sapientiæ & vicia, & quem timere & eius mandata seruare, est initium sapientiæ perfectioris & maioris. Res autem vestrorum deorum cum sint ridiculæ, & plenæ multa deceptione, nondum vllam pro meritis assecuta sunt vituperationem. Verum enim uero dico vobis, quoniam ex tuis magnis, ut dicis, poetis, & quomodo deos ipsos nominant? Orator autem, Primum quidem, inquit, sapiens poeta Homerus Iouem precans, sic dicit: Iupiter gloriosissime, maxime, & alij dii immortales. Deinde insignis quoque Orpheus in sua Theogonia, sic gratias agens Deo Apollini, dicit: O Rex filius Latonis, eminens feriens, potens Phoebe. Qui omnia intueris, & imperas mortalibus & immortalibus. Sol, qui in altum pennis aureis extollis. Atque sic quidem præstantissimi & primi ex poetis, ipsos honorabant, & deos apertè vocabant. Neq; tu ergo decepta, Crucifixum attendas tanquam Deum, quem nullus ex veteribus sapiens inuenitur nominasse, neque scire, an esset Deus.

Cap. 9. Ingre ditur in disputatione cum 50. oratoribus.

Plat. 10.

Martyr autem dicit: Res deorum fateor ita se habere: neq; contradixerim. Sed illa adijciemus. Nam Homerus quidem, quem dixisti præstantissimum poetarum, ille ipse rursus maximum omnium deorum Iouem, innumerabilibus subiicit absurditatibus, alicubi quidem mendacè & peruersum, vastrumq; vocans & deceptorem: alicubi aut à Iunone, Neptuno & Minerva præter rationem coniectū in vincula. Nisi enim à Thetide ei significata fuissent insidiæ, & Aegēu præfecisset custodiae suæ salutis, deorū & hominū pater fortè tibi iacisset supinus, vincus, à mulieribus & Neptuno illusus. Rursus Orpheus musicus vos, quos colitis, magna amenitè damnauit & stuporis, & maxime in libro, quem, ut dicis, scripsit de ortu deorum & creatione mundi, sic vestram vanitatem significans & ignorantiam, dicit: Neque aduentans malum homines intelligunt, neque cum aduenerit, malum possunt auertere. Cui etiam ad stipulatur sapiens vester Sophocles, dicens: Est Deus, qui

Cap. 10. Virgo respodet oratori, & suum ense iugulat.

Sophocles
vt irriterit
cultū deorū

qui cælum fabricatus est & longam terram, & ponti glaucos fluctus, & ventorum violentias. Mortales autem corde valde errantes, bellariorum statum solatia, & deorum imagines, ex lignis & lapidibus auro struatis figuras. His autem sacrificantes, & dies festos novos celebrantes, propterea nos pios esse ducimus.

Cap. 11.

Quod autem Crucifixum nē solum quidem nomen dixisti habere apud veteres, oportet quidem non esse nimis curiosum, neque de eo humanas scrutari rationes, quod sit Deus verus, opifex cæli, & terræ, & maris, & solis, & lunæ, & astrorum, & vniuersi hominum generis, incomprehensibilis, inscrutabilis, interminatus, ineffabilis. Vt verò res eius ex vestris quoque confirmem, (sic enim fuerit omninò a suspitione alienum testimonium) audi sapientissimam inter mulieres Sibyllam,

Sibylla quid
habeat de
Christo.

effabilem aperte significantem. Si vis autem, ipsa quoque verba audiemus: Vix tandem autem veniet quidam in hanc multifidam terram, & absque lapsu fiet caro. In defessis autem terminis diuinitatis soluet corruptionem affectionum immedicabilium. Et ei erit invidia in incredulo populo, & in alto suspendetur, tanquam reus mortis. Hac autem omnia leniter patietur. Vide quoque vatem a mendacio alienum Apollinem, oblitum solitæ suæ obscuritatis & obliquitatis, & nudam, etiamsi nolit, edentem veritatem: Vnus, inquit, me cogit cælestis, qui est lux

Apollinis de
Christo sententia.

tripliciter refulgens. Qui verò passus est Deus, non passa est autem ipsa diuinitas. Ambo est enim, & mortali corpore, & alienus a corruptione. Ipse iam Deus est vir, omnia ferens in mortalibus, crucem, contumeliam, sepulturam. Qui etiam ex percilijs calidas aliquando fudit lachrymas. Qui quinque millia impleuit frumento. Velle enim est diuina potentia. Christus est in eis Deus, qui in ligno fuit extensus, qui mortuus, qui ex sepultura in cælum est sublatus.

Cap. 12.

Hæc refert Apollo deus tuus. etenim cum sit, est expers principij, & coæternus cum Deo, qui genuit, principium, radix & fons bonorū vniuersorum: & cum quæcunque sunt, ex nihilo produxisset, eaque ornaret ac regeret, & sua manu contineret, nostrum genus est fabricatus. & nobis multas vias munij ad salutem. Cum eos autem vidisset supplantatos transgressione, & amisisset ipsum caput salutis, nempe obedientiam, ipse rursus facit id, quod est caput salutis: & qui est eiusdem nature, cuius pater, sit propter nos id, quod ego, & versatur simul cum hominibus, & obit terram, castigans, admonens, docens, omnia faciens & procurans. Deinde etiam subit mortem pro ingratis famulis, eamque ignominiosissimam, conspuiturque & colaphis cæditur, & sustinet creator omnia, quæ condemnati: & facta sunt hæc omnia propter nos, vt solueretur prima condemnatio, & de medio tolleretur tyrannis diaboli, & cæli portæ nobis rursus aperirentur, quas malè nobis clausimus. Et nec hucusquē quidem stetit: sed cum etiam tertio die surrexisset, & in cælos ascendisset, vnde venit, ineffabilem sancti spiritus nobis donauit gratiam, & misit discipulos, illius mandata prædicantes: qui ipsi quoque omne periculū subibant, & mortem quotidie sustinebant, vt animæ mortem a nobis deellerent, & omnem errorem a nobis abducerent, & vniuersum orbem terræ ad eum adducerent. Propterea oportet nos quoque omnia peruadere, & esse participes eius perpeffionum, cōplantatos similitudini mortis eius, vt resurrectionis & regni simus cum eo participes. Oportet ergo te quoque his persuaderi, & ipsum verum Deum agnoscere, & ei familiarem effici, qui dicit: Venite omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Quod si non his, at ijs saltem, quæ dicta sunt a dijs tuis & poetis. Omninò enim tibi & sapiens Plato, & muscus Orpheus, qui sua lyra, vt fertur, mouebat etiam inanimata: præterea autem egregius quoque ille purus Apollo cum tibi vel inuiti consentitur, & veritatis aliquid ab eis est ostensum, vt omnis impijs tolleretur occasio, etiamsi ipsi sunt infatuati, & videntes non viderunt, & audientes non intellexerunt.

Gen. 3.
Christus cur
factus homo.

Apostolorū
& discipulo
rum Christi
labores.

Rom. 6.

Matth. 11.

Ironia.

Cap. 13.

Oratores
luperantur.

His obstupuisse oratorem, & eius linguam planè obmutuisse cum vidisset Imperator, ad oratorium reliquum cœtum cōuersus, hortatus est, vt ipsi quoque aggredierentur martyrem. Illi autem statim detrectant certamen, dicentes: Non possumus, o Imperator, aliquid opponere contra ea, quæ dicit: & maximè, quod eum, qui est inter nos præstantissimus, tam grauitè videmus ab ea superatum. Tunc Maxentius non potens ferre furorē, iubet statim rogum accendi in media ciuitate, & in eum iniici quinquaginta oratores. Illi autē hac audita sententia, prouident

cidunt ad illius beatæ pedes, & eam vehementer obsecrant & supplicant, vt ab illius Deo eis ignoscatur, si quid ab eis peccatum sit ignorantia: & vt diuino dignarentur baptismo & dono sancti spiritus, & quoad eius fieri posset, illi coniungerentur. Ad hæc martyr diuina repleta lætitia: Estis, inquit, verè beati, quod relictis tenebris, secuti estis lucem veritatis: & relicto Regē, qui in terris interit, accessistis ad eum, qui est in cælis ab interitu alienus & immortalis. Ignis enim, quem Baptismus impij illi vobis sunt minati, erit quodammodo vobis baptisma & scalæ ad cælum, sanguinis. si qua sit macula, si qua fordes, eam expurgans, & tanquam lucidas quasdam stellas, vos ad illum ipsum Regem fursum ducens, & efficiens iucundos & amabiles. Et ipsa quidem cum eis hac spe & sermone animum addidisset, & vnicuique arma inexpugnabilia, nempe Christi signaculum, immisisset, cum gratiarum actione & lætitia dimittit ad martyrium. Spem autem consecutus est euentus. & cum eos accepissent milites, lætos quidem iaciunt in flammam ignis septimodecimo mensis Oratores Nouembri. Vespere autem quidam ex pijs egressi ad colligendas reliquias, inueniunt eas sanas & saluas, adeo vt nec pilus quidem earum a flamma omninò sit consumptus: hoc primum signum illorum cum Deo coniunctionis, præbente prouidentia.

Cap. 14.

Cum ergo, vt par erat, Deo egissent gratias, & inopinato miraculo multos attraxissent ad agnitionem veritatis, eas præclare & sanctè deponunt in quodam loco. Imperator autem Maxentius totam cogitationem desigebat in martyrem, & de illa erat perpetuo sollicitus: vt eam lucraretur, vel ipsam curam imperij postponeret. Cum itaque videndi & disputationibus desperasset se eam posse inducere, eam blanditijs aggreditur illicere, & apud egregiam martyrem verbis est vñs eius modi: Crede mihi, pulchra filia, qui tibi consulo, tanquam tibi benè volens pater. Magnis dijs sacrificata, maximè autem Musarum præfidi Mercurio, a quo profecta est hæc tua magna cognitio, & qui te exornat tanta dicendi gratia: & meum tecum diuidam imperium: sciant dii omnes: & necum habitabis in regia. Illa verò, vt quæ esset magno & excelso animo ad excipiendam amicorum dicendi libertatem, & rursus acerrimi ingenij ad deprehendendam adulationem, etiamsi maximè contexeretur vaftris & varijs labyrinthis: Depono, inquit, o Imperator, fictionem: neque referas & imiteris dolū vulpis. Ego enim semel dixi tibi, me esse Christianam, & veni vt essem sponsa Christi: & cum habeo solum sponsum & consiliarium, & ornamentum virginitatis, stolamque martyrij longè præfero cuius purpuræ regie. Imperator autem adhuc præ se ferens, se eius curam gerere: Nè cogas me, inquit, vel inuitum hanc tuam præclaram purpuram iniuria afficere. Illa autem, Fac, inquit, quod velis. Nam per hanc, quæ est ad tēpus & citò dissoluitur, conciliabis mihi veram & immortalē gloriam: & magna quoque alia, vt arbitror, multitudo, & maximè tui palatij, per me Christo credent, & ipsi quoque me profecerunt, ad sacros illius thalamos magnificè transeuntem.

Cap. 15.

Hæc illa quidem dixit: Deus autem desuper annuit, & deduxit ad effectum ea, que dicta fuerant. Maxentius autem his valde iratus, iubet martyrem exui regali illa purpura, & boum neruis cædi crudelissimè. Cum hoc autem factum esset, vt illa purpura, & martyris corpus vel niue cadente crebrioribus flagris intolerabilibus duos horas valde cæditur: & cum venter simul verberaretur, lauabatur virginali quidē illius corpus sanguine, & multis ex ijs, qui aderant, aperte ciebat lachrymas: ipsa autem tam constanter & fortiter resistebat intolerabili illi & vehemēti vi Tyranni, vt propemodum videretur eius corpus esse lapideum, nisi eius naturam fluxij sanguinis arguissent. Vix tandem autem fera illa immanis, caligans ad plagarum spectaculum, martyrem includit in custodia, iubens vt ea ruto asseruaretur vsque ad diem duodecimum, vt consideret, quomodo & quibusnam generibus suppliciorum eam consumat. Hæc quidem irā se habuerunt: martyr verò coniecta in carcerem, rursus referuabatur secundo tribunali.

Cap. 16.

Angusta autē vxor Imperatoris cum audisset de martyre, & esset animo in eam benè affecta, desiderabat videre eius faciem, & eam audire loquentem, de qua talia narrari audierat. Desiderans autem, id minimè assequi: & nō assequi, quod desiderabat, erat ei grauiissima calamitas. Cum ad eam autem aliquando ingressus fuisset Porphyrio, (is verò erat Dux exercitus, & manu fortissimus, & in bello optimè exercitatus, & in eo primas partes obtinens) Cum ergo Imperatrix ali-

quandò eum solum inuenisset, tanquam ei arcanam aliquam narratura actionem, prius Porphyriorem adstringit iureiurando, & fidem ab illo accipit, fore ut nullus ab eo resciret arcanum. Deindè illa ei exponit suum desiderium, & quemadmodum desiderabat, inscientibus omnibus, conuenire martyrem. Cùm beatam autem illam vocem audiuisset, responderet Porphyrio: Ego, inquit, ò domina, faciam tibi quod desideras: esto solum parata. Cùm verò adesset vespera, & Augustam accepisset Porphyrio cum ducentis militibus, pecunia corruptis custodibus, cum ipsa ingreditur ad beatam. Augusta autem cùm vidisset illum optatum vultum martyris, admirata diuinam, quæ in ea florebat, gratiam, & splendidum qui illinc emitebatur, radium, pròcidit citò ad pedes eius, & ei effundit lachrymas lætitiæ, & hæc locuta est cum lachrymis: Nunc ego sum reuera beata & Imperatrix, quòd sum tali dignata spectæculo, & video meum desiderium consecutum esse effectum, ego enim iamdiù tui magnò teneor desiderio, ut tuo, in quâ, fruere ad spectu & sermone, ò serua Dei: & vel ipsam animam lubenter amittens cum imperio, nunc sum potita desiderio. Si deinceps ergò vel mors accesserit, non me amplius dolore afficiet, ut quæ sum assecuta id quod desiderabam, & amori meo satisfecerim. Lator ergò corde, & animo sum optimè affecta, tam iucundum splendorem ex tuo vultu accipiens. Es itaque beata & felix meritò existimanda, quòd Christo adhaerens, à quo tam multa dona & gratia tibi suppeditantur.

Imperatrix venit ad eam in carcerem

Cap. 17. Prædicat Imperatrix martyrium eius.

Ad hæc dixit martyr: Tu quoquè es beata, ò Imperatrix, quòd in Angelorū manibus video coronam tui capitis in altum elatam, qua post tertium diem per id, quod te manet, supplicium redimita, proficisceris ad verum Regem, regnans perpetuò. Sed sum timida, dicit beatæ Imperatrix, & timeo tormenta: maximè autem Imperatorem, quòd sit saeuus & immanis, & insulset hominibus. Martyr autem dicit ei: Sis bono animo: habebis enim Christum in corde tuo habitantem, & te non attinget tormentum. hic enim parumpèr castigabitur tuum corpus, & immortaliter illic rursus quiescet. Hæc cùm sancta diceret, excipiens Porphyrio: Rogo te, dic mihi, inquit, quid mihi dabit Christus, si in illum credam? ei enim ipse quoquè iam volo militare. Martyr autè: Nondum, inquit, legisti aut audiuisti scripturam Christianorum? Nūquam, inquit Porphyrio, qui ab inuente ætate semper fuerim in bello occupatus, & nunquam curam conuerti ad alia. Illa verò: Et quam, inquit, lingua narrarit bona illa, quibus fruere? Fieri enim non potest, ut completatur oratio, quæ ab illa benigna dextera sunt parata ijs, qui ipsum diligunt. Propter hæc gaudio repletus Porphyrio, ipse quoquè credit Christo cum ducentis militibus: & cùm Imperatrix & ipsi vale dixissent martyri, & caussent sibi à custodibus secreta futura ea, quæ ab ipsis facta fuerant, media nocte illinc egrediuntur. Christi autem martyr Accaterina, habens Dominum patre magis beneuolum, magnam ab eo curam suam est consecuta. Totis enim illis duodecim diebus, in quibus eam habebat custodia, per columbam alimentum accipiebat à superis. Deindè ipse quoquè egregius Agonotheta Christus cum ijs, quæ circa ipsum erant, copijs & gloria sua apparens, magis confirmauit eius fortitudinem, & impleuit audacia, dicens: Nè extimescas. ego enim sum tecum: nec te attinget tormentum: sed cùm per tuam tolerantiam ad nomen meum multos adduxeris, multas quoquè consequeris remunerationes.

Porphyrio dux exercitus credit in Dominum, cum militibus 200.

Christi martyri apparet

Cap. 18. Silitur coram tyrano.

Cùm hæc vltima nocte ei Christus mandasset, manè Maxentius præsedet in tribunali, & beatam iussit adduci: & assistens martyr cum gratijs spiritalibus, & dulci illa alacritate, ad eò ut ij quoquè, qui aderant, nitido splendore resplenderent, grauitèr admodum terret Imperatorem. Ipse autem ei dicit malitiosè & fallaciter: Te, inquit, decet imperiū, ò filia. Age ergò, cùm dijs sacrificaueris, impera nobiscum. Neque velis, rogo, videre interire tormentis tantam pulchritudinem. Illa autem: Est, inquit, solum terra & cinis: & id tibi rursus dico, ò Imperator: tempus verò facit eam efflorescere, & morbus tabefacit, ut quæ nihil firmum habeat, nec stabile. Interim autem dum martyr hæc ei diceret, quidam Præfectus, nomine Chursafadem, acris quidem ad iram, promptus autem & ingeniosus ad puniendū, cùm hæc audiret, partim dolens vicem Maxentij, partim autem suæ beneuolentiæ dans experientiam, cùm se paruo tempore sustinuisset, tanquam apud se meditans & inquirrens, dixit: Ego tibi, ò Imperator, non parua cura adhibita, inueni, quomodo possis vel ei citò persuadere, vel eam perdere. Modus autem est eiusmodi: Iube sub

Præfecti iniquissimum consilium.

una fibula fieri quatuor rotas, & vniciuque rotæ infigi ferras & claues acutos. Deindè machinam funibus & paruis rotis trahi ante eius oculos. Et si, cùm eam quidem viderit ferri maximo impetu ac strepitu, persuasa fuerit, & nobiscum dijs sacrificauerit, consequetur promissa: Sin minùs, in rotas iniectæ miserabiliter per vim ceterum per anima.

Cap. 19.

Atque hæc quidem dixit Præfectus: cùm autem eius sermonem arripuisset Imperator, dat quidem martyrem custodiendam, & rursus iubet machinam fieri in tertium diem. Cùm hoc autem factum esset, martyr rursus adducitur: &, Pare mihi, dicit ei Imperator, & dijs sacrificata: Sin minùs, ego te huic tormento subiiciam, iubens nouam illam machinam trahi ante eius oculos. Quæ quidem cùm magno impetu & strepitu moueretur, rursus ei dicit Imperator: Vides? inquit: ea te, si non pareas, excipiet. Illa autem, Sæpè, inquit, meum animum tibi dixi, ò Imperator, & eum tibi aperui. Nè ergò cuncteris, sed facias quæ tuo sedent animo. Imperatorem autem spes quadam adhuc decipiebat, futurum fortassè, ut persuaderetur & mutaretur, & multis apud eam rursus vsus est adulationibus. Cùm autem cognouisset se frustra laborare, iubet quidem alligari rotis generosam martyrem, ipsas verò moueri celerrimè, ut motus vehementia mortem subiret grauiorem, sed ijs, quæ meditabatur, contrarius diuina erat gratia euentus. Martyr enim simul omninò soluta fuit à ferro, & rotis, & illis vinculis, quòd Angelus desuper ad eam aduolasset: rotæ autem sua sponte volutate, interemerunt multos ex infidelibus, ad eò ut exclamarent quidam ex circumstantibus propter inopinatum, & quod erat contra opinionem, spectaculum, Magnus est Deus Christianorum. Propter hæc magna ira fuit rursus accensus. Maxentius, & furore qui minimè poterat cohiberi: & grauiora rursus supplicia parabantur martyri. Sed coniunx Augusta repentè apparens ex cubiculo Imperatoris, & eum ad se attrahens, dissoluit consilium: immò verò sustulit infideli. Alicundè enim venit tanquam spiritus: Absolue, dicens, famulam magni Dei, quam non attingit tormentum. reuera enim desipis, decertans aduersus Deum videntem. Quamobrem maiore ira feruens Imperator, maximè quòd nec familiarissimos haberet secum consentientes, interim præterita martyre, vniuersum furorem immitit in coniugem.

Frustra & blanda dicit ei tyrannus.

Diuinitas liberauit admirabiliter à rotis.

Cap. 20.

Cùm ergò arcam maximam curasset afferendā, & plumbo eam humi atfixisset, ita ut stabilis esset & immobilis, mamillas, proh dolor, suæ coniugis configit aculeo abiecto operculo tabular. Deindè iubet operculum deorsum ferri vehementer, & non prius sisti, quam ipsas mamillas omninò abscedisset, diuturnitate supplicij grauiorem sensum ei doloris afferens. Cùm hoc autem factum esset, vbi vidit illas miserabiliter abscessas, immittit ille & vel ipsi feris immanior, veluti rem leuem arbitratus, quòd spectat ad dolorem, infert adhuc grauiorem, & pronunciat sententiam, ut eius caput amputetur gladio. Augusta ergò, lubenter accepta sententia, læta dixit martyri, Ora pro me. Illa verò, Vade, inquit, in pacem in æternum enim regnabis cum Christo. Atque illi quidem iussu Imperatoris amputatur caput extra ciuitatem vicesimo tertio Nouembris. Sed neque Dux exercitus Porphyrio & qui cum eo erant, hoc beatum iter deseruerunt. Sed quomodo illic Augusta duces fuerunt ad martyrem, ita etiam piè secuti sunt eam ab euentem ad communem Dominum. Nam cùm ipsi quoquè se stitissent pro tribunali, Ego quoquè sum Christianus, dixit Porphyrio. Sed hi quoquè, qui sunt mecum, sunt insignis ad Deum adductus exercitus. Hoc non sustinuit audire Maxentius: sed cùm ex profundo corde euulsisset, Perij, inquit, cùm perdidicim admirabilem virum Porphyriorem. Deindè etiam conuersus ad suos milites: Vos autem, inquit, quam de causa deos patrios habuistis contemptui? Cùm illi verò nihil respondiissent, Porphyrio: Cur dimisso, inquit, capite, ò Imperator, pedes interroget? Est tibi mecum loquendum. Ille autem: Malum, inquit, caput, tu es eorum caput & cùm eum plura loqui non permisisset pudor, eos quoquè statim morte condemnat. & ipsi quoquè consummantur vicesimo quarto Nouembris, effectumque assecuta est prædictio, quam martyr prædixerat Imperatori, cùm dixit: Multi ex tuo palatio Deo per me credent.

Tyrannus immaniter facit in coniugem suam.

Imperatrix decollatur.

Porphyrio cū 200. militibus interiecit.

Cap. 21.

Ille aut cùm rursus beatam sistendam curasset Accaterinam, & in eam omnem mouisset improbitatem, & nihil non esset machinatus, vbi nec promissis, nec mi-

nis eam omninò vidit posse expugnari, iubet ipsam quoquè duci ad mortem. Cum ergo eam accipientes milites eduxissent è ciuitate, & duxissent ad locum martyrii, circumstantes magna multitudo, maximè autem mulierum, quæ erant claræ & ingnes, acerbè plangebant & lamentabantur, & lugebant vltimum illum decessum. Illa autem vultu constanti & nequaquam perterrita, petit tempus ad orationem. Quod ei concedunt milites. Illa verò cum & manus & animum ad cælos sustulisset, dixit: Domine Iesu Christe Deus meus, ago tibi gratias, quòd statuisti supra pedes meos, & direxisti gressus meos. & nunc extendè palmas, quæ pro me in cruce fuerunt sauciata, & suscipe animam, quam sacrificauit pro te & tua confessione. Memento, Domine, quòd sumus caro & sanguis, & nè permittas, vt quæ à me facta sunt per ignorantiam, in apertum proferant acres rerum nostrarum examinatores ante tuum terribile & incorruptum tribunal: sed quem pro te effudi sanguinem, eo meas maculas ablue. Da autem, vt hoc meum corpus, quod pro te fuit confisum, non possit adspici ab ijs, qui quærunt: & qua prouidentia finixisti corda nostra, adspice ex alto sancto tuo Domine, ad hunc populum, qui te circumstetit, & deduc eos lumine tue agnitionis. Da autem ijs quoque, qui per me inuocant sanctum tuum nomen, petitiones quæ sunt eis conducibiles, vt per omnia laudètur tuum magnum nomen, & in secula. Cum sic precata esset, iussit milites facere, quod fuerat imperatum. Vnus autem ex eis stricto gladio beatum eius caput amputat vicefimo quinto mensis Nouembris.

Precatio martyris sub mortè.

Caput eius amputatur.

Pro sanguine manat lac. Transfertur in montem Sina ab Angelis.

Porro autem hinc quoquè facit Deus aliquod miraculum, honorans suam martyrem, & ad effectum deducens illius preces. Nam qui ad erant, viderunt lac fluens pro sanguine: & Angeli cum venerandum illius corpus composuissent, in ipso tempore consummationis, visi sunt deducere in montem Sina, ad gloriam patris & filij & spiritus sancti, qui sunt vna diuinitas & regnum: Cui conuenit honor & potentia in secula seculorum, Amen.

VITA S. PATRIS NOSTRI ALYPII CIO NITAE, ID EST, QUI VITAM AGEBAT IN COLYMNA: qui fuit consummatus tempore Heraclij Imperatoris Adrianopoli provincie Paphlagonum. Habetur in Simeone Metaphraste, quinto tomo Aloysij. Nos numerum capitum margini apposuimus.

Nouemb. 26. Cap. 1.

Psal. 77.

Cap. 2. S. Alypii patria.

Visio matris eius vtero gestantis.

Item alia.

Sicut multi homines sciunt, qui id & auditione didicerunt & experientia, habuit quidem patriam, si patria sit dicenda in terris, Adrianopolim, quæ est vna ciuitas regionis Paphlagonum: vitam autem, quæ omnium hominum superat viuendi rationem. Quem cum præsciuisset & prædestinasset Dominus, ab ipso materno vtero ei benedixit, quibusdam visionibus & signis ostendens sui famuli ad diuiniora profectum & incrementum. Cum enim adhuc eum vtero gestaret mater, noctu visa est videre formosum agnum: in cuius cornibus duo pulchri accensi cerei, replebant domum lumine: qui non prius reuersus est ad suum locum, quam in lucem prodierit natus infans, matre liberata à partus doloribus. Non multò post autem, quam mater est enixa, ea in gratum somnum est resoluta: & rursus videt in somnijs publicè è sua ciuitate populum

in hymnis & canticis & supplicationibus venientem vsque ad suum infantem, & eum tanquam sacrosanctum & diuum quempiam, adorantem. Hæc matris fidelis spectacula eam compunxerunt, vt ad piam veniret cogitationem. Nam cum conuinxerit iam ex hac vita migrasset, & totos tres annos non fuisset superstes filio, qui ex eo fuerat susceptus, ipsa pulchrè statuit soli Deo viuere & filio: & deceterò suum corpus potius obsignare Christo, quam probro se afficere, si ad secundas esset deuoluta nuptias: cum & amor charissimè filij, & cubile mariti in ea valdè pie coluisset.

Manet v. duæ secundum consilium Apostoli.

Cum se diuinè hisce confirmasset cogitationibus, accepto filio, vadit ad ecclesiam, orphanorum & viduarum curatorem solum bonum sciens esse Dominum. Cui etiam prompto & alacri animo eum ablactatum statim dedicauit, tanquam novum aliquem Samuelem, dans in manus eius, qui tunc administrabat archiepiscopatum. Quem cum suis vlnis accepisset, tanquam quidam pastor bonus, secundo post matrem lacte spiritali nutrebat, literis & diuinarum scripturarum dulcedine pinguefaciens animæ officinam: vt facilius inueniret cum tempore crescentem, & cum ætate ascendentem intelligentiam, quod etiam concurrebat cum precibus eius, qui erudiebat. Erat enim puer cuiuslibet scripturæ diuinæ capax, tanquam generosa planta recens plantata, spiritalibus irrigationibus pictatis ferens fructus, vt non multò post ostenderetur.

Cap. 3.

1 Reg. 2.

Ab Archiepiscopo literis eruditur Alypius.

Cap. 4.

Accidit ergo, vt illo tempore sanctæ memoriæ Theodorus, qui à nobis paulò antè dictus fuit, cum ad finem vitæ peruenisset, suæ sedis successorem reliquerit, qui erat eiusdem cuius ipse nominis, & moribus similis. Quamobrè se tanquam fratrem ostendens eius, qui præcesserat, valdè dilexit Alypius, de quo à nobis agitur in præsentia. Inuenit enim verè pastor pastoris ouem ratione præditam, in bonitate educatam, cuius inuenta erat munita diuino metu. Inuenit florem ætatis, qui nullum proprium, quo cognosci posset, ostendebat signum. Nam quod in ipso quidem cernebatur, multis esse videbatur iuuentutis. Quod autem ad eius mores profectum venisset, apertè ostendebat viri sapientis canitiem: quoniam erat etiam æo timor Dei, qui principium sapientiæ efficit in hominibus. Cum autem pietatis operibus visus esset omnibus antecellere, communi suffragio eum eligit sacerdotia coetus, vt œconomus esset fidelissimus: quoniam hoc credebant futurum omnibus vile: non quòd rerum vllam haberet experientiam, sed quòd esset diuina plenus intelligentia. Quod quidem desiderans is, qui tunc præerat ecclesie, simul eum fecit œconomum & diaconum diuinorum sacramentorum. Fecerunt hæc signa ortus Alypii, qui educebatur ad vitam. Sic sacra in sacris adibus fuit eius nutrita ab ijs, quos prius diximus, pastoribus pasta in pietate. Quisnam autem & qualis fuerit in ea, quæ sequitur, vita, non esset meum dicere, qui propter dicendi imperitiam, gloriosa eius facta magis diminuam, quam quantum oporteret, ostendam veritatem: dicam tamen, in patris mei egregijs dotibus incundè versans: & fortassis nonnullam narrabo portionem eorum, quæ ab ipso rectè & ex virtute gesta sunt.

Ecclesiis virtutibus eius ornabatur adolescentia.

Phil. 10.

Alypius sit ecclesie œconomus & diaconus.

Cap. 5.

Matt. 25.

Ioan. 10.

Matt. 19.

Habebat Deum in mente Alypius: habebat autem Deus quoquè omninò Alypius: & recordatione beatorum eius præceptorum, animæ purum & lucidum habens oculum, considerabat in vnoquoque tempore, quidnam agens in presenti vita, posset audire beatam illam vocem, Eugè serue bone & fidelis. Inuenit autem protinus solutionem eius, quod quærebatur, ab eo ipso, quem desiderabat, Christo doctus pietatis semitam. Bonus enim pastor, qui pro grege suam posuit animam, portam etiam ostendit ijs, qui volebant pulsare, omnia constituens ad salutem amatorum regni cælorum. Primum quidem dicens, vt Deum tota anima diligamus: secundò verò, vt ei debitam tribuamus reuerentiam. Deindè ad altiorem pietatem & perfectissimam Dei charitatem traducens, venditis omnibus, quæ non consistunt, facultatibus, & in rebus manent inferioribus, eas iubet suppeditare pauperibus: & nudam tollendo crucem, eius sequi vestigia. Oportebat ergo hominè Dei, oportebat maximum, quod restabat ex præceptis, implere ad perficiendam pietatem. Reliqua enim seruauit ab ipsa iuuentute. Protinus ergò nihil cunctatus, res omnes mundi iussit valere: non tristis, quomodo nuper diues, qui à Domino audièrat, vt sua venderet & daret pauperibus, vt vitæ æternæ consequeretur remunerationem.

Ibidem. Omnia sua dicit pauperibus.

Cum

Cap. 6.

Cum solam autem matrem fecisset consciam sui consilij, idq; propter eius precibus prosequere: quo in loco multi quietem amplexi, feliciter vixerunt. Illa autem protinus tulit opem proposito sui filij, nequaquam affecta muliebriter, ut multae solent, quae forte viduitatem praetexunt & solitudinem, & quod ferre non possunt, videre a se diu abesse ea, quae sunt sibi charissima. Nihil horum dixit sapiens mulier ad filium retardandum: sed manibus in caelum sublatis, totam suam mentem collegit ad orationem, cum his verbis confirmasset sui charissimi propositum: Abi, fili, dicens, quoniam te direxit diuinus gratiae spiritus. Ecce Deus, o fili, quo viuimus, & cui te commendo, ipse mittet bonum suum angelum ante faciem tuam: & te deducet, ut vult, & quod vult, prospero itinere pergentem in omnibus, & placetem gloriae maiestatis suae: & dabit tibi gratiam in verbo & opere, & te seruabit in omni via recta, ut mittat tibi auxilium de sancto, & de Sion tueatur te. Induet te lorica iustitiae, & imponet tibi galeam salutis. Dabit ut semen tuae operationis cadat in bonam terram, & ut comedas labores fructuum tuorum. Sit vita tua tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, & folium eius non defluet. Acceptae sint preces tuae coram Deo ad salutem multorum. Resplendat tanquam meridies iustitia operum tuorum. Videam te tanquam Luciferum splendens orientem, propterea quod plus, quam parentes, tuum dilexisti Dominum. Cum itaque post orationem irruisset filius in collum matris, & mater in collum filij, fleuissentque & se inuicem essent amplexi & deosculati, vale dixerunt miserabiliter. Atque iustus quidem cum preces maternas esset assecutus, prompto & alacri animo viam confecit: illa autem rursus cum quiete & silentio domum redijt.

Relicta patria & matre, in Orientem proficiscitur.

Cap. 7.

Cum autem multis post diebus vulgi sermone celebratum esset quod factum fuerat, omnes quidem in ministerio collegae, & omnes ciues fuisse tristes, non ferentes hominis priuationem. Sanctissimus autem antistes ciuitatis ne vel id quidem audire sustinuit: sed recta magna celeritate sanctum est persecutus, diligenter querens & inuestigans, vbi nam mansisset, & quam, & quando transisset: & licebat videre hominem praeanimi aegritudine tanquam vaccam mugientem, quando suum quaerit pullum, qui aberrauit. Deo vero praeuidente meliora, eum assequitur Euchaitis, cum celebraretur dies festus Theodori martyris: & multis tandem persuasum precibus, reduxit ad suam ciuitatem. & illic decerneret sanctus monasticam vitam diuine peregit. Sic enim sic quadam benignitate res nostras Deus administravit, ut qui ex ipsa patria productus fuerat fructus, eum ipsi rursus patriae laetitiam dederit salutarem. Audiuit certe in somnis vir ille iustus diuinum consilium, ne aegre ferret tanquam qui a via sperata aberrasset. Illic enim esse sancta loca dixit ille, qui noctu apparuerat, in quibus Deum amans quispiam eligere posset pie viuere. His ergo visionibus excitatus, obibat hilaris, perscrutans locum, in quo posset fringere tabernaculum, remotum a ciuitatibus & pagis, quietumque & a strepitu seculi etum. Ascendit ergo in vnum montem ad meridionalem partem ciuitatis, & cum cognouisset pulchrum esse montem, & sublatum in altum, & ab omni turba liberum, stans in vertice montis, speculabatur vndique: oculisque fuit delectatus, valdeque laetatus fuit spiritu, & acquieuit ei animus, loco autem deerat aqua, & hoc male habebat sanctum.

Dies festus Theodori martyris.

S. Gionasit monachus.

Cap. 8.

Post vnum itaque diem accepto rastro & ligone, in montem rursus reuertitur. Quaesitum vero & fodit vsque ad meridiem, & non inuenit, nec erat. Quocirca tristitia affectus, sedit post laborem, & sedens obdormijt. in visione autem vidit virum locum ostendentem, & ei consulentem, ut ibi foderet. Surrexit, & fodit. ecce autem quaedam parua pinguedo: & perrexit fodere profundius, & aqua erupit. ipse vero exultauit animo, & Deum rogauit, qui facit misericordiam suam in eos, qui ad ipsum confugiunt: & prope eucurrit ad suum Antistitem, & rem significauit, & petijt vt ara figeret fundamentum, cum ipse benedixisset. Ille autem cum hoc rescuisset, sancto quidem assensus est, vt omnia faceret. Clamans vero mittens, obstruxit os fontis, vt taedio affectus, montem quidem relinquere, vt ascensu difficilem, & qui asperum & arduum ad eum ascendere volentibus haberet ascensum: inferius autem habitaret campos, qui sunt circa ciuitatem, vt ad quos omnibus facilis pateat aditus. Omnia vero lustrabat & circuibat sanctus, locum

Visio ei obtingit.

cum inuestigans separatam & remotam. Videt autem ante ciuitatem quandam solitudinem, quae erat plena sepulcris antiquissimis: in quo loco magnum agmen spirituum delitescens, eam reddebat tetram & horrendam omnibus hominibus. Ad quam Christi miles primum & primus ausus est accedere, magno stupore percussis viris illis, cum quibus obibat considerans & quaerens locum quietis. Neque enim Dei amor scit vnquam suspectum habere periculum, vt qui ad id, quod videtur, spe potius agatur meliore. Inter se autem omnes ad ipsum viri voces emittebant, procul distantes & clamantes: Quisnam daemon te a nobis sic raptum illuc transtulit, o homo? Heu heu recede, egredere ex hac mala solitudine, qua soli delectantur daemones. & ad se rursus conuersi dicebant: Hic est emora mentis: desipit sic ipsum tradens malis daemonibus. Haec sepe clamantes, & suas dexteram extendentes, annuebant vt fugeret, & illinc citò discederet. Sanctus autem vix tandem, multis eorum conuersis clamoribus, suauiter & placide eos intuens, subrisit, quod praetimore quidem clamarent, non auderent autem propius accedere, & opem ferre ei, qui apud eos veniret in periculum.

Inquit locum solitariu in quo commoretur.

Cum illi vero aliquantulum in eo loco essent morati, volentes scire finem, postquam eum adspexerunt sublimem stantem super vnum ex ijs, qui illic erant, tumulis, ipsi quidem in domos suas reuersi sunt fugientes. In summo autem vertice tumuli stabat columna, positum habens Tauroleonem. Ad eum tanquam animatum & vix tandem visum amicum, exultans accedit, & ardentissime eum complexus, suauiter & comiter eum alloquens, dicebat: Salue, o lapidum merces mihi preciosissima. Sic enim te reprobatum, & ab ijs qui aedificauerunt ad sepulcrum, & sepulcri siquum deputatum, salutare constitui, mihi potius factum ad caput anguli, adeo vt ius apte possim dicere, me credere & putare eum esse factum a Domino, & esse miserabilem in oculis nostris. Salue mihi, o petra, propter Christum. Salue tu, quoniam vera quoque petra Christus, quae labefactari non potest, vis est appellata. super quam pedibus meis firmiter insistere cupiens, elegi hoc habitaculum ad aeternam requiem. Haec & his plura cum dixisset praegaudio, ad suam excurrit ciuitatem. Cruce autem accepta & veste ferreo, statim reuersus, leoni subiecit vestem ferream. erat enim praegrans & valde grauis: seipsum autem vesti: gemensque & laborans, vix tandem potuit humi deicere statuum (erat enim beatus ille fortis, vt qui esset in ipso vigore iuuentutis) eius vero loco erigit & extollit potentissimum signum, nempe Crucis trophaeum: vt tyranni bellica officina diuinarum virtutum operatione securè nunc videatur, & habeatur ludibrio. Sic vas aureum & electum, armis omni ex parte munitum, in eo loco iam securus se sopori dedit. Videt autem duos viros, sacerdotalem praeseferentes dignitatem, ad eum accedentes, & eum leniter reprehendentes & increpantes, dicendo. Quousque stitisti nos expectare, o homo Dei? Si tu es ipse Alypius a Deo praedestinatus, vt hac loca ad pietatem traducas & religionem, ne differas facere, quae te manent. Hi etiam, quando magne martyris Euphemiae adis cepit iacere fundamenta, sancto apparuerunt. Vnus quidem eorum manu tenens thuribulum, definitum quendam locum circumscripsit. Ostendebat autem eam, quae fuit postea, ecclesiam. Alter leni voce acclamabat: Osanna in hoc loco. Et quinam essent quidem hi viri, nulli aperte indicauerunt: eorum autem reliquiae aliquo post tempore inuenta sunt tales, quales sancto in somnis apparuerant, suauis odore locum implentes: vt mirarentur, qui illo tempore in eas incidere, quae in hodiernum vsque diem seruantur integre in arrio templi magne Euphemiae martyris, cum sic beatus ille iussisset. Quomodo autem & quando & vbi apparuit, in certaminibus exercitissima Euphemia, acerrimum excitat sancti zelum ad sacram adem ei extruendam, oportet nos dicere, nec eos qui legent, fraudare narratione.

Cap. 9.

Incredulus sibi habitacione inuestigat in locis inlellis.

Cor. 10.

Erigit potentissimum signu & trophaeu Crucis.

Cap. 10.

Ad regiam propter quaedam negocia tunc ibat huius Antistes. A quo etiam similiber ingredi, vt qui esset Diaconus ecclesiae, iussus est vel inuitus, vt cui minimè ellegaturum versari in ciuitatibus, cum sic facile ad voluptatem & vitia inclinetur animus. Propter Pontificis tamen reuerentiam Chalcedonem vsque est consecutus. Illic cum clam se subduxisset, dum esset Episcopus mare transmissurus Costantinopolim, vbi iuxta mare est positum martyrium Bassae martyris, id ingressus, sub uno ex scamnis, quae illic erant, dormiens latebat. Cum sensim autem in somnis apparuisset, & iuberet eum citò surgere: ille vero eius decorem & honestatem

Periculosu versari in vrbibus.

S. Euphemia ei apparer.

statem esset admiratus, & lubentissimè interrogaret, quisnam esset, & quare iube-
ret surgere, dicit ei: Ego, quam vides, sum Euphemia, Christi ancilla & martyr. Sur-
ge autem, & si velis, eamus in tuam patriam. Simul enim tecum vado, eroque tibi
in itinere, si Deus velit, socia & adiutrix. Vigilanti autem desiderio cum marty-
beato immisisset Alypio, lætum compulit in patriam, nequaquam oblitum suæ pa-
tronæ, eam enim semper habebat in memoria, contemplanis quàm suauiter eum
fit allocuta, quàm benignè seipsam ostenderit, adhortans vt ingredretur viam,
quæ ducit ad vitam agendam cum Angelis, & ad æterna fruentium læticia.

Cap. 11.

Propter hæc in nomine sanctæ fundauit martyrium, breue quidem tunc, & quod
satis esset ad implendum martyris desiderium. Non enim habebat conuenienter
suo magno animi studio, quæ ad magnificentiora posset transire, potestatem. Nam
diuinis obediens præceptis, non habebat peram, non zonam, quæ æs conferuabat,
non duplicem tunicam, & quod esset ad vsum superuacaneum: sed viuebat in sua
spontè suscepta paupertate, gratam fidem ostendens in eum, qui ipsum fecerat, &
conuenienter Apofoli præcepto, omnia possidens in eo, quòd nihil haberet. Vn-
dè etiam sumptum quoquè, qui fiebat in columna, quidam ex familiaribus, & ipsi,
qui sciebant eum nihil possidere, alacri animo offerebant, perindè ac si Deo gra-
tum offerrent holocaustum, propter suam in eum reuerentiam, quòd viderent vi-
rum crescere in ijs, quæ sunt ad Deum, ascensionibus, & ex sancto spiritu puras il-
luminaciones mente purissima suscipere, ieiunijs & vigilijs suum corpus redigen-
tem in seruitutem, & non permittentem, vt insurgeret aduersus appetitiones spiri-
tûs: vt qui apertè sciat, quòd qui pro virtute certare studuerunt, debent esse integri
& perfecti spiritu: non aduersus sanguinem & carnem contendentes, sed aduer-
sus principatus & potestates & huius mundi principes: cum quibus colluctatio est
difficilis ijs, qui secundum carnem viuunt. Hinc fit, vt à suo scopo non aberret, sed
vincat eos, qui sunt carnis experies, is, qui in carne refulit: & aduersus eos infi-
gnem victoriam sit consecutus: vt per eos, qui in veritate glorificant feruum eius,
Deus glorificetur, & per fideles seruos suos suam ostendat maiestatem. Quæ enim
per ipsum & in ipsum conspecta sunt fieri, discite, ô fideles, & mecum Dominum
magnificis laudibus extollite.

Math. 10.

Luc. 10.

2. Cor. 6.

Eccè quo-
modo cor-
pus suum
ieiunijs &
vigilijs ca-
stigaerit.
Ephes. 6.

Cap. 12.

Nam cum vellet beatus Alypius diuinè in columnam ascendere, senem dedu-
ctus consilij, ingreditur tunc in cellam, quæ erat humilis & valdè brevis, triginti
annos natus, cum laboribus exercitationis se bienniò pulchrè exercuisset, tan-
quàm quidam Imperator, qui est acie congressurus cum hostibus. Illic enim statim
aduersus sanctum insurrexerunt spiritus, eos enim irirabat valdè, psallens, & pau-
latim percutiens ignitis dictis diuinorum eloquiorum. Quocirca furore perciti
penitèntis surgentes tanquam ex aliquibus insidijs, impetum fecerunt in cellam, vni-
uersam concurrentes ex fundamentis, existimantes se ab initio magis posse supe-
rare beatum virum, si terrore spectrorum eum percussum inuaderent. Sed ij qui
dem vt improbi insurrexerunt & recesserunt, vt qui sanctum potuerint nulla affi-
cere iniuria. Stabat enim tanquam mons Sion, confidens in Dominum, egregie
munitus lorica precationum, & magna Crucis lancea. Cum autem à cella recessis-
sent, rursus inuaserunt oratorium. Nondum enim eius facta fuerat dedicatio. Post-
quàm certè id viderunt consecrari, dolo quosdam sonos emittentes, & horribilem
rugitui leonis similem vocem edentes, adè vt vniuersa, quæ eò conuenerat, mul-
titudine dispersa ferè fugisset huc & illuc, nisi eius timorem ad fidutiam, quod præ-
cessit, traduxisset Euangelium. Postquàm enim Diaconus acclamauit illud, Secun-
dum Matthæum, respondens illud consuetum, Gloria tibi Domine: in templum
totus populus profilit, non ferente amplius aduersaria potestate sanctitatem eo-
rum, quæ fiebant, sed fugiente cum quodam sono & stridore, perindè ac si à graui
flagello torqueretur. Atque sic quidem eiccti tunc fuerunt spiritus, vt non ampli-
ùs ausi sint accedere ad Martyrium. Sic autem ipsum consecratum, fuit dedicatum
pienda, sicut antea ostendimus.

Dæmones
iritati oppu-
gnant eum.

Frustrâ ei
laqueos
tendunt.

Templum S.
Euphemiae
dedicatum.

Cap. 13.

Deinceps autem ab eo tempore vnusquisque, tam paruus, quàm magnus, verè
batur securè in illis locis se oblectans: & apud beatum virum a siduè frequen-
crant, seu vir quispiam, seu mulier, seu puer, seu senex vellet cum eo versari,
comedere, & beatis eius frui sermonibus. erat enim iucundus omnibus, nec vllum
capie-

capiebat vnquam eius tædium. Sed cum hoc inuenisset afferre animæ detrimen-
tum, quòd negligenter preces & status spiritalis, vale dicens terrenis omni-
bus, & amicis, & negocijs, ascendit seipsum affigens columnæ, paucis tabulis
conclusus in capite columnæ, adè vt nec sufficeret quidem ad hoc, vt parum
posset sanctus recumbere aut sedere: sed pèrpetuò staret in ipsa tanquam sta-
tua aenea, luctans cum imbris, cum aestu & frigore, nubibusque simul & ven-
tis & tempestatibus, quibus & lapis & ferrum inanima materia & solida, sæpè tem-
pore diffiunt & dissoluuntur, & ad perfectum veniunt interitum. Hæc ergò forti-
ter tulit vir ille magnus, sanctorum socius, & qui plùs, quàm sancti, decertauit, plùs,
quàm quinis raptor & latro, violentus possessor regni caelorum. Nam illi quidem
fortasè hoc cupientes iniusti, pœnam dolorum recusassent, meliorem partem
consecuturi. In huius autem ore pèrpetuò erat Dei laudatio: vniuersa verò eius vi-
ta à tenera ætate fuit confessio.

pèrpetuò
stat S. Aly-
pius in co-
lumna.

Quisnam ergò ex martyribus tam multa certamina afflictionis & malorum pèr-
pensionis pro Christo vnquam subiit septuaginta annos? Tres illi pueri flamma
Babylonia visi sunt aliquandò superiores, sua in Deum fidutia, præclarè ea arden-
tiores. Sed aduersus vnum elementum, nempe ignem, decertarunt, & vno die.
Hic autem pèrpetuò æstus flammam, æstus solis lampadibus vehementer vren-
tibus, fortiter sustinuit. Nox vna aliquandò hiberna & gelu, vnum ex numero
militari diuellit à quadraginta, qui spe balnei à tota spe miserabiliter excidit. Hic
autem tot annorum glacie, & ventorum flatibus grauiter spirantibus concretus,
nunquam fuit animo labefactatus. quoridè, vt semèl dicam, morte affectus, &
rursus reuiuiscens, & insultibus decertationis fortiter & generosè resistens. Si
autem aduersus feras agrestes & immanes decertauit sanctorum aliquis: & ne-
mo, sicut hic vir præclarus, depugnauit aduersus dæmonia nequitia. A quibus in
altro nocturno, tanquam à funditore aliquo stans in columna, in humero fuit
percussus lapide. Ille autem statim manus in celum extollens, & astris & ipsis osten-
dit dæmonijs, se nihil timere: sed hæc liberè dixit: Quid vobis mecum rei est, ô
perniciosi, & hominibus infesti dæmones? Quid frustra conturbamini, & in Dei
seruos incassum exercetis inimicitias? Videte enim lapidem, quem vos in me con-
iecitis. Is erit mihi testis vestrae improbitatis, quem ostendam coram Christo meo
in die eius aduentus. Vt autem sciatis, me telum infantium reputasè plagas vestras:
eccè humi deijcio rectum, quod est supra caput meum, quod sæpè arcet iactus lapi-
dum, & non sinit me eadem pati pro Domino, quæ Stephanus primus martyr, &
eandem quam ille coronam accipere, quem vos Iudaicis manibus interfecistis:
cum quibus etiam subibitis æternam gehennæ supplicium. Illi cum hæc verba au-
dissent, & cognouissent illum iustum audere omnia pati pro Christo, aufugerunt
protinus. Hoc enim illa nocte audirum est à quibusdam, qui iter faciebant, quòd in
quodam loco itineris occurrissent dæmonibus desistentibus suam fugam, & apertè
clamantibus: Alypius nos expellit à nostro habitaculo. Quò ibimus, cum non ha-
beamus locum, in quo consistamus?

Cap. 14.

Danz.

Vide Tô. 2.

Martij 9.

Lapide per-
cutitur à dæ-
monibus, sed
contemnit.

Act. 7.

Dæmones
victi fugant.

Cap. 15.

Egregius autem Christi miles post preces matutinas, fingens ei opus esse, à sua
matre petijt securim. Quam cum accepisset, ille septi rectum à quatuor locis dis-
soluit, & humi disiecit: & mansit sub dio vsque ad extremum diem suum. Mater
verò eius postquàm sensit sonum tabularum, easque vidit humi fractas, dextera
frontem accipiens: Cur hoc fecisti, inquit, ô fili? Cur euertisti salutem tuam custo-
diè? Quomodò feres minas hiberni temporis? aut vernatum pluuiarum vehe-
mentes inundationes, & æstatis meridionales & ardentes radios? Non conside-
rasti ventorum terribiles imperus, lethiferas à mari plagas: fulmina, quæ repen-
tinam multis mortem afferunt: & eorum, qui aduersantur, violentiam, quæ non
cedit sub adspèctum? Matri autem suæ sapienter respondens iustus, dixit: Pro-
pter quem hæc omnia pati opto, est Christus vitæ Dei filius & Deus, certa eorum
quæ sunt, vita, pro quo quiduis minimum pati, est res beata. Non nunc quidem, ô
mater, lubenter horrorem patiemur, vt illinc ad lucem inaccessam accedamus?
Non feremus hic æstum diei, vt labore dignam mercedem accipiamus, & æter-
nitatis fugiamus supplicium? Cum hæc & alia multa his similia dixisset, persua-
det matri, vt propemodum suaderet, non solum abijcere tabulas propter Chri-
stum, sed etiam tunicam, & corpus præterea exuere. Nesciebat enim misereri filij,
H h h etiamsi

Encomion matris eius. etiamsi esset valdè amans liberorum, qui hinc propter Christum patiebatur. Negabat naturam præter naturam, vt nato præponeret eum, qui genuerat: licebatque videre rem iucundam & gratam omnibus fidelibus: matrem, quæ lætatur ob charissimum filium: & filium, ob matrem filiorum amantem: & Deum, qui propter ipsos verè & syncerè glorificabatur. Quis enim illius honestæ & admirabilis mulieris non benedixit filium? aut quis rursus huius fructus radicem, tanquam sanctam, non beatam pronunciauit? Nam præter alia bona, quibus erat ornata, permanebat etiam apud filium, ei inferuens & subministrans, quæ erant necessaria, tabernaculo fixo apud columnam. Quo in loco cum renunciasset omnibus, quæ sunt in vita iucunda, tanquam in paradiso referta delicijs, proprijs manibus acquirebat, quæ sunt ad vsum necessaria, vt vidua & quæ maritum non habebat: tanti faciens elemosynam, vt miserabile esse putaret duos asfes possidere.

Cap. 16. Aliquando certè accidit, vt aliquis tertiam partem offerret numismatis. Quam cum accepisset rogatu filij, cucurrit ad ciuitatem, vt eam in minutas aris partes commutatam, consumeret ad vsum sui victus. Cum autem, postquam hæc fecisset, reuertetur, fracta pauperum adiurationibus, vniuersum distribuit. Deinde cum eam vidisset filius nihil habentem in manibus, Vbi est, inquit, minuta moneta? Opius enim habemus ad sumptum. Deo, inquit, ô fili, & pauperibus nos credidi. Non enim pius esse statui propter nos despicere iuramenta pauperum, & peiorare Deum viuentem: credens fore, vt nos quoquè eorum, qui misericordiam consecuti sunt, precibus assequeremur misericordiam. Propter hoc factum benedixit matrem, & accepit latus quod factum fuerat, vt qui illius esset infans & foetus. Quamobrè Deus eos etiam in altum in terra sustulit, dans bona in terra, & quæ sunt in cælis meliora. Nomen enim sancti, & gratia Dei, quæ vbiq; propter ipsum prædicabatur, multas animas vocabat ad pœnitentiam virorum & mulierum. Primam autem Euphemiam quandam, quæ erat vna ex illustribus foeminis ciuitatis sancti Alypii, tantum incitauit zelus in Deum, vt mariti & liberorum, amicorumq; & cognatorum nullam curam ducens, se in vilissima incluserit domuncula propter beati columnam, arctæ portæ fortiter transmittens angustias, & nunc assidim se explens vitæ æternæ delicijs.

Cap. 17. Itè Eubule. Post eam autem Dei quoquè amor compulit magnam illam inter mulieres, & primam mulieris ædis duccem Eubulem: quæ ad tantam peruenit mensuram virtutis, vt media nocte aliquando sufficiens (erat enim hoc ei in more positum) plurimas horas, ita vt oculis adspiceretur, aduersus dæmonem concertauit: quinon sinebat sanctam transire, sed depugnabat, nè mediæ noctis preces Domino redderet, vt consueuerat. Quæ & vitæ facultatibus, & multa gloria viduata, in vita, quæ ex virtute agitur, ita resulsit, vt paucæ ex ijs, quæ erant in terra. Eis autem paulopost sunt similes & Maria sancti patris soror, quæ ipsa quoquè renunciauit omnibus, quæ sunt in terra: marito, inquam, & ijs, quæ sunt ad tempus, delicijs: se tam fortiter gerens in exercitatione, vt illius continentia sit reliquis exemplum ex ijs, quæ decerant, vsque in hodiernum diem: & aliæ complures, quæ colligebantur tam peregrinæ, quam indigenæ: quæ res suas humi iacentes, ad sancti patris genua supplices procidebant, dicentes: Per te salua sumus, si curris propter coronam, in quam non cadit interitus. Nos quoquè fortes euademus & viriles. Nam etiam sexu sumus imbecilliores, vestra tamen imagine sumus nos quoquè ornata ab eo, qui est potentior, pro virtute eadem valentes facere. Non est enim masculus & foemina apud Christum. Quæ intelligentia percipitur, preciosissimam merce mur margaritam. Simus sociæ negociationis. Vestra sit maxima pars lucri: efficiamur nos solum participes negociationis. Nè nos timueris, ô pater, quod simus genus humile, & facile inclinemur. Mundum cognouimus: per iucunda transiimus: omnium fecimus periculum, & omnia vana esse cognouimus. Vnum solum scimus Christo viuere, & eius præceptis parere. Huic pulchro amatori crede nos esse desponsas.

Cap. 18. Elenatis oculis in celum orat. Hæc cum audiuisset sanctus, illachrymauit, diligens seruiorem earum in Deum propositi: & fixis oculis adspiciens cæli altitudinem, toto corde Deum orauit, dicens: Benigne Domine, qui pœnitentia curas delicta hominum, ascendant verba seruatorum tuorum coram te, & fiat eis sicut crediderunt: & da vires seruo tuo, vt fatie

Quæ illa fuerit benigna in pauperes

Euphemia illustris matrona viuit duriter.

Itè Maria soror Alypii

Gal. 3. Mat. 23.

fatissimam animabus eorum, qui confugiunt ad fontem tuæ misericordiæ: & eas exhibeat in die aduentus tui castas absque vilo dedecore, indutas operibus lucis & iustitiæ & sanctitatis, ad gloriam magnificentiæ sanctitatis tuæ. Et hæc quidem orauit: à se inuicem autem distinctas duas sacras ædes extruxit, in quibus vtriusque sexus corpora distribuit, (non enim dixerim spiritus & animas) dans regulam & præceptum sanctis foeminis, vt masculorum oculis nunquam adspicerentur: vt potè quod sit valdè periculosum ijs etiam, quæ sunt valdè probata. Quæ quidem id vsque ad eò inuolatum seruauerunt, vt cum beatus Alypius eis sæpè permisisset, quod in mortis venissent periculum, vt viderentur ab eorum parentibus secundum carnem, noluerint: vt continentia in Deum, naturæ quoquè vinculo fierent superiores.

Cum his sancti quoquè mater simul versans, eandem quoquè seruabat regulam: habitum autem nequaquam acceperat monasticum, à sancto sæpè rogata: idem esse dicens Diaconissam, quod monacham, sed ei persuadet somnus, & diuina quædam reuelatio, vt sanctum oraret, vt ei imponeret habitum exercitationis. Vna est in somnis audire symphoniam sacrosanctarum mulierum, quæ diuinos & modulatos hymnos canebant in Regem suum & Deum: & delectata spiritu, cum voluisset domum ingredi, in qua modulabatur choros decentium cœtus, & cum eis canere & Deum laudare, non fuit ei permittum ab eo, qui præerat ianua, & seruabat aditum, qui dicebat: Non intrabis, neque poteris versari cum venerandis Dei ancillis, cum sis hospes, & imperita earum habitus exercitationis. Propter hæc pudore & magno animi angore fortè affecta, est experrecta, & sancto genu flexit, & rogauit eum, vt habitum acciperet, exponens omnia quæ viderat in somnis. Eum autem cum manè accepisset, animo lætata est & exultauit, nullare deceret de defecta, quæ pertineret ad perfectionem. Quæ quidem cum multos & varios foetus feminas iustitiæ, nunc fruitur fructibus, in quos non cadit interitus.

Atque sic quidem seorsum & separatim effecit beatus ille habitare homines & mulieres: In Deum autem & in reliquo vitæ instituto, tanquam germanos in Christo fratres, nihil omnino differre: sed vniuersum inter se inuicem conseruare charitatem, vna voce benefactorem & vitæ suppeditatorem noctu & interdium laudare septies: vt concorditer extollendo concentum canticorum, Regem creatæ naturæ verè & syncerè placent. Deo autem & Angelis & sanctis iucundum quidem erat audire psallentes: iucundius autem, videre hominem Dei, intra celum & terram affixum columnæ, tanquam Angelum æthereum. Nam simul cum eis psallebat, qui erant inclusi ad basim columnæ. Seorsum rursus chori multitudinis monachorum, & chori rursus mulierum alibi. Talis laudum in Deum erat gratia, vt saepenumero nonnulli ex ijs, qui prætergredebantur, hæc audientes cantica, ad tantam venerint compunctionem, vt relictis ætionibus, quas studebant exequi, in eo loco totum diem remanserint, donec cessarit psalmodia.

Venio post hæc ad magna dicenda miracula, quæ Deus fecit in suum famulum. Nemo autem sit, qui fidem non adhibeat, ante multorum enim oculos sæpè, cum feret, apparuit. Id autem erat lux è cælo descendens super sancti verticem in columna, & manens aliquandiu. Id verò tunc accidebat, quando nox erat & continebat voces tonitruum, quando fulgurum crebra coruscationes, quando imbrum inundationes, propter quod non auderent omnino, vt arbitror, intueri gloriam arcanorum. Locus autem vsque ad eò refulgebat splendore lucis, vt qui erant contemplationis ignari, existimarent globum omnino inflammari. Ipse autem in tremore exultans, sensim dicebat arcanum traditionis cœnæ mysticæ, dicens etiam reliqua ante aduentum & post aduentum, minimè volens agnoscimirculum, humanam vitans gloriam, quæ est ad tempus. Illius autem lucis aduentum præsignificabat Crux, quæ erat in vertice affixa tabulis: quæ quidem valdè mouebatur in globo, & emittebat quendam sonum stridentis sibili, donec rursus redacta in formam columnæ ignis venientis vsque ad nubes, rediret ad cælorum altitudinem. Hoc autem viderunt, non vnus, duo, aut decem, aut solum quinquaginta, sed etiam plures alij: ad eò, vt ad ipsam vsque regiam transiret visio tanti miraculi.

Nora caute onè sancti viri.

Cap. 19.

Viso matris eius.

Habitum monasticum illa induit.

Cap. 20.

Vide hinc seprem horas canonicas.

* psallebat, legendum puro.

Lux cælestis lapsa in hæret vertice S. Alypii.

κλωβον

Cap. 22.

Prædicat
futuram.

Omnium
nodos &
questiones
dissoluit.

ἀλλήλους,
alienus à
molestia.

Cap. 23.
Matt. 5.

Seipsum nu-
dar tunicam,
& dat pau-
peri.
Matt. 6.

Cap. 24.
Eximie lau-
des eius.

Iob 29.

Iob 3.

Nota virā
durissimam

Ibidem.

Multis certè precibus, quæ tunc erat Imperatrix, à Dei seruo contendit: multas quoque pecunias partim misit, partim etiam se esse misuram est pollicita, si Crucem, quæ erat super columnam, mitteret in regiam. Cui quidem literis ad eam re- scriptis persuadet, vt parum expectans, id assequeretur, cuius studio tenebatur: vt qui puro mentis oculo præuidisset fore, vt Imperatrix è vita excederet. Nam hoc quoque dono dignatus fuerat à patre luminum, vt tanquam præsentia futura præ- dicaret, vni quidem diadema imperij, alteri autem sanctæ cathedræ refectionem. Oratio autem paulopost fuit ipsa re confirmata. Hinc rursus factum, vt ad eum concurrerent: nonnulli quidem de longa amicorum aut cognatorum absentia, tanquam à propheta, certum scire volentes, an superesset: alij verò morbi diutur- ni cupientes aliquod accipere remedium. Hoc enim habebat, quod nullus ex do- ctis & peritis medicis. id autem erat, pro agrotis effundere lachrymas, vt quila- borabant, ex alto haberent curationem. Alij autem quærentes de vi principum & magistratuum, & violentiorum contractuum iniquitate: quorum nodos & ca- ptiosos plexus hic dissoluebat: non in ijs, quæ doceri possunt, humanæ sapientiæ verbis: sed in ijs, quæ doceri possunt sancti spiritus: vt nullus huius mundi, qui glo- riantur in sapientia, omnia faciens & cogitans per orationem & deprecationem, vt omnino aliquos & ante omnes Christum lucrifaceret, ad alios quidem scribens: alios autem monens: pluribus etiam donans: omnes autem, qui propter inimici- tias, litemque & grauem furorem enses sapè contra se inuicem strinxerant, cum apud ipsum fuissent, concordēs & se complexi exiuerunt, fratres animo, coniundi affectione: adeò vt quilibet homo iustus glorificaret & laudaret Dominum mise- ricordem. Ipse enim beate filiorum Dei partis veluti pacificator, appellationem suam latus lucrificabat. Ille & in paupertate spiritus & in persecutionibus, gratia Dei, tanquam regnum Dei possessurus, erat beatus.

Si autem ij quoque qui lugent, sunt consolationem accepturi tanquam beati: quis est illo beator, qui pro commiseratione & misericordia & amore apud De- um effudit tot riuos lachrymarum? Porro autem fuit vir ille adeò Domini & Christi amans, vt quotannis eius passionis legens Euangelium, (is enim erat mos eius) pro probris & contumelijs, quibus fuerat affectus, lachrymaretur & discerperet: adeò, vt putaret se videre Dominum in ipsis passionibus. Quod autem esset inter mites enumerandus, planum factum est, cum terram possederit. Pro elemo- syna autem tantam consequetur misericordiam, quantum misericors fuit supra præceptum. Quidnam autem sit hoc, opus est dicere: Petijt aliquandò mendicus ab eo indumentum. Ille verò nihil dubitans, in cordis hilaritate, cum sibi ademif- set, qua indutus erat, tunicam, & dextera inuoluisset, deiecit à columna, sinistrae manui arcano non credito. Deo enim faciebat, qui non vult tuba cani pietatem. Et qui misericordiam fuerat quidem consecutus, cum quod petebat impetrasset, recessit, Deo agens gratias, quòd curam gereret indigentium.

Ipse autem tandiù perseuerauit in aère congelatus, donè quidam vir religio- sus ex ijs, qui erant inclusi, cum in eum intendisset oculos, sic dixit ei: O sacra & be- ata anima, quam vis dicendi, aut quot linguarum doctorum poterunt explicare eth- am diuinam virtutem? ab ortu benedictum tuæ vitæ progressum? intelligentiam canæ iuuentutis? senectutis quæ non potest damnari tolerantiam, mansuetudi- nem, & in omnes comitatem? Quis pater vnquam tanto studio defendit filium, quanto tu quemlibet, qui afficiebatur iniuria? Quis, contritis maxillis iniustorum, è medio dentium prædam rapuit, sicut tu? Quis autem sic conseruauit pauperem à manu potentis? Orphano verò, cui non erat adiutor, quis sicut tu, opem tulit? Os autem viduæ & pauperum, quemnam sic vnquam benedixit, sicut te iustum? Hæc quæ sunt pij & iusti Iob, sunt quoque vestre. Nam vos quoque estis sicut Iob, & fortè etiam supra Iob. Nam ille quidem in calamitatibus diem ortus sui est exera- tus, dicens: Pereat, & non sit inter dies annorum. Tu autem non sic, qui fortiter omnia sustinuisti: quandò te hyems terribilis multa niue texit, multos dies, non permittens vt surgeres, premens & frigore congelans, quæ sunt intima corporis: quo tempore concurrebat etiam naturalis senectutis refrigeratio, qui à iecore suppedibat, calorem non accipiens amplius, vt est rationi consentaneum: & contractis neruis circa tibias, fibrarum vires emarcuerant, naturalem pedum sta- tum non amplius accipientes. Sed non dixisti: Pereat nox, in qua dictum est, Ecce

ma/cu-

ma/culus: neque imprecatus es, astra illa nocte fuisse obscurata. Neque dixisti, Cur non sum mortuus in vtero: è vulua autem sum egressus, & non statim perij? Cur non concurrerunt mihi genua, quæ sunt dissoluta adeò immisericorditer, con- creta frigore? Quid autem dixisti? Iustus Deus, & iuste castigauit. Quid enim mi- hioptus est pedibus, qui sum cruci affixus, & habeo manus, quas extendam ad pre- ces, & os ad confessionem laudemque & gloriam eius, qui creauit, per quæ sit sa- lus credentibus? Abeant pedes post octoginta & quinque annos, qui corporis ministerio satis inseruièrunt. Paulopost enim omnino requiescet tabernacu- lum, puluere reuerso in puluerem. Cum sic autem gratias egeris, o diuinum & sa- crum caput, si fuissent tibi liberi, ijs priuari eodem modo tulisses: & si iuga bouum, camelosque & asinos pascentes amississes. Quibus enim tua sponte propter Chri- stum renunciaueras, ijs priuatus æquo animo tolerasses: quoniam per arctam & angustam portam constitueras mala perpeti. Propterea extensi sunt palmites tui à mari, & vsque ad flumines peruenierunt tuæ propagines. Quomodo enim quan- do quispiam generosæ arboris fructum viderit, ex ea studet surculos suæ arbori in- ferere: sic reliquæ ciuitates, tanquam à diuina & electa radice, vt tuos auellentes discipulos, sacros Antistites & eruditores suis patrijs acceperunt, tanquam donum magnificentiſſimum.

Porro autem ego quoque, qui sum tuæ plantationis vilissima, o pater, & tarda propago, hanc funebrem orationem ausus sum tibi dedicare, cum selegissem pau- cas ex multis tuis actionibus, in quarum plurimas incidi: vt qui ex tuis didicim certaminibus, quòd tentata iusti anima, tanquam aurum in conflatorio, suæ pul- chritudinis non perdit probationem. De te enim olim disceptabam stultus ego, hæc cogitans de tuis calamitatibus: Cur post quinquaginta tres annos, cum aère & que in eo sunt malis luctatus, cum esses iustus & iustitias faciens, priuatus fuisti media parte corporis? Cur præter hæc quatuordecim annos non vltus es pedibus, sed super vnum latus perpetuò recubisti, quod etiam ijs, qui in lectis recumbunt super vestem mollem stragulam, est molestum: & non possunt ne vnquam quidem horam ferre, quin conuertantur. Percussus enim fuisti etiam malo vlcere, nempe vitima tu quoque Iob plaga, testa ferè expurgans saniem tui corporis. Hæc mi- hie dubitanti, diuinæ vocis ad Iob per procellam & nubem mihi venit in men- tem, non alia de causa te sanctum hæc passum esse, quam vt iustus, vt ille, appare- res. Credo autem sapienti quoque Solomoni, qui de virtute præditis animabus sic docuit: Iustorum animæ in manu Dei, & non tanger eas tormentum. Visceribus sunt in oculis insipientium mori, & reputata est afflictio eorum exitus: Illi autem sunt in pace. Nam etsi puniti fuerint in conspectu hominum, spes eorum est ple- na immortalitate: & parum castigati, afficientur magnis beneficijs. Quoniam Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos se. Tanquam aurum in fornace probauit eos, & tanquam holocaustum sacrificij eos accepit: & in tempore visitationis eo- rum resplendebunt, & tanquam scintillæ in calamis discurrent. Iudicabunt gen- tes, & dominabuntur populis: & Rex eorum erit Dominus in secula. Ergo etsi nos molestia affecit tua, quæ fuit ad breue tempus, imbecillitas, vt qui non inue- stigissemus iudicium laudabilis tuæ tolerantia, quòd operetur probationem: at

nunc nouimus, quòd corpus post animæ hinc excessum, proprium honorem con- sequetur ab eo, qui creauit. Nullus enim fuit nec ex ciuibus, nec ex regionis homi- nibus, qui non diligenti studio, eius tanquam sancti inhærens, amplexibus, cum salutaerit. Mulieres autem, pueros & lactentes infantes, impellentes & repulsa, triumphantes & insurgentes, flentesque ad reliquias efferebant, animò valdè an- xie: ne si fortè ablatum fuisset corpus, priuarentur benedictione, quæ erant eis charissima. Atque sic quidem ciues & mulieres ciuitatis vix concesserunt, vt tolle- rentur reliquias.

Cum miraculorum autem postremum & maximum dixerimus, cum beata, o pater, tua dormitione finimus orationem. Quis enim nescit, quòd cum quatri- duanæ iam essent reliquias, adulescens quidam captus fuit à demone. Qui cum me- ritè tibi occurrisset, & ad tuum actus esset sepulcrum, & valdè discerperetur, ipso die fuit liberatus à maligni vexatione. Et hoc quidem, o beata anima, cum dixerim quod fuit vltimum & magnum ex tuis miraculis, finijmus orationem. Tu autem, qui euolasti ad ea, quæ sunt supra mentem, rationem & sensum, & sortitus

Ibidem.

Mira pati-
entia.

Ex discipu-
lis eius facti
Episcopi.

Cap. 27.

Simcon Mo-
tapha ites
discipulus
eius fuit.

Obserua
hæc lector.

Iob 7.

Sap. 8.

Rom. 5.

Eccè anti-
quorum de-
uotionem
erga sanctas
reliquias.

Cap. 26.

Dæmonia-
cus libera-
tur ad sepul-
crum eius.

Author inuocat S. A. lypium.

es ea, quæ sunt meliora, memento tuorum filiorum & filiarum: eisque ad sis, & eos conferua & custodi, deducens ad luminosa bona operum: vt sequentes vestigia, perueniant ad tuam beatam mansionem. Nequaquam obliuiscaris, ô sancte, ouium tuarum mandra: sed etsi frueris gloria eorum, quæ carent materia, circa diuinitatis versans pulchritudinem, nos adspice & nostri miserere, quos & congregasti & orphanos reliquisti, aperte dicens: Pacem Christi do vobis: valere & conseruemi, ô filij, & non formidet nec turbetur vestra anima. Ego enim rogabo pro vobis, & mittetur vobis Spiritus sancti consolatio & auxilium validum: In Christo Iesu Domino nostro, cui gloria & potentia cum patre & sancto spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI ALEXANDRI EPISCOPI ET MARTYRIS, PER ADONEM ARCHIEPISCOPVM

Treurensem collecta.

16. Nouembris ordinatione S. Damasi Papæ.

OMAE natale sancti Alexandri Episcopi & martyris sub Antonino Imperatore. Cui beato Episcopo, cum esset famosissimus in miraculis, quodam tempore delatus est quidam mortuus. Cuius parentes cum hortaretur sanctus vir vt crederent in Christum, sponderunt se facturos, si isdem mortuus suscitaretur. Tunc sanctus vir oratione facta, conuersus ad corpus dixit: In nomine patris & filij & spiritus sancti surge. Qui statim surgens, clamare coepit: Audite parentes & populus vniuersus: ductus à duobus Aegyptijs vultu tererrimis, iraque plenis, positus sum in obscurissimo loco, vbi erat puteus, subitotque veniente quodam iuvene nimio splendore corusco, totus ille locus contremuit: & exclamauit iuuenis ille splendidissimus, Remittite puerum, quia vocatur à famulo Dei Alexandro. Et ecce reductus sum in corpore. Nunc domine Alexander baptiza me in nomine Dei tui, ne vltra videam, quod hodie vidi. Vocabatur is

Oratione sanctus vir mortuum suscitauit.

Lucius: cum quo baptizati sunt alij centum viginti quinque. Cumque rumor beatum Alexandrum ubique spargeret, Antoninus direxit Cornelianum præsidem, vt Alexandrum Episcopum ei exhiberet. Qui inuenit eum die Dominica in Ecclesia docentem, & Missas agentem, & sicut Imperator iusserat apuitiū inuentum, vt nungatur nonnulli?

Lucius cum 127. baptizatur.

Vides Missam non esse nouitium inuentum, vt nungatur nonnulli?

S. Alexander factus est: & grauisimè cædi, deinde in custodiam claudi. Quo cum à militibus duceretur, Antoninus post illum clamauit: Quatuor dierum à me tibi dantur: inducia, vt deposito cultu natiuitatis tuæ vltro neus aduenias. Cui sanctus vir respondit: Quatuor dies iam æstima præterisse, quod desideras, hodie comple.

Iterum grauisimè torquetur.

Bestias & ignes superat.

Herculanus credit.

Missio igitur illo in custodia, beatus Crescentianus sedens sub arbore coepit plorare, & præ tristitia soporatus dormire. Cui visus est Angelus Domini, & dixit ei: Iam fui ad Alexandrum, & solui vincula eius, & confortavi eum: & nunc ne sedearis sub hac arbore, ne forte Tyranno nunciemini. Eductus igitur de custodia beatus Alexander, iterum sistitur Antonino, & suspensus in eculeo, iubente impio, lampades ardenes circa latera eius appositæ sunt, & vngulis eius corpus abrasum. Deinde ex eculeo depositus, ductus est ad templum Apollinis. In quod ingressus statim vt orauit, pars aliqua templi, & simulacrum Apollinis cecidit. Antoninus verò hoc factum magicis artibus deputans, sedens pro tribunali, sanctum Episcopum ad bestias damnauit. Et cum nulla eum tetigisset, fornacem igneam parari iussit: & beatum virum in eam iactari. Vt autem sanctus martyr expansis manibus in medio fornacis orauit ad Dominum, totus ignis ita extinctus est, vt nec vestigium caloris remaneret. Tunc Antoninus de fornace sanctum virum eductum decollari præcepit. Cumque iam duceretur à militibus, quidam iuuenis ex officio Antonini, Herculanus nomine, exclamauit dicens: Antonine insensate tyranne, cur cæcus & surdus perduras? Ecce famulus Dei post virgas, post eculeo stuos, & lampades, atque vngularum attractus, post templi & idoli tui ruinam, post leonum & vrsorum rabiem deuictam, post fornacis ignem extinctum, nunc ad decollandum gau-

gadio repletus vadit. Quis dubitet verum Deum esse, qui ita suos confortat? Antoninus hæc audiens, Infelix, inquit, iuuenis, quid tibi factum est, vt tales sermones loquaris? Et iratus iussit iuuenem teneri, quem cum diuersis cruciatibus affligeret, gladio consummauit. Beatus verò Alexander cum duceretur, obuiauit ei quædam vidua, quam beatus martyr rogauit dicens: Commoda mihi orarium. Illa præstitit, ei. Officiales autem dixerunt mulieri: Perdidi orarium tuum. Beatus itaque signo Crucis, expoliavit se beatus martyr tunica, & in linea stans, tenuit de oratio oculos, dein positus genibus suscepit gladium, via Claudia, xx. miliaribus ab Vrbe. Et factus est terramotus, & vicus & thermæ ceciderunt.

Is determinatur.

Eccè quomodo mortuus signo sanctissime Crucis leuauit.

Reuelante martyre, tulerant sanctas reliquias eius & venerabilis martyr Alexander Episcopus. Cuius depositio celebratur vndecimo Calendis Octobris. Cui Papa Damasus postmodum cryptam condignam faciens, illic eum sepelire Calendas Decembris transposuit, quando & festiuitatem ei dicauit. Orarium porò illud sibi præstitum, vnde sibi martyr oculos texerat, mox vt decollatus est, mulieri quidam puerulus detulit, quem Angelum fuisse non est dubium. Quod illa non sine grandi stupore recepit, & verè martyrem confessam Alexandrum, Christo credidit.

Sanctus autem Crescentianus, & hi qui cum illo erant, reuelante martyre, tulerunt sanctas reliquias eius, & sepeliunt in loco vbi orans fornacis ignem extinguit. Et posuit scriptum supra marmor continens: Hic requiescit sanctus & venerabilis martyr Alexander Episcopus. Cuius depositio celebratur vndecimo Calendis Octobris. Cui Papa Damasus postmodum cryptam condignam faciens, illic eum sepelire Calendas Decembris transposuit, quando & festiuitatem ei dicauit. Orarium porò illud sibi præstitum, vnde sibi martyr oculos texerat, mox vt decollatus est, mulieri quidam puerulus detulit, quem Angelum fuisse non est dubium. Quod illa non sine grandi stupore recepit, & verè martyrem confessam Alexandrum, Christo credidit.

DE SANCTO MAXIMO EPISCOPO RHEGIENSI HOMILIA, QUAE HABETVR INTER EAS, quæ Eusebio Emeseno adscribuntur. Est sanè erudita, & ab eius discipulo edita. Nos eam in capitula distinximus.

OCVTURI de perfectione summi antistitis & confessoris, multum veremur, ne merita eius, dum affectus prædicationis insinuat, tenuitas sermonis abscondat. Qui cum à prima ætate nouis virtutibus vsque ad finem quasi semper inceperit, inter ipsa primordia contumeliam apparuit. Diu ille sub habitu seculari, Christi militem gessit, diu sancta vitæ, quæ sola decet, professio nem negauit: diu in hunc mundum positus, extra mundum fuit: diu seductori impostaram fecit, diu mentientem fessellit: & cum iam cum mundus animo non agnosceret suum, vel solo tamen corpore tenebat alienum: & sic publica conuersatione suscepta, non tam coepit esse quod non erat, quam prodidit quod latebat. Inter hæc stupebat in sinu suo patria ciuem suum peregrinari, & intra fines proprios noue conuersationis legibus exulare. Nondum quidem visibiliter exierat de terra sua, & cognatione sua, & de domo patris sui: sed iam spiritualiter reliquerat terram suam, quia nullis inclinabatur concupiscentijs actibusque terrenis: iam reliquerat cognationem suam, quia nullis iam carnalium necessitudinum detinebatur affectibus, nullis vitiorum, quæ per longam consuetudinem proxima & cognata animæ efficiuntur, velut parentum confringebatur complexibus. Iam reliquerat domum patris sui, quia in inquisitione æternæ illius patriæ, supernis intentus, excesserat.

27. Nouel. Cap. 1.

Adhuc secularis quam sancte vixerit S. Maximus.

In patria degit peregrinus.

Cap. 2. March. 19.

Gen. 22.

S. Maximus sit monachus Lirinensis.

Tum itaque patriarcharum in se complexurus figuram, subito totum reliquit, vltimum possit obtinere, qui totus est dicturus cum Apostolo: Ecce nos relinquimus omnia, & secuti sumus te. Omnibus prorsus cupiditatibus, velut indumentis conuicti, abijciuntur cum seculo extranea bona, vt magis propria ornamenta clarescant. Ista est vera & perfecta conuersio, quando non solum possessio negligitur in rebus, sed etiam passio corporaliter: de domo & de loco suo diuina uocatione digressus egreditur, tanquam Isaac à patre, viua Christi hostia futurus, offertur, & super altare Lirinensis aræ, totis humeris crucem Domini baiulaturus, imponitur: de qua quidè ara multa piorum animæ in holocaustum & in odorem suauitatis assumi in vltima consummatione meruerunt. Super hanc itaque aram per contritionem carnis & sanguinis, semetipsum Deo immolat: & sicut illic pro Isaac aries occulta mysterij

Postea Ab-
bas.

Cap. 3.
Gen. 32.

† videtur
deesse, in su-
lae, aut mo-
nasterij.

Multos san-
ctae conuer-
sationis stu-
dium colligit

for. * in

Cap. 4.
sacri, lumi-
naria sunt a
Deo accesa.

4 Reg. 2.

Cap. 5.

Multos
Christo lu-
crificat.

Cap. 6.

dispensatione supponitur, ita hinc dum in illa sancta congregatione de militie con-
surgit, & in principem promovetur, ex oue in gregis arietem commutatur.

Legimus beatum Iacob, cum de patria fratrem fugeret, sine villo subsidio, solum
in baculo suo transisse Iordanem, & post longa peregrinationis absentiam, cum
magnis opibus, duabus etiam honorabilem coniugibus, vt tunc licebat, ad patri-
am reuertisse: Ita hic sanctorum eximus, patrem ac fraternitatem suam fugiens,
se solum ex omnibus portans, in spiritu tanquam in baculo transmissum, angustif-
mo frero deserit. Lirinensis * sedem, immo latebram petit, vbi a mundi, tanquam
ab inimici periculatus, multis laboribus defudatis, tanquam in matrimonium
sumpturus, & quasi annorum hebdomade transacta, (nam plenis septem annis ibi-
dem Christi gregem paut) Rachel acquisiturus, praefertur insula, praeparatur Ec-
clesiae. Qui quantos ibi Iacob iste noster virtutum institutionibus sacerdotum, quan-
tos in Christo genuit patriarchas, quantas ibi, o pater luminu, meritorum auctor,
donorumque largitor, quantas ille diuitias vobis ac patriae reportandas, quantos
ille thesauros animabus vestris, dum in illo camino humiliationis excoquitur,
congregauit? Quanta ornamenta, quanta monilia fabricatus est? Vobis enim ille
athleta Christi in illo agone sudauit, vobis, dum se extollit, fructificauit: sibi illic
ferens, vobis colligebat: sibi quaerens, vobis nescius acquirebat: sibi paraturus pra-
conia, vobis solutus vsuram: vobis haec spiritalis columba cibum de illa Christi
mensa, & angelica congregatione capiebat, vobis potum de illo gratiarum fonte
sitiens hauriebat: vt quasi mater sollicita escas, quas de illo vitae horreo sumperat,
in sensus vestros pleno de corde transfunderet. Vobis prophetica haec apes, saluti-
fera in illo alucario mella confecit: vestris quidem conspectibus deerat, sed vestris
profectibus militabat. Sic lampas magna non sibi accenditur, sed lumen suu emi-
nens * & circuncincta iaculatur, speciosum fundens flammam doctrinae fulgorem,
& vniuersis qui assistunt, integrum, & singulis totu. Merito se vobis imputet beata
illa insula ex hoc vno atque vnico munere, licet multum erubescat ex alio: vir il-
le praecipuus, illic doctus, vt hic doceret: illic ditatus, vt hic foeneraret: illic illu-
minatus, vt hic fulgeret: illic purificatus, vt hic sanctificaret: & vt hic exercere pos-
set confessionis curationem, illic quaesiuit aromata & pigmenta virtutum. Sic in-
dustrius atque audus negociator, extera atque longinqua expetit, collaturus regi-
onibus suis peregrina ac preciosa commercia. Absentat paulisper a patria, vt no-
uas opes ac diuitias transmarinas reportet ad patriam.

Gratias tibi Domine, qui tam conspicua ad inquirendu te luminaria in noctem
mundi huius accendis, per qua & ad viam salutis possint venire, qui cupiunt: & ex-
cusationem non possint inuenire, qui negligunt. Felix itaque terra, qua talem ge-
nuit: felicitior, que erudiuit. Sit sanctificata, qua dedit: sit benedicta, que reddidit. Be-
atus & ipse communis pater, quem & illic Honoratus accepit, & hic honor rapuit.
Dignus, cui primus ille fundator gubernacula Lirinensis nauis post se moderanda
committeret. Dignus, cui tanquam Elias ad superna migraturus, Eliseo discipulo
pallium pietatis & gratiae, ac praecleara meritorum indumenta traderet, & in se au-
gendus, & in filio duplicandus. Dignus, inquam, hic, cui ille piissimus pater Hono-
ratus, tanquam Moyse, primi populi primus princeps, ductandi per desertum Israe-
lis legem traderet, & quasi fortissimo Iesu Naue, pia iura transfunderet, electo vi-
que ac satis probato, qui sacrum ad promissa caelestia promoueret ac perurgeret
exercitum. Hoc itaque duce, sanctae congregationis splendidissima illa die ac nocte
coluna non defuit: sed semper eos tanquam gemina fidei atque operu lux praecessit.

Quantas hic in illo deserto, sicut de Iesu Naue legimus, nequitaru spiritualium
exercitatus debellator, quantas in conuersorum cordibus gentes peremit?
Quantas nationes inuisibilem aduersariorum, qua Israel em de regno excludere
conabantur, extinxit? Studens in homine, velut in terra sancta, tanquam hostem
interficere passiones, ac tanquam Dei populum introducere ac plantare virtutes,
& quasi cultris lapideis, id est, fortibus Christi praecceptis, concupiscentias refecit,
& circuncidere voluptates, & non minus exemplo quam imperio, militum pedus
armare, atque ad desiderium supernae hereditatis accendere. O virum perfecti ex-
ercitus idoneum ducem. O virum per omnia Deo dignum.

Eminebat, vt sic dixerim, in ipso habitu animi fortitudo: in specie exteriori ipsam
putares expressam imaginem sanctitatis, terribilis incessu, reuerendus ad speculu.
Crederes

Crederes quod semper inuisibilem illum hostem, ipsa vultus sui virtute terreret.
Mentis seueritate, benignitate venerandus, auctoritatis censuram humilita-
tis mansuetudine temperabat. Minabatur quidem frontis austeritas, sed cordis se-
ueritas blandiebatur. Ac sic conueniente in vno diuersitate gratiarum, Paulus ap-
parebat in vultu, Petrus in spiritu. Illius distinctionis, huius erat pietatis amula-
re: ita vt cum praesentiam eius vix sustineres, absentiam ferre non posses. Inter-
cepit autem bonorum viuum formas ac species, sicut nemo ad plenum inspi-
cere potuit, ita nemo sufficit explicare. Quas ille sicut extollere studuit, ita elabo-
rauit occultare: vt de ornamentis sanctae animae suae dictum accipi possit, Omnis
gloria eius filiae regis abintus in fimbrijs aureis, circumamicta varietate. Digne in
fimbrijs aureis, quia magis ac magis in operum suorum fulsit extremis. Digne, in-
quam, in fimbrijs aureis, quia preciosior seipso in nouissimis fuit. Et sicut hic dixit,
in vestimentorum sine, ita ille in actuum suorum consummatione plus claruit. Ita-
que dum illa sancta congregatione beatus magister angelicis studijs schola Christi
ambuit, splendebat omnis in insula, radiata ac repercussa suorum luce meritorum: &
quicquid ab vno ad vniuersorum gratiam peruenisset, rursum ab vniuersis ad vnius
gloriam reuertebatur, & quasi nobilitas aquarum ad fontis magnificentiam re-
laudabat. Inter haec ille cum veller augeri, nolebat agnosci: quia haec est natura
austriacae, vt quanto studiosius abscondi oprat, tanto clarius innotescat, & occultatio
ipsi proditio sit.

Passim per populos conscientia tantorum bonorum fama volitabat, & odorem
amantissimae suauitatis longe lateque fundebat. Eminebat in admiratione omni-
um velut ciuitas super verticem montis exposita, nec iam lucerna poterat latere
sub modio, nec recipiebatur, nec continebatur vltra latibulum suum exundans si-
cerei luminis magnitudo. Ambiebant illum diuersae patriae: sed vel maximè pro-
xima eremi ciuitas, qua territorij ac finium suorum incolam, velut proprium am-
plectebatur indigenam. Ambiebat illum proxima eremo ciuitas, qua inter locum
hunc & insulam (vt nostis) interiacet. Qua ille suspitione percussus, tristem parat
egressum, ac longinquum meditatur exilium: sed repentino occupatus aduentu
insistentium sacerdotum, petit (quod licuit ad momentum) amica sibi ac negotio
suo condensa sylvarum.

Inuentibus fidelium turbis, ventilantur vniuersa, profunda eremi secreta ver-
santur. Sub nudo axe caeli trium dierum ac trium noctium imbris verberatur,
sicut & ipse sum testis. Videntur quoque mihi nimbi inquisisse latentem. Mox er-
ant in insula periculum parris: plus iam in eum expauescit iniuriam, quam rapi-
nam. Gratias inter haec caelesti dispensationi: pro suis meritis quaritur, pro vestris
non inuenitur. Ipse interim locus dedit latebram, qui inquiredi intulerat causam,
& qui collatos exonebat ad gratiam. Non post longu tempus (vt meministis) san-
cto orbata pastore populi praesentis Ecclesiae, piam simplex filijs mandat legatione,
reposita patria iustioribus desiderijs pignus ac depositum. Quo ille comperto, in-
stincto remige, profugus euolat ex dulcibus locis, atque ex finibus Gallicanis. Te-
statur violentiores nunc post se pietatis instantia longius abscedendo.

Quid te, sancte atque humilis Christi serue, tuorum complexibus praecipitem
rapis sine causa? Quo cunque loci latere arbitratur, quem vbi que lumen suu sequi-
tur? Quid diffugis gloriam, qua plus additur, dum timetur? Quicquid libet, agas:
in casum te patriae per fugam denegas, cui te nupèr fuga ipsa seruauerat. Quid ho-
norem quasi indignus repellis? Meriti prerogativa, est honoris repulsa. Quo fugis
magister discipulos? Quo pater filios sanctae patriae tuae, in te pendentes, & post te
deficientes? Quanto te plus subtraxeris oculis, tanto magis ingeris desiderijs. Qui
tabernaculum illud Christianorum principibus, id est, Apostolis ipse condidit, Ec-
clesiam in montis huius vertice inastimabili labore fundauit.

Parua haec sunt in illius caelestibus gestis. Plus est, quod insinuat vobis: timore di-
uino & lumine supernae agnitionis infuso in se, quasi supra spiritalem montem, si-
dem & spem plebis & Ecclesiae huius erexit, & sancta in vobis Deo templa constru-
xit. Et quia superius memorauimus, quam magnifice in sulano illo stadio perfecti-
onis vias cucurrit, plus est, quod huc insulam ipsam institutis ac studijs suis trastulit. Et
qui iam dudum in Abbate pontificem gesserat, postmodum Abbatem in pontifice
custodiuit, neglector quietis, fugax voluptatis, appetitor laboris, patiens abiectionis
honoris eius.

S. Maximus
magna vul-
tu pre se tua
lit seuerita-
tem.

Natura iu-
stitiae.

Cap. 7.

Matt. 5.

Cap. 8.

Habes hic
austriacae fi-
dem & an-
tiquitatem.

Fugit, dum
expetit ad
Episcopatu

Cap. 9.

Sanctos vi-
ros suu lu-
men semper
sequitur.

Cap. 10.

In Episc-
paru vixit
vt mona-
chus.

honoris impatiens, pauper in pecunia, diues in conscientia, humilis ad merita, superbus ad vitia, locuples in donis Dei: sic in se excoluit gratiam vnam quamque, quasi solam: pauci sic tenuerunt singulas, quomodo ille in se impleuit vniuersas: semper in operis exercitio, semper in compunctionis affectu, semper occupatus, & semper vacans. Nulla illi ex omnibus propensior fuit cura, nisi aut de Deo in lectione atque sermone, aut cum Deo in oratione loqueretur, & illum velut Moyses facie ad faciem compelleret in corde, eumque quasi praesens praesentem ad implenda promissa sua, voce imi pectoris conueniret. Cum qua voce cognitionis purae atque pinguis, & arescentis medulla, atque continuatis ieiunij ossa clamabant, fluens, de persecutore iniquo, longo triumphare martyrio.

Cap. 11.

Quid intrer haec dicam? Exhaustorū magnitudinem membrorum prodebat robur antiquum, & ita mortificationem Christi praeferebat in cruce, vt reliquias quaedam videres in corpore. Ita autem mentem eius repleuerat auaritia futurorum bonorum, & ignea diuini timoris ebrietas, vt abstinenciam & incediam summam duceret. Tu erga te fatigas quidem votum, sed producis affectum. Vno eodemque tempore, dum a patria probaris, patriam probas. Tunc impletum est circa vos, dilectissimi fratres, illud Euangelicae promissionis oraculum: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis. Sicut verum sacerdotem decebat, prudentia legitur, si de quaeritur, pietate reuocatur. Sequuntur illum atque comitantur, & ingrediuntur cum illo fines vestros non extranei, sed proprii ac domestici suffragatores, id est, principium sapientiae timor Domini, compunctio, purificatio, perfecta religio, & vniuersus religionis chorus, sanctitas, benignitas, castitas, sapientia, iustitia, misericordia.

Cap. 12.

Eccè qualiter ambitio sus vester a vobis, eccè quali pecunia sacerdotium comparauit. O admirabile negotium, o celeste commercium. Vnde emit, ipsum est, quod emit: id est, quia verus meritum honor non alibi, quam in ipsiis meritis continetur. Vitae perfectio, propter quam a vobis est inquisitus, ipsa est Episcopatus. Interuenit autem in medio huius negotij haec ipsa illius sanctitas, & salus vestra. Nemo neget, nemo nescire se simulat. Inde vos ademit, vnde vos sapius, vt confidimus, a peccatis redemit. Quærebatis magnum, sed verè summum reperistis. Probastis in illo planè & impleta vestra, & exuperata iudicia. Plus vobis vita illius reddidit, quam fama promiserat. Sicut autem legitimus Euangelicam illam ac beatam mulierem, effraeto alabastrò nardi preciosi, vnguentum super carnem Domini profudit, ita gloriosa illius anima aperuit larentes in se diuitias caelestium munerum, & de armario sua uolentium virtutum, aromata sanctificationū & gratiarum suarum supra omnem hanc Ecclesiam, quæ est Christi corpus, effudit, & ad ipsum cepit membrorum iustificatione transmiserit: & verè, vt dixi, repleta est vniuersa haec domus Christi ex odore caelestis vnguenti.

Cap. 13.

Psal. 41.

Contemnit praesentia, appetit semper maiora.

Quid dicam eius voluntatem, vt fierent ei lachrymae panes die ac nocte, & pro cibo ac potu haec secum incessabiliter ruminaret, Quando veniam, & parebo ante faciem Dei? vt praeter vitam nihil esuriret, praeter iustitiam nihil sitiret: vt praesentia tanquam inania atque transacta, absentante spiritu non videret, & in futuro reposita, tanquam oculis subdita concupisceret, & in latitudine cordis sui spe disponente atque imaginante depingeretur: vt fastidio essent, quæ se ad spectibus offerbant: desiderio autem illa, quæ se sensibus inferebant: vt quanto amplius de ipso sapientiae fonte libasset, tanto ardentius estuaret? Habet etenim hanc vim dulcedo caelestium pulchritudinū, vt quanto intentius quaeritur, tanto intentius desideretur. Ingerunt de cupiditate appetitum, & non faciunt de satietate fastidium: sicut de sapientia ipsa testatur: Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient.

Eccli. 24.

Cap. 14.

Gal. 6.

Ioan. 1.

Et ideo loquebatur, credo, securo in conclaui & in cubiculo suo beata illa anima: O fragilitas humana, exiguum est, quicquid agis propter spem aeternorum. Quanta libet acqulseris, non desistas: quia adhuc superest, quod requiras: ac totum ei videbatur parum, quicquid adhuc recipiebat augmentum. Urgebat se Apostolice adhortationibus, sicut dicit: Bonum, inquit, facientes, non deficiamus: tempore suo mereamus, non deficientes. Quid est ergo, Bonum facientes? Id est, Si homo non imposuerit finem operi, nec Deus imponit remunerationi. Quatum enim serimus in operibus, tantum mereamus in fructibus. Et quia non ad mensuram datur Deum spiritum

spiritum, quantum se auaritia inquirere dilatauerit, tantum se aperiet manus retribuentis ad praemium. Oportet ergo, vt anima in bonorum desiderijs semper exerceatur, quæ nullis in proficiendo terminis coercetur: in comparandis sibi caelestibus ornamentis nullam patitur legem, cui accedere concessum est vsque ad diuinae imaginis dignitatem.

Inter haec ille exercitio infatigabiliter accinctus, ad noua merita nouus semper affluens, corpore in terra positus, conuersatione in caelis fuit, & inuictum contra peccati iacula timoris perpetui scutum tenuit. Vocem illam B. Iob incessabiliter secum voluebat: Ego autem sicut fluctus super me tumentes timebam Deum. Felix terra, quæ talem genuit, ac de alumno patronum, de homine Angelum ad auctorem remisit. Huius ergo tanti ac tam praecleari, quæso, vt nos & discipulos meminerimus, & filios. Rapiat vnusquisque quod postumus, de bonis intestati parentis. Hic de hereditate eius assumat holoseruicam, gestorū varietate preciosissimam: hic de hereditate eius ac simplicitatis occupet talentum: ille eius pectoris benedictio ac sapientiae monile sibi vendicat: hic margaritam compunctionis & thesaurum castitatis inuadat. Licet enim ille locupletissimus Christi amicus quicquid habuit, integrum secum tulerit, & nobis tamen, si volumus, totum reliquit. Ita ergo agamus, bona illius consecrantes: vt qui in aeternam gloriam suscitandus est sub fine seculorum, redditus Ecclesiae suae, per rediuita in filijs merita iam surrexerit.

EIVSDEM BEATI MAXIMI VITA, AVTHORE DINAMIO PATRICIO.

Praefatio Auctoris ad Urbicum Episcopum.

Domino beatissimo patri, Urbico Papae, Dinamius Patricius salutem. Cum Apostolice pater fidei ardore succensus, vniuersa de virtutibus S. Maximi, quæ fidelis relatio gestorum manifestat, sollicita indagatiōe perquiris, imperitiam meam pulsare non desinis: paternis etiam monitis praedicandi auctoritate confirmans, quod non parum ipsius delicti noxa reus efficiar, nisi omnia in vita eius, quam me ante aliquot annos rurali sermone conscripsisse constitit, studeam addere quæcumque vos de illius mirabilibus protinus manifestum est inuenisse. Vnde ego gemino pudore confundor, cui nec loquendi facultas conceditur, nec silenti securitas indulgetur. Si loquar, sensum monstrat delecta rusticitas imperitum. Nam si licuisset, vel de succincta poteram dictione placere, cui non possunt dogmatis augmenta succurrere. Inter vtraque ergo constitutus angustiam, praecipis vestris parere disposui, placiturus obedientia, non doctrina. Vetera vos igitur chartarum indicasti reuoluisse volumina, in quæ quid ex eius operibus beatissimi Fausti antistitis praedecessoris vestri solertia deuota collegat, vnde pauca sensu potius, quam obtutu, vix decernere potuissis. Nam plurimam emulæ vetustatis edacitas consumpserat, quæ latebant. Quod nisi scriptorum meorum serie aeternae memoria traderentur pauca de pluribus, satis esse impium censuissis. Vnde me ex parte votis vestris satisfecisse censeo, quod in longam ducta propaginem lectio multiplicata subsequitur. Quæ quotiens audientibus fecerit dudum lecta fastidium, ad vestrum poterit pertinere delictum: si mercedis praemium contulerit, nihil exinde ad me similiter pertinebit, qui compulsus vestris imperijs, prolixiora conscripsi, quam volui, & refugium breuitatis omisi. Me ergo, quem sicut lenij populo prudentissime pastor expolias, & regmine taciturnitatis cinchas, suppleo vt cum vniuerso populo, diffuso munias intercessionis praesidio. Quoties lectionis redigitur longitudo, nec dictio impolita displiceat, quam tenor relationis sanctae commendat. Nam dubium non est, quod quantum integra deuotione cordis ipsius sancti antistitis gesta praefers, tantum opera mediteris, vt eius integra auiditate mentis coneris sequi vestigia, cuius actionum diligis ornamenta: dummodo diuino beneficio, & ipsius patrocinio tibi concedatur temporalis vitae prolixa tranquillitas, & sancti operis expectata facultas, domine verè sancte, & beatissime papa.

VITAE

VITÆ HISTORIA, IN QVA NONNIHIL

interdum conati sumus dictionem corrigere. adiectis ad marginem capitibus.

27. Noueb. Cap. 1.

Quam expediat in scripta referri sanctorum gesta.

Cap. 2. S. Maximi patria.

*pollicitate Voti castitatis.

Catalogus virtutum eius.

Corpus abstinentijs edomar.

Cap. 3. Pedit Lirinens. monasterium. Marth. 19.

Succedit honorato in Abbatis functione.

Cap. 4. Crucis signo profugit satana.

BEATISSIMI Maximi Rhegiensis vrbs antistitis hodie dies sanctæ solennitatis colitur, qui quotannis redituus temporum curriculis renouatur: cuius nos res gestas pandere pia animi deuotio admonet, & prisca consuetudo compellit. Nisi enim ea, quæ perspicua & minime dubia aliorum relatione comperta sunt, literarum monumentis consignentur, quæ antiquitus gesta sunt, plerumque à nouis authoribus variè referuntur. Nam vt mysticæ actionis eius insignia nihil habeant ambiguum, nihilque ex ijs vulgaris assertio fabulosum efficiat, aut de vanitate suspectum: quæ ab illo facta sunt & comprobata, veridico sermone narranda sunt. Ex quibus ipsis tamen, nè auditori nimia prolixitas afferret fastidium, permulta reticimus, annotauimus pauca.

Beatus Maximus in vico proprio, cui Decomeco vocabulum est, vitæ sumpsit exordium, Christianis parentibus editus, & factus ilicò Christianus. Ab ipsis vero infantia rudimentis sublimi semper humilitate crescens, ità teneros ætatis annos morum maturitate castigauit, vt proprietatem nominis sui gratia sanctitatis sibi vendicaret. Postquam autem excessit ex ephelis, luxuriæ illecebras & blandimenta animi magisterio & censura edomabat, vt * pollicitatione virginittatis, palmam incorruptæ integritatis obtineret, & in regnis cælestibus è carne sub iugum missa triumpharet. Fuit nimirum bonorum omnium ornamentis præditus, estque merito laudæ ac prædicatione effereendus: quippè vultu venerabilis, blâdus ad speculum, ore placidus, animo serenus, patrietia fortis, magnanimitate cõspiciuus, pacis amâs, largus erga hostes, labentia fastidians, cælestium ardens desiderio, temporalibus æterna comparans, temporaria pro æternis vilipendens atque contemnens. Et vt interiùs diuinæ legis præcepta cognosceret, naturali ingenij acumine tantum in literis profecit, vt legendi auiditate pastum quæreret animæ suæ, & instar apum eter-næ suauitatis nectar hauriret. Quauis autem omnia vitiõrum carnalium fomenta protereret, & omni ex parte præclara conuersatione fulgeret, at nihilominus vi-res corporis abstinentiæ assiduitate frangebat, carnis vitia antè, quam nata essent, persequens & coërcens: ità vt ei ad martyrium non nisi percussor defuisse videatur. Nam ipse proculdubio martyrem se fecit & cruciatu, & merito.

Porro etiam omnem facultatum suarum copiam deserens, Lirinense monasterium petijt, vbi sempiternas diuitias iustus inueniret: Euangelica secutus præcepta, sciens se perfectum fieri non posse, nisi venderet omnia sua, & à cunctis opibus alienum se faceret. In ea autem congregatione cum omnes perfecta charitate diligeret, ipse itidem ab omnibus amabatur. Tantis vero in eo feror extitit, vt antè, quam monasticam viuendi regulam complexus esset vel mystica instituta, iam cõuersatione præcipuus videretur, ac deinde sancto Honorato decessori suo, summis virtutibus ornatissimo, qui illic Abbas fuerat, & honore succederet, & meritum æquaretur. Qua in functione cum gregem commissum pastorali solertia custodiret, & singulis noctibus, alijs somno occupatis, monasterium lustraret, præter morem accidit, vt monachus quidam adhuc puer, motus quadam curiositate vel sollicitudine, cum sequeretur. Ecce autem beatissimi viri conspectui diabolus insidiatore forma ingenti atque terribili sese offert. Sed cum illum spiritualibus indutum armis terrere non posset, necopinantem monachum tanto affecit terrore, vt trepido gradu ad cellam ilicò reuertentem, ardentissima febris mox corripuerit.

Rursus pertinax ille impostor, sperans se sanctum virum vel aliqua ratione perturbaturum, ignei draconis specie se illi ostendit. Sed confestim Crucis signo ter-ritus, euauit. Iam enim inuictus athleta hostem sæpiùs superatum minime formidabat. Postquam autem totius insulæ Lirinensis peragravit ambitum, ocyùs accessit ad lectulum ægrotantis monachi, quem diximus in febrem incidisse: clamque apud illum intra arcana pectoris sui, preces Deo fundens, id effecit, vt mox restitueretur.

rus sit incolumitati pristina, & præda sua frustratus sit hostis elusus. Itaque obtinuit gemina virtus inuictam victoriam, quando & vires ægroto reddidit, & aduersarium superauit: deplorante inimico iacturam, quã fecerat: lætante monacho salute, quam recuperauit. Sic autem singulis noctibus pastor egregius omne Dominicum circum-lustrans, nè quid aduersi accideret, ad litus equoris, quod vocatur Moles, quandoque accessit, moxque veterator ille præstigijs suis ausus est tanquam nauem onustã oculis eius representare, nautasque suo more feruentes in opere, nauisque instrumẽta col-ligentes: duos vero ex illis ab beati viri latera accedentes, dicentesque se eò aduenisse negotiandi causa, quòd non sine ingenti lucro id fore rei euentus declarasset. Se-nolle illum Maximum, non minùs sanctitate, quam nomine: eumque in locis trans-marinis tã opere desiderari ab omnibus, vt si eum obtinere possint, nihil sint maiori in precio habituri. Nullum se igitur maius facturos compedium, quam si ipsum nauimpositum possint abducere Hierosolymam, præter opinionem successu prospero reperit. Id vero proculdubio magno ipsi honori & dignitati fore, si felici cursu eò aduectus sit, vbi intantum votis omnium expectetur. Sed vir Dei insidias & malum dolum inimici cognoscens, sanctæ Crucis signo se cõmunis, cælestè implorat opem, ac deinde spiritali autoritate sic respõdet: Fallere nõ potest milites Christi nequitia plani & impostoris, nec suis fraudibus illis potest illudere malignus, quibus Deus id præstat, vt aduersa præuidere queant. Hanc verò insulam vsque ad eò beatissimi Honorati communiẽrunt preces, expulso per eum dracone eius habitatore, vt nullus deinceps nocendi aditus in eam pateat diabolo. Sub his verbis ab oculis orãtis euauit nauis commentitia: moxque ille reuersus ad oratorium, hortatus est fratres, vt ad vigilias surgerent: vnaque cum sancta illa congregatione ipse celeberrimas laudes perfoluit ei, per quem ab hoste victoriam reportarat.

Chm autem fama insignium virtutũ eius per orbem vniuersum volitaret, ad Rhegiensis vrbs Episcopatum non modò ciuium, sed etiam sacerdotum siue præsulum omnium studio non minùs raptus, quam electus, & quauis inuitus, ilicò cõsecratus est. Est autè iam & re & nomine Maximus, vix habere videretur, in quo amplius cre-sceret, nè quid tamen nomini decederet, sicut opere & factis permansit maximus, ità & in honore excelluit. Inter cætera igitur rectè factorum, quæ in illo refulgebant, ornamenta, patientia fortis, beneuolentia patiens, libertate alacris, liberalitate abundans, magnanimitate beneficus, humanitate mitis, sedulitate diligens, charitate suauis, largitate cõmunis, doctrina præstans, iustitia singularis, humilitate sublimis, opum contemptor, dignitate copiosus & affluens fuit. Templum in Rhegiensi castello in beati Albini honorem, quanta potuit animi deuotione, condidit, cuius columnas, quas hodieque illic cernere licet, iuga bouum eò pertraxerunt, sed ità tamen, vt nullam sentirent tanti ponderis molestiam, eius sanctitate id efficiente, quandiu ille ad templi structuram operarius in defessus aderat. Quòd si verò abesse eum contingeret, nequissimi dæmonis occulta machinatione ad eò earum pondere premebantur boues vniuersi, vt nullis stimulis adigi possent ad progrediendum. Et si plures alij adiuncti essent, manebant immoti omnes, quantunuis atrociter caderentur atque sauciarentur. Id vbi celer nuncius beatissimo antistiti significauit, ille incunctanter atque fidenter veniebat ad locum, nec terrore trepidus, nec mœrore perturbatus. Tum verò hostis nequissimus eius oculos fallere non potuit, nec se ab eius conspectu subducere, qui totius populi oculis conspici non poterat. Ait autem vir sanctus ad illos: Frustrà vexatis iumenta rationis expertia, dum inimici impedimenta cernere non potestis. Ego verò paruam Aethiopem video, bobus sese obijcientem. Tandè flexis genibus, orat supplex Deum, vt hostis insidias auertat. Eius preces malignus ille ferre non sustinens, ocyùs non sine terrore recedit. Mox amotis bobus, qui alijs adiuncti erant, columnæ sine difficultate vlla ad locum destinatum pertrahuntur.

Neque illud ob confirmandos Rhegiensium animos omittendum putauimus, quòd cum beatissimus antistes ad basilicam ab ipso cõstructam sacras reliquias summo cum honore psallendo adduceret, vbi ad vrbs portam ventum est, ab improuiso versus ille ordine occurrit: Hæc porta Domini, iusti intrabunt in eam. Vndè proculdubio colligi potest, eius precibus vrbs illam ad eò esse munitam, vt sicut hætenus, Christo propitio, nullos hostium incurfus longo temporum intervallo pertulit, ità deinceps quoque Deo fauente minimè perperessura sit. Facile enim eximius ille pastor, quem

Præstigiæ dæmonum.

Vir sanctus signo Crucis se munit.

Euanecefit dæmonum phantasmata.

Cap. 5. Creatur Episcopus Rhegiensis.

Alius virtutum eius catalogus.

Nequitia dæmonum.

Precibus dæmonem abigit vir Dei.

Cap. 6.

Psal. 117.

Viunt san-
cti.

quem vivere testantur facta eius, post decessum suum apud Deum obtinere potuit, vt vrbs illa, in qua ipse fuisset antistes, preclaris meritis suis perpetuis temporibus mun- nita sit virtute corporis sui in templo sacratissimo, quod condidit, coruscante multis beneficijs, quæ illic omnibus præstantur.

Cap.7.
Eccè quo-
modo olim
sancti pa-
tres vigilijs
celebrarint.

Cùm aliquandò in eadem basilica vir sanctus instantia pastorali vigilijs celebra- ret, Aniani Diaconi Rhegiensis nepos, id est, fratris eius filius, quem paruulum pa- rentes è vita abeuntes reliquerant, & ipse nutriendum susceperat, magisque quam si suus esset filius, diligebat, cùm in muro vrbs illius cum pueris luderet, è muro pro- lapsus, ceruicibus fractis, expirauit. Eius rei nuncio valdè consternatus Anianus, accurrit celeriter, raprumque pueri cadauer operuit vestimentis, & ad beatum anti- stitem clam deportauit, interim secum tractans, quemadmodum illum publicè ad pedes eius deponeret, & vt vitam ei restitueret, supplex obsecraret. Sed quia nouerat probatissimum Christi militem omninò fugere iactantiam, máluit eum perferre ad cubiculum eius, & in lectulo eius repositum operimentis illius tegere, prorsus con- fidens, quòd excitare eum posset precibus suis medicus spiritualis, quippè qui aegris consueuisset afferre salutem. Indè verò non sine multo quidem animi mœrore, sed tamen fiducia plenus, Episcopum adiit in templo vigilantem, & stantem in loco suo. Eo viso, clementissimus præsul, vt ea, quæ gesta fuerant, explicaret, silentium psal- lentibus indixit: precibusque solita deuotione completis, Diaconum illum Ania- num propter ea, quæ fecerat, acriter obiurgauit. Sed ille non solum terroribus abigi non potuit, sed magis etiam animo compunctus, ad pedes eius se strauit, exclama- uitque se illos minime laxaturum, nisi mortuum excitaret, dicens eum id posse faci- limè, quandoquidem nullo indicante iam cognouisset, quæ de puero facta essent. Hac ille importunitate compulsus, & ratione constrictus, cum Aniano voluit ad le- ctulum suum secerèdè se conferre: sed populi frequentiam vitare non potuit, volentis tantæ rei miraculo interesse. Postquam igitur venit ad exanime pueri corpusculum, diuinam cœpit toto pectore implorare opem, apprehensaque cum multa fiducia pueri manu, pristinæ eum salutis restituit. Exclamauit autem populus vniuersus: Glo- ria tibi Deus: nec quisquam eorum indè remoueri se passus est, nisi videret mouen- tem se puerum, & loquentem audiret. Ex quo populi tumultu vix opera clericorum suorum ad vigilijs reduci potuit. In hoc miraculo & magna Diaconi fides, & illustis Episcopi virtus enituit.

Mortuum
puerum re-
uocat ad vi-
tam.

Cap.8.

Porrò etiam cuiusdam viduæ vnicam filiam adolescentem accidit è vita decedere: quam cùm mater miserabilis in feretro pro more efferendam composuisset, ad bea- tum antistitem trepida properauit, causamque doloris sui lachrymis potius, quam verbis, ei indicauit, orans vt ad corpus exanime preces funderet. Id verò sanctus præsul, pietate motus, nec negare, nec differre potuit: sed ad cadauer accedens, sub- latis in cælum manibus, Deum pronus implorat, & vita redditur extinctæ. Confestim enim illa, tanquam graui soluta somno, expergiscitur, oculos aperit prægrauatos, ap- pellata surgit, mater eius immenso afficitur gaudio, populus omnis obstupescit: Epi- scopus, qui virtutum meritis mortis iura resoluert, fugiens iactantiam, ilicò se sub- ducit: sed populus magnis vocibus laudans Deum, maximam vestimenti eius partem, reliquiarum loco eam habitura, ciuili quadam violentia diripit & discerpit: ita vt propter eius declarandas virtutes, id quod agrè ad humeros eius relictum fuit, hodi-erna fidelium deuotione asseruetur.

Item puellâ
quandam.

Subducit se
vicandæ in-
anis gloriæ
causa.

Cap.9.

Adolescentulus quidam rabidi canis morsu præfocatus periit. Vidit id populus, abit ad Episcopum, orat vt ad extinctum hominem veniat. At ille ancipiti cogitatio- ne suspensus, dum hinc non potest contemnere lachrymas supplicantium, indè ab ostentatione sibi metuit, rãdè pietate vincitur: facit quod rogabatur, venit ad mor- tuum hominem, tollit manus in cælum, pariterque stillantes oculos, ad spectante po- pulo exultat defunctum. Ad sunt parentes, pugnis sua verberant pectora, ora lachrymis vsquæ ad eò rigant super filio, vt è terra surgere non valeret, licet iam rediuuius. Inte- rim manum vnã patri, alteram matri porrigens, nutantia membra illis erigentibus sustollit. Acclamat populus, Deo gratias: ille vitæ redditus, ad suum redit hospitium, cui iam sepulcrum parabatur, parètes incredibili exultant gaudio: vivere homi- nem, qui mortuus fuerat, vix ipsis oculis suis credunt. Eccè autem canis ille, qui & hunc adolescentem, & multos alios infestis morsibus lanarant, in Episcopi conspe- ctum, venit: commotus Episcopus, proiecto baculo, erectis sursùm manibus orat Domi-

Alii quen-
dam excitat

Domini, mox efflat in canem, isque vita destituitur. Non sanè admirandū videtur, beatum Episcopum, dum sibi commissum cupit tueri gregem, eius hostem icu lethi- fero perdidisse: nequè id gladio, aut armata manu, sed flatu oris sui. Porrò vulnera, quæ canis ille dentibus suis inflixerat multis è plebe, precibus & Crucis signo ad eò curauit beatus Episcopus, vt nulla eorum vestigia apparerent.

Flatu suo ra-
bidū canem
extinguit.

Bos perulans cornu hominem miserè lacerarat, eius effusus intestinis. Mox illum adducunt quidam ad Episcopum. Is tametsi in cunctis miraculis timebat sibi, nè ani- mi elatione pulsaretur, at tamen tam malè faucium hominem clementer excipit, ca- lidis fomentis exta eius manibus suis pertractata confouet, reponit in locum suum per vulnus à bono inflictum, ipsum vulnus adhibita spògia leniter obligat, seridè hor- tatur, nè quis præter ipsum, illud soluere ausus sit. Indè septimo die ligamina auferes, tam sanum reperit hominem, vt vix vllum vulneris signum relictum videretur.

Cap.10.
Sanat homi-
nem miserè
faucium.

Teneros corporis sui artus vir sanctissimus ppetua cilicij asperitate domabat, quo pro interiori tunica utebatur, nec id crucis studio vnquam deposuit, sed in illo etiam se iussit sepeliri. Lauacris vti nunquam voluit, nè animi constantia, qua calcatis carnis oblectamentis & illecebris, martyrium sustinebat, emollesceret. Cæcus quidam annis quindecim perpetua damnatus caligine, virum sanctissimum continenter deprecabatur, vt suis precibus lumen ipsi reformaret. Sed Episcopo hoc ob virandam osten- tationem differente, Rusticum subdiaconum, qui ei seruire consueuerat, cæcus roga- uit, vt noctu Episcopo ecclesias visitante, ipsum perduceret ad templi vestibulum, vn- de ille esset egressurus. Fecit id subdiaconus, & vir beatus dum vult excedere è tem- plo, in cæcum pedibus molliter impingit: cæcus eius veneranda vestigia supplex am- plectitur, orat visum sibi vt restituat. Itaque Episcopus fidenter obsecrat Dominum, Crucis signum imprimit oculis eius, & diu extincta lumina mox reparantur. Oscula- tur hominem Episcopus, obtestatur, vt rem apud se tacitam habeat, quod tamen ille præ immensa animi exultatione præstare non potuit: quanquam etiam celare ille voluisset, quod secretò factum erat, non potuit tamè manere occultum, quod palam omnium oculis cernebatur.

Cilicij eius.

Crucis si-
gno & pre-
cibus cæcus
illuminat.

Innumera sunt beatissimi antistitis miracula, nec possunt omnia commemorari, quantunus proluxa texatur oratio. Facillimum ei erat illuminare cæcos, sanare clau- dos, vita sanctos excitare. Denique nihil non efficere poterat, qui intra se manentem habebat spiritum sanctum. Interea autem, dum tor claret miraculis & immensis my- sterijs, diem obitûs sui diuina reuelatione cognoscit. Tum verò publicè summa hu- militate ab omnibus contendit, vt ipsi permitteret prius natale solum & propinquos iuuuere suos. Quod etsi illis magnum afferret animi dolorem, attamen abiit ille ad suos, obitumque suum iam imminere, illis prædixit. Itaque aduentu suo eos mirum in modum exhilaratos, hoc tristissimo nuncio non medio crite perturbauit. Et ecce dum ille se tanquam somnum capturus, in lectulo reponit, inter psallendum sub osti- cio diuino, extremum halitum efflat, feliciterque commigrat in caelos quinto Calen- das Decembris. Tanta autem illic tum suauissimi odoris copia extitit, ac si vniuersi flores verni temporis eum in locum comportati essent. Obitûs eius fama velox non modò urbem, sed orbem compleuit vniuersum. Occurrerunt vndique fideles popu- lorum cateruæ, certatim cupientes vel operimentum vehiculi eius contingere, eius- modi contactum salutaris præsidij loco habituræ.

Cap.11.

Felicitè
exiit è vita.

Adolescētula quædam è vico, cui * Decima vocabulum est, mortua ad sepulcrum deportabatur, cadauere iam in capsâ lignea composito, sed arca ipsa necdum coo- perta. Vt autem audierunt illi, qui eam efferrebant, voces psallentium, & sacrū corpus beati Episcopi prosequentium, cum lachrymis petierunt, vt feretrum quod gestabāt, super puellæ corpus traheretur. Illi verò ardore fidei incensi, nec dubij de effectu, san- ctas eorum preces minime reijciendas putarunt. Cumque id fieret, quod illi peti- erant, homines inter se colloquebantur, virum Apostolicum beatum Maximum, cui nunquam diuina gratia defuisset, quanuis naturæ iam persoluisset debitum, tamen virtutibus & meritis viuere. Simul igitur omnes fidissima animi deuotione sese pro- strauerunt, prolixèque orantes, ac deinde surgentes, cùm septiès Kyrrie eleison clamâ- rent, puellam viderunt rediuuam. Quamobrè ingens eos terror inuasit, cōmixtim- que stupore & gaudio complebantur. Puella, vestibus reiectis funebribus, & alijs indura, populi frequentis adiuncta turmis, publica voce salutis suæ testimonium in sancti Episcopi laudem dicebat his verbis: O beatissima sacerdotis merita. O beatum

Cap.12.

Mortua pu-
ella ad eius
exanime
corpus re-
uiuiscit.

virum, vitamque beatam pontificis : qui vt se diuina remuneratione æternum viuere declararet, post mortem, mortuam suscitauit.

Cap. 13. Sepelitur sancti corporis eius in ecclesia S. Petri, quam ipse extruxerat.

Importatum denique est corpus beatissimi antistitis in oppidū Rhegiense, & cum multa celebritate humatum in ecclesia beati * Petri, quam ipse condiderat, que post eam ipsius nomine appellata est, ob crebra eius patrocinia : vbi quicquid fidenter petitur, Christo auxiliante obtinetur. Non sit igitur fides dubia, cum sit virtus infinita. Non diu post, cum in sancti viri commemoratione multa referrentur à multis, Caratto subdiaconus, vita sanctissimus, publicè hæc testatus est : Nemo nostrum dubitet, inquit, beatissimum Maximum, de cuius virtutibus tam multa, suggerente veritate, feruntur, cum in mortali degeret corpore, non minùs cum Angelis, quàm cum hominibus versatum esse. Quem enim nobiscum tenebat humana cõditio, eum beatis spiritibus assiduum exhibebat dignitas meritum. Quadam nocte, imminente celeberrima beati Andreæ solennitate, cum deputatus ego essem, qui ad vigilas excitarem, & primo noctis tempore blandus me sollicitum oppressisset somnus, dulces psallentium audiui melodias : moxque excitatus, non sine perturbatione multa è lecto me proripui, quod putarem me opportunum excitandi tempus neglexisse. Tum verò longè etiam dulciores, quàm humanis possint studijs effici, spiritualium canticorum melodias hausi auribus meis. Continuo igitur ad ipsius * arcis vestibulũ suspensum me gradu contuli, atque illic beatissimos Apostolos Petrum & Andream, ad complendam cum sancto Maximo orationem, alternis honoribus se præuenientes ego peccator audiui. Cumque tandem iugi oblatione compulsus beatus Maximus, eos diutius differre non posset, his verbis compleuit officium : Sit gloria Dei benedicta in æternum & in secula seculorum : reliquis respondentibus, Amen. Ego verò perquirendi studio propius accedens, neminem illic videre potui, præter sacratissimum Maximum, prono vultu & corpore in templi pavemento prostratum. Ille autem surgens, meam indigni peccatoris curiositatem his verbis reprehendit : Ardum est humana fragilitati, sanctorum secreta cognoscere, & temerarium, velle rimari. Audi ergo, quæ tibi præcius ego iam dicturus sum : Ea quæ vidisti & audisti, caue ne divulges. Quocunque enim die id feceris, ex hac luce migrabis. Id vtrum iam euenturum sit, ex Dei pendet arbitrio. Ego quidem excellentis eius virtutis memoriam & testimonium posteritati relinquo, vt ne quis mortalium ignoret, quemadmodum iusti homines sanctorum possint frui commercio & consuetudine. Huic autem narrationi abundè multam conciliauit fidem, quod eodem die subdiaconus ille, sicut ei à beato Maximo prædictũ erat, desijt esse in humanis : & quia non potuit viuendi producere terminum, nec mysterium celare voluit.

* vrbis Visio Carionis subdiaconi.

S. Maximus prædicat ei obitu ipsius

Nos igitur tota deuotione summoque animi studio rogemus omnipotentem Deum, vt beatissimi præfulis huius patrocinio fretis nobis det veniam peccatorum, animumque nostrum à lethali bus vitijs purum semper conseruet is, cui præsens celebramus officium : in quo præstando tales nos exhibeamus præsentia corporum, vt mentes fulgeant lumine charitatis : Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum coæterno patre & spiritu sancto viuunt & regnant in secula seculorum, Amen.

PSELLI ORATIO ENCOMIASTICA IN SANCTVM SIMEONEM METAPHRASTEM. HABETVR IN ipso Metaphraſte, & in tomis Aloyſij. Nos capita margini adieciimus.

27. Nouẽbr. Cap. 1.

Ingeniũ & eloquentia Simeonis.

Virtutes.

VM & vita & dicendi facultate magnum Simeonem laudare statuerim, cuius per vniuersum orbem terræ est nomen & res gestæ celebratæ, nescio quibusnam verbis vtat in eo laudando, vel quidnam dicturus ex omnibus, sufficientem præbebo laudationem. Hic enim vir, non solum erat ornatus eloquentia, & mentem habebat promptissimam ad gignenda præclara cogitata, & linguam tanquam Nili fluentem, non post longum temporis curriculum, sed quotidie riuus scatentem eloquentiæ, & mundantem opportunissimè : sed & morum temperatione, & quod omnes virtutes erat complexus, & quod erat exemplum

ijs, qui volebant honestè & moderatè viuere, gloriam insignem sibi comparauerat. Hinc ergo virum clarissimum, suo tempore, vt ita dicam, produxit Constantinopolis, prima pulcherrima ciuitatum, pulcherrimum (vt ita dicam) patronum ciuitatis. Quæ cum ei dedisset, vt ex ipsa nasceretur, & tali ortu eum ornasset, ab hoc vicissim accepit, quod eum produxerit, qui vel solus suffecerit ad ei dandum pulcherrima præmia ciuitatum. Et fuit honor, quem ex illo habuit, priore maior & magnificentior, quod tunc quidem pulchritudine & magnitudine superabat alias ciuitates, veluti quidam locus paradisi, ambitu & circuitu : postea autem propter illustribus quoque ibi genitaram virtutum alias longo interuallo superauit : ad eò vt etiam si non sic fuisset ornata ab initio, ei suffecisset factus hic admirabilis, vt se posset conferre cum præstantioribus.

Patia. Encomium ciuitatis Constantinopolitana.

Et vires quidem incomparabiles statim & à primo, vt semel dicam, ortu etiam florente capillo, ostendebat, non secus atque leonum catuli ostendunt protinus supercilium & densam colli iubam. Ei enim flores pullulabant intelligentiæ, & habebat prudentia profundam quandam radicem, & quodam admirabili fulgore mens micabat. Hæc alijs quidem suffecissent ad absolutionem : in illo autem agnoscebantur veluti quadam prius descriptæ figuræ, quæ præsignificabant perfectam eius naturam. Quomodo ergo arbores, quæ germinant præter naturam, parum egentes manu, quæ earum curam gerat, si aliquam acceperint irrigationem, & pulchritudine & magnitudine adhuc magis augentur : ita etiam illi quoque erat celerrimum ingenium, & quod protinus in altum erigebatur. Quamobrè is sua sponte præbebat se * oratori, ad philosophiam autem profundus animæ sinus copiosa sensa dabat & cogitata.

Cap. 2. Intelligentiæ & prudentia.

for. * orationem,

Postquam autem adspexit ad scholas philosophorum, & illinc quædam accepit principia, quæ essent adiumento ad inuentionem eorum, quæ quaruntur, repente assurrexit & euasit sublimis, & ex radijs inuenit solem, vel à sole, vt ita dicam, adspexit ad radios : partim quidem ex posterioribus priora ratiocinatione colligens : partim autem ex prioribus, quæ natura sunt secunda, concludens. Cùm autem sciret, quod perfecta nostra naturalis duobus est ornata, nempe factibus mentis & lingua fluentis : & quod ex illis, qui eum præcesserunt, sapientibus, alij quidem consummauerunt mentem per philosophiam : alij verò per dicendi facultatem linguam expurgauerunt : & præter vnum aut duos, reliqui ad alterutram declinauerunt : & alijs quidem, densis epichere matibus lingua fluxit instar fluij : alios autem celebrârunt præclara mentis sensa & cogitata, ad eò vt hi quidem essent propemodùm elingues, illi autem à perfectiore diserti intelligentia : ille inter utroque medius, fuit veluti quoddam vinculum eorum, qui tunc erant disuncti, & menti linguam adiungens, & verbis mentem adhibens : & arti quidem dicendi adiciens philosophiam, ad efficaciorè & apertiorè operationem : philosophia autem artem extollens, & ambo inter se contemperans sua pulchritudine, vocalem, vt sic dicam, mentem, & linguam effecit mente præditam. Philosophabatur itaque cum morali probabilitate, &ungebatur munere oratoris cum philosophica profunditate : & erat vtriusque generibus ex æquo accommodatus, & neque philosophus odio habebat argumentum ciuile, videns id esse coloratum tincturis philosophiæ : neque orator ægrè ferebat scientiam, artificio dicendi sibi placens.

Cap. 3.

for. * perfectio

Mediam tenet viam, quæ tutissima est.

Hinc veluti quædam lampas * omiſſa, & in altum sublata è Byzantio, visa est veluti quædam fax in aère omnibus ciuitatibus : & erat reuerà locus, veluti mundus quidam celestis, respiciens omni genere doctrinæ : & per vnum, qui facem ferebat, partim quidem illustrans vniuersum orbem terræ : partim autem præter lucem propriam alienis quoque coruscans fulgoribus : & quod est admirabilis, & propter quod illum quispiam magis fuerit admiratus, cùm esset genere clarus, & ex illustri familia natus, & abundaret diuitijs, & ijs, quæ segniorem effecerint quempiam ad disciplinas, (multi enim sibi proponunt doctrinam & eloquentiam, tanquam opum parandarum materiam, non vt assequantur ea, quæ sunt meliora, sed ei studentes, vt se in rebus vanis voluptate expleant) ille externis fortunæ adminiculis vix est ad philosophiam. Hinc factum est, vt nec eos æmularetur philosophos, qui erant nimis ociosi : nec oratores, qui nimis redundabant. Nam illi quidem veluti immenso lumine circumfusi radijs philosophiæ, statim clauferunt oculos, & virtutem nequaquam deduxerunt ad actionem, neque magnificè vsi sunt dogmatibus,

Cap. 4. for. * emissa

Simeon Metaphraſtes ex illustri familia natus,

Taxantur philosophi ociosi.

neque duces fuerunt ciuitatum, neque quæ didicerunt, proposuerunt in medio populo: sed promissas quidem barbas alebant, tanquam messes inutiles, & vultu tristes erant & feueri.

Cap. 5.

Deinde alij quidem, cum non opus esset, per forum currentes, intemperanti vti sunt dicendi vbertate: alij autem dola quædam habitauerunt, se eis circumscribentes. Alij autem in dialecticis interrogationibus vitam suam consumpserunt. Alij autem quasi fuerunt de naturalibus positionibus, quasdam inutiles contradictiones & lites in vitam afferentes. Et hoc ipsum euenit plurimis ex oratoribus, qui prudentem artem fecerunt occasionem insipientiæ: & cum oporteret eos eligere & meditari, quæ ciuitatibus sunt conducibilia, illi, partim quidem ipsi fingentes, partim autem videntes tanquam rebus repositis, nouam quandam scenam tragicam in vitam introduxerunt. Sed ille non sic: longè quidem ab eo absuit: sed neque vestem mutans, neque aliquid remittens de magnificentia, nec huiusmodi nouitatibus genus suum dedecore afficiens, neque ciuiles causas fingens & refingens, neque inaniter fungens munere rhetoris, generis quidem decore utebatur omnino ad benefaciendum: virtutem autem, quam sibi parauerat ex disciplinis, habuit protinus occasionem splendoris & magnificentiæ. Nam cum Imperatoribus euassisset amabilis, eius fidei committuntur, quæ sunt omnium maximè honorabilia, ut qui prope tribunal quidem stare, propter sapientiam: reipublicæ autem administrationem, propter ingenij solertiam, & rerum curam acceperit.

Magnæ ei functiones demandantur ab Imperatoribus.

Cap. 6.

Et primum quidem præfuit rebus magis arcanis, & secretorum consiliorum fuit particeps cum Imperatoribus. Postquam autem eius fides fuit in his rebus spectata & prædicata, simul cum adytis mundanas quoque curas suscepit, adeo ut Imperatori renunciaret ea, quæ afferebant exteri, & rursus exteri ea, quæ iubebat Imperator: & erat veluti quoddam accuratum vinculum administrationis. Atque orbis quidem solaris, pars quidem est alibi, pars verò est apud nos. Ille verò ipse, totus erat apud Imperatorem, & in ipsis negocijs. Quomodo enim superius significauit oratio, versatilis & ad omnia accommodatum habuit ingenium, adeo ut & prius consultaret, & exequeretur ea, quæ consultata fuerant, & barbaros procul propulsaret à finibus Romanorum: alios autem superaret aut copijs aut artibus, & gentes in suam redigeret potestatem, temporibusque & rebus dexterrimè uti posset, quod mutaretur, quando oportebat: quod innouaret, quando expediebat: quod eandem seruaret speciem, quando bonum videbatur. Sed neque erat vir expers gratiarum & leporem. Sed ad omnem leporem ac gratiam, conueniente doctrina temperatam, erat ei lingua instructa & animus. Cum autem esset ei magnificus & amictus & habitus, simul cum incessu mores quoque mutabat ad id, quod videbatur: ut qui esset graciosus & affabilis, & copioso omnes subridens ad se attraheret. Præterea autem manu quoque minimè erat parca, ut potest quod duæ res eam extendere, nempe diuitiæ & voluntas. Habebat autem ita quoque, ut oportebat, nonnullas partes ex ijs, quæ consueuerunt nostram fidem constituere. Hæ autem erant: (sed cur non perfectius ut oratione, neque eum ad capitale reduco principium, quod est maximum caput rerum illius?) Vado ergo ad primum argumentum, si ante ea, quæ sunt dicenda, nonnulla præmisero.

Versatile eius ingenium.

Habitus & amictus eius.

Cap. 7.

Martyrium præclara certamina.

Encomium vitæ monasticæ.

Gloriosa quidem sunt certamina, quæ suscepta fuerunt à martyribus aduersus inimicos, partim apertè, partim obscurè. Quid enim, cum fuerit eorum præclara fiducia, & mens inexpugnabilis: & interruptos fuisse eorum habitus, & neglexisse naturam, & telorum sectiones & eiectiones, & postremo vitæ contemptus? His autem nihilominus refulsit vita quoque monasticæ exercitationis. Nam hic quoque est carnis consumptio, & delicia, non se dederit delicijs in ijs, in quibus non oportet, & à mudo separari, & ad Deum cum ipsis euolare corporibus, & innatis resistere affectionibus, & ijs, quæ à malis spiritibus affluunt extrinsecus. Est ergo amorum præclara vita, & olim quidem fuerit, & erit rursus: sed non clarè interim fuerat cognita eorum hæc remuneratio: sed arcani quidem libri, quos multis in eorum restitutione legent angeli, accuratè monumenta continent eorum martyrij & exercitationis. Qui autem ante hunc beatum virum, res gestas illorum scripserant, non sunt affecti illorum magnificentiam: sed partim quidem de eis sunt mentiti: partim autem cum non possent rebus eorum respondentem afferre orationem, bonum illis conscripserunt, quod nec erat vlla elegantia ornatum, nec laude profequendum: ut qui pulchram sub-

iecerint

iecerint sententiam, nec eam verbis ornauerint decentibus, neque accuratè descripserint sententiam ac atrocitatem eorum, qui punierunt, neque martyrum in dandis reponis prudentiam. Quinetiam monachorum adulterauerunt exercitationem, simpliciter ac quasi temerè & ut nonnulli ne vel legere quid sustinerent ea, quæ sunt literarum

Cap. 8. Vita sancto riu à quibusdam negligentia scripserunt quæ quid fecerint.

Hinc factum est, alijs autè ea, quæ dicebantur, præberent ridendi materiam, & compositio in elegantiâ, & sententiæ absurda & nulla consequentia, & dictio vilis & abiecta, erant ijs, qui audiebant, insuauia, & odio habebantur potius, quam admirebantur, & propter eos, qui conscripserant, nobis ludibrio habebantur admirabilia Christi seruorum certamina & trophæa. Et omnes quidè apertè scripta insectabantur maledictis: eorum autem loco afferre meliora, alijs quidè propter animi focioriam, alijs autem, ut quod esset opus perfectissimum & maximi studij, & cui ne tota quidem viri vita suffecerit, neque vires aderant volentibus: nec ijs qui poterant, voluntas. Sed non etiam admirabilis Simeon eodem modo, quo ijs, fuit affectus. Sed cum eis procedens ad scriptorum vsque reprehensionem, deinde processit ulterius, & inuenit aggreditor facinus, vel felicem potius actionem, quam nullus omnium gessit: per quam ille euasit clarior omnibus, qui sunt ubique, eruditus: & Deo consecrauit ea, quæ sunt omnium pulcherrima, martyrumque certamina & cursus, & monachorum abstinentiam atque patientiam ornauit ac decorauit: & eandem, quam illi, adhibens beneuolentiam, gratias vicissim accepit ab omnibus.

Cap. 9.

Quidem cum hoc opere contulerit quispiam? Quamnam antiquam gentilium narrationem, aut vniuersæ terræ dimensionem? An quæ à Persis gesta sunt, & ante illos à Babylonijs, & quæ postea ab Alexandro Macedone fortius peracta fuisse certamina? Nam hæc quoque laudem & honorem asserunt ijs, qui ea scriptis ornatè & eleganter mandauerunt. Sed multi quidem in eorum lectionem studium suum conuertunt, propter compositionem eorum, qui scripserunt. Quæ autem hic vir egregius cum eo, quo decet, ornatu orationis scriptis contexit de ijs, qui martyrium susceperunt, & ijs, qui se in virtute exercuerunt, duplicem habent æmulationem, nempe & imitanda eius compositionis, & morum ad ea, quæ sunt optima, transformandorum. Dicere autè tertium quoque, quod non est his inferius, sed accuratius etiam & excellentius: videlicet quod eorum, quæ constituunt ac confirmant Euangelium, sanctorum scriptis mandata memoria, est caput aliorum præcipuum. Atque quod ille quidem elegerit hoc scribendi argumentum, est id certissimum testimonium illius prudentiæ. Quod autem talibus vsus sit sententijs, & dictione, quæ est dilucida, & probabilitatem ac veritatem habet veluti innatam, est quidem argumentum illius quoque sapientiæ: maximum autem huius signum statuerit quispiam, quod se pulchrè accommodauerit temporibus & auditoribus.

Vilitas eorum, quæ de sanctis scriptis Metaphrastes.

Cap. 10.

Et ut de hac parte dicam, & aliqua vtar digressionem: Non ignoro huius viri opera non esse magno studio, nec ijs, qui linguæ ornamento vtuntur nimis rhetoricè: nec ijs, qui suum studium posuerunt in disciplinis: sed nec ijs, qui studuerunt naturæ contemplationi: quod nec in ijs dicendi generum mixtio eluceat, nec figuræ dicendi sint aperta, neque vlla naturæ dubitatio & solutio, neque lineares demonstrationes cum importunis nominibus, neque philosophicæ sententiæ, quæ subiecti verbis in altum euehant. Volunt enim, qui sunt sapientiæ supra modum dediti, omnia scribi ad ostentationem, non ad morum correctionem. Ego autè dico, huius viri scripta nullo horum esse peritura. Sed quoniã non ad ostentationem comparabatur eius scriptio, ea non ponuntur frequentia, neque statim à principio, neque ubique, neque apud omnes: sed quando res dat ei occasionem, vsus ijs, quæ postulat oratio, redit rursus ad scopum propositionis. Huius enim oratio neque ad sophisticam intuetur iactationem & forensam apparatum, neque ad artificiosam naturalium rerum excogitationem, neque ad linearum contemplationem, aut curiosiorem numerorum intelligentiam. Sed neque est ei studio cæli motus, aut quemadmodum inerrans mundus procedat circa stellas errantes: Sed neque sunt ei curæ consonantes aut semiuocales, neque qui per eas fit concentus. Propterea hæc quidem amandat tanquam superuacanea, nonnunquam tamen eis vtens & in tempore: veritati autem adhæret & à falso alienæ narrationi. Dictionis autem sciebat quidem multos modos: vsus est autem eo, qui sufficiebat ad auditionem simul & bonorum & vulgi: & vtriusque partibus simul satisfacit. Nam dictionis quidem numero & pulchritudine eruditum attraxit auditorem, sit.

Metaphrastes sermo & oratio quid spectet.

Dictio eius cuiusmodi sit.

& satis delinijt gratiarum illecebris. eò autem, quòd esset clara & succulenta oratio, effecit vt aures imperitorum ab eius voce pendèrent : ambos rursus induxit breuitate & probabilitate.

Cap. 11.

Ego enim, vt nihil dicam celans quod sit vero minus, scio quidè esse multa dicendi genera pulchriora: perfectiorum, inquam, oratorum, & quorù exemplar non est vulgo propositum ad imitandum, propter sonum & numerù orationis: præstantiorem autem dicendi formam ijs scriptis, quæ componere statuerat, nescio an quiquam omnibus vnquam adaptauerit. Sed & si quis ex illis, qui & dictione excellunt & sententia, eiusmodi argumenta suscepisset, accuratiorem quidem & elaboratiorem effecisset orationem: sed non itidè dico omnibus auditoribus congruentem & conuenientem. Nam & proœmia eius orationum statim attingunt subiectum, & parum procedens ostendit sui scripti scopum: & in nonnullis orationibus cum totam argumentum recepisset in summam, id statim in partes diuidit: se autè accommodat personis & temporibus. Et est quidem omnibus idem color orationis, & vna qualitas dictionis: morum autem varia est mutatio, & vt dixerit quispiam, artificiosa: non per artem res mutans, sed quod vnicuique rei & personæ incidenti conueniebat, interperans. Tanquam autem ad archetypa exemplaria ad res antiquiores intuens, nec ab illis recedit, nè videatur aliquid aliud facere: & ad exemplar quoquè totam transmutat dicendi formam, non diuersam faciens materiam, sed quod in dicendi genere peccatum erat, corrigens: neque sententias innouans, sed conuertens figuram dictionis: & ei incidens oratio in diuersitatem narrationum, & varietatem argumentorum, non confunditur neque perturbatur, sed tanquam optimus gubernator, cum ei nauis agitaretur fluctibus, stabat quietus, clauum tenens artificiosissimè.

Accommodat se in suis scriptis personis & temporibus.

Cap. 12.

Porro autem in nonnullis quoquè orationibus describit patriam eorum, qui laudantur, ab vniuersa terra separans & deducens ad vnam partem. Deindè loquitur etiam nonnihil de fluminibus, & de eorum principijs differit naturaliter, & de opportunitate ciuitatum, & de temperatione aëris, & de temporum conuenientia, etiamsi ij, qui sunt reuera auribus paulò surdioribus, ea quæ dicuntur, non exaudiunt. Multifariam quoquè tractat partes orationis, alias quidè maiori contentione: alias verò lenius & sedatius. In gratia autem narrationum quis ex omnibus cum eo contenderit? Quis in compositione? Quis in numerorù suauitate? Quis in concinnitate in omnibus congruente? Atq; volo quidem contendere, quòd non sit ampla & grandis eius oratio: nuncio autem, eius orationibus ne hanc quidem deesse gratiam, sed alicubi quidem eas esse amplas & redundantes, in pluribus autem graues & temperatas.

Præcipua dexteritas & gratia in narrationibus eius, &c.

Quæ sibi potissimè proposuerit in historijs factis.

Cum has autem duas vias sibi proposuisset, martyricam constantiam, & monasticam in exercitatione tolerantiam: currit quidem in vtroque stadio, non cum pedum pernitate, sed cum celeritate orationis. Maximè autem monasticum percurrens curriculum, euadit seipso robustior & fortior. Aures quidem certè mihi pinguefacit, quandò eius oratio affecit quidem montes, subit autè speluncas: sub pinu autem aut quercu aliqua collocat exercitorem: & vile alimentum, & illaboratù ei offert ex herbis, & potum ex fontibus. eiusmodi enim narrationes ornat quibusdam florentibus pulchrè dictionibus, & varijs rosis figurarum, & ea quæ tunc fiebant, quasi subijcit oculis. Virum ergò laudo quidem propter eiusmodi facundiam & gratiam: non minùs autem, quòd pulchrè tractarit argumenta. Nam etsi à me multa quoquè de multis scribuntur, non habent eorum opera talem zelum & imitationem: sed viris quidem fortasse doctis videbuntur digna, in quæ studium conferatur, & ea amulabuntur propter dictionem & varias figuras: multi autem contemnent, quòd non sint eis curæ quæstiones & sententiæ nimis arcanæ.

Cap. 13.

Porro autè dicunt eum leuiter & quasi aliud agentem, hanc rem esse aggressum: neq; ipsum id sibi proposuisse, vt faceret quantum veller: sed Imperatoris adhortationes eum ad hoc adduxerunt, & ij, quibus curæ erat doctrina & intelligentia: & promptus ei fuit apparatus, & non paruus orbis eorum, qui primò dictione notis excipiebant: & eorù, qui postea transcribebant: & alius post alium, ille quidem prima faciebat, hic verò secundò exscribebat: & post hos alij, qui, quæ scripta fuerant, pulchrè intelligebant, vt quod scriptores latuerat, ad propositam corrigerent sententiam. Nam propter scriptorum multitudinem non licebat ei sæpè eadem reuoluere & intueri. Sed etsi fuerit multus labor, & maior, quam par esset sollicitudo, immò verò digna, quæ in hoc adhiberetur: sementem tamen longè vicit spica & seges, qualis nondum

Multorum opera videntur.

nondum fuit usque in hodiernum diem. Quocirca etiamsi nihil aliud à viro illo fuisset elaboratum, & non alia omnia, quæ vel singula sufficiunt ad laudem conciliandam: opus tamen tale suscepisse, & id tam præclare effectum reddidisse, viro pro quouis ad laudem suffecerit.

Atq; ego quidem nolo conferre eius opera cum scriptis externorum sapientum. Quid enim, si ex his alij quidem composuerunt Parathenaica, alij autem prælium Ploponesiorum & Atheniensium magnifica dictione composuerunt: & alij quidem contra oratores decertarunt, alij verò pro oratoribus: in quibus est quidem insignis & manifestus redundans verborum ornatus: est autem breuis & imbecilla vtilitas. Cum his ergò nollem ego meum conferre athletam. Sed si quis mihi hoc dederit, ego eum exaquerim ijs, qui laborarunt in conscribendo Euangelio, & profundum verbum interpretati. Quorum enim sunt fines æquales, eorum sunt etiam principia similia: & si salus animarum apud vtrunque est finis argumentorum, quidni etiam fuerint cause inter se pares, & steterint scriptores in eadem trutina, aut, vt dicam quod nostrum est, fuerint etiam ex æquo hæredes? Quam multis autem fortis viri coronis non fuerit coronandus hic vir admirabilis, immò verò quibus non est iam corona: cum ad Deum ascenderit, & apud illos ducat choros, quorum mores & vitam hic circumscripsit? Nam vel in fine ostendit, qualem vitam egerat. Non enim cum veluti abscissum aur diuisum fuisse dicunt ij, qui viderunt: sed videbatur veluti à quodam vinculo liberari, & hilari nutu se extendere ad ducentes Angelos, & quodammodo seipsum tradere illorum manibus, vt citò emigraret è corpore.

Et sic quidem est mortuus: fuerunt autem statim omnia, & non tunc solum, suauitate plena: nec in diem tertium, sed etiam in multos dies postea, donèc fuit solus conditus in sepulcro: & locus perpetuò talem emisisset odorem, nisi se aliqui tam iniquè gessissent, vt aliud corpusculum propter eum deponerent. Simul atquè enim hoc magno illi viro accidit, desijt fons ille suauis odoris. Atque hic quidem contra dicitur, o virorum omnium optime & eruditissime, satis superque ostendit puritatem nam & sanctitatem. Nam alia quoquè tibi sufficiunt ad accuratissimam virtutis confirmationem. Tu autem sis mihi propitius, si non perfectè exposui omnem tuam virtutem, neque ex omnibus tuis bonis tibi parem attuli laudationem, nec mihi irascaris propter ea, quæ sunt à me prætermissa: sed eorum quæ scripsi, memineris, si eorum, qui hic sunt, est vlla memoria vestris purissimis & diuinissimis animis: In Christo lesa Domino nostro: cum quo patri cum sancto spiritu gloria, honor & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cap. 14.

Sanctorum animæ in caelis sunt.

Cap. 15. Odor suauis in multos dies ad exanime corpus Metaphraze.

PASSIO S. IACOBI INTERCISI, VT HABETUR IN PERANTIQUIS MS. CODICIBVS, QVIBVS consentiunt Martyrologia & compendium certaminis eius quod habetur in Nicephoro Eccle. Hist. Lib. 14. Cap. 20.

IACOBUS martyr, cognominatus Intercisus, nobilis genere sed fide nobilior, ex regione Persarum & ciuitate Elape oriundus fuit. Hic ex Christianissimis parentibus ortus est, & vxorem Christianissimam habuit: Eratque notissimus Regi Persarum, & inter optimates primus. Accidit autem vt à principe nimio amore seduceretur, & id colenda idola flecteretur. Hoc autem mater & vxor audientes, protinùs sic ei scripserunt: Obediendò mortali, deseruisti eum qui vita est: placendo futuræ citò putredini, deseruisti sempiternum odorem. Veritatem in mendacium commutasti, & mortali obtemperans, viuorum ac mortuorum iudicem reliquisti. Noueris igitur nos amodò à te futuras extraneas, nec tecum decerèdò aliquatenùs moraturas. Cum autem has literas Iacobus legisset, amarè flens ait: Si mater mea quæ me genuit, & vxor mea extraneæ factæ sunt: quanto magis à me extraneus factus est Deus meus? Cum ergò pro errore suo se plurimù afflixisset, nuncijs venit ad principem, qui diceret Iacobum Christianum esse. Quem princeps aduocans, ait: Dic mihi, Nazareus es? Cui Iacobus: Etiam, Nazareus sum. Et ille: Ergò magus es. Cui Iacobus: Absit à me magum esse. Cum ergò ei

Novèbr. 27.

Idcirco appellat Nicephorus.

Accusatur apud Regè qd sit Christianus.

ei multa supplicia minaretur, dixit Iacobus: Non me perturbant minæ tuæ, quia tanquam ventus flans supra petram, furor tuus aures meas citò pertransit. Cui princeps: Noli imprudenter agere, nè graui morte percas. Cui Iacobus: Hæc mors, non mors, sed somnus potius est dicendus, cum post modicū resurrectio tribuatur. Cui princeps: Non te seducant Nazarej dicentes, mortē esse somnū, quia magni imperatores timēt eam. Cui Iacobus: Nos nō timemus mortē, quia de morte ad vitā transire speramus.

Tunc princeps amicorū consilio, hanc super Iacobum tulit sententiam, vt ad aliorum terrorem membratim Iacobus puniatur. Cum autem quidam ex compassione super eum fleret, ille ait: Nolite super me flere, sed super vos ipsos flere: quia ego ad vitam pergo, & vobis supplicia æterna debentur. Tunc carnifices pollicē manūs eius dexteræ absciderunt: & exclamans Iacobus ait: Liberator Nazarene suscipe ramum arboris misericordiæ tuæ: Nam à cultore vinee sarmentum absciditur vitis, vt potius germinet & vberius crescat. Cui carnifex: Si assentire vis, adhuc tibi parco & medicamenta adhibeo. Cui Iacobus: Nonne perspexisti stipitem vitis, quia cum amputantur sarmenta, ille nodus qui remanet, suo tempore, cum terra incallescere incipit, per singula abscissionis loca producit germina? Si igitur vitis puratur vicissitudine temporis vt germinet, quanto magis fidelis homo qui in vera vite Christo compactus est? Tunc accedens carnifex secundum abscidit digitum. Beatus autem Iacobus dixit: Suscipe duos ramos quos plantauit dextera tua, Domine. Abscidit & tertiu: & dixit Iacobus: De triplici tentatione liberatus, benedicam patri & filio & spiritui sancto: & cum tribus ereptis pueris de camino, confitebor tibi Domine, & in choro martyru psallam nomini tuo Christe. Abscisus est & quartus: & Iacobus dixit: Protector filiorum Israhel, qui in quarta benedictione pronuntiatus es, suscipe à seruo tuo quartam confessionem quarti digiti, tanquam in Iuda benedixisti. Absciso quinto, dixit: Completum est gaudium meum.

Tunc carnifices ei dixerunt: Parce iam nunc animæ tuæ, nè percas: nec cōtristeris si vnam manū amiseris, quoniam multi sunt vnam tātū habentes, & multis diuitijs & honoribus abundantes. Beatus Iacobus dixit: Quando pastores incipiunt pecora tondere, nunquid tantū dextrum vellus auferunt & sinistrū dimittunt? Si ergo pecus, quod animal brutum est, totū vult vellus auertere, quanto magis ego homo rationalis non dedignabor pro Deo occidi? Accedentes ergo impij ad sinistrā manum, digitum minimū inciderunt: & Iacobus dixit: Tu Domine cum esses magnus, parvus & minimus pro nobis fieri voluisti. Et idcirco tibi reddo corpus & animā quam creasti & proprio sanguine redemisti. Absciditur & septimus digitus, & ait: Septies in die laudē dixi tibi Domine. Absciditur octauus, & ait: Octauo die circumcisus est Iesus Christus, & octauo die circumciditur Hebræus vt transeat ad legales ceremonias, & mens serui tui Domine transeat ab his incircuncisis & coinquinatū habentibus præputium, vt veniā & conspiciam faciem tuam Domine. Inciditur nonus digitus, & ait: Hora nona tradidit Christus in cruce spiritum. Vndē & ego Domine in dolore noni digiti tibi confiteor & gratias ago. Inciditur decimus, & ait: Decimus numerus est in præceptis: & Iota, prima litera nominis Iesu Christi. Tunc quidam de adstantibus dixerunt: O dilectissime quondā noster, profiteri tantū coram consule, vt valeas viuere: Licet enim abscisæ sint manūs tuæ, sunt tamen peritissimi medici qui tuis doloribus valeant subuenire. Quibus Iacobus dixit: Absit à me nefanda simulatio. Nemo enim mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.

Tunc indignati carnifices, accesserunt & pollicē dextri pedis absciderunt, & Iacobus dixit: Pes Christi perforatus est, & sanguis exiuit. Absciditur secundus digitus pedis dextri, & ait: Magnus mihi dies est hic præ omnibus diebus. Hodie enim ad Deum fortem conuersus ibo. Absciderunt & tertiu, & ante ipsum proiecerunt. Et subridens Iacobus, dixit: Vade tertie digite ad socios tuos, & quæadmodū granū tritici multum fructum affert, ita & tu in nouissimo cum socijs tuis requiesces. Absciditur quartus, & ait: Quarè tristis es anima mea, & quarè conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc cōfitebor illi. Absciditur & quintus, & ait: Nunc incipiā dicere ad Dominum, quoniam dignū me fecit socium seruis suis. Tunc accedentes ad pedem sinistrum, digitum paruum absciderunt, & dixit Iacobus: Digite parue confortare: quia paruis & magnis vnā habent resurrectionem. Capillus capitis non peribit, quanto minus à socijs tuis separaberis? Absciditur secundus, & Iacobus ait: Destruit veterem domum, quia splendidior paratur. Absciditur tertius, & ait: Tunc ionibus firmatur incus. Ab-

Mors temporalis, Christianis somnus est.

Membratim interciditur corpus eius. Iohan. 15.

Christus vti comparatur.

Dan. 3.

Gen. 49.

S. Iacobi in tormentis constantia.

Psal. 118.

Luc. 2.

Gen. 17. 21.

Matt. 27. Mar. 15.

Exod. 20.

Luc. 9.

Psal. 41.

Paruis & magnis vnā habent resurrectionem. Luc. 14. & 21.

Absciditur & quartus, & ait: Conforta me Deus veritatis, quoniam in te confidit anima mea. Absciditur & quintus, & ait: Ecce tibi Domine vicefies immolor.

Tunc accedentes, pedem dextrum absciderunt: & dixit Iacobus: Nunc offeram tibi celesti Regi, pro cuius amore hæc patior. Absciderunt & pedem sinistrum: & Iacobus dixit: Tu es qui facis mirabilia, exaudi Domine & salua me. Absciderunt dextram manū, & ait: Misericordiæ tuæ adiuuent me. Ad sinistram ait: Tu es Deus qui facis mirabilia. Absciderunt dextrū brachium, & ait: Lauda anima mea Dominum, & ait: Circundederunt me dolores mortis, & in nomine Domini vindicabor in eis. Tunc accedentes, absciderunt suram dextri pedis, scindentes vsq; ad femur. Tunc Iacobus in ineffabili dolore grauatus exclamans, ait: Domine Iesu Christe adiuua me, quia circundederunt me gemitus mortis. Et ait ad carnifices: Carnem nouam induet me Dominus, quam vestra vulnera maculare nequibunt. Iam carnifices defecerat eo quod à prima hora diei vsq; ad nonā in eius incisione sudasset. Tunc iterum accedentes, sinistri cruris suram absciderunt vsq; ad femur. Tunc exclamans B. Iacobus dixit: Dominator Domine exaudi me semiuuum, viuorū & mortuorum Deus. Vigilos Domine non habeo, vt ipsos ad te porrigā: nec manus, vt eas ad te extendam. Pedes mei truncati, & genua mea demolita sunt, vt tibi genua flectere non valeam, & actus sum velut casura domus ablatis quibus sustentatur columnis. Exaudi me Domine Iesu Christe, & educ de carcere animā meam. Hoc cum dixisset, vnus de carnificibus accessit, & caput eius amputauit. Christiani igitur occultè accesserunt, & corpus eius rapientes honorificè sepeliērunt. Passus est autem quinto Calend. Decembris.

Psal. 56. Ecce martyris patientiam in amputatione singulorum membrorum. Psal. 71. 76. Psal. 145. Psal. 17. & 144.

Oratio eius sub mortē.

Caput ei ad vltimū amputatur.

DE EODEM S. IACOBO INTERCISO, EX

Nicephori Callisti Ecclesiasticæ Historiæ Lib. 14. Cap. 20.

Infinite verò alia ab audacibus & impijs illis quoque tentata sunt. Quale videlicet & illud est in Iacobo Persa patratum. Is enim cum Christianus antea fuisset, propter intercedentem sibi cum Isdigerde Persarum Rege amicitiam, partem religionem receerat. Postquam autem per matrem & coniugem rursus ad fidem Christi admonitus reuertit, & eam rem princeps agrè tulit, acerbam quandam, & propter nouitatem admirandam, post supplicia multa subiit mortem. Nam vbi articulis & iuncturis quibusque, in commoda & apta totius corporis membrorum conformatione, ex manibus, brachijs, pedibus & suris ei resectis, reliquum nihil quàm vnā cum ventre caput solum habuit, quoniam ne tum quidem fidem in Christum abiecit, & id ipsum postremò ferro amputatum est. Minimè verò mirandum, si rerum vniuersarum Dominus feritatem illorum sustinuit. Nam & qui Constantini imperium præcesserunt principes, rabiem suam aduersus veræ pietatis amatores euouerunt. Inprimis verò Diocletianus omnium grauissimus, ipso augustinæ & venerandæ Passionis die, ecclesias sub imperio Rom. vbiq; omnes euertit. Et nouem elapsis annis, illæ quidem ad priorem florentes rediēre statum, ac potius & pulchritudinem, & amplitudinem multò præstantiorem recepēre. Diocletianus autem postremò disperijt, & cum impietate extinctus est.

Iacob Persa ex Christiano ethnicus.

Idē demò Christianus.

Luculentissimum eius martyrium.

Deus per gaumitatem suam ecclesiæ tyrannicos persecutores sustinet.

Diocletianus interitus.

VITA S. BILHILDIS VIDVÆ ET SANCTI-MONIALIS, VT HABETVR IN BREVIARIO

Moguntino recens emendato.

EMPORE, quo Clodoneus Francorū potiretur imperio, fuit in Orientalis Franciæ oppido Hocheimio vir clarissimus, Iberimus nomine, qui ex Mechtrida coniuge sua Bilhildem filiam suscepit. Qua ætate cum in Gallia & Germania Gentiliū etiamdum supersticio apud plerosq; vigeret, parentes beata Bilhildis occultè Christianorum sacris fauebant. Quo factum est, vt in ipsis infantia annis filia Vuireeburgum delata, ibidem catechumena quidem facta sit, sed baptismum tamen non consecuta. Accedente autem ætate, licet ignoraret puella se regenerationis lauacro carere: purum nihilominus in suo pectore Christo

Nonabr. 27.

*Alij Martildem habent.

Parentes S. Bilhildis.

sto domicilium parare studebat : corpus ab omni spurcicia continens, & parsimonia cæterisque virtutum quibusvis ornamentis exercens ac componens.

Cogitur S. Bilhildis nubere.

Sigebertus Episcopus Moguntin.

S. Bilhildis condit. monasterium.

Abit e vita.

Quod quidem ut rectius perficeret, in virginitatis proposito perseverare omnibus modis conabatur : sed victa parentum voluntate, nupsit cuidam viro nobili & militari. Etsi autem matrimonij legibus esset subiecta, Christi tamen, quem toto corde dilexerat, obsequijs sedulo incumbebat. Non multo inde elapso tempore, cum iam vnius proles mater esset, marito in bello defuncto, prole etiam paulo post vniu exempta, ex consilio Sigeberti Episcopi Moguntini sui auunculi, Moguntiam commigrat: renunciatisque patrimonij amplissimis censibus, ut pauper & expedita Christum sequeretur, areolam ibidem est adeptæ, in qua ecclesiam in honorem Dei genitricis semperque virginis Mariæ construxit.

Quo in loco sanctarum foeminarum conuentu numerofo collecto, quantum sufficere posset prædiorum ad communem sustentationem, ijs contulit. In quibus ipsa quoque piè viuens, non solum corpori eis necessaria, sed etiam sanctæ conuersationis exempla suppeditabat. Interim misericors Deus, famulam suam diutius in renum laborare non permittens, quibusdam sanctis eiusdem monasterij virginibus eam tantum catechumenam esse, necdum baptismi gratiam percepisse, reuelat. Hoc illa cognito, Episcopum consulit : qui & ipse diuina reuelatione edoctus, eam regenerationis aqua censuit ablucendam. Baptismo igitur percepto, multo feruentior illa Dei laudibus & pijs exercitijs instabat : donec graui tacta infirmitate, præsens seculum reliquit quinto Calendas Decembris. Sepulta à clero & populo Moguntinoin basilica, quam suis ipsa sumptibus exædificari curauerat : Vbi deinceps plurimis miraculis claruit.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI STEPHANI IVNIORIS, QUI MARTYRIO FVNCTVS EST TEMPORE

Constantini Copronymi, propter sanctarum imaginum honorem & adorationem, dehumpta ex Regine matris Bibliotheca, interprete D. Iacobo Billio Prunco, S. Michaelis in

Eremo Abbate doctissimo. Nos verò, ut permultas alias, Lectori gratificaturi, eam in capita distinximus. Habetur in operibus Io. Damasceni auctoris, post tres de Imaginibus orationes, vbi idem Billius ad pium Lectorem sequentem subiecit præfatam uiculam.

Post tres Damasceni de Imaginibus orationes commodè me facturum existimaui, si Stephani Iunioris, qui pro earundem imaginum cultu ac defensione, Constantini Copronymi tempore, hoc est, non multo post Damasceni obitum, crudelissima morte affectus est, ut am pridem à me de Græco in Latinum conuersam, ac nunc primum editam subnecterem : quod Christianus Lector de eadem re, non modo literis consignatum, sed etiam sanguinis profusione confirmatum testimonium præstò habeat.

VITA.

Novembr. 28. Cap. 1.

Vtile est p. bos viros laudare.

DIVINA quædam res est virtus, ac digna quæ plurimè laudibus efferatur : non eo tantum nomine, quod amplissimam ijs, à quibus amatur, mercedem rependit, sed etiam quia vel sola sui commendatione auditores ad se pertrahere, ac zeli aculeum in eorum animis infigere potest. Opera precium est igitur eos, qui virtutis amore præditi sunt, beatos prædicare, atque eorum vitam omnibus narrare. Sic enim & erga eos debito munere persingemur, & alios ad suauem ipsius amoris excitabimus. Quoniam itaque vndique optimus ille ac præstantissimus Stephanus, cuius nunc vitam commemorandam suscepimus, ex eorum numero extitit, qui virtutis insigniter amârunt, summoque ipsius desiderio flagrârunt, exponamus oportet primum, quinam ipsi ortus, quæque disciplina atque institutio extiterit : (nam ne ea quidem eiusmodi est, ex qua nulla ad pios viros utilitas & oblectatio reditura sit :) deinde monasticas ipsius palestras, ac demum quæ in martyrio suo luculenter ac præclare gessit. Tulit igitur egregium hoc germen do-

mina verè ac regina vrbium Constantinopolis. Nostrium enim atque indigenum germen hic est, ac diuinus ipsius foetus & planta Stephanus : quæ & prima virtutis ipsius fructus degustauit, & nunc etiam utilitatem metit, ac miraculis summa cum voluptate fruitur, alumno videlicet suo iucundissimè acquiescens. Natus est autem Anastasij tempore, qui tum imperij sceptrum tenebat, atque alio etiam nomine Artemius vocabatur. Pij porro ipsi parentes fuerunt, atque integerrima fide præditi : qui cum opibus ac facultatibus minimè carerent, non tamen parem ijs duntaxat animi inductionem ac voluntatem habebant, sed longè maiorem ac copiosorem. Hoc autem liquidò demonstrat benigna atque ingens erga egentes liberalitas, ac summa in danda elemosyna hilaritas ac munificentia. Quò etiam illud accedebat, quòd ad diuina templa sine vlla intermissione munera offerebant. Quæ etiam ipsa, magis quàm quicquam aliud, illum verè Stephanum, illam, inquam, ingentem pietatis eorum ac virtutis mercedem, ipsis attulerunt. Nam cum primò duarum filiarum parentes extitissent, mascula tamen prole carebant. Atque hoc infortunium pijs viris non paruum videbatur. Nòrunt hoc profectò, qui liberos procreârunt. Propemodum enim non minùs molestum est ijs, qui gignunt, masculo foetu carere, quàm si prorsus liberorum expertes essent. Ob eam causam & in diuinis templis assiduè versabantur, & à Deo obnixis precibus perpetuò contendebant, ut sibi hoc suo voto frui daretur. Idque tum potissimum faciebant, cum ad Deiparæ templum, quod Blachernis situm est, sese conferrent.

Patria S. Stephani, & natiuitatis reus.

Masculina prole care, idem pene est quod orbum esse.

Cap. 2.

Reg. 1.

Ac quodam tempore cum vno parasceues die peruigilium de more celebraretur, Anna ipsius mater (nam hoc ipsi, ut olim Samuelis matri nomen erat) cum, ut Scripture verbis vrar, plurimum sermonem effudisset, atque orationem in longum produxisset, & cum Dei genitricis imagine, tanquam cum viua disseruisset, seque, si quod optabat, consequeretur, ipsius filio, id quod peperisset, consecraturam esse receperet, sub orationis finem somno correpta, foeminam incredibili quadam, atque omni sermone præstantiore, forma præditam cernit : quæ & ipsius pedem velicans, Abi, inquit, in pace muliercula. Est enim tibi in vtero filius, quemadmodum postulasti. Hæc locuta ea, quæ apparuerat, discessit. Ipsa autem non sine magna admiratione consurgens, ob ea quæ audierat, intima voluptate perfunde-
batur. Ac postea maturè in lucem edito filio, confectum velut præludium padorum iniens, ad Blachernense templum vnà cum marito proficiscitur, eumque ei, à qua acceperat, offert : Accipe, inquit, Dei mater charissimum filium, quem beneficium tuo peperit. Accipe eum, quem tibi & vnigenito filio tuo, etiam ante conceptionem dicaui. Hæc, & in eandem sententiam alia, cum dixisset, coningentem manu præhendisset, Virginis imaginem ipsi ostendens, Hæc, inquit, vir fravissime, ut desideratum Stephanum parerem, mihi præstitit. Huic petitionem meam committens, voti compos extiti. Ambo igitur gratijs Dei genitricis actis, domum reuersi sunt. Sed hæc postea contigerunt. Interim autem sub illud tempus, quo Stephanus conceptus est, aliud etiam quiddam accidit, quod silentio nullo modo præterire decet. Nam cum eximius vir Germanus in Patriarchicum thronum assensurus esset, plebs ingenti frequentia ad maximum S. Sophiæ templum, ipsius videndi cupiditate concurrebat. Erat enim ille virtutis nomine clarus & illustris, atque in omnium linguis non sine voluptate versabatur. Vnà autem cum omnibus præclarum illud parentum Stephani par accurrens, scamnum quoddam occuparat : quòd eum, quem cupiebat, è superiori loco intruceri posset. Cum igitur ille per Ecclesiam transiret, statim mulier (ipsam enim eius, quem vtero gestabat, cura concitabat) Benedic, domine, id quod in vtero meo est, clamare coepit. Ille autem perspicaci animæ oculo eum, qui vtero gestabatur, intruens, Benedicat hunc Dominus per primi martyris intercessionem, respondit. Apud omnes porro mulier assidebat, se ea hora, qua hoc audisset, igneam flammam ex diuino illo ore profulentem vidisse. Ut igitur in lucem editus est, statim eum, ut magnus Germanus prædixerat, Stephanum appellârunt. Quandoquidem autem baptismi quoque luce collustrari eum oportebat, qui antè etiam quàm in lucem prodiret, illustratus erat, ad magnæ Sophiæ baptisterium itum est (Erat autem tum vespera magni Sabbati Resurrectionis Christi) : clarissimoque illi Germano in manus datur. Qui statim eum baptizat, atque vngit, eum, inquam, qui iam iamque spiritale Ecclesiæ vnguentum

Viso matris eius.

Parentes, cum S. Mariæ Virgini offerunt.

Germanus Archiepiscopus Constantinopolitani.

Is benedicit S. Stephano adhuc i vtero latenti.

S. Stephanus baptizatur.

Stephanus
& licet si-
mul & vir-
tutibus ope-
ram dat.

tum futurus erat. Domum itaque reuersi, cum iam puer ad eam aetatem venisset, quae studiorum capax esset, ad ludimagistros eum proficisci, ac disciplinis operam dare voluerunt. Is autem ad egregiam naturam laboris ac diligentiae penam adiungens, ad doctrinae perceptionem duplicis alae subsidio celerimè pro-uolabat, ac velut equus per planitiem currebat. Hoc porro sedulo agebat, ut non modò disciplinas, sed etiam virtutem sibi compararet: quò & per illas mentem, & per hanc mores exornare posset. Quinetiam in diuinorum oraculorum lectione tanto studio & cura versabatur, ut ea promptè ac memoriter recitaret, atque ingenio tanquam libro vteretur. Ac praeterea cum sacras aedes adiret, acque sacra Scriptura legeretur, rectus stabat, totusque in eorum, quae legebantur, auditione defixus erat, non genua flexens, non desidia languescens, non denique ad ea, quae dicebantur, obdormiscens, sed arrectis, ut dici solet, auribus auscultans: nè quid eum ex his quae recitabantur, effugeret. Id autem tum denique studio maiore facere videbatur, cum aliquid ex Iohannis Chrysofomi lucubrationibus legeretur. Nam incredibili quodam ipsius amore tenebatur, atque ex eius praesertim orationibus pendebat: id videlicet efficiens, ut quod de Sirenibus effectum est, re vera in illis existeret. Atque hac ratione mores suos omni ex patto moderabatur atque componebat: adeò ut & os à iuramento purum haberet, & inanem sermonem nec ipse proferret, nec proferebat alium audire sustineret; proximum autem nec iudicaret, nec maledictis proscinderet: opes porro, & delicias, & gloriam, forti animo contemneret: quietam ac frugalem vitam sequeretur, ac parsimonia magis, quam alij sumptuum magnificentia & profusione, gauderet.

Cap. 3.
Leonis Iffaurici tyrannis.

Theodosius imperio cedit, id Leonem relinquens.

Leonis veritua.

Admonitio Germani Episcopi ad Imperatorem Leonem.

Ea porro tempestate ille, non minus belluinis moribus, quam nomine Leo, adornata instructaque ad inuadendam tyrannidem coniuratione, ab Orientalibus partibus proficiscitur, atque in Theodosium, qui tum imperio potiebatur, imperium facit. Hic autem tyrannò imperio cedit, ac quietem amplectitur: ut qui scilicet imperij iacturam ciuilibus bellis leuiorem duceret. Statim itaque furia illa imperium inuadit. Ac primùm quidem vulpinam pellem induens, (nondum enim leoninae apud ipsum locus erat) orthodoxam fidem, ut si quis alius, se colere simulabat, impietatis foetum, quem pectore gerebat, occultans. Cum autem ad decimum iam imperij annum peruenisset, nec iam eam diutius animo premere ac continere posset, sceleratam foetum edidit: accitaque & coacta senatorum classe, absurdum illud & impium euomuit, Imaginum picturas formam quandam idolorum retinere inueniens, neque ijs cultum adhibendum esse, nè alioqui Dei loco imprudentes idola veneremur. Protinus igitur ingens tumultus à plebe excitatus est, ac nocturnae nubes orthodoxorum Ecclesiam obtegebat. Quod ut verisipellis ille sensit, statim Gygis anulum vertens, ut obscurum esset quod agebat, laborabat, non videlicet leonis libertatem imitans, sed chamaeleontis potius in modum formas immutans. Non, inquit, huc spectat mea sententia, ut ea prorsus deleantur: sed hoc aio, sublimiore loco collocandas eas esse, nè ore quisquam eas contingat, atque ita quodammodò rebus honore dignis contumeliam inferat. Quorsum hoc tandem, & quid moliens? Nimirum ut eas longè à nobis collocando, ac procul ab oculis nostris remouendo (nè eas facile aut cernere, aut contingere queamus) paulatim, ut saepe nobis in his quos amamus visu veniat, in obliuionem incidamus, easque charas habere dediscamus, atque ita sensim & citra tumultum hoc à nobis obtineatur, ut eas nec adoremus, nec honore afficiamus. De hac impietate, quae & multum abstrusa, & multum item aperta absurditatis habebat, cum certior factus fuisset Germanus, vir libera atque intrepida pietate praeditus, per quendam ex praecipuis Ecclesiae ministris haec ei mandat: Haudquaquam oportebat, Imperator, te, qui tum vitam, tum imperium à Deo accepisses, aduersus conditorem tuum insolenter extolli, atque, ut vulgò dicitur, non mouenda mouere, Patrumque terminos, quos illi antiquitus posuerunt, transferre studere. Etenim humana forma à Deo Verbo ex sancta & pura Virgine suscepta, cum omnis daemonum cultus extinctus est, tum omnis idolorum adoratio abcessit. At verò theandricae similitudinis imago Christi adoranda nobis & colenda perspicuè tradita est, itemque illius, quae eum modo omni

sermone

sermone praestantiori peperit, & sanctorum, quorum vita ipsi grata atque accepta fuit. Ex quo enim ille in forma nostra ad nos accessit (abhinc autem septingentis triginta sex anni iam fluxerunt) Patres interea ac Doctores, quorum summa virtus fuit, venerandarum imaginum cultum nobis perspicuè tradiderunt. Nè longè abeam, post Christi in caelum ascensionem, mulier illa, quae sanguinis profusio laborabat, ab eo sanitati restituta, ipsius imaginem, velut acceptum beneficium referens, exculpfit. Ac prius etiam ab ipso met Christo, ipsissima Patris imagine, diuino linteo facies ipsius impressa est, ac toparchae Abagaro, id postulat, Edessam missa. Demùm ab Euangelista Luca picta est. Quin ab Hierosolymis quoque Virginis Dei genitricis imago missa est. Ob eamque causam diuina ac sacrosancta Concilia varijs temporibus, ac locis coacta, non ut ea calcarentur, sed ut adorarentur, edixerunt. Velim itaque hoc scias, Imperator, quòd si iniquum hoc dogma confirmare atque constabilire in animum induxeris, me primum nullo modo assentientem habiturus es, sed promptum ac paratum, qui pro Christi imagine animam meam profundam, pro qua ille, ut collapsam atque prostratam imaginem meam instauraret, cruorem suum effudit. Perspicuum est enim ignominiam eam & contumeliam, quae Christi imagini inferitur, ad exemplar ipsum redundare. Quocirca nobis faciendum est, ut gratorum seruatorum officio fungentes, pro Domini honore periculum ad eamus.

Pictarum
imaginum
antiquitas.

Hanc liberam orationem arrogans illa anima ne extremis quidem, ut ita dicam, auribus atrectare sustinens, milites gladijs accinctos mittit, qui sanctum virum contumeliosè habitum, ac plagis male mulctatum, throno exturbarent. Ipse itaque statim ad monasticum & quietum vitae genus se contulit. At contra Ecclesiam inuasit ille verè persecutor & contumeliosus, eamque miserum in modum peruastans, ac magno mœrore implens, non modò ob egregij Patris ereptionem, sed etiam ob eius, quem in ipsius locum subrogauit, immanitatem. Concessit enim scelestum Patriarcham scelestus, hoc est eiusdem, ut dici solet, signae hominem sufficit, nimirum leuum Anastasium, qui in omnibus rebus ipsi assentiens, ac turpissimum obsequium persoluens, atque omnia ea, quae ab ipso gerebantur, seruillem in modum laudans, huic quoque pernicioso dogmati patronum se adiungebat. Ac primùm (ò ingentem, Christe, patientiam tuam!) aduersus tuam imaginem audacissima illa anima grassatur, eamque, quae supra portam fixa erat, ac vulgò arca dicebatur, theandricam tuam formam deiciatque obliterari iubet. Cum autem ad hoc facinus perpetrandum missi faeltes imposita iam scala confenderet, diuino zelo incensae mulieres, praclarissimumque ac generosissimum virtutis specimen edentes, arreptam manibus scalam in terram deiciunt, vnaque eum, qui hoc facinus aggrediebatur, praecipitem agunt: qui statim hanc praestiti ad hoc ministerij mercedem tulit, ut vita orbaretur. Sanctae autem illae mulieres ob Christum, cuius zelo flagrabant, opportunè abiecto atque contempto pudore, cursu effuso in Ecclesiam feruntur, atque impium Patriarcham, qui tum illic erat, illam, inquam, ut Christi verbis

Cap. 4.
Germanus
sua Episco-
pali sede ex-
turbatur.

Leo Iffauri-
cus bellum
indicit ima-
ginibus.

Matt. 24.

Sanctae mu-
lieres ali-
quot, pro
iustitia ze-
lo gladio
necantur.

Cap. 5.

Ac tum videre erat multos eorum, qui orthodoxam fidem arctè complectebantur, patrium solum tanquam inimicum & hostile fugientes, atque ad solitudines & deserta per fugij causa se conferentes, tutiusque sententes cum feris habitare, quam cum viris huiusmodi versari. Cum quibus tamen admirabilis quoque Stephani parentes patriam relinquere constituissent, tamen hoc eorum cupiditatem morabatur, quòd Stephani etatem expectarent, ut pollicitationem eam, quam de eo fecerant, minimè fallerent, sed eam ad finem perducerent. Cum autem temid secum vna perpendissent, haudquaquam vile esse eum in Byzantinis monasterijs

Kkk 2 sterijs

Auxentianus
mō mona-
sticā vitā
gymnastiā.

sterijs detondere, ad Auxentij montem se conferunt. Situs est porrò hic mons è re-
gione Byzantij, circa Bithyniæ prouinciam: vicinosque omnes montes altitudinē
longè superat: nomenque ab eo Patre traxit, qui primus in eo domicilium sibi fixit.
Hic autem locus ad vitā tranquillitatem non parum ijs adiumenti affert, qui eius
cupiditate tenentur: vt qui ab omni turba ac tumultu immunis sit. Est enim in ipsius
fastigio antrum quoddam, in quo Patres, sede per successiōem sibi constituta, tan-
dem hinc in paradysum migrarunt. Siquidē post diuini viri Auxentij è vita discessum,
Sergius ipsius discipulus, tum vitę generi, tum antro successit. Hic secutus est vir
miranda virtute ornatus Bendianus. Demum sanctus Gregorius. Ac denique ille
Stephani antecessor, ac singulari mentis perspicacia præditus Iohannes. Ad quem

Parentes S.
Stephani
rogant eum
donari veste
monastica.

beati huiusce viri parentes filium, quem ex promissione acceperant, duxissent, cum
precibus ab eo contendebat, vt ipsum exciperet, ac monastica veste donaret. Quem
vt senex intuitus est, ac perspicacissimis animæ oculis diuinam animę ipsius pulchri-
tudinem cognouit, morumque in tam tenera etate grauitatem atque constantiam
anima duertit, promptè eum suscipit, leniterque ac placidè ad ipsius parētes, Verè,
inquit, Dei spiritus in hoc puero requiescit. Quo circa cum nocturnæ Dei laudes de-
more peractę essent, accitum puerum pro foribus antri sifit, ac plurimis verbis eum
erudit, atque ad spirituales palæstras acuit, monetque nè parentum amorem plus
quàm Deum faciat. Hic enim, inquit, & fluxit, & seruaui: illi autem persapè quos
adamarunt, perdidit, atque in pœnam coniecerunt. Hęc cum ille, aliaque huic
scopo consentanea monuisset, ac tanquam in optimam terram semina iecisset,
eum tondet, ac monastica veste induit, decimum sex tum iam vitę annum agentem.

Quorundā
parentum
stulticia.

Cap. 6.
Monachus
factus vt se
gesserit S.
Stephanus.

Protinus igitur Stephanus ad monastica certamina sese accingens, nullum con-
tinentiæ genus prætermisit. Nam & ieiunio ac vigilijs corporis impetus coërcebat,
& omnes voluptatum illecebras superabat, & iracundiam imperio tenebat. Ab in-
iuriarum autem acceptarum recordatione vsque adeò abhorrebat, vt non modò
eum, à quo molestia affectus esset, non vlcisceretur, sed etiam beneficijs contrā affi-
ceret. Tanta rursus obedientiæ laude præstabat, atque ad obsequendum adeò prom-
ptus erat, vt ob exuberantem obedientiæ atque humilitatis magnitudinem ijs po-
tissimum rebus delectareret, quæ cum labore & molestia coniunctæ essent. Cui rei,
vt alia multa omitam, istud testimonio fuerit. Nam cum longo ab ipsis, ac difficili
interuallo, aqua ea, qua utebatur, distita esset, (erat enim in admirandi viri Auxentij
cœmeterio, quod quidem ille adhuc superstes extruxerat, atque in sanctarum mu-
lierum monasterium consecrarat, ac Trychinarum, vel ob itineris asperitatem ac
difficultatem, vel etiam ob vestium ipsarum rigiditatem appellarat) cum, inquam,
longo interuallo aqua distita esset, Stephanus eam quotidie ad antrum, tam æstate,
quàm hyeme deferebat. Cumque non modò aquam, sed & alia omnia, quę necessa-
ria erant, illinc transferret, nunquam tamen aut desidia languere, aut querulum
vllum verbum emittere, aut consuetam regulam negligere visus est, sed semper eo-
dem, quo magister, gressu incedere, atque ipsius vestigijs hæerere. Qui quidem ob
eximium suum erga Deum amorem, omnibusque numeris perfectam & absolutam
virtutem frequentes gratias diuinitus consecutus est, & quidem eiusmodi, vt et-
iam brutis animantibus imperaret, cisque tanquam ministris vteretur. Canis enim
ipsi de more in monte assidebat. Qui quidem, si quando Stephanum abesse conti-
gisset, (vt si fortè quidam è vicinis monachis ad sanctum virum ventitassent: siqui-
dem quamplurimum erant in illis montibus monasteria, quæ tyrannus, partim
quia in modico venationis studio tenebatur, partim quia monachorum vellem, vt
quæ duræ asperæque vitæ monumentum ac symbolum esset, ac voluptuarios & de-
licijs deditos homines molestia enecare posset, infensè oderat, prorsus de medio
sustulit) canem illum de nomine vocabat, atque in charta quadam, ea quæ necesse
erant, conscribens, eamque canis collo appendens, ita demum eum ad monasteri-
um descendere iubebat, ac literis illis ad præfectam perlatis quam ocyssimè reuertit.
Ille autem, non secus atque animal quoddam rationis particeps, statim imperata
faciebat, ac summa celeritate ad monasterium pergēs, præfectaq; cellæ ad stans, ad-
uentum suum latratu significabat. Ac tum ij, qui in illo domicilio consuetum ipsius
ministerium agnoscebant, ad eum properabant, ac perfecta charta, quæ apostula-
bat, exquebantur. Atque ita iussis perfunctus canis ad dominum rursus se referebat.

Bruta ani-
mā obedi-
unt eius.
Abbat, Ioh-
anni scri-
pserat.

Conti-

Cap. 7.

Contigit autem aliquandò, vt Stephanus ex aliquo ministerio reuersus diuinum il-
lum Iohannem posito ad speluncam fenestram capite acerbissimè flentem offende-
ret. Cum autem ipse defixa humi fronte ab eo nequaquam, vt solebat, benedicere-
ret, perditū ad hunc modum humi prostratus, secum ipse reputabat, quorsum tan-
tū hæc patris lamentatio spectaret. At perspicacissimus ille vir cum animo suo ver-
sus, ac deinde se erigens, Tua causa, inquit, charissime fili, tua, inquam, causa in hoc
loco tui. Planè enim hoc noui, fore, vt hic locus tua tempestate incrementum capi-
ret: ac rursus ab impijs Imaginum hostibus euertatur. Ad quæ cum Stephanus admo-
ditum dolenter imo corde ingemisset, Quid autem, inquit, honorande Pater, an illud
quoque fore prospexisti, vt vnà ipse peream, atque à peruersa doctrina vincar? Tum il-
le, Bona verba fili, inquit: nunquam hoc accidat. Cæterum, vt Apostoli verbis vtar,
vide quemadmodum cautè ambules. Scriptum est enim, eos demum salutem esse
consecuturos, qui ad finem vsque perseuerauerint. Hęc & alia monendi causā locu-
tus, ea quæ ipsi in posterum euentura erant, apertissimè prædixit.

Iconocla-
stiarum su-
perbia Au-
bas præui-
det.

1 p h e l 7.
M a t t. 24.

Cap. 8.

Igitur eo tempore, cum facerrimus Stephanus patrem suum carnalem ad Domi-
nium proficisci rescuisset, spiritus ualis huiusce patris hortatu Byzantium petit, ac iustis
ipsi peroluris, diuenditisque omnibus ipsius facultatibus, ac matre atque vna sorore
assumptis (altera enim iam antè in Byzantino quodam cœnobio monasticę vitę cau-
sa comam abiecerat) ad montem redit. Cumque ipsius opera illæ à diuino sene be-
nedictionem accepissent, ad mulierum monasteriū ductas eas detondet, ac Dei cul-
tui consecrat: matrisque carnalis atque item sororis pater spiritualis efficitur. Etenim
hoc demum verè amoris ac consanguinitatis argumentum est, iisdem rebus gaude-
re, atque idem vitæ genus complecti. Nam alioqui maiore ex parte homines sangui-
nem ementiri, ac generis propinquitatem adulterare compertum habeo. Postea au-
tem reuersus, in pristino vitę instituto perstabat. Non multum temporis intercessit,
cum diuinus Iohannes suam ad Deum profectiōem imminere sentiens, multis ma-
gnū Stephanum præceptis instruxit, atque extremum osculatus, debito iustis somno
conquieuit, spiritumque suum immortalibus manibus commendauit. Statim itaque
præstantissimus Stephanus, Patris morte per tesseram significata, monachorum gre-
ges, tanquam ceruos ad fontes conuocauit: qui cum beati Iohannis corpus conspe-
ctum religiosè ac reuerenter exofculati essent, orbitatemque suam deplorassent, in
reliquiarum loculo ipsum condiderunt.

In quo ve-
rus amor si-
tus sit.

Iohannis
abbatis
obitus.

Cap. 9.

At enim uerò nec imperfectus eorum, qui congruentè diuinæ legi vitam ducunt,
nec successorum expers est numerus. Nam & vita sancto Mosè locum ipsius expleuit
Iosue 1.
Iosue ac rursus recepto in altum Elia successor Elisæus, atque tum ipsius melior, tum
4. Reg. 2.
duplicis gratiæ hæres designatus est. Ad eundemque modum beato hoc Iohanne ad
Deum profecto, statim & speluncæ, & gratiæ, non duplicis solum, sed multò etiam
Stephanus
Iohāni Ab-
bati successit.
amplioris, hæres spiritualis ipsius filius Stephanus extitit. Ergò angustissimam illam
speluncam ingreditur, annos natus aliquantò plus quàm triginta. Atque apiculæ
more in antrum seipsum includens, dulce virtutis mel conficiebat: sic nimirum se
comparans, vt & laboribus se exerceret, ac per actionum sedulitatem fauos certo or-
dine, ac congruenti mensura componeret, & ijs, à quibus adibatur, illuminationem
simul ac dulcedinem impertiret. Atque actuosas quidem ipse quoque, Apostoli ritu,
Act 18.
manus habebat, conficiendorum scilicet retium, vt ille, artem colens. Atque insuper
More Apo-
stoli mu-
ali vacat o-
pera.
Gal. 3.
egregiè scribendi peritiam consecutus, describendis libris operā impendebat: vt qui
non modò nemini oneri esse vellet, sed etiam habere cuperet, vnde egenti subsidium
asserere posset. Ac spiritus fructus cernere erat in ipsius animo, tanquam in focunda
terra, flores, hoc est charitatem, gaudium, pacem, mansuetudinem, longanimita-
tem, benignitatem: quos quidē fructus plerisque eorum, qui ad eum ventitabant, opri-
me impetiebat. Permulti quippe ipsius virtutes imitari cupientes, contubernium
cum eo habere, ac sub eo præceptore viam in cælum ferentem tenere voluerunt. Qui-
bus primum quidem repugnabat, eosque contubernales habere renuebat, vt qui &
molestiam ipsi facessere, & ipsius animum distrahere possent. Tandem ramen eos ad-
mittebat: vt qui foras eum, qui ad se veniret, eijciendum non esse, à Christo didicisset.
Iohan. 6.
Primum igitur Marinum, probum virum, ac suauissimis moribus præditum susce-
pit, deinde Iohannem & Christophorum, postea Zachariam, pium hominem, diui-
numque vitæ genus ad summum vsque gradum consecrantem, tum item improbum
Mulei eius
sanctitate
celebres di-
scipuli.
illud par Sergium & Stephanum, (de quibus inferius verba faciemus) ac sex insuper
alios,

Cap. 10.

alios, quorum nomina in eorum, qui in Christo viuunt, libro per scripta continentur. Ad hunc itaque modum asperimus ille mons vrbs cuiusdam instar extractus est, ac praelari cuiusdam cenobij locum tenebat: necessarijs nimirum omnibus rebus Dei prouidentia ipsis, quantum sat erat, subministratis. Quinetiam diuinitus afflatus Patris cognomento, tanquam opibus quibusdam, ornabatur: vt qui ad hunc etiam vsque diem Auxentij mons nuncupetur, Quem quidem Deo iniussus tyrannus, sancti viri odio percitus, solo æquauit, atq; Auxentianum collem potius nuncupari voluit. Quandiū igitur in eo Stephanus præceptoris munere fungebatur, ex hoc antro, tanquam ex sacrosancto quodam adyto, prospiciens, huic sancto discipulorum choro ea præcepta ac documenta dabat, quibus animus ad virtutem eruditur. At cum discipulorum numerus cresceret, atque ad viginti vsque progressus fuisset, ipse maioribus dignum se censens (illecebrosa enim res virtus est, sui que studiois maioris incrementi cupiditatem semper iniicit, non secus atque auaris pecunia) atque etiam alio, qui tranquillam & ab omnibus negocijs feriatam vitam vnicè amans, ac deniquè asperiori vitæ generi corpus addicere constituens, prædictum illum Marinum eorum antistitem ac moderatorem creat: ipse autem peragrato prorsus montis cacumine, cellulam spelunca illa longè minorem extruit, latitudinis non plus quam sesquicubitum habentem, longitudinis autem cubitos duos. Ad orientalem autem partem conchæ formam effingit, ea altitudine, vt curuato corpore vix illic stare posset: reliquam autem partem tecti expertem relinquit.

Illecebrosa res est virtus?

Marinum suis discipulis præcipit, vt liberius Deo vacet.

Cap. 11.

Iam autem duos & quadraginta annos natus, vna ex sacratissimis noctibus, cum Marinum clam vocasset, ei que, quid in animo haberet, aperuisset, (nec dum enim cuiquam exploratum erat, cur locum illum extruxisset) vna cum eo profectus, in parua illa & sepulcri similitudinem referente domuncula seipsum includit. Sic igitur, cum monachi omnes matutinis precibus perfuncti, ad speluncæ vestibulum venissent, flexis que capitibus paternam sibi benedictionem, vt mos ferebat, sibi donari postulassent, nec vox Patris vsquam exaudiretur, in magna animi perturbatione versari cœperunt. In speluncam itaque, videndi illius desiderio, insiliunt. Quem vt minimè repererunt, luctibus & querelis sese afflictabant. Ac postea, alij aliò dispersi, gemitibus & lachrymis Pastorem vestigabant. Quorum cursitationem ac sletum diuinus ille vir sentiens, leni & amica voce agnos vocauit. Illi itaque ad eum currentes, atque illud angustia permolestum domiciliū conspicientes, Ecquid hoc est (calentes lachrymas ex oculis emittentes dicebant) ecquid inquam, hoc est, Pater? Cur tantis vitæ asperitatibus te ipsum addicis, præmaturam nobis velur orbitatem moliens? Tum ille, Qui tandem aliter facerem, inquit, ô filij, cum arcta, vt Scriptura docet, atque angusta sit via, quæ in cælum ducit? Quod vt illi audierunt, nil aliud adiecerunt, hoc tantum ab eo petierunt, vt cellæ suæ tectum adderet, ac non ita sub dio vitam traduceret. Qui rursus, cum tecti cuiuslibet loco sibi cælum sufficere respondiisset, ad hunc modum perstabat, contrarias inter se aëris mutationes ferens. Nam & per astatem solis ardore flagrabat, & per hyemem frigore rigebat. Ad hæc etiam vna melora, eaque parua ac vili, regebatur, ac stercem solam ad breuem somnum adhibebat. Quinetiam, tanquam huiusmodi ærumna non satis plena ac perfecta esset, ferro quoque totum corpus cingebat.

Preces matutinae à veteribus persolutæ.

Quam sit arcta via regni cælestis, verbo & operibus docet.

Asperitas vitæ eius.

Cap. 12.

Quoniam igitur fieri non poterat, vt (quod vehementer expetebat) tanta ipsius virtus in obscuro delitesceret (quinam enim istud, cum ne vnguenti quidem odorem occultare facile sit?) multi ad eum sese conferbant, atque, prius etiam quam vllum verbum emitteret, ex solo ipsius ad spectu non paruam vilitatem percipiebant. Quo in numero mulier quædam illustris & honesta, marito haud ita pridem orbata, festinanter sanctum virum adijt: cumque se viduam ac liberorum expertem, proindeque solam esse ipsi narrasset, nihil aliud sibi superesse dicebat, quam vt monastica veste, cuius se incredibili quodam desiderio teneri asserebat, induceretur. Ille autem eam longa oratione instructam, ac salutiferis præceptis sedulo eruditam dimisit, his verbis ad extremum vrens, Vide cum quo pacisceris: ac si qua te anime cura tenet, id quod promissisti, mox præsta: nè te cunctantem ac moras necentem mors inuadat. Igitur pia illa mulier ad matrem rediens, ac Patris sermones in intimis cordis penetralibus abditos tenens, facultates omnes suas auro commutat, eoque magna ex parte pauperibus erogato, confestim parentes, propinquos, vicinos, amicos relinquens, ad diuinum Stephanum se confert, non paruam auri illius portionem

In salutis negotio abijcienda est omnis cura.

tionem secum gestans. At ille asperiori orationis genere ad eam vrens, Cum tu, inquit, ex Salvatore ipso audieris, eum discipulum ipsius esse minimè posse, qui non Luc. 14. bonis omnibus suis renunciauerit, quonam modo, contempto ac pro nihilo habito hoc præcepto, partem aliquam mundi retines? Hæc vt mulier audijt, ipsius perspicaciam ad stuporem vsque admirans, Non me, inquit, honorande Pater, auara, spiritualis potius, nisi me animus fallit, cupiditas impulit, vt auri aliquid mihi reliqui facerem: quòd videlicet id per tuas sanctas manus erogari, maioremque mihi tua opera vilitatem comparari cuperem. Tum ille: Alienorum delictorum scintillas manibus meis extinguere nullo modo sustineo. Vereor enim nè qua earum furim incendatur, maximumque in animo meo incendium excitet. Id enim nonnullis, dum non satis animum attendunt, vsu venire compertum habeo. Illud autem omnino periculum est, quod qui seminat, idem suis quoque manibus metet. Hæc locutus, eam quidem rursus ad matrem redire haudquaquam vile esse iudicauit: carcerem, vt vicinis locis vna cum pio Marino peragratis, ipsamet suis manibus pecuniam illam distribueret, imperauit. Quo munere cum perfuncta fuisset, tum denique monastica eam veste induit, atque ad mulierum monasterium transmittit, antistitæque etiam atque etiam mædat, vt summam ipsius curam gerat, manumque ei ad virtutis studium amplectendum porrigat, seduloque opituletur. Atque hæc quidem ita se habuerunt.

Matronæ cuiusdam imperat vt omni facultate pauperibus distributa, sequatur nuda nudâ Christum.

Cum autem ille zizaniorum sator Christi Ecclesiam semper quidem oppugnari, nunquam tamen subigi & expugnari, sed externos hostes nullo negotio frangere ac profligare cerneret, intestinum ipsi bellum excitare instituit. Ac primum, vt iam dictum est, ferinum illum hominem, Leonis nomen ferentem, qui à Syris genus ducebat, ac præstigij quibusdam (vt quidam homines opinabantur) multa prodigiosa perpetrabat, atque eiusmodi erat, vt simplicioribus hominibus imposturam facere posset, aduersus eam immisit. Qui aduersus sanctas Imagines rabido & belluino animo sauiens, Christi ouile maximis detrimentis afficiebat. Postquam verò à præclaro illo Ecclesiæ Pastore Germano repressus ac depulsus est, simulque & hanc vitam & sempiternam amisit, immanis illius belluæ immanior catulus (Constantinum Copronymum dico, illum inquam, vt quispiam dixerit Achab ex Achas, vel potius Herodem ex Archelao, illud libidinis omnis mancipium) perinde videlicet atque in id omnium contentione incumberet, vt paterna facinora parua & leuia, ac velut quedam duntaxat magnorum improbitatis ipsius fructuum semina fuisse ostenderet, Ecclesiam populatur, deijcit, euertit, omnes Christi & Sanctorum imagines detrit, ac flammis tradit. Deinde à pietatis amatoribus eximijsque monastici ordinis vris repressus atque conuictus, implacabile aduersus eos bellum excitat, præclarum illum habitum * tenebrarum indumentum vocans, (cum ipse daemonibus * σκωτιας * υδρομα. * & μυσσο- * υετοουρ. proculdubio tenebrosiorem animam haberet) atque * Immemorandos eos appellans, cum ipse nec diuina vlla, nec humana memoria dignus esset: ac præterea idololatras, ob venerandarum Imaginum adorationem omnes nuncupans, cum ipse aurum potius quam Christum adoraret, atque auaritiæ & impietati præterea studeret, legitur stolidam omnem illam sapientiæque expertem multitudinem, quæ ipsius imperio subiecta erat, in concionem aduocat, ac veneranda Crucis ligna vna cum diuinis Dominici corporis & sanguinis mysterijs, atque ab omni labe puris Euangelij (in quibus Dei filij Christianis, nè iurent, prorsus interdicat) palam proponit: atque hæc per ea vniuersos iureiurando adstringit, nunquam se diuinis Imagines adoratos, quin eas potius idola vocaturos (cum ipse potius impietatis idolum verè esset) ac nec communionem quidem à monacho accepturos, nec saluantibus quicquam humanitatis vicissim exhibituros, verum si quisquam eorum monachum aliquem vsquam obuium habuisset, * Tenebrosos eum & Immemorandum, & idolorum cultorem appellaturos, ac demum (ô horrendum furorem! ô ingentem tuam, Christe, patientiam ac lenitatem!) lapidibus ipsum petituros. Quinetiam sacri ordinis quendam natum, cui & nomen cum ipso idem, & eadè fidei sententia erat, (iam enim vt anima, ita corpore quoque Anastasius interierat) ei, pro scelustum facinus, Ecclesiæ curam administrationemque committit, non Patrum electione, non Synodi examinatione, non denique canonico suffragio atque decreto, sed tyrânica potius potestate, antistitem ipsum instituit. Etenim, non secus ac si in scena aperte luderent, ac non serio agerent, ambo in pulpitu ascenderunt: ac deinde Imperator manibus impuris diptoidè

Intellecta bella Ecclesiæ magis nocua & externa.

Constantin Copronymus magis quam Leo pater eius in sacras sequit imagines.

σκωτιας υδρομα. & μυσσο- υετοουρ.

Eccle impij Copronymi iuramentum.

σκωτιας υδρομα hoc est tenebrosè uelut.

Nefari Co
pronimus
Episcopus
sibi similem
tyrannica po-
testate cre-
at.

Esa. 24.
Cap. 14.

Eccē nostro
rum Calu-
nitariū pre-
cursores Ico-
nomachos.

Mich. 7.
Psal. 73.

Imaginum
vilitas.

Libro de
Spiritu fan-
cto cap. 18.

Christi &
Sanctorum
Imaginibus
honor exhiben-
dus.

Cap. 15.

Multi fide-
les ad fan-
ctum Dei
Stephanum
confluunt ut
ab eo con-
solentur.

Nihil homi-
ne verè pio
fortius.

Hier. 6.
Ecclesia
Christi sp̄s.

sacram nefario homini profanè imponit, dignum Episcopatu eum esse clamans, qui graui potius ignominia & vituperatione dignus erat. O importunam & absurdam audaciam! O execrandum facinus! Qui ense accinctus erat, antistitem sacrum creabat: qui bellis ac cædibus per omne vitæ tempus operam dederat, initiatoris sacri munere fungebatur: qui cum tribus mulieribus flagitiosissimè sese contaminarat, sceleratos pontifices instituebat (id quod ne apud Gentilium quidem sacerdotes vnquam perpetrarum fuisse repertum est:) ita vt illud Scripturæ sacræ hic locum haberet, Qualis populus, talis sacerdos.

Cum itaque ad huc modum obscœnum istud par coisset, atque Attagas, vt vulgò dici consuevit, Numenio sese adiunxisset, literæ ad omnes vrbes ac prouincias com- meabant, quibus Episcopi ad imperialem urbem confessim accerfebantur. Id au- tem eò fiebat, vt Concilium aduersus venerandas Imagines cogeretur. Cernere igitur erat audacissima illa facinora, atque impietatem omnè excedentia, quæ sine vilo metu perpetrabantur. Nam & sacrosancta vasa ob venerandarū Imaginum picturas pedibus obtrebantur, & templorum decor ac pulchritudo, quam sacrarum Im- ginum picturæ pariebant, partim abradebatur, partim etiam calce illinebatur. Ete- nim vbi Christi aut matris illius, aut Sanctorum imago erat, vel in ignem conijcie- batur, vel in puluerem redigebatur, vel etiam albario opere inducebatur. At vbi ar- borum, aut auium, aut bestiarum effigies, aut etiam circus ac venationes picte erant, his nimirum parcebatur, ac summa cura prospiciebatur. Quocirca Ecclesia tota eo ornata, quem ipsi sacræ Imagines afferebant, spoliabatur, ac tanquam sponsa coniu- ge orbata, mœsta & squalida atque incompta cernebatur. Quis autem illius tem- poris calamitatem satis dignè deplorare queat? Quæ lingua ea, quæ perpetrata sunt, vlla oratione complecti possit? Quæ auris placidè ac sedatè huiusmodi narrationem excipiet? Tempestinum scilicet tunc erat Prophetæ verba cum lachrymis vsurpare, Perijt sanctus à terra, & qui rectè agat, inter homines non est. In securi etenim & ascia Ecclesiæ Christi portas perfrugerunt, atque igni sanctuarium ipsius incenderunt. Quænam enim alio mystico sensu porta hic esse queat, quàm diuinarum Imaginum pictura? Nam ea menti aditum ad exemplar aperit, ac per ea, quæ in sensum cadunt, ad ea quæ intellectu percipiuntur, introducit. Nam alioquæ materiam non adoramus, quemadmodum impijs facere videmur: sed spirituales adorationem ad eam rem, quæ figura exprimitur, per picturam referimus. Siquidem Imaginis honor, vt cum Basilio magno loquar, ad exemplar ascendit. Atque hac ratione Crucem, ex quacun- que tandem materia constructa sit, adorare ita didicimus, vt non ipsi materia, sed ei affixio cultum tribuamus. Huius porro venerandæ Crucis imago est omnis ad exem- plaris formam depicta materia. Neque enim illud duntaxat lignum, cui Christus affi- xus est, adorare didicimus, verum alia quoquè omnia, quæ ad Crucis formam ex- pressa sunt. Quamobrè aut diuini ligni formæ cultus negetur: aut etiam Christi & Sanctorum imaginibus honor habeatur. Atque hac à me velut per digressionem dicta sunt, vt istos ab orthodoxa doctrina procul aberrare demonstrarem. Nunc eò, vnde huc deflexit, oratio reuertatur.

Ad hunc igitur modum Ecclesia laborante, ac malè affecta, piorum multitudo in summa consilij inopia & mœrore versabatur: ac potissimum sacrum monachorum agmen, vt potè quod orthodoxam fidem arctius amplecteretur. Itaque, tanquam ex compacto, rum Byzantio, tum reliquis Europæ vrbibus ac Bithynia excedentes, ad Auxentianum montem se contulerunt: ac beatum Stephanum adeuntes, ab eo pe- tebant, vt ducem se illis præberet, eosque consilio iuaret. Loquere, inquebant, o Pater, si quis in te consolationis sermo est: mentesque ingenti mœstitia oppressas cohortare. Titubantem animum fulci: nè humano metu labefactatus, de ipso salu- tis capite periclitetur, ac pietatem prodat. Ille autem eos lubenti animo suscipiens, atque charitati consentaneam hilaritatem præ se ferens, Nihil, inquit, o Patres, nihil inquam, mentem pietatem seridè colere cupientem viribus antecellit. Itaque futu- rum confido, vt per Christi gratiam vestra quoquè sententia, pietatis fundamento nixa & stabilita, im mobilis perstet, nec hostium imperu frangatur. Ob eamque cau- sam vos potius oro atque obsecro, vt me consilio vestro iuuetis, animumque meum dolentem recretis. Nam ipse quoquè, vt cernitis, grauissimo mœrore vrgeor. De- fecerunt oculi mei, vt cum Scriptura loquar, propter contritionem filia generis mei. Video enim incontaminatam Christi sponsam ab horrendo ac belli cupido dæ- mone,

quæ tantum ei bellum excitauit, acerbè & crudeliter oppugnari. Quem admodum enim primùm aduersus primam imaginem furore percitus, versute hominem adduxit, vt mandatum violaret, & effectoris similitudinem amitteret: sic nunc aduersus Christi & Sanctorum imaginem, non iam subdolè ac percu- ticulos, sed aperto Marte grassatus, huiusmodi caliginem ac tempestatem no- bis offudit. Ac nunc, tanquam in nocturno pralio, membra inter se conflentan- tur, aliæque aduersus alia stant: mutuoque (ò grauem calamitatem!) nos ipsos impetimus, atque in obscuro faciamus. Interim peruersus ille sedet, ingentem ex miserijs nostris risum excitans, vt qui nos Gentilium simul ac Iudæorum spe- daculum effecerit, subsannationem & derisum his, qui in circuitu nostro sunt. Ac nunc filij Sion, nos inquam, preciosi, & auro æquiparandi, reputati sumus in vasa testacea, signa quoque opera contrita. Siquidem, vt diuini Prophetæ verbis var, caligine obtexit Dominus in ira sua filiam Sion, proiecit è caelo in terram decus Israël: nec recordatus est scabelli pedum suorum in die ira. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo te filia Sion? Procul enim à me recessit, qui consolabatur me. Ac proindè clamabo ad eum solum, qui percudit & sanat: vociferabor ad eum, qui solus clemens & huma- nus est: ac sublata voce dicam, Miserere nostri Domine, miserere nostri, quo- niam repleri sumus despectione. Transfer opprobrium à nobis, & da contem- ptionem superbis, qui aduersus Ecclesiam tuam, sanctasque Imagines tuas info- lenter sese extulerunt, idola eas appellantes, nosque, qui eas adoramus, idolorum cultores. At tu renoua nos vt diluculum matutinum. Amplificetur recta & vera fides tua. Eccè enim gemitus cordis nostri multiplicati sunt, & oculi nostri de- iecerunt: quoniam destruxisti mactem hereditatis tuæ: & vindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur viam. Exterminauit nos aper de sylua: & singularis serus nos depastus est, ille, inquam, crudelissimi Leonis crudelior catulus. Conuer- tere, Domine, & visita vineam tuam: & perice eam, quam plantauit dextera tua. At eniuero in lachrymas & stetus ob incumbentem & pastoribus & ouibus im- pietatis caliginem, prolapsus, me ipsius oblitus sum, ac lamentationem vltra mo- dum produxi. Sic enim mihi persuadeo, Deum probra Ecclesiæ suæ illata minimè neglecturum, sed retributionem superbis propediem redditurum, atque Ecclesiam suam latitiæ stola conuestiturum, ac pristinam ipsi elegantiam impositurum.

His atque alijs huiusmodi sermonibus ad monachorum, qui & ipsi lachrymis mædebant, cateruam vsus Stephanus, hæc verba insuper adiecit. Ad has tres partes, quæ nefariæ hæresis labem minimè contraxerunt, vt fugiatis censeo. Ne- que enim alius locus est, qui quidem sub draconis huius imperio ac potestate sit, qui ab eius veneno purus manserit, quàm ea quæ ad accliuè Ponti Euxini sunt, hoc est Zicchiæ, & Cherfonis, & Bosphori, & Nicopolis, & Gotthiæ, atque ea itè quæ ad Parthenium mare se porrigunt: quin & quod in antiquioris Romæ de- cliui est, ac Nicopolitana & Neapolitana Metropolis, quæque ad Romanum vique flumen protenduntur: sed & Lyciæ prouinciæ climata, hoc est ex Silæi sicu, ac denique Cypria insula, quæque è regione ipsius sunt vsque ad Tyrum & Ioppem. Hæ, inquam, partes ab execrando hoc dogmate puræ persisterunt. Antistites autem ipsi, hoc est Romæ & Antiochiæ, ac Hierosolymorum & Ale- xandriæ, non modò dogma istud ac dogmatis authorem grauissimo odio profè- quantur: sed etiam per inuicinas epistolas de ipso triumphauerunt, apostatam eum ac Dei hostem vocantes, vt potè aduersus Christi imaginem malè ac pesti- ferè concitatum. Consimili quoquè modo ille lepida lingua praditus ac pius presbyter Iohannes, quem ille petulanti ac maledica lingua tyrannus, atque eru- ditione quidem angusta, cæterum ad vituperandum copiosa & peracuta, Mansur appellabat, in multis epistolis eum acerrimè perstrinxit, nouum Mahomethum eum appellans, Christi quoque hostem ac sanctorum inimicum, atque Episcopos qui e- dem sentiebant, ἐπισημόνως potius, hoc est tenebriones ac ventris mancipia nuncu- pans, vt qui ventris causa nihil non sibi dicendum ac faciendum censerent. Atque, vt breui complectar, omnes eos, qui vasa ipsius sententiæ subscribebant, tan- quam Oreb, & Zebæ, & Salmana, ac velut synagogam Abiron, execran- dos Deoque inuisos reputabat.

sa acerbè à
dæmone op-
pugnatur.

Psal. 48.

Thren. 2.

Hier. 9.

Deut. 32.

Psal. 122.

Psal. 79.

Post lamen-
tationem,
precipit Sto-
phanus, Ec-
clesiæ orna-
tum restitu-
endum.

Cap. 16.

Quatuor p-
cipui patri-
archæ Ico-
nomachorū
sectam con-
demnant.

Item Ioha-
nes Dama-
scenus.

Psal. 82.

Hæc

Cap. 17.

Hæc verba vt pius ille coetus audiit, piumpque virum velut extremum allocutus atque complexus est, ad ea loca, quæ cuique commodiora visa sunt, sese contulerunt: in hoc quoque videlicet Christo obtemperantes: quippe qui eos, qui persecutionem patiuntur, ex vna vrbe in aliam profugere iubeat. Quando quidem minimè conuenit, vt ipsi nosmet vltro in pericula conijciamus: quemadmodum contra, reprehensione non caremus, si in periculis constituti, animum despondeamus. Spectabatur itaque Byzantium velut in expugnatione quadam captiuitate oppressum, monasticoque habitu priuatum, ac tanquam in squalorem redactum: sublato nimirum atro colore, qui prius ad vrbs ornatum albo admixtus erat. Etenim alius ad Euxinum pontum nauigabat, alius ad Parthenium pelagus omni festinatione contendebat, alius Cyprum petebat, alius ad antiquiorem Romam properabat. Ac sic variè quisque, à suis monasterijs auulsi, hospites & aduenæ in diuersis locis degebant. At verò ille non minus à mente quam à pijs dogmatibus auersus tyrannus, grauius adhuc aduersus venerandas Imagines spirans, ac velut suæ in huiusmodi rebus amentia colophorem imponere gestiens, insigne illud, quod Blachernis est, Deiparæ templum, eximia quadam ac penè incomparabili pulchritudine præditum, & lapillis aureis in vtroque pariete arte summa coornatum, abrasit & immutauit, deletis videlicet omnibus Imaginum formis. Etenim eximio ac pererudito artificio canalis Christi natiuitas, & diuina ipsius miracula, & venerandorum mysteriorum traditio, ac denique per ipsius Crucem in infernum descensus, & resurrectio, picta illic erant. Quibus omnibus horrendum in modum abrasit atque deletis, ille perditionis filius arborum species, atque omnis generis auium formas eorum loco sculpendas curauit. Ac tum sanè quispiam non incommode illud Dauidis dixisset, Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam. Posuerunt morticina seruorum tuorum escas volatilibus cæli, carnes sanctorum tuorum bestijs terræ, hoc est venerandas ac sacras martyrum reliquias: quas partim igni, partim mari, partim denique (ô facinus orbi vniuerso damnnum ferens!) præcipitijs tradiderunt.

Impius Cononymus templi Dei genitricis imaginibus denudat.

Psal. 78.

Item sanctorum reliquijs.

Cap. 18.

In hoc igitur prorsus venerando templo consceleratus tyrannus, vnâ cum impio ac sacrilego illo gregis mercenario, ac non minus execrandis episcopis, qui cum ipso erant, insidens, improbum confessum cogens (ecquis enim Concilium hoc appellârit?) statuas (ô rem grauem!) & idola sacras Imagines vocat. Ac deinde illi iniquitatem suam iniquitate, ac malum, vt dici solet, malo cumulantes, orthodoxum illum Germanum anathemati per summum furorem subiiciunt, ea scilicet facientes, quæ ipsi pati merebantur, idolorum eum ac lignorum cultorem appellantes, cum ipsi verè dæmonum cultores & amici essent. Quoniam pacto, Christe, lenitatem illam tuam, quæ nullis verbis explicari potest, non admirer? Quoniam pacto benignitatis tuæ, quæ vim sermonis omnem superat, abyssum exponere queam? Adhæc porrò audacissimæ illæ linguæ eò proruperunt, vt ingens quoque istud & improbum eloqui non dubitarent, nimirum illam ipsam Dei genitricem virginem inutilem quandam post mortem, ac commodi omnis expertem rem esse, nec cuiquam omnino adiumento ac præsidio esse posse. Ac denique, quod postremum illorum & grauissimum malum est, scelerati certè ac vineæ Christi exitiosi sacerdotes (de quibus Propheta prædixit, Egressa est iniquitas à sacerdotibus Babylonis: ac rursus, Pastores multi demolitii sunt vineam meam, conculcauerunt partem meam) hi, inquam, inter sanctum & prophanum minimè distinguentes, posteaquam è pestilenti illo confesso exurrexerunt, populum eum, qui post eos à recta doctrina aberrârât, manus in altum tollere iubentes, lærum strepitum excitârunt, atque horrendum illud atque omnem furorem excedens protulerunt, Hodiè salus mundo: quandoquidem opera tua, ô Imperator, idolis liberati sumus. O prophanas linguas, quæ nefariam illam vocem emiserunt! Quibus illud Dauidis planè quadraret, Iniquitatem in excelsis locuti sunt. Posuerunt in cælum os suum, & lingua eorum transiuit in terra. Existimârunt enim robustæ improbitatis ac nobilis impietatis homines se nihil magni ac præclari facturos, si ea loquerentur, quæ aures ferre

Germanus orthodoxus Antistes ab Iconomachis anathemate feritur.

Dan. 13. Hier. 12.

Horrenda Iconomachorum vox.

Psal. 72.

ferre possent, audaciæque suæ modum aliquem constituerent, ac non omnium, qui vnquam fuerunt, quam qui vnquam erunt, maximè impios sese præberent.

Hæc cum irâ & dicta & perpetrata essent, ac propemodum & os omne impium illud dogma professum fuisset, & manus omnis professionem scripto confirmasset, Imperator huiusce Stephani virtutem audiens, secumque istud perpendens, quòd si hunc quoque retribus suis includeret, fauoremque ipsius ac præsidium sibi adiungeret, execrando suo dogmati magnum ob ingentem virtutis illius claritatem atque splendorem robur conciliaret, Callistum quendam, patricij ordinis, summaque familiaritate deuinctum, atque & suam hæresim apprimè callentem, & eximia dicendi facultate præditum, ad se accersit, eumque ad sanctum virum legat, his verbis vtens: Ad Auxantium montem contende, ac Stephano, qui illic delectat, atque ex Immemorandorum classe ac numero est, persuade, vt Concilij decretis assentiatur, & subscribat. Sicque eum alloquere: Pij ac rectissimè de religione sentientes Imperatores, Constantinus & Leo, benevolentia erga te, quia virtute ac viræ sanctitate delectaris, impulsî, te orthodoxi Concilij decreto nunc edito ac promulgato subscribere iubent. Tu verò & caricas ipsi & palmas ferens, amygdala iram, aliaque nonnulla, quibus vir colendæ pietatis studio deuotus ali conuenit. Nôrat enim & ipse, quanta esset illius continentia, penè vt etiam de hoc virtutis genere cum spiritibus à materia remotis contenderet. Callistus itaque quam celerrimè poterat, ad montem profectus, sancto viro Imperatoris mandata exponit, eaque omnia, quæ illicendi atque inscendendi vni habebant, in medium profert, ipsumque ad subscribendum pertrahere conatur. Verùm pietatis corona erat Stephanus, zeloque ac virtute Protomartyre haud inferior. Tanquam enim, qui Dominum à dextris suis esse semper prouideret, ac propterea nullo hæretis impetu concuteretur, ad perniciosum illum nuncium his verbis vsus est: At ego nec huic decreto ac falsi huius Concilij vaniloquio subscribam, nec illud vnquam comprobabo, nec amarum dulce, ac tenebras lucem dicam: nè Prophetæ calciditionem in caput meum pertraham. Sacrarum autem Imaginum causa promptum mihi ac procliuè est mortem oppetere, Imperatoris minas, qui has depre ausus est, nihil moranti. Hæc vbi dixit, cauam manum statim ostendens, Etiam mihi, inquit, tantulum duntaxat sanguinis esset, id tamen pro Christi imagine profandere minimè dubitarem. Quos verò ab eo ad me cibos attulisti, referas sanè licet: quoniam, vt cum diuina Scriptura loquar, bonorum eius non ego. Oleo peccatoris non impinguetur caput meum: nec hæreticorum cibis guttur meum delinatur.

Nicitur impius tyrannus S. Stephanum in sua sententiam attrahere.

Nullis illæbris fleat potest S. Stephanus.

Ardens in ire ausus est, nihil moranti. Hæc vbi dixit, cauam manum statim ostendens, Etiam mihi, inquit, tantulum duntaxat sanguinis esset, id tamen pro Christi imagine profandere minimè dubitarem.

Psal. 15.

Cap. 20.

Hac oratione audita Callistus maximo pudore suffusus reuertitur, atque Imperatorem adiens, omnia enarrat. Ille autem iræ ac furoris nube obducitur, ac statim sicarios vnâ cum Callisto mittit, eisque imperat, vt sanctum virum à cella sua abstrahant, ac protinus ad inferius monasterium deductum, illic cum summa cura ac vigilantia inclusum teneant, quoad arbitratu suo de eo constituerit. Sic igitur dicto citius id quod imperatum fuerat exequi contententes, ad speluncam veniunt, ac sanguinario animo insiliunt, ostioque statim calcibus effracto pitum virum per vim foras trahunt. Ac cernere erat rem proborum oculis admiratione dignam ac memorandam. Etenim ex ingenti quadam continentia, & domicilij humilitate atque angustia, tibiæ ipsius irâ femoribus adhæserant, vt nec vilo modo stare, nec moueri posset. Quod cum amentes homines perspexissent, summa admiratione perfusi sunt, atque ex sanctia & feritate animos ad commiserationem inflexerunt. Ac duo quidam ex ipsis (sunt enim etiam inter malos ac flagitiosos homines semimali quidam, atque eiusmodi, vt eorum improbitati remedium afferri possit) concepta ex tanta sancti viri ærumna commiseratione, confertis manibus acceptum eum sufferebant. Mox autem ad Patris Auxentij cœmeterium venientes, eum vnâ cum monachis illis, qui cum eo versabantur, includerunt: atque ipsi pro foribus excubabant, imperium aliquod ac nuncium à tyranno expectantes. At enimvero generosus ille atque eximia virtute præditus Stephanus, tot molestijs affectus, ac facinorosi cuiuspiam hominis ritu in custodia coniectus, animo non concidit: verùm vnâ cum socijs suis alta & modulata

Admiranda S. Stephani austeritas.

Ductur vitæ sanctus cum suis monachis capitulo ad Auxentij cœmeterium.

* deest, Iesu
feu Christi.

voce psallebat, Impollutam imaginem tuam, o bone *, adoramus. Ac deinde aliud quiddam huiusmodi ab ipsis psallebatur: In cogitationum mearum latrones incidi, ab ijsque mihi misero mens-abrepta est. At ij, quibus custodia commissâ fuerat, pro foribus stantes, atque id quod ab eis canebatur audientes, ac velut excantari sese propter illos existimantes, capita mouebant, seque miseros ducebant, quod à monachis, qui nihil sceleris admisissent, atque iniquè inclusi tenerentur, optimo iure latrones appellarentur. Cùm autem sex iam dies fluxissent, in quibus pius ille vir nihil omnino cibi gustârat, septimo die affuit quidam à tyranno missus, qui sanctum virum ob id quod recens acciderat (nunciatum enim fuerat bellum à Scythis inferri) cellæ suæ restituit.

Cellæ suæ
ob exortum
bellum, re-
stituitur.

Cap. 21.
Sergij apo-
stata & pro-
ditor.

Ceterum ille κακίστος potius, hoc est pessimus, quàm Callistus, cùm vnum ex sancti viri discipulis, nomine Sergium, de quo iam nos verba facturos esse promissimus, remotis arbitris accersivisset, ac versutis quibusdam sermonibus & pecunijs eum corrupisset, misero illi persuadet, vt non ludam solum proditoris reum agi sinat, sed ipse quoque rursùm patris ac præceptoris sui proditorem se præbeat. Confessum igitur in ipsius perniciem meditari non desijt, atque omnem artem adhibere, quò magnum illum virum cassibus suis implicatum teneret. Vt autem frustrâ se laborare, ac nihil efficere perspexit, (Cur enim sacram illam animam, atque ab omni reprehensionis nota immunem aggrediebatur?) statim à sancto ouili digreditur, velut nimirum filius improbus atque alienus, à semita recta claudicans: atque ad eum, qui legendis Nicomedienſis oræ vctigalibus præerat, Aulicalamum nomine, accedit, eumque socium & adiutorem in his, quæ aduersus sanctum virum struebantur, adhibet. Ambò igitur, in capitis sui perniciem inito consensu, libellum in eum calumnijs refertum peruersissimo animo conscribunt. In quo primum illud inserunt, eum Imperatoris, tanquàm hæretici, memoriam execrari, ac diris deuouere, eumque Syrum ac Vitelium appellare, atque aduersus ipsius maiestatem technas moliri, aliaque permulta, quæ ob prolixitatem, & inutilem loquacitatem, intemptiuum ac superuacaneum est commemorare.

Psal. 17.

Irém Aulicalamus fo-
cius eius.

Calumnia
aduersus S.
Stephanum
struere.

Cap. 22.

Irém aduer-
sus Annam
sanctimo-
nialem.

Postremò autem de proba illa ac præclara Anna, quam ipse mundum fuga relinquentem in monacharum numerum atque ordinem adscripserat, hoc ponunt, quòd mulierem quandam nobili loco natam, fraude circumuentam monasticis institutis initiâset, atque in inferiori monasterio teneret, cum eaque noctu ad ipsum ascendente consuetudinem haberet. Adhæc ipsius ancillam pecunia corumpunt, eique tum libertatem, tum aulici cuiusdam connubium pollicentes, hoc persuadent, vt aduersus eam simul ac sanctum virum consentanea ijs diceret, quæ illi in illo calumnijs pleno libello contexuerant. Hoc cùm scripſissent, per militem quendam ad Imperatorem, qui tum in Scytharum locis morabatur, libellum mittunt. Ille igitur lucri cuiusdam instâr cum accipiens, ac leonem iam in vinculis habens, ad Anthetum, qui vicariam ipsi in vrbis gubernatione operam nauabat, epistolam quamprimum scribit, hoc exemplo. Ad monasterium illud, quod ad Auxentiani montis radices situm est, summa celeritate proficiscere. In eo enim quædam Immemorandorum scorta sub pietatis præteritu degunt. Quorum tu vnum, cui nomen Anna est, assumptum, per publicos equos quàm celerrimè ad nos mitte. Ille igitur scelerati Regis sceleratior præfectus, simulatque literas accepit, militum agmine cinctus, ad monasterium proficiscitur, ac sacras illas mulieres tertie horæ laudes Deo canentes offendit. Confestim itaque milites, quibus ipse septus erat, gladios stringunt, ac Christi sponſas circumdant. Ità diuina laudatione incondito clamore compressâ, Christi famulæ, quæ fugerent non habentes, partim intra sacri altaris cancellos retinebant, partim venerandum diuinæ mensæ peplum subibant, partim ad montem excurrere tentabant, sed ab inuitabilibus illis prædonibus retinebantur. Quorum impetum domus illius præfecta minimè ignorans, (etenim in sua cella quiescebat) mulier ætate quidem prouecta, ceterum in perferendis laboribus vegeta, intrepido animo ad eos egreditur: atque, Quid ista perpetratis, inquit, cùm Christiani sitis? Quid in mulieres diuino cultui consecratis, nemini vnquam iniuriam vllam inferre in animo habuerunt, impetum fecistis? Hi autem venerandæ illius anſis libertatem summpere admirantes, atque eam anti-

Diuinâ mē-
sam, altare
dominicum
appellat.

antistitam esse intelligentes, insolenti illo impetu suo statim in diuersum mutato, non sine quodam pudore ac reuerentia leniter ad eam his verbis vtuntur: Anna Stephani amasiam nobis dede. Hoc enim Imperatoris edictum poscit. Ipsa autem eam protinus, ac quandam alteram cum ea, nomine Theophanam, accersiens, Abire, inquit, ad Imperatorem: ac prudenter ipsi respondete. Ceterum, quoad eius fieri poterit, prouidendū vobis est, nè per fraudem aliquam in prædam incidatis.

Anna facti-
monialis,
captiua ad
Imperatorē
ducitur.

Postquam igitur abductæ sunt, atque ille eas adesse comperit, disungi ab inuicem iubet: ac deinde accitam Annam ad hunc modum affatur. Mihi quidem nullo omnino modo dubiū est, quin ea omnia vera sint, quæ de te ad me perlata sunt. Ceterum eò te acciri volui, vt tu quoque liberè ac submota omni dissimulatione cuncta detegas, nimirum quonam pacto præstigiator ille ac sceleratus huc te adduxerit, vt & bonorum tuorum possessionē relinqueres, & paternam nobilitatem pro nihilo duceres, ac deniquè hanc tenebrarum vestem indueres. Perspicuum videlicet est, quemadmodum etiam à quibusdam intellexi, id illū tibi idcirco suasse, vt te tanquàm scorto abuteretur. Verum quid tandem in eo pulchritudinis perspexisti, vt tu in eam fraudem incideres? At casta illa mulier turpibus his verbis auditis, Absit, inquit, Imperator, vt hac de causâ paternas opes abiecerim, atque ornatum omnem exuerim, vt animâ meam huiusmodi libidinibus in seruitutem addicerem. Verum qui hæc de me detulerunt, vt cum Dauide loquar, acuerunt linguam suam sicut serpentis: venenum aspidum sub labijs eorum. En igitur coram tibi proponitur. Ferro, igni verberibus excrucietur: nihil aliud, quam diū mihi spiritus ac vita suppetet, ex Anna audies, quàm quod verum est. Sanctum ac iustum virum hunc esse, animæque meæ salutem attulisse perspectum habeo. Obliguit ad hæc tyrannus, horæque parte haud exigua vocis vtu caruit: summumque læuæ manus digitū, vt illi in more erat, præmordens, ac dextram manum in orbem torquens, hanc quidem sedulò custodiri iubet: ipsius autem comitem, inuitam licet ac repugnantem, domum reuertit. Quò etiam vt redijt, antistita suæ ac magno Stephano cuncta exponit.

Cap. 23.

Perpulchrū
Annæ ad
Imperatorē
respondit.

Psal. 139.

Cap. 24.

At verò Imperator non multò post, confecto ex animi sententia bello, Constantinopolim redit. Ac parum admodum, aut nihil omnino, de publicarum rerum administratione laborans, hoc vnum seridè agit, ac negocijs omnibus anteponit, nempe vt Stephanum retribus suis implicatum teneat. Annam itaque, de qua verba fecimus, in Phiale carcere includi iubet, (est autem ille mirè caliginosus, atque inferno propemodum haud absimilis) ac deinde per cubicularium quendam hæc ei significat. Parce tibi ipsi mulier, animumque induc honestè viuere, atque abiecto hoc tenebrarum indumento cum Imperatrice vitâ degere. Ceterum crastino die, cùm interrogaberis, fac coram omnibus vera dicas. Præstò enim est ancilla tua, quæ, etiamsi ea quæ perpetrata sunt inficiari volueris, te conuincet. Ego autem veritatis patronus ac propugnator, membratim ac frustatim carnes tuas lacerabo, faciamque vt intelligas, quantum Imperator, qui te hæc monet, valeat, quantum rursus Immemorandorum antistes Stephanus. Sin autem hoc tibi persuaderi sinas, vt nomen eius apertè deferas, ipsiusque voluptates ac libidines palam prodas, maximos à nobis honores ac munera consequeris. Hæc vt pia Anna audiuit, nihil aliud quàm meras nugas hæc omnia esse ducens, breue responsum dedit, hoc vnum inquitens, Dei voluntas fiat. At Imperator, cùm ingentem hominum cœtum ante palatij carcerem postridiè manè collegisset, vt qui se ipsi quod volebat persuasurum esse confideret, nudam eam in omnium conspectu sisti iubet, virgarumque fasces in ipsius oculis & ad spectu posito, Hæc, inquit, nō ad spectaculum duntaxat, incutiendumque tibi terrorem adhibui: sed & tergum tuū & ventrem ijs conscindam, nisi excrandos Stephani concubitus hodierno die in apertum proferas. Ad quæ cùm casta illa mulier, animique magnitudine præstans, ad Christi exemplum obticisset, Tyrannus oculos in eam iracundè conijciens, ac meretricem eam, quæ pudicitie amore tenebatur, scelesto ore appellans, flagris eam crudeliter affici iubet. Cùm itaque ipsa à quatuor valentissimis hominibus distenta fuisset, ac perditū & tergo & ventre tunderetur, nihil aliud ex ipsa audiri poterat, quàm hoc solum, Non noui hominem, quemadmodum ipse ais, non noui: Domine miserere. At verò versipellis illa ancilla, atque animo etiam adhuc magis seruilis ac scelesto, Imperatoris

Anna terti-
mo carce-
re includi-
tur.

Virgis acer-
rimè caedi-
tur.

Verispellis
eius ancilla
in eam con-
spuit.

ratoris iussu in ipsius conspectu stans, manus aduersus eam protendebat, ac ne conspuere quidem ipsam verebatur. Cumque nonnulli ipsius calamitate sese commoueri fingerent, atque in aurem insufurrantes, ipsam admonerent, ut ea, quæ Imperatoris voluntati consentanea essent, diceret, atque ad hunc modum cruciatibus eximeretur, ipsa in pristina animi fortitudine ac tolerantia persistens, à vero minimè desciscibat. Ut autem eam verberum multitudinem confectam, ac penè spiritum exhalantem tyrannus vidit, subsellio exurgens, celeri cursu in palatium se abdedit, eam in vno quodam vrbis monasterio includi iubens, & quidem ita, ut omni corporis cura destitueretur. Ipse autem varios ac multiplices insidiarum modos animo versare non desinebat, quò sanctum virum morte afficeret.

Cap. 26.

Eccè quid
doli molia-
tur latro il-
le Coprony-
mus, vt fan-
ctum virum
morte affi-
ciat.

Quocirca posttridie, cum Georgium quendam cognomento Syncretum, nitidum ac vigentem iuuenem, ipsique charissimum, acciuisset, priuatim eum ita alloquitur: Quantam, ô Georgi, tui erga me amoris vim esse ais? In finitam, inquit ille, Imperator, nec in mensuram vllam cadentem. Tum Imperator: Audeasne igitur pro hac tua erga me beneuolentia mortem oppetere? Et quidem libenter, inquit ille, ac summa cum animi voluptate istud fecerim. Hic Imperator lætissimo animo ipsum osculatus, En, inquit, nouum quoque Isaac. Ac deinde, Nec vt mea causa mortem subeas, Georgi, nec vt membrum aliquod tibi adimi sinas, nec de nihilo vt quicquam aliud eiusmodi sustineas, nunc iubeo: verum hoc vnum, vt ad Auxentianum montem properè te conferas, cumque omni memoria indigno Stephano agas, eique persuadeas, vt tibi monasticum habitum imponat, ac te in suorum album adscribat. Quod cum cõtigerit, statim ad nos quam celerimè poteris, redeas. Ille autem hunc sermonem prompto ac lubenti animo excipiens, atque ad hanc fraudem obeundam ab eo (vt erat in huiusmodi rebus ingeniosissimus) plurimis verbis instructus & eruditus, confestim ad montem ascendit, ac sub nemoroso quodam ac virgultis pleno loco delitescens, media nocte, dæmonibus non absimilis, egreditur, atque ad monasterium accedens, voces ad misericordiam ciendam comparatas emittebat: Misere mini mei, inquit, misere mini, Christiani omnes qui hic habitatis: nec me à feris abripi, aut in præcipitium vel voraginem rucere finite. Oberrauit enim in via, nec quid faciam habeo. Hæc & alia quædam cum simulatissimo animo quereretur, Stephanus, vir humanus, & ad misericordiam propensus, exaudiens, Marinum monachum accersit (rei enim commentitiæ simplex illa ac fuci & malitiæ experta anima fidem adhibebat) atque, Abi properè, inquit, ac lugentem istum, quicumque tandem ille sit, huc admitte, nè pereat. Ille igitur confestim admissus, ad ipsius genua se abiecit, atque, ô Deus bone, quanta cum simulationis larua impurus ille & execrandus vilitatum illud, Benedic Pater summè venerande, pronunciauit! Posteaquam autem sanctus vir ipsi benè precatus est, ipsumque exurgere iussit, tum ab indumentis, tum à facie ac genis prorsus abrais eum agnouit. Si quidem eraso mento erat. Nam id omnibus tyrannus edixerat, in hoc nimirum Deo aduersam legem sanciens, ad Mosè videlicet dicenti, Loquere ad populum, ac prohibe nè barbam in rorundum radat, aut eam implexam gerat. Etenim vt in alijs omnibus rebus, sic in hac quoque ipsi aduersari contendeat. Atque omnibus tam iuuenibus quam senibus barbam ad cutim vsque radere præceperat: vt qui eos, tanquam salaces equos, ad benè semper curandam cutim, atque ad lasciuie studium extimularet. Cum igitur hinc eum ex Imperatoris classe esse coniecisset, percunctabatur ex eo, vndenam esset, & quò pergeret. Ille autem (ac vide quæso hominis malitiam) quin ex aulicorum numero esset, minimè inficias ibat: ceterum, inquit, dum flagitiosissimi Imperatoris sententiam, & ego & socij mei sequimur, penè in Iudaisum præcipites abrepti sumus, atque in ingens animæ periculum iam incidimus. Ego verò quo in malo versarer, tandem aliquandò persentiscens, ad tuæ sanctitatis pedes, vt vides, properanter veni, vt angelicum hunc habitum, cuius desiderio teneor, à te obtineam. Quocirca nè me quæso abicias, honorande Pater, nec, tametsi indignum, à præclara hac spelunca remoueas. Tum ille nomini suo respondens Stephanus, Ne queo, inquit, sili, huiusmodi rem aggredi: nè quid mihi periculi à tyranno creetur. Ille autem statim figmentum suum ac simulationem adaugens, atque id omni studio contendens, vt fabulam eam, quam agebat, quoad eius fieri posset, ab omni suspicio-

Eccè colum-
binam Ste-
phani inno-
centiam, &
misericordie
animum.

Cõstantinus
aulicos oēs
imberbes
esse voluit:
Leuit. 19.

Georgius
aulicus, do-
losè habitū
monasticū
à viso Dei
expollulari.

suspicione vindicaret, ac præterea quò sanctum virum ad id quod expetebat alliceret, Rationem, inquit, Deo pro anima mea reddes, nisi me hodierno die si-licet illa cunctatione deorsum in monachorum ordinem adscribas, Nihil enim ac vlla cunctatione deorsum in monachorum ordinem adscribas, Nihil enim mihi alioqui superest, quam vt statim ad prioris vitæ institutum reuertar. At venerandus ille vir hoc sermone commotus (Nõrat enim omnia pro nihilo ducere, cum de animæ salute agi existimaret) Etiam si periculum in hac re situm est, inquit, tamen quia te sincero animi affectu accessisse dixisti, non committam, vt contra Dominicum præceptum te foras eijciam. Ceterum attento animo sis oportet, pectusque tuam aduersus omnem arumnam præmunias. Sic enim suos Dominus explorare solet. Hoc sermone habito, mundanam vestem ipsi detrahit, atque obedientiæ vestimento eum induit. Atque ita impostor ille ad tertium vsque diem persistit, non tam decipiens, quam ipsemet à dæmone, qui cum ad huiusmodi facinus abripuerat deceptus.

Ioan. 6.

In sui perdi-
tionem im-
postor ille à
Stephano
recipitur.

Cap. 26.

Nec verò subdolum tyrannum hoc fugit: verum interim dum hæc peragebantur, ingentem hominum multitudinem in theatro colligens, ac gradus eos, in quibus purpuratorum corona stare consueverat, inscendens, mœroreque profligati ac perditii hominis laruam induens, Nulla mihi vitæ reliqua pars est, inquit, præ veteratoria Deo inuisi Immemorandorum horum agminis nequitia. Cum autem populus ad istud exclamasset, Quonam modo hæc, cum huiusce habitus ne vestigium quidem vllum in tua vrbe superfit? ille editiore voce, In- fidijs eorum, inquit, nullo pacto ferre queo. Omnes enim meos subdolo animo circumuentos ad se pertraxerunt, atque adamatis suis tenebris manciparunt. Nunc autem, tanquam ne nunc quidem ijs quæ perpetrarunt contenti, grauiora prioribus adiecerunt, ac Georgium eum, quem, vt scitis, amore complectebat, à latere meo abreptum auulsumque, monachum (ô terra, & Sol!) effecerunt. Hæc me intolerando quodam mœrore excruciant. Ceterum cura nostra in Dominum conijcienda est, nobisque ad eum preces adhibendæ: atque ille breui, quod expetimus, in apertum proferet. Ad hunc modum præstigiator ille ac vanus, quod, pro eo atque imperarar, ac veteratorio animo molitus fuerat, iam iamque euenturum erat, antè prædicit, vt vatis famam consequeretur, qui denissimis tenebris ac scelere plenus erat. Cum autem ij qui ad erant, qui quæ nihil ad veritatem, sed ad gratiam omnia sua tum facta tum dicta referebant, tristem illud ac peruulgarum dixissent, Cor regis in manu Dei est, & Orante te, Deus omninò exaudier: concionem soluerunt.

Cõstantini
iniquissima
dissimula-
tio.

Constanti-
nus Copro-
nymus va-
tis famam
afficitur.
Prou. 21.

Cap. 27.

Porrò admirandus Stephanus execrandum illum, ac mali malum discipulum, post tertium diem accersit, plurimisque præceptis instructum detondet, ac monastico habitu adornat, atque, vt Solomonis verbis vrar, in aurem auream mari porcinæ imponit. Ille autem nihil diuina illa præcepta moratus (qui enim, cum in maleuolam animam sapientia intrare profectò nequeat?) montem, tanquam ignauus quispiam ac fugax miles, relinquens, ad aulam abiit. Imperator verò lubenter eum excipit, ac lato animo amplectitur, non ob sanctum habitum, vt oportebat, sed ob id potius, quòd cum abiecisset, hincque ipse iussu viri de medio tollendi ansam nactus esset. Confestim igitur omnibus cuiusvis ætatis hominibus ad publicum theatrum sub matutinum tempus ipsius iussu coactis, stans ille eodem quo prius loco, alta quadam voce, ac mira lætitia persuso animo, Vicit, inquit, fortuna mea: precesque meas Dominus exaudiuit. Pa- pe, cuius hominis? Immò verò earum potius princeps tenebrarum auditor exti- nit. Cum autem multitudo pro suo more ipsi applausisset, atque ista ad gratiam & obsequium comparata rursus dixisset, Quandò autem, ô here, te Domi- nus non exaudiuit? ipse hoc sermone delectatus, ac iucundè arridens, Reuclauit, inquit, mihi Deus quem quærebam: quem si vultis, hodierno die vobis monstrabo. Ac simul spectandum eum produxit. Promiscua itaque illa multitudo, simulatque ipsum conspexit, quòd temporij magis adhuc obsequeretur, Hunc, inquit, malè de te meritum, malum ac nefas est intueri. Obtrun- cetur ergò quamprimùm execrandus iste, obtruncetur. Quæ cum dicerent, id quidem dicebant, quòd illum pati oportebat: ceterum ab Imperatoris men- te ac sententia prorsus aberrabant. Quocirca statim, tyranno ita iubente, fa- cram ipsi epomidem detrahunt, eamque ad populum vnà cum cuculio (nam

Prou. 11.

Sap. 7.

Redit ante-
dictum mo-
nachi simu-
lacrum ad
Imperatorè

Pseudo mo-
nachus ille
populo con-
spiciendus
exhibetur.

Ecclesiasti- ca indumē- ta indignif- sime prote- runtur.

ita appellari consuevit) abijciunt : quæ extemplo ab impuris illis ac sceleratis conculcata sunt. Ut autem Cruciferum quoque analabum, hoc est redimic- ptum illum Imperator vndique contorquebat, quidnam istud esset, sciscitans. Tum Senator quidam, vt nomine, ita etiam re Dracontius, Projiciatur, inquit, di laqueo. Quod etiam cum ilico factum fuisset, is quoque a plebe prostratus cernebatur. Et quidem res præclaræ indigno homini rectè detrahebantur : ac non item rectè à scelestis ac sacrilega multitudine per contumeliam obtreban- tur. Post autem, quatuor homines prono corpore arreptis prophani illius vesti- bus, tanquam pelle aliqua ipsum statim exuunt, atque eius loco militarem ve- stem imponunt, caputque ipsius galea cingunt. Cumque eum prius inspectan- te turba vndis eluissent (ad expiandam scilicet spurcitiam eam, quam ex sacro illo habitu contraxerat) ac Iudaicam in modum (quid enim aliud dicam?) ipsi quoque res diuinas & sacras ludibrio habuissent (ô quonam pacto hæc vel au- res duntaxat ferent!) tum denique suis manibus Imperator ense ipsius hu- meris appenso, eum Hippocomi dignitate ornat. Atque hanc Georgius abne- gati magistri mercedem tulit, quemadmodum Iudas pro negato Christo triginta talenta.

Imperator scelestum illū Hippo- comi digni- tate ornat. Math. 26.

Cap. 28.

Confestim itaque multitudo impetu facto sancti viri discipulos disturbat, ac monasterium vnâ cum templo igni absumit, sanctumque virum illum latronum instar è spelunca abreptum ad Chalcedonis nauale abducit. Quenam autem lin- gua calamitates eas, quas in tam longo itinere perferendas habuit, oratione com- plecti queat? Alij enim eum magno impetu trahebant: alij sustibus à tergo feri- ebant: alij in vallem eum deuoluebant: alij tibias ipsius calcibus laniabant. Erant etiam qui in venerandam ipsius faciem spuarent. Erant item qui teneriores virgas amputantes, sacrum ipsius caput verberarent: quò nimirum hac ratione plausum ac risum & voluptatem impuris hominibus excitarent. Alij denique pe- tulantiori animo præditi, cæcis palmarum ramis ante ipsum incedebant, cachin- nantes, & illudentes, ac sexcenta in eum diceria iacientes. Quidnam porro hæc ab impio Iudæorum furore distabant? Vt autem nullo in eum contumeliarum genere prætermisso ad litus peruenerunt, tum demum lembo impositum ad Phi- lippici monasterium (id autem Chrytopoli haud longè à Byzantio situm est) for- tem virum abducunt. Vbi etiam illum custodientes, de ipsius statu Imperato- rem certiores faciunt. Quem, vbi atrocem illam huiusce viri raptationem & contumelias, incensumque monasterium audisset, læritiam inde concepisse aiunt, atque edictum statim promulgasse, quo capitalem poenam in seum sanciebat, qui ad Auxentianum collem vel solùm appropinquare ausus fuisset. Postea autem, cum hæresiarchas illos, qui eandem cum eo doctrinam tuebantur, acciuisset (erant autem illi Theodosius Ephesi Episcopus, Constantinus Nicomedia, Nacoli- us Nacoliæ, Sifinnius item ac Basilius, quorum alter Pastillæ, alter Tricacabi cognomentum habebat, ac præterea Callistus, de quo antè verba fecimus, & Com- boconon, qui in scribarum numero tum erat, ac denique Masaras, qui eadem cum Saracenis de religione sentiebat) ad Patriarcham, quicum non modò nomen idem, sed etiam eosdem mores, ac doctrinam eandem habebat, eos mittit. Hæc autem de causa id faciebat, vt vnâ cum ipsis ad Philippici monasterium nauigaret, atque cum diuinitus inspirato Stephano disputationem iniret. At ille, quæ Ste- phani, tum doctrina, tum sanctitas esset, minimè ignorans, quodque præ eo ut propè quidem, vt dici solet, iacularetur, disputationem recusauit, eam potius ipsi, si possent, permittens. Inter Constantinum enim, inquit, & Stephanum, quod ad dicendi vim attinet, plurimum interest. Siquidem mihi sermo dunta- xat præstò est: illi autem vnâ cum sermone diuini quoque spiritus potentia. Cate- rùm etiam atque etiam attendendum est. Quid enim amplius vos ab eo audire- ri estis?

S. Stephanus inhumani- sime ab im- pijs tracta- tur.

Iohan. 12.

Gaudet im- pius Imperator cum malefeci- rit, & exul- tat in rebus possimis. Hæresiarche iconoma- chi.

Patriarcha Iconoma- chorum dis- putatione cum S. Ste- phano de- tractat.

Cap. 29.

Illi verò assumpto falsi illius concilij decreto, hoc est siculneo, vt vulgò dicitur, auxilio, ad prædictum monasterium veniunt: atque in balnei gradibus manen- tes, sanctum virum accersunt, suæ nempe dignitati potius conuenire cõsentens, vt ille ad se accederet, quam vt ipsi ad eum sese conferrent. Quoniam autem, tum

ob eas,

ob eas, quas superius diximus causas, tum etiam quia ferreis catenis adstrictus erat, pedibus suis ingredi non poterat, duobus viris innixus ad eos proficiscitur. Pri- mus itaque Theodosius Ephesus Episcopus ad hunc modum eum alloquitur: Quonam tandem modo, ô homo Dei, animum induxisti nos omnes in hæreti- corum numero reponere? teque supra Imperatores, supra Patriarchas, supra Epi- scopos ac ceteros Christianos, sapere iudicasti? An nos omnes id molimur, vt nostrarum ipsimet animarum iacturam faciamus? At iustus vir leni ac placida voce, Aduerte, inquit, quid de Elia Propheta Scriptura prodiderit, nimirum quem- admodum ad Achas dixerit, Non conturbo, inquit, sed tu & domus patris tui. Neque enim ego nunc sum qui conturbo: verum ij, qui contempta veterum Pa- trum traditione nouum quoddam dogma in Ecclesiam inuexerunt. Nam si quic- quid antiquitate præstat; veneratione dignum est, vt quidam vir sapiens dixit, recentia vtrique hæc atque adscititia vehementer absurda atque imbecilla sunt, vt quæ perspicuè adulterini Ecclesiæ Catholicæ foetus sint. Ac proinde non in- tempestiuè propheticum illud mihi dicere in mentem venit, Reges terre & prin- cipes vnâ cum mercenarijs pastoribus, ac gregis proditoribus, conuenerunt in- num, atque aduersus Christi administrationem inania meditati sunt. Hæc cum ad hunc modum Stephanus protulisset, Constantinus Nicomediensis Episcopus, vt erat truculentia & impudentia singulari, statim è subsellio suo exiit, atque nil à calcitronibus asinus diuersum faciens, aduersus sanctum virum impetum fecit, cuique humi sedenti calces in faciem incussit. Ac præterea vnus ex suis satelliti- businum ipsius ventrem calcibus impetens, resupinum in terram prostrauit. Ac deinde continenter ipsius pectus pede feriebat. At diuinus Stephanus, Domini- co præcepto obtemperans, seipsum ei ad libidinem ferendum prompto animo præbebat. Hæc porro Callisto Senatori minimè æqua atque honesta visa sunt. Ob eamque causam, cum prophano illi Constantino silentium indixisset, ad Ste- phanum his verbis vsus est: Duabus tibi propositis conditionibus, nempe vt vel pareas, ac concilij libello subscribas, vel mortem subeas, vt qui Patrum ac diui- nitus eruditorum Imperatorum legem repudies atque proscribas, vtram è dua- bus malis confestim elige. Rursus ergò ille diuinitus afflatus Stephanus, Atren- to ad verba mea animo esto, inquit, domine Patrici. En enim cum magno Pau- lo ipse quoque clamo, Mihi viuere Christus est, ac pro veneranda ipsius ima- gine mori, lucrum. Quocirca & semel iam dixi, & rursus dicam, Si hemina mihi sanguinis est, ea quoque pro Christo fundatur. Cæterum facite, vt mihi concil- ij vestri decretum reciteur, quò intelligam, quibus tandem rationibus adduci- diuendas ac delendas diuinas Imagines censuistis.

Theodosij Episcopi E- phesini ad Stephanum oratio.

3. Reg. 18.

Basili. Hom. 1. de Ie- san.

Plal. 2.

Impudens facinus Ni- comediensis Episcopi.

Patriarcha S. Stephani.

Philipp. 1.

Eligite San- ctus Dei po- tius mori q- uam iniqua sen- tentia sub- terbere. Cap. 30.

ista patitur in hoc mi- quoniam co- gniculum sanctum co- nium vo- casti.

Iconoma- chi pios vi- ros in Chri- sto defunctos sanctos dici nolunt.

Eccè autho- ritatem Ro- mani Pontif- icis.

Protinus igitur Constantinus Nacoliæ Episcopus libellum illum recitandum suscepit. Cum autem initio sic legisset, Decreta sancti & œcumenici septimi con- cilij, sanctus vir silentio manu significato, O singulare mendacium, inquit. In- firmo etenim ac caduco fundamento caducum quoque profectò & imbecil- lum ædificium imposuistis. Quonam enim modo sanctum existimari queat, quod sancta prophanare minimè dubitauit? Quid enim? An non sancta à vo- bis protrita sunt? An non, cum in concilio vestro federetis, libellus vobis à pijs quibuidam viris oblatas est, qui Episcopum quendam eo nomine deferret, quò lancem sanctam, in qua Christi, ac Dei genitricis Imagines sculptæ erant, con- traxisset? Vos autem contritionis illius crimen Imaginibus adscribentes, ipsum quidem omni crimine soluistis, pios autem viros ab Ecclesiæ cœtu proscripti- stis, idolorum vindices eos appellantes. Quo quid audacius flagitiosiusque fin- gipossit? An non etiam sacram supellectilem sanctis Imaginibus exornatam concerpistis? An non adiectiuum hunc, Sanctus, ab omnibus iustis, ab omni- bus Apostolis, à Prophetis, à Martyribus, pijsque viris abiectis? Sancitum enim à vobis est, ô generosi viri, vt cum quispiam ad horum aliquem abiret, ex co- que quæreretur quò iret, responderet, Ad Apostolos, ad quadraginta Marty- res: si vnde veniret, itidem responderet, Ex templo martyris Theodori, ex tem- plo martyris Georgij. An non hæc vestra doctrinæ sunt? Quonam ergò pacto, qui sancta proscriptis, sanctum concilium cõegistis? O singularem absurdita- tem! Jam qui œcumenicum istud concilium vocari queat, quò nec Romanus Antistes, citra cuius auctoritatem nullo modo fieri potest, vt res Ecclesiasti-

Item aliorum
trium Patri-
archarum.

Concilia in
sanctis tem-
plis celebra-
ta sunt.

συνήθησαν
Stephani.
Iohan. 19.

Pfal. 126.

Cap. 31.

Mittitur
exilij causa
ad Helle-
spontem.

Mortu pro-
ximū pristi-
nae sanitati
restituit S.
Stephanus.

Templum
sanctae An-
nae.

Cap. 32.

ca ad normam dirigantur, gratum habuit, nec Alexandrinus comprobavit, nec Antiochenus, nec denique Hierosolymitanus? Vbinam eorum libelli sunt? aut quinam per diversa loca missi sunt, quibus falsum vestrum concilium confirmaretur, ut hac ratione oecumenicum censeretur? Tum autem quonam modo septimum dicatur, quod sex priora concilia minimè sequitur? Quicquid enim septimum est, sextum & quintum, eaque quae antecedunt, sequatur necessè est, ut septimum esse queat. Cum igitur vos sex conciliorum sanctiones abrogaveritis, quid est quamobrem concilium vestrum septimum appelletis? Ad quae cum Tricacabus dixisset, Et quodnam tandem è sex illis concilijs decretum à nobis abrogatum est? Quid? inquit vir sanctus, an non sex omnia concilia in sacrosanctis templis coacta sunt, primum nimirum in Nicea metropoli, atque amplissimo vrbis illius templo: secundum, apud Constantinopolim in sanctae Pacis templo: tertium in pulcherrimo illo Theologi templo, quod in Ephesina metropoli situm est: quartum in sanctissima metropolitana nostrae Chalcedonis aede: quintum autem ac sextum Constantinopoli rursum, alterum nempe in angustissimo Sophiae templo, alterum autem in palatij aede, quam Oarum vulgò appellant? Quid igitur? an non in omnibus hisce templis Imagines pictae erant? Quodnam autem ex praedictis Concilijs, quemadmodum vestrum, deiciendas eas ac delendas esse censuit? Responde ad hoc Episcopo. Cum autem ipse rem ita se habere dixisset, sublatis in caelum oculis ac manibus, gravi- que gemitu imo pectore emisso, vir sanctus alta voce exclamavit: Si quis Dominum Iesum Christum in imagine, quantum ad humanitatem attinet, circumscriptum, non adorat, anathema sit, cum ijsque partem habeat, qui dixerunt, Tolle, tolle, crucifige eum. At illi ob praecalam hanc ipsius in dicendo fiduciam stupore defixi, cum beata illa lingua adhuc loqui, ac veritatis hostes fortiter insectari pararet, firmissima verborum tela, tanquam sagittas in manu potentis, illi metuentes, statim eum quidem in custodiam conjici praecipiunt, ipsi autem obiectis praepudore vultibus ad aulam abiierunt.

Percontante igitur Imperatore quidnam ipsi perfecissent, atque Episcopis cladem suam occultare conantibus, Videti sumus, ait Callistus, o Imperator, videti sumus. Magnus in doctrina vir ille est, magnus in disputando. Incomparabilis ipsius virtus est: animus intrepidus. Non modò minis superior est: sed ipsam quoque mortem contemnit. Imperator autem ob hanc ira percitus, Stephanum ad Hellepontem partes, hoc est ad Proconnesum exilij causa mittit. Vbi ille septem & decem integros dies in illius loci monasterio ita consumpsit, ut nihil prorsus cibi attingeret: tametsi alioqui Imperator plurima ad eum alimenta mitteret. Nam ea ille rursus remittebat, nullum prorsus ex ijs degustans. Per hos autem dies gravissimo morbo correptus huiusce monasterij praefectus, quantum quidem ad medicos attinebat, vitæ spem omnem abiecerat. Mittit itaque ad sanctum virum, cumque, ut ad se veniat, rogat: Quid, inquit, alter alteri extemam salutem dicamus. Incertum est enim, an nona hora apud viros adhuc futurus sim. Quod ut ille audivit, statim ad eum accessit. Ac deinde, cum manu collum eius tenuisset, labia quidem ipse precationis causa mouebat, sebris autem, quae morbum pepererat, à corpore profugiebat. Quid postea? Poculum suum vino mero impletum ei bibendum porrigit. Quod cum exhaussisset, statim plurimus sudor ex ipso manavit, ac dicto citius sanitati restitutus est. Cum igitur ei non tam extremum, quam iucundum osculum praebuisset, illinc excedens, profectorem suam, ut cum Propheta loquar, in mari statuit, atque in eam naucm, quae parata erat, ascendens, exulatum profectus est. Cumque desertissima quaeque insulae loca peragrasset, in speluncam admiratione dignam incidit (Cistudam eam incolae nuncupabant) in qua Christi auia Anna templum erat. Hac re igitur oblectatus, atque huiusmodi locum non sine numine diuino sese inuenisse ratus, domicilium in eo sibi constituit, herbarum, quae illic enascebantur, radices luculentae cuiusdam & opiparæ mensae instar habens.

At vero omnes ipsius discipuli ab Auxentiano monte depulsi, tanquam oves undique oberrabant, pastorem suum quaerentes. Tandem autem eum, cum in Proconnesum venissent, inuenerunt, duobus duntaxat exceptis, qui à praeclearissimo

clarissimo illo ouili, ut à diuino duodenario Iudas, vel potius ut à Paulo Demas & Hermogenes, sese auulserant, ac pro monastico habitu mundanum induerant, nimirum Sergio, de quo antè verba fecimus, (qui etiam inuectiuum atque execrandum aduersus sanctum virum volumen condidit) ac ter misero Stephano, qui cum Presbyter, ac supradicti Callisti minister primùm extitisset, ac deinde à sancto viro in monachorum album adscriptus fuisset, atque in montis monasterio sacerdotis munus obijisset, postea tamen & monasticum habitum, & Deo iuravit, atque ab ipsomet tyranno mundana veste indutus (quem prius vitam abijcere oportebat) nefariam illam vocem emisit, (o scelerata labia! o impuram & foetidam linguam!) Hodierno die, Here, à Satanicis faucibus operata tua ereptus, ac tenebroso amictu exutus, splendidum pallium indui. Cuius exorando sermone tyrannus summopere delectatus, Sophiani palatij ministrum eum constituit. Quo etiam crebro commeans, gaudij patrem, eum qui multis lucibus dignus erat, appellabat. His itaque solis ab ouili sacrosancto auulsis, ceteri omnes ad Proconnesum, ut à me dictum est, appulsi, monasterium construxerunt. Quin à philosophica ista vitæ degendæ ratione ne diuini quidem Stephani mater absuit: verum vna cum sorore insulam illam adiens, contubernium ipsius amplexa est. Illic itaque diuinus Stephanus extructa columna, ac supra eam angustissima quadam aedícula, in ea sese conclusit, annos iam novem & quadraginta natus. Perinde autem ac si magnos Deo consecratæ vitæ labores tum primùm iniisset, ita seipsum asperrimis quibusque certaminibus debebat: non secus videlicet ac si certamen ipse secum instituisset, atque id contenderet, ut vna cum ætate labores quoque nouis incrementis cumularer. Quam etiam ob causam diuina quoque miraculorum gratia ipsi insedit, atque admirabilem operum admirabilis effector extitit. Cecus etenim quidam, iuxta illum à natiuitate cæcum, ad eum adiens, supplicesque eandem voces vna cum pari fide mitens, lucem, quam nemo non expetit, obnixè sibi dari rogabat. Ipse autem, ut qui modeste atque humiliter de se sentiret, primùm detrectabat. Cum vero ille simplex instaret, si fidem (ad eum inquit) in Deum habes, si imaginis ipsius cultor es, lucem, ac rerum ab eo admirabili modo conditarum pulchritudinem intueri. Vix hæc dixerat, cum ille apertis oculis, ac perpurgata ea, quae ipsis offusa erant, cecitate, lætas ac lucem cernens ambulabat, testisque omni exceptione maior miraculi à Stephano editi. Atque hoc primum & maximum in ea insula beati viri miraculum extitit.

Alterum autem, atque eo posterius (quanquam haud scio an potentia infertus censeretur) huiusmodi fuit. Poeninae cuidam haud obscuro loco natae, quae Cyzici degebat, filius erat nonennis, à malo spiritu diuexatus. Quo secum assumpto mater in insulam profecta est. Ut autem ipse admirandi viri cubiculum vel solum perspexit, tumultuari & æstare, ac nunc sublimis in altum ferri, nunc rursus in terram allidi coepit, inconditas quasdam voces ad sanctum virum emittens, demone nimirum, dum mouebatur, ipsum mouente, vimque ei, dum vim ipsemet pateretur, afferente. At mater, cuius viscera, non minus quam illius, distorquebantur, (quid enim aliud, cum mater esset?) tum lachrymas internæ flammæ indices profunde- bat, tum voces, quibus misericordiam moueret, emittebat: Misereat te mei, inquit, misereat te eius, quæ longè grauiori mœroris demone conflictatur. Vnigenitus enim mihi hic est, atque hoc vno spes omnis mea nitebatur. Hunc senectutis bacillum mihi fore sperabam, hunc generis suscitabulum, hunc vitæ solatium. At nunc, quo statum est, satius mihi fuerit eum extindum quam viuum intueri: quandoquidem ipsius vita morte grauius animam meam perturbat. Ac me rursus orbitatis aculei discruciant, maternisque visceribus exuro, atque in summa animi perturbatione versor. In te vero calamitatis huiusce meae depulsio sita est. Tibi praesentem tempestatem precibus comprimere atque sedare proliue est. Duas animas miserare: duobus vno eodemque tempore periclitantibus facilem & exorabilem te prebe. Hac cum amaro ac gemente animo protulisset, ad sancti viri matrem (nam tum illic aderat) accedit, atque eius genua complectitur, Mater, inquit, tu quo-

Mar. 14.
2. Tim. 4.

Nefaria a-
postataq; vox

Mater S. Ste-
phani cui so-
lore mona-
sticū insti-
tutum am-
plectitur.

Cæcum à
natiuitate
illuminat.

Cap. 33.

Mater filia
à malo de-
mone obiecta
sum offert
sancto Dei
viro curan-
dam.

quæ extitisti : partus dolores subijsti : lacte filium aluisti. Nosti quinam natura sint stimuli : nosti quantus liberorum amor in matrum pectoribus infobolis parens, ac felix mulier. Hunc miserum puerum in poenam egregie cruciatum commiserare. Huius igitur luctibus commotus Stephanus, vni discipulorum imperat, vt Crucis signum vniuerso pueri corpori adhibeat. Ipse autem intra se collectus, atque animæ oculum attollens, eum, qui celerrimè salutem afferre poterat, inuocabat. Atque ipse quidem lachrymis persusus prelorem eum, atque ad se venire iubebat : ille iussis obsequabatur. Ipse surgeret eum, atque ad se venire iubebat : ille iussis obsequabatur. Deum eum, adorata Christi imagine, matri suæ sanum atque incolumem tradit. Atque ita cernere erat illud Davidis impletum, Matrem nimirum super filio letantem. Ac quidem huiusmodi fuit istud facinus, tamque admirandum. Aliud autem, quod neutri è duobus vi ac facultate cedit, narraturus accedo.

Signo Crucis & oratione curat demoniacum.

Psalm. 112.

Cap. 34. Matt. 9. Luc. 8.

Mulierem sanat à fluxu sanguinis.

Habac. 3. Oratione marinos fluctus sedat, & periclitantes liberat.

Cap. 35.

Mater S. Stephani è vita migrat cum filia.

Ad Christi & matris eius imaginem debilis quidam curatur.

Mulier quædam Heraclea, quæ Thraciæ vrbs est, oriunda, septem iam annos sanguineo fluxu (quemadmodum hæmorrhoida illa, in qua sananda Christus quondam miraculum edidit) contabescens, ad eximium hunc medicum se contulit, morbum suum ostendens, morbi diuturnitatem indicans, calamitatem suam lachrymis exponens, medicinam denique flagitans. Cuius miseria commotus vir ad miserationem propensissimus, eam in sanitatem afferuit, & quidem ita, vt ad eius curationem nil præter preces adhiberet, atque in ea tres tantum dies infumeret. Nec verò morbo duntaxat laborantibus, aut arreptitijs medicinam gratuitam afferebat : sed nauigantibus etiam, ac cum asperimis ventis confluantibus promptè succurrebat. Perpicuum autem istud est ex plurimis viris, qui iam ipsius beneficio salutem consecuti sunt. Nam cum ventorum imperu mare grauiter exasperabatur, ac fluctus vehementer intumescerent cernebat, statim discipulos ad orationem vocabat, ac propheticum illud vnà cum illis psallebat, Nè in fluminibus irascaris, Domine, nè in fluminibus sit furor tuus, vel in mari indignatio tua. Orabat igitur, ac statim velut incantatione quadam maris feritas in tranquillitatem vertebatur, atque illi, qui è periculo erepti fuerant, accedentes, atque, vt fieri solet, suæ salutis modum exponentes, partim se eum flagrante periculo secum vnà nauigantem, ac nauem subleuantem, partim clauum tenentem ac nauem quam tutissimè dirigentem vidisse dicebant.

Ad hunc itaque modum diuino viro in ea insula collucente, secundo exilij sui anno egregia ipsius mater, & quam à filio quispiam, quemadmodum & ab ea filium, certissimo indicio agnoscere potuisset, filium simul ac mundum relinquens, ad communem Patrem concessit, his autè ad filiam suam verbis vsa : Non est quod plores : nam tu quoque mecum profectura es. Nec verò plures quam septem dies intercesserant, cum Theodora quoque (nam hoc filia nomen erat) relicto mundo ad matrem suam, quemadmodum ipsa prædixerat, abcessit. Eodem autem tempore miles quidam, nomine Stephanus, genere Armenius, ab Europæ partibus profectus, qui dimidia sui parte contabuerat, totusque præ morbo humi vergebat, cum magna illa miracula, quæ à magno hoc viro designabantur, intellexisset, ad eum perrexit, atque ad eius pedes accedens, ea postulare cœpit, quæ & ipse accipere summopere optabat, & ille facile præbere poterat. At ille, qui fide erga Dominum ac benevolentia præditus erat, miraculum ad ipsum transfert : cumque ei, qui agrotabat, vt & ipsius & matris imaginem adoraret, imperasset, atque ille id faceret, sanum eum prostratus ac valentem reddidit. Vt igitur ad commilitones suos se recepit, quærebatur ex eo, quanam ratione conualuisset. Ille autem eam minimè reticebat : verum, Monachus quidam, dicebat, Stephanus nomine, qui apud Proconnesum in angustissima quadam ædicula degit, duas se Imagines adorare iussit, vnã quæ Christi, alteram quæ Deiparæ dicebatur : ac protinus conualui, corpusque omnino erexi. At impij illi & conscelerati, manus non sine magno terrore complaudentes, Væ tibi, inquiunt, qui in idololatriam proruisisti. Confestim itaque eum

eum apud summum Thraciæ præfectum deferunt : qui cum de eo questionem habuisset, nulla interposita mora cum ad Imperatorem misit. Is verò cum accuratus eum examinasset, an recuperatæ valetudinis modum intellexisset, pro ea qua laborabat soliditate, non intellexit : verum, quod ipsi summo studio erat, percontabatur eum, qui morbo liberatus fuerat, an in simulacrorum cultu perstaret. Qui cum & ingenti poenitudine se affici, atque huiusmodi simulacra execrari dixisset, tyrannus, vt ei impietatis mercedem referret, centurionem cum creauit. Cæterum vindex Dei iustitia è vestigio ingratorum illum persequuta est. Nam cum statim ab aula reuerteretur, atque equum conscenderet pararet, ille subito saltitans in terram ipsum prostrauit, atque contriuit, nec calcibus in eum insillire destitit, quoad ille ingratoram animam euouisset.

Militis fanatilitas & perfidia.

Is miserè perit.

Cap. 36.

Tyrannus igitur, tanquam hinc arrepta ansa, sanctum virum quamprimum è Proconneso ad se adduci iubet, illud addens, quod ne exilio quidem multatus, sibi temperasset, quin plebem idolis cultum adhibere doceret. Cum ergo illinc adductus esset, vt in Phialæ perquam obscuro ergastulo tum vinctis, tum pedibus ad lignum arctissimè adstrictis, includeretur, edictis Interiectis autem quibusdam diebus, ad Heliacum, qui Pharus dicitur, duobus tantum primarij ordinis viris comitatus, sanctum virum præstò esse iubet. Cum autem ad eum adductus fuisset, à pio quodam viro numum petijt, eumque cuculle suæ furtim imposuit. Tyrannus itaque, vt eum vidit, exclamare cepit, O vim mihi illatam, o calamitatem, o arrogantiam ! Videte à quonam imperium meum contumelia afficiatur, à quonam ludibrio habeatur ! Cum autem vir sanctus nihil omnino respondisset, verum humi defixus hareret, tyrannus eum iracundè prospiciens, ignemque, vt dici solet, spirans, atque vt ipsi in more positum erat, manum in orbem torquens, atque exclamans, Non mihi respondes, inquit, scelestum caput ? At ille, Si me ita leniter condemnare in animo habes, Imperator, supplicio quam celerrimè aslice. Sin autem huc me idcirco adesse iussisti, vt me interrogares, ac vicissim audires, iracundiam lenitate tempera, atque æquo animo & interroga, & audi. Tum Imperator : Dic age, quibusnam paternis decretis minimè paruimus, vt apud te in hæreticorum numero censamur ? Quoniam, inquit ille, venerandarum Imaginum picturam, multis ante temporibus à diuinis Patribus traditam, scelera- te ab Ecclesijs eiecistis. Tyrannus autem, Nè has, inquit, Imaginum picturas discas (neque enim sunt) sed planè idolorum picturas. Quidnam porrò idolis cum sanctis commune est ? Hic verò sanctus ille vir, Non, inquit, cum Imagines adoramus, materiæ cultum ac venerationem tribuimus : verum Imaginis honor ad exemplar transit, quemadmodum à Basilio dictum est. Quid ? inquit tyrannus, æquumne est ea, quæ à Patribus antè prædicata sunt, quæque & multa & perobscura sunt, ac neque mente comprehendendi, neque verbis vllis explicari possunt, per colores in sensum cadentes exprimere, atque in materia adorare, cum eorum essentia nemini, nisi quantum ad infinitatem, vt Gregorij verbo vtar, attinet, explorata sit ? Minimè verò, ait vir sanctus. Equis enim mortalium, qui quidem mentis compos sit, diuinitatis naturam, quæ & materia caret, & omnem mentis captum fugit, coloribus è materia conlatis pingi posse dixerit ? Cuius enim forma ne mente quidem deliniari potest, quoniam tandem modo ipsa coloribus exprimi queat ? At nos, cum Christum in imagine pingimus, diuinitatis naturam haudquaquam pingimus : verum the- atricam eam formam, quæ in nostra specie apparuit, quamque Apostolica manus contrectauerunt, quemadmodum alicubi ait Theologus, Quod vidimus, & manus nostræ contrectauerunt. Quod si mihi dictum illud Moysi in medi- um protuleris, Non facies tibi similitudinem vllius rei, tam ex his quæ in ca- lo, quam ex his quæ in terra sunt, hunc ipsum Moysen tibi ostendo duorum Cherubim effigiem auro efficientem. Quibus de rebus ad hunc quoque mo- dum diuinus Apostolus differit, Et Cherubim obumbrantia Propitiatorium. Quin ipsum quoque Propitiatorium, & Tabernaculum testimonij, & Sancta sanctorum, an non caelestium figuram exprimebant ? quemadmodum idem Apo-

S. Stepha- nus ab exilio ad tribu- nal Impera- toris redu- citur.

Prædicti fu- erunt nu- mum exigite vir Dei.

Disputatio Constanti- ni Coprony- mi cum Lau- do Stephano.

1. Ioan. 1.

Exod. 20.

Exod. 25.

1. Petr. 9.

Apo-

Hebr.8.

Apostolus rursus ait, Vmbræ caelestium deseruimus. Quid igitur sceleris admittimus, cum Christi formam humanitatis ad spectam in imagine pingimus & adorata sit, adoramus, rei conditæ cultum adhibere videmur, adorationem materiæ tri-

De veritate corporis & sanguinis Christi in sacra Eu- charistia lege lib.4. Da- mascen. de Orthod. fid. cap.14. Iconoma- chorum im- pietas.

præhensionis notam inurunt. Siquidem ea per Christi inuocationem in sancta- titypa ab Ecclesia proscribitur, ut quæ imaginem ac veram illorum figuram teneant quæ & adoramus, & osculamur, & eorum perceptione sanctitatem consequimur. Vos igitur inter sanctum ac prophanum minimè distinguentes, Christi imaginem, non secus atquè Apollinis statuam, Deiparæ quæ itè non secus ac Dianæ, idolum appellare minimè horruistis. Quin ipsam quoquè pedibus protriuitis & exussistis. Ad hæc Imperator, O cæca mente prædite, inquit, ac supra omnes Immemorandos obliuione digne, his Imaginibus proculcatis Christumne proculcauimus? Tum verò ille, verè in diuinis rebus solers Stephanus, in morem eorum, qui bellica laude præstant, aduersarium suomet telo ferire, ac per ea ipsa quæ dixerat, profligare cupiens, manum in cucullam immittens, atque inde numum, in quo impius ille sculptus erat, extrahens, cumque quemadmodum Christus olim Cæsaris numum Iudæis ostendens, Cuiusnam, inquit, est hæc imago & superscriptio? Eo autem mirante, ac respondente, Cuius tandem alius, quàm Imperatorum? Quid, inquit vir diuinus, si quispiam eum contumeliosè in terram proiectum pedibus terat, pœnasne aliquas luet? Quidni autem, dixerunt ij, qui adstabant, cum Imperatoriæ effigiem proculceret? Ad hæc vir sanctus, gra-

Matt.22.

uem quendam ex imo pectore gemitum emittens, ac magno cum animi dolore exclamans, O immanem, inquit, cæcitatè! Si pro mortalis Imperatoris forma & effigie grauissimas pœnas irrogandas esse dixistis, quas tandem pœnas eum subitum esse putatis, qui Filij Dei ac matris ipsius effigiem conculcabit, ignique tradere minimè dubitabit?

Egregiè co- uincit Im- peratorem vir sanctus per simili- tudinem.

Cap.37.

Vix hæc dixerat, cum subito numum eum pedibus protriuit. Cum autem ij, qui adstabant, ferarum ritu accurrissent, ut sanctum virum præcipitem in mare deicerent, (audax enim & præceps est assentatio, ac dum obsequijs aliquem nimium demereri studet, mediocritatis omnis fines excedit) Imperator lenitatem simulans, quò iracundiæ haudquaquam obnoxius esse videretur, qui eam ingentem atque arcanam in animo insidentem habebat, in præsens qui-

Reducitur vir sanctus vincis post tergum ma- nibus in pu- blicum car- cerem.

dem eos prohibet, atque ab huiusmodi conatu abducit: cæterum sanctum virum collo alligari, ac manibus à tergo vinciri iussim, ad publicum præto- rij carcerem amandat: ut videlicet ob protritam Imperatoris effigiem pœnas à lege constitutas lueret. Hæc nimirum lenis ille ac facilis, cunctosque inu- riarum obliuione superans. Nam qui Christi imaginem proculcauerant, at- que in ignem coniecerant, hi suæ imaginis vindicæ sedebant, atque vlticem huiusce facinoris legem proferebant. Ecquis autem eorum amentiam satis ri- deat, immò potius eorum væcordiam ac cæcitatè. satis deplorare queat? At spiritu diuino maiorem in modum afflatus Stephanus, simulatquè vel ipsum carceris limen attigit, pectore incallescens, atque ab eo, quo præditus erat, per- spicaci spiritu concitatus, dierum suorum metam in lingua sua locutus est, his verbis vtens: Hæc est præsentis vitæ meæ requies. Hic enim saltem vsque ad extremum spiritum mihi habitare necesse est; quoniam pro imaginis Christi honore hanc sedem elegi. In interiori autem carcere conclusus, eximia vit-

Psal.38.

tutis monachos trecentos quadraginta duos ex varijs locis collectos, atque eo- dem carcere condemnatos, inuenit, qui partim nares, partim aures excætas ha- bebant, partim euulsos oculos, partim amputatas manus, ob id videlicet, quòd pro venerandarum Imaginum pictura & crectione lucubrationes edidissent. Ac quidem alij plagarum notas adhuc circumferabant: alij præclaras genas pice illitas atque ambustas habebant; alij caput ad risum ac ludibrium abra- sum. Quorum varios istos ac multiplices cruciatus diuinus Stephanus cernens, patientiæ nomine beatos eos prædicabat: ac contra lachrymis dignum se- iudicabat, vt qui in earundem plagarum partem cum illis minimè venisset, nec

342. mona- chi ob Ima- ginum de- fensionem varijs pœ- nis affecti, carceri man- cipantur.

pro Christi imagine membrorum excisionem ipse quoquè pertulisset. At diuini illi Patres, vt primum sanctum virum conspexerunt, ad eum tan- quam ad magistrum & præceptorem accesserunt, vt ab eo salutis præceptis eru-

irentur. Itaque ex Prætorio monasterium factum est: quippè cum illic omnis monasti- cæ vitæ forma ac regula ad vnguem obseruaretur. Ij autem, quibus carceris custo- dia mandata erat, qui quæ sancti viri famam iam pridè audierat, tum demùm ani- mi quoquè ipsius statum, ab ea tranquillitate, quæ in ipsius moribus elucebat, quan- tum fieri poterat, coniectantes, ad eum tanquam ad Dei Angelum animos conuer- ebant, ei quæ summam reuerentiam, ac venerationem tribuebant: adeò vt qui- dam etiam eorum remotis arbitris eadem ad vxorem suam diceret, quæ olim Ma- rthe illi, Morte moriemur, mulier, præ tyranni huius furore. Virum enim, perindè ac Deum, hodierna die vidi, hunc, inquam, in vincula cõiectum monachum, quem

Cap.38. Prætorij carcer sit monaste- rium.

Iudic.13.

3. Reg.17. 4. Reg.4. Mar.12.

Ioan.4.

Nihil com- mercij cum hæreticis habendum.

Mira cuius- dam matro- næ erga vi- rum Dei hu- manitas & clementia.

Cap.39.

S. Pauli no- ui martyri- um, & alio- rum virorū varij cruci- atus referū- tur.

auxerianum vocant. Sapiens autem illa mulier non frigidè ac negligenter ad hæc verba affecta, verum per concinnam atque prudentem ad virum interrogati- onem vitæ sancti Patris rationem omnem perscrutata, clam in carcerem ingressa est, arreptisque venerandis ipsius pedibus, ab eo, vt pro se precaretur, ipsaque vicif- am ei, quæ opus essent, subministraret, postulabat. At diuinitus inspiratus Stepha- nus preces quidem ei annuit & concessit: cæterum adduci non poterat, vt quic- quam ab ea acciperet. Instabat tamen rursus illa, dicens, Quidnam est, quam ob rem in exigua fidei erga te meæ promptitudinem tam obstinatè reijcis? Quamquam enim ipsa id non mereor: at tuam tamen moderationem ac benignitatem ad indi- gnos quoquè indulgenter sese demittere compertum habeo. Quæ admodum enim Sapphira illa quondam Eliæ farinam, & Sunamitis Eliseo cubiculum hospitij præbebat, ac beata illa vidua duos in summa sua penuria obolos erogabat, ac denique Samaritana illa ex fonte haustam aquam Deo porrigebat: ad eundem modum ipsa modum cum pari fide aliquid in te beneficij conferre studeam, nè qualis desiderio meo excidam. Ille verò rursus id constanter recusabat, non quidem ob contumaciam, aut ipsius indignitatem id officij se repudiari dicens (Ego enim, inquit, memet indignum, atque omnium mortalium postremum duco: sed quia ab eo prohiberetur, qui cum hæreticis quicquam commune habere vetu- rat. Neque enim meminisse se cum Imaginum hostibus vllum vnquam commercium habuisse, aut aliquid omnino ab eorum manibus accepisse. Hæc vt illa audiret, humi sese prouolens, quid non dicebat, quid non faciebat, vt ostenderet quam ab hæreticorum societate atque commercio semper abhorruisset? Absit hoc à me, in- quebat, venerande Pater, vt Christi, aut matris ipsius, aut vllius Sancti imaginem contempserim. Scio enim me à Patre nostro Germano didicisse, quas pœnas datu- rimum, qui eò audaciæ proruperint. Cæterum fac quæso, vt nec vir meus, nec custo- dum quicquam resciscat, quòd pictati tuæ indicare cupio: atque ego re ipsa dubita- tionem omnem tibi eximam. Hæc locuta, statim domum euenit, atque aperta ar- cæ arcas Imagines eduxit, vnam Dei genitricis, filium seculis omnibus anti- quiores complectentis, duas alias Petri & Pauli Apostolorum. Quas vt ipso inspe- ctante religiosè adorauit, ipsi postea porrexit, Accipe ista, inquit, atque hinc tibi me, hoc est mulieris peccatricis, memoria reficetur. Ad hunc modum pijs ipsius moribus comprobatis petitioni cedit: ac deinceps Sabbato ac Dominico die ad eum ipsa panis vnica sex, aquæ non plus tribus poculis afferebat. Tantulum enim singulis hebdomadis ipsi cibi ac potus fuit totos vndecim menses, quos in Præto- rio transegit.

Quadam autem die vnà cum cæteris captiuis sedente viro diuino, de supplicijs illis, quæ iustis viris ab iniquis iniquissimi Imperatoris præfectis varijs locis illata fuerant, sermo ortus est. Siquidem in medium progressus Antonius quidam Creta oriundus, vir fortis, & qui fortibus certaminibus egregiè defunctus fuerat, Quoniam modo, inquit, præclara monachi Pauli certamina vobis ob oculos proponere que- am? aut quoniam pacto ea sine lachrymis commemorem? Princeps quidam Cyprici præfectus erat, nomine Theophanes, cognomento Lardotyros. Hic cum sanctum virum, vt in eum inquireret, accepisset, ad Heracliti prætorium eum duxit. Propo- sita autem erat humi Christi in cruce Protensi imago, vnaque itè cruciatus in- strumentum, quod catapultam vocant. Atque ad eum Præfectus, scelestè, inquam, illa

Pfal. 72. illa lingua, atque iniquitatem in excelsum loquens: Vnum è duobus tibi Paule proponitur: nimirum vt aut calcata imagine vitam obtineas, aut vt hoc tormenti genere discrucieris. Hoc autem dicens, puerorum laruis leonem perterrefacere velle videbatur. Statim enim generosus ille vir magna voce exclamās, Absit a me, inquit, Domine Iesu Christe, vnigenite fili Dei, vt theandricam hanc imaginem pedibus teram. Atque hæc locutus, statim humi se curuās, osculum ei fixit, re ipsa plenum faciens, quam nihil iudicis minas moraretur. Ille itaque confestim iracundia rotus æstuans, nudari sanctum virum, atque in catapulta extendi iubet: vbi cum tortores duabus tabulis ipsum firmissimè compressissent, ac ferreis pectinibus totum ipsius corpus exarāssent, prono capite suspenderunt. Ac deindè non exiguo igne infra eum accenso, ita demum holocaustum Deo gratum ipsum effecerunt.

Cap. 40. Hæc eo commemorante, Patribusq; lachrymis madentibus, Theosterictus quidam, hoc nomen meritò consecutus, vir senex ac sacerdotij dignitate ornatus, qui ex pio illo monasterio erat, quod Peleceta nuncupatur, atque & nasum abscisum, & genas feruente pice ac bitumine illitas, miserumque in modum ambustas habebat, (hos enim cruciatus pietatis causa pertulerat) prodiens ipse quoque in medium, superioribus sermonibus hæc adiecit: Impossibile est, impossibile inquam, est, vt vel hic ipse antistes noster sicis oculis ista commemoret. Quanam enim oratione quispiam illius, qui tum Asiam cum imperio obtinebat, furorem completi possit? cui Lachanodracon quidem cognomentum erat, verum ipsius fel atque iracundia draconis quoque virus amaritudine superabat. Ad quem beatus Stephanus, Narra, quæso, Pater, nihil omittens eorum, quæ tum contigerunt, verum omnia oratione prosequens. Etenim per huiusmodi exempla, tum animi promptitudine, tum robore impleti, ad eundem zelum preparamur: siquidem voluntas Dei hoc tulerit, vt pro diuina ipsius imagine nos quoque certamen subeamus. Tum igitur Theosterictus inchoatum sermonem ad hunc modum prosequitur.

Incruenti sacrificium Missa dicitur. Cum incruentum sacrificium in monasterio nostro celebraretur, (erat autè vesperæ sanctæ ac magnæ quintæ feriæ, in qua Christus Iudæis tradendus erat) hic draconis nomen habens, tyranni iussu cum magna militum manu in monasterium impetum facit. Ac mysticum quidem sacrum euerit, mysticis videlicet hymnis protinus silentio compressis: lectissimos autem monachos duodequadraginta vinculis ferreis adstrinxit. Reliquos verò partim verberibus crudelem in modum laceravit, partim eorum barbam pice illitam exussit, naribus prius amputatis. Quorum numerum ipse quoque augeo, quemadmodum faciei meæ notæ certissimè testantur. Quibus impius ille nondum expletus, vniuersum monasterium postea inflammauit, ipsas quoque ecclesias vnâ cum reliquis ædificijs concremans. Mox autem prædictos duodequadraginta Patres ad extremos Ephesi fines relegauit: vbi cum eos in veteris balnei fornice conclusisset, ac deindè aditum obstruxisset, ad hunc modum eos è vita migrare coegit.

Cap. 41. Cum vsque ad eò tristes tragœdiæ narrarentur, atque omnes in gemitus & lachrymas prorumperent, rogatus à Patribus Stephanus, vt ad mitigandum eorum morem orationem aliquam haberet, intimo corde ingemiscēs, Gratias, inquit, Deo agere par est, Fratres ac Patres, gratias, inquam, ei agere de omnibus rebus, quæ præter voluntatem accidunt. Etenim gratiarum actio cum patientia coniuncta cotinas nobis necesse confucit. Quo circa etiamsi igne, aut gladio, aut maris profundo, aut præcipitio, aut alio quodam mortis genere nos mulctent, qui impietatis scelere sese deuinxerunt, prompto atque alacri animo cuncta perferamus. Habemus enim velut exemplar quoddam, in quod intueamur, claros illos Patres, qui ante nos extiterunt, ac per martirium Deo vitam consecrāunt, nimirum sanctum illum Petrum Blachernis in vincula coniectum, qui cum spectante Imperatore pro Christi imagine neruis atrocissimè concideretur, nullum ignaui ac timidi animi specimen in eo cruciatu edidit, verum acerbioribus eum verborum plagis lacerauit. Iulianum alterum & apostatam appellans. Atque ita in his tormentis gratias Deo agens, animā exhalauit. Habemus item Iohannem Monagriæ Præfectum, quem tyrannus, cum eum nullo omnino terrore afficere potuisset, neque adducere, vt Christi matrisque ipsius imaginem pedibus protereret, sacco inclusit, grauique ipsi saxo appenso in profundum mare deiecit. Sed quis tandem est, qui ea

Petrus quidam propter imaginum cultum occiditur. Item Iohannes Monagriæ præfectus.

omnia

omnia facinora enumerando recensere possit, quæ per omnes tyranni prouincias Prætores, qui eum crudelitate superabant, aduersus sanctos viros designarunt? Immo verò quis est, qui sanctorum aduersus eos contentionem, atq; ad extremū vsque spiritum patientiam vlllo sermone referre queat? Quorum si nos exemplū sequamur, beati profectò crimus, vt qui exiguis laboribus amplissimas opes nobis ipsi aggeramus. Neque enim condigne sunt passionis huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Hæc & alia his plura, ad excitandos & acuendos eorum animos, qui vnâ cum eo victi tenebantur, accommodata, cum dixisset, orationi suæ finem imposuit.

Non multi dies intercesserāt, cum ipse suam à terra ad Deum migrationē animæ oculo prospiciens, quadragesimo ante mortē suam die præclaram illā mulierem, illam in quā hospitalitatis laude florentem, ac nouam Ildandulā, atq; eorū, qui in vinculis erant, ministram accersit, ad eamq; his verbis vtitur: Tuæ erga me hospitalitatis fructū velim tibi cū foenore Christus rependat. Bellè enim mihi, atque vt ipsi gratū est, ministrasti, ac me recreasti. Deinceps autem ad quadraginta vsq; dies prostris mecum ipse versari, ac memet excutere cupio. Peto igitur abs te, vt panem eum & aquā, quæ ad me afferre confueueras, per hos dies nē afferas. Vt autē eo nomine merentē eam vidit, atq; huiusce rei causam scire cupientem, Noui, inquit, mihi vitæ finē imminere. Ac propterea monasticæ exercitationis rigorē etiam atque etiam intendere gestio. Cessit his auditis hospitalis illa, ac prælati fide mulier. Per omnes itaq; noctes & dies non desinbat vir sanctus Patres eos, quos carceris focios habebat, monere, docere, salutaribus præceptis erudire, atque id efficere, vt toto penè nocturno tēpore in canendis Dei laudibus versarentur: adeò vt ciues etiam nonnulli, qui sanctioris vitæ studiū colebant, vilibus pannis obuoluti clam ad eum ingrederentur, atq; ipsius benedictione atq; doctrina, non sine magna animi voluntate fruerebantur. In his igitur muneribus cum quadraginta illi dies absumerentur, etiam octauus & tricesimus inchoaret, hospitalē illam mulierem rursū accersitam audientibus Patribus ita alloquitur: Deus qui se pijs omnibus laborū fructus multiplicatò redditurū promisit, benigno oculo te ex alto & sancto suo adspiciat, pro tuo in me officio longè copiosiorē tibi mercedem referat. Ipsius enim verè discipula extitisti, qui dixit, Quicquid fecistis vni ex minimis his meis, mihi fecistis: & Qui recipit iustum in nomine iusti, mercedē iusti accipiet: & Qui potum dat calicem aquæ frigida, nō perdet mercedē suam. En itaq; tuæ erga me voluntatis merces completa est, quam tu eiusmodi à Deo habitura es, vt ea tibi nunquam eripi possit. Ac postea sacris imaginibus ostensis, Accipe, inquit, præclarum hoc tuum depositum, quod quidem tibi & in præfenti hac vita aduersus omne malum præsidij loco sit, & in futura tuæ erga Deum beneuolentiæ, atque orthodoxæ fidei pignus. Hæc vbi dixit, altè rursus ex imo pectore ingemiscens, apertè hoc extulit: Crastina luce ex hac vita migrans, ad aliū mundum atq; Imperatorem proficiscar. Ipsa igitur, cum amarum quendam & acerbum gemitum edidisset, extremamque ei salutem dixisset, receptasque eas, quas vtendas dederat, Imagines linteo quodam obuoluisse, donum postea se recepit. At diuinitus afflatus Stephanus, conuocatis rursū Patribus, eos in diuinis laudibus concinendis pernoctate iubebat.

Porro autem ille Deo prorsus inuisus tyrannus, præter alia, quæ Deo odio atque execrationi erant, facinora, ne Brumaliorum quidem ceremoniam contemnebat, verum eam quoq; splendidè ac luculenter celebrabat, vt qui Brumum quendam ac Bacchum in his Gentilium ritu colere in animum induxisset, eosq; vt frugum ac vini curam gerentes, atq; ad maturitatem ea perducetes, summis honoribus afficeret. Parabat itaque tertix quoque vxoris suæ Eudociæ Brumaliū postridiè iuxta quinti elementii circunductionem celebrare. Progressus autem, atque ad scholarum porticus sedens, vnâ cum symmiltis suis Satanicas quasdam cum organis ac citharis cantiones, aduentati festo congruentes, ad discēbat. Hic igitur ab impijs quibusdam viris ad eum delatum est, Stephanum ex Prætorio monasterium effecisse, eumque totas noctes illic in cantillandis Psalmis traducere: ac præterea complures ciues illuc proficiscentes, idolorum cultum ab eo edoceri. Hæc ille vt audiit, grauiore ira inflammatus, statim militi cuidam, qui in Proximi ordine adscriptus erat, hoc imperat, vt sanctum virum è carcere eductum extra urbem obruncet, illic nempe vbi prius eximia martyris Mauræ templum situm erat: post autem locum

Cap. 42.

Prædicit rebus mortis suæ vir sanctus.

Matt. 19.

Match. 25.

Sacrae Imagines aduersus omne malum præsidij loco sunt.

Cap. 43. Brumalia festa.

Condemnatur sanctus Stephanus capiali supplicio.

M m m

cus ille carnificina factus est, templo scilicet illo à tyranno funditus everso, & solo adæquato, ac Maura nūcupato. Quo etiam in loco fœdera cum dæmonibus occulte sanciebat: tametsi non ad extremum vsq; scelus hoc ipsius obscenum fuerit. Prodidit enim id, quod clam ab eo perpetrabatur, Suphlamij filius, ipsius sacrificij loco dono datus: de quo nunc consulto sermonem silentio comprimemus.

Cap. 44. Crudele Copronymij edictū.

Cum igitur sanctum virum morti addixisset, confestum edictum huiusmodi per totam urbem promulgavit: Quisquis amicum, aut affinem, aut omnino genere coniunctum habere, eumque occultare, aut etiam pullam vestem ferre deprehensus fuerit, hic post varia tormentorum genera exilio multabitur. Cernere igitur erat urbem gravissima calamitate laborantem. Neque enim inimici duntaxat inimicos apud Imperatorem facillimè accusabant, sed etiam amici amicos, & fratres fratres, & serui dominos: atque, vt breui complectar, in grauiore luctu ac plactu tota urbs versabatur, quam cum Iulianus & Valens imperij Romani clauum tenerent. Arverò carnifex ille, qui missus fuerat, sancto viro à Prætorio assumpto, colloque ipsius ac manibus ligno alligatis, ad eadem properabat. Eo autem diu tyrannus è Palatio

Impius tyrannus depictions Conciliorum eradici iubet

progressus in Milij porticu stabat: vbi prius sex illa œcumenica Concilia depicta erant, post autem crudelis Imperatoris iussu induto albario opere delera fuerant, atq; eorum loco circus ille, quem amabat, ac plurimi faciebat, atq; auriga is, quem in delicijs habebat, atque Vrania cum, hoc est caelestem, cum ne terra quidē dignus esset, appellârat, picti cernebantur. In hoc igitur loco cum superbè staret, omnesq; eum faustis omnibus prosequerentur, Nulla mihi, inquit, requies est: iram immemorandi isti exitium vitæ meæ afferunt. Hic verò quidam ipsius factionis: Et vbi tam randem vllus eorum delituit, aut vestigium vllum ipsorum in hac urbe tua, aut in vlla alia ciuitate vel regione occultatū est, cum omnes funditus deleri sint? En enim imperij quoque tui hostem, hoc est Auxentianum Stephanum, abduci hodie vidi,

Renocatur S. Stephanus à loco supplicij ad prætorium grauiori pœna afflictus. Pal. 90.

vt, quas meritis est, pœnas subeat. Tum Imperator: Et quid in cunctis Stephanus accidere queat, quam vt gladio vitam finiat? Verum huius desiderij minimè compos futurus est. Multò enim grauiore mortis genere multabitur. Nunc quippè Imperatrix non mediocriter aduersum nos stomachabitur, si festum ipsius diem in cade conficiamus. Quocircà nouus hic Herodes, atq; vxoris mancipium, reduci quam primùm cum in Prætorium iubet. Quod cum contigisset, rursus cum ijs Patribus, qui in vinculis erant, Dauidicos Psalmos canebat, Qui habitat in adiutorio altissimi, & quæ deinceps sequuntur.

Cap. 45.

Tyrannus autem cum vesperam totam in tibiaram & cithararum cantu transegisset, postridie instructa splendidissima cœna, cum ijs, qui suæ factionis erant, epulabatur. Cumque duos quosdam Fratres, tum dignitate claros, tum corporis similes atque animi pulchritudine florētes (quos postea inuidia œstro percitus interfecit) seorsum acciuisset, Ite ad Prætorium, inquit, ac meo nomine ad Auxentianum Stephanum hæc dicite. Vides quanta tui cura afficiar, vt qui tibi ex ipsis mortis facibus erepto vitam concesserim. Quocircà tandem aliquandò animum inflectens voluntati meæ obsequere. Non quidem me fugit, quin homo contumax & durus ad contumelias potius nobis inferendas prorupturus sit. Vos verò, si sermonum illecebris ipsius animum inflectere poteritis, rem gratam mihi feceritis, ac ministerium istud vestrum comprobabo. Sin istud ei persuaderi nequeat, tandiū eū à vobis

Duo preclari fratres à tyranno missi ad flagellandum sanctum Stephanum, ei pepercerunt.

& à fronte & à tergo verberari volo, quoad miserè animam efflauerit. Igitur preclari illi duo fratres, postquam ad Prætorium venerunt, furiosam quidem illam tyranni sententiam sancto viro exponunt, verum nullo cum malo prorsus affecerunt: quin potius, vbi eum sermonibus ad cohortandum accommodatis confirmasset, ab eo que benedictionem accepissent, ad reditum se accinxerunt. Quæ autem ad Imperatorem dixerūt, huiusmodi fuere: Imperator, miserum illum in pristina sententia perstantem, tuumque imperium infaustis omnibus prosequerem offendimus. Ac proinde tot plagis eum proscidimus, vt penè spiritus omnis expers iaceat: nec certum sit, an crastino die inter viuos futurus sit. Quæ quidem ex re cum miris nihil ipsi charius erat, operam dare postea pergebat, vt qui vetris, & eorum que ventre inferiora sunt, seruus esset.

Impius semper gaudet cum male fecerit.

Cap. 46.

Ar verò diuinissimus Stephanus sub auroram ad se coacto monachorum agmine, postremum hunc ad eos sermonem habuit. Valete Patres ac Fratres, valere: atque

atque in orthodoxa fide constantissimè perseuerate: ac pro mea tenuitate preces quæso fundite. En enim iam iamque ad est mortis meæ tempus, ac pro foribus iam corona est. Quamobrem vereor nè caliginosa dæmonum multitudo propter ignorantiarum mearum multitudinē mihi impedimento sit. Ob quæ cum omnes annis cuiusdam in modum lachrymas profunderent, tolli sibi sacram epomidem, ac deinde analabum cum loro iussit. Cum autem cucullam quoque abijcere pararet, nè id faceret, Patres prohibebant, negantes conuenire vt sine precioso hoc indumenti genere dierum suorum finem videret. Ad quos diuinitus afflatus ille vir, Athleram, inquit, nudum luctari decet. Ac præterea ne æquum quidem est preciosam hanc rem à furente populo contumelia affici, ac prophanis pedibus proculcari. Hæc cum locutus esset, omnes ei morem gesserunt. Itaque cucullam quoque exiit: ac cum pelliceo duntaxat pallio vnà cum monachis sedebat, de his rebus, quæ ad salutem pertinebant, sermonem ad eos habens. Verum enim uerò fieri omnino non poterat, vt quæ in carcere acta fuerant, & quo pacto duo illi pij fratres admodum benignè atque indulgenter cum diuino Stephano egissent, tyrannus ignoraret. Quare cum de his omnibus à dæmone aliquo, vt vero consentaneum est, certior factus fuisset, hora dici secunda è somno experrectus, Leoninum quiddam rugiens, atque ad aula vestibulum festinanter proficiscens, O vim mihi illatam, exclamauit! O insignem meū contemptum! Nemo est qui mihi opituletur: nemo qui subsidium ferat. Quid mihi cum Tenebrosos, & Immemorandis istis? Sic enim ipsi vstratum ac familiare erat monachos appellare. Cum autem ij, qui voluptatibus ac delicijs dediti erant, vtrò ad intemperantem illam mensam currerent, perturbatissimo animo ipsis occurrens, magno cum clamore quærebat, Quò pergitis, & quem quæritis? His autem respondentibus, Ad te benignum nostrum dominum inuis: tum ille altiore voce, Non sum, inquit, dominus vester, non sum Imperator. Alius dominus vester est, alius Imperator: ad cuius pedes vos ipsos prouoluitis, contastisq; ipsius vestigijs ab eo vota precesque supplices petitis. Nemo in me obsequiosus est, vt illo de medio sublato animum meum reficiat ac recreet. His verò animi anxietate laborantibus, ac quisnam ille esset sciscitantibus, quisque ille quem ipsi ciant referrent, aut quemnam alium Imperatorem agnoscerent: tum ipse contra, Stephanus Auxentianus est, inquit.

Præclarum Stephani dictum.

Fideles monachi ab Imperatore Tenebrosos & Immemorandis vocantur.

Cap. 47.

Nondum integrum nomen in eorum aures influxerat, cum subito imperus quidam, & clamor promiscuus, & vox quædam incondita personabat: omnibus, vt erant, ad Prætorium currentibus. Mox truculentorum Leonum instar in carcerem insilientes, Date nobis (custodibus inquit) Auxentianum Stephanum. At ille constanti atque intrepido animo, velut in hoc ipsum paratus, ad eos decore gestu ac vultu ab omni perturbatione libero egreditur, & quæ admodum olim Christus Iudeis, ipsius eadē anhelantibus, Ego sum quem quæritis, inquit. Illi autē illic eum arripiunt, atque in terram allidunt, ferreisque vinculis, quibus ipsius pedes adstringebantur, ab eo extractis, ad publicam viam raptum eum educunt, calcibus in eum insilientes, saxis impetentes, fustibus ferientes, nullum denique supplicij contumeliæque genus omittentes. Cum autem per primam Prætorij portam non tam duceretur quam raptaretur, ac iam in templi Theodori martyris vestibulo esset, manibus humi fixis, ac sublato aliquantum capite vltimum adorationis munus martyri persoluebat. Etenim ne in tanta quidem calamitate pietatis amorem ex animo suo ciecerat. Quæ ex sanguinarijs hominibus quidam, Philommatius nomine, conspicatus, præcipiti quodam furore percitus, Vidēsne, exclamauit, Immemorandus iste tanquam martyr mori cupit. Atque hoc sermone habito, ad siphones, qui illic erant, qui que ob ea incendia, quæ interdum oboriuntur, adhiberi solent, excurrit, auulsumque ab ijs haud paruum lignum trahit, ac sanctum virum, quam vehementissimè potest, in cerebri membrana ferit, sicque protinus interemptum, martyrem quidem illum profecto, seipsum autem, quod omnium grauissimum scelus est, martyris carnificem reddit. Ac vide quæso vim illam Dei vlticem. Non enim, quemadmodum plerunquæ solet, moram vllam interposuit, sed celeriter pede processit. Etenim, simulatque ferijt, ipse quoque in terram, diabolica plaga percussus, ruit; dentibus horrendum in modum stridens, atque ore spumam emittens. Atque ipsa graue illud flagellum permanit, ad extremum vsque spiritum miserum illum comprimens, atque castigans.

S. Stephanus more Christi, suis occisus, se offerre.

Ioan. 18.

Calcibus impiorum subijcitur: factis ac fustibus feritur.

Occiditur.

Diuina vltio in percussoribus.

Cap. 48.

Ac ne sic quidem tamen furibundum illud vulgus animorum impetum remiisit: verum per publicam viam adhuc eum raptabat. Et quidnam tandem ex sacrosanctis illis Stephani membris coronæ expers relictum est? Nam & manus ac pedes ad saxa offendentes conterebantur, & digiti vnâ cum vnguibz auellebantur, atque in terram spargebantur, & venter distumpebatur, atque intestina omnia profuebant. Siquidem è scelestis illis hominibus vnus grauissimum lapidem vtraque manu acceptum in ipsius ventrem iniecit: vnde confestim abdita omnis viscerum compages aquæ ritu in terram effusa est. Nam & mortuo Stephano per summum furorem insultabant, nec contumelijs in eum debacchari cessabant, circundantes eum tanquam canes multi, atque omni modo rapantes ac discerpentes, saxisque per totam viam incessentes, non viri duntaxat, sed etiam mulieres. Quin he puerilem quidem ætatem sanguinarij huius imperijs experrem reliquerunt. Nam ipsi quoque literario ludo relicto (sic enim Imperator iusserat) lapides manibus gestabant, iisque Stephanum insectabantur. Ac quisquis in eum, dum raptaretur, incidens, lapidem non iecisset, pœnas luebat, atque Imperatoris hostis censebatur. Quinetiam cum ad bonis locum, martyrem raptantes peruenissent, caupo quidam pisces coquens, vt eum raptari vidit, vitæ vsura adhuc cum frui arbitratus, assumpto flagrante titione in caluaria ipsam ferit, ac repente

Impij extin-
ctum eius
cadauer,
strutis con-
tumelijs af-
ficiunt.
Pfal. 11.

Cerebrum
capitis eius
effusum, à
pio Theo-
doro colli-
gitur.

Corp' eius
in foueam
Ethnicorū
reorum in-
ijcitur.
Esa. 53.
Luc. 22.

Coprony-
mi impietas
quanta.

Cap. 49.

1. Reg. 2.

Obscurati
est cælum
tempore
mortis S.
Stephani.
Miraculum

Cap. 50.

perfractio occipitio cerebrum effluere cœpit. Theodorus autem quidam vir pius & tergo sequens, illud que è capite fluere videns, simulato lapsu sustulit, ac linteo surtium impostum in sinu abscondit. Atque ita deinde ad spectaculum rursus properabat, nimirum cernere cupiens, quonam tandem sedato furore reliquias martyris proiecerent. At verò sanguinaria illa turba sanctum virum raptans, cum ad Monocionis monasteriū accessisset, in animo habebat beati viri fororē (illic enim diuinum vitæ genus colebat) per vim eiicere, eo que ipsam adigere, vt fraternum corpus tot certaminibus defunctum saxi peteret. Verum illa hoc prænosens, atque in obscurum quoddam sepulcrum sese abdens, huiusmodi facinus effugit. Illi igitur spe hac sua deieci, rursus martyris cadauer trahentes, in Ethnicorum reorum foueam projiciunt (vbi prius quidem diui Pelagij martyris templum erat, verum postea vetustate labefactum impius Imperator euertit, atque in sepulcra redegerat, ac Pelagij sepulcrum nuncuparat) adeo vt tunc quoque locum illud haberet, Cum iniquis vir iustus deputatus est. Postmodum lati redeuntes, qui latronum scuitiam crudelitatis suæ immanitate superauerat, lætum tyrannum ad eunt, velut dæmonis cuiusdam intemperijs diuexati, qui sceleratissime in ipso pugnauerant. Quos quidem lubenti animo susceptos ad mensam suam eduliorum copia onustam adhibuit. Cumque illi ærummosissimam martyris mortem referrent, audiens ille magnoperè ridebat ac lætitia diffundebatur, hominis, nè quid amplius dicam, cruciatus & calamitates in voluptatis materiam trahens. Atque hæc quidem ad hunc modum se habuerunt.

Martyrio porrò perfunctus est ille egregius sanè luctator Stephanus tertio & quinquagesimo ætatis suæ anno, Nouembris mensis octauo & vicesimo die. Ceterum ne ea quidem miracula silentio præterire conuenit, quæ ab ipso (illius videlicet beneficio, qui dixit, Ego glorificantes me glorificabo: qui autem me contemnunt, erunt ignobiles) etiam post mortem patrata sunt. Eo enim ipso die, quo sanctum virum, vt Scripturæ verbis vtar, aggressi viri sanguinum, tanquam arietem insignem de medio sustulerunt, cum tranquillum cælum esset, ac radijs solaribus colluceret, hora tertia ad orientalem aulæ partem ignea nubes in montis vertice (vbi vir egregius monasticæ vitæ certamina exantlabat) repente coorta, ac deinde ad summam vrbs partes excurrens, vniuersum aërem horrenda caligine infectit & obscurauit: atque, vt cum Propheta loquar, cernere erat diem ac non diem, & tenebras ac non noctem. Cumque vnâ cum ea vehemens turbo excitatus esset, ingens vis grandinis, magnitudinisque haud facile credendæ, cecidit, idque circa palatium duntaxat: hincque multi in discrimen vitæ venerunt. Hæc scilicet sanctorum Deus prodigiosè patrare nouit, dum impios reipsa coarguit: eos autem, qui ipsius metu præditi sunt, gloria afficit.

Porrò autem pius ille Theodorus, qui contra fractam capitis sancti viri partem sustulerat, cum ad beati Dij monasterium profectus esset, eiusque antistitem remoris arbitris conuenisset, ei quæcunque insignis athleta Stephanus eo die pertulisset, expo-

expoluit. Ille autem acerbè ingemisens, ad quoddam p̄otomartyris Stephani oratorium, quod ad dextram templi monasterij partem erat, eum ducit: atque vnam quandam educens, in ea diuinas illas reliquias collocat, præsentè puero quodam monasterij, ac que fiebant inspectante. Ambo autem adorationis munere perfuncti, tanquam thesaurum quendam ingentis precij, intra altare occultant. Interiecto verò aliquo tempore accusatur apud Imperatorē Theodorus. Nam ne eum quidem à tentatione liberum atque immunem liuor reliquit: verum, vt Imaginum adorator, exilio multatur, atque in Siculam insulam vnâ cum vxore ac liberis ablegatur. Quem, cum diuturno tempore exilij causa illic cōmoratus fuisset, in patriam rursus reduxit iustus iudex Deus. Reductionis autem modus huiusmodi fuit. Etenim adulescens ille, de quo proximè verba fecimus, ad maturam ætatem prouectus, cum antistite agebat, vt diaconus crearetur. Quod cum ab eo impetrare non posset, (vt qui & iuuenilem ipsius ætatem perspiceret, & vitæ socordiam exploratam haberet) se grauissimo cum malo affecturum comminatus est. Itaque vnam illam occultè surripit, atque ad Imperatorem currit, eique rem totam exponit. Antistes enim meus, inquit, vnâ cum Theodoro, qui in Siciliam exilij causa missus est, damnatorum, quos tu vt nocentes & facinorosos morte afficis, ossa colit atque adorat: te autem tyrannum ac nouum apostatam appellat. His auditis Imperator ira inflammatur, atque antistitem quidem illum corruptum, ac vinculis firmissimè adstrictum in carcere custodiri iubet: Theodorum autem è Sicilia reductum dignas huiusmodi facinoræ pœnas subire: puerum denique ad vtrumque conuincendum afferuari. Reducitur itaque à Sicilia Theodorus. Statimque & cum & antistite in medium producit Imperator: atque in faciem ipsius puerum sistit, vt quod factum fuerat, indicaret. Cum autem illi nihil se huius rei scire affererent, vnam afferri iubetur adulescens. Atque (ô ingens miraculum!) euanescit illa, nec huc vsque reperiri potest. Itaque vacuis manibus reuertitur: Imperator pudore suffunditur, atque id quod contigerat, premere atque occultare conatur, nè illustriorem etiam, quam antè, sancti viri gloriam reddat. Neque enim ipsum fugiebat, quin diuinum Stephanum omnes penè sanctum confiterentur. Iuuenem autem illum, vt calumniatorem, multis verberibus laceratum exilio mandat. Sic nimirum Deus iustos è tentationibus eripere, impios autem eorum loco tradere nouit.

Diuinæ ei' reliquie in vnâ quandam reconduntur.

Pius Theodorus exilio multatur.

Dere stabile cuiusdā inuidiosi facinus.

Stupendum miraculum.

Cap. 51.

Diuinitus puniuntur ancilla que domino suam vitam mercedem tulit, quæ sanctum virum falsi criminis reum egerat. Hæc sunt clarissimi Stephani monasticæ palæstræ, hæc athletica certamina: quibus, cum non modo aduersus carnem & sanguinem, sed etiam aduersus principatus & potestates dimicasset, amplissimum præmium reportauit, nimirum vt ipsi Trinitati laudatus adstet adhuc monasticis sudoribus & athletico cruore gestatus: cui vnam nos quoque ipsius precibus atque intercessione adstemus, per Christi gratiam ac misericordiam, quem decet omnis gloria, vnâ cum principij experite Patre, & vniuerso Spiritu, nunc & semper, & in secula, seculorum, Amen.

HISTORIA S. SATVRNINI PRIMI EPISCOPI TOLOSANI, ET MARTYRIS, DOCTE ET GRAVITER scripta. Extat in peruetustis MS. codicibus. Consentiant antiquissima Martyrologia.

PROLOGVS AVTHORIS, CVIVS NOMEN CODICES non habent.

Honorem sanctos, & dies eorum natalitios, vt Ecclesia vocat.

Anctorum beatissimorumque martyrum passiones debito obsequio veneramus, quos procul a sedibus nostris non tantum remotarum immensitate terrarum, verum etiam marinorum quoque fluctuum interpositione secretos, famae deferentis officio & audimus, & credimus felici martyrio consecratos: atque illos dies, quibus in Domini nominis confessione lucentes, beatorumque obitu regnis caelestibus renascentes, in eius Domini laudem, cuius in decertatione viribus adiuvantur, & post victoriam munere coronantur, vigilijs, hymnis, ac sacramentis etiam sollemnibus honoramus, vt eorum patrocinia atque suffragia in conspectu Domini orando & honorando mereamur. Speciatim alijs vero sanctum istum diem sollemniter venerari debemus, & gaudijs excolere, in quo vir beatus Saturninus, & Episcopus Tolosanae ciuitatis & martyr, in eadem ciuitate geminatam coronam, Deo teste, promeruit, & de sacerdotij dignitate, & de honore martyrij: vt quem iam venerabilem vita fecerat, etiam passio interius consecraret.

HISTORIA.

Novemb. 29.

Psalm. * tardoque

Saturninus primus Tolosanus Episcopus.

* sanum Gentilium

* nonnullis

Deorum ora clauduntur, sancti viri praesentia.

Eccē paganae demerantiam.

EMPORE illo, quo post corporeum Domini & Salvatoris aduentum, exortus in tenebris sol ipse iustitia, splendore fidei illuminare occidentalem plagam coepit, quia sensim & gradatim in omnē terram sonus Euangeliorum exiuit, & parique processu in regionibus nostris Apostolorum praedictio coruscavit: cum tunc in aliquibus ciuitatibus ecclesiae paucorum Christianorum deuotione consurgerent, & crebra miserabili errore gentiliū nidoribus foetidis in omnibus locis templa fumarent: ante annos satis plurimos, id est, Decio & Grato cōsulibus, sicut fidei recordatione retinetur, primum & summum Christi Tolosa ciuitas sanctum Saturninum habere coepit sacerdotem. Cuius fide atque virtute eorum, qui in vrbe eadem colebatur, coeperunt daemonum varicina cessare, commenta nudari, artes detegi, & omnis illorum apud Gentiles potentia, omnisque fallacia, Christianorum fide crescente, decreverunt. Cumque supradicto Episcopo ad ecclesiam id temporis paruulam iuxta * Capitolium, quod inter domum suam & domum Dei erat medium, frequens itus esset ac reditus, sancti viri praesentiam sustinere fallax daemonum turba non potuit: & vt erant muta simulacra, * nullis adumbrata phantasijs, ad sacrilega obsequia, & sollicita consulentium vota coeperunt in silentio permanere.

Cuncti itaque sacrilegae superstitionis antistites, tanta rei nouitate permoti, inter se inuicem querere, vnde nimirum suis venisset tanti temporis inusitata taciturnitas, quisnam ita garrula ora clausisset, vt nec innocantium precibus excitata, nec fuso cruore taurorum & tantis hostijs delinita, aliquod consulentibus afferrent responsum. Audiunt à quodam nostrae religionis inimico, nouam nescio quam surrexisset sectam, superstitioni gentilitatis inimicam, quae Christiana appellaretur, & in deorum suorum excidium nitere. Huius etiam fidei esse Saturninum Episcopum, cuius crebro iuxta Capitolium transitu, à conspectu viri eius exterrita deorum suorum ora siluisse, nec facile posse referari, nisi Episcopum illum mors naturata subtraheret. O ter infelix error, & caeca dementia. Audiunt dijs suis hominē esse terrori: & à delubris atque à sedibus suis daemones ad transitum ipsius exulare, non solum audiunt, sed etiam intelligunt. Et hunc virum, ad oratis sibi idolis etiam sine praemissa interminatione terribilem, interficere potius quam honorare defini-

definiunt miseri, non considerantes, quod nullum magis, quam illum colere deberent, cuius serui suis numinibus imperarent. Quid enim stultius, quam timere metuentes, & illum, qui dominatur dominantibus, non timere?

Inter haec ergo conquirentium & stupentium studia, cum paulatim magna fuerat multitudo hominum congregata, & omnes studiosius vellent, parato ad victimam tauro, certi aliquid de his, quae dicebantur, agnoscere, & deos suos litationem ingentis hostiae vel reducere cuperent, vel propitiare: ecce ipsum Saturninum, ad officium solenne venientem vnus ex illa malignantium turba eminens agnoscit, & dicit: En ipsum aduersarium cultibus nostrae religionis signiferum, qui detestanda praedicat templa, qui deos nostros daemonum appellatione condemnat: cuius postremo praesentia consueta nos prohibet obtinere responsa. Itaque quia ipsum nobis opportuno in tempore debitus ipsi finis exhibet, nostram pariter deorumque nostrorum vindicemus iniuriam, quos iam nunc, compellētibz nobis, aut sacrificando placet, aut moriendo laetificet. Ad quem sacrilegae vocis impulsus, omnis sanctum virum insanientium turba circumdat, ac presbytero vno ac duobus diaconibus, qui obsequijs eius adhaeserant, per fugam lapsis, ad Capitolium solus attrahitur: & cum immolare daemones cogere, clara voce testatur: Vnum & verum Deum noui: huic laudis hostias immolo: deos vero vestros daemones esse scio: quos incassum non tam hostijs pecudum, quam animarum vestrarum moribus honoratis. Quomodo autem vultis, vt ego eos timeam, à quibus, vt audio, dicitis me timeri?

Ad hanc vocem sancti Episcopi, omnis ille sacrilegae multitudinis tumultus incanduit, tauroque illo, qui fuerat victimae preparatus, sine laceribus circumactō, & post terga dimisso, ad ministerium suae crudelitatis vtuntur. Postrema enim partem eius, qui ad posteriora tauri ipsius desuebat, sancti viri pedes alligabant, atque stimulis acerbis taurum, de superiori Capitolij parte in plana praecipitant. Nec mora: inter primos descensus ipsius gradus capite colliso, cerebroque exanso, & corpore omni membrorum parte lacerato, dignam Deo animam Christus recepit: vt quam pro nomine suo fideliter dimicantem supplicijs furor gentilis extorierat, suis post victoriam laureis coronaret. Exanimē tamen corpus neque obnoxium iam vilius iniuria, vsque ad eum locum, tauro furente, perductum est, ubi tunc disrupto, tumultuariam eo tempore meruit sepulturam. Nam paucis id temporis Christianis, ipsiusque propter furorem gentiliū sancti viri corpus humare meruentibus, duae tantum muliculae, sexus infirmitatem fidei virtute vincentes, & viris omnibus fortiores, & sui sacerdotis exemplo, credo, ad tolerāriam passionis animatae, beati viri corpus ligneo feretro immisissum, quam maximē in profundo loco actis satis scrobibus condiderunt: vt venerandas sanctasque reliquias non tam sepelire, quam abscondere videretur: ne forte sacrilegae mentis homines, si aliquid conditi corporis tumulo videret honoris adhiberi, effossum statim corpus in frustra dispergerent, & eriperent etiam ipsam tenuem sepulturam.

Manfit vero aliquandiu sub vili caespite, omnibus quidem inhonorū, sed honoratum à Deo martyris corpus: donec sanctus Hilarius, post multum tempus in Tolosa vrbe Episcopus ordinatus est: Qui de antecessoris sui & obitu instructus, & merito, effossa vsque ad ipsum sepulcrum ligneum terra, sanctas veritus commouere reliquias, transuolutionem desuper multo labore diligenter extruxit: basilicam etiam paruulam vilibus tignis ad locum tantum orationis adiecit. Procedente dehinc tempore, cum multorum ad basilicam ipsam fideliter à seculo recedentium, pro solatio propter corpus martyris gratia quiescendi deferrentur exequia, & locus omnis tumulorum corporum multitudine fuisset impleris: sanctus Episcopus Syluius, Episcopatum supradictae vrbis indeptus, pulchram & speciosam basilicā magnis sumptibus venerandis & transferendis illuc martyris reliquijs parans, ante consummationem coepti operis recessit à seculo. Post cuius obitum sanctus Exuperius in summū sacerdotium cooperatur, vir absque vilius praecessorum iniuria, absque vilius, qui id temporis Ecclesias regere videbantur, inuidia, non solum nulli secundus, verum etiam ipsi beato martyri virtutū meritis comparandus, basilicā, quam decessor suus fideliter inchoauerat, instantissime consummauit, & feliciter dedicauit. Qui cum trāsferre illuc sancti martyris reliquias, non pro sua incredulitate, sed pro ipsius honore dubitaret, admonitus per quierit est, ne infideliter negligeret, quod fideliter

S. Saturninus compit ganis.

Crueli supplicio percutitur.

Veneranda sanctaque eius reliquiae.

Hilarius Tolosa Episcopus.

Syluius Episcopus Tolosanus.

Item Exuperius.

Basilica S. Saturnini.

credidisset: nullam fieri vel diminutione cinerum, vel cōmōtione membrorum spiritibus iniuriam: quia manifesta res esset credentibus, hoc martyribus proficere ad honorem, quod profuisset credentibus ad salutem. Statimque tali visione firmatus, religiosi Imperatoribus precē detulit, ac sine mora vlla quod tam piē poposcerat impetrauit: vt translata ad basilicam omni studio pręparatam sancti viri reliquias, non tam temeraria violaret audacia, quā ambitiosius venerantis cōlerent obsequia.

Ioan. 11.
Psal. 7.

Ioan. 15.
Psal. 138.
Apoc. 7.

Psal. 91.
Psal. 115.
Psal. 149.

Nota.

Quod nunc huic opusculo superest, omnes legentes, omnes intelligentes, causam salutis nostrę in fide stare, neque sine causa Deum Euangelica voce dixisse: *Credis hoc?* Cui cūm responsum fuisset, *Credo*: ait: *Fiat tibi secundum fidem tuam.* Non quod Dominus scrutator cordis & renum, de illius credulitate nesciret: sed vt de his, quę de Dominicis virtutibus dicerentur, aut in his, quę nobis tribui posceremus, non debere nos dubiē credere commoneret. Vndē quia & ipse Saluator de talibus viris dixit, *Si feceritis voluntatem meam, iam non dicam vos seruos, sed amicos*: & idem sub propheta voce testatur est: *Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus.* & iterum: *Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, qui lauerunt stolam suam in sanguine Agni, qui sequuntur agnum, de quorum beatitudine dictum est: Plantati in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri stant, & iterum: Preciosa in conspectu Domini, mors sanctorum eius.* & iterum: *Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis: Gloria hæc est omnibus sanctis eius: quibus non solum credere in Christum, sed & pro Christo pati, ac statim post resolutionem corporum cum Christo esse donatum est. Amicos Dei ac dilectos Deo non negligamus vt mortuos, sed honoremus vt viuos: quia non dubia fide certum est, quod si eorum fideliter suffragia postulemus, fideliter patrocinia sentiemus. Quia etiamsi illorum studia cessarent, ille optata prępararet, qui cogitationum non solum præsentium inspektor, verum etiam cognitor futurorum, dum rogatur sui, se intelligit honorari: Qui est benedictus in secula seculorum Amen.*

MARTYRIUM alterius Saturnini & Sisinni Diaconi, quare in gestis Marcelli Papę 16. Ianuarij.

VITA S. RADBODI VLTRAIECTENSIS EPISCOPI, PER F. LAVR. SVRIVM EX MS. CODICE, mutato stylo, præsius descripta. Authoris nomen necdum compari, sed fide dignus est. Numerum etiam capitum margini apposui.

Nouēb. 29.
Cap. 1.

Radbodus theutonicis cōsiliij nunciū sonat.

S. Radbodus dat operam literis.

Discēdi causa degit in aula regū.

BEATVS Radbodus ē nobili Francorum stirpe prognatus, parentes Christianissimos habuit, & ipse suis meritis magno ornamento mundo fuit. Nam ab ipsis propē incunabilis iam animo tendebat ad cęlos. Nomen eius mysterio non vacat, quod consilij nunciū Latinē possis reddere. A Christo enim mittendus erat optimi consilij legatus ad Frisios, a quibus maternum duxerat genus, quibus certē optimē consuluit. Dux Frisonum Radbodus, quem alij Regem vocant, matris eius atavus fuit, cuius nomen ei mater imposuit. Cūm primum discendi capax esse visus est, discēdis literis adnotatus est. Primę ætatis tempus exegit apud Guntherum Coloniensem Archiepiscopum, auunculum suum, literis operam nauans. Sed cūm illi Episcopo res aduersas accidissent, puer egregiæ indolis, hortantibus suis, plerisque etiam adiuuantibus (quippē quem Dei gratia, qua pręditus erat, omnibus charum efficeret,) primō ad Caroli Regis Francorum, inde ad Ludouici eius filij aulam se contulit: non quod palatinos ambiret honores, sed quod intra Regis palatium liberalium disciplinarum studia præclarē colerentur. Præerat autē gymnasio illi Manno philosopho cui sanctus puer, feruens discendi studio, sedulus adhærebat.

Erant

Erant autē ei condiscipuli Stephanus & Mancio, ætate quidem superiores, sed non tam studio. Itaque inter illos exitit pia quædā æmulatio, conabaturque alter alterum excellere, non honoris ambitu, sed humilitate, charitate, legendi & discēdi diligentia. Quorum virtus eō progressa est, vt non multō post vterque Episcopus creatus sit, Stephanus quidē Tungrensium Ecclesię, Mancio verō Cabilonensis. Radbodus autem venerabilis adolescēs, instar apis sedulę literarum floribus insidens, multam inde eruditionis copiam collegit, donēc omnium iudicio non mediocriter doctus est existimatus. Interim virtute animi adolescentię motus comprimebat, carnis rebellionem parsimonia edomabat, mundum & mundana omnia cęlestium amore contemnebat, spiritalibus inhiabat delicijs, rebus caducis omnibus nunciū remittere planē constituebat. Aetas quidē necdum matura erat, sed maris & canis erat moribus, illecebras omnes respiciens, soli Deo placere contentens. Noctē ac die spiritalibus vacabat epulis, & iam tum affectu atque desiderio confectabatur, quod postea opere præstitit.

Cap. 2. Pugnare fortiter aduersus vitia.

Nec verō Regē eius latebat virtus. Nam quanto ille studiosius occultare se conabatur, tātō eius fama, vel maximē inuito illo, latius populi ore diffundebatur, fit charus Regi propter morum integritatem, proceribus regni venerabilis, acceptus & probabilis populo, vt qui non obscurē Deo gratus, & amabilis videretur. Postquam autem Carolus, sub quo adolescentię annos exegit, è vita decessit, suos volens inuisitare, Lomaganium (sic enim vulgō eius patria dicebatur) adiit. Porro etiam Hugoni, summę dignitatis Abbati, & ea tempestate inter Abbates præcipuo, sese adiungens, doctrinę palmam præ ceteris tulit: simul etiam virtutū scalis semper ad altiora scandens, vt lampas cęlestis præclarē vbiquē refulsit.

Cap. 3.

Eius patria.

Inter cęta Egilbertus Vltraiectensis Ecclesię præsul vitam cum morte commutat. Tractatur de substituendo idoneo pastore, miraque Cleri & populi consensione, non sine nutu Dei, Radbodus omnium dignissimus censetur. Idem est Arnulphi, cuius regni moderabatur habenas, itemque principum de eo iudicium. Itaque Cleri, Regis, principum, populi studio & voluntate vir sanctus, primō quidē huius insignis, postea verō diū reluctans, Episcopus creatur. Ea re non mediocri animo dolore affectus, diū hæsitabat quid faceret. Tandem honorē fugere dum vult, vel inuitus rapitur ad cathedrę honoris. Percepta igitur benedictione, æterni Regis miles processurus ad pugnam, armis spiritalibus animo virili se accingit, mutat habitum, moribus addit maiora etiam ornamenta, Christi que doctrinę obtemperans, angustam valdē complectitur viam, perfectęque regularis fit monachus: neque à carnis duntaxat usu, sed ab omni ciborum voluptate abstinens, biduanis triuanisque ieiunijs animum pascit, corporisque imbecillitatem, vix ossibus hærens, naturę necessarijs, ijsque vilibus sustentabat alimentis: interim tamen vultu hilaritatem præ se ferens, & ita se comparās inter suos, acsi delicatis cibis vesceretur.

Cap. 4.

Egilbertus Episcopus Vltraiectensis.

S. Radbodus sit Episcopus Vltraiectensis.

Marth. 7. Monachum proficetur.

Abstinencia eius.

Voluit enim, quoad fieri potuit, omnes latere abstinenciam suam, paucis tantum eius conficijs. Quam cūm laicus quidam, Episcopo familiaris & crebrō eū inuisens, experiri vellet, aliquandō ei ad mensam assidens, & more vsitato cum eo colloquēs, tandem petit sibi copiam fieri bibendi ex poculo, quod erat pro consuetudine illi appositum: quod quidem erat ex onyche factum, congruenterque ornatum auro, sed aqua plenum. Vbi quid tum miri per seruum suum effecerit Deus mirabilis in sanctis suis, res ipsa sili nō patitur. Nō sinit Episcopus, vt ille ex poculo bibat: noluit enim in aliorū notitiam deduci, quid in illo esset: sed tamen oblata quadam opportunitate, alter clam arripit poculū, Episcopus verō id aduertit: sed cūm prohibere non posset iam, quin biberet, suspirat ad Deū & ingemiscit. Et ecce antiquo renouato miraculo, aqua mutatur in vinū optimū. Id sentiens explorator ille, ad pedes sancti antistitis aduoluit, petit veniā, spōdet se deinceps nihil tale attentaturū. Etsi autē præsul sanctissimus celare id voluit, non tamen par erat celari opus Dei, conuenienter illi sententię Raphaēlis angeli, dicentis ad Tobiam: *Sacramētum Regis abscondere, bonū est: opera autē Dei reuelare & confiteri, honorificum est.*

Psal. 68.

Ioan. 2. Aqua in vinum mutatur.

Tob. 12.

Cap. 5.

Quotidiana eius conuersatio, quoad in corpore vixit, quā grata Deo, quā optata & suauis hominibus fuerit, quotidiana illo virtutum augmenta expessente, tametsi explicare nos pro dignitate non valeamus, tamen vel pauca commemorabimus, accepta ab illis, qui rebus gestis interfuere, vt facilius Lector fidem nobis adhibeat. Quicquid ex rebus mundi huius habere potuit, accuratē in pauperes erogauit.

Benignitas eius eximia in pauperes erogavit: cumque omnium bonorum operum floreret exercitijs, at tamen in benignitate erga pauperes nulli secundus fuit. Quotidie, demptis paucis solemnitatibus, suis manibus lauabat pauperum pedes, praebebat eis victum, nudos vestiebat, infirmos visitabat, claudis & pupillis curam adhibebat. Eiusmodi studijs & officijs humanitatis & misericordiae diu noctuque incredibili vigilantia & sollicitudine indefessus vacabat, nec vnquam id genus frangebatur laboribus: id plane in lucris ponens, quicquid in miserorum solatia contulisset. Nulla apud eum viscebatur ornamenta, aut inanis mundi pompa: non illi inerat auri sacra fames. Nefas putabat, eiusmodi oblectari. Itaque contempto mundo, & quicquid is praestare potest amicis suis, caelestium amore feruebat, solo corpore degens in terris.

Cap. 6. Cum autem Traiectensem Ecclesiam Dani vastassent, saepius Dauentriae morabatur, animo tamen semper Traiecti habitas: quod etsi, reddita pace, crebro se conferret, non parum dolerebat & ipsi, & alij, quod res & tempus non sinerent eum illic perpetuo residere. Proponerebat sibi in animo ad imitandum multos sanctos patres, eos praesertim, qui eiusdem Ecclesiae fundamenta in firma petra Christo primo collocarunt, puta sanctos Vuillibrordum & Bonifacium, meritis & sanctitate praecipuos, quos ardui itineris, quo illi praecesserant, duces sibi elegit, imitandosque suscepit: quos etiam in superliminaribus pectoris sui depinxit, intentaque animi contemplatione semper intuebatur. Qui morum sanctitate & optimis exemplis, mentorumque patrocinij etiamnum summi Regis familiam subleuant. Quorsu alter in pace confessione, alter sanguinis effusione clarus, ambo ex hoste triumphantes, caelestis militiae consortio perfruuntur. In horum igitur vestigijs insistens, femina fidei spargebat commisso gregi, seipsum quotidiè viam hostiam immolabat Deo, toto pectore adspirabat ad caelestem patriam, moriebatur mundo, vivebat Christo, totus versabatur in caelo. Erat lucerna Christi super caedlabrum posita, lucens omnibus, qui in domo Dei erant, interim apud se coram Deo humilis.

Cap. 7. Multa furura praedicit. Multae eius virtutes. Nec deerat illi prophetiae spiritus. Multa enim, ut praedixerat, cito euenerunt: multa non longè post acciderunt. Semper animo Domini legem meditabatur, nec eo contentus, etiam opere exequabatur eam: factus iam victor animi, doctor charitatis, cultor castitatis, pauperum sustentator, mœrentium consolator, Clero spes inuisita solatii, populo indefessu leuamen, suis omnibus à facie inimici turris fortitudinis, iusti ad eum tenax, ut nec speris nec aduersis adduci posset, ut ab eo deflecteret. Nunquam ab eius ore Christus absuit, quem etiam animo perpetim, quicquid ageret, affixum habuit. Nunquam vel lectionis, vel orationis studio fatigabatur, nunquam misericordiae officijs & operibus satiabatur, ieiunijs & vigilijs semper addictus. Eius labia semper stillabant dulcedinem, seruebant pacè & salutis remedia: semper Christum eius eloquia sonabant. Praecedentium patrum, ut diximus, exempla cupidissime sectabatur, eorum memoriam legendo, audiendo, colloquendo, vel quippiam de eis componendo incredibili auditate vsurpabat. Texebat de illis hymnos & encomia, quae in eorum solemnitatibus depromerentur. Et nè quis putet nos à vero aliena dicere, extat integrum beatissimi Martini Episcopi officium, ab ipso compositum. Illum enim praeter ceteris specialem sibi patronum delegerat, nihil dubitans eius se patrocinij adiutum iri. Nullis vnquam frangebatur aduersis casibus, nullis circumuentus est rugientis hostis insidijs: vndique firmissimo Dei praesidio communitus, non cuiusquam hostilia arma, non quoscunque casus aspectus reformidabat.

Cap. 8. Visitans aliquando creditum sibi gregem, in Frisiam profectus est, ut si qui illi pristini erroris emergent frutices, eos spiritali vomere extirparet, doctrinaque dei credentium animos irrigaret. Occurrunt autem Dani, eiusque conatus impediunt. Sed ille tamen nihil mortis periculo absterritus, salutaris eis adhortationes adhibet, ut repudiatis erroribus, completatur veritatis viam. At illis obduratis animi in malitia persistentibus, mortemque ipsi minitantibus, anathematis in eos sententiam vibrauit. Tum verò diuina ultio cœlestium eos persecuta est. Nam peste horrenda tanquam fulminis ictu percussis, omnes ferè extincti sunt. Nec vnquam impuniti rulerunt, quoties Traiecti molestia eum affecere. Euestigio enim Dei iudicio plebs crebatur, ut persæpe testati sunt ex illis paucissimi, qui se viuos euassisse laetabantur.

Cap. 9. Per id tempus Baldricus egregius adolescens, Ricfridi Comitiss filius, interredum ad beatum virum venire solebat. Itaque, quandoque praesente illo, vocauit ad se Nitgerum

Singulari deuotione colit SS. Vuillibrordum & Bonifacium. Holandia Apostolos.

Matth. 5.

Cōponit totum officium S. Martini.

Dani eius plexi anathemate, peste perierunt.

gerum presbyterum & Richardum militem, atque ad illos spiritu prophético: Adolefcens hic, quem cernitis, mihi in Episcopatu succedet, & per eum Dens sedem hanc instaurabit, Ecclesiae res multum augebit, destructa & diruta reparabit. Neque id semel atque iterum, sed crebro de illo adolefcente praedixit. Vera autem dixisse eum, toto orbe teste, res ipsa declarauit.

Aliquando Missam beatus vir celebrans, cum Apostolus recitaretur, accitis ad se Eliolpho & Rotguiro presbyteris coenobij Embricensis, ita ait: Equidem non diu posthac victurus sum. Diligenter ergo honorem habetote huic iuueni Baldrico. Ego enim post annos tres & menses sex hic è vita abiturus sum, & hic sine dubio obtinebit sedem meam. Illi his auditis, stant attoniti, non mediocriter admirantes eius vaticinium. Non diu post idem iuuenis eo tempore, quo solent sacri conferri ordines, duos suae ditionis clericos Bennonem & Saxonem ad virum Dei adducit, orans ut sacros ordines ab eius manibus accipiant. Cui vir sanctus, ut semper erat iucundo ore, subridens, Noli, inquit, fili, frustra me ad hanc rem inuitare. Tuum est id, quod me rogas, praestare. non enim meis, sed tuis, manibus isti ordinabuntur: idque post annos duos & menses sex. At Baldricus iuuenis animo consternatus, fundit lachrymas, omnia vel tuta timens, nec credens fore, quod vir sanctus aiebat. Cernens autem beatus Episcopus non mediocriter eum discrucari, blandè consolari eum coepit: Nè timeas, inquit, Baldrice, nec animus generosus ignauia frangatur. Res Ecclesiae, quae nunc pauper & inops habetur, per te donis Dei innumeris locupletabitur, & rerum facies inopinatè mutabitur. Tu ades Episcopi, iam multis annis Traiecti Danorum vastatione euersas, pristinae dignitati restitues. Haec aliaque id genus plura vir sanctus euentura praedixit, quae non seculis, atque ab illo dicta sunt, ut iam ab omnibus cerni licet, postea completa sunt: ita ut verbis frustra fidem ijs facere vidcamur, quae suis quisque oculis vera probare potest.

Cum à Rege inuitaretur, ut aliquid ei praestaret officij, comiter respondere solebat: Iustum est, sublimioribus obedire potestatibus: sed Episcoporum non esse, secularibus implicari negocijs, in quorum castris milites Christi militant, quisnam ambigit? Debent illi spiritaliter in duti armis Ecclesiasticis, pro Regis & populi salute, pace & stabilitate cum suis Dominum deprecari, continuis precibus animarum lucra quaerere, non sectari terrena. Milites, militiae regiae cingulo praecinctos, beneficijsque cumulos, id praestare par est. Atque ita inspecta lege perfecta libertatis, nec blanditijs dimoueri potuit à sententia, nec minis vllis, si quae essent intenterat: soli Deo placere malens, quam à hominibus.

Cum sic autem longè antè praesciret obitum suum, dubitare nemo potest, quin ardenti lucerna preparauit se Domino, à nuptijs redeunti. Vigilauit planè, ut consuetum aperiret pulsanti: triticique mensuram Domini sui familiae tanto diligentius erogavit, quanto certius nouerat se breni rationem illi redditurum. Nec formidabat mortem, cui mori lucrū, & viuere Christus erat. Ad pacis, concordiae, charitatisque studium, ita ut solitus erat, hortabatur suos: seipsum verò pauperem spiritum, meritis diuitem, à terrenis alienum, caelestibus familiarem, quantum humana finit imbecillitas, efficere conitebatur. Ieiunijs, psalmodiarum delicijs, vigilijs, elemosynis magna animi contentione mortem suam communire curauit.

Non est hic pretereunda sublimis illa visio, quam ipse sibi obtigisse quibusdam è suis indicauit. Cum aliquando grauiter decumberet, ita ut viuendi spem omnem abijceret, beatissima Dei genitrix semperque virgo Maria, subsequentibus ipsam sanctis virginibus Tecla & Agne, cum multa luce ei apparuit, totum habitaculum splendore perfundens. At ille tanta visione valde perterritus, loqui praetimore nihil potuit, & propemodum exanimatus est. Tum verò porta salutis, Domina mundi, consolationis medicinam ei adhibens, omnemque non modò timorem, sed etiam languorem depellens: Nè timeas, inquit, Radbode: certus eam te intueri, cui crebro supplices offers preces. Non ego te mea dedignor consolari praesentia, qui inuis ad Deum precibus, mei semper memoriam vsurpas. Noueris autem, nihil ex hoc morbo tibi imminere periculi: sed curatum te iri, nec tamen diu postea in carne visiturum. Securus esto tui: vigilare & operari nè cesses, sed perge, ut coepisti. Sub his verbis repente splendor ille disparuit, sed permansit diu odor gratissimus: morbus omnis planè ablatu est. Haec cum ille clam quibusdam è suis exposuisset, (neque enim, se viuente, voluit cuiquam ea innoscere) simul etiam formam, habi-

Baldrici sibi successurum praedicit.

Cap. 10.

Prædicit etiam mortem suam.

Prophetia eius.

Cap. 11.

Rom. 13.

Non debent Episcopis secularibus fungij officijs.

Cap. 12.

Luc. 12.

Ibidem.

Ad mortem ut se praeparauit.

Cap. 13.

Beatissima virgo Maria ei apparuit.

Eccè quam sit salutiferum, crebro inuocare Deiparam virginem.

habitum, ornatum sanctissimæ matris Dei illis explicavit, addens, pulchritudinem eius neminem satis posse admirari: sanctas autem virgines Teclam & Agnen, tam ex vultu, quam vestitu, potuisse dignosci.

Cap. 14.

Porro exactis triennij & sex mensium spatijs, de quibus supra dictum est, in pago Trente febre correptus, ocyus iubet suos inde secū proficisci, ne febre inualecente, manere illic cogeretur. Hyme enim non facile ex eo pago potest quisquam exire. Ille verò sciebat adesse iam tempus migrationis suæ. Etsi autem morbo eius omnes affligerentur, tamen morem illi gerentes, coeperunt iter habere ad Oetamarsem, vbi si sui permitterent, sepulturæ locum ille sibi delegerat. Paruum tum illic oratorium erat, vbi sæpè ille manere solebat, quòd amœno loco situm esset. Illic ergò pro voto rebus suis constitutis, non Dei famulatu defessus, non morbi fractus: sed vultu hilaris, mortem nihil metuens, quippè ad Christi conuiuium inuitatus, corpore iam præmortuo, spiritu magis magisque viuificabatur. Nec quiescebant labia, cum extremas duceret horas, mirumque in modum ita psalmos de-

Magna eius in extremis precædi infiantia.

promēbat, vt ijs, qui aderant, lachrymarum imbres exprimeret. Planeque gaudenti similis, quòd ad lingua moueri potuit, & halitus relictus erat, inter psalmos identidem reperebat Antiphonam illam, Eccè læti &c. quæ est prima in beati Martini Confessorum principis ab ipso compositis Responsorijs. Nec dubiū erat interdum vallatum beatissimis Angelicis spiritibus, nihil tenebrarum pertinuisse monstra. Sed neque credimus longè abfuisse Martinum eximium præfulem, specialem patronum eius, quem toties canora voce salutare videbatur. Tādē mense Nouem-

Animæ redit creatori ad Dominum.

bri ad extrema tendente, ipse quoque diem clausit extremum, felicissimè migrans ad Dominum. Sanctum autem corpus mox feretro impositum, Clerus & populus omnis cum hymnis & psalmodijs inprimis reuerenter & honorificè Dauentriam perduxerunt. Cumque iam oppido appropinquarent, incolæ eius omnes molibus animis obuiam processerunt: atque ita permixtis lugentium & psallentium vocibus, sacrum corpus in ecclesiam importatum, ea parte, quæ Septentrionem spectat, humatum est: spiritu exultante & perfruente gaudio Domini sui, cui in hac vita seruierat: Cui est honor, & potestas, & gloria per infinita secula, Amen.

Sepelitur Dauentriæ.

PASSIO SANCTI ANDREÆ APOSTOLI, PER PRESBYTEROS ET DIACONOS ECCLESIA RVM Achaie scripta. Habetur apud Aloysium. Nos capit a margini apposuimus.

Nonēb. 30. Cap. 1.

PASSIONEM sancti Apostoli Andreæ, quam oculis nostris vidimus, omnes presbyteri & diacones Ecclesiarum Achaie, scribimus vniuersis Ecclesijs, quæ sunt in Oriente, & Ocidente, & Meridiano, & Septentrione, in Christi nomine constitutis: Pax vobis, & vniuersis, qui credunt vnum Deum in Trinitate perfectum, verum patrem ingenitum, verum filium vnigenitum, verum spiritum sanctum procedentem ex patre, in filio permanentem, vt ostendatur vnus spiritus esse in patre & filio: & hoc esse vnigenitū filium, quod est & ille, qui genuit. Hanc fidem didicimus à sancto Andrea, Apostolo Domini nostri Iesu Christi: cuius passionem, quam coram positi vidimus, prout possumus, explicamus.

Si vnus & idē spiritus in Patre & Filio, ergò ab vtroque procedit.

Cap. 2. S. Andreas constanter se opponit Aegæi proconsuli.

Proconsul itaque Aegæas Patras ciuitatem ingressus, cepit compellere credentes Christo ad sacrificia idolorum. Cui occurrens S. Andreas, dixit: Oportebat vt tu, qui iudex esse hominum comprobaris, iudicem tuum, qui est in celo, cognosceres, & agnitum coleres, & colendo eum, qui verus Deus est, ab his, qui veri dii non sunt, animum reuocares. Cui Aegæas dixit: Tu es Andreas, qui destruis templa deorum, & suades hominibus superstitionem illam sectam, quæ nupèr detectam Romani principes exterminari iusserunt? Andreas dixit: Romani principes nondum cognouerunt hoc, quòd pro salute hominum veniens Dei filius, docuerit ista idola non solum deos non esse, sed esse dæmonia pessima, & inimica humano generi: quæ

quæ hoc docent homines, vnde offendatur Deus, vt dum offensus fuerit, auertatur, & non exaudiat: & cum auersus fuerit, & non exaudierit, habeantur à diabolo ipsi capti, & tandiū eos deludat, quandiū de corpore exeant rei & nudi, nihil secum præter peccata portantes.

Aegæas dixit: Ista superstitiosa & vana verba Iesus vester dum prædicaret, Iudæi illum crucis patibulo affixerunt. Andreas respondit: O si velles scire mysterium Crucis, quam rationabili charitate auctor humani generis pro restauratione nostra hoc crucis patibulum non inuitus, sed spontè suscepit. Aegæas dixit: Cum traditus assidetur à suo discipulo, & à Iudæis tentus, & Præsidi adductus, & ad petitionem Iudæorum à militibus Præsidis crucifixus, quomodo tu dicis eum spontaneum Crucis subisse patibulum? Andreas respondit: Idè ego dico spontaneum, quoniam simul cum ipso sui, cum à suo discipulo traderetur: & antequam traderetur, dixit nobis, quòd tradendus esset, & crucifigendus pro salute hominum: & die tertia resurrecturum se esse prædixit. Cui cum frater meus Petrus diceret: Propitius esto tibi, Domine, non esse istud: Indignatus, sic ait Petro: Vade retrò satana, quia non sapiens es, quæ sunt Dei. Et vt plenius nos instrueret, quomodo spontè passionem susciperet, dicebat nobis: Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Ad vltimum dum cœnaret nobiscum, & diceret: Vnus vestrum me traditurus est, & ad istam vocem omnes contristauerunt: ne suspensos cogitatio trucidaret, ait: Cui dederò panis fragmentum de manu mea, ipse est. Et cum dedisset vni ex discipulis nostris, & futura quasi iam præterita narraret, docuit se voluntate fuisse traditum, cum nec traditorem fugiendo deseruit, & in loco, quò illum sciebat venturum esse, permansit.

Cap. 3. Mysterium Crucis.

Mors Christi spontanea

Luc. 18.

Matt. 16.

Ioan. 10.

Matt. 26.

Ioan. 13.

Cap. 4.

Aegæas dixit: Miror te prudentem virum, istum velle sectari, quem quoquo pacto aut spontè, aut inuitum. Cruci tamen confiteris affixum. Andreas respondit: Hoc est, quod etiam me dixisse iam retines, Magnum est mysterium Crucis: Quod si fortè volueris audire, retexam. Aegæas dixit: Mysterium non potest dici, sed supplicium. Andreas dixit: Ipsum supplicium, mysterium restaurationis humanæ, si patienter audias, comprobabis. Aegæas dixit: Ego quidem patienter te audiam: sed tu si me obtemperanter non audieris, ipsum Crucis mysterium in teipso excipies. Andreas respondit: Ego si Crucis patibulum expauescerem, Crucis gloriam non predicarem. Aegæas dixit: Insanus sermo tuus prædicat gloriam supplicij, qui per audaciam peccatum non times mortis. Andreas respondit: Non per audaciam, sed per fidem, pœnam ad restorationem tuæ animæ quoque pertingas. Aegæas dixit: Restauratur hoc, quod perisse docetur. Nunquid anima mea perijt, vt ad eius me restorationem venire per fidem, nescio quam, tu asseras?

Non expauescit Crucis supplicium Apollolus.

Psal. 115.

Psal. 33.

Cap. 5.

Andreas respondit: Hoc est, quod te discere desiderabam, vt dum perditas animas hominum docuero, istam restorationem earum per Crucis mysterium pandam. Primus enim homo per lignum præuaricationis mortem induxit, & necessariū hoc erat generi humano, vt per lignum passionis, mors, quæ ingressa fuerat, pelleretur. Et quomodo de immaculata terra factus fuerat homo primus, qui per lignum præuaricationis mundo mortem intulerat: necessarium fuit, vt de immaculata Virgine natus Christus perfectus homo, qui est Dei filius, qui primum hominem fecerat, vitam æternam, quam perdidit omnes, repararet: ac de ligno Crucis lignum concupiscentiæ excluderet: panderet in Cruce immaculatas manus pro manibus incontinenti extensis: pro suauis cibo arboris vitæ, escam fellis acciperet: & in se suscipiens mortalitatem nostram, suam nobis immortalitatem offerret.

Gen. 3.

Docet Aegæam mysterium S. Crucis.

Cap. 6.

Aegæas dixit: Ista verba illis narrare debes, qui tibi credunt: mihi autem nisi hoc consentias, vt sacrificium dijs omnipotentibus offeras, in ipsa cruce, quam laudas, te suffigatum affigi præcipiam. Andreas respondit: Omnipotenti Deo, qui vnus & verus est, ego omni die sacrifico, non thuris fumum, nec taurorum mugietum carnes, nec hircorum sanguinem: sed immaculatum agnum quotidie in altari Crucis sacrifico: cuius carnes posteaquam omnis populus credentium manducauerit, & eius sanguinem biberit, agnus, qui sacrificatus est, integer perseuerat & viuus: & cum verè sacrificatus sit, & verè carnes eius manducatae sint à populo, & verè sanguis eius sit haustus, tamen (vt dixi) integer permanet, & immaculatus, & viuus. Aegæas dixit:

Regulari testimonio sacrificij Miltæ, & veri corporis Christi in Eucharistia

N n n

Quo.

Quomodo potest hoc fieri? Andreas respondit: Si vis discere, quomodo hoc potest fieri, assume formam discipuli, ut possis doceri, quod quaris. Aegæas dixit: Ego à te tormentis exigam huius rei notitiam. Andreas dixit: Miror te hominem prudentem tam stultè locutum. Ergò tu tormentis putas me diuina tibi pandere sacrificia? Audisti mysterium Crucis, audisti mysterium sacrificij. Si credideris Christum filium Dei, qui crucifixus est à Iudæis, verum Deum esse, pandam tibi quo ordine occisus in suo regno permanet. Aegæas dixit: Cùm sit occisus, & ab omni populo (vt asseris) deuoratus, quomodo integer perseuerat, & uiuus? Andreas respondit: Si credideris ex toto corde tuo, discere poteris: si non credideris, penitus nunquam tu ad indagandum huius veritatis attinges.

Verè animalis homo nõ percipit quæ sunt spiritus Dei

Cap. 7. S. Andreas in carcerem ducitur.

Esa. 42. Matt. 12.

Consolatur suos Apostolus.

Cap. 8. Rursus ad tribunal ducitur.

En quæcum effecerit in Achæa S. Andreas.

Magna libertas & constantia eius.

Cap. 19. Dicit flagellatur.

Codematur.

Tunc iratus Aegæas, iussit eum in carcerem retrudi. Vbi cùm esset clausus, venit ad eum multitudo penè totius prouinciæ, ità vt Aegæam vellent occidere, & Andream Apostolum, fractis ianuis carceris, liberare. Quos S. Andreas his verbis admonuit: Nolite quietem Domini nostri Iesu Christi in seditionem diabolicam excitare. Nam traditus Dominus omnem patientiam præbuit: non contendit, neque clamauit, nec in plateis aliquis eum clamantem audiuit. Habere ergo silentium, quietem & pacem: & non solum meum martyrium nolite impedire, verumetiam vos ipsos quasi athletas Domini præparate, vt vincatis minas intrepidò animo: plagas autem per tolerantiam corporis superetis. Si enim terror timendus est, ille est vtrique timendus, qui finem non habet. Nam humanus timor fumo similis est, & subitò, cùm excitatus fuerit, euanescit. Et si dolores timendi sunt, illi sunt formidandi, qui sic incipiunt, vt nunquam siniantur. Isti enim dolores aut leues sunt, & tolerantur: aut graues sunt, & citò animam eijciunt. Illi autem dolores æterni sunt, vbi est quotidianus stetus, & mugitus, & luctus, & sine fine cruciatus, ad quem Proconsul Aegæas ire non timet. Estote ergò magis parati ad hoc, vt per tribulationes temporales ad æterna gaudia pertingatis: vbi semper lætèmini, semper floreatis, semperque cum Christo regnetis.

Hæc, & his similia sancto Andrea Apostolo per totam noctem populum admonente, dum lux diei in matutino prorumperet, misit Aegæas, & adduxit ad se sanctum Andream, ac sedens pro tribunali, dixit: Existimaui te nocturna cogitatione reuocare animu tuum à stultitia, & à Christi tui laude cessare, vt posses nobiscum non amittere gaudia vitæ. Stultum est enim, vltro velle ad passionem Crucis ire, & ignibus ac flammis te ipsum pessimum destinare. Andreas respondit: Gaudia tecum habere poterò, si credens Christo, dimittas culturas idolorum. Christus enim me misit ad istam prouinciam, in qua non paruum populum ei acquisiui. Aegæas dixit: Ideò te sacrificare compello, vt isti, qui per te decepti sunt populi, relinquunt vanitatem tuæ doctrinæ, & ipsi dijs offerant grata libamina. Nulla enim remansit in Achæa ciuitas, in qua templa deorum derelicta non sint, & deserta. Nunc ergò per te restauretur cultura deorum, vt & dij, qui contra te irati sunt, placari possint, & in nostra possis amicitia permanere. Sin aliàs, diuersa pro defensione deorum patieris supplicia, & post omnia Crucis, quam laudasti, patibulo suspensus deficies. Andreas respondit: Audi fili mortis, & stipula æternis parata incendijs, audi me seruum Domini, & Apostolum Iesu Christi. Nunc vique mirius tecum egi censura fidei, vt rationis capax, & veritatis defensor effectus, idola vana contemneres, & Deum, qui in cælis est, adorares. Sed quia in impudentia tua perdurans, me putas minas tuas posse formidare, quicquid tibi videtur in supplicijs maius, excogita. Tanto enim meo Regi ero acceptior, quanto pro eius nomine fuero permanens in tormentis confessor.

Tunc Aegæas iussit eum flagellis cædi extensum. Qui cùm septem terniones transisset, eleuatus est, atque adductus ante eum. Cui Aegæas dixit: Audi me Andrea, & ab effusione sanguinis donsilium reuoca. Quod si non feceris, Crucis te faciam interire patibulo. Andreas dixit: Ego Crucis Christi seruus sum, & Crucis trophæum optare potius debeo, quàm timere. Tibi autem cruciatus æternus qui debetur, poteris euadere, si postquam probaueris perseuerantiam meam, vel sic credideris Christo. Ego enim de tuo interitu timeo: non de mea passione conturbor. Passio enim mea aut vnus diei spatium occupat, aut duorum, vt multum: Tuus autem cruciatus nec per millia annorum potest peruenire ad finem. Vndè desine iam miseras tuas angmentare, & ignem imple tu tibi æternum accendere noli. Tunc indignatus Aegæas, cruci eum affigi præcepit, mandans hoc quæstionarijs, vt ligatis pedibus & mani-

manibus, quasi in eculeo tenderetur, nè clauis affixus, citò deficeret, sed cruciaretur penitus longo cruciati. Cumque eum carnifices ducerent, vt crucifigeretur, concursus factus est populorum, clamantium ac dicentium: Iustus homo & amicus Dei, quid fecit vt ducatur ad crucem? Andreas verò rogabat populum, vt non impediret passionem eius. Gaudens enim, & exultans ibat, & à doctrina non cessans.

Cumque peruenisset ad locum, vbi crux parata erat, videns eam à longè, exclamauit voce magna, dicens. Salue Crux, quæ in corpore Christi dedicata es, & ex membrorum eius margaritis ornata. Antequam te ascēderet Dominus, timorem terrenum habuisti: modò verò amorem caelestem obtinens, pro voto susciperis. Sciris enim à credentibus, quanta intra te gaudia habeas, quanta munera præparata. Securus ergò & gaudens venio ad te, ità vt & tu exultas suscipias me discipulum eius, qui pependit in te: quia amator tuus semper fui, & desideravi amplecti te. O bona Crux, quæ decorem & pulchritudinem de membris Domini susceperisti, diu desiderara, sollicitè amata, sine intermissione quæstra, & aliquandò iam concupiscenti animo præparata: accipe me ab hominibus, & redde me magistro meo, vt per te me recipiat, qui per te redemit me. Et hæc dicens, expoliavit se, & vestimenta sua tradidit carnificibus.

Cap. 10. Ecce tibi Apostolum ad crucem tanq̃ ad epulas proferantem.

Qui accedentes, leuauerunt eum in crucem, & extendentes funibus totum corpus eius (sicut eis iussum fuerat) suspenderunt. Adstantes verò erant turba ad viginti millia hominum, inter quos erat frater Aegææ, nomine Stratocles, qui simul clamabat cum populo, iniusto iudicio sanctum virum hoc pati. Sanctus verò Andreas confortabat mentes credentium Christo, & hortabatur ad tolerantiam temporalem, docens nihil esse dignum passionis ad æternam remunerationis compensationem.

In cruce suspēditur.

Interea vadit omnis populus cum clamore ad domum Aegææ, & omnes pariter clamantes, dicebant: Virum sanctum, pudicum, ornatum moribus, bonum doctorem, pium, modestu, rationabile non hoc debere pati, sed debere deponi de cruce: quia iam secunda die in cruce positus, veritatem prædicare non cessat. Tunc Aegæas pauescens populum, & promittens se eum deponere, simul cepit ire. Quem videns S. Andreas, dixit: Quid tu ad nos, Aegæa, venisti? Si vis credere Christo, sicut promisi, aperietur tibi via indulgentiæ. Si autem venisti ad hoc tantum, vt me soluas, ego penitus hinc de ista cruce viuens in corpore deponi non poterò. Iam enim Regem meum video, iam adoro, iam conspectui eius consisto. Sed de tuis miserijs doleo: quia paratus te expectas æternus interitus. Curre pro te miser, dum adhuc potes, nè tunc incipias velle, cùm non poteris. Mittentes autem manus ad crucem carnifices, non poterant penitus contingere eum. Et subindè alij & alij ingerentes se, vt soluerent eum, & nullus poterat pertingere ad eum. Stupebant enim brachia eorum, quicunque se extendissent ad solnendum eum.

Cap. 11.

Cap. 12. Aegæas à populo vult eum de cruce deponere.

Frustrà conantur eum carnifices de cruce deponere.

Tunc voce magna sanctus Andreas dixit: Nè permittas, Domine Iesu Christe, me famulum tuum, qui propter nomē tuum pendeo in cruce, solui: nec permittas eum, qui iam per crucem tuam, cognouit magnitudinem tuam, ab Aegæa, homine corrupti, humiliari: sed suscipe me tu, magister meus Christe, quem dilexi, quem cognoui, quem confiteor, quem cernere desidero, in quo sum quod sum. Suscipe Domine Iesu Christe spiritum meum in pace: quia iam tempus est, vt veniam, desiderans te videre. Suscipe me Domine Iesu Christe magister bone, & iube me de ista cruce non deponi, nisi prius spiritum meum susceperis. Et cùm hæc dixisset, videntibus cunctis, splendor nimius, sicut fulgur de cælo veniens, ità circumdedit eum, vt penitus præ ipso splendore oculi eum humani non possent adspicere. Cumque permāisset splendor ferè dimidiæ horæ spatio, abscedente lumine, emisit spiritum, simul cum ipso lumine pergens ad Dominum, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Cap. 13. Vide pectus Christi in morte flagrantissimum.

Reddit spiritum.

Quædam verò foemina, nomine Maximilla, senatrix in specu posita, diligens pudicitiam & sanctitatem, statim vt cognouit Apostolum perrexisse ad Dominum, accessit ad crucem, & suorum solatio cum omni reuerentia deposuit corpus, & condidit aromatis, & in loco, quo se constituerat sepeliendam, illic eum sepeliuit. Aegæas verò iratus contra populum, disponebat contestationem publicam facere, & ad Cæsarem accusationem contra Maximillam & populum destinare. Sed dum ordinat, in conspectu officij sui à diabolo arreptus est, & in medio foro ciuitatis uoluitus, expirauit. Nunciatum est fratri eius, cui nomen erat Stratocles, & misit seruos suos, dixitque eis, vt inter Biorhanatos sepelirent eum. Ipse autem de facultatibus eius nihil quæsiuit, dicens: Non mihi permittat Dominus meus Iesus Christus,

Cap. 14. Maximilla eum sepelit.

Aegæa interitus.

cui credidi, vt ego de bonis fratris mei aliquid cōtingam, nē polluat me crimen eius, quia Apostolum Domini ausus fuit pro amore pecuniæ occidere.

1.Tim.2.

Hec autem gesta sunt apud Achaiam prouinciam ciuitate Patras, pridie Calendas Decembris: vbi etiam præstantur gloriosa eius beneficia vsque in præsentem diem. Tantus autem timor inuasit omnes, vt nullus remaneret, qui non crederet Saluatori nostro Deo: qui vult omnes saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Ipsi gloria in secula seculorum, Amen.

IOHANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI LAVDATIO IN SAN-

ctum Apostolum Andream. Habetur in Simeone Metaphraſte, ſeptimo tomo Aloyſij.

Nonēbr.30.

Apostoli piscatores.

Instrumenta Apostolica piscationis.

Cruz, rete Apostolica.

Gen.4.

Gen.7.

22.

27.

32.

37.

42.

Exod.3.

14.

Num.17.

101.10.

1.Reg.1.

3.Reg.16.

4.Reg.2.

4.Reg.13.

VALIDVM est Apostolica piscationis rete, admirabilis Andree memoria, & eius reris commemoratio, quo ad capiendas, & ad Christianam fidem attrahendas gentes vsus est. Sagena enim, qua immortales illi mortui vsi sunt, nulla temporis obliuione potest intercipi. Non veterantur tempore illa venationis instrumenta, quæ non humana arte, sed diuina gratia effecta sunt. Quauis enim piscatores ipsi à nobis exceſſerint, nullo tamen tempore instrumenta, quibus illi vsi sunt, aut sagena, qua mundum ipsum comprehenderunt, inueterata est. Qui cum rete iaciunt, & extrahunt, non videntur, & tamen illorum retia plena conspiciuntur. Non arundinem illam possederunt, quam tempus corrumpit. Non linum in aquam demiserunt, quod vetustate putrescit. Non hamum fabricarunt, quem rubigo consumit. Non escam in hamo posuerunt, qua pisces caperent. Non in petra consederunt, quæ vndis quatitur. Non in scapha nauigarunt, quam dissoluit tempestas. Non pisces, hoc est, naturam rationis expertem, expiscati sunt.

Sed quemadmodum ars illa, qua vsi sunt, admirabilis: ita & illorum instrumenta, noua atque inuitata extiterunt. Nam pro arundine prædicatione vsitur, pro funiculo memoria, pro hamo potentia, pro esca miraculis, pro petra cælis, ex quibus huiusmodi piscationem exercent: pro scapha habent altare: pro piscibus Reges etiam ipsos capiunt: pro sagena Euangelium expandunt: pro arte diuinam gratiam adhibent: pro mari vitam humanam tractant: pro retibus Cruze, velut sagena quadam, vi solent.

Quis vnquam vidit à mortuis piscatoribus viuentes homines, tanquam pisces, capi? O magnam Crucifixi potentiam, o diuinæ dignitatis præstatiã, o Apostolorum summa beneficia. Nihil tale in vita esse potest, quale est Apostolica gratiæ fastigium. Multa certè vidit humana vita valdè admirabilia, & opinionè superantia. Vidit enim sanguinem effusum clamantem, & cædem sine lingua vociferantem, ac naturam propter inuidiam contra se diuisam, fratrem germano fratri mortem inferentem, ac propter inuidia liuorem mortis ianuam patefactam. Vidit illam Noë arcam in mundi naufragio positam, & naturæ humanæ interitum. Vidit senem contra propria viscera, hoc est filium, fide armatum, & tanquam victimam eum offerri, qui cæsus non est. Vidit benedictiones furto conciliatas, & formatoris Dei, ac serui palæstram. Vidit inuidiam inter fratres exortam, & seruitutem regni conciliatricem. Vidit somnijs paratum solium, & fratris insidiatores fame attractos. Vidit virgam, miraculorum effectricem, & rubum igne, tanquam rore, circumfusum. Vidit legum latorem Moysen elementis imperantem. Vidit vndas ipsas, tanquam lapides, solidas factas, profundum mare denudatum, viam repentiè structam, & columen nubis in die, ac ignis in nocte populorum multitudini ducem ostensam. Vidit virgam sine terra germinantem. Vidit è cælo panis loco manna fundi. Vidit hominis oratione solem, tanquam freno quoddam, fisti: & sterilis precibus impetratum, vt ipsa prophetam conciperet. Vidit farinæ pugillum frugibus copiosorem, & lecythum olei fontibus abundantiorum. Vidit currum in acre agitari, & prophetam assumi. Vidit denique mortui ossa, vita remedium fieri. Multa talia magna & admirabilia vidit hominum vita. Sed illa tanquam foenum præterierunt, & extincta sunt, vt lucerna, exorto sole.

Nihil

Nihil tale vnquam fuit, quale fuerunt Apostoli. Hi cum Dei verbi essent ministri, attraxerunt incarnatum illum, qui, vt Deus, figuram non habet. Secuti sunt ambulantes eum, qui vbique præsens est. Discubuerunt vnà cum illo, qui nullo loco circumſcribitur. Eius vocem audiuerunt, qui verbo fecit omnia. Mundum ipsum lingua, tanquam sagena quadam, concluderunt. Circumierunt suis cursibus fines orbis terrarum. Errores, vt zizania, eradicarunt. Aras, vt spinas quasdam, amputarunt. Idola, tanquam feras, interfecerunt. Dæmones, vt lupos, profugarunt. Ecclesiam, vt gregem quendam, collegerunt. Orthodoxos, tanquam frumentum, congregarunt. Hæreses, vt paleas, proiecerunt. Iudaismum, tanquam foenum, arefecerunt. Græcorum sectam, tanquam stipulas quasdam, igne combusserunt. Humanam naturam Cruze ipsa, tanquam aratro quodam, excoluerunt, & verbum Dei, vt sementem quendam, sparserunt. Ad summam, omnia illorum facta, tanquam sidera quædam, effulserunt. Quamobrem clara voce illis dicebat Dominus: Vos estis lux mundi. Siquidem Orientem habet Christianus homo illum, qui è Virgine natus est: diluculum habet eum, qui baptisimatis parens fuit: splendorem habet Christi Crucifixi gratiam: radios, admirabiles illas linguas: diem, futurum illud seculum: meridiem, tempus, quo in Cruze ipsa mansit Dominus: Occidentem, sepulcri habitationem: vesperam, breuem illam mortem: Solis fulgorem, resurrectionem à mortuis. Vos estis lux mundi. Intuere astra hæc, & illorum splendorem obſtupeſce. Idcirco Andreas hodierno die cum, tanquam luminis thesaurum quendam, comunem Dominum inuenisset, clamabat ad Petrum fratrem suum: Inuenimus Messiam.

Item agri colis comparatur Apostoli.

Matt.5. Item luci mundi.

Ioan.1.

O fraternæ charitatis exuperantiam, o inuersum ordinem. Posterior Petro in vitam ingressus est Andreas, & prior Petrum ad Euangelium allexit, & tanquam venatus est. Inuenimus (inquit) Messiam. Ex gaudio profecta est hæc oratio: latum inuentæ rei Euangelium hoc fuit. Inuenimus (inquit) thesaurum illum. Fuge, Petre, circuncisionis paupertatem: exue te laceris pannis legis: abijce iugum literæ: hæc omnia contemne, vt parua quædam: vt somnia, despice præsentia: ac Bethsaidem, vt vilem & abiectum quendam locum, aspernare: relinque rete, vt paupertatis instrumentum: scapham, vt naufragij thalamum: piscandi artem maritimam fluctuationi expositam: pisces, vt ventris negotiationem: gentem Iudaicam, vt rabiem contra Deum: Caipham, vt prauis consensibus parentem. Inuenimus Messiam, quem pronunciant Propheta, quem lex præconio suo, tanquam tuba quadam, nobis prædicauit. Inuenimus legis thesaurum. Fuge, Petre, famem literæ. Inuenimus Messiam, quem olim adumbrarunt signa, quem vidit Michæas in throno gloriæ, quem Eliaas contemplantus est super Seraphim, quem Ezechiel vidit super Cherubim, quem Daniel speclauit super nubes, quem Nabuchodonosor vidit in fornace illa, quem Abraham accepit in tugurio, quem Iacob non dimisit, nisi prius ab illo benedictus esset, cuius posteriora vidit Moyses super petram. Hunc nos inuenimus sine principio genitum, & in vltimis diebus visum. O thesaurum ingentem, cuius copia exhauriri non potest. Diuitiæ enim sunt non materici subiectæ, quarum essentia originis est expertis, & inuentio ipsa recens. Inuenimus Messiam, qui interpretatur Christus.

3.Reg.22. 1.Sa.6. Ezech.10. Dan.7.&2. Gen.32.

Multi quidem fuerunt Christi, sed omnes morti subiecti. Abraham Christus fuit, sed in sepulcro corruptus est. Isaac quoque fuit ille quidem Christus, sed eius ossa in monumento iacent. Fuit & Iacob Christus, sed morti subiectus. Moyses etiam fuit Christus, sed quo loco sepultus sit, nescimus. David similiter fuit Christus, sed omnes mortis spolia, omnes fuere mortis captiui. Vnus verè fuit Christus, natura quidem Deus, sed propter eius misericordiam homo: qui virginealem ventrem suo exitu, tanquam sigillo quodam, signauit, & piscatores illos suos curationum fontes effecit:

Vnus Christus, natura Deus, & homo propter nos.

Cuius est imperium, regnum, gloria & adoratio cum immaculato, consubstantiali & eiusdem substantiæ patre, & sanctissimo spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO
I. DE SANCTO ANDREA
Apostolo.

Hodiè, fratres charissimi, beati Andree nobis festiuitas votiu re-
splenduit, qui inter ipsam glacialis brumæ caliginem, iucundam
nostris mentibus induxit lætitiæ serenitatem: & dum aëris incele-
mentia extrinsecus obrigescit, tanti præliatoris audita victoria, pia
corda ad prociuctum spiritalis certaminis incitat, & insignes bel-
latorum Christi animos igne diuini amoris inflammat. Inter cun-
cta sanè martyrij genera illud nobiliss, illud non immeritò iudi-
catur esse præcipuum, quod in ipso Redemptore nostro, capite videlicet martyrum,
cognoscitur dedicatum. Vndè cum diuina dispensatio Petrum & Andream con-
summari per crucis supplicium voluit, inter ceteros Apostolos (licet omnes vnus
potestatis & dignitatis sint) quodammodo egregios atque conspicuos fecit. Cur
enim, quæ Regem præmisit ad sceptrum, eadem vtrunque militem consequenter
enexit ad præmium. O beata germanitas, quam sicut mundo vna consanguinitas
edidit, sic eadem triumphalis mors victores ad astra transmisit: & quos in hac vita
vnus generis protulit natura consortes, in illam beatitudinem sempiternam crux
parturitur æquales. Eiusdem nobilitatis in terra, eiusdem prosapia celsitudinem sor-
tiuntur in celo. Qui enim hic sunt filij Iohannis, illic sunt filij crucis. Istique sunt filij
Chore, qui in quorundam psalmodum titulis prænotantur. Crux enim, quæ eos mo-
rientes huic vitæ subtraxit, cælesti Hierusalem renascentes cum triumphali gloria
nouos ciues inuexit. Et Andreas quidem in Apostolici senatus catalogo secundus
ponitur, qui tamen in agnitionem Domini, iuxta Euangelicam fidem, primus inue-
nitur. Dicit enim Iohannes Euangelista: Quia cum staret Iohannes, & ex discipulis
eius duo, respiciens Iesum ambulans, dixit: Ecce Agnus Dei. Et audientes eum
duo discipuli loquentem, secuti sunt Iesum. Et paulò post: Erat autem, & secuti fuerant
eum. Deindè sequitur: Inuenit hic fratrem suum Simonem, & dicit ei: Inuenimus
Messiam, quod est interpretatum Christus: & adduxit eum ad Iesum.

Nobilissi-
mum mar-
tyrij genus,
crux.

Apostoli
omnes vnus
potestatis,
sed no offi-
cij siue or-
dinis. nam
Petrus omni-
um pastor,
cui dicitur
Pascite oues
meas.

Iohan. 1.

S. Andreas
primus Chri-
stum prædi-
cat.

Gen. 49.

Gen. 22.

Esa. 64.

Christus
in mundum
venit.
Luc. 14.

Ad præliandum planè Rex gloriæ solus aduenerat, & idè ad prociuctum belli
paulatim sibi milites acquirebat. Venerat nanque, vt fortem armatum superueni-
ens vinceret, & vniuersa arma, in quibus confidebat, aufertret. Venerat, vt captiuum
hominem, qui sub diabolicæ tyrannidis iugo premebatur, eriperet, & ad ingenui-
tatis antiquæ titulos reuocaret. Venerat, vt suum Israël de vinculo vetusti Pharaonis
absol-

absolueret, & in manu forti atque robusta, terræ lacte & melle mananti præuius
ductor inferret. Non tamen eligebat in adiutorium sibi triumphalibus titulis cla-
ros, non strenuos bellatores, non frementium ascensores equorum, non deniquè
philosophos & eloquentes, sed retium nectores, ac perexilis nauiculæ remiges, vt vi-
dicia soli diuinæ potentia, non humanis viribus adscribatur.

Cur simpli-
ces piscato-
res elegerit
Apostolos.

Defunt aliqua.

Ecce beati Apostoli Petrus & Andreas, ad vnum Domini iubentis imperium, non
dubitauerunt, quæ possidebant, cuncta relinquere, vt terrenis mererentur cælestia
permutare. Dimittunt quæ præ oculis sunt, vt inuisibilia bona recipiant. Postpo-
nant habita, vt ad sperata pertingant. Ad regnum per supplicium transeunt. Ad æter-
næ vitæ gaudia per momentaneum crucis patibulum proueluntur. Nihil sibi in
peregrinatione reseruant, vt peruenientes ad patriam omnia simul inueniant. Vndè
cum illis per immutationem dexterae excelsi hoc factum est, vt qui tunc abiecti vi-
debantur, & humiles, nunc animarum iudices, & cælestis sint curiæ senatores. Tunc
illorum possessores retium, nunc in regnis cælestibus obtinent gloriæ principatum.
Et quos in terra positos ipsa terrenarum rerum copia destituerat, nunc & totius
orbis monarchiam tenent, & in illa cælesti Hierusalem iudiciariæ potestatis solijs
præfident. Quique extremi penè fuerant hominum, nunc conciuies sunt & partici-
pes Angelorum. Boni siquidem magistri & grati remuneratoris adhæsere vestigijs,
qui eis aurum pro coeno, cuncta pro nihilo, pro tenebris lucem, pro somnio reddidit
veritatem. Quibus nimirum & in celo ipse fit præmium, & in terris quoque omni-
um subijcit iura regnorum.

Compen-
satio diuina,
pro vitæ hu-
ius labori-
bus.

Per hanc ergo viam, fratres mei, qua nos præcessere, sequamur, si illuc, vbi sunt,
peringere volumus. Post hos itaque recta via gradientes, sic relinquamus Hierico
eorum obsidione submersam atque destructam, vt nequaquam de eius anathema-
re aliquid vsurpemus. Prohibet nempe Iesus ille Naue, nè de facultatibus Hierico
aliquid concupiscat. Verat & noster Iesus, verus vique Saluator, vt nemo ea, quæ
mundi sunt, diligat. Nolite, inquit, thesaurizare vobis thesauros in terra. & per
Apostolum suum: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Non ex-
go ad exemplum infelicis Achan, de anathemate Hierico aliquid defraudemus,
vt videlicet nihil ex dissolutis mundanæ conuersationis moribus, disciplinis Ecce-
lasticis inferamus. Non auferamus pallium, vt post indumentum fidei, cultum
conuersationum secularium nullatenus induamus. Non argenti siclos, vt qui
æternum thesaurum in celo recondimus, nullam temporalem pecuniam per
ambitionem in sudario reponamus. Non deniquè regulam auream, vt in Ec-
clesia Christi non accurata introducamus hæreticorum dogmata, non trutinata
Philosophorum acutè disputantium studia, vel Poëtarum elaborata figmen-
ta. Hæc est enim aurea illa regula, limato videlicet atque polito sermone di-
recta, & velut aureo luculentæ facundia nitore vellita. Hanc autem regulam
furati sunt Arius, Marcion & Apelles, aliæque perueriorum hominum pestes,
qui dum Philosophorum sectas in Ecclesiam conati sunt introducere, iram Dei
quodammodo super castra Israël visi sunt prouocare. Sed ij obruti sunt cum
Achan sub acruo lapidum, quia oppressi sunt immanissimo pondere peccato-
rum.

Hæretici
omnes regu-
lam au-
reâ Achan
Israëlitæ spi-
ritualiter fu-
rantur.

Nos autem, fratres charissimi, quia philosophia nostra Christus est, & hic cru-
cifixus, atque idè magistros habemus, non oratores, sed piscatores, non versu-
tos & eloquentes, sed mites ac simplices: despiciamus sapientiam, quæ cæcat,
appetamus stultitiam, quæ discentes illuminat. Quia enim (vt Apostolus ait) non
cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit per stultitiam prædicationis
saluos facere credentes. Teneamus igitur Apostolicam in sua puritate doctri-
nam, & rectæ fidei adhibeamus operis efficaciam. Enatemus procellosum mun-
danæ perturbationis fluctum. Includi libeat tantorum retibus piscatorum. Inca-
lescat cor nostrum ad tam promptæ obedientiæ, tam feruentissimæ deuotionis
exemplum, & quod doctores nostros nonimus tunc fecisse, ipsi etiam, diuina opitu-
lante clementia, studeamus implere. Ecce beatos fratres, Petrum videlicet & Andream,
nunquam post conuersionem legimus carnali quadam necessitudine sibimet
inueniunt familiaris adhæsisse, quàm ceteris: non arctius inter se mutuo confœdera-
tos affectu, non eadem prouincias prædicationis gratia consortiros: & vt magis stu-
peas,

Eccē hic clarissimē Petri primatus super omnes.

Apostoli imitandi.

peas, non molestē tulit Andreas, quōd in fide primus, factus est ordinis dignitate secundus: nec zelo ductus est, quōd Petrus, qui eius ducatu posterior credidit, cuius que ad fidem ipse pravius fuit, prioratus tamen inter omnes Apostolos iura suscepit. Hanc nempe mortificationis regulam oculis nostris supernus Magister apponit, hanc nobis veræ humilitatis normam, per quam illum recta via sequeremur, exhibuit. In illis nanque primus Discipulis, quos & mundi doctores instituit, omnium virtutum formam signanter expressit, ut usque ad consummationem seculi unusquisque fidelium ad eos imitationis oculos dirigat, & per eorum tramitem neutrolibet exorbitaturus incedat, quatenus tenendo vitales affluentia riuos, perueniamus ad fontem, sequendo milites, recto itinere perducamur ad Regem, Iesum Christum Dominum nostrum, Amen.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI, DE EODEM SANCTO ANDREA APOSTOLO, SERMO II.

Festum S. Andreae Apostoli.

Psal. 102.

Baruch 3. Psal. 103. Iob 9.

Deo seruire regnare est.

Et quietum studium, & attentum silentium, & tanta tanti viri festiuitas monent, immo compellunt, aliquid dicere ad ostendam gloriam Deitatis, gratiam Apostolicæ dignitatis, confessionis virtutem. Demus gloriam laudis eius, quem laudant omnes gentes, qui ministros suos & laudat, & laudabiles facit. Ipse est, cui assistunt Angeli ad audiendam vocem sermonum eius: qui stellas vocat, & dicunt, Adsumus: cuius manus extendit caelos: qui fundavit terram super stabilitatem suam: qui graditur super fluctus maris, qui fecit mirabilia solus: in quem desiderant Angeli prospicere. Ipse est, qui fecit omnia, & in omnibus quæ fecit, quæcunque voluit fecit. Hinc seruire, regnare est, qui seruitur pro nobis sub dura & graui necessitate, & purpuram suæ diuinitatis cilicio nostræ mortalitatis operiens, pauper & mendicus venit in regionem nostram. Nunquid non ludus vobis videtur, Iudæi, Pagani, Hæretici, & omnis illa subsannantium, immo insanientium turba, cum dicimus filium Dei carnem, crucem, mortem, clauos & lanceam tolerasse? Ludus profectio est, vnde sic nobis luditur, ut vobis illudatur.

Prou. 8.

Matt. 16.

Ioan. 3.

1. Tim. 6.

Psal. 37.

Psal. 8.

Psal. 30.

S. Andreas primitiua vocatio ad Apostolatū.

Vnicus ille sapiens, huius mysterij non ignarus, ludum istum eleganti sermone præludit: Delectabar, inquit, per singulos dies, ludens coram eo in orbem terrarum. Lusit quippe coram Deo, cum carnem ex eius præcepto suscepit: & in orbem terrarum, quia ad redemptionem orbis terrarum: delectatus per singulos dies, in singulis Apostolis iucundatus, dum vni traditur regnum caelorum, alteri de peccatore suo reclinatum consecit. Et deliciae meae esse cum filiis hominum. Putabam ego, Domine Iesu, quod deliciae tuæ essent non cum filiis hominum, sed cum choris Angelorum, ubi diuinitatis gloria Thronis & Potestatibus admirandus, superiorum oculos reuerberas naturarum. Ibi lucem habitas inaccessibilem, & circumstantiam clarissimorum luminum tui luminis obtegis maiestate. Sed illa clementissima tua pietas, & benignitas adoranda, delicias suas dicit esse cum filiis hominum. Isti sunt filij hominum, qui sperauerunt sub regimine alarum tuarum, quos elegisti de plebe, quorum lauisi pedes, quibus tuum spiritum infudisti, qui fidem tui nominis quadrigis Euangelicis per orbem quadrifidum portauerunt. Nota tamen quod dicit, non cum hominibus, sed cum filiis hominum, Ego puto homines, ad veterem hominem: filios verò hominum, ad filium hominis pertinere: iuxta quam intelligentiam, puer citharista sic intonat: Quid est homo, quod memor es eius? aut filius hominis, quoniam visitas eum? Vides ne, quia Deum hominis esse memorem, filium verò hominis se confirmat visitare? Præsumimus, & suspiramus, quia faciet nobis misericordiam suam in conspectu filiorum hominum, si interim protegat nos in abscondito suæ faciei à conturbatione hominum.

Magister & Dominus noster, cuius schola est in terris, & cathedra est in caelo, ex his omnibus, quos elegit, elegit & præelegit Andrea Apostolum, cuius solennitatē & vocibus, & cordibus in clamamus: O dulcis Apostolus, & primitiua vocatio Saluatoris, qui in ipsum Apostolicum chorū tanti prioratus insignitur fastigio. Non subterfugit nos, quia quodam modo tenerrimus est, & dulcior in cordibus fidelium, cuius passio

tanta spiritus deuotione distillat, ut mentes audientium adipe & pinguedine replere videatur. Vnde non immeritò in singulari auctoritatis arcem suscepta est, quam qui viderunt, scripserunt orbi, & ministri frère sermonis. Vocatio eius, vita & passio, cognoscant vobis: & nunc quid superest, ut à me amplius expectetis? Veruntamen mouet me lectio Apostolica, ut aliquantisper de ea vestra reuerentiæ colloquamur. ait enim: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. dicit enim scriptura: Omnis, qui credit in illum, non confundetur. Tria proponuntur hic, & corde credere ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem, & in illum credere, in quem qui crediderit, non confundetur. Solum cor hominis, capax est rationis, & susceptibile mysteriorum Dei: quod purgatum atque politum, ipsam diuinitatis substantiam, etsi non comprehendit, apprehendit tamen. Cor est in pectore, anima in corde: mens in anima, fides in mēte, Christus in fide: & hoc esse puto, quod dicit Apostolus: Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Hoc igitur in meracissimam eliquatum est puritatem, cum omnia mysteria Christianæ fidei, fide percipis inconcussa, nihilque tibi dubitationem parit, licet non videas rationem. Hæc est consummata iustitia, perfecta veritas, & vera perfectio, si tamen oris confessio subsequatur. Fides enim cordis sine fide oris, aut nulla est, aut parua, Saluatore dicente: Qui me erubuerit, & meos sermones, huic filius hominis erubescet coram Angelis Dei. Et propheta: Perijt fides, ablata est de ore eorum. Non dixit, de corde, sed de ore: quia nihil valet fides cordis sine fide oris, nec fides oris sine fide cordis, cum ista iustitiam, illa donet salutem: quia salus à iustitia, vel iustitia à salute separari non possunt. Crede ergo, & confitere: nihilominus confitere, & crede: quia fides ad iustitiam, confessio fit ad salutem.

Verum quoniam in hac deuotissimo loca, & occasio confessionis se obtulit, reddendum nunc est, quod alibi promissimus, totumque proferendum, quod de confessione sentimus. Patientes autem estote, & si forte protensus sermonem extendero, vos attendite ijs, quæ dicuntur, quia vestra proferuntur vilitati. Via enim est, sine qua nemo veniat ad patrem: quam qui perdidit, perdidit Deum. Cum igitur de vitiorum abyffo disponis emergere, ad illum præcipue sit refugium tuum, cui anima tua commissa est, quæ imposuit Deus super caput tuum. Nec te moueat, si illiteratus sit, vel indiscretus: quia hoc ipsum signum humilitatis est, quæ generat confessionem. Memento quia non est potestas, nisi à Deo. Super cathedram, inquit, Moysi sederunt scribae & pharisæi. Et tu attende non sedentem, sed sedem: cathedram, non personam. Quod si forte vel licentia eius, ad alium tibi fugere permittatur, tu tamen prius ei reuelas tui cordis arcana: quia non est plena salus, si ille fugitur, aut contemnitur, cui adharere, & quem honorare debueras. Quod si minus tibi sufficiens videtur eius instructio, patet ad libertatem via, ut coram alio literato atque discreto effundas cor tuum, reseruatorem illi privilegio suo, cui tu tuam animam commendasti. Nec tibi blandiaris, si grauius peccanti lenior poenitentia, vel à nesciente, vel à dissimulante dictatur, cum in Purgatorij ignibus perficiendum sit, quicquid hæc minus feceris: quia dignos poenitentia fructus querit Altissimus. Licet autem non euaserit manus Dei viuentis, qui tibi plenè non consulit: tibi tamen ratio magistra præsidet, quæ te doceat tantum à licitis abstinere, quantum te memineris illicita perpetraste.

A vestibulo igitur huius sacratissimæ virtutis omnes illos excludimus, quos ad confessionem vel timor cogit: quia extorta confessio non est confessio, sed consultio: vel aliorum accusatio trahit, quæ non est confessio, sed offensio: vel sui excusatio ducit, quæ non est confessio, sed defensio: vel inanis iactantia rapit, quæ non est confessio, sed illusio: & si quæ aliæ pestes sunt, quæ obumbratorio velamine tanti sacramenti simulant sanctitatem. Cor in semetipso, & ex semetipso contritum & humiliatum, ad huius purificationis potest ascendere puritatem. Ostendam tibi vnum iustorum iustissimè confitentem. Queris, quisnam sit? Psaltes Domini est. Dixi, inquit, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino. Dixi, hoc est, in corde meo proposui, non coactus, neque compulsus, sed spontaneus. Iniustitiam meam, ait, non alienam: aduersum me, me arguens & accusans. Vides, quia non timore alterius, vel ad alium accusandum, vel excusandum seipsum sanctus Domini confitetur? Pro huiusmodi confessione remittes tu, Domine, impietatem cordis mei, peccati scilicet. Et pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Hoc primum in corde germinat ad iustitiam, postea in ore nascitur ad salutem.

Primus eius gradus est, cognitio peccati. Initium salutis (ait quidam) notitia peccati.

Nota fidem historię passionis.

Rom. 10. Esa. 28.

Ephes. 3.

Luc. 9.

Ierem. 7.

Via qua itur ad patrem qua sit.

Rom. 13. Matt. 23.

Ignis purgatorius.

Confessio vitiosa quorum sit.

Psal. 30.

Ibidem.

Primus gradus peccati.

1. Theſ. 4.

Matt. 25.

Secundus, poenitentia.

Pſal. 33.

Tertius, dolor ob admiffa peccata.

Quartus, oris confefſio, quae fit ſacerdoti.

1. Reg. 15. 2. Reg. 12.

Matt. 27. Gen. 4.

Pſal. 144.

Quintus, maceratio carnis.

Sextus, correctio operis.

Septimus, perfeuerantia bonitatis.

Exod. 24.

peccati. In hac cognitione videndum est quid egeris, quantis contumelijs affeceris corpus tuum, ambulans in passione desiderij, sicut & gentes, quae ignorant Deum, possidens vas tuum in immunditia & vilitate, non in sanctificatione & honore. Considerandum etiam, quid merueris, ignem illum, qui paratus est diabolo & angelis eius, & omnia poenarum genera, quae in illis poenalibus locis cumulantur & crescunt. Inspiciendum vero, quid amiseris, bona videlicet illa, quae oculis non vidit.

Horum igitur omnium consideratione perterritus, transi ad poenitentiam. Poeniteat te, qui tot & tantis flagitijs inuolutus, in luto facis & miseriae diuitijs iacisti. Poenitentiam age, corpus conterens, & furibundo carnis afello, incentiuorum semina praesumentis, poenitenda amplius non admittas, ne vulnus vulneri frequenter ingeminans, constringas ossa animae tuae, quae custodit Dominus in iustis. Vnum, inquit, ex his non conteretur. Est autem notandum, quod haec duo ita sibi adinuenim coniuuncta sunt, ut cognoscere quis se non possit, nisi poeniteat: & poenitere non possit, nisi se cognoscat. Sic ergo tibi cognitus, & in te poenitens, transfusa ad tertium gradum, dolorem videlicet cordis: & iam plantata erit iustitia plantatione illa, quam plantauit pater tuus caelestis. Dole igitur, quia creatorem offendisti, cuius legem caelestia & terrestria, praeter te, in defessa statione conseruant, & in tanta Republica Dei tu solus peregrinus es, & Imperatoriae maiestatis decreta non curas. Surgat & acrior dolor, quod tuum creatorem & patrem offenderis, & illum patrem, qui tibi ministrat siderum curijs, fecunditatem terrae, fructuum vberitatem. Accedat & acerrimus dolor, qui pertranseat animam tuam, quod tantum benefactorem contempseris, qui dolorem Crucis sustinuit, ne dolores inferni amplius sustineres. Sic igitur in interiori homine iustitia germinante, surculus erumpat in arborem, & loquatur lingua, quod scientia loquebatur.

Quartus itaque gradus, est confessio oris. Haec pure facienda est, quia non est pars peccatorum dicenda, & altera retinenda: neque leuia confitenda, & grauius diffidenda: nec alter accusandus, & ipse excusandus: sed cum iusto dicendum, Non declines cor meum in verba malitiae ad excusandas excusationes in peccatis. Haec enim sunt verba malitiae, & grauis malitiae, quae grauior vel peior esse vix possit. Confitendum est & humiliter, ut idem sit in corde, quod sonabit in ore. Sunt enim nonnulli, qui narrare in confessionibus solent, quae vel argute literario, vel fortiter gladiatorio gessere conflictu, (proh dolor) sub humilitatis pallio superbiam induentes, & putantes se posse vitare oculos iudicis cuncta cernentis. Nonne utriusque reges, Saul & Dauid, redarguti a prophetis Samuele & Nathan, dixerunt? Peccauimus: & tamen Saul audiuit, Transtulit regnum Dominus a te, & dabit illud amulo tuo: & Dauid, Transtulit Dominus peccatum tuum a te, & non morieris? Quid est, nisi quia quod Saul habuit in ore, non fuit in corde: & humilitas, quae in ore Dauid exitit, in corde etiam radiauit? Dicendum est & fideliter, ut in fide Ecclesiae credat sibi peccata dimitti, quia Cain & Iudas pure & humiliter confessi sunt, sed nequaquam fideliter: nam alter eorum desperans, ad laqueum cucurrit: alter illud grande scelus enomuit: Maior est iniquitas mea, quam ut veniam merear. Mentiris, Iatro: quia maior est pietas Dei, quam quaeuis iniquitas: quia miserationes eius super omnia opera eius.

Sequitur quintus gradus, maceratio carnis, quae ieiunij & vigilijs attenuanda est, ne noua prurigne ad voluptuosam reuolet prauitatem. Haec autem facienda est cum licentia: quia quod sine licentia fit, vanae gloriae deputabitur, non mereedi: occulte, ut nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua: discretè, propter debilitatem corporis, & multimodas infirmitates. Plerosque enim vidimus in principio conuersionis ista discretionis infregisse repagula, ut laudum solennijs inhabiles redderentur, & apparatu deinceps lautiori diuturnis foueri temporibus indigerent.

Iam sic illuminatus, procedat ad sextum, qui est correctio operis. Prohibe ergo linguam tuam a malo, operare quod bonum est, & sensuales motus tuos continentie frenis infrena, & sic erit pax in terra carnis tuae. Argue malos pro persona, quam habes, & te praesente, iustitiam non sinas sepeliri.

Veni ad septimum gradum, qui est perseuerantia bonitatis: & in hoc septimo vocabit te Dominus cum Moyse de medio caliginis, & in ipsam diuinitatis substantiam interioribus oculis infiges. Perseuerantiam autem faciunt expectatio praemiorum, poenarum recordatio, primitiae spiritus, & donum caeleste: de quibus loquitur Apostolus, quod

quod nec expertus ignorat, nec inexpertus intelligit. Stultitia est enim illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur.

Audite & breuiter, quem oportet ordinari ad dispensationem ministerij huius: oportet enim non minus literatum, quam religiosum, ut zelum Dei habeat, & secundam scientiam, cum indiscreta religio magis obesse soleat, quam prodesse. Literatum autem ideo, ut sciat quod iniungat, cui parcat, quando parcere debeat, quam consolationem proferat de scripturis. Religiosum vero idcirco, ut puras manus leuet ad Deum, & pro peccatoribus fiducialiter intercedat. Videat autem, ne vnquam de his, quae sub signaculo confessionis accepit, aliquam faciat mentionem, vel alicui loquenti consentiat. Caueat etiam, ne vilescat in conspectu eius, qui ei suam vilitatem ostendit, nec sit suspectus, nec de praeterita futuram vitam aestimet peccatoris. Quod si fortuito de his, quae in confessione suscepit, causa coram eo fuerit ventilata, non tanquam conscius in partem declinet, sed quasi nescius iudicarium ordinem permittat excurrere. Habeat autem in voluntate compati, & cum liberare, & nitatur aliquid detrahere seueritati, imitans dulcedinem Domini mei, de quo dicit sanctus: Quoniam fecisti iudicium meum, & causam meam. Sed (proh dolor) temporibus nostris per visum mundi pestilentialis morbus excreuit, ut praefertantur Ecclesijs, quos nec scientia, nec vita commendat, ceu duces caecorum, & praecipitati, & in praecipitium perducentes.

Audiuimus de confitente, de confessionem suscipiente: audiamus nunc, quae sunt, quae impediunt confessionem. Quantum colligere possum, quatuor praecipue occurrunt, pudor, timor, spes, & desperatio. Nihil fortius ad expugnandum gratiam Dei, quam timor humanus: quia dum erubescimus confiteri, quae commissimus, Deum minus, quam homines, reueremur. Haec est confusio adducens peccatum. Opponamus ergo ei considerationem rationis, reuerentiam intuentis Dei, comparisonem maioris confusionis. Ut enim confiteamur, ratio mouet, Deus cogit, qui videt: & si confundimur hic dicere, quid erit in illa magna confusione, ubi omnia omnibus patere non possunt. Verè qui timet pruinae, irruet super eum nix. Hic considerandum, quam grauis sit poena gehennae, quam longa, quam infructuosa. E contrario autem poenitentia praesens, leuis, breuis, & fructuosa. Spes autem multos obruit, qui dum bona praesentia cupiunt, aperire conscientias suas nolunt, ne si quales sunt, hominibus appareant, ad nulla praesentis vitae bona conscendant. Quibus inculcandum est, quia bona huius seculi, parua sunt, incerta, & momentanea: & illa illius vitae, maxima, certissima, & aeterna. Plurimos desperatio interficit, qui hoc solum metuunt, ne possint continere. Verum nanque est, quia peccator cum venerit in profundum marium, contemnit. Hanc obterere debemus vigore confessionis, gratia humilitatis, & compassione illius, cui aperimus conscientiam nostram.

Sciendum autem, quia alia est confessio, quae peccatum plangit: alia, quae laudem reddit purgatorem. Bonum animae ornamentum confessio, quae & peccatorem purgat, & iustum reddit purgatorem.

Sequitur: Qui crediderit in illum, non confundetur. Credere Deo, est verbis eius fidem adhibere. Credere Deum, est confiteri ubique Deum esse. Credere in Deum, est omnem spem suam in illum dirigere. Deum, & Deo credunt daemones: sed in illum non credunt, in quem qui crediderit, non confundetur, quia spem suam non ponunt in illum.

Eccè quantum potui, etsi non quantum volui, de confessionis differui sacramento. Sed quia sermonem in longum protraximus, finem loquendi pariter audiamus. Det nobis cor de credere ad iustitiam, ore confiteri ad salutem, & in se credere, sponsus Ecclesiae, filius Mariae, qui est Deus benedictus in secula, Amen.

Heb. 6. 1. Cor. 2.

Confessari? qualis esse debeat.

Pſal. 9.

Confessione impediunt. Pudor & timor.

Eccli. 4.

Iob 6.

Item vana spes.

Item desperatio.

Prou. 18.

Duplex confessio.

Quid sit vere credere Deo.

Rom. 9.

DE

DE SANCTO TROIANO, SANTONICÆ CIVITATIS EPISCOPO: EX GREGORIO TVRO. nensi De gloria confessorum Cap. 59.

Nouēbr. 30.

Globus luminis ingēs appāret S. Troiano.

Is fuit S. Martinus.

Nota pri- scoru deu- tionē erga reliquias.

TROIANVS Pontifex ipsius Santonicæ ciuitatis, sancto Bibiano coniunctus caelo, vicinus ei est & tumulto. Magnæ enim virtutis fuisse dicitur hic sacerdos. Quodam verò tempore, dum inter obscura noctium tempora loca sancta, quæ tunc in circuitu vrbs habebantur, vno tantum subdiacono comite circuiret, apparuit ei globus magnus luminis, quasi de caelo descendens. Cognita autem vit Deire, ait comiti: Nè sequaris penitus, donèc ego te vocem. At ille terræ deuolutus, spectabat haud procul, quidnam miraculi ageret Dei seruus. erat enim ager publicus, in quo constiterat. Appropinquante verò lumine, cucurrit sacerdos ad occursum eius, & vsque ad terram se humilians, ait: Benedic, quæso, mihi, beate Pontifex. Cui ille, qui aduenerat, ait: Tu mihi benedic, sacerdos Dei Troiane. Et dato sibi osculo, facta oratione, locuti sunt diuissimè simul. Subdiaconus verò Antonius spectans, vidit lumen, quod apparuerat, eadem, qua venerat, vi reuertit. Vocans itaque ad se subdiaconum Episcopus, ait: Accede nunc, vt explicemus coeptum iter ad visitanda sanctorum loca. Tremens verò subdiaconus, ait: Quæso, domine, nè despicias humilitatem meam: sed indica mihi quæ videris. animaduerti enim nescio quid fuisse diuinum. Cui ille: Dicam tibi, sed tu nemini dixeris. nam scito, quòd in quacunque die hæc publicaueris, ab hoc mundo migrabis. Sanctum, inquit, Martinum Turonicum vidi, & ipse locutus est mihi. Caue ergò, nè cui vulgare audeas arcana Dei. Igitur sacerdos impleto vitæ huius cursu, obiit. Subdiaconus verò plenus dierum, ægrè ferens quòd virtus sancti Troiani occuleretur, conuocato Episcopo, clericis ac quibusdam senioribus, omnia, quæ à sancto audierat, & qualiter mysterium luminis viderat, quo manifestissimè fidem Troiani, Martiniq; gloriam patefecit, ex ordine referauit, nec quicquam ex ijs occultuit, adijciens hæc: Et vt probetis vera esse quæ loquor, finito sermone, sinem facio vitæ. Quibus dictis, clausis oculis obiit, non sine admiratione adstantium. Magnè igitur (vt diximus) virtutis fuit beatus Troianus Antistes, & honorabilis inter cunctos ciues vrbs sua.

Hic fertur, dum esset in corpore, si nouum, vt assolet, amphibalum induisset, cum quo procedens, dioccesim circumiret: s'imbric huius vestimenti à diuersis diripiebantur. salubre enim omnis homo computabat, quicquid ab eo rapere potuisset.

Qui sepultus in terris, caelo se viuere multis virtutibus manifestat.

Nam enervamenti, frigoreti, cæteri que infirmi, plerunquè ad eius tumultum exorantes, accepta incolumitate, recedunt.

FINIS MENSIS NOVEMBRIS.

DE

DECEMBER.

VITA S. ELIGII NOVIOMEN- SIS EPISCOPI, A BEATO AVDOENO ROTHOMAGENSI PRAESVLE, EIVS AEQUALI, CON- scripta libris duobus. Historia admodum proluxa est. Authoris longum Prologum omisimus, nihil ferè, præter simpli- cis styli excusationem, habentem.

LIBER PRIMVS.

De sancti Eligij genere & patria. Cap. 1.

GITVR Eligius Lemouice Galliarum vrbe, quæ ab Decēbris 1. Oceano Britannico ferè ducentorum millium spatio seiungitur, in villa Catalacensi, quæ à prædicta vrbe sex S. Eligij pa- circiter millibus ad Septentrionalem plagam vergit, oriundus fuit. Est itaq; præfata ciuitas partibus sita Ar- moricanis in vltiore Gallia, primaque Aquitania, quæ ad plagam respicit Occidentalem. Cui contigua est ab Oriente prouincia Lugdunensis, Galliaque Belgica. Habet etiam ab Euro & Meridie prouinciam Narbo- nensem: à Circio autem ambitur Oceano. Porro ab Occasu habet Hispanias. In hac ergò regione parenti- bus ingenuis, atque ex longa prosapia Christianis, Eli- gius natus atque alitus est. Cuius pater Eucherius, mater verò Terrigia vocitata est. Itè parētes. Ipse autem, gratia diuina præsciente, congruum sibi ac velut speculum mentis suæ, Eligius nomen accepit. Ergò cum propositum sit de his, quæ gessit, immò quæ Do- minus per eum operari dignatus est, sicut gesta constat, narrare: tamen id, quod, pri- uisquam nasceretur, ad indicium sanctitatis eius ostensum est, quodque magnorum virorum testimonio didici, omittere non debeo.

Quid mater eius de illo præuiderit. Cap. 2.

CVM adhuc vir beatus matris esset alio inditus, vidit genitrix eius visionem, quæ huiusmodi habet ordinem. Videbat quasi aquilam valdè pulchram su- pra suum volitantem stratum, ac se tertidò in clamantem, sibi que nescio quid pollicentem. Cumque ex reciproca voce enigilasset, perterrita nimis, cœpit mirari, quænam esset hæc visio. Interea venit tempus pariendi, & præ magnitudine doloris cœpit mater periclitari. Vocauerunt autem quendam religiosum presbyte- rum, boni testimonij virum, vt pro eadem orare deberet. Qui cum venisset ad eam, quasi propheticum in ox vsurpans verbum, ait ad illam: Noli, inquiens, mater time- re: quoniam benedictum partum tibi Dominus dignabitur largiri. Erit etenim vir sanctus, ac de gente sua electus, vocabiturque magnus in Ecclesia Christi sacerdos. Prophecia de S. Eligio.

Vt sit optimè à puero institutus. Cap. 3.

IGitur Eligius nutritus est in fide recta, atque imbutus à parentibus Christianis re- ligione catholica. Exindè igitur pueritiæ annos excedens, æuum adolescentiæ cum industria gerebat, & quicquid operis arati suæ congruum arripuisset, mira- gilitate perficiebat. Cum ergò videret pater eius tantum filij ingenium, tradidit eum ad imbucendum honorabili viro, Abboni vocabulo, fabro aurifici probatissimo: quico tempore in vrbe Lemouicina publicam fiscalis moneræ officinam gerebat. A quo in breui huius officij vsu plenissimè doctus, cœpit inter vicinos & propinquos in Domino laudabiliter honorari. Gerebat enim simplicitatem columbæ, nè cui- quam machinaretur dolos. Habebat & serpentis astutiam, nè aliorum supplantare- tur in dijs. Dignumque in cunctis habens ingenium, & facilè loquebatur, & purè. Docile eius ingenium. Ecclesiæ etiam conuenticulis frequenter intererat, & quæcunque ibi ex diuinis scripturis

ooo scripturis

scripturis recitabantur, aurem libenter accomodans, auidissimè hauriebat, atque ità in corde suo memoria reconderebat, ut etiam cum absens esset, ea quæ didicerat, meditatione intentissima ruminaret.

Ut in Franciam profectus sit. Cap. 4.

Interea post aliquot annos extitit quædam causa, diuina (credo) gubernante providentia, ut relicta patria & parentibus, Francorum adiret solum: vbi paucis diebus, factus est notus cuidam Regis thesaurario, Bobboni vocabulo, viro honesto & mansueti. Cuius se patrocinio committens, sub eius ditione degebat. Strenuè enim ad omne opus se aprabat, & omnes, cum quibus colloqui potuisset, suo amore annectebat.

Bobboni regio quæstoria adharret.

Ut ad Regis notitiam peruenerit. Cap. 5.

Post aliquod autem temporis interuallum, peruénit ad notitiam Clotarij Francorum Regis, huiusmodi ex causa. Volebat enim idem Rex sellam vrbane auro gemmisque fabricare: sed non inueniebatur in eius palatio, qui huiusmodi opus, sicut mente conceperat, posset opere perficere. Cùm sciret ergò præfatus Regis thesaurarius Eligij industriam, cœpit explorare eum, si quo minus opus optatum posset perficere. Et cùm facillè id apud eum fieri intellexisset, ingressus ad principem, indicauit ei inuenisse se artificem industrium, qui dispositum sine cunctamine aggredereur eius opus. Tunc Rex mente gratissima tradidit ei copiosam auri impensam: sed & ipse nihilominus tradidit Eligio. At ille acceptum opus cum celeritate inchoauit, atque cum diligentia celeriter consummauit. Denique quod ad vnus opificij acceperat vsum, ità ex eo duo composuit, ut incredibile foret, omnia ex eodem pondere fieri potuisse. Nam absque vlla fraude, vel vnus etiam si liquæ immutatione, commissum sibi parauit opus: non ceterorum fraudulentiam sectans, non mordacis limæ fragmina culpans, non foci edacem flammam incusans: sed omnia fideliter complens, geminam meruit felix remunerationem. Opus ergò perfectum defert protinus ad palatium, tradiditque Regi quam donauerat sellam, altera penès se, quam fecerat, gratuito reseruata. Cœpit tunc eum princeps mirari, simul & efferre tantam operis elegantiam: iussitque ilicò fabro tribuere mercedem laboris dignam. Tunc Eligius altera ex occulto in medio prolata, quod superfuit, inquit, ex auro, nè negligens perderem, huic operi aptaui. Confessum suspensum Clotarius, & maiori admiratione detentus, sciscitabat opificem, si cuncta ex eodem penso facere potuisset. Et cùm consequenter iuxta id, quod fuerat sciscitatus, responsum accepisset, ingenium eius sublimi fauore attollens, Ex hoc iam, inquit, etiam in maximis credi poteris. Porro hoc fuit initium, necnon & testimonium in palatio Regis honorandi, immo que credendi Eligium. Ex hoc nempe ad auctius consurgens, factus est aurifex peritissimus, atque in omni fabricandi arte doctissimus. Inuenitque gratiam in oculis Regis, & coram omnibus optimatibus eius. Domino ergò iuuante, roboratur in fide, ac à Rege prouocatus, crescebat quotidie in melius.

Clotario Regi duas ex auro conficit sedes.

Nota integritate eius

* Crejendi, p eo, quod est, fide eius valde spectatam fore.

Ut Rex eum inuenerit adigere voluerit. Cap. 6.

Me igitur presente, nescio quam ob causam, nisi quod facillè datur intelligi fidelitatis obtentu, dum apud Regem puerulus habitarem, quodam die Rotoilo in agro accito Rex Eligio, coram reliquijs sanctorum præcipiebat ei, ut impositione manuum sacris pignotibus daret sacramentum. Sed ille diuinum intuitum verens, excusare humiliter omni nisu tentabat. Cùmque instantius id facere compelleretur, anxius valdè, cœpit mox vbertim lachrymas profundere, metuens scilicet Regem offendere, septuplumque pauens sanctis pignotibus manus imponere. Intuens itaque Rex eius timorem, simulque mirans tantam viri deuotionem, desijt vltra eum cogere: sed magis blandè leniterque demulcens, lætissimo illum vultu dimisit, pollicens se plùs eum ex hoc iam crediturum, quam si multimoda tunc dedisset iuramenta.

Credidit, id est, fide dignum habiturum.

De eius mira conuersione. Cap. 7.

Non post longum spatium, cùm iam Eligius virilem ageret ætatem, cupiens se vas exhibere Deo sanctificatum, ac metuens nè aliqua suum delicta peccata suscarent, omnia ab adolescentia sua coram sacerdote confessus est acta: sicque sibi austeram imponens pœnitentiam, cœpit fortiter colluctationi carnis, spiritus feruore resistere, in laboribus scilicet, secundum Apostolum, in vigilijs,

Confessio sacramentalis.

vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in patientia multa, atque in charitate non ficta. Proponebat nanque sibi aduersus præsentis carnis ardores, futuri supplicij ignes: ac memoria ardoris gehennæ, ardorem excludebat luxuriæ. Orabat iugiter pro donis cælestibus, precabatur Deum diebus ac noctibus, illud ex libro Iob crebrò reuoluens: Ego, inquit, deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum: qui facit magna & inscrutabilia, & mirabilia absque numero. Qui ponit humiles in sublimi, & moerentes erigit sospitate. Adimebat sibi saturitatem panis, ut cælestem posset promereri panem. Ora quidem eius ieiunijs pallebant, corpus aridum marcebat, sed mens acritus semper æternæ patriæ amore aestuabat: & vnde grauiora recordabatur, inde patientius leuiora portabat. Semper enim præsentis vitæ terminum intuens, futuram Dei sententiam ac metuenda iudicia formidabat, sciens scriptum: Beatus homo, qui semper est pavidus. & illud Apostoli: Cum timore & tremore vestram salutem operamini. Necnon & illud Iob dictum: Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum. Ad Domini verò pedes noctibus iacebat, manibus pedus tundens, genas lachrymis irrigans, moderatoque suspirio oculis ad cælum leuatis, illum semper respiciebat, quem fortassè delinquendo offendisse timebat, ac lamentabili voce hæc crebrus verba geminabat: Tibi soli peccaui, miserere mei secundum cunctam magnam misericordiam tuam. & illud beati Iob: Memento, inquit, quia ventus est vita mea. & Parce mihi: nihil enim sunt dies mei. Et ex se quodammodo egrediens, illud ante suam pingebat mentem: quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Ideò ista iugiter meditando, quanto plùs proficiebat, tanto plùs humiliabatur: ut quanto plùs humiliatus esset, tanto amplius proficeret. Cuius quanta fuit mœstitia, tanta fuit & venia: & quantum se humiliter afflixit, tantum clementer à Domino meruit sublimari. O profunda benignitas Dei: sit velocior venia, quam culpa. O felix pœnitentia, quæ tam velociter ad se Christi traxit misericordiam, quæque non prius assiduo fletu delictorum flammam extinguendo, frequentique ieiunio peccatorum virus excludendo destitit, quam misericordiam, quam poscebat à Domino, impetraret. De talibus quippe per Malachiam prophetam Dominus dicit: Dedi ei timorem meum, & timuit me, & à facie nominis mei pauebat. Hinc iterum scriptum est: Timor Domini expellit peccatum. & rursus: Qui timet Dominum, nihil trepidabit, & non pauebit: quoniam ipse est spes eius.

2. Cor. 6. Domat carnem.

Iob 5.

Abstinentia eius.

Prou. 28.

Philip. 2.

Iob 31.

Lachrymæ.

Psal. 50.

Iob 7.

Ibidem.

1. Cor. 2.

Esa. 64.

Malac. 2.

Ecclesi. 1.

Ecclesi. 34.

Ut diuinitus cognouerit remissa sibi peccata. Cap. 8.

Denique quodam tempore interpellans Dominum, fide pleno pectore exiebat, ut si accepta Deo pœnitentia eius esset, quoquo modo dignaretur ei dare notitiam. Habebat itaque in cubiculo, vbi assidue cubitare solitus erat, multorum pignora sanctorum in supremis dependentia, sub quorum sero velamine, reclinato in cilicio capite, orare consueuerat nocte. Quo nimirum in loco cùm ex more quadam nocte in oratione prostratus, super cilicium incumbere, somno ingruente oppressus, veluti transeundo in momento obdormiuit, visumque est ei adstitisse repente quendam, atque dixisse: Ecce Eligi, exaudita sunt preces tue, indiciaque olim quæstita nunc tibi concessa. Mox ille excitatus, odorem hausit gratissimum. Sensit etiam ex gerulo reliquiarum guttas suauissimas super suum lenissimè desuere caput. Ex quo nimis attonitus, surrexit velociter, & sollicitè conspiciens, vidit quasi balsamum distillare de chrismario, & pallio, quo erat opertus. Tanta quippe fragrantia odoris suauissimi totum illud implenerat cubiculum, ut etiam ipse vix ibi subsistere quiuisset. Tunc memor suæ petitionis, nimiumque largitatem bonitatis Dei miratus, altius ingemiscens, fidelem retributorem ex intimo corde benedicebat Christum, qui nunquam derelinquit sperantes in se. Hoc ergò fuit initium virtutum eius, immò omnipotentis Dei, per quem omnes omnia possunt. Quod cùm vir sanctus sodali suo Audoëno, cognomento Dadoni, quem sicut animam suam diligebat, secretius enarrasset, vicissim ab eo exegit, nè, viquequò ipse in corpore maneret, eadem cuiquam indicaret. At ille hæc audiens, cœpit continuo animo compungit, & cœpitque secreta arcanorum eius vis quædam interni amoris accendere. Iamque ex hoc, spiritus seculi blandimentis, cupiebat ex studio Eligium æmulari ad bonum. Et accito etiam germano suo Adone in consilio communi, (erant enim viri inclity, optimates aulae, filij scilicet Antharij) Hi ergò communi habito consilio, cœperunt

Hic Audoënus est author hystoriae huius.

imitari, quæ ab Eligio gerebantur: eratque eis familiare consortium, & cor vnum in Domino, atque anima vna.

De obitu Clotarij, & quàm gratiosus apud principes fuerit B. Eligius. Cap. 9.

I Nuénit ergò Eligius gratiam coram Deo, & coram Regibus Francorum, & ferebatur ei ab omnibus testimonium, intantum vt copiosam molem argenti & auri & gemmarum absque vlla penâ à Rege acciperet: crescebatque ei honor cum magno fauore de die in diem, & omni ex parte probatus, vernabat in aula deuotus. Mortuo interea Clotario Rege Francorum, Dagobertus filius eius monarchiam regni solus obtinuit. A quo Eligius tanta familiaritate habitus est, vt plurimorum eius felicitas ingens gigneret odium. Siquidem oderant eum prauis, quippe quoniam magnoperè oderat ipse superbiam, diligebat veritatem: & cum esset strenuus, iugis ei erat contra eorum vesaniam pugna, perpetuumque certamen. Sed planè omnes boni illum admirabantur & diligebant, quia nouerant catholicam hominis scientiam, ac patriæ cælesti mentem iugiter intentam, semperque actibus bonis præparatam. Sectabatur igitur iugiter charitatem, mansuetudinem & longanimitatem. Diligebat Deum ex toto corde, ex tota anima, atque ex tota virtute. Erat quoque tranquillior moribus, & serenior ad spectum. Gerebat vultum planum, moderatam speciem, ornatum ad spectum, quietum sensum, animum letum, humilem sapientiam. Semper opera bona factis amplius, quàm verbis ostendebat: corpus fame castigans, ieiunium potius quàm epulas amans, dolentem consolans, spem suam Deo committens, orationi frequenter incumbens, nihilque amori Christi præponens: quod credebat, docens: quod docebat, imitans. Semper enim ante oculos eius dies vltimus versabatur, semperque mens eius præcepta cælestia meditabatur. Orabat autem frequenter, quia didicerat, quòd oportet sine cessatione Dominum rogare. Satagebat magnoperè, ne secundus cuiquam in operibus bonis inueniretur. Erat etiam erga famulos Dei valde humanus atque benignus. Charitatem verò super omnia & ipse diligebat, & omnibus seruare mandabat. Existebat utique in cunctis casibus firmus, omniaque aduersa patienter ferebat. Pericula aliena in se pertimescebat, aliorumque casus, suos esse laqueos indicabat. Finem quoque vitæ suæ sollicitus considerabat, metuens ne se tanquam fur hora illa inermem comprehenderet. Cum opere etiam lectioni vacabat, sciens quòd lectione sensus augentur, & intellectus tribuitur: & quòd lectio doceat, quid caueatur. Erat verò erga omnes humilis, nimiumque in humilitate fundatus: nulli se præponens, nulli superiorem se deputans: sciens & illud, quia si quis perfecta contentus fuerit humilitate, habebit ex illa gloriam: & quanto quis humilior fuerit, tanto eum altitudo gloriæ sequetur. Habebat enim temperamentum in prosperis, patientiam in aduersis, mentemque nec gaudium nec merore à Christi vnquam amore reuocabat. Irascentem quoque patientia deliniebat, & blandimento iracundiam furentis temperabat, ac sic alienam miseriam tanquam suam lugebat. Eratque ei in gressu simplicitas, in gestu grauitas, in motu puritas, in incessu honestas, in ieiunio hilaritas. Animus enim eius in modestissimo corporis habitu apparebat. Erat etiam parcus in sermone, blandus in cloquio. Tristem, immoque dolentem, dulci consolabatur affatu. Hoc proferebat ex labijs, quod mentem edificaret audientis, fiebatque eius sermo expectationi Ecclesiæ utilis. Nihil enim ex omnibus quæ egisset bonis, meritis suis tribuebat, nihilque in viribus suis vnquam præsumebat: sed omne opus suum ad Deum semper conferens, in cunctis actibus eius auxilium implorabat. Bonum quod didicerat, docebat: verba tamen operibus præcedebat: sciens non esse laude dignum, quod docet quis, nisi dictis facta coniunxerit: sed potius si quod docet, & facit, tunc habebit gloriosus. Vnde & Apostolus dicit: Nè, cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Hostem præterea inuisibilem orationibus & precibus repellere iugiter contendeat, pugnans ore, non gladio: orationibus, non telo: precibus, non ferro. Cunctis autem diebus, cunctis horis Dei flagitabat præsidium, vt dignus post mundi lucem posset peruenire ad brauium. Res temporarias tribuebat egenis, vt pro eisdem mercaretur paradisi delicias. Deuitabat quidem superbiam, amplectebatur humilitatem: Dei semper auxilium rogans, finem iugiter felicem postulans. Quis enim illo tempore humilitatem eius cernens, non protinus compungeretur? Aut quis amator pecuniæ, eius humanitatem ac parsimoniam, deuotionem quoque & firmitatem adspiciens, non admirando confestim obstupesceret? Nam quicquid bonorum

Eius felicitati multi inuident.

Catalogus virtutum S. Eligij.

Luc. 18.

Lectione sacra docet quid caueatur.

Nota exitium docendi genus. 1. Cor. 9.

Elemosynæ eius.

Constantia in bono.

rum in principio arripuit, vsque ad finem vitæ nullis negocijs passus est implicari: sed integrum & sanctum propositum seruans, in nullo. ceptam regulam commutauit. Sub habitu alterius semper alteri militauit: & quicquid habere potuit in mundo Christo tradidit ex toto.

Sub mundi habitu militabat Christo.

Quantoperè in Dei timore & operibus misericordie profecerit. Cap. 10.

Pollebat itaque magis ac magis in vigilijs, in ieiunijs, atque in charitate. Fabricabat in vsum Regis utensilia quamplurima ex auro & gemmis. Sedebat fabricans in defessus, & contra illum Tyllo vernaculus eius ex genere Saxonicus: qui magistrus vestigia sequens, & ipse postmodum venerabilem vitam duxit. Sedens ergò Eligius ad opus prædictum, codicem sibi met præ oculis præparabat apertum: vt quoquo genere laborans, diuinum perciperet mandatum. Sic igitur duplum gerens officium, manus vsibus hominum, mentem vsui mancipabat diuino. Fragrabat eius vbique fama intantum, vt si qui ex Romana, vel Italica, aut Gothica, vel qualicumque prouincia, legationis foedere, aut alia quacunque ex causa palatium Regis Francorum adire pararent, non prius Regi occurrerent, quàm Eligium aggrederentur, vel iuuamen alimonie ab eo poscentes, vel certè consilium salubre querentes. Confluebantque ad eum vndique viri religiosi, aduenæ quoque & monachi: & quicquid militare poterat, aut eis in elemosynam dabat, aut certè captiuorum in precia distrahebat. Habebat maximum in huiusmodi opere studium. Sanè vbicumque venundandum intellexisset mancipium, magna cum misericordia & festinatione occurrens, mox dato precio liberabat captiuum. Interdum etiam vsque ad viginti aut triginta, seu & quinquaginta numero simul à captiuitate redimebat. Nonnunquam verò agmen integrum, & vsque ad centum animas, cum nauis egrederentur, vtriusque sexus ex diuersis gentibus venientes, pariter liberabat, Romanorum scilicet, Gallorum atque Britannorum, necnon & Maurorum: sed præcipue ex genere Saxonum, qui abundè eo tempore veluti greges à sedibus proprijs euulsi, in diuersa distrahebantur. Quòd si contigisset, vt copiosus venditorum numerus mensuram. precij excederet, cuncta præter corpus proprium, quæ habere poterat, vsque ad cingulum & amphibalum, necnon & victum necessarium, sed & vsque ad calceamenta cuncta se expoliabat, tantummodo vt captiuus subueniret. Id etiam & in peregrinos Christi sæpissimè faciebat. O quoties debitor esse voluit, vt debitoribus subueniret? Quoties brachile aureum, pungam quoque auro gemmisque comptam sibi subripuit, tantum vt miseris succurreret? Vt autem breuiter comprehendam, tantam captiuorum multitudinem per succedentia temporum spatia à duro dominorum absoluit iugo, tantas elemosynas diuerso hominum generi vtriusque sexus, diuersis ecclesijs ac monasterijs distribuit, vt nullus ea orator, quantumuis studiosus, quantum sit eloquens, ad plenum narrare sufficiat. Redemptos enim captiuos protinus coram Rege statuens, iactatis ante eum denarijs, chartas eis libertatis tribuebat. Deinde trinam ipsius optionis proponebat electionem, id est, vt si qui vellentiam liberi ad propriam remeare patriam, ipse eis in quantum suppetebat, præberet subsidium. Si qui autem cum ipso velint permanere, libens valde accommodabat assensum, ita duntaxat, non iam vt serui, sed potius vt fratres cum eo degerent. Porro si quos suadere poterat, vt venerabilem monachorum vitam arripientes, claustra cœnobij expeterent, hos tanquam dominos insigniter honorans, vestimenta etiam & quæque necessaria tribuens, ilicè archisterijs cum exultatione destinatos, cum grandi demum sollicitudine eorum gerebat curam. Habebat præterea secum plures vernaculos, in suo contubernio degentes, sibi que necessariò iugiter obtemperantes. Ex quibus erat Baudericus, eiusdem libertus comprouincialis, qui in omnibus honestè valde eius curam gerebat. Erat etiam Tituènus, genere Sueuus, fidelis cubicularius laicus, qui postea ad mercedis cumulum peruénit interemptus. Necnon & Buchinus, ex gentili conuersus: qui & ipse postea venerabilis extitit, ac Ferraricè cœnobio præfuit. Andreas quoque & Martinus, atque Iohannes, qui eo etiam procurante ad clericatum peruenire meruerunt. Sed & alij quamplures, quos enumerare perlongum est: qui diu noctuque in eius camera cum omni studio solenniter canonicum adimplere studebant cursum.

Odor boni nominis eius multas penetrat terras.

Militare, pro emeriti, vel emendo acquirere.

Mirum eius studij erga redimendos captiuos.

Multis persuadet monastici instituti vitam arripere.

Aliquot eius præclari discipuli, vel familiares.

Canonicè cursum, id est, preces horarias siue canonicas.

Quam humanus erga peregrinos & pauperes fuerit. Cap. 11.

Militudo præterea pauperum, sicut apes ad aluearium, vndique quotidie ad eum confluebant, intantum vt si quis ignotus aut peregrinus Eligij inquirens domicilium, cum de eo interrogaret quempiam, id ab eo acciperet responsum: Vade in illam plateam, & vbi pauperum coetum conspexeris, illic vtrique & Eligium reperies. Sicut enim, vt dictum est, apes circumstantium, ita assidue turbis pauperum consipatus incedebat Eligius, quibus aut per se, aut per famulum alimoniam pariter & eleemosynam tribuens, benignissimè quotidie refouebat. Habebat autem & loculos, vbi aurum distribuendum secum portare iugiter consueverat, ne sicubi pauperem fortuitù obuium habuisset, dilatio vel parua portandi intercederet. Quid plura? Quicquid habuit, excepto tegumento & victu, totum egenis & monasterijs disperfit sciens Apostoli esse præceptum, Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Nam cum vespertinis horis sæpè post biduum, nonnunquam post triduum paratum accederet sumere cibum, destinatis in diuersa famulis, omnes quos inuenire potuisset egenos & peregrinos, seu medicos ac languidos, sibi met adduci præcipiebat. Hoc etiam cunctis diebus, exceptis his, quibus & ipse reficiebatur, faciebat. Rarò enim, aut certè nunquam contingeat, vt cum eo pauperes minimè conuiuarentur. Quibus adductis, ipse propriè famulorum incipiens officium, eorum necessitatibus hilariter valdè seruebat, auellens ab humeris sarcinas, dorsa mantilibus leuians, aquam manibus fundens, merumque scypho refundens, ipse porum porrigens, buccellam ipse præbens, omnes postremò per ordinem faciens in mensa discumbere, ipse panem frangens, cibumque illis inferens. Denique his peractis, omnium iam fame refecta, sic ipse aut ante eos stans, aut certè ad cornu mensæ vili sellula vtens, valdè exiguum, atque ex comedentium fragmentis relictum sumebat cibum. Plerunquè verò egenis ad mensam iuxta morem vocatis, cum & ipsi esset congrua cibi sumendi hora, mensa allata atque composita, manibus etiã lotis, nec vnus quidem supererat panis, qui inuitatis posset apponi, omnibus, vsuquè contingeat, eodem die vsque ad victum aut in eleemosynas redactis, aut in precia captiuorum absumptis. Sed cum ex famulis circumstantibus quidam illud sæpius irriderent, nonnulli etiam humiliter inopiæ eius compaterentur, vniuersos simul beatus vir coercens atque refouens, aiebat: Quid molesti estis, modicæ fidei? Nunquid qui Eliam & Iohannem in deserto pavit, nos modò in medio cœtu hominum suo fraudabit beneficio? Credo, inquit, in creatorem meum, quoniam etsi nos non mereamur, hi tamen pauperes Christi, refocillati hodiè ipsius dono, ab hoc recedent domicilio. Nec mora, aliquandò priusquam verba compleret, pulsabant viri vestibulum domus, panes cæteraque necessaria affluenter deferentes: quos aut Rex, vt sæpè consueverat, aut diues quidam, aut deuota mittebat persona. Omnes enim iam compertum habebant, & quibus Eligius indigeret, & quibus sui iuris substantiam dispergeret. Vnde cunquè autem veniret, Eligij tamen fides cum nunquam fessellit: quoniam veraciter dicit scriptura: Hilarem datorem diligit Deus. Et hoc sanè non transitoriè, aut ad momentum fecit: sed omni penè vitæ suæ tempore id agens, tale Galliæ reliquit exemplum.

Pauperes benignissimè fouet.

1. Tim. 6.

Obserua eip mediam.

Vide officiosam humanitatẽ.

Eccẽ cibum Eligij.

Magna eius confidentia in Deum.

3. Reg. 17. Matt. 3.

2. Cor. 9.

Quæ forma eius & habitus corporis, itemque preces fuerit. Cap. 12.

Sed cum viderim hominem, cur non & formam eius depingam? Erat sanè statura procerus, facie rubicundus. Formosam habebat cæsariem, & quasi crispantes capillos, manus honestas & oblongos digitos, Angelicum vultum, simplicem & prudentem adpectum. Vtebatur quidem in primordio auro & gemmis in habitu: habebat quoque zonas, ex auro & gemmis comptas, necnon & crumenas elegantè gemmatas: lineas verò metallo rutilas, oras sarcarum auro operatas: cuncta quidem vestimenta preciosissima: nonnulla etiam holoserica. Sed his omnibus ob ostentationem fugiendam primo tempore utebatur palàm: intrinsicus verò ad carnem cilicium gestabat ex consuetudine. Postea verò cum ad auctius profecit, cuncta ornamenta in egentium necessitatibus consumpsit. Videres plerunquè ire funiculo cinctum, vilibus vestibus tectum, quem videbas dudum radiantis auri & gemmarum mole opertum. Nonnunquam verò cum videret eum Rex

Forma corporis eius.

Vestes eius.

Rex ob deuotionem amoremque Christi expoliatum, subripiens sibi ipsi, dabat ei proprium indumentum & cingulum. Dicebat enim, non esse dignum, eos, qui seculo militarent, incedere ornatos: eos verò, qui ob Christum cuncta sibi auferrent, esse inglorios. Denique apud Regem habitans, habebat mansionem assidue coniunctam cum Dadone. Sicut enim animam suam, ita diligebat eum. De cuius quidem exemplis multa sumpsimus, quæ nec alongè vtrique narrare sufficimus. Habebat autem in cubiculo suo multa sanctorum dependentia pignora, necnon & sacros libros in gyro per axem plurimos: quos post psalmodiam & orationem reuoluens, & quasi apud prudentissima diuersos ex diuersis flores legens, in aluearium sui pectoris optima quæque recondebat. Erat ei consuetudo noctibus cilicium ante lectum sternere, seque aut à primo crepusculo, aut post paululum quietis è lectulo excutere, & super eo submissò capite orare prostratum. Sicque plerunquè noctem totam, excubijs infestando, cum lachrymis ducere. Grandis enim ei collata erat gratia lachrymarum. Diuersis autem modis, quantum humana posset natura permittere, semper in id incubebat, vt omne noctis tempus in Dei seruitio consumeret. Cum enim prolixè oraret, pro quodam leuamine intermittens orationem, psalmos concinebat ex ordine. Quibus diu cantatis, ad lectionem accedebat: cumque sacra verba percurreret, videres repentè suppliciter oculos ad cælum leuare, suspiria suspirijs iungere, sterum lectioni miscere, singultibus peccus quaterere, atque ora lachrymis vberimè perfundere. Et cum plerunquè inter ipsa verba diuina somno vehementer ingruente grauarietur, ex ipsis quodammodo lectionis verbis etiam per somnum meditabatur. Cumque subito excitus lectionem expleret, rursus se secundum morem conferebat ad orationem. In quo opere tanto studebat silentio, nusquam caput reflectens, nihilque aliud intendens, vt vix aliquis spirantem eum audire posset. Non rarò quidem diuersas ob causas & nocti, & maturius in Regis conclauè vocatus, nullatenus eò ire volebat, etiamsi nuncij alij super alios mitterentur, priusquam propositum & institutum suum in Christi seruitio compleret. Egrediens domum, oratione & Crucis muniebatur signo. Regrediens verò domum oratio occurrebat prius, quam sessio. Eum in modum ille se gestit omnibus diebus vitæ suæ, & his exercitijs ad aternam patriam iugiter anhelabat. Denique erat modis omnibus assabilis & subtilis, corde pius, atque etiam animo ad belligerandum fortis.

Ut in Britanniam missus, pacem confecerit. Cap. 13.

Denique aliquandò rogatus à Rege legatione fungi in partibus Britannia, nihil ille cunctatus, perrexit non minùs festinus, quam Christi charitate securus. Quò cum peruenisset, Britannorum principem adiit, causas pacis indicauit, pacis obsidem recepit: & cum nonnulli lites vel bella sibi mutuo eos indicere æstimarent, tanta illum principem comitate, mansuetudine & dextertate attraxit, vt etiam facile illi persuaderet secum vt proficisceretur. Itaque comoratus ibidem aliquandò, rediens domum, illum Regem secum adduxit cum multo exercitu gentis eius, cumque in Priulo villa Regi Francorum præsentans, pacis federe illos cõiunxit. Et ille quidem Britannia Rex copiosa munera attulit, sed vberius muneratus, ad propria redijt. Quis verò ad plenum sufficiat enarrare, quantas in eo vitare Eligius eleemosynas fecerit? Nam præter aurum, cæterasque opes, quas distribuit, etiam cingulum suum aureum, elegantissimè aptatum, pauperibus & necessitatem patientibus disperfit, vt aptè ei Psalmistæ vox posset congruere: Disperfit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi. Semper enim vbicunquè esset, sententiam illam Apostoli meditabatur: Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli. Et hæc iugiter considerans, faciebat amicos de manu iniquitatis, qui ipsum reciperent in æterna tabernacula. Atque ita satagebat, vt cum hæc omnia faceret, ostentationem penitus fugeret, ne in hoc seculo laudes humanas suo pro opere reciperet. Nam nunquam ille propter excellentiam suam inflatus est superbia: nunquam seruos suos adducta fronte contempsit: sed cunctis ipse amabilis, principes diligebat vt fratres, venerabat vt dominos. Eorum etiam ministros, ac vniuersum palatij ordinem, quo regalis frequentatur ambitio, cõcordissimo sibi charitatis Christi conglutinauerat vinculo.

Quam facile à Dagoberto Rege quicquid peteret, impetrarit. Cap. 14.

Plurimos habet libros

Longe eius vigilie & preces.

Quotidiana eius exercitia.

Regem Britannia munit, cõciliat Regi Francorũ

Psalm.

1. Tim. 6.

Luc. 16.

Aulici oēs eum amant.

Dagoberti Regis laus.

Porro Rex Dagobertus, torrens pulcher & inclytus, ita vt nullus ei similis fuerit in cunctis retrò Francorum Regibus, intantum diligebat eum, vt frequenter cateruis principum, optimatum, ducum atque Episcoporum se subtrahens, Eligij secreta expeteret colloquia. Quicquid autem Eligius ab eo petijisset, id absque vlla dilatione impetrabat: idque totum, quod ab illo adipisci poterat, in elemosynas egentium, in precia captiuorum, in remedia debiliu[m] expendeat. Vnde & ipse princeps libentissime prestabat, quod sciebat non vni, sed pluribus, prodesse.

Vt monasterium Solenniense condiderit. Cap. 15.

Obtinet à Rege locu[m] construendo monasterio apertissimum.

Denique inter cetera petijt ab eo villam quandã in rure Lemouicino, quam Solenniense vocabant: Hanc mihi, inquiens, domine mi Rex, serenitas tua concedat, quò possim ibi, & tibi & mihi scalam construere, per quam mereamur ad caelestia regna vterque conscendere. Quam eius petitionem libenter Rex, sicut solebat, admisit: & quod ille poposcerat, sine mora, dato precepto, concessit. Erat autem tempus, quo census publicus ex eodem pago in Regis thesaurum inferendus exigebatur: cumque omnis ille census, in vnum collectus, Regi pararetur afferendus, velletque tum domesticus, tum monetarius aurum ipsum prius fornacis coctione purgare, vt pro more purissimum atque rutilum aulae Regis praesentaretur metallum, (Nesciebant enim Eligio praedium esse concessum) totis viribus triduo vel quadriduo, labori insistentes, nulla poterant, Deo id praepediente, arte efficere, donec ab Eligio praeueniens nunciatus, opus coeptum interciperet, eiusque id dominio reuocaret. Mox ergò vt hoc nunciatum est, cunctis loci illius accolis exultantibus, & opus perfectum est, & eius ditioni commissum. Quo in loco primum ac potissimum virorum Dei construxit monasterium: vbi etiam Abbate constituto, multos ex suis vernaculis mancipauit. Plures quoque ex diuersis prouincijs vsque ad centum & quinquaginta monachos congregauit, redditisque terra, qui affluenter possent sufficere, delegauit. Ipse verò tanta se deuotione, tantoque amore eidem loco impendit, vt quicquid habere potuisset, quicquid à Rege adipisci, quicquid dignè comparare, illi destinaret, additis etiam illis, quicquid magnates sua sponte ei largiri essent. Videres plaustris vehi onera, copiosa vascula, tum aenea, tum lignea, vrbibus illorum necessaria. Tum quoque vestimenta, ad lectum attinentia, & linteamina atque mappas: sed & sacrarum volumina scripturarum plurima. Denique omnia, monasterij vsibus necessaria, intantum, vt improbi quidam ea causa, ingenti inuidia inflammarentur. Cogitabat autem ille seipsum demum illi mancipare monasterio, nisi eum diuina dispensatio alteri loco destinasset.

Solenniense monasterium conditum à S. Eligio.

Vt in eo monasterio monasticam disciplinam retinendam curaret. Cap. 16.

Astor. 4.

Num. 24.

Prouer. 3.

Situs amoenissimus monasterij Solenniensis.

Quem ad locum etiam ipse accessit, & tantam illic sacrae regulae obseruantiam vidi, vt penè sit vita singularis eisdem monachis praeter ceteris Galliae monasterijs. Est autem congregatio etiam nunc magna, diuersis gratiarum floribus ornata. Habentur ibi & artifices plurimi, diuersarum artium periti: qui in Christi timore perfecti, semper ad obedientiam sunt parati. Nullus ibi quicquam proprium sibi vendicat: sed vt in actibus legitur Apostolorum, sunt omnino omnibus omnia communia. Est verò locus ipse tam fertilis, tamque amoenus, vt cum quis eò diuertit, inter pomorum nemora, & hortorum amoenitate virentia, in haec verba libeat protinus prorumpere: Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israël: vt valles nemorosae, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula, quae fixit Dominus, quasi cedri prope aquas. De talibus per Salomonem dicitur, Habacula iustorum benedicentur. Est autem idem coenobium haud procul à Lemouica vrbe situm, sex circiter millibus ad plagam distans meridianam. Ambitur verò in rotundum muro non quidem lapideo, sed fossa sepe munita, decem ferè stadiorum habente spatium in circuitu. Ex vno quidem latere munitur optimo flumine, cui mons excelsus sylua opertus, ac praerupta valde rupes imminet. Omne autem spatium monasterij, diuersi generis arbores pomiferæ occupant: sicque illic segnis animus recreatur, ac si partem amoenitatis paradisi se occupasse gratuletur.

Vt Parisijs ancillarum Christi coenobium extruxerit. Cap. 17.

Isto

Condit virginu[m] coenobium.

Afcederit, pro monasterio.

Nota innotissimum viri miram religionem.

Fidem hinc pro fidelitate accipit.

Animarum, ergo appositum. Videtur enim deesse.

Reg. 4.

Praclarum miraculum ad reliquias S. Marcialis.

Isto igitur coenobio in omni opere perfecto, omni que ex parte cum solertia stabilito, cogitabat in Parisiensi vrbe fabricare xenodochium. Sed excellentiori consilio, Deo inspirante, concepto, coepit ex domo sua, quam in eadem vrbe ex munere Regis acceperat, virginum Christi edificare domicilium. In quo opere cum multumque instantissime desudans, dignum tandem sanctarum virginum construxit aedificium. Vbi districtam constituens disciplinam, vsque ad trecentarum numerum puellarum ex diuersis gentibus, tam ex ancillis suis, quam ex nobilibus Franciae matronis congregauit. Quibus & Abbatissam, dignam Deo puellam, nomine Auream, filiam scilicet Maurini & Quiriae, constituit. Terrae etiam redditus copiosos delegauit, atque ex integro omne suum studium eo conuertit. Videres & ibi trahere vndique velut utilissimam apem, cuncta monasterio necessaria, vasa simul & vestimenta, necnon & sacra volumina, aliaque quamplurima ornamenta. Nam quicquid huic sexui congruere & necessarium fore videretur, vt piissimus pater solerti satis in omnibus diligentia & cura sollicita prouidit. Cumque opera omnis, cunctaque domus necessaria in eo loco completa essent atque perfecta, vnum adhuc restabat, vile quidem, sed necessarium, edificandum domicilium. Et cum non haberet terrae copiam, omnia etiam aedificijs occupata essent, adiacebat illic ad opus necessarium area quaedam ficalis exigua. Praecepit ergò metiri terram, vt sciret quanta esset: confestimque abiit ad principem, suggessit de area, & sine mora obtinuit quod petebat. Cumque reuersus ad aream, linea iactata amplitudinem habitaculi expendisset, inuenit quasi pedem vnum amplius spatium, quam ipsi Regi indicasset. Contristatus igitur, vt qui nemini vellet imponere, se Regi esse mentitum, relicto protinus opere, ad aulam moestus redijt, moxque vt ad principem venit, humi se strauit, mendacium indicauit, aut veniam, aut mortem poposcit. Sed cum Rex minutissimae rei causam cognouisset, magis in stuporem versus, eius iniuriam condoluit, atque ad circumstantium sese conuertens frequentiam: Ecce, inquit, quam praecleara & quam venerabilis Christi fides. Duces mihi & domesticos ipatiosas subripiunt villas, & Christi famulus propter fidem, quam habet in Domino, nec palmum quidem passus est nobis celari de humo. Sic ergò clementer Eligio consolato, duplicauit donum, quod dudum pusillum tribuerat. Ex quo facto liquidò potest intelligi, quantum vir sanctus mendacij culpam pertimuit, qui vilissimae rei erratum in sua noluit herere conscientia. Talis eum fides ad caelum euexit: haec illum fidelitas & Deo charum, & apud homines praclarum fecit.

Vt SS. Pauli & Marcialis extruxerit ecclesias: itemque de aperto carcere. Cap. 18.

Igitur cuncto opere monasterij peracto, atque omnibus aedificijs ancillarum Dei absolutis, pro quibus mercedem laboris adeptus est lucra animarum: aedificauit postremo basilicam in honore S. Pauli Apostoli, ad ancillarum Dei corpora sepelienda. Cuius tecta sublimia plumbo eleganter operuit. In ea basilica beatus Quintilianus Abba humatus est. Aedificauit etiam, immò renouauit basilicam in honore S. Marcialis Lemouicini pontificis & confessoris, eaque vrbane stabilita, tecta eius plumbo vestiuit. Cumque eiusdem sancti reliquias satis deuotus cum magno triumpho, magnoque vtriusque sexus comitatu, cum melodia psalmodum ac dulci modulamine antiphonarum chorus eo deferret psallentium, miraculum Dominus declarauit memoria dignum. Ob hoc enim & Eligius ea via deportari volebat sacra pignora, cum potuissent alia rectius & compendiosius. Erat haud procul à tramite illo claustrum tetri carceris, vbi septem viri siue noxij, siue innocentes, in terrena custodia tenebantur. Cum ergò Eligius, vt quondam Dauid ante arcam exultans atque tripudians, cum reliquijs & praefato agmine in voce exultationis praeteriret, mox vt ad ergastulum propinquare coeperunt, repente gestator pignorum graui pondere depressus, solo fixus restitit. Cumque omnes eum compellerent promouere gressum, ille se id nullatenus posse voce publica confessus est. Stantibus igitur cunctis, & ad rei euentum obstupescens, vincti in carcere, lenis tonitruum coeperunt audire vocem: statimque vis quaedam cum magno impetu adueniens, totum ab imis carcerem validè concussit: moxque effractis seris omnibus, nexibusque dissipatis, omnia oblectata patuerunt inclusis. Illic vestigia depressa ferentium pignora, releuata sunt: & rei è carcere egressi, ecclesiam petierunt. Omnes igitur, qui aderant, in

in stuporem versi, coeperunt attollere nouitatem miraculi, ac merita duorum coniuncta simul sanctorum, Martialis laudem, Eligij fauorem praedicare. Denique quicunque haec viderunt, Christo Domino vberes laudes, qui in suis operatur seruis, continuis vocibus depromebant.

De incendio Lutetiae. Cap. 19.

Lutetia arder.

Ecclesia a sancto Eligio extructa, diuinitus conseruatur.

Virtutes eius enumerantur.

Benignitas eius in pauperes.

Matt. 5.

Eccl. 3.

Luc. 11.

Iob 31.

Christum in pauperibus complectebatur, &c.

Pauperibus dum imperit res suas, auget sibi opes in caelis.

Post aliqua temporis curricula, coeperat vrbs Parisiaca saeuissimo cremari incendio. Nam cum tota penè arderet ciuitas, vsquequaque vis flammæ edacis ferebat glomerantes quaque in parte fauillas. Tunc Eligius moestus, cum videret iam supra suum monasterium flante vento, ad eamque, quam supra diximus, ecclesiam globos flammarum cum axibus & carbonibus ferri, grauiter ingemuit. Iam enim inualecente igne, in promptu erat, vt etiam tegumentū basilicæ sunderetur vi vastantis incendij. Attollens ergo Eligius vocem, cum gemitu dixit: O sancte Martialis, cur domui tuæ modò non succurris? Certè enim noueris, quòd si hodiè te non curate crematur, nunquam iam ab Eligio in æuum restaurabitur. Confessum verò adfuit Domini gratia, & aliam in partem vento flammam impellente, & ecclesia, & totum eius monasterium remansit incolume.

Quanto studio quotidie in melius profecerit. Cap. 20.

His itaque transactis, iugiter vir sanctus intentus manebat diuinis officijs. Erat in eleemosynis praestandis largus, in vigilijs sedulus, in oratione deuotus, in charitate perfectus, in humilitate profusus, in doctrina praecipuus, in sermone parcus, in locutione cautus, in conuersatione sanctissimus, nulla mundi compede constrictus, ad praestanda seruis Dei officia & obsequia accinctus, ad redimendos captiuos sollicitus, ad largiendum egenis diffusus, in duris afflictionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in tentatione tutissimus, in hospitalitate latissimus, inter opprobria securus, inter odia beneficus, in prosperis & aduersis caelo semper intentus. Non poterat in eo inuenire humani generis inimicus, nec quod fraude deciperet, nec quod simulatione fuscaret. Synceritatem quidem mentis, vultus sinceritate monstrabat: & pietatem clementissimi cordis, sermonis lenitate prodebat. Nihil quippè eius animo clementius, nihil illius seueritate iucundius, iucunditate nihil seuerius, nihil risu grauius, nihil prorsus tristitia suauius. Si pauperem vidisset, sustentabat: si diuitem, ad benefaciendum cohortabatur: Deum testem inuocans, pro eius se nomine haec omnia facere. Nemo pauperum ab eo vacuus reuersus est, illud Domini in Euangelio aliquandò iugiter commemorante: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. itemque illud: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. & illud: Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis. Nam sicut de beato Iob dicitur, ianua eius omni aduenienti patebant, vt & ipse cum eodem posset voce libera proclamare, Oslum meum viatori patuit. Erat pes claudorum, & oculus caecorum, orphanorum pater, ac viduarum consolator: non carcere clausus, non aegritudine fatigatus suum vnquam, quatenus facultas suppeditauit, negauit auxilium: sed misericorditer consulens miseris, omne semper eis adminiculum praebuit. Quem enim caecum non suum vocauit haeredem? aut quem debilem non eius sustentauit manus? Fores quippè eius iugiter à ministris obfessæ, expeditum ei ad bellum praeparabant solatium. Hoc iugiter comitatus incedebat exercitu: in his Christum adspiciens, se amplecti gestiebat: atque indumenta tribuens, sub inopis veste, Christi se membra tegere credebat. Hoc certè existimabat se perdere, quicquid eleemosyna non absumeret: id se tutissimè gaudebat recondere, quod dura egentium necessitas ipsi auferret. Valdè quippè deuotus, in eorum vsibus iustitiae exaggerabat pondus: vt quo pauperior esset seculo, locupletior Deo fieret. Considerabat quidem, quia quotidie deesse non potest, quod peccetur: ideo nec quotidianas debere deesse eleemosynas, quibus peccata tergantur. Et ob hoc cum Domino suo pecuniam diuidens, letabatur se substantiam suam partiri cum Christo, faciens cum possessionum terrestrium participem, vt & ipse faceret eum sibi regnorum caelestium cohæredem. Illi scilicet assignabat facultates, vt ipse custos esset perpetuus: sciens quòd patrimonium Deo creditum nec res publica eripit, nec fiscus inuadit, nec calumnia aliqua forensis euertit. Sciens etiam scriptum esse, quòd ea hæreditas bene reconditur, quæ Deo custode seruatur. Eius verò apud suos monita, non fuerunt aliud quam magisteria diuina, fundamenta scilicet corroborandæ

borandæ fidei, nutrimenta fouendæ animæ, gubernacula dirigendi itineris, praesidia obtinendæ salutis. Dignum ergo est, vt eum boni imitentur & diligant, plebs colat, cuius timeant: quem ita diuina virtus illustrauit, vt etiam in laici habitu habuerit à Deo collatâ dona, doctrinamque mellifluam, & spiritus sancto conditam, de desiderio Christi saluam, de æterna beatitudine semper sollicitam. Quisque sic religiosus existit ac timens Deum, vt seculi oblitus dignitates, omne confortium cum egenis haberet & monachis.

Quo pietatis ardore monasteria adierit. Cap. 21.

Denique cum frequenter ad eum monachi quique religiosi confluerent, nec solum eorum satiabatur alloquio: sed aliquandò etiam nimis sanctæ conuersationis ardens desiderio, properabat ad monasteria, maximeque Luffedium, quod erat eo tempore cunctis eminentius atque districtius. Neque enim tam crebra adhuc erant in Gallijs monasteria: & sicubi essent, non sub regulari quidem disciplina, sed prorsus erant in malitia fermenti veteris secularia. Præter Luffedium ergo, quod solum, vt dictum est, districtiorem regulæ solerter tenebat, solennitè cenitè monasterium in partibus occidentis huius religionis extitit caput. Ex quo demum multi sumpserunt & initium & exemplum, adeo vt nunc quaque, propitia diuinitate, innumera per omnem Franciam & Galliam habeantur sub regulari disciplina, alma vtriusque sexus cœnobio. Itaque, vt dicere coeperam, quis valeat enarrare, cum quanta Eligius deuotione, quantaque humilitate praedictum monasterium adiens, inter fratres incederet? Videres eum cum ianuam ingredere, deiecto in terram vultu, depressis luminibus, capite in humeros submisso, toto extenuato corpore, cum magna grauitate inter fratres versari, & coram singulis monachis se propè humili prosternere, atque ab omnibus deuotissimè benedictiones haurire. Cumque ab eis recederet, pro larga illis data eleemosyna, vili sibi panem tortam, vt vocant, pro benedictione sibi vendicabat: eamque, pro magno amplectens munere, diebus singulis quousquè durare incorrupta potuisset, eulogias ex ea veluti sacram communionem, iei unus sumebat.

Vt pedes loca sacra inuiserit, & de cura egenorum. Cap. 22.

Habebat verò & hanc consuetudinem, vt vbicumquè iter ageret, si sciret eadem se nocte vel ad monasterium, vel ad qualemcunque ecclesiam, sine etiam ad religiosum quæpiam virum posse attingere, nullatenus cibum sumeret, etiam si biduanem vel triduanum ieiunium expleret, priusquam ad locum destinatum quauis defessus pertingeret. Sed & si nosset venerabilem, ad quem pergebat, locum esse, ilicò ab equo descendens, per tria vel quatuor millia pedestri labore conficiebat iter, donec ad sancta illa posset limina pertingere. Cumque eo ventum esset, priusquam in domum ingrederetur, mittebat pueros fideles, qui omnia late vagantes scrutarentur loca mansionis, & sicubi possent mendicos, egenos vel peregrinos inuenire, omnes, quos reperissent, ad se aut adduci, aut certe deportari iubebat. Quibus ipse occurrens, si morbidum videret, medebatur: si putridas habentè carnes, ipse saniem radebat: vt cum Iob dicere valeret: Flebam quondam super eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Porro si horrentia conspiceret ora, proprio palato perficans, digito dolorem leniter mulcebat morbidum. Sic nimirum omnia cum cura & diligentia perficiens, iubebat cunctos suos federe per ordines: & priusquam ipse quicquam sumeret ex cibo, omnibus manu propria & escam praebere, & merum. Postremò ipse Deo gratias actitans, vnà cum eis sumebat cibum, sed parcius multò, quam illi. Cum enim illi carnibus vterentur & vino, ipse panem pro cibo, & pauillum aceti aqua mixti pro potu sumebat. Octo namque vel decem fluxere anni, quibus nunquam vinum hausit. De carnibus verò melius tacere puto, quam aliquid dicere: quandoquidem eas post propositum nec edere, nec attingere sustinuit. Intra illos autem, quos dixi, annos, non nisi semel meminimus eum propter hospites, charitate exigente, ex volatilibus parum aliquid gustasse. Porro autem peracta refectione, cum singulorū prius abluisset capita, manus demum abluens, & pedes abstersgens deosculabatur. Ad extremum in lectos eos reponens, diligenter ad eorum capita puluillos componebat. Deinde seipsum spolians indumentis, cubitum se collocare simulabat: sed cum omnes alto sopore pressos aduerteret, adhibitis secum paucis fidelissimis famulis, si esset in ciuitate, castro, vel vico, omnia

Profunda nocte inuisit oratoria.

omnia orationum loca profunda iam nocte circuibat penè inuisus: & si modis omnibus redire posset ante lucem, ad stratum suum defessius reuertebatur. Quod si ecclesia in loco hospitij non haberetur, completo, vt dictum est, vesperi omni officio, simulabat se in strato quiescere. Mox autem vt eius cubicularij obdormissent, exiliens è lectulo, rotum se prosternebat in pavimento, ibique omni noctis spatio exacto, cum aurora diei daret initium, iterum se in lectulo reponebat. Hæc autem ita faciebat ob vitandam ostentationem, illi soli cupiēs ea perspecta esse & cognita, qui dicit: Ora patrem tuum in absconso, & pater tuus, qui videt in absconso, reddet tibi. Sic nimirum se comparabat, sicque faciebat Eligius & in itinere, & in propria domo, & hic perpetuus ei mos fuit eunctis diebus vitæ suæ. Atque his beatis actibus intentum, in tantum diuina prouexit clementia, vt adhuc in laico habitu, Domino largiente, miraculis coruscaret.

Matt. 6.

Vt contractum sanarit. Cap. 23.

Denique quodam tempore, cum anniuersaria Parisijs sancti Dionysij martyris celebraretur passio, dum vigilia à Clero caneretur in choro, egressus Eligius è templo, ad atrium se conferebat: viditque eminens virum cunctis membris contractum, contra sancti sepulcrum iacere in pavimento. A Deo fortè inspiratus, accessit ad hominem, blandique eum compellans, cœpit ab eo inquirere & tempora claudicationis, & causam ægritudinis: simul ex eo sciscitans, num spem haberet in Christo, crederetque se quandoque sanandum, itemque post mortem resurrecturum, & vel præmia, vel poenas, pro meritorum qualitate, recepturum. Cumque ille eius secutus verba, cuncta hæc se credere fateretur, rursus Eligius: Si ergo hæc, inquit, vt adstruis, credis, quid ita inaniter hic iaces? Roga potius hunc sanctum, vt intercedens apud Dominum, reddat te protinus sanum. Dicente autem illo, se ea causa ibi excubare, Eligius eum intuens, Credis, inquit, posse hunc sanctum isthuc tibi apud Deum obtinere? Illo respondente, se sic credere: rursus ad eum Eligius: Si sic credis, ait, promitte iam te deinceps Deo seruiturum, & vide ne vacillet fides tua, & absque mora sanabit te Dominus. Illo per omnia fidem dante, fixit Eligius genua in terra, & prolixè orauit. Deinde oculos pariter & palmas ad caelum atrollens, Dominum Iesum fide plenus, promissionis suæ fideliter admonuit, qua dicit: Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis. itemque: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet. Cumque pleno pectore ac fida deuotione deposceret, conuersus ad ægrum, apprehensa eius dextera, ait: Si indubitanter credis, sicut promittis, in nomine Domini Iesu Christi surge, & sta super pedes tuos. Atque hæc dicens, attraxit eum ad se fortiter, & ilicò nexibus artuum resolutis, eleuatus æger stetit, moxque consolidati sunt pedes eius & membra, & sanatus est ex ipsa hora. Comminans autem ei Eligius & contestans, præcepit, vt si nollet rursus talia pati, nullum aliud de reddita ipsi sanitate verbum ediceret, nisi quòd Dominus Iesus per sanctum Dionysium eum sanasset.

Præmia & poenæ pro ratione meritorum.

Marc. 11. Iohan. 14.

Sanat contractum.

Vt cuiusdam manum aridam iocans curarit. Cap. 24.

Quodam iterum tempore, cum prætereunte Eligio copiosa pauperum turba eminens confederet, accedens ille ad eos, singulisque propinquans, vt solebat, sanctis digitis eleemosynam in singulorum includebat pugnos. Cumque ad quendam ventum esset, qui contractam aridamque habebat manum, illamque non valens extendere, alteram ad stipem extendebat, Non hanc, inquit Eligius, sed alteram quanto cyus porrige. Illo, vt aridam ostenderet, eam proferre volente, apprehensa ea, Eligius animo cœpit rogare Christum. Cumque brachium hominis palparet à cubito, simul atque extraxit manum, confestim remissis neruis, curuos digitos direxit. Deinde oleo allato manum perungēs, quamprimum eam ita solidam sanamque effecit, vt erat altera. Cum autem illi, qui id videbant, ei id adscriberent, ille gratia humilitatis contentus, cautè satis occultare tentauit, ita dicens: Ego putavi ideò illum fingere, vt à me facilius eleemosynam posset percipere.

Manū aridam restituit sanitati.

Vt exiguo vino multos pauperes refecerit. Cap. 25.

Alio tempore cum aliquò iter haberet, obuiam ei venit pauperū turba, eius iam opinione collecta. Quibus elemosyna, vt solebat, data, voluit insuper siti fatigatis laborem temperare itineris. Cœpit ergo quærere ex ministris, quisnam

quisnam eorum potum apud se haberet. Illis, vt res erat, minimè se habere dicens, vnus tandem ait se lagunculam, in qua parum sit vini, habere. Quo protinus allato, vir sanctus benedixit, & vt pauperibus offerret, imperauit. Sed quid erat tam exigua mensura, trium fortasse cotylarum, in tantam pauperum turbam? Cum ergo pincerna pauxillum mitteret in scyphum, mox increpatus ab Eligio, totum scyphum implere iussus est. Pucro autem lagenæ exiguitatem obtendente, statim ille lagenam Crucis opponens, Eia, inquit, eia misce crateram plenam: quoniam larga & magna est Domini clementia. Sic ergo factum est, vt ex ea vini quantitate & vniversi largissime haurirent potum, & eius tamen exiguitas non deficeret: ita vt in illo vaseculo, quod vir sanctus Cruce signauerat, liquor vini non quidem augeretur, sed protinus nasci crederetur.

Magnum miraculū.

Vt claudum restituerit. Cap. 26.

Vm aliquandò Parisijs loca orationum circuiret, veniens ad basilicam sancti Germani confessoris, vidit illic claudum quendam carruca vectum, querulis se vocibus inclamare. Ad quem accedens, eius valdè miseratus, manus ei voluit imponere. Sed humilitatis pristinæ recordatus, protinus se ab eo subtraxit, alteri potius quam sibi, fauoris gloriam tribui volens. Præcepit tamen ministris, vt auferentes ægrum à carruca, in ecclesiam deportarent, ac iuxta cancellos iam dicti sancti confessoris deponerent. Quod cum factum fuisset, ingressus Eligius in basilicam, prolixè orauit, monuitque claudum in fide immo- num persistere, donè eum Dominus sanari iuberet. Nec mora: post hæc claudus vociferari cœpit, totoque corpore contremiscere. Cumque omnes procū stantes ad spectaculum concurrerent, confestim claudus, resolutis neruorum vinculis, liber à pavimento surrexit, & ita incolomis ab ecclesia processit. Fucrat is annis nonem claudicationis impedimento adstrictus. Tum verò Eligius ex intimo corde Christo gratias referens, iter cœptum lætus iam peregit.

Vide humilitatem.

Claudus sanatur.

De alio claudo sanato. Cap. 27.

Arpebat quandoque iter adhuc in laico habitu cum pueris suis è villa regali, quam Scerpinia cum vocant. Cumque peruenisset ad Gamapium vicum, ingrediens ilicò basilicam, inuenit quendam pauperem claudum, pro foribus iacentem. Qui viso Eligio, cœpit clamoribus petere eleemosynam ab eo, vel aliquam sibi adhiberi consolationem. At Eligius sciens fortè donum spiritus sancti, accessit ad eum, dicens: Rogemus Deum pariter, si fortè incolumem te reddat. Et mox introducens eum in ecclesiam, præcepit enixè orationi insistere. Ipse verò prosternens se in terram, diutissime orauit. Deinde paulatim se erigens, cum videret adhuc claudum iacere, rursus orationi incubuit, & lachrymabiliter precem fundens, tam prolixè orauit, tantasque lachrymas effudit, vijs partem pavimenti humectaret, ac veluti riuiulum decurrentem in terram efficeret. Tandem roboratus fide, crexit se, & cum magna fiducia ad ægrum accessit, manuque eius apprehensa, dixit: In nomine Domini nostri Iesu Christi filij Dei excelsi, surge & ambula. Et confestim prosecuta est salus verbum hominis Dei, conualuitque æger & surrexit. Omnes autem, qui aderant, audiebant cum magno stupore iuncturas & neruos, atque omnia ossa claudi illius, crepitare & solidari. Sanus ergo factus est ex illa hora, & ambulauit, exiliens, & laudans Deum cum omni alacritate. Fucrat enim ex multis iam annorum spatijs vinculis artuum adstrictus, atque ob id magis cunctos occupabat admiratio, quòd tam celeriter eius curatio fieri potuisset. Dedit autem ei eleemosynam vir beatus, & dimisit eum in pace. At ille adorans glorificansque Deum, reuersus est in locum suum. Tunc Eligius terribiliter cœpit adiurare pucros & cunctos comites suos, ne, quousque in corpore ipse maneret, rem gestam vllihominum indicarent: magnoperè metuens, ne in virtute facti, mens eius humanis laudibus grauaretur.

Præcipit claudum vt surgat, moxque sit sanus.

Vt aurum in crumena vacua repererit. Cap. 28.

Quodam die copiosa pauperum multitudo ad eum confluente, totum penè, quicquid auri habere poterat, illis erogauit. Cumque ijs discedentibus, alij aduentarent, loculo auri sollicitè perscrutato atque excusso, nihil penitus reperit, quod eistribuere posset. Porrò à quodam è suis fa-

Sūmā auri accipit tuam, vt der pauperibus.

miliaribus auri summa accepta, eam pauperibus dedit. Ijs abeuntibus, post aliquot horarum spatia ecce superueniunt & alij. Tunc Eligius superioris temporis minime recordans, aliud forte mente intentus, protulit, quam prius scrutatus erat, crumena: & ubi antea nihil repererat, mox ut eam aperuit, aurum in illa consepit, idque pauperibus quamprimum elargitus est. Atque tum demum prioris facti non sine admiratione reminiscens, nomen largitoris Christi cum ingenti exultatione glorificauit.

Diuitiis pecunia ei crumena imponitur.

Vt caecum illuminaret. Cap. 29.

Cum aliquando Parisijs commoraretur, & ad necessarium quaedam locum abire pararet, explorantes egei, qua transiturus esset, cuncti ex more ad pontem sese contulerunt. Quod cum Eligius aduenisset, singulisque, ut solebat, singulatum in manus elemosynam includeret, peruenit inter ceteros ad quendam caecum, querulis valde vocibus clamitantem. In cuius manu cum elemosynam imponere veller, subtrahens ille manum, clamabat virtute qua poterat: Domine Eligi, exerce in me pietatem: oculis Crucem imprime: quod magis desidero, praebere. Tum ille valde ciuilitate dissimulans ac subridens, Tu, inquit, amice, nonne te nosti signare? Nouerat enim vir sanctus iactantiam virtute fugere, in quo tamen non poterat gratia concessa latere. Sed cum ille eadem ingeminas, importune clamitaret, Tu, inquiens, domine, tu signa: ille fidem hominis cernens, signum Crucis impressit. Et (o mira Christi potentia) statim signum sanguinis vnda secuta, diu clausas illic referauit in fronte fenestras, atque ingrediente die, fecit discedere noctem. Sicque homo gemino munere percepto, adorans Christum, laudans Eligium, discessit.

Caeci signo Crucis illuminat.

De basilica vastata, & rebus ex ea ablatis restitutis. Cap. 30.

Alio tempore Parisijs degente illo, mane ad eum tremebundus aduolauit custos basilicae sanctae Columbae virginis: prouolutusque pedibus eius, nunciavit, eadem nocte se quiescente, spoliata in omni ornatu basilicam. Quod Eligius audiens, tristis admodum effectus, cito tamen ad solita praesidia recurrrens, clementer reuocauit custodem. Deinde ad sanctam Columbae oratorium pergens, oratione praemissa, in haec prorupit verba: Audi, sancta Columba, quae dico: Nouit meus redemptor, nisi ornamenta huius aedis furro ablata cito reduxeris, me vepribus allatis ita hanc ianuam obstruaturum, ut deinceps nunquam tibi in hoc loco veneratio exhiberi possit. Dixit haec, & recessit. Et ecce sequenti die custos maturius surgens, inuenit vela omnia usque ad minimam pallam, sicut prius fuerant, restituta. Tunc concito cursu quanto pridie tristior, tanto nunciator custos ad beatum Eligium properans, ei haec nunciavit. Atque ille accedens, & omnia, sicut dudum fuerant, suis in locis composita cernens, martyrem quidem laudauit, sed Christi nomen, sicut & semper, vberius cum hilaritate magnificauit.

Obseruam sancti viri puritatem & sinceritatem.

De homine vitae restituto. Cap. 31.

Inter caetera autem infinita bonorum suorum operum acta, etiam hoc apud Regem obtinuerat, ut quaeuis humana corpora, quae vel Regis seueritate, vel iudicum censura diuersis ex causis per multimoda argumenta perempta essent, ubicunque inuenire potuisset, siue per ciuitates, siue per villas, licite posset ex rotis & patibulis deposita sepelire. Delegauit ergo ex comitibus suis vespilones, Gallebodum scilicet atque Vincetium cum illorum collegis, qui huiusmodi curae insisterent, & ubicunque pergerent, siue in proximis vrbes, siue in longinquas, iugiter secum sarcula ferrent, ut sicubi cadauer inuenissent, continuo illum humo regerent. Igitur cum quodam tempore in comitatu Regis, Austriae partem peragrarent, deuenerunt ad urbem quandam, quae Stratoburgus vocatur. Cumque haud procul ab vrbe essent, adspicientes e minis, vident hominem, cui ipso die vitam laqueo extorta erat, pendere in patibulo. Protius igitur accedentes, illum deponunt, ut pro consuetudine sepulturae eum traderent. Sed vir venerabilis sensu forte operandum: dumque sepultura paratur, festinat ad corpus appropinquans, coepit illud ab imis usque ad summa palpare. Vbi autem sensit adesse animam, mira arte a se virtutem facti repellens, O quam grande, inquit, scelus, nisi Dominus adiuuisset, perpetrare poteramus, si corpus hoc humo rexissemus, cum ante

Austriae, pro Austriae, ve alij vocant.

Excitat mortuus, & tamen dissimulat.

ma eius in ipso sit. Haec dicens, cunctis mirantibus, iussit eum vestimentis indui, & quiescere paululum. Deinde recreato spiritu, vir ille surrexit a terra, tanquam nullam passus iniuriam aut molestiam. Quod factum cum in vrbe illa percrebuisset, mox aduolantes eius hominis infectatores, importune eum rapere, & denuo morti tradere conabantur. Sed Eligius vix e manibus illorum eum eripiens, Regem pro eo deprecatus est, chartaque securitatis ab illo impetrauit, eumque defendere. Is non diu post ita se subtraxit ab eius contubernio, Eligio fortassis conscio, ne res gesta amplius in vulgus diffunderetur, ut nunquam deinceps a ministris eius conspectus sit. Sed de his ista sufficiant. Satis autem est, solum Deum non latere, quae occulte vel in seculi habitu, vel in venerabili & Apostolica tonsura gesserit. Veniam nunc ad ea, quae artificio manuum suarum effecit, eaque quanta possum breuitate perstringam.

Vt multas sanctorum fabricaret thecas. Cap. 32.

Inter alia bonorum operum insignia, multas sanctorum ex auro, argento atque gemmis fabricauit thecas siue tumbas: puta Germani Parisiensis Episcopi, Severini Abbatis Aganensis, Piatonis presbyteri & martyris, Quintini, Luciani Bellouacensis Apostoli, Genouesae, Columbae, Maximiani, Iuliani, multorumque aliorum: sed praecipue beati Martini apud Turones, Dagoberto Rege impensissimae praebente, miro opificio ex auro & gemmis thecam confecit. Sancti quoque Britij fecit tumbam, itemque aliam, in qua corpus beati Martini antea iacuerat, elegantius composuit. Magnum praeterea beneficium eidem ecclesiae apud Regem obtinuit. Nam pro reuerentia sancti confessoris Martini, Eligio rogante, censum omnem, qui reipublicae soluebatur, Dagobertus Rex illi ecclesiae ex toto condonauit, scriptoque confirmauit. Atque ab eo tempore omne ius fiscalis census ecclesiae sibi vendicat, ut usque in praesens, in eadem vrbe per pontificis literas Comes constituitur. Fabricauit etiam Eligius mausoleum sancti martyris Dionysij in Parisiensi ciuitate, & super illud tectum marmoreum mirifico opere auro & gemmis ornatum, itemque cristam & species de fronte magnifice composuit: nec non & axes in circuitu throni altaris auro operuit, & posuit in eis poma aurea atque gemmata. Lectorium quoque & ostia diligenter argento vestiuit. Sed & tectum throni altaris argenteis operuit axibus. Fecit quoque repam in loco anterioris tumuli, & altare extrinsecus ad pedes sancti martyris fabricauit: tantumque illic, suppeditante Rege, suam exercuit industriam, atque ita suum declarauit ingenium & artificium, ut penes singulare sit in Gallijs ornamentum, & in magna omnium admiratione usque in hodiernum diem.

Multas sanctorum thecas preciosas fabricauit.

Axibus, pro laminae argenteis.

De obitu Dagoberti Regis, & concilio Martini Papae. Cap. 33.

His operibus mirifice perfectis, atque omnibus circumquaque gentibus sedatis, ferocissimis etiam Vaceis ditioni suae hostili gladio subactis, mortuus est Rex magnus & inelytus Dagobertus, & sepultus est in eadem sancti Dionysij basilica sub arcu in latere dextero. Cui successit in regno filius eius iuuenulus aetate, nomine Clodoueus. Sub huius regni principio nefanda haereticis in partibus Orientis coeperat pullulare, Constantio tunc Romani Imperij apicem gubernante. Ij ergo haereticarum nequiter Ecclesiasticam auli sunt violare regulam, & peregrina quadam a veritate docere ac predicare, afferentes Dominum & Salvatorem nostrum Iesum Christum minimè habere formam serui, neque cum ex Maria veram assumpsisse carnem, profanis vocibus garriebat. Quae res plurimos in Ecclesia Dei perturbabat, & plerisque iam contagium huius pestiferae assertionis infecerat: nec solum vrbes, in quibus morabantur, sed & urbem, quae est caput omnium, Romam paulatim iam eorum prauitas penetrabat. Erat autem eo tempore Romae praesul beatissimus Papa Martinus: qui sollicitè ac viriliter pro hac causa inuigilans, adeoque pugnans, multa probra & aduersa ab haereticis sustinebat. Unde tandem permotus, cum & Imperatorem, & plures alios cerneret eorum assertionibus intento satis animo obsecundare, congregauit concilium sacerdotum causa compescendi, immò delendi huius dogmatis prauitatem. In quo concilio, omnibus orthodoxis consentientibus, edidit contra haereticos fidem magnificè valde atque accuratè. Quam etiam cum subiuncta Epistola, Galliarum partibus destinauit, mandans & obtestans Regem Francorum, ut, si essent ei viri catho-

in haereticis, in ecclesia Constant. Episcopus, in vita S. Martini Papae, Nouèbris, presentitomo.

Synodus Martini Papae.

Sodalé Eligi, dicitur auctor seipsu.

lici eruditi, eos ipsi adminiculum ad hæresim comprimendam faceret destinari. Quò tunc etiam Eligius cum sodali suo libentissimè perrexisset, nisi ei res quadam impedimento fuisset.

De multimodis Papæ Martini iniurijs atque obitu. Cap. 34.

Martini Papæ virtus & constantia.

Ed interim dilatione intercedente, inimicus humani generis acriùs incitatus, pulsabat fortiter murum Ecclesiæ per homines perditos, ac turrim validissimam omni oppugnationis genere infestabat Martinum, perperuis afflictionibus illum Episcopum ad se inflectere cupiens. Sed quavis impurus spiritus omni nisu pugnaret armatus, at tamen resistebat Martinus, Christi gratia & virtute repletus: ac veluti si saxo immobili vndarum fluctus illidantur, ita virili animo dicta respuebat hæreticorum garrigentium. Iubebant decreta imperialia, ut fidem ederet patribus contrariam: sed ille, cui sacra fides venerabilis erat, constanter affirmabat se non posse impia contra Deum proferre verba: consultius fore existimans, temporalem ponere vitam, tantum vt ei conscientia fidei duraret illa. Nouimus quendam fratrem, à partibus Orientis venientem, qui ea, quæ refero, se præsentè gesta esse testabatur. Itaque cum nullo persuasionis genere Martinus catholica abduceretur fide, multiplicibus iniurijs affectus, diuque coram populo flagellatus, demùm retinctis post tergum manibus, velut electus aries, cuncta vrbè lamentante, in exilium protruditur, Constantinopolimque perductus, atque ibi in exilium relegatus, sola oratione meruit cæco lumina reddere. Porro exulans & delitescens, post multa tormenta, claram valdè & nobilem vitam optimo & venerabili fine conclusit. Simul enim hæretici quantum volunt, confundantur & erubescant à se martyrem factum, quavis eum in pace animam exhalasse clamitent, quavis non à se interemptum, sed propria fingant morte defunctum: quasi non eum poena consumpserit, in quo poena consumpta est. Qui si in præsentem adesset, hæc à me pro martyre verba audirent: Etsi imminente carnificis gladio mortuus non fuit, in confessione tamen catholicæ fidei in exilium relegatus, post continuam & indefessam professionem, gloriosum mortis exitum meruit, sicque ad Deum suum redeuntem cælestis aula martyrem suscepit. Neque enim virtus eius aut honor minor est, quò minus beatis martyribus aggregetur: quia quantum in ipso fuit, æquanimiter tolerauit, quicquid ei aduersitatis oblatum est. Nam sicut quidam testatur, non est inferior gloria, sed potiùs excellentior, sustinere martyrium pro eo, nè scindatur Ecclesiæ fallacijs hæreticorum, quam est illa, nè immoletur idolis impulsu paganorum. In paganorum nanque persecutione, vnusquisque tantum pro sua anima, in hæreticorum verò, pro vniuersali patitur Ecclesiæ. Et idcirco potiore eum dixerim, quia proculdubio excellentior magisque eximius comprobatur. Hæc pauca de tanti viri memoria, Eligij vita sibi inferta habeat: loquanturque ea, vbicunquè Eligij vita legetur per secula, quantum Martinus fidei dogmate claruerit. Quæ quidem nos dilectionis gratia hætenus narrasse sufficiat, vt tam eximij viri memoria, qui vtiq; collegis meis in vrbe Romana multa impendit bona, quavis in Oriente frequentetur, non vsquequaque in Occidente obliuioni tradatur.

Deportatur in exilium. Oratione, cæcū illuminat.

Martyrium pro Ecclesiæ vnitatē.

De Concilio Aurelianensi, & hæretico quodam profligato. Cap. 35.

Hæreticus quidam Augustoduni ferit zizania.

Er idem ferè tempus, quo apud vrbe Romam hæc gesta sunt, quidam hæreticus pulsus à partibus transmarinis, in Gallias venit. moxque se confrens ad ciuitatem, quæ olim Hedua, nunc autem Augustodunum vocatur, coepit tam cautè, quam fraudulenter sua nefanda dogmata prodere. Quod cum in palatio ad aures Eligij peruenisset, coepit vigilanter (vtriq; semper in eiusmodi rebus sollicitus erat) cum Audoeno & cæteris catholicis viris tractare, quemadmodum hanc pestem palam omnibus manifestatam detegerent. Nec destitit Episcopos commonere & optimates, quousque in usu principis sacerdotale concilium apud vrbe Aurelianensem congregaretur. Vbi eo, quem diximus, hæretico in medium deducto, conabantur eum docti quique diuersis modis interpellare, sed nullo poterant genere concludere. Tanta quippe dicendi arte obiectis questionibus occurtebat, vt vbi maximè putaretur confictus teneri, ibi ceu anguis lubricus quibusdam foraminibus dilapsus, eorum se fronti opponeret. Cumque nullo genere à quoquam posset concludi aut superari, extitit quidam ex nostris pro Deo

Synodus Aurelianens.

providentia doctissimus Episcopus, nomine Saluius, qui ita ei in omnibus obuiauit, vt ingens ea causa nostris fieret gaudium & expectatio. Omnes enim eius veritatis & artes, quas ille nunc oculere, nunc etiam dissimulare conabatur, frequentibus disputatione palam funditis detexit. Sicque aduersus eum omnium Episcoporum sententia prolata, & per singulas ciuitates super eius nomine decretis constitutis, tum ea, qua par erat, ignominia & dedecore è finibus Galliarum eliminatus est.

Saluius Episcopus doctissimus.

Vt apostatas quosdam sanctus Eligius depræbenderit atque notarit. Cap. 36.

Ed & alium nihilominus apostatam cum compèrisset Eligius eucere plebem Parisijs, multa affectum ignominia exterminauit ab vrbe. Itemque alium, qui Episcopum se simulans, circuibat villas & plateas, decipiendum, diu carceri mancipatum, eiecit à finibus regni Francorum. Necnon alios atque alios, diuersis artibus populū subuertentes, grandi est semper auctoritate persecutus. Valdè enim oderat omnia hæreticorum & schismaticorum, cunctorumque catholicam doctrinam non afferentium figmenta, iugique instantia eorum infestabatur vesaniam. Erat enim eloquentia affluentissimus, & in studio scripturarum subtilissimus: cumque ipse sufficienter esset instructus, populū, quocunquè pergeret, Euangelicis cohortationibus docebat in fide Christi constantissimè persistere, atque ab hæreticorum contagijs solerti cura sibi cauere.

Plerosque hæreticos S. Eligius persequitur.

Quanta erga pauperes benevolentia fuerit. Cap. 37.

Ed inter cætera, semper fœminarum, viduarum & pupillarum consolator fuit, viduamque illam Sareptanam imitans, ipse plerunquè esuriens, facultates in Christi viscera erogabat. Si infirmum vidisset, clementer consolabatur: si quempiam in Dei amore feruentem, cohortabatur ad studium. Si quis æger ad eum accessisset, ita eius fouebatur ministerio, vt nec delicias vrbium, nec matris desideraret affectum. Denique intantum erga debiles ex deuotione obsequiosus & officiosus fuit, vt multi pauperes sani languentibus inuiderent. Atque id ob Christi amorem eorum assidue gerere curam, vt pauperes omnes eum pariter loco se habere lætarentur. Sciebat enim, quid Lazaro quandoque diues purpuratus non præstiterit, & qua retributione superba illius mens damnata sit. Idcirco magis ac magis erga omnes misericordem se exhibens, benignè miseris iugiter succurrebat. Quo enim dolente etiam ipse non doluit? vel quo pereunte non ingemuit? Quem nudum eius vestimenta non texerunt? Quod verò cœnobium non eius largitate sustentatum est? Denique pro spe æternæ vitæ quas ille non perulit angustias, putà famem, sitim, vigilias? Porro in tali proposito perseverans, præbuit se in futurum vas electionis & vile Deo, ad omne opus bonum paratum.

Ægros humanissime fouet.

Luc. 16.

Vt magnos in sanctitate progressus habuerit. Cap. 38.

Cum sic autem totum se Deo seruitio mancipasset, bona principum iussa præclare exquebatur: contraria verò præclariùs contemnebat. Multaque libertate arguebat eos, ipsè humiliter obediebat: subiectus Regibus, Christo deuotus. Sic autem sese exercebat, acsi semper inciperet: ita se præparabat, tanquam quotidie moriturus. Itaque repugnantem carnem inedia subiugabat, & vlticis gehennæ saua tormenta praueniens, ipse sibi persecutor & tortor extitit. Et si quidem fors temporis ita tulisset, cupiebat martyr pro nomine conditoris fieri. Sed quavis eum gladius persecutoris nõ confodit, libens ipse sibi quotidianum martyrium indixit: fuitque ei fames pro vngula, sitis pro flamma, mundi calamitates pro bestijs, abstinentia pro craticula. Atque sub quadam martyrij specie, ceu catena rigentis ferri, sic dura lege constructus, semetipsum sibi abnegauit, vt Christum sequi posset: illum semper diligens, illum desiderans, illum ingenti auaritate sitiens, qui pro amore hominum homo factus est: vt nos ad celum traheret, de sinu patris in terram descendit: ei que omnem laborem suum, omnemque dilectionem impendens, bonam terram sui cordis iugi cultu & indeficientibus exercitijs excolebat. Et perindè vt esuriens quispiam aut sitiens, sic ille magno quodam ardens desiderio, illud Psalmistæ voce flebili crebrò reperebat: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? itemque illud: Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei? atque etiam illud Salomonis: Traheme post te: curremus in odorem vnguentorum tuorum. Porro sectabatur in

Erga principes vt se gesserit.

Desiderium martyrij.

Psal. 54. Psal. 41. Cant. 1.

omnibus mansuetudinem, fidem & charitatem perfectam, quæ spiritualis ædificationis vinculum est. Studebat se vas sanctificatum exhibere, vt habitatorem Deum in mentis suæ hospitio posset recipere. Salutaribus erat actibus perpetuo occupatus, vt quotiescunque tentator accederet, quotiescunque hostis callidus adinuat, quæreret, clausum semper aduersum se pectoris ostiũ inueniret. Orabat frequenter, secundum Apostolum, pro omnibus hominibus, pro regibus & ijs, qui in sublimitate constituti erant, vt quietam & tranquillam vitam agerent in omni pietate & charitate, sciens secundum eundem ipsum Apostolum, hoc bonum & acceptum esse coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

i. Tim. 2.
Ibidem.

Catalogus virtutum eius. Cap. 39.

Quid verò pluribus commemorandis immerer? In omni conuersatione sua quasi Lucifer inter astra refulgens, instar magnæ lampadis micabar. Semper perfectos æmulabatur ad bonum: semper aliorum virtutes sibi proponebat ad imitandum. Tardus erat ad loquendum, secundum Apostolum, & velox ad audiendum. Sermone subtilis, humilitate sublimis erat, elemosynis diues, charitate longanimis, vigil in ieiunijs, eloquio promptus, studio flagrans, vtile vas in Christi magna domo, ad miseris præstanda officia impiger, ad orationem paratus, ad tribuendum largissimus, studiosus mansuetudinis, paupertate valde gaudens, bonitatis tenax, puritatem cordis semper amplectens, animum suum Ecclesiasticæ regulæ ad eò tradens informandum, vt tametsi adhuc laicus esset, Episcopi iam gratiam abundè adeptus videretur: ita denique seipsum priuata disciplina necdum tonsus exercens, vt iam præclarum de se specimen præberet, quàm esset quandoquæ in Christi templo sacerdos irreprehensibilis futurus. O laicum perfectissimum, cuius imitatores esse etiam Episcopi desiderabant. O mentem ab omnibus prædicandam, cui non fuit aliud viuere, nisi Christum cum dilectione timere, & cum timore diligere. O verè felicem seculi inimicum, cui mundus tantoperè fuit crucifixus, & ipse mundo: qui ita sapientia fuit pernix, lenitate placabilis, vt & serpentis astutiam cum discretione obrineret, & columbæ simplicem animum non amitteret. Cuius quidem in mente, virtutum omnium decorem obtinente, collocauit valde sobrium sapientia domicilium. Verè dignissimũ, in quo Dominus habitaret, templum, ieiunijs mundatum, orationibus ornatum, puritate conspicuum, vigilijs exercitatum, tum nomine, tum meritis electum. Denique dum ille nominis sui dignitatẽ tuetur, sic se quotidie exercit, vt nequeat amittere, quod vocatur, in Christo Iesu Domino nostro.

Iacob. 1.

Christũ timẽdo amat, & amando timet.

Author se excusat, quòd non omnia eius scripserit, promittitq; librum secundum. Cap. 40.

Sed longum nimis est, virtutum eius insignia singillatim commemorare, præsertim cum liber iam modum excefferit, finemque postulans, plura non admittat: & ariditas quoque sermonis nostri attenuata, & veluti longo tramite penè defessa succumbat: non quòd omnia, quæ de Eligio narranda erant, expleuerit: quippè quæ nec ad centesimam eorum, vt ita dixerim, attingere potuit, bonorum & ornamentorum partem, quæ in eum supernæ remunerationis prærogatiua contulit: sed quòd tanquam emines quidam in sublimi scopulus, magna iam ex parte transmissus, ipsa sua arduitate & longitudine fronti se narrantis opponat. Nunc ergò interim illa solummodo, quæ in laico habitu gessit, præsentis libello percurrere volumus: cui etiam finem iam libet imponimus, nè eius prolixitate audientibus fastidium ingeramus. Cæterum ea, quæ adhuc restant, quæque in Episcopatu gessit, quòve ordine de hoc seculo migrarit, quasq; etiam post obitum virtutes operatus sit, si vita comes fuerit, & facultatem Dominus tribuerit, intercessionibus eius sanctitatis adiuti, alio libello explere desideramus. Confidimus enim, non nostris, sed ipsius meritis opus cœptum feliciter atque fideliter ad finem vsque perducere, si ipse dignetur pro nobis Christum Dominum interpellare in cælis, qui eius munere meruit tanta mirabilia operari in terris: per eundem Dominum nostrum Iesum Christum, qui cum Deo patre & spiritu sancto viuat & regnat in secula seculorum, Amen.

Virtutes, dicit miracula.

LIBER

Domino propitiantie, vitam beati Eligij cõfessoris pridem aliqua ex parte ordiri cœperam, & penè defessus ac lassabundus, medio in tramite stylum retrahens, opus imperfectum reliquerã. Nunc paululum viribus recreatis, vrgente voto, corde iucundo, calamoque venusto opus inchoatum profsequi tentabo. Etsi autem arduum est iter & profundum, tamen liberè fateor, quò nõ possum pedibus pertingere, ardētissimo ducor amore. Ibo ergò votis, quò non possum verbis accedere. Indignum enim profectò reor, tãti ac talis viri vitam ad posteritatis memoriam pro viribus ingenij non ad plenum literarum monumentis commendare, cum ego sic opiner, ex narratione rerum ab eo gestarum ædificationis plurimum ad lectores peruenturum. Sed quoniam talia ac tanta sunt facta illius, vt magnitudo quidem bonorum nihil me præterire patiatur, multitudo verò gestorum, quæ plurima cogat omittere, in incerto æstuat animus, dum deliberare non valet, quid retineat, quidve omittat. Nam si cuncta velim annotare, & dies me narrantẽ deficiet, & modum excedam voluminis. Porro autem si pauca commemorem, vereor nè me hypocritæ irrideant, dicantque, Hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare: magis etiam offensam antistitis pertimesco, si dum seriem condere nitor, arctatus eloquij siccitate, potius ei iniuriam videar irrogasse, quàm vitam exposuisse. His igitur ex vtraque parte trutinatis, articulum iam membranis infigam, & quæ primus huius operis liber tanquàm redundans rejicit, hic modò sequens ceu nimum sitiens profsequetur: satisque sit, priori libro ea tantum conscripsisse, quæ in habitu seculari gessit. Nunc verò ad ea accedimus, quæ ab eo sunt in Episcopatu perpetrata.

Authoris inges amor erga virum sanctissimũ.

Luc. 14.

Vt heresis Simoniaca in Gallijs grassata sit. Cap. 1.

Eligius itaque iam antè in palatio militauerat sub habitu seculari, æterno omnium principi Christo, idque temporibus Clotarij mansueti Francorum Regis, & Dagoberti inclyti principis, eiusque filij Clodouici, atque vsque ad initium regni iunioris Clotarij mansit in corpore. Sed illis diebus immaniter Simoniaca hæresis pullulabat in vrbibus, & cunctis finibus regni Francorum, maximeque à temporibus Brunehildis infelicissimæ Reginae, vsque ad tempora Dagoberti Regis violabat hoc contagium fidem catholicam. Solliciti tamen contra hoc inuigilabant sancti viri Eligius & Audoenus: & communi cum ceteris catholicis viris habito consilio, suggererunt principi & optimatibus eius, vt hoc mortiferum virus citò extirparetur à corpore Christi, quæ est vniuersalis Ecclesia. Habuit itaque effectum eorum pia peritio, & libenter obrinuerunt, quòd deuotè rogauerunt. Tunc ergò placuit omnibus, vno in spiritu sancto accepto consilio, simul cum Regis imperio, vt nullus precio dato, ad sacerdotale officium admitteretur: neque eos, qui vt lupi rapaces dando munera, mercanda censebant dona spiritus sancti: sed illos potius, qui essent boni testimonij viri, & irreprehensibilis vitæ, ad pontificatũ ministerium eligerent.

Simoniaca hæresis. Brunehildis infelicissima regina.

Vt S. Eligius ordinatus sit Episcopus. Cap. 2.

Exindè igitur elegerunt ob meritum sanctitatis ad sacerdotale officium cunctis bonis operibus præditum sanctum Eligium, iam lumine spiritus sancti irradiatum, vt præfesset Ecclesiæ Nouiomensi. Decefferant enim eo anno Acharius, eius vrbs antistes. Elegerunt autem cum eo & Audoenum sodalem eius, qui vocabatur Dado, vt præfesset Ecclesiæ Rothomagensi. Hoc ergò modo aurificem inuitum deonsum, constituerunt custodem vrbium seu municipiorum, quorum hæc sunt vocabula, Veromanduensis scilicet, quæ est metropolis vrbs: Tornacensis, quæ quondam regalis fuit ciuitas: Nouiomensis & Flandrensis, Gandensis atque Corturiacensis. Ob hoc autem vel maxime eum his locis elegerunt pastorem, quòd eius regionis incolæ magna adhuc ex parte gentilitatis errore detinerentur, vanisque superstitionibus satis dediti essent, & tanquàm agrestes feræ nullius salutarem sermonem admitterent. Itaque vir beatus, cum se nullo modo ab imposito munere excutere posset, nè in villo à catholica regula deuiare

S. Eligius creatus Episcopus Nouiomensis.

* Curra-censis

for. * Marti-
ficonensis
Dies Rogationum.

Hic author
nomen suū
prodit.

* exercens
Honor non
mutat in co-
mores.

Virtutes
eius iam
Episcopi.

Summa hu-
militate fer-
uit abiectionis
simis.

O hominē
Dei.

Perseueran-
tia in bonis

uiare videretur, non se permittit prius sacerdotem consecrari, quam sub clericatus
normula, aliqua temporis curricula exegisset. Eo igitur tempore transacto, & Au-
doeno à partibus transigeritanis reuerso, iamque eo presbytero à domino Deo-
dato * Marascensis vrbs Episcopo ordinato, inito consilio, pariter sub vnus dici
articulo Apostolicam benedictionem gratuito meruerunt eo tempore, quo apud
Gallias à cuncto populo Rogationes celebrabantur. Conuenientes igitur simul
in ciuitate Rothomagensi quattodecimo die mensis tertij, anno tertio Clodo-
nei, iuuenuli adhuc Regis, die Dominico ante Litanias, inter ceteras popu-
li, inter agmina clericorum, inter choros psallentium consecrati sumus gra-
tis ab Episcopis pariter Episcopi, ego Rothomago, ille verò Nouiomo. At-
que ita Episcopatu suscepto, ad sedem suam remeans, qualem se deinceps,
quantumque præstitit, quis dignè valeat explicare? aut quis tanta verborum
copia instructus existat, vel quæ oratio tantæ affluentia vberitate redundet, quæ
rectè facta eius ita, vt par est, profectui possit? Idem ipse semper robustus, ad vir-
tutis instantiam se * exerens, constantissimè in cæpto proposito perseuerabat.
Eadem in corde humilitas, eadem in vultu grauitas erat. Eadem erga pauperes
cura, eadem, quæ prius, sollicitudo cernebatur. Eadem dilectio fraterna, eadem
mentis constantia ei permanebat: nisi quòd Episcopalis dignitas, quæ alijs pom-
pæ fomentum subministrare solet, ei maius abiectionis studium attulit: & vnde
alij ad tempus videntur extolli, inde amplius ille humiliari studuit. Erat Christo
semper subiectus, deuotione armatus, doctrina præcipuus, pontificatu dignus,
humilis in honore recusando, subditus in suscipiendo, exul spontaneus, fide
plenissimus, obediens Dei præceptis, credens eius promissis, peregrè locuples,
industria solers, in opere docilis, spe longanimis, in colloquio sapiens, prudens
in consilio, in corrigendis vitijs vehemens, diligendo ardens, patiens in aduer-
sis, fortis in periculis, in disciplinis mansuetus, in elemosynis largus, in studijs af-
fiduus, metu mortis sollicitus, in timore Dei eximius, in religione magnificus, in
exequijs deuotus, misericordia illustris, in disciplina strenuus, excellenti ingenio
præditus, iustitia insignis, seueritate terribilis, promptus ad humanitatem & cle-
mentiam, ad ignoscendum paratus, humilitate summus, hospitalitate præcipuus,
nutritor gregis pijsimus, pastor Ecclesie prouidus, dispensator fidelis, moderator
in signis, delicta propria cauens, aliena vt sua lugens, plebi salutaria monita adhi-
bens, eamque Christi præcepta docens, proteruos non armis, sed patientia vin-
cens, superbos Christi iugo suauissimo subdens. Semper in obsequijs pauperum, in
adhibenda erga peregrinos diligentia infatigabiliter perdurabat, ijsque adeò offi-
ciosè inferuebat, vt nisi quis fundatam in Christo haberet mentem, proculdubio
ignominiosum putaret talia vel æqualibus exhibere, qualia ille perpetim luridis,
infirmis & despiciabilibus præstabat. Denique omni Episcopali pompa posthabi-
ta, populi neglecto agmine, clericorum postposita frequentia, famulantium re-
lictis obsequijs, pauperum semper & captiuorum consuetudine & familiaritate
delectabatur. Itaque habebat certum quendam, eumque secretum locum, in
quem certis quibusque diebus egenos ac debiles intromittens, ipse vt antea con-
sueuerat, famulorum more satagens, deuotè eis inferuebat, squalentia lauans ca-
pita, concretam deformemque casariam propria manu radens, potum ac cibum
singulis præbens. Deinde collato cuilibet munere, & nudis etiam vestitis, humani-
ter eos dimittebat: illisque ab vna parte exeuntibus, alios, si adessent, ex altera par-
te intromitti iubebat: ijsque eodem modo seruiens, illos humanissimè refouebat.
Nonnunquam etiam si turba plurima conflueret, similiter omnibus faciebat. At
tamen singulis diebus certo, id est, duodenario, numero compræhensos reficie-
bat, ipse plerumquè cum eis hora congrua ad vnam mensam pariter conuiuans, ita
tamen, vt prius singulorum manibus aquam funderet, vinumque & panes suis ma-
nibus præberet. Sed quid his narrandis diutiùs immoror? Equidem fateor, nun-
quam me sic vidisse cuiusquam studia feruere: nusquam ego in Gallijs eiusmodi
opera sic à quoquam actitari audiui. Potest quilibet quodlibet Dei opus arripere,
sed aut vix, aut difficilè perpetuò retinere. Hic verò quod semel proposuit, perpè-
tuò retinuit: quod Deo primùm vouit, nullis mundi negocijs impediri passus est:
quod initio arripuit, ad finem vsque perduxit.

Qua instantia gregem sibi creditum, ad viam salutis pertraxerit.

Cap. 3.
Porro

Porro autē pastoris cura sollicitus, lustrabat vrbes & municipia, circūquaq;
sibi commissa. Sed Flandrenses atq; Andouorpenfes, Frisones quoque &
* Suedi, & barbari quique, circa maris litora degentes, quos velut in extre-
mis remotos, nullus adhuc prædicationis vomere exararat, principid eum
hostili animo & auersa mente exceperunt. Postmodum verò, cum paulatim per
gratiam Christi eis verbum Dei insinuare cœpisset, pars maxima trucidis ac barbari
populi, relictis idolis, conuersa est ad verum Deum, & Christo subiecta. Sicque de-
mum factum est, vt quasi cælitus lumen ostensum, aut radius quidam solis erupens,
regionis illius barbariem illustraret. Nam & illi, qui cum primò ceu ferocif-
simæ bestia discerpere cupiērant, postea attendentes eius bonitatem & mansuetu-
dinem, imitatores eius fieri cupiebant. Quis enim ita esset obstinatus, qui eius mo-
destiam intuens, non confestim admirando obstupesceret? aut quis tam arrogans,
qui sobriam eius vitam considerans, non ilicò ad iustitiam sese conuerteret? Cre-
debat nimirum in eo quotidie opinio, virtutis pedisequa. Seminabat in plebem
verba veritatis, fructu fidei redundantia, sufficienti sale cōdita, & velut aromaticis
vnguentis infusa. Nec erat contenta eius fama circūiectas dūtaxat illustrare Gal-
lias: sed exteras etiam prouincias complebat, meritum eius gratia præcurrente.
Inter barbaro enim fremitus, quasi egregius signifer, corporis formidine nu-
ditus, sed fidei feruore vestitus, sese ingerebat, Christi charitate securus: aduersantes-
que sibi fortiter superabat, non lorica corporea amictus, sed fidei virtute indutus.
O quoties ob veritatis assertionem, paratam habuit mortem: fecissetque satis vo-
tis, si fortulisset temporis. Sed licet ei ratio temporis non potuerit præstare mar-
tyrium, gloriam tamen martyrii non amisit: quandoquidem pro spe æternitatis
ingiter laborauit. Quòd si ei Neronianis aut Decianis temporibus in illa, quæ tunc
extitit, congressione pugnare licuisset, securus dixerim, sponte sua euleum ascen-
disset, & vtrò se pro Christo ignibus intulisset, libensque palmam sanguinis occu-
passet. Sed quantum ista non pertulit, impleuit tamen etiam sine cruore martyri-
um, dum fortitudine roboratus, in vigilijs sedulus, in ieiunijs assiduus, fidem ser-
uando, cursum consummando, repositam sibi à Christo iustitiæ coronam, quoti-
dè reddendam expectauit. Tanquam speculator à Domino constitutus, prædica-
bat verbum cum multa autoritate: instabat secundum Apostolum, opportunè,
importunè, arguens, obsecrans, increpans in omni patientia & doctrina: suauiter
semper de ijs, quæ Dei sunt, vel populum instituens & alloquens, vel cum fratribus
& familiaribus conferens: in doctrina sua perpetim Apostolicam retinens autho-
ritatem: eaque fretus, inter gentiles ita versatus est, vt & ferocissima gentis para-
tos haberet animos, & copiosum exercitum ex ijs ad Christi fidem traduceret, & fi-
dei catholice in temperata confortia custodiret.

De beati viri virtutibus. Cap. 4.

Sane si quem vidisset peccatis noxijs vulneratum, & sagittis diaboli cōfixum,
mox adhibebat dignas sermonum curationes, & verbi Dei salutaria medi-
camenta: ostendens contra vulnera tentatoris, salubre malagma confessio-
nis. Si qui inter suos essent in compositis moribus, & à recta atque honesta vi-
uendi regula deflecterent, eos & arguebat clementer, & tolerabat patienter. Erat
verò mira eius in cunctis operibus discretio, & imitanda erga omnes dilectio. Erat
Eligius opere castus, fide catholicus, charitate diffusus, in tētationibus cautus, in fi-
de firmissimus, in bonis operibus præptus, sermone verissimus, consilio prouidus,
bonitate conspicuus, charitate præclarus, Deo sedulè seruiens, errantes corrigens,
correctos fouens, obstinatos spernens, humiles semper diligens. Exuberabat in eo
constantia fidei, puritas dilectionis, sinceritas pacis, amor charitatis. Ad æternam
capessendam vitam filios suos, quos doctrina sua in Christo genuerat, perpetim in-
citabat. Quos autem sermone erudiebat, eos exemplo anteuertebat, quæ docebat
faciens, & quæ faciebat docens: nec aliud ore promens, aliud animo volens: sed
quod ore docebat, opere confirmabat. Qualis eius sermo erat, talis & vita: & qualis
vita, talis quoque sermo. Summa bonitate regebat subditos, summa seueritate se-
ipsum damnabat. Non erat terribilis erga subiectos, sed valdè seuerus in vitia & pi-
acula. In se censuram seruabat, erga alios præ se iustitiam ferebat. Rigore vtebatur
in iustitiæ discussione: misericordia, in iustitiæ definitione. Ipsam autem districtio-
nis censuram semper temperabat misericordia, sciens scriptum, quia in eo quod quis
iudi-

* Suedi

Multos in
Flandria &
alibi ad fidē
traducit.

Nihil timeo
mortem.

* id est, para-
tus fuit mor-
ti.

2. Tim. 4.

Erga pecca-
tis faucios
vt segesse-
rit.

Summa tūc
recensentur
virtutes ei.

Optimi do-
ctoris ex-
emplum.

Matt. 7.

Sap. 6. Ibidem.

iudicat, iudicandus sit, & quod potentes potenter tormenta patientur, & quod iudicium fiet durissimum in his, qui praesunt. Haec ergo sedula mente pertractans, in omni actione discretione tenuit, nec in vilo penitus immoderate se gessit: sed omnia diligenter discernens atque distinguens, & in disciplina, & in misericordia modum semper atque temperamentum seruauit.

De cenobio monialium Nouiomi condito. Cap. 5.

Condit monasterium virginum.

Extruxit quoque in oppido Nouiomensium ancillarum Christi monasterium, cui magnam congregationem, & vitae seuerae institutionem adhibuit. Terrae quoque redditus sufficienter delegauit, & omnia, quae essent illi necessaria, solerti satis cura prouidit. Sed & alia multa monasteria, partim eius opere, partim institutione a discipulis eius constructa, hodie intra Gallias nota sunt. Multi enim ex discipulis eius ecclesias condiderunt, multi monasteria salubriter cece- runt: non pauci etiam ad Episcopale regimen sublimati, Ecclesijs praesuerunt.

Vt multa sanctorum corpora, & in ijs sancti Quintini, repererit. Cap. 6.

Haeceadem S. Quintini traslacio habetur fere ad verbum vltima Octobris To. quinto.

Hic viro sanctissimo inter cetera virtutum suarum miracula id etiam a Domino concessum fuit, vt sanctorum martyrum corpora, quae per tota haec a populo ignorabantur, eo ingenti fide ardore inuestigare, reper- ta sint. Nonnulla enim plebs antea venerabatur ijs in locis, in quibus non erant, & tamen quo loco humata essent, prorsus incertum habebatur. Ex eo autem tempore, quo Eligius pontifex consecratus, & pastor datus est, quaedam ab illo inuenta, & populo declarata sunt. E quibus primum ac summum martyrem sanctum Quintinum, in principio Episcopatus sui grandi instantia quaesitum, iam olim latentem, in lucem produxit. Denique priusquam Eligius illi loco datus esset Episcopus, vir quidam improbus, Maurinus nomine, habitu quidem, vt populis videbatur, religiosus, cantor etiam in Regis palatio celebris, atque ex hoc, vt rei doctus exitus, mente tumidus, corde proteruus atque actione dissipatus. Qui audacia suae praesumptionis deceptus, coepit verbis extollere & iactare, a se martyris Quintini corpus & inquiri posse, & inueniri. Sed vt & eius proteruam illic, & Eligij demum merita Dominus declararet, mox vt terram sarculo fodere coepit, manubrium fossorij manibus eius inhaesit. Sicque miser opus praesumptum relinquens, sequenti die in manibus eius vermibus ebullientibus, miserabiliter expirauit. Ex quo factus tantus timor extitit in populo, vt nullus deinceps, quauis probabilis vitae, praeter Eligium huiusmodi negocium auderet appetere. Eligius ergo cura pastorali suscepta, statim in exordio suae ordinationis coepit assiduus esse in loco illo. Est enim haud procul ab vrbe Veromandensi, in eo scilicet loco, vbi quondam martyr ex fluuio eleuatus ab Eusebia, in morte fuerat tumulatus. Eligius itaque diuino nutu instigatus, voluit in animo, sed & liberè proclamabat in populo, non illic haberi corpus, quo in loco illud venerabatur homines, sed esse potius in parte vltiori. Cumque diu huiusmodi diuinitatis conditio mentem eius stimulare, coepit tandem sagaci inquisitione per basilicam pauimentum huc illucque, tentare, sicubi sacrum tumulum posset deprehendere. Sed cum nullatenus indicium tumuli reperiret, coepit a fratribus destitui, prosequens cum timore interitum illius, qui dudum huiusmodi inuestigationem superba mente concipiens, lugubri morte vitam finisset. Nec non & antiquitatem corporis, longinquitate iam temporis consumpti, atque ad nihilum in puluerem redacti obspicientes, conabantur eum a coepto mentis proposito renouare. Cumque ei eiusmodi impedimenta a fratribus obijcerentur, altius ille ingemiscens, aiebat: Nolite fratres, quae so, nolite impedire deuotionem meam. Nam ego credo in creatorem meum, quod tanto thesauro, tantumque mihi desiderato, haudquaquam me fraus dabit.

Maurini cuiusdam arrogantia & temeritas

Diuinitas punitur.

for. cogitatio

Obserua sancti viri constantiam in inuestigando corpore S. Quintini.

Dan. 3.

Tunc ergo attentius persistens, suscepit triduanum ieiunium, atque enixius Christi Domini diuinitatem cum lachrymis exorans, vouit non se prius quicquam alimoniae sumpturum, quam mereretur voto potiri suo. Tanta namque erat ei fides, tantaque constantia, vt plerumque sic facienda praeniret, tanquam iam facta crederet, & nonnunquam ita cum Deo, quemadmodum cum terreno suo loqueretur domino: quodque ipse proposuisset, id a Deo completum iri crederet indubitanter. Vnde etiam multis eum dehortantibus, dicebat: Tu Domine Iesu, qui omnia nosti, priusquam fiant, tu scis, quod nisi manifestum mihi ostenderis corpus huius testis tui, qui propter nomen sancti tui passus est, quanquam sum indignus, nunquam tamen deinceps

deinceps plebis huius Episcopatum geram: sed exul potius ab hac prouincia proficiscendum, vbi, vt dignum est, inter bestias moriar. Quid multa? In coepto opere persistens, cum adiutores eius per diuersa ecclesiae loca tentando discurreret, nullamque inueniendi spem caperent, leniter ille omnes compescens, vntum eis locum, de quo nulla esse suspicio poterat, in posteriori ecclesiae parte effodiendum designat. Tunc omnium labore eodem conuerso, libenter iussis cuncti obtemperant. De fossa quoque iam in altum ad pedes decem vel eo amplius terra, iterum spe inueniendi corporis destituuntur. Et cum tertia iam nox media fluxisset, arrepto Eligius sarculo, reiectoque amphibalo, coepit totis viribus cum cereis & lampadibus terram sanctis fodere manibus. Cumque paululum ima fossa declinans, in latus cauernae humum fodere coepisset, mox reperit tumbam sane veterissimam, tegentem corpus sacrum. Tum vero gaudio magno repletus, cum sarculo, quod manu gestabat, auidissimè latus ferisset sepulcri, confestim forata tumba, tanta odoris fragrantia cum immenso lumine ex eo manauit, vt etiam ipse sanctus Eligius fulgore luminis, odoreque inenarrabili percussus, vix subsistere posset. Na & globus splendoris, qui ex tumulo ad istum ferientis processit, tantam vim sparsit claritatis suae, vt cunctorum adstantium oculorum retulis, partem maximam regionis illius in diei claritatem mutaret. Vnde omnes, quos eadem hora vigilare contigerat, quique rei causam ignorabant, magnum quoddam caelitum datum signum existimabant. Erat enim transacta media nox, & nox quidem obscura valde & caliginosa: sed procedente fulgore, quasi lux diei ad tempus resplenduit, & in tempore claritas recessit. Tunc ergo sacrum inuentum corpus Eligius cum gaudio lachrymans exosculatur, ac de profunda tellure eodem eleuato, reliquias sibi, vnde eun- que concupiuit, segregauit. Dentis etiam pro languetium medela ex maxilla san- gnitudinis, quos tempore passionis eius persecutores corpori infixcrant, ex cerebro ceterisque artibus abstractos, sibi pro reliquijs sequeltrauit. Capillos etiam pulcherrimos in reliquias separatos delegauit. Deinde holoserico preciosissimo obuolutum, compositumque honestissimè corpus summa cum diligentia retrò altare transposuit. Tumbam denique ex auro argentoque & gemmis miro opere desuper fabricauit: ecclesiam quoque, quae exigua conuentibus populi videbatur, eximio opificio ampliatam decorauit. Ipse demum ex reliquijs, quas a sancto corpore sequeltrauerat, multa loca condidit, multimodamque medelam diuersis egri- tudinum * incommotis eisdem impertiendo praebuit.

Inuenit corpus S. Quintini.

Eccè quomodo com- honeste Deus mar- tyris sui reliquias.

Praeclarum sanè miraculum.

Nota thesauri preciosissimi.

* morbis

De reperto S. Piatone, alijsque sanctis. Cap. 7.

Post haec simili modo grandi labore atque instantia inuenit in territorio Me- denatensi, vico Sicinio, sanctum martyrem Piatonem. Cui similiter clauos oblongos ex corpore ablatos, populis in argumentum monstrauit. Corpus denique, sicut martyrem decuit, accuratè composuit, atque mausoleum desuper eleganter fabricauit. In Sueffionum quoque ciuitate sanctos martyres & germanos Crispinum & Crispinianum, ex quadam crypta prolatos, mirificè composuit, eorumque memoriam insigni ornamento decorauit. Nec non & in Bello- uacensi municipio beatum martyrem Lucianum, collegam quondam S. Quintini, inuentum similiter composuit & fabricauit. Sed & alijs permultis Sanctorum memorijs impendit diligentiam, quae nunc non sufficit narrantis explicare lingua.

Inuenit S. Piatonis corpus.

Item S. Luciani.

Quos labores apud Gentiles exantlavit. Cap. 8.

Vltimè praeterea in Flandris laborauit, iungi instantia * Andouerpis de- certauit, multis erroribus implicatos Sucus conuertit, sana aliquot profana, Christi clypeo prorectus, Apostolica auctoritate destruxit: idola- teriam quoque diuersi generis vbicunque comperit, funditus euerit. Inter haec autem cum sobriam semper religiosi viribus teneret disciplinam, frequen- ter ab ingrato ac perfido populo laceratus, & penè usque ad contumeliam prouocatus, nullatenus a coepta doctrina retardatus est, sed magis etiam lenis, patiens, humilis & mitis, pro eis Dominum deprecabatur. Cumque circumquaerè rura lu- straret, in enarrabili subtilitate desideres barbarorum animos, & minus de se solici- taret, in enarrabili studio verbis blandis nitetur stimulare, atque ad amorem super- patriae accendere, praedicans infestis pacem, ferocibus lenitatem: docens eos pariter

* al. Antuer- pie

Vt barba- ros tracta- rit.

Ingens fructus adhortationum eius.

A se cōuenfos proprijs manibus baptizat.

Sibi ipsi durissimus est.

Prou. 13.

Die ac nocte in mandatis Dei sui meditantur.

Eius prudentia.

1. Cor. 13. Iustitia. Fortitudo.

Temperantia

pariter debere ad ecclesiam conuenire, monasteria construere, atque in bonis actibus Deo sedulè seruire. Ad quas eius adhortationes ita plerique barbari mutati sunt, vt subito in arido & squalenti agro videretur fecunda seges & vberima messis existeret. Videres complures ad pœnitentiam currere, opes pauperibus elargiri, libertate familiam donare, aliaque plurima bonorum operum studia sectari. O quam multi, Eligij industria ab errore gentilitatis retracti, Christi venerabili coniuncti sunt gregi. Quam multi, eius exempla secuti, omnes mundi illecebras respicientes, beatam monachorum vitam adepti sunt. Quam multæ puellæ, eo suadente, carnales nuptias spreuerunt, vt in matris Ecclesiæ gremium receptæ, Christi dignæ sponsæ haberentur. Quam copiosum etiam agmen viriisque sexus, quod toto anno acquirere poterat, annis singulis in Paschali solennitate manibus proprijs baptizans, sacro fonte abluebat? Extrahebat enim non minus suauiter, quam viliter, è faucibus inimici viros & mulieres, senes cum iunioribus, salubriaque monita asiduè tradens, innumeros ad viam salutis traducebat. Videres plerumque inter multas infantium turbas, anus decrepita valde ætate, membris omnibus trementes, cano iam capite, rugata fronte: nec non virosaque grandætos, sub eius manibus in sacro fonte renasci, & subito albis indutos, quodammodò renouari. Videres etiam nonnullos ad piam confessionem concurrentes, & sagittis inimici faucios, ita ab Eligio, veluti aptissimo medico, redire sanos, vt nulla iam in eis vulnera remanerent, nullaque prioris culpæ eos delectatio comitarctur. Sed quid diutius immoror? Manifestè ei & euidenter aderat diuina gratia, qua innumeros ad imitationem sui prouocauit. Porro resplendebant in eo virtutes eximie, modestia cum verecundia, sapientia cum simplicitate, seu eritas cum mansuetudine, doctrina cum humilitate, humilitas cum rigore. Cum esset autem alijs misericors, sibi ipsi erat durissimus: cæteris humanus, sibi abstinendo seuerus: omnibus largus, sibi soli parcus. Inter eius colloquia, sacra semper resonabant verba: de pace sollicitus, de salute patriæ curiosus, die noctuque pro quiete Ecclesiarum, quæ vbiq; sunt, ac pro pace principum supplicabat. Denique cum vocabulo illius, & virtus animi, & cælestium gratiarum magnificentia concordabat.

De dotibus & virtutibus eius. Cap. 9.

Quis verò abundantiam & copiam rigantis ingenij, aliaque eius bona explicare queat? quam fuerit in timore Dei fundatus, in disserendo prouidus, consilio profundus, in rebus seculi siue politicis eloquens, in virtute humilitatis mirabilis, astutus iuxta prophetam, & prudens, columbæ simplicitatem non amittens? O venerabilem Christi sacerdotem. O imitandum virum pietate, misericordia & charitate: quæ cum quotidie etiam in perfectis frigescat, in eo tamen vsque ad finem aucta, in dies persueuerat. Quis eius mansuetudinem, quis puritatem, quis spiritus feruorem, quis discretionem, quis benignitatem, quis iugem in præceptis Domini die ac nocte meditationem verbis consequi possit? Quis illo, in opere Dei promptior, in oratione feruentior, in sobrietate parcior, in lachrymarum copia redundantior, in corpore honestior, in corde sincerior, in mansuetudine moderatior, in compunctione ardentior, in charitate iucundior facile potuit inueniri?

Rursus de quibusdam eius virtutibus. Cap. 10.

Precipuas denique virtutes, quæ possunt hominem ad veræ celsitudinis honorem euehere, putà, prudentiam, iustitiam, fortitudinem & temperantiam, inter se aptas atque connexas, sibi que mutuo coherentes ita excoluit, vt penè in singulis excelleret. Habuit prudentiam in discernendo, iustitiam in iudicando, in arrepto proposito fortitudinem, in qualitate discretionis temperantiam. Quid enim eo prudentius, qui contempta mundi stultitia, Christum secutus est, Dei virtutem & Dei sapientiam? Quid iustius, qui omni substantia sua in pauperes distributa, docuit diuitias pro Christi amore penitus contemnendas? Quid fortius, qui in Francorum proterua gente, & inter barbaras nationes, arrogantiumque probrosas contumelias, spiritu semper & animo inuictus fuit? Quid temperantius, qui nobilium sprete felicitate, māluit in humilioribus tuto gressu pergere, quam pendulo gradu in sublimibus fluctuare? Magnoperè enim concupiuit inter homines esse inglorius, vt coram Deo appareret gloriosus: menteque in

in Christo benè fundata, cælestia potiùs, quam terrena desiderans, humana studio se contempnit oblectamenta, vt posset diuinam in cælestibus obtinere consolationem. Inter huiusmodi itaque institutionis exercitia, vir beatus ex dono sancti spiritus virtutum insignia operabatur.

De curato demoniaco. Cap. 11.

Causa quandoquæ extitit, quæ eum cogeret in eam proficisci regionem, quæ proprie Prouincia nuncupatur. Cumque die quodam cum nobili suo comitatu eius Prouinciæ regiones peragraret, occurrit ei vir quidam, immunudo & nimis sæuo repletus spiritu. Is cum vidisset sanctum virum, timore percussus, & spumans ac pallens, dixit ad eum: Quid hîc tu Eligi? Conuersus ad eum S. Eligius, Quid ad te, inquit, immundissime diabolè? In nomine Iesu Christi obmutesce, & exi ab illo. Et continuo vehementer discerpens hominem, exijt ab eo. Quindecim verò annis obsederat & cruciaturat virum pessimus ille spiritus. Statim ergò pristinae sanitati restitutus homo, surrexit incolumis.

De sanata demoniaca. Cap. 12.

Profectus indè Eligius, venit in villam, quæ Ampucius vocatur, sitaque est in ripa Rhodani fluminis, pertinetque ad prædium Erchenberti illustrissimi viri. Erat autem ibi foemina quædam, infectum diu dæmonem patiens. Eo ergò in loco Eligius orationis gratia basilicam ingressus, cum oratione completa regrederetur, occurrens ei mulier, coepit nomen eius crebrius atque insolentius inelamitare. Tunc Eligius eam respiciens, misertus eius, fixis in terram genibus, orauit. Deindè conuersus ad eam, dixit: A diuro te, maligne spiritus, per Deum patrem omnipotentem, & per Iesum Christum filium eius, & per spiritum sanctum paraclætum, vt ipsius virtute fugatus, discedas ab hoc vasculo, quod captiuum obsides. Mox ad eius verbum elisit malignus spiritus mulierem in terram, & facta est velut mortua. Sicque vim maximam patiens dæmon, & sanguinem per os mulieris ex internis visceribus egerens, confusus exijt ab ea, aufugitque à facie hominis Dei. Sanctus autem Eligius iussit subleuari mulierem: & cum benedixisset aquam cum oleo, bibendam ei obtulit. Illa vbi gustauit, refocillata est anima eius, & sana facta est ex ea hora.

Vt furtum indicauit. Cap. 13.

Neque illud prætereundum puto, quanuis sit humile, quod eodem itinere vir beatus spiritu cognouit. Cum iam satis ea omnia, quorum causa aduenerat, expedisset, cum et osq; amicos & Episcopos Prouinciæ visitasset, domumque Aspasij, qui filius erat Iunini Christianissimi viri, inuisisset, cum omnibus suis parabat remeare ad propria. Postremò autem omnium, vbi Aureliano * Vicesi Episcopo, conuiuio peracto, valedicere instituit, accidit vt vtriusque famulis satagentibus, vnus ex ministris eius perderet rem quandam, qua camelum onerarium semper ducere solebat, eaque causa huc illucque cursitans, iter eius retardaret. Tunc Eligius illi ad se secretius accito indicat hominem, qui furtum fecerat, additque: Vade ad rupem propinquam, atque illic inter vepres reperies absconditum & ligatum id, quod quæris: solutoque eo, accipe quod tuum est, & absque vlla iniuria vel verbo aspero redde homini tibi designato ligamẽ illius. Quod cum ille fecisset, nimio fur pudore atque stupore percussus, veniam facti sui precabatur, offerens etiam satisfactionem homini.

Vt deinde se gesserit, domum reuersus. Cap. 14.

Post hæc Eligius ad urbem propriam regressus, institutionis suæ normam in dies in melius prouehat: diligens in primis Deum ex toto corde, ex tota anima, atque ex tota virtute sua: deindè proximum sicut seipsum. In lege Domini sine lassitudine permanens, mores bonos nulla noxia conuersatione inquinabat. Vitam temporalem pro exilio ducens, vitam æternam toto mentis desiderio suspirabat. Actus vitæ suæ omni hora custodiens, oculum mentis suæ semper in Deum, defixum habebat. Ab omnibus, quæ lex vetat, solerti cura abstinens, à cogitationibus quoque noxijs animum reuocabat, sciens hominem etiam cogitationum suarum rationem redditurum. Nihil de se præsumens, nihilque boni sibi tribuens, bona à se facta diuino muneri adscribebat. Odientes ad pacem, discordes ad concordiam reuocabat. Consilium & opus suum semper ad Deum referens,

Qqq

Cogit dæmonè confestim exire ab homine.

Sanat dæmoniacam.

* Vicesi

Indicat locum ablatæ rei.

Pertexit generalem virtutes eius.

Es. 66.

rens, in omni conatu suo Christi auxilium flagitabat. Pedes eius semper directi ad euangelizandum pacem, ad euangelizandum bona. Honesti specie, animo benigno incedebat, & sicut hdelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis cibum tempore opportuno, populum, optimè instruens, peccandi consuetudine tota virtute omnes retrahere nitens. Erat seruus spiritus, sollicitudine non piger, spectatis moribus, ornatus operibus, omni que suauitate conspicuus. In oratione assiduus, in ieiunijs strenuus, in elemosynis largus. Porro inter diuites & pauperes ita se medium gerebat, vt pauperes eum patris, diuites superioris loco haberent. Ille verò non personæ potentiam, sed morum elegantiam attendebat: tanto que vnique plus habebat honoris, quanto eum sanctius viuere didicisset. Erga egenos & aduenas ad eò se sollicitum exhibebat, vt verè Christum in eis esse, fide integra crederet: atque ita non tam illis, quam ipsi Christo, quicquid in eos conferret, se præstitisse lætaretur. Ipsi quidem præbebat cibum, sed oculis eorum suspiciebat. Ipsi dabat alimenta, sed Christum cum fiducia inuocabat. Manus & brachia porrigebat dando, at mercedem proculdubidè e caelis expectabat. Quam tam ille facultatum vim & molem Christi amore ardens disperferit, non me vnum necessè est dicere. Quod enim monasterium non eius penetravit elemosyna? aut quis clericus non eius substantia refocillatus est? Quis peregrinus non eius receptus hospitio est? quibus aduenis non suum impendit obsequium? quos ille curiosissimè locis omnibus perquirens, damnum suum putabat, si quisquam debilis aut esuriens, alterius beneficio sustentaretur. Ardentissima quippè fide. Saluatori toto animo coniunctus, reddebat ei, quod ab illo acceperat: atque in singulis eius famulis Christum se videre credens, quicquid in illos contulisset, Deo se præstitisse gratulabatur: illud semper animo reuoluens, quod Dominus in Euangelio ait. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur. & illud: Sicut aqua extinguit ignem, ita elemosyna extinguit peccatum. & illud: Facite vobis amicos de iniquo mammona, qui vos recipiant in æterna tabernacula. & Date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Huiusmodi ergò studijs intentum Eligium, diuina gratia vberius comitabatur.

Inter diuites & pauperes vt se gesserit.

Matt. 5. Eccl. 3. Luc. 16. Luc. 11.

Vt patriam reuifens, apud Bituriges reos e carcere liberârit. Cap. 15.

Venit ei aliquando in mentem affectu pietatis & cura pastorali sollicito, solum paternæ possessionis in ciuitate Lemouicina, reuifere. Audis enim sanctam famam monasteriorum, ipsius iam exemplo in ea vrbe conditorum, desiderabat magnoperè suis ea oculis intueri, maximè verò monasterij sui venerabilem atque omnibus imitandam institutionem. Cum autem in ipso itinere Biturigum ciuitati propinquaret, comitibus suis antecedere iussit, ipse cum paucis statuit apud memoriam S. Sulpitij confessoris adorare. Quod cum peruenisset, oratione facta, audit cõplures nupèr mortis sententia damnatos, in fiscali carcere vincetos teneri. Interfecerant enim quendam fiscalem iudicem, & ea causa in vinculis habebantur. Eligius ergò memor Christi dicentis, In carcere crâ, & venistis ad me, & Quâdiu vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis: rogat se duci ad eos. Sed cum appropinquasset custodijs, milites cõfestim exurgentes, valdè ei obstiterunt, nec permiserunt eum propius accedere. Tunc ille mcestus ad modum, indignatusque, animo recessit, & coeptu peregit iter. Vbi autem ad destinatum peruenit locum, commoratus est aliquadiu apud Lemouices, inuisensque, omnia monasteria, tam intra urbem, quam in suburbanis sita, deuotissimè omnium benedictiones hauriebat. Visitatis etiã in suo monasterio fratribus, & secundo eius Abbate, (primus enim ad Episcopatum raptus erat) paternam singulos sollicitudine ad monebat, hortans omnes seruire Deo in veritate & simplicitate cordis, quoridicque, in melius proficere, arreptu propositu omni instantia ad finem vsque, perducere. Venit autem & ad prædiu parentum suorum. Nam & ibi habebatur iam monasteriu, à germano eius Alitio in ipsa paterna domo constructum. Ibi que, similiter salutatis fratribus, & comiter cõsolatis, ad ciuitatem suam reditum parat: cumque, haud procul Biturigibus iter carperet, voluit iterum diuertere ad ciuitatem. Stimulabat enim animu eius, quod reos, qui tenebantur in carcere, nihil antea iuisset, nec eos liberare potuisset. Itaque iter agens, precabatur Dominu, vt adito carcere, non pateretur laborem suu frustra consumi. Qua autem die ingressurus erat ciuitatem, cum valdè diluculo leuasset oculos suos ad caelum, facta est caligo & nebula tenens.

Matt. 25. Ibidem.

Indignatur ex iustitiæ zelo vir pius.

Alitius frater S. Eligij.

tenebrosa nimis, ita vt habitatores ciuitatis ad spatium iacti lapidis cernere non possent. Sic ergò Eligius vrbe ingressus, cum appropinquasset ianuis carceris, confestim ceu magno ferientis impulsu, diuino nutu contractæ sunt feræ, dissipati carceris, ostia carceris patefacta, omniaque, compeditorum vincula soluta. Tunc Eligius concessam sibi virtutem quasi nihil ad se pertinere simulans, citò à carcere recedit: dat tamen reis consiliu, vt mox indè exeuntes, ad ecclesiam confugiât. Tum illi egressi sine mora, celeri cursu ad basilicam beati Sulpitij properant. Vbi cum omnia essent ecclesiæ ostia obserata, & rei hinc indè circumspectantes, nusquam inuenirent introitum, subito fracta est fenestra vitrea, vna ex maximis, quæ erant in fronte basilicæ: simulque, ostium vnum in ecclesiæ latere patefactum est: atque, ita illi in basilicam ingressi, altaris thronu petierunt. Cumque sanctus Eligius omnia sanctorum loca inuisens, eò peruenisset, inuenit eos omnes circa altare, seu apud sepulcrum iam dicti antistitis consistentes. Porro milites vt viderunt carcerem dissipatum, statim persecuti sunt eos vsque, ad locum memoratum: ingressique, basilicam, iniecerunt eis manus, ac ferro vincetos, foras trahere conabantur. Quos beatus Eligius blandè compellans, Nolite, inquit, homines Dei, nolite sic in loco sacro agere. Cur eos perdere nitimini, quos iam pius Dominus liberauit? Quare facitis tam impie in domo Dei? Cur non pertimescitis tanti sceleris culpam? Domus hæc, non mortis, sed vitæ domus est. Refugium est delinquentium, non damnatio euadentium. Orationis est locus, non latronum specus. Sed cum nihil apud eos sermo eius proficeret, iterum ait: Dominus Deus videat id, quod facitis. Vos quidem me audire non vultis, sed audiet (credo) ille, qui nunquam derelinquit sperantes in se. Mox ergò ad solita præsidia se conuertens, prostrauit se in terram inter altare & confessoris memoriam, atque, enixius Domino supplicauit. Et cum ab oratione caput eleuasset, statim contractæ catenæ in terram ceciderunt, cunctaque quæ eis imposita erant ligamina, omnibus adstantibus magno sunt impetu dirupta ac dissoluta. Quod milites videntes, ingenti metu percussi, moxque ad pedes sancti Eligij prouoluti, veniam facti sui precabantur, dicentes: Peccauimus, domine pater, iniquè egimus, stultè gessimus, quod contra te contendere ausi sumus. Agnoscimus modo culpam nostram: impietati nostræ pctimus vt ignoscas. Tum ille: Et ego, inquit, ignoranter vos fecisse noui. Dominus autem fecit, sicut ipse voluit. Et ille ergò, qui hos eripuit, vobis (oro) tribuat indulgentiam, & à cunctis vos peccatis propitius absoluat. Non enim ego, sicut vos putatis, sed sanctus Sulpitius ad se fugientes defendit reos. Hoc ergò modo Eligius, immò Dominus per Eligium, absoluit reos à diræ mortis periculo. Ille pius, ille misericors, qui fauente Herode, eripuit Petrum de oberatis militum custodijs, nunc operatus est cum Eligio famulo suo apud Bituriges. Qui vincetum in carcere absoluit vas electionis Paulum, ipse nunc dissipato carcere, humiliavit arrogantiam superborum. Illi ergò laus, illi gloria, per quem serui eius in mundo tanta possunt facere miracula. Sic ergò reis absolutis, qui penè nudi videbantur, Eligius vestes & elemosynam præstitit, mandauitque vt deceterò vitam corrigerent. Multam verò eodem die diuersis alijs pauperibus & monasterijs pecuniam distribuit.

Diuitiis fores carceris patefactis, & captiui recedunt.

Nota aliud miraculum.

En tertium miraculum.

Ad. 11.

Ad. 16.

Quæ pro concione ad populum dicere consueuerit. Cap. 16.

Indè autem digressus, coepto tramite pergens, peruenit tandem ad suos: vbi diuisus singulis plebem sibi commissam admonens, indefessus salutare eis adhortationes adhibebat. Nimirum zelo veritatis accensus, volebat populis pandere, quid ipse intemerata fide teneret, mandans omnibus seruire Deo in veritate, facere iustitiam in omni tempore, memores esse beneficiorum Christi, & benedicere nomen eius cunctis diebus vitæ suæ. Collectis autem vndique ad ecclesiam multis, multa quidem & magna breui sermone comprehensa, sed spiritali edificatione copiosa, cum prophetica fiducia exaltans vocem, hunc in modum proponebat: Rogo vos, fratres charissimi, & cum grandi humilitate admoneo, vt in tantis animis auscultare velitis, quæ vobis pro salute vestra suggerere volo. Scit enim omnipotens Dominus, quod prompta erga vos charitate ista vobis profero: Quod si non fecero, proculdubidè reus debiti tenebor. Vos ergò non pro mea paritate, sed pro vestra, quæ dico, salute libenter suscipite: ita duntaxat, vt quæ aure percipitis, opere complatis: vt & ego de meo obsequio, & de vestro profectu merear vobiscum gaudere in cælesti regno. Si cui forte displicet, quod tam frequenter

Vrînã plebs que concionatores in suis concionibus hunc sanctu viru imitaretur.

Ezech. 3. & 33.

Esa. 58.

Extrema semper metuenda.

Vt in hoc pactu homines serui cogitent.

Christiani cur facti sunt.

Matt. 11.

Cui nomen Christianu profit.

Matt. 19.

Matt. 7.

Matt. 5.

Ibidem.

Rom. 13.

Quis bonus sit Christianus.

vobis prædico: rogo, non mihi ille molestus existat, sed magis periculū meū consideret, & audiat Dominū, per prophetā terribiliter sacerdoti comminantem: Si dicente me, inquit, ad impiū, Morre morieris: non annunciaueris ei, ipse impius in iniquitate sua morietur: sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua: ipse quidem in impietate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti. Itemq; illud: Clama, nē cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum. Cōsideratē ergō, fratres, quia oportet me sine cessatōe vestros animos ad timendum Dei iudiciū, & ad desideranda caelestia præmia excitare: vt vobiscum pariter merear in Angelorū consortio perpetua pace gaudere. Ideoq; rogo, vt diē iudicij semper pertimescatis, diē mortis, suspectū quod diē ante oculos habeatis. Cogitate quales eritis presentandi cōspectibus Angelorū, vel qualem pro meritis vicē recepturi: an possitis in illo die illibatum referre, quod in baptismo promisistis. Meminisse enim debetis, quia tunc pactū cum Deo fecistis, atq; diabolo & omnibus operibus eius abrenūciastis. Qui tūc potuit, per seipsum & pro seipso sic respondit. Qui verō non potuit, fideiussor pro eo eius vice hæc Deo promisit, ille videlicet, qui tūc de sacro fonte suscepit. Considerate iam, quale cum Deo pactū iniistis, & vos ipsos exploratē, num post hanc promissionē opera maligni dæmonis, cui abrenūciastis, secuti sitis. Abrenūciastis diabolo, & omnibus operibus & pōpis eius, id est, idōlis, fortibus, augurijs, furtis, fraudibus, fornicationibus, ebrietatibus & mendacijs: quæ planē sunt opera & pompæ illius. Contrā verō dixistis, credere vos in Deū patrem omnipotentem, & in Iesum Christum filium eius vnicū, Dominū nostrum, conceptum de spiritu sancto, natū ex Maria virgine, passum sub Pontio Pilato, qui tertia die resurrexit à mortuis, ascendit ad cælos. Dixistis quoq; credere vos in spiritū sanctum, sanctā Ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & vitam æternam. Hæc proculdubidē cantio & confessio vestra semper manet apud Deū. Quapropter moneo vos, charissimi, vt hæc confessio & promissio vestra semper memoria retineatur, vt hoc quod Christiani vocamini, non ad iudicium vobis sit, sed ad remedium. Nam idcirco Christiani facti estis, vt semper Christiani opera faciatis, id est, vt castitatem ametis, luxuriam & ebrietatem fugiatis, humilitatem sequeamini, superbiam detestemini: quia Dominus Christus humilitatem & exemplis ostendit, & verbis docuit, dicens: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Inuidiam respiciatis, charitatem mutuam conferuetis, semper de futuro seculo & æterna beatitudine cogitatis, ac plūs pro anima, quàm pro corpore laboretis. Caro enim breui tempore erit in hoc mundo: anima verō, si benè egerit, sine fine regnabit in cælo: si malè egerit, sine misericordia ardebit in inferno. Quisquis autem non cogitat, nisi de hac vita, brutis animalibus & bestijs similis est.

Non sufficit vobis, charissimi, quod Christiani appellamini, si opera Christiani non facitis. Illi enim prodest Christianū nomē, qui semper Christi præcepta & merite & corpore perficit, qui furtū non facit, qui falsum testimoniū non dicit, qui nec mētitur, nec peccat, qui adulteriū non cōmittit, qui nullū hominē odit, sed omnes sicut seipsum diligit, qui inimicis suis malū non reddit, sed magis pro eis orat: qui lites nō concitat, sed discordes reuocat ad concordiam. Hæc enim præcepta ipse Dominus Christus per semetipsum dignatus est in Euāgelij tradere, ita dicens: Non homicidiū facies, nō adulterabis, nō facies furtū, non falsum testimoniū dices, non periurabis, & fraudē nē feceris: honora patrem tuū & matrem, & dilige proximum tuum sicut teipsum. &, Quodcunq; vultis, vt faciāt vobis homines, & vos facite eis. Hæc est enim lex & prophetæ. Et adhuc his maiora, sed valdè fortia atq; fructifera dedit mādata, dicens: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderūt vos, & orate pro persecutibus & calumniantibus vos. Ecce forte & arduū mandati, quod hominibus quidē durū videtur, sed magnum habet præmium. Audite quale: Vestris, inquit, filij patris vestri, qui in cælis est. O quāta gratia. Per nos serui digni nō sumus, & per inimicorum dilectionem filij Dei efficiamur. Itaq; fratres, & amicos diligite in Deo, & inimicos propter Deum. Qui enim diligit proximiū, sicut dicit Apostolus, legem impleuit. Qui ergō vult esse verè & germanè Christianus, is necessariò hæc debet præcepta custodire. Quæ si non obseruat, ipse se decipit & circumuenit. Ille bonus Christianus est, qui nullis phylacterijs vel adiuuentionibus demopu

num credit, sed omnem spem suam in solo Christo ponit: qui peregrinos tāquam Christum ipsum cum gaudio excipit, quia ipse dicit: Hospes fui, & suscepistis me, & quando vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ille, inquam, bonus Christianus est, qui hospitibus pedes lauat, & eos tanquā parētes charissimos diligit, qui iuxta quod habet, pauperibus elemosynam tribuit, qui ad ecclesiam crebrō venit, & oblationem, quæ Deo in altari offeratur, exhibet: qui de fructibus nō gustat, nisi prius Deo aliquid offerat: qui stateras dolosas & mensuras duplices non habet, qui pecuniam suam non dat ad vsuram, qui & ipse castè viuunt, & filios vel vicinos suos docet, vt castè & cum timore Dei viuant: & quotiēs sanctæ solennitates adueniūt, plures dies antè etiam à propria vxore se continet, vt secura conscientia ad Dominicalitatem possit accedere. Deniquè qui symbolum Apostolicum & orationem Dominicam memoriter tenet, & filios atque familiam suam ea docet. Qui talis est, is proculdubidē reuerà Christianus est, & Christus habitat in eo, qui dicit: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansorem apud eum faciemus: itēm per Prophetam: Ego inhabitabo in eis, & inter illos ambulabo, & ero illorum Deus.

Ecce adistis, fratres, qui sint boni Christiani. Quantum igitur potestis, cum adiutorio Dei laborate, nē nomen Christianum falsò habeatis: sed vt veri Christiani esse possitis, præcepta Christi semper animo cogitate, & opere exequimini. Redimite animas vestras à pœnis, dum habetis in potestate remedia. Elemosynas pro viribus præstare, & charitati studere, discordes reuocate ad concordiam, mendacium fugite, periurium horrescite, falsum testimonium nolite dicere, furto abstinete, oblationes & decimas ecclesijs reddite, luminaria sanctis locis pro facultate exhibete, symbolum & orationem Dominicam memoria tenete, & filijs vestris tradite. Illos quoque, quos ex baptismo suscepistis, doctè & castigate, vt semper in timore Dei viuant. Noueritis vos apud Deum pro illis fideiussores teneri. Ad ecclesiam sæpius conuenite, sanctorum patrocinia humiliter expetite: diem Dominicam pro reuerentia resurrectionis Christi, absque vlllo seruilis opere colite, sancto- rum solennitates pio affectu celebrate. Proximos vestros sicut vos ipsos diligite: quod vobis vultis ab alijs fieri, hoc & vos alijs facite. Quod vobis fieri non vultis, nulli faciatis. Ante omnia charitatem habere: quia charitas operit multitudinem peccatorum. Estote hospitales, humiles, omnem sollicitudinem vestram projicietes in Deum: quoniam ipsi cura est de vobis. Infirmos visitate, in carcerem conditos iuuate, peregrinos suscipite, esurientes pascite. Sit vobis equum pondus, & æqua mensura, sit statera iusta, iustus modius, æquusque sextarius. Nec plus, quàm dedistis, reperatis: neque vsuras ex pecunia mutuo data, à quoquam exigatis. Quæ obseruaueritis, securi in die iudicij ad tribunal æterni iudicis venientes, dicetis: Da Domine, quia dedimus: miserere, quia misericordiam fecimus. Nos impleuimus, quod iussisti: tu redde, quod promisisti.

Ante omnia autem illud denuncio atque contestor, nē vllas paganorum sacrilegia, legas consuetudines obseruetis, non diuinis, non sortilegos, non incantatores pro vlla re aut infirmitate consulere ausi sitis. Qui enim id facit, ille mox perdit baptismi gratiam. Neque etiā auguria vel sternutationes obseruetis, nec in itinere con- sistantes cantantes curiosè attendatis: sed siue iter, seu quodlibet opus suscipitis, signate vos in nomine Christi, symbolumque & orationem Dominicam cum fide & deuotione dicite, nec quicquam vobis nocere poterit inimicus. Nullus Christianus obseruet, quæ die domum vel exeat, vel reuertatur. omnes enim dies Dominus fecit. Nullus ad inchoandum opus diem vel lunam attendat. Nemo in Calendis Ianuarij nefanda & ridicula, vetulas aut * ceruuolos vel * iosticos faciat, neq; mensper noctem componat, neque sternas aut potationes superfluas exerceat. Non celum, non terram, non sidera, nec vllam omninò creaturam, præter Deum, vllus adorandam credat: quia omnia ipse solus condidit atq; disposuit. Altum quidem est celum, ingens terra, immensum mare, pulchra sidera: sed longè maior & pulchrior sit necesse est, qui hæc creauit. Si enim hæc, quæ videntur, tam incomprehensibilia sunt, putā, varij terræ fructus, pulchritudo florū, diuersa pomorū genera & animalium in terra, in aëre, in aquis, apum sedula prudentia, ventorum flatus, nubium rores, tonitruorum fragores, temporum vices, dierum atq; noctium vicissitudines varijque recursus: quæ omnia nullatenus mens humana comprehendere

Matt. 25. Ibidem.

Iohan. 14.

Leuit. 26. 2. Cor. 6.

Decimæ ecclesijs exoluendæ.

Dies Domini & solennitates sanctorum celebrandæ. Matt. 7. Tob. 4. 1. Pet. 4. 1. Pet. 5. Leuit. 19.

Sacrilegia, incantationes, diuinationes & his similia, omni Christiano fugienda.

Ex creaturis quid colligendum de Deo.

potest: si ergo hæc talia sunt, quæ videmus, & haudquaquam comprehendimus: qualia æstimanda sunt illa cælestia, quæ non videmus? vel qualis horum omnium opifex, cuius nutu cuncta creata sunt, cuius & arbitrio omnia gubernantur? illum ergo, fratres, super omnia timeate, illum adorete, illum præ omnibus amate, illius misericordiæ inhærete, de eius clementia nunquam desperate.

Quos bonos videtis, illos imitami: quos malos conspicitis, castigate & corripite, ut duplicem mercedem habere possitis. Qui hæc tenens immunis à supradictis malis fuit, gaudeat, & Deo gratias agat, & deinceps quoque ab illis sibi caueat, studeatque perseverare in operibus bonis. Qui verò vique in præsens malè vixit, citò se corrigat, & toto corde agat poenitentiam, antequam de hac luce decedat. si enim sine poenitentia obièrit, non ibit ad requiem, sed præcipitabitur in gehennam ignis, vnde nunquam exire poterit, sed ardebit illic in secula seculorū. Omnes igitur vos, quibus loquor, viri & fœminæ, corrigite vitam vestram: unusquisque, dum potest, vitia sua profliget: mala quæ fecit, poenitentia expiet. Nemo se inebriet, nemo in convivijs cogat alium plus bibere, quam par sit: quandoquidem vino multo deditos Apostolus acriter obiurgat, vbi ait: Neque ebriosi regnum Dei possidebunt. Nemo vel in vlla re minima diaboli sequatur adinventiones: nullus sine exitu, sine egrediens domū, obseruet quid sibi occurrat, vel num qua vox reciproca seu echo audiatur, aut quid aures garriant, vel quid sit quod portat ei factus obuiam. Qui enim hæc obseruat, partim adhuc paganū se esse declarat. Qui verò hæc contemnit, prophetam sibi clamare gratulatur: Beatus vir, cuius est nomen Domini spes eius, & non respexit in vanitates & insanias falsas. Vnde & Apostolus monet: Omne quodcumque facitis, in nomine Domini nostri Iesu Christi facite. Prorsus recedendum est à cunctis huiusmodi observationibus: mathematici spernendi, auguria horrescenda, somnia contemnenda: quoniam, sicut scriptura testatur, vana sunt. Vnde & per Moysen præcipitur: Nō augurabimini, nec obseruabitis somnia, neque ad magos declinabitis. Oportet igitur, ut hæc tota mente obseruetis: & si quos cognoscitis vel occultè aliqua phylacteria exercere, expedit cum eis nec cibum sumere, nec quicquam habere commercij. Ista ergo omnia spernentes, ad Dei vos auxilium conferte, de eius misericordia nunquam desperate.

Nemo de-ber in con- uivijs cogi ad bibendu. 1. Cor. 6.

Psal. 39. Colof. 3.

Ezech. 13. Leuit. 19.

Contra eos qui fabulan- tur in tēplis. Matt. 23.

Matt. 7.

Esa. 5. Esa. 59.

Cruce sem- per in fronte ferenda etc.

Omni die Dominico ad ecclesiam conuenite, & ibi non negocia, non lites aut rixas, vel ociosas fabulas tractetis: sed lectiones diuinas cum silentio auscultate, & pro pace Ecclesie & pro peccatis vestris orate. Qui enim in ecclesia fabulari non timent, & pro se, & pro alijs redditurus est rationem, dum nec ipse verbum Dei audit, nec alios audire permittit. De talibus quippè Dominus in Euangelio dicit: Vobis hypocritæ, quia clauditis regnum cælorum ante homines: vos enim nō intratis, nec introeuntes finitis intrare. Qui aliorū iudices estis, iustissimè iudicate. Nihil in iudicio iniquè agatis, nec munera super innocentes accipiatis: non personam attendatis, nec res alienas vi rapaci tollatis, quandoquidem, quid vel nocte proxima vestris accidere possit, ignoratis. Pauperem & aduenam nullatenus in iudicio opprimatis, timentes illud, quod veritas in Euangelio dicit: In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & in qua mēsurā mensi fueritis, remetietur vobis. Videte nē in vos quadret illud propheticū: Væ qui iustificatis impiū pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo. Væ qui dicitis malū bonum, & bonum malū. Labia vestra locuta sunt mendaciū, & lingua vestra iniquitatē fatetur. Facta est veritas in obliuionē, & iustitia longè stetit. Hęc fratres considerātes, & vos, & illos, quibus præcistis, pariter in Dei timore confirmate. Retinete quæ dicta sunt: facite quæ præcepta sunt. Habete semper Christū in mente, & signū eius in fronte. Memineritis multos vos habere aduersarios, qui cursum vestrū impedire conentur. Idcirco in omni loco, horis omnibus Crucis signaculo vos armate, Crucis vexillo vos cōmunite. Hoc enim vel maxime illi timent & expauescunt. Hoc vobis datū est scutum, quo possitis ignitas omnes maligni sagittas extinguere. Profecto magna res est signum Christi, & crux Christi: sed illis solis prodest, qui faciunt mandata Christi. Ut ergo etiam vobis prodest, præcepta eius totis viribus implere cōtendite: & siue sedeat, siue ambuletis, siue comedatis, siue lectum ascendatis, siue à lecto surgatis, semper Christi signum muniat frontem vestram: ut vos semper memoria Dei & vigilantes protegat, & custodiat dormientes: & quoties nocte euigilatis, & somnus ab oculis recedit, mox labijs signū Crucis imprimatur, mens orationibus occupetur, Dei præcepta animo voluantur,

tantur, nē stupido pectore repente subrepat inimicus, vel per stultam oscitantiam & incuriam serpat in animam anidus aduersarius. Cum turpem ille vestris sensibus cogitationem suggerit, proponite vobis futurum Dei iudicium, inferni supplicia, gehennæ flammæ, tartari tenebras, quæ impij patiuntur. Si sic feceritis, mox turpis cogitatio euanescet: nec vos deseret virtus Christi: quia verum est, quod Propheta canit: Sperantem in Domino misericordia circundabit.

Cum autem hæc omnia, Domino auxiliante, feceritis, certum habere debetis, molestè id latrum diabolus, quod videat vos à sua societate discedere, & ob hoc fortassis aliquam in vos nequitiam exercebit, aut infirmitates vobis immittet. Sed id minime vos frangat: ad probādos enim vos, permittit id Deus, ut exploret, num toto corde eius misericordiæ innitami, & si verè in eum credatis. Cuncta ergo patienter ferte, & Deum in omnibus benedicite, ut in vobis impleatur quod scriptum est: Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. Consolari vos debet id, quod Apostolus ait: A Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. & illud: Quem diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Quod si semel atque iterum nequitijis dæmonis viriliter atque fideliter pro Dei timore resisteritis, ita cum postea à vestri infestatione Deus repellat, ut deinceps nunquam vobis nocere queat. Sic nimirum, si verè, nō falsò, Christiani estis, omnes diabolicas fraudes & circunventiones fugere & despiciere debetis, totoque pectore Deo adherere & inniti: ut quæcumque vobis aduersa ab inimico illata fuerint, patienter & fortiter toleretis. Quod si per fortilegos aut diuinos aliqua prædixerit, & ita euenerint, nolite mirari. Spiritus enim illi per aëra volitantes, facillè possunt quædam futura prævidere. De his sic habet scriptura diuina: Si surrexerit in medio tuū propheta, & prædixerit signum atque portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi, Eamus & sequamur deos alienos: non audies verba propheta illius: quia tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat, vtrum diligatis eum, an non. Illud autè scitote, quod nec vos, nec quicquam vestrum lædere poterit inimicus, nisi quatenus permiserit Deus. Permittit autem id Deus, quod peccata hominum mercantur. Permittit, inquam, duas ob causas, ut aut probet vos, si boni estis: aut castiget, si peccatores. Sed qui patienter Domini dispensationem sustinet, si quid perdidit, sic dicat: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est. sit nomen Domini benedictum. Pro ista patientia aut coronam accipiet, si iustus est: aut indulgentiam, si peccator. Quod si murmurauerit, vel desperauerit, rei pariter illius atque animæ suæ iacturā faciet. Sed mihi credite, fratres, si ex toto corde in Dei semper timore permanseritis, & præcepta eius custodieritis ita, ut nihil ex gentili consuetudine obseruetis, nihil vobis iam inimicus nocere poterit, sed omnia vobis prosperè cedent. Probè enim Christiano nec auguria, nec alia quælibet signa possunt officere: quia vbi signum Crucis cum fide & timore Dei præcesserit, nihil ibi inimicus nocere poterit. Tepidis verò & negligentibus idè nocere possunt, quod relinquentes Dei præcepta, per vitæ suæ negligentiam praua exercendò opera, ipsi se dæmonum potestati spontè tradunt: qui si in Christi seruitio perseverarent, & eius niterentur auxilio, nihil prorsus mali paterentur.

Psal. 37.

Iacob. 1. Cor. 11. Heb. 12.

Deut. 13.

Permittit Deus ob duas causas: hoc nimirum à diabolo tentari. Tob. 1.

Efficacia signi S. Crucis.

Tob. 4.

Elemosy. n. pauperibus studiose præstari. d. 2.

Matth. 10.

Hæc ergo scientes, totis viribus diuinæ inhærete misericordiæ, opera bona semper agite, & de substantia vestra pauperibus erogate. Qui plus habet, plus tribuat: qui verò minus, ex ipso largiatur beatus & hilaris. Unusquisque det pro viribus. est enim, vnde gaudeat, sciens se pro paucis, quæ largitur, plurima recepturum. Dat enim nummum, & comparat cælesti regnū: dat paruam pecuniam, & emit vitam æternam. Sitis ergo studiosi præstandæ elemosynæ. ea enim, ut scriptū est, à morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras. Qui habet aurum, det aurum: qui habet argentum, det argentum. Qui verò pecunia caret, bono animo det pauperi framen panis: quod si nec illud integrum habet, frangat, & partem tribuat pauperi: nec dubitet, quannus parū bono animo obtulerit, gratum & acceptum Deo fore. Dominus enim non tam copia munerum, quam largientis bona voluntate & deuotione pascitur ac delectatur. Ut autem nullus pauper ab elemosyna se excusare possit, ipse Dominus pro calice aquæ frigidæ mercedem se redditurum promittit. Qui autè maiores à Deo facultates accepit, maius vtiq̄ iudicij periculum sustinet. Potuit quidem Deus omnes homines diuites facere: sed idcirco in hoc

mundo pauperes esse voluit, vt diuitibus suppeteret occasio redimendi peccata sua. Redimite ergo vos, charissimi, dum precium suppetit. Date eleemosynam ex iusto & bono labore, non de rapina. Audite iam ad fores vestras orantes pauperes, vt ipsi pro vobis in die iudicij orent. Sapientem attendite, ita dicentē: Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur. Date ergo Deo, quod vobis ille dedit. Ipse enim accipit, quicquid pauperi tribuitis. Et illi quidem datis, sed vobis in futurum transmittitis, non vnde ventrem farciatis, sed vnde flammam extinguatis: quia sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccata. Date ergo, dum licet, in redemptionem animarum vestrarum: redimite vos ipsos, dum viuatis: quia post mortem nemo redimere vos potest de gehenna. Vnusquisque de arte sua, vnde viuunt, decimas det Deo in pauperibus vel ecclesijs. Consideret omnia esse Dei, vnde viuunt, puta terram, semina, flumina, & omnia quae sub caelo sunt & supra caelos: & si ille non dedisset, nihil vti que haberet. Deus autem noster, qui dignatur totum dare, decimas de suo dignatur a nobis repetere, non sibi vti que, sed nobis, profuturas. Sic enim per prophetam promisit, dicens: Inferre omnem decimam in horreum meum, & sit cibum in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus, si non aperuero vobis catarractas caeli, & effuderō vobis benedictionem vsque ad abundantiam. Reddite ergo libenter ex omnibus, quae possidetis super terram, quod Deo gratum cognoscitis. Nolite de omni substantia vestra fraudare decimas, ne vobis nouem partes auferatur, & sola decima remaneat. Si voluntarie dederitis, plus semper vobis Dominus dabit. Si non dederitis, quot pauperes in locis, quibus habitatis, fame mortui fuerint, tot homicidiorum rei eritis. Atque insuper immittet in vos Dominus pestilentiam & famem, & perdetis rotum, quod habetis, immo ipsas etiam animas vestras. Quod ne vobis eueniat, libenter bono animo detis, quo animas vestras possitis redimere. Nec eligatis, cui misericordiam praestetis, ne forte pratereratis eum, qui meretur accipere: quia nescitis, in quo Christus dignetur eleemosynam accipere.

In his autem omnibus, quae Dominus exerceri iubet, benignitatis operibus nihil ille quaerit aliud, nisi salutem animarum vestrarum, & vt timeatis illum semper, & custodiatis mandata eius. Quod si feceritis, dabit vobis, sicut per sanctum Moysen pollicitus est, pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur, & omnibus bonis abundabit. Dabit pacem in finibus vestris: dormietis, & non erit qui exterreat, & ipse habitabit inter vos. Contra vero, si non custodieritis praeccepta eius, venient in vos plagae, ab eodem Moysse praedictae, pestilentiae, fames, gladius, eritque caelum vobis ferreum, & terra aenea: terra non proferet germen, segetes peribunt, & labor vester omnis inanis erit. Et super haec infestabunt vos hostes, & gladius deuorabit vos, & erit terra vestra deserta atque desolata. Et tunc praer angustia clamabitis, nec exaudiet vos Dominus, sicut per prophetam minatur, dicens: Et factum est, sicut locutus est, & non audierunt: sic clamabunt, & non exaudiam, dicit Dominus, & per alium prophetam, sic dicentem: Non est abbreviata manus Domini, vt saluare nequeat: neque aggravata est auris eius, vt non exaudiat: sed iniquitates vestrae diuiserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius a vobis, ne exaudiret. Vt igitur ista vobis non contingant, custodite quae praeccepta sunt: implete Dei mandata, vt viuatis, & bene sit vobis, nullaque vobis calamitas accidat. Omnipotens enim Deus consolatur per prophetam, ita dicens: Si poenitentiam egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum aduersus eam, agam & ego poenitentiam super malo, quod cogitavi vt facerem ei. Haec, fratres, semper animo retinete, haec filijs & vicinis vestris narrate, haec commemorate vobiscum, cum sederis in domibus vestris, & cum ambulatis: nec obliuiscamini eorum in rebus prosperis, sed Deum semper timeate, illi soli seruite, ne irascatur contra vos furor eius. Noueritis, cum custodire pactum & misericordiam illis, qui eum diligunt, & custodiunt mandata eius, omnesque eis auferre languores. Audiatis beatum Iohannem Apostolum, dicentem, Nouissima hora est. Nolite diligere mundum: cito enim transit, & omnis concupiscentia eius. Facite voluntatem Dei, vt maneat in aeternum, & habeatis fiduciam, cum apparuerit, ne confundamini in aduentu eius. Nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est. Qui facit peccatum, ex diabolo est. Et reuera peccatum omne, siue furtum, siue adulterium, siue mendacium, siue daemone operatione non fit. Pensate, quae lo-

Prouer. 21.
Eccli. 3.
Decimar. danda.
Malac. 3.
Pascite fame morientem. Si non pauperes, occidit.
Leuit. 26.
Ibidem.
Zach. 7.
Esa. 59.
Ierem. 18.
2. Esdr. 1.
1. Iohan. 1.
1. Iohan. 3.

quae, quam perniciosum sit, diaboli opera exercere, eiusque participem fieri, non enim in requie, sed in poenis gehennae. Itaque quotiescunque in peccatum inciditis, nolite mortifera securitate expectare, donec vulnera ipsa putrescant: nec aliam ad datis peccata: sed continuo per poenitentiae confessionem remedium vobis adhibere festinetis. In magnis virtutum exercitijs semper crescere nitamini: vt qui habet haec tenens superbus, sit iam humilis: qui erat scortator & adulter, sit castus: qui solebat furari & tollere res alienas, incipiat proprias dare pauperibus & ecclesijs: qui fuit inuidus, sit benignus: qui fuit ebriosus, sit sobrius: qui iracundus, patiens sit. Si quis alteri faciat iniuriam, cito veniam petat: cui iniuria irrogata est, absque mora remittat, vt etiam illi remittatur. Et quidni fratri parum remittat, vt illi Deus totum remittere dignetur? Nam & hoc eleemosynae genus est, vt ignoscat quis ex animo ei, a quo laesus est. Quod si quis ad eum pauper est, vt nihil habeat, vnde corporem praestet eleemosynam: quandoquidem fieri vix potest, vt non ab aliquo assuetum iniuria, si ex animo omnibus in ipsum peccantibus remittat, nec contra vltimum in corde odium retineat, sed omnes diligit vt seipsum: id ei proculdubio maxima eleemosynae loco imputabitur. Vt autem peccantibus in nos libentius ignoscamus, audiamus quid Christus dicat in Euangelio: Si dimiseritis, inquit, hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester caelestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

Nemo ergo se fallat, nemo se decipiat: quia quisquis vel vnum hominem odit in hoc mundo, quicquid interim Deo boni operis offert, totum perdit. Non enim mentitur Apostolus terribiliter clamans: Qui fratrem suum odit, homicida est, & mendax est, & in tenebris ambulat. Quo loco fratrem oportet omnem hominem intelligi: omnes enim in Christo fratres sumus. Ego autem, fratres, ad inimicorum dilectionem idcirco tantopere vos adhortor, quod ad sananda peccatorum vulnera, vix vllum sciam efficacius remedium. Et quantumvis grandis est labor, inimicos diligere in hoc seculo, at in futuro ingens erit praemium. Qui hinc inimicos diligit, amicus erit Dei: nec solum amicus, sed etiam filius: sicut ipse promisit, vbi ait: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri, qui in caelis est. Qui ergo diligit, requie perfruatur. Qui non diligit, sicut Apostolus ait, manet in morte. Cum haec ergo ita se habeant, charissimi, non falsa, sed vera inuicem dilectione vos prosequimini: actiones vestras ad Deum semper dirigite, & quicquid potestis, pro studio & amore vitae aeternae laborate. Currite, dum lucem habetis, priusquam vos tenebrae comprehendant. Si laborem pro carne suscipitis, etiam pro anima laborem nullo recusatis. Si curritis carnis causa, quam paulo post vermes deuoraturi sunt: multo alacrius pro anima currite, vt ornata illa bonis operibus, sine sine lateat in caelis. Quando ieiunatis, quod in prandio sumpturi eratis, pauperibus erogate: nec tunc, vt Dominus admonet, instar hypocritarum tristes esse debetis, vt videamini ab hominibus: sed ab illo solo, qui videt in abscondito. Semper autem maiori vobis cura sit cibum animae, quam corporis: dumque in mundo versamini, bene viuendo aeternam vobis vitam comparate. Lectiones diuinas in ecclesia libenter auscultate, & quae illic auditis, iugiter in domibus vestris commemorare: vt quomodo corpus cibo, ita anima Dei verbo reficiatur. Certum est enim, quale est corpus, quod post multos demum dies percipit cibum, tale esse animam, quae raro pascitur verbo Dei. Siue ergo ambulatis, charissimi, siue sederis, siue quippiam agitis, semper ad mentem reducite ea, quae in ecclesia ex sacra lectione audistis, semperque Euangelica praeccepta in corde ruminare.

Ante omnia luxuriam fugite, prauam concupiscentiam vitate, timentes illud, quod Dominus in Euangelio dicit: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Vxores vestras absque vlla simulatione diligite, sicut Apostolus praecipit, vbi ait: Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam. Mulieres autem, vt idem Apostolus docet, viris suis subditae sint sicut domino, & timeant viros suos. Nec quisquam legitimam uxorem suam quancumque ex causa dimittere ausus sit, cum ipse Dominus dicat, Quicumque dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, eum facere illam moechari. Concubinas siue ante nuptias, siue post nuptias habere prohibemus, quandoquidem omnino illicitum est. Qui enim legitimam uxorem ducere constituit, aequum est, vt virginitatem vsque ad nuptias conseruet, & post nuptias nullam aliam, praeter vnam legitimam coniu-

Lapsus in peccatum, illico resurgat.
Contraria contrarijs curanda.
Pauperes quale praestabit eleemosynam.
Matth. 6.
Odi quanta pernicies.
1. Iohan. 3.
Inimicos diligere, quid conferat.
Matth. 5.
1. Iohan. 3.
Iohan. 12.
Matth. 6.
Cib. animae
Matth. 5.
Ephes. 5.
Ibidem.
Matth. 5.

Heb. 3. coniugem, cognoscat, sicut & Apostolus Paulus præcepit: cui etiam fidem seruet, quemadmodum ab illa sibi seruari vult: nec peccet cum alia, sicut nec illam vult cum alio peccare, timens illud, quod idem Apostolus terribiliter clamat: Fornicatores & adulteros iudicabit Deus. Quicquid enim coniugij iure foemina non licet, nec viris licet. Quamobrem, o Christiane, fuge fornicationem: erubescet iam sub oculis Dei & Angelorum peccare. Capitalia crimina modis omnibus detestare, vt sunt, sacrilegium, homicidium, adulterium, falsum testimonium, furtum, rapina, superbia, inuidia, auaritia, iracundia & ebrietas. Hæc enim sunt crimina, quæ merentur hominem in supplicium æternum. Ex quibus si quis vel vnum admittat, nihil agat pœnitentiam, sine vlllo remedio in gehennæ igne ardebit. Et idcirco anima Christiana, vigila, ora, caue semper ista crimina, & quicquid boni potes, age pro vita æterna. Aperi pauperibus manum tuam, vt Christus tibi aperiat ianuam suam, per quam intres in gaudia paradisi.

Noli ipse te tradere in perditionem, pro quo Christus sudit sanguinẽ suum. Satis superque te dilexit, quem tanto precio comparauit. Terreat te gehennæ supplicia, quò vel sic possis à prauis operibus abstinere. Omni hora existimes ad futuram mortẽ, & euentura tibi iudicia Dei semper reformides, vt illud scriptura tibi poscit aprari, Beatus homo, qui semper est pauidus. Quod malè admisisi, dum potes, emenda, dum adhuc licet pœnitere. Veniam non desperes, si velis resipiscere. Desperatio enim peccatis omnibus deterior est. Nequaquam igitur de Dei misericordia desperes vnquam, nec si vel centum, vel etiam mille perpetres crimina. Nulla enim tam grauis est culpa, quæ per pœnitentiam non possit obtinere veniam. Si quis te laceffat & irriter, si conuicietur, si iniuriam irroget, tu patiens esto, nec reddas contumeliam: melius tacendo vinces. Cum tibi maledicatur, tu benedic: magnam consequeris gratiam, si non lædas eum, à quo læsus es. Nullum despicias, non egenum, non seruum: quia forsatis apud Deum te melior est: & omnes, secundum Apostolum, vnum sumus in Christo Iesu, nec est personarum acceptor Deus: sed sicut scriptum, Vnusquisque quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber. Non detrahas fratri tuo, nec calumniã facias, neque vi opprimas eum: sed sicut per Moysen dicitur, si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes seruitute famulorum: sed cum timore Dei agas erga illum. Memineris te quoque seruum esse. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publicè argue eum, nẽ habeas super illo peccatum. Si peccauerit in te frater tuus, ait in Euangelio Dominus, corripe eum inter te & ipsum solum. Et alibi: Si offers, inquit, munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.

Hæc te, Christiane, præcepta reuocent ad concordiam: hæc suauiam Christi mendicamenta curent odij vulnera. Quod si contempseris, terribilẽ illam in te sententiam retorques, qua dicitur: Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: & qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis. En audisti Christiane, quid timeas, quid obserues. Stude ergò charitati, serua patientiam, fuge discordiam, impone frenos linguæ tuæ, nẽ trahat in gehennam animam tuam: quia secundum scripturam, mors & vita in manibus linguæ, & vir linguosus non dirigitur in terra. Quæ quidem sollicita consideratione pensantes, charissimi, verba simul moresque corrigite. Secutimini semper iustitiam, amate Christi præcepta. Derelinquat impius viam suam, & reuertatur ad Dominum, clamat propheta, & miserabitur eius: quia multus est ad ignoscendum. Audite eum dicentem: Conuertimini filij reuertentes, & sanabo auersiones vestras. & rursus: Querite bonum, & non malum, vt viuatis, & erit Dominus exercituum vobiscum. Odite malum, & diligite bonum, vt miseretur vestri Dominus. Ecce hoc ipse Dominus per prophetam clamat. Sime audite contemnit, saltem illum audite. Consolatur ille in Euangelio peccatores, dum ait: Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Rursusque admonet: Querite primum regnum Dei, & iustitiã eius, & hæc omnia adjicientur vobis. & iterum: Petite, & dabitur vobis: querite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Et certè pro ineffabili pietate sua Dominus non solum admonet, sed etiam rogat nos, vt conuertamur ad ipsum. Audiamus rogantẽ, nẽ, si negligamus, nõ audiat ille nos iudicaturus. Dicit in scriptura: Misere animam tuam, placet Deo. Quid ad hæc respondet

Prou. 28. Non est desperandum ob enormitatem criminum.

Gal. 3. Act. 10. Ephes. 6.

Leuit. 25.

Leuit. 19. Matth. 18. Matth. 5.

Ibidem.

Prou. 18. Psal. 139.

Esa. 55.

Ierc. 3. Amos 5.

Luc. 5. Matth. 6. Luc. 11.

spes humana fragilitas? Deus rogat, vt tui miserearis, & non vis. Quomodo igitur ille te audiet in die necessitatis supplicantiem, quando tu illum nõ audis proterrogantem? Si iam hæc negligitis fratres, quid acturi estis in iudicij die, & ad cuius confugietis auxilium? Certè si vos nunc negligitis tales Dei adhortationes, non effugietis tunc in ferorum tormenta: nec liberare vos poterit aurum & argentum, neque opes & diuitiæ, quas nunc in arcibus absconditis, & quibus inflari, salutis vestræ obliuiscimini. Audite, quæso, comminantem Dominum: Visitabo super orbem mala, & quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo. Audite etiam admonentem: Redite præuaricatores ad cor. Quiescite agere peruersè, discite benefacere: subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam &c. Hæc, fratres, magno perẽ obseruare nitamini. Date operam, vt separati à diabolo, coniungamini Deo, qui vos redemit. Admirẽtur gentes conuersationem vestram. Quod si derrahant vobis, aut irrideant vos, Christianismi opera vos sectari, nihil conturbemini. Reddent enim Deo rationem. Totam spem vestram in Christi misericordia collocare, & non solum ab actu impudico, sed etiam à cogitationibus sordidis animas vestras custodite: quia Deus iustus iudex etiam cogitationes malas iudicabit.

Monco vos, fratres, vt superbiam prorsus repellatis, per quam diabolus è caelo corruit. Audiatis Apostolum: Deus, inquit, superbis resistit: humilibus autem dat gratiam. itemque ipsum Dominum, in Euangelio sic dicentem: Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur, & iterum: Nisi conuersi fueritis, & c. Iudicamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum caelorum. Iurandi cõsuetudinem penitus abijcite, valdè enim ea pugnat cum præceptis Dei. Ait enim in Euangelio Dominus: Dico vobis, non iurare omninò: neque per caelum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum est pedum eius: neque per caput tuum iuraueris. Sit autem sermo vester: Est, est: Non, non. Cum iniuriam patimini, succurrat animo illud Domini mandatũ, Dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percussit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & qui vult tunicam tuam tollere, præbe ei & palliũ. Qui petit à te, da ei: & qui aufert quæ tua sunt, nẽ repetas. Orandi non eam conseruare debetis, quam Dominus præscribit, vt non multis verbis contèr sitis, sed ex intimo pectore Dominum deprecemini. Vbi cunq; estis, Christi mentio habeatur in mutuis colloquijs vestris. ipse enim dicit: Vbi cunq; sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Scandala fugite. Dominus enim grauiter perstringit authores scandalorum, Vt, inquit, homini, per quem scandalum venit. Semper memores sitis illorũ Domini verborum: Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcunq; volueritis, petetis, & fiet vobis. Apostolũ quoque clamantem audiatis: Tempus breue est: reliquum est, vt qui habent vxores, tanquam non habentes sint: & qui sicut, tanquam non sicut: & qui gaudent, tanquam non gaudentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur. præterit enim figura huius mundi. Vt autẽ plus appetamus caelestia, quam terrena, Dominum audiamus dicentem: Quid enim proficit homo, si vniuersum mũdum lucratur, seipsum autẽ perdat, & detrimentum suũ faciat? Ad studium autẽ charitatis excitant nos illæ sententiæ: Si diligamus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius perfecta est in nobis. Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Charitatis excellentiam beatus Paulus indicare volens: Si dicitur, inquit, in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeã, charitatem autẽ nõ habuero, nihil mihi prodest. Vndè etiam alibi admonet, vt omnia nostra in charitate fiant. Idem verò ipse malos in viam reuocat. Qui furabatur, inquit, iam nõ furetur. itemque: Fugite fornicationẽ. Omne enim peccatum, quodcunq; fecerit homo, extra corpus est: qui autẽ fornicatur, in corpore suo peccat. & rursus: Neque fornicarij, neque idõlis seruientes, neque molles, neque adulteri, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque malèdici, neque rapaces regnũ Dei possidebunt. Alibi quoque testatur, omnium malorum radicem esse cupiditatem. Vos ergo, fratres, profligate cupiditatẽ, sectamini charitatem, deponite impicitatẽ, supportate inuicem cum humilitate. Reuelatur enim, vt Apostolus ait, ira Dei de caelo super omnẽ impicitatẽ & iniustitiam hominũ. Cogitare sæpè cum animis vestris, quam sanus, quam timendus sit gehennæ ignis: & qui iam nec digitum vnum sustinet in ignem inferre, timeat illic toto corpore in omnem eternitatem ardere.

Rogo

Esa. 46. & 1. Non solum actus impudici, sed & cogitationes vitæ sunt malæ.

1. Pet. 5. Luc. 14. Matth. 18.

Matth. 5.

Ibidem.

Luc. 6.

Matth. 18.

Ibidem.

Iohan. 13.

Luc. 9.

1. Iohan. 4.

1. Cor. 13.

1. Cor. 16.

Ephes. 4.

1. Cor. 6.

Ibidem.

1. Tim. 6.

Rom. 1.

Rogo itaque vos, fratres, si vultis ab illo igne, ab illis horrēdis pœnis seruari, de-
 finaris iam peccare, & toto corde ad Dominum conuertamini in ieiunio, & fletu,
 & planctu, sicut ille per prophetam hortatur. Vigilare sollicitè: quāto enim finem
 mundi propinquiorem conspicit diabolus, tanto crudelius in Christianos facit:
 ut quia se propediem damnādum cognoscit, plures sibi socios in pœnis adiungat,
 cum quibus sine fine crucietur. Cauete ergo attentius, & semper in Dei timore per-
 manete, certi vnumquemque nostrum habere Angelum Dei, qui obseruet iugiter
 quid agamus: & si quidem benè agimus, gaudium afferimus Angelis nostris: si ve-
 rò malis operibus vacamus, Angelos sanctos repellimus, & malignos dæmones
 nobis afficimus. Hæc me loquente, vos charissimi, introrsus ad vos redite, in vos
 ipsos descendite, conscientias vestras discutite, num dignos consortio Angelico
 vos exhibeatis, explorate. Et si bonos vos & Deo dignos exhibetis, nūquā de me-
 ritis vestris superbo animo p̄fēdatis, sed cum humilitate magis etiā deinceps vo-
 bis cauete. Si verò peccatis vos obnoxios cernitis, nequaquā desperetis, sed cum
 Deo in animo pactum feriat, posthac nolle vos peccare, & itā fidenter in Domi-
 no speretis. Ille enim sinum pietatis suæ semper expandit, & omnes per pœnitentiam
 ad se recipere cupit. Quod si quis adulter, vel scortator, aut fur, aut ebriosus,
 vel mendax, vel etiam filiorum suorum necator est, agat pœnitentiam, & de-
 ceterò caueat, & condonabit ei altissimus. Occurrant vobis ex Euangelio publicanus,
 latro, mulier peccatrix, & Paulus, qui de seipso dicit: Prius fui blasphemus, & per-
 secutor, & contumeliosus: sed & misericordiam consecutus sum, quia ignorans
 feci in incredulitate. Et vos ergo si quid fortè ignoranter admistis, reparate vos,
 quæso, dum licet, per pœnitentiam. Confitemini Domino totis præcordijs, quo-
 niam bonus est. Doleat vobis, non egisse vos quod bonum est: & qui agit pœnitentiam,
 sic eam agat, ut deinceps lugenda non admittat. Vos qui pauperes estis, nolite
 contristari, si enim benè egeritis, in cælo ditiores eritis.

Cauete verò omnes, nè quis turpem sermonem proferat: & secundum Aposto-
 lum, doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci: sed corripite inquietos, consolamini
 pusillanimes, patientes estote ad omnes. Omnis sermo malus ex ore vestro
 non procedat. Corruptunt mores bonos colloquia mala: Crapulam & ebrieta-
 tem perhorrescite, quas Dominus per seipsum reprehendit, vbi ait: Attendite vo-
 bis, nè fortè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate. Et Apostolus, Nolite,
 inquit, inebriari vino, in quo est luxuria. Proculdubio enim, qui plus māducat aut
 bibit, quā expedit, & peccatum incurrit, & castitatem tueri nō potest. cum enim
 venter nimio cibo, aut potu repletus est, necesse est, ut in libidinem pronus sit. Vn-
 de etiam alibi scriptum est: Amaritudo animæ, vinum multum potatum, & iram,
 & ruinas multas facit. Ebrietas animositas imprudentis offensio, minorans vir-
 tutem, & faciens vulnera. Et hæc quidem dico, non ut creaturam Dei malam affe-
 ram, aut damnādam iudicem: sed ut vos magis sobrios cautioresequerem. Im-
 mō verò admoneo, nè quam Dei creaturam dicatis esse malam, cuncta enim valde
 bona creauit Deus. Nam quæ nobis mala esse videntur, aut nocent nobis, non sua
 natura, sed nostro vitio nobis mala sunt. Itaque fratres, solum diabolus, qui su-
 perbiendo factus est malus, detestātes, tot bonarum rerum creatorem Dominum
 glorificate.

Cauete semper viam latam, quæ ducit ad perditionem: intrate per angustam,
 quæ perducit ad immensam cæli latitudinem. Pauperes & peregrinos vocate ad
 conuiuia: sic enim Dominus hortatur his verbis: Cum facis prædium aut cœnam,
 noli vocare diuites, nè fortè & ipsi te reinnitēt, & fiat tibi retributio. Sed voca pau-
 peres, debiles, claudos & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi. re-
 tribuetur enim tibi in resurrectione iustorum. Neque enim iustum est, ut in popu-
 lo Christiano, qui vno precio redempti sunt, & vni Domino seruiunt, alij multo
 epulis fartos habeant ventres, & ebrij sint, alij fame deficiant. Prorsus peccatū est,
 si vestra superflua tinæ rodant, & pauperes nec vetustissima quidem à vobis acci-
 piant. Cur non attenditis pari conditione nos venisse in hunc mundum, vniusque
 Domini seruos esse, simili que exitu è vita migraturos, & si benè egerimus, ad vnam
 beatitudinem venturos nos esse? Aut quare pauperes nobiscum non accipient ci-
 bum, qui nobiscum habituri sunt consortia Angelorum? Cur non accipient à no-
 bis vel veterem tunicam, qui pariter accepturi sunt immortalitatis stolam? Hæc
 atten-

Ioel. 2.
 Quilibet ha-
 bet propriū
 Angelū sui
 custodem.
 Act. 9.
 1. Tim. 1.
 Psal. 117.
 Heb. 13.
 1. Thef. 5.
 Ephes. 4.
 1. Cor. 15.
 Luc. 21.
 Ephes. 5.
 Eccli. 31.
 Gen. 1.
 Matth. 7.
 Luc. 14.
 Paupes se-
 cundū Euā-
 gelium ad
 prandiu vo-
 candi, non
 diuites.

attendentes fratres, itā pauperum curam gerite, ut vberriam in cælis mercedem
 recipiatis. Mendacium semper fugite: non enim minimum crimen est, dicente scri-
 ptura: Os quod mentitur, occidit animam: & testis falsus non erit impunitus. Et Da-
 uid ad Dominum, Perdes, inquit, omnes, qui loquuntur mendacium. Et Apostolus:
 Deponentes, inquit, mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo
 suo. In hac ergo vita positi, sic vos comparate fratres, ut cum hinc migraueritis, &
 caro vestra coeperit à vermibus deuorari, anima ornata bonis operibus, cum sanctis
 omnibus lætetur in cælo. Retrahat vos à malo vel ipse peccatorum interitus. Cogi-
 tate eorum, qui iam decesserunt, calamitates. Contemplamini diuitum sepulcra, vel
 eorum, qui ante breue tempus vobiscum fuere, qui iam sint, quid eis diuitiæ & cu-
 piditates seculi iam profint. Ecce nihil ex eis præter cineres remansit: qui si loqui
 possent, hæc vobis proculdubio dicerent: Quid itā infelices propter mundi huius
 cupiditates discurretis? quid itā vos vitijs & criminibus obstringitis? Considerate ossa
 nostra, ut vel sic horrore sit, & displiceat cupiditas & insania vestra. Quod vos estis, nos
 fuimus: quod nos sumus, vos eritis. Hæc, inquam, fratres, sollicita consideratione
 penſate, & considerantes expauescite.

Diem mortis semper ob oculos statuite, ad vitæ emendationem, quantum pote-
 stis, festinate. Nolite negligere, quod vos pius Dominus peccantes sustinet. quanto
 enim diuitius expectat, ut vos corrigatis: tanto grauius vindicabit, si neglexeritis. Si
 fortè persuasum habetis, sinem mundi procul abesse: certè cogitare debetis, suum
 cuique impendēre finem. Ecce quā multi, dum viuunt iucundissimè, multa que in
 longum tempus moliuntur, repente tolluntur è medio, & eximprovisò rapiuntur è
 corpore: Itaque beatus ille est, qui horam illam semper habuit ob oculos, studuit-
 que in ea paratus inueniri, ut possit tanti criminis expertus esse. Scire enim debetis, fra-
 tres, cum ingenti metu magnisque doloribus animam separari à corpore. Veniunt
 enim Angeli, ut sistant eam ad tribunal tremendi iudicis. Tum verò illa commemo-
 rans opera sua mala, quæ die noctuque gessit, miserè contremiscit, cupit ea fugere,
 petitque vel vnus horæ dilationem sibi dari. Adsunt eius opera, dicuntque illi: Tua
 sumus, tu nos perpetrasti. Non te deserimus, sed tecum ibimus ad iudicis tribunal.
 Interim illa infelicissima cum horrendo timore separatur à corpore, plena peccatis
 & summa ignominia. Secus est de anima iusti, quæ cum exire è corpore, non timer
 nec expauescit: sed potius cum gaudio egreditur, & cum exultatione pergit ad De-
 um, sanctis Angelis eam deducentibus. Illam ergo horam modò timeatis, fratres,
 nè tunc timere cogamini. Memineritis iugiter vos ambulare in medijs laqueis dia-
 boli: & idcirco semper parati sitis, ut cum Dominus iusserit vos exire, liberi ab omni
 labe peccati, ad requiem transeat. Nec arbitremini vos diū in hoc mundo mansu-
 ros, vbi enim Dominus iusserit, non licebit nec vnus horæ spatium in hac vita consiste-
 re. Cauete igitur, nè exitu vestro mœrorem afferatis Angelis, & gaudium inimicis.
 Scitote, cum anima è corpore euellitur, eam aut pro bonis meritis statim in paradiso
 collocari, aut propter peccata continuò præcipitari in tartarum. Nunc igitur vnum
 è duobus eligite, aut æternum gaudere cum sanctis, aut sine fine cruciari cum impijs.
 Itaque vel pœnæ vos terreat, si præmia non inuitant. Si mundum hunc necdum
 despiciere potestis, quæ mundi sunt, iuste possidete. Qui in iuuentute errauit, vel se-
 nex respiscat, & mala quæ fecit, pœnitentia expiet. Ecce in dies deficit mundus,
 cuncta, quæ videntur, instar vmbra celeriter transeunt. Quæ olim prænunciata sunt,
 iam perspicuè videntur. Bona omnia subtrahuntur, & in dies crescunt mala. Nolite
 ergo diligere mundum, quem sic videtis ad finem tendere, præsertim cum Apostolus
 dicat, eum qui velit esse amicus seculi huius, Dei inimicum constitui. Vitam æternam
 medullitibus concupiscite: ad eam properetis, ut semper viuatis, & nunquā mori
 timeatis. Si enim sic amatis hanc miseram momentaneamque vitam, vbi cum tanto
 labore viuatis, & cursitando, satagendo, sudando, suspirando, vix necessaria corpori
 acquirere potestis: quanto magis amanda vobis est illa vita æterna, vbi nullus labor
 est, vbi summa semper securitas, securā felicitas, felix libertas, libera beatitudo? Vbi,
 sicut Dominus ait, erimus similes angelis Dei: & iusti fulgebunt sicut sol. Nulla ibi
 erit tristitia, nullus labor, nullus dolor, nullus timor, mors nulla, sed perpetua sani-
 tas. Nulla illic existet malitia, nulla carnis miseria, nulla ægritudo, necessitas nulla:
 non fames, non sitis, non frigus, non æstus, non lassitudo, non vlla inimici tentatio:
 non peccandi libido, immò nec malè agendi facultas: sed gaudium & lætitia omnia

Sap. 1.
 Prou. 19.
 Psal. 5.
 Ephes. 4.
 Mors ob
 oculos per-
 perim statu-
 enda.
 Opera no-
 stra nobiscū
 proficiscun-
 tur ad Chri-
 sti tribunal.
 Hæc de val-
 de iustis &
 impijs dicitur.
 Medij
 inter hos, q
 colligunt li-
 gna, fœnū,
 stipulā, per
 igne purga-
 torium salui
 sūt. 1. Cor. 3.
 vt exponit
 D. Augusti-
 nus & alij.
 Iaco. 4.
 Matth. 21.
 Matth. 13.
 Nulla cor-
 poralis pas-
 sio in regno
 cælorum.

occupabit, hominesque Angelis sociari, sine vlla carnis infirmitate perpetuo flore-
bunt. Erit illic læticia certa, requies secunda, pax vera, iucunditas infinita. Ibi quicquid
semel adepti erimus, nunquam amittemus. Nihil loco illo magnificentius, nihil glo-
riosius, nihil illustrius, nihil pulchrius, nihil verius, nihil munificentius. Nihil illa
bonitate sincerius, nihil illa abundantia copiosius. Ibi semper pax, & summa solen-
nitas: ibi vera & certa felicitas. Ibi nullus erit metus hostis ferocissimi, qui semper
cupit animas iugulare. Non timebuntur ignita iacula, nec vllæ tentationes eius.
Non afferet terrorem barbarorum immanitas: nec vlla timebitur aduersitas, non
ferrum, non ignis, non facies truculenta tortoris. Nemo illic vestimento indiget, vbi
nullus æstus, neque frigus vllum, nec vlla aëris intemperies. Nemo ibi sitit, nemo
tristatur: nullus illic peregrinus est, sed omnes in patria se degere gloriabuntur. Non
rebellabit aduersus spiritum caro: sed cum Angelis ineffabilia, Christo donante,
præmia percipientur, quæ, vt Apostolus ait, nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec
in cor hominis ascenderunt. En qualem ille perditurus est beatitudinem, qui modo
se, dum licet, emendare non vult. Nos igitur, fratres, Domino nobis auxiliante,
prorsus recusamus vltra seruire peccato, quibus tanta beatitudo preparatur in celo.
Dum tempus est, maturemus propitium nobis efficere Deum. Despiciamus terre-
na, vt adipiscamur cælestia. Cogitemus nos peregrinos esse in hoc seculo, vt liberius
festinemus ad patriam cælestem. Cogitemus, quæ confusio illa erit, cum in die iudicij
contingeret cuiquam propter peccata sua in cōspectu Dei & hominum & Angelorum
erubescere ac pudeferi: qui pauro, eum tunc iratum videre, quem etiam tranquil-
lum mens humana capere non potest.

Illum diem timeamus, quem prouidere non possumus: illum formidemus iugiter,
vt vel sic actus nostros corrigamus. Pensitemus, quis timor tunc erit, cum de celo
Dominus ad iudicandum veniet, ad cuius conspectum cuncta elementa concutien-
tur, cælum cum terra contremiscent, & virtutes cælorum commouebuntur. Tunc
canentibus Angelorum tubis, mortales vniuersi, boni & mali, momento temporis
resurgent in ijs corporibus, quæ hinc habuerunt, adducenturque ad tribunal Christi,
venientis cum virtute multa & maiestate, Angelis omnibus eum comitâtibz. Tunc
plangent se omnes tribus terræ, ostendetque illis fixuras clauorum in corpore suo,
quod propter nostras iniquitates vulneratum est, peccatoresque compellans, dicit:
Ego te, homo, de limo terræ formauimus manibus meis, & in paradisi delicijs immeritum
collocavi: sed tu me & mea iussa contemnens, impostorem sequi maluisti. Vnde eti-
am iuste damnatus es. Sed tamen ego misertus tuus, carnem assumpsi, in terris inter
peccatores habitavi, contumelias & verbera propter te pertuli: vt te eriperem a
pœnis, colaphos & sputa toleraui: vt tibi paradisi delicias redderem, acetum felle
mixtum bibi. Propter te spinis coronatus, crucifixus, lancea vulneratus sum. Propter
te mortuus, & in sepulcro positus, ad inferna descendi, vt te ad paradysum reducerem.
Agnosce ergo humana impietas, quæ tua causa perpeffus sum. En clauorum vestigia,
quibus ad Crucem affixus fui. Recepti in me dolores tuos, vt te sanarem: recepi pœ-
nas, vt te gloria afficerem. Tuli mortem, vt tu sine fine viueres. Ecquid verò facere
debuï, & non feci? Dicite iam mihi, peccatores ingrati, quid passi sitis propter me,
aut quid boni pro vobis egeritis. Ego cum essem inuisibilis, sponte propter vos incar-
natus sum: cum essem impassibilis, propter vos pati dignatus sum: cum essem diues,
propter vos egenus factus sum. Sed vos & humilitatem meam & præcepta mea sem-
per respiciistis: seductor e potius, quàm me, secuti estis. Itaque nunc iustitia mea aliam
sententiam ferre non potest, quàm qualem merentur opera vestra. Quæ ergo vltro
elegistis, ea nunc accipite. Contempsistis lucem: sint ergo vobis tenebræ. Amassistis
mortem, abite in perditionem. Secuti estis diabolum, ite cum illo in igne æternum.
Quis tunc, putamus, charissimi, moeror erit, quis luctus, quæ tristitia, quæ angustia,
cum hæc fuerit prolata aduersus impios sententia? O quàm acerbum tunc erit ma-
lis, separari a suavissimo sanctorum consortio. Traditi enim dæmonum potestati,
ibunt cum corporibus suis in supplicium æternum. Procul relegati à beata cælestis
paradisi patria, cruciabuntur sine fine in gehenna, nunquam lucem visuri, nullum
vnquam refrigerium habituri, sed per infinitas annorum myriades semper apud in-
feros pœnas horrendas daturi. Nec fatigabuntur vnquam, qui eos torquebunt: nec
ipsi qui torquebuntur, vnquam mori poterunt. Sicut enim ibi ignis depascit, vt ta-
men semper conseruet: sic tormenta sæpiunt, vt semper renouentur. Pro qualitate
aurum

1. Cor. 2.

Matt. 25.

Apoc. 1.

Christus in iudicio vt sit malos compellatur.

Christus in iudicio ostendit peccatoribus clauorum vestigia.

Sententia in impios.

Pœna inferni.

autem culparum, pœnas illic singuli sustinebunt. Auditur illic perpetuus planctus &
stridor dentium: nulla miseris erit consolatio, præter flammam & terrores pœnarum:
ardebuntque sine fine cum dæmonibus in igne æterno in omnia secula seculorum.

Iusti autem ibunt in vitam æternam, in illa sine dubio carne, quam hinc habuerunt,
sociabunturque Angelis sanctis in regno Dei, sempiternis perfruuntur gaudijs, nun-
quam iam morituri, nullam vnquam corruptionem passuri: sed perenni læticia &
suauitate Christi perfusi, fulgebunt sicut sol in claritate & gloria, quam præparauit
Deus diligentibus se. Et quanto quisque in hac vita Deo fuit magis obediens, tanto
illuc vberiore percipiet mercedem: quantoque amplius hinc eum dilexit, tanto pro-
pius eum contemplantur. Ecce charissimi, dixi iam vobis simpliciter, vt intelligere
possitis, quæ bonis & malis euentura sint. Nemo iam se ignorantia tueri poterit,
quandoquidem vita & mors, præmia iustorum & supplicia impiorum, denunciata
sunt vobis. Iam in vestra optio est & arbitrio, eligere quod tenetis. Quod enim
quisque hinc concupierit, id illic obtinebit. Vitam ergo æternam totis viribus concu-
piscite, nec emendationem vitæ procrastinetis: sed ob lucranda regna cælestia vltro
ipsi relinquatis, quod tamen cum ipsa vita amittendum est. Surgat iam, obsecro, quis-
quis vitiorum catena adstrictus est, & à somno mortis euigilet. Recurrat ad confes-
sionem, agat pœnitentiam, nec erubescat publicè iam agere, ob immunditias, qui-
bus se fœdauit: quia reuera multo melius est, hinc ad breue tempus agere pœnitenti-
am, quàm per infinita secula apud inferos cruciari. Si ex animo egerit pœnitenti-
am, citò illi succurret pius redemptor, qui Lazarum quatruiduanum & iam fœtentem, Ioan. 11.
suscitauit. Paratus est semper ille misericordiæ sinus, & clementer expectat, vt ex-
cipiat pœnitentes. Non debet quisquam, quantunvis magnis obstrictus sceleribus,
vnquam de Dei misericordia desperare. Ipse enim clamat per prophetam: Impietas Ezech. 33.
impij non nocet ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua. Item-
que: Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non Ezech. 18.
erit vobis in ruinam iniquitas. & per alium: Ego sum, qui deleo iniquitates tuas. Ezech. 43.
& in Euangelio: Gaudium erit in celo super vno peccatore pœnitentiam agen- Luc. 15.
te, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia. itemque per
prophetam: Viuo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impij, sed vt conuertat- Ezech. 33.
tur impius à via sua, & viuat. Animaduertite fratres, quàm sit profusa & larga boni-
tas Dei nostri, quàm ineffabilis misericordia eius. Quotidiè contemnitur, & quoti-
diè nos ad pœnitentiam benignissima pietate inuitat. Fidutiam nobis eius pia beni-
gnitas præstat, vt nec desperemus eius misericordiam, nec tamen absque pœnitentiæ
fructibus veniam nos impetrâsse præfidamus. Quàm enim ille patris pietate indul- Ezech. 18. &
gens semper & misericors est, tam iudicis maiestate seuerus & metuendus est. Acquisi- Rom. 2.
tione iudicat, vnumquenque iuxta vias suas, & reddit vnicuique iuxta opera eius, bona
bonis, mala malis. Redite ergo, charissimi, in memoriam eorum, quæ fecistis: & si
peccasse vos cognoscitis, sine vlla dilatione ad pœnitentiæ remedia confugite. Au-
dite scripturam dicentem: Non tardes conuerti ad Dominum, & nè differas de die Eccli. 5.
in diem. subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Memineris
semper, versari vos in conspectu omnipotentis Dei, cunctorum hominum non
solum facta, sed etiam cogitationes inspicientis. Non est enim, vt ait Apostolus, vlla Hebr. 3.
creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius.
Hæc ergo iugiter cogitantes, intentissima sollicitudine vos custodite, & ad extre-
mum mundi diem studio bonorum operum semper vos præparate. Finis mundi iam
propinquus est, & quod lugendum est, tot quotidie mala fiunt, tot calamitates exi-
stunt, vt per hæc ipsa mundus finem suum indicare & proclamare videatur. En omnia,
quæ prophetæ & Apostoli prædixerunt, propemodum impleta iam sunt: dies iudicij
& horrendus Antichristi aduentus restant. En bella alia super alia, tribulationes aliæ
post alias, perpetua fames & pestis. Quid ergo adhuc tam sumus lapideo & ferreo
pectore, vt de animæ salute nec inter tot mala cogitemus? Diu est, quod Deus com-
minatur, sed nihil flebitur hominum pertinacia. Cælestis iam olim intentatur vltio, Dicitia ho-
norum.
nec vlla hominum adhibetur satisfactio. Dei ira propinquat, & tepidè agitur pœni-
tentia. Testantur prophetæ ventura supplicia, & rarò ab hominibus diuinum implo-
ratur auxilium. Quapropter moneo vos, dilectissimi, vt vel cum mundo deficiente,
faceffat omnis malitia, Dei que totis viribus misericordia cõcilietur. Non nos diuitia-
rum sarcinæ ad terram deprimant, quas haud dubio ocyus relinquemus. Non pute-

Iustorū bea-
tudo post
hanc vitam

Liberū ho-
minis arbi-
trium.

Ioan. 11.

Ezech. 33.

Ezech. 18.

Esa. 43.

Luc. 15.

Ezech. 33.

Ezech. 18. &

Rom. 2.

Eccli. 5.

Hebr. 3.

Dicitia ho-
norum.

mus nos pariter & Christum habere posse, & mundum. Itaque spreto mundo, ad cælum liberi festinemus. Veniat nobis in mentem, quàm graua sint scelera, quæ admisimus: quàm dira inferorum supplicia, quæ timemus: & pro ratione culpæ, pœnitentiæ medicinam adhibeamus. Succurrat animo illud Apostoli dictum: Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quin nec auferre quid possumus. Nudi nati sumus, nudi etiam moriemur. Quicquid autem hîc inuenimus, etiam hîc relinquemus. Sola opera bona, si ea fecerimus, nobiscum ad cælum feremus: immò illa nos in cælum ferent. Itaque tanquàm peregrini, rebus necessarijs contenti, illas nobis diuitias hîc acquiramus, quas nobiscum ad paradisi patriam feramus. Deum super omnia diligamus: quia reuerà impium est, cum non diligere, cui vicem rependere non possumus, etiam cum diligimus. Quid enim nos impij, pro Domino retribuere possumus pro omnibus, quæ ille tribuit nobis? qui nullis nostris præcedentibus meritis tanta nobis præstitit indignis, ut nos à iugo diuine damnationis redimeret. Descendit ille ad nos de sede paternæ maiestatis, iniurias in terris multas pertulit, probra mortemque innocens perpessus est. Et omnia quidem tulit patientissimè, ut nobis humilitatis & patientiæ exempla relinqueret. Vndè etiam ait: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris.

Oportet igitur, ut quemadmodum ille propter nos, ita & nos aduersa omnia, quæ propter peccata nostra nobis eueniunt, æquanimiter toleremus, ut patientiæ fructus in vita æterna capiamus. Urgeamus, fratres, cursum nostrum, dum tēpus habemus: odiamus hunc mundum, quem tamen diu tenere non possumus. Nulla nos malorum operum contagia polluant: sed oculus diuinæ maiestatis omnia intuens, semper à peccatis nos retrahat. Si enim homines, nostri similes peccatores, & ex eodem luto formatos, ferre non possumus in speciores sceleros nostrorum: quanto magis æternum illum & omnipotentem Dominum, in quem nullum potest cadere peccatum, timere ac reuereri debemus? Eum ergò timeamus & reueremur perpetuò, sicque nos spes veniæ erigat, ut merus gehennæ semper sollicitos nos reddat. Ante omnia & super omnia charitati studeamus, uti nos pluribus locis scriptura diuina hortatur. Si charitas in nobis est, cunctis virtutibus ornabimur. Si illa caremus, perit quicquid boni habere videmur. Nec in arrepto benè agendi proposito lassetur vnquam, præsertim cum Dominus cum, qui miserit manum suam ad aratrum, & respiciat retrò, asserit non esse aptum regno Dei. Respicit autem retrò, quem poeniter boni propositi, & qui terrenis rursus desiderijs implicatur. Dum licet, castigemus nos, & factorum nostrorum à nobis rationes reposcamus, coram iudice nostro nos accusamus, nec vitæ emendationem ad extremum diem differamus: sed quoties labimur in peccata, per pœnitentiam mox resurgamus, totisque viribus prauas voluntates carnisque illecebras proteramus. Semper enim ad mortē propius accedimus, & dum nos securos putamus, repente illa extinguet nos. Tendamus alacriter ad illam beatitudinem, in qua sancti omnes videre nos desiderant, & Christus Rex cælestis & spiritus Angelici expãsis charitatis brachijs nos expectant. Hæc nos, charissimi, tanquàm lac vobis proposuimus: & sub testimonio Dei & sanctorum Angelorum, qui nos loquentes audiunt, perfuncti sumus officio nostro, cælestia vobis præcepta tradentes. Vestrum iam est curare, ut admonitio nostra suum habeat salutis effectum: & ut semper voluntatem Dei facientes, ab omni vos malo custodiatis: atque tandè ab omni peccati contagione liberi, ad regna cælestia tripudiantes peruenire possitis: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuunt & regnant per omnia secula seculorum, Amen.

Qua ratione conciones suas claudere consueuerit. Cap. 17.

HAcc summam de sancti viri concionibus narrasse sufficiat: quæ ille quidem non hoc ordine, ut à nobis commemorata sunt, in singulis concionibus proponere solebat, sed diuersis temporibus. Tandè autem hæc inferebat: Hæc vos, fratres, si seruaueritis, habebitis præmium: si neglexeritis, supplicia perferetis. Nam quòd ad me attinet, ego meam coram Deo liberaui conscientiam, testesque inuoco cælum & terram, exhibuisse me vobis debitum ministerium, vitamque & mortem annuntiãsse. Id autem vobis nunc affirmo, si quidem spreueritis verba mea, & per contemptum ea audire nolueritis, ubi venero ad redemptorem meum, accusaturum me pertinaciam & peruicaciam vestram, palamque testaturum, vos semper

Frequens conclusio concionis sue.

1. Tim. 6. Iob 1.

Non diligere Deum valde impium est.

Matt. 11.

Oculus Dei omnia intuetur, & metendit.

Luc. 9. Retrò respiciat quid sit

semper voluntati maligni dæmonis potius, quàm Christi, obediuisse. Et tunc reuerà indignante iudice, exactori trademini, dabitisque pœnas sine fine, donè nouissimum quadrantem persolueritis. Hæc igitur sunt, quæ beatus Eligius summo studio ex locupletissimo pectoris sui thesauro plebi depromere solebat: Interim nihilominus alia multa his similia quotidie exhortans, populo euangelizabat. O verè copiosum vas, quod tam affluenter ministrabat plebi adipem frumenti Christi, lætitiæ olei & sobrietatis vini ebrietatem. O verè gloriosum virum, eximium Dei amatorem, qui ut pastor bonus satagebat strenuè vagabundos reuocare, contractos alligare, errantes ad paradisi caulas reducere. Cuius bona & simplex doctrina redoleret proculdubio prophetas, sapit Apostolos, imitatur Euangelistas. Cuius sermo non alius apud suos, quàm de regno Dei, de delicijs paradisi, de gehennæ supplicijs, de iustitia, fide & charitate, de contemnendis mundi illecebris & oblectamentis, & ut soli Deo totis viribus seruiendum sit. Dicere autem solebat illud Apostoli: Non quero quæ vestra sunt, sed vos. Sciebat dictum à Iacobo Apostolo: Qui conuerit fecerit peccatorem. Sed nunc tandè ad vitæ eius ordinem reuertamur.

De vino in vase aucto. Cap. 18.

VIr quidam in Parisiensi suburbio haud procul à basilica beati Petri Apostolorum principis morabatur, quem & Eligius ob fidem & deuotionem eius amaret familiariter, quique Eligium pro sanctitatis eius reuerentia vnicè diligeret. Contigit autem, ut quandoquæ Eligius prædia monasterij sui inuiseret, ac deinde Lutetiam redire volens, eminus ab hoc viro cõspiceretur. Ut ergò aduertit ille, Eligium non longè à domo sua habere iter, accurrit obuiam, osculatur eius genua, orat ut cum comitibus velit diuertere ad domum ipsius, & bibere paululum vini, quod in vase remanserat. Recusat Eligius: sed tandè vix precibus suorum victus, abit ad domum illius. Habebat autem is in cellario suo vas vinarium, in quo parum vini relictum erat. Quod offerens beato viro, orat obnixè, ut indè vel parum bibat. Satisfacit ille homini, & per parum bibit: sed comites eius omnes benè largiter biberunt. Deinde cum benè precatus esset domui illius, valedixit ei, & recessit ad monasterium suum, quod intra urbem Parisiensem erat. Eo abeunte, vas illud penè exhaustum, diuino munere totum impletum est vino. Altera luce vir ille casu ingressus in cellarium, cernit vas omninò plenum. Obstupescit igitur ad rei nouitatem: sed mox recordatus sanctitatis Eligij, ocyus se cõfert ad eum, indicat quid beneficij propter eam Dominus sibi contulerit. Eligius id audiens, agit gratias Deo, orat hominem, ne rem cuiquam aperiat, sed cum gratiarum actione vratur Dei beneficio. Ille autem orat virum sanctum, ut veniat secum, & benedictionem suam impertiat vino illi, & vtendum ex vase proferat. Quod nî faciat, protestatur se ne vnquam quidem guttam eius vini vnquam hausturum. Sanctus Eligius videns hominis deuotionem, iuit cum illo, veniensque in ædes eius, humi se prostravit, orans diutissimè. Indè surgens, vt vidit vas plenum, iubet vinum ex illo promi: ex quo parum ille gustauit, ceteri largissimos accepere haustus. Tum ille oculis manibusque in cælum porrectis, gratias agens & laudans Deum, abscellit.

Quanta vis fuerit excommunicationis eius. Cap. 19.

Non mihi silendum videtur illud, quod possit multis afferre metum, ne sint ausi procacibus verbis in sanctos viros incurrere, nisi velint similia experiri. Quidam è familiaribus Ebroini, homo infaustus, nimiumque proteruus, multo tempore conabatur syluam longè optimam Ecclesiæ beati Eligij eripere, & in suum ius transferre: crebrò ea causa veniens ad illum, & procaciter eum lacessens. Quodam autem die in multa hominum frequentia etiam violenter syluam illam ab eo extorquere voluit. Eligio autem modeste & comiter respondente, ille magis etiam petulanter cœpit virum Dei infestare. Sed neque sic Eligius quicquam de sua patientia remittens, blandis verbis ait ad eum: Amice, inijce frenos cupiditati tue. Cur non erubescis tam cæca mente rem alienam appetere? Si peteres quæ mea sunt, darem forsitan tibi. At nunc quando non meam, sed Ecclesiæ rem expetis, prohis noueris me minime tibi donaturum, quod pauperum necessarijs vibus delegatum est. His ille acrius stimulatus, munitabundus ait ad eum: Si mihi vltro non dederis, ego vi tollam. Tum Eligius commotus, seuro vultu dixit ei: Nouit creator meus, nisi

Sermo familiaris S. Eligij.

2. Cor. 12. Iaco. 5.

Vas vinariū penè vacuū, vino impletur diuinius.

Derestabilis res cupiditas.

Hæc sancti viri cõmo-

tio nō de vi-
rio, sed zelo
iustitiæ pro-
fecta est.
Oberua
Deū exequē-
tem senten-
tiam eius.

nisi citō mutaueris sententiam, dignam meritis tuis excommunicationem in te pro-
latum iri. Ille id audiens, mirē cachinnari cœpit, multaque in virum Dei probra con-
uiciaque iactare. Cœuens ergō Eligius cum nulla ratione posse compesci, dextera
manu extensa, excommunicationis fulmen in eum terribiliter vibrauit. Mox præ-
potentis Dei ira eius sententiam prosequens, ita percussit virum, vt viribus omnino
desitutus, mortuo similis videretur: & simulatque Eligius ore protulit verba, humili
collaberetur, cunctique eum animam expirasse putarent. Mirabantur omnes Eligij
iniuriam tam citō vindicasse Deum, orabantque sanctum virum, vt pro misero Do-
minum deprecaretur. Quod vtrum fecerit, incertum habemus. Id sanē admi-
ramur, tantam vim habuisse sermonem eius, vt sine vllō icū repentē superbū deij-
ceret. Simul aduertimus, quā charus fuerit Deo, vt qui sententiam eius tam per-
spicue sua vltione confirmārit.

Quid acciderit quibusdam refractarijs. Cap. 20.

Cum aliquandō dies natalis beati Petri Apostoli haud procul Nouiomēsi
oppido in vico quodam celebraretur, beatus Eligius illic suo more cōstan-
tissimē prædicabat verbum Dei, dicebatque profligandos & exterminan-
dos esse cunctos dæmonum ludos, & nefandas saltationes atque choreas,
vanas quoque & impias superstitiones. Sed ea verba præcipui quidam eius loci ha-
bitatores indignissimē ferebant, quōd legitimas, vt ipsi putabant, consuetudines
eorum abolere vellent. Tractarunt tunc quidam impij inter se, præsertim è familia

Hunc Ae-
mylius vo-
cat Exem-
baldum.

* Erchonoaldi, qui erat palatio præfectus, de nece S. Eligio afferenda, si pergeret
ipsorum nugas insectari. Quod vbi ille comperit, martyrij incensus desiderio, vno
dunaxat diacono & duobus clericis sibi adiūctis, reliquis domi manere iussis, ocyus
eō profectus est, & per medias turbas transiens, in edito quodam loco ante basilicam
maiori instantia concionabatur, acriter obiurgans illos, quōd speritis salutaribus mo-
nitis, vsque ad eō dæmonum ludibrijs dediti essent. Ijs verbis admodū commōti,
conuicijs & contumelijs eum proscindebant, mortem ei minitantes, atque dicentes,
Nunquam tu Romane, licet crebro eas taxes, nostras poteris abrogare consuetudi-
nes: sed eas nos mordicis retinebimus, nec vllus mortalium tollet nobis gratissimos
ludos. Tum ille nihil se proficere cernens, rei indignitate permotus, Dominum
Iesum toto pectore orauit, vt permitteret homines improbos, qui tam audacter
contra eius præcepta venirent, & dæmonibus petulanter obsequerentur, ab ijs ipsis
obseruari, vt vel sic cognoscerent, quorum operibus delectarentur, & homines fide-
les propensius laude & prædicatione ipsius Christi nomen efferrent. Dixit, & con-
fessim permulti, ij præsertim qui manus ei iniicere moliebātur, à dæmonibus arrepti,
multis modis debacchari cœperunt. Ea re valdē territi omnes, qui aderant, ad ho-
minis Dei se vestigia abiciebant, veriti nē similia paterentur: promittebantque se
dictis eius omnibus audientes fore. Ad quos vir beatus: Nē timueritis, inquit, sed
iustum Dei iudicium laudate. dignum est enim, vt qui eius iussa contemnūt, ad tem-
pus illis traditi, quos amant, sentiant magistros suos, quos colunt. Vos autem, si
Christi præceptis libenter parere vultis, nihil timeatis hos latrunculos. Multis autem
rogantibus, vt pro eis Dominum deprecaretur, Sinite, inquit, re ipsa experiri illos, qui-
bus hætenus morem gesserint. Atque ita illo anno vsque ad anniuersarium eius so-
lennitatis diem, manserunt illi obsessi à dæmonibus. In ipsa autem solennitate iussit
eos omnes exhiberi palam, porrigensque eis aquam benedictam, illic curauit illos.
Erant sanē homines amplius quinquaginta. Cumque eos probè instituisset, & gra-
uiter obiurgasset, sanos à se dimisit.

Magno mar-
tyrij deside-
rio feruet.

Homines
amplius
quinquagin-
ta arripun-
tur à dæmo-
ne.

Latrunculos,
dicit dæmo-
nes.

Aqua bene-
dicta sanat
eos.

De singulari efficacia interditi eius. Cap. 21.

Cum aliquandō visitaret dicecesim suam, vt solēt Episcopi, quadam ex causa
interdixit, nē Cursus, id est, preces Canonice, & sacrificium celebrarentur
in basilica quadam, donē ipse iuberet. Erat illic presbyter quidam sibi malè
conscijs, ob cuius culpam id fecerat beatus Episcopus. Is paruipendens
eius sententiam, cum procul illum recessisse arbitraretur, campanam hora statuta, vi-
moris erat, pulsare cœpit. Sed vt eius temeritas reprimeretur, campana rationis ex-
pers, beato viro obtemperans, nullum sonum reddidit. Perstitit ille trahendo restim
campanæ, sed sonum exprimere non potuit. Itaque egressus è basilica, omnibus rem
exponit. Tum quidam ex eis memores, quid iussisset beatus Eligius, properè illum
sequun-

Nota de
campana
insigne mi-
raculum.

sequuntur, orant vt bona ipsius venia liceat diuina celebrare officia. Sed ille, tametsi
erat clemens & benignus, noluit tam facile relaxare sententiam suam, nisi præcede-
ret satisfactio. Interim triduum labitur, & presbyter sc̄pè frustra tentat elicere è cam-
pana sonnum. Tandem optimatum & seniorum flexus precibus, cum poenitentia
satisfactio accederet, solo verbo beatus vir conciliauit locum, & mox campana so-
num edidit, vt prius consueuerat.

Mira virtus
beati viri.

De arbore arefacta. Cap. 22.

Quandoquē iter necessarium suscipiens, peruenit ad locum quenda in pro-
pinquum Compendio, regali palatio. Fessus ex itinere, diuertit in agrum
cuiusdam coloni, vbi erat arbor nucibus onusta, è quibus ministri eius, illo
in diuersorio manente, quasdam decerpserunt. Accurrit ocyus arboris
dominus, pro caciter improperans nuces sibi eripi. Id vbi comperit beatus Eligius,
vocat ad se virum, & blandè ac comiter illum appellans, orat nē propter paucas nu-
ces, cum plurimæ illi reliquæ essent, tantas turbas ciat: ait se pro nucibus ablatis li-
beraliter satisfacturum. Sed ille tumido animo bonitatem eius spernens, a speris in
eum verbis inuehitur, eadem sapiens iterans. Tum vir Dei animo mutato, famulos
quidem, quōd id fecissent, acriter obiurgat, homini illi tres aureos numerari iubet:
sed ad arborem conuersus, vt olim Saluator noster ad ficulneam, ita ait: Quando-
quidem ad eō tua causa infestatur, nunquam deinceps ex te fructus nascatur in æter-
num. Confestim ad vocem eius arbor exaruit, hodieque sic perseuerat. Tenebat
fide plenissima illam Domini sententiam, Qui credit in me, opera quæ ego facio, &
ipse faciet, & maiora horum faciet: atque ita cum fiducia imperauit arbori, Domini-
cum, vt diximus, secutus exemplum.

Maer. 21.

Nota mira-
culum.
Ioan. 14.

Dæmoniis imperat silentium. Cap. 23.

In ferijs beati Martini Episcopi quandoquē more suo inter Missarum solennia
post Euangelij lectionem ad populum vir sanctus concionabatur: sed eius vo-
cem amplius duodecim dæmoniaci, in templo debacchantes, valdē inturbaba-
bant. Tum ille porrecta in eos manu, præcepit in nomine Iesu Christi, vt dum
ipse concionaretur, nemo illorum murire ausus esset. Parent illic: nec solum cla-
mor omnis conuiescit, sed etiam plerique dæmones, non ferentes vim verborum
eius, relicti illis, quos obsidebant, pudesci aufugiunt.

Magna eius
in dæmones
potestas.

De famulo eius repente sanato. Cap. 24.

Quidam ex famulis eius, Ermensindus nomine, pessimo laborabat morbo,
diroque & intolerabili pressus dolore, vix spiritum trahebat. Volebat tum
Eligius aliquō proficisci. Ille verò miser, non verbo, sed nutu obsecrat, vt
prius sese velit inuifere. Venit Eligius ad eum: duriter obiurgat, quōd
ob culpas suas cæco pectore non egerit poenitentiam. Illo autē penè iam efflante ani-
mam, & non verbis, sed lachrymis & altis suspirijs satisfaciente, beatus Eligius, vt erat
certè valdè humanus erga familiam suam, permotus misericordia, præcepit ei, vt in
nomine Iesu Christi sine mora surgat sanus, secumque proficiscatur. Puncto tempo-
ris fugit dolor omnis: surgit homo, cunctis mirantibus, incolumis: exiliensque, abit
cum Episcopo. Diaconus quidā immani lateris dolore multos dies cruciatus, mor-
bo crescente, toto penè corpore tabescebat. Eius latus & artus vt sancta manu viri
Dei contraxit, celerrimè curatus est.

Hominem
ab ipso mor-
tis aditu re-
uertè valdè
humanus
erga familiam
suam, permotus
misericordia,
præcepit ei,
vt in nomine
Iesu Christi
sine mora sur-
gat sanus, se-
cumque profici-
scatur.

Diaconus
æger cura-
tur.

De presbytero excommunicato & mortuo. Cap. 25.

Quidam presbyter dicecesis eius pessimè apud vicinos audiebat. Eum Eligi-
us crebro verbis castigans, ad sanitatem reuocare non potuit. Cumq; ma-
la eius fama latius serperet, beatus vir tam nefanda audire amplius non sus-
tinens, accessit eum ad se, percontatur de crimine, quod fama vulgasset,
comiter hortatur ad emendationem & confessionem. Ille prorsus negat se illud ad-
mississe flagitium, audacterque pergit excusare sese, videlicet plūs hominem, quàm
diuinam vltionem, reformidans. Eligius sentiens nulla via adduci eum posse ad con-
fessionem, ferit eum anathemate, vt sic publicè agat poenitentiam, nec ausus sit
ad altare sacrificaturus accedere. Addit minas, si id faciat, se seuerius in eum animad-
uersurum. At ille abicedens, eiusq; minas floccipendens, pergit more suo viuere dis-
solutè, atq; post paucos dies, neglecta beati Episcopi excommunicatione, ad altare,
sacrifici-

Nota terribile Dei iudicium, in presbyteru nequam.

sacrificium oblaturus, non veretur accedere. Cumque primas altaris partes intrepidus attingeret, mox diuinitus percussus, & magno impetu humi prostratus, exspirauit. Ea re factum est, vt beati viri indignatio magno omnibus terrori esset: dida que eius, oraculi instar haberentur. Vbi autem ille comperit tam horrendam hominis mortem, valde cum luxit, multisque male viuentibus, vt se corrigerent, eius casum proposuit. Tanta autem animi eius puritas erat, cunctisque virtutibus adeo florebat, hymnis & precibus sedule vacans, vt etiam futura longè ante prædiceret.

Vt prædixerit mortem cuiusdam magni viri. Cap. 26.

ROgavit eum aliquandò Erchonoaldus, præfectus palatio, vt cum ipso longius proficisceretur. At ille multa secum reputans, nolebat ire cum eo: sed tamen coactus à senioribus & Abbatibus ciuitatis suæ, verentibus nè tantu viri animum offenderet, ita palam dixit: Quid necesse est, fratres, vt tanta nos afficiatis molestia? Equidem noui, quod vos ignoratis, si cum illo ierimus, male id cessurum. Ille enim hinc quidem exit, sed ibi morietur. Iuit tamen cum illo: ventum est ad locum destinatum. Cumque illic nocte quadam, alijs dormientibus, casu beatus Eligius foras egressus obambulet, & de psalmis nescio quid secum volueret, subito vidit columnam ignis è caelo descendere, & magna vi cubiculum Erchonoaldi penetrare. Rei iraque euentum tacite secum considerans, interitum bestia illius diacono suo, qui fortè solus tum ei aderat, indicauit. Mox autem diuinitus percussus Erchonoaldus, sentiens magno ardore cruciari viscera sua, iuber ocyus ad se introduci Eligium. Venit Eligius, videt hominem magnis correptu angoribus, hortatur eum, vt quandò iam desperat se victurum, vel moriturus faciat, quod viuens spontè noluisse: videlicet vt oculos multos auro tumentes, quos equi uehebant, pauperibus quamprimùm erogat pro refrigerio animæ suæ: Id solum profuturum ei asserens: nocitura verò, quæ in thesauris esset relicturus. Sed ille vt rapax, ita etiam tenax, dum moras nectit, repente extremum efflat anhelitum. Corpus eius, misericordia motus, Eligius secum abspertauit, & tradidit sepulturæ.

Visio S. Eligij.

Diuinitus percussus præfectus palatio.

Vt Flauadum quoque prædixerit moriturum. Cap. 27.

FLauadus tyrannus crudelissimus Vuillibaudum Christianissimum virum, Burgundia patritium, immerentem occidit. Id vbi ad aures beati Eligij perlatum est, ille narrantibus ait: Vos quidem dicitis Vuillibaudum casum, Flauadum incolumem. At ego illum, quem vos interfectum dicitis, pro eximij meritis aio nunc in caelis melius viuere: Flauadum verò, quem vos gratulabundi asseritis vita frui, breui male periturum. Vuillibaudus, inquam, verus Dei cultor, mortuus quidem videtur, sed sine fine vitam viuere beatissimam: Flauadus verò, qui diu victurus putatur, intra hos decem dies, vt dignus est, male morietur. Post dies septem deimprouisò Flauadus percussus, miserè excessit è vita.

Prædicat Flauadi tyranni mortem.

Vt obitum cuiusdam Episcopi spiritu cognovit. Cap. 28.

Permulta alia, cum iam Episcopus esset, prædixit. Quinetiã adhuc laicus futura annunciauit. Nocte quadam post absolutas ex more preces, paululum se ad quiescendum componens, mox in somnis visus est res admodum misterias agere. Excitatus ergò à clerico, & interrogatus quid vidisset, sic respondit: Simplicius Lemouicum Episcopus nuper obiit, & Felix ei successurus, mittit nuncios ad nos, vt ei nostram operam nauemus. Cum illis ego iam loquebar: & certè breui hæc aderunt. Dixit, & reddit se quieti. Indè sub lucem nuncij illi pulsant fores eius: ijs apertis ingrediuntur, indicant Episcopi mortem, afferunt multã pecuniam, missam à Felice, vt ei ad obtinendum Episcopatum esset adminiculo: sed Eligio persuadere nulla ratione possunt, vt quicquam eius attingat. At tamen ingressus ad principem, gratis impetrauit, quicquid illi petebant, sicque eos à se dimisit.

Reuelatur ei mors Episcopi Lemouicensis.

Odit munera vir sanctus.

Cuidam Abbati indicat pericula monasterij eius. Cap. 29.

Abbas Domnolus quandoq; venit ad eum, & aliquandiu hæsit apud illum. Quadam igitur nocte post quietè clam ad se accito illi ait: Tu hic securus degis, sed monasterium tuum magno inimici impulsu quatitur & exagitur. Vidi enim in visione flumen ingens in illud multa vi inferri, & que dam ædificia prorsus subuertere. Quamobrèm perge, quæso, nisi onerosum est, & vide num fratres tui rectè habeant. Confestim Abbas, solitudine anxius, iter cepit: & priusquam ingrederetur in monasterium, nunciatur ei, duodecim ferè monachos demonum

Visio eius.

num instinctu è monasterio clam aufugisse. Tum ille non sine admiratione reminiscens, quid ab Eligio audisset, diuinam in illo gratiam suspiciebat: mox abijt questum fratres illos profugos: & quosdam quidem reduxit ad monasterium: alios verò, quòd longius recessissent, comprehendere non potuit.

Quenam in cluso cuidam prædixerit. Cap. 30.

Cum aliquandò monasterium suum Lemouicense vir sanctus visitasset, & in reditu in Biturigum urbem venisset, voluit Euergisilum in clusum videre, cuius tum erat celebris apud Bituriges opinio. Sed ille propositi sui plus æquo tenax, faciem suam beato viro ostendere noluit, non nisi per fenestram operam cum illo colloquens. Paucis igitur vltro citroque habitis sermonibus, Eligius ei valedicturus, iam quidem, inquit, te hæc frater videre non potui, sed certè breui in aula Regis Clipiaci visurus sum. Illo constanter asserente nunquam id futurum, Eligius rursus ait: Vera me dicere tum cognosces, cum loco memorato coram principibus & populo ego palam te visurum sum. Non diu post talis se casus obtulit, qui cum necessario cogeret Regis palatium adire, vbi ab Eligio honorifice exceptus est, qui eò tum quoque aduenerat. Porro inter familiaria colloquia ciuilitè admodum & comiter atque peramanter ab eo reprehensus, deindè confecto negotio suo, Bituriges reuersus est.

Prædicat Euergisilo, quod ille nunq; paratè se futurum.

De quibusdam alijs ab eo prædictis. Cap. 31.

Multa alia in colloquijs familiaribus prædixit, puta mortem Ariberti Regis, itemq; Dagoberti in clyti principis, natiuitatem Clotarij iunioris: qui cum adhuc matris vtero gestaretur, & Regina valde sollicita timeret se foemina parituram in regni detrimentum: Eligius venit ad eam, & iucundissime eam appellans, ait coram omnibus, masculam prolem edituram, seque è baptismo eam suscepturam. Nomen etiam necdum nato tum imposuit, Clotarium cum vocans. Præter quem alios duos eadè Regina peperit: qui cum adhuc paruuli essent, & Rex atque Regina pacificè & amanter vitarent, talis Eligio oblata visio est: Adspiciebam, inquit, in visione noctis solem sub horam diei tertiam clarè lucentem, repente disparere. Cumque insolens prodigium intentè contemplerer, video repente eum dimidiam oriri lunam, tribus in orbem vallatam stellis, eaq; via ingredi, qua solet quotidie sol recurrere. Eccè autem dum hæc quoque attonitus defigo obrutus, mox stellis manentibus, luna euanescit. Deindè illas tres accuratè considerans stellas, ad horam penè meridianam video eas accedere, vicissimq; suis se radijs cadere, & eam, que inter eas præstantior erat, deimprouisò non apparere. Cumq; duæ reliquæ inter se coniungi viderentur, dicto citius altera earum obscurata & sublata, vna sola remansit, eaque recto tramite solis cursum imitans, magno tandem lumine aucta est: quatuorq; ad Occidentem magis ferebatur, tanto eius lux copiosius propagabatur. Porro vbi ad vltimum peruénit occubitum, tantam vim luminis ex se diffudit, vt solis splendorem vincere videretur. Huius autè visionis hæc est interpretatio: Defuncto Clodoueo Rege, qui sine dubio breui desinet esse in humanis, aliquandiu Regina cõiunx eius cum tribus filiis Francorum regnũ obtinebit. Illa autè sublata, & filijs in regno relictis, vnus ex ijs cadet: nec diu post alter quoque è duobus, regno priuabitur. Tertius vero solus obtinebit monarchiam, eritque eius magna gloria & potentia. Hucusque Eligius. Nos verò dubitare non debemus ita fore, vt prædixit, cum iam nonnulla impleta videamus. Nam & Clodoueus Rex intra breue tempus in pace obiit, & Regina cõiunx cum tribus paruulis ad paucos annos regnans, filijs postea reliquit principatum. Paucis interim labentibus annis, maior natu dum pacificè regnat, excedit è vna, duobus relictis fratribus: de quibus quid futurum sit, solus Deus nouit. Hæc atque complura, quæ referre longum sit, sæpè prænunciare solebat Eligius.

Prædicat Regine masculam prolem ex ea nascituram, visio eius.

Visio eius interpretatio.

Catalogus quidam virtutum eius. Cap. 32.

Inter alia diuina charismata, sermo quoq; sapientiæ & scientiæ atq; consolationis ei collatus erat, Humilitas autem & charitas admirabilis & planè eximia ei inerat. In honore non præferbat diuitè pauperi, aut nobiles & potentes abiectis & vilius: sed illis seueriorem, istis blandiorem se exhibebat. Famulos suos non affligebat, vt solent domini seruos, sed tãquam fratres humaniter diligebat. Iam verò in tolerandis barbaris quanta comitas, patientia quanta? Non cessabat infideles suadendo ad fidem traducere, ingratos officijs lenire, contradicentibus leniter respon-

respondere, superbos humiliter tolerare. Ad quavis dura & aduersa perferenda fortis, ad iniuriam omnem placidus, ad misericordiam facilis erat. Dicere solebat, res suas non suas esse, sed pauperum: quorum sanè procurator egregius fuit, omnia sua liberaliter illis impertiens, in calis condens thesauros, vbi se sperabat feliciter sine fine victurum. Erat fide firmus, opere iustus, iudicio circumspectus, deuotione praeceptus, moribus suauissimus, sensu doctissimus, animo tranquillus, corde piissimus. Semper seruabat in factis synceritatem, in corde puritatem, in actione virtutem, in moribus disciplinam. Exhibebat in simplicitate innocentiam, in charitate concordiam, in humilitate modestiam, in adhortatione diligentiam, in adiuuandis laborantibus vigilantiam, in fouendis pauperibus misericordiam, in defendendis Catholicae Ecclesiae dogmatibus constantiam. Sermo eius semper comitate & charitate conditus erat, quo mentes audientium tanquam luminare radiantissimum illustrabat. O verè imitandum virum, o semen Abrahæ benedictum, o proponenda omnibus Eligij exempla. Iure Abrahæ filius dicitur, non genere, sed fide: non progenie, sed imitatione: non stirpe, sed deuotione. Abrahæ benedictio dedit filium: Eligius verò benedictus, transit in numerum filiorum. Abraham Domino obtulit filium: Eligius munus praestantissimum obtulit seipsum. Et Abraham quidem dedit haeredem, Eligius haereditatem: ille innocentem filium, hic omnem substantiam suam. Consequens indè fit, vt similitudo officiorum paria efficiat merita. Consequens quod habuit: Eligius quicquid in mudo habere potuit, Domino dedicauit. Sed haec tenens quidem, etsi parùm eleganter, tamen prolixè, de beati viri vita diximus, quam longè minùs, quam pro meritis & dignitate illius. Superest nunc, vt pro aedificatione multorum, eius è vita decessum commemoremus.

Collatio eius cum Abrahamo. Gen. 22.

Summarum commemoratur rectè facta eius.

Præuidet sibi imminere mortem.

En vir san-ctus, qui oia mundi delicta peccata peccata dolere hoc nomine, sed potius gratulamini mihi. Hoc tempus enim iam olim ego de- siderabam, iam pridem hanc mihi missionem post longas vitæ arumnas fieri peroptaui. Verùm illis gementibus, & tamen quadam adhuc ambiguitate hærentibus, illa tum colloquia intermissa sunt. Sed statim leui beatus vir febre laborare coepit, certiusq; iam edoctus de obitu suo, iubet conuocari omnes ministros suos, quos ipse multo tempore & aluerat & instituerat, iisque denunciat finem vitæ suæ iam impendè, atque vt̄i semper consueuerat, inter cætera hortatur eos ad seruandam pacem mutuatam, ad charitatē vel maximè colendam, vt quæ sit vnitatis & concordia vinculum. Deindè euocato Baldredo Tornacensis Ecclesiae Abbate, sic ait: Ego, fratres, quod certissimè futurum scio, te celatum nolo. Equidem iam sum abiturus à vita: te verò admonéo, nè vnquam velis Turones redire: sed mane hic apud fratres tuos. Quod si secus feceris, iam antè tibi prædico, viuū te indè non rediturum. Quod quidem sic accidit. Baldredus enim post obitum beati viri sine dilatione Turones petiit: sed post dies non multos, turba in eum irruente, valdè cæsus, & tandem interfec-

Eius propheta.

De felicissimo beati viri ex hac vita imminente decessu. Cap. 33.

Cum ergò beatus Eligius omnia mundi huius aduersa multiplicesq; labores diū fortiter tolerasset, innumera misericordiae & benignitatis officia praestitisset, optima viuendi exempla de se praeuisset, captiuos plurimos & propè innumerabiles redemisset, magnos monachorum & monacharum greges Domino collegisset, incredibilem eleemosynarum copiam in pauperes contulisset, & ingentes sibi meritorum thesauros coaceruasset, annos iam natus amplius septuaginta, sentiens imminere dissolutionem corporis sui, quodam die cum discipulis suis in Nouiomensī oppido deambulabat, atq; interim casu eminens conspicens in fronte basilicæ beati Medardi parietem nonnihil diruptum, ruinam minari: ocyus iussit acciri artificem, qui parietem communiret. Dicentibus autem discipulis, vt opportunum tempus sustineret, quò & facilius & durabilius reparari posset, ille respondit: Immò iam fiat. nam alioquin Eligio superstiti non fiet. Illo verò sermone mirè omnes consternati, gemebundi dixerunt ad eum: Non contingat, domine, nobis famulis tuis videre, quod dicitis: sed potius ad Ecclesiae suae ornamentum & pauperum leuamentum, Christus tuam beatitudinem in multos annos florere velit. Tum ille, subleuatis suppliciter in cælum oculis, ab imo pectore longa trahens suspiria, Non nostram, inquit, sed Domini voluntas fiat de me. Exigit sanè ipsa naturæ conditio, vt post longa vitæ huius oblectamenta tandem eamus ad veniam. Sed & vobis expedit, vt à diuina voluntate, quam impedire non potestis, minimè discrepetis. sine dubio enim praesentium tempus nunc adest. Omnibus igitur valdè moerentibus, rursus ait: Nolite, filii, dolere hoc nomine, sed potius gratulamini mihi. Hoc tempus enim iam olim ego desiderabam, iam pridem hanc mihi missionem post longas vitæ arumnas fieri peroptaui. Verùm illis gementibus, & tamen quadam adhuc ambiguitate hærentibus, illa tum colloquia intermissa sunt. Sed statim leui beatus vir febre laborare coepit, certiusq; iam edoctus de obitu suo, iubet conuocari omnes ministros suos, quos ipse multo tempore & aluerat & instituerat, iisque denunciat finem vitæ suæ iam impendè, atque vt̄i semper consueuerat, inter cætera hortatur eos ad seruandam pacem mutuatam, ad charitatē vel maximè colendam, vt quæ sit vnitatis & concordia vinculum. Deindè euocato Baldredo Tornacensis Ecclesiae Abbate, sic ait: Ego, fratres, quod certissimè futurum scio, te celatum nolo. Equidem iam sum abiturus à vita: te verò admonéo, nè vnquam velis Turones redire: sed mane hic apud fratres tuos. Quod si secus feceris, iam antè tibi prædico, viuū te indè non rediturum. Quod quidem sic accidit. Baldredus enim post obitum beati viri sine dilatione Turones petiit: sed post dies non multos, turba in eum irruente, valdè cæsus, & tandem interfec-

Cum sic autem, vt dicere coepi, vir beatus ægrotaret, & morbus ad quinque, vel sex dies cum infestaret, vt ipse tamè interim scipioni innixus obambulet, morbumq; dimittat: non cessabat ab opere Dei, bonam eam virtutum suarū coronidem fore sperans, si ad extremam vique perduceret id, quod per longa vitæ spatia constanter reuertisset. Pernox enim in vigilijs & orationibus, membra lassescens spiritui seruire cogebat, & iam mente quodammodo in calis degens, optatum iter lætissimum expectabat. Sentiens autem iam appropinquare felicissimæ migrationis diem, pridè Calendarum Decembris congregatis vndique famulis & discipulis suis, sic locutus est: Vltima eius adhortatio. Diligentissimi, paruitatis meae audite sententiam, & vos amantis suprema verba gratis animis accipite. Si mihi amoris vicem rependitis, mandata præpotentis Dei seruate: Iesum semper suspirate, præcepta eius vestris animis affigite, eius nomen, ita vt ego, amate: incertum vitæ lubricæ occasum ob oculos perpetim habete, Dei tremenda iudicia nunquam non formidate. Ego iam ingredior viam vniuersæ carnis. Iraque me posthac habituri hic non estis. Ego autem certè cupio dissolui, & si Domino sic visum est, ire ad requiem. His dictis, cum omnes ficerent & euocaret, singularem euocatis ille vernaculis suis indicauit præstantissima monasteria, ad quæ ipso defuncto conferre se deberent, atque eis: Ecce hodiè in manus vestras commendo salutem animarum uestrarum. Mementote admonitionum mearum, & iam singuli de vobis ipsi cogitate. Eligius enim migrat, nec deinceps in hoc seculo erit vobiscum. Tum verò omnes, qui aderant, cum ingenti rugitu, singulibus vocem interrumpentibus, ita dixerunt: Cui nos, pater, relinquis? quid ita citò à nobis recedis? Cui orbatos tradis alumnos tuos, aut cui, pastor optime, gregem, quem ex gentibus congregasti, fouendum committis? Scimus quidem iam olim flagrare te Christi desiderio, sed salua tibi manent præmia tua: nec si diutiùs hic eris, illa minuentur, immò aucta potius in dies cumulabuntur. Si igitur fieri potest, differ exitum: nè ille nobis omnibus afferat exitium. Non te cogit migrare etas: nostri, pater, miserere, quos deseris. Aut si omninò placet exire, nos habeto itineris comites. Nobis enim prætabilius est tecum mori, quam sine te viuere. Absentiam tuā ferre non possumus. Neque enim habebimus similem tuum. Hæc atq; alia illis dicentibus, vir piissimus vberitè flebat, lachrymis clementissimum eius animum satis testantibus. Gaudebat se vocari à Domino, dolebat illos desitui. Incitabat pietas, nè eos desereret: Christi desiderium impellebat, nè diutiùs ab illo se separari pateretur, quem ardentissimè sitiebat, & oculis interioribus tota mente complectebatur. Tandem inter ipsas lachrymas ita rursus eos compellat: Faceßat moeror, nec mihi, quæso, fletu vestro molestiam afferatis. De recessu meo, si sapitis, gaudere vos potius conuenit, quam lugere, etsi enim corpore absens ero, spiritu tamen melius vobis ahero: atque etiamsi ego nullibi essem, Deus tamen semper vbiq; est. Illi equidem vos commendando: ego verò si quid boni facere potui, vestris profectibus seruire volui. Scietis hoc in illa die, cum iudicabit Deus occulta hominum, & dabit vnicuique secundum opera eius. Scio quidem me ceu inutilem seruum non fecisse vt̄ debui, sed tamen Dominus nouit, quid voluerim. Vos ergò moneo, & per gloriosum Christi aduentum obtestor, vt si qua in vobis erga me charitas est, instituta & iussa mea seruetis, & monasteriis meis, quæ Christo auspice condidi, vbi poteritis, sollicitudinem adhibeatis: Valere viscera mea. Hæc cum dixisset, die iam aduersperascente, fixis humi genibus, cum multo gemitu orauit Dominum, vt benignissima pietate sua daret pastorem commodum & humanum plebi suæ: Nè fiat, inquit, æterne pastor, hæc plebs sicut oues non habentes pastorem. Commendo tibi oues, quas mihi credidisti: & familiam omnem, quam per ministerium officij mei tuo sancto seruitio mancipasti. Tuo, quæso, semper auxilio protegantur, tuo nutu gubernentur. O præstantem Eligij charitatem, & eximiam bonitatem. Iam iam que abiturus è mundo, sui quodammodo cura neglecta, aliorum, vt̄i semper conlucuerat, tam sollicitè memor est.

Vt animam Domino reddiderit. Cap. 34.

Deindè in extremis positus, cum modicus calor teperet in pectore, nec præter sensum quicquā viui hominis superesset, osculatus est discipulos suos, & per singulos plorans, iam non vltra, inquit, loquar vobiscum. Valere iam in pace, & me deinceps finite quiescere. Redeat terra in terram. Quæ eius verba omnium animos incredibili conficiebant dolore, ita vt lachrymas nulla ratione repræmere possent, & vox faucibus hæreret, conantesque linguas in verba prorumpere,

Mirabilis feruor spiritus eius.

Vltima eius adhortatio.

Dolent se à suo patre diuelli discipuli eius.

Rom. 8.

Orat idoneo succellere.

Cum

pere, singultus & suspiria interpellarent. Sed hæc tamen utcumque depromebant: Dolemus quidem acerrimè nos tua præsentia orbari: sed tua causa, pater optime, consolamur nos, quòd post vitæ huius labores ad requiem æternam proficisceris. Tum ille oculis manibusque in cælum erectis, diu mente precabatur. Deinde in vocem prorumpens: Nunc dimittis, inquit, seruum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace. Memento quæso, quòd sicut lutum feceris me: & non intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Memento mei, qui solus sine peccato es, Christe mundi redemptor, & educens me de morte corporis huius, saluum me fac in regnum tuum cæleste. Tu semper fuisti protector meus: in manus tuas commendo spiritum meum. Scio me non mereri conspectum tuum: tamen tu scis, quia semper spes mea fuit in misericordia tua, & fides mea in tua credulitate permansit. Et nunc quoque in confessione sancti nominis tui moriens, extremum, Christe, anhelitum efflabo. Suscipe ergò me secundum magnam misericordiam tuam, & non confundas me ab expectatione mea. Aperi mihi properanti ianuam vitæ, & principes tenebrarum non occurrant mihi, nec conturbent me potestates aëris huius: sed clemens dextera tua protegat me, & tua potentia me defendat, manusque tua deducat me in locum refrigerij, & vel in vltimam mansio-

Luc. 2.
Iob 10.
Psal. 142.

Felicissimè
exiit de cor-
pore ad vi-
tam tempi-
ternam.

Ingens sui
relinquit
desideriū.

Corpus ei
loco moue-
ri nõ potest.

Obserua re
aduitandã.

Corpus im-
motum per-
manet.

Ut sanguis fluxerit è naribus eius, & ut corpus loco moueri non potuerit. Cap. 35.

Manè ingens vtriusque sexûs multitudo ad oppidum aduolauit, itemque regina Bathildis cum filijs & proceribus, multoque exercitu. Et ipsa quidem regina properè ad corpus beati viri accurrens, magnam illic fudit lachrymarum vim, valdè dolens, quòd eum viuum non reperisset. Interim iubet præparari omnia, ut possit corpus ad Calam monasterium eius transferri. Sed cum loco moueri non posset, magno animi dolore affecta est, curauitque triduanum ieiunium: quod etiam ipsa cum optimaribus suis & clero seruauit, ieiunio etiam cum illis pariter perpetuas adiungens vigilias. Quæ cum fierent, intantum illa mœrebat & lugebat, ut nullo pacto lachrymas frenare posset. Cumque præ nimio dolore desiderium eius ferre non sustineret, tandem ut animo suo satisfaceret, detectio eius vultu, cum multis lachrymis osculata est eum, itemque pectus & manus. Ecce autem dum sic palpat sacrum corpus, tametsi erat hybèrnum tempus, & iam diu illud fuisset exanime, prorsusque frigidum, copiosus sanguis ex eius naribus manauit. Id ubi viderunt Episcopi & regina Christianissima, confestim admouerunt lintea, summo studio sanguinem colligentes, eum pro magno munere in reliquijs seruandum seposituri. Interim expleto ieiunio, modis omnibus satagebat regina, ut corpus beati viri in Calam monasterium eius transferretur. Sed ediuersò alij Parisios illud transferre volebant. Quibus vtrisque se opponerent ciues Nouiomenses, iustissimam hereditatem corpus antistitis sui sibi vendicantes. Sub ea pia contentione, cum Episcopi & præstantiores quique fauerent reginæ partibus, decernerentque ad monasterium beati viri corpus eius transferendum, magnus clamor & tumultus ortus est in vniuerso populo Nouiomensi. Tum regina prudenti vsa consilio, omnipotentis Dei iudicio rem totam committens: Facestant, inquit, verborum contentiones. Si placet Deo & sancto eius, ut perducatur corpus, quòd ego volo, illic se leuari sinat. Sin aliter, iam experiamur. Mox accedunt ad corpus, ut illud tollant, sed nulla vi moueri potest. Tentatur id subindè ab alijs atque alijs, & tandem ab ipsa regina, totis viribus in id incumbente, sed nihil efficiunt. Tum regina ad proceres se vertens: iam

Jam perspicue, ait, animaduertimus, nolle eum aliò absporiari. Permittamus igitur huic populo vel inuiti, quòd hæcenus spontè nolimus. Assenserunt omnes, & simul atque feretrum leuare coeperunt, tanta facilitate motum est, ut commodè iam à duobus portaretur, quòd paulo ante plurimi nec mouere leuiter poterant. Id miraculum cum vidisset regina & ciues omnes, in Dei laudes eruperunt, dixeruntque: Mirabilis es Deus in sanctis tuis. Cum autem ad sepulcrum deduceretur, tota penè ciuitas præteritò fuit ad funeris obsequia, multum lugens decessum pastoris sui. Ipsa quoque regina, licet hyemis tempore palus valdè excreuisset, adduci non potuit, ut equo veheretur: sed pedestri grauique labore sequens feretrum per paludem, cum omni familia lamentabatur. O quantus ibi tunc erat luctus omnium, inprimis autem monachorum & pauperum, quorum planctus per plateas omnes audiebatur. Cantabat clerus voce lachrymabili, & agmina plorantium miserabiles in æthera dabant voces. Et ut in pauca conferam, plena erant omnia luctu in credibili: flebilibusque vagas implebant vocibus auras, clamabantque passim omnes patrem se & nutritium perdidisse: nec facillè poterat psallentis cleri cantus à lamentantis populi planctu interno sciri. Et quis illo die tam saxeus aut planè ferreus esse poterat, ut cum videret reginam & proceres, pauperes & inopes, plebem vniuersam tam miserè plorare, non ipse pariter acerbè fletet? Iam verò quis satis explicare queat, aut siccis etiamnum recordari oculis, cum peruentum est ad sepulturæ locum, quo ardoris desiderio, quo amoris affectu, qua doloris vi & impetu retentum, compressum, retractum sit feretrum à populo, ut, quòd fieri posset, maneret oculis expositum corpus, quò vel sic utcumque suo satisfacerent desiderio? Omnes studiosè quasdam iniuebant moras, nè sepulcrum clauderetur. non enim ferre poterant eius absentiam. Aegre tandem ab Episcopis populo ereptum, monumento traditum est: celeriterque aduoluto saxo, inprimis reuerenter & honorificè illie habetur, aliquandò in gloria surrecturum. Ad extremum Regina venerabilis cum plebe valdè fessa, postquam illud reuerenter venerata est, ieiuna recessit, luctuque eam non sinente cibum sumere, sic triduanum lachrymabunda ieiunium expleuit.

Eccè miraculum.

Psal. 67.

Summe oēs
lugent ami-
sile se tan-
tum virum.

* diuites

Reginæ Ba-
thildis do-
lor ingens.

De celebritate funeris eius. Cap. 36.

Comparetur nunc, si placet, beati viri huius non funus, sed triumphus, cum inani pompa seculi huius, & hominum diuitijs affluentium. Istos miserè viucentes confusis plausibus turba insanicus extollit: Eligium mundi huius ærumnis ereptum, cum summis laudibus cælicolæ in cælum deducunt. Isti post pompas momentaneas truduuntur in tartara: Eligius post mundi huius aduersa omnia fortiter superata, sinibus patriarcharum excipitur. Isti diuitiarum mole pressi, ruunt in gehennam: Eligius eleemosynis fultus, sublimis fertur in cælum, cum beatis resurrecturus in gloria. Illi ob mala merita poenas dant mortis æternæ apud inferos: Eligius pro meritis beatis in sinu Abrahæ quiescit, sine vllò metu iam felix. Isti postremo in profundo tartari lugent miserè cum damnatis: Eligius meus perpetim laureatus, cum sanctis omnibus in cælesti paradiso exultat. Gratias tibi inter hæc, & propter hæc, Deus fidelissime retributor: quoniam reddidisti ei magna pro paruis, & quiescere eum fecisti in amœnitate sempiterna & semper virentis paradisi tui delicijs. Sed nè lectori nimierate fastidium afferamus, de his dixisse satis sit. Volebam equidem, quòd iam admodum multa dicta sint, sinem opusculo imponere: sed miracula, quæ ad sanctissimum corpus eius assidue fiunt, cogunt me addere nonnulla: sed ita tamen, ut propter lectores, omisiss plurimis, nè molestus sim, pauca tantum commemorem.

Mala & bona merita, diuersa habent præmia.

De furto indicato. Cap. 37.

Postquam beati viri corpus datum est sepulture, casu relicta ibi fuit pellis quedam caprina longè optima, ex Episcopi domo, quæ feretro imposta fuerat. Eam, cunctis abeuntibus, Vffo diaconus, natione Sueuus, clam ablatam, in lectuli sui stramine abscondit. Reuersi funeris ministri, vident eam non adesse, nec mediocriter consternati, passim eam inquirunt. Sed cum nulla ratione reperire possent, extitit inter eos non minima turbatio. Interim nox cogit omnes dare se quieti, & ecce Abbati Sparno vir sanctus in visione apparet, blandeque, ut solebat, eum compellans, indicat locum, ubi res ablata haberetur. Altera luce Abbas, quid in visione cognouerit, duobus fidelibus fratribus exponit: illisque assumptis, sicut

Apparet ab-
bati Sparno
S. Eligius,

sicut ab-
abit

abit ad lectum diaconi, quærit rem furto subductam, moxque inuenit. Tum accitum diaconum durissimè obiurgat, non tamen verberat. siquidem B. Eligius prohibuerat, nè id faceret. Vbi res ad aliorum notitiam perducta est, B. Eligium omnes ceperunt timere haud vulgariter, & ita vt par erat, perpetua cum veneratione prosequi.

Vt vinum cuidam auxerit. Cap. 38.

DUlcioleus presbyter, homo simplex & rectus, non longè à Lutetia degerebat, eumque B. Eligius adhuc in corpore manens, oblata opportunitate crebrò inuisere solebat, & res necessarias liberaliter ei suppeditare. Cum autem ab eius obitu fluxissent dies ferè triginta, aut non amplius, nocte per visum ei apprensus, sciscitatur quàm habeat, aut cuius benignitate sustentetur. Tum ille, Benè, inquit, hastenùs habeo, precibus tuis adiutus. Putans autem corporaliter eum secum colloqui, maiori indè concepta fiducia, Parùm, ait, vini habeo ex ea vinea, quam per te Dominus mihi dedit, quæso, mî domine, vt pariter indè gustemus: simul calicem ei offerens. At vir sanctus porrecta manu benedixit poculo, iussitque refundi in vasculum, vnde vinum illud hauserat. Id illo faciente, confestim sublata visio est, & presbyter expergefactus, consternatusque, manè ingressus est cellam, in qua pridem parùm vini reliquerat, diligenterque inspectis vasculis suis, vidit vas, in quo pauxillum antea fuerat vini, iam ad summum vsque repletum.

Item cuida presbytero.

Observa miracul.

Quid reginae Bathildi iusserit denunciari. Cap. 39.

ALteri cuidam in Regis palatio commoranti in luculento habitu apprensus, iussit, vt quamprimum ad eam Reginam Bathildem, admoneatque eam pro Christi reuerentia deinceps missa facere vestium aurea gemmataque ornamenta, quibus etiamnum vteretur. Illo dissimulante, nocte altera rursus apparet ei, repetitque eadem, quæ priùs mandarat. Sed illo minimè id auso Regina indicare, tertio adest, grauitèrque homini comminatur, ni faciat, quod iustus sit. At nec sic tamen iussa capeffentem præ timore, mox febris infestat. Regina ad eum venit, causam morbi perquirat. Ea data opportunitate, aperit ille, quid ab Eligio audièrit, statimque pulsa febre, renalescit. Porro Regina ocyùs ponit ornamenta omnia, nihil præter manicas aureas retinens: cunctaque pauperibus distribuens, elegantiora quæque seruauit, atque ex ijs Crucem pulcherrimam fecit, eamque ad caput beati Eligij deponi iussit. Thecam quoque ex multo auro & argento, in quo eius sacra ossa conderentur, miro opere conficiendam curauit, ita dicens: Hic vir beatissimus multorum sanctorum effecit thecas: & ego quoque, vt dignum est, eius memoriæ, si potero, operam dabo. Cumque id fecisset, tanta deinceps à proceribus & potentibus ei loco auri & argenti atque gemmarum copia collata est, vt eam difficile sit verbis explicare.

Febre corripitur, negligens iussa eius: exequens, mox renalescit.

Nota studium vererit erga sanctos.

Vt linteum thecæ eius sudarit. Cap. 40.

EA autem theca, propter auri gemmarumque splendorem, Quadragesimè diebus tegi solebat lineo panno, itemque holoserico sanè eleganti & precioso. Quod cum aliquandò initio Quadragesimæ factum esset, post aliquot dies, multis adstantibus, contigit inauditum miraculum. Cœpit enim sudare linteum illud, sensimque magis atque magis vapores exhalans, copiosius humectari. Quod vt viderunt qui tum aderant, rei nouitate obstupescerunt, Christi eximiam illi aiebant declarari potentiam. Cum autem etiam distillare cernerent linteum, senioribus id consultius visum est, vt ablato linteo à theca, exprimerent humorem in vasculum, isque pro medicina seruaretur. Sicque factum est, & ille liquor in vase aëneo seruatus, multis postea attulit sanitatem. Tanta autem fuit eius sudoris admirandæ copia, vt pannus holosericus, cui erat linteum illud adiunctum, optimo colore tinctus, colorem illum amitteret, eoque linteum inficeretur. Duos ferè sextarios sudor ille compleuit.

Miraculum sanè stupendum.

Demira efficaciasudoris illius. Cap. 41.

EA tempestate aliquot Franciæ vrbes dirè vastabat morbus quidam, cuius pelendi causa credimus liquorem hunc diuinitus collatum. Si quis enim illo correptus morbo, in mortis discrimen venisset, & eum liquorem attigisset, confestim sanabatur. Erat tum Veromanduorum Comes Ingomarus, homo prædiues & potens. Is metuens vndique tum grassantem pestem, vbi didicit sudoris huius miraculum, totum se contulit ad B. Eligij patrocinium implorandum, atque ex eodem

Mira vis ei liquoris.

eodem liquore cum multa fide nonnihil sibi dari petijt, promittens, si sanctus Episcopus obtineret apud Deum, vt eius prædia nõ infestaret is morbus, decimas rerum suarum & maximam villam suam se eius Ecclesiæ delegaturum. Accepto igitur saluati liquore, inuisit prædia sua, iussitque omnes eorum incolas reuerenter eum attingere. Atque ita factum est, vt cum vndique morbus ille prouinciam vastaret, nullum tamen ex ijs, qui erant ditionis eius, corripuerit. Quamobrè valdè ille exhilaratus, decimam partem ex omnibus donauit Ecclesiæ S. Eligij. Fuit autem donum illud amplissimum, ita vt centum homines & pecora plurima cesserint Ecclesiæ illi.

Vt quandam percussisset, nequiter ipsi insultantem. Cap. 42.

Quidam cultor vineæ eiusdem Ecclesiæ, cum esset desidiosus & negligens, sæpè à beato viro adhuc superstite reprehensus fuit: & vt curari posset, interdum etiam minæ verberum ab illo intentatæ fuere. Postquam autem vir sanctus è vita deceffit, homo ille stultus & insolens quodam die venit ad monumentum eius, insultans illi non absque cachinno, sicque, vt aiunt, garruens: Ecce qui mihi verbera minabaris, iam hic iaces mortuus, ego verò aura vitali fruor. Dicit sic, moxque videt sibi adstantem beatum Eligium, & virgam, quam manu tenebat, vibrantem in caput suum, sicque dicentem: Animaduerte, serue nequam, non me esse mortuum, vt tu iactas: sed reuera me viuere, è terris ereptum. Ad hæc verba mox ab ictu cadentis intumuit viri caput, membra omnia mirè pressa sunt. Increpente dolore, vtraque manu complectens caput turgidum, per omnes vrbs plateas voce lachrymabili, quid sibi accidisset, enunciauit. Confluebant ciues plurimi ad hoc spectaculum non absque multo stupore, & quantum nonnulli cuperent mederi homini, frustra tamen id fuit: immò quanto plùs conabantur adhibere leuamenti, tanto magis augebatur dolor. Tandem post immensos cruciatus ad beati viri monumentum reductus, ibique à multis edoctus, pro culpa sua satisfaciens, post longa spatia agrè potuit amissam recuperare salutem.

Observa hic, num sancti ignorent res nostras.

Vt vincula reorum apud eius ecclesiam rumpantur. Cap. 43.

Sed quis possit vllis verbis consequi omnia, quæ illic Christus Dominus assidue operatur? Si ob culpam suam vincæ catenis per aggerem publicum, qui basilicæ eius proximus est, ducantur, vbi ventum est contra basilicam illam, mox diruptis vinculis omnibus, soluitur rei. Id vt certius constet, vnū tantum ex multis commemorabo. Vir quidam iure vel iniuria ferreis aliquandò constrictus vinculis, cum ad supplicium duceretur, clam è manibus trahentium elapsus, celeriter ad beati Eligij ecclesiam confugit. Cumque ad eius thecā venisset, & illic subsisteret trepidus, hinc fracta catena decidit. Insecuti autè illum tortores, vt viderunt stare ibi liberum, furore perciti, rursùm collo eius & manibus catenam iniiciunt, magna vi è templo eum extrahere conantes. Tum miser ille tremens & pallens, ad sepulcrum beati viri supplices tendit manus, & O beate Eligi, inquit, placeat ne tibi ad te confugientem tuo auxilio destitui? His dictis, hincè magno impetu fracta catena, longius prosiijt. Ea re valdè perterriti omnes, qui viro manus iniecerant, in terram se abijciunt, & temeritatis suæ veniam cum ingenti metu precantur. Post aliquot horas venit eò loci eius Episcopus, & cum audiisset hoc miraculum, non credidit factum. Abiens autem è templo, simulatque ascendit equum mansuetissimum, qui illum adueherat, ab eo excussus, & humi collapsus, diris est doloribus affectus. Statim igitur hæsitacionis suæ reminiscens, coram omnibus culpam suam agnouit. Atque ita indè sublatus, & post multos dies restitutus, cautiòr deinceps fuit.

Eccè miracula.

Præclarum miraculum.

Punitur à Deo, nõ creditur miraculum factum.

De equo viri Dei, temerè ab Episcopo usurpato. Cap. 44.

Cum adhuc in terris degeret vir beatus, equum habuit inter ceteros mansuetissimū, quo, cum posceret necessitas, sedere plerumque consueuerat. Post eius decessum, equus ille cessit Abbati eius ecclesiæ. Porro Mommolenus eius loci Episcopus valdè illi inhians, vi eū abstulit Abbati. Abbas nihil illi reluctari ausus, mox ad beati Eligij se monumentum contulit, ei que rem totam commendauit. Itaque equus mox coepit laborare ex pedibus, immò toto corpore tabescere. Id cernens Episcopus, adhibet medicum: qui etsi sedulam illi curam impendebat, nihil tamen potuit efficere: immò si quis vellent equum accedere, omni postea mansuetudine, calcibus cædebat, & morsus intèrbat. Tandem Episcopus veritus ne equi penitus perderet, cuidam matronæ eum dono dedit. Illa verò accuratè sanan-

Nota calefitem animaduersionem.

dum curauit: sed cum aliquando iter factura, eius tergo infedisset, ille frendens & calibus verberas, grauius eam excussit, ita vt toto fere anno decumberet. Tum illa remisit equum Episcopo, probra conuiciaque adiungens. Episcopus recepto rursus curam adhibet, sed semper equus deterius habet. A dextremum quidam religiosus presbyter consuluit Episcopo, vt equum restitueret Abbati, cui iniuste ablatum esset. Fecit sic Episcopus, & equus ad iustum possessorem postliminio reuersus, intra paucos dies totus reualuit, pristinaque forma elegantia & mansuetudo ei reddita est.

Mira sunt hæc.

Vt sacrum beati viri corpus elevantur sit. Cap. 45.

Cum sic autem beati viri corpus ad latus altaris sepultum esset, Episcopo & Regina in primis consultum visum est, vltra altare ei condere mausoleum, atque eò honorifice illud transferre. Eunt igitur, & diligenter inspicunt locum, & ecce subito in pariete videtur instar arcus quandam apparere rupturam. Inde ergo colligunt, diuinitus significari parietem illum eo loco demoliendum. Cumque id magna fiducia facere instituerent, ita paries ille absque villo hominis conatu sponte collapsus est, vt nec hominem vllum, nec thecam ei propinquam vel tenuiter læderet. Mox itaque coeptum est egregium construi mausoleum. Aduentante autem anniuersario migrationis eius die, iam se præparabant ciues ad corpus eius honorifice transferendum. Regina quoque vestes holosericas maximi precij apparabat, exutura illud alias, in quibus curarat antea sepeliendum, & has nouas indutura. Ad ipsum autem anniuersarium diem conuenit in oppidum valde frequens populus. Interam canente clero, populo in vigilias incumbente, theca diligenter ablata est à monumento. Deinde sublato tumuli opertorio, suauissimus è corpore sancti viri manuit odor: quod quidem tam adhuc integrum planeque incorruptum cernebatur, vt viuere putaretur: quodque admirabilius est, barba & capilli eius, qui ex more ablati erant vita functo, in sepulcro rursus creuerant, cunctis ad nouum & inauditum miraculum obstupescens. At Episcopi cum multo timore leuantes illud è tumulo, exutis prioribus indumentis, preciosissimis, quæ Regina parauerat, induunt, magnoque studio sigillis munitum reponunt: atque ita demum choro psallente, modulantibusque organis, inde in primis reuerenter & studiosè translaturum, in præparato mausoleo accuratè condunt & componunt, in dies maiori honore & ueneratione profequendum. Quæ autem deinceps miracula illic facta sint, iam partim annotabimus.

Illustrè miraculum.

O mirabile Deum in sanctis suis.

De miraculis ad monumentum eius. Cap. 46.

Multa miracula.

Nota lector.

Adorare, p. venerari, frequens est apud veteres.

Res admiranda.

Dvo cæci aliquot diebus illic excubantes, lumen receperunt. Puella contracta sanata est. Alius quoque cæcus illuminatus est. Sed hæc fortassis, dum lectori gratificari volumus, succinè nimis dicimus. Paulò igitur futius agendum est. Ad caput beati viri pendebat lampas. Ea cum die quadam penè semiacua esset, repente apparuit plena oleo: igni quoque diuinitus accensa, ardere coepit, atque ita deinceps plerunquè & impletur, & ardet: Cum autem vir sanctus etiamnum in terris ageret, Garifredus Comes Veromanduorum, quidam in eum admiserat, quod etiam illo iam defuncto minimè expiaret. Tandem post longa temporum interualla, negligenter oblitus culpæ suæ, venit adorare sepulcrum eius. Ardebat tum ex more lampas ea, quam diximus: sed Comite in templum ingrediente, confestim extincta est. Id ille mox animaduertens, timens & pallens, orauit. Finita oratione, exijt è templo, & lampas lumen recepit suum, non humanitùs, sed diuinitus, accensa. Indicauit id Comiti, iam equum ascendere volenti, vnus è famulis eius. Ille audiens, multum doluit, & in seipsum descendens, coepit excutere latebras conscientie suæ, vt sciret, qua culpa sua id accideret. Recordatur interim, quid olim in sanctum Episcopum admisisset, festinusque redit ad basilicam. Sed postquam pedem posuit in basilicæ pavimento, rursus lampas extincta est. Tum ille nimium territus, cum lamentis & magno rugitu prosternit se coram beati viri sepulcro, & diuinitus pro culpa sua satisfaciens, se indignum & miserum fatetur, cuius causa lampas lucere desisset: palamque protestatur, se ex eo loco non surrecturum, nisi prius lampas ardeat. Post multas ergo lachrymas, lampadi restituta lux est. Qua re non nihil ille recreatus, iubet famulum ire ocyus, & afferre vas argenteum sanè preciosum: idque Christi confessori obtulit, ad sepulcrum eius illud deponens, promittens etiam, se nonnulla è facultatibus suis illi ecclesie collaturum. Deinde lætus abscedit.

De

De alijs miraculis. Cap. 47.

Iuuenis quidam, Saxo genere, miserandum in modum contractus, & ad beati Eligij monumentum adductus, breuè curatus est. Foemina quoque muta & cæca, diu ad sepulcrum eius orans, tandem somno oppressa, videt aduenire ad se S. Eligium, oculosque suos leniter tangere, & instrumento quodam chirurgico linguæ macula molliter discindere. Expergefata igitur, oculis inuisitatum sentit lucem, & post multum ore reiectum sanguinem, loquitur promptè & expeditè. Alia puella muta eò perducta, docta est à templi custodibus mente implorare beati viri opem. Eam tandem mater inber illic hæere, donèc sentiat se adiutam: se domum abire velle indicat. Vbi ergo illa foribus templi propinquare coepit, puella videt è lampade quiddam ad se dimanare, magnoque timore correpta, ruptis linguæ nexibus, sic locuta est: Ita ne hic me relicta, tu mea mater ascendis? Audiens hæc mater, celeriter redit ad eam: flensque præ gaudio, cupiensque etiam alios eius sermones audire, audè illam compellat, & ad omnia planum atque absolutissimum ab ea responsum accipit. Mirantur omnes, qui adfunt, laudant Christi potentiam, & beati Eligij merita celebrant.

Contractus sanatur. Item cæca & muta.

Item alia muta.

De obitu Aureæ Abbatisse & aliarum. Cap. 48.

Peste aliquando Parisijs grassante, cum iam aliquot virgines monasterij beati viri, cui Aurea Abbatisa præerat, ad Dominum migrassent, sanctus Eligius apparuit cuidam adolescenti in ecclesia eius monasterij, veste candida & toga amictus. Illo autem præ timore se in læbras abdere volente, vir beatus blandè eum compellens, iussit properè ire ad Auream Abbatisam, dicereque ei, vt cum certis virginibus ocyus ad ipsum veniat. Abit ille, dicit Abbatisæ, quæ iussus erat. Surgit velociter Abbatisa, immenso affecta gaudio, & magna celeritate conuenit ad templum. Sed postquam eò venit, visio disparuerat. Nè tamen posset ambigere veram fuisse, relicta erat nebula, totam ædem replens, vnde etiam candelabra & vela rorem quendam stillare viderentur. Abbatisa igitur ad se reuersa, intellexit se ex hac vita euocari: protinusque sorores omnes conuocans, illis valedixit, quibusdam exceptis, quæ cum illa decessuræ erant. Mortua est deinde Aurea Abbatisa, & eam secutæ sunt ex eodem monasterio centum sexaginta sorores, ea tempestate defunctæ.

S. Eligius apparuit cuidam.

Res mira.

Nota magnam numerum sanctimonialium.

Item de alijs miraculis. Cap. 49.

Comitis Garifredi scriba venit quandoque ad basilicam sancti Eligij, & cum post preces suas, stare ad fores eius, videt illic pauperum gregem, stipem poscentium. Sed nihil apud se habens, quod illis daret, misericordia motus erga illos, moestus intra se ait: Nunquam vos talem habebitis consolatorum, qualis fuit hic sacratissimus antistes. Quid enim eum vnquam retardare potuisset, nè in vos beneficia conferret, vosque surda transiret aure, vt iam multi faciunt, & ego miser? Dum ergo sic tacitus secum cogitat, visus sibi est tanquam in ecclasi videre adstantem sibi beatum Eligium, simulque in manu sua vel veste cernit aurum, quod pauperibus eroget. Quod etiam absque mora fecit, multa secum cogitans de eo, quod acciderat necopinanti.

Obscrua miraculū.

De filio Ebroini sanato, &c. Cap. 50.

Ebroinus vir illustis, præfectus palatio, siue, vt vulgò dicunt, maior domus, filium habuit Bobonem, ipsi & matri eius vnice charum. Is morbo grauissimo correptus, magnum parentibus moerorem attulit, præsertim quòd morbo inualecente, vita eius desperaretur. Sed tamen parentes, de miraculis beati Eligij magna spe concepta, munera ei offerunt, & balteum filij elegantissimum apud sepulcrum eius deponunt. Eodem temporis puncto puer reualescit, ac deinceps manifestè incolumis. Vir quidam nefarius de admisso crimine se purgaturus, non dubitauit ad sepulcrum beati viri falsum iurare. Sed simulatque iurauit, iusto Dei iudicio, venter eius crepuit, effususque in terram visceribus, indignam vitam digna morte finivit in terrorem multorum.

Præclarum miraculū.

Terribilis mors peccantis ad sepulcrum S. Eligij.

De vltione illius, qui agrum ecclesie S. Eligij sibi vendicauit. Cap. 51.

Vir quidam agrum ecclesie sancti Episcopi apud Caluomontem situm, sibi rapaci cupiditate vendicare voluit, sed obstitit ei Sparnus, eius ecclesie Abbas. Res ad palatium regis relata est, pronunciatumque à rege, ut si Abbas in sacro loco iurare vellet, agrum esse ecclesie, cum ipse retineret. Sed Abbas maluit virum illum pertinacem iurare suum esse agrum, & non ecclesie. La-ta igitur sententia est, ut vir ille cum multis alijs iuraret. Sic enim apud Francos in more positum est. Verum Abbas alijs omnibus remisit iuramentum, ne alterius flagitio implicarentur: solus ille agri usurpator, procerum sententia iurare iussus est. Itur ergo ad ecclesiam B. Eligij, venit ad sepulcrum eius, expectatur ab omnibus rei euentus. Vir temerarius rem parvipendens, importuna audacia imponit manum loco sacro, sed cum vix medium expressisset iuramentum, toto corpore contremisit, caput retrorsum in ceruicem curuatur, diductoque ore, & magno inde fumo erumpente, cum hoc solum dixisset, Abba Sparne, recipe terram tuam: repente humi prosternitur, & infelicem animam exhalat. Alius quidam cum illic peierasset, & domum ceu victor lætus rediret, priusquam limen domus suæ attigisset, extinctus est. Unde tantus omnes inuasit timor, ut nullus hodie etiam in causa iustissima ad sepulcrum eius iureiurando se obstringere auit: sed si iuramentum faciendum sit, ad ostij circum-lum non sine magno timore id fiat.

De quodam daemónico, itemque morbida femina, curatis. Cap. 52.

Daemóniacus quidam, importunissimo correptus daemone, incredibili furore & amentia rumpebat catenas, compedes, & claustra ostiorum, quorundam nares, aliorum aures mordicis apprehensas laccerabat. Eius parentes summopere cupiebant eum ad beati Eligij memoriam adducere: sed qua id possent via, propter hominis rabiem, non videbant. Tandem repente consilio, miro quodam ligneo instrumento constrictum, ægre septem viri eo perducere potuerunt. Perductus autem, paulò post, beato Eligio orante, & Christi gratia largiente, sanatus est, & ibidem in clerum asscitus, admodum religiosè vixit. Modoloni cuiusdam ciuis Nouiomensis vxor pia valde, toto corpore intumuit: sensimque morbo ingrauescente, vir eius, homo centenarius, de sepultura iam cogitabat. Ei obuiam factus Abbas ecclesie beati Eligij, discit ex eo periculum vxoris eius: simulque rogatur, ut in basilica eam sinat sepeliri. Abbas, his auditis, celeritè contendit ad sepulcrum beati antistitis, tollensque de oleo illic manante, ad feminam moribundam se confert. sic enim per visum iusserat ei beatus Eligius. Ingressus, videt inter lachrymantes cognatos & amicos feminam decumbere inflato valde corpore, & iam planè frigidò: mox illud yngens oleo, ita ait: Hæc mandat S. Eligius, ut in virtute nominis Christi sana consurgas. Dixit sic, & oleo sancto viscera feminæ penetrante, illa palpebras commouet, & tanquam è somno grauissimo euigilans suspirat. Iudè mira celeritate detumescit corpore, auctisque viribus, residet: statimque dolore omni euanescente, nec vllò remanente tumore, faciei quoque restituito decore, è lectulo se proripit, laudans & prædicans Deum, qui ipsam à mortè reuocasset: Deindè compellit omnes mensæ assidere, ipsaque illis accuratè ministrat.

De fure indicato. Cap. 53.

In rure Nouiomensi furtum perpetratum fuit, sed fur ignorabatur. Iuuenis autem quidam suspectus de furto, cum eo nomine compellaretur, in patrem suum crimen conferre conatus est. Habebat enim quiddam cum illo controuersia, & ei que insidias mollebat. Vterque igitur sistitur coram Episcopo & Comite: filius multis modis studet patrem reum efficere: pater verò, uti erat, se in noxium demonstrare. Alij fauebant filio: alij iniquum dicebant, fidem adhibere filio patrem insimulanti. Cum sic autem longa fieret altercatio, nec facile quisquam ausus esset ferre sententiam, Episcopus tandem communicato cum Comite consilio, rem statuit beati Eligij iudicio permittendam. Ducuntur ergò ambo ad beati viri monumentum, & iuramentum facere iubentur. Iuuenis simulatque iurare coepit, arreptus à demone, magna vi in terram eliditur, atque illic miserè seipsum discerpens, tremensque & spumans volutatur. Ità prodito iam fure, ab ecclesia recedunt omnes. Tandem diu malè multato iuuenè, cum multi pro eo orarent beatum Eligium, curatus est.

De alijs miraculis. Cap. 54.

Mes Francorum iurare volentium.

Horrenda vitio periuri.

Idem alterius.

Daemóniacus immmanis curatus.

Mira vis olei sepulcri eius.

Cælestis vindicta in periurum.

Lepro-

Leprosus quidam ad sepulcrum beati viri mirabili modo sanatus est, radio quodam indè exeunte, & in eius horrida vulnera se infundente. Quem secutus est multus hominis sudor, & cum sudore omni putredine abeunte, relicta est cutis mūdissima, atque ad eò restitutus est homo, ut nulla lepræ vestigia in eo cernerentur. Claudus quoque curatus est à beato viro, illi per visum apparente. Contra autem fur quidam sacrilegus, aliquandò è templo egressis custodibus, aurca quædam ornamenta beati antistitis monumento subducere volens, catenam auream vi attrahens confregit: vndè tantus excitatus est sonus, ut extra templum procul à directura custodibus: simulque homo nefarius ita diuinitus ad limen ecclesie detentus est, ut loco mouere se non posset. Itaque accurrentibus custodibus, deprehenditur in sacrilegio, proferet res ablatas, petit veniam sacrilegij, humaniter ignoscunt custodes, abscedit liberè, nullo iam eius gressum retardante. Vir quidam nobilis ob culpam non magnam prorsus infensum habuit principem. Adducitur ergò in palatium, & capite damnatur. Inerim seruandus traditur Amalberto Comiti Nouiomensi. Post aliquot dies audit è famulis eius, proxima luce se capite plectendum. Valdè ea re consternatus, omni spe euadendi sublata, hoc solo se consolabatur, si posset obtinere, ut eam noctem apud S. Eligium duceret peruigilem. Eo igitur impetrato, ardentissimo animi desiderio properat ad sancti mausoleum, tota penè nocte in lachrymis & gemitu est, orans sanctum Episcopum, ut in crastinum suo ipsi velit patrocinio adesse. Post absolutos à Clero nocturnos hymnos, nimio mœrore depressus, obdormit: & ecce mox adest S. Eligius, humanissimoque vultu blandè eum consolans, pollicetur se futurum apud principem, nec ipsum vllas daturum poenas, sed cum principe in gratiam rediturum. Eodem die accitus à principe, liber dimissus est.

De capillis beati viri quedam admiranda. Cap. 55.

Cum beatus Eligius apud Turones adhuc laicus sancti Martini thecam fabricaret, cuiusdam matronæ hospitiò utebatur. Ea cernens virum sanctum iugiter eximij operibus intetum, (ut erat reuera promptus ad omne opus bonum, creber in precibus, largissimus erga pauperes) non temerè sibi persuasit eum esse Dei seruum. Cumque aliquandò tonderentur pili capitis & barbe eius, illa pannum lineum, quo exceperat pilos, & quicquid ex pilis ipsis colligere poterat, ei linteo inuolutum in arca reposuit. Per multis indè labentibus annis, fixamina eius rei penitus oblita fuit. Post obitum autem beati Eligij sæpè noctibus audiebat in cubiculo suo suauissimam psalmodiam. Curiosè itaque explorare volens, quid agatur, videt per foramina quædam miram radiare lucem. Cumque id crebrò fieret, admodum perterrita, non audebat noctibus manere in ædibus suis: nec tamen recordabatur pilorum, quos illic olim ex fide condiderat. Accito autem ad se Agerico, ecclesie S. Martini Abbate, rem ei exponit: dicit, lachrymabunda, se non posse securam cubare in domo sua. Ille sciscitatur ex ea, an sine aliquis seruus Dei illic quandoque manserit, vel num quod à sanctis viris munusculum acceperit, aut certe an non ipsa aliquandò quasdam sanctorum reliquias abstulerit. Tum illa velut per somnium, pilorum beati Eligij reminiscens, pectus crebrò verberat, indicatque Abbati se olim pilorum S. Eligij segmina collegisse, & fideliter illic reposuisse. Mox igitur ad locum accedentes, inueniunt pilos illos admodum suauolentes, prorsusque incorruptos. Indè ergò facile colligi potuit, & quanti apud Deum meriti esset beatus Eligius, & quam grata fuisset Deo fides mulieris, cum post tot annorum curricula eo in loco diuinitus tam admiranda fierent. Audiui autem postea, illic elegans constructum oratorium. Quidam simile huic contigit in monasterio Nouiomensi, à beato viro constructo. Sanati sunt etiam quidam contactu earum rerum, quibus vir Dei, adhuc viuens, aliquandò vsus esset.

Ut punitus sit, qui pro reliquijs eius precium à quodam extorsit. Cap. 56.

Vir quidam non longè à Rhemis habitans, religiosæ mentis studio voluit in prædio suo in beati Eligij honorem basilicam construere. Ea autem iam absoluta, reliquijs eiusdem sancti viri ornari eam cupiens, ad Nouiomenses profectus est, & ab illis optatum munus impetrauit. Sed cum indè recedere vellet, clericus quidam cupiditatis œstro percitus, vi eum detinuit, dicens se non passurum ut cum reliquijs abeat, nisi prius aliquo dato munere. Ille ut posset ex eius manibus euadere, munusculum quoddam tristis ei largitus est. Quod

Nota hanc leprosi curationem.

Fur deprehenditur in sacrilegio.

S. Eligius apparet euidetur.

Vide ut Deo cohereret etiam extrinsecas reliquias sanctorum suorum.

Basilica in honorem S. Eligij.

Vide vltio- nem cele- stem.

clericus audiffimè complectens, mox in sinu abscondit. Et ecce repente immif- fo diuinitus igne, pectus cum vestimentis ardere coepit, ita vt alta voce exclamans diceret: Parce sancte Eligi: miser ego nihil tale deinceps faciam. Mox illi, qui ade- rant, properè ei vestimenta fumantia detrahunt, munusque acceptum reddunt ei, qui dederat, illum iam dolentem & multum lachrymantem ad beati Eligij monu- mentum adducunt: vbi oleo vnctus, vix tandè ab incendio illo liberatus est. Equi- dem nihil dubito idcirco hoc ei accidisse, vt pudeat, vt reprimatur similitum impro- ba cupiditas, qui non verentur exacta pecunia sanctorum reliquias venundare. Cef- set igitur, obsecro, locis omnibus hac contagio, nè simile quid accidat similia faci- entibus.

De hominis cuiusdam temeritate punita. Cap. 57.

* villam Peena irre- uerenter tractantis lectum san- cti viri.

Solebat vir sanctus, adhuc in corpore manens, crebro venire Compendium, regale * oppidum, & trans fluuium propinquum Isaram apud Vualdolenum habere hospitium. Postquam autem desijt esse in humanis, ille eius hospes le- ctulum eius absque vlla tanti viri reuerentia demolitus est, & sponda, quam sepe sua manu triuerat vir beatus, limen effecit, atque cum sua coniuge eo loco, quo vir Dei cubare solebat, se reposuit. Ecce autem eadem nocte acerrima febre corre- ptus, nauseat, tremit, sudat, pallefcit: pedes, quibus spondam calcauerat, dolent, & magno ardore aestuant, ita vt ingredi non possent. Interim dum ille sic cruciatur, vxo- ri per visum præcipitur, vt quamprimùm ab eo loco recedant, spòdam instaurant, to- rumque lectum, vti prius erat, diligenter restituant atque componant. Sed illa ne- gligenter visionem obliuiscens, maritus acrioribus vrgetur dolorum stimulis. Pro- xima nocte etiam ipse admonetur, nisi ocyus ex illo lecto recedat, fore vt seuerius ca- stigaretur. Post eam visionem non nihil se remittente febre, vt potuit, celeriter surrexit, spondam ilico collegit, diligenter ablutam in locum pristinum restituit, lectumque instaurauit, & ab illo deinceps se abstinens, temeritatem suam pœnitentiâ multa sa- tisfactione expiauit, atque ita demum curatus est. Eo miraculo postea diuulgato, coeperunt vndique aduentantes ad eum locum munuscula inferre, coeperunt etiam crebra fieri miracula, & multi eò frequentes aduenire. Id non multa sine admiratio- ne cernens Vualdolenus, domo illa relicta, & beato Eligio æternùm dedicata, in pro- pinquas ædes commigravit. Indè ea domus diruta est, & basilica illic constructa, atque in ea lectus ille repositus, mirificè ornatus cernitur. Locus ille in ditione est Clementis Episcopi Bellouacensis, multaque illic miracula fiunt: è quibus, breuitatis studio, non nisi duo commemorabimus.

Miracula ad lectum eius.

Clemens Episcopus Bellouacens.

De duobus miraculis, ad lectum beatissimi viri editis Cap. 58.

Clotarium Regè febris vexat.

Illico fanat- tur.

Vide exem- plum terri- bile.

Lâpas oleo cælitus im- pletur.

Duo Reges, germani fratres Clotarius & Theodoricus, quandoquè è pala- tio egressi, orandi causa ad eam basilicam accesserunt. Absolutis precibus exeuntes illos quidam proceres admonuerunt, vt aliquam elemosynam pro sancti Eligij veneratione illi loco tribuerent. Sed Rex senior contem- pfit: iunior verò aliquot solidos ex radianti metallo ibi reliquit. Vbi ad palatium re- uersi sunt, Rex senior Clotarius molesta confessim febre vexatur: totoque corporis ardore ad caput tendente, secutus est vehementissimus dolor dentium. Noctè igitur illa in summis cruciantis transacta, manè recordatur, quid hesternò die neglexe- rit, seque confert ad beatorum Eligium deprecandum, cui etiam per hominem fidem multos misit solidos: qui simulatque illati sunt in templum, dolor omnis repente sopitus est. Puella quædam eodem ferè tempore desponsa, malo dæmone instigan- te, ab alio turpiter vitata est. Sponsus id suspicatus accidisse, vrget eam, vt iurciu- rando se probet innocentem. Illa, vtpotè adultera, incunctanter offert iuramentum, nihil prorsus periculi metuens. Iubet ergò sponsus, vt ad beati Eligij lectum hunc, de quo paulò supra diximus, sola iuret. Eunt pariter in ecclesiam: puella proterua & insolens sine vilo metu ad lectum accurrit: sed mox vt illi turatura manum imposuit, viribus destituta corruit: cumque eam circumstantes alij leuare vellent, tremens & spumans inter manus illorum animam expirauit. Sponsus id cernens, multum qui- dem expauescit: at tamen Christi potentiam & beati Eligij iudicium laudans, non sine metu recedit. Multa alia ibidem, Domino iubente, miracula fiunt, in quibus est etiam illud, quòd lampas oleo abundè cælitus impletur: quo sancto liquore mul- ti illic peruncti, varijs liberantur incommodis & morbis. Et hæc quidem omnia apud

apud Compendium fiunt. Consimilia autem perpetrantur miracula apud alium quendam lectum eius, qui in quodam monasterij eius prædio, quod Visturicum vocant, asseruatur: quæ omnia si commemorare pergamus, onerosi erimus. Nos verò iam summo perè ad finem properamus.

Generalis quedam miraculorum commemoratio. Cap. 59.

A sepulcrum beati viri multæ catenæ diruptæ, multæ compedes fractæ, cippi dissipati, multaque alia visuntur certissima argumenta miraculorum, quæ illic facta sunt & fiunt: è quibus tamen nos vel pauca, vel potius nulla retulimus, quòd omnium oculis exposita sint. Neque verò, vt in plerisque solet, hæc miracula illic fieri cessant, sed quotidie vndique aduentant morbidi, & sanantur, ferro vincti absoluuntur, claudi carrucis aduecti, suis pedibus recedunt: per- iuri aut arripiuntur à dæmone, aut moriuntur, dæmoniâci liberantur, cæci illumi- nantur. Multi quoque sanantur morbi oleo illic succrescente: immò quisquis eo perungitur, quacunquè laborat infirmitate, statim fugiente morbo, curari potest. Sed quia iam vtcunquè absoluimus optatum opus, lectorem rogamus, nè vilitatem sermônis nostri planè despiciat. Fortassis potuissent dici à nobis pleraque elegantius: sed studio sic stylum temperauimus, vt res potius, quam verba, lectori commenda- remus. Maximè verò ab hoc opere cothurnus tumentis eloquij remoueri debuit, quod de tanti antistitis humilitate manauit. Me quoque deuotum potius, quam re- merarium fuisse, præfens pagina testabitur. Neque enim confidentia viriū mearum, tantam in me prouinciam recepi, cum scirem absurdum esse, tantæ historiæ tantil- lum adhiberi authorem: sed cum sim debitor decem millium talentorum, vel pa- rum aliquid ei, à quo accepi, reddere volui: planè dignum & iustum arbitratus, vt exiguum talentum in laudem sancti viri & gloriam omnipotentis Dei expendere: & quod ab illo indignus percepi, eidem subiectus impenderem. Tibi nunc, Christe, librum hunc contra amulos omnes defendendum commendo: tibi deuotionis meæ dicta supplex committo: tibi in his omnibus & per hæc omnia pio, vt possum, affectu persoluo laudem & præconium, qui tulisti adiutorium, quòd posset cõfici opus opta- rum. Tibi ergò laus, tibi gloria, tibi honor creatori & recreatori hominum Iesu Chri- ste, qui cum Deo patre & spiritu sancto viuus & regnas Deus per infinita secula seculorum, Amen.

Oleum ad se- pulcrum eius hæc mor- bidos sanat.

Epistola beati Audoëni ad * Robertum Episcopum Parisiensem de vita S. Eligij.

* Rodober- tum

Omno sancto, & à nobis in charitatis vinculo iugiter amplectendo Ro- doberto papæ, Dado salutem. Vitam beati Eligij, quam nuper, frater charissime, descripsimus, per præsentem latorem strenuitati argutiaque vestre * emendandam direximus. Quasumus ergò, vt sepositis paululum * concerta- dam curis exterioribus, studium illic adhibeas quantocyus: &, si quid fortè Vide sancti Audoëni hu- militatem. aut mea, aut notatorum incuria in verbis, vel syllabis incompositum, aut minus aptum deprehenderit, iuxta prudentiam tibi collatam studiosè emendes, nobisque demum emendata restaures.

Epistola Roberti Episcopi Parisiensis, qua beato Audoëno respondet.

Omno verè sancto, culmine Apostolico sublimato, mihi que modis omni- bus venerabiliter præferendo, domino & patri Dado, * Rodobertus pec- * Robertus cator. Decreueram quidem gratificæ iussioni vestra, venerabilis pater, obtemperare, nisi imperitiæ meæ prudentia vestra in dictandi studio tanto- perè obuiasset. Totum itaque volumen, quo vita sancti continetur Eligij, à summis ad ima vsque solerti, vt iusseras, cura quidem percurrès, nihil omninò, quod adijcere emendareque deberem, vsquam potui reperire: sed magis potius, quod admirarer, venerarer, præferrem & prædicarem. Et vt vera fatear, pinxisse mihi illic vidèris san- ctitatis tuæ, immò beatissimi antistitis Eligij integerrimam formam, ita vt nihil pro- sùs defuerit ex cunctis sancti virtutibus, quod non potentatu verborum per singula inuestigaueris, ventilaueris, celloque in sublime phæso sustuleris. Vndè equidem animo iam meo ex eius vbertate refoto, exemplari etiam integerrimi voluminis fra- tribus mihi que cõfecto, toto demum volumine sanctitati vestrae remisso, orationum vestrarum supplex quæso suffragium domine semper Dado.

F. Laur.

F. Laur. Suius pio Lectori.

Quidem libentissimè, propter authoris reuerentiam, beatissimi Eligij vitam, sicuti ab illo edita est, integram nihilq; mutatã edidissim, candide Lector: sed cum eam ex quodã MS. codice de scriberem manu mea, & iam aliquouquè progressus, viderem eam valdè prolixam, nonnulla etiam subindè repeti, quãdam etiam multis verbis fusè & copiosè dici, quã possent paucis comprehendit: temporis angustijs exclusus, & nè opus nimium excreceret, coactus sum nonnulla aliquot locis omittere, quãdam contrahere, quibusdam etiam aliquam lucem afferre. Quã cum sine styli mutatione commodè fieri non possent, inuitus pleraque reddidi verbis meis, sed itã tamen, vt æquus lector facilè id boni consulturus sit, cum nihil historiã integritati detractum aut diminutum sit. Est autem ab eodem autore Andoëno etiam tertius liber scriptus de vita S. Eligij, sed illum omisi, quòd non nisi Epirome sit eorum, quã duobus hisce libris à nobis editis, continentur. Vale.

DE S. NATALIA, cuius festum occurrit prima Decembris, quãrat Lector in Vita S. Adriani octaua Septembris, tomo 5.

DE S. AGERICO VIRDVNENSI EPISCOPO CARMEN FORTVNATI PRESBYTERI, QVEM QVADAM HISTORIA commemorat ab illo humaniter hospitio exceptum fuisse.

Decembr. 1.

VIRBS Virduna breui quanuis claudaris in orbe, Pontificis meritis amplificata places. Maior in angusto præfulget gratia gyro, Agerice tuus quam magis auxit honor. Plurima magnarum fudisti semina laudum, Quã matura operis fertilitate metes. Tempore præsentis victum largiris egenis. Vndè futura dies centuplicabit opes. Dogmatis arcani reseras penetralia pastor: Non solum dapibus, pascis & ore greges. Templata vetusta nouas preciosius, & noua condidit, Cultior est Domini, te famulante, domus. Egregios fontes sacri baptismatis exples: Tam pia diuino fonte repletus agis. Candida sincero radiat hæc aula sereno, Etsi sol fugiat, hic manet alta dies. Ad noua templa auidè concurrunt vndiquè plebes, Et tribuis populis plus in amore Deum. Te solamen inops meruit, te nudus amicum, Et solus cunctis potus & esca manes. Felix qui meritis æternæ lucis amator, Tempore tam modico non moritura paras.

S. Agerici liberalitas in inopes.

Instaurat & condit templa.

Aliud eiusdem carmen.

P Hæbus vt elatum suspendit in æthera cursum, Purus & igniferum spargit vbiq; inbar: Effusus radijs totum sibi vendicat orbem, Montes, plana replens, ima vel alta tenens: Sic præful splendore animi cum sole coruscas: Ille suis radijs fulget, & ipse tuis Agerice facer, cuius sermone colente, Ecclesiã segetes fertilitate placent. Terrenis rebus sterilis, foccunde supernis: Cuncta caduca negans, diues iture polis. Illecebris mundus, mundi lasciuia repellens: Nil cui subripuit carnis amarus amor.

Rebus pauper, diues virtutibus. Carnis amarus amor.

Lubri-

Lubrica culpa perit, neque mors de crimine gaudet, Cum tua delictis libera membra vides. In templis habitando pijs sic purus haberis, Vt tua corda, pater, sint pia templa Dei. Eligit in tali se Christus vase recondi: Quam sibi purgavit, possidet ipse domum. Non dolus in labijs, non sunt fera nubila mentis: Synceris animis vernat in ore dies. Doctiloquum flumen salienti fonte refundis, Et sensus steriles voce rigante foues. Ardua cælorum pandis mysteria terræ, Per quem plus Dominum scit, timet, orat, amat. Dogmate diuino præful facunde triumphas: Das pastor monitis, nè premat error oues. Delicijs reficis, quas cælum, arua, vnda ministrant, Et satiat populos hinc cibus, indè fides. Sumit pauper opem, tristis spem, nudus amicum: Omnia, quicquid habes, omnibus esse facis. Sic tibi longa salus maneat, licet indè futura, Atque diu pastor pro grege vota feras.

Doctrina eius.

VITA SANCTI PETRI, COGNOMENTO CHRYSOLOGO, RAVENNATIS ARCHIEPISCOPI, EX Hieronymi Rubei libro secundo historiarum Raven-

SUCCESSOR Iohannis Rauennatum Archiepiscopi, qui vidit Angelum, numeratur Petrus Rauennas vocatus, cognomento Chrysologus, quòd ea fuerit suauitate sermonis, vt aureum orationis flumen funderet. Blondus hunc patria Rauennatem fuisse scribit, & Fori Cornelij Episcopum, sed fallitur, cum ex Foro Cornelij, vbi natus erat, in Archiepiscopum Rauennatè fuerit electus. Nam Rauennates, vt moris erat, cum Archiepiscopum ab eis creatum, Romam ad Xystum tertium Pontificem, qui Cælestino successerat, vnã cum Cornelio, Fori Cornelij Episcopo misissent, vt confirmaretur electio, Xysto ferunt per quietem Petrum Apostolum atque Apollinarem se ostendisse, qui medium sibi adolescentem haberent, prædicerentque illum Archiepiscopum Rauennatem vt crearet: ab Rauennatibus electum non confirmaret. Quapropter cum postridie Rauennates adessent, primò reijcit quem elegerant: iuber deindè omnes ad se accedere qui illic essent, vt cum Archiepiscopum faceret, quem Petrus & Apollinaris præmonstrassent. Sed cum ex Rauennatibus neminem illius similem fuisset conspicatus, Cornelio Episcopo mandat, vt suos in medium proferat. Eminebat inter ceteros, vite innocentia ac doctrina Petrus, Cornelij Diaconus. Hunc cum illius similem cognouisset Xystus quem in somno viderat, Archiepiscopum Rauennatibus præficit. Rauennatibus autem id ægrè ferentibus, rem omnem aperit: vndè maxima reuerentia apud omnes Petro constata est. Petrus inuitus & non absque ingenti molestia Archiepiscopus factus, Rauennam reuersus, summa gratulatione ab Valentiniano primùm & Galla Placidia, mox ab omnibus Rauennatibus excipitur. Ille ab eis id vnum petere dixit, vt, quando tantum oneris pro ipsorum salute subire non recusauit, studerent ipsi monitis suis obtemperare: præceptisque diuinis non obfisterent. Interea Galla Placidia D. Iohanni Baptistæ egregiam ædem, iuxta domum suam, extruendam curauit, vniuersæ ædificationis negotio demando Baduario Patricio Rauennati. In eo templo Barbatianus Deo seruiens, multis prodigijs innotescebat in dies magis ac magis: ex quibus illud maximè commendatur, quo Iuliani Rauennatis nobilissimi viri filium, strumis itã laborantem, vt ab omnibus iam esset desperatus, ani. quere

Sumo gaudium à Rauennatibus excipitur.

Exar de S. Barbatiano sermo beati Petri Damiani, ani. quere

31. Decemb. presentis to mo, post ei Viram.

tus, sanauit: cum sacris peractis cubiculum ingressus, mox ex cera emplastrum, im- minutumque panem cum oleo mixtum, vlcibus imposuisset, signoque Crucis ob- signasset, repente enim distruptis illis vermes egressi sunt, & puer ingenti miraculo in sanitate restitutus.

Matt. 9. Luc. 8. S. Barbaria- nus mulieris a sanguinis profluuio liberat.

Pari felicitate ac prodigio, Theodoram primariam mulierem, refractario sangui- nis fluxu ad desperationem laborantem, sanauit. Cum enim vir sanctus, deductus ad eam, in qua expressa mortis effigies videbatur, eam intuens dixisset: Christus, qui hoc morbi genere laborantem liberauit mulierem, te sanet: Quamobrem eius nomine tibi prädico, surge & ambula, Theodora statim ad sanitatem reducta est, cuius bene- ficij magnitudine commota, freques deinde virum sanctum conueniebat, ab eoque de Christi religione docebatur. Verum Vrsicius Theodoræ maritus, intantum ob id zelotypiæ cæco furore exarsit, vt quadam die sub auroram in Barbatianum, qui ora- bat in templo Deum, districto ense impetum fecerit: sed continuo aruit manus, im- mobilisque permanens, viro sancto orante, Deus illi restituit sanitatem.

S. Chrysolo- gus Tricol- lim ædificat.

Per idem tempus Petrus Archiepiscopus, ad Ecclesiæ administrationem conuer- sus, Tricolim aggressus est, quod ædificium, ad trium collium simulacri extructum, sacerdotibus Vrsiani templi, stationem tutam assiduamque præbebat. Id a successo- ribus admirabili ædificatione absolutum, nunc non extat. Eius vicem reddunt hori, qui circa Vrsianam ædem conspiciuntur. Templum præterea sacravit, quod diuo Iohanni Baptistæ Baduarius iussu Placidie ædificauerat. Cumque Placidia Ariminum se contulisset, incumbens in ædificationem templi D. Stephano, haud procul ab vrbsi mœnibus, dedicati, incidissetque Barbatianus in leuem quidem morbum, sed peri- nacem qui illi postremus fuit, Petrus certior fecit Placidiam, quæ omnibus repe- tere relicta, Rauennam conuolauit, vbi non multo post Barbatianus tranquillè & pla- cidè animam exhalauit. Ab Petro Archiepiscopo ablutus, & aromate conditus, se- pulchrum est in monumento iuxta aram maximam diui Iohannis Baptistæ. Temporum successu, cum eius nomini erectum fuisset templum, haud procul ab D. Zachariæ, il- luc cadaver importatum fuit. Cæterum tandem corruente templo, ac ponis ædifici- la, in Vrsianam ædem est translatum.

Concilium Chalcedo- nense.

Interea cum Eutyches Byzantius Abbas, factiosorum ope, disseminaret falsam do- ctrinam, asseuerans in Christo diuinam naturam cum humana in idem recidisse, Leoque Pontifex, qui Xysto successerat, tricentorum & sexaginta Episcoporum ad Chalcedonem conuocato Concilio, eam pestem restringendam summa ope nite- retur, Petrum Chrysologum iussit ad Concilium aduersus Eutychem quæ viderentur scribere. Quod & Petrus fecit adeò luculenter, grauerque & piè, vt ad hanc vsque ætatem eas literas quæ extant, viri omnes docti mirentur, & primo loco habeant.

Chrysolog- aduersus Eutychem scribit do- ctissimè.

Accessit Rauennam hoc tempore, ad Valentianum, Germanus Altissiodorensis Antistes, eximia vir sanctitate, ab eo, Placidiaque matre honorificè exceptus, vbi cum in argenteo vase ad eum misisset aliquando Placidia lautissimos cibos, quibus cenare- ret, ita munus accepit, vt feruis præberet cibos: vas autem argenteum voluerit apud se esse, egenis viris distribuendum: Ipse Placidia panem ex hordeo in scutella lignea remisit, quod illa viri sancti munus venerabunda acceptum, summa semper apud se- ueneratione habuit, scutellamque ligneam argento circumdedit. Cum verò semel ad cœnam Germanum inuississet, ille benignè assensus, vectus asello ob id quod vir- pedem mouere posset, confectus inedia & castigatione corporis, contigit vt asellus, qui nihilo, quam Germanus, firmiori valetudine erat, inter cœnandum moreretur.

Utius Ger- manus Episco- pi vita habet- tur 4. tomo. Iulij 31.

Quod cum rescuisset Placidia, iussit generosum equum maximæ mansuetudinis af- ferri. Sed Germanus, cum suum se velle asinum diceret, peteretque, vt sibi locus in quo cadaver esset indicaretur, ad illum productus, Surge, inquit, reuertamur ad ho- spitium: statimque & asellus rediuuus surrexit, & Germanum reuexit vnde discesse- rat. Verum non multo post, Germanus multo ante ab se præuisam atque prænun- ciatam mortem Rauennæ cum vita commutauit, septimo postquam laborare ex fe- bre cœperat die. Eius cadaver à Petro Chrysologo Rauennatum Archiepiscopo ita conditum, vt in Galliam importari, quemadmodum moriens Germanus petierat, posset: quod & Valentinianus curauit faciendum. Petrus sancti viri cucullam & ci- licium sibi habuit, ac nè quid pius hæres ex intestati bonis non possideret, sibi ven- dicauit.

Abstinentia eius & cor- poris mor- tificatio.

Asellum suū mortuū re- suscitatur.

Aedificationi postea intentus, in Classe extruxit mirabilis magnitudinis fontem, duplici

S. Chrysolo- gus Germa- num Episco- pum sepelit.

duplici alto muro extructo. Diuo etiam Andrea Apostolo, iuxta Vrsianam eadem, haud procul ab Posterula, quam Vincilionis appellant, ædificauit egregium tem- plum, ligneis tamen columnis suffulcrum: supra valuas, eius imago, emblematico- rum vermiculatoque opere picta conspiciebatur. Cum verò hoc tempore, Rauenna- tes ad deorum commentitorum simulacrum, quos antiquitas, ante partum Virgi- nis, errore delusa, coluerat, personati Calendis Ianuarij, tota vrbe, per ludum, dis- curere consuessent, ipse multis concionibus habitis, eam perniciosam consuetu- dinem tollere conatus est. His absolutis, Chrysologus cum imminere sibi extre- mum vitæ diem, diuinitus intelligeret, decimumque iam annum Rauennati Eccle- siæ præfuisse, contulit se ad Forum Cornelij, vbi diui Cassiani martyris templum ingressus, muneribus tributis, Deum precatus atque ipsum Cassianum martyrem, qui benigne eius animam exciperent: hortatusque Rauennates, qui illum fuerant insecuti, vt in deligendo optimo pastore inuigilarent, nec discederent ab diuinis mandatis, initio Pontificatus Leonis primi placidè ac tràquillè ex hac vita migra- uit tertio Nonas Decembris annum Domini circiter quadagesimum supra qua- dringentesimum. Sepultus est ibidem iuxta aram D. Cassiani, vbi & nunc quiescit. Eius tamen brachium auro ac gemmis ornatum, in Vrsiana æde veneramur. Inter alia, quæ reliquit, doctrinæ monumenta, eius ad populum conciones, diuino spiri- tu & eximia pietate religioneque illustres, ab omnibus bonis & doctis indicantur. Communi omnium consensu in Diuos relatus est, ei que anniuersarij honores ob- id decreti.

S. Andreae Apostolo templi ædi- ficat, & cul- tum falsoru- deorum tol- lit.

Feliciter obit.

Sanctorum catalogo as- cribitur.

VITA SANCTI ELOQVII ABBATIS LATINIACENSIS, VT VIDETVR, A MONACHO VVAL- CIODORENSI conscripta, habetur in peruetusto MS. co- dice Ecclesiæ Traiectensis.

REGNANTE Clodoueo Christianissimo Rege, venit beatus Eloquius ad Galliarum litora ex Hyberniæ re- gione, cum aliquibus venerabilibus viris, videlicet Fur- tico, Vltano, Foillano, Boëtio, Etrone, & cæteris confrat- ribus. Cumque plura monasteria, per insulas maris cõ- struxissent, & per Britanniam ac Saxoniam transuerti es- sent, plurimum ibi populum Domino acquiserunt. Tunc quibusdam causis ingruentibus, relictis ibidem monasterijs expulsi à populo & Rege, causa visendi Ro- mam profecti sunt, atque à Clodoueo memorato per- humaniter excepti, in loco qui dicitur Latiniacus mo- nasterium extruxerunt: ibique fratribus ordinatis, S. Furticus ceptum volens pro- sequi iter, nõ multo post apud villam Peronam defunctus est, beato Eloquio mo- nasterij Latiniacensis & animarum curam relinquens. Post multos verò dies, S. Elo- quius sciens discipulorum animos diaboli instinctu contra se excitatos, relictis omnibus, cum paucis fratribus super fluuium Isaram nominatum, in loco qui an- tiquo vocabulo * Girimacus dicitur, ibidem eremiticam vitam duxit. Vbi & à vi- ris religiosi honorificè susceptus, atque ab Eligio Nouiomi Episcopo, viro vene- rabili, vndique per suam dioccesim licentiam prædicandi accipiens, multos orati- one ægros pristina sanitati restituit: ac sanos & incolumes in viam veritatis in- duxit.

Saxonia hæc pars Angliæ est, à Saxo- nibus olim occupata.

De his omni- bus lege vi- tam S. Fur- tici, 16. Ianu- arij circa fi- nem.

Extat S. Eli- gij vita 1. Decemb.

Quadam autem die, dum ad eius cellulam quidam æger elemosynam peteret, vir Domini quod ad manum porrigeret non inuenit: iam enim cætera in vsus pauperum expenderat: tantæque eius inopiæ condolens, in oratione prostratus, profusus lachrymis Domino supplicare cepit, vt qui cæco nato oculos aperuit, & quatuoriduanum Lazarum resuscitauit, ipse pristinam ei conferre dignaretur sani- tatem. Statimque pro foribus Domino gratiasagens profectus est ab infirmitate plenissimè curatus. Cumque fama longe lateque diuulgaretur, quòd vir Domini precibus apud Deum, multis incolumitatem impetraret, cœperunt in grabbatis ægros plurimos offerre, quos ille tangens sancti olei liquore, post susceptam be- nedictio-

Iohan. 9.

Iohan. 11. Aegri ora- tione sanant S. Eloquius.

Eccē vim
faciōci.

nedictionem sanos dimisit. Viri itaque religiosi circumiacentis loci, magno gaudio replebantur, quod apud eos talis vir habitandi moram elegerat, atque eius oratorium, ex agris, vineis, & pratis omnes magnifice honorauerunt.

Matt. 18.
Mar. 11.

Quadam vero die cum operarios in vineam cōduceret, ac operantibus adstaret, venit quidam eiulans & clamans: Heu me miserum, ecce filium meum vnicum, quem ex sacro fonte aqua baptismatis abluisti, in domo mea semiuiuum reliqui: succurre illi, obsecro. serue Dei, & cum adiua. Cumque eum leniter cōsolaretur, quod ex hac infirmitate non esset moriturus, ecce mater pueri occurrens, dixit: Noli molestare virum Dei, iam enim filius noster mortuus est. Quod vir Dei audiens, Euangelica verba profudit, dicens: Docuit nos Dominus spe obtinendi orare, dum ait: Omnia quaecumque orantes petitis, credite quia accipietis. Credite igitur, & fundamus ad Deum preces, & recipiet puer sanitatem. Cumque orationi simul incumbere, ecce puer sanus effectus, seu potius rediuiuus, venit ad locum, vbi sanctus Dei orabat. Quem cum viderunt parētes eius, gratias Deo egerunt, qui saluat sperantes in se. Multa quidem & alia sunt, quæ per eum Dominus dignatus est operari, quæ breuitatis ergo missa facimus.

Mortuum
resuscitat.

Feliciter
obit.

Igitur sanctissimus Dei famulus Eloquius, vitæ cursu fideliter peracto, repletus omnium bonorum operum fructu, ad cæli gaudia, tertia die Decembris ascendit. Cuius corpus sepultum fuit à fidelibus in quodam monticulo, iuxta aggerem publicum super fluuiolum nomine Sommeron. vbi postea edificata est ædícula super tumbam eius, propter crebra miracula ibidem ostensa.

Miracula
ad sepulcrū
eius.

Tempore Ludouici Imperatoris mulier quadam Richildis nomine, diu cæca, ad ecclesiam eius veniens, statim ad sepulcrum eius illuminata est. Alia nomine Herlesfreda cæca, & totis neruorum compagibus dissoluta, illuc deportata, ipsa die videns, & sana, est regressa. Alia nomine Germuara, per annum contractam habens manum dexteram, ibidem est curata. Alia nomine Gertudis de pago Hasbanico, dextro lumine priuata, ibidem illuminata fuit.

Translatio eius.

Odo Caroli
Simplicis tu
tor & regni
gubernator.
Aimonius
lib. 5. cap. 41.
Papitius
Massonus
lib. 2. Anna-
lium. in Ca-
rolo Sim-
plice.

Cum ergo temporibus Regis Francorum Odonis, plurimæ fierent circum-
quaquæ strages Christianorum ex crudelitate Danorum, ac multa incen-
dia ecclesiarum ac villarum agerentur: sancti Eloquij pariter cremata est
ecclesia. Postea sæpius in eo loco à transeuntibus audita sunt voces iu-
uiter psallentium, & luminaria ardentia de nocte conspiciabantur. Cum verò hu-
iusmodi signorum fama circumquaquæ percrebuisse, ac maximè quod sanctus
Dei absque ecclesiastico cultu sub dio & in deserto loco solus iaceret: Hardericus
venerandus Comes cum Heresinde coniuge sua clarissima, accesserunt ad Rodo-
hardum tunc temporis Laudunensem Episcopum, petentes vt licentiam daret
aliorum corpus illud sanctum transferre, vbi honorabilius possit custodiri. Quo
concesso, delatum est sancti viri corpus ad hanc præsentem ecclesiam Vualciodoren-
sem. Vbi cum intrasset, multi hac die ex varijs infirmitatibus, antequam Missarum
solennia complerentur, sanati sunt.

Transfertur
corpus eius
in monaste-
rium Vual-
ciodorensi.

Presbyter huius ecclesiæ nomine Dendinus, febricitans, statim vt huius limen
ecclesiæ trāsuit, sanatus est. Alius per xvj. annos cæcus, illuminatus est. Paraly-
ticus in porticu huius ecclesiæ solitus elemosynā petere, sanatus est. Postea qui-
dam à dæmone grauiter obsessus, vbi ad sepulcrum eius obdormiisset prostratus,
statim surrexit, & sanus in domum propriam est reuersus. Illius itaque trans-
lationis ac sepulture decus, tertio Nonarum Decembrium celebra-
tur cum honore ad laudem nominis Dei, qui viuat in
omnia secula Amen.

Alia permul-
ta miracula.

DE S. BIRINO EPISCOPO DORCESTRIENSI. 771
VITA S. BIRINI EPISCOPI DORCESTR
ENSIS ET CONFESSORIS, INCERTO QUIDEM
authore, sed fide digna.

ANCTVS Birinus à Papa Honorio ad prædicandum Decemb. 3.
verba salutis genti Anglorum directus est. In præsentia
autem eiusdem Pontificis Honorij, in intimis vltra An-
glorum partibus, quod nullus doctor præcessisset, sancta
fidei semina se sparsurum promisit. Vndè etiam iussu
eiusdem Pontificis per Asterium Genuensem Episco-
pum in Episcopatus consecratus est gradum. Porro ad
litus Britannici freti arrepto itinere perueniens, ascen-
ditur nauem, diuina celebrat mysteria: sibi suisque via-
ticum parans, salutaris hostiæ pia libamina Deo obtu-
lit. Vrgente verò nauigationis articulo, ad nauem festi-
nans introducitur: & insurgente vento, dum alta fulcarent pelagi, reminiscitur
Birinus ferè præcipuè charam amisisse, & nautis vrgentibus impeditum, in lito-
re, vndè ascenderat, reliquisse. Dederat enim ei Honorius Papa pallā, super quam
corpus Christi consecrabat, & in qua corpus Dominicum inuolutum, & ad col-
lum suspensum, semper secum ferebat, atque inter sacra sacrosancta mysteria
super sanctum altare ponere consuevit.

S. Birinus
proficisci-
tur in Bri-
tanniam.

Viatrici spi-
rituale pere-
grinatioibus
necessariū,
ob pericula.

Fide igitur armatus, in mare descendit: Deum authorem habens, per mare secu-
rus incedit: & recepto quod reliquerat, ad nauē rediit. Offendit autem illam
quasi immobilem stantem, cum paulò antè per vndas maris velociter currentem
reliquisset. Vt autem in eam ingressus est, nec vna quidem in vestimento eius aque
gutta deprehensa est. Id nauæ videntes, flexis genibus tanquam Deum eum ado-
rauerunt, & complures ex eis ad fidem Christi, prædicante illo verbum Dei, con-
uersi sunt. Intrante porro illo in portum apud Occidentalium Saxonum gentem,
qui antiquitus Geniisæ vocabantur, cum omnes ibidem paganissimos inueniret,
vilius esse ratus est ibi potius verbū Dei prædicare, quam vltra progrediendo, eos,
quibus Christum annunciaret, inquirere: maximè cum populi cateruatim irruer-
ent, audire cupientes beatum antistitem, & tum corporis, tum cordis auribus, que
ab illo dicebantur, humiliter complectentes.

Ambular-
siccis pedi-
bus super
mare.

Erat verò in ea prouincia mulier quadam anno, quæ longo tempore nec vi-
dere, nec audire poterat. Ei per visionem dictum est, vt ad beatum antistitem, rece-
pura sanitatem, ire festinaret. Surgens igitur mulier, ducem parat, qui gressus eius
regat. Episcopus autem visa illa motus pietate, auribus & oculis eius signum Cru-
cis impressit: & mox depulsa cæcitate, visus redditur, & surditatis excluso vitio, au-
ditus reparatur.

Signo cru-
cis sanat
surdam &
cæcam.

Euangelizante porro illo in ea prouincia, cum Rex Cinigilsus catechesi instru-
tus, fonte baptismi cum sua gente ablueretur, sanctus Nordanhumborum Rex
Ostualdus eum de lauacro exeuntem suscepit: sicque pulcherrimo prorsus Deo-
que digno consortio, cuius erat filiam habiturus coniugem, eum prius secunda re-
generatione Deo dedicatum, sibi filium accepit. Donauerunt autem ambo Reges
eidem Episcopo ciuitatem, quæ vocatur Dorcic, id est, Dorcestra, ad cōstituendam
illuc sedem Episcopalem. Anno autem tricesimo octauo ab ingressu S. Augustini
in Angliam, prædicare cœpit S. Birinus Vuestaxonibus, & eos baptizare. Porro an-
no Domini sexcentesimo tricesimo quinto, tempore Regis Cinigilsii, canonicos
regulares instituit apud Dorcestram, ab Oxonia miliaribus septem distantem: vbi
ipse & successores eius viginti & septem Episcopi, annis circiter quadringentis &
quinquaginta septem, fuere: sed Vuilhelmo Conquæstore regnante, Remigius
Episcopus eam sedem in Lincolniam transtulit. Stephano autem regni gubernan-
tula moderante, Alexander Episcopus canonicos regulares Dorcestre instituit.

Vuestaxo-
nibus, id
est, occiden-
talibus Sa-
xonibus.

Anno 1067
is regnauit.

Beda venerabilis de gestis Anglorum libro 3. cap. 7. scribit, beatum Birinum fa-
ctis dedicatisq; ecclesijs, multisque ad Dominum pio eius labore populis aduoca-
tis, migrasse ad Dominum, & in eadem ciuitate sepultum esse: & post multos an-
nos, Hedda Episcopatum agente, eum indè in Vuentam ciuitatem, id est, Vuin-
toniam, translatum, & in ecclesia beatorum Apostolorum Petri & Pauli honori-
ficè

VITA

Littere Honorij III.

ficè collocatum. Sed Dorcestrenses canonici in hoc Bedæ non assentes, ad Honorium Pontificem scripserunt, quibus ille hunc in modum respondit: Honorius Episcopus, seruus seruorum Dei, venerabili fratri Stephano Archiepiscopo Cantuariensi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, & dilectis filijs Archidiacono & Officiali Cantuariens. salutem & Apostolicam benedictionem: Ex parte dilectorum filiorum Abbatis & cõuentus de Dorcestria, fuit nobis humiliter supplicatum, vt corpus sancti Birini, qui olim à felicitis recordationis Honorio Papa prædecesore nostro in Angliam destinatus, claræ memoriæ Regem Angliæ ab idolatria cum gente sua conuersum baptizauit, & multis coruscans virtutibus, feliciter officio legationis impleto, defunctus & sepultus in suo monasterio in loco humili extitit, cum nomen eius in sanctorum catalogo habeatur, faceremus in loco magis idoneo collocari. Nos igitur de vestra discretione plenam fiduciam obtinentes, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus si rem inueneritis ita esse, præfatis Abbati & conuentui, vt corpus sancti prædicti ad locum transferant digniorem, autoritate nostra licentiam concedatis. Datum Lateran. septimo Idus Martij, Pontificatus nostri anno octauo.

S. Birinus iubet corpus suum inquiri.

Eius corpus inuenitur.

Miracula post corporis eius inuentionem.

Archiepiscopo autem Stephano prædictis Archidiacono & Officiali vices suas committente, pluribus conuocatis anno Domini millesimo ducentesimo vicimo quarto, inter multos testes, quidam canonicus iuratus dixit crebrò se audisse Vuilhelmum canonicum dicentem, quendam ipsi in visu sæpius apparuisse, iussisse quæ sepulcrum quoddam inquirere in ecclesia Dorcestrensi ante altare sanctæ Crucis, vbi inuenturus esset corpus S. Birini: factaque ab Abbate potestate, quæsito sepulcro & aperto, præsentibus Abbate & canonicis, inuenisse corpus Episcopi integrum cum duplici stola, & infula rubra è panno serico, atque cum Cruce è metallo confecta, pectori eius imposita: denique cum calice ad vmbilicũ eius posito. Post hanc autem corporis inuentionem, quidam septennij cecitate laborans eò venit, & visum recepit. Adolecens à natiuitate surdus & mutus, & audiendi & loquendi sibi sensit redditam facultatem: qui quidem ait, in visu iussim se ire Dorcestram, sanitatem illic consecuturum. Cum autem respondisset nescire se locum, eum qui apparuit, dixisse, se ipsum velle ducere. Atque ita expergefatum se ab eodem perductum esse ad locum. Vbi cum curatus esset, & Anglicè loqueretur, canonicum quendam ioco dixisse ipsi: Qui te loqui docuit, non fuit aulicus: nam alioqui potuisset docere te aliud idioma. Tum verò intra triduum ita perfecte Gallicè, vt Anglicè, se loqui cœpisse. Est illic etiam quidam excipitatus mortuus, leprosus mundatus, rursusque duo alij à morte ad vitam reuocati, & ab ipso ortu mutus, loquendi beneficio donatus.

Quæ quidem omnia, & plura alia cum ab Abbate & cõuentu proposita fuissent, quæsitum est ex eis, num qua scriptura cum corpore reperta esset. Abbate id negante, cunctis consentientibus, apertum est sepulcrum: inuentaque sunt omnia naturali situ & ordine collocata, sed carne in cineres redacta. Inuentus quoque est annulus, itemque Crux plumbea super pectus eius, calix paruus, particulæ vestimentorum eius, duæ stolæ, sed nõ integræ. Inuenta est etiam crumena quædam serica super pectus eius, itemque pera ex vna parte auro contexta: in qua omnes assererebant pallam supra memoratam, cum Christi corpore fuisse, cuius causa, vt dictum est, supra mare siccis pedibus ambulauit. Exclamauit autem Abbas quidam: Certus equidem sum, isthuc corpus esse sancti Bertini. Audiui enim hac nocte quasi cuiusdam magnæ personæ vocem eiusmodi: Nè dubitetis de inuentione corporis beati Birini. Totum corpus reperietis, sed redactum in cinerem. Quæsitum deinde est ex Abbate, quid responderet ad id, quod Beda scriptum reliquit, beatum Birinum sepultum quidem fuisse in ecclesia Dorcestrensi, sed post multos annos ad ecclesiam Vuentanam translatum. Ille verò non negauit ita scriptum esse, sed addebat, in Chronicis non solum visa, sed etiam audita annotari. Tum præterea aiebat, corpus cuiusdam Episcopi, in angulo retrò ostium ecclesiæ sepultum, Vuentanam siue Vuintoniam translatum fuisse, ossibus quibusdam in ea ecclesia relictis: nec credendum esse, talem Episcopum atque Legatum, tam vili loco humatum esse. Denique addebat, post primam beati Birini inuentionem quendam sanctæ vitæ virum, inclusum apud Halinuelle extra Oxoniam, Matthæum nomine, audiuisse vocem dicentem sibi: Birinus in pauimento, Bertinus retrò ostium;

Bertini, non Birini, corpus Vuintoniam translatum.

ostium: qui quidem Bertinus decimus à Birino Episcopus fuit. Ad extremum asserunt, multa Dorcestriæ miracula fieri, Vuintoniæ nulla.

De ijs autem certior redditus summus Pontifex, ita rescripsit: Honorius Episcopus &c. Venerabili fratri Stephano Cantuariensi Archiepiscopo, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, & dilecto filio magistro Othoni subdiacono nostro, salutem & Apostolicam benedictionem. Dilectis filijs Abbate & conuentu de Dorcestre olim nobis insinuantibus, quòd corpus beati Birini Episcopi in eorum ecclesia in loco humili requiescit: & humiliter supplicantibus, vt illud faceremus in loco magis idoneo collocari: tibi frater Archiepiscope, ac dilectis filijs Archidiacono & Officiali Cantuar. per nostras dedimus litteras in mandatis, vt si inueneritis rem taliter se habere, concederetis ipsi Abbati & conuentui autoritate nostra licentiam corpus ipsum ad locum magis idoneum transferendi. Nupèr autem recepimus tuas, & eorum Archidiaconi & Officialis litteras, continentes quòd ipse Archidiaconus vice tua & Officialis prædicti, personaliter ad locum ipsum accessit, & accitis viris vita & fama conspicuis, super hoc veritatem quanta potuit diligentia inquisit. Licet autem per ea, quæ inuenit super inuentione sepulcri, vbi prædicti sancti corpus requiescere dicitur, ac super miraculis, quibus diuina dignatio locum ipsum ad inuocationem nominis præfati gloriosissimi Sancti, tam misericorditer, quam mirabiliter modernis temporibus illustrauit, necnon per indicia in sepulcro ipso, quod fecit aperiri, reperta, nobis fuit verisimile visum, quòd eiusdem sancti corpus in loco requiescit eodem: quia tamen in libro Bedæ de Gestis Anglorum, legitur, corpus ipsum apud Vuintoniensem ecclesiam olim fuisse translatum: verentes procedere in negotio, contra tanti viri dicta nè argueremini aliquid præsumpsisse, negotium ipsum ad Apostolicum iudicium remisistis, processum ipsius Archidiaconi nobis sub sigillis vestris fideliter transmittendo. Quamquam igitur ex ipso processu appareat euidenter, locum ipsum tot & tantis, tamque claris per sæpediti sancti merita gloriosa coruscare miraculis, ac verisimile sit, & merito credi possit, quòd ipse gloriosissimus sanctus locum ipsum sua præsentia corporali nobilitat, quem ad inuocationem nominis eius diuina potentia tot & tantorum miraculorum attestacione illustrauit: nè tamen in tali negotio aliquid de contingentibus omittatur, processum ipsum vobis sub bulla nostra duximus remittendum, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandantes, quatenus ad Vuintoniensem ecclesiam personaliter accedatis, & inquiratis sollicitè, si per miracula facta in ipsa Vuintoniensi ecclesia mirificauit Dominus sanctum suum. Et si vobis constiterit, miracula paria vel maiora his, quæ continentur in processu prædicto, ad inuocationem nominis dicti sancti facta esse in ipsa Vuintoniensi ecclesia, negotio supersedeatis eodem, nobis, quod inueneritis, literis vestris fideliter intimantes. Alioquin cum verisimile sit, immò dubitari non debeat, quin ipse Beda in Anglorum historia multa retulerit de auditu: & etiam esse potuerit, vtrum duorum sanctorum pontificum, Birini scilicet & Bertini, corpora in præfata ecclesia de Dorcestre, sicut ex ipso processu colligitur, fuerit tumultata, quod Beda de Bertino scripsit, fuerit de Birino receptum, nomine Scriptorum negligentia vitiatum: sæpediti sancti gloriosissimum corpus pronuncietis requiescere in præfata Dorcestre ecclesia, quæ ipsius sancti meritis tot tantorumque miraculorum fulgore noscitur illustrata, ipsi Abbati & conuentui tribuatis autoritate nostra licentiam ipsum corpus in locum magis idoneum transferendi. Datum Reatinæ Nonis Augusti, Pontificatus nostri anno decimo.

Executionem huius Bullæ nusquam reperire potui: noui tamen, sicut in illo loco didici, corpus S. Birini gloriosum de loco, vbi in memorata ecclesia antiquitus fuerat sepultum, cum magno honore, sicut intuentibus liquet, esse translatum. Obijt autem tertio Nonas Decembris.

DE SS. CLAVDIO & HILARIA ac filijs eorum, quare in Vita Chrysancti & Daria 25. Octobris, Tom. 5. cap. 12. & 13.

DE TRANSLATIONE verò SS. Gutuualdi & Bertulphi, quæ in tertium diem Decembris incidit, quare in Vita eiusdem Bertulphi, quinta Februarij cap. 30. in primo Tomo.

Alia litteræ Honorij III.

for. * vobis

Nota de auctoritate Bedæ.

Miracula S. Birini meritis facta.

S. BARBARÆ VIRGINIS ET MARTYRIS VITA, A PETRO GALESINIO, PROTONOTARIO APOSTOLICO, viro insigniter docto, contexta ex Græcis authoribus Iobanne Damasceno & Arsenio.

Decemb. 4.

S. Barbaræ pater.

Ad Dei cognitionem ut perveniret. Psal. 133. & 134.

Degit in turri sanctissime.

Psal. 1.

Respuit sponso omnes.

Balneum ei pater construit.

f. isque

Patri fidem suam explicat

BARBARA virgo & martyr, Maximiano Imperatore, Christiani nominis insensibilis hoste, multis & virtutibus & miraculis insignis fuit. Patrem habuit Dioscori, Græcum hominem, nobilem quidem virum, diuitijsque affluentem: at impium, & idolorum cultui vel maxime deditum. Huic patri filia planè dissimilis, æternæ salutis appetens, in assidua Dei diuinarumque rerum contemplatione versabatur. Nam ab ineunte ætate ita se à rerum humilium & caducarum cogitatione abduxit, ut cum mundi fabricam sæpè in mentis imagine consideraret, tuum magnitudine eius & pulchritudine animaduersa, perpetuam constantiam, & certum rerum ordinem admiraretur: facile inde perspexit, tanti operis laudè fortunæ ac falsis idolis non esse tribuendam: sed aliquem præfesse, qui hæc omnia fabricatus, summa sapientia moderetur atque conseruet. Hacque contemplatione summum rerum opificem colligens, in idolorum, quæ pater venerabatur, os conspuit, ac dixit prætereà: Vestri similes sunt, & qui vos fingunt, & qui vos colunt. Atque ita quidem puella Barbara, spiritus sancti lumine ducte, progrediebatur in fide, & sapientia, & ætate, & grâtiâ.

Eam unicam filiam pater Dioscorus habuit, egregia forma & morum sanctitate præstantem: quæ nè ab hominibus videretur, turrim altam edificauit, in quam virginem includit. Quæ in turri cum illa, ut potè quæ in initio ætatis contemplationi rerum cælestium dedita fuit, vitam traduceret, multa secum pie & religiosè meditabatur: sæpèque idolorum nefarium cultum detestata, Christianæ religionis fidem non modò intimis animi sensibus, sed apertè colens, zelo Dei accensa, cum de diuinis cæteris rebus, tum de animæ immortalitate, de cælestibus præmijs, de supplicio æterno, ac de caducis huius mundi rebus sermonem habebat: in ijsque solis animi exercitationibus virgo conquiescebat: cuius voluntas in lege Dei fuit, & in eius præceptis meditabatur die ac nocte. Quibus meditationibus cum animam virgo excoleret, pater impulsus à multis, ijsque nobilibus & potentibus viris, qui sibi illam in matrimonium dari contendebant, hoc multis verbis ei suadere conatur. At illa præcisè negat se velle nubere. Stultum enim fore duxit, se iam semel cælesti sponso dicatam, terrenas nuptias inire, hocque pacto à contemplatione rerum diuinarum abduci: quæ vna suauissima cogitatione, tanquam saluberrimo cibo, eius anima alebatur ad æternitatem.

Itaque pater cum id impetrare nulla ratione potuisset, perspecta constanti filie voluntate, ab eius oculis longè peregrinari statuit, id certè sperans, ut patris desiderio victa filia, eius voluntati cederet. Sed ex cælestibus illis delicijs, quas pura mentis cogitatione virgo concipiebat, tantum roboris accepit, ut nullis minis perterrita, nuptijs vnquam consenserit, quas terrenas pater appetebat. Iste porro cum peregrinari statuisset, hoc ab eo filia petit, ut balneum sibi edificetur. Consentit pater, fenestrasque duas, quibus lumen exciperetur, in eo fieri iubet. Hoc ædificium, patre absente, contemplata virgo Barbara, ut fidei, quam religiosè colebat, posteris monumentum relinqueret, sanctæ Trinitatis exemplar in eo exprimendum curauit. Itaque pro duabus fenestris, quas pater præscripserat, tres fieri, & labri pavementum Crucis imagine ornari iussit: sicque magna cum fidei suæ significatione, ædificium illud obscurum & antri simile, sanctimoniam & spiritus plenum demonstrauit. Pater reuersus, ædificij rationem mutatam dolet, & idque propterea furenter irascitur. Fabri culpam in filiam rejiciunt: quæ opportunam hanc noctam occasione, apertè de sacrosanctæ Trinitatis gloria diuinitus multa dixit. Deinde pluribus verbis ad salutarem Christi Iesu fidem cohortata est patrem: qui graui filie oratione iratior factus, ut is, qui omni impietate imbutus erat, & charitatis sinibus egressus, stricto ense unicam filiam aggreditur.

At

At ea scelerati patris impetum cum potius miseraretur, quam timeret, ob eam causam, nè ille se filie cæde nefaria inquinaret, ut irruentis in se patris crudelem conatum animaduertit, statim fuga salutem quæsivit: Deique ope tunc è periculo liberata, quod ingens saxum mirabiliter se patefaciens, fugienti viam aperuit, in summum montem se recepit, vbi in specu occultata, patri latèret. O rem verè omni admiratione dignam: saxum discinditur, ut suo complexu virginem tueatur. Pater ea re admirabili conspecta non commotus, filiam insequitur, ut occidat. Itaque illam diligenter dum inuestigat, in duos pastores incidit: quorum alter se puellam vidisse negauit, alter digito ostendit, quo loco latèret. Pater inhuic manus filiam vbi inuenit, eius latera pedibus, dorsum pugnis foedè percutit, crinibus raptatam, via aspera ac difficili illam trahit. His cruciatibus virgo, tanquam domus in saxo fundata, quæ neque fluminum, neque ventorum vi concutitur, à dei Christianæ proposito non remouetur: immò firmior & constantior facta, in retrem carcerem includitur: vbi ab omnibus destituta, fame & siti afflicta, passis ad cælum manibus, à Christo sponso, cuius desiderio tenebatur, auxilium implo- rat, clamitans: Demonstra mihi, quem dilexit anima mea, vbi gregem pascis, vbi meridie recubas. Rursus: Vnguentum est effusum nomen tuum, propterea dilexerunt te puellæ, te persecutæ sunt, dicentes: Curramus in odorem vnguentorum tuorum.

Barbaræ virginis constantiam pater ægrè ferens, vehementiori ira exardescit: tamque propterea Præsidi provincie Martiano tradit: à quo id magnoperè petit, vniuersi Barbara filia, Christiana repudiata fide, patrium deorum cultum suscipere velit, exquisitis torqueatur supplicijs. Præses autem, nè ira aut perturbatione vlla commotus videretur, primùm verborum blanditijs, & laudum illecebris, quibus armis ad fallendum satanas vititur, virginem attentat: cumque de eius pulchritudine, generis splendore, paternisque opibus, tum de alijs rebus, quibus illa facile allecari posset, multa admodum dixisset, postremò ostendit, se, ut eius statui consuleret, deposita magistratûs, quem gerebat, seueritate, leniter ac benignè secum egisse. Proinde ipsa daret operam, ut benè monenti pareret, paternamque religionem amplecteretur, tempore & legibus confirmatam. Vbi ea, quæ Præses locutus est, virgo audiuit, graui ac pia oratione declarauit, se, quæ terrena sunt, quæque ca- sum appetere, quæ cælestia sunt, & quæ sempiterna. Propterea non esse dixit, cur eius consilio pareret: immò verò voce, vultu & animo constanti ac libero sanctam Iesu Christi fidem confessâ, Præsidem, qui idolorum impietatem malitiosis blanditijs suadere ei conabatur, vehementer reprehendit ijs verbis: Ego, inquit, sacrificare parata sum Domino meo Iesu Christo, qui creauit cælum & terram, & omnia quæcunque cæli & terræ ambitu continentur, Vestros autem deos detestor, quos Propheta optimè sic descripsit: Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt: manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt: non erit vox in gutture eorum. Similes illis sunt, qui faciunt, & omnes qui confidunt in eis.

Præses igitur cum alligere blanditijs virginem non potuisset ad falsum idolorum cultum, tum etiam eius oratione grauius commotus, deposita omni simulatione, vultu tristi ac seuro tormenta, quibus illa crucietur, apparari iubet, id ali-quando sperans fore, ut hac via sibi succederet, quod assequi vehementer conabatur. Itaque virgini vestimenta primùm cripiuntur: deinde nuda neruis bubulis cœditur: & quò acrior ei dolor inureretur, præcutis testulis vulnera perficantur. His tamen cruciametis virgo & martyr Barbara non fracta, neque debilitata, à Christiana religione abduci non potest. Quam animi constantiam in ea Præses expertus, in carcerem tandem illam includi iubet, quoad statueret, quæ grauiora ei in posterum adhiberet supplicia. In custodia cum illa esset, media nocte carcer, vbi erat, clarissima luce collustratur, in conspectumque ei se gloriæ Dominus dedit: qui & presentem dolorem consolatus est, & ad reliquas pignas atque pœnas cohortatione confirmauit: tum vulnera, quæ ei graui iniusta erant, sanauit.

Quæ miracula cernens Iuliana religiosa foemina, secum ipsa mirata est, quo modo in ipso ætatis flore illa præ paterno timore & obseruantia antiquius duxerit se

Magnò miraculo euadit mortem.

Crudeliter eam cædit pater.

Mart. 7.

Cant. 1. Ibidem.

Præsidi Martiano crucianda traditur.

Præses ei blanditur.

Nihil efficit.

Constantia eius.

Psal. 133. & 134.

Nuda neruis flagellatur.

Christus in carcere eam confirmat.

Conuersio
S. Iulianæ
marronz.

per tormenta Deo conciliari, quàm paternas, quæ ab Præsidi ei propositæ erant, delicias persequi. Hæc igitur non sine summa admiratione animo illa reputans, in idem certamen, quod forti inuictæ quæque animo Barbara virgo sustinebat, se sponte coniecit. Sic admirabiliter sanata virgo, maxima fiducia esse cepit, ita ut tormenta vel grauissima non timeret. Itaque postridiè eius diei manè in iudicium cum ducta esset, neque vllum plagarum, quas acceperat, signum appareret: Præses admirabili ea curatione perspecta, Vides, inquit, puella, quantam tuæ curam dii gerant, qui te verberibus grauitè caesam, sanauerunt? Est igitur, cur illis & gratiam habeas, & cultum tribuas, quorum singulari beneficio incolumis & salua es. At illa, quæ à Christo sponso, non vllis verborum insidijs, non minis, non cæde, non supplicijs diuelli poterat, summa vocis & orationis grauitate in hanc, quæ sequitur, sententiam respondit: Dij tui sunt tui similes, muti, cæci, & sensus omnis expertes, qui cæcis non videndi, claudis non ambulandi, mutis non loquendi facultatem tribuere queunt, non agros sanare, non mortuos ad vitam reuocare possunt. Qui hæc omnia præstitit, & præstare potest, is Christus est Iesus filius Dei viui. Hic ipse est, qui me sanauit, quem tu prophanis oculis, & mente tenebris obducta videre non potes: neque enim tanta dignus es gratia.

Constanter
Præsidi re-
spondet.

Dirissimè
cruciatur.

Hac oratione Præses vehementius commotus, virginem ferreis vnguibus dilaniari, eius lateribus faces accensas admoueri, tum demum caput malleolis quibusdam pertundi iubet. Illa verò, coniectis in cælum oculis: Domine, inquit, qui scrutator es cordium, nosti quanto tui desiderio teneat: nè me derelinquas, quæso, vsque in finem. Strenua Christi martyri Barbara iterum grauissimis supplicijs cum torqueretur, ea fortiùs tulit, quàm non solum mulieris imbecillitas, sed humana natura postularet. At Iuliana, religiosa & pia mulier, cum reterrima, quibus illa afficiebatur, supplicia cerneret, non potuit lachrymas & gemitus continere: non desistit tamen in his lamentis eam ad fidei constantiam cohortari.

Iuliana sic
sœcia peena-
rum horri-
bilium.
Psal. 50.

Quod cum Præses animaduerneret, ipsam cruciari imperat. Itaque vni, & itè alteri vbera præciduntur, idque ad inurendam sexui grauiorem contumeliam. Hoc autem ipso in cruciatu beata Barbara ita precabatur: Nè proijcias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum nè auferas à me. Vberibus præcis, tum vtraque nuda, direptis vestibus, per loca publica passim perducitur. Num vllum aliud commentum hoc scelere foedius excogitari potuit? num aliud contumeliam genus tam insigne ad muliebris sexus infamiam? At illæ Deo gratias agebant. Nam quo plures impius Præses & iniurias & cruciatus adhibuit, eo plures coronas vtrique imposuit: sibi autem plus dedecoris accessit: ideoque grauiores pœnas, & plures carbones ardentis capiti suo congeffit.

Pater eam
interficat.

Posteaquam verò ita foedè in omnes vrbes partes ambæ perductæ sunt, fertur sententia: capitis damnata, gladio ferri iubentur. Tum verò lætæ incedunt, non tanquam ad necem, sed sicut athletæ ad ludorum magistrum, victoriæ palma proposita, quam à Domino accepturæ erant in cælis. Cædis minister non aliquis alius fuit, sed pater ipse martyris & virginis Barbaræ: qui omnis humanitatis expertus, & in filia nec nullum sentiens dolorem, triste expleuit ministerium. Cuius feram crudelitatem non diu tulit impunem diuina iustitia. nam statim eo ipso loco, quo filia caput abscedit, fulminibus de cælo iactis comburitur. Atque hoc quidem vtriusque Barbaræ virginis fuit stadium, hoc nouum certamen, quod illa forti inuictæque animo, & summa fidei constantia confecit. Hæc est victoriæ, quam vicit in Christo, & redmira est non oleastro, sed illustri corona gloriæ: quam laudauerunt Angeli, quam Dominus descripsit in cælis, quam admirati sunt homines, & admirantur, plaudentesque prædicant in Ecclesijs. In memoriam enim sempiternam erit iustus, & iustitia eius manet in seculum seculi, Amen.

Fulmine
propterea
perit.

MIRA.

MIRACVLVM SANE MEMORABILE, DIVINI
TVS DECLARATVM IN HOMINE QVODAM FLAMMIS
mijre excusso, & tamen in vita conseruato admirabiliter, donè confessione & Eu-
charistia munitus esset meritis sanctissimæ martyris Barbaræ, à Theodori-
co Pauli Gorcomensi, qui presens interfuit, conscriptum. Contigit
miraculum hoc, anno Christi 1448.

Ob mortem domini Frederici de Blanckenheim, Traiectensis Ecclesiæ Episcopi, propter electionis dissidium duos accidit pro Episcopatu contenderet: è quibus alter, quamvis canonicè electus, & à subditis receptus, paulò post tamen vi denuò est extrusus atque fugatus. Eam ob rem Martino Papa in rebelles schismaticosque excommunicationis censura animaduertente, accidit, multos tum Ecclesiasticos, tum plebeios Deum timentes, à Traiecto, propterea quod Apostolica ibi censura contemnebatur, discedere: quippe qui in obedientia exilium præferre málent. Inter hos Ianius quidam, non minùs pius quàm diues, nè peccatis consentiret alienis, nève anathema contemneret, in Gortum, quod est Hollandiæ oppidum, exul sese continuit. Nomen viro erat Henrico Kock. Hic diuam virginem ac martyrem Barbaram quotidiè consueuerat venerari. Audierat namque, quisquis hanc in honore habuisset in vita, absque confessione & Eucharistiæ sacramento non mori.

Fredericus
Episcopus
Traiectensis.

S. Barbara
quid impe-
teret suis cul-
toribus.

Agebat vitæ suæ annum fermè septuagesimum, qui diuinæ incarnationis erat millesimus quadringentesimus quadragésimus octauus, dum ex agro redeunti hæc accidit calamitas. Siquidem in nocte, qua festum agitur diui Augustini, quando labore rurali fatigatus dormiebat, candela ardens in stramina, quorum fortè ingens tum copia aderat, cecidit. Vndè domus accensa, ilicò tota conflagrauit. Euigilant prædictus Henricus & Andreas filius eius, & pariter territi, vix incendium vel nudi euasere. Nam Andreas inter fugiendum ab igne circa genitalia ladirur: Henrico verò patri indusum, quo caput inuolutum erat, duobus in locis ardere cepit. Verùm corpore liberatus, pro pecuniæ amissione maiori sollicitudine cogit vtgeri. Quare in domum redire statuit extracturus nūmos. Itaque signo Crucis se munens, ubi in domum flammis relictam cucurrit, hæc antè super corpus eius nudum corruit, quàm ad conclave, in quo pecunia recòdita iacebat, perueniret. Hinc cum certa iam mors instaret, tametsi vrentibus flammis grauitè torqueretur, maiori tamen dolore afficiebatur, quod sacramentis Ecclesiasticis non esset præmunitus. Propterea, desperata corporis salute, pro animæ duntaxat remedijs ad diuam Barbaram, qua tunc potuit deuotione, se contulit. Orans igitur: Sancta, inquit, Barbara, quod per sponsum tuum nunc potes, succurre misero, & in peccatis morienti. Fiat tuis precibus in me, quod olim pro Christo tibi morienti cælitùs est promissum. Memor sit sponsum tuum sanguinis tui rosei atque virginei: memor sit castissimi atque feruentis amoris tui, nè de corpore meo egrediatur anima, nisi confessionis sacramento antè purgata, & saluifico viatico præmunita.

Inuocat san-
ctam Barba-
ram in me-
dijs flammis
Henricus
quidam.

S. Barbara
extrahit hor-
minem è
flammis.

Vix orationem finièrat, & ecce virgo adstat decora sanctissima Barbara, eo scilicet schemate, quo in templo picta cernebatur. Hæc pallio suo mox ignium globos restinguens, per stramineum tectum candida sua manu illum eduxit, atque tuto in loco statuens, sic illi locuta est: Quia grata mihi sæpenuerò deuotionis obsequia obtulisti, & modò diuinam misericordiam per meum patrocinium implorasti, meo scias interuentu tibi ad auroram vsque vitam prorogata: quo viuendi spatio, confessionis, Eucharistiæ atque extremæ Vnctionis sacramenta recipias. His dictis, ad superna rediens Barbara virgo, disparuit. Sauebat interea ignis, & vicinas domos absorbere festinabat. Clamant vigilantes, & pulsatis campanis ciues excitati, accurrunt. Cæterum Henricus ille prædictus, sanctissimæ Barbaræ præsidio flammis ereptus, ab imo pedum vsque ad verticè capitis fuerat adustus, nec minùs intùs, quàm extrà, in corpore torridus. Vndè astanti cadaueris speciem magis, quàm hominis, præferrebat. Siquidem verenda eius ignis edax adeò absumpserat, vt hiantibus in inguine vulneribus, etiam extra nudarentur cremata. Nates & clunes eius flamma vorauit: hypochondria, venter, pectus, ascella, collum ac scapulæ non modò adusta, sed inflexi-

Hypochon-
dria, Latine
præcordia.

flexibilia quoque, & vt ferrum rigida erant. A vertice denique capitis, capilli cum carnibus defluentes, & ossa nudantes, in genis hærebant. Quid multa recensere? Ad eum fuit crematus, vt ossibus vix modica adhæreret caro, tanquam Aethiopsis nigra. Nam præter oculos, linguam & cor, quæ per beatæ Barbaræ subuentionem ex diuina miseratione adhuc suo in vigore viuiebant, nihil in eo manebat reliquum.

Hic itaque, quanuis nihil in eo cerneretur præter admirabile horrendumque cunctis simulacrum, per duos longos vicos, & plateam dictam *die Motenstraet*, de incendio loco ad filiæ suæ dilectæ Dietuardæ, quæ viro honorabili Neudoni filio Arnoldi dudum nupsit, domum solus iuit: vbi arentes pedicæ inter eundem à corpore eius decedentes, combustionis pariter ac miraculi euidentis testimonium præbère. Hæc tamen altera die collectæ, humando eius corpori sociatæ sunt. Itaque ad filiæ domum postquam aduenit, præmortuum eius corpus lecto impositum est: ipse verò nihil aliud, quàm sacramenta Ecclesiastica, paulopost moriturus expetit, omnibus interim manifestans, quanta sit Dei misericordia, beatæ Barbaræ precibus ac meritis in se collata. Quippè cuius mortuo atque cremato corpori, nè sacramentorum expers moreretur, vita seruabatur.

Percrebuit interea per ciuitatē stupendi huius miraculi rumor: & licet incendium interim omni ferè momento seipso fieret maius, ad eum vt ad templum vsq; diuè Agnetis, tunc aliquoties etiã accensum, multas domos absumeret, ad spectaculum tamẽ hoc mirabile cadaueris, vt ita dixerim, morituri, plures, quàm ad restinguendum ignem, confluabant. Idcirco vt maius fieret miraculū, confortatus à Deo Henricus, perinde ac sanus & incolumis, populo aduentanti prædicabat. Noſcebat oēs, & ad terrenorū contemptum cælestiumq; amorē, quoscuq; poterat, inuitabat. Flentes pro se, propterea arguebat, quod pro se nõ vltra dolendū sentiebat: quippè cum quo Deus misericordiam fecerat. Hortabatur quoq; eos, qui aderant, vt Deū in cunctis eius operibus laudaret, casta ac feruente deuotione colerent, & eius matrē virginem Mariã pia veneratione diligerent, sanctissimã quoque Christi sponsam Barbaram præcipua deuotione honorarent. Hæc enim, inquit, vt cernitis nunc oculis vestris, honoratibus se sacramenta confessionis & Eucharistiæ ante mortem impetrat. Ad hæc miraculi huius in se facti narrans ordinẽ atque modum replicat, addens, illud scente aurora quanto cyūs in testimonium veritatis è seculo se migraturum.

Nè verò de miraculi adhuc veritate quis dubitaret, aut quod diuinæ erat miserationis, naturæ aut fortunæ adscriberet, rogabat honestissimos quosque vtriusque sexūs senes, vt accederent, & exploratis visu, tactuq; probatis singulis & membris, & locis, discerent non virtutis humanæ, quod viuere, sed potestatis esse diuinæ. Accedentibus ad lectum multis, & cum trepidatione tangētibus: Non sentio, inquit, vestro ex tactu læsionem. Tangite securi adusta membra, & hiantia vulnera, corporisque rimas, quoniam gloriam Dei loquuntur, etiam oculis explore. Videbitis quidem combusta ac præmortua omnia, nec sine admirabili Dei virtute mihi adesse vitam. Ad hæc humana curiositate permoti, cum multi omnia lustrassent, Dei omnipotentiam, & sanctæ Barbaræ merita benedixerunt.

His ita peractis, cum omnium peccatorum suorum ab infantia confessionem fecisset, & sumptis sacramentis, tẽr adhuc denuò confessionem repetisset, S. Barbaram electã suam patronã diuinq; Laurentiũ inuocauit, orans vt hæc assatio corporalis, & temporalis, quã sustinuerat, incendij poena, sibi in omnium cederet expiationem peccatorũ. Postremò illuſcescente aurora, confessori & adstantibus dixit: O pater amãde confessor, ceterique omnes amici, ad est iam hora, quã moriens à vobis recedam. Quapropter hoc temporis breui spatio à me, quæso, nolite recedere, sed orationibus me vestris iuuate. Hæc dicens, ad Deum orando se conuertit, atq; beatissimæ virgini Mariæ, B. Barbaræ atque omnium Dei electorum precibus se commendans, suorum veniam peccatorũ iterum orauit. Post hæc sonora voce: Domine, inquit, Iesu Christe misericordissime Deus, qui me in ara sanctæ Crucis preciosissimo sanguine & acerbissima morte redemisti, miserere mei. Ecce in manus tuas commendo spiritum meum. Hæc dicens, emisit spiritum. Ad laudem igitur Dei, & honorem beatæ virginis ac gloriosæ Barbaræ, crematum eius corpus oculis omnium intra domũ contuendum exponitur, & tandem in templo Gorcomensi iuxta suggestum, ciuibus omnibus pro amore viri accurrentibus, vesperè sepelitur.

Itemque aliud.

Mira profecto sunt hæc.

Os verè impios, qui sanctorum meritis & inuocationi derogant.

Tandem moritur homo, sacramentis munitus.

His ego Theodoricus Pauli de Gorcum quia interfui, & prædicti Henrici confessionem quater audiui, sacramenta administraui, vulnera eius ac membra tractantia tractandaque alijs obtuli, ipsum præterea tenui inter brachia mea morientem, & ne modico quidem tempore, vt rogatus quoque à filiabus & amicis, ab eodem recessi, non potui tam glorioso miraculo testimonium non præstare, & hæc ad Dei gloriam scribere.

ITEM CERTAMEN EIVSDEM SANCTÆ ET GLORIOSÆ MARTYRIS CHRISTI

Barbara, Authore Simeone Metaphraste. Flabetur apud Aloysium.

MAXIMIANO impio Imperatori, qui studij plurimum conferebat in errorem idolorum, hoc maximè perpetuò erat curæ, vt dæmones quidem coleret, & impietatem omnibus opibus & viribus confirmaret: ij autem, qui Christi diuinum nomen colebant, aut piam fidem abiurarent, aut varijs traditi supplicijs, cum bonis omnibus quæ aderant, vita quoque violenter priuarentur. Quædam autem regio, quæ vocatur Heliopolis, virum habebat insignem, religione quidem gentilem, valdè verò diuitem, & huius mundi splendore clarissimum. Is vocabatur quidem Dioscorus: vnus autem puellæ erat pater, cui nomen erat Barbara. Eius verò in illam is erat amor, qui debebat esse eius, qui in illam solam omnem suam spem defixerat. Eam cum, vt quæ esset vultu admodum formosa, & pulchritudine eximia, vellet conseruare integram, & nulla labe pollutam, & idcirco nec sineret quidem aspici ab ijs, qui foris erant, excelsa turre constructa, & domo in ea artificiosè ædificata, illic beatam ita collocauit habitandum, vt nec vllia ad eam pateret aditus, nec vir vllus eam attingeret oculis. Erat autem hoc opus diuinæ prouidentia, quæ futurũ diu antè considerabat. In ea enim paraleti gratia latentes eius oculos latenter attingens, & illuminauit luce diuinæ cognitionis, & verum Deum notũ ei fecit admirabiliter. Habebat ergo turris virginem, quæ ædificata erat super fundamentum fidei, & conseruabatur ad hoc, vt esset salus multorum.

Cum autem iam esset nubilis, pater erat valdè sollicitus, quisnam esset eam accipiturus vxorem: & multi quidem & genere & opibus præstantes, de eius coniugio cum eo sermones contulerunt. Eius enim pulchritudo, etsi non conspecta, auditione tamen accepta, faciebat vt eius nuptiæ magna contentione peterentur. Vnum enim uero patri videbatur esse indecorum & planè illiberale, si quod ipse magno agebat studio, filiæ non notum existeret, & eius seopo minime assentiretur. Ad eam quidem certè veniens, de matrimonio cum ea communicat, & quanto studio & quanta cura ei prouidere cuperet, significat. Illa autem cum non modò corde, sed ne summis quidem auribus eam rem vellet admittere: sed tanquam absolum & absurdum aliquid id reiecit, & ipsum patrem iratè respexit: & Nè de ea recedam, inquit, necum iterum verba feceris. Nam tu pater deinceps non vocaberis, & efficies, vt ego mihi manus afferam. Pater autem statuens longè esse honestius persuadere, quàm cogere, ratusque eius constantiam non esse pertinaciam, nec inobedientiam, sed vehementis desiderium castitatis: & alioqui ei præbens tempus deliberandi, sperans fore, vt fortalsè mutaretur, & ei morem gereret, cum nihil dixisset amplius, ex turre quidem descendit protinus: veniens verò ad lauacrum, quod tunc ædificabat, totus ei vacabat. cuius vrgens ædificationem, & magnam artificum adducit multitudinem: & cum, vt quamprimùm effectum redderent ædificium, mandasset, & eis integram mercedem præbuisset, ipse in longinquam profectus est regionem.

Cum diu autem esset moratus in ea peregrinatione, Dei ancilla Barbara descendit ex turre, visu ra quemadmodum fieret lauacrum. Deindè cum illic fuisset, & contemplata esset partem, quæ vergit ad meridiem, duas habere fenestras, quæ lucem

Decemb. 4. Cap. 1.

Dioscorus pater S. Barbaræ.

S. Barbara in turre constructa.

Cap. 2.

Omnino recusat nuptias.

Lauacrum edificatum.

Cap. 3.

cem præbeant, repræhendit artifices, dicens: Cur duabus fenestris tertiam non adiecistis, cum sic & maius lumen posset accipi, & id simul esset futurum elegantius & magis decorum? Cum ij autem dixissent, Pater tuus sic iussit: instabat Barbara, vt aliam adijcerent. Cum ij verò alteram vererentur addere, patris metum addidit, centes tanquam honestam excusationem, beata Barbara tres simul ostendens cum digitis, Vobis, inquit, tres sunt constituendæ fenestræ. Si pater autem agrè ferat, ipsa reddam rationem. Cedunt artifices, & implent id quod eis imperatum fuerat. Postquam verò fuit effectum totum lauacri ornamentum, sapiùs accedens sancta ad id contemplandum, quoniam cor eius possidebat diuini spiritus gratia, & per fidem implerum erat fiducia in Christum, stans ad piscinam, & adspiciens ad Orientem ijs, quæ erant in ipsa, marmoribus digito impressit figuram diuinæ Crucis, & vt posteris quoque notum esset id, quod factum fuerat, & Christi virtus prædicaretur, Crucis figura, quæ digito erat signata, tanquam ferro insculpta, in hodiernum vsque diem signata ostenditur in marmore, non ad tactus solum admirationem, sed etiam ad maiorem fidem adducens spectatores. Verumenimvero in hodiernum vsque diem hoc quoque lauacrum conseruatur, quod ijs, qui sunt Christi amantes, curat omnem dolorem. Quod quidem si quis velit comparare cum fluentis Iordanis, aut cum fonte Siloë, aut etiam cum piscina Probatica, à veritate minimè aberrauerit. Etenim per illud similiter Christi virtus ostenditur multa efficere admirabilia. Per hoc ergò lauacrum martyr aliquando transiens, cum in simulacra inieceret oculos, quæ ab eius patre colebantur, & diu malè existimabantur, eorum quidem ad spectum agrè tulit: graua autem edens suspiria propter eius, qui ea colebat, animam planè nullo sensu prædiram, deinde illorum quoque vultus conspuit, dicens: Similes vobis fiant, qui vos adorant, & omnes qui vestro indigent auxilio. Sic dixit, & cum in turrem rursus rediisset, orationibus vacabat & ieiunijs, & tota dependebat à bonis cælestibus.

Non multum temporis intercessit, & iam pater ad eam reuersus, & quæcunque erant domi, considerans, postquam in lauacrum iniecit oculos, visâ tertia, quæ duabus adiecta erat, fenestra, rogauit quoniam modo hoc factum fuisset præter eius iussum. Cum autem illi ei exposuissent, quæ innouisset filia, eam accersit & rogauit. Illa verò nullo modo negauit: sed dixit oportere sic fieri, & rectè factum esse assuecrauit. Ille verò statim motus ad iram, Dic mihi, inquit, quomodo & quam ratione ita se habet meliùs? Illa autem, Quatenus, inquit, tres multum differunt à duobus. Nam tres, inquit, fenestræ illuminant omnem hominem venientem in hunc mundum. Hoc verò dixit omnino, sanctæ Trinitatis significans maiestatem. Deinde pater conturbatus nouitate sermonis planè admirabilis, cum eam seorsum assumpsisset, & venisset ad ipsam lauacri piscinam, Quoniam modo, inquit, lumen trium fenestrarum illuminat omnem hominem? Illa autem, Attende, inquit, pater, & intelliges id quod dictum est: & simul ei ostendit signum Crucis. Deinde etiam ostendens digitis, Vide, inquit, Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Ab hac luce omnis creata natura illuminatur intelligenter. Hunc itaque verum sermonem cum malæ & ad mendacium exercitata aures minimè tulissent, ira fuere repletæ: & pater oblitus se esse patrem, tyrannus properauit esse & parricida, & qui pendebat ab humeris, stricto ense pater aggressus est sua manu occidere Barbaram. Illa autem cum manus simul & oculos & mentem in cælum sustulisset, eum qui potest dare salutem, vocabat ad auxilium. Ille verò non neglexit ea facere, quæ consueuerat: sed quomodo Teclam protomartyrem conseruauit ab ijs, qui persequebantur, petra quæ occurreret, iubens, vt dirumperetur, & eam sinu exciperet: ita hanc quoque gloriosam simili conseruat miraculo. Nam cum ille carnifex (neque enim parricidam fas est vocare patrem) ense sublato procederet in filiam, petra scissa in duas partes, eam excepit diuino & omnipotente nutu, & nè à manibus eadem spirantibus caperetur, conseruauit, transmittens ad loca magis montana. Sed nec sic quidem poterat intelligere, qui ipsis lapidibus erat magis impatibilis, & minùs sensu præditus. Adhuc enim eodem incitabatur imperu, & desiderabat accipere filiam: non vt qui esset pater, sed potiùs filius eius, qui fuit homicida ab initio, vt dicam cum diuina scriptura: vt, cum inuenerit, simul mactet & perdat.

Cum verò in duos incidisset pastores, rogauit an de ea scirent aliquid. Ex his autem

S. Barbara iubet tertiam adijci fenestram in lauacro.

Nota signum Crucis, & in eo facti diuinitus miraculum.

4. Reg. 5. Ioan. 9. Ioan. 5.

Psal. 113. Vide sanctæ virginis exercitia. Cap. 4.

Pater agrè fert tertiam adiectam fenestram.

Patri prædicat S. Trinitatem.

Ille eadem ei afferre vult.

Insigne miraculum.

Ioan. 8. Ioan. 10. Cap. 5.

autem alter quidem, qui erat animo misericors, & cui displicebat, eam quam pater persequebatur, proderet, statim negauit, & se simulauit ignorare, mendacium salutare pro veritate, quæ læderet, eligens. Cæterum hinc aperte erubescat Herodes, qui non rectè seruabat iusiurandum, vt etiam aliquid inferam narrationi, & qui, vt malam defenderet voluptatem, stabat iusiurando. Aliter verò nequaquam quidem lingua, sed digito, quod est sceleratius, indicans, ostendebat viam, quæ ad ipsam ducebat. Quod factum est itaque, non tulit iustitia, sed statim sceleris intulit supplicium: & cum eius oues execrata esset martyr, non ampliùs erant oues, sed mutatae fuerant in scarabeos, qui ad perpetuam sceleris accusationem, sanctæ Barbaræ sepulcrum perpetuò circunvolant. Hæc ergò dolosi pastoris vestigia secutus amens Dioscorus, cum sanctam in monte comprehendisset, primùm quidem ita erat ira percitus, conscindit verberibus. Deinde eam coma apprehendens & vi trahens, tunc quidem in cludit in parua domuncula, imponens custodes, & ostium obserans & obsignans. Deinde etiam magna celeritate veniens ad Præsidem Martiantum, qui tunc illic gerebat magistratum, refert ei rem omnem. Summa autem erat, quòd deos quidem negasset filia: res verò Christianorum elegisset præter spem honorare. Hæc dixit, & adductam tradit in manus illius, cum eum priùs adegisset sacramento, nõ parsiurum esse filia, (ò paterna viscera, pater) sed violentissimè eam esse tractaturum, & esse grauissimis consumptionum supplicijs.

Martianus ergò cum federe protinùs fecisset iudicium, & sanctam curasset sistendam: tunc morum contemplatus honestatem, & formæ pulchritudinem, patris sacramenti oblitus, eam paratus erat magis mirari, quàm castigare. Sic ergò & verbis benignioribus, Miserere tuum, dicebat, ò Barbara, promptoque & alacri animo nobiscum dijs sacrificia. Nam ego quidem tuam curam gero, & parco tormentis talem subijcere pulchritudinem. Sin autem non parueris, me deinceps cogeste vti, vt volo. Martyr autem, Ego sacrificium, inquit, laudis Deo meo offero, qui creauit cælum & terram, & omnia quæ in eis sunt. De tuis verò, inquit, vanis dijs, prædictum quidem est à Dauid in diuino spiritu: Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. & Omnes dijs gentium damonia: Dominus autem cælus fecit. Ei verò ego quoque assentior, esse vanam, quæ est in eis, spem & inanem aperte confiteor. Hæc cum dixisset martyr, iudex ira accensus, iubet eam exui, & crudelibus boum neruis crudeliter cædi. Deinde cum vellent ei efficere sensum acerbiorum, iubet plagas cilicio atteri. Cum puniretur ergò tam inhumane, aperiebantur graues fontes corporis, adeò vt totum solum irrigaretur sanguine virginis. Deinde post verbera eam carcer excipit, dum occupatus esset Præsides in deliberando, cuiam supplicio eam postea traderet.

Cum autem iam esset nox media, lux ipsam circuncircâ illuminat à superis, & Christus apparet, qui & ei addebat animum, & iubeat vt nullo modo timeret mala hominum. Ego enim, inquit, sum tecum, & seruaberis sub vmbra alarum mearum. Nondùm finem acceperant verba, quæ fiebant martyri, & quod ab Esaiâ dictum est, in ea est consummatum. Nam cum cirò ei exorta essent curationes, & plagæ, tanquam non fuissent ab initio, à corpore expulsæ essent, gaudium tenuit sanctam & exultatio, & lætitia æterna super caput eius, vt rursus dicam, quod dicit Esaiâs. Mulier autem quædam pia, & timens Dominum, nomine Iuliana, tunc conuersans cum martyre, postquam admirabilia, quæ in ea facta sunt, est intuita, & quemadmodum continuo plagæ euauerunt, Deo dans gloriam, & instar sororis cum martyre consentiens, seipsam preparabat ad plagas & flagella. Deinde cum Præsides ad secundam sedisset examinationem, adducta ad eum sancta, & viso admirabili omnibus spectaculo, quòd nec leuis quidem in eius corpore laceratio, neque vilis vibex apparebat, iudex ad veritatem aperte cæcutiens, mitrens magnæ Dei potentia ascribere id, quod factum fuerat, & prioris vitæ & erroris duci poenitentia, ille potiùs omnem exuit pudorem, & dijs suis impudenter eam attribuens sanationem: Vides, dixit, ò Barbara, quemadmodum te diruentur, & tuam curam gerunt, qui tuas plagas curarunt. Cui martyr Christi: Qui similiter, inquit, atque tu cæcutiunt, & humana manu indigent ad hoc, vt perducantur ad essentiam, quemadmodum tale quid potuerunt facere? Sed si vis scire quisnam sit, qui me sanauit, est Iesus Christus filius Dei viui: quem fieri non potest vt contuearis, cum profundis tenebris impietatis orbaris sis oculis animæ.

Mendacium salutare, putatâ virginitati.

Crudeliter in S. Barbaram fecit pater.

Cap. 6. S. Barbara sistitur ad tribunal.

Psal. 113. Psal. 95.

Cap. 7. Christus ei in carcere apparet.

Esa. 35.

Iuliana mulier, martyris associata.

Constans vox martyris.

Cap. 8. Immaniter cruciatur.

His verbis Praeses ad maiorem accensus iracundiam, & non valens se continere, iubet ijs, qui aderant, ferreis pectinibus latera virginis scindere, & tedis ignis membra iam lacerata vrere. Deinde etiam malleo percutere venerandum eius caput. Quae quidem cum celerrime fierent, ea videns pia Iuliana, & animo aegre ferens, cum non posset opem ferre, faciebat quod poterat, & suum in eam amorem ostendebat, nihil curans eos qui aderant, nec Praesidem: sed vberes lachrymas effundens ex oculis. Cum eam ergo adspexisset Martianus, & quanam esset didicisset, postquam eam quoque audivit esse Christianam, & Barbarae misericordia motam, animo perturbari, iubet eam quoque comprehendere, & ligno suspendi, & similiter atque martyri, pectinibus ferreis latera discerpi. Atque varijs quidem certaminibus exercita Barbara, cum acerbe laniaretur, oculis in caelum sublatis, Tu nosti, inquit, Deus cognitor cordium, quod te desiderans, & tuas amans leges, me totam tibi obtuli, & a tua pendeo dextera. Tu ergo Domine, ne me derelinquas: sed me per tuam suscipias misericordiam, & nos ambas confirma & corrobora, ut cursum praesentem peragamus. Sed sic quidem martyr Christi Dominum, propter quem haec sustinebat, rogabat, ut eius auxilio roboraretur naturae imbecillitas. Sciebat enim cum esse veracem, qui dixerat: Spiritus quidem promptus, caro vero infirma.

Item S. Iuliana.

Matt. 26.

Cap. 9.

Vbera carum excinduntur.

Psal. 50.

Grave supplicium pudicissimae virginis.

Cap. 10.

Precaio S. Barbarae.

Tyrannus autem, ut qui ei se omnino opposuisset aduersarium, ut animi superaret fortitudinem malorum copia, conuertitur ad aliud supplicium: & iubet eorum vbera scalpello effodi. Scio vos ad solum perfectionis auditum caligasse. Quid ergo effecturum erat ut hoc paterentur, idque foemina, nisi amor quo tenebantur, Christi, inquam, amor inexpugnabilis? Sedenim Christi ancillam Barbaram minime latebat, quodnam esset eis medicamentum aduersus dolorem tam vehementem. Propterea rursus innocabat supernum auxilium: Ne auertas a nobis, dicens, faciem tuam Christe, & spiritum sanctum tuum ne auferas a nobis. Redde nobis, Domine, exultationem tui salutaris, & spiritu principali confirma nos in motu. Cum vero ad hoc supplicium ambabus esset vnus animus, & vna & eadem constantia ac tolerantia, Praeses aliquid callidius, vel potius malignius excogitans, eas disungit a se inuicem: & Iulianam quidem tradi in custodiam, Barbaram autem iubet nudam traduci per regionem, & praeterea flagris caedi. Martyr ergo tam turpiter & tam indecore circumacta, rursus faciebat ea quae consueuerat, & in caelum defixis oculis, Qui caelum, aiebat, circumdas nubibus, & terram tanquam fascijs contegis caligine, ipse quoque o Rex, meam operi nuditatem: & effice, ut membra non cernantur ab oculis infidelium: ne tua ancilla subsannet & irideat ab ijs, qui nos circumstant. Audiuit extemplo sancto suo velox Deus ad defensionem: & statim apparens, cor quidem eius implet gaudio: quae sub visum autem non cadebat, eam stola induit. & cum sic peregisset transfectionem, rursus eam ad sceleratam adducunt Martianum. Postquam ergo cognouit eam, & quae idem sentiebat, pulcherrimam Iulianam, neque bonorum promissis, nec malis intentatis vel tantillum persuaderi, cauens ne maiori afficeretur dedecore, ut quod esset aperte stultum ea tentare, quae fieri non possent, fert in ambas sententiam, utriusque iubens caput amputari. Praesens autem filiae occisor pater, cum esset spectator eorum quae fiebant, non hoc satis habuit, neque contentus fuit tam magna calamitate, quod paternis scilicet videret oculis filiam, eamque tam pulchram, manibus perimi licetorum: sed nisi ipse sua manu ictum inferret, hoc iudicabat esse imbecillitatem & animi mollitiem, perinde ac nisi ille quoque cerneretur malus, arbitraretur esse manifestum dedecus. Propterea ergo iam prolata sententia, assumit martyrem, facturus caedem proprijs manibus. Cum ergo abduceretur in montem, & ipsam consequeretur Iuliana, Barbara iam vitae exitum acceptura, curam gessit sibi charae orationis, & genibus flexis: Principij expers, inquit, Deus, qui caelum extendisti, tanquam fornicem: terram autem fundasti super aquas: Qui nubibus iubet ut pluant, & produxisti Solem, ut lucem praebet omnibus: & communiter haec & iustis & iniustis, & bonis & malis simul suppeditas, tu quoque nunc me precantem exaudi, o Rex, ut qui tui nominis & me meminerit decertationis, ne pestilens morbus in eius domum ingruat: neque vllum aliud ex ijs, quae possunt corporibus afferre damnum & molestiam. Scis enim, Domine, nos esse carnes & sanguinem, opera intemperatarum tuarum manuum, & honorat

marata tua imagine & similitudine. Dixit, & vox de caelis audita est admirabiliter, ad caelum vocans ipsam & Iulianam sociam certaminis: & simul pollicens impendenda ea, quae petierat. Hanc iucundam vocem cum audisset Barbara, iter ingredi perrexit: & ducta est ad locum sui decessus.

Cum eo autem peruenisset, inclinato capite, paternis manibus, paterno conspectu consummationem, bonus fructus ex mala arbore, apparens manifeste: Iuliana quoque simul cum ea ibidem consummata a quodam ex ijs, qui illic erant millibus. In eo autem loco, vbi haec facta sunt, impij quoque patrem diuina persequuntur iustitia, cum nec modicum quidem hic expectasset bonitas, propter insigne vitium, & quod nulla esset spes curationis. E monte enim reuertens feritur fulmine, & vita omnino priuatur, non hac solum fluxa, sed ea etiam, quae manet, ille veremiser & vtriusque indignus. Transijt autem ad Praesidem quoque Martianum huius diuinitus immisi ignis impetus, plane initium & certum signum illius ignis immaterialis, qui ipsum aeternum est puniturus. Valentinus vero vir quidam pius & religiosus, cum martyrum sacra sustulisset corpora, & sacris, ut oportebat, honorasset canticis, ea pie & honorifice deponit in loco, qui dicitur Gelasius, qui abest duodecim miliaribus ab Euchaitis, morborum medelam, animarum exultationem, piorum vitorum amabilem delectationem: Ad gloriam Christi veri Dei nostri, Quae decet honor, potentia, maiestas & magnificentia, nunc & semper, in secula seculorum, Amen.

Cap. 11. Patris sui manibus virgo sanctissima decollatur. Vltio diuina in patricidam.

DE MELETIO Archiepiscopo Antiocheno, cuius memoria habetur quarta Decembris, exrat Sermo D. Iohannis Chrysofostomi Tomo primo, quarat eum Lector 12. Februarij.

DE SYMPHRONIO vero & OLYMPIO, habetur in actis S. Stephani Papae, quarat Lector in Tom. 4. secunda die Augusti, cap. 7. & deinceps vsque ad vnde cum exclusiue.

VITA S. ANNONIS ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS, SCRIPTA GRAVITER IVSSU REGINHARDI, Sigeburgensis caenobij Abbatis, a quodam, qui tamen nomen suppressit suum: satis autem indicat, se Sigeburgensis caenobij monachum fuisse.

Is Reginhardus fuit beati Annonis equalis.

PROLOGVS AVTHORIS.

Vm nonnullis id consuetudinis sit, reprehensionem magis, quam emendationem fraternae operam dare: cumque sint & alij, partim inuidi, partim rerum ignari, qui contraria sentiant ijs, quae propositi operis series pollicetur: ea nobis utique consolatio est in descriptione vitae sancti patris Annonis, quod obedientiae non leuis necessitas ad hoc nos impulit: & quod is laudes eius declamaturus in medio testis habetur, quem & deuotionis puritas, & fides historiarum notitia vrgent in id ipsum: quem & auctoritas tanta roborat, ut etiam sit idoneus per se fidem facere eorum, quae aliunde testibus vacant. Hic est, inquam, pater Reginhardus, caenobij Sigeburgensis venerabilis procurator: qui formam scriptionis tradens, ita me suorum vltimum huic operi subiugauit, ut cum verbis proprijs vrar, eius omnino sensum sequar: sicuti moris est puerulis, elementa praeferantibus, id sonare, quod prius vox monitoris praemisit. Eius est impositi laboris merces, ipse legentium profectibus singulariter coronabitur: nobis nihil hic debetur, praeter quod dum obedientiae voto praecipiente concordauimus, suis participari praemijs, aliquod spei patrocinium habemus. Quisquis ergo non immemor animalis bruti, quondam in nostra verba diuinitus prorumpentis, hanc vel auribus dignatus fuerit historiam, credo, non valde persona, vel verborum vilitate mouebitur, dummodo narratio tota illi seruiat, quem in sanctis suis laudare iuuenes & virgines, senes cum iunioribus per Psalmistam & monemur, & praecipimur. Ceterum de prolixitate nemo causetur. Quem diligimus & veneratione, cuius eleemosynis & patrocinijs die noctuque sustentamur & regimur, honore digno nunquam a nobis recompensabitur. Quod & ipsum de suo quencque patrono, si deuotus est, sentire non dubitamus.

Fides historiarum huius. Procurator, Pro, Abbas. Num. 22. Psal. 148.

Vbi & quibus parentibus ortus sit S. Anno, vtq; ab auunculo literis aabibitus sit, cum eſſet à patre militiæ deſtinatus. Cap. 1.

Decemb. 4. S. Annonis parentes.

ANNO generis & patriæ ſuæ decus, ſideribus ipſis meritis altior, ex Alemannorum populis duxit originem. Pater eius Vualterus, mater Engela dicebatur: ambo ſtudio religionis inſignes, illamque, qua ſecundum ſeculum non aded celebrabantur, claritatem, cum eſſent tamen ex ingenuis ingenui, nobilitate que eſt ad Deum, valdè transcendentes. Horum in filios & filias ſua ſecunditas, poſteritatis ſuæ ſatis in clytam produxit familiam, alijs eorum in Eccleſiaſticas, alijs in ſeculares ſublimiter tranſeuntibus diſciplinas. Amplius autem bona ſuæ indolis generoſitatem Anno moribus, ingenio formaque commendans, cunctorum oculis gratioſus, omnium animis amabilis coepit haberi. Vndè pater magnis exhilaratus gaudijs, licet admodum religioſus eſſet, dum tamen, vt vir ſecularis animi, pro terreno nomine ſatagit, eum per exercitia militaria mundo nutrire coepit. Datusque puer ad huiusmodi ſtudia, didicit hinc interim fortitudinem moralium diſciplinarum nobiliſſimam. dum crebras aſperitates patitur alioris, dum inedia, ſiti que, ſuper hæc & vigilijs aſtuat: quæ cuncta in eo futura conſtructioni neceſſario parabantur. Sed cæleſtis pater, qui quos prædeſtinat, hos & vocat: quod ante tempora ſecularia miſericorditer in Annone diſpoſuit, in fine temporum immutabiliter adimpleuit. De illo quippe veridica voce dicitur: Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Deum. Eo itaque adſpirante, auunculus præfati pueri, Babinbergensis Eccleſiæ canonicus, patriam, propinquos & notos inuiſere veniens, vbi conſcius eſſe coepit erga Annonem deliberati patris conſilij, protinus in doluit, agrè ferens tam egregia indolis infantiam mundanis primitiis conſiciendam negocijs, ac nõ potius, quod futurum erat * ad multorum profectum, Eccleſiaſticis informandam diſciplinis. Quapropter explorata opportunitate, ſecretiùs conueniēs puerum, & blādè complexans, ſic interrogat: Quibus ſtudijs, quibusve occupationibus, Anno ſili, inferuis? Eo dulciter & innocenter arridente, auunculus ſermone, tantillo ſatis congnuo puerulo, de cæleſtis regni gloria, vel pœnis inferorū, breuiter præmiſſo, ſubſequenter intulit: Placet ne tibi ſeruire omnipotentis, & clericalis ordinis diſciplina vel habitus? Quod cum ille libenter annueret, auunculus ex abundantia læritia gratiarum vota corde & ore Deo perſolucens, ſic demum conuerſus ad eum, ait: En ego proxima luce reſeſſurus, profeſſionis & ordinis mei locum, Deo proſperante, quanto cyus adibo: tu verò ſili, domeſticis abiectis impedimentis, cū patre tuo diſcedens, in itinere me tranſeuntem præſtolare, hoc certum mēte habens, nunquam te ab illo deſerendum, ſub cuius protectionis alas nunc conſugis, quoaduſque in ſpem & gloriam totius generis tui, nõ modò temporalibus, ſed & æternis in cælo commodis & dignitatibus amplifiſeris. Quid plura? Anno puer non pueriliter auſugiens, vt præmonitus fuerat, inter fructa ſalicum delituit, doned à prætereunte furtim ſublatus auunculo, in ſchola Babinbergensium, qui tunc temporis diſciplina, religionis ac ſtudio ſeruore cunctis in Germania præpollebant, ſucciduis temporibus magnum Eccleſiæ documentum futurus, ad literas poſitus eſt. In quo ſtudio per incrementa temporum, accreſcente ſimul ardore diſcendi, ope & gratia comite illius intimi magiſtri, de quo veritas teſtatur, Spiritus vbi vult ſpirat: maximas humanorum diuinorumque voluminum acris ingenij adoleſcens hauſit diuitias, vndè poſtea ſuo tempore creditis ſibi populis eruētaret noua & vetera. Quicquid ad exercendum ingenium, quicquid ad nobilitandos mores competens, & iucundum auribus vel oculis ſeſe offerbat, ſtatim vt apud prudentiſſimam ingenioſè perluſtrans, aluo oculo cordis intulit, & ſuis quandoque armis Goliath inſandiffimum iugulaturus, iugi meditatione torrentes eloquentiæ ſecularis, quaſi per naturam victor obtinuit.

S. Anno puer ſtudijs militariibus adhibetur.

Rom. 8.

Prou. 21.

*ob

Auunculus eius perſuadet ei, vt fiat clericus.

Documentum, id eſt lumen & doctor.

Ioan. 3.

Mirè proficit in literis

1. Reg. 17.

Vt factus ſit magiſter ſcholæ Babinbergensis, & deinde in aulam aſſicitus. Cap. 2.

His

His & huiusmodi profectibus in altum velut cedrus Libani ſuccreſcēs, vbi robur virilis ætatis ingreſſus eſt, magiſter ſcholarum inibi effectus, probitatis ſuæ & virtutum ramos longè lateque per ora multorum coepit extendere. Episcopos accerſitus adijt, nec latuit principes: à quibus pro ſua reuerentia in amicitiam admiſſus, Henrico tertio Romanorum Auguſto facilè innotuit. A quo in palatium aſſumptus, breui apud eum præ omnibus clericis, qui in ſuis palatij excubabant, primus gratiæ & familiaritatis locum obtinuit: hoc præcipue diligentibus in eo omnibus bonis, quod iuſti ac recti admodum tenax eſſet, neque in cauſis omnibus pro ſuo ſtatu, non adulando, vt ceteri, ſed cum magna libertate obloquendo, iuſtiæ patrocinabatur. Erat autem præter virtutes animi & morum gloriam, corporis quoque bonis ornatiffimus, ſtatura procerus, vultu venerandus, lingua promptus, vigiliarius & inedia patientiffimus, poſtremo ad omne boni operis exercitium naturæ muneribus aſſatim inſtructus. Cui de virtute in virtutem, inſtar aurore in aſcenſu ſuo, procedenti, ſicut apud Deum creuit ſanctitas, ſic item de gloria in gloriam, de honore ad honorem in dies proficiente, apud homines acceſſit auctoritas. Actum eſt hoc non humano * arbitrato, ſed conſulta Dei prouidentia, qui ſciens lucernam ſuam celeberrimo in candelabro ponendam, vt luceret omnibus Eccleſiæ filijs, nè repentina exaltationis eius nouitas miraculum duntaxat gigneret, non lætitiæ, meritorum eius lucem antè voluit mundo declarare, quatenus eo fructuoſior eius fieret promotio, quo & gratior: quod & factum eſt.

In hoc capite quadam ad verbum accepta ſunt ex Liberio Schafnaburgensi.

Ab Henrico Imperatore in palatium aſſicitur.

Forma corporis eius.

*libita

Matt. 5.

Quid Hermannus Colonienſis Episcopus, ad quem ab Imperatore legatus miſſus erat, de eo prædixerit. Cap. 3.

Denique exactis in palatio haud multis annis, magna Imperatoris, magna omnium, qui eum nouerant, expectatione adeptus eſt Agrippina, qua & Colonia, nobilem ſedem, Hermannus nominis huius præfulſe ſecundo, ante paucos dies ex hac luce ſubtracto. Ad quem in lecto mortis iacentem cum idem venerabilis vir Imperatoria legatione tranſmiſſus, poſt ſalutationem mandata Regis abſoluiffet, & iam ad hoſpitiū remeāſſet, teſtantibus qui aderant, idem pontifex dixiſſe fertur, & ſe ocyus mortis iura ſubiturum, & Annonem vice ſua Coloniam ſuſcepturum. Atque illo poſt hæc verba obeunte, tam eſi iam Annonem velociùs regredi neceſſitas regalis negocij perurgeret, non immemor ille tamen bonæ ſuæ conſuetudinis, ſuneri eius, quouſque terræ mandaretur, magna cordis contritione, obſequabatur. Legerat enim, & opere, quoad vixit, ſemper impleuit: Melius eſt ire ad domum luctūs, quàm ad domum conuiuij: laudabile ſatis, immò neceſſarium cunctis inculcans exemplum: quoniam, ſicut illic ſcriptum eſt, in illa ſinis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat, quid futurus ſit.

Fit Colonia eius Episcopus.

Eccles. 7.

Ibidem.

Vt ſit Colonienſis Eccleſiæ Episcopus inſtitutus. Cap. 4.

Er id tempus Imperator apud Confluentiam morabatur, & ecce ad ſunt optimates & capita populi Colonienſis, baculū Episcopale Regi reſtituentes, inque locum deſuncti idoneum ſucceſſorē ſupplici prece vnanimiter poſtulantēs. Tunc, vt in his rebus fieri certum eſt, alijs atque alijs hac vel illa pro libitu ſuo vel commodo, promiſſis, conſilij, ſeu precibus Regem ſolicitantibus, Deus arbiter ſummus, in cuius manu cor Regis eſt, & quocunquè voluerit, vertit illud, non in alium, quàm in ſolum Annonem, ſententiam Regis & voluntatem deduxit, laudantibus alijs, alijs non ſine ſelle reclamantibus. Suſcepit itaque regijs ex manibus virgam paſtoralem, patris & magiſtri figuram prætendentem: ſuſcepit & annulum in dotem fidei, conſeruandæ ad Deum & ad ſponſam ſanam ſanctam Eccleſiam. Nec mora, in ſimilitudinem Moyſi, dux ſaluandorum populorum Coloniam ingreſſus, protinus caninis riſtibus oblarrantes audiuit: Quis iſte eſt, vel quis eum conſtituit principem & iudicem ſuper nos? Simulque pollutis & ſcarijs labijs clarū nomen diuæ memoriæ Brunonis Archiepiscopi præferentes, eiſque facta quaſi in ipſius laudem, re autem vera in derogationē Annonis inſtro corde iactantes, iterum iterumque, tu multuoſè vociferabatur, Quis iſte eſt, & vbi ſunt illa, quibus amplificatus eſt Colonia? Hoc illi dixerint, genimina & ſequaces eorum, qui viperea lingua Dominum Saluatorem ſabri ſiliū conuiciabantur: Matt. 13.

Colonienſes aggrè eum iulciunt.

Matt. 13.

Coloniensis
Ecclesia
quancum
sub illo cre-
uerit.

hōbis autem & cunctis deinceps seculis luce clariū constat, ex quo Colonia fun-
data est, vnius nūquam Episcopi studio (saluo Brunonis, vt itā dixerim, priuilegio)
tantū opes & gloriam creuisse Coloniensis Ecclesiæ. Sed his in locis suis pleniū
dicendis, nos historiæ vestigia insequentes, cœptæ narrationi operam demus.

Vt sit ordinatus Episcopus, & qualem se deinde præbuerit. Cap. 3.

Ordinatur
Episcopus.

Igitur auctoritate simul & metu regiæ maiestatis pressi, qui quasi contra mon-
tem seu impetum fluminis niti frustra proposuerant, tandem necessitatem in
voluntatē vertentes, in consecrationem electi pontificis communiter cōsen-
serunt. Fit conuentus Episcoporum, ac totius Ecclesiastici ordinis virorū, pro-
cerum quoquē frequentia cum ambitionē nimia, diuersi etiā sexūs & ætatis ingens
populositas: quos omnes sua benedictione, sua gratia per seruū suum Annonem
Christus Dominus ea die releuaturus, cum Angelis aduenerat, sanctis omnibus
pro conciuē cælitūs destinato congaudentibus. Produciuntur interea ordinadus an-
te altare, vestibus sacris induitur, olei sacri liquore perfunditur, & verē larga sancti
spiritūs infusione repētē mutatus in virū aliū, anno Dominicæ incarnationis mil-
lesimo quinquagesimo quinto, quinto Nonas Martij ponitur in cathedra Episco-
pali, ad regendā sanctam Ecclesiā & plebem vniuersam. Iamq; instabat hora sacrifi-
cij singularis, cum ecce pontificalibus insignitus ornāmētis, accessit ad altare pon-
tiffex summus, verē sacerdos & hostia Christi. Vbi quanta compūctio, quāta cor-
dis contritione ministerium illud peregerit, quis sufficiat explicare? Totus enim
in lachrymas fusus, tanti sacramenti vim in seipsum excepit, mirantibus nonnullis
immensitatem lachrymarum, & cum gemitu quodam & suspirio, simulq; pectoris
tunsiōne, cordis illius secreta per hoc rimantibus. Ad cuius preces cælum tunc pa-
tuisse nulli dubium, cum & ob hoc ipsum misericors & miserator Dominus eum
posuerit, vt pro sui gregis excessibus intercedens, in tempore iracundiæ seret re-
conciliatio. Postquā verō Missarum solennijs cum benedictione pontificali fini-
tis, conuentus ille solutus est, ipse deinceps in omnibus tam Ecclesiasticis, quā
reipublicæ negocijs hatid imparem se acceptæ dignitati gerebat, & sicut editoris
loci insignibus, itā cunctis virtutum generibus inter ceteros regni principes con-
spicuis incedebat. Reddebat sollicitus, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei,
Deo: quia Coloniensis nominis maiestatem & secularē pompam ambitiosius
penē, quā aliquis ex præcessoribus eius, ostentabat ad populum: nec propter eā
tamen inuictum inter tātās occupationum procellas spiritum, vñquā relaxabat
à studio diuinarum rerum. Ieiunijs non adeo, quā legitimis, se macerabat, sciens
scriptum, Omnia munda mundis, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum acti-
ōne percipitur. Pernoctabat plerūquē in orationibus, & per ecclesias, paucis ac
certis comitibus, interdū vno tantum puero cōtentus, discurrens nudis pedibus,
nonnunquā etiam cilicio ad carnem indutus, flens procedebat. Et diem quidem
in disponendis priuatis seu publicis negocijs, noctem verō totam in Dei opere ex-
pendebat. Nam tunc pœnitentiam agere, errata cōfiteri, commissā desistere, ob cor-
poralis quoquē flagelli castigationem, inferioris personæ manibus tantus pontifex
humiliare se non erubuit. Multa illius in pauperes, in peregrinos, in clericos, in
monachos benignitas, mira liberalitas erat. Nullam intra dioccesim suam congre-
gationem prætermisit, quā non aut prædijs, aut ædificijs, aut stipendijs sua specia-
liter donatione auctam vita decedens reliquerit. In iudicandis causis subditorum
nec odio, nec gratia cuiusquam à vero abducebatur: sed semper in omnibus pro-
positam indeclinabiliter sequens æquitatis lineam, ad euertendum iudicium nec
considerabat personam pauperis, nec honorabat vultum potentis. Cuius rei ido-
neum satis & euidentis subiicimus exemplum.

Pontifex
summus, id
est, Archie-
piscopus.

Hæc ferè ad
verbum ex
Lamberto
Schafna-
burg.
Matr. 22.

Tit. r.
1. Tim. 4.

Noctibus
quid fecerit

Multa eius
in pauperes
liberalitas.

Leuit. 19.

Quā durè & verbis & verberibus Regem Henricum castigauit. Cap. 6.

Eni quātū
ille Rex de-
tulit sacer-
dotibus.

Rex Henricus, Romanorum patritius, scepra regalia moribus, prudentia
& gloria regaliter obtinens, ac iustissimis legibus tam in diuinis, quā
in humanis administrans, itā se exterius agebat ad populum, vt sui tamen
non obliuisceretur interiūs. Cōsiderans enim tanti nominis maiestatem
longè suis præcellere meritis, nunquā insignia regalia sibi præsumpsit impone-
re, nisi clam confessionis ac pœnitentiæ, verberum insupèr satisfactione, licenti-
am à quolibet sacerdotum suppliciter mereretur. Ergo tempore quodam magna
immi-

imminente festiuitate, cum pontifices, Duces ac Comites, & cuiuscunque alius di-
gnitatis seu ordinis viri, regiam vndique properaret ad curiam, cum & ipsum mos
& honor impositus trabeatum exigeret procedere, non inscius sanctitatis & vitæ
probatissimi inter præfules Annonis, vt suæ cōsuetudinis seruaret institutum, sup-
plex & pœnitēs eum cœpit adire. Mox facer antistes auctoritate plenus, tali in ne-
gocio Imperialem parū pendens magnificentiam, sicut parcere solitus erat inopi
& paupèri, sic opportunitatem adeptus, misericors sine misericordia sœuire cœpit
in principem. Nam vehementissimis illum inuadēs correptionibus, quicquid ani-
mo pro iustitia concitato se obrulit, liberè & cōstanter effabatur, illumque duris-
simis verberum plagis afflictum, non aliter ea die coronatum incedere consensit,
quā prius manibus suis trigintatres argenti libras in pauperes expendisset. Nec
abnuit Imperator, sed cuncta eo ordine, quo dicta sunt, superni iudicis respectu &
passus est, & fecit: sicque demum more suo indutus processit. Miranda sanè con-
stantia præfules, nec minùs laudanda humilitas principis: porrò in vtroque timo-
ris Dei imitanda perfectio. Et quia se occasio præbuit, licet per digressionem, de
eiusdem Regis morte, in qua omnis iniustitiæ frena laxata sunt, inferre libet men-
tionem, ob id præcipuè, quoniam virtus non minima hîc occurrit Annonis, quem
prophetæ spiritu subindè floruisse veritas ipsa diffamauit.

Vt prædixerit mortē Henrici Imperatoris, & eius filiū educandum suscepit. Cap. 7.

Quibusdam simultatibus inter ipsum & Regem fraude malignantiū ob-
ortis, cum Rex mentem, quā conceperat in Archiepiscopum, manda-
tis solito durioribus detexisset: præful ad audientiam veniens, ratione
& iustitia pro causā suā agere laborauit. Cui facultate crepta hæc progred-
iendi via, tandem in hæc verba prorupit: Rex excellentissime, cælestis Regis in-
uitu, cuiuscunque discordiæ aut odiū malum vel hoc anno non præualeat inter
nos, quandoquidem anno proximo quid nos maneat, mentium nostrarum nunc
penetrata latet. Quæ dicens, Regem, quem præsciebat hoc ipso anno moriturum,
emendatoris vitæ nisus est ad semitam reducere. Sed crescentibus per dies alijs at-
que alijs ex causis discordiarū spinis, iterum curiam adiit in Goslaria, quò per idem
tempus, magna totius regni principum expectatione, venerabilis Papa Victor, qui
& Gebhardus, conuenerat. Illic compositis vtrorūque animis in prioris amici-
tiæ statum, discessurus Archiepiscopus, sic sciscitatus est Regem: Nunquid dilectionis
& gratiæ vestræ recedens amodo certus ero? Id Rege haud aliter se habere testan-
te, subiunxit atque ait: Scio, scio non nos mutuis in hoc corpore deinceps fructu-
ros ad spectibus, quorum alter in mortem citò rapietur, alter adhuc in certamine
relinquetur. Idcirco valere vos optans, quia factis fructuosè satisque salubriter ani-
mæ vestræ Coloniā disposueritis, ipse qualiscunque pastor eius hoc in Deo præ-
sumens polliceor. Rex protinus metum, quem conceperat, pallore vultūs insinu-
ans, in quem ista dicerentur, vehemens perquisitor fuit. Vos, ait, hæc tam tristis ex-
pectatio manet. Quod utique Rex ipse, velociter finiens vitam, verum fuisse decla-
rauit. Eo autem viam vniuersæ carnis ingresso, fidei & deuotionis affectu non mi-
nus defuncto, quā viuenti, sacer præful assistens, ieiunijs, vigilijs, orationibus &
elemosynis, spiritualibus videlicet remedijs, animam diuinæ bonitati reconcilia-
re non cessauit. Instituit præterea annualem eius memoriam agi Colonia, ipse
quandiu vixit, nunquā illius specialiter immemor. Eius quoquē filium, nominis
& regni heredem, ad honorem Imperij & Ecclesiæ profectum suscepit nutriendum,
multorum propter hoc inuidiam contra se accendens. Sed nō destitit in laboran-
do spe fructūs percipiendi, regaliter puerum nutriens, sublimiter crudiens, adeo
vtipius postea testimonio, vir in toto regno profundioris animi illo non inueni-
tur. Fecit & hoc olim Ioiada pontifex sanctus in Rege Ioas: sed non dissimilem
bonitatis suæ retributionem, vt ille, sic & hic prohdolor consecutus est. Verum his
sepositis, ad vitæ eius instituta describenda stylum verreamus.

Quotidiana vitæ eius institutio. Cap. 8.

A primis ordinationis suæ temporibus, congruum & verè dignum officio
suo opus arripiens, iuxta docentis Apostoli monita, In omnibus labora,
opus fac Euangelistæ, ministeriū tuū imple: omnē Episcopatus sui pa-
rochiā perlustrauit, homines fidei ac penè totius religionis ignaros, solo
autem

Præclarum
eximie hu-
militatis &
virtutis in
Imperatorum
exemplum.

Præuidet
Regis mor-
tem.

Victor Pon-
tiffex veniit
Goslariam,
quæ est Sa-
xoniarū vrbs.

Obitus Hæ-
rici Impe-
ratoris.

S. Anno nu-
trit filium
eius.

2. Par. 24.

1. Tim. 4.

Crebrò cõ- autem nomine Christianos, assiduus prædicationibus ad catholica pietatis cultum
cionatur. informans, breuiter & apertè complexus, quid credi, quid sperari, quidve amari
oporteat. Imperauit dein autoritate pontificali, suafitque pietate paterna, singu-
los auditores hac eadem domi suæ euangelizare, bonam illis pro hoc à Deo vicif-
Eccè fructū situdinem pollicens. In quo eoufquè profecit, vt pueri quoque, teneros infantie
concionis annos necdum egressi, fidem, vt afferunt, beati Annonis inuicem discerent, inui-
eius. cem docerēt, & ex ipsa boni studij assiduitate, singulis eorum eam manè vel vespere
rè coram Deo pronunciandi quasi lex inoleuerit. Habebat autem hoc insigne me-
ritorum suorū apud homines iudicium, quòd quotiès prædicaturus in publicum
processisset, tantis subitò lachrymis inmaduit, vt omnium corda ad miserationem
commouisset. Tum melliflua, & compunctione plena verba profundere, clemenciam
Dei proponere, iustitiam non tacere: hortari bonos, vt ad meliora profice-
rent: malos, vt ad perpetrata cessarent, omnes in commune, vt se reos clamarent,
ac pro totius mundi necessitatibus communem Dominum inuocarent. Quis vn-
quam vel faxei cordis Annonem in ecclesia loquentem audiens, à lachrymis va-
luit temperare? Denique ab exteris etiam & remotioribus prouincijs, ob solam in-
Multi con- dulgentiæ & doctrinæ eius famam, plurimi confluxerunt, omnibus delicijs præfe-
fluūt ad au- rientes Annonem audire, diuitias incomparabiles æstimantes, eius indulgentia re-
dien das cõ- laxari, eius benedictione præmuniri. Præterea pietatis & misericordiæ operibus
cionis eius. nullo erat inferior. Nam agricolas & debitores reddituum, antecessorum suo-
rum nimietate vel superfluitatē grauatos & propè nudatos intelligens, exacto-
ribus vt parcerent iussit, singulis vel totum, vel ex parte, prout opus erat, remit-
tens. Pauperum, peregrinorum & infirmorum prima illi & perpes erat sollicitu-
do, imitanti cum, qui dixit: Estote misericordes, sicut & pater vester cælestis mi-
Benignitas fericors est. Illucescente enim primo surgentis diei crepusculo, eccè velut examen
in pauperes do, imitanti cum, qui dixit: Estote misericordes, sicut & pater vester cælestis mi-
Luc. 6. fericors est. Illucescente enim primo surgentis diei crepusculo, eccè velut examen
apum, turba egenorum vndecunquè conuolans, eius quotidie fores obsedit, suffi-
cientia alimenta hora statuta singuli percepturi. Inter quos omnes miserrimi qui-
que numero viginti quatuor perscrutati, seorsum congregabantur. Ante quorum
pedes humilimè procumbens pontifex summus, postquam lauit ac terxit, osculum
Obserna lecto. quoque cordis & oris impressit, nec non manibus aquam infudit. Cõsummato mi-
nisterio humilitatis, versus est ad opus charitatis, cum cibo & potu vniciui; num-
Et hinc pon- mum porrigens. Iam verò imminente hora & necessitate, vbi & ipse confedit ad
tifex sum- mensam, more solito, quotquot superuenerant, introducebantur ante eum ad con-
mus, pro Ar- uescendum peregrini. Tum ex singulis, quæ mensæ erant imposita, partem propè
chiepiscopo decimam colligens, pro reficiendis hac & illac per urbem ægrotis in locum vnum
dicitur. separauit. Postremò mensa submota, surrexit verè pater orphanorum, verè iudex
Marth. 19. viduarum, & tanquam diceret, Sinite paruulos venire ad me: talium est enim re-
gnum cælorum: acclinans se, manu propria cibauit pupillos, refecit orphanos, aluit
filios pauperum, delicatioribus escis ex mensa per seipsum in hoc reseruatis: præter-
ea matribus eorum, familiaritè suas illi miseras conquerentibus, necessaria misere-
Humanitas ricorditer impendens. Cùm enim esset erga cunctos inopes misericors & compa-
erga paup- tiens, erga pauperulas tamen & earum infantulos speciali quadam miseratione
culas fremi- ducebatur. Quod huiusmodi foemine experimento cognoscentes, explorato nou-
nas & filio- nunquam tempore, in plateis sese gregatim obtulerunt, paruulos ei suos cum cla-
los carum. more supplices obijcetes. Interdum trāsiens, & præ lassitudine diutina expecta-
tionis in soporem versos conspiciens eiusmodi puerulos excos & seminudos, ali-
quem eorum, quem nec dignum oculis quis arbitraretur, piè se adhibens, materna
vice exosculari coepit. Quædam etiam proprios non habentes, alienos infantulos
experièrunt, indubium habentes, Annonem erga ipsas misericordia motum iri,
si talibus onustæ sarcinulis, eius conspectui præsentarentur. Inter hæc solennis ei
mos erat, vertente semper anno, à vigilia natalis Domini vsque ad intactæ ge-
nitricis eius purificationem, per continuos quadraginta dies quanlibet lactan-
tem habere, cuius manibus aquam præbens, ipsemet pedes ac manus paruuli
lavit, moxque datis alimentis, solidum vnum porrexit. Super hæc & xenodo-
Xenodo- chium Colonie construxit, languidos, & debiles, & omni destitutos solatio illuc
chium Co- inferens, deputatis ad eorum subsidia quotidianis stipendijs. Nunquam pauperem
lonie cou- se inclamantem absque misericordia præteriuit, nūquam veniens ad inuisendum
dit. egenos, monachos vel canonicos, absque charitatis larga manu remeauit. Sa-
nè in

Multi confluunt ad audiendas conciones eius.

Benignitas in pauperes Luc. 6.

Observa lecto.

Et hinc pontifex summus, pro Archiepiscopo dicitur.

Marth. 19.

Humanitas erga pauperulas freminas & filios carum.

Xenodochium Colonie condit.

in ecena Dominica quam prodigus fuerit, superfluum est memorate, cum nec
pauis quilibet ea die manum retrahat ab elemosyna. His omnibus antecellunt
numero & admiratio, quæ per nocturnas tenebras, solo Deo teste, rarissimis fe-
creta suorum duntaxat exceptis, operatus est: cum quibus, vt dictum est, no-
ctis sanctorum limina circuiens, peregrinos & quibus non erat tectum, in portici-
bus in angulis vasisque vinarijs per plateas expositis, scrutatus est: quos inuentos
pauit arque vestiuit, allato secum pro hoc ipso victu & vestitu.

Nocte sanctorum limina circui.

Vt traxerit foeminam, nocte in partu in platea periclitantem. Cap. 9.

Umq̄ue more consueto per cuiusdam noctis silentia pro negocio simili
esset egressus, lamentabile & omni miseratione plenum in itinere offen-
dit spectaculū, mulierem, quam ob inopiam nullus hospitio dignabatur,
recentis & ipsa hora editi infantis partu periclitatam, super nudam hu-
mam sese lachrymabiliter volutantem. Erat ergo videre miseriam. Nox tenebris
dentis vagantem occupauerat, fatigatam tellus coenosa ac petrosa feminudam ex-
ceperat, fame & siti confectam frigus amplius vexabat, nullus mortalium aderat:
demque enixam prolem in puluerem fundens, ipsa disiectis hac & illac miserabi-
liter membris, nil vltra præter mortem expectabat. Hæc ergo miseria quid miseri-
us? Superuenit igitur, vt dictum est, sacer presul, ac protinus velut icu sagittæ trās-
nerberatus, represso gradu, præ horrore & miseria substitit attonitus: cùm ecce
grauitate pontificali postposita, instar velocissimi cursoris repropèrauit, imposi-
toque humeris suis grabato cum stramentis, celeritate qua venerat, recurrit. Mox
abiecto à ceruicibus onere, incurauit se quanto cyus ad iacentem, puerulum pan-
le. nis obuoluit, ipsam à terra sublatam in lectulum collocauit, ac proprijs extractis
vestibus, vtrosque diligenter contexit. In eodem loco dispositis pro sustentatione
eius, quousque conualesceret, necessarijs, processit verè precum suarum consecu-
tus effectum, qui tam humili & pio ministerio per horrorem cæcæ noctis in mi-
nimis membris suis illi obsecutus est, quem quondam pro nobis incarnatum, vir-
go mater vilibus obuolutum pannis, reclinauit in præsepium.

Lamentabile cuiusdam parturientis spectaculū.

Vide in tato Episcopo exemplum memorabile.

Luc. 4.

Vt vagientem paruulum nocte inuentum, secum absporrarit. Cap. 10.

Lia quædam subierat nox, & vir Deo deuotus, æstimationis humana fugi-
ens oculos, venerandos sanctarum virginum cineres supplex coepit adire.
Quod vna ex confuctis mulierculis sollicitè præuidens, necessitate simul
& arte instructa, nescienti hac fraude obuiauit. Scilicet præter mendicita-
tem nil ad indigentiam corpoream certi habens, filiolum suum in lacte recenti
positum, ante venientis vestigia clam media deposuit in via, seseque indè propi-
ens, cum festinatione in latebras immerfit. Nec mora, sacerdos approximans,
vbi primam vagientis infantuli vocem percepit, præ dolore totus intre-
muit, varias animo gerens passioncs, vnde puer huiusmodi ea hora noctis il-
lic haberetur. Interea velut ad obsequium Christi, sub fœno cubantis, impiger
accurrens, flexo corpore puerulum à terra suscepit, memor sancti Simonis,
qualiter olim infantiam Saluatoris pijs vlnis amplexus, pacem & salutem sibi
mer imprecaretur & populo. A cuius deuotione in re dissimili non dissimi-
lia sentiens, tali gratulabundus onere ibat cubiculum repetens: illum imitatus,
qui relictam pijs humeris ad ouilia reportauit ouiculam. Confestim autem pater-
na sollicitudine nutricem paruulo procurans, quem carne non genuit, spiritali re-
generatione per baptismum melius regenerauit: quem & à fonte sacro suscipiens,
Annonem post se nominauit, singularis patrocinijs spem ante Deum in illo sibi
prouidens.

S. Ursulam & socias virginis inuist.

Luc. 2.

Luc. 15.

Vt nocte quadam pugnis cæsus sit à malignis. Cap. 11.

Hæcigitur quotidiana viro Dei institutio, hæc incessabilis sollicitudo, hic
labor, hoc studium. Cùmque talis esset, qui verbis beati Iob dicere posset,
Oculus fui caeco, & pes claudo: pater eram pauperum, & cor viduæ cõso-
latus sum: & cùm sederè quasi rex circumstante exercitu, eram tamè mœ-
rentium consolator: quia ab infantia creuit mecum miseratione, & de vtero egressa
est mecum: conspirantibus quibusdam æmulis iustitiæ, quorum nequitia compli-
ss hodieque fidem derogant Annonis sanctitati, quadam nocte ad similia deuo-
tionis

Iob 29.

Iob 31.

tionis suæ opera progressus, insidias percussus est. Furioso enim impetu venientem inuadentes, furem criminabantur, obijcetes & alia, quorum ipsi sibi met conscii, in alienam fugillationem sine difficultate poterant erumpere. At socijs Episcopi hæc refellentibus, & sacrilegium esse dicentibus, clericum orationis gratia transeuntem his conuicijs agi: illi procacissimo responso fictum arguentes, ac prioribus peiora subijcetes, linguas venenatis manus sanguine plenas mox adiunxerunt: non sine retractione eeu bestiar ferocissimæ in innocentem fauientes, cum eum birro violenter spoliassent, correptum crinibus in cœnum protraxerunt, pugnis grauitè insistentes. Eius quoque comites cum infania simili non minus affecissent, furorè satiati alacres recesserunt, illorum participes effecti, de quibus scriptum est, Qui lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Sed concepta semel inuidia, modum nescit imponere malitiæ. Vnde supradicti malefici maiorem vesaniam spirantes, horreo dicere, necem Archiepiscopo moliebantur, insidijs ei non semel, nec bis compositis, facinus execrabile, nec minus lamentabile, si copia daretur, perfecturi: quippe qui nec ipsi bonorum omnium capiti parcerent. Quod cum familiaribus & amicis Episcopi certius innotuisset, nunc quidem gaudium de eius adhuc ereptione gerentes, nunc verò horrorem consideratione tanti periculi non ferentes, cum sacramento testati sunt, se minimè sine illum amplius taliter egredi, nè forte extingueret lucernam Israël. Eorum verò consilij & precibus persuasus, numerum orationum singulis in locis habendarū, deinceps in lecto recubans, vel in vna qualibet ecclesia consistens, nihilominus persoluebat. Abhinc quoque tale quid excogitauit, vnde non iniuriæ suæ, sed iusti zeli sollicitis pastoribus esset imitatio.

Birrum, pro pileo, vel capitis tegmine. Prou. 2.

Quidam ei necem moluntur.

Vt castigavit scortationi & libidini deditos. Cap. 12.

Sciens quorundam profanos & incestuosos ad opera libidinis per noctem discursus, zelo iustitiæ inflammatus, nefariæ commixtionis homines deprehensos, ad exemplum omnium decaluari ac decorari publicè mandauit, presbytero quidam ex familiaribus suis huiusmodi potestate concessa: cuius ingis imminere ex obedientia necessitas, ab incipientibus noctis tenebris ad frequentis exordia lucis tales excursus obseruare. Nonnullas tamen illarum, quibus prohi pudor castitas venalis erat, ad se accersitas verbis castigans, donis quoque demulcens, vel ad continentiam propositum, vel ad honestæ copulæ coniunctionem deduxit, animas earum à morte saluans per charitatem, quæ operit multitudinem peccatorum.

Animaduertit in homines flagitiosos.

Prou. 10. 1. Pet. 4.

Vt quandam prolapsam, humanissimè ab infamia liberavit. Cap. 13.

Vnt quamplurimi sepulcris dealbatis similimi, qui pharisæorum more de sanctitatis munditia foris tumentes, cum sint ossibus mortuorum intus pleni, erga peccantes vel infirmiores quoslibet non compassione, sed conuicio sa quadam dedignatione feruntur: qua profecto peste Anno, suis in oculis humilis, nunquam laborauit. Siquidem nocte quadam, profundis tenebris omnia circumstantibus, ipse more suo sanctarum virginum limen ingressus, aliquem fecisset in angulum, quò secretius stans, precibus obnixius inferuaret. Illic vna ex consororibus in facie iacens, crebris singultuum & interiorum gemituum vocibus, diuinæ miserationis aures feriebat, amarissimis lachrymis ac peccatoris tonsione, perpetrata nuper carnis delectationem grauitè deplorans. Cumque immunitas piaculi stimulos compunctionis ei excitasset, acriores tamen reddidit iam iamque intumescens vteri conceptus: quoniam etsi per emendationem vitæ sequeris, de benignitate pij Saluatoris præsumebat, humani tamen improperij confusionem per secula se habituram, quæ rellis miserimis non tacebat. Hac itaque gemina tribulatione inenarrabiliter angustata, spe collecta, viribusque resumptis, solum humanæ miseriæ per fugium, cum scilicet, quem & offenderat, misericordem Dominum nostrum corde & ore, lachrymis instar riui currentibus, pulsabat: vt qui quoddam pro peccatoribus natus, & pro peccatoribus mori dignatus fuerat, etiam suæ solita bonitate succurrès infelicitati, sic facinus admissum remitteret, vt ignominie publicæ derisionè euaderet. O bonitas auctoris, o clementia Saluatoris: qui natura bonus, & potestate immensus, cum nunquæ humani cordis lachrymas absque misericordia valeat intueri, consolationem quoque iuxta suam magnificentiam despe-

Aedem vnde decem milium virginum dicit.

Marth. 23.

deperatis subministrat. Cum enim talibus incuberet mulier afflicta clamoribus, inuicta, pius sacerdos, quasi missus à Deo, retrò consistens, aure diligentius adhibens, omnia plangentis ac deprecantis verba perceperit: nec erat difficile, tantæ conuisionis causam cõijcere. Tandem signorum pulsatione nocturnales ad hymnos mitata, surrexit è terra, chorūque petijt: quam diuinæ bonitatis minister clamorè insecutus, ex ordine loci, quem in choro adijt, eius personam sollicitius investigauit, moxque recessit. Vt verò dies redditus est, volens comprobare, quod iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde: qui etiam se per seipsum obsequit, dicens: Viuo ego, nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur, & mittens ad consorores, euocauit eandem, illa metum, quem conscientia agerebat, præ oculis habente. Sed venientem præter spem filius misericordiæ blandè suscipiens, iuxta se sedere fecit, de vitæ eius qualitatè inter alia colloquia quasi per ambages conquirens, ac causam mœroris, quem vultu prætendebat, quasi nescius sciscitans. At ea vulnus lethale spiritualis medici manibus, nè feriret, offerre detrectante, ille non inscius morbi, ferrum apposuit, asserens se scire causam tristitiæ, nec ignorare, quas, admissi pœnitens, illo in loco nocte proximæ preces emisisset: eam confiteri tantum debere reatum, cæterum ex diuina misericordie in promptu esse & veniam, & euadendi opprobrij possibilitatem. Sed vt rem sine concludam, illa confessionis viam flebiliter ingrediens, diuinæ bonitatis beneficium in suorum casuum ærumnis inopinatè experta est. Denique mœren- tium consolator, & suæ memor fragilitatis, secundum Apostolum præmonentem, Considerans teipsum, nè & tu tenteris: eam postquam in spiritu lenitatis sufficenter intruxit, militi cuidam è Saxonia, gratiæ eius largitate præ cæteris domesticis, sub sacramentis fidei debita commendauit, imponens illi, vt sub prætextu familiaritatis eam secum abducens, donec illicito conceptu liberaretur, ad quas- que necessitates ei diligenter assisteret, nec vnquam, si sua gratia priuari nollet, huius rei cognitio domatius eius limen excederet. Expletis verò diebus partus, cum & ipsa iam incolumis priorem recuperasset statum, eam itidem cum paruulo præsentia reassignaret. Is protinus imperatis obediens, negocium hoc, præter se & Episcopum, nulli cognitum, fideliter executus est, post omnia mulierem cum infatulo ipsi representans. Mox pius pastor alibi delegato paruulo, ouem que trauerat, alacriter ad consororum suarum domicilia destinauit, laudis transitoria nil appetens, vt cælesti mercede dignus inueniretur.

Psal. 33.

Ezech. 33.

Cõfessio sacramentalis quid præstet.

Gal. 6.

Tuetur misericordia humani lapide cuiusdam.

Vt cuiusdam femine conceptus euauerit. Cap. 14.

Historiæ res non valde dispar Coloniae similiter accidit, quam exempli causa venerabilis pontifex referre solitus erat: res planè memoria digna, & omnium bonorum ore celebranda & frequentanda. Cum enim lapsos magno desperationis malo liberare queat, non minus stantibus ingere formidinem, nè præsumptione sanctioris vitæ, ruinæ pateant irreparabili. Omnes igitur hæc audientes, aures cordis arrigamus, & quàm sit terribilis in conspectu filios hominum misericors & iustus Dominus noster, cum spe & metu consideremus. In monasterio Domine nostræ pijsimæ Dei genitricis Mariæ quædam sanctimonialis, omni morum honestate, omni que vitæ sanctitate inter cordales suas à primo succreuerat tempore, ei que speciale munus omnipotens gloriæ virginitalis, velut quoddam diadema capitis, concesserat. Sed cum instinctu superbientis angeli quædam de castitate ei subreperet elatio, aliasque iam dedignaretur consorores, virorumque consortia, quasi nunquam casura, incautiùs admittere, iuxta quod scriptum est, Ante ruinam exaltatur cor: magno blandientis inimici plausu pro dolor in foueam corruptionis incidit. Sed misera cõmixtionis opere perfecto, in se rediens, ingentis tristitiæ fluctibus penè in amentiam versa est, reputans & quasi per somni ludificationem hæsitās, quæ esset, vel quid fecisset. Inter hæc vbi anterioris vitæ puritas animi eius tetigit, velut ictu fulminis in corde perculsa gemitus & suspiria traxit amarissima, & instar repentini imbris cum ciulatu miserimæ vocis tota ruit in lachrymas. Verum cum degustata semel mortifera carnis delectatio, conquiescente parū fletu, vehementioribus incendijs eius mentem stimularer, metuens nè post, etiam ruptis publicæ verecundiæ frenis, in omnem præcepseretur impudicitiam, cælum suspiciens, altè ingemuit, orans, vt quia iam

Psal. 67.

Ante ruinam exaltatur cor.

Prou. 16.

Degustata semel carnis delectatio, post fletum, vehementius mentem in-

confundit.

confusionem animæ clam induerat, in apertam quoque ignominiam per conce-
ptum partumque criminosa proles veniret, quatenus publicis subiactis opprobrijs
superbiam cum luxuria humilis & poenitens deinceps effugeret. Id cum exorasset,
aliusque intumescens indicia violata castitatis oculis proderet alienis, illa omnis
consilij expers, quid faceret, quod se verteret, ignorans, omnium præ confusione
declinabat ad spectus: non somno, non esca, non potu, denique non ipsa vita dele-
tabatur, quoniam incomparabilis tristitiæ profunditatibus operata erat. Nihil iam
de peccati satisfactioe meditabatur, nil de poenis inferni cogitabat: solo, quora-
que vigilaret. Hanc prorsus esse regiam viam, quæ nullam declinans in partem, per se
gradientes in æternæ salutis patriam inducat. His doctrinæ fluentis ancilla Dei salu-
tem infusa, benedictione percepta, monasterium repetijt, matremque virtutum

Psal. 82.

Professio
castitatis.

Apoc. 14.

Luc. 22.

Admirandi
sanè mira-
culum.

Nō sunt hæc
accipienda
de sacramē-
tali confessi-
one, quæ sit
facerdoti:
sed quod nō
fuerit ausa
extra hanc
confessionē
cuiquā ape-
rire crimen
suum.

Iohan. 13.

Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine: de Christi cle-
mentia spem tota mente cōciperet. Ante eius ergo imaginem pro nobis crucifixi
corruens, templum sanctæ genitricis eius ingressa, his precum quærimonijs flebili-
ter vsa est: Domine clementissime, mearum miseriarum calamitas tuæ pietatis pe-
neret aures, nec meis offensibus prauitatis, tui plasmatris cōditior pius immemor
existas. Heu me coinquinatam, heu me professæ castitatis præuaricatricem, heu me
confusionis æternæ inuentricem. Merito nūc me cum maximo salutis meæ detri-
mento infra omnes conspicio, quæ dudum me ipsam nesciens, cum sim puluis & ci-
nis, supra omnes in immensum gloria sum. Quid congruentius tantam decebat
præsumptionē, quàm huius turpissimi volutabri detestabilis impuritas? Nihil mi-
hi iam aduersus tuam bonitatem, Deus, querelæ remansit iustæ, cum hæc omnia
propria patiar voluntate, cœno me tradens libidinis incestuosæ, dein ore proprio
imminentem publicam exprobrationem petens, & quidem audientia indigna,
sed vtinam in hac parte. Vt audiret, nō indicium sanctitatis, sed poena flagitij præ-
cedentis fuit. Vt miseræ mihi, quæ cælestis Agni perdidisti sectatum, quæ virginis car-
tici gloriam iam amplius non sperabo. Sufficiat mihi vel sola indulgentiæ via, &
his, te miserante, Iesu benignissime, confusio nibus erui. Ecce piæ genitricis tuæ pe-
dibus rea & gemens aduoluta, per eius suffragia tuæ consolationis gratiam humi-
liter quæro, conuersionis animodæ veritatem promittens, & perpetrati sceleris
amodò continentiam & poenitentiam. Hæc ea fletu maximo prosequente, qui re-
spexit Petrum fletem, respexit & illam misericors Dominus noster, & quantum
miserijs condoleat nostris, euidētissimo maiestatis suæ dignatus est monstrare mi-
raculo. Nam postquam clamare desijt, & à terra surrexit, vt erus illius detumuit, ma-
lè conceptus foetus euauit, ipsa præ gaudio largitus flens, debitam conuertendi
sponsonem implere non distulit. Annis siquidem non paucis iugiter in poeniten-
tia perseuerans, corpus vigilijs & orationibus attenuatum, panis & aquæ tantum
sustentabat edulio, sine cessatione lachrymas in humilitate fundens, & ex occasio-
ne sceleris admissi, priori vitæ sequentem longè anteponebat. Quantæ verò futuri
contritionis, hinc datur intelligi, quod exceptis alijs extrinsecus orationibus, præ-
terium inter diem & noctem ter semper percurreret, primò humili strata, secundo
genibus affixa, tertio stans: vt merito deficiente spiritu, membra quoque lassaren-
tur. Faciem cum macie pallor obduxerat, & diurnitas inedia atque vigiliarum,
viribus penè exhaustis, miraculum cæteris sororibus ingerebat, nil extrà suspicari-
tibus, quàm desiderio sponsi cælestis sponfam suam charitatis languore tabescenti-
tem: quippè quibus culpæ eius nullum patebat vestigium. Non enim tanti reatu
confessionem humanæ cōmittit fideli, quæ interdum nulla est, vbi maxime spe-
ratur, soli Domino fiducialiter clamans, Miserere mei Deus, miserere mei: quo-
niam in te confidit anima mea. Talibus cum, sicut dictum est, annis aliquantibus in-
sistens operibus, diuinam quæreret propitiationem, vbi iam de spe veniæ quid hau-
deret, ecce pestis antiqua superbiæ sub pedibus iacens, contra eam denuò caput at-
tollere cœpit. Quod illa cautè præuidens, & hanc esse causam ruinæ prioris ani-
maduertens, quauis lapsa, salubriter tamen edocta, suggestionis huius initia non
vt antè, negligenda duxit: sed festina sancti patris Annonis præsentiam adiens,
omnem suorum casuum ordinem subtiliter enarrauit, consilij & precum eius in-
uamina magno cordis moerore petens, nē ea rursus in similia prorūte, tanti tem-
poris poenitentia deperisset. Tunc sanctus pontifex secundum datam sibi sapien-
tiam consolationis verbum multipliciter proferens, eam non in proprijs viribus
sed in Deo confidere docuit secundum illud: Sine me nihil potestis facere: nil in
demoni

demonem atterere, quàm in humilitatis fundamento consistere, nulli se vel in cogi-
tatione præferre, præ omnibus humilia de se sentire: cæterum peccati transacti noxa
non teneri, si iugenda non præsumat iterare. Mentis quoque eius qualitate intima
consideratione perspecta, cum didicisset in elationis arma verti, quicquid præ cæteris
quasi sanctior specialius attentasset: salutarem sanctamque dixit esse viam, communis
vitæ limitem non excedere: se mandare, si nollet in interitum ire, nē conforibus
contraria, singularis vitæ aliquid vsurparer, cum comedētibus comederet, cum dor-
mientibus dormiret, itemque cum abstinentibus abstinens, cum vigilantibus quo-
que vigilaret. Hanc prorsus esse regiam viam, quæ nullam declinans in partem, per se
gradientes in æternæ salutis patriam inducat. His doctrinæ fluentis ancilla Dei salu-
tem infusa, benedictione percepta, monasterium repetijt, matremque virtutum
temperantiam mox ingrediens, totius honestatis & religionis prorupit in fructus,
communis vitæ lege contenta: nec vllam se virtutibus superiorem, ita decedens, in
illa congregatione reliquit. Hactenus nobis in descriptione vitæ vel morum Deo di-
lecti pontificis occupatis, iam tempus est aperire, qualiter quantumque per eum
profecerit in augmento diuinæ seruitutis Ecclesia Colonienfis. Id cum ingenij nostri
rarditas vt cunquē præsumat attentare, quis tamen ipso quoque carnis intuitu non
videat, omnem hinc eloquentiam magnitudini rerum imparem inueniri? Et primò
quidem mentis eius erga Deum & proximum ardorem plenè prosequi, laboris est
non minimi. Quod nē falsò iactare videamur, hinc historiæ sequentis sumamus ex-
ordia.

Vt omnes diocesis seu Episcopatus sui congregationes reformaret. Cap. 15.

Vm per omnes curæ suæ congregationes, cuiuscunquē professionis essent, s. Anno re-
regularis disciplinæ tramitem licentia deperisse doleret, alijs pro vitæ ne- format mo-
cessitatibus, alijs pro mundi cupiditatibus extrà vagantibus: vniuersorum nasteria.
Præbendas pro supputatione annualium reddituum largè disposuit, non-
nullas ex suis adaugens: vt occasione libertatis erepta, necessitatem iugi claustralis
cunctis induceret. In his exequendis Apostolicis vt bebatur præceptis, obsecrans vt
pater, increpans vt magister: interdum stimulos exorbitantibus ac recalcitrantibus
addens, & eatenus neglectam disciplinæ cælestis scholam temporibus suis mundo
reformans. Quibus studijs quo plùs charitate feruebat, eo sollicitius insistens, ad ma-
iora diuinæ laudis opera magis inflammatum accessit, quinque monasteriorum stru-
cturas ab ipsis fundamentorum initijs ad perfectum deductas, non animam tantum
sed & corpus omne, quinis à conditore sensibus institutum, ipsius addicens seruitijs.
Quinq; mo-
nasteria è
fundamētis
extruuit.

Vt primum monasterium suum, ad Gradus S. Mariæ, condiderit. Cap. 16.

Taque quod primum erat monasterium, quod dicitur, ad Gradus, in honorem
sanctæ Dei genitricis Mariæ, iactis fundamentis crexit, omni que varij decoris
elegantia pulchrè distinctum consecrauit, prædijs ad triginta Canonicorum
sufficiantiam copiosè delegatis: quos vndique scientia, vita vel moribus exqui-
sitos, illuc adunauerat. Ipse verò speciali deuotione dilectæ sibi Domine totus inha-
rens, cum eius patrocinij animam credidisset, etiam sepulturam in eodem sibi mo-
nasterio, adhuc futurorum nescius, extruxit, & quasi iam iamque migraturus, locum
frequentabat, pernox in orationibus, sua suorumque peccata lachrymarum flumi-
nibus expians. Cumque noctem totam sæpè duxisset infomnem, sub ipso lucis exor-
tus super mattulam, vel super nudam humum aliquoties super gradus in ingressu ca-
pitolijs se reclinans, vix puncto temporis oculis in soporem clausis, surrexit. Cuius
contritionis & abiectionis virtus non facillè credebatur in eo, quando quidem fami-
liarissimis suis non semper innotuerit, & ipse publicis obsequijs vallatus incedens,
aspectu ipso tremendus & gloriofus seculi dignitatibus fuerit: qui tamen inter pau-
peres Christi degens, mitis & humilis semper extitit. Nam vt à fratribus nostris acce-
pit, cum eis residens, nonnunquam subridendo intulit: Quàm magnum, quam-
que terribilem omnibus aulicis, veniens ad eos, me ingero? quomodo caput erecto
collo circumducens, sæuos oculos in vnumquenque retorqueo, totum me compo-
nens illi, sub cuius vestigia sint omnia ruitura? cum tamen inter hæc pauidus atque
timidus, longè deiectionis intus incedam, quàm vlli pateat fidei. Hæc suis ipse de se
confessus est. Cæterum quoties curiæ necdum præfens adesse nūciabatur, non laicus,
non clericus, non Comes, non alius quis potens, non Episcopus, non ipse denique
Xxx Rex

Temperan-
tiam hic di-
cit, quæ alijs
discretionē
vocant.

s. Anno re-
format mo-
nasteria.

Quinq; mo-
nasteria è
fundamētis
extruuit.

Capitoliū,
dicit domū
Capitulare,
vt vocant
vulgò.

Rex exceptus est, qui non habitum suum aliter excoleret, comam æquaret, gestus quoque suos eo præsentem temperaret.

Vt S. Georgij ecclesiam extruxerit, & quæ mira illic euenerint. Cap. 17.

Prosperis igitur successibus in consummatione templi, quod cœperat, vltus, vbi magis magisque desiderio supernæ iucunditatis æstuabat, exiguo deputans præteriti temporis labores, eminentioris meriti arcem cupiebat apprehendere. Vnde secundo copijs contractis, S. Georgij martyrijs ecclesiam extra murum construxit, annuis redditibus abundantem, iuxta quod exigebat illi congregatio facta clericorum. Ad cuius dedicationem votis omnibus inhians, reliquijs beati martyris adhuc acquirendis præpediebatur: & ecce, sicut ipso referente compertum est, nocte quadam sopore pressus, eundem martyrem ex interioribus oratorij S. Pantaleonis cum ingenti luminis frequentia procedere conspexit. Quem in amictu splendidissimo vultu roseo perfusum, cum mirantibus oculis ad nouam suæ deuotionis fabricam gradum direxisse specularetur, illo iam ingresso, mox euigilauit. Illic diuinæ inspirationis gratia tactus, aliquid suis votis consonum in illo pensit somno: tenebrisque finitis, omnis impatiens moræ, sancti Pantaleonis adiens sacrarium, auspice Deo, brachium præclari martyris Georgij sibi præsentatum, maxima cum veneratione suscepit: idque comitante multitudine, cum & processio solennis fieret per vestigia, quæ noctu martyr calcare visus est, ad locum, vbi ingressus est, baiulauit. Tunc secundum consecrationis ritum insistente clero cum pontifice, opportunitatem sermonis habendi tempus & locus expetiit. Repente igitur tumultu concitato, discursus hinc inde fiebat, nemine alium expectante, sed singulis præoccupantibus locum, qui voci prædicantis Episcopi vicinior æstimaretur. Alijs verò parietes, alijs domos & arbores conscendentibus, plurimi duas per grandes trabes, per quas ad ædificium muri dispositus erat ascensus, circumiacebant, innumeris subitus eas conglobatis. Igitur omnibus arrectis auribus & oculis in ora loquentis Episcopi defixis, trabes pressuræ nimietatem non ferentes, cum fragore magno corruerunt, ijs qui super eas erant, pariter ad inferiora labentibus. Cumque molem ruentium turba subitus stans excepisset, clamor & concursus ingens exortus est, nullo dubitante, magnitudinem periculi mortes plurimorum peregrisse. Sed postquam facto silentio, nullius læsionis vestigium in aliquo repertum est, maior laudis & admirationum vox ab omnibus insonuit: quibus diuinæ virtutis potentia meritum martyris ac sacerdotis tanto gloriosius, quanto iucundius patefecit. Huius itaque lætitiæ suauitate perfusus sacer antistes, brachium sanctum manibus sumens, ecclesiam ingressus est, resonantibus in hymnis & supplicationum vocibus hinc clero, illinc populo. Interea splendor igneus cælitus adueniens, ingredientem cum sanctis sanctum pontificem prosequutus est, visibiliter in templum descendens, per paucos eorum, qui foris erant, & propè nullis ab hac exceptis visione. Qua de re plus in exultationis voce cunctis perstreptibus, ipse tot diuinæ præsentis signis exhilaratus, magna cum securitate, magna cum deuotione totius ecclesiastici ministerij cultum peregrit.

Vt à quodam ignoto sene admonitus sit Sigebergensis monasterij acceleratione. Cap. 55.

Deinde cum totus in anteriora respiceret, eorum quæ retrò sunt, oblitus, in secreto cuiusdam noctis profunda quiete resolutis omnibus, more suo cœnobium S. Martini transiens, vigilijs nocturnis monachos insistentes aure cordis & corporis audiuit, grauitateque suspirans, ad presbyterum quendam occultorum suorum scientissimum, ait: Nunquid cordis tui ianuam non pulsas, quod in tota Colonia sopitis omnibus, hi soli diuinæ seruitutis sollicitudinem habentes, hoc tempore noctis ad psallendum Deo consistunt? Et me quidem nihil dignum ministris eius exhibentem, cum in omnibus negligentem meca tulerit infelicitas, quam maxime monachis hæc inuis vixi. Et cum peccatus feriens hæc dixisset, oculis ad sidera leuatis cum expansione manuum, corde & ore subiunxit: Te precor, vitæ mortisque dominator, & summe pater, te precor, vt huius lucis inducias mihi concedas, donec tuo munere proficium quid & in huius religionis viros elaborarem. Qua voce celos penetrante, domum regressus, primo mane limen beati Petri adijt: vbi residens in crypta secretius & psallens, à quodam superueniente sene, his verbis est admonitus: Nè

Cœnobium S. Martini Coloniae.

Ignotus quidam senex hortatur eum.

Hodie intra murum est Ecclesiam S. Georgij condit.

Ingressus est, nos addidimus: videtur enim in exemplari deesse.

Egregium sane miraculum.

Nè mora sit, venerande præsul, in extruendo requiei tuæ loco, quem Deo prædestinate in monte, qui à præterfluente fluuio Sigeberg cognominatur, habebis. Dixerat, ab adstantibus quasi delusor citius repulsus est, Episcopo vim verbi profundius, quam dici possit, excipiente. Cuius abhinc intentio non aliud, quam id, die noctuque voluens, qualiter ad finem peruenerit, expediendum est.

Quo pacto obtinuerit montem Sigebergensem. Cap. 19.

Palatinus Comes Henricus, vir potentis secularis & gloriæ, tunc temporis inimicitias aduersus innocentiam Deo dilecti pontificis exercens, cædibus, rapinis & incendijs per omne ferebatur Episcopium, ad deuastationem patriæ præsidio fretus in prædicti montis vertice. Hunc iustis exigentibus causis, anathematis sententia feriens Archiepiscopus, tandem ad satisfactionem coactum captiuumque traxit. Qui Coloniæ veniens, ad eius vestigia ruit supplex & poenitens, & accepto communionis & indulgentiæ loco, pro gratia se reconcilians Episcopi, beato Petro montem Sigebergensem dono contradidit. Tunc diu desideratum cernens sibi præsul patere negocium, portentis quibusdam, quæ de monte rumor inuenerat, quasi iam currens, accepto stimulo reddebatur incitator. E quibus hoc, multis ad stipulantibus, non improbabili ter fertur.

Palatinus Comes datus Petro montem Sigebergensem.

Vt signum Crucis multi in eo monte conspexerint cælitus appaerens. Cap. 20.

Intriacente propè milliario, vicus quidam Stieldorp dictus, memorato distat à monte. Huius incolæ Dominicæ diei festo tracti, sub iisdem diebus ecclesiam perentes, cum licentia populari varia conferentes, liberum quaquaversum dirigerent intuitum, contra montem prospicientes, repente signum Crucis cælo contiguum, quasi dependens vertici eius imminere cernebant. Quod dum pulchre ceu colorum varietate distinctum singuli mirarentur, qui prudentiores erant, ingens dicebant esse ostentum, per quod portenderetur, triumphum Crucis inibi digna veneratione frequentandum, cultoribus loci fide Crucis, non armis visibilibus, semper triumphantibus.

Signum Crucis in aëre conspicitur.

De visione duobus Græcis oblata, & monasterij in eodem monte ædificatione. Cap. 21.

Dvobis quoque peregrinis ex Græcia per idem tempus apud Veronam, quæ etiam Bonna dicitur, hospitantibus apparuit in visu magne claritatis scala, à vertice montis in cælum vsque subrepta, per quam miri candoris agniculi lætis gestibus ascendentes, ætheris alta penetrabant. Et hoc in bonam partem cunctis interpretantibus, ad ædificium montis, diuersis vallatus artificibus, pontifex accessit: quorum alij arbores succidentes, alij succisas abigentes, alij terram effodientes, alij lapides aducentes, omnes verò varijs in artibus pari studio feruentes, opus accelerabant, instante desuper Episcopo & exactoribus eius. Quid multa? De cælis auxilio præstito, consummatio templi prosperata est: quod anno Dominicæ incarnationis millesimo sexagesimo sexto, decimo Calendas Octobris, nomini sancti Michaelis Archangeli specialiter assignans, in honore omnium cælestium Virtutum sub patrocinio gloriosi ducis Mauricij sociorumque eius consecrauit. Cumque sanctæ Crucis aram sanctificaret, & in eam reliquias imponeret, lux igneo cælitus radians fulgore, pariter introire visa est.

Visio duorum peregrinorum à Græcia.

Templum Sigebergensis cœnobij consecratur.

Vt visio cælestis ignis inter sacramenta, S. Annoni apparuerit. Cap. 22.

EX quo lætum sumens auspiciam, cum in occidentali plaga monasterij versus Septentrionem, S. Martini dedicaret * sacellum, post peractum cōsecrationis * capellam officium ad altaris ministerium palliatus steterit. Vbi cum in contritione spiritus & compunctione cordis seipsum mactans, corporis & sanguinis Christi conficeret sacramentum, inter oculos & manus repente globus igneus emicans, tremenda voluebatur visione. Isque paulatim se colligens, torus est illapsus calici. Ex-pauit sacerdos, & vt ipse retulit, præ timore extra se penè factus, hærebat quid ageret. Temerarium iudicabat vltra manus ad benedictionem calicis extendere, quem tantæ maiestatis præsentia repleuerat: & ediuersò culpam formidabat, si desistens, vniuersalis Ecclesiæ ritum infringeret. Tandem occurrit animo, spiritus sancto reuelante, quod sui erat officij, benedictiones solitas percurrere: ceterum diuinæ dignationis fuisse, quod visum est, quæ etiam inuisibiliter id quotidie operaretur. His & similibus

Visio S. Annonis sub Missæ sacrificio.

electionem supernam suis aridere coeptis gratanter accipiens, locum augustissimis ædificijs excoluit, & exquisitissimis ecclesiæ ornamenti illustravit, & amplissimis aque in multorum fratrum vsus sufficientibus prædijs locupletauit.

Vt monachos quosdam ex Italia in Sigebergense cœnobium adduxerit, quantoque studio eos complexus sit. Cap. 23.

Hæc ex Schafnaburgensi, penè ad verbum.

Cum autem in omnibus Teutonici regni monasterijs cerneret antiquum illud regularis disciplinæ feruorem admodum refraxisse, & monachos à vita communi ad rem familiarem curam omnem studiumque cœuertisse, gratiæ radio angebatur animus eius, quòd ingentibus expensis nihil Deo dignum confecturus putaretur. Interea contigit, vt pro causa Reipublicæ Romam proficisceretur: cumq; nonnullas Italiæ regiones peragraret, principes eius regni, nè à Rege deficerent, suis exhortationibus confortaturus, ad monasterium quoddam, cui Fructuaria nomē est, causa orationis diuertit. Ibi admiratus monachorum arctissimam, & secundum Regulæ instiuta conuersationem, duodecim ex eis in opere Dei probatissimos secum rediens abduxit, & eos ad tradendum Gallijs eiusdem disciplinæ formulam, in Sigeberg constituit, prioribus monachis, quos aliundè assiciuerat, honorificè in locum suum remissis. Quod eius factum imitati cæteri Galliarum Episcopi, alij ex Gorzia, alij ex Cluniaco, alij ex Sigeberg, alij ex alijs monasterijs monachos euocantes, diuini seruitij scholam in suis singuli monasterijs instituerunt: adeoque breui conualuit felicitis huius facti amulatio, vt pauca intra Galliam monasteria videantur, quæ non iam nouæ huius institutionis iugū subacta receperint. Ipse verò monachos suos, iuxta quod in Fructuaria compererat, cernens arctissimis viuere disciplinis, & conuersationis eorum opinione longè lateque vulgata, multos ad mundi contemptum inflammari, & eorum magisterio se in via Dei erudiendos tradere, magnas Deo gratias referebat, quòd non confudisset eum ab expectatione sua. Omnem quoque diligentiam adhibebat, nè quam earum rerum, quibus corporis imbecillitati consulendum sit, penuriam sustinerent. Honorabat ac venerabatur eos, vt dominos suos; nec solùm Abbati, sed decanis etiam monasterij ita subditus discipulo obtemperans erat, vt ad primum eorum imperium, quantumlibet grauibus publicæ seu priuatae rei negocijs implicitus teneretur, illicò exoccupatis manibus surgeret, & omne quod iussissent, instar vilis mancipij exequeretur. Cibos summa industria confectos quotidie, dum adesse potuisset, ipse eis inferebat, ipse apponebat, ipse potum miscebat, ipse quasi diuinas inter hæc singulorum exosculabatur manus, ipse reficiētibz ad omne obsequium quolibet famulo promptior paratiorque assistebat: intentusque lectori, postquam omne ministerium peregisset, in ascensu graduum, satis humiliter contentus scēde, quiescebat. Silentium quoque ac cæteras monasterij consuetudines, dum inter eos versaretur, ita attentus sollicitusque seruabat, acsi pro excessibus suis ipse quoque quotidie in capitulo eorum causam dicturus, & sententiam accepturus foret. Nullus vnquam pater tali erga filios ducebatur affectu, nulla mater. Omnes vt se diligens, singulis compatiēbatur, & animam suam pro vnoquoque paratus impendere. Hoc eius in Sigeberg, hoc in Saleuel, hoc in Grafcas, locis scilicet post ab eo constructis, studium erat, hic mos, hæc institutio.

Quam reuerēter eos habuerit.

Silentij feruar vt monachus, & cæteras monasterij consuetudines.

Modò charissimus, modò planè inuisus est Imperatori

In periculis ad monachorum precibus recurrit.

Quanta à Rege perpeffus sit iustitiæ causa, quanti que fecerit Sigebergensium monachorum preces. Cap. 24.

Porrò à Rege grauissimis sæpenumerò dissidens inimicitijs, nunc quidem in summam familiaritatem, & penè in regni consortium ab illo assumebatur: nunc verò, quoniam ea quæ in regno præter æquum & bonum perperam gerebatur, vehementer detestaretur, & acerrimè impugnaret, cum cõtumelia de palatio eijciebatur, & ad extinguendum nomen eius, totum regni robur concitabatur. His vicissitudinibus per plures annos cum Rege concertationem habens, semper velut ad turrim fortitudinis recurrens, Sigebergensium fratrum preces in auxilium assiciuit. Vndè quodam tempore Rege pessimis aduersum se consilij inflammato, pergens ad curiam, fratribz in horti cultura generaliter repertis, ait: Commotionis & indignationis regis non inscius, iturus ad palatium, Deo me vobisque cõmendo. Vos clypeus meus estis, vos præsi diu meum estis: vos, inquam, filij dilectissimi, omnia mea estis. Nulla mihi spes in militibus meis, nil præsumptionis est in armis eorum. In

In fide loquor: maior mihi fiducia est in vobis, quàm in omnibus illis. Itaque sit in benignitate Saluatoris, & in potestate vestræ dilectionis, quemadmodum à Rege vel à suis excipiar. His dictis, profectus est, & plerunquè per imperium eius, qui ponit terminum mari, Rex à feruore cordis sui desistens, cum paulò antè necem, vltimumque si copia fieret, exterminium Annoni & omnibus, quæ eius essent, minaretur, eo veniente, quasi diuinitus impulsus surgens, osculum pacis ei cum magna dilectione porrexit. Quapropter in stuporem versi quique circumstantes, inter se susurrabant: Vbi nunc iræ? vbi minæ? vbi tot insultationes paulò antè habitæ? In his omnibus Dominica vox consideranda est, quæ sic promittit: Ego me glorificantes glorificabo. Et reuerà non modò nostris, sed & retrò temporibus difficilè inuentus est, qui tantam præ se ferret maiestatem ad seculum, tantam humilitatem erga Deum.

Ierem. 5. Hæc mutatio dexteræ excelsi.

1. Reg. 2.

Quæ priuilegia Sigebergensi monasterio attribuerit. Cap. 25.

Igitur postquam voti sui compos, monachos suos in diuinis rebus ad omnium imitationem singulariter florere conspexit, omnem pro eis sollicitudinem in futurum extendens, publicæ excommunicationis & æternæ damnationis vindictam protulit in omnem hominem, quicumque eis ad nocendum pertinax & multosus incumberet. Deindè authoritatis suæ sigillo roboratam paginam fecit, in qua sub eadem contestatione decreuit, nè quis primam monachorum illorum consuetudinem immutare præsumat: nè quis Abbatem ad aliquod curiale seruitium, aut non regulare officium constingat: nè quis Episcopus, vel suorum quicumque eo loco standi potestatem habeat sine licentia Abbatis: nè quis aduocatus aut sub defensor, nisi quem voluerit Abbas, eidem monasterio vel bonis eius constituatur. Et vt maior his constitutionibus inesset authoritas, priuilegium Apostolicæ sedis Romam pergens expetijt, quòd adhuc in pace & concordia agente Ecclesiâ, in hæc verba rescriptum accepit.

De Sigebergensibus quæ statuerit.

Litteræ Alexandri Pontificis. Cap. 26.

Alexander Episcopus, seruus seruorum Dei, Annoni Archiepiscopo sanctæ Coloniensis Ecclesiæ, in Christo Iesu fratri charissimo. Quod à nobis, Deo dilecte frater, expetis, ex officio suscepto & auctoritate Apostolica vniuersis debemus ecclesijs. At mihi tecum, in Deo dilecte frater, aliter agendum est, quippè apud virum religiosum, & reuerà tam operibus, quàm nomine Episcopum. Itaque ex parte Domini nostri Iesu Christi, & sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctorumque Apostolorum Petri & Pauli, omniumque sanctorum & electorum Dei, confirmamus & coroboramus Abbatiam illam in perpetuum: nè qua persona magna vel parua, non aliquis successorum tuorum, non Rex aut comes, nullus, inquam, hominum ex ea quicumque ad destructionem loci demoliri audeat: verùm omnibus inibi collatis atque conferendis, pax sit permanens & inconuulsa: & prima ista, qua modò instituantur, apud monachos permaneat consuetudo, si que illis de Abbate libera electio. Si quis huius nostri priuilegij temerè violator extiterit, perpetui anathematis vinculis se innodandum nouerit, nisi fortè respiscens, dignè satisfecerit. Qui verò pia deuotione obseruator esse studuerit, peccatorum suorum omnium consequatur veniam, & æternæ beatitudinis gloriam mereatur. In quibus Papæ dictis facilè datur aduertere, quantæ sanctitatis & venerationis iste nostrorum temporum singularis præsul in pectore tanti Pontificis habitus sit, quem virum religiosum, & reuerà tam operibus quàm nomine Episcopum, sic vigilatè appellauit. Exemplar quoque regalis decreti ponimus ex parte, nè lateat lectorem, legitima præfati cœnobij non leuiter infringenda.

Vide quid Pontifex de illo testetur

Habes hic aetatem Authoris huius historici.

Item scriptum Imperatoris. Cap. 27.

Henricus diuina fauente clemētia Rex. Cunctis Christi cultoribus, nostrique fidelibus, tam gignendis, quàm modernis innotescat, qualiter charissimus nobis Anno Archiepiscopus monasterium, quod in monte Sigeberg construxit, nostræ tutelæ & defensionis subdidit, & mercatum, telonium, monetam atque prædia, cum omnigenis ad hoc quæsitis & datis, siue quærēdis & dandis, villatibus, nostra regali authoritate firmari & corroboreari postulauit. & post aliqua: Itaque monasterium & omnia, ad hoc pertinentia, in nostram accipimus defensionem, & regio more hanc indè conscripta chartam, propria manu corroborauius, & sigilli nostri impressione insigniri iussimus.

Imperator idè monasterij in sua defensionē accipit.

Vt alia duo monasteria S. Anno condiderit. Cap. 28.

Apoc. 22. Alia duo exstruit monasteria.

Matt. 25.

Nundinae Coloniae.

Ardenti febre laborat vir sanctissimus.

Obserua sancti viti pii animi.

Ioan. 13.

Charitas vincit morbi vim.

Notalector

Luc. 7.

Post hac prudentissimus pontifex, adhuc huius vite dies sibi concessos videns, ob id quod scriptum est, iustus iustificetur adhuc: duas monachorum congregationes addidit: vnam in regione Vuelfalorum, loco qui dicitur Grafcaf: aliam in confinio Turingorum & Sclauorum, loco qui dicitur Saleuel. quarum prior in honorem S. Alexandri martyris & sex fratrum eius: sequens, in honorem principis Apostolorum ab ipso consecrata est. Has structuras & praediorum sumptibus abunde ditatas, ad normam Sigebergensium viuere instituit, adductis illuc eiusdem coenobij fratribus. Tunc demum numero quinque virginum prudentium perfecte admissus, non in visu, non in auditu, non in gustu, non in odoratu, non in tactu sponsi venientis offendere dignus erat vultum, per singulos sensus deputatis, qui perpetuis orationibus, vigilijs & eleemosynis, digno caelestis Regis conspectibus ornato, & viuente eum & mortuum excolerent. O vere felix, nimiumque felix, qui tantorum fultus intercessionibus, si quid per quinque sensus deliquisset, venia poterat aboleri facili. Cuius dilectioni quam vicem debeant sui alumni, magnopere singulis curandum est: qui totus in ipsis, vt vnica mater vnico pendens in filio, nonnunquam corporis debilitate sustinuit ex compassione, qua erga illos afficiebatur. quod vno satis elucebit exemplo.

Vt quandoque febris laborans, nihilominus in caena Domini pedes suorum abluerit, & paulo post mirè curatus sit. Cap. 29.

Instabat aliquando Paschalis festi singularis & iucunda celebritas, & confluentibus Coloniae non solum ex omnibus prope Rhenum ciuitatibus, sed & de transmarinis, & adhuc remotioribus prouincijs absque numero populis ad nundinas toto orbe celeberrimas, fiebat vt ex ipsa frequentia geminum Coloniae sibus immineret tripudium. Verum, quod huius laetitiae pulchritudinem magna poterat ex parte fuscare, vehemens februm ignis inuasit Episcopum: qui & decidit in lectum. Cumque Dominicae coenae dies illuxisset, & ipse membris omnibus defatigatus, ministerium sacri mandati se desperare et implere posse, quod speciali semper deuotione suo tempore frequentare solebat, maior ex tristitia morbus cordis eius intima penetravit. Coepit enim varijs intus aestuare cogitationibus, qui foris estuabat febribus: & nunc quidem, ne fructu tam pij priuaretur obsequij, ad id exequendum modis omnibus surgere definiuit: nunc vero perpensis imbecillitatis suae viribus, vix ad primum motum sufficiens, stultitiae proximum iudicauit id conari velle, quod, nullo dubitante, facultatem excederet. Hoc gemino cordis consilio die consumpto, aderat hora, qua Rex summus, tremantibus Angelis, seruorum vestigia perens, humilitatis suae exemplum factis & dictis fidelibus suis ingessit. Quod pius vir intimo mentis oculo considerans, in maximam afflictionem incidit, dum timuit ab eius excludi consortio, quem in hoc facto non imitaretur & infirmus. Tum vero rotus versus ad preces, petijt vt omnium Dominus, cui praesto est, cum voluerit, posse, suis adesse dignaretur desiderijs, concessis viribus, quas intentio pia supplex exigeret: praemissoque puero, fratribus mandatum direxit, vt breuissimo temporis interuallo, se, sine dubio venturum, sustinerent. Illis inopinato nuncio retentis ab officio sacro, postquam cunctantius Episcopi praesentia offerri coepit, priores expectationis radio exacerbati, miserunt ad eum, dicentes: Nobis quid expectemus ignorantibus, hora pertransijt, & iam nocte vicina, hodierni diei reuerentiae in imminutione diuini cultus, non sine dolore plus iusto certe derraemus. Mox igne charitatis, februm ignes mitigante, lectum relinquens pontifex, fratres adijt, & ex more linteo praecinctus, ad ablutionis mysticae ministerium praeter spem omnium processit. Hic quam humiliter, quam pie, quam deuote velut ad ipsius Domini vestigia procubuerit, quomodo per singulorum pedes lachrymans, eos capillis venerandi capitis sui terferit, & osculo suppliciter honorauerit, illam quondam poenitentem Mariam in oculis cordis semper habens, lectoris prudentiae derelinquo. Seditibus autem singulis in ordine suo, congregatio beatae Mariae semper virginis, ipsius olim studijs elaborata, iuxta suam dispositionem vna nihilominus tenebatur in parte. Ad quam, consummato in caeteris charitatis suae & deuotionis opere, veniens, intimo dilectionis oculo defixus in illam, recordabatur & aliarum in Christo per se congregatarum. Interim & prior ad animum redijt infirmitas. Hinc factum est, vt suorum quandoque desolatio cor eius pulsans, tanta

subito

subito miseratione eum commouerit, vt dolore correptus, in terram rueret, iamque moribundus, & omni membrorum officio destitutus, gestantium manibus ad lectum reportaretur. In eadem infirmitate triduo iacens, respiciente Domino piam eius sollicitudinem, qua timebat ne grex suus sacri verbi pabulo per sancta solennia careret, in ipsis Dominicae resurrectionis vigilijs mirabiliter sanatus est. Cum enim matutinalia signa insonuissent, repente quasi diuino tractus instinctu, prosiliit de lecto, & reclamante puero cubiculario, qui eum doloris infania suspicabatur agitari, calceamenta cum vestimentis vix extorquens, ad ecclesiam latus processit. Porro cunctis in admirationem versis, ipse cum alijs cantans, & psalmum dicens ei, qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi: ad tertiae quoque lectionis enunciationem accessit, solito iucundius & hilarius eam perlegens. Ex hoc pastor bonus ouium, pulchris & paschali cultui condignis alludens tripudijs, generale gaudium suis extulit & cumulat gaudijs, totam solennitatis illius instatiam tam iucunde, tam deuote, tamque studiosè peragens, vt nulli dubium esset, quin ad haec peragenda, dextera Christi resurgens eum a lecto doloris erexerit.

De eius fama celeberrima, & studio erga monasterium Saleueldense. Cap. 30.

Patere cuius famae vel nominis vir tantarum inter suos virtutum, apud exteras quoque barbarasque nationes fuerit, hinc aestimari potest, quod Anglo-rum Danorumque Regibus amicitia iunctus, donis & legationibus eorum crebro honoratus est: quod Henticum Imperatorem in Pannoniam perrexit, cum regno patriaque pulsum, & ad se profugum Hungarorum Regem reduceret, ipse per inductriam suam in subingandis hostium castris, cunctis illic armis plus praestitit & effecit: quod cum epistolis legatos suos ad Graeciae Regem direxit: qui reuersi, Domini ligni partem non modicam, aliaque regalium donorum insignia Rege transmittente, ipsi praesentarunt: quodque Regina Polonorum, ex Teutonici oriunda, fama nominis eius ducta, ad inuisendum eum properauit, eiusque ditioni Saleuel, & quaeque cohaerentia concessit, acceptis ab eo variarum specierum & precarij condignis precijs. In quo loco, sicut paulo superius commemoratum est, coenobium construxit, quod speciali quadam veneratione semper dilexit, tum propter expertam inibi caelestis gratiae praesentiam, tum etiam ob lucrum paganae gentis, in circuitu commorantis. Nam frequenter tumultum Coloniae declinans, illuc secessit, ubi spiritualibus studijs occupatus, quaedam diuinæ laudis carmina vel hymnos composuit, quibusdam etiam reuelationibus interfuit, & contemplationi vacans, suata quietis dulcedinem praegustauit.

Subito mirabiliter reualefcit.

Psal. 67.

Exteri quoque Reges cum venerantur.

Componit hymnos quosdam.

Vt crebro testatus sit, sibi nec nummum vnum reliquum esse. Cap. 31.

Cum autem diuitijs & gloria cunctos in regno praecederet, quod forsitan fidem excedit, saepe nec nummum, & propè nec nummi precium sub sui iuris custodia reperit. Quicquid enim ab huius mundi diuitibus vel emendo, vel in precariâ accipiendo, vel aliter acquiserat, mox in pauperes, vel ecclesiarum ministris expendit: hoc propositum habens, ne minimam saltem rem in omni proprietatis suae iure moriens post se relinqueret. Denique nunc multis, nunc paucioribus, aut certe singulis e fratribus nostris, coram eo positus, Quid, inquit, hominum estimatio me quasi magnum diuitemque celebrat? En exceptis vtenilibus capellulae, ministerijque pontificalis & hoc annulo, nescio me saltem vnum hodie possidere denarium. Nec enim inexplibilis auaritia thesauros meis congreo claustris, vnde vel Regis, vel suorum vita periclitetur, aut ingluuies satietur, eorum edacitati me satis in hoc obuiante, vt nec affem vnum oculos claudens, inter illorum vngues relinquam. Cuius verbi quis finis fuerit, patet ex eo, quod in aegritudine, qua mortuus est, alienis fouebatur operimentis: quotiesque manibus ferebatur in occursum sanctorum, quosiam infirmus in suis liminibus ipse visitare non praualens, ad se visitandum plerumque deferri voluit, habitu proprio carens, interim ab aliquo canonicorum contempis. O quantus Ecclesiarum defensor ille exiit, quam impenetrabilis inimici Christi murus: non ex illis, in quos prophetia dirigitur, Non ascendentis ex aduerso, nec opposuistis murum pro domo Israel, vt staretis in praedio in die Domini: qui summi pastoris imitator bonus, animam suam pro ouibus suis obtulit, dum nunquam more mercenarij lupis ingruentibus cessit: sed semper eos aut verbo seuerissimae increpationis, aut gladio iustissimae excommunicationis

Omnia sua ecclesiarum ministris & pauperibus elargitur.

Ecced pauperate voluntariam cauci priuicipis.

Ezech. 13.

Ioan. 10.

insecutus est, interdum etiam impudentiores quasi militari manu deterrens, porro contra omnes orationis iniuriam scutum arripiens. Extant eius innumetabiles pro Ecclesia sudores, nec possint commemorari omnia, quae pertulit ab impijs. vnum duntaxat, in quo potissimum orationis eius vis & efficacia cognoscitur, ad terrorem eorum, qui nunc quoque caelis inuectio impudenter obloquuntur, inferimus: vt vel sero respicientes, quid, cum Christo viuens, possit, attendant, quem carne tecum, tantum potuisse forsitan mirabuntur.

Quae à Comite Palatino perpeſsus sit, & quid illi Comiti tandē acciderit. Cap. 32.

Sigeberg, Latine Victorius vel Victoris mons.

Comes Palatinus fit monachus.

Deserit monasterium.

Vastat diuionē S. Annonis.

Postquam mons Sigebergensis, qui vertitur in victoriam, victor vtique vitorum, tradente Palatino Comite, ditioni S. Petri cessit, idem magna tyrannidis vir, quasi sopito peruerſitatis igne, Gorziam venit: vbi deposito pompae secularis singulo, monachicae paupertatis habitum sumpsit. Egit hoc arte sua diabolus, qui substantiae spiritualis & angelicae dignitatis creatura, per subtilitatem naturae suae nonnunquam ex anterioribus futura perpendit, & semel obnoxios gehennae, mille circumueniens dolis, dupliciter filios eius efficit. Hac vsus fraude circa virum hunc, cum post aliquod tempus à professione fallaciter usurpata deturbans, amplexus coniugales resque familiares repetere suasisit, & coniunctis sibi nequitiae suae septem spiritibus, cor eius intrans, in omnem deinceps flagitiorum voraginem praecipitauit. Is exosos habens omnes Dei seruos, vt potè refuga, bella mouit, seditiones concitauit, & ad suae perditionis cumulum, ad extinguendum nomen celeberrimi tunc pontificis Annonis, Agrippinensem urbem post rapinas & incendia, post caedes & detruccationes plurimorum, hostiliter aggressus est. Ibi cominus cum armatorum multitudine sedens, omnia per circuitum quasi saeuus aper deuastauit, ignem pariter & ferrum miscens. Interim sacer pontifex intrinsecus cilicio reclusus, minori pro se, maxima verò pro commisso sibi grege sollicitudine aestuans, die quadam cum processisset ad murum, vidit procul ignem micantem, & vicorum nuper incensorum flammam fumumque in sublime conscendere, incolis ex vno latere fugientibus hostes, ex altero ignes. Ad quod spectaculum pastor pius intimo dolore traectus, non aliter, quam si gladijs omnium confoderetur hostium, ingemuit, & miserabilem emittens vocem: O me miserum, inquit, o me peccatorem, & o nimis infelicem, quem tanti mali, tanti doloris, proh dolor, inspectorem atas ingrata protraxit in hanc horam. Moxque loco cedens, intra matricis Ecclesiae limen sese recepit, & ante protectoris sui sancti Petri memoriam ruens, has lugens & euilans edidit voces: Heu heu Domine, quid commemuit grex & ouile tuum, vt sic rabidis luporum dentibus expositus, eorum moribus atrederetur, eorum faucibus deuoreretur? Se laedentes non laeserunt: laesi vicem non rependunt, gratis iugulantur, sine causa sedibus pelluntur, & quicquid poenarum pessimus quisque distante iustitia luit, hi, sola imperante crudelitate, longè durius exoluunt. Ecce qualis clamor viduarum, quantae pupillorum & orphanorum miseriae, quot pauperum contritiones te susceptorem eorum, te iudicem eorum, iamiam necessarò pronocant ad iudicium. Miserere, pacisque nobis serenum adspira diem, in eum, cuiuscunque causa talis Ecclesiae tuae tempestas imminet, tuae vindictae determinans sententiam. At verò Colonienſibus ad arma conclamantibus, ac pro defensione ciuitatis hostiles imperus bellicis apparatus hac illac per murum obseruantibus, tyrannus quidem velut dissimulans, in castrum suum, quod Cocho mo dicunt, se contulit: magis autem, vt viribus & multitudine se sequentium illic adunatis, iudicium sanguinis cum Episcopo eiusque ministris publicè committeret. Contra quem cum Episcopi milites nihilominus omnibus armarentur viribus, & studio partium quidam consanguinei cum Palatino, quidam cum Episcopo ordinarentur, essetque ciuilibus belli periculosissima cunctis suspicio, sanctus pontifex graui pressus angustia mentis, quod è duobus tolerabilius eligeret, ignorabat. Si superbiam hostis armis humiliare decerneret, occurrebat inhumana crudelitas, & miserabile scelus, cum frater fratrem, gener socerum, socer generum hostiliter prosternerent. Si verò aliter vellet, imaginarijs oculis expugnandae urbis miseras, ecclesiarum destructiones, clericorum vel monachorum contumelias, viduarum pauperumque necessitates, postremò iuuenum & senum indiscriminatas caedes attendebat. In huius articulo necessitatis quod primum, quod maximum, quodque certissimum erat solatium, totum se contulit ad Dominum, cum ieiunijs litanias ordinans, & diuersa sanctorum oratoria

Episcopus se munie contra eum precibus, ieiunijs &c.

lustrans. Iamque futurus quasi praesens timebatur hostis, & sacerdos cum populo circumstans, tristes meditabatur causas, nec tamen à psalmorum modulatione cessabat. Cumque ordine venisset ad * tricesimum quintum psalmum, cuius est initium, Iudica Domine nocentes me, atque in eum altius intenderet, ex ipsa psalmi conuenientia dolor cordis eius increſcebat. Vbi autem ad versiculum illum, Veniat illi laqueus, quem ignorat: ventum est, quasi praesagio quodam de aduersario tactus, infremuit spiritu, lachrymisque cum voce prorumpentibus, eundem, diacono stupente, denudè repetiuit, dicens: Veniat illi laqueus, quem ignorat, & captio quam abscondit, apprehendar eum. Hoc quomodo protulerit, orantis ne affectu, an potius spiritu prophetantis, vel, vt melius reor, vtroque modo, historiae nil obest: quandoquidem paucis euolutis diebus, laqueus, quem praedixit, incomprehensibili superni arbitri iudicio tam terribiliter hostem ipsum irretiuit, vt inaudito seculis furore, uxorem suam, propter cuius mortiferam dulcedinè apostatauerat, proprijs manibus interficeret. Nam militum praefectis bellantium acies foris instruentibus ad futuram, quae sperabatur, cum Episcopo congressionem, ipse residens in cubiculo iuxta suae cupidinis sociam, praesente Domino, nec diutius calamitates innocentium sustinente, in amentiam verſus est, ac mox dependentem arripiens bipennem, dilectae coniugis Adelheidis caput feriens amputauit, cursuque fores egressus, plausu manuum & cachinno, quid egisset, insanienſis, vt erat, more exposuit. Exhorruit ad tam triste piaculum omnis aetas, omnisque conditio, cessauitque tam operosa bellica conuentionis apparatus, singulis ad propria recedentibus. Ipse verò princeps & author seditionis captus, vinculis que à suis intectus, quando superuixit, furiosus & impositus sui mansit, proprijsque calamitatibus contentus, in alienam cladem amplius grassandi nec copiam, nec voluntatem habuit. Tunc pius sacerdos, vnicum caelestis magisterij suis temporibus exemplar, opere complens illud Dominicum, Orate pro persequentibus vos, & beneficiis, qui oderunt vos: mulierem miserabiliter interemptam, officiosè ac nimis flebiliter terre commendauit, filium eius in sua suscipiens, affectu benignissimo nutriuit, multisque beneficijs in dulgentissimè remunerauit. Exinde Colonia pace repleta, pastoris sui iucundabatur in operibus: qui non solum diuersis misericordiae deditus erat officijs, alens egenes, vestiens nudos: sed & ecclesiasticae religionis decus amplificauit, monasteria construens, ministris Dei necessaria procurans, & semper in perquirendis & honorandis sanctorum cineribus infatigabili satagens studio.

Palatinus suam uxorem interfecit.

Mente capitur.

Vide iudicium Dei, & time.

Matt. 7.

Studij eius erga sanctas reliquias.

Vt beati Innocentij Thebaei martyris corpus in Sigeberg adduxerit. Cap. 33.

Cuius rei desiderio tempore quodam Romam ingressus est, Romanorum Archicancellarius, suae deuotioni pariter & Ecclesiae consulturus utilitatibus. In quo negotio non paruo illic tempore insumpto, Apostolicae benedictionis imperato comiteatu, se cum suis ad regrediendum ocyus abſoluit. In eo autem positus itinere, precibus contendit ab Adelheida, tunc Alpium Cortiarum Marchionissa, vt Thebaei regionis reliquias, eius authoritatis iussu mereretur ab Agaunenſibus, eius quippe ditionis erat locus ille. Quò perueniens, licet splendè ac populariter, vt non solum Archiepiscopum Colonienſium, sed & Archicancellarium totius Italiae decebat, exciperetur, consilio tamen & prudentia magis, quam potestate, sibi censuit illic agendum. Proinde donis & promissionibus ad voluntatem suam flexum habens sacrarum aedium custodem, remotis aliarum personarum impedimentis, in secreto noctis paucis suorum admissis, ecclesiam ingressus est, vbi sacratissimum beati martyris Innocentij corpus vna cum capite sancti Vitalis, reuerenter extulit, & tam sui voti prosperitate, quam etiam suspitione alicuius in populo perturbationis actus, protectionem maturius imperauit. Christo ergò via praeduce, post emensum peregrinationis suae pelagus, moenia Sigebergensis coenobij contingens, sanctorum reliquiarum thesaurum auro preciosiorem, cum magno populorum tripudio, qui eo die confluxerant, illic intulit tertio Idus Maij, qui dies Dominicae ascensionis tunc gaudijs illustrabatur, ab incarnatione Domini post millesimum sexagesimum nonum anno septuagesimo vertente, fratribus cunctis & de patrocinio caelitus collato, & de praesentia diu desiderati patris pio gaudio solenniter se agentibus.

Insertus Sigebergense monasterium corpus S. Innocentij martyris.

Vt sancti Caesarij brachium ab Vrbe Coloniā attulerit. Cap. 34.

Hoc

Hoc rumore Colonienfes quoque taeti, frequentia magna Cleri fimulque plebis, eum ciuitatem fanctum poft hac ingredientem, fufceperunt. At ille, ne quas ex Italia diuitijs opes aduexerat, fuæ fedis conciuibus minis communicaffet, elegantis artificij * facellum, templo S. Georgij contiguum, in-
 * Capellam
 Hodiè eft ecclefia parochialis S. Iacobi.
 Hæc in periculis primum afferuit præfidium, laudibus Chrifti nullum præponere periculum: ipfos oculos in fpecturos, fi tantum stare deliberaffent, quam uelox, nemine obfiftente, furentis incendij feres interitus. Adhuc eo talia profequente, cum nonnullis contra facientibus, cæteri pro uerbi Dei reuerentia gradum fixiffent, adfpicientibus cunctis, uelut inundatione defuper fufa, momento temporis totus oppreffus eft ignis, & ad maiorem Chrifti gloriam, regnate non minimum fuper eos incendio, quos ardor auaritiæ non paffus eft in audiendo facerdote perdurare, ij, qui uerbis eius affenfi fuerant, ne leuis quidem fcintilla uelut in omni fupellectili fua repere- runt. Vnde materiam dicendi fumens Epifcopus, in longum protraxit fermonem, multa de dæmonum infidijs, multa de Dei clementia differens: finem, non initia, in Chriftianis quæri: cæterum coepiffe bonum, nec perfeciffe, non modo nulli mercedi, fed & fupplicijs obnoxium affirmans. Poftremò in extollendis fanctorum laudibus immorans, hoc relatione dignum, cunctis fufpirantibus, annexuit.

Relatio eius de quodam Andrea mortuo, fed paululum reniuifcente. Cap. 35.

In urbe Roma uir quidam Andreas nomine, non opere, diuitijs & uitæ delicijs affluens, laxæ conuerfationis amplam tercebat uiam, animam oneri, corpus habens uoluptati: cui præter nomen Chriftianitatis & emortuam fidem, Chriftianæ religionis nihil uidebatur inefle: excepto, quòd beato Cafario martyri deuotus, ecclefiam eius cum cereis frequentare folebat. Hic generali mortis conditione præuen- tus, ferò fui pœnitens, uelut effluit fpiritus. Nec mora, corpus in feretro compo- fitum, flentium & plangentium amicorum trifti ambiebat obfequio, fepulturam eius ob quædam impedimenta in diem alterum differentium. Itaque protractis ad medium noctis excubijs, alto fentio cunctis, altoque ftupore perfufis, repente fere-
 Homo mortuus reuiuifcit.
 Vide quid conferant fanctorum patrocinia.
 trum moueri coepit: eleuansq; caput, qui iacebat exanimis, cum vndique circunfpi- cients, amplio rem uidentibus terrorem incuffiffet, fugæ præfidium nonnullis arrip- entibus, omnibus uerò pariter mente confternatis, in feretro refedit. Interim pru- dentiores fidutia nonnihil refumpta, procul quibusdam fubfiftentibus, propius ac- cefferunt, & in fpecto diligenter homine, quid rei contigiffet, fciscitati funt, uerum phantafijs diaboli luderentur, an infueta mortalibus lege ab inferis rediuuius emer- fiffet, uel, quod magis erat in fufpitione, languoris immanitate pro mortuo habitus, oculos tantum intuentium fefelliffet, cæterum uitam non planè amiffiffet. Ad hæc il- le grauiter fufpirans, Non, inquit, fimulatè, fed uerè mortis incidi fortem: at uerò perpetuæ mortis fententiam & in anima & in corpore, pro dolor, luerem, fi Cafar- rij martyris Deo digna non interceffiffet fupplicatio. Subiungensque fecundum tenorem interrogantium, ubi fuiffet, quid uidiffet, & ut rediffet, ita ait: E cor- pore uolenter eiectus, ad terribile nimisque pauendum Chrifti folium ducebar. Ibi circumftantibus cum tremore millibus Angelorum, ego miferimus confcientiæ reus,

reus, nec oculos in quenquam illorum fupplex attollere præfumebam: folummodo illi iudicis triftem fententiam accipiens, à teterrimis & horrore plenis dæmoni- bus ad æternæ damnationis loca traherbar abfque mifericordia. Pectusque feriens, uenim ftebiliter ingemifcens, Illius, inquit, horæ miferia nullis dignè exponenda uerbis, mei cordis memoria nunquam elabitur. Cumque me flentem procaciffimi dæmones cachinnantes, meisque cafibus infultantes, ad perditionem atrociter im- pellicerent, preciofus martyr Cefarius, meis calamitatibus piè commotus, cum fauore Dei genitricis, fanctorumque Apoftolorum & martyrum, præcidit ante Do- minum, uulnerum fuorum ftigmata demonftrans, & dicens: O clementiffime Do- mine, tremendi nominis tui caufa hæc quondam libèter excepi, nec erat in his perfe- rendis, licet caro gemeret, uilla reluctance mentis: dum modò temporalium tormen- torum afperitate corpus femel enecatam, nullis deinceps triftitæ ftimulis uel animam, uel carnem, te præfide, afficeret. Quid itaq; te, qui pius es, in fpectante nouis in corde doloribus denuò premor? Ecce qui meo credulus patrocinio, uitam fuam mihi commiffit ex integro, præceps impellitur ad inferos, iamque meritò ftultitiæ argui- tur, qui uana fpe feductus, me coluerit ut uitæ fuæ gubernatorem, quem in alleuan- dis faltem fupplicijs habere non poftit intercefforem. In his uocibus eo coram Chri- fto Rege iacente, piiffima Dei genitrix uirgo Maria, cum reliquis fanctis fe adiu- gens, filium & Dominum fuum ad uoluntatem martyris fui flexit: per cuius imperi- um pellim dæmonibus ereprus, iam uenia fecurus & uitæ, corpus ad hoc reinducere iuffus fum, ut his cognitis, uufquifque fuæ falutis follicitior reddatur. Hæc homine perorante, cum adftantes ftupor inuaderet, collegit fe fuper feretrum, & obiit. Tali con- clufione rem doctor egregius finiens, omnes fufpirijs & compunctioe, quod audierant, commendantes, mox allocutus eft: Et uos fratres, uosque fiores, huius confiderationem facti in cordi ueftro fecreta admittentes, ad quemcunque deuotionis & feruitij cultum uofifpos fanctis Dei offerre, ut extremæ tribulationis an- gulfis arctati, quemlibet fanctorum tanto lætior quifque ueftum illic patronum ex- periat, quanto deuotior hinc in eius uixit obfequio. His ab eo dictis, nos ob id, quod paulò ante attigimus, doctiffet fcilicet eum, omnibus in periculis primum eflè præfi- dium, laudibus Chrifti nullum præponere periculum, memorabile quiddam, ipfius ore celebratum, fubijcimus, unde poftit adftrui, quod eum propofuiffet non falfo te- ftati fumus.

Alia eius relatio de puella, quæ moriens dæmonum turbas uidit. Cap. 36.

Anique ftructuræ monafterium, titulo S. Cæciliæ uirginis & martyris, Colonia frequens habetur, in quo facrarum fceminarum exemplo, puellaris innocen- tiæ & ætatis infans quædam dulciffimo nutriebatur affectu, omnibus, & præ- cipue matri congregationis, uicè chara. Verum immatura fuperueniens mors, tam læta principia fimplicis & iucundæ indolis, amariffima forte turbauit, iace- batque iam omnium oculis onerofa, quæ fuerat antè gratiffima. Lugenda fanè con- ditio noftra, quæ non folum nos in nobifipfis uicimè feparationis in euitabilè necelfi- tatem cogit pati, fed & in amiffione charorum quotidiana, pro dolor, ftrage morti- ficat. Sic omnes homines quotidie patimur: fic & tunc prædictæ fiores paffa, puel- lam in extremo fpiritu conftitutam ocyùs amiffuræ, poft uespertinos hymnos hora Completorij iam inftante, chorum petierunt, ut fua Domino redderent, mæfta de- flens. Necdum uerò primorū modulatio pſalmorum in choatione fequentium plenè perfecta eft, cum fubito tactu fignu notiffimi fiores ad egressionē animæ migrantis enocata, non fine magnæ præuaricationis audacia, fingulæ chorum relinquētes, diui- næ laudis opere neglecto, ad morientem quafi fuffragium, magis autem periculum ex hoc allaturæ, concurrebant. Ad quarum introitum oculos, mortis fopore claufos, puella uolenter aperiens, impetu magno, quafi nil aduerfi paffa, profilijt è lecto, cur- fu petens Abbatiffam, eiusque apprehenfa tegminis parte, ftridens dentibus & toto corpore tremens, illa fe tenaciter obuoluit, clamans & dicens: Fer præfidium, domi- nam, fer præfidium. At cunctis in folitæ rei nouitate non minùs, quam clamoribus puellæ, more fceminarum, cum emiffione confufæ uocis anguftatis, mater treme- bunda, Quid habes, inquit, filia? Illa refpondit: Monftroforum dæmonum ingens & horrenda multitudo cum fioribus fores ingredientibus irrumpens, ad infe- ros me fecum abducere uelle minantur. Cumque caufam huius mali mater infufa lachrymis fciscitaretur, Nullas, inquit illa, alias ob culpas id patior, nifi quòd propter

Interceffio Sanctorum.

Sancti hono- randi & inuocandi.

Monafteriū S. Cæciliæ perantiquū Colonia.

En quam in- gratum efl Deo diuini cultus offi- cia negligere.

me

me detrimentum seruitij sui Christus habet: cuius laudes, si mihi sorores aliquid conferre vellent, oportebat prius debito sine concludi. Protinus ad imperium matris cunctæ sorores ad monasterium regressæ, tanto deuotius, tantoque obnixius diuinis coeperunt laudibus insistere, quanto manifestius intellexerunt, propter illas neglectas & puellam esse periclitatam, & se non contemnendæ transgressionis offensam incurrisse. Quibus cubiculi limen excedentibus, puella lectulum repetens, ibi se strauit, & fororibus ad psallendum Deo chorum tenentibus, ipsa nullius horrore gestus præ se ferens, paulatim, vt solent morientes, deficiens, vita functa est.

Vt beati Agilolfi corpus in ecclesiam suam ad Gradus transfulerit, & duos Euualdos eleuauerit. Cap. 37.

S. Agilolfi Episcopum Coloniensem transfert in ecclesiam ad Gradus.

Sed vt ad priora redeamus, Anno beatissimus in terris excolens, quibus in caelis associari totis nisibus festinabat, Coloniensem urbem diu fraudatam corpore martyris & Episcopi sui Agilolfi, membrorum eius restitutione lætificauit: que Malmundarienlibus præripiens, in monasterium suum, quod est ad Gradus, cum magna ciuitatis exultantis ambitione transtulit. Inter hæc & duorum Euualdorum preciosa corpora, reuelatione eorundem martyrum instructus, de tumulis subleuauit: quos olim in Saxonia passos, Rhenus amne refluxo Coloniam sepeliendos aduexerat.

Vt beati Benigni corpus in Sigebergense monasterium adduxerit. Cap. 38.

Videat hinc Lector Tomo 1. Historiæ SS. Speusippi, Eleusippi & Meleusippi.

Restat nunc commemorare, quemadmodum corpus beatissimi martyris & sacerdotis Benigni temporibus eius ad perpetuam Sigebergensium gloriam & salutem vel inuentum sit, vel translatum. In Sueuia loco, qui dicitur Cella S. Viti, quidam Alemannorum atque Burgundionum Dux olim ecclesiam constituens, suis eam hæreditarijs bonis ad sustentationem monachorum illic Deo militantium abundare fecit. Qui deuotione pariter & fide instructus, cum sanctarum reliquiarum studio Diuionem venisset, inde rediens, corpus Deo dilectissimi martyris Benigni secum exportauit: qui diuinitus ab Oriente Gallijs destinatus, post multos agones tandem sub Aureliano Cæsare lancea militis percussus, in specie niuæ columbæ caelos penetrauit. Illos quoque tergeminos fratres Speusippum, Eleusippum & Meleusippum, à prædicto martyre baptizatos, & apud Lingones egregiè coronatos, vnà cum corpore S. Mamerti, ciuitatis illius Episcopi, Dux idem concedente Christo emeruit, lætusque cum tanto cælestis patrocinij pignore fines Alemanniæ repetens, ecclesiæ quam construxit, desiderabilem consignauit thesaurum, sanctis corporibus, ob metum futurorum, in sacrario cum attitulatione nominum, terræ altiùs immersis. Post multos annos omnibus generationis illius hinc sublatis, cum locus idem regali cœnobio, quod Eleuange nuncupant, in proprietatē cessisset, & tantarum lucernarum fulgor incognitus mundo, puluere vilis sepulturæ tege-

Iob 38.

S. Benigni martyris corpus inuenitur.

retur, ordinante Deo, qui producit Luciferum in tempore suo, cuiusdam operis intentione pauimentum sanctis corporibus imminens, à fossoribus apertum est. Proscindentibus autem illis humum, eamque certatim egerentibus, eximprovisò sanctarum reliquiarum sarcophagi discretis nominibus reperti sunt. Illic magni meriti martyr & sacerdos verè meritis & nomine Benignus, cæteris nominatior inuentus ac subleuatus est, per idem tempus Abbate Renigero, qui beati Annonis consanguineus fuit, cœnobium illud administrante. Proximè dehinc Dominici natalis gaudia Rex Babinbergæ celebrauit: vbi cum multorum procerum & dignitate pollentium conuentus esset, etiam Abbas idem aduenit. Propinquus ergò cum esset Annonis Archiepiscopi, quasi gratulaturò Benignum, qui mittente S. Polycarpo discipulo beati Iohannis Euangelistæ, venit ex Asia, se restatus est inuenisse. Rapiens autem pontifex nomen ipsum ex ore eius, Benignum, inquit, te affirmas habere? Hic meorum specialis intercessor est monachorum: hunc meis petitionibus oportet vt indulgeas, si te delectat ex hoc iam vllum dilectionis meæ beneficium. Ille, vt qui in persoluendo non parui ponderis argento Regi obnoxius esset, ita respondit: Ecce vt pecuniæ, quam debeo, cura me leues, desiderijs tuis, vt vis, satisfaciam, mittens tibi non alium, sed eundem reuerà Benignum, qui in Diuionensi castro sub Aureliano martyrium duxit. Huic sponsoni præsul gratanter annuens, quippè qui nullas opes haberet, quas non libenter in huiuscemodi commercium insumeret, cum sibi multò fidem dantes, vtrique recessissent ad propria, post mensem & dimidium monachos

Hæc piè accipièda sunt. Nō enim licet vendere sacras reliquias.

chos preciosi corporis glebam ferètes, Colonia cum gaudio suscepit. Quibus fidem adstruere nitentibus publicis sacramentis, quòd non alius, quàm qui rogabatur, Benignus esset, non permisit, dicens in eius veneratione, de quo agebatur, hunc se indubitanter habiturum. Præmissòq; in Sigeberg huius lætitiæ nuncio, ipse cum suis consensit equis, comitantibus pariter ex Colonia non exiguæ multitudinis viris & foeminis, in ipso vespere Dominicæ noctis, quæ ieiunij Quadragesimalis initium erat, ad radices mōtis applicuit: & descenditibus ad eum debita cum reuerentiâ processio- nibus fratrum, ossa sacra cum laudibus recepta sunt per noctem in ecclesia, quæ adiacet monti. Manè verò Dominici diei, quod tertio decimo Calendas Martij expectatione omnium illuxit, omni conuentu solenniter induto, diuersis etiam ornamentis, multisque luminaribus templo resplendente, sacer antistes, ac sanctæ memorię Ep̃ho Abbas, pios humeros sanctarum reliquiarum feretro subijcientes, resonante populo, signisque concrepantibus, cum magnæ deuotionis carmine præcedentium monachorum, martyrem & sacerdotem suum Christo in odorem suauitatis ad altare præsentarunt. Inde sermonem ad populum habiturus, altiora præsul conscendit, & totus præ gaudio lachrymis fluens, nunquàm sibi iucundiorē illuxisse diem testatus est. Exponensque quis vel cuius meriti esset, qui porrabatur, quòd Benignus appellaretur, indicauit, dicens: Benignus, inquit, benecolus dicitur. & merito: Apertas enim aures ad omnium nostrum preces habet, & libentissimè exaudiens, per se ipsum accedit ad Deum ad interpellandum pro nobis. Nunc igitur, dilectissimi, tanti patroni præsentiam habentes, erigite corda, & singuli, quid vobis expediat, illi suppliciter intimate. Mihi credite, si tantum fides non desit, quia Benignus est & nominatur, benignissimè quodcunque petitis, annuens accelerabit. Annus Dominicæ incarnationis, quo hæc translatio celebrata est, millesimus septuagesimustertius erat. Post hæc duobus oculis nouis atrinsecus post altare compositis, medio inter eos vacante loco, in dextero beatum Innocentium, in sinistro verò beatum Benignum pontifex collocauit, & læticia perfusus, quasi ludens, vt plerumquè solebat, loquebatur: Erit ad libitum meum rei processus, si quandoquè dignus altario, medius inter vos recipiar. Alioquē ex me speranda vobis gratiarum actio profectò non erit. Quæ vox quauis leuiter dicta, quàm seridò sit ab eis accepta, nos oculis fidei iam contemplanur: qui etsi corpore necdum viderimus, merito tamen credimus eum inter eos locum iam accepisse. De cuius vita & operibus pauca pro numero, non vt debuimus, sed vt potuimus auxiliante Deo, hoc sine terminantes, ocio interim indulgemus, vt ijs, quæ de virtutibus eius prædicantur, elucidandis, leniores assurgamus.

S. Benignus transfertur in Sigeberg.

Sancti audire preces nostras, & orant pro nobis.

LIBER SECVNDVS.

Vt sine clauē thecam, qua S. Gregorij brachium continebatur, aperuerit. Cap. 1.

Ntionem huius operis diuina laudis intuitu præ manibus habens, fictis narrationibus incumbere vehementer & ipse detestor: quandoquidem vndè mihi spes est aliquantulum exhauriendi peccata, indè grauior accederet iniquitas, si, præterquam veritas est, vel à me verum æstimatur, quicquam impudenter exprimerem. Deus enim nostro mendacio non eget: nihilominus & is, quem hoc opere mundo declarare voluimus, ad hoc deuotionis nostræ beneuolentia non delectatur, vt falsis laudibus per nos coloretur, qui veris, etiam nobis tacentibus, quousquē mundus voluit, semper adornabitur. Hæc diximus, vt conueniremus eos, qui iuxta voluntatem cordis sui metientes sanctum virum, non credunt eum huius meriti, per quem talia, qualia dicuntur, possent fieri: quippè quibus in signum contradictionis & ipse Saluator positus est. At nos scientes sanctitatem hominis Dei, nec potentia Christi quicquam detrahentes, ad ea, quæ vel auditu, vel scripto probabilia de eo reperimus in signis & reuelationibus, atque ijs, quæ prophetice prælocutus est, spiritus sancti gratia sensum & linguam regente, ob posterorum notitiam hoc exordio colligenda accedamus. In cœnobio suo, quod in monte sium est, frater quidam accedente molestia, in morbum aliquandò incidit, nec vllum occurrebat

Iob 13.

Luc. 2.

Yyy currebat

Vide quid vir taurus senescit de facris reliquijs.

Nota rem miram.

Cæcus tactu vellis eius illuminatur

Proleste fert se laudari.

Matt. 8.

currebat remedium, vnde spes esset meliorationis ægroto. Quod cum auribus viri Dei, qui tunc præsens aderat, insonuisset, cursorum velocissimum cum mandatis Coloniæ direxit, ut brachium sancti marie Georgij sibi quam celerrimè mitteretur, asserens in hoc ægroto certissimè subueniendum, si liquorem, quo perfunderetur os sacratissimum, fide plenus in potum sumpsisset languidus. Cumque ita, ut iusserat, brachium in capsula delatum sibi præsentaretur, clauim ad referendum petijt: tuncque primùm reminiscens nuncijs, eam se, nemine illius mentionem faciente, Coloniæ reliquisse conquestus est. Pontifex verò, cum quasi tentans aperire, duobus digitulis seram leuiter concussisset, restantibus nobis qui aderant, ad primam digitorum eius appulsionem resiliente repagulo, sonitus tinniens, vt ex violentis clauibus fieri solet, exortus est intantum, vt præsentium aures acutissimè feriens, stuporem non minimum eis ingereret, cernentibus hominem Dei clauis officium absque clauem apertione capsulæ paratissimè peregisse.

Vt ad tactum vellis eius, cæcus illuminatus sit. Cap. 2.

Quidam oculorum lumine destitutus, in sacrario beati Petri die quadam suppliciter eum interpellans, cum ad eius vestigia quasi spe cuiuscunque consolationis se industriè inclinasset, à parte lateris sancti viri vestem manu colligens, vno duntaxat ex officialibus Episcopi rem considerante, oculorum loca fideliter defricauit, & mox externa caligine, quantum fides valeat, in exitu nouæ lucis, se non ferens ipse præ gaudio & admiratione, salubriter expertus est. Quasitor ergò stipis exigua, nullis terrenis precijs adequandis diuicias in restitutione luminum adeptus, dissimulans quod acciderat, ad accipiendum quodlibet elemosynæ munusculum deceterò pietatem Episcopi nec implorauit, nec expectauit: sed recedens, vt meminimus, facti cognitionem vni ministrorum eius dereliquit. Is ad mensam pontifice cum non parua virorum frequentia recumbente pariter recumbens, sciscitante illo, vbi cæcus idem haberetur, respondit eum impetrato illo, quod optauerat, illicò recessisse. Quid hoc esset, viro Dei vt ediceret imperare, Satis, inquit, & ultra consuetam mortalibus largitatem homini reuera contulistis. Nam ad vestra sanctitatis genua cæcus prouit, inde surgens, abscessit videns. Quid hoc munere præstantius? Meritò magnus tanti largitor doni, meritò beatus & ad ista munera vocatus, qui profectò, tametsi concessis non similia petere videretur, ad promerenda sola, quæ & accepit, fidei gressus creditur attulisse, cum post acceptos oculos aliud quid accipere non quæsiuit. Expalluit ad ista sacerdos, & totus subito exanguis effectus, euident ex se præsentibus indicium dedit, quam inuitus hæc audiens, existimationis huius in populo libenter aura careret. Imitator etenim eius, qui potentia sua signa faciens, quibusdam hæc occultandi præceptum imposuit: quod eum, in quem peccatum cadere non potuit, fecisse non ignorabat, multò magis sibi faciendum necessariò censerebat, qui purus homo tanto procliuior esset ad ruinam, quãto contra hoc, quod Deus & homo suasit exemplo, ipse improvidus aliquandò vel leuiter animo peccasset. Hinc accidit, vt quantum diuinæ gratiæ donum expertus, non adeò tamen infirmitatis suæ mensuram in his rebus transgredere: sed etsi quid horum fortè cõnescio, vel occasione magnæ necessitatis contigisset, modis omnibus id humanis auribus subtrahere, quantum in ipso fuit, non negligebat. Quæ res & materiam nobis hanc rarionem effecit, & inuidis illi obloquendi fomitem præstitit, quasi qui de mortuo sinxerimus, quæ de viuo nec in suspitione versabantur. Sed hoc idèò, quia secundum viri secularis sententiam, quæ sibi quisque facilia factu putat, æquo animo accipit: supra ea, veluti ficta, pro falsis ducit. Non tamen his territi, ab reliquis aliquatenus deuocabimur.

Vt alius quidam cæcus lumen receperit ex aqua, qua manus suas Episcopus abluerat. Cap. 3.

Venerabilis pontifex die quadam Missarum solennia celebraturus, cryptam Sigebergenis ecclesiæ, ministris prosequentibus, adire cœpit. Et hinc homo, luminis æquè carens officio, suis votis opportunum tempus & locum ratus, eius conspectibus se suppliciter exhibuit, fidem ex visione se collegisse testatus, quòd ea, qua damnatus erat, cæcitate liberari posset, si quam vsui manuum suarum exhibitam proiecisset aquam, hanc duntaxat ipse mereretur, vnde malè vacantes humidos redderet orbes. Non hæc æquanimiter humilitatis custos accipiens, magis

magis præsentium existimationem veritus, quàm diuinæ bonitati diffusus, hominem asperrima abiecit inuectione, fallacè eum & impostorem causatus, qui respectu paratissimæ stipis, odiosa fraudulentia, quæ necat animam, se subdidisset: reuera ficta visionis eum ex corde suo verba protulisse, cum si quid de beneficio diuinæ misericordie eius miseria exegisset, potiùs hoc illis patrocinantibus agendum foret, quorum probata sanctitas omni mundo iam olim enituisse: non eius, qui quotidianis fordens piaculis, futura discussionis metu & ipse pro quolibet reperiendo suffragio anxius staret. Sic pauperem confusione plenum ad ianuas relinquens, cryptam intrauit. Ab eius verò facie miser declinans, in angulum cryptæ sese contulit, supernæ pietatis aures crebris feriens precibus, non incredulus visioni suæ, nec minis arrogans fidem Euangelicis dictis: Omnis qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Diu igitur gemitus & suspiria suppliciter eo trahente, quidam ministrantiu clericoru, hæc ipsa postea testatus, misericordie intuitu peluim cum aqua desideranti clam potterxit, quam à manibus sacerdotis ad sacrificium accedentis suscipiens, non sine diuinæ voluntatis instinctu pro hoc ipso reseruauerat. Qua mox faciem toram cæcus fideliter abluens, expectationis suæ moras iam nulli amplius conquestus est: quippe qui, fugatis tenebris, serenissimæ lucis diem sibi tunc primùm illuxisse magnis plausibus exultaret. Aestimans præterea mentis acrimoniam in Episcopo tandè lenientiam, si is, qui cæcus antè, iam videns eius præsentia redderetur, post Missas exeunti quasi congratulatio proferretur, voces gratiarum congemmans, & celeritatem salutis impensè palam, & vt erat, ab initio recitans. Ad quæ verba præsul, quasi totus iam commotus, quòd ratione minimè conuincere quibat, saltem pro caciore inflammatione peccatoris impetu circumstantibus ingratum efficere visus est, frequenti iteratione minaciter inquirens, vnde præsumptionis huius vanissimus attentator emerfit, qui reuerentiam authoritatis nostræ vilipendens, huic inuisus aquam illam admittit, & quid vel ego, nil hac in re habens, mererer, vel diuina dignatio concedere veller, a usu improbissimo explorare veritus non est, cum lex dicat, Non tentabis Dominum Deum tuum? Tremefactus his inquisitionibus clericus, comitis stans, quòd dissimulare non poterat, se simpliciter egisse verbis vtunque collectis satisfecit, simul & veniam admissi non segniter petens. Cui pontifex leniter alapam dans, Hunc, inquit, de me rumorem per populum disseminare vis, vt leuitate vulgari nouorum mirabilium effector passim celebrer, & instar antiquorum patrum ego quoquè meis temporibus, longè meritis infra iacens, operum eorum specimen in signis & prodigijs mundo representasse dicar? Hac ne vanæ laudis antra transitorie tumens, inter eos nouissimè reperiar, quibus ad Deum dicentibus, Nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus, responditur, Nescio vos: discedite à me operarij iniquitatis? Tremenda sanè comminatio, nec secundum multitudinem doloris illius hæc consolatio temporalis. Idcirco te, vosque presentes omnes, & te quammaximè, non nostris, sed diuinis illuminatum beneficijs, inuocatione cuncta cernentis semel atque iterum iterumque obtestor, nè, me mortalitatis huius tenebris adhuc circumdato, res hæc alienis auribus aliquod sui vestigium, vobis prodeantibus, vnquam generet. Factum est hoc, & quòd interim silentio tectum latuit, Episcopo claustra carnis egresso, relatione clerici memorati, tam nobis, quàm & aliorum fidelium cordibus commendatum est.

Item de cæca femina sanata. Cap. 4.

Sed & mulier egestate pariter & cæcitate diuinis obnoxia flagellis, per reuelationem directis ad idè cœnobium gressibus, procedenti post Missas ab ecclesia summo sacerdoti prona aduoluit, simplex & gemebunda. Qui suspensò gradus, sicut semper infirmiori sexui solebat, & huic piè condescendens, blandis appellationibus causas querimoniarum eius percontatus est. Illa respondente, se præmonitam in visu, nec villo dubietatis scrupulo teneri, si suæ dignationis manus oculos eius lauando contrectaret, tenebras pellendas: propter adstantes se commoratum simulans, vt custodiæ traderetur, mox imperauit, in suspitione relinquens, verbera quidem se ei multiplicaturum: aliàs autem ostentationem fugiens, curam in secretis adhibiturus. Cumque sedens ad mensam prandium inisset, lautiora quæque ciborum ex suis manibus ad refectionem eius transmisit, eamque, finitis epulis, in cubiculum suum latenter iussit adduci. Quò intrans, duobus clericis & vno duntaxat puero

Vide humilitatem. Iohan. 13.

cubiculario arbitris, cæteris hac illac defluentibus, non, vt illa petierat, oculos eius tanquam præsumptor miraculi, sed humilis magistri & Domini exemplo, poplite flexo, pedes eius lauit, manibus aquam infudit: post hæc & alimenterum copiam administrans: nimirum per hanc humilitatis viam & sibi & mulieri plis apud Deum profuturus. Nec hæsitandum, inter hæc pietatis & abiectionis officia eum in superna animam leuasse, & opem cælestis medici pro ea implorasse. Nam residens, obsequio peractis, velut qui responsum orationis admittit cælitus meruerit, monuit eam benedictionis oblatae perparum degustare. Quæ vbi vix eiuscemodi edulio palatum imbuisset, caeleste sensit anridorum, & restitutus plene luminibus, cum immensis gratiarum actionibus humi prostrata, Deum in seruo suo Annone suppliciter venerata est. Tum oculis eius, experimenti gratia, hæc & illa proponerentur: cumque abolutissimè singula quæque discreuissimè visa est, quinque solidos ei pro eleemosyna vt beatus impendens, vt sibi non charam harum rerum opinionem de se ne circumferret obtestatus est. At tamen minus ei credulus, abeuntem ad propria, donec villa digrederetur, ab vno clerico comite deducendam curauit.

Vt iuuenis cuiusdam hydropem aqua à se benedicta curauit. Cap. 5.

Aqua benedicta & crucis signo pellicie hydropem. Marc. 8. Luc. 17.

Inter hæc adolescens quidam, vicinorum locorum indigena, toto ventre deformiter intumescens, sibi suisque factus erat inutilis. Hic meritis beati Annonis ex fama cognitis, vehiculo ductus, montem in quo Deo placitum est habitare, conscendit, præsentiam eius adiit, aliquod tanti doloris remedium miserabiliter quaesivit: quod, etsi lingua cessaret, ipsa sceditas & miseria hominis oculis obiecta, facile extorsisset. Exhorruit languoris immanitatem ponti fex sanctus, iuuenemque miseratus, aquam benedixit, & ipsa moribundum potauit & adpersit. Inde Crucis signo ventri impresso, eum ad propria celeriter remeare iussit, spem integerrimæ sanitatis abeunti cum fiducia promittens: eius vsus exemplo, qui leprosos mundaturus, ad sacerdotem eos direxit. Siquidem in ipsa, quæ iam imminerebat, nocte humor ille subcutaneus, in perniciem longo tempore malè congestus, fluxu ventris salubriter ad plenum est egestus: homoque pristinae sanitati restitutus, proxima luce pedibus suis ad montem recurrit, Deo eiusque seruo Annoni, gratiarum voces magnis lætitiæ laudibus persoluens.

De cuiusdam femine curatione. Cap. 6.

Comiseratio eius in debiles & claudos.

Miraculum illustre.

Exigentibus aliquando negocijs publicæ administrationis, sua cuique principum regni parabatur in Saxoniam profectio, tendentibus singulis ad curiam Imperatoris, quæ per id tempus Goslarie habebatur. Necessariò itaque summus hic Colonienſium præful idem carpebat iter. Mansiones autem, prout oportunitas viæ poscebat, diuersas habens, ex itineris & horæ declinioris necessitate quadam die Corbeienſe monasterium adiit, illic pernoctaturus. Necdum verò moenibus ipsis successerat, tantum proximis habebatur: & ecce conspicit ex aduerso duos pauperes carrum vice iumentorum trahentes, in quo mulier membris omnibus debilis decumbens, causa stipis emendicanda, hoc ductu circumquaque ferebatur. Hæc famosi nominis antistitem Colonienſem transire comperiens, eleuata voce petijt, vt in Christi nomine respectu S. Viti martyris, suis succurreret ærumnis, datis subsidijs ad coemptionem asini quo subuecta, conuiatorum suorum iniurioso labori consilere posset. Pijſſimus sacerdos ad eius vocem reuerentis habens, quinque solidos vni è clericis & cubiculario tradidit, mandans vt dilatione prorsus remota, dignum tantis precijs animal vbiuis inuentum mulieri festinatò adducerent: atque ijs dictis, quod supererat viæ, celeriter percurreret. Porro ministris ad imperata fatagentibus, asinus tandem votis eorum aptus obuénit: quem illi pauperculæ præsentantes, miraculi sequentis testes postmodum extiterunt. Nam illa cum in gratiarum vocibus iumentum suscipiens, nomen Annonis Deo digni pontificis ore frequentaret, mercedem illi pro beneficijs imprecans, nullius antè roboris, subito conquiescentibus dolorum stimulis, tanræ se sensit fortitudinis, vt proficiens ad terram, solidis gressibus sanissima, quomodo vellet, vreretur. Eam currentem, vocesque dantem exultationis, sed & obuijs quibusque exponentem, hæc se meritis & pietate Annonis Episcopi percepisse, iidem memorati duo stupentes, concitatis equis, post vestigia sociorum dominum suum Corbeiam persecuti sunt: sed certi commotionis eius & indignationis in talium rerum semper obiectu, nullis ausibus eò ducti sunt, vt hinc quicquam

quam eius auribus intrinarent, cum tamen eis interdum mutuo inde colloquutionibus, aperte claruerit, eam isthuc minimè ignorare. & merito: Ex illis enim maximis Ecclesiæ luminaribus erat, quibus per spiritum datur vel sermo sapientiæ, vel gratia sanitarum, vel operatio virtutum, sicut prophetia, vel aliud quid cælestium charismatum: quæ singula singulis diuidens spiritus sanctus, prout vult, in hunc propè generaliter mirificè contulit. Quorum omnium mentionem locis suis pro viribus nostris exarata lectò habens, hic, quomodo præsciis futurorum, per spiritum nonnulla prædixerit, paucis relationibus accipiet, tametsi totum voluminis huius corpus idem sparsim loquatur.

Vt prædixerit Hildulphum sibi successurum. Cap. 7.

Ergo sicut ad nos vsque veris assertionibus propagatum est, omni veneratione plenus Anno beatissimus, cum in Goslaria, villa scilicet regia, publicis maiorum conuentibus interesset, quidam ex latere Regis clericus, Hildulphus nomine, pro familiaritate petijt, vt codicem sacramentorum, qui vulgò Missalis dicitur, quem pontifex non parui decoris habebat, sibi dono daret. At præful, Hæc, inquit, interim postulatione carebis, donec iuri tuo conferatur omne ministerium, quod capellulæ meæ claustris debetur.

Prædicit Hildulphus sibi successurum.

Vt idem prædixerit de Sigeeuino. Cap. 8.

Nec minori reuerentia excipiendum reor, quod in Gradibus, qui Coloniae insignes habentur, quodam die cum venerabili viro Benno, Osnaburgensis Ecclesiæ præfule residens, de Archidiacono suo Sigeeuino cominus veniente, dixisse fertur: Ecce verè Israëlita, in quo dolus non est. Quod ex ore tanti viri non leuiter erupisse prædictus Episcopus reputans, ausu dilectionis & amicitie iminebat, vt vim prolati sermonis eius participaret notitiæ. Quæ ille respiciens, primò, qua super eum existimatione moueretur, inquit, ac deinde subiunxit, Hunc profectò noueris in sede Colonienſium, meo iure quandoque recipiendum. Sed cum & hoc, sicut & illud superius, humano sensu dictum crederetur, & ob id negligentia quadam præteriretur, ipso tenebras has egresso, successit in cathedram eius primus Hildulphus, secundus Sigeeuinus: quorum testimonio sanctissimus prædecessorum, vera de eis prænucciassè agnitus est.

Benno Episcopus Osnaburgensis.

Idem de Sigeeuino prædicit.

Vt literis Episcopo Mundenſi scriptis suum obitum significauit. Cap. 9.

At verò quibus exemplar epistolæ præ manibus est, quam olim dilectionis indicem Egilberto magistro suo direxerat eo tempore, quo Mindonenſi præficiendus Ecclesiæ, annulum & insignia reliqua, Rege transmittente, suscepit, in hanc facile fidem adducuntur, nè dubitent eum in multis futurorum scientia claruisse. Nam finem scriptorum faciens, in hæc vltima verba digressus est: Erit me terræ commendes. Hoc Egilbertus legens, sed inuitus accipiens, cum post tempus ambo conuenissent, in medium literas illas proferens, quam earum conclusioni fidem deberet, se sine difficultate dixit inuenire non posse: maximè, inquit, cum progressior ætas vires mihi iam denegans, hoc quod posuisti, me à te sperare cogat. Ad hæc Anno beatissimus: Minimè, inquit, verbis enim tuis rei finis, te superflite, refragabitur: & quod tibi litera sonuit, viua vox denuò confirmat: Tu me terræ commendes.

Prophetia S. Annonis.

Vt iurauerit cuiusdam locum munitum euersum iri. Cap. 10.

Nunc Iudæ proditoris exemplo, de ministris eius nonnulli, quos copiosissimis ad omnem libitum eorum ornauit beneficijs, pro bonis mala nequiter redemptes, prorsus ab illo defecerunt. Horum vnus hodieque, quando hæc scribuntur, Solis huius particeps, in eius contemptum vehementius insaniens, quasi liber, nec vllis cuiquam obnoxius seruitijs, ab illo propè milliari remotus, minaciter residebat, fretus firmitate munitiois suæ, quam pridem sacer præful eidem temerario, pij patris indulgentia construxerat. Eam verò eius præsumptionem multis indignè ferentibus, die quadam procedens ab ecclesia Christi sacerdos, in partes, vnde huius mali superbia sese erexerat, oculorum aciem direxit, mouensque caput, ita locutus est: En ille meus, vt sibi iam videtur, dominus regaliter tumens, suis securus fouetur testis, nec vlla futurorum formidine compungitur. Sed ego per illam, quam in sancto Petro possideo, fiduciam iuro, totum illud præsidium, quo nunc

Quidam eius ministri, Iudæ proditoris more, ab illo defecerunt.

Alia eius
prophetia.

superbè gloriatur, non arietibus, non hasta, non clypeo brachiorum virillum: quin potius ab ignavis & nullius constantiæ turbis expugnabitur ac destruetur. Idem post hæc animositate plenus, in necem militis cuiusdam Colonienfis deuolutus est. Vnde concitati Colonienfes, ex agris & villis plebeia contracta manu, munitiunculam illam circundederunt, captamque subuerterunt, iuxta præfagium Annonis Episcopi, hæc ipsa prædicentis.

Quæ ad fratres Sigebergenses prophetice dixerit. Cap. II.

Plurimum
fidit Sigebergensibus.
r. Ioan. 4.

Quis autem huius infidelitatis inuenietur, qui neget cum spiritu prophetico sermones, quos subiungimus, habuisse, cum opere completos in sequentibus audierit? Quos in Sigeburg ad fratres familiariter habitos, auctoritate narrantium inducti, nefas credimus subducere. Cum illis enim in hilaritate sedens, quasi pater cum filiis, secretorum suorum confcios eos semper habebat, nec erat aliquod cordis eius arcanum, quod non eis credidisset. Quæ res, secundum illud Apostoli, Charitas foras mittit timorem, ausum eis subministrabat & respondendi, & quælibet ex ipso percontandi. In hunc ergo modum, quasi postpositis serijs, frequenter eos allocutus est: Simeon ille nominatissimus, quo Treueris inclyto gloriatur patrono, sed & Bardo sanctissimus, vrbis Moguntinæ decus, reuerentia sanctitatis suæ meritum plurimis indicijs commendantes, omni quidem reuerentia iure sunt colendi: verum quia magni prædicantur & sunt, donarijs amplis honorari fatigant. At mihi meritis eorum non æquè confociando, post depositionem huius corporalis sarcinæ, non erit ingrata quantumlibet parui xenij deuotio, suscipiamq; breuissimè cerè liniq; munusculum. Ad quod eius dictum ardentibus, qui assederant, senioribus, & an etiam ipse post mortem signis crebescere vellet insistentibus, cum magna fiducia respondit: Voluntas huius magnitudinem profectò verbis aperire non sufficio: tamen nè secretorum meorum aliquid vestris inquisitionibus negetur, huius me desiderij semper & esse sciatis, & fuisse, vt in eorum oculis, qui me vitamque meam insectantur, adhuc aliqua signa per me dignetur exhibere Christus, tum & pro sui nominis augenda gloria, tum & pro meo auferendo opprobrio, dum illi placens apparuerit, qui nunc in omnium reprehensione sum positus. Id verò signorum meorum erit initium: Ad litus Rheni fluminis, flentium & plangentium humeris exanimis adductus, ante memoriam sanctæ martyris Afræ luctuosus obsequijs in natum exponar: quæ circumacta, nil ultra solitum agente remigum instantia, recto cursu contra sanctum Heribertum applicabitur, altiore in vltioribus, quam in anterioribus ripis stationem habens. Vos autem vnici filij mei & fratres dilectissimi, cum me semper lætis gestibus susceperitis, audite quo ordine mihi tunc occurretis. Pro cantu fletus incomparabiles offeretis, ad psalmos & hymnos ora aperientes, planctuum & singultuum voces potius emittetis, quotiesque repressis virtute lachrymis immanissimi doloris, psallere renaueritis, toties in ipso conatu nouis fletibus deficientes, imperfecta saltem verba vix exprimere sufficietis. Inter hæc omnes & iuniores & proeclatioris circa feretrum meum cum eiulatu miserabili ruentes, horrorem & miseriam maximam, non hominibus tantum, sed & angelis ingeretis. Hic mihi sepeliendi cultus à vobis exhibebitur, hæc dilectionis vicissitudo, hæc erunt exequiarum mearum insignia. Post hæc membris terræ matri consignatis, vos operi tristitia, tumultum relinquetis: ingredientur verò cuncti milites mei, vocesque cum gemitu dantes, orationis Dominicæ supplicem precem ob requiem meam singuli Deo fundent. Quibus recedentibus, vniuersi ministri mei & mihi seruietes, in lanuam irrupentes, clamores & suspiria congeminabunt, & ipsi quoque simili modo Deo me commendantes, ad sua quique conuertentur, vobis in tristitia & luctu persecuerantibus. At ego præsentis cælestis Regis exhibitus, primo quidem conspectu tremebundus, nimiumque timidus adstabo: sed accepta paululum fiducia, qua mox importunitate, qua scilicet precum instantia pro meis monachis agere contendam, vobis iam exprimere poterò? Nec deerunt minæ terroresque venenatarum linguarum, quibus tristitia vobis inducatur. Destructio loci, vobisque dispersio prædicabitur: passim quisque, prout animo collibuerit, de loco, de rebus eius, & de vobis sermones agitabit: quæ cuncta dæmonum instinctu fient, vt feruor studij vestri hac occasione quoquo modo infirmetur. Sed nihil horum vos pertimescat. Patris vestri dictis fidem adhibete: cuncta vobis ad abundantiam & omne commodum, amplius me mortuo, quam viuo, seruiet, ita duntaxat, si vos Domino seruietes,

Vir sanctus
multa de se
ipso verissimè
pædicit.

tes, ceptæ conuersationis tramitem infatigabiliter curratis. Quòd si subterfugietes, regularis disciplinæ iugum excusseritis, animumque leuitati subiugantes, iocos & oia sectati fueritis, pigritiam & vitæ delicias amaueritis, contentionibus, murmurationibus, & detractioni operam dederitis, iam nunc scitote, quot monachi estis, mille me tor ethnicos eleemosynæ meæ denotatores existere. Hæc dicta beatissimi præfatis Annonis equidem omnibus generaliter admiranda, quia rerum veritate iam præcesserunt: specialiter autem nobis non minùs metuenda, quam amplectenda, quia nos potissimum respicit, quicquid in eis vel dulce sonat, vel amarum. Eò autem hic inserta sunt, vt sciatur gratia viri sancti in præscientia futurorum, & nè commendanda videantur, quæ quasi leuiter interdum dixisse perhibetur. Nam vt sciamus pondus & vim eorum, quædam subiungenda sunt, è quibus idem adhuc probari possit.

Uper meritum fidei eius, contractus ad S. Bardonis tumultum sanatus sit. Cap. 21.

And Moguntiam, Germaniæ nobilissimam & populosam ciuitatem, magnam cuiusdam nominatæ festiuitatis celebritatem regni principibus, & Ecclesiarum præsulibus iussio regalis effecerat, qui diuersis ex prouincijs illic adunati, curiæ præsidebant. In eo cõuentu sicut meritis intus, sic & auctoritate foris singularis præminens Anno, summus Coloniensium præsul, quadam die populorum frequentia densissimè circumfusus, ad immolationem immortalium sacramentorum ex more stetit in atrio principalis ecclesiæ, prope tumultum sancti Bardonis Archiepiscopi, eius nimirum sanctitate delectatus, quæ recentibus interim miraculis commendabatur. Cumque multam cordis contritionem habens, totus lachrymis flueret, (nam quoties idem exequabatur ministerium, non, vt plerique, coactis, sed spontè currentibus infundebatur lachrymis, vt crederes ex aliquo fonte venas viuas prosilire) mundissimis labijs orationes solitas complens, ab altari descendit. Cernens autem quendam toto corpore miserabiliter contractum, adherere rumbæ beati præfatis, isque quis esset non ignorans, (fuerat enim à progenitoribus mancipium, super hæc & cleemosynarius illius, cuius cineribus ob custodiam assidebat) suo more vsus, contra sepulcrum stans loquebatur: Ignoros, & propè nullius deuotionis, ope celerrima respicis: hunc verò tuis innitentem semper obsequijs, tui iuris famulum, te diligentem, te precibus assiduè inquietantem, tanta hæcenus oblatione contemnere potuisti? Si nos tuis meritis adscribere vis, quod in aliorum curationibus hic actum esse fama confirmat, in huius reparatione contracti, nobis cementibus, declarata tuæ virtutis efficaciam. Hæc multis audientibus cum dixisset, nulla intercipientem mora, æger in pedes repente constitit, in columitatem suam & alio memorabili signo comitante, quòd absq; fluore sanguinis, absque dolore neruorum, integrè sospitati momento redditus est. Quod factum Anno Dei seruus mira latitia suscipiens, magnoque præconio S. Bardonis nomen & meritum extollens, hymnum Te Deum laudamus, altæ vocis modulatione inchoauit, tam populo quam clero pariter eadem deuotione consonante, signisque solemniter concrepantibus. Rumor totam mox ciuitatem peruolauit, eades regias intrauit: vnum proceres, vnum relique multitudines personabant, Annonis fide, virtutem Bardonis emicuisse, meritis vtrunque sanitatem homini applausisse: quam tamen si lingua conticuisset Annonis, nec tunc quoque sanctitas annuisset Bardonis.

U serenitas redierit ad minas, ab eo S. Seuerinopie intentatas. Cap. 27.

Non inferiora dicturi sumus. Sanctissimus vir multa deuotione cælestes patronos excolens, speciali dilectione beati Seuerinum, suæ sedis antistitem, s. Annonis semper in ore, semper in corde tenebat, id habens studij, vt qui sibi dulcis & charus ex animo constabat, is & in veneratione non à suis tantum, sed ab exteris quoque populis haberetur. Qua feruens intentione, tempore quodam gratum sibi viç laborem cum suis assumpsit ad illam opibus, omniq; probitate tunc insignem Babinbergensium ciuitatem, vt sui iuris domum, in qua puer olim nutritus fuerat, filiam matris Ecclesiæ constituens, eius eam nomini consecraret & honori. Hoc per oppidum cum innotuisset, die qua sperabatur ipsa dedicatio, tantis pluuijs ab hora prima surgentis auroræ tota cæli facies obducta est, vt vehementiam imbrium nullius tecturæ operimennum arcere sufficeret. Cunctis itaque, quibus animo erat accurrere, tectis suis se tuentibus, pontifex à proposito suo violenter impeditus, tacitis precibus

Monachis
fugienda
summo perè

S. Bardo cla
ret miracu
lis.

Præclarum
miraculum
in paralyti
ci curatio
ne.

S. Annonis
singulare
studij & deu
otio erga
S. Seuerinũ.

intra cubiculum cordis incubuit, vt imminens vel ad modicum interciperetur elementum, quantum in his negocijs exigeret mora Ecclesiastici instituti. Sed vltra mentis suae placitum hac prece nil proficiente, velut ex magna iam commotione vocem concipiens, ipsi beato Seuerino charitatis minas intulit, dicens: Si me tuis auxilijs in hac pellenda inundatione quam celerrimè persecutus non fueris, certè tantis iratus aduersitatibus, ad tui nominis reuerentiam ecclesiam prorsus refugio consecrare. Mira res. Adhuc fragili carne pressus, sudabat in terris, qui talia loquebatur: alter verò, cui minae intentabantur, vnù cum Deo iam effectus erat, cuncti terroris experti, æternæ autem securitatis hæres: & tamen ad motum eius, qui videbatur inferior, quoniam & infirmior, expauit eminentior. Nam vt putaretur irato velle reconciliari, mox vt dictorum finem Anno fecit, conquieuerunt venti, disparuerunt nubes, cessauerunt imbres, repentini solis radij, roseo lumine micantes, oculos subitam æris immutationem stupentes crebris ictibus reuerberabant, & regnante serenissimi diei luce, omnis qui vel deuotione, vel curiositate illectus erat, cursu prosequabatur antistitem, ad nouæ dedicationis gaudia procedentem. Igitur arridente votis suis serenitate cælitus præstita, cum exultatione vniuersorum, qui aduenerant, tanto lætitiæ consummauit illam, quam conceperat, consecrationem, quanto liquidius intellexit in hoc se nutui deseruire diuino, quandoquidem testimonijs elementorum idem vellet & Seuerinus.

De miraculo, in musca sub sacrificio perpetrato. Cap. 14.

Repentina serenitas redit non sine magno miraculo.

Psal. 33. Psal. 144.

Post hæc omnia frustra quæritur, eius ori quam propinquus fuerit ipse Dominus, cuius oculi super iustos, cuius aures in preces coru, qui propè est omnibus inuocantibus eum in veritate. Non deicit tamen huic inquisitioni documentum satis egregium. Adstabat quandoquè sacro circumdatus amictu conspectibus omnipotentis, offerens nostræ redemptionis singularem hostiã super altare, quod attitulatione S. Michaëlis præcipuum habetur in monte, qui nunc preciosi corporis eius gloria illustratur. Oculi cordis in illam cælestium secretorum speculationem intendebant, exteriores lachrymarum riuos emanabant, & cum visibilibus rei substantiam manibus contrectaret, hunc fidei complexibus dulciter adstringebat, qui Crucem pro nobis ascendit, ipsemet sacerdos, ipsemet & hostia: cui preces suppliciter fundens, pro Episcopis, pro Regibus, & omnibus in sublimitate positus, ac pro cunctis Ecclesiæ catholicæ cultoribus, eiusque pace instanter laborabat. Foris silentium agebatur, sed magnos clamores interior homo dabat, qui cælos penetrantes, ad summæ maiestatis thronum admittebantur. Interea toto sacramentorum ritu consummato, quod adhuc restabat, fractio panis fiebat. Pars in calicem mittebatur, residuum digitis sacerdos venerabiliter tenebat: in quod intendens, ab initio lachrymis replebatur, se protestatus indignum eius perceptione, quod nullus vnquam sanctorum sine metu sumere præsumpsisset. Currebant lachrymæ super lachrymas, crescebant gemitus, augebantur & suspiria: nihil aliud in corde, nihil in ore voluebatur præter hoc solum: Domine, non sum dignus, vt intres sub tectum meum. Nec verò quasi nouæ compunctionis tunc in eum subierant stimuli: quotidianus iste mos eius erat ad sacrificium stantis. Interim oratione longius protracta, imago dæmoniorum, musca videlicet spurcissima, visu quoquè nauseam generans, impetu super Dominicum corpus ruit, ereptamque morsu particulam, cum maximo dolore sacerdotis auolans exportauit. Cerneret eum subito colore mutato mortui similitudinem expressisse. Horruit ausum animalis immundissimi, nec minus pro se pauidus, ob augendas culpas id sibi reputabat euenisse. Sed ex maxima tristitia, maxima mox lætitiã creata est, & vndè credebatur satanas insultaturus, indè quammaximè confusus est, ordinante clementia Saluatoris: vt quo esset ignobilis in creaturis, quod viro sancto tantum intulit luctum, eo gloriosus esset miraculum, per quod ad meritorum eius declarationem de eodem triumpharet. Siquidè venerabilis pontifex his angustijs vltra styli nostri facultatem grauitè obstrictus, tandem cor & oculos in Deum fixit, nullis quidem indicijs rem alicui circumstantium prodens, auxilium verò non laborum motu, sed animi contritione & humilitate lachrymarum ab omnipotente instantissimè flagitans. Quid multa? Omnis impuritatis amica, quasi violenter impulsã, præcipiti volatu redijt, murmure suo & sibilo quodammodò vim, quam patiebatur, aperiens, illudque quod raptu nefandissimo fragmen sustulerat, in oculis sacer-

Matt. 8. Sacrificium quam deo tus semper obtulerit. Obserua re notatu dignam.

Eccè miraculū admiratione dignissimum.

sacerdotis patenã restituit. Indè se velut auolatura leuans, seorsum super altare ruit etiam in dignam tanti flagitij poenã luens. Tum verò mæror, qui pectus sancti viri exciuit, rotus in gaudiu versus est, nec puto quenquam tantæ facundiæ, qui plenè exprimeret illas gratiarum voces, illudque diuinæ laudis iubilum, quod omnia personabant interiora, tantam Domini pietatem admirante sacerdote, quod eius lachrymis, qui puluis futurus erat, adeò flexus est ad misericordiam, vt in tam vili aniane suæ potentia non dedignaretur exercere magnalia, quodque non minori prouidentia suæ miraculo res tam exigua, quamuis preciosa, per illas moras, nè periret, reseruata sit, quam vtrique præscierat modis omnibus restituendam. Ad clericum de conuersus, qui sibi proximus assistebat, innuit vt incendio musca consumere- rit: ipse verò sanctam communionem magna cum securitate suscipiens, sancti spiritus gaudio comitante, ministerium illud debito fine terminauit. Hoc nè in dubium alicui veniat, sciat qui eiusmodi est, patris Reginhardi relatione nobis id innouisse, cui ore suo sanctus pontifex idem affirmauit: nisi forte tantæ perfidia sit, vt conetur adstruere, beatum virum de seipso non vera finxisse.

Testis huius miraculi P. Reginhardus.

De duobus à suspendio, miro quodammodo liberatis. Cap. 15.

Quicquid tamen eorum, quæ dicuntur, in dubium venit, cum non dubia, sed certa certis sulta testibus ediderimus, facile sui fidem capit ex vno, quod ad eius comprobanda merita, mirabilis in sanctis suis Dominus, mirabiliter operari dignatus est. Res verò tali teste defenditur, vt veritatem eius grauius morum verborumque, ipsaque canities hominis, etiam incredulis loquatur, hoc principio editi miraculi tenorem exequentis. Erat regalium obsequiorum in vrbe Moguntia tempore quodam celebritas agenda, primisque de regno iuxta morem ad curiam euocatis, Anno venerabilis, & famosi inter omnes nominis, à Rege curam & administrationem huiusce tripudij tunc acceperat. Cumque, vt iusserat Rex, festinaretur à cunctis ad metropolim iam dictam, & ipse nihilominus idem cum suis iter accelerans, in quasdã terræ partes pernoctaturus deuenit, vbi sermone celebri rumor circumquaque ferebatur, & Regem cum suis inibi nocte proxima mansiones accepturum. Ea die concilio prouincialium factò, duo iuuenes, vt ex consequentibus intelligitur, sententiam damnationis innocentes exceperant, furentibusque crudelitate bestiarum exactoribus, statim ad ceruicem positus restibus, ad suspendium vrgebantur. Non erat eis excusationis vel venia locus, nulla contra eos defensio, qui iustificari impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferunt ab eo: solummodò cor & oculos ad eum habebat, cuius omnia iudicia iusta sunt, cuius vniuersæ viæ misericordia & veritas. Iam gelidus per ossa paupor fundebatur, iam expectatione sola mortis exanimis stabant, cum inter angustias ipsas ad exorandum Dominum animati, clamores validos ab intimis dabant, eius omnipotentiam, eius inuocando clementiam, vt per interuentu cuiuscunque serui sui, quomodò vellet, fieret eis à morte liberatio: quandoquidem à cunctis exclusa pietate, nemo de presentibus parceret, nec esset, quem naturæ propinquitas ad misericordiã traheret. Audiuit Dominus, & misertus est, inuisibilemque visibiliter adesse iubens potestatem, ad declarandum mortalibus suæ diuinitatis de Annone testimonium, in eius eam effigie potissimum apparere voluit. Nam illi cum ad patibulum manibus retrò ligatis traherentur, in ipso mortis eorum articulo, quando duello sæuo mors vitæque consigunt, circumstantes omnes iuxta famam superiore de Rege mentionem inferentes, eorum auribus eiusmodi confabulationis strepitum ingerebant. Protinus ambo tracti corporalibus oculis ad similitudinem quandam percepti sermonis, sicut eis post referentibus innotuit, quod Regem ipsum imperiali comitatu circumfusum aduentare conspexerunt, magnæ dignitatis clericum quendam in illa frequentia secum habentem, cuius habitudo facti totam, in qua pius agnitus Anno est, effigiem exprimeret. Isque vniuersis presentibus, solus in miseris pios desigens obrutus, locum ocyus adijt, seque mentum vtrisque supponens, hac manu dextrum, altera verò sinistrum ad medias noctis tenebras singulis in pedibus sustentabat. Nulla deindè in liberandis illis morarum oblatio: pariter ab eo depositi, pariter manum & vitæ libertati ab eo redditi, hac horantis eos ad fugam voce sunt commoniti: Cursu, qua placet, viam arripientes, hinc miserandi secedite: liberator vester, Deus potes & clemens. Eo cum his verbis euanescente, manifestam diuinæ bonitatis virtutem in se iuuenes admirati, quanlibet è villis adia-

Psal. 67.

Conuentus principum Moguntia.

Duo innocentes iuuenes sententiam mortis excipiunt. Isa. 5. Dan. 3. Psal. 24.

Dominus in forma Annonis eos à suspendio conseruat & liberat.

adiacentibus, effugiendi spe petere statuerunt: secutiq; iam non tam sui cordis, quam cælitus propositum callem, in eam, vbi minister gratiæ cælestis Anno stationem ea nocte metatus erat, ingressi sunt: & mirum in modum, cum vbiq; numerosæ ædes se offerrent obuias, solam Annone hospite tunc insignem, ceu eorum animis inscriptam, recto itinere domum petierunt, cum tamen nulla ad eos vel nominis, vel præsentia eius notitia peruenisset: illo nimirum ducente eos, qui se viam testatur & vitam. At vbi primum insperatam viri Dei faciem inter curiosorum orbium species offenderunt, membris omnibus concussi, ad eius vestigia velociter proruerunt, illum lachrymis, illum gratiarum actionibus summæ maiestatis seruum & amicum clamantes, per quem Christus se diem cum nocte facientes in ligno, per tot moras, nè suffocarentur, ad vitam seruauerit. Credendi maximum inde sumebatur argumentum, quod foeda totam faciem operiente macie, nodorum ad colla adhibitorum vestigia cernerentur. Sed præsul ab humilitate sua prorsus animum non mutans, homines à se iniuriosè repulit, dicens eos cupiditate lucri nequiter illectos, hanc fallaciæ pleenam excogitasse fabulam. Nonnullis tamen ex clericis innuit, vt seorsum illis assumptis, rem inquisitione subtili plenius inuestigarèt, mandans & de causis, vnde damnantii essent, quæstionem mouere: vt innocentia sua vel defenderent, vel improbarent, quod actum erga se cælitus affirmabant. Sicque factum est, vt cum nullis instructi fraudibus, ad omnem interrogationem simplicibus responsis occurrerent, & diuinitus operata per pontificem virtus innotesceret, & culpa vacantes iuuenes, inuisè damnati inuenirentur. Tum verò mox in laudem creatoris brachia sacer antistes & oculos attollens, Non, inquit, hæc meritis meis adscribere fas est: tua, Christe, sunt hæc opera, tuq; profecto benignitatis in his declarantur exempla: qui verus innocentia restitutor & amator, quomodò voluisti, nè perirent, miseris es innocentibus. Aliquantis dein ex elemosyna sua solidis in viros expensis, ipse coepit viam se cum suis dans, ibat, sicut dicitur, de virtute in virtutem, habens & gratiam reuelationum multam. Hinc iam aliqua dicturum, copia per singula non patitur ire: paucis tantum partim hæc, partim in posterioribus, lectoris erunt studia concilianda.

Quid S. Petrus in visione ei mandarit. Cap. 16.

ACcidit, vt ecclesiolam quandam nouæ cõstructionis, intra partes regiminis sui sitam, die quadam sanctificaturus, cum suis conueniret. Dos autem, vnde legitima nominis ecclesiæ fieret articulatio, nusquam reperiebatur ad manus, prædijs, quæ acquisierat, alijs ecclesijs in elemosynam ab eo distributis. Hac pro re multis æstuans cogitationibus, diem ad noctis ingressum protraxit. Ecclesiastica sanctione sciens inhiberi, sine dotis priuilegio talibus inseruire negocijs. Porò nè diuinum officium qualibet dilatione deinceps illic postponeretur, tunc quidem deliberabat insistentem consecrationi, post autem & pro dote sollicitus fatigèdum. Huiusmodi definitionem post varias retractationes animo concipiens, in somnum resolutus est: & ecce per visum contemplantur se prope quoddam altare cõsedisse, pontificali cultu splendide circumdatum: eam verò speciem prætendentem, vt putaretur iam iamq; processurus ad quandam dedicationis celebritatem. Cui protinus assistens vir canitie angelicus, vultu roseus, claritate simul & autoritate suspiciendus, cum se Petrum esse dixisset, querere coepit, quid illic expectaret. Sanctus vir, tanquam notissimam cerneret personam, manens imperterritus, se respondit ad ædiculæ cuiusdam consecrationem eò venisse. statimq; subiunxit Apostolus: Dorem, quæ competit, assignatam habens, id quod cupis, legitime poteris exequi? Qua præsul inquisitione conscientiam suam cõuentam intelligens, id se dixit ex animi deliberatione proposuisse, licet ad præsens dotis suffragio destitueretur, nè benedictionem, pro qua venerat, diutius suspenderet: quandoquidem in procrastinatione dotis diuinis nil obesset seruitijs, quam se, vita comite, sciret breuè reperturum, & ex more traditurum. Hoc, inquit Apostolus, Ecclesiastica iura non habent, vt sine dotis commendatione, sponsa Christi thalamis admisceatur. Vnde nè transgressionis huius occasione grauius peccetur, ex nostræ potestatis autoritate tibi concedimus, vt quoties necessitas exegerit, ab his, quæ matris Ecclesiæ sunt, dos filia præstetur. Enigilauit cõtinuò pontifex, ordinemq; visionis suæ, rationis oculo crebrius examinans, nè fortè deceptionis ministra fuerit, à Deo se præmonitum euidenter agnouit. Sic renebris ad ingressum diei recedentibus, ipse certus ex visione quid faceret, ad consecrationis officium

Nò est consecranda ecclesia sine dote.

Nò suis meritis ascribit hoc miraculum, sed misericordiam Dei. Psal. 83.

Obserua, vt vir beatus semper odit se predicari.

officium satus processit, ex prædijs metropolitana sedis eam, quam sine damno matris inuenit, filia dotem tradens.

Vt in ecclasi à sanctis Mauris flagellatus sit. Cap. 16.

VT autem antecedenti narratione compræhensum est, eius in diuinis rebus studium omnis etiamnùm Colonia testatur: quæ multis sanctorum congregationibus repleta, habet in singulis, quod monumentorum eius posteris referuet. Verum inter multas antiquitatis structuras, quibus ipsa ciuitas nobiliter excellit, beati Gereonis olim eximia celebrabatur fabrica, quam Helena Christianissima matrona, Constantini mater, regijs sumptibus in rotundum erexit, ita marmorea pulchritudine, auriq; luce foris & intrus resplendentem, vt ad Aureos sanctos appellaretur. In hoc sanctorum ambitu, sicut fama loquitur, post beati Gereonis & lociorum eius interfectionem, milites ex Mauritania numero trecenti sexaginta, pro fide pariter trucidati, eandem cum beato Gereone, sicut animarum, ita & corporum requiem meruerunt: sed in negligentiori veneratione habebantur à populo, eò quod in Australi latere templi, suæ memoriæ cryptam satis humilem, & paucorum receptioni propter angustias habilem, obtinentes, ex accessu rariori per ætatum successiones è memoria penè sublata essent. Quæ negligentia multis incrementis, sic & Annonis sancti durabat temporibus, donè nocte quadam eo quiescente, reuelationis huiusmodi salutari correptus est verbere. Sublatus in excessum mentis, eorundem Christi martyrum, sanctorum scilicet Maurorum, multitudinem cum magna luminis gloria velut ad concilium vno in loco congregari videbat. In quos cum miratibus defixus oculis, quem visio ipsa finem esset habitura, summa sustineret expectatione, raptus continuò, locum, qui congregatæ multitudinis medius erat, vt examinandus accepit, tornis ad spectibus in eum cunctis respicientibus. Cumque discussio subtilis ageretur vel operum illius, vel meritorum, ab illa sancta concione magnarum quærimoniarum generalis clamor exortus est, conquerentibus eis, antecessorum eius incuria se tanti temporis contemptum pertulisse, nec vllius venerationis cultum à conciuibus vrbs suæ carnis accepisse: in hoc se amplius permoueri, quòd qualitercunq; à superioribus Episcopis erga ipsos actum sit, eius, de quo spes melioris studij habebatur, non minor in eos neglectus existeret. Post has sanctorum interpellationes, vbi per increpationem distradè requisitus est, quia temeritate tot veritatis testes in tanta vilitate habuisset, non inuento excusationis loco, cunctorum sententia iustæ ultionis flagellum subire iussus est. Itaque veste spoliatus, verberibus grauius atrectatus est. Sulpirijs autem, & omnis emendationis sponcione suppliciteris tormentis, vt parceretur, laborans, hac eadem conditione tandè dimissus, à somno grauissimo, magno pauore æstuans, euigilauit, ita tremens, & totius corporis habitu ita se gerens, quasi sub flagellis etiamnùm palpitaret. Mox in se reuersus, intelligentiam somni non aliunde, sed ex illatis plagis in ipso corpore sensibiliter habens, necessariò placandos dixit, quibus iratis tanta acerbitalis animus inesset: satisque metuendum, nè denuò concitatis eis, non, vt antè, aliqua respirandi copia sibi concederetur. Collectis ergò viris industrijs & ingeniosis, ad eandem rotundi schematis basilicam, ab orientali parte rupto muro veteri, nouum continuauit ædificium, quod dispositis in longum parietibus, per ascensus ad spectu decentissimos in chorum spectabilem, turresque geminas operosè superius consurgens, cryptam in inferioribus magnæ capacitatis explicabat. Addens præterea hunc vel illum ex colonibus siue metallis ornatum, egregiæ laudis titulum, eisdem picturis versibus appositus, ita promeruit:

Ex Domini monito compunctus Episcopus Anno,
Quicquid habere potest, diuinis cultibus offert.
Iussit & adstantes appingier ordine patres
Vrbs Agrippinæ, sanctæ virtutis amicæ.
Pro quibus in cælis lætatur ipse fidelis.

His omnibus, vt hodiè cernitur, pulchrè perfectis, deinceps in exquirendis sanctarum reliquiarum corporibus immorabatur. Huius autem intentione speci, stratam marmoribus terram intra templi septa detegens, principem sanctæ sodalitatibus illius, beatorum scilicet Maurorum, Georgium nomine, socijs in circuitu quiescentibus, accuratius præ cæteris humatū reperit, chlamyde purpurea circumdatum, oratū eius extrematibus in insignem auri texturam desinentibus. Hunc cum nonnullis alijs de se-

Multa anti- que structura Coloniae.

Mauri martyres 360. Coloniae caeli.

Visio alla S. Annonis.

Quid igitur fieri illis, qui dedita opera sanctorum reliquis plane contemnuunt?

crypta apud S. Gereonē sit auctior.

S. Gregorius Mauri martyr inuenitur.

de sepulero super altare debita reuerentia exaltans, in eius laudem, qui talium the-
saurorum author & largitor erat, erupit: & exinde nomen & memoria sanctorum
Maurorum, per omnes Coloniae angulos celebrior inoleuit.

Sanctus Eliphius martyr quid ei in somnis improperarit. Cap. 18.

S. Eliphius
apparet S.
Annoni.

Eliphius quoque magni meriti martyr, qui post abscissionem capitis, cum eo-
dem via longissima spatium percurrit, in visione beato viro assistens, eius erga
se negligentiam redarguit, improperans quod eam, quam ut religiosus in cae-
teros vrbis suae patronos mentis deuotionem ostentabat, in eo multum ob-
fuscarer, quod sciens ipsum nulli meritis secundum, hac extremitate post omnes
habuerit, vt ne minimis quidem in diuicijs suam vnquam beneuolentiam in eius eccle-
siae amplificatione prodiderit. Eo respondente, iactis quibuslibet nouis fundamētis,
inundationem Rheni fluminis in subuersionem totius monasterij sine dubio mox
incubituram: persistit ille, quanlibet vel paruam eius deuotionis exigens operam,
sicque disparuit. At sacerdos à toro se post quietem excutens, coenobium S. Martini,
in quo martyr idem patrociniabatur, adijt inspecturus loci situm, habitoque consilio,
duas turres, à fronte sanctuarij consurgentes, in aërem subrigi praecipit, laudem me-
ritumque viduae, duo minuta offerentis, proculdubio obtinens.

Luc. 21.

Vt in visione de sacrosanctae Trinitatis gloria institutus sit. Cap. 19.

Multis in hunc modum reuelationibus proficiens, ad meliora in dies incita-
batur, Diaconum boni magistri aemulatore secum habens: cum quouiu-
gis illi erat consuetudo, cessante strepitu publicae dispositionis, ad psalmos
& orationes recurrere semper. Porro sicut per imbecillitatis humanae de-
fectum nonnunquam accidere solet, idem clericus in decantatione psalmorum cum
Episcopo per vices radio superatus, ex negligentioribus & praeproperis alternorum
versuum enunciationibus in eam decedit consuetudinem, vt in ijs canticis, quae patris
& filij & spiritus sancti gloriam per discretas personarum appellationes resonant,
mediam semper, id est, filij, transiliret personam. Quam fidei contrariam, & omnino
fugiendam negligentiam cum nemine attendente nulla per longum tempus corri-
geret emendatio, venerabilis pontifex in secretissimo noctis cuiusdam silentio qui-
escendi gratia iacens in lecto, palpebris necdum plene sopore depressis, ex ea desu-
per parte, quam vertice respiciebat, sonum aure percepit negligenter & corrupte
percurrentis, Gloria patri & spiritui sancto, ac denudò repetentis idipsum, media per
celeritatem intermissa dictione: factusque repente tanquam in ecstasi, quendam
cuius claritas & habitus humanum excedebat modum, in maiestate, qua filium Dei
decebat, contra se stantem adspexit: qui radiantibus oculis in ora stupentis comem-
& placidum se ingerens, protensis coram eo tribus sinistrae manus digitis, primum
eorum dextro tetigit indice, dicens: Ecce Pater: moxque secundum, Ecce Filius:
post haec & tertium, Ecce Spiritus sanctus. & vocem intra fauces paululum cohibens,
Ecce tres, ait, in vna Deitate similiter adorandae personae, quibus gloria par dicitur
ab vniuersali semper Ecclesia. Mediam inter patris & spiritus sancti personam filium
habet, nec vllam recipit diuisionem à duobus in vlla diminutione maiestatis eiusdem
& gloria. His ita catholica veritate se habentibus, vt quid clerici tui blasphemias sine
correptione preteris? Eam, quam cum patre & spiritu sancto communem possideo,
gloriam mihi subtrahit, in duarum vocabulis personarum me, qui media Trinitatis
persona sum, ad omnem gloriae decantationem transiliens. Proinuis excitato sacer-
dote, imago quae videbatur, manuit. Admirans autem in consideratione visionis
tam perspicuae, moras quas interim patiebatur, donec ad consuetos hymnos veniret,
annorum instar putabat, summopere festinas corporis auribus discernere, quod
intelligibili sensu per excessum iam acceperat. Obseruans itaque diligentissime psal-
lentis Diaconi os, solito festinantibus vltimum psalmi versiculum ipse terminauit.
Mox gloriam trini numinis clericus adiungens, mediam solita acceleratione inter-
cepit personam, duas tantum dicens. Nec vltra sequentium psalmorum modulatio
processit, donec ab Episcopo reprehensus, ex ordine visionis iam dictae, non negli-
gendam tanto tempore se contraxisse didicit offensam, habens decetero non emen-
darionis tantum, sed & proficiendi salubrem occasionem. Sed iam stylum mutare
rerum Dominus iubet: plena sunt lacrymis, plena miserijs & ærumnis, quae sequun-
tur: & forsitan eo digniora tanto viro, quo & grauiora: quoniam vbi durior pugna,
ibi

Negligentia
Diaconi in
decanatio-
ne psalmo-
rum.

Viso S. An-
nonis.

Memine-
runt hoc e-
mplo cleri-
ci, suas ho-
ras integrè
perfoluere.

ibi gloriosior & victoria. Si Iob recipitur flagellatus, & hinc Annonem beatifica-
bimus, qui post multas tribulationes meruit introire in regnum Dei. Iob 1. & 4.

Quod eius persecutionum fuerit initium. Cap. 20.

Pius enim Dominus, qui, quos amat, arguit & castigat, hanc quoque dilectam
sibi animam ante diem vocationis eius multis tentari permisit incommo-
dis: vt scilicet ab ea omnem scoriam terrenae conuersationis excoqueret
caminus transitoriae tribulationis. Primum moto Saxonico bello, fratrem
eius Vuesselum Magdaburgensem Archiepiscopum, & consobrinum eius Bucco-
nem Halberstadensem Episcopum, tempestas inuoluit grauissimae persecutionis.
Contra hos cum Regi, totius Saxonicae gentis exterminium anhelanti, opem non
satis impigre ferret, naturae profecto legibus & carnali affectione inhibitus, inuisus
ei suspectusque efficitur, periurij ac perfidiae insimulatur.

Quae à Coloniensibus perpeffus sit. Cap. 21.

Hoc caput
ferè ad ver-
bum descri-
ptum est ex
Chronico
Lamberti
Schafna-
burgensis.
Id est, Mo-
nasterijs.

Hinc inter eum & Regem quotidie discordijs incrementa accipientibus, ci-
ues quoque Colonienses, quibus paulò antè vnice charus acceptusque fu-
erat, ad interficiendum cum proh dolor sollicitantur: quibus ad patran-
dum, quod nefarie machinabantur, casus idoneam attulit occasionem.
Archiepiscopus Pascha Coloniae celebravit, eratque cum eo Episcopus & Mimi-
garduordenfensis, ad communicanda tantae solennitatis gaudia, familiaris amicitiae
obrentu euocatus. Cumque exactis ex parte ferijs Paschalibus, abscedere pararet,
ij qui Archiepiscopi domestica negocia curabant, iubentur ad euectionem eius na-
uim idoneam prouidere. Qui iustratis perspectisque omnibus, vnam mercatoris
cuiusdam praediuitis nauim, quia in eos vsus competens videbatur, occupant, eam-
que in ministerium Archiepiscopi, ei ceteris mercibus quas habebat, ocyus expediri
iubent. Negantibus famulis, qui nauim seruandam insceperant, vim, nisi mature
iussa capeffant, munitantur. Illi verò, quantum poterant, citato cursu ad dominum
nauis rem deferunt: quid facto opus sit, consulunt. Habebat ille filium adulta æta-
te, non minus audacia, quam viribus, excellentem, & cum propter generis affinita-
tem, tum ob merita sua primoribus ciuitatis maxime charum & acceptum. Is assum-
ptis famulis suis, & iuuenibus ex ciuitate, quantos in ea trepidatione, in auxilium
illum consciscere potuit, concitus ad nauem euolat, & ministros Archiepiscopi, *Ministri*
aceriter, vt nauis exoccuparetur, insistentes, cum iniuria proturbat. Dehinc ad uoca-
tum vrbis in idem opus succedentem, tumultusque instaurantem similiter repel-
lit, fundit & fugat. Iamque & his & illis, sui singulis amici armati subsidio accurrunt, *Episcopi*
& ad magnum discrimen pugnamque ancipitem res spectare videbatur. Perlato *malè acci-
piuntur à*
mox nuncio ad Archiepiscopum, quod atrocissima seditione confunderet civi-
tas, misit festinanter ad sedandos motus populi, irarumque plenus minabatur se
proxima sessione seditiones iuuenes merita poena coerciturum. Erat quippe vir
omni genere virtutum florentissimus, & in causis tam reipublicae, quam Ecclesiae,
spectatae sapiens probitatis. Vix ad modicum dirempta est concertatio: sed ferox
animis, & elatus primo successu iuuenis, non cessabat interrurbare omnia: percur-
rensque ciuitatem, varios sermones per populum ferebat de insolentia & austeri-
tate Archiepiscopi, qui toties iniusta praeciperet, toties innocētibus sua adimeret,
toties honestissimos ciues procacissimis verbis incesferet. Nec difficile fuit, id ho-
minum genus in omne, quod velles, tanquam folium quod vento rapitur, transfor-
mare. Praeterea in mentem veniebat Vuormaticensium insignis praclarumque fa-
cinus, quod Episcopum suum insolentius agere incipientem, vrbe expulissent, & *Ironia est.*
cum ipsi multitudine, opibus armisque instructiores sint, dedignantur quod in se-
riores aestimentur audacia, & Archiepiscopum tyrannico sibi fastu imperitantem,
tandem muliebriter patiantur. Conferunt primores inepta consilia, sauit vulgus *Seditio Co-
loniae.*
intemperans nouarum rerum studio, & per totam ciuitatem spiritu diabolico ra-
ptum, ad arma cōclamat: nec iam Archiepiscopum vrbe expellere, sicut Vuor-
maticenses, sed per omnes cruciatum trucidare, si copia detur, conspirant. Natalis
erat beati Georgij martyris, qui eo anno feria quarta hebdomadae Paschalis obue-
nerat, & Archiepiscopus celebrata Missarum solennitate apud beatum Georgium,
cum sermonem faceret ad populum, praesagio quodam futurorum, nescius ipse
mali quod imminabat, contestatus fuerat audientibus, quod ciuitas diabolo in po-
testatem

378

testatem tradita esset, & propediem peritura, nisi iam iam impendentem iram Dei per poenitentiam inflectere maturarent. Auxit huiusmodi suspicionem omnibus, quaedam in hunc modum visio celebris: Quidam bonae vitae vir ante dies aliquot huius turbulentiae, vidit per somnum coruum quendam horrendae magnitudinis per rotam volitare Coloniam, & terribiliter crocitando, populum tali spectaculo attonitum huc & illuc agitare: superuenire post haec virum, tam veste quam forma praecellentem, qui & coruum horresco sonitu perstreptentem vrbe expelleret, & populum mente consternatum, iamque extrema omnia formidantem, casta formidine absolueret. Cumque à circumstantibus interpretationem somnij horrore concussus quaereret, audiuit quod ciuitas propter peccata populi diabolo in potestatem tradita fuisset, sed interuentu Georgij martyris liberata, instantis iam aetate à Deo praedestinati interitus necessitatem euasisset. Igitur post meridiem, inclinata iam die in vesperum, cum igni oleum, iracundiae accessisset ebrietas, subito ciuium cõiurata manus erupit: ac primo portae ciuitatis omnes custodij vallatae sunt: dein ex omnibus vrbs partibus ruunt ad * curiam Archiepiscopi, & eum celeberrimum quodam loco cum Episcopo Monasteriensi coenantem adorti, tela contorquent, saxa iaciunt, nonnullos ex assistentibus interficiunt, ceteros plagis & vulneribus confectos, in fugam vertunt. Inter haec conspicantur quamplurimi, ipsum tallum furiarum in centorem daemonem praecurrere insipienti populo galeatum, lorica tum, igneo mucrone terribiliter fulguratam, nec vlli, quam sibi, similiorem. Cumque militari quodam classico cunctantes, vt se in pugnam sequerentur, concitaret, in ipso impetu, quo portarum seras effracturus vociferando irruerat, repente ab oculis sequentium disparuit. Tunc Archiepiscopum sui inter eum eos hostium, quemque iaculorum vix & egrè expeditum, in templum S. Petri abripiunt, foresque non modò seris & vectibus, sed ad motus etiam magnis molibus obfirmant. Saniunt foris, & instar inundantis aquae rugiunt vasa diaboli, plena vino furoris Dei, & per omnia Episcopij penetralia discurrentes, fores infringunt, thesauros diripiunt, vasa vinaria concidunt, & dum vina in diuitinos vsus summa ope congesta, precipitantius effundunt, repletum subito cellarium, ipsos, quod dictu quoque ridiculum sit, in opinis fluctibus periclitatos penè suffocauerat. Alij capellam Archiepiscopi irrumpentes, altare spoliant, sacra vasa pollutis manibus contrectant, vestimenta pontificalia diripiunt: dumque omnem suppellectilem sacri ministerij curiosa, immò furiosa diligentia euertunt, reperientes illic quendam clericum, praetimorese in angulo altaris occultantem, & purantes quod Archiepiscopus esset, interficiunt, non sine gratulabunda exprobratione, quod petulantissimae linguae tandem aliquando modum imposuerint. Sed cognito, quod decepti similitudine essent, & Archiepiscopus intra templum S. Petri & loci religione, & muro rum firmitate se tutaretur, vndique conglobati ipsum templi obsident, muros perfringere dedita opera moliantur: postremò, nisi ocyus sibi tradatur Archiepiscopus, ignem quoque se abhibituros minitantur. Tum ij, qui intus erant, videntes obstinatos esse omnes ad necem eius animos populi, nec ebrietate sola, quae tempore digeri solet, sed etiam odij & phrenetico quodam furore homines agitari, suadet ei, vt mutato habitu effugere conetur de ecclesia, & fallere obsidentes, hoc facto, & sacras aedes incedio, & se mortis periculo liberaturus. Opportunè fugae patrociniū tempus pollicebatur. Nam seditione in mediam noctem protracta, horrebant omnia tenebris & caligine, vt haud facile cuiquam esset, vultus occurrentium discernere. Angustus aditus patebat de templo in dormitorium, itemque de dormitorio in atrium de munitumque canonici eiusdem adhaerentem muro ciuitatis: isque ante paucos dies ortae seditionis impetrauerat ab Archiepiscopo, Deo ad salutem Archiepiscopi horum ipsum misericorditer prouidete, vt rupto muro ciuitatis, paruulum sibi posticum facere sineretur. Ibi eductus Archiepiscopus, applicitis in euectione eius & comitum eius quatuor equis, abiit, opacae noctis tenebris, nè ab obuiantribus agnosceretur, comodissimè vsus: repertoque post modicum Episcopo Mimigarduo ordinis socijs iam pulchrè pro ea tum calamitate constipatus, in locum, cui Nussia nomen est, peruenit. Interim ij, qui circa templi erant, crebris arietum ictibus muros quae riebant, eratque confusa vox tumultuantium, & fidem omnipotentis Dei testantium, quod non euasurus esset manus suas, non decepturus obsidentium diligentiam, etiamsi in minima terrae reptilia se transfiguraret. Econtrà ij, qui obsidebantur, nunc

viso cuiusdam boni viri.

Interpretatio eius.

* chorrem, pro domo vel aedibus.

Diabolus in centorem seditionis.

S. Anno aegre à suis in templum S. Petri infertur.

Homicidium.

Oppugnantur templi.

Sanctus Episcopus aufugit.

Venit Nossium.

supplicando, nunc pollicendo, quod diligentissimè quaesitum, si inueniretur, ipsis tradituri essent, callidè ludebant operam perurgentium, vsquequò Archiepiscopum longius euectum, atque in tuta loca progressum esse arbitrarentur. Tum de mura reclusis foribus, ipsos ingredi, & pro libitu suo quaerere sinunt: adijciuntque frustra eum quaeri intra septa templi, quem certò cõperissent primo incursum concitatae multitudinis, clara adhuc die vrbe egressum, iam in longinquas partes transire potuisse: idque magis suspicandum, quod contractis vndique, per moram nocturni temporis copijs, primo manè ad occupandam armis ciuitatem sit aduenturus. Igitur ingressi, cum omnia templi penetralia diligentius inuestigando euertissent, vix tandem admissa fide, quod falli potuissent, deinceps ab inquisitionis studio ad tuendam vrbe animos vertunt, armataeque multitudinem circunquaque per propugnacula dispersiunt. Inter haec arreptum quendam de turba, super portam vrbs ad ignominiam Episcopi suspendunt, magis in hoc furori suo, quo praecipites rapiantur, satisfaciens, quod quod crimen vllum suspensio dignum, misero obtendere possent. Alteri crura succiderunt. Mulierem etiam quendam de summitate murorum praecipitant, fractisq; ceruicibus interficiunt, hoc ei crimini dantes, quod homines plerumque magicis artibus dementare infamata fuisset. Sed hoc scelus comodiore tempore, & pacatiore animo vindicare debuerant. Induxerat etiam in animum, si non fuga vix euasisset, Abbatisam perimere de S. Caecilia, solam mortis eius causam habentes, quod Archiepiscopo consanguinitate iungebatur: adhuc & sceleratiora aggredi statuentes, nisi Deus Coloniae misertus, breuiasset dies amicitiae eorum. Praeterea iuuenes impigros citato, quantum possent, gradu ad Regem ire iubent, nunciare ei quae gesta fuerant, & suggerere vt quanto cyus veniat, vacantem, expulsò Archiepiscopo, ciuitatem occupare: in eo verti salutem ciuitatis, & ipsius vilitatem maximam, vt grandia molientem de vindicanda iniuria Archiepiscopum anticipare conetur. Talibus furij toto triduo agitabantur. Postquam auditum est per prouinciam, & celebri rumore vulgatum, quod Colonienses sua Archiepiscopum probis & cõtuncelij affectum, vrbe fugassent, exhorruit omnis populus notitiam rei, atrocitatem sceleris, spectaculum humanarum rerum, quod vir tantarum in Christo virtutum, tam indigna perpeti, Deo adspiciente, potuisset. Magna eius in pauperes liberalitas, multa in diuinis rebus deuotio, multa in humanis moderatio, vehementer in corrigendis legibus studium, libera in corrigendis qui male agerent seueritas, omnium ore celebrabantur, earumque rerum commemoratio non minimum ei gratiae apud populares conciliabat. Exclamant omnes, ad suam magis iniuriam pertinere violatam pontificalis nominis maiestatem, & mori sibi fatius esse, quam vt tantum flagitium suorum temporum inultum patiantur. Igitur per quatuor vel quinque milliaria circunquaque, ad arma clamant, multa hominum nulla dicto citius concurrunt, nullo qui per artem arma ferre possent, tam religiosam militiam detrectante: conglobatiq; in vnum, rogant Archiepiscopum, & cunctantem vi impellunt, vt ad recuperandam ciuitatem quanto cyus festinet: se pro eodimicatos, & si ea necessitas incumbat, oues pro pastore, filios pro patre libenter mortem excepturos: ac nisi Colonienses maturent venientem suscipere, & pro ipsius arbitratu satisfacere offenso, se aut ingesto igne populū cum ciuitate consumpturos, aut dissipato muro, eum super congeriem occisorum in cathedram pontificalem reducturos. Ità Archiepiscopus quarto die post, quam exierat, magno vallatus agmine, ad vrbe accessit. Quod vbi Coloniensibus compertum est, & se tantae tamque efferatae multitudinis impetū nec muro, nec acie sustinere posse animaduertunt, tum primū furor deflagrare, ebrietas euasere cepit: magnoque terrore concussi, obuiam legatos de pace miserunt, se reos confitentes, & omnem, quam vitae incolumi iuberetur, poenam pendere paratos. At Archiepiscopus dignè poenitentibus se veniam non negaturum respondit. Tum celebrata Missarum solennitate apud S. Georgium, eos, qui pontificem sede propria expulissent, qui ecclesiam homicidio polluisent, qui templum S. Petri hostiliter impetissent, qui cetera religionis iura ausu barbaro remerasissent, Episcopali banno ad satisfactionem vocauit. Protinus omnes nudis pedibus, lanceis ad carnem induti processerunt, vix & aegre impetrata pace multitudinis, quae circa Episcopum erat, vt hoc rutò facere sineretur. Nam & vehementer ei succensēbāt, quod dum immoderatiū clementiam ostentando, popularis fieri vellent, nefarios homines ad audēda nequiora, huius sceleris

Egregie illudetur cum multo.

Suspenditur homo innoxius à furore populi.

Prouincia. les statunt vlcisci iniuriam S. Annonis.

Colonienses pacē & veniam petunt.

Nota sancti viri erga rebelles eius humanitatem.

impunitate, animaret. At verò Archiepiscopus eos postero die ad suscipiendam secundum canonum scita poenitentiam tam immanis flagitij, ad S. Petrum præsto esse iubet: ipse progressus ad S. Geronem, ibi extra urbem pernoctare statuit: veritusque quòd tradita ciuitate, vis concitatae multitudinis inhiberi non posset, sed partim iniuria, partim cupidine prædæ accensum, acerbis saeuirent in populum, obnixè rogat prouinciales, qui secum erant, vt singuli in sua cum pace recederent: satis se opera eorum vsurum, & euidentem tulisse documentum, quid animi oues erga pastorem, filij erga patrem gererent: asperrimam partem negocij multa eorum virtute exactam esse: cetera quæ restent, facillè iam priuata ac domestica manu posse confici. Proindè, quod bonum, felix, faustumque esset, abirent in domos suas, hanc reportantes spem, quòd huius beneficij gratia apud eum, seu vinum seu defunctum, perpetuò mansura foret. Hoc vix impetrato, milites suos, quantos ad comprimendos vrbanos motus, si qui fortè leuitate vulgi in staurarentur, sufficere putabat, præcedere in ciuitatem iubet, secuturus ipse proxima luce, cum eorum, qui præcessissent, diligentia, nè quid fortè insidiarum lateret in ciuitate, præcauisset. Ea nocte sexcenti, aut eo amplius mercatores opulentissimi ex vrbe profugi, ad Regem se contulerunt, intercessionis eius opem aduersus Episcopi sauitiam imploraturi. Cæteri ingressi Archiepiscopo ciuitatem, & toto triduo iuxta conditum expectanti, minimè se præsentarunt ad proponendum aliquod satisfactionis genus. Vnde indignitate rei non ferentes Episcopi milites, inscio, vt plurimi asserunt, atque inconsulto Archiepiscopo, arma rapiunt, domos incurfant, possessiones diripiunt, occurrantes partim sternunt, partim captos in vincula coniiciunt, & prorsus, vt vitati vel coacti assentiamur, multò ferocius, quàm tanti pontificis existimationi competeret, iusta vltionis negocium exequuntur. Sed grauior morbus acriori indigebat antidoto. Filius supra memorati mercatoris, qui primus seditione inflammauerat populum, & pauci alij luminibus sunt orbat, nonnulli virgine casti ac deronsi, omnes grauissimo rei familiaris damno mulctati, atque insurandum dare compulsi, quòd deinceps Archiepiscopo ciuitatem contra omnium hominum violentiam, quantum consilio & armis possent, vindicaturi essent, & eos, qui ex vrbe profugerant, quoad dignè Archiepiscopo satisfacissent, semper pro infestissimis hostibus habituri. Ità ciuitatem pro diuersitate partium, & luctus pariter & læticia tenent, alijs in regressu pontificis ciccti iustas audacitæ suæ poenas luentibus, alijs dignos consolationis suæ choros instituentibus. Siquidem nō in vrbe tantum, sed & vbiunque locus exhibendæ processions offerebatur, ibi post istam samam Christi confessor in hymnis & canticis velut Angelus exceptus est. nec immerito: Quis nanque neget eum vnum ex illis angelis fuisse, de quibus per Malachiam dicitur: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius: quia angelus Domini exercituum est? Cuius post hæc lachrymas in ascensu vel descensu dilecti sibi montis effusas, illi, quibus ibi seruitur, & viderunt, & miserati sunt sancti: quorum pietati conquestus eam, quam à suis tulerat, contumeliam, omnes ad iterum traxit, quos vel ex clero, vel ex populo contigit adesse. Leuauerunt autem & monachi pariter voces suas, & vt rediuuam desiderabilem faciem eius contemplant, vniuersi personabant: Te nostra vocabant suspiria, te larga requirebāt lamenta: tu factus es spes desperatis, magna consolatio in tormentis. Audiebantur hæc in excelsis, & vtiq̄ credendum est tam eorum, quæ canebantur, dulcedine, quàm sacrificio lachrymarum oblectatum, reuerà ibi Christum adfuisse, sicut & ipse promisit, cum ait: Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Cæterum quia nonnullis etiam bonis scandalum ingerit, quòd in vltionem tanti viri, tam sæua dicitur redundasse castigatio, à grauissimis fideique dignis personis testimonium habemus, cum cum sacramentis multoties affirmasse, suam conscientiam ab hac tyrannide prorsus immunem: quippe cuius nec officij, nec voluntatis esset vtiq̄, vltra legis Ecclesiasticæ iura vindictam suarum iniuriarum extendere. Qua de re contrahat os suum inuidus: cui cum sermo fit, ab eius tumulto cæcos plerunq̄ redire cum lumine, solet obijcere, magis ereptos, quàm redditos per eum oculos. Nec mirum, eum & Moysen sanctum, homicidam nonnulli blasphemant.

Colonien-sium res, inscio Episcopo, diripiuntur.

Hucusque ferè ex Libro Schafnaburgensi.

Malac. 2.

Matth. 18.

Nota hæc Lector.

Exod. 2. Num. 16.

Vt apud Imperatorem falsò delatus sit, & quid ab eo pertulerit. Cap. 22. Post hæc

Post hæc cum Imperator celebrata Paschali solennitate in Babinberg, Ratibonam ire disposuisset, à nuncio fidei legationis audiuit, Vuilhelmum cognomento Bastardum, Regem Anglorum, ab Archiepiscopo Coloniensi vana pollicitatione illectum, cum magno exercitu aduētare, regni sedem Aquisgranum occupare paratum. Tunc Rex territus tam atroci nuncio, ad Rhenum concitus remeavit, celebritatem Pentecosten in Moguntia ciuitate splendide peragens. Indè cum Coloniæ ire instituisset, multum spirans irarum & comminationis in Archiepiscopi Coloniensem, ille missis in occursum eius nuncijs, mandauit falsam omnino, ac scenicis figmentis simile esse fabulam, quam in eum amulsi composuissent: ij nimirum, qui cum paulò antè vrbe expulsi essent, & nunc ad opprimendum eum, quoniam armis non possent, mendacijs grassarentur: se non ita rationis expertem, vel communis commodi negligentem esse, vt in vltionem priuatae iniuriæ, patriam suam barbaris prodere velit: nec ea leuitate vitam à puero instituisse, vt quisquam sanum aliquid sapiens, tam inepta de se suspicari possit. Impetrata dein per legatos coram veniendi copia, in Andernaco villa Regi occurrit: cumque Rex de ijs, quæ compererat, seu erillimè quæstionem promulgaret, prodire quidem reipublicæ crimen, quòd obijciebatur, sacramento purgavit: cetera quæ delata fuerant, ait Rex se veteri amicitia ac pontificali nomini condonare, nec pro iure suo expostulare velle. Ità non extincto, sed interim cohibito furore, Coloniæ processit. Ibi postero die ad iudicandum populo assedit, sperans per accusationem eorum, quos Archiepiscopus propter iniurias suas poena affecerat, occasionem sibi futuram, vt eum seditione cõcitata rursus ciuitate exturbaret, vel propter oppressos per calumniam innocentes, saltem reum maiestatis faceret. Sed ille omnes accusationum strophas, responsi veritate ac sententiarum grauitate, tanquam aranearum telas dirupit. Postquam autem Rex innocentia eius ac vitæ integritate, consilij quoque omnia septa vidit, nec vllum patere locum calumniæ, ad aliud se vertit genus iniuriarum. Exegit ab eo, non precibus quidem, vt oportuit, sed imperiosa quadam authoritate, vt Coloniensibus admittæ in se temeritatis veniam daret, excommunicatosque Ecclesiæ reconciliaret: præterea vt ad firmamentum conseruandæ erga se in perpetuum fidei, sex sibi ex militibus suis obsides daret. Vtrunque ille cum magna constantia negauit: obsides quidem, quòd nullus Regum priorum tale quid ab aliquo præcessore suo postulasset: excommunicatorum autem reconciliationem, quòd sine digna poenitentia satisfactione excommunicatos in Ecclesiam recipi, leges Ecclesiasticæ vetarent. Imminabat ille vehementer, comminans omnia incommoda se illaturum, & cuncta quæ illius sint, ferro & igne demoliturum. Perstabat hic fixus in proposito, dicens se mori quidem paratum, si ipse cum Coloniensibus conspirasset ad eum interficiendum: sed nunquam retinendæ vitæ studio, ab iure ad iniuriam declinatum. Diu anceps erat pugna, & vtrorunq̄ milites magna concusserat sollicitudo, expectatione tam tristis spectaculi. Tandem cuius Rex ab ijs, quorum consilij plurimum tribuebat, flexit sententiam, & ait malle se cum eo beneficijs certare, quàm damnis aut inimicitijs: & si eum fidum sibi deuotumque in causis reipublicæ experiretur, primum deinceps inter amicos habiturum. Hoc modo reconciliatus Archiepiscopo, * Aquisgranum perrexit, & aduersus ea, quæ de irruptione barbarorum fama vulgauerat, eam regni partem, quantum poterat, communiuit.

In hoc quoque capite multa ad verbu ferè descripta sunt ex Schafnaburgensi.

Imperator venit Coloniæ.

Præclarum S. Annonis conuicium

Constantia eius.

* Aquisgranum

Aliarum calamitatum eius commemoratio. Cap. 23.

Interim insurgente satana contra virum Dei, duo ministri eius, qui in laribus eius familiarissimè obuersabantur, insidias ei tendunt, & nisi Dei misericordia malum hoc præuertisset, nihil tale suspicantem trucidasset. Alij cuidam, quem beneficijs suis maximè fidum sibi obnoxiumque fecerat, familiares literas à seipso in tabulis, propter maiorem secreti cautelam, cõscriptas dedit Episcopo Halberstadeni perferendas, quibus nepotem suum, tantis vndique aduersitatum Procellis iactatum, & penè naufragantem, consolaretur & instrueret. At ille ex ipsa tam operosa secreti communitone coniciens aliquid Regi, rei que publicæ aduersum, ijs literis contineri, Regi eas derulit. Quas ille cõtra spem suam nulla videns infidelitatis indicia dare, tam ead terrendum eum, exemplar earum Archiepiscopo misit: vt experimento colligeret, non raram apud se suorum secretorum proditionem.

Hic quoque multa sunt Schafnaburgensis.

Superius vocatur confobtinus.

ditionem. Item alius quidam ex ministris eius, quem Coloniensi Ecclesie propria industria ipse adquisierat, quem que ob hoc indulgentissimo semper affectu coluerat, & bonis omnibus etiam supra natales suos locupletatus erat, repente insolentia feruili elatus, iugum Ecclesiasticae seruitutis coepit detestare, seque in libertatem violento quodam iure fori, cum magna Archiepiscopi contumelia, velut equus effrenis excussit. Tum vero erebris mortibus charorum suorum ita amaricatus est, & vulnere concisus super vulnus, ut faxeum quoque pectus, & supra petram fundatum edificium concutere posset tam vehemens ille turbo tentationis. Ad omnem autem doloris & moeroris plenitudinem, illa nouae confusionis miseria, quae per omnes angulos regni se dilatare iam incipiebat, tanto acerbius cordis eius intima tetigit, quanto res ad generale totius Ecclesiae discrimen spectabat. Nam feritate barbarica confligentibus inter se Francis & Saxonibus, immiscebant se fide dubia nunchis, nunc illis Sueui, gensque Baioariorum: siebantque caedes, incedia simul & rapinae per omne regnum Teutonicum. Harum calamitatum incedrix, & quodam in praesens durandi solidamentum exurrexit interea illa lugenda semper omnibus Ecclesiae membris inter Regem & dominum Apostolicum controuersia, quae schismatis horrendi lucem sanctam mirabiliter confundens Ecclesiam, multorum millium animas inferis prohi dolor destinauit, pacis vnanimitatem de terris prorsus exturbauit, foeda monachos altercatione dissoluit, clericos in contemptum adduxit, Ecclesiastica iudicia laicis subiugauit, omnem aequitatis regulam subuertit: nec cessat hodie tanti mali lachrymosa perniciosa. His angoribus vir, cui nil Deo charius, ad eorum etatus & excoctus est vndique, ut etiam taderet eum viuere. Itaque voces huiusmodi cum Psalmista dabat ad caelos: Heu me, quia incolatus meus prolongatus est: habitauit cum habitantibus Cedar: multum incola fuit anima mea. Cupiensque dissolui, & esse cum Christo, dicebat: Quado veniam, & apparebo ante faciem Dei? Graue iam ei erat terrenum omne: necessitate, non uoluntate, sub onere carnis adhuc aestuabat. Tabescebat corpus, nihilominus & animus infirmabatur. More turturis viduatae, solo lectu pascebatur, publicas frequentationes declinabat, singularitate delectabatur, assidue flens, assidue moerens. Nec diu militis sui sudores bonus Dominus irremuneratos praeteriit, neque passus est eum tetari supra id, quod sufferre poterat: verum hinc eum erepturus, ante per altam contemplationis vim, futurorum malorum inspectorem esse voluit: ne ignoraret, quantis a Deo beneficij donaretur, si necessitatem talibus communicandi moriens euaderet. Id subiecta pagina loquitur, sola sufficiens meritum viri declarare, qui in hac mortalitatis aditu degens substantia, secretorum caelestium particeps fuit.

De quadam illius admiranda visione. Cap. 24.

Post eam superius descriptam Coloniensium nefariam conspirationem, hyberni temporis adertant dies, & beatus antistes pro quodam leuamine fauciati cordis vrbem egrediens, Saluelt deuenit: ut uis illi filiorum suorum spiritualibus exercitijs, quasi salutaris antidoti haustu recreatus, sui moeroris amaritudinem temperaret. Inde exacto uisitationis officio discedens, festum illud, quod Hypapante Domini dicitur, in Heresfeldia solemniter egit: imprecataque profectio, viam quae tendentibus in Sigeberg peruia est, curru subuectus, cum suis incescit. Cumque die quadam psalmis & orationibus vacas, animum in superna leuasset, instante iam hora nona, non in ecstasi, nec in visione somni, sed sicut carnis oculis adspici solet, caelos super se aperiri vidit: & ut olim propheta rum eximius Daniel, horrore concussus ac tremore, membris omnibus dissolutus est: animi quoque robur omne conceidit. Transmissis viae propositae interval- lis, per biduum nil incommodi pertulit, in monte degens, praeter quod nonnullis, quasi qui sese excessisset, in verbis subinde admirationi esset. Tertia vero post hoc die coenantem valida infirmitas tam atrociter inuasit, ut spes omnis auferretur, noctem illam cum superuidetur. Erat autem crepusculum vespertinum, fratresque finitis Completorijs, sese receperant in dormitorium. Mox igitur ut huiusmodi nuncius Abbatis aures perculit, eo perturbatione concussio, res per omnes angulos coenobij diffundebatur, siebatque concursus hinc inde fratrum, signo, quo colligerentur, vehementius perurgente. Angebatur omnes paucos intolerabilis, & tanquam uerforu vita pendere in aecipiti, monasterium petierunt, illud corde meditates, illud ore ruminantes: Domine, salua nos: perimus. His vero, quibus egrediendi claustrum

Stupenda S. Annonis visio. Dan. 10.

Grauiissimo morbo corripitur.

Marth. 8.

vadeunq; licentia offerrebat, cubiculum Episcopi certatim ad eum, ceteri choram irrumpentes, septem psalmos cum litanis luctuosae prosequerantur, omnes pectora ridentes, omnes fletus & suspiria emittentes, & quanta charitate erga patrem amantissimum filij afficerentur, sibipsis singuli testimonium existentes. Inter haec ille dolore graui laborans, clamores insolitos magis ac magis edebat. Sed cum postea de doloris vehementia non adeo iacentem crucians, recuperandi vires mentis aliquantulum ei facultate indulgeret, Abbas tres probae vitae fratres ad eum misit, qui, sicut in ea necessitate expedit, ad confessionem, & ad rerum suarum dispositionem eum hortarentur, utque nouellae suae constructioni, in quantum tunc licuisset, prospicere non negligeret. Quibus iuxta sensum hunc, cum lectulo assiderent, hortamentis suis eum mulcentibus, idque quaerentibus vnice, cur filiis suis, quibus alia post Deum praeremum spes non esset, minimè loqueretur: ille tenuissimam vocem, ut poterat, exprimens ait: Vnde loquendi sumam exordia fratres, vel quas moestitiam vestram releuaturus triste cor meum dictabit sententias? Vae misero mundo: vae cunctis humanae sortis angulis ab ijs, qui dicuntur Episcopi, mei, peccatoris utique, similitudinem praferentibus, quibus nomen, non vita, sacerdotum est. Et graue suspirium a pectore trahens, attonitis & ardentius huius verbi radicem inuestigantibus, respondit: Sol in nona iamamque vergebat horam, & ego in curru meo residens, iter accelerabam: in aere me visum expandente, scissis ex improviso caelis, omnia desuper aperta, oculisq; meis non modo mentis, sed & corporis, peruia remanserunt: expauitque cor meum, & dissolutus sum, nec remansit in me quicquam virium: certusque sum, laqueis huius immanitatis inde me collegisse. At vero non aliter illam terribilem visionem intuius sum, quam vos modò contempletur, corporales in vos dirigens acies: nec reor quicquam eorum malorum, quae terris imminet per omnes seculuras etates, & per ipsum aeuum, oculorum meorum acumina latuisse. praecordiisque palpitantibus, altius ingemiscens, denuò replicabat: Vae misero mundo: vae cunctis humanae sortis angulis ab ijs, qui dicuntur Episcopi. Nec poterat vlla precantium importunitate ad hoc adduci, ut eorum quae viderat, vel minimum eis comunicaret. Hoc solum ad omnem inquisitionem eorum dolens protulit: Vae vae misero mundo, vae misero mundo. Porro crescente per dies infirmitate, cum esset sibi mortis suspicio quotidiana, primates cleri Coloniensis ad se accersiens, postulauit, & sub edificatione diuini nominis terribiliter adiurauit, ne consensum suum vnquam accommodarent, quibus conueniret alibi, quam in Sigeberg corporis eius repositio, dicens: Si desiderij mei vobis insistentibus processerit effectus, hicque mihi sepultura cesserit, tametsi meritorum meorum pensa reluctetur, per misericordiam nostri redemptoris excedentia omnia, vestrae, ut spero, de me haurient adhuc aures, quod in magna consolationis, in magna spei patrocinijs vobis & Coloniae vestrae ante Deum proficiat. Fidei suae spem super hac re singulis ei dantibus, discesserunt. Ille vero sensim recolligens vires, debilitatem illam corporis euasit: memoriam autem mentis non eam, quam ante, per longum tempus assequi valuit: ita ad visionis illius maiestatem exterritus, & extra se factus erat. Id ex eo innuitur, quod cum olim ab Egilberto Mindonensi Episcopo quadam perpetuo dicendam confessor ei factus accepisset orationem, ad eius notitiam nullo poterat ingenio pertingere, donec dictis ad eum literis, ordinem eius ex rescriptorum annotatione colligeret.

De alia quadam eius visione. Cap. 25.

In Septuagesimae diebus, in quibus haec obtigit reuelatio, Quadragesimales feriae successerant, & dilectus Domini praeterita ualentinis defectum necdum plene superauerat: cum ecce postus in quiete noctis cuiusdam, somnium suum felicissimae dissolutionis praesagium, in hunc modum adspexit: Visus est sibi domum quandam, omni decore intus & foris resplendentem, intrare: & ecce in subcellis iudicialibus, tanquam ad concilium solemniter euocati, residebant Heribertus Coloniensis Archiepiscopus, Bardo Moguntinus Archiepiscopus, Boppo & Euerhardus Treuirses Archiepiscopi, Arnulphus Vuormatiensis Episcopus, & alij quamplures Galliarum Episcopi, quorum alios ipse in carne nouerat, alios tantum uellectione compererat: amicti omnes stolis pontificalibus, & habentes vestem instar niuis candidam. Ipse quoque candidis admodum atque preciosis vestibus indutus sibi uidebatur: sed partem candentis vestimenti, eam scilicet, quae pectus regebatur, sordida quadam ac foeda caligo obduxerat, ac ceterum cultus eius splendorem

Exponit quibusdam generant visionem suam.

Memoria eius multum debilitata ex illa visione.

Hec ferè ad verbum ex schafnaburgensi.

dorem sua foeditate plurimum obfuscabat: quam tamen ipse nimio rubore perfusus, obiecta manu tegere ac celare, ne in sciencium offenderet obtutum, conabatur. Vidit preterea inter eos sibi quoque, sedem miri decoris paratam: quam cum occupare, gaudio & exultatione astuans, properaret, surgens Arnoldus Vuormaticus Episcopus, modesta voce eum prohibuit, dicens reuerendos patres, qui assiderent, nolle eum in suum admittere confessum, propterea quod veste eius haec turpis macula foedaret. Cumque iussus loco cedere, flens confectoque nimium animo egredere, insecutus eum idem Episcopus, Aequo animo, ait, esto pater. Maculam tantum hanc, quae vestem tuam infecit, maturius abluui praecipe: quia non post multos dies beatæ huius mansionis consortium, & sanctorum patrum, quos adspexisti, confessum, voti compos percipies. Manè factò, cum familiari cuidam suo visitationem retulisset, ille sapienter rem, conijciens: Macula, inquit, haec vestis tuae illita, nihil aliud est, vt aestimo, quam memoria iniuriarum tuorum, qui te anno superiore Colonia expulerunt, quibus te diuinæ pietatis respectu iam olim oportuerat admissi huius veniam dedisse. Hæc, quod bona venia dixerim, pectori tuo tenacius, quam æquum sit, residens, amarissimo mœrore contra fas mentem tuam decoquens, ceteram sanctissimæ cõuersationis tuæ claritatem molesta quadam caligine obducit & obscurat. Archiepiscopus conscientia suæ testimonio conuictus, ne inficietur quod audiebat, reatum suum humiliter agnouit: statimque destinatis circumstantiis, quæ omnes Coloniae, qui eius iniuriæ participes, vrbe cesserant, ad se reuocauit, eisque proxima festiuitate Paschali omnia sua, quæ direpta fuerant, benignissimè restituit. Sic grauis illa tempestas, quæ spiritu diabolico suscitata, totam concusserat Coloniam, conqueuit: pater filios, filij patrem recognouerunt: Archiepiscopus amaritudine, populus meru & solitudine, ciuitas liberata est solitudine.

Arnulphus
Vifionē cui-
dam suo fa-
miliari ex-
ponit.
Expositio
eius.

Amaritudi-
nem, pro
quodā ani-
mi dolore
est accipere.

LIBER TERTIVS.

Vt extremo vitæ anno, solito crebrius fuerit in Sigeberg. Cap. 1.

Ligitur dilectissimus Deo præsul vltimum agens annum, dilectum sibi montem plus solito frequentabat, singulis diebus, singulisque noctibus frequentans altaria singula, se prosternens in faciem eorum singulis, flens & orans pro statu periclitantis Ecclesiae, suamque animam creatori commendans. Et Septuagesimam quidem partemque Quadragesimæ infirmus ibi peregit. Cum autem Penitenciam festiuo celebraturus gaudio, denudò aduenisset, Anno puer, filius sororis eius, vnice dilectus ab eo, immaturæ mortis violentia repente prostratus, nouum ei dolorem, nouum intulit luctum. Intererat tamen communis festi publicis conuentibus, præcedentes in lætitiæ carminibus & vestium decore monachorum choros lugubri vultu prosequeretur, memorans illud, quod & sanctus Tobias, Dies festi vestri conuertentur in luctum. Vulnerabatur autem mente omnis, qui in faciem eius intendisset. Denigrata enim erat valde, coloremque pristinum prorsus immutauerat, horrorem quendam præferens, per quem interni doloris eius adspicientes testimonium caperent.

Tob. 2.
Amos 8.

De obitu Hermannii Prioris, Episcopo charissimi. Cap. 2.

Paucis post diebus Hermannus cœnobij Sigebergensis Prior, vir strenuus, & regularis disciplinae obseruantissimus, vita functus est: cuius obitus tantum animi mœrorem beato Episcopo attulit, vt multa illa acerba, quæ antea perpeffus erat, huius comparatione pro nihilo putarentur. Valde enim amauerat virum illum, tantaque eum veneratione profectus fuerat, vt quicquid ille amoris fiducia non tam rogare, quam præcipere voluisset, id minime negligendum sibi existimaret: haud secus eius dicta accipiens, quam si spiritus sanctus eius ore eâ expressisset. Illo ergo viro mortis scœuitia destitutum se sentiens, cum eius sobrietatem & vitæ integritatem mœstissimo animo commemoraret, sumptis sacramentis, stans post feretrum, hanc orationem admodum luctuosè habuit:

Ab hoc capite vsque ad finem libri F. Laur. Surius suo stylo pleraque contraxit ob vitædam nimiam prolixitate.

Oratio Episcopi ad fratres Sigebergenses. Cap. 3.

Miseri-

Miseriarum nostrarum negocium præ manibus habemus, & quis sit finis conditionis humanæ, oculis ipsis hinc iam contemplari licet. Admonemur hoc exemplo verissimè dixisse Apostolum, Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet. Cum enim dixerint, Pax & securitas, tunc repentinus superueniet interitus, sicut dolor in vtero habentis, & non effugient. Quicquid hinc vel animo cogitari, vel verbis dici potest, totum hinc nostris obtutibus expositum est. Itaque sermonem generalem in pauca conferens, speciatim meos acerbos calus perstringam. En proh dolor Anno puer, quo nemo mihi in hac vita charior fuit, ante dies decem abiit è vita: & cum dolor ille, quem indè accepi, necdum vel ad momentum quicuerit, ecce illi hodiè funus celebret, qui mihi longè aliter, quam ceteri amici, plangendus est. Maiorem vir iste lachrymarum mearum vim reposit: quandoquidem talis ipse est, vt locus hic non immeritò luctu perpetuo eum prosequi debeat. Quæ verò spes conseruandi status loci huius deinceps reliqua esse potest, quando exanimis hic iacet, cuius industria disciplina monastica hætenus hæc suos habuit progressus? Erat aliquo modo tolerabile, quicquid hætenus, Deo permitte, me infestauit: at quæ nunc patior, prorsus intima sunt, nec potest manus Domini duritiam me atrectare, quam dum offertur occasio inimico grassandi in locum hunc incum. Restat igitur, vt me quoque omnibus debita abstumat mors, potestque ex me scire, quisquis hodiè adest hinc, antistitem Annonem non multos superuicturum dies. Ad eam vocem multis lachrymantibus, corpus ex more humatum est.

Hermannii
Prioris co-
mendatio.

Prædicat
obitu suum
5. Anno.

Depostremo eius in Sigeberg aduentu, vtq; sepulcrum suum ipse dimensus sit, & que militi cuidam propheticè dixerit. Cap. 4.

Cum deindè dedicationis ecclesiae & beatissimi Michaelis agerentur solennia, postremò ad Sigebergenses venit. Quæ duo sibi coherentia festa tanto maiori animi pietate & deuotione illic celebravit, quòd spiritu iam cognouerat, se ad illum locum in corpore minimè rediturum. Reecessurus, fratribus paterno affectu valedixit, petensque monasterium, intentissimis precibus, adiunctis præsentium illic sanctorum patrocinij, Deum obsecrabat pro defensione corporis & animæ suæ, pro Ecclesiae pace, pro loci conseruatione. Precabatur illis filiis suis animarum salutem, ad singulas preces humi se prosternens, cum genia flectens, tum in cælum manus & oculos attollens, lachrymis perpetinè manantibus, vt ad tantæ deuotionis instantiam meritò cæli patefcere crederentur. Tandem sancta illis Crucè signatis, dum vult exire ostium, catenula quadam ferrea ei oblata est non absque nutu diuino. Nam etsi ea iussu illius confecta erat, non tamen nisi Deo disponente ea hora exhibita est. Eodem enim momento præfuit in trò reuertens, locum sepulcri sui baculo designauit eo loco, vbi nunc est, & catenulam illam iussit per tabulata submitti ad lucernam subuchendam. Porro Swithardo milite non sine admiratione sciscitante ex eo, quid tam accurata dimensione sepulcri sibi vellet, respondit se suam illic designare sepulturam. Illo rursus inquirente, quænam corporis necessitas eum, id vt faceret, perurgeret? Ea, ait beatus vir, quæ vtique summa est, nempe mors inuitabilis. non enim posthac vnum me locus hic recipiet. Tum mox expalluit miles, crebroque se Crucè signauit: iterumque percontari ex Episcopo cœpit, cur non in choro, sacratori templi loco, humari potius vellet. Respondit Episcopus: Id ego ea causa nolo, nè tu, tuique similes ad sepulcrum meum orandi causa venturi, fratribus diuina officia perfoluentibus molestiam exhibeatis. Tum etiam, vt pateat ad sepulcrum meum aditus pauperulis foeminis, ex rure pro deuotione sua poma vel oua, aut quodlibet aliud sanctæ simplicitatis munusculi allaturis: quarum cum deuotio tanto sit gratior Deo, quanto vita simplicior, non parum detraheretur honori meo, si illarum reiectis lachrymis & querimonijs, solis nobilibus pateret accessus ad monumentum meum. Igitur exemplo Domini mei, duo viduæ minuta accipientis, ego quoque, harum & munuscula complexurus, & preces admissurus, omnibus expositum habere volo sepulcræ meæ locum. Ità ille more suo quasi per iocum militi aperiens secreta pectoris sui, foras egressus est. Indè eõscenso equo, mœstus identidè animo redibat ad monasterium illud, multum id deplorans, quòd vltra non visurus locum illum vnice sibi charum, filijs suis copiosissimam lugendi materiam præberet. Ecquiss

Salutifera
oratio eius

Designat
locum sepul-
turæ suæ.

Cur nolite-
rit in choro
sepeliri.

Luc. 21.

quis autem tanti viri mortem, etiamsi faxeo esset pectore, siccis posset ferre oculis? Merito cum & posteritas lugebit, qui, ut scriptura ait, in diebus suis non peritumit principem, nec superavit eum verbum aliquod: qui in omni opere suo dedit confessionem Deo: qui curavit gentem suam, & liberauit eam à perditione: cuius bona stabilita sunt in Domino, & eleemosynas eius enarrabit omnis Ecclesia sanctorum. Vir magnus, vir catholicus, Ecclesie propugnator, tyrannorum persecutor, verbo, opere & moribus dignus summo sacerdotio: post quem non extitit pastor illi similis in finibus nostris. Nec illi, tamen peperit vltix primæ prauaricationis: immò solito crudelior, vitam eius longo cruciatu ceteris inclementius attriuit, ut non dubitarent insipientes quidam etiam illi obijcere illud ex Tobia: Manifestè vana facta est spes tua, & eleemosynæ tuæ modò paruerunt.

Podagra di
recreciatur
vir sanctiss.

Ut grauisimos podagræ dolores pertulerit. Cap. 5.

NAm cum esset Colonia reuersus, dolor podagræ dextræ eius pedem inuasit, quo nouem plus minus hebdomadibus miserabiliter discruciatu, tandem ad extrema perductus est. Sedenim initio quadam animi constantia dolores illos hebdomadam vnā vtcunquē dissimulare visus est, donec in ferijs sancti Gereonis martyris Missarum solennia in eius ecclesia celebrans, intantum viribus fractus est, ut omiſſa, quam habiturus erat, concione, vix sacramentis consummandis sufficeret. Atque illud extremum fuit eius sacrificium: quo peracto, decidit in lectum mortis, omnibus suis dolorem & moerorem afferens. Longum esset persequi, quas miseras, quæ tormenta toto illo tempore ægritudinis tum à medicis, tum à morbo ipso perpeſſus sit: nec minus difficile perſcribere, quæ spiritu prædixerit, quæ in ecclasi viderit: è quibus vel pauca adferemus, quatenus hystoriæ opportunitas admittet.

Multa in spiritu prædixit & variè enatur.

Ut S. Eualdum nigrum in visione viderit. Cap. 6.

Cum iam excisis carnibus, pellis ossibus adhereret, quando quæ somno correptus, atque inde experefactus, in has ferè voces lachrymabundus prorupit: O Eualde martyr, qua ego iniuria te affeci, aut quid in te admisi miser? Sciscitantibus alijs, quid in his verbis sibi vellet, respondit: Equidem vidi sanctissimum martyrem Eualdum, quem nigrum vocat, sanctis assistentem altaribus: cumque ego sacrificanti ministrarem, ille absoluto sacrificio, in casula purpurea, vesteque candidissima speciosus valde, ceu nuper ex lauacro veniens, in caelos receptus est. Ego verò sequebar abeuntem, & vbi ad fores caeli ventum est, sperabam me pariter ingressurum: sed ab eo heu violenter repulsus, video me in hanc caliginem reuolutum. Hæc dicens, tantas sudit lachrymas, ut qui aderant, miseratione permoti, simul cum illo flerent.

Visio eius.

Quæ cum domino Reginhardo propheticè locutus sit. Cap. 7.

Habit in illa aduersa valetudine, quoad vixit, quosdā apud se fratres Sigebergenses, interdum etiā Abbatē ipsum: qui per vices aduentates, & recedentes, presentia sua nonnullā ei recreationem afferebant. Cumque recessuri alijs, alijs succedentibus, ab eo benedictionem peterent, ille magno eos eiulatu prosequabatur, tanquam nunquam reuersuros. Venit autem ad eum etiam Reginhardus Prior, vnus ex senioribus, qui inter cætera cum illo secretius colloquens, ita ait: Eheu pater & domine, quæ nobis deinceps spes relicta erit? quæ nostrarum consolatio lachrymarum? Quis instaurabit futuram desolationem loci nostri? Ecce iam solum tibi præmortuo sepulcrum superest, nec immerito formidamus, nè qui viuum te retinere indigni fuimus, vita sancto quoque priuemur. Vnde id consecuturum creditur, ut nostra ædificia omnia veniant in desolationem, & nos, qui Dei & tua causa montem illum incolimus, rebus omnibus nudati, miserandum in modum dispergamur. Ad hæc vir Dei, collecto spiritu, celeriter respondit: Faceſſat prorsus timor iste. Testor ego veritatem illam, quæ Deus est, corpus meum exanime, vti optaram, ad vos allatum iri: tametsi multis contrā nitentibus, sed nihil tamen effecturis, magnā adhuc videtur habere difficultatē, quemadmodum & quādò id fiat. Sit interim modus dolori vestro: certa prorsus spes est, me apud vos sepulturā habiturū. Aderit bonus Dominus, aderit gratia eius: veniamque locū cōseruaturus, & per locū ipse quoque conseruandus. Vos tantum in ijs quæ bene cō-

Is Reginhardus postea factus est Abbas.

Multa prædixit futura S. Anno.

nè coepistis, perseuerate, immò inchoata melioribus studijs augete, laboris vestri fructum & hæc, & in futura vita centuplum habituri. Nihil vos terreat suspicio de successoribus meis: pauci in ijs erunt, qui non ad ad spectum tumuli mei, pro mei reuerentia caput inclinent, cum etiam bruta animantia, si cominus transcant, sentiant quodam honoris exhibendi prædita videri queant. Si quis autem ea fuerit pernitentia, ut me contemptu & contumelia afficiat, illum eiusmodi manebit interituro, ut fatuus fuerit, nunquam illum natum fuisse. His dictis, abiturus pater Reginhardus, rogauit, equidnam filijs suis per se mandari vellet. Ille mox subblata voce cum multis lachrymis dixit: Animam & corpus meum. Iamque Reginhardo fores egredi volente, ita eum compellauit: Ut tuipse iam vidisti, res meæ finem habent. Itaque ego te, dilecte frater, per Christum oro, nè singulare spei meæ præsidium, montem illum meum deseras, sed me defuncto, integritate & constantia tua foueas atque sustentas. Magnorum illi periculorum materiam subtraxeris, si peccandi licentiam, quæ religionem omnem euertit, in fratribus regulari seueritate coerceras, conuenienter illi sententia sapientis cuiusdam: Filia tibi sunt: serua corpus earum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad eas. Noueris autem non deesse iam illic, posthæc verò etiam plures futuros, quorum animi & actiones spectabunt ad loci destructionem, si tu, quod absit, coeperis esse remissior. Vide igitur, ut regulæ autoritate constanter armatus, prauorum coeptis occurras, nè tua negligentia locus ille meus collabatur. Hæc tum quidem senior ille Reginhardus, quid sibi vellet, non assequabatur: sed paucis post beati viri obiitum mensibus, electus à fratribus, coactus est totius Sigebergensis monasterij curam suscipere, quam hodieque, memor beati Annonis singularis intercessoris sui, multa fide & sollicitudine gerit, annis iam vigintinovem non suis, sed Christi, viribus sustentatus.

Peccati Hcentia oem religionem euertit. Eccl. 7.

Ut primos è clero & senatu adiuraret, nè impedimento essent, quò minus in Sigeburg sepeliretur, &c. Cap. 8.

PAucis post hæc diebus primarios viros, quorum sententiam reliquos è clero & populo sequi certum erat, ad se acciuit: sedensque in lecto, ut maius accederet dictis eius pondus, stolam pontificiam ad collum adhibuit, ac deinde terribiliter eos adiurans, simul etiam excommunicationis minas intentans omnibus, qui vel consilio, vel facto secus facerent, impensè illos rogauit, nè corporis sui in Sigebergense cœnobium translationem impediri paterentur. Quarta autem ante decessum suum hebdomada, Erphonem Sigebergensem Abbatem, quem pro canicie veneranda patrem semper appellabat, aliorumque monasteriorum patres & fratres non minus duodecim iuxta se assidere voluit, & cordis oculis perlustrans omnem vitæ suæ decursum, confessione publica se reum, se peccatorem proclamabat, indignum planè, qui hæctenus tanti sacerdotij titulis ornaretur, moxque stolam pontificiam à ceruice remouens, eis offerebat cum his ferè verbis: Ab hæc ego meritis longè alienus, vobis eam poenitens & confitens restituo. non enim elata ceruix mea illa diutius aburet, qua meo iudicio nūquam dignè vti sum. Reclamantibus verò vniuersis, tandem Erpho Abbas victus ab offereute, eam recepit: auctoritatem autem ex fiducia vsurpans, ita ait: Magna est humilitas tua, non possunt non commendare boni omnes hoc factum tuum: quod causa timoris Dei nobis, & meritis & ordine longè inferioribus, intantum te submissisti, ut excellentiæ Episcopalis nos præceptores habere velis. Nos igitur per filij Dei sanctam obedientiam tibi mandamus, ut stolæ tuæ auctoritatem & priuilegium incunctanter recipias. Nam tametsi proprio tudicio indignum te fateris eius eminentia, non tamen id cirèd perijt apud Deum, si quid boni, & quod Episcopo dignum sit, in summi iudicis oculis obtines: immò verò, cum sit iustus in principio accusator sui, & per prophetam Dominus loquatur, Dic tu iniquitates tuas, prior, ut iustificeris: non mediocriter illud cumulasti & auxisti. Non ausus resistere illi sanctus Episcopus, id solum agebat, ut certus Missarum aliarumque precum numerus designaretur, quem singuli pro peccatis, quæ cōfessus esset, perfoluerent. factumque est ita, & oratio humiliantis se, ut ait scriptura, nubes penetravit, & non dilaceret, donec adspiciat altissimus.

Valde videtur, ut apud Sigeburgenses sepeliatur.

Vide humilitate tantum viri.

Pro u. 11. Et 2. 43. iuxta 70.

Eccl. 35.

Quam

Quam reuerenter occurrerit sacris reliquijs. Cap. 9.

Um iam autem acrioribus ad finem doloribus yrgeretur, non immemor quibus iam olim patronis caelestis obtinentae patriae spem hausisset, eos ad matrem ecclesiam voluit deportari, sequae fellae impositum obuiam eis perferri, habitu sane eleganti primarij Decani indutus, cum proprio non haberet. Valde tum madebat humus recentibus pluujs, locusque quem sub diuo aeger occuparat, sustinens reliquiarum transitum, lutulentus & humidus erat ex aquis hinc inde collectis. Ad singulas autem reliquias praeereuntes caput reuerenter inclinans, vbi postremo sanctum Seuerinum cominus adesse vidit, in lachrymas ingentes prorupit coram venerabili theca eius, & de sella prouoluit, ut vestis illa candida & magni precij maxima ex parte luto feda retur. Id vero cernens populus frequens vtriusque sexus, qui sacras reliquias sequebatur, rugitus quosdam edidit miserabiles, tantisque eum lachrymis prosequabatur, ut hodieque plerique ex eis testentur, eiusmodi luctum se nunquam sensisse. Monebat enim omnes, quod tantus antistes, tam in imperio celebris, in casu luti fordes prae deuotione & humilitate abijceret stans & ciulans, etiam splendide vestitus, quas despectissimus quisque etiam vilissimo habitu contingere nollit. Facile autem inde conijciebant, quanta esset erga beatum Seuerinum animi deuotione, & plerique minimè diffidendum censebant, pares illos futuros in gloria, quorum essent merita tam praecleara. Postquam autem sacrae reliquiae in summam beati Petri principis Apostolorum aedem importatae sunt, nox illa ad caelestes thesauros cum laudibus exacta est, & vir Dei eo perductus, ob expianda peccata rogauit accelerari Missarum celebrationem. Deinde cum honorem multum sacris reliquijs impendisset, & illae iam in sua loca reducendae essent, cum lachrymis eis valedicens, Scio scio, inquit, quicquid haecenus in hac lachrymarum valle de vestris auxilijs mihi pollicebar, id iam finem habere, quod ad hanc vitam conseruandam attinet: sed certa mihi de vobis spes est & consolatio, tametsi corpori succurrere non vultis, semper vos salutem animae meae curaturos.

En sancti viri multam reuerentiam erga sacras reliquias.

Reliquiae sunt caelestes thesauri.

Vt demonem ad lectum suum stantem viderit. Cap. 10.

orro autem dolor pedis omne crus & partem femoris occupas, crebro vitalia ipsa infestabat, cumque ad vicinam morrem iaceret anxius, quandoque vidit ex aduerso diabolum stantem, aitque ad eum: Quid tu hic agis scelestissime? quamquam non mirum est, si nos exiguos & nullis fretos meritis attendes, quando nec beatissimi Martini sanctitate absterritis es, quod minus eius quoque extremis tu insidiarieris. Deinde exclamans, num quis opem sibi ferre vellet, vbi omnes paratissimos comperit, aquam benedictam petijt. Quae celeritate exhibita, aspergillo eam cum impetu coniecit in demonem, isque continuo disparuit.

Aqua benedicta abigit demonem.

Vt omnibus condonarit, & ab omnibus condonari sibi petierit, &c. Cap. 11.

Extremum stolam suam accipiens, quascunque ob causas quenquam ligasset, absoluit, & ab omnibus humiliter veniam petijt, omnes contestans, ne se celarent, si quid in his ab ipso esset praetermissum. Accitis quoque rerum Episcopaliū procuratoribus, ea fide, quam ipsi dedissent, eos obstrinxit, ut in persoluendo aere suo alieno, quod non exiguum contraxerat, sine personarum acceptione suas vices implerent, & tam Iudaeis quam Christianis iuste omnia redderent, certam eis pecuniam assignans, quam in hos vsus & exequiarum suarum eleemosynas mensae suae caute prudenterque subtraxerat. Et porruisset ille sane aurum & argenti immensa pondera inferre in thesauros suos, vnde alijs & corporum & animarum pericula crearentur: sed non id illi studio aut curae fuit. Dispersit autem, sicut scriptum est, & dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi. Denique eo defuncto, nec teruncius vnus reperitus est, qui illius esset, & neque Rex, neque vnus anarus eius satelles gloriari potuit, ex Annonis amplis marisupijs haec vel illa sibi post eius obitum obrigisse. Nec tamen quisquam ex ijs, a quibus multo pecuniam acceperat, solutione frustratus est, nec tam largas eleemosynas nostra vel vidit, vel audiuit aetas, quales octiduo in eius exequijs praestitae fuere: Deo agente, ne quid ab ijs, quibus harum curam demandarat, aut negligentia, aut dolo malo praetermitteretur.

Contemnit diuitias, pauperibus omnia distribuens. Prae lauit.

Qua

Quae Comiti Gerlaco mandauit atque praedixerit. Cap. 12.

ertio ante obitum suum die, quem ipse non ignorabat, Comitem Gerlacum, dominum castri Vuichinrodensis, ad se accersuit, eique dixit: In hoc iam certum dabis tuae erga me fidei documentum, si extremis domini tui iussis obsecundans, strenue in id incubueris, ut ante crastini solis occasum Dux Godofridus mihi locuturus, Coloniae adducatur. Comite autem respondente, nulla id ratione fieri posse, ut intra biduum ille adesset, qui tum procul abesse ferebatur: magnum fore, si vel ad diem tertium possit adesse: sanctus pontifex illico adiecit: Frustra terius quaritur dies, quando ante illum diem finem habebunt sermones mei, spiritu deuente ad creatorem, qui dedit illum. Ijs verbis territus Comes, Facebat, inquit, domine, haec oratio: Deo propitio, certa aderit salus. Recte ais, respondit Episcopus, stabilem breui salutem ad futuram mihi, quem beati Seuerini cingunt merita, pro quo Coloniae patroni communiter intercedunt, in quos ego semper rotis vtriusque suspensus, iam iam ingrediar requiem sempiternam, ab illis mihi prouisam. Tu vero, quem a priori mandato excusar impossibilitas, fidem sefellisse censeberis, si me defuncto, neglexeris mandata mea perferre ad Ducem Godofridum. Iurante Comite, se id diligenter curaturum, Episcopus bene confidens, ait: Quae pro Saxonum pace & venia apud Regis aequum animum mandata persequatur, ea tuae fidei committo. Tu ea Duci perferes ex me, ille porro apud Regem ea conficiet. Admonebis autem ad singula Ducem eius amoris & fidei, quae me & illum arctissime coniunxerit: tum quoque addes, etiam ipsum intra annum e vita decessurum. Sic quidem sanctus Episcopus: at vero eodem anno per insidias Dux Godofridus occisus est. Altera ab hinc die vir sanctus circa nonam ad extrema deductus, repentina desperatione Coloniae vniuersam consternauit. Aderant mox primi Clero, in exequias eius toto pectore incumbentes: atque cum clero communicatis consilijs tractantes, quidnam ei honoris & deuotionis migranti posset impendi, ad cuncta Coloniae urbis monasteria celeres mittendos nuncios designauerunt, qui dato signo obitu eius, cursim adirent singuli singula ipsis assignata monasteria, & quae illis obuias essent, parochias, iuberentque in animae eius obsequium signa omnia compulsi. Illo interim in extremis agente, aderant ei lectores quatuor, duo a dextris, & a sinistris totidem: qui per vices legentes, si inter legendum non nihil errassent, ab illo manum agitante illico corripiebantur: & si vel parum a legendo cessassent, oculus ille vi quadam aperiens, cogebat eos progredi. Ita vsque ad extrema sensus illi mansit viuax & in columis.

Iterum praedicit obitum suum.

Eccidit quid tribuat sanctorum patrocinijs.

Praedicit obitum ducis Godofridi.

Vt sub morte S. Mariae & alios sanctos inuocavit: & de felici eius decessu. Cap. 13.

umque in agone noctem cum die continuaret, illam pestem, quam nos iam cernimus, qua miser mundus, omnis honestatis & religionis expers, iacet oppressus, spiritalibus ille oculis intuens, repente manus, ut poterat, in alta sustulit, & miserandum in modum exclamauit: Sancta Maria, succurre miseris, succurre Coloniae, succurre ciuitati iam iam periturae, fessaeque brachia paululum deponens, rursus ad sidera sublati illis, Quanam sunt, inquit, o Domina, quae se meis offerunt oculis, horrenda spectacula? Per singularem misericordiam tuam te obsecro, ut mihi ianua fias, per quam hinc emigrem, ne tanta mala cogar videre oculis meis, deficientemque spiritum breui silentio recicans, ad succurrendum Coloniae etiam S. Petrum inuocauit, interdum etiam alios sanctos appellans. Tandem cum multo gemitu in hanc prorupit vocem: O amici omnes summi Regis, in eius notitiam admissi, subuenite Coloniae intercessionibus vestris. His dictis, vltimum trahens spiritum, die illucente, ad ipsum lucis fontem feliciter emigrauit, multo luctum, caelis gaudium morte sua afferens. Ita post diuturnum morbum, quo ille Dominus tanquam in camino ad purum excoxit, anno Saluatoris millesimo septuagesimo quinto, Episcopatus sui vicesimo primo, pridie Nonas Decembris, illucente sexta sabbati, ab hominibus ad Angelos profectus est.

Viso eius in extremis

Multum orat pro Colonia.

Feliciter migrat ad Dominum.

De visione cuiusdam fratris, & Coloniae summo maerore. Cap. 14.

Vidam tum monasterij eius frater in hospitio quiescens, eiusmodi audiuit vocem: Quid tu ita nunc stertis, quando ad obitum Archiepiscopi domos omnes luctus occupat? Illico erpergefactus frater, cum multo tremore surgit, & dum se induit, audit crebra campanarum signa, mortem

A a a a tem

tem Episcopi significantia, vt erat antea constitutum. Paulò post, concrepantibus
 Multū eius ^{decessu mox} p̄arit. Omnis ætas, & sexus omnis è lecto exiliens, complodendo, pectus tunden-
 rēt Coloni- do, diuersis edendis vocibus se plangere declarabat: tantusque tota vrbe clamor
 enses, extitit, quantus ad alicuius exequias nec antea illic compertus est, nec facile dein-
 ceps comperietur. Mirè plorabant permulti è populo homines pij, Clericorum
 dolorem testabantur immutari vultus: monachis, viduis & virginibus vna erat
 plangendi ratio: specialis autem luctus nostra obtinebat hospitia, qui Annonis
 milēm nunquam sumus habituri. Videre licebat omni ex parte ruerē pauperum,
 orphanorum, ægrorum miseranda profecta examina, atque in ijs mulierculas par-
 uulos suos gestantes, præcurrere, ferire pectus, lacerare crines. Quo spectaculo ni-
 hil possit gloriosius videri illi, qui non ignoret illud dictum Saluatoris, Quod vni
 ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. In horum enim sinibus absconderat ele-
 mentosynas suas, ijque cum ramusculis oliuarum & precibus præcedentes & subse-
 quentes in eius obsequium, ad ipsam maiestatis sedem cum illo appropinquarunt.
 Luc. 16. Felicem sanè, qui sibi tales parauit amicos de mammona iniquitatis, qui eum reci-
 perent in æterna tabernacula. Parua autem sunt hæc. In ipsis etiam hostium Chri-
 Eciã Iudæi sti Iudæorum synagogis, primo manè tumultus, & clamor ortus est, Annonis no-
 lugent. men, Annonis probitatem & integritatem prædicantium, mortemque eius com-
 plorantium. Interim tamen non sumus nescij, plures eius obitu partim palam, par-
 tim occultè lætatos, in quos rectè quadret illud, Omnis qui mala agit, odit lucem:
 Ioan. 3. de quibus etiam Apostolus dicit, Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus
 Galata. non essem. Facit hoc potius ad laudem beati viri, vt qui talibus displicere voluerit,
 quibus nulla placet Ecclesiastica disciplina. Satisque mirum videri queat, quòd
 cum plerique Colonienfes, qui eum vrbe eiecerant, eum odio habuerint, ita ta-
 men ad exequias eius ciuitas omnis propensa fuit, vt in ea ciuitate nullæ vnquam
 similes vel fuerint, vel futuræ sint exequiæ. Non enim vel ipse totius Ecclesiæ pa-
 Celeberrimæ eius ex- stor Petrus Apostolus, si vrbe illam corporali præsentia inuideret, maiori posset
 equiæ. gloria & celebritate excipi, quàm funus illud diebus septem frequentatum est: si
 tamen funus dici debeat, & nõ potius cæleste munus, quod Colonia in protectio-
 nem sui, filiorumque suorum sanctificationem, diebus sex circumduxit, & septimo
 tandem die cum ingenti comitatu tam honorificè, quàm luctuose, ad montem Si-
 gebergensem transmisit.

Quales fuerint beati viri exequiæ. Cap. 15.

Exequiarū eius descri- ptio. **C**Orpus exanime lotum, & vt Episcopum decebat, in feretro compo-
 situm, adhuc ab horum ministris tractabatur, & ecce necdum orto sole
 Clerus totius Coloniæ cum Crucibus aduentans in curiam regiam, cum
 frequentissima tam vrba, quàm suburbana plebe, ædes Episcopi cir-
 cunstitit, non vt mortuum excepturi, sed tanquam viuentem ad insignem
 aliquam celebritatem cum triumpho profecuturi. Mox in humeros recepe-
 runt onus sacratissimum quidam viri venerabiles, Clerici & monachi, plangentibus ministris, qui eos sequebantur, exportaruntque illud ad Episcopum Min-
 donensem & Cleri frequentiam, duobus cum pedo Episcopi & Crucis vexillo
 præcuntibus. Vbi autem in conspectum hominum venit, dictu incredibile est, que
 tum illic lachrymæ & gemitus extiterint. Indè cum psalmis & canticis, cum ma-
 gno campanarum fragore & clangore in summæ ædis atrium illatum est, depo-
 situmque sub corona quadam magni operis illic pendente, multis in ea cereis
 ardentibus. Adsuere mox frequentes monachi, & Deo sacratæ foemina: celebra-
 tum est defunctorum officium, quod vigilias vocant, templum omne cantanti-
 um vocibus complebatur. Hora sacrificij cunctis congregatis, in primis reueren-
 ter & deuotè Mindensis Episcopus cum sacris ministris accessit ad aram, eumque
 omnes secuti sunt, permixtim psallentes atque lachrymantes. Peracto sacrificio,
 sacerdotes omnes cum stolis suis post feretrum steterunt. Ibi tum luctus & gemi-
 tus, dolor & lachrymæ increuerunt, magisque affectu, quàm voce, dicebant
 omnes: In paradysum deducant te Angeli, in tuo aduentu suscipiant te marty-
 res, & perducant te in ciuitatem sanctam Hierusalem. Cui vel renuis pietatis scin-
 tilla inesset, non poterat non compungi, si vidisset officia, quæ illo die beato viro
 persoluebantur. Ipsæ canentium voces, ipsæ carminum suauitates, ipsi verborum sen-

Nota mira-
bilem luctū
omnium.

sentus, atque adeò ipsi offerentium ordines & multitudo testari videbantur, iam in
 cellis eius festa celebrari. Omnia compunctionis plena erant, digna tali funere. In-
 terim totus Ecclesiæ Coloniensis magistratus vna animi sententia in id summò pe-
 re incubuit, vt sacrum corpus Coloniæ suam haberet sepulturam. Et alijs quidem
 bona animi voluntate, alijs ex inuidia id connitentibus, Clerici illi, qui olim à bea-
 to viro in ecclesia ad Gradus in honorem matris Dei constituti fuerant, publica
 iustitiæ detractum iri aiebant, si præter illud sepulcrum, quod ipse apud eos sibi
 mensus esset, aliud, quauis ab eodem ipso, tamen posterius designatum, iam mor-
 tuus obtineret. Huic sententiæ cum etiam proceres plerique omnes subscribere-
 rent, soli tres, Sigeuinus Decanus summæ ædis, Hermannus Viccedominus, qui
 ambo postea ei succedere, & Gerlacus Comes, acerrimè sese opposuere, & nunc
 precibus, nunc conuicijs cum alijs agebant, præter perfidiæ crimen, quo se obstrin-
 gerent, qui eam sententiam sequerentur, etiam anathemate plexos eos asserentes.
 Et triduo quidem nihil impetratum est. Quarto autem die obstinationibus animis
 vtraque parte suum propositum urgente, tandem Gerlacus Comes in medio con-
 ventu stans, ita ait: Effer meritò tantorum virorum sententiæ cedendum, si iron
 publica iustitia staret à nobis, quæ, si scire vultis, æquè vos atque nos, domino no-
 stro adhuc liberam habente sepulchræ deligendæ facultatem, obstringit, ita vt sine
 magno salutis nostræ discrimine secus, quàm ille iusserit, hac in parte facere neque-
 amus. Nostis quæ ille, vestræ pertinaciæ præscijs, vobis dira imprecatus sit, vt quis-
 quis sapit, vitam hanc perdere mallet, quàm eam exciperemaledictionem. Et ta-
 men appetitur tanta animarum pernicijs. Etsi verò nihil isthæc vos permouent,
 non mihi cerè integrum est vestro exemplo adiurationem domini mei, cui fi-
 dem obstrinxi meam, negligere, cum certum sit, eo ipso in excommunicationis
 macronem me ruiturum. Quòd si etiam diuina vltio non vrgeret, at cerè leges
 humanæ eam à me fidem repocererent, vt prius velim nobiliter occumbere, quàm
 iniuriam cuiuscunque domini mei, cui sacramento obligatus sum, ignobiliter ne-
 gligere. Quòd si ea fides cui libet domino debetur, quanta illi præstanda est, qui à
 cælesti fenatu iam medio consensu receptus est, cuius dignitas & vrbs, huius nobili-
 tate, & summi sacerdotij culmine illustris est? Cuius tanta fuit vitæ sanctitas, vt
 beatus meritò prædicetur, qui pro eius defensione vel afficiatur contumelijs, vel
 sanguinem fundere cogatur. Id igitur omnibus vobis norum sit, hac me esse sen-
 tentia, ob conseruandam domino meo fidem, vt, si aliter non liceat, opera commi-
 litonum meorum eius corpus constanter tollam, & armata manu mihi vindicem,
 donè eius cuique suum victorum mortes asserant. Hac illo Comite magno ani-
 mo prosequente, ceteri metu absteriti siluerunt: solus Rudolphus Præpositus
 Graduum, cum suis necdum destitit suam, tueri sententiam: sed eum Comes co-
 ram omnibus ita compellauit: Ridiculum sanè fuerit, si putes nos impudenti ora-
 tione tua adeò frangi posse, vt ignauia victi, imbelles vos patiamur occupare de-
 positum nostrum, pro quo etiam ferro dimicare velimus? Iraque planè id tibi
 persuadeas, nunquam fore, vt quauis arte id, quod cupis, assequaris. Nam etiamsi,
 dubio adhuc rei huius euentu, necessitas eò nos adigat, vt absque nostra quidem
 culpa in hac vrbe corpus hoc sepeliendum sit, tamen etiam tunc pudebit vos inu-
 tilem suscepisse laborem, quando quidem necesse erit humari illud in ipso B. Petri
 choro sine adyto, vbi nullus antehac, quauis sanctissimus, terra conditus est. Ità
 Præposito illo cum suis quoquè remoto, controuersia omnis sopita est, respicien-
 te Deo pauperes suos, qui in preces, vigilias & ieiunia non cessarunt incumbere,
 donè optato illo thesauro potirentur. Porro autem exactis primæ noctis excubijs
 ad corpus beati viri, altera luce apparente, rursus populus & clerus frequens ad be-
 ati Petri ædem conuenit, nouusque planctus, noua lamenta extitere, & salutaris
 hostiæ feruebat ministerium. Indè quidam sacrum corpus tanquam diuinæ propi-
 tiationis arcam in suos humeros sustollentes cum lachrymis & ciulatu multo, ad
 portam illam contendebant, quæ meridiem respiciens, ituris ad S. Martinum per-
 chorrem regiam iter præbet. Concrepuerunt mox signa campanarum, psallens-
 que chorus antecedebat sacrum corpus, magistratu cum populo à tergo sequente.
 Incredibilis etiam tunc dolor & planctus fuit, nec minor deuotio: mireque alij
 alios excludebant à ferendo feretro, dum singuli illud onus sibi imponi peropta-
 rent: omnes verò certatim vel ad solum feretri contactū inhiabant, magnæ cuius-
 dam

Plurimi co-
nantur eius
sacrum cor-
pus Colo-
niæ retine-
re.

Gerlacus Co-
mes acerrimè se oppo-
nit.

Nouus plā-
ctus & no-
ua lachry-
mæ alterius
digni.

dam benedictionis opes inde sibi pollicentes. Stabant in ostijs domorum suarum pudicæ matronæ, qua transitus erat, & passim videre licebat homines manus in cælum tollentes, caput mouentes, oculis prosequentes illud sacri corpus. Vbi autem in monasteria quoque introductum est, eximij sanè illi habitus sunt honores. Terra enim cereorum & lampadarum illustrabant lumina, auro gemmisque radiabant altaria, parietes taperis multicoloribus ornabantur, sanctorum quoque corpora suis locis mota, quod nunquam antea in exequijs visum fuerat, cum processionibus educebantur. Neque id absque occultioris cuiusdam inspirationis vi factum arbitror: sed quemadmodum beatus Anno, dum esset in humanis, quicquid potuit animo, ore & manibus atque pedibus, beatis illis cæli ciuibus honoris impendere, hancquam prætermisit: ita ei quoque id specialiter collatum est, ut ad tumultum deportandus, sacrarum reliquiarum comitatu frueretur. Equis autem patrem illi se in sanctorum veneratione existimare ausus erit? Quis vquam tanto flagrauit auri studio & amore, quanto ille vel minimis sacrarum reliquiarum portiunculis delectabatur? Feruebant interim studia omnium erga beatas exequias, & tanto se quisque gloriosorem arbitrabatur, si noui quippiam aut præ cæteris amplius aliquid in earum apparatus expendisset. Vbi quæ offerebantur sacrificia, & alia religionis officia præstabantur, nec in ijs aliquid vquam occurrit impedimenti, ut ipsi quoque prosperi successus, Annonis sanctitati gratulari viderentur. Et primò quidem è summa de deportatum est eius corpus ad beati Martini cœnobium, inde ad sanctæ Mariæ monasterium, quod nouum vocant: tum ad beatam Cæciliam, postremò ad sanctum Georgium, vbi ea nocte ad illud vigiliæ celebratæ sunt. Tertio die post oblatum sacrificium, ad iuundissimi intercessoris eius Seuerini templum pastor exanimis adductus est: vbi singulari priuilegio obuiam ei prolata sunt tanti pontificis sacræ reliquiæ. Postquam autem ibi quoque oblatum est sacrificium, ad S. Pantaleonis religionem & censu præstantissimum cœnobium itum est, inde ad ecclesiam Apostolorum, post ad sancti Gereonis. Excipiebatur autem apud sanctum Gereonem honorificentissime. Nam extra fores basilicæ, sancti cum multa reuerentia obuiam proferebantur, micabant intus luminaria, resplendebant diuersæ metallorum species, campanarum permixtus clangor perstrepebat, totiusque templi facies non alia erat, quam solet esse in solennitate præcipua. Atque ea quidem nocte ibi cum psalmis vigilatum est ad sacrum funus. Quarto die post Missas celebratas, deportatus est vir sanctus ad monasterium sancti Andree, ad sacras Virgines, ad sanctum Cunibertum, vbi inter duos Ewaldos medius est collocatus. Tandem ad Gradus ventum est, vbi innouatus est dolor, increuerunt lachrymæ, nec admittebatur consolatio, quod in omnium oculis extinctum iaceret Colonia decus & ornamentum. Ibi deliberatum est à proceribus de maioribus impendendis honoribus beato antistiti, tanquam nihil dignum hætenus præstitum esset. Statutum est igitur, ut proxima luce generalis illic celebraretur conuentus, sanctorum reliquiæ ex omnibus ecclesijs eò adducerentur, singulis congregationibus suos patronos honorificè sequentibus. Factumque est ita, non sine multorum summa admiratione. Prædicanda sanè omnibus seculis Coloniensium fides & deuotio, qui sui pastoris funus tam splendide cohonestarunt. Postquam autem sacræ illæ reliquiæ in templum illatæ sunt, in medio earum positum est corpus exanime beati viri, ut quasi illis antecellere videretur, quibus vel æquari non nisi summorum sit. Equidem quid alij sentiant, ignoro: me quidem præ admiratione vix capio, dum non memini vlli, vquam funeri illos exhibitos, quibus præ timore sanctitatis eorum, vix quisquam propinquare ausus est. Quinto die leuati sunt sacrorum corporum æterni magnique thesauri, beatissimum funus tanquam singulare patrociniū fertur in eorum medio, commixtim lachrymæ & cantus immolantur, itur ad ædem sancti Petri, atque in eam tanta celebritate & gloria infertur sacrum corpus, ut vix vnquam clarior illic regum triumphus celebratus sit. Innumera illic splendebant lampades & cerci, amplissimum templum præ nimia hominum multitudine angustum videbatur, baculus sancti Petri, ornamentum insignè, obuiam proferebatur cum multis reliquijs alijs & crucibus. Et vt paucis expediamus, quod multis comprehendere non potest, nihil neque dignius, neque celebrius excogitari potuit, quam sit illic præstitum. Sequenti inde die ad solis ortum dici

Vide studium & deuotionem.

S. Anno quanto studio sanctos veneratus sit.

Tertie diei exequiæ.

Cœnobium S. Pantaleonis, religio sine & censu præstantissimum.

Quartæ diei exequiæ.

Coloniensium fides & deuotio.

Quintæ diei exequiæ.

Item sextæ diei.

non

non potest, quanta vi in ianuam sese intulerint, & clerus & populus, quantoque studio sacrificium & commendationes peractæ sint, aut quemadmodum deinde ad Rhenum sit instituta processio. Cantabatur Responsorium illud in primis lugubriter, Adspice Domine, quia facta est desolata, ciuitas plena diuitijs &c. vnde vtrunquæ colligi licet, quo animi mœrore pastorem illum suum Colonia tum profecuta sit. Cum autem iam nauis inpositum esset beati viri corpus, & litora Rheni plangentium luctu personarent, adessent etiam illic quidam ex ijs, qui videri ille esset. Nauis enim in alteram Rheni ripam transmissura, contra fluminis imperum ascendens, instar sagittæ litus aliud feliciter occupauit, fortassis etiam eadem vi contra nautarum conatum altius itura, nisi sancti Heriberti ædes impediisset. Eratque ea res tanto admirabilior, quod nautæ præ frigore vix manus mouere viderentur, Rhenusque & pluuijs & glacie plus solito intumisset. Iam antè, ut supra meminimus, id ita fore prædixerat vir sanctus, cum adhuc esset in humanis. Vbi autem id conspicati sunt, qui in ceteriori litore stabant, nauem scilicet illam contra naturæ vim, altiore in ripa vltiori attigisse locum, quam quo ipsi starent, valde attoniti laudabant Deum: alij, qui odio beati viri conflagrarent, suspirantes tundeant pectora, domumque eabierrunt. Completum est tum, quod in Psalmo dicitur: Videbunt recti, & latrabuntur, & omnis iniquitas oppilabit os suum. Illatum deinde est sacrum corpus in templum matris Dei, vbi sanctus Heribertus miraculis coruscet, & nox illa cum hymnis & psalmis exacta est. Postridie manè, vt septimo quoque die Colonienses suam & fidem & deuotionem seculis omnibus testatam efficerent, frequentes clericici, monachi, sanctimoniales & ciues transfisso Rheno, ante lucem eò perueniunt. Multis autem in templo ardentibus cereis, sacrificium & commendationes celebratæ sunt, idque ea, qua par erat, reuerentia. Aderant Episcopi duo, Fridericus Monasteriensis & Egilbertus Mindensis, vterque decus sui temporis, & tanti funeris procuratore dignus. Aderant etiam primores Colonicenses, permulti nobiles, monachorum greges, populus innumerus, parati omnes prosequi cæleste pignus ad montem vsque Sigebergensem. Per hos omnes medium ducebatur funus venerabile, psallentium choris vallatum: ferentibus illud vicissim modò manibus, modò humeris suis per quatuor ferè millia non nisi nobilissimis viris pedestri itinere, quod tum resoluta glacie admodum lutosum & permolestum erat: nec quisquam feruili conditionis, aut qui equo veheretur, permittis est ad iactum lapidis feretro propinquare. Interim donec conspici posset, Colonia signa campanarum omnia aërem sono complebant. Postquam ad montis conspectum ventum est, rursus tantus ortus est omnium planctus & luctus, vt nullis verbis explicari queat. Irruebant super feretrum monachi, & miserandum in modum plorabant obitum tanti viri, donec deficerent in eis lachrymæ: nec poterant absolucere inchoatam Antiphonā illam, In Paradisum &c. Miri quiddam ibi tū accidit. Ab Occidente aduolabant aues frequentissimæ, noui cuiusdam generis, montem operientes, & sua densitate plerunquæ cali conspectum intercipientes, illicque permanentes, donec humato corpore, homines inde recederent. Eas vel Angelos, vel animas sanctas existimabant, qui eas cernebant. Rectius autem fortassis interpretabimur, significasse eas concursus futuros hominum. Tandem sepulturæ mandatum est corpus sancti Episcopi, volensque hominum lachrymas & ciulatus sedare Hermannus Vicedominus. Facessant iam, inquit, dolores omnes. Habet iam pater & pontifex noster, quod optauit, psallitque & dicit: Ecce quod concupiui, iam video: quod speraui, iam teneo. Illi sum iustus in celis, quem in terris positus tota deuotione dilexi. auditque illam iucundissimam vocem Domini sui: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudiū Domini tui. Non nihil tum cessatum est à lachrymis. Non diu post, primum nobiles omnes, inde ministri Episcopi, postremò pauperes intro ingressi, luctū instaurarunt toto die. Conferat iam qui potest, hanc viuentium exequiarum gloriam & celebritatem, cum quibuslibet regum & principum pompis atque triumphis. Coepit autem Dominus illustrare seruū suum etiam miraculorum signis ad confutandam illorum impudentiam, qui paulò antè sanctissimam eius vitam dentero debant canino, & preciosam margaritam, cælestis regis diademati destinatam, falsis rumoribus obfuscare nitentur.

Illustratio miraculum, quod vir sanctus viuens prædixerat.

Psalm. 106.

Septimæ diei exequiæ.

Observa hæc lector.

Luctus in gens apud Sigebergenses.

Res mira.

Matt. 25.

Hæc viuens prædixit vir sanctissimus.

Post obitum beati viri Abbas Sigeburgensis, veritus ne deessent fratribus res necessariae, parcius administrare coepit alimēta. Qui tum legumina coquebat, quodam hebdomadae suae die in somnis vidit se anxium & fessum stare in culina, mox verò ad se ingredi beatum Annonem, & more suo degustare cibum qui coquebatur: sciscitari quoque, cur tam parca, tamque viliter tot fratribus cibis ministraretur. se verò respondere: Te mortuo, pater, nobis alumnis tuis & mendicis spes nulla est, cogitque merus futurae inopiae haec uti parsimonia. Tum autem sic, non absque reprehensione, dicere Episcopum: Itane mortuum tu me arbitraris? Facebat haec opinio. Illa enim vita ego nunc fruor felicissime, quae summi boni, summæ beatitudinis aternitate tota fluit: ad quā si conferar, qualis eram, cum à vobis dicerer viuere, quasi qui non essem, meritò putari deberem. Ocyus igitur ex me dicitur Abbati, vt certus de rerum copia, non sit ausus fratrum minuire portiones. Nam paucos post dies efficiam, vt tanta vos rerum abundantia affluatis, vt praedmiracione nec ipsi capere id possitis. Magna tum illic quoque cereorum penuria erat, ita vt ad Missas priuatas vix, & ne vix quidem interdum sufficeret fratribus. Apparuit igitur sanctus Episcopus alteri cuidam fratri quiescenti, ait quae ad eum: Demiror custodis vestri tenaciam, tam parca cereos fratribus suppeditantis. Velim huius ex te causam nosse. Respondit frater: Non est culpa custodis, amantissime pater, quippe quem penuria cogit ita facere. Tum aridus beatus vir, Si non alia, inquit, huius ratio est, tu mihi iam eris promissionis meae nuncius ad fratres, dicisque eis, intra paucos dies tantam ipsos ceræ copiam habituros, vt etiam colligere sine fastidio non possint.

Visio fratris cuiusdam.

Non sunt mortui sancti, sed viuunt.

Alterius fratris visio

Vt arida manus foeminae cuiusdam curata sit, & de monasterio per Reginhardum Abbatem aucto. Cap. 17.

Cum itaque his & id genus alijs fratres animati essent ad quaedam magna de beato viro speranda, foemina quaedam contractos habens digitos, ceram palmae effigie ad tumulum eius attulit, flexis genibus orauit, ceram cum manu debili protulit, & simulatque sepulcrum attigit, illico sanata est, primum miraculum in sanctitatis eius testimonium inde reportans. Factum est hoc octauo Calendas Aprilis, quo die tum fuit Parasceue & Dominica Annunciatio. Mox circuncirca res diuulgata est. stupebant omnes, & difficulter volebant credere ob rei nouitatem, sed mulier & genere & nomine notissima, vel inuitis fidem fecit. Abijt autem fama miraculi etiam in exteris regiones, turbisque vndique confluentibus, copia quam promiserat vir sanctus, adesse coepit. Memor autem futurorum Reginhardus, sciensque assiduitate saepe vilescere, quod tam splendida ex vulgi concursu initia haberet, construendis aedificijs, acquirendis praedijs, templo ornando operam dedit. Denique ex ijs rebus, quibus tum ille sacri corporis locus die noctuque plenus inueniebatur, tanta effecit, vt cum vix quadraginta illic monachi essent, ipso Abbate primum creato, breui amplius septuaginta vel octoginta inuenti sint. Condidit etiam mausoleum beati viri, in cuius vertice literis aureis hoc scriptum est Epitaphium:

Arida foeminae manus sanatur

Multum augetur Sigeburgensis monasterium.

Epitaphium S. Annonis.

Patribus egregijs ornata Colonia multis,
Ecclesiae speculum misit ad hunc tumulum.
Emicuit mundo noua lux Annone secundo,
Qui per cuncta suo par erat officio.
Mensibus hoc denis, annis actoque vicenis,
Quarta Decembris eum lux tulit è medio.

De aliquot miraculis alijs. Cap. 18.

Interea populo magis magisque eò aduentante, faber quidam Colonienfis ex candente ferro caecatus, itidem accessit, ad tumulum eius preces fugit, & ante quam surgeret, curatus, coegit omnes sublati vocibus tam repentinum beneficium laude & praedicatione efferre. Adducta est puella paruula, arido brachio misera, & ipsa quoque nata est. Placuit tum omnibus circuncirca commorantibus, vt pridie Nonas Maij cum Crucibus & reliquijs ecclesiarum suarum eò se conferrent, & noui patroni suffragia communi supplicatione ambirent. Aderat dies, accurrit populus infinitus, curatus est in medio turbae claudus, incredibili vocum strepitu miraculum ab omnibus celebratum est. Quantus deinceps illo in monte homi-

Caecus videt.

hominum concursus fuerit, vel inde satis constare potest, quod Sigefridus Archiepiscopus Moguntinus per id tempus deuotionis studio eò adueniens, nec dignitate functionis, nec famulorum satellitio impetrare aditum potuit ad sepulcrum, diu à turbis irruentibus exclusus, donec Abbatis opera, per loca clandestina introductus est. Singula commemorare miracula neque nobis possibile est, neque lectori gratum fuerit. Praecipua quaedam, optima fide annotabimus.

Plurimi ad eius sepulcrum confluunt.

De monacho claudo sanato. Cap. 18.

Vluente etiamnum beato Annone, quidam monachus Sigeburgensis ab excelso templi loco corruens, dissolutis & contractis membris, in linteo subpositus est, propemodum animam expirans. Postquam verò in lectulo repositus est, diu decubuit, multisque adhibitis curationibus, contra spem omnium eousque perductus est, vt cum scipione posset, licet claudicans, vtrunque ingredi. Ei iam aetate & religione prouecto, quandoque more suo iocose dixit beatus Episcopus: Tantisper huic inniteris scipioni, donec à me curatus, illum abijcias. Id quidem nemo tum nisi faceret dictum, interpretabatur. At vbi coepit ille iam riuere in caelis, & crebrescentibus ad tumulum eius miraculis, ei custodiendo hic frater inuigilaret, quodam die vis inuisibilis eum è sede expellens, totum humi coram tumulto strauit. Scire ille volens, cuius impulsu id pateretur, dum circumfert oculos, conaturque surgere, toto corpore se sentit incolumem, neruis laxatis, membrorumque iuncturis diu confusis, suo loco restitutus. Itaque è templo properat ad domum capitularem, abijcit scipionem, flectit genua, iterum atque iterum tentatum possit porrecto corpore osculari humum, siue venias capere, quod antea impossibile fuerat, nec vllam sentit difficultatem. Currit audissimè ad Abbatem Reginhardum, tradit illi scipionem in testimonium curationis suae seruandum. Abijt eò tanti miraculi fama per omnem monasterium, locaque vicina, conueniunt ad ecclesiam monachi & populus frequens, promuntur Deo laudes & carmina, festum in primis celebre ab omnibus peragitur.

Per locum fixura praedicit S. Anno.

Sanatur frater claudus.

De quodam homine miserrimo curato. Cap. 19.

Fuit Bonnæ homo quidam vsquadeò calamitosus & miser, vt credi non possit, nisi coram intuitus sis. Toto tremebat corpore, idque perpetuò: stridebat dentibus, voces edebat horridissimas, & quas nemo crederet humano ore effici posse. Ad huiusmodi autem edendos clamores vires ei addente dolore, carterum ad eò vi morbi frangebatur, vt prorsus nihil loqui posset. Nec iacere poterat, nec sedere, multo minus stare. Quoties mouebat pedem vltra progressurus, mox retrorsum agebatur: hominemque videre, miseria erat. Aiebant ei quidam, rectè eum còsulturum sibi, si in Sigeburg proficisceretur, vbi noua iactitarentur miracula. Sic illi loquebantur, non homini còsultentes, sed beato Annoni suo more insultantes. Et tamen quia praepotes Deus etiam malis nouit bene vti, eis insistentibus adducitur asinus: eo uetus miser, venit in Sigeburgense monasterium: prosternit se miserandum in modum coram sacro corpore: omnes eum & mirantur, & miserantur. Paulò post tanquam ad se reuersus, vertit crebro oculos, appellat circumstantes, surgit à terra, ruit in ipsam preciosi corporis thecam siue loculum, identidem osculatur, vota nuncupat, & abijt sanissimus, Angelis hominibusque letantibus. Subijcimus nunc aliud insigne, soliusque Dei miraculum, quod quamuis difficile sit credere, tamen tanta eius veritas est, vt vltro velim diuino esse iudicio obnoxius, si fecus est, quam à me referetur. Legant & credant, qui norunt omnia posse Deum: & si quidem pij & religiosi sunt, gaudeant se in beato Anno-
ne magnum habere patronum: sin aliter, timeant obtreccatorum suorum potentissimum persecutorem.

Homo miserissimus mirè restituitur.

Matth. 19.

De blasphemio quodam oculis orbato, rursusque dum agit penitentiam, restituto. Cap. 20.

Arnoldus vir strenuus & diues, Dollindorpensis castri dominus, cum aliquando sederet ad audiendas suorum causas & lites, iram quidem praese ferre videbatur in noxios homines, at tamen mitius agebat, si non criminis grauitas obfisteret. Erat enim pro suo instituto pius, & magna prorsus in Deum fide. Accusabatur tum coram illo Volebertus homo nequissimus, quod non persoluisset aes alienum. At ille animo ferox & lingua procacissimus, nihil
Aaaa 4 modestum

modestum aut sanum respondit, immò ipsum quoquè iudicem criminari cepit. Querebatur se ab illo & ab omnibus præter meritum opprimi, absque vlla nova rapi ad tribunal, prorumpensque in voces impias, Quandoquidem, inquit, frustra à Deo speravi iustam sententiam, alius mihi iudex & patronus quærendus est. Horrebant omnes, & miser ille diabolum inuocans, Tu, inquit, mihi præsidio sis: ego verò tibi me feruum vtrâque manu trado & addico. Vlscere iniurias meas, quod à Deo non obtinui. Ferebat Deus impij hominis blasphemiam: sed vbi ille nequam etiam in sanctos eius iniurius esse cepit, vltio inaudita consecuta est, vt perspicuè liceret animaduerti, verissimè dixisse eum, Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi eius. Surgebat iudex & cum eo maiores omnes, tantam non ferentes blasphemiam: agebant cum infano nunc minis, nunc blandimentis, vt ad sanitatem rediret, sed ille tanto furebat magis. Iam sol ibat ad occasum, & malignus ille in pascuis quærebat equum suum: veniensq; ad syluam propinquam, inter vmbas arborum vidit hominis horrendam speciem, sicq; prior appellat eum: Quisnam es tu, aut qua causa hîc subsistis? Respondit diabolus: Equidem huc veni misertus tuus. Scis enim, quem plenus amaritudine paulò antè inuocaueris, cuiq; te feruum deuoueris. Ego ille ipse sum diabolus. Me ergò protectore felix semper futurus, redi domum, sic tamen, vt à meo famulatu minimè te subducas. Abscedit miser, & altera lucefens equo cum commilitonibus suis sequitur iudicem aliò tendentem. Rursus iudex cum suis tanquam nocturna cogitatione mutatum inuita ad satisfactionem: promittit veniam pridè perperam gestorū, modò persoluat debitum. Ille redit ad contumelias & conuicia, ait se iam inuenisse meliorem patronum, qui & possit treri suos, & aduersarios opprimere: cui nō sit alius similis. Percontantibus alijs, equisnam ille sit, incunctanter respondit diabolum esse, nec dubitat in Christum & sanctos eius blasphemias & nefanda multa iactare. Tum iudex religioso mæore affectus: O miser, inquit, ò præda satanæ, itane infans in creatorem tuum? Nisi plenus esses eo, quem iactitas, nunquam tot probra conijceres in mundi Dominum & sanctos eius. Impietate etiam demones vincere vidèris. Illi credunt, & contremiscunt: tu verò rotus amens, nihil metuis Dei potestatem, nec credis miraculis, quibus terra marique sancti illustrantur! Et vt alios omittam, de beatissimo Annone, præter alia eius miracula, constat, magnam eius in cæcis illuminandis esse efficaciam: nec dubium, quin possit etiam videntes luminibus priuare. Vide ergò, nè percussus cæcitate, vel serò cogaris eum deprecari. Ad hæc ille erecta ceruice, cachinnans & subsannans: Istum verò, inquit, signis clarescere credere quisquam, nisi delirus, potest? Noui ego hominem adhuc viuentem, & certè alienum à fide est, mortuum cum iam facere miracula, quæ viuis non potuerit. Si vanus sum, quid ita ille cunctatur vlsceri opprobrium suum? Si ille quenquam vnquam cæcum sanauit, radicitus excidat mihi oculus vterque. Vix elocutus erat hæc, cum ecce repente sinister oculus eius sensim instar aquæ totus difflicere cepit, foramine ad horrendum spectaculum vacuo relicto. Accurrunt ilicò milites, certatim cupiunt inspicere virum, nec possunt admirari satis, celebrant omnes beati Annonis nomen: solus miser ille manet incredulus. Hortantur eum omnes, vt vel experientia cautus fiat, & beatum Annonem precibus sibi conciliet. Ille verò seipso deterior, rursus exclamat: Donèc vlla mihi luminis portio relicta erit, absit vt ei supplex fieri velim. Sit erroris vestri, sanctum cum dicere: mihi, si potest, prius etiã alterum excutiet oculum, quam hoc ego fateri velim. Dixit, & cunctis cernentibus, tãquam fulminis iaculum in caput eius vibrari visum est, cuius ictu reliquus oculus radicitus euulsus est. Mox equo fugam capeffente, infelix ab illo excussus, humi corruit: sed pede altero inhaerente vni è stapedibus, longius ab equo miserè raptatus est. Sequuti illum equites velocissimi, moribundum, equo compræhëso, soluerunt. Confluebant ad eum omnes horrore concussi: ille verò præ dolore clamitabat & eiulabat, in puluere sese volutans. Tum omnes pauore & stupore correpti, appellabant sanctum Annonem, sese in terram prosternentes, identidem clamabant Kyrie eleeson. Ijs clamoribus per nemora & agros sese diffundentibus, ex locis propinquis magna hominum turba cum sacerdotibus aduolauit: qui cum rem totam didicissent, non mediocriter obstupuere. Sustinebant verò omnes, quid porrò euenturum esset misero illi. Propius autem ad eum accedens iudex & quidam religiosi viri, sciscitabantur ex eo, quâ habere. Respondit ille tantis se discrucari doloribus, vt spem viuendi

Homo nequam mendacio iungit blasphemiam.

Zach. 2.

Diabolus ei apparet.

Iacob. 2.

Impiè conuiciatur S. Annoni.

Eccè tibi diuinam vltionem.

Idem alia vltio hominis blasphemii.

viuendi omnem abiecerit. Hortabantur eum illi, vt dum adhuc tempus poenitentiae ad esset, colligeret sese: quod si faceret, & beatum Annonem ex animo deprecaretur, & veniam & sanitatem ei pollicebantur. Tum ille dolore vrgente exclamauit: Fateor sanctum Annonem posse, si velit, mihi restituere oculos ablatos: manusq; tremulas in cælum porrigens, cunctis audientibus, lachrymabundus orauit: Parce, sacratissime pontifex, parce misero mihi iurè castigato, nec neq;ges conuerso misericordiam, quam Dominus cunctis respiscere volentibus offert, vbi ait: Viuo ego: nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur, & viuat. Si reddideris mihi lumina, quod te posse credo, toto corde tibi semper subditus ero, & quod hætenus impiè negavi, per totum orbem annuntiabo, te prioribus sanctis æquarum esse meritis & factis. Hæc cum ille diceret, & omnes miseratione afficerentur, Arnoldus iudex hortabatur eos, vt communibus votis & precibus homini misero diuinam misericordiam conciliarent, sublatisque manibus, Kyrie eleeson vna voce clamitarent. Impietatis enim notam se non posse effugere dicebat, si naturæ confortem in ea calamitate desererent. Itaque primus ipse humi se abiciens, omnes vt idem facerent permouit. Postquam autem à terra surrexerunt, sanctum Annonem iteratis vocibus inuocantes, inaudito miraculo noui in hominis capite oculi repente extiterunt, solito clariores: & tanquam nihil passus esset, sanus & incolumis homo surrexit: populus circumstantis præ gaudio lachrymas fundens, immensis vocibus ita vt par erat laudes diutissime depromebat. Postea ille ad beati Annonis tumulum venit, exposuitque quid ipsi accidisset. Sed cum nemo crederet, Abbas Reginhardus curauit eum adducendum ad synodum, quæ tum, Hildulpho Archiepiscopo præfidente, Coloniae habebatur. Ibi ille coram omnibus totam huius rei perrexit historiam, multis eius dicta suis verbis confirmantibus. Tandem etiam, cum missis nuncijs id exigeret Episcopus Hildulphus, vir fide dignissimus Arnoldus ille, cuius crebro iam meminimus, grauissimum dixit testimonium, iuramento illud confirmans.

Vexatio dar intellectum auditui.

Ezech. 33.

Ad inuocationem S. Annonis sic insigne miraculū.

De alio quodam blasphemio punito. Cap. 21.

Quidam ex dioecesi Treuerensi Romam ad beati Petri Apostolorū principis limina, vltata iam seculis deuotione proficiscentes, Confluentinum quædam clericum itineris comitem habuere. Cum quo varia conferentes, vt sit, leuandi laboris, animosque oblectandi causa, tandem in mentionem beatissimi Annonis inciderunt, omnisque alijs sermonibus, multum & diu de vitæ eius sanctitate & virtutum præstantia loquebantur, eiusque res gestas vicissim alij post alios commemorabant. Iam in vesperam propè perductus erat dies id genus sermonibus, cum ecce clericus ille incredulum peccus suum prodès, Vos, inquit, perditum illum vanis in cælum vsque laudibus effertis, quem ego nihil extra communiter mortuos habere existimo: quippè virum, vt aiunt, suis malum, sibi ipsi pessimum. Hæc ille execrabilis effutens, socijs suis & pallorem & silentium præ horrore attulit. Cumque paululum substitissent, cœpto pergentes itinere, ita aiunt ad eum: Equis vel amentissimus eiusmodi ausus sit proferre sermonem? quem cum à nemine magis, quam à clericis pro authoritate officij coërceri oportet, ex clerici ore proficiscitur. At ille peiora euomens, Si me, inquit, etsi à vestra fide, non tamen à veritate aliena dicentem, idcirco repræhendendum putatis, quòd cetero sim: audite hominis finem, cui sanctitatem arrogare vultis. Vehementissimus dolor pedum, & hætenus incognitus podagræ morbus animam ei, vt auertit, infeliciter extorsit. Crudelissimum autem fuerit, vilius bonitatis hominem ea pena diuinitus consumi, quam nec sceleratissimus facillè meretur. Non benè eum vixisse, vltio testis est: immò quàm malè obierit, & vita, & vitæ testis vltio docet. O linguam meritò præcidendam, cum scriptura diuina tam multis testetur locis, quem diligit Deus, eum quoquè arguere & castigare. Quanta verò & quàm indigna & immania passus est etiam ipse filius Dei? quanta Apostoli & martyres? quorum quo fuit vita celsior, eo mors despectior: immò preciosior. Preciosa enim in conspectu Domini, mors sanctorum eius. Absit ergò à fidelium animis, vt putet beatum Annonem vllam meritorū suorum iacturam mortis acerbitate fecisse. Immo, vt notint potius inde illi auctam gloriã: audiant, quæ blasphemum hunc vltio conuicta sit. Monebatur illum satis superq; comites eius, vt finem faceret tam peruersè loquendi, nec tamen cessabat miser. Itaque cunctis iam exacerbatis, & tantæ temeritatis

Peregrinatio ad sanctum Petrum

Clericus quidam proferit S. Annonem.

Prou. 3. Heb. 12. Apoc. 3.

Psal. 119.

Punitur ma-
ledicus fan-
cti vici ob-
tractator.

ritatis vindictam experientibus, repente alijs liberè progredientibus, immotus ille
substitit, & qui Christi confessori dolores pedum impropèravit, tanquam ferrejs
ad talos constrictus vinculis, loco hæsit, interim graues pedum sentiens cruciatus.
Mox igitur tremere, pallefcere, miserè quiritari & cinari coepit. Respiciunt alij,
mirantur clamantem, aspènantur subsistentem, iratis vultibus perquirunt, quid
itã hæreat ipsis properantibus. Aperit ille cum multo gemitu, quid patiat, non
ambigunt illi id accidere meritis eius, cui detraxerat: dolent quidem præ commi-
seratione, at tamen lætantur euenisse. Tandem communes pro eo preces fundunt,
ille veneratur in eis fidem, quam antè culpauerat: valdè poeniter eum temerè esse
locutum, preces & vota offert beato Annoni pro sui liberatione. Tandem oratum
est ab omnibus, donè laxatus, susceptum incolumis explect iter. Indè domum
reuersus, nihil habuit antiquius, quam vt sacratissimi præsuljs venerabiles cineres
inuiferet. Hoc enim & voti necessitas, & amicorum consilia hortabantur. Vbi au-
tem eò venit, cum multis lachrymis totam historiam verissimè enarrauit, nobis
que scribendam reliquit.

Curatur in-
uocans S.
Annonem.

De muliere contracta sanata. Cap. 22.

Vide mira-
culum.

Contracta quædam foemina, ad beati viri tumulum crecum paruum attu-
lit. Indè recessura, mirã velocitate se sentit erigi. Turbata igitur exclamat:
O summe sacerdos Anno, quid mihi infelicissimæ necopinanti accidit?
Tanto enim fragore spina dorsi & costæ adhæretes restitutæ sunt, vt quer-
cus frangi videretur. Aduolabant multi, & foemina clamore, & ossium strepitu in-
uitati: videbantque erectam stantem ad illam felicis thesauri arcam, gratiasque
agentem, quam hætenus curam semper viderant. Referunt rem ad alios, multi-
que vtriusque sexûs in ecclesiam irruentes, vna voce summæ Trinitati laudes gra-
tesque agunt.

De puero contracto, itidem curato. Cap. 23.

Festum As-
sumptionis
S. Mariæ ro-
to orbe ce-
lebre.

Torius orbis commune celebrabatur festum, in cælos assumptæ beatissimæ
virginis & matris Dei: qui dies est venerabilis, dies sanctus, dies præclarus,
cui comparari non possint vllæ sanctorum solennitates: fratribusque no-
cturnas vigiliis hymnis & psalmis solènter agentibus, puerulus quidam,
& nomine & facie omnibus notus, (quippe quem pater Reginhardus miserè con-
tractum, studio misericordiæ alendum, à Rheno adduxerat) ad beati Annonis se-
pulcrum manibus reptans venit. Aderant tunc ibi quidam, pro honore sacratissi-
mæ Virginis, Regina cælestis vigilijs intenti. Viderunt illi puerum semel atque
iterum apprehendentem tumuli summitatem, conantemque surgere, sed toties
relabentem, tertio tandem idem tentantem, in pedes erigi. Et stabat ille quidem,
sed ruinam minari videbatur. Obtinuit tamen, vt aliquandiu scipioni innixus pos-
set ambulare. Sed illo tandem reiecto, saluus & incolumis, integram gradiendi fa-
cultatem adeptus est. Multam ea res illo die læticiam peperit, ad tam præclaram il-
lustrissimæ virginis solennitatem, tam insigni accedente miraculo. Sunt verò eti-
am permulta alia lectu dignissima beati Annonis miracula, que tamen cuncta præ-
termittens, itã paucissimis istis ad optatum laboris mei peruénì portu, vt & clarissi-
mum meritum & sanctitatem virum, satis (vt reor) expresserim, & necessariam propter
fastidiosos breuitatem non valdè tamen excefferim. Præstet omnipotès Deus, vt in
illa vita prosit animæ, si quid in hoc opere dignum suis laudibus elaborauit: sitque
migranti patronus, qui scribenti materia fuit, Anno terque quaterque beatus, per
Iesum Christum Dominum nostrum, qui cum patre & spiritu sancto viuut & regnat
Deus in sæcula sæculorum, Amen.

Puer con-
tractus cu-
ratur.

*In pedo seu baculo pastorali S. Annonis ligneo, qui adhuc in monasterio Sibergensi religiose
asseruatur, in superiori parte in cupro, incisi sunt versus sequentes:
Tityre coge pecus, cæcus nè ducito cæcos.
Moribus esto grauis, rector fore discè suauis.
Astu serpentis, volucris tege simpla gementis.*

VITA SAPIENTIS ET DIVINI PATRIS NO-
STRI SABAE, AVTHORE CYRILLO MONACHO:
*fortassis autem à Metaphraste reddita paraphrasticòs. Habetur
enim in Metaphraste, & quinto tomo Aloysij. Nos
capita margini adieciimus.*

Nihil est æquè vtile ad commouendos animos ad de-
siderium virtutis, atque vita optimorum & præstantif-
simorum virorum, tradita piorum auribus. Illius enim
viam licet asperam, non tamen esse eiusmodi, vt adiri
non possit, nec esse omninò desperatam, ostendit: sed
rectè factis eorum, qui præcesserunt, inducit ad imitati-
onem: & narratione donorum, quæ illi acceperunt tan-
quam arrhas futurorù bonorum, in animos auditorum
immittit præoptum & alacre animi studium: & persua-
det despiciere omnem laborem & difficultatem, & ea
postponere acquisitioni eius, quod est bonum & hone-
stum, cuiusmodi est vita magni Sabæ, & Dei amor ineffabilis, & qui propter ipsum
suscepti sunt sudores: & rursus innumerabiles donorù largitiones, quæ eam, quæ
illic est futura, confirmant beatitudinem. Sed satius fuerit deinceps virum ab alre
perito principio persequi, resque eius sedulo ac diligenter tractare, nihil prætermit-
tendo eorum, quæ sunt magis opportuna, quod quidem aperte maximè damnun
& est, & existimatur ijs, qui amant res eiusmodi.

Decemb. 7.
Cap. 1.
Vita San-
ctorum co-
gnita, quid
conferant.

Huic ergo beato patria quidem erat Cappadocia. Natus est autem in vico Mu-
talasca, (hoc est enim ei nomen) quæ priùs quidè erat vilis & ignobilis, & sita sub in-
tropoli Cæsareensium: ex eo autem postea euasit insignis, & longè clarior illa Ar-
mathen, quæ olim tulit diuinum Samuelem. Oportebat verò ei omninò meritas
referre gratias, quod eum in lucem produxisset. Pater Iohannes, mater Sophia:
qui erant ambo clari genere & pietate. Natus est autè decimo septimo consularu
Theodosij. Cùm verò iam quintum ætatis annum ageret hic vir admirabilis, eius
autem parentes migrassent Alexandriam, (nam necessariò eos vocabat tunc fu-
tura quædam expeditio) ipse in Cappadocia diuina quadam prouidentia, apud
auunculum, cui nomen erat Hermias, cum paternis relinquitur facultatibus: par-
tim quidem, nè nimis tenera pueri ætas defatigaretur itineris longitudine: par-
tim autem, vt si parentes vitam illic sinissent, pulchrum illic semen & eius, quæ
illic erat, hæreditatis successorem relinquerent. Sic ergo apud auunculum ma-
gnus Sabas, iam ætate proficiens, cùm vxoris illius malignitas molestia afficeret
adolefcentem, (Erat enim reuera mulier impudens & difficilis) illinc recedens,
accedit ad quendam Gregorium, qui ipse quoque erat patruus, in quodam vico
nomine Scandos, statim ab initio ostendens, quanto odio haberet malos, & se ma-
iorem curam gerere virtutis, quam cognationis.

Cap. 2.
Patria Sa-
bæ.
Reg. 1.
Item pa-
rentes.

Assigitur
ab vxore
auunculi sui
adhuc puer.

Postquam autem, cùm ageret apud Gregorium, vidit hoc patruo & auunculo
magnam asferre dissensionem ac discordiam, (Contendebat enim vterque & ipsi-
us Sabæ, & rerum eius esse dominus) ille omnem offensionis auferens occasionem,
& statuens difficultates esse, veluti quandam viam vitæ, quæ ducit ad philosophi-
am, rectè non secus ac boni imperatores, vsus est difficultate temporum, & repen-
tè despiciens diuitias, cognatos, pecunias, & quæcunque maximè solent ad olefcen-
tum animos delinire, seipsum tradidit cuidam monasterio, quod vocabatur Flauia-
na, quod distabat viginti stadijs à Mutalasca: ostendens labores, qui ferunt ad vir-
tutem, esse à sapientibus præferendos quieti & relaxationi, quæ ducit ad vitium. Be-
nignè itaque acceptus ab eo, qui tunc præerat monasterio, & cooptatus in nume-
rum monachorum, illic deinceps se exercet in doctrina sacrorum psalmorum, &
accuratè instituitur in omni regula monastica. Itã beato Sabæ patris & auunculi
contentio, & vita accliuus & ardua, maxima fit causa, vt proficiat in vita, quæ est ex
Deo.

Cap. 3.
Petit mo-
nasterium,
relictis
omnibus.

Regula mo-
nastica.

VITA

Postquam autem ij, cùm diu seditionem inter se agitassent, vix tandem compo-
sita inter se discordia, tentarunt sacrum Sabam auellere à monasterio, & à pulchro
illo

Cap. 4.

illo vitæ instituto, volentes eum & paterna frui hæreditate, & suis facultatibus, & coniungi matrimonio, (quæ quidem sunt paruis magna & iucunda, & ea puerorum potius optiones, quam virorum esse significant) ipse diuino Dauide vtens tanquam consiliario, iudicauit esse optabilius, abiectum esse in domo Dei, quam talium tabernaculorum frui diuitijs & alia prosperitate. Videbat enim illa quidē ipsorum amatorem diuitem transmittere ad gehennam, & ostendere vel sola egere gutta, quod quidem est paruum linguæ, quæ ardet, solatium: angustias autē & malorum perpeffionem dignos efficere beato sinu Abrahæ, & recreatione ac delectatione, quæ in eo nunquam desinit. Et alioqui iudicabat esse longè stultissimum, voluptatem quæ est ad tempus permutare æterno supplicio. Atque sic quidem beati Sabæ propositum, vel ab ipsis, vt dicitur, cognitum est carceribus, & talem ab ineunte ætate ostendit philosophiam. Etenim ipse super seniores intellexit, quoniã mandata Domini exquisiuit. Seipsum verò exercuit cum in alia omni abstinentia, tum vel maximè in ea, quæ ad gulæ pertinet compescendas delicias, & ventris nimiam curationem, vt sigillatim declarabunt, quæ deinceps sequuntur.

Cap. 5.

Operabatur aliquandò hortum monasterij. Mala autem quæ pendebant ab ijs, quæ illic erant, arboribus, eius incitabant appetitionē, & mouebant ad vescendum ante tempus. Atque fuit quidem victus ab adpectu pomorum, (erant enim pulchra visu) vt qui ipse quoquē esset homo, & humanis deliniretur cupiditatibus. Vitus est autem vsque ad eò, vt malum manu caperet. Deindè cum intellexisset esse tales maligni insidias, & solere eum latenter attrahere, semper voluptatem obijcendo tanquam escam, & postea suspicatus esset in fructu latere serpentem, & cogitasset primos parentes à voluptate & cibo eiectos fuisse ex paradiso, quæ eos confixere malis innumerabilibus. Hac cum ille mente pulchrè agitasset, & inueniit ipse seipsum increpasset, malum statim iecit humi: & cum id pedibus conculcasset, cum malo etiam conculcat cupiditatem, & eam, quæ eius vicerat oculos, per probum & contumeliam proterit suis pedibus: hanc in posterum sibi legem imponens, vt toto vitæ tempore, malo non vescatur amplius, neque indulgeat ventris appetitioni. Ab illo ergò tempore perpetuò in summa omnium rerum vixit abstinentia, somni tantum capiens, quantum satis erat ad eius corpus continendum, quod erat continuis defessum laboribus. Manus verò beato Sabæ nunquam quiescebant: sed quandò non eas ad Deum extensas habebat oratio, eæ perpetuò versabantur in opere aliquo faciendo: nè, si vel parumpèr relaxaretur cogitatio, clam non animaduersus sensim irreperet inimicus. Hinc virtutis fit ei penna leuior, & omnem quæ erat Flauianis fraternitatē (erat autem circiter septuaginta fratrum) obedientia, & humilitate, & omnibus alijs Euangelicis rectè factis superabat.

Cap. 6.

Porro autē hoc quoquē dicitur de conuersatione eius in hoc monasterio. Cum pistor hyeme aliquandò vestes haberet madefactas, nec eas posset exicare ad solem, relinquit in clibano. Deindè oblitus se eas illic reliquisse, vt exicarentur, cum, vt repentè panis fieret, esset opus, ipse Sabas & alij monachi vnà cū pistore fermentum commiscebant, & clibanum accendebant, intus relictis, vt diximus, vestibus. Flamma verò iam sublata, recordatus pistor, quãdò nihil poterat efficere, flamma iam minante terribiliter, cor eius sauciabat tristitia, & angebatur animo. Non ferens autem Sabas videre fratrem, qui ita angebatur, & ipse quoquē internis nō minus ardens visceribus, corpus quidem contemnit, & ignem despicit: munitus verò signo Crucis, continuò ita vt erat ingreditur clibanum: flammaque conculcata, sicut prius voluptate, seruat ex igne vestimenta, & ipse egreditur illæsus: non propter pietatem quidem ac religionem, sicut ollum adolenscentes, sed potius propter amorem in fratrem, eum flamma optimè reuerita. Hoc non solum eos, qui aderat, obstupescit: sed Pauli quoquē discipulum Sabam apertè ostēdit. Nam si propter solum fratris dolorem, nec carni parsit, & aduersus ignem suam ostendit audaciam, quomodo is recusasset esse à Christo anathema, vt possent alij esse salui? Qui ergò aderant, cum vidissent id quod factum suerat, & ex ijsipsis ijs, qui ad maiorem gratiæ mensuram peruenerant, & ea accuratè dijudicare poterant, quanta procedente tempore futura erat Sabæ virtus, cogitantes, illi quidem deceterò magis animum adhibebant, quam eius postularet adolescentia: iurè autem Deo agebant gratias. Sed sunt hæ quidem narrationes conuersationis eius in Flauianis, vt ipse postea Gregorius patruelis illius mihi tradidit, non leuis aliquis & ei sola necessitudine

Vide Crucis signaculo maximū patratum miraculum. Dan. 3.

Rom. 9.

Rom. 9.

indine coniunctus, sed etiam ex vita satis magnum afferens argumentum veritatis.

Quædam autem in corde agitans, cum diuini desiderij nullum modum nõffet, nec satoriam, in animo habebat ire in sanctam ciuitatem, & contemplari loca sancta, infra reque & visere patres, qui erant in solitudine: & ea frui, quæ ex ipsis percipitur, vilitate, aut etiam incitatione eorum vitæ institutionis, ostendere acriorem impetum ad virtutem. Si enim malæ consuetudines & congressiones possunt bonos mores corrumpere: quanto magis bonos mores bonæ adiuuabit, & pulchrè deducunt ad viam, quæ fert ad virtutem? Accedit itaque ad Præfectum monasterij, & animum aperit, & ab eo petit, vt liceat secedere. Ille verò non permittens, sed volens impetrate inuentuti tam moderatæ, & quæ admodum pulchram habebat animam, non audiebat obsecrantem, & peregrè proficisci properantem non dimittebat, & ipsum omnino conabatur detinere. Deindè cum ad eum è superis diuina quædam aduenisset visio, mādatur vt Sabam dimitrat, nec prohibeat, quò minus peregrè proficiscatur. Ille ergò persuasus visione, eum dimisit, & inuitus volenti permittit, vt exeat. Ille autem id, quod desiderabat, consecutus, & cum precibus illinc dimissus, Deo duce pulchri illius itineris, tendit Hierosolyma: cum in hoc quidem monasterio annos decem transegisset, ætatis verò ageret annum octauumdecimum: quo Marcianus & Iuuenalis ambo pij ac religiosi, ille quidem ab Imperio, hic autem à Pontificatu, morte desistunt.

Cum verò hyme venisset Hierosolyma, & à quodam sene Cappadoce in monasterio sancti Pafarionis hospitio esset exceptus, tunc quidem apud ipsum hycmat. Postea autem alijs aliò beatum trahentibus, & vim afferentibus, vt qui ab illius virtute multo magis vicissim attraheretur, & vt apud se maneret, vnoquoque rogante, eo autem sene, qui ipsum primò hospitio acceperat, rogante, nè recederet à monasterio: ille tanquam eius, quæ Deo conuenienter agitur, vitæ matrē quietem amans & silentium, non induxit in animum, vt cum villo quidem eorum cohabitaret: sed cum de magno accepisset Euthymio, (virtus enim eius vbiquè prædicabatur) sed est vehemēti desiderio cum eo congregandi. est enim simile semper amicum simili. Et quoniam ille non secus ac Hesperus, in solitudine quæ est ad Orientem, clatus erat miraculis & doctrina, desiderabat Sabas frui luce bonorum Euthymij, & cum eo loqui, & ali radijs illius virtutum, & non secus atque generosæ plantæ, in anima & spiritaliter augeri. Atque ei quidem, quod dictum est, monasterio diuinus præerat Elpidius. Cum hoc autem desiderio teneretur beatus Sabas, accedit, & id enunciat beato Elpidio. Cum verò inuenisset eum quoquē esse in eadem sententia, diuinis illius precibus acceptis pro alio viatico, ad magnum Euthymium tanquam filius ad patrem, non ex sanguine, sed ex virtute potius trahens cognationem, accedit.

Cum ergò aliquot illic dies mansisset, ad synaxim de more eunte Euthymio, ad eius pedes pròcidit, rogans, supplicans & obsecrans, vt fieret eius ouis rationis particeps, & ab ipso pastore pasceret cum alijs. Magnus autem Euthymius, qui in exercendis pueris erat præstantissimus, vt qui omnium certaminum spiritualium seceperat periculum, cum vidisset Sabam adhuc iuuenem, dubitans nè ardor esset solium, non habens rationis iudicium & grauitatem, quæ ex ea proficiscitur, non prius permittit vt habitaret cum monachis, qui erant in Laura, quam totam monasticam persequutus esset vitæ institutionem, quæ est in cœnobio, & ostendisset eam, quæ exigebatur, absolutionem. Quinetiam ei dixit: Non conuenit omnino, o fili, vt qui est iuuenis, Lauram habitet. Hoc enim neque Laura vllam afferere vtilitatem, neque tibi expediat. Sed si me audias, ibis nunc in inferius monasterium ad Abbatem Theodistum, apud quem scio fore, vt tu maximam accipias vtilitatem. Cum beatus his acquiescisset Sabas, (nam præter alia didicerat etiam obedientiam) & quæcunque ipse mandasset, se prompto & alacri animo facturum promississet, (ided enim, aiebat, ad te conueniens vt per te salutem assequar) eum continuò illuc mittit ad beatum Theodistum, iubens vt eius magnam curam gereret. Dicebat enim se reuerà videre in eo insulam spiritus copiosam gratiam, & eum non multo interiecto tempore sua gloria esse impleturum vniuersum orbem terræ: vera, inquam, gloria, & quæ nullum finem sit habitura. Quæ quidem talem finem sunt consecuta, & ostenderunt esse veram illius prædictionem. Nam & ipse plurimam partem solitudinis effecit habitabilem, & Lauram extruxit maximam earum, quæ sunt in Palæstina, & ab omnibus, qui vitam elegerant anachoreticam, tãquam pastor est agnitus, eis effectus regula ad sanctitatem.

Abbas eius per visum iubetur eū dimittere, peregrè itinerum ad loca sancta.

Cap. 8.

Huius vitæ habes Tomo 1. die 20. Ianuarij.

Cap. 9. S. Sabas euipit esse cum Euthymio, sed is eum non admittit.

Euthymij de Saba prophetia.

Pfal. 90.

cito intellexisset cuiusnam esset machinatio, audacter surgit ad precationem, & in eius lingua versatur psalmus: Hoc autem erat quod canebatur, Non timebis à timore nocturno: sed super aspidem & basiliscum ambulabis. Talibus armis utebatur Sabas aduersus demones. Solummodo ergo sic locutus est Sabas, & venenata illa animalia, tanquam fumus, statim euauerunt, & dissolutum est visum in aërem.

Cap. 15.

Cum aliquot autem dies deinceps intercessissent, rursus eum adoritur satanas, leonis formam suscipiens, torueque & furiosè intuens, & tanquam qui impetum esset in eum facturus: impetum verò rursus sustinens, & vitans congressionem. Ille autem cum cognouisset esse maligni insultum, & ideò visione minimè esset conturbatus: Si accepisti, inquit, contra me potestatem, cur reprimis impetum? Ego sum paratus, Dei cedens nutibus, & non inuitum me offerens, vt deuorer. Sin minus, cur frenis & exultas inaniter? Ambulabo enim, & conculcabo te leonem, munitus Christi virtute. Hæc dixit diuinus Sabas: & protinùs aufugit belua, quæ latebat sub specie leonis: omnes autem feræ ab illo tempore fuerunt magis mansuetæ & obediens: adeò vt ipse vnà cum eis versaretur, & nihil omninò læderetur à cohabitatione. Cum verò sic se gereret Sabas, ei prætereunti in via quatuor occurrunt Agareni, qui fame valde laborabant, & indigentia vehementer erant afflicti. Cum autem iam propius accessissent, illi quidem qui fame urgebantur, eum diligenter circumspectabant, & scrutabantur, & naribus quodammodo odorabantur, an aliquid cibi afferret. Ille verò (ò misericordiam & paternum animum) placidis eos intuens oculis, cum nihil haberet aliud, quo ipso aleret esurientes, ea quibus ipse alebatur in commune proposuit: & extensa statim pelle ouilla, meleagriorum radicibus & arundinum * cordibus eos excepit. Mirati autem barbari eius promptum & liberalem animum, tunc quidem urgentem famem, vt licuit, sedârunt. Postea verò remunerantes eius hospitalitatem, (ad talem enim simplicitatem & benignitatem vel ferè ipse placidè adspexissent, non solum animi hominum, quibus est à natura insita mansuetudo) venerunt afferentes caseos & dactylos. Ille autem, qui sicut apes laboriosæ, sciebat ex omni parte colligere id quod est vile, ex eo cepit occasionem maioris modestiæ, & ad suâ condemnationem & compunctionem deuēnit vehementiorem: Hei mihi, dicens, ò anima: ecce enim hi quidem barbari vel parui illius nostri fuere memores beneficij, & referre gratiam studuerunt tam præclare & munificè. Nos autem, qui quotidie fruimur bonis creatoris, nullam ei studemus vicissim referre gratiam per mandatorum obseruationem. Quænam ergo deceterò excusatio, quænam nobis dabitur venia? & sic multos dies compungebatur animo. Sed hæc quidem facta sunt à Saba admirabili, cum degeret solus in solitudine.

Contemnit terriculam & ta demonis.

Ille fit vniuersi iare feræ.

* corticibus legendum opinor.

Cap. 16. Anthus monach' degit apud S. Sabam.

Postea autem accedit ad eum quidam monachus, nomine Anthus, vir amicus virtutis, qui ipse quoque longo tempore versatus fuerat cum beato Theodosio. Is cum Saba vinculis spiritus tunc colligatus, permanfit deceterò ab illo inseparabilis. Cum verò sic essent inter se coniuncti, eos inuadunt quidam Agareni planè barbari, & animo malignissimi: qui quidem volentes honestam accipere occasionem, vt perinde à iniuria affecti, se viderentur vicisci, non autem priores facere iniuriam, mittunt ad sanctos vnum ex suis veluti quandam escam, vt si illi vel minimum impetum fecissent in eum, qui missus fuerat, ipsi ambos inuaderent & interficerent. Non enim ex animo illorum, sed ex seipsis vniuersum iudicabant, similiter esse moribus barbaris sanctos existimantes. Illi verò cum periculum protinùs præuidissent, nulla re alia, quàm ea, in qua sola poterant cōsidere, nempe precatione, aduersus eos armabantur: & cum simul inclinassent & genua & animos, Deum rogabant ardentissimè, vt liberarentur ab illorum insidijs: Hi in curribus, Domine, dicentes, & hi in equis: nos autem in nomine tuo magnificabimur. Quoniam non in fortitudine equorū, nec in tibijs viorum delectaris: sed in contritione cordis & humilitate nomen tuum inuocantibus. Sic finem acceperunt eorum preces, & terra dehiscens, quomodo olim Dathan, in eam tentatorem illum, qui ad eos missus fuerat, in aliorum conspectu deuorauit. Cum autem illud nouum vidissent miraculum, statim magno timore afficiuntur, & se conuincientes in pedes, longè recedunt. Ab illo verò tempore diuina à superis ad Sabam adueniens gratia, ita eum affectit, vt deinceps nihil faceret barbarorum insidias: & non solum ab eis non vinceretur, sed ne terreretur quidem penitus.

Pfal. 19. Psal. 146.

Nota terribile Dei iudicium. Num. 16.

Cap. 17.

Sed tunc quidem primùm diuinus hic Sabas euadit notus beato Theodosio, cum eis ad hanc cognitionem Anthus pulchrè intercessisset. Deinde autem etiam solitudinem

Laurā condit S. Saba.

facit Sabas habitabilem, & Lauram in ea construit: quam omnium clarissimam & maximam, & virtus & multitudo eorum, qui in ipsa habitabant, breui tempore effecerunt. Verumenimverò operæ precium est repetere, vndenam & quemadmodum constituta sit Laura, & quisnam locum ostenderit, & mandauerit illic iaci fundamentum. Iam quatuor annos transegerat hic admirabilis Sabas in solitudine. Cum fuisset autem aliquandò in excelso illo colle, in quo celeberrimi Theodosij doctrinæ fructum percepisse dicitur beata Imperatrix Eudocia, in consueta precatione pernoctans, videt visionem quandam admirabilem, splendore coruscantem & veste lucida, ei ostendentem torrentem, qui à Siloë defluit ad austrum: & denunciante, vt habitaret torrentis speluncam, quæ vergit ad Orientem: & ei pollicentem auxilium ex sancto, & alimentum ab eo, qui vel ipsis iumentis producit scœnum. Et fuit quidem visio eiusmodi. Ipse autem magna ex visione affectus lætitia, cum statim è colle descenderet, quadam diuina & sapiente prouidentia, tanquam ab aliqua dextera, deducitur vsque ad speluncam. Quadragesimo itaque anno suæ ætatis cœpit habitare hanc speluncam, quandò Anastasius quidem Archiepiscopus Hierosolymitanus, cum implisset decimum annum sui patriarchatus, cum eo vita quoque excessit, sui pontificatus successore relicto Martyrio. Zeno verò Imperator Romanorum, interempto tyranno Basilisco, cum is viginti menses obtinisset tyrannidem, rursus accepit imperium.

Pfal. 146.

S. Sabas in spelunca moratur.

Cap. 18.

Cum hanc ergò speluncam habitasset magnus Sabas, quoniam ea in ascensu magnam habebat difficultatem, quandò vellet egredi aquatum, (fons enim distabat quinquaginta stadia, qui nominatur Heprastomus) ab eo desupèr appendens funem, sic suum ascensum & descensum effecit faciliorem. Cum is autè rerum necessariorum nullam aliam curam gereret, sed contentus esset herbis, quæ nascebantur propter speluncam, Deus qui mandauit Sabæ, vt subiret speluncam, ipse ea quæ promissa fuerant, deducit ad exitum. Quomodo enim Eliæ propheta, qui olim ingressus erat montem Sidoniæ, & seipsum abscondebatur: ita nunc quoque mittit ad iustum eos, qui res necessarias erant suppeditaturi, nisi quòd ad illum quidem coruum: ad hunc autem, quosdam homines, licet barbaros, mites tamen & moderatos, & qui nihil aliud æquè sciebant, ac virtutem habere in honore. qui ipsi quoque tanquam ab aliquo quem non videbant manu ducti, rectè perueniunt ad speluncam: & cum per quandam funiculum ascendissent ad Sanctum, vbi viderunt illic vitam planè illaboratam, & nulla omninò supellectile instructam, nec vllis ornatam utensilibus, virtutem adeò iurè sunt admirati, vt magnificerent vel illius solum seruire ministerijs. Sibipsis quidem certè imponunt veluti voluntaria quædam vestigalia, vt certis quibusdam diebus illuc venientes, ad illum afferrent calcem & panem & dactylos, & si quid erat aliud ad vsum necessarium, Deo hæc sapienter contexere & admirabiliter, vt Sabæ minimè deessent necessaria, & ipsi, qui ea afferebant, magnam cōciliaret mercedem ea suppeditatio. Atque quinque quidem annos sic Saba transegit in spelunca, solus cum solo Deo conuersans, & fruens bono quietis ac silentij. Quinto verò anno iam desinente, simul etiam desierunt in eum maligni artes & machinationes: qui verò tergo turpiter fugiebat cum suis satellitibus & demonibus, & nec virum quidem amplius intueri poterat.

Barbari quidam alunt eum.

Reg. 17.

Barbari quidam alunt eum.

Victus ab illo demon, turpiter fugit.

Cap. 19.

Cum autè iam sic esset securus à demonibus, nec ei molestia afferretur ab hominibus, quietisque & silentij esset amator vehemens, attamen cum non solum quæreret quod suum erat, sed etià curam gereret salutis aliorum, immò verò cum hoc etià ei iussisset Deus, dedit se solitudinibus, & priuatus fuit silentio, re ipsa implens id, quod dictum fuerat à propheta: Conscindite gladios vestros in aratra, & lanceas in falces: Eia. 2. iubens ijs, qui ad perfectum boni habitum peruenerant, & iam hostes fugarant ac profigarant, transire ad colèdos agros animæ fratrum, nimum syluescentes, eosque mundandos & reddendos fertiles * fructus spiritus. Agebat autè tunc ætatis annum quadragesimum quintum. Multis verò ex multis locis illuc confluentibus, & maximè quicunque à mundo, & ab omnibus, quæ sunt mundi, recedentes, in monte versari elegerant, admirabilis ille grex celeriter augebatur: beato Saba cum alia spiritali eorum cura, aptum quoque locum vnicuique deputante ad cellarum ædificationem. Quòbrèm videre licebat viros circiter septuaginta numero, omnes breui ad ipsum conuenisse, omnes diuinos & à Deo inspiratos, & qui Christi mandata accuratè seruabant, implentes quendam secundū chorū septuagenarij numeri Apostolorum,

aut Angelorum ecclesiam Dominum laudantium. Inter quos erat quidem Iohanes, qui noua postea Laura prefuit. erat autem Iacobus quoque, qui Lauram Pyrgiorum edificauit in Iordane, Firminusque & Seuerianus. Ex quibus alter quidem edificauit Lauram, quae est in Malicha: alter uero monasterium, quod est in Maricha: & Iulianus opifex Laurae, quae est in Iordane, quae nominatur Elceraba. & reliquorum sanctorum catalogus, quorum singulorum meminisse, & eos nominatim persequi, propter multitudinem recusat oratio.

Cap. 20.

Missa celebratio. Praeclarè instituit monachos suos

Cum eos ergo omnes diuini Sabae uirtus quauis tuba acutiùs clariùsque procul inuocasset, illic quoque statuit maximam Lauram constituere, ut per hanc solitudinem eis compararet supernam Hierusalem. Et primum quidem in colle, qui est in fontibus torrentis, qui sunt ad boream, turrim edificat. Deinde uero inter torrentem domum excitat oratoriam: & cum in ea sacram mensam statuisset, & templum dedicasset, cum uideret ex sacris aliquem ad eum accedentem, cum faciebat in eo diuinum celebrare mysterium: ipse propter reuerentiam, modestiamque insignem & humilitatem, rem fugiens, & omnibus modis differens sacerdotium. Cum templum autem sic excitasset, & Lauram illic constituisset, in cura gerenda fratrum deinceps studium & operam ponebat. At uero, ut qui esset acuto & subtili ingenio, & peruasisset omnem formam & rationem exercitationis, in illos se admodum apte gerebat & congruenter: alios quidem adhortans, alios uero admonens, alios autem increpans, & omnes, ut semel dicam, generose ac strenue resistere maligni artibus efficiens, & non pusillo & abiecto animo ferre labores solitudinis: neque in animi cadere angorem, quod quidem aperte est ars maligni: sed spe futurorum confirmari ac roborari. ab angore enim uinci & tristitia, & defatigari in laboribus, est animi planè mollis & effeminati, & qui non habet uiriles & generosos spiritus. His & similibus utens ad eos admonendos, effecit discipulos superiores quauis difficultate, quicquid intercedebat asperum, & uiam affererebatur offensionem, dissoluit, & faciens eos maligni tela superuolare, & leues eis pennas faciens ad uirtutem: in rebus autem necessarijs, & quae usum requirebant inuitabilem, & precibus eos saepe adiuuabat, & clanculum eis opem ferebat: ne, si plus, quam possent, ferre tentassent, tandem defatigaretur. quod quidem euestigio declarabit oratio.

Cap. 21.

Precibus impetrat aquam a Deo.

Nam procul quidem a spelunca, ut iam prius diximus, fluebat aqua. Hoc uero male habebat monachos, & in ea importanda magna afficiebantur molestia. Ille ergo beatus non sustinens eos uidere id tam moleste ferre, se tunc noctu dedens prece, Deum orauit uehementissimè, dicens: Domine Deus noster, si res est tua ineffabilis sapientiae prouidentia, si hoc est omnino tuae bonae uoluntatis & gratiae, ut praesens locus habitetur, & floreat hominibus sanctum tuum nomen ferentibus, ipse nunc quoque nos intueri propitius, & alicundè nobis aqua scaturiat ad nos reficiendos & refrigerandos. Sic precatus est, & quidam sonus statim eius pulsauit aures. Videbatur autem sonus infernè emitti ex torrente: & cum despexisset, luna iam illustrante terram plenissimo lumine, uidet quendam onagrū uingula pulsantem solum & fodientem: Deinde postquam terram satis fodisset & cauasset, ore fossae imposito bibentem. Ille itaque id, quod erat consentaneum, reputans, Deum ipsos uisitasse, statim descendit, ubi uidit onagrū fodientem. Cum autem ipse quoque parum fodisset, (o ineffabilem tuam, Christe, gratiam) inuenit aquam, quae emittebatur ex terrae uisceribus: quae ab illo tempore usque in hodiernum diem fluit per mediam Lauram, & neque crescit hyeme, nec deficit aestate: idque cum hauriatur ferè ab omnibus, qui sunt in regione.

Cap. 22.

Visio eius.

Gen. 28.

videtur templum diuinum fabricatum.

Rursus uero cum is aliquando solus noctu deambularet circa torrentem, & psalmos caneret Dauidicos, ei apparet columna ignis apud ipsum precipitium, quod erat diruprum ad Occidentem torrentis. Videbatur autem columna in terra quidem fixa, capite uero caelos tangere. Cum ille ergo hoc uidisset, scalae quae olim apparuit Iacob, & illius terribilis recordatur uisionis: & statim eum inuasit timor commixtus laetitia, ut qui dignus esset habitus rebus tam magnis & tam arcanis. Cum ergo perseuerasset in oratione, donè luceret lux diei, pergit uersus Orientem, ubi ab eo uisa fuerat columna ignis, & offendit quoddam magnum & diuinum antrum, quod seruabat effigiem templi Dei. Ad Orientem enim erat quaedam concha, quae non humana, sed diuinae manus uidebatur esse opus. In eo autem a tergo erat apertus latus quidam ingressus. Solis uero radius illinc influens, implebat domum copioso lumine, & suauem intus praebat aërem, & valde benè temperatū, usum implens Diaconici. Cum

Cum sic ergo ad eam illam inuenisset diuinam, non manufacta ornata pulchritudine, & ipse quoque pro uiribus in eo artificiosè fuisset fabricatus, & naturali pulchritudini adiecisset artis elegantiam, constituit Sabas, ut sabbatis & diebus Dominicis in eo confucta fieret glorificatio. Cum autem uidisset quandam petram, quae templum supereminerebat, ipse quidem eam delegit ad habitandam. Cum uero uellet semper manere in hoc diuino templo, & rursus ne eius quiete & silentio conturbaretur, prouideret, illud sua sponte constructum rectum Diaconici in sculpsit, & quandam illinc cochleam, quae sub turre latebat, edificat usque ad petram: per quam affluebat cum grata quiete & silentio latens ueniebat ad ecclesiam. Templum autem consecravit, ut par erat, differebat, ut qui nec ipse auderet suscipere dignitatem sacerdotij, nec alicui alij ex ijs, quibus praerat, rem permittebat. Ita enim statuebat sacerdotium esse semper monachis causam ambitionis. Atque talis quidem fuit uisio: & sic diuinum illud templum Sabae est reuelatum.

Cum autem multitudo monachorum quotidianis cresceret accessionibus, & breui peruenisset ad numerum centum & quinquaginta, aucta quoque est ex utraque parte torrentis cellarum edificatio, & Sabae cura & diligentia perfectum est, ut & iumenta ad ministerium, & alia quae sunt apta ad usum corporis, possiderent monachi: ne necessarium rerum indigentia, eis saepe specie pulchra & honesta esset occasio pergendi ad mundum, neglecta quiete & silentio. Cum ergo eius fama breui tempore in omnem partem peruasisset, multi ad eum ueniebant cum multis pecunijs, quod illi praebuisset, hoc solum lucrifacere arbitantes, & id tunc se habere reputantes. Has autem diuinus accipiens Sabas, non inmisit in crumenas, nec abscondit in penetralibus: sed consumpsit ad fabricanda aedificia monachis conuenientia, & ad suppeditanda alia, quae erant eis usui: maxime cum etiam Martyrius, qui tunc sedem obtinebat pontificiam, esset in eum optimè affectus, & ei familiaritate coniunctus, cumque & reuereretur, & in magno honore haberet. Sed cum Patriarcha octauo anno sui Pontificatus è uita excessisset, & Salustius sedem post illum accepisset, iam quadragesimo octauo aetatis annu agente B. Saba, quidam ex Laura prauis animis, menteque peruersa & illiberali, qui planè erant carnes, & ut cum diuina dicā scriptura, spiritum non habebant: qui parum curantes exercere linguam ad canendum cantica Dauidica, cum diligenter exercuerunt, ut mouerent aduersus Praefectum, & pacifica apud eum diuites, (nam hoc quoque est Dauidis) ad iram dolos cogitabant. Nam cum frumento saepe etiam nascuntur zizania, sicut rubus in uinea, & ex discipulis cernitur unus proditor, & Elisei discipulus erat Giezi, & Esau constat fuisse fratrem Iacob, & Cain Abelis.

Seditiosi ergo isti (oportet enim non ex nominibus sed ex studijs potius illos uocari) mala meditantes aduersus diuinum Sabam, ueniunt in sanctam ciuitatem, & ad salutatum Episcopum linguis dolosis, aut, ut melius dicam, cordibus accedentes, eum querebant, qui esset praefecturus. Ille autem cum esset sapiens, & aures non haberet faciles, nec ea admitteret, nisi prius examinata, accuratè rogauit, quinam essent & quid illi uideretur. Illi uero dicebant se habitare propter quendam torrentem, & illic peragere certamina exercitationis, celantes nomen Sabae. Sciebant enim eum ex uirtute notum esse omnibus: quomodo ipsi studium ponebant, ut ex uicio cognoscerentur ab omnibus. Cum ij autem saepe rogarerentur, ut dicerent cuiusnam esset torrentis, & quomodo uocaretur, cum non possent effugere interrogationem: Qui ab aliquibus, dixerunt, uocatur torrentis Sabae. Ille autem, cum intellexisset eum esse Praefectum, aduersus quem isti struebant calumniam, rogauit rursus, Vbi est hic Sabas? Illi uero mittentes respondere ad propositum, (o arrogantiam & amentiam) dixerunt eum non posse sufficere curae de tam multis suscipiendae, propter simplicitatem nimiam & rusticitatem: lenitatem illius & moderationem, simplicitatem uocantes improbi, eò quod nollit hic populus, ut admirandus dixit Esaias, aquam Siloe, quae fluit silentio. Porro autem illud quoque addiderunt accusationi, nempe nimiam in suscipiendo sacerdotio cautionem, dicentes neque ipsum uelle esse sacerdotem, neque alteri, ut fieri sacerdos, concedere. Sed haec quidem illi.

Quiricus uero quidam sacerdos, & uirtutis amator ardentissimus, cum tunc adesset apud Episcopum, & quae dicta sunt audiuisset, Quid uero, inquit, uos primi Sabam suscepistis, an ille uos? Cum illi autem respondissent, illum quidem ipsos suscepisse & congregasse, eis uero regendis eum minimè nunc sufficere, qui in magnam creuissent multitudinem, cum esset agrestior & simplex: Excipiens rursus Quiricus: Si ille,

Seipsum & suos indignos sacerdotio iudicat.

Cap. 23. 150. Monachi sub Abbate Saba.

Multa ei pecunia donatur.

Iudaei g.

Psal. 34.

4. Reg. 4.

Gen. 25. & 4.

Cap. 24.

Calumniis.

tor quidam Saba apud Episcopum

Hierosolyma.

Esa. 2.

Cap. 25.

Defraudit partes Saba.

Quiricus sacerdos.

ille, inquit, vos ab initio congregavit, & locum qui erat desertus, construxit ad habitandum: quanto magis & ipsum locum iam constructum & habitatum, & vos qui in vno estis congregati, eritis aptus ad regendum? Cui enim in ijs, quæ erant magis difficilia, opem tulit Deus, ipse etiam omnino adiuuabit in ijs, quæ sunt minus laboriosa, & facilem ei reddet præfecturam & administrationem. Ad hæc illos, qui pacem oderant, cum quibus erat Sabas pacificus, & clam de proximo illiberaliter detrahebant, cum nihil possent respondere, tunc dimisit Episcopus, Considerate, inquit, in præsentia: crastino autem die accuratius de his inquiremus. Et statim quidem accepit beatum Sabam, nescientem cur esset accersitus. Porro verò eos quoque adducit, ad probandum quidem, vt putabant, suam accusationem, & ad expellendum Sabam à rectione: vt autem rei ostendit exitus, ad ora potius eis obstruenda, & omnem auferendam sermonis occasionem. Nam postquam adstiterunt, rectus ille & incorruptus iudex, nihil illis omnino dicens, non arguens, neque alio egens testimonio, vt qui de virtute Sabæ optimè esset certior factus, & ab ea iam esset satis persuasus, cum quidem ordinat sacerdotem in conspectu omnium: hac autem apud eos virtutis admonitione: Ecce, inquit, habetis vestrum patrem, & Lauræ vestræ Præfectum, quem Deus desuper, & non homo, elegit. Nos verò solum spiritui sancto manus commodauius, non ipsum, sed nos potius ipsos afficientes beneficio. Sic dixit: & cum statim assumpsisset beatum Sabam, & ipsos sediciosos, & pium ac religiosum, qui tunc aderat, Quiricum, cum eis in Lauram proficiscitur: & primum quidem sanctum illud templum consecrat: Deinde etiam aram in eo constituit, & gloriosum Christi martyrum illic multas recondit reliquias.

S. Sabas ordinatur sacerdos.

Obserua de consecratione templi cum reliquijs. Cap. 26.

Eccè quanti viri fecerunt sunt eius virtutem.

Cap. 27. Quadragesimalium ieiuniorum diuini dies. Festum S. Euthymij.

Inuidia maligni dæmonis.

Atque tunc quidem agebat Sabas quinquagesimum tertium annum suæ ætatis, quo tempore Anastasius quidem sedem tenebat imperatoriam, cum è vitis iam excessisset Zenon. Eodem autem anno ad Lauram accedit vir quidam diuinus, quem dona decorabant spiritalia, genere Armenius, nomine Hieremias: quem duo quoque sequebantur discipuli, qui vocabantur Petrus & Paulus, qui cognoscebantur eius vitam apertè referre & exprimere. Ex his verò Paulus cum longo tempore in Lauram fuisset superstes, & admirabilis Sabæ rerum gestarum accuratam accepisset experientiam, ijs quoque, qui sunt eum secuti, multa narrauit: quorum plurima sita sunt in præsentia Sabæ vita. Cum hi ergò ad Lauram accessissent, magnam ex ijs voluptatem accepit B. Sabas: & tunc paruam cellam ad borealem speluncæ partem, in qua ille prius versabatur in exercitatione, quandò solus torrentem incolerat, eis tribuit, & eis paruam reliquit oratorium, vt diebus Dominicis & sabbatis sua lingua consuetarum peragerent glorificationem: ex quibus etiam auctum est in Lauram genus Armeniorum. Cum itaque Hieremias & qui cum ipso erant, ita ventitassent ad Lauram, diuinus quoque Episcopus & silentiarius Iohannes, eorum vestigia sequens, eodem accedit, iam agens tricesimum octauum annum ætatis: cuius angelicam in carne vitam, in suum tempus referuat oratio: in præsentia autem immorabor in bonis beati Sabæ. Hæc enim de eo dicit insignis ille virtute Iohannes, qui fuit ipse quoque vnus ex monachis Lauræ, quòd illi quidem magno esset studio, vt se in omnibus gereret sicut magnus Euthymius, & eius vteretur vita tanquam exemplari aliquo.

Cum itaq; soleret Euthymius quartodecimo Ianuarij semper proficisci in vastam solitudinem, & illic versari in diuinis diebus ieiuniorum, nulli se videndum præbens, & neminem alloquens, hoc quoque solebat B. Sabas facere consequenter, tempore solum paruam mutato: quandoquidem ille quartodecimo, sicut diximus, hic autem vicecimo die mensis secedebat. Nam post diuini Antonij memoriam, magni Euthymij diem festum vicecimo die mensis celebrans Sabas, sic se conferebat ad solitudinem, & illic morabatur vsque ad festum Palmarum, non secus atque ille, se parum conferuans ab omni humana congressione. Et sic quidem semper faciebat vnoquoque anno vertente. Cum mortuum autem mare aliquandò obiret, & in eo paruam quandam vidisset insulam admodum desertam & horridam, eius quidem statim captus fuit amore: animum verò induxit, in ea perferre dies ieiuniorum. Inter eundem autem dæmonis inuidia cecidit in quandam fossam, quæ ex fornace cum igne emittebat caliginem: fuitque ei vultus & barba exusta, & multæ aliæ partes corporis, ad eò vt cum multis post diebus redijisset ad Lauram, signis tantum suorum moru & voce, ijsque valdè exiliter & obscure, agnosceretur, eius forma omnino mutata, barbaque effecta rariore. Nam nec loqui quidem omnino poterat, donèc vis quædam

quædam diuina eum visitans à superis, ei vires immisit aduersus malos spiritus, infirmumque & languentem renouauit ac recreauit. Propter barbæ autem rarefactionem Deo quoque Sabas egit gratias, vt qui modestiæ ei causam præberet, nè propter barbæ densitatem sibi nimis placeret.

Porro autem hoc quoque de eo dictum est à beato Iohanne, quòd rursus quidem vertisset annus: ille verò cum assumpsisset vnum ex discipulis, cui nomen erat Agapetus, pro more exhibebat in solitudine. Non multi itaque dies præterierant, & Agapetus quidem cum se somno dedisset, supinus iacebat, confectus labore & inedia: Vigilans autem Sabas, & vacans orationi, videt quendam leonem iacenti discipulo adstantem, & occulti leonis imaginem quodammo dò referentem, & deinde ipsum in orbem obeuntem, & omni ex parte oderantem. Ille verò cum hoc vidisset, valdè suo contuit discipulo, & cor eius coepit vehementer trepidare, & pro eo ardentem fudit precationem: & statim * fuit leo trophæum orationis, & se proripuit in fugam, discipulo nihil læso, nisi quòd cauda solum sensim eius vultum percussit, & eum à somno excitauit. Atque ille quidem apertis oculis cum vidisset leonem, caligans, confugit ad Sabam: Is autem primum quidem eum metu liberat: deinde etiam admonet, nè tam facile vincatur à somno & socordia, nè capiatur ab his feris, & multò magis ab ijs, quæ sub obtutu non cadunt.

Cap. 28.

* fugit Oratione fugat leonem à discipulo S. Sabas.

Cap. 29.

Iam verò hoc quoque rebus Sabæ addit præclarus Iohannes, quòd cum de more esset iturus in vastam solitudinem, Agapeto pellem tradidit ouillam, & panes siccos ad eius usum. Nam ipse Sabas toto ieiuniorum tempore erat ieiunus, nihil omnino cibi attingens, nisi quòd sabbatis & diebus Dominicis diuina sumebat sacramenta. Inuentas autem viam, quæ ducit ad Iordanem, & eius eam partem, quæ vergit ad Septentrionem, inueniunt locum quandam præruptum & præcipitem, in cuius cacumine erat quædam spelunca aditu difficilis: ad quam cum non sine maxima difficultate peruissent, Deo utique Sabam ad hanc latenter attrahente, inueniunt quandam monachum, qui vt bebatur vita ab omni præparatione aliena, & planè anachoretica. erat verò is dignus habitus gratia perspicendi. De more ergò factis precibus, cum sermones coepissent conferre, rogauit, inquit, Sabam anachoretica cum admiratione, etiam nomen adiciens: Vndenam, dicens, motus, o admirande Saba, aut quonam tibi locum indicante, ad nos venisti? Ecce enim iam Dei gratia hæc annos egi quadraginta, duobus solum demptis, & cum nullo homine non modò sum locutus, sed ne vllum quidem adspexi: quod me quidem magna afficit admiratione, quonam modo ipse, aut vnde motus, huc ueneris. Beatus autem Sabas excipiens, Deus, inquit, qui meum nomen tibi notum reddidit, is quoque me in eam, quæ huc fert, viam, quomodo ipse scit, deduxit. Cum hi ergò sermones inter eos essent habiti, & anachoretæ dixissent ea, quæ consueuerunt, egressi sunt. Cum autem se satis longo tempore contulissent ad lustrandam solitudinem, reuertuntur vt visant anachoretam, & rursum benedictionem ab illo consequantur. Ingressi itaque speluncam, vident eum genibus flexis iacentem ad Orientem. Existimantes verò eum vacare solitæ orationi, diu expectauerunt. Cum autem iam esset tempus vespertinum, & ipse adhuc humi iaceret, dicit beatum Sabam accedentem dixisse, Commenda nos Christo, pater. Cum verò ne sic quidem respondisset, sed longum illud silentium in aliam adduxisset opinionem, accedens Sabas & tangens, inuenit eum iam expirasse & excessisse. Conuersus itaque ad eum, qui sequebatur, discipulum: Adesdum, inquit, o fili, sancti componamus reliquias. Ad hoc enim fortasse nos Deus conuocauit. Hæc Sabas quidem dixit discipulo, & cum iusta fecissent mortuo, & quæ de more cani solent cecinissent, & eum sanctè & honorificè composuissent, deposuerunt in quadam parte speluncæ, magnis lapidibus aditum obstruentes. Deinde illinc recesserunt, & pridè Palmarum, vt solebant, ad Lauram sunt reuersi.

Vide sancti viri admirandam inediã.

Anachoretæ 38. annis nullum vidit hominẽ.

Eum vitam sancti Sabas ritu ecclesiastico sepelit.

Cap. 30.

Sed hæc quidem sunt, quæ à beato Saba facta esse in solitudine, tradidit hic præclarus Iohannes. Eodem autem anno, in quo & aucta est Laura, & diuinum illud templum fuit consecratum, & Sabæ fama manabat in omnem partem: accidit vt ex parentibus, qui, vt prius à me dictum fuit, erant Alexandria, pater quidem è vita præclare excederet in insigni numero Isaurorum: mater verò Sophia cum ante oculos vidisset mortem mariti, & alioqui eam valdè traheret fama filij, venditis facultatibus, continuo uenerit ad filium, magnam vim auri afferens. Quæ quidem cum eum libenter adspexisset, & libentissimè apud eum diuersata esset, ei persuadet filius, vt omnibus quæ

Mater eius
decedit.

quæ sunt mundi renunciet, & veluti magnâ & filio dignam, quod illum in mundum produxerit, ab eo accipiat mercedem, nempe ab hoc mundo separationem. Deinde paulopost mater quoque decessit in filij suauissimis manibus, iam prouecta ætate, & vitæ ex Deo agendæ institutionem studiosè & acriter persequens. Sed eam quidem sepelivit sanctus Sabas, & in communi omnium matre condidit venerabiliter: illius autem pecunias omnes Deo consecrat, eas opportunè & vt par erat expendens. Lauræ enim hortos & habitacula ac diuersoria per eas comparat. Quorum alterum quidem construxit apud Hiericho, alterum verò apud ipsam Lauram ædificauit ex ipsis fundamentis: vt illud quidem viatores, hoc autem monachos reficeret & recrearet.

Cap. 31.

Operæ precium est autem, ne illud quidè prætermittere, quod accidit in ædificatione illo in Laura diuersorio. Vnum enim ex monachis miserat Hiericho Sabas admirabilis, vt illinc quandam exportaret materiam Lauræ iumentis. Ille verò feruente Sole torrefactus, laborabat siti vehementissima, & iacebat in via iam deficiens. est enim via admodum deserta, & planè aquæ expers. Cùm tandem autem illi venisset in mentè beatus Sabas, diuinas illius preces tanquam aliquod sitis medicamentum implorabat: & statim, qui in columna nubis deduxit Israël, ei quoque expandit nubem aquam parturientem, & eum quodammodò tegentem, & instar roris refrigerantem, & ei vires addentem. Sicque desuper nubem habens sequentem, venit in Lauram. Sed hoc quidem vel ab absente Saba factum est miraculum: persequamur autem, quam cœpimus, narrationem.

Exod. 13.
Miraculum
haud vulgare.

Cap. 32.

Cùm solitus esset magnus Sabas ijs, qui à viris bonis desiderantur, diebus ieiuniorum peregrinari, sicut diximus, venit ei aliquandò in mentem collem quoque habitare, qui dicitur Castellum: qui quidem distat à Laura viginti stadijs: ad eum autem hominibus propemodum nullus patet aditus, tam propter multitudine demonum, qui eum incolunt, quam propterea, quod sit locus valde asper & agrestis. Cùm in eam itaque colle fuisset, & Crucis oleum tanquam terrorem aliquem inexpugnabilem in omnem partem diffudisset, & altissimum esse suum statuisset refugium, collem habitauit toto vertente tempore ieiuniorum. Sed primùm quidem graue bellum quotidie in eum excitabatur, & tam vehementer eum aggrediebantur demones, & tanta in eum mouebatur tempestas, vt continentibus malis propemodum fractus & defessus esset exercitator, & iam consideraret, quomodò e colle excederet. Sed qui olim magno apparuit Antonio, ipse quoque Sabæ nunc apparens, & eum bono iussit esse animo, & aduersus malignam illam cateruam tantum ei dedit audaciæ, vt nec possent quidem illum amplius videre orantem: sed hoc factis esset ad eos fugandos, si se ille solummodò conuerteret ad orationem, & hymnos ad Deum lingua sua artingeret. Hinc factum est, vt iusto Sabæ cor esset hilare, & tranquillitate imple retur animus.

Demonum
improbitas.Mira vis
precum S.
Sabæ.

Cap. 33.

Itaque circa finem ieiuniorum cùm vir diuinus noctū aliquandò vacaret orationi, rursus illuc aduentat maligna illa caterua, vltimā afferens tentationem. Et repente quidem strepitus faciebant, & terrores intentabant: & partim quidem in serpentum & ferarum, partim autem in coruorum figuram mutabantur, & sic conturbare sanctum, & ei terrorem incutere conabantur. Cùm is autè fortiter & constanter perseueraret in oratione, neque illi quicquā omninò possent efficere, tunc vel inuiti se fatentur esse victos: & (ò violentiam) humana vt poterant voce exclamantes, deinde hæc quoque vociferantes: Quid, dicebant, ò Saba, non sufficit tibi torrens? Non satis est tibi spelunca, & petra, & alia solitudo, quam obijisti & reddidisti habitabilem? sed nunc quoque ascendisti nostros fines, & ex ijs, quæ sunt nobis propria, nos contendis expellere? Ecce & monte, & tuis tibi moribus cedimus, cùm talem, vt videmus, adiutorem habeas, nempe Deum. Vbi hæc cum magno eiulatu inuerecunda illa & impudens visio, & alia eiusmodi deinceps dixisset, & quodammodò suam cladem deplorasset & calamitatem, cum magno tumultu circa mediam noctem è monte exierunt, coruis similes, & absolum & grauem quandam strepitum edentes. Hoc ipsos quoque obstupescit pastores, qui pascebant greges circūcirca in montibus: sic, vt ego quidem existimo, diuina dispensante gratia, ne sine teste, essent, quæ sunt huiusmodi. Nam cùm ijs sensissent strepitum coruorum, & illorum clamores, & repleti essent timore, manè congregantur ad collem, vt scirent quanam essent ea, quæ facta fuerant: trepidique & timore affecti Sabam conuenientes, ei renunciant omnia, quæ

Videntur
dæmones in
forma coruorum
pastorum
ouium.

quæ noctū viderant & audierant. Ille autem cùm eos vidisset tanto metu affectos, & adeò perturbatos, illam ab eis expulit timiditatem & animi anxietatem, & eorum, qui conciderat, animum recreauit. Deinde cùm eos iussisset esse bono animo, eisque benedixisset, & pro eis esset precatus, eos dimisit in pace.

Cùm iam autem præterisset tempus ieiuniorum, reuertitur quidem diuinus Sabas in Lauram, vt solebat: Cùm præclarum verò Paschatis festum præclare in ea celebrasset, quibusdam secum assumptis fratribus, venit in Castellum, collemque repurgauit, & quæ erat in eo materia, vsus est ad cellas ædificandas. Interim autem dum cum fratribus intentus erat operi, inuenitur domus cuiusdam in mundo splendidi, ex pulcherrimo lapide constructa, tecto excelsa, magnitudine ampla, ornata copiosis gratijs & elegantijs. Cùm eam ergò inuenisset diuinus Sabas, & ipse quoque eam reddidisset elegantiore, ex ea diuinum templum effecit. Hinc arbitratus fore, vt res ei succederet ex Dei voluntate, statuit plura ædificare habitacula, & locum redigere in cœnobium. Cùm is autem sic cum suis laboraret in ijs ædificandis habitaculis, eorum verò quæ sunt necessaria, nullam curam gereret, & quorum est hominibus vsus inenitabilis, Deus cui gratum erat locum ædificari, & cuius est præceptum, ne solliciti simus quid comedamus & quid bibamus: qui est vel ipsa matre nostri amantior, & maiorem nostri curam gerit, quam ipse pater: ipse viro longè optimo Marciano, etiam ad id ferentem, immittit visionem, qui ipse quoque præerat ijs, quæ sunt in Bethleem cœnobijs, & rursus curam gerebat eorum, quæ erant vbique, cœnobiolorum.

Cap. 34.
Palcharis
præclarum
festum.

Matt. 6.

Cap. 35.
Visio Mar-
ciani cuius-
dam.

Videt ergò is noctū veluti angelicam & alienam formam, quæ suauissimum & pulcherrimum emittebat splendorem. Videbatur autem hæc quoque ei dicere: Tu quidem, ò Marciane, sine molestia & labore pernoctas, vt qui nullo indigeas ex ijs, quæ ad corpus conferunt: Dei verò seruo Sabæ, qui propter multam in Deum charitatem in Castellio cum fratribus multos labores sustinet, rerum necessariarum magna est inopia, nec est vllus, qui sit vel paucis eos impertiturus ex ijs, quæ ad vsum pertinent. Eum ergò imperti ijs quæ habes, nihil omninò differens, nè adhuc maiore premantur indigentia. Et hæc quidem visio: Marcianus autem protinus nihil cunctatus, mittit ad Sabam multa necessaria, ijs quæ monasterio seruebant, iumentis vtens ad ea exportanda. Ille verò, cùm ea quæ missa fuerant accepisset, & quam missionis esset causa, didicisset, hoc quoque duxit esse signum, quod ædificationi & habitationi loci Deus faueret: & simul quidem vehementius Domino egit gratias, & cœnobijs ædificationem vrsit vehementius. Deinde postquam fuit finitum, in monasterio collocat multitudinem electorum monachorum, Paulum quendam, qui anchoreta fuerat longo tempore, cum Theodoro discipulo proficiens eorum administrationi. Sed cùm Paulus paulopost è vita excessisset, Theodorus suscipit omnem rerum administrationem, & fratrem Sergium, & Paulum auunculum cooperat in monasterium, qui & ipsi Castellio postea præfuerunt: eisque commissus fuit pontificatus Ailæ & Amarthuntis.

Congregat
multitudi-
nem mona-
chorum in
recens ex-
structo suo
cœnobio S.
Sabas.

Cap. 36.

Atque Sabæ quidem magnæ erat curæ, vt quos esset plantaturus in cœnobio Castellij, & prouectæ essent ætatis, & monasticam viuendi formam accuratè tenerent. Nulli autem ex mundanis, & ijs, qui recens aduenerant, concedebat habitare in Castellio: sed paruo cœnobio ad Lauræ borealem partem extructo, cùm ei præfessisset viros industrios & sobrios, & quorum fidei credi possent fratrum animæ, hoc habitandum tribuit ijs, qui è mundo recens ventitabant, donè ipsam Pfalterium didicissent, & se exercuissent in alia monachorum vitæ institutione. Dicebat enim oportere monachum, qui degit in cella, esse studiosum, discernendi potestate præditum, sobrium, moderatum, temperantem, aptum ad docendum: non autem indigentem doctrina aliorum, qui possit & sua membra refrenare, & mentem tutò custodire. De eo enim dicebat didicisse à Dauide: Dominus habitare facit vnus moris in domo. Cùm autem vidisset hic diuinus pater, cum qui renunciauerat, & regulam monasticæ institutionis accuratè didicisse, & mentem suam rectè posse custodire, & aduersus contrarias depugnare cogitationes, & è mente sua expulisse omnem rerum mundanarum memoriam, ei præbebat cellam in Laura, si corpus haberet infirmum & imbecillum. Si verò esset fortis & robustus, ei iubeat cellam ædificare, hoc dicens & asserens, quòd si quis in eo loco cellam ædificaret, aut superædificaret, is templum Dei esset ædificaturus, illique & ipsi par futura esset merces. Nulli autem imberbi omninò licebat

Monachus
solitarius
qualis esse
debeat.

Psal. 67.

for.* patri- bus. Pericolo- sum est ado- lefcentes & pueros ha- bitare cum folitarijs.

Cap.37.

licebat Lauram ingredi, propter eas quæ ex maligno oriebantur offenfiones, ficut iam antè declarauimus. Dicebat enim diuinus Sabas, hoc ab initio traditum fuiffe à quondam hofpes omninò ignotus: & cum nihil dixiffet, aut ab eo rursus audiiffet, dat ei centum & feptuaginta aureos. Quos cum dediffet, continuò recessit, nec quo nomine quidem vocaretur, ei significans. Cum verò statim conieciffet Sabas, vndenàm & quàm prompta fuiffet eorum quæ data erant, fuppeditatio, & eam à Deo effe profectam apertè cognouiffet, protinùs & precium foluit cellarum, & alteram domum ædificauit ad excipiendos monachos, qui veniebant peregrè. Quinetiam Castellio duo præterea acquisiuit habitacula, vnum quidem in sancta ciuitate, non multùm diftans à turre Dauid: alterum autem in Hiericho.

Theodosius S. Sabæ ma- xima chari- tate coniu- ctus.

Cap.38.

Eandem ergò formam feruens diuinus quoquè Sabas, si què ex ijs, qui mundo re- nunciabant, videret eiusmodi, cui fcilicet facies nondùm effet refta pilis, enim mitte- bat ad illum, qui mihi dictus est superiùs Theodosius: qui quidè iam recefferat ab ec- clesia, quæ dicta est Cathismatis, & in parte Laure, quæ vergit ad Occidentem, confi- tuerat monasterium, quod vitæ communiter degendæ conueniebat, diftans à Laura trigin taquinq; ftadijs: qui eos, qui mittebantur, lubenter admodùm excipiens, omni- bus modis ftudebat eorum curam gerere, ei qui miserat, gratificans. erant enim ma- gno inter fe amore coniuncti diuinus Sabas & hic beatus Theodosius: & vterque al- terius voluntatem præferebat voluntati fuæ, immò verò voluntatem alterius puta- bat effe fuam: cum Christi amor sic eos coniunxiffet, & vt idem sentirent, eis perfua- fiffet. Hoc autem erat omnium sermone celebratum, & aliud par Apostolicum ab Hierofolymitanis iudicabantur atque nominabantur. Eis ab Archiepifcopo, à Salu- ftio, inquam, qui erat in Chrifto confummandus, mandata fuit præfctura vniuerfi coetûs monachorum, non quòd ipsi eam rem concupiffent, fed potiùs electi fuiffent à monachis, & præmium virtutis eam accepiffent præfcturam. Quonam modo au- tem ad hanc administrationem peruenerint, dicam paucis.

Saluftius patriarcha Hierofoly- mitan⁹ qd præfctus eit monachis.

Cap.39.

Cum Elpidius & Elias, fucceffores magni Pafarionis, è vita exceffiffent, confequen- ter ad Lazarum tranfit administratio. Sic etiam ad Gerontium. Qui cum deceffiffet, Anaftafio cura fratrum cõmittitur. Cum ij ergò, Lazarus, inquam, & Anaftafius, præ- effent administrationi, res monachorù erant admodùm turbulentæ, & maximis agi- tabâtur fluctibus. Cum hi ergò, quos diximus, Lazarus, inquam, & Anaftafius, mona- fticè perfectiõis paruam aut nullam curam gererent, ad quafdam autem mundanas curas & pecuniæ euolumenta tota mente & anima conuerfi effent, maximè cum Anaftafius tunc post Zenonem fufcepiffet imperiù, & schismata cum fuma impu- dentia & licentia loquerentur aduersùs Ecclefiam: Cum tunc ergò diuinus Saluftius (erat autem is Patriarcha Hierofolymitanus) ftatuiffet liberare fratres ab illa tempe- ftate, primùm quidem conftituit, vt qui iam à me dictus est, Marcianus eis præfctet, & eorum fufciperet reftionem. Cum autem interceffiffet aliquantum temporis, ægro- tabat quidem diuinus Saluftius, & corpore erat malè affectus: ad eum verò conueni- unt omnes, qui erant in folitudine: ipfe autem communi fuffragio eorum, qui fimul conuenerant, ftatuit vt monasterijs, quæ erant circa sanctam ciuitatem, præfctet Sa- bas & Theodosius, ij quos præfens vobis oftendit narratio. Ab illo ergò tempore Theodosius quidem ijs, qui communiter viuiebant: Sabas autem ijs, qui cum nemine congredebantur, & erant omninò feperati, præerant.

Elias Epi- fcopus Hie- rofolymæ.

Postquàm autem Saluftius migravit ex hac vita, Elias quidè, cuius fapè memini in vita magni Euthymij in fedem illius cõuehitur. Statim verò omni ftudio contendit, vt circa fe congreget bonos monachos sanctæ refurreftionis, circa turrin Dauid di- fperfos in aliquibus cellis. Monasterium quidem certè conftituit apud Epifcopatum, & cellas ædificat ad illos excipiendos, & vnicuiq; eorum, qui conueniebant, abundè fuppeditat ea, quæ erant neceffaria. Cum hi ergò omnes monachi illic congregaren- tur, diuiniſſimus Sabas rursus emens multas cellas, in quibus illi priùs habitabant ad- iecit eas ad illos hofpitiõ excipiendos, qui veniebant ad Lauram. erant enim ei proxi- me. Cum in his autem occupatus effet Sabas, & alias quidem haberet, alias verò effet habiturus, in eo fit quoddam miraculum, magnum quidem, & quod est confentane- um effe incredibile, & admirabile quidem & contra opinionem, fed ab eius virtute minimè alienum. Nam emerat quidem, vt diximus, multas cellas: volebat autè alias quoquè emere, quæ erant etiam propinquæ Lauræ, & fuo inftituto vtiles: fed auri in- digentia obftabat voluntati: & cum earum acquirendarum ardentiffimo teneretur defiderio, non habebat tamen manum, quæ ei opem ferret. Nihil enim ei reliquum fuerat, niſi dimidium numifmatis. Sed ille, vt qui Dei fciret copias fapientiam quæ, & ad omnia fortitudinem, & illi permiffiffet vniuerfum, id quod tunc habebat cellarum dominis dedit tanquàm arrham, pactus quòd niſi die fequenti folueret reliquum, id etiam

Magna Sa- bæ fiducia in Deum.

etiam perderet, quod foluerat. Atque ille quidem cum fic conueniffet cum mona- chis, folùm ad illam intuebatur dexteram, quæ non poteft * examinari. Venit autem manè quidam hofpes omninò ignotus: & cum nihil dixiffet, aut ab eo rursus audiiffet, dat ei centum & feptuaginta aureos. Quos cum dediffet, continuò recessit, nec quo nomine quidem vocaretur, ei significans. Cum verò statim conieciffet Sabas, vndenàm & quàm prompta fuiffet eorum quæ data erant, fuppeditatio, & eam à Deo effe profectam apertè cognouiffet, protinùs & precium foluit cellarum, & alteram domum ædificauit ad excipiendos monachos, qui veniebant peregrè. Quinetiam Castellio duo præterea acquisiuit habitacula, vnum quidem in sancta ciuitate, non multùm diftans à turre Dauid: alterum autem in Hiericho.

for.* exina- niri Obferua re admirandã,

Cap.40.

Exod.31.

Multa ædi- ficat S. Sa- bas in vſus monacho- rum.

Petrus Ful- lonis fecla- tor Euryche- tis.

Vigilia in feftis folen- nibus.

Cap.41.

1. Cor. 8.

S. Sabas ce- dit quorun- dam fratru inuidentiæ.

Cap.42.

Habitat in ſpelunca.

Nota Le- ctor.

Acrem itaque eius in his rebus zelù adhuc magis amplificans Dominus è fuperis, duos quofdam fecundùm carnem fratres, genere Ifauros, nomine Theodulùm & Gelafium, qui ipfi quoquè erant iuuenes, ficut ille Befeleel & Eliab, architectos noui tabernaculi, mittit ad nouum hunc Moſem. Quibus ille vtens opificibus ædificio- rum, adſtruxit quidem quæcunquè in Laura adhuc deerant: conſtruxit verò circa eam quoquè monasteria. Deindè ædificat etiam domum ad panem faciendum. Fabricatur etiam noſocomium, & aquarum quoquè receptacula conſtruit propter torrentem. Quoniam autem neque quod ei priùs apparuerat à Deo conditum tem- plum, ſynaxi fratrum fufficiebat: & rursus multitudo Armeniorum, oratorij exupe- rabat magnitudinem, alteram ædem excitat diuinus Sabas ab ipſis fundamentis, quæ ornatu & magnitudine nulla erat altera inferior: eamquè Deo confecrat. quæ qui- dem cum ab Elia, qui tunc Ecclefia præerat, de more fuiffet dedicata, illas quidem fa- cras fratrum ſynaxes illic iubet deinceps peragi: Armeniorum autem multitudinem tranſfert in illud diuinum templum, ad eò vt Chriftianis quidem conſuetæ glorifica- tio, & ipſa Euangelij lectio, quæ fit ijs qui ſunt præſentes, proprio eorum ſermone im- pleretur: ſimul verò cum alijs diuina ſumerent ſacramenta, & fieret omnibus com- munitatis eorum participatio. Quoniam autem quidam, ſequentes inanem vocem Pe- tri cognomine Fullonis, (qui eadem ſentiens, quæ Eutycheſ, cum Antiochenam ſe- dem impiè inuaſiffet, ſapè fuit expulſus à ſacris veſtibus) angelico ter ſancti hymno inſerebant, qui propter nos fuit crucifixus, diuinus Sabas adulterinam hanc tollens nouitatem, aliam quidem ſacrorum hymnorum confequentiam, (quandoquidem ſciebat eam rectè proſequi Armenios) permiffit eis ſolita voce canere: ſolum verò hymnum triſagium ſanxit canere lingua Græca. hoc quoquè præterea præcipiens, vt die quidem ſabbati in templo ſpeluncæ, diebus autem Dominicis fierent ſynaxes in templo Deiparæ: in alijs autem eccleſijs, & Dominicis & inſignioribus feftis magis ſolennibus, à veſpera vſque ad manè producerent vigilias.

Cum fic ergò ſe gereret Sabas, & Lauram & Castellium quotidie auget ædificijs, & fratrum acceſſionibus, ij qui fuerant priùs eius diſcipuli, deindè, vt iam antè dixi- mus, calumniatores, non ferentes Lauram videre fic florentem: ſed etiam adhuc maiore inuidia flagrantes, & cum alijs fratribus conſpirantes, & mala ſynagoga effe- cti circiter quadraginta, dolos aduersùs ſanctum conſuebant, & ei omnibus modis parabant inſidias. Hæc autem cum cognouiffet ille mitis ac manſuetus, & eius qui verè eſt pacis author & legiſlator germanus diſcipulus, quod priùs in diuinis, hoc in hac re quoquè facit: & nè eſſet fratribus cauſa offenfionis, non ſolum deſpicit ei- bum, vt vult Apoſtolus, ſed etiam ab illa ipſa Laura recedit. Didicerat enim Sabas pugnare quidem cum dæmonibus: hominibus autem facile cedere. Hoc verò facie- bat, tum improbos quidem pudore afficiens lenitatis fuæ exuperantia: tum autem illo diſceſſu inuidiam conſumens & tabefaciens: oſtendensque nullam rem propri- am eſſe ei curæ: ſed Dei cauſa omnem laborem ſuſcipere, & fratrum vtilitatis. Hac de cauſa facile quidem recedit, & venit ad partes Scythopolis: manet verò in quo- dam loco, qui erat quidem deſertus, vocabatur autem fluuius Gadarorum.

Deus autè, cuius cauſa hæc Sabæ acciderant, Sabam non habuit deſpicatui: & ipſe quidem ſubit ſpeluncam quandam, ſitam propter flumen: in ea autem habitabat leo inſigni magnitudine. Cum in ea ergò verſaretur, & poſt preces ſe ſopori parùm dediffet, ad eum media nocte accedit fera illa terribilis: & cum eum ſenſim veſte ap- prehendiſſet, eum foràs trahebat, & quodammodo iubebat eum exire è ſpelunca. Ille ergò excitatus, & illius conſpectu minimè conturbatus, nocturnos hymnos pro- tinùs eſt aggreſſus. Leo verò (ò magnam in Saba operationem ſpiritus) ſtatim extrà

CCCC recedens,

recedens, dum preces fierent, expectabat. Peractis autem precibus, ille quidem humi sedens, ubi solebat leo decumbere, paululum requieuit. Is autem adueniens, eum trahebat similiter, & tentabat eum e spelunca expellere. Quid deinde confectur? Non amplius obscure gratia cum Saba versabatur, sed aperte ostendebatur: quomodo olim Abraham, eum quavis calamitate reddens superiorem, regibusque & tyrannis ipsis insigniorem, etsi esset erro, & hospes, & nullam haberet ciuitatem. Sic in hoc quoque loco Sabam, non solum demonibus, ut vobis sepe ostendit oratio, sed etiam belluæ maximè horrendæ, venerabilem reddidit & terribilem. Nam cum leo sic eum contenderet expellere, & vehementer instaret, & Sabam vi traheret, ille labris sensim apertis, O fera, inquit, hæc quidem spelunca ambobus, si velis, sufficit ad habitandum. Tibi verò si hoc non videtur, at tu mihi potius cede spelunca. ego enim Dei manu sum formatus, & eius sum honoratus imagine. Hæc admodum leniter & placidè dixit Sabas, & fera perinde ac sermonem reuerita, statim abiit, Sabæ cedit spelunca & cubili.

Cap. 43. Cum is ergo illic versaretur, multi ex finitimis ad eum ventitabant, & maximè quicunque habitabant Scythopolim & Gadara. eos enim vndique vocabat illius fama, non secus atque clara tuba, virum veluti præconio prædicans. Quo quidem in loco quidam ex Scythopolitanis genere clarus, iuuenis ætate, nomine Basilus, à Deo motus ad ea quæ sunt honesta, cum humana omnia iussisset valere, ad ipsum accedit & Deum. Et ille quidem versabatur cum Saba, & apud ipsum vivebat, & eo utebatur præceptore. Quidam autem latrones, pecunijs abundare arbitrati Basilium, circa mediam noctem spe pleni ad eos accesserunt. Postquam verò nihil inuenissent eorum quæ sperarant, recesserunt, & pro alio lucro sibi pararunt animæ utilitatem. Nam cum vidissent vitam adeo tenuem & frugalem, & cui deerant etiam quæ sunt necessaria, obstupuerunt, & magni Sabæ copias sunt admirati: quæ in eo erant, quod nihil possideret. Suum itaque facinus animo versantes, & nè aliquo graui malo à Deo afficerentur dubitantes, recesserunt, audacis sui coepta magna ducti poenitentia. Tale etiam aliquid, quod contigerat, iniecit eorum animis maiorem eius, quod bonum & honestum est, æmulationem. Cum enim iam essent in medio itinere, in eos incidunt leones ingenti magnitudine, & visu terribiles. Quorum adpectu timore perterriti, & vitæ bonam spem non habentes amplius, vnam solam prospexere salutem, si ad Sabam & illius orationis virtutem confugissent. Res enim sapiens est anima ad videndum, quod est conducibile, cum ceciderit in necessitatem. Bestias ergo per illum adiurarunt, dicentes: Per preces monachi Sabæ, via nobis cedite. & statim leones, tanquam graui aliqua plaga, percussi nomine Sabæ, in pedes se coniecerunt. Latrones autem insigni miraculo obstupesci, & ut qui persuasum haberent Sabam multum posse apud Deum, ad ipsum reuertuntur. Vide verò, quam ex metu acceperunt utilitatem, & ineffabilis Dei prouidentie bonitatem & sapientiam. Ipsi enim statim seipfos accusant, & per se ea annunciant, quæ eis in via contigerant: & cum Deo promississent, eiusmodi furtis & latrocinijs se non esse amplius implicandos, abeunt ad Sabam, quod à bestiis non essent læsi, hanc ei veluti referentes gratiam, nempe suam in melius mutationem. Decetero enim latrones non fuerunt amplius latrones: sed dimissa omni iniusta & iniqua actione, operam dabant agriculturæ, & occupati erant in terræ laboribus.

Cap. 44. Cum hoc autem miraculum ad multorum aures breui peruenisset, & omnes ad eum conuocaret, vexatus ille multitudine eorum, qui confluabant, desiderabat rursus priorem quietem & silentium. Cum Deo ergo commendasset fratres, qui illic erant congregati, & eis tradidisset cellam, quam nuper construxerat, facile tanquam passer aliquis, ut cum diuino psalmo dicam, transmigrat, & ad desideratum reuertitur silentium. Cum illi autem aliquot post annis ex hac vita migrasset, Eumathius quidam genere Isaurus, cum cellam accepisset ex successione, fecit cenobium, & in eo collegit monachorum multitudinem: quorum vnus est etiam Tarasius, cui post Eumathium fuit commissa præfectura, vir qui fuit ipse quoque genere Isaurus, moribus verò laudabilis, & virtute insignis. Sabas autem cum longo post tempore reuertisset ad Lauram, existimabat se inuenturum quidem esse eos, qui prius erant seditiosi ex fratribus, ira remissiore, ut potè quod tempus, quod intercesserat, inuidiæ vigorem multum tabefecisset, & cum eius è Laura peregrinatione vnà quoque eorum de ipso abiret cogitatio. Hoc autem non ita habebat, magis enim vigeat & amplificata erat

Res mira
profectò.

Latrones re-
cipiunt se ad
bonam fru-
gem.

Cap. 44.

Psal. 10.

DE S. SABA ABBATE ET CONFESSORE. 855
erat perturbatio, & erat acrior inuidia. Hoc verò hinc fuit manifestum. Non enim ipsi soli aduersus sanctum parturiebant iniquitatem: sed cum alijs quoque viginti peruenissent, & eo quod est sub labris veneno eos impertijissent, tota die bellicam ad eum aduersus eum instruebant. Quid ergo ille ad hæc? Dolebat quidem, videns fratrum procedere interitum: & eius grauius scindebantur viscera: eorum, qui suscepti fuerant, prolapsionem perinde deplorabat, atque suorum membrorum amputationem. Deinde etiam hunc à ratione alienum volens eorum sustinere, opponerat iræ illorum lenitatem, odio dilectionem, rerum malarum meditationi benignitatem: ut reueriti eius mansuetudinem, ducerentur poenitentia, & suam salutem lucrifacerent.

Cum autem, ut est in proverbio, conaretur lauare Aethiopem, & efficere ut ceterectus ingrediatur, (nihil enim difficilius dedisci potest, quam improbitas) & videret eos vitio effici magis viriles, & nulli rei magis fidere, quam impudentiæ, & ut dicit admirabilis Esaias, spem posuisse mendacium, & sperasse fore ut eo protegerentur: quoniam non poterat eis aliter mederi, rursus recedit ad partes Nicopolis: & diuertit ad quandam arborem, quæ fert siliquas, alimento quidem vtens illius fructu, regimento verò ramis. Sed Deus, propter quem hæc rursus sustinere æquum censebat Sabas, tunc quoque rem suæ curationis sapienter contexit Saba, & quæ viro bono & virtutis amanti mercedem conciliauit. Nam cum hoc curasset, ut veniret ad cognitionem domini agri, (erat autem is quoque, ut est consentaneum, amicus virtutis) efficit ut is mox ad eum accederet, & tum in cæteris eius curam gereret, ac ei prouideret, tum cellam quoque ei excitaret: quæ postea, Deo opem ferente, constructa fuit cenobium. Sed cum Sabas quidem in eo loco sic degeret, scelesti illi hominuculi, & maligni scilicet figmenta, illi, inquam, seditiosi & Iudæ planè discipuli, tempus sibi dari opportunum ad illum calumniandum, arbitrati propter longam illam viri peregrinationem: cum de ipso talem in Laura famam confinxissent, Abbas nosse, dicentes, obiens solitudines, captus fuit à fera: & sic induxissent eos, qui erant minus præditi ratione, & accessissent ad Patriarcham, etiam vbinam grauis hic casus accidisset falsò adijciunt. In solitudine enim, aiebant, mortui maris fuit deuoratus à leone. Hoc verò sic dicebant, ut quod ab eis fictum erat, videretur probabilius. Deinde etiam quærebant aliquem, qui esset eis præfaturus. Ille autem, qui nihil temerè & inconsideratè neque dicere didicerat, neque alios audire: & alioqui Sabæ via qualis esset à puero, non ignorabat, & quod dictum fuerat mentis iudicio permittebat: Sed non possum, inquit, ego facile credere, quod dictum est. Scio enim, quod cum sit Deus iustus, & iustitiam diligit, ut dicit diuinus Dauid, non sic dimisit seruum suum deuorari à bestiis. Abite ergo vos potius ad illum quærendum: aut si vobis videtur, expectate aliquantulum temporis, donèc Deus nobis de eo aperiat. Cum illi ergo sic à scopo excidissent, & vacuis manibus reuertissent, quieuerunt in præsentia.

Cum autè aduenisset dies festus dedicationis, venit quidem, ut solebat, diuinus Sabas in sanctam ciuitatem cum quibusdam alijs fratribus monasterij, quod ab eo constitutum fuerat Nicopoli. Cum verò eum vidisset Episcopus, & quod eum præter spem vidisset, fuisse gaudio repletus, & de illo longo & insperato reditu esset cum eo locutus, eum deinde accepit seorsum, & rogauit ut ad suam rursus rediret Lauram, & non sic rectore destitutam eam derelinqueret. Eo autem rogante ut ignosceret, (neque enim se posse tam multorum virorum curam gerere) ille non cessabat instare & obsecrare. Cum verò videret Sabam magis resistere, & nequaquam cedere, ille hæc ægrè ferens, & non nihil etiam ex suo commotus officio: Sed si non, inquit, audiueris hanc meam petitionem, non venies mihi amplius in conspectum. Non possum enim ferre, alios frui tuis laboribus. Cum sic autem dixisset Patriarcha, pollicitus quidem est se iussu illius esse cessurum: nè verò in negocia & turbas se rursus conijceret, malam seditiosorum mentem cogitur aperire. Patriarcha autem protinus excitatus ad ei ferendum auxilium, hæc scribit monachis Lauræ: Vos, qui estis fratres in Christo, scire volo, patrem nostrum, non ut à vobis auditum fuerat, fuisse à bestiis consumptum: sed eum adhuc viuere, & esse superstitem, & ad nos venisse ad festum. Ego verò eum detinui, non æquum esse censens, ut ipse Lauram relinquat, quam suis construxit laboribus. Prompto ergo & alacri animo vos eum eo, quo par est, honore suscipite, & ei omnibus modis cedite. Sin autem sunt aliqui apud vos arrogan-

Inuidia
quorundam
reuerterit
aduersus S.
Sabam.

Cap. 45.

Esa. 28.

Vide cibi &
vestitus au-
steritatem.

Aemuli ei
singit eum
deuoratu à
fera.

Psal. 10.

Cap. 46.
Festum de-
dicationis
ecclesie.

Litteræ Epi-
scopi Hiero-
sol. ad fra-
tres Lauræ.

arrogantes, contumacesque & superbi, & se ei nolentes submittere, nos eos iubemus quamprimum à Laura recedere. Neque enim est permittendum, eum, locum suum non recipere.

Cap. 47.

Acceptis itaque literis, diuinus Sabas descendit ad Lauram, cum quendam constituisset Seuerum, ut praeset monasterio Nicopolis: cui, cum post aliquot annos fuisset consummatus, successit Dominus, & illi rursus Sabaron, qui ad mea usque tempora fuit perpetuo Praefectus huius monasterij, cum iam ad profundissimam peruenisset senectutem. Cum venisset autem ad Lauram beatus Sabas, & omnibus audientibus lectæ essent literæ in ecclesia, illi qui nihil non audebant, ubi quæ lecta fuerant, audiissent, suo impetu incitati, & occulto eorum praefecto egregiè parentes, alij quidem securæ, alij verò dolabras & ligones fumentes in manus, & ad eam, quæ à Saba ædificata fuerat, turrem cum ira ascendentes, eam euertunt ab ipsius fundamentis, nihilo tolerabilius affecti, quàm dæmones. Et alij quidem ligna & lapides iaciebant in torrentem: alij verò monachorum indumenta, & quicquid aliud habebant, rapientes, sic egressi sunt è Laura: & ad Sucæ Lauram protinus venientes, rogabant ut in eorum numerum referrentur. Sed Lauræ praefectus Aquilinus, vir diuinus, cum non esset ignarus eorum, quæ ipsi fecerant, ne passus quidem est, ut qui erant tam improbi, Lauræ hospitio omninò exciperentur. Cum itaque ad Thecoum, qui dicitur, torrentem peruenissent, & quosdam cellas propter eum inuenissent, quæ olim factæ fuerant ab ijs, qui desciuierant, & se ab alijs separauerant, & alias quidem instruxissent, alias verò ædificassent ipsi à fundamentis, in eis habitabant, eas nonam Lauram nominantes.

Cap. 48.

Cum illi quidem sic è Laura excessissent, alij fratres tanquam frumentum, ablati zizanijs, fuerunt fructus Deo vtilissimus & purissimus. Cum interim autem effluxisset aliquantum temporis, quoniam huic amanti patri viscera non quiescebant, sed deijs, qui se ab illo abruperant, grauem dolorem conceperat, & ut Apostolicè dicam, corde vrebatur, postquam rescuisset vbinam degerent, & Lauræ & Castellij inuenta multis onerasset rebus necessarijs, abijt ad ipsos: partim quidem volens sedare eorum malenolentiam, partim autem volens succurrere egentibus. Et ille quidem sic. Nonnulli verò ex ijs, & maximè ij, quos acrior inuaserat inuidia, cum eum procul adspexissent venientem, sic sensim inter se susurrabant, Videte, dicentes, quòd ne hinc quidem malum effugimus: sed rursus ad nos venit ille Strabo: & quæcumq; eis alia subijciebat inuidia. Sed cum ab ijs non fuisset illius retardatus cursus, ad eos venit, & placidis eos adspexit oculis, & eos impertijt rebus necessarijs. Cum autem vidisset eos magna vndique premi inopia, quòd neque haberent qui eorum curam gereret, neque eis diuinum esset templum ad orandum: sed in prophetica ædem, quæ est Thecois, singulis ascenderent Dominicis, participaturi diuina sacramenta: & eos deinde inter se decertare, impleri que tumultu & perturbatione, quòd essent sine duce, & nulli parerent pastori & Praefecto, refert omnia ad Patriarcham, & vehementer rogat, ut eos congreget & conciliet, & eis omnia præbeat, quibus indigent. Ille verò datis Sabæ septuaginta aureis, ei concedit dominium & res monachorum.

Cap. 49.

Is autem cum rerum, quæ illic erant, sic factus esset dominus, primum quidem eis prouidet res necessarias, ut nihil eis deficeret, sed omnia eis suppetere. Deinde templum quoque eis magnificè ædificat, & id eis consecrat & dedicat. Deinde eis quoque domum construit ad panem faciendum. Quæ cum fecisset, tractabiles que & mansuetos reddidisset, qui prius erant seditiosi & inobedientes, accessit Iohannem, qui iam à me dictus est, & ei nouæ Lauræ committit præfecturam: qui ortus quidem fuerat ex Græcia: ante mortem autem suam ea, quæ multis post annis in Laura euerunt, prædixit & apertissimè enunciauit. Cum enim è præsentem vita iam esset migraturus, & extremum iam traheret spiritum, & extrema verba emitteret, quoniam multum circumsidebant ex ijs, qui erant è Laura, cum profundis suspirijs, lachrymisque & animi perturbatione: Ecce, inquit, veniunt dies, in quibus qui præsentem locum habitant, desciscant à recta fide: & extollentur quidem in seipsis, ut cum diuino Dauid dicam, qui exacerbant: in audacia verò sua destruentur, & altitudo eorum repente decidet. Et cum hæc dixisset, migravit, cum septem annos implisset in præfectura Lauræ. Deinde post illum consilio diuini patris Sabæ, qui illic erant monachi, cuidam Paulo committunt administrationem: qui erat quidem Romanus genere, sed simplicissimus & ab omnibus negocijs alienissimus: veras solas diuitias cognoscens, nil possidere. Ipse autem cum sex solum menses admodum inuitus permanisset in Lauram, nihil sibi volens exhiberi molestiæ, aufugit in Arabiam: & cum illinc venisset ad Seuerianum, excedit è vita: Seuerianum, inquam, illum, quem superius ostendimus construxisse monasterium in Barichâ. Sed cum diuino Sabæ fuisset eius fuga significata, ille Agapetum suum discipulum iussit præesse monachis, non magis honorans eius virtutem, quàm satisfaciens illorum petitioni. Ipsum enim, ut præeset, communiter vocabat torius simul Lauræ legatio. Neque ipse quidem hoc lubens suscipiebat: sed euectus fuit illorum iudicio & sententia.

Homines impetunt caertur turrim S. Sabæ.

2. Cor. 11. Insignis charitas Sabæ erga æmulos suos.

Bonitate eadem vicit obtrepatores suos.

Psal. 65. Prophetia Iohannis Abbatis iâ morituri.

Cap. 50. Quidam monachi Originis.

Cap. 51. Expellitur è Laura.

Cap. 52. Redeunt fallaciter ad eam.

S. Agapetus præeset nouæ Lauræ.

Cap. 50. Quidam monachi Originis.

Expellitur è Laura.

Redeunt fallaciter ad eam.

S. Sabas totam Quadragesimam agit in spelunca.

Præclarum & diuinum festum resurrectionis.

Marcianus
sacerdos S.
Sabæ multū
familiaris.

maiora contulerant beneficia, qui non euectigio sit à superis maximā & magnificam consecutus remunerationem. Sed hoc quidē ostendemus per multa, quæ sunt deinceps dicenda. Potest autem hoc quoque hinc cognosci. Erat quidam Marcianus, qui erat quidem relatus in numerum sacerdotum diuinæ resurrectionis: præerat autem sanctæ Sion. Is crebrò veniebat ad beatum Sabam cum suis filijs, ex ijs, quæ habebat, multa ad eum afferens, & ad ea quæ suscepta erant ædificia, cum filijs non parum adiuuans: qui prius ne in conspectum quidē veniebant Elię Patriarchæ: tantum abest, vt amicitia & fidutiæ esset eis apud illum vllum pignus. Diuina verò gratia, pro continuo illo ad Sabam aduentu, & oblatione eorum quæ habebant, & auxilio quod dederant ad ædificationem, eos desuper remunerans, eos & admirabiliter ac præter opinionem conciliauit Patriarchæ, & perinde atque suos filios effecit familiares. Unde etiam Marcianus quidem ab eo prouehitur ad excelsum sedem Sebastæ: Antonius autem primus eius filiorum, creatur ipse quoque Episcopus Afcalonitanus: Iohannes verò, qui erat ætate secundus, adsciscitur in sortem Diaconorum. Sicis, qui vel parua Deo dedit, hic quoque omninò accepit centuplum.

Cap. 52.
Duo mona-
chi Nestori-
ani.

Diuinus autem Sabas (ad illum enim rursus festinat oratio) eum duos quosdam monachos in turre, quæ imminet capiti eorum, quæ ipse ædificarat, monasteriorum, extructa autem fuerat à beata Eudocia, videret eadem sentire quæ Nestorius, & neque Dominum nostrum Iesum Christum vnum esse sanctę Trinitatis, neque rursus Virginem confiteri Deiparam, valde angebatur, & intra viscera magnam habebat perturbationem. Ad eum ergo sic affectum accedens quædam visio, efficiebat dolorem magis intolerabilem, & maiore, quàm prius, mœrore ei afflictabantur viscera. Videbatur enim videre quidem fratres de more venientes ad sacram synaxim: in templum autem ipsos quoque vnà cum illis accedentes, & simul ingressos. Deinde cum diuini quidem mysterij perageretur celebratio, alios quidem liberè & securè veneranda frui mensa: ipsos verò, duos, inquam, illos vi expelli veluti à quibusdam satellitibus & licitoribus, & è templo exturbari: Se quoque præsentem rogasse satellites, nè eos tam iracundè expellerent: sed eis permitterent, vt sacramentorum sumerent communionem: eos autem in ipsum efferatos, dixisse voce aspera, non oportere eos communicare, qui apertè erant Iudæi, & neque Christum verum Deum, neque virginem Mariam esse censerent Deiparam. Hæc beneuolo Sabæ animo dolorem magis auxerunt, & ab illo tempore vehementiores fudit ad Deum preces, vt eis immitteret aliquem purum radium cognitionis. Sed nec ipse fuit negligens in eo faciundo, quod potuit pro viribus: sed assiduè ad eos ventitabat, docens, rogans, & admonens, increpans, supplicans, nihil non faciens, donèc Dei auxilio eos à graui morbo liberavit, & effecit vt rectè saperent.

Eos S. Sabas
reducit in
viam.

Cap. 53.

Deinde cum à turri deduxisset, illos quidem refert in numerum conuentus, qui erat apud beatum Theodosium: vnum autem ex eius discipulis, nomine Iohannem, genere Byzantinum, moribus admirabilem, qui ex primo ordine scholarium vitam elegerat monasticam, & exercebat Deo gratum viuendi institutum, turris præficit curationi, alios quoque fratres ei tradens ad ferendum auxilium, & ei præterea, quantum satis erat, suppeditans res necessarias. Sed nec ipse eos, vt solet fieri, negligebat: sed ad eos visitandos frequenter veniebat, & vehementer laborabat, & ad res eorum gerendas eis opem ferebat, donèc ipsam turrem fecit cœnobium, alijs nihil inferius. In quo cum hic quidem Iohannes tanquam quædam stella in omnibus fulsisset, & magnam congregasset monachorum multitudinem, ex quibus vnus quoque est Cratias insignis Habramius Episcopus, postquam trigintaquinque annos vixisset in præfectura, excedit è vita.

Cap. 54.

Sed nobis rursus venit tempus ieiunij, beatū Sabam vocans ad consuetum seculum solitudinis. Operæ precium est autē nec illud prætermittere, quod contigit fieri in ea peregrinatione. Nam è Laura quidem egreditur hic vir diuinissimus, vt oprandum ieiunij stadium peragat in solitudine: Iacobus verò quidam ex discipulis, genere Hierosolymitanus, moribus arrogans, mente vsus sinistra, inita societate cum aliquot alijs monachis pari arrogancia, apud eum lacū, qui septem habet ostia, de quo à me prius dictum est, aggressus est propriam Lauram constituere, cellas fabricans, & ædem excitans oratoriam: & alia construens, quæ ad Lauram pertinent. Valde verò irascens fratribus, & ædificium vltius progredi non sinentibus, ille rei iniquitati adijciens mendacium, dixit hæc fieri de sententia Sabæ patris. Quod quidem cum audissent

Iacobus
monachus
arrogans &
temerarius.

audissent monachi, desisterunt quidem prohibere eum ædificare, sed non desierunt angi animo, cum videret ante oculos suos eum non paruam Lauræ partē præcidere. Sed existimantes verum dixisse Iacobum, tacebant, patris expectantes reditum. Post completos autem illos dies ieiunij, ipse quoque diuinus Sabas ad Lauram reuersus, cum vidisset ea, quæ facta fuerant, continuo quidē accersit Iacobum: paternè autem admonet, vt à cœpro abstineat. Neque enim id ex Deo esse, neque placere fratribus: quinetiam illi ipsi quoque esse valde periculosum, priusquam seipsum rectè instituerit & castigarit, illius fidei committi aliorum animas. Et sic quidem diuinus pater eum prius benignè & paternè admonet.

Postquam autem vidit resistere Iacobum, & minimè cedere, paululum mutata sua consueta lenitate, Ego quidem, ô fili, inquit, quod tibi existimo conferre, consului. Quoniam verò non vis parere, vide nè magno tuo damno discas eligere id, quod est vile. Hæc cum ille quidem dixisset, profectus est in turriculam: Iacobus autem protinus sustinens tremorem totius corporis, & vehementi febre correptus euectigio, cum sex totos menses decubisset, eo morbo vexabatur & premebatur. Interim vero cum omnem spem vitæ amisisset, recordatus est suæ in patrem Sabam inobedientia: & vehementer rogat eos, qui aderant, vt & cum ita, vt erat in lecto, tollant, porrentque & ponant ad sacros beati Sabæ pedes, vt eum roget, vt det ei veniam suæ inobedientia: & non data venia, eum non sinat sic è vita excedere. Cum hoc autem factum esset, & in lecto decumbens illuc translatus esset Iacobus, cū placidè intuens, qui erat verè mitis & misericors Sabas: Nôsti, inquit, ô frater, quis sit fructus arrogantia. Satis didicisti, quanam sit merces inobedientia. Ille verò cum vix potuisset aperire labra, (erat enim illa quoque morbo vincta & præpedita) Ignosce, inquit, mihi ô venerande pater, qui iam sum excessurus. Ille verò protinus, Deus, inquit, tibi condonabit, ô frater. Cum sic dixisset, porrexit manum. & manus illa ei vires attulit: quineriam, ipse (ô miraculum) surrexit. Deinde eum sanctus intemeratis imperat: sanctificatis, & diuinum illud nutrimentum rursus est consecutum corporis nutrimentum, alebaturque & conualescebat, fortisque & robustus mirandum in modum cernebatur ab omnibus, & miraculum erat propemodum oculis incredibile. Homo, qui tam graui & diuturno erat morbo maceratus, & qui ne labris quidem vi poterat, tantum abest vt pedibus, tantillo momento temporis & cibum sumpsit, & verba fecit, & è lecto facilius surrexit, quàm qui erant sani. Ille autem hanc sibi imponit pœnam suæ inobedientia, quòd ad noua illa ædificia non sit amplius reuersurus.

Cap. 55.

Punitur di-
uinitus eius
temeritas
& inobedi-
entia.

Illustra mi-
raculum.

Cum ea autem res venisset ad aures Elię Patriarchæ, non visum est ei ferendum sinere, vt illa manerēt amplius: sed statim mittens, eas euertit funditus, & humi dejecit. Diuinus autē Sabas cum quosdam è Laura postea assumpsisset, & circa quinque stadia recessisset ab ædificijs, quæ euersa fuerant, nouas cellas fabricatur, & domum excitat oratoriam. Erat verò nomē Zagraron ei, qui locum ipsi præbuit ad illarum ædificationem. Quo quidē in loco Andream quendam & Paulum fratres secundum carnem, & ambos genus ducētes è Græcia, illarum rectioni præficit & curationi: & cum effectisset, vt quidam fratres simul cum eis habitarent, Lauram constituit, & eam eodem nomine vocat, quo lacum. Porro autem Iacobum quoque (ei enim, quod de eo dicitur, necesse est hoc quoque addere) volens ostendere filium obedientia, tradit ei ministerium eorum, qui hospitio excipiebantur in Laura. Accidit autem aliquandò, vt cum Sabas coqueret, & vt qui in eis esset omninò inexcercitatus, nimium & plus, quàm opus esset, pararet, vt, quæ remanserant sufficerent ad tertium diem. Sed ille quidem secundo die quæcunq; fabæ erant plusquam opus esset, eas tanquam stercorea proiecit in riuum propinquum. Quod quidem diuinum Sabam nequaquam latuit. Sapientis enim oculi super caput eius. Abit itaque latenter, & collectis, quæ effusa fuerant, fabis, cum eas parum extendisset ad solem, ipsas rursus tollit. Deinde cum aliquantū intercessisset temporis, solum Iacobum vocat ad conuiuium: & cum rectè parasset illas fabas, quas ipse nupèr in torrentem iecerat, ei stauè apponit obsonium. Postquam autem comedissent, diuinus Sabas veluti tentans Iacobum, Ignosce, inquit, mihi frater. fortè enim non te ita excepi obsonio, vt volebam. condiendi enim autem non satis teneo. Cum is verò dixisset id sibi valde placuisse, & iam longo tempore tam suauem cibum non comedisse: excipiens magnus Sabas, Scias, ô fili, illas esse fabas, quas paulò antè, tanquam inutiles, in riuum proiecasti. Oportet ergo te

Cap. 56.

Nouas cel-
las extruit
S. Sabas.

Eccl. 2.
obserua san-
cti viri erga
fratrem mo-
derationem
& prudentiam.

considerare, quomodo qui ne ollam quidem leguminis ita potest dispensare, ut eum usu debitam proportionem habeat, & non redundet, poterit is fratribus regendis sufficere? Quamobrem nec ad testimonium quidem, inquit, huic rei ferendum, valde discrepat illud Apostolicum: Si quis domui suae nescit praesse, quomodo is Dei praerit Ecclesiae? Cum haec & similia dixisset Iacobo, & simul quidem oconomiam patere, ne correxisset, & illius priorem arguisset temeritatem, & ne ei tale quid rursus eveniret, praemunisset, tunc eum quidem cum precatione dimisit & benedictione.

Cap. 57.

Preposterus
zelus Iaco-
bi monachi.

Aliquanto autem post tempore in cella silentium agens Iacobus, grauius vexatus fuit à foedis carnis cogitationibus, & eum opprimebant magni fluctus libidinis. Is vero cum eis diu fortiter resistisset, deinde adspexisset ad vastum pelagus tentationum, nec putasset fieri posse, ut vnquam sedarentur fluctus, à maligno indutus & insidiosus illius machinationibus & suggestionibus, & animo incensus, fortasse verò sacrorum quoque canonum oblitus, stricto gladio amputauit sibi genitalia, malum malè medicans. Cum dolorem autem ferre non posset & fluxum sanguinis, eos qui propè erant implorauit, & conuocauit eos, qui erant opem laturi. Illi verò cum accurrissent, & hoc graue malum ab eo sua sponte susceptum adspexissent, arte medendi, ut potuerunt, opem tulerunt, & dolorem sedauerunt. Ceterum res peruenit vsque ad aures

S. Sabas eum
expellit.

sacri Sabae: & cum conualuisset Iacobus, expellit eum à Laura, ut qui sibi ipsi esset insidiatus, & manus improbè attulisset. Hinc cum grauis quaedam poenitentia Iacobum subisset, ea acerbè eius percussit animum, effecitque, ut calidas profunderet lachrymas, & ex imo pectore acerbè traheret suspiria: & ad summam, erat visu miserabilis, & eo ipso eos, qui videbant, incitabat ad misericordiam. Cum sic ergo esset affectus, accedit ad beatum Theodosium, grauius illa bella carnis enunciens, & à se sibi allatas manus exponens, & Lauram deslens alienationem. Ille ergo ab eo flexus, cum ipso venit ad beatum Sabam, & fit ei supplex, & rogat ut fratri ignoscat, & cum rursus in Lauram admittat, ijs poenis, quas par est, impositis. Amici itaque precibus motus Sabas, proprijis quoque visceribus ei opis plurimum ferentibus, admittit Iacobum: hoc inter cetera ei praecipiens, ut cum nemine sermonem conferret, neque aliquem adspiceret, praeter eum, qui illi ministrabat necessaria. Quiescentem ergo & silentium agentem Iacobum rursus habebat cella, & plurimam ostendentem poenitentiam, & Deum vehementer rogantem, donec ei desuper remissum fuit crimen, & data est delicti venia. Quomodo autem, statim dicitur.

Cap. 58.

Visio S. Sabae.

Visus est aliquando huic diuino Sabae vir quidam visu splendidus, & vndique emittens dulcem radium lucis, propè stare, & ante pedes Iacobi iacetem ostendere mortuum: Iacobum verò orantem pro mortuo. Deinde vox quaedam desuper audiebatur, Iacobe, dicens: Preces tuae sunt exaudita. Tange ergo mortuum, & resurget. Deinde cum Iacobus quidem tetigisset, ut iussus fuerat, mortuus resurrexit. Vir autem ille luminosus dixit Sabae: Ecce surrexit mortuus. Tu quoque decetero relaxa à vinculis eum, qui suscitauit. Haec cum vidisset Sabas, & celerrimè cōiecit, quidnam sibi vellent illa visio, protinus egressus est à cella: & cum vocasset Iacobum, iussit ut deinceps accederet ad diuinam synaxim. Cum ille ergo venisset in ecclesiam, & fratres impertisset eo, quod est ex Christo, osculo, & deinde descendisset ad beatum Theodosium, & ille similiter in Christo salutasset, septimo die post visionem, è praesenti vita laetus emigrat.

Cap. 59.

Feliciter
obit Iaco-
bus mona-
chus.

Post haec autem duo quoque quidam ex ijs, qui erant in Laura, cum in ijs, quae ad Deum pertinent, esset fraternus inter eos consensus & concordia, (vocabantur autem Zanus & Beniamin) petunt à beato Saba cellam, quae quinque stadijs à Laura distabat versus meridiem. Ille autem, ut qui sciret eorum in virtute studium & diligentiam, concessit quod petebant: & dat eis cellam, quam postulabant. Cum illi ergo eam accepissent, Saba quoque eis magnam opem ferente & praebente impensas, ipsum coenobium construxere. Cum multi autem illuc conuenissent, ecclesia aedificata, & ara fixa, & ea ut par erat consecrata, statuit vt ij quoque eadem regula & lege viuerent, qua alij, qui eius parebant imperio, & sic locus ab initio erectus in monasterium, floret vsque in hodiernum diem: & denominatur à beati Zani nomine.

Cap. 60.

Quidam autem senex, qui ortus quidem erat in Berthania, vocabatur verò Anthimus, cum multis ex Deo sudoribus vitam suam ornasset, erat ultra torrentem ad Orientem, ex aduerso turris, quae à beato Saba fuerat extructa, cella aedificata, & triginta annis illic peractis. Deinde cum morbo quodam postremo fuisset implicatus, iacebat

iacebat senex in lecto doloris. Cum ergo Saba admirabilis, cum & morbo & longa senectute sic vidisset omnino resolutum, rogauit vt transferretur ad aliquam cellam ex ijs, quae sunt iuxta ecclesiam: vt sic possent fratres eum visitare, & seruire ei minori labore. Haec ille quidem rogabat: senex autem non patiebatur, dicens debere eum in Deo confidere: fore, vt illic consumeretur, vbi habitauit ab initio. Deinde cum noctu aliquando surrexisset Sabas, ante eam, quae sit manè, congregationem, visus est audire quandam symphoniam & modulationem tanquam multorum canentium. S. Sabas au-
dit cantica
caelestia.

Arbitratus itaque cani ea, quae cantari solebant in matutino cantica, apud se dubita-
bat, quomodo non, vt conuenerant, praeter eius sententiam peragerentur cantica
matutina. Cum ocyssimè itaque venisset in templum, & portas inuichisset pulchrè
clausas, reuertitur, & rursus videbatur audire priores voces, quae canebantur cum
maxima voluptate. Erat autem hoc quod canebatur:Transibo in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei, In voce exultati-
onis & confessionis, soni eorum, qui festum celebrant. Cum ergo didicisset, vndenam
sit sonus cantorum illorum admirabilium, è somno repente excitat eum, qui sub
eo erat ordinatus: & iubet, vt ligni pulsu conuocet fratres. Qui cum repente fuissent
congregati, assumens aliquos Sabas, venit ad cellam senis cum suffitibus & lampadi-
bus. (Illinc enim audiebatur canticum) & cum fuisset intra cellam, nullum quidem
alium inueniunt, nisi solum senem, eumque iam consummatum. Quem cum reue-
renter complexi essent, & ei iusta fecissent, sacrum illius corpus mandant sepulturæ.
Fit autem post haec aliud quoque à Saba miraculum, quod est cum ijs, quae praecedunt,
conferendum. Erat in beati Theodosij monasterio quidam monachus, nomine
Aphrodisius, genere Asianus, corpore maximo, & cui robore nullus poterat cōferri.
Pondus enim frumenti duodecim modiorum è terra tollens, imponebat humeris,
nemine id attingente. Huic ergo Aphrodisio, cui fuerat commissum multorum mi-
nisterium, accidit aliquando, vt cum manu asinum percussisset in maxilla, faciem ipsam
contereret, & sic ex hac causa multum interficeret. Ille verò & onere & mulo hume-
ris imposito, venit in monasterium. Deinde illinc expulsus propter iumentum inter-
fectum, abijt ad Iordanem, conuenturus Iohannem, qui resplendebat in Chuziba: &
narrat ei calamitatem. Is autem ei consulit, vt eat ad beatum Sabam, & quaecunque
ille iusserit, faciat prompto & alacri animo. Sic enim fore & non aliter, vt salutem con-
sequatur. Is verò cum obedire constitisset, ad Sabam recta proficiscitur, deplorans
id quod acciderat, & suam deslens alienationem: & si non aliud possit facile cōsequi,
at interim breuem aliquem ab eo quaerens audire sermonem, vt sciat quidnam faci-
ens, inuenire possit salutem animam.Cap. 61.
Psal. 47.

Cap. 62.

Excipitur à
S. Saba, ex-
pulsus è suo
monasterioEgredia vir-
tus eius.Magna eius
abstinentia

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Cap. 63.

Felix obi⁹ eius.
En q̄ præ-
clare anti-
quitas fen-
fit de sacris
reliquijs.

Cap.64.

Luc.21.
Act.1.

Gerontij ca-
sus misera-
bilis.

Eum preci-
bus & oleo
Crucis sa-
nat S.Sabas

Cap.65.

Ioan.2.

Aceru mu-
tatur in vi-
num, mul-
tumque au-
getur.

nem fratrem Aphrodisium, quem aliquando accepi hominem, nunc Dei gratia cum ad te misi Angelum. Quem cum lubenter diuinus excepisset Theodosius, & cum communi mensa impertisset & salutatione, cum Theodulo rursus dimittit in pace. Is autem statim reuersus ad cellam, cum parum ægrotasset, migrat ex hac vita ad iucundam illam vitam, & in quam nulla cadit perturbatio. Eius verò diuinas & sacras reliquias, cum conuenientibus hymnis & lampadibus tollens conuentus fratrum, deponit cum alijs sanctis patribus in quodam loco, qui erat ex trāsuerfo Laure, cum hoc quoque mandasset beatus Sabas: vt cum ab ijs, qui accedebant, cognosceretur eius capsa, vt potè insignis, eius virtuti conuenientes haberet etiam post mortem honores. Talis fuit hic magnus pater noster in virtutis exercitatione, & tam pulchros collegit fructus suorum laborum.

Sed cum talia & tanta sint, que dicta sunt, nempe in multis locis deserti constructa ædificia monasteriorum, continua trophæa contra dæmones, correctio fratrum, qui fuerant supplantati, ipsos facere Angelos ex hominibus, gratia præuidendi futura: Cum talia ergò sint & tam digna admiratione, quæ dicta sunt, habent ea, quæ consequuntur, nihilo pauciora, si non etiam plura, quæ non sunt minus admiranda. Dicantur autem ea quoque. Est quædam ciuitas ad Orientem, quæ vocatur *Medapa, sita trans Iordanem, subiecta nonnullis Arabum. Qui eam ergò habitabant *Mada-peni, frequenter euntes ab beatum Sabam, & quandam ab eo magnam percipientes vtilitatem, ipsi rursus multa suppeditabāt necessaria illius monasterijs, ea veluti quandam mercedem reddentes spiritualis illius vtilitatis. Ex ijs erat etiam vnus Gerontius: quem cum inuassisset quædam corporalis infirmitas, & longo tempore decubisset in sancta ciuitate, omnium iucundissimam desiderabat profectionem, nempe vt veniret in montem Oliueti, & illic oraret, vbi dicunt diuina eloquia mecum moratum esse Christum & peregrisse magnum miraculum assumptionis. Cum ergò iumentum ascendisset Gerontius, statim inuit viam, quæ fert ad montem. Interim autem, seu casu, seu maligni potius dæmonis improbitate, conturbatum iumentum, deicit venterem: & repente deturbatus Gerontius, talem subiit ossium contractionem, vt vel earum rerum periti medici desperarent de curatione. Erat verò Gerontio frater iunior: is cum vidisset fratrem contractum tam miserabiliter, & magno fuisse dolore affectus, alia quidem parua esse reputans, & quæ longo tempore indigent, nempe medicorum euocationem, oleum & ligamenta, & quæcunque sunt artibus illorum consequentia, statuit ei adhibere medicamentum vtilissimum. & continuo currens ad Lauram, accedit ad diuinum Sabam, miserabiliter euilans, & fratris defensus calamitatem, & ad ipsum visitandum, eum vocans. Ille autem (eius enim doloris valde fuit misertus: erat enim corde propensissimo ad misericordiā) vadit ad Gerontium, & cum eum offendisset tam malè affectum, primum quidem vritur efficaci auxilio orationis. Deinde cum etiam saluari vnxisset oleo Crucis, sanum protinus reddit eum, qui fuerat contractus, adeo vt nullo opus ei fuerit tempore ad recreationem, quod maximo stupore affecti eos, qui aderant, & admirati sunt magnum & præclarum opus Sabæ, & eius ad Deum fiduriam.

Postea autem Thomas quoque (eo enim nomine vocabatur filius Gerontij) propter vltimam quendam venit ad habitaculum, quod est in Hiericho. Cum tunc autem fame laboraret ciuitas, conuenit magnum Sabam, & Paulum & Theodorum, qui administrabant Castellum & speluncam. Cum diuinus autem Sabas eum lubenter & iucundè vidisset, ingenuè & spiritaliter eum alloquitur, viro valde delectatus. Volebat verò eum quoque corporali conuiuio excipere, eum que mēsa & sale impertire. Sed cœna quidem erat parata. Minister enim hospitij, quādo vidit Thomam accessisse, non neglexit statim facere id, quod erat solitus: sed hospitem excepit ijs, que habebat in promptu. Interim autem dum comederent, ministrum rogat Sabas, an possit vinum quoque præbere. Cum is verò respondisset, se vix habere acetū in vase cucurbitæ, idque admodum acre, vt magis condiret olera, ille excipiens, Afferatur, inquit, ad me vas cucurbitæ. Benedictus enim Deus: nos vinum ex eo faciemus. Est enim perspicuum, quod qui omnino aquam mutauit in vinum, eius etiā mutabit a corem. Hæc dixit diuinum illud os & mellissuum: & allata protinus cucurbita, inuentum est in ea vinum, & vinum reuera lætificans cor hominis. Cum ij autē qui aderant, vt parerat, affecti fuissent admiratione, suffitū & igne iussit ille beatus afferri. Diuina enim, inquit, visitatio facta est in hac hora. Sed non eousque solum constitit miraculum, sed

sed eousque processit, vt multitudini quoque daretur vinū: & enim ad tertium vsque diem ab illo tempore ad satietatem sufficit bibentibus. Thomas itaque ipse quoque admiratus in signe miraculum, à beato Saba petit cucurbitā: & cum accepisset, illam quidem habuit tanquam thesaurum: quod in ea autem remanserat vinum, ei sufficit domum vsque. Hæc mihi narrauit Gerontius, Gerontius, inquam, Gerontij quidem nepos, cuius membra iam contracta fuerant, & à diuino Saba fuerat admirabiliter in integrum restitutus: filius autem Thome, de quo dixi paulò antè: cui nunc quoque propter insignem virtutem obrigit præfectura monasterij magni Euthymij.

Porro verò illud quoque adiecit ijs, quæ dicta sunt, quòd multis postea annis fuit cucurbita compluribus occasio salutis. Si quando enim contigisset aliquem morbo opprimi, nos, aiebat, eam aqua implentes, ei qui laborabat, infundebamus: & aqua illa morbum soluebat protinus. Sed hæc quidem Gerontius. Mihi autem se offert narranda res lepida & amœna. Nam cum aliquando ad Iordanem beatus iter ingrederetur, secum autem quendam adduceret ex suis discipulis ætate iuuenem, eis sit obuiam multitudo mundanorum: inter quos erat etiam adolescentula specie venusta, regis & lasciuus oculis: laqueus, qui non poterat facile superari. Postquam verò illi præterisset, Sabas veluti tentans discipulum, Tibi, inquit, qualis vis est puella? Mihi enim vis est vnus solum habere oculus. Nequaquam, inquit, o pater: sed duos habebat oculos. Ille verò iam esset discipulus laqueis implicatus, tunc diuiscipulus autem ignorans hanc fieri interrogationem à sapiente Saba, vt ipsum tentaret: dum quærit, vt rectè cognosceretur, quod non ab ipso rectè cognitum fuerat: Nequaquam, inquit, o pater: sed vel valde lucidos habebat oculos, & visu iucundissimos. Sabas autem, Qui factū est, inquit, vt hoc scires tam accuratè, vt hoc etiam tam constanter audeas asseuerare? Ego, inquit, eam pulchrè attendi, & apertè noui eam habere ambos oculos. Cum verò iam esset discipulus laqueis implicatus, tunc diuiscipulus eum aperit arguens, Vbi, inquit, tibi positum est illud præceptum, Nè ad eam at- trahis tuis supercilijs? Deceterò ergò, inquit, non amplius mecum versaberis, ne que mecum in cella manebis, donec affufeceris oculum non sic vagari, sed in loco manere. Cum sic dixisset, illum statim mittit in Castellum. Deinde cum illic satis longo tempore esset versatus, & pulchrè castigatus, & pro oculis satis luisset supplicij non fallaci poenitentia, sed cordis doloribus, eum rursus suscipit beatus, & refert in numerum suæ cellæ.

Sed quod in cucurbita factū est miraculū, me propemodum effugit, nisi que de al- tera cucurbita à me paulò antè dicta sunt, id reuocassent in memoriā. Nam ab athletis quoque fit aliquid simile ijs, quæ prius fecerat Moses in fluentis Marræ. Lau- ra enim coquus aliquando quidem coquebat cucurbitas, & eas parabat obsonium operarijs edificatorum. Cum autē iam tempore prandij gustasset obsonium, inuenit id esse amarium. Cum ergò ægrè ferret id quod acciderat, (neque enim erat aliud, quod illius vsum impleret) diuino Sabæ annunciat id quod factum fuerat. Is autem statim veniens in culinam, cum in ollam iniecesset signum Crucis, iussit coquo eam accipere, ac securè apponere. Is verò sic fecit, & lubenter comederunt artifices, sic admirabiliter mutata qualitate. Eius enim volūtatē diuina sequebatur gratia, quæ sola potest fidem facere eorum, quæ deinceps sequuntur. Nam aliquando quidem ve- niebat beatus ea via, quæ fert à Ruba ad Iordanem. In via autem incidit in leonem ingenti magnitudine, cui pes erat paxillo transfixus, & magnum sentiebat dolorem. Sic ergò affecta fera, quādo vidit sanctum Sabam prætereuntem, ad eum accedit protinus, pedem tollens sublimem, & paxillum quodammodo ostendens, & rogans vt miseretur, & eum illa liberaret molestia. Ille ergò cum rem statim intellexisset, & leonis doloris esset misertus, (mansuetus enim & rerum honestarum amantibus animis, etiam ad eos vsque pertinet misericordia) illum quidem humi facit sedere: eum pedem autem sensim apprehendisset, eximit paxillum, & sic leonem liberat à dolore. Verumenimverò ipse quoque beneficio affectus, & quasi magno & excelso animo volens referre gratiam, ferinæ quidem naturæ obliuiscitur: ei autem adhæret tanquam gratus & beneuolus famulus, studiosè in omnibus inservire desiderans.

Nam erat quidem huic venerando patri discipulus quoque, nomine Phlais, aderat autem quidam quoque asinus, per quem inserviebat Phlais magni ministerijs. Si quando verò contigisset discipulum emitti ad aliquod ministerium, leoni asini custo- diam, & aliam etiam eius curam pater leoni committebat. Cernebatur itaque leo asini

Cap.66.
Nota hæc
miracula.

Prou. 6. iux-
ta 70.
S. Sabas mo-
nachū ocu-
los nō cōri-
nentē, acri-
ter castigat.

Cap.67.
Exod. 17.

Obsena ma-
gnā vim fi-
gni Crucis.

Leo curatur
à S. Saba, et
studiosè in-
seruit.
Cap.68.

Vide rem stupendam.

asinus capistrum ore accipiens, & manē ad vesperam vsque ipsum ducens ad pasqua: vespere autē ducens ad aquam, & sic domum reducens, & discipuli implens omnem curam in asinū. Dies aliquot interim transierunt, & leo sic assiduo fugebatur ministerio. Deindē quid accidit, & quid efficit inuidia? Phlais missus ad aliquod ministeriū, & à diuina gratia desertus, fortē propter aliquam mentis elationem, ex qua multa delicta procedunt, cadit in lapsum fornicationis. Illo verò die, asinus quoque custos leo, ferociter insurgit in eum, quem custodiebat, & eum deuorat. Cū hoc autem intellexisset Phlais, & animaduertisset peccatum suum causam fuisse, vt deuoraretur asinus à leone, non ausus est amplius venire in conspectum senis: sed reuersus in locum, vnde trahebat genus, tristitia afficiebatur, & seipsum affligebat. Non tamen despexit eum diuinus senex: sed cū eum diū quāssisset, inuenit, & ad se rursus reuocat: Deindē admonitionibus eum ducit ad poenitentiam ex animo agendam, & efficit, vt abluit peccatū multis & calidis lachrymis, & sic vita laudabili Deo rursus placeat. Atque sufficiunt quidem ea, quæ iam dicta sunt, ad ostendendam huius viri virtutis magnitudinem, & quanta Dei gratia esset locupletatus. Operæ precium tamen est, se oblectare in ijs bonis narrandis, quæ fecit Byzantij: & quidam eum impulcrit, vt relicta Palæstina, ad urbem venerit regiam.

Fratre lapsū S. Saba reuocat ad poenitentiam.

Cap. 69.

Elias Episcopus Hierosolymæ damnatur exilio.

Anastasio & Elia, illo quidē imperij, hoc verò Ecclesiæ, quæ est in Palæstina, sedem administrante, oritur interim quoddam scandalum, quod Imperatorem & aduersus multos alios, & aduersus Eliam adeò irritauit, vt eum damnarit exilio. Dicitur autem primū, quidnam eum ad iram incitauit, vt sic, quæ sunt deinceps dicenda, facilius intelligantur. Tertio anno imperij Anastasij, incidit grauis seditio inter eos, qui præerant Ecclesijs: Romanis quidem Pontificibus dissidentibus à Byzantinis, quod Acacium, qui Constantinopolitanus quidem fuit Episcopus, de rebus autem Christianis non rectē sentiebat, inscriptum haberet in sacris diptychis: Byzantinis verò rursus infensis Alexandrinis, qui Chalcedonensem quidem synodum seriebant anathemate, Dioscori autem admittebant communionem. Cū ergo inter eos inuicem magna esset dissensio, qui prius dictus est Elias, qui præerat Palæstinæ Ecclesiæ, solus Euphemij, qui erat Constantinopoli, amplectebatur communionem, Occidentalibus quidem, vt diximus, depugnantibus: Palladio verò Antiocheno ad gratiam intente Imperatoriam: & idē Chalcedonensem quidem synodum feriente anathemate, ea autem amplectente, quæ tenebant Alexandrini: vt potē quod Anastasius eadem quæ Alexandrini sentiret. Cū sic ergo se haberet Elias, & statuisset soli communicare Euphemio, Euphemius quidem, propter rectam de fide sententiam, ab Imperatore (ò iustitia) impiè pellitur à sedis rectione: & in eius locum euahitur Macedonius.

Cap. 70.

Anastasio Imperator taxatur.

Cū in his autem esset Ecclesia, ijs quidem, qui Euphemium sede expulerant, assentiri non sustinuit Elias, vt qui eum expulissent præter regulam: Macedonio verò non dubitauit communicare, & cum eo conuenire, vt qui ipse quoque rectam fidem amplecteretur. Quod quidem non parū ab initio conturbauit Imperatorem. Postquam autem Flavianus quoque, qui post mortem Palladij Antiochenæ præfuit Ecclesiæ, eadem quæ ij sentiebat, & in vera & recta ratione ingrediebatur, non poterat amplius contineri ira Imperatoris, qui aduersus pietatem solam erat fortissimus: nec ferre poterat eorum concordiam: sed efferatus & acri ira percitus, utrosque damnat exilio. Solum autem in præsentia quidem Macedonium, cū innumerabilibus impetisset calumnijs, eijcit Episcopatu: Timotheo verò, illius loco tradit administrationem. Studium autem & curam ponebat, vt Flavianus & Elias assentirentur Timotheo. Illi verò Timothei quidem susceperunt communionem, vt potē quod ipse quoque conueniret verbo rectæ fidei: Macedonij autem admodum agrè ferebant exterminationem, vt quæ non tam iure ac legibus, quam vi & potestate fuisset facta. Hoc aduersus ambos magno furore ciet Imperatorem, & efficitur Ecclesijs causa magnæ tempestatis. Quod quidem cū nescio vnde rescuisset Elias, qui Palæstinæ præerat Ecclesiæ, missis legatis, diligenter agit de reconciliatione. Legati autē erant & multi alij patres, & ipse Sabas, cuius nunc vita est argumentum nostræ huius orationis, iam septuaginta annos natus. Præterea verò mittit etiam Elias epistolam, in qua hæc scripserat: Habitatores eremi, & Sabam cum eis, qui est caput eremi, ad tuam potentiam mittimus legatos pro Ecclesijs. Tu autem eorum laborem reueritus, & eos qui sunt ex Deo sudores, ò Imperator, fac vt cesset bellum aduersus Ecclesiās, &

Epistola Elic patriarchæ ad Anastasium Imperatorem.

nè sinas malum progredi ulterius. Scimus enim tibi curæ esse, vt ea agas, quæ Deo grata sunt, qui tibi concessit diadema.

Cū hi ergo diuini patres iam ingressi essent viam, quæ ferebat ad Imperatorē, erat Sidone quædam synodus Episcoporum Orientis & Palæstinae tunc congregata aduersus Flavianum & Eliam, quæ prætextum quidem habebat iussu Imperatoris: acceperat autem duces, Soterichum Cæsareæ Cappadociae, & Philoxenū Hierapolis Episcopum: qui Chalcedonensem synodum abrogantes, Eutythis & Dioscori studebant confirmare dogmata. Cū ergo legati venissent Constantinopolim, arcana & quæ comprehendere non potest Dei sapientia, quæ eminens rerum magnarum præbet occasiones, & ijs, qui cum glorificant, semper aliquandō tribuit gloriam, hæc quoque certo consilio aliquid gerit, per quod beatum Sabam, qui indutus erat cilicio, & vili habitu amictus, omni imperatoria purpura reddit splendidiorem: & eam, quæ in eo habitabat, aperit gratiam spiritus, quæ operta erat multis velis moderationis & humilitatis. Nam cū ij, qui cum ipso erant, deducerentur ad Imperatorem, & fuissent iam omnes intra aulam imperatoriam, ille solus à custodibus arceatur ab ingressu, seu propter vilissimam & contritam tunicam, seu Deo potius eum sic volente facere insignem & gloriosum. Cū illos ergo benignè esset intuitus Imperator, & ea dixisset, quæ dici solent in aduentu: & deindē requireret, quisnam esset is, qui erat præcipuè in literis positus Sabas. Cū monachi autem in omnem partem circuncursarent, (neque enim sciebant, quonam modo ille esset ab eis disunctus, & vbinam mansisset) statimque Imperatoris satellitibus ad eum querendum quoquoersus obiret, inuenitur stans in quodam angulo ante aditum regiae, & psalmos canens Dauidicos. Cū illinc ergo eum diripissent satellites, & per regiam cum festinanter introducerent, cū iam esset ascensus limen, vbi præsidebat Imperator: videt ille circa eum insignem quandam & planè admirabilem visionem, non vt qui dignus esset talia videre: sed vt ei fieret manifestum, quantum honorem sit Sabas apud Deum consecutus. Visio autem erat huiusmodi.

Cap. 71.

1. Reg. 2.

S. Sabas nō admittitur in palatium Imperat.

Quidam specie angelicus, veste splendidus, eum in orbem circumiens, & ingressus illum præcedens. Hæc cū vidisset Imperator, & virum verè esse diuinum censuisset, & ei assurgit, seque in eum ostendit valde officiosum, & magno eum habet in honore. Deindē iussit omnes sedere: reuera enim erat ei magna in monachos reuerentia, etsi quidam scelerati efficerent, vt conturbaret rectam fidei rationem. Eius reuerentia erga monachos. Aures ergo præbens omnibus, iussit vt vnusquisque diceret, de quo vellet. Illi autem veluti obliti communis Ecclesiarum legationis, & cuius causam illi fuerant, vnusquisque proprias proponebat petitiones. Imperator verò cū eorum postulata benignè concedens, quæ volebant implerent, quoniam petentibus omnibus silebat Sabas, nec omninò quicquam rogabat, ad eum vultum conuertens Imperator, Tibi autem, ò pater, inquit, quid sibi vult tantus labor itineris, cū nihil omninò roges, nec postules? Ad hæc ille respondēs, Hæc de causa, inquit, veni ò Imperator, primū quidem, vt tuam adorem pietatem, donec sum adhuc in hoc corpore. Deindē, vt rogem pro sancta Dei ciuitate, & eo qui illi est præfectus, vt nullam tuæ potentie subeat indignationem, sed pax concilietur potius Ecclesijs. Ità enim & ipse Deum habebis popitium, & tibi præclaras præbebit victorias aduersus inimicos. Eius ergo libertatem admiratus Imperator, & quod nihil peteret ex terrenis, & ijs quæ ad victum pertinent: sed quæ ferunt ad Dei cultū, & Ecclesiæ constitutionem, alijs quidem concessit, vt recederent: ei autem largitur munus mille aureorum, dicens ea esse distribuenda monasterijs, quæ fuerunt ab ipso constituta: & simul iussit eum manere, statuens vt ad se posset ingredi citra vllum impedimentum. Cū verò non sustineret sedare iram, quam iam pridem conceperat aduersus Palæstinæ Pontificem, aliquandō dicit magno Sabæ: Qui vestra præest Ecclesiæ, ò venerande pater, nos, vt videtur, magnæ damnans leuitatis, non solum synodi Chalcedonensis suscepit patrocinium, quæ confirmauit dogmata Nestorij: sed etiam effecit, vt Flavianus Pontifex Antiochenus eandem etiam viam iniret: & nunc solus restitit synodo Sidone congregatæ, Flauiano consentiens, vt non feriantur anathemate, qui improbè tutantur dogmata Nestorij. Vnde etiam nos puniuntur iudificari, per epistolas nostris iussis fert leges contrarias, iubens eijci, quicquid in nostram fidem sentitur recens excogitatum. Sed non amplius tali nostra

Cap. 72. Visio Imperatoris circa S. Sabam.

Eius reuerentia erga monachos.

Adorem, id est, veneret.

Vide falsam & impiam de Synodo Chalcedonensi opinionem Imperatoris.

fruetur lenitate. Sed ecce decernimus, vt vides, illum quidem sede expelli: eius autem loco eum suffici, qui sit dignè præfaturus Ecclesiæ: quoniam non conuenit sacra illa loca profanari sceleratis decretis Nestorij.

Cap. 73. S. Sabas cōciliat eum Eliæ Episcopo.

Hæc cum dixisset Imperator, & ad eò graui ira ferretur in Eliam, incipiens diuinus Sabas Eliam defendere Patriarcham, eius iram ita compressit, vt non solum illam laram rescinderet sententiam: sed etiam Patriarcha magis caueret, & iuberet ei deceterò remanere sedem minimè auferendam. Illinc autem cum ad Imperatricem venisset Ariadnam, eam multum rogauit, vt patris Leonis tueretur sententiam, & leges conseruaret pietatis. Hinc exercitorem subijt amor vehementior quietis & silentij, & valdè desiderabat reditum. Quoniam verò menti eius tempus minimè congruebat, (tunc enim vigeat hyems) statuit vrbanos tumultus in presentia declinare: & egressus in quendam locum, non procul ab vrbe remotum, qui dicebatur suburbanum Ruffini, hycemauit illic reliquo tempore. Quem quidem in locum & alij quidam ad ipsum ventitabant, maximè autem Valentiniani Imperatoris neptis Iuliana, & Pompeij coniux Anastasia, quæ in hodiernum vsque diem floret multis rectefactis in monte Oliuaram. Cum post hæc autem ver aduentasset, ille quidem, vt qui iam diu teneretur magno amore quietis & silentij, paratus erat deceterò proficisci in solitudinem. Contigit verò aliquid in pagis, qui sunt Hierosolymis, quod eius repressit impetum, & fecit eum rursus venire ad Imperatorem. Deinde paulopost magno cum desiderio ingressus est viam, quæ ducit ad solitudinem. Verumenimverò non ingratum fuerit hoc quoque addere ijs, quæ dicta sunt, quod magnam iusti illius significat misericordiam in pauperes, quibus fiebat iniuria: & zelum aduersus eum, qui improbamente contendebat prohibere misericordiam, & admirabilem in eum prædictionem.

S. Saba cōstantinopolis redit ad suos.

Cap. 74.

Fames simul & pestis, duo mala, & quæ similiter possunt tollere de medio, cum inuasissent nonnulla loca ex ijs, quæ sunt sita sub imperio Romanorū, multas quidem domos exinanierunt hominibus: totos autem pagos, & habitationes, & agros reddiderunt vacuos habitatoribus. Porro autem malum quoque procedebat vltteriùs, & adhuc pluribus afferebat interitum. Cum ergò considerassent communium curatores, quinctiam ipse Imperator, quam ratione communem non pateretur damnum vectigalium annuorum, decernunt vt à finitimis, qui attriti fuerant & perierant, ea exigerentur. & hoc locum habuit per vniuersam regionem, quæ parebat eorum imperio: & quicumque habitabat in locis vicinis, cogebatur etiam pèndere vicinorum vectigalia, siue perijissent fame & inopia, siue etiam essent suis bonis euersi propter necessitatem. Beatus ergò Sabas pro re tam iniqua ciuitatibus, & tam impia, & maximè quòd etiam Hierosolymis executioni mandabatur hoc iniquum & tyrannicum decretum, accedit ad Imperatorem, annuncians rei absurditatem, ostendens pauperum interitum, dicens commune nihil hinc lucrifacere, sed extremo potius damno affici, omnibus, qui grauem illam famem & inopiam effugere potuerunt, afflictis ab hac graui exactione, & quæ essent in posterum soluturi, eorum iactura commune afficientibus. Deinde fit etiam supplex, & vnam ab eo petijt gratiam, nempe vt pauperibus iniustum illud vectigal remitteret, & duplici exactione miseros illos non amplius opprimeret. Cum is autem & iustum esset reueritus, & propter illius viri preces motus esset pudore, & nesciret quid ageret, & pauperibus vellet præbere immunitatem à crudeli illo munere, Marinus quidam agrestis moribus, qui linguam cohibere non poterat, tunc verò magnam habebat potentiam, agebat autem & ferebat, quò volebat, leuitatem Imperatoris, se in pedes erigens, honestam illam & vere regiam euerit sententiam, dicens esse Nestorianos, qui erant in sancta ciuitate, & tali dono minimè dignos.

Decretum valdè iniquum.

S. Sabas in pauperes & oppressos cōmiseratio.

Cap. 75. Prophetia S. Sabæ.

Cum eum autè increpasset beatus Sabas, & iussisset eum cessare desuper bellum excitare aduersus Imperatorem: in fine autem illa quoque adiecisset, Nisi te velox propter ea, quæ dixisti, subierit pœnitentia, tibi monumentum peribit cum sonitu: Marinus quidem nihilo se euadit melior: Ille verò cum Imperatori statim vale dixisset, & alias ab eo drachmas accepisset, vt distribueret ijs, quæ sub eo erant, monasterijs, proficiscitur statim in Palaistinam & eas, quæ sunt in ea, solitudines: hæc autem magna in pauperes iniustitia, mansit incorrecta tempore Anastasij: cuius partem quidem curauit Iustinus, cum diuinus quoque Sabas tunc literis apud illum

illum intercessisset: perfectam verò illius curationem postremò effecit Iustinianus. Non multum intercessit temporis, & finem acceperunt venerandi huius viri ad Marinum prædictiones. Nam cum quadam rerum innouatio occupasset ciuitatem, & mota esset popularis seditio, facultates omnes Marini raptae sunt à seditiosis, & domus fuit igne exusta: & parum abfuit, quin ipse periret. Neque verò motus, quæ imminerebat, potuisset effugere, si non citò ad conuersionem adspexisset & pœnitentiam. Hoc autem & alij plurimi renunciârunt, & Pompeius quoque consobrinus Imperatoris: multum quidem desens Marini calamitatem, multum autem admirans beati Sabæ certam & veridicam prædictionem, narrauit etiam postea Anastasia, vxor huius Pompeij, quam in monte Oliueti omni florere virtute, vobis superior tradidit oratio.

Marini hominis sancti facultates diripiuntur, &c.

Diuinus autem Sabas cum emisisset quidem partem auri sibi datam ab Imperatore, paternam domum, quæ erat in Mutalasca, extruxit in templum martyribus Cosmæ & Damiano: quod reliquum verò erat, ex æquo diuisit & ijs, qui simul erant fratribus, & quæ sub ipso erant, monasterijs. Quoniam autem quidam ex monachis, qui cum ipso ascenderant Constantinopolim, fordidi & illiberalis animi notam subeuntes in auri diuisione, dicebant maiorem ad se partem pertinere, vt qui plures, quam alij, laborassent, & cum magno Saba venissent vsque ad Constantinopolim, non permisit, vt diu conturbarentur, & essent adeò parci & fordidi: partim quidem ex historia adducens, & ostendens eis, regem David æqualem partem vtriusque tribuisse, nempe exercitui, qui in bello cum eo adiit certamina, & ijs, qui remanserant ad castrorum custodiam: partim verò etiam ostendens eis à cōtrario, quòd illis maior pars debebatur: quandoquidem illi, inquit, pro nobis & corpore & animis decertauerunt: ipsi autem solis corporibus in via laborauimus. Et hæc quidem sic.

Cap. 76. S. Sabas cōdit templū SS. Cosmæ & Damiani.

1. Reg. 30.

Diuinus autem Sabas Mamantem quoque quendam, qui præerat monachis in Eleutheropoli, qui laborabat morbo Scueri: & priùs quidem apud tribunal Imperatoris liberè & cum magna confidentia locutus erat aduersus fidem orthodoxam, postea autem ab ipso Seuero vehementer dissonit, assumens Hierosolyma, ab acerba illa hæresi blandis verbis abducit, & vt Eliæ adiungeretur, efficit. Deinde multos quoque alios hæreticos suo exemplo Mamas illaqueat, & deducit ad fidem orthodoxam. Venit autem deinceps oratio ad id, quod fuit caput certaminum, quæ suscepit Sabas pro recta in fide sententia. Iam enim Soterichus & Philoxenus cum suis improbè ascenderunt in Sidona, vt anathemati quidem subijcerent Chalcedonensem synodum, Flavianum autem & Eliam de sede deponerent. Sed illi eas, quæ in se struebantur insidias, supplicibus literis missis ad Imperatorem, tunc quidem depulerunt. Postea verò Soterichiani maiore in illos inuidia accensi, magno furore in eos incitant Imperatorem, vt qui maledictis ab eis appeteretur & irideretur. Certè cum à mente deprauato Imperatore sceleratis istis tradita fuisset potestas in Alexandrinos, auro subeunt & corrumpunt populum Antiochenum. Quæ autem sunt consecuta, sunt potius lachrymis scribenda, quam literis. Nam cum Flauiano quidem omnem adhibuissent necessitatem, & quid non graue & molestum in eum intulissent, cogunt eum anathemate notare synodum Chalcedonensem: deinde è sede & ciuitate simul turpiter eijciunt: Seuerum verò profanum caput Accephalorum, habentes etiam Imperatorem, maximam ad id opem ferentem, eius loco sufficiunt. qui, cum apprehendisset sedem Antiochenam, innumerabilia quidem mala fecit ijs, qui non ei communicauerant. Mittit autem sua quoque synodalia ad Eliam Patriarcham. Quibus minimè admissis, non mediocriter ad iram accendit Imperatorem: & hæc synodalia rursus mittuntur Hierosolyma, simul missis etiam quibusdam Clericis, & non parua manu militari, vt ijs, quibus non persuadebatur eadem tenere, quæ ipsi, vim etiam afferrent.

Cap. 77. Mamantem hæreticum conuertit.

Flavianus eijcitur à sede Antiochena, & ei Seuerus impius substituitur.

Cum hæc autem ita se haberent, & tam acerba in fidem orthodoxam exerceretur tyrannis, & iam Eliæ graue immineret periculum, & eius capiti malum impendebat, & nusquam auxilium, cum cōgregasset diuinus Sabas eximios omnes & electos monachos, & cum illis accedens, & illam, quæ circumstitebat Eliam, perumpens multitudinem, (ò generosam animam) regis satellites & Scueri ministros illic fugat tanquam quædam mancipia. Deinde alia quoque vndiq; confluentium

Cap. 78. Fides catholica infestatur.

monachorum multitudo, eos qui Severo communicabant, in illorum ipsorum conspectu anathemati fidenter subiiciunt. Hoc dedecus & hanc ignominiam volens delere Imperator, contra eos mittit Olympium quendam Cæsareensem, ei traditis copijs, quæ erant in Palæstina, regia vtens autoritate, non legibus nec iudicijs. Qui cum primùm ascendit Hierosolyma, Eliam quidem de sede deponit, ac eum damnat exilio: Iohannem autem filium Marciani, qui Seueri quidem confessus fuerat communionem, anathemati verò subiecerat Synodum Chalcedonensem, reponit in illius sedem. Quod quidem cum didicisset beatus Sabas, non licuit ei cunctari: sed cum rursus assumpsisset sacrum illum exercitum monachorum, tanquam præstantissimus quispiam Imperator, irruit in certamen: & Olympium quidem non offendit: (iam enim ille, tanquam res ei rectè successissent, reuersus est in ciuitatem) in Iohannem autem incidens nouum Patriarcham, testificatur & denunciatur, ne Seuerum admittat in communionem: sed tueatur potius synodum Chalcedonensem, & pro ea ad sanguinem vsque periclitetur. Quod quidem facit ille, reueritus patrum protestationem, omnino oblitus conuentorum cum Olympio.

Cap. 79.

Impius Imperator quod exegerit ab Episcopo Hierosolymæ.

Propter quæ iratus Imperator, Olympium magnæ condemnans stultitiæ, illum quidem statim deponit de magistratu. Cum eum autem tradidisset Anastasio, & eum constituisset Ducem totius Palæstinae, illum mittit. Ille verò cum quamcelerimè venisset Hierosolyma, & ne solo quidem verbo impertisset Patriarcham, sed solum spectaret gratiam Imperatoris, & pro honore ei dato sine ratione, ei vicissim præstaret officium magis experti rationis, eum statim conijcit in carcerem, impudenter vim affrens, & in difficilem adducens necessitatem, vt synodum quidem Chalcedonensem seu abrogaret & confirmaret, amplecteretur autem & defenderet Seueri communionem. Sed ille cum rem communicasset Zachariae, qui præerat Cæsarensibus, latentè consulendo de ijs, quæ erant proposita, callida arte subterfugit necessitatem. Ea autem erat: Pollicitus se omnia facturum, quæcumque Dux iuberet, prompto & alacri animo, si relaxaretur à custodia, postquam duo soli dies præterissent: Nè vi, inquit, videamur parere iussis Imperatoris, ita dimittitur è carcere. Deinde vna nocte multitudo eorum, qui erant circumcirca monachorum, conuocatur in templum Stephani primi martyris, specie quidem, vt qui esset manè celebraturus commune festum primo martyri: reuera autem eos aduocans ad auxilium orthodoxæ fidei: vt sic magis hæreticorum coërceret arrogantiæ. Diluculo ergò congregata fuerat multitudo monachorum, partim quidem ex ijs, qui fuerant illic cōgregati monachi, sicut dictum est: partim autem de more veniens ad synaxim: partim verò, quæ concurrerat ad videndū Hypatium, qui erat consobrinus Anastasij Imperatoris, modò seruatus ex captiuitate, erat enim templum quoque capacissimum multitudinis. Aderat autem ipse quoque Dux, vt eo teste abrogaretur & abdicaretur synodus Chalcedonensis.

Cap. 80.

Iohannis Episcopi anathema in hæreticos.

Hypatius consobrinus Imperatoris, suam declarat fidem.

Protinus ergò ascendit suggestum Iohannes, vtraque manu tenens Sabam & Theodosium pietatis propugnatores. Cum se autem sustinuisset aliquantulum, visus est sensim susurrantem audire multitudinem, & dicentem oportere ferire anathemate eos, qui non rectè sentiunt. Hoc ergò ille cum tanquam diuinum aliquod signum accepisset, & cor habuisset repletum audacia, vnam emittit vocem cum multitudine: Si quis ea sentiat, quæ Eutyches, Nestorius, Seuerus & Soterichus Cæsareæ Cappadociae Episcopus, sit anathema. Tunc sentit Dux fraudem, & veritus populi consensum vnanimem, satis habuit, si se subducens silentio fugeret: & abiit Cæsaream. Qui autem remanserat consobrinus Imperatoris, iureiurando affirmavit diuinis patribus, se non venisse, vt communicaret malæ Seueri opinioni: sed vt loca adoraret veneranda, seque velle potius communicare eorum sanctitati. Dataque Sabæ magnam vim pecuniæ, & iubet eam distribuere omnibus, qui illic erant, monachis: simul quidem ostendens suam in Deum fidem, & quam erga illum habebat pietatem & reuerentiam, efficiens manifestam.

Cap. 81.

Cum autem beato Sabæ sic processisset è sententia certamen, quod pro recta fide susceptum fuerat, sciens ille Imperatorem hæc non esse passurum, sed pro ignominia & dedecore id habiturum, & ægrè laturum, & omnibus modis operam daturum, vt se vltificatur, congregato toto cœtu monachorum, vbi cum eis rem conuulisset, simul scribit epistolam ad Imperatorem, quæ hoc modo habebat: Dominus

nos Iesus Christus, omnium rex æternus & Deus, excelsi post illum regni sceptrâ potestati sua benignitate tradidit: re vera volens omnibus quidem sanctissimis Ecclesijs, præcipuè autem matri Ecclesiarum, bonum pacis conciliare per vestram in Deum pietatem. Sciunt verò omnes, quòd cum ab hac Ecclesia cœpisset verè magnum veræ religionis mysterium, peruasit vsque ad fines orbis terræ: quod quidem nos horum diuinorum locorum habitatores, ab alto à sacrosanctis acceptum Apostolis, sanum & integrum in hodiernum vsque diem conseruauimus, & in æternum Christi gratia conseruabimus, à recta verbi semita minimè deducti ab aduersarijs, aut corrupti profanis & vanis eorum vocibus. In hac ergò inreuerata, & in quam nulla cadit reprehensio, fide, cum nutritum & educum ab ineunte ætate fuerit vestrum imperium, venit nobis in mentem admirari, quem admodum in diebus vestræ pietatis tantus tumultus & tanta perturbatio inuasit matrem harum ecclesiarum, vt ne parcatur quidem ijs, qui Deo ministrant: sed sacerdotes & monachi, qui virtutem sequuntur à pueris, modesteque & silentio vitam transigere delegerunt, in conspectu Iudæorum & quorundam aliorum gentium, ab ipsa sancta Sion, per mediam ciuitatem, turpiter trahantur & intemperanter, & in profana quædam loca expelluntur: quin etiam cogantur nonnulla facere ad rectæ fidei labem & reprehensionem, ad eò vt qui huc veniunt voti causa, pro utilitate animæ recedant repleti scandalis & offensione. Rogamus ergò vestram potentiam, vt nos quoque aliquandò à tantis malis relaxemur, quorū omnium author & origo est Seuerus, cui, vt in Antiochena præsideat Ecclesia, mandatum est ad poenam nostrorum peccatorum, ad malum quidem prius suæ animæ, & totius Ecclesiæ multitudinis. Quomodo enim non est absurdum, nos qui sumus Hierosolymitani, modò doceri de fide, & qui fuimus omnium patres ad verbum pietatis, tam serò videri didicisse veram religionem? Quomodo non est hinc manifestum, quòd hæc, quæ recenter apparet & videtur esse correctio rectæ & sanæ fidei, quæ fuit tradita à patribus, non est reuera correctio, sed peruersio & adulteratio potius eius, quod rectè habet, eius susceptæ mercedem ijs, qui persuadentur, procuras animæ interitum? * Non ergò nec patiemur aliquid aliud addere præter ea, quæ decreta sunt à trecentis & decem & octo patribus, qui fuerunt Niceæ, & tribus quæ postea consecutæ sunt synodis: neque quicquam aliter innouare: sed pro eorum animas profundere, & innumerabiles, si fieri possit, mortes parati sumus suscipere. Pax autem Dei, quæ superat omnem intelligentiam, fidem nostram custodiet sanctam, & sedabit tempestatē, quæ est aduersus eam excitata, nutu vestræ potentia, ad eius gloriam, & decus pij vestri & religiosi imperij.

Ceterum Imperator quidem cum hæc accepisset epistolam, in aliud tempus diluit respondere, eum enim tunc vocabat quædam barbarica expeditio. Nobis autem sunt reliqua adijcienda huius viri narrationibus. Post iniustum illud Eliæ Palæstinae Antistitis exilium, famæ quædam & penuria rerum necessariarum, siccitas quoque & locusta, & graues quædam plagæ, integris quinque annis oppresserunt Palæstinam. Cum verò essent septem, quæ ab ipso constituta fuerant, monasteria, & quorum ipse curam gererat, nulli eorum redditum ac prouentum prouidit: sed cum Deo eorum omnem mandasset curam, & ea similiter premerentur rerum omnium inopia, ille nō modò nihil vile & abiectum est locutus: sed etiam conuocans Præfectos monasteriorū, suadebat vt propter hæc nihil angerentur animo, neque de corpore quicquam essent solliciti: sed fidem haberent patri, qui sciebat eos his indigere, & omnipotente sua dextera ea suppeditabit. Cum sic ergò statuisset Sabas, magnoque & excelsio esset animo præditus, in ea, quæ ei parebat, Laura ad eò defecerant necessaria, vt ne suppeteret quidem panis ad Deo sacrificandum & offerendum. Accedit ergò is, cui commissum fuerat ministerium, significans calamitatem: & simul appropinquare diem Dominicum ei in memoriam reuocans: & quòd non poterit vtriquè celebrari diuinum mysterium, cum neque panis sit in Laura ad oblationem, neque aliquid aliud ex rebus necessarijs. Sed hac quidem ille.

Magna autē illa reuera & admirabilis anima, ne sic quidem desperauit de Dei curatione, & arcanis & ineffabilibus vijs prouidentia: Sed ego, inquit, nequaquam prohibebo sacrum Dei ministerium. Tanta verò rerum necessariarū indigentia, præbebit nobis aliquem sacrarum rerum thesaurum ad sacrum celebrandum mi-

Epistola S. Sabæ ad Imperatorem.

Sacerdotes & monachos hæretici persequuntur.

Seuerus, à quo accepti hæretici orti.

Pulcherræ quadratæ in nouis temporibus.

Philip. 4.

Cap. 82.

7. monasteria S. Sabæ.

Matth. 6.

Magna penuria in Laura eius.

Cap. 83.

Ministerium: sed est fidelis, inquit, qui iubet crastinum manere liberum à sollicitudine, quod attinet ad usum corporis. Et cum nondum aduenisset dies Dominicus, veniunt quidam ad ipsum tanquam consulto missi à providentia, simul ferentes onus triginta iumentorum. Onus autem erat frumentum & vinum & oleum, & alia monachis apta ad alimentum: ad eò ut Laura propemodum esset angusta ad capiendum res esculentas. Statim ergo diuinus Sabas ei, qui indigentiam parca & sordide ei obiecerat, Quid ais, inquit, sacrumne dimittemus ministerium? Ille autem intelligens interrogationem esse reprehensionem cogitationum, quæ non satis erant validæ ad sperandum in Deo, præcidit ad eius pedes, perens veniam, & pro tam liberali paritate vehementem inferens poenitentiam: & ille citò eam dat discipulo, & ea quæ oportebat suadet, dicens non oportere esse tam paruo & abiecto animo: sed à spe diuina firmiter dependere, & quod dicit diuinus Dauid, curam iactare in Dominum: cui nos longè magis, quam parentibus, curæ sumus. Cum in his esset beatus Sabas, accedunt quidam monachi ex ijs, qui erant in spelunca, dicentes: Modò quidam pastores non solum securè immittunt pecora agris Lauræ: sed ipsi quoque crebrò sine pudore ad Lauram ventitant, illinc magna licentia alimenta exigentes, rumultuque & strepitu fratres implentes quotidie. Ille verò præcepit pastoribus admodum placidè & benignè (ut erant eius mores humani & mansueti) ut deceterò abstinere à via, quæ ducit ad Lauram, & nè talia amplius aggredierentur. Illi autem, quæ dicta fuerant, nihil facientes, cum nihil omnino cessissent, re ipsa docentur non contemnere mansuetudinem, quæ in Deo multa potest. Protinus enim admirabiliter quidem & præter opinionem arceat lac vberibus gregum: intereant autem nupèr geniti foetus pecorum, cum eis esset miserè exclusum nutrimentum. Cum ergo sensissent pastores se luere poenas suæ in Sabam inobedientiæ, ad ipsum veniunt, casum miserabiliter desentes, peccatum suum acriter confitentes, neque se deinceps ingressuros esse viam, quæ ducit ad Lauram, constanter affirmantes. Ille autem tam celeri poenitentia veniam concedit celerior, & protinus benedictione soluit calamitatem, & eos liberat à supplicio. Nam simulatque ille benedixit, mox solutæ sunt vberum pedicæ, & lac profusè manabat, & agni alebantur, & crescebant, & pastoribus in gaudium mutata est tristitia. Hinc magnus ille à superna motus providentia, venit ad visitandum Eliam Patriarcham, annos iam natus octoginta. Erat autem, ut iam diximus, Elias in exilio. Secum verò duxit Stephanum & Euthalium, qui ipsi quoque præerant aliquibus monachis. Cum ergo cum eis Sabam vidisset Patriarcha, qui erat in exilio, & gaudium fuit repletus, & omnium præsentium malorum quodammodo est oblitus. Eiusmodi res est anima, quæ luctatur cum calamitatibus, & condemnata est alienam domum habitare pro sua, si solummodo notos adspexerit oculos, hoc minuit molestias, & affert magnum solatium calamitatis.

Cap. 84. Cum illos ergo ad eò lubenter vidisset Patriarcha, cum multis dies apud se retinuit, neque eum volebat omnino dimittere: sed quotidie circa horam nonam iam è domo procedens (toto enim alio tempore in grato permanebat silentio) sermone & alimèto eos impertiebat, amicè & sincere cum eis vitam agens. Cum vno itaque die illi venissent, ut consueuerant, (is autem erat nonus Iulij) cunctabatur egredi Patriarcha. Et illi quidem expectabant, cibum minimè tangentes: Patriarcha verò media iam nocte egressus, lachrymosos habens oculos, Vos, inquit, cibum sumite. Non est enim mihi ocium. Illis autem diligenter sciscitantibus, quidnam ei accidisset, quòd tam tardè esset egressus, & cur tristis esset, & essent eius oculi suffusi lachrymis, ille acerbè eiulans, O beate pater, inquit, ad Sabam intuens, Heu, inquit, hac hora mortuus est Imperator Anastasius: & oportet me quoque omnino decimo die post eum excedere, ut causam nostram agamus ante horribile tribunal. Hoc ipsum quoque apertum fuit beato Sabæ, & illa nocte, qua visione dignatus est Patriarcha, dicitur ipsum quoque vidisse fulmina, quæ desuper immittebantur, in Imperatorem, & eum veluti persequebantur, ut interimerent: cum autem fugientem in regiæ penetralia, turpiter effudisse animam. Sed mors quidem Imperatoris, ut quæ apparuerant visiones significabant, statim fuit audita. Deindè vita quoque excessit Elias Patriarcha, sicut ab ipso prædictum fuerat.

Cum

Cum ergo post Anastasium Iustinus piè assumpsisset imperium, & per vniuersum orbem terræ misisset edictum, ut Orthodoxi quidem remitterentur ab exilio: Chalcedonensis autem synodus scriberetur in sacris tabulis, & veteres honores redderentur Orthodoxis, & rursus tranquillata fruerentur Ecclesia. His sic factis, & Iustinus Imperatore reuerfa rursus fide orthodoxa, erat quidem beatus Sabas natus plusquam octoginta annos ætatis, & corporis imbecillitate & senectute, & longa illa & intensa virtutum exercitatione afflictus & maceratus. Verum enimvero etsi ita se haberet, prompto tamè & alacri animi studio florebat ac vigebar: & quos propter Christum suscipiebat labores, præfererat omni quieti & animi relaxationi. Vnde etiam omnia postponens zelo, quo ducebatur pro fide orthodoxa, statim profectus est per Cæsaream & Scythopolim, vbi quæ prædicans pium illud edictum Imperatoris, & in tabulis ecclesiarum inscribens quatuor synodos: & alios quidem ex eis, suasionibus & admonitionibus, alios autem etiam reprehensionibus reuocans: & omnes perfundens suaui melle suæ doctrinæ, & optimè inducens ad fidem orthodoxam. Erat autem Scythopoli vir Scholasticus, nomine Iohannes, bonus animo, & vitam suam virtute exornans: qui de quodam Syluano, genere quidem Samaritano, autoritate autem insigni, & multam aliam narrabat improbitatem & animi vitium, & dicebat etiam eum maximè insectari Christianos. Hæc cum magnus ille audiuisset, quadam prædixit de Syluano, quæ non ita multò post effecti sunt conuictio: quomodo etiam paulo post ostendit oratio, nempe igne in media vrbe accenso malum malè esse periturum. Quid ergo? Sufficiunt ne hæc ex viri miraculis, an adhuc stulti vestraures & sunt arreptæ, & nondum sunt satiata tam pulchris & pijs narrationibus? Conuertenda est ergo oratio ad ea, quæ deinceps sequuntur. Nam in his quoque est gratia similis, & operatio miraculorum.

Verfabatur vir quidam in quodam monasterio ex ijs, quæ sunt Scythopoli, nomine Iohannes, qui à congressione hominum separatam quietamque, in silentio vitam ab ineunte ætate susceperat. Is animæ quidem oculos valentes habebat & sanos, & per ipsos sæpè præuidebat futura: corporis autem oculi luce carebant, & nec minimum quidem splendorem admittebant. Causa verò erat eius per totam noctem assidue vigilia, & fontes lachrymarum, & senectus iam profundissima. Dicebatur enim vixisse plusquam centum annos: quorum octoginta quidem transiit in eodem monasterio: quinquaginta autem permansit nusquam progrediens. Cum eius multo sermone vbi quæ fama celebraretur, peruénit etiam vsque ad ipsum Sabam. Qui, cum eius conueniendi teneretur desiderio, iter ad eum est ingressus. Mulier autem quadam in illa via iacens, laborabat iam multos annos fluxu sanguinis: neque poterat malum omnino comprimi, vincebatque artem medicinæ, & manum. Emittebat verò tetrum quoque quendam foetorem, minimè tolerabilem: ad eò ut propter hoc ipsum afficeretur maiori animi ægritudine, ut quam fugerent omnes & auerterentur. Ea ergo postquam sanctum solum senserat transire, supplicationibus & eiulatibus eum prouocabat ad morbi curationem. Ille autè acerbis illis cedens clamoribus, velociter ei opitulatur: & solo tactu manus morbum cõprimit. Deinde cum huius rei fama permanisset ad multorum aures, vir quidam ad sanctum accedit cum sua filia. Luctabatur verò illa cum tetra dæmone, & patri vitam faciebat acerbam, & planè non vitalem. Ea ergo cum magno calore allata, valdè miserabiliter rogabat pater sanctum, aut, ut id ipsum melius dicam, paternè. Quam obrè miserus Sabas, & respiciens preces miserabiles, ut qui erat re vera clementissimus, & apud se paratam habebat consolationem, puellam vngit oleo Crucis, & cum eius, qui in eam actus est, nomen dixisset, eam statim liberat à morbo, parentique eam tradit sanam & mente & corpore.

Atque sic quidem Sabæ animæ diuina quadam insidebat gratia, quæcunque ipse petisset, operans admirabiliter: & corpus quidem semper habebat cedens eius voluntati, ut neque defatigaretur laborum assiduitate, neque voluptate rursus remitteretur. Nam toto quidem tempore ieiuniorum permanebat ieiunus. Solebat autem semel tantum vesci in hebdomada. Si verò aliquandò ab aliquo vocatus esset ad coenam, aut ipse rursus aliquos conuiuio exciperet, bis sæpè vescens in die, nihil damni ac detrimèti sentiebat stomachus. Deindè postquam redisset Scythopoli, admodum incundus autem & optatus apparens Iohanni Hierosolymitano Pontifici, (quod intercesserat enim tempus, auxerat desiderium, ut solet amicorum)

Dddd 4

ab

Marth. 6.
Mira Dei
providentia
res necessa-
riæ ei suppe-
ditantur
abundè.

Psal. 54.

Vitio diuina
in pro-
teruos pa-
stres peccatum.

Mira vis
benedictio-
nis S. Sabæ.

Cap. 84.

Elias patri-
archa in ex-
ilio diuini-
tus discit
obitū Ana-
stasij Impe-
ratoris.

Cap. 85.
Iustinus
suggedit
Anastasio
Imperato-
ri.

Zelus S. Sa-
bæ in con-
uersionis
haereticis.

Prædictio
S. Sabæ de
Syluano
impio.

Cap. 86.
Iohannes
monachus
alliduis vi-
gilijs & la-
chrymis a-
mittit la-
men.

Præclarum
miraculum.

for. clamor-
re, vel labor-
re.

Aliud mi-
raculum.

Cap. 87.
Nota sit-
gularè gra-
tiam absti-
nendi.

ab ipso vocatus esset ad conuiuium, quoniam vna etiam aderat Antonius Episcopus Aſcalonitanus, qui erat frater Archiepiscopi, cum illi Sabam medium intercepissent, illi amice propinabant, & pro viribus eum inuitabant & accipiebant. Sed neque rursus sancto erant manus ociosae: sed vt par erat, remota omni fictione & simulatione, vescebatur appositis. Aderat autem diuinus quoque Theodosius, qui erat ei valde amicus & familiaris, vt iam a me saepe dictum est: qui cum veluti quoddam condimentum, vellet mensae speciosam aliquam & gratam iniungere orationem, vrbane admodum & lepide inferens, dixit diuinum Sabam ita esurire, vt ne vos quidem ambo, aiebat, qui sufficitis ad totam simul alendam Palaestinam, post beati Sabae generosae contigerat animae. Erat autem summa modestia praeditus, & moribus lenis ac facilis. Et ad eum quidem conueniendum facilis patebat aditus: erat vero in sermone iucundus, & moribus quidem simplicissimus: prudentia autem constantissimus, charitatem non fictam & synceram apud omnes conferuans. Erat vero valde affectus in Theodosium, ad eum vt quotidie ad se inuicem ventitarent, & inter se de virtute conferrent, & essent ambo instar luminarium omnibus, qui vitam amplectebantur monasticam. Sed ille quidem eorum, qui vitam exercebant communem: hic autem, Sabas, inquam, eorum qui a congressione separata & quietam, susceperat praefecturam. Dicitur certe, beatum Sabam vrbane saepe dixisse diuino Theodosio, illum quidem puerorum, se autem esse praefectum praefectorum.

Amicitia
ingens inter
Sabam &
Theodosium
Abbaes.

Cap. 88.

Insignem
raculum.

Sed eo reuertendum est, vnde digressi sumus, & ijs, quae dicta sunt, addenda sunt quae sequuntur. Appetente iam fine anni quarti, quo aquae penuria & siccitas, & alia mala his cognata, Palaestinam inuasent, accedunt ad Sabam monachi speculatae, petentes vt illinc recederent. Neque enim se posse amplius manere, neque resistere tantae aquae inopiae. Quocirca ille quidem partim adhortatus, vt forti & excelso animo ferrent quae ingruerant: partim autem eos paternè admonens, persuasit vt rursus permanerent in Laura. Ad vos enim, inquit, veniet Dei misericordia, & ros cito ab eo descendet. Tertio deinceps die finem acceperunt, quae promissa fuerant. Repente enim erumpens vehemens pluuia, eis impleuit aquarum receptacula: & quod est maximè incredibile, illis solis delapsa est pluuia, qui cogitauerant à Laura recedere. In omnibus autem illius, quae circumcirca erant, monasterijs, ne minima quidem gutta descendit. Hinc factum est, vt monasteriorum, quae erant circumcirca, praefecti ad eum confluere, desidentes & lamentantes, & dicentes: Quid peccauimus Pater, quod non ad nos quoque per tuas preces aqua cecidit, quae aquae laboramus siccitate, & valde desideramus benignitatem & refrigerationem? Ille autem paucis verbis eos liberauit à magna illa animi afflictione, sic dicens: Nunc quidem misit Deus benedictionem ad eos, qui egent maximè: sed neque vos diu despiciet. Neque vos aqua deficiet, donec dederit pluuiam super terram. Iam vero instabat Dominica dedicationis, & cum aquae penuria diutius produceretur, omnis autem fons propemodum deficeret, & nec in se quidem paruum seruaret aquae vestigium, sed multi id eò miserè perirent: Iohannes Antistes Hierosolymitanus, valde suspectam habens multitudinem, (solet enim, cum laborauerit inopia alicuius rei necessariae, seditionem protinus agitare, & aliorum facultatibus parare insidias) omnes partes obibat, loca locis mutans, & puteos fodiens, humidiora loca profcindens, & fossas perferutans, & à nullo abstinens, quod ei occurreret. Sed hoc nihil proficiebat. Omnia itaque spe abiecta, sedebat decæterò mœstus, & apud se desens communem vrbis calamitatem.

Cap. 89.

Cum is ergo ita esset affectus, & communem casum, suum luctum esse duceret, quidam ex eius amicis, Summus nomine, volens esse particeps solitudinis, & quoad eius fieri posset, illius consolari aegritudinem: quoniam aliunde inuenire non poterat mali solutionem, accedit ad eum, narrans de pluuia quae eruperat, & de diuinis illis signis, quae facta fuerant Sabae precibus: & consulit, vt eum ad se accersat, & vehementer roget, vt hanc eis alleuet calamitatem, & cessare faciat plagam, quae tam grauiter infligitur. Ille autem persuasus, cum eum accersisset, & ad eius pedes procidisset, oēs adhibuit preces, vt sanctas manus ad Deum tolleret, quas ipse solet respicere, & eius misericordiae viscera in mentem reuocaret, & efficeret, vt qui est bonus, eos benigne

benigne adspiceret, & eis reconciliaretur, & solueret calamitatem siccitatis, quae eos opprimebat. Cum is autem differret, & rem suas vires superare diceret, Episcopus non cessat obsecrare, & genua preſare, & nullum praetermittere modum supplicationis: (Quid enim ad deprimendum & deiciendum animum est calamitate vehementius, & maximè ea, quae tam multos tandiu affligebat?) nesciens deinceps, quid ageret mitissimus Sabas, se includit in domuncula, iubens illos quoque simul preces fundere. Deinde ille quidem inrensae vacabat orationi, & pro eis fundebat preces. Tertius iam dies praeterierat, & circa primam noctis vigiliam repente conuertuntur nubes, & ex serenitate mutato aere in profundam caliginem, vehementer erumpens pluuia, replet quidem aqua fontes: torrentibus autem sua reddit fluentia, & vniuersam simul ciuitatem ad vno animo & vno ore gratias Deo agendum excitat. Et haec quidem sic.

Cum autem multum temporis intercessisset, & magno Sabae ad octoginta & sex annos aetas prouecta esset, decedit quidem Iohannes, relicto successore Petro, viro virtute insigni. Tertio autem deinceps anno Imperator quoque Iustinus valde iam prouectae aetatis, & alioqui oppressus morbo corporis, cum ad administrandam rempublicam non amplius sufficeret, deponit imperium, Iustiniano patruſe suo constituto pro se Imperatore, qui erat patricius, consul & dux exercitus, & qui iam fortiter rempublicam gerere erat aggressus. Sed de Iustiniano quidem dicere interim differamus: immoremur autem in ijs, quae admirabiliter à sancto Saba facta sunt in Petrum successorem Iohannis: quae quidem velim nolim ad se trahunt orationem, & sunt alijs longè iucundiora & gratiora. Nam is quidem veniebat assidue in solitudinem ad diuinum Sabam, & eandem in eum seruabat reuerentiam, quam priores Patriarchae. Interim vero cum morbus inuasisset sororem, (erat enim ei soror nomine Hefychia, non vulgaris virtutis) & cum omnis ars medicorum abiectisset spem eius curationis, ipse non minus, quam illa, animi mœrore confectus, & nullum inueniens medicamentum calamitatis, ad diuinum Sabam statuit confugere, vt videret an aliquam assequeretur clementiam. Ipse autem cum accessisset ad aegrotantem morbo incurabili, & tunc manu fecisset signum Crucis, non differendo, sed continuo eam sanam reddit fratri. Talem ergo Episcopus inuenit remunerationem sui in Sabam honoris.

Tunc vero, cum & quae à me superius dicta est, Iuliana è vita excessisset, eorum qui apud ipsam erant Eunuchorum fidelissimi, qui iam longo antè tempore erant beato Sabae amici & familiares, accedunt ad ipsum, afferentes cumulos pecuniae: pro quibus nullam aliam petebant remunerationem, quam solum, vt referrentur in numerum suorum monachorum. Ille autem cum non posset suam legem solvere, neque Eunuchorum & imberbium aliquem in suam Lauram admittere, cum multis admonitionibus & sermonibus apud eos esset usus, & eos confirmasset ad futurum, ipsos emittit ad B. Theodosium. Illi vero paulopost Patriarcham conuenientes, petunt ab ipso quendam locum, volentes in eo degere separatim, & sibi solis & Deo vacare. Ille autem cum Alexandro Eliae monasteriorum praefecto eos commendatos, apud ipsum aliquo breui tempore deposuisset, apud se consultabat, quemnam eis locum tribueret, & quemadmodum finem imponeret eorum voluntati. Interim vero pecunijs illectus Alexander, non stans pactis illis conuentis, quae cum Elia inièrat, diuidit Eunuchis monasteria, cum ad ea nullum laborem nec operam prius conuulisset, quae ille multis laboribus & sudoribus construxerat. A quibus vnum ex monasterijs in hodiernum vique diem nominatum est Eunuchorum. Sed de his quidem satis.

Cum iam autem imperium assumpsisset Iustinianus, & rerum suscepisset administrationem, agebat quidem beatus Sabas nonagesimum & vnum annum: finem vero vitae acceperat diuinus Theodosius: qui in Palaestina quidem erat populus Samaritanorum, cum Iulianum quendam, qui ipse quoque erat Samaritanus, sibi regem creassent, multas iniurias faciebant Christianis, ecclesias depopulantes & exurentes, Christianos afficientes supplicijs innumerabilibus, & deinde etiam occidentes: & in vicis finitimos facientes incursiones, & captas sanctorum rumpentes, & igni mandantes. Quae quidem maximè fecerunt in locis, quae erant circa Neapolim: vt qui Episcopum quidem gladio interemerint: quosdam autem presbyteros comprehenderint: & primum quidem membratim & frustatim eos disseuerint,

Modestia
S. Sabae.

Oratione
sanctus pluuiam imperat à Deo.

Cap. 90.

Petrus Hierosolymae Episcopus.

Iustino abdicanti successit Iustinianus.

Signo Crucis ter edito repente sanatur morbus incurabilis.

S. Sabas, Cap. 91.

S. Sabas eunuchos & imberbes in sua non recipit Lauram.

Cap. 92.

Samaritanum Iulianum regem sibi conſtituunt, & affligunt Christianos.

Nota quod hodie imitentur haeretici.

rint, & deinde eos cum martyrum reliquijs frixerint in sartagine, & nulli probro & contumeliae parerint in Christianos. Hæc postquam renunciata fuerunt Imperatori, aduersus illos magnas emittit copias: quæ cum eis manus configentes, & multos alios interimunt, & ipsum etiam Iulianum. A quibus Sylluanus quoque tunc Scythopoli comprehensus, in ignem inicitur, & ita acerbum accipit vitæ exitum, vir qui multis probris & contumelijs affecerat Christianos, & ideò, ut arbitror, pulchrè ad hoc diuina referuatus erat iustitia, ut sic lucret supplicium sufficiens, & finem acciperet: quod non multis antè diebus de ipso dictum fuerat à Saba. Deinde quidam ex eius comitibus, nomine Arsenius, illustris dignitate, ad falsam fingenda, & confundendam veritatem omnium callidissimus. Is cum post tetrum Iuliani interitum venisset Constantinopolim, & accessisset ad Imperatorem, & cum ipso & eius cõiuge, nescio vnde, ei magna intercessisset familiaritas, multa quidem dicit, ad magnam autem iram eos accendit aduersus Christianos, qui erant in Palæstina, dicens eos vel maximè fuisse authores & causas seditionis Samaritanorum, & dignos grauissimo supplicio.

Arfenij cuiusdam calumniam.

Cap. 93.

Hæc postquam in Palæstina renunciata fuere Patriarchæ, eum statim subit misericordia eorum, qui falsò accusabantur: & accedens ad beatum Sabam, eum vehementer rogauit, ut abiret & fungeretur legatione apud Imperatorem, & excogitatum reselleret calumniam, & Christianos liberaret à tantis periculis, nihil aliud futuros, nisi diaboli linguæ trophæum & improbitatis. Ille autem paruit, & nullo interiecto spatio, iter statim arripuit: eratque reuerà præter fidem id, quod cernebatur, nempe hominem, qui in tam imbecilla lababatur senectute, & quem parerat in lecto se quieti dedere, citra moram tantum iter inire, minimè cedentem, neque fenile quippiam aut languidum, remissum, ve sustinentem: sed perindè atque ætate adhuc vigentem, & magnam corporis imbecillitatem vincentem copia prompti & alacris animi. Cum iam autem peruenisset ad suburbia Constantinopolis, Imperatori quidem significatur aduentus: & ipse statim mittit vnum ex iuuenibus

S. Sabas valde grandævus, ite legatus ad Imperatorem.

Admodum honorifice accipitur ab Imperatore.

Imperator eius perit benedictionem.

Diuinitus edoctus Sabas nò vult soluere vinculum sterilitatis ab Imperatrice.

Cap. 94.

Imperator autè Iustinianus in sanctum tantam ostendit pietatem & reuerentiam, ut cum eum conuenisset, non solum remisit iram, quam iam olim conceperat aduersus Christianos, qui erant in Palæstina, sed etiam Samaritanos * plenè expulserit è ciuitate, & eorù synagogas deinceps prohibuerit: & de illis hanc legem tulerit, nè essent alter alterius hæredes, nè per successionem opes eorù crescerent &

for. * planè

amplificarentur. Quinetiam ut interficerentur, quicumque eorum fuissent authores seditionis. Quamobrèm timorè affectus Arsenius, qui erat ipse quoque vnus ex Samaritanis, cum humano, metu quoque diuino concurrente, supplicem à Saba contulit, ut ab ipso baptismum acciperet: & tam piam impetrat petitionem. Sed hæc quidem postea. Imperator autem cum talem sanxisset legem aduersus Samaritanos, & sic ea propter quæ venerat, sancto esset gratificatus, nò hucusquè sinit promissum & alacrem animum: sed se extremum damnum accipere existimabat, si non eam regalibus & splendidis afficeret beneficijs, & fidei esse abundantiam ostenderet suam in eum munificentiam. Cum eo certè assiduè colloquens, & cum honorans, sicut prius Anastasius, vehementer instabat, ut aliquod pecuniæ vestigal subreptis ei monachis constitueret. Ille autem, Vestigalium quidem, inquit, & pecuniæ, quantum satis est ad vsus necessarios, ille nobis prouidebit, qui populum non obediens copiosè aliquandò aluit in deserto, & aquam eduxit è perra: & qui non solum necessaria, sed etiam sæpè quæ redundant, suppeditat. Tibi autem, o Imperator, si tantæ est curæ, ut nobis gratificeris, ad sunt alia quoque non parua, & non contemnenda occasione, per quas poteris in nos tuam exercere liberalitatem. Nam & Palæstini, qui malè sunt affecti à Samaritanis, & quorum magnæ quidam prædæ sunt abactæ, multa verò ædificia & diuina templa, & mancipia præterea & greges, frumentumque & alios fructus viderunt exuri ante oculos, & nunc non habent, vndenàm sibi victum quotidianum cõparent: supplices petunt aliquam ad tempus immunitatem, ut se parum recerent ac reficiant, & rursus possint sufficere annuis soluendis muneribus: & qui ad adorandum viuificum sepulcrum veniunt in sanctam ciuitatem, ipsi tecto opus habent, ut se parum recerent à labore iumentis: & maximè si quis eorum aliquandò in morbum incidit, postulant necessariam corporis curationem. Quinetiam quod à Patriarcha Elia prius coeptum ædificari Deiparæ Virgini templum, multis adhuc indiget, nec satis est instrumentum ornamentis: & quæ sunt meis constructa manibus monasteria, cum nullum in propinquo habeant præsidium, in quod se recipiant, nullo negotio capi possunt ab inimicis, & prima incursione venire possunt in manus hostium. Ante omnia autem, Arrij, Nestorij & Origenis dogmata conturbant Ecclesias, nec sinunt eas purè tranquillitate: & ideò à tua potentia magnum est adhibendum studium, ut omnibus viribus ea tollas de medio, & tantum malum procul expellas. Hæc si feceris, bonam spem concipio, & in Deo confido, fore ut mox diues sequatur remuneratio, Romaque vniuersa & Carthago, & quæcunque amiserunt, qui ante te imperant, cõuertantur rursus partes tui imperij. Et fuerunt hæc quidem piæ & in commune viles beati Sabæ petitiones apud Iustinianum.

Iustiniani multa erga S. Sabam beneuolentia.

Exod. 16. & 17.

S. Sabas orat Iustinianum pro Palæstina.

Arrij, Nestorij, & Origenis dogmata conturbant Ecclesiam.

Cap. 95.

Operæ precium autem est quærere, cur prætermisiss alijs hæresibus, Arrij solum meminisset, Nestorij & Origenis. Fortasè enim quibusdam simplicioribus videbitur eis assentiri, & ideò harum trium solum meminisset. Quanam ergò de causa harum meminisset? Quòd alia quidem hæreses non valde tunc vexabant Ecclesias. Secta enim Ariana cum Gotthos occupasset, & Vandalos, & Gepidas, & comprehendisset totum ferè Occidentem, omnes ferè ex aquo pestifero repleuit exitio: Nestorij verò & Origenis hæresis morbo multi monachi laborabant, & timendum erat, nè alios attraherent ad malorum societatem. Nam cum quidam nupèr conuenissent monachi Byzantium, visi sunt quidam tenere dogmata Theodori Mopsuestiæ: rursus autem Origenis dogmata defendere, Leontius, qui erat ipse quoque monachus, genere Byzantinus, qui erat vnus ex ijs, qui cum Nonno ingressi fuerant notam Lauram, quos postquam cognouit magnus Sabas, à suorù statim expulit conuersatione. Sed nobis reuertendum est ad seriem narrationis. Cum diuinus Sabas proposuisset tales apud Imperatorem petitiones, ille perindè ac iam diu sitis gratificari sancto, statim scribebat, imperabat, decreuerunt in omnem partem mittebat, omnia faciebat, nè hæc differrentur & in longum protraherentur: nè eorum quæ fiebant dilatio, tam pulchrorum beneficiorum obtunderet splendorem. Hæc quidem Imperator. Qui autem ei, qui frigidum solum aquæ calicem dedisset in nomine suo, pollicitus est, scilicet se daturum centuplum, non distulit remunerari & retere gratiam: neque promissum suum produxit in longum: sed ut magnus pollicitus est Sabas, simul atque Imperator per Præsides prouinciarum impleuit, quæ fuerat pollicitus, Africa vniuersa & Roma eius accesserunt imperio: & qui erant in Romam.

Matt. 10.

Iustinianus recuperat Africam & Romam.

in vtraque tyranni, Vittigis Romæ, & Gelimer Carthagine, eos pro liberis seruos, & pro regibus captiuos, & supplices accepit pro inimicis.

Cap. 96.

Sed cum huc deducta sit oratio, venit mihi in mentem huius viri constantia & animi generositas, quod nulla eum temporis necessitas coegerit ad illiberalem adspicere adulationem, aut se aliqua in re gerere seruiliter: (quod quidem difficiliter obseruari potest à viris bonis, & est factu admodum difficile) sed vsus est conuenienti aduersus omnes moderatione, honestatisque & philosophiæ magnam ducebat rationem. Hoc autem facile potest ostendi. Nam cum in eius petitionibus occupatus esset Imperator simul cum Tribuniano Quæstore circa eam, quæ vocabatur Magnaura, & in consilium eum adhibuisset, ille, cum iam venisset hora tertia, relicto Imperatore, Deo seorsum reddebat preces solitas, vacans sacris diuini Dauid psalmis. Cum Hieremias verò vnus ex discipulis ad eum accessisset, & dixisset, Quid hoc sibi vult, pater? Cum Imperator tantum adhibet studium, & vt tuas impleat petitiones vehementer laborat, tu, eo relicto, nunc agis alibi: ille admodum ingenuè respondens, Non est hoc alienum, inquit, ô fili. Nam & ipse facit, quod ei conuenit: & nos omnino id, quod debemus. Sed redeat nobis oratio ad ea, quæ proposuimus.

S. Sabas statim tempore relicto Imperatore perfoluit preces solitas.

Cap. 97.

Imperator mira facit ad preces eius.

Imperator ergo tanto studio affectus aduersus huius viri petitiones, per vniuersum orbem terrarum mittit decretum: & statim Episcopis, Antonio Afcalonitano, & Zacharia Pellæ, literis præcipit Imperatorijs, vt visant loca Palestinæ, quæ fuerunt exusta à Samaritanis, & habita ratione eorum, tributa alluerent. Visant autem templum quoque; Sanctorum, & quantum ipsa damnum acceperint à scelerata & audaci manu Samaritanorum, per illorum ipsorum facultates, aut publicas reparent pecunias, & in sancta ciuitate extruant nosocomium, & annuos ei dent redditus mille octingentorum & quinquaginta aureorum. Quinetiam aliam quoque domum, vt in ea habitarent, qui procul illuc veniebant, & Deiparæ templum eleganter extruant & exornent, & præsidium prope Lauram muniant, vt in inimicorum insultibus esset tutum monachis refugium. Præter hæc verò nominatim quoque declaratas hæreses tollant de medio, & præclaro subijciant anathemati. De his autem ferè omnibus Procopius quoque Cæsarensis in quinto libro de Iustiniani ædificijs, ab eo constructis, hæc sigillatim refert, ipsumque constructum Deiparæ templum accuratè exponens, eiusque pulchritudinem & magnitudinem nulli dicens esse similem, & id nonam vocari ecclesiam: cum Cyrillo conueniens, qui diuini Sabæ vitam conscripsit ab initio. Præterea autem de duabus quoque ædibus constructis illi suffragatur: quarum vna quidem est ad excipiendos hospites: altera verò ad recreandos eos, qui morbo affliguntur. Quinetiam illic constitutos multos pecuniæ redditus, & templorum renouationes, quæ exusta fuerant à Samaritanis, & propter inimicorum incursiones extructum præsidium, ei congruenter persequitur.

Hinc apparet, Metaphraste hæc Sabæ historiâ ornâsse stylo suo.

Cap. 98.

Cum has ergo constitutiones diuinus Sabas ab Imperatore accepisset in literis, & recessisset Constantinopoli, venit Hierosolyma. Cum autem illuc venisset, & magistratibus tradidisset literas, quas habebat imperatorias, illinc venit Scythopolim, vbi quæ prædicat decreta Imperatoris, docet ciuitates, compouensque; & instruens ad fidem orthodoxam. Deinde eos quoque, qui graui illa passi fuerant à Samaritanis, & alijs modis recreas, & tributorum immunitate consolâs. Hieremias autem monachus, cuius iam feci mentionem, cum nescio quo pusillo & abiecto animo motus, à Laura maxima recessisset, in quodam deserto torrente statuit habitare, qui quinque stadijs aberat à spelunca boreali. Cum illic verò fuisset magnus Sabas, & locum vidisset valde aptum, vt qui in rebus honestis non soleret cunctari, parum quandam aram & oratorium, & diuersas cellas intra paucos dies ædificat: & statuens, vt quidam monachi eas habitarent, eorum curam tradit Hieremiæ: & sic Dei gratia fuit locus in Lauram constructus, quæ floret vsque in hodiernum diem, Hieremiæ sortita appellatio. Cum Scythopoli autem, vt diximus, esset sanctus, ad eum accedunt Cyrilli parentes, qui fuerat olim sancto noti, & ei legibus amicitia coniuncti, qui ei commendant Cyrillum adhuc valde iuuenem: & efficiunt, vt ab eo impertiatu puer benedictione. Hic est verò Cyrillus, qui magni Sabæ vitam nobis conscriptam tradidit. Dicit ergo ille ipse Cyrillus: Cum me, inquit, magnus Sabas adspexisset, & salutasset, & sua dignatus esset benedictione, hic ex hinc, inquit patri, est meus discipulus. Doceatur ergo psalterium: eo enim opus habeo. Sedenim redeundum est, vnde digressi sumus.

Laura Hieremiæ conditur.

Cum

Cum ergo regiæ literæ fuissent ostensa Episcopis, & quæ factæ fuerant ecclesiarum euerfiones, subiectæ fuissent eorum oculis, prima quidem Palestinæ, vt quæ perfectam sustinuisse vastitatem, duodecim * centariorum publicorum fecit remissionem: Scythopoli autem, quæ minus damnum acceperat, non plusquam vnus. Postquam verò hæc rectè gesta fuissent à magno Saba, reuersus Hierosolyma, ad orationis sanctis locis, & ijs dictis, quæ quodammodo dici solent in exitu, venit ad maximam suam Lauram. In qua cum parum esset moratus, morbus quidam ingruens, illum verè fortem adamantem lecto tradit. Quod quidem cum significatum fuisset Patriarchæ, repente venit ad illum visendum. Cum verò venisset, & sic vidisset eum in cella iacentem, egenum rerum omnium necessariorum, quando oportet etiam suppetere, quæ redundant, & circa corpus omnem excogitare curationem, vt potè quod & morbus & senectus & longi labores possint vehementer cruciare: simplex ab eo contendit, vt exportetur ad sibi subiectam ecclesiam, vt possit illic frui aliquo ex ijs, quæ pertinent ad remissionem ac recreationem. Ille autem Patriarcha reueritus supplicationem, & illum exportatus, iacebat cum ipso morbo luctans, & ab eo similiter confectus. Cum verò aliquantulum temporis intercessisset, ad eum diuina quædam aduenit visio, significans illius hinc futurum excessum. Statim ergo reportatus in cellam, cum vltima verba dixisset fratribus, & postremum eis dedisset osculum, & quidam Melitæ illorum commisisset præfecturam, viro idoneo cui id crederetur, à terrenis migrat ad caelestia, suam animam in manu Dei deponens, iam natus nonagesimum quartum annum. Erat verò quintus dies Decembris, quo mortuus est vir ille inclutus, & ad vitam quæ illic est, migravit, comitatus ab angelis & martyribus, vt paulopost ostendet oratio. Nunc autem per seriem procedat narratio.

Cap. 99.

* for. centenariorum, vel centenarium

visio Sabæ.

Obitus sanctissimi.

Cap. 100.

Honorifica sepultura.

Cum ergo mors Sancti, breui tempore in omnem partem peruasisset, concurrit quidem ad sacrum illius corpus multitudo innumerabilis. Concurrunt autem vniuersus quoque ordo monachorum, & quicumque erant Episcopi: qui cum quo par erat ornatu corpus composuissent, hymnos & cantica ei de more canentes, pie admodum & sanctè inter duas ecclesias in media Laura deponunt: vbi cum ille esset superstes, vidit columnam lucis. Atque talis quidem fuit vita beati Sabæ, & eius tam admiranda, & quæ naturam superabant recte facta. Nobis autem eundem est ad miracula, quæ facta sunt post mortem, quæ sunt & numero multa, & insignia magnitudine.

Cap. 101.

Vide quid possint Sancti.

Dicatur verò primum quidem id, quod se paulopost esse dicturam pollicita est oratio. Romulus quidam, genere Damascenus, illiberalis artis opifex, primas partes tenens in choro Diaconorum, qui erant Gethsemane. Is domo sua perfocta eo tempore, quo obdormiit B. Sabas, & multa surrepta pecunia, sicut ipse narrauit, agebatur, & perplexo erat animo, nesciens quid ageret. Accedit autem ad templum martyris Theodori, vt qui sciret sanctum esse feruentissimum, & qui posset efficeret, vt depræhenderentur malefici. Cum verò in templo persueraret orare, & iam quintus dies aduenisset, martyr nocturno apparens ante eius oculos, Cur, inquit, tam acerbe affligeris & lamentaris? Postquam autem is dixit, se ipsi suam exposuisse calamitatem, ille benignè pro se respondens: Sed scias, inquit, me hic non adesse. Iustitiam sumus omnes martyres concurrere, & beati Sabæ animam, quæ modò est exoluta à corpore, ad loca quietis deducere. Sed noli, inquit, flere. Cum enim, inquit, in hunc locum veneris, inuenies fures & pecuniam. Romulus autem cum statim secum assumpsisset alios, venit quamprimum ad locum, & inuenit, sicut vidit, veram esse visionem. Et hoc quidem est huiusmodi, quod testatur Sabæ in Domino multam fuisse fiduciam. Quod autem iam deinceps aggredditur dicere oratio, nihil videbitur minus, si non etiam magis, admirabile, & magis gratum ac iucundum.

Cap. 102.

S. Sabas & inuocatur, & exaudit.

Erant quidam fratres, genus ducentes ex campestri regione, sanctum semper colentes, & in eum adhuc superstitem, magnam fidem ostendentem. Hi in agro viuentes, & cum suis colentes manibus, in ipso tempore vindemiarum quodam malo morbo feriuntur, & spem omnem vitæ abijciunt. Atque illi quidem graui morbo iacebant oppressi: fructus autem egebat manu, quæ eum colligeret. Cum hi ergo bifariam diuisum haberent animum, & propter metum mortis, & propter fructuum interitum, nec possent inuenire vllam mali solutionem, Sancti vix tandem recordantur, & eum inuocant, vt malo ferat auxilium. Ille verò eis præter spem citò subuenit, & vtrique eorum apparens separatim, hæc significat, se Deum quidem pro eis

Eccc cis

eis rogasse, & oportere eos manere venire in agrum & in vineas. Illi autem cum surrexissent, vti sunt statim pedibus firmis & valentibus, & facile confecerunt viam, quae ducebat ad vineam: & erant decetero preclari pracones miraculi: & eo die, quo fuere curati, festum publicum celebrabant. Illi post haec adijciatur tertium, quod ipsum quoque est paris gratiae & potentiae.

Cap. 103.

Mulier quaedam Palaestina, nomine Ginarusa, quae erat pia & amans virtutis, promiserat, se duo templa sancti ornaturam esse duobus velis: spelunca, inquam, & Castellij. Vbi autem ad illa conficienda fuissent parata omnia, quae se ea esse textures cum illa conuenerant, nescio quam de causa differebant. Cum animo ergo angeretur, & aegre ferret Ginarusa, si propter illarum dilationem videretur fidem fallere, & non stare promissis, quae fecerat sancto, ille ei in somnis placidus apparens, cuius sedauit molestiam; & rogauit, ne eam conturbaret mulierum negligentia. Manens enim, inquit, tibi parentis, opus aggredieris. Haec simul quidem pie mulieri significat: & ijs, quae se contexturas opus erant pollicitae, apparens valde terribilis, efferebatur, & se vltima eis mala allaturum minabatur, si decetero vel tantillum opus differrent. Manens ergo mulieres sibi inuicem renunciabant ea, quae visa fuerant: & statim, quae se operaturas fuerant pollicitae, manus operi diligenter admouerunt: & sic pia Ginarusa promissa finem accepere. Nobis autem deinceps fuerit consequens illud persequi, quod vulgo iactatur de camelo. Frumentum a mari mortuo per camelos mercede portabatur ad Lauram. Camelorum autem dominus erat Saracenus. Postquam vero cameli fuissent prope Lauram, vna ex ijs, quae a via declinauerat, (ea est autem praecipua, & admodum alta) labitur nescio quomodo, & cum ipso onere defertur in torrentem. Hoc autem vbi vidisset Saracenus, clamauit protinus: Abba Sabae, preces tuae meae camelo opem ferant. Nondum finierat sermonem, & visus est, vti ille dicebat, videre quandam canis capillis, camelo insidentem: ipse vero cursu processit per aliam viam, & camelum omnino insensam suscepit ex praecipio: gratias autem veluti reddens sancto pro beneficio, quotannis accedit ad capsam, & mercedis, quam suis colligit laboribus, ei coefferat tertiam partem numismatis, paruum gratiam egregio proposito. Porro vero hoc quoque ex ijs, quae post mortem ab eo gesta sunt, & iucundissimum simul, & maxime admirabile: quod cum pro multis veluti quoddam signaculum adiecero orationi, imponam finem narrationibus.

Cap. 104.

Laura laborabat aquae penuria, sicut iam ante diximus: & cum saepe produceretur defectus pluuiae, grauiter affligebantur monachi: & eo aperte redigebantur, vti nescirent quid consilij caperent. Cum itaque aliquando apud se considerassent, quemadmodum aqua eos deficeret, cogitarunt aliquod supra petram construere aedificium, & fodere inferius cisternam: vti aquae quaedam congregarentur in aedificium, illinc autem paulatim confluentes in cisternam, eorum supplerent inopiam. Ad opus quidem certe conducunt quandam Mamantem cum filio, qui erat eiusdem artis: ambos, inquam, aedificandi peritos. Qui postquam supra petram construxissent aedificium, sub qua iacebat illud beatum corpus Sabae, & aquam contendebant inducere, & eam excauabant, & faciebant aqueductum, vti per eum ferretur aqua in cisternam, & non per obliquum subiens efflueret. Interim vero cum imber vehemens erupisset, rumpitur quidem repente aedificium, aqua supra modum repletum. Cum autem vix potuisset Mamas effugere periculum, filius Auxentius (sic enim vocabatur) praecipuus a materia & ab impetu aquae, detractus fuit a praecipio, & delatus in vestibulum duarum ecclesiarum: vbi etiam diximus beatum iacere corpus patris, non minus quam decem vlnas distante altitudine. Deinde cum cessasset pluuia, inuentus est puer sub lapidibus illatus & integer, & nec saeuus ille aquae impetus, neque lapidum pondus, ei detrimento aliquid attulerunt.

Cap. 105.

Sed diuini quidem Sabae omnia enumerare, non est tutum, ne ipsi fugientes solcordiam, a multis arguamur crimine immoderationis. Conuertere autem oportet ad ea, quae deinceps sequuntur: & narrandum est bellum, quod deinceps exortum est in Ecclesijs. Postquam enim fuit Ecclesia recens liberata ab haeresibus, & respirauit a longis illis tumultibus & perturbationibus, & fuit in ea quies & tranquillitas, malignus in eam rursus inuidum iniiciens oculus, mouet aduersus eam quosdam Nonni asseclas: Domitianum, inquam, & Theodorum. Qui cum iam olim sentirent ea, quae Origenes, vbi etiam assumpserunt auxilium temporis, & eorum alter quidem

Insigne sane miraculum.

Cap. 105.

quidem Galatarum, Theodorus autem Caesarea Cappadociae creati sunt Antistites, magnam suam ostentauerunt potestatem. Hinc Nonni quoque asseclae per classes in omnem partem proficiscentes, & in omnia Orthodoxorum monasteria & ecclesias secure facientes incuriones, aduersus ipsam quoque maximam Sabae Lauram militant cum securibus & dolabris, & quibusdam alijs instrumentis, aptis ad diruendum & euertendum, vti vel eam funditus euertent, vel eam etiam sua peste impleant. Sed magni Sabae Deus nunc quoque magnum operatur miraculum, & eos, sicut olim Aegyptum, densis regit tenebris & profunda caligine: & cum esset hora secunda diei, illi cum perinde ac noctu per totum diem ambulassent, & nec vbi quidem essent scirent, vti illud Esaias in eis impleteretur, qui dicit: Contritio & infelicitas in vijs eorum, & viam pacis nesciuerunt. Palpabunt vti caecus murum, & tantum non sint oculi palpabunt. Cum sic ergo nihil scirent, sed in viam asperam, & accliuem, & omnino minime tritam incidissent, vix tandem die sequenti inuenti sunt circa monasterium beati Marciani: & sic cum lucem adspexissent communem pudore sunt repleti, & re infecta redierunt.

Hoc sapientibus & non mente captis hominibus suffecisset, si vel parua honestitatem gessissent, vti scirent se ea aggredi, quae non essent Deo grata. Sed non illis: verum eis magis crescebat vitium, & bellum excitabatur vehementius & tetrius. Dolis enim quibusdam compositis, & sceleratis instructis insidijs, mittunt quandam paulopost, nomine Theodorum, ad Petrum Episcopum Hierosolymitanum, & egregio illi viro (hei mihi) persuadent ijs, quae improbe confinxerunt, vti Petri Alexandri, & Iohannis, cui erat cognomen Strongylus, id est, rotundus, susciperet communionem. Quod quidem Nonni asseclis maiorem addidit animum, & plus dedit fiduciae, & suam haeresim non latenter, sed aperte circuncirca obcuntes, tanquam legem ferentes, promulgabant. Quinetiam si aliquem ex orthodoxis monachis deprehendissent in sancta ciuitate, impia manu ferientes, & Sabaitem vocantes, illic eum turpiter expellebant. Multos quoque cum grauissimis tradidissent supplicijs, quoniam non potuerunt latere, apertum eis bellum indicunt. Cum autem remissent viri, qui circa Iordanem habitabant, Eliae zelum, vti par erat, spirantes, veniunt ad eis opem ferendam, & communiter cum eis, tanquam ad aliquod praesidium, confugiunt ad Lauram diuini Sabae. Postquam vero haec renunciata fuerunt Origenistis, in eos maximo impetu irruunt: & cum portarum confregissent cataractas, Lauram ingressi sunt, & vulnerantur multi ex orthodoxis & ex socijs, Deo hic quoque permittente arcanis rationibus, & minime prohibente, vti fieret manifestior furor haereticorum, & suis athletis splendidior contexeretur corona.

Cum haec autem sic processissent, mittitur patrum communi suffragio Gelasius, cuius fidei commissa fuerat Laure praefectura, Byzantium, vti significaret Imperatori ea, quae facta fuerant. Qui cum interim tantum terra & maris obisset, ei tamen excluso omni aditu ad Imperatorem & Patriarcham (omnes enim aditus praecipuus, qui Nonni sectatorum erat praecipuus, Theodorus, eis diligentibus impositis custodibus & speculatoribus, ne per aliquem eorum eis insipientibus ingrederetur monachus ex Hierosolymis, & Patriarchae & Imperatoris aures ad se attraheret) Cum sic ergo omni aditu exclusus fuisset Gelasius, post tantam viae longitudinem, quam propter Christum pro fide orthodoxa sustinuit, post tantam afflictionem vacuis manibus reuertitur: & cum fuisset Amorij, (quae est ciuitas clara & illustris) propria morte eura excedit. Cum hoc autem resciuissent Nonnus, Theodorus & Domitianus, & quicumque erant eiusdem vitij amulatores, Georgium, qui ipse quoque sectam sequebatur Origenis, eius loco praefectum & ducem constituunt, & in diuinissimi Sabae throno improbe (o iustitia & Dei tolerantia) collocant. Rei absurditate meus intumescit animus, iraque disrumpor & suffocor. Hinc enim miserabiliter accidit, vti patres, qui erant in Laura, alius alio dispergerentur, non secus atque agni quidam lupo aduentante.

Sed non diu admodum permisit Deus hanc superare tempestatem, neque diuini Sabae preces passae sunt eum amplius tacere, & vti lenitate: sed mox diuinam iustitiam excitant ad vindictam. Et ideo Nonnus quidem, malorum illorum studiorum opifex, vitam euertit miserimè. Euestigio Georgius quoque accusatus cuiusdam libitinis, cuius vel meminisse solum, linguam polluit, ab illa Laura turpiter expellitur, cum septem solum menses ei praefuisset. Deinceps autem rectionem suscipit

Eccc 2 Cassia

Disce hinc mores & studia haereticorum, nempe vastare monasteria &c. Exod. 10.

Esa. 59.

Pude sunt impij.

Cap. 106.

Reg. 19.

Furor haereticorum.

Cap. 107.

Observa artes haereticorum.

Etiam S. Sabae Lauram occupant haeretici.

Cap. 108.

Diuina vltio in scelestos haereticos.

Cassianus, vir qui ab infantia fuerat educatus apud diuinum Sabam, & in pulchra illius disciplina pulcherrimè institutus, & factus sacerdos maxime Lauræ. Qui cum decimum mensem implèssit in administratione, & deinde ex hac vita excessisset, Cononi post ipsum mandant monachi Præfecturam. Mandant verò Deo, vt arbitrator, monachorum animos ad hoc mouente. Fuit enim vir ille summè respèdens, & rectis dogmatibus, & omni virtute & recte factis. Qui etiam in præfectura vsus est magna cura & diligentia. Nam & eos, qui illine recesserant eieci ab Origenistis, patres rursus collegit, & Lauram, quæ à frequentibus illis tumultibus & bellis hæreticorum iam inclinata fuerat in genua, mox erexit, & veluti renouauit.

Cap. 109.
V. Synodus
œcumenica

Post hæc cum sancta & œcumenica quinta synodus congregata fuisset Byzantijs, Theodorus Mopsuestia, & Origenes, & vnà cum his impia de præexistentia & restitutione dogmata, generali fuerunt subiecta anathemati: & sic hæreticis deinceps omni ablata libertate loquendi, diuini Sabæ Lauræ, & vniuersa ferè cum eis Palaestina, vicesimo tertio anno post illius mortem, à grauibus hæresibus, & temporis acerbitate & iniquitate respirarunt, & quietam deinceps & tranquillam vitam egerunt, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cum quo patri simul cum sancto spiritu sit gloria & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

MARTYRIUM GLORIOSI MARTYRIS DALMATII EPISCOPI, PER HIERONYMVM VIDAM CREMONENSEM, *Albe Episcopum, Heroico carmine conscriptum. Habetur in operibus eius.*

5. Decēbris.

ECte nostacitum, inditum ve relinquere fas est,
Nec sinere ire tuos sine carmine Dalmati honores,
Quos tibi ritè die memores redeunte nouamus.
Huc ades, o quondam clarum iubar, addite celo
Post tantas vitæ ærumnas, post mille labores,
Et quos insigni es perpeffus morte dolores
Pro Christi decore, & veræ pietatis amore.
Huc ades, & festas quas lati exximus aras
Inter & Eridani ripas, & fluminis Ollij,
Dexteradi, populi que tua prece vota secunda,
Seu Rhodani te gens halantibus inuocat aris

Accola, quam quondam in tenebris, & nocte iacentem
Erexti, verumque dedisti cernere lumen,
Omnem luce noua, radijsque recentibus oram
Perfundens, dictisque hominum fera pectora lustrans,
Seu Ligurum extremis tenet inclyta finibus Alba.
Quandoquidem haud procul inde ferunt te lucis inffice
Limina, & in Tanari ripa vagiffice sonantis.
Mox charam implèsti meritis ingentibus urbem
Celsa docens rectas ad sidera tollere menteis:
Nec potius te Ticini liquidissimus amnis
Detineat, sed es ve iuuet cognominis urbis,
Quam pater imperijs sacris placidissimus olim
Rexisti gentis custos, templique sacerdos.
Illic, credo equidem, fumant maioribus aris
Templa tibi, quæ quondam atani eduxere sub astra
Indigenæ tua mirati immortalia facta.
Illi iure quidem hæc memores, visuque coacti:
Nos verò, quos longè alia regione remotos
Vix tantorum operum tenuis famæ attigit aura,
Ad nomen tibi præcipuos largimur honores.
Spontè autem: non diues opum, non æris abundans
Stat pagus, sed enim pietate in teque, fideque
Nulla fasellifero certauerit ora Paderno.
Nulla tuas tendat melius gens dicere laudes.

Nam

S. Dalmati-
us permul-
ros in Ita-
liæ, Germa-
niæ, & Gal-
liæ finibus
conuertit.

S. Dalmati-
us ecclesiæ
Papiensis
olim Antis-
ses.

DE S. DALMATIO EPISCOPO ET MARTYRE.

381

Nam simul à lætium in cœtum conuenimus omnes,
Fœmina, virque choros agimus, tuaque inclyta facta
Aequamus celo. Responfant densa salicta
Vndique, & ærea recinit de turre Cremona
Armipotens, gaudetque procul pietate suorum.
Primus ego ante aras vates, vicique sacerdos
Carmina mille cano, totidem plebs consona reddit.
Primò ipsam vt meritis præfens deuinxeris Albam,
Expulerisque adytis mentitos numina diuos
Indigetes, verumque Deum detexeris urbi
Implentem maria, ac terras, celumque profundum
Concinimus, tum vt tota tuis vltroque citroque
Gallia præbuerit faciles hortatibus aures
Admirata hominem supra te plurima vbi que
Poste Deo plenum, vanasque reliquerit aras,
Et simulacra, Deum falsos reddentia vultus,
Sparseris vt veri diuinos numinis haustus
Per populos in corda, animosque in nube iacentis
Obscura illustrans monitis erexeris aureis
Ad sanctum iubar, immensique ad luminis ignes,
Omnia per terras quæ latè fama canebat.
Hoc te Ticini gens accola nomine tanto
Præfecit diuumque adytis, morumque magistrum
Haud urbi indecorem summo insigniuit honore,
Multa vbi mira olim superum regnator ab alto
Te poscente hominum solitas superantia vires
Edidit, obstupuit regio ad miracula rerum.
Tu varijs ope diuina de casibus ægros
Mortales nulla eripuisti præditus arte.
Tu vocem surdis, tu lucem lumine cassis
Reddis, & in media positos iam morte, relictosque
Erigis, elatos tu præcæ ad munera vitæ
Restituis, animasque in frigida membra reponis,
Tu ductori Italo, cum te miser imploratum
Finibus æquorea venisset ab vsque Raennæ,
Incolumem ac validum prædixi viuere natum,
Quem modò discedens ægrum, mortique propinquæ
Luctantem, & superis propè sanctum liquerat auris.
Addimus innumeros, quos nocte dieque labores
Pro superum decore, & veræ pietate tulisti:
Quot casus, quot per mortes, per quanta pericla
Iucris, aut diros quotiès euaseris enses.
Ipse aderat pater omnipotens, teque ocyus vsque
Ceum fuluarum auium subuectum insignibus alis
Omnibus eripiens seruabat casibus vltro.
Huius ope instantem fugeres cum protinus hostem,
Ticinum, pleno tibi qui se obiecerat aluco,
Tranasti suspensus, iterque impunè tulisti
Aëra per, fluctusque supra sine ponte, sine vllis
Nauigijs rapide correptus turbine nubis
Ocyor aut Euri pennis, aut fulminis igni,
Nec te oculis potuère sequi trans flumina, donèc
Conspexere amnis ripa vltiore canentem
Cœlicolum tanto grates pro munere Regi.
Talia frustrati viderunt multa, nec vnquam
Gens infesta tuum poruit contingere corpus,
Donèc purpurea emeritum insignire corona
Omnipotens statuit pater, è tenebrisque vocare

Eccc 3

Iucun-

Turris ciui-
tatis Cre-
monæ toti-
us Italiae al-
tissima.

Prædicat
Albensibus
S. Dalmati-
us fidem
Christianam.

Multis cla-
ret miracu-
lis.

Raennatis
cuiusdam
filium pri-
stine sauita-
ti restituit.

Multa pro
Christo pa-
titur aduer-
sa.

Transit flu-
men per æ-
rem Dei au-
xilium, sicis
pedibus.

Iucundam ad lucem semper florentis Olympi,
 Tum demum ipsius Ticini in littore caprum
 Spontè ferunt gladio colla obiecisse secanda,
 Et nil mutato lætum isse ad funera vultu.
 Nec commune tamen fuit, aut sine numine lethum.
 Nam caput excæctum penitus ceruice cadendo
 Blandum nomen adhuc seruantis cuncta sonabat,
 Et longo erectus tenuit se tempore truncus,
 Viuus adhuc veluti vigor & vis pristina adesset:
 Quo monstro attoniti crndeli cæde madentes
 Agnouère Deum, veniamque immanibus ausis
 Orantes verum tenebris hausère fugatis,
 Omnia quæ in numerum memores altaria circum
 Dicimus, hic nullus, qui non mihi succinat, ordo est,
 Nulla tuis quæ non titulis indulgeat ætas.
 Nempe tibi primos pueri, mixtaque puellæ
 Semper vere legunt flores, & cerca cantu
 Dona ferunt, varijsque onerant altaria frugum
 Primitijs de more, viri, matresque, suorum
 Ipse etiam tibi dant operum testantia fructum
 Munera, bombycum folles, lini que manipulos
 Enodis, albumque oculo nigrante safellum.
 Tu populi præfens vota audis ritè vocatus,
 Auertis que tuis precibus mala plurima genti,
 Concilians nobis auersum crimine nostro
 Cælestum Regem, & quodcunque piacula pubis
 Infecère, tuo tu diluis ipse fauore,
 Et tua, qua multum polles, nos gratia seruat.
 Nunc verò si nostræ vnquam fuit vlla salutis
 Cura tibi, aut nostri si te mouère labores,
 Nunc, ô nunc pater, auxilio, nunc munere nobis,
 Est opus alme tuo, tantis occurre periclis,
 Quæ nostris, nisi pulsa veres, ceruicibus instant.
 Inter se Reges aduersi bella laceffunt:
 Militis ipsi inopes nos semper prætereuntis
 Præda sumus: nostros manus est externa labores.
 Adspice nos, & tanta tuis dispendia pelle.
 Vitam inopem nostro liceat tolerare labore,
 Solari que famem, paruasque educere natos.
 Si quid præterea in nostris fraudisve, dolive est,
 Corrige tu, & meliorem animum prece suffice genti.
 Nos furto nihil inter nos carpamus auari
 Diues quisque suo: patcant noctesque, diesque
 Prædia nostra: domus nullo custode relicta
 Nullos nocturno metuam neque tempore fures.
 Ipsi iam culmis sint tuti arentibus agri,
 Prataque, siluæque, & pictis vinera racemis.
 Surripiant nec iusta auidi plus parte coloni.
 Assuefcant que satis dominorum in hibere iuuenços,
 Spontè sua pactos nec agro subducere sulcos.

Ab infidelibus
 Papie capitur &
 decuratur.

Post eadem
 logo reppere
 māsit viuus
 truncus corpore
 ei quo signo
 multi conuertebatur

Mos Itali-
 cus, in exor-
 nandis altaribus,
 & Sanctorum ima-
 ginibus,

Inuocat
 Sanctum
 author, pro
 sua & patrie
 salute.

De hoc martyre plura habentur, vel certè eadem, infra in Vita SS. Valentini, Concordij & sociorum, quare 16. Decembris.

VITA

VITA S. NICOLAI MYRENSIS EPISCOPI,
 E GRAECIS IDONEIS AVTHORIBVS, PRAESERTIM
 Simeone Metaphrasæ, collecta & conscripta per Leonardum Iustinianum
 Patricium Venetum, fratrem S. Laurentij Iustiniani Venetorum Pa-
 triarchæ. Habetur in 1. Tomo Aloysij Lipomani cū Authoris
 Prefatione, quam breuitatis studio omisimus.

PATARAM rerum scriptores tradunt, urbem fuisse in Decbris 61
 terra Lycia nobilem inter primas: Eique si cætera de-
 fuerant ornamenta, quibus tamen plurimis affluebat, po-
 terat sanè vel hoc vno nobilitari præcipuè, quod magni
 Nicolaum Myrarum Episcopum tulit, virum profectò,
 quem in Republica Christiana nemo propè sanctorum
 omnium in omni virtutum laude facile anteiret. Nam
 Pataræ natum illum constat, & claro quidem genere.
 Mater eius foemina fuit sanctissima, atque grauis: Patri
 verò non tam vitæ splendor, quàm integritas: non tam
 populi, quàm Dei cultus: non tam diuitiæ, quàm elec-
 tiorum, fuerunt in precio. Mundi itaque relictis illecebris, nullum erat illis, nisi
 bonarum actionum studium, atq; voluptas. Hi tanquàm lignum plantatum secus
 decursus aquarum, in tempore suo speciosissimum edidère fructum, in infantem vi-
 delicet hunc, cuius cælestis indoles futura virtutis præfagium præ se ferret. Illum
 matrem primum mater pariter atque postremum tulit. Infecunda posthac cum cha-
 rissimo coniuge persequens, siue desperante natura per illos posse huic similem
 alterum in lucem producere, siue vt puer hic multifariam Baptista similis, in hoc
 quoque cum illo quodammodo conueniret. Ille enim infecunda matris dissoluit
 vterum, atque sterilitatem: Ille fecunda matris vterum obstruxit. Sic itaq; paren-
 tam diligentia omnis, studia & voluptates, in hunc vnum diuinè ornandum in-
 uentumque, sunt collectæ, vt quæ carnaliter generant, spiritualiter educandū, &
 omnibus sanctissimarum institutionum ornamentis excultum, admirabilem eun-
 ctis mortalibus redderent.
 Infantem autem hunc quis dubitet, in ipso statim natiuitatis exordio, diuino fu-
 eramine afflatum, sanctificatumque, qui non prius viuere, quàm Deum venera-
 ri: nõ prius comedere, quàm ieiunare cœpit? Compertum enim habemus, illum,
 cum reliquos dies, noctesque omnes, nutricis vbera sugeret crebrò, quarta tamen,
 festa que feria nisi semel duntaxat, & id vesperi quidem, lac voluisse gustare. Atq;
 hoc semper certo, immotoque seruauit ordine, vt nullis possèt blanditijs, nullo
 nutricis lenocinio, nulla natura necessitate à ieiunio cœpto deslecti. Quãobrèm
 vel improbum quenq; bonarum rerum interpretem planè fateri oporteat, non for-
 tuitè illud, aut intemperie stomachi factum esse, sed quasi consultò, & Dei afflante
 spiritu. O miraculum singulare, & inter rara omnium seculorum spectacula per
 Ecclesias meritò decantatum, & dignum viuendi principium, cui tam excellens vi-
 ta succederet: quando quidem crescentibus annis, debebat eius quoque virtutibus,
 tum natura, tum studio & gratia parris, fieri accessio admiranda.
 Postea enim, quàm è pueritia excessisset, castissimos mores, & disciplinam ab
 optimis acceptam parentibus, in melius redigens, ipse quoque suapte natura & in-
 genio non desinebat, velut generosa quædam & fertilis gleba, nouos quotidie ho-
 nestatis & pietatis fructus edere. Indè atate poscère, ad capiendum animi cultum,
 traditur studio literarum. Vbi tum ingenij magnitudine, tum velocitate disce-
 di, breui admodum æuo multa ingenuarum disciplinarum scientia imbutus, ab
 omni humanæ laudis cura abhorrebat. Aequalium verò sodalitates, cõiunia, con-
 suetudines vitabat omninò, quia in illis cerneret sicut festiuitatis multum, ita plu-
 rimum esse intemperantiæ atque periculi. Mulierum nõ modò colloquia, verum
 etiam conspectum, tanquàm iuuenilis animi pestilentissimam labem fugiens, to-
 tum se honestati pudicitiaque addixit. Libidinum verò & carnis incendia, quibus
 educare plerumque omnes adolefcetes solent, quotidiani labores, ieiunia, vigilia
 extinguebant. Talibus instructum artibus, totum sese accepimus ad Christi serui-
 tium

tium contulisse. Schola illi erat ac diuerforium, Dei templum, vt se dignum pararet templum, in quo Deus ipse pernox & perdius habitaret. Neque bonarum disciplinarum studia aut legendo, aut audiendo, aut meditando intermittebat. In quibus tantum excelluit, quantum magno futuro Antistiti opus erat. Sed quo vitarecta doctrinis omnibus longè maximè præstabilius est, eo plus in componendis formandisque moribus nauabat operæ ac laboris, quo iuuenilis, fluctuantisque ætatis inconstantiam senili quadam firmaret grauitate. Quem enim ad modum non illud senium laudamus, in quo non emineat par senio & annis modestia: sic etiam soleamus iucundè admirari, multa que laude dignam existimare adolefcentiam, quæ plannè didicerit eius ætatis compescere motus, & senectutis grauitatè ac modestiam retinere. Est enim sicut iuuenus in sene turpis, ita pulcherrima quidem in adolefcente senectus.

Senilis modestia in puero Nicolauum.

Cap. 4. S. Nicolai auunculus Nicolaus.

Habuit autem Nicolaus auunculum, nomine Nicolauum, à quo hunc nostrum arbitror id nominis usurpasse. Is cum nepotem animaduerteret religioni & sanctimonix deditum, mundo se penitus abdicasse, parentes hortatur, vt adolefcentem sacerdotibus sacris initiari permittant. Illi in sententiam venere faciles. Cur enim gratos homines pigeat reddidisse, quod gratis acceperint, & fidelium more debitorum, æs alienum cum ipsa etiam usura persoluere? Nam in veteribus memorijs scriptum inuenimus, Nicolai nostri parentes aliquandiu steriles, & propemodum de sobole desperantes, multa prece & lachrymis à Deo hunc filium impetrasse, atque illum propterea Deo, qui dederat, reddidisse libentius. Perhibent autè auunculum, sancto afflatum spiritu, de nepote vaticinantem, præcinnisse in illo celestium donorum redundantiam. Cum enim initiaretur, adstantes conuersus: Nouum, inquit, fratres, terris Solem oriri video, & humano generi grande solatium comparari: O gregem felicem, qui huc sibi pastorem sit habiturus. Hunc enim videtis errantes oues ad pietatis pascua reuocantè; hunc periclitantibus salutem, calamitosi opem, laborantibus præbere quietem. Neque secus, atque iste prædixit, omnia euenisse insequens sermo docebit. Nulli autem mortalium admirabile videri debet, vel nepotis præclara facinora vsque ad eò mundum illustratura, sui splendoris vatem aliquem habuisse, vel auunculum prophetadi spiritum tenuisse, quem admirandæ vitæ integritas, Ecclesiæ iudicio, inter cæli sidera collocauit. Nam duos fuisse Nicolaos constat, auunculum illum, hunc nepotem: sanctos ambos, Episcopos ambos, illustres ambos: quanquam longè illustrior quidem nepos est habitus, is, cuius nunc vitam & facta conscribimus, cuique propterea Magno cognomen fuit. Igitur factus sacerdos, morum & vitæ seueritatem pariter cum dignitate augendam putauit, naturæ sapientiam imitatus, quæ arbores ipsas, quo se celsius in cælum tollunt, eo altius demissis in terræ radicibus, firmiores reddit. Sacerdotij autem quis dubitet solidissimas esse radices, integritatem vitæ, misericordiam, pietatem, continentiam, sobrietatem, reliquasque virtutes id genus, quibus potissimum propius ad Deum acceditur? Itaque corpori suo bellum indicit, non quod illud necaret, aut contereret, sed quod domitium & omni petulantia exutum, redigeret in seruitutem. Igitur somno, & quotidiano cibo, quantum ratio permittebat, detrahit, ieiunijs, nocturnisque; vigilijs solito plus indulgens, vino parcissimo utebatur, sepius aqua sola contentus: Veste si non sordida, vt hypocrita & vanus ostentator, nullum tamen conspicua luxu deinceps est usus. Crebrior illi fuit ad delubra aditus. Nulla penitus, nisi sacrarum literarum, lectio. In vultu & gestu modestia maior. Sermorarior, & grauis quidem, & qui nihil haberet inanitatis & fuci: vt his præditus ornamentis, videretur in corpore mortali immortalium vitam degere.

Prophetia eius de S. Nicolao.

Solidissima sacerdotij radices.

Nicolai abstinentia, ieiunia & vigilia.

Vestis eius modestia & humilitas.

Cap. 5. Præficitur monasterio, ab auctore constructo.

Per id autem temporis Nicolaus auunculus templum nobile, sub sacra Sion nomine struit, ei que pari dignitate monasterium addit. Cui cum de præficiendo gubernatore pro rei amplitudine cogitaret, visum est, id negocij nepotis curæ sapientiæque committere, tum vt admirabiles eius virtutes vsu & exercitatione vegetiores redderet, tum quia nemo erat in præopto, qui rem illam aut sapientius, aut sanctius, aut diligentius gubernaret. Nepotè itaque præfecit, ei que plurimos præstantes adiungit monachos, velut in remilitari, & Imperatorè exercitus, & exercitum Imperator pari virtutum cultu & voluntate haberet. Hoc itaque munus ita Nicolaus administravit, vt dignitate monasterij gubernatoris præstantia facile superaret. In eoque, perstitit, quoad ipsi visendorum sacrarum locorum gratia in Palestinam est profectus. Quod iter paulo post

post plusculis attingemus. Sed me iam video de narrationis semita declinasse. Prius enim, quam de monasterio dicerem, erat de parætorum interitu, & hereditatis distributione dicendum. Quem locum nunc paucis absoluiamus. Parentes eius in illius pestilentia vastitate, quæ Lyciam ea tempestate de populata est, intra triduum morientes, hæredem illum testamentum instituunt. Quorum mortem omni officio ac pietate ita est profectus, vt nihil omitteret, quod ab amantissimo filio parentibus optimis præstari par sit. Hæreditatem igitur adiens, & non tam possessorem se, quam hæreditatis dispensatorem relictum intelligens, cœpit, non quomodo patrimonium auget, (id quod plerique omnes mortales faciunt) cogitare, sed quo pacto patrimonium seminando, vberior sibi frugem in cælo colligeret. Quid enim aliud agat vir constans & sapiens, qui ab ineunte ætate funditus ex animo terrenas eiecerat cupiditates, nisi vt duriore iam ætate contemnat, quod tenerris animo magno & excelso contempserit, nè vitæ præclara exordia à succedentis ætatis actionibus dissentirent? Itaque non ad congregandas diuitias, sed ad congestas disperitendas, animum appulit, vt nil aliud patula manus, quam egenum & pauperem cogitaret. Cæterum quemadmodum tellus ipsa omnium longè liberalissima, herbis, frugibus, arboribusve sic alimenta atque vitæ præsidia porrigit, vt nemo quidè omnino id sentiat: ita noster hic egenorum alumnus, clam quidem, & nullo sciète mortalium, misericordiam suam incredibili studio in pauperes exercebat. Cuius reliquas elemosynas intelligemus facilius, si hoc vnum è pluribus celeberrimum factum subijciemus.

Parentes eius pestis tollit.

Liberalis est in pauperes, sed clam.

Cap. 6.

Fuit Patara vir genere nobili, qui (vt fert humanæ felicitatis fragilitas) ab honoribus in contemptum, à diuitijs in egestatem deciderat. Ei erant tres filia, corporis formæque venustate, & morum elegantiæ longè præstantes, virgines omnes, & quantum ætas (si patris calamitas non obsistat) nuptias flagitaret. Has inops pater, omnium rerum egestate calcatus, non modò viro tradere, sed ne alere quidem quoquo pacto poterat: neque spes vlla miserum hominem solabatur, qua quotidie crescentis inopia vim perferret. Hec rem dictu foedam, hec quò mortalium mentes insuperabilis vis egestatis impellit? Terrum, atrox, immane facinus patrem (paternæ pietatis memorem ne, an immemorem potiùs dixerim?) exagitat filiarum decus, ac pudicitiam deserentem, vt natis esurientibus non deceret. Cœpit enim de illarum

Nobilis quædam pressus inopia, vult prostitueret filias.

Psalm.

virginitate alienè prostituenda libidini cogitare, vt turpissimo & flagitioso questu vitam pereuntis familiae tueretur. Iam vesana fames reluctantem patris animum egre perfregerat. Iam crudele, & humanis indignum luminibus, spectaculum parabat. Quid enim tam validum est, tamque munium, quod necessitas non prosterneat? Sed affuit de cælo miserator Dominus, qui escam daret timentibus se: qui patris in filias inuitam crudelitatem non pateretur: qui virginum castissimas lachrymas miseratus, à tam foetido flagitio liberaret. Sed quo pacto id facies, dulcissime Deus, vniuersæ misericordiæ pater & fons, aut quo ministro auxilium tuum oppressæ familie porriges? Angelum profectò tute tibi Nicolauum delegisti, quo nemo mortalium esset, qui tua iussa meliori aut studio, aut cõsilio, aut pietate perficeret. Tua igitur miseratione factum est, vt crudele cõsiliu famulus tuus, nescio quo, nisi te volente, sentiret: cuius animus tum rei atrocitate, tum insita pietate commotus, in auxilium periclitantium totus accingitur. Stimulabant misericordem animum esurientis familie lachrymæ. Stimulabat castarum puellarum prostituenda virginitas. Stimulabat amatis patris misericordia, qui in pudicitiam inuitus agebat, nè in ventrem crudeliter agere videretur. Sed seruus tuus, qua ratione Deus impleat præcepta, non vider. Cum enim iubeas misericordes nos esse, veras tamen sinistram scire, quid faciat dextera nostra. Ardet animus misericordiæ faciendæ studio, sed humanum sui beneficij testimoniū refugit: quippe qui tibi soli, benefactorum gratissime retributor, placere conetur. Tantum enim vir Dei ab omni humanæ laudis desiderio abhorrebat, vt quantum cæteri sua maleficia, tantum ipse ista beneficia sua celare studeret. His agitatus stimulis impiger animus, credo, te, Domine, inspirante, in tempesta noctis silentio è strato prosiiliens, auri haud medio cre pondus sacculo bellè insutum sumit, domo egreditur clanculum, miserandæ familie domum tacitus adit, circumspicit sagaciter omnia: animaduertit tadem, luna ipsa adiuuante, fenestram apertam paululum: Ea cubili inferuebat, in quo infelix pater membra quieti tradiderat. Tunc Nicolaus pulcherrimam sibi à Deo oblatam occasione ratus, auro per

Luc. 6. March. 6.

Mirè odit similitudinem & laudes humanas S. Nicolaus.

Leuat ino-
pam nobi-
lis viri.

ro per fenestram immisso, domum se statim proripit. Manè pater, auri comperto miraculo, stupens, cum tanti muneris datorem suspicari non posset, demonum eam esse, aut callidi cuiuspiam hominis fallaciam putat, adulterinoque credit se lusum auro. Indè cum aurum digitis contrectaret, iamque rei cognosceret veritatem, incredibili lætitia gestiens, lachrymas vbertim effundit. Miratur rem, animo versat omnia. Et cum humanum benefactorem coniectare non posset, in Deum hoc muneris transferens: Quid faciam nunc miser, inquit, nè tanti beneficii ingratus arguar? Certum est, peccatum meum diluere, & impio me ac nefario scelere expiare. Filiam, in cuius pudicitiam crudelissimè sequiebà, à foedo periculo * emam. Aurum virginem redimat, quæ meo scelere auri gratia perdenda erat. Hæc itaque secum reputans, primam ex tribus filiam honesto marito locat. Nicolaus nõ minus dato, quàm ille accepto munere gaudes, vbi virginem videt à periculo liberatam: Liberabo, inquit, & reliquas, aurique tantundem noctu, vt antea, per patentem fenestram immittit. Diluculo pater cum secundum aurum inuenisset, vix sui compos, humi supplex sese profernit. Tum ora pectusque largis irrigans fletibus: Deus, inquit, misericors, esurientium liberalis alumne, fac (quæso) Domine, vt sciam, quo ministro tu flagitorum meorum periculum sustulisti, vt te, Domine, in illo laudem, te in illo magnificem, te in illo contempler, Domine, qui me iam pridem sanguine tuo redemisti, & nunc auro pereuntem familiam redimis. Ostende mihi dispensatorem hunc tuum, & Angelum protectò in terris, cuius ope ecce secundam

Fornicatio-
nis crimen
S. Nicolaus
sua eleemo-
sina impe-
dit.

quoque filiam, diabolo crudeliter maritandam, sancto cõnubio honestabo. Hæc cum dixisset, nõ prius destitit, quàm alterum quoque generum sibi assciuit, nec minore certè gaudio duplicis coniugij celebrati, quàm spe tertij quoque propediem celebrandi. Iam enim tantum sibi de Dei misericordia pollicetur, vt sese putaret tertiam quoque filiam dorem tenere manibus. Ità ab inferno creptus homo, noctes diesque perpetuos creptoris sui desiderio astuabat. Statuitque, noctes insomnes per excubias ducere, quoad, quisnam esset hic, exploratum haberet. Nec minus admirabilis noster, tertiam quoque filiam nuptijs tradi cupiebat. Profunda itaque nocte veniens tacito (vt assolet) pede, per eandem fenestram tertiam introiecit dorem. Ac per uigil pater decidens auri strepitu monitus, quanta potest pedum velocitate profiliens, Nicolaum tandem fugientem assequitur, comprehendit, tenet, atque illius pedibus aduolutus, redemptorem suum, adiutorem, saluatorem percütium animarum flens gaudensque, compellat. Nisi enim miseratione estuas, inquit, misericors excitasset Dominus, dudum iam perièrat infelix cum tribus infelicio ribus natis pater: sed clementissimus Dominus per te saluauit nos, & à crudeli peccati casu liberauit Dominus, suscitans in opem è terra, & de stercore erigens pauperem. Talia lachrymantem, beatosque, osculâtem pedes, Nicolaus ægrè compefcuit: qui cum beneficium suum quam potuit humilitate attenuasset, multas tandem adiurationibus, vt rem nulli mortalium patefaceret, frustra precatus est. Vna igitur hæc ex innumeris propè misericordis hominis huius eleemosynis. Quod si reliquas quoque recensere pergemus, quoties indigentibus opem tulit, quoties pauit esurientes, quoties alieno grauatos are leuauit, immensi propemodum laboris id fuerit.

Pfal. 122.

Multa S.
Nicolaus in
egenos be-
nignitas.

Cap. 7.

Postea verò quàm perfecta iam & absoluta viri virtus illum maiore Dei familiaritate dignum effecit, cepit eum solitudinis cupiditas ingens: in eoque desiderio diutiùs immoratus, statuit tandem ab omni hominum cœtu secedentem, in abditam aliquam cremum sese recondere, vt remotior mundo, Deo fieret propior. Eremita enim quietis atque tranquillitatis animi optima parens & nutrix: comes verò atque tranquillitas cogitationum, diuinæque, cõtemplationis fructifera radix, certaque, pronuba cum Deo coniugij spiritualis. Itaque, cum veteri visendæ Palæstina desiderio teneretur, vbi Saluator noster ante Crucem inter mortales versatus est, nauim in Aegyptum redituram conscendit, vt indè ad loca sancta profectus, solitudinise deinde dicaret. Sed Palæstina & eremo intermissis, nauigationi ipsi paululum indulgeamus. Igitur è portu tranquillo cælo soluentes, rectà in Aegyptum enauigant. Cum autè docti nauæ nihil aduersi suspicaretur, quos tamen diuturnus vsus futurarum tempestatum preciosos solet facere, Nicolaus illis horrendas ventorum, turbinumque, procellas imminere prænuñciat. Etenim videre se, ait, humani generis hostem iratum, nauim stricto gladio ingressum, atque rudentes, omniaque, simul mâli & clauis retinacula concidere cupientem, molientemque, nauim, quasi rapidis vorticibus

Eremita enim
comium.

Nicolaus
peregrina-
tionem ad
sancta loca
suscepit.

circumactam, in profundum cum viris ipsis demergere. Vix ea fatus erat, cum de repente, quasi signo dato, vehemens atraque vis tempestatum exoritur, vndique horrendo fragore erumpunt turbines, mare vertitur funditis, tolluntur fluctus iraculum, trepidi nauæ subito metu perterriti, ad genua se Nicolai prosternunt: orant, miserè periclitantibus opem ferat, Dei auxiliu pro se imploret, quibus nulla reliqua sit spes salutis. Tunc vir Dei confidere illos iubet, ac breui hoc periculo liberatum iri, modò iactent spem suam in Domino, qui saluos facit sperantes in se. Post eum paululum orasset, (mirabile dictu) sedantur fluctus, turbines in leuem aëram dissoluuntur, lux atram caliginem dissipat, & iam vndique lætâ tranquillitas cum Deo, tum admirabili famulo eius habere fatentur, duplici viri admiratione commoti, quod & futurum prædixisset periculum, & præsens tam facillè sustulisset. Auxit autem illorum admirationem insequētis quoque rei miraculu. Conscenderat naua supremum antennæ cornu, vt solutos carbasi funiculos religaret. Isdum incautior descendere pergit, & manus illum falleret, magno lapsu super nauis tabulata corruit, contusum corpus iacet exanime, & sine dubio è vita migrarat. Tum Nicolaus misericordia vehementer motus, defixis in cælum luminibus, orauit intentius. Indè rediens, vt primùm coepit illum lachrymans contractare, mortuus quasi è leuissimo somno excitatus resurgit, & corpore vt prius integro, ad obitu muneris nauis redit. Post hæc vir Dei pandere illos vela iubet. Illi toto sinu stantem à tergo Corum accipiunt, nec prius illos felix deseruit aura, quàm Alexandriam adducti sunt. Ibi nauæ peruulgatis, quæ viderat, miraculis, ciuitatem incredibili huius viri visendi studio excitant. Hic, bone Deus, multa per seruū tuum mirabilia Aegyptijs ostendisti. Et erat operæ precium, magnalia illa tua, Domine virtutum, singula recensere, nisi hoc esset negocij nimis longi. Magnus etenim factus, egrotantium hominum ad eum concursus, magnus calamitosorum opem petentium, magnus ab immundis spiritibus vexatorum, magnus moerentium, & infestis fortunæ casibus laborantium. Sed quis, donorum largitor Deus, quis, inquam, ager non sanus abscessit? Quis moerens non lætus? Quis arreptitius non mundatus? Sed quid hæc ad te, Domine, qui fecisti cælum & terram in intellectu? Non tuam igitur, incomprehensibilis Deus, omnipotentiam admiramur, sed ministrum hunc tuum, quem suæ virtutis merito, viucentem mortuumque per omnia secula nouis quotidie signis clarescere voluisti. Huc iurè miramur, huc vniuersus orbis immortalis gloria dignum laudat & extollit. Tua tamen hæc laus est, Domine, quia sine te laus ista non esset. Sed iam reliquum itineris absolnamus.

Pfal. 126.

Precibus
suis sedat
tempesta-
tem.

Excitat
mortuum.

Multa Aeg-
yptiæ fa-
mularum
miracu-
la.

Cap. 8.

Venit in
terram san-
ctam.

Nota fru-
ctum pere-
grinationis
ad terram
sanctam.

Matth. 5.

Mirè se da-
tur tempe-
stat.

Ex Aegypto itaque soluens, & in Palistinam, vt constituerat, veniens, ascendit in Golgotha, vbi pro salute generis humani Christi patibulum fuit. Indè cum ad diuinæ Crucis lignum venerandum incederet, & nox illum intercepisset, ferunt templi fores tunc clausas venienti vltro cum fractis vestibus patuisse. Nec mirum id quidem, qui ipse cæli ipsius patebant portæ. Non enim caruit cumulata mercedi ista profectio: vberior enim spiritus sancti gratiam, maioraque deinceps omnium virtutum atque signorum dona perpetuò cum habuisse accepimus. In Palæstina igitur, quantum par fuit, moratus, in solitudinẽ sese colligere parat. Cæterum Dominus, qui ciuitatem supra montem positam abscondi vetat, & ardentem lucernam poni sub modio, illi per visum semel atque iterum imperat, vt ad oues, quas reliquerat in Sion, confestim redeat. Quod vbi diuinum id esse mandatũ manifestè deprehendit, seipsum abnegans, colla impiger diuino iugo submittit. Nauẽ Alexandrinam cõduxit precio, cum qua è Palæstina in Lyciam remearet. Ast cum improbi nauæ dolo fallere aggressi, suæ propè dederunt pœnas improbitatis. Nam sumpta mercede, cum è portu soluisent, non quò pepigerant, sed Alexandria prope obuertunt. Iam erat in conspectu patria illorum tellus, cum repens exorta procella, clauo antennaque, cõfractis, vltimum illis exitiũ minabatur. Tunc nauæ consij perfidia suæ, igno sci sibi postulant, & supplices, vt deinde pro sua exoret salute, magno flagitant studio. Miram dictu rem. Vix illi sermoem compleuerant, cum subito vis omnis tam sæuæ rēpestatis compressa resedit, & nauis, nouis surgentibus autis, in Lyciam pulsa applicuit. Descendens itaque, Nicolaus, sese ad monasterium confert, quod aut cūculus eius, vt paulò antè dicebamus, sub nomine sacra Sion, matris & difficarat sumptibus. Eum fratres incredibili gaudio excipiunt, amplectuntur, osculan-

ofculantur, & quasi Angelum à Deo sibi redditum, venerantur. Hunc sibi locum Nicolaus, quasi tràquillum aliquem portum delegerat, in quo à turbulentis mundi actionibus ad contemplandam futuræ vitæ felicitatem conuersus, deinceps quieturum sese sperabat. Sed breuis admodum ea spes, eaque quies fuit. Non enim passus est, qui omnia sapienter gubernat, Deus, vt locupletissimus iste omnium virtutum thesaurus humili lateret defossus, ex quo erat futura secula innumeris beneficijis ditaturus. Voluit enim, vt magnum hoc lumen, quod ipse immensa sua accenderat prouidentia, super magnuni erectumque candelabrum suis radijs vniuersum orbem per secula illustraret. Itaque dum in secretiorem aliquadò locum sese orandi cõtemplandique gratia, vt insuenerat, recepisset, vox eum de caelo alloquitur: Nicolaus, ad mundi, inquit, palæstram tibi redendum est, si meam coronam expetis. His verbis exterrito, cogitantique, quidnam vox ista portenderet, iterum vox eadem acrius intonans: Nicolaus, inquit, non hic est ager, in quo fructum, quem exte flagito, proferas. Ad homines redi, vt in te nomen clarificetur meum. Tunc hac voce Nicolaus planè sibi imperatum à Deo intelligit, vt, relicto ocio, ad deferendum miseris mortalibus, quam possit, opem redeat. Hic cum Deo parendum existimaret, diuque secum versasset, animo, in patriamne, ac inter notos, an alio terrarum orbe sese habitaturus reciperet, fecit tandem humanæ laudis odium atque contemptus, vt neglecta Patara, & suis, Myras, vbi nemo quisquam illum nouerat, commigraret.

Audit callidus vocè S. Nicolaus.

Itè secūdò.

Cap. 9. Myra, Lycie metropolis.

Fortè autè fortuna per eos dies Myrensis pontifex è vita migrarat, cuius rei gratia (quoniam ea ciuitas Lyciæ metropolis erat) prouinciales Episcopi, quos suffraganeos vocant, frequentes illò conuenerant. Ibi de sufficiendo antistite actum est. Tum diuino operante spiritu, incredibilis quædam cupiditas cepit non Episcopos modò, verum etiam vniuersum clerum, vt sanctissimum atque ornatissimum aliquem præfulem sedes illa pro sua dignitate, amplitudine atque gloria, consecraretur. Quod tametsi multi præstantes viri nominabantur, non tamen vnusquisque facillè ostendebatur, in quem huius concilij suffragia consentirent. Ità cum varia (vt in conuentibus hominum fit) studia eorum essent, variæque sententiæ, placuit tandem precibus, omni que supplicationum genere orari Deum, vt reuelaret, quifnam esset huic obscuro munerì deligendus. Magno studio diutius oratum est, nec ieiunia etiam, nec pleraque pietatis opera defuerunt. Tandem de caelo Dominus, non tam precantium meritis, aut sedis dignitate, quam huius immensi luminis parefaciendi gratia, voces eorum exaudiuit, præficiendumque antistitem vni ex suffraganeis Episcopis venerando senio & vita præstabili reuelauit hoc pacto. Huic enim antelucanum cum cæteris Episcopis orationem facienti, apparuisse quendam ferunt habitu augustiore, quam humano, eique imperasse, vt ab oratione confestim ad templi excubias se conferret, & quem primum in templum venientem deprehendisset, illum esse, ad quem diuino cõsilio Episcopatus & Ecclesiæ gubernacula deferantur, homini que Nicolao nomen esse. Hæc iste cum cæteris Episcopis nunciasset, visum est omnibus ità fieri, quemadmodum Episcopo sanctissimo reuelatum fuerat. At nè qua posset humana suspicio Dei voluntatem labefactare, omnisque tolleretur huius rei in fraudem nunciandæ occasio, decretum est, vt nemo quisquam omninò de templo ante rei finè egrederetur. Tum omnibus ad orationem conuersis, hic vnus ad exequenda Dei mandata pro templi foribus excubabat. Habebat suspensos omnes (vt est humanus animus sollicitus futurorum) huius tantæ rei, diuini que iudicij expectatio. At Nicolaus media nocte ad confitendum tibi, clementissime Deus, de more surrexerat, ignarus certè voluntatis tuæ, cui tamen se totum addixerat. Et cum in tuis laudibus, vt solebat, nocturna silentia absumpsisset, antequàm primos radios rutilans aurora diffunderet, ortumque solis agris mortalibus nunciaret, in templum, te inspirante, Domine, securus ire pergit. Quò cum primus omnium aduenisset, explorator iste diuinorum iudiciorum ingrediens Nicolao templi vestibulum, siste gradum, inquit, fili mi: dic, quæso, quis es, quòve nomine vociteris. Tum vas istud electionis nil tale suspiciens, mansuetè, verecundeque, Peccator, inquit, sum, & seruus inutilis, nomine Nicolaus. Tum ille vultus & morum grauitatem, verborumque modestiam conspicatus, & viri præterea nomen sibi cælitus designatum, non dubitauit hunc illum esse, quem diuina visio futurum Episcopum prædixisset. Non erat enim nescius, in quos soleat Deus

Media nocte orare consuevit S. Nicolaus.

respicere,

respicere, in mansuetos videlicet, & humiles corde. Itaque incredibili plenus gaudio, sicut qui inuenit spolia multa, aut in absconditum agri thesaurum incidit, Sequere me, inquit, fili mi: & apprehensum dextera, ad reliquos introducit Episcopos. Illi audita re, nouum Episcopum non humano certè, sed planè diuino suffragio declaratum, insolita quadam veneratione excipiunt, venerantur, Deoque laudem & gloriam decantantes, in medium templi statuunt, non tam reluctantes, quam noui huius velut prodigij stupore vix compotem sui. His continuò promulgatis, (Quid enim est ocynus fama rerum præsertim admirabilium?) ad tantæ rei spectaculum innumerabilis propè confluit multitudo. Tum surgens Episcopus ille, qui visum habuerat, docet, quàm chari habendi sunt, quàmve à populis honorandi rectores animarum, illi præsertim, à quibus iuste, sanctè, humaneque gubernarentur, nihilque propeòdum felicius esse illa ciuitate, cui istiusmodi antistitem habere contigisset: propterea letari oportere Myrensem populù, & Deo perquammaximas habere gratias, qui eum esset præfulem consecutus, à quo planè sperare liceat, quicquid ab optimo atque sanctissimo pontifice expectari par sit. Neminem enim dubitare oportere, hunc virum esse omnium virtutum arcam atque thesaurum, & iucundissimum spiritus sancti diuersorium: qui non humano consilio, non Episcoporum suffragijs, non cleri, aut populi electione, sed sola Dei miseratione sit pontifex declaratus. Indè omnibus, quemadmodum euenerat, accuratè expositis, abire illos lecto animo iubet, & gratias vnumquenque Deo pro immortalis ac inestimabili beneficio reddere: se cum cæteris Episcopis ad vñtionem nouitij pastoris iturum, quem spiritus sancti dignis inuñtum manifestè iam perspiciant. Cum dicendi Episcopus finem fecisset, vniuersus hominum coetus in lætitiâ lachrymasque profusus discedit, synodus frequens ad noui præfulis vñtionem conuenit. A quo magno tandem labore imperatum est, vt se pateretur inungi, tum magistratûs magnitudine, tum virium suarum, vt ipse putabat, imbecillitate deterritum: quanquam Dei hoc esse imperium, multifariam planè cognouerat. Quo igitur die Myrensem thronum conscendit, secum ait: Hic dies, Nicolaus, hic locus mores alios affert: iam non tibi, sed alijs est viuendum, quandoquidem alijs viuere, hoc est profectò sibijpsi perquammaximè viuere. Ille cum sibi videretur cleri populique vitia partim corrigenda, partim tollenda esse, non soli Deo, vt antè, sed hominibus quoque vitam suam palàm faciendam esse putauit, vt illi exemplo sui facerent, quod prece, aut imperio, aut ratione fortassis facerent. Erant eius pristini mores, vt iam expressimus, absolutæ virtutis & formæ, atque accurata quadam castigatione compositi. At quoniam alia est priuati hominis ratio, alia magistratum gerentis, vitam omnem, moresque pro magistratûs dignitate transformandos esse putauit. Igitur in omni corporis cultu maiore, quam antè, incuria & negligentia fuit. Nihil erat in eo venustum, nihil elegans, nihil accuratum, præter mores, viuendi que disciplinam. Vestis plùs solito vilis atque neglecta, in qua nullus esset omninò nitor, aut fastus, sed castigatæ potius humilitatis & modestiæ significatio. nec enim alio quouis pacto poterat sapientiùs, aut faciliùs sacerdotum in vestitu luxuriam amputare. Nam quis tam impudens fuerit, qui priuatus preciosam & nitidam vestem non erubescat, cum magistratum amplissimum viderit vulgariter & negligenter indutum? Ego præterea sic arbitror, indumentorum splendorem hunc, & plùsquam regium luxum, quo nostri antistites nunc vtuntur, aut nullis ecclesiasticis, aut his solummodò magistratibus conuenire, quibus nulla excellens virtus auctoritatem vendicet, aut venerationem: vt quod propria luce non possunt, externo fulgore oculos vulgi perstringant. At in quo vniuersæ honestatis ac modestiæ eluceat species, maior certè gloria est, atque hominum admiratio ex veste vulgari. Semèl edebat quotidie, & vesperè quidem, vt publicis negocijs, quæ pro magistratûs amplitudine magna erant, multa que, diem licentiùs commodaret. Nec coena tamen publico vacabat munere, quandoquidem triclinium eius, suo consilio aut opè indigentibus patebat semper, & coena sæpiùs pro negociorum opportunitate intercidebatur. Cibus erat eiusmodi, qui ad ieiunitatem & abstinentiam, quam ad saturitatem, potius inuitaret. Carnes ab ineunte ætate ità dimisit, vt illas nunquam in omni reliqua vita resumpserit. Non plus vno ferculo coenauit vnquam, nisi hospitum gratia, quorum dignitas aut affluentiorum escam, aut deliciauiorem expeteret. Nunquam sine sacrorum librorum lectione coenatum est. Post epulas verò gratis aliquis sermo, sanctissimo atque doctissimo conuentu dignus, induce-

Esa. 66.

Myressi populo S. Nicolaus commendatur.

Vngitur & ordinatur Episcopus.

In Episcopatu quales eius vestes fuerint.

Semèl tantum vescitur quoti die.

ffff batur.

batur. Nam sacerdotes aliquot eruditione & vita probatos, perpetuos sibi conu-
uas delegit, à quibus suauiore aliquo animi cibo aleretur. A mensa in cubile semi-
fatur sese recipiens, totus in caelestium contemplationum campum diffundebatur,
& animum diurnis alienisque curis diffractum, nocturna meditatione collectum re-
fouebat. Cumque inter has delicias aliquantum noctis assumpsisset, membra tan-
dem humi demissa, somno tantum indulgebat, quantum ad perferendum diei labo-
res fat putabat. Indè surgens, socios aduocabat, quibuscum antelucana oratione
resumpta, inter psalmos & hymnos aurora expectabatur. Tum vnà cum sole in
templum prodians, diuina exolebat officia: A quibus ad pascendum curandum-
que gregem, reliquum lucis accommodabat. O Antistitem admirandum, & ab
Ecclesia merito Magnum cognominatum: qui vtranque vitam ita complexus est, vt
nunquam à diuinarum rerum contemplatione negocium, aut à negotio contem-
platio laderetur.

Vt autem suorum morbi facilius sanarentur, medicos ad eam rem praestantes ma-
gno studio vndique conquisiuit. Nam primum omnium id curauit, vt vnaquaque
ex suis ecclesia, eius generis rectorem haberet, à quo, exemplo, atque doctrina, atque
studio vitia populi tollerentur, prauis corrigerentur mores, virtutum atque religionis
cultus induceretur. Ijs medicis utebatur, ab ijs discerebat quotidie, si quid insignem
animis, corporibusve vsuam locorum suorum esset, quod suum auxilium, aut pra-
sentiam flagitaret. Incredibile autem est, quanto studio & charitate opem suam
quoquo modo laborantibus impartiebat. Non labores vlli hominem fatigabant,
non sumptus deerat, quo oppressos aliqua siue corporis, sine animi mole leuaret:
animo grauius laboranti medendo erat impiger iste, & longo, si oportebat, conse-
cto itinere, accurrebat. Iacebat quispiam aegrotò corpore pauper & egenus, nun-
quam, quantum necessè fuerat, rerum & pecuniarum in hominis auxilium desuit.
Non enim à Myrensis tantum, verum & à vicinis vrbibus, haud parum argenti, in
eleemosynas disperendi, quotidie ferebatur. Quòd si necessitas aliqua occurrisset
maior, quam vt ei posset praesenti pecunia subueniri, ab diuite aliquo misericorde,
quos multos habebat in promptu, pecuniam vel mutuò, vel dono accipiebat. Nam
praeter necessaria corporis operimenta, & supellestem tenui vitæ pèrportuna,
nihil ei reliquum erat, quod vel pignori, vel venum posset dari. Nam etiam, quos
legebat libros, mutuò petebantur. Ità semper voluntariam paupertatem omnibus
diuitijs facile antetulit. Hoc autem elegans in eo, atque praecipuum fuit, quòd cum
perfacilis eius ad omnes, & omnium item ad eum accessus esset, amplitudinem tam-
en & dignitatem magistratùs ita retinuit, vt dignus pro sua grauitate videretur,
qui non modò Lyciam, sed multas quoque prouincias gubernaret. Habebant Myræ
nobiles quaedam matronas, vita, moribus & religione praestantes, quæ se totas ad
misericordiae contulerant studia. Ijs Nicolaus (quoniam sexus iste ad eiusmodi ob-
eunda munera videtur impigrior) quasi exploratoribus & ministris utebatur, quibus
vinctis, aegrotantibus, egenis, indigentibus omnibus opem ferret. Nec ei deerant
graues aliquot ciues, à quibus disceret, si quid in ciuitate fieret tum publicè, tum pri-
uatim, quod sua sui que magistratùs cognoscere interesset: vt ea cogitatione posset
aut nascentibus malis occurrere, aut iam natis remedium adhibere. Haud multo au-
tem postea, quam Episcopatum inuit, prouincialem habuit synodum, in qua plera-
que multa, tum ad Dei templorumque cultum, tum ad vitam moresque cleri, decre-
ta praclare & sapienter instituit, partim vetera corrigendo, antiquandòve: partim
noua condendo, quibus vniuersa prouincia Lycia vteretur. Atque quorannis prou-
incialia concilia, quoad vixit, Calendis Septembribus conuenere, in quibus de in-
stitutis ac disciplina cleri, deque omni Ecclesiarum statu accuratissime agebatur:
nec improbis censuræ ac poenæ deerant, nec bonis faces, quibus ad meliorem
vitam accenderentur. Initio autem magistratùs sui ferunt, cum exoluendi of-
ficij, debiti que reddendi magnitudinem formidaret, eum lachrymis & gemitu
Deum sæpius intentissime deprecatum, vt ab se intolerabilem hanc molem tol-
leret. Nam cum hinc animaduerneret, de singulis sibi subiectis, qui innumerabi-
les propè erant, sibi reddendum esse rationem, illinc vires suas (quanquam erant
magna, validæque) nihil pro sua humilitate existimaret, in desperationem satisfac-
tionis adductus, animo incredibiliter angebatur, atque sæpius ob id cum vberis
lachry-

Humi cu-
bat.

Vtrique va-
car vitæ, cõ-
templatiua
scilicet &
actiua.

Cap. 10.
Quales pa-
tores suis
praefecerit.

Erga subdi-
tos mira hu-
manitas.

Pro dandis
eleemosy-
nis accipit
mutuas pe-
cunias.

Magna pon-
tetas eius.

Synodus ei-
prouincialis.

Perit à Deo
absolui one-
re pastorali

lachrymas effudisset, vocem tandem audiuit de caelo in hæc ferè verba: Nè timeas,
Nicolaë, vt à me, mea negocia fideliter gerens, ingratiè destituaris. Hac voce maxime
recreatus, & spem suam omnem in Deum conijciens, opem sibi à Deo pollicebatur:
sed ita pollicebatur, vt omnia tamen à seipso petenda putaret, quacunq; opera &
consilio praestare potuisset. Sciebat enim Deum eos non iuuare solitum, qui seipso
negligenter deseruissent. Itaque vires suas omnes tum animi, tum corporis, ad ge-
rendum id negocij explicauit. Quas cum (vt dicebamus) imbecillas existimaret, duos
sibi quasi consiliarios adiungit, Paulum videlicet Rhodium, & Theodorum Ascalo-
niam, viros in omni Græcia celebres, & quibus explorata virtus, atque doctrina, &
diuturnus praeterè rerum vsus, auctoritatem pepererat. Horum fide atque consilio
prinatim, publiceque plurimum utebatur, à quibus ita sciebat se diligi, vt nihil illi ma-
gis in eo cuperent, quam vt Deo placeret quam maxime. Ad eorum itaq; sententiam
quasi ad fidele aliquod speculum, proprios ornabat mores, & ad magistratum aptos
accommodabat. In obeundis insuper Episcopatus negocijs, si quid paulò difficilius
iudicandum, agendumve accidisset, hos sibi continuo adhibebat, cum quibus de re
ipsa statueretur.

Interea vetus humani generis hostis, ira crescentis Christianæ religionis feroces
animos Diocletiani Maximiani que solito atrocius instigat, crudelioremque, quam
antea, persecutionem parat. Veniunt itaque ab Imperatore edicta in omnes, qui Chri-
stianam fidem profiterentur, quibus carceres, tormenta, vincula, postremò truculenta
mors indicebatur. Hæc cum Myris publicè legerentur, aderant pariter Imperatorij
carnifices, Christianis non obtemperantibus extrema omnia minitantes. At contra
Nicolaus pastor intrepidus, acerrimusque Christiani gregis propugnator, fidelibus
omnibus clypeum sese praestat, & Christi fidem, quanto potest ardore, vbique into-
nat, liberi profecto atque sanctissimi pastoris officio fungens. Tum vrbis Praefecti aegre
ferentes contemni ab eo regia mandata, illi, nisi desistat, decernunt supplicia. At Ni-
colaus (perquam enim erat martyrij cupidus) cõtemptis minis, acrius tum insurgens,
tandem vincus in longinquas custodias abducitur, in quas & Christiani multi ex varijs
ciuitatibus erant coniecti. Vbi non parum aui omnibus incommodis captiuitatis af-
fectus, tanta mentis constantia ac firmitate fuit, vt eum inter delicias vitam degere
arbitraretis. Nec exemplo modo, verum etiam assiduis cohortationibus imbecillio-
res adiuuabat socios: & velut agricola bonus teneras plantas religionis & pietatis
nullis irrigabat, vt eorum radices in fertili stabili que solo defigeret. Robustiora verò
pectora ad martyrium inflammare, ardorem illis & spiritum addere, quam *preciosa
esset in conspectu Domini mors sanctorum eius, disserere, & praedicare quotidie, nil-
que ommittere, quò illi cello firmoque animo breuem hanc miseramque vitam pro
beata illa & immortalis contemnerent, non cessabat.

Interea verò benignus Dominus de caelo suum populum miseratus, qui solem post
tenebras, & post tempestates tranquillitatem solet seruis suis inducere, dissipare pro-
prium, ac perdere crudelia sceptrata parat, ac sui nominis inimicos de medio tollere,
Diocletianos scilicet, & Maximianos, & quotquot cum eis suo populo impiè praesu-
erunt. Erigit autem cornu salutis plebi suæ, & caelesti Crucis signo Constantinum,
Constantij & Helenæ filium, aduocat ad Romanum Imperium. Ille non ignarus,
quoniam hic esset, à quo caelitùs vocaretur, omnem spem suam in eum conijciens,
Maxentio confessum exacto, dignitatem nominis Christiani in propria maiestatis so-
lum exaltauit, vertitque priorum latitium Imperatorum in luctum. Tum per orbem
edicta profert, quibus iubet, idola & gentium delubra euerti, solui eos, qui pro Chri-
sti nomine vincti essent, instaurari Christianorum sacra, templa refici, & pristinum
ornatum resumere. His Constantini edictis vbique promulgatis, Christi confessores
solui, vniquisque in patriam suam redit. Sicque Myrensis populus pontificem su-
um recipiunt, martyrem profecto voluntate ac desiderio, atque incruentū athletam
& bellatorem. A quo cum caelitùs collata sibi dona miris modis exercerentur, tanta
creuit apud populum de illius virtute opinio, vt iam planè miraculo omnibus esset.
Hic cum videret demonum delubra quaedam, nonnullasque gentilium aras adhuc
superstitibus, non exiguamque impiorum, ac varij generis hominum multitudinem
ad eas confluere, atque id mali serpere quotidie latius, incredibili ardore succensus
instigat: & vndique Dei verbum praedicans, vbi idolorum aram quampiam conspe-
xisset, funditus euertebat, nulli parcens, neminem metuens, nihil nisi de Dei gloria,
Ffff 2 homi-

Diuinitas
cõfirmatur.

Quorū con-
silijs pluri-
mum vsus
fuit.

Cap. 11.
Persecutio
fauillima
Ecclesiar.

S. Nicolaus
ducitur in
custodiam.

Animar cõ-
capitulos
suos.
psal. 115.
* speciosa

Cap. 12.

Constanti-
nus restituit
nobis rem.

S. Nicolaus
redit ad
suos.

Eius virtus
omnib' mi-
raculo est.

hominumque salute sollicitus. Sic itaque omni dæmonum cultu cieccto, puram gregi suo tranquillitatem & requiem comparauit.

Cap. 13.

Hæc cum Christi miles, immo Imperator & dux, aduersus principes tenebrarum non minus feliciter, quam fortiter auderet, cepit continuo illum libido, quatenus ne ab ipso Dianæ templo abstineret: facinus siquidem desiderandum potius, quam sperandum. Erat enim ædes hæc admirabili pulchritudine, & magnitudine singulari, & quæ à Myrensi populo inter primaria vrbis ornamenta præcipue coleretur. In

Enerrit funditus Dianæ templum.

hanc igitur cum robustissima iuuenum manu impetum faciens, non solo illam, vt cæteras, æquasse contentus, fundamēta quoque radicibus euulsa disciecit, nullo prorsus ciuium obstitente. Horrenda res erat, profigitorum dæmonum audire vlulatus, immurantium, terribiliq; stridore inclamantium: Nunc se per iniuriam è sedibus proprijs eijci, atque fugari. Hic itaque triumphus armis eius & militiæ aduersus infideles finem fecit, non autem animo, corporique in alienum auxilium exercendo, aut mirabilibus faciendis. Quæ quoniam multa sunt, non omnia idcirco silentio patiemur obrui & obliuione: sed strictim pauca attingemus, si prius ostenderit, qualem se ipse præstitit in illo celebri, & omnium nobilissimo Christianorum conuentu, qui tunc Nicææ est habitus. Constantino igitur, qui primus Christianorum cultum in vniuersam suam ditionem induxit, Romanum Imperium gubernante,

for. * Syluester

* Iulius, qui summus tunc erat Pontifex, non modò Constantinum, verum etiam cæteros omnes, quibus præerat Imperator, ad orthodoxæ, rectæque fidei ritum & disciplinam assidue inflammabat. Et cum Arrianus error haud paruam orbis partem occupasset, Pontifex tandem effecit, vt suo, Imperatorisque iussu vniuersale Christianorum concilium Nicæam conuocaretur: vbi dogma incorruptæ fidei Christianorum comitorum firmaretur autoritate, pariterque vt Arrius, Arrianaque stultitiæ sectatores damnati, è Republica Christiana abigerentur. Ei concilio affuerunt trecenti decem & octo Episcopi, inter quos Nicolaus non minor doctrina, quam vita; neque sermone, quam opere, in refellendis Arrianis fallacijs iudicatus est. Hæresim illam acutissima ingenia tuebantur, & viri omnium doctrinarum cultu & elegantijs expoliti, quos contra non modò disputationibus & lingua, verum multo maximè

Contra Arrianos non lingua tantum sed orationibus pugnauit.

supplicationibus & assiduis ad Deum precibus Nicolaus pugnabat. Ità cum illorum tandem argutias & errores ipse cum cæteris veritatis defensoribus dissoluisset, canonemque ipse & reliqui synodi patres orthodoxæ fidei præscripsissent, homouisionem videlicet, hoc est, consubstantialitatem patri & æqualem credendum esse Christum, refarcita scissura Ecclesiæ, inde discedens, ad proprium gregem regressus est: cui neque doctrina, neque exemplo, neque assidua exhortatione defuit, quò magis omnes ad virtutem, ad mores, ad animi cultum, ad pietatem, religionemque perpetuò concitaret.

Cap. 14.

Accidit autem ea tempestate, vt terram Lyciam valida vexaret fames, tantaque Myris, alibi que tritici egestas esset, vt iam ad interitum hominum res spectaret. Tum Nicolaus ad horrea Dei, hoc est, ad orationem confugit. Per id autem temporis mercator quidam in terra Sicilia magnam frumenti vim in nauim intulerat, exportandi in Hispaniam, dandi que venum causa. Huic noctu dormienti Nicolai simulacrum sese per visum offert: imperat, vt Myras triticum primo statim tempore aduehat, ex eo grande precium relaturus, fidemque verbis, tribus datis aureis, facit. Excitatus ille cum aureos propè, & cubile clausum inuenisset, admonitum se diuino numineratus, Myras sine mora frumentum vehit, preciumque accipit, quod dormienti sibi sponderat Nicolaus. Eo pacto Myræ fauientis iam in edis vim repulset. Ità cum mercator rem omnem, vt sibi euenerat, cunctis palam fecisset, Myrenses suum præfulem maiori deinceps, quam hominem venerari par sit, honore & laude sunt profecuti.

Cap. 15.

Ea tempestate Constantino nuntiatum est, ab nonnullis rerum nouarum cupidis, seditionem haud negligendam, in superiori Phrygia excitatam. Tunc Constantinus tres ad eos reprimendos motus legatos mittit: Neporianum videlicet, Vrsium, & Herpilionem. Hi celerè cum armis ad negocium sibi datum profecti, Andriaciama appulere. Id erat in terra Lycia oppidum, subiectum Myrensis. Ibi milites aliquandiu aduersa maris tempestate detenti, emedorum ciborum gratia in terram egressi, tandem (vt est eiusmodi genus hominum rapax, & alieni appetens) ad prædam incolarum sese verrunt: multa rapiunt per vim, plurima temerè deuastant. Quorum improbitas cum in dies augetetur, vicit tandem incolarum patientiam effrenata licentia militum.

multum. Igitur agrum omnem armat iniuria: seditio & tumultus exoritur: & iam in mutuum eadem vtrinque ruebatur: cum Nicolaus (is enim rem perspicuus, citato pede ad locum venerat) adesse nunciatur. Tum oppidum omne, nec non & ipsi Imperatoris legati, ac milites (tanta erat in omni Lycia Nicolai autoritas atque hominum) depositis armis, venientem Episcopum obuiam progressi incredibili quadam veneratione ita excipiunt, vt nullum penitus tumultus, aut irarum vestigium appareret. Nicolaus rem sedatam animaduertens, benignè legatos congressus, in urbem honorificè per humanèque inductos hospitatus est. Dum illi se placatis ventis ad nauigandum expediunt, ad sunt Myrenses aliquot anxij flentesque: hi ad sancti viri pedes prouoluti, celeritatem & auxilium conclamant contra nequissimi hominis vim atque iniuriam. Eustachium enim Præfectum vrbis auro victum, tres innocentissimos Eustachius præfectus auro victus tres viros capitali sententia damnat. cives capite damnaſſe, ciuitatem omnem in luctu esse, vnam reliquam superesse in Nicolao spem: qui si affuisset, ille nunquam tam immane facinus in animum induxisset: opus esse maturaro: nō citò accurrerit, de capite & fortunis infontium actum esse. Hæc illi cum flentes lamentarentur, vir Dei, diuinæque misericordiæ imitator, rei crudelitate vehementer percitus, iter arripit, Constantini que legatos contra Præfecti vim, si oporteat, sibi comites & adiutores adiungit. Itaque cum in locum, cui Leo nomen est, aduolasset, obuios quosdam rogat, si quid de tribus his damnatis ciuibus exploratum haberent. Illi reliquisse eos aiunt, in Cæstoris & Pollucis campo tractos, vnaactarentur. Tum Nicolaus ad locum velox contendit, vt illorum præueniat necem. Iam miseros illos crudelis carnifex tyranni iussu ad portam loci pertraxerat, vbi capite damnatos plecti mos erat. Quò Nicolaus incredibili ardore flagrans cum irrupisset, videt magnam mortalium vim vndique circumfusam, & tres (miserum dictu) manus post terga victos, & lumina linteolo velatos, nuda colla carnificis securi præbentes. O miserum spectaculum, & indignum profectò, quod humanos oculos suæ immanitatis testes haberet. Iam carnifex securim exererat, & furenti similis, truculentos oculos in miseris ceruices defixerat, nihil aliud quam crudelitatem atque cruorem gestu, vultu, foedaque voce significans. At diuinus hic noster, vt primum pia lumina nefario iniecit spectaculo, non tumultuans quidem, aut temerarius, sed graueriter admodum, & cum seueritate carnificem compellat: Quid agis scelestè securim Liberat tres infantes homines capite damnatos Nicolaus. contine. simulque accedens intrepidus, & fiducia plenus, cum regia quadam auctoritate, securim è manibus extortâ abijcit: tribus damnatis lumina & manus reddit, bonoque animo esse iubet. Hæc cum irâ fierent, nemo tamen quisquam ausus est ex omni apparitorum turba, non modò Nicolao obistere, sed ne in eum quidem vel attollere oculos: tanta erat moribus autoritas, gratia atque maiestas, tantaque de illius virtute omnium mortalium existimatio. Rei præterea indignitas illis (vt arbitror) manus & linguam ademerat. Tum tres illi, sanctissimi viri beneficio in lucē restituri, quanta poterant voce cum lachrymis beneficium extollebant, simulque vniuersus campus, in quem facti misericordia ciuitatem propè omnem concinerat, in eius laudes resonabat. Inter hæc Præfectus vrbis cum aduenisset, ei Nicolaus neque obuiam ire, neque venientem inspicere passus est. Tum ille, siue sceleris sui conscientia, siue poenæ metu, si Constantinus factum resciscat, in poenitentiam versus, Episcopum benignè congredditur. Ille repulsum seuera increpat voce: Affirmat, hanc se publicam iniuriam non passurum, imploraturumque non modò vltoris Dei, verum etiam Constantini iustitiam in eum, qui auro corruptus, magistratum sibi traditum foedè & crudeliter administrasset. Cumque illi extrema minaretur supplicia, Præfectus vehementius sibi timens, iam non verbis modò, verum & lachrymis supplex sibi veniam postulat, omni que poenitentis significatione Nicolaum sibi conciliare studet, in Simonidem & Eudoxium Myrensiū principes, iniuriæ culpam falsò transferens. Tum incredibile est, quam ea res charum omnibus hunc virum reddiderit, vt in eius laudes fusa multitudine, confessim ea res tota Lycia celebraretur.

Sed iam Constantini legati, confecta re, abeundum rati, Nicolai benedictionem effragitant, pulcherrimum tutissimumque itineris sui viaticum. Ea accepta, benignè dimissi, proficiscuntur in Phrygiam. vbi cum motus illos sapienter composuissent, Byzantium ad Imperatorem regressi, honorificè & per humanè excipiuntur, nouis honoribus atque donis aucti: quippe quorum opera atque consilio id incendij tutematureque extinctu esset. Iamque inter primos Constantino chari, & cæteris omnibus illustres & conspicui habebantur. Cæterum hanc eorum felicitatem non diutius pertulit

Vide quid pariat liuor

Vir innoxij falso apud Imp. deferuntur.

Verè dona & xenia ofuscant oculos iudicij.

Damnatur ab Imperatore male persuaso.

Implorat S. Nicolai patrociniū. Pfal. 101.

Pfal. 145.

Apparet S. Nicolaus Impatori, iubens absolui infontes viros.

pertulit laudum semper & gloriæ hostis inuidia. Ij enim, quibus erat cum tribus istis de honore contentio, Byzantij prætorem clam aduent, conficta in illos crimina asferunt, quod scilicet illi pecunia uicti, in authores seditionis non animaduertissent, feminaque eiusce mali reliquissent, breui maius periculum paritura. Cæterum accusationem hanc per se infirmam atque suspectam, grandi pecunia prætori data communiunt. Prætor corruptus, ad Constantinum omnia deserit, comperta se habere horum peccata affirmans. Tum opinionem Imperatoris de legatorum fide & integritate vicit suspicio, quæ Regum animos facile occupat, ac dominatur. Prætori itaque ab Imperatore datur potestas, Nepotianum, Vrsum, Herculionem huius accusationis ignaros, vinculis & custodia coercendi. Tum prætor se satis accusatoribus fecisse arbitratus, quod illos coercuisset, pariter intelligens ficta illa contra infontes crimina fuisse: neque ad quaestiones, neque ad crimina quouis pacto discutenda accedit. Sic ergo cum aliquantulum æui effluxisset, veriti accusatores, nè, si uincti inopinatò dissoluerentur, periculum patratæ fraudis in suam redundaret certicem, ad prætorem redeunt: eum perquam multo concitant studio, vt negocium reorum intermissum resumat, efficiatque vt illi factorum suorum pœnas luant: neque sibi, neque prætori conducere, vt illi liberati, acceptam iniuriam uisciscantur. Prætor & ipse sibi pro auro ab accusatoribus sumpto metuens, ad Imperatorem redit, vultu, gestu, oculis se malæ rei nuncium venire dissimulat. Tum ubi fandi copia data est: Legatos, ait, nondum odium suum satis expleuisse ex his, quæ contra Imperij maiestatem gefissent in Phrygia: à quibus tantum aberat priorum flagitorum pœnitentia, vt etiam uincti & custodiri, noua non desinant pericula moliri: quibus nisi occurratur, antequam veniant, frustra, cum venerint, occursurum. Cum itaque suam fraudem prætor lachrymis contexisset, Imperator vera atque comperta sibi afferri putans, simulque motus, tum ira ob illorum ingratitude, tum metu sui periculi, mortem reis in crastinum decernit. Erat custos carceris vir, tum humanitate præditus, tum veteri consuetudine cum tribus his legatis coniunctus, quorum calamitatem ægre admodum & molliter semper tulerat. Ad eum igitur cum tristis crastinæ cædis nuncius aduenisset, exclamans: Me miserum, inquit, & hominum longè infelicissimum, quem tam funesti ludi spectatorem fortuna delegit: Quam noluissem vnquam hos carceres conspexisse: Quam præstabat in vltimis terrarum finibus nunc abesse. His uocibus custos omnem compleuerat carcerem: neque largi fletus lamentis decrant. At tres illi, quibus vitæ factorumque innocentia dudum & mortis, & pœnæ metum ademerat, ad subitum nuncium consternati: Quæ nos, inquit, aduersa fortuna in hoc miseriarum atque calamitatis impulit? Quæ tanta in nos falsa suspicio potuit, vt infontes sceleratorum hominum supplicio damnaremur? Tum amicis cognatisque, qui aderant, frustra imploratis, Quandoquidem, aiunt, nihil præsidij innocentibus in terris est, Deum ipsum, & integritatis nostræ testem, & iniuriæ atque necis vltorem inuocamus. Inter hæc Dei miseratione effectum est, vt Nepotianus in memoriam Nicolai veniret, iamque vericaret animo, quo pacto ille damnatis Myrensibus succurrisset, qua vi atque misericordia eos ab interitu vindicasset. Hæc cum socijs in memoriam reuocasset: Et quid, inquit, spei nostræ saluti superest, nisi vt hunc ipsum innocentiam nostræ patronum ex animo imploremus, qui pulchrè didicit infontes ab omni mortis periculo liberare? Tum & duo reliqui ad orationem lachrymis & mente conuersi, sanctissimi viri patrociniū inuocant. Exaudiuit autem eos Dominus de excelsis sancto suo, & de cælo in terram adspexit: Audiuitque gemitus compeditorum mirabilis Dominus in sancto suo, cuius non est passus frustra patrociniū implorari. Voluit enim, vt discerent Reges, & omnes populi, principes, & omnes iudices terræ, Regum Regem in cælis esse, qui non spernat iniurias pauperum, qui soluat iniuste compeditos, & elisos erigat. Noctū enim per quietem Imperatori Nicolaus apparuit, ore profecto sicuti venerando, ita & terribili, formidolosoque: atque illi imminens: Surge confestim, Imperator, inquit, & Nepotianum, Vrsum, & Herculionem vinculis & custodia solue. Falso enim & per inuidiam accusati sunt, & iniuria abs te damnati. Id nisi feceris, intolerabile tibi bellū indico, & foedam insuper stragem, rursissimumque tibi, domique tuæ interitum, verus Dei præco denuncio. Tum Imperator rei nouitate percussus, miratusque, (vt sæpè in somnis solet) cum viri maiestatem & verba, tum quòd intempesta nocte in regiam, Regisque, penetrasset cubile: Et, quis tu es, inquit, qui hæc mihi denuncias, & minaris? At ille, Nicolaus sum, Myrarum Dei miseratione antistes.

Quo

Quo dicto, ab eo euauit, & Alabio prætori tunc quoque dormienti sese per visum offert, eodem oris habitu, iisdemque verbis, quibus Constantinum terruerat. Tum Constantinum somni terrore excitatum, secumque tum minas horrendas, tum minantis speciem reputantem pauor non mediocri occupat, idque visum minimè negligendum ducit. Eodem pauore, eademque animi cogitatione cum teneretur prætor, ab Imperatore adueniunt nuncios, qui visa ab eo per quietem accuratè exponant. Tum prætor metu adaucto, ad Imperatorem confestim venit, quæ vidisset, quæque audisset, quantum potest, verissimè explicat. Ità cum singula vtriusque somni conuenirent, & velut ab eodem imperante, quasi signo dato, in vtraque cubicula irruptum esset, tandem visum est, reos ipsos è vinculis accerfiri. Qui cum coram constitissent, rogantur, num disciplinam magicam didicissent? Cum negarent illi, & studia eorum omnibus manifesta esse contenderent: Rex, Num, inquit, de interpretandis, aut inducendis somnijs exploratum habetis aliquid? Cum illi negarent, Constantinus se per vim (quandoquidem voluntariè non licet) veritatem ab illis extorturum minatur. Illi Regis iustitia implorata, neque magicam, neque vllam somniorum disciplinam vsquam attigisse affirmant: se à parētibus ab ineunte ætate ità educatos, institutosque, vt nihil didicerint, nisi Imperatorem venerari, illum colere, illum rebus antefere omnibus, quas mortalium animus solet concupiscere. Hoc institutum ità constantè & perpetuò tenuisse, vt nihil nisi pro augenda Imperij maiestate dixerint, fecerint ve: si secus compertum habuerit, nulla se prorsus misericordia dignos putet. At si non nihil quandoque tuendi, extollendique Romani Imperij causa fecerint, si vitam se penumerò minimi pro illius dignitate æstimarunt: si data sibi ab eo negocia, castè integreque gesserūt, iam non præmia, quibus amplissimis eiuscemodi facinora donari solent, sed fama tantum, non tenens, vt sibi restituatur suū, supplices postulare. His verbis cum vultus, gestus, lachrymæ oculis obortæ, fidè facerent, cœpit Constantinus de illorum innocentia cogitare, & suæ pœnitere sententiæ, quippè qui Dei iustitiam formidaret, verereturque, nè si ipse innocentes damnaret, nocens ipse diuino iudicio damnaretur. Iam itaque benignus illos inspicit, benignus alloquitur, vt vultus verbaque pœnitentiæ animi sui facillè indicaret. Tum illi paulò sedētius Constantinū intuiti, Nicolai simulacrū continuò vident assidentis Imperatori, & nutu sibi veniam & misericordiam pollicentis. Tum Nepotianus, & duo reliqui deinceps vehementiore animi exultatione permoti, sublatis in cælū oculis, conclamant: Deus misericors, Deus Nicolai, qui tres innoxios olim Myris ab interitu liberasti, libera innocentes sperantes in te, nè angelus hic tuus frustra à videatur nostrum patrociniū suscepisse. Miratus hunc sermone Constantinus, quid sibi hæc verba velint, rogat, quive hic Nicolaus sit, quosve tres ab interitu liberarit. Tum Nepotianus ordine exponit omnia, & quid ipsi Myris vidissent, & quo pacto in vinculis illius auxiliū implorassent, quem penè assidentem conspexerint. Constantinus (vt par erat) miraculo rei commotus, neque ignememor domesticæ clementiæ ac lenitatis, quam à maioribus acceptam, magno ipse semper studio auxerat, vtroque somnio cum istorū narratione collato, solui cōfestim tres uinctos iubet, & pristinæ dignitati restitui. Atque ad illos conuersus: Abite ad eū, inquit, qui me de fortunis & capite vestro sollicitus territat dormientem, & gratiam illi reddite, eique meo nomine nunciate, quid sui gratia fecerim. Hæc cum dixisset, Euangelium aureis literis proferri iubet, aureumque thuribulum gemmis & arte insigne, & duo præterea puro ex auro candelabra. ea omnia imperat, vt Nicolao offerant, quibus inter sacrificandum vtatur, suæ pietatis perpetuum monumentum. His atque alijs admirabilibus viri factis eouque nomen eius diffusum est, vt iam vel remotas orbis terrarum plagas attingeret, essetque calamitosi & periclitantibus certissima spes atque profugium, quibus ille vocatus decesset nunquam. Qua verò misericordia atque pietate nauigantes olim è faucibus mortis extraxerit, operæ præcium arbitror enarrare.

Ferunt enim, nautas quosdam horrenda disiectos tempestate, furenti que pelago propè absorptos, Nicolai, quem nunquam viderant, auxiliū inuocasse. Audierant enim, quam multos sæpè è summis periculis liberasset. Itaque iam non manibus fiderè, non clauo, non viribus vllis, aut arte nauigandi: sed toti in sanctissimi viri inuocationem proieciti, contra procellarum rabiem hoc quasi tutissimo scuto sese tueri, illum inuocare, illi manus tendere, illi tota mentis cogitatione inniti. Tum hic noster impiger humanarum calamitatum adiutor, inclinante iam nauis, & pelagus imbibente,

Ffff 4

oculis,

Mandat accerfiri uinctos Imperator.

Res admittit tione digna.

Absoluit viri innocentes.

Constantinus Imperator mittit S. Nicolao præclara munera.

Adhuc vi-
uens S. Ni-
cola², appa-
ret ipsum
in uocantib⁹.
Ioan. 14.

oculis omnium manifestus, Ecce, inquit, adsum, quem inuocatis, opem, si sperabitis, allaturus. In Deo confidite, cuius ego minister adueni: simulque clauo, cernentibus cunctis, arrepto, nauim erigit, gubernatque: indè mare minaciter increpans, fluctus confestim, fauientesque procellas placat, ut nauarum dicerent: **Quis est hic, quia mare & venti obediunt ei?** Et ipse Christi promissis fidem faceret, dicens: Amen dico uobis, qui credit in me, signa, quae ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet. In cum procellarum omnis illa superbia resedisset, eisque placidam reddidisset nauigationem, ex oculis eorum euauit. At nauarum, ut primum illos optata tellus excepit, Myras, quae stadia viginti à mari aberant, recta contendunt, saluatoris sui uisendi cupiditate incensi. Vbi cum sciscitantes didicissent, beatum hunc in templo cum reliquo clero diuina officia exoluentem, templum ipsi anxij petunt. Erat sanctissimus hic noster sacerdos choro immixtus, nihilque habebat insignis, quod à ceteris fecerent. In quem simulatque nauarum oculos coniecerunt, quasi bacchantes per confertam turbam ad illum irrumpunt: prostratique, hic est, inquit, hic est, cui vitam planè debemus: hic est, cuius ope ab interitu erepti sumus: hic est, qui inuocatus, ut parens misericors laborantibus praesidio fuit. His uocibus cum in se circumfusos Myrenses conuertissent, rem omnem, ut ab initio gesta fuerat, edixerunt. At Nicolaus ora ingenuo quodam rubore suffusus: Date, inquit, gloriam Deo, filij. Ego peccator sum, & seruus profectò inutilis: ipse est, qui facit mirabilia magna solus. Indè illos seorsum euocatos cum placida quadam seueritate admonet, ut post acceptam corporis salutem, animi quoque salutem non negligant. Habebat enim ex spiritu sancto, quem in illum Deus uberrimè effuderat, ut alieni cognosceret cordis arcana. Ex quo nauas istos sciebat peccatis quibusdam, & diabolo esse obnoxios: Cognoscite igitur, inquit, cognoscite filij, errata uestra, & corda, motusque uestrorum in tutiore portum traducite, Deumque horrendum iudicem formidate. Estis enim (ut inquit Paulus) Dei templum: qui uerò Dei templum corrupit, ut corrumpat & destruat illum Dominus, aequum est. Ego (ut dicitis) uestrae corporalis salutis adiutor, spiritualis nunc periculi nuncius uenio. Et cum post haec secretiora quadam illorum peccata proferret, eos iusta admiratione & poenitentia repletos dimisit. O medicum expectandum, & omnium mortalium linguis per secula celebrandum: qui cum corpora omni periculo liberaret, animos quoque sanctificare non neglexisset: ut totum hominem sanum redderet, eius nullam omnino partem incuratam praetermississet. **Quam obrè uerè putandum est, Deum ipsum hoc tantum terrarum caeliq; ornamentum, suis plasmasse digitis, & inter primas suas delicias habuisse, dedisseq; animo illi profectò caelesti habitaculum, pari omnium elegantiarum ornatum praeditum.** Sic enim inter veterum memorias literis Graecis mandatum inuenimus, beatissimum hunc caelesti quadam oris & uultus uenustate fuisse, moribusq; senili ac ueneranda grauitate iucundis, & ueluti sanctificationem quandam & gratiam ex se spirantibus: in cuius intuitu ea esset uniuersae honestatis species & exemplum, ut sibi congressos ad speculum solo à uitijs ad uirtutem facile reuocarct. Si quem autem nactus esset uia animi molestia laborantem, nunquam non abundè consolatum atq; lenitum abs se misisset. Tradunt praeterea, ex eius uultu uelut coruscantia fulgura micare solita: faciemq; super humanum eluxisse splendorem. Sermo erat admirabili quodam lenocinio & suauitate suffusus, grauis, modestus, & in sententiam facile etiam reluctantes trahens. Compertum enim habemus, multos illum de ueritatis curriculo declinantes, & in haereticam foueam delapsos, ad catholicam fidei semitam reuocasse, ut in opere atque sermone iustus sit habitus efficax.

Psal. 135.

Corda hominum nouit singulari Dei dono.

1. Cor. 3.

Hic itaq; tantis praeditus ornamentis, sic inter mortales uersatus est, ut caelo semper & immortalitate omnium consensu dignissimus uideretur. Qui cum diutius, quasi liliolum intra Myrenses hortos incundissimè redoleuisset, & ueluti unguentum fragrans, diuinarum uirtutum odorem atque suauitatem ex se spirasset, tandem dierum sanctorum plenus, in uiridem senectutem inducitur. Iamque cum communi hominum lege litandum esset naturae, in breuem, eamque leuem, aegritudinem incidit. In cum intelligeret, hinc sibi migrandum esse, beatus iste superioris Hierusalem ueteri desiderio flagrans, in hymnos & gratiarum actiones totus diffunditur, omnique laetitiae significatione uale dicto, in caelum, quod sibi apertum cernebat, euolat, longamque pulchritudinis perpetuus contempletur. At uenerabile corpus, singulare orbis terrarum ornamentum, Episcoporum, uniuersiq; cleri & populi laudibus & lachrymis decoratum,

Cap. 18.

Abire è corpore in caelum.

decoratum, humatur in templo, quod Myris maximum ac pulcherrimum ea tempe-
state fuit.

Ex purissimis autem illis & redolentibus membris per antea facta secula in hunc usque diem nectareus distillat liquor, certissima spiritualium ac corporaliu aegritudinum medicina. Eius itaque fama cum ad remotissimas quoque prouincias subito penetrasset, ad eius uenerabilem tumulum incredibilis continuo factus est hominum ex omni plaga concursus. Neque illis multorum licet dierum itinera uisendi busti desiderium adimebant, ut & sacro uingerentur liquore, & tumuli ipsius complexu & ueneratione consecrarentur.

Cap. 19.
Liquor ex
eius membris
distillat mi-
re efficac.

Sed antequam finem faciamus, primum saltem eius post mortem admirandum in nauas facinus exponamus: reliqua, quoniam propè innumerabilia sunt, & hominum linguis uindicè celebrata, praetermittamus. Compertum habemus, quosdam amplectandi tumuli desiderio à Tanai ostio soluisse, ut Myras contenderent. Cum autem in nauim sarcinas & uiticum intulissent, inuidus ille daemon, qui in eo Diana conlebat templo, quod paulo ante dicebamus à Nicolao deiectum, huius nauigationis causa cognita, ad impediendos homines, si possit, sese dolo & fraude exornat. Non dum enim exciderat animo aedis illius à fundamentis euerfio: non uolenta, ignominiosaque cum sui, tum ministrorum suorum è Myris expulsio: non cultus hominum ad se confluentium sibi à demptus. Haec faces ad uitionem daemonem inflammabant, praeter instam non cendi libidinem, & alienae uirtutis odium immortale, quo in expulsorem suum iam toto illustrem orbe flagrabat. Igitur mulieris formam induit, uas olei plenum humero gestantis: & nauim conscendens, se ait magno teneri desiderio eiusce tumuli adorandi, sed imbecillam corpore, stomachoque, maris & nauis crudelitatem non posse perferre, missuram se (quandò proficisci non licet) oleum illud, quo tumuli lampades accendantur: rogat itaque, ut oleum ipsi suo nomine sanctissimo monumento offerant. Illi facile persuasi, quippe quibus nulla inerat suspicio fraudis, dolium accipiunt. Erat in eo prophanum nescio quid, diabolica excreta arte, & dignum profectò, quod à damone nocendi causa praebretur. Soluentes ergo, cum diem unum prosperè suleissent mare, coepit insequens aurora zephyros in proram mittere, & noctes diesque deinceps plurimos sic pertinaciter aduersi erant, ut nauis radio diuturnae procellae, infecto itinere, de reditu cogitarent. Iamque proas obuenterant, cum infatigatus hic noster omnium laborantium adiutor, lembo se redeuntibus offert: **Quò, uiri, tenditis?** inquit. **Quid constitutum iter deseritis?** Vestrum est, uiri, uentos in puppim conuerrere, & aduersa nauigationis tollere impedimenta: diabolica haec fallacia est: non enim focina dolium, sed infernus uobis demon commendauit. Liberate nauim hac peste, & uas in mare abijcite, cruntque deinceps omnia uobis secunda. Nauigantes, imperantis ueneratione permoti, (inerat enim homini diuina quadam maiestas) uas ipsum in pelagus repente contorquent: ex quo tetra quadam exiliens flamma, fumo & caligine aërem totum obnubilat, intolerabilique foetore complet omnia: tantoque stridore uas ipsum mari excipitur, ut è damnatorum officinis exisse nemo ambigeret. Tum Nicolaus, cum sese, quisham esset, patefecisset, ex oculis eorum euauit. Indè nunquam constituto itineri clementes aurae desuere.

Cap. 20.
Diabolus
sanctas pe-
grinationes im-
pedire conatur.

Lampades
ad sanctorum
tumulos eri-
am antiqui-
tatis aseruit.

Maligni de-
monis fraus
deregitur à
S. Nicolao.

Cap. 21.

Haec sunt, sanctissime pater, pietatis tuae à Deo collata praemia. Haec sunt laborum retributiones. Haec certaminum tuorum coronae, ad te in hoc mundo delatae. Nam quae apud immortales spiritus es consecutus, illa eiusmodi sunt, quae nec ullo corporis sensu, neque uia mentis cogitatione percipiuntur. Ego uerò minimè dubitauerim, te fortissimum martyrem, & incruentum appellare bellatorem. Siquidem non tam mors ipsa per se, & cruoris effusio, quam moriendi pro Christi nomine ardor efficit. Nam Christiani nominis saeuos oppugnatores (quandoquidem corpore uolens non potuisti) uita, moribus, doctrina, oratione denique contriuisisti, pie credentibus ualidissimum auxilium praestitisti, uelut minantes supplicia contempisti, uincula laeuis subiisti: nihilque praeter carnis uisus crudelitatem tuo desuisse martyrio intrepidus affirmarim. Sed tua uita, beatissime pater, Deus rerum sapientissimus dispensator, quam morte, delectatus est, ut te genus humanum quam diutissimè clementissimo, & super omnes impigerimo fineretur patrono in terris: tuque rogatus, de diabolo pro innumeris ciuibus Christianis abs te saluatis, gloriosissimè triumphares cum Christo in gloria per immortalia secula seculorum, Amen.

videtur de-
esse tunc
martyrem

SERMO BEATI PETRI DAMIANI DE EODEM SANCTO NICOLAO EPISCOPO. HABETVR octauo Tomo Aloysij Lipomani.

Festiuas S. Nicolai Episcopi.

Deus per inuocatione sanctorum miracula facit, siue illi per Deum. Psal. 106.

Vide quomodo etiam olim ad sanctorum uisenda sepulcra peregrinabantur homines.

Psal. 148.

Luc. 15. & 19.

Psal. 70.

Cum Domino negociari debemus in hac mortali uita.

In tribus causis natus omnis uoluntas.

Nicolaus iste meus, immo & uester, electus ab utero, sanctus a puero, iuuenum gloria, reuerentia senum, sacerdotum honor, splendor pontificum, conuentum uestrum sua laetificat festiuitate. Hic est Nicolaus, cuius miracula per totam mundi latitudinem diffunduntur, quem laudat orbis terrae, & qui habitat in eo. Tot enim & tanta miracula cumulantur, ut omnes literatorum argutie, uix ad scribendum sufficiant, nos ad legendum. Et licet scholarium numerus in uicinis Rhetorica, sub Quintiliani uel Ciceronis malleis, tenuissimas orationum laminas extendat, superat tamen gloria Confessoris uocem, mentem, linguam, & conscientiam. Crebrescunt enim quotidie mirabilia, nec requiescit spiritus Dei, ad memoriam militis sui, sua continuare miracula. Glorificatur in mari, laudatur in terra, in omnibus periculis inuocatur. Denique, qui descendunt mare in nauibus, facientes operationes in aquis multis, ipsi uiderunt opera Domini, & mirabilia eius in profundo: ipsi uiderunt opera Domini, & Nicolai per Deum, miracula in profundo.

Nonne post memoriam uirginis, tam dulcis pietas, uel pia dulcedo in cordibus fidelium obuersatur, ut in die tribulationis, Nicolai nomen teneatur in ore, requiescat in corde? Si conuulsiones fulgurant, & procellis detonantibus a supernis uindicta procedit, Nicolaus in patronum assumitur, Nicolaus dulciter inuocatur. Si tempestas saeuens, & crudelitas maris nauigantibus mortem intentant, Nicolaus flebiliter exoratur ut audiat, suppliciter inuocatur ut ueniat, ut eruat misericorditer acclamatur. Si pulsamur incommodis, uel offendiculis indolemus, statim sanctum nomen profilit in os nostrum: Nicolaus ingeminatur, patrocinium queritur Nicolai. Ne putetis autem me declinatorie loqui, uel uenustate Rhetorica uerborum aggerare splendorem, cum totus mundus beneficia sentiat Confessoris, nec sit, qui se abscondat ab amore eius. In testimonium sunt peregrinationes ad sanctum illius corpus, a finibus terrae susceptae, ut uideantur, quae per eum sunt mirabilia. Non solum autem Christianis, sed & paganis in tantam reuerentiam sancti nominis aduolauit auctoritas, ut certatim confluant ad laudandum & glorificandum nomen sanctum eius. Praecipue sacerdotum & clericorum turba tanta deuotione circa cultum eius afficitur, ut in toto terrarum orbe quicumque uideat quae se contradant ad obsequendum tantae solennitati. Laetantur pueri, iuuenes gratulantur, ornantur uirgines, senes exhilarantur, & omnis aetas personanter alludit. Vnusquisque autem habet materiam gaudiorum, ut laudent pueri puerum ieiunantem, iuuenes iuuenem iuuenes liberantem, uirgines uirginum infamiam redimentem, senes senis inopiam miserantem, iuuenes & uirgines, senes cum iunioribus laudant nomen domini huius.

Sed nunc post actus eius Graecorum linguas excellentibus insigniter diffamatos, quid audeat sermo pauperculus balbutire? Veruntamen ne uidear excusatorias tergiversationes inducere, recurro ad Euangelicam lectionem, & quod de communi accepi, profero in commune. Ait enim: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, & ait seruis suis: Negociamini, dum uenio. Secure negociabor, praecipiente Domino meo, nec timebo. Psalmista dicentem: Quia non cognoui negotiationem, introibo in potentias Domini. Non enim paruam mihi fidutiae robur praestat, quod ille summus Imperator factus est negociator meus, & negocium meum sine ocio egit, quando uisus in terris, & preciosarum mercium sarcinulas portans ad Patrem, ipsi uultui Dei, & quid emit, & quid redemit, & unde redemerit, ostendit. Tu ergo, illo negocioso, oculos esse disponis? illo laborante, quiescere? Ipse uenit negociari in regionem longinquam, & tu ad regiones proximas ambulare contemnis? Aggredere, & ingredi regionem dissimilitudinis, uidelicet mundum istum, & uide quam frequentes ibi nundinae, quantae germinant & regerminant uanitates: prorsus dissimilitudinis, quia regionem similitudinis, ubi ad similitudinem Dei facti nos sumus, amittit nos constat. Nunquid non magna dissimilitudo, de Paradiso ad infernum, de Angelo ad iumentum, ad diabolum de Deo? Vade ergo per forenses tumultus, & hic decertantes circumspecte. Quantum uero colligo, in tribus causis natus omnis uoluntas. Alij diuitijs, alij honoribus, alij gloriae innituntur.

Carris

Carris ad Indiam, Aethiopiā circuis, maria transis, & alium orbem tibi aperis nauigando, ut diuitias congreges. Fugis patriam, ignoras filios, diuelleris ab uxore, & omnium necessitudinum oblitus, quæris ut acquiras, acquiris ut perdas, perdis ut doleas, thesaurizas, & ignoras cui. Filij hominum, ut quæquod graui corde, ut quid dignis uanitate, & quæritis mendacium? Et hoc quidem pro diuitijs. Audi & breuiter de honoribus. Ducem te constituerunt, & data est tibi facultas, ut miser sis, & amplius non quiescas. Cumulat materiam sollicitudinum, & inter ærumnas cor ipsum excedentes, necesse est vultum induere gaudiorum. Nunquid in honore sine dolore, in prælatione sine tribulatione, in sublimitate sine uanitate esse quis potest? Miseri, iuxta Philosophum, mercedem miseriarum amamus, ipsas execramur. Regum nobis animos induimus, & quicquid nobis ex uoluntate non respondet, statim euocat iram, nec communis recogitatur humanitas, & tamen est uermis arrodens, qui conscientiam iugiter torquat, timor potentiae superioris. Hæc est iustissima lex, ut sic uiuas cum inferiori, quemadmodum superiore uis uiuere tecum. Audi & de gloria. Si quæris gloriam, omnibus inuidiae semina præbuisi. Inflat es, & uentilatio spiritu plenus dirumperis, nec attendis quot te sequantur, sed quot præcedant. Conglomerant omnes ad detrahendum tibi, ad maledicendum linguas acunt, & argutissimus es, si uel linguam, uel manum inuidorum possis euadere. Ecce uide gloriosus esse uolebas, inglorius esse conuinceris. Nullum enim inexorabilius persequitur multitudo, quam illum qui sibi multitudinis arrogat principatum. Iunge his tribus potentiam, & uoluptatem, quæ & ipsa tenui & perfusorio gaudio rapiuntur, & uidebis quia copia pauper est, honor humilis, uilis gratia, potentia debilis, & laboriosa uoluptas, ut iuxta Apostolum, omnem intellectum in Christi obsequium redigamus. Relege maximum illum Latinorum Philosophorum, & in illius uerbis meam inuenies esse sententiam. Contemne igitur hæc omnia, quia omnia contemnenda, & de his omnibus fac sarcinam tuam, contemptum mundi.

Decursa uero hac regione, & quod preciosus est inde sublato, transi ad secundam, quæ est Paradisi claustralis. Verè claustrum est Paradisus. Hic prata uirentia scripturarum, præterfluens lachrymarum uisitas, quam de purissimis affectibus amor ille celestis cliquat. Hic sunt arbores erectissimæ, chori sanctorum, nullaque est, quæ non multa fructus gaudeat uertare. Hæc est illa sublimis mensa, in qua Deus est, & cibans & cibus, munerans & munus, offerens & oblatum, conuiuia & conuiuium. Hic aggestæ sunt omnipotentis diuitiæ, hic refusa est gloria Angelorum. Putasnenillas hic esse nundinas, & ociari illos, qui habitant unius moris in domo? Videas hunc sacris lectionibus intendentem, illum in incumbentem orationibus, hunc pro suis excessibus lachrymantem, illum in Dei laudibus exultantem, hunc uigilantem ieiunantem illum, & officia pietatis sibi adiuuicem inuidere. Nocte consurgunt ad constendum Deo: uespere, mane, & meridie narrant & annunciant laudem eius: & omnis illorum sedulitas in orbem diuini rotatur obsequij. Curre ergo per omnes, curre per singulos, & de uniuersis & singulis fac sarcinam tuam, formam uiuendi.

Relicto ergo mundo, & modo uiuendi suscepto, transi ad tertiam, quæ est regio expiationis. In hac regione benignus Pater examinat filios rubiginosos, sicut examinat argentum, ducit per ignem & aquam, ut inducat in refrigerium. Trinae sunt distinctiones locorum, quas pro diuersitate meritum animæ sortiuntur. Ad cælum nanque statim euolant, qui domicilio corporis uis sunt tanquam carcere, qui defecantam puramque substantiam ueriusque hominis seruauerunt. Econtrario qui securrunt uique ad mortem, quæ digna sunt morte, locis gehennalibus sine misericordia deputantur. Qui uero neutrum sunt, sed sunt inter utrunque, qui mortalia quidem commiserunt, sed circa mortem poeniterunt poenitentiam non explentes, indigni ut statim gaudeant, nec digni ut semper ardeant, loca purgatoria sortiuntur, in quibus flagellantur, sed non ad insipientiam sibi, ut extortiti transferantur ad Regnum. Pro his, qui in cælo sunt, non orandum, quia eos, non pro eis orare debemus. Pro his, qui in inferno sunt, suspendenda sunt preces, quibus clausa est misericordiae ianua, & totius spes interclusa salutis. Pro illis tantum uigilandum est in orationibus, subueniendum sacrificio singulari, qui locis purgabilibus emundantur, ut benignus Pater poenitentiam eorum in satisfactionem, satisfactionem in glorificationem, citò conuertat. Curre iterum per istos intuitu pietatis, & fac sarcinam tuam, affectum compatiendi.

Quarta

Psal. 4.

Diuites miserii sunt.

Nullus honor sine dolore.

1. Cor. 10.

Mundus est omnibus peccatis suis contemnendus.

Monasteria paradisi terrefres.

Monacho. rum exercitia & forma uiuendi.

Psal. 67.

Trinae sunt distinctiones locorum, uel locorum, Cæli, Inferni & Purgatorij.

Pro detentis in purgatorio orandum & iudicandum.

Esa. vltim. Infernalis regio qualis. Mart. 25. Luc. 13.

Ex inferni memoria nascitur odium peccati

Celi regio qualis. Apoc. 27.

Psal. 56. & 73.

Psal. 121.

Luc. 19.

Quarta regio, est regio gehennalis, regio dura, regio extimescenda, terra afflictio- nis, terra obliuionis, terra miseriarum, terra tenebrarum, terra turbinis & caliginis, terra maledictionis & mortis, in qua nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Totus tremo atque horreo ad memoriam regionis istius, & concussa sunt omnia of- fa mea. Illic est ignis qui non succenditur, vermis qui non moritur, frigus horrea- dum. Ibi foetor intolerabilis exoritur, percutientes mallei resonant incessanter, ob- fusa tenebrae cumulatius indensantur. Illic confusio peccatorum, horribilis facies daemorum, inextricabilium vinculorum fertilis multitudo. Ibi fletus & stridor den- tium, planctus & gemitus, & alternantia mala impios sine pietate discerpunt. Nihil sic valet ad extirpandas voluptatum radices, quam istorum memoria, & recordatio vulnerum Domini mei, qui stetit ante iudicem, qui alapas accepit, qui flagellatus est, cospitus, qui coronatus spinis, qui colaphis caesus, qui suspensus in ligno, cui penden- ti insultatum est, qui mortuus in Cruce, qui lancea percussus, qui sepultus, qui resur- rexit, qui ascendit ad caelos, qui fecit nos regnum & sacerdotes Deo & Patri. Curre per has tumultuantes nudinas, vt viuens descendas in infernum, & fac sarcinam tuam, odium peccati.

Quinta regio, est Paradisus supercaelestis, regio beata & gloriosa, plena volupta- tis & gloriae, suauitatis & laetitiae, gratiae & benignitatis. Ibi requies a labore, iucundi- tas de nouitate, de aeternitate securitas. Ibi est ciuitas Regis magni, cuius plateae con- stratae sunt auro purissimo, quae foecundata est in saphiris, in qua iaspidis propugnacu- la praerescunt, & per ordinem lapides insternuntur. Nam lapides preciosi omnes muri eius. Illic omnes viuunt, nullus moritur, omnes exultant in voce exultationis. Intrauerat Dauid in sanctuarium eius, & mente excefferat Deo, nec tamen aliquid aliud potuit abportare, nisi, Quia gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei: & illud, Beati, qui habitant in domo tua, Domine, in secula seculorum laudabunt te. Nescio quid magnum promittitur, videre Deum, & laudare. Latatus sum & ego in his, quae dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Iam stamus in atrijs Hierusalem, iam e vestibulo maguae ciuitatis gaudia somniamus. Curre igitur & per regionem istam, & fac sar- cinam tuam, amorem Dei.

Negociamini ergo, donec veniat homo ille nobilis, qui abiit in longinquam regio- nem accipere sibi regnum, & reuerti. Reuertetur plane, & tunc cum visuris exiget pecuniam, quam tradidit nobis. Nihil perdit, nihil obliuiscitur, nihil impunitum re- linquit. Supplicemus igitur Confessori, vt Redemptori nostro, amico suo pro no bis hodie supplicare dignetur, qui est Deus benedictus in secula, Amen.

DE SS. DIONYSIA, DATIVA, LEONTIA, ITEM QVE TERTIO, BONIFACIO, ET ALIIS QVI- busdam, ex libro 3, sancti Victoris Episeppi Vticensis, De persecutione Vandalica.

Decēbris 6.

* constituit, S. Dionysia crudelissi- me ceditur.

ADDIDIT bestia illa (Hunericus vel Honoricus Van- dalorum Rex) sanguinem sitiens innocentum, Episcopis necdum adhuc in exilium directis, per vniuersas Africa- nae terrae prouincias vno tempore tortores crudelissimos destinare: vt nulla remansisset domus & locus, vbi non fuisset eiulatus & luctus: vt nulli aetati, nulli parceretur sexui, nisi illis, qui eorum succumberent voluntati. Hos sustibus, illos suspensio, alios ignibus concremabant. Mulieres, & praecipue nobiles, contra ius naturae nudas omnino in facie publica cruciabant. Ex quibus vnam no- stram Dionysiam cursim ac breuiter nominabo. Cum viderent eam non solum audacem, sed etiam matronis cateris pulchriorem, ipsam primo nisi sunt sustibus expoliata aptare. Quae cum peteret, diceretque, de Domi- no suo secura, Qualiter libet, cruciate: verecunda tamen membra nolite nudare: am- plius illi magis furentes, celsiori loco, vestimentis exutam, * constituit, spectaculum eam omnibus facientes. Quae inter istius virgarum, dum riuuli sanguinis toto iam cor- pore fluitaret, libera voce dicebat: Ministri diaboli, quod ad opprobriū meum facere compu-

computatis, ipsa est laus mea. Et quia erat scripturarum diuinarum scientia plena, arctata poenis, & ipsa iam martyr, alios ad martyrium confortabat. Quae suo sancto exemplo vniuersam suam patriam liberauit.

Quae cum suum vnicum filium, admodum adhuc tenerae aetatis & delicatum, timo- re poenarum formidolosum conspiceret, verberans eum nutibus oculorum, & in- crepans auctoritate materna ita confortauit, vt matre multo fortior redderetur. Cui inter crudelia verbera constituto ita dicebat: Memento, fili mi, quia in nomine Trinitatis in matre Catholica baptizati sumus: non perdamus indumentum nostrae salutis, ne veniens inuitator, vestem non inueniat nuptialem, & dicat ministris: Mit- tite in tenebras exteriores, vbi erit fletus oculorum, & stridor dentium. Illa poena ti- menda est, quae nunquam finitur: illa desideranda vita, quae semper habetur. Talibus itaque filium solidans verbis, velociter martyrem fecit. Venerabilis vero adolescens, Maioricus nomine, in certamine confessionis spiritum reddens, cursum palmife- rum consummavit: amplexansque illam hostiam suam, quantis potuit vocibus Do- mino gratias agens, ad gaudium spei futurae in sua domo maluit sepelire: vt quoties super sepulcrum eius Trinitati preces effundit, alienam se a filio nunquam esse con- fidat. Quanti igitur per eam in illa ciuitate, vt fari sumus, acquisiti sunt Deo, longum est narrare.

Nam & eius germana, nomine Dativa, atque Leontia filia sancti Germani Episco- pi, cognatusque Dativae venerabilis * Emelius medicus, religiosus quoque Tertius, Trinitatis confessione praeclarus, vel Sibidensis Bonifacius quanta pertulerint, quali- busque cruciatibus euisceratae vel euiscerati sint, qui valet, ordine dicat.

Præclara vox S. Dio- nyse, filium suū confir- mantis. Mart. 22.

* Vuardus hunc Aemi- lianū vocat

VITA SANCTAE ASELLAE VIRGINIS, PER DIVVM HIERONYMVM AD MARCELLAM SCRIPTA, habetur Tomo primo Epistolarum eius.

EMO reprehendat, quod in epistolis aliquos aut lauda- mus, aut carpinus: cum & in arguendis malis, sit correptio carcerorum: & in optimis praedicandis, bonorum ad vir- tutem studia concitentur. Nudiusfertius de beatae me- moriae Lea aliqua dixeramus. Illic pupugit animum, & mihi venit in mentem, non debere nos tacere de virgine, qui de secundo ordine castitatis loquuti sumus. Igitur Asella nostrae vita breuiter explicanda est: cui quaso ne hanc epistolam legas: grauat quippe laudibus suis: sed is potius, quae adolescentulae sunt, legere dignare: vt ad exemplum eius se instituentes, conuersationem illius, per- fecta vitae normam arbitrentur.

6. Decēbris.

Lea vita ha- betur 2. T6. 22. Martij.

Pretermitto, quod in matris utero benedicatur ei, antequam nascatur: quod in phia- la nitentis vitri, & omni speculo purioris, patri virgo traditur per quietem: quod ad- huc infantiae inuoluta pannis, & vix annum decimum aetatis excedens, honore futu- ra beatitudinis consecratur. Sit gratiae omne, quod ante laborem fuit: licet Deus pro- ptercius futurorum, & Hieremiam sanctificet in vrero, & Iohannem in alio matris fa- ciat exultare, & Paulum ante constitutionem mundi separet in euangelium filij sui. Ad ea venio, quae post duodecimum annum sudore proprio elegit, arripuit, tenuit, cepit, impleuit. Vnius cellulae clausa angustijs, latitudine paradisi fruebatur. Idem terra solum, & orationis locus extitit & quietis. Ieiunium pro ludo habuit, in ediam pro refectioe. Et cum eam non vescendi desiderium, sed humana confectio ad ci- bum traheret: pane & sale, & aqua frigida concitabat magis esuriam, quam restin- guebatur.

Asella bene- dicitur in matris vte- ro, & decē- nis Domi- no consecra- tur. Hier. 1. Luc. 1. Rom. 1.

Mira absti- nentia eius.

Et quia penè oblitus sum, quod in principio debui dicere: Cum primum hoc pro- positum arripuit, aurum colli sui, quod quidem murenulam vulgus vocat, quod scilicet metallo in virgulas lentescente, quadam ordinis flexuosi carena contexitur, ab- que parentibus vendidit, & tunicam susciorem, quam a matre imperrare non pote- rat, induta, pio negociationis auspicio, se repente Domino consecrauit: vt intelligen- ter vniuersa cognatio, non posse aliud ei extorqueri, quae iam seculum damnasset in vestibus. Sed, vt dicere coeperamus, ita se semper moderatè habuit, & intra cubiculi

Voluntaria paupertas.

Gggg sui

Solitudo & silentium.

2. Thef. 3.

Solitudinē delicias reputat.

Eius genua in camelorū duritiē obcalluerunt.

Vestitus eius.

sui secreta custodiuit, vt nunquam pedem proferret in publicum, nunquam viri nōc-
set alloquium: & quod magis sit admirandum, sororem virginem amaret potius
quam videret. Operabatur manibus suis, sciens scriptum esse: Qui non operatur,
non manducet. Sponso aut orans loquebatur, aut psallens. Ad martyrum lumina
penē inuisa properabat. Et cum gauderet proposito suo, in eo vehementius exulta-
bat, quōd se nullus cognosceret. Cumque per omnem annum iugi ieiunio pascere-
tur, biduo triduoque sic vermanens, tum verō in Quadragesima nauigij sui vela ten-
debat, omnes penē hebdomadas vultu latante coniungens. & quod impossibile
forsitan est hominibus ad credendum, Deo autem praestante possibile est, itā ad
quinquagenariam peruenit aetatem, vt non doleret stomachum, non viscerum cru-
ciaretur iniuria, non sicca humus iacencia membra confringeret, non sacco asperata
cutis, foetorem aliquem situmque contraheret: sed sana corpore, anima sanior, soli-
tudinem putaret esse delicias, & in vrbe turbida inueniret eremum monachorum.
Et hęc quidem tu melius nōsti à qua pauca didicimus, & cuius oculis durities de ge-
nibus camelorū in illo sancto corpufculo prae orandi frequentia obcalluisse perpe-
ta est. Nos, quod scire possumus, explicamus. Nihil illius seueritate iucundius, nihil
iucunditate seuerius, nihil suauitate tristius, nihil tristitia suauius. Irā pallor in facie
est, vt cum continentiam indicet, non redoleat ostentationem. Sermo silens, & silen-
tium loquens. Nec citus, nec tardus in cessus: idem semper habitus. Neglecta mun-
dities, & in culta veste, cultus ipse, sine cultu. Sola vitæ suæ æqualitate promeruit, vt
in vrbe pompæ, lasciuiæ, deliciarum, in qua humilem esse miseria est, & boni eam
prædicent, & mali detrahare non audeant: viduæ eam imitentur, & virgines: mari-
tatæ colant, noxiæ timeant, suspiciant sacerdores.

DE S. MARTINO ABBATE SANTONICO-
RVM, EX D. GREGORII ARCHIEPISCO-
pi Turonensis De gloria Confessorum
capitulo 57.

7. Decēbris.

S. Martinus monasteriū extulit.

Multa ad se- pulcrū eius miracula.

MARTINVS Santonicæ vrbis Abbas, Martini, vt ferunt,
nostri discipulus, apud vicum vrbis ipsius in monasterio,
quod ipse post magistri dogmata ædificauit, in pace quie-
scit. Ad cuius tumulum quadam è pagensibus manus
contractas deferens, retulit sanas. Alius qui exultis febre
neruis, poplitibusque intortis gressu caruerat, vt ad sepul-
crum sanctum prostratus est, nouum robur sumens, ar-
ditate sublata, incolumis relatus est, multos ipsi dein-
cēps seruiens annos. Huius sepulcrum Palladius Episco-
pus cum non valuisset cum multis, opitulante adiutorio
confessoris, cum quinque Abbatibus mouit, composuit
que quomodo voluit.

DE CONCEPTIONE BEATISSIMÆ VIRGI-

NIS MARIAE, QVAM CATHOLICA ECCLESIA CELE-
brat octauo Decembris die, multa præclara extant doctissimorum virorum scripta, ad
que Lectorem remittimus. Interim in laudem tantæ virginis libuit huc adscribere Ser-
monem B. Epiphani Episcopi Cypri, auctoris per antiqui, quem è Græcis conuertit vir
doctissimus Iohannes Picus Canonicus Parisiensis. Potest autem hinc facillè
colligere Lector, quanti fecerint hanc singularem
Virginem patres antiqui.

MISER ego sum, qui effulgentes splendores Deiparæ, radios
terribiles & incomprehensas facultates, cæli & terræ inha-
bitatæ mysterium, admirandumque propitiatorium verbis
consequi tentauit. Gestiebat quidē interioris animi cogi-
ratio ad exactiorem intelligentiam, que exprimere conā-
batur profundæ memoriæ, & altissimæ speculationis mi-
raculum: veruntamen, charissimi, & timor multus & gra-
uis cōtinuit me. Nam memoria contemplationis horren-
dæ exagitans tremebundā animam meam, & cor exhor-
reicens non mediocriter afflixit, sed & grauiter vexauit.
Concutit enim mentem meam maximæ contemplatio-
nis, ac velut incomprehensi mysterij memoria, nempe quæ illud eloqui minimè pos-
sit. Quis enim huiusmodi mysterio exprimendo queat sufficere? Quale verò os pro-
nunciare, quæ ve lingua proferre? Nequaquam potest dicere, quod latet. Iam verò
audebo. Dicam de sola Deipara, quatenus assequor. denuò tamen vereor, vt potē
qui lingua non sim præditus idonea ad ea dicenda, quæ sunt valdè magna. Sum enim
exilli voce, tarda que lingua, & minimè disertus, vt sic verba facere possim de percele-
bri, sancta, innupta & Deipara Maria, matre Domini, de qua leuiter loqui non debet
humana lingua. Pertenuem enim habet vocem, illius habita ratione, & imminu-
ta est lingua, quæ pro dignitate facultatem dicendi non habeat. itā siquidem vel ca-
lorum Virtutes in stuporem conuertit. Obsupuerunt omnes Angeli, Archangeli,
Principatus, Potestates, Throni, Dominationes, Cherubim ac Seraphim, & Angelo-
rum vniuersus exercitus, timore tremoreque graui detenti: quia cernebant illum,
qui habitat in cælis, per eam versari in terra, & exhorrescebant. Spectabant Virgi-
nem, cælum & thronum, & formidabant dum conspicerent eum, qui principio ca-
ret, descendente à throno Cherubico, in vtero virgineo sedere. O beata radix, quæ
hanc produxit. de hac Elaias propheta turturis more gemendo submurmurat,
igneæ lingua exclamans: Exurget virga de radice Iesse, & flos de radice ascendet, &
requiescet super eum spiritus timoris Dei. De radice Iesse ortus est Rex Dauid, & de
tribu Regis Davidis sancta Virgo: sancta, inquam, & sanctorum virorum filia, cuius
parentes fuerunt Iochim & Anna: qui quidem in vita sua Deo placuerunt, atque
etiam fructum eiusuodi germinarunt, sanctam virginem Mariam, templum simul &
matrem Dei. Iochim porrò, Anna, & Maria, hi tres Trinitati palàm sacrificium lau-
dis offerebant. Iochim enim interpretatur preparatio Domini, eò quòd ex illo pre-
paratum sit templum Domini, nempe Virgo. Anna rursùm similiter gratia interpre-
tatur: propterea quòd Iochim & Anna gratiam acceperunt, vt, accedentibus pre-
cibus, talem fructum germinarent, sanctam Virginem adepti. Iochim siquidem pre-
cabatur in monte, & Anna in horto suo. Anna verò grauida effecta, cælū & thronum
Cherubicum peperit, sanctam puellam Mariam. Illa enim reperitur esse cælum, tem-
plum & thronus: quia Mariam, interpretari solemus Dominam, atque etiam spem.
Peperit enim Dominum, qui est spes totius mundi, nempe Christum. Rursùm no-
men illud, Maria, interpretatur myrrha maris. Myrrham verò dicit aliquis (quod ego
etiam aio) de immortalitate, eò quòd paritura esset gemmam immortalem, in mari,
hoc est, in mundo. Mare autem dicit vniuersum mundum, cui Virgo serenitatem &
tranquillitatem contulit, dum portum peperit Christum. Rursùm itaque præclara
puella Mariæ beatum nomen, interpretatur illustrata, vt potē quæ illustrata sit à filio
Dei, & cunctos vsque ad terminos terræ credentes Trinitati, illuminauerit. Sancta
enim puella virgo Maria, est sponsa Trinitatis, & thesaurus dispensationis planè arca-
nus, cui Gabriel inquit: Aue gratia plena: Dominus tecum. subiunxit Gabriel. Et

8. Decēbris. En quam reuerenter loquitur vir tantus de matre Domini.

De matre Domini leuiter loqui non debet non debet humana lingua.

Esa. II. Codex habet, Ex ab-ryv, i. super eam.

Iochim & Anna parentes Deiparæ

Maria quid significet.

S. Maria sponsa Trinitatis. Luca.

DE

pater misit arrhabonem de celo spiritum sanctum, preparauit Virginem vnigenitum filio, caelesti sponso: quam pater dilexit, filius inhabitauit, spiritus sanctus percipiuit. Ipsa est enim sponsa & thalamus, & ex ea sponsum procedit Christus, virgineum indumentum, iuxta saeuem Dauidis prophetae cantionem: In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. O sponsi desiderium summae puritatis: propriam ancillam propensiore affectu constituit sponsam & matrem. Gabriel effectus hospes Virginis, caeli & terrae incensum atque suffumens vnâ copulauit: quam quidem Virginem prophetae clarè descripserunt, dum praedicauerunt seriem nuptiarum. Quomodo Virgo inuenitur esse caelestis sponsa & mater, quae donorum antenuptialium nomine, spiritum sanctum accepit: dotis verò gratia, caelum vnâ cum paradiso? Quarebat igitur Virgo conspiciere, quem desiderabat, inquiens: Vbi est sponsus, cuius pulchritudinem exopto? Vbi est pulchritudo sole splendidior? Vbi totius formae gloria ineffabilis? Vbi lumen, quod extingui nequit, quod ego summo cum desiderio requiro? Vbi sol, qui radium exquirat? Vbi ipsorum Cherubim cithara? Vbi oculus Seraphim, nunquam dormiens, Christus? Vbi angelorum adoratio, quam Gabriel indicauit? Vbi solus ac solius patris vnigenitus filius, quem Virgo exoptans redamat, perquirens salutem? Cui Gabriel ait: Aue gratia plena, Dominus tecum. Aue gratia plena. Gratia sanctae Virginis est immensa. Aue gratia plena, multis virtutibus exornata Virgo, in lampade gestans lucem inextinguibilem, sole splendidiorem. Aue gratia plena, hanc eicca spiritalis. in te siquidem habemus diuinitas. Aue gratia plena, gloriae arca spiritalis. Aue gratia plena, quae es vna aurea, continens manna caeleste. Aue gratia plena, quae sitientes perennis fontis dulcedine satias. Aue gratia plena, mare spirituale, habens gemmam caelestem Christum. Aue gratia plena, splendidum caelum, quae in caelis incomprehensum continet Deum. Aue gratia plena, quae Cherubicum thronum diuinitatis fulgore superas. Aue gratia plena, quae caeli circulum habes, & Deum incomprehensum angusto potissimum loco in teipsa contines. Aue gratia plena, nubes columnae similis, quae Deum habes, qui populum deduxit per desertum. Quid dico? & quid proloquar? quo pacto beatam praedicabo gloriae radicem? solo enim Deo excepto, cunctis superior existit: naturam formosior est ipsis Cherubim, Seraphim, & omni exercitu angelico: cui praedicanda caelestis ac terrena lingua minimè sufficit, immò verò nec Angelorum. Erenim ipsi quidem hymnum, laudem, honorem protulerunt, non tamen eo modo eloqui pro dignitate potuerunt. Laetabantur verò Angeli, tanquam ipsi duntaxat Deum haberent, quibus sanctissima Virgo superior nata, Deum habitantem in caelis, concepit in terra, vt hac ratione exercitus angelorum traheret in terram, & versaretur cum hominibus. Ipsa enim est caeli & terrae mediatrix, quae vnionem naturaliter peregit. O beata Virgo, columba pura, & sponsa caelestis Maria, caelum, templum, & thronus diuinitatis, quae coruscantem in caelo & terra solem habes Christum: nubes lucida, quae fulgur de caelo lucidissimum, ad illuminandum mundum, deduxisti Christum. Nubes caelestis, quae tonitruum spiritus sancti in seipsa reconditum, deduxit in mundum, & imbrem spiritus sancti in vniuersam terram ad producendum fidei fructum cum impeditu demisit. Aue gratia plena, porta caelorum, de qua propheta vociferatus est his verbis: Ecce porta clausa, & nullus ingredietur per eam, nec egredietur, praeterquam Dominus Deus solus: & erit porta clausa duci: quia dux ipse vocabitur, & in ipsum sperabunt omnes gentes. De hac porta etiam in Canticis propheta in discursu orationis planè & aperte proloquitur, in clamans: Hortus conclusus, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Mansit in virginitate sancta & praecleara puella Maria, quae est nubes lucida, habens intus Deum verbum: ad quam vocalissimus Esaias, Ecce nubes leuis, & veniet in Aegyptum: mons nullatenus incensus, praeruptam habens petram Christum. De qua sapientissimus Daniel ait: Abscessus est lapis de monte sine manibus: hoc est, absque viro solidam petram Christum Virgo peperit. Ipsa templum minimè compositum, quae lapidem caelestem habet Christum. Ipsa nubes tonitruum formis, quae fulgur interius in vtero gestat: sermonique meo attestatur diuina scriptura, dum ait: Venter tuus acervus frumenti, vallatus in lilijs. Ipsa est ager minimè cultus, quae verbum velut granum frumenti suscipiens, etiam manipulum germinauit. Ipsa clypeus intellectualis, quae ignem & vitam panem habebat. Ipsa es sancta mater Saluatoris, quae verbum patris, ex te incarnatum, peperisti. Ad quam Esaias: Ecce Virgo in

Psal. 18.

Quatoperè
Christi de-
siderant B.
Maria.Luc. 1.
Gratia S.
Mariae est
immensa.Exod. 17.
Heb. 9.

Psal. 135.

Creaturis
omnibus
caelorum vir-
go Maria.

Cant. 5.

Ezech. 46.

Cant. 4.

Esa. 19.

Dan. 2.

Cant. 7.

Esa. 7.

DE BEATISSIMA VIRGINE MARIA.

in vtero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel. O Virgo pura, sancta mater Domini, beata sponsa Trinitatis indiuiduae: beata tu inter mulieres, quae Deum & hominem omnium creatorem, velut infantem in terra peperisti. Beata tu inter mulieres, quae sola in terra Deum caelestem concepisti. Beata tu inter mulieres, cuius vbera suxit is, qui alit vniuersa. Sancta Maria, Virgo Deipara, beata tu inter mulieres, quae nunc genuisti eum, qui olim in paradiso formauit Adam è luto. Tu enim es Deipara, quae verbum ex te incarnatum peperisti. Deipara existis, quae Deum verbum in forma serui concepisti. Deipara existis, quia Deum verbum suscipiens, incarnatum peperisti. Deipara existis, quae sola solius Dei vnigenitum filium genuisti. Non temporaneum Deum genuisti ex te incarnatum, sed aeternum, qui ante te est, & ante omnia. Ouis immaculata, quae peperit agnum Christum. Luuena nunquam iugum experta, quae vitulum genuit. Fidei mensa intellectualis, quae panem vitae mundo suppeditauit. Quid dicam? & quibus verbis explicabo gloriam radicis fundatam? De hac sancta puella, semper, inquam, puella & virgine, Deus per prophetam ait: Ex te mihi exhibit dux, qui sit dominator in Israël, & egressus eius ab initio, à diebus aeternitatis: propterea dabit eos vsque ad tempus parentis, pariet, & reliqui filiorum eius conuertentur ad filios Israël. & stabit, & videbit, & pascet ouile suum in potentia Dominus. O Virgo sancta, lucis aeternae mater: lucis, inquam, quae in caelis illuminat copias angelorum: lucis, quae illuminat ipsorum Seraphim incomprehensum oculum: lucis, quae illuminat solem splendidis facibus: lucis, quae fines terrae illuminat ad credendum Trinitati: lucis, quae dixit: Ego sum lux mundi. Iohan. 8. lucis, quae dixit: Ego lux in mundum veni. lucis, quae assumpta est, & illuminauit cun- Iohan. 9. ta, quae sunt in caelis & in terra. O Virgo sanctissima, quae exercitus Angelorum in stuporem deduxisti. Stupendum enim est miraculum in caelis, mulier amicta sole. Apoc. 12. Stupendum miraculum in caelis, mulier gestans lucem in vlnis. Stupendum miraculum in caelis, alter thronus Cherubicus. Stupendum miraculum in caelis, mulieris filius, qui & ipsius & seculorum est pater. Stupendum miraculum in caelis, thalamus Virginis, habens filium Dei, Deum sponsum Christum. Stupendum miraculum in caelis, Dominus Angelorum, infans Virginis effectus est. O sanctissima Virgo, mater Saluatoris, quae genuisti principio carens verbum, filium scilicet eundem cum patre habentem thronum, consubstantialem patri & spiritui sancto: qui cum patre & spiritu sancto est ante secula: qui concamerauit caelos, & terram condidit. Aue sanctissima Virgo, quae velut rubus intellectualis, absque combustione diuinitatis ignem tenes. Clibanus intellectualis, qui ignem & panem vitae calidum mundo in esum attulit, de quo saluator mundi Christus ait: Accipite, comedite: hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum. Locuples est, charissimè, virtutibus plena mensa Virginea, optimis quibuscunque cibis abundans, quibus terra fruatur. Largita est sancta Virgo & mater Christi, quae splendidam lucernam relucens in caelo & terra Christum gestauit, ad quam propheta Zacharias: Ecce candelabrum aureum, & facula super ipsum. Quinetiam Dauid canticum hoc suauissimum in clamat: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Psal. 112. O candelabrum Virgineum, quod illustrauit tenebris inuolutos. O candelabrum Virgineum, repellens tenebras, & lucem splendere faciens. O candelabrum Virgineum, quod ignem & oleum inseparabile ad illuminandum intulit. O candelabrum Virgineum, quod ab altissimo throno accepit ter lucidum ignem, vnum inextinguibilem, consubstantialem, & ad illustrandam terram respandit. O candelabrum Virgineum, de quo per prophetam Deus inquit: Illuc producam cornu Dauid, parui lucernam Christo meo. Corona regia, preciosissimum habens lapidem, & gemmis similem Christum. Purpura regia, quae caeli terraeque Regem induit vniuersale corporis indumentum, purpuram referens, constantissima Christianorum fides, liber incomprehensus, quae verbum & filium patris mundo legendum exhibuisti. Beata inter mulieres, quae verbum ex te incarnatum peperisti: verbum, inquam, patris, filium verbum, ante secula Deum, verbum, verbum initio carens & aeternum, verbum cum patre & spiritu sancto vnium, verbum, eundem cum patre habens thronum: verbum, sedens super Cherubim: verbum, quod glorificant animalia, quadruplicem faciem habentia: verbum, quod creauit angelos: verbum, quod fecit, vt principatus & potestates essent: verbum, quod extendit caelos, & terram condidit: verbum, verum Deum, ipsum Christum Dominum nostrum, quem sanctissima Virgo peperisti, &

S. Mariae
Encomiū.

Mich. 7.

Iohan. 8.

Iohan. 9.

Apoc. 12.

Exod. 3.

1. Cor. 11.

Zach. 4.

Psal. 112.

Psal. 131.

Ezech. 1.

Apoc. 4.

denudò post partum virgo, quæ gemmam produxisti, & coronam regiam plexuisti. O beata Virgo, quæ gloriam caelestem portasti, & ex multis floribus paradisi, mundum odore bono replèsti. Virgo est lilium immaculatum, quæ rosam immarcescibilem genuit Christum: vitis veritatis fertilissima, & quòd ad virginitatem, minimè vindemiata: quæ licet non fossa, vuarum tamen feracissima, nempe quæ maturam vnam germinavit Christum. Quamobrè, sanctissima Virgo, fac nobis fidem, qua ratione germinaueris, quo pacto suscipiens verbum, quod est ante secula, mater Dei visa sis super terram. Ego Virgo incorrupta, quæ in vtero gestaui, effecta sum templum impollutum habitantis in me verbi Dei, nuptiarum expertis. Emmanuelem gestaui in vtero incorrupto, in ventre impolluto, similis effecta throno Cherubico: in qua caro factum est verbum patris, qui Deus est initio carens: & licet inuisibilis, spectabilis tamen per dispensationem assumptæ carnis factus est. Non experta nec cognoscens virum, peperit Deum, qui est ante secula, ipsum Christum. Nam etiam nunc sum virgo, post partum purior (si dicere liceat) quàm antè: sine labore peperit, non vt omnes mulieres. dissimiles enim fuerunt res meæ ac illarum inter paritendum. Non nouit natura humana partum meum, excepto solo Deo, qui in me habitauit. O Virginem, stupendum Ecclesiæ thesaurum, qui adeptus est ingens mysterium. Virginem appellat, velut sacerdotem pariter & altare: quæ quidem mensam ferens, dedit nobis caelestem panem Christum in remissionem peccatorum. O vterum impollutum, habentem circulum caelorum, qui Deum incomprehensum, in te verò comprehensum, portasti. O vterum caelo ampliorem, qui Deum in te non coarctasti. O vterum, qui caelum es septem circulis constans, & capacior illis existis. O vterum septem caelis sublimiorem atque latiore. O vterum, qui es octauum caelum, septem firmamentis celsiorem. O vterum habentem inextinguibile lumen septiè lucentis gratiæ. Quid dicam, aut quid loquar de præclara & sancta Virgine? Desiderium me trahit, vt de Deipara verba faciam: & formido me retinet in silentio, vt qui non habeam facultatem dicendi pro dignitate. Animus hortatur, & metus deterret: ille quidem trahit me, iste verò me abstrahit. Cum ergò ab vtroque distinear, expedit mihi, vt sermonem habeam de percelebri & sancta Virgine. Dico enim illam esse caelum, thronum, simul & crucem. extendens enim sanctas vlnas, Dominum portauit. Thronus Cherubicus, cruciformis, & caelestis: de qua per scripturas in caelos incumbo, & conspicio illam ab angelis adorari. Hinc Gabriel in primis salutavit Virginem: Aue gratia plena, quæ es splendidum caelum. Aue gratia plena, quæ habes radium de caelo, lucidis facibus coruscantem, vtpotè solem Christum. Virgo plurimum nominum & multocula, effecta est Seraphim incomprehensæ visionis: quæ inuenta est velamentum quoddam intellectuale corporis vniuersalis, Cherubim transcendens. Illa enim auertuntur, cum nequeant spiritalem ignem diuinitatis fixis oculis intueri: hæc autem apertis oculis fixè intuens incomprehensibilem & somni expertem oculum Christi, cum desiderio & osculo salutabat. Exercitus Angelorum (qui sunt scabellum pedum Christi) procidentes, nec videre possunt, nec contingere: hæc verò labra labris coniungens, incomprehensum salutabat. O Virgo incomprehensi mysterij ferens miraculum, quæ fidem tær optatam orbi prædicasti. Virgo sublimior Angelis facta est, superior ipsis Cherubim & Seraphim, placens Christo Regi, à Deo in honore habita, tanquam ancilla digna & mater. Sancta mater immaculata, quæ genuisti Christum, qui est ante te, & dixit: Prius quàm Abraham fieret, ego sum. quæ stabulum gloria exornasti, & præsepe illustrasti. Virgo siquidem, spelunca & præsepe, caeli circulum præ se ferentes, Deum incomprehensum gestabant, vtpotè tres, Trinitati apertè ministrantes. quandò Virgo in spelunca citra laborem prægnans, caeli & terræ Dominum deposuit in præsepio, tunc etiam ordines Angelorum circumstantabant Virginem, cum clamore dicentes: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas. Quapropter etiam pastores, qui ruri pernoctabant, huiusmodi glorificationem Angelorum audièrunt de Salvatore, & celeri cursu properantes, lucem adorauerunt, spectantes miraculum insolens, ancillam Domini & Virginem in terra versantem, euasisse sponfam caelestem. Ipsa enim & sponsa, & thalamus, & Dei mater visa est in stabulo, quandò peperit infantem Christum, iuxta propheticam Esaiæ vocem, nempe, Puer natus est nobis, & filius datus est nobis: cuius imperium super humerum eius, & vocatur nomen eius, magni consilij angelus, Deus fortis,

Virginem partum non norunt homines.

Vir sanctus reformidat dicere de matre Domini.

Adorare, p[ro]uenerari, frequens apud scriptores.

Ioan. 8.

Luc. 2.

Esa. 9.

fortis, potestate pollens, princeps pacis, pater futuri seculi. Tum post hæc & Magi à partibus Orientis, à stella splendida illustrati & deducti, peracta itineris ab Oriente longitudine, venerunt Bethleem ad adorandum partum. Vndè cum ad ciuitatem Hierusalem peruenissent, occultari coepit stella: illi verò tumultuantes, eò quòd viaducem perdidissent, necessitate cogente, interrogabant incolas ciuitatis, & sciscitabantur ab eis, vbi natus esset Christus. quod quidem miraculum inauditum omnes existimabant. De quo cum audisset Herodes, turbabatur vehementer: & vocatis sacerdotibus, percontabatur eos, vbi Christus nasceretur. Illi autem dixerunt, & non negauerunt: confessi sunt, & non sunt mentiti. Solis radios abscondere non poterant, vocem scilicet per prophetam de Salvatore clarè pronunciatam, testatò dixerunt, in Bethleem nasci Christum. Hunc enim in modum per prophetam clamat: Eru Bethleem, nequaquam es minima in principibus Iuda. ex te enim exiet dux, qui sit dominator in Israël. O infidelem Israël. confessus est legis effectum, & legistorem denegauit. testificati sunt ipsi, vbi nasceretur Christus, & hi rursus Christum natum abnegauerunt. Cur igitur Magi, quorum vis animi propria immutata erat, quorum cor admodum turbabatur, & extinguebatur præ dolore, quorum suspiria flammam violentorum instar nauem submergebant: quorum oculi lacrymis, gemmas præferentibus, terram irrigabant: quorum afflictio intolerabilis erat, ductorem ab Oriente requirentes, quam non habebant, habentes quæritabant, vbi esset Magorum dux stella. At verò perpende veritatem, quoniam pacto occultatur eis stella, & intueri miraculum, & eius significationem. Hac de causa absconditur eis stella, vt dum percontarentur incredulos sacerdotes, manifestum redderetur omnibus caeli & terræ mysterium. quapropter vbi cognouerunt omnes, rursus apparet stella Magis, donèc venisset supra infantem in stabulo, vel potius in caelo. (Vbi enim Christus, ibi & caelum) Nam stabulum, visum est esse caelum in terra. Illi verò cum vidissent stellam, immò potius Saluatorem, gauisi sunt gaudio magno: & incuruantes se, adorauerunt, obtuleruntque dona, aurum, thus, & myrrham: aurum quidem velut Regi, thus autem tanquam Deo, & myrrham tanquam mortali. vel potius, vt indicarent sepulcrum creatoris & opificis omnium Christi, quem peperit sponsa caelestis Maria, quæ est caelum, templum & thronus diuinitatis, inexplicabile paradisi monile. Angeli accusabant Euam: nunc verò Mariam gloria prosequuntur, quæ mulierum infirmitatem verè gloriosam reddidit, quæ lapsam Euam erexit, & Adamum è paradiso deiecit, in caelos misit, quæ paradysum clausum aperuit, & per latronem rursus Adamum complantauit. Per te enim, o sancta Virgo, medius obstructionis paries, inimicitias dissoluit, per te pax caelestis donata est mundo, per te illuminati sunt fines terræ, per te homines facti sunt Angeli, per te homines appellati sunt amici, serui, & filij Dei: per te homines meruerunt esse conserui Angelorum, & cum eis familiariter conuersari: per te noticia caelestis, à terra transmittitur in caelos: per te homines fiduciam habent in caelo erga altissimum: per te Crux respanduit per vniuersam terram, in qua quidem Cruce pependit filius tuus Christus Deus noster: per te mors conculcatur, & spoliatur infernus: per te ceciderunt idola, & excitata est noticia caelestis: per te cognouimus vnigenitum filium Dei, quem sanctissima Virgo peperisti, Dominum nostrum Iesum Christum, quem omnes Angeli atque homines adorantes, dicimus principio carentem patrem, carentem principio filium, & principio carentem spiritum sanctum, Trinitatem indiuiduam & consubstantialem glorificantes in secula seculorum, Amen.

Matt. 2.

Mich. 5.

Iudæorum cecitas & perfidia.

Stella cur abscondita sit Magis.

Munera Magorum.

Per S. Mariam homines facti sunt Angeli & filij Dei.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM ALEXANDRINORVM SVB DECIO IMPERATORE PAS-

forum, Macaris scilicet, Epimachi, Alexandri, Ammonarij virginis, & sodalium eius: Heronis, Isidori, & Dioscori, ac sociorum eorum, ut

habetur apud S. Dionysium Alexandrinum, Ecclesiastica historia Eusebij Casareensis libro sexto

cap. 34. Iohanne Christophorsono

interprete.

8. Decēbris.

S. Macarius viuus crematur.

12. Decēbris. Idem Epimachus & Alexander.

Sancta Ammonarium cum tribus sodalibus decollatur.

14. Decēbris

Dioscori adolescētis constantia.

Heros, Ater, & Isidorus igne cōtere mantur.

19. Decēbris

S. Nemeſis exēplo Christi inter latrones igne exurit.

20. Decēbris

SANCTVS Dionysius Alexandrinus Antistes, ad Fabium Episcopū scribens certamina & dimicationes eorum qui sub Decij imperio martyrium pertulerunt, cæteris martyribus præmissis, isto modo persequitur: Alius quidam genere Afer, qui & appellatione Macar (& ob vitam beatam, quā diuinæ gratiæ subsidio degisset, verè Macar, id est, beatus fuit) cum ad fidei negationē, iudice eum ad eam rem magnoperè cohortante, adduci non posset, viuus crematus est.

Epimachus etiam & Alexander, non longo post tempore quā vinciti tenebantur, post horum martyrium multos dolores perpassi, dilaniati nouaculis, & flagellis lacerati, ad extremum ardentissimis flammis circuncinctis absumpti fuerunt. Quibus quatuor mulieres martyres adiungebantur: quarum prima fuit Ammonarium, sancta virgo, quæ, cum iudex diū illam admodūm torſisset, utpotè constanter asserentem se nihil eorum aliquando dicturam, quæ ille iussisset, eaque in sententia firmè perſtaret, ad supplicium adducitur. Mercuria, secunda erat, anus in primis veneranda. Tertia, Dionysia; quæ quanquā erat multorum liberorum parens, illos tamē Domino in amore minimè prætulit. Quarta, Ammonarium altera: quæ tres, cum præses vereretur nē incassum tormenta illis infligeret, & quodammodò euinceretur à mulieribus, nullum cruciamentorum genus amplius subire cogebatur: sed statim capite obruncato, mortem oppetunt. Pro omnibus enim prior Ammonarium, tanquā in prima dimicationis acie locata, satis tormentorum exceperat.

Heron præterea, Ater, & Isidorus, Aegyptij: & Dioscorus vnā cum illis, adolescens quindecim annos natus, iudici traduntur. Et primum iudex adolescentem, tanquā facilem ad persuadendum, blandis verbis in fraudem inducere, tum velut remissum & flexibilem ad fidem negandam, tormentis impellere tentat. Sed Dioscorus neque persuasione quicquam cōmotus est, neque iudicis omninò cessit sententiæ. Cæteros acerbiſſimè crudeliſſimèque verberibus dilacerat: quos cum tormenta magno & fidenti animo, pro fide tolerare cerneret, rogo cremandos tradit. Dioscorum autem, cum propter singularem animi magnitudinem, quam palam ostenderat, tum propter prudentissimam responsa, quæ ad singula rogata dederat, iudex magnoperè admiratus, dimisit: affirmans, se propter ætatem certos dies illi velle concedere, quibus respiscendi haberet facultatem. Iam ergò Dioscorus summa pietate eximius, nobiscum est, expectās cum certamen prolixius, grauiusque, tum amplius præmium & diuturnius.

Porro Nemeſis quidam, & ille etiam Aegyptius, falsò in crimen vocabatur, quòd cum latronibus societate coniuiſſet: sed istam calumniæ notam ab eo alienissimam quidem, cum coram centurione diluisset, iterum per iudicem fuit delatus, quòd Christianus esset, vinculisque conſtrictus ad præsidem venit. Iste iniuſtiſſimus præses, beatum martyrem tormentis & verberibus duplo grauioribus, quā latrones ipsos, afflictiſſans, exemplo Christi inter latrones interiectum (vndè non parum honoris adeptus est) feruido ignis exurit incendio.

Quædam porro militum turma derepentè accedit: nimirum Ammon, Zeno, Ptolomæus, Ingenes, & pariter cum illis senex Theophilus: qui pro tribunali se ipsi stiterunt. Cum igitur quidam, quòd Christianus esset, in quæſtione verſareretur, & iam ad fidei negationem propenderet: isti assistentes, præ rei indignitate dentibus frendere, vultum mutare, manus extendere, toto denique corpore gestus quosdam

quosdam agere cœperunt. In quos cum omnium ora essent conuerſa, priusquā ulli alij in eos iniicerent manus, illi ipsi ad subsellia accurrere, se Christianos profiteri, sic, ut cum præfectus, & assessores qui aderant ei in concilio, timore obstupescerent. tum Christiani, in quos iam inquirebatur, ad ea tormenta quæ post essent perſeſſuri, toleranter sufferenda maximè confirmarentur: tum denique iudices, qui essent contra eos sententiam pronuntiaturi, maximo metu exhorrescerent: isti verò è forogloriantes abscedere, & præ testimonio quod Christo perhibuerant, summo gaudio exultare, Deo per illos gloriosos triumphos agente. Alij præterea complures in vrbibus & pagis, à gentibus distracti erant, & quasi membratim discerpti: ex quibus vnum exempli gratia commemorabo.

Iſchyron cuiusdam magistratūs negocia, mercede conductus, procurat. is qui eum conduxerat, iubet idolis sacrificare: quem, cum mandato minimè obsequeretur, cœpit conuicijs lacerare: ac cum constanter fidei adhæresceret, grauius affecit contumelijs. atque ubi vidit eum pacatè & tranquillè omnia sufferentem, arrepto fute præcuto, intestina ac viscera illius transfodit, crudeliterque interemit. Quid attinet per censere multitudinem eorum, qui in solitudine & montibus vagi, errantesque, fame, siti, frigore, morbis, latronibus, bestijs fuerunt extincti? Quorum electionis beatæ & eximie victoriæ quanquā testes sunt hi, quibus adhuc ex illo numero vita suppeditat: tamen vnum aliquod facinus proferam, quo res istæ sint exploratiùs cognita, perspectaque.

Charemon Episcopus ciuitatis quæ Nilus dicitur, cum iam planè grandis esset, & ætate propè exacta, vnā cum vxore sua ad montem Arabi confugiens, neque post reuerſus est, neque vsquā eos quispiam videre potuit. Et licet fratres iam aliquoties eum cum vxore quærerent, tamen neque ipsos, neque corpora eorum vspiam reperire potuerunt. Per multi certè in eo Arabico monte erant, à barbaris Sarracenis facti captiui: quorum alij agrè quidem, & vix ingenti pecuniæ summa redimi poterant: alij hæc tènens nullo modo. Atque ista, mi frater, non frustra equidem dicendo persecutus sum: sed ut cognoscas quantæ & quā acerbæ calamitates apud nos obtigerint: quas qui fuerint magis experti, plura de illis & sciunt & dicere possunt.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI PATAPII, AVTHORE SIMEONE METAPRASTE.

Habetur in Tomis Aloysij.

NON multos parit Aegyptus: sed quando parit, magnum parit. Hoc dictum quidem est de quodam alio ex antiquis Philosophis: euentum autem accipit in Patapio. Vix enim ille, & vita, & miraculis, non solum pro multis, sed etiam pro omnibus sufficit patriæ ad ornatum: ad eò ut illa non magis pudore luffundatur propter eas, quæ olim in ea fuerant, impietates, quā quòd hunc post gratiam produxerit, gloriatur. Is patriam quidem habuit clarissimas Thebas: Thebas illas, quas pulcherrimus fluuio Nilus circumfluit quidem semper: irrigat autem in tempore: præbet verò iucundissimum fluentum & ad videndum, & ad bibendum. In his ergò natus, & per aquam & spiritum renatus, (ortus enim erat ex fidelibus parentibus) honestè quidem alitur: diligenter autem eruditur, & sic in moribus componitur, ut virtutis rami paulo post ostendent.

Cum sic ætate & vera sapientia magnus ille cresceret, philosophus factis, non sermonibus, res humanas despiciens, & res solum diuinis persequens, propter hæc alijs quoque omnibus despiciatui habitis, patria, parentibus, amicis, familiaribus & cognatis, Aegyptum quidem illam & illum Nilum iubet valere, ut quæ terrenorum solum fructuum profiteretur fertilitatem. Ille autem sciebat solitudinem esse maximè accommodatam ad virtutum exercitationem. In eam ergò profectus, ei se tradidit: in qua cum multis laboribus longo tempore verſatus, non solum quicquid erat pulcherrimum & præduxit & aluit, sed etiam perfecit, ut in ipso radices ageret, ut propemodum secundum naturam virtus ad eum pertineret. Sic cum sufficientem

SS. Ammonis, Zenonis, & sociorum, gloriosum martyrium.

22. Decēbris. S. Iſchyron præcursa fide per viscera transfoditur.

Multi martyres diuersis supplicijs interimitur.

Charemonis Episcopi cum vxore fuga.

Decēbris 8. Cap. 1.

Patria S. Patapij.

Cap. 2. Verè se præbet philosophum.

Degit in solitudine.

for. * sufficientem

cientem illum diuinum percepisset radium, & lux totus esset effectus, non sub modio, sed super candelabrum à Deo ponitur. Illud autem maximè omnium, velle multos latere, vel maxima causa fuit ei vt non lateret. Nam ille quidè postquam mons cum celare non potuit, (erat enim ille reuerà ciuitas multis ornata bonis) claraque voce clamabant, & omnes conuocabant, partim quidem eius rectefacta, partim autem etiam miracula.

Cap. 3. Multi ad eum se adiungunt: at ille fugit. **Cum** ergò multi confluerent, & propter multitudinem eorum, qui accedebant, præberet solitudo speciem ciuitatis, ab illa quidè se fuga subducit. & ab ijs, qui ipsum rectè nôrant: ignotus verò venit Constantinopolim, & cum ad murum, qui est in Blachernis, fixisset sedem suæ habitationis, soli sibi & Deo vacabat, hospes solitarius, & qui neque cum multis vllam habebat congressionem, neque ab eis adspiciebatur: & quæ alius finem statuisset certaminum, ea arbitratus ille esse principium, præcedentia, inquam, & quæ ipse iam rectè gesserat, acriter tendebat ad anteriora, maiora veluti certamina aggrediens, & se totum arcens à cõsensione affectionum corporis.

Negligit eum ram corporis. Nihil erat ei curæ vestitus, nihil alimentum, nihil somnus: vt qui exercitatoriam quidem, seu quæ in agendo consistit, vitam superauerat: angelicam autem æmulabatur etiam cum corpore, & in alijs, & quòd intelligenter versaretur cum intelligentia, & illam diuinam visione apprehenderet pulchritudinem. Sic cum actione concurrens contemplatio, erectum & sublimem tenebat exercitorem, & ad ipsum vsque cælum extollebat. Multa verò & admirabilium rerum effectrix, mirandum in modum vigeat & florebat gratia, vt potè quòd non posset virtus suam celare operarium, & Deus simul glorificaret eos, qui elegerunt ipsum glorificare. Sed quod iam mihi dicere aggressa fuerat oratio, gloriam quidem minimè admirans, latere autem maximè cupiens, hic quoquè euadit manifestus miraculorum & virtutis thesaurus.

Cap. 4. **Adolescens** quidam, qui oculorum quidem splendorem ab ortu amiserat, fidei autem lumine resplendebat, eum desuper ad id mouente prouidentia, ad hunc magnū accedit, & imitatur cæcum, qui dicitur in Euangelijs: nisi quòd ille quidem ad Christum: hic verò accedit ad Christi famulum, & loquitur eadem quæ ille, & cum eodem ardore & affectione, dicens: Miserere mei, & præbe lumen meis oculis, qui es veræ lucis filius & gratia: vt ego quoquè effectus contemplator horum, quæ videntur, admirer quidem eorum excellentiam: per res autem creatas, celebrem creatorem. Et hæc quidem cæcus: Ille verò homo misericordia, videns oculos quidem nullius omninò splendoris participes, tantam autem fidem, quam dicit diuina scriptura effficere etiam, vt montes transferantur, frangitur quidem: (Quidni enim, cum esset animo clementissimo & mansuetissimo?) & simul mentem illius examinans: Quid ad me, inquit, accedens, o adolescens, quæris vt ea donem, quæ meas vires superant? Quid in me vidisti eiusmodi, vt id à me postules, quod solus potest efficere vniuersorum opifex? Ille enim hæc, vbi, & quandò, & ijs quibus vult, dat admirabiliter. His sensim verbis abigens adolescentem, nihilo minùs eum aliquid inuenit de fide remittentem, neque à sua petitione & desiderio desistentem: sed voces adhuc flebiles emittebat & miserabiles. Et miserandus quidem eius videbatur habitus: admiranda autem prudentia & oratio, persuadens verbis, lachrymis rogans, se in omnem speciem mutans, & postremò affirmans, se non esse abscessurum, vt qui sciat fore, vt ab illo accipiat curationem. Tunc ergò cum certam & minimè dubiam fidem apud eum inuenisset, impertit ei magnus gratiam: & quoniam ad curationem ei sermo sufficiebat: In nomine Iesu Christi, qui & cæcis, inquit, lucem, & spiritum largitur mortuis, in quo etiam credens accessisti, esto videns. Ille quidem dixit: hic autem vidit, & ità se habere est confectus, & ibat omnia faciens, gaudens, glorificans, gratias agens, oculos omnium ad se conuertens, ad eò vt nonnulli significarent digito, dicentes: Hic est, qui erat aliquandò cæcus. Hoc fuit principium magni Patapij miraculorum, & hic modus, nè magnum lumen illius gratia esset sine teste, & nè non cerneretur à multis. Vult autem oratio ei quoquè alterum addere, quod ad miracull rationem non est priori inferius.

Cap. 5. Vir quidam inter Byzantinos insignis, laborabat hydrope, & ei erat corpus valdè inflatum: quæcunq; autem habebat, effundens in manus medicorum, illos quidem iuuat, reddens locupletiores: se autem præter sanitatem, priuauit etiam facultatibus. Is de illis quidem spe abiecta, in superno verò auxilio, & magni Patapij precibus spem

spem suæ salutis collocans, venit ad eum, & morbi ostendit grauitatem, & dolorum enunciat acerbitatem. Ille autem rem nouam vidēs & miserabilem, pellem quidem illam inflatam & tumefactam: tumorem verò, qui totum corpus peruaserat, & veluti quoddam sepulcrum animatum, calamitatis mouetur misericordia, & his tribus virtutibus ad eius curationem, nempe oratione, & Cruce, & lachrymis: oratione quidem, tanquam medicamēto: Cruce autem, tanquam instrumento, qua etiā signat omnia circa ventrem: lachrymis verò, tanquam pecunijs. Eas cum commiscuisset oleo, vnxit corpus. Deindè etiam ei nomen occinens Dominicum, & dicens: Iesus Christus, qui ei, qui prius laborabat hydrope, præbuit sanitatem, ipse te nunc curat, & liberat à plaga, quæ te premit. Hoc cum ipse dixisset, statim quidem soluta sunt vincula humidarum ventris obstructionum: meatus autem naturales emisserunt quicquid erat humidum & saniosum: & purgata fuit interna viscerum vniuersorum structura, & homo conualuit.

Tertium vult his adjicere oratio, quod est & dictu maius, & narratu admirabilis. **Cap. 6.** Quidam alius etate iuuenis, miser autem animo, à seuo dæmone agitatus, aliquandò veste rupta nudus errabat: aliquandò verò per præcipitia & fossas ferebatur: aliquandò autem vagabatur in montibus & solitudinibus: aliquandò etiam se in aquam iacens, sibi mortem minabatur miserabilem. Hic ergò cum à consueta & dæmoniacæ plaga aliquandò agitareretur, in mare, pròh dolor, maximo impetu ferebatur. Sed Deus à superis eius sistit impetum, præter opinionem ad eum magnum adducens Patapium. Nam cum ei exinopinatò occurrisset dæmoniacus, incipit quidem conturbari, & miserè in orbem saltare: spumam autem ex ore expuere, & oculos peruertere, dentibus verò stridere, & ad sanctum minaci & cædem spiranti intueri obtutu. Postquam autem fuisset propius, dæmonium voces emittebat miserabiles, dicens: O calamitatem. Quid hoc est? hic quoquè rursus est Patapius? Quid agam? Quòd me vertam? Vbinam deinceps habitabo, qui iam multum laboraui, & vix inuēni habitaculum, & ex eo nunc per vim expellor? Verè terribilis es, o Nazarene, verè terribilis, & vbiquè in omnes obtines imperium. Quòd ergò proficiscar? Si in desertum, si in ciuitates, si vbi cunquè dixerit aliquis, ipse illuc præuenis, sola Crucis figura, solo tuo nomine nos expellens. Victus sum, superatus sum: cogor recedere. Hæc malignus loquebatur spiritus, & iuuenem in medium aërem excutiebat saltibus. Magnus autem ille Dei athleta cum in aëre Crucem formasset digito, & eum eo modo, quo Dominus, increpasset: Egrederere, inquit, immunde spiritus, egredere: abi procul in solitudines. Christus hæc tibi per me præcipit, cuius potentiam vel inuitus es confessus. Hæc cum iussisset Patapius, adolescentem discerpens spiritus, terræ allisit, & per os tanquam quidam fumus exijt & effugit. Cum autem ad se redijisset adolescēs, lachrymabatur præ gaudio: & primùm quidem Deo, secundò verò Patapio adscribebat salutem.

Suffecerint hæc quidem, vt sint signa illius gratia, & in Deum fiducia: sed tamen cum his vnum adhuc addidero, (non est enim iniucunda narratio) finem imponam orationi. Mulier quædam in grauem morbum inciderat. Affectio autem quomodò erat maior, quam vt eam vlla manus humana medicaretur: ità maior est etiā, quam vt eam vlla lingua dicat. Eius enim mamilla in se, pròh dolor, producus morbum, quem medici vocant cancerum, exedebatur cum magnis doloribus. Nihilofeciùs autem reliqua quoquè membra corporis, cum vno per consensum affecta, tabescebant. Procedente tempore, tota quidem ferè pars fuerat consumpta: dolores autem cor acrius attingebant, & mors appropinquabat. Periti verò medicina, callidè tractātes mulierculam, & ipsi facultates, & morbus nihilofeciùs artondebat mamillam. Ea, cum magni Patapij fama in omnem locum peruaderet, prudenter & vtiliter faciens, ad eum accedit, & terræ caput allidit, & tangit eius genua, & flens miserabiliter: Cura, serue Dei, cura me miseram, clamabat lamentabiliter: cuius antè sepulturam vermis corpus depauit, & dolores exederunt, & mortem omnibus fugiendam, mihi reddiderunt optabilem. Ille autè cum ante corpus prius adspexisset ad animam: Si puram, inquit, fidem offers Deo, qui hæc potest, & nihil dubitas de curatione, consequens fidei sequetur exitus tuæ petitionis. Audiuit mulier, & cum ex imo miserabiliter ingemisset, Credo Domine, magna voce exclamauit, cui sunt omnia aperta & manifesta, medere graui meæ ærumnæ: Credo Domine: huic malo medere: non ferro dolores, qui cor meum penetrant, & mortem parturiunt. Cum eam vidisset ad eò crucia-

Oratione,
Cruce & lachrymis hydrope sanat

Luc. 14.

Cap. 6.
Adolescens à dæmone miserè vexatur.

Nota vim signi S. Crucis.

S. Patapius expellit dæmonem.

Cap. 7.

Crucis signo sanatur morbum incurabilem.

Cap. 8. Ex quibus cognitus sit Patapius virtutibus.

Cap. 9.

Multi eius decessu valde moerent.

Cap. 10.

Obdormit in Domino

cruciatam, iubet eam ei ostendere locum morbi: & cum manum admovisset vulnere, & eam Cruce signasset, O mulier, inquit: scio morbum tuum esse grauem, & curatu difficilem: ceterum fides vincit affectionem, & spes percipit curationem. Abi ergo in pace: sanatum est vlcus tuum, & sopitus est dolor. Simul atque haec dixit, & mulieri cessauit affectio, & mamilla euasit omnino sana. Cum illa esset talem consecuta gratiam, fuit apud omnes testis & praedicatrix diuina & admirabilis magni Patapii virtutis curationum.

Ex vnguibus leo, ex his nobis cognitus fuerit Patapius. Nam qualia quidem fuerint, quae ab illo fiebant, haec possunt ostendere. Si quam multa autem vellem dicere, opus esset longa oratione & tempore. Sed quomodo in signaculo, quod est vnum & idem, nihil oportet anxie inquirere de ea, quam habet, potestate, seu sint plura, seu pauciora ea, quae imprimuntur: ita hic quoque non oportet nimis curiosè scrutari multitudinem. Similis enim est gratia, & eadem potestas. Conuertenda est ergo oratio ad illius decessum: & eius vitae finis, sit nobis quoque finis orationis.

Sic magnus ille homo Dei, & re vera virtutis exemplar animatum, cum vitam suam ornasset bonis factis & miraculis, cum esset excessurus, immo vero in suam civitatem profecturus, & sublatum esset è caelo signum, apud eum quidem aderant, quicumque se dederant exercitationi, & erant amantes virtutis, moerore affecti & lachrymantes, illius migrationem comunem existimantes orbitatem: sine illo viuere, mortem communem nominantes: dolore vincentes rationem, & in apertas erumpentes lachrymas, & conquerentes de separatione: Pater, dicentes, charissime, pater suavissime: cur nos filios diligens, apparuisti sic decessum accelerans? Cur patris orbitatem filijs concilias? Cur migras in aliam patriam? Cur non nos quoque prius eò amandasti, si potest fieri? Quis est, qui post te sit quidem sedaturus dolorem, corpus vero curaturus, animam autem medicaturus oratione, vita & miraculis? Quenam est spes de cetero? Quenam filijs tuis consolatio? Heu quomodo feremus calamitatem?

Haec illi quidem, casum, vt poterat vnusquisque, tragicè deplorantes. Ille vero se aduersus mortem fortem ostendens, & vitam minimè cupidum, ad eos qui circumstantes se amanter inclinans, sensim oculos attollens, & ad eos intuens: Nè sic, o charissimi, nè sic vestrum patrem lachrymis prosequimini: sed potius precibus. Nam illud quidem & vos & me laedit: hoc autem prebet auxilium. Sic cum eorum luctum sedasset & fletum, & de anima, & de futura illic vita multa esset philosophatus, & omnibus, prout vnus cuiusque aetati conueniebat & dignitati, monita dedisset, & deinde esset precatus, tanquam in somnum resolutus, puram illam emisit animam. In virtute autem exercitatae & sacrae illius reliquiae, sanctis manibus compositae, deponuntur in sacro templo Praecursoris, multis eas prosequantibus, & glorificantibus patrem & filium & spiritum sanctum, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA BREVIS SANCTI CYPRIANI PETROCORICI ABBATIS, PER S. GREGORIUM Archiepiscopum Turonensem conscripta, De gloria Confessorum capitulo centesimo.

9. Decembris. Deus S. Cypriani meritis multa operatur miracula.

CYPRIANVS Abbas Petrocorici oppidi, magnificae sanctitatis vir fuit, per quem Deus multa miracula in hoc mundo operari dignatus est. Nam manus debiles frequenter reintegrauit, paralyticis gressum, caecis restituit visum, tresque leprosos inunctos oleo pristinae reddidit sanitati. Sed & nunc crebro super infirmos sanitates ostendit, si fideliter eius tumulum expetant, aut illum exorent.

MAR

DE S. EULALIA VIRGINE ET MARTYRE. MARTYRIUM S. EULALIAE VIRGINIS ET MARTYRIS, AVTHORE PRVDENTIO

Hymno 3. Peri Stephanon.

10. Decemb.

Patria S. Eulaliae, quam ipsa omne reliquit suis.

Aetas, quae passa est.

In teneris annis senilis morum gaudias.

Mater eam scientem martyrium cupit abscondere.

Illam vero fugit, & ad martyrium properat.

Etod. 13. Num. 14.

Ermine nobilis Eulalia, Mortis at indolenobilior. Emerita sacra virgo suam, Cui ab vberibus genita est, Ossibus ornat, amore colit.

Proximus occiduo locus est, Qui tulit hoc decus egregium, Vrbe potens, populis locuples: Sed magis sanguine martyrij, Virgineoque potens titulo.

Curriculis tribus atque nouem, Tres hyemes quater attigerat, Cum crepitante pyra trepidos Terruit aspera carnifices, Supplicium sibi dulce rata.

Iam dederat prius iudicium, Tendere se patris ad solium, Nec sua membra dicata toro: Ipsa crepundia repulerat, Ludere nescia pusiola.

Spernere succina, flere rosas, Fulua monilia respucere: Ore seuera, modesta gradu, Moribus & nimium teneris, Canitiem meditata senum.

Ast vbi se furiosa lues Excitat in famulos Domini, Christicolaeque cruenta iubet Thura cremare, iecur pecudis Mortiferis adolere deis:

Infremuit sacer Eulaliae Spiritus, ingenijque ferrox Turbida frangere bella parat, Et rude pectus, anhela Deo Foemina, pronocat arma virum.

Sed pia cura parentis agit, Virgo animosa domi vt lateat, Abdita rure, & ab vrbe procull, Nè fera sanguinis in precium Mortis amore puella ruat.

Illa perosa, quietis opem Degeneri tolerare mora, Nocte fores sine teste mouet, Septaque claustra fugax aperit: Inde per inuia carpit iter.

Ingreditur pedibus laceris, Per loca senta situ & vepribus, Angelico comitata choro: Et licet horrida nox fileat, Lucis habet tamen illa ducem.

Sic habuit generosa patrum Turba columiferum radium: Scindere qui tenebrosa potens, Nocte viam face perspicua

Præstitit, intereunte chao. Non aliter pia virgo viam Nocte secuta, diem meruit, Nec tenebris adoperta fuit, Regna Canopica cum fugeret, Et super astra pararet iter.

Illam gradu cita peruigili, Millia multa prius peragit, Quam plaga pandat Eoa polum: Manè superba tribunal adit, Fascibus adstat & in medijs, Vociferans, Rogo, quis furor est, Perdere precipites animas, Et malè prodiga corda sui Sternere rasilibus scopulis,

Omnipatremque negare Deum? Quæritis, o miseranda manus, Christicolam genus? en ego sum Dæmonicis inimica sacris: Idola protereo sub pedibus, Pectore & ore Deum fateor.

Isis, Apollo, Venus nihil est, Maximianus & ipse nihil: Illa nihil, quia facta manu: Hic, manuum quia facta colit: Friuola vtraque, & vtraque nihil.

Maximianus opum dominus, Et tamen ipse cliens lapidum, Prostituat, voueatque suis Numinibus caput ipse suum: Pectora cur generosa quatit?

Dux bonus, arbiter egregius, Sanguine pascitur innocuo, Corporibusque pijs inhians, Viscera sobria dilacerat, Gaudet & excruciare fidem.

Ergo agè tortor, adure, secca, Diuidemembra coacta luto. Soluere rem fragilem, facile est: Non penetrabitur interior Exagitante dolore animus.

Talibus excitus in furias Prætor, ait: Rape precipitem Licetor, & obruc supplicijs: Sentiat esse deos patrios, Nec leue principis imperium.

Quam cupere tamè ante necem, Si potis es, reuocare * viam, Torua pucllula, * nequitia: Respice gaudia quanta metas, Quæ tibi fert genialis honor.

Te lachrymis labefacta domus Prosequitur, generisque tui Ingemit anxia nobilitas, H h h h

Flore

Fidenter se offert crudeli tyranno, eumque reprehendit.

Vide constantiam.

* tuam * nequitiam Tyrannus ei primum blanditur.

Flore quod occidis in tenero,
 Proxima dotibus & thalamo.
 Non mouet aurea pompa tori,
 Non pietas veneranda senum,
 Quos temeraria debilitas.
 Minas intrentat.
 Ecce parata ministeria
 Excruciabilis exitij.
 Aut gladio feriere caput,
 Aut laniabere membra feris,
 Aut facibus data fumificis,
 Flebiliter que vlulanda tuis,
 In cineres resoluta flues.
 Hæc, rogo, quis labor est, fugere?
 Si modicum salis cminulis
 Thuris & exiguum digitis
 Tangere virgo benigna velis:
 Poena grauis procū abfuerit.
 Martyr ad ista nihil: sed enim
 Infremit, inque tyranni oculos
 Sputa iacit: simulacra dehinc
 Dissipat, impositamque molam
 Thuribus, pede profubigit.
 Nec mora, carnifices gemini
 Dire vngu-
 lislaceratur
 Iuncea pectora dilacerant,
 Et larus vngula virgineum
 Pulsat vtrinque, & ad ossa fecat,
 Eulalia numerante notas.
 Scriberis ecce mihi, Domine:
 Quam iuuat hos apices legere,
 Qui tua Chrifte prophæa notant?
 Nomen & ipsa sacrum loquitur
 Purpura sanguinis elicti.
 Gaudet in
 tormentis,
 & Deo lau-
 des decan-
 tat.
 Hæc sine stertibus & gemitu
 Lara canebat & intrepida.
 Dirus abest dolor ex animo,
 Membraque picta cruore nouo
 Fonte cutem recalente lauant.
 Vltima carnificina dehinc,
 Non laceratio vulnifica
 Cratetenus, nec arata cutis:
 Ignibus cre-
 matur.
 Flamma sed vndique lampadibus
 In latera stomachum que furit.
 Crinis odor & in iugulos
 Fluxerat, inuolitans humeris,
 Quo pudibunda pudicitia,
 Virgineusque lateret honos,
 Tegmine verticis opposito.
 Flamma crepans volat in faciem,
 Perque comas vegetata, caput
 Occupat, exuperatque apicem:
 Virgo citum cupiens obitum,
 Appetit, & bibit ore rogam.
 Emicat inde columba repens,
 Hausto
 igne expi-
 rat animam,
 in columba
 specie ex
 Martyris os niue candidior

Visa relinquere, & astra sequi:
 Spiritus hic erat Eulalia
 Lacteolus, celer, innocuus.
 Colla fluunt abeunte anima,
 Et rogos igneus emoritur:
 Pax datur artibus exanimis,
 Flatus in æthere plaudit ouans,
 Templaque celsa petit volucer.
 Vidit & ipse satelles auem
 Fœminæ ab ore meare palam:
 Obstupefactus & attonitus
 Profilit, & sua gesta fugit,
 Licet & ipse fugit pauidus.
 Ecce niuem glacialis hyems
 Ingerit, & tegit omne forum:
 Membra tegit simul Eulalia,
 Axe iacentia sub gelido,
 Pallioli vice linteoli.
 Cedat amor lachrymantū hoīm,
 Qui celebrare suprema solent,
 Flebile cedat & officium:
 Ipsa elementa, iubente Deo,
 Exequias tibi, virgo, ferunt.
 Nunc locus Emerita est tumulo
 Clara colonia Vætonia:
 Quam memorabilis amnis Ana
 Præterit, & viridant rapax
 Gurgite inœnia pulchra lauat.
 Hic, vbi marmore perspicuo
 Atria luminat * alta nitor
 Et peregrinus, & indigena:
 Reliquias, cineresque sacros
 Seruat humus veneranda sinu.
 Testa corusca superrutilant
 De laquearibus aurcolis,
 Saxaque cæsa solum variant,
 Floribus vt rosulenta putes
 Prata rubescere multimodis.
 Carpite purpureas violas,
 Sanguineosque crocos metite:
 Non caret his genialis hyems,
 Laxat & arua tepens glacies,
 Floribus vt cumulet calathos.
 Ista comantibus è folijs
 Munera virgo, puerque date:
 Ast ego ferta choro in medio
 Texta feram pede dactylico,
 Vilia, marcida, festa tamen,
 Sic venerarier ossa libet,
 Ossibus altar & impositum:
 Illa Dei sita sub pedibus,
 Prospicit hæc, populosque suos
 Carmine propitiata fouet.

eius ore
euolentem.Nix operit
corpus eius.

* alma

Sacros eius
cineres ha-
bet Em-
rita.Vident nos
sancti, &
ruentur.

MAR

MARTYRIVM SANCTORVM CHRISTI MAR-
 TYRVM MENAE, HERMOGENIS, ET EVGRA-
 phi: auctore Simeone Metaphrasæ. Habetur in To-
 mis Aloysij.

DOST Seruatoris Christi in terram aduētum, multi qui-
 dem etiam alij se ad martyrica certamina exuerunt:
 cum omnibus autem se quoque magnus exiit Menas.
 Postquam enim Diocletianus simul & Maximianus ma-
 gnum quidem habuerunt imperium, fuerunt omnibus
 terribiles. Cum autem voluissent repugnare pietati, &
 fidem in Christum expugnare, quam vel portis inferi
 validiorem mansuram ipse pronunciauit: postquam
 magnum ad hoc adhibere studium, & omnem moue-
 re lapidem, quod cognouerunt se ea aggredi, quæ non
 possent fieri, & vt dicitur, iaculari in aërem, & conari
 mouere, quæ sunt immobilia, vterque eorum deposuit imperium: apud alios qui-
 dem prætextes fortunæ satieratem, & amorem mutationis: ijs autem, quibus
 poterant secreta communicare, & animum aperire, dicentes Christi virtutem, &
 quæ ex signis proficisceretur, persuasionem: & quod cum hoc non possent
 efficere, alia posthabentes & parua existimantes, nec imperare quidem vole-
 rant.

Decem ior
Cap.1.

Marth. 16.

Diocletia-
nus & Ma-
ximianus
cur se imp-
rio abdicã-
runt.

Cap.2.

Cum sic ergo illi imperium deposuissent, Maxentius quidem ab eis Romæ, Con-
 stantius autem Gallijs, Maximinus verò Orienti præficiuntur Imperatores. Fuit et-
 go protinus in Oriente magna persecutio aduersus Christianos, & rerum commu-
 nium confusio, & vt semel dicam, magna quædam perturbatio & seditio in terra &
 in mari, Maximino studente quidem confirmare maiorum suorum deceptionem,
 & falsam religionem: è terra autem, si fieri posset, tollere res Christianorum, &
 omnino auferre de medio. Cum verò ei relatum esset, totam Alexandriam (ea est
 autem ciuitas illustis in Aegypto) & per se quidem seditionem agitare causâ rei-
 publicæ, & seditionem etiam agitare, cum Christi ad eam venisset prædicatio, vbi
 deliberasset & considerasset, & visum est (quoniam non poterat per se præsens ciui-
 tatem conciliare) edictis intercã reprimere quidem prædicationem, componere
 autem controuersias publicas & ciuiles. Cum verò edicta videretur superare eo-
 rum, qui seditionem agitabant, controuersia, & ratio prædicationis, relata sunt
 hæc quoque rursus ad Imperatorem. Ille autem continuo non parum quidem
 agere ferbat suarum contempcionem constitutionum: irascebatur verò, quod dij
 patrij abolerentur.

Maximino
fauus hostis
Christiano-
rum.

Cap.3.

Itaque hunc prætextum præ se ferens, quod tanta defecisset ciuitas, tunc qui-
 dem suum retinuit impetum, eos qui erant in Ecclesia, vt qui essent ex magistrati-
 bus, reueritus: Postea autem cum in hoc totum suum conuertisset studium, & co-
 gnouisset sibi quidem necesse esse reipublicæ gratia adhuc versari Byzantij, non ex-
 pedire verò, eo relicto, proficisci Alexandriam, mittit ad eos virum, qui vocabatur
 quidem Menas, & erat genere Atheniensis, & vnus ex senatu, & ex Græcorum pro-
 cesserat disciplina: vt qui cum in alia esset doctrina summè exercitatus, tum etiam
 in arte rhetorica, quæ in disceptationibus versatur & contentionibus, erat inex-
 pugnabilis: & vt paucis dicam, ad dicendum quidem erat promptissimus, ad audi-
 endum verò prudentissimus: tunc autem celabar religionem, & occultè sectaba-
 tur res Christianorum: vsque ad hoc tempus autem se simulabat sequi voluntatem
 Imperatoris. Verebatur enim, quoniam sunt certamina periculosa, sua sponte ve-
 nire ad martyrium. Atque Imperator quidem maxima celeritate eum mittit Ale-
 xandriam, vt rerum quidem ciuiliū componat controuersias, & eos reconciliet,
 qui propter eas processerunt ad seditiones: maxime verò & præcipue, vt zelo pa-
 triæ religionis, & dicendi arte, & animi celsitudine, Christi prædicationem expel-
 leret è ciuitate, & rursus imperatoriam doceret religionem, eos subiungens, qui il-
 lam abiurauerant.

Menas se-
nator & e-
gregie do-
ctus orator,
occultè ve-
rò Christia-
nus.

Cap.4.

Ille autem potestatem & tantarum rerum molem suscipiens, cum breui tempo-
 re fuisset

H h h h 2 re fuisset

Is sedat
multis A-
lexandri-
nos

re fuisset in ciuitate, artis necessitate & ingenij praestantia cōtrouersias facile com-
posuit: & ciuibus quidem antiquam pacem, ciuitati verò potentiam & tranquillitatem omninò restituit, adeò vt rarò quidem tribunali, plagis autem ne semel quidem opus fuerit. Cùm autem in alijs quidem vidisset conuenire ciuitatem, in noui verò dogmatis sententia nondum conuenire, & omnia sigillatim scripsisset ad Imperatorem, conuersus est ipse ad praedicationem: & intelligens esse facile, si modo velit, totam per se ciuitatem conuertere ad veram religionem: & quòd si in alio quidem tempore subisset martyrium, pro se solùm accepisset coronam; hodiè autem pro ijs, qui decertant, accipiet mercedem: intuens ad coronas, statuit & magis arguere de deceptionem, & traducere ciuitatem ab errore gentilium, & persuadere omnibus, vt discant pietatem, & seipsum reddere manifestum, & certaminum occasiones ipse tanquam ansas praebere alijs. Quoniam verò perspiciebat multitudinem nequaquam quidem nudas admittere adhortationes, sed eas potius habere suspectas: facilius autem capi à fide, quæ proficitur ex operibus, pauca docens, idque solum, quandò videbat interrogantes, & cupientes discere: magna ex parte autem eos per signa inducens, adeò breui ad eam, quæ latebat, traduxit veritatem, vt fuerint omnes parati demonum statuas & aras deijcere: & si quandò liceret, pro Christo pati mortem prompto & alacri animo. Nam cùm ille quidem cum rebus publicis ipso quoque dignitatis fastu exutus, totum forum obiret honesto & moderato incessu, & totus quoque ferè populus ipsum consequeretur, propter reuerentiam magistratùs & signorum & curationum: accediret autem fortè fortuna, vt ipse incidere in aegrotos, aut illis occurreret, quibus erat corpus aliqua parte mutilum, ille quidem protinùs cernebatur animo perturbatus, & manus eis imponebat, & Christum inuocabat, & signo Crucis obsignabat. Illi verò cùm essent claudi, statim saltabant omnibus videntibus: surdi autem & cæci, protinùs videbant & audiebant, mutique loquebantur, & demoniaci curabantur.

Conuertit
Alexandri-
nos ad Chri-
stum.

Multos cu-
rat langui-
dos signo
Crucis, &c.

Cap. 5.

Cùm hæc ergò fierent, & precaretur quidem beatus Menas: ad inuocationes autem concurrerent omne genus miracula, (manifestum enim erat ijs, qui simul adorant, quis solum nominatus faceret miracula, & quòd non erat alius, nisi Christus Deus) erumpens repente vniuersa ciuitas à maiorum, in qua enutriti fuerant, deceptione, & patrios quidem deos multum ludificans, multa verò dicēs aduersus Imperatorem, & grauissimè execrans tam eos, qui colunt, quam ea quæ coluntur, & toto animo abiurans parentum impietatem, à martyris lingua & mente omnes simul pependerunt, & sua ei anima adhererunt, sacras voces arbitantes, & verba vitæ, illius solius verba agnoscentes: paucis ad signa cōnuentibus, & ad agnitionem eorum obsurdescens. Quinam autem erant isti? Ij, à quibus magni quidem fiebat festum demonum, quod peragebatur ad aras, propter comestationem, & ebrietatem, & cubilia, & intemperantiam: contempni verò habebantur res honestæ & venerandæ Christianorum, propter vitam continentem & impatibilem, & quæ erat cum corpore, vitam incorpoream. Cùm autem isti tenebrarum filij & interitùs, derelictum errorem & suorum simulacrorum dedecus non ferentes, sanctum quærent vlcisci pro facta eis iniuria, & populum pro eius in deos cōtumelia, cauerent autem impetum multitudinis, hæc quoque sciam referunt ad Imperatorem. Vt verò eius iram maximè accenderent, & ad poenas sumendas eum totum inducerent, & à dubitatione & ira obsessum, efficeret celerem vltorem audacis facinoris, hoc nomen Galilaus, seminârunt per totam epistolam: eiusque dominatus, & deorum contempionem & abolitionem: & aduersus ambos scommata & irrisionem, & vniuersam ciuitatis defectionem.

Nora qbus
Christi do-
ctrina dif-
plicat.

Accusatur
S. Menas
apud Imper-
atorem.

Cap. 6.

Maximinus autem statim eis lectis literis, pudore & dolore fuit repletus. Dolebat enim propter damnum ciuitatis, cùm considerasset, quam mutilatum sibi esset imperium, & quanta pars potestatis esset sibi ablata: Pudore verò afficiatur, videns se esse victum, & suos deos esse affectos contumelia. Cùm autem præ se tulisset eam, quæ ipsum inuaserat, animi perturbationem, & vultus tristitiam, esse solummodo intensam cogitationem, & eius quod expediebat, meditationem, quoniam huic tempestati diu non potuit resistere, sit protinùs manifestus, & arguitur ab animi perturbatione, & aperte erumpit in iram. Cùm itaque multis maledictis Christum esset insectatus, & beatum Menam condemnasset erroris: & adiecisset, fieri quidem non posse, vt hominès hominem discernant: peccare autem peccatum

Maximinus
Christum
prosecudit.

tum minimè ignoscendum eos, qui cùm nihil habeant, cuius infimulent benefactores, efficiunt vt illorum in eis spes cernatur inanis: surrexit, interim rerum vrgentium prætermissa solutione. Manè autem die sequenti conuocatis magistratibus, cùm communiter eum eis considerasset, & vidisset omnes consentientes in quendam Hermogenem, virum quidem honestum & clarum, & alioquin non malum, (erat enim temperans & bonus in pauperes, & vt dicit Apostolus, legem non habens, naturâ faciebat, quæ sunt legis: ignorabat verò tunc Christi virtutem, & nec eius erat baptismo consummatus: etiamsi imprudens ingrediebatur via, quæ est ex Christo: & erat quidem eius ouis, sed non signata: & coniunctionis ac familiaritatis nondum acceperat signaculum) Cùm ergò hæc ei adessent, & esset quidem ipse quoque genere Atheniensis, & in Græca eruditione summè exercitatus, tam experientia, quam natura valeret prudentia: & ad dicendum ita accederet, vt videretur ad hoc venire meditatus: & ideò censeretur esse aptus implicatis & perplexis, quæ tunc orta erant, negocijs, & ad eum adiecit animum Imperator: & cùm vidisset vniuersum ad hoc consensisse senatum, statim quidem tanquam probri & ignominie causa vel absentem beatum Menam remouit à rectione: misit autem Hermogenem, qui tunc erat Praefectus vrbs, iubens eum & magnū Menam examinare, & ciuitatē ab errore, vt ei quidem videbatur, liberare: non modica quidē ei data manu ex Byzatio, quæ eum eo versaretur, & maiore ex Alexandria, quæ ei inferuieret.

Rom. 2.

Multa Chri-
stianes nec-
dum signa-
re.

Hermoge-
nes vir egre-
gius, miti-
tus ab eo A-
lexandriā.

Cap. 7.

Visio eius.

Hermogenes ergò iam nauigans in Aegyptum, cùm vndique circumflueret ministris & satellitibus, videt tres viros luminosos, ei dicentes: Vide, Hermogenes, quòd nec breue quidem studium Deus despicit. Cùm ille autem interrogasset, Et quòd est hoc breue studium? Imperfectum tuum, dixerunt, suscipiens propositum, viam tuam, quæ ad multorum spectabat naufragium, effecit tibi gloria conciliatricem, & honorum immortalium. Vide ergò, vt hæc bona nuncia apud te cōserues, & nē ea mandes obliuioni. etenim per hoc tuum iter, mox habebis verum Regem & æternum. Porro autem à nobis quoque ipsis eum virum consequeris, per quem & huic beato Regi fias amicus, & eum accipias profectum, quem qui hodiè regnat, tibi dare non potest. Cùm verò ad extremum gallicantum nox iam peruenisset, extulso simul somno, & quam ex nocturna visione acceperat, perturbatione, nō valens conijcere ea, quæ visa fuerant, suspicatus est solummodo somnium esse visionem illam, quòd illi necopinatam euestigiò rerum annunciabat mutationem, & gloriam fortasè constantiorem quidem, sed tamen terrenam. Cùm autem paucis post diebus longam illam confecisset nauigationem, & placido fluctu in portum appulisset Alexandria, descendit de nauis, & continuo se totū dedebat exequendis Imperatoris monitis atq; iussis. Nam cùm Imperator quidē multa Praefecto mandasset aduersus beatum Menam: ei verò vniuersa ciuitas obuiam processisset in litore: tympana autem & laudes & tubæ in occursum circumsonarēt: & vna vox esset laudantium, eum extollens, qui missus fuerat ab Imperatore, cùm ipse Praefectus suos tanquam in phalagis ordinem direxisset satellites, & iussisset præcedere lectores & apparitores, cum tanto stupore & admiratione omnium ascendit in ciuitatem, cum quanta ijs, qui tūc erant, potuisset videri vel ipsam terram mouere, & negociorum meditatione, & in rebus omnibus studio diligentissimo, constantiq; & inflexibili habitu animi, sperās se & ab Imperatore mandatum honorem rectè adimplaturum, & eorum, qui non erant firmi, gressus supplantaturum.

Intrat Ale-
xandriā eū
multo sa-
tellitio.

Cap. 8.

Magna fan-
ta Menæ
pronidētia.

Cùm autē vesperè solus per se esset, dimissa turba, quæ eum deduxerat, animaduertens magnus Menas, quòd cùm seorsum quidem sunt homines, & maximè viri clari & insignes, ferunt reprehensiones, & cùm ea, quæ eis sapè visa fuerant, reselantur, sustinent: in concione verò & congregata multitudine, agrè ferunt se redargui, & constanter permanent in ijs, quæ sibi visa fuerint. Hoc ille optimè considerans, & quòd eruditissimus quidem vir erat Hermogenes, nondum autem poterat comprehendere tantam dogmatis altitudinem: & quòd si sic ascenderet tribunal, cùm de pietatis institutione nihil antea audiuisset, non prius discussis malis, quas anticipauerat, notionibus, dicendū scientia, & vehemens ingenium, & cōtentio animi, ingentes spiritus excitante auctoritate magistratùs, non solum erit impedimento ad tradendam pietatem, sed satis etiam erunt ad tantam corrupendam ciuitatem, quæ in fide nupèr est plantata, & ad eius pia euellenda semina: mo-derato & honesto habitu ingreditur ad Praefectum. Quem cùm compellasset, dixit:

S. Menas ad
eum venit.

xit: Gratia vni & magno Deo. eius enim, vt videtur, prouidentia nunc primū trā
 excelsus & clarus, magna illa & prima regia vrbe relicta, ad hanc vltimam & par-
 tiam accessisti. & cum iam esset sanctus de pietate sermonem inchoaturus, vel po-
 tius malas de Deo anticipatas notiones prius labefacturus, Praefectus cum & vni
 Deum audiisset, & nē à calumniatoribus vocaretur in inuidiam, vt qui admitte-
 ret inimicos Imperatoris, & eos sermone imperiret, & alioqui morum grauitate,
 & in sanctum acerbitate, Imperatoris captans benevolentiam, & ad emolumenta
 aspirans, interrupto sermone, cum iubet comprehendī & conseruari in custodia,
 tantum dicens assistētibus, Si veniet dies crastinus, sciet hic solidus mysta Galilei,
 qualis ego sum amicus inimicis Imperatorū & deorū, & an sit vnus Deus, an multi.
 Crastino autem die ei proposito tribunali, & spectante toto populo, & assisten-
 tibus satellitibus, ipse praesidens, iussit sanctum assistere. Cū hoc autem factum
 esset, & lato vultu & interrito animo martyr adstrisset, dixit Praefectus: Acquū est,
 o Mena, omnē hominē honorare Reges, & Regum deos colere, & praeterea grato
 esse animo in benefactores: aut ipse apertē doce, quid ad haec facere oporteat. San-
 ctus verō, Eatonus, inquit, o Praefecte, grato esse animo oportet in benefactores,
 quatenus & ei, qui est gratus, & ei in quem hoc fit, id fuerit vile. Quando autē con-
 trā magnum vtriusque affert damnum, tunc oportet reiecta ea, quae est cum damno,
 benevolentia, ea praeferre quae conferunt. Reges verō honorare quidem sanctū est
 propter potestatem & principatum. Quando autem in non sunt rectē & sanē affecti
 in Deum, qui est primus principatus, neque ei, vt par est, honorem tribuerint, non
 dixerim eos esse honorandos. Quinetiam eorum dii non sunt temerē colendi, nisi
 prius examinauerimus, an verē possint, quaecunq; oportet Deum posse: & num,
 cum & ortum habeant & principium, sine quoque careant & sint immortales. Sin
 autem eis horum desit aliquid, eos quidē oportet despicere. Quomodo enim fue-
 rit Deus imperfectus? feruenti autem desiderio & mundo corde quarendus est De-
 us, qui est verē Deus.

sed ab illo
 iubetur ab-
 duci in car-
 cerem.

Cap. 9.
 Siftitur ad
 tribunal.

Reges quā-
 do honorā-
 di, & quan-
 do non.

Cap. 10.

Christi do-
 ctrina logē
 diuersa à
 Philosophi-
 ca.

Refert S.
 Menas Her-
 mogeni cō-
 uersionis
 suae modum
 & ordinē.

Menas vt
 cognouit
 Deum, &
 baptizatus
 sit.

Ego igitur, vt ipse scis, o Praefecte, cum & essem Atheniensis, & patriam legem
 iam diū honorarem, & in tenera adhuc aetate amissis parentibus essem nescio quo-
 modo studiosus & valdē laboriosus, statui percurrere omnem Graecorum fabulo-
 sam doctrinam. Hoc verō à me breuē est confectum, omnemq; eorum scientiam &
 artem accuratē percurri. Cū vix tandē autē accepissem, esse apud Christianos
 quoque quasdam scripturas, fuit mihi studio eas legere. Cū verō legissem, animad-
 uertebam in eis tantam latere vtilitatem, quanta nec dici quidem potest: & eas con-
 ferens cum Graeca disciplina, inueniebam magnam differentiam, easque inter se
 pugnare quasi ex diametro. In illis quidem virtutem & veritatem, in hac autē er-
 rorem & improbitatem. Nam quae sunt apud Christianos quidem scripturae, indu-
 cunt Christi virtutes Deo conuenientes, & alioqui simplices, diuināq; naturā, & si-
 bi consequentes: Graecorū autem scripturae, inducunt Deum praeditum humanis
 affectionibus & perturbationibus: & sunt quidem plenae mendacio, plenae etiam
 turbulentis animi motibus: repletā quoque intemperantia & immoderatione, ha-
 bentes deos inter se pugnātes, victosq; & fauciatos ab hominibus, in quos cadit in-
 teritus: & innumerabilibus alijs malis refertae & fabulis. Et vt semel dicam, illarum
 quidē finis est salus, ex veri cognitione: harum autē apertus interitus, & deductio
 ad turpes probrosasq; affectiones, & inuentionē erroris. Quauis verō ita se habe-
 ant scripturae Christianorū, non continuo decreui eas sequi: sed etiam Christi vir-
 tutis quarebam experientiam, vt facto docerer veritatem: & cū incidissem in
 quendam, cui erant mutila membra corporis, & cū hoc dixissem esse bonae fortu-
 nae, inueni verbis diuinis factum quoque esse consequens. Postquam ergo solum
 Christi nomen dixissem super illa membra mutilata, illa, protinus amissa mutila-
 tione, perinde à rursus transformata, ad eam, quae erat in principio, traducta sunt
 sanitatem. Cū ergo re ipsa & facto agnouissem Opificem, & Graecorum ac genti-
 lium abiurāsssem vanitatem, baptizatus sum, & me soli Christo dedicavi. Ab illo
 autem tempore in hodiernum vsque diem, o Praefecte, morbos difficiles, & affecti-
 ones incurabiles, & quas solus poterat curare Deus, citō & faciliē curo, solum Chri-
 sti nomen inuocans. Eorum verō, quae dico, testis est mihi vniuersus populus, &
 hoc quod circumstitit theatrum: nec potest dicere haec esse falsa, & verba inania.
 Nam nunc quoque licet ea, quae dicuntur, facto ipso comprobare.

Cū

Cū sic veritatem apertē explicauisset martyr, totus populus & vniuersum the-
 atrum ab hora tertia vsque ad septimam, à lingua martyris quodammodo depen-
 debant, & illius magis sermonem desiderabant, quā contumeliam. Et postremo
 cum vidissent ipsum simul & deos Imperatoris refellisse & arguisse, & verum De-
 um demonstrasse, & simul illos producere testes suorum miraculorum, vno ore
 omnes, Nē labores, dicebant, o bone Praefecte. Nam nos ipsi fuimus testes prodigi-
 orum: ipsi fructum sensimus eius miraculorum. Nullum serpit mendacium, neque
 vlla fraus subest in ijs, quae ab ipso fiunt. cognouisses ipse quoque veritatem, si simul
 adfuisses, & quod non oportet alium existimare & adorare Deum, quā eius De-
 um. Reueritus autem Praefectus ciuitatis fidentiam, & loquendi libertatem, & vi-
 dens omnem ferē populum ad Christum declināsse, & iuissē in athletae sententiam,
 & seruare, nē quid noui in eum audeatur: & partim quidem non potens dicere
 contra veritatem, partim verō etiam crubescens eum punire, qui veritatis verbum
 tam rectē tractabat, vt omnes qui aderant, ei parerent & crederent, perturbationē
 plenus & tristitia, iubet sanctum rursus includi. Surrexit ergo protinus à tribunali,
 & dimisit theatrum: & à certamine simul effluxit populus, & vniuersum theatrum:
 & eorum omnium emanabat quidam susurrus, martyrem laudibus prosequenti-
 um. Atque sanctus quidem erat inclusus: linguam autem ne sic quidem habebat
 tacentem, & ab hymnis in Christū abinentem. Liberasti nos Domine ab affligen-
 tibus nos, & eos qui nos oderunt, pudore affecisti. Aperiisti in parabolis os no-
 strum, & locuti sumus propositiones ab initio.

Menas in
 custodiam
 reductur.

Psal. 43.
 Psal. 77.

Cap. 12.

Praefectus autem reputans, quantum ex prima quidem experientia eum con-
 demnasset ciuitas, quantum verō sit eum etiam condemnaturus Imperator, cū
 acceperit, & non parum se afflicto, propemodum sibi indicebat in ediam. Cū ta-
 men apud se cogitare somnia, & tota nocte ea mente versaret, postquam illuxit,
 audiuit verō congregatum rursus esse theatrum, & hesternam superare hominum
 frequentiam desiderio communis in dicendo contentionis, & athletae probabili-
 tatis, reliquarum rerum curam dicens esse posthabendam, sed in tribunali. circum-
 stitebat omnes satellites atroniti, & subijciebatur eius oculis quodlibet instrumen-
 tum factum ad torquendos homines. (ita enim iusserat Hermogenes, vt metum af-
 ferret martyri.) Postquam ergo haec facta sunt, & introductus est sanctus vincus su-
 nis, dicit Praefectus: Dic mihi tu execrande: Quanam fortuna freris, cō proces-
 sisti audaciae, vt populo quidem persuaderes, vt à potestate deficeret Imperatoris:
 impudenter autem dijs detraheret, & tuam teneret sententiam, & sic repente tuae
 linguae mentique adhaeseret: & conuictus es criminis peregrinae à te introdu-
 ctae religionis, & affectatae tyrannidis? Ad haec sanctus: Quod tyrannidem quidem
 inquit, non affectem, moderatus hic, in quo me inuenisti, habitus ante me pro me
 respondit. Populum verō non ipse persuasi defecere, sed zelus Dei, qui per signa ab
 eis fuit agnitus. De tuis autem & Imperatoris dijs malē dixi, quod oportet omnem
 hominem, cū ratione & iudicio falsum deprehenderit, ipsum quidem execrari,
 adorare autem veritatem. Veritas verō, o Praefecte, apud homines, de qua non est
 dubitandum, est ipse Christus.

Siftitur cō-
 ram Her-
 mogene.

Veritas ad-
 oranda, quae
 est Christus

Cap. 13.

Praefectus verō dixit: Hoc tibi ita videtur, o demens. Quod enim non oportet
 colere & adorare Crucifixum, & quod nugae erant & inanes sermones, quaecunq;
 à te heri dicta sunt, ex hoc patebit. Quando enim, cū ego aliquod tuū membrum
 excucero, aut exussero, tu qui Christum adoras, non potueris id restituere, quomodo
 haec visus fueris alijs re vera dedisse, quae non potuisti tibi ipsi largiri? Ad hoc
 annuit vniuersus populus. Sanctus verō dixit: Opto, o Praefecte, vt tu in me Christi
 facias periculum. Confido enim fore, vt ea deposita, quam nunc sustines, dignitate,
 ipse quoque cernaris vnus ex ijs, quibus Christus imperat. Praefectus itaque & suam
 volens iram vleisci: sperans autem fore, vt propter ea, quae dixerat, sanctum in
 omnibus conuinceret, iubet carnosam illam partem plantae pedum, super quam
 collocata est vtraque basis, gladijs excoriari, & sic denudatis ossibus, stare ipsum
 adrogata de dijs ei proponenda: vt sic maximē laborum dolorumque acerbitate
 percussus, ad danda responsa & solvendas quaestiones faciliē impediretur. Sanctus
 autem, cū ei immisericorditer caro gladijs scinderetur, & vniuersa, quae circum-
 circa sitae erant, venae ei rumperentur, & quicunq; nerui motum administrantes
 congenerati erant, diuellerentur, parum quidem ingemiscebat, gratia quodam-
 modo

Vide crude-
 le supplicij
 genus.

Hhhh 4

Insignis
martyris
virtus.
Pfal. 25.

modò cedente, & athletam probante, quinetiam ei coronarum præbente occasi-
onem. (apertè enim fructus laborum, sunt coronæ) Se enim fortiter gerebat ad-
uersus dolores, tanquàm ipsa magis adesset, & ipsum sustentaret, & leuaret sen-
sum dolorum. Postquàm autem fuit dimissus è tormentis, protinùs exiliens san-
ctus, stetit rectus super sola ossa. Pes meus, psallens, stetit in rectitudine: in ec-
clesijs benedicam te Domine. Effluebat autem vindiquè ex eius vestigijs magna vis
sanguinis: & ipse quidem latum habebat vultum: florentem verò & vigen-
tem habebat animam aduersus pericula: liberam autem linguam ad vehe-
mentius arguendum, quàm priùs. Nullum autem eum omninò terrebatur instru-
mentum tormentorum. Statim ergò manibus plaufit theatrum, tanquàm parta
victoria.

Cap. 14.

Præfectus autem simul & cogitans vitare repræhensiones, & aduersarium red-
dere veluti inermem & inutilem, iubet ei statim amputari linguam ex ipso guttu-
re. Sanctus verò, Etiam si, inquit, extinxeris pupillas meorum oculorum, ne sic qui-
dem ego offendam. Est enim lucerna meis pedibus lex Christi. Confido autem, di-
cens, quòd postquàm ipse linguam amiserò, tunc tu linguam suscipies, clara voce
canentem Christi magnalia. Postquàm verò quadam machina & studio lictorum,
lingua martyri crudeliter euulsa fuit ex ore sacro, & ipsi ferri aciem deorsum inji-
cipientes, eam iam excindebant, patiebatur vir generosus, & angore plenus erat eius
animus. Fortem tamen se præbebat, & ad Christum totam suam dirigebat cogita-
tionem. Postquàm autem finem accepit tormentum, defessum quidem erat sancto
robur corporis: ipse verò Christi desiderio animo confirmatus, sensim subla-
to capite, & multum sanguinem expuens, & defluxionibus totus effectus purpure-
us, confidenter omnes fixis adspiciebat oculis: & nutu Præfecto suum in rebus
asperis animum, & populo suam significabat fortitudinem: & se non modò non
cedere, sed eam rem etiam delicias putare, & mortem sitire. Præfectus autem fu-
rore correptus, quòd etiam ludificans supplicium, populum suis nutibus testem

Pfal. 118.

Lingua san-
cto martyri
euellitur.

faceret suæ magni animi virtutis, iussit protinùs eius quoquè excindi oculos. Post-
quàm verò ministri ad hoc magnam adhibuere diligentiam, & statim, nulla com-
munis naturæ moti misericordia, tenentes athletam, crudeliter eius sacros effodi-
ebant oculos, dolentis quidem, (Quidni enim?) & significantis humanæ naturæ
imbecillitatem: ferentis autem hoc quoquè fortiter, & caput, quoties id ab eis re-
mittebatur, inclinantis, & quodammodò Domino gratias agentis, quòd talia sit
bona consequi dignus habitus: Præfectus repente animo affectus, & tristitia mo-
tus ob ea, quæ videbat, cum hoc solum dixisset, Cràs reliquum corporis erit traden-
dum auiibus, vt nullæ ad memoriã supersint reliquæ, & eum sic iussisset seruari,
surrexit è tribunali.

Cap. 15.

Milites verò sanctum adhuc modicum spirantem abducunt, & conijciunt in
carcerem. Noctua autem hora circitèr tertia, cum quasi fulgur illustrasset carcerem,
Christus ei accedit Christus ad locum, in quo proiectus fuerat sanctus: & primùm quidè eum
complet fiducia & animi alacritate: Deindè linguam quoquè & oculos reformat,
vt priùs. Deindè cum pedes quoquè sanasset, & vt semel dicam, eum veluti mortu-
um totum denuò viuificasset. Attende, inquit, tibi ipsi, ô Mena. Ego enim, inquit,
sum Iesus Christus, propter quem es passus, qui neque priùs à te aberam, neque lon-
gè eram à tuis certaminibus: sed expectabam, vt tuus in me amor cognosceretur à
magistratibus & potestatibus. Quoniam autem est cognitus, de ceterò ero tecum,
apertè te defendens. Hermogensem autem Præfectum, qui meo est infestus nomi-
ni, cràs quidem habebis supplicem, paulo post etiam socium certaminis, vt tibi erit
manifestum, & qui pro me vnà tecum feret testimonium, promptò que & alacri
animo tecum parietur, & simul coronabitur. Est enim mea indignum clementia,
propter ignoracionem, eius in cognitione bonitatem, & bonorum operum effe-
ctionem præterire. Hæc cum dixisset, & sanctum ei afflasset spiritum, eum replet
omni læticia.

Christus ei
apparet, to-
tum illum
sanat.

Christus ei
suum afflat
spiritum.

Cap. 16.

Præfectus autem quoniam & ipse erat solerti ingenio, & vir bonus: & beatū qui-
dem Menam sciebat esse & doctum, & genere clarum, & ex eadem præterea ortum
patria, media nocte cum somnum excussisset, & ab ira, quæ tenebras offundit, ad se
redijisset, & animo reputasset, qualia quidè sancto Menæ intulisset supplicia: quan-
tam verò ipse contrà attulisset fortitudinè & animi constantiam, nihil quod pusillū
& ab-

& abiectum ostenderet animum, aut passus, aut locutus: & quòd is perijisset, cuius
sapientia & studio sunt omnes inferiores, (eum enim iam existimabat mortuum,
vt qui ad tanta non suffecisset supplicia) & seipsum damnans, quòd non blanditijs
potius induxerit (benè enim actum esset, si vel sic eum cepisset) oculos suffun-
dit lachrymis, & deplorat iacturam. Decreuit ergò veluti viri tantam reueritus vir-
tutem, cum manè surrexisset, illius corpus publicè honorare, vt mortuos hono-
rant, qui sunt eis proximi genere: & sic martyri pro iniuria, quam ei fecerat, satis-
facere. Orto autem iam die, quoniam erat theatrum plenum Alexandrinis, (fuerat
enim congregatum à præconibus, cum sic iussisset Præfectus) præsidens ipse, iussit
maximo honore è carcere ad tribunal deferri corpus martyris.

Dolet Her-
mogenes,
quòd S. mar-
tyri tam cru-
dele intulisset
supplicium.

Cum verò qui missi erant, ingressi fuissent carcerem, viderunt miraculum, quod
erat superius ratione & cogitatione: luce quidem plenum, obscurum alioqui car-
cerem: duos autem viros, quorum forma non potest verbis exprimi, qui assistebat
quidem tanquàm satellites: vt milites verò, erant parati ad defendendum: Marty-
rem autem non solum viuum, & conseruantem illesam corporis integritatem: sed
placide etiam intuentem, & linguam mouentem, & iucundè psallentem. Nam etsi
ambulauero in medio vmbra mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es
Domine. Protinùs ergò visione obstupescit, steterè muti. Cum breui autem per-
suecissent non esse fraudem & somnium ea, quæ videtur, sed vigiliam & veritatem,
& diuinam quandam potestatem, mutati exclamauerunt: Magnus Deus Christia-
norum. Protinùs ergò procul abiectis illis ensibus militaribus, iudicis autem iram
nihil facientes, & Præfides quidem ac Præfectos damnantes: damnantes verò etiã
ipsum Imperatorem, crediderunt in Christum, & statuerunt deinceps manere
apud sanctum. Cum autem ex eo contigisset diutius tardare milites: desiderabat
autem ciuitas quidem videre corpus fortissimi athletæ: videre verò etiam, quid
esset euenturum, stabat theatrum, aduersus ipsum Præfectum & milites indignans
& tumultuans. Præfectus autem volens gratificari populo, postquàm cognouit ni-
hil aliud esse, quod eis afferret molestiam, nisi militum moram diuturniorè, pluri-
bus alijs diligentioribus militibus iubet, vt afferant martyrem. Cum autem illi ipsi
quoquè venissent in carcerem, & illas res omnes vidissent admirabiles: audiuisent
verò martyrem aperitissimè & expeditissimè differentem, & linguam disertè mo-
uentem: Viderunt autem milites quoquè ei, tanquàm Deo alicui animum adhi-
bentes, admiratione pleni & spectaculo propemodum resoluti, ipsi quoquè statim
cognouerunt rem esse diuinæ virtutis, & toto animo crediderunt, nihil Præfecti
curantes potestatem, & reliquias accesserunt.

Cap. 17.
In carcere
lucè & lucos
Angelos
conspiciunt
sacellites
Præfecti.

Pfal. 22.

Credunt in
Christum.

Alij quo-
què milites
credunt.

Sanctus verò postquàm audiuit à militibus, iam totam adesse ciuitatem, magni-
facientem eum videre, & paratos esse omnes credere illius Deo, si, quæ in eum fa-
cta sunt, tantum viderint miracula: nihil cum ètatis egreditur, habens etiam simul
cum eo futuros milites. Cum autem eum ad theatrum accedentem vidit populus
adeò sanum & integrum, atquè si nihil asperum & molestum esset passus: audiuit
verò eum quoquè canentem: Si constiterint aduersus me castra, non timebit cor
meum: simularum & scenicum quendam esse actum suspicabantur ea, quæ vide-
bantur. Postquàm autem curiosius oculos conijcipientes, agnouerunt illum esse Me-
nam, oculis videntem, & lingua loquentem, & ingrediètem pedibus, statim omnes
vna voce: Fortis fuit, dixerunt, fortis fuit Christi virtus, etiam aduersus ipsam
mortem. Felix ciuitas Alexandrina, quæ per vnum hunc virum hodiè tantam
fraudem deprehendit, & pulchrè didicit veritatem. Dei solius citra controuersi-
am est hæc potestas & virtus. Gloriare, ô orator, athleta veri Dei & Seruatoris,
gloriare. Præfectus autem obstupescit rei nouitate & admirabilitate, & veritus,
nè præter spem aliquid noui facere cogitaret theatrum, statuit surgere. Post-
quàm verò vidit totum populum ferri quodam magno motu & impetu, & au-
ditum omnes clamantes: Mane, ô venerande Præfecte. Noli inuidere tantæ ciui-
tati rem maximam, nempe vt verum Deum agnoscat hodiè, & rectè ingrediatur
ad lucem veritatis: ipse quoquè totus versatur in contemplanda re admirabili,
quæ acciderat martyri, & populo denunciat silentium. Cum autem sanctum iuf-
fisset ad se venire, vbi proximè fuit, eum animaduertit & cognouit. Nam ei quidem
antèa videbantur somnia ea, quæ apparebant, vt qui Christi nondum habuisset ex-
perientiam. Postquàm autem & qui aderant lictores, & omnis alia satellitum ca-
ter-

Cap. 18.

Pfal. 26.

Populus A-
lexandrinus
mirè cele-
brauit Christi
virtutem.

terua, quinetiam ipse Praefectus, proprijs manibus singula examinantes, cui contradici non potest, fidem cognouere miraculi, tunc omnes circumstantes, & ipse quoque Praefectus obmutuit.

Cap. 19.

Menas docet Hermogenem & alios, quae nostrae fidei sunt.

Cum autem permultum transisset temporis, multum vero stuporis excussisset Praefectus, & ad se redisset, dixit sancto: Dic mihi o homo vere per Deum tuum, Quid haec sibi volunt? & quae haec sunt, quae videntur admirabiliter & praeter opinionem? Potest enim haec Deus solus facere, & non alius. Sanctus autem cum breui & principij expertus Dei principium eos, qui aderant, docuisset, & quam esset Crux necessaria & maxime salutaris, esset elocutus, & ad summam, vniuersum susceptae carnis oeconomiae explicasset mysterium, subiunxit in fine: Deus ergo, o Praefecte, cum sit bonus atque benignus, & propter salutem hominum in terram descendere, nullum vult omnino perire ex omnibus, & a bonis aeternis excidere: sed quomodò mater post partum omnino quidem curam gerit filij: sustinet autem, propterea quòd sit imperfectus, eius etiam contumelias, non idè malè volens infanti: (vincitur enim à visceribus, & valde potius cupit videre eum, cum peruenit ad perfectionem, gloria aliqua & splendore insignem) ita etiam Deus nostrum quidem curam gerit post creationem, & tanquam pater sustinet ea, quae in ipsum admittuntur delicta propter ignorantiam: & à suis potius victus visceribus, beneuolè gerit & clementer: nihil aliud desiderans, quam vt eius gloriam consequamur, cum in virum perfectum creuerimus ad mensuram aetatis spiritualis, sicut nos docet Paulus, plenitudinis ipsius Christi. Postquam ergo vidit vos seruatores à daemonibus insecuros, tardare venire ad eius cognitionem, & ad emulationem ipsum prouocantes in non deis, & ad iram concitantes in vestris simulacris, & non formidantes eius vires & potentiam, vestri curam gerens tanquam filiorum, in me hodie conuicit, & errorem vestrorum cultuum, & zelum qui non est ex cognitione, vt ipsi quoque praesentes mihi confitemini. Discat ergo vnusquisque vestrum, in me Christi reputans potentiam, quòd homo, qui iam spectabam ad senectutem, & magnam quidem corporis partem, omnes autem vires tormentis amiseram, & perindè ac mortuus eram coniectus in carcerem, adsum nunc coram vobis integer, illaesus, nihil diminutus, tanquam in lucem editus, & iterum natus valentior, & si quis velit inuenire eum, qui est verè Deus, cum agnouerit eum, qui mihi hodie dedit linguam, & pedes, & oculos, eum quoque esse credat, qui ab initio & alia, & ipsam lucem, & rationem, & motum rebus diuinitus mobilibus. Cum sis ergo intelligens, o Praefecte, nè sustineas ignorare eum, qui tuam curam gerit, & tuam expectat conversionem. Oportet enim te quoque ipsum ad Christum accedere, sicut etiam ab ipso mihi fuit significatum. Laetare autem, quòd ad bonum & aeternum sis Regem accessurus, & ad martyrij stadium te mecum exuturus.

Cap. 20.

Ephef. 4.

Ephef. 4.

Ephef. 4.

Ephef. 4.

Ephef. 4.

Ephef. 4.

Ephef. 4.

Ephef. 4.

Ephef. 4.

Ephef. 4.

Ephef. 4.

Ephef. 4.

Ephef. 4.

Ephef. 4.

Ephef. 4.

Ephef. 4.

Praefectus autem, vt qui vitam haberet animam & gratiae capacem, maxime vero cum etiam gratia eius animae oculos attigisset, coepit intelligere, & partim quidem ex verbis, partim autem etiam ex miraculo, verum Deum & splendorem pietatis paulatim admittere. Coniectans vero eam quoque, qua prius in nauigando adspexerat visionem, & quae admodum Deus, qui apparuerat, vult eum connumerari cum suis ministris & amicis, laetabatur quidem tanquam de re magna: dubitabat autem, quomodo dum qui tanto tempore errori adhaeserat, repente dignus fuerit habitus, qui tali Deo fieret familiaris. Cum ergo haec apud se versaret, diuina gratia eum adhuc magis, vocans ad agnitionem, ei illustriora praebet signa veritatis: & videt ille cum quibusdam paucis, duos viros sanctum circumstantes, fulguri forma similes, alatosque, & ijs qui videbant, magnam afferentes terrorem, vt qui essent parati ad eum defendendum: caput autem coronam redimebant. Postquam vero alijs quoque communicauit id, quod cernebat, & inuenit eos eandem, quam ipse adspexerat, vidisse visionem, cum nihil esset quod dubitaret, constitit repente, cum è sede exilisset, & clamauit ad populum: Est hic reuera veri Dei famulus, manu sanctum ostendens: & magnus est is, quem nos docet colere Deum verum: qui adeo quidem admirabiliter & contra opinionem proprios refingit athletas: è caelis autem eis, vt videtis, tribuit victorias: & intelligentem eis opem ferens, eos defendit. Imprudens vero eram malis deditus demonibus, & volebam id ipsum vobis persuadere, qui rectè Christo volebatis parere.

Cap. 21.

Cap. 21.

Cap. 21.

Cap. 21.

Cap. 21.

Cap. 21.

Cap. 21.

Cap. 21.

Cap. 21.

Haec dicens, paratus quidem erat currere, & prensare pedes martyris: diu autem cum

retinuit terror & spectaculum Angelorum. Atque repente quidem euauentat Angelus: Ille vero accurrens, & sancti pedes apprehendens, suauiter de osculabatur, & ei dicebat: Ora vere Dei serue: ora, quae so per ipsam, quam praedicas, veritatem: Ora, vt ego quoque indignus fiam seruus, & Deo tuo seruiam. Nunc sensi ex his, quae in te facta sunt, spectaculis, quibusnam vtantur satellitibus, qui germanè ad Christum accedunt, & videntiam eis & quales sint laborum remunerationes: & quòd sunt quibusdam alienis & terribilibus stipati satellitibus, vt tu quoque. Qui nos etiam tanquam sceleratos & profanos, visu aliquandiu repellent & amouebat. Tandem autem vti humanitate, tua nobis cesserunt sanctitate & puritate: & vereor, nè me accedentem Christum repulerit, rogantem, & hoc magnum, & quod notastra merita superat, postulatam, vt referar in numerum infimorum suorum famulorum. Verum enim vero sic quoque praclare mecum agi existimo, si talem Deum assecutus, litem poenas pristini erroris & amentiae.

Osculatur pedes S. Menae.

Sanctus autem: Bono animo esto, inquit, clarissime Praefecte: neque quicquam de clementia Dei dubitaueris. Ego enim, qui ex me ipso Dei feci periculum, & scio eum esse benignum & misericordem, & qui ob vitia hominum mouetur misericordia, confido quòd te non solum non repellent accedentem: sed hac etiam tua sincera suscepta fide, scripsit iam nomen tuum in libro vitae: & quantum ego possum scire, statuit vt tu per martyrium, diuinum eius nomen mecum glorifices. Cum sic dixisset, & intellexisset populum toto die manere ieiunium, & vidisset eum stare erectum pra admiratione eorum, quae cernebantur, & velle adhuc manere, & eius vultum cernere, & sermones audire, pollicitus eum manè affuturum, statim abiit, & dimisit theatrum. Sed Praefectus ne sic quidem sustinuit discedere à martyre: sed cum eo vacante tota nocte est versatus, accuratius per catechesim ab eo institutus in verbo veritatis. Cum autem esset manè, & tanta frequentia congregatus esset populus, vt nec eum caperet quidem locus theatri, vnà verò cum Praefecto ascensus esset sanctus in concionem, magna multitudo gentilium sancto dedita operam occurrens, tanquam vno ore, Omnes nos, dicebat, credimus Deo, qui à te praedicatur, & iam omnia negamus, & ei soli militare & seruire constituimus. Cum Deo autem gratias egisset sanctus, & laudasset multitudinem propter celerem conversionem, & dixisset, quòd nec protinus quidem credidisse eum audiuerint, neque esse eundem animo dubitantes, apud Deum caret mercede: & quòd mox baptizati, futuri sint participes donorum Christi, cum vnà cum Praefecto ascendisset, constitit.

Cap. 21.

Tota nocte discit à S. Mena fidem nostram.

Multi gentiles credunt.

Postquam autem intuens ad populum, Deus, dixit, vos suo perficiat signaculo, & reddat sibi ad omne opus vtilis, iussit vnumquemque rogare & discere de Deo, quod vellent. Praefectus vero cum toto populo, De tuo, inquit, Deo nulla est nobis dubitatio, o sanctissime. Omnia aperte cognouimus, & omnibus, quae à te dicta sunt, credidimus. Vnum solum petimus, vt Deo coniungamur, & familiares reddamur per baptismum. Cum itaque consensisset Praefectum vidisset populus: Reuera, dixerunt, non est Deus acceptor personarum, vt qui propter modestationem & curam quam gessit pauperum, reddiderit Praefecto sui cognitionem, & vero Dei cultu eum sit remuneratus. Postquam autem ex ijs, quae circumcirca erant, ciuitatibus affuerunt Episcopi quidam pij & religiosi, qui erant omnes tredecim: qui alij quidem solum vt viderent certamina martyris: alij autem ideò è deserto descenderant, vt visitarent fideles, qui erant in ciuitate, & allata quoque esset aqua, cum ita iussisset sanctus, ipse sanctus cum è loco ex-cello descendisset, & Praefectum quidem inclinare caput Dei amantissimis fecisset Episcopis, illos vero eius capiti aquam infundere, & dicere: Suscipit lauacrum regenerationis Hermogenes in nomine patris & filij & spiritus sancti, sic eum fecit baptizari coram toto populo. Eo autem nomine populus Christum multis laudibus est profecutus.

Cap. 22.

Act. 10.

Episcopi adfuerunt.

Hermogenes baptizatur.

Quoniam verò & Praefecti regeneratio cogebat festum celebrare, nec facile poterat satisfieri tantae multitudini, tunc quidem sanctus dimittit theatrum. Deinde etiam conuersus ad Episcopos: Non iustus est, inquit, vt Ecclesia tanto viro priuetur, qui est tam studiosus, & modestus, & tam sublimi ingenio. Ea de causa propter multam in sanctum reuerentiam, cum accepissent Hermogenem nihil contradicentem, illi eum referunt in cleri numerum. Deinde cum per ordinem ecclesiasticos

Cap. 24.

Refertur in Clerum, sticos

fit que deinde Episcopus.

sticos omnes gradus transiisset, cum constituunt Episcopum ciuitatis. Qui etiam cum post electionem die septimo coegisset quicquid habebat auri & aliarum facultatum, & valere iussisset delicias & lautitias, & alia quibus delectantur eorum animæ, qui mundo delectantur, omnia dedit in manus pauperum. Deinde cum etiam alia omnia paruificisset, cum vniuersa multitudine se armavit ad bellum gerendum contra dæmones, vt aduersus quos gereret inimicitias propter priorem vitam, & eorum errorem vehementer persequeretur: & cum breui eorum sana & aras euertisset, & simulacra deiecisset, vbi quæ Crucem fixit, & in Christi nomine construxit altaria. Atque turbas quidem postea ad eius pedes procidentes, & rogantes baptizari, baptizabat, tam multos quotidie, vt nec facile posset eorum numerus comprehendere: dæmoniacos autem, aut qui ab alijs premebantur ægritudinibus, sola Christi inuocatione, repente liberabat à dæmone, & ab ægritudine: & docebat semper amplecti castitatem, & pium Dei cultum, humilitatemque & charitatem, mansuetudinemque, & nil possidendi virtutem, & cæteras similiter virtutes: seipsum proponens exemplar ijs, qui docebantur.

Cap. 25.

Cum autem non multi dies præterissent, & rota ciuitate in vnam conueniente sententiam, effecti sunt omnes vnus grex Christi, vir quidam deditus falsæ religioni dæmonum, vnus ex Senatu, nomine Rusticius, ciuitati inuidens & nobis Christianis: & simul ebrietatem, qua vti solebant ad aras, & reliquam intemperantiam pluris faciens, quàm eam, quæ est apud Christianos, abstinentiam, & moderatiorat omnia: Abolitum est, dicens, omne sacrificium: contumelia est affecta deorum magnificentia: euerfa sunt templa: diruta sunt omnia deorum altaria: & ad summam, refert deorum deletionem, & Præfecti mutationem: & quod Præfectus Hermogenes, vetere beneuolentia & lucro ciuili inductus ab eloquente Mena, vniuerso ferè persuasit imperio, vt declinaret ad Crucifixum: & iam quidem vbi quæ securè adoratur Christus: eum autem secuta est tota Alexandria. Hæc cum dixisset, vt eum magis prouocaret ad iracundiam, & ad pœnas de Christianis sumendas acriter intaret, adijcit: Nisi hoc tibi magnæ fuerit curæ, & à te quidem euerrantur res Christianorum, in pristinum verò statum restituantur res deorum, scio fore, vt tuum quidem imperium citissimè euertatur: confirmetur autem regnum eius, qui dicitur Christus.

Cap. 26.

Rusticius delator ac proditor magno honore afficitur.

Hoc cum audiisset Maximinus, fore quidem, vt suum corrueret imperium, Christi autem regnum erigeretur: laudato quidem & honorato Rusticio propter eius in ipsum & in deos beneuolentiam, efferatus aduersus Præfectum & vniuersam ciuitatem, & magis quàm expediret indignatus, statuit ille ipse continuo proficisci Alexandriam, magno studio & apparatu, cum bellicosorum hominum decem millia ad hoc iussisset sequi, dicens: Vel sola Imperatorum reuerentia motus populus, eos deos honore afficiet, quos illi censent colendos, & se ab alia reprimet improbitate. Nam nisi ita esset, vt ipse rerum status arguit, citra vllum ruborem mala fierent, & nec studeret quidem latere aliquis. Attamen cum deorum prouidentia fuero Alexandriæ, & hospites vlciscar, & meam corrigam ignorationem, procul amandans errorem in Crucifixum. Dixit, neque multum temporis permittit intercedere: sed rebus omnibus publicis posthabitis, magna celeritate venit Alexandriam: & statim iubet sanctos comprehendere, & manè, tota vidente ciuitate, & manu assistente militari, sedens pro tribunali, eos iussit nudos introduci.

Maximinus Imperator venit Alexandriam.

Cap. 27.

SS. Menas & Hermogenes, nudicoram illo situntur.

Postquam autem eos solum vidit introductos, magna voce exclamans, O dii, inquit, quid hoc futurum est, quod iste, cuius tantam curam gessi, & ei primos magistratus, quos nulli alij ex ijs, qui nobis parent, mandavi, sua sponte omnia despexerit, & ad tam obscuram & abiectam fortunam transfugerit, & comam etiam capitis sibi ademerit, & nihilo melius sit affectus, quàm mimi & scurræ, qui in scena risum mouent. Propius verò accedens ad Hermogenem, Dic mihi, inquit, ô infelix, quanam de causa tibi commisi totius terræ & maris imperium, & decreui, vt absque successore gereres magistratum: non vt dijs quidem futurum beneuolum, & nullo modo eos abnegaturum, & beneuolum quoque nobis futurum, & vt hunc doctum & sapientem virum, qui prospero fortuna afflatu præter æquum inflatus, & hinc lapsus est in errorem, arte & experientia & verborum persuasionem ad patriam reduceres religionem? Quidnam ergò te mouit,

nit, aut quidnam spectasti, vt fineres cum diutius versari in vanitate, & non solum cum ab errore non reduceres, sed eiusdem malæ opinionis ei fieres socius: & tibi præterea caput, ô stolide, tonderes, & reputareres esse vnus ex ijs, qui sunt in theatro, histrionibus? Cum eò iræ & acerbitalis processisset Imperator, iracundè que & furiosè eos esset intuitus, benignè Deus adspexit martyres: & repente eis apparent Angeli, eos audacia replentes & viribus, & vngentes ad certamina: iuvenes, nè timerent iram Imperatoris, vt potè quod victoria sit cum eis futura.

Nota quorum similes sint, qui eiusmodi consuram irident.

Hermogenes autem statim respondit: Si sustines me patienter audire, Imperator sapientissime, quanam de causa & quid spectans, primas quæ apud te reputantur felicitates lubens abiecerim, promptoque & alacri animo ad hanc fortunam descenderim, vt velim videri stultus, & pauper, & ridiculus, & inglorius, & dici potius Christi: & idèo lubenter accusari erroris & ignorationis, & paratus esse & enssem, & ignem, & bestias propter Christum despicerè: & pro illo potius mortem sentire quàm vitam, toto meo testimonium ferente concilio, maximè verò re ipsa subiecta oculis, magnam veritatis curam gerens, & nè quid, quod sit opportunum, prætermittam, dicam id quod quæsiuisti. Imperator autem, Ego, inquit, hoc omnino, & nihil aliud cupio, si non ipse falsum præfers veritati, hoc in maiori honore habens propter necessitatem. Hermogenes autem: Mihi, ô optime Imperator, me aduersus Christum audacter & insolenter gerenti, & volenti quidem quos olim deos colere, tuam autem obseruare potentiam, studio fuit, vt ipse quoque scis, cum tanta ad ciuitatem venire pompa & apparatu: & virum quidem partim blanditijs, partim verò meru ad hanc, quæ vigeat, patriam reducere impietatem: vt te ne cum maiore quidem dixerim ad nos accessisse, & ne tu quidem, si affuisses, desperâsses virum posse vincere. Mihi autem feret testimonium vniuersus hic populus, quàm eram ab initio varius, blandiens, minans, terrens, in omnes denique species me transformans, vt virum abducerem à pietate. Ego enim stultus ignorabam, in qualem virum incidissem, quàm interritum & valentem, & qui liberam quidem habebat linguam ad responsa, animum verò ad ferenda intentata supplicia, & omnia denique perpetienda paratum, potius quàm ad Christum abnegandum. Sed vt alia omitram, cum vidissem eum recusare deos colere, & neque potestatem curare, neque suppliciorum aut tormentorum vllam ducere rationem: sed tam probabiliter quidem, & ad persuadendum aptè contradicere, vt ego quidem ab eius ingenio vincerer: dii autem arguerentur: & ei vniuersus suffragaretur populus, & eadem, quæ ipse, sentiret de religione: cogitavi cum paulo post talibus cruciare supplicijs, vt, si possem quidem, eum perfecte vincerem: sin minus, eius quidem certè reprimerem promptum & alacrem animum, & dicendi facultatem impedirem. Visum est ergò mihi, plantas pedum eius gladijs excindere usque ad ossa: quin etiam eum quoque linguam excindere eloquentem, à qua omnia superabantur: præterea verò eius quoque oculos effodere: vt propter oculorum quidem tenebras ocio deditus, fractus autem dolorum cruciatu, tardior quidem fieret ad respondendum, imbecillior verò ad contendendum. Atque licetores quidem cum primùm iubentem audiissent, fecerunt vniuersum. Ille autem homo continuo esse conuictus, & nihil amplius ferens, quàm communis possit natura, missus in carcerem, erat planè mortuus. Viri tamen misertus, (verum enim fatebor) vt docti & mei ciuis, & ægrè ferens, quod vir perisisset tanta sapientia præditus & eloquentia, summo manè afferri iussi corpus eius exanime, volens videre, quonam eius redisset constantia.

Cap. 28.

Hermogenes respondet tyranno.

Narrat ei totam S. Menæ historiam.

Postquam autem eum vidi accersitum rectè ingredi, & purè intueri: deinde etiam eum audiui aperte differentem, videbar mihi videre spectrū & inane somnium: & statim clausi oculos, deorum inimici vel ipsum simulacrum abhorrens. Cum autem de sede descendissem, & visionem simul cum alijs curiosè indagâsssem: & non solis credens oculis, sed etiam manibus examinans & contrectans, illum ipsum didici esse Menam, protinus victus sum à veritate, non falsum testem habens conscientiam. Verum enim verò adest ipse quoque, ô Imperator: & dicat quidem populus cruciatus: curiosè autem ipse quoque inquire, vt volueris, cum miraculum sit tibi ante oculos. Dic verò mihi per tuos deos, ô Imperator, Si quis vidisset Christum, sicut ego ipse vidi, repente totum hominem reformantem &

Cap. 29.

animantem, & ex hoc quidem suam potestatem confirmantem, nempe quòd hæc quidem non sunt alterius, quàm Dei, & quòd ipse sit, qui primum creauit hominem: pollicetur autem ijs, qui illum secuti fuerint, in cælis quidem regnum æternum, hinc verò tantum posse, quantum ipse solus. Si quis, cum hæc & didicisset & vidisset, despiceret quidem talis Dei esse & dici amicus: despiceret autem posse omnia agere & mutare, quæ solus ipse Deus: & cæcos quidem facere videre, claudos autem saltare, & montes mouere, & mortuos suscitare: & vt semel dicam, rem omnem mouere creatam solo verbo & nutu: Deindè etiam pignus habere, quòd lætabitur, & regnabit in æternum: Qui cum reliquisset, & clausisset oculos ad tantam beatitudinem: elegisset autem vestros deos colere, & esse Consul & Imperator, quisnam is tibi videretur? Non verè stultus, non emortæ mentis, & qui longè abest, vt intelligat quòd sit conducibile?

Cap. 30. Propterea igitur, ô Imperator, ego errorem, & fabulas vestras, & deos abominatus, & abnegata hac omni, quæ videtur, felicitate, ad solum Deum accessi, & malui, vt ipse dixisti, esse infelix: potius videri stultus, quàm esse, eligens. Atque nostra quidem ex ijs quæ audijisti, iam didicisti: Res autem Christi si velis experientia discere, nè cuncteris. Excogita citò in nos magnum aliquod & graue supplicium: & si tibi fortè deest aliquid ad excogitanda supplicia, ego qui magna in his exercitatione ad summam processu experientiam, ea quoquè quæ restant reuocabo in memoriam. Obijce bestijs, deturba è præcipitio, mari obruc, terra infode, gladio scinde, igni combure, vnicuique membro appositum excogita supplicium. Sic enim ego quoquè paulò antè cæcutiens, feci meo luminari, & qui me deduxit ad veritatem, Menæ. Atque populus quidem, eam tam artificiosè & liberè dixisset Hermogenes, admiratus est eius animi virtutem, & dicendi facultatem: Imperator autem cum nec aduersus quæ dicta fuerant, posset aliquid dicere, (nam & populus testificabatur, & in conspectu eius erat miraculum) & simul cogitans, quòd si ad dicendum veniret contentionem, ipse quidem pudore afficeretur, eius verò diu resellerentur:

Eius manus & pedes amputantur. animi dubius & dolore affectus, iussit sancti manus & pedes, illas quidem ex humeris, hos autem ex genibus ense amputatos, ipso vidente, iaci in focum ignis. Deindè cum ventrem conto percussissent, & omnia effecissent fluere, id quòd restabat adhuc spirans iacere eos iussit in fluuium, qui præterfuit ciuitatem. Lictores ergò nudos & enses, & crudeliter intuentes, cum essent vel solo aspectu terribiles, sanctum statim circumstantes, primum quidem crudeliter manus, deindè rursus quoquè pedes immaniter amputauerunt. Ille autem laborabat quidem frequentibus confectus doloribus: adeò verò se fortem præbebat, ac si non ipse pateretur, sed alios potius videret affectos supplicij.

Cap. 31. Præclara eius fortitudo. Postquam autem vidit sua membra igne redacta in cinerem, caput parum attolens, & ad focum adspiciens, Quam felix sum, inquit, quòd manus meas, quas aliquando extendi ad deos alienos, & pedes, qui ambulauerunt in errore, Deus hodie accipit vt oblata ei in sacrificium. Protinus autem milites, postquam abscissæ fuerunt manus & pedes, ad ventrem se contulerunt: & conto quidem eum verberarunt, fluxerunt autem intestina. Ipse verò iam quidem deficiebat, & imbecillum adhuc conseruabat spiritum: tam generosus autem erat & forti animo, quàm si modò cœpisset decertare. Cum eum ergò adhuc spirantem accepissent milites, sicut iussi fuerant, in fluuiò demerserunt. Postquam autem Maximinus de martyre Hermogente vix tandem deposuit sollicitudinem, protinus de beato Mena cœpit deliberare: Cum verò timeret, nè, si cum eo differuisset, (quoniam & miraculis & dicendi facultate existimabatur esse supra hominem) ipse quidem viduus decoraretur: & eos etiam perderet, quos adhuc habebat errore implicatos, sancti miraculis inductos ad veritatem: omnibus prætermisissis, iubet vt cum cum in obscuro & tenebricofo carcere inclusissent, primum quidem vincum manibus à tecto suspenderent: Deindè etiam ab eius pedibus lapidem appenderent adeò grauem, vt vehiculo impositus, vix posset ferri: Deindè eum relinquerent, vt diuisus violenter moreretur.

Attocia in s. Menam supplicia statuuntur. Protinus ergò ij, quorum est hoc munus, fecerunt quòd eis fuerat imperatum: & sic ipsum dimittunt suspensum, nullū omnino sinentes eum videre ad consolationem. Sanctus autem cum & capiti impositis vinculis, & deorsum trahente pondere lapidis extenderetur, & ei propemodum dissoluerentur compages, nerui ve-

ro

ro conuellerentur, & carnes dilacerarentur, & vt semel dicam, omnis ei alia grauius abrumperetur cõmissura, quandiu quidem vires corporis suffecerunt ad animi constantiam, grauius quidem patiebatur, psallebat autem assidue: Vide humilitatem meam, & laborem meum. & illud, Non sunt cõdignæ passionis huius temeritas ad futuram gloriam. Postquam autem planè ei consumptis viribus, suã conuictionem omnino negauit natura, cum dixisset, Gratias ago tibi, Domine, quòd tua bona perceperim: tanquam pondere supplicij repente ei voce repressa, in soporem resolutus, tacuit.

Postquam verò vtrique athletæ tanta constantia & fortitudine desijt certamen martyrij, repente affuerunt amantes & focij Angeli ad eos defendendos: & primum quidem cum martyris Hermogenis corpus è fluuij profundo sustulissent, & repente eum totum integrum restituisent, & deindè etiam animassent, & dixissent se proficisci ad Menam athletam, & ipsum hortati essent, vt consequeretur, vbi parum ingressi venerunt ad custodiam, intrò statim perrexerunt, viribus, quæ sub aspectum non cadunt, dissolutis eis claustris. Hermogenes verò seipsum quidem mente agitans, & totum actum tacitè considerans, obstupescibat: beatum autem Menam etiam suspensum adspiciens, & iam non spirantem amplius, & tormentum cernens intolerabile, tristitia afficiebatur. Vt verò esset attentus & videret, hortati Angeli, statim cum quodam honore & reuerentia ad sanctum accedunt. Relaxatis autem vtrisque in vinculis, cum, quam sustinuerat, membrorum iuncturam compegissent & sanassent, & cum magno gaudio & alacri animi studio repleuissent, statim quidem soluunt Hermogenis moerorem propter magnū Menam. Cum autem vsque ad matutinum cum eis essent versati, & ad pericula subeunda eos magis acuisent, & iussissent eos festinare ad mox eis mittendas coronas, & polliciti essent se simul ad futuros, & certamina vnà esse adituros vsque ad tempus coronarum & victoriæ renunciationem: & deindè etiam eis pacem dedissent, & faustum victoriæ nuncium eis significassent, statim ab eis recesserunt.

Imperator autem cum summo manè iussisset aperiri theatrum, & ad eum omnem conuenire populum, sedit pro tribunali. Quoniam autem acceperat totam ciuitatem credidisse Christo: deliberando verò & consultando statuerat esse quidem inutile eam relinquere impunitam: rursus autem inconsideratum & à ratione alienum, condemnare omnes, vt puniantur: simulans se totum ignorare, dixit: Quòd vos quidem qui adestis, deos quidem sacrificijs & alijs libaminibus, nos autem Imperatores reuerentia & timore & in alijs rebus obedientia colere statueritis, ex multis alijs intellexi. Quòd autem non statim repugnastis & restitistis illis execrandis, qui Crucifixi res ausi sunt docere, & non ipsos ante nos lapidibus obrueritis, existimo deos ex hoc iram non leuem concepisse. Ego igitur, qui & ipsos deos cupio vlsceri, & nullum vestrum in diuinitus immisiam incidere calamitatem, iubeo ciuitatem & vos omnes priuari ijs, qui vtrisque olim fuerunt attributi, honoribus: vt sciatis & ex his poenis vobis impositis, & stultorum illorum supplicijs, quòd quando Iudex, qui non fuerit ipse præoccupatus, non vult suam prodere sententiam, & prodigia facere cum his histrionibus, nunquam potest opem ferre Crucifixus, aut liberare à malis: solum autem hoc potest, certam mortem & extremam infelicitatem procurare ijs, qui parent. Eorum quæ dico, fidem vobis posunt facere deceptores illi & præstigiatores Hermogenes & Menas, vterq; ipsorum antetormenta pollicentes se esse alios à mortuis suscituros: à me autem breui, vt oportebat, graui morte vita priuati, ne sibi ipsis quidem possunt opem ferre. Vbi autem nunc est plani illius Christi virtus?

Postquam ergò ad tantam blasphemiam processisset Imperator, multo tumultu plenum erat theatrum, eius maledicta omnibus agrè ferentibus, & iam res nouas moliri statuentibus. Caterum cum à præconibus factum esset silentium, & rursus dicturus esset Imperator, quæ erant ex sui animi sententia, repente totum adspiciens theatrum, cum vidisset sanctos, qui in medium tribunal descenderant, (exinopinatò enim apparuerant) vna veluti lingua & vno ore omnes exclamauerunt: Vnus verè est Deus, Deus Christianorum. Hoc factò, quidam Eugraphus, qui ipse quoquè in Græcorum doctrina erat exercitatus, rempublicam autem adhuc gentis Menæ fuerat minister: Is ergò cum tunc esset vnus ex ijs, qui erant in teatro, & videret quæ fiebant, cum vidisset miraculum, & esset veluti zelo accensus, &

Vitaciffi-
mum sem-
per Christi-
anis fuit fi-
gnare fe
Cruce.

Ite diuinæ Crucis signâſſet ſignaculo, & animi fortitudine & audacia eſſet repletus; in medium proſiluit, & auctor Imperatori, Ego, ô Imperator, inquit, ſum Chriſti-
anus, & tua iuſſa reſpuo & execror, & non abiuro religionem, & iam tibi ſum pro-
pter Chriſtum propoſitus, nulla mearum carniſum motus miſericordia. Nè exiſti-
mes autem fore, vt minis vel blanditijs me ſis omninò ſuperaturus, ſed neque vl-
lum Chriſtianorum. Nobis enim mors quidem eſt vita, quæ cum vobis agitur im-
pijs. Verè autem vita eſt mors, quæ pro Chriſto ſuſcipitur. Et ſcio quidem, quòd
tanquàm leo rugiens in hanc aſcendiſti ciuitatem, quarens ira corripere, & cul-
tu ſimulacrorum Chriſti gregem diſcerpere: & quòd hodiè quoquè ad nos proſi-
luisti cum eadem ſpe & armis. Sed te auerſabimur, & audacia, qua impellimur ad
mortem lubenter ſuſcipiendam, & pietate immutabili, tanquàm dolofam aliquam
vulpem, quæ ludit maximè ridiculè.

Cap. 36.
Tyrannus
non ferens
libertatem
Eugraphi,
cum ſuis
manibus
interficiit.

Hæc cum audiſſet Imperator, & eſſet ei cor ira accenſum, & iam eſſet emota
mentis ex ſtupore miraculi, veluti oblitus ſe eſſe Imperatorem, è ſede deſiliens,
cum infana manu cuiuſdam eorum, qui propè erant, ſtrinxiſſet enſem, multa &
certa vulnera aſſert Eugrapho: & ſic per ſe interimit prope tribunal virum for-
rem & martyrem: primùm quidem ſtatem circa vllum timorem, & ferentem
plagas, & vel in ipſis arguentem Imperatorem: poſtea autem in terra iacentem fir-
mo & conſtanti animo, & Deo agentem gratias, quòd primus aliorum ad eum in-
gredoretur: & non vno icſtu, ſed multis ſinem acciperet, vt dignus pluribus habe-
retur coronis. Qui cum & has plagas acciperet, & has voces ederet, expirauit. Te-
mulentam autem adhuc habens animam Imperator, quòd ira victus, ſic ad mili-
tare deſcendiſſet miniſterium, cum rursus reuertiffet ad ſedem, aliquandiu ma-
nens cogitabundus, cognouit ſe per impudentiam dubitationi attuliſſe reme-
dium, & ſpecie oppugnâſſe veritatem. Cum repente ergò ad ſe rediſſet, & ſe ad
ſanctos conuertiffet, Iuro, inquit, deorum potentiam, me multa quidem alia ſpe-
râſſe videre inopinata: tales autem me viſurum eſſe magos, nunquam ſum
opinatus. Sed quid noui facere videmini, arte magica & præſtigijs populum
à ſe facientes diſcedere, & ſimpliciores abducentes à deorum poteſtate, & mo-
ri pro Crucifixio tam facilè perſuadentes? Ego itaque, qui vos miſeros ſum
optimè expertus, mox apertè oſtendam vel vos eſſe ſpectra, vel hanc ementi-
tam membrorum veſtrorum reformationem, eſſe fraudem oculorum, & apertas
præſtigias.

Cap. 37.

Sancti autem dixerunt: Conſequentia dixiſti, ô Imperator. Nam quoniam
mens quidem tua eſt infatuata, cæcutit autem anima, cor verò eſt excæcatum: me-
ritò rei quoquè admirabilis veritas, præſtigie eſſe videtur & deceptio. An non
enim apertè cæcutis, qui ijs non credis, quæ ſunt vel luce clariora? Quòd ſi quid
etiã de ijs, quæ vides, dubitas, in nobis adhuc ipſis diligenter inquire veritatè. Sin
autem ſæuis minis, vel bonorum promiſſis, etiamſi ipſum dixeris imperium, quod
res eſt apud vos maxima & beatiffima, exiſtimas nos à noſtra traducere ſententia,
falleris, ô Imperator. Nam tu prius, mutato errore, Chriſtum conſiteberis, quam
nos à veritate deficientes, falſo ſimus ad hæſuri. In nos ergò pronuncia ſententi-
am, rectè ſciens, quòd quicquid deæterò dixeris aut feceris, à te fiet inaniter, & ab
eo, quem tibi proponis, ſcopo longè cadet. Imperator autem cum & ex ſe quidem
intellexiſſet veritatem, maximè verò eam cognouiſſet ex ſtupore & admiratione
eorum, qui adſtabant, (Sanctos enim tangentes, & manibus contrectantes obſtu-
peſcebant) timens nè populis, cuius iam erant animi perſuaſi à rei euidentia, illo
reſiſtente manifeſta veritati, aliquid noui in eum agerent, cum hoc ſolum iuſſiſ-
ſet eis amputari capita, ſurrexit è tribunali. Poſtquam autem ſancti cum ijs, qui eos
ducebant militibus, & toto populo ad locum venerant, ſtantes & manus ſimul &
oculos in cælum tollentes, in conſpectu omnium ſatis diu ſunt precati ciuitati, &
Chriſtianis omnibus, & Eccleſijs quietem & tranquillitatem, & vt nemo, qui eorum
eguiſſet auxilio, reuertetur inanis. Deindè poſt precatorem ſe inuicem ample-
xi, dataque pace & ſalutatione, porrectis collis, vterque eorum à milite, cui id ob-
tigerat, bearum ſinem accepit.

Cap. 38.

Quoniam autem magnus Menas adhuc vitius petierat ab Imperatore, vt eius
corpus deponeretur Byzantij, (De eo autem mandauit etiam ijs, qui tunc erant fi-
deles, & erant ei alioqui familiares, dicens eam ciuitatem ſibi eſſe attributam ad
habi-

habendum) ei inuidens Maximinus vel ipſam ſepulturam, iuſſit caſam conſtrui
ferream, & in ea imponi corpora martyrum: deindè etiam in maris profundum
tranſmittere: nè fortè, dicens, aliquid de iuſtis faciendis Galilæis prædixerit: & vt
ſic eius excideret prædictio. Qui ad hoc ergò inferuiebant, cum eſſent vniuerſum
diligenter executi, in arca ferrea ſanctorum corpora in mari demerſerunt. Impe-
rator autem, cum nec ciuitatis ferre poſſet ſcommata, & ſimul intellexiſſet popu-
lum in eum efferri audacia, & dubitaret, nè temerè & periculòſè aliquid in eum
iniretur, ex ea iter ingreſſus eſt verſus Byzantium, metu & pudore affectus. Cum hic
ergò fuiſſet rerum exitus, ſit rursus etiam aliquid, non minus prioribus.

Imperatorem equitantiem præuenit caſa, quæ ferebat corpora martyrum, quæ
& tanta erat, & ferrea, & per mare nauigabat. Nam cum diuina quadam virtute ce-
lerrimè è fundo emerſiſſet, & fluctus marinos peruafiſſet, ſecunda aqua nauigabat,
& celeritate par volucris currebat Byzantium: & cum, qui condemnauerat nè
haberet ciuitatem, ea quæ fuerat condemnata, magna præuenit celeritate. Poſt-
quam autem diuina quædam apparitio ciuitatis Epifcopo facta eſt media nocte,
quæ ſignificabat & mox affuturos martyres, & iubebat eum properare ad litora,
quæ ſunt in arce, vt eos deſcendentes è mari ſtatim exciperet: cum hac ipſa hora
noctis congregâſſet eos, qui ex clero ſimul aderant, & quosdam pios & fideles, cum
eis perrexit ad litora, quæ ei oſtenderat is qui apparuerat. Cum autem verſus mare
intenderent oculos, repente vident lucem, tanquàm columnam è cælo vſque ad
mare peruadentem, & in quadam cymba quodammodò fundatam: duos verò vi-
ros adſpectu præclaros, ex vtraque parte honorificè & venerabiliter appropin-
quantes. Idipſum autem quod videbatur, appellere ad portus, in quibus illi
ſtabant.

Cap. 39.
Inſigne p-
fecto mira-
culum.

Postquam verò paulatim fuit propius, & iam cognitum fuit, eam eſſe arcam &
non nauem, conſiderantes eam, neque cum vnda erant conuexæ, reſilire: neque
cum rursus conuax, delabi: & ſine remis & clauo ingredi, & ex aduerſo viro-
rum illorum nauigare: lucemque eſſe multam & ſplendidam, & tantam, vt non minùs
quam Sol locum illuſtraret: & viros illos in ſe ferre quidem ſigna cuiuſdam diui-
næ & admirabilis naturæ, qui ipſi quoquè quodammodò pedibus ingrediebantur
per aquam, & deducebant caſam cum quadam reuerentia: omnes metus & hor-
ror inuaſerat. Atque Angeli quidem caſa ductores, cum iam fuiſſent in conſpe-
ctu eorum qui adſtabant, cum tantum viſi eſſent & appropinquâſſent, quantum ſatis
erat ad mandandum, vbi nunc quidem martyres ponere oporteat, propter Im-
peratoris amentiam, & vbi paulò poſt propter eorum voluntatem, & quæ & quæ
admodum facere oporteat, repertè ex eorum oculis receſſerunt. Epifcopus autem,
& qui cum eo aderant, primùm quidem arce circumfuſi, eam amplectebantur: poſt-
quam verò intellexerunt eam eſſe totam ferream, eos ſtupor inuaſit, conſideran-
tes quoniam modo ſupra tam tenuem nauigauerit ſuperficiem, non omninò ob-
ruta, & tunc quidem, cum eam ſuprà in arcem detuliſſent, in occulto quodam tem-
plo abſconderunt, ſicut iuſſi fuerant.

Cap. 40.
Epifcopus
Byzantinus
cum Clero
corpora ſan-
ctorum ho-
norificè ob-
dit.

Postquam autem ſtatim reuerſus Maximinus, & cuſtigio plaga diuinitus im-
miſſa percuffus, priuatus fuit oculis, & ſimul ab Angelis flagellatus, vt ipſe ſuis di-
xit familiaribus, paucis poſt diebus expirauit: cum poſt plagam & flagella tantum
vixiſſet temporis, quantum ſatis erat ad aperendum arcanum ijs, qui ad ipſum ge-
nere attinebant: nè latèret Dominus iudicia faciens, & diuina iuſtitia etiam hinc
malos puniens: adhibita audacia Epifcopus, conſiderans ſolam fidem ſufficere ad
auxilium, nullo ſtudio & honore transferens fortiſſimorum martyrum Chriſti
corpora, propter moenia arcis ea depoſuit, cuſtodes quidem ciuitatis, nauigantium
autem conſeruatores: eorum, qui ſunt in morbis & calamitatibus, certiffimum ſolatium, ad gloriam magni Dei & Ser-
uatoris noſtri Ieſu Chriſti, nunc & ſemper &
in ſecula ſeculorum, Amen.

Nota quid
antiquitas
ſenſerit de
martyribus.

SERMO DIVI EPHRÆM, DIACONI ECCLESIAE EDISSENÆ, DE LAUDIBVS SANCTI IOSEPH Patriarchæ, Ambrosio Camaldulensi interprete. Extat in operibus eius. Nos eum in capita distinximus.

Decemb. ii. ut quibusdā placet. Cap. 1.

Ioseph, typus Christi.

Item pudicitie fons & victor libidinis, is dicitur.

Gen. 37.

Ibidem.

Matt. 21.

Gen. 37.

Ibidem.

Ibidem.

Gen. 41.

Ibidem.

Act. 1.

Gen. 42.

DEVS Abraham, Deus Isaac, Deus magne atque admirabilis, qui etiam elegisti semen sanctorum seruatorum tuorum diligentium te, largire, clementissimè, ut fluant in me gratiæ tuæ fluentia largissima, quò dignè valeam præclarum ac maximum præbere spectaculum pulcherrimi atque castissimi Ioseph: qui semper baculus fuit, cui inniteretur patriarchæ Jacob profunda & veneranda senectus. Hic enim profectò, hic sanctus puer à prima statim ætate, Christi & primum, quo ad nos ex Virgine prodijt: & secundum, quo summo pauore concutiet omnia, signauit aduentum. Itaque, charissimi mei, à Christo dilecti fratres, constantes & alacres animo sumus, ut honestissimi pueri facta tam grandia, suspensis mentibus inspicere atque audire possimus. Equidè, fratres mei, hunc adolescentulum non modò honestissimum dixerim, sed omni dignissimum admiratione, pudicitie fontem, victoremque libidinum, actrophæum mirabile de hoste referentem. Vndè & futuri illius Saluatoris aduentus figura præcessit. Quisque igitur abiciat ex animo omnem terrenarum rerum curam, & cum desiderio suscipiat dulcia carmina. Sunt enim spiritalia cantica, quæ latificant animam. Sicut enim Dominus noster de sinu Patris, ut nos omnes redimeret, missus est: ita & puer Ioseph à patre directus est, ut suos reuideret fratres. Et quemadmodum illi, simul atque inspexerunt appropinquatem Ioseph, coeperunt aduersus eum cogitare nequitiam, & quidem cum illis pacem à patre perferret: ita & Iudæi duro semper corde, mox ut Saluatorem viderunt, dixerunt: Hic est hares, venite, occidamus eum, & nostra erunt omnia. Et sicut fratres Ioseph dicebant: Occidamus eum, & euademus somnia ipsius: ita & Iudæi: Venite, inquit, occidamus eum, & obtineamus ipsius hereditatem. Ioseph fratres comedentes vendiderunt, quem proposito & voluntate necauerant: eodem modo Iudæi execrabiles, Pascha manducantes, Saluatorem occiderunt. Descensus in Aegyptum Ioseph, Saluatoris signat ad nostra descensum. Sicut autem Ioseph intra thalamum inclusus, omnem peccati vim magno vigore calcavit, atque aduersus Aegyptiam dominam suam, coronas victoriae clarissimas retulit: ita & Dominus ac Saluator animarum nostrarum ad inferni claustra descendens, dextera sua omnem illic atrocissimæ mortis, & carenùs inuicti tyranni potentiam strauit, atque destruxit. Quoniam verò peccatum superauerat, Ioseph in carcerem seruandus includitur, donè tempus coronæ percipiendæ veniret: ita & Dominus, ut peccata mundi omnia tolleret, in monumento reponitur. Ioseph biennij tempus egit in carcere, magna ibi cum requie ac libertate versatus: & Dominus noster triduum in inferno permansit, ut potens, & corruptione intactus. Iussu Pharaonis Ioseph placidè ex carcere, ut verissimus Christi typus, educitur, ac somniorum fidelis interpres futuram frugum vbertatem facile signat: at verò Dominus noster ex mortuis propria virtute surrexit, inferni spolijs captis, reconciliationem nostram Patri offerens suo, resurrectionemque prædicat, & æternam vitam. Ioseph, accepta super omnem Aegyptum potestate, in curru Pharaonis sedet: Rex autem noster ante secula, atque Saluator, ascendens in nube lucida in cælum, ad dexteram Patris cum gloria sedet, ut potè vnigenitus filius. Cum verò in Aegypto regnaret Ioseph, accepta contra inimicos suos potestate, adducuntur spontè illius fratres ante eius solium, quem addixerant neci: ingrediunturque cum metu ac tremore, ut adorent in conspectu eius, qui ab illis in mortem venditus fuerat: & cum timore pròcidunt coram Ioseph, quem super se regnare noluerant. Agnitis verò ille fratribus suis, vno verbo ostendit homicidas. Quod illi audientes, attoniti, & pauore perterriti steterunt, obtutibus humi depressis, confusione pleni, & loqui minimè audentes, neque omnino quicquã habentes, quod in excusa-

cusationem sui sceleris afferre possent, recognoscentesque, aperte peccatum suum. Putarant infelices, qua illum hora vendiderant, eum esse iam mortuū, dum repen- tis, qui fuerat ab eis peremptus, magna fretus potestate, super illos regnare deprehensus est. Ità & in die illa terribili, cum venerit Dominus in nubibus aëris, sedebit super sedem regni sui, adducenturque, vincti corā illo ab Angelis terribilibus omnes inimici eius, qui eum super se regnare noluerunt. Arbitrati enim tunc sunt impij Iudæi, illum, si crucifixus esset, quasi hominem esse moriturum, non intelligentes miserè, Deum illum esse, qui, ut saluaret animas nostras, aduenerat. Ac sicut Ioseph dicebat palàm fratribus suis, terrens eos, ac pudore suffundens: Ego sum Ioseph, quem vos vendidistis: ecce nunc regno etiam nolentibus vobis: ita & Dominus Crucem ostendet lucentem ipsis crucifixoribus suis, recognoscentque, ipsam Crucem, & filium Dei à se crucifixū. Vidistis, ut Ioseph in carne figura certa fuerit Domini sui? Quoniam verò à puero effloruit ipsius virtus, agè hinc iam initiū sumentes, ipsius gesta enarrare pergamus.

Hinc nempè beatissimus, decem & septem annorum tempus in domo patris gratia sublimis virtutis enituit, proficiens quotidie in timore Dei, in honestate proposito, & honore parentum. Cum verò in fratribus suis deprehenderet iniquitatem, modicè illam annunciauit patri. Re enim verà virtus semper ab iniquitate dissentit, neque illi congruere potest. Huius rei gratia illum oderant fratres, quòd ab eorum scelere alienus esset, virtuti que puer operam daret. Habens autem habitantem in se Deum sanctum, cernebat in somnis, quæ sibi ex dispositione summi Dei euentura erant. At pater Jacob cum ignoraret fratrum odium clandestinum aduersum Ioseph, simplici animo diligebat Ioseph, virtutum flore ab ipsa prima ætate vernantem. Pascentibus autè illis oues in Sichem, contigit Ioseph esse eum patre domi. Pater autem Jacob absentium filiorum affectu patrio curam gerebat. Dixit ergo ad Ioseph dilectissimum filium suum: Veni, fili, perge ad fratres tuos, & diligenter addisce, an rectè valeant ipsi, & greges: citoque rediens, renuncia mihi. Accepto patris mandato, Ioseph pergebat gaudens ad fratres suos, deferens pacem ex persona patris, nulla que eum de illis mordebat suspicio. Profectus igitur, oberrabat in solitudine, fratribus suis, eorumque pastoribus minimè inuentis. Cum verò moerens ac tristis incederet, occurrit illi homo, viamque monstrauit, quæ ducebat ad fratres. Vbi autem eos procùl adspexit Ioseph, lætior aduolat, amplecti omnes nimio amore desiderans. Illi autem postquam eum appropinquare viderunt, quasi feroces bestie, de occidendo eum tractare coeperunt. Ibat igitur Ioseph, velut innocens agnus, manibus atrocium luporum discerpendus. At vbi ad eos peruénit, placidè illos ac blandè salutauit, ut sese haberent, ex persona patris interrogans. Verùm illi insurgentes continuo, tunica illum, qua indutus erat, exuerunt, & singuli stridabant dentibus in eum, vinum absorbere cupientes, trucesque & immites, ut odio suo satisfacerent, honestissimum illum ac sanctum puerum, varia cade affligebant. Cernens autem Ioseph seipsum tot malis expositum, (nullus enim prorsus erat, qui miseretur) ad preces se & lachrymas, gemitusque conuertit, & extollens vocem, obsecrabat eos, dicens: Ut quid, fratres mei, ita irascimini? Deprecor vos omnes, sustinetè modicum, dum loquar. Mater mea defuncta est, & pater Jacob cum nunc usque quotidie luget, & vultis luctum alium afferre patri nostro, priore adhuc vigente, & necdum sedato? Obsecro vos omnes, nè me à Jacob patre meo separetis, nè descendat senectus eius cum moerore ad infernum. Adiuro vos per Deum Abraham, Isaac & Jacob, qui ab initio vocauit Abraham, & dixit ei: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram bonam, quam ego ostendam tibi: & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & sicut arenam maris, quæ est innumerabilis: per Deum excelsum, qui dedit Abraham tolerantiam promptè offerendi in sacrificium filium suum vnigenitum Isaac, ut reputaretur ipsi Abraham in gloriam: per Deum, qui eruit Isaac de morte, dans pro illo arietem in holocaustū acceptabile: per Deum sanctum, qui dedit benedictionè Jacob ex ore patris sui Isaac: per Deum, qui descendit cum Jacob in Charran in Mesopotamiam, vndè exierat Abraham: per Deum, qui liberauit Jacob ex omni angustia, & dixit se daturum ei benedictionè: nè, quæso, destituar patre Jacob, nè ita me lugeat, sicut luxit Rachel: neque, rursus cõtenebretur oculi eius, qui horis singulis opperitur reditum meum, & ingredi ad se expectat.

Remittite me ad Iacob patrem meum. Nolite, obsecro, spernere lachrymas meas, sed patri me restituite.

Cap. 3.
Gen. 37.
In lacum à
fratribus in-
ijcitur.

Hæc illo per Deum patrum adiurante, fera illa belluæ continuò in lacum eum iniecerunt, neque Deum metuentes, neque eius adiuratione ad reuerentiam moti, & quidem cum ille singulorum vestigia stringeret manibus, & fratrum pedes rigaret affatim lachrymis, clamans, ac dicens: Fratres mei, miseremini mei. Iniecto autem Ioseph in lacum solitudinis, amarissimis lachrymis, miserabilibusq; lamentis atque gemitibus, seipsum vnà & Iacob patrem deflebat, lachrymansq; & trahens ex alto corde longa suspiria, dicebat: Inspice, pater Iacob, quæ filio tuo contigere. Ecce enim in lacum missus sum veluti mortuus. En ipse præstolaris meum ad te reditum, pater, & ego nunc in lacu iaceo tanquam homicida. Dixisti mihi, pater: Perge ad visitandos fratres tuos cum pastoribus, & ad me cum celeritate reuertere: Sed ecce isti velut immanissimi lupi effecti sunt, & me abs te separarunt, honestissime atque amabilis pater. Non iam adspicis faciem meam, neque vocem audis, neque vltra super me innititur tua sancta & veneranda senectus. Non iam ego vicissim intueor facram dulcemq; caniticam tuam, quoniam sepulto mortuo me-

Deflet se &
patrem suum.

lior non est conditio mea. Defle, pater, filium tuum, & te filius vicissim deplorat, quia ita à puero separatus sum à facie tua. Quis dabit mihi loquentem columbam, ut profecta hinc annunciet senectuti tuæ gemitum meum? Defecerunt, dulcis pater, & lachrymæ, & gemitus, voxque ipsa penitus elanguit, nec est qui adiuuet. O terra, o terra, quæ clamasti ad Deum sanctum pro Abel iusto iniuste perempto, sicut tradiderunt nobis aui, ac parentes, quòd scilicet terra clamauerit propter sanguinem iusti: ipsa nunc quoque clama ad Iacob patrem meum, aperte illi indicans, quæ mihi à fratribus acciderunt.

Gen. 4.

Cap. 4.

Vt autem iniecerunt Ioseph in lacum funesti illi, sederunt vt comederent quantes, ac biberent: ac veluti exultant victores fugatis hostibus, & capta præda, ita illi nimio cum gaudio discubuerunt. Cum verò læti atque gestientes manducarent ac biberent, leuantibus oculis, viderunt negociatores Ismaëlitas venientes, qui pergebant in Aegyptum, camelos ducentes, qui aromata ferrent, dixeruntq; adinuicem: Multo nobis melius est, venundare Ioseph peregrinis negociatoribus istis, vt profectus hinc, in aliena regione moriatur, nec sit manus nostra super fratrem nostrum. Eduxeruntque Ioseph de lacu fratrem suum, tanquam fera belluæ, acceptoq; precio vendiderunt mercatoribus, non patris sui mœrores considerantes, cui curam ingentem angoremque iniiciebant. Illis verò iter agentibus, contigit vt denicerent in locum Hippodromi, vbi sepulta est Rachel. Illic enim defuncta erat, cum rediret Iacob de Mesopotamia. Vbi autem vidit Ioseph sepulcrum Rachel matris suæ, accurrens cecidit supra monumentum, extollensque vocem suam, ingemuit

Gen. 37.

Diuiditur
mercatori-
bus Ismaë-
litis.
Gen. 37.

Deflet ca-
sum suum S.
Iosephus su-
per tumulum
matris suæ
Rachel.

lachrymans, & clamauit in amaritudine animæ suæ, dicens: Rachel, Rachel mater mea, exurge de puluere, & inspicere Ioseph filium tuum, quem dilexisti, ac vide quid illi contigit. En ipse captiuus in Aegyptum abducitur, traditus quasi maleficus in alienorum manus. Fratres mei omninò nudatum vendiderunt in seruum, & pater Iacob ignorat, quomodo proditus sum. Aperi mihi, mater mea, & suscipe me in sepulcro tuo. Fiat tumulus tuus, vnus mihi ac tibi lectulus. Suscipe, mater, filium tuum, nè violenta pereat necesse. Accipe me, mater, qui subito Iacob patre destitutus sum, sicuti & tuo mater cõtubernio à puero priuatus sum. Audi, mater dulcis, gemitum cordis mei, grauemque eiulatum, & me in tuo monumento suscipe. Non enim iam sustinent oculi mei lachrymarum imbres, neq; anima mea gemitibus sufficit. Rachel, Rachel, non audis vocem Ioseph filij tui? En vi abducor, & me suscipere non vis? Iacob vocaui, nec audiuit vocem meam. Ecce rursus & te voco, & ne tu quidem audis me. Hic, hic supra tuum tumulum moriar, nè in alienam regionem quasi malefactor aliquis ducar.

Cap. 5.

Ismaëlitas
suspiciantur
cum artem
magicam
exercere.

Vbi verò omnes simul adspexerunt Ismaëlitas, qui emerant Ioseph, illum ita curriffe, ac super tumulum Rachel matris suæ in faciem corruiffe, dixerunt adinuicem: Adolefcens iste prestigias artis magicæ in nos exercere vult, vt manus nostras possit effugere, nobisque ignorantibus euanescere. Compræhendamus eum igitur, & fortibus nexibus constringamus, nè nobis magijs suis auferat visum. Accedentes itaque ad illum, frementesq; dixerunt: Surge iam, atque magicam exercere desiste, nè te supra tumulum hunc percutientes, auri, quod pro te dedimus, iacturam

iacturam patiamur. Postquam verò surrexit, viderunt omnes illius faciem lachrymans ac gemitibus nimis adustam, cœperuntque singuli modeste illum rogare, dicentes: Cur fles? Quid lachrymis manas? Magno enim mœrore detineris, ex quo sepulcrum istud vidisti, cum esses in huius Hippodromi via. Itaque abiecto metu, confidenter nobis eloquere, quod sit opus tuum, cur item venditus sis. Pastores enim illi, cum te venderent, nobis ita dixerunt: Cautè illum obseruate, nè forte in via diffugiat à vobis: in fontes sumus nos: ecce enim prædiximus vobis. Itaque diligenter expone, cuiusnam sis seruus, pastorum ne illorum, an liberi alicuius: cauamque edicito, cur ita flebiliter, tantoque cum affectu ac studio supra tumulum istum cecidisti. Nos nempe te emimus, dominiq; tui sumus: vt seruus igitur noster tua omnia nobis ediffere. Nam cui ea magis pandere debes? Nostri iuris cum sis, effugere vis, negligentibus nobis, vt pastores illi prædixerunt? Verum dic nobis aperte, oramus, quisnam sis, quod sit opus tuum, bonoque esto animo: vidèris enim liber. Non te vtetur vt seruo, sed tanquam fratre, aut charissimo filio. Nanq; cernimus in te maximam libertatem, atque in statu honesto ingentem disciplinam: dignusque profectò es etiam Regi ad stare, & cum magnatibus honorari, o iuuenis. Quippè hic decor tuus te & nunc honestissimum reddit, paulò post liberum, ac tui iuris faciet esse, crisq; noster amicus, & in primis familiaris in terra, ad quam te ducimus, vt lætèris & gaudeas. Quis enim huiusmodi non cupiat puerum, oculorum specie insignem, & ingenuitate sapientiaque præstantem?

Respondens autem Ioseph, inter suspiria & gemitus, dixit eis: Neque seruus vnquam fui, neq; fur, neque magus, nec villo quidem scelere meo in manibus vestris venudatus sum: sed filius vnice dilectus patri meo fui. Porro pastores illi fratres mei sunt, misitque me pater videre eos, vt sese haberent: quippè indulgentissimus pater illorum cura macerabatur. Aliquanto enim diutius illic inter montes morati erant: cuius rei gratia me ad videndum illos miserat pater. At illi zelo magno, inuidiaque contra me concitati, me vobis in seruum vendiderunt, anulum à vobis & visceribus patris, minimè ferentes tanta in me paternæ dilectionis indicia. Sepulcrum verò istud, matris meæ est. Nam cum ex Charran migraret pater meus, vt abiret in locum, vbi nunc habitat, hinc transitum habuit, atque in eo itinere mortua est mater mea, & in hoc tumulo, quem cernitis, sepulta. Ista cum illi audivissent, lachrymati sunt, vicem illius miserantes, dixeruntque ei: Noli timere, adolens: ad summum enim honoris prouendens, modò proficisceris, Aegyptum ingrediens: nempe enim effigies tua, tuæ ingenuitatis index est: immò nunc meliore esto animo, fratrum insidijs atque inuidia liber, qui te vendiderunt nobis.

At verò fratres Ioseph, vbi illum vendiderunt, allato hirco, ac mactato, tunicam eius sedantes sanguine, miserunt patri, dicentes: Hanc in montibus iacentem inuenimus, ac continuò cognouimus Ioseph fratris nostri esse vestem, omnesque in mœrore sumus illius gratia. Quamobrè hanc ad te mittimus tunicam Ioseph variam, pater, cum fratrem nostrum minimè inuenimus. Agnosce igitur & ipse, si filij tui est: omnibus quippè visum est, hanc esse Ioseph. Cum vidisset autem Iacob tunicam Ioseph, amaro cum gemitu & eiulatu exclamauit, dicens: Tunica Ioseph filij mei est, fera pessima deuorauit filium meum: amaroque animo inter luctus & intolerabiles gemitus dicebat: Cur ego pro te, fili, magis deuoratus non sum? Vt quid mihi non continuò occurrit bellua, vt satiata carnibus meis, te, fili dulcissime, reliquisset illa sum? Quarè me magis non discerpit & dilaniavit, cibusque illi factus non sum, miser? Væ mihi, væ mihi: dirumpuntur viscera mea propter Ioseph. Deficite plorantes oculi mei, & caliginem obducite semper: ecce enim tunica tua in alium me impellit gemitum, fili. est enim integra. Itaque non te fera, puto, deuorauit, dulcis fili, sed humanis profectò manibus & exutus, & occisus es. Nam si, vt fratres tui aiunt, cõsumptus à bestia fuisset, tunica vtique tua partes discissa esset. Neq; enim fera prius exuere sustinisset, ac tunc demùm exatari carnibus tuis, fili. Rursùm si prius exuisset, ac demùm deuorasset, tunica tua sanguine infecta non esset. Non scissuræ vnguuium in tunica, non dentium sunt vlla vestigia. Vnde igitur sanguis? Si autem fera, quæ comedit Ioseph, ita sola fuit, quo pacto nec omnia perpetrare potuit? Hic igitur mihi deserto ac destituto luctus, hic gemitus est. Ioseph iugeo, & tunicam defleo. Duo hi luctus, duo gemitus, acerbissimi que ploratus, Ioseph, atque tunica. Quomodo enim ille exutus est? Moriar ecce, Ioseph

Ioseph fili mi, mea lux, mecumque firmamentum, & tunica tua mecum descendet in infernum. Nolo enim iam Solis radios absque te cernere, fili mi Ioseph. Deficiat anima mea cum anima tua, Ioseph lux mea.

Cap. 8.

Interea Ismaelitarum sumentes Ioseph, magno studio illum in Aegyptum deduxerunt, existimantes ob eximiam adolescentis formam pecunias plurimas à quous ex principibus sibi conferendas. Ipsis autem per medium ciuitatis prateruentibus, ecce Phutiphar illis continuò occurrit, intuitusque Ioseph, percontatus est eos, dicens: Dicite, negociatores, vnde est hic adolescens? Non enim vobis similis est: omnes nanque vos Ismaelitarum estis: hic autem formam honestate præcellit. Qui respondunt: Nobilissimus omnino, plenusque prudentiæ est. Dato igitur precio, quantum illi postulauerant, summo affectu emit ab eis Ioseph. Et cum introdisset domum, inuestigabat, quænam fuisset eius educatio: At verò ille à sancto semine iusti Abraham, Isaac & Iacob nihil degenerans, proficiebat virtute, magnaque constantia in domo domini sui, ac de die in diem pudicitiam virtutem, ad specum ac verbo magis magisque tuebatur, habens ante oculos iugiter Deum sanctum, cuncta supernè inspectantem, Deum patrum suorum, qui illum ex lacu & morte, atque ex fratrum eripuerat scelere. Verum ipsius cor iugiter contristabatur, ac moerebat pro sancto patre suo Iacob. Animaduertens autem dominus eius constantiam iuuenis, atque grauitatem, summamque disciplinam & gratitudinem, omnia, quæ possidebat, Ioseph pulcherrimo, tanquam charissimo filio, tradidit gubernanda: neque quicquam aliud nouerat dominus, nisi panem solummodo, quo vesceretur. Sciebat enim Ioseph esse fidelissimum, expertusque erat rem suam ac omnem substantiam, sub manibus illius in dies augeri. Porro domina ipsius cum vidisset Ioseph singulari pulchritudine præditum, vulnerata est acri amoris iaculo, vesaniaque diaboli, & vehementi cupidine dormire cum illo cupiebat, honestissimumque adolescentem, ac pudicitiam fontem, in foueam turpitudinis ardebat impellere, innumeras artes, variosque ornatus excogitans, ac nullis omnino sumptibus parcens. Nam horis singulis mutabat amictum, faciemque sibi ac fucis varijs pingens, & crinibus aurum inferens, atque impudicis nutibus subridens, castissimum tentabat iuuenis oculos. Putabat nimirum infelix, hisce illecebris sancti animum facile illaqueari posse. At verò Ioseph, timore Dei vndique septus, ne simplici quidem ad specum in illam intuebatur. Postquam verò illa animaduertit artes suas & ornatus insignes nihil iusto præualere, maiore flagrabat cupiditatis ardore, ac solitudine anxia, quid ageret ignorabat. Cogitabat procacibus verbis illum ad ignominiam opus hortari, obseruans tempus, quo illi, velut aspis insaniens, impudicitiam virus infunderet: impudentique facie dicebat ad Ioseph: Dormi mecum, nihil omnino formidans. Audaacter mecum congregere, vt & ego specie tua affatim fruam, & tu vicissim mea satieris pulchritudine. Cubilia multa nobis ad hoc opitulantur. Habes tu liberam totius domus potestatem: nullus omnino ingredi præsumet ad nos, neque nostrum impedire secretum. Itaque accede ad me, mecumque imple desiderium: valde enim vror concupiscentia tua.

Gen. 39.

In signe studium pudicitiam S. Ioseph.

Gen. 39.

Ibidem. Hera eius infidiam pudicitiam illius.

Cap. 9.

Eam fortiter à se repellit castissimus iuuenis.

Psal. 7. Heb. 4.

Precatio eius ad Deum.

Ad hæc lapis ille adamantinus, & animo, & corpore inuiolabilis perstitit, atque in tanta procella immobilis mansit. Cæterum timore Dei cuncta repellens ignea libidinis iacula, decora congruaque sibi honestate ab se illam diuinis verbis arcebat, ita illi dicens: O mulier, istud quidem scelus implere minimè conuenit tecum, quæ domina mea es. Deum enim quidem timeo. Ecce autem & dominus meus omnia tradidit mihi, quæ sibi & domi, & foris sunt: neque est aliquid, quod sub manu mea non sit, præter te. Quam igitur iniquum esset, tantam vim dilectionis talis domini proderet, qui me ita dilexit? Quomodo possum coram Deo, qui scrutatur corda & renes, huiusmodi facinus exequi? Hæc sancta verba dicebat Ioseph horis singulis ad dominam suam, corripiens, admonens, increpans, culpans. Verum nihil diuinum mulieris auris admittebat, maioreque turpitudinis flagrabat ardore, & insita magis vrebatur obscenitate libidinis, obseruabatque per momenta tempus reperire idoneum, quo castissimum iuuenem impudicè violare posset. Videns autem Ioseph mulierem ad eò impudèter atque immaniter, ceu feram, super se irruere, vt animum suum, corpusque, corrumpere, leuauit oculos suos ad Deum patrum suorum, assidueque orabat altissimum, dicens ita: Deus Abraham, Isaac & Iacob

Iacob, Deus magnæ atque terribilis, erue me ab hac fera pessima. Ecce enim ipse ad me accipis, Domine, mulieris insaniam, quomodo me in occulto occidere per flagitium capis, vt vnà secum moriar in peccatis, & prorsus separer à Iacob patre meo. Libera me, Domine, de morte, & ab iniustis fratribus meis: libera me nunc quoque ab insaniante fera ista, nè operibus nequam alienus efficiar à patribus meis, qui vehementer ac pie dilexerunt te, Domine. Atque ex alto corde trahens longa suspiria, Iacob iterum appellabat, cum lachrymis dicens: Ora, pater, ipse pro filio tuo Ioseph: quoniam vehemens aduersum me concitatur bellum, quod me à Deo separare possit. Istud mulieris bellum longè atrocius est, quàm quod mihi fratres mei intulerunt. Illud necabat corpus, hoc separat à Deo animam. Scio equidem, dulcissime mi pater, quoniam orationes tuæ pro me ad Deum sanctum ascendunt, atque ideo ex lacu mortis creptus sum. Et nunc rursus exora altissimum, vt me ab hac eruat fera, quæ filium tuum perdere nititur: cui neque in oculis verecundia, neque in corde timor Dei est: nè, sicuti sinibus tuis destitutus corporaliter sum, ita & ab animo alienus efficiar. Profectus sum ad fratres meos, factique sunt vt belluar, & vt grauissimi lupi abs te auulserunt, pater sancte: & in Aegyptum deductus sum in manibus aliorum, & ecce rursus fera alia occurrit mihi. Fratres quidem in deserto interimere me voluerunt: hæc autem in cubiculo me dissepere inquit. Ora, pater dulcissime, pro me filio tuo, nè coram Deo & patribus meis moriar.

Cum autem verbis dominae suæ parere nolisset, quæ illum singulis horis urgebat, ac veluti aspis immittis illi, omni pudore abiecto, immincebat, obseruauit ipsa tempus, quo illum in thalamo solum inueniret, sicque peccatum consummaret. Vbi vero illum in lectulo suo, vt cupiebat, deprehendit, accedens impudenter, ipsum ad se conabatur attrahere, nequitiamque perpetrare. Ille autem admiratus mulieris impudentiam singularem, continuò extra domum cursu exiit: ac sicuti aquila, cum aucupes viderit, alis cæli celsitudinem penetrat: ita & Ioseph ex his rebus fugit, nè vel dicto, vel facto vulnus exciperet: inque illius manibus pallium inuolans, diaboli laqueos fugit. Videns autem mulier illum ita effugisse, magno in mœrore erat: iamque pletere iustum cogitabat, accusare illum turpitudinis apud vitum volens, vt eo comperto, vir eius zelotypo furore succensus, interimeret Ioseph, illud simul secum reputans: Multò mihi melius est, vt Ioseph moriatur, vt vel sic requie fruatur. Non enim fero tantum pulchritudinis in domo mea per momenta conspiceret, eam frui ipsa vel clam, aut palam eximia iuuenis specie nequeam. Vocatis itaque seruis & ancillis suis, ait: Scitis quid admiserit in me puer Hebræus, quem constituit vir meus super domum suam? Voluit mecum impudenter congregari. Non sufficit illi potestas omnis domus nostræ, nisi me quoque separare à viro meo conaretur. Sumptamque Ioseph tunicam ostendit viro, probro illi dicens: Adduxisti ecce puerum istum Hebræum, vt contumeliam inferret, illud eretque mihi vxori tuæ. Scis tu, domine mi, quod pudica sum: atque ideo annunciant tibi. Auditis huiusce calumnijs vir eius, vxoris verbis protinus credidit, ita esse assensit: iratusque iussit continuò vinciri Ioseph, & in domum carceris mitti, maximas intentans minas, verborum illius ac benedictionum, quæ sibi tum domi, tum foris propter Ioseph obueniant, penitus immemor. Neque crimen obiectum diligenter inquisiuit, sed statim aduersus eum iniustam protulit sententiam, dicens: Ioseph in carcerem conijci iubeo, nullaque prorsus requie frui. Deus autem Abraham, Isaac, & Iacob, qui scrutatur omnium corda, cum ipso erat, deditque illi misericordiam in oculis principis carceris, ac permisit illum in carcere liberum à vinculis viuere. Neque enim vnquam discedit benignissimus Deus noster ab his, qui metuunt illum corde perfecto.

Post hæc peccauerunt Pharaoni pinceriarum princeps, ac magister pistorum, iussitque Rex vtrunq; in carcerem trudi. Porro Ioseph ministrabat illis. Cum autem illi clausi detinerentur, post dies aliquot viderunt ambo somnia, quod eis breui euenturum esset, præsignantia. Ioseph autem sanctus, minister cum esset, consuetò ingressus ad eos, animaduertit ambos mœstos ac tristes: & cum mœstitiæ causam percontaretur, dixerunt: Somnia vidimus, nec est qui ea nobis exponat: ideoque, in mœrore sumus. Dixit autem eis: Istud quid est Dei est, obscura quæque, referare timetibus eum. Dicite mihi somnia vestra, vt ea vobis per me Deus meus aperiat. His auditis, pinceriarum

Cap. 10.

Gen. 39.

Fugit Ioseph relicto pallio in manibus adultæ.

S. Ioseph falsò delatus, mittitur in carcerem.

Gen. 39.

Ibidem.

Cap. 11.

Gen. 40.

Exponit cernarum & pistorum principes dixerunt somnia Ioseph, quæ viderant ambo. Ioseph autem paucis verbis exposuit eis exactissima fide, quæcunq; illis à Rege euentura erant, vt postmodum rei probauit euentus. Namque pincernarum principem honori suo, officioq; restituit: pistorum verò magistrum tradidit morti. Cumque pincernæ ventura prædiceret, orabat cum, dicens: Memento mei coram Pharaone, Regique de me celeriter suggere, vt me hinc educat. nihil enim peccaui, neque mali quippiam feci: sed absque causa iniectus in domum carceris sum. O fement electum atque beatissimum, quid à mortali homine subsidiū quæris? Omisso Deo, hominem rogas? Certè expertus es auxilium Dei, quãdò etiam pudicitia tunicam intactam, inuolatamq; seruasti. Cur, oro, castitatis liliū, deficis animo, cum Deus tibi regnum gloriamque prouideat? Quo autem tentationem fortius toleras, eo illustrior tibi corona victoriæ contexitur. Vt autem, iuxta quod prædixerat Ioseph, impleretur somniorum vtriusque solutio, post triduum fecit Pharao conuiuium omnibus optimatibus suis, recordatusque inter epulas pistorum magistri, & pincernarum principis, alterum quidem in priorem restituit gradum, alterum verò tradidit morti.

Cap. 12. Cum verò oblitus esset pincerna interpretis sui, per Dei prouidentiam post duos annos vidit Pharao somnia magna, quæ sapientum omnium Aegyptiorum, omniumque magorum artem omnem, intelligentiamque transcenderent. Expectatus autem Pharao, sapientes omnes accessit iussit: quibus cum somnium annuntiasset, nemo vim somnij explicare valuit. Rege itaque moerente, curisq; confecto, nunciavit ei pincernarum princeps omnia de Ioseph. Eis auditis, Pharao gauisus est gaudio magno, iussitque continuò illum ad se adduci. Et cum processisset ex carcere, dixit illi Pharao coram optimatibus suis: Audiui de te, quòd vir sapiens, & prudentissimus sis, & qui somnia obscura interpretari noueris. Respondit autem Ioseph Pharaoni: Indultoris sapientiæ Dei est exponere somnia. Dixit autem Pharao somnia sua coram Ioseph, & omnibus magnatibus suis: audiuitque continuò somniorum expositionem ex ore Ioseph, veluti ex ore Dei. Stupefactus Pharao ad tantam adolescentis sapientiam, excellensque consilium, (si quidem illi consuluerat, virum vnum constituere sapientem atque intelligentem, vt Aegypti frumenta colligeret: futuram quippe famem ingentem dicebat: vt haberentur fruges plurimæ in tempus pressuræ seruatae) ait ad illū: Te ipsum constituiam hodiè super omnem Aegyptum, qui tale consilium reperisti: atque ad tui oris imperium & Aegyptus, & omnis domus mea disponetur. Tunc imposuit illum in currum suum, omnesque magnates partim antecedeabant currum, partim circumdabant eum, vnà pergentes, maximè cum ex ore Pharaonis accepissent, secundum esse illum Aegypti Regem. Videns autem Phutiphaz, qui Ioseph prius in carcerem miserat, mirandum spectaculum, quòd sedisset Ioseph in Pharaonis curru, timuit valdè, sensimque se ex medio principum subducens, cursu in domum suam cum metu maximo se recepit, & aperiens os suum, ait vxori: Vidisti, o mulier, signum mirabile & insperatum, ex quo timor nobis magnus incumbit? Ioseph enim ille, qui quondam noster fuerat seruus, dominus noster effectus est, totiusq; Aegypti. Et ecce cum gloria Pharaonis inuehitur curru, & tanquam Rex honoratur ab omnibus. Ego autem cum illius ferre nequirem ad spectus, sensim me subitui, clamque discessi.

Ibidem. **Cap. 13.** His compertis, vxor viro rem aperuit, ita dicens: Notum sit tibi hodiè peccatum meum, quod ego admisi. Ego sum, quæ pulcherrimū Ioseph, pudicissimum illum adamauit: cumque per singula momenta blanditijs plurimis, & ornatibus varijs castissimo insidiarer adolescenti, vt illo frui possem, eiusque eximia pulchritudine satiari, neque omninò efficere id quirem, vt vel verbo pudicitiam proderet, vt illum tenere contendere, vt me vel modicè toleraret. Verum ille, dimisso pallio in manibus meis, aufragit. Ego enim eram, quæ vim illi inferre volueram, quando tibi pallium eius ostendi. Cæterum author sum illi bonorum, quæ ipsi & regnum præstiti, & maximam gloriam. Nisi enim ego ita amāsem Ioseph, in carcerem coniectus non fuisset. Immò verò & gratias mihi habere debet, quæ sui gloriæ ipsius causa. Iustus ac pius & sanctus est Ioseph, qui etiam calumniam passus, nemini prodidit. Exurge itaque, ac perge gaudens, & cum vnà cum magnatibus alijs ad ora securus. Surgens autem Phutiphaz, studiosè cucurrit, & Ioseph sanctum reuerenter adorauit.

Cap. 14. Turpis mulier facetur scelus suum marito suo.

adorauit. Inter hæc impletis iam annis illius vbertatis maximæ, inualuit fames in tota terra Chanaan, moestusque erat Iacob cum filijs suis. Audiens autem, quòd aliena venderentur in Aegypto ad omnem copiam, dixit liberis suis: Audiui quòd in Aegypto frumenti plurimum sit, pergite igitur illuc, & emite nobis escas, nè omnes fame moriamur. Acceptis mandatis patris, filij Iacob descenderunt omnes emere sibi cibos. Cumque in Aegyptum peruenissent, accesserunt ad Ioseph cum reliquis, vt triticum emerent: non autem agnoscebāt illum, quòd esset frater suus. Vt autem vidit Ioseph fratres suos, protinùs agnouit omnes, & ait fremens: Hi decem viri, exploratores pessimi sunt, atque idè ingressi sunt Aegyptum. Compræhendite illos igitur, & in vincula conijcite: profecti enim sunt ad explorandam terram. Hoc illi adspicientes, contremuerunt, & cum metu ingenti responderunt ei, dicentes: Absit hoc à nobis, domine: omnes fratres vnanimis sumus, filijque dilecti patris vnus viri iusti. Faimus aliquandò duodecim numero, ex his vnus pulcherrimus & charissimus patri, à bestia mala peremptus est, lugetque illum pater vsque in hanc diem. Frater autem alius cum patre nostro est in terra Chanaan, relictus in solatium patris. Respondit illis rursus Ioseph cum iracundia, dicens: Quoniam quidem ego Deum sanctum timeo & colo, istud vobis condono. Sumite igitur escas, & cōtinuò ad patrem vestrum pergite, ac, si vera dicitis, fratrem vestrum minimum, quem ille amat, adducite ad me huc: sicque demum credam vobis. Sumentes autem triticum, ad patrem suum cum moerore profecti sunt in terram Chanaan, nunciaueruntque ei suspicionem pessimam, & iracundiam viri. Vehementer autem hac illorum relatione tristatus est pater, atque cum gemitu: Quid hoc fecistis? Vt quid domino Aegypti alium vos habere fratrem dixistis? Qui respondentes, dixerunt ei: Ipse interrogauit nos, cognationemque nostram scire diligentissimè voluit. Dicit eis Iacob: Moriar magis, quàm Benjamin ex sinu tollatis meo.

Cum verò fames vrgeret, dixit eis Iacob: Si ego filijs ex Rachel penitus orbari, meisque charissimis liberis priuari debeo, vt dicitis, surgite: tollentesque munera in manibus vestris, pergite simul. Fecerunt autem sicut præceperat eis Iacob: cumque venissent in Aegyptum, omnes cum timore magno adorauerunt coram Ioseph. Qui postquam vidit fratrem suum Benjamin cum metu ac formidine adstantem, cōmora sunt viscera eius, cupiebatque eum amplecti, atque osculari, & interrogabat eum summo affectu, dicens: Viuit pater? Qui ait: Viuit seruus tuus pater noster. Dicit ei rursus: Num habet adhuc Ioseph in corde? Et ille: Vehementer, inquit, illum habet fixum in animo, consumiturque ipsius desiderio. Cum verò illum amplecti non posset, neque vltra interrogare, ingressus in cubiculum suum, copiosas profudit lachrymas. Qua enim hora vidit fratrem suum, continuò recordatus est patris sui Iacob, dicebatque cum lachrymis: Beati qui videre merentur diuinam sanctæ tuæ senectutis effigiem, dulcissime pater: neque enim totum regnum, omnisque gloria conferri potest canis tuis, o nimium dilectæ Deo. O prauis addiscere ex ore Benjamin, an me gestares in corde, sicut & ego te. Idcirco fratres meos arte cogi secum adducere Benjamin fratrem meum. non enim illis credidi dicentibus mihi de te, quòd haberent patrem, & minimum fratrem, putabamq; illos inuidia concitatos, etiam filium tuum minorem Benjamin occidisse, atque in maiorem luctum animum tuum iniecisse: quemadmodum & me proposito malæ voluntatis occiderunt. Oderant quippè nos duos, quòd vterini essemus, ego & Benjamin. Scio, pater, quia nostri gratia vehementer angeris, & sollicitudine cumularis, & nūc maximè cruciatur senectus tua propter fratrem meum Benjamin: & ipse enim magno cruciatu afficior, dum considero neminem nostrum tuæ senectuti in præsentiarum assistere. Non sufficiebat tibi luctus meus: adiectus est tibi, pater, & hic. Ego gemituum tuorum atque singultuum sum auctor. Durè nimis ac crudeliter feci, Benjamin ad me venire præcipiens, dum addiscere cupio, an verè viueret pater meus. Quis mihi dabit tuam sanctam rursus effigiem cernere, & insatiabiliter intendere in Angelicam faciem tuam? Deindè cum amarissimè in cubiculo fleuisset, lota iterum facie, prodijt hilaris, iubetque introduci omnes in domum suam, vt cum illo conuiuium inirent.

Audite, quæso, fratres, quomodo illos vndique in formidinem impellit Ioseph. Iubet illos accumbere, singulos nominatim vocans, & per ordinem, sicut fuerant generati, statuens, vt beaturque per vnumquenque quodam quasi diuinationis modo. Propositus erat illi scyphus argenteus, quem tenens ille manu, atque in læuam transfe-

rens,

Gen. 42. & 43. Fratres Ioseph veniunt in Aegyptum vt emant frumentum.

Is durè accipit fratres suos.

Gen. 43.

Cap. 14.

Ibidem.

Lachrymarum S. Ioseph vno Benjamin.

Cap. 15. Præter est fratris suis.

Simulat se
diuiniatōe
vti S. Ioseph
vt fratres
suos probet

Gen. 43.

Gen. 44.

Fratres cri-
minantur
Beniamin
& Ioseph.

Gen. 31.

Ierem. 17.
Apoc. 2.

Cap. 16.

Iudas se lo-
co Bēiamin
seruū facit.

Cap. 37.

rens, pulsabat eum dexteræ digito manūs. Cumque pulsaretur scyphus, magnū
sonitum edebat in aures omnium assistentium. Semel igitur pulsans, ait: Horum
omnium primus Ruben est: primus ipse in honore discumbat. Pulsauit secundò, &
secundi nomen edixit: Simeon, inquit, secundus natus est: ipse quoque secundo
discumbat loco. Tertio dehinc tinnitum digito exprimens: Leui, ait, discumbat, &
tertio honoretur loco. Atque ita singulos accumbere fecit, nomine illos per ordi-
nem vocans. Quamobrem eos in stuporem conuertit, maioriq̄ue formidine imple-
uit, aded vt putarent ipsum omnia scire, dicerentque ad inuicem: Putas ne agnouit
ex calice, nos sibi antea esse mentitos, cum dixerimus Ioseph à fera pessima deuora-
tum esse? Magna igitur cogitationum tempestate fluctuabant. Vt autem hac eos
suspensione leuaret, ex mensa sua partes eis tradit, amplioremq̄ue partem fratri suo
Beniamin, ita vt maiorem quincuplo, quam cæteris, miserit. Cur itaque hoc Ioseph
fratribus fecit, vt ex scypho nomina diceret singulorum? Vt scilicet illorum crimen
augeret. Tunc iubet dispensatori suo, vt frumenti copiam fratribus absque precio
daret, atque in sacco Beniamin clam deponeret scyphum, eosque gaudentes conti-
nuò à se dimitteret. Haud longè à ciuitate discesserant hilares, cum illos ille cursu
insecutus, obiurgare cœpit, atque insectari, grauesque intentare minas, fures eos
appellans, & collari sibi honoris indignos. Respondentes autem dispensatori Ioseph
fratres, dixerunt: Aurum etiam, quod altera vice inuenimus in marsupijs nostris,
retulimus domino nostro, nunc scyphum domini tui qua ratione furati essemus? Ab-
sit hoc à seruis tuis. Dixit autem eis: Sacculos vestros deponite, scrutandosque per-
mittite. Festinatò illi saccos deposuere ex iumentis, inuentusque est scyphus in sacco
Beniamin. Quod illi cum vidissent, sciderunt vestimenta sua, cœperuntque minas
multas, & probra, & iniurias inferre ei: neque ipsum solum, verum & Rachel simul &
Ioseph cum patre insimulabant, dicentes: Vos scandalum fuistis patri nostro, tu &
Ioseph, filij Rachel. Ioseph enim regnare super nos voluit, & meritò à fera comestus
est. Tu autem rursus frater eius in ignominia & probro nos esse fecisti. Nonne vos
estis filij Rachel, quæ patris sui idola furata, se ea furatam esse negauit? Extollens au-
tem vocem Beniamin cum gemitu & lachrymis, fatiscere singulis cœpit, ac dicere:
Deus ipse patrum nostrorum scit, qui assumpsit Rachel, quemadmodum ipse voluit,
qui pulcherrimi Ioseph mortem minimè ignorat, ipsumque modò consolatur inui-
sibiliter, qui vider nostra omnia, qui scrutatur corda & tenes: ipse, inquam, scit quia
non hunc scyphum, vt dicitis, furatus sum, neque tale aliquid cogitavi: ita videam
patris Iacob sanctam, venerandamque canitiem, vt cum gaudio sancta illius osculer
genua, vt scyphum istum furatus non sum. Heu, heu, Rachel, quid contigit filiis tuis?
Ioseph pulcher à fera, vt aiunt, occisus est. Ecce ego nunc, mater, sur repentè, dum
nescio, factus sum, & ignoro, quo pacto in terra aliena seruus detineor. Ioseph in
eremo cum dispereretur à bestia, clamauit vt inueniret qui se liberaret, & non in-
uenit: En ego rursus, o dulcis mater, apud fratres meos me expurgo, nec est qui au-
diat me, credatque mihi filio tuo.

Sumpto itaque Beniamin, regressi sunt in ciuitatem ad Ioseph, nihil habentes,
quod respondere possent. Respondens autem Ioseph, irato similis, ait eis: Hæcci-
ne est beneficiorum meorum retributio? Idcirco honorauit vos, vt mihi scyphum
meum, in quo vaticinor, auferretis? Non ne dixi vobis, quod non estis pacifici, sed
exploratores? Propter timorem Dei hoc agam vobiscum: eum solum, qui furatus
est calicem meum, seruum meum esse iubeo. Accedens autem vnus ex eis, Iudas
nomine, posito genu, orabat eum, dicens: Nè, quæso, irascaris, domine, si lo-
quar. Interrogasti nos seruos tuos, dicens: Habetis patrem, aut fratrem? Dixi-
mus domino nostro: Est nobis pater seruus tuus, qui duos filios habuit, quos super
omnes nos diligit. Vnum ex his fera pessima discepit in montibus, lugetque illum
horis singulis pater, & in dolore ac gemitu nuncusque persistit, atque aded, vt terra
(fermè dixerim) ad voces eius lugere videatur. Alterum secum detinet domi in so-
latium prioris filij. Nunc autem, sicut iussisti, adduximus fratrem hunc nostrum, &
inuenti sumus serui tui grauissimi sceleris rei. Oro autem, vt ipse seruus tuus sim pro
puero isto, modò puer cum fratribus reuertatur ad patrem. Ipsum enim ego suscepi
à patre meo, & sine ipso ad eum redire non possum, nè videam patris mei amarissi-
mam mortem.

Cum audisset Ioseph verba Iudæ, videretque eos omnes vultibus in humū demissis
assistere,

assistere, adspiceret item Beniamin scissa tunica cum gemitu procedentem adstan-
tium genibus, vt ipsi Ioseph exorarent, quò ad patrem cum fratribus eum redire per-
mitteret, nimis omninò turbatus est, commotisque visceribus, adstantes omnes
protinus abire iussit. Quibus abeuntibus, leuauit vocem suam Ioseph cum fletu, di-
cens fratribus, quos retinuerat: Ego sum Ioseph frater vester: non sum comestus à
fera, vt modò dixistis. Ego sum, qui à vobis in lacum proiectus sum nudus. Ego sum,
quem Ismaelitæ vendidistis: qui cum omnium vestrum genibus vestigijsque prouol-
uerer, nemo fuit ex vobis, qui tunc in illa pressura misereretur mei, sed vt fera bellua
in me inuasisit. Veruntamen, fratres mei, nemo vestrum timore turbetur: magis
autem gaudete mecum, & exultate. Et quemadmodum dixistis patri nostro prius,
quòd ego in montibus à fera interfectus essem, ita rursus latè renūciate Iacob, dicen-
tes: Ioseph filius tuus viuit, & ecce sedet in curru Regis, sceptrum regni Aegypti ma-
nu tenens. Cum verò vocem Ioseph audissent fratres eius, præ pauore ac formidine
facti sunt velut mortui. Accedens autem Ioseph, verus sanctæ propaginis palmes,
osculabatur vnumquemque eorum magno affectu, nihil prioris iniuriæ memor, vt sibi
congruum erat: eosque & donis, & honoribus lætiores fecit, magnoque cum gaudio
remisit omnes ad patrem, dicens: Nolite in via contendere omninò: sed magis festi-
nanter properate ad patrem nostrum, & dicite illi: Hæc dicit filius tuus Ioseph: Fecit
me Deus Regem totius Aegypti: accede cum gaudio, pater, & aspice filium tuum.
Veni, pater, in lætitia cordis, vt videam sanctæ senectutis tuæ Angelicam faciem.

Abeuntes verò cum festinatione, renunciauerunt Iacob verba Ioseph. **Audito**
Ioseph nomine, suspirauit Iacob, lachrymasque profundens, ait eis: Quare contur-
batis spiritum meum, vt rursus recolam effugium Ioseph, pulcherrimi & optimi filij
mei, dolorisque flammam, iam sensim extinctam, denuò vultis accendere? Acce-
dens autem Beniamin, deosculatus est illius genua & mentum, dicens: Vera sunt,
quæ audisti, pater optime & honestissime. Ostenderuntque illi omnia, quæ miserat
Ioseph. Tunc autem creditur verbis Beniamin: surgensque cum omni domo festinus
& gaudens, perrexit in Aegyptum ad Ioseph filium suum. Vt autem audiuit Ioseph
aduenisse Iacob patrem suum, processit ex vrbe cum optimatibus Pharaonis, ma-
gnoque obsequentium stipatus cuneo, occurrit illi. Cum vidisset autem Iacob filium
suum, cecidit super collum eius, magno cum gemitu & affectu dicens: Iam nunc læ-
tus moriar, ex quo vidi faciem tuam, dulcissime fili. adhuc enim tu veraciter viuis. Am-
boque stuerunt pariter, & glorificauerunt Deum. Et nos igitur pro his omnibus
referamus gloriam Patri & Filio & Spiritui sancto nunc & semper, & in secula seculo-
rum, Amen.

DE S. THARSONE martyre, cuius festum hæc occurrit, habetur in gestis
Marcelli Papæ, quærat Lector in primo Tomo, 16. Ianuarij
in initio historiae.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI DANIE- LIS STYLITAE, VT HABETVR IN SIMEONE

*Metaphraste, & in Tomis Aloysij. Nos numerum
capitum margini apposuimus.*

QUEMADMODVM viris fortibus vsuuenit, vt quando
quis de bellis & certaminibus disserit & trophæis, eis sta-
tim excitetur animus, & quærat instructas acies, & manus
conferere cupiant cum hostibus: & quo plura de his ver-
ba fieri audierint, eo magis eis crescit desiderium, & talia
facinora statim aggredi cupiunt: ita etiam virtutis amato-
ribus, si quis eis narret vitas, quæ in monastica versantur
exercitatione, & per omnem peruadunt virtutem, quæ
Deo conciliat, simul inflāmantur, & ea cupiunt, quæ sunt
sibi conuenientia, & ad summam, ijs quæ dicuntur, vt quæ
sunt sibi propria, afficiuntur, & se parant ad imitationem,
Admirabilis itaque vita huius Danielis, quemadmodum vel non sola maximè sufficit
ad animum, qui caprus est amore virtutis, maiore zelo accendendum, & ipsum omni-
nò mouendum & demulcendum, & suauissimorum laborum exercitationis afferen-
dam

dam voluptatem, quæ non habet fatietatem? Quo est enim admirabilior, eo est etiam utilior: & si quis eum voluerit amulari, in modico multam, & quæ cum paucis conferri potest, inueniet virtutem.

Cap. 2.
S. Danielis
patria.
Parentes.

Huic ergo beato patria quidem erat, quæ inter Euphratem & Tigrim sita, & est, & nominatur Mesopotamia. Natus est autem in quodam vico, vicino urbi Samosatorum: eorum, qui illic habitant, lingua eum vocat Maratha. Ei pater quidem erat Eliu: mater verò Martha: fuit autem hic modus conceptionis. Matris eius vterus erat admodum mancus ac mutilus. erat enim sterilis ad liberorum procreationem. Cum itaque mille probris eam in dies infectarentur maritus, noti, cognati, & omnes alij, & liberorum egestatem ei acerbè obijcerent, illa ab eis malè affecta & corde cruciata, quid facit? Confugit ad eum, qui hæc potest curare: & clam domo media nocte egressa, manus in cælum tollens, & terram lachrymis irrigans, Domine Rex, inquit, qui ab initio masculum & foeminam fecisti, qui dixisti, Crescite & multiplicamini: qui dedisti in sterilitate Saræ quidem Isaac, Annæ autem Samuelem, Elisabethæ verò Ioannem: tu quoque meæ similis miserere calamitatis, & me misericorditer intueri, & solve sterilitatem, & aufer opprobrium, & sterilis vteri da mihi fructum: vt eum quoque tibi offeram, qui dederis, quomodo prisca anna Samuelem. Cum tam acerbè fleuisset in contritione spiritus, domum rursus ingreditur: & cum parum dormitasset, videt in somnis duo luminaria, præclara pulchritudine, ingentia magnitudine: figura autem disco similia. Ea videbatur videre cælo relicto sensim descendente, desuper eius imminere capiti. Cum manè autem surrexisset, & marito visionem & suis cognatis communicasset, alius quidem aliquid aliud dicebat euenturum: illud verò erat præsignificatio eius, quod ex ea erat processurum vel ipsi stellis lucidius.

Gen. 1.
Gen. 21.
1. Reg. 1.
Luc. 1.

1. Reg. 4.
Visio matris eius.

Cap. 3.
S. Daniel
nascitur.

Non multum temporis intercessit, & cum concepisset, peperit beatum Danielem, & partu, vtrisque mox liberatur, nempe & sterilitate, & animi ægritudine. Hæc beato Danieli vitæ fuere præcæmia: sic prodijt in lucem is, qui erat reuera factus luminis. Atque puer quidem quintum annum iam attigerat: nondum autem ei vllum nomen fuerat impositum à parentibus, vt qui hoc quoque ei vellent dari à Deo, quomodo eius quoque in vitam productio ab eo processerat. Duxerunt ergo parentes puerum in quoddam monasterium. Simul autem tulerunt quoque, quæcunque piæ manus Deo solent offerre, vt hic verè sacer etiã in sacro loco susciperet appellationem. Cum verò accessissent, & dicerent Præfecto mandræ spiritualis: Quoddam nomen est imponendum puero? Ille vir diuinus, diuino veluti instinctu afflatus, dicit id esse imponendum, quod Dominus omninò reuelauerit. & simul ad puerum intuens, ad hunc, inquam, ipsum intuens, iussit afferre vnum ex ijs libris, qui erant supra mensam. (mos enim erat eis ponere libros super aram sacram, propter communem monachorum utilitatem.) Protinus ergo facit puer id, quod ei fuerat imperatum: & affert librum, non fortè fortuna, sed diuina voluntate & ductu Dei, librum illum, qui propheta Danielis habebat eloquia. Cum ille ergo vir iudicasset è cælo datum esse hoc signum, eodem statim nomine, quo prophetam, vocat eum, qui erat ei moribus similis: & vt Deo placuit, puerum vocat Danielem.

Danielis no-
mem ei im-
ponitur.

Cap. 4.

Atque si parvum quidem verbis acquieuisset hic vir diuinus, tunc fuisset Deo Daniel continuò dedicatus, & ab infantia fuisset cooptatus in numerum monachorum. Cum is autem non posset persuaderi: sed teneram causaretur ætatem & nimiam infantiam, tunc quidem reuersi sunt domum cum Daniele, cum ita visum esset ei, qui est superior: vt non aliorum, sed sua, sententia puer bonum eligeret. Atque protinus quidem primum germen significabat, qualis futura esset arbor: & virtutum vmbra iam sequebantur eum, qui per lucem ambulabat. Paulatim autem ei procedente ætate, apertè ostendit, quantum incrementum spiritus accepisset præter ætatem. Nam iam quidem attigerat Daniel annum duodecimum, & cum nemini quicquam dixisset, neque voluntatè animi protulisset, despicit quidem parentes propter Christum, despicit & cognatos, mundumque & quæ sunt in mundo: omnibusque relictis, amicis, æqualibus, vico illo, qui cum tulit, cum procul ab eo abfuisset circiter duodecim stadia, venit quidem in quoddam cœnobium monachorum. Procidens autem ad pedes Præfecti sacri gregis, rogabat vt ipse quoque coopretur in numerum illorum, & eum monastico amictu indueret. Cum autem ille & corporis imbecillitatem, & teneram ætatem obijciens, dixisset non posse eum ea subire, quæ subeunt monachi: fore enim, vt breui defatigaretur laboribus, qui sunt multi & vel ipsi viris difficiles: vigilia, humi-

Duodennis
peit mona-
sterium.

Labores &
exercitia
monastica.

enabationes, ieiunia, corporis & eius voluntatè perfecta mortificatio: & idè suaderet, vt aliquantum temporis maneret apud parvè, & non tantos susciperet labores in ætate tam immatura, & corpore non satis robusto & adulto: Ego quidem, inquit Daniel, idè accessi, vt sic quidem Christo viuam, moriar autem carni. Quòd si dum hos pulchros suscipiam labores, mors sequetur, melius erit mihi mori, quàm abire vacuum, & mittentè manum ad aratrum, vt cum Euangelio dicam, retrò conuerti.

Cum ergo multa quidem dixisset, multa autem etiam audiuisset Præfectus sacrae mandræ, nec potuisset eius vehementè retardare imperum, & acrem hunc amorem, fratres adhibet in consilium, an oporteat eum in ipsorum admitti monasterium. Illis verò pueri magnam mirantibus constantiam, alacremque & intentum eius animi studium, & existimantibus esse Deum, qui eum moneret, & vt admitteretur, lubentè assentientibus, deceterò est cum eis quoque Daniel, immò verò supra ipsos, quòd ad vitam ex Deo agendam attinet, & ardorem ad virtutem. Intercessit parum temporis, & cum cognouissent parentes, vbinam sit, & apud quos, illi quidem ad eum accessit cum admiratione. Cum vidissent autè puerum seipsum dedicasse, & Deo consecrassè, nequaquam eis accidit, quod solet hominibus & parentibus: neque petierunt charissimum filium, vt eum acciperent, & domum reducerent: idque cum nondum esset monastico habitu consummatus: sed reuera volentes ostendere se esse illius parvè, valde lætati sunt de eo quod factum fuerat, & multis precibus à monasterij Præfecto contenderunt, vt ante suos oculos monastico eum amictu induerent. Ille verò hanc rem rursus communicat monachis: & postquam illos quoque vidit assentiri, cum iussisset omnes congregari in Dominico, & Danieli sacram recitasset regulam, & tonderet ei capillos, & monastico eum induit habitu, qui iam sicut monachi vivebat, & vivere statuerat. Cum eius autem præcepisset parentibus, nè ad filium frequenter accederent, lætos emitit, quod quidem est valde nouum, parentes priuatos filio.

Luc. 9.
Cap. 5.

Duodennis
sit monach-
egregius.

Tonderetur,
& accipit
habitum mo-
nasticum.

Cap. 6.

Erat ergo illic beatus Daniel proficiens, & inualescens spiritu: & ei crescenti simul quoque crescebant omnia semina virtutis, & alia quoque haud ita multò post accesserunt. Quod autem excellentioris ei fuit vitæ principium, & radix fructus, qui postea prouenerunt, hoc iam sum dicturus. Cor eius accendit amor diuinus, & in eo vehemens excitat desiderium videndi loca illa, in quibus Christus pro nobis est passus, & ubi est sepultus, & vnde, cum surrexisset, ascendit in caelos. Simul autem diuina quoque quadam cupiditas eius inflammabat animum, videndi virum illum magnam in exercitatione, Simeonem, inquam, qui erat in columna: & accedens ad Præfectum monasterij, id quod volebat, ei comunicauit: & rogauit, nè, quod petebat, sibi denegaretur. Ille verò tunc quidem sua sponte non concessit: paulo post autè vel intuitus dimisit. Nam cum ei necesse esset venire Antiochiam, propter curas ecclesiasticas, tunc cum secum assumpsisset Danielem, & quosdam alios fratres, incipit iter ingredi. Et postquam fuisset in illo vico, qui nominatur Telada, ubi magnus ille in sanctitate Simeon, magnos illos peragebat labores exercitationis, cum ad ipsam iam venissent columnam, contemplabantur & columnæ altitudinè, & loci asperitatem, & quemadmodum vir ille generosus & hyemis ferebat algorem, & æstatis calorem, & minas imbrium, & vim ventorum, & omnem aliam corporis tolerantiam. Cum hæc viderent, alij quidem insipientiores, existimabant sanctum vana gloria adductum, tanta sustinere certamina: Beatus autem Daniel non solum ea stupebat & mirabatur, sed etiam incitabatur ad imitationem, & boni zeli stimulum accepit animo. Cum verò, ubi infernè clamassent, magnus ille desuper prospiciens, dixisset oportere ad mouere scalas, & ad ipsum ascendere: tunc pulchrè licuit videre animorum probationem: alius quidem causatus pedum imbecillitatem, alius renum, alius senectutem, alius aliquid aliud, recusabat ascendere: Daniel verò cum cucurrisset, & magistrum rogasset, & ab eo iussus esset, ascendit prompto & alacri animo, & magnum salutis Simeonem cum gaudio & admiratione.

Simeon Sty-
monachus,
cuius
Vita est 1.
Tom. 5. 12
nuarj.

Ei loquitur
S. Daniel.

Cap. 7.

Neque verò fuit hic labor Danieli inutilis, & ad eum accessio: sed primum quidem ad virtutem excitatur & instruitur, & redditur vehementius eius desiderium. Deinde autem ab eo quoque, vt oportebat, consequitur benedictionem manuum impositione, & futuri suscipit prædictionem, eum enim audiuit dicentem vel maxime prophetice: Esto fortis, fili, & confirmetur cor tuum. Multos enim & difficiles labores propter Christum es suscepturus, qui & sufficiens erit tibi consolatio, & ad eos fortiter ferendos tuum roborabit animum. Descendit ergo Daniel post hanc suauem cum eo con-

Prophetia
Illius de Da-
niele.

Eligitur ffectus monasterij S. Daniel, sed respuit profecturam.

Proficiscitur in terram sanctam. Cap. 8.

Reuocatur a cooptatione.

Rom. 14. Psal. 120.

Matt. 10.

Stulti sunt, q. dehortantur a peregrinatione ad loca sacra.

Cap. 9.

Simeon Stylites apparere Danieli.

Templum S. Michaelis.

gressione, & rursus ad sacrum redit monasterium. Postquam autem monasterij Praefectum ad se vocauit Deus: egregius vero hic Daniel, qui pasci pulchre didicerat, modò rectè posse pascere putabatur, & vi ad hoc trahebatur à suis condiscipulis: ipse qui gratam confectabatur quietem & silentium, & hoc ambibat, vt esset remotus ab omnibus negocijs: & sciens, quantum ea possit conferre ad virtutem, minimè statuit cedere: sed alium adduxit, qui esset eis vtiliter praefuturus: sibi autem optimè consuluit: Eccè, dicens, liber factus est Daniel, nemini obnoxius. Eccè tempus, quod antè desiderasti. Tuum ergò persequere scopum, & vià institutum: & quod proposuisti, perge exequi. Cùm sic ergò omnia reliquisset, & nulli animi sui arcanum aperuisset, egreditur clam è monasterio, & venit ad mandram illam, in qua erat sita columna beati Simeonis. Infra enim circa eam erat quoddam monasterium: in quo cùm totos quatuordecim dies transegiisset, volebat Simeon Danielelem adhuc apud se manere: (Simile enim simili delectatur) ille autè non sustinuit, cùm alio teneretur desiderio. Desiderabat enim videre sacra loca, & interiorè quærebat solitudinem: sed viam, quæ vergit ad Palaestinam, audiens esse difficilem, & propè inuiam, vt porè quòd Samaritani bello inuaderent Christianos, ipse non ferens de hoc suo prompto & alacri animi studio aliquid remittere, cùm se confirmasset, & sibi mortem cõtemnere persuasisset, paratus erat exequi id, cuius studio tenebatur.

Cùm verò iter esset ingressus, ei in via occurrit vir quidam, cui erat ætas senis, monachi vestitus: cana autem coma, & qui erat in omnibus similis Simeoni, qui erat in columna. Syra verò lingua allocutus Danielelem, & eum complexus, rogauit, quonam iter suum dirigeret. Ille autem, Si Deo, inquit, videtur, vado ad loca sancta. Is verò excipiens: Rectè dixisti, inquit, si Deo videtur. Nunc autem certò scias, id quod est tibi propositum, non esse ex Dei sententia. Non enim audiui seditionem & tumultum, qui est in Palaestina? Ille verò, Audiui, inquit, sed in Deo confido eum mihi futurum adiutorem: & maximè quidem spero omninò fore, vt nec mali aliquid nobis omninò accadat. Sin autem aliquid tale acciderit, seu viuamus, seu moriamur, sumus Domini. Illo autem hoc propheticum proferente responsum, Nè dederis in cõmotiõnem pedem tuum, & non dormitabit, qui te custodit, angelus: cùm ad hoc prompto & alacri animo respõdisset Daniel, dicens, omninò bonũ esse mori propter Christum, id agrè ferens canus, auertit faciem, & Non fero, dixit. Non enim permisit Deus, vt nos intempesiue in mortem conijciamus, & vt per vim interficiamur, procuremus. Ille est enim, qui dixit: Si persequantur vos ex hac ciuitate, fugite in aliam. Cùm autem concessisset sanctus objectioni, & dixisset, Si tibi ita videretur, nihil moror reditũ: Non consulo, inquit ille, tibi, vt ab hoc cõcepto omninò desistas: stultus enim essem, sed si mihi credas, iubens multum valere regiones Orientales, conuersus, vadè Byzantium, quæ, quòd attinet ad sanctificationem, est secunda Hierusalem: immò verò est prima. Illius enim priuilegia ei nunc à Deo data sunt. in qua multis quidem tibi licebit frui templis: multis verò sacris spectaculis: & si tibi cordi fuerit viuere in quiete & silentio, aut in superiore Thracia, aut in ipso ore Ponti, eius rei tibi erit magna facultas: & Deus hac in re tuum implebit desiderium. Præterea non oportet existimare te Deum quidem esse conuenturum Hierosolymis, Byzantij autem minimè. Deus enim nequaquam loco circunferibitur, ò dilecte.

Hos sermones cano illo conferente cum Daniele, Sol erat in occasu: & accidit, vt diuerteret ad quoddam monasterium. Cùm audiuisset autem Daniel hãc esse diuersandum, Tu quidem, inquit senex, prior ingredere: ego autem te sequar euestigio. Existimans itaque sanctus eum vrgerè aliquam corporis necessitatem, portam ingressus, expectabat. Postquam verò ille non amplius aderat, ratus Daniel eum in aliquo alio loco diuersari, solus accedens ad Praefectum monasterij, & ad eos qui erant sub ipso fratres, honestũ dedit osculum, signum dilectionis. Deinde etiam sumpsit cibum sibi appositum. Postquam autè somni tempus esse cognouit, ei rursus assistens senex, suadebat illa facere, quæ prius dicebat, & quamprimùm proficisci Byzantium. Atque ille quidem excitatus, cogitabat quisnam is esset, & an esset homo aliquis, an vnus Angelus. Is verò erat magnus ille Simeon, qui iubebat eum frequentissimam & ciuitatum reginam adire ciuitatem, vt hæc esset multis via ad salutem. Cùm ergò sic ei visum esset facere, neque vlli quicquam dixisset, postquam nocturna cecinit cantica, omnibus valere iussis egressus, properè contendeat Constantinopolim: & cùm in ostium Ponti esset ingressus, eum excipit templum Michaelis militiæ principis, quòd illic

illic pulchre est positum: & septem illic dies est versatus. Cùm autem audiuisset aliquos dicentes de alio templo, quòd situm quidè erat supra id, quòd dicitur Hieron: locus verò ab ijs, qui incolebant, nominabatur Philemporus: & cùm accepisset in eo malos habitare spiritus, & nonnunquam submergere nauigantes, & inuadere eos qui transeunt, & malos esse vicinos accolis, & non posse aliquem eum transmittere illacsum, non manè, non meridie, non vesperè, reuocans in memoriam magnum Antonij & res illius, & quàm multas ille quoquè à demonibus sustinuerit tentationes, & quòd eos tandem virtute Domini omninò superauerit, & quàm multos illis superatis honores sit assecutus: ipse quoquè se ad aggredienda exiit certamina: & cùm iussisset eos, qui aderant ei, templum ostendere, & venisset in atrium, medium templum ingreditur, Christi Crucem tanquam arma inferens inexpugnabilia, & simul psallens: Dominus illuminatio mea & salus mea: quem timebo? Quamobrè vel ante conflictum perterrita ipsa phalange dæmonum, obibat omnes angulos, quærens fugientes dæmones, & in vnoquoque eorum flectens genua.

Atque iam quidem erat vespera, & aderat princeps tenebrarum, & iaciebantur lapidès in Danielelem, & sonus audiebatur, & confusa vociferatio & strepitus excitabatur. Ille autem rursus perseuerans in oratione, stabat quietus. Deinde ad eos, Si aduersus me, dicebat, structa consiterit acies, non timebit cor meum. Primam ergò illam noctem, & secundam, quæ postea est consecuta, sic transmisit. Tertia autem vidit homines magnitudine maximos, forma alienos, crudelitate, quantum licebat conijcere, carnuioros, horribiliter stridentes, & minantes Danieli, & metui admiscentes suæ causæ defensionè, & dicentes: Quis tibi, ò infelix, vt huc venires, persuasit, quando etsi nihil aliud, tempus quidem certè, quo hic fuimus, nos loci dominos vtiquè effecit? Et ex ijs alij quidè minabantur se eum in mare esse iacturos: alij autem rursus maximos lapides immittebant. Nemo verò audebat ad eum accedere propius. Quid ergò facit? Credit Domino, qui dixit hoc genus expelli solo ieiunio & precatione. Et sic quidem facit, & eos minantes, atque etiam iacientes parum aut nihil curans, primum quidè ipse quoquè contrà minabatur: tantum enim in Christi virtute confidebat. Deinde cùm eos adhuc videret se magis impudenter gerere & tumultuari, ipsis omninò despectis, obstruit omnè templi aditum, ostendens se solum velle cum eis luctari, & nec fuga quidem egere, si ipsi irruerint: solam autem aperit fenestram, vt videret accedentes, & vt corpore exiguum acciperet nutrimentum. Non multum intercessit temporis, & Christi quidem virtute deleta est omnis illa mala dæmonum operatio: redditus est autem vniversus locus liber ab illorum insultibus: & deinceps liber, & sine vllis insidijs ambulabat, & mare nauigabant.

Huius verò rei fama manauit in omnes partes: & licebat videre viros simul & mulieres, iuuenes & senes, pauperes & diuites, & qui habitabant circuncirca in locis finitimis, tanquam fluentium aliquod, continuo tractu ad eum ferri, & admirari, quonam modo, vbi nupèr quidè erat exitium, illic sit salus: vbi autem dæmonum vociferationes, illic nocturnè & diu canantur ad Deum cantica. Inuidus verò satan, & hominum inimicus, neque de se partã victoriam, neque sancti patientiam, neque * priorem videte sustinens vtilitatem, ad secundum aggreditur callidũ commentum: & quibusdam ex ijs, qui in templo cooptati erant in clerum, tales immitit cogitationes, quales olim Iudæis aduersus Christum, non bonum esse permittere homini hic habitare, quem ignoretis, vndè sit. Ille autem & fama omnes ad se attrahit, & illius honor est omninò diminutio vestrorum vestigalium. Sed significare, dicebat, hæc Episcopo, & eum citò * expellit. Et sator quidem hic est: tale est autem semen. Qui verò acceperant, non ex alio noti, quàm quòd hæc continuò produxerint. Cùm primum semen acceperunt, fructum produxerunt: & accedunt ad Episcopum, & de sancto renuntiant. Episcopus autem Constantinopolitanus: (is erat Anatolius) Et quomodo, inquit, de homine malè dicitis, & expellere aggredimini, quem, vndè sit, nescitis, neque quam sit eius vitæ ratio: cùm contrà oporteat quidem eum illic sinere, vt, si sit quidem bonus, nos quoquè faciat participes vtilitatis: sin autem contrà, ipse quidem sine iure expelletur, vos verò & ego hac in re vacabimus reprehensione. Sic illi à seipso capti. (Res enim est eiusmodi vitium: ipsam quidem in seipsum cadit, & à rebus suis capitur) præ pudore vultus tegentes, celsarunt ab improbitate.

Postquam autem eorũ insidias sic vidit malignus esse irritas, longum esset dicere, quàm multas quidè rursus visiones prioribus grauiores beato intulerit: quàm mul-

Crux Christi arma inexpugnabilia. Psal. 26. Cap. 10.

Psal. 26.

Dæmones terere nuntur S. Danielelem.

Mar. 9.

Ille verò contemnit inepros.

Profligat eos penitus.

Cap. 11.

Cantica ad Deum nocturna & diurna. For. * piora.

Cleitei S. Danielelem accusant apud Episcopũ Constantinop.

Cap. 12.

Multis eum modis infestat satan.

* credidi, legendum videtur: aut intelligendum, vt Iacobus ait, demones credant, & contumeliosunt.

Episcopus Byzantius S. Daniele magno officio honore.

Cap. 13.

S. Daniel celebrimè sanar Episcopu Constantinop. Reddit bonum pro malo.

Viso eius.

Cap. 14.

tas autem molestias & vexationes, nunc quidem minans se cum interempturum: nunc verò in mari submersurum: nunc autem aliquid aliud facturum eorum, quæ nollit, etiam si maximè & ipse & malus eius exercitus ab ipso hæc erant passuri. Nam postquam ille surgens orauit, & audacter est locutus, dicens: Dominus Iesus Christus, in quem * credidistis & credo, ipse vos in vltimum abyssum demerserit: illi tunc acerbè vultantes, & flebiliter clamantes, & suas facies, vt videbantur, pulsantes, assimilati vesperilionibus, illo ipso hæc adspiciente sancto, egressi sunt & abièrunt. Ille autem nunquam cessans iniuriam facere, existimans quòd si eum sæpè tanquam in vrbs obfidione inuaderet, tandem poterit beati spiritus & generosum animum deprimeret ac frangere: accedit ad maleficii tertiam probationem, & aduersus eum rursus commouet priores calumniatores. Qui cum accessissent ad Episcopum, perindè ac iam maximis affectu iniurijs, sanctum vocabant maleficum, simulatorem quæ & deceptorum: dicebant quæ eius consuetudinem esse eis intolerabilem, vt qui vel solo adspetu sit molestus & importunus. Ille verò iam victus à tot vexationibus, ad se accessit Daniele: & rogat quisnam sit, & vnde, & quibusnam rebus opus habens: & postremò, quamnam in Deum tenens opinionem, in has partes venerit. Ille autè cum eius, quod est maximum & primum, nempe orthodoxæ in Christum fidei, primum meminisset, alia deindè contexit, patriam, & genus, & finem: nempe quòd eum diuina mouerit reuelatio, vt videret Byzantium, & in hæc loca veniret. Hæc cum audiisset Episcopus, assurrexit, & eum est amplexus: & eum tanquam virum reuerè diuinum honorauit. Atque hæc quidem sic rectè gesta fuerant à magno Daniele. Fieri autem omninò non poterat, vt qui Christi vitæ institutum susceperat, non etiam eius vitæ agendæ ordinem pro viribus videretur imitari. Quomodo ergò eius Dominus cum tentationibus signa videtur inchoasse, ita hic quoquè, nisi quatenus ille hunc mouebat, & hic illius virtute faciebat miracula.

Non multi dies præterierunt, & vehementis morbus inuadit Patriarcham: qui etiam efficit, vt is fieret sancto supplex, & eum continuò accerseret, vt pro ipso Christum rogaret, vt laboranti opem ferret. Cum is autem solùm genua flexisset ad orationem, adfuit Christus exaudiens, propemodùm anteuertens petitionem: conuulsi quæ & sanus euasit Patriarcha. Et sic quidem miraculum: non magis autem est admirandus propter curationem, quam propter benignitatem in curatione. Nam postquam eum sanauit, petijt mercedem sanationis: ea verò erat, vt ijs, qui calumniati fuerant, remitteretur debitum. Pontifex autem ei libenter concessit petitionem: & Quomodo enim, inquit, non remittam, quibus parùm abest, quin etiam agam gratias, quòd effecerint, vt te viderem, qui mihi dedisti salutem, & fuerunt causa, vt tu ad nos venires? Cum autem apud eum & monasterij, & donorum, & vt cum eo perpetuò esset, meminisset: Si vis me, inquit ille magnus, magno studio prosequi, sine me ea facere, quæ Deo & mihi videntur. Et sic ad templum missus cum magno & præclaro comitatu, cum eadem fecisset quæ prius, & aditum obstruxisset, per paruum quoddam foramen colloquebatur cum ijs, qui accedebant. Nouem interim anni præterierant, & cum ad vitæ perfectiorem vocans prouidentia, apertè ostendit futura. Cum enim fuisset in ecclia, videt columnam nubis, & ea admodùm sublimè erat sublata, & ex aduerso eius pendebat in aère: & admirabilis Simeon stabat super caput columnæ. Simul autem cum eo duo adstabant adolescentes: eratque eis vestis clara & refulgens. Desupèr verò ex capite columnæ audit vocem dicentem: Huc ad me ascende Daniel. Cum is autem respondisset, Et quomodo potero ego, Domine, in tantam extolli altitudinem? iussit Simeon ijs, qui cum ipso erant, adolescentibus, vt descenderent, & assumptum ad se deducerent. Qui cum imperata fecissent, eum tollunt, & prope ipsum statuunt. Ille autem eum statim amplexus, simul in celum eum tollebat, & magna voce clamabat: Esto fortis, Daniel: te strenuum ac robustum præbe, & sta pulchrè ac generosè. Postquam verò vox admodùm clara eum circumsonabat, (visa est enim terribilis, & tonitruum similis) Daniel, cui percussæ & conturbatæ erant aures, ex somnio quodammodo ad se redijt.

Hoc futurum eius vitæ institutum, Simeonis instituto conueniens, prius significauit, & quòd oportebat eum & columnam ascendere, & transire ad locum, columnam longè excelsiorem. Sic sententia & voluntate omnipotentis, ab eo effecta sunt omnia, & ad eum paulopòst missa est pellis ouilla ab Elia, ad eum, inquam, qui moribus erat Eliseo similis. Sic autè missa est. A Simeone ad Imperatorem missus quidem erat Sergius,

gius, eius discipulus, ad eum deferens donum, omnia mala depellens, nempe tegmen quòd habebat in capite. solent autè id vocare cucullam. Cum autem Imperator haberet animum alijs intentum, & esset in curis publicis occupatus, Deo hæc omnia prouidente & dispensante, hic, quem diximus, Sergius statuit nauigare & redire: & contendebat peruenire ad monasterium, quod nominant Acœmetorū, id est, non dormientium. Cum ergò ipse reuertens cum quibusdā alijs accessisset prope locum Danielis, statim tanquam signo dato, beatus erat in ore omnium: Et alij quidem meminèrāt eius tolerantia, alij autem precum, alij verò curationū: alij verò, quòd mansuefecit locum, qui possidebatur à demonibus: & nunc quidem qui sunt in mari, sine periculo nauigant: illæsi autè iter obeunt ij, qui sunt in via pedites. Hæc intelligit Sergius, cui commissum fuerat donum preciosissimum: & cum eius desiderio motus fuisset animus, rogat quisnam hic sit, & ubi, & an liceat eum conuenire. Illi verò & locum alacriter ostenderunt, & cum in terram appulisset, ipsi accedunt ad sanctum, & vnà cum eis Sergius. Qui cum benignè admodùm beatum salutasset, alia quidè ipse exponit, Simeonis, inquam, hinc decessum, & quòd ab ipso donum ferret ad Imperatorem, dicens Danieli, id ad eum potius esse missum, quam ad illum, ad quem ipse id mitti opinaretur. Alia autem rursus audit à Daniele, quæ ei Deus significauit de Simeone, & de vita, eius vitæ instituto congruenter agenda. Quæ quidem cum audiisset Sergius, statim donum eiiciens, id donat Danieli, à patre Simeone dicens migrare ad patrem Daniele. Et hæc quidem sic fiebant.

Deus autem rursus consueta faciens, incitabat Daniele visionem quadam diuina. re, vt aggredereur viuendi rationem maiorem & sublimiorem, vas eum electionis, quomodo Paulum, præficus futurum. Apparuit verò visio non Danieli, sed potius Sergio. Videbantur enim tres ad eum venisse adolescentes, & dixisse: Surge Sergius, dic Abbati Danieli: Expletum est tempus tuæ in templo habitationis. Adesto deinceps, & ad maiora parare certamina. Cum ergò ei Sergius diuinam aperuisset visionem, quoniam is statuerat non repugnare omnibus nutibus omnipotentis, & alioqui priori quoquè visioni secunda consentiebat: & præterea Simeonis etiam indumentum erat artha talis vitæ degendæ, mittitur Sergius, vt disceret loca magis solitaria, quæ illi sunt, ubi oporteat ponere columnam, & aptum ad agenda vitam in quiete & silentio. Qui cum partes quasdam fastigij montis pulchrè esset perscrutatus, postquam venisset in illum locum, in quo oportebat stare columnam, tu Deus omnium hoc quoquè ostendis. Videt ergò prorsus dictus Sergius albam columnam: quæ alas frequenter expandens, & parùm rursus subuolans, iterum decidebat. Arbitratus ergò eam esse captam & vinciam laqueis, ad eam festinat, & contendit eam capere manibus. Illa verò cum statim euolasset, ne oculis quidem poterat apprehendi. Cum tam euadens accepisset signū statuedæ columnæ, & ipse quoq; satis intellexisset, quàm esset aptus locus, descendit ad sanctum, & omnia sigillatim renunciat cum ea, quam viderat, visione. Ille autè & latatus est, cum audiisset, & ad locum venire cupiebat. Dat verò Marcus quidè ei amicus & alioqui familiaris columnam. Cum autè factus esset is quoquè, qui solet vocari modius, & capiti colunæ fuisset adaptatus, iubet circa mediam noctem perforari sibi templi parietem: & ita, omnes latens, ascendit. Deindè etiam cum gaudio concipit preces, quæ ita habebant: Gloria tibi, Christe Deus, quòd me talibus bonis & tali vitæ instituto es dignatus. Sed tu scis, ô Domine, quòd te solo fretus hanc ascendo columnam, & hoc certamen subeo. Suscipe meū propositum: confirma me ad cursum: cœptum meū absolue. Sic beatus ille non spiritu solùm esse caelestis, sed etiam, quòd eius fieri poterat, corpore esse contendebat: & deceterò solus erat in columna, seipsum collocans in cæli & terræ confinio: ab hac quidem recedens carne & spiritu, ad illud autem contendens.

Hæc autè non poterat inuidus ferre oculus: neq; patri inuidia erant illa tolerabilia. Sed cum loci dominus ad horum venisset cognitionem, (erat autè illi nomen Gelasius) inconsideratè ira animo perturbatus, aut potius demonis importunitate commotus, & aduersus sanctum virum furore percitus, (causa autem prætextebatur, quòd non eam posuisset voluntate illius) Imperatori quidem renunciat id, quòd factum fuerat. Renunciat autè etiam Gennadio. (is enim constitutus fuerat Episcopus Constantinopolitanus post decessum Anatolij.) Atque ab Imperatore quidem dicens non fuit exauditus: Episcopus verò inuidia motus, seu ei qui rogârat concedens, non solùm censebat sanctum è columna deiciendum, sed etiam poenæ subiiciendum.

Monasterij non dormientium.

Cap. 15. Act. 9.

Viso Sergio, discipulo S. Simeonis.

Alia eius visio.

S. Daniel ascendit in columnam.

Cap. 16.

Gennadius Episcopus Constantinop. non fuit exauditus illo.

Redit

Pfal. 67. Deus cum mirè tue- tur.

Redit ergò Gelafius totus irà percitus, alios quoquè multos secum affumens, & à columna sanctū volens detrahere. Sed qui semper in sanctis suis est admirabilis Do- minus, qualia nunc quoquè fecit, illum audacter insultantem reprimens, & eius ser- uum, qui erat occultus, gloriosum efficiens. Nam cum esset maxima serenitas, effe- que aer purus & limpidus, nubes repente concurrerunt, & orta est caligo, & vehe- mens pluuia & grando deorsum ferebatur. Tantusque erat eius impetus, & tam in- gentes minæ iræ supernæ, vt etiam vitium caderent folia & pampini, non solum fru- ctus. erat enim tunc tempus vindemiæ. Sed nec hæc quidem reprimebant amentis stultitiam. Sed cum non multum abfuisset, quin ille periret, ne sic quidem discebat sapere, & se moderatè gerere: neque volebat scire, quanta superna gratia locupleta- tus esset Daniel. Sed anhelans, & madefactus, cum ijs qui circa eum erant, aggressus, indignabatur, minabatur, clamabat, & deijcere sanctum aggrediebatur.

Cap. 17.

Sed postquam qui cum eo erant, ei quæ erant optima, suggesserunt, dicentes nec esse columnam agro propinquam, & hinc ei nullam futuram molestiam: immò ve- rò eum percepturum fructum multarum orationum, & ei futurum valdè vtilem, cum sit bonus vicinus: Postquam hæc dixerunt, persuaserunt. & tunc quidem iussit descendere, pudore, vt arbitròr, motus propter eos, qui aderant, nè videretur frustra venisse: postea autem ei rursus pollicebatur ascensum: & cum rursus ascendisset, quantum voluisset, mansurum. Cum autem, columnæ admotis scalis, sanctus descen- deret, & iam in sexto gradu pedem figeret, eum qui erat inflexibilis, cepit misericor- dia, dum illos videret pedes tanquam alias columnas: quos per totas noctes & dies stationes reddiderant tumidos & vlceratos, & vulneribus plenos. Quæ ille cum stu- pore contemplatus, & sanctum adiurauit, vt rursus rediret, & audacis sui cepti pe- tijt veniam. Postea verdè ei quoquè columnam posuit excelsiorem, & crassitudine validiorem, basi que & cæteris magnificentiorem, & de illius patientia & tolerantia Imperatorem reddidit certiore. Atque hæc quidem sufficerent, quæ sunt plurima & maxima, ad sancti vitam ostendendam, & gratiam, quam ipse à Deo erat affectus. Oratio autem hæc parua esse considerans, & tanquam elementa ac principia, quæ sunt his longè maiora, properat declarare.

Cap. 18.

Venit paulopost quidam ad sanctum, Thrax quidem genere, ætate autem senex, qui ex scribendis contractibus sibi victum parabat: *νομικός*, id est, legis peritum, vocant Græci. Is filium ferens vnigenam, qui à maligno detinebatur spiritu, cum eum posuisset ad columnam, & ei lachrymæ fluebant ex oculis, & adiunxit verba, lachrymis ma- gis miserabilia. Vide enim, quàm multas fletus habebat occasiones: naturam, cani- tiem, filij adolefcentiam, quòd propter eum solum laboraret, quòd longè esset pro- fectus, & magni itineris labores esset perpessus, idque cum esset puer dæmoniacus, & tanta esset eius vexatio & immoderatio. Et cum postremò addidisset, esse iam trice- simum diem, ex quo nomen illius malignus clamaret spiritus: eius animus, qui facillè mouebatur misericordia, ipsius statim est misertus. Quidni enim misericordia mouendus erat Christi discipulus? Si tu ergò, inquit, credis fore, vt per me sanetur tuus filius, dabitur tibi secundum fidem tuam. & simul eum iussit potari oleo à sanctis, qui illic erant. Quod cum factum esset, statim quidem eum humi iacit sauum dæ- monium, eumque valdè laniat ac lacerat. Deindè magna voce cum luctu clamans, Egre dior heu, inquit, egre dior. Cum dies iam adesset octauus, vbi dæmoniacus ni- grum & concretum euomisset sanguinem, gloriosi patris sanatus est precibus, & sa- nus & rectè se habens, suo patri est traditus. Ille autem cum accepisset filium, lingua quidem utebatur ad agendas gratias: lachrymis verdè, ad lætitiã. Sunt enim etiam lætitiæ lachrymæ, quandò summam animi ægritudinem summæ excipientes lætitiæ, nubem quæ premebat, protinus depulerint, & naturali fluxione lachrymarum viæ fuerint cum voluptate. Sic puer non solum curatur à malo dæmone: sed etiam con- tinuò armatur aduersus dæmones, cum pater post curationem eum Deo consecras- set, & vt monasticum amictum & vitam susciperet, effecisset, & medico corporis eum tradidisset, & rogasset, vt esset etiam medicus animæ: qui etiam purus, ad purum ac- cessit, omni mundanæ vitæ relicta vanitate. Hoc quidem fuit vnum eiusmodi: alte- rum autem, eo non inferius.

Curat dæ- moniacum

Is curatus, monachi habitum & vitam amplectitur.

Cap. 19.

Cuidam Cyro, qui prius quidè fuit Præses, postea autem ascendit etiam ad sedem Episcopalem ciuitatis in Phrygia, cui nomen erat Coryaium, & ab illo postea disces- serat propter quandam motam aduersus eum calumniam, erat filia nomine Alexan- dria.

dia. Ea eodem modo erat affecta, quo ille quem prius diximus, & graniter vexabatur à dæmone. Eius ergò pater, cum sanctus ei venisset in mentem, ad ipsum ducit filiam, naturali benevolentia alium commiscens ardorem, nempe fidci. Simul atque ergò sancti manus eius capiti fuerunt impostæ, fugatus est spiritus: & quæ laborabat, sta- tim confecta est sana. Porro autem huic quoquè miraculo fuit alteri coniunctum. Jam enim Cyrus sancto valdè confidens, eius utebatur gratia. Vndè etiam vxorem eius, cui suorum agrorum fuerat mandata cura, quæ ipsa quoquè erat dæmoniaca, duxit ad ipsum. Neque eum sua sefellit fiducia: sed ea quoquè cum filia mundata fuit à rabie dæmonis. Pro quibus is vtique magnas ei habens & agens gratias, (erat enim vir doctus, & humanis literis eruditus) in posita illic columna epigramma postea in- sculpsit, quod sic habet: Hic stat vir, qui vndique impetitur, & ventos non timet: Am- brofio autem vitur alimento, & siti experte sanguinis: Actis verdè radicibus, funda- uit ædificium columna duplici. Est autem radix Simeon, filium prædicans matris, quæ non est experta nuptias. Sed hæc quidem sic.

Manus im- positione sanat dæ- moniacam

Deinceps verdè erat quidè dies, omnium dierum præcipuus. Vir autem quidam ex ijs, qui prope Euxinum pontum habitabant, venit asserens filiū, qui ipse quoquè pos- sidebatur quidem à dæmone: sed erat alioqui & surdus & mutus, & qualem curasse Christum docent Euangelia. Cum autem columnæ iam appropinquarent filius cum patre, excuriens puerum dæmon, & auellens eum ab ijs, qui ipsum tenebant, impulit eum ad scalam, quæ tunc quidem fuerat ad motæ columnæ: & ille quidem protinus ascendebat scalam: sanctus verdè desuper adspiciens, Deū rogabat. Quomodo enim non à dæmone è scalis proiectus, fuisset contractus, nisi is retinisset dæmonem pre- catione? Non ergò ei manus imposuit, neque fecit, quæ alijs facere consueuerat: sed ille quidem precabatur superius: puer autem cum esset adhuc inferius, & ad medias scalam nondum peruenisset, sanitatem est affectus. Cum vnus tantum fecero men- tionem, aliorum suo tempore meminero.

Cap. 20.

Mar. 7.

Liberat pu- crum à dæ- mone.

Magnus Leo, qui Romanum quidem regebat imperium: naturam autem regere non poterat, sed proles ei deerat mascula, quid facit? Confugit ad Deum omnium Dominum, apud ipsum Daniele vsus intercessore. Ille verdè paruit, & anno sequenti parituram esse vxorem protinus significauit. Res ergò, vt dixerat, successit, & natura cessit precibus, non solum ad hoc, vt daret filium: sed ad hoc etiam, vt daret illo tem- pore, quo sancti os diuinum prædixerat. Sic ille non solum erat filius precationis: sed etiam per preces dabat alijs, vt haberent filios. Idcirco eum remunerans Imperator, tertiam columnæ ei iecit fundamentum.

Cap. 21.

Leoni Im- perat. prole impetrat precibus.

Cum fama ergo sanctū vbique prædicaret, ad eum venit etiã Imperatrix Eudocia, quæ nupèr seruata ex Aphrica: & magnam quidè ei reuerentiam, multum autem tri- buens honorem, & rogans ipsum, vt de columna quidè descenderet, ad sua verdè loca veniret, & ea habitaret: Sunt autè, dicebat ea, mihi multa, & simul quidè amica silen- tio, & quæ possint aliã præbere consolationem. Ille verdè bonam eius mentè accipiens & laudās, statuit non transigrare, sed in eo loco perscuerare, in quo fuerat à Christo plantatus: & virtutis radices in eo agere, & fructum conuenientè dare suo tempore. Cum hæc & alia dixisset eiusmodi, & benedictione eã impertijisset, emittit. Tunc autem trãsit ad columnã Gelasij, & simul cum columna (erat enim excelsior) ei quoq; aucta est virtus: & vitæ institutum aggressus est excelsius. Non erant autè futura hæc tolera- bilia, neque diabolo, neque illius asseclis. Propterea ipse quidè ei rursus accendit for- naem tentationū: vsus est verdè ministris hæreticis, qui erant Byzantij. Isti cum quan- dam sumpserint mulierem ex meretricibus, quæ erat quidè genere Asiatica, ei autem erat nomè Basiana: cum nauigasset verdè Byzantiū, improbum, proh dolor, questum faciebat suo corpore. Eam cum verbis decepissent, & promissa pecunia, totam ad id quod volebant, incitassent, efficiunt vt vadat ad sanctum, & vel illum, vel vnū ex suis discipulis, ad amorè illiciti, & ad foedā prouocet libidinem. Proficiscitur ergò impu- dica ad pudicū, impura anima ad mundam, comitum secum ducens multitudinem, splendida externa vtens specie, & libidinosi gestibus, aureoque amictu & alio inter- texto ornatu, arbitrata se alleaturam & inescaturam illos oculos, qui nihil terrenum, nihil ex materia concretum dilexerunt. Manens autem in quodam agro, qui erat ex aduerso columnæ, & mandræ rationis compotum pecorum huius egregij pastoris Danfellis, simulabat se ægrotare: vt, si fieri posset, vel ipsi quidem sancto ægrotationis animi causa esset: sin minus, illius saltem discipulis afferret perniciem.

Cap. 22.

Eudocia Imperatrix venit ad eum.

Vide mali- gnitatem hæreticorū

Cum

Cap. 23.

Impudens
scortificata
dibilia fin-
git de illo.

Vltio cale-
stis perfe-
quitur fo-
minā men-
dacem.

Mat. 18. & 5.

Oleo san-
cto duplicē
pellit mor-
bum.

Cap. 24.

Prædicie
cladē immi-
nentē Con-
stantinopo-
li.

Cap. 25.

Obserua q̄
hic dicitur
de presbyte-
ri ordina-
one.

Cum autem postquam longo tempore mansisset, inane & irritum erat callidum eius ceptum, descendit quidē ad eos, qui miserant: dicit verò execranda, & ea mentitur de sancto, quę non solum magno illi nunquam in mentem venerunt, (hoc enim ne qui valde quidem à mente discessit, crediderit) sed nec vili ex illius discipulis. multum quidem abest. Hęc autem erant: Mei amore, dicebat, valde quidem captus erat Daniel: animo verò telum acceperat: & tandem cum iussisset suis discipulis, vt me fursum ad ipsum per scalas deducerent: ego autem, inquit, passa non essem, me occidendi consilium ceperunt, vt hæc latēret intemperantia. Et ecce vix manus eorum effugiens, mihi fuga consului. Sic mentiente Mænade, & ea dicente, quę probari non poterant, hæc verba illi attendentes, arripuerunt perinde ac verissima, (Quę enim volebant, ea etiam vera putabantur) & ea ad alios transmittēbant. Verum enim verò hic quoque erat idem Deus, & iustitia, quę neque potest vitari, nec obliuioni mandari. Quid ergo accidit? & quomodo hæc dispensantur? Malus spiritus statim mittitur ad malam & mendacē foeminam, & inuitus inuitam cogit effari fraudem hæreticorum in illam, & suum rursus mendacium & machinationem. Cum eam ergo accepissent ciues, & ad sanctum duxissent, rogabant sanctum vt curaret. Ille autem verus Christi discipulus, qui dixit septuagesies septies oportere fratribus remittere debita, & diligere inimicos, ambo simul præcepta vna executus est actione: illud quidem, condonando iniuriam: hoc verò, miserendo calamitatis: immò verò eam plenē erigendo, & sanitati restituendo. Nam cum oratione vsus, eam oleo sanctorū tanquam saluari aliquo potasset medicamento, malum quidē spiritum, tanquam aliquid venenatum, statim expellit: eam autem, quę laborabat, suis sanam reddit. Quę etiam illius complexa columnam, magnas quidē agens gratias, & deinceps multa Deo promittens, vt quę duplicem morbum effugisset: non solum eum, qui apparebat, & damnum afferebat rei, quę videbatur: sed multo magis eum, qui latebat, eratque voluntarius, & sua sponte susceptus, & animam immortalem punire poterat immortaliter.

Non solum autem morbum, qui modò inciderat, poterat curare sanctus: sed etiam ritum bonorum medicorum, & futurum nosse, & quod erat euenturum, prophetice & videre & dicere certissima poterat coniectura. Magnam quidem certē urbem magnas adorturas esse minas, cum à superis accepisset reuelationem, eam Episcopo significat Gennadio, iubens contentiore vti precatione. Quinetiam Imperatori Leoni prædicit similia, & bis in hebdomadā iubet communes fieri supplicationes. Sic enim eis pollicetur iram Dei futuram mitiorem. Atque ij quidem sancti præceptis contemptui habitis, erant ipsa intellectu experientia, ea quę multitudo peccatorum effecit, vt ad effectum deducerentur. Procedens autem id declarabit oratio. Quoniam autem diuini quoque agni sacrificatore oportebat esse Daniele, qui iam ei prius sacrificauerat & corpus & animam, è superis quidem mouet Imperatorem spiritus: mouet autem Gennadium quoque Imperator, & ad eum scribit, vt acceptis multis ex ecclesia, veniat ad magnum Daniele, & eum consummet ordine sacerdotali. Cum is verò hæc fecisset, qui præuidendi quidē futura magnam habebat potestatem, primùm quidem spiritu præcognoscit futurum ad se aduentum: Deinde cum ille iam venisset ad columnam, dixit se iam pridem desiderasse ad eum ascendere: sed curas prohibuisse ecclesiasticas, nè finem imponeret suo desiderio: nunc autem venire, vt & ipsum videret, eiusque precibus fruere & sermonibus. Rogabat verò, vt scalas quoque adhiberentur. Frustrā, inquit ei prædicendi magna vi prædicit Daniel, hunc laborem vt susciperes, procurauit, qui te ad nos mouit. Hoc simul & stuporem & metum affert sacerdoti: Stuporem quidem, quoniam modo sic eius cognouit aduentum: timorem autem, quod mens eius magno erat Danieli manifesta. Neque enim, nisi coactus fuisset ab Imperatore, ad eum vnquam venire annuisset.

Cum autem & Episcopus, & qui sequebantur Episcopum, multum rogauissent, vt admouerentur scalas, & ad eum ascenderet: prohibebat verò inuictus Daniel: imminēbat autem iam Sol medijs eorum capitibus, calidis eos feriens radijs, & videbat Episcopus multitudinem siti & æstu torreri, iubet inferiis quidem Archidiacono precēs dicere consuetas. Ipse autem cum esset precatus, ordinat magnum Daniele etiam non præsentem, presbyterum, & simul multitudo de eo, qui erat verè dignus, clamabat, Dignus. Cum sic Patriarcha Gennadius Daniele nominasset sacerdotem, & ecce dixisset, & tibi populus iustam de more propterea emisit vocem, & Deus desuper tibi per me manum imposuit: & omnia, vt semel dicam, suscepisti signa sacerdotij.

sacerdotij. Restat ergo, vt scalas admoueantur columnæ, vt sis etiam sacri particeps sacrificij, & Deo vocanti omninò cedas. Tunc cum beatus cognouisset Daniel hæc fieri sine Dei numine, sed ei quoque grata esse & accepta, quę facta sunt, iubet poni scalas, & cælestem margaritam, diuinam, inquam, cōmunionem, & dat & accipit. Deinde cum etiā fecisset alia omnia, quę solent fieri à sacerdotibus, & precatus esset pro multitudinē, eos dimisit lætantes simul & admirantes: partim quidem propter præcipientiam & verè laudabilem timiditatem: partim autem, quod vix quidem, persuadetur tamē ipse quidem accipere sacerdotium, illis verò præbere preces & benedictionem. Hęc Imperatori quoque significantur, & simili eum replent lætitia & admiratione.

Cum non ergo ingentes, qui sunt imperij proprii, sumpisset spiritus, sed didicisset quantum sit virtus imperio præstantior, ipse quoque ad eum ascendit, & perinde ac si regium fastum & supercilium reliquisset inferiis, & se exiisset, se quidem humi prostermit: tangit autem sacros illius pedes, quasi hæc faciendo magis honoraretur, quam quod esset Imperator. Quos cum tetigisset, impletur admiratione, sicut prius Gelasius. erant enim illi pedes valde tumentes, & omninò scatenes vlceribus: eratque simul horribile & miserabile illos videre & tangere. Tunc ergo Imperator donat eum basi geminarum columnarum, quas ipse posuit, duplicem eam columnam nominans. Quam ascendens lætabatur Daniel. Nam & illa erat sublimior altitudine, & hæc etiam extēdebatur ad exercitationem, ætate quidē, ardentibus eum sole feriente: hyeme autem, aere frigidius. Cum verò & vis ventorum, niuisque & grandinis vehementer impeteret, & violentiam ostenderent minimè tolerabilem, certè multa consequebantur miracula: quę quidem mihi, vitanti prolixitatem orationis, non sunt omnia dictu facilia: sed solum, quę sunt præcipua, vt sum pollicitus. Quod autem nec si velim quidem, possum præterire, hoc nunc, quantum potero assequi oratione, conabor narrare.

Iam pridem quidem principium habebat anni ambitus, & mensis instabat, quem Romani vocant Septembrem, in quo magni martyris Mamantis festū pij celebrant. Vespere ergo, quando festum à pijs præparatur, & tota nocte agitur vigilia, finē accipit magni Danielis prophetia: & repente in maxima & regia ciuitate incipit incendium, quod vsque adeò est excitatū, & adeò inualuit, vt ferè vniuersam cōtriuērit ciuitatem. Nam cœpit quidem à muro, qui est propter mare, quē etiam nominant nauale: peruenit autem vsque ad forum Constantini, & pertigit ad portū Iuliani, quasi mediam cinxisset ciuitatem. Quo in loco & comprehensa sunt vniuersa corpora: quęcunque verò fuere comprehensa, faciliè perierunt: & sic passus ignis, in maximam creuit flammam: eratque malum inexpugnabile: quippe cum quicquid ad opem ferendam afferebatur, argueretur nihil proficere. Quapropter multas quidem domos, multa autem templa, virorumque & mulierum proserpsit depascens multitudinem: multum verò, partibus & membris corporis, quę inuaserat ignis, statim mutilabantur: erantque semiustulati, & media parte cæsi: miserabiliores ijs, qui omninò cum suis perierant. Erat ergo periculum, nè, quod vulgò celebratur orbis terræ miraculum, Constantini, inquam, ciuitas, cerneretur pati similia incendio Sodomorum. Vix tandem, vt in tanto malo, eis venit in mentem sancti Danielis prædictio, & credunt fore, vt illius solum precibus malum vincatur. Hinc factum est, vt ad eum magna celeritate currerent, ille quidem pecunia deflens priuationem: hic seruorum, alius domus, alius amicorum: & hic quidem cognatorum, ille verò vxoris & suorum filiorum, alius autem omnium facultatum. Propter quę sanctum tanto dolore affecte, vt totus repletus lachrymis, eos damnaret negligentia, quod ipso eis multum testificante, & prædicente, malum poenitentia vitare non curarint: vt qui in patiendo solim fuerint Niniuitæ, non etiam in poenitendo. Hęc dicens, illis quidem sic suadebat curam gerere orationis & ieiunij. Quinetiam ipse quoque manus in cælum tollens, illinc implorabat auxilium: & post orationem, cum eis dixisset finem calamitatis, eos dimisit. Post septem, inquit, dies cessabunt minæ ignis. Sic ille dixit, & res est consecuta. Septimo enim die non erat amplius ignis. Tunc & alios, & eos qui gerebant magistratus, quinetiam ipsum Imperatorem incessit metus: & secum assumpta Imperatrice, sit supplex beato Danieli, pro eo quidem, quod præterierat, misericordiam: securitatem autem in futurum postulans.

Atque iam quidem post autumnalem conuersionē mutato tempore erat hyems, & hy-

Cap. 26.

Imperator
ad ei' pedes
se abiecit.

Cap. 27.
Festū S. Ma-
mantis.

Eius festi
vigilia.

Constanti-
nopolis ar-
det.

Gen. 19.

Ionæ 3.
Vir sanctus
hortatur

Constanti-
nopolita-
nos ad ora-
tionem &
ieiunium.

Cap. 28.

& hyems maior, quàm vt eam possit explicare oratio, quæ tamen superabatur ab inuictò generosi animo. Cadebant autem imbres plurimi, & vëtorum erat procella vehemens. Venti verò etiam inter se agitabant seditionem, & multi simul spirabant, & ad eò violenti & immanes, vt ferreas ansas columnarum, quæ duas columnas inter se committebant & coniungebant, & Daniele in alto ferebant, violenter auellerent: ille autem in parua sola contineretur columnella, quæ inter eas erat iniecta. Simul ergò & procella irruerat, & conquassabantur columnæ: & iustus supernè, tanquàm ramus arboris, huc & illuc circumferebatur, & flatu circumagebatur. Inferius autem vociferabantur discipuli lachrymantes: & in illum solum conuertebant oculos, & vna eis erat acerba expectatio, patris eorum priuatio. Sed non itidè lababat spes Danielis in Dominum: sed super hanc firmam petram fundatus beatus, nemini quicquam loquens, neque si hoc euenerit pertimescens, (Quid enim ei graue erat mori, cui hinc manere, Davidi congruenter, erat carcer?) perseuerabat mentem sursum erigere, & orare. Clamauit ergò iustus, & Dominus statim exaudiuit eum, & de supèr è caelo, sicut è nau prius, ventos increpat, & repenti tranquillitas fuit, & serenitas. Et ventorum quidem res ita habuit.

Virtus orationis eius.

Psal. 141.

Matt. 8.

Cap. 29.

Ingens Imperatoris periculum.

S. Daniel cum liberat precibus suis.

Cap. 30.

Arrianum liberat ab hæresi.

Liberat Imperatoris ad eum.

Cap. 31.

En quatum ei deferunt etià Reges.

Cùm autem non spiritus solum, sed etiam quosdam ex ijs, qui Artiana laborabant infania, coerceri oporteret à perturbatione: hoc quoque prudentissimè, vt consueuerat, per illum promidetur. Et videte, quàm vario vti consilio & multiplici dispensatione, & alia per alia contexere sæpè scit prouidentia. Nouerat Imperator, quæ iusto Danieli acciderant: & contendit ad videndam columnam, partim quidem pœnas sumpturus de ijs, qui ansas non effecerant firmas & validas: partim verò, vt eas tutò decerere committeret. Sed illos quidem magni Danielis mansuetudo eripit à minis Imperatoris, mortem eis minantis. Descendenti autem de monte Imperatori non paruum accidit periculum. Nam cùm quidam metus equum fortè fortuna perturbasset, quem ipse ascenderat, isque conterritus, pedes crexisset anteriores, supinus quidem statim humi iacebat equus, supinus autem etiam cum eo Imperator: id verò, quod antè stabat super sellam regiam, frontem contriuit Imperatori, & quæ erat in capite, coronam procùl expellit. Quo tempore contingit, eas, quæ erant in ipsa, margaritas, aliam aliò, dispergi. Sed Daniel quoque cùm oratione præuenisset malignum, à mala morte seruat Imperatorem: & sic reuersus fuit sine periculo. Sed hoc in loco est caput narrationis, & quomodo nouit prouidentia admirabili vti consilio & dispensatione.

Equiso Imperatoris, aut, vt eum vulgaris & consuetæ lingua vocat, Comes equorum, omni quidem anteriori tempore laborabat nefaria Arrij infania. Tunc autem & Imperatoris timens periculum, & nè, quod acciderat, ei iram conciliaret, cursu venit ad sanctum. Ille verò non solum eum metu ab Imperatore, sed etiam mala est pollicitus se esse liberaturum opinione, quæ est quouis alio periculo grauior. Hæc audiuit Equiso, & cùm mitibus ac placidis eius suasionibus opinionem Arrij abiurasset, ea sentit, quæ Orthodoxi. Atque sanctus quidem scribit ad Imperatorem, quòd & Iordanes, abnegata deceptione, in rectis incedit dogmatibus: & quòd vel propter hoc ipsum est instissimus: quinetiam huc ad me venit, vt à te veniam consequeretur. Ille autem contra rescribit: Periculi quidem mei causa non alius fuit, quàm ipse mihi, qui sic ausus sim ascendere ante tuos oculos, & non pedes procùl abij à sacra columna. Hoc autem deinceps diligenter cauebo. Iordani verò non modò non irascor, vt etiam valdè læter, quòd meus ex equo casus, ei causa fuerit, vt, qui iacebat, surgeret. Deceret autem tanta erat Imperatoris in sanctum reuerentia, vt non solum ipse honoraret eum ijs, quæ oportebat: sed etiam alijs eum, tanquàm rem celestem, ostenderet.

Itaque cùm paulopòst contigisset, Regem Lazorum venire ad Imperatorem Romanorum, causa faciendi foederis, alijs quidem prætermis, eum verò accipiens & ducens ad sanctum: Hoc est, inquit, mei imperij miraculum. Ille autem vsque ad eò obstupuit, eius videns tolerantiam atque fortitudinem, vt non solum sanctum, sed etiam columnam, in qua erat positus, cum lachrymis adorans, multas voces emitteret barbarus valdè eruditæ mentis, & quæ multa didicerat: Ago tibi gratias, dicens, Rex cælestis, quòd mihi, qui ad terrenum Regem veneram, cælestem huius viri vitam ostenderis, & dignum me censueris, qui essem spectator talium mysteriorum. Ad eò autem vtriusque magnus ille visus est dignus admiratione, vt ambo illum ad definienda fœdera

dera arbitrum constituerent. Porrò autem cùm domum reuertisset Gubazius Rex Lazorum, & subiectis sibi populis narrabat miraculum, & sancti semper meminerat: neque vnquam mittebat Byzantium, quin ad eum quoque scriberet literas: quæ non terminabantur solis salutationibus, sed etiam plurimi faciebant eius meminisse, & rogabant, vt oraret pro suo regno. Ad eò stupebant omnes, iusti tolerantiam, & propinqui & hospites, & priuari & Reges, & Romani & barbari: & accedentes, accedebant tanquàm ad Angelum: & abeuntes, eius inuocabant auxilium: & precibus ab eo aliquid petebant, & impetrabant.

Atque sufficiunt quidem ea, quæ nupèr dicta sunt ad significandam illius fortitudinem: & quòd quæ ab eo suscipiebantur certamina, erant maiora, quàm vt homini conuenirent. Quoniam autem hoc maximè studeo, nihil prætermittere eorum, quæ sunt præcipua, ad iuciam ijs, quæ dicta sunt, maius quiddam, quod attinet ad fortitudinem & tolerantiam, & ad eum admirandum, qui dedit illi vires. Erat hyems, eaque glacialis, & valdè aspera: vehementes verò rursus ventorum procellæ, & grauiores vehementius ingruentes, ei ex pelle confectam cucullam flando expellunt, & in vallem quandam subiectam iaculantur. Cum ventis autem multa quoque nix & frigida eius faciem impetebat. Ille autem (neque enim habebat tectum, ad quod confugeret) tota nocte (ò inuictam animam) omnia suffert vinculis corporis, temporis acerbiter, niuem, ventos, asperam circa auroram concretionem & congelationem. Apparebat dies, & malum non cessabat, sed magis inualefcebat, & hyems intendebatur. Discipuli autem nullo modo poterant è porta prospicere, neque erat vllus, qui ei opem ferret. Totum ergò illum diem & sequentem noctem, quæ fuit multo acerbior, hic vir generosus fortiter & constanter pertulit. Iam tertius quidem erat dies tempestatis: desierat verò effera glacies: & cùm scalas adiuuissent, qui erant feruentiores ex discipulis, & propere ascendissent, vident, ò Domine Deus, horrendum spectaculum, & quod antequàm vidissent quidè, ab eis expectabatur, ipso tamè ad spectum visum est terribilius: sanctum amictum quidè iam nudatum, glacie verò omni ex parte comprehensum, & capite, & facie, & reliquis partibus corporis: neque hoc solum, sed etiam ipso corpore omnino concretum, & in glaciè, si frigus spectes & concretionem, conuersum. eum quis glaciale hominè nominauerit, (Quid enim aliud?) aut mortuum, quòd existimaretur ne posse quidem spirare. Cùm calidis ergò aquis soluissent glaciem, quinetiam corpus adpersissent, & spongijs absterfissent: postquam ille ad se rediisset, & tanquàm à morte suscitatus, spiritum recepisset, vocem quoque accepit, & dixit: Cur mihi vultis exhibere negocium, & suauiter dormientem vexatis? Nam cùm modò Domini inuocarem auxilium, accidit mihi, vt parum dormitarem. Certe enim bene sit vobis, ò filij, qui patris tantam curam geritis. Date autem mihi, inquit, quo me induam: erubescens, vt arbitrator, propter nuditatem, non autem calore indigens. Illi verò alium amictum ad eum attulerunt, & eum induerunt, tunica diuinè lictitæ indutum, vt dicam cum propheta.

Postea autem multum eum rogante & obsecrante Christi amante Imperatore, (hæc enim ad eum vsque peruenerunt) & dicente: Si non tua causa, at nostra & nostræ utilitatis, parce istis nimis præcipitibus & proiectis periculis: & nè tibi ipsi mortem propemodum consciscens, & nos orbos relinquant, & ipse te ante tempus videaris è vita educere: Hæc & his plura dicente Imperatore & rogante, & pedes simul prehensante, vix sustinuit, vt sibi paruum saltè fieret tectum, reueritus lachrymas Imperatoris. Hoc quidè iam à me dictum est, nihilominus tamen nunc quoque dicam. Nullum erat, nec videbatur Imperatori maius miraculum magni Danielis tolerantia & vita. Omnes ergò, qui apud eumungebantur legatione, siue essent reges, siue legati, aliquos quidem per alios, alios verò etià per se deduxit ad sanctum. Illi verò magis stupebant videntes, quàm audientes: & sic redibant benedicentes, & anima effecti meliores. Quòd autem vt futura quoque videret, tanquàm iam præsentia, à superis acceperat, à me quidè iam sæpè superius ostensum est. Est verò huius quoque rei manifestum indicium. Quædam fama in omnes partes manabat, Genferichum regem Vandalorum, bellum gerere aduersus Romanos magno apparatu & maiore audacia: & quòd iam cum magna manu peruenit Alexandriam, eam sibi volens belli facere præmium. Non parum ergò animo angebantur magistratus, & ipse Imperator: qui etiam citò currit ad consuetum medicamentum animi ægritudinis, & sancto famam

Itemque alij omnes.

Cap. 32.

Rursus mirè infestatur à ventis &c.

Mita eius patientia.

Horrendum in corpore viri Dei spectaculum.

Esa. 61. iuxta 70.

Cap. 33.

Vita eius & patientia, maximum miraculum.

De Genfericho Vandalis quid prædixerit.

Cap. 34.

Petit reliquias S. Simeonis.

Obferuatore, quam reuerenter antiquitas habuerit facras reliquias

Cap. 35.

Calumniatorē sancti viri Deus punit.

Nora hæc contra Ieconomachos.

Cap. 36.

Hæc est reuera mutatio dextera excelli.

significat. Ille verò tanquam non præuidens, sed iam videns oculis ea, quæ erant euentura, dixit protinus, non solum Genferichum Alexandriam non esse occupaturum: sed in omnibus etiam alijs, re infecta, domum esse reuerfurum. Omnino nihil opus est adijcere id, quod euenit ijs, qui virum nôrunt. Factum est enim non multò post, sicut diuina Danielis lingua prædixit.

Propter hæc ergò, & multa alia his admirabiliora, volens Imperator magnum remunerari Danielem, quoniam alia ratione non licebat, rogat vt fiat saltem domuncula illius discipulis: Vt habeant, inquit, suo corpori habitationem. Sanctus verò, Si dixisti quidem, inquit, de extruendo ædificio, non potest id mihi esse gratum. Neque enim beato Simeoni hoc vnquam adfuit. Tu autem si velis facere mihi rem gratam, festina huc adducere illius reliquias: & rem mihi gratissimam, acceptam tibi feram. Tunc iubens iubet Imperator: tum vt sacro domus ædificetur Simeoni, ante columnam Danielis ad boream: tum verò, vt domus quoque fierent hospitibus, qui ad montem ascendebant, & magni Danielis discipulis, etsi ei sanctus tunc multum prohiberet. Cum autem qui missi fuerant Antiochiam, sic iubente Imperatore, reliquias attulissent, significat quidem magnus Daniel Episcopo vrbis, vt prædicet & publicè annunciet exportationem tabernaculi, & vt ipse sedeat in vehiculo Imperatoris, sinu tenens reliquias: & sic iter faciat cum psalmis & hymnis: & cum eas deduxerit ad templū militiæ principis Michaelis, illic diuinam celebrent mystagogiam. Quæ cum peragerentur, & magno & splendidissimo comitatu deducerentur, multa per ipsa in transitu facere miracula conspectus est Dominus: quæ quidem sigillatim omnino narrare, non est præsentis temporis. Postquam autem finem acceperunt ea, quæ pertinebant ad reliquias, & ipse sacerdos, & omnes qui simul consequebantur, cum gaudio ad sanctum ascenderunt, maximas suauissima anima in eos verbis effudit gratias, & mellis plurimum reuera scaterere fecit in illorum animis, de amore in pauperes & in fratres, de charitate, & iudicio, & remuneratione, & de alijs huiusmodi apud eos verba faciens.

Non solum autem in ijs, quæ ipse faciebat, ostendebat præstantiam suæ virtutis: sed etiam in ijs, quæ patiebantur ij, qui non erubescabant eum maledictis insequi. Cum quidam certè aliquandò ex ijs, qui ad eum accedebant, (fuerat verò is lapsus in vera religione) sanctum maledictis incesse, & qui aderant & audiebant, eum increparent, ipse cum manū intra indumentum incesse, & piscem assatum eduxisset: Ecce, inquit, hūc & alios multos comedebat, qui vestro iudicio est abstinent. Statim autem iustitiā viri est persecuta. Postquam enim & ipse paulopost re vera de pisce comedit, vxoriq; eum dedit & liberis comedendū, eos inuadit furor, & à dæmone possessi conspecti sunt ab omnibus. Qui ergò aderant, cum causam sensissent, duplicem furorem miserati, eos accipiunt & ducunt ad sanctum. Ille verò cum non solum esset mitis erga peccatores, sed etiam calamitates conuerteret in contrarium: postquam vidit confitentes, precatus, eos liberavit à furore, & à grauiore dæmone, nempe à mala opinionone. Qui etiam postea tantum fructum acceperunt ex eius curatione, vt volentes esse descriptam suam gratiarum actionem, ex argento illius figuram effinxerint, & se ipsos sub eius pedibus posuerint, & nomen scripserint, & gratiarum actionem adscripserint, & militiæ principis templo dedicauerint. In beati autem Danielis labris tanta erat salutaris persuasio, & eius oratio propemodum æquæ, ac vita, poterat delinire animum, & persuadere, vt viam angustam eligerent: vt non solum eos, qui ad hoc ipsum ad eum ascendebant, aut erant alioqui mites & mansueti, flere & eius magno amore capi persuaderet: sed eos ipsos, qui erant etiam impudentes & agrestes, similiter afficeret. Huius autem rei apertum est indicium.

Quidam nomine Edranus, genere Galata, fortis alioqui & manu strenuus, in sanguine & bellis educatus, qui etiam in multis locis se præclarissime gesserat, & suo imperio parentes habebat multos, & eos omnes in bello fortes. Eius fama peruenit vsq; ad aures Imperatoris. Is autem cum illum, & eos qui eius parebant imperio, accessisset, eos quidem alijs afficit honoribus: illi verò tradit curam suorum equorum. solet is vocari Comes, sicut superius diximus. Porro autem ipsum quoque mittit, vt solebat, ad magnū videndum Danielem, & accipiendam eius benedictionem. Cum verò ad eum venisset, & eius vitam didicisset, & sermonibus ea, quæ verè erant vtilia, doctus esset, & diuina quadā mutatus esset mutatione, & ex lupo in ouem esset conuersus, militias quidem & bella & honores Imperatoris multum valere iussit, & qui

toto

oro ante tempore ad sanguinem & cædem erat exercitatus, & quid aliud, quàm miles, idque barbarus, is repente philosophus, & mitis Christi erat discipulus: & rogabat, vt referretur in numerum eius discipulorum. Postquam autem vidit magnum Danielem suis precibus annuere, illius discipulus fit doctor multorum aliorum: & cum omnes, qui erant cum ipso, aduocasset, familiares & notos, & qui alioqui ad eum attinebant, sua det illis, vt eadē, qua ipse, via ingrederetur. Adhortatio verò fuit eiusmodi, quæ posset vel cum lingua certare oratorum, & ferre victoriam. Eius ego memoria mandabo, quæ sunt iucundissima, & scio fore, vt ea quoque vobis placeant.

Ego, inquit, statui deinceps Regi militare cælesti. Mihi enim persuasi nihil profuturum homini, si totum mundum lucrificiat, & damnum suæ animæ patiatur. Quod nam autem ad nos ex bello lucrum redit, nisi omnino gladij, cædes, sanguis & strages? Quanam verò in his non inest calamitas, & præterea detrimentum animæ? In quibus, & qui cecidit, iuste cecidit. Quid enim bellum gerebat cum ijs, qui sunt eiusdem generis? & qui interficit, est omnino parricida & execrandus. Cur enim propter pecuniam aut inanem gloriam tantū facinus ausus est suscipere? Sed leones quidem, & homines, & pardi, & lupi, & si quid est his agrestius, nunquam cōmune inter se bellum gerunt. Nobis autē quibus naturā adest mansuetudo, & oratio quæ comprimit feritatem, quæ est præter naturam: quin etiam mouet misericordiam, & communem naturam reuocat in memoriam: ante omnia verò, quibus, vt neque iniuriā faciamus, neque cōtradicamus omnino, si nobis fiat iniuria, est maximū præceptū: idque cum propè habeamus exemplar, illū ipsum scilicet nostrū Dominum, qui cum traheretur ad cædē, sequebatur: (atqui quanta est differentia inter Dominū & seruū?) quomodo hæc se rectè habent, quādò & si hæc non faciamus, multas habemus remunerationes: si faciamus autem, multa supplicia? Quod si etiam oportet vicissim inuadere eos, qui nos inuadunt, oportet omnino magnam manū & excelsum inuocare ad nos defendendos ac vindicandos: vt sic nos potius facientes ea, quæ ille præcipit, vehementiores plagas imponamus inimicis. Hæc ergò si vultis, sinite: mecum autem manere: & vitam quæ est ex Deo, eligamus. Sin minus, vnusquisque viam suā ineat. Nullam ego maiorem imponam necessitatem, in hoc quoque Christum sequens: qui cum nos multis quoque alijs honorasset, primū honorauit libero arbitrio.

Hæc etsi non videantur esse barbari hominis, si quis tamen reputauerit gratiam diuini spiritus, & quod is dignus esset eā assequi, inueniet omnino eum potuisse hæc dicere, & his excelsiora. Mox autē ostensa est etiā vis suasionis. Duobus enim barbaris, qui diuinam doctrinam ne auditione quidē acceperant, persuasit, vt omnibus dimissis, simul cum eo viuerent: alijs verò cum dedisset pecunias ex ijs, quas habebat, & eos valere iussisset, permisit vt irent quod vellent. Ille autem & qui cum eo erant, renunciationis sacram sequentes regulam, habitum monachorū sancti manibus accipiunt, & Edranus murato nomine piè vocatur Titus. Neque verò ipse Imperator ignorauit id, quod factum fuerat: sed cum rescuisset, id egrè ferebat: & mittit, qui Edrano exprobraret eius recessum. Postquam autem, qui missus fuerat, cognouit illum immutabilem, & fuit hoc etiam sancti literis confirmatum, desperato reditu, statuit nihil amplius addere. Ipsum verò Titum tantus subijt magni zelus & imitatio, vt illius etiam nutrimentum curiosè inquireret, & magnificeret scire quidnam comederet. & quoniam non videbat, alijs fratribus post cantica vespertina se ad quietē conferentibus, ipse clam egrediens è dormitorio, latebat post columnas, & sancti curiosè indagans, præbuit fratribus speciem quandam & opinionem socordiae. Sed cum rotis septem diebus nihil amplius rescuuit, cogitationem suam sancto aperit, & rogat, vt dicat an quid comedit & bibat. Cum is autem se comedere quidem & bibere affirmasset, sed adiecisset: Tanto vt or alimento, quantum sufficit ad vinculum corporis continentiam. Non enim viuimus gratia deliciarum: sed potius nutrimur, vt possimus viuere: ille quidem adoratione suam significans submissionem, abiit: deceterò autem in cibo & somno tanta cautione vsus est & obseruatione, vt cibi quidem tantum sumeret, quantum sufficit ad viuendum.

Aduersus somnum autē qualem ostendit generosus hic vir decertationem? Cum se sumibus ab axillis medium suspendisset in aëre, ad pectus extendit tabulam, & librum imponit tabulæ, vt vtrunque faceret, nempe vt & sic suspensus posset legere, & si a labore aliquandò porteret ad somnum conuertri, tabula caput exciperet, parum consolans vim naturæ. Atque erat ipse quoque Titus Imperatori charus propter virtutem:

LIII 3

Cap. 37. Luc. 9.

Hofes feras belluas crudelitate vincunt.

Matt. 5.

Liberum arbitrium.

Cap. 38.

Vir insignis in bellis nutritus, cum quibusdam alijs sit monachus.

Non viuimus gratia deliciarum, sed nutrimur vt possimus viuere.

Cap. 39.

Titus monachus lucta aduersus somnum.

tutem : & quandò ad sanctum ascendebat Imperator, ad ipsum quoque ibat & redibat, ex eo magnam capiens vtilitatem. Atque ille quidem cum sic vitam instituisset, in pace ibidem obdormijt. Non solum autem ipse sic adspexit ad virtutem, sed vnus quoque ex eius famulis, nomine Anatolius : qui illo viuente, vna cum eo ferebat iugum vitæ ex Christo agenda : & eo abscedente, adhuc magis virtutem exercuit, & multos alios participes fecit vtilitatis. Sic spiritalis patris in triplici prole conseruabatur gloria, & sic fuit genus fertile, quòd ad virtutem attinet, Anatolio. Duodecim discipuli ei chorom implebant, parem illi zelum spirantes ad ea, quæ sunt pulchra & honesta : & ei postea sacra ædes constituitur & monasterium, & vir erat clarus & insignis. Sed hæc quidem hæc tenent.

Anatolij monachi egregij, & discipulij Cap. 40.

† videret deesse, die, aut aliud quippiam.

Zeno obtinet imperium

Psal. 14.

Ei euentura prædicit S. Daniel.

Cap. 41.

Basiliscus arripit imperium, de Christo male sentiens.

Nobis autem reuertendum est, vnde digressi sumus. Quænam sunt ea, quæ postea facta sunt ab admirabili Daniele? & quibusnam miraculis vitæ conuenienter effectus est gloriosus? Imperator quidem Leo suam filiam Ariadnam iam nubilem coniungit matrimonio Zenoni Isaurico : & nuptiali eum honore consulatûs afficit. Deinde etiam eum mittit aduersus barbaros, qui populabantur Thraciam. Ille autem simul cum ijs, qui eius imperio parebant, principibus ad velox auxilium, nempe beatum ascendit Danielem. Ille verò propheticè effatur & prædicit illæsum reuersurum Zenonem : & aliquos quidem esse ei postea structuros insidias : eum autem insidijs fore superiorem. Sufficiebant hæc quidem, & nihil ampliùs dicere oportebat, sed ex ijs, quæ præcesserunt, quòd hæc quoque ita, vt dixit, facta sunt, certò scire. Dicuntur tamen hæc quoque sigillatim. apud pias enim aures habetur oratio, & quæ omnia scire sicutiunt, iam quidem ex hominibus Leo excesserat Imperator : & filius ex Zenone susceptus, paruus, inquam, Leo, qui etiam ab auo fuerat renunciatus Imperator, quoniam propter nimis reuerentiam non erat omninò apud ad tantum administrandum imperium, Zeno pater pueri, à senatu ad sceptrum est perductus. Huic ergò Zenoni, eius quidem in imperio collega filius statim decessit : imperium autem ad solum patrem redit. Omnibus verò rebus Romanis quietis ac tranquillis, grauis in eum exarsit inuidia à cognatis ; & vt dicam cum Propheta, iniquo odio oderant ipsum. Insidiatores autem erant Armatus & Basiliscus. Cum ergò sæpè Zeno sensisset insidias, omne quidem aliud despicit auxilium : ascendit autem ad sanctum, & ei renunciat vniuersum. Ille verò quid non ei prædixit eorum, quæ erant euentura? Quid verò non factum est eorum, quæ prædicta fuerant? Prædixit quidem fore, vt ex imperio expelleretur, & in exilio aleretur, & præ cibi inopia herba vesceretur : & ab ijs, qui ipsum oderant, postea reuocaretur, & ad imperium reuenteretur, & in eo vitæ finem acciperet. Ille autem cum primùm quidem prædicti, ab Imperatrice Verinacitati, ei struebant insidias, lubens cessit imperio, sciens fieri non posse aliter, ei ad fugam opem ferente nocte & multo imbire : & cum Ponti fictum clam transmississet, cum vxore venit in Isauriam.

Sed cum ad hunc locum peruenit oratio, nescio quò me vertam, cum me multa simul vocent & vicissim trahant, quæ sunt & vtilitate paria, & ordine æqualia. Multa enim à magno Daniele simul præclare gerebantur, & simul effecta reddebantur ea, quæ prædixerat : & ipse in acie stabat pro veritate. Vtrum ergò sunt illa, an hæc, narranda? Existimo prædictionum vos quidè iam cepisse satietatem, neque plures cupere : eius autè zelum pro pietate, requirere. Sceptra quidem, vt dictum est, arripit Basiliscus : horribiliter verò statim sibilat aduersus Dei Ecclesiam, & de carnis à Christo susceptæ dispensatione nugatur quædam blasphemata & adulterina. Acacium autem, qui tunc sedem tenebat pontificalem, qui rectam quidè defendebat rationem : illius autem dogmatum tempestati, spiritûs seruore, & dicendi libertate vehementer resistebat, vult iniqua morte mulctare. Hoc cum multos quidem congregasset ex ijs, qui vitam agunt solitariam, & ex ijs, qui promiscuè viuunt, & communiter, & grex concurrisset vniuersus, seruauit pastorem, qui, nè periret, veniebat in periculum. Decretum fuerat magnum quoque Danielem vocare in auxilium, & viro miti Sacerdos Imperatoris rabiem significat. Cum autem, qui erat sapiens ad malefaciendum, hoc cognouisset Imperator, ipse quoque Danieli significat, hunc ipsum potius Sacerdotem fuisse causam huius tumultûs. Nam & facit ciuitatem aduersus me insurgere, & milites corrumpit ac peruertit, & in me maledicta congerit, & probra inurit : & aduersus me facit innumerabilia. Quocirca oportet te, aiebat, precibus tuis Imperatori potius opem ferre contra Episcopum.

Sed

Sed hic mihi consideret aliquis, admirabilis Danielis & in discernendo summam sapientiam, & in dimicando pro Christo fortitudinem & generositatem. Quorum illud quidè ostendit in depræhendendo maleficio : hoc verò, quòd non solum probro affecterit eum, qui susceptam à vero Deo humanitatem probro afficiebat : sed etiam maximas minas in eum intenderit, & propheticè ei effatus sit : Disrumpens, inquit, disrumpet Deus regnum tuum : & alia adiecerit, quæ cor eius vique adeò poterant mordere & tangere, vt nec ille quidem, qui minister erat futurus verborum, ausus fuerit hæc ore renunciare Imperatori : sed à magno petierit, vt literis, ijsque ob signatis, hæc significarentur Imperatori. Et sic ille quidem recessit. Pontifex autè cum omnes ferè eximios congregasset Episcopos, mittit ad magnum Danielem, eum adhorrens, vt suum pro Christo daret auxilium : dicens illius esse solius linguæ & virtutis aduersus adeò absurdam depugnare blasphemiam, & suscipere bellum pro Ecclesia. Atque isti quidem profecti, hæc significarunt. Quoniam verò sancto erat valde difficile è ad id flectere? Rursus mittit Episcopos, iubens eos ei apparere mœstos, vtique miserabilibus & verbis & gestibus : & profundere lachrymas, validissimū medicamentum ad persuasionem, & omni ratione conari eum flectere. Imitare, dicentes, primum magistrum & præceptorem. In ijs enim, quæ sunt faciendâ pro Christo, pulchrum est Christum imitari. Declinauit ille quoque è cælis & descendit, procurans salutem hominum. Quid ergò absurdi fuerit, si tu quoque aliquantispèr è columna descenderis, & quæ venit in periculū, nè pereat, seruâs Ecclesiam, pro qua ipse eam amans proprio non pepercit sanguini? Existima tibi ipsam ad stare Ecclesiam, & vocè emittere, & extendere manus ad auxilium.

Cap. 42.

Ei quoque quæ prædixerit S. Daniel.

Agrè descēdit de sua columna S. Daniel.

Cap. 43.

Cum his & alijs pluribus Episcopos priùs instruxisset Patriarcha, & omninò exercebat, vt aptissimè ad mouendam misericordiam, & maximè miserabiliter ad proponendam accederent petitionem : illis autem imperata facientibus, & infernè supplicium ritu cum lachrymis clamantibus, primùm quidem ea quæ fiebant, agrè ferebat sanctus, & angebatur animo. Deinde cum videret magis perseuerantes, & vehementius precantes, & cum miserabili clamore calidas lachrymas emittentes, nesciebat quid ageret illa misericors anima, ad vtraque distracta cogitationes. Quando enim ad Sacerdotes, & ad Sacerdotum intuebatur lachrymas, mouebatur : quando autem ad columnam, & eos qui sunt in ea labores, & optabilissimam quietem, erat inflexibilis. Sic ergò inter se cõtendentibus cogitationibus, & in æquilibrio quodammodò positus, quarit momentum superni iudicij : & eo stante ad orationem, vox statim è caelo existit, quæ iubet ei, vt & descendat, & rursus reuertatur ad columnam. Sic eum cum gaudio excipientes Episcopi, deduxerunt ad Pontificem : qui, dici non potest, quanta rursus fuerit plenus lætitia, & quanto cum honore exceperit. Atque statim quidem Christi miles vertit aduersarium, etsi ei in conspectum non venerit : verbis autem solum, tanquam eminus emissis iaculis, vsus sit, sicut etiam per eam, quam priùs miserat, epistolam, nouum appellans Diocletianum : & cum per vtraque eum terruisset, nempe & præsentis seculi, & futuri supplicia, tanquam improbum mancipium, persuasit vt fugeret. Minarum enim timore affectus cum respondisset, Ecce tibi concedo ciuitatem, & omnes qui sunt in ea, ipse prætextu exercitationis proceffit extra terminos ciuitatis.

S. Daniel diuinitus iubetur à columna descendere, & pugnare aduersus hereticum Imperatorem.

Cap. 44.

Sed ne sic quidè eum dimisit vir forrissimus : sed fugientem, tanquam qui clypeum abiectisset, persequebatur militem, & contendebat eum apprehendere, vt argueret, & cum eo singulari certaret certamine. Init ergò viam, quæ illuc ferebat. Vide autem mihi zelum athletæ. Nam cum ei pedes laborassent exercitatione, & non possent ingredi, comodato accipit alios pedes, & ducebatur portatus ab alijs. Fuit ne verò eius iter inane & absque miraculis? Nequaquam. & lubentissimè quidem omnium memissimè : sed cum tria prohibeant, nempe & prolixitas narrationis, dicendi facultatis imbecillitas, & nè, si velim omnia dicere, cum vos exatiauero, sitis socordiores in ijs, quæ sunt præcipua, multis prætermisissis, paucorum meminero. Quidam leprosus ad eum in via accedens, emisit vocem, quam olim etiam ad Christum, nisi quòd ille qui eum filium, hic autem seruum Dei vocabat, & rogabat, vt ab eo assequeretur curationem. Ille verò, Quid tibi vis, inquit, quòd eo relicto qui hæc potest curare, accessisti ad hominem, qui est similibus obnoxius affectionibus, ea postulans, quæ eius vires superant? Verumenimuerò si quidem credis, non illum solum, sed etiâ eius ministros

Mat. 8.

Eriā sancti curat morbos virtute Christi.

posse hæc curare, erit tibi per nos quoque, vt credidisti, sanatio. Cum autem ille hæc confitebatur, & adhuc magis rogabat vt sanaretur, misericordia simul & admiratio magnū subijt Danielelem: misericordia quidem, propter morbum: admiratio autem, propter feruorem fidei. & conuersus, significat ijs, qui sequebantur, vt & manus tollant in cælum, & Deum placent lachrymis. Deinde cum illius iussu is mari corpus lauisset, & fuisset mundatus, (non procul enim aberat) ostensus est totus sanus ijs, qui aderant. Qui cum adspexissent id, quod factum fuerat, & nudum accepissent eum, qui fuerat curatus, quid non faciebant? quid non dicebant? quo non animi motu afficiebantur? Admirabantur, clamabant, glorificabant, obstupescabant: mouebat quidem fides eis linguam ad gratiarū actionem: verba autem sustinebat admiratio, & efficiebat, vt præ stupore obmutescerent. Quinetiā dicentes, nesciebant quidnam dicturi essent, huius ne fidem, an illius gratiam, an Dei potentiam. Oculi autē omnium in illum solum erant coniecti: voxque vna erat & narratio, leprosus & illius mundatio. Vt ergo essent plures testes huius rei admirabilis, veniunt ad maximum Dei templum, & virum illum in suggesto statuūt, facientes sicut Zacchæus. Nam illi quæ persuasit fides, vt ascenderet sycomorum: & his rursus, vt in alto staueret eum, qui curatus fuerat, persuasit similis feruor spiritus. Quis, quæ tunc propter magnum Danielelem fiebant, narrauerit?

Cap. 45.

Constituit ad eum vniuersa ferè ciuitas, ægrotantes quidem, desiderio sanationis, propè habentes exemplar, leprosum qui fuerat curatus: sani autem, vt viderent eos qui curabantur, & spectaculo miraculorum minimè priuarentur. Quæ verò eorum, qui accedebant, fidem sequebantur miracula, sunt maiora, quàm vt verbis exprimi possint, & auribus percipi. Cum autem sic splendide comitatus magnus ille Daniel ad locum, in quo erat Imperator, fuit prope palatia Septimi, vir quidam Gotthus genere, desuper prospiciens per fenestram, cum sanctum vidisset sic deduci & portari, eius irridet mollitiem, & ironice eloquitur: Ecce, inquit, nouus consul. Hæc dixit, & statim accepit fructum suarum nugarum. illinc enim deturbatus, humi iacebat mortuus. Vident quod factum fuerat satellites: & dolore simul & ira repleti, & alioqui timore correpti, nè vel alius ex suis, vel ipse Imperator simile quid aduersus magnum illum locutus, in eadem incideret, non sinebant sanctum ingredi regiam. Cum verò ijs, qui cum eo erant, conantibus ingredi, alioqui magna erat perturbatio, tunc cum Euangelicè pedum suorum excutere puluerem, eos qui cum ipso erant, hortatus esset sanctus, & ipse hoc fecisset, reuerfus est: sed neque tunc vacuus.

Matt. 10.

Multi enim milites, qui cum eum parum solum vidissent, mores & habitum stupuissent Euangelicum, eum statim sunt consecuti. Et sic quidem vadit Byzantium homo Dei.

Cap. 46.

Imperator autem viri reueritus virtutem, & veritus nè quid ei graue accideret propter illius contemptionem, mittit ad eum quamprimum, & rogat vt reuertatur. Ille verò non modò flexus, sed etiam magis iritatus, cum dixisset, quòd qui cælestem Regem conatur exacerbare, ipse multò magis malorum thesaurum sibi recòdit: & deinde adiecisset etiam fore, vt hic breui excidat ab imperio, & eas, quæ illic sunt, minas non effugiat: Hæc cum dixisset, & si quis in tunica remanserat puluis, eum excussisset, processit fidenti animo. Cum hæc annunciarentur Imperatori, simul etiam sua sponte cecidit turris palatij, perinde ac si per res inanimas arrogantem & insolentem hominem Deus vellet erudire. Quænam autem ab accedente sancto facta sunt miracula, (quomodò enim ex vrbe cum eis est egressus, ita etiam ingredientem ipsa rursus sequebantur, quodammodò ipsa, vt ita dicam, Dei virtute famulum deducente) cum ex his pauca, eaque propter fatietatem, veluti cursim adduxero, transibo ad ea, quæ supersunt.

Cap. 47.

Duo quidem ab ipso adolescentes primùm sanantur, qui vexabatur à demonibus. Deinde mulier quædam alia fide Chananæa, quæ habebat filiam, & veluti æstuantis animi testes lachrymas profundebat ex oculis, & per eas quærebat curationem, sanam quidem accipit filiam: lætitiâ autem referens pro moerore, domum redijt.

Matt. 15.

Deinde cum sanctus per mediam procederet ciuitatem, patricius quidam ex senatu, qui ipse quoque Zacchæum est imitatus, cum eum feruenti fide domo sua accepisset, Zacchæo quoque similem consecutus fuit benedictionem. Postquam autem fuit in ipso maximo Dei templo, & simul versatus fuit cum Patriarcha, qui ipsum cum magna simul lætitiâ accepit & honore, hic quoque alijs quidem noua, sibi verò solita

Luc. 19.

facit miracula. Serpens, qui alicundè proreperat, & se magni Danielis pedibus per spiras inuoluerat, erat terribile spectaculum: & cum ad eum defendendum, qui aderant, accurrissent, illos quidem insimulat timiditatis: ipse autem serpenti audacter ac fidenter minatus, cum ei tanquam ministro magna imperasset autoritate, Vade, inquit, & tuas latebras repete, & specus subterraneos. Ille verò perinde vt qui non posset contradicere, statim repit ad parietem, & in conspectu omnium disrupitur.

Hæc cum de magno Daniele didicisset mulier Rais, fide quidem feruentissima & maximè pia, gloria aut è valde insignis, prompto & alacri animo ad eum accurrens, & similiter atque illa meretrix, illius pedes rigans lachrymis, precibus ab eo contendit vt sibi nasceretur filius. Cum autem humi deiecta, vidisset eius pedis soleam, exercitatione à tendinè discissam, stupet tolerantiâ, & emittit voces Chananææ similes. dās enim funiculum, rogat vt cum circa illius pedem inuoluerit, ei rursus reddat. hæc est, inquiens, summa meæ petitionis. Ille verò primùm quidem non sustinebat. Deinde motus etiam illius lachrymis, & præterea Episcopi & cæterorum verbis flexus, non solum cum funem circūuoluisset, ei reddidit: sed etiam significauit fore, vt ipsa præter filium, & prædixit etiam nomen filij, Zenonem, dicens, o mulier, vocabis filium. Et sic quidem sanctus: ego autem nihil dicam amplius. Clarum est enim ita euenisse, nihil enim excidebat ex ijs, quæ ab illo prædicebantur. Propterea sanctum quoque rimens Imperator, & ei omninò repugnare declinans, eum aggreditur arte & blanditijs: & cum ipse sæpè eum, & per multos, vt ad ipsum veniret precatus, non persuadebat, ipse ad eum venit, & ritu supplicis adorat, & illius pedes præhensat, rogans vt sibi detur veniâ. Ille autem (Quis enim ad ea videnda erat ipso perspicacior) illum quidem multis tunc probris insequitur. Deinde etiam aperit id, quod multos latebat: Humilitas illa, dicens, & contritio est artificiosa simulatio, densa pelle tegens importunitatem eius & immanitatem: sed citò videbitis, qui omnia perspicit Dei oculus, & validam manum, quæ etiam potentens deijcit. Atque cum sic quidem sanctus tam multa fecisset miracula, Deique vertisset & prosligasset hostem, & res Ecclesiæ benè constituisset, quin etiam futura prædixisset, reuertitur ad columnam, & certamina ac labores magno & forti animo suscipit.

Non multum interfluxit temporis, & Basiliscus quidem, vt à magno prædictum fuerat Daniele, à regia expellitur, & Zeno rursus sceptrâ tenet: & finè acceperunt eius prædictiones: & ad magnum Danielelem venit Zeno cum vxore, videns quidem conuenientes exitus prædictionum: euentu autem dignas redditurus gratias. Iam verò finem quærente oratione, & cum magni Danielis vita volente simul requiescere, in illius miraculis adhuc parumpè iucundè immoramur. Vir quidam artificio aurifex, habebat puerum, qui septimum quidem iam annum attingebat, nondùm autem poterat ingredi: sed serpentium ritu ventre vtens, se mouendo reptabat. Sumpserunt eum parentes, & posuerunt ante columnam: ipsi autem infra miserabiliter & flebiliter ciulantes, ipsos quoque qui videbant, prouocabant ad lachrymas. Sanctus verò ex alto despicens, cum partim quidem increpando, partim autem admonendo eorum luctum sedasset, iubet vt perseuerent in sacra æde Simeonis, & venerandis vtantur reliquijs, & ea tanquam aliquod soluens medicamentum, morbo vincis imponant pedibus. Dixit, & facta sunt: & septimo die cum de more precatio fieret à beato, (o admirabiliū operum opifex Domine) vident statim puerum salientem, & gradus ascendentem, & columnam amplectentem.

Quidam alius iter faciēs ab Oriente, incidit in latrones: qui cum ei plagas, vt cum sacra dicam scriptura, imposuissent, quæ secum habebat, auferunt: quinetiam cum eius genuum neruos excussissent, relinquunt semimortuum. Eum quidam viatores cum vidissent sic iacentem, & benignè sustulissent, ferunt in propinquam ciuitatem Ancyrâ, & id ciuitatis Episcopo significant: à quo multorum medicorum traditus manibus, cum ad eum curandum ab eis adhibitum esset omne studium, sanatur quidem vulnera, sed nequaquam restituitur ad hoc, vt posset ingredi. Nondùm enim is rogera sacram anchorâ apprehenderat Danielelem. Cum multis ergò lachrymis persuasisset Episcopo, vt ipsum ad magnum mitteret Danielelem, (hac enim de causa iurabat se iter esse ingressum) tanquam onus inanimum impositum iuentis, ducitur ad sanctum: Deinde columnæ impositus, quid non ad mouendam dicebat misericordiam? quas non vel maximas affercebat lamentationes? Clamabat, lachrymabatur, man-

En vt illum veretur etiā impius Imperator. Reuertitur ad suam columnam. Cap. 49. Basilisco pulso, Zeno redit ad imperium. Obsena quo pacto sanetur puer claudus. Cap. 50. Luc. 105.

Vide sancto rum magnâ autoritatē

Cap. 48.

Luc. 7.

Matt. 15.

Prædicat fecit iniquitatem.

En vt illum veretur etiā impius Imperator.

Reuertitur ad suam columnam.

Cap. 49. Basilisco pulso, Zeno redit ad imperium.

Obsena quo pacto sanetur puer claudus.

Cap. 50.

Luc. 105.

manibus petebat, oculis reuocabat in memoriã iter propter eum susceptum, ostendebat mala, quæ acceperat à latronibus. Sed hinc mihi considera, quàm esset hic magnus à fastu alienus, & quantum oderat gloriam: & quem admodum in fugiendo honore tantum posuerit studij, quantum alij ad gloriam consequendam feruntur cupiditate. Vt enim alij adscriberent curationem, eos transmittabat ad Simeonis oratorium: etiamsi maior ad ipsum ex eo rediret gloria. Sed reuertendum est, unde digressi sumus. Postquam enim ille portatus fuit ad templum Simeonis, ad quod iustus fuerat, & quod ex reliquijs sumitur, oleo quotidie ungebatur, iam quidem erat sextus dies circa auroram, cum staret magnus Daniel ad cantica matutina, idem huic quoque accidit, quod priori: nam & repente consisit supra pedes, & cursim gradus ascendit, & columnam amplexus, Deo & eius ministro agebat gratias. Sed cur non dico id, quod est maius? Quidam Hippasius, & auctoritate & fide Centurio, sicut erat is, qui celebratur in Euangelijs: Hic ergo si quando vidisset aliquem ex familiaribus, aut cognatis, aut filijs, aut seruis morbo implicatum, à sancto scriptis verbum solum requirebat, & ægrotanti imponens epistolam, statim morbum tanquam aliquem fugitium fugabat. Cum vnus adhuc meminerò, accedam, ad magni Danielis migrationem.

Cap. 51. Mulier quædam habens filium, duodecim annos natum, ab ortu mutum: ea, inquam, cum latenter accessisset, & in sancti mandra charissimum posuisset, cum bona spe recedit. Vident itaque monachi puerum, & cum eum sumpserint, ducunt ad sanctum. Ille verò cum eum solum vidisset, iussit vt cum eis versaretur, futurus ipse Dei minister. Postquam autem significarunt beato puerum esse mutum, iubet illius linguam vngi oleo sanctorum. Quis præterierit ea, quæ sunt postea consecuta? Suspiciantur matrem propter paupertatem mentiendo dixisse filium esse mutum, vt ex eo aleretur filius: & accedentes, alij quidem ei in cutiebant terrorem, vt sic conturbatus loqueretur: alij autem telis pungebant dormientem, aut lignis acutis, & repente è somnis excitabant, vt clamasse, & aliquid interim dixisse depræhenderetur. Is verò cum vellet ipse quidem multa dicere præ dolore: valido autem morbi vinculo linguam haberet præpeditam, erat mutus, ore cordis multa loquens ad Deum. Venit dierum primus & præcipuus: & cum Diaconus Christi Euangelium esset de more lecturus, cum primum nomen Euangelistæ effatus est populis, omnes puer præueniens, dixit pura & maxima voce, Gloria tibi Domine: & sic deinceps per totum sacrum ministerium perseueravit simul cum populo canere & respondere. Atque multa quidem alia à magno Daniele gesta sunt, quæ neque verbis explicari possunt, neque propter fatietatem capi auribus.

Cap. 52. Verumenimuerò sufficient hæc ad ostendendum, quanta ille fiducia esset diues apud Deum, & quanta ei cum illo intercederet coniunctio. Hoc autem solum dicam, & ea quæ dicta sunt, veluti ob signabo, quod cum multis & maximis miraculis, tanta erat ei lenitas & moderatio: & non solum moderatio, sed vt cum diuino Dauid dicam, contritio & summa humilitas, vt non magis eum quis admiretur propter operationem miraculorum, quam quod cum talia operaretur, nihil existimaret se plus habere alijs. Quinetiam cum virtute tantum præstaret, in iudicio de alijs ferendo erat admodum cautus & parcus. Quam verò esset in omni re à fastu & superbia alienus, quis dixerit? Eorum autem, quæ supra nos sunt, ad eò timebat & cauebat docere aliquid, vt cum quidam, qui de Theologia lubenter sciscitabantur, quædam etiam absurda proponerent, quæ audebant facere sacerdotes, & ei exhiberent molestiam: Si à vobis quidem, inquit, de Deo disceptant, vobis sufficit chorus Apostolorum, & quæ de Deo differunt patrum voces: neque opus est curiosè vterius inquirere. Quod si de rebus humanis & Sacerdotibus vobis est controuersia, sunt hæc omnia Dei iudicio relinquenda, & ijs, qui ab illo talem acceperunt administrationem, nobis verò satis esse debet, si ab alijs pascamur, & ea consideremus & inquiramus, quæ ad nos pertinent: non autem has superuacaneas & noxias persequamur quæstiones. Et hæc quidem sic habent.

Cap. 53. Oratio autem, cum iam veniat sanctus ad finem, desitura est ipsa quoque in silentium. Verumenimuerò cum hinc quoque pauca quædam ante finem dixerimus, sic sistemus orationem. Cognouit quidem vir ille propheticus cum reliquis omnibus, suam quoque ad Dominum migrationem: idque apertè suis prædixit discipulis. Cum autem præstitutus dies iam appropinquaret, benedictionem eis relinquit in scriptis. sicut

Egregia sancti viri humilitas & modestia.

Debilis ab infirmitate curatur.

Matt. 8. Mira vis epistolæ à B. viro scriptæ.

Puer mutus loquitur.

Psal. 50.

S. Daniel ab omni superbia & fastu alienissimus.

S. Daniel prædicat obitum suum.

sicut quidam alij facultates: ei que deseruij scriba, & tale fuit eius testamentum: Ego, inquit, o filij & fratres, (ambo enim vos estis, tum quod vos genui spiritaliter: tum verò, quod Deus est. communis pater omnium) Ad hunc communem patrem iam vado: sed non orbos relinquam mihi dilectos, deslentes patris solitudinem: sed illi patri vestri relinquo curam, qui cum vobis omnibus me creauit. Ipse ergo, qui omnia fabricatus est ratione & sapientia, & deinde calos quoque inclinavit, & descendit in terram, & mortuus est, & resurrexit pro nobis, ipse erit vobiscum. Vt sapiens quidem, vos seruans à maligno: vt Dominus autem, ad suam conseruans voluntatem: vt pater verò, si fortè aberretis, benignè reuocans, & spiritaliter vlnas vobis extendens. Vt autem qui se pro nobis ad mortem tradiderit, vos etiam inter vos inuicem cõiunget concordia, & efficiet, vt sitis vnum patri. Secemini humilitatem, seruite obedientiæ, amate hospitalitatem, ieiunium, vigiliam, paupertatem, & quod est primum & maximum præceptum, charitatem. Quæ ad pietatem pertinent, rectè tenete. Hæreticorum zizania cauere: à matre vestra Ecclesia minimè separemini. Si hæc omnia feceritis, eritis virtute perfecti.

Hæc pijs labris dictauit, & iussit legi ab omnibus monachis, stantibus ad scalarum gradus, & deslentibus illius separationem. Dicitur autem hoc visum esse circa eum: nempe tribus diebus ante mortem, iam media nocte concurrisse & ad eum conuenisse sanctos, qui fuerunt à seculo, Prophetas, Apostolos, martyres, & omnes denique sanctos, qui & magnum benignè salutarunt, & iusserunt eum diuinum celebrare mysterium. Quod quidem celebravit, & intemerata ipsa sumpsit sacramenta, & ijs quibus par erat impertijt. Atque iam quidem magnus extremum agebat spiritum, & ipse Antistes Episcoporum (is erat Euphemius) iam enim mortuus erat Acacius, cum alijs veniebat ad emigrationem. Aderat autem Rais quoque fidelissima: & vir quidam, qui possidebatur à demone, pergebat ad columnam: qui & sanctorum ad sanctum aduentum clamando apertè significabat, & eos suis appellabat nominibus: & ipsorum, vt qui conuenissent, meminerat Angelorum. Deinde etiam adieciabat, fore vt tertia hora huius diei ipse Daniel excedat ad Dominum, & à diurna habitatione immundus expellatur spiritus. Quæ vtraque suo tempore euenerunt. Quæ Felicissimè prius dicta est autem Rais, magnificè parabat ea, quæ pertinebant ad sepulturam: & cum multos adduxisset artifices, & iussisset fieri tumulum in inferiori parte basis columnæ, & vsque ad fastigium, statuit ex vtraque parte tumuli homines, qui faces ferrent, & lampades tenerent manibus, & ea canerent, quæ cani solent in decessu. Cumque illa corpus infra detulisset, in plumbeo id ponit loculo: in hoc quoque seruans magni Danielis testamentum. Ille enim mandauit discipulis, seu Imperatores, seu reges, aut vli alij, se inuicem superare cõtendant in loculi sumptu & magnificentia, nolite suscipere: sed illic & sic corpus deponi finite, vbi & quomodo voluerit Rais fidelissima. Hæc ergo peracta sunt, & expulsus est immundus dæmon, cum multum hominem discepisset.

Porò autem quædam quoque alia effecta sunt miracula. Tres enim per stellas Cruces, cum dies esset, & Sol luceret clarissimus, cum summa pulchritudine & splendore dicuntur apparuisse, & stetit super preciosum illum loculum. Quinetiam vobis esse columbæ candidissima, quæ cum eo semper est, gratiam spiritus significantes. Sic ergo sacrum illud corpus Danielis, depositum fuit manibus primi pontificis. Rursus illi quoque fuerunt impositæ reliquæ trium puerorum, qui erant Babylone, cum sic iussisset sanctus, nè tam illius reliquias, quam eos, qui erant ei impositi, adorarent accedentes. Sic sanctus ab humana gloria studuit ostendi alienus etiam post decessum. Talis fuit vita magni Danielis ab ortu vsque ad decessum: Talia eius sunt benefacta. Qui cum obiisset omnem exercitationem, & omne genus certaminis, & tam multis clarus fuisset operibus, effectus plenus dierum, tam humanorum, quam spiritus, in senectute bona excedit è vita, cum ad octogimum annum peruenisset & menses tres.

Aliant autem eum quoque capillis capitis processu temporis ad eò euasisse comatum, vt quadruplici quidem comâ discriminarentur: longitudo autè eorum, ad quatuor cubitos produceretur. Barba quoque erat ei densa, quæ ipsa quoque bifariam discriminabatur. Atque ille quidem cum sic vixisset, requieuit: nobis autè pulchrum exemplar suam reliquit vitam, non solum vt laudemus, aut etiam vt admiremur: sed vt pro viribus quoque imitemur. Laus enim ad eum fertur solum: Imitatio autem

Testamentum eius.

Psal. 17.

Matt. 22. Præglara institutio.

Cap. 54.

Sancti inuenerunt decessum.

Felicissimè exit è corpore.

Monasticè admodum sepelitur.

Cap. 55. Tres Cruces apparent.

Magna ætas eius in tanta vite duritia.

Cap. 56.

autem facit, vt simus etiam participes bonorum, quæ ei debentur: gratia & clemencia Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia cum patre eius, qui caret principio, & sanctissimo & bono & viuifico eius spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE SS. Epimacho & Alexandro, necnon Ammonario virgine & sociabus, quærat Lector supra 8. Decembris in historia sanctorum martyrum Alexandrinorum.

VITA ET CERTAMINA SANCTI PATRIS NOSTRI SPIRIDONIS ARCHIEPISCOPI TRIMMY.

thuntis, authore Simeone Metaphraste. Habetur in Tomis Aloysij. Nos capita margini adiecimus.

Decembr. 12. vt in Metaphraste habetur. Latini autem habent eum 14. Decembris. Cap. 1.

Ad utilitatem animæ res est maxima, vita generosorum & priorum virorum, & quæ potest parare magnas opes virtutis. Non solum enim refecat id, quod est deterius: sed etiam magnam efficit mutationem ad id, quod est melius. Siue enim fuerit aliquis vitijis præoccupatus, talibus fruens narrationibus, facilius ab eis se continet. Siue sit aliquis virtutis studiosus, audita historia, exurgit alacrior: & amore eius, quod est simile, incitatur ad imitationem. Imitatio autem & emulatio magnorum & admirabilium virorum quantum possit, & alij quidem ostenderunt, eorum qui præcesserunt præclarum virtutis studium imitati:

Gen. 25. Psal. 137. Gen. 18. Psal. 36. Matt. 5. for. Christi

maximè verò omnium, vita admirabilis Spiridonis: qui Iacob simul & diuinum Dauid summè est æmulatus: & sicut illi, amplexus est lenitatem ac mansuetudinem, & à simulatione alienam simplicitatem: similiter verò ad Abrahami adspexit hospitalitatem, & suas facultates effecit communes indigentibus. Hincque factum est, vt non terræ, propter mansuetudinem, vt habet promissio, sed ipsorum cælorum assequeretur hereditatem: & propter diuitias, quas despexit, Christum planè diuinis comparauit diuitias: miraculorum autem dilatatus sit fluuijs, qui semper quidem hauriuntur, nunquam verò desinunt.

Cap. 2. Patria S. Spiridonis.

Eum tulit quidem insula Cyprus: erat autem non garrulus aliquis, neque vrbanus & elegans moribus: neque qui multitudine & foro delectabatur: sed simplex & quietus, & à negocijs curisq; remotionem colens, si vllus alius. Quocirca ad Patriarchæ Iacob vitam se omninò effingens, sicut diximus, fuit ipse quoque pastor ouium: non tamen omninò pastor, aut nimia simplicitate, aut feris & agrestibus moribus: sed commodis & valdè facilibus, & qui à vulgi quidem se abducebat congressione: pauperibus autem & hospitibus tam facilis ad eum patebat aditus, & se eis tam præbebat affabilem, vt esset omnibus hominibus in sermone iucundior, & ad facultates suas comunicandas longè liberalissimus. Præterijssè certè aliquem ex ijs, qui accedebant, qui non fuisset ab eo hospitio acceptus, erat ei longè molestissimum, perindè ac si re aliqua maxima & quæstuosissima esset fraudatus. Erat enim alioqui ei liber animus, & alienus ab omni illiberali assentatione & humilitate: ad eorū autem, qui iter ingrediebantur, labores recreandos, & ad pedes qui erant fatigati, abluendos, & ad mensam apponendam, & alia administranda iure amicitia & moderationis, erat ad eod dexter & officiosus, vt ipse solus hoc magis præstaret, quàm famuli, qui sunt in suos dominos maxima præditi beneuolentia. Erat enim ei contemperata cum grauitate quidem simplicitas: cum animi verò magnitudine, lenitas: cum intensa autem & ardenti charitate, grata florebat temperantia: quam non minùs dilexit, & ardentè est amplexus, quàm reliqua omnia: vt qui cum legitima quidem & pudica vxore non diu versatus, & liberorum pater ex ea effectus, deinceps voluptate & omni alia mundana cupiditate permanfit superior. Hinc mel virtutis conficiens diligentius, & in lege Domini studiosè meditans, benignissimus euasit & clementissimus. Et vt semèl dicam, erat Spiridon diuinum virtutū exemplar archetypum: habens quidem omnes in se scriptas, sed ad quarum imitationem pauci poterant accedere.

Mira eius affabilitas & liberalitas.

Insignis hospitalitas.

Egregiæ eius animi doctores

Cap. 3.

Cum sic ille resplenderet benefactis, magnamque vitam & insignem attulisset, multa

multa quoque dona maiora consequitur, tam quæ sunt hæc, inquam, quàm quæ futurorum describunt magnitudinem. Hæc autem erant: Morbo cõfecta confirmabat corpora, membrorum mutilationes sanabat incurabiles, malignos increpabat spiritus: quos cum primum increpasset, nulla mora interiecta fugiebant, & statim recedebant: alia quoque ab eo fiebant his maiora, virtute diuina ei opem ferente. Quamobrèm ex pastore constituitur pastor, loco ouium cura gregis ei commissa, quo tempore magnus Constantinus Romanorum tenebat imperium, Trimmythuntinorum creatus Episcopus. Quantam autem, postquam perductus fuit ad sedem, virtutis curam gesserit, ostendunt, quæ similiter à sedem adepto facta sunt miracula. Verum enim verò omnia illius persequi, stulti & ineruditi fuerit hominis: neque verò id quis assequi potuerit: quomodo etiam omnia prætermittere, nimis magnum dampnum attulcrit. Quæcunque autem & dici possunt, & auditu valdè sunt vtilia, ea dicam.

Miraculis confirmat.

Fit Episcopus Trimmythuntis.

Castigabat Deus insulam pluuiæ egestate, & grauis premebat siccitas: & siccitatem quidem consequeretur fames: famem autem pestis, & populi quidem magna pars iam interiërat: altera verò id mox credebatur passura. Opus autem habebat illud malum omninò aliquo Elia, aut alio illi simili, qui cælum aperiret oratione. is verò erat Spiridon. Nam cum plaga grauitè vrgeret, & populum valdè persequeretur, ipse pro grege magnum capiens angorem, & paternis inflammatibus visceribus, rogat quidem vt clemens Deum clementem. Ille autem statim implet cælum nubibus ex extremo terræ: & quod est mirabile, nè aliquem motum elementorum existimaret consequi pluuiam, Deus eas procùl ostendit. Sistet autè, non priùs permittens eas ascendere insulam, quàm sanctus eum rursus oraret. Nondum enim ille guttam emiserat lachrymarum, & protinùs multa erupit pluuiæ: & pinguescit quidem terra: alantur autem fructus, & crescunt segetes, & omnia simul mala soluntur. In hoc Spiridon fuit ipso Elia, vt aliquid dicam audacter, benignior. Nam Elias quidem cum pluuiam retinisset, deindè rursus remisit: Ille verò primum non imitatus, existit ei par in secundo. Et hoc quidè est eiusmodi. Alterum autem est illo nihilo inferius.

Cap. 4. Siccitas, Fames, Pestis in Cypro. Reg. 18.

Efficacia precij S. Spiridonis.

Cap. 5. Amos 5.

Affligebat rursus communis calamitas, & fructum non ferebat insula. Frumentarij autem & frumenti cauponatores, in tantis Dei minis volentes frui delicijs, & tempore callidè & malitiosè vtentes, magis augebant calamitatem, frumeti, vt dicit scriptura, trahentes & augentes precium: & è propinquo malis impium sibilucrum parantes. Ad vnum ergò horum diuitum cum quidam pauper accessisset, & pecunias quidem non haberet, quibus emeret, quæ erant sibi ad usum necessaria: lachrymas autem, quas pro dolor habebat, exolueret, & flebiles voces miserabili habitu & obtutu emitteret, illum inflexibilem conabatur flectere, pedes prensans, totam domum complens eiulatu: Quid non faciens, quid non dicens, quod posset attrahere ad misericordiam? Postquam autem nihil horum omninò lapideam animam mouit ad miserationem, vnum refugium inuenit pauper, nempe sanctum. Ad quem cum accessisset, & suam inopiam, & summam diuitis referret egestatem misericordia. Cum is autem hoc audisset, misertus quidem est calamitatis: diuitis verò odio habuit immanitatem: & veluti à Deo afflatus, prædixit imprimis propheticè: Tu autè nec gemas, nec lachrymeris. Tua enim domus cràs abundabit bonis: qui autem nunc est diues, simul erit & miserabilis, & irridebitur, & inuitus tibi cedet ijs, quibus eges: promptoque & alacri animo rogabit, vt accipias. Hæc pauper putabat sanctum quidem solum dicere ad consolandam, qua premebatur, calamitatem. Vndè etiam abibat tristis, vt qui sacram anchoram, nempe eam, quam in magno Spiridone spem habebat, inuenisset inanem & irritam.

Prophetia eius.

Cum nox autem iam aduentasset, Deus quidem annuit: repente verò cælum aquam effundit in terram, tanta copia & tanto impetu, vt diuitis vna attraherentur horrea: frumentum autem & omnis alius fructus sparsim eijceretur, & iaceret paratus ad rapiendum volentibus. Orto autem die, diues quidem miser, & luctu plenus, & huc & illuc circueursans, & iustam desens calamitatem, rogabat eos, qui accedebant, vt sibi opem ferrent ad fructus colligendos. Cum multi verò, vt potè esturientes, ad rapiendum concurrissent, accedit etiam ille pauper, miraculo quidem obstupefactus: pauperem autè irridens suauissimè & meritissimè, & domum replens

Cap. 6. Vide admirabile Dei iudicium in humanum.

M m m m replens

replēs fructibus, & omnia nullo negotio habens, vt dicitur, nec seminata, nec arata. Deindē cum confluentem videret multitudinem sēuus ille & immisericors, (oportebat enim nihil manere imperfectum eorum, quæ prædicta fuerant à Spiridone) & res omnes illius securè ambabus haurire manibus, & cum quoquē, qui heri fuerat supplex, vnā cum reliquo populo abundē, sicut diximus, frui ijs, quæ iacebant, perindē ac ei sua sponte dare volens, liberalisquē esse & magnificus, qui sordidissimus erat & parcissimus, iubebat eum ad satietatem accipere ex ijs, quæ aderāt. Ille autem satis irrita eius ignorantia, domum est reuersus, Deo præcipuē, deindē etiā Spiridoni id accepto ferēns. Sic sciebat Spiridon, non solum propter multos, sed etiam propter vnum, supernos sæpè aperire fontes: & simul quidem prædicere tempus, quo hoc esset futurum: simul autem pauperibus quoquē prodesse, & castigare diuites. Nam etsi parcus ille nihilo melior euasit, vt iam dicitur: multis tamē similibus fuit occasio, vt emendarentur. Hæc quis ex præsentibus non libenter audijt? Quis autem cum audiuiisset, non fuit alia quoquē audiendi audior, & cupijt scire? quifnam erat ad eō ignauus aut inuidus, vt sitientem animam tali priuaret alimento?

Diuitis istius castigatio, multis præbet emendationis occasionem.

Cap. 7.

Diues inhumans, licet castigatus, sui similibus manet.

Alius autem agricola, viro sancto familiaris, cum fame valdē premeretur, abijt is quoquē ad inopem illum diuitem, adhuc habentem alia multa horrea plena frumento, existimans illam priorem cum omninō castigasse calamitatem. Visus est autem ille frumentum quidem amisisse: parcitatis verō, & quæ in diuite inerat, emendatatis nihil omninō dimisisse, neq; omninō seipso euasisse melior: etsi polliceretur se tempore æstiuo id, quod datum fuisset, redditurum cum accessione, sed ille dicebat id, quod dicitur, spem pascere insipientes. Tu autem, inquit, absque pecunia non granum vnum, immō ne vnus quidem grani vmbra accipies. Cum itaque hic quoquē pauper desperasset, imitatur præcedentem, & tanquam ad communem thesaurum confugit Spiridonem, & ei renunciat quæ esset passus, & quæ diuitem rogans, ab eō audiisset. Ille autem cum tunc quidem cum satis esset consolatus, domum dimittit. Neque tamen verbis tenus sistit consolationem: sed sequenti die magnus Pontifex venit ipse ad pauperem, auream quandam secum afferens speciem non leuis ponderis: quæ quænam esset & vndē, & quomodō inuenta sit à sancto, declarabit paulō post oratio. Cum tunc autē magnus Spiridon eam immisisset in manus pauperis, Accipe, inquit, & cum diuiti gratum hoc pignus præbueris, quæ tibi sunt necessaria ad vsum, ab eo accipe. Hoc cum accepisset pauper, lætatus est, & quanta maxima potuit celeritate contendit ad diuitem. Deindē cum vidisset ille id, quod erat in manibus, qui paulō antè erat durus & inexorabilis, & cuius aures ad preces obsurduerant, statim stectitur ab oculis, euaditque iucundus & benignus: cumque id accepisset, eum tam copioso frumento impertitur, vt & domum suam impleret, & ad deiicienda semina in ijs, quos habebat, agris datū sufficeret. Quod autem deiectum fuerat, fructum produxit tam multiplicem, vt & ei qui dederat, debitum reddiderit, & aurum ei datum pignori, receperit: & ad sanctum rursus grato animo retulerit.

Acte de auri facramentum in diuitio isto.

Cap. 8.

Sed sic quidem pauper debitū: vult autem oratio quoquē id, quod debet, exoluere, & ostendere id, quod erat pollicita, quidnam erat prius aurum, & vndenam fuit sumptum. Cum eum recepisset sanctus id, quod datum fuerat, Adesum, o frater, ait pauperi: & reddamus, inquit, communiter ei, qui benignè commodauerat. Sic inquit, & cum eum accepisset, ducit ad quendam hortum, qui magni inediā quibusdam paruis recreabat oleribus. Qui cum in ipso aggere cōstitisset, ac sepem attigisset, in cælum sublatis oculis, Domine mi Iesu Christe, effatus est, eo audiente, qui aderat, qui sola voluntate omnia creas & transmutas: qui aliquandō Mōsi virgam, vidente Rege Aegypti, in serpentem conuertisti: ipse hoc quoquē aurū, quomodō ex animante prius in hanc mutasti formā, ita nunc quoquē annue, vt reuertatur in eam formam, in qua erat ab initio: vt hic quoquē sciat, quā tu nostri curam geras: & rebus ipsis discat id, quod est in diuina scriptura, quod quæcūq; vult Deus, fecit omnia. Cum ita esset precatus, (Quis, o Domine, dixerit magnitudinem miraculorum tuorum?) aurum erat serpens, spirans & repens, & circa sepem mouebatur & voluebatur: ex qua primū sumptus sancti manibus, admirabiliter muratus fuit in illud aurum. Hoc cum præter omnem humanam cogitationem adspexisset agricola, tremore correptus, pronus cedit in faciem, & capiti adspersit puluē;

Psal. 134. Vide re admiratione dignam.

pulerem, lachrymas emittens ex oculis, & se esse indignum non solum tali dono & gratia, sed vel solo spectaculo, immō verō auditione. Verum enim uerō eū quidem sanctus erigit, & ei animum simul & corpus corroborat. Serpens autem interim per sepem transiens, subijt cauernam, quam habebat ab initio. Miraculum omninō nulla opus habet oratione ad amplificationem. ex ipso enim satis ostenditur, quale sit: & arte omninō non indiget natura, quæ propriam habet exuperationem. Dicatur autem id quoquē, quod consequitur, quod est cognatum prioribus, & eiusdem gratiæ & potentiæ.

Alius, qui erat ipse quoquē sancto amicus, (erat autem virtutis studiosus, & idē improbos homines mouerat ad inuidiam, & aliquorū criminum accusabatur per calumniam) comprehensus à Præfide ciuitatis, conijcitur in carcerem: protinūs verō damnatur capitis. Cum autem propè esset dies præstitutus, præuenit sanctus, qui hoc præsciuerat, & festinat liberare amicum à calamitate: erat verō tunc hys vehementissima: & qui præterfluebat torrens, cum valdē inundasset, & è suis esset effusus limitibus, ei valdē studebat in transitu: neq; poterat omninō transmitti. Ille autem Iesum Naue, & quæ ille fecerat, mente versans, & arcæ transitum reputans, & credens eundem esse sicut erat, Deum: & perindē atquē seruo vtens torrente: Stra, inquit: communis hoc tibi imperat Dominus: & ego transibo: Vir autem seruabitur, pro quo properamus, & multas Deo preces fudimus. Sic dixit, & quod dictum fuerat, protinūs fit compos fluuii, & sistit fluentum: cedit verō via non solum Spiridoni, sed alijs etiam viatoribus. Deceterō nihil ampliùs illis malum occurrit & dubium. Quod ergo ab eo factum est transendo, non fuit minùs admirabile, quā id, quod instituerat facere, ex hoc autem illud quoquē faciliùs & meliùs est perfectum. Nam cum qui cum eo ambulabant, vidissent quod factum fuerat, eum præcurrentes, & venientes quamprimū in ciuitatem, fiunt præclaripræcones eius, quod factum fuerat: & Præses partim quidem stupefactus, partim autem timore correptus, nē virum qui talia potest, cerneretur offendere, repente eius amicum relaxat è vinculis, & cum sancto largitur. Is autem eo accepto esse reuersus, cum ex vna causa duo effecisset: nempe fluenti quidem repressisset impetum, hominem verō benignè liberasset à calamitate. Atque quod ad prophetiam quidem attinet, aut miracula, aut in erumnis commiserationem, nihil arbitror esse maius ijs, quæ dicta sunt.

Cap. 9. Vir bonus falsò delat⁹ damnatur capite.

Iof. 3.

S. Spiridon cogit fluuiū sibi præbere iter.

Liberat suo aduentu damnatū capite.

Cap. 10.

Oratio autem adhuc ampliùs ijs, quæ dicta sunt, parata est ostendere, quod spectat ad prophetiam simul & commiserationem: quod, inquam, peccata hominum videret ex occulto, & ea remitteret, animi benignitate & gratiæ abundātia. Vbi quē suos mores seruabat magnus ille Spiridon: delectabatur maximè tenuitate & frugalitate, vt qui vellet suum imitari Dominum. Neque enim equo vtiebatur iter ingrediendo, neque se remouebat ab omnium sermone & congressione, tanquam qui ex eo videri vellet grauior & seuerior. Cum ergo aliquandō vehementer ambulasset, & defatigati essent pedes itineris longitudine: & à quodam suorum amicorum, & bona sui gregis pecudē hospitio esset exceptus, ipse tanquam ouis boni pastoris, & qui ad illius vitam tanquam pulcherrimum exemplar intueretur, magistri, vel potiùs Domini & primi magistri Christi, ostendit moderationem. Nam cum accepisset aquam, & eam in lauacrum immisisset, paratus erat sancto lauare pedes. Qui autem erant in vicinia, cum sensissent sanctum accessisse, ipsi quoquē concurrerunt, & volebant nihilofeciùs hoc ipsum facere illius pedibus: eamque rem ducebant huiusmodi, vt de ea re esset inter eos decertandum, & inter se contendebant de benedictione.

Tenuitate & frugalitate admodū delectatur.

Observantia subditorum eius erga ipsum.

Cap. 11. Nouit occulta hominū peccata.

March. 9.

Inter eos autem erat etiam quædam mulier, quæ complures in hoc certamine superabat, vrgebatque, & hoc maximè volebat facere. Ea verō fuerat haud ita pridem capta carnali amore, & victa, pròh dolor, à peccato. Ipse autem reuera in cor intuens, & vt qui sciret, quemadmodum res eius se haberet, sensim quidem auertit mæstetam illam & suauem suam faciem: sensim verō ei quoquē dicit, Nè me tangas, mulier: Non, vt dixerit quispiam, sibi placens & se magnificè circumspectis, aut mulierem abominans, (Quomodò enim, qui erat illius discipulus, qui vescebatur cum publicanis, meretricibus, & peccatoribus?) sed eam pudore afficiēs, & turpem eiactionem reuocans in memoriam, & sic eam placidè vocans ad poenitentiam: quod quidem est ab eo perfectum, & scopum est assecutus. Quo enim illa magis

contēdebat facere, quod studebat, magisque vrgebat & instabat, ille eo acrius eam tetigit, apertē dicens id, quod illa fecerat. Tunc ipsa sapienti quidem repraehensione animo fauciat, obstupefacta autem, quod qui sub oculos non cadebant, animae liuores adspexisset, non amplius quidem aquis, lachrymis autem pedes emundat, & contrito corde enunciat id, quod factum fuerat. Quid ergo? illa quidem ei ea, quae meretrix: ipse autem ea, quae Dominus, ei dicit liberrimē: Confide, filia: dimissa sunt tibi peccata tua. Et rursus: Ecce sana facta es: noli amplius peccare: simul & morbum curans, sicut sapientes medici, & prouidens nē rursus in eadem incidat. Atque sic illa quidem curationem assequitur pulcherrimē & vtilissimē, ut non solum ei esset sanitas immutabilis: sed etiam alijs narrās, multis esset occasio consequendae salutis.

Luc. 7.
Ioan. 5.

Cap. 12.

Synodus I.
Nicena quā
dō habitā.

Artij fau-
tores.

Catholici
Episcopi
p̄cipui.

Quoniam autem ex miraculis quidem sumitur de vita coniectura, oportet verò declarare, qualis esset ei zelus circa fidē, hoc indicabit id, quod est propositum. Quando Romanis imperabat magnus ille Constantinus, & primus inter Imperatores Christianus, consul autem erat Paulinus & Iulianus: à regno verò Alexandri Philippi filij agebatur sexcentēsimus tricesimus & sextus annus, tunc Nicēa congregata fuit insignis illa patrum synodus: ut Arrium quidem deponeret, qui rem creatam impiē nominabat filium: decerneret verò filium esse eiusdem essentiae cum patre. Erant autem ex ijs quidem, qui eius suffragabantur blasphemiae, primi & maximē insignes, Eusebius Nicomediae, & cum illo Maris & Theognis: quorum hic quidem Nicēa, Maris autem erat Episcopus Chalcedonensis. Isti, Arrio duce illius infaniae, Dei filium & Deum, creatum esse (ō insaniam) improbi & scelerati homines decernebant. Eorum autem, qui pro pietate decertabant principes, quorum & doctrina simul & vita erat praestantissima, erant hi: Magnus inter sanctos Alexander, qui erat presbyter, tunc verò vicem gerebat beati illius Metrophanis, ut qui ipse non adesset: quod abesset autem, causa erat morbus: & clarissimus ille Athanasius, qui nondum sacerdotali sede erat decoratus: sed in Ecclesia Alexandria munus obibat Diaconi. Quocirca nō parua in eos irrepit inuidia, quod cum nondum dignitate praestarent, in ratione fidei alios superarent. Erat autē cum eis quoque magnus ille Spiridon: cuius vita & quae cum eo habitabat gratia, erat villior ad persuadendum, quam linguae aliorum, & inuitabiles anse syllogismorum, splendidaeque & elegantes periodi orationum.

Cap. 13.
Peripatetici,
dicit
ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ
ἐπιμαρτυροῦν,
quod est am-
bulare.

Cap. 14.

1. Cor. 2.

Cum autem hic adesset, (hic enim iam res est iucundissima) interessent autē synodo etiam Philosophi, cum ita videretur Imperatori, qui ab ambulando se iactabant, & in animos inducente sophistica arte erant summē eruditi. Quidam verò vnus inter eos primas partes tenebat in agendo, qui habebat persuadendi vim impugnablem, & cuius eloquentia linguis celebrabatur omnium. Is congressus cum Episcopis, fortiter defendebat Arrium, & valdē resistebat, suscipiens eius patrociniū, adeo ut magnam partem populi attraheret ad audiendum, audentem scire, vtri ex contradicentibus futuri essent superiores. Nihil enim erat ad eō solutu difficile, quod non ille redderet facillē solubile sua dicendi copia & facultate. Cum autem saepē in arcum cogeretur responsio, instar anguillae elabebatur, furtis persuasionis & escis sophisticis. Erat ergo veritatis & artis contentio: illis quidem, qui veram tuebantur rationem, sententij non artificiosē & callidē excogitatis, sophisticam ferientibus: hoc autem, tanquam arma, obijciente varietatem orationis, fallacemque & subdolan ratiocinationem, & ea se magis arbitrante posse vincere.

Sed nē dicēdi facultatis esset victoria, verū Christi & veritatis, alijs viris doctis praetermissis, ea fuit Spiridonis viri simplicis: qui cum nihil aliud sciret, nisi Christum, eumque crucifixum, sicut ait Paulus: cum vidisset Philosophum se iactātem sophisticatibus, & linguam maledicam mouentem contra Christum, & nostra conantem subsannare, accedens petijt, ut sibi liceret parump̄er cum eo colloqui. Qui autem erant earundem partium, cum scirent quā esset ei simplex & prisca pietas, & praeterea quod Graecorum doctrinam ne summis quidem labris gustasset, prohibebant nē veniret in medium, & congregaretur cum sophista. Is verò ab eis minimē persuasus, (sciebat enim quid superna quidem esset sapiētia, quid autem humanae vires, & quae inanes redduntur & abolentur) ad virum accessit, & dixit: In nomine Iesu Christi, o Philosopho, mihi iam quoque animum adhibe, & audi ipse quae volo

volō dicere. Cum is autem dixisset: Tu quidem dic, ego verò audiam. Vnus est Deus, inquit Spiridon, caeli & terrae & aliorum omnium quae intercedūt, opifex. Is est, qui caelestes produxit virtutes. Is est, qui ē terra formauit hominem, & omnia constituit tam quae sub adspēctum cadunt, quam quae non cadunt. Huius verbo & spiritu productum quidem est caelum: producta est autem terra, diffusum est mare, extensus est aer, generata sunt animalia, homo formatus est, magnum hoc animal & opus admirabile: omnia facta sunt, astra, luminaria, dies, nox, reliqua omnia. Hoc ergo verbum Dei nos scientes esse filium & Deū, ex Virgine propter nos credimus esse natum, & crucifixum, & fuisse postremō sepultum, deindē etiam resurrexisse. Deindē cum resurrexerit, & nos simul fecerit resurgere, & ab interitu alienam & aeternam nobis vitam praebuerit, eum dicimus etiam rursus venturum iudicem omnium: nostrorumque factorum, sermonū, & cogitationum incorruptum, & qui falli minimē potest, iudicem: eum esse eiusdem cum patre essentiae, & simul confidēre, & esse ei honore aequalem. Non hac quoque ita tibi esse videntur, o Philosopho?

S. Spiridon
Christi vir-
tute fretus,
pugnat cū
sophista lo-
quacissimo.

Ille quidem interrogauit: Philosophus verò, ut qui non eandem, quam prius, haberet animam, nec eandem mentem & linguam, quae tam facillē opponeret & contenderet, auribus quidem fuit attonitus, animo verò obstupefactus: ei autem vox est extincta: & cum aliquandiu conticuisset, nihil aliud habuit quod responderet, nisi: Haec quoque ita mihi se habere videntur. Sanctus autem, Agē ergo, inquit, quoniam haec tu mecum confiteris, nec factis velis discrepare: sed cum scias, quis sit Deus, & quis hoc fecerit vniuersum, surge & accede ad ecclesiam, & accipe signum rectae fidei. Hac postquam audiuit Philosophus, statim quidē mutatus fuit ad accuratam ac perfectam religionem. Conuersus autem ad discipulos & alios auditores eorum, quae dicebantur: Quandiū quidem, inquit, o viri, certatum est verbis, ego quoque arte restiti. Quando verò non amplius quidem verba, sed diuina virtus fuit opposita, & in verborum simplicitate arcanam quandam & ineffabilem ostendit virtutem, tunc me non pudet esse victum. Quin etiam & mihi ipsi, & alijs libenter consulērim, si non sit aliquis nimis sinister & peruersus, aut qui se in veritate velit improbē gerere, ut credat Christo, & hunc senem sequatur: cui lingua quidē omnino est hominis, verba autē sunt Dei. Quantū putatis hoc Arrianis quidem dedecus, pijs autem honorem attulisse & voluptatem? Illi autem fuere futurari, cum omnes ferē quidem rectae assensu essent sententiae: sex verò soli relictī essent Arrio, futuri mala pars & improba patris mendacij, & ab initio implacabilis inimici veritatis. Tam apertē confutatis ijs, quorum mala erat opinio, reuersi sunt Episcopi, victoria quidem laeti, miraculo autem obstupefacti, & propter haec ambo Deum laudantes: nempe quod & adspexissent admirabilia, & quae erant praeter opinionem: & quod vicissent Arrij insaniam. Porro autem ipse quoque Imperator miraculo omnino obstupefactus, Spiridonem omni honore prosequitur: & cum postulasset, ut per ipsum, Deum haberet propitium, eum domum dimittit.

Cap. 15.
Vide stupē-
dam vim
sermonum
beati viri.

Philosophus
repente sic
Christianus.

Arriani vi-
cti.

Ioan. 8.

Cap. 16.
Ante Epi-
scopum
obijt eius
uxor, cuius
haec fuit fi-
lia.

Interim verò dum haec agerentur, moritur quidem sancto filia: quae nata ei fuerat ex honorabili coniugio, & florenti aetate longē speciosiore ostendens temperantiam, permansit virgo toto tempore, res quae puro sponso digna est thalamis caelestibus. Reuersus autem magnus Spiridon, cum eam ita tulisset calamitatem, ut par est virum talem: ad eum verò, qui paulò antē aduenerat, accessisset quaedam mulier, tristis admodum & desolens mirabiliter, quod apud filiam eius adhuc superstitem ornamentum quoddam autem deposuisset: cumque illa celeri morte praerepta esset, quod eius fidei creditum fuerat, apud eam mansisset, fuit hoc sancto curae, (Quidni enim, cum esset animo tam benigno?) & nisi restitueretur depositum, violatum ius esse iudicabat, & ei putabat fieri iniuriam. Cum ergo totā suam domum diligenter scrutatus, nusquam id, quod quaerebatur, poterat inuenire, quidnam sit, & quemnam affert exitum multiplex Dei sapiētia? Accedit ad loculum, sicut meus Christus prius ad Lazarum, ut qui omnino esset eius discipulus, & quoad eius fieri posset, res illius imitaretur. Multi autem eum sequebantur ex ijs, qui cum illo versabantur. Deindē perindē ac si non in sepulcro, sed in thalamo adhuc esset viua, conueniens filiam, ea suo nomine vocata, omnibus qui cum eo aderant audientibus, Filia Irene, inquit, Vbi est ornamentum, quod apud te fuit depositum?

Obferua ftu- pendū mi- raculum.

fitum? Illa tanquam ex molli aliquo fomno expergefata, fimul fanum feruans & spiritum & vocem: Domine mi, inquit, in hac parte domus fuit à me repositum aureum illud ornamentum. Inuasit post hæc stupor eos, qui aderant. Deinde miraculum etiam fequitur aliud miraculum. Nam perinde acsi ille effer vitæ & mortis dominus, & hoc dono à Chrifto quæ defiderabat honoratus, qui ad breue tempus propter vsum eam viuificauerat, iubet rursus mori. Dormi deceterò, inquit, filia, donèc communis Dominus te cum omnibus communiter excitauerit. Ipse autem cum accessisset ad illam filia domunculam, & vt dixerat filia, ornatum inuenisset & sustulisset, id tradit mulieri, sic & augens miraculum, & eius maiorem fidem faciens. Et hæc quidem in insula.

Cap. 17.

Vt autem Antiochia quoque posset videre Spiridonis virtutem & gratiam, & de ea ferre testimonium, hoc quoque fit valde mirabiliter, & contra opinionem. Quomodo verò, iam ostendet oratio. Nupèr quidem magnus Constantinus, relicto imperio, è viuis excefferat: id autem filij diuiferat. Et Constantius quidem, cui forte obtigerat, vt teneret imperium Orientis, in magna vrbe Coelefyriæ, nempe Antiochia, versabatur. Eum autem grauis morbus inuadit, qui medicorum manus & artem reprobabat. Hac de causa aliorum omnium spe abiecta, cum precabatur solum, qui potest curare animas & corpora. Cum verò precatione vteretur intensius, noctu in visione ei appareret angelus, ostendens ei chorum sanctorum multorum Episcoporum. In quos cum Imperator defixisset oculos, in medio quidem eorum videt quosdam duos stantes, qui erant ipsi quoque Episcopis similes: videbantur autem esse duces & præfides aliorum. Cum eos ipsi ostendisset angelus, solos eos esse dicebat eius morbi curatores. Cum eum verò dimisisset somnus, considerabat quidem, quinam ij essent: non poterat autem somnium conijcere. Quomodo enim, cum eorum nec nomen, nec patria ei esset nota? maxime cum alter eorum, qui apparuerat vt Episcopus, nondum re vera erat factus: sed quod futurum erat, tanquam quod iam factum fuerat, apparuerat. Cum propter hæc ergò esset animi dubius Imperator: & simul quidem visione moueretur, cruciaretur autem doloribus, nesciebat quidnam ageret. Feruor verò fidei illum optime admonebat, non ad eò temerè illam apparuisse visionem. Vnde etiam ei persuadet, vt præclarum & Imperatore dignum, & in præsentia quidem sapientia minimè vacuum, caperet consilium. Quotquot enim Episcopi per vniuersum Romanorum Imperium vitæ ex virtute agenda curam gerebant, inffit conuenire: vt cum simul conuissent, duo quoque, qui ei apparuerant, ei noti euaderent.

Cap. 18. Constans ad se accersit Episcopos plures.

Missæ sunt ergò literæ per vniuersam regionem, quæ parebat Romanis, & vocabant Episcopos: & quoniam cum alij accessissent, ij qui quærebantur, nequaquam agnoscerentur, mittit etiam in Cyprium insulam, accersens Spiridonem, & illius gratiam. Ille autem omnia quidem spiritu prauiderat de Imperatore. In somnis enim ei singula significabat gratia. Cum verò Imperatoris quoque verba ei consentirent, non inuitus ad eum proficiscitur, illum quoque virum secum ducens, qui in ea, quæ prius apparuerat, visione cum illo adstiterat Imperatori. Ei nomen erat Triphyllius: qui nondum quidem erat adeptus sacerdotium: à superis autem, antequam eligeretur ab hominibus, fuerat designatus. Cum eo ergò simul ingreditur Spiridon in regiam, tenuiter admodum ornatus & simpliciter. Nam vestis quidem erat admodum vilis: In manu autem habebat virgam ex palma, & tiam gestabat in capite. Præterea verò vasculum quoque quoddam fictile ei pendebat ex collo, vt qui, sicut mos erat, ijs qui sanctam habitabant ciuitatem, statuisset ferre oleum sanctæ Crucis.

Vilis habitus S. Spiridonis.

Cap. 19.

Quoniam autem non satis erat tenuitate, & à rebus superfluis aliena simplicitate, sed etiam in ferendis iniurijs moderatione suam imitari Dominum: quidam in regia, eius irridens tenuitatem, & indecorum esse arbitrans, eum ingredi in regiam qui ita esset vestitus, illi sacræ maxillæ incussit colaphum. Fulmen autem non fuit è caelo missum in eum qui percussit: sed id omnino passus est, qui ipse quoque in seipso diuinè id erat passus. Ille verò (ò generosum animum, & ad patiendū ambitiosissimū) ei qui ipsum afficiebat iniuria, præbuit & alteram, promptus ad Domini cam legem implendam: & se promptū exhibendo ad patiendū, vincens illam nimiam celeritatem manus & impudentiam. Hoc illū insolentē & iniuriosum cepit hominē, & magno pudore affecit: & maxime, quod acceperat eū esse Episcopum, qui

Ioan. 18. Insignis eius patientia. Math. 5.

qui affectus fuerat iniuria. Vnde etiam muratus, fit ei supplicx: & petit veniam, inconsideratè lapsum audaciæ curare contendens calore poenitentia. Ille autem (dicerat enim, sicut ferre iniurias, ita debita remittere: immò verò eum, qui ipsi molestiam attulerat, remunerari bonis) verbis quibus potuit, eum affecit beneficio, paternè consulens, & meliorem eius reddens animam. Quo factum est, vt qui apud Imperatorem primos honores obtinebant, eum reuerenter prosequerentur, & vt par erat, ducerent ad Imperatorem.

Non sunt autem prætermittenda, quæ interim euenerunt, quæ sunt studio digna, & quæ possunt magnam afferre vtilitatem animis studiosis sapientia. Videns ille magnus suum discipulum Triphyllium perfectum mox futurum, & ei similem: in præsentia verò ea, quæ in mundo sunt magna, & pro quibus multi esse contendendum existimant, magna esse existimantem, vt qui esset adhuc ætate iuuenis, & haberet ætatem ad hoc opulantem, & ea quidem admirantem, quæ erant in regia: vestes, inquam, splendidas, & auri nitorem: & ante omnia quidem ipsum Imperatorem, qui in excelso quidem præsidebat, conspiciebatur verò terribilis, & specie insignis: Cum propter hæc omnia videret eum stare sublimem & erectum, & quasi à se discessisse, ei veluti somnum soluens, & quæ verè habebat somnia, manu palpans & depellens: Sed mihi, inquit, Triphylli, illum ipsum ostende Imperatorem: neque enim possum scire, quisnam sit. Is autem non intelligens, quid magnus sibi vellet Spiridon. Hic est, inquit, manu ostendens Imperatorem. Quid est ergò, inquit Spiridon, hic alijs admirabilior, nisi eum etiam dixeris iustior ob fastū & splendorem? Non æquè àc quiuis pauper ignotus morietur: similiter verò sepultura mandabitur & interibit: similiter quoque sistetur ante incorruptum iudicem? Cur quæfluunt, tanquam quæ sunt stabilia, honoras: & quæ nihil sunt, habes in admiratione, cum licet potiùs ea, quæ sunt materia expertia & æterna, quærere, & gloriam amare cælestem, in quam non cadit interitus?

Cap. 20.

Triphyllius sancti viri discipulus, postea Episcopus.

En vt sancti viri parvipendunt ea, quæ mundus admirat.

Cum hæc autem diceret Triphyllio, Imperator ex excelso tribunali in sanctum conijcit oculos: & primùm quidem eum attrahebat habitus & amictus, formæ, quæ visa fuerat, conueniens. Sic enim visus fuerat ei adesse in somnis, & erant omnia eadem, virga, tiara, vas è collo dependens, & vestis. Eum ergò statim cognouit ex alto: Triphyllium autem non poterat conijcere. neque enim curabat eius speciem curiosè inquirere, quoniam eum non videbat Episcopum, sicut somnus ei significabat. Quamobrè statim surgens è sede, vadit ad magnum Spiridonem. Desiderium enim recuperandæ sanitatis faciebat eum alia contemnere. Splendorem certè imperatorium & imperij magnitudinem postponens honori magni Spiridonis, se admodum humiliter & abiectè in eum gerit, humilitate captans misericordiam, & ostendens quantum interfit inter Regem, qui est ad tempus: & eum, qui seruit Regi æternò. Ille ergò inclinato capite, placabat eum lachrymis, & eius petebat preces, tanquam validissimum aliquod medicamentum, quod omnem molestiam potest facillè soluere. Postquam ergò manus illius tetigit caput Imperatoris, statim fugatus est morbus, & conualuit Imperator.

Cap. 21.

Imperatoris erga S. Spiridonem reuerentia.

Solo tactu capitis Imperatoris curat.

Cap. 22.

Quis, quæ postea consecuta sunt, narrabit, eorum qui aderant, & ipsius Imperatoris, quem admodum toto die festum agebant, & propemodum exiliebant, & neque se præ gaudio poterant continere? Solus Spiridon erat in labris omnium: adspiciebatur Spiridon: Spiridon erat id, quod studio erat omnibus. Imperatori itaque fuit quidem corpus restitutum sanitati: vt autem sana esset eius anima, nunquid vt paruum & à medico contemnendum, fuit despectum? Vbinam verò hoc fecit sacrosancta illa anima? Sed ei quoque omnino conueniens adhibuit medicamentum: vt qui suaferit quidem, vt meminisset Dei beneficij: in eos autem, qui eius parebant imperio, ijs quidem qui offendebant, & aliquam attulerant molestiam, clementem se præberet & misericordem: ijs verò, qui secus se gesserant, benignum & liberalem: ijs autem, qui priuati erant rebus necessarijs, patris & curatoris munus obeuntem, manumque & viscera ijs benignissimè aperientem. Quantum enim, inquit, præstas cæteris, tantum te esse oportet virtute excelsiorem. Qui enim non sic est affectus in subiectos, Tyrannum oportet eum potius vocare, quam Imperatorem: qui non est censendus beatus propter potestatem, sed qui censetur miser & odio habetur propter superbiam. Postremò adhortatus est, vt accuratè teneret & obseruaret ea, quæ pertinent ad pietatem, & nè tantillum

Optimè eū instituit.

Cap. 23. Vide perferum labentium contemptu

quidem admitteret, quod non Dei videretur Ecclesiae. Et haec quidem magnus. Imperator autem volens eum remunerari propter acceptam ab eo curationem, dabat ei vim auri innumerabilem. Ille vero ei dixit lepidè: Non sic oportebat, o Imperator, odio remunerari amicitiam. Quae enim à me propter te facta sunt, sunt reuerentia amantis, domum relinquere, & tantum maris transmittere, & hyemis ferre difficultatem, & ventorum in aqua immanitatem. Pro horum ergo remuneratione aurum accipiam, quod est omnis mali causa, & facile perdit, quicquid est iustum. Quomodo non me ipsum aperte accusare, & summam damnarem improbitatis? Haec illo dicente, & se nihil accepturum affirmante, violentius instabat Imperator, ut daret: dedecus quodammodo existimans, ut, qui beneficio esset affectus, beneficium non remuneraretur: sed expulso morbo corporis, vinceretur in animi probitate. Quocirca magis instabat, ut vinceret sic affectus eum, qui vinci non poterat. Et persuadet quidem illi, ut accipiat: non autem, ut quod datum fuerat, apud eum maneat. Cum enim valere iussisset Imperatorem, distribuit omnia ijs, qui erant in regia: re ipsa docens, quomodo oporteat eos affectos esse ad opes & pecunias, si velint esse liberi. Magna enim ad eas propensio, & nimis victum esse ab earum possessione, quid est aperte aliud, quam voluntaria seruitus? Hoc cum audisset Imperator, dixit se non amplius mirari, si hic vir, qui ita viuit, tam magna faciat miracula. Quantum itaque fructum percepit Imperator ex verbis Spiridonis: vsque ad eum & benignitatem adspexit & humanitatem, ut omnibus quidem egentibus, & viduis, & orphanis, illis quidem viduitatem, his vero oribatatem, his autem etiam inopiam, magno & excelso animo recrearet & sustentaret. Porro autem omnibus quoque, qui sunt partium ecclesiasticarum, Sacerdotibus, inquam, & Diaconis, primus lege decreuit immunitatem: absurdum esse iudicans, eos qui Regi immortalis attributi sunt ad ministerium, Regi mortali soluere vestigalia. Et haec quidem ita se habebant.

Quid apud Imperatorem effecerit S. Spiridon.

Constantius Imper. Ecclesiasticos statuit esse immunes.

Cap. 24. for. veritate

Vult autem oratio etiam aliorum meminisse miraculorum, quae sunt ornata laeto flore gratiarum, & cum utilitate magnam spirant utilitatem. E regia sanctus egrediens, hospitio excipitur à quodam Christi amante. Ad eum autem accedit mulier barbara, & linguae Graecae imperita: quae suum filium mortuum ferens in manibus, cum deponit ad sancti pedes: quinetiam ipsa quoque prona cecidit, deffes miserabiliter: & ijs quidem, qui aderant, ea dicens, quae non poterant intelligi propter barbariem, solis loquebatur lachrymis, significans se flere propter filium, & petere à Pontifice, ut eum suscitaret. His frangitur vir animi misericordis, & duabus rebus, moderatione scilicet, & commiseratione mulieris, distrahitur. Quando enim ad eius dolorem & viscerum ardorem aspiciebat, aggrediebatur miraculum, & incitabatur ad orandum Deum, ut puer reuiuisceret. Quando vero rursus intuebatur ad magnitudinem petitionis, cum esset modestus ac moderatus, cordeque pius & cautus, cedebat & differebat, & esse iudicabat conatum impudentem. Quo circa statuit adhibere in consilium vnum ex ijs, qui erant secum: is autem erat Artemidorus, qui iam erat Diaconus, vir qui omnia quidem diligenter exercuerat, quae pertinent ad virtutem. Vnus vero veluti communis quidam color erat contemperatus omnibus, ut recte gerens, nulli esset omnino manifestus. Eum ergo rogauit Sanctus, quid eis esset faciendum. Ille autem ei dixit, quod illum omnino oportebat dicere, & hunc audire. Quid enim, o pater, inquit, interrogasti? Quid est autem aliud faciendum, & tibi maxime, nisi Christus vitae dator inuocandus, quem iam in multis fuit euidens tuas exaudire orationes? & alioquin si per te saluus euasit Imperator, pauperes & inglorij iudicabuntur esse despiciendi.

Pugna humilitatis & charitatis.

Cap. 25.

Psal. 112.

3. Reg. 17.

4. Reg. 4.

S. Spiridon puerum mortuum resuscitauit.

Pulcherrimo consilio pareat Pontifex: & corde accensus misericordia, & oculos habens plenos lachrymis, genibus in terram flexis, & eam rigans fletibus, ardentem admodum clamat & miserabiliter: & bonum Christum benignè rogat, ut miseram mulieri infantem viuificet, & matrem reddat, congruenter scripturae sacrae, propter filium laetantem. Qui ergo per Eliseum & Eliam Sareptanae filio & Sannatidis immisit spiritum, & vitam est largitus, ipse rursus etiam audiuit Spiridonem: & puer qui mortuus iacebat, conspectus est veluti plorans ante oculos matris. Lachrymis mihi sunt suffusi oculi praegaudio. Sic enim meum affecit animum id, quod dicitur, reuocatum in memoriam. Vos quoque id audite. Cum enim viuum vidit mater suum charissimum, o arcana tua, o Christe, iudicia) nimirum

nimiam non ferens laetitiam, in terram cadens expirauit. Ostendit id quod factum est, nihil nimis, esse longè optimū. Ecce enim non mortale solum esse doloris exuperationem, sed etiam gaudij nouimus immoderationē. Vos quoque, fat scio, affecti estis animo, ex laetitia murati in dolore. Sunt enim homines natura misericordes: sed propè adest magnus Spiridon, qui vestra tristitiam mutabit in gaudiū. Rursus enim morem gerit Artemidoro, & ad hoc, ut de matre filio, vir modestus inducitur. Ad caelum ergo intuens, & Dominū, qui in eis habitat, mente agitans, illum precatur, qui vitam inspirat mortuis, & sola voluntate omnia transmutat ac transformat. dicit ei, quae iacebat: Surge, & sta supra pedes tuos. Illa autem repente, ut quam somnus potius, quam mors, oppresserat, surrexit & ei adstitit, & infantem in vlnis accepit. Ille vero, ut diximus, erat viuus, & in vlnis maternis exiliebat. Hec ille quidem magnus, propter insignem, ut dixi, moderationem nolebat efferri in vulgus. Artemidoro certè, & mulieri per eum, indicit silentium. Sed Artemidorus post eius mortem nefarium esse iudicans, fraudare viros pios tam pulchra auditione, immò verò tam magno miraculo, id aperit, & tradit auribus fidelium. Et haec quidem sic habent.

Item matrem eius admirabiliter.

Cap. 26.

Postquam autem magnus Spiridon Antiochia reuersus est in Cyprum, quispiam ad eum accedens, volens emere capras gregis, numero centum, iussus à sancto prius precium soluere, deinde accipere, ipse cum nonaginta & nouem solum soluisset precium, vnus retinuit, lucrum, ut dicitur, melius dedecore existimans: aut etiam opinans fore, ut lateret illius simplicitatem, remotam ab omnium negociorum sollicitudine. Cum ergo ambo fuissent intra mandram, ille quidem iussit, quantum soluerat precium, tot capras accipere. Ille autem ne sic quidem intelligens, centum exigebat mandra. Vna vero ex capris, tanquam bona ancilla, cum sensisset se non fuisse venditam à domino, citò rursus est reuersa, & perrexit ad mandram. Ille autem rursus abduxit, & per vim retraxit impudens. Hoc bis iam vel ter factum erat, quod est mirabile: & capra quidem reuertebatur: ille vero retrahebat manu violenta & animo. Quid ergo? cum sic nihil proficeret, eam humo sublatam, & humeris impositam, abducebat. Illa autem maxima & asperissima voce clamans, & cum cornibus feriens, & in illius caput impingens, vim illius aperte praedicabat, & anari hominis quodammodo puniebat iniuriam: adeo ut qui aderant, fuerint hac re obstupescendi, causam non valentes coijcere. Magnus autem Spiridon nolens eum aperte arguere, sensim dixit ei, qui faciebat iniuriam: Vide, fili, ne non frustra hac facias animal, & non sine causa aegre ferat se abduci: sed quod forte imprudens eius non soluisisti precium. Sic ille piscator animo sauciatus id tulit: & cum sensum eius, quod fecerat, accepisset, id & confessus est, & eius petijt veniam. Deinde etiam cum pro vna soluisset precium, ea non amplius clamabat & resistebat, sed tacite alias sequebatur. Et hic quidem sic.

Homini fraudulenti malus dolus arguitur modo.

Cap. 27.

Alius autem: sed hoc dicam superius. In insula est quidam vicus, qui dicitur Erythra, non procul à metropoli Constantia. Non distat enim ab ea plusquam triginta stadia. Huc cum venisset magnus Spiridon propter aliquem vsuum, ingreditur templum gratia orationis: & iubet cuidam Diacono ex ijs, qui erant in eo loco, ut breuem aliquam sacram perageret precatioem. Via enim, quae fuerat longa, erat defessus, & maximè cum esset tempus aestiuū, & ci aestus magnus tunc afferret laborē. Ille autem erat admodum tardus, & consultò preces ambitiosè producebat, inanem, ut videtur, ex hoc sibi captans gloriam. Toruè itaque eum intuitus, qui erat alioquin natura lenissimus, increpando dixit: Tace. Ille vero perindè ac lingua aliquo vinculo coepede, & sermone priuatus, erat mutus, repente interrupta serie orationis, quae tunc ab eo canebatur. Sed cum sanctus id quod de erat, adimpleret, pròcidit ad eius pedes miserabilis, qui paulò antè apud se erat excelsus: mutus, qui verbis antea abundabat, & mora delectabatur interpestiua. Ex ijs vero, qui vicum habitabant, eos quidem, qui aderant, inuasit metus: eos autem, qui aberant, fama fecit concurrere: & multis continuo confluentibus, tum motis sancti admiratione, tum etiam eius qui passus fuerat, misericordia, & maximè eius cognatis & necessarijs, qui etiam generosam illam rogabant animam, ut ei ignosceret, qui damnatus fuerat ut esset mutus, & ei relaxaret vinculum, vide quid facit vir ille aptus virtute & concinnus, cum precibus quidem flesteretur: quòd castigatione autem adhuc egeret Diaconus retraheretur: (nam hoc quoque videbat per spiritum) poenam scite partitur: & permittit quidem, ut lingua vratur ad omnem sermonem, non tamen omnino liberè, nec ut prius clara & canora: sed hebete & imbecilla, & parum caespitante & balbutiente, cru-

Solo verbo eripit diacono impotenti loquendi facultatem

Vide mitam sancti viri potestatem,

te, erudiens, nē ampliùs propter linguam sibi placeret, nec se de verbis iactaret, cum nec de rebus quidem ipsis se iactare, viro bono sit honestum.

Cap. 28.

Volebam nunc imponere finem orationi, & amplecti silentium, vt qui nec habeam linguam, quā cum tantis possit extolli miraculis. Sed quoniam & ipse propter meam in hunc sanctū benivolentiā parturio expositionē, & vos video nihilominus ore hiantē ad audiendū attentos, adijciam rursus alia miracula: melius esse ducens, ea quomodō potero persequi, quā si ea memoriā non mandauero, vos illa fraudare vtilitate. Ingressus erat aliquandō quoddam templū suā ciuitatis hic vir diuinus, de more vespertina peracturus cantica. Itā autem contigerat, vt populus non esset in tēplo. Cū ergo nullus esset alius, nisi aditui tantum & ministri, iubet solito plura accendi lumina: & ipse quidē lætus stabat ex aduerso arā, pacē acclamans consuetā. Cū autem non esset, vt solebat, populus responsurus, auditur de super vox quādam multarum myriadam acclamantium, Et cum spiritu tuo. Erat verō vox quādā modulata & numerosa, & quā erat præstantior, quā vt humana esse cōiiceretur. Postquā autem precēs peregit Diaconus, timore correptus rursus audiuit. (ō miraculum) Kyrie eleison, diuinē acclamatum. Et quoniam hæc vox se manifestam reddebat ijs etiam, qui erant foris, concurrerant omnes simul admirantes. Nam priusquā portas ingrederentur, aures voce percutiebantur. Cū autem ingressi essent, nullum ampliùs audiebant, neque vllum videbant, præter istum, & paucos ex ijs, qui ei ministrabant: qui ipsi quoquē dicebant se neminē quidem hucusque videre, audire verō emittentes vocem diuinā exultationis.

Cap. 29.

Nec hoc quoquē est silentio prætermittendū, & quod id dicere conueniat, scietis cū audiueritis. Nam cū vespertinū canticum aliquandō esset perductū ad medium, iam quidē lucernæ deficiebat oleū: aliud autē non esse tunc contigerat: parum verō aberat, quin lucerna extingueretur. Ille autem angebatur animo, vt qui nollet imperfectum relinquere ministerium. Protinūs autem virtute quadam, quæ non cadebat sub oculos, lucerna quidem scateo oleo: superfunditur verō oleum instar fontis: & cū vasa subiecissent aditui, excipiebant id quod defluebat. Tam copiosam habebat ille magnus vim scatentis gratiæ in sua anima, non minùs quā illud sensibile oleum in lucerna. Atque quod ea quidem, quæ erant in profundo animæ, videre poterat sine impedimento, prius iam declarauit oratio: declarabit autem nunc quoquē.

Cap. 30.

Triphyllus
Episcopus
Callinicensis.

Est ciuitas in Cypro eiusdē nominis, cuius Cyrene in Lybia. Ad eam ex Trimythunte, cū vsus itā vocaret, abibat magnus Spiridon. Eum autem sequebatur Triphyllus quoquē discipulus, qui iam Callinicensiū ciuitatis (vt visum fuerat in somnis) factus erat Antistes. Cū verō visum esset ei venire per montem, qui dicitur Pentadactylus, vbi fuit in loco, qui dicitur Parymne, (est autem is locus bonus & amoenus, & multis rebus iucundis affluens) Triphyllius eo loco delectatus, desiderat ipse quoquē fieri dominus alicuius agri in Parymna, & cum suā consecrare Ecclesiæ. Hæc magnificiebat Triphyllus, & animo versabat, quæ neque effugiebant

S. Spiridon

videt arcanas
Triphyllij cogitationes.

2. Cor. 5.

conspēctum internum oculorum Spiridonis: sed & ille pulchrē vidit, & placidē repræhendit discipulum: O curnam, dicens, ō Triphylli, hæc vana & inania assidue mente versas? agros cupiens & vineas, quæ reuera quidem sunt nullius precij: solū autem videntur, & nomine demulcent. Habemus possessionem in cælis, quæ non potest auferri. Habemus domum non manufactam. Illa persequere: illis vel ante tempus spe fruiere, quæ non possunt ab alio transferri ad alterum: sed qui eorum semel fuerit dominus, manet habens hæreditatem, quæ minimē aufertur. Hæc cū audisset Triphyllus, non temerē audiit: sed melior euasit animo, & ea celauit in cordis penetralibus, & rogauit sanctum, vt ei ignosceret: & postea vitam egit accuratam & perfectam, aded vt fieret vas electionis Christi, sicut Paulus, & innumerabilia dona sit affectus. Sic magnus Spiridon alios quidem corripiebat volentes: ijs autem, qui correctionem nolēbāt admittere, malus eueniebat exitus: cuius modi est hoc, quod sequitur.

Act. 9.

Cap. 31.

Quidam nauta eiusdem ciuitatis, cuius sanctus, cū peregrē fuisset profectus, & tempus duorū annorū cōsumpsisset in peregrinatione, reuersus est: & cū ad charam redisset patriam, domum suam inuenit inimicam. aperte enim ei fuerat adulterata mulier. Nam & certus erat testis tumor vteri, & foetus, qui in eo gestabatur.

Prover. 6.

Ille ergo continuō vxorem propemodū interfecit. Plenus enim, inquit, ira est zelus

zelus viri eius. Cū vix autem iram cohibuisset, & considerasset quod neque esset ei honestum cum ea ampliùs habitare, neque bonum eam interficere: (hoc enim, illius esset exitium: illud verō, perpetuum ei in vita probum, & cordis cruciatus, qui finem non haberet) eam quidem relinquit: protinūs verō venit ad sanctum, & omnia sigillatim aperit, peregrinationem, tempus, adulterium, & omni exceptione maius vteri eius testimonium. Deindē quid ageret, quomodō ferret, quid de hac reserteret sciscitatur: & dicit se velle quidem dimittere vxorem: cupere autem scire, an hoc quoquē ei itā videatur. Ille verō illius quidem mentem admiratur: deplorat autem & miseratur calamitatem: accersit verō mulierem, & non interrogat quidem, num id fecisset, (esset enim superuacua ea interrogatio: quis enim id melius renunciet, quā vterus, cū sit res manifesta?) sed cur sic virum affecisset

probro & de decore? Illa autem (est enim mulier res impudens & temeraria) cū pudorem semel exuisset, nequaquā mentiri aperte erubescerebat: & constanter affirmabat, se cum nullo alio rem habuisse. Illo verō contrā tempus afferente absentia, vt potē quod per eam posset argui mendacium, ea ne sic quidem quicquam remissit de impudentia: sed tumultuabatur execranda, & contradicere conabatur mulier audacissima, aded vt qui audiebant, eius responsonem agrius ferrent, quā adulterium. Quandiū enim, aiebat, fuit maritus meus, tandiū fuit mihi infans in vtero, vt simul & ille ex aliena, & hic ex meo vtero prodiret. Cū hæc & his maiora magno impudenter diceret Spiridoni: quin etiam tumultum excitaret, & vociferatione compleret ciuitatem, & tanquā grauissima affecta iniuria, eos qui aderant, vocaret ad opem ferendam, vir ille mitissimus ne sic quidem eam iudicio subiiciens, sed eam metu potiùs attrahens ad pœnitentiam: Si quidem, ō mulier, inquit, sicut in magnum prolapsa es peccatum, itā etiam magnam induxisses pœnitentiam, fortasē etiam tibi magna relinquere spes salutis. Nulla est enim tanta

desperationem, desperatione verō impudentiam etiam parturisti, iustum quidem erat, vt tu horum præmia agnosceres, & velox subires supplicium. Verum enim uero adhuc tibi præbentes locum pœnitentiæ, hoc dilucidē prædicimus, hunc foetum non esse tibi in lucem exiturum, donē ipsa lucem veritatis sub profundis mendacij tenebris celare destiteris, ea volens tegere, quæ vel ab ipsis cæcis videntur, vt aiunt. Hæc verba ad rem paulopost rediguntur mulieri, & antē tempus partus graues eam inuadentes dolores, acriter quidem torquebant vterum, foetum autem nihilosecū in tūs retinebant: & quod est malorum omnium extremum, cū ne sic quidem quicquam de sua remitteret pernecia, eam transmittunt ad mortem maximē miserabilem. Eius calamitatis alius quidē miseretur: egō verō mala mentis, & cui non potuit vllum adhiberi remedium. Quamobrē dicunt Sanctū magnum dolorem accepisse, & lachrymas emisisse ex oculis, & adiecisse, Nō ampliùs iudicabo inter homines, cū tam citō eos inuadat prolata sententia. Hæc quæ visa & audita fuerant, effecerunt vt esset magna in Sanctum reuerentia: & idē piē & cautē eum attendebant, & cum timore ad eum adspiciebant, sicut etiam olim ad Apostolos, qui in Ananiam & Sapphiram modō fecerant miraculum.

Sed hæc quidem est narratio improbæ & scelestæ mulieris. Adijciatur autem narratio quoquē de ea, quæ rectē & vt oportet, amabat maritum. Mulier quādam nomine Sophronia, quæ moribus erat moderata & pia, non habebat maritum, qui esset eiusdem cuius ipsa in fide sententiæ: sed ille errorem tenebat gentilium. Illa verō non intermittebat ad sanctum ventitare, & eum vehementer rogare, vt maritum liberaret ab insania. Sed nec eius maritus prohibebat, quō minùs veniret ad sanctum: partim quidem, vt qui ignoraret quanam de causa ad eum accederet: partim verō, quod apud eum quoquē sanctus in magna haberetur reuerentia. Nam ipse quoquē ad illum ventitabat, & eo tanquā amico vtebatur, & illum honorare, proprium suum ducebat honorem. Præterea autem magnus quoquē Spiridon ad eum veniebat. Cū ergo sic se inuicem hospitio acciperent & acciperentur, conuiuium quandoquē simul incuntes, sanctus opportunē volens captare amicum suum gentilem, conuersus, eis audientibus, dicit cuidam ex ijs, qui ministrabant: Puer, inquit, paruus, qui meæ fidei fuit commissus, vt gregem pasceret, grauiori somno oppressus, pecudes perdidit. Cū eum autem dimississet somnus, diligenter scrutatus, inuenit omnes simul abscondas in quadam spelunca. Priusquā

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

verō

Mulier in
adulterio
deprehensa.

Mulier res
impudens
& temeraria.

Vir mitissimus
suspensio
dicit quidem,
sed tamen
predicit ad
ultra vitam
onem.

Act. 5.

Cap. 5.

Eriam vir

gentilis S.

Spiridonē

in multa

habet reue-

rentia.

Nonit vir Dei quid agatur in eius absentia.

Act. 14.

Gentilis ille credit in Christum.

Cap. 33.

Fures diuitius ligantur.

S. Spiridonis erga eos humanitas.

Cap. 34.

Fraus mercatoris cuiusdam.

1. Cor. 3.

Vide quam placide fert maligni hominis fraudem.

verò eas inuenisset, ad nos misit nunciū, qui significaret quod euenerat. Ille autem accessit, & stat pro foribus. Tu verò descende, & ei nuncio significa, omnes esse inuentas, & nec vnam quidem deesse gregi. Audiuit minister, & abiens maxima celeritate, ei significauit, qui stabat pro foribus. Mensa nondum sublata, alius rursus veniens nunciū, renunciat omnia similiter, inuentas pecudes, & locum, & ne vnam quidem deesse numero. Hæc dicta ijs, quæ sanctus dixerat, omnino conuenientia, magnum stuporem iniecerunt illi idololatæ, & sanctum pro Deo habebat, & offeruabat: & volebat eadem facere, quæ Lycæones aliquandò faciebant Barnabæ & Paulo, nempe ei tauros sacrificare, & in vestibulo coronas suspendere. Ille verò sicut illi, ei dixit: Non ego sum Deus: sed seruus Dei potius, homo qui sum obnoxius eisdem, quibus tu, affectionibus. Vt autem rectè sciam, largitur is: quem sit tu quoque Dominum fueris confessus, accusatè omnino scies, quàm sit aptè illum in expugnabilis potentia, & quantæ vires. Illa verò Christi magis amans, quàm viri, hac re tanquam opportuna aliqua arrepta occasione, ex se quoque ea afferens, quæ ei conueniebant, marito persuadet, vt omnem quidem vanum abiuret errorem, & cultum irrideat simulacrorum: rectè autem discat veram pietatem, & Christum induat per baptismum.

Si eam, quæ deinceps sequitur, narrationem silentio texerimus, quomodo non priuabimus auditores maxima vtilitate, cum simul cum vtili, multum etiam inducat iucunditatis? Dicatur ergò hæc quoque. Ferunt magnum Spiridonem, prout erat modestissimus, & ab omni fastu & superbia alienus, præclarè quidem & sanctè Episcopatum suum administrasse, nihilo secius autem ouium quoque curam gessisse. Intempesta verò nocte stabulum adorti latrones, suffurabantur quasdam eius pecudibus. Deus autem, qui curam gerebat pastoris, ne oues quidem quas pascerebat, neglexit. Sed fures isti ineuertibilibus, quæ sub aspectum non cadebant, vinculis comprehensi, & vincis erant manibus, & non poterant omnino recedere. Iam manè aderat, & cum magnus cognouisset Spiridon, quod factum fuerat, videns eis manus ponè adductas & vincas, precibus quidem eis relaxauit vinculum: cum plurimum autem eos admonuisset, vt ex istis laboribus pararent, quæ erant sibi necessaria, eis etiam præbet arictem, lepide elocutus: Nè frustra vigilaueritis. Cæterum aliud quoque se offert, volens sequi id, quod dictum est, quod illi nihil cedit iucunditate.

Vir quidam Trimmythuntinus erat nauis dominus: & cum auro opus haberet ad mercaturam, accedit ad sanctum, ab eo accepturus. Ille autem huius quoque præcepti cum alijs adimpletor, quod dicit, Eum, qui à te voluerit mutuo accipere, nè auerferis: id paucum quod habebat, idque paratum propter necessarium vsum Episcopatus, ei tradit prompto & alacri animo. Ille verò, qui id acceperat, cum ei fausta & felix successisset nauigatio, & cum lucro esset reuersus, accedit ad sanctum, debitum soluturus. Ille autem non curiosè scrutatus, nec multis ratiocinatus, iubet illum ipsum qui attulerat, reponere in illo ipso vase, ex quo id prius sumpserat. Et tunc quidem eius, qui mutuo dederat, reueritus mercator bonitatem, & à negociorum sollicitudine remotionem, illic aurum deposuit, sicut iussus fuerat. Cum autem vsum eum rursus urgente, sic quidem promptè acciperet, & sic ipse rursus sine dolo reponeret, & hoc modo sæpè fieret, subit mercatorem vitium auaritiæ, infideliterque & malignè se gerit in eum, qui credebar, & violat veritatem: & cum maleficij materiam inuenisset libertatem, fingit quidem se reponere. Cum verò nihil reposuisset, sed vas vacuum clausisset, recessit. Sed sanctum non sic permittit decipi, qui comprehendit sapientes in malitia eorum, vt sacra dicunt eloquia: & nè simplicitas & liberalitas facile posset decipi, & facile despiceretur, & contemptui haberetur ab astutioribus, vidè quemadmodum sapiens & iusta Dei prouidentia eum, qui iniuriam facere erat aggressus, vt sibi potius malè faciat, efficit. Nam cum in sumptibus aurum consumpsisset, non ad lucrum, & deinde redactus esset ad inopiam, prioris viæ meminit: & veniens ad magnum Spiridonem, aurum, quod non reposuerat, quærebat, vt qui reposuisset. Illum verò non latuit quidem maleficiū: placidè autem, vt solebat, iussit vt iret, & acciperet. Ille verò, tanquam qui nihil turpe fecisset & illiberale, abiit, accepturus id, quod repositum fuerat. Cumque aperuisset, & vas inane reperiisset, quomodo etiam reliquerat, hoc quidem sancto renunciat, cum existimans id latere. Ille autem iubet eum quærere dili-

diligentiùs: Ex quo enim, inquit, tu reposuisti, nullius alterius manus, quod depositum fuerat, acceperunt. Ille verò simulat se rursus scrutari: Cum autem inueniri non posset, quod reuerà non erat, & præ se ferens ignorantiam, dixit illi rursus, se nihil inuenire: vir ille bonus & mitis, Si verè, inquit, reposuisses, quod reposuisses, facile inuenires. Sin verò, quod apud te mansit, id nunc quæris à nobis, scias reipsum potius, quàm nos, decipi. Hoc cum ille audiuisset, & simul haberet conscientiam eum tacitè reprehendentem, minimè tulit: sed humi statim præcidit, & sacros illius pedes prahensans, petit veniam. Sanctus autem promptius remisit, quàm ille petijt: deceterò verò est adhortatus, nè aliena sic concupisceret, neque dolis & mendacijs pollueret conscientiam. Nam quod ex eiusmodi, inquit, rebus paratur lucrum, non est omnino lucrum, sed damnum manifestum.

Cum vnus adhuc ex sancti miraculis meminerit oratio, vadet ad eius decessum. Cap. 35. Aiunt, quòd cum sanctus esset adhuc superstes, & præset Episcopatu, Patriarcha Alexandrinus indicta synodo omnium, qui ei subiecti erant, Episcoporum, volebat gentiles statuas & imagines communibus precibus euertere, & eas in terram deicere. Rebus enim eiusmodi adhuc plena erat ciuitas: & quomodo Paulus, ipse quoque inflammabatur spiritu, & ardentè spirabat aduersus impietatem. Cum omnes ergò concurrissent, & se dedissent precibus, alia quidem statuæ Dei nutu & viribus deuolutæ fuerunt & in terram deiectæ. ex ijs autem vna sola, cæsi & separatum, & simul cum illo Patriarcha multas preces fudissent, manebat in suo loco: non quòd Deus non attenderet, aut despiceret sacras illorum preces: sed hoc sapienti consilio velle suo famulo gloriam tribuere, & ostendere id, quod à multis ignorabatur, qualis esset inter Episcopos Spiridon. Cum nox ergò iam aduentasset, ipse quidem Patriarcha adhuc vacabat orationi: quædam verò diuina ei apprensus visio, iussit cum non angi animo, quòd non caderet simulacrum, reseruatim enim esse Spiridoni, vt id ab eo solo deturbatum caderet: sed cum cum quamprimum è Cypro accerseret. Is enim est, aiebat, Episcopus Trimmythuntinus. Fecit, vt ei imperatum fuerat, Patriarcha: & literis ad eum missis, accersit sanctum: & literæ significabant causam, cur accerseretur, & eam, quæ apparuerat, visionem: & nequaquam esse recusandum aduentum. Ille autem paret continuo. Simul atque enim desijt legere, quæ scripta fuerant, iter iniit, & nauem conscendens, nauigauit Alexandriam. Atque nauis quidem appellit Neapolim, (est autem hic insignis portus Alexandria) ipse verò de nauē descendens, execrandam imaginem, cum multistemplis, precibus nondum peractis, euerit, & in pulcrem comminuit. Hoc sancti aduentum, qui nondum erat manifestus, Papæ significat. Cum enim qui illud simulacrum sua sponte cecidisse viderant, ei renunciassent, Papa continuo, O amici, inquit, adest Spiridon ex Trimmythunte. Illi autem præparantes (cos enim iusserat ei ire obuiam) ostenderunt magnum, qui adhuc descendebat. Quis adeo remotos habitat orbis fines, qui non hoc miraculum acceperit auditione? Nouerunt quidem Byzantini: nouit autem ipse Imperator. Senferunt omnes quoque vires, quæ intercedunt: & vniuersum ferè orbem terræ perueniens miraculum, dici non potest, quantam pararit vtilitatem tam fidelibus, quàm infidelibus: his quidem conuersis ad pietatem, & sacrum baptismum accipientibus: illis autem stabilis fundatis super eius petram. Hæc non quædam nuda & minimè probata auditio, sed etiam imago loquitur & testatur, quæ stat inter porticum, qui dicitur Archontis, & templum Trimmythuntis, vbi sunt sacra reliquæ Spiridonis. Atque his quidem cum alijs dimissis, accedendum est, vt sumus polliciti, ad diuinam illius mortem.

Tempus erat æstatis, & vberes segetes, fructusque copiosus & multiplex erat sancto. Ipse autem, vt qui suis manibus plurimum vteretur in opere faciendo, dextra accipit falcem, & incipit metere: repente verò admodum tenues guttæ rotis, Deo tunc minimè plente, solum sacrum illius caput petunt: Deo hoc ei ostendente, quòd ille quoque florens virtutibus, tanquam pulchra aliqua seges, tore appetitur, & quòd illic hic quoque fructus portatur ad Dominum & agricolam. Hanc rem admirabilem alia quoque consecuta fuit admirabilior. Cum enim ille suum caput tenens dextera, ijs qui aderant, ostendebat roscidum, continuo capilli effloruerunt simul flaui, nigri & albi: nescimus, quidnam Deo per hæc significante.

N n n

Cap. 35.

Act. 17.

Mira res: precibus Episcoporum communibus statuæ Gentilium corruunt.

Observa sancti viri promptissimam obedientiam: vitem vim precu eius.

Cap. 36.

Vide humilitatè tanti viri.

Res plane miranda.

cante. Ille autem cum, ut videtur, cognouisset, Sciatis, o amici, dixit presentibus, quod ego quidem iam excedo e corpore: magna vero gloria Dominus mei excelsus circumdabit memoriam, & multis hominibus dies mei aduentus erit festi argumentum: idque omnis aetas peraget splendide & magnifice, tam puerorum, quam iuuenum & senum. Cum haec & multa alia dixisset & praedixisset, & alia, quae oportebat, admonuisset, & quicquid erat bonum & salutare apud eos, qui aderant, oratione, ut semel dicam, esset persecutus, & maxime de generali & omnium aliarum virtutum maxima, de charitate, inquam, in Deum & proximum, differuisset, non multo post, ut dixerat, castam illam & sacram emisit animam, in Angelorum quidem chorum merito admissus: neque tamen omnino discedens ab hominibus: sed nunc quoque maximam curam gerens, quando & Deo est propinquior, & maiori apud eum fiducia vititur & libertate. Atque multa quidem post eius decessum & facta sunt ab illo, & adhuc fiunt: Nos autem, ne & sine vita protinus etiam circumscribamus miracula, neque rursus descriptionem nimium extendamus, cum vnus aut duorum meminimus, Deo volente, sinem imponemus orationi.

Sancti nostri curam gerunt.

Cap. 37. Festum S. Spiridonis.

Viso cuiusdam.

Dixit quidam ex ijs, qui sunt Christi amantes, & sanctum quidem ardenter amant: amant autem nihilominus etiam veritatem: quod cum eius dies festus celebraretur, (celebratur autem duodecimo mensis Decembris) accessit ipse quoque ad sepulcrum, tanquam viuum allocuturus, magnam in eum vultu significans reuerentiam & venerationem. Cum autem propere fuisset, & oculus esset ad moturus, dicebat se tantam diuinam sensisse visitationem intus operantem, & cor eius adeo penetrasse, ut sublimem quidem fuerit raptus spiritu, & solas, quae illic sunt, visione perciperet pulchritudines: oblitus quidem omnium terrenorum: oblitus vero ipsius quoque corporis, vocisque & sermonis propere expers: ieiunus quoque, & neque apud vllum vocem emittens, neque cibum aut potum toto illo die admittens, nisi solum, quod sumpsit diuinum corpus & sanguinem Dominicum. Porro autem aliis quoque ei extitit miraculum euidentius: est vero modus ad narrandum incunctissimus. Ille quidem, ut dixit, cum eum rursus eius dies festus inuitaret, accessit Trimmythunte: & captam, quae sancti continebat reliquias, adorans & amplectens, similiter quidem habuit cor repletum lumine: impletus est autem ei quoque animus voluptate, & quamam bona expectant sanctos, per praesentia, quoad eius fieri potuit, coniecit. Deinde iuit ad nundinas, ut supellectilem quandam emerret, & vestimenta, ut ijs indueret pauperes & egenos, ut potest quod tempus anni ad id vocaret. erat enim frigus. Cum ea ergo adornasset, & domum eundem esset, vsu ita poscente, erat quidem nubium concursus, ut solet hyeme: intentabantur autem minae vehementis futurae pluuiae: & non parum erat sollicitus, num ita affluctus, cum onus tradidisset pluuiae, deberet compedi domum iter ingredi. Bonam itaque spem sibi proponit: & cum supellectilem, & quicquid erat vestium, iumentis imposuisset, ipse currit ad templum Domini, & loculo circumfusus, & tanquam viuum ardentem amplexus, rogat, ut sit ei viae comes & bonus dux, eique & suis omnibus faustum & felix iter praebat, imbrius minas & vim reprimens ventorum. Ille quidem haec precatus, exiit e Trimmythunte. Sanctus autem, sicut ipse fuerat precatus, non solum fugiens obtutus, sed etiam eadens sub oculos, per totam via simul aderat, tanquam vnus ex viatoribus. Pluuia vero ex confusione aeris, & concursu nubium, ut semel dicam, impendebat: eius autem virtute cohibebatur, & reprimebatur illius impetus. Quando vero is peruenit domum, ille quidem protinus euanescit: eius autem cor rursus ineffabili luce illustrabatur, & gaudio diffundebatur: perinde ac si sanctus id tetigisset, & ipsum impertisset sua laetitia & voluptate. Cum autem sanctus quidem euauisset, vir vero domum esset ingressus, statim quidem admodum vehemens pluuia est consecuta: quae tandiu durauit, ut tres totos dies non defecerit. Et tunc quidem sic viae difficultatem, alias autem ei etiam aliam depulit animi aegritudinem.

Cap. 38. Dies festus S. Spiridonis.

Agebatur quidem dies festus magni Spiridonis: non licebat autem huic viro eo venire: & ea res ei quaedam grauis videbatur calamitas, rogabatque, ne consueta visitatione priuaretur & gratia. Quid igitur? Nondum finitae erant preces, & visus est sibi ire ad templum, & simul illius sensit aduentum, illuminationisque & dulcedinis de more fuit particeps: & sibi visus est templum ingredi: & cum ipse esset pre-

precatus, fuisse cum eo per totam glorificationem. Qui cum omnibus, qui ad erant, benedixisset, tandem recessit.

Mihi quidem oratio, si non res omnes illius, at eas quidem certe dixit, quae viris bonis & virtutis studiosis sufficiunt. Quomodo autem quotidie eorum, qui eum rogant, curam gerat, & eos protegat, non alij, ut par est, dixerint, quam ij soli, qui eius miraculis singulis horis fruuntur & gratia. Oportet vero ne hoc quidem fraudare viros pios. si quis dubitans quaerat, vndenam sit Spiridoni tantum mare miraculorum: & quibusnam benefactis effectus est, ut esset tam gratus Domino: sciat omnia quidem bona & honesta, tanquam ex consensu in eum concurrisse, & cum fuisse praestantissimae vitae exemplar definitum. Vnum autem signum, quo cognoscetur Spiridon, & insigne aliorum praestantissimum, erat summa humilitas & insignis moderatio: & quod cum omnes se aliis superaret, qui sunt miraculorum gratiam consecuti, se nihil existimaret, neque putaret se praestare alicui ex vilibus & abiectis & grauatius peccatorum multitudinem. Talia quidem sunt eius vitae benefacta, talia autem miracula. Concedatur vero nobis quoque, ut illius aliqua (vix enim fieri potest, ut omnia) eius auxilio imitemur: ut efficiamur etiam cum eo participes paratorum bonorum, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cum quo patri simul cum sancto spiritu, gloria, honor, potentia & adoratio: nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cap. 39. Nota, Sanctum eorum curam gerere, qui eum rogant.

Summa eius humilitas.

DE S. VALERICO videat Lector Tomo 2. primo die Aprilis.

MARTYRIUM SANCTORVM ET GLORIOSORVM CHRISTI MARTYRV, EVSTRATII, AVXENTII, Eugenij, Mardarij & Orestis: Authore Simeone Metaphraste. Habetur in Tomis Aloysij.

IMPERANTE Diocletiano & Maximiano, vniuersum Romanorum Imperium completum fuerat cultu simulacrorum, & omnes homines perciti mutua quadam inter se inuicem aemulatione, proficiebant in hac falsa religione: maxime cum edicta imperatoria quotidie, ut semel dicam, mitterentur ad loci magistratus, quae iubebant, ut Calendis magnifice offerrentur dijs sacrificia: & fore, ut ab Imperatoribus honorem consequerentur, eisque noti euaderent, qui ad haec suum studium contulissent, significabant: ij autem, qui in eis calendis essent aliquo modo socordes, & ad aliam inclinarent religionem, priuati ijs bonis, quae habebant, post multos cruciatus subijcerentur mortis extremae sententiae. Erat itaque magna persecutio in toto orbe terrarum, cum quot erant vbique magistratus & Praesides, magnam curam gererent, ut de medio tollerent vniuersum.

Decemb. 13. Cap. 1. Cultus deum monum. maxime feruere sub Diocletiano.

Accidit autem, ut cum illo tempore ad hos tyrannos esset delatum, quod tota magna Armenia & Cappadocia illorum edicto repugnarent, & iam vnanimes spectarent omnes ad defectionem, immutabilem habentes animum in Dominum nostrum Iesum Christum: propter haec fuit conturbatus Caesar Diocletianus, & cum omnes suos accersuisset proceres, & tribus diebus a mane vsque ad vesperam cum eis consulta esset, deposuit eos, quibus commissae fuerant rectiones vtrarumque harum gentium, eos simplicitatis damnans & stultitiae: misit vero duos viros, qui e Graecia ducebant originem: patriae autem doctrinae magnam consecuti fuerant cognitionem: erant vero ingentis & immanis spiritus, aures ad cogitandum, & ad dicendum promptissimi: & qui mores habebant & calliditatem, quae non poterant indagando & perscrutando cognosci. Ex quibus cum vnum quidem, nomine Lysiam, iussisset curam gerere omnium limitancorum: alterum, qui vocabatur Agricolaus, iussit totius Praefecturae administrare imperium: decernens, ut non solum eis deseruiret manus limitancorum, sed etiam quicumque milites erant collocati in propinquis ciuitatibus.

Deest hie, Christiani. sinum, vel Christi cultus, aut aliquid tale. Cap. 2.

for. * acres

Cum hi ergo in has venissent prouincias, protinus omnis aetas hominum immi-

Grudeliffi-
mi duo viri
mittuntur
ad vexan-
dos Christi-
anos.

seruenter & absque vlla venia excindebatur: cum neque vlla inueniretur op-
portuna occasio: parua autem & qualibet calumnia, aut ab inimicis, aut à malè-
uolis hominibus sequeretur. Innumerabilis verò multitudo Christianorum inda-
gabatur, & quotidie comprehendebatur, & his sanguinoris bestijs tradebatur ad
interitum. Dux ergò Lyfias versans in Sareleon, si huius regionis inueniebat ali-
quos sanctos viros & sanctas foeminas, post multas interrogationes & tormenta,
sub tutissima custodia transmittibat vinctos ad Agricolam in metropolim Se-
bastenorum: vt ab illo de medio tollerentur, & non finerentur in sua regione, &
nec eorum cognati & necessarij vllam eorum curam gererent, nec iusta fierent
eorum corporibus: Prouinciæ quoque Præsides similiter transmittente eos, qui
apud Sebastenos orti erant, Sareleon, hoc improbo diu ante inter se inito consi-
lio. Impia enim sua mente cognouerant, Christi athletis non futurum hoc par-
tam partem supplicij.

Cap. 4.
Eustratij
magna pic-
tas.

Cum hæc sic fierent, quidam Eustratius, qui erat Ducalis ordinis scriniarius, &
eo tempore primas partes in ea obtinebat, vir pius & Deum timens, & qui vitam
agebat citra vllam reprehensionem, angebatur animo propter ea, quæ fiebant quo-
tidie: suppliciterque & miserabiliter vociferabatur ad Dominum nostrum Ie-
sum Christum, in ieiunio perseverans & oratione, vt propitius esset suis famulis, &
intueretur populum suum in salute, & in malorum consolatione. Cupiebat autem
ipse quoque idem, quod sancti, subire certamen, & assequi martyrium: sed varias
minas & sæuitiam insuperabilem, multiplicemque molitionem & machinatio-
nem Præsidis pertimescebat. Sui tamen scopi & instituti periclitationem faciebat
hoc modo: Nam cum zonam suam accepisset, dedit famulo suo fidelissimo: & iussit
eam portare in ecclesiam * Araucenorum, ex qua processerat, & in ara deponere:
eum ipsum autem, cum eam latenter occultauerit, seruare: & si viderit quidem
quendam Auxentium Dei seruum, cui ferunt omnes pietatis testimonium, qui eo
tempore erat presbyter huius ecclesiæ, ingressum ad orandum, eam sustulisse, vt
habeat zonam, sinere, & ad ipsum reuerti. Si aliquis autem alius hoc faciat, nequa-
quam ei permittere, sed eam zonam repetere: hoc in mente iudicans, quod si
presbyter zonam abstulerit, futurum sit id diuinum consilium & prouidentia, quæ
significet felicem successum martyrij, quod desiderat. Sin verò hoc non euenierit, de-
bere eum latere, nec audere vti fiducia & dicen di libertate.

Cap. 5.

Cum hoc ergò factum esset, & famulus paucis post diebus reuertisset, & dixisset
quod causa hora, qua zonam in ara posuerat, sicut iussus fuerat, presbyter Auxen-
tius, tanquam ab aliquo missus, ingressus sit ecclesiam, & zonam acceperit. His au-
ditis, lætatus est vir pius, & ex Prætorio accipiens omnes suos amicos hora prandij,
venit lætus, & magnam vultus alacritatem, quantam nunquam antea, ostendens in
conuiuio: adeo vt propter inusitatum hoc spectaculum adducerentur omnes in
admirationem, & scire causam, magnificerent. Vnus autem ex ijs, qui simulac-
cumbebant, ætate iunior, eius charus amicus & ciuis, nomine Eugenius, fidenter
eum percontatur, dicens: Nunquid, o maxime Eustrati, propterea quod à nostro
Præside in crastinum diem sunt parata, & publicè producenda omnia tormento-
rum instrumenta aduersus Christianos, accessit tibi profusus hic risus, vt qui ex eo
speres aliquid lucrari? Hoc verò dixit, propterea quod in illum annum esset ipse
Commentariensis. Sanctus autem respondit Eustratius: Rectè existimasti, o ami-
ce. Spero enim ego quoque die sequenti ex hac re consequi thesaurum, qui auferri
non potest. Sequenti verò die Lyfias, ei erecto excelsò tribunali in media ciuitate
in signostasio, iussit omnes, qui erant in custodia, produci vt interrogarentur. San-
ctus autem Eustratius profectus in carcerem, rogauit omnes sanctos, vt pro eo ora-
rent. Dixit enim, se illo die futurum paris socium certaminis. Cum omnes autem
orassent, & genua flexissent, & extremum Amen dixissent, secuti sunt sanctum Eu-
stratium, cum eos tenerent milites.

Cap. 6.
Eustratij
egregia co-
ram iudice
dicendi li-
bertas.

Cum autem cohors, vt consueuerat, adstitisset ante Iudicem, iussit Lyfias sigilla-
tim adduci ad suum tribunal eos, qui prius fuerant interrogati. Eustratius dixit
Commentariensis: Literis imperatorijs pridè rursus lectis in iudicio, quæ decer-
nebant, vt omnes qui vbiq; inueniebantur Christiani, cuiuscunque essent digni-
tatis, iudicio tuo subijcerentur, Auxentius, qui olim quidem fuit opibus & vita
acta insignis, probatior autem & ornatio ex ea, quæ nunc ei inuenta est generosi-
tate &

rate & animi fortitudine, vt qui sit seruus Christi Regis cælestis, paucis his antè die-
bus assistens in hoc tribunali, transegit certamen immortalitatis, tuam, o Iudex, ar-
guens impietatem, verborum sapientia & operum tolerantia: & quoniam ab illo
die eum inclusum in publica custodia iussit adduci hodie examinandum cum
cœtu, qui cum eo erat, stant mecum omnes forti & robusto animo, tuas machinas,
quæ à patre tuo diabolo sunt tibi suggestæ, dedecore affecturi, & omnino delicturi.
His auditis Lyfias, hanc inopinatam viri admiratus libertatem, & eadem spiranti-
bus oculis eum intuitus, ex imo pectore & iracundo eius animo emisso suspirio,
voce intonuit, sic dicens: Acerbius mihi, quam vnquam antea, extitit hoc iudici-
um, & Græca patria austeritate repletum, oratore mihi proposito scelerato hoc
carnifice. Ab eo ergò stante tollatur, qua indutus est, læna & zona: & ex his signis
ostendat omnibus, se alienum ab ea, quæ ad ipsum pertinebat hucusque, militia.
Deindè nudus corpore, funibusque expansis manibus & pedibus, humi extensus,
pergat exequi eam, qua se defendit, concionem.

Hoc autem facto maxima celeritate, dixit Dux: Nulla, o Eustrati, duceris poeni-
tentia ob ea, quæ à te sunt inchoata perniciosè, vt, quæ mihi inest clementia, effu-
gias supplicium? sed exordire, & dic ante tormenta, cum tuo nomine, patriam
quoque qua te tulit: & aperi nobis nouitatem eius, quæ in te latebat, religionis.
Dixit sanctus Eustratius: Natus sum in oppidulo * Araucenorum, nomine Eu-
stratius, cognomine Cyrilices paterno sermone. Sum autem seruus Dei, Domini
vniuersorum, & adorandi eius filij Iesu Christi, & sancti spiritus. Ex maternis fac-
ticijs didici, quam colo, religionem. Dux dixit: Deponat cohors: quot annos tranf-
egit in hac militia? Cohors dixit: Viceimus septimus annus completur hoc an-
no, ex quo, cum esset adhuc paruus atate, functus est munere Exceptoris. Dux
dixit: Nunc, o Eustrati, videns quod ex tua inobedientia tibi imminet pericu-
lum, & resipiscens ex eo, qui tibi accidit furore, sapienti vtens ratiocinatione,
nè relinquant eam, quæ à te tot annis rectè & ordine gesta est militiam, propiti-
am deorum inuocans potentiam, & Imperatorum beneuolentiam, & iudicij clemen-
tiam. Dixit sanctus Eustratius: Execrandos demones, & surda simulacra ab homi-
nibus constructa, nullus vnquam homo, qui compos esset mentis, censuit adoran-
da. Dictum est enim alicubi in nostris scripturis: Dij, qui calum & terram non fe-
cerunt, percant. Dux dixit: Sed est ne is compos mentis, qui Deum adorat Cruci-
fixum, sicut vos pleni superstitione? Sanctus Eustratius dixit: Si tibi non essent mu-
tati sensus mentis, & perturbationum conspersione non esset ad res terrenas ti-
bitransmutatus animus, ostenderem tibi hunc Crucifixum, verum esse seruator-
em & Dominum, & vniuersa creatura opificem, qui est cum patre ante se-
cula, & ineffabili sapientia per regenerationem suscitauit nostram mortificati-
onem.

Cum autem vellet adhuc sanctus contexere orationem, interrumpens dixit
Dux sceleratus: Funibus in aërem seratur hic vir generosus: ignis autem con-
geries accensa admoueat eum ad hoc, vt comburantur. Supra hu-
meros verò tripliciter vno impetu virgis verberetur, vt oratione nobiscum
deceret elegantius. Cum hoc autem factum esset, & multis horis sancti infer-
nè viscera & venter ab igne substrato comburerentur, & acerbissimis plagis eius
tergum virgis flagellaretur, nulla vox emittebatur: sed neque vlla vultus ap-
parebat mutatio, cernique poterat & conijci, quod in alieno corpore subibat
supplicium. Propterea obstupescens sceleratus Iudex, vix tandem iussit eum
relaxari à tormento, & vultu subridens, dixit: Quisnam tuus est sensus, o Eu-
strati? Vis paruam aliquam aliam tibi impositis plagis excogitem delectatio-
nem? Sanctus ait Eustratius: Maximè. Dux dixit: Quoniam ergò quæ nobis pla-
cent, à tacente illo sunt approbata, iubeo muriam aceto contemperatam ma-
gno fluente infundi membrum igne combustis, & acutis testis fortiter ei affricari,
donec ex nostro ministerio eorum, quæ sunt iucunda, plurimo sensu percepto fa-
tutus fuerit.

Cum magna autem celeritate eo quoque ei allato tormento, eadem vsus est
constantia & animi fortitudine, & neque vllus, quantumuis leuis, gemitus audieba-
tur emitti. Dux dixit: Tanquam in scena superstitionem ostentat & iacet hic, sicut
dicit, athleta Crucifixi. Nunc ergò dicat, si per hæc castigatus, sibi persuaserit ad sa-
-

Supplicia s.
Martyri sunt
deliciosa.

Pfal. 6.

Pfal. 34.

Cap. 10.

O prædicā-
dā Christi
virtutem &
potentiam.
Eugenius se
Christianū
profiteatur.

Cap. 11.

Martyres
ducuntur in
carcerem.
Pfal. 132.

Cap. 12.

O immanē
tyrannum.

cras deorum aras accedere adoraturus. Sanctus dixit Eustratius: Propter eam, quæ est in te, superstitionem & falsam religionem hæc, sicut existimas, mihi inferens supplicia, imprudens & insciens me hodiè multis affecisti bonis, quæ mihi maximè erant in votis, o Iudex. Circumfusam enim caliginem & obscuritatem, quæ ex craftie corporis meo inerat animo, his à me tormentis depulisti: & quæ principatum obtinet, rationem, earum, quæ longo tempore intentabantur, tentationum vitricem conseruasti: & effecisti, vt funderem ac profligarem eas, quæ in me magno impetu insurgebant, animi perturbationes, nullo tumultu oppugnandum mihi largitus præsidium interni spiritus, qui mihi vitam regit in immortalitate: in quo sunt mihi reconditæ diuitiæ incorruptionis: & ostendisti viam compendiosam & ab afflictione remotam, per quam potero in fictili hoc corpore degens, vitam amplecti angelicam, & cælesti frui æternitate. Nunc scio me esse templum Dei, & sanctum eius in me habitare spiritum. Discedite ergò à me omnes, qui operamini iniquitatem: quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei, Dominus deprecationem meam suscepit. Exultabit reuera anima mea in Domino, delectabitur in salutari eius. Omnia ossa mea dicent: Domine Domine, quis similis tibi? liberans inopem à manu potentiorum eo, & à diripientibus cum. Festina ergò & decerta, minister aduersarij, & quod in te est, nihil remitte: & proba me sicut aurum in fornace magis magisque: & in me non inuenies sordem, quæ est tibi amabilis, & reuera quaritur. Tui enim dii sunt abominationes, quæ tuæ & tui Imperatoris dominantur egestati rationis.

Dux dixit: Mentis fortasse, vt videtur, emotio consecuta est corporis imbecillitatem: quo factum est, vt multis verbis vsus sis obscuris & superuacaneis. Si enim posset ille tuus, vt dicis, Deus te participem reddere immortalitatis, à presenti vitæ re plaga liberasset. Mittens ergò vanæ spei agitari somnijs, prope ad salutem, quæ à me ostenditur. Dixit Eustratius: Vis persuaderi, o tu qui es orbis omnibus sensibus, nihil esse quod meus non possit Deus? Attende, & me intueri, quem tuis tormentis existimas morte esse multatum. Cumque omnes in eum defixissent oculos, repente veluti quadam squammæ eiectæ sunt ex eius corpore: & stetit sanctus totus sanus, corpus nihil habes omnino laceratum. Cum propter miraculum autem, quod factum fuerat, omnes Deum glorificassent, quidam Eugenius vir Auracenus, qui erat ipse quoque oppiduli officialis eiusdem cohortis, & permanebat apud sanctum Eustratium, magna voce exclamauit, dicens: Lysia, Ego quoque sum Christianus, & tuam anathematizo religionem, & iussui Imperatorum & tuæ restituti voluntati, sicut etiam dominus meus Eustratius. Dux ergò propter hæc indignatus, & cum execratus, ipsum quoque comprehensum iussit duci in medium, & sic est effatus:

Cum horum, quos punire est difficile, interrogatio tempore & ocio opis habeat opportuno, nunc autem vrgear ad suscipiendam consuetam rerum publicarum defensionem, hunc præstigiatorum & incantationibus miraculorum effectorem Eustratium & Eugenium, quem nuper apparuit idem quod ipse sentire, toto corpore ferro victos iubeo conijci in carcerem cum reliquis, qui sunt mihi seruandi ad aliam examinationem. Hæc cum pronunciaisset, descendit è tribunali. Sancti vero ducebantur omnes læti & exultantes propter tantam tolerantiam sancti Eustratij, constansque testimonium, & propter salutare, quod in ipso factum est, miraculum Domini nostri Iesu Christi. Postquam autem ingressi sunt custodiam, psallebant omnes, vna voce: Ecce quid æquè bonum & iucundum, atque habitare fratres in vnum? & quæ sequuntur. & postquam preces implèssent, sedentes docebantur à sancto Eustratio, promptique & alacres ab eo reddebantur ad propositam eis de certationem.

Die illo in his trāsactis, sequenti nocte Dux cum surrexisset, professus est se velle ire ad ciuitatē Nicopolitanam: & interim dum soliti ad iter se parabant ministri, prosiliit ipse in custodiā, vbi erant sancti, & solum beati Eustratium iubet trahi foras. Cum autem esset adductus, vultu ridenti dixit ei: Lætare charissime Eustrati. Sanctus verò respōdit: Deus omnipotēs, cui ego seruiō, te vicissim dignè salutet, o Iudex. Dux dicit: De Deo sit tibi curæ: in præsentia autē cape & gesta hæc, quæ tibi datur, crepidā, vt lubens nobiscum iter facias. erat verò crepida longis & acutis clauis transfixa, vt tanquam fibulis perforaretur quælibet pars pedum eius. Cum hac ergò

ergò crepidā enim induisset, & loris adstrinxisset, suo obsignauit annulo: & iussit eum, dum duceretur, per totam viam verberari & trahi cum reliquis sanctis. Ipse autem cum toto, qui cum eo erat, exercitu iter persequabatur, & post duos dies peruenit ad castellum, quod est prope Arauracos. Cum sancti autem accessissent, quotquot erant illius regionis, egressi sunt ad spectaculū, desiderantes videre beatum Eustratium. Nullus verò cognatus nec amicus audebat ei appropinquare, nè ipsi quoque comprehenderentur. hoc enim à scelerato Duce quibusdam iam imperatum fuerat.

Quidam autem Mardarius, vir quidem forte priuatus & suo contentus, cum illis diebus domum sibi cōstruxisset, tegebat domum. Cum in omnes autem sanctos defixisset oculos, vidit medium eorum tanquam stellam insignem Eustratium: & cum citò è domo descendisset, dixit vxori suæ sermone Armenio: Vides, o vxor, eum qui erat dominus eius, quæ est circuncircā regionis, qui & genere & opibus erat tam insignis, & tandiū fuerat militiæ clarus, quemadmodum omnia despexit, & abiit, vt Deo fiat grata hostia, & regnum cælestē cōsequatur? Beatus ille, quod & in hac vita fuerit gloriosus, & apud Dominum nostrum sit magnam habiturus fiduciam, & cum Angelis ineffabili voluptate fruiturus. Egregia autem illius vxor respondit: Dulcissime marite, quid obstat, quò minùs tu quoque eò venias, & eandem, quam ipse, viam in eas, & sanctam consequaris cum ipso consummationem, vt sis mei defensor, & horum pucrorum in fantium, & totius tui generis? Dixit eius maritus: Da mihi calceos, & ingrediar viam à me desideratam. Illa verò hoc fecit velociter, & lata eum dimisit. Qui cum accepisset calceos, & se veste induisset, & duos quos habebat filios vnus esset amplexus, stetit ad Orientem, & Dominum inuocauit, & dixit: Domine Deus pater omnipotens, & Domine Iesu Christe, & sancte spiritus, vna diuinitas, vna virtus, miserere mei peccatoris: miserere ancillæ tuæ, & eam suscipe & hos duos infantes, qui es defensor viduarum, & pater orphanorum. Ego enim, Domine, cum magno & alacri animi studio ad te venio. Hæc cum dixisset, osculatus est suos filios, & dixit: Salua sis mulier, & noli affici tristitia, nec flere: sed gaude & exulta. Te enim & filios meos & animam meam depono in manu boni Dei nostri, qui potest omnia.

Et cum hæc dixisset, cursim est egressus: & venit ad quendam nomine Mucaronem, qui in regione Auracenorū habebat habitationem, & in ea obtinebat primas partes, & erat vir valde clarus & diues: & cum salutasset, dixit: Ecce ego vado ad amicum tuum & cognatum Cyriscem, & Deo volente, ero ei comes in via, & cum eo subibo discrimen certaminis. Tu ergò esto post Deum defensor meæ vxoris, & meorum filiorum in hac vita: & pro hac gratia ego quoque tibi operam nauabo in illo die, quando coram Deo sistemur, vt mercedem accipias. Dixit verò vir ille pius: Abi in pace, fili mi, & pulchrum hoc iter confice: & nè de eo sis sollicitus: satisfaciam tuo desiderio. ero enim spiritali affectione vxoris tuæ maritus, & pater tuorum filiorum. His auditis, Mardarius cum ei valedixisset, iam decetero prope castellum venit ad sanctos: & sic vocauit sanctum Eustratiū: Domine Cyriscice, quomodo ouis simplex ad proprium currit pastorem, ita ego quoque ad te, volens esse vobis in via comes. Me ergò suscipe, & refer, licet indignum, in numerum sancti tui cœtus, & adduc me, etsi indignum, testem Christo Domino. Et hæc cum dixisset, clamauit voce magna, dicens: Ego quoque sum Christianus, sicut etiam dominus meus Eustratius. Audite ministri diaboli, audite. Tunc cum ipsum milites comprehendissent, colligârunt cum reliquis sanctis: & cum in castello eum coniecissent in publicam custodiam, de eo quoque ad Ducem retulerunt.

Hac ipsa autem hora, tanquam leo rugiens, sedit ad examinationem: & pro more adducente cohorte licetorum, adductus est nudus, funibus manus habens victas sanctus Auxentius, sanctis adstantibus, & singula videntibus: & adhuc vultu læto Dux inquit: Auxenti, nos quidem liberans à laboribus, te autem salute dignū censens, nunc saltem doce, an à vana illa & tibi perniciofa destiteris peruicacia, & cum dijs redieris in gratiā. Sanctus dixit Auxentius: Paucis audi, o Lysia. iuro tibi eam, quæ præest & omnia adspicit, iustitiam, esse mihi mētem immutabilem: vnumque Deum me nôsse, & ipsum colere: etiamsi innumerabiles alias mihi plagas imposueris & cruciatus, maiores ijs, qui iam pridem mihi sunt illati: etiamsi me ferro,

Cap. 13.

Vide seruo-
re Marda-
rij, admari-
tyrium pro-
perantis.

Is cōmien-
dat Deo v-
xorem & fi-
lios.

Cap. 14.

Adiungit se
sanctis mar-
tyribus.

Præclara
Mardarij
virtus.

Cap. 15.

Auxētij mi-
ra cōstātia.

etiã si me igne consumpseris, nũquã poteris meam flectere cogitationem. De cetero fac quod velis. Tunc Dux pronunciauit sententiam: Auxentius, qui post multa tormenta & cruciatus, etiam nunc p̄manet in sua pernicioſa ignorantia, per ei paratam gladij amputationem, ferream suam, & quã molliri nõ potest, perdat animam, in loco aliquo nemoroso & deserto finem huius sententiã accipiens, vt iusta sepultura infelix eius corpus careat. Qui autem ausus est se nup̄ reliquorum cœtui adiungere, perducatur in mœdium, celeriter consecuturus honorem, qui ab eo requiritur.

Cap. 16. Sanctum verò Mardarium soluentibus militibus ab ei impositis collaribus, hic beatus dicebat: Domine mi Cyrifces, ora pro me, rogo te: & doce me, quid sum responſurus huic exitioſo & pestifero homini: nõ me tanquã agrestem & illiteratum hominem irrideat immanis iste lupus. Sanctus autẽ ei dixit Eustratius: Dic solum constanter, frater mi Mardari, Sum Christianus, Sum Christi seruus: & nihil aliud respondeas, si quid contrã dicat aut faciat. Cũ verò esset adductus, dixit cohors: Adest Mardarius. Dux dixit: Qui se nup̄ tradidit interrogationi, is nomen doceat, studiũ, quã cum tulit patriam, conditionem, & quãnam sit ei religio. Mardarius dixit: Sum Christianus. Cũ autem rogaretur ab apparitoribus, vt diceret nomen, & cõditionem, & patriam, perseuerauit clamare, Sum Christianus. Et cũ diũ rogaretur, nihil aliud dixit nisi solũ, Sum Christianus, Sum Christi seruus. Cũ eius itaque simplicitatem & puritatem vidisset Dux sceleratus, dixit: Terebra te rebrentur calcanei pedum eius, & funibus traieci, ab orbe rotã pendeãt: candentes autem obelisci, eius tergo admoveantur, vt ex hoc ambitu fiat sana mentis, & ad danda responſa idoneus. Cũ hoc autem factum esset, & ipse diũ pederetã calcaneis, & vreretur subulis, emisit vocem, dicens: Domine, ago tibi gratias, quod me his bonis sis dignatus. Desideraui salutare tuum, & amaui ipsum valde. Suscipe animam meam in pace. & cũ hæc dixisset, tradidit spiritum.

Mardarius offertur iudici. Mira eius simplicitas. En crudele supplicium. Felicissimẽ Mardarius expirat. Cap. 17. Demissis verò sancti eius reliquijs, Dux dixit: Nudo corpore adducatur etiam is, qui est ex Sataleorũ regione Eugenius, qui, cũ de Eustratio haberetur quæstio, ausus est subire, quem non dico Christianum, vt ipsi errantes dicunt, sed planẽ achreston, hoc est, inutilem. Cũ ipse autem adfuitisset, dixerunt apparitores: Adest Eugenius. Dux dixit: Dic mihi sceleratissime, quis malus dæmon te malis fatis actum ad tantam impulit audaciam, vt cum tanta te ingereres impudentia, & nihili faceres iudicij austeritatem? Dixit sanctus Eugenius: Deus meus, qui, quos tu colis, dæmones abolet, ipse dedit mihi virtutem, & largitus est mihi fiduciam & dicendi libertatem, vt tuam consuãam infelicitatem, sordide canis, thesaurẽ satanã, qui tecum traditur in interitum. Dux dixit: Contumeliosa eius lingua excindatur: ense verò prinetur vtrisque manibus, & baculis confringantur eius tibia, vt in nos se gerat temperantiũs. His autem factis, ipse quoquẽ tradidit spiritum.

Eugenius constante respondet tyranno. Direrucia tur, & ab itrad Christũ. Cap. 18. Hæc cũ fecisset Dux sceleratus, exijt in campum, vt exerceret exercitum. Cũ autem recenserentur, vnusquisque ostentabat suam in armis experientiam, Duce contemplante. Quidam verò Orestes nomine, vir procerus & forma decorus, ad nomen vocatus & ordinem, adstetit Lysia. Cũ Lysias autem eius laudãset speciem, & verum appellãset militem, iussit pilum torquere ad scopum. Cũ is verò manum direxisset, & arma concussisset, quẽ ab eo in pectore ferebatur Crux aurea, è veste eius excussa, extrinsecus apparuit, itã vt omnes eam cernerent, & ipse etiam Lysias. Statim autem adductus, stetit prope Ducem: & cũ manu Crucem accepisset Lysias, rogauit quidnam hoc esset: Nunquid tu quoquẽ es, inquit, ex ijs, qui sunt partium Crucifixi? Ille verò dixit: Sum seruus Crucifixi Domini mei Dei: & hoc gesto amuletum ad omnia mala auertenda, quã mihi ingruunt. Dux dixit: Hic quoquẽ egregius miles, vincens cum illo carnifice Eustratio, sit ei comes in via, cũ opportunẽ sit de eis habenda quæstio in ciuitate Nicopolitana. Cũ venisset autem Lysias in ciuitatem Nicopolitanam, magna multitudo legionis militum, quã erat in ciuitate, ad eum accesserunt, & omnes vna voce clamabant: Lysia, nos quoquẽ sumus milites Domini nostri Iesu Christi: fac quod velis. Ille verò primũ quidem fuit obstupefactus, timens nõ aliquid noui aduersus eum inuouarent. Deindẽ cũ cognouisset, quod sicut oues seipsos tradiderunt, solutis zonis suis, iussit ipsos comprehendi, & vincos conijci in carcerem: apud se autem consi-

Multi milites vtrò Christum cõfitebantur.

considerabat, quemadmodũ in sanctis perdendis se gereret, & non esset à Nicopolitanis, aut ab eorum cognatis aliqua confusio. Præcipuẽ autem timebat S. Eustratium, nõ si rursus ei inferrentur tormenta, faceret similiter aliquod miraculum: & non solum in fide consummaret eos, qui iam erãt Christiani: sed gentiles quoquẽ traduceret à cultu simulacrorũ. Visum est ergo ei, cũ manẽ surrexisset, transinire ad Agricolaum in ciuitatem Sebastenorum, sanctum Eustratium & sanctum Orestem. Cũ esset itaque dies, iussit hoc fieri, publicam scribens epistolã ad Agricolaum hoc modo:

Magnificentissimo Agricola Dux Lysias: Cũ in vniuersa terra, quã est sub Sole, neminem nõssent diuinissimi nostri Imperatores, qui melius scrutari possent arcana orbis terrã, regendã prouinciã tibi dederunt potestatem. A pertẽ enim scilicet, te posse noctes, sicut dies, ad rempublicam defendendam cõsumere. Quã dormire non possunt itaque stellas prius somnus domuerit, quã tuos oculos sopierit, donẽ effectum fuerit id, quod studeas ad vtilitatem vniuersorum: & vt semel dicam, cũ apud te solum summam inesse vidissent vnamquãque partem, meritò huius, quam nuñc obtines, administrationis, quã nihil habet contemendum, dignitatem permiserunt. Quocirca ego quoquẽ testis tam multarum, quã in te insunt, rerum præstantiã, hunc ad te vincitum mitto Eustratium, qui eorum qui dicuntur Christianorum magno morbo laborat: maximẽ cũ nihil possim inuenire; quod sufficiat ad auertendum audacia eius cœpta: sed etsi eius, quã mihi feruit, militia honorem esset assecutus, maiori superbia animo erectus, delijt in contumeliam. Quod si intentarem metum, sua arrogancia circumscripsit futurum, vim suẽ superstitionis reddens potentiorẽ: & licet videret alios eisdem affectos supplicijs, neque propter minas, quã in eos intendebantur, suã reprẽssit audaciam: sed quod euenerat, existimabat esse potiũs fortunẽ insultrũ, quã supplicium. Eum ergo, & qui cum eo est Orestem, qui est eiusdem sententiã, ad tuam mitto sapientiam, sequens edicta Imperatoria. Cũ has ergo literas accepissent milites, & sanctos haberent vincos, viam persequebantur. Sanctus autem Eustratius simul cum Oreste sic canebat in via: Viam iustificationũ tuarum elegi: instrue me, & discam mandata tua.

Impletis verò precibus, dixit: Frater Orestes, narra mihi, qua animi alacritate consummatus fuit sanctus Auxentius, & in quo loco. Sanctus autem Orestes dixit: Postquã Dux pronunciauit in eum sententiam, rogauit milites, qui eum abducebant, vt veniret ad videndam tuam virtutẽ, & te iuberet valere. Nemo verò eum audire sustinuit: erat enim tempus prandij: & festinabant illi, ventri seruiens, implere id quod eis imperatum fuerat, & duxerũt eum in quandam vallem, quã nos vocamus Ororiam. Veniens autem, in via canebat sanctus: Beati immaculati in via, qui ambulat in lege Domini: & vsq; ad ipsum locum impleuit Psalmum, & flexis genibus orauit. Cũ manus verò sustulisset, accepit tãquã oblationem, & dixit, Amen: & cũ circumspexisset, vidit me prope eum stantem: & cũ me vocãssset, dixit mihi acriter: Frater Orestes, alloquere Dominum Eustratium, & dic ei, vt oret pro me: & eum citò ad me venturum: eum enim expecto. & sic fuit ei caput amputatum, omnibus, quos suspicio erat esse Christianos, passis persecutionem. Sancta autem eius reliquiã noctũ furto sublata sunt à presbyteris, qui erant in Arabracis. Eius verò capite non inuento, cœperunt flere & Deum rogare, vt eis aperiret sanctum caput martyris. Dei autem prouidẽtia stans cornix super ramum arboris, in qua erat caput, cœpit clamare. Cũ adspexissent verò ad ramum arboris presbyteri, in qua cornix stabat clamans, vident id iacens prope cornicem: & eum ipsum honorificẽ sustulissent, sustulerunt etiam sanctas eius reliquias, & eas transtulerunt in locum purum & insignem. Hæc cũ sanctus audiisset Eustratius, fleuit, & Deum inuocauit, & dixit Orestæ: Pergamus nos quoquẽ, & ad eum venire festinemus.

Quinque autem post diebus sancti adducti sunt Sebesteam, & traditi sunt à militibus: & accepta Lysie epistola, Agricolaus iussit eos seruari in tutissima custodia: & die sequẽti cũ publicẽ sedisset in foro pro tribunali in ciuitate Sebastenorum, iussit Agricolaus duci sanctos. Vniuersa autem ciuitate congregata ad eos videndos, dixit Agricolaus: Epistola missa ab illustri Lysia, & quã est consecuta scriptis mandata examinatio, prius legatur. Quã postquã fuit lecta, sic locutus est

Cap. 19. Litera Lysie ad Agricolaum.

Locus obsecutus.

Cap. 20. S. Eustratiũs cũ S. Orestẽ inuendẽ colloquentur.

Psalm. 118.

Sanctæ Auxentij reliquiã insigni loco reponuntur.

Cap. 21.

S. Martyres situntur ad tribunal Agricolai iudicis.

est Agricolaus: Nè existimes, ò Eustrati, similiter cessurum hîc tibi esse supplicium. Priusquam ergò eius facias periculum, submite te edictis Imperatorum: & accedens, sacrifica dijs. Dixit verò sanctus Eustratius: O Iudex, imperant ne leges etiam Imperatoribus, an non? Dixit Præses: Maximè. Nam eæ ab illis seruantur. Sanctus dixit Eustratius: Tibi ergò ante omnes, & eos etiam, qui tecum sunt, in scriptis foliis sitæ sunt leges. Dixit Præses: Cur nam hoc dicis, ò caput impium? Quis vnquam ausus est facere contra leges? Dixit sanctus Eustratius: Quoniam sic continentur in legibus Cæsaris: Vis quidem absit in omni sermone & factò: persuasione autem potius administratur respublica: & alterum duorum oportet, vt aut qui imperat, persuadeat ei, qui paret eius imperio, vt assequatur ea quæ cupit: aut qui paret, persuadeat, sua sponte faciat quod iubetur. Et rursus hoc continet post eundem versum: Statuimus autem, vt Præses iudicet, misceens metum lenitati: vt neque alicui propter metum sint infensi, neque peccent propter lenitatem. Hæc, ò Iudex, ita scripta sunt, an non? Dixit Præses: Sunt. Te ergò rogo, idem ordo in me quoquè seruetur. Dixit Præses: Et in te, & in omnibus leges cum ea, qua par est, reuerentia necesse est custodire. Sanctus dixit Eustratius: Sit ergò, rogo, tuus metus lenitate contemperatus, vt qui cum sis omnium experientissimus, velis potius persuaderi, quam persuadere, iudicans singula ratione. Sin autem hoc non licet, absque vlla ratione & constitutionibus, puni, occide, fac quod velis. Præses dixit: Quod velis, dic audacter & liberè, cum gaudeat iudicium hoc potius efficere persuasione.

Cap. 22.

Sanctus dixit Eustratius: Quibusnam dijs iubes me sacrificare, maioribus an minoribus? Dixit Præses: Ioui primùm, & tunc Apollini, & Neptuno. Sanctus dixit Eustratius: Quibusnam parens sapientibus, aut interpretibus, aut prophetis, inuenistis eos esse adorandos? Dixit Præses: Platoni, Aristoteli, Hermeti, & alijs sapientibus: quos si tu esses expertus, eorum coleres memoriam, ò Eustrati, cum sint diuini viri & admirabiles. Sanctus dixit Eustratius: Nullius horum mihi sunt ignota mysteria: sed ab ineunte ætate eorum habui experientiam. Quinetiam in musica pulchrè sum versatus, vt cui obtigerit pater virtutis studiosus: & si iubes, incipiamus primùm à Platone. Dixit Præses: Inuenimus Platonem in libro, qui inscribitur Timæus, descendisse in Pyreum, & præcatum esse deam. Tibi ne videtur hic esse sapiens, an non? Sanctus dixit Eustratius: Valdè condemnat Plato Iouem deum tuum. Audi autem verba Platonis. Quoniam verò incepisti à Timæo, & ciuilibus eius orationibus, audi in secundo eius libro ea, quæ sic sunt posita: Deus quoniam est bonus, omnium bonorum fuerit causa, sicut veluti dicimus: malorum autem nequaquam causa. Et bonorum quidem nullum alium dicemus esse causam, nisi Deum: malorum autem non esse causam. Sed quid opus est ab alio querere? Non est ergò admittendus Homerus & alij Poætæ, qui dicunt Iouem esse authorem bonorum & malorum. Violati ergò iurisdictioni & confusi foederis à Pandoro aduersus Græcos rationem, non hic Iupiter, vt dicit Poëta, procurauit per Mincruam. Non laudabimus autem optionem, ad quam ipse duxit eos, quos tu deos existimas. Dixit verò Aeschylus, Deum causam producere mortalibus, quandò vult domos affligere, & euertere funditus: Plato autem in sua ciuitate neminem vult hæc dicere aut audire, neque iuuenem, neque senem. Nefarium enim est, Deum fuisse paricidam, sicut hic Iupiter, qui nunc colitur à vobis, fecit, qui suum patrem Saturnum deiecit de cælis, & eum contriuit: aut factum esse cygnum, vt mortalem deciperet mulierem, & eam vitaret. Præterea verò rursus agrè fert Plato, quòd fletu & muliebri infania correptus deus tuus, ò Iudex, defleat inconsolabiliter mortem Sarpedonis. An non ita est? An non sunt scripta in libris vestris omnia fabulosa? Si ipse autem sapiens Plato vester scriptor, eum deum esse denegat, & iubet neminem hominè, cui virtus est curæ, imitari tales animi perturbationes: cur vos ipsos submittitis, quarum ipsi cõuicti fuerunt, actionibus, & nos eos hodiè adorare cogitis?

Cap. 23.

Dixit Præses: Tuam fero audaciã propter eam, quæ in me inest, philosophiam. Sed tu quoquè dic mihi, Quem tu colis Deum, quomodò cum esset homo, ductus que fuerit ad iudicium, & in crucem actus, Deus esse est à vobis putatus? Sanctus dixit Eustratius: Si me patienter audias, primùm te interroga bo ea, quæ cogitationi meæ sunt proposita: & tunc dicã ordine id, quod à me quasisti. Dixit Præses: Dabitur omninò tibi potestas & opportunè & importunè dicendi quod vis. Dic nobis quod velis. Dixit Eustratius: Omnem hominè, qui est sanæ mentis, conuenit Deum existimare

Libera ei sit dicendi potestas à

existimare iustum, qui comprehendere non potest, neque effingi, neque verbis explicari: estque immutabilis, & diuinis suis bonis omnem superat potestatem. an non ita tibi videtur, Iudex sapientissime? Dixit Præses: Ità arbitror. Dixit sanctus Eustratius: Hoc quoquè adijciemus, ei omninò nihil deesse. Præses dixit, Omninò. Sanctus dixit Eustratius: Quid ergò dabitur ne aliquos etiam alios esse deos, & eos consistere intra hanc, quam dicimus, ab interitu alienam essentiam? Sed est absurdum quod dicitur. Quòd si vel parùm quid eis desit huius beatæ conditionis, non arbitror, eos existimari deos ab hominibus. Deo enim nihil deest, vt prius dictum est: cui credere, & quem adorare oportet omnes homines. Dicit Præses: Ità habet. Sanctus dicit Eustratius: Quid ergò, multi tui dii consistunt ne intra hæc intemerata bona & immortalia, & pares inter se vires habent? Qui sunt in vna distincti essentia, & tanquam in vnum verticem, conueniunt in virtutem diuinitatis, dicantur non dii maiores & minores, sed Deus vnus: qui in virtute incomparabili est vnicus, & nomen habet diuinitatis: & nè à vobis existimetur alius quidem cælum habitare, alius verò mare, alius autem terram. An non tibi sic videtur?

Cum non posset autem Præses ad hæc respondere, diù siluit. vix tandè verò respondit, dicens: Mittens hos syllogismos, & multum valere iubens rationum marum probabilitatem, hoc doce, de quo fueras interrogatus: Quomodò vos Deum colitis Crucifixum? Sanctus dixit: Incipiam, quomodò tuus poëta Hesiodus: In principio erat Erebus & Chaos, hoc est, caligo & profunditas aquarum. Deus ergò cum tunc mundum in hunc ornatum distinxisset, & non ex subiecta, aut quæ prius existebat, materia, sed omnia ex eo, quod non erat, ad essentiam produxisset, fecit hominem ad imaginem & similitudinem suam. Malus ergò angelus, qui ipse quoquè obtinebat principatum in ordine Angelorum, cum sua sponte rebellasset aduersus eum qui ipsum fecerat, & elatus fuisset superbia, à suo ordine fuit expulsus, & à Deo asidendi potestate: & meritò à Deo accepit sententiam, quæ eius puniret audaciam: & tunc propter eam eius inobedientiam, proiecit eum Deus à superna potestate, & Angelica eum priuauit gloria: hominem autem posuit in paradiso, dans ei mandatum quod exercebat ad obedientiam, vt vesceret quidem omnibus bonis, quæ erant in paradiso: vnam verò non tangeret arborem: hoc ei instituto certamine, vt si ei insidiantem malo, non amplius Angelo, sed demone, qui defecerat, & omnia contra eum machinante, posset primus homo non transilire ei datum à Deo præceptum, & dedecore afficere aduersarium, qui ei inuidebat propter insignem honorem: si hoc, inquam, factum esset, homo esset immortalis, degens in corruptione. Sin minùs, non sineretur amplius esse in paradiso: sed ex eo exterminatus, viueret & moreretur. Malus ergò demon, qui inuidia ferebatur in hominem, in eum varijs vsus est præstigijs, & cum ope serpentis decipisset vxorem primi hominis, per eam ipsum quoquè induxit, vt præceptum transiliret: vt ipse id eò expulsus ex paradiso à Deo omnipotente, deduceretur ad labores sudorum & interitum. Obtinuit itaque malignus victoriam, qui gloriabatur, quòd propter eam sententiam hominè accepisset redactum in suam potestatem: & cum deceterò multiplicatum esset genus hominũ, istanquam tyrannus omnem animam redegit in seruitutem.

Cum itaque ij in multam lapsi essent impietatem, inundatione Deus mundum perdidit. Conseruauit autem Noè, quendam virum iustum, qui præclare decertauit aduersus malignum hunc demonem, & non fuit ab eo omninò superatus, in arca lignea cum vxore & liberis. Cum rursus verò restituisset omnem terram in pristinum statum, tanquam ciuem quendam victorem eum in terra posuit. Procedente autem tempore, cum rursus multiplicarentur homines, omnis profecit impietas, & omnes vincebantur à peccatis, & morti subiciebantur, & vincti tenebantur apud inferos, ad interitum examinati à maligno demone. Misertus autem Deus, qui nos formauit, & non amplius volens quod à se factum erat opus despiciere, primùm quidem Græcis hanc concessit sapientiam, vt immotis animæ oculis agnoscerent Deum omnipotentem, & superarent demonem aduersarium. Hi ergò, etsi visi sunt paululum respicere, & rectum iter pietatis attingere, cum tamen tanquam in vmbra verbis solum apprehendissent visionè, rursus cadebant in errorè Maiorum, ipsi quoquè superati à falsâ religione, & in deterrimiorum.

S. Eustrati⁹ ipsi legibus arguit Agricolaum.

Sapienter cum illo in disputacionem ingreditur.

Iouem ex ipsi echnicorũ libris profcindit.

crendeli iudice.

Probat vnũ tantum esse Deum.

Cap. 23. Præses respondere ei non potest.

Gen. 1.

Casus Angelorum.

Gen. 2.

Gen. 3.

Cap. 24.

Gen. 7.

Gen. 8.

Philosophi

cognoscunt

Deũ, sed relabuntur in

errores ma-

riorum.

riorem prolapsi impietatem, & via inuia aberrantes. Et nec sic quidem passa est insignis & ab omnibus celebranda Dei potestas nos iacere in delictis. vnde etiam dedit legem, & misit Prophetas, & multifariam multisque modis generi Hebræorum viam ostendit salutarem. Omnes autem retrocedentes, recidebant in Maiorum suorum infirmitatem: & morti subijciebatur omnes propter peccatum. Aequum itaque censuit æquale nobiscum certamen suscipere Dominus noster, Deus verbum, & nobis ostendere victoriam aduersus aduersarium, par nobis in omnibus factus præter peccatum: & cum seipsum humilem reddidisset, & nobis feruor formam suscepisset, natus est ex Virgine, non mutatus diuinitate: sed ouis ferens pellem propter lupi progressum. Si enim per supernam diuinam suam potentiam percussisset hunc aduersarium, (poterat enim, vt qui potest omnia, quæ à me non possunt fieri) dedisset ei iustam occasionem defensionis, dicendo: Hominem vici, & à Deo sum victus. Se enim tunc sic facile potuisset defendere, vt qui sciret, Deum quidem posse omnia efficere: & nec, si corpus quidem induisset, non esse eiusmodi, quod non posset facere.

Cap. 25.

Egregia similitudine erudit iudicem.

Accipiamus autem, ô Iudex, aliquam similitudinem, quæ conueniat huic meæ narrationi. Si tu ipse, qui es dominus huius ciuitatis, cum vidisses lupum, aut vrsum, aut aliquam aliam bestiam inuadentem tuam ciuitatem, dixeris seruo tuo: Occide illam. Ille autem parens tuo iussu, & sine arte accedens, fuisset à fera deictus & consumptus, sustineres ne iterum alteri seruo tale certamen imperare, aut illum damnare, quod victus perijisset? Nequaquam. Sed ne videaris eis imperasse, quæ fieri non poterant, eos qui tecum sunt, opem tibi laturi, despicias: non vteris autem nec equo, nec aliquibus armis, cum & habeas & possis omnia: sed propter ceteros tuos seruos, effectus similis seruo, cui iusseras, & qui victus fuerat, sicut ille, nudus & omni alio auxilio defectus, ad hanc bestiam accedis: & ea percussa, tunc famuli quidem, qui fuit consumptus, damnabis imbecillitatem coram omnibus: docebis verò ceteros, vt simili animo accedant & experientia, quoties tale quid occurrerit: & tunc minaberis, si non similiter eis ostensa assidue vti fuerint victoria, & se & sua custodierint. Sin minus, eos futuros inexcusabiles, & esse ad magnum ducendos supplicium: eos autem, qui se fortiter gesserint, & imitati fuerint virtutem eius à domino ostensam, & honorem & libertatem esse consecuturos, vt bonorum custodes, & præclaros Imperatores.

Cap. 26.

Cur Deo factus homo.

Sic ergo Dominus quoque noster Deus, seruator omnium, cum sui serui in certamine suscepto aduersus dæmonem, qui nunc à vobis colitur, ab ipso victi essent & contriti, ipse ineffabili quodam consilio seipsum exinaniuit, descendens ad sanctam & venerandam Virginem, & serui formam accipiens, & in omnibus effectus ipsam, quibus nos obnoxij, affectionibus præter peccatum. & progressus in hoc vitæ theatrum, volutaria sua & longè sapientissima & salutari humilitate latuit sceleratum, ipsum dæmonem, qui à vobis, vt dictum est, colitur: & cum, vt consueuerat, tanquam nudum ac solum hominem inuadentem, vicit, & eius totam profulgavit potentiam per suam preciosam & nobis salutarem passionem, quam in Crucem subiit, docens nos, qui fuimus eius victoriæ spectatores, eodem exemplo contra eum pugnare, & eius potentiam deicere ac prosternere. Ipse ergo nostras accepit affectiones, & suam nobis dedit compatibilitatem, cum tam ijs, qui prope erant, quam ijs, qui erant apud inferos, largitus esset resurrectionem: & docuisset nos in filiorum adoptionem asscitos, in eo manum habere inuictam, & coronari, si decertauerimus. Corpore ergo vincimur, & vincimus spiritu. Cadimus in interitum: & is casus, nempe mortis, eò nobis deducitur, vt efficiamur incorrupti, & ab interitu alieni. Auerfamur vestram ebrietatem, qui ritu brutorum vitam agitis, & angelicam quarimus æternitatem. Non terram proni spectamus, sicut pecora: nec cum simus belluinis moribus, nominamur homines: sed erecti cælum intuemur: & cum simus in corpore, vitam, quæ illic est, angelicam amplectimur. Scimus animi nostri & corporis esse perpetuum & implacabile bellum, sapientiæque & moderata videntes ratiocinatione, auerfamur coniunctionem cum hoc mortali corpore, eiusque titillationes & suaves libidinis motiones fortiter recusamus: cogitatione in altum exilire, & membra mortificare, semper exercemur per tolerantiam, & à rebus proprijs abstinentiam. Vtimur verò pura & perspicua Domini nostri memoria, & scaturit nobis sermo minimè perturbatus. In nos citra vllum impedimentum rationales

Vide quid agant boni Christiani.

rationales operantur virtutes. Hæc & his plura nobis largitus est Deus, cum hominem induisset. Vos autem, vt est probabile, corpori estis dediti: & cum corpori dediti sitis, eos deos appellatis, qui fecerunt probrosa opera ignominia: & eorum posita colitis simulacra: & alienati estis à coniunctione virtutum cælestium, & in dies angimini, non solum propter res aduersas, sed etiam propter insolentes, & quæ in somnis agitantur huius vitæ felicitates. Vos non solum corpore, sed etiam anima morimini ad eum, qui nunquam desinit, interitum. Nos autem à Domino nostro Iesu Christo didicimus, viuentem spiritum corpus quoque, quod omnibus communi soluitur interitum, rursus animare, & ad immortalitatem ei essentiam præbere. Hæc ergo breuiter sum persecutus, vt & tuo Platoni parens, & à me discens ea, quæ vera sunt, renuncies patriciæ deo tuo & amabili cygno, qui multum flet propter mortem suorum filiorum.

Dixit Præses Agricolaus: Non potuimus nos diuinorum & magnorum Regum virtutes discernere: sed solum ijs cedere, quæ iusserunt Imperatores. Quamobrem cessante omni superuacanea oratione & dilatione, veni, & dijs sacrificia: alioqui periclitaberis multa supplicia, quæ nunquam audiisti. Sanctus dixit Eustratius: Cur nos ergo fecisti tantum laboris capere, & non hoc diu antè cœpisti? Tunc iubet lectum offerri ferreum, & multum ignem subterni, vt ipse arderet, & candens euaderet: & sanctum Orestem primum ei iubet imponi, & dicit sancto Eustratio: Aequum est, vt cum, quæ te manent supplicia, prius in alijs fueris contemplatus, tunc subcas tormentum, vt constantiorem ostendas fortitudinem. Sanctus verò Orestes cum ad lectum adduceretur, timuit: & sanctum intuens Eustratium, dixit: Ora pro me. laborat enim mihi cogitatio. Sanctus autem respondit Eustratius: Noli animum despondere, frater Oresta. Solus enim ad specus affert timorem & cruciatum: nullus verò eius tibi aderit sensus, si audacter & fidenti animo accesseris. Ipse enim Dominus ad est nobis adiutor, & nos defendit. Memento generositatis sancti Auxentij, & reliquorum sanctorum: neque ijs videaris deterior. hæc enim mox deficiunt: manet autem nos thesaurus, qui non potest auferri. Hæc cum sanctus audiisset Orestes, audenti & forti animo insiluit, & stetit supra ignitum grabatum, cum se signasset: & statim accumbens, toto corpore se expandit supra ignem: & magna voce clamans, dixit: Domine Iesu Christo red animam. Acclamauit autem S. Eustratius, Amen: & statim iussit Agricolaus sanctum Eustratium abduci in custodiam. Qui cum consuetas preces Deo emisisset, & famulum, qui erat cum eo, vocasset, dicit ei: Agè fili, faciam testamentum. Spero enim forte, vt ego quoque cras sistar ante Dominum meum Christum.

Charta autem ei allata, fecit testamentum, in eo significans, se velle sanctas suas reliquias offerri in oppidulum Arabracinorum, & illic deponi: nemini verò licere omnino eas tangere: sed saluas esse deponendas in loco, qui vocatur Analicozora, simul cum Auxentio & Oreste & Mardario & Eugenio: quoniam hi sancti sanctum Eustratium sacramento adegerunt, dicentes, vt, postquam esset consummatus, cum sanctis suis reliquijs, eorum quoque deponerentur reliquiæ saluæ & integræ. Quas autem Arabracis habebat facultates, assignauit ad eos alendos, qui erant permansuri in ministerio martyri eorum: reliquorum verò omnium mobiliū, dimidium quidem distribuit pauperibus, aliam autem suis sororibus, famulos verò suos, donata eis libertate, iussit accipere legata. Hæc cum decreuisset, toto die ieiunauit: tota autem nocte perseuerauit Deum orare, & ei psallere.

Episcopus autem ciuitatis Sebastenorum, eo tempore latebat propter persecutionem: qui noctu venit ad eum, & datis custodibus pecunijs, ingressus est ad sanctum Eustratium. audiuerat enim de magna eius sapientia, & quod Præsidem cum dijs suis pudore affecerat, & cum fuisset intra custodiam, pronus cecidit in faciem, & sanctum adorauit, dicens: Beatus es, fili Eustrati, quod Dominus Deus tantam tibi dederit virtutem. Memento autem mei quoque, te rogo. Respondit verò sanctus Eustratius: Ne sic facias, pater spiritalis: sed ad eam, quæ est tibi data, dignitatem adspiciens, expecta hoc à nobis implendum tibi debitum. Cum ij ergo sedissent, dixit Eustratius Episcopo: Quoniam Deo volente, cras hora tertia sum sistendus ante Dominum meum Christum, (ira enim mihi fuit aperte reuelatum) ideò accipe chartam mei testamenti, & lege. Cum ergo legisset Episcopus chartam eius testamenti, rogauit illum cum ijs, qui cum ipso erant, Clericis, vt testamento subscriberent: & cum ad eum i-

O o o o

rciit-

testamenti
S. Eustratii.

reuerſado, vt ille ipſe ſurreptas eorum ferret reliquias, & deponeret in eorum regione, in loco qui continetur in teſtamento, & reliqua omnia impleret: dicens, pro eo labore eſſe ei reddendam mercedem à Domino noſtro Ieſu Chriſto in futura vita. Cùm pollicitus autem eſſet Epiſcopus ſe ſingula eorum eſſe facturum, rogauit eum, vt ab ipſo ſancſtam acciperet communionem. Sic enim dicebat ſancſtus: Ex quo tempore fui compræhenſus, non communicauit. Allato ergò eo, quod oportebat, miniſterio, & impleto ſacrificio, accedens ſancſtus Euftratius, cæleſtem accepit margaritam: & repente tanquàm fulgur illuxit in carcere, & vox venit, dicens: Euftrati, rectè decer-
taſti. veni deinceps in cælos, & accipe tuam coronam. Hac voce audita, proni in faciem humi ceciderunt. Tota ergò illa nocte manſit Epiſcopus apud ſancſtum Euftratum, cum audiens, & voluptatem capiens ex ſermone martyris.

Cap. 30.

Cùm manè autem factum eſſet, recessit, iubens eum valere, & promittens ſe nihil præteriturum eorum, quæ in ſuo teſtamento ſtatuerat. Agricolaus verò cùm manè lecto ſurrexiſſet, ſedit in tribunali, & iuſſit ſancſtum Euftratum adduci. Cùm is autem adſiſſet, eum vocauit Præſes, & dixit ei in arcano: Teſtis mihi eſt, ô Euftrati, quæ omnia intuetur iuſtitia, me de te valdè angſt animo, quòd in animum non inducas, vt pareas edicto Imperatorum. Sed publicè ſaltem ſimula, & ſpecie deos adora: apud te autem crede, & adora Deum tuum, is autem tibi ignoſcet propter impoſitam neceſſitatem. Nec, cùm ſis vir tanta doctrina & ſapientia, malè percas tanquàm vnus maleficus. Si hoc enim eſſet remotum à periculo, ne id quidem à te requirerem. multos enim puniui tuæ religionis, & nullius ſum miſertus, neque ab vlllo ſum flexus. Tu verò magnam curam gero, & propter te tota nocte magno ſum dolore cruciatus. Sanctus dixit Euftratius: De hac re nè crucieris, neque propter me venias in periculum: ſed quod Imperatorum tuorum continetur edictis, accuratè exequere. Ego enim neque ſimulatè, neque vlllo alio modo dijs tuis ſacrificabo: ſed ſemper Deo meo conſitebor in omnibus, & in medio multorum laudabo ipſum. Tua verò tormenta me recreant ac iuuant: & huius rei, ſi velis, fac periculum. Præſes autem cùm diù manu vultum texit, eſt lachrymatus, ad eò vt vniuerſa quæ circūſiſtebat turba, cùm cognouiſſet Præſidem miſereri ſancſti, vocem emiſerit lamentabilem: eratque magnus ludus in ciuitate. Dixit verò ſancſtus Euftratius: Deus altiffimus irritas faciet machinas patris tui ſatanae. Ille enim hanc quoquè in me excogitat tentationem, vt mihi propoſitum impediatur brauium. fac quod velis: ego enim ſum ſeruus Domini Chriſti, & aduerſor edicto Imperatorum, & auerſor eorum abominationes: quoniam ſunt execrandi & ipſi, & qui eos colunt. Cùm ergò vidiffet Præſes tam alacre & promptè eius animi ſtudium, vix tandè in ſancſtum Euftratum pronunciauit hanc ſententiam: Euftratum, qui non paruit iuſſui Imperatorum, & dijs noluit ſacrificare, iubeo, igne combuſta ferrea eius anima, ſinem accipere. Hæc cùm dixiſſet, curſu recessit in Prætorium.

Vide in ſiti-
as ſatanæ, vt
euerſat in-
uidium ma-
tyrum.

Cõdemna-
tor S. Euftra-
tius.

Cap. 31.
Precatio S.
Euftratii.
Pſal. 30.

En vt vir
ſancſtus me-
tuit ſibi.

Nota hæc
verba.

Cap. 32.
Pſallens in-
trat in for-
naxem.

Cùm autem ſancſtus abduceretur Euftratius, ijs qui audiebant ſtantibus, ſic orauit: Magnificans magnificabo te, Domine, quoniam reſpexiſti humilitatem meam, & non concluſiſti me in manibus inimicorum meorum, & ex neceſſitatibus eripuſti animam meam. Et nunc, Domine, tegat me manus tua, & veniat ſupra me miſericordia tua. Quoniam cõtrubata eſt anima mea, & triſtis eſt dum egreditur hoc corpore. Nè fortè mala inimici poteſtas ei occurrat, & eam impediatur in tenebris, propter peccata, quæ à me in vita facta ſunt in ignorantia. Sis mihi propitiuſ, Domine, & nè videat anima mea tenebricoſum vultum malorum demonum: ſed eam accipiant Angeli læti & lucidi: & da gloriam nomini tuo ſancſto, & tua virtute deduc me ad diuinum tribunal, dum iudicor. Nè me compræhendat manus principis mundi huius ad hoc, vt me peccatorem attrahat in profundum inferorum. Sed adſis, & ſis mihi ſeruator, adiutor & deſenſor. hæc enim corporis tormenta ſunt gaudia tuis ſeruis. Miſerere, Domine, animæ meæ, quæ fuit iniquinata huius vitæ afflictionibus, & eam puram ſuſcipe: quoniam es benedictus in ſecula, Amen.

Hæc cùm ipſe eſſet precatus, iam accenſa fornace & valdè ardente, facto Crucis Chriſti ſigno, in eam eſt ingreſſus ſancſtus Euftratius, pſallens & dicens: Domine Ieſu Chriſte, in manus tuas commendo ſpiritum meum: & ſic cum pace tradidit ſuum ſpiritum, cùm ne eius quidem pilum ignis terigiſſet. Conſummatus autè fuit ſancſtus Euftratius tertio decimo Decembris. Sanctiſſimus verò Epiſcopus Blaſius, cùm ſancſti accepiffet reliquias, eaſque cum ſancſti Oreſtis reliquijs compoſuiſſet, ea impleuit, quæ

quæ ipſi mandata fuerant in teſtamento ſancſti Euftratii: glorificantes patrem, & filium, & ſancſtum ſpiritum: Cui gloria & potentia nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

HISTORIA S. LUCIÆ VIRGINIS ET MARTYRIS, VT HABETVR IN PERANTIQVIS MS.

Codicibus, quibus antiquiſſima Martyrologia conſentunt.

V M per vniuerſam prouinciã Siciliae beatiffimæ Agathæ Decemb. 13.
fama creuiſſet, & Syraculanus populus per millia propè Obſeruaan-
quinquaginta ad urbem Catanenſium ſitienter pergeret tiſſimū
ad ſepulcrum S. Agathæ virginis venerandum: contigit morem in-
Luciam virginem venerabilem, nobiliſſimam Syracuſa- uiſendi ſa-
norum, ſimul pergere, feſtiuitatis gratia inuitante, cum pulera.
matre Eutychia, quæ annis quatuor fluxum ſanguinis pa-
riebatur, & nullo medicorum poterat remedio liberari.
Igitur dum proceſſionis myſteria agebantur, hæc Euan-
gelij lectio fuit recitata, qua legitur ſimbria veſtimenti
mulier à ſanguinis fluxu liberata. Et dum hæc lectio reci-
tatur, dixit S. Lucia matri ſuæ: Si credis, mater, his, quæ leguntur, crede Agathen paſ-
ſam pro Chriſti nomine hoc meruiſſe, vt ſemper in præſentia habeat eum, pro cuius
nomine paſſa eſt. Contingit ergò ſepulcrum eius credens, & liberaberis.

Igitur cùm peractis omnibus populus abceſſiſſet, proſtrauerunt ſe ante ſepulcrum ſancſtę virginis mater & filia, & cõeperunt cum lachrymis flagitare ſuffragium. Interea dum orationis prolixitas tenditur, ſomno Lucia virgo arripitur, & videt in ſomno
beatam Agathen in medio Angelorum gemmis ornatam ſtantem, & dicentem: Sor-
ror mea Lucia, virgo Deo deuota, quid à me petis, quod ipſa poteris præſtare conti-
nuò? Nam & matri tuæ fides tua ſubuenit, & ecce ſaluata eſt: & ſicut per me Cata-
nenſium ciuitas ſublimateſt à Chriſto, ita per te Syracuſana ciuitas decorabitur: quia
incundum Chriſto in tua virginitate habitaculū præparãſti. His auditis, expergefacta
ſurrexit tremēs, & ait matri ſuæ: Mater mea, mater mea, ecce ſana facta es. Per ipſam
te deprecor, quæ te ſaluauit ſuis orationibus, nè tu mihi aliquandò ſpõſum nomines,
& nè tu velis de corporis mei poſteritate fructum mortalitatis inquirere: ſed omnia,
quæ mihi datura eras eunti ad corruptionis meæ authorem hominem moriturum,
da mihi eunti ad integritatis meæ auctorem Dominum Ieſum Chriſtum.

Cui mater eius Eutychia ait: Omnia quæ ſunt patris tui defuncti ante nouẽ annos, in-
contaminata cuſtodians, ampliaui potiùs, quàm minui, in patrimonio. Mea verò
omnia quæ ſunt, vel eſſe poſſunt, ipſa meliùs noſti. Tege oculos meos, & quodcunque
tibi placuerit, de iſtis facultatibus facito. Lucia dixit: Audi, mater, conſilium meum:
Non ſatis Deo charus eſt, qui illi hoc dat, quòd ſecum ferre non poteſt, & quò ipſe
perfrui non poteſt. Sed ſi tu vis gratum eſſe Deo, hoc illi da, quò poteris tu vti. Mo-
tiens enim nullo poteris vti: & quòd das, id eò das, quia tecum ferre non præuales. Vi-
uens ergò, & ſalutem tui corporis habens, da Chriſto, quòd poſſides: & quicquid te
mihi daturam ſpõnderas, vel etiam cogitabas, Chriſto incipe tradere. Igitur cùm
quotidiè de his ſermo cinaretur virgo cum matre, fiebat rerum diſtractio, & quotidiè
neceſſitatibus pauperum impendebantur.

Interea dum diſtrahuntur prædicia, & gemmæ venduntur, ad ſponſi notitiam peru-
nit: iſque ſolicitus cõcepit inquirere à nutrice ſancſtę Lucię, quid hoc eſſet, quòd diſtra-
tionem repentinam prædiorum & gemmarum audiſſet. Cui hæc nutrix cauta con-
ſinxit: Sponſa tua inuenit poſſeſſionem in venalibus, quæ millenos & ampliùs ſolidos
preſter. Hanc ea in tuo nomine cupiens comparate, videtur aliquantà diſtrahere.
Credidit ſtultus carnale mercimonium, & animum ab indagatione reuocans, etiam
ipſe cõcepit author eſſe vendendi. At vbi vniuerſa penè diſtracta didicit pauperibus, vi-
duis, orphanis, peregrinãtibz & Deo ſeruientibus erogata, proponit litem in iudicio
Paſchalij conſularis, dicens ſponſam ſuam Chriſtianiffimam contra leges viuere At-
guſtorum. Quam Paſchaſius corripiens, cõcepit ad ſacrificia dæmonum inuitare. Cui
beata Lucia ait: Sacrificium viuum & immaculatum apud Deum & patrem hoc eſt,
viſitare viduas & orphanos in tribulatione eorum. Ego per iſtos tres annos nihil aliud
agens, ſacrificauit Deo viuo. Iam quia nihil ſuper eſt, quòd ſacrificem, me ipſam offero
in ſa-

Decemb. 13.
Obſeruaan-
tiſſimū
morem in-
uiſendi ſa-
ctorum ſe-
pultura.

Mar. 13.
Matt. 9.

Viſio S. Lu-
ciæ.

S. Agatha ei
preſcicit Sy-
racuſanam
ciuitatē ei
martyrio
decoctandā.

S. Lucia fa-
cultates ſu-
as diſtribuit
egenis.

A ſpõſo ſuo
accuſatur.

Iacob. 1.

Sapientiffi-
me respon-
der iudici.

in sacrificium Deo hostiam viuentem. Quod ipsi placet, de hostia sua faciat. Pascha-
sius dixit: Ista verba cuiusque tibi simili narrare potes Christiano: mihi autem, qui
principum decreta custodio, ista frustra prosequeris. Lucia dixit: Tu principum le-
ges attendis, ego Dei leges attendo. Tu principes times, ego Deum timeo. Tu illos
offendere non vis, ego Deum offendere caueo. Tu illis placere desideras: ego, vt
Christo soli placeam, concupisco. Tu verò fac, quod tibi vtile videtur: & ego hoc
ago, quod mihi vtile esse cognosco.

1. Cor. 17.

Paschasius dixit: Patrimonium tuum cum corruptoribus tus extirpasti & dilapi-
dasti, & idcirco quasi meretrix loqueris. Lucia dixit: Patrimonium meum tuto loco
constitui: corruptores autem nec mentis, nec corporis mei aliquando suscepi. Pa-
schasius dixit: Qui sunt corruptores mentis & corporis? Lucia dixit: Corruptores
mentis vos estis, de quibus dicit Apostolus, Corrupti sunt mores bonos colloquia ma-
la. Suaderis enim animas hominum meretricari, vt dimittant virum suum, id est, cre-
atorem suum: & sequantur diabolium in idolis vanis, & inanibus simulacris. Corru-
ptores verò corporis sunt ij, qui temporalem delectationem proponunt delectatio-
nibus sempiternis: & labentem latitiam perpetuis gaudijs anteponunt. Paschasius
dixit: Cessabunt verba, cum fuerit peruentum ad verbera. Lucia dixit: Verba Dei
cessare non poterunt. Paschasius dixit: Tu ergò Deus es? Lucia dixit: Ancilla Dei
sum, & ideò dixi verba Dei, quia ipse dixit: Non vos loquimini in còspectu iudicum,
sed spiritus sanctus ipse loquitur in vobis. Paschasius dixit: In te ergò est spiritus san-
ctus, & ipse loquitur in te? Lucia dixit: Apostolus dicit, quòd castè viuentes, templum
Dei sunt, & spiritus Dei habitat in eis. Paschasius dixit: Ego te faciam ad lupanar duci,
vt cum fueris scortata, fugiat à te spiritus sanctus. Lucia dixit: Nunquam inquinatur
corpus, nisi de consensu mentis. Nam etsi in manu mea thura ponas, & per manum
meam iacias sacrificijs, Deus hæc attedit & irridet. De sensibus enim & voluntatibus
iudicat. Nam sic patitur violatorem * castitatis, sicut serpentem, sicut latronem, sicut
barbarum. Nam si inuitam me violari feceris, castitas mihi duplicabitur ad coronam.
Paschasius dixit: Ibi te faciam sub turpitudine expirare, nisi modò cæremonijs con-
senseris Augustorum. Lucia dixit: Iam dixi tibi: tu voluntatem meam nunquam po-
teris ad consensum prouocare peccati. Cæterum quicquid feceris corpori, quod in
potestate tua vidèris habere, hoc ad ancillam Christi pertinere non poterit.

Matt. 10.

1. Cor. 3.

Peccatū nō
est, nisi sit
voluntariū.

* castitas

Tunc consularis iussit venire lenones, & tradidit eam illis, dicens: Inuitate popu-
lum ad castitatem eius, & facite eam randiū illudi, donèc mortua nunciatur. At vbi
eam cœperunt velle trahere ad lupanar, tanto pondere fixit eam spiritus sanctus, vt
penitus moueri non possèt. Accedentes autem simul multi ex officio, impellentes &
trahentes, deficiebant sudore, & virgo Dòmini immobilis consistebat. Tunc miserūt
funes in manus eius & pedes, & cœperunt omnes pariter trahere, & illa quasi mons
immobilis permanebat. Itaque angustari cœpit Paschasius, & mœrore deficere: &
vocauit magos, & aruspices, & templorum omnium sacerdotes: qui quidem omnes
exercebant superstitiones suas contra eam, vt moueretur: sed ita permanebat fixa
corpore, vt penitus eius vestigia non mouerentur. Tunc Paschasius lotio eam per-
fundit iussit, credens quòd maleficijs stare immobilis. Itèrè adducta sunt multa paria
bouum, vt ab ipsis traheretur, & omninò moueri nō poterat. Dicit ergò ei Paschasius:
Quæ sunt ista maleficia tua? Lucia dixit: Ista maleficia nō sunt mea, sed beneficia Dei.
Paschasius dixit: Quæ ratio est, quòd puella fragilis, à mille tracta hominibus, non
moueris? Lucia dixit: Si alia decem millia adduxeris, audient mihi spiritum sanctum
dicentem: Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis.

Nulla rati-
one potest
virgo sancta
loco moue-
ri.

Impius su-
dex id ad-
scribit arti-
magicæ.
Psal. 90.

Torquebatur itaque animo Paschasius, & inter cogitationes & viscerum crucia-
menta clamabat. Cui beata virgo ait: Quid cruciaris? quid per diuersa mentis tuæ
tormenta torqueris? Templum Dei me esse si probasti, iam crede: si non probasti,
disce magis. Paschasius verò eò magis anhelabat, quòd de seipso risum sibi exhiberi
cernebat. Tunc ignem circa ipsam copiosum fecit accendi, ita vt picem, & resinam,
& feruens oleum super eam iactarent. At illa in nomine Domini nostri Iesu Christi
stetit immobilis, dicens ei: Ego rogavi Dominum meum Iesum Christum, vt ignis iste
non dominetur in me, vt tibi insultent confidentes in Christo. Et ideò petiui induci-
as martyrij mei, vt credentibus timorem tollerem passionis, & non credentibus vo-
cem insultationis auferrem.

Nihil lædi-
tur martyr
ab igne.

Tunc angustari Paschasium non ferentes amici eius, gladium in eius viscera mergi
fecerunt.

fecerunt. Igitur percussa, quandiu voluit, orauit: quandiu voluit, allo cura est turbam
circumstantem, dicens: Annuncio vobis pacem Ecclesiæ Dei redditam, Diocletiano
de regno suo deiecto, & Maximiano hodiè mortuo. Et sicut habet Catanensium ciui-
tas interuetricem pro se fororem meam Agathen: ita me sciatis huic ciuitati datam
à Domino, si voluntatem eius facientes, susceperitis fidem. Hęc loquente famula Dei
Lucia, vt diximus, visceribus gladio parefactis, ante oculos eius ferro vinctus ducebatur
Paschasius. Cucurrerant enim relationes Sicularum, quòd fuisset prædatus pro-
vinciam. Indè perductus ad urbem Romam, & ab omni Senatu Romano auditus, ac-
cepit sententiam capitalem. Dei autem martyr Lucia virgo sacratissima, de loco,
in quo percussa est, penitus mota non est: neque exijt spiritus eius, donèc viuentibus
sacerdotibus, & mysteria ei dantibus, atque omnibus dicentibus, Amen, illa emitteret
spiritum. In eodem autem loco fabricata est in suo nomine basilica, in qua orationes
eius florent nunc & semper, & quousquè mundus iste steterit, Amen.

Gladio con-
fossa, non
mouetur ita-
tum.

Paschasius
iudex ple-
ctitur capi-
te.

Sacra Eu-
charistia pa-
cepta, red-
dit spiritum
S. Lucia.

VITA S. AVTBERTI CAMERACENSIS EPI-
SCOPI, AVTHORE, VT EQVIDEM SENTIO, FVLBER-
to. Is enim, teste Chronico Cameracensi, doctor clarissimus, iussu Gerardi
Episcopi scripsit eius vitam, tametsi MS. Codex eius
nomen non habet.

PROLOGVS AVTHORIS.

Mltos secularium gloriæ temporalis spes vana sæpè delusit, quos
immoderatus laudis appetitus ad subeundos labores & toleranda
pericula accendit: arbitantes se viuere post mortem, si sui nomi-
nis memoriam in posteros vsque dilatarent, dum per triumphales
corruptibilis pompæ titulos fabula eos inanis recitaret. Qua re-
rum specie quidam Philosophorum inaniter excitati, popularis
aure gratiam captantes, dum se infirmos tolerandis laboribus
sentirent, non timuli labore, sed consorti errore, ad scribenda gesta secularium viro-
rum se studio accinxere: qui dum vitam aliam nesciebant, hoc sibi ad quendam qua-
si fructum beatitudinis proficere estimabant, si scribendi occasione, ingenia sua
solertie in memoriam posteris reliquissent. Sed lectorem meum super his obsecro,
quid alter alteri, quid sibi vterque præstitit talibus studijs? Quid enim Dardanus du-
dòr, aut Rutulus ferox suo Maroni, aut iste contulit illis, cum corpora vermibus, ani-
mas dedere suis ignibus? Digna planè, sed flenda, errorum suorum remuneratio.
Nihil ad veram beatitudinem hæc eorum intentio adspirabat, quos constat suorum
fructum laborum quesisse in rebus, quibus nulla sibi oriretur causa salutis, nec profu-
turi essent ad memoriã posteritatis. Sed quia scriptum est, In memoria æterna erunt
iusti: licèt eis nostra fragilis memoria non sufficiat ad propriam gloriam, quorum
nomina iam in libro vitæ sunt scripta: tamen dignū valdè est & summè vtile, eorum
ad laudem Domini imitanda gesta recollere, quorum vita sanctitatis profutura est ad
edificationem legentibus, & ad æmulationem virtutum audientibus. Igitur non fre-
tus solertis ope ingenij, sed spiritus sancti gratia fidens me posse iuuari, pauca quidem
è multis scribere proposui, quæ per beatum Autbertum superna gratia ad laudem
sui, & ostensionem fidelis sui confessoris dignata est operari: quæ etiam probatissi-
morum virorum relatione didici, aut sparsim in sacris chartulis scripta reperi: vt ha-
beat sanctum eius collegium ad laudem conditoris, quo se die solenni in diuinis cul-
tibus exercent: & ad æmulationem sancti operis, quo proficiat. Qua in re lectorem
meum obsecro, vt si forsasè incultus sermo peritas aures perculerit, discat imperitię
veniam dare, cum sciat in humanis partibus nihil perfectum esse: nec tantum pericli-
tetur apud eum audacia scribentis, quantum valeat dignitas imperantis. Id verò lector
à nobis curiosus requirere non debet, vt beati viri gesta còtinenti ordine scribantur,
videlicet quibus oriundus natalibus, quibus initijs sancta infantia, quibus adolescētia
miraculis claruit, dum intelligat miraculorum eius summam & maximam partem, à
nostra notitia latere: quod certè dubium est, vtrum id scriptorum ignauia debeat
imputari, an iusto Dei iudicio ascribi, qui stellas claudit quasi sub signaculo, dum vi-
delicet exigentibus peccatis malorum, vita absconditur bonorum.

Hic non da-
mnetur stu-
dia literarū,
sed curiosi-
tas, & studiū
inanis glo-
riæ.

Psal. 111.

Vitæ sancto-
rū quid veri-
tatis legē-
tibus & au-
dicentibus ad-
ferant.

Influ enim
Episcopi
scripsit Au-
thor hanc
hiltoriam.

Iob 9.

Decembr. 13.
Cap. 1.Doctores
Ecclesie cur
dati.Matt. 25.
Floret S.
Autbertus
tempore Da-
goberti Re-
gis Franco-
rum.S. Autbertus
Episcopus
Cameracensis.

Cap. 2.

Reg. 10.

Dagobertus
rex saepe eum
inuit.Marc. 6.
4. Reg. 19.

LITVR humane perditionis sortem miseratus Deus & Dominus noster Iesus Christus, per actus paternae dispositionis sacramentis, ad caelum rediturus, nouamque victoris carnis gloriam paternis vultibus praesentaturus, novos nascentis Ecclesiae cultores, quibus gregis nouelli cura mandaretur, elegit: qui lumine fidei irradiati, spiritus sancti munere ditati, mundum ignorantiae tenebris caligantem, veritatis lumine illustrarent, & virulentam antiqui seductoris semina de agro Ecclesiae constanter reserarent. Huius Dominice institutionis executores primi discipuli, deinde successores eorum, sancti videlicet doctores extiterunt, quos in fine senescientis mundi ad excolendas mentes fidelium, prouidentia diuina praeparauit. Qui spiritualium talenta donorum a summo patrefamilias accipientes, & praedicandi negotio ad vitam animarum expedites: tanto impensius amplificare studuerunt, quanto certiores erant de remuneratione largitoris, & Euangelica sententia conterriti de damnatione torpentis serui. De quorum numero sanctus vir Domini Autbertus & sacerdos Christi probatissimus refulsit temporibus Dagoberti Regis Francorum inclyti. Qui ab ipsis sacrae pueritiae annis superna gratia adspiratus, annos viros sanctis praebat moribus. Literalibus denique studiis traditus, & Ecclesiasticis sanctionibus decenter informatus, per gradus singulos proficiens succedentibus virtutum incrementis, prouectus est ad culmen sacerdotalis honoris. Exigente itaque forte mortalis naturae, contigit Allebertum Cameracensis sedis Episcopum deposito carnis onere, de hoc mundo transisse. Diuina igitur operatione cuncta salubriter disponente, Autbertus vir conspicuus & successor emeritus, proficiens de virtute in virtutem, eiusdem sedis pontificalem sortitus est dignitatem. Porro humanae salutis auctor praescius antiquum hostem tanto ardentius gregem Dominicum infecuratum, quanto vicinius instante sine seculi sciret nihil superesse, quod ad tentandum artibus suis ulterius patuisset, aduersus tyrannidis eius impetum, validum defensionis nobis parauit obstaculum, dans nobis Autbertum, videlicet gregis sui pastorem vigilantissimum, & custodem animarum fidissimum.

Constitutus autem in sede pontificali, qualis quantusque in ea vixerit, non est nostrae possibilitatis euoluere. altius enim eminet, quam villo sermone includi valeat. Animalis enim homo percipere non potest, quantus hic fuerit in oculis summi creatoris: cui nihil erat commune cum amatoribus mundi, praeter quod curae pastoralis necessitudine videbatur arctari: quam si inoffense declinare potuisset, vera fides est, quia eremum potius, quam monasterium delegisset. Frequenter ab igitur a populis, ex vicinis & procul remotis urbibus cateruatim ad eum confluentibus: qui eximia conuersationis fama excitati, videre eum anxie studebant. Iam vero nisi sexus alternus impediatur, cum personae dignitati faueat, videas Reginam Austri requirere sapientiam Salomonis, Regem videlicet festinantem ad consulta pontificis. Nam Dagobertus, qui tunc temporis inter Francigenas regni monarchiam regebat, celeberrime opinionis nuncijs semel excitatus, deposito fastu regalis excellentiae, crebro ad eum veniebat, & licet terreni regni imperio sublimatus, cupiebat tamen de caelesti acquisitione a viro Dei edificari. Qui cum eum de temporalis regni solitudine, de futuri seculi beatitudine, de iudicij metu, de spe aeternitatis familiari colloquio praemonebat, ille eum libenter audiebat, & audito eo multa faciebat: non ut incestus Herodes videbatur audisse Iohannem arguentem, sed ut Ezechias fidelis Esaiam consolantem. Verum aestimari non potest, quanto Regis animus resultabat gaudio, quod tanti viri hospitio recipi, benedictione foueri, colloquutione meruisset edificari. Igitur ne ingratus tantis beneficijs videretur, aestuabat animo, quoniam modo verius sancti viri gratiam sibi conciliaret. Tandem a quodam familiari eius audiuit, hoc nullo alio pacto facilius se posse promereri, quam si res Ecclesiae beatae Mariae, cui ipse pater venerabilis, Deo auctore, deferuiebat, de suo iure augendas curaret. Nihil enim in rebus transitorijs Episcopo placere, praeter quod expenderetur in vsu Ecclesiae. Tunc Rex, ut erat hilaris dator, fratribus qui in oratorio beatae Mariae famulabantur, vnum

vnum regalis munificentiae fisci donauit ad subsidia temporalia fratrum, cui Oneng antiquitas nomen imposuerat.

Sed nos dum Regis mansuetudinem extollendo praedicamus, in viro Dei quanta fuerit humilitatis constantia, non tam aestimare quilibet potest, quam admirari: qui inter tanta regiae sedulitatis obsequia, nullo vanitatis tentamine supplantari potuit. Quod vitium in multis nimium experti sumus, quos ad vnius homunculi salutationem, aut simulatricem adulationem videas facile iactantiae spiritu inflari. Qui si aliqua signa vel falsa hominum aestimatione egisse dicerentur, proculdubio se prophetas aestimarent, cum dona non accepissent. Sed nullo impulsu iactantiae ab arce humilitatis vir iustus deici poterat, cui etiam ipsa pontificalis honoris sublimitas, quae plerisque pompae fomenta ministrare solet, plus adiectionis materiam praestabat. Quin etiam cum aliquando ex occasione cuiusdam miraculi clamor populi excitaretur, ille altiori consilio vulgi admirationem compescere nitentur, opus illud dicens, non sua fuisse fidei, sed diuinae virtutis: pie secum reputans, meliorem esse infirmitatis conscientiam virtutum vanitate, vt cum Apostolo videatur dicere: Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi.

Vnde nisi hodierna patris nostri solennitas in laudibus Regis superni nos attentius adstringi commoneret, eos nimirum, quos aduersum sanctum virum requirentes signa scandalizari audiimus, oportuerat Euangelicae severitatis verberare contundi, quae dicit: Generatio mala & adultera signum quaerit: vt pharisaici liuoris vitio ad purum excocto, fidei Euangelicae verba pensarent: quae ipse auctor signorum dixit, Qui in me credit, opera quae ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet: vt videlicet cessantibus exterioribus miraculis, quibus olim carnales oculi, & infirmi auditores indigebant, iam tandem discerent vitam, & non signa, pensare, quae longè melius proficit ad aemulationem virtutum, quam ostensio corporalium miraculorum. Visibilibus enim miraculis audientium corda olim ad inuisibilem fidem petrahebant, dum per hoc quod mirum foris agebatur, hoc quod intus operabatur, sentiretur. Nunc autem vita, & non signa quaerenda sunt: quia operante Deo, numerositas fidelium excreuit. Sed ne forte quilibet hoc beatum Autbertum indigere arbitretur, vt ad excusandam signorum inopiam, nos de vita potius, quam de miraculis, loquamur: certe praeter illa, quae, vt iactantiam vitaret, occultauit, neque in hominum notitiam passus est peruenire: multa quidem sunt, quae hominibus innotuere: neque enim celari potuerunt: ex quibus aestimari potest, quanta illa fuerint, quae teste nullo solus exercuit. Verum enim uero cum scriptura dicat, Gloria patris, est filius sapiens: ea fidelibus auditoribus sufficere poterant de viro Dei ad insigne virtutis, quae per imitatores suos egisse videtur: quia hoc ab ipso sibi acceptum, quod signis & miraculis enituerunt, quod mundi gloriam calcantes, & carnis illecebras declinantes, spretis rerum possessionibus, soli conditori toto corde adhaeserunt.

Sed quia signum de caelo quaerentes a Domino, signum Ionae audierunt, qui tamen signum Ionae a mortuis resurgens non crediderunt, per reuocatum hominem quasi de ventre ceti infernalis, pensanda sunt merita beati pontificis. Erat namque in Ecclesia beatae Mariae, quae intra muros Cameracae sedis est constructa, puer quidam nobilis pro sapia, in villa ortus, quae ab incolis Vallis nomen accepit, vocabulo Landelinus, quem parentes fonte baptismatis innouandum, & ob suarum salutem animarum, discipulis sacris imbuendum beato Autberto tradiderunt. Qui, licet adhuc tenera aetate infirmitate detentus, praetendebat moribus quaedam signa futurae sanctitatis. Quamobrem antiquus humani generis inimicus, qui ab initio bonis actibus resistere contendit, inuidiae facibus accensus, contra hunc in tentatione se erexit: quatenus & beato viro laboris sui fructum adimeret, & puerum mortis vulnere sauciaret. Futurum enim metuebat, ne per conuersationis eius exempla multi olim excitarentur ad normam iusti operis exequendam. Sed vnde hostis impurus aduersum beatum Autbertum suae malitiae ausum excitauit, inde ei victoriae occasionem inuitus ministravit. Nam quia sub districta prouidi magistri censura puer adhuc modicus agebatur, ex quo nulla sibi insolentiae patebat occasio, frustratam sibi malignus spiritus erubescere victoriam. Vt autem in virilis animi robur adolescens euasit, quae aetas liberior ad quaeque audendum semper videtur, continuo hostis improbus se totis viribus ad rebellionis artes reparauit: coepit subdola tentatione

Eum mali-
gnus demō
multis op-
pugnat mo-
dis.

iuuenis animum pulsare, cogitationesque varias & illicitas ingerere: nunc quidem immittens ei memoriam terreni patrimonij, generis nobilitatem, familiæ numero- sam dignitatem, rerum gloriam, & reliqua vitæ lasciuioris blandimenta. Verùm qui- dam cognati contubernalis illius, qui eum puriore gratia dilectionis amare videban- tur, dum se iuueni consulere putabant, perniciosius eum malæ persuasione iudibus impugnabant. Qui & ipsi eodem spiritu agitati, referebant egregiam iuuentutis for- mam, indignum esse ecclesiasticis cultibus occupari: debere potiùs virtutem vete- rum imitari parentum, qui militiæ secularis artibus magnam rerum gloriam acquisi- erunt. Illam autem monasterij regulam duram, intolerabilem, planam ad suscipien- dum, arduam ad exequendū, nemini expetendam, nisi quem animus formidolosus, aut atas debiliior, aut nullum decus fortitudinis apra, viuere inglorium cogit & igno- tum. Verùm sicut solet fieri, vt omnis sermo malus faciliè mentem audientis inficiat, cum assidua colloquia & diuturnus vsus pestem animis infundere soleant, etiamsi morum tranquillitas sit: tamen sicut stagnum mite, ventis exagitantibus, in æstum affurgit: ita bona natura improbis monitoribus fluctuat. Patet certè fallaciæ atas iuuenilis, & faciliè decipitur, cum fraudulentorum insidijs circumuenitur. Vix etiam resistit dolis atas senilis, nam & senum prudentia plerunquè versutis circumuenta insidijs irretitur. Ergò si maturior vsus sæpè labefactus, neque sibi prospicere potest: quid mirum, si atas immaturior sibi adesse non potuit, quæ tantis perurgebatur in- sidijs? Prouida itaque Dei dispensatione permissum est, ad tempus præualere impro- bi seductoris malitiam, non tamen ad * fructum * socialis ruina: sed vt manifesta- rentur opera Dei & merita beati Autberti in illo. Sicque factum est, vt hostis impu- rus non se ab inepto antè compeferet, quam incautum iuuenem sensim ad sen- tentiam suam inflecteret.

Vide sibilos
serpentis ex
ore stultorū

Locus men-
dolos: for-
effectum fi-
nalis.

Cap. 6.
Ladelinus,
relicto mo-
nasterio, fit
raptor.

Multū pro
eo orat S.
Autbertus.
Pial. 33.

Inane stu-
dium dicit,
quod nihil effect
profurum
animæ da-
mnata.

Cap. 8.

Cap. 7.

Contigit quidem, vt cuiusdā diuitis domum diripere cum suis complicibus solito more pararet. Cumq; iam incumbentibus tenebris nox tetra inhorresceret, qua illi nefarium opus perficere festinabant, pia Dei dispositione contigit, vnū ex supra dictis furunculis morte deprehensum spiritum exhalasse, cuius animam corporeo carcere resolutam, peccatis exigentibus, diabolus secum ad infernalium claustra traxerat. Ad cuius exequias dum inani religionis studio socij excubarent, & Maurosus defuncti dolore vehementer affictus, se ex lassitudine & tristitia paululū daret quieti, diuina voluntate, & suffragantibus meritis beati Autberti, datū est adolescenti videre, quan- tis pœnis illa miserima anima in inferno cruciatur, quantis vlticis flammæ incen- dijs vrebatur, ac si erranti iuueni ex diuina voluntate hoc daretur ad exemplum for- midinis, vt videlicet ex hac consideratione colligeret, quanta ei reatus sui pœna infla- ret, quem ex consortio criminis similis culpa accusaret.

Consternatus verò tanto terrore visionis iuuenis, animo æstuabat, quæ admodum tam districte animaduersionis iudiciū subterfugere valeret: sed ex cōsideratione cri- minis oriebatur quasi diffidentia recuperationis. Tum verò in terrā corruēs, lachry- mabilis

mabilis querimonia se vocibus inculabat. Cui assistens Angelus Domini, Quidnam est, inquit, miserande iuuenis? quid innocuas auras infructuosus steribus fatigas? Quid illum importunis precibus inclamas, quem offendere non timuisti? Hæcine est stola, quam ab ipso fonte regenerationis indueras? Hæcine professionis fides, quam, abrenunciato satana cum suis operibus, te seruaturum promiseras? Quid vul- tus supernos refugis, quos habiturus eras conciuēs, si Autbertum audisses? Ecce quomodò filius Dei factus est mancipium diaboli. Nunquid Maurosus signatus, Maurosus vnctus, Maurosus renatus? Landelinum in libro nobiscum vitæ Autber- tus obtinuerat adscribi: Maurosum diabolus secum inferit chirographo perditio- nis. Scias verò, quia non leuiter apud districtum iudicem actum est, quòd ad iniuri- am suam insolentias tuas tam æquanimiter hucusquè portauit, quòd fugitiuus eius aut manus hominum impunè effugerit, aut mortis laqueum declinare potuerit. Diu enim est, quòd tanti pœnam in cœlij cruciandus subiturus eras, nisi intercessio beati Autberti aduocati tui, iram vlticem iudicis mitigasset. Tibi paratus ignis cru- ciorius accenditur, sed Autberti lachrymis flammæ eius extinguuntur. Vel nunc expertus intellige, quid potiùs eligas: cum tormento duci in barathrum gehennæ, vel cum Autberto frui cœlesti mansione. Sed sera ista deliberatio fuisset, nisi Aut- bertus præuenisset. Relinque igitur execranda consortia latronum, & Christi mili- tiam assumens, ducem tuum imitare Autbertum. Audi beatissimum præfulem, & recognosce tuum spiritualem patrem, tuum protectorem, tuum ab æterno interitu redemptorem. Suscipe verò ab eo monita cœlestis doctrinæ: quibus emendatio- factus, mercearis stolam, quam perdideras, recipere ipso intercessore. His dictis, Angelus continuò disparuit. Nos verò quale quantumque æstimare possumus, quòd Autbertus, testibus Angelis, virtutum gratia nitet, & apud homines debita venera- tionis officio caret. Porrò sunt plena iucunditatis, quòd adhuc in terra homo posi- tus, inter angelicos ciues meritis fulget: sed non sine dolore & formidine recolitur, quòd supernis cœtibus coniunctus, inter homines negligentius digno cultu venera- tionis celebratur.

Iam verò Landelinus angelicis affatibus paulispèr recreatus, sed timens sibi subue- nire tardius, relicto nefandæ societatis collegio, quantocyus ciuitatem petijt, & si ibi vir sanctus esset, à custodibus diligenter requisuit. Qui de præsentia beati viri certior factus, nihilque dissimulandum arbitratus, pœnitentia ductus, pedibus sancti prouo- lutus, culpam fatetur, errori veniam poscit. Tum verò videres ex longinqua regione prodigum filium redeuntem, & patrem in oscula ruentem. Itaque vir sanctus pater- na pietate præstrictus, iuuenem excepit, veniam promittens, si mala præterita meli- oris vitæ conuersione purgaret. Nihil igitur diffidendū putaret: se pro illo rationem redditurum: quicquid fuerat offensionis, innocentie vice computandū, si tamen sce- lerata consortia penitus vitanda estimasset. Paratum se iuuenis ad omne satisfactionis genus fatetur, vt potè què recentis adhuc visionis horror terruerat. At pius pater vo- tis eius congaudens, suscepit eum pœnitentem, quem diu fleuerat à se recedentem, sinumque ei diuine aperiens misericordiam, reddidit eum sanctæ matri Ecclesiæ. Qui intantum sub disciplina venerabilis patris vigilijs se & ieiunijs, præteritorum agens pœnitentiam, constrinxit, vt inferni cum vidisse & pertinuisset tormenta, etiamsi lin- gua taceret, conuersatio loqueretur. Itaq; sub seculari habitu in monasterio aliquan- tulam conuersantem, vir sanctus ad purum hortatur relinquere seculi negocia, vt li- berius meditaretur cœlestia. Paratumque videns ad omnia, abscondit eius comam ca- pitis, à quo depulerat maculas cordis. Adeptum denique hanc dignitatis gratiam, dum animaduertit in eo sanctitatis vigere virtutem, per singulos gradus promo- tit ad Diaconatus officium: ad quod sic apparuit aptus, vt liquidò claresceret omni- bus, quòd Dei gratia ad id electus esset. Paucis verò interpositis diebus, cum magis ac magis semetipsum erigeret in Dei famulatum, beatus pontifex agens gratias Deo, ad presbyteratus culmen eum euexit.

Sublimatus autem in huius apicem honoris, enarrari non potest, quanto virtutum culmine excreuit. Iam verò magistri moribus informatus, & exercitata conuer- sationis vsu roboratus, conuenticula vrba fastidians, se ad remotiora loca contulit in locis desertis secus fluentia Sambra. Quo in loco solitudinis cum signis & mi- raculis, & piæ conuersationis studijs pollere videretur, multi illic ab eo ad serui- tium summi conditoris sunt congregati. Ad euacuandam igitur prioris vitæ ma- culam,

Precibus S.
Autberti
cuasi ge-
hennæ flā-
mas Lan-
delinus.

Reuocatur
ab Angelo
ad pœnitē-
tiam.

Cap. 9.
Landelinus
respicens,
redit ad S.
Autbertum,
Luc. 15.

Ab eo in
gratiam mi-
sericorditer
excipitur.

Ponit ea-
mam capi-
tis sui.
Ordinatur
Diaconus.

Item facer-
dos.

Cap. 10.

Condit mo-
nasteria.

Habetur
eius vita
Tomo 3.
Iunij 15.

Lobienſe
monasteriū
conſtruitur

Vide Tomū
ſecundū
18. Aprilis.

Cap. II.

S. Giffenus
parentibus
ac patria
relictis ve-
nit Dei vo-
luntate in
Gallias.

Huius vitæ
quærit le-
ctor Tomo
5. Octobris
nono.

Invidia di-
aboli.

1. Ioan. 4.
Cap. 12.
S. Giffenus
à S. Aurber-
to accerſi-
tur.

culam, in locis, quæ sibi ad refugium & receptaculum latronum parauerat, monaste-
ria construxit, statuens ministros in executione Ecclesiastica institutionis: & quos
antè socios habuerat criminum, postmodum fecit cooperatores diuinorum myste-
riorum. Quæ, si quis vitæ eius seriem, textumque conuersationis diligentius inspe-
xit, facile inueniet: præsertim cum monasteriales habitationes, quas ipse construxit,
præsentibus potius appareant, quam nostro sermone explicentur. Nam ut de reli-
quis fileam, quæ fortasè non beneuolis auditoribus fastidio sint, apud Laubias ex-
truxit monasterium in honore beati Petri Apostoli: quod cernentibus quidem ad
indictum egregij laboris sufficere potest, quod etiam regijs ditauit muneribus, ac vil-
larum familiarumque repleuit copia: cui quicquid priorū Regum munificentia passim
per Fræcorum acquisiuit regna, delegauit, nè fratrum congregatio ibidem seruiens,
egeret his, quæ monachis feruntur esse congrua. Quo in loco regendæ Ecclesiæ bea-
tum Vrsmarum præfecit, virum moribus ornatum, signis & miraculis coruscum: cu-
ius dotem meritorem vitæ ipsius libellus editus insinuat. In præsentis autem exempli
negociò, quis non similem Iohanni arbitraretur Autbertum, dum ille ex latrone tu-
rum Ecclesiæ prouisorum, iste ex æquè latrone, & ex impio raptore, verum fecit Do-
mini sacerdotem? Sed nobis ista interim replicantibus pensanda occurrit immensa
pietas conditoris, qui post lapsum peccatores ad innocentiam venire donauit. Iam
ex illius sententia maxillam Leuiathan armilla diuinitatis suæ perforatam & credi-
mus, & gaudemus, dum viro huic semel in fauces eius lapso, & euadendi aditum ape-
ruit, & nè ulterius relaberetur, custodiuit.

Athenis verò vrbe Græcorum nobilissima, a dolescens quidam in clytis ortus nata-
libus, studiisque literarum exercitatus, sed & fidei moribus adornatus, ex inspiratio-
ne superni amoris patriam parentesque deserere, cursumque longæ peregrinationis
meditabatur assumere: quatenus impensis temporalis exilij mercaretur æternæ
portionem hereditatis. Igitur Romam veniens, oratoria Apostolorum orationis
gratia lustrando, aliquantulum temporis expleuit. Qui nocte quadam lassescens
ex itinere artubus in somnū resolutus, diuinæ iussionis voce monetur occiduos Gal-
liarum fines expetere, pagumque Hagnon penetrans, congruum suæ habitationis
locum quarere, vbi oratorio constructo, vocationis suæ tempus expectaret. Sciens
ergò diuinam prouidentiam sibi semper affuturam, laboriosi cursûs non paueret in-
iuriam, donè ad locum perueniret: vbi inueniret, qui sibi peregrinationis portum
indulgeret, & rerum adiumenta præstaret: Qua voce diuina beatum portendi Aut-
bertum, sequentia indicant. Sed iussionem Domini explere desiderans vir Dei Gisse-
nus, (sic enim erat nomē illi) regionibus diuersis, insulis & vrbibus peragratis, prospe-
ro cursu tandem peruenit ad locum, qui tunc temporis ab incolis Vrsdungus diceba-
tur, ex consuetudine videlicet vrsæ parturientis: nunc verò Cella vocatur. Qui locus
distat trigenis ferè millibus ab vrbe Cameracensi: in qua ipse ex diuino oraculo san-
ctum pontificem super gregem Christi cura peruigili audierat insudare. At ille no-
xijs auulsis arboribus, basilicam in honore Apostolorum cœpit adificare, & studijs
bonorum se operum exercitare. Diffeminante verò diabolo zelum inuidiæ per cor-
damalorum, auditum est, aliquos, ut est mos adularum, sancto Episcopo suasisse, nè
sineret illum pseudodotorem in sinibus suis ad iniuriam sui honoris manere, ut qui
ad seducendas mentes simplicium, vrbana sapientium conuenticula vitans, in has
solitudines deuenisset. Sed vir Domini aduertens suggestionem inuidia potius, quam
ratione, compositam: Non est, inquit, nostrum, hominem in discussum iudicare, nè
que omni spiritui credere, donèc probetur, si ex Deo sit.

Mittitur itaque nuncius, qui hominē ad conspectum pontificis accersire debeat, hoc
interim propolito, nè vir Dei ex conuentu quouis iniuriæ motu contristaretur. Euo-
catus autem beatus Giffenus, cœpit Deo gratias agere, quòd se per suū pontificem
superna gratia visitasset. Perueniens itaque ad vrbem, sancto præsentatur Episcopo:
quem ille, ut flagrabat charitatis dulcedine, sic affatus: Dic, inquit, nobis frater
charissime, cuius es, cuiusve dignitatis? Cui ille respondens: Græcus, inquit, natione,
Christianus verò dignitate. Athenis verò ortus, Christi baptisate renatus, ita Ro-
mam adiens, per Dei præceptum hanc perueni in patriam, super flumen Hagnam, in
loco qui dicitur Vrsdungus, operor manibus, edificare gestiens Deo oratoriū. Desi-
derabam equidem tuam expetere sanctitatem, petiturus licentiam agendi, quæ sunt
cœpra, sed præuenit gratia tua, quæ nos accersiuit. Intuitus autem almus Episcopus
viri

viri sermones, nihilque reprehensionis deprehendens, dilexit eum: sicque per ali-
quot dies gratia hospitalitatis retentum, & corporalis alimonie subsidio, & sacro
spiritualis vitæ colloquio satianit. Dehinc benedictionis suæ munere donatum, ac-
ceptaque regrediendi licentia, cum venerabilis pater hortatur perficere studiosè,
quæ cœperat, seque peractis, quæ congruerent, oratorium suæ authoritatis benedi-
ctione consecraturum promissit. Qua Episcopi promissione latus, operi ardentius
instabat, animaduertens iam ex rerum euentu se illum inuenisse, quem ad ministeri-
um socialis laboris diuinitus audierat sibi promissum. Expletis verò pro modulo suo,
quæ monasticis vrbibus congruebant, vir Dei venerandum talibus verbis interpellat
Episcopum: Tempus adest, pater, quo seruo suo dominus pontifex promissæ bene-
dictionis munus exoluere debeat. Gaudens igitur venerabilis pater bonis viri studijs,
accessit secum beato ac venerabili Dei cultore Amando, cum magna circumfusa
plebis exultatione, monasterium dictum ad laudem Domini, & honorem Aposto-
lorum Petri & Pauli, consecrauit.

Sed & illud prætereundum non æstimo, quòd cum superni spiritus in rebus hu-
mana sollicitudine administrandis, paucis, & illis purioris vitæ munditia præditis, non
nisi per visiones, aut obscura mysticæ visionis æigmata se videri permittant: bea-
rum Autbertum angelos corporalibus oculis sæpè vidisse, multi audierunt. Quod
miram prudentibus videri non debet, cum internus mentis intuitus, corporei ad-
spectus lumen ad spiritualia cernenda accenderat, quem ab infimis rebus virtus con-
tinentiæ clauferat. Rerum quidem necessitas exigebat, ut venerabilis pater canoni-
cos suos, qui Atrebat in beatæ Mariæ monasterio famulabantur, visitaturus adire
deberet: qui locus olim & ambitu murorum, & frequentia ciuium celeberrimus fue-
rat, sed gentium infestatione à prisco statu deformatus, crebris ruinis hucusque con-
sistit. Vbi cum de rebus ecclesiæ satis ad tempus tractasset, quadam nocte, ut illi sem-
per erat moris, fratribus adhuc quiescentibus, surgens, nocturna orationis tempus,
vique in lucis crepusculum continuauit. Necdum verò cursum orationis expleue-
rat, cum se foras, quasi pro resocillandis aliquo releuamine artubus, suspensa intre-
nim oratione, contulit, & stans in mœnibus, cœpit piæ meditationis motibus pulsa-
ri, quamobrem Vedastus, tantorum spatio annorum vilis sepulcri cæspite clausus,
debito honore careret, quem iam supernorum ciuium consortio exultantem, cæle-
stis Hierosalem ceu gemmam virtutum fulgore micantem adsciuisset. Etenim à die
depositionis eius, usque ad tempus beati Autberti, sex fuere Episcopi, quibus ipse se-
ptimus ad pontificij culmen successit, cum tribus annis gemma Dei precio-
sa subterraneo adhuc specu clauderetur, cuius sepulcrum haud longè à dextro cor-
nu altaris beatæ Mariæ distabat. Cum verò tot egregios Christi confessores illis fuisset
temporibus audiamus, meritis sublimes, virtutibus illustres, minimis in rebus so-
licitiores: proculdubio manifestum est, non eorum ignauia negligentibus iacere
tantum thesaurum, sed diuino iudicio & voluntate beati Vedasti, hoc exequendi
muneris ministerium beato Autberto reseruatum. Cœpit igitur animo astuare,
quoniam transferri sanctus confessor debuisset, reputans secum, incongruum fore,
duo luminaria magna, angusta vnius domus sede cohiberi: videlicet, nè vbi præcla-
rior videretur: cum repente aurora rubente, Orientem versus intendens, videt
eminens trans fluuiolum, qui Trientio vocatur, virum splendidum, virgam manu
tenentem, basilicæ locum metiri: ceu quondam Ezechiel secus fluentia Babylonis
corpore positus, in spiritu venit ad terram Israël, vbi in visionibus Dei templum Do-
mini manu hominis vidit metiri. Quod ille cernens, reuelante spiritu, visionem co-
gnouit angelicam. Intellexit igitur vir Dei, beatum Vedastum illuc, annuente Chri-
sto transferendum.

Beatus igitur pontifex tali reuelatione certior factus, beatū Audomarum, qui ea
tempestate Taruanensis vrbis gregem cura peruigili regebat, ad tam solenne transla-
tionis officium inuitandum æstimauit. Qui licet senio pressus, & amissione luminum
debiliior factus, imbecillioris tamen corporis tantum non formidabat laborem, quan-
tum beati Autberti mandato satisfacere gaudebat. Difficultatem igitur corporis su-
perabat charitas mentis, Christoque gressus regente, deuotus ad venerandum per-
uenit Episcopum. At ille cum quid animò gereret, & quid sibi diuinitus esset osten-
sum, referret, congratulabatur visioni, & se fraternæ sedulitatis studio obedienter
accinxit.

S. Autberti
hospitalitas

Oratorium
S. Giffeni
cōsecrat S.
Autbertus.

Cap. 13.

Crebro vi-
det Ang-
los.

Huius Ve-
dasti Episco-
pi Vita ha-
betur To. 1.
Februarij 6.

Vidit S. Au-
berti.

Ezech. 40.

Cap. 14.
S. Audomari
vrbis Tarua-
nensis Episco-
pus.

Eius vita est
in To. 1. Se-
ptembrijs 9.

accinxit. Iam verò æstimari non potest, quanta confluentis populi turba eo die ad eum locum conuenerit: clerus videlicet, & vniuersusque sexus non ignobile vulgus. Parato igitur feretro, & omnibus, quæ necessaria videbantur, delecto sepulcro, & imposita antiphona, cum magna reuerentia sanctum thesaurum sustulerunt, paratisque Crucibus & cereis, & omnigenis solennis pompæ ornatibus, cum magna plebis exultatione sanctum corpus ad locum destinatum transferre cœperunt. Transeuntes autem prædictum fluuiolum, cum iam suburbanos fines contingerent, & beatus Audomarus sancti Autberti vestigia pederentim profœqueretur, statim supernæ operationis in se agnouit virtutem: vt ei apertè daretur intelligi, quanti essent meriti, & is qui portabatur, & is, quem portando sequebatur. Nam depulsa longæ cæcitas nocte, statim oculorum lumen recipit, in loco videlicet, vbi in memoriam beati Autberti ecclesia constructa, à presentibus adhuc cernitur in testimonium præsentis miraculi. Sed quia venerandus vir Audomarus paruipendebat lumen carnalium oculorum, qui lumen certè ciuium desiderabat supernorum, ilicò precibus eandem quam vtroneus ferebat, rursus impetrauit cæcitatem. Qua in exhibitione miraculi non latet virtus operantis, sed superest quærere meritum optatæ virtutis. Verùm subtilius speculantibus dubium esse non potest, quia præeuntibus meritis sancti Vedasti, fides, vt efficeretur, obtinuit beati Autberti. Stupentibus autem, qui aderant, vario euentu miraculi, beatum corpus ad locum ab angelo designatum honorificè transtulerunt. Quo in loco venerabilis Episcopus monasterium construxit, & ex rebus sui Episcopij in vsum famulantium pro rerum opportunitate donauit: vbi iuxta congruam rerum facultatem fratres in obsequia diuini cultûs deputauit. De obitu verò, quo tempore sancta beati Autberti anima carne soluta, supernam Hierusalem petijt, certum quid ad nostram notitiam non peruénit, nonnullis obstantibus causis, quæ etiam maximam virtutum eius parrem à nostra memoria sustulerunt. Fuit autem sanctum corpus eius tumulatum in ecclesia beati Petri, quæ extra muros ciuitatis tunc erat, nunc verò intra mœnia eius est. In qua requieuit vsque ad tempus Dadilonis Episcopi, qui ei decimusquartus in Episcopatu successit. Hic, cum Nortmanni Galliam depopulari essent, cum magna diligentia sanctum corpus in ecclesiam beatæ Mariæ transtulit, vbi honorificè collocatum, multo tempore quietuit.

Porro Otho Imperator, Henrici Regis filius, à Fulberto Cameracensi Episcopo dari sibi petijt corpora sanctorum præsulum Autberti & Gaugerici. Ille verò quibusdam in consilium adhibitis, Theodorici Cameracensis Episcopi, & alterius sacerdotis corpora ei dedit, quibusdam adiunctis è corpore S. Autberti articulis: prudenter id quidem, nè ciuitas Cameracensis suis patronis orbaretur. Lætus igitur Imperator, præclaras reliquias in monasterio, quod ipse Magdeburgi construxit, reponendas curauit. Porro autem fama Germaniam omnem occuparat, sanctos Autbertum & Gaugericum è Gallijs in Saxoniam translatos: sed secus ipsa res habet. Nostris enim temporibus Herluinus præsul Cameracensis diligenter perscrutatus, beati Gaugerici corpus maxima ex parte reperit. Eius autem successor Gerardus monasterium, in quo sanctus Autbertus quiescit, ab Herluino amplificatum, in memoriam sancti Pauli solenniter consecrauit, sacrumque beati Autberti corpus suis sedibus restituit anno Christi decimoquinto supra millesimum. Qui locus haud procul abest ab ecclesia sanctissimæ matris Dei, & perpetuæ Virginis Mariæ:

in eoque recta fide petentibus, beato Autberto intercedente, beneficia diuina præstantur.

S. Vedasti corpus trahitur reuerenter.

S. Audomarus lumen recipit, sed precibus obtinet, vt redeat cæcitas

Monasterium S. Vedasti apud Attrebarentes.

S. Autberti sepultura.

Cap. 15. Hæc nostro stylo contraximus.

VITA

VITA SANCTI IVDOCI FILII REGIS BRITONVM ET CONFESSORIS, PER FLORENTIVM Abbatem conscripta. nos eam in capita margini adiecta distinximus. Habetur in MS. codice Guilhelmitarum Brugensium.

P R O L O G V S.

VNIVERSIS sacrosanctæ matris Ecclesiæ fidelibus, & præcipuè confratribus gloriosi confessoris Iudoci, per Francorum & Teutonorum regna constitutis, Florentius diuina miseratione Abbas indignus, totusque cõuentus beati Iudoci de supra mare, salutem mentis & corporis. Frequenti ac deuota nonnullorum de vobis postulatione deuicti, & non minùs charitatis mutuæ dilectione vobis deuicti: deuotioni vestræ compendiosè scribere dignum duximus, cuius nationis, cuius conuersationis, quanti que meriti fuerit apud Deum adhuc esset in terris, inclutus ille ac gloriosus cõfessor Domini Iudocus, qui sibi seruientibus, & vobis ipsam annuatim requirentibus non desistit quotidie patrocinari: cum Christo regnans in cælis, & meritò in cælesti regno præ ceteris obtinet principatum, qui pro Christo, patris sui regnum in terris, & terrenum contempsit dominatum.

V I T A.

IPSE nanque eximius Christi confessor Iudocus, de illustri procedens genealogia Riouali, qui principabatur in transmarina siue maiori Britannia, quæ modò dicitur Anglia, & postmodum in copiosa nauium multitudine ac manu valida exteriorem sibi subiecit Britanniam: Filius fuit Rethacli Regis Britonum, habuitque fratrem maiorem natu beatum Rodichaëlum, qui regnavit post patrem ipsorum Rethaëlum. Isti duo fratres, immò duæ gemmæ cælestes, Rodichaëlus videlicet & Iudocus, contemporanei fuerunt Dagoberti Regis Francorum: cum quo post graues adinuicem inimicitias, pacificatus est in palatio * Dippiaco amicus Dei Rex Britonum Rodichaëlus, magnisque honoratus muneribus ab ipso Rege Dagoberto. Rogatus tamen à Dagoberto Francorum Rege, vt pranderet cum eo, voluntati eius & voto non acquieuit regio: sed eligens mensam Dadonis, qui & Audocenus, postmodum Rothomagensis Episcopi, eius dignatus est interesse conuiuio: mælens inter diuersa fercula sacris eruditionibus ipsius (qui vir erat sanctissimus) informari, quàm ex superfluis enxeniorum diuersitatibus in mensa regia fastidium sibi generari.

Regressus consequenter vir Dei Rodichaëlus Rex in Britanniam, & regnum relinquere præmeditatus & patriam, ac vitam ducere monasticam, fratrem suum iuniorum se, beatum scilicet Iudocum, conueniri fecit, de suscipienda regni gubernatione, vt in suo permanere posset proposito, & monachorum fratrum cohabitatione. Frater autè eius beatus Iudocus non minùs eo feruens in diuina dilectione, inducijs deliberandi per octo dies à Rege fratre suo vix impetratis: die noctuque, anxia cogitare cepit intentione, quomodò relinquere posset, immò effugere, & regnū & patriam, ac fratris sui, qui regnabat, declinare maleuolentiā. Ipso igitur in monasterio * Lammailmon (in quo literas didicerat) moram faciente, & orationi frequentius hac de causa incumbente, contigit per illud monasteriū vndecim peregrinos præterire, prætententes quòd Romā vellent proficisci: Hos itaque insecutus secreto & cis associatus venit Parisius: verum vtrum cum ijs ulterius progrediretur in dubio positus, consilium tandem à spiritu sancto, qui gressus eius dirigebat, in omnibus vtile consequutus, ab itinere, tantum frequentato à populis, & à strata declinauit publica, dimissisque sibi à Deo transmissis itineris comitibus, ad Pontini festinauit confinia, quæ antiquis plena nemoribus, deserta erant & inuia, & ab hominum cohabitatione remota, beatis solummodò, feris, & auibus habitabilia.

P p p p

Delecta.

13. Decbris Cap. 1. S. Iudoci parentes & patria.

for. * Clippaco Indicaelem vocat Papius Mallonius lib. 1. Annaliū, in Dagoberto. Iustus Audoeni vita habetur 24. Augusti.

Cap. 2. Spernit terrenum regnū S. Iudocus.

Latet in cõfinibus Pontinij regionis Franciæ.

Cap.3. Delectatus igitur locorum vasta solitudine, super fluuium * Alteiam disposuit habere habitationē. Sed à Duce Haymone obuiam ei facto, forsitan ad hoc à Deo misso, recardatus est ab hoc proposito per spatium septem annorum: infra quos, & literas magis addidit, & sacros ordines suscepit. Qui tandem sacerdos effectus, filium iam dicti Ducis, qui cum in maxima habebat veneratione, de sacro suscepit fonte, quem vocauit Yrsinum. Elapso autem septennio, iuxta desiderium iam pridem conceptum, ad vitam transiens solitariam, mansit in loco qui dicitur Brahic, fluminis riuulis vndique circumdato: ædificatis ibidem ecclesia & domuncula. Præter plurima quæ per ipsum & propter ipsum Dominus fecit mirabilia, veniebāt volucres, & pisces diuersi generis ad sacram eius manum, palpabiles, & receptis ab eo alimentis recedebant quasi domestici & intelligibiles.

Cap.4. Quadam autem die, cum ad victum quotidianum non haberet, nisi panem modicum pro se & discipulo suo Vuulmaro: & Dominus in specie pauperis adueniret, elemosynam petens, vir Domini Iudocus panē diuidi iussit in quadrantes, & petenti de quadrantibus vnum erogari. Iam vir egressus erat, & ecce reuertitur Dominus in forma egeni deficientis inedia, & de secundo panis quadrante satisfactum est eius petitioni. Nec mora, regressus tertio, quasi esuriens ac deficiens fame, donatus est tertia panis parte. Consequenter visus est aduenire Dominus in altera inopis effigie, rogaturus elemosynam sicut iam tertio fecerat antè, nec erat vnde reficeretur, nisi de residuo panis quadrante, eum quoque vir Domini Iudocus pauperi erogari iussit. Cui ait Vuulmarus: Nihil nobis vis reseruare pater? Volo, inquit vir sanctus, totum tribui esurienti, quia potens est Dominus etiam hodiè nostræ providere necessitati. Vix recesserat Dominus, & interim dum consolaretur verus Dei amicus discipulum, de panis erogatione commotum: ecce per fenestram visæ sunt & inuentæ in alveo fluminis quatuor nauiculæ victualibus onustæ, de quibus quis eas adduxerit, vel quò iam victualibus exoneratas reuexerit, nescitur vique in hodiernum diem.

Cap.5. Hæc & alia quæ erga beatum Iudocum Dominus quotidie monstrare dignatus est ibidem miracula, totam longè lateque commouerunt patriam, ad visitationem eius & impetranda ipsius apud Deum suffragia. Quod cum diutius sustinere non posset, iam octo annis ibidem elapsis, ad vterius Domino duce processit desertum, vt populi nimiam declinaret frequentiam, construens oratorium in honorem beati Martini, in loco qui dicitur Rimacus super fluuium: vbi plurimas ab hoste antiquo, qui felicibus eius actibus inuidebat, passus est insidias per quatuordecim annos quibus ibidem commoratus est. Eo in loco, aquilam cum gallo auolantem in sublime, post iniuriam sibi illatam de gallinis vndecim tot vicibus sigillatim deprædatis, per signum Crucis prostravit ad pedes suos, gallum autem suum sanum recepit.

Cap.6. Non longo tempore interlapso, diabolus terribilem mutatus in colubrum, grauius sanctum Dei momordit in pede: qua læsione accepta, per sanctum edocus spiritum vt aliud transmigraret, comitante se Duce Haymone, vastam circuibat eremum, vt inueniret in ea habitationis locum. In quærendo autem eo idem Dux post venandi exercitium, quo immanissimū ceperat aprum, graui torquebatur sitis molestia, ac præ sitis lassitudine obdormiuit. Electus interim Domini Iudocus orationi incubuit, surgensque, baculo quo innitebatur terræ infixio, sicut alter Moyses, aquam produxit & fontem largius effluentem, quo exhilarati Dux & eius familia, suæ sitis extinxerunt ardorem: & transeuntibus perindè vsque in hodiernum diem aquam administrat indeficientem.

Cap.7. Progressus inde versus mare, in vallicula vmbrosa riuulum offendit paruum, quo delectatus, Hic est, inquit, cathedra, hæc requies mea in seculum seculi. Haymone itaque Duce ad propria reuerso, vir Dei duo ibi lignea manibus proprijs construxit oratoria, vnum S. Petro Apostolorum principi, aliud sancto Paulo gentium doctore. Deinde profectus est Romam ex mandato D. Martini sedis Apostolicæ Pontificis summi, qui longo tempore concupierat conspiceri faciem eius, ac sanctissimo ipsius frui colloquio: à quo & receptus est cum honore debito ac multo dignationis obsequio. Verum ibidem edocus est à spiritu sancto, quem in omnibus magistrum habebat & custodem, vt ad eremum suam reuertetur, quam in terris sibi elegerat habitationem, inde in breui exiturus à corpore, & transmigraturus ad Angelorum collegiū, ac perpetua diuinæ maiestatis fruiturus contemplatione. Post sacra igitur & multa de eternitate

Cap.8. Quædam autem die, cum ad victum quotidianum non haberet, nisi panem modicum pro se & discipulo suo Vuulmaro: & Dominus in specie pauperis adueniret, elemosynam petens, vir Domini Iudocus panē diuidi iussit in quadrantes, & petenti de quadrantibus vnum erogari. Iam vir egressus erat, & ecce reuertitur Dominus in forma egeni deficientis inedia, & de secundo panis quadrante satisfactum est eius petitioni. Nec mora, regressus tertio, quasi esuriens ac deficiens fame, donatus est tertia panis parte. Consequenter visus est aduenire Dominus in altera inopis effigie, rogaturus elemosynam sicut iam tertio fecerat antè, nec erat vnde reficeretur, nisi de residuo panis quadrante, eum quoque vir Domini Iudocus pauperi erogari iussit. Cui ait Vuulmarus: Nihil nobis vis reseruare pater? Volo, inquit vir sanctus, totum tribui esurienti, quia potens est Dominus etiam hodiè nostræ providere necessitati. Vix recesserat Dominus, & interim dum consolaretur verus Dei amicus discipulum, de panis erogatione commotum: ecce per fenestram visæ sunt & inuentæ in alveo fluminis quatuor nauiculæ victualibus onustæ, de quibus quis eas adduxerit, vel quò iam victualibus exoneratas reuexerit, nescitur vique in hodiernum diem.

Cap.9. Hæc & alia quæ erga beatum Iudocum Dominus quotidie monstrare dignatus est ibidem miracula, totam longè lateque commouerunt patriam, ad visitationem eius & impetranda ipsius apud Deum suffragia. Quod cum diutius sustinere non posset, iam octo annis ibidem elapsis, ad vterius Domino duce processit desertum, vt populi nimiam declinaret frequentiam, construens oratorium in honorem beati Martini, in loco qui dicitur Rimacus super fluuium: vbi plurimas ab hoste antiquo, qui felicibus eius actibus inuidebat, passus est insidias per quatuordecim annos quibus ibidem commoratus est. Eo in loco, aquilam cum gallo auolantem in sublime, post iniuriam sibi illatam de gallinis vndecim tot vicibus sigillatim deprædatis, per signum Crucis prostravit ad pedes suos, gallum autem suum sanum recepit.

Cap.10. Non longo tempore interlapso, diabolus terribilem mutatus in colubrum, grauius sanctum Dei momordit in pede: qua læsione accepta, per sanctum edocus spiritum vt aliud transmigraret, comitante se Duce Haymone, vastam circuibat eremum, vt inueniret in ea habitationis locum. In quærendo autem eo idem Dux post venandi exercitium, quo immanissimū ceperat aprum, graui torquebatur sitis molestia, ac præ sitis lassitudine obdormiuit. Electus interim Domini Iudocus orationi incubuit, surgensque, baculo quo innitebatur terræ infixio, sicut alter Moyses, aquam produxit & fontem largius effluentem, quo exhilarati Dux & eius familia, suæ sitis extinxerunt ardorem: & transeuntibus perindè vsque in hodiernum diem aquam administrat indeficientem.

Cap.11. Progressus inde versus mare, in vallicula vmbrosa riuulum offendit paruum, quo delectatus, Hic est, inquit, cathedra, hæc requies mea in seculum seculi. Haymone itaque Duce ad propria reuerso, vir Dei duo ibi lignea manibus proprijs construxit oratoria, vnum S. Petro Apostolorum principi, aliud sancto Paulo gentium doctore. Deinde profectus est Romam ex mandato D. Martini sedis Apostolicæ Pontificis summi, qui longo tempore concupierat conspiceri faciem eius, ac sanctissimo ipsius frui colloquio: à quo & receptus est cum honore debito ac multo dignationis obsequio. Verum ibidem edocus est à spiritu sancto, quem in omnibus magistrum habebat & custodem, vt ad eremum suam reuertetur, quam in terris sibi elegerat habitationem, inde in breui exiturus à corpore, & transmigraturus ad Angelorum collegiū, ac perpetua diuinæ maiestatis fruiturus contemplatione. Post sacra igitur & multa de eternitate

nitate colloquia, inter ipsum & Pontificem habita, cum preciosissimis Sanctorum reliquijs à domino Apostolico sibi collatis reuersus est, cum totius patriæ gaudio, ad Pontini confinia. Cui in monte habitationi suæ proximo (vbi modò requiescit sanctum corpus eius) obuia facta est puella quædam, parentum obsequio adducta, non tantum à natiuitate cæca, sed prorsus oculorum orbibus carens: Hic vbi vir sanctus manus de more abluisset, illa vt fuerat visione nocturna præmonita, ex eadem aqua, quæ viri sacras manus attigerat, faciem & concaua oculorum loca lauit: quæ statim receptis luminibus, maximam vniuersis, qui aderant, cum admiratione lætitiæ, & gratiarum actionis materiam subministravit.

Duce itaque Haymone præsentem cum innumera cleri plebisque cetera in occursum eius congregata, sanctissimas reliquias quas attulerat, cum ea qua decuit deuotione, vir sanctus reuerenter deposuit in noua beati Martini ecclesia, quam præfatus Dux lapidum ornatum iam restaurarat: ipse verò Domini sacerdos preparauit se ad diuina celebranda mysteria, stolam ac casulam candidam indutus. Qui cum adstaret sacro altari, tertio Idus Iulij, ac diuina cum summa veneratione tractaret sacramenta, manus Domini visibiliter apparuit inter sacrosancta Missarum solennia, suumque sacerdotem consignauit & confirmauit benedictione perpetua, cum subsequente promissione ac voce mirabili cælitus emissa: Quia contempsisti diuitias, & paterni regni pro me refutasti culmina, ac elegisti pauper esse, & latere abiectus in terra ista deserta & inuia, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum: preparavi tibi coronam inter Angelorum agmina, eroque loci huius, in quo resoluëris, defensor & iugis custos: vniuersique populi locum hunc cum pia deuotione, & pura cordis intentione visitaturi in tui memoriam, diuina non defraudabuntur gratia in terris, & postmodum ad gaudia peruenient sempiterna in cælis.

Subsequente verò tempore preciosa Christi margarita Iudocus, in carne præter carnem viuens, Angelus esse videbatur non homo: qui tandem cupiens dissolui & esse cum Christo, Idibus Decembris obdormiuit in Domino, Angelorum obsequijs & Christo duce (cuius præsentiam indicabant intolerabilis claritas splendoris, & incomparabilis dulcedo diuini odoris) deductus in cælos. Cuius corpus quia virgo fuerat, ac immunis à carnalis commixtionis contagio, ita saluū ac integrum permansit in tumulo, ad sexaginta ferè annos, ac si spiritus vitæ foret in eo. Nam à custodibus corporis sui, vngues manuum ipsius ac pedum, & capilli capitis barbæque, quasi videret excrecentes, præcidebantur & radebantur omni sabbato, quousque successor Ducis Haymonis, Doctricus nomine, minus reuerenter ac præsumptuosè (immemor illius scripturæ, Non tentabis Dominum) sacrarium violenter irrupit cum satellitibus suis, ac intrauit locum vbi repositum erat corpus sanctissimi confessoris Iudoci. Qui viso miraculo statim cæcitate percussus, in amentiam incidit, ac miserabiliter exclamans, Hæc sancte Iudocce, surdus permansit ac mutus quo ad usque diem clausit extremum: temeritatisque sue in præsentem seculo excepit poenam, nè à Domino, bis qui non punit in idipsum, hæc de causa damnaretur in futuro.

Hæc de libro vitæ ac gestorum beati Iudoci breuiter excerptimus, vt vobis, qui eius estis peregrini & confratres, eiusque sub patrocinio degentes, aliquo modo satisfaceremus. Prolixitatem verò miraculorum, quæ per ipsius merita Dominus operari dignatus est, penitus pertransire dignum duximus, quia in enumerandis omnibus, nec memoria nec sermo vires suppeditant. Hæc quoque quæ nostris vidimus temporibus missa facientes, pauca in medium proferemus: vt potè de pluribus quos Dominus resuscitare voluit à morte ad vitam, partim suspensio, partim aqua suffocatis, aut quouis alio mortis genere: quorum vnus Iohannes nomine, per biduum aliquando submersus, adhuc penès nos est monachus. Et alius quidam Deodatus nomine, quem multi nostrum hinc viderunt monachum, cum adhuc infans iaceret in cunabulis, inaudito vsque ad nostra tempora miraculo est saluatus. Pater huius Deodati, de quo loquimur, pro consuetudine habebat visitare annuatim beatum Iudocum, ac vota sua cum oblationibus offerre pro se ac sua familia. Contigit autem tempore quodam eum redisse à sua peregrinatione, & ecce incendium in castro præualuit. Singulis igitur sedulo occupatis in domorum ac facultatum conseruatione, pater suorum quoque rerum curam gerens, cunas in quibus iacebat infans, reposuit in quodam latere ecclesiæ, ac ipsum relinquens, beati Iudoci commendauit custodia. Tandem igne conflagratis omnibus, & fastigijs ecclesiæ cum

Reuertitur in eremum suam.
Cæca, eius meritis illuminatur.

Cap.8. Ecce quanti fecerint sanctorum reliquias patres nostri.

Psal. 83. Merces reuerentium diuitijs & honoribus huius seculi quanta sit.

Cap.9. Felix obitus eius. Eius corpus manet incorruptum 60. annis post mortem.

Deut. 6. Matt. 4. Vicio diuina in præsumptuosum Ducem.

Cap.10. Biduo submersus reuocatur ad vitam.

lateribus incendio dirutis, atque in carbones resolutis, infantis sui memor beati Iudoci peregrinus & cultor, consternatus est mente præ doloris angustia: Sanctumque Dei de morte infantis (quasi eum occiderit) redarguens, filium suum constanter ab eo requirere cepit: comminans, quod eum decetero non vellet visitare, nisi suam ei prolem restitueret. Sed nec ibi defuit diuina misericordia, beato Iudoco in subsidium fideliter inuocato. nam qui tres Hebraeos pueros olim conseruauit illæso in camino ardenti, ipse quoque modernis temporibus & hunc à tanto conseruauit incendio. Inuentus est enim infans incolumis in carbonum congerie, qui manu sua tenella tangendo carbones, videbatur cum ipsis ludere. Exportato autem infante à patre eius extra incēdij locum, & à cunabulis leuato, cum omnium circumstantium admiratione, tam ipsa cunæ, quàm fasciæ & panni, quibus inuolutus fuerat, dissoluta sunt ac in cineres redacta: vt omnibus innotesceret euidenter, quod edacitas flammæ, quæ lapidum ac lignorum duritiam valuit dissoluere, tenerum infantem custodiæ beati Iudoci commendatum non potuit lædere.

De cæteris miraculis à Domino per beatum Iudocum operatis, in claudorum, furdorum, mutorum, cæcorum, paralyticorum, & aliorum diuersis infirmitatibus laborantium curatione, non est qui possit finem facere, aut ea numero colligere. Vnum tamen est, quod de summæ nobilitatis suæ origine, & de regio fastigio, etiam post mortem sibi voluit retinere, nè videlicet in ecclesia ipsius, vel vbicunquæ fuerit eius sacrum corpus, aliud ardeat, nisi liquor ceræ. Quod infortunio suo experti sunt quondam tres monachi, qui hæc probare volentes in ecclesia, vbi sacrum corpus eius fuerat delatum, non timuerant lucernas de sepo deferre: sed frustra, quia nullo modo potuerunt eas accendere. Contigit verò in signum temeritatis suæ, duos ipsorum subitanea morte præoccupari: tertium autem nomine Petrum, qui à quibusdam contemporaneis nostris & visus & cognitus est, oris contractione puniri, quia ita deformis permanfit omnibus diebus vitæ suæ, donec spiritum redderet. Vobis itaque sanctum Iudocum annuatim deuotè visitantibus, ac vniuersis ipsius cultoribus, sit pax, honor, & lætitia cordis: vosque & vestra Dei conseruet gratia, & post hanc vitam sempiterna coronet gloria: quod vobis secundum suam promissionem præstare dignetur, qui viuunt in secula, Amen.

Dan. 3.

In fans in medio igne conseruatur illæsis.

Cap. 11. Innumera S. Iudoci miracula.

Vltio celestis in temerarios monachos.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM THYRSI, LVCII, CALLINICI, PHILEMONIS, APOLLONIJ & reliquorum: Authore Simeone Metaphrasæ. Habetur in Tomis Aloysij. Nos verò capita margini adiecimus.

Decēbr. 14. Cap. 1. Tit. 3. Gal. 4.

Quando nō valet per se, tunc per homines aduersum nos bella diaboli excitat.

VM Dominus noster Iesus Christus, carnis inita societate, benignè, vt dicit Paulus, in terra esset versatus. (Misit enim filium suum, factum ex muliere, factum sub lege) vt & nos ad veritatis adduceret agnitionem per prodigia, per signa, per Apostolicum sermonem & doctrinam, per præclaros & admirabiles viros, qui postea fuerunt: & omnibus modis procuraret, vt reuocaremur à vitio: qui statim ab initio, nostro generi extitit inimicus, hæc videns, & nostram non ferens correctionem, mouit aduersus nos omnem, vt dicitur, lapidem: & cum ex se nos non posset aggredi, prioribus rursus vsus est machinis, & per alios excitauit seditiones, & bella commouit, & molitus est omne genus insidias. Nam cum artificiosè subijisset Decium, qui tunc Romanis imperabat, vehementer conturbabat, Christianos lacerabat, trahebat ad iudicia, eos maximis efficiens supplicijs, & postremò ipsa morte. Causa autem, quod non, relicto vero Deo, vanas & inanes deorum abominationes vt adorarent, persuaderi poterant. Quo tempore fortes pietatis athletæ, Lucius, inquam, & Thyrsus, & Callinicus, reuera Callinicus, nempe præclarus victor, mortem propter Christum elegerunt, prius multis cruciati supplicijs: quæ omnia superârunt tolerantia: & dein de ipsa quoque corpora, tanquam sanctum sacrificium, consecrârunt ei, quem desiderabant. Eos tulit

tulit quidem in clyta regio Bithynorum: cum essent autem clari & genere & gloria, multo magis studuerunt sibi parare splendorem ex pietate.

Cum ergò, quæ in Christianos fiebat, persecutio adhuc duraret, atque ad eò magis magisque cresceret: & per vniuersum orbem terræ mitterentur decreta impietatis, & permitteretur omnibus punire Christianos, maxime quibus erat commissa aliqua præfectura reipublicæ, adtulerunt hi, opem laturo Dei legibus, in quas exercebatur tyrannis, & pietatis veræque religionis ritibus, quibus fiebat iniuria: & per ea, quæ dixerunt, & quæ passi sunt, plurimum adiumenti attulerunt. Venit enim quidam ex Nicomedia per Niceam ad eam, quæ ipsos aluit, ciuitatem, quæ dicta est Cæsarea à quodam ex veteribus Cæsaribus, nomine Cumbricius: cui magnæ curæ erat templi simulacrorum, aræque & sacrificia, & si quid aliud erat gratum dæmonibus. Non ille autem hæc solus, sed etiam contendeat, vt vniuersus exercitus facti huius nefarij esset cum eo particeps: & alios quidem terrebat minis: alios verò promissis & spe bonorum inducebat. Lucius verò, qui inter ciues erat & prudentia & doctrina insignis, & erat etiam genere clarus, sicut diximus, & ex illustri familia, propter hæc valde angebatur animo, diuinoque zelo eius inflammabatur animus. Hinc factum est, vt decetero non amplius occultam haberet pietatem, neque amplius contineret dicendi libertatem: sed illam ostendendi opportunissimum hoc tempus esse ratus, & in lucem proferendi zelum, quem iam diu parturiebat, ad impietatis defensorem continuo accedens, Cur, inquit, ô Cumbrici, tam miserè & infeliciter in tuam armis animam, dæmonum insensilia & surda adorans simulacra, & multos assumens ad societatem infaustæ huius superstitionis, vt vel ipsis lapidibus & lignis, videamur homines minus habere sensus, cum oporteat potius agnoscere Deum verum & Seruatorem, & ambulare in luce veritatis, relicto errore tenebrarum & omni vanitate?

Hæc cum in principio dixisset Lucius Præsidi, insipiens ille, & planè amens, animo morsus, & tanquam impium quid & sinistrum, liberè prolatam odio habens veritatem, eius tergo statim iussit infligi plagas, & nec eum prius conueniens, nec tentans, an eum posset à sua traducere sententia: sed indicta causa & citra vllam examinationem, vt qui crederet nullam esse spem mutationis, tradidit cruciandum. Martyr itaque plagas illas lubenter accipiens, & propter eas Dominum laudans, incitauit Præsidem ad longè maiorem & grauiorem furorem. Ipse certè fuit sibi causa maiorum plagarum. Nam hoc etiam omninò volebat propter cupiditatem maiorum remunerationum, donèc & percutientes lictores defessi essent, & defatigatum esset eius corpus, quod plagis iam fuerat contritum. Ipse verò precabatur, vt ad Deum resoluere, illum conuenire desiderans. Quamobrè annuentem quoque habuit Præsidem, vt qui desperaret se eum posse vincere in certamine, & illius linguæ non ferret libertatem. Quoniam ergò, inquit, ô Luci, mors est tibi grata, agè nos quoque tibi largiamur, quod desideras quomodo nos scimus esse largitos multis Christianis, qui sallebantur similiter. & statim iubet sancto ciuitate expulso caput amputari. Ducebatur itaque martyr à licitoribus, non mœstus, nec timens, neque vllum doloris vestigium vultu præ se ferens: sed totus lætus & alacris, perindè ac si abduceretur, non vt caput ei amputaretur, sed potius vt coronaretur: quod quidem erat in cælis consecuturus. Procùl ergò abductus à ciuitate, sic piè consummatur, & verè beatum ei caput amputatur. Sed eum quidem iam deinceps habet cælum, quæ non corrumpitur, corona coronatum.

Cum autem Cumbricij fama peruassisset in omnes partes, & laterent omnes Christiani propter illius crudelitatem, diuino zelo vndique armatus Thyrsus, (erat autem is quoque honesto loco natus) & proficiscens ex regione Bithynorum, venit ei in conspectum, & : Salue, inquit, ô optime Præsides. Cum is verò ipsi quoque parem reddidisset salutationem, Licetne, dixit Thyrsus, dicere vobis, qui geritis magistratus, ea que quis velit, an solum oportet vestris se iussis submittere, & nec vocem quidè omnino emittere? Præsides autem, vt videtur, oblitus quemadmodum ante eum cum Lucio egerit: Licet, inquit, neque vlli in hunc diem adempta fuit hæc libertas: & maxime si ea possit dicere, quæ in commune conferant. Thyrsus autem: Quænam, inquit, dici possunt vtiliora ijs, quæ profunt animæ? Ego enim videns te multis damnum afferentem in eo, quod est salutis præcipuum: & à recta quidem abducentem sententia, miserabiliter autem adducentem ad errorem simulacrorum: & planè sciens te rotam

Cap. 2. Persecutio sub Decio vehemens & atrox.

Cæsarea vnde dicta.

Lucij infirmitas aduersus Cumbrii iudicè.

Cap. 3. Lubetur flagellari.

Ducitur iucundus ad mortem.

Decollatur.

Cap. 4.

s. Thyrsus vltro se offerre Cumbricio.

Insignis ep' dicens li- berras.

Jerem.2.

Cap.5.

Rationalis homo, oia queque lu- ditio & di- ligenti exa- minatione ponderare debet.

Egregia il- lias constan- tia.

Cap.6. Dire pugnus cadiur.

Vide imma- ne suppliciu

Alij crucia- tus.

Martyr fit seipso robu- stior.

Cap.7.

Alij fauissi- mi cruciat'.

ignis gehennam in tuum caput, aut in animam potius accendere, duxi expedire cum ea, qua par est, fiducia ac libertate liberè tecum agere, tecumque disserere, & ex te sci- re, quanam de causa relicto cæli & terræ & hominum opifice, opera manuum, quæ facta sunt ab hominibus, statuisti potius adorare, dicens, Pater meus es tu, vt dicam- cum diuino Ieremia : & lapidi, Tu me genuisti : & ad Deum, qui te genuit, tergum vertens, & non faciem tuam : & omne studium conferens, nullamque vim aut neces- sitatem præmittens, vt omnibus hominibus, si fieri possit, persuadeas, vt malæ opi- nionis sint tecum participes ?

Ad hæc Præses : Importuna hæc & nimia dicendi libertas, ostēdit te laborare mor- bo corū, qui dicuntur Christiani. Verumenimvero inaniū harum interrogationum & nugarū solutiones mitte ijs, qui sedent in scholis, qui publicis scilicet sunt curis va- cui, illi enim singula horum aperte tibi soluent. In præsentia autē cede iussis Impera- toris, & accedens, dijs sacris. Sin minùs, importunorum verborū opportunam in- uenies tormentorum remunerationem. Ille verò, Cùm sitis, inquit, Dei figmenta ra- tione prædita, qua vos ille honorauit, nihil vos stultè facere oportet & contraratio- nem : sed iudicio & diligenti examinationi omnia permittere. Si autem vis ipse ea se- qui, quæ citra vllam rationem decreta sunt ab Imperatoribus, cùm mihi nunc non sit persuatum, vt abirem Christianismum, fac ipse, quod est tibi constitutum. Cumbrici- us verò, Forrè, inquit, quodd tecum benignè & leniter agamus, ideò te arrogantiorem effecimus & insolentiorē. Sed cùm te videam adeò intelligentem, & tam acuti & solertis ingenij, suadeo vt pæreas antequam crucieris. Nam pulchra quidē res est mu- tatio in melius, quando cunque ea facta fuerit. Sed neque ipsum id, quod oportet, in- telligere, neque alteri dicenti parère : cùm multa autem prius passus sis tormenta, de- inde discere id, quod est vile, non existimo id effugere suspitionē amentia. Vade er- gò iam ad templū, & dijs redde quæ iusta sunt. Sic enim & eorum, quæ præcesserunt, veniam consequeris, & magno Imperatori euades familiaris, & toto vitæ tempore nobis in honore habebis. Martyr autem : Ego, inquit, de rebus præsentibus diū de- liberaui, neq; me omninò aggressus nunc es minimè præmeditatum. Nam cùm rem prius multis examinâsem ratiocinationibus, & vestra simulacra, immundaq; altaria & sacrificia summè irrisissem, puram & veram fidem elegi Christianorum. Quamob- rem si quid tibi contra nos permillum est ab Imperatore, nè sis negligens.

Statim ergò cùm illi iam diū intumesceret animus, adolescentes aliquot manu va- lentes, vehementer insultantes, insit pugnīs cedere martyrem. Deindè cùm eum lo- ris è summis manibus & pedibus fortiter alligassent, vtrinque violenter trahebant, adeò vt ei soluerentur compages articularum, membratimque & particulatim is dis- cerperetur. Ille autem etiamsi hæc pareretur, non modò vultu nullum signum do- loris præ se tulit, sed visus est potius lætior, florentibusque genis ac purpuris. Qua de causa hoc non sufficere ad cruciatum ille immitis arbitratus, & alioqui inuidens ala- critati & fiori vultus, martyrem quidē soluit è vinculis : cilia verò & oculos iubet fer- ro confodi. Hoc autem factò, veluti diuina quadam audacia repletus Thyrsus, Præsi- dem maiori arguebat libertate, & ijs, quæ ab illo patiebatur, vtæbatur ad ea probāda, quæ ab eo dicebantur. Animum ad me attende, dicens, quem, quòd ad te quidē atti- ner, innumerabilibus tradidisti mortibus : & vide ineffabilem Christi mei potentiam, quemadmodum nos impleat audacia, & virtute nos accingat. cælitus : & permittat, vt sim particeps propriæ eius formositatis. Nam quo mihi corpus magis perdis, eo maiorem mihi adijcis pulchritudinem. Quæ enim pro Domino suscipiuntur stigma- ta, quous ornamento pulchrius adornant & animos & corpora : & sanguis, qui pro ipso funditur, veluti nos irrigans, efficit vt simus vultu læto & alacri.

Ad hæc autē vr ille pestifer & exitiosus, cùm non haberet quid ageret, aut quomo- dò viri illius generosi reprimere loquēdi libertatem, & illius linguæ vitæ plagas : ei verò cruciaretur animus, & ira ferueret, iubet glādibus æneis eius verberatas maxil- las vnà cum dētibus excuti martyri. Sed cùm hunc quoque sustineret cruciatū athle- ta, eadem que prius erat ei lætitia & alacritas, & in omni tempore benedicebat Do- mino, & perpetuò in ore eius canebatur eius laudatio : quæ quidē ira fornacem ac- cendebant, & flammam magis excitabant Præsidi. Quid ergò ? Nè putes, inquit, o Thyrsè, fore vt hucusque tibi obstant, quæ sunt graua & aspera. Nam quæ præcesse- runt quidē, erant parua quædam, & quæ temerè tempus nobis suggestit : quæ autem deinceps, ostendet tibi experientia, & scies deceterò, qualia sunt præmia eorum, qui non

non obediunt. Martyr autem, Eugè, inquit, nè hæc maxima nobis bona inuideris. Non inuidebo, inquit : sed illa tibi pro viribus suppeditabo affatim & munificè. Stra- tum autem supra ignem liquefactum est plumbum, & lectus fuit propositus, & super eum pronus extensus fuit iustus. Hic verò mihi considera, quàm esset Præses impro- bus & peruersus. Interim ad eum adducit quosdam præstigiatores, & qui erant apti ad persuadendum, tentans martyris dissoluere & eneruare constantiam : qui quidem cum eo iucundè colloquebantur, & consulebant, vt aliquid remitteret de hac nimia pertinacia, & tandem pareret Præsidi. Sic enim, inquit, & imminens effugies peri- culum, & magnorum eris bonorum particeps. ignoscet autem omninò Deus tuus imbecillitati naturæ, & hoc omninò non ægrè feret, cùm sit magna ex parte beni- gnus & clemens, vt audimus.

Martyr verò : Propter hoc ipsum, inquit, stabo fortiter, & pro ipso tormenta susti- nebo. Si enim vos, cùm auditis nunquam terminanda, quæ vos manent, supplicia, nequaquam cōuertimini, neque declinatis apertum animæ periculum : cur non ego hos, qui sunt ad tēpus, magno & generoso animo sustinuerim cruciatus, qui regnum cælorum habent remunerationem, & bona, quæ sunt post finem nos exceptura, & perpetuò futura? Sed quandiu vos malignè vestra sponte vos geretis, contra tam ma- nifestam contendentes veritatem? adeò vt vel hoc plumbum vestræ malitiæ ferat tes- timonium, & multos tradat igni, qui non potest extringui, vt impietatem vestram immedicabilem puniat in æternum? Atque ille quidem hæc dicebat, diuina eius cor- implente gratia : Illi autem (vilia enim sunt, ait diuinus Iob, veri viri verba) cum nu- gari putantes & loqui temerè, feruens adhuc plumbum & valdè candens, in nudum eius tergum effundunt. Plumbum verò in superficie tantum & leuiter id attingebat, nihil omninò eum offendens. Illinc autem repentè tanquam fluentum aliquod pro- fluens (opus est hoc, o Christe, tuæ virtutis) interimit multos ex incredulis. Atque martyr quidem è lecto surgit illæsus : miraculum verò ingenti timore afficit eos, qui aderant : quinetiam ipsum Præsidem valdè obstupescit.

Cæterum quum oporteret intelligere, & agnoscere quisnam esset, qui posset hæc facere, erat ille sua sponte verè cæcus, (Vidistis enim sapè, inquit Elaias, & non custo- distis : apertas aures vestras, & non audiuistis) & magis iratus fuit martyri, & eum vocauit præstigiatorē & veneficum, & quæ sunt huiusmodi. Deindè etiam eum acer- bioribus affecit supplicijs. Sed ille permansit cōseruans adhuc eandē animi fortitudi- nem, & vox quædā ex alto est audita, quæ athletæ magis addebat animum : & impio- rum quidem perurbabat animos, dubiosque reddebat & perplexos : pios autem fi- dei pētra stabiliebat, maiusque & alacrius animi studium afferebat. Non ferēs itaque Præses dedecus, sanctum statim vincitum mittit in custodiam, dicens opus esse maiori liberatione, & nouis tormentis aduersus hunc monstrorum effectorem, cuius est insignis amentia & insolentia. Ille verò tunc Domino supplicabat vehementiùs, & rogabat, vt ei fieret coniunctior : precabaturque, vt per baptismum ab eo adoptare- tur in filium. Nondum enim erat mysterijs initiatus, & nondum absolutus in rebus Christianorum. Ille verò circa mediam noctem ad eum accedit, & baptismum dat ei dupliciter : nunc quidem per aquam : paulopòst autem etiam per martyrium, quo quidem ipse quoque fuit baptizatus.

Statim ergò & ianua carceris sua sponte sunt apertæ, & solutus fuit martyr à vin- culis : & egressus è carcere, venit ad quendam Phileam Cæsarensium Ecclesiæ Epi- scopum, qui propter terrores impiorum, & sedem & cœtus declinans, seipsum ccla- bat & occultabat. Hic ergò Episcopus, qui olim de Thyrsò, & de eius libertate & ani- mi magnitudine audierat, eumque admirabatur, & in honore habebat, cùm eum tunc vidit ad se accedere, protinùs pròcidit ad eius pedes. Ille quoque cùm similiter pròcidisset ad pedes Episcopi, eum erigit, & Noli, inquit, o venerande pater præripere id, quod à nobis tibi debetur. accessimus enim, vt benedictionem assequeremur, non vt benediceremus. Cùm dixisset aut Episcopus, oportere eum benedicere, vt qui præ- buisset satis magnā virtutis probationem, & splendidiorē effecisset vestem spiritus per asperarum & difficilium rerum tolerantiam : Martyr, Propter hoc ipsum, inquit, huc accessi, vt induerer veste incorruptionis, & per aquam & spiritū sanctum regenerarer. Nondum enim sum diuinum baptismū consecutus. Nè cuncteris ergò, sed facias quæ desidero, & quæ pietati conueniunt. Cùm protinùs ergò peracta essent, quæ in eo sunt, Thyrsus sanctum suscipit baptismum : & deindè adijciēs, Domine Iesu Christe,

O inuidiam martyrem.

Fallacia di- aboli.

Cap.8.

Feruens plū- bum in eius corpus fun- ditur.

Nihil eum lædit.

Vide mira- culum.

Cap.9.

Esa.42.

Cælitus cō- solatur.

Iterum mit- titur in car- cerem.

Cap.10.

Diuinitus ei carcer patescit.

Baptizatur à Phileæ epi- scopo Cæsā- rensi.

Deus meus, dicit, qui me dignatus es per aquam consumi & spiritum, dignare me, vt ego eodem, quo tu, baptizer baptismo, & bibam tuum calicem, & tuæ morti conformer. Deinde etiam cum pauca esset locutus cum Episcopo, & se inuicem impertiti essent benedictionibus, martyr reuertitur in carcerem, præunte ei diuino lumine & sequentibus Angelis, vt ij apartè videbant, qui digni erant videre. Quo in loco rursus consuetis inuigilabat precibus, & cum Deo loquebatur per ocium.

Cap. 11.

Syluanus Comes crudelissimus.

Alio autem alium studente vincere in vitio, & Imperatori in primis impio volente gratificari maiore improbitate, Syluanus quoque quidam, genere quidem Persa, dignitate autem Comes, in supplicijs verò de pijs sumendis crudelis & inexorabilis, petijt ab Imperatore, vt esset examinatus eorum, quibus permiffum est punire Christianos. Cum ergò liberam, & reddendæ rationi non obnoxiam in eos accepisset potestatem, venit Niceam, libamina & sacrificia peragens demonibus, & eis conuiuia celebrans sanguine Christianorum. Hic de magno Thyrsò ei significatur, quòd & nullis vinci posset tormentis, miraculisque & prodigijs homines obstupesceret. Statim autem mittit quosdam ex suis, vt simul quidem & virum seruarent tutius, & verbis quoque ipsi eum adorarentur, & compellerent ad negandam religionem, & terrore Comitum animum eius prius labefactarent. Deinde ipse quoque accedit: & primum quidem magnificè sacrificat maximo, qui est apud eos, Ioui: Sequenti autem die cum simul cum Cumbriicio sedisset pro tribunali, & Thyrsum sisti curasset, omnibus audientibus ea iubet legi, quæ fuerant prius examinata. Quod cum factum esset: Nè existimes, inquit, ò Thyrsè, ea quæ instant fore similia præcedentibus: sed quòd Imperatori futurus es coniunctior, & quo tibi maiores habebuntur honores, si illius decretis paruèris: eo rursus acerbiora senties supplicia, si pergas hanc improbam tenere opinionem. Martyr verò: Qui me tu, inquit, confessoris supplicijs fecit potentior, Dominus meus Iesus Christus, ipse mihi quoque nunc assistet, & à vestris manibus eripiet, qui ipsi soli seruiò, & eum solum nõui Deum: simulacra autem & deorum apertum ludibrium voço & deceptionem. Sed si mittens vim afferre, maioris persuasione, & eius quod rectum est, iudicio contendere, dic mihi iam, cui nam & quemadmodum me vis sacrificare? Ego autem si nihil potero contradicere, parebo omnino, & non aduersus res validas inaniter decertabo.

Cap. 12.

Vide miram vim precum S. Thyrsi.

Excipiens itaque statim Syluanus: Eamus, inquit, in templum, & tunc tibi erit manifestum, cui sis sacrificaturus. Cum in proximum ergò templum iuissent, quod erat Apollinis, hic Comes dixit, ostendens imaginem: Hic est deus, quem colimus: eum cum placaueris, ò Thyrsè, & obtuleris sacrificium, validum habebis custodem, & aliorum deorum parabis tibi benevolentiam. Martyr autem, Vide, inquit, quòdnam offeram sacrificium, & quemadmodum eum placabo. Cum omnes verò in curiam animi attendissent, ille manus simul & oculos in celum tollens, Dei virtutem inuocat ineffabilem: & cum tonitru repente erupisset, in terram cecidit statua Apollinis, & resoluta fuit in cinerem. Conuersus ergò martyr ad eos, qui circumstabant, Videte, inquit, quòd qui sunt apud vos dii, sunt solum figmenta, qui nec veri Dei possunt vel solam sustinere inuocationem. Ad hæc ira inflammatus Syluanus: Ego tuas, inquit, præstigijs omnino conteram & delebo, & ostendam quanam percipiatur ex eis utilitas. Continuo autem iniectus est martyr in ferream quandam machinam, & eum ferrei discerpebant pedines: & auellebantur quidè fibræ corporis: carnes verò continuè defluebant in terram: promptum autem & alacre eius animi studium non dissoluebant, sed eius zelum & ardorem magis irritabant.

Cap. 13.

Præclara ei vox.

Quoniam autem visus erat deficere, & ne minimum quidem vitæ ei videbatur esse reliquum, relaxatur quidem è tormentis: Cum eum autem sistendum curasset Comes, Vis, inquit, rursus vt prioribus tuis incantationibus & maleficijs contra deos, vt tibi quoque rursus largiamur secundas remunerationes? Atquæ totum tuum corpus tormentis est consumptum: propemodum verò tibi quoque deficit anima. Ipse autem, quem colis, & quem tuum dicis adiutorem esse Deum, vbi est? Sed quando persuerabis in ijs, quæ sunt inutilia, & non videbis vtile, quod est tibi propositum ante oculos? Martyr verò: Quid non sentis, inquit, Christi, quæ est in me, virtutem, quæ mihi adest manifestissimè, & me aduersus hos insultus confirmat? Quomodo enim corpus terrenum & adeò imbecillum, posset talibus resistere difficultatibus, si non ei supernè diuinum daretur auxilium? Vt qui ergò certè scias esse immutabilem mihi confessionem, & nulla ratione meum posse animum conuerti, fac quod tibi

tibi visum fuerit, & à nullo abstinere eorum, quæ statueris. Tunc cum iussisset Syluanus maximum afferri lebetem: & eum quidem aqua impleuisset, & vehementer bullire fecisset, è Thyrsi autem pedibus funem alligasset, cum demisit capite. Ille verò ne in tali quidem periculo constitutus, eguit defensore. Sed ille quidem Christum inuocabat, pro quo hæc pati elegerat: lebes autem protinus est disrupus, & aqua est effusa: & illæsus conseruatus fuit martyr. Porrò autem Iudex tam apertè videntibus omnibus pudore affectus, arrogantioribus vtique & superbioribus verbis tegebat dedecus: In te ipsum, dicens, ò Thyrsè, vt veris præstigijs & incantationibus. Nam quomagis contra aliquid machinaris, mihi quidem iram magis accedis: in te ipsum verò acerbiora comparas supplicia.

Sed tunc quidem cum esset alijs curis occupatus, martyrem rursus tradit in custodiam. Postea autem cum Apameam maritimam quandam ciuitatem cum illius loci Præside esset profecturus, vinculis Thyrsò iniectis, iubet eum per eos, qui ipsum sequebantur, ponè trahi. Cum verò non procùl essent à ciuitate, arbitratus Syluanus primum quidem turpe esse eum circumducere: deinde etiam & vinculorum & longæ viæ perpeffionem, pietatis constantiam relaxasse martyri, aliam rursus ei adhibet periclitationem: & cum ingressum paululum sustinisset, producit Thyrsum in suum conspectum, & dixit: Vel dic te sacrificaturum, vel à vita miserè excedes. Cum is autem prioribus consequens dedisset responsum: quinetiam subiunxisset, Immo verò vestra mox erumpent animæ, ad maiorem iram ipsi sunt incitati, & iubent eum cum plagis trahi Apameam vsque: Illic verò cum suis, aiunt, præstigijs in mare iaciatur: in quo malus malè peribit, & nec sepulturam quidem consequetur post mortem. Nondum peruenerant in ciuitatem, & martyris euénit prædicio. Nam Syluanus quidem repentè fuit membris solutus: Cumbriicius autem vehementi febre correptus, ambo miserabiliter vitam quarto die finire. Fertur verò, terram non admisisse eorum corpora, donè martyr precatus, eam proficientem & se vibrantem placauit, & miseris illis reconciliauit.

Cum isti tam infeliciter è vita excessissent, & suæ in martyrem insolentiæ iustas penas dedissent, in custodia & vinculis Thyrsus ab illò die vigintitres dies fuerat conseruatus. Deinde venit quidam alius Præses, non solius eius, quam prior habebat, potestatis, sed morum etiam successor: qui barbara lingua nominabatur Pandus. Is cum venisset Apameam, & in medio concionis, quæ ipsi erat congregata, constitisset, & quæ de Imperatore dici solent, dixisset, scrutans deinde quæ facta fuerant ab ijs, qui ipsum præcesserunt, & acta illorum perlegens, incidit in ea, quæ de martyre Thyrsò decreta fuerant. Et cum partim quidem exactis, partim autem ex circumstantibus omnia didicisset, publicum in diem sequentem ei theatrum congregat: & cum examinandū Thyrsum produxisset in medium: Tu es, inquit, Thyrsus, qui Imperatorum iussa, contumelia afficis, & in ea te insolenter geris, & magni dei Apollinis contriuisi statuas? Ille verò, Ego sum, inquit, qui non pareo iniquis edictis, neque operibus manuum hominum offero sacrificium: sed soli Christo sacrificio sacrificium laudis, & eum verum Deum nomino. Ille autem similiter nugans, atque Iudices qui præcesserant, & putās se posse minis terrere eum, qui terreri non poterat: Tu fortasse, inquit, idè secure magnificè loqueris, quòd putes te simile nunc quoque habiturum esse iudicium, & cruciatus adeò tolerabiles: & audacter ac cõfidenter loqueris. Sed hæc te nihil iuuabunt, cum nostrorum tormentorum feceris periculum. Quamobrè vanis relictis sermonibus, accede & dijs sacrificia. Sin minus, cum passus fueris, scies, & fortasse obliuisceris omnium præcedentium. Martyr autem: Scio, inquit, vnumquenque vestrum contendere, vt præcedentes crudelitate & impietate superet. Sed mea est in Christo fiducia, fore vt & vestros insultus facillè feram ac superem, & martyris corona sim redimitus. Et sic quidem admirabilis athleta.

Hæc quidem valde conturbabant & pungebant communem inimicum, nec ferre poterat pietatem resplendentem in martyre: sed ad eum latenter accedens, ei consulit, & qualia ei, qui eum præcesserat, suggererat, etiamsi diuina è superis sententia euentum prohibuerat, talia huic quoque nunc suggerit: & hinc cum statuisset Iudex, esse laboriosissimum, qui in aquis accipitur, interitum: & hinc rursus duo contingere grauisima, nempe quòd & martyris corpus careat sepultura, & Christiani hoc damnum patiantur, vt qui sic priuentur reliquijs in cõmune vtilibus: cum eum tutè ex omni parte ligasset, & in saccum immisisset, dimittit in mare triginta stadijs procùl à litore.

S. martyr in mare iactatur.

Eccè tyrannum immanissimum.

Martyr diuinitus liberatur.

Cap. 14.

Prædicit tyrannus interitum ipsorum.

Tyranni pereunt.

Cap. 15.

Eis succedit Præses equè crudelis, nomine Pandus.

Coram illo exhibetur Thyrsus.

Cap. 16.

Præclara
Christi vir-
tutis eum cri-
pit.

litore. Sed ignominiam rursus, & dedecus rursus aperte induerunt, qui magnifice & elatè aduersus eum loquebatur, & incassum visi sunt consilium cepisse. Nam cum repente sacculus esset disruptus, chorus virorum candidatorum (ò miraculum) excipit martyrem: & tanquam per siccum solum ingredientem, rursus deduxerunt in terram. Cum hoc ergo vidissent, qui eum in profundum iecerant, repente tremebundi & timore affecti, veniunt ad Præsidentem, & quod factum fuerat, renunciant. Ille autem citò venit ad litus, furioso & cædem spirante vultu intuens: & cum solum stantem vidisset martyrem: Certè miræ sunt, inquit, vestræ præstigiæ & incantationes, per quas sic etiam mare, vt video, frenatis, & elementorum naturæ vim affertis. Sed ea vobis nihil omninò proderunt: immò verò plures cruciatus afferent, & tandem violentissimam mortem conciliabunt. Martyr autem: Quousquè non intueberis, inquit, tu qui es aperte cæcutiens, & dijs tuis patiens similia? Nam cuiusmodi, inquit, sunt hæc præstigiæ & incantatio, serua facere elementa, & ea accipere cedentia voluntati? Quis autem eorum, qui sunt apud vos præstigiatorum, aut eorum, quos vos deos esse censuistis, quorum sunt præstigiæ & deceptio, quorum visa & dolosa omnia figmenta & artificia: quis eorum omninò tale quid fecit, vt homo qui iacitur in profundum, Angelorum manibus suscipiatur, & pedes mare transmittat, illæsusque & sospes in terram veniat?

Cap. 17.
Hic quippia
deesse vide-
tur.

Martyr cru-
deliter tra-
hitur & fla-
gellatur.

Ad hæc Præsides: Eriamsi sit planè difficile, ei, qui caprus est errore Christianorum, vitam eripere eo modo, quo quis t, propter ea, quæ ipsi contra callidè excogitat: at ego tibi simul & difficilem & celerem mortem excogitabo. Inpresentiarum autè me festinantem Cæsaream, hic quoquè me sequatur, dixit ijs qui adstabant, vt tractus, & virgis validè tergum cæsus: vt illic consequatur ea, quæ desiderat, præmia & remunerationes. Hoc autem factò, postquam intellexissent Cæsareenses nouum ad eos aduentare Præsidentem, qui Thyrsum adducebat in vinculis, omnes simul exierunt, specie quidem vt Præsidi irent obuiam: re vera autem, visuri Thyrsum. Desiderabant enim eum videre, vt qui vel ex hoc solo possent consequi gratiam. Postquam verò fuerunt in ciuitate, martyr quidem statim coniectus est in carcerem: consultantem autem Præsidi, quibusnam modis eum consumeret, visum est eum in bestias immittere. hanc enim iudicauit mortem esse acerbissimam, & quæ vitari non poterat. Iubet ergo ad ipsum montè turrè ædificari ligneam, & sauas feras omnis generis in eam immitti: fame verò multorum dierum iritari eas ad sœuitiam, & deinde in medium earum injici martyrem. Cum hæc autè perfecta fuissent triginta diebus, vniuersum populum in concionem congregat Comes ad templum Iouis, splendidumque & magnificum parat sacrificium: & sic è custodia educit Thyrsum tradendū bestijs. Quod verò erat omnium grauissimum, & validum ad eius mouendum animum, & incitandum ad abnegationem, cum hoc fortè excogitasset inimicus, eum circumstantis multitudo cognatorum & amicorum rogabat, vt sibi parceret, & effugeret horredum illud genus supplicij, faciendo quod iubebatur. Sic enim, aiebant, non solum nulla mala patieris: sed etiam honores consequeris, & eris Imperatori valdè familiaris. Ille autem nequam ad hæc fecit, quod primi parentes: sed potius id, quod Dauid, non prebens aures acerbis serpentibus & malis consultoribus: surdus verò erat sicut ille, & mutus, non aures, non os omninò aperiens.

Inimici ho-
minis, do-
mestici eius

Gen. 3.
Psal. 37.

Cap. 18.

Adducitur autem ad Præsidentem, qui peragebat sacrificium. Ille verò cum vidisset martyrem: Eccè, inquit, supra modum fuimus in te clementes, qui tibi ad deliberandum tantum temporis concessimus. Si ergo & ipse ea, quæ oportet, tibi consulisti, & ex te cognouisti id, quod tibi futurum est vtilè: cum & totam patriam videas Ioui maximo deo sacrificantem, sacrificia ipse quoquè accedens, & liberare ab omnibus minis & periculis, & ab acerbo vitæ exitu. Sin minis, te bestiarum discerpent vngues & dentes, propter quæ nullus erit omninò tibi adiutor, & qui te à malis liberet. Martyr verò fingens quandam vtiquè penitentiam: Ego quidem, inquit, iam pridem fati mihi consului, & nisi Apollo, vt qui sit despectui habitus, succenseret, cum solus à me colatur Iupiter, non abscissem nunc à meis ciuibus: sed de more cum eis sacrificassem. His auditis, lætatus est Præsides, vt qui iam generosum illum cepisset Thyrsum: & statim cum eo lætus ad templum accedit, & solum, dicit ei, sacrificia. Ego enim sum tibi huius rei fideiussor idoneus, quod tibi nullus deorum irascetur. Cum ergo attentus esset martyr, & ad verum Deum quasdam fudisset preces, repente veluti quidam terribilis irruens terræ motus, conterit quidem ipsam Iouis imaginem, & humi

Martyr irri-
det Præsiden-
tium.

Precibus
euerit Iou-
is imaginem

& humi deiecit: metu autem labefecit animos infidelium, qui relicto sacrificio, fugerunt quam potuere celerrimè: in templo verò remansit solus athleta. Cum itaque fraudem intellexisset Præsides, suam quidem accusabat benignitatem & clementiam: offerabatur autem magis aduersus martyrem, vt qui fuisset deceptus, & non solum non persuasisset, sed etià tam insigni affectus esset ignominia: & ideo acerba morte eum afficere studebat, qui & ipsum & illius deos tam graui affecisset iniuria.

Cum ergo sciret fore, vt, quod iuberet, statim effectum redderetur, & turris fuisset ædificata, & fame esset iritata bestiarum feritas, vt nec à lapidea quidem abstinuissent natura, iubet athletam projici in medium earum. Solus ergo eis fuit martyr dimissus, fors oculis innumerabilibus omnia videntibus. Cæterum non erat solus: sed quadam ei diuina à superis aderat gratia, quæ quidem faciebat, vt videretur is cum tribus alijs. Cum eum ergo in orbem circundedisent bestie, placidè & manserè eum adspiciebant, & martyri amice blandiebantur, perindè ac si iam diu fuissent cicures & mansuetæ, & ei familiares. Ipse autè manibus in altum sublatis, Ago tibi, inquit, gratias Domine Iesu Christe, quod in me tuum nomen sanctum effecisti gloriosum, & effecisti admirabiles tuas misericordias, bestiarum ora mihi obstruens, sicut olim Danieli tuo famulo. Tu ergo, qui & tunc & nunc facis res tam admirabiles, & tam præter opinionem, effice, ò Rex, efficaci tuo nutu, qui sub adspèctum non cadit, vt hæc feræ agrestes redeant vnaquæque in sua habitacula, ex ijs, qui ad sunt, neminem lædentes. Hæc cum Deum esset precatus, ad bestias conuersus, In nomine, inquit, veri Dei, reuertimini rursus, vnde vnaquæque venerat, nemini damnium afferentes. Protinus ergo bestie quidem erumpébant: Cum verò timor inuasisset eos, qui circumstant, & alij aliò fugere contenderent, illa magno cursu tendebant ad sylvam. Miraculum autem multos induxit infidelium, qui Christi parti se adiunxerunt.

Cum autem hæc cognouisset Præsides, in dubio erat, quidnam esset sibi faciendum, & quem admodum eum vlcisceretur pro meritis. Propterea omnibus corporis partibus ei iniectis vinculis, in præsentia quidem eum conijcit in carcerem. Cum verò intra paucos dies abiturus esset Apolloniam, (ea autem ciuitas non procul abest à Cæsarea) iubet Thyrsum sequi tractum à militibus. Cum venisset ergo in ciuitatem, & res illic ordinasset ex sententia, quoniam de omnibus, quæ in ea erant, volebat erigere trophæum impietatis: vt & sacrificij essent cum eo participes, & ad illius deos animum adiungerent, statuit oportere eos terrefacere per suam in Thyrsum crudelitatem: vt metu, nè eadem eis inferrentur, nemo esset qui non pareret. Nesciebat verò se, vt dicitur, gladium in seipsum acuere. Publicam quidè in templo Apollinis, quod omnibus, quæ illic erant, & alta magnificentia, & imaginum multitudine erat maxime insignis, congregat concionem. Iubet autem quosdam iuuenes, mente crudeles, manu valentes, ante illas idolorum imagines martyrem adducentes, granibus eum virgis confondere. Ille verò tanquam in somnis ea patiens, ad ea quæ erant molesta & aspera, nihil se cõuerbat: sed ad verum Deum suam transmittens cogitationem, qui & abyssos exicat, & montes solo adspèctu liquefacit: Veniat manus tua super me, inquit, Domine, & nè procul abesse velis auxilium tuum à me: sed attende ad defensionem meam, & nè pudore afficiar, quod te inuocaui. Hæc ille quidem est precatus: Deus autem effecta reddidit è superis. Nam & repente horribilis strepitus audiebar in ciuitate: & acutissimis quidem dolorum stimulis Iudex feriebar: solutæ sunt autem dexteræ martyris tortoribus, & humi deiecta est multitudo imaginum, & humi iacebat turpiter. Diuina ergo voluptate repletus Thyrsus: Cur non dijs tuis manum porrigis, irridens dicebat Præsidi, qui tam turpiter iacent, & tuo indigent auxilio: sed in medio eos despicias theatro, ad irridendum expositos ijs, qui non cæcutiunt? Ille autem etsi grauibus tangeretur doloribus, non erat tamen eius vitium curabile. Sed, scelerati Thyrsi, aiebat, præstigiæ grauiorem mihi morte vitam omninò efficiunt.

Erat autem Apollonia vir quidam, nomine Callinicus, nobilitate clarus & intelligentia, & qui in patrios deos semper magnam ostendebat superstitionem: eratque illorum sacerdos & minister: & ideo æquè, atque dij à Græcis omnibus habebatur in honore. Is iam pridem attendens ea, quæ mirabiliter & præter opinionem vi superna fiebant à martyre, cum etiam imaginum interfuisset euerioni, & vidisset malum, quod ceciderat in Præsidentem, deos quidem suos magne condempnabat imbecillitatis: femine autem pietatis in animo suscepto, sensim apud se, Qui à Thyrsò, inquit, prædi-

Cap. 19.

Bestijs obie-
tus, blâdis-
simè ab eis
accipitur.

Dan. 6. & 14.

Bestie el-
obediunt.
Multi viso
miraculo
constitunt
Christum.

Cap. 20.

Virgis di-
rissimè cæ-
sus, fert tri-
quillissimè.

Diuinitus
punitur præ-
ses & torto-
res.

Cap. 21.

Callinicus vir nobilis ad Christum conuertitur. Irridet Præsidentem.

caris Deus, qui tot & tanta per eum admirabiliter fecisti prodigia, tu quoque me tanquam recenter electum militem suscipe, & me iam confirma ac corrobora aduersus inimicos veritatis. Hæc cum apud se cum vniuersorum Deo differuisset, accedit Præsidentem artificiosè irridens: Clarissime, inquit, Præsides, hic homo, qui tormentis miserè conteritur, Iouem supremum deorum in terram deiecit & cõtriuuit, Phœbum Apollinem iam tertio confregit. Quinetiam ipsum Herculem, qui in bellis est inuidus, prostrauit: non manibus, non ense aduersus eum indigens: sed solo verbo nudo & Christi inuocatione: idque cum ille crucem & mortem sustinuerit. Si ergo vestra videtur potentia, accedamus, & Hercule, deum qui in malis fert opem, erigamus: & rogemus, vt respiciens ea, quæ iam olim de ipso iactantur, adsit tyrannide oppressis Ioui patri & diuino Apollini: (ij enim videntur dormire grauisomno oppressi) & hoc ei quartumdecimum certamen adscribemus.

Cap. 22.

Irrisionem autem non intelligens Præsides, Cum ergo, inquit, me malè habeam, & sim infirma valetudine, vade ipse, & nobis placæ deos, & aduersum prodigiorum effectorem hunc Thyrsum citò eos excita. Callinicus verò: Sed arbitror, inquit, esse maximam potentiam Dei, qui eos deiecit: & vereor, nè sibi quidè ipsi possint opem ferre. Tunc Præsides dolum intelligit: & Num tu quoque, inquit, ô Callinice, viri huius scelerati captus es præstigijs? Ille autem, cum ne eum quidem amplius loqui sustinuisse, (neque enim deceterò pietatem celari patiebatur) statim excurrens in domunculam, tondet capillos, deponit barbam, exuit vestes: & cum eas sustulisset manibus, portat vsque ad Præsidentem: & cum illas iecisset ante pedes: Accipe, inquit, pilos meos, ô Præsides, & vestem quæ nidor sacrificiorum, & fumus, & torrens sanguinis, & mysteria dæmonum polluerunt. Nam cum eis quoque priorem abijcio errorem, vt qui nouam viuendi formam acceperim, & iam factus sim Christianus.

Eximi? Callinici feruor

Cap. 23.

Præsides autem illa repentina obstupescens mutatione: Quid verò, inquit, Callinice, tantum illius præstigiatoris valuerunt prodigia, vt te generosam animam, ministrum deorum, illorumque interpretem & sacerdotem, qui ab illis magnam assequeris beneuolentiam, abduxerint à patria religione, & ad extremum attraxerint interitum? Callinicus verò: Ex multis quidem, inquit, etiam alijs sum persuasus: maximè autem talis mutationis causa est ipse Hercules, qui tor quidem certamina, vt de eo narrat fabulæ, perfecit: nunc autem ne nudo quidem viri verbo restitit: sed adeò miserè cecidit, & ostendit esse iucundas fabulas, quæ de ipso & alijs dijs iactatæ sunt ab hominibus. Rursus autem Præsides: Nequaquam, inquit, sed illius præstigiatorum, & similibus prodigiorum amor id tibi persuasit, existimantem te ipsum quoque posse facere similia. Sed neque præstigiatores illum & planum, neque te hæc inuenerint, nisi te tuorum poeniteat delictorum, & pristinos honores rursus dijs reddideris.

Obsecratus iudex, ascribit virtutè diuinã præstigijs.

Cap. 24.

Ille verò volens apertè cõuincere ignorantiam Præsidentis, (Sciebat enim apertè, sciebat ei quoque ad futurum Thyrsi Deum, & sua in eum ostensurà prodigia.) Quoniam, inquit, ô Præsides, non rectè tibi se habet corpus, & putas me deceptum esse figmentis, & visis: accedamus, si videtur, ad magnum Aesculapium, & cõmuniter obsecremus, vt morbum tibi sedet, & liberet à doloribus: & tunc scies, nihil omninò fingere, nec visione quicquam apprehendere mihi vnquam venisse in mentem. Eorum ergo, quæ dicebantur, ille modò non intelligens: sed hæc simpliciter dicta esse arbitrans, & iam Callinicum aliqua duci poenitentia, eum statim assumès, lætus perrexit ad templum. Postquam autem ingressi sunt execranda illa adyta, mente attendit Callinicus, Domine Iesu Christe, inquit, qui per famulū tuum Thyrsum à me agnitus fuisti verus Deus, qui me, qui millies te offendi, & legem tuam sum transgressus, non repulisti, tu quoque surge nunc ad auxilium meum, & in me quoque rursus tuam ostende potètiā. Hæc dicebat, & ecce vox quædam ex alto audiebatur, quæ & eius animo addebat audaciam, & excitabat ad brauium supernæ vocationis. Ille autem, cum ex eo esset repletus audacia, & nomen Christi esset effatus, vehemèter & minaciter increpat simulacrum Aesculapij. Tanta verò statua paruam non tulit increpationem: sed statim cecidit ad illius pedes, perindè ac si quædam manus ei vim attulisset. Ad Præsidentem itaque intuens Callinicus: Hic, inquit, ne poterit quidem surgere, nisi ei manum præbueris adiutricem. Adspice ergo, & cognosce non esse præstigijs nec artem, quæ adsunt: sed Deum aliquem in me operari, qui in te quoque potest eadem facere miracula, si tantum in eum credideris. Animo ergo valdè anxius Præsides, quòd iam ipsius quoque

Callinicus cælitus cõfirmatur.

Euerit statua Aesculapij.

Includitur in carcere.

Callinici fecisset iacturam, tunc quidem eum includit in carcere.

Cum

Cum manè autem surrexisset, quoniam malis, quæ infligerentur, eum nouerat fore superiorem, vt qui Thyrsi esset æmulator, in ambos talem pronunciat sententiam: Illum quidem, inquit, qui se à deorum abruptio coniunctione & familiaritate, & horum miserorum fraudi, quos Christianos vocant, se adiunxit, Callinicum iubeo ense mortem subire: Thyrsum verò, qui multis gloriatur prodigijs, & qui etiam procurauit, vt miser peruereretur Callinicus, in quandam ligneam iunctum capsam, cum ea acutissima ferra minutatim dissecari, vt prolixæ illius deceptionis & præstigiatorum, dignas etiam post mortem luat pœnas. Atque ille quidem cum in martyres hanc tulisset sententiam, rursus cœpit vacare ijs, quæ se ad manum offerebant, negocijs. Cum eos autem accepissent milites, Callinicum quidem è foro eductum, cum tempus petiisset & accepisset precatiois, per ensem illata deinde morte consummant: Generosum verò Thyrsum cum in quandam machinam immisissent ligneam, vt improbè inisserat Præsides, cuidam Vitali & Sabino mandant, vt tormentum exequantur. Qui cum sursum ferram trahere aggredierentur, ea quidem eis videbatur valdè grauis & ductu difficilis: in lignum verò descendebat admodum leuis & sublimis: adeò vt illi quidem pondere laborarent, & multo sudore circumfluere: lignum autem maneret integrum, id ferra minimè attingente. Tandem autem vrgentibus & instantibus illis vehementius, capsam quidem sua sponte aperitur: egreditur verò, athleta lætus & alacris, perindè ac si diuinum quoddam gaudium illius inuassisset animum. Atque eos quidem, qui circumstant, tam qui aderant, vt supplicium sumerent, quam vt solum spectarent, cepit omnes stupor & admiratio, & neque poterat vllus eum tangere propter insigne miraculum.

Cap. 25. Capite puniuntur.

Vide miraculum in martyris cõseruatiõne.

Cap. 26. s. Thyrsi precatio.

Martyr autem cum sensisset cursum sui certaminis iam venire ad finem, & desuper audiuisset vocem quandam, cum ad brauia vocantem, manus simul & mentem in cælum tollens: Ago tibi gratias, Domine Iesu Christe, inquit, quòd me, qui sum indignus, acceperis, & tua hæreditate & choro eorum, qui tibi placuerunt, dignatus sis. Et nunc accipe animam meam in pace, & eam introduce ad sacrum tuum altare, ineffabilis apud te lætitiæ futuram participem. Hæc dixit, & cum se vndique Christi signasset signaculo, in manus illius sanctæ deponit animam. Tam facilem & tam expeditam in rebus perplexis & dubijs inuenit viam ineffabilis Dei sapientia. Ecce enim qui ab inimicis tam multis fuerat traditus supplicijs, & ex eis nihil graue & molestum senserat, consentanea & naturali morte excedit è vita.

Felicissimè expirat animam.

Cap. 27.

Multum intercessit temporis: & Diocletianus quidem tyrannicè Romanum inuadit imperium: cõstitutum autem rursus mittitur in omnes partes, vt vel omnes sint cum eo participes impietatis, aut pœnam mortis subeant. Arrianus ergo, qui tunc erat Præsides Thebaidis, nihil cunctatus, cum mox Asclam & Leonidem accepisset, qui colebant & tuebantur pietatem, eos multis & magnis subijcit tormentis: deinde etiam acerbissimè eos à vita liberat. Postquam verò fuit peractum ab illis martyrium, iubet etiam omnes comprehendere Christianos, qui erant in ciuitate, & maximè, qui erant alijs pietate magis insignes: & ante ipsum quidem poni instrumenta suppliciorum. Deinde ipsos quoque sisti ante illius faciem. Quæ cum celerimè facta essent, ipse superbo quidem vultu, superbiore autem spiritu: Hoc est, inquit, in manu vestra, & hanc rem vestræ potestati permittimus: vt vel sacrificantes, securè viuatis & liberè: aut, si non pareatis, varijs dedamini supplicijs, & deinde etiam ipsi morti. Hæc cum dixisset Præsides, & continuò tormenta eis fuissent ostensa, viri numero triginta & septem, viri & sententijs inuicti & animis, ea quæ dicebantur irridentes, quæ cernebantur, omnia despicientes, & sibi inuicem animam addentes, cum hoc solum dixissent: Non solum, quam impiè viuere, sed etiā, quam rectè in pietate vitam degere, pro ipsa mori esse satius, in medijs prosiliunt pericula, & tempus continuò arripuit. Sed alij quidem in eodem prompto & alacri animi studio adhuc persistebant, neque quicquam illos conturbabat eorum, quæ ad erant.

Asclas & Leonides martyres. Asclæ & Leonidis martyrium.

17. se offerunt cruciamentis.

Cap. 28. Apollonius lector pertimescit.

Quidam autem, nomine quidem Apollonius, ordine verò lector, cum vidisset tormentorum formam & multitudinem, timore completur eius animus, & dissoluitur promptum eius animi studium. Cum autem duplex eum inuassisset metus, vnus quidem imminentium suppliciorum: alter autè abnegandæ impietatis, mediam inter vtrunquè ingreditur: vt neque animam daret dæmonibus, neque corpus

Qqqq listo-

licitoribus: sed ex æquo & illorum effugeret sacrificia, & horum cruciatus. Quem admodum autem, iam parata est declarare oratio. Erat vir quidam stans prope illum, religione gentilis, nomine autem Philemon, arte tibicen, qui propter eam ab ijs quidem, qui habitabant in regione, vocabatur Choraules. Delectabat verò is quoque Arrianum, quando paululum laxatus à curis, adspiciebat ad voluptates. Cùm eum autem propè vidisset Apollonius, ad se vocat, & pollicetur ei quatuor aureos, si pro illo sacrificet: & eum quidem liberet à tormentis: eos verò, qui videbant, & ipsum Arrianum deciperet, dicens se Apollonium. Paret his Philemon: & illius quidem vestem induens, & vultum, quoad eius fieri potuit, operiens, perrexit ad sacrificium: Deus autem erat, qui hæc procurabat admirabiliter: & Philemonem quidem ad se attrahebat per Apollonium: per Philemonem autem Apollonio texebat coronam martyrij: & sic per se inuicem dans ambobus occasionem, vt ei familiares euaderent.

Mirabilis Deus in operibus suis & in suorum vocatione.

Cap. 29. Philemon miro modo diuini siluminatur.

Christiani se proclamant.

Locus mendosus, for. * nau

Stultus iudex eum non nouit ob uel latam facie.

Cap. 30.

Constanter confiteatur Philemon Christum, subito mutatus. Cap. 31.

Nam cùm Philemonem tunc illuminasset, & vt cum veste animum quoque mutaret, effecisset, fecit vt hoc ipsum esset, quod simulabat. Nam cùm se quidem signo Crucis signasset tanquam Christianus, vt in hoc quoque ostenderet Apollonium, profectus est rectè ad ipsum Præsidentem. Ille autem cùm eum vidisset, et rogabat, quisnam esset. Cùm illi verò dixissent, Est quidem vnus, vt videtur, et Christianis: ille autem iussisset illic eum sacrificare: tunc Philemon, mente facilius mutata quam veste, & perinde ac reueritus esset id, quod imitabatur, aut potius ei, quod est videri, vt esset etiam adiecisset, clara voce, quantum poterat, clamabat: Non sacrifico. Sum enim Christianus, Christi seruus, Christi Dei viui. Præsides autem Non vidisti paulo ante, inquit, qualia & quam multa perpeffi supplicia Asclas & Leonides, deinde etiam morte fuere condemnati? Hoc ipsum, inquit, fuit mihi occasio, quæ me impulit ad martyrium, quod Asclas & Leonides sic paulo ante decertarunt propter Christum: & maximæ tolerantie hinc percepi doctrinam, & argumentum fortitudinis. Et alio qui miraculè, quod in * illa tua illi nuper ostendunt, quam, cùm per medium fluminis alicui ferretur, stiterunt, quos non induxerit, vt se parent ad suscipiendum certamen pro pietate? Cùm desperaret itaque Præsides se posse illum à sua traducere sententia, Mihi, inquit, accersite Choraulem Philemonem, fortasse tibi illarum dulcedine delinitus, facilius mutabitur: ignorans omninò stultus, hunc ipsum esse Philemonem, & eadem lingua vtentem: nisi quod prius quidem lyra & tibijs, tunc autem diuino loquebatur spiritu.

Cùm ergò tota ferè cohors eius apparitorum obiret populum, & nusquam posset inuenire Philemonem: illius, inquit, frater Theon est accersendus. ipse enim omninò docebit, vbi sit Philemon. Cùm autem adfuisset Theon, ille nihil sciens, qualis esset scopus Philemonis, Hic est, inquit, Philemon, ostendens fratrem. Statim ergò iussit Præsides eum aperire faciem: & cùm vidisset, vehementer quidè coepit & profuse ridere, arbitrans Philemonem hoc omninò facere, vt rideret Christianos: & idè illam eum induisse personam, vt alios quoque moueret ad risum. Deinde illum quidem iussit actum deponere & simulationem: accedentem verò eum illo sacrificare. Postquam autem contra dixit Philemon, se Christo quidem re vera seruire: illius autem deos habere pro ludo & ridiculo: Iudicem magnus inuasit stupor & dubitatio. Intuens itaque Philemonem, Per ipsam, inquit, Romanorum salutem, vera ne sunt, quæ in presentia, ô Philemon, à te sunt, an comparata ad irridendum & ludificandum Christianos? Ille verò, Non Romanorum, inquit, ego, sed meam ipsius iuro salutem, & Dominum meum & Regem Christum, non esse irrisionem, nec lusonem, nec fictionem quæ videntur: sed veram cordis mutationem, & fidem esse in Christum certissimam: & me pro hac confessione, non vnâ solam, sed innumerabiles, si fieri posset, paratum esse subire mortes.

Hæc ira implere Præsidentem: & conuersus ad eos qui circumstant, rogabat, an oporteret protinus occidere Philemonem, qui deos aperte tanta affecerat contumelia, & euasisset tam insigniter impius: an ei tempus præbere, vt deliberaret, & eius quod fecerat duceretur poenitentia. Atque populus quidem (Philemonis enim magno tenebatur desiderio, & pendebat omnes ab illius lingua & à tibijs) rogauit protinus Præsidentem, ne perderet communem voluptatem ciuitatis: Ille autem volens eius soluere constantiam, & promptum animi studium: Vides, inquit, ô Philemon,

Philemon, quanto tui amore tenetur populus, & quemadmodum communem te vocat voluptatem, communem autem existimat latitiam? Tu ergò saltem eorum plausus & laudum memor, & faciens quæ sunt & tibi & ijs cõsuetæ, sacrificæ dijs seruatoribus. Ecce enim maximum festum mox peragitur, in quo tu quidem præclare canes, & eorum laudibus tibi oblectabitur animus: aures verò nostras cantu tibi demulcebis. Ad hæc autem Philemon: Hoc, inquit, festum, ô Præsides, mihi in memoriam reuocat festum, quod illic agitur: honor verò & laus musicæ facit, vt visionem apprehendam Angelicam hymnodiam. Scias ergò fore, vt frustra labores, si me coneris à mea dimouere sententia, neque verò solum nihil proficies, sed etiam maius mihi in Christum accendes desiderium. Præsides autem: Sed etsi omnia, vt dixisti, molesta & grauiâ propter Christum sustinueris, quid hinc lucrificies? Neque enim, etsi omnia pati elegeris, res tibi succedet ad martyrium. Nam neque factus es omninò Christianus, neque accepisti baptismum, conuenienter illorum legibus.

Hoc postquam audiuit Philemon, exclamauit: O ignem spiritalem, qui accensus es in meis præcordijs. Quantū tibi debeo, ô Præsides, quod me etiam inuitus maximis affecisti beneficijs, sacrum baptismum in memoriam reuocans. Hæc cùm dixisset Præsidi, stetit in media turba: & rogo vos, vehementer exclamauit, Si quis inter vos præest Christianis, & contemnit tormenta propter pietatem, ad sit citò, & me diuino impertiat baptismate. Postquam autem vidit omnes victos timore, & qui, vt tempus postulabat, nihil poterant facere iuueniliter, dolore animi cruciatus, & continuò in vocem erumpens cum calidis lachrymis: Deus meus Christe, inquit, qui me benignè adspiciens, à profundo errore me reuocasti, ne sic me despicias, diuinum baptismum minimè assecutum. Sed quo vis modo ostende mihi sacerdotem & aquam, à quo & in qua, similiter atque alij Christiani, baptizabor. Cùm sic dixisset, nubes desuper continuò descendens, cùm eum stantem medium in orbem comprehendisset, baptizauit. Deinde nubes quidè sursum ascendit: Ille autem, omnibus videntibus, fluente caelesti baptizatus: Vobis, inquit, omnibus videte licuit, qui Christiani quidem estis, nondum autem vultis manifestam esse vestram pietatem, quemadmodum cùm nullus vtiquè ad me ausus esset accedere, ipse veniens aperte Dominus, me maximo dono impertijt baptismatis. Videte ergò, & turpi ac illiberali timore liberemini. Quinetiam tu quoque adspice Præsides, relicta, quæ nihil habet vtile, infania: cognosce, cuiam Deo te ipsum absque ratione feceris inimicum, & quemadmodum, eo Iudice, sis luiturus poenas.

En qualla promittit martyri stultus Præsides.

Cap. 32.

Palam petiit se baptizari S. Philemonis.

Fluente caelesti miraculo baptizatur.

Cap. 33.

Cùm martyr sic esset locutus, Præsides neque ea quæ audijt, neque ea quæ vidit admirabilia, omninò attendens: (res enim planè cæca, est vitium) Hæc quidem, inquit, mitte, ô Philemon. Nihil est enim aliud, nisi solum oculorum deceptio & præstigiæ. Tu autem dicas, quanam de causa res despicias adeò dulces: vt neque tuarum tibi illam vllam rationem em, neque maximum nostrum festum vel tantillum tibi veniat in mentem, neque vllum totius populi te capiat desiderium: qui postquam venerint quidem in theatrum, te autem non aspexerint concinnè & modularè canentem, sed alium pro te sumentem tibias, quantum, putas, lugebunt, modorum tuorum recordantes, & tuæ illicientis suauitatis & gratiæ? Sed hæc quidem Præsides, quæ magis sceminis, quam viris, conueniunt, seruilibus blanditijs volens corrumpere generosum animū. Philemoni autem tantæ curæ fuerunt ea, quæ dicta sunt, vt postquam cognouit Præsidentem ei tibias tanquam escas proponerem, & sic eum conantem illicere, Deum rogârit ardentissimè, vt ignem immitteret in tibias, & eas in cinerem redigeret & puluerem: Exaudi me nunc quoque Domine, dicens, Domine Rex, & quomodò supra me aqua, ita etiam supra meas tibias veniat ignis, & eas deuoret, quas, ad tuum currens martyrij, deposui apud Apollonium. Itâ Domine leuât, vt vani huius mei artificij nullæ remaneant reliquiæ, neque cas videns quispiam ex infidelibus, dicat: Hæc sunt tibias Philemonis.

O ineptum præsidem, res vanissimas martyri proponentem.

Rogat Deum Philemon, vt ignem in suas tibias immitterat.

Cap. 34. Mirè exauditur à Deo.

Nondum finitæ erant preces, & descendit quidè fulmen supra manus Apollonii: & à manibus quidem abstinuit admirabiliter: combussit autem tibias, & eas continuò redegit in puluerem & cinerem: perinde ac si fulmen circunduceret quispiam, & à quibusnâ quidè abstinere, quoniam verò tangere oporteat, ostenderet. Hinc vtraque rectè successerunt. Nam & Philemonis votū deductū est ad effectū: Apollonio autem iam aperta erat ianua ad martyrium. Nam Theon frater Philemonis,

tanquam ab aliquo missus, currens omnem rem gestam significat Præsidi, quemadmodum Philemonem sua veste induit Apollonius, & quemadmodum effecerit, ut pro illo adiret ad certamen: & ut fuerit ipse præcipua causa illius exitij. Adducitur ergo mox quoque Apollonius. Quem toruo & furioso vultu intruens Arrianus: Quid hoc est, inquit, o omnium hominum sceleratissime, quod fecisti & nobis, & ciuitati, & huic misero: quod propter arrogantiam quidem deos & leges despiciens, metu autem tormenta declinans, cum eo mutasti vestem, & quibusdam maleficijs cor eius peruertisti, priuans ciuitatem maxima voluptate? Oportebat, si sic timebas supplicia, ad me accedere, & tuum animum aperire. Ego vero omnino id tibi remissem lege humanitatis, & neque tibi fuisset exhibitum negocium, neque tu exhibuisses alijs: sed liberatus à metu & periculis, securè vixisses, & sine vlla molestia.

Cap. 35. Hæc cum dixisset Præsides, excipiens Apollonius: Quod nos quidem contumelijs & maledictis iure insecteris, ne ipse quidem contradixerim, ut qui me ipsum primus accusem: verum non idè, quod tantorum bonorum illi causa fuerim, sed quod non mihi multo prius: & non quod ipse meam vestem induerit, sed quod ego vestem illius induerim. Quoniam tamen per ipsam ambo verè salutari indumento induti sumus, ijs iudicij, quæ verus nouit Deus, certò scias, neq; posthac Philemonem, neque Apollonium dijs sacrificaturos. Quod si prius timiditatis à te sum accusatus, nunc maximam & apertam ostendam fortitudinè. Propter hæc iram spirans Arrianus, ipsum quidè iubet maioribus referuari cruciatibus, Philemoni autem à tribus militibus fortiter cædi oculos. Cum verò populus ea, quæ fiebant, agrè tulisset, & clamaret, ut milites ab eo abstinerent: molestè enim ferebant illum pati, qui eos voluptate affecerat: dicebat Præsides, Tu saltem modò miserere Philemon. Sin minus, at populi quidem, cuius pro te acerbè discernuntur viscera. Te enim oportet considerare, quod si te tam paruum & leue subeunte supplicij, ostendunt tantam animi perturbationem: quid fiet, si maioribus malis afficiaris? Ego enim, ut tibi quoque meam mentem aperiam, non temerè possum credere ijs, quæ videntur: sed hoc mihi das conijciendum, quod populi volens in te amorem experiri, simulasti te esse Christianum, & dijs sacrificare recusasti. Si ergo hæc est vera causa tuæ mutationis, & pulchrè nosti, quantum tibi benè velit populus: & quemadmodum, cum tibi cæditur facies, ipsi corde & animo magis afficiuntur, sacrificata tu quoque Philemon: & quem ex incussis tibi colaphis acceperunt dolorè, leni per gaudium, quod postea consequetur: & prandeamus in templo Serapidis, & lætitia maxima fruamur & delicijs.

Cap. 36. Philemon autem Iudici: Mihi quidem, inquit, coena parata est in cælis. Ad populum verò conuersus: Cur, inquit, si ego cædar, vobis est molestum? Atqui quando eram Choraulæ, multi nos feriebant adultores: & nonnunquam faciebant etiam peiora & grauiora. Vos autem suauiter & profusè ridebatis: eamque rem vos reuerà esse vestras putabatis delicias. Sed nunc consentaneum est, vestrum dolorem esse lætitiã & gaudium Angelorum: quorum lætitiã est mihi magna cura, & quos ego volo per me delectare, cum sim Christianus, & colam pietatè. Hæc cum audisset Præsides, & de Philemone omnem spem abiicisset, tunc in eum grauiora aggreditur supplicia: & Philemoni & Apollonio iubet perfodi talos, & fures eis alligari: & sic per totam ciuitatem duci martyres. Cum citò autem factum fuisset, quod iusserat, eos rursus iubet ad se adduci. Qui cum essent adducti, propilijs accedens ad Philemonem: Vides, inquit, o Philemon, quam sint grauiã & molesta, quæ inferuntur, supplicia? Vbi est autem vobis inuictus ille Deus: & cur non vos à præsentis liberauit calamitate? Ad hæc Philemon: Nondum nosti, inquit, Arriane, quemadmodum non verbis solùm, sed etiam factis ostendimus fortitudinem, & tormenta vicimus experientia? Nostri verò Dei virtutis multa quidè etiam alia vidisti in nobis signa: aquam de cælo, ignem de cælo: nè dicam ea, quæ vidisti per Asclam & Leonidam. Quod si etiam plura quæris, ego tibi alia quoque ostendam. Prius autem, quomodo ab ipso custodiar, ego tanquam figura quadam tibi ostendam. Hæc cum dixisset, petit ut sibi construatur quidam Ocnus æneus. significat verò apud eos, qui in ea regione habitant, hoc vocabulum, speciem quandam currus muliebris.

Immani inprimis supplicio afficitur martyr.

Cap. 37.

Cum Præsides autem annuisset, & currus, ut ille petierat, esset constructus, iubet adduci

adduci puellum, & in eum immitti & diligenter includi: congregari verò omnes, qui erant in ciuitate periti sagitrandi, & ad currum iaculari tanquam ad scopum: & non cessare iaculari, donec totus currus esset reclus sagittis. Atque illi quidem congregati sic faciebant: Aes autem (erat enim huiusmodi, ut ad resistendum aciei telorum, ictus acciperet extrinsecus) intus illæsum conseruabat puerum. Cum verò & ipsi sagitrando essent defessi, & tela eis defecissent, puer educitur illæsus. Et stabat quidem Præsides dubius, cur hæc fierent. Dicit autem martyr Arriano: Hoc, inquit, o Præsides, est tibi euidentis imago meæ salutis. Quomodo enim hic puer, etiamsi sibi ad nihil possit esse utilis, nihil tamen graue passus est à tam multis viris & iaculis, ære optimè munitus: eodem modo ego quoque, etiamsi mihi innumera-bilia inflata fuerint supplicia, nullius horum curam geram. ea enim obrundit & hebetat mei Christi virtus, quæ me circumcirca muro munit adamantino. Propter hæc ita impletur Arrianus: & cum vellet verba martyris conuincere, facit ut ca-potius deducantur ad effectum. Nam cum è quadam arbore suspendisset iustum, quæ stabat quidem iuxta tribunal, vocabatur autem Persei, circa cum ex omni parte statuit sagittarios. Et illi quidem fortiter torquebant: ille verò sua ad Dominum oratione omnia tela similiter depellebat. Nam alia quidem cadebant in terram, alia verò figebantur in arbore, alia autem admirabiliter pendebant ex aère.

Postquam verò eis quidem fuerunt exinanitæ pharetra, martyr autem nihil omnino graue patiebatur, Præsides hæc videns, non poterat credere ijs, quæ cernebat: & præ admiratione accurrit ad miraculum. Nam ille quidem studebat scire, an vera essent quæ videbantur. Cum ad locum autem accessisset, Philemonem vidit apertè in arbore. Interim autem ex aëreis illis iaculis vnum aduolans, ferit ei dexterum oculum, eumque excæcat. hæc verò excæcatio, fuit Iudici principium illuminationis. Vide enim Dei sapientiam, quæ è longinquo contexit, & admirabiliter variat vtiles rerum dispensationes. Arrianus enim multum quidem Christum, multum autem etiam Christianos insectatus est maledictis, ut qui graui dolore iritaretur. A malo tamen victus, iussit deferri martyrem. Deinde etiam rogauit, ut curaret oculum, ex eo quod passus fuerat stultus, dicens, quod quomodo admirabiliter fuerat potens ad percutiendum, ita sit etiam ad sanandum admirabilis. Ille autem: Nunc quidem, inquit, tibi differo sanationè, nè beneficium acceptum rursus voces præstigas, & ipse inconsideratè me tibi reum constituam. Sed quando è corpore excessero, (iam autem finis appropinquat) veniens ad meum sepulcrum, & ex eo puluerem accipiens, eo vnge oculum, inuocàs tu quoque Christi nomen: & non diu post, sed statim sequentem habebis sanitatem.

Post hoc non differt Arrianus: sed amborum simul, Philemonis & Apollonij, amputat capita. Nam sine mentiatu Philemon, inquit, iræ medebor: Sin minus, mihi curabitur oculus. Tales quidem fuere athletis occasiones martyrij: tales autem etiam exitus. Quoniam verò oportebat Arrianum quoque non solum esse oculo occæcatum, sed illum quoque simul esse animo illuminatum, hoc quoque consequitur ea, quæ præceperunt. Nam cum reliquæ fuissent, ut par erat, à pijs habitæ in honore, & cum Ascla & Leonida diuinis Christi martyribus depositæ: Arrianus statim (non sinebat enim oculus cum esse desidem) accedit ad eum, sicut fuerat ei prædictum: & cum sustulisset puluerem, inungit oculum: In nomine tuo, Iesu Christe, dicens, propter quem isti mortem sua sponte elegerunt, impono puluerem meo oculo: & si rursus adspexero, ipse quoque dicam nõ esse alium Deum, præter te. Hæc cum dixisset, statim duplicem inuenit curationem, nempe & oculi, & animæ. Nam illo quidem videt solem, hæc verò veritatem. Egreditur ergo lætus & clamans, Sum Christianus, & coram multis testibus constans acceptum beneficium. Domum autem reuersus, & omnes qui erant apud se baptizat, & triginta sex Christianos relaxat è vinculis. Tot enim tunc erant propter Christum in vinculis. Deinde cum preciosas accepisset sindones, cum multis aromatibus, cum multis alijs, & duobus Episcopis, rursus venit ad thecas sanctorum, & horum venerandas reliquias fideliter simul & piè terra tegit.

Cum de eo autem fama iam fuisset delata ad Diocletianum, quod Christianus ex Græco factus esset Arrianus, & quod sacrificare nequaquam in animum induceret, mittit ille quatuor protectores, iubens ut cum quamprimùm adducerent:

Vide quid efficiat feruens Christi amor in sanctis martyribus.

Precibus pellit relia omnia.

Cap. 38.

Eccè quomodo medio crebrè naturaliter prædestinatos ad se vocet Christus

Cap. 39. Philemoni & Apollonio decolantur.

Præclarum miraculum ex pulvere sepulcri s. Philemonis

Cap. 40.

vt accuratè sciret, an vera essent, quæ dicebantur. Atque isti quidem cum ipsi comprehendissent, urgebant ad iter in eundem. Ille autem persuadet ijs, qui tan-
 toperè urgebant, ductoribus, cum id nummis emisset ostingentis, vt paruo tem-
 pore sibi liceret accedere ad reliquias martyrum. Cum ergo ei data facultate ac-
 cessisset, rogabat, pronus cadebat, supplicabat, puluerem amplectebatur, & pre-
 cabatur, vt ei opem ferrent in certamine. & vox statim audita est è sepulcro (vide-
 batur autem vox esse Philemonis) dicens: Esto fortis, Arriane, & nullus metuste
 inuadat. Ecce enim Dominus te ad seipsum accersit, & ducit ad certamina, & in-
 cipit tibi contexere coronam martyrij. Habebis verò eos quoque, qui te ad eam
 deducunt protectores, laborum simul socios & remunerationis. Illum, cum hæc
 audisset, subijt stupor & admiratio simul cum ijs, qui aderant, & ei potestate data
 à protectoribus, domum suam est reuersus. Quo in loco copiosior è superis gra-
 tiam consecutus, prædicit suis & tempus sui decessus & modum. Nam cum pueros,
 qui erant domi suæ, vocasset: Nunc quidem, inquit, venietis nobiscum vsque ad
 Alexandriam. Deindè ego quidem ducar ad Imperatorem, & Deo à superis ferente
 auxilium, hoc mihi propositum certamè peragam octauo mensis Phamenoth,
 in saccum iniectus, & proiectus in mare. Vos autem (sit verò vobis curæ, quod di-
 ctum est) vndecimo eiusdem mensis circa horam sextam, venite ad litus: & cum
 corpus meum inueneritis, quod vehetur à tergo delphini, id tollite, & deponite
 cum alijs martyribus.

Cap. 41. Hæc cum dixisset, ducitur ad Imperatorem Diocletianum: & ipse primùm qui-
 dem cum eo agit benignè & placidè. Deindè paratur lauacrum, & ante lauacrum
 ara: ara autem erat Apollinis. Et simul quidem lauantur Imperator & Arrianus.
 Egressi autem è lauacro, cum aræ appropinquassent: Sacrifica, ô Arriane, inquit
 Diocletianus, maximo deo Apollini. Sic enim, vt par est, exhilarati, alacri deindè
 animo veniemus ad cœnam. Ille verò: Et quomodò possem ego, inquit, ô Impe-
 rator, post tot & tanta Christi, qui est solus Deus viuus, miracula, quorum non sunt
 inanes fabulæ & rumores, sed ipsi nobis testimonium præbuerunt oculi: Quomo-
 dò ergo ego, qui tot & tanta vidi, eum quidè relinquam, sacrificabo autem his inani-
 nimis, & nullo sensu præditis? Hic fuit deprehensa & conuicta Diocletiani simu-
 latio, & ficta quam induerat persona: & quam sibi illiuerat mansuetudinem exu-
 ens & benignitatem, ad suam redijt consuetudinem, & his excepit Arrianum, nempe
 vinculis manuum, catapultis pedum, profunda in agro fossa, magnorum & mo-
 larium lapidum magnitudine. His enim, cum eum vincitum trussissent in hiatum,
 desuper obruebant.

Cap. 42. Postea autem ipse quoque, vt qui deiecisset inimicum, thronum ponit excelsio-
 rem. Et ille quidem seuerus cum grauitate sedebat & seueritate: iubebat autè mi-
 lites eum ludificari, irridens miser, & dicens impia & blasphema: Videam, inquit,
 quid ei proderit Christus, & quæadmodum liberabit eum è meis manibus: & quæ
 sunt similia, puluis marcidus insolenter iactitans. Deindè cum equum superbè &
 gloriose ascendisset, ipse quidem tanquam qui fortia & præclara gessisset, venit in
 regiam: Dei autem prouidentia quam sit ineffabilis, & vt ingrediatur per ea, quæ
 sunt contraria, non multò post euadit manifestum. Nam ingreditur quidem Im-
 perator in cubiculum, vt paululum requiescat: videt verò spectaculum terribile,
 (ô Domine & Rex omnium Christe, & quod est solùm tuæ infinitæ, & quæ inuesti-
 gari non potest potentia) nempe illos quidem compedes & lapides, cum quibus
 in fossam demiserat martyrem, lecto * apprehensus imperatorio: ipsum autè Ar-
 rianum iacentem in eodem cubili, & regaliter in eo quiescentem. Hæc cum vidisset
 Diocletianus, fuit conturbatus & exterritus, existimans aliquem ex ijs, qui erant
 in regia, inuaderet tyrannidem. Clamabat itaque & couocabat eos, qui essent opem
 laturi: Arrianus verò ei leniter dixit è lecto: Nè conturberis. nemo ex ijs, qui sunt
 tuæ subiecti potestati, aduersus te insurrexit, neque vllæ tibi sunt paratæ insidiæ: sed
 ego sum ille Arrianus, quem cum in vastum illum iecisti hiatum, Videamus, dice-
 bas, an Christus ipsum à meis liberabit manibus.

Cap. 43. Propter hæc Diocletianus fuit animo obstupescens, sermoq; fuit ei impeditus,
 & neq; vocem quidem omninò poterat emittere. Vix tandè ad se rediens, foras
 processit, timore perturbatus, & clamore impleuit regiam: O improbam artem,
 dicens, ô præstigias. Nemo hucusquæ tale quid fecit: & multas eiusmodi dicens
 nugas.

Præfcs con-
 uersus inuo-
 cat sanctos,
 & exauditur.

Arrianus
 Præfcs futu-
 ra prædicit.

Constanter
 apud Dio-
 cletianum
 confitetur
 Christum.

Malè acci-
 pitur à ty-
 ranno.

* appensos,
 legendum
 putro.

Christus suâ
 declarat po-
 tentiam.

nugas. Deindè etiam maiori ira accensus, iussit statim saccum afferri, in quo esset
 quidem arena, sed non esset ea plenus, immò esset magna ex parte vacuus. Vt pon-
 dere quidem, aiebat, arenæ deorsum trahatur: eo autem, quod est vacuum, suscipi-
 at Arrianum. in quem iniectum, iubet eum dimitti in alto mari. Interim verò Pro-
 tectores quoque, vt quorum animi priore miraculo essent moti, confitentur se es-
 se Christianos: & accedentes ad Diocletianum, Quam de causâ, aiebant, ho-
 minem, qui nihil mali quidem fecit, immò verò Deo vero est coniunctus & fa-
 miliaris, & per ipsum non pauca fecit miracula, adeò vt omnes qui ei Deo cre-
 diderunt, confidant quòd etiamsi quis mortuus fuerit, viuet: etsi in fossam fue-
 rit proiectus, etiamsi lapidibus obrutus, etiamsi sit sub petris, etiamsi omnia simul
 fuerit passus grauia, possit rursus seruari ex omnibus: Cur eum tanquam malefi-
 cum quempiam iussisti in mare deijci? Cum ipso ergo nos quoque nos ipsos præbe-
 mus, & rogamus, vt eandem mortem, quam ipse, subeamus. Credimus enim Deum
 Arriani, qui eum eduxit ex profundo terræ, & vinculis, & tantis lapidibus, posse
 nos quoque suscitare, & ad optimam vitam traducere, & longè beatissimam.

Ad hæc ille admodum ironicè: Ego etiam priùs, inquit, quandò eram eiusdem
 sententiæ, & eratis studiosi, vt me obseruaretis, nullam, vt scitis, vestram repuli pe-
 titiõnem: sed semper vos exaudij, & vt pater filiorum, sic vestri curam gessi. Quin-
 etiam nunc quoque, etsi in patrios deos impij, & in nos infideles extiteritis, nè sic
 quidem vos repellam. Sed quoniam sititis eandem mortem, quam Arrianus, ego
 eam quoque vobis concedam libentissimè. Theotychnus autem, qui erat primus il-
 lorum, excipiens: Deus, inquit, ô Imperator, ad quem migramus, & in quem resolu-
 nimur: qui nobis nomen præbuit admirabile, & cui placuit, vt nos mortem pro eo
 subiremus, ipse te remunerabitur pro meritis tuè in nos affectionis. Sed si hoc quo-
 què à te potest impetrari, rogo te, ô Imperator, vt meas facultates liceat in duas par-
 tes diuidere: & vna quidem pars aulae consecretur regie: altera verò distribuatur
 orphanis & viduis. Cum ipse autem adhuc plura velleret dicere, qui erant cum eo
 tres, dixerunt: Frater Theotyche, harum quidem rerum curam relinquamus Deo, præclara
 qui curat res nostras: in præsentia verò nos nostri decessus curam geramus. Pro-
 pter quæ diu cogitabundus stetit Diocletianus, vt qui videretur admirari eorum
 in morte contemnenda magnum & excelsum animum.

Cap. 45. Cum eum autè sic vidisset affectu Arrianus: Sed noli, inquit, ô Imperator, nostram
 ampliùs differre migrationem. fortasse enim sunt hæc maligni insidiæ, vt nobis inter-
 rumpat cursum decertationis. Tunc cum de eorum mutatione spem omnem ab-
 iecisset Diocletianus, iubet alios quatuor saccos afferri cum arena, & similem Ar-
 riano mortem subire Protectores. & sic ad effectum deducta est prædictio Phile-
 monis. Ipsi verò in mare proiectis, statim accedens delphinus maior, quàm soleat
 esse delphinus, & robore & magnitudine, & cetero magna ex parte similis, & natura
 planè aliena & admiranda, quinque simul saccos admirabiliter securè fert hume-
 ris, & tanquam quædam nauis, onus vehit Alexandriam. Pueri autem (expectabant
 enim adhuc in ipso litore, vt eis prædictum fuerat ab Arriano, & horam accuratè
 obseruabant) postquam delphinum viderunt cum onere, stupent quidem rei ipsi-
 us magnitudinem: nihilominus verò †, quòd sacci quoque tutò fuissent adducti, † videtur
 adeò vt ei nullus caderet ex humeris, cum natura essent leues & lubrici. Dubitan-
 tibus autem pueris, quemadmodum dominus quidem Arrianus de solo suo cor-
 pore dixisset fore, vt id apportaretur à delphino, nunc verò præter ipsum videtur
 alia quatuor, vox quædam diuiniore ab eis est audita: Venite vos, dicens, & domini
 vestri, & Protectorum accepturi corpora. Qui enim illum ad suam vitam euoca-
 uit, eos quoque vocauit cum eo similiter. Cum ea ergo accepertis, cum Aescia &
 Leonida honorificè deponite. Et sic quidem vox.

Cap. 46. Delphinus autem cum saccos posuisset in litore, rursus enatauit in mare. Pueri
 verò cum ea honorificè sustulissent, & in nauem immisissent, per fluuiũ portabant.
 Cum autem tres dies & totidè noctes nauigassent, appropinquant metropoli
 Antinoëtarum, vbi oportebat eas sacras deponi reliquias. Cum eos verò somnus
 oppressisset, nauis plenis velis aduolans, momento temporis stetit in illo loco, &
 vox exaudita fuit admirabiliter: Theodotion, (Hoc enim erat nomen gubernato-
 ris) hic est locus, qui est sanctorum corpora fortiturus. Ille ergo excitatus, cum in-
 uenisset nauem veluti vincitam compedibus, descendit quidem de nauis: celeriter

En vt olim antiquitas exceperit sanctorum reliquias. autem profectus in ciuitatem, significat miraculum. Protinus verò publicè confluunt omnes, gestantes lampades & coronas, & diuinos hymnos canentes. Et cum sic eas præclare & magnificè illic deposuissent, vberes fructus miraculorū quotidie colligunt: Ad gloriam patris & filij & spiritus sancti, vnius diuinitatis & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE S. SPIRIDONE Episcopo quare supra 12. Decembris.

MARTYRIVM SS. ARIS, PROMI ET ELIÆ, VT HABETVR OCTAVO LIBRO ECCLES. HISTORIE Eusebij Casareensis cap. 20. nouæ versionis Iohannis Christophorsoni.

14. Decēbr.

DECIMOQVARTO die mensis Apellai, proximè insequentis, hoc est, ad decimum nonum Calendas Ianuarij, quidam pij viri ex Aegypto profecti (in Ciliciā namque iter susceperant, vt confessores qui ibi versabantur, sua curatione subleuarent Casareæ) ab his qui diligenter homines ad portas ciuitatis accedentes perscrutantur, capti sunt. Ex quibus alij eandem cum illis quibus erant in seruituri, sententiam & condemnationem subierunt: vt oculi nempe & pedes cruciatu illis labefactarentur. Tres autem illorum Aiscaloni, vbi capti erant, admirabilem fortitudinis vim in fidei suæ confessione ostendentes, varijs martyrij generibus defuncti sunt. Nam vnus illorum in rogum coniectus fuit, cui nomen Ares: reliquis duobus, qui Promus & Elias appellabantur, capita amputata.

Aris, Promus & Elias, pro Christo occiduntur.

DE SS. ARSENIO, Isidoro, Herone, & Dioscoro puero, quare supra 8. Decembris in historia sanctorum martyrum Alexandrinorum.

SANCTI PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS THEODORI STVDITAE ORATIO FVNEBRIS IN S. Platonem patrem spiritualem. Habetur in 7. Tomo Aloysij Lipomani Episcopi Veronensis. Nos eam per capitula margini adiecta distinximus.

16. Decēbr. Cap. 1. Rhetoricū & sophericum studium.

RATORVM quidem & sophericum omne studium est, non vt ad scribendū se conferentes, quod verum est assequantur, sed vt dictioni splendorem adhibeant, & poetarum versus concidentes, verbis illinc sumptis narrationem suam ornent, ac sublimem reddant, & eorum aures, à quibus audiuntur, orationis suauitate oblectent. Verborum enim concinnitate auditores demulcent, & probabilitate decipiunt, parū curantes, vt vera dicant: quippè qui opiniones captant, & studio placendi hominibus omninò seruiūt. Quos verò amor veritatis tenet, illi vnum hoc curant, vt, quæ sunt, ea dicant, & veritatem ipsam honorent, quanuis oratio concinnitatem & elegantiam non sit habitura. Cum enim veritatis pulchritudinem expetant, comptis dictionibus, quæ stragulis quibusdam pictis similes sunt, multam salutem dicunt, id enim veræ sapientia proprium est.

Cap. 2.

Ita certè & ego, qui mēte sum exigua, oratione & spiritu valdè tenui patrem meum laudabo, non vt illi hac laudatione gratū faciam: Quæ enim gratia illi hæc esset, qui nulla re ex his, quæ hinc sunt, delectatur, cum cælestē conditionem sortitus sit, cuius qui compos fuerit, presentia hæc irridet, cum nihil in eis stabile sit, neque beatum: sed tanquàm vmbra prætereant, & vt verni flores corrumpantur? Ad hæc si, cum in terris esset, indignum se arbitrabatur, qui vel in monachorum numero censetur.

Sæti in celo terrenis rebus non delectatur.

conferetur, (quæ res summam eius modestiam atque humilitatem, sanctæque illius animæ præstantiam indicabat) quomodo nunc cum hinc ad ea migraverit, quæ incorrupta sunt, quo loco falsæ gloriæ nulla est appetitio, hanc, nostram laudationem ille appeteret? Sed hoc mihi faciendū proposui, quòd iustissimè, vt quiuis alius, hoc illi debeo, tum pro alijs ipsius in me officijs, tum maximè pro oratione ipsa, quæ, qualiscunque sit, illius labore ac diligentia in me exorta est, vt tanquàm mercedem quandam orationis parenti hæc referam.

Quanuis autem intelligam paternam laudem ad filij gloriam redundare, (vt est à sapiente illo dictum: Gloria hominis ex honore patris ipsius) non ob id tamen, vt aliquis opinari possit, illum laudabo: cum sciam vnumquenque, si è domo, & ex seipso gloriam habeat, gloriosorem quidem esse, à patre etiam ipso splendorem accipientem: sin minus, paternos honores nihil prodesse illi, qui est inglorius, & honoris expers, qualis ego haberi possim: Sed quòd fas non sit, eius vitæ cum virtute actam, velut lucernam quandam semper lucentem, silentio, & tanquàm sub modio aliquo occultari, immò in rationali candelabro effulgentem, non vni, aut alteri, sed omnibus (hoc enim audeo dicere) qui sunt in Dei Ecclesia, proponi debeat. Quoniam igitur ostensum est, orationem ipsam conducibilem esse, ac nobis necessariam, quæ non veritatem solum, sed vtilitatem etiam magnam in se contineat, agè illinc, vndè conuenientissimum est, laudationem aggrediamur.

Beati Platonis parentes fuerunt Sergius & Euphemia, quorum nobilitas insignis, & mores non ignobiles extiterunt. ita enim se gesserunt, & diligenti domus suæ gubernatione rem familiarem præter cæteros ita auxerunt, vt etiam consanguineis emulationem suam concitarent. Quibus ad alias laudes ea quoque accessit, quòd bonorum filiorum parentes esse datum illis fuerit. Post duas enim filias, velut germen quoddam rectissimum & illum genuerunt, quem nunc laudamus: quanuis neque filia ipsa sine laude vixerint: illarum enim res gestæ multæ, & præclaræ narrari possunt: è quibus vnà in communi vita, qua vta est, ita se gessit, vt excelluerit: altera, ex qua & nos geniti sumus, monastico ordine illustrem se præstitit.

Quoniam verò illis temporibus cælestis ira inflata est, (Res enim me admonet, vt & de hac dicam: quippè quæ publicam intrulerit calamitatem, non in paucis aliquibus regionibus ac ciuitatibus versans, sed velut Aegyptiacum quoddam flagellum, ex alia in aliam ciuitatem transiens) ac vel maximè in regia vrbe Byzantio malum illud fuit, hi viri, quos diximus, semper memorabiles, è vita excefferunt. Non alienum autem forsasè fuerit, vtilitatis causa mortis etiam ipsius genus conscribere. Narratio enim hæc talis est, quæ illorum animos terrere possit, qui prudenter eam intellexerint. Repente in singulorum vestibus salutaris Crucis signum cæruleo colore velut à manu aliqua pulcherrimè pingente, vel Dei potius digito, & superna manu expressum cernebatur. Quicumque verò talis deprehensus fuerat, diuulgabatur, ac statim mors illi afferebatur. Eodemque die aliquis mortuum efferebat, & ipse mortuus efferebatur. Duo simul in feretro, quatuor in iumento portabantur, onera corporum miserabilium semper recens cumulata. Lamentationes vbiquè, & voces miserabiles vndiquè resonantes. Qui mortuorum cadauera efferebant, tam multis oneribus sufficere non poterant, itaque deerant, qui tot mortuos sepelirent. Claudebantur domus, vrbs regiones inanes fiebant, sepulcra ipsa implebantur, cum intra duos menses vrbs celeberrima, & multis millibus hominum habitata, iam deserta, & talis ferè sit facta, vt si à nullis habitaretur. Hæc illius impij Constantini temporibus acciderunt, à quo imago Christi contumeliosè spreta, & à nefario illo homine, ac populi corruptore, si mulacrum erroris nominata: immò verò Christus ipse noster Deus ab eo despectus fuit. Siquidem honor imaginis ad eum refertur, cuius est ipsa imago, vt diuinus Basiliius quodam loco ait. Hæc Dei virga, vt aliquis diceret, poena fuit iustissima, qua peccantes homines instruerentur, nosque à summa nostra malitia reuocati emendaremur: ira, inquam, illa, quæ ad salutis viam his viris dux est, qui eius correctionem prudenter & æquo animo accipiunt. Sed ad Platonem ipsum nostra redeat oratio.

Cum esset ille orbus parentibus, & cum sororibus in ætate valdè puerili relictus, ab

Cap. 6. ab

ab vno quodam consanguineo suo acceptus est, & ad aetatem vsque pubescentem educatus. Ac statim quidem, vigente illius iuuentute, tanquam rectum quoddam germen optima rerum intelligendarum perspicientia effloruit: quam difficile prestare possunt, qui sunt in orbitate educati, cum neminem habeant, qui tantum diligentiae illis educandis, quantum parentes, adhibeat. Suo igitur studio & honesta aemulatione notitiam eius artis, quae notariorum dicitur, ita fuit assecutus, ut nondum aliquis eorum, quibus de paterna diligentia prouisum fuit, illam assequi potuit. Cum enim ponderibus praefectus esset apud auunculum, qui regias pecunias custodiebat, & in ea re tam probatus extitisset, ut auunculus nomen tantum muneris illius haberet, ipse vero munus illud re ipsa exerceret, ob idque in conferuandis pecunijs regijs valde insignis esset, tam optimatibus, quam Caesari, erat vir ille notus atque optabilis.

Cap. 7. Cum igitur talis esset, atque arbitrij libertate vteretur, non incontinentibus iuuentutis affectibus mentem tradidit, ut aliquis licentiosior, & fracta mentis homo faceret: sed velut optimus quidam equorum domitor ipse sibi existens, ab insipientium virorum consuetudine se abstinerebat: cum illis autem, qui eruditi erant, vna versabatur, cum honoratioribus, non abiectioribus, viris se coniungens, hisque adhaerens, qui aetate praestabant, non qui natu minores erant. Qua diligentia & virtutis exercitatione, animi nobilitatem ab externis honoribus ad honestam virtutis viam dirigebat. Non enim conuiuiarum & sodalium communibus computationibus seipsum tradens, ut aliquis eorum, qui adolentes sunt, in epulis versari consuevit: neque in talorum ludo & ebrietatibus pecuniam consumebat, ut luxuriosi homines faciunt: sed laboriosis vacationibus ponderandae pecuniae dans operam, ex ea rediuitias sibi cumulauit, easque sic auxit, ut, praeter paternam hereditatem satis amplam, sibi alias etiam facultates comparauerit: quae nunquam accedere potuissent, nisi vir ille continentia & frugalitate in omni re vsus fuisset. Quare honesti appetens, iuuenis ille temperantiae ornamentum assequabatur, & prudentia insignis erat, in quo morum comitas inerat. Iuueniles appetitus a se longius remouebat, quibus capti qui fuerint, tantum abest, ut bona, quae non habent, adipsantur, ut etiam illa, quae habent, exinanire soliti sint.

Cap. 8. Sed quidnam deinde consecutum est? Prudentia tam insignis vir ille, & in his bonis, quae ad vitae commoditates pertinent, talis euasit, (quae res ab eis appetitur, qui terrenis rebus delectantur, & ab his studiosè quaeritur, qui filias viris collocant) ut alius aliunde vel ex eorum numero, qui nobiles & locupletes erant, ad vitam communem illum ad se inuiteret. Sed diuinarum rerum appetitio, quam meliori consilio vsus in animo accensam habebat, non permisit, ut in multo vitae huius cetero infingeretur. Etenim pro ludo diuinas lectiones, quibus attentus erat: pro theatris & spectaculis Ecclesias frequentabat, pro inhonestis diuersorij honesta collegia: quodque laudabilius est, occultas mentis cogitationes & acta cuidam eorum, qui praerant, sepius confitebatur. Quae res magnum religionis illius erat indicium: idque, cum perfecte facere solitus esset, ei, qui confessionem ipsius audiebat, admirationem ac stuporem afferbat.

Cap. 9. Itaque factum est, ut cum ille mentis oculos ad sempiternarum rerum contemplationem erexisset, & earum desiderio allectus, atque alacrior factus, eorum, quae in terris sunt, cupiditatem extinxisset, fecit vir ille admirabilis, quod diuinus Antonius ante fecerat. Cum enim omnia, & paternam etiam domum vendidisset, pauperibusque pecuniam distribuisset, ac seruos ipsos libertate donasset, & duabus sororibus pauca quaedam reliquisset, exiit de loco, in quo erat, eo proposito, quo Abraham olim exierat: non ut in villis, quae propè erant, diuinam exercitationem obiret, sed longius aufugiens ad Olympi partes, ad eum peruenit locum, ac virum, qui diuinitus monstratus ei fuerat: ad quemdam, inquam, Archimandritam ex eorum numero, qui erant in regione illa. Locum, quem dicimus, Symbolus appellabatur: vir autem, Theoctistus: cuius mores boni, genus perspicuum, & finis sanctus fuit.

Cap. 10. Sed qualis eius secessum fuisse putamus? Ille quidem & mihi maximè memorabilis est, & auditoribus cõpunctionis occasionem afferre potest. Cum enim à patria migrasset, famulo quodam sibi gratissimo vsus comite, & ad eum locum venisset, qui Regum nomine appellatur, in deorsum quandam syluae partem ingressus, eius manu, qui

Dicitur arte notariorum Plaro.

Vitar cõfortia malorum.

Eius temperantia, prudentia, comitas.

Confiteatur sepe peccatorum sua.

Omnia sua datur pauperibus.

Gen. 11.

Cap. 10.

qui eum sequebatur, comam sibi torondit, & pulla veste, tanquam purpurea quadam, se induit. Quod verò secutum est, quale spectaculum fuisse putamus, cum comes ille iussus fuisset ab eo discedere, domumque vna cum vestibus, quibus seipsum exuerat, redire, ob idque luctibus, quia domino priuatus erat, repletur: ipse vero solus cum Deo tantum relictus esset, cuius causa & propter quem id ille agebat? Talis est amor diuinus, qui sui amatorem ab omnibus alijs rebus seingit, eiusque animum sui desiderio inflammatum, ad se vnum contrahit.

Postea verò, quam ad magistrum veniens, ab eo interrogatus est, quisnam esset, & unde veniret, & qua de causa peregrinationem illam suscepisset, singulis in interrogationibus apta quaedam & iusta responsa reddebat. Ille autem, cum patriam, genus, & educationem audiuisset: Nondum, inquit, in hac loci regione, quae non mediocrem vitam duritiam in se habet, monachi laborem sustinere poteris. Cui respondit Christi pugil: Omnia tibi, pater, trado, mentem, voluntatem & corpus: utere famulo tuo, ut vis, in omnibus tibi obtemperante. O admirabilem propositi, & eius voluntatis demonstrationem, sed longè admirabiliorem monasticae professionis materiam: quarum vna in eo apparuit, quod in ipso aetatis flore, cum res prosperae illi, & ex animo succedebant, ac meliores spes subijciebantur, diuitijs propositis, gloria effulgente, corporis habitudine vigente, atque ad haec omnia accedente propriae voluntatis potestate, omnibus tamen his potiore habuit Dei amorem: altera apparuit in eo, quod optimè de his rebus deliberauit, neque ut multi ex his, qui nunc in superficie, vel (ut verius dicam) aliter quam professio requirit, profiteri soliti sunt, sed ut verae professionis ratio postulabat, ipse professus est.

Isti enim nescio quomodo obliuiscunt, quod Dominus dicit: Qui non renunciauerit omnibus his, quae possidet, non potest meus esse discipulus: item alio loco: Vende omnia, quae possides, & habebis thesaurum in caelis: & veni, & sequere me: horum, inquam, omnium obliuiscunt, erigunt sibi ipsi templa, & monasteria. Deinde professionem, quam susceperunt, multam salutem dicentes, proprijs bonis potiuntur, ac dominantur, seruos & diuersas materias ad se attrahentes, heri & nudius tertius professionis expertes, & hodiè tanquam in ea veteres aliorum duces: heri tales, qui nescirent prudenter alijs ducendos se praebere, & hodiè aliorum duces esse imperitè sibi proponentes: quibus non virtus, sed eorum, quae habent, possessio principatum dedit: qui quae cum multis annos debuissent discere, quomodo primum rectè imperio parere, deinde sic ad imperandum alijs ascendere deberent: antequam illud, quod prius est, experti fuerint, quod posterius est, periculose sibi assumunt, tales eos, quos sub manu habent, efficiunt, quales nimirum & ipsi sunt.

Non autem sic ille fecit: sed posteaquam verè terrenis rebus renunciauit, tunc & obedientiam non adulterinam, sed germanam & legitimam praestitit. Illud enim antecedit, hoc sequitur, ut fulgur tonitruo, & ut sole oriente lucifer prius apparet. Nam qui optimè facultatibus, quas possidet, renunciauerit, optimè videlicet & obedientiam praestabit: at qui non rectè in alterutro se gesserit, in altero videlicet is claudicat necesse est. Multa quidem sunt virtutis exercendae studia, extenuatio corporis, quae continentiae propria est: sobrietas in vigilando, macies, quae à lachrymis proficiscitur, in precibus alacrem esse, humi cubando se affigere, tenui veste indui, proprijs manibus operari, crebro genua flectere, mortem meditari, psalmos constantè canere, stationis tolerantiam ferre: sed nihil tale viro illi, qui obedientiam proficitur, quale est confessionis studium, & obedientiae munus perfectum praestare: quibus rebus anima illuminatur, & propriae voluntatis affectus extinguitur, perfectaque eius, qui per spiritum nascitur, in eum, à quo gignitur, ad optio efficitur. Nam qui non haec alijs rebus praetulerit, is ad obedientiam praestandam imbecillis existet, & quibus rebus videtur salutem suam procurare, his deceptus, perniciem & exitium patietur. Continentia enim, vigiliae & vnaquaeque earum rerum, quas supra diximus, ipsa quidem per se laudabilia esse concedet aliquis: sed nihil tamen expedire, immò verò & ruinam illi esse affirmamus, qui suo arbitrio in his faciendis vtitur, nisi eius, qui praestitit, ductu & regula dirigatur. Quamobrem qui confessionem cum obedientia coniungam exercuerit, alijs, quae supra diximus, secundas partes tribuet, duobus his, quae paulò ante dicta sunt, omnia concludens.

Hec cum beatus ille ita praestitisset, ut nescio si quis alius vnquam praestitit, bonum

Coma sibi toronderi vult à famulo.

Amor Dei quod efficiat.

Cap. 11.

Vera professio monastica quid sit.

Cap. 12. Luc. 14. Matth. 19.

Quibus sit periculosum praestantione fungi.

Cap. 13. S. Plaro in regna praestant obedientiam.

Exercitia virtutum.

Obedientiae effectus.

Propria voluntas etiam bona studia corrumpit.

Cap. 14.

num fundamentum sibi iecit, atque in eo firmum ædificium construxit, omnem cogitationem suam subiciens, & in omnibus obedientem se præbens, ob idque (vt illud dicam, quod in literis diuinis scriptum est) dilectus erat in conspectu patris sui. Tanta enim fuit in viro illo tolerantia, vt adamanti ferè similis videretur. Idem in ministerijs obeundis erat admodum dexter, & inter multos certaminum & laborum focios valde insignis, atque illustris: à quibus nō longè aberat, quòd ad cōnobij vitam pertineret: scorsum verò cum vno quodam, iisdem moribus prædito, quietè versabatur: cum Theodistio, inquam, illo semper memorabili, modò exercitationi domi vacans, modò communiter versans, tum in psalmis canendis, tum in cibo sumendo, & opere perficiendo, atque (vt ita dicam) promiscuè communitèrque, & in omnibus modestissimè se gerens. Non enim, quia genere insignis erat, quòd ad corpoream nobilitatem pertinet, propterea vnà cum agrestioribus vitam ducere: neque, quoniam famulorum antea ministerio utebatur, propterea ignobiliora officia tractare alienū à se putabat, aut agrè se gerere. Quam obrè & finum humeris portabat, prædiumque stercoreare atque irrigare iussus, id facere non graua batur. Idem farinā patienter subigebat: eaque omnia faciens, multum studij ac diligentia libris scribendis adhibebat.

S. Platonis
humilitas.

Cap. 17.
Gaudet ob
iurgatione
sui.

Vultis dicam & alia illius obedientia egregia facinora? Increpabatur quidē a patre ipso, præsentibus hospitibus: ille, inquam, qui ea, quæ supra diximus, optimè faciebat: sed increpationem ipsam velut laudem quandam accipiens, laudatissimus ille vir nihil mouebatur. Ad hæc cum fratribus audientibus legeret, id quod cretè faceret, increpatus tanquam perperam legisset, vir prudentissimus verecundè ac timidè se gerebat: cumque à seruili genere se ortum esse audiret, urbano quodam more annuens patri assentiebatur, generosus ille tam animo, quam corpore: qui cum in manuum suarum opere faciendo esset tolerantissimus, & multum lucrifaceret, erat tamen ita modestus & humilis, vt si nulla in re vtilis fuisset, vir & disciplina acquirendæ cupidissimus, & diuinæ pictatis amator ardentissimus.

Cap. 16.

Cum igitur aliquandò ad patris pedes flexis genibus se deiecisset, ab illo ipso corripiebatur, quasi ad idem erratum relapsus fuisset: ille tamen non repugnabat, sed pergebat veniam petere. Itaque defessus erat, qui consultò eum virum increpabat, & conuicia in eum conijciebat: quibus saturabatur, qui per voluntariam illā ignominiam gloriam sibi comparabat sempiternam. Dicam aliquid ex his, quæ professionis propria esse non videntur, consentanea tamen ei rei sunt, si rectè fiant. Idem

Thren. 3.

Vult ab alijs
percipi,
coque læta-
tur.

ille tanto humilitatis desiderio tenebatur, vt precibus ab alijs peteret, vt pugnis & alapis caderetur. Cumque id impetrasset, & à quodam viro, cui pater id præceperat, verberaretur, muneris loco accipiens verbera, lætabatur. Quæ res erat valde admirabilis, cum alter inuitus id faceret, quod indecorum videbatur: alter læto animo id pateretur propter vtilitatem, quam ex ea re percipiebat. Erat etiā id videntibus & audientibus admodum vtile, vnum aliquem inueniri, qui voluntariè illa patiens, Christum imitaretur. Num igitur talis ac tantus vir poterat non diligere & amari? Quæso, quomodò rationi consentaneum fuisset, eum, qui totum obedientia legibus tanquam filium se tradiderat, non patri optabilem esse, & ex animo ab eo diligere? Propterea, vt dictum est, valde amabatur.

Ab omnibus
amatur.

Cap. 17.

Itaque propter virtutis splendorem eius fama peruagata vbiquè celebrabatur, quippe qui patri suo talem se præbebat, vt esset instar omnium rerum, nam vt oculus dexter omnia videns, vt manus rectè operans, vt pes benè incedens, in omnibus denique bonus erat illi consiliarius, & socius admodum egregius, & in colloquendo suavis, eorum, quæ intus erant, custos fidelissimus: quæ autem foris erant, ea diligentissimè obseruabat, partim discipuli, partim fratris faciens officium. Illud quoque addiderim, eum virum etiam patris munere functum fuisse. Denique tantus in Platone aliquid proficisci, vir semper memorabilis Theodistus ob eam rem tristis esset, neque recreationem haberet, vt Apostoli sententia vtar, propter eius hominis absentiam, qui tam optabilis illi erat. Quis enim illo ad res futuras prospiciendas, & coniecturas colligendas prudentior? Quis ad tristitiam leniendam curandamque accommodatior? Quis ad res necessarias comparandas expeditior? Quis ad honorem multifariam impartendum peritior? Talem denique ad perfectam veramque in patrem benevolentiam ostendendam se præstabat, vt, cum pater-

Charissim⁹
est patri spi-
rituali.

2. Cor. 2.

terna

terna quidem omnia officia in potestate haberet, animum ipsum à terrenarum rerum amore sic alienū seruaret, vt ne oboli quidem vnus esset dominus. His autem ipsis quisnam finis, quod vè præmium fuit? Paterna scilicet benedictio in spiritualem Iacob profecta, ex quo patriarchæ sacrarum rerum, & gregis duces extiterunt, ex quibus multi Deo grati filij & nunc sunt, & plures erunt, (certè scio) ex femine illo, tanta benedictione prædito. Talis fuit vir ille, qui sanctitatem verè amauit: talis denique finem habuit egregia illius obedientia, quam velut adumbratione quadam ad perfecti coloris characterem & formam direxit.

Postea verò quam ad cælestem Dominum Theodistus eius dux transmissus est, ad illius locum ac mores se transtulit, & quietè ipsam legitimè amplexus fuit: non quemadmodum multi ex his, qui nunc sunt, periculosè illam aggredientibus, quippe qui priusquam carnem spiritui subicerent, audent cum nequitia spiritibus singulari certamine congedi, sed cum tempus vincendi est, palastram meditantur. Nam qui non prius obedientiam didicit, quomodò ille hostiles affectus subijciat? Quique obediendi regulam integram non seruauerit, quomodò ille ad quietis montem ascendet? An non manifestum est eum, qui extra tempus eam rem attigerit, lapidibus ferendum, aut telo in se iacto percussum, animæ interitū periturum, vt aiunt quodam loco diuinæ literæ? Sed non ita fecit is, de quo nunc sermo habetur. Cum enim obedientiam Deo placentem verbis ac moribus præstitisset, iure atque aptè ad quietem se contulit: & prope Deum accedens, mentem purgavit, cuiusque contemplationibus delectabatur, mente ipsa in rebus sublimibus versans: quandoquidem nihil suauius est, quam Deum contemplari: qui cum sit suauitas ipsa, omni ex parte appetendus est his, qui eius gustum, & singularem charitatem aliquo modo senserunt, cuius fatietas nulla est, ita vt qui hæc ipsa gustauerunt, vel ipsius cibi appetitum ferè obliuiscantur. Hæc igitur in seipsum attraxit, de virtute in virtutem transiens, & ascensionem in corde suo disponens.

Quoniam verò non satis illi erat res suas considerare, cum charitas ipsa & aliorum vtilitatem requirat, patris loco, vel potius tanquam lumen quoddam, fratrum, quos supra diximus, societati præfectus est, quæ virum hunc beati Theodisti successorem, ac ducem habuit: quam societatem vterque & spiritu, & corpore ad eam conditionem & statum prouexerunt, vt mansio illa sanctissima & esset, & nominaretur. Duorum autem discipulorum dux separatim fuit, à quibus ministerium ei præstabatur, quosque contubernales quidem, sed non sodales habebat. Eorum verò vnus adhuc superest, Antonius nomine, qui nobiscum vnà vsque ad senectutem obedientia subiectus vixit. Ipse nobis suggerat, quæ hoc loco in his, quæ non dicemus, desiderabuntur. Panis erat nostro illi patri esca, vt aiunt, & fabæ cum oleribus, & summis herbis. Talis, inquam, erat illi quotidianus cibus olei expertus, ac nona diei hora sumptus, nisi Dominico, & festo aliquo die: his enim diebus solitus erat vnà cum fratribus societate communi mensa vti. Potus erat is, quem fontes emittunt, & quo mens ipsa colligitur, non vinolentia copia dispergitur. Neque hic ipse quotidianus semper erat, sed interdum vltra diem vnum, interdum in tota hebdomada bis, vel decimo quoque die sumptus, potus sumendi tarditate, vel, vt ita dicam, bibendi ieiunitate cum temperanti appetitu coniuncta, vel ex naturali temperatione ad habitum redacta atque constituta. Vestis erat tenuis ac vilis, calefacti corporis causa tantum adhibita, non tenuibus filis contexta, neque coloribus varijs ac florentibus elaborata, quæ, qui nimia elegantia se ornant, non monasticæ vitæ cultores, sectari student. Orationem & lectionem laboriosius exercebat, quas certis horis obire consueuerat, & pro delicijs ac suauibus condimentis, eo cibo delectabatur. Flectendorum genuum crebritas à patribus tradita, & callū, quod eius manus contraxerant, ac terra, in qua genua sua ponebat, hucusque virtutem illius manifestè prædicant. Stratam, non mollis aut distuens lectus, sed qui corpus affligere, & ad spiritalia ministeria firmum seruare posset. Ad hæc manibus proprijs aliquid operari studebat: hoc enim ex illius rectè factis præter ceteros, nē dicam omnes homines, insignè admodum habebatur: vel, vt magis propriè loquar, cum sacro Apostolo illum id commune habuisse dixerim: Necessitatibus meis, & his, qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ: quoniam non gratis panem comedit.

Quis enim concinnius aut rectius, quam eius dextera, literarū figuras scribebat?

R r r r

Aut

Libros col-
ligit ex di-
uersis Patru-
scriptis.

Aut quis laboriosius, quàm ille, alacrius ac studiosius id, quod dixi, vel quoduis aliud opus accidisset, tractabat? Quomodo possit aliquis eos enumerare, qui eius labores, hoc est, libros, ex diuersis sanctorum Patrum scriptis, tanquàm flores quosdam collectos seruant? Quos qui possident, tantum utilitatis percipiunt, quantum eis satis esse possit. Nostri autem monasterijs vndenam tanta librorum abundantia suppeditata est? An non ex illius sanctis manibus & laboribus? quos ad euntes, & animo illustramus, & eius manum admiramus, cum eam talem fuisse perspiciamus. Sed orationis nostræ progressus quaedam tacita præterijt. Redcat igitur ad ea, quæ prætermissa sunt, enarranda.

Cap. 21.
Cōstātinus
Cōpnymus
pstringitur.

Erat temporibus illis summa quædam impietatis tēpestas. Constantinus ille impijs cogitationibus seruens, malitiæ domiciliū, multorum capitū draco, eius hæresis propugnator, quæ sanctis imaginibus bellum indixit, monastici ordinis acerbissimus persecutor tunc regnabat: à quo quisnam nostrorum Nazæarorum non fuit exterminatus? aut quis latens, non in medium prolatus est? Quisve eorum, qui ei resistebant, non ad impietatis barathrum detractus? ita vt sibi aliquis eorum, qui insignes erant, relictus fuisset, tanquàm scintilla quædam in occulto & obscuro loco iacens, ita latuerit, vt pro mortuo haberetur apud eos, qui adhuc supererant. Talis fuit noster Elias, à Domino ipso seruatus ijs in locis, in quibus exercitationi monasticæ operam nauabat, non eius manibus captus, qui nouus Achab dici poterat, neque eius impietatis particeps factus, vt post caliginis tanquàm nocturnæ cuiusdam pugnæ tempora, velut lucifer quidam denuò nobis exoritur: id quod factum vidimus. Dehinc enim necessarijs quibusdam de rebus Byzantium ingressus est. Quo tempore videre licuit monachos ipsos, qui superfuérat, tanquàm lumina quædam ab ijs, qui in vrbe Byzantio erant, conspectos fuisse.

Cap. 22.

Tunc & beatus ille, qui mortuus antea putabatur, rediuius agnitus est. neque enim à cognatis superesse credebatur, ex eoq; nō solum cōsanguineis hominibus, sed toti Byzantio celeberrimus factus est, alijs aliunde illum attrahentibus, ac iucundissimè amplexantibus, & benignè eius dexterā apprehendentibus: denique nobili ipsius doctrina libentissimè fruētibus. Erat enim vir ille oratione quidē suauis, ac moribus longè suauioribus, formaque tali, qualis vitam monasticæ exercitatio commendat. Habebat & multiplicem docendi viam, omnibus omnia factus, vt, quod est ab Apostolo dictum, de illo etiam ipse dicam. Erat idem & coniugatorum hominum moderator, & carum, quæ virginitatem exercebant, propugnator. Quorum manibus imperia tenebantur, eos ad hortationibus suis reprimebat. Infirmorum animos, tanquàm bonus medicus, sustentabat. Patribus filios concordēs reddebat, patresque filijs reconciliabat. Precabatur seruos, vt dominis suis essent beneuoli: dominos verò, vt seruis se beneficos præberent. Alia denique omnia faciebat, quæ qui facit ac dicit, diuinus esse cognoscitur.

1. Cor. 9.

Cap. 23.
Multū affert
fructū Con-
stantinopoli.
vitijs p-
figandis &c.

Vnum illud addam ad ea comprobanda, quæ dicta sunt, vt orationi fides habeatur. Quandiū cum ijs, qui in vrbe Byzantio erant, versatus fuit, domos totas in aliam vitam formam mutauit, & ad virtutis statum conuertit. Quidnam hoc est, quod dico? Suae, inquam, linguæ admonitionibus iurandi consuetudinem ab eius loci hominibus abstulit. Nimios ornandi corporis cultus modesta sua doctrina repressit. Sapius de morum probitate differens, vt charitatem in pauperes exercerent, hominibus persuasit. Quare factum est, vt pecuniæ abundè conferrentur, & in ea loca, in quibus pietas exercebatur, publicè distribuerentur. Eossem ad lectionem compositè exercendam instituit, & ad quoduis aliud bonum opus reduxit. Quæ omnia noctes & dies, magno studio, labore, tolerantia ac vigilijs perficiebat: pedibusque iter faciens, amicorum & consanguineorum illecebris labores, quos ipse participabat, libenter præferēbat, re ac factis illud Apostoli dictum obseruans: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: nè, cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.

1. Cor. 9.

Cap. 24.

Itaque in vrbe illa regia, tanquàm vexillum quoddam, erexit orationē, spectatæ vitæ testimonio comprobata. Adde quòd renni ac modesto habitu indutus, ad spectu ipso eos, qui eum videbant, ad virtutem hortabatur. Quòd si cum politico aliquo viro negocium illi fuisset, orationem suauem adhibebat, ad eorum mores, qui eum audiebant, se componens. Neque quisquam hac in re ipsius institutum accusaret, sed utilitatem inde proficiscentem consideret. Et quænam, inquit, hæc est?

Pecan-

Peccantium hominum pœnitentia, & vitæ renunciantium multitudo. Primus enim, & solus fere (vt ita dicam) apparuit, qui nostri generis homines & alienigenas ad virtutis exercitationem suscipiendam alacres reddidit: primus, inquam, nobis, vt sanctè viuere, horator diligens extitit. Quamobrè & monasterio cuiusdam, quod in vrbe erat, præesse cogebatur quidem, sed noluit tamen. Quinetiam Nicomediensium Ecclesiæ præsidere eum hortabatur, qui tunc præsidebat: sed assentiri noluit, clerum fugiens is, qui clero erat dignus: & sacerdotij fastigium metuens, qui virtutē sublimis & præstans erat.

Itaque ad iucundam sibi quietem reuersus est, vbi quædam memorata digna constituit, pauperum se patronum præbens, & eorum, quibus iniuria fieret, propugnator. Ad hæc consolabatur eos, qui ærumnis premebantur, & quibusuis angustijs afflictos subleuabat, partim lingua, partim scriptis, vbi non habebat, quo alio remedio possit se ad euntes iuuare: (literæ enim ipsæ muneris loco erant, cum eius viri tanta esset reuerentia, vt ad misericordiam eos flecteret, qui possent misereri) partim verò quarum rerum facultas ei suppetebat, eas alijs impartiebatur, cum in eius potestatem multa conferrent ij, qui bona sua benè exhauriebant, vt in exhausta & sempiterna bona participarent. Quòd si cuiusmodi rebus alios iuuare non poterat, consolatione saltem mœorem adimebat, & longiore disquisitione ferociore animos eius, qui tristitia laborabat, mitiores efficiebat. Quid igitur mirum, si & ipse cum celeberrimo illo Iob hæc dicere poterat? Seruauit pauperem de manu potentis, & orphanum, cui non erat adiutor, opem tuli. Os verò viduæ mihi benedixit, & causam, quam non noueram, inuestigauit. Quibus de causis patris loco ab eis habebatur, & vt eorum patronum magnificabat. Denique vt hominum curator beatus prædicabatur, à multis viscebatur, eidem venienti homines occurrebant, eundem hospitio tam monachi, quàm coniugati accipiebant, cum eius viri fama vltra eam, in qua versabatur, regionem peruagata esset, ac Platonem illum, velut magnum quempiam & admirabilem virum, omnes in ore haberent: quem certò scio neque in posterum silentio, aut obliuioni traditum iri: siquidem virtus ipsa, immortalis res est.

Postea verò quàm cœpit regnare Christi cultrix Irene, quæ pacem ipsam vt cognomento, ita & re attulit, in cuius regno cum alijs bonis, & monasticæ vitæ ad eundem facultas, & ianna patefacta est, quæ olim ab impio Imperatore clausa fuerat, quemadmodum ab ijs Imperatoribus, qui Græcorum superstitionem sequebantur, Christianæ fidei aditus præcludebatur: ex eo, inquam, tempore, quo Irene ipsa regnare cœpit, nostra tota eorum, qui rebus terrenis renunciauerant, familia monasticæ vitæ obedientiam profitebatur: cui vno omnium ore laudatus pater ille post solitudinis quietem præfuit, non quòd vellet, aut cuperet dominari, (Quomodo enim rerum minimarum desiderio capi potuisset, qui maximos fugerat principatus?) sed partim à cognatis hominibus victus, (dicam enim quod verū est, etsi oratio ipsa inconcinnior videtur) partim sperans etiam in principatu ipso eandem seruaturum se quietem. Quod nequaquam fieri potuit: neque enim, quod quæsiuit ac sperauit, illud affectus est. Ex quo multæ in eum tentationes allatæ sunt: à quibus verò, & per quos homines id factum fuerit, dicere omittam, vt eorum, qui hoc fecerunt, honori consulam. Illud tamen dicam, quòd tristem & inæqualem, siquidem institutioni minimè consentaneam vitam ducebat.

Sed quidnam fecit generosus ille, & recti consilij vir? Cùm se captum ad præstaturam illam exercendam vidisset, neque sine periculo eam se fugere posse animaduertit, quanuis sæpè id cogitasset, tunc tamen vt prudens aliquis gubernator elauum tenens, in media fluctuatione nimium astuante, segnitie omni ab animo remota, & mentis lumine in altum erecto atque intento, beatorum virorum res gestas ac vitas inuestigare cœpit, non ad recentia exempla, quæ praua & corrupta erant, sed ad exemplar, & Apostolicæ vitæ imaginem oculos erectos habens: id quod facere oportet omnes, qui virtutis sunt imitatores, si vitam patrijs moribus conuenientem, ac salutarem ducere velint. Primum igitur dedit operam, vt studiosè magni & diuini Basilij constitutiones legeret: ex quibus sui temporis consuetudinem à monasticâ constitutione alienam esse didicit. Cùm enim foeminarum cœnobiaz gubernarentur à seruis maribus, atque ex ea re multa absurda signarentur, & magnæ animarum iacturæ fierent, audite, quæso, quid ille vir egit.

Rrrr 2

Cum

Non vult
pgeffe mo-
nasterio ne-
que clero.

Cap. 25.

S. Plato pau-
perū & op-
pressorum
propugna-
tor hūmili-
mus.

Iob 29.

Cap. 26.
Irene Im-
peratrix.

S. Plato mo-
nasterij re-
gimē susci-
pit.

Cap. 27.

S. Basilij cō-
stitutiones
monasticæ.

Cum bene peritorum hominum sententias antea quae fuisset, ut quod bonum erat, exploratum haberet: (erat enim ab arrogantiae studio satis abhorrens, neque quicquam sine aliorum consilijs faciebat) illegitimas traditiones abscidit, ut pestilentes haereses, suumque monasterium constituit, remotis feruis ac mulieribus, omnique alio mercaturae censu: quae cauponantium luera idem diuinus Basilius appellans, fugienda esse praecipit. Id autem perfectum est non sine labore: cum difficile fuerit his, qui eiusmodi exercitationi assueti non erant, alijs etiam extrinsecus non paucis rebus proposito illi aduersantibus. Neque id mirum est, cum consuetudo ipsa facile & sine labore auferri non possit, neque quicquam ex ijs, quae cum laude fiunt, inuidia careat. An non excelsae atque erectae mentis est, a perniciose consuetudine sese auellere, & rectum exemplar se illis proponere, qui non solum nomine, sed etiam re monasticam regulam sequuntur, & opus vitae suae consentaneum habere cupiunt? Quomodo enim fieri potest, ut ille sit verus monachus, qui feruos habeat, a quibus, tanquam dominus, timeatur? Quomodo non visu allectus & captus fuerit is, qui exercitationi monasticae addictus, mulierem aliquam sibi ministrantem contempletur: cum illud euenire solitum sit, ut quauis a muliere aliquis longe absit, in festino tamen bello vexetur, & aliquando capiatur? Quamobrem factum illud his, qui prope erant, desiderium attulit, ut idem & ipsi facerent, & diuinos homines pietatis studiosos ad eam rem imitandam prouocauit. Unde sempiternam gloriam pater ipse assecutus est. Quod si alium quempiam adiutorem, & in ea re socium habuit, eum, inquam, qui haec dicit, & scribit, totum id patri nostro acceptum referendum est: decet enim filium in omni re patrem imitari, seque totum parenti tradere.

Formis, prae
suis amouen
da a mona
choru con
suetudine.

Cap. 28.

Iam vero a societate illorum, qui in urbe versabantur, & cognatorum congressu, necnon principum consuetudine se disiunxit, intra spiritualem aulam se continens, & gregi rationali praesidens, doctrinae cibo illum nutriens, & eruditionis potum abunde illi suppeditans. Ex quo factum est, ut Lia ipsa floreret, & grex crederet, ac celebrior fieret, Deusque gloriosius laudaretur, a quo in omnes omne

Iacob. 1.

opus perfectum proficiscitur. Sed quale illud est, quod interea haec dicens, imprudens ferere praerij? Cum iam regnaret pia illa foemina Irene, multaque disceptatio de venerandarum imaginum argumento facta esset, idem pater ante multos alios, & cum paucis quibusdam libera oratione imagines praedicabat, cumque ijs, qui contra eiusmodi venerationem bellum gerebant, quantum poterat, ipse pugnabat, quandoquidem ad disputandum de dogmatibus idoneus non erat: nam simplicem quidem orationem habebat, at amplam tamen, & nomini suo congruentem, & auditoribus probabilem. Cuius rei argumentum illud fuit, quod in cathedra urbis metropolitanae Epiphonorum in synodo illa, quae in Apostolorum templo habita fuit, a Praeside, qui tempore illo erat, prouocatus est is, qui neque antea haereticorum militaris ordinis impetum timuit. Quo tempore ad magnum illud templum festinauit, aduersus Praesidem clamans, & fallacem illum coetum contra venerandas imagines coactum vituperans. Et paulo post cum concilium illud falsum dissolutum fuisset, tam coetus ille veritatis propugnator, quam regina ipsa e medijs leonibus erepta fuit. Tunc sine sanguine (ut ita dicam) martyr apparuit noster praceptor, Pontificem ipsum sequens, neque quicquam ob ea, quae ausus fuerat, veritus. Parum enim est, quod in ea synodo, quae iterum in urbe Nicea habitata est, inuentus fuerit, eo quod tunc immitis & durus ille populus de medio sublatus fuerat. Postea vero, quam haec ita se habuerunt, & rectae fidei trophaeum erectum est, pater ipse in suum monasterium reuersus est, praesidendi munus exercens. Quo tempore morbo detentus, qui vitae desperationem significabat, idque pro lucro ducens, atque appetens, praesidendi officium in nos transtulit, qui neque digni eramus, quibus ille praesideret. Inuenit igitur humilitatem illam, quam operabatur, & molestiarum velut inducias quasdam accepit, & a vexationibus, quae illum detinebant, liberatus est, talis existens, qualis olim fuerat a pecuniae & possidendi cupiditate alienus, neque curiositatis amator. Non amplius autem aliquorum odia locum habebant ad eius virtutis splendorem contegendum. Nam & viri iusti affliguntur, ut cum rebus aduersis, velut igne quodam, probati fuerint, eorum animi illustriores fiant, recteque incedentes, minimè delabantur, dicantque bene agendi facultatem omnem a Deo se habere.

Conciliabulum
Leonostastarum.

Synodus
Niceana.

S. Plato a
pecuniae &
possidendi
cupiditate
alienus.

Tem

Tempus igitur, quo praesidendi munus pater exercuerat, iam absoluius. Orationem deinceps ad id, quod celebrius est, conuertemus. Sed in mentem mihi venit ingemiscere, quae vera sunt dicere aggredienti quidem, sed harum tamen rerum narrationem recusanti, eorum causa, qui ea fecerunt. Verum cum fieri non possit, ut aliter manifesta fiant, quae occultari non debent, quauis ubique ea vulgata sint, veniam tamen ad eorum narrationem, non quod velim his, qui haec egerunt, obtractare, sed ut viri beatissimi virtutem monumētis literarum consignem. Vt tibi, ciuitas, inquit Salomon, cuius Rex iunior est. Id quidem a literis diuinis olim audiueram, nunc etiam expertus sum. Constantinus Irenes filius, cuius fides quidem recta fuit, ex materna pietate formata, vita vero peruersa ex imperij potestate, intemperantia, velut stimulo quodam excitabatur. Cum enim pubescente aetate nuper imperium habere coepisset, partim maternae reuerentiae & custodiae freno abiecto, partim diuinis legibus pro nihilo habitis, uxorem legitime sibi copulatam eiecit, & Herodes exemplo moechus factus est. Sed quorsum nam haec spectat historia? Vt nostrum hunc magistrum, Praecursoris illius Iohannis imitatore quodammodo fuisse intelligatis. Cum enim omnes ferè iniquo illi facto assentirentur, solus hic (ut ita dicam) cum suis pueris, hoc est, discipulis, stabilis permanfit. Ob idque quot & qualia per totum annum certamina eum subisse putamus? Nuncia nuncijs, minis addebantur: flagella, exilia, membrorum mutilationes proponebantur. Cum vero nihil eorum, quae Caesar ipse studebat, perfici posset, (nam verbo quidem alij eum persequebantur, re autem vera Imperatoris manus illi erat infesta.) Nostis monachos illos, & literas ad eum missas. Postremo cum caipfa inania atque infirma deprehensa essent, viro illo sancto, quod decebat, faciente, & contrarias literas mittente, tunc Imperatoris persona detecta fuit, cum non amplius ficta species locum habere potuisset. Rem enim aperte ostenderunt, quae a duobus illis exercitijs ducibus ab eo, velut, hostibus quibusdam, ad inermem Christi monachum, sola diuina lege armatum, missis facta sunt.

Cap. 29.

Eccles. 10.

Constantinus
Irenes
filius taxa
tur.

Math. 14.

Multa mi
natur S. Pla
toni.

Pastor igitur e medio sublatus est, & oues gregis dispersae sunt, alijs verberatis, alijs in exilium missis, alijs persecutores fugientibus. Quodque miserabilius est, regium edictum prohibebat, ne quis eorum, qui Dei causa persecutionem patiebantur, alicubi reciperetur. Eiusmodi edicto monasteriorum Praefecti obtemperauerunt: ac quotusquisque inuentus est, qui virum illum accipere ausus fuerit? Interea Christus dormiebat ob eam, quam ipse nouit, rationem, probans & explorans aliorum animum, num firmior esset: aliorum vero inhumanitatem patientia sua flectens ad misericordiam, & ad poenitentiam prouocans. Ille igitur Christi athleta sponte a proprijs membris abscinditur, atque omnino solus relinquitur, animam pro ouibus suis exponens, verè bonus pastor, ut in Euangelio dicitur. Idem ad Caesarem Briarei manu ductus, coram ipso stetit (audeo dicere) velut Praecursor Domini Iohannes, nisi quod ille vltro, hic ab alio ductus id fecit.

Cap. 30.

Expellit vi
ru sanctum.

Iohan. 10.

O fortem illius viri mentem & animum, qui non imperium formidauit, non minis cessit, non illecebris fractus est, cum praesertim cognata illi esset foemina, quae Herodiadis mentem habebat: quinimmo intrepida oratione vsus, ac nihil veritus, id, quod verum erat, confessus fuit. Non licet tibi, inquit Praecursor, habere uxorem Philippi fratris tui. His similia & Praecursoris imitator ei dixit, qui Herodis erat similis. Non ille quidem fuit securi percussus, quoniam noluit Caesar ipse martyrem eum virum esse, qui animo & proposito iam fuerat, & ijs, quae dixerat antea, se certasse satis ostenderat: sed imprudens tamen Christi confessorem eum esse probauit, cum in cellula quadam, ut malsicum hominem, illum veritatis thesaurum conchississet, clauibus alijs alias addens, ac cibum per foramen quoddam ei dari iubens, ut a nullo prostris videri posset, qui a Deo ipso videbatur. Hac vna cum Caesare agebant monachorum Praefecti quidam, quos pudet me nominatim proferre: quodque miserabile est, carcer erat monasterium, Imperatoris palatio adhærens: & eiusmodi custodiae princeps erat is, qui adulteros coronauerat. Hei mihi, (ut cum Propheta clamem) quoniam perijt vir Deum timens a terra, & qui recte faciat, in hominibus non est.

Cap. 31.

Mar. 6.

Includit est
in cellula
quadam.

Mich. 7.

Quid dicam de illo, qui sanctum virum custodiendum ei tradidit, qui adulteros ipsos coniugauit? Quid de illo, qui madata Imperatoris viri nullis rationibus red-

Cap. 32.

dendis obnoxium, tanquam reū conquisiuit: Quid eos in mediū afferā, quos Cæsar ipse sacrorum ministros insignes in carcerē misit, ad persuadendū iusto illi viro, vt verbo tantum assentiretur ijs, quæ fiebant, si à carcere dimitti vellet, & omnibus suis dominari? Quid deniq; illos proferā, qui ei valde illudebant, atq; obtrecebant, tam confanguinei, quam alieni: tam qui eodē, quam qui diuerso habitu induebatur? **O** rem absurdissimā, immò verò ô factum contra veritatem iniuriosum. Insimulabat generosum hominem adulteriorū comprobatores, quòd mente delira esset. Falsa gloriæ studiosum esse iactabāt eū, qui pro Christi gloria certamē subierat. Illi nimirum homines hæc dicebāt, qui cum ad Cæsaris voluntatē omnia loquerentur & facerent, à Deo ipso Domino exēderant. Eius tēporis calamitosam inhumanitatem, Christi cultor ferebat, veritatē ipsam solum propositam habens, & quæ veritatem defendenti retribuēda sunt, secum cogitans. Itaque erumnas illas ita transēgit, vt sic cum tranquillitate in aliquibus locis occultis requiesceret. Cuius enim viri studium Deus est, eius religionem & in Deum charitatem nihil superare potest.

Cap. 33. Breue tempus intercessit, & adulterinum illud Imperiū, quod noluit intelligere vt benē ageret, de medio sublatum fuit, vt & Imperatores ipsi discederent diuinas

Liberatur ex carcere S. Plato. leges non violare, neque iniquas persecutiones & carceres struere, quauis purpura nimirum efferantur. Tunc fidelissimus ille diuinarum legum custos, confessionis braui recepto, à carcere ipso, tanquam victor, exiit, multisque laudationibus & carminibus celebratus, felix dicebatur, eorum testimonijs comprobatus, qui antea ipsi obtrecebant atque illudebant. Solent enim (vt est à Gregorio Theologo dictum) hominis alicuius virtutem vel hostes ipsi admirari, cum, furore extincto, res ipsa per se probata fuerit. Licet hoc loco diuerso modo res se habeat, ac dici

Irene redit ad imperiū. possit. Cum enim Regina illa, quæ pacis nomen habens, Irene dicta est, rursus imperare coepisset, & reuerentia virum hunc, tanquam martyrem prosequeretur, tunc instar fluuij retrofluentis, si quis inimicus antea fuerat, in amicum & laudatorem conuersus est, ita vt custos carceris in terra prostratus, sibi veniam dari suppliciter. Sed vir illē factis, aut dictis tam motus fuerat, quam lapis sensus expers.

Cap. 34. Postea verò, quam ab exilio reuersi sumus, alijque ex alijs locis, tanquam volueres quædā aduolāscēt, factū illud pijs hominibus admirationi erat, & cum capite ipso membra copulabantur. Diceret forasē & hoc loco (quauis verbum hoc audax sit) clarissimus ille vates Esaias: Leua in circuitu oculos tuos, & vide congregatos filios tuos: veniunt omnes filij tui delongē: videbis, & gaudebis, & metues, atque obstupesces corde. Ille quidem propheta hæc diceret: ego verò addiderim, illum etiam, qui sacris præsidebat, & in ea re principem locum tenebat, ita fuisse affectum, vt eum, de quo dicimus, reuerentia prosequeretur: qui cum se illi purgasset, ad concordiam etiam ipsum inuitauit. Quod factum fuit, cuncto illo, qui adulteros coniugatos coronauerat, vt dissidium remoueretur, quod beatus ille vir maximè fugiebat. Quo facto, victoriæ præmium apud vniuersos, qui conuenerant, affectus est. Quid enim aliud Deo ipsi concordia & coniunctione charius, modò coniunctio ipsa hominem à diuinis præceptis non seiungat? Sed quidnam postea factum fuit?

Cap. 35. Epriore monasterio gentis illius causa Byzantiū migrauimus. Quo loco pater ipse virtutis appetens, nè monasterij gubernationem sustineret, intra cellulam se claudens, eam vitam amplexus est. Sed vide etiam hic admirabilis rei studiū. Tam multa eius erat humilitas, vt, cum fratrum societas sub duobus principibus esse non posset, se ipsum vir ille Dei studiosus atque imitator, obedientie legibus subiecerit. Id quæ fecit illis ipsis presentibus, & eius rei testibus, qui eodē conuenerant. An non peregrinum & alienum hoc est, filium dici eum, qui antea pater dicebatur, eius, inquam, filium, quem ipse in spiritu genuerat? Quid, quòd ei subiectus erat, cui olim imperauerat, cum præsertim tot essent illius egregia facta, vt satis illi ad laudem esse possit, si tatarum rerum gloria non elatus, modestè se gesserit? Sed admirabilis ille vir facile & nullo negotio hoc perfecit, non fictè quodammodo & adulterinè, vt verbo tantum imperanti subiectus esset: sed syncerè, atque eo modo, quo Deus postulat, id ipsum faciebat. Vbi enim confessio est, illic & fiducia: vbi fiducia, illic propriae voluntatis remotio: vbi voluntatis remotio, illic & obedientiæ perfectio esse solet. Rectè factorum testes illi sunt, quorum causa petitiones aliquot extiterunt. Supplicabat pro aliquo propinquo, & eum petitionem affectus esset, eius causa, qui petitionem obrinuerat, ipse gaudebat. Quòd si petitionis com-

pos

pos non fuisset, sed re infecta discessisset, nequaquam id moleste ferebat, vnum illud propositum habens, vt re aliqua egenti vtilitatem afferret, non vt voluntatem suam expleret.

Hæc mihi pater, (vt prophæta voce vtat) quemnam me genuisti? Patrem te vocare non erubescio, qui dignus non sum, qui filius tuus nominari possim. Quorsum me ad hanc dignitatem extulisti, qui neque imperio parere aptus sum? Nouit Deus, quemadmodum & tua sancta anima, huius rei rationem, quòd scilicet amicitia ipsa, vel obedientia potius, etiā illa, quæ supra vires sunt, ferre potest: vt breui oratione defensionem meam comprehendam, & hoc loco finem faciam, redendum enim nobis est ad id, quod proposuimus. Clausus erat pater ipse in loco quidem angustissimo, qui æstate ita calefieri solitus erat, vt alter Chaldaicus caminus esse videretur, plumbei tecti inflammatione ætuans. At ille non solum eam rem non moleste ferebat, sed etiam talem in posterum sibi requiem reservari votis exoptabat, desiderio ipso laborem leuante, & spe difficultatem faciliorem reddente: ex quibus fit, vt magnæ aliqua virtutes atque institutiones vires habeant. Neque his rebus vir ille laboris studiosus, contentus erat: sed constanter ac diligenter manibus laborabat, multam vim adhibens: diuinæ verò meditationi multo diligentiorum dans operam, & vbiquæ aduersus hostem diabolum pugnans, & fratrum necessitati paratum se præbens, alios tristes consolans, alios animo deficientes recreans ac sustentans, multos lapsos erigens, qui que acerbitate aliqua affecti erant, illorum moerorem leniens. Denique multiplex ille animarum medicus ad eorum, qui aliquid patiebantur, habitus se accommodabat, vt laborantes ipsos optime curare posset.

Non silentio prætereundū mihi videretur, quod est admodum memorabile. Cum ferrea quadam catena valde graui pedes circumdedit, eiusmodi laborem fortiter sustinebat. Quam verò laboriosum fuerit, catena illa indutum dormire, vigilare, & opus facere, licet eam rem considerantem intelligere. Neque id faciebat, vt se clausum ostentaret, neque tanquam virtutis officinam, instar Chironis illius, in Theſſalonico antro habitantis, factum illud iactitabat: (ab eo enim affectu athleta ille multum aberat) sed virtutem suam extenuabat, quasi eam non eoleret, vt par erat: catenam verò illam submissione quadam artificiosè ita occultabat, vt omnis ferè ignotum esset, quod diximus, quoad à cella progressus, rem ipsam vel inuitus patefecit. Sed de his rebus satis diximus, cum & auditor mediocritatem amet, & scriptor copiosius res ipsas enarrandi facultate non abundet.

Cum verò è vita excessisset diuinus ille vir, qui tunc Episcopatu præsidebat, qui nam Patriarcha futurus esset, suffragijs quærebatur: quæ quidē de multis ferebantur, cum plerique alius alium cooptaret, prout benevolentia aut veritate ducebatur. Quæsitum est & patris nostri suffragium, non solum ab his, qui sacerdotio insignes erant, sed ab ipso etiam Imperatore. Quid igitur (vos quæso) faciendum illi erat? An non decebat eum, qui bonarum rerum causa certauerat, & accuratè vitæ legem omnibus se proposuerat, liberè ac verè sententiam suam proferre, id, quod ad communem vtilitatem spectaret, considerantem? Minimè, inquit, eius irrisores & obtretratores, sed vel ignoracionem simulare, vel ambientibus suffragium illud concedere oportebat: quorum alterum mendacium haberet, alterum simulationem: vtrumque certè respuendum. Ille igitur suffragium suum misit. Cui autem illud detulerit, omitto dicere. Misit tamen, Deo ipso teste. Quod & illi libenter acceperunt, nescio quomodo, quod scriptū fuerat, confirmantes. Qui enim suffragium ipsum accepit, reuoluit calculos ipsos, ac peruertit. Et Plato quidē ipse, quoniam necesse erat, vt pro capite proponendo singula membra suo fungentur officio, ad quendam eorum, qui eodem habitu induti erant, Cæsaris ipsius propinquum, communis vtilitatis causa egredi ex eo loco, in quo erat, nequaquam veritus, nocte adijt: cui cum ea dixisset, quæ decebant, in cellam celeriter redijt. Ille verò cum hæc audiuisset, in furorem versus est, ac paululum moratus, quantum ad id, quod consultauerat, perficiendū satis esset, sanctum illum virum, & nos vnà cum illo comprehendit, & quatuor ac viginti dies munito quodam in carcere detentos, domum postea redire permisit.

Quid opus est dicere, quot iniurijs virum illum, vel potius veritatem ipsam, affectit, fratrum societatem furiosè oppugnans atque conturbans, & alios quidem in

R r r r 4 carcere

carcere seruans, alios ad iudicia, tanquam reos, trahens, quantum in omnibus alijs rebus imbellis & ridiculus existeret? Quæ omnia erant apparatus quidam malitiæ, quam ille meditabatur, & velut iniquitatis cuiusdam exordium, necnon eius hominis nugarum, & aperta petulantia significatio. Propediem vexatio ipsa illata est, eiusque causa fuit Ioseph ille, qui adulteros, quos diximus, coniugauerat, clandestinum, inquam, malum illud, & Ecclesie ipsius perturbatio. Cuius quoniam, tanquam serpentis cuiusdam venenum, canonicè communionem effugimus, à Cæsare ipso minæ nobis proponebantur: qui quæ instabant, parati erant. Sed qui possum paucis verbis comprehendere, quam multos terrores, quot certamina & tentationes nobis attulerit, quam sæpe nos abducendo vexarit? Scit hæc, tam qui ea passus fuit, quam qui prope illum, qui hæc patiebatur, tunc erat. Profectò militaris phalanx locum, in quo manebamus, ita cinxit, vt neque aliquem hiscere, aut omninò caput efferre permetteret. Intus timores, foris terror ac minæ proponebantur. A quibus autem hæc proposita fuerint, non dicam, eorum, qui hæc fecerunt, personam reueritus. Heu quanta fuit temporis illius calamitas? Nemo ferè impetum illum ferre potuit, nemo fuit qui recta consuleret, & diuinas partes sustineret. Quinimò optabile erat, nè quis iracundiam principum magis exciteret. Hæc, & his miserabiliora faciebant, qui eiusdem ordinis erant participes. Postremò (vt summam rem perstringam) fratrum societas non abrepta est, & in carcere conclusa. Quo factò, synodi constitutus fuit dies: in quo vir ille sanctissimus à militari manu vnà cum tribus alijs, velut maleficus quispiam, ad ipsam synodum ductus fuit. Miserabile certè spectaculum erat, senem videre, propter imbecillitatem ingredi non valentem, sublatum portari catena vincitum, qua ipsius pedes circumdabantur, & ab alijs humeris in alios velut piaculum quoddam indecora traiectione transmitti. Hei mihi: hæc ne fuit ordinationis synodo congruentis ratio? Hæc ne Imperij Christiani existimatio? Quæso, qua in re sunt hæc illis inferiora, quæ atrocitatum insidijs, & tyrannicè imperantium violentia, olim patrata sunt?

Cap. 40. Sed, vt quæ in medio sunt, ea velut ludicra quædam prætermittam, (illa enim historia modum implere possunt) exilium iam decretum fuit, & pater ipse circumscriptus est in vna quadam insula ex his, quæ ante urbem sunt, quemadmodum & frater noster in alia quadam valde aspera, munito quodam carcere ad exilium accedente. O rerum mutationem. Monachis ipsis humaniores extiterit hi, qui communi vita vtuntur, & priuati homines veriti non sunt iustum ferre iudicium, quod iudices debuissent: manifestum enim erat iniquum illud facinus. Missum facio balneum illud, in quo Imperator ipse militari acie omnium fratrum societatem inuadens, cum ex monasterio illo singulos suæ voluntati subijcere conatus esset, spe deceptus est: suo enim imperio valentiores illos esse cognouit, qui diuina lege nitebantur. Missos facio carceres, in monasterijs constitutos, & monasteriorum Præfectos carceris duces factos, hisque quos clausos tenebant, plura, quam iussi fuerant, tormenta inferentes. Prætereo quæ postea consecuta sunt, quo tempore multi abducti, & in alium locum translati, persecutiones, inquisitiones, disunctiones atque exterminationes pertulerunt: quo tempore multæ atque ingentes minæ, iræ, interrogationes & responsa, multa que per omnes vrbes inuestigatio facta est, necubi aliquis fratrum lateret, ad eò, vt nonnulli timore persequentium in terræ foraminibus sese abdiderint, quò seruari possent. Hæc autem omnia eius rei causa facta sunt, (rursus enim præ admiratione eadem tractare cogor) vt qui adulteros illos contra Euangelium & præcursores Ioannem coronauerat, quasi salutarem aliquam dispensationem Ecclesie attulisset, impune rebus sacris præesse posset: qui quæ illum Evangelicis præceptis obtemperantes non admitterent, ex leges & à Deo alieni haberentur. O diuinas leges contemptas. O persecutorem acerbissimum, Christiani hominis appellationem habentem, & Christi leges conculcare gestientem. Quid ita infans factus es, stolidus atque immitis vnà cum Leone tibi compare? An non vides contra inuictas Dei leges te armari, quas nemo ex his Imperatoribus, qui vnquam fuerunt, superare potuit? Quinimò quicumque se, vt tu nunc, his ipsis legibus aduersarium ostendit, iure optimo perijit.

Cap. 41. Sed quoniam modo Dei seruus abductus est? Ad illum enim ipsum redeo. Rursus translatus, rursus distractus, & à duobus hominibus huc atque illuc protrusus, eò quòd

Multa patitur.

Frates eius ducuntur in custodiam, & ipse ad synodum.

Damnatus exilio.

Sancti per multa patiuntur ab impio Imperatore.

eò quòd non amplius progredi posset, traheretur & ita distractus vexabatur, vt iniquum illud facinus vel ipsis lapidibus sensus expertibus lachrymas mouere posset. Huius rei testis est celebris illius martyris Mamantis regio, testis est & abrupta illa insula, quæ post primam fratris iam dicti custodiam, pietatis hinc custodem detinuit. O immites, & doloris sensu carentes illorum animos. Sed nescio certè, quo nomine ipsis congruente illos appellem, qui eadem opera monachi, & milites, & carceris erant custodes: qui iustum illum virum omninò desertum, tanquam in lacu profundissimo, in cella quadam concluderunt, hominemque iam senio confectum, & morbo vexatum, sub vnus cuiusdam serui potestate, illi rerum terrenarum & Cæsaris serui reliquerunt, vt sanctus vir semel in die, vel bis, à ministro videretur. Quo tempore senex eum rogabat, vt ad necessarium vsum corporis duceretur, & iniquus ille seruus id ei exprobrabat. Petebat aliquid imbecillitati suæ consentaneum, & peruersus ille fores clauderebat. Cumque hæc pateretur, nihilominus tamen stabilis permanfit: quodque coram Deo & hominibus confessus fuerat, nunquam denegauit.

Postea verò, quam eius carceris causa eum in lethalem morbum incidisse Cæsar audivit, animi duritiam leniorem faciens, in urbem Byzantium ipsum transtulit: cumque illum eò transfuisset, parabat se ad id, quòd malè factum fuerat, corrigendum. Sed quoniam non recto proposito ac sententia mouebatur, quòd proposuerat, ad finem non perduxit. Illi enim diutius arrogantia ac temeritate suspensum, cum fortis Dei manus ad Scythas exterminasset, illic cum toto exercitu perdidit: vt posteris narratio quædam terribilis, & dictu horrenda, Dei que iudiciorum, quæ comprehendendi non possunt, eiusdemque sapientissimæ prouidentie exemplum relinqueretur. Eum verò, qui antea nobiscum vnà clausus tenebatur, cum eorum, qui tunc Imperio potiebantur, & pie se gerebant, gratia proprio regi restituisset, Confessorem ille seipsum esse probauit: idque, quòd omninò factum sit, dicemus: neque enim hoc præterire consentaneum est.

Eorum cura, qui res nostras bene uolo potius, quam inimico, animo disponebant, de medio sublatum fuit scandalum: quo remoto, & dissidium, quòd illi cum Episcopo intercesserat, sublatum fuit, cum principes ipsi hoc ei persuasissent. Itaque, sanctissimus Patriarcha se purgavit, quòd, quæcunque acciderat, Imperatoris violentia facta fuisset. Tunc igitur vnà conuenerunt, & vicissim sibi satisfecerunt, (quandoquidem Deo ipsi nihil ita charum est, vt pax & concordia: modò concordia ipsa non sit fidei dissensio, neque diuini præcepti violatio, non denique Canonis alicuius reprobatio, quemadmodum præsens coniunctio se habuit) quantum ad nos pertinebat, ea, quæ interea facta fuerant, prætermittentes, vt illis similia, quæ diuinorum patrum memoria facta, & similiter dispensatione quadam neglecta fuerant: immò verò perfecta earum rerum examinatione in futuro illo seculo illi iusto atque incorrupto iudici reseruata.

Sed quidnam consecutum postea fuit? Non amplius pater ipse clausum se detinebat, quoniam propter infirmitatem non amplius corporis necessarium vsum per seipsum explere poterat: sed modò in lectulo recumbens superioris exercitationis & certaminis atque laboris relaxatione: modò in humili aliqua sede requisescens, Davidis psalmos pronuntiabat, & mente Deum ipsum precabatur: quæque ad fratrum societatem adiuvandam pertinebant, omnia conferebat, salutaria consilia, admonitiones, correctiones, adhortationes pro vetere & paterna benevolentia, qua vti in eos consueuerat. Non tamen valebat opus facere, neque genuflectere, neque lectionibus vacare, nisi quantum ministri alicuius prope se legis opera vtatur: nihilominus his rebus dolebat, & tristis erat, quasi animam perdidisset, eò quòd diuina & sacra ministeria non obiret, sed à corpore laboribus vacaret. Ac si quem cibum sumebat morbo congruentem, vel lauo, vt iussis pareret, vtatur, Deo quidem ipsi gratias agebat, sed ægrè ferebat tamen, quòd remissius viueret. Itaque verè stadium ipsum celeberrimus ille vir, & diuinum cursum exegit, quòd dicitur, cum obediencia exoriret, & in obediencia desinens. Duodecimo enim, ac diurno horarum ambitui cum parem annorum circulum in singulis certaminibus perfecisset, vitam illam sempiternam, & perenne lumen habiturus hinc migravit. Numerata certamina ipsa, & inuenies annos octo & quadraginta: adde duodecim illos, antequam terrenis rebus renunciasset,

Inhumantur sanè rapatur in exilium S. Plato.

Includitur in cella.

Cap. 41. Sanctus transmittitur Byzantium.

Cap. 42.

Obsena qualis sit admittenda in religionis concordia.

Cap. 44.

Loga corporis infirmitate grauatur.

ad

Anni vitæ eius 79. ad illa quatuor certamina, quæ in persecutionibus, decem item & nouem annos, quos in infirmitate corporis transegit, & celebrem virum vnde octogesimo anno hinc migrasse inuenies.

Cap. 45. Sed quomodo sine lachrymis eius viri finem enarrabo? Iacebat senex ille senio admodum honorato, ad migrationem ipsam animum habens paratissimum. Illic & fratrum societas circumfusa, sanctarum eius orationum donum postulabat. Cum igitur singulis benedixisset, eosdem amplexatus, ad sepulcrum abiit admodum latus, quod iam pridem videre concupuerat, quanuis voti compos antea factus non fuisset, cum non pridem assecutus esset, quod volebat. Cum igitur valde hilaris sepulcrum suum vidisset, Deo gratias agens: Hæc, inquit, requies mea in seculum seculi: eamque vocem adiunxit: Voluntatem timentium ipsum faciet Dominus. Mouit & eorum, qui foris erant, non paucos: qui nullam temporis rationem habentes, (erat enim sacrorum ieiuniorum periodus) concursu ad eum venerunt, tam monachi, quam in communi vita versantes: Quibus cum ille benedixisset, reuersi sunt, sanctam illius commendationem, velut bonum quoddam viaticum accipientes. Quinetiam sanctissimus ille Patriarcha cum ad eum venisset, eius orationum se participem fieri postulauit: quarum compos factus, amplexus illum fuit. Itaque omnis discordiæ suspicio remota est, cum olim tristitia illa, quæ inter eos acciderant, impedimento fuissent, quod minus id credi posset. Omnes igitur admonuit, pro omnibus Deum orauit, vniuersis veniam dedit, qui inimicè se in illum gesserant, qui eum persecuti fuerant, & molestijs affecerant. Hæc fecit diuinus ille vir, qui Christum ipsum etiam moriens imitatus est.

Patriarcha ad eum venit sub mortem eius.

Cap. 46. Testamentum eius.

Quoniam verò & testamentum disponi oportebat, dicam, quod nunc hoc fuerit: Orthodoxa, inquam, fides, & legitima vitæ institutio. hæc enim & viuens, & moriens seruauit. Hoc autem, vel illud distribuere, ad eum minimè pertinebat: quoniam neque de amictu ipso quicquam disponere in potestate habebat. Tunc & à me miserabili homine rogatus, an aliquid haberet, quod diceret, manu vestem meam apprehendit, eamque concussit, symbolum quoddam, hoc est, obedientiæ omnino liberæ ac promptè indicium relinquens, vocemque valde summissam emittens, dixit, se nihil habere. Quo dicto, ad humilitatè meam omnia referbat. Minimè autem illud prætermittam, quod prædictionis apertam habet significationem. Ipse sinebre canticum sibi ante mortem modulatus est. Cum enim thoracis morbo teneretur, & assiduo anhelitu laboraret, labia ipsa ex consueta diuinorum eloquiorum meditatione commouebat, summissaque voce illam præcipuè cantici partem canebat: Resurgent mortui, & exurgent qui sunt in monumentis, & lætabitur qui sunt in terra. Quem versum horrabatur vt secum vnà canerent, qui præsto erant, quoad loqui poruit, & vocem tenuissimam emittere. Canticum autem illud eius obitus consecutus est, qui iusti Lazari, eiusque diei festi memoriam aduentantem antecessit: ad quem Lazarum canticum illud referebatur, quo cum partem habiturus erat pater hic, cuius vitam scribimus. Postremò cum insusurrasset, & Deum precatus esset, vt saluus fieret, decoro habitu iacens, caputque ad dexteram inclinans, ita leni & tacito corporis motu, tanquam in proprium locum migrandum sibi proponeret, cum oculos ea hora clausisset, qua sol occidit, sanctam animam Angelis tradidit, qui eam ad iustitiæ solem perducerent.

Festum S. Lazari.

Migrat ad Dominum.

Cap. 47.

Et nunc ille quidem in cælis est, nò solum eo ordine ac statu (audeo hoc dicere) dignus habitus, qui viris exercitatione præstantibus assignatus est: sed in eorum choro numeratus, qui Confessores extiterunt. Quorum enim certamina perpessus est, eorumdem fortis manifestum est participem factum fuisse. Vel, si placet, cum ijs, qui terrenis rebus renunciarunt, numeretur: qui ea reprobatis simus fuit, & multæ obedientiæ causa coronatus: cum his, qui vitam quietam egerunt, ille, qui legitimum quietem exercuit: cum doctoribus, doctor modestus atque compositus: cum ijs, qui latentem vitam exercuerunt, ille, qui non solum clausus mansit, sed tunc etiam obedientiæ subiectus fuit: quodque admodum honorandum est, cum Confessoribus certus Confessor, re ipsa orationem comprobante.

Cap. 48.

Ego verò miser, bono illo patre orbatus, & animo fluctuans, vbinam consistam? Quem admonitorem inueniam, extra rationem me gerens? Quomodo prauis demonis impetum fugiam, cum eius admonitoris ac doctoris copia mihi non adsit? Sed o diuinum & sacrum caput, tu me ex alto propitiùs respicias, & cadentem erigas, grad-

Author inuocat eum.

gradientem dirigas, incolumem conferues, & vnà mecum gregem hunc agas & pascas, quem multis laboribus & sollicitudinibus constituisti, vt vestigia tua sequatur, vt diuinorum mandatorum semitas teneat. Protegas, foueas, & tam magnos, quam paruos greges tuos defendes, eorum esto propugnator, sicut tuæ migrationis tempore pollicitus es: (Tui enim greges sunt omnes, quorum duces sunt filij tui, & filiorum progenies) vt te propugnatores ac defensores vniuersi coram Deo, & ad Deum habentes, incolumes permanere possimus, nullis hostibus corporeis aut incorporeis nobis nocentibus, vt neque timoris causa nos à recta fide vel paululum subtrahamus, neque à diuinis mandatis denitemus, neque ignauitæ, aut perniciosi affectibus aditum patefaciamus, non denique exercitationem ipsam, cui studeamus, vilo vnquam tempore negligamus, in Christo Iesu Domino nostro: Cui sit gloria, honor & imperium cum omnipotente Patre, & vitæ auctore, ac sanctissimo Spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

MARTYRIUM SS. VALENTINI, CONCORDII NOVALIS, ET AGRICOLAE, VT HABETUR SECUNDO LIBRO HISTORIARUM RAUENNATUM HIERONYMI RUBI VIRI DOCTISSIMI.

NEA calamitate, quam Diocletianus Christianis intulit, ^{16. Decemb.} Raucennæ, Valentinus cum Nouali & Agricola, septimo decimo Calendas Ianuarij, ob Christum acerbissimam necem subièrunt. De Valentino, in vita diui Dalmatij, ^{Dalmatij vitæ quære supra quinta Decēbris} Episcopi & martyris Ticinensis, in hanc sententiam legitimus. Ad Dalmatium (cum is esset in vrbe Alba, patre senatore, & occultè primùm Christianus, mox omnibus statim relictis, palàm Christum Deum prædicare, & miracula edere cœpisset) Valentinus magister militum, cum ad eius aures fama peruenisset, Raucenna profectus, venit eum rogans, vt filio graui morbo laboranti, aciam desperato, suppetias ferret. Deum precatus Dalmatius, Valentino renūciat, Concordium filium suum, qui erat Raucennæ, conualuisse: ^{S. Valentinus cum filio, credit in Christum, & baptizatur.} virumque sanctissimum, item Raucennatē, nomine Antoniū, eadem die obiisse. Quæ omnia, cum Valentinus Raucennam regressus, vera comperisset, denuò ad Dalmatiū rediens, vnà cum Concordio filio, sacra baptismatis vnda ablutus est. Cœpit ab eo die Valentinus, Raucennæ Christum profiteri, multisque ad veram eius religionem adductis, tandem pariter cum filio Concordio, & Nouali, Agricolaque socijs, ob Christum (vti memorauimus) necatus est. ^{Cum socijs præmemoratis occiditur.}

VITA BREVIS S. GATIANI PRIMI EPISCOPI TVRONENSIS, PER SANCTVM GREGORIVM æQUE EPISCOPVM TVRONENSEM CONSCRIPTA. HABETUR CAP. 30. DECIMI LIBRI HISTORIARVM GALLICARVM.

DE Episcopis Turonicis, licet in superioribus libris quæ- ^{18. Decemb.} dam scripisse visus sum, tamen propter ordinationem eorum, & supputationem, quo tempore primùm prædicator ad Turonicam accessit urbem reciproca repleuit. Primus Gatianus Episcopus anno Imperij Decij primo, à Romanæ Sedis Papa transmissus est: in qua vrbe ^{S. Gatianus ad Christum multos paganos idololatrijs dedita commorabatur: de quibus nonnullos prædicatione sua conuertit: nos contra multos pa-} multitudo paganorum idololatrijs dedita commorabatur: de quibus nonnullos prædicatione sua conuertit: nos contra pugnationem potentum, eò quod sepiùs cum iniurijs & contumelijs cum reperirent, affecissent: ac per crypta & latibula, cum paucis Christianis, vt diximus, per eundem conuersis, mysterium solennitatis diei Dominicæ clanculò celebrabat. Erat autem valde religiosus, & timens Deum, vt nisi fuisset talis, non vtiqùe dominos,

mos, parentes, & patriam ob Dominici amoris diligentiam reliquisset. In hac vrbe, sub tali conditione, plures, vt ferunt, annos commoratus, obiit in pace: & sepultus est in ipsius coemeterio, quod erat Christianorum, & cessauit Episcopatus triginta septem annis.

S. Littorius ei succedit. Secundus, anno Imperij Constantis primo, Littorius ordinatur Episcopus. Fuit autem ex ciuibus Turonicis, & his valde religiosis. Hic edificauit ecclesiam primam intra urbem Turonicam, cum iam multi Christiani essent. Primaque ab eo ex domo cuiusdam senatoris basilica facta est. Huius tempore, sanctus Martinus in Gallijs predicare exorsus est. Sedit autem Iannis trigintatribus & obiit in pace, sepultusque est in suprascripta basilica, quae hodie quoque eius nomine vocatur.

S. Martinus Gatiani ofsa sepelitur iuxta S. Littorium. Hic, sanctus Martinus anno nono Valentis, Episcopus fuit. Hic transtulit corpus beati Gatiani: sepeliuitque ipsum iuxta sepulcrum sancti Littorij in illa nominis sui praefata basilica.

DE S. NEMESIO, cuius festum in 19. diem Decembris incidit: ac de Ammone, Zenone & socijs, in 20. diem. Quere supra in historia martyrum Alexandrinorum, 8. Decembris.

DE B. PHILOGONIO, QVI EX PATRONO CAVSARVM, EPISCOPVS FACTVS EST, D. IOHANNIS Chrysoptomi Constantinopolitani Episcopi Concio, quinque diebus ante natalem Domini ad populum habita. Nos eam in capita distinximus.

20. Decemb. Cap. i.

Exod. 21. Leuit. 20.

Ta spiritualibus quam corporalibus parentibus praestanda beneuolentia.

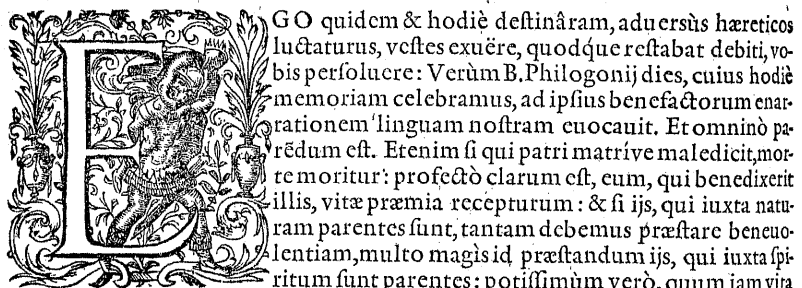
Prou. 10.

Cap. 2.

1. Theff. 5.

Vt possit quis semper gaudere.

Meu & tuu, causa malorum omnium

GO quidem & hodie destinaram, aduersus haereticos luctatus, vestes exuere, quodque restabat debiti, vobis persolvere: Verum B. Philogonij dies, cuius hodie memoriam celebramus, ad ipsius benefactorum enarrationem linguam nostram euocauit. Et omnino parandum est. Etenim si qui patri matriue maledicit, morte moritur: profecto clarum est, eum, qui benedixerit illis, vitae praemia recepturum: & si ijs, qui iuxta naturam parentes sunt, tantam debemus praestare beneuolentiam, multo magis id praestandum ijs, qui iuxta spiritum sunt parentes: potissimum vero, quum iam vita defunctos nostra laudatio nihilo reddat illos gloriosiores: nos vero congregatos, tum qui loquimur, tum qui audimus, reddat meliores. Nam ille quidem subuectus in celum, haudquaquam egere potest humanis laudibus, ad feliciorum magisque duraturam quietem profectus. Caeterum nos, qui haec hucusque versamur, multa que opus habemus exhortatione, illius egemus encomijs, quod videlicet ad eius imitationem excitemur. Quapropter sapiens quidam hortatur, dicens: Memoria iusti cum laudibus. Non perinde quod laudantur, qui decesserunt, sed quod i potius, qui res istas egregias laudibus vehunt.

Quoniam igitur hac ex re tanta nobis utilitas proficiscitur, obtemperemus, neque recusemus. Nam & ipsum tempus huic narrationi congruit. Siquidem hodie beatus ille ad tranquillam, omnisque turbationis expertem vitam translatus est: eoque nauigiū appulit, vbi deinceps non poterit metuere naufragium, nec ullam animi deiectionem aut dolorem. Et quid mirum est, si locus ille purus est ab omni molestia animi, quum Paulus hominibus adhuc in hac vita degentibus loquens, dicat: Semper gaudete, sine intermissione orate? Quod si hic, vbi morbi, vbi infectiones, vbi praematurae mortes, vbi calumniae, vbi inuidiae, vbi desperationes, vbi ira, vbi cupiditates, vbi innumerabiles insidiae, vbi quotidianae sollicitudines, vbi perpetua sibi que cohaerentia mala sunt, innumeros ex omni parte dolores adferentia, Paulus dixit fieri posse, vt semper gaudeamus, si quis paululum ex rerum mundanarum fluctibus erexerit caput, vitamque suam recte moderetur composueritque: multo magis postquam hinc demigrauerimus, facile compotes erimus eius boni, quum haec omnia sublata fuerint, aduersa valetudo, morbi, peccandi materia: vbi non est meum actum, frigidum illud verbum, & quicquid est malorum,

in vi-

in vitam nostram inuehens, innumeraeque gignens bella. Quamobrem maxime petere gratulor huius sancti felicitati, quod quantum translatus est, atque hanc, quae apud nos est, ciuitatem reliquit, tamen in alteram transijt ciuitatem, nempe Dei, ac digressus ab hac Ecclesia, ad illam peruenit, quae est primogenitorum descriptorum in caelis, ac relictis hisce festis, transijt ad celebritatem angelorum. Etenim quod & superne sit ciuitas, Ecclesia ac celebritas, audi Paulum dicentem: Accessistis ad ciuitatem Dei uiuentis, ad Hierosolymam caelestem, & ad Ecclesiam descriptorum in caelis, & ad innumerabilem Angelorum frequentiam. Non solum autem ob multitudinem virtutum caelestium, verumetiam ob abundantiam bonorum, ac iuge gaudium & laetitiam, panegyrim, hoc est, totius multitudinis coetum, appellat totam illam vitam. Nec enim alia res facere solet panegyrim, quam mercium venalium copia, quum triticum, hordeum, & omnijugae frugum species, ouium greges, bouum armenta, vestes, aliaque id genus plurima importantur, alijs quidem vendentibus, alijs vero mercantibus.

Sed quid, inquis, harum rerum est in caelis? Horum quidem nihil, sed sunt his multo magis praecleara. Non enim illic sunt triticum, hordeum, ac frugum variae species: sed illic ubique fructus spiritus, gaudium, beneuolentia, bonitas, pax, ac mansuetudo summa exuberat copia. Non ouium greges, non bouum armenta: sed spiritus iustorum perfectorum, animarum virtutes, vitaeque recta facta per omnes caelos videre licet. Non vestes aut amictus, sed coronas quouis auro preciosiores, tum brabia, certaminum praemia, aliaque innumera bona reposita ijs, qui recte fecerint: adhuc ibi est multitudo congregatorum, longe tum copiosior, tum honoratior. Neque enim constat ex viris vrbanis indigenisque, sed hic sunt Angelorum infinita millia, illic sodalia prophetarum, alibi martyrum chori, Apostolorum ordines, cuncti iustorum, omniumque qui fortiter rem gesserunt, varij coetus. Profecto miranda panegyris est. Iamque id sane maius est omnibus, quod in media frequentia versatur horum omnium Rex. Etenim vbi dixisset, Ad innumerabilem Angelorum frequentiam, subiicit: Et ad iudicem vniuersorum Deum. Quis vnquam vidit in panegyrim prodeuntē Regem? Hic quidem nemo vidit, illic autem, qui adsunt, perpetuo vident, quatenus illi videre licet, non solum praesentem, verumetiam suae gloriae splendore condecorantem vniuersum coetum. Et nostrae quidem celebritates sub meridiem plerumque soluuntur: illa vero non item. Neque enim mensum in orbem recursus, neque annorum circuitus, neque dierum numerum expectat: sed stat perpetuo, illiusque bona finem non habent: nec senescere, nec marcescere possunt, sed sunt tum senij, tum mortis expertia. Nullus illic tumultus, quemadmodum hic: nulla turbatio, sed ingens omnium cum ordine decenti compositio, haud secus atque in cithara quapiam, modulatissimo concentum & quauis musica suauiore reddentium vtriusque creaturae Domino, dum anima illic velut in sacris adytis, diuinisque mysterijs, diuinorum arcanorum celebrationem peragit. Ad hanc beatam requiem transijt beatus Philogonius.

Quenam igitur oratio par sit viri laudibus, quem Deus tam felici sorte dignatus est? Non est vlla. Sed age dic mihi, num idcirco silebimus? Et cuius rei gratia conuenimus? An dicemus nos haud posse magnitudinem gestorum oratione consequi? Atqui ob hoc ipsum necesse est dicere, quandoquidem haec est praecipua laudum illius pars, quod factis verba aequiparari non possint. Nam quorum beneficia naturam etiam superant mortalem, perspicuum est, quod horum laudes excedunt linguam humanam. Haud tamen ob id aspernabitur officium nostrum, quod pro viribus praestamus, sed suum imitabitur Dominum: Siquidem & ille viduae duos tantum obolos deijcienti in gazophylacium, non tantum duorum obolorum mercedem reddidit. Quare ita tandem? Quoniam non perpendebat pecuniae modum, sed animi diuitias. Nam si pecuniae modum expendas, magna paupertas est: si voluntatem explices, ineffabile videbis excelsi animi mercedem. Proinde quauis nostrae facultates exiguae sint, minimique precij, attamen quae possumus, offerimus. Ea licet non respondeant magnitudini meritorum animae praecleari iustique Philogonij, tamen hoc ipsum celsitudinis illius maximum fuerit argumentum, quod nec pusilla repellat, sed idem faciat, quod solent diuites. Siquidem illi quum acceperint a tenuibus exigua, quibus non egent, sua vicissim apponunt, remunerantes eos, qui quod poterant obtulerint: Itidem & hic, quum acceperit a nobis laudem verbis peractam, qua nequaquam eget, redonabit nobis per ipsa facta benedictionem, qua semper vti possimus.

S III

Vnde

Hebr. 12.

Cap. 3.

Praemia reposita in caelis ijs, qui recte fecerint.

Hebr. 12.

Cap. 4.

Luc. 21. Merces ineffabilis pauperi viduae reddi.

Vide quid sancti praestent nobis.

Cap. 5. Vnde igitur laudationem illius auspicabimur? An à magistratu, quem spiritus illi tradidit gratia? Nam mundani magistratus nequaquam possunt Christianorum demonstrare virtutes: quin potius frequenter habent accusationem malitiæ. Quam ob causam? Quoniam & sollicitudines amicorum, & circuncursationes, & adulationes, aliaque per multa his scœdiora, tales magistratus solent conciliare. Caterum ubi Deus suo suffragio designarit aliquem, illaque manus sancti contigerit caput, incorruptum suffragium, alienum ab omni suspitione iudicium, indubitata fuerit delecti comprobatio, propter eius, qui delegit, auctoritatem. Porro quod elegerit illum Deus, vel ex ipsa morum integritate perspicuum est: quippe quem ex medio abreptum foro, ad thronum hunc euexerit: adeo castam & insignem prius egit vitam, quum uxorem haberet ac filiam, & in forensibus negocijs versaretur, adeo solem ipsam splendore vicit, ut prouidens ab illo gesto, hoc magistratu dignus videretur, & à tribunali ad tribunal euectus sit. Ac tum quidem hominibus patrocinabatur aduersus homines, qui struebant insidias, * ijs qui afficiebantur iniuria, superiores reddens ijs, qui iniuriam inferebant. Hic autem adest hominibus, patrocinans aduersus demones inuadentes.

Cap. 6. Quantum autem sit pietatis argumentum, quod Deus illum tanto magistratu dignum iudicauit, audi. Christus excitatus à morte, quid dicit Petro? Postquam enim illum interrogasset, Petre, amas me? Isque respondisset: Tu Domine scis, quod amote: Non dixit Christus, Abijce pecunias, ieiunium exerce, macera te laboribus, mortuos excita, demones abige: nihil vel horum, vel aliorum miraculorum recteque factorum in medium adduxit: sed omnibus illis prætermisissis, dicit illi: Si diligis me, pasce oues meas. Hoc autem dicebat, non solum ut nobis certissimè declararet, quantum ipse diligeret Petrus: verum etiam ut palam faceret, quantum haberet beneuolentiam erga suas oues, exemplum proposuit Petri erga ipsum amoris, tantum non dicens: Qui diligit oues meas, me diligit. Vide igitur, quam multa propter hunc gregem passus sit Christus. Homo factus est, serui formam assumpsit, consputus est, alapis cæsus est, postremo ne mortem quidem recusauit, & quidem ignominiosissimam. Quin & ipsum sanguinem suum effudit. Itaque si quis uoluerit illi commendatus esse, curam habeat ouium illius, publicam quærat utilitatem, fratrum suorum salutem prospiciat. Nullum enim officium hoc Deo charius est. Et ob id alicubi dicit: Simon Simon, experiuit te satanas, ut cribraret te tanquam triticum: sed ego rogavi pro te, ne deficiat fides tua. Quod igitur huius sollicitudinis curæque præmium mihi rependis? Sed quam tandem poscit reparationem? Eandem curam, quam nobis impedit, reposcit. Nam & tu, inquit, aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Sic & Paulus ait: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Quomodo ille factus est Christi imitator? Omnibus per omnia placens, non quærens suam ipsius utilitatem, sed multorum, ut salui fierent. Rursus alio loco dicit: Etenim Christus non sibi ipsi placuit, sed multis. Neque prorsus alia res est, quæ perinde declaret doceatque, quis sit fidelis & amans Christi, quam si fratrum curam agat, proque illorum salute gerat sollicitudinem. Hæc omnes audiant & monachi, qui montium occupant cacumina, quique modis omnibus seipsum mundo crucifixerunt, quod pro viribus Ecclesiarum præfectos adiuuent, horumque curas leniant precibus, concordia, charitate: scientes, quod nisi modis omnibus opitulentur ijs, qui tot periculis obijciuntur per gratiam Dei, totque negotiorum curas sustinent, quibuscumque possunt rationibus auxiliantur, quantum procul habitantes, & victus fors ipsis perisset, & tota in scopulum impegisset sapientia. Verum hoc esse maximum amicitiae erga Christum argumentum, declaratur & hinc.

Cap. 7. Videamus autem, quomodo munus hoc Episcopi administrarit. Quin potius non est opus hic pluribus verbis aut voce nostra, quum vester fauor vestrumque studium hoc vtrò declaret. Quemadmodum enim aliquis ingressus vineam, vitesque contemplantus, pampinis comantes, fructu grauidas, maceris ac septis vndique munitas, haudquaquam desiderat orationem cuiusquam, qui demonstrat vinitoris industriam, & agricolæ virtutem: Itidem & hic, si quis ingressus conspiciat vites spirituales, vestrumque fructum contempletur, nil opus habuerit, ut ex cuiusquam oratione discat, qualis sit vester præpositus. Sicut & Paulus scribit alicubi: Epistola mea vos estis, quæ inscripta est, & legitur. Fluuus arguit, qualis sit fons: & fructus indicat, qualis sit radix. Dicendum igitur erat & tempus & initium, quando vineam hanc suscepit. Neque enim hoc minimum habebit momenti ad absoluendam encomij partem, sed omnino satis fuerit

S. Philogonius cum uxore & filia iustissimè vixit.

* eos, legendum videtur.

Christi charitas erga homines.

Luc. 22.

Ibidem. 1. Cor. 4. & 11.

Rom. 15.

Monachi quibus rebus iuuare debeant Episcopos.

Cap. 7.

1. Cor. 3.

fuerit ad declarandam hominis virtutem. Res tum erat multæ difficultatis, quum non per esset sedata persecutio, manentibus etiamnum grauissimæ tempestatis illius reliquijs, quumque negocia plurimam desiderarent correctionem. His insuper illud adiungendum erat, quod, quem admodum dicebam, hæreticorum factio sub illa nata, negocium exhibuit, illius sapientia cuncta prospiciente.

Verum ad aliam necessariam materiam nobis festinat oratio, eoque communi patri, beati que Philogonij sectatori hæc dicenda relinquentes, ut qui melius nobis teneat, quicquid est antiquitatum, ad aliam concionandi rationem transeamus. Appetit enim festum omnium festorum maxime venerandum, adorandumque: quod si quis appellet omnium festorum metropolim, haudquaquam aberet. Quod autem hoc est? Christi iuxta carnem natiuitas. Ab hoc enim illustratio Dei, festum videlicet Epiphaniarum, ac sacrum Pascha, Ascensio & Pentecoste, originem ac fundamentum ducunt. Nisi enim secundum carnem natus esset Christus, nequaquam baptizatus esset. nam id festum Theophaniorum. Nequaquam fuisset crucifixus. nam hoc festum Paschæ. Nequaquam misisset spiritum sanctum, quod est festum Pentecostes. Itaque ab hoc ceu fonte quopiam, hi diuersi amnes orti, nata sunt nobis hæc festa. Verum non ob hoc tantum par est hunc diem ceteris anteponi, sed etiam ob id, quod id, quod in hoc natum est, ceteris omnibus est venerabilius. Nam quod Christus homo factus mortuus est, quum nullum omnino peccatum perpetrasset, quid huic amplius poterat adiungi miraculo? Sed mortale corpus assumpsit. Erat quidem & hoc admirandum. Ceterum quod Deus quum esset, uoluerit homo fieri, tantumque sese demittere sustinuerit, quantum ne cogitatione quidem completi queas, hoc est omnium maxime reuerendum, stuporisque plenum. Quod quidem & Paulus admirans dicebat, sine controuersia magnum pietatis mysterium. Quod magnum? Deus declaratus in carne. Ac rursus alibi: Non enim Angelos apprehendit Deus: semen Abraham apprehendit. Vnde debuit per omnia fratribus assimilari. Propter hoc potissimum amplector diligoque diem hunc, & amorem eius in medium propono, ut vos huius amatorij pharmaci participes reddam. Eoque rogo vos omnes obsecroque, ut summo studio summaque cum alacritate uelitis adesse: sed prius suam quisque domum repurget, ut videamus Dominum nostrum in cunis iacentem, ac fascijs inuolutum, horrendum ac stupendum spectaculum.

Quid enim excusabimus, aut quam veniam obtinebimus, si, quum ipse nostra cæca descenderit à cælis, nos ad illum vel ex ædibus ire grauemur? quum alienigenæ barbarique ex Perside accurrant, ut illum videant in præsepis iacentem, tu uero ne breue quidem spatium emetiri sustines, ut hoc felici spectaculo perfruaris? Nam si cum fide accesserimus, proculdubio uidebimus illum in præsepis iacentem. Siquid hæc mensa vicem explet præsepis. Nam & hic ponitur corpus Dominicum: non quidem fascijs inuolutum, sicuti tunc, sed vndiquaque spiritu sancto conuestitum. Qui mysterijs initiati sunt, intelligunt quæ dicuntur. Ac Magi quidem nihil aliud, quam adorant: tibi uero, si cum pura accesseris cōscientia, permittemus ut sumas, & sumpto, domum abeas. Accede igitur tu quoque munera offerens, non qualia deferebant illi, sed multo religiosiora. Obtulerunt illi aurum, offer tu temperantiam ac virtutem. Obtulerunt illi thus, offer tu puras preces, quæ sunt odoramenta spiritualia. Obtulerunt illi myrrham, offer tu modestiam, & cor submissum cum elemosyna. Quod si hisce cum muneribus accesseris, multa cum fiducia particeps eris huius sacræ mensæ. Nam hæc idem nunc loquor, quod sciam certo futurum, quod in illa die complures accedant, irruantque ad victimam hanc spirituales. Id igitur ne faciamus ad detrimentum & condemnationem animæ nostræ, sed ad salutem: iam nunc obsecror obsecroque, ut omnibus modis repurgatis animis uestris, ita demum ad eatis mysteria.

Neque mihi quisquam dixerit, Vereor, habeo conscientiam peccatis oppletam, sarginam circumfero grauissimam. Sufficit enim horum quinque dierum tempus: si sobrius fueris, si attentus, si uigilaueris, multitudinem peccatorum reddes contractiorem. Nec illud perpende, quod breue tempus est: sed illud cōsidera, quod benignus est Dominus. Quandoquidem & Niniuitæ tridui spatium tantam iram Dei à se depulerunt, nec obstitit illis temporis angustia: sed animi promptitudo, amplectens Domini benignitatem, totum peragere ualuit. Et meretrix illa breui temporis momento, quum ad Christum accessisset, omnia probra diluit. Quin & calumniatoribus Iudæis, quod illam admisisset, tantamque præbuisse fiduciam, Christus illis quidem silentium im-

S. Philogonius quo tempore sit factus Episcopus.

Cap. 8.

Festum natiuitatis Christi celeberrimum &c.

1. Tim. 3.

Hebr. 2.

Cap. 9.

Matt. 2.

Corpus Dominicum in altari ponitur.

Quæ munera Christo offerre debeamus.

Cap. 10.

Ionæ 3.

Luce. 7.

Nunquam sera est, uera de peccata.

tis commissis
penitentia.

posuit: hanc verò malis omnibus liberatam, comprobatoq; illius studio, ita domum remisit. Quid ita tandem? Quoniam feruenti animo, & flagranti corde, ardentique accessit fide, sanctosque illos ac sacros attigit pedes, solutis capillis, fontibus lachrymarum ex oculis emissis, unguento profuso. Etenim per que deceperat homines, per eadem parauit remedia penitentia: per que auocarat oculos intemperantium, per hæc emisit lachrymas: per capillos arte compositos multos illexerat ad peccatum, per eosdem pedes absterxit Iesu. Unguento multos inescarat: per hoc pedes illius lauit. Proinde & tu quibus rebus prouocasti Deum, per has rursum facito propitium: Prouocasti illum pecuniarum rapina? per eadem illum reconcilia: quumq; & rapta restitueris illis, quos iniuria affeceris, & alia insuper addideris, dicit iuxta Zacchariam: Reddo, si quid rapui, quadruplum. Prouocasti linguæ maledicentia, multis contumelia affectis? vicissim lingua placato, puras emittens preces, benedicens maledicentibus, laudans vituperantes, gratias agens iniuriam inferentibus. Hæc non egent multis diebus annis, ve, sed solo animi proposito vnico die perficiuntur. Discede à malo, virtutem amplectere, desiste à prauitate. Pollicetor te posthac ista non commissurum, & istud sufficet ad excusationem.

Vide, vt sit
agenda poe-
nitentia.

Luc. 19.

Cap. 17.

Hæc sunt
accipienda
sunt. Nam
paulò antè
dicit esse fa-
tisfaciendū
p peccatis:
hoc est enim
dignos pec-
nitentiæ fru-
ctus facere,
vt sancti pa-
tres docent,
Matt. 16.

Ierc. 23.

Psal. 144.

Cap. 12.

Ad sacram
synaxim nõ
est indignè
accedendū.

Cap. 13.

Ad sacram
communio-
nem vt ac-
cedendum.
1. Cor. 3.

Ego testificor ac fideiubeo fore, vt si nostrum quisque, qui peccatis obnoxij sumus, recedens à pristinis malis, ex animo vereque promittat Deo, se postea nunquam ad illa rediturum, nihil aliud Deus requirat ad satisfactionem vltiorem. Benignus enim est, & quemadmodum parturiens cupit eniti foetum, ita & ille cupit effundere suam misericordiam. Sed obstant peccata nostra. Diruamus igitur maceriem, atq; ex hoc iam tempore festum auspicemur, hosce dies quinque negocijs omnibus valere iussis. Valeat forum, valeat curia, facessant mundanæ curæ cum pactis & contractibus: animam meam seruare cupio. Quid lucrifecerit homo, si totum mundum lucrificans, animam suam iacturam faciat? Egressi sunt à Perfide Magi: egredere tu è temporarijs negocijs, ad Iesum proficiscere: non est longum interuallum, si velimus. Non enim necesse est trajicere mare, neque montium superare cacumina: sed domi sedens si pietatem exhibeas, multamq; cordis compunctionem, potes illum videre, potes totam diruere maceriem, totum submouere obstaculum, abbreviare via longitudinem. Deus enim, inquit, appropinquans ego sum, & non Deus procul. Et Dominus propè est omnibus inuocantibus ipsum in veritate.

Nunc autem multi Christianorum in tantam vecordiam, tantumque venere contemptum, vt, cum innumeris sciant malis, nullam tamen vitæ suæ curam habeant: sed in diebus festis negligenter ac temerè ad mensam hanc accedant, haud intelligentes, quòd communionis tempus non est festum, neque celebritas, sed conscientia pura, vitaque à peccatis repurgata. Quemadmodum enim, qui sibi nullius mali conscius est, hunc oportet singulis diebus accedere: sic qui peccatis occupatus est, nec poenitet, eum ne in festis quidem accedere tutum est. Neque enim semel in anno accedere, liberat nos à peccatis, si indignè accesserimus: quin hoc ipsum potius auget damnationem, quòd, cum semel tantum accedamus, ne tum quidè purè accedimus. Quapropter adhortor vos omnes, nè negligenter, veluti festo die cogente, ad diuina mysteria accedatis: sed si quando parabitur huius sacræ hostiæ fieri participes, multis antè diebus repurgetis vos ipsos per poenitentiam, precationem & eleemosynam. Denique per hoc, vt vacetis spiritualibus, nec denuò conuertamini canis in morem ad proprium vomitum.

An non enim absurdum, tantam habere curam rerum corporalium, vt appetente festo, multis antè diebus vestem è scrinijs depromptam diligenter appares, emas calceamenta, mensa largior splendidiore pareatur, denique variam vndiquaque rerum copiam excogites, omnibusque modis remetipsum ornes, nitidumque reddas: animam verò neglecte, sordentis, squallidæ, fame contabescens nullum habere respectum, quum sola maneat impura: ac corpus quidem nitidum huc adducere, animam verò nudam incultamque? Atqui corpus quidem videt conseruus, neque quicquam est detrimenti, quomodo cunque fuerit habitum: illam autem videt Dominus, qui grauissimè punit negligentiam. An nescitis quòd hæc mensa plena est igni spirituali? Et quemadmodum fontes aquæ vim exundant: ita hæc flammam quandam habet arcanam. Nè igitur accesseris stipulam adferens, non ligna, non scœnum, nè augeas incensium, exuratque animam ad communionem accedentem: sed accede ferens lapides preciosos, aurum, argentum, quò puriorem reddas materiam, multoque cum lucro

lucro discedas. Si quid mali est, abigas ab animo. Habet quis inimicum, grauius Iesus, soluat simultatem, coërceat animum exardescentem, intumescentemque, nè quis sit tumultus aut perturbatio. Regem enim excepturus es per communionem: quum autem Rex ingreditur animam, oportet magnam esse tranquillitatem, multumque silentium, profundam cogitationum quietem. Sed atrociter læsus es, nec potes iram remittere. Quid igitur? An igitur te ipsum magis etiam & grauius lædes? Neque enim tantis malis te afficiet inimicus, quacunque fecerit, quibus te ipsum afficis, si non illi reconcilieris, sed Dei leges conculcabis. Ille te contumelia affecit: dic mihi, num tu idè Deum afficis contumelia? Etenim non recipere in gratiam eum, qui molestiam attulit, non tam est illum vlcifci, quam Deum afficere contumelia, legis huius auctoritatem, præcipientis vt inimicis reconciliemur, priusquam accedamus ad altare. Proinde nè respicias ad cõseruum, neque ad magnitudinem iniuriarum, quas intulit ille: sed ad Deum, illiusque timore in animum demisso, illud expende, quòd quo maiorem vim admoueris animo tuo, post innumera mala cogens illum redire in gratiam cum eo, qui molestiam intulit, tanto maius præmium feres à Deo, qui hæc præcepit. Et quemadmodum hic Deum excipis multo cum honore, sic & ipse te illic multa cum gloria excipiet, reddetque tibi millecuplam istius obedientiæ mercedem: quam nobis omnibus assequi contingat, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

PASSIONEM SS. Eugenij & Macarij, quorum festiuitas in vigesimū diem huius mensis incidit, quarat Lector in Vita S. Artemij 20. Octobris, Tomo 5.

COMMENTARIVS RERVM GESTARVM SANCTI ET GLORIOSI APOSTOLI THOMAE,

Authore Simeone Metaphraсте. Habetur 6. Tomo Alosij.

Nos capita margini apposuimus.

LIM quidem in terra versantes Apostoli, & terram, quæ Decemb. 21. est sub cælo, obeuntes, ijs, qui impietati inferuierunt, præ- Cap. 1. dicarunt libertatem, miraculis ad salutem ab errore abstrahentes, & fidei malagmate medicantes animas, quæ laborabant infidelitate. Postquam autem migrarunt ad Dominum, pijs reliquerunt corpora, pignora salutis, vt Sanctorum quod cum adierant faciebant, hoc etiam postquam mi- corpora, pi- grasset, efficerent, cælestis illius publicæ celebritatis ima- ghoru salu- gines, eorum memoriæ festa nobis largiētes: vt tanquam tis. cum præsentibus & differentibus rursus versantes, percipiamus gratiam Apostolicam. Vndè etiam nunc clarissimus Apostolorum Thomas, per eius memoriam nobiscum rursus versatur: Thomas, qui est fidei nostræ pater ex incredulitate, & index perfectus veritatis: qui incredulitatis occasionem amputauit incredulis, & fidem Apostolorum per incredulitatem effecit firmiorem. Ioan. 10.

Quando enim vnigenitus Dei filius, qui est in sinu patris, non ferens videre suum Cap. 2. figmentum in peccati seruitutem redactum, suis hac in re inflexus visceribus, visus est sicut nos, si peccatum dempseris, tunc hic quoque magnus Apostolus, post aliorum discipulorum electionem, qui Iesum sunt secuti, iussus est sequi Dominum. Nam cum S. Thomas in Iudæa à matre esset in lucem editus, habens parentes, qui vitam tenuiter agebant in Iudæa natus. ab eis alebatur & educabatur, & ad vitam formabatur similem, veluti à quodam optimo pædagogo, paupertate eruditus, & ad Domini suscipiendū præceptum aptus redditus. Libros itaque legens Mosaiscos, (ij enim diligenter proponebantur filijs Iudæorum) componebat quidem suos mores ad honestatem: doctrina autem formabatur ad res diuiniore, & à puerilibus procul remotus ludibrijs, instituebatur & crescebat, donè peruenisset ad perfectam mensuram ætatis Christi. Viuens enim, sicut prius diximus, in vita paupere, & artem exercens piscatoriam, in vtroque potens fuit piscator. est cognitus: ex vno quidem formatus ad tenuitatem, quæ sunt superuacanea, minime admittentem, & doctus esse contentum solis necessarijs: ab altero autem institutus ad patientiam in laboribus, & ad hoc, vt rebus molestis & asperis sua sponte prius exerceretur.

Cap. 3.
Sequitur
Christum.

Protinus itaque nulla dilatione usus est nec cunctatione, nec tardauit ad vocatorem: sed adeo celeriter fuit muratus, & vinculus voce vocantis, vt dicto citius ostenderet obedientiam. Atque sic quidem fit Verbo familiaris, & refertur in numerum reliquorum, qui vocati fuerant: fitque discipulus animi studio promptissimus, minister fidelissimus, Apostolusque & œconomus probatissimus Apostolatûs gentium, qui fuit ei creditus. Statim autem & ad Apostolatam fuit corroboratus, & diuina impletus virtute, & miraculorum diues operatione, statuit cum Verbo versari perpetuo. Cum quo quidem degens toto tempore, quo vitam egit in carne, multas quidem cum eo subiit afflictiones, multas autem persecutiones & migrationes. Et aliquando quidem cum ipse à Iudæis expelleretur, simul quoque cum eo expellebatur: & cum lapidibus appeteretur, ipse quoque simul appetebatur: aliquando autem cum ipsum vellent in suam redigere potestatem, & morte afficere, paratus erat alacriter cum ipso morte affici, desiderio plenam illam vocem emittens ad Dominum: Eamus, & moriamur cum ipso. Quando enim amicum Lazarum à mortuis suscitaturus pergebat Saluator, quando per absentiam concessit morti superare naturam, quando voluit ostendere sepulcrum somni locum, quando vinculum mortuum voluit efficere ad vocationem viuus celerior, tunc accedentes discipuli metum prædicabant Iudæorum, lapides reuocabant in memoriam, dehortabantur ne accederet: Magister, dicentes, nunc quærebant Iudæi te occidere, & rursus vadis illic? Cum autem illi non possent persuadere, (Non enim oportebat infantiam, quæ tunc erat, discipulorum, morti opem ferre aduersus Lazarum, neque impedimentum liberationis ex sepulcris, illorum cerni timiditatem) meru & desiderio distractis eorum animis, conuertebantur ad animi aegritudinem. Sed Thomas promptè & alacriter soluens Apostolis molestiam: Eamus & nos, inquit, & moriamur cum ipso. Est enim quauis vita melior, quæ cum Domino accipitur, occisio. Atque hæc quidem sic se habebant: & Apostolorum animos detinebat admiratio, cogitantes condiscipuli audaciam ad mortem subeundam.

Ioan. 11.
Ei' audacia
ad mortem
cū Christo
subeundam.

Cap. 4.

Sed cum Crux fixa fuisset, & mors esset suspensa, & infernus traheretur captiuus, & mutata esset lex sepulcri, & mors Christi effecta esset mors mortis, surgens Saluator post erecta apud inferos aduersus mortem trophæa, apparet suis amicis lugentibus & flentibus, in hoc quoque fidem faciens victoriæ: qui rerum rectè gestarum illos faciens spectatores, certè nec ipsum quidem permisit esse expertem primorum miraculorum. In quadam domuncula discipulos in arctum tunc metus cogeat Iudæorum: quo quidem in loco, periculum prævidentes, manebant. In medium ergo eorum latentium accedit Iesus, non vocè emittens antequam adspiceretur, non pulsatione ostij territis eorum animis: sed pedes, qui per mare sunt ingressi, ostijs quoque non apertis intrarunt: (Negabat enim suas leges natura iussa à Domino) & qui omnia fecerat, in suum templum ingreditur clausis ostijs: & qui per lignum mortem contriuit, nunc vim affert ipsi ligni naturæ. Venit ergo Christus in medium eorum, miraculo ingressus confirmans miraculū resurrectionis. Et sic quidem discipuli ipsis oculis eius, quem desiderabant, fructum percipientes, lætitia afficiebantur. Solus autem Thomas abfuit à spectaculo: qui diuino quodam, vt videtur, consilio non aderat, vt cum miraculum magis examinasset, esset præclarior præco resurrectionis. Sed Saluator quidem cum sui spectaculo impertisset Apostolos, recessit protinus, perfectiorem contemplationis visionem Thomæ amico, vt videtur, reseruans.

Cap. 5.
Ioan. 20.

S. Thomæ de
resurrectione
Christi du-
bitatio.

Cum autem reuersus esset Thomas, & venisset in mentem discipulis ei dicere, Vidimus dominum: ille propter id, quod audiebat, lætitia affectus, quod fieri desiderabat, hoc factum esse audiens, non credebat. Solent enim ingentis lætitiæ exuperationes, esse tardiores ad ea credenda, quæ dicuntur. Discipulis igitur: Nisi, inquit, videro in manibus eius fissuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. Ad hæc fortè Apostoli: Quid sibi vult, o Thoma, sermo incredulitatis? Si non credit discipulus, quomodo crediderint Iudæi? Si Apostolus & amicus non admittit resurrectionem, quomodo eam admiserint illi, qui cruci affixerunt? Qui Thomæ non persuaserunt, quomodo reputabuntur digni, qui admittantur à gentibus? Non te pudore afficiunt, & ad fidem attrahunt, præcedentium ingentes turbæ miraculorum? Leprosus mundatus: Paralyticus integris membrorum cōpagibus restitutus: Cæcus videndi facultati redditus: Manus morte affecta, quæ rursus fuit ad vitam reuocata: Fluus, per quos inceditur pedibus: & Lazarus sepul-

sepulcrum exiens, tanquam vestem? Quomodo, cuius admiraris opera, eius suspectam habes resurrectionem? Non credat Caiphas: curiosè scrutetur Nicodemus: calumnietur Iudæus. Cur dubitat Thomas de resurrectione? Sed contra discipulus videtur dicere iustiora: Cur mea dubitatio est à vobis reprehendenda, o Apostoli? Ad Iudæos emittor præco resurrectionis: sicut vos, proficiscor Apostolus ad docendum gentes resurrectionem. Quomodo ergo, quibus non fui socius spectaculi, suscipiam æquè atque ipsi legationem? Quomodo, quorum non habeo cognitionem, ea ego docebo alios? Quomodo lingua ea dicet confidenter, quorum testes non habet oculos? Verbis credam solis? Sed Iudæis ero in fide suspectus, meque facilitatis damnabunt & leuitatis. Gentiles quoque verba non admittent: potius autem meum ridebunt testimonium, qui ex solo auditu prædico resurrectionem.

Cur Christi
rediuuū vi-
dere volue-
rit.

Non multum intercessit temporis, & rursus affuit Dominus, ingressus miraculum nunc quoque similiter ostendens: vt quæ alijs simul discipulis, ea soli quoque Thomæ largiatur. Ostendit ergo ei signa Crucis: ac vulneris, quod accepit in latere, ostendit signaculum. deinde, Quia vidisti me, inquit, credidisti. Beati qui non viderunt, & crediderunt: magnam nobis repositam ostendens beatitudinem, qui credidimus per sermonem discipulorum. Illud ergo diuinum & admirabile spectaculum cum consecutus esset Thomas, fuit etiam causa Apostolis, vt illa discerent, quæ prius non nouerant. Suum enim Deum & Dominum confessus est eum, quem adspexerat. Re vera enim Dei est pulchrum facinus resurrectionis. Cum autem post hæc Christus à discipulis magna ex parte videri non posset, vt qui esset glorificatus incorruptione corporis, & non posset conspici mortalibus oculis, seipsum manifestum reddebat, quando volebat, & quando nouerat futurum vile ijs, qui adspiciebant. Itaque cum Domini eis deesset conspectus, curam gerebant veteris artis, in qua fuerant educati. Illa autem erat, scapham ascendere, & in profundum maris retia demittere. Quodam verò die, dum ipsi intenti erant piscationi, apparuit eis desideratus Iesus, stans in litore, & iubens ad dexteram partem nauis rete demittere. Capta est autem multitudo piscium innumerabilis: erat enim diuini iussus operatio. Tunc simul cum ijs aderat etiam Thomas, & simul nauigabat, & simul operabatur, & diligenter curabat retia, & se paratissimum ostendebat ad obediendum. Experientia enim didicerat ijs credere, quæ Deus fuerit operatus: & idè vnà nauigabat, & simul operabatur cum discipulis.

Cap. 6.
Rursus clau-
sis ostijs, di-
uina virtute
Christus
intrat ad
suos.

Ioan. 21.

Cum autem iam adesset tempus Assumptionis, quo cum eo, quod ex nobis assum-
pserat, oportebat Christum ascendere ad patrem, ipse educit mystas extra Betha-
niam usque ad Oliuetum: & illic de se differens, & ex scripturis coniungens testimo-
nia, cum & coram eis comedisset, & confirmasset se non esse spiritum, vt ipsi existima-
uerant, & deinde sublata manu eis immisisset benedictionem, ille quidem ascendit
in caelos: ipsis autem cum magno gaudio fuit reditus in Hierusalem. Quidni enim
gauderet, & cum alijs lætaretur discipulis, sacrosanctus iste, & magnus Apostolus, vi-
dens verba deducta esse ad effectum, & susceptæ carnis verum esse mysterium, neque
frustrà in eo versatam fuisse incredulitatem? Atque dies quidem ille à Domino præ-
stitutus, iam finem accipiebat conuenienter ijs, quæ ille dixerat: & diuinus spiritus
ad eos aduolans, tanquam sonus quidam flatûs vehementis, statim in linguas igneas
diuidebatur. Qui cum fuisset super vnumquenque, faciebat eos loqui linguis alie-
nis, adeò vt, qui audiebant, afficerentur magna admiratione. Tunc ergo hic quoque
magnus Apostolus cum sederet vnà cum reliquis discipulis, ipse quoque in igneis
linguis accepit gratiam: & cum in suum habitaculum totum intromisisset spiritum,
totus fuit illius instrumentum, valdè sapienter & opportunè pulsatum. Sic ergo
Thomas ab alto confirmatus, fuit perpetuo accinctus, promptoque & alacri animo
ad prædicationem, nihil timens eorum, quæ sunt terribilia, nec stupens aliquid eo-
rum, quæ sunt clara & illustria.

Cap. 7.
Luc. 24.

Mar. 16.

Act. 2.

Cum ergo res Apostolis se haberent ex animi sententia, oporteret autè Domini
iussu finè accipere, qui quidem erat: Euntes in mundum, docete omnes gentes, alius
quidè ex Apostolis aliam orbis terræ partem sortitus est, sicut eis, qui aduenerat, spiri-
tus, fortè definièrat. Thomas igitur missus est in Indiam, quæ erat planè barbara, & in
nefarijs versabatur actionibus. Ipsa autem sita est longissimè ab Aegypto: alluitur ve-
rò mari valdè nauigabili: & est quidem egena rerum necessariorum: abundat autem
rebus preciosis, & ad luxum accommodatis. Eam habitat id genus, quod dictum
est,

Cap. 8.

Matth. 23.

S. Thomas

mittitur ad

Indos,

est, quod est & frequentissimum, & deditum mercaturæ & magna ex parte nudum, & instar ferarum, quæ degunt in montibus, vitam agens. Quam ob causam corporum superficiem radij solares inuadunt ardentius, valdeque incendunt, & denigrant, & efficiunt visu deformiores. Colebant autem isti simulacra facta ex omne genus materia: & quod in ea conferebatur studium, & cultura, longo tempore confirmata, inducebat consuetudinem, ratione quavis potentiorum. In hanc ergo regionem magnus ingrediens Apostolus, nullum præ se tulit fastum & arrogantiam: neque elatè aut gloriosè quippiam est locutus, neque aliud fecit superbè & insolenter ad ostentationem: sed ornatus Christi moderatione, & pro quouis alio ornamento & lorica, ea indutus, coma fordibus, vultu pallidus, totus aridus & exanguis, & planè succo carens, & vt semel dicam, non tam corpus, quàm vmbra corporis circumferens, fordido & trito amictus pallio, moribus lenis, sermone vtilis, factis valdè admirabilis, humilioribus se accommodabat, spiritus altiorum deprimens.

Cap. 9. Cum talibus moribus & vita præditus ad Indos venisset, visumque ei esset gentis ingredi interiora, postquam vidit falsam dæmonum religionem eos comprehendisse, & imis eorum animis insedisse, non statim processit ad eos refellendos, non induxit reprehensiones, non tanquam medicamento vsus est austeritate: Sciebat enim, quòd quæ longa consuetudine in nostris confirmata sunt animis, non possunt facillè deleri, & persuasionem magis, quàm vi, mutantur. Propterea magis vtitur mansuetudine, & bonis moribus, & blandis verbis, magnus & dignus, qui in honore haberetur,

Christi infirmitas. non ex fastu & tumore, & verbis magnificis, sed ex factis & signis eis appàres, & insigni Christi, nempe humilitate, valdè ornatus: quo quidem eos magis capiebat, & attraherebat ad agnitionem, quòd esset operibus quidem admirabilis, spiritu autem mitis & moderatus. Itaq; morti admiratione Indi, rogare coeperunt quifnam esset, & cuius genere, & quænam esset eius religio, & quòd studium. Ille autem (habebat enim in se Christum magistrum) leniter & modè respondit, quòd esset genere quidem Iudæus, discipulus autem insignis illius Moysi: illius, inquam Moysi, qui cum Deo est collocutus: deindè etiam Christi filij Dei discipulus, qui venit ad mundi salutem, & quòd vitam æternam, & animarum salutem veniret annuntiatum: quibus qui crediderint, erunt ineffabilium bonorum participes. Præterea narrat Christi Dei Verbi demissionem: refertque miracula, quæ fecit, dum in terris in carne ageret: ipsamque passionem, quæ multis videtur probrosa: virtutem resurrectionis, & ad cælos ascensionem. Cuius discipulus, inquit, ego & minister admirabilium, quæ ipse fecit, miraculorum, atque œconomiarum, qua fuit Deus & homo, creatus sum præco. Cuius annuntians in homines benignitatem, & immensam in ipsos misericordiam, ad vos vsque accessi. Cuius factus sum Mystra & Apostolus. Et cum ipsis oculis facta sit mihi fides eorum, quæ dicuntur, non vi eos, qui renuunt: sed omni charitate amplector eos, qui persuadentur.

Cap. 10. His, & pluribus alijs diuinitus prolatis verbis, Indorum populus ad mysteriũ introductus suis animis suscepit verbi semen. Deindè (vt dicam cum diuino Euagelio) Domino adiuuante, & sermonè confirmante per signa consequentia, paulatim quidem abducti sunt ab idolorum libaminibus & abominationibus: ad veram autem fidem accesserunt: & sic Apostolicis transformati doctrinis, Christo familiares euaserunt per baptismum: adeo, vt etiam vsque ad ipsum Regem perueniret prædicatio, etiamsi non penetrârît vsque ad profundum eius mentis. Itaque qui genere quidè ad Regem attinebât, cum se rotos dedidissent sermonibus Apostoli, ab eo auelli non poterant: Rex autem ipse detentus à profunda caligine ignorantia, & à quibus miraculis oportebat ad lucem traduci, ab eis voluntaria cæcitate ad maiorem accensus insaniam, consultabat de morte Apostoli. Quamobrè dicto citius in eum fert sententiam: & lanceis de medio tollitur magnus hic Apostolus, qui propter Christum mortem libenter suscepit. Eum beatum quidem iudicauit chorus eorum, qui per ipsum crediderunt: beatum autem censuit quoque chorus eorum, qui sunt in excelsis: plaustique iustorum multitudo cum Apostolis, videntes sacram illam & diuinam animam in cælos ascendentem, & stipatam Angelorum ordinibus.

Capit. Quid autem deinceps consequitur, & quid è superis prouidet & dispensat bonitas, homines attrahens ad pietatem? Sacrum quidem illud corpus fidelium manibus decenter compositum, sepelitur: Regis autem filius incidit in grauem morbum, & qui erat arte humana validior. Pater ergò (quidni enim, si pater?) infleclitur à natura stertibusque

Indorum simulacra.

Cap. 9. Qua prudentia vsus sit ad Indos conueniendos.

Christi infirmitas.

Christum predicat.

Cap. 10. Indi fide Christi compectuntur. Mar. 16.

S. Thomas lanceis confoditur.

Capit.

busque & lachrymis irrigatur, lamentationibus laniatur. Sed nullam inueniens mali solutionem, miraculorum Apostoli recordatur: & quærebat paruum aliquam partem ex eius reliquijs ad medendum ei, qui laborabat. Postquam autem rescivit non comparère corpus Apostolicum, saltem puluerem, quem illud tetigit, iussit afferre. Quod quidem cum factum esset, pater, ægrotanti filio puluere imposto, sanum vidit eum, quem putabat moriturum, etiamsi ille modicam lucem agnitionis, quam acceperat, sua sponte repulerat, & verè erat mortuus, vt qui acerbam mortem suscepisset impietatis. Et hæc quidem quantum licuit non aberrando à veritate, composita fuerunt, & conscripta, & Apostoli laudi sunt dedicata. Tantæ nobis lætitiæ causa est hodiè Thomas. Per quem etiam Indorum barbaræ gentes didicerunt eam viam, quæ fert ad cælos: & quorum corpora erant Solis radijs denigrata, euaserunt candidis lætisque & alacris animis, qui in intelligentiam cadit, Sole purè ac suauiter eis illucescente: Ad gloriam patris, & filij, & spiritus sancti, vnius, & quæ diuini non potest, diuinitatis: Quam decet gloria, honor & adoratio nunc, semper, & in secula seculorum, Amen.

Vide in agnam vim pulueris, q tetigit corpus S. Thomæ.

DE S. MEMMIO CHATALAVNENSI EPISCOPO, PER S. GREGORIVM TYRONENSEM IN gloriam Confessorum, capitulo 66.

CHATALAVNENSI S verò vrbs proprius extat p. 21. Decemb. tronus Memmius antistes, qui cum adhuc maneret in corpore mortali, mortuum dicitur suscitasse. Ad cuius nunc sepulcrum sapius fractas miserorum catenas atque compedes vidimus: sed & nos propriè virtutem eius experti sumus. Quodam enim tempore, dum in vrbe illa comoraremur, puer vnus ex nostris à febre corripitur, fatigatur vomitu, ac cibum potumque simul exhorret: nobis verò magna molestia generatur, quòd huius pueri infirmitas, itinere nostro moras innecteret. Nec mora, basilicam Sancti adeo, sepulcro prosterior, pro puero effusus lachrymus deprecor, vt qui laborantibus vincis, disruptis cõpedibus respectu pietatis plerunque consolationem exhibuit, huic febriçitanti medelæ refrigeria ministraret. Mirum dictu, in ipsa nocte à Sancti virtute visitatus infirmus: mane factò incolu- mis surrexit à lectulo.

S. Memmius mortuum suscitauit. S. Gregorius Tyronensis à S. Memmio salutè agere puero obtinet.

DE SCIRIDONE, Chèremone & innumerabilibus socijs, quære supra 8. Decembris in historia sanctorum martyrum Alexandrinorum, circa finem.

CARMEN *ALTHELMI EPISCOPI OCCIDENTALIVM SAXONVM, VT BEDA AIT, DE S. VICTORIA virgine & martyre, itemque S. Anatolia, Lib. 2. De Virginitate.

Impore quo Decius mundum ditone tenebat, Militibus Christi mortis discrimina condens: Extitit in Roma binarum fortè sororum Fama nitens, validis pulsans rumoribus aures. Quas nullus poterat tormentis vincere tortor, Quanlibèt insontes multaret cæde cruenta, Vt vitæ auctorem superata mente negarent. Altera de geminis felix Anatolia dicta: Altera sed tenuit verum Victoria nomen. Has igitur sponsi claris natalibus orti, Ad prolem generis studuerunt iungere nuptis:

23. Decemb.

S. Anatolia. S. Victoria.

Sed mens virginis ambarum torrida flammis Stuppas luxuriæ combustit torre pudoris, Spurcitas mundi contemnens corde caducas. Spargebant gazam, simul & patrimoniam dantes, Aurca calcabant roscis crepundia gemmis,

Respuunt nuptias, Sicut omnia dant pauperibus.

Cunctaque

Cunctaque pauperibus mox ornamenta miscellis
 Largita, sibi nil seruantes, æthera vincunt.
 Nuncius è claro pennatus lapsus Olympo,
 Flammeus ad spectu, niueo splendore coruscus,
 Sceptum qui nitidum dextra gestabat in alma,
 Ambas compellans tali cum voce puellas:
 Nunc procul à vestro pallorem pellite vultu,
 Pectore nec pauido quatiens timor ilia pulset:
 Dum vobis thalamus paradisi sede locetur:
 In quo perpetui nunquam consortia sponsi
 Deficient penitus, sed gaudia longa manebunt:
 Dum vos virginitas comes indefessa sequetur.
 Ambæ seruabant castæ consortia vitæ,
 Angelus vt dederat sanctis præcepta pudoris,
 Vique fugam vitæ mors marcida lmen habebat,
 Latrans & populans vitali pectora flatu.
 His igitur gestis stringuntur sæua procorum
 Pectora, lethifero zeli maculata veneno,
 Dum cernunt amplum sponfas expendere censum.
 Interea Romam linquens Victoria virgo,
 Exul in exilium Tribulanæ ducitur vrbs,
 Quo draco funestus ructabat flamina ventris
 Lympida, lethifero corrumpens æra flatu
 Intantum, vt ciues, vasto crepitante tumultu,
 Linquere iam vellent pollutam flatibus vrbe,
 Exosi latebras, horrens quas belua tenebat.
 His igitur miseris spondet Victoria virgo,
 Credula si Domino pandant præcordia Christo,
 Lurida pestifero linquentes idola cultu,
 Vt dicto citius truculentam flamine * Gypsam,
 Quæ turmas vulgi mulctabat strage cruenta,
 Pelleret è populo, dum vellent credere Christo.
 Quod dum sponderent concordi voce cateruæ,
 Squamigerum proturbauit mox virgo chelydram,
 Et procul in vacuas iussit se ferre salebras.
 Mox draco crudelis sermonum pondere pressus,
 Obscurum liquit squamosa pelle tigillum.
 Sic virgo felix, æthrali freta triumpho,
 Ingentem explosit sancta virtute colubrum,
 Vt nunquam posthac serpens irrumperet antrum:
 Sed procul abscedens, incultis exulet aruis.
 Iusserat vt * Gypsam verbo terrente migrare,
 Ciuibus impendens expulso natrice palmam:
 Tunc petijt ciues felix vernacula Christi,
 Quatenus in Crypta sibi, natrix vndè nefandus
 Aufugit, pariter dignentur condere cellam.
 Mox veneranda Dei supplex vt virgo poposcit:
 Insupèr & decies senas iunxere puellas,
 Quæ precibus crebris laudarent voce tonantem,
 Odis Davidicis modulantes carmina sancta.
 Tunc procius Eugenius delubri flamine fretus,
 Thurificent iussit, munusque litare Dianæ.
 Alma sed imperium spreuit complere nefandum.
 Idcirco gladium stricto mucrone vibrabat
 Crudelis tortor, fundendo fluenta cruenta:
 Virgineos artus roseo qui rore rigauit.
 Mox interfector sensit discrimina palmæ:
 Arida marcescens torpebat dextra lacerti.

Angelus cis
apparet.

S. Victoria
exilium.

for. * di-
psam,

S. Victoria
draconem
proffigat.

for. * di-
psam,

Hic videtur
versus vnus
deesse.
eo. Virgini-
bus præest
S. Victoria.

Gladio per-
cutitur.

Vltio diui-
na in eius
percussorè.

Insupèr

Insupèr expertus calloso corpore lepram,
 Vermibus atque scatens, effluit flamen in auras.
 Sic quoque famosis felix Anatolia signis
 Claruit, exilium sæui perpeffa Tyranni.
 Consulit en sobolem, constrictam nexibus arctis,
 Expertem sensis, cum bruta mente vagando,
 Hostibus explosis, reparauit pectus anhelum.
 Qui rumor fufus, diuersis pestibus ægros,
 Conduci fecit, stipantes agmine sanctam.
 Illis optatam reddebat virgo salutem.
 Nec non & Marsum, qui toruam carmine * Gypsam
 Efferet ardebat, sanctos vt belua lacertos
 Dentibus horrendis & rictu rodar aperto:
 Curauit subitò, dirumpens vincla chelydri,
 Qui prius in spira Marsum sinuârat inerrem.
 Idcirco cursim pergebat credere Christo,
 Agnoscens propriam tanta virtute salutem.
 Insupèr & meritum cumulauit sanguinis ostro,
 Quem subijt binis fertis mox candida virgo.
 Integritas nitidam, nec non & passio rubram,
 Pingebant variam cella virtute coronam.

S. Anatoliæ
exilium.

Sanat da-
moniacum.

* dipsam

Occiditur
S. Anatolia.

EIVSDEM S. VICTORIÆ HISTORIA BRE-
 VIS EX MARTYROLOGIO ADONIS
Treuirensis Episcopi.

ROMAE natalis sanctæ Victoria virginis & martyris, perse- 23. Decēbr.
 cutione Decij Casaris. Hæc desponsata Eugenio, viro pa-
 gano, rogante Tito Aurelio, qui sponsam Anatoliam vir-
 ginem habebat, ad suadendam eam, vt ci nuberet, perre-
 xit: cui & dixit: Audi me, domina foror Anatolia: & ego
 Christiana sum, & noui, quia Deus nuptias non conde-
 mnat. Propheta & patriarchæ cõiuges habuerunt, & po-
 steritas eorum à Deo benedicta est. Nunc ergo audi me, &
 accipe virum, qui te non prodat, quod sis Christiana: sed
 per maritalē copulam fiat, vt ipse Christianis consentiat.
 Hæc dicenti Victoria virgo Anatolia respondit: O Victo-
 ria, vince diabolum, & esto vera Victoria. Tunc quando tota terra vacua erat, dixit
 Deus hominibus: Crescite & multiplicamini, & replete terram. Nunc plena terra,
 postquam filius Dei de celo descendit, quotidie clamat: Crescite in fide, multiplica-
 mini in charitate, & replete celos: quia appropinquauit regnum cælorum.
 Iterum inter alia & post alia, sancta Anatolia intulit: Ego die, qua explicui precium
 ornamentorum meorum in pauperes Christi, vidi per visum iuuenem aureo diade-
 mate splendidum, in vestibus purpureis atque gemmatis: qui grata facie & læto vul-
 tu me inspiciens, ait: O virginitas, quæ non in operibus tenebrarum, sed semper in
 lumine versaris. Hæc ego audiens, euigilaui, & cœpi flere: & proiciens me in pau-
 mento, rogavi Dominum, vt is, qui mihi loquebatur, dulcissimos sermones iterum
 prosequeretur. Sic mihi oranti & prostratę, idem qui antè loquebatur, talia mihi sub-
 sequitur: Virginitas purpura regalis est, quam qui induit, reliquis sit eminentior. Vir-
 ginitas gemma est preciosa. Virginitas thesaurus est regis immensus. Huic fures insi-
 dias tendunt. Hanc tu euigilans sollicitè custodi, quantumque te plus habere cogno-
 scis, instantiùs custodi, nè perdas.

His & similibus verbis & factis incitata Victoria, omne precium ornamentorum suo-
 rum & ipsa distraxit pauperibus. Sicque factum est, vt agentibus sponfis carum Aure-
 lio & Eugenio, quia nubere illis virgines Christi noluerunt, à Decio Imperatore vrbe
 Roma pulsæ, ad pradia sponforum ducerentur. Vbi fame & inedia ita afflictæ sunt, vt
 vix ad vesperum modicus panis cibarius eis daretur: nulloq; pacto efficere sponsi po-
 tuerunt, vt vel ad nubendum, vel ad sacrificandum animi illarum inclinarentur.

Beata

Caditur
gladio in
pectore.

Beata igitur Victoria in virginitatis proposito inuincibiliter persistens, post multa facta miracula, inter quæ plurimas virgines Domino aggregauerat, percussa est gladio in corde à carnifice Taliarcho, quem rogatu Eugenij sponſi ſui Iulianus pontifex Capitolij & comes templorum, ad hoc opus direxerat. Paſſa eſt autem decimo Calendas Ianuarij. Corpus eius cum omni reuerentia curatum. Taliarchus verò percuffor eius, leprofus factus, intra ſex dies conſumptus à vermibus, expirauit.

MARTYRIVM SANCTORVM DECEM MARTYRVM, QVI IN CRETA SVBIERE MARTYRIVM: Authore Simeone Metaphraſte. Habetur in Tomis Aloyſij.

Decembr. 23.

Martyres,
ornamentū
patris ſuæ.

ALIVS quidem aliquid aliud perſequatur oratione, illius quæ vulgò iactatur, Crete: alius quidem pulchritudinem, alius verò magnitudinem, & alius quidem moenia & portus, alius autem aeris temperationem, & fructuum fertilitatem. Ego verò id, quod alia vincit omnia, & quæ ſolam eius opifice dignam dixerim feracitatem, eam dicam ante alia. Quisnam eſt hic fructus, & quodnam eſt tantum inſula ornamentum? Quid aliud, niſi diuinus chorus martyrum, & qui laudatur numerus, & quod omnium quidem eſt ſpectaculorum iucundiſſimum, & acroamatum omnium vtiliſſimum? Decem, inquam, illi pro Chriſto martyrij coronis redimiti: qui ex ea quidē proceſſerunt, fortiſſimè autem pro Chriſto ſubiſſe martyrium. qui eam pro alimentis reuerà pulchrè ſunt remunerati, cum eam tanto honore affecterint, vt in ea per martyrium fuerint conſumpti. Quomodò verò, patris iam dicit oratio.

Decius ille, qui magno fuit furore percitus, & ad puniendos Chriſtianos omnium fuit violentiſſimus, is tunc ſceptra tenens imperij Romanorū, huius inſulae conſtituit Proconſulem virum quendam, qui eodē quoque nomine appellabatur, nempe Decius, non minus autem, quàm in nomine, conueniebat in moribus. Qui cum fuiſſet in Creta, rem parua exiſtimauit, & quæ nullā haberet immanitatem & ſauitiam, omnes qui ſunt in ea Chriſtianos, poſtquam ſubiſſet innumerabilibus generibus tormentorū, deinde acerbè rollere de medio. Quærebantur ergò omnes, & inueniebantur: & compræhenſi, ad ipſum ducebantur. Cum quibus hic quoque ſacer chorus, præſtantiſſimorum virorum denarius, velut ex optimis eximij ſelecti ciuitatibus: quorum alios quidem maxima omnium, quæ illic erant, præbuit ciuitas: alij autem orti erant ex alijs: cõmuniter verò ſimul omnes feſtinabāt ad vnam, quæ eſt in cælis, ciuitatem.

Decem præſtantes viri compræhenduntur.

Multis exercantur modis.

Decij proconſulis ferocitas ad inferenda ſupplicia.

Ij cum tunc ſteſſent ante Proconſulem, quos non tunc quidem ſermones liberè habuerunt? quibusnam autem factis non obſcurarunt ſermones? & quodnam quidem tormentorum iter non peruaserunt? quodnam autem ſupplicium non ſuperarunt tolerantia, caſi, torti, per terram tracti, lapidibus appetiti, irriſi, conſputati, & omne genus ferentes ſubannationis? Sed erant hæc quidem illis futurorum gymnasia, & veluti quædam præexercitationes. Poſtquam autem oportebat eos magna currere Olympia, temporis, inquam, tormentorum: erat verò dies præſtitutus decimo Calendas Ianuarias: & paratum quidem erat tribunal, & præſidebat Proconſul: ducebantur autem athletæ: pleni verò erant ambo, hi quidem animi alacritate, ille verò furore & infania. Et ille quidem erat propenſus ad puniendum vſque ad mortem, hi verò parati erant ſuſtinere vſque ad extremum ſpiratum, iracundo & eadem ſpirante vultu eos intuens, Quænam eſt, inquit, tanta amentia, quod neque ratio, neque tempus vos id docuit, quod eſt futurum conducibile? Deinde perinde ac ſi ſola, quam præ ſe ferebat, ira eos perterrefeciffet, & iam eis, vt parerent, perſuaſiſſet, Sacrificate, inquit. Sin minus, ego quidem nihil dicam ampliùs. Vos autem ſciatis paulopòſt, quisnam ſit Decius, cui vos non vultis nunc morem gerere.

Ad hæc martyres, Nos quidē, ô Præſes, reſponderunt, & verbis & factis, & etiã tempore ſatis magnam dedimus experientiam, quod neque dijs ſacrificabimus, neque ad hoc alicuius alterius cedemus ſermonibus. Sed neque, interpellans dixit impius, vobis, ô impij, erunt curæ vlla tormenta? Nequaquam, dixerunt ſancti. propemodum enim

enim hoc nomine tibi habemus gratias, quod nobis dederis, vt his accipiamur epulis. Sed non ſic, inquit Præſes, erit deinceps. Sed ſciatis, quanta ſit maximorū deorum potentia, quos vos tam impudenter maledictis inſectamini, neque hos qui adſunt, renerentes, qui ſimul ſunt multi & ſapientes: qui inter deos quidem primū Iouem, deinde Iunonem, & Rheam, & reliquos colunt. Quæ enim primū ſuſtinuiſtis, erant veluti ſolūm vmbrae ſuppliciorum. Nunc autem tam multis ſupplicijs cruciabimini, vt non veſtra audacia ab eis ſolūm comprimat, ſed alijs quoque metum incutiat, qui æquè ac vos ſunt inobedientes, ſi modò vlli ſint eiufmodi.

Ad hæc rursus viri fortiſſimi: De Ioue quidem, ô Præſes, & illius matre Rheæ nihil nobis dixeris. Neque enim apud eos, qui ignorant, verba facis. Scimus enim, vt qui à patribus noſtris audiuerimus, genus eius & fortunam & mores. Sepulcrum autem, ſi vis, etiã præſentes indicabimus. Nam ipſe quoque in Creta ortus eſt. Fuit verò eorum, qui in ea habitabant, Tyrannus. Erat autem adeo intemperans & procliuſ ad libidines, vt non ſolūm in foeminas, ſed etiam inſaniret in maſculos: præſtigijs verò utebatur & malis artibus, ſe callidè mutans propter ſummam intemperantiam, & ſingulis horis ſe polluens nefarijs concubitibus. Quidam autem, qui eiſdē laborabant vitijs, & imitati fuerant illius abominationem, (Quid eſt enim tam facile, quàm mali imitatio?) & cum Deum eſſe pronunciant, & ei templa excitant & ſacrificant, vt quod eis placet, Deo quoque videatur placere: & ſic non ſolūm Deo non inuiſum, ſed etiam, pro dolor, diuinum exiſtimetur, ſe libidinoſe & intemperanter gerere.

Diuino hæc loquente choro, Proconſul quidē diſrumpebatur, vt qui conuinceretur: multo autem magis furebat etiã populus, & impetu ferebantur ad compræhendendos martyres: & eos manibus propemodum diſcerpiſſent, niſi Decius & voce & manu eos cohibuiſſet. & cum iuſſiſſet eos quieſcere, acerbius illis mortis genus machinabatur. Et ſanctos quidē ſtatim arripere tormenta: alios quidem alia, ſed acerbitate & magnitudine doloris ſimilia. Nam alius quidem ex ipſis ſuſpenſus, ferreis laterabatur vngulis: nerui verò diuellebantur, carnes autē illius in terram deſluebant. Alij verò lapidibus & acutis ſudibus ſauciabantur latera vſque, ad oſſa. Alij quidē grani plumbæ verberato diſſoluebantur compages, oſſaq; conſringeantur & contrebantur. Alius item aliter. eſt enim vel ſolo auditu miſerabilis acerbitas ſuppliciorum. Etenim quomodò ijs, qui ſunt paulò miſericordiores, hæc videre eſt intolerabile: ita etiam ſigillatim perſequi & audire, eſt longè moleſtiſſimū. Sed martyres hæc etiã patientes, adeo facilè, aut, vt veriùs dicam, iucundè ferebāt, vt qui aderant, conijcerent eos non tam dolere propter ea, quæ ſuſtinebant, quàm ægrè ferre, quod non eſſent plura tormenta.

Louis libido immanis.

Sancti martyres dire cruciantur.

Illorum ſtupenda fortitudo.

Omnes itaq; ad eos conſluebant, tãquam ad res nouas & admirabiles, tam fideles, quàm quibus manca erat pietas. Sed illi quidem, vt admirarentur athletarū conſtantiam, & ſuam confirmarent pietatem: hi autem, vt irriderent eorum tolerantiam, & eorum plagis quodammodo lætarentur propter inſignè crudelitatem. Quam obrè non modò nulla mouebantur miſericordia, ſed etiam Præſidem & lictores magis irrabant ad ſauitiam. Et hi quidem ſic incitabant, ille verò iubebat, lictores autem exquebantur. Porro autem Præco quoque clamabat: Parcite vobis ipſis. Parète principibus. Sacrificate dijs. Martyres autem etiam in tanta copia rerum aſperarum, erant omnibus ſimul ſuperiores, turba, præcone, tormentis, ipſo Præſide, & ante eos, omnium principe fatana, & vniuerſis, quæ eis ſubijciuntur, copijs. Omnes enim, veluti ſigno dato, vnam ſimul vocem tollunt: Sumus Chriſtiani, Chriſti hoſtiæ, Chriſti victimæ: etiam ſi milliès mori oporteat, libenter moriemur.

Cum autem martyrū negotio omnia poſtponerentur, qui erat valdè promptus ſatanæ miniſter Decius, deſperàs fieri poſſe, vt perſuaderet adhuc & cogeret, fert in eos mortis ſententiam. Ducebantur itaq; ſancti, vt enſe interficerentur, ad locum, qui parum quidē abeſt à ciuitate: ab incolis verò vocabatur Alonium. Ad eum feſtinantes martyres, oſtenderunt nouum quid, & quod videbatur inſolitum. In toto enim curſu martyrj, inter ſe vnanimes & ſimul conſpirates, in hoc ſolūm cõtendebant, quisnam eorū primus enſem ſubiret, & primus coronam acciperet. Hanc autem litem componit Theodulus, qui erat vnus ex hoc diuino choro, diſcitans quod diſ futurus eſſet primus, qui omnium vltimus excederet, cum nihil turpe & indecorum ex ſpectaculo aliorum ſuſtinuerit, ſed ſic reuerà multa certamina ſubièrit. Placuit omnibus, quod dixerat: & primū quidem ad Deum communem hymnum canunt, Benedictus es Do-

Præclara martyrum vox.

Alij alios ad mortem anteuertere conantur.

Pſal. 123.

T r r t t
mine,

mine, dicentes, qui non dedisti nos in captiōem dentibus eorum : & quæ deinceps scribit Pſalmographus. Deindē etiam ad locum accedentes, fecerunt vnusquisque orationem : Parce Domine seruis tuis, dicentes, & suscipe sanguinem nostrum pro nobis, pro nostris, pro patria : vt ea liberetur à tenebris ignorationis, & puris oculis contemplerur pietatem, & te veram lucem, ô Rex æternæ.

Capita eis amputantur.

Eorum sacre & venerabiles reliquias componuntur.

Adhuc integri reperitur post annos multos.

Postquàm sic precati essent vnusquisque, sacra & victoria insignia eis sunt amputata capita, cum se patrie distribuisent : & sanguinem quidem infernæ, nempe eum qui interit, intereunti : spiritū autē dedissent superne, ei que semper manet, eum qui est permanens. Cùm verò post consummationē recessissent lictores, quidam ex eorum cognatis, qui in eo loco remanserant, horum sacras venerabiliter componunt & depouunt reliquias. Et tunc quidē mortuos habuit, quæ illos tulerat. Postea autem, quando vis veritatis, veluti quædam zona aurea, comprehendit maximam partem orbis terrarum, Paulus mittitur in insulam, vt eas ad nouā Romam deduceret, ad teginam, inquam, vrbium : Paulus ille, cuius est magnum nomen sanctitatis, gloriosæ Romæ Pontifex, & qui moribus magis quàm throno erat insignis, cuius vel sola appellatio erat flagellum ad pellendos dæmōnes. Is cùm accepisset aliquos delectos ab Imperatore, qui eius cœpto opem ferrent, venit ad gentem Cretensem : & cùm amouisset terram reliquijs impositam, inuenit eas, ô Rex Christe, similes viuentibus, & interitu superiores, perindē ac si inesset adhuc spiritus, & eis humor tanquàm ros insidēret matutinus. Cùm eas ergo illinc sustulisset cum miraculo, eas tradit præclaræ & reginæ vrbium : & nunc sunt, vbi sunt repositæ reliquias martyrum Infantium, communes seruatores & præsidēs ciuitatis, & vigilantes custodes in omnibus rebus molestis. Quorum intercessionibus detur nobis consequi bona eis reposita, gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi : Cum quo patri & sancto spiritui gloria & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE S. SERVULO, EX BEATISSIMI GREGORII PAPAE HOMILIA XV. IN EVANGELIA.

Decēbr. 23.

Optimi que grauisime affliguntur. Luc. 8.

TERRA bona fructum per patientiam reddit : quia videlicet nulla sunt bona, quæ agimus, si non equanimiter etiam proximorum mala toleremus. Quanto enim quisque, altius profecerit, tanto in hoc mundo inuenit quod durius portet : quia cum à presenti seculo mentis nostre dilectio deficit, eiusdē seculi aduersitas crescit. Hinc est enim, quod plerisque cernimus & bona agere, & tamen sub graui tribulationū fasce desudare. Terrena namque iam desideria fugiunt, & tamen flagellis durioribus fatigantur. Sed iuxta vocem Domini, fructū per patientiam reddunt : quia cū humiliter flagella suscipiunt, post flagella ad requiē sublimiter suscipiuntur. Sic vna calcibus tunditur, & in vini sapore liquatur. Sic oliua contusionibus expressa, amurcam suā deserit, & in olei liquore pinguescit. Sic per trituram aræ à paleis grana separantur, & ad horreū purgata perueniunt. Quisquis ergo appetit plenē vitia vincere, studeat humiliter purgationis suæ flagella tolerare : vt rāto post ad iudicem mundior veniat, quanto nunc eius rubiginē ignis tribulationis purgat.

S. Seruuli breuis historia.

In ea porticu, quæ euntibus ad ecclesiam beati Clementis est peruia, fuit quidam, Seruulus nomine, quem multi vestrum mecum nouerunt : rebus pauper, meritis diues, quem longa ægrotudo dissoluerat. Nam à primæua ætate vsque ad finem vitæ paralyticus iacebat. Quid dicam, quia stare non poterat ? Nunquàm in lecto suo surgere vel ad sedendum valebat, nunquàm manū suam ad os ducere, nunquàm se potuit in latus aliud declinare. Huic ad seruiendum mater cum fratre aderat, & quicquid ex eleemosyna potuisset accipere, hoc eorum manibus pauperibus erogabat. Nequaquam literas nouerat : sed scripturæ sacræ sibi met codices emerat, & religiosos quosque in hospitalitatem suscipiens, hos coram se legere sine intermissione faciebat. Factumque est, vt, quantum ad mensuram propriam attinet, plenē sacram scripturam disceret, cū, sicut dixi, literas funditus ignoraret. Studebat in dolore semper gratias agere, hymnis Deo & laudibus diebus ac noctibus vacare.

Sed cū iam tempus esset, vt tanta eius patientia remunerari debuisset, membrorum dolor ad vitalia redijt. Cumque iam se morti proximum agnouit, peregrinos vi-

ros atque in hospitalitatem receptos admonuit vt surgerent, & cum eo Pſalmos pro expectatione sui exitus decantarent. Cumque cum eis & ipse moriens psalleret, voces psallentium repente compescuit, cum terrore magni clamoris dicens : Tacete, tacete : nunquid non auditis, quantæ resonant laudes in cælo ? Cumque ad eandem laudes, quas intus audierat, aurem cordis intenderet, sancta illa anima carnis vinculis soluta est. Sed exeunte illa, tanta illic fragrantia odoris aspersa est, vt omnes qui illic aderant, inestimabili suauitate replerentur : ita vt per hoc patenter agnoscerent, quod eam laudes in cælo suscepissent. Cui rei monachus noster interfuit, qui nunc usque viuuit, & cum magno fetu attestari solet, quia quousque corpus eius sepulturae traderent, ab eorum naribus odoris illius fragrantia non recessit.

S. Seruulus audit cantica cælestia, & sic expirat animā.

Eccē quo sine ex hac vita migravit, qui hinc equanimiter flagella tolerauit. Iuxta votem ergo Dominicam, bona terra fructum per patientiā reddidit, quæ exarata disciplina vomere, ad remunerationis segetem peruēnit. Sed vos rogo, fratres charissimi, attendite, quod excusationis argumentū in illo districto iudicio habituri sumus nos, qui à bono opere torpentes, & res & manus accepimus, si præcepta Domini egenus & sine manibus potuit implere ? Non contra nos Dominus tunc Apostolos ostendat, qui ad regnum secum fidelium turbas prædicando traxerunt : non contra nos martyres exhibeat, qui ad cælestem patriam, sanguinem fundendo, peruenerunt. Quid tunc dicturi sumus, cū hunc, de quo locuti sumus, Seruulum viderimus, cui longus languor brachia tenuit, sed tamen hæc à bono opere non ligauit ? Hæc vobiscum, fratres, agite : sic vos ad studiū boni operis instigate : vt cū vobis bonos modò ad imitandum proponitis, eorum tunc confortes esse valeatis.

In desides, & bonorum operum neglectores.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO IN VIGILIA NATALIS DOMINI: HABETVR IN

Tomo 8. Aloysij Lipomani. Nos eum in capita distinximus.

TANDEM de mari ad portum, de promisso ad præmi- Decēbr. 24. um, de labore ad requiem, de desperatione ad spem, de Cap. 4. via ad patriam peruēnimus. Scripserat quidem nobis frequentibus epistolis calamus scribæ velociter scribentis, Pſal. 44. expecta, reexpecta : sed nos, quod subiungitur, dicere Eſa. 28. poteramus : Modicum ibi, & modicum ibi. Præcurrerant cursores promissione diuites, sed exhibitione pauperissimi. Dicebat alius : Viriliter age, & conserteretur cor tuum, Pſal. 26. & sustine Dominum : alter verò : Si moram fecerit, expecta eum : quia veniens veniet. Pari consilio exierant de san- Habac. 2. ctuario Dei, nihil secum nisi promissionū multitudinem reportantes. Vnde & Citharista noster iam dormitauerat præ tadio, & in ipsum Deum tacitis obligationibus totam culpam modis flebilibus intorquebat : Tu verò, inquit, repulisti & despexisti, distulisti Christum tuum. De flebili quoque ad imperatiū conuersus est, exagitante impatientiā, quæ mater est impudentiæ & frontositatis. Qui sedes, inquit, super Cherubin, manifestare. Vt quid tandiū dominatrici sedens in cathedra, circumuolantibus & vallatibus Angelis, non respicis super filios hominū, quos absorbuit, & absorbuit iniquitas, per Adam quidē cōmissa, sed à te permilla ? Memorare quæ sit mea substantia, ad tuæ substantiæ similitudinē fabricata : quia etsi omnis homo viuens est vanitas, in imagine tamen tua pertransiens, vanitas esse non potest. Nunquid ita vanē constituisti omnes filios hominum, de quibus dicis : Et delicia meæ cum filijs hominū : vt eos verberet, & diuerberet à te malignissimus ille deceptor, qui decipere, nisi te permittēte, non potuit ? Inclina celos tuos, & descende, & illos misericordes oculos miseris inscete precantibus, nec saltem in perpetuū obliuiscaris nos.

Decēbr. 24. Cap. 4.

Pſal. 44. Eſa. 28.

Pſal. 26. Habac. 2.

Pſal. 88.

Pſal. 79.

Pſal. 38.

Prover. 8.

Cap. 2. Pſal. 38.

Eſa. 62. Eſa. 64.

Hæc quidem iste : sed gemitibus & ærumnis intortus, tantæ præsumptionis sententiam abiurabat. Dixi, inquit, custo diā vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Verum ille vir nobilis, & profundi sermonis vrbanitate perlucidus, affectuosus excessibus incallescens : Propter Sion, inquit, non tacebo, & propter Hierusalem non quiescam, donec egrediatur vt splendor iustus eius. Vtinām, ait, dirumpes cælos, & descenderes : & alia multa, quæ fastidiosa prolixitas vetat inferere. Hic etiam morosioris gratiæ longinquitate suspensus, & nimietate doloris excedens, impatienter oblatrat, dicens :
Tttt 2 Eccē

Esa. 40. Eccè gentes, quasi non sint, sic sunt coram eo: quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei. Ieremias in vocem gratulabundæ laudis, aduerbio demonstrante prorumpens: Iere. 31. Eccè, inquit, faciet Dominus nouum super terram, & mulier circumdabit virum. Sed tamen repentinæ subuersionis lachrymis edocetur, vt prius lamentum suscipiens, quàm aduentum, penitus conticescat. Danieli dicitur: Visio est in dies, & in tempora longa. Et Ezechiel tantis caliginibus inuoluitur, vt vix dignosci possit, vnde veniat, aut quò vadat. Denique omnis ille Prophetalis conuentus, longa tardantis gratiæ morositate pertæsus, nunc rogando, nunc conquerendo, variat orationem, & plerunquè sermonibus exoratiuis indignatorios intermiscet. Nos quoquè fati fatisque eos audiimus, & nobis in fastidium releguntur. Iam fugiat Moyses: impeditioris siquidem linguæ factus est nobis. Esaia labia immunda sunt. Ieremias nescit loqui, quia puer est. Ezechiel polluto pane vescitur. Oseas fornicariam, & adulteram ducit uxorem. Daniel post visionem grauitè infirmatur. Omnes Prophætæ, elingues sunt & muti. Iam lætari & exultare non possumus, nisi osculetur nos osculo oris sui. Auditi, & exauditi estis. Adest benignitas & humanitas Saluatoris nostri Dei, quæ vel differri, vel auferri non patiatur amplius amorem languentium.

Cap. 3. Quid enim audistis? Sanctificamini filij Israël, & estote parati: quia crastina die descendet Dominus. Residuum diei huius, & superuenturæ noctis vix medianda progressio, dirimunt nos à vultu gloriæ, à puero Deo, à puerperio singulari. Currite celeres horæ, & rapidiori passu conficite metas vestras, vt liceat videre filium Dei, vagientem in cunis, & saluatrici natiuitati qualiacunque obsequia præparare. Credo vos esse filios Israël, sanctificatos ab omni inquinamento carnis & spiritus, paratos ad diei crastinæ sacramenta, & sollicita deuotione, & deuota sollicitudine. Quid enim aliud his sacris diebus, eius aduentui dedicatis, egistis? Vidi ego senes senectutis oblitos, ad stare vigilijs sacris iuuenili alacritate, & iuuenes, iuuenture sepulta, senili grauitate reuerentiæ diuinitatis assistere. Plena erant subsellia continentibus, & concentu parili voces in sublimibus resultabant, vt felici inuidia vos cernerem iubilare Deo in voce exultationis. Psalteria erant præ manibus, psalmi in labijs, in corde deuotio: solennitatem animi indicabāt hilaritas vultus, discursio corporis, operis sollicitudo. Inspexi sacerdotes vigilantibus oculis primos diei ortus subtiliter indagare, sacramentalibus indui vestimentis, introire ad altare Dei, ad sacrificandum corpus & sanguinem redemptoris. Vidi assistentium turbam, ministeriali deuotione nunc flectere genua, nunc osculari manus, & ad imperantium nutum nutu citius obedire. Sed & pueros adspexi, qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram, sibi adiuicem psalteria inuidere, & deportare ad lectulos suos, furari somnum ab oculis suis, & in lectulo suo per noctes quarere, quem diligebat anima eorum. Quod licet contra consuetudinem præsumptum sit, non tamen contra deuotionem.

Cap. 4. Fateor, inter hæc omnia cogitabam: Castra Dei sunt hæc. Non est hîc aliud, nisi domus Dei & porta cæli. Vellem, nollem, vestra deuotione traherbar, & vobis negociantibus, ociari non poteram. Sequebar vos, sed alongè, vel aberrans à via, vel claudicans à semitis meis, lugens & contristatus, quia non poteram æquare currentes. Nouit ille vnus, cum quo vno vnus esse coepi in Domino, quàm frequentibus querelis impleuerim aures eius, quòd vos in meridie essetis cum sponso, & ego in vespertino frigore commorarer. Eia fratres, si aliquis adhuc influus humor de flumine mortalitatis huius vestras circumrorat affectiones, terгите, & tegite illi niuco confessionis amictu, & calceate vos in preparatione Euāgelij pacis, vt sitis de quibus dicit sanctus: In flumine pertransibunt pede. Quid autè post hæc? Ibi lætabimur in ipso. De flumine hoc, immò de fluminibus istis Esaïas propheta in nocturnis lectionibus largitus disputauit. Percutiet, inquit, Dominus fluiuium Aegypti in septem riuus, ita vt transeant per eum calceati. Volo de fluuiis, & riuus eius paulisper confabulari vobiscum, quomodo & qualiter percutiantur, & quid sit, transire per eum calceatos.

Cap. 5. Per Aegyptum figuraliter exprimi mundum istum, diuinorum eloquiorum scrutatores affirmant, qui positus est in maligno, qui tenebris & confusionibus est repletus. Flumen, fluxus humani generis est, qui de primis parentibus infelici vena prorumpens, impetuofum torrentem per totam mundi latitudinè instagnauit: qui in septem torrentibus deriuatus, valles & cæpestria profunda voragine superfedit, ipsi quoque montium cacuminibus eandè refusionem intentans. vnde vnus de altioribus clamat: Torrentes iniquitatis conturbauerunt me, & intrauerunt aquæ vsq; ad animam meam.

Primus

Sacerdotes
Miffarū
sacris
crificijs,
Dei
natiuitatis,
solennem
faciunt.

Ephes. 6.
Psal. 65.

Esa. 11.

Cap. 5.
Aegyptus
mundi ty-
pus.

Psal. 17.
Psal. 62.

Primus huius fluminis riuus est, cogitatio mala, riuus exundans, & qui nullis obicibus repellatur. Habet frequentiam pluuiarum, fenestras corporeorum sensuum, qui ei de mundanis cararactis mortiferos imbres infusus ministrant. Occurrat ad spectum mentis, quod vidit & audiuit, quod odorauit & gustauit, quod palpauit & tetigit, & plerunquè quod simplici oculo adspeximus, versipellis cōtoror ad offendiculum rerorquet & scandalum. Fingit similitudines, imagines pingit, colores aptat, & in thalamo mentis vniuersa conuoluit, si fortè consensum eliciat, & inficiat affectum. Offerit horribilia de diuinitate, terribilia de fide, mirabilia de fidei institutione, & in alueolo mentis veneniferas ingerit potiones, quas vel in confessione euomere peccator oneratus exhorret. Venit in oratorium, dormitorium occupat, insidet refectorio, circuit claustrum, reuifit officinas, nullam prætermittit artem nocendi: sed vbiquè suæ calliditatis assignat argutias, & in choro quidè inter orandum & psallendum mentem pertrahit in diuersa, præteritorum rememoratione puritatem intellectus inuoluens. In toro verò multiformes libidinis sensus inuoluit, insidians solitudini vestræ, & telis fortioribus oppugnans: vtinam non expugnet: pungat, non vulneret. In refectorio autem gulam allicit ad videndum quæ perferantur, & ingenti auiditate onerat distentum ventrem, vt maiore opera ad egerendum egeas, quàm ad ingerendum. In claustro libros reuellit à manibus, memoriam refecat scripturarum, & nunc de illo ad istum cum signis & scurrilitate tranfert. Per officinarum multitudinem te facit excurrere, & vagabundo se comitem facit, donè taciturnitatis osium aut aperiat, aut confringat. Quid plura? In choro deuotionem, in toro castitatem, in refectorio parcitatem, in claustro lectionem, in officinis silentij virtutem, virtutis inimicus extirpat. Nec sufficit in vigilando subtilibus spiculis cordis terebrare muralia, sed dormiendo singulari se versat & reuertat astutia: quæ meliùs vestræ conscientiæ, quàm styli scientiæ derelinquo. Sed & ad altare Domini virtutū sequuntur vos spiritus isti, in ipsos mentis oculos inuolantes, & vix aliqua vel nascētis Dei, vel pendentis in Cruce possunt memoria deturbari. Magnus ille Patriarcha vix volucres huiusmodi à suis sacrificijs abigebat. Nos quid sumus, qui fugare præsumimus? Quis in hoc riuo vel mersum, vel submersum se esse negauerit? videtis quàm turbidus torrens, & limosa regurgitans cœnositate, qui vix, aut nunquam ad hoc ducitur, vt penitus exiccecur. Non puto quòd ille, qui clausit cælum oratione, clausit animum à cogitatione: vt 3. Reg. 17. facilius sit cælum obserare, quàm animum.

Cap. 6.
Cogitatio
mala.

Multiplices
dæmonum
tætationes,
præferim
in mona-
sterijs.

Gen. 13.

3. Reg. 17.

Secundus riuus est, locutio peruersa. Linguam nullus hominum domare potest, ait Apostolus: membrum inquietum, membrum mortiferum, facilis ad loquendum, ad obloquendum procliuor. Et notandum, quòd nascitur alter ex altero, cum male cogitationi prauæ locutionis ianua sit aperta. Et est verbum, aliud falsum, vnde dicitur: Perdes omnes, qui loquuntur mendacium: aliud vanum, de quo scriptum est: Vana loquuti sunt vnusquisque ad proximum suum: aliud maledicum, de quo Apostolus scribit: Nequè maledici regnum Dei possidebunt: aliud impudicum, de quo idem: Turpis sermo de ore vestro non procedat: aliud excusatorium, vnde Psal. 140. Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis: aliud dolosum, de quo Propheta: Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa: aliud ociosum, de quo idem Dominus: De omni verbo ocioso, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij: & si quæ aliâ sunt genera pestis huius, quæ nos breui saltu transilire non possumus.

Cap. 7.
Locutio p-
nerfa.
Iacob. 3.

Psal. 5.

Psal. 11.

1. Cor. 6.

Ephes. 4.

Psal. 140.

Psal. 11.

Matth. 12.

Cap. 8.

Actio pra-
ua.

1. Reg. 5.

Thre. 4.

Tertius est, actio praua. Post cogitationem & locutionem venit ad opera, quando exhibemus membra nostra arma iniquitatis peccato, & cōtumelijs afficimus corpora nostra. Quid enim turpius, quàm membra Christi sanguine cōsecrata, & conspulta ei in baptisinate, libidinosis ardoribus maculare, nec attendere reuerentiâ presentis Dei minantis poenam, gloriam promittentis? Absit vt aliquis vestrum huic idolo substernatur, vt filium Virginis in Veneris templo suscipiat, vt arcam Dei iuxta Dagon collocet: nè nutritus in croceis, stercorea complectatur. Quid Petro cum Mago? Quid Christo cum Antichristo? Quid virgini & libidini? Quid puritati & impuritati? Absit vt quisquā vestrum ambulet in passione desiderij, sicut & gentes, quæ ignorāt Deum, qui corpus Christi aut cōsecratis, aut Christi corpori ministratis, electi seruire Imperatori, vt cū Imperatore sedeatis, cum sederit in sede maiestatis suæ. Qua fronte, quibus oculis videret nos, viueret nobiscum, qui tantis inter nos obsecnitatibus deseruiter? Qua mente, qua conscientia accederet ad sancta sanctorū, immolare sanctum

sanctorum, cuius fama contemptibilis, vita notabilis, sermo reprehensibilis habetur? Sed si forte (humanum loquor) propter infirmitatem carnis nostrae, aliquis nostrum tale aliquid in cubiculo conscientiae complicauit, deplicet illud per confessionem & poenitentiam, & ego ei de misericordia nascentis pueri reponit, quia si confessus fuerit, & poenituerit, nasceretur in eo lux mundi, ut, dimotis fallacibus tenebris, splendorem verae lucis accipiat. Quomodo enim miseris misericordia hac nocte negabitur, in qua misericorditer nascitur misericors & miserator Dominus? Adest Deus & homo, mater & virgo, caro & verbum, lux & illuminans, bonus & bonitas, misericordia & veritas, secunda virginitas, virginalis foecunditas, aeterna nouitas, noua aeternitas, diuina humanitas, humana diuinitas, humilis sublimitas, & in his omnibus misericordia fabricatur. Cohibete igitur extollentiam ab oculis, loquacitatem a lingua, crudelitatem a manibus, voluptatem a lumbis, pedes ab itinere non trito, & venite, & arguite eum, si non hac nocte disrumpit caelos, si non descendit ad vos, & proicit in profundum maris omnia peccata vestra. Quis enim est, qui huius tertij riuuli non sit merus, & remersus instantia?

Quartus riuus est, defensio peccatorum. In veritate dico vobis, quia nihil sic exasperat iram diuinitatis, quam iniquitatis defensio. Aequo enim certamine nos decertamus cum Domino, cum defendimus quod odit, cum nobis placet, quod displicet illi. Magna quippe differentia est inter superbum & humile peccatorem, cum illum despiciat, hunc respiciat, quia humilia respicit, & alta alonge cognoscit. Quam dolentari poterit, qui medicum spernit, medicinam conculcat, & infirmam substantiam contrariorum receptione succendit? Tu dicis malum bonum, amarum dulce, tenebras lucem, & in creatorem refundis iniurias, ut quod laudauerit, tu vituperes: quod vituperauerit, tu laudes. Non est hoc palpatiuam dissimulatione tacendum, cum viderim quosdam vestrum tantis impatientiae stimulis agitari, ut ad primas correptionis voces, non solum excusationem, sed defensionem exhibeant: & nisi disciplinariae vigor obuiauerit, ad tumultus & iurgia profilitur. Haec est impietas maxima in Deum, delictum maximum, quae vir simplex & rectus, & puer Domini summa circumspectione deuitat. Elegantissimam super his comparisonem inducit propheta, quam de sacario sancti spiritus abspoliatur: Ibi, inquit, habuit foueam hericij. Hericij si apprehendi se sentiat vel contingi, ita confertissima spinositate defatus est, ut vndique compunctionibus & aculeis vestitur. Cum vero se solitudinem adeptum putat, caput aperit, exerit pedes, & viuificatorios motus plana deambulatione demonstrat. Si quis superuenerit, statim celerrima velocitate caput cum pedibus ad interius absconditum reportatur, ut si illum tenere volueris, prius videas sanguinem tuum, quam corpus suum. Sic & peccatoris caput cum pedibus, intentio cum actione, a pastorum sollicitudine prospectatur, & quod ferè omnium peccantium vitium est, cum ab omnibus videatur, a nemine estimat se videri. Si vitium refecare studeas, & intentionis ingressus cum actionis egressibus, correctiuus manibus deprehendere, statim Ciceronis eloquentia renouatur: excusatur & defenditur, quod opponis: accusaris & offenderis, qui proponis. Interrogat de loco, de tempore, quando factum fuerit, & nouus dialecticus exerta lingua prorumpit: in medium parentes aduocat, patrocinatores quaerit, granari se iudicat, indicat se recessurum, malleque mori, quam pati talia: & quae vidisti, negans: & quae non vidit, in te conuicia retorquens. Sic spinam sentis, & culpam perdis: odium incurris, nec corrigis: & quem totum tenere putabas, totum amittis. Vides quam multiplici cumulositate riuus iste omni homini, & maxime nostro ordini, se infundit?

Quintus est, exultatio in peccatis. O detestanda laetitia, & in sempiterni doloris tristitiam demutata, in peccatis sicut in virtutibus exultare. Nonne latrocinantibus & facinorosis quique, cum votorum plenitudinem assequuntur, non se capiunt praegaudio, ita etiam, ut audeant ipsi diuinitati gratias immutare? Qui cum malefecerint, laetantur, & exultant in rebus pessimis, cadent super eos carbones, & in ignem deijciuntur. Sed & riuus iste, quam vndosa reflexione miseros animantes offundat, melius conscientia, quam eloquentia, comprahendit.

Sextus est, alios docere ad malum. Haec doctrina de cathedra pestilentiae deriuatur, quam detestatur & reprobatur, qui docet hominem scientiam. O quam in vano accipit animam suam, qui aliorum animas venatur ad mortem, qui trahit peccata sicut longam restem, qui miscet sanguinem sanguini, cui non sufficit ut intereat in seculum seculi,

Peccatorum confessio, quae sic salutaris.

Cap. 9. Peccati defensio quae inuisa Deo.

Psal. 137.

Iob 31.

Esa. 36.

Natura hericij.

Cap. 10. Exultatio in peccatis.

Prou. 2. Psal. 139.

Cap. 11. Aliorum eueriores sceleratissimi.

seculi, nisi & alios ad interitum pertrahat sempiternum. Scitis enim, quia multa vitia tenerimis aetatibus imprimuntur, quae postea in magno corpore vix mitigare, nedum extirpare quicquam possit. Infelices magistri, qui huiusmodi plantaria plantauerunt, quae explantantur ab illa caelesti plantatione, quam plantauit pater ille caelestis. Quis gloriabitur, se huius riuus torrentibus non fuisse vallatum?

Septimus est, in his omnibus perseuerare. Hic peccator submersus est & absorptus, & clausit super eum puteus os suum. Cum enim non leuat oculos ad caelum, nec recordatur iudiciorum iustorum, mortuus & sepultus est in sepulcro conscientiae suae. Tunc a mortuo, tanquam qui non est, perit confessio. Tunc peccator, cum venerit in profundum malorum, contemnit. Hic est in extremo fluminum Aegypti. Hic multitudo miserationum Domini tollitur ab oculis eius. O flumen malum, riuus pessimi, riuus exterminans. Hac nocte Dominus eos calceatus transiit, cum in virginali substantia puram carnem, & omnium pretaxatione pestium immunem accepit, illo calceamento calceatus, quod in Idumaeam extendit, cuius corrigiam soluere non potuit sic tandem assumpsit me de aquis multis: quas vobis breuiter praelibauimus. Libera me, inquit, ab his, qui oderunt me, & de profundis aquarum.

Percutiemus eos, si cogitemus pro peccato nostro, si prohibeamus linguam a dolo, si declinemus a malo, & faciamus bonum, si constitemus aduersum nos iniustitiam nostram Domino, si dolor noster sit semper in conspectu nostro, si doceamus in quos vias Domini, & semper laus Dei sit in ore nostro. Et ut de arte futura nostris moribus aliquid consumamus, habeamus calceamenta densa, & subtiliter cofuta, quae possint aquas obuiantes excludere. Faciamus carnem nostram firmam, & confixam timore Domini, quae libidinis humorè excludat, & excocta tribulationibus atque densata, fiat vter nonus ad conseruandum vinum nouum, de quo dicitur: Quia factus sum sicut vter in pruinam. Sed iam corda & corpora nostra, ad suscipiendum filium Virginis preparata, dimittamus in pace, & omnes in commune lumen ad reuelationem gentium innocentibus brachijs amplectamur: Qui est Deus benedictus in secula, Amen.

MARTYRIUM SANCTI GREGORII SPOLETANI, PRESBYTERI ET MARTYRIS, EX QUODAM PER ANTIQVO MS. CODICE PER F. LAUR. SURIVM, PAUCIS LOCIS MODICE CORRECTO STYLO, DESCRIPTVM. CONSENTIUNT VETUSTISSIMA MARTYROLOGIA.

TEMPORIBVS Diocletiani & Maximiani Imperatorum talis furor in sacrilegis per cunctam Italiam exarsit, ut vna esset apud omnes idolorum cultura, & si quis non prostratus idolis immolaret, poenis diuersis cruciaretur. Erat tum quidam vir impijssimus, Flaccus nomine, quem Maximianus Imperator direxerat, ut omnia idola erigeret. Cumque introisset in Flaccus in ciuitate Spoletanam, iussit sibi tribunal collocari, & praecones per omnes plateas ciuitatis mitti, ut omnes simul ciues ante vestigia eius in medio foro consisterent. Cumque congregatus fuisset omnis populus in medio foro, Flaccus dixit Tircano: Isti omnes dijs nostris deseruiunt? Cui Tircanus dixit: Isti omnes, quos conspicit pietas tua, deos colunt, Iouem, Mineruam & Aesclepium, deos immortales, qui propitios se exhibent mundo vniuerso. Haec audiens Flaccus, gauisus est gaudio magno, & contempno iussit turbas omnes dimitti.

Beatus vero Gregorius erat tum in ciuitate Spoletana, ieiunijs & orationibus die ac nocte vacans. Multos ille precibus suis sanos reddebat, spiritus immundos eijciebat, leproso decumbentes sanabat, leprosos mundabat, caecos illuminabat, & corda multorum paganorum ad Dominum Iesum Christum conuertebat: templa vero paganorum & simulacra in terra deijciebat. Audiens haec Tircanus, quod beatus Gregorius multa templa idolorum euertisset, & paganorum animos ad Christi amorem conuertisset, iratus nimis, nunciauit haec Flacco, dicens: Est quidam in vrbe seductor multorum,

Cap. 12. Perseuerantia in peccatis.

Ecclesi. 17. Prou. 18.

Psal. 79. Luc. 3.

Psal. 68.

Cap. 13. Exhortatio ad poenitentiam.

Psal. 118.

Decemb. 24. Cultus demonum mire feruet sub Diocletiano.

S. Gregorius vacat perpetuo ieiunijs & precibus.

Gregorius nomine, aduersus deos rebellis, & vestra iussa pro nihilo ducens. Hæc cum audisset Flaccus, exarsit à diabolo, & iussit quadraginta milites mitti, qui beatum Gregorium vincitum perducerent. Exierunt milites, & implentes iussa, beatum Gregorium præsentauerunt. Sedens autem Flaccus cum Tircano, & respiciens in faciem beati Gregorij, in hanc erupit vocem: Tunc es Gregorius Spoletanus? Sanctus Gregorius dixit: Ego sum. Rursumque Flaccus: Tunc es, inquit, aduersus deos rebellis, & principum contemptor? Sanctus Gregorius respondit: Si verum scire vis, ego ab infantia mea nunquam à Deo meo recessi, qui me ex limo terræ formauit. Flaccus dixit: Quis est iste Deus tuus? Sanctus Gregorius respondit: Qui fecit hominem ad imaginem & similitudinem suam: ipse est Deus fortis, Deus immortalis, qui reddit unicuique, secundum opera sua. Flaccus dixit: Noli esse verbosus, sed quod tibi præcipio, id facias. Sanctus Gregorius respondit: Quod præcipis, iam scio: quod me oportet facere, hoc ago. Flaccus dixit: Ergo si pro salute tua agis, ingredere templum mirabile, & sacrificia dijs magnis, Ioui, Mineruæ & Asclepio honorabili, & multa bona inuidiosorum principum consequeris, & nos ter amicus eris. Sanctus Gregorius respondit: Ego amicitias vestras non concupisco, nec sacrificio demonibus, sed Deo meo Iesu Christo. Flaccus dixit: Quæ est insania ista, miser Gregori, quæ te possidet? Scias te tibi pœnas durissimas cumulare. Sanctus Gregorius respondit: Infans ego nunquam fui, sed tu potius, qui creatorem tuum non agnoscis Dominum Iesum Christum. Nam Iouem, Mineruam & Asclepium, quos dicis, demones esse manifestum est.

Flaccus dixit: Colaphis contundite maxillas eius, dicentes ei: Noli deos blasphemare, nec contumax esse. Sanctus Gregorius respondit: Contumax nunquam fui: vos verò ministri estis satanæ, facientes voluntatem eius. Tircanus dixit: Admoneo te, Gregori, immola dijs, antequam corpus tuum exterminetur. Sanctus Gregorius respondit: Melius est mihi, exterminari corpus meum, quam animam. Facite, quod vultis. Flaccus cum Tircano dixerunt: Accede, & sacrificia dijs, antequam poenis te excruciemus. Sanctus Gregorius respondit: Iam tibi dixi, & dico, non sacrificio demonijs vestris, sed Domino meo Iesu Christo, qui fecit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt. Flaccus dixit: Fustes nodosos afferte, & dorsum eius verberibus rumpite, dicentes: Hæc patiuntur, qui sunt dijs rebelles, & principum contemptores. Sanctus Gregorius ait: Hoc scire te volo, Flacce, pro malis, quæ in meo exerceo corpore, duplicia mihi bona restitui in cælo. Flaccus dixit: Vertite illum, & ventrem eius sustibus dissipate. Tum S. Gregorius intuens in cælum, ita orabat: Miserere seruo tuo Deus, sanctus Israel: à timore inimici eripe animam meam. Tircanus cum Flacco dixerunt: Miserere tuum, antequam moriaris. id enim tibi consulimus vt amici. Sanctus Gregorius respondit: Recede à me minister satanæ: vacante oblatione tuæ. Adest mihi Dominus Iesus Christus ad confortandum me in vulneribus meis.

Flaccus dixit: Hæc est insania tua, miser, quæ te viuere non permittit. Sanctus Gregorius respondit: Etiam si totum corpus meum occidas, Dominus animam meam fouet & viuificat. Flaccus dixit: Ligatè illi manus & pedes, & in craticulâ igneam imponite, & ligna sub ipso construite. Fecerunt ministri, sicut præcepit illis Flaccus, & paraerunt ignem. Beatus verò Gregorius exclamabat ad Dominum de medio ignis, dicens: Domine Iesu Christe, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus patrum nostrorum, qui non despicias preces famulorum tuorum, qui ingressus es cum tribus pueris in caminum flammarum, ad sis etiam mihi seruo tuo in medio presentium pressurarum.

Hæc eo dicente, terræmotus magnus factus est intra ciuitatē Spoletanam, & cecidit vna regio, oppressitque plus quam quadringentis quinquaginta animas paganorum, qui idolis seruiebāt. Quod videns Flaccus, fremuit vt leo, & territus nimis, fugit inde. Dixit autem Tircanus: Ferrum afferte, & eum stringite, atque in carcerem includite, ibique à militibus diligenter custodiat. Cum autem ingressus esset beatus Gregorius in carcerem, Angelus Domini apparuit illi, dicens: Pax tecum, Gregori: noli timere, & continuo vincula eius dirupta sunt, & claritas Domini circumfulsit eum. Videns id beatus Gregorius, cecidit in faciem suam, oransque dixit: Gratias tibi ago, Domine Iesu Christe, qui misisti Angelum tuum sanctum ad confortandam animam meam: & ego confitebor tibi in toto corde meo, & honorificabo nomen tuum in æternum, quia fecisti mecum misericordiam tuam. tu es enim Deus solus. Dixit autem ei Angelus:

Eugè

Eugè serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Et hæc dicens, ablatus est ab oculis eius. Exiit autem se beatus Gregorius, laudans & benedicens Deum.

Die altera subsequente iussit Flaccus in medio foro sedem sibi collocari, & beatum Gregorium coram se representari. Quod cum factum esset, dixit ei Flaccus: Vel nunc recede ab insania tua, accedensque sacrificia dijs magnis, quos vsque nunc negare cognosceris. Sanctus Gregorius respondit: Nunquam demonibus sacrificauit, nec sacrificio, nisi Domino meo, qui me ad istam coronam iustitiæ perducere dignatus est. Flaccus dixit: Carduos ferreos afferte, & genua eius totis viribus percutite, vt sic possimus vincere omnem stultitiam eius. Sanctus Gregorius ait: Vide qualis sis tu, qui demonibus seruis, adorasque idola, opera manuum hominum. Nam si scires creatorem tuum Dominum Iesum Christum, ipsum adorares, coram quo omnes Angeli contremiscunt. Flaccus dixit: Ego demonibus seruo, furcifer? Sanctus Gregorius respondit: Verè à diabolo excæcatus es. Flaccus dixit: Lampades ardentes afferte, & latera eius inflammate, dicentes, Noli superbus esse. Sanctus Gregorius ait: Etiam si totum corpus meum perdas, præstò mihi est medicus meus, Dominus Iesus Christus, qui me sanat & corroborat, vt ista omnia mala, quæ in me exerceere vidèris, pro nihilo putem. Flaccus dixit: Accede, maledicte, & fac tibi deos immortales propitios, antequam te morti tradam. Sanctus Gregorius respondit: Maledicti sunt omnes, qui confidunt in idolis. Audiens hoc Flaccus, exarsit vt ignis, dixitque: Tircanum celeriter accersite. Tircanus dixit: Ecce adsum.

Tum verò impius Flaccus iussit beatum Gregorium, tractum in medium amphitheatrum, capite truncari. Sanctus verò Gregorius orabat ad Dominum in medio amphitheatro, dicens: Benedictus Dominus Deus meus & Rex meus, adiutor meus, & liberator meus, qui me hodiè de hoc seculo ad te vocare dignatus es. Et respiciens ad cælum, audiuit vocem magnam, dicentem sibi: Ecce, Gregori, coronatus es, in numerum sanctorum meorum adscriptus es: ingredere ad me, benedicte Domini: preparata est habitatio tua. Adhuc Angelo loquente, ab Aquilino spathario capite truncatus est. Tircanus verò iussit dimitti feras terribiles, vt corpus beati viri abfoderent. At rabida fera vbi ad corpus venerunt, stententes capita sua, adorauerunt illud. Id turba cernens, voce magna exclamauit: Verè magnus est Deus Christianorum: & multi crediderunt in Dominum. Flaccus verò eodem die percussus ab Angelo, euomens interiora sua, expirauit. Corpus verò beati Gregorij iacebat in medio amphitheatro. Erat autem quædam mulier Christiana, Abundantia nomine. Ea accedens ad Tircanum, petijt corpus beati Gregorij, vt illud colligeret de medio amphitheatro. Tircanus dixit: Da mihi aureos trigintaquinque, & accipe corpus. Abundantia dixit: Quod iubes, libens dabo: hoc tantum rogo, vt celeriter mihi corpus detur. Tircanus ait: Affer mihi quod dixi, & tolle corpus. Illa, numeratis ei aureis trigintaquinque, accepit corpus, gaudens & benedicens Deo, sicque dicens: Benedictus Dominus, qui non amouit deprecationem meam, & misericordiam suam à me. Et sepeliuit illud conditum balsamo, nardo & aromatibus preciosis, & posuit iuxta pontem lapideum & riuum, qui Sanguinariū appellatur, prope muros ciuitatis nono Calendas Ianuarij, cum hymnis & canticis, ita dicens: Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ: benedictus Deus. Iustus Dominus in verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis: qui dat votum optandi, & benedicit annis iusti. Ipsi honor & gloria, laus & imperium in secula seculorum, Amen.

Huius sanctissimi martyris reliquias religiosè colit ac seruat hodiè Ecclesia metropolitana Colonienfis summo in templo, collocatas super tumbam trium Regum, cum quibus eò sunt olim simul adductæ.

DE

DE NATIVITATE DOMINI ET SALVATORIS NOSTRI IESV CHRISTI MVLTAE EXTANT SANCTORUM Patrum insignes Conciones, ad quas Lectorem remittimus. Vnam Petri Damiani, ut in 8. Tomo reuerendissimi Aloysij Lipomani habetur, adscribimus, quod non ita passim omnibus obuia sit: quamquam ex ipsa satis constat, non esse Petri Damiani illius, qui Ostiensis fuit Episcopus.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE NATIVITATE SALVATORIS, ET PRAECLARIS miraculis in ea factis.

Decēbr. 27. **N**ON poterit explicari sermone, quod mente concepi. Stupor enim miraculorum opprimit me, & dum omnia Malac. 3. replico, omnia complicantur. Quis poterit cogitare diem aduentus eius? Ideo fit elinguis lingua, memoria immemor, insensibilis sensus. Inuetera natiuitate relucunt omnia, & omnia partui Virginis obsequuntur. Fiunt mirabilia in caelo sursum, & in terra deorsum, & vniuersa in nascētis Dei obsequium iurauerunt. Insigniuntur conuexa caelorum stella lucentiori, & multo lumine loca flammantia praestringuntur. Diffunduntur per quadrifidum orbem radij rutilantiores, & pluralitatem stellariorum ignium nouus ignis obtundit. Miratur orbis, caelos nouum peperisse splendorem, & inconuertibilem eorum statum ad signa & prodigia fuisse conuersum. Vident Chaldaeī in caelis, quod Balaam reliquit in scriptis: Orietur, inquit, stella ex Iacob, & consurgēt homo ex Israēl, & erit omnis terra possessio eius. Nascitur stella in excelsis, & Deus in terris, cuius possessio à mari vsque ad mare. Praeparant se Reges Tharsis, ut cum nouitate munerum videant nouam matrem, filij nouam natiuitatem. Fons olei de terra erumpit. Templum Romae, quod vocabatur aeternum, corrūit, omnibus impensis & Urbis, & orbis mirabiliter consummatum. Cū enim Romani in victoriarum antiquitatis memoriam templum singulari schemate facere decreuissent, ab omni illa deorum, immo dæmoniorum, multitudine quæsiuerunt, vsquequod durare posset tam excellentis operis operosa constructio. Responsum est: Donec virgo pareret. Illi ad impossibilitatem oraculum retorquentes, templum æternum solennem illam machinam vocauerunt. Nocte autem ista, cū de virginali thalamo virgineus flos Mariæ egressus est, ita cecidit & contractum est illud murale, & columnarū opus, ut vix appareant vestigia ruinarum.

O Bethleem ciuitas Dei summi, & in te, & in suburbij tuis visa sunt mirabilia hodie. Deus pendet ab vberibus, ponitur in præsepe, ligatur in cunis, pannis inuoluitur, & laxatis fasciis, felices manus & sancta brachiola per cunaram patuitatē expandit. Alludit Virgini, matri arridet, & blandientes oculos ad Mariam intorquet. Stat perterrita tantis miraculis Regina caelorum, confert in corde suo salutationem Archangeli, conceptionem Dei, natiuitatem pueri, & miratur quod ille, qui sic potuit ad nos venire, sic voluit subuenire. Adest & Ioseph, sed ab vtroque remotus, & in excessu mentis miratur, & mirari satis non potest, qualiter sit ad tantæ dignationis admissus arcanum. Adest multitudo caelestis exercitus, & vocibus gloriosis, Gloria in excelsis Deo, auditur. Pastores veniunt, & inueniunt puerū & puellam. Procedit stella: Reges accedunt, adorant filium, matrem venerantur, offerunt munera, deferunt maiestati. Cruciat Herodes: Hierosolyma turbatur: requiruntur scribae: locus praedicitur: inducitur simulatio: simulator ad nihilum deducitur: deteguntur commenta fraudum. Magi per aliam viam reuertuntur: pax inaudita à seculo, regnat: vniuersus orbis ad censum describitur: riuus olei de terra perfusad, & in diuitē venam liquor sanctissimus catus ebullit. Quid est hoc, nisi quia vera pax in terris apparuit, nisi quia ad supernum regnum

Mira quæ cōtigere nascēte Christo.

Luc. 2. Pax in vniuerso orbe, tempore natiuitatis Domini.

regnum ciues adscribuntur, nisi quia fons misericordiae de Virgine emanat, oleum effusum nomē tuum? Spiritus sanctus, scripturae istius vnus & vnicus fabricator, non nullam suae pinguedinis dulcedinem sub hoc capitulo dereliquit. Sed vos nocturnis vigilijs ita defatigati estis, ut vix possitis somnū ab oculis remouere. Enigilate tamen paulisper, & somni torporem excutite. Aderit ille, de cuius natiuitate loquimur, ut illuminet oculos nostros, ne obdormiamus. Totus autem sententiae sensus ex illius arca mutuabitur, cuius cōsiliū est, quasi cōsiliū Dei. Ipse ille est, Dominus videlicet Clareuallensis, cuius religio & discretio, sapientia & eloquentia, vita & fama, per totam Latinitatem non immerito decurrit: libenter enim illius sarcinas adoro. Sed ad propositum reuertamur.

Benignus ille spiritus, de cuius secretiori fonte Canticorum flumen euadit, in his tribus verbis tria nobis requirenda reliquit, videlicet nomen sponsi, quare oleo comparetur, & quomodo effundatur: quia & nomen tacet, de comparatione nil loquitur, nihil dicit de effusione. Primum de nomine videamus. Multa, ut arbitror, vocabula sponsi per diuinam scripturam sparsa leguntur, sed in duo vobis vniuersa completor. Nullum profecto reperietis, quod non sonet aut maiestatis potentiam, aut gratiam pietatis. Puer Domini, de quo frequentius facio mentionem, ad Regis cubiculum introductus, duo quasi sublimiora de ipsius ore diuinitatis audiuit: Potestas Dei est, inquit, & tibi Domine misericordia. Sed & ipse Saluator propheticae veritati attestans, ait: Vos vocatis me, Magister, & Domine, & bene dicitis. Sum etenim. Dominus, nomen est maiestatis: pietatis, Magister. Si enim pium est, praebere escam corpori: multo misericordius est, escam animae impartiri: quod est proprie magistrorum, qui mentes indisciplinatas sub disciplinae rigore coercerent.

Videamus quod horum nominum effundatur, vtrum nomen potentiae in nomen gratiae, vel nomen pietatis in maiestatis vocabulum. Absit, ut misericordia in potentiam includatur, quia miserationes eius super omnia opera eius. Certum est ergo, quia potestas Dei in maiorem hodie pietatem effusa est, cū caeli distillauerūt à facie Dei, & de virginis membris vetustus dierum exoritur. Non est, qui se abscondat à calore isto: quia largior olei effusio à capite descendit in barbam: quae etiam extremam vestimenti simbriam largius irrorauit. Tanta est abundantia misericordiae, ut non solum sub nomine effusionis, sed & exinanitionis censeatur. Exinanuit semetipsum, (ait Apostolus) formam serui hodierna die accipiens, & cum tota multitudine miserationum suarum de thalamo profiliit virginali: non enim habuit dulciorem modum ad redimendum nos abyssus illa consiliorum Dei: quia quicquid in diuinitatis thesauro pietatis inuentum est, totum in vtero Virginis est aggestum. Non me capio praeter laetitiam, quod illa maiestas naturam suam exinaniens, in naturam meae carnis & sanguinis superueniat, & me miserum in diuitias gloriae suae non ad horam, sed in sempiternum includat. Fit frater meus, Dominus meus: & timorem Domini, fratris vincit affectus. Domine Iesu, libenter te audio regnantem in caelis, libentius nascentem in terris, libentissimè Crucem, clauos & lanceam sustentem: haec siquidem effusio rapit affectum meum, & istorum memoria conualescit cor meum, viuens, & viuidae potione asperitate purgatum. Viuens est iste sermo, & efficax, & penetrabilior omniglapio dio accipiti, pertingens ad diuisionem animae, & spiritus, compagum quoque, ac medullarum scrutator.

Vnus illorum, qui prophetalis chori aut magister, aut inter magistros est, sub senaria diuinorum nominum partitione, de hac effusione mirabiliter quidē, sed subtiliter prophetauit: Vocabitur, inquit, nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Erat quidem admirabilis Dominus meus inter Angelicos ordines, audiens hymnum gloriae suae, admirabilis illi mirabili creaturae, faciens mirabilia in caelo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis. Ego autem in luto fecis & miseriae obuolutus, miser & miserabilis, omnem spem emergendi perdideram. Ille in gloria, ego in miseria: ille admirabilis, ego miserabilis. Sanctum & terribile nomen eius, quod vix audeat illa dignior nominare natura. Nomen istud clausum & integrum quomodo capere poteram, quem vix Angelicus oculus prospicere, nedum perspicere potest? Sed vide effusionem. Ille qui erat admirabilis agminibus Angelorum, inclinatur caelos, & fit consiliarius hominum. Maiestatum nomen in pietatum effunditur: & qui admirabilis est in caelis, consulere venit in terris: abscondit purpuram sub miseriae vestimentis, & ad lutum, ubi iacebam, inclinatus, non mergitur. Is

(audco

Pfal. 68. (audeo dicere) infixus in limo profundi, operi manuum suarum porrigit dexteram, de profundis aquarum extrahit, extractum abluuit, ablutum induit, indurum reportat, reportatum confirmat. Porrigit dexteram cum nascitur, cum loquitur extrahit, abluuit cum moritur, induit cum resurgit, cum ascendit reportat, confirmat cum spiritum emittit de caelis. Bonus quidem consiliarius, qui consilium, quod voce dederit, & morte defendit. Erat enim docens, ait Euangelista, sicut potestatem habens, non sicut eorum scribae & pharisaei.

Gen. 17. Deus, & fortis, nomina sunt potestatis, sed Deus effunditur in patrem futuri seculi, fortis in principem pacis. Breuiter curro, quia & fatigatis, & sciētibus legem loquor, Quid tibi, nulli abunde Lucifer, in tanta diffusione? Clausum est tibi totum itinerarium Dei, & malignans oculus tuus hic nimirum caligauit. Sed & Dominus meus admirabilis fuit in natiuitate, consiliarius in praedicatione, Deus in miraculorum coruscatione, fortis in passione, pater futuri seculi in resurrectione, princeps pacis in illa aeterna beatitudine. Non terre amini nouitate verborum, quia nihil nouum introducitur. Sic & olim nomina commutata, & effusa sunt, Abram in Abraham, Sarai in Saram, & si quas alias mutationes in illa veteri officina vos legisse recolitis. Sed & ab ipsis penè mundi principijs, in arcano quodam scripturarum loco, diuini nominis effusionem inuenisse me recolo. Loquitur Deus ad Moysen de liberatione Israël, & post multam Dei & Moysi confabulationem, Propheta subtiliter inquirat nomen eius, & Dominus dicit: Ego sum, qui sum: hoc mihi nomen in aeternum. Hæc dices filijs Israël: Qui est, misit me ad vos. Perterritus Moyses inextricabilis auctoritate vocabuli, ac si diceret, Hoc excedit intellectum meum, non possum capere, nisi effundatur, audit à maiestate: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Vides effusionem? Ecce Deus Angelorum, vocat se Deum hominum. Curramus ergo, fratres, in odorem vnguentorum istorum. Curramus ad oleum de oliua speciosa in campis expressum, nulla infectum amurca, nulla substantiatum amaritudine, oleum quod exhilarat faciem hominis, quod sanat vulnera, dolorem tollit, reddit suauitatem. Non ne Samaritanus noster nobis à latrone pessimo vulneratis attulit oleum & vinum, ad purgandum & mitigandum vulneris magnitudinem: Sed multum olei, parum vini: multum misericordiae, iustitiae parum. Sic quippè decebat miserantem, sic misero expediebat. Non intres in iudicium cum seruo tuo, Domine, (ait iustus) quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens: sed corona me in misericordia, & misericordionibus. Veniens quippè hodiè, quinque vasa attulit olei, non nisi duo vini. Spiritus enim sapientiae & intellectus, consilij, scientiae & pietatis, non ne dulcedinem sonat, misericordiam fragrat, eructat abundantiam suauitatis? Fortitudo & timor vinum sunt. Sed hoc vino potatus est potens ille, cum Christus in spiritu fortitudinis descendit ad inferos, non timidus, sed timendus.

Exod. 3. Videamus nunc, quare oleo comparetur oleum. Si vos melius non habetis, lucet, pascit, & vngit. Idem facit Christi nomen, & per omnia consonat comparationi. Lucet praedicationum, pascit recogitatum, inuocatum lenit & vngit. Vide quando preclara luminaria lumen nominis huius super eloquentiae candelabrum portauerunt, si non eluxerunt coruscationes Dei orbi terrae, si non in splendore fulguris commota est & contremuit terra. In nomine Iesu Christi surge & ambula, dicit claudus princeps Apostolorum. Non ne quasi fulgur exiliuit ab ore Petri, cum nominatum est nomen, quod os Domini nominauit? Et statim, inquit, consolidatae sunt bases eius & plantae. Vocabulum Iesu (sicut Origenis lingua nobilior diffiniuit) dulce & gloriosum, omni adoratu, cultuque dignissimum, quod non prius ab hominibus deuit efferrit in mundum, sed à quadam sublimiori, excellentiori que natura. Omnes quippè Prophetae nomen istud aut nescierunt, aut penitus tacuerunt, & reseruata est prerogatiua dignitas Archangelo Gabrieli, qui sancto ore sanctissime Virgini illud primum euoluit. Non ne Esaias in excessu mentis raptatus, verbis Archangelicis, eisdem penè syllabis consentit vsque ad sancti nominis nouitatem.

Pfal. 142. **Pfal. 102.** **Esa. 11.** **Luc. 1.** **Esa. 7.** **Pfal. 22.** **Nomen Iesu in ore melos.**

Vnus Deus Angelorum qui & hominum. **Pfal. 103.** **Pfal. 142.** **Pfal. 102.** **Esa. 11.** **Luc. 1.** **Esa. 7.** **Pfal. 22.** **Nomen Iesu in ore melos.**

Nomen Iesu in ore melos. **Pfal. 142.** **Pfal. 102.** **Esa. 11.** **Luc. 1.** **Esa. 7.** **Pfal. 22.** **Nomen Iesu in ore melos.**

Nomen Iesu in ore melos. **Pfal. 142.** **Pfal. 102.** **Esa. 11.** **Luc. 1.** **Esa. 7.** **Pfal. 22.** **Nomen Iesu in ore melos.**

Nomen Iesu in ore melos. **Pfal. 142.** **Pfal. 102.** **Esa. 11.** **Luc. 1.** **Esa. 7.** **Pfal. 22.** **Nomen Iesu in ore melos.**

Nomen Iesu in ore melos. **Pfal. 142.** **Pfal. 102.** **Esa. 11.** **Luc. 1.** **Esa. 7.** **Pfal. 22.** **Nomen Iesu in ore melos.**

Nomen Iesu in ore melos. **Pfal. 142.** **Pfal. 102.** **Esa. 11.** **Luc. 1.** **Esa. 7.** **Pfal. 22.** **Nomen Iesu in ore melos.**

Prophetae, Euangelium, Epistolae, & omnis gloria sententiarum Domini mei, & seruatorum eius, aut parua videbantur, aut nulla. Nescio modò, quid dulcius immurmurat filius Iesae, qui vario sermonum & sententiarum cōcentu omnes illos, quos diligere consueueram, ineloquentes reddit & muros.

Lenit & vngit, quia nihil sic recreat in tribulatione. Denique & probare licet. Inuoca me, inquit, in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me. Hoc est non oleum, hoc est oleum, hæc olei effusio. Amen dico vobis, non deficiet hic lecythus olei, nec minuetur, donèc pluiam voluntariam, quae segregata est hereditati eius, diffusius instillet, donèc faciat caelum nouum, & terram nouam: quia misericordia eius ab aeterno, & vsque in aeternum super timentes eum.

Sed iam surgamus, & praparemus nos ad solennioris Missae inuocationem, nec cordibus parcentes, nec vocibus, ad honorem pueri, qui natus est nobis, qui est Deus benedictus in secula, Amen.

SANCTI ATHANASII ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI SERMO IN DESCRIPTIONEM SANCTISSIMAE MARIE & BEATI IOSEPH. Habetur in Simeone Metaphraste, & septimo Tomo Aloysij. Nos eum in 12. capitula distinximus.

QUEMADMODUM qui terram effodiunt, aurum perscrutantes, cum venam aliquam inuenerint, auream arenam praeseferentem, in eam incumbunt, & magis magisque terram effodiunt, quippè qui venam illam lucrum inuenerint: quam prosequentes, non prius è loco illo discedunt, quam auri propositi latebram assecuti fuerint: ita & nos, vt Ecclesiasticae negotiationis operarij, beatum Euangelistam Lucam in manu habentes, Dominici ex Mariae Virginis conceptione thesauri considerationem aggressi, non prius ab huiusmodi perscrutatione desistemus, quam propositas diuitias sincere colligamus. Quamobrem & ordine seruato, Euangelistam ita perscrutabimur, vt nihil eorum, quae utilitatem afferre possunt, derelinquamus. Nam etsi verba ipsa non sublimia sint, nihilominus tamen magni gaudij mysterium in se continent. Nemo igitur propterea segnem ac negligentem se praebeat, quod quae modò lecta sunt de Iesu, parua quaedam esse videantur, si auditu solo percipiantur. Quantum enim ad geniti Domini potentiam pertinet, parua quidem sunt, & valde humilia, quae lecta modò audiuimus, vt fasciae, praesepe ac locus, qui tanta maiestati videbatur minimè conuenire. Parua nimirum sunt haec, sed mystica & arcana quaedam eiusdem Domini ortus nobis proponit, vt Mariae ventrem, cuius gratia verbis explicari non potest: sinum, quem humana cogitatione comprehendere non valemus: mammam, naturae consuetae radicem non habentes: lac, peregrino & nouo modo fluens: vbera, longè à naturali consuetudine ac lege aliena: Matrem Domini descriptam: Ioseph sponsum Mariae, communionem eius non re, sed nomine habentem.

Audistis paulò antè Lucam euangelistam, dicentem: In illis diebus exijt edictum à Caesare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. Hæc autem descriptio prima, facta est à Praeside Syriae Cyrino. Et ibant omnes, vt profiterentur, singuli in suam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam in ciuitatem Dauid, quae vocatur Bethleem, eò quod esset de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore, praegnantem. Vides quàm exiguis verbis, quàm magna comprehendantur mysteria? Dominus conceptus erat in ventre Virginis, & prima gentium, Augusti edicto, instituebatur descriptio. Qui omnem naturam apud se descriptam habet, qui que discipulis suis ait: Gaudete & exultate, quoniam nomina vestra scripta sunt in caelo: ille suam ipsius matrem paruis quibusdam Romanis codicibus describi voluit. Quis non loquetur, quis non admirabitur dispensationem illam, qua Dominus ad nostram se demisit humilitatem?

Vide humilitatem filij Dei, & crucifixe esse superbus.

tatem? Qui in excelsis liber est, in terris describitur. Illic Dei filius, hic servus. Illic Rex, hic subditus. In caelis diues, in terris pauper. In caelis adoratur, in terris vedigal ab eo exigitur, ac soluitur. Illic diuino sedet in throno, hic in agris & rusticata nascitur spelunca. Illic in paterno est & incomprehensibili sinu, hic in paruo brutorum reclinatur praesepi. Quis non admiretur superna & sublimia illa, cum humilibus & paruis his collata? Inuoluitur fascijs, qui soluit omnia. Nutritur is, qui nutrit vniuersos. Qui nullo loco potest comprehendere, puer angusto comprehenditur praesepi. Qui emittit fontes, mammam fugit. Qui fert omnia, inapplicabili quodam modo ferebatur. Qui nusquam non est, in exigua Iudaica regionis parte incircumscripse circumscribitur. O res admirabiles, & omnium hominum cogitationem superantes. Elisabeth in domo illustri Iohannem peperit, & Virgo ipsa in parua spelunca Iesum parit. Iohannes in lecto, & Dominus in praesepi reclinatur.

Luc. 1.

Cap. 3.

Gen. 2.

Prouer. 5.

Ioan. 19.

Haba. 3.

Cap. 4.

Regiu no-
men quam
multi teme-
re sibi olim
vsurpauerunt.

Verus legis-
lator quis
sit.

Iudeorum re-
pressa te-
meritas.

Cap. 6.

Sed non simpliciter factum credamus, vt gigneretur Dominus Iesus, fascijs inuolueretur, mammam fugeret, in praesepi reclinaretur. Non temere factum existimemus, vt illa Caesaris Augusti descriptione numeraretur. Omnia haec certa de causa, & ad finem aliquem facta sunt, diuina quidem dispensatione, sed obscura. Ex Virgine gignitur, vt ex terra virgine formatam primum illum humani generis parentem Adam reformaret. Fascijs inuoluitur, vt peccatorum nostrorum catenas dissolueret, vinculis scilicet soluens vincula: peccata enim vinculum nomine appellantur, vt ait scriptura: Vnusquisque suorum peccatorum catenis confringitur. Suxit mammam, vt diuinum illud gurgit lac nobis scaturiret, quod et proprio latere profudit: nihil enim aliud est lac, nisi sanguis, albus effectus. Reclinatur in praesepi, vt naturae humanae deprauatam rationem corrigeret, & duorum animalium esca fieret, Gentilis & Iudaici populi, de quibus scriptum est: In medio duorum animalium cognoscetis. Augusti Caesaris descriptionem suscipit, vt orbis terrarum confusionem ordinaret. Haec enim descriptio, fuit ordinationis, quae in orbe terrarum futura erat, pignus & imago quaedam.

Quod autem vera sint, quae dicimus, paucis verbis explicabimus. Antequam Dominus homo fieret, multa humanum genus tyrannide premebatur, & orbis terrarum homines, temere ac sine ratione vitam degebant, & regalis dignitas dehonestabatur, cum multi & copiosi exemplis crearentur Reges. Centum homines aut quis subiectos sibi habebat, & statim regni nomen ac specimen sibi vendicabat. Talis erat gentium concertatio, suarum regionum principatus appetentium, neque ex proprijs locis excedentium, nisi forte aliquo modo in se vicissim arma sumerent. Cum eiusmodi confusio diutius vigeret, & Dominus Iesus Christus solus ipse virginalem aulam in terris habitare contentus esset, statim multorum principatum extinguens, Romanae gentis dominatum constituit, vt sub vno Principe, ad militiae caelestis imitationem, omnes viuerent. Sicut enim in caelis sub vno Rege vniuersi continentur, daemonibus ipsis more barbarorum imperij iugum recusantibus: ita & in terris, etsi multae sunt gentes, quae subijci noluerint, vnum tamen Romanorum Imperium potestatem tenet, quia supernae potestatis ope adiuuatur.

Huius igitur ordinationis causa caelestis ille Rex, cum adhuc in sanctissima Virginis vtero conceptus gestaretur, primam descriptionem orbis terrarum sub Augusto Caesare fieri iussit, atque sub illa Imperij Romani descriptione, seipsum quoque contineri voluit, vt legem illam diuina prouidentia latam confirmaret. Tunc enim Regis lex firmatur, cum Rex, qui eam tulit, primus exequitur. Nam qui legem fert, & non obseruat, enersor potius est, quam legislator. Eius igitur, quam supra diximus, ordinationis gratia, sub Augusto Caesare prima descriptio facta est, vt Iudaicae gentis deprauata consuetudo reprimeretur, neque liceret deinde inordinate viuentibus Iudaeis sua deprauata lege innocentes homines interficere, sed necessitatis iugo compressi, alienis legibus seruirent. Necessaria igitur fuit sub Augusto descriptio. Illa Iudaeorum gentem depressit, & Christianorum fidem amplificauit, cum Iudaica natio, Romanorum imperantium timore, non amplius audeat superiorem insaniam atque immanitatem exercere.

Quamobrem post descriptionem illam, cum Dominum Iesum comprehendissent, & morti tradere festinarent, non ausi sunt pro sua libidine ac temeritate, quem

quemadmodum in alios Prophetas se gesserant, quibus iniustam eadem attulerat, Dominum Iesum aggredi: sed ad Pilatum, Romanorum loco praesidentem, adduxerunt, poenas ab illo exigentes. Quamobrem Pilatus praeses, vt vidit Iudaeos eadem Domini communitate flagitantes, dicebat illis, vt manifeste vos etiam ipsi cognouistis: Nihil dignum morte inuenio in hoc homine. O nefarios & iniquos Iudaeos, cur tanto per se studetis Romanorum magistratum labefactare, iniusto iudicio iustum illum aggredientes, & dantes omnem operam, vt innocetissimus, & ab omni labe purissimus, tanquam nocens condemnatus, de medio tollatur? Nihil, inquit, dignum morte inuenio in homine isto. Iure igitur Barabbas condemnetur, & Iesus absoluetur, cum ille seditiosus sit & homicida, hic beneficus, & vitae dator. An illi beneficia, tanquam crimina, exprobrabit? In hanc sententiam Pilatus respondit. Sed quidnam Iudaeorum natio? Illa quidem nihilominus fauens, Pilatum ipsum, vt Augusti Caesaris inimicum, quippe quod Christo patrocinaretur, his verbis praesentem insequeretur: Si hunc dimittis, non es amicus Caesaris: siquidem illivitam condonas, qui se Regem esse dicit. Haec Iudaei.

Luc. 23.

Ibidem.

Ioan. 19.

Cap. 7.

Crux, olim

indicij Ro-

mani pro-

prium sup-

plicium.

Marth. 27.

Iere. 37. &

38.

Marth. 27.

Cap. 8.

Psal. 124.

Luc. 21.

Cap. 9.

At Pilatus neque sic permittit Iudaeos suo arbitratu, quicquid vellent, in Christum facere. Nam si per imperium Praesidis licuisset Iudaicae genti facere, quae volebat, lapidibus Dominum Iesum obruissent, vel ferrata lignea discussissent. Quod si factum fuisset, nos Crucis beneficio defraudati, damnnum passi fuisset. Crucis enim lignum, Romani iudicij proprium est supplicium. Quamobrem Pilatus iterum eos interrogans, aiebat: Quid vultis faciam ei, qui dicitur Christus? Illi vero clamabant: Tolle, tolle: crucifige eum. Quibus statim Pilatus assensus est. Datum enim ei fuerat desuper diuino nutu. Huius igitur rectae ordinationis causa, instituta est prima sub Augusto Caesare descriptio. Nisi enim lex haec antea lata fuisset, Domini Iesu Christi corpus sepulturae integrum mandatum non esset. Nam Iudaeorum natio nimio furore accensa, Dominicum corpus in ignem, aut in mare deiecisset. Nam si Ieremiam, non sic inuifum, in lacum coeni plenum coniecerunt: quid in Christi summo opere sibi exosi corpus facturi fuissent, nisi Romanae legis poenam timuissent? Quamobrem cum nulli Iudaorum Pilatus concessisset, vt Christi corpus de Cruce deponeret, Ioseph ab Arimathia Pilati amicus accessit, & petijt corpus Iesu, quod & accepit, rem plane singularem atque incomparabilem. Necessaria igitur, vt saepe diximus, descriptio fuit sub Augusto Caesare, quae & sponsus Virginis, vt paulo ante audiuistis, census fuit: nam totus mundus descriptione illa recte ordinationis primordia tunc accepit. Sed prosequamur Euangelicae historiae narrationem.

Ibat Ioseph cum Virgine, partim adiutor, partim spectator eorum, quae futura erant: non quia Virgini adiutore opus esset, vel ei, qui conceptus in vtero Virginis portabatur: ille enim est omnium adiutor, ad quem clamantis Prophetae spectat oratio illa: Auxilium meum a Domino, qui fecit caelum & terram: sed quia eius dispensationis mysterio necessarius erat Ioseph, vt Virgo quasi sub viro esse crederetur, & res ipsa lateret diabolus, ne scilicet scire posset, quod futurum erat, id est, quemadmodum Deus ipse cum hominibus versari contentus esset. Sed quidnam Euangelista Lucas ait? Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies, vt pareret: & peperit filium suum primogenitum, & pannis cum inuoluit, & reclinavit eum in praesepio, quia non erat ei locus in diuerforio. O res admirabiles, & omnium cogitationem superantes. Paucis, quam paucis verbis quam magna continentur mysteria. Factum est, inquit, cum essent ibi, impleti sunt dies, vt pareret. O res omnino admirabiles. Effector temporum, certum expectat tempus: qui certos temporibus praefigit terminos, praefinitam expectat diem, ne quis eius ortum specie quadam, non re vera fuisse suspicari posset.

Operae precium autem est, huiusce rei mysteria considerare: ac primum illud contemplemur, quemadmodum parua illa domus, in qua Virgo peperit, Ecclesiae figuram continebat: Praesepi vero altaris, Ioseph sacerdotis, per vices munus suum exercentis, Pastores diaconorum, Angeli sacerdotum, & Dominus Iesus Pontificis formam in se gerebat. Thronus autem Dei, per virginem Mariam figurabatur. Quamobrem supra dicta omnia in Virginis partu praemonstrata esse cernens, admirare, cum audis Euangelistam Lucam sic dicentem: Factum est in illis diebus, impleti sunt dies, vt pareret filium suum primogenitum, & inuoluit eum pannis,

Singulare
Virginis
matris pri-
uilegium.

& reclinavit in præsepio. Vide admirabilem Virginitatis partum. Illa ipsa, quæ peperit, pannis inuoluit, & reclinavit in præsepio. Aliarum mulierum, quæ in mundo sunt, vna parit, & alia infantem pannis inuoluit. At non ita Virgo fecit, sed quæ peperit, illa eadem infantem pannis inuoluit. Quæ sine labore aliquo mater fuit, eadem & obstetricis munere functa est, cum à nulla muliere didicisset. Non enim permisit quenquam impuris manibus atrectare partum ab omni labe purum. Illa per se eum, qui ab ipsa, & pro ipsa genitus est, suscepit, pannis inuoluit, & in præsepio reclinavit, quoniam non erat ei locus in diuersorio.

Cap. 10.

Iam vidisti, amice, quemadmodum Ecclesiæ figuram præmonstrabat humile illud habitaculum, in quo Virgo peperit. Quæ cum semel concepisset ac peperisset, nunquam amplius genuit, neque virum cognouit: quauis aliqui delirantes, eò quòd audiant Euangelistam Lucam dicentem: Et peperit filium suum primogenitum: audeant dicere, Virginem ipsam alteram conceptionem suscepisse, incorruptam atque ab omni labe puram Virginem, corruptioni subiectam fuisse temere iactantes. Nunquam, inquiunt, diceretur primogenitus, nisi & alter partus secutus fuisset. Non solum autem aduersarij suæ temeritatis testem Lucam Euangelistam proferre audent, sed Matthæum etiam eadem scribentem proferunt; quin etiam manifestius hoc apud Matthæum Euangelistam esse contendunt, cum his verbis in ipsius Euangelio scriptum legatur: Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Et post pauca: Exurgens autem Ioseph à somno, fecit sicut præcepit ei Angelus Domini, & accepit coniugem suam: & non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Ex his verbis similiter aduersarij conantur probare, Mariam alios filios concepisse.

Luc. 2.

Hæretico-
rum delira-
menta.

Sed caue hoc suspiceris: absurda enim omnino res est. Nam Virginitate illud claustrum, in quo diuinus thesaurus repositus fuit, omni ex parte purum atque impollutum permansit. Non coinquinatum fuit secundum illud cælum, neque commaculatum, & tanquam inutile factum est vas Mariæ, Dei capax effectum. Dominus autem, primogenitus Mariæ verè dictus est, non quia & alter ab eadem natus sit, sed quoniam primogenitus, hoc est, singularis atque incomparabilis genitus fuerit. Beatus item Paulus, licet de Domini ex Patre, qui est sine principio, scribens origine, dicat illum primogenitum omnis creaturæ, non propterea & naturalem aliquem fratrem ei fuisse innuit: neque enim, cum eundem appellat primogenitum mortuorum, iam similem aliquem introduxit infernum conculcamentum. Quamobrem hæc scripturæ verba prudenter intelligas, & piè credas. Dominus propterea vocatur primogenitus à mortuis, à Patre, & à Virgine, ut ex omnibus his notior fieret singularis eius dignitas, qua filius Dei est. Incomparabilis enim fuit Domini origo. Cuius enim mater ipsa Virgo est, eius origo qua ratione poterit explicari?

Matth. 1.

Cap. 11.

Quòd autem dicit beatus Matthæus: Non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum: non in eam sententiam accipiendum est, in quam isti prauè accipiunt. Verè non cognoscebat illam Ioseph, donec peperit filium suum primogenitum, quandiu scilicet Virgo ipsa, quem conceperat, ferebat in ventre. Nanque Ioseph, quid in ea lateret, ignorabat, & quale, quantum ve illud esset, & quem ad finem res spectaret, non antea perspectum habuit, quam Virgo peperit. Tunc enim, quanta esset eius virtus, ac dignitas diuinitus ei collata, manifestè cognouit. Tunc vidit mammam infanti à Virgine datam, cuius virginalis flos intactus permanerat. Tunc vidit Virginem peperisse quidem, sed nihil eorum sensit, quæ parrurientes pati solent. Tunc cognouit petram illam è montis vertice abscissam, mammam sugendam dedisse petræ illi spiritali, quæ mentis lumine comprehenditur. Tunc cognouit Ioseph clarissimi præconij prophetam Esaiam de Virgine illa hoc scripsisse: Ecce Virgo concipiet. Propterea igitur primogenitus dicitur Iesus, quòd singulari & incomparabili modo genitus sit. Nam si verum dicere volumus, Dominus ipse vnigenitus verè est ex Patre. Solus enim ex solo sine principio genitus est. Idem Dominus, & vnigenitus, & primogenitus: vnigenitus ex Patre, vnigenitus ex Matre, propter dispensationis terminum. Habet

Christus vt
primogeni-
tus Virgi-
nis ppetua.
Colos. 1.
Ibidem.

Cap. 12.
Matth. 2.

Cur Christus primogenitus vocetur.

Maria ab-
que dolore
puerpera.

Esa. 7.
Cur Chri-
stus primo-
genitus vo-
cetur.

Quæ parrurientes pati solent. Tunc cognouit petram illam è montis vertice abscissam, mammam sugendam dedisse petræ illi spiritali, quæ mentis lumine comprehenditur. Tunc cognouit Ioseph clarissimi præconij prophetam Esaiam de Virgine illa hoc scripsisse: Ecce Virgo concipiet. Propterea igitur primogenitus dicitur Iesus, quòd singulari & incomparabili modo genitus sit. Nam si verum dicere volumus, Dominus ipse vnigenitus verè est ex Patre. Solus enim ex solo sine principio genitus est. Idem Dominus, & vnigenitus, & primogenitus: vnigenitus ex Patre, vnigenitus ex Matre, propter dispensationis terminum. Habet

bet ille quidem multos fratres non natura, sed gratia, & in Virgine, & in Patre. Et in resurrectione habet fratres Dominus Iesus. Sed quinam sunt isti? Ante omnes fuerunt sancti Apostoli, quibus dixit Dominus: Vado ad patrem meum, & patrem vestrum. Ipsi Patri simul cum Filio, & sancto ac viuificante Spiritu, sit gloria in æterna secula, Amen.

MARTYRIVM SANCTÆ MARTYRIS ANASTASIAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE,

vt habetur quinto Tomo Aloysij. Nos capita
marginum adiecimus.

ANASTASIA mulierum pulcherrima, inclyta quidem Romæ erat nata: generis autem splendore & corporis pulchritudine, & animæ nobilitate, & morum honestate & moderatione omnes vincebat, & labris omnium canebatur. Et erat quidem cuiusdam viri Prætextati filia: à quodam autem, nomine Chryfogono, fuit in rebus diuinis instituta, cui etiam fuit postea caput ornatum corona martyrij, sicut etiam procedens declarabit oratio, cum impius Diocletianus Romana sceptrata tunc teneret.

Cum ergò apud Chryfogonum Anastasia falsam gentili-
lium opinionem verbis luculentis eluisset, eum qui verè est Deus, pro ijs qui videntur, cognoscit. Et nunc quidem non liberè profiteretur pietatem: à patre verò vel inuita in matrimonium data viro gentili, nomine Publio, conante, ut dicitur, miscere ea quæ misceri nequeunt, illa partim quidem omnino sibi vendicans virginitatem, partim autem abhorrens eius religionem, ne cum eo quidem omnino cohabitare in animum induxit: sed vt pura ad Christum accederet, & nullum ex eius præceptis despiceret, diu nocturne meditans, ad eum omnem direxit cogitationem. Vestem quidem certè sæpè mutans, & vili pro splendida se induens, & se habitu quodammodo celans, vna eam sequente ancilla, omnes obibat carceres, & à custodibus emens ingressum pecunijs, eos qui in eis pro Christo erant inclusi, & corpore propter tormenta malè erant affecti, cum quanta potuit reuerentia & honore curabat, pedes lauans, manus ablucens, comam fordidam, quoad eius fieri poterat, expurgans, & quod pilorum erat superfluum, prolixum autem erat propter longam in carcere inclusionem, officiosè tundens, sanguinem diligenter abstergebat, vulnera mundabat: deinde etiam alligans linteis, & sanctis amplexibus suum in eos amorem indicans, & alimenta vnicuique præbens necessaria, sic exibat.

Hæc cum fierent assidue, quoniam virum latere non potuit, resciscit etiam Publius: & protinus multi sunt adhibiti custodes Anastasiæ, qui non sinebant eam domo egredi, neque vllum ad eam ingredi ex ijs, qui, vt illi dicebant, mores videbantur corrumpere, & poterant ei persuadere, vt à Publij abstineret consuetudine. Illam autem & hoc quidem malè habebat, quòd alios omnes, qui antea ab ipsa curabantur, neque possent videre, nec ab ipsis videri: Quod verò plùs, quam alia, eam cruciabat, & medium eius cor tangebatur, erat præceptor Chryfogonus: qui cum duobus annis integris multa & varia pro Christo tormenta sustinuisset, habitabat in carcere, ita iubente Diocletiano. Ad eum crebrò, quando in sua erat potestate, ventitabat. Tunc autem prohibita, per quandam anum ei significat ea, quæ eueniant: & per eam rogat, vt pro ipsa precetur. Precationis verò hæc sit summa, vt ab impio quidem euadat Publio, assequatur autem opportunitatem, vt, quod habet in animo, deducat ad effectum, & perseueret curare eos, qui martyricis decorantur vulneribus, quoad eius fieri poterit: quinetiam vt ipsa vitam finiat in pietatis scopo immutabili. Hæc cum significasset Chryfogono, postremò etiam de mariti profectioe cum reddit certiore. Fuerat enim illo tempore Publius missus legatus ab Imperatore ad Persas. Quæ cum didicisset Chryfogonus, iubet eam gaudere &

bona facere, & praesentia forti animo ferre, & in futurum voluntati quoque contentan cum expectare exitum.

Cap. 4. S. Anastasia in latratu re duris.

His confirmatur Anastasia, & hacipsa duxit esse gaudij occasionem, & bonae spei principium existimavit esse calamitatem, nempe & mariti crudelitatem, & nimiam custodum saevitiam. Qui erant similiter quidem omnes acerbi & immitigabiles; Codissius autem erat excellenti improbitate, qui & notus erat Publico, & cui proficiscens hoc maxime mandauerat, ut nec extra thalamum videre aërem, nec liberè, si fieri posset, respirare sineret Anastasiam. Graue enim ducebat, si reuertens à legatione, viam videret mulierem, quae foedus cum eo in initum iam violauerat. Praeterea verò sperabat sic quoque fore, ut multarum pecuniarum & possessionum efficeretur dominus. Atque ille quidem inuenit in via, quem par erat, exitum. Moritur enim periculo perditus, quae se sperabat facturum, ipse prius iuste passus: & effectus Anastasiae conciliator viduitatis, quae non luctum affercebat, sed exultationem. Anastasia autem liberata à vinculo, & à canibus qui eam custodiebant, (sic enim eos conuenit appellare) ad solitum gregem ferebatur, & ad consueta pietatis pascua: & modestum rursum induens habitum, obibat carceres, & magna cura ac diligentia non solum vulnera ac saniem sanctis curabat: sed ad propositum quoque certamen eos praecclare incitabat & praeparabat. Qualem verò fructum hinc percipiat, declarabit eius finis: finem autem, oratio.

Maritus ei male periti.

Cap. 5.

Hoc tempore impius quidem Diocletianus debebat Aquileia. Ei verò aliorum quidem cura erat posterior: hoc verò praecipue erat cura, ut nullus Christianus qui latebat, cum effugeret. Ad eum ergo defertur ab omnibus, qui Romae erant, quod maxima multitudo Christianorum, coniecta in carceres, & plurimis affecta supplicijs, nondum potuit dediscere pietatem. Quorum esse praecceptorem & institutorem Chryfogonum, qui habebat omnes sibi parentes & pendentes ab eius lingua. Ille autem alios quidem omnes iussit dedere tormentis, & deinde etiam morti, si non persuaderentur: Chryfogonum autem solum ad ipsum mitti: hoc apud se considerans, quod si illum vicisset, omnes protinus erat superaturus. Atque ei quidem, cum duceretur ad Imperatorem, comes fuit Anastasia, vndique conferens & comparans ea, quae pertinebant ad augendam animi magnitudinem: & ostendens sexus imbecillitatem vinci à magnitudine animi & spiritus.

S. Chryfogonus defertur ad Diocletianum.

Cap. 6.

Postquam verò ante Imperatorem adstitit Chryfogonus, ille quidem statim verbis vsus est mitioribus: Persuadere, o Chryfogone, nostris coniungi partibus: & dijs quidem gratificari: tibi autem ea, quae sunt iucundissima, praeferre tristissimis, & quae sunt conducibilia, minime vitilibus. Scias enim fore, ut tibi non solum tormenta remittamus, & hanc pulcherrimam omnibus iucundissimam lucem largiamur: sed te etiam statim efficiam magnae urbis Romae Praefectum. Ille autem nec Imperatoris potestatis obstupescens magnitudine, neque donorum flexus ingenti oblatione, liberè dixit: Ego vnum solum noui Deum, & eum quidem iudico quavis luce suauiore: quauis verò vita desiderabilior: omnibus autem pecunijs quaestuosior. Eum & anima colo, & labris confiteor: & omnibus videntibus adoro genibus. Deorum autem multitudinem & fabulas & daemones, tantum abest ut colam, ut sim eiusdem cum Socrate sententiae, oportere eos fugere pro viribus, ut qui sint hominum deceptio, & animarum a perna pernicies. Quae verò à te mihi proponuntur munera & honores, nihil melius habere arbitror, quam somnia & umbras: & ea nihili facio.

Blanditur ei diabolus per Diocletianum.

Praeclara martyris vox.

Socratis de dijs sententia.

Cap. 7.

Non tulit dicendi libertatem Imperator: sed perinde ac in prima prostratum congressione, eum abripuit impetus, ut soli irae gratificaretur: iubetque ut cum in desertum locum duxissent Chryfogonum, ei caput amputaret, inuitus eum maiori afficiens beneficio, quam quado lubens dona offerebat: existimans fore, ut cum in suam traduceret sententiam. Atque hoc quidem factum est, prout ipse decreuit: & sacrum illud corpus projicitur in litore maris, ubi etiam tres sorores & animis, & corporibus, & pietate in Deum, suam habebant habitationem cum quodam Zoilo viro pio & presbytero. Sororibus autem erant nomina, Agape, & Chionia, & Irene. Hic verò Zoilus, cum sibi reuelatas martyris Chryfogoni reliquias sustulisset, vna cum capite, & in quadam capsula cum quanto oportuit honore deposuisset, abscondit in sua domuncula. Atque tricesimus quidem erat dies, ex quo sita fuerant reliquiae:

Harum sororum martyrium quare. 1. Aprilis Tom. 2.

reliquiae: in somnis autem presbytero Zoilo martyr apparens Chryfogonus, haec ei visus est dicere: Scias impium Imperatorem Diocletianum, cum de Christi ancillis & sororibus, Irene, Agape & Chionia fuerit factus certior, intra nouem dies illas quoque velle comprehendere. Tu autem effice, ut Anastasia Dei ancilla eas caret pro viribus, & ad certamen suscipiendum eis addat animum, donec fuerint redimita corona martyrij: Ipse verò bonam spem concipias fore, ut suauissimos fructus laborum accipias. Nam non multo post tempore, & à laboribus, qui hic sunt, liberaberis, & ad Christum adduceris cum ijs, qui pro Christo decertarunt.

Fuerunt haec quoque cognita venerandae in primis Anastasiae, & diuino spiritu mota, venit statim ad domunculam, quam nondum adspexerat: & accedens ad presbyterum Zoilum, quaebebat sorores: & rogabat de ijs, quae in somnis sibi visa fuerant. Cum autem vidisset virgines, & locum in quo sita erant Chryfogoni reliquiae, cum illas quidem magna affectione & pietate adorasset, cum eis autem vnam noctem transgisset, eisque congratulata, ad martyrij fortiter subeunda certamina animum satis addidisset, profecta est Aquileiam. Eas enim cum multis alijs sciebat cursum peracturas martyrij, prouidentia quoque simul ipsam, cum bona & facili occasione, transmittente ad certamen. Atque ipsa quidem proficiscebatur, & qui praedictus Zoilo fuerat, vitae finis contigit. Nam cum hoc Deo ita visum esset, excessit à vita praesenti. Quoniam autem neque de Agape & Irene & Chionia oportebat temere dictum esse à Chryfogono: cum de ijs resciuisset, qui omnes impietate superauit, Diocletianus, eas statim accersit, & sistit ante tribunal: & admirans earum habitum & spiritum, & praeterea speciem, & quae in earum vultu vigebar, gratiam, & alioqui cum hoc sciret, quod morum grauitas, & dignitate praeditus ac generosus animus nunquam vincitur ab asperitate: sed cedit potius verbis mollibus & placidis, & attrahitur officijs, ea via ipse quoque ingreditur.

Cap. 8.

S. Anastasia magna pietate reuerentia reliquias S. Chryfogoni.

Et primum quidem tritum simul facit periculum, simul laudans & admonens: Cum in vobis videam, dicens, & formam aetatis, & speciem corporis, & generosus praeterea spiritus, qui non minus resplendet, quam externa gratia: quoniam autem diuerim vos esse bonas, & bonis prognatas, & praeterea doctrina quoque non mediocriter excultas, per deos, moueor non parua vestri misericordia, si de his omnibus & de vestra quoque vita venietis in periculum, & non prius aliquod bonum de vobis ipsis capietis consilium. Hac enim de causa vos quoque volui ante meum conspectum & vos conuenire, ut, cum ex me, & ex vobis ipsis ea, quae oportet, potueritis intelligere, abstineatis quidem ab insipientibus cogitationibus, dijs autem offeratis sacrificium, & per hoc, quid non boni vobis ipsis comparetis, deorum amicitiam, meam beneuolentiam, gloriae abundantiam, sponso dignos vestra pulchritudine, diuitias & voluptates, & quicquid in vita felix bonumque est & videretur.

Cap. 9. Diocletianus tribus virginibus primis biaditur.

Hae sunt manna munda huius missa.

Ad haec autem ea, quae erat maior natu, vocabatur verò Agape, quae studebat quoque videri prima dilectione Deum, cum verecundia miscens dicendi libertatem, & labra honeste aperiens: Nulla, inquit, ratio tibi persuadeat, o Imperator, quod nos vel metus perterreri, aut persuasio inescauerit, aut intentata suppliciorum minae, aut bona proposita, aut iuuentutis misericordia, aut commiseratio pulchritudinis, aut splendor generis, nobis omnino persuaserit, ut aliquid molle & delicatum omnino cogitemus, nedum ut dicamus. Sed haec quidem ipsa vel maxime persuadent mortem contemnere, quod tot bonis à Deo ornata, & tam multis commodis praestantem, omnium absurdissima videremur cogitare, si Deum, qui ei dedit, nos inconsiderate admodum & ingratis negauerimus: & non ea, quae ab eo accepimus, in ijs quae pro ipso passura sumus, occasionem beneuolentiae, certaque & stabilis fidei duxerimus.

Cap. 10. Vide constantiam generosae virginis Agapes.

Hanc loquendi libertatem supra modum admiratus Tyrannus, & ratus esse infamiam, & eam ita appellans, ex se plane faciens iudicium, Agapem quidem non tentante amplius: secundò autem iussit sisti secundam, & verbis eam est adortus. Postquam verò huius quoque similiter, & deinde tertiae desperauit mutationem, postremo dicens, Haec audacia vestra responsa nulla realia, quam inflatis tormentis, curantur, illas quidem conijcit in carcerem: ipse autem in supplicio consideran-

Cap. 11.

do ac exquirendo versabatur animo, nouam aliquam & longè grauissimam eis mortem inuenire contendens. Quæ verò vel ante certamina, animo & instituto erat eorum certationis sociæ, Anastasia, ea quæ consueuerat, non cessabat adhuc ^{S. Anastasia} facere, verbis quidem accendens ad certamen, re ipsa autem earum curam gerens: ^{studii erga} & nō horum solūm, neque reliquorum omnium, qui similiter decertabant, simi- ^{martyres &} liter curam gerebat: sed eos etiam, qui alioqui erant inopes, Christianam autem ^{inopes.} amplectebantur religionem, minimè negligebat: illis quidem alimenta, his verò vestimenta, alijs autem vtraque præbens liberaliter: quorum & ab illis vnam petebat remunerationem, & ipsa quoquè precabatur, vt ei aureum imponeret signaculum, martyrij coronam. Et quòd ipsa quidem spe non sit falsa, statim declarabit oratio.

^{Cap. 12.} Diocletianus autem cum de martyribus multa animo agitasset, & in dubio eius adhuc esset animus, & simul vt proficisceretur in Macedoniam, à quibusdam publicis vrgeretur negocijs, cum Dulcitio Præfecto earum mandasset examinationem, quòd eas oporteret punire, multa præcepit. Ille verò cum malæ naturæ adiecisset malum Imperatoris mandatum, & iram maximè exacuisset, paratus erat suum in- ^{Præfectus} explebilem animum exatiare. Cum autem iam parata essent tormenta, & pro tri- ^{cæcitate} bunalistarent virgines, qui mente erat planè cæcutiente, repente cœpit etiam esse ^{punitur.} cæcus oculis: vel potius cum videretur adspicere, & non clausos haberet oculos, neminem videbat ex ijs, qui aderant. Quo factum est, vt maxima ira incensus, tunc quidem vel inuitus eas abduceret à tribunali: timuit enim, nè aliquid amplius pa- ^{Additur etiam} rateretur, si adessent. Postea verò cum rursus essent coniectæ in carcerem, & iam ad ^{anctia.} Deum hymnos dicere & cantica psallere aggressæ essent, in animo quidem habuit irrumpere, & ex improuiso accedens, illarum venari, vt putabat, præstigias & in- cantationes. Diuina autem voluntate ille quoquè ab hoc arceatur consilio. Cum enim à recta declinasset, & ad quandam propinquam delatus esset domunculam, quæ quidem custodibus erat loco culinæ, hinc cum in vasa culinaria & ollas inci- ^{Præfectus} disset, & esset omninò emoræ mentis, & putaret se ipsas virgines habere in mani- ^{Dei vindi-} bus, vultus quidem ei fuit repletus fuligine: vestis autem plena fauillis, fumo & ^{ctæ sancta-} terro odore.

^{Cap. 13.} Cum autem quæ in animo habebat, fecisset, vt existimauit, illinc est egressus, omnibus ei subiectis extra fores eum expectantibus. Postquam verò illi eum vide- ^{Præfectus} runt, esse aliquod spectrum aut monstrum opinati, in fugam sunt conuersi. Ille ^{Dei sancta-} autem se contemptum putans, vt qui nondum sensisset ea, quæ sibi acciderant, non- ^{rum virginū} dum quidem domum, sed in regiam magna ira & studio contendit, magnum ri- ^{adscribit in-} sum mouens ijs, qui videbant. Cum autem venisset in medium aulae regiae & satel- ^{cantationi.} litum, & totus conturbatus quæreretur Imperatorem, vt qui de ijs, qui sibi subiecti ^{Cap. 14.} erant, esset aliquid dicturus, tanquam ab eis extrema affectus iniuria, illi morionem ^{Præclarum} aliquem & scurram & mentem captum, & quenuis potius ipsam, quam Præfectū ex- ^{Dei miracu-} istimantes Dulcitium, pugnis & calcibus eum extrudebant, & arcebant ab ingressu. ^{lum.} Postquam verò quidem ex eis, qui erant ei valde familiares, cum serò tandem & vix virum agnouissent, & id quod acciderat coniecissent, & in saniae miserti essent, eum domum abduxerunt, visum quidem est illic quoquè vxori & liberis, & omni- ^{Alia in præ-} bus qui domi erant, dedecus. Sed lucem adspicere, & veritatem agnoscere ne sic ^{fectū vltio} quidem ei venit in mentem: sed id quod factum fuerat attribuens incantationi, ^{caelestis.} vehementius adhuc & infanitus spirabat in virgines. Ei itaque parato tribunali, in- ^{bet adduci} bet adduci virgines.

^{Cap. 14.} Postquam autem adductæ sunt, iussit eas ad stare nudas. Postquam verò vir- ^{Præclarum} gineis illis corporibus manus admouere lictores, (ô Domine opifex rerum ^{Dei miracu-} admirabilium) tunicæ, tanquam secundæ carnes & pelles, circuncircæ exten- ^{lum.} sæ virginibus, inhærebant coalescentes & coniunctæ primis carnibus & ossi- bus. Cepit eos, qui videbant, admiratio propter rem admirabilem, & quæ erat præter opinionem: & stupor inuasit eos, qui audiebant. Tyrannus autem ali- ^{Alia in præ-} am rursus accipit plagam. Nam cum iam ij etiam, qui erant eiusdem senten- ^{fectū vltio} tiæ, repræhenderent eius crudelitatem, & damnarent vno ore eius voluntariam ^{caelestis.} cæcitate & infaniam, eis quoquè est suffragata superna sententia. Protinus enim ^{bet adduci} quadam diuina & cælesti potestate priuatur videndi facultate: & perinde ac ^{bet adduci} somno oppressus profundissimè, & nihil intelligens eorum, quæ fiebant, ita sedebat

bat dormiens, tanquam in lecto & stertens. Eum itaque rursus domū ducunt pro- ^{Cap. 15.} pinqui, tanquam inanimum aliquod onus portantes. Deinde hæc etiam resciscit ^{Agape &} Imperator: & eius quidem condemnat leuitatem: Sisinio autem cuidam Comiti ^{Chionia for-} permittit aduersus virgines examinationem. ^{ores in for-}

Ille verò ingressus est eadem via, qua Imperator, aliquandò quidem tyrannicè, ^{nace illeso,} aliquandò verò blandè cum eis agens. Postquam autem omnia dicens & faciens, ^{reddant spi-} vidit quidem virginum inter se differre corpora, vnā autem esse mentē, & omnes ^{ritum.} vnum & idem dicere, nempe: Neque minans nos terrebis, neque blandiens persua- ^{Cap. 16.} debis: Nobis enim pro Christo mori, est vita: viuere autem non in Christo, mors. ^{Eccè oratio} Postquam hæc cognouit, de iuniori quidem Irene, ne sic quidem spem omnem ab- ^{cū eleuatio-} iciecit: sed cum eam separasset à reliquis, ab Agape, inquam, & Chionia, eas postre- ^{ne oculorū} mō tentauit. Sed cum multis conumptis sermonibus, se planè nouit ea venari, quæ ^{ad cælum &} capi non poterant, & planè verberare aërem, eas condemnat vt igne mortem sub- ^{suspicio.} irent. Et parata quidem erat fornax luculenta: virgines verò munitæ pulcherrimis ^{Cap. 17.} armis orationis, vna quidem voce ad canticum, vno autem prompto & alacri ani- ^{S. Irene mi-} mo procedebant ad ignem: & sic simul canentes, in ignem insiluerunt. Ignis verò ^{re liberat} non erat amplius ignis, sed ros tener & mollis. Deus autem diuidit miraculū: par- ^{Dens à pro-} tim quidem illarum implens petitionem, partim verò suam ostendēs potentiam, ^{stibulo.} Nam ille quidem sine dolore suas animas in manus Dei deposuerunt, ignis autem ^{Esa. 59.} fuit extinctus: & corpora virginea ad eò illa & intacta aperte sunt cognita, vt ne- ^{icns,} que vlla pars vestis, neque vllus denique pilus, vllō modo ferret aliquod signum ^{icns,} exustionis. Rursus verò harum generosarum virginum reliquias cum vnguētis & aromatibus martyrum amans condijisset Anastasia, in quadam capsula de- ^{icns,} posuit cum pietate magna & reuerentia, vt earum esset in martyrio sociæ, semper ^{icns,} precans.

Sic duabus virginibus in Christo consummatis, Comes productā virginem iussit ^{Cap. 18.} sacrificare simulacris, nè mors, dicens, quæ tuas præoccupauit sorores, te compræ- ^{Eccè oratio} hendat. Illa autē ei dicit: Deum meum, inquit, rogo vt eas sequar in omnibus. Ty- ^{cū eleuatio-} rannus verò cum esset valde callidus, & sciret quàm esset graue & derestandum, & ^{ne oculorū} vel ipsa morte acerbius Christi seruis, intemperantia: Te, inquit, in publico statu- ^{ad cælum &} am prostibulo, cuius volenti prostituens: vt anima & corpore polluta, vt eloquia ^{suspicio.} docent tuæ scripture, malè pereas. Martyr autē cum statim in cælum sustulisset ocu- ^{Cap. 17.} los, & è profundo lamentabiliter suspirasset: Confido, inquit, in Deo Seruatore ^{S. Irene mi-} meo, quòd pedes meos euellet è laqueo, & animam meam liberabit ab omni im- ^{re liberat} munditia. Fidelis est enim, qui promisit, quòd non sinet nos tētari supra, quàm pos- ^{Dens à pro-} sumus. Ego verò deos tuos nō colam: neque eis offeram vnquam sacrificiū. Quod ^{stibulo.} autem sit per vim, & repugnante voluntate, quandò turpe fuerit, ijs quidē qui sunt ^{Esa. 59.} coacti, videretur potius esse supplicium, quàm peccatum: reos autem constituit eos, ^{icns,} qui vim attulerunt. Memm itaque non fuerit hoc peccatum, quomodò nec ijs, qui ^{icns,} me præcesserunt, martyribus, pollutæ carnes & vinum libaminum, per vim in os ^{icns,} eorum iniectum, omninò obfuit. Si enim non persuadens, sed vim afferens, vis tra- ^{icns,} here ad cultum tuorum deorum, cur non citò vtens potestate, vel inuitos Christi- ^{icns,} anos cogis genu flectere dæmonibus?

Hæc postquam audiit Præfectus, tradens eam militibus, iussit abducere in prosti- ^{Cap. 17.} bulum. Deus autem non sinit, suorum omninò curam gerens: sed protinus ad ^{S. Irene mi-} milites accedentes Angeli, qui ipsi erant induti habitu & veste militari, & tan- ^{re liberat} quàm secundi à Præfecto missi, & eam aliò transferre iussi, auferunt quidem ab ijs, ^{Dens à pro-} qui eam detinebant. Cum verò eam abduxissent in cacumen montis, mirum in ^{stibulo.} modum alti, illic statuunt, metu quidem & perturbatione plenam, quòd ad ^{Esa. 59.} priora attinet: deinde etiam Deo eloquentem verba gratiarum actionis. Post- ^{icns,} quam autem, quod factum fuerat, accepit Comes, statim ascendens equum, ^{icns,} equitauit ad montem. Hinc verò vide mihi res Dei admirabiles, quæ mentem ^{icns,} quidem vocant ad admirationem, linguam autem ad laudem. Vbi enim accessit ^{icns,} ad locum, mente immutatus, videbatur quidem videre procū virginem, & ^{icns,} eam appropinquare: visam autem apprehendere, etsi maximè vellet, non pote- ^{icns,} rat. adeo vt illud Esaiæ in eo quoquè impleretur, dicentis: Palpabunt tanquam eg- ^{icns,} cus parietem, & tanquam oculos non habeant, palpabunt. Talis ei murus firmus & ^{icns,} validus obiectus fuerat ante virginem. Quamobrem tumultum in orbem circum-

iens, mansit à matutino vsque ad occasum solis, frustra laborans & circumerrans.
 Cap. 18. Interim autem dum hæc fiebant, quidam ex ijs, qui erant cum eo, militibus arcum dirigens in martyrem, & iaculum emittens, ipsam quidem ferit, Deo concedente: Illa autem passis manibus cum se ad preces composuisset: Gloria tibi, Christe Deus, effatur, quod non solum ab impio cultu, sed etiam à quibusuis alijs fordibus & inquinamentis me puram conseruaueris, & pro tuo nomine decertare uolueris.

S. Irene facta percuta migrat ad Christum.
 Cum sic dixisset, in Angelorum manus emisit animam. Eius autem corpus, cum illinc remotus esset Comes, tollens Anastasia, unguentis conditum & linteis honorifice compositum, simul deponit cum sororibus, quæ fuerant sociæ certaminis.

Cap. 19. Deinde ad Imperatorem Diocletianum defertur etiam martyr Theodote: quæ orta quidem erat ex Bithyniæ ciuitate Nicea: Christiana autem erat religione, & in eius zelo feruens: inquilina uero erat ipsa quoque cum Anastasia & tribus liberis in Macedonia. Cum ergo ipsa quoque se stitisset ante Imperatorem, quidam nomine Leucadius, valde captus eius pulchritudine, (erat enim Theodote quoque facie uenustissima) uehementer instabat apud Imperatorem, ut miseretur eius pulchritudinis, & non sic immaturam perderet puellam pulcherrimam. Quoniam autem ea petebatur ad nuptias, Imperator libens dedit lubenti: existimabat enim fore, ut ex eius coniugio ei fieret disunctio à Christi religione. Cum ergo Theodote accepisset Leucadius, quid non dicebat, quid non faciebat, studens ei persuadere, ut castitatem quidem & pietatem in Christum abiureret: impietati autem assentiretur, & sic matrimonio cum eo coniungeretur?

Cap. 20. Postquam uero hæc agens uisus est in aqua scribere, & canere inania, cum essent huiusmodi, quæ ei dicebat Theodote: Si meas quidem opes cupis & pecunias, & me idem studeo uxorem ducere, ecce tibi cedo omnibus, pro omnibus diuitijs solus Christum fortita. Sin autem etiam corpoream amas pulchritudinem, scias te ea amare, quæ omnino fieri nequeunt. Prius enim meam formam, quam mentem, mutaueris, etiamsi me igne & ferro, & omnibus simul consumpseris supplicijs. Vbi hæc ergo audiuit Leucadius, quoniam paratus erat una cum egrediente exire Imperatore, domum quidem relinquit Theodotem: ipse uero iter est ingressus, Theodote negocium non leuiter & in transitu tractandum esse ducens, sed id referens ad otium & tempus conueniens. Cum ergo relaxata fuisset Theodote, & similem in uirtute & fide assumpsisset Anastasia, una animi alacritate & consensione, & quasi conspiratione, pari que zelo peragebant solitum cursum pietatis Christianis, qui in carceribus publicis inclusi erant, effectæ omnia, medici uulnerum, suppeditatores pecuniarum, præteritorum malorum solatium, & ad futurum validissima consolatio. Et sic quidem uirgines.

Cap. 21. Angusti sunt carceres propter multitudinem Christianorum captiuorum.
 Cum autem rursus intellexisset Diocletianus, quàm essent quidem angusti carceres propter multitudinem piorum, qui in ijs detinebantur: essent uero inania quæuis excogitata tormenta, à confessione nemine eorum recedente: eos quidem iubet diuersis mortis illatis generibus de medio tolli ex hominibus, & ita locum dare carceribus: alios autem comprehendere, qui eadem sentiebant: & primum quidem in uincula conijcere: deinde si sibi non persuaderent, ut suam abiurerent religionem, eos tormentis afficerent. Tanta erat impij contentio aduersus Christianos, occulto tyranno, communi, inquam, hoste Christianorum; illum ad hoc incitante. Atque sanctis quidem multa & varia mortis genera sunt dispersita: & alios quidem ignis, alios uero aqua, alios autem ensis, alios uero aliquid aliud ex nouis illis præter hæc inuentis repente & in una nocte omnes comprehendit.

Cap. 22. Martyrum autem amans, quæ ipsa quoque mox martyr erat futura, Anastasia, cum de his resciuisset, (manè enim aduenerat, eos more solito curatura) ubi intellexit vacuum esse carcerem, & aërem impleuit uociferatione, & uerberis lachrymarum fluxere ex oculis: eamque opprimebat gemitus, & lacerabant eiulatus. Rogata uero cur fleret, illa nihil uerita, neque uolens esse nocturna Christi discipula: sed timens potius, ne pro eo non pateretur nec moreretur, uociferans dixit: Quæro Dei mei seruos, qui modo erant in custodia. Postquam autem intellexerunt eam esse Christianam, eam protinus comprehensam duxerunt ad Florum Præfectum Illyrici, dicentes: Inuenimus hanc silentem in carcere: & cum

Vide admirabilem S. Anastasie feruorem,

& cum intellexissemus esse Christianam, & flere propter Christianos, eam ad tuum iudiciale tribunal adduximus. Cum uero Præfectus eam interrogasset cum admiratione, Tu ergo es Christiana? illa clara uoce: Certè, inquit, sum Christiana. Nam quod tibi uidetur esse unum ex nefarijs, hoc est mihi ornamentum, & nomen præcipuum.

Postquam autem ille & uitæ eius conditionem, & patriam, & genus accepit, quod scilicet in ueteri urbe Roma illustri loco esset nata: Quid uero, inquit, te persuasit, ut Romam quidem relinqueres, huc autem uenires? Martyr uero, Quidnam aliud, inquit, nisi solum uox mei Domini? Hanc enim solum sequens, parentibus simul & cognatis & opibus despectis, & amico patriæ solo relicto, mei Christi crucem sustuli, promptisque & alacribus cum sum secuta pedibus. Dicit autem Præfectus: Vbi est is, quem tu dicis, Christus? Vbi què, inquit martyr, neque est ullus locus, qui eo careat. Est in caelo, est in mari, est in terra. Nihilosecitus autem est etiam in omnibus, qui eum inuocant & timent, intelligenter eos illuminans, & cum eis uersans. Ille uero, Vbinam sunt, inquit, isti, ut eos cognoscamus? Illa uero, Hucusquè quidem, inquit, hæc sunt uersati, & nobiscum egerunt in corpore. Nunc autem terra relicta, nos procul uident, uersantes in caelestibus. Mors enim suscepta propter Christum, hæc eis conciliauit. In quorum numerum cupio ego quoque referri, & idem quod illi iter ingredi.

Postquam autem intellexit Præfectus hæc dixisse martyrem de Christianis, qui interempti fuerant in carcere: Mihi uideris, ait illi, multis opibus habere supplicijs. Ecce enim iniecisti nobis suspicionem, te illis fuisse causam mortis, ut quæ eos contra nos moueres, & eis persuaderes repugnare edictis Imperatorum. Sed non poterat latere deos, quos nihil latet: qui cum tuæ menti magnam offudissent caliginem, te tua non præuidentem ad hæc impulerunt, & ut te nobis aperires, persuaserunt. Quoniam uero cum illustri genere nata esset Anastasia, non fas erat Præfecto eam punire, antequam de ea cognosceret Imperator, omnia refert ad Imperatorem. Ille autem (intellexerat enim quod cum à patre magnam accepisset hereditatem, eam omnem distribuerat pauperibus) iussit eam tuto custodiri, donec ueniret in ciuitatem. Cum uero accessisset, in eius conspectum deducitur illa beata. Ille autem ante alia eam rogauit de facultatibus: eas enim magis amabat, quàm deos. Vbi est, inquit, aurum, quod tibi obuenit à patre? Illa uero respondit magno & excelso animo: Si adhuc mihi reliquum esset aurum, per quod Christi quidè seruis meis aut conseruis, possem subuenire, non me ijs, qui quærebant, tradidissem. Quoniam autem in eos, qui rectè agebant, omnia, ut oportet, sunt à me consumpta: quod mihi solum est reliquum, ipsum quoque corpus studeo Christo meo offerre. Imperator uero cum uerba audisset sapientia, specie quidè ipsam despiciens ut feminam & iuuenem: reuera autem timens, ne maiori afficeretur dedecore, quomodo uerbis, ita etiam rebus ipsis magis uictus, quando eius per tormenta faceret periculum, ipse quidem dicens non par esse, ut cum muliere infana loqueretur, desitit ab examinatione: Præfecto autem eam mandauit examinandam.

Ille uero cum statim pellem induisset vulpinam, blandis uerbis eam conabatur inducere, dicens: Cur, ô mulier, non uis dijs offerre sacrificium, quomodo pater tuus obtulit? sed ijs relictis, colis Christum, quem nescis & ex Iudæis natum, & ab ijs ipsis, tanquam maleficum, de medio sublatum? Anastasia autem respondit: Ego deos & deas, quas tu dicis, colebam aliquando: Nunc uero rectiori suscepta sententia, eos quidem ab ipsis impositis araneis & auibus, quæ eos afficiebant iniuria, & à muscis quæ in eis habitabant, liberans, igni tradidi: & cum sic eos conuertissem in pecunias, satiaui multorum ventres esurientes, & alijs egentibus præbui uitæ adminicula. Sicque ea, quæ nulli erant uisui, effeci ut non essent ociosa, sed ualde utilia. Præfectus autem statim cum magna acerbitate, At ego, inquit, non patiar, ut hoc sacrilegum facinus ne auribus quidem accipiatur. Subridens uero martyr: Ingenij tui acumen admiro, ô Iudex, quod hanc rem uoces sacrilegium. Si enim uolus sensus, aut ulla uis esset in his inanimis, quid obstarat, quod minus sibi, dum franguntur & conuelluntur, & alia patiuntur, opem ferrent, & eos, qui insultant, uicerentur, aut alienum saltem & uestrum tunc implorarent auxilium? Nunc autem ne hoc ipsum quidem sciunt aperte se pati. Orationem uero interrumpens Præfectus, Diuinitissimus, inquit, noster Imperator iussit, ut alia quidem iuberem uacare:

Item liberam confessionem.

Cap. 23.

Sancti uersantes in caelis nos uident, & quid circa nos agatur.

Cap. 24.

S. Anastasia sua sua dicit pauperibus

Constantinif. sine respon det Diocletiano.

Cap. 25.

S. Anastasia in dicendo libertas.

lere: hoc autem solum facerem, nempe ut vel persuaderem, ut sacrificares, aut tu alioqui male perires.

Cap. 26. Intrepida respondet Præfæcto.

Postquam verò dixit martyr, non esse perire, mori propter Christum, sed vitam potius æternam firmiter apprehendere: cum Præfæctus rursus movisset multa verborum examina, multos autem metus atque adeo ipsam mortem ei redegisset in memoriam, ubi vidit eam omnia ex æquo ridentem, omnia rursus refert ad Imperatorem. Propter quæ cum ille fuisset magis ad iram incitatus, & quidnam de ea oporteret fieri deliberaret, accedit aliquis ex ijs, qui cum eo versabantur, & ei studebant gratificari, & Iube, inquit, ð Imperator eam tradi Vlpiano pontifici Capitolij. Ei enim vel maximè curæ erit, ut qui sit deorum pontifex: & vel omnino persuadebit, vel acerbissimè puniens tollet de medio: omnes autem eius facultates, si modò sint vllæ reliquæ, dedicabit Capitolio. Placuerunt hæc Imperatori: & prout fuerat monitus, accessit Vlpiano, eam ei tradit. Ille verò faciens diuersum ab asperitate Imperatoris: astu autem potius se eam esse superaturum, & ei persuasurum confidens, eam honorificè abducit in domum suam.

Cap. 27. Vlpianus Capitolij pontifex nititur eam euertere.

Et primùm quidem multis ijsque probabilibus verbis, per auditum quodammodo infundere venenum contendebat. Deinde etiam per aspectum adhibuit deceptionem, valde improbè & malitiosè opponens contraria contrarijs: hinc quidem mundos muliebres luculentos & sumptuosos, illinc autem omne genus tormentorum: hinc lapides preciosos & grato nitore resplendentes, illinc enfes micantes horribiliter. Hinc quidem lectos argenteo incrustatos, & stragulis elegantibus ornatos: illinc autem collaria & vincula maleficorum, & grauius flagella. Cur verò hoc faciebat vir ille callidus & astutus, & cur cum benignis coniungebat acerba & molesta? Ut vel rebus lætis illiceret, vel terrorem afferret rebus terribilibus. Sed seipsam fe-

Psal. 26. Mente est iniquitas sibi.

ellit iniustitia, ut dicit diuinus Dauid, & hæc sunt pro nihilo reputata à martyre. Dicit enim, liberalem præ se ferens spiritum, grauemque & honestum habitum: In te hæc omnia, diabole, & tibi sint soli: quoniam cum eis tradéris ad interitum. Sin autem efficies, ut flagellorum quoque faciam periculum, & collariibus grauibis collum meum, tu nec tanquam aliquod colli ornamentum, quod mihi impones, collare gestans, Christo apparebo gratior & venustior: quoniam ipse est Seruator meus & defensor meus, & in eo sperauit cor meum.

Psal. 27. Cap. 28.

Martyris itaque animi magnitudinem admiratus Vlpianus, & ratus fore, ut eam molliret tempore, quæ cedere nolebat, in animo habebat eius causam differre in tertium diem. Illa verò ei propter moram indignans, iam, inquit, existima hos tres dies mihi præterisse, & meis verbis animum adhibe. Ecce enim eadem tibi nunc dicam, quæ dictura sum post deliberationem. Deos tuos non colo, & tuæ & Imperatoris repugno voluntati. Sacrifico autem sacrificium laudis seculorū Regi Christo, qui est meus & solus immortalis Deus, pro quo etiam profundo animâ, & tua tormenta despicio, ut solum Christum lucrificiam, qui est vita æterna. Ille verò, Sciebam, inquit, fore, ut similem Christo mortem tu quoque stultia eligeres. Illa autem cum audisset, & ex eo quod dictum erat, lætitiâ accepisset, Amen Amen fiat mihi, inquit, Christe mi sponse & Rex. Pontifex autem interrogauit protinus, Quid sibi vult illud Amen? Martyr verò, Sed tu non es, inquit, dignus qui hoc dicas. Nemo enim, inquit, qui sapit, commiserit vnguentum vasi putri. Vlpianus autem fecit ut statuerat: & cum ei dedisset terminum trium dierū, tradit eam mulieribus gentilibus, & quæ genere ad eam atrinebant, mulierum sermone & dierum longitudine fore, ut non nihil sententiam mutaret, existimans. Illa verò cum sibi persuasisset augere potius, quam minuere suum in Christum desiderium, mulieres quidem illas, & illos sermones, existimabat esse inanes strepitus, qui temerè effundebantur in aures: manus autem & mentem simul in altum attollens, ad opem ei ferendam in certamine vocabat Christum, quem diligebat, nec cibū nec potū sumere omnino tribus diebus sustinens.

Ecce fecimiam, Christi amore ebriam.

Triduana eius inedia.

Cap. 29.

Tertio autem die post venit rursus Vlpianus, ex eo quod valde vellet, minimè desperans: sed coniciens se prædam tenere propemodum. Vbi verò eam interrogasset, & rescuisset incrementum sumpsisse eius sententiam longitudine temporis, & non solum bonorum promissione, sed etiam suppliciorum formidinem mulierem esse superiorem: quinetiam naturali quoque necessitati minimè concedentem, quæ tanto tempore nec cibum nec potum sumpsit: Postquam hæc audiuit sacerdos

sacerdos falorum deorum, in aulam quidem proflit, eam per se contendens trahere: cumque vellet aliquid facere in honorem, & prophanis suis dijs dignum, feritur statim plaga immisa diuinitus, & oculorum luce orbatus, obibat totā domum, non potens videre amplius. Quinetiam præter cæcitatem, vehementissimus dolor eius inuadit oculos. Eo ergo dolore affectus, clamabat sceleratus, & suorum deorum miserè inuocabat auxilium. Hæc autem non temerè administrauit prouidentia: sed ut cum ij qui erant extrā, sensissent, & ut par erat, congregarentur ad opem ei ferendam, res euaderet manifesta, quanam ratione & quomodo accidisset, & nō liceret sacerdoti causam in aliud conferre, aut mentiri aduersus miraculum. Quod etiam factum est, & cum multi adessent testes, deductus domum cæcus, & graui dolore affectus, & deinde grauioribus dolorum stimulis vexatus, iubet ut in exécrandū deorum suorum templum deferretur, & illic deponeretur, putans fore, ut qui eos cole-ret, ab eis curaretur. Egregiam verò, & quam par erat, sui cultus retulit mercedem. Doloribus enim adhuc vehementius eum inuadentibus, emittit etiam animam.

Pontifex idolorū, lumine orbatur &c.

Vita amittitur cæcitate.

Cap. 30.

Ex eo Anastasia liberatam consecuta, illinc quidem egreditur: venit autem ad Theodotem, quam prius declarauimus habitare apud Comitum Leucadium: & sigillatim ei narrat omnia, tam quæ passā sit, quam quæ per ipsam & cum ipsa Deus fecerit. Paucis post diebus Comes quoque Leucadius ex Bithynia reuersus, cū Theodote prioribus similes rursus habuit sermones, tentans eam inducere, Postquam autem multa loquens, cognouit se loqui litori, & cum ventis conferre sermonem, Anastasiam quoque rescicuit apud eum degere: & furore percitus, propterea quod Theodote illius admonitionibus inducitur, ut eum magis contemnat, Anastasiam quidem statim vincam tradit tribunali iudiciario. Quinetiam Theodotem vincam transmittit ad Proconsulem Bithyniæ, de ea eum per literas, quam citissime fieri potuit, reddens certiorum.

S. Theodote mittitur captiua in Bithyniam.

Cap. 31.

Cum autem in Bithyniam peruenisset Theodote, producta est ad tribunal Proconsulis: Agè, inquit ille, ð Theodote, iussis parens Imperatoris, velis dijs offerre sacrificium. Sic enim simul & filijs viues, & particeps eris multorum bonorū. Nam etsi non tua, at filiorum quidem certè tuorum causa, æquū fuerit, ut id eligas quod est futurum tibi vtile. Dum hæc autem martyri diceret Proconsul, respondens illi-

S. Euodij pueri & martyris constantia.

Matth. 10.

us filiorum primogenitus, cui nomen erat Euodius: At nos, inquit, ð Præses, hominum supplicia nequaquam pertimescimus: quæ corpori quidem in corruptionem, animæ autem potius immortalitatem solent conciliare: sed ijs, parū abest quindicam, æquè ac conuiuio delæctamur. Deum verò potius timemus, qui potest animam & corpus punire in gehenna. Proconsul autem oculis in puerum coniectis, Cum videam te, inquit, ætate admodum imperfectum, miror quomodo & a quo hæc didicisti, quæ vix multi & lōgo tempore & labore sunt cōsecuti. Quibus puer opportunè respondit: Seruator noster & Dominus Iesus Christus, ipse est qui dixit: Quando ducemini ad Reges & præfides, nolite cogitare quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Nunc ergo sunt hæc non mea, neque humana sapientiæ verba: sed omnino quidem mea est lingua, aperte autem Dei sunt verba. Iudex verò veluti de matre spem abiciens, & de primo eius filio, se transfert ad alios tentandos, eos videns ætate esse imperfectiores, putans fore, ut eos ad suam traderet sententiam. Postquam autem visi sunt rami nihil differre à generosa radice: sed ostenderunt pueri se illius quidem filios, huius verò esse fratres, se rursus transfert ad matrem, & filium eius primogenitum: Conuertimini, dicens, ad vestra viscera. Parcite teneris infantibus immaturis. Nolite videre eos ante vestros oculos malè pereuntes.

Mira puero-rū virtus.

Cap. 32.

Cum multa eiusmodi dixisset, & vidisset verba temerè fundi in aërem, iubet filium ante oculos matris crudeliter cædi virgis. Quod videns generosa mater, non modò nihil indecorum aut gessit, aut est locuta: sed etiam veluti gaudens plagis charissimi filij, adstitit alacris, annuens oculis, gestu incitans, verbis adhortans: Ne succumbas, dicens, ð fili: sta fortiter nate, has propter Christum plagas, honores & coronæ excipient. His Proconsul vel animo maximè incensus, maligni dæmonis suggestionem improbum capit consilium. Viro enim petulanti, & ad amores incontinenti tradit hanc mulierem in primis venerandam. Sed non erat insolentis hominis futurum diuturnum gaudium. Nam postquam eam vel solum attigit Hyrtæus, (ita enim vocabatur) totus vultus protinus est mutatus, & nec concessum qui-

S. Theodote læratur plagis filij sui.

Vleio diuturna in virum libidinosū.

quidem est intueri martyrem sine timore. Itaque magna voce clamavit ad Proconsulem, dicens se, cum primum manum iniecit in Theodorem, vidisse quendam iuuenem, vultu formosum & habitu decorum, simul adesse eum Theodote, qui ei incusso colapho, & nares contriuit, & vt per eas sanguis manaret, effecit. Sed non videbat cæcus, & stultus Proconsul minimè intelligebat: & neque, si nihil aliud, miraculi reueritus fuit euentiam, neque destitit aduersus eam contendere. Sed cum eam rursus sisti curasset, minatus est se ei esse illaturum, quæ videbantur omnium grauissima: Nisi deos, dicens, immortales colueris, interfecti cadent ante tuos oculos filij. Illa autem, Vel hoc, inquit, olim maximè sitio. Sic enim cum meos filios viuens ad Christum præmiserò, & tanquam in tuto portu constituerò, deinde ego sequar euestigio, ad eò vt aptè possim canere: Ecce ego & filij, quos mihi dediisti Deus.

Esa. 2.

His magis conturbatus Proconsul, iussit eam igni tradi simul cū filijs. Postquam autem fornax fuit accensa citius, quam iussum fuerat, illi tanquam fontem aquæ cum gaudio fornacem subière: & Deum quidem benedicebat mater: collatabatur autem filij, & sic ambo læti & alacres animas suas in manibus Dei deposuerunt. Et illos quidem sic accepit beatus finis: Beata autem Christi martyr Anastasia custodiebatur apud Præfectum Illyrici: qui cum de ea diligenter quæssisset, & eam illustri loco esse natam intellexisset, magnasque esse eius facultates, & ex ijs esse ornam, quorum magnæ erant opes, à lucro superatus, & captus amore pecuniæ, cum eam seorsum ad se adduci curasset, Scio, ô mulier, inquit, te esse valde diuitè: Christianam autem esse & tu dicis, & ego iam sum expertus. Agè ergò parens tuo sponso, qui lege cauet, vt omnes despicias diuitias, cede mihi pecunijs & possessionibus, & omnibus tuis facultatibus. Tu autem hæc faciens, vtrinquè lucraberis: vt quæ legem quidem sis impletura, & libera futura à nostri metu. Deinceps enim tibi licebit & securè sacrificare, & liberè colere Deum, qui à te adoratur.

Ad hæc veluti quæ animum erexisset, supernæ sapientiæ plena Anastasia: Sed, ô Index, inquit, alicubi dictum est in Euangelijs à meo Christo, Vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & habebis thesaurum in cælis: Tibi autem, qui es diues, quis est adeò miser & adeò demens, qui cum velit succurrere indigentibus, diuiti præbeat res pauperum, & res esurientium ei, qui degit in delicijs? Quòd si te videro esurientem, & sitientem, & nudum, & agrotantem, & coniectum in carcerè, tunc conuenienter ei, quod dicit meus Christus, te & nutriam, & potabo, & visitabo, & colligam, & suppeditabo quæ erunt uecessaria. Sedenim secundum carnem & mundum tu quidem es valde diues: ea verò, quorum es pauper & valde inops, & quæ oportet petere, cur non petis? Rogante autem Præfecto, Quanam ea sunt, & quamnam ego laboro inopiâ? Maxima, inquit illa, in rebus maximis, nempe in fide, & cognitione, & veritate.

Præfectus verò captans, vt videtur, gloriam acutioris ingenij, arripens id quod dixerat: At tu quoniam, inquit, es fide diues: dic, inquit, verbo monti, Transmouere: & si transmouebitur, conuenienter ijs, quæ tuus tibi promisit Magister, creditus. Illa autem, (erat enim satis erudita) Et hæc quidem, inquit, audet nostra fides & ea quæ sunt his longè maiora. Fert verò mihi testimonium, Moses quidem, non in terra solum faciens miracula, sed etiam mare diuidens, & rursus coniungens: Iosue autem sistens solem, qui est supra nos: & Elias ipsum totum cælum claudens: nè dicam Christi mei discipulos, quorum vel vestes & umbra solè mortuos suscitabant, & qui sunt apud vos dii, dæmones expellebant: & quæ quotidie vobis videntibus fiunt per eos, qui decertant pro nomine Christi, etiamsi nihil eorum, quæ fiunt, conferat vobis ad intelligentiam, sed spontè propter vestram cæcutitis malitiam. Sed non cum vobis visum fuerit, est diuina virtus inuocanda à Christianis, assentiendo tentatoribus. Scriptum est enim, vos infideles partim quidem signa, partim autem quærere sapientiam: nos verò prædicare Dominum Iesum Christum, eumque crucifixum. Hoc, inquit, me conturbat, quòd fuerit crucifixus. Quomodo Christus tuus, qui est, vt dicis, Deus, crucem subiit, & præterea fuit punctus in latere? quod quidem Iouem, qui est deorū nostrorum maximus & summus, passum esse non potest dicere. Quomodo ergò non eum potius adoras, repulso crucifixo? Martyr autem:

Quoniam, inquit, crux & mors eius Christo gloriatio, & omnibus Christianis: cum ille quidem immortalitatem & gloriâ per hæc dederit, hi verò acceperint. Tui verò

Crux Christi omnibus Christianis gloriatio.

ro Iouis opera. Sed ego nihil de his. Tu ergò summum quidem illum tuum Iouem, si vis, sicut reuerà vis, imitare: me autem sine meum Deum imitari.

His dictis, ira valde fuit accensus Præses, & iubet eam in carcere quidem includi obscurissimo: omnia verò instrumenta tormentorum deduci in eius cõspectum, vt vel cum vidisset, ei metu persuaderet, vt aliquid de sua remitteret constantia: aut si retineret suam animi magnitudinem, varium & multiplicem ei afferret dolorem, recordatione eorum, quæ molestia afficiunt. Porro autem iubet etiam exiguum ei dari nutrimentum, idque post occasum solis. Martyr verò cum & sic habitaret, & hæc videret, & nollet omninò esse cibi particeps, pro omnibus apud se versabat suum in Christum desiderium. Id autem erat illi & cibus sufficiens, & solatium obscuritatis. Ei verò videbatur etiam singulis noctibus sociâ certaminis Theodote, & cor eius replens lætitiâ, viresque & animum addens ad certamina. Quam etiam sæpè ventitantem, quæ nullum fuit bonum non examinatum Anastasia, hoc quoque interrogauit, quoniam modo ad eam veniret post mortem. Illa autem dixit, hoc quoque datum esse à Deo animabus martyrum, vt, postquam hinc excefferint, veniant ad quos velint, & cum eis sermones conferant, & eos consolentur.

Cap. 36.

S. Theodote crebro apparet S. Anastasia.

Singulare privilegium martyrum.

Cum venisset verò dies tricesimus, existimans Præfectus fame & alia afflictione confectam esse martyrem, & aliquid de sua remisisset constantia, vbi eam accersisset, & alacriorem liberiusque quam prius loquentem vidisset, iratus fuit custodibus, vt qui ei dedissent aliquid, quo se reficeret. Illorum itaque ebriègnitatem accusans tanquam crimen, eos remouet à custodia: eam verò committit alijs, quos sciebat lubenter omnia facturos ex eius animi sententia. Cum eos ergò ei præfecisset, & alijs triginta diebus eam custodire iussisset, & signaculis custodiam obsignasset, abiit. Illa autem, etsi secum ita ageretur, non cessauit tamen facere ea quæ consueuerat: sed in vehementi oratione, & nocturna statione, & assidua extensione manuum percutabat. Deinde cum Præfectus illinc eam eduxisset, condemnat cum multis alijs reis, vt in profundum maris proijceretur. Erat autem vnâ cum ijs etiam quidam vir pius, nomine Eutychanus: qui ipse quoque propter fidem in Christum, nudatus facultatibus, condemnatus fuit, vt iaceretur in mare.

Cap. 37.

Vide sancti martyris in carcere exercitia.

Posteaquam verò in medio mari fuerunt, qui eos ducebant milites, ipsi quidem cymbam quandam ascendentes, in terram nauigârunt: nauem autem, quæ ducebat Christi martyrem cum Eutychiano & cæteris condemnatis, cum vndique perforassent, eam, cum in tanto verferetur periculo, relinquunt fluctibus. Sic nauem mare tegebat, & eis parata à Deo adiutrix missa beata Theodote, & velo insidens cernebatur: & clauum dirigens securissimè, eis nauigantibus cursum præbebat securidissimum. Ad terram autem nauem duxit sine periculo. Quinetiam ostendit Eutychianum fuisse connumeratum inter Christi martyres. Tunc itaque, qui erant in nauè condemnati, obstupescit miraculo, ad Eutychiani pedes procidebant & martyris, & rogabant, vt docerentur rationem fidei. Ea ergò quæ petebant, confecti, & in pietate vt oportet initiati, in Christi gregem sunt coopati, qui erant omnes simul centum & viginti viri.

Cap. 38.

En quod post sint sancti post hæc vitam.

12. 11. i. cre d. in Christi.

Hæc tertio post die significantur Præfecto. Qui cum statim magno studio totum hunc chorum, nuper initiatum, comprehendisset, & ad tribunal sistendos curasset, eos arbitratus adhuc primam seruare sententiam, eis aurum obtulit & diuitias, & honores partim quidem iam præbebat, partim verò pollicebatur, si solum vidisset mutatos, & rursus gentilem seruantes religionem. Postquam autem spe valde fuit falsus, fortes & validos videns eorum animos, eis contra ostendebat enses nudos, & ignem, & catapultas, & sartagine: Si nolitis, dicens, at hæc vos inuitos persuadebunt sacrificare. Postquam autem illi ex æquo neque vincebantur à malis, nec ab ijs quæ bona videbantur, conuertebantur, cum eos prius multis affecisset tormentis, deinde etiam iniqua morte eos condemnat. Generosam verò Christi martyrem iubet tribus palis alligatam, & igne vndique circumdatam, sic finem subire martyrij. Quod quidem cum celeriter factum esset, ipsa quoque in manibus Dei sui deponit spiritum xxij. mensis Decembris.

Cap. 39.

S. Anastasia victrix migrat ad Deum.

Apollonia autem quædam mulier genere insignis, precatâ Præfecti vxorem, accipit sacrum corpus Anastasie: & cum ipsum præclare & vt oportebat honorasset, deponit in horto domus suæ. Postea verò templum quoque excitat martyri præclat.

Cap. 40. Templum S. Anastasie conditur.

clarum & magnificum, & postea anniuersarium ei festum celebrat. Post annos autem multos, ciuitatum felicissima, Constantinopolis, inquam, eius ad se exportatas suscipit reliquias, & eas deponit in magnifico templo & ea digno, thesaurum bonorum, fontem miraculorum, corroborationem animae & corporis: Ad gloriam patris, filij & spiritus sancti, vnius diuinitatis & regni: Cui conuenit omnis honor, maiestas, & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

EPISTOLAE DVÆ S. ANASTASIAE AD S. CHRYSOGONVM, ET TOTIDEM S. CHRYSOGONI AD

S. Anastasiam, vt habentur in S. Anastasiae vita, ab Anastasio Bibliothecario edita. Leguntur eadem etiam apud Suidam.

Mater S. Anastasiae, Christianissima fuit.

S. Anastasia in arctissima custodia.

Ancto Cōfessori Christi Chryfogono, Anastasia. Licet pater mihi cultor idolorum fuerit, mater tamen Fausta, Christianissima semper vixisse probatur & casta. Hec me inter ipsa eunabula fecit fieri Christianam. Post cuius excessum saerilegi iugū mariti suscepi: cuius, Deo miserante, torum mēta infirmitate declinans, die noctūq; Domini nostri Iesu Christi amplector vestigia. Cū iste patrimonium meum, ex quo illustratur, cum indignis & turpibus idolatris exhauriat, me quoque veluti magā atque sacrilegam custodiae tam grauisimae mancipauit, vt me vitam corporalem amittere suspicer. Nihil enim superest, nisi vt amisso spiritu, morti succumbam: in qua morte licet glorie de confessione Domini mei Iesu Christi, tamen in eo mens valde conteritur, quod omnes meas opes, quas Deo deuoueram, alienis à Deo & turpibus erogari cōspicio. Et idcirco deprecor te, o homo Dei, vt instanter Dominum depreceris, vt aut ad fidem suam si venturum prauidet, maritum Publium sinat viuere: aut si eum in hac incredulitatis peruersitate scit mansurum, iubeat eum locum dare suis cultoribus. Melius est enim spiritum exhalare, quam Dei filium denegare, & cum confidentes impedire. Ipse enim testis est Christus, quoniam si liberata fuero, sanctorum vestigijs adhærebo, & curam eorum sollicitè exercebo, vt coeperam. Vale vir Dei, & memento mei.

S. Chryfogoni responsum.

Chryfogonus Anastasiae: Fluctuanti tibi inter procellas & turbines mundi, citò super undas deambulans adueniet Christus, & diaboli aduersum te flantem spiritum vno iussione suę sermone compescet. Patienter ergo quasi in medio mari posita, crede Christum ad te venturum, & ad temetipsam cōuersa, exclama cum Propheta, dicens: Quare tristis es anima mea, & quare cōturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus. Geminum diuini muneris probatur indicium, cū tibi & terrena reddentur, & donabuntur caelestia. Dominus enim beneficium suum ob hoc protrahit per aduersa, vt non sit nobis vile, quod praestat. Vide nē turberis in hoc, quod piē viuentibus inferantur aduersa. Non enim deciperis, sed probaris. Non est tuta defensio, quam tu putas posse per hominem constare, scriptura dicente, Maledictus homo, qui spem suam ponit in homine: & benedictus homo, qui spem suam ponit in Deo. Cave fortiter & vigilanter vniuersa peccata, & à Deo solo quare solatium, cuius iussa cōseruas. Citò enim ad te placidum conuertetur tempus, & quasi post noctis tenebras floridum diei lumen accipies: atque post glaciale frigus hyemis transeuntis, aurea tibi & serena tempora succedent, & vt omnibus, qui pro Christi nomine affliguntur, temporalem praebes lætitiā, per quam sine dubio consequaris æternam. Vale in Domino, & ora pro me.

Piē viuentibus semper inferuntur aduersa. Iere. 17.

Alia S. Anastasiae Epistola, cū se putaret in custodia morituram.

Confessori Christi Chryfogono, Anastasia. Finis venit corporis mei: memento mei, vt egredientem animam meam ille suscipiat, pro cuius amore ista sustineo, quæ ex ore huius vetulae recognosces.

S. Chryfogoni responsum.

Chryfogonus Anastasiae. Semper sit, vt lumen tenebrae praecedat: Sic etiam post infirmitatem salus reuertitur, & post mortem vita promittitur. Vno sine clauduntur

duntur & aduersa mundi, & prospera: nē vel tristibus desperatio, vel lætis elatio dominetur. Vno mare est, in quo nauiculæ corporis nostri velificant, & sub vno gubernatore animæ nostræ nautico funguntur officio. Quarundam igitur naues fortissimis carinarum nexibus solidatæ, tenebrosi æquoris cōcito cursu fluctus illas prætereunt: quarundam verò fragilis iunctura etiam in tranquillo vicinorum morti conficiunt cursum. Propè est enim vt pereant, qui non cogitant, vt ad salutis portum attingant. Tu autem, o Christi irreprehensibilis famula, Crucis Christi trophæum tota mente confringe, & te ipsam ad opus Domini prepara: in quouis desiderijs dum paruēris, cum martyrij palma ad Christum attinges.

Vno sine clauduntur aduersa mundi & prospera.

Crucis Christi trophæum complectendum.

DE templo in honorem S. Anastasiae à sancto Martino extructo, ac de miraculis quæ in eo fiunt, legat eiusdem Martiani vitam Lector, quæ habetur 10. die Ianuarij Tom. I. folio 221. & c. nouæ editionis.

MARTYRIVM SANCTÆ MARTYRIS EVGENIAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE, VT

habetur quinto Tomo Aloysij. Nos numerum capitum martini adiecimus.

OMMODO post Marcum suum patrem, Romanum tenente imperium, cū iam septem annos in eō transisset, quidam Philippus vir illustris Aegypto proficitur: qui simul cum vxore Claudia & filijs mittitur in Aegyptum. Ei erant duo quidam filij masculi, Auitas & Sergius: filia autem, nomine quidem Eugenia, animo verò generosa, sicut etiam corpore & forma insignis. De cuius vita propositum est dicere viris bonis & virtutis amatoribus. Atque Philippus quidem postquam venit in magnam Alexandri ciuitatem, illic omnia administrabat, Romanos & patrios sequens mores. Et infestus quidem erat ijs, qui artem tractabant magicam: infestus autem & Iudæis: illorum quidem multos de medio tollens, Iudæos verò ne sitiens quidem nominari. mitius autem agebat cum Christianis, ipsos quidem etiam expellens è ciuitate: sed ante muros, cū ita inisset Imperator, eos sinens degere & habitare. Apertè autem ostendebat, se Christianos quidem reuereri propter perfectam vitam philosophiam: & idè eos etiam præferens cultoribus simulacrorum. Ipse verò cū rursus teneretur à superstitione & falsa religione, quæ à patre ei fuerat tradita: amaret autem eruditionem & eloquentiam, Eugeniā quoque suam filiam in disciplinis educauit liberaliter, vtrunque docens, nempe Romanam & Græcam orationem, & studens videre eam valde prouectam in philosophia. Illa autem cū docili ingenio addidisset etiam exercitationem, celeriter aduolauit ad doctrinam, animum quidem adhibens omnibus, quæ erant vtilia: omnia autem, quibus animum adhibebat, mente facile apprehēdens: quæ verò didicisset, ita tenens memoria, vt viderentur scripta esse in eius corde tanquā in tabulis æneis.

Decemb. 5. Cap. 1.

S. Eugeniae parentes.

Nota qualis fuerit olim vita christianorum.

Magni sanctae Eugeniae in literis progressus.

Cap. 2.

Cū sic doctrinæ esset dedita, nihil osciū erat etiam suapte natura studiosa virtutis: & erat quidem digna, cuius cerneretur species: & digna, cuius audiretur oratio: ad imitandum autem erat omnibus vtilis & salutaris: & quod est omnibus admirabilius, cū nondum excessisset ætatis annum decimum sextum, in morum honestate & studio virtutis superabat eos, qui erant ætatis longè prouectioris. Cū autem latere non posset, omnia peruadente fama, hanc quæ erat virtute clarissima, in administratione reipublicæ clarissimus respondit Aquilius, qui tunc erat Consul, & alioqui tenebat primum locum apud Romanos nobiles. Postquam verò rogauerunt parentes, nunquid ei cordi esset coniugium & grati sponus, hinc maximè Eugenia ostendit signum generosi animi. Quiduis enim potius pati sustinens, quàm sibi charam expellere virginitatem, & amittere castitatem, parentes arte decipit: & viri quidem genus laudauit, mores autem reprehendit: & oportet, inquit, vt plurimum illos sponso eligere, qui generi ornamentum afferunt, non qui volunt ornari à genere. Cū autem multi etiam alij eam petere

Respuit Consul Aquilini & aliorum coniugium.

rent à parentibus, clari opibus & genere, ne illi quidem omninò in omnibus deficiat honesta excusatio. Sed specie quidem repellat eum, qui nunc volebat ducere uxorem: re vera verò omninò recusabat matrimonium, & hoc erat, cuius solùm studio tenebatur, nempe vt esset casta. Sic vas, quod erat speciosum & mundum, paratum erat scilicet ad diuinum vnguentum suscipiendum. Propterea bona opera, bona quoquè fides mox est secuta, & pura accedit ad purum fontem pietatis. Rei autem hæc fuit occasio.

Cap. 3. Venit ei in manus Pauli diuini præconis diuinus liber epistolarum, & cum ad ea quæ dicebantur, intelligenda mentem suam defixisset, & cognouisset verè vnum esse Deum, qui fecit hoc vniuersum, mente quidè statim illuminatur, vt quæ eam diu antè haberet purgatam, & parata esset ad diuinum spiritum suscipiendum. Cum autem in præsentia mente Christo credidisset, in aperto parentum suorum celaturore. Postquam verò venit decretum Imperatoris, extra muros expellens Christianos, & Præfectus hoc iam aggrediebatur, ipsa desiderans securè frui Christianis & eorum doctrina, fingit quidem, se vt rure recreet, & bona fruatur aëris temperie, excedere è ciuitate, & vt parùm relaxet animū à studijs doctrinæ. Postquam autem nihil suspicari parentes, eam, facillè dimiserunt, egreditur in vicos. Cum venisset autem in quoddam prædium, & in eo incidisset in multos monachos valdè honestos, & numerosè canentes, audit sacrosanctam illam vocem, Omnes diu gentium dæmonia: Dominus autem cælos fecit. Hoc cum illa audisset, & tanquam ob patrium errorem pudore perfusa esset, miserabilem quidem & profundum è corde emittit gemitum.

Psal. 95. Conuersa verò ad Eunuchos, qui eam sequebantur, quorum vnum quidem vocabatur Protas, alter autem Hyacinthus: audiuerant verò ij quoquè philosophiam. Vos quidem scio, inquit, in disciplinis satis esse versatos, & philosophorum percepisse dogmata, quæ Socrates & Aristoteles & Plato, & clara tradit Stoicorum secta, & opinio Epicureorum: Similiter autem aliorum quoquè Sophistarum & Poëtarum, & quicumque gloriantur se non esse ignaros eorum, quæ sunt cognitionis. Sciat ergo hæc omnia apertas esse fabulas, & nihil aliud, quam probabilitatem, quæ potest multos decipere. Atque Græcorum quidem, qui se de sua valdè iactant doctrina, alij nec omninò esse Deum, alij verò multos esse & maiores & minores putauerunt. Hi verò omnes vno verbo excludunt, cum dicunt, Omnes diu gentium dæmonia. Est enim impietatis hæc perfecta & absoluta delictio. Illud autem, Dominus autem cælos fecit, hoc vnum apertè Deum inducit, & communem nostrum Dominum reddit nobis cognitum. His conuenientia tradit etiam Apostolus Paulus. Inducunt enim me quoquè eius verba, quæ ipsa heri legi & nudiustertius, quæ declarant vnum esse Deum vniuersorum. Quibus nos quoquè credimus, vt quæ sint valdè clara, & fide digna, & quæ fidem faciant ex ipsis operibus.

Cap. 4. Vobis ergo, si velitis, promptus est & expeditus modus salutis. Ego autem non me ampliùs in vos geram, tanquam dominam: sed conserua ero & soror. Communem enim Dominum & patrem habebimus Deum. Vt qui ergo simus vnius Pastoris, & tanquam fratres vnum spirantes, communi sententia veniemus ad Christianos. Audio enim à quodam Heleno hic factum esse monasteriū: & illum quidem propter virtutis magnitudinem ascendisse gradum Episcopatus: quendam autem Theodorum fuisse eius loco institutum, & præfectum administrationi monasterij: eumque tam præclare suo gregi præfuisse, & ad eam diuinam gratiā peruenisse, vt & dæmoniis & egrotis, illis quidem vexantem spiritum, his verò morbum facillè expellat: quin etiam cæcis oculis desideratum Solem præbeat videntium: & ijs, qui ei subiecti sunt, monachis ita augeat exercitationem, vt nullam prætereant partem diei ac noctis, quæ non consumatur in perpetuis precibus & canticis. Horum monasterium nullis licet foeminis ingredi: neque fas est eum ab ulla adspici muliere. Sed vos mei capitis comam tondete, & hos crines auferre, & virili me veste induite, & noctū ad eos ducite: vobis quidem me prope currum sequentibus, reliquis autem famulis simul præcedentibus & sequentibus: vt quando fuerimus in ipso loco, eius quod factum est, nullum sensum omninò præbeamus. Decætero vobis curæ sit, vt cum portas ingressi fuerimus, salutem, vt par est, adipiscamur.

Psal. 95. In monasterio Heleni monachi perpetuis vacabant precibus & canticis.

Cap. 5. Placuerunt Eunuchis, quæ dicta sunt, & ea studuerunt ad effectū deducere. Porro autem felix quoquè signum consequuntur. Nondum enim peruenerant, vt ingrederentur monasterium, & magnus inter Episcopos Helenus, venit ex Helio poli, & cum multitudine virorum, hæc veluti signo dato canentium: Via in istorum directa est: via sanctorum parata est. Hoc & ijs, qui erant circa Eugeniā, auxit fidem, & effecit, vt illa mirandum in modum lætaretur. Tanquam certè nacta occasionem, eos qui circa se erant, magis accendit ad pietatem: & multa alia dicens, quæ ad tempus pertinebant, locoque conueniebant: & quod non fortè fortuna, sed diuina quadam prouidentia hæc audiuisset, & ea, quæ prius canebantur diuini Davidis: sed illa quidem esse, quæ eam inducant ad pietatem: quæ autem nunc canuntur, quæ adhortentur ad viam virtutis. Hæc cum dixisset, & ijs qui psallebant, se & suos admiscuisset, cum illis viam perfecit: quo quidem tempore & multa alia admirabilia audiuit turbas de Heleno narrantes, vt ostenderent quantus esset in miraculis, & quàm cum is sæpè opus habuisset igne, visus sit ardentibus carbonibus ferre in vestibus, illis nihil ex igne læsis: præterea autem & quæcunque alia assidue faciebat miracula: cuiusmodi est hoc quoquè, dignum quod narretur, & manderetur memoria.

Cap. 6. Aiunt quendam magum, qui vocabatur Zarcas, cum maleficæ artis summum artigisset fastigium, in illis locis esse versatum ad multorum exitium, magna & varia fraude vtentem: quem inter cætera dicunt ausum esse aliquid eiusmodi Deo maximè inuisum, nempe, famam sparsisse inter eos, qui illic habitabant, quod ipse quidem esset à Christo missus benefactor hominū & doctor bonus, mendax autem Helenus, auctoritatè docendi sibi falso tribuens. Existimabat enim, quod si pastorem aduersus gregem ad bellum conciraret, eos deinceps, tanquam oues quæ non sunt custoditæ, aggrediens, non contemnendam prædam præberet patri suo diabolo. Hæc ille dicens, fidem faciebat sua improbitate. Scitis enim, quàm sit malitia efficax, & quàm facillè multos attrahat: ad eò, vt ad Helenum turba accedens, ei dixerit, vt vel ipsum doctrinæ assumeret socium, aut certè inter se disputarent: vt ipsi ei qui vinceret, accederent. Lubens itaque Helenus adit periculum cum eo disputandi. Confidebat enim in Christo. Zarcam autem assumere socium, hominem qui gloriabatur dæmonum præstigijs, hoc existimabat vel solo esse auditu abominandum. Postquam ergo dies affuit præfinitus, accessit ad disputationem. Et primum quidem eum acriter est adortus, & crebris magum inuasit argumentis. Postquam autem vidit eum vti arrogantiæ & insolentia, tanquam armis, & contendere sibi parare victoriam, non ex veritate, sed ex impudentia, permisit facto iudicium: & iubet magnum ignem accendi in media ciuitate: ambos autem flammam ingredi: & qui eorum maneret illæsus & igne fortior, eum esse apertè, qui à Christo est missus, & dignum esse, qui doceat illius clerum.

Cap. 7. Postquam verò verba ad rem sunt deducta, & flamma iam fuit in altum sublata, merus quidem statim inuasit Zarcam: & iubeat primum ingredi Helenum, hoc apud se, vt videtur, cogitans, quod vel nõ audens, dedecore Helenus afficietur: aut si ausus fuerit, emittere animam: & sic facile fuerit ei vincere, cum fortem amiserit aduersarium: & sic omnes poterit ad se trahere. Postquam autem vir ille diuinus professus est se primum subiturum periculum: & cum precatus esset, rogum est ingressus: illum verò non latuit, qui nam esset, & nec illius quidem pilum ausus est tangere: tunc aiunt magum illum metu & terrore repletum, recessisse quidem, & apertè ostendisse se vitare periculum, aut Plutonis paleam subeuntem latuisse: à multitudinè autem protrusum, fornacem vel inuitum intrasse: quæ eum æquè facillè iam comprehendebat & depascebat, atque quamuis aliam aptam ad vrendum materiam: & nisi magnus Helenus miseri calamitatis miseratus, cum, cum iam esset semiustus, seruasset, ipsa magia & callidis suis inuentis omninò periisset: sic pulchrè igne fraudem puniente cum veritate. Hæc illis dicentibus, beata illa præ gaudio varietè afficiebatur, lætabatur, admirabatur, eos, qui narrabant, rogabat, vt per ipsos adduceretur, & Episcopo commendaretur ipsa, & fratres quos adducit: & sic in hoc monasterio communiter viuerent. Ità obnixè rogans, persuadet cuidam ex ijs, qui aderant, qui vocabatur Eutropius, vt hæc omnia ei fieret, & preces deferreret ad Episcopum. Quando, inquit, diuertit & paululum requieuit, ille opportunè & in ocio præbet ei, qui dicit, audientiam.

Cap. 9. Interim autem dum hæc inter se loquebantur, appropinquarunt monasterio, & ipsi intrarunt cum Episcopo. Vnà verò cū eis ingressa est Eugenia, adolescenti planè similis & coma & vestitu. Cū iam autem incitatus fuisset Eutropius ad significandum de ea Episcopo, quoddam somnium se obtulit Heleno, qui post diuinam mysterij celebrationē ad somnum declinauerat. Erat verò huiusmodi somnium; Sculptum quoddam mulieris simulacrum videbatur à viris ferri honorificè, & id ab eis tanquam Deum reputari: illum autem ægrè ferentem, quod homines deciperentur, dixisse ei dea, quæ erat apud ipsos: Ita ne, cū sis à Deo creata & nobis conserua, sustines ab ipsis adorari, & Deo parem reputari? Illa verò cū hoc audisset, protinus cū adhuc portaretur, à viris quidem recessit: eum autem est secuta, rales voces emittens: At ego à te minimè recedam, donèc me adduxeris ad creatorem. Hæc Helenus quidem vidit in somnis. Excitatus autē, apud se dubitabat, quoniam rediturum esset, quod à se visum fuerat. Statim verò aduenit Eutropius, qui tanquam de viro loquēs de Eugenia: Viri, ait Episcopo, tres, fratres animis, fratres corporibus, abituris modò rebus gentiliū, in tuo grege versantur, ad Christum accedentes, & diuinum baptismum rogantes assequi: & deinde tonderi, & referri in numerum horum monachorum. Cū sint autem iuuenes, & à se inuicem pendant admirabiliter, hoc petunt præter cetera, vt se inuicem nulla in re disungantur, non in opere, non in habitatione, neque in aliqua alia conuersatione: sed diuidi non possint, qui sic sunt coniuncti in Christi nomine. Hæc mihi dixerunt, lachrymis vultum eorum rigantibus: & vt omnia tibi declararem, vehementer rogauerunt.

Cap. 10. Cū ex his coniecisset somnium beatus Helenus, & vt oportebat, pro omnibus Deo egisset gratias, iubet eos tres simul ei sisti in conspectum. Postquam autem accessissent, statim dextra apprehendens Eugeniā, & eam alloquens hilariter, placido & læto vultu rogauit eorum nomina, genus, & patriam. Illa verò verecundè, & cum eo, qui virginem maximè decet, rubore, Nobis quidem, inquit, ò diuinum caput, patria & genus est gloriosa Roma: Fratres autem sumus inuicem. Nomen verò primo quidem est Protas: secundo autem, Hyacinthus: mihi verò, Eugenia. Incundè autem eam intuens beatus Helenus: Meritò te Eugeniā, inquit, vocas, ò Eugenia: vt nomen tuo respondeat spiritui, cū virilem habeas animam, & valdè te masculam ostendas in omnibus: sed proposito adhuc vincas naturam, & in Christo confirmaris & inualescas: propter quem nunc, cū sis mulier, te virum esse simulas, propter eius amorem mutato & habitu, & nomine. Hæc autem dico, non tibi sexum exprobrans foemininum, nec te volens traducere: sed vt scias, quantæ sis Deo curæ: & quemadmodum mihi hæc omnia, de te nihil celans, ostenderit, quisnam sis, & quemadmodum vèneris: & quoniam sint ij, qui sunt tecum, & quoniam tibi in hac vita gloria obtigerit & genus. Stude ergò ò Eugenia, non minùs te animo generosam ostendere, quàm corpore. Nam hoc quoque non minùs, quàm alia, mihi Deus significauit, quod te ei purum præpararis receptaculum, virginitatem quidem conseruans immaculatam: cor verò, in quod non cadit reprehensio: & huius mundi quidē gloriam reputans ignominiam, diuitias autem paupertatem: voluptates verò molestias, & nihil magni ac præclari habere eam, quæ est apud homines, nobilitatem: illam verò solam amans, à qua excidimus propter primum, & hæredes facti sumus per secundum Adam. Et hæc quidem Eugeniæ Helenus.

Cap. 11. Protæ autem & Hyacintho: Vos verò, inquit, (neque enim placuit Christo, vt vos lateretis) qui fortuna quidem serui, mente autem estis liberi, & nulli domino subiectam conseruatis animæ dignitatem, virtutem extollentes, & magni faciētes, quibus Christus quoque dicit: Non vos voco amplius seruos, sed amicos: Beati propter libertatem, vel potius propter amicitiam & cum Christo coniunctionem: quod cū illius iugum subire elegeritis in vno inter vos consensu & conspiratione, huius beatæ cœpto nullum attulistis impedimentum: sed nunc quoque cum ea estis prompto & alacri animo: & cum illa è vita excedente etiam illic simul eritis, & eandem quas illa coronas & præmia consequemini. Hæc cū nullo alio præsentate dixisset Episcopus, Eugeniā quidem permittit manere in habitu virili, cū hoc nulli esset cognitum, neque primum, neque postquam eam allocutus est Episcopus. Quæ quidem simul cum Eunuchis, non prius eum dimisit, quàm illius mani-

manibus diuinum consecuti baptismum, & mutarunt habitum, & cooperti sunt in numerum monachorum. Quæ autem deinceps sunt consecuta, & quemadmodum deinceps parentes propter eam sunt affecti, & quoniam de ipsa quidem cogitarunt, & quantum dolor acceperunt, cū spe frustrati essent, (nam hæc quoque, scio, scire sititis) nequaquam par est prætermittere.

Postquam enim in tempesta nocte, nemine quod factum fuerat sentiente, Eugenia quidem sine strepitu descendit de curru, Hyacinthus autem & Protas ab alijs similiter sunt separati: inane verò vehiculum secutum est eos, qui præcedebant, qui præibant famuli partim quidem propter tempus, partim autem quod eclatum sit id, quod gerebatur, nihil eorum, quæ ponē se habent, sentientes, quoniam eos sequebatur animal, & maximè Deo huic rei prouidentia sua opem ferente, ita rectè ierunt Alexandriam. Postquam autem iam fuerunt prope ciuitatem, qui rescuerunt quidem, è domo exierunt, cum maximo gaudio suscepturi Eugeniā, antambulonum videntes multitudinem, & alium deinceps conuentum puero-rum. Cū verò iam propè essent, & alacri animo ad vehiculum accurrissent, & cathedram quidem vidissent vacuam, nusquam autem Eugeniā, re inopinata & quam nunquam sperassent, obstupescuti, ad lachrymas & luctum deceterò sunt conuersi, & communiter commune bonum desolebant. Quid factum est? Quid actum est? Quodnam malum inexpugnabile nobis accidit, dicentes. Deinde nomine vocabant Eugeniā, vultum ferientes manibus, plangentes, & planè remulenti dolore. Sed hæc quidem foris faciebant amici & noti, & quibus nulla cum ea intercedebat coniunctio sanguinis. Eorum autem, qui intus erant, quis satis tragice describeret calamitatem? Parentes enim propemodum venerunt ad laqueum, & propemodum se ense confixerunt, quid non loquentes miserabile: quid non facientes dignum lachrymis? Genas lacerabant, puluerem capiti infundebant, se humi turpiter prosternebant, acerbè exclamabant, parētes filiam, fratres germanam, serui dominam: nullus inuulneratus, nullus liber ab animi perturbatione: tam vehementer inuascerat domum absque igne incendium.

Sed postquam inutiles viderunt esse lachrymas, conuersi sunt ad quærendam charissimam. Interrogabant mercatores, percontabantur agricolas, prædiorum habitatores, & viarum custodes: sciscitabantur vates ventriloquos, & omnia demonum oracula, & ea placabant & colebant sacrificijs. Cū autem non inueniretur ea, quæ quærebatur, parentibus vnum excogitant, qui eius, quod est graue, videbantur quærere solatium. Fingunt quandam fabulam, nihil dissimilem ijs, quæ canuntur apud Græcos: quod, cū dij capti essent aurore Eugeniæ, eam in cælum rapuerunt. Quod quidem patri, vt cuius aures talibus allucissent, gratum erat & acceptum, & filiam insignibus afficiebat honoribus. Quamobrè auream ei erexit statuam, & tanquam nouæ deæ cœpit sacrificare. Mater autem & fratres Abitas & Sergius non ita se habebant: sed ijs, quæ dicebantur, dubitantes credere, valdè lugebant. Atque Eugeniæ quidem fuga, & quemadmodum non solum parentes, sed eos etiam, qui ei benè volebant, accesserit, ita habet.

Eugenia autem in diuinis scripturis versabatur & meditabatur assidue, & paranda virtutis magnam curam gerebat. Quo factum est, vt cū non plusquam duos annos transgisset in monasterio, omnes vinceret: mulier, inquam, viros. Quare res communis est virtus, & sexus nullum affert impedimentum ei, qui se rectè velit gerere. Eugenia ergò primas partes gerebat in virtute: eius autem maximè erat propria modestia & moderatio: & quod cū prima esset in rebus honestis, nihil osecius esset etiam prima in eo, quod essent eius moderati spiritus. Eugeniæ hæc quoque erant signa, quibus cognoscebatur, quod cū prima omnium veniret ad synaxes, rursus vltima omnia recederet: præterea verò miseretur etiam cuiuslibet, qui aliqua afficiebatur molestia: verè autem & syncerè gauderet cum ijs, quibus erant res secundæ, quod quidem est factu difficilius propter malignitatem, quæ oritur ex inuidia: quod haberet sermonem, ad cuiusuis irascentis cor sedandum, longè efficacissimum: ad eò, vt qui non secus ac feræ efferabatur, eius oui similem redderet mansuetudinem. Postremum hoc erat, & primum, & omnium reuerà, capacissimum, non ficta in omnes charitas, & quæ non amorem ad labra vsque sistebat, sed etiam à media anima emanabat.

S. Eugenia cum duobus eunuchis rogatur baptizari & tonderi.

S. Eugenia sumpro virili habitu & mutato nomine, nō potest eum latere.

Eugenia, i. generosa.

Iohan. 17.

S. Eugenia cum Protæ & Hyacintho baptizatur, & monasticū induit habitū. Cap. 11.

S. Eugenia latenter se subducit à domo parentum.

Incredibile dolore afficiuntur parentes recesserunt in S. Eugenia.

Cap. 13.

Vide in prædicatione, & inde conseruata in pietate.

Cap. 14. S. Eugeniæ perfectio.

Catalogus virtutum eius.

Cap. 15. Multos curat morbidos.

Non multum intercessit temporis, & ad eam accessit gratia curationū cum maxima copia. Et idē ad quosunque accedebat morbi visendi gratia, nō solum eos verbis consolabatur, sed etiam liberabat a morbo, qui eos cruciabat. Eam autē imitantur pro viribus Protas & Hyacinthus, de quibus antea diximus. Cū sic viueret Eugenia, Præfectus monasterij tertio post anno excedit ē viuis: ipsam verō vocabat ad Præfecturam fratrum commune suffragium. Eam enim pro viro habebant, & virtutem quidem videbant, quæ inerat: ignorabant autem id, quod apud eam latebat. Illam itaque metus inuadit & dubitatio. Neque enim æquum censebat, vt quæ esset foemina, viris præesset: & communiter vocantem despiciere fraternitatem, iudicabat esse pernicacis & obstinati animi. Visum est ergo ex Euangelio discere, quid agendum, Deo permittente id, quod erat incertum & obscurum, Postquam autem fuit explicatum, admirabiliter hæc vox Domini resonabat: Si quis vult inter vos esse primus, sit omnium vltimus, & omnium minister. Hoc dicto, Præfecturam quidem subit vel inuita: se autem sic etiam dat totam administrandum, quid non faciens indignum, & quæ etiam, qui sunt viles & abiecti, facere dedignantur? aquam ē puteo effodiens, domum verrens, manibus ligna frangens, & alia omnia, quæ sunt minima, diligenter faciens: adeo vt etiam esse ianitorem lubenter sustineret, propterea quod præcepto pareret lubentissimè.

Matth. 20. Luc. 23. Cogitur esse fratribus, sed extrema quæque ministeria obit.

Cap. 16.

Philip. 3. Clarere miraculis.

Cū sic ergo insigniter exercuisset moderationē, & in Præfectura rursus resplicuisset, infistebat etiam in via, quæ ducit ad Deum: ad anteriora quidem, vt diuinus dicit Paulus, se extendens: eorum autem, quæ retrō erant, obliuiscens propter promptam & alacrem operationem. Atque quàm multa quidem fecerit miracula, narrare est alterius temporis & operis, quod proprium postulat ocium: maximè cū propter satietatem oratio vitet prolixitatem. Quod verò & dictu est facile, & cui consequens est finis martyrij, & habet seriem consequentem ijs, quæ deinceps sequuntur, hoc iam dicitur. Erat Alexandria quædam mulier, nomine Melanthia, quæ facultates quidem habebat multorum talentorum, Dei autem timoris & virtutis erat inops. Ea cū aliquandō à diuturno & graui morbo arrepta esset, (erat enim horror, quarto quoque die accedens) vbi fama ad eam peruasit, esse virum quendam nomine quidem Eugenium, vita autem omnibus admirandum, qui facile soluit morbos difficiles: statim omnibus alijs omisis, maxima celeritate venit ad monasterium, & vehementer rogat, vt liberetur à plaga, quæ eam premit. Misericordia itaque mouetur Eugenia: & cū eam sancto oleo sanctis vnxisset manibus, protinùs efficit, vt euomat materiam morbi efficientem. Sicque Melanthia purè consecuta sanitatem, valēs quidem reuertitur: venit autem ad quendam ex suis agris, qui etiam erat prope monasterium, & non multo post tempore, cū ex pulchro & puro argento tria vasa confecisset, ea mittit ad Eugeniā, monasterij ædi oratoriæ ea dona dedicans pro gratiarum actione. Cū autem munus oblatum non admitteret, (Dicebat enim non esse monachis vtilem, neque conuenientem argenti possessionem: sed eam esse vendendam, & pauperibus distribuendam, aut ijs, qui alioquē opprimuntur pondere debitorum) ipsa cū venisset ad Eugeniā, & quid non dixisset, aut fecisset ad persuadendum? persuadet vt accipiat argentum, & reponat in templo dedicatum.

Oleo sacro curat febrem quartanam.

Cap. 17.

Virtutis maximè propinquum vitium.

Fuit autem pietas occasio impietatis, & verum est id, quod olim dictum est, non esse vllam rem alteri tam propinquam, quàm virtutem vitio: & sæpè aliquis iuxta eam vadens, imprudens ingreditur in contrarium. Quod etiam accidit Melanthiæ. Virtutis enim fortasè mediocrem curam gerens, imprudens, quoniam mentem non adhibuit, ad summam deducta fuit improbitatem. Iam enim effecta familiaris, cū ad eam iret assidue, & virum videret specie iuuenem, & facie formosum, eam subit amor nequaquam quidem illiberalis: & paulatim demulcebatur eius & deliniebatur animus: deinde etiam valdè accendebatur, vt quæ existimaret Eugeniā ne posse quidem semper esse castam: sed neque morbi propulsationem diuinæ fuisse gratiæ, sed artis potiùs magicæ, & inimici potentia. Hæc quæ cor eius occupauerant, & vehemens flamma amoris, & grauis incredulitas, persuadent, vt audax facinus aggrediatur, & res tenebrarum liberè eloquatur. Res enim grauis est amor, & impudentissima. Neque res est vlla adeo aditu difficilis, ad quam se non posse peruenire & eam consequi existimet.

Carnalis amor res impudentissima.

Cū

Cap. 18.

Cū itaque degeret in agris, vt dictum est, vicinis monasterio, & perturbatione animi valdè laboraret, simulat se corpore esse ægotam, & incredibili celeritate accessit Eugeniā, non fictum hunc morbum curaturam, sed veri & occulti miserabiliter futuram participem. Postquam autem ea, quam desiderabat, facies fuit intra fores, Melanthia non ferens animi motum intrus æstuantem, statim tanquàm ex malo thesauro malos promit sermones. Et primū quidem ad nefarium incitabat coitum: Quod si nolis, inquit, at ego te lege matrimonij palam accipiam in maritum, erisque dominus multi auri, argenti, preciosæ vestis, agrorum, iumentorum, mancipiorum: pro quibus me quoque habebis ancillam pro libera, & tibi in honore æquali: & his omnibus ipse fruēris. Non est enim mihi maritus, nec filij, nec cognati. Quorsum enim tam pulcher flos corporis, & venustissima species, se exercitatione perpetua tabefacit & laboribus? Hæc cū acri & continenti spiritu persequeretur Melanthia, beata suspirabat quidem ad vnumquodque eorum, quæ dicebatur, & animi perturbatione plenam valdè abhorrebat orationem. Tandem autem ad multas eius nugas caligans, cera, vt dicitur, aures obstruens, & nec amplius quidem audire sustinens, Cohibe linguam, o mulier, exclamauit, cohibe, & sint hæc procul à nobis. Expuis enim in nos ipsum virus draconis veteris. Non dedemus castitatem, non corrumpemus virginitatem: Non, o Dei mater & virgo, inquam ego confido, non fallam mea pacta conuenta. Vnum est nobis matrimonium, Christi desiderium: Vnicæ sunt diuitiæ, bona quæ sunt in calis: vnica possessio, cognitio veritatis.

Melanthia foemina opulenta, puocat eam ad concubitum.

Eam illa derestatur.

Cap. 19.

Hæc cū inhonesta audisset Melanthia, ira, quæ dici non potest, incensa, (est enim grauis amor, & qui non potest omnino cohiberi) profecta est Alexandriam, valdè grauiam parturiens aduersus Eugeniā. Deinde cū etiam difficilem in eam struxisset calumniam, venit ad Præfectū Philippum, nihil sciens ex ijs, quæ ei eueniant: neque quod is esset pater Eugeniæ, neque quod illa mutasset habitum mulieris in virilem. Ad eum ergo accedens, ab intemperantia transit ad calumniam: & eam incipit accusare admodum malignè & improbè, dicēs: Quidam adolescēs, facie quidem formosus, sed moribus valdè sceleratus, Christianorum simulans pietatem, ad me est ingressus: & cū me aliquam putasset esse impudicam & inhonestam, primū quidem verbis fallacibus, deinde etiam manibus ad vim vsus est vir audacissimus: & nisi altius exclamāsem, & vt accurreret ancilla, effecissem, ego tanquàm captiua aliqua polluta essem. Itā impudens mulier illi puræ audebat suum adscribere flagitium. Hæc sic dicta, ad furorē valdè concitarunt Præfectum, & vinētos ad se iussit adduci, nō solum Eugeniā, sed etiam omnes simul, qui cum ea erant. Atque eos quidem, vt iussum fuerat, adductos, alium alibi diuersæ tenebant custodia. Existimabat enim Præfectus nunquam talia conficturam fuisse Melanthiam, mulierem adeo nobilem, opibusque & gloria insignem: Nesciens diuitiarum & claritatis esse vehementiorem animi perturbationem, & quæ potest persuadere, illa quidem parua reputare: propter id autem, quod ei videtur in presentia, gratum eligere mendacium. Omnes itaque iudices, absentes sanctos propmodum condemnabant: Et ex ijs, alij quidem æquum censebant eos subijci dentibus ferarum: Alij verò in ligno suspendi: Alij autem acerbioribus generibus suppliciorum, vna cum calumnia punientes pietatem.

Melanthia a casat Eugeniā apud Præfectum.

Cap. 20.

Postquam autem adfuit domina, congregata quidem erat magna multitudo ex omnibus, quæ circuncircæ erant, vrbibus: ad erat verò etiā Præfectus, & in medium producebatur Eugenia, quæ grauibus tenebatur carenis: theatri autem clamores vndique crumpebant, & morte esse afficiendam Eugeniā communiter pronunciabant. Paratæ erant bestia, parata tormenta, rota, ignes, & alia genera suppliciorum, & per omnia acerbi tortores, & ex æquo ad supplicia inferēda læuissimi & acerrimi. In suum itaque conspectum duci Eugeniā iussit iudex. Quæ cū adstitisset, Hoc, inquit, vobis, o omnium hominū maximè impie, iubet vester Christus, vt nec clam quidem faciatis ea, quæ sunt turpissima: sed tam impudenter & violenter aggrediamini ea, quæ sunt nefaria? Quis enim tuus erat animus, quādō tanquàm medicus ingrediens, & vt qui nō solum esses medicus, sed qui etiam per te posses facere miracula, ea faciebas, quæ corruptores & adulteri: & mulierem tam nobili loco natam, tam diuitem, & tam honestis & moderatis moribus, tanquàm scenicam quampiam, aut ex hostium regione captam, probro & dedecore afficere voluisti?

S. Eugeniā carenis vincta, siliitur coram Præfecto.

Auda.

Audacis itaque tu coepta meritas lues poenas, & malus malè peribis.

Cap. 21. **Præclarè se purgat.** Cum tam iracundè minatus esset ei Præfectus, Eugenia vultu in terram inclinata, nè in præsentia eius vultus patri euaderet manifestus: Meus, inquit, Deus non ea solum, de quibus nunc à vobis accusor, prohibet: sed ea etiam lege sancit, quæ sunt his multo excelsiora: qui me etiam nunc volens perpetuè esse castam, prouidit vt viuere cum his, qui in pietate se exercent, monachis, quomodò in hodiernum vsque diem me conseruauit, vt & ipsi est perspicuum, & vobis crit paulo post. Quòd autem mihi & tormenta & mortem minitaris, imprudens incussisti mihi timorem, qui non opus habet oratione. Erubescerem enim, si horum metu quærerem me defendere, & non quòd timeam, nè res Christianorum apud vos malè audiant & irrideantur. Verumenimuerò oportebat vos non tam faciles aures præbere accusatoribus, neque cum primùm audissetis, tam citò condemnare: sed ambobus prius auditis, deinde ferre sententiam: & si manifestum quidem extiterit me talia fecisse, iustum luam supplicium: Sin autem hæc sunt falsa & aperta calumnia, vnã pro omnibus peto gratiam, vt hæc mulier nihil graue patiat, nec si de nobis quidem his peiora dixerit. Sic enim nostra lex iubet, & nos obtemperamus, vt nūquam mala pro malis, sed contra bona potius reddamus. Huius rei solum mihi dato fides fiat iurando, neque opus habebimus vllis orationibus, neque contradictionibus: sed res ipsa apertè ostendet, & facillimè tui iudicabunt oculi.

Cap. 22. **Arguit præfecti temeritatem.** Cum sic dixisset, seorsum dixit Melanthiæ, (nam illa quoquè præsens aderat) Etiam si fieri possit, vt omnes lateat: at tuam non latebit omninò conscientiam. Nè ergò te ipsam videaris ignorare, & diuinos despicias oculos, qui omnia vident, & iuste puniunt calumniam. Cum verò nihil cederet Melanthia, neque de impudentia aliquid remitteret, iubet statim produci ancillam, quam dicebat Melanthia fuisse testem violentiæ. Iussit autem vocari, non vt quæ vera esset testificatura, (Quomodò enim ancilla refutisset dominæ?) sed vt abundantius falsum conuinceretur: & cerneretur Melanthia non sola, sed cum alijs instituisse calumniari.

Famula meretur turpiter in gratiam heræ suæ. Cum producta esset ergò ancilla, & volens dominæ gratificari, non imperitè mendacium mendacio contexeret: Me, dicens, sceleratus iste sæpè tentauit. Deinde consucta intemperantia ei persuasit, vt in ipsam quoquè fureret dominam: cui nolenti vim afferebat, donèc illa quidem exclamauit: ego autè cum accessissem, & alias euocàssem conseruas, à turpi conatu vix eum prohibuimus. Quas si velitis accerere, scietis quàm pulchrè ijs, quæ à me dicuntur, concinant. Tunc Præfectus quidem acerbius conturbatus, probris appetebat Eugeniã: & iam apertè ostendebat se esse prurpturum ad tormenta, vt potè quòd nihil restaret ad eam conuincendam. Illa verò, (sed est attendendum, est enim auditu iucunda narratio.) Tempus est, dicens, liberè dicendi veritatem: nè de ipsa dictum mendacium nimium iactaretur, & Christiani malè audirent apud Gentiles, quid facit? Cogitur propter nimiam accusatricis impudentiam, etiam aliquid facere præter honestum & decorum: & superne acceptam dirumpit tunicam, & cum quasdam partes verè sacri nudasset corporis, ostendit omnibus se esse sexum & re vera foeminam: & dicit Præfecto: Domine mi, tu quidem es meus secundum carnem pater Philippus, Claudia autem mihi mater: & fratres hi, qui tecum sedent, Abitas & Sergius. Ego verò sum tua filia Eugenia: quæ cum vniter sum mundum, & quæ sunt in mundo, facile exuissem, pro omnibus solum indui Christum. Ecce etiam quos vides Eunuchos, ij sunt Protas & Hyacinthus, qui mihi & doctrinæ & vitæ, quæ est ex Christo, fuere socij.

S. Eugenia apertissimè coarguit calumniam. Nondum orationi finem impôsuerat, & pater & similiter etiam fratres, cum partim quidem ex ijs, quæ dicebat: partim autem, atque adèd multo, magis ex fratribus, quæ erant in vultu, deprehendissent veritatè, (agnouerant enim in eam coniectis curiosius oculis, hanc ipsam esse Eugeniã) eis cor quidem voluptate ineffabili, præ voluptate autem manantibus lachrymis replentur oculi. Deinde cum eam sustulissent in solium Præsidis, propemodum in ipsam ipsas effundebant animas, & ei suum amorem dispertiebant, hinc pater, illinc fratres: & alia ex parte mater: (aderat enim ipsa quoquè, cum id didicisset) & partim amplexibus, partim verbis amantibus inter se contendeabant, quænam membra quidem non amplectentes? Quid autem non patientes, aut non agentes ex lætitiã ineffabili? aut quid eorum,

Cap. 23. **Agnoscentur à parentibus & fratribus.** Nondum orationi finem impôsuerat, & pater & similiter etiam fratres, cum partim quidem ex ijs, quæ dicebat: partim autem, atque adèd multo, magis ex fratribus, quæ erant in vultu, deprehendissent veritatè, (agnouerant enim in eam coniectis curiosius oculis, hanc ipsam esse Eugeniã) eis cor quidem voluptate ineffabili, præ voluptate autem manantibus lachrymis replentur oculi. Deinde cum eam sustulissent in solium Præsidis, propemodum in ipsam ipsas effundebant animas, & ei suum amorem dispertiebant, hinc pater, illinc fratres: & alia ex parte mater: (aderat enim ipsa quoquè, cum id didicisset) & partim amplexibus, partim verbis amantibus inter se contendeabant, quænam membra quidem non amplectentes? Quid autem non patientes, aut non agentes ex lætitiã ineffabili? aut quid eorum,

Ineffabili lætitiã ob filiam iouentem.

eorum, quæ voluptatem animi significant, cauentes facere propter multitudinem? Magistratûs enim maiestatem, & totam illam, quæ ex dignitatis splendore oritur, grauitatem superabat natura, & apertè repellebat. Clamabant itaque tanquam diuino furore afflati, Ipsa est filia, ipsa est soror: oculorum voluptas, imago animæ: quam existimauimus fuisse à dijs raptam: quam nos non videntes, ne videre quidem lucem omninò sustinuumus. Hæc populus quoquè scilicet audiens & videns, Vnus Deus est verus Christus, clamabant. Quicumque autem ex Christianis paulò diligentioribus expectabant, vt post mortem, martyrum corpora tollerent, & conuenientem eis pararent sepulturam, ij cum audissent tam repentinam Præfecti & populi mutationem, cum turbis profiliunt, Quis est magnus, sicut Deus noster, alta voce clamantes. Qui reuelat profunda & occulta, & in astutia ipsorum apprehendit sapientes. Pater autem cum inuitam Eugeniã aurea veste induisset, (volebat enim omnes esse suæ participes lætitiæ) in alta eam sede collocauit, & fecit, vt videretur ab omnibus.

Dum hæc autem gerebantur, ipse quoquè, qui est in cælo Deus, aut vt potius dicam cum diuino Iob, Qui erat in cælis testis Eugeniæ, Qui erat in cælis eius conscius: repentinum ignem desuper iaculatus, Melanthiæ domum consumpsit omninò. Illam enim æterno reseruauit. Hoc autem factum effecit, vt multi conuerterentur ad veritatem. Protinus ergò à Christianis celebrabatur festum commune, & longa mutata est tristitia, cum Præfectus quidem simul cum filia inuenisset pietatem, & ad Christum accessisset, & sancto fuisset obsignatus baptisate: Christianis verò protinus sacræ redditæ essent ecclesiæ, & ij, quos prius habebant, honores & priuilegia. Non solum autem hæc fuerant consecuti, sed etiam eis licebat turè habitare ciuitates. hoc enim eis procurauit Philippus, cum retulisset ad Imperatores Seuerum & Pium Antoninum, esse inutile imperio Romanorum expelli Christianos, vt qui non in paucis sint communi vtilis. Eisque conuenientibus, rursus videre licebat Alexandriam veluti denegò conditam. Similis quies, & similis successus erat etiam in ijs, quæ sunt in Aegypto, vrbibus: & florebant iterum res Christianorum, claræque & excelsæ fiebant.

Sed quoniam cum virtus adèd rectè se haberet, accidit vt contra irrepere vitium, & qui est eius auctor, grauius fauciaretur, res præsentis non patitur, qui est bonis aduersarius: sed tacite se insinuans quibusdam Alexandrinis, qui erant diuitijs quidem & generis splendore insignes, simulacrorum cultûs furori erant impensè dediti, persuadet eis, vt eant in regiam: & accedentes ad Imperatores, dicunt, toto quidem præcedenti tempore se in magistratu pulchrè gessisse Philippum, & valdè pie affectum fuisse in deos. Nunc autem, inquiunt, nescimus quo motu, iam decem annis abhinc, & se & totam nostram ciuitatem in animo habuit euertere, honore maximorum deorum traducto ad cultum vnus hominis, quem dicunt in Palæstina fuisse crucifixum à Iudæis. Itã mores quidè soluit patrios: honorauit verò nouas leges: impios autem nobis prætulit: & vt semel dicamus, nihil omninò omisit eorum, quæ pertinent ad nos & deos euertendos. Hæc cum audissent Imperatores, hæc scribunt ad Philippum: Qui nos quidem præcessit diuinissimus Augustus, cum te sciret esse cultorem deorum, & honoris eorum esse studiosissimum, ipse quoquè tibi maximè præbuit imperium: & tanquam Regem potius, quàm Præfectum, elegit Præsidem Aegypti: nec te, quandiu vixit, ab hoc iussit remoueri magistratu, sed cum vitæ tempore tibi esse demensum. Nos autem tibi & hunc honorem conseruauimus, & non paucos alios adiecimus. Sed hæc, quandiu fuisti dijs amicus. Quoniam verò nunc de te iactatum est in vulgus, quòd & in religione deorum sis mutatus, nec nobis bene velis, iubemus, vt aut insistendo prioribus in honore permanas: aut si deorum cultum repudiaueris, cesses etiam gerere magistratum: quin etiam facultatum subeas ablationem.

Hæc cum accepisset & legisset Philippus, morbum simulauit, donèc venditis facultatibus, eas dupliciter diuisit: & partem quidem ecclesijs, partem autè pauperibus distribuerit, qui erant per totam Alexandriam & ipsam Aegyptum. Erat verò Philippus non solum lingua in dicèdo facundus, adèd vt multi gentiles eius persuasione pieratem didicerint: sed etiam vita maximè pius & philosophus, adèd vt vnuerfa Alexandria communi suffragio eum vocaret ad Episcopatum. Quòd autem in fide quoquè fuerit acerrimus & constantissimus, ex sine ostendetur. E vita enim excedit, capite redimito corona martyrij. Magistratûs itaque successor ei mittitur Terentius.

Yyy

Qui

Quj cum primùm venisset Alexandriam, omnem mouebat rudentem, moliens Philippum tollere de medio. Sed quoniam non poterat eum apertè interficere, (erat enim ciuitatis magnus amor in Philippum) clanculùm admittit parricidium: & cum quibusdam fictis Christianis rem mandasset exequendam, ad eadem est impulsus, cum hoc ei iussissent Imperatores. Ij autem cum clam ingressi essent ad Philippum, intentum precibus & orationi ad Deum, eum tollunt de medio. Timore verò affectus Terentius, nè populus factum ægrè ferens, aduersus ipsum moueretur, maximè cum esset tantus eius amor in Philippum, iubet comprehendi eos, qui ipsum occiderant, & conijci in carcerem, re ficta studens rei celare veritatem: & feminans suspicionem, quòd non processisset cædes ex eius sententia. Deindè cum non multum præterisset temporis, Imperatoribus scilicet ita decernentibus, eos soluit à vinculis. Sic decessit Philippus, cum tres dies vixisset post plagam acceptam. Intra ciuitatem verò sepelitur in loco, qui dicitur Isum: Vbi ipse, cum adhuc viueret, ædem sacram ædificauit.

Cap. 27.

Eugenia autem post agnitionem, cum alijs virginibus elegit castitatem, & vitam secundùm Christum. Beata verò Claudia, quam Philippi quidem vxorem, Eugeniæ autem matrem antea ostendimus, aliam quoque domum ædificauit ad excipiendos hospites, præter eam, quæ iam facta fuerat à marito, magnam vim pecuniæ in ea consecrans ad ea suppeditanda, quæ erant necessaria ijs, qui accipiebantur hospitio. Sed hæc quidem sic, & hucusquæ Eugenia vitam suam sic administrat. Vult autem oratio eius quoque præclariorem vitæ exitum ostendere, vt qui insignis fuerit corona martyrij. Aliquanto enim tempore post mortem Philippi, coniux eius Claudia cum assumpsisset filios, Abitam, inquam, & Sergium, & præterea Eugeniæ, in magnam Romam reuertitur. Patria autem eam benignè excipit, & Senatus Romanorum eius filios eligit ad insignes magistratus: Abitam quidem proconsulem Carthaginis, Sergium autem Aphricæ vicarium: Eugeniæ verò sufficiebat hæc sola dignitas omnium maxima, nempe virtus, & Deo parentem viuere, & habere alias ex filiabus Senatorum, quarum erat idem zelus & idem institutum. Inter quas erat vna reliquis longè præstantior, re vera admirabilis Basilla, quæ ducebat originem ex genere Imperatoris: quæ etiam resplendit similiter atquæ Eugenia, sicut statim dicitur. Ipsa enim cum Christum, & quæ sunt eius admirabilia, auditione accepisset, quinetiam audiisset de Eugenia, maximi quidem faciebat ad eam ventitare, & esse diuinorum eius verborum particeps.

Cap. 28.

Cum ab eo autem arceretur, & propter sponsum (Despõsa enim fuerat Pompeio) & propter persecutionem, (iam enim magna persecutio accendebatur Christianis) inuenit quendam virum fidelem latorem suorum verborum, & per eum non cessat mittere, multum rogans Eugeniæ, vt de diuina fide omnia ei literis significet. Illa autem cum pulchrè sciret, quantum intersit inter scripturam & vocem, & quòd non similiter quis persuaserit aut docuerit scribens, atquæ de tantis rebus differens, quoniam multum interest inter verba animata, & inanimam mortuamque institutionem, prudens simul consilium capit & iuuenile. Nam cum Protæ & Hyacintho persuasisset, vt seruilem habitum induerent, per eos munus mittit Basillæ: studens, vt ij ei essent omnia pro epistola, vel illijpsi potius epistola animata. Cum hos ergò admodum lubenter exceperet Basilla, adorabat tanquam aliquos Christi Apostolos.

Basilla credit & baptizatur.

Cum de ea autem rescuisset Cornelius, magna stella inter Episcopos, noctu venit ad eam propter persecutionem, & eam diuino dignatur baptismate. Sic ergò Basilla & Eugenia, ineffabili quodam vinculo colligatæ propter Christum amicitia, fuerunt biga quædam coniuncta Domino, ipsis animis à se inuicem pendentes, & intelligentes conuersantes: quinetiam multas alias ad idem iugum trahentes. O quam multas quidem illæ virgines: quot autem viros Protas & Hyacinthus communi Domino obtulerunt?

Cap. 29.

Sed cum sic mirandum in modum cresceret fides Christianorum, maligni inuidia magis excitabatur aduersus pios. Nam cum Valerianus & Galienus Romanorum tenerent imperium, ipse multos Romanos tacitè subiens, mala semina iniecit eorum mentibus: grauisque accensa est seditio aduersus Christianos. Seditiois autem materia fuit Cornelius, & qui cum eo erant, quòd cum tota manu & mente res Christianorum dilatare instituissent, non solum Romam ipsam ferè totam, sed etiam vrbes & regiones, quæ erant circumcirca, à cultu deorum abduxerant, & qui ab ipsis nominabatur

Persecutio Christianorum.

batur Christus, vt ab eis communis Dominus & Deus ascriberetur, effecerant. Protinus ergò imperatorum promulgatur edictum, & quoquoersus peruafit per totam Romanorum regionem: vt quicumque erant eximij ex Christianis, & eorum dogmatis doctores, comprehensim, morte afficerentur. Interimebantur ergò alij quidem alio modo: Cornelius autem latebat: maximè quidem, quòd in honore haberetur à Senatu: & ab ijs, qui erant in eo primi, tanquam à propugnaculis quibusdam defenderetur. Porro verò ipse quoque seipsum conseruabat ad multorum salutem. Se inuicem autem exhortabantur ad certamen Basilla & Eugenia: quæ à loco disiungi non ferentes, quoniam animis erant inter se vnita, loco quoque coniunguntur, & se sermonibus vicissim impertiunt. Atque Eugenia quidem Basilla & multa alia disserit de proposito certamine, & quòd apertè ei reuelauit Dominus, ipsam martyrij cursum mox peracturam. Similiter autem Basilla quoque ei respondit, quòd etiam de Eugenia Christus ei significauit, fore vt duplici corona ei caput exornetur: vna quidem pro periculis & laboribus, quos subiit Alexandria, & in reliqua Aegypto: Altera verò, pro martyrio & cæde, quæ propter illum facta est. Hæc cum inter se conuulissent, & pro se inuicem precatæ essent: quinetiam virginibus, quæ erant apud Eugeniæ, masculos animos addidissent, & persuasissent, vt mortem propter Christum negligerent, corpore quidem in præsentia disiunguntur, altera desiderio alterius, crebras ex oculis lachrymas emittentes: vt potè quòd ferre non possent oculi cas separari à sui inuicem spectaculo.

SS. Eugenia & Basilla simul degunt.

Cum autem finem accipere oporteret ea, quæ de ipsis prædicta fuerant à Domino, de Basilla quidem dixit Pompeio vna ex ijs, quæ ipsam sequebantur, ancillis, quòd nisi omni studio & manu regia sibi desponsam Basillam, quæ iam erat nubilis, domum duxerit, non amplius in posterum eam habebit vxorem. Scias enim, inquit, eam factam esse Christianam sermionibus Eugeniæ: eamque non solum matrimonio, sed etiam toti mundo renunciare. Ea de causa eius quoque tutorem Helenum differre nuptias, qui est ipse quoque Christianus, & eiusdem instituti. Quinetiam quos, inquit, Eunuchos Eugenia tanquam seruos ad eam misit, ij vel omnium maximè artem sectantur magicam, & sic eam incantârunt, vt fateatur se nunc eos habere dominos, & eos colere tanquam deos immortales. Cum mala sic ancilla Pompeio renunciasset, & linguam diabolo apertè tradidisset, & hæc locuta esset aduersus Christianos, ira valdè fuit accensus Pompeius, & aduersus Helenum grauius spirans est profectus. Et primùm quidem ei vim afferebat, vt sibi puellam ostenderet: Deindè etiam celebraret nuptias: nisi ipse apertè veller esse hostis Imperatorum. Hæc cum diceret Pompeius, non latuit quidem Helenum, vnde nam profecta esset proditio: ingenuam autem & iustum ei dedit responsum: Ego sum, cui obrigit, dicens, puellæ tutela: quæ donec quidem erat impubes, ea & à me alebatur, & viuebat vt volebam. Cum verò iam ad plenam peruenerit ætatem, & iam tempus acceperit legitimum, ipsa non amplius meam sequetur voluntatem: sed suam sequens sententiam, faciet id quod volet.

Cap. 30. Nequã ancilla prodiit S. Basillam.

Pompeius ab Heleno petit suam sponsam Basillam.

Postquam hoc responsum accepit Pompeius, ad Basillæ ædes protinus est profectus: & pulsato ostio, ianitori imperauit, vt ei annunciarer. Illa autem sensum eum repulit per puerum, dicens nihil esse commune Basillæ cum Pompeio: sed neque eius aduentum omninò culpa carere. Quomodo enim, qui ad virginem accesserit, & cum ea seorsum loqui querit, quam propemodum ne oculis quidem suis licet masculis intueri? His verbis furore comitatur Pompeius: & primùm quidem veniens in sententiam, eum rogat. Deindè cum eos etiam assumpsisset, pedes Imperatoris præhendit non sine lachrymis, & suum tanquam commune deflebat infortunium. Pro vobis ipsis, dicens, ô diuinitissimi Augusti, pro vobis ipsis exurgite & vestris dejs, & quem ex Aegypto nouum Deum nunc introduxit Eugenia, ex vrbe vestra expellite. Nam in multis quidem etiam alijs damnum afferunt Christiani, irridentes Imperatores, leges despicientes, benignos & seruatores deos, tanquam inania quædam manufacta conspicientes. Nunc autem hoc quoque scelus impium est ab eis excogitatum. Soluunt etiam leges matrimonij, & prohibent coniugia. Eas enim, quæ sunt desponsæ, aut etiam despondendæ, à viris auellunt: vel potius eos quidem illis priuant: sibi vero vendicant, & eas turpiter corrumpunt. Quidnam ergò, quid reliquum est, quod fiat: aut quòd se verterit quispiam, si nulloquàm est matrimonium? Nam id quidem, quod fit præter legem, leges: quod est autem legitimum, Christiani prohibent: noui quidam,

Cap. 31.

Basilla nec ad colloquium admittit spontum Pompeium

Vide ealumniâ Pompeij in Christianos.

vt videtur, irrupentes cacodæmones, & hominum generationem tollentes de medio. Quod quidem cum procefferit, erit omnino terra vacua hominibus. Quomodo autem decetero vobis se habebit exercitus, & quomodo non peribit? Quibusnam quidem imperabunt Imperatores, & cum quibus superabunt inimicos? Quomodo vero omnino constabit respublica & vita hominum?

Cap. 32.

Cum sic valde miserabiliter dixisset Pompeius, simul etiam ei assensus est & suffragatus Senatus: adeo vt misertus Imperator, celerem tulerit sententiam, vt Bassilla vel suo sponso matrimonij lege coniungeretur, aut gladio subiecta, vitam finiret. Postquam autem audiuit etiam de Eugenia, de ea quoque protinus pronunciat, vt vel persuasa sacrificet, vel tormentis tradita, morte violenta moriatur: communiter vero omnes quoque alios puniri iubet, non solum Christianos, sed eos etiam, qui Christianos suscipiunt, & vt lateant, procurant. Hanc sententiam postquam audiuit Bassilla, quæ verè regia erat lingua & animo, acriorè quoque ipsa, quam ille, voce sic est locuta, & suam tulit sententiam: Regi regum & creatori desponsa, viri in quem cadit interitus, non admitto coniunctionem, etiamsi hoc videatur Imperatori. Terribile enim est reuerà, terribile, incidere in manus veri Regis & Dei viuentis. Simul autem & hoc vocabulum Dei lingua emisit, & caput statim fuit ei amputatum. Atque hunc quidem finem habuit Bassilla. Compræhenduntur verò Protas quoque & Hyacinthus, & ad templum Iouis adducuntur, vt cogentur sacrificare illi abominationi. Cum autem steterent in conspectu eius, qui videbatur deus, precati sunt, & statim ante pedes eorū cōcidit simulacrum, & admirabiliter & præter opinionem comminuitur, & in puluerem cineremque redigitur. Postquam autem hoc cognouit Præfectus Nicetius, iubet eorum quoque capita amputari: Eugeniã verò sisti iussu Imperatoris.

Heb. 10.

S. Bassillæ
amputatur
caput.Irem Prote
& Hyacin-
thi.

Cap. 33.

Postquam autem adfuit, Vndenam, inquit, artem magicam tam accuratè perfectèque didicistis, vt possitis dijs quoque ipsis imperare maximis? Hoc cum diceret, imprudens Protæ & Hyacintho euidens contexebat encomium: quoniam sola oratione maximum eorum, qui sunt apud eos, deorum repentè confregissent, & in cinerem ac puluerem comminuisent. Diuinitus verò inspirata Eugenia, cum multa respondit prudentia: Hoc quidem, dicens, longè verissimum à te dictum est, o Præfecte, nos vestris dijs imperare. Illud autem est planè absurdum, & ad arguendum facilimum, quod ascribas omnia arti magicæ: non autem alicui diuinæ & inexpugnabili potentie eius, qui verè est solus apud nos Deus. Si enim magi quidem, vt vos dicitis, immundos quosdam & materiales inuocant dæmones: isti verò eos, qui sunt apud vos, deos superant, vel potius primum ex cælestibus, non omnia rursus inuertetis, & quæ sunt superna, inferna facietis, maioribus dijs inferiorem sortem attribuentes: & nec deos quidem, sed eos seruos facietis, & seruos dæmonum, dæmones autem deos, & primos deorum? Quod quidem etiam alio quoque modo verum est, cum vos eos tanquam veros deos constitueritis, & bonos esse putetis: dubitetis autem, quam de causa à malis vincantur dæmonibus, nescientes ipsos esse quidem malos & maleficos dæmones, vnum verò esse Deum in omnibus: cuius nomen solum isti non ferentes, sicut cera, vt ait diuinus Dauid, à facie ignis, liquefiunt & pereunt.

Veris ratio-
nibus ostē-
dit simula-
cra falsos
esse deos S.
Eugenia.

Psal. 67.

Cap. 34.

Hæc audiens Nicetius, eius quidem magnum & excelsum admirabatur animum. Sed cum esset totus deditus insanie simulacrorum, & nihil aliud spectaret, quam vt eis placeret, iubet eam duci in templum Dianæ: sequi autem spiculatorem, ei ensẽ intentantem: & partim quidem admonentem, partim autem minitantem, quod nisi sacrificet, eo quem habet in manu, transdiget, ostendendo ensẽ. Illa verò postquam venit in templum, stans ex aduerso imaginis specie orantis, precata est interitum simulacrorum: Deus æternæ, dicens, qui me tua voluntate & nasci & educari & virginem in hodiernum vsque diem conseruari dignatus es: & vt efficeret sponsa vniuenti, & vt in me adesset sanctissimus spiritus, & in me regnaret, effecisti, ipse nunc quoque mihi ad sis in hac tuâ confessione, efficiens admirabilia & quæ sint contra opinionem: vt qui te colunt quidem, sint in gloria: ignominia autẽ & dedecore afficiantur, qui hanc mutam & surdam adorant abominationem, & gloriantur in suis sculptilibus. Ea hæc orante, Deus quidem valde mouet terram: templū verò euertitur: conteritur autem simulacrum: reliqua verò simul conturbantur. Stupent, qui vident: peruadit etiam ad eos, qui procul erant, miraculum. Alius autem aliun-

S. Eugenia
precibus
euerit tẽ-
plu Dianæ.

aliundè confluentes, quicunque erant quidem sanæ mentis, id quod factum erat, dicebant miraculum, & putabant opus diuinæ potentie: quibuscunque verò præter id, quod erant recta priuati opinione, deerat etiam sapientia, ij multis contumelijs afficientes Eugeniã, eam etiam vocabant magam.

Hæc audire etiam Imperator, & suorum deorum quodammodo vltor fieri propè- rans, iubet lapidem quidem grauissimum suspendi à collo eius: ipsam autem iaci in fluuium Tyberim. Sed sic quidem, qui concipiunt laborem, & pariunt iniquitatem: Deo autem curæ erat, vt eorum iussus esset irritus & inefficax. Vndè etiam lapis quidem ab eius collo est exolutus: ipsa verò non secus ac magnus Petrus, citra vllam offensionem ingrediebatur supra vndas fluminis. Deindè cum ea aqua visa esset potentior, eam igne punire constituit, & magnam illam Eugeniã accepit fornax. Sed qui eam custodiebat Dominus, hic quoque nunc aderat: statimque ostensum fuit, ignem protinus amisisse naturam, & corpus eius conseruatum est illæsum. Quid postea? Tenebris punitur profundissimis: præter tenebras autem etiam fame, & eam domus accepit obscura, nec cibi quicquam omnino sumentem. Nesciebant autem omnino esse cum ea Dominum lucis, à quo etiam matutinum, vt ait Propheta, lumen erupit, & diuino lumine tota domus illustrabatur. Non solum verò lumen dabatur: sed etiã quoddam diuinum supernè suppeditabatur alimentum, panis qui quotidie parabatur admirabiliter, niue quidem cãdidiore, voluptate autem planè diuinus: & quod est omnium maximum, ille ipse accedit Seruator: Ego sum, dicens, Eugenia, qui propter te crucem & mortem sustinui, propter quem tu quoque hæc pati constituisti. Ergo & te maxima amiciam gloria, & multis implebo gratijs. Sit autẽ hoc quoque signum tui honoris. Ipse enim dies te transmittit ad vitam supernam, qui me vidit infra aduentasse ad homines.

Cap. 35.

Psal. 7.

Ioan. 21.

Calcet vn-
das pedibus
suis.In fornace
manet ille g.

Esa. 8.

Christus ei
apparet.

Cap. 36.

Cum sic dixisset, ille quidem ab ea recessit: haud diu post autem effectum sortita sunt ea, quæ dicta fuerant. Mittitur enim quidam impius, monomachi habitum præ se ferens: qui cum fuisset intra carcerem, ense facta cæde consummat martyrem eo ipso die, quo celebrabatur festum natalis Seruatoris nostri. Cum iusta autem fecissent tali filia & sorori, eius mater & fratres, sacras eius reliquias deponunt quidem in loco, qui non abest procul à Roma: vocatur autem via Romana. Sic quidem vixit honorificè Eugenia, & sic è vita generosè excessit, conuenienter suo nomini: adeo vt nesciamus, vtrum magis admiremur, in Christo ne vitam, an mortem pro Christo. Vndè etiam, quantam sit pro vtriusque gloriam consecuta, euasit paulò post manifestum.

Capite cæ-
ditur.Euyēveca,
nobilitas.

Cap. 37.

Nam cum duobus animi motibus distraheretur mater, & partim quidem lataretur, quod propter Christum esset sacrificata: staret autem, quod à filia tali disjungeretur, & non moderatè ferret separationem, martyr ei apparet in somnis, adeo quidem splendide vestita, vt nec in eam satis possit conijcere oculos: talibus verò comitata virginibus, & tam præclaris, vt nulla Regina posset cum eis comparari. Cum sic ergo accessisset, visa est dicere matri: Quorsum, o mater, ita te afflicta, multis pro nobis liquefacta lachrymis? Non sunt res nostræ prosequendæ stertibus, sed lætitia. Scias enim, quod ego & pater Philippus, viuimus in quadam ineffabili martyrum lætitia, vnà cum Christo versantes & conregnantes: qui te etiam non ita multis post diebus ad hanc vitam euocabit. Meis autem fratribus conserua firmum ac stabile, quod est in Christo, signaculum, & assidue exhortare, vt sint etiam mihi fratres animis: vt sic totum genus offeramur pulchrum donum Domino. Hæc mater audiuit ab Eugenia. Dicebatur autem etiam vidisse assistentes Angelos, quorum habitus, erat signum gaudij simul & pudoris, ipsi sicut indicantibus, quod illi essent honore digni, & perpetui etiam gaudij participes. Quod detur nobis omnibus quoque cōsequi gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Quem decet omnis gloria, honor & potentia nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Apparet ma-
teri suę habi-
tu splendidi-
ssimo.Sancti apud
Christum
viuunt.

DE SANCTO STEPHANO PROTOMARTYRE, D. GREGORII NYSSAE PONTIFICIS ORATIO, Petro Francisco Zino Veronensi interprete. Nos eam in capita margini adiecta distinximus.

Decbr. 26. Celebratio natalis Domini & S. Stephani. Cap. 1.

1. Cor. 4.

Cap. 2.

Vita humana instar itidij.

Arma fatana & S. Stephani.

Cap. 3.

Act. 2.

Stupendum vocis & lingue miraculū in Apostolis.

Gen. 11.

Act. 2.

Act. 3.

for. * vsus

VAM præclara bonorum series, quàm dulcis lætitiæ successio. Eccè enim celebritatem ex celebritate, & gratiam pro gratia suscipimus. Heri nos excepit conuiuio rerum omnium Dominus: hodie excipit Domini imitator. Quomodo autem hic, & quomodo ille? Ille pro nobis hominem induens, hic pro illo hominem exuens. Ille propter nos vitæ speluncam ingrediens, hic è spelunca propter illum egrediens. Ille dum se pro nobis cruciatibus affici, hic autem pro illo lapidibus obrui sinit. Ille mortem è medio tollens, hic super iacentem mortem incedens. Ad hoc spectaculum, fratres, nos item animis concurramus, quo pugil egregius in stadio confessionis exutus, aduersus improbum humanæ vitæ aduersarium certat. Stephanus enim verè, quem admodum Paulus ait, spectaculum factus est mundo, & Angelis, & hominibus. Primus martyrij corona redimitus est. Primus in martyrum choro iter arripuit. Primus aduersus peccatum vsque ad sanguinem restitit. Tunc autem omnem supracælestes incolentium sedes exercitum, & incredibilem omnium Angelorum tam ministrantium, quàm assistentium numerum, & quicquid honesti præclarique per supremam illam quietissimam regionem in Principatibus, & Virtutibus, & Thronis, & Potestatibus, & Dominationibus audimus, vniuersam denique cælitum multitudinem spectasse pugilem hunc manus cum aduersario conferentem existimo. Vita autem humana veluti stadium pugnantibus exposita est. Congressi sunt igitur, improbus quidem humanæ vitæ hostis, ex quo primi parentes ceciderunt, ad ea vsque tempora superandis hominibus exercitatus: magnus autem fidei propugnator, impetus illius contemnens, & pro nihilo ducens. Arma verò fuerunt, mortis quidem inuentori, mortem intentantis minæ: vitæ autem discipulo, confessio fidei. Equis non esset nouum hoc certaminis genus admiratus, cum vita & morte veritas dijudicaretur, mors autem foret veritatis indicium? Vitæ enim ad eam vsque diem absconditæ & incognitæ prædicator, re ipsa præconium hominibus denunciauit. Quid enim aliud tam promptè mortem oppetens significabat, nisi vitam hanc, quæ relinquitur, cum vita preciosiori commutari? Sed opere precium erit, vt certamen ipsum, oratione tanquam in tabula diligenter depicta, proponamus, vt recta ratione & via ex ipsa gestorum serie, rerum admirabilium ordo nobis appareat. Nuper igitur vehemens spiritus desuper veniens, omni aërea & impostrice demonum potestate disiecta ac dissipata, Apostolorum domum impleuerat, & instar ignis in linguas pro numero eorum, qui gratiam accipiebant, dispersit, in singulis ipsorum inhaerens. Iamque propter incredibile vocis & lingue miraculum eos, & qui ex omni natione Hierosolymis debebant, stupor inuaserat & conturbatio. Nam licet varijs diuersisque linguarum generibus distinguerentur, singuli tamen eadem planè lingua, vno atque eodem tempore discipulos loquentes audiebant, quum ea loquendi, facultas nullo esset præcedenti studio aut diligentia comparata. Oportebat enim, vt qui in terrena turri exadificanda similitudinem vocis amiserant, eam in cælesti Ecclesiæ constructione recuperarent. Hinc igitur gratiæ spiritus sancti dispensatio duxit initium, vt quod in omnes homines beneficiū conferebatur, hac ratione ad omnium cognitionem perueniret, nè, si religionis promulgatio, vnica tantum linguæ terminis concluderetur, hominibus eam linguam ignorantibus nihil prodesset. Quare cum Pharisei nec proprijs auribus iam fidem haberent, & eos, qui rem admirandam stupore tenebantur, irriderent, quod multo eiusmodi furorem Apostolis iniectum dicerent: Petrus autem vno orationis iactu tria animarum millia Christo piscatus esset, assiduamque deinceps eorum, qui seruabantur, accessione cresceret Ecclesiæ multitudo, cum & ille, qui iam inde ab ipso ortu claudus erat, Speciosam templi portam ipsi aperiret. Tanquam enim ei præsideret, suæ curationis spectaculo homines animo claudicantes ad fidem ducebat. Quamobrem cum ad fidei prædicationem confluere, & trisus Ecclesiæ plurium opera, qui gratiæ ministraret, indigeret, spiritus sanctus ad

ad adiuvandos Apostolos Stephanum, multa sapientia gratiaque præditum, aduocauit.

Nullus autem cum propter hoc ministrandi nomen Apostolica dignitate inferiorum existimet. Siquidem & Paulus mysteriorum Christi se ministrum nouit, & omnium Dominus, dum per carnem salutem humanam disponderet, ministri nomen non erubuit, dicens, se in medio nostrum esse, tanquam qui ministrat, qui diuisiones ministratum facit, vt inquit Apostolus. Nam sicut ignis idoneam nactus materiam, sublimem flammam tollit, & splendidiorem lucem efficit: ita spiritus sanctus ex magno Stephani animo clariores gratiæ radios emittebat. Quapropter omnes, qui alicuius erant cognitoris & disciplinæ participes, in eum spectabant, & cum illis, qui multitudine superioribus videbantur, coniuratione facta, & tanquam in phalanges instructi & densi, vim & impetum Stephani sustinere conabantur: Ille verò & cum pluribus, & cum paucioribus eodem tempore congregiens, à nullis poterat expugnari. In hoc autem certamine quauis specie ipsa Alexandrini, & Libertini, & Cyrenæi, & ex omni parte homines inter se coniuncti, aduersus fidei propugnatores viderentur irruere, occultè tamen ipse pater mendacij, veritatè, quæ in Stephano loquebatur, per homines oppugnabat. Sed omnibus fraudis defensoribus à viro strenuo profligatis, de mendacio victoriam & triumphum veritas reportauit. Hostis igitur veritatis criminabatur veritatis ministrum, quod veritatè non quæ esset, indicaret: sed quæ non esset, assereret. Quid istas insidias aduersus præconem hunc struis, o diabole? dixisset ego. Si quid vales, si aliquid roboris est tibi, veritatem lædito, quæ in Stephano est. Sin dolis & machinis tuis illa sublimior est, cur in ipse vas exerces odium & malenolentiam tuam? cur eo relicto, quod continetur, id, quod continet, è medio tollis? Sic faciunt & canes, lapides, quibus petuntur, arripiunt & mordent: Eos, qui iecerunt, ne attingunt quidem.

Cum igitur rebus verissimis ac necessarijs mendacium coargueretur, & omnibus veritatis lucem intuentibus, nullum amplius fraudis propugnatores improbus inueniret, confugit ad artes suas, & malitiæ suæ vim accusatoribus indicibusque distribuens, atque in utrosque ingressus, eos falsis criminibus Stephanum oppugnare, hoc cum indignatione calumniam suscipere compellit: Iudæisque sese varijs modis insequens, omnia ipse fit contra Stephanum, accusator, iudex, carnifex, & reliqua cædis instrumenta, nesciens, quo ipse casu post eam Stephani condemnationem præceptum abiturus esset. Vt enim periti luctatores, subeuntes corpora colluctantium, grauiorem ipsis casum machinantur: sic magnus Stephanus humi prostratus, grauem aduersario ruinam molitus est. Ex eo enim tempore totum orbem terrarum Apostoli peragrarunt. Id Euangelij vbique gentium disseminandi principium fuit. Nisi enim Stephani cæde populus Iudæorum in Apostolos secessisset, solis fortasse Hierosolymis Euangelium inclusum permanisset. Nunc autem à Iudæis oppugnati, in alias orbis partes diuisi sunt, & mysteriorum doctrina diabolum vndique detruferunt. Sic excepit Samaria verbum Dei. Sic obiter per Philippum Eunuchus salutem adeptus est. Sic vas illud magnum Ecclesiæ Paulus, furore & minis armatus, à diabolo in ipsum armigerum tela conuertit. Nam dum ipsos ex omnibus regionibus expellere & exterminare conatur, fecit, vt nullus relinqueretur locus, ad quem Christi fides non perueniret. Hinc enim Aegyptios, Syros, Parthos, Mesopotamitas, Italos, Galatas, Illyrios, Macedonas, & omnes vndique gentes ad fidem confluere persuasit verbum Dei. Cernis, quantum pugnandi scientia valeat Stephanus? & quam multis casibus prostratum afflixerit aduersarium, qui calumniæ fraude superior videbatur? Sed ad ipsum stadium reuertamur.

Quibus verbis commouent populū isti calumniatores? Homo iste non cessat, inquit, loqui verba impiè contumeliosa aduersus locum hunc sanctum & legem. Audiimus enim eum dicentem: Iesus Nazarenus ille destruet locum istum, & mutabit instituta, quæ tradidit nobis Moses. Hæc est oratorum diaboli criminatio. Quæ porro audientium amentia? Quid indignatur, aut succentent huic reo? Quid in ea accusatione criminis deprehenderunt? Quæ enim illi data sunt crimini, prænunciant ea, quæ in posterum sunt euentura. Aiunt enim, eum dixisse, locum destructum iri, & mutatum iri Mosis instituta. Quodnam in his, seu verum dicat, seu mentiatur, crimen existit? Si mentitur, quod triste denunciat, non eueniet. Sin vera loquitur, quæ affert iniuriam oratio, quæ futuros rerum exitus prædicat? Quæ futura sunt enim, siue taceantur, siue significantur, omnino contingent. Prædicantis autem eques quam molestiarum alleuationem afferat

Quid? quod Iesus Nazarenus accusatur, in Stephanum autem fertur sententia? At qui si iniuriam faciens, mouet indignationem: iniuria autem est, loci & institutorum euersio & immutatio: hæc verò non per Stephanum, sed per Iesum, vt afferit accusator, efficienda sunt, eum, qui accusatur, condemnari oportebat.

Cap. 7.
Iniqua Iudæorum in S. Stephanum sententia.
Matt. 5.
Ibidem.

O iniqua audientium sententia. Quoniam, inquit, Iesus mutabit leges, Stephanus lapidibus obruatur. Quo autem pacto legem abrogabit Iesus, qui legis ad eò studiosus fuit? Qui instituta vetera tantoperè confirmauit? Qui veni, inquit, non legem vt soluerem, sed adimplerem? Qui legem eam, qua homicidium interdicitur, sic approbavit, vt discipulis initio ne irasci quidem permisit? Qui pariter cum ipsa cupiditate adulterium conuulsi? Qui iubens, vt ne illos quidem vlcerentur, à quibus essent iniuria lacessiti, inferendæ iniuriæ principium abstulit? Qui præcipiens, vt quæ possiderent, omnia pauperibus distribuerent, auaritiæ vitium exterminauit? Cur hæc illi in eo iudicio non commemorârunt, non perpenderunt? Illorum mihi nunc iudicium parricidarum confessum adesse velim, & de locis, pro quibus indignantur, discere, vbinam celebre templum illud, vbi incredibiles illæ lapidum magnitudines, vbi aurum illud, quod reliquam materiam propemodum exæquabat, vbi legitima sacrificia, hircus, vitulus, agnus, caprea, columba, turtur, hœdus repudiatus. Si propterea morte Stephanum affecerunt, vt eorum calamitatum nulla contingeret, ostendant, quæso, quàm multa sibi propter homicidiū illud integra conseruârunt. Quòd si nihil horum est, quamobrè Stephanum condemnârunt: cur ea cædes patrata sit, dicant. Sed in ipso certaminum ordine videamus, quomodò parricidas, à quibus densa lapidum instâr niuiū multitudine obruitur, vlceratur, quæ dicta reijciat in eos, qui lapides in ipsum coniecerunt. Cognoscant Iudæorum filij, Christianorum arma, quibus magnus Stephanus iniurias suas persecutus, legē vitæ rem ipsam statuit. Nam illi quidem immani & ferina quadam rabie virum sanctum circumuenientes, ad eum vnum scopum respiciebant, vt quicquid in manus veniret, pro telo corripientes, in ipsum contorquerent: At ille tanquam sacerdos quidam ex spiritali lege puram hostiam immolans, non alienum, sed proprium corpus adducebat, & loco libaminis sanguinem effundebar, & pro ijs, qui se tam nefario scelere obstringebant, Deum, quem adspiciebat in cælestibus adytis, præcabatur, & pro cæde sua beneficium rependebat, audientibus homicidis clamans & dicens: Domine, nè statuas illis hoc peccatum. Ac ille quidem scelus, quod parricidæ proprijs impuris manibus exarabant, precatione deleuit: Ipsi verò ea precatione magis etiam concitati, non prius iaculari desisterunt, quàm magnus Stephanus tanquam mollibus floribus & leui quodam rore circumfusus, dulcissimo ac beatissimo somno consopitus est.

Matt. 19.

S. Stephanus pro lapidatoribus Deum precatur.
Act. 7.

Immanitas Iudæorum.

Cap. 8.

Sed nos victoria pugnam anteuertimus, & ante certaminis finem, virum adspicimus coronatū. Priusquam enim pugnandi labores videremus, ad certaminis exitum oratione prouecti sumus. Neque enim illa, mea quidem sententia, prætercunda erant, ex quibus maximè martyris virtus eluxit: Qualis videlicet interficientium confessus fuerit, & quomodò pariter vniversos ad patranda cædem furor incitâr: quanta ad facinus congregatis conspiratio, qui singulorum intuitus, quæ figura, quæ dentium affectio. Nam, vt scriptura testatur, dissecebantur cordibus, & stridebant dentibus in eum, qui tot taliumque corona circumspectus, & contra omnes aduersarias copias parricidis opitulantes sese obijciens, animi prudentiæque magnitudine in omnibus excelluit. Opposuit enim furori patientiam, minis contempionem, mortis terrorem desipientiam vitæ, benevolentiam odio, malevolentiam charitatem, calumniæ veritatis declarationem. Veritatis enim defensor non vno tantummodo victor apparuit: sed omnibus malitiæ generibus, quæ exercebant Iudæi, varijs ipse virtutibus occurrit: cum omnibus congressus est, omnesque superauit. Sic in certaminū ludis victores accipio factitare, vt per totum sæpè stadium nudi, cunctis aduersarijs victis, præmia victoriæ ferant. Itidem in martyrio stadio se Stephanus gessit, qui omnem hostis vim atque imperum excipiens, illustrem in omnibus victoriam reportauit. Falsam enim Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum sapientiam, vera sapientia deuicit, metum dicendi libertate, comminationem desipientia, beneficentia crudelitate, veritate mendacium. Illi quidē ad cædem spectabant, iamque manus armabant lapidibus, & anhelitu, ad spectu, dentium collisione saeuitiam præ se ferebant: Hic autem eos intuebatur vt fratres, vt patres demulcebat: Viri fratres, inquit, audite me. Illi calumniam adornabant: huic confessus interficientium erat veritatis schola.

Act. 7.

Sermo.

Sermonem timore non intermisit, neque periculo territus despondit animum: sed morte rebusque præsentibus neglectis, & pro nihilo habitis, mentem in sublime tollens, eos tanquam pueros temere desipientes erudiebat, ex rebus, quas ipsi certas & exploratas habebant, demonstrans, quibus in erroribus versarentur.

Adducit igitur Abraham testimonium, omnemque illius historiam breuiter eis ante oculos ponit. Tum sanctos viros, qui deinceps successerunt. Deinde genitū Mosē, educatum, institutum, in monte percipientem mysteria, vexantem Aegyptum, Israëlē conseruantem, id quod Domini mysterium declarabat. Quare confessus etiam maximè cōmōtus est, & morbus eius inflamatus, cum Mosē, cuius se studiosissimos fingebant, pro Stephano stare perspicerent. Itaque consurgentes, rei finem & crudelitati suæ, & Stephani desiderio dignum imponunt. Ipse enim naturā humanam egres- sus, etiam antequam migret è corpore, puris oculis cæli fores sibi patefactas adspicit, & quæ in cælestibus adytis continentur, diuinamque gloriam, & gloriæ diuinæ splendorem contuetur. Ac paternæ quidē gloriæ nulla figura describitur, sed splendor in ea specie, quam homines viderant, ab athleta, quatenus humana capiebat natura, perspicuus cernitur. Ex natura igitur hominis in angelicam transmūtatus, ad eò vt ipsis etiam homicidis esset admirationi, quòd facies eius Angelorum dignitate insignis fulgeret, vidit ea, quæ humanis oculis cerni non possunt, & gratiam à se perspectam declarauit. At illi oclusis auribus, quod narrabatur, non acceperunt. Quæ quidem vna in re ex tam multis se rectè gesserunt. Profanorum enim aures non erant dignæ, quæ diuinæ rei perspectæ narrationem audirent. Ille quidem ea, quæ sibi soli concessa fuerant, explicatione in commune proponens, gratiam præsentibus imperiuit. Ecce video, inquit, cælos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei. Ipsi verò clamantes voce magna, continuerunt aures suas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum. Benè historia, quæ de ipsis loquitur, factis clamorem adiunxit, vt eorum propositum Sodomitarum proposito simile significaret. Siquidem & flagitium ipsorum, clamor irritantis appellatus est. Clamor enim, inquit, Sodomorum & Gomorrhæorum venit ad me. Clamauerunt igitur & isti, vt eorum in Stephanum clamor audiretur. Sed athleta sibi parricidarum crudelitatem prodesse non ignorabat. Etenim cum ab ipsis vndique lapidibus peteretur, id factum tanquam coronam, victoriæ præmium, in aduersariis manibus contextam suscepit. Proinde benedixit eos remuneravit, indignum existimans, rem, quæ gerebatur, contrarios exitus ita partiri, vt sibi vitam, aduersarijs autem exitium pareret, & ex illis bonis, quibus ipse dignus efficeretur, hostes, qui eorum bonorum sibi authores essent, exciderent. Sic Christum respiciens, eis, à quibus oppugnabatur, prodesse didicit. Nam simulatque tolerantie legislatores adspexit, meminit earum legum, quibus iubemur inimicos diligere, & benefacere ijs, qui oderunt nos, & precari pro ijs, qui nos persecutur. Verum hic athleta non capitur humanis laudibus. Neque enim eum certaminis finem propositum habuit, vt ab hominibus gloriam assequeretur: sed animi virtutisque magnitudine totum mundum supergressus, posthabita & neglecta omni laudandi ratione, mensuram humanæ facultatis superauit.

Cap. 9.
Act. 7.

Sublimis visio S. Stephani.
Ibidem.

Act. 6.

Act. 7.

Ibidem.

Gen. 18.

Peccatum clamans in cælum pro vindicta.

Matth. 5.

Cap. 10.

Quamobrè omnium hominum celebratione habeat victoriæ præmia, nobisque historia, quam de ipso conscriptam legimus, ad animorū salutem opituletur. Quem admodum enim pugiles, qui donati rude, artem desierunt, in palæstra erudiunt iuuenes, quo agilitatis artificio colluctantium præhensiones euadant: ita nos etiā censeo ad pietatem institui per magnum Stephanum oportere, vt hostium aduersus spiritum pugnantium fallacias euitemus. Nam qui rabie inflammati, spiritus gloriam oppugnant, aiunt, suæ ipsorum absurditatis Stephanum esse fautorem atque patronum. Intentis enim in cælū oculis, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei. Quapropter ad euertenda religionis decreta sic argumentantur: Si cum patre & filio spiritus omnino connumerandus est, cur in eo spectaculo Stephanus simul cum filio non conspexit & spiritum? Quomodò igitur ijs, qui eiusmodi rationibus supplantantur, Stephanus manum præbebit, aut certandi artificio fractos eriget & confirmabit? An eodem ex loco feret auxilium, vt infidelitas oppugnantis infringatur? Quæris ergò tu, qui spiritum insectaris, cum patris gloria filijque ad dexteram eius stantis conspecta sit, vbinam spiritus? Si in te spiritus esset, non, quemadmodum qui oculis capti sunt, aurum, quod ante pedes suos iacet, non cognoscens prætereunt, de ipso spiritu sermonem propositum prætercurisses. Sed nunc saltem audi, nisi forte,

tē,

Act. 7.

Pfal. 35.

Ioan. 1.

1. Tim. 6.

1. Cor. 12.

Cap. 11.

Pfal. 109.

Hebr. 1.

Marth. 22.

1. Cor. 2.

Deū stare & sedere ut accipiendū sit

tē, ut Indæi, aures obturāsti. Quo pacto vidit supercaelestem gloriam Stephanus? Quis ei fores cælorum patefecit? Nunquid ea virtus humanarum virium fuit, aut cuiuspiam Angelorum, inferiore naturam ad sublimitatem illam extollentis? Minimè vero. neque enim sic habet historia, quòd Stephanus multo robore præditus, aut Angelorum fultus auxilio, viderit ea, quæ vidit. Quid igitur dicit? Stephanus autem plenus spiritu sancto, vidit gloriam Dei, & vnigenitum filium Dei. Non enim, ut ait propheta, licet lumen intueri, nisi in lumine conspiciatur. Ideò, in lumine, inquit, tuo videbimus lumen. Non nisi in lumine lumen spectari potest. Quomodo enim solem adspiciat, qui extra radios ipsius positus sit? Cùm igitur in lumine patris, id est, in spiritu sancto ab eo procedente, vnigenitum videatur lumen, iccirco prius gloria spiritus illustratus, patris & filij gloriæ cognitionem assequitur. Alioquin quomodo sententiam illam Euangelij, Deum nemo vidit vnquam, esse veram: aut Apostolum clamantem, Quem nullus hominum vidit, neque videre potest: non ijs, quæ in historia scripta sunt, dicemus aduersari? Etenim si natura & vi humana patris & filij gloria percipi potest, ille mentitur omnino, qui Deum negat posse comprehendere. sed neque illum mentiri, & historiam esse veram, necessarium est. Manifestè igitur malitia spiritum impugnantium, est depræhensa. Quandoquidem simile simili conspicuum esse, scriptura testatur. Stephanus enim non in natura vtiq; humana persistens Deum vidit, sed spiritus sancti gratia confirmatus, per eum ad intelligentiam Dei sublatus est. Quomobrè si, ut inquit Apostolus, sine spiritu Dominum Iesum intueri non licet, nec paternam gloriam percipere, planissimè constat, vbi spiritus est, illic & filium conspici, & patris gloriam comprehendere.

Cæterum ex ijs, quæ tacite prætermissa sunt, alterum impietatis telum ab ijs, qui Christum oppugnant, contorquetur. Aiunt enim, vnigenitum inferiorem esse. Etenim cùm à dextris patris dicatur stare, ex his verbis asserunt demonstrari, eum obnoxium esse patris potestati. Quid igitur istis Paulus respondebit, aut ante Paulum Propheta Dauid? Vterque enim doctrina spiritus, gloriam vnigeniti declarat. Nam Dauid ait, Dixit Dominus Domino meo, sedere à dextris meis. Apostolus autem, ad dexteram throni Dei sedere Dominum dicit. Quare si status inferiorem arguit, sessio prorsus æqualem esse significat, aut contradicant ipsi. In vnoquoque enim horum eadem magistra spiritus gratia. Siquidem & Stephanus plenus spiritu sancto vidit ea, quæ vidit: & quæ vidit, locutus est. Dauid autem in spiritu vocat ipsum Dominum, ut Euangelium testatur. Paulus verò, quemadmodum ipsemet dicit, in spiritu loquitur mysteria. Quare si magister vnus est, nulla re à seipso discrepans, & magister hic est spiritus veritatis in omnibus, qui diuinitus afflatus sunt, quomodo quispiam in eius decretis discrepantiam suspicabitur? At aliud est, inquit, sedere: aliud, stare. Si tria verborum significatio consideretur, ego quoque ad sententiam tuam accedo. Sed non est fas, hæc verba sic accipere, ut eandem in natura corporis experte, quam in corporibus, vim habeant. Nam in homine quidem, sessio figuram corporis quiescentis describit, nè genua corpus ipsum sustentia omnino defatigetur: è contrario autem, statio rectum hominem super genibus consistentem, non autem sedendo quiescentem, indicat. At in illa suprema natura, & sessio & status, ab eiusmodi significatione remouentur, & appositè ad rem ipsam explicandam adhibentur. Neque enim illam omni corporea figura vacantem, aut super genibus stare, aut vlla corporis parte sedere opinabimur. Sed per vtranque vocem, perpetuam & immutabilem in omni bono stabilitatem & quietem piè cogitabimus. Etenim qui Deum stare, & qui eundem sedere dicit, verborum varietate discordes sunt illi quidem, sed tamen re ipsa consentiunt: cùm & ille firmè progressum, & hic immobilem in omni bono infedisse Deum significet.

Quemadmodum autem Propheta Dauid & Apostolus Paulus vnigeniti sessionem exponentes, non effecerunt, ut patre stante, sedere filij cogitaremus. quauis ipsius tantummodò filij sedentis mentionē fecerint: sic cùm ex Stephano filij stantem exaudis, haud rectè solius patris sessionē esse suspicaberis: sed ut ex Pauli & Dauidis oratione sedere patrem, quoniā filius ad dexteram eius sedeat, confitemur, licet nulla de patre fiat mētio. Sic enim imaginis ratio seruetur, si quicquid in hoc intelligitur & videtur, idē & in exemplari credatur. Et quemadmodum in bono bonum, & in lumine lumen, & in omnibus ipsum pulchritudinis exemplar, per naturam propriā in imagine exprimitur: eodē pacto ex sede filij, quomodo cunq; ea intelligatur, & patris sedes compræ-

comprehenditur, itidemque status ex statu, nè tollatur imaginis ratio, si in varietate proprietatum aliena sit ab exemplari.

Hæc nobis obiter, fratres, ad quæstionem propositam dicta sint, quæ ex visione Stephani orta est. Faxit autem Deus, ut Stephani non certaminis solum spectatores, sed etiam gratiæ participes simus, & sancto spiritu ad profligandos & delendos aduersarios impleamur, ad gloriam Domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

SERMO BEATI PETRI DAMIANI DE EODEM S. PROTOMARTYRE STEPHANO, UT

habetur octauo Tomo Aloysij.

AD HVC filium Virginis habemus in manibus, & obsecratoria delinitione vagietis Dei honoramus infantiam. Ducit nos Virgo ad veneranda cunabula, & speciosa præfiliabus hominum, ad speciosum forma præfilijs hominum: benedicta inter mulieres, ad benedictum inter homines nos conducit. Submurmurat nobis in aurem (nè forte domus exasperans audiat & concitetur) reuelata esse velamina Prophetarum, & completum consilium Dei. Videte miraculum matris Domini, quia creatura creat, & creator creatur. Scintillat sidus, magus adorat, exultat solus, tellus resultat, gloriantur Angeli, pastores adgaudent, virgo parit, nascitur Deus, & cælorum luminaria clariore lumine lumen exortum in tenebris profectuantur. In istis bonis versamur. Beatus vir qui impleuit desiderium suum ex ipsis. Scio quia dulce vobis est, In principio erat verbum: dulcius, Verbum caro factum: dulcissimum, Verbum in Cruce suspensum. A tanto puerperio quis infans oculos suos amouere, nedum auellere præsumat, nisi ipse iubeat qui dicit: Auerte oculos tuos, à me, quia ipsi me auolare fecerunt?

Eccè dum osculatur nos osculo oris sui, dum tantis miraculis & stupidos nos facit & attentos, Stephanus plenus gratia & fortitudine, facit prodigia & signa magna in populo. Nunquid æquum est derelinquere Regem, & ad militem oculos retorquere? Nequaquam, nisi imperauerit Imperator. Surgit ipse Rex filius Regis, & lapidantium acies in terrumpens, triumphatorio certamini non sine dolore cordis assistit. Videt opprimi primum & primicerium purpuratæ cohortis, & grandinaria lapidum densitate, fontes sanguinis de corpore protomartyris ebullire. Videt quia vniuersa debacchatio redundat in ipsum, & ipsi soli improperia exprobrantium cumulantur. Vbi pietas & misericordia tua Domine, si non compateris patienti? Vbi & æquitas, & iustitia, si non iudicas, & vindicas de populo lapidante? Curramus ad spectaculum, ad quod currit, qui exultat ut gigas ad currendam viam, & videamus quibus armis armatus vexillifer martyrum in campum pugnaturus descendit: & ut diligentius elucescat singularis martyrij prima prærogatiua, reuocemus ad memoriam Apostolicorum actuum descriptionem, in quibus historicis & figuralibus dictis conuersatio & passio belligeri militis continetur.

Stephanus, inquit, plenus gratia & fortitudine, faciebat prodigia & signa magna in populo. Non paruum latet hæc mysterium, nec vilipendenda simplicioris scripturæ manifesta positio. Ad Virginem quippè loquens Archangelus verba de celestibus scrinijs sumpta, nec alterius, nisi ipsius Dei spiritu fabricata, noua salutatione perorat. Nulli dubium, quin omnium verborum excedant altitudinem, utpotè de melioribus disciplinis sancti Spiritus euoluta, quorum enunciatione confederandum erat illud vnicum sacramentum Verbi & hominis, diuinitatis & carnis. Auc, inquit fortitudo Domini, gratia plena. Quid autem de Stephano? Stephanus plenus gratia & fortitudine. Nonne Lucas eisdem penè literis de vtrisque loquitur? Sed licet longè excellentior modus in Virgine prædicetur, secundariò tamen laudatur in Martire. Habet igitur gratiam Stephanus sublimiori genere quàm reliqua martyrum multitudo, plenus gratia, refertus videlicet, & cumulatus, quod rarò in scripturis canonicis subtilis inquisitor inueniet. Iungitur gratiæ fortitudo, quia infusio spiritu libertatis

26. Decēbr.

Pfal. 44.

Vides Deū & hominem ex beata virgine nasci? Psal. 126. Ioan. 1.

Cant. 6.

Cant. 1.

Act. 6.

Pfal. 18.

Act. 6. & 7.

Luc. 1.

Dei parā virgo & Stephanus præ cæteris plenigratia.

bertatis ignitus animus in lucem veritatis erumpit, nec patitur vllō pacto rigorem iustitiæ vel submitti aliquando, vel dimitti. Sic loricatorum gratia, & hasta fortitudinis sapienter infrendens, faciebat prodigia & signa magna in populo. Ille potest signa & prodigia facere, in quo gratia & fortitudo sedem fortissimam statuerunt. Sic exit Stephanus ad homicidas, ad legis adulteros, ad crucifixores filij Dei patris: loquitur genti peccatrici in Aegypto, populo graui iniquitate in deserto, semini nequam in terra promissionis, filijs sceleratis in morte Saluatoris. Dura ceruice, inquit, & incircuncisi corde & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis, &c.

Surrexerunt autem quidam de synagoga, vtiq̄e sathanæ, & vndique conglobantur, vel ad conuincendum, vel ad occidendum: faciunt parietem vnū, impietatis squama squamæ coniungitur: sibilant sibi serpentes adinuicem, & conueniunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus seruum eius. Velit nolit, cedit impietas pietati, veritati error, stultitia sapientiæ, Spiritui sancto præsumptio & vanitas spiritus humani. Et non poterant, inquit, resistere sapientiæ & Spiritui, qui loquebatur. Non dixit, Non volebant, quod rationabiliū est & perfectorum: sed, non poterant, vbi menti malæ facultas tollitur, non voluntas mutatur. Redarguebantur, ait, ab eo cum omni fiducia. Fiducia liter agit, nec mutat, nec mutatur mens imperterrita, quæ magis amat iustitiam, quàm vitam, fidem, quàm sanguinē, mortem, quàm iustitiæ taciturnitatem. Concurrentes rapiunt eum, adducunt in concilium, & gaudent cum infra sua retacula conclusisse. Sed frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Tunc vox liberior, & illorum cotibus sermo exacuitur veritatis, totumque martyrem rapit sibi Spiritus Dei, & ex eius ore sonantiori organo modulatur. Apparet ei vna facies scripturarum, & veteris instrumenti dispendia in compendiosam redigit breuitatem. Replicat promissiones & beneficia Dei, murmuraciones & maleficia populi, bona præstita, reddita mala, & ad extremū diuini sanguinis exprobrat effusionem: Vocat refractarios Spiritui, dura ceruice, incircuncisos corde & auribus: & sublimi voce homicidas & proditores appellat. Non veretur cōuenticula congregata de sanguinibus, & inter manus quarentium animā eius, deliberatione iustitiæ cacumen veritatis ascendit. Dissecantur cordibus, & strident dentibus in eum, concipiunt dolorem, & propè est vt pariāt iniquitatem. Mirum quia non reuocantur insueti nouitate miraculi, quod luminosa protomartyris facies non refrenat insanos. Videbant, inquit, faciem eius tanquàm vultum Angeli stantis inter illos. Quid est, Iudæi? Lumine vultus Dei insignitur gloriosus Leuita, & vibranti splendore Stephanus ferenatur, reuerberantur oculi vestri, & tamen inuidiæ magnitudo, visionis maiestatem occludit. Respondeant mihi diuinorum voluminum euolutores, vbi reuoluerint, hominem in terris positum, vultum Angelicum induisse, & cum in vtrisque legibus vel rarè, vel nunquam inuenerint, adstupent gloriæ triumphantis.

Sequitur: Cum autem esset plenus Spiritu sancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, &c. Mirum dictū, & torius supergressio creaturæ. Intendit in cælū, videt iam non cælum, sed cælōs apertos, videt gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei. Mouet mē hęc intentio, quæ de cordis puritate refusa, vim facit cælis, & ad ipsius diuinitatis consistorium penetrat & attingit. Cæli aperiuntur, gloria Dei videtur, Iesus conspicitur, stans non solum à dextris Dei, sed à dextris virtutis. Hanc intentionem fecerat abiectio mundi, contemptus sui, cordis munditia, dilectio Dei, amor proximi, veritatis defensio, desiderium Christi. Retorquenda essent hęc omnia ad communes fosciculos moralitatis, nisi esset excellentia martyris commendanda. Felices oculi, subtilis visus, visio gloriosa. Simulque signanter recollige positionem

verborum. Plenus est Spiritu, & sic intendit in cælum: quia qui Spiritu diuinitatis affatur, conculcatis terrestribus, cælestibus inhiat & æternis. Post hęc aperiuntur cæli, nullaque præualeat obfirmatio vel clausura, quam non transuolet aut irrumpat mens illa summæ menti affectanter inhærens. Aperiuntur ergo cæli, & puto quod omnes cæli, eorumque apertionem sequitur visio gloriæ Dei, & videtur Dominus Iesus stans à dextris virtutis Dei. Nè Patre minor esse putetur, stat cum stante, cum bellante bellatur, quia lapidatur in lapidato.

Non mediocris stupor inuoluit me, vtrum primitiuus flos martyrum corporeis, an incorporeis oculis ista prospexerit. Grande quidē miraculum, si metali intuitu stellantibus se immerit arcanis, si mudi corde oculi tam solennē inspexerint visionē. Quod si corporalibus, certū est hunc omne hominū genus disparitate gloriæ præuolasse, &

pennis

pennis fidei & virtutum, incorporea corporeis, & si non comprehendisse, apprehendisse tamen. Nihil audeo temerè diffinire, vel ex abrupto præcipitare sententiā, cum finitiuam super huiusmodi regulam me non legerim inuenisse. Securitas tamē sequor Apostolum, immò spiritum Dei in Apostolo, qui cum summa verborum deliberatione magis securæ ambiguitati, quàm periculose diffinitioni, ista committit. Siue, 2. Cor. 12. inquit, in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit.

Exclamant statim clamore horribili, continent aures suas, & eas obstruunt veritati. Impetū fecerunt vnanimiter in eum, facti amici in morte illius, & eicientes eum extra ciuitatem, lapidabant. Eijcitur martyr extra ciuitatem sanguinum, in qua prius iustitia habitauerat, nunc autem homicidæ, de qua dicit sanctus: Quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate. Hęc est ciuitas, quam die ac nocte circumdat iniquitas, ciuitas castellum despectiue vocata, quod contra Apostolos & Apostolorum Dominum durissimis infidelitatis vestibus est munitum. Extra portam ciuitatis huius passus est Dominus, extra eam lapidatur seruus, exiens ad eum extra castra, & portans similitudinem improperij eius. Deponuntur vestimenta martyris ad pedes persecutoris, qui ad tactum sacrarum vestium, & orationibus lapidandi fuerat conuertendus. Et lapidabant, inquit, Stephanum inuocantem, & dicentem: Domine Iesu accipe spiritum meum. Currunt illi ad lapides, & ille ad preces: lapides lapidem percutiunt, sed lapidem molliorem, de quo fluit oleum charitatis, & tinnitus redditur pietatis. Domine Iesu, inquit, nè statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt quid faciunt. Rogat suscipi spiritum suum, spiritum vtiq̄e, & spiritum illum, quem signanter quasi quoddam tertium Apostolus in homine præcipit conseruari. Vti inquit, inquit, anima, & spiritus, & corpus in diem Domini sine querela seruetur.

O quanta pietas, quantus affectus, & ardentissimæ charitatis integritas. Rectè martyrij florem iste sibi præuendicat, in quo similitudo Domini pendens in Cruce, mirabilibus formulis est impressa. In ligno enim spinis, clavis, lancea affixus, & crucifixus, dissimulat illum vnicum dolorem, & obliuiscitur mortis vicinæ, nouum introducturus exemplum, aperit latitudinem charitatis, & apertiori campo terminos traditæ legis amplificat, non iam solum amicus amicis, sed velint, nolint, amicus pariter inimicis. Pater, inquit, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Non potuit esse inefficax oratio morientis, vnde & inimicorum numerositas ad numerum amicorum transiit. Vide quàm recto cursu Stephanus, etsi non æquat, sequitur tamen Redemptorem. Volat saxorum imber, & fortissimis inuidorum manibus loca vulnerum duplicantur, sed patienter patitur coronatus noster, de corona nominis ad coronam regiminis transferendus. Nescit affectum carnis, & mortis horam ignorat: & vide quid deliberet faciendum. Positis autem genibus, clamauit voce magna, dicens: Domine, nè statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt, quid faciunt. Clamat voce magna, quia magna vtiq̄e charitate: positis genibus, quia vera & humili simplicitate. Pro se orans stat, & erigitur: pro lapidantibus flecit genua. Quis audiuit vnquam talem, & quis vidit huic similem? Plus dolet persequentium peccata, quàm sua vulnera: illorum iniquitatem, quàm suam mortem. Et cum hoc dixisset, obdormiuit in Domino. Felix somnus cum requie, requies cum voluptate, voluptas cum satietate, satietas cum securitate, securitas cum æternitate. Obdormiuit, inquit, in Domino, absorptus in claritatis abyssum, & inter Dei sui brachia quiescens. Sedebat à dextris Dei Dominus Iesus, sed primo martyri martyrum caput. Recolitis quid illa Ecclesiæ lingua, Augustinum loquor, de hoc martyre fenserit, quem post mortem septem mortuos asserit suscitasse?

Eià vos, qui Leuitico ordine præfulgetis, cantate huic canticum nouum, & tantæ festiuitati festiuis vocibus incumbite. Fortassis aderit canentibus, & suggeret de nobis Domino suo, iudici nostro: Nè statuas illis aliquid ad peccatum: qui est Deus benedictus in secula, Amen.

DE huius protomartyris Stephani miraculis multa sunt apud S. Augustinum & Euodium Episcopum, quæ nimis longum esset huc adscribere: Itaque Lectorem ad eos remittimus.

De inuentione verò reliquiarum eius, ac sociorum, scribunt Auitus & Lucianus: quærat Lector Tom. 4. die 3. Augusti, fol. 501. &c. nouæ editionis.

Esa. 7.

S. Stephani constantia & immutabilitas.

Prou. 1.

Zelus eius.

Psal. 17.

Inuidia Iudæorum, oculos mentis occlusit.

Ecce quibus donis frustatur, qui spiritu Dei agitur.

Cur Dei filius à dextris patris suus stet.

Esa. 7.

Psal. 54.

Matth. 21.

Luc. 19.

Conuersio S. Pauli orationibus? Stephani asserit benda.

1. Thess.

Luc. 23.

Charitas, proximi in Stephano quarta.

S. Stephanus post mortem septem mortuos resuscitauit.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM ET CONFESSORVM, THEODORI ET THEOPHANIS

inſcriptorum, Authore Simeone Metaphraſte, vt habetur 5. Tomo Aloyſij. Nos numerum capitum ad marginem appoſuimus.

Decēbr. 26. Cap. 1. Certamē cū ethnicis & hæreticis.

Patria S. Theodori.

Pietas patrum eius.

Sancta eius pueritia.

Cap. 2. Traditur S. Sabæ monaſterio.

S. Theophanes frater eius, vitæ ſanctitate ei perſimilis

Cap. 3.

Catalogus virtutum eius.

X ijs, qui pro Chriſto certare conſtituerunt, alij quidem pro pietate ſolummodò decertarunt aduerſus gentiles, qui vendicabant & tuebantur errorem ſimulacrorum: Alij autem pro fide Orthodoxa, aduerſus Chriſtianos quidem, ſed non ſanè in rectam fidē affectos, non minores, quàm illi, ſudores ſubeuntes. Quamobrēm illis quoque ſunt pares coronas conſecuti. Quorum vnus eſt, qui nunc eſt nobis propoſitus dicendi argumentum, mirabilis ille & magnus Theodorus, de quo ſigillatim tractabit oratio. Eum tulit Palæſtina, quam Deus dans Abrahæ hereditatem, pulchrè vocauit terram promiſſionis: ciuitas autem Hieruſalem, cui quidē omninò ſufficiet ad laudem, etiã ſi nihil aliud haberet laudabile; quòd illinc eſt Chriſtus ſecundum carnem: quinetiam ex ea quoque proceſſit magnus prophetaſum & patriarcharum chorus: ipſe quoque Apoſtolorum gratiſſimus à Deo electus numerus eſt illic ortus. Huius autem viri generoſi parentes nos reddebat pietas: eiſq; opes erant & facultates, ex Chriſto vocari & nominari. Ex quibus cum vir ille ſacroſanctus germinãſſet, quid opus eſt dicere, quantas ſtatim ab ineunte ætate diuitias habuerit intelligentiæ? Nam cum adhuc quidē eſſet puer, non erat eius ingenium, quale eſt puerorum, vt ad parua adſpiceret, vt ludis delectaretur & rebus ludicris: ſed nuſquam quidē libentiùs verſabatur Theodorus, quàm in templis venerandis. Nullum erat ei incundius ſpectaculum, quàm ad pulcherrimos & honeſtiſſimos mores inuentem, ſeipſum componere. Nulla re magis gloriabatur, & ſe magnificè circumſpiciebat, quàm quòd videretur obedire parentibus. Et vt ſemel dicam, ſtatim ab initio oſtendit, ſicut plantæ generoſæ ex primo germine, qualiſnam eſſet virtute euafurus.

Cum autē iam à puerili ætate excederet, iubetur à parentibus ventitare ad Grammaticum. Vt verò non ſolum occuparetur in diſciplinis, ſed etiam formaretur ad virtutem, traditur diuini Sabæ monaſterio, quendā aſſecutus magiſtrum Preſbyterum, qui erat, inquam, vnus ex eccleſia, & ſimul quidem in doctrina & in virtute primas tunc partes obtinebat. Habebat autem fratrem quoque Theophanem: qui, quòd ad ætatem quidem attinet, erat minor tempore, in virtute verò ſecundas habere non ſuſtinebat: & frater eſſe volebat non tam ex carnis ſimilitudine, quàm ex eo, quòd nihil diſſerret in virtute: ſed optimos imitans piẽtiores, ad illum tanquàm ad archetypum exemplar intuebatur, & accuratè imitabatur. Atque illic quidem verſabantur vtriq;: ſed diuinus Theodorus, cum eſſet acerrimi ingenij, & breui tempore vniuerſam peruãſiſſet eruditionem, captus ſublimiorum amore diſciplinarum, egreditur quidem ex monaſterio: accedit autem ad virum quendam, ætate quidem prouectum, ſed qui conuenienter tempori virtutem exercuerat, & eruditionem comparauerat. Cum illo ergò verſans, & virtutis ſit imitator, & ad capiendam diſciplinam non multo opus habet tempore: ſed celeri & ardenti ingenio, acriq; & conſtanti ſtudio, breui tempore omnia in ſua collocauit anima. Huius autem rei teſtimonium ferunt libri, quos ipſe poſtea edidit pro pietate, etiã ſi eſſet excellior, quàm vt ex eis vllam laudem ambiret.

Sed aliquandiu quidem eſt verſatus in literis. Vincebat enim amor virtutis, volens eum totum ad ſetrahere, & eum in ea totum eſſe occupatum, & non propter illorum ſtudio, eius perpetuam interrumpi cum eo conſuetudinem. Se certè rursus tradit diuini Sabæ monaſterio, ſicque ſub Deo vivebat, & opera faciebat, quæ erant digna puris illius oculis. Hinc quis Theodoro quidem moderatior? Quis autem ad continendam iram generoſior? Quis minùs propenſus ad explendas cupiditates? Quis dicendi & tacendi tempus magis obſeruabat, & meliùs conijciebat tempus cuiuſuis rei faciendæ? adeò vt nec ſilentium contemneret, neque dicendi libertatem omitteret, propter animi mollitiem, abiectumq; & demiffum ſpiritum. Quis ſic carnem caſtigauit, & oculum frenauit, & cogitationum repreſſit imperus? Ex quò quid

quid accidit? Nutu quidem Dei, ſuffragio autem omnium, qui erant in monaſterio, ab eo qui tunc erat Antiftheſ Sion, ordinatur preſbyter. Et ſic habebat eum magni Sabæ monaſterium, ſedulò operantem mel virtutis.

Ordinatur preſbyter. Cap. 4.

Quod autem ex rebus illius præclaris me propemodum effugit, & quod nec ſi velle quidem, facile eſt deſpicere, iam dicam. In eum enim ſit tale quid, quale priùs in Ieremiam, cui dictum eſt: Antequàm natus eſſes, te ſanctificaui: & vixi te priùs, quàm formatus eſſes in Iſraël. Nam cum magnus ille ſenex & magiſter in diuini Sabæ monaſterio, vt priùs indicauit oratio, hunc rerum diuinarum ſtudioſum doceret Theodorum, & ad diſciplinæ exercitationem & virtutem incitaret, hic autem lac virtutis quotidie, vt ita dicam, exugeret & ſpiritualiter aleretur, magnus ille ſenex & homo Dei, um ſcilicet diuinitus id reſciuiſſet, prædicat apertiffimè. Nè autem videretur diſcipulo gratificans fingerè reuelationem, (eſt enim re vera ſuſpecta laus amantium) ipſam quidem tunc occultat ſilentio: Poſtea verò, vbi pueri quoque fide dignam virtutem habuit, ijs, quæ dicebantur, ſuffragantem, enunciat, omnibus cum præclara & inſigni prædicatione, alta voce clamans, quòd hic egregius adoleſcens, præter alia quæ propter Chriſtum ſuſtinebit, è vita etiam excedet martyrio. Quod huius eſſe poterit à pueritia virtutis argumentum illo euidentius? adeò vt ſufficiat, etiã ſi nihil aliud ab eo rectè geſtum eſſet, ad oſtendendum eum qui laudatur, nulli eſſe ſecundum eorum, qui beati dicuntur.

Ierc. 1.

Senex quidam prædicat eum futurum martyrem, pro imaginum deſenſione. Cap. 5.

Virtutes ei?

Postquam autem cum alijs bonis accepit etiam donum Sacerdotij, quid opus est recensere, quæcunque ad illius honorem rectè ab eo geſta ſunt, etiã ſi æquè ſtuderet latere, ac nullus alius ex ijs, qui res gerunt improbas? Nam cui quidem ad fidem, cui verò ad ſpem, cui autem ad charitatem fuit ille ſecundus? Sed lenitate, ſed moderatione, ſed benignitate, ſed zelo qualis fuit? qui etiam vſque ad vincula, & plagas, & mortem, pro Chriſti imagine adiit pericula? Verumenimverò fatius eſt de imagine ex alto explicare, quomodò ſe habuerit. Generis noſtri hoſtis & inimicus ab omni æuo, cum multa iam aduerſus nos bella & ſæpè ſuſcitãſſet, alia rursus via ingreditur, & fortiter armatur aduerſus pietatem. Quoniam enim vidit Deum factum hominem, vt hominem Deum faceret, ſit rursus ſerpens, & rursus diabolus, & diuinas leges & diuina iura conuellit ſcleratus, & perperam rursus interpretatur voluntatem legiſlatoris: & cum ſciret ſe non poſſe homines à Deo abducere, eſca temperat inſidias: & cum perſuadere non poſſet, vt Chriſtum negarent, diuinam eius imaginem omninò adorare prohibet: vt ſic latèret, ab illo ſuſceptæ carnis abolens conſeſionem, & paulatim extinguens, quod eſt propter illam, noſtrum in ſeruatores deſiderium. Vbi autem ei inſidiæ ex animi ſententia proceſſere, (inuenit enim animos aptos ad excipienda ſemina) o magnam tuam, o Chriſte, patientiam, peruenit etiam vſque ad ipſos Imperatores: & ſit valentior, inueniens vires ex poteſtate: & tanta adiuuatur potentia, vt propemodum nos quoque eſſemus, ſicut ab initio, vt ſacra doctent eloquia, quandò Dominus nobis non imperabat.

Aduertant Iconomachi, quæ doctorem ſequuntur.

Eſt. 63.

Cap. 6. Leo Armenus Iconomachus.

Nota imagines, ocuſe eſſe Eccleſiæ.

Nam cum eo tempore Leo, qui genus ducebat ex Armenia, tyrannica manu ſepta inuaſiſſet, & pio Imperatori Michaëli imperium quidem ademiffet: vt habitum autem & vitam ſuſciperet monaſticam, eſſe ciſſet, ille quod erat inuoluntarium admiſit, perindè ac ſi & cecidiſſet ex animi ſententia. Ipſe verò paululum adhuc intus inhabitantē habens impietatem, eam edit in lucem, tanquàm adulterinū aliquem & malum ſœterum: & paulopòſt apertè oſtendit truces ſuos ſpiritus aduerſus diuinas imagines, & earum tollit adorationem. Et primùm quidē ſimul cum Orthodoxo Pontifice pietatem exterminat: Deindè etiã deijcit pulchritudinē ſacrarum imaginum, veluti quosdam oculos hebetans Eccleſiæ. Et Orthodoxus quidē, vt dixi, Pontifex mittitur in exilium: mercenarius autē eius loco inducitur, & non paſtor, qui erat eiudem, cuius Tyrannus, ſententiæ, & concors in impietate, ara cum ſacro, vt eſt in prouerbio: & olim mortuā in venerandas imagines hæreſim contendeat excitare. Sedenim qualia ſunt Dei iudicia? Virga peccatorum ſtatim in nos emittitur, vt vel ſic intelligamus, qualem per magnam amentiam Dominum prouocamus ad iram. Arabes enim, qui habitant ſolitudinem ad Orientem, exercitu in expeditionem ducto contra Romanos, multas quidē eorum regiones populabantur, & ex vicis & agris prædas agebant. Faciebant autem etiam excuſiones in monaſteria, quæ erant in Palæſtina: quorum primum & maximum, erat diuini Sabæ monaſterium, in quo hic magnus, ſicut priùs diximus, ſe exercebat Theodorus.

Cap. 7.

Hæc videns diuinus ille Antistes & Pastor Hierosolymitanæ Ecclesiæ, & sciens hæc esse poenam peccati, & iræ poculum, propterea quod despiciatui habetur & aboletur diuinarum adoratio imaginum, excitatur protinus ad zelum, & quærit modum, quo poterit tantum extinguere incendium, & ostendere eos malè facere, qui sunt parati noua introducere, & prompti ad patrum transmouendos limites. Sic enim reuocabuntur captiui, & consequentur misericordiam sauciari animæ. Ad hoc ergo admodum aptum sanctum inuenit Theodorum, ut qui & virtute esset celebratus, & in dicendo exercitatus, & zelum spiraret acrem & iuuenilem. Ille autem, Ecce me, dicit Pontifici: mitte me, & proficiscar, & tuis adiutus precibus, pudore afficiam impietatem. Ipsum ergo mittit Patriarcha, cum precibus eum vndique munisset, & spe in Christum totum corroborasset. Ut autem pratermittamus ea, quæ intercesserunt, cum venisset in regiam, fratrem habens Theophanem, qui eum sequebatur, & quæ erant fraterna sentiebat, & in zelo pro pietate cum eo conspirabat, primum quidem

S. Theodori egregia animi fortitudo, zelus & constantia.

Vide quanta sit verè virtutis vis.

Libere Imperatorum ait S. Theodorus.

Cap. 8. S. Theodorus & Theophanes flagris caesi, in exilium relegantur.

Impius Imperator interficitur.

Cap. 9.

se intrepidè sistit in conspectum eius, qui in Ecclesiam more prædonis inuaserat (ubi enim ille se gessit more sacerdotali?) & liberè arguit, quod eos peruerterat, quos pascit: & hæresim ei acerbè exprobrat. Deinde ipsi quoque Imperatori ex aduerso occurrit tanquam acutus quidam gladius: & non solum eum criminatur, quod suam perdat animam: sed etiam, quod Dei populum impiè per fraudem euertat. Deinde etiam adhortatur, ut relicta hac profana & impia opinione, eius loco edificat pietatem. Fortasse enim, inquit, tibi Deus placabitur, & non omnem iram Domini tanquam faciem aliquam ipse ebibes. Quamobrè Imperator cum & viri esset libertatem admiratus, & præterea verborum opportunitatem, & morum moderationem, & quæ ex animo ad vultum emanabat, illius, ut poterat, animaduertisset alacritatem, eum est reueritus, & moderatè tulit eius reprehensiones. Deinde etiã eum accersit, & familiariter eum est allocutus, rogans quisnam esset, & vnde veniret, & quid sibi vellet illa mera & incauta dicendi libertas. Ille autem & significat patriam, & suum ex Palæstina aduentum renunciat, & quod statuebat non oportere vel apud Imperatorem se à dicendo reprimere, quando videret Regem, qui est in cælis, affectum iniuria. Deinde aperit dogmata, docet honorem diuinarum imaginum. Et cum alia dixisset, & adiecisset hoc esse indicium nostri in Christum desiderij, & confessionem ab eo susceptæ carnis: Deinde destruit propositas ab illo quæstiones, fide Christi, & virtute sermonis & spiritus. Postquam autem post multa, quæ inter eos dicta sunt, Theodori oratio victoriam est adepta, primum mirum Imperator. Deinde etiam ei incipit blandiri, toto animo contendens talem virum in suã redigere potestatem, per quem multos esset superaturus. Postquam verò vidit eum à se capi non posse: nam tale quid etiam apud eum adiecerat, dicens: Oblitus es eorum, quæ Deo promisisti, ô Imperator, quorum intercessor fuit magnus Pontifex, quando tuo capiti imperatoriam imposuit coronam. Parce tuæ animæ, & prius ornamentum restituere Ecclesiæ, & noli pugnare cum Deo iusto iudice & forti, etiamsi non quotidie iram inferat propter summam benignitatem. Hæc ille quidem sic apud eum liberè est locutus.]

Imperator autem soluto prætextu lenitatis, in iram & furorem erupit, & rogauit an esset aliquis eiusdem animi & sententiæ in pietate, cuius erat Theodorus. Postquam verò intellexit de fratre eius Theophane, & quod non minus quam naturam, conseruat in dogmatibus cognatione & fraternitatem, ambos diu flagris caesos, condemnat ut relegantur ad ostium Ponti: iubens neminem eis impertire nec cibum, nec potum, nec vestimentum: ut mali, inquit, sic malè atterantur. Sed Tyrannum quidè improbitas sic docebat facere. Nihil est enim mali, quod non sit iniustus arripiturus. Cum autem non diu distulisset iram Deus, qui iuste iudicat, non multum temporis intercessit, & iste, qui & nomen & rem habebat cum feris communem, vnã cum tyrannide finit vitam. De medio enim tollitur à Michaële, cui cognomen erat Traulos id est, Balbus, malè, ut aiunt, malo remedium adferens. Erat autem dies natalis Christi, eiusque sanguis effunditur, non ut alicuius ex infantibus, qui pro nobis Deo nato offerebatur: sed potius ut Herodis, ut lueret poenas multarum sanctarum animarum, in quas ille exercuerat tyrannidem. Suscipit verò sanctus locus piaculum, & ô diuina Dei iudicia, ipsa, inquam, ara quam ipse sefellerat, promittens se nihil sacrorum dogmatum mutaturum, & cuius ille pulchrum sustulerat ornamentum imaginum.

Quod cum factum esset, paululum ab exilio & ab alijs malis relaxati viri generosissimi,

ssimi, veniunt in regiam noui Imperatoris, qui præ se ferebat, se ex humanitate permisisse reditum. Nam reuerà cum impietate præcedenti nihil cederet, ei cedebat in persecutione. Atque illi quidem cum venissent in ciuitatem, & pietatem liberè prædicassent, multos ex reliqua multitudine, & ex ipsis etiam magistratibus, in suam adducunt sententiam: partim quidè per expositionem canonum, quos germanus frater Theophanes cecinit versibus: partim autem per orationum quoque oppositionem, quas magnus hic conscripsit Theodorus. Verum enim uerò cum tantam virorum virtutè non ferret Iannes Magus Aegyptius & Iambre sodalis, tam apertè resplendere, eos includit in carcere: & postremò cum eis in sermone congressus, cum non posset aduersus illos decertare: sed, ut dicitur, caprea pugnam iniret cum leonibus: eos vi rursus expellit è ciuitate, ut qui multum posset apud Imperatorem, tum quod esset eiusdem sententiæ, tum quod esset indutus habitu monastico, & quandam præ se ferret pietatis speciem: per quam & Imperatorem & multos ex ijs qui gerebant magistratus, decepit sceleratus: & indignè paulopost ascendit sedem patriarchalem. Et illi quidem sic expulsi ex ciuitate, externam regionem tanquam patriam videbant, propter Christum versantes in loco, qui vocatur Sosthenium.

Postquam autè decessit impius Imperator Michaël, magis impio filio Theophilo relinquit imperium: qui malum dogmata est amplexus, & ijs qui pietatem accuratè tenebant, extitit tam grauis, ut omnes, qui fuerunt antea malæ opinionis, frigidus & molles redderet in impietate. Hinc rursus in pios persecutiões, & sacrarum rursus imaginum euersiones: & rursus tormenta, & iudicia, & carceres, & omne genus iniustitiæ commotum in pietatem. Hinc Theodorus cum fratre delatus, & quod pius esset, accusatus. Qui pro pietate quidem, quod non sustinuit genus supplicij, vel potius quam non suscepit coronam martyrij? Non tolerantia? Non dicendi libertatis? Non zelus, quo pro Domino concitatus, quotidie decertabat, martyr inter martyres, & confessor effectus per ipsa pro Christo certamina? Res autem illius magis ostendit multorum dierum carcer, quem sustinuit, & multiplicia supplicia: quæ filius à patre in hodiernum vsque diem accipientes, effecerunt, ut & ea superarint obliuionem, & scriptis mandata sint.

Ab his supplicijs, multi quidem ex ijs, qui fuerant comprehensi, victi sunt, etiamsi poenitentia aduersus victoriam rebellauit: complures autem propter spem & Christi desiderium, generoso & forti animo contempserunt. Cum quibus hic quoque vir diuinus, cum hoc, quod nihil cessit ijs, quæ promittebantur, beneficijs, loris præterea caesus, dici non potest quantam ostendit fortitudinem, socijs certaminis effectus exemplar non facile ad imitandum. Ipse certè cum iam fuisset ei corpus laceratum flagellis, & solum sanguine adpersisset, ut qui rerum grauium & asperarum nullum sensum sustinisset, nudus stetit in medio tribunali, de plagis tanquam de aliquo ornamento glorians, & sic, ut ait diuus Paulus, effectus theatrum Angelis & hominibus. Cum autem præfectus agrè tulisset hanc diuturnam nuditatem? Ego, inquit athleta, ideo stonudus, ut, si aliquem viderim athletam defessum doloribus, illius defectum meo corpore alacri animo suppleam. O viri fortitudinem, ô dicendi libertatem, ô ardorem in Dominum. Rursus ergo relegantur in insulam, quam solent appellare Aphusiam. Sed quid mihi opus est enumerare ea, quæ deinceps sunt consecuta, carceres, naufragia, famem, solis ardorem, frigus nocturnum, insidias, insurrectiones, quotidianas mortes, plagas rursus, verbera & colaphos? Satis sit dicere, quod cum in ijs ferendis voluptate affecti essent simul cum diuturno exilio, duobus post annis, soli ex alijs iussu Imperatoris veniunt Constantinopolim. Maiori enim, etsi planè inani, desiderio tenebatur Imperator habendi Theodorum & Theophanem eadem, quæ ille, sentientes, quam imperandi omnibus, qui nulla in re ab eo dissentiebant.

Verum enim uerò operæ precij est ea, quæ deinceps sequuntur, declarare, per illa ipsa verba epistolæ, quæ hic D. Theodorus, communem simul cum fratre componens epistolam, mittit ad Iohannem, qui tunc erat Antistes Cyzicenæ Ecclesiæ, & ad reliquam orthodoxorum multitudinem: enumerans quæcunque eos pati accidit ab illo Dei inimico Theophilo, dum decertarent pro diuinis imaginibus, & quæ admodum post multa tormenta eis crudeliter compuncti fuerunt oculi. Si autè in epistola sunt quædam simplicia & rudia, non ideo apud eos, qui rectè iudicant & sunt eruditi, dabunt ea testimonium, quod qui scripsit, esset ineruditus: sed primum quidem, quod ipse vteretur indifferenter dictione & nominibus, & non hoc magnum putaret, neque

Epistola eorū ad Episcopum Cyzici &c.

dignum, in quo elaboraret. Deinde autem, quod etiam vellet ipsa planè verba, sicut dicta sunt, in interrogationibus & responsionibus, simpliciter & inornatè adduci. Sic autem habet ad verbum epistola: Maximam facerem iniuriam, si silentio traderem ea, quæ in nos facta sunt, cum multi desideret audire & discere, & maxime possunt esse ad Dei gloriam, & multorum utilitatem, si dicantur & audiantur: neque parum conferunt ad confutandos impios, & ad refellendam eorum dogmatum imbecillitatem, & tele araneorum similem. Deinde hæc quoque dicit paulò post. Cum ergo tunc venisset, qui iussis seruebat imperatoris, & ascendisset in insulam Aphusiam, nos magna celeritate abreptos duxit in ciuitatem, causam, cur traheremur, affirmans se ignorare, nisi quod cum magna festinatione & celeritate dicebat se esse missum. Venimus itaque in ciuitatem, cum esset octauus dies Iulij. Cum autem Imperatori apparuisset solus is, qui nos duxerat, iussus est nos statim includere in Prætorio. Post sex verò dies, nempe quartodecimo eiusdem mensis, accersimur ad Imperatorem, nostro aduentu iam in omnium animis præcognito & expectato, quod scilicet ad Imperatorem deducendi essemus, ut poenas lueremus: neque licebat aliud videre aut audire, nisi terrores & minas, alijs quidem crudeliter dicentibus: Cedite vos quamprimum & absque omni contradictione iussis Imperatoris: alijs verò nos acerbissima passuros, si non pareremus, protestantibus: alijs verò dicentibus, Teneatur * dæmonum, & alia huiusmodi & his deteriora, quæ nostris auribus accipiebamus. Et hæc quidem audiebamus, priusquam ad aureum, quod dicitur, adduceremur triclinium. Adductis autem & ostium ingressis, nos Præfecto præcedente, visus est à nobis Imperator valde terribilis & iram spirans, multis hinc & illinc nos circumstantibus. Erat hõra circiter decima, & Præfectus, qui consueuerat venerari, solos nos relinquens in conspectu Imperatoris. Is autem nos cum adorasset, asperiore & acerbior voce iussit accedere propius. Cum ad eum ergo vsque venissemus, interrogauit, dicens: In quam regione nati estis? Cum nos autem respondissemus, In Moabitide: ille rursus isdem verbis, Et cur huc venistis? inquit, & priusquam responderemus, iussit nobis verberari oculos. Multas verò plagas & graues inflixerunt, qui percutiebant, adeò ut nos implemur vertigine, & humi caderemus. etenim nisi eius, qui percutiebat, tunicam in pectore apprehendissem, ad scabellum Imperatoris statim essem deiectus. Tenens autem vestem, plagas accepi immortus, donec Imperator iussit eum cessare percutere. Cum cessasset autem qui percutiebant, rursus rogauit Imperator: Quanam de causa huc venistis? Hoc verò sibi volebat id, quod dicebat, Quanam de causa, nolentes eandem, quam nos, amplecti fidem, vestra sponte ingressi estis eandem, quam nos, habitationem? Cum nos autem racuissemus, & oculos humi deiecissemus, ad Præfectum qui propè stabat, impudenti oratione & toruo aspectu conuersus, cum magna ira & voce aspera hæc locutus est: Tolle eos, & in eorum facie inscribe & insculpe hos iambos, & trade eos duobus Saracenis, & abducant eos in terram suam. Propè verò adfuit, qui eos habebat iambos, qui eos etiam fuerat meditatatus, nomine Christodulus: cui etiam iussit eos legere, hoc etiam adiciens: Etsi non sint pulchri, nè sit tibi curæ. Is autem dixit: In componendis versibus tam accuratè sumus exercitati, ut satis sit ad eos irridendos. Et ideò quidam qui aderat, ad gratiam loquens, ei dixit: Ne digni quidem sunt isti, o Domine, ut sint Iambi pulchriores. Satius est autem, illos ipsos ita, ut se habebant, inserere narrationi.

for. * dæmonium

ῥηξάνων δὲ τῶν τριβῶν

Sanctis fratribus verberantur oculi.

Cunctis ad urbem adire eam volentibus,
Stetere ubi verbi Dei casti pedes,
Terrarum ut orbis per id queat consistere,
Apparuerunt isti honorando in loco,
Erroris impij mala vasa & reprobata.
Cum multa fecissent ibi perturpia,
Grauia que, quod decesset eis recta fides,
Illinc abacti sunt sicut apostata:
Confugientes autem ad urbem imperij,
Stultitiam haud reliquerunt nefariam.
Quare notati & inscripti ut malefici,
Damnantur exigunturque improbi iterum,

His

His lectis, iussit nos abduci in prætorium: & postquam egressi essemus, & ad eam que dicitur, Thermastram iam venissemus, accedens quidam, iussit nos reuerti, & cum maxima celeritate sisti nos ante Imperatorem. Qui cum nos vidisset, sic inquit: Verisimile est, vos, cum recesseritis, esse dicturos, Imperatorem illulumus. Sed ego cum vos prius illulero, dimittam. Cum sic dixisset, iussit nos exui. Cum ambo autem exuti essemus, verberabar ego, sic assidue clamante Imperatore, & eos, qui flagellabant, adiuuante: Sic te in me geris? da pulchrè. Verberabatur itaque & tergum, & pectus absque vlla clemètia & misericordia. Ego verò cum diu flagris caderer, vociferabar: Nihil peccauimus in tuum imperium. Et rursus, Domine miserere: & Sancta Deipara, veni ad nostrum auxilium. Deinde etiam verberarunt fratrem similiter clamantem, & dicentem: Sancta Deipara, ipsa quoque fugisti in Aegyptum, portans tuum filium. Respice ad me, qui propter similem tibi fugam punior. Domine Domine, qui liberas pauperem à manu eius, qui sunt eo fortiores, nè diu differas tuum nobis dare auxilium. Et cum sic ambos concidisset, quantum volebat, iussit nos exire. Alius autem rursus egressus, ad nos accurrit, iubens reuerti.

Quidam verò missus ab Imperatore, rogauit quam de causa morte Leonis latati estis, & cur, cum ad eum accessissetis, non amplexi estis eandem, quam ille, si dem? Ad hæc nos: Neque morte Leonis latati sumus, sed neque ad ipsum accessimus, neque fidem propter vos, qui cum tempore mutamini, omninò abolere, aut etià innouare sustinemus. Cum is autè subiunxisset: Non venistis imperante Leone? Nequaquam, diximus: sed eo imperante, qui te præcessit. Ille verò: Rectè, rectè, inquit, erat verò is exactor vestigalium. Rursus tunc venimus in prætorium, cum iam essent tenebræ. Cum autem quatuor dies præterissent, coram Præfecto præidente sistimur. Is verò cum nos multis minis tormentorū terruisset, & dixisset se prius nos esse castigaturum: & deinde etiam oculos inscripturum, & Saracenis traditurum, iussit ut id faceremus, quod esset gratum Imperatori. Erat autem cum eo etiam Christodulus, & eius pater. Nobis verò fortiter reculantibus, & dicentibus nos esse paratos subire vel mille mortes: & nunquam nos esse polluendos vel solo assensu, communionem eorum, qui contempserunt & despiciant habuerunt Christianorum fidem & confessionem: etiamsi oculos effoderint, etiamsi corpus igni tradiderint. Cum hæc diceremus, pater Christodoli loquens aduersarijs, quasi nobis gratificans: Nunquam, dixit Præfecto, isti adorarunt imaginem, neque scio quid fecerint, quod huc venerunt. Cui ego asperè: Recede hinc, inquam: nescis quid dicas, neque de quibus affirmes.

Præfectus autem rursus utens blanditijs: Semèl, inquit, semèl solum cõmmunicate, nec aliud exigimus, & ego ibo vobiscum in ecclesiam, & deinde ite, quod vobis placuerit. Ego verò ei dixi subridens: Simile quid dicis, o domine Præfecte, ut si quis alium rogans, dicat: Nihil aliud peto, nisi semèl tuum caput amputare: & tunc postea vade, quod velis. Scias ergò hoc quoque nobis esse pudori, quod audeat nos aliquis adhortari ad communionem: ad quam nescio quomodo suades ut accedamus, & non potius ut qui procul est remotus, persuadatur. Est enim ei facilius facere, ut terra & cælum sint sursum & deorsum, quam nos traducere à pietate. Tunc iussit inscribi nostros vultus: & cum adhuc in nobis inflammatae essent plagæ, quas ex flagellis acceperamus, & graues afferent dolores, extendentes super scamna, vultus nostros insculpebant. Cum autem longo tempore vultus pungerent, occidente sole tenebræ factæ sunt. Quod quidem effecit, ut vel inuiti cessarent inscribere. Egressuri verò, diximus Præfecto & ijs qui aderant: Sciatis Cherubim, quæ has viderunt literas, esse cessura, & flammeam rhompheam, versis tergis, concessuram nobis ingressum in paradysum, ut quæ sit reueritura nostros vultus, pro communi Domino tam ignominiosè insculptos. Hoc enim à vobis solis factum est à seculo: & est hoc nouum inuentum, & reddidistis omnes benignos & clementes, qui aduersus diuinum nostrum dogma insanierunt. In facie autem Christi omninò agnoscemini, & vobis exhibebuntur legendæ hæc literæ. Ipse enim dixit: Quæcunque fecistis vni horum minimorum, mihi fecistis.

Hæc verba postquam audiit Imperator per Præfectum, visus est dicere, attonitus, ut arbitror, à verborum operatione: Si scirem hoc esse verum, eas toti meo populo inscriberem. Atque nos quidem hæc, cum multa sint alia, breuius declarauimus, eorum quæ gesta sunt, habentes multos testes, quos scio plura his & apertius narraturos ea, quæ tunc facta & dicta sunt, ut qui ea melius, quam nos, obseruauerint. Neque

Zzzz 4 enim

ἵσταντο ἢ ἴσταντο
ἴσταντο ἴσταντο
ἴσταντο ἴσταντο

Vide nequissimum Tyrannum.

Matt. 2.

Psal. 34.

Præclaræ vox.

Eccè cõstantiã sanctorum virorum intuetis sacris imaginibus

O linguam venenatam fatanam.

Vide crudelitatem Iconomachorū Gen. 3.

Matt. 23.

enim in angulo, neque in occulto hæc facta sunt: sed in theatro, & in medio orbis terrarum. Et sic quidem epistola.

Cap. 13.

Iubetur sancti exulare Apamea.

Post tam inhumanum autem & tam nouum supplicium, quod propter diuinarum imaginum adorationem isti beati subiierant, eorum vultu adhuc stillante sanguine, traduntur in custodiam. Deinde Iannæ improbis suggestionibus, qui cum tunc esset eiusdem sententiæ, cuius iniquus Imperator, tenebat Ecclesiam, damnantur exilio. Eos autem suscipit Apamea Bithyniæ, cum iussum esset ab Imperatore, vt ne sepulturam quidem eorum corpora consequerentur, partim quidem eos afficiente contumelia, partim verò communiter inuidente orthodoxis possessionem tam bonam, & tam desiderabilem. Illic ergò degit hæc generosa biga fraternitatis, & fidem docens orthodoxam, & adhortans ad operationem virtutis. Valdè autem persuadebant, vt qui non ex verbis, sed ex factis potius, facerent adhortationem. Fidei enim orthodoxæ erant eis argumenta immobilia, quòd pro ea compūdi essent, & flagris grauiter cæsi essent. Virtutis verò, vita & continentia, quæ propemodum contendebat cum natura immaterialium.

Cap. 14. S. Theodorus moritur in carcere.

Postquam autem vocabat tempus resolutionis, & ad eum quem optabant, discipulis, Theodorus quidem & senio, & morbo, & præterea afflictione, quam in custodia passus erat, oppressus, in ipsa custodia in manus Dei Creatoris, suam deponit animam, cum nulli quidem reprehensioni affinem in actione vitam, & in pietate rationem conseruasset integram & inoffensam: reliquisset verò sui martyrij memoriam, quæ non potest dari obliuioni, vt qui ipso die vite finem acceperit, quo Stephanus primus martyrurum pari zelo suscepit consummationem. Theophanes autem cum venerandum illud & fratrum tabernaculum cum alijs viris pijs, quos verisimile erat illo tempore concurrisse, vt ab ea, quæ illinc procedebat, sanctificatione & gratia non exiderent, multis honorasset encomijs & canticis, deponit in arca lignea, & apud se conseruat: partim quidem procurans, ne corrumpere: partim autem glorians memoria certaminum: iussum irridens impij, qui nec volebat quidem ea assequi sepulturam, quæ caelestibus digna sunt tabernaculis. Deinde etiam in canones eius refert certamina, partim quidem pro lamentatione, vt quæ non erat licita, adducens hymnodiam: partim verò eorum, qui conuenerant, consolans desiderium. Dicitur enim, quendam senem, cum illo tempore ferretur multo zelo pietatis, Imperatoris quidem minas contempnisset, & nec ipsi quidem vitæ suæ paruisse, vt fide præcedens ad huius beati reliquias, ex eo fieret gratiæ particeps. Cum ergò ad locum venisset in tempore excessus, seu ad Deum resolutionis, & fuisset vnus ex canentibus, affirmabat postea, se audiuisset quandam iucundissimam & admirabilem vocem supernè psallentium. An quis autem eam rectè cogitauerit Angelicam, an aliquam aliam, quæ fiat nutu Dei, Deo fuerit manifestum, & ijs, quos par est hæc perspicere. Atque sic quidem Theodori reliquias arca conseruabat, quæ assidue copiosis ornabantur miraculis.

Senex quidam bonus, eius reliquias veneratur.

Ad S. Theodori reliquias multa fiunt miracula.

Cap. 15.

Pax Ecclesie redditur.

S. Theophanes sit Nicææ Episcopus.

Nota de reliquijs S. Theodori.

Cum Deus autem rursus respexisset in benignitate & miserationibus, & veluti caligo dissoluta esset impietas, & vires rursum assumeret rectum dogma, cum iam è viuis excessisset Deo inuisus Theophilus, reuertuntur quidem ab exilio, qui propter Christum è patria & ex Ecclesijs eiekti fuerant. Reuersus est verò magnus quoque Theophanes, cum esset martyr, & gloriaretur susceptis pro Christo stigmatibus, mercedem confessionis aliam quidem à Deo magnam, & quæ auferri minimè potest, expectans: in præsentia autem Nicææ Bithyniæ sedem à pijs accipiens. Longum postea fuit tempus, & thesaurus erat ignotus, corpus, inquam, beati Theodori, quod multa certamina subiierat. Vbi enim relictum fuerat à fratre, illic adhuc iacebat: sed vir quidam pius & religiosus, qui ipse quoque volebat esse particeps confessionis cum athletis, transfert hoc beatum corpus Chalcedonem ex Apamea: quod quidem perpetuis hymnis prosequerentur, & manibus, vt par est, portabant sacerdotes & monachi. Quo in loco cum sacrum ædificasset monasterium, illic deponit thesaurum: & nunc omnibus accedentibus præbet firmitatem animæ & corporis, & à morbis liberationem, ad gloriam Domini nostri Iesu Christi, cum principij experte eius patre, & sanctissimo & bono & viuifico spiritu, nunc & semper, & in seculum seculorum, Amen.

MAR

MARTYRIUM SANCTORUM MARTYRIUM INDAE ET DOMNAE, ET MULTITUDINIS VIGINTI millium martyrum, qui passi sunt martirium Nicomediæ, per Simeonem Metaphrasten, vt habetur 5. Tomo Aloysij.

MAXIMIANO iam secundum annum agente in imperio Romanorum, & minitante grauem tempestatem impietatis, & mox in pios erupturo, sic quoque florebat quidem res Christianorum, & lætæ erant tanquam in iucundissimo vere pietatis. Hoc autem verè faciebant alij quoque ex Orthodoxis, qui & temporibus erant superiores, & pietatis dogma aperte canebant sicut cicadæ: præ cæteris verò omnibus, Ecclesiæ nostræ musca hirundo, qui propter rectam in fide sententiam, & in ea dicendi libertatem, fuit celebratus Cyrillus. Is Nicomediam moribus magis ornans, quam sede Episcopali, & vitam orationi iam facta fuerant continens, & noua præter vetera ædificans. Accensus ergò, accensus fuerat ignis ille pietatis, de quo etiam dicit vox regia: Ignem veni mittere in terram: & quid volo, nisi vt ardeat? Qui etiam tantum est nutritus, & tantum inualuit, vt etiam ad ipsam veniret regiam, & multis ex ijs qui erant in ipsa, persuaderet, vt relicto auro & diuitijs, quæ hunc ignem extinguunt, eas in manus pauperum inmitterent, Christumque & eius partes omnino sequerentur.

Horu festu air Metaphrastes feruari vno die post natali Christi.

Cap. 1.

Cyrillu Episcopus Nicomediæ egregius.

Luc. 11.

Cap. 2.

Cum hæc autem audiisset Maximianus, non erant ea omnino tolerabilia: sed cum etiam duplex ei bellum erupisset, quorum ipse quidem vnum mouebat contra pietatem: alterum verò contra ipsum quædam gentes, ab eo bello deuictæ, eius diu distrahebatur animus. Cum verò considerasset oportere prius bellum conficere Barbarorum, vt quod esset terribilius: religionis, inquit, bellum reuersus tutò mouebo, & pulchre docebo cum maiorum meorum dijs, eos qui ipsos afficiunt contumelijs, nunquam eis tam vehementer & tam temere insultare. Cum is sic quidem & labra in corde dolosa, & lingua mouisset magna & superba loquentem, egressus est contra Barbaros. Piorum autem fax adhuc magis accendebatur, & Christi milites parabantur ad aciem. Inter eos floruit læta quædam & pulchra planta pietatis, virgo admodum pulchra, Domna nomine, gloria insignis, in thalamo educata imperatorio, ab impio Imperatore ijs, qui falso nominantur, eius dijs consecrata, qui collocati erant intra regiam: & constituta prima sacerdotum, & præfecta sacrificijs & mysterijs omnibus deorum inanium. Verumenimverò bona arbor quærebat bonam terram, & ferax olea stare in domo Dei, & fructum reddere vtilem. Ipsa ergò, cum fidei sermo dilatareretur, & ad diuinarum scripturarum venisset auditionem, & mētis aptitudine rapuisset scintillam pietatis, breui impletur amore spiritali: & cum illum librum accepisset, Pauli, inquam, qui sermone complexus est orbem terræ, & actiones reliqui chori Apostolorum, diligenter & continenter ea percurrit: & cum cognouisset ea, quæ dicebantur, esse & vera, & delectabilia, & quod est omnium maximū, animæ vtilia, variè afficiebatur: lætabatur, admirabatur, dolore animi implebatur. Lætabatur quidem, quòd in talem thesaurum incidisset: admirabatur autem, considerans fidem Christianorum, eiusque veri studium & coniunctionem cum virtute suscipiens: angebatur verò, damnnum quod consue acceperat, reputans, & noctem profundam ea, quæ præcesserant, existimans.

Domna virgo illustrissima; & sacerdos maxima.

Cap. 3.

Dicit à virgine quadam, que nostræ sunt religionis.

Fit catechumena, vacatque autè baptismum ieiunio & precibus.

Hanc certè piam fidem desiderans, nihil omnino cunctata, accersit quandam filiam vnus ex Senatoribus, (quæ opinione quidem erat Christiana, erat autem ipsa quoque virgo perfecta) verum cultum scire desiderans, & vti ea duce ad religionem. A qua in mysterijs pulcherrimè instituta, properat ad baptismum: & media nocte, inscientibus omnibus, venit ad Cyrillum Pontificem. Ille autem cum modulatè diuinas ei cecinisset scripturas, & veneranda Christi Cruce eam obsignasset, tunc quidem eam facit catechumenam: & iubet ea, quæ de more prius fiunt, fieri à pio quodam Diacono: erat autem ei nomen Agapius. Illa verò cum & his, & ieiunio & orationi simul vacaret, non minus hæc agens studuit latè, quàm hæc facere. Non erat itaque aliquis, qui horum esset conficius, nisi solus quidam Eunuchus, qui erat ei virtute similis,

similis, Indes quidem nomine, genere autem barbarus, etiamsi eius mores non essent barbaris similes, sed mites & mansueti, & qui significabant magnam internam quietem & tranquillitatem. Is non solum æquè, atquè ipsa, ad fidem accessit: sed etiam, vocante occasione, se primùm tradidit martyrio. Ambo ergò, quandò venit tempus præstitutum, assequuntur baptismum: & sic post primam generationem, citò puella secundò quoquè regeneratur, cum non nata esset plures, quàm quatuordecim, annos.

Baptizatur cum Inde Eunuchus.

Cap. 4. Postquàm autem validè iactum fuit fundamentum, & in firma petra, nempe Christo, iam radices egerat, tunc alia quoquè superædificauit: alimentum quidem sensibile & potum negligens: pani autem, qui intelligentia percipitur, & diuinis verbis ad hærens: & præterea quærens non solum, quomoddò, quod dictum fuerat, in animo imprimeretur, sed etiam, quomoddò exiret in opus: atque adedò ad ea non opus fuit ei tempore. Simulatquè enim diuinam audiebat scripturam, statim, quod audiebat, producebat ad effectum. Cùm itaque aliquandò legeret librum Actionum Apostolicarum, ubi peruénit ad illum locum, in quo, qui vendebant possessiones, adferebant precia ad pedes Apostolorum, illa hoc quoquè facere constituit: & cum collegisset, quicquid auri habebat & argenti & vestis preciosæ, & ea suis imposuisset famulis, noctù abijt, & sanctum rogat Cyrillum, vt ea accipiat, quoniam in illum Apostolicam seruat reuerentiam: & vt suis manibus ea distribuatur pauperibus. Quæ quidem cum, vt volebat, nemine sciente effecisset reuersa est: & solitus eam rursus habebat thalamus.

Act. 4.

Omnia sua distribuit pauperibus

Cap. 5. Atque Cyrillus quidem eius pater secūddum spiritum, paulò post excedit ad omnium patrem & Deum: Beata autem puella eius monita non leuiter audiit: sed etiam in animi profundo ea celauit. Toto itaque die illa, & qui virtuti erat similis Indes, animam ieiunio expurgantes, orationique & sacris eloquijs vacantes, noctù cibum sumebant. Alimentum autem erat panis siccus, & aqua potus. Quæ verò constitutum fuerat vt ab Imperatore acciperent, ijs ventres pauperum fruebantur: vt benignitatem simul rectè exerceant, & abstinentiam. Sic facientes, conabantur quidem multos latere: sed fieri non poterat, vt mons absconderetur, & lucerna poneretur sub modio, & thesaurus lateret in terra abditus. Sed cum eo, quem dicam, modo apparuissent, Orthodoxis quidem sunt exemplum salutare: impijs autem & improbis, validum ad eos conuincendos argumentum. Qui tantum aberant, vt ex illorum virtute fructum perciperent, vt etiam pœnas ab eis expeterent, & eis crimem intenderent abstinentiam: eorum enim adhuc latebat pietas, nec ab ipsis adhuc depræheni fuerant.

Cap. 6.

Indes & Domna ceduntur flagris.

Sancta eorum supellex.

for. * generosorum

Illustre exemplum comitum

plurimorum sub vna specie.

Olim autè persecutio nistempore fideles Eucharistiã do

Postquàm autem manifestum euasit eorum ieiunium ei, qui gerebat curam sumptu aulæ Imperatoris, cum oporteret admirari benignitatem, & stupere abstinentiam, ille potiùs processit ad flagra, & eos diù cædens, vim afferebat vt dicerent, quoniam proficiscantur ea, quæ eis dantur. Cùm illi autem, qui didicerant celare rectè facta, ea forti & generoso animo sustinerent, mori malentes, quàm dicere, nè quod in egentes manabat, rescinderetur fluentem benignitatis, quidam Eunuchus accedens ad Præfectum, Persa genere & impietate, ac initio eorum virtutem defert & accusat tanquàm vitium: quòd scilicet se castè gerant, & à cibis abstineant: & quæ accipiunt ad alimentum, ea pauperibus Christianis præbeant: & quòd, quæ ab Imperatore percipiuntur, dantur ad alimentum ijs, qui sunt contrarij Imperatori. Quòd si velis id scire apertius, licet tibi aperto penario ex ijs, quæ apparebunt, intelligere ea, quæ sunt obscura. Audiit Præfectus, & cum lubenter euidentem admisisset probationem, ab eis aufert clauas: & cum aperuisset, inuenit protinus: sed nõ vt ipse sperabat: sed ea, quæ verè erant veneranda, nempe & diuinæ Crucis figurâ, & librum sacrosanctum, nempe Apostolorum Deo gratas Actiones: & præterea possessionum vacantiam eorum, qui in celis magnum thesaurum recondebant: cuius præclaræ opes erant duæ storeæ, in nudo solo strata, verè * generosum, & beatorum Domnæ & Indæ magnifica supellex: fictile præterea thuribulum & lucerna, & lignea arcula, in qua reposuerant sacram oblationem, cuius fiebant participes. Hunc ergò librum & arculam cum impius accepisset Eunuchus, rogabat ubi esset eis aurum, vestisque preciosa, & alia supellex elegans & magnifica. Cùm autem illi rursus interrogationum nullam ducentes rationem, starent tacentes, eos tradidit torquendos. Sed sic quoquè re ipsa est expertus se frustra pulsare adamantes, ab eis enim nihil omninò audiuit.

Sacer

Sacer verò ille liber, & præterea arcula, vt quæ nihil ei essent vtilia, illic ab eo relicta sunt in penario. Eos autem iubet alibi includi, donec retulisset ad Imperatorem. Atque virgo quidem, cum iam educeretur è penario, cum inscientibus omnibus scitè librum sustulisset, (erat enim paruus, & qui poterat facile abscondi) in sua eum veste reposuit. Eodem modo Indes quoquè admirabilis vas sustulit ligneum: & ita abducti sunt & inclusi. His sic inclusis longo tempore, solus panis viuus erat nutrimentum: & diuinæ gratiæ potio, erat potus. Quæ autem corpus necesse est sumere, ijs adedò priuati fuere, vt ne aquam quidem possent assequi. Erat enim hic immitis Præfecti iussus, vt propterea, quòd ipsi egentium ventres satiauerant, tali fame confecti interirent, & pro benignitate pœnas lucrent sanctia.

miseri fecerunt abfportabant, & diu afferuabant, & clam sumebant: quod de vini specie fieri non poterat.

Tanta ergò fuit indigentia, & afflictio tam intolerabilis, vt virgo in morbum incidere, cum iuvenile corpus non ferret tantam vexationem. Sed fieri non poterat, vt eos haberet despiciatui ille, cui sunt cura volucres & bestia: & qui aperit manum, & implet omne animal benedictione. Sed nox quidem erat: accedunt autem virtutes celestium Angelorum: qui cum multa luce eos circumfulsissent, & mensam cibis im-

Cap. 7. Psal. 144.

plissent, rursus reuersi sunt in cælum. Illi autem ea, quæ erant proposita, statim sumperunt, malorum quæ præcesserant, non amplius recordantes: & partim quidem eorum quæ apparuerant, splendore: partim verò eorum, quæ ipsis oblata sunt, voluptate exhilarati, illud Dauidicum admodum opportunè cecinerunt: Tanquàm ex adipe & pinguedine repleta est anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum. Atque dies quidem iam aderat: aderat autè Præfectus quoquè, vt sciret an fame victi essent: vt sic eos haberet obtemperantes. Postquàm verò contrà eos vidit lætos & vultu alacres, anima autem multo alacriores, mittens vim afferre, vt quod in eis nihil prodesset, aggressus est persuadere: & simulans mansuetudinem, iussit eos deinceps degere nullis malis affectos, & abundè eis dari, quæ erant ad vsum necessaria, cibum, inquam, pecuniam & vestes, non minus quàm antea. Sed virgo nihil egebat pecunijs & vestibus: immò verò egebat quidem, sed non sua causa, sed pauperum: quibus etiam vestimenta discindens, distribuerebat: & quomoddò existimabat esse necessarium corpori alimentum, ita etiam suæ animæ necessarium, alijs præbere nutrimentum.

Angelico ministerio in carcere pascuntur. Psal. 62.

Quocirca multis diebus permanebat ieiuna, vt possent abundè alijs præberi nutrimenta. Et tunc quoquè cum vidisset multitudinem pauperum ad se confluentium, & seipsam inedia affligit, vt pauperes quæ nihil posset impendere, quod sufficeret tantæ multitudini, ad suum mundum adspexit: & cum zonam illam, quæ plena erat gemmis & margaritis, & alia quæ erant auro ornata & argento, omnia vinculo vno compræhensisset, demittit per fenestram, & transmittit ad piùm quendam Diaconum, cui nomen erat Alypius: rogatque vt vendat, & aurum, quod ex eo redibit, diuidat pauperibus. Dicit non potest, quantæ pauperum multitudini hæc suffecerint ad alimentum: sed neque quàm multos diuites sui imitatione prouocauerit ad opem ferendam egentibus. Cùm autem non oporteret eam, quæ erat adedò casta, & quæ sic alias exercebat virtutes, & quæ magno ferretur fluente ad beneficentiam, habitare in tabernaculis peccatorum, & in aula regia, huic etiam rei prouideretur à superis. Videte autem quàm sapienter.

S. Domna seipsam inedia affligit vt pauperes alar.

Dei parentem Dauidem in animo versans, & id quod ille simulauit eo tempore, quo fugerat à facie Saul, & quemadmodum vultu suo mutato, se finxit esse emortuæ mentis, & sic effugit manus eorum, qui erant verè insipientes, & de eis erexit trophæum: tale quid ipsa quoquè excogitat & fingit, inuertens oculos, & saluam expuens, & manus percutiens, & voces emittens inordinatas: & aliquandò quidem lachrymans: aliquandò autem ridens intempestiuè & indecorè. Hæc cum viderent ij, qui erant in regia, alij quidem miserebantur, alij verò etiam mirabatur: Nonnulli autem simul & misericordia mouebantur, & stupebant. Quod quidem cum audisset crudelissimus Præfectus ab aliquo ex ijs, qui ei assidebant, & vidisset etiam id quod fiebat, visus est dolere & animo ægrè ferre. Nam tunc virgo maximè morbū simulabat, quandò Præfectus in eam coniecisset oculos. Vnde etiã timore afficitur, & ei plures adhibet custodes, nè absente Imperatore, aliquid ei graue accederet, & se deorsum precipitans, veniret in periculum. Postquàm autè multum temporis contritum est à custodibus: illa verò, quam susceperat, personam non dimittebat, sed prudèti admodum cogitatione simulabat se esse insipientem: & molesta erat ijs, qui eam custodiebant, eorum quidem vexans aures inconditis vocibus, stultis autem figuris eorum oculis

Cap. 8. Reg. 1. Simulat amentiam, cū Dauid.

adfe-

adferens molestiam : & nonnunquam eis somnum adimēs clamoribus, & eis omnino molestiam adferens : non solum vel inuiti eam mittunt ad Christianos, quod quidem ea iamdiu cupiebat : sed etiam fatentur, licet nolentes, Christianorum potentiam. Accedentes enim ad Eunuchum, vehementer rogabant, vt ea mitteretur ad Christianos. Fore enim dicebant, vt & ipsi liberarentur à malo non tolerabili, & illa ab ipsis quamprimùm curaretur. Sunt enim, dicebant, apud nos alij quoque ei insania similes, quos, nescimus quomodo, dicuntur sanare, & facere vt sint sanæ mentis. Hoc illi quidem pro se petierunt, cupientes liberari ab omni molestia : Deus autem id, quod virgo impensè cupiebat, facit vt ei succedat ex sui animi sententia. Nesciebant enim se, vt dicitur, equum in campum immittere, & delphinum in aquam. Audit hæc Præfectus, & cupiens ipse quoque liberari hac eius cura, statim sanctum Anthimum (erat autem hic tunc Nicomediæ Episcopus post Cyrillum) accersit. Qui cum statim accessisset, & vt qui à Deo accepisset notitiam eorum, quæ erant in profundo cordis, spiritu cognoscit de virgine : & cum, quam profunda sapientia sub simulatione stultitiæ latèret, intellexisset, ipse quidem tacens constitit : virgo verò cum similiter vidisset Pontificem, nullum amplius præ se ferebat furorem aut amentiam : sed perindè ac ipsum illius ad spectum reuerita, se moderatè gerebat & placidè, aded vt ipsi qui aderant stupere, considerantes quantam vim habeat vel solum conspectus pius oculus. Præfectus ergò rogauit Episcopum, vt assumeret virginem, cum ea autem etiam Indem : & vt eos in sacra aliqua æde traderet in custodiam honestam. Simul etiam dedit pecunias, quæ ad alimentum sufficeret & vsus corporis necessarios. Ille autem hos quidem valdè lubenter suscepit, sed non etiam pecunias. Eos verò misit ad quoddam monasterium, dici non potest, quantum lætantes, quod successisset eis coeptum ex sententia.

Iam autem Maximiano tunc erecta erant trophæa aduersus inimicos, Deo ei sapienter viam aperiente ad salutem, vt cum quæsiisset, cuiusnam manu hæc rectè gererentur, agnosceret veritatem. Sed ille in his planè cæcitiens, deorum qui falsò dicuntur, auxilio adscribebat victoriam : & tantum aberat, vt vero Deo ageret gratias, vt etiam properaret aduersus Deum bellum gerere : & alijs postpositis, acri animo armabatur aduersus Christianos, dæmonibus festa peragens & sacrificia, etiamsi primò vulpinam pellem induens, donis & honoribus clam se insinuabat in populi beneuolentiam, & suam esse testam volebat improbitatem. Theatrum itaque frequentissimum ab eo fuit congregatum. Non apertè autem ostendebatur hoc certamen comparari aduersus Christianos : sed obscurè, dolosè & malitiosè instruebatur. Simulacra enim, quæ auro quidem honorabantur ab impijs, fossam verò interitûs eis vicissim largiebantur : hæc, inquam, aurea, & quæ rursus facta fuerant ex argento, producens impius, posuit in sede regali, & coronis redimijt : & tandem eis tauros sacrificans, insit execrandis sacerdotibus adspargere populum, temporis quoque ea in re vtens auxilio. Tunc enim ore hianti attendebant iucunda theatri acroamata. Quicumque ergò in pietate quidem erant firmi & stabiles, & quorum animos religio Christiana non solum vsque ad nomina, sed etiam ad cor vsque penetrauerat : ij, cum id, quod fiebat, depræhendissent, & nec eius quidem conspectum ferre potuissent, à theatro recesserunt, suum potius sanguinem profundere, quam tali sanguine pollui, præclarè eligentes. Quibus autem pluri fiebat voluptas & recreatio, ijs polluebantur animæ & corpora, ex modica, proh dolor, delectatione sibi grauissima recondentes supplicia.

Sedenim Maximianus, qui toto animi impetu ferebatur ad impietatem, non amplius latenter, sed apertè volens se impiè gerere, hos habuit sermones apud eos, qui erant congregati, qui quidem grauissimam redolebant impietatem : Quò abitis, dicens, ô homines, luci tenebras præferentes, & non deos esse putâtes, à quibus dependet hoc vniuersum ? Non videtis victorias & trophæa ? Non videtis bona plurima, quæ bonis adijciuntur : & quemadmodum quæ sunt, rectè quidem se habent, & sunt in tuto : alia verò accedunt quotidie : & quorum non eramus prius domini, in ea nunc dominatum obtinemus ? Non gloriam, quæ augetur ? non imperium, quod dilatatur ? Non ciuitates, quæ partim quidem sunt tributariæ, partim autem sunt futuræ : & partim quidem iam captæ sunt, partim verò sunt iam iam capiendæ ? Non gentium Reges, qui sunt reputati pro mancipijs ? Non omnia, quæ eneniunt nobis ex sententia ? Cuiusnam ergò hæc contingunt prouidentia ? Vobis persuadeant temporum

temperaciones, moderatæ pluuiæ, fructuum fertilitates : immò verò vniuersum tempus fructus producens, & spectantia omnia ad abundantiam.

Cum ille copiosa lingua sic loqueretur, & ijs, qui non sunt, ea quæ sunt, falsò adscriberet, & alia adhuc vellet contexere, non permittit ex alto is, cuius sunt iudicia vera iustificata, mendacium amplius gloriari aduersus veritatem : nè alijs quoque, qui erant ad peruerendum faciles, causa esset interitûs : sed interim dum loqueretur, cum esset dies serenus, & sol regionem vreret meridianam, repente erupit sonus multorum tonitruum, & elisus fuit ignis ex nubibus, & profunda simul tenebræ, & densa grandò cum ventis vehementibus : & malum hoc horrendum, vocem propemodum emittebat, esse grauem Dei commoti iram. Nam alij quidem solo tonitru auribus & animo percussi, ibi in terram cadebant semimortui : alij verò in fugam quidem se coniecerunt, se autem multo grauius affecerunt, vt qui fuerint à se inuicem conculcati, & sic vitæ violentum inuenerint exitum. Ipse quoque impius Imperator propemodum periit, periturus fortasè, nisi Deus iudicasset id minus esse supplicium, quam quod ille dignus erat pati. Non vsque autem ad ea, quæ dicta sunt, stitit Deus terrores : sed fluuij quoque aquarum impetu inundantes, & segetes funditus euellentes, agricolarum labores in mare deportarunt : idque cum esset æstas, & speraretur fore, vt longo tempore non plueret. Fuit tamen, quod factum est, admodum leue & paruum ad penetrandum Maximiani animum, & persuadendum vt resipisceret ab impietate. Nam cum postea quæsiisset schedulam, in qua erant nomina eorum, qui primis duodecim, qui falsò dicuntur dij, ministrabant, quoniam Domna & Indes non inueniebatur cum alijs, dolore simul & ira implebatur : & diligenter percõtabatur, quomodo res eorum te haberent.

Postquam autem audiuit ab Archieunucho, Domnæ quidè emotam esse mentem : eam verò nunc esse apud eos, qui ea sciunt curare : cum ea autem esse Indem, vt eam custodiat, & ei inseruiat : ille iam ira æstuans, & valdè vociferans, O pessime hominum, inquit : Domnam quidem, quæ vexabatur à demone, fortasè non immeritò amouisti à deorum ministerio : Quidnam autem te mouit, vt Indem quoque, magnorum deorum cultorem, cum ea amandares, & quantum in te fuit, eos à ministerio desertos dimitteres ? Sed ipsos iuro deos, te iustas sceleris poenas non esse euasurum. Dixit, neque quod dixerat neglexit : sed ministerium camelorum, qui erant in regione Claudiopolitana, ei tradi imperauit, ei auctoritatem detrahens Præfecturæ, & cum ad extremam deducens signominiam. Deindè Indem quoque iussit adduci, & ea rursus facere, quæ dijs consueuerat. Ille verò cum accessisset, faciebat re vera, quæ consueuerat : deosque & deas & eorum sacerdotes valere, vel potius flere iubens, ipse soli Deo vacabat, in orationibus versans & ieiunijs : & non solum ad eorum impietatem minimè se demittēs, sed multos etiam ex ijs, qui decepti fuerant, ad veritatis agnitionem reuocans. Res est enim, quæ ad veritatem inducit oratio, quandò habet etiam vitam ei cõsentientem. Hac itaque ratione Indes multos ad Deum adduxit : & erat reuerà sal diuinus, qui & seipsum continebat, & alios poterat continere. Sed tales quidem erant res illius : Maximiano autem erat intolerabile, videri quidem omnes superasse barbaros, & solo aspectu terrere populi multa millia : vinci vero à suis, idque cum essent ad eò iuuenes, & ætate imperfecta.

Cum itaque paulatim soluisset, quamcumque habebat speciem humanitatis, apertè quidem pugnabat cum Christo, sacra templa diruens, & ædes dæmonibus ædificans : Præfectos autem, & in dicendo formidabiles, & in puniendo crudeles, mittens per vniuersum orbem terræ : quibus non sufficiebat sua aduersus Christianos crudelitas, sed accedebat etiam immanitas Imperatoris. Iubebat enim, vt Christianis non obedientibus nihil cederent : sed sic punirent, tanquam oculi illius vnà examinarent & spectarent tribunalis austeritatè, & in examinando curiositatem, & in puniendo nouam inuentionem atque vehementiam : dicens cum illi plurimum gratificaturū, qui pluribus supplicijs afficeret Christianos. Sic incitatos emittebat Præfectos, verum enim verò seipsum quoque eis ostendebat exemplar archetypum ad inhumanitatem. Nam ipse quoque erat primus occidens, puniens, de medio tollens, expellens, quid non violentum agens & tyrannicum ? immò verò sæpè quoque non vim meram afferens, sed eam etiã miscens persuasione, & ipsam

Custodes
carceris ro-
gant eam
dimitti.

Anthimus
Cyrilli suc-
cessor.

SS. Indes &
Dona mit-
tuntur ab eo
ad quoddam
monasteriū
Cap. 9.

Vide mali-
gnas Maxi-
miani ma-
chinationes

Cap. 10.
Eius pesti-
lens oratio.

Cap. 11.
Psal. 18.

Diuitiis
cõfunditur
eius falsa
persuasio.

Multi male
perierunt ex
tonitru.

Cap. 12.

S. Indes mul-
tos ad Chri-
stum tradu-
cit.

Cap. 13.
Maximianus
Christiano-
rum templa
diruit.

Christianos
crudelissi-
mè iubet
puniri.

porrigens tanquam escam: vt sic quoque fieret sauior, & haberet probabiliores puniendi occasiones, quod nollet pij parere verbis solis. Is cum sanctissimum Anthimum diu quaesitum non inuenisset, ipse ingressus ecclesiam, tanquam fera aliqua varia & dolosa, cum exercituum & satellitum multitudine eam circumdedit, & deinde etiam lenitatis personam subiisset, vt alij quidem formidarent vim & multitudinem, alij autem ad sibi vtilem inuidentes benignitatem, abducerentur a persuasione: & cum sic tanquam duobus fortibus vinculis, timore & persuasione pios colligasset, captiuos ducebat ad impietatem. Cum hac apud se cogitasset, ad populum talem habuit orationem:

Cap. 14. Ego etiam aduersus gentes barbaras, quae meum iugum ferre recusant, & non parent Romanorum legibus, non statim moueo hastam, neque vtor iaculis, neque gladio eis caedem affero: sed bonos imitor medicos, mollibus primum verbis & benignis, perinde ac oleo, tumorem emolliens. Deinde postquam videro eos esse valde immedicabiles, vlcusque eorum valde malignum & profundum, tunc vtor cauterio, & tam aspera & acerbata sectione, vt neque ab initio me videatur aliquis humanior, neque post misericordiam & mansuetudinem violentior. Absit autem, vt vos me vnquam sentiat conturbatum & iratum: sed accedentes, libate magnis dijs, & rogate, vt vos benignis intueantur oculis: vt sic a nobis quoque consequamini honores, magistratus & pecunias: & sitis inter meos primos amicos & familiares. Quemadmodum enim non est absurdum, Barbaros quidem, qui sunt alterius linguae, nostra tam aequo animo ferre: vos vero in Romanorum legibus educatos, & in rebus Graecorum eruditos, & mihi subiectos, non in omnibus seruare obedientiam: sed in rebus praecipuis videri inobedientes, & bellum aperte suscipere contra vestrum Imperatorem, vt idem excidatis ab Imperatoris benevolentia, & larga munificentia? Recedite ergo, recedite ab hac falsa religione. Sin minus, poena non procul aberit. Videte hanc aedem, in qua confidistis. Eam igni mandans, vos quoque simul perdam: & scitis omnino, quantum sit malum, a ratione aliena audacia, & mentis pernicia.

Cap. 15. Cum dirus Maximianus sic immanitati coniunxisset humanitatem, & malorum minis, & bonorum promissis variasset orationem, qui instar mellis dulcem habebat linguam sapiens Glycerius, qui erat reuera diuinus sacrificus & sacerdos, & sua verba studebat sacrificare Christo, cui sacrificabat, breuem & opportunam dans responsionem, & linguam vinxit Maximiano, & cor eius conturbauit & labefecit, & simul cum ira eius animu repleuit admiratione. Dixit enim: Neque tua promissa & dona desideramus, o Imperator, neque tuas minas omnino curamus. Illa enim quomodo appeteremus, aut quomodo ea nostrum delinirent animum, qui, quaecunque sunt mundi, habemus pro somnijs? Malum autem quid ijs miniteris, qui poenam potius existimant, non vel grauissima sustinere propter Christum? Quae vero dicis, & de quibus gloriaris, de trophaeis, inquam, aduersus gentes erectis, ea magis stabunt a nobis, & meis verbis suffragabuntur. Quando enim tu, qui vicisti plurimos, mox conspectus es victus a foeminis & pueris, ab ijs, inquam, qui colunt religionem Christianam, quemadmodum non erit mei Christi virtus, multo manifestior? Et praeterea quis est adeo attonitus & stultus, vt sit oblitus tonitruum & fulminum, quae paulo ante fuerunt, & illius horridae Dei significationis, mortisque violentae, & eius, quae prope fuit, submersionis & fructuum interitus: & quod haec tuis dijs, non autem vero potius Deo adscripseris, qui opportunè, o Imperator, infert iram aduersus eos, qui illos honorant & colunt? Nè sic ergo bellum contra nos susceperis. Sunt nobis arma quoque desuper, quibus sicut hodie tui a te satellites, ita nos a Rege munimur vniuersorum, per quae & contra te in aciem prodibimus, & adipiscemur victoriam valde admirabilem. Percussi enim, interimemus: & cadentes, contra te trophaeum erigemus.

Cap. 16. Haec audiit Imperator, & secantibus verbis in medio corde quodammodo sauciatus, animi motum in praesentia celare habens in animo, & nihil amplius dices aut faciens, e templo egreditur. Pius autem ille populus, Deo quidem gloriam, sapienti vero Glycerio, pro se quisque tales voces edidit: Quam dulcia gutturi meo eloquia tua, supra mel ori meo? Non futurum autem erat, vt Maximianus iram diu cohiberet: sed apud se furore percitus, iubet Glyceriu euntem ad ecclesiam, comprehendendi manu militari, & correptu, ad se adduci. Qui cum ad illius tribunal esset addu-

Psal. 118.

Cap. 17.

Cap. 18.

Cap. 19.

Cap. 20.

Cap. 21.

Cap. 22.

Cap. 23.

Cap. 24.

Cap. 25.

Cap. 26.

Cap. 27.

Cap. 28.

Cap. 29.

Cap. 30.

Cap. 31.

Cap. 32.

Cap. 33.

adductus, nihil interrogatum iussit verberari boum neruistam vehementer, donec verberantes quidem, vires: illum autem, qui caedebatur, vox deficeret. Praeconi quoque ei, dum verberabatur, iussit dicere: Lingua parcius vtere, o Glyceri. Nè sis arrogans, nec seditiosus, nec insolens. In honore habe mores Romanorum: reuerere Imperatores. Sic quidem imperauit Maximianus: sed neque torquens persuasit, neque haec cantans, eum affectit pudore: sed cum esset martyr superior & manibus licetorum, & vocibus quae ei incantabatur, querebat suum Regem, & tota voce & viribus illius inuocabat auxilium: Domine Iesu Christe, dicens, quomodo me, vt pro te dicerem, corroborasti: ita etiam, o bone, da mihi vires, vt pro te patiar: vt accessione eorum quae sunt tristitia, sit mihi praemiorum maior remuneratio. Hoc tanquam ignis igni additum, Maximiano maiorem iram accendit: ipse autem eos, qui percutiebant, eoque vt verberarent incitauit, donec corpus martyris humi iaceret, nihil differens ab inanimis: sanguine quidem iam exinanito, pelle vero vento tumefacta, & ipsa carne prius consumpta, & nudis solis ossibus appareribus. Quod quidem mouit misericordia non solum pios & humanos animos, sed etiam animos infidelium. At non Maximianum, cuius animus erat lapide durior.

Sed postquam sic affectum Glyceriu, & a mortuo quidem nihil prope differentem, solam autem linguam mouentem vehementi spiritu, & dicentem, Sum Christianus, seruus Christi, qui solus est verus Deus: Vnus est mihi Dominus, vnus Rex, non ferens ille loquendi libertatem, iubet eum quidem solui a vinculis, abductum vero extra ciuitatem, igne crematum mortem subire. Ductus ergo generosus ille ad locum constitutum, & stans ad orientem, partim quidem Christo egit gratias, qui eum a multis liberarat periculis: partim autem pro se vehementer orauit, & pro pijs, qui erant vbique. Deinde cum Christi signum suo adhibuisset corpori, fuit affixus ligno, sacra victima, aries carens omni vitio, ei qui ligno propter nos fuit affixus. Igne autem subitus accenso, Iesu fuit oblatum holocaustum & sacrificium acceptabile, & diuina hostia ara supernae conueniens. Quid vero, hinc ne intellexit Maximianus pios esse immutabiles? Multum abest: sed cum execrandae eius hostiae ducerentur ad templum duodecim deorum, quod erat intra regiam, aderant quidam impij, candidis & magnificis vestibus celebrantes festum sui interitus: Solus autem Indes atris indutus vestibus, & cum haec celebrarentur, maximo dolore affectus, cum se in valde tenebrosa inclusisset domuncula, impiorum deflebat interitum.

Renunciatur haec quoque Imperatori, & is statim ab ipso arripitur, & sistitur ab illo Iudice iudicandus. Cum autem etiam antequam loqueretur, ei renunciaret vestis, quod quae fiebant, ab eo censentur digna luctu & tristitia, iussit eius manibus & pedibus iniectis catenis, & collo collari, eum seruari inclusum in carcere. Atque Indem quidem habebat custodia: Maximianus vero Domnam quoque querebat: & furore perinde ac ebrietate lesa ratione, & oblitus eorum, quae de ipsa audierat, dicebat assidue: Vbi est Domna? Vbi est sacerdos Dianae & Minerae? Rursus ergo ei dicunt deintegrò, quae videbantur accidisse virgini, & quae fecerat Eunuchus, ita vt res se habebat, significant. Ille autem cum multa dixisset de Archieunuchus, & valde aegre tulisset, quod ei vita fuisset conseruata, iubet ei quidem caput amputari: virginem vero quaeri in monasterijs, & dijs illius seruari. Haec cum resciuisset ea, quae monasterio praerant, in quo erat sancta, in primis virili suscepta cogitatione, virili tonfu & veste ornata virgine, & preces cum lachrymis ei praebens vigi- stodes & duces, eam clam emittit ex sacro thalamo.

Sed scelcratus non cessabat quaerere: & cum eam non inueniret, furebat com- muniter in omnia monasteria. Atque sacra quidem omnia monasteria crudeliter diruebantur: virgines vero turpiter probris afficiebantur: Virgines, prohi dolor, quas ne masculorum quidem oculis videri erat vnquam tolerandum: atque ita per omnia peruadebat calamitas, quasi capta esset ciuitas ab hostibus. Quibuscunque ergo earum erant corpora valentia, & neque senectus, neque morbus aliquis tardabat earum pedes, ipsae statim fugam spectabant, & ad montes & speluncas & ignotas solitudines celeriter abibant, malentes vitam degere cum feris, quam habitare cum hominibus, feris longè immanioribus, & qui corpora virginitatem exercebant probro afficere inhonustum non esse existimant. Sed eo, quod cogitatas, frustratus es o inimice omnium: & per quae sperasti tyrannidem exercere, per ea-

Ecclesiam Christiano. rum multo milite obfidet.

Oratio eius ad populum Christianu.

Blanditijs subiungit minas.

Glycerius presbyter et praecelare respondet.

S. Glycerius immanissimè flagellatur.

Vides sanissimum tyrannum.

Cap. 17. Scrupenda martyris fortitudo.

Signo Crucis se munens, in igne esset anima Glycerius.

Cap. 18.

S. Indes de- gitia cultu- dia.

Domna sub virili habitu laet.

Cap. 19.

Maximianus sicut in monasteria, ea- que diruit: praecelarus dux haereticorum no- itorum.

ipsa fracta fuit tibi tyrannis. Non enim neglexit Deus, qui natus est ex Virgine, ipsas virgines vel in medio licitorum conseruare, & quomodo fidē, ita etiā continentiam ipsas prodere non permittere. Inter eas autem tanquam inter claras & lucidas stellas, vna mirandum in modum resplendebat instar lunæ, & pulchritudine & genere & virtute alijs præstans. Ea verò vocabatur Theophila. Hoc autem longè melius res ipsa ostendit.

Cap. 20.
Theophila
virgo sanctissima
dicitur in
lupanar.

Cum enim illa esset vultu adē formosa, traheretur autem a licitoribus, & iam ad probri ac contumeliæ officinam violēter introduceretur, manus simul & oculos in cælum tollens, & miserabiliter adspiciens, Mi Iesu, dixit, meus amor, mea lux, meus spiritus, meus custos castitatis & vitæ, vide eam, quæ est tibi desponsa. Vide, o sponse, in quem nulla cadit reprehensio, & festina: quoniam nec est quidem tempus precandi: nè pactum conuētum fallam, nè prodas me bestijs, nè lupi tuam pecudem dilanent. Serua sponse sponsam: meam conserua castitatem fons castitatis: vt tuum quoquē nomen nūc maximè glorificetur, quod intelligenter glorificatur ab Angelis. Hæc illa quidē orauit cum lachrymis: effecta autem Deus reddidit. Sed est adhibendus animus narrationi. Introducitur virgo in prostibulum: Illa verò etiam in tali loco & tempore non est oblita corū, quæ oportuit: sed protinus eiciens id, quod habebat in sinu: id autem erat sacrosanctum Euangelium: aperuit, & dabat operam lectioni. Vnus verò ex intemperantibus, cestro insano percitus, ad eam ingreditur: qui aliquantispër quidem eam audijt legentem. Cum autem iam propè esset, à maximo metu inuaditur, & tremore valdè agitur, & humi procumbit mortuus, & sic iacebat ad pedes Theophilæ, non spirans. Multæ horæ præterierant, & cum alijs visum esset, quoniam non exibat, cum non posse fatiari virgine, vbi alius quoquē ingreditur, ipse quoq; iam propè stans, lucis quidem, quæ verbis exprimi non potest, fulgore illustratur: deindè eum à luce tenebræ excipiunt, & obtutu orbatus, quærebat obiens, non ampliùs virginem: sed quemadmodum citra offensionem exiret extra fores.

Malè perit
homo petu-
lans.

Alius occu-
ratur.

Cap. 21.
Item alij
multi.

Cum multi quidem talia passi essent, & nonnulli etiam magis horribilia, nulli fuit ampliùs cordi ingredi: sed & si quis ingrediebatur, non ingrediebatur captus amore: sed solum volens scire ea, quæ facta fuerant. Postquam autem ingressi sunt complures, vident ea, quæ & ad videndum erant terribilia, & ad dicendum alijs maximè admirabilia: puellam quidem honestè sedentem, & libro incumbentē: adulescentem autem quendam propè eam stantem, luce quidem ineffabili, pulchritudine verò incredibili, veluti quædam tela fulguris emittentem ex oculis. Hæc postquam viderunt, & metu dirigerunt, & vix tandem, Quis est sicut Christianorum Deus? exclamauerunt: & simul non ferentes spectaculum, redè secum agi putabant, si fugerent: & celeritate maxima domo exibat: omnes quidem obliti libidinis: nonnulli autem etiam ipsa impietate abiurata. Sed neque hæc ignorauit Maximianus: sed cum resciuisset virginem quidem non posse capi ab ijs, qui ipsam seruabant, militibus, quin etiam multos ex suis esse victos, & didicisse Deum piè colere, Dei gratiam adscribebat incantationi: dicens Christianos vti artificijs ad vulgus decipiendum. Sed ille quidem hæc dicens, seipsum potiùs decipiebat, & quicumque his nugis animum adhibebant.

Pleriq; cre-
dunt in Chri-
stum.

Cap. 22.
S. Angelus
S. Theophi-
læ liberat.

Ille autē plenus lumine, qui videbatur virgini assistere, cum eam domo eduxisset, suo lumine præcedens deducebat. Deindè cum etiam adduxisset vsq; ad sacram ecclesiam, eam statuit in vestibulo: & cum, Pax tibi, dixisset, recessit. Eam autē inuasit & metus, & gaudium. Metus quidem, quod ille eam reliquisset: Gaudium verò, quod libidinorum manus sic effugisset, nihil passa indecorum. Accedens ergo, pulsat ostium populi iam congregati, & nocturna de more Deo canentis. Cum autem ianua strepitum sensisset quidam Diaconus, & quænam esset resciuisset, nunciavit ijs, qui erant intra ecclesiam, Omnes itaq; ad eam confluunt. Nam alio, qui erat etiam illustri genere, sicut audiuius: virtute autem multo illustrior. Cum eam ergo vidissent, & quos & quidnam volentes effugisset, intellexissent, & quænam illa in eos fecisset miracula, quosnam quidem fontes lachrymarum non mouerunt? quænam autem voces ad Deum non emisissent? in principio quidem raptum virginis miserantes: in fine verò impios quidem miseros ducentes: illam verò quibusnam non persequuntur beatitudinibus? Illa autem seipsam quidem iacit humi, & aræ sacros tangit cancellos: slet verò tam vehementer, vt eos etiam qui

Obserua, vt
antiquitus
nocturnæ
preces & lau-
des Deo de-
proptè sint.

qui videbant, ad similem moueret affectionem, & fluenta lachrymarum: fitque communis ad Deum gratiarum actio toto pectore. Sed ita quidem se habebant res virginis.

Improbo autem Maximiano oportebat improbos etiam esse ministros, & ex eadem, vt aiunt, fidelia. Quicumque ergo piè Deum colentes latebant Maximianum, ij illos non secus ac venatici canes inuestigantes, significabant. Qui quidem etiam s. Dorothæ aduersus Dorothæum, qui gloria quidem & ciuili dignitate erat insignis, vt qui Prepositus vocaretur ab Italis, pietate autē erat insignior: aduersus eum ergo, & Marodonium, & Mygdonium, & qui prius dictus est, Indem, & quosdam alios, fide quidem in Christum acerrimos, Imperatoris autem honore claros, immittit tela calumnias: Hi scilicet, quorum dentes arma & sagittæ, & lingua, vt dicam cum sacra scriptura, gladius acutus, dicentes: Si seruos, o Imperator, & eos qui in tua regia habitant, & sunt tibi subiecti, non potes subiugare: cur alijs conaris persuadere, inutiliter laborans, & frustra te crucians? Ij enim ægrè potuerint abduci à dogmate, illos videntes nos suauiter irridentes, & tui tribunalis austeritatem nihili facientes. Vide enim, quousquē procedit eorum contemptus. Non solum ipsi contemnunt contraria sentientes: sed alijs quoquē, qui latent, qui eadem quæ ipsi sentiunt, & alimenta suppeditant, & ad certamina parant & instruunt. Quinetiam mittunt literas ad eos, qui procul distant, simul & eos confirmantes in sententia, & exhortantes ad constantiam. Et alioqui quicquid aduersus ipsos, & quam habent religionem, tua excogitauerit potentia, id statim per illos ab ipsis deprehenditur.

His fuit ad iram accensus Maximianus, & dicto citius iussit sanctos ad se adduci. Et aderant quidem illi nihil timentes, neq; vllum formidinis vestigium vultu præferentes: Ille autem toruis ipsos oculis intuens, O pessimè perdendi, inquit, o omnium hominū ingratiissimi. Cur tantam à nobis adepti claritatem, & soli pro pmodum sceptris præfetti imperatorijs, tam mali deprehensi estis in benefactorem: qui pro multis nostris in vos beneficijs qualem referitis gratiam, Iesum quendam vobis & alijs Regem adscribere dictitantes, & nouæ huius religionis duces sedulo celantes, & eis omni studio prouidentes, eosque fouentes, quos funditis interire, & ne nomen quidem eorum remanere, reputati esse pulcherrimum & primum meorum trophæorum? An non hæc sunt vera, & quæ factis magis arguitur, quam verbis? Illi autem tanquam latrantem canem ne tantillum quidem curantes, neque existimantes esse tempus responsionis, steterunt silentes. Maximianus verò, cum silentio magis esset eius irritatus animus: Non per deos immortales, inquit, non vobis parcam: sed cum omne genus supplicij vobis intulero, & carnes consumpsero, & ossa contriuero, & igne combussero, relinquam infepultos, à canibus & auibus comedendos: & vos ipsos puniens pro meritis, & alijs metum incutiens, nè talia aggrediantur.

Nec hæc quidem sanctis timorem attulerunt: sed statim & solutis zonis, & chlamydibus exutis, stabant parati ad cursum martyrij, vno ore & animo se esse Christianos & Christi seruos audacter nominantes. Deindè etiam Maximiano: Nobis, o Tyranne, dixerunt, honores tui, & vanæ hæc dignitates ne tantillum quidē vnquam curæ fuerunt. Quid enim opus fuerit tali honore, qui à Deo disiungens, est redactus in seruitutem dæmonum? Sunt enim talia vestra impiorum dona, quæ fugientes, tantū abest vt persequentes, non solum ijs tibi cedimus, sed etiam ipso corpore & vita. Cum ij ita essent parati, & tales essent eorum spiritus, iussit Maximianus, vt extensis simul manibus & pedibus, crudelibus bouum neruis fortiter verberarētur. Et statim sex vnumquēq; circumstantes lictores, magna parte dicit eos perpetuò verberabant, nulla scelerati moti cōmunis naturæ misericordia, idq; cum viderēt terram eorum sanguine effectam purpuream. Martyres autē hæc quidem ferebant fortiter, ne vocem quidē emittētes: internis verò animi motibus glorificabāt eum, propter quem hæc sustinebant. Flagella excipiebat carcer, cum essent eorum colla vincita collaribus, manus autem catenis, & pedes compedibus. Maximianus verò tanquam torrens, qui fertur per segetes, per omnes deinceps pios peruadebat. Et ad hæc quidem iubebantur inferuire Præsides ac Præfetti, qui erant impietate eximij. Quicumque autem eius parebant imperio, qui Christum esse Deum confitebantur, tortoribus simul tradebantur & varijs tormentis laniabantur miserabiliter. Et sic quidem quotidie ei, qui seipsum pro nobis sacrificauit, rationalia offerban-

Cap. 23.
us cū socijs
apud Imper-
ratorem ac-
cusatur.

Psal. 56.

Cap. 24.
sistitur co-
rā Maximiano
Indes,
Dorotheus
&c.

Cap. 25.
Illorum in-
signis ma-
gnanimitas

Caeduntur
neruis bouū.

Vincti cru-
duntur in
carcerem.

rebantur sacrificia, piè martyrio effecta holocaustum.

Cap.26.

Oportebat autem festorum maximum Christi natalem, ei qui nascebatur, copiosiora offerre sacrificia. Nam ortus quidem Christi dies festus agebatur: quicquid autem est pium, congregabatur ad glorificationem. Prophani verò Maximiani profani ministri accendentes, Quoniam, inquit, o Imperator, hodiè festorum quæ nōrunt, maximum celebrant Christiani, vt qui hodiè Deum suum natum esse fabulentur, & celeberrimo totius populi concursu ad festum concuniant, agere nē ex media sagena nos præda effugiat. Sed militibus quidem præoccupetur templi aditus: stet autem ara ante portas: accedentes verò præcones, iubeant quidem omnes è templo egredi, & nihil cunctantes aræ sacrificare. Sin autem non pareant, quid sit deinceps agendum, statuere, tui est imperij & iudicij. Quod si hoc quoque nobis permittis dicere, igne templum circum circa comprehendentes milites, protinus perdant eos, qui non obtemperant. Et sic illos quidē de medio tolles, qui in rebus præcipuis perniciem afferunt tuis populis: te autem liberabis à cura, quæ tuū animum premit non mediocriter, sicut nos non ignoramus. Nondum finem acceperat oratio: excipiens autem Maximianus, Iuro, inquit, maximos deos, me hæc iam diu versasse in animo. Nescio verò, quid factum sit, vt ea quæ cogitarem, nōdum sum executus. Sed vobis magnas, o dii, ago gratias, quod effeceritis, vt his quoque opportunè veniret in mentem, quod esset conducibile. & simul iubet, vt primi ex Protectoribus, cum magna manu militum ecclesiam circumdedissent, sarmentis & quacunque alia materia, quæ facile accenditur, in orbem cōgesta & apposita, ad templi portam aram statuerent: Deinde, vt præcones clara voce proclamarent, vt omnes exirent, & ad aram accederent sacrificaturi. Quod si non parerent, portis statim optimè clausis, & omni alio eis obstructo exitu, ignem accenderent: vt sic omnes vnà cum ipso templo perirent, & vt digni sunt, ab igne consumerentur. Et hæc quidē Imperator.

Cap.27.

Nuncius autem statim mittitur ad ecclesiam, vt diceret, quæ iussus fuerat ab Imperatore. In medium itaque accedens, & magna voce clamans, O homines, Maximianus, inquit, orbis terræ dominus, me ad vos misso, alterius ex duobus dat vobis optionem: Vt aut dijs sacrificetis: adest enim ara parata: aut, si nō parcatis, omnes simul pereatis. præsidio est enim ignis, Quod ergo vultis, quamprimùm eiigite. Cessavit ille, cum hæc dixisset: Ecclesiæ autem Archidiaconus, cum ei esset cor accensum igne diuinæ gratiæ, stans ad cornu altaris, O vos, inquit, mei fratres, & inter vos iniuicem vnanimis, nescitis quemadmodum quæ à tribus pueris facta sunt, paulò ante persequentes, dici non potest, quātum eorum admirabamur virtutem, & eorum in pietate stupebamus fortitudinem. & quemadmodum non tanquam stantes in medio ignis, sed in molli aliqua herba choros ducentes, ipsi & huiusmodi cantabant, & omnem creatam naturam ad vniuersorum Deum laudandum vocabant? Hos nos non solum iudicabamus beatos, sed eorum quoque coronarum cupiebamus esse socij. Quoniam ergo & nuncius vocat tempus, & sunt mores Imperatorum similes: Nam etsi nominibus differunt, at crudelitate & impietate maxime conueniunt: efficiamur nos quoque pietate similes ijs, qui tunc decertarunt. Quomodo enim non esset absurdum, illos quidem, cum essent pueri, & nec plures tribus, & alioqui cum nullum adhuc accepissent exemplum animi magnitudinis in tuenda pietate, tam præclare decertasse: Nos verò, qui & multitudine sumus propè innumerabiles, & multi, quibus nihil deest ad perfectam ætatem, & quibus est etiam tanta exemplorū copia, videri vitæ cupidos, & ignauo abiectosque esse animo: & non oblatam occasionem tãquam lucrum arripere, & hanc, quæ est ad tempus, vitam despiciere pro Deo, qui nos fecit, & suam animam dedit pro nobis ad mortem: testimonium autem firmè & infractam nostræ fidei, nostram præbere mortem? Hæc autem dico, etiamsi nulla esset pro his remuneratio. Cum verò sint valde parua huius temporis passiones, si conferantur cum ijs, quæ sunt illic, remunerationibus: & vita quidē expers molestiæ & æterna, pro hac breui & laboriosa: gloria autem nunquam cessans, pro infida, & quæ facile excidit: & diuitiæ, quæ surripi nequeunt, & voluptas, quæ nūquam transit ad molestiam, nos adhuc in presentibus manere concupiscemus, & non potius, cum ad eam quæ est illic, gloriam, pro Christo subeundo mortem, inuenerimus perueniendi occasionem, quamprimùm transibimus? Et quidnā aliud facientes, ab ijs qui sapiunt, iudicabimur, nisi digni, qui lugeamur? Mementote, immò verò adspicite ad aram. Verus enim noster Dominus fuit pro nobis sacrifi-

Christiani omnes, ipso natiuitatis Dominicæ die, in templo suo circumvallantur.

Dan.3. Archidiaconus egregie accendit animos Christianorum.

sificatus. Non nos quoque pro eo in loco sancto animas profundemus, & velut quoddam sacrificium eas illi igni offeremus in holocaustum?

Cum sic dixisset, omnes incitauit, & effecit vt moriendi vehementi tenerentur desiderio. Simul itaque cum illo beatam illam vocem exclamauerunt, Christiani sumus, Christiani, & deos tuos, o Imperator, non colimus. Hæc Maximiano quidem annunciabantur: ille autem cum ne finem quidem expectasset orationis, iussit in eos ignem accendi, & eos vnà cum templo exuri: vt nullus eorum nec misericordiam consecutus, neque latens posset effugere. Pij verò cum omnes congregassent simul catechumenos, viros & mulieres, & pueros, eosque in quatuor diuisissent, vt potè quod tempus postularet celeritatem, eos diuino baptismo perficiunt, & Chrismate vngunt, & eos intemeratis impertiunt sacramentis. Protinus autem aderant ministri quoque Imperatoris, & ignem accendebant: illeque omni ex parte tollebatur in altum: & cum totam comprehendisset ecclesiam, in vnum ascendebat verticem, omnia tam quæ erant extra eam, quam quæ intra, depascens. Fremens itaque malum ingruerat grauissimum: illi autem intus magna voce ad Deum clamabant, & canebant canticum puerorum, omnem creatam naturam vocantes ad choream: neque prius cessarunt glorificare, quam oblata essent accepta sacrificia, castæ hostiæ agno, qui fuit pro mundo mactatus.

Cap.28. Multa Christianorum milia cum templo comburantur.

Vide vsum Chrismatis in baptismo antiquissimo.

Quinque dies transferant, & ignis depascebat materiam. Cum verò flamma iam cessasset, nullus quidem teter odor sentiebatur, nec ex corporibus, nec ex fumo: spirabat autem potius quidam suavis & mirè fragrans odor. Apparebat, verò quidam radius, auri rutilantis speciem præ se ferens, varium quendam edens & valde gratum splendorem: quomodo Sol lucet, qui modo apparet in Oriente. Maximianus autem existimans se iam omnes vicisse, & relaxatum esse à curis certaminis, theatris pascebat oculos, & equorum scilicet & hominum curricula. Illud verò non erat vincere, sed potius victum esse: idque magis induxit pios, vt liberè loquerentur. Ostendent autem, quæ consequuntur. Ante theatrum quidem erat edificatum maximum sanum Cereris, quæ erat apud eos dea maxima. Accedens autem ille cum vniuerso populo & exercitu, execranda peragebat sacrificia. Quidam verò ex numero militari, Zeno nomine, zelo plenus aduersus impios, non teres sic pietatem affici contumelia, stans in alto: Erras, inquit, o Imperator, insensibilibus sacrificans lapidibus, & mutis lignis. hoc enim est, quod apparet: id autem, quod est reuera & intelligitur, est fraus demonum, quæ suos cultores abducit ad interitum. Intellige, o Maximiane, & hos oculos & internos in cælum tollens, quære ex ijs, quæ videntur, creatorem: qualis sit opifex, disce ex operibus, & disce Deum piè colere, qui non sanguine & nidore rationis expertium animantium, sed mundis hominum delectatur animis, & mundo corde.

Cap.29.

Zeno militis eximii pro pietate & zelo.

Hæc cum audisset Maximianus, iubet pondere lapidum eius maxillas confringi: & simul clamabat, licetoribus quidem, vt fortiter percuterent: sancto autem, ne deos maledictis appeteret. Sic ergo patienti sancto omnes quidem dentes sunt immaniter excussi, maxillæ verò sunt contritæ: & iam parum spirantem, & mox moriturum iubet abduci extra ciuitatē, & amputari caput, quod liberè erat locutum. Et sic Zeno generosissimus, cum magna celeritate peregrisset beatum stadium martyrij, truncatur capite, & sursum fertur ad Christum caput omnium. Sacer quoque chorus, qui erat circa Dorotheum, qui à tam bono instituebatur magistro, diuino, inquam, Anthimo, non sic erat habiturus capita incoronata: sed hæc quoque superne dispensabantur ac providebantur à diuina gratia. Et à sacrosancto quidem Anthimo ad eos mittebantur literæ, ipso quidem in quodam vico delitescente, illos autem apertè decertantes, ad suscipienda strenuè certamina precibus adiuantem. Hoc postquam euasit manifestum scelerati Imperatoris satellitibus, & ipsas literas, & eum, cui erant datæ, adducunt ad Imperatorem. Ille autem cum cum vidisset, & legisset quæ scripta erant: scripta verò erant, vt est verisimile, quæ ille quidem nolebat, pulchra autem erant & salutaria, ira æstuans, iussit eos quamprimùm abduci. Illi ergo statim sunt abducti.

Cap.30.

Crudelissimi ei dentes omnes excutiuntur.

Capite exciditur.

Renocatur è carcere ad tribunal Imperatoris carceri martyres.

Imperator autem: Vana ne, inquit, fuit mea coniectura, cum prædicarem, vos à me defecisse? Immo verò execrandi, iam etiam aduersus me insurrexistis: ad alium autem, cum quo nos acre bellum gerimus, transfugistis. Er simul dat eis legendam Epistolam. Iussit verò cum quoque, qui adductus erat, introduci. Quem cum vidisset

Cap.31.

sent martyres, valde latari sunt animo, eumque, & si procul starent, vultu & nutu salutarunt. Maximianus autem factum quendam & spiritum suscipiens principis, & immaniter eum intuens, Dic mihi, inquit, infelix, quis est, qui hæc tibi tradidit, & vbinam latet terrarum? Diaconus verò, cum magna voce tacite ad Deum prius clamasset, & petisset, vt conuenièter verissimæ promissioni, daretur sibi oris apertio: Qui literas, inquit, dedit, cum sit Pastor, & procul absit, gregem cohortatur & incitat ad pietatem: & maximè cum senserit incurfionem luporum & ferarum. Tunc enim alta & clara voce suo gregi imperat, & quæ sint facienda, significat. Quæ autem dicit, non sunt sua, sed ea accepit à primo pastore, qui dicit, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Atque dixi quidem, quisnam dederit literas: Vbinam autem sit, non dicam. Aperta enim fuerit insania, Pastoris esse proditorem, eum qui ex illo maximam accepit vtilitatem: qui etiam absque nobis mox fiet manifestus. Non posse enim abscondi ciuitatem supra montem positam, vox diuina dixit, & veri amatrix.

Phil. 10.

Matth. 10.

Matth. 5.

Cap. 32.
Diaconus,
lingua præ-
cisa, lapidi-
bus oppri-
mitur.

VI. illustres
martyres
perimuntur.

S. Dōnæ ci-
bus & potus
viliissimus.

Cap. 33.

for. * Diu

Diuino nu-
tu descendit
ad mare ad
sepeliendū
sanctorum
corpora.

Hæc cum fortissimè dixisset lingua sancta, non ferens Maximianus dicendi libertatem, vt ipsa amputeretur, eum condemnat. Deinde sic iubet eum obrui lapidibus. Et ille quidem post sacræ linguæ oblationem sic obrutus lapidibus, tela quidem nihil curabat: sed corpore quidem iam partim attrito iaculationibus, partim autem obruto lapidibus, adhuc magis erigebatur, & in cælos extollebatur anima, Christo angulari lapidi coniungenda. Adhuc vehementer irascebatur Maximianus. Quocirca Dorotheum cum suis multiplicia excepere supplicia. Illis verò minimè perpetua defuit constantia, Christum inuocantibus, & tormenta & lenia & imbecilla minimè curantibus, vel potius reputantibus illa pro delicijs, & Tyranno impietatem acerbius exprobrantibus. Quam obrum ille iam defessus, communiter quidem omnes morte condemnat: diuersas autem pronunciat sententias. Dorotheo quidem ense caput amputari, Mardonium autem vinum cremari, & Mygdonium in fossam proiectum obrui: Gorgonium verò & Indem & Petrum, molaribus lapidibus eorum collis alligatis, in mare iaci. Et irà sunt, consummatis victorijs insignes Christi martyres vario genere mortis, vna via ingressi ad Dominum. Hæc cum casta rescuisset Domna, partim quidem lætabatur animo, & maximè propter Indem, qui erat vnus cum ipsa animi & spiritus. Partim autem ad imitationem quoque incitabatur, & eadem, quæ ipsi euenerant, cupiebat certamina & præmia. Vnde nec despexit Dominus suam sponfam: quæ vestem quidem habebat mundam à nuptijs, sic autem eam etiam lachrymis quotidie dealbabat, quòd non eam sanguine martyrij redderet purpuream, & totam sponsam efficeret dignam eius pulchritudine, etsi præsens eius vita nihil abesset à dignitate martyrij, vt quæ tam & diurnitate exercitationis & aspera viuendi ratione eam premeret, cum ipsa & in antro lateret subterraneo, eoque eiusmodi, vt terrestris dici posset sepulcrum: & potus eius esset fons, qui in eo erat: & cibus similiter herbæ, quæ erant in margine speluncae.

Cum ea sic se gereret in exercitatione, tunc descendit de monte: & veniens in ciuitatem adhuc in veste virili, (ea enim ipsam indutam Agape eius mater secundum spiritum, suffurata est ab illis impudicis & intemperantibus manibus) beatam hanc quærebat Agapem. Postquam autem intellexit eam quoque cursum confecisse martyrij, effectam holocaustum Domino cum multis alijs virginibus in templo, quod fuerat exustum, magnum animo dolorem accipit, non ægrè ferens quòd mortua esset Agape, sed potius quòd non cum ipsa Agape esset mortua, & paris fuisset mortis sociata: stansque ad templum exustum, fletu miscebat cinerem. * Die verò iam diuina gratia eam vocante ad viam martyrij, illuminata & ad id omni ex parte ducta, descendit ad mare. Ecce autem piscatores in litore stantes, iam parantes retia, & habentes remos paratos. Quam cum illi tunc vidissent veste virili sic indutam, non ex eo quod erat, sed ex eo potius, quod videbatur, eam vocarunt: Veni, dicentes, adolefcens nobis opem laturus, vt te etiam prædæ faciamus participem. Illa autem alacri animo eis obtemperauit. Ingressa verò, piscatorum statim conturbauit oculos & animos, cum viderent eam videri quidè virum: mores autem, & virginalè pulchritudinè & pudorem in eius oculis insidere. Verumenimuerò cum ad piscandū retia demisissent, cum magno labore ea à terra auellerunt, perindè acsi magnū aliquod pōdus in eis sentirēt. Iam verò cum propè litus venissent,

sent, noctū vident, luna depellente caliginem, & compræhensam piscium multitudinem, & corpora mortua in ventre retis.

Atque illi quidem visione conturbati, cum præ dolore & metu corpora excussissent, & in terra deposuissent, retibus collectis, contendebant transmittere in regionem, quæ erat ex aduerso, volētes in nauī secum vehere virginem. Cum autem non persuaderent, dato ei pro mercede pane & piscibus, abiērunt. Illa verò cum Indæ & illius fociorum & mortem & genus mortis, vt prius diximus, iam accepisset, accessit quidem ad corpora: diligenter autem ea considerauit & versauit: & deinde etiam singula accuratè didicit. Postquam verò figuræ & totius corporis signa illos esse sanctos apertè significabant, ea manibus accipiens, & eis labra magno admouens desiderio, ardentè amplectebatur, tota eius anima simul quoque amplectente. Cum hæc faceret, videt nauem iam ferri ad ipsum litus, velo iam demisso, & solis remis sensim ad terram appellere. Accedens itaque virgo, cum nautas, vt decebat, appellasset, ostendit etiam pisces. Nauclerus autem eam illos vendere existimans, statim rogauit quanti venderet. Illa verò dixit se eos dare gratis. Cum autem ille quidem non credens, rursus meminisset precij, illa verò staret tacens, & manum porrigeret, quæ videbatur velle gratificari. Per ipsum Christum, inquit nauclerus, quanti vendis? Tunc ex iurciurando intelligens generosa virgo eum esse pium, nihil voluit cum celare: sed cum eum foras euocasset ad litus, ostendit ei corpora sanctorum, & adhibuit eum in societatem pulcherrimi ministerij, aperiens quorumnam essent, & narrans quemadmodum pro Christo mortui essent martyres.

Nauclerus autem cum hæc audisset, nouas sindonas, & vestes candidas, vnguentaque & suffitus è nauī statim attulit, & in eis deponendis laborauit. Domna verò cum ijs, quas habebat, aquis mundis, & lachrymis prius lauasset corpora, & cum nauclero honorificè & cum omni reuerentia ea composuisset, & ea deinde communiter portassent ad murum ciuitatis, qui est proximus torrenti, ad portam ciuitatis, vbi etiam Dorotheus cum suis finem vitæ acceperat, illic ea in fossa posuerunt. Atque nauclerus quidem virginem, vt qui iudicasset eam esse fratrem eiusdè, cuius ipse in Christo sententiæ, (eam enim adhuc virum esse putabat) rogauit vt secum esset, & toto vitæ tempore nunquam ab eo discederet. Illa verò non admittit: sed eum quidem rogauit, vt cœptum iter perfequeretur: se autem dixit mansuram: quoniam, inquit, propè est vitæ finis. Quare nec mecum corpus ab his corporibus, nec animam omninò decet ab his animis seungi. Cum illic ergò remansisset, indiuulsa adhærebat reliquijs, aromatibus & suffitibus eis honorem exhibens, nauclero satis pecuniæ suppeditante ad ea comparanda.

Fieri autem non poterat, vt eos, qui erant in tenebris, lateret opus lucis: neque martyrij, quo Domna tenebatur, desiderium videretur imperfectum. Quam obrum deferuntur hæc ad Maximianum, qui cum intellexisset, quòd illa sanctorum tanto amore capta esset, magnum edens cachinnum, qui multo risu, vel plurimis potius lachrymis erat dignus, Par est, inquit, vt ea quoque parem illis mortem subeat, & sic ipsa discat, quòd hominibus nihil post mortem amplius habentibus, illa frustra tantos honores exhibet. Dixit, & statim misit, qui eam interficerent. Quam cum etiam compræhendissent in illo loco orantem, caput ense amputant, idque igni tradunt. Ei paulopost adiungitur sapiens quoque Euthymius, qui doctrinis & monitis multis prius Christo martyres obtulerat. Nam propter illius magnum zelum ad pietatem, valde vexatus Maximianus, iraque & furore animo plenus, multis quidem tormentis eum prius conatur omninò abducere à confessione. Cum autem ille puniens esset defessus, ense mortem affert athlææ. Licet verò in manus sumendo eius historiam, omnia ad verbum percurrere.

His veluti quibusdam astris Nicomedia magnum incundumque, & gratum emittit splendorem, & maius ex eis ornamentum accipit, quam ex auro, & gemmis, & ex margaritarum nitoribus ac splendoribus: qui sunt quidem numero viginti millia: sunt autem in choro martyrum multitudine & pulchritudine insignes. Quorum peragitur memoria vno die post Christi natalem, ante festū Infantium, vt qui, quomodo illi ense, ita etiam ipsi igne Deo, qui carnem induit, sunt oblati. Quibus etiam accessit admirabilis Glycerius, & sacrosanctus Zeno, & Theophilus:

præ-

Cap. 34.

Sanctorum
Indæ, Gor-
gonij & Pe-
tri corpora
mito modo
à piscatori-
bus capiun-
tur.

Cap. 35.
Honorificè
adhibitis ce-
remonijs se-
peliuntur.

S. Dōna in-
diuulsa ad-
hæret san-
ctorum reli-
quijs eas co-
lens.

Cap. 36.

S. Domna
amputato
capite con-
baritur.

S. Euthymij
martyrium.

Cap. 37.

20000. Mar-
tyrum Ni-
comediz.

præterea autem cum Mardonio Dorotheus, & beati Indes & Petrus simul cum Mygdonio, & tres virgines, Agape, inquam, & Theophila, & Domna, quæ erat longè pulcherrima, & maximè veneranda : Ad gloriam Christi veri Dei nostri : Quem decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & in secula seculorum, Amen.

VITA BEATI IOHANNIS APOSTOLI ET EVANGELISTAE, PER SIMEONEM METAPHRASTEN scripta. Habetur in Oecumenio post Apocalypsis expositionem, vt ait Aloysius primo Tomo operum eius fol. 17. Nos capita margini pro more adiecimus.

Decabr. 27. Cap. 1.

VAM partum absit homo ab Angelis, quodque ipsi possibile sit vnà cum illis versari, viciniorque assistere, immò etiam Deum imitari possit, quodque multo maius est, filius illius iuxta gratiam effici, ostendit præ omnibus magnus hic Euangelista & Apostolus, matre quidem Virgine ditatus: dignus autem habitus, qui Christi frater vocaretur, ipsique factus socius & particeps arcanorum. Verùm ipsamet diuina oracula voce maxima prædicant Dei in seipso magnalia. Attamen id manifestius sermo nobis explicabit. Hic enim verbi vox, filius tonitru, vniuersum prædicatione comprehendens orbem: & quod omnium maius est, solumque in se sufficiens, dilectus ab ipso Christo meo, patriam quidem non habuit ciuitatem aliquam, sed ex vili quodam pago, & abiecta regione natus est. Confirmant hunc sermonem dicentes: Prophetam ex Galilæa non surrexisse: Confirmat & ille verè Israëlita, contendens nullum bonum esse posse à Nazareth. Ex hac igitur hic, & ex tali tantus sacerdos, veluti ramus quidam productus: patre quoque, conformiter ad patriam abiectus & obscurus, nempe piscatore, ac paupere. Et hic quidem puerilem iam ætatem egressus erat: porro pater filium ad idem officium assumit, piscatoris artis hæredem ipsum efficiens. Artis itaque socius erat filius patri, & familiaris ac domestica erat vtrique paupertas. Quid enim pauperius & abiectius dicere quispiam poterit, quàm sint piscatores? quorum hic vnus erat præco veritatis, ac præceptor. Quodque maius est ad abiectiōnis demonstrationem, non in mari piscabatur, sed in breui quodam lacu, vnà cum patre, & fratre Iacobo versabatur, rupta sarcinis retia, (quod & ipsum extremæ paupertatis erat) ac manuum artificio consolans necessariorum indigentiam. Itaque Græcicæ disciplinæ ne in modico quidem particeps erat. Cuius rei testis est diuus Lucas, qui ipsum idiotam vocat, & alienum à literis. Vnum hoc solum habebat in signis, quo agnosceretur, & bonum hoc vinculum à patribus trahebat, nempe pietatem.

Ioan. 19.

Marc. 3.

Ioan. 15, 19, 20, & 21.

Ioan. 7.

Ioan. 1.

S. Iohannes primò fuit piscator.

Math. 4.

Actor. 4.

Cap. 7.

Psal. 32.

Math. 4.

Quid à Christo filio Dei didicerit.

Cap. 3.

Vbi autem umbraticæ nebulae eleuatae sunt, & ea, quæ figurarum erant, transire in veritatem coeperunt: & tu Domine, qui singulatim sinxisti corda nostra, non dispersisti testamentum tuum, quod nobiscum pactum erat, sed videns vidisti afflictionem Israël: & non exutus diuinitate, propter nos factus es id, quod nos, sine peccato: & throno patris non relicto, Virginem inhabitasti propter me, vt ego celos inhabitarem, & ex veteri casu reuocatus, & liber à peccato, ac primam adoptionem suscipiens: oportuit sanè esse & discipulos, qui mysterio dispensationis ministrarent. Tunc quidem vocatur Andreas & Petrus: aduocatur autem & hic, qui circa pisces & retia ac lacus versabatur: & iussus verbi voce, vt hominum piscator constitueretur, protinus patre scaphaque relicto, ei qui se vocabat, adiungitur: & terreno homine exiit propter cælestē, ac piscationem animarum transfmutatus addidit, & præceptoris vestigia secutus, inimicos diligit, persequentibus benedicit.

Vtque vno verbo absoluam, in huius lege exactè instruitur, talemque nactus præceptorem, similem demonstrat disciplinā: & ascensiones in corde disponens, disci-

discipulus familiarissimus, ac præco maximè theologus efficitur: omnes sensus moderatur, familiaris omninò virginitati efficitur, tali vtendo alimenti ratione, vt summa parsimonia viuere duntaxat possit, sacrumque corpus, vt subsisteret, conferuare. Hinc etiam virginitatis appellatione ditatur, & amicus eius, qui imperium tenet, efficitur: magis autem & ipsum habet in seipso loquentem: & rursum ab eo audit, quæ ille à patre audierat: cumque in montem ascenderet, ipse vnà conscendit, ac dignus habetur visione admiranda, & maiori, quàm dici possit, ipsam verbi diuinitatem denudatam intuitus, & cælestem audiuit vocem, qua dilectum filium declarat pater, ac veteri testamento præponit Euangelium.

Decens ac honorifica cœna subsequitur, & ne tunc quidem Iohannes relinquatur. Deindè cum Petro opus esset discere, quisnam is esset, qui horrendam illā conditionem parturiret, nec ipse auderet interrogare, quanquam primas teneret in choro discipulorum, Iohāni hoc committit. Nouerat enim id, quod Christus erat apud ipsum, hoc Iohannem esse apud Christum: & quod ipse quidem diligeret, ille autem dilectus esset. Et vide quanta accedat ipsi libertas loquendi. Neque enim vulgari modo interrogat, neque primùm excusans, quod metu accederet: sed sciens quanto ipsum amore prosequeretur, sedenti adhæret præceptor, & in huiuspectus recumbens, ait: Domine, quis est qui tradit te? Ille autem libenti etiam animo accipit, quod ille fecerat, & quasi opportunè fuerit liberè locutus, gratum habet. Ex eo enim, quod protinus quæstionem soluat, ac pane designet proditorum, significat se non ægrè ferre eam libertatem. Itaque hinc etiam manifestum est, quod cathedram, quam proximè Christū cum fratre petiuit, non gloria, sed Christi amore petiuerit, & quod noller hic alium esse sibi dilecto viciniorem.

Condennatur Iesus, & adest Iohannes, ac ad atrium Pontificis, cum notus esset Pontifici, vnà congregitur, loquiturque ostiariæ, & Petrum pro foribus stantem introducit. Imminet tempus salutaris passionis, & verbum permanet, vt procedat ad patrem, ac Iohannes cum matre adstat cruci, materque audit à filio ac suo conditor; Ecce filius tuus dilectus: & rursum hic, Ecce mater tua. Ab hoc igitur tempore virgo hic mente & corpore, matrem ac Virginem sibi vendicat: nec multo post Christum, qui resurrexerat, videt, vidensque agnoscit, & cum Petro ad sepulcrum venit, ac prior procurrit, & postquam sepulcralia vidit, spiritus inflationem suscipit, eiusque donis ditatur, ac diuinis manibus consecratur vniuersi orbis Apostolus.

Quoniam autem præceptorem audiuerat alias quoque oues habere, quæ licet ex hoc non essent ouili, oportet tamen & illas congregare, & ab eodem regi pastore, fierique vnum ouile, & eas rectè ac liberè ipsum sequi, neque aliena fistula rapi & dispergi, ac corrumpi: hæc, quantum æquū est, anxie curat, & in iter ad hoc mittitur, vt dispersas oues in vnum congregaret, & eam quæ errasset, fistula veritatis reuocaret, ac sub vno vero pastore ouile repararet: si quis duram ac repugnantem haberet animam, hoc eodem igne succulentam redditurus ac teneram. Vndè, relicta Palæstina, in Asiam proficiscitur: Cumque ea, quæ ipsam concernebant, rectè disposuisset, Iōniam occupat, ac Ephesum aggreditur, vbi plures ac crudeliores fere erant, & talia, quæ periculo quouis longè periculosiora essent. Et primùm quidem templum Amazonum, ipsi idolis cōsecratum, vna prece subuertit, ac veluti plateæ lutum diruit. Deindè sacrificiorū, qui à sacrificiorum appellatione cognomen sortiti sunt, hos quidem sermonibus, illos autem signis, rationibus ac necessitatibus transfert ad errorem: & huiusmodi exuberantibus modis efficit, vt transfutentur ad discendam pietatem, & ipsi etiam alijs constituantur deinceps veritatis duces ac præceptores. Ac ita partim quidem alios obiurgando, partim verò, quæ coueniunt, etiam admonendo, omnibusque omnia factus, in sortem eorum, qui salui sunt, omnes pellicit: vt hinc factum cognosceretur, quod à Paulo dictum est: Vbi abundauit iniquitas, ibi superabundauit & gratia.

Verùm maligno illi non dabatur inter hæc requies. Certè oculis inuidis intuitus pietatem ad eò succrescere, cognita huius rei causa, omnem aduersus illud mouet lapidem. Quid ergò sumit consilij? Domitianum Vespasiani filium ingressus, qui post Titum obtinuit imperium, cum illo aduersus pietatem decernit. Ante omnia autem Iohannem, qui robur vniuersorum erat, tollere conatur: statimque ipsum

Vide mātē gnā victūs parsimonia in S. Iohanne.

S. Iohannes vt fuerit à Christo dilectus.

Matt. 10.

Cap. 5.

Ioan. 18.

Ioan. 19.

Ioannes virgo mente & corpore.

Ioan. 21.

Cap. 6.

Ioan. 10.

S. Iohannes Ephefi Christum prædicat.

Rom. 8.

Cap. 7.

Relegatur in exilium.

ipsum ab Asia ducit in Europam, & in exilium reléat, quemadmodum in sequens sermo manifestare poterit. Vbi enim in conspectum Imperatoris venisset, & quis, & vnde ortus esset, quamque profiteretur religionem, & quemnam diceret esse venturum, interrogatus esset: Iohannem quidem se vocatum esse, & à Iudæorum genere prodijisse, ac sodalitiij Christianorum esse responder: se autem annunciare hunc esse venturum, cuius thronus veluti luna præparatus, ac perfectus esset in seculum. Vbi autem dixisset Imperator: Et quibus modis hæc confirmare poteris? Neque enim hæc sufficientia sunt ad faciendam fidem eorum, de quibus non est in promptu demonstratio: Morbi protinus (ô ineffabilem Domine tuam potentiam) & dæmoniorum legiones pelluntur: reuiuiscunt autem mortui, iussu sequendo velocius, quam viuentes. Quibus ô Rex (aiunt Iohannem dixisse) nê dubites, ab his, quæ apparent, coniecturam faciens eorum, quæ manifesta non sunt. Porro quæ de Saturno, & Ioue, cæterisque dijs vestris feruntur, nisi sufficientes essent, qui ante nos demonstrassent, utique & ego facile ostenderem nihil esse, sed plena potius ingenti vituperio, risuque ac dementia. Verum enim uerò de deceptionis falsagine abiecta, satiare potius fonte potabili ac dulcissimo.

Miraculis confirmat doctrinam suam apud Domitianum.

Cap. 8.

Hunc autem stupore simul & ira correptum aiunt, hinc quidem ob portenta ab ipso peracta: illinc verò ob id, quòd deos suos calumniaretur. Itaque ad sermonis splendorem non accessit ob tenebrarum, quæ in eius corde erant, crassitiê. Quòd autem hunc non occiderit, dictus ad Petrum sermo prohibuit, putà: Si eum velim manere donèc veniam, quid ad te? Sed virum perpetuo exilio condemnauit, in vnam Sporadam insularum relegans, (Patmos huic nomen erat) cum olim apud Romanos æquaretur morti exilium. Ductus est igitur ad exilij terminum magnus Apostolus, & insulam apprehendit. Non longo postmodum tempore insulares seruatores ac patronum ducunt tonitruum filium, & ad æquitatem transeunt, seseque ad pietatem componunt. Itaque cum hîc esset Apostolus, & admirandus Dionysius fermè iam nonaginta esset annorum, ex Athenis scribit ei in hunc modum: Tuam saluto sacram animam, dilecte, & erit mihi id peculiarius præ multis. Salue igitur verè Christo dilecte. Consequentèr autem etiam hæc addit: Quid admirandum, si Christus verum loquatur, & iniqui discipulos è ciuitatibus expellant, ipsi sibi ipsi condigna distribuentes, & execrandi à sanctis se segregantes ac separantes? Deindè etiam ad ipsum finem Epistolæ hæc de futuris subscribit: Omnino enim fide dignus sum, inquit, ut qui à Deo didicerim, quæ decreta sunt, ut tibi contingant, & dico etiã, quòd liberandus sis è custodia, qua in Patmo seruaris, & in Asiaticam terrã reuersurus, ibique facturus boni Dei imitationes, & his, qui te sequentur, traditiones. Sed hæc quidem postmodum suo tempore, contigerunt, ac terminum accepit vaticinium, (quemadmodum in sequentibus sermo manifestare poterit) cum iam Dionysius sub Domitiano pro Christo vitam martyrio finisset.

Exilij gravis poena.

Patmos credit in Christum.

S. Dionysij Areopagitæ propheta de reditu eius ex Patmo. Traditiones Ioanis Apostoli.

Cap. 9.

Quæ sunt autem facta post hæc? Domitiano ex hominibus sublato, Nerua in Imperio succedit, & condemnatis in exilium, tanquam benignus & humanus donat reuocationem. Nec multo post tempore Traianus scepra Romana suscipit, & consecutiue humanum confirmat edictum, reuocans eos, qui in exilio erant. Venierunt ergò & in Patmon Imperatoris edicta, venit & ad Iohannem reuocatio. Et ille quidem decreuit nauigare in Ephesum: porro qui in insula erant, dicebant, nê se desereret, sed apud ipsos permaneret, non aliter quam qui ferre non possunt, ut à pio patre derelinquantur. Hinc autem lamenta, luctus, ac lachrymæ. Quis, inquit, nobis tuum explebit ordinem? Cui verò tali patri ac pastori subiecti esse poterimus? Quid desiderij, quid flammæ ex ipso procedentis, solatium efficiemus? Quum autem persuadere non possent, dum supplicarent ut virum apud se retinerent, secundæ fuit supplicationis initium, & secundas rursùm faciunt petitiones, nê totum se ipsum auferret, neque vniuersa tristitiæ mole eos ostenderet, sed vel pro re vnam, suam, inquam, sermones pro se apud ipsos relinqueret, ac mysterium, quod apud nos factum est, vniuersæ dispensationis Christi describeret. Cedit igitur illorum petitioni, immò cedit potius paternis visceribus, quibus hic erga ipsos vtebatur, præsertim cum superna prouidentia ita disposuisset multorum salutem ac Euangelij prædicationem. Et primùm quidem ipse ieiuniũ sibi imperat, ieiunus ipse ac propemodum corpore exhaustus, alijsque hoc ipsum constituit, ac abstinentiam à malis, & hos quidem in tali quiete relinquit.

Reuocatur cum cæteris ab exilio.

for. * offendere.

Scripturus Euangelij, & sibi & alijs ieiunium indicit.

Cæterum vnum quendam è septem se sequi iubet, (Prochorus hic erat) ut ipse quidem ea, quæ à Deo essent: iste autem, quæ ab ipso, notaret. Porro ipse montis verticem cepisset, & more Samuelis quidem rectus erigitur: sicut Moyses autem manibus eleuatis effiguratur, & mentem à sensibus abstractam, totam refert in id, quod exoptat. Quid ergò hinc secutum est? Horrenda tonitrua, & terrores, ac fulgura continuè vehementi fragore elisa, & repenti effulgentia: quorum si quis imagines ac figuras dixerit ea, quæ multo antea sub Moysè contigerant, quando Deo aderat, & ab eo tabulas accipiebat, nequaquam à veritate aberrauerit. At Prochorus interim pronus quidem, & velut exanimis non ferebat inter huiusmodi versari spectacula: ipse verò stat imperterritus, cum charitas procul abiecisset timorem. Ad extremum tonitru in vocem exprimitur, ac dilucidè resonat: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Prochorus, qui diuina institutione proximus erat, lumen quidem videbat, quanquam subtremulus, porro neminem audiebat: quia neque hi, qui cum Paulo & Moysè quondam erant, eos audierunt, qui illos in sacris instituebant. Lingua tonitru, theologia est. Et sacrarum rerum discipulus, represso paululum timore, subtremula manu, quæ indè sumpta sunt, exarat, donèc perfectum est Euangelij. Deniquè cedunt pauperes, ac terrenis reuelantur caelestia.

Cap. 10.

Exod. 17.

Exod. 19.

Ioan. 1.

Act. 22.

Exod. 24.

Cap. 11.

Exod. 32.

Rede Ephesum, & stre-

nuè curat

salutè anti-

marum.

Cap. 12.

Hanc histo-

riam præter

alios, etiam

Christo, h-

mus ad The-

odoru lapid

recitat.

A Iolefcens

benè insti-

tutus, à ma-

lis socijs e-

ueritur.

Fit princeps

latronum.

Tandem etiam à monte descendit Iohannes, nouam legem sibi creditam habens, quemadmodum olim tabulas Moyses Dei inspector, illamque ferens dat his, qui petierant. Ità ergò vbi nouam legem, quam acceperat, illis tradidisset, ipse vi sanè, & inuitis quidè insularibus, nauigabat tamè Ephesum versus. Porro illi, veluti qui oculorum cæcitate longo tempore detinentur, si quando possint morbum repellere, longè iucundiùs solem intuentur: ità & Ephesij recipientes Christi dilectum, quodam etiam modo desiderabiliùs, quam priùs, afficiuntur. Quid autem ille? Quamquam vehementer fuisset frequenter fatigatus, nò dat oculis somnum, nec palpebris dormitationem, nec requiem temporibus: sed populum quidè exhortatur, aduersus autem incredulos zelum ostendit: errore supplantatos reducit ad veritatem, feras arcet, quæ post suum discessum impudèter in ouile se ingerant, ac gregem reuocat. Ità dispositis his, quæ circa Ephesum erant, ad propinquas gentes discedit, hîc quidem Episcopus constituturus, illic verò integras quoque docturus Ecclesias spiritu obsignari.

Verum in huc sermonis progressum, factum illud animæ generosæ ac humanæ occupat, quòd etiam altius repetens (veluti narrat Clemens ille Alexandrinæ Ecclesiæ presbyter, vir & in alijs admirandus, & eloquentia sanè laudabilis, in sermone: Quis diues saluus fiat?) retexam. Quum enim peruenisset Iohannes post reditum ex Patmo ad quandam viciniam ciuitatum, cuius etiam appellationem nonnulli dicunt, & fratres, qui in hac erant, opportunè recreasset, quendã ibi adolescentem reperit magnitudine mediocrem, ad spectu ciuilem: cumque perspiciaci spiritus efficacia generositatem animæ illius, ac morum liberalitatem obseruasset, benedictiones dat adolescenti, & sufficienter ipsum inungit ac excitat. Quoniam autem iam discessurus erat, & aliò accessurus, ut & terram prædicatione, & mare, ac insulas accederet, ciuitatis Episcopo adolescentem in ecclesia coram Christo teste commendat, vbi multa de illius disciplina, & educatione præcepisset. Ille verò prompto suscepit animo, pollicitus multa quoque se adiecturum in cura circa adolescentem. Deindè ille quidem Ephesum discedit: hic autem assumptum in domum adolescentem alebat, instruebat, curam eius habebat, tandem etiam baptizauit. Porro vbi Domini signaculum, nempe firmum munimentum ipsi addidisset, deinceps custodia liberum esse dimisit. Ad hunc autem, qui ante tempus remissionem acceperat, subeunt nonnulli coactanci, effrenes ac indisciplinati in cupiditatibus. Et primùm quidem adolescentem ad vitia persuasibilem, preciosis conatijs ac mensis sibi conciliant. Quæ autem hinc sequuta sunt? Facilis enim ac procliuis est via, quæ ducit ad vitia, & eum, qui primùm eius attigit gradum, facile admodum est per omnem æqualitatem detrahi protinus vsque ad extremum. Hac via dum etiam nocte ad furta accederent, adolescentem vnà protrahunt. Ille verò iam amore latrocinij succensus, & spe diuitiarum cupiditatem exacues, nihil iam meditabatur, quòd esset exiguum, propter naturæ ac indolis generositatem. Deniquè etiam latronum sodalitatem his, qui secum erant, demonstrat, atque hic latronum

tronum princeps, primusque raptor erat vehementissimus. Post hæc verò vbi Iohannes rursùm ad eam ciuitatem remeasset, cæteris, propter quæ eò venerat, dispositis, vt æquum erat: age sanè, inquit, ad Episcopum, depositum nobis redde, quod ego & Christus loco testis in ecclesia apud te deposuimus. At ille cum existimaret pecunias esse, quæ repeterentur, primum quidem obstupuit, cum sibi nò esset conscius se id, quod reperebatur, accepisse, & neque credere posset fieri repetitionem ob ea, quæ non haberet, neque Iohanni non credere. Vbi autem dixisset: Adole-

S. Iohannes cum ab Episcopo repetit, cui com- mēdauerat.

Eccē dignā tanto Apo- stolo erga perditū ado- lescentē cha- ritatem.

Respiciit latronum primū, & in- ducit S. Iohanne.

Cap. 13.

Quidā Chri- stianus ex desperatio- ne veneno seipsum ni- titur extrin- guere.

scēntem repeto, & fratris animam, infirmius suspirans senex, ardentiore spiritu, ac sublachrymatione miseriam indicans: Ille, inquit, mortuus est. Porro interrogatus, quomodo, & quomodo, quæve morte: Deo, inquit, mortuus est, cum latrocinium exercere elegerit, & montem loco ecclesiæ inhabitare, perditorum conuersationem amplexus potius, quam nostram erga ipsum sollicitudinem ac curam. At ille ob hoc dolore vehementi oppressus, Re vera, inquit, egregium te custodem anima fratris reliqui: verum equus iam adsit, ac viæ ductor mihi detur. Statimque conscenso equo, totas laxabat habenas, minorem esse existimans equi velocitatem pro sua festinatione. Iamque monte apprehenso, à latronum custodia, nihil deprecans, neque fugiens, capitur. Et in hoc, inquit, veni: itaque ad principē vestrum me ducite. Porro vbi ille hunc esse ipsum Iohannem cognouit, certè pudore suffusus fugit. At hic obliuioni tradita senectute, ac motione, quæ mundum conserui solet, persequitur. Quidè magna quadam grauique voce clamans: Quid, inquit, fili fugis me patrem tuum? meam reuerere canitiem, ac floris ætatis miserere: adhuc tibi spes vitæ relinquitur: ego pro te rationem reddam: Consiste in loco fili: Christus me misit ad te. Hæc cum audisset adolescens, primum quidem constitit, terræ pavementum intentis oculis intuens, præ pudore oculos non potens rursùm erigere. Deinde proiectis in terram armis, miserabili quodam modo cum magno dolore eiulatur, ac venientem amplexatur senem, propter gemitus quidem efficiens, nè fletibus dignus esset: propter lachrymas verò, nè vel lamentis: solam occultat dexteram: verebatur enim & hanc ipsi porrigere, quam tot sceleribus ac latrocinijis foedauerat. Porro ille veluti pater vehemēti amore visceribus fauciat, spondet veniam, misericordem pollicetur iudicem, & apprehensa dextera, deosculatur, & ad ecclesiam reducit adolescentem. Deinde abundanti vtens oratione, perseuerat ieiunijs annitens, & adolescentis animam varijs sermonum cantilenis velut vnguentis quibusdam deliniens, non prius abscēdit, quam hunc priori sanitate donaret, magnum quoddam vitæ relinquens exemplum ad poenitentiam. Et hoc quidem tale est, & ad eò dignum, quod non occultetur.

Porro illud longè maius est, longèque magis admirandum, & ex eadem benigna illa anima compassionem simul & potentiam ostendens. Dicitur enim quidam fidelis eo tempore, qui prius vitæ necessaria sufficienter habuerat, nec aliqua pressus fuerat indigentia, ad extremam inopiam postmodum recidisse, vt & debitorum multitudine circunvallaretur, & innumeris foeneratoribus suspectus esset, ac velut fera quædam à tergo sagaciter inuestigaretur ab illis & inquireretur, ac in ipsarū rerū necessariarum inopiā vagaretur. At enim cum pudore, quem ob foeneratorum exactiones miserè sustinebat, iam etiam necessitatem ex indigentia non ferens homo, ad mortem decreuit confugere, idque conabatur, vt hæc quantocyus ad se veniret, si fortè hinc & egestatem, & debitorum multitudinem dissol-

ueret. Verum quoniam hæc vltro non veniebat, compendiosam viam ad hanc inuenit, & quem tunc peritissimum esse sciebat conficiendis venenis ac præstigiatorum, cultu Hebræum, hunc accessit, ei que reuelat, quid in animo haberet, ac orat eum, vt qui possit sibi auxilio esse in eo, quod mente conceperat, & suæ mortis fieri particeps. Atque hic confestim promptus inuenitur minister, ac venenum illi tradit, vitæque subuersionem consulit. Porro miser ille, accepto veneno, domum redit. Cum varijs autem luctans cogitationibus, curis que duplicibus anxius, & nunc quidem præsentibus delectationibus huiusque vitæ concupiscentia allectus, nunc verò foeneratorum multitudinem, aliasque ex indigentia procedentes molestias considerans, medius stabat inter extremam consilij inopiam. Siquidem cum ad dulcem hanc lucem respiciebat, venenum respuebat: quando verò ad circumstantem vndique egestatem, animoque insidentem anxietatem, ausum sumebar ad-

uer-

uersus mortem: victus tamen est à necessitate, & vt hinc liberaretur à molestijs, elegit ab ipsa vita liberari. Denique infuso veneno, sumptoque extremis digitis cratere, quandoquidem animus ad id non accedebat, sed timidè admodum se habebat, intusque sibi cor continuè palpitabat: tandem Crucis signaculo Christianis consueto venenum consignat, statimque vbi clausis oculis bibisset, (ò magnam ac admirandam, Christe, tuam potentiam) illæsus permansit, Cruce veneno suam tollente vim.

Crucis signaculum, Christianis consuetum, veneno vim abtulit.

Cum autem simili rursùm necessitate opprimeretur, & ab ipsis creditoribus obsideretur, animamque haberet priori oppressam inopia, & quæ omni modo quæreret è præsentibus liberationem, labefactabatur tamen ad sumendum alterum venenum, & ad mortem accedere recusabat. Verum cum è præsentibus non liberaretur difficultatibus, grauius esse malum iudicans iterata etiam morte, accedit ad veneficum, rursumque ab illo poscit aliud pharmacum, vt malum malo mēderetur, cum id, quod prius acceperat, nihil ad id, quod necesse erat, tulisset auxiliij, vt potè sua natura illud vincente. Nam id impedimento fuisse veneni efficaciam demens dicebat, non intelligens Crucem fuisse, quæ hinc mortem abstulisset, quæ etiam antea serpentem, longè hoc veneno potentiorē, sustulerat. Itaque præstigiator ille ac veneficus, & ipse pharmaci debilitatem damnans, aliud ipsi porrigit, quod priore multo efficacius erat. Cumque rursùm domum venisset, ac illud bibiturus esset, cum priori timore & agonia, duplicibusque illis anxietatibus luctabatur, & sudore vndique circumfluebat, ac tremebat. Deinde vbi rursùm consueto Crucis signaculo calicem consignasset, ac bibisset, iterum illæsus permansit, ipseque obstupuit, sanè cum causam coniectare non posset, ac mirum in modum desperationis stimulis iactabatur. nondum enim intelligere poterat, quod Crucis efficaciam esset, quæ veneni vires extingueret. Cumque homo animi angustia ac calamitatum pelago immeris, nec vel paululum ad saniorē mentem redire, nec ea quæ (vt aiunt) ante pedes erant, cognoscere posset, hinc iterato abibat ad Hebræum, & eadem, quæ prius, exponit. Cum autem & ille consternatus esset, longoque tempore super ea re consilio destitueretur, deinde etiam causam aliquam deprahendere cuperet, propter quam in veneno falsus esset, (ipse enim veneficus erat, & huiusmodi rerum artifex) quo pacto & in quem modum, vbi domum redisset, venenum acciperet, minutatim per singula interrogabat. Hic autem, Nihil, inquit, aliud ago domum veniens, quam quod infuso crateri veneno, deinde paululum etiam labefactatus, & anxietate in corde concussus, Crucis signo, vt quod à Christianis ex consuetudine fieri solet, propter timorem calice obsignato, oculis clausis illud bibo. Vbi primum Crucis nomen hic audisset Hebræus, intellexit statim quod eret, nempe Crucem esse, quæ vim tolleret veneni. Porro nè res nudæ solùm haberet suspitioni, quandam etiam requirit fidem: cuidam illius cani tradito veneno, hunc protinus interimit.

Rursus Crucis signaculum in calice factū, cui venenū liberat, præseruauit.

Mira signi Crucis virtus, quo antiquitus sepius vtebatur Christiani.

Cap. 14.

Hebræus autem nullas amplius requirens demonstrationes, abiurata patria se-
ta, ad veritatem accedit. Idque primum tollit errorem, & venenum ei, qui alio modo vñs fuerat, verè mortiferum ostensum est prioris veneficij, ipsius signum mutationis idoneum. Accedit ad Christi discipulum, ducem errantium: tubæ variarum spirituum linguarum mentis conceptum indicat, arguit insipientiam, publicat prauum illud mysterium, manifestat prioris erroris insensibilitatem. Porro ille & accedentem suscipit, & laudat resipiscentiam, ipsumque adhortationibus munit ac consilijs. Deinde & baptismate regenerat, & vniuersorum Domino conciliat. Verum neque communis salutis dispensator cum, qui Hebræo fuerat occasio mutationis, ita malè habentem neglexit: sed causa cognita, quæ ipsum ad id periculi duxerat, & propter quam vltro propria quoque vita miserè priuandus erat, & paternis ipsum refouet colloquijs, & illius animam, quæ iam conciderat, erigit, ac tristitiam & desperationem abijcit. Deinde opere etiam affert consolationem, quandoquidem & hoc poterat efficere. Quoniam enim & debitorum repetitione, & rerum necessariarum inopia oppressum illum vidit, & ob id ipsam vitam miserè abijcientem, quid facit? Atque hinc mihi considerate, quibus donis ille dotatus fuerat: Quod enim antea Petrus, cum ipso templum ingressurus ad horam precatōnis nonam, qua (vt inquit Lucas) vñs est in claudo, qui ad speciosam templi portam sedebat, ac cleemosynam petebat, dicens, Argentum & aurum

Inde veneficus credit & baptizatur.

Ag. 3.

non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do, simul & pedes ipsi sanos reddens: hoc sanè & iste hinc facit. Sciens enim nihil sibi argenti esse vel auri, ut hinc illius indigentia necessitatem consolari posset, herbae, quae in proximo erat, quantum ambabus manibus comprehendere posset, iussit homini accipere. Ille vero cum ignoraret, quanam esset causa, & quidnam hac re sibi vellet Apostolus, ac herbam, quantum totis manibus assequeretur, comprehendisset, ipse, facta duntaxat oratione ac signo Crucis, ipsam restituit, & protinus correptam herbam aurum esse ostendit, aurumque purissimum: atque hunc confestim tollere iussit, simulque & consilij inopiam ac desperationem ex praesenti egestate contractam dissolvere, & debita reddere, ac residuae vitae occasionibus providere, Deoque gratiarum actiones reddere. Quid igitur fieri posset, quod huic aequaretur miraculo? Siquidem in templi introitu forsitan & hic quodammodo fuerat Petro auxilio, & abundantiore ambo spiritus gratiam postulauerant: Hic autem solam Iohannis vim ac fortitudinem est intueri, quantaque erga Deum spiritus familiaritate ditatus sit.

Oratione & Crucis signo herbae Apostolus in aurum vertit, & creditur sibi iuber.

Cap. 15.

Sed haec quidem exhibebat, dum adhuc in terra conuersaretur, errores abigens, & pietatis praedicationem disseminans, ac reuocans veritatem. Postquam autem omnes, quod suarum erat partium, Deo adduxerat, caelum quidem efficiens profcenium, terrae autem orbem theatrum, ac Angelos spectatores, qui stupefacti erant ad decorem virtutis illius ac prudentiam, (Desiderabilia nanque super aurum & lapidem preciosum multum, ac dulciora super mel & fauam, erant doctrinae ipsius diuina eloquia) ciuitatem egressus est, discipulis praecipiens, ut lignum ac sarculum secum conferrent: ac protinus in montem quendam ascendens, ubi nunc huius templum extructum est eximia cum pulchritudinis, tum magnitudinis, stansque in ipso: Hic, inquit, filij mihi fonde. Deinde ubi se totum consignasset, ac dixisset, Et tu mecum esto Domine Iesu Christe: adstantibusque subiunxisset, Pax vobis, fratres: in foueam demisit pallium, & ipse quoque in eam descendit, ac corpore mediam obtinuit Asiam, ubi olim, qui è Graecanico coetu erant, philosophabantur. Porro discipuli comes euellabant, genasque percutiebant, ac orationem miserabiliter deplorabant, pastorem, gubernatorem, seruatorem, denique enim, qui omnibus omnia erat, inclamabant. Deinde etiam ciuitatem accedentes, his, qui in ciuitate erant, manifestant id quod factum erat. Interim autem die illucescente, concurrunt ad monumentum, discere cupientes, num praceptor adhuc superniueret, & ouile accesserunt. Porro pastor nusquam comparebat, solae iacebant crepidae: is autem, qui has abiecerat, disparuerat. Discurrunt huc & illuc, quem admodum hi, qui cum Eliseo erant, scrutantur, inuestigant, verum incassus efficitur ipsius labor. Deinde vix tandem illius vocis recordati: Si cum volo manere, donec veniam, quid ad te? ad mentem alacriorem redeunt. Et ille quidem Enoch & Eliae Thebitae coniungitur: hi autem à lamentis discedentes, Deum vniuersorum laudabant, qui suum dilectum ad eò magnificauerat.

Psal. 18.

Templum eximium in honorem s. Iohannis.

S. Iohannes viuis in foueam descendit.

In eius sepulchro corpus eius non inuenitur. 4. Reg. 2. Ioan. 21.

Cap. 16.

Hoc itaque die, quo haec contigerunt, splendidus huic Theologo celebratur Ephesi conuentus ex omni genere ac vniuersa aetate, qui astrorum splendorem imitetur. Praeterea in hoc sacro loco, ad quem hic cum pallio declinauit, minutus quidam puluis manat ac exoritur, cuius accedenti medelam ab omni morbo suppeditans. Cum igitur in nocturnis laudibus festi ipsius, ab his qui in eo ministrant, tradatur coetibus ad hoc congregatis, non facile exhauritur: sed quo amplius hauriunt, tanto magis manat, veluti perpetuus quidam thesaurus, qui simul & participantes reddit ditiores, ac seipso abundantior semper efficitur, gratia ac benignitate Domini nostri Iesu Christi: cum quo patri simul ac spiritui sancto gloria, imperium, honor & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Nota de puluere sepulchri eius.

SERMO

DE S. IOHANNE APOSTOLO ET EVANGELISTA. 1121

SERMO BEATI PETRI DAMIANI PRIMVS DE EXCELLENTIA SANCTI IOHANNIS EVANGELISTAE, vt habetur 8. Tomo Aloysij.

Hodie dilectissimi nobis laetitiae gaudia geminantur, quia recentis adhuc natiuitate Dominica, beati Iohannis occurrit solennitas gloriosa. Hodie discipulus quem diligebat Iesus, dilectoris sui amplexibus stringitur, societate perfruitur, & quod viderat, quod audierat, quod manibus attrectauerat de verbo vitae, tanto iam liquidius, quanto sublimius contempletur. Hodie scilicet illa mirabilis aquila, quam & olim Ezechiel eminere carceris quatuor animalibus vidit, & ipse Iohannes suimet (vt ita loquar) propheta factus, volantem in mystica visione conspexit, ad vnicam Angelorum & hominum escam, librata pennis sublimium meritorum, feliciter euolauit. Licet enim vbi cunquè fuerit corpus, illic necessario congregentur & aquilae: iste tamen tanto familiarius ad vitae pabulum, corruptionis vinculis iam solutus, accedit, quanto & in carne adhuc positus, in ipsum aeterni Solis orbem, hoc est in diuinam substantiae claritatem, radios purificatae mentis infixit.

S. Iohannis Evangelistae solennitas.

1. Iohan. 1.

Ezech. 1.

Cur Iohannes aquilae volanti sit comparatus. Luc. 17.

O quam miranda super nos caelestis consilij dispensatio. O quam profunda diuinæ sapientiae est altitudo. Descendit Deus ad hominem, vt occultam hominibus patefaceret Deitatem. Ad humanam mortalitatis exire dignatus est publicum, vt nobis aeternitatis suae reuelaret arcanum. Sed si mox vt in Euangelicae doctrinae coepit verba pronunper, ac nouae gratiae mysteria rudibus adhuc imperitorum cordibus aperire, statim diuinitatis suae panderet sacramentum, cuius, quae scio, ferret auditus, cuius vnquam caperet intellectus? Nam vt de diuinitate nunc taceam, cum Dominus diceret: Quia nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, & qui manducat me, ipse viuet propter me: protinus aspernati sunt verbum, & exhoruere dicentes: Durus est hic sermo. Quis potest cum audire? Deinde scriptura subiungit: Ex hoc multi discipulorum abiierunt retrò, & iam cum illo non ambulabant: videlicet non de turba, non quilibet imperiti, sed ipsi etiam discipuli nequiuierunt capere verbum mysterij. Quid ergo isti facerent ante solem, qui caecati sunt ad lucernam? Quomodo tonitruum sustineant sonitum, qui clangentis tubae pondus ferre nequeunt, immò qui suppressae ac temperatae humanae vocis exilitate surdescunt.

Iohannes organum diuinitatis fecit, si- teriorum.

Propterea igitur Redemptor noster dilectum sibi speciali prerogatiua discipulum, ad declarandam suae diuinitatis essentiam quoddam quasi organum fecit, atque vt hic suppleret, quod ad tempus ipse Dominus dispensatiue suppresserat, sibi vicarium dereliquit, quatenus expleto passionis, ac resurrectionis, ascensionisque mysterio, post tredecim ferè annorum lustra, cum iam videlicet homines liberiores ad capeendam veritatem haberent mentis obtutum, hic coessentiali & coaeterni Deo Verbi panderet sacramentum, dicens: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.

Iohan. 1.

Humanae quippe imbecillitatis ordo poscebat, vt prius Christi humanitatis primordia, cursum, consummationemque pernosceret, miracula etiam, quae in hominem gessit, addisceret, sicque paulatim ad comprehendendum diuinitatis occultum mysterium, suis vegetata prouectibus aspiraret. Quapropter diuini fuit causa consilij, vt ceteri Evangelistae, qui in describenda Saluatoris humanitate versati sunt, longè praecederent: Iohannes vero, cum homines tanquam primò lactantes firmiora iam in via veritatis vestigia figerent, eos ad conscendam diuinæ scientiae gratiam promoueret. Hanc denique super eminentem diuinæ scientiae celsitudinem tunc diuinitatis illustrata mente concepit, cum in sacrosancta mystica coenae conuiuio supra pectus recubuit Redemptoris. Et quia in pectore Domini sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae absconditi, ex illo caelesti gazophylacio summam traxit, vnde nostrae paupertatis inopiam copiosa liberalitate ditauit. Ex illo (inquam) nobis arario diuitiarum copias attulit, & in communem totius mundi salutem benè prodigus erogauit: immò super fontem

Iohan. 13. Iohannes in coena ex pectore Domini omnis scientiae & sapientiae suam traxit.

tem perennis vitæ recubuit, vt & ipse tunc semper manantia fluentia diuinæ doctrinæ hauriret, & eadem nobis postmodum præfixo certi temporis articulo propinaret.

Iohannes magnus paradisi filius.

Magnus videlicet paradisi fluuius, qui ex principali sui fontis origine profuens, ac vberiori cælestium charismatum inundatione procedens, squalentia deserta humanarum mentium irrigat, & ad proferenda bonorum operum tanquam nouarum frugum germina, yberrima fertilitate fecundat. Et non immeritò tam profunda, tam supereminens reuelatio Deitatis virgini debeatur, vt qui carnis sibi met amputauit illecebras, felici commercio, pro carnali dulcedine, cælestium epularum diuitijs frucretur. Ad tantum scilicet gratiæ prouectus est præuilegium, vt omnem transgrediens creaturam, illuc acie mentis attingeret, quò non Propheta, non Patriarcha, non denique quisquam ab ipso primordio cognoscatur in carne positus adspirasse. Nec mirum si Redemptor noster beato Iohanni vicem suam ad declarandum diuinitatis suæ mysterium delegauit, quem ad custodiendam venerabilem matrem suam, perpetuam scilicet Virginem, quasi alterum filium sui loco suppositum: Mulier, inquit, ecce filius tuus: ad Discipulum autem: Ecce mater tua. Dignum quippè fuerat, vt cui potissimum commisit cælestia, committeret & terrena.

Iohan. 19. Christus venerabilem matrem suam perpetuam virginem, virginem discipulo in Cruce commenda uit.

Et quia mediator Dei & hominum ex duabus naturis, diuina scilicet & humana, consistit, vnus Emmanuel, æquum admodum visum fuit, vt beatus Iohannes vtriusque naturæ fidelis minister existeret, qui & diuinitatis sacramenta conscriberet, & beatæ genitricis, perpetuæ custodiæ ac sedulitatis suæ ministerium exhiberet. Cuius vtriusque, excellentissimi videlicet sacramenti, quodammodò ministerium se esse testatur, cum per omnem Euangelici textus sui seriem, sic styli modum temperat, & quadam vicissitudine mysticæ varietatis alternat, vt modò humana pronunciet, modò quæ diuina: modò quæ humanitatis sunt, historialiter inferat: modò quæ sunt diuinitatis, quadam sublimium ac subtilium verborum maiestate depromat. Tantaque locutionis arte verborum vim temperat, ac libratæ moderationis sobrietate dispensat, vt nec diuinitatis arcana vulgari, nec ea, quæ fidei nostræ necessaria sunt, patiatur abscondi. Proinde cum historiæ verba contexit, velut per tenuissimas rimas diuinitatis fulgorem ad oculos hominum coruscare permittit: sicque dum tenuissimo lucis æternæ radio oculus mentis nostræ perstringitur, ad indagandum mox illud inaccessible summæ veritatis lumen perspicacius aperitur. Quia verò beatus Iohannes alternato suæ narrationis ordine, modò diuinitatem Christi sublimiter intonat, modò quæ humanitatis sunt, planè quodammodò atque humiliter asseuerat, sicut ipse in Euangelij sui principio cœpit, ita seriatim vsque ad finem, hunc eundem modum per omnem suæ descriptionis articulum tenuit. Nam, sicut nōstis, in capite sui libri deificum illud ac singulare ponit exordium: In principio, inquit, erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Ecce aquila Dei ad cæli verticem sublimiter euolat, sed ad escam carnis necesse est, vt pressis alis aliquandò in imum submissa descendat. Vnde & paulò post quid subdat, audite: Et verbum, inquit, caro factum est, & habitauit in nobis.

Iohan. 1.

Cant. 5.

Christi humanitas ab omni peccatorum contagio aliena. 1. Pet. 2.

Exod. 24.

Hanc itaque diuersitatem humanitatis, atque diuinitatis vnitæ sibi met, atque inconfusæ, sponsa de sponso dicit in Canticis: Venter, inquit, eius eburneus, distinctus sapphiris. In membris quippè humani corporis vix aliquid vètre fragilius, sine tenerius inuenitur, ideoque per ventrem rectè fragilitas in Christo assumptæ humanitatis accipitur. Ebur autem os est Elephantis, quod videlicet animal ferum esse castissimum, frigidissimæque naturæ. Venter ergò eburneus est sponsi, quia suscepta Redemptoris humanitas, ab omni peccatorum contagio casta prærogata & inuoluta permansit. Siquidem peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Sapphirus autem lapis est, sereni cæli habens colorem, vnde & in visione Domini dicitur: Erat sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphiri, & quasi cælum, cum serenum est. Per sapphiros ergò opera diuinitatis intelliguntur, quæ in carne Dominus ostendebat. Venter ergò sponsi distinctus erat sapphiris, quia Christi humanitas diuinis virtutibus refulgebat. Nec plenus sapphiris esse dicitur, sed distinctus, ita videlicet, vt inter sapphiros candor eboris appareret, quia sic Dominus ex parte hominis assumpti operabatur humana, vt aliquan-

quandò nihilominus ex parte deitatis ostenderet & diuina. Nam esurire, sitire, flere, postremò crucifigi, & mori, humanitatis erant opera: miracula verò facere, & non solum alios, sed etiam semetipsum à mortuis suscitare, euidentissima erant diuinitatis indicia. Hoc itaque modo beatus Iohannes quasi eburneum ventrem sponsi sapphiris distinguit, dum aliquandò diuinitatis alta, aliquandò humanitatis infirma describit.

Quia igitur hic beatus Iohannes de Deo mirabiliter atque incomparabiliter ceteris mortalibus loquitur, iurè factum est, vt non solum à Græcis, sed etiam à Latinis vndique Theologus appelleretur. Theotocos Maria, quia Deum veraciter genuit: Theologus Iohannes, quia Dei Verbum ante secula apud Patrem esse, & Deum esse, non solum inenarrabiliter vidit, sed & profunda sublimitate descripsit. Vnde non immeritò potest dicere cum Propheta: Eructauit cor meum verbum bonum. Rectè ergò Virgo virgini ad obsequium traditur, & pro Domino seruus vice filij subrogatur: vt virginalis pudicitia splendor, ex vtraque persona sibi met inuicem congruat, & floridus intemi candoris aspectus, quod in vno virere considerat, hoc vernare & in altero depræhendat.

Theologus Iohannes, Maria verò cetero nominatur.

Psal. 44.

Matth. 16.

Iohan. 19.

Ecclesia.

mater populi Christiani.

Matth. 16.

S. Maria.

presumptiue cælum dicitur.

Libet hinc, fratres mei, pulchram varietatem diuinæ dispositionis coram charitate vestra perpendere, & egregios duos Redemptoris nostri discipulos, qualiter inter se quadam dignitatis similitudine congruant, comparare, Petrum videlicet, & Iohannem. Commisit nanque Dominus Petro clauas Ecclesiæ, voluit & beato Iohanni custodiam Mariæ delegare. Vtraque nimirum mater, mater Maria, mater Ecclesiæ. Sed Maria mater Christi, Ecclesiæ mater populi Christiani. De Maria Christus carnem suscepit, Ecclesiæ verò de lateris sui carne produxit. Ex ista prodijt secundum carnem natus, illam protulit carne iam mortuus. Ex ista voluit nasci, pro illa dignatus est mori. Ex vna semel natus est in persona sua, ex altera quotidie nascuntur membra sua. Traxit ex altera quod pro altera moreretur, & quo vtraque communiter saluaretur. Magna igitur & felix mater est beata virgo Maria, ex cuius visceribus caro Christi assumpta est, ex qua rursus per aquam & sanguinem profluxit Ecclesiæ. Hoc itaque modo & ex Maria prodijisse videretur Ecclesiæ. Vtraque tamen casta, vtraque munda, vtraque perpetuæ virginitatis signaculo præmunita.

Harum itaque duarum matrum, duarum perpetuò virginum, alteram Petro, alteram Iohanni voluit commendare, vt propenso diligenter vtriusque pondere ministerij, excellentium meritorum dignitas in duobus cæli senatoribus videatur æquari. Dicit Dominus Petro: Tibi dabo clauas Regni cælorum. Nunquid & beata Maria cælum non fuit, in cuius vtero virginali nouem mensibus tota diuinitatis plenitudo permansit? Ex ipsius quippè castis mundisque visceribus, Dei Verbum, per quod facta sunt omnia, immaculata se carne vestiuit. In angusto scilicet aluo conclusus, totius orbis iura regebat immensus. In breuissimo, inquam, virginalis vteri domicilio constitutus, & cæli gubernabat imperium, & terrenorum omnium non amiserat principatum. Non ergò presumptiue cælum dicitur venerabilis virgo Maria? Atque idè beatum Iohannem Dominus quodammodò cæli clauicularium esse constituit, cum beatæ genitricis suæ eum deercuit esse custodem?

Proinde vt beato Petro Iohannes multipliciter comparetur, cum discipulos suos Redemptor noster inquireret, qua circa se homines opinione ducerentur, illique protinus respondissent, alij Iohannem Baptistam, alij autem Eliam, alij verò Hieremiam, aut vnum ex Prophetis, donè ad Petrum ventum est, nutabat assertio, nec ambiguitatis vinculum soluebatur. At vbi quid habeat discipulorum sensus exigitur, præcedit in veritatis confessionem, qui primus erat in Apostolica dignitate, Petrus videlicet: Tu es, inquit, Christus filius Dei viui. Inter nutantis adhuc fidei sinuosa volumina, inter procellosas ambiguitatum fluctuantium tempestates, piscator ille veritatis anchoram fixit, & nauiculam fidei in tutissimo tranquillæ portus gremio collocauit.

Matth. 16.

Sed videamus vtrum Iohannes & huic operi aliquam eum Petro similitudinem habeat. Constantissimæ itaque prædicationis arguitur, sicque à Domitiano tunc Cæsare in exilium destinatur. Protinus hæretici Marcion, Cerinthus, & Ebion, ceterique quamplurimi, quos ipse conuenienter Antichristos appellat, causas Ec-

Hæretici A-postolorum tempore qui fuerint.

clesiastici gregis irrumpunt, & velut lupi graues super ouilia pastoris adminiculo destituta grassantur, Christum scilicet ante Mariam non fuisse dogmatizantes, & ita simplicem Euangelicæ fidei puritatem, perfidiæ suæ squaloribus corrumpentes. Confunditur mundus, turbatur Ecclesia, vacillat fides, & velut inhorrescente tempestate perfidiæ, plurimi naufragantur. Quid plura? Tandem perempto Domitiano, diuina duce gratia, redijt Iohannes Ephesum, turbatamque gemit Ecclesiam. Sed quicquid inuenit erroris turbine atque tempestate turbatum, solidiùs atque robustiùs ad pristinam fidei reuocat sacramentum. Nam rogatus (vt ab historiographis traditur) à charitate ferè totiùs vniuersalis Ecclesiæ, in illius tandèrupit diuinæ inspirationis elogium: In principio, inquit, erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc itaque signaculo veritatis, & hæreticorum tergiverfationibus metam fixit, & catholicorù fidem perpetua ex tunc & deinceps certitudine roborauit.

Iohannes rogatus ab ecclesia suam conscripsit Euangelium.

Matth. 16. S. Iohannes per suum Euangelium Petrus dicitur. 1. Reg. 17.

Ezech. 3.

Iohan. 11.

S. Iohannes de diuinitate loquutus profundè quàm Petrus aut alij Apostoli.

Act. 5.

Iohan. 14.

Matth. 10.

S. Iohannes virgo perpetuo permansit.

Petrus igitur petra. Tu es, inquit, Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Petra quoque factus est & Iohannes, supra cuius fidei fundamentum totiùs Ecclesiæ structura confurgit, quam videlicet, siue hæreticorum furor impingit, siue tentationum irruat impetus, non cuertit. Hæc petra veri David fundam implet, qua Philistæum Goliath signanter in fronte percuriat, vbi videlicet profanus & impius Crucis vexillum non habebat. Hæc siquidem petra omnes Ecclesiasticæ doctrinæ aduersarios destruxit, hæc Iudaicam perfidiam cum omni prorsus hæreticorum prauitate prostrauit. Nec mirum si insit Petri & Iohannes petra dicatur, cum hæc ad Ezechielem Dominus dicat: Ecce dedi faciem tuam valentior rem faciebus eorum, & frontem tuam durior em frontibus eorum, & vt adamantem, & vt silicem dedi faciem tuam. Planè quod vterque discipulus protulit de sacramento Dominicæ fidei, quanquàm profundissimum sit, atque omninò diuinum, & vtrunque pari modo vires humanæ mentis excedat, nec videatur diuersum in excellentiæ diuinitate, quod eodem prolaturum est Spiritu distante: illud tamen beati Iohannis singularitatis locum sibi vendicare cõspicitur, quia neque ante illum, neque post illum hoc idem scripsisse aliquis inuenitur. Nam illam beati Petri Apostoli sententiam & Martham sororè Lazari, eisdem ferè verbis legimus protulisse. Cui nimirum cum Saluator diceret: Omnis, qui viuut, & credit in me, non morietur in æternum: atque subiungeret: Credis hoc? illic eodem Spiritu, quo & Petrus, inspirante respondit: Ego credidi, quia tu es Christus filius Dei viui, qui in hunc mundum venisti.

Quid autem mirum, si Iohannem de diuinitate loquentem, beato Petro præferimus, cum illud Euangelij sui singulare principium ipsa etiam Dominica verba (si dici liceat) excedere videamus? Nec iniuria sit Redemptori nostro, si dicatur aliquid ipse sublimius de promere per discipulum, quàm per semetipsum, & per illius linguam manifestè proferre, quod per semetipsum liquidò noluit aperire. Nam & hoc beato Iohanni Dominus concessit in verbis, quod & Petro contulit in miraculis, videlicet vt & iste altiora proferret, & ille maioribus virtutum prodigijs coruscaret. In Apostolorum enim Actibus inuenimus, quia in plateis eiciebant infirmos, & ponebant in lectulis, & in grabatis, vt veniente Petro, saltè vmbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis. Quod vtiq; Dominum fecisse nusquam legimus, vt per vmbra videlicet sui corporis, remedium sanitatis alicui attulerit. Sed quod prædixit, exhibuit, quod promisit, impleuit. Nam in eiusdem Iohannis Euangelio dicit: Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora eorum faciet, quia ego ad Patrem vado. Enimuerò ipse operabatur in Petro, ipse loquebatur in Iohanne. Non enim, inquit, vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Meritò nempe beatus Iohannes & præcedentes omnes, & subsequentes diuinorum scriptores voluminum, gloria singularis eloquij præcedit, quem non luxuria polluit, non libido corrumpit, sed virginalis integritas perpetuè incorruptionis titulo decorauit. Qui nimirum nuptialis copulæ thalamum deserens, omnem illecebræ carnalis ardorem in cælestium deliciarum voluptatem transtulit, arctissimeque se in sui Redemptoris ac dilectoris amore coniunxit, propter quem scilicet coniugalis tori fœdera abdicauit.

Vndè diuinitus illi concessum est, vt tanta cor eius circa fratres charitatis gratia reple-

repleretur, vt sacrosanctum pectoris eius templum, velut caminus quidam diuini videretur incendij. Quod profectò in quibusdam scripturis eius parenter agnoscitur, in quibus vtiq; per omnem ferè paginam, quasi per quasdam rimas, charitatis vapores effundere, charitatis videtur ardoribus æstuare. Modò enim patres nominatim ad charitatè prouocat, modò nò filios, sed filiolos, quasi tenerè diligens, appellat. Modò proprijs ætatù vocabulis infantes, modò iuuenes, modò singillatim admonet adoloscenscentes. Modò etiam mulieribus epistolas destinat, easque ad cautelam fidei, & studium sincerae dilectionis inuitat. Hic itaque in enarrabilis charitatis ardore succensus, huc illucque se vertens, vndique circumiens, vbiq; discurrens, omnia hominum genera ad salutem concitat, omnia ætatum in crêmèta perlustrat, omnes humanæ conditionis ordines oculo curiosa sollicitudinis inuestigat, & tanquàm arcus vniuersalis Ecclesiæ factus, totiùs humani generis summam, vlnis paternæ dilectionis amplectitur, atque ad Redemptoris sui consortium trahere, vnumquèq; singillatim admonendo, conatur. Amor quippè Domini, quo eum præ cunctis mortalibus dilexit, & ei pondus fraternæ dilectionis exhibuit, vt nimirum plùs amaret, qui plùs amabatur, & qui primus erat in Redemptoris amore, præcipuus fieret in fraterna charitate.

Charitas eius in proximum quatuor.

Qualem autem apud Dominum impetrandi locum, præcipuæ familiaritatis Iohannis obtinuerit priuilegium, hinc manifestiùs colligere possumus, quòd idem beatus Iohannes Euangelista restatur, quia in ipso vitalis eorù conuiuio Iesus conurbatus est spiritu, & protestatus est, & dixit: Amen amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me. Deindè sequitur: Adspiciebāt ergò adinuicem discipuli hæsitantes, de quo diceret. Moxque subiungit: Erat ergò recumbens vnus ex discipulis Iesu in sinu Iesu, què diligebat Iesus. Innuit ergò huic Simon Petrus, & dicit ei: Quis est, de quo dicit? Atque vt historiæ stylo non teneat, Iohanni interroganti Dominus mox respondit: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. O admirabilem, & incomparabilem virum, & omni Christianæ deuotionis præconio præferèdum. Ecce verbum profertur in medium, & totus tacet ac sub silentij censura reprimatur senatus Apostolorum. Tanta siquidem Magistri præsentis videbatur auctoritas, vt sub districta se compesceret beata discipulorum concio disciplina. Hæsitant, ambigunt, atque inter se inuicem oculorum nutibus quodammodò interrogantes adspiciunt: veruntamen lingua referre quod gestiunt, vel Dominum consulentes inquirere non præsumūt. Tacet Petrus, tacet cæli clauicularius. Tacet deniq; lingua, quæ clavis facta cælorum, cælum simul & terram ligat, & soluit. Tacet is, inquam, cui portæ inferi non præualent, qui ligandi animas atque soluendi obtinet principatum. Silet Andreas, qui ipsi fratri ad fontem vitæ præuius fuit. Non loquitur Thomas, qui viam se nescire professus, eundem esse viam, veritatem, & vitam, ipso referète, cognouit. Non præsumit os aperire Philippus, qui dum Patrè sibi poposcit ostendi, profunda mysteria indiuiduæ Trinitatis audiuit. Omnes tacent, omnes dubitant, & latentè inquirunt, non quidem prolatione verborum, sed tantùm nutibus oculorum. Sed cum res diù sub hac ambiguitate penderet, nec nodum dubieratis quisquam abfolueret, tandè Iohannis patrociniū quæritur, & sic ad rei dubiæ notitiam peruenitur. Ille nimirum, condiscipulorum persona in se suscepta, consultor accedit, qui de ampliori familiaritatis atque dilectionis prærogatiua confidit.

Iohan. 13.

Soli Iohanni Iudas proditor indicatur.

Matth. 16.

Iohan. 1.

Iohan. 14.

Vides hęc sanctos esse innocuos.

Apor. 22.

Vndè considerandum est, fratres mei, quantæ deuotionis instantia beati Iohannis ididæ Dei flagitare debemus auxilium, quem sibimet interuentorè & ipsi Apostoli quæserunt. Quantum apud iustum iudicem pro peccatoribus poterit, qui & pro ipsis cælestis curiæ senatoribus interuenit? Et qui aduocatus factus est summis, quàm humiliter imploradus est à minimis? Hanc nimirum hominis eminentiam, hanc meritorum sublimium celsitudinem Angelus ille cognouit, qui se ab illo adorari prohibuit. Vide, inquit, nè feceris, conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora. Refugit obsequium ab illo suscipere, quem nouerat apud communem iudicem locum gratiæ familiariter obtinere. Noluit adoratorem, quem decernebat aequalem. Fratrè recognouit, socium iudicauit, subiectionis obedientiam non accepit. Quauis enim in omnibus sanctis semper sit Angelicæ munditiæ contubernalis, & cognata virginitas, beatus tamen Iohannes tanto reliquos virgines superat, quanto virginitati beatæ Mariæ

Eccē quāta
virginitatis
commen-
datio.
Deum pare-
re: & virgi-
nem, stupē-
dum planē
& admiran-
dum.

Mariæ per sedulitatis ac perpetuæ custodiæ meritum appropinquat. A qua sola vi-
delicet præceditur, quia fecunditas virginalis, quæ est in Maria, nullis est omnino
meritis comparanda, & non solum quia fecunda est, sed quia Deifica. Virginem
enim parere, nouum ac singulare est: Deum verò parere, ita non ita singularita-
tis exuperat, ita omnia, quæ miranda sunt, antecedit, atq; incomparabiliter super-
minet, vt nec mente concipi, nec lingua valeat aliquatenus explicari. Sed sicut ve-
nerandæ matris Domini virginitas, beati Iohannis virginitatem excedit, sic ipse pro
glorioso eius contubernio ceteros à mundi primordio virgines antecellit.

Huc accedit, quòd ille recubitus in pectore Saluatoris, ille diuinus ardor, quem
ex arcana eius inspiratione concepit, ita in eius visceribus omnium libidinum fo-
menta decoxit, vt corpus eius, tanquam re vera Spiritus sancti templum, à cunctis
vernaret æstuantis luxuriæ squaloribus defæcatum. Nec vllum locum in eo ven-
dicabat flamma libidinis, cuius templum gratia sancti Spiritus iugiter obumbra-
bat. Quo circa dignum fuit, vt beatus Iohannes Apostolus Archangelo Gabrieli ad
custodiam matris Domini socius haberetur, quatenus ille cælestis olim paranymp-
hus intactam Virginem inuisibiliter custodiret, & iste forinsecus fragilitati fœ-
mineæ, obedientiæ suæ ministerium exhiberet. Et congruum erat, vt quæ talem ge-
nuit, qui cæli simul & terræ Dominus est, vtriusque patriæ ciues in suo consortio
haberet, vt in ore duorum vel trium testium staret omne verbū. Quapropter bea-
tus Iohannes quanto familiarior cum matre Verbi versatur, tanto & ipsi vicinior
Verbo inuenitur. Et quoniam non ab alio, sed ab ipsa Veritate Mariæ dictus est fi-
lius (Mulier enim, inquit, eccē filius tuus: atque id ipsum iterando confirmat, ad di-
scipulum dicens: Eccē mater tua) nemo iurè videtur maior meritis eo, qui specialia
quadam gloria frater est Saluatoris.

Matth. 18.
2. Cor. 13.

Iohan. 19.

Nota nemi-
nē esse ma-
iorem meri-
tis Iohanne
Euāgelista.

Huius igitur tam sublimis, tam pij, tam casti, tamque præcellentissimi Deo dile-
cti, fratres charissimi, laboremus præcepta seruare: per huius vestigia, in quantum
possumus, duce diuina gratia studeamus incedere. Sed si omnes cum Iohanne vir-
ginitatem habere iam in carne non possumus, quia post naufragium secunda restat
rabula, studeamus florere virtutibus, & sic virginitatis amissæ dispendium optimè
compensabimus. Non igitur nobis auaritiæ ardor incandeat, non iracundiæ nos
furor impellat. Non in nobis flāma libidinis æstuet, nō turpis cogitatio pulchram
animæ nostræ coram Deo speciem fœdet. Non nos terrenæ facultatis abundantia
in superbiam erigat, nō tenacitas misericordiæ viscera pauperibus claudat. Vigeat
in nobis perpetua castitas, humilitas, patientia, sobrietas, iustitia cum pietate, seu-
ritas cum mansuetudine. Inter hæc, fratres charissimi, cæterarumque dona virtu-
tum, charitas, quæ mater est omnium, in sacrario pectoris nostri semper teneat prin-
cipatum: quia, sicut Iohannes dicit, Deus charitas est, vt qui per charitatem Dei fili-
us descendit in Virginem, per eam nos exaltet ad paternæ gloriæ claritatem, qui vi-
uit & regnat in Trinitate perfecta, vnus & verus Deus, per omnia secula seculo-
rum, Amen.

Charitas
mater vir-
tutum.
1. Iohan. 4.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI SERMO
SECUNDVS DE EODEM SANCTO
Iohanne Euāgelista.

Eccē solen-
nem cōuen-
tū ad testi-
uitatē san-
cti Iohannis
Euāgelista.

Audeamus, fratres charissimi, copiosum nostræ fraternitatis ad ef-
se conuentum, quia dum nos ad hodiernam festiuitatem, beati
Iohannis gloria prouocat, etiam Spiritus sanctus, vt tam reueren-
ter, tam pacificè, tam deuotè conueniatis, indubitanter inspirat.
Dignum quippè est, vt qui à Christo præ cunctis mortalibus spe-
cialiter est dilectus, à Christi dilectoribus permaximè diligatur,
præsertim cum & ipse circa nos tantæ charitatis extiterit, vt diui-
nitus sibi traditis sapientiæ & scientiæ clauibus, omnes sacramentorum cælestium
thesauros expendere, & æternæ vitæ diuitias, quas solus acceperat, nobiscum par-
ticipando largiretur, & fideliter erogaret. Quid enim diuinæ sapientiæ quæris, quod
apud Iohannem reperire non possis? Quæ enim hæretica prauitas, quæ Arriana
perfidia, quæ Iudæorum vesana calumnia, quæ gentilium Philosophorum versu-
tia, quæ deniquè schismaticorum abominanda scissura, beati Iohannis non est elo-
quio

quo superata, eiusque doctrinis euidenter attrita? Si quando enim ab inimicis ve-
ritatis obijciuntur nobis volumina quæstionum, ilicò Iohannes accedit in medi-
um, Iohannes occurrit, Iohannes silentium verbosis imponit. Quoties siquidem
de vera humanitate ac diuinitate Christi certamè quæstionis oboritur, quæ videli-
cer omnibus pacis inimicis communis est materia dimicandi, protinus ad Iohan-
nis Euangelium curritur, Iohannis in pugna patrociniū quæritur, & sic mox cun-
cta litigiosi certaminis iurgia conquiescunt. Quid igitur necessarium in doctrinis,
quod Iohannis volumina sacrosancta nō teneant? Quid in virtutibus, quid in me-
ritis, quo beatissimus incomparabiliter nō excellat? Apostolus siquidem in Epi-
stolis, Euangelista in Euangelio, Propheta in Apocalypsi. Propheta, inquam, & nō
qualiscunque, sed mirabilis, atque ad similitudinem alterius, & plusquam Prophe-
ta. Nam quia Prophete officium est, futura prædicere, nō etiam præsentia demon-
strare, beatus Iohannes Baptista idcirco cæteris Prophetis enituit, quia Dominum
digito, quem prophetabat, ostendit. Nunquid & iste Iohannes plusquam Prophe-
ta non est, qui præter consuetudinem omnium Prophetarum, semetipsum præui-
dit in spiritu, & inter plurima reuelationum cælestium sacramenta, dum aquilæ
volantis similitudinem vidit, semetipsum veraciter agnouit? Ezechiel autem can-
dem aquilam spiritu reuelante conspexit, non quidem volentem, sed cæteris ani-
malibus desuper eminentem. Cum quo videlicet Propheta beatus Iohannes, con-
siderato vtiusque volumine, in multis non ambigitur concordare. Cum eo nimi-
rum & librū, qui quasi mel dulcis erat, in ore comedit, & sanctorum loca describit,
atque in pluribus alijs Propheta cum Apostolo consonanter incedit.

S. Iohannis
doctrina, hq
recis omni-
bus silentiū
imponit
S. Iohannes;
Apostolus,
Euāgelista,
& Propheta
Iohan. 1.

Ezech. 1.

Apoc. 10.

psal. 76.
& 65.

Excellentia
eius.

Philip. 4.
Cant. 1.

Matth. 20.

S. Iohannes
verus mar-
tyr fuit

Apoc. 14.

Item virgō

O quam admirabilis est mutatio dexteræ excelsi, o quam terribilis Dominus in
consilijs super filios hominum? Quis enim dignè consideret, de tanta humilitate
iste piscator ad quantæ celsitudinis culmen meruerit sublimari? Enimvero qui
olim vili nauicula contentus, & retibus, maris profunda simpliciter scrutabatur,
nunc illustratæ mētis radio secreta cælestia penetrat, mysteria intonat, diuini con-
silijs occulta hominibus reuelat, prophetica depromit oracula, Apostolica tradit
hominibus documenta, immò in speculanda summæ diuinitatis essentia præcedit
Prophetas, supergreditur Patriarchas, Apostolos superat. Postremò totius huma-
nitatis transcendit ingenia, & illucisq; mentis aciem tendit, quòd vix & Angelica
valet attingere creatura. O Dei plene gratia (Pax enim Dei, sicut dicit Apostolus, Philip. 4.
exuperat omnem sensum) vt illud sponse dicere non immeritò videatur: Intro-
duxit me Rex in cellaria sua: exultabimus, & lætabimur in te.

Pensemus itaque, fratres, quantum ab eo, qui nunc est, homo iste tunc differe-
bat, quando matre interueniente rogabat, vt ipsum cum fratre Dominus, alterum
à dextris, alterum sedere concederet à sinistris. Nam quantum ad verba, hoc pete-
re visus est, vt vnus ex eis Dominus cum dextris eligeret, alterū à sinistris cum pec-
carioribus reprobareret. Sed quia insipienter petijt, repulsam patiens, ilicò cum filijs
quod merebatur audiuit: Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego
bibiturus sum? Respondentibus autem, Possumus, statim subiungit: Calicem qui-
dem meum bibetis, sed ere autem ad dexterā & ad sinistrā, non est meum dare vo-
bis. Eccē hīc in verbis Dominicis patenter ostēditur, quia & Iohannes martyr fuit,
dum constat, quia calicem Domini biberit. Et reuerā martyr fuit, quia multa pro
Domino persecutionum supplicia pertulit. Martyr vtique fuit, quia Crucem Do-
mini per sui corporis afflictionem, & proximorum errantium compassionem diu
uiuendo portauit, & quo cæteris Apostolis in carne prolixius mansit, eo durioris
martyrij tormenta sustinuit. Vnde piè credendum est, quòd inter centum illa qua-
dragintaquatuor millia virginum, qui habent nomen Agni, & nomen Patris eius
scriptum in frontibus suis, qui empti sunt de terra, & cantant canticum nouum an-
te sedem Dei & Agni, hic beatus Iohannes egregius sit & insignis: atque cum his
omnibus tanto propinquior Agnum quocunque ierit, sequitur, quanto & eidem
Agno dilectior ac familiarior extitit, & insuper matri eius, quæ Virgo est virginū,
perpetua filij sub dilectione permansit. Nam ex vtiusque, matris videlicet, filij que
consortio, Iohannis virginitas excellenter enituit, & quousque possunt merita hu-
mana prouehi, quasi meta virtutum factus indefinenter excreuit.

Neque enim illa verba, quæ Saluator noster in Cruce positus protulit: Mulier, Iohan. 19.
inquiens, eccē filius tuus: ad Discipulū autem, Eccē mater tua: sic simpliciter sunt
accipien-

accipienda, vt humano tantum videantur more prolata, sed prorsus efficacia sunt, & diuinis virtutibus fulta, atque inuitabili veritatis autoritate subnixata. Illud enim, quod in Cruce Patris vnicum pendebat, substantiuum, & cōsubstantialia Patri, ac sempiternum est: atq; idcirco verba, quę locutus est, quia spiritus & vita sunt, inaniter transire non potuerunt. Cælum, inquit ipse pius Iesus, & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Sicut enim dixit matri: Hic est filius tuus: ita dixit discipulis: Hoc est corpus meum. Et tantus fuit in illis verbis effectus, vt illic panis illę, quem dabat, Dominicum fieret corpus. Dixit enim, & omnia facta sunt; mandauit, & creata sunt. Ex quadam itaque similitudine, si dicere audemus, & beatus Iohannes non solum filij potitus est nomine, sed propter verba illa Dominica, quoddam maius necessitudinis sacramentum apud beatam Virginem meruit obtinere.

Consideremus itaque, dilectissimi, quantę glorię vir iste credendus est, qui per quoddam adoptionis arcana mysterium, & filius Virginis, & frater est Saluatoris. Hinc est, quod mentem eius omnipotens Deus ad tantum puritatis ac mysticę reuelationis culmen euegit, vt ei non modò statum presentis Ecclesię ostēderet, sed etiam quid deinceps futurum esset vsque in perpetuum reuelaret. Vndē & illam suam nobilem Apocalypsim scripsit, quę nimirum tantis creditur redundare mysterijs, vt tot videatur habere sacramēta, quot verba: immò in verbis singulis multiplices latent intellectus. Quę profectò cum septem Asię ecclesijs mittitur, omni vniversali Ecclesię, quę sub septriformi Spiritus sancti magisterio regitur, destinatur. Vndē consequens est, vt omnes Ecclesię per orbem terrarum circumfusę non dubitent beatum Iohannem communem se habere doctorem. Quibus videlicet

Apoc. 1. tanquā egregius quidam regalis imperij nuncijs, à Iesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus viuorum & mortuorum, & princeps Regum terrę, cęlitus designatus, gratiam simul & pacem ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est, attulit, ac multa secreta cęlestis mysteria patefecit.

Iam verò illa beatę migrationis eius nouitas mirabilis quem non moueat? Quis felicissimę consummationis gloriam non obstupescat? Quia enim mirabiliter vixit, mirabiliter obiit: & quia non communem cum hominibus vitam duxit, non cōmuni hominum morte transiuit. Nam vt historia continent, quadratam in ecclesia foueam fieri iussit, moxque in eam descendens, extensis manibus, post proluxa susę orationis verba migravit. Mox autem tanta super eum lux cęlitus est immisssa, vt nullus eam ferret ad spectus. Postmodum verò inuenta est fouea nihil aliud in se continens, nisi manna, quod videlicet, sicut dicitur, vsque hodię scaturire non desinit. Sic nimirum, sic, sic dilectum authori vitę Discipulum transire de seculo dignum fuit, vt tam fieret à dolore mortis extraneus, quā à corruptione carnis fuerat alienus. In sepultura in Crucis modum iacere voluit, quia Crucem in suo corpore pię viuendo semper portauit: & sicut Petrus magistrum secutus est à persecutoribus crucifixus, ita quoddammodò & Iohannes in Ecclesiastica pace sepultus.

Iohan. 21. Sed Dominus inter eos fortē diuersitatem docuit, cum Petro dixit: Sic cum volo manere, donē veniam. Quid ad te? Tu me sequere. Qui enim Petrum voluit secum in crucis patibulo triumphare, ipse decreuit Iohannem in Ecclesiastica pace quiescere: quatenus & ille subeundi martyrij præberet exemplum, & iste erecta supra fundamentum fidei Ecclesię fabrica, quietus migraret ad cælum. Ille secutus martyribus fuit cōstantiæ forma, iste nouiter in fide plantatis extitit morum atque virtutum spiritualium disciplina. Sic cum volo manere, donē veniam. Veniam, inquit, vt eum vinculo carnis absolua. Veniam, vt eum ad glorię meę consortium transferam. Veniam, vt laboribus eius dignę remunerationis præmium reddam. Ad huius deniquē promissionis effectum clarum dedit indicium, cum in eius obitu radiantem fecit enitescere lucem, per quam liquidò patuit, ipsum videlicet aduenisse lucis authorem. Affuit itaque Dominus promissionis suę non immemor, qui & animam eius in illa superna Hierusalem quiete susciperet, & sacratissimum corpus in ea, quę ipse nouit, secreta transferret. Nam & de beato Enoch legitur, quia ambulauerit cum Deo, & non inueniebatur, quia transiit illum Deus.

Iam verò illud quis dignè miretur, quod in sepulcro eius manna reperitur, & in

Habes hic sancti Iohannis animam receptā fuisse in cælo. Gen. 5.

Matth. 24. Mar. 13. Matth. 26. Luc. 22. Ecce quomodo per verba Dominica ex pane verum Domini corpus effectū est.

Vides Apocalypsim beati Iohannis Apostoli ab illo esse cōscriptam.

Apoc. 1.

Eius migrationis inaudita nouitas.

Iohan. 21.

Habes hic sancti Iohannis animam receptā fuisse in cælo. Gen. 5.

terrę specu panis cęli non semel, sed quotidie nascitur? De manna quippē, saluo altiori mysterio, scriptum est: Panem de cælo dedisti eis, Domine, habentem omne delectamentum. Veniant igitur omnes nationes gentium, & obstupescant miraculum omnibus inauditum. Veniant, inquam, & admirantes adspiciant, quia in sepulcro, quod proculdubio domus est vermium, panis oritur Angelorum, adeo vt cum Propheta in magni muneris admiratione pronunciet, quod Israelitico populo manna Deus concessit in cibum, dicens: Panem cęli dedit eis, panem Angelorum manducauit homo: quod illis tunc mittebatur è cælo, nunc scaturire conspiciatur è sepulcro. Si enim magnum miraculum manna non esset, nequaquam Moyfi Dominus seruari per secula illud præcepisset. Imple, inquit, Gomor ex eo, & custodiatur in futuras retrò generationes, vt nouerint panem, quo alui eos in solitudine, quando eduxi eos de terra Aegypti. Ecce quid meretur pudicitia virginalis. Ecce quantę magnitudinis est integritas inuiolata carnis. Videte, fratres mei, considerate, perpendite, quid deliciarum incorruptio carnis habet in cælo, si cibum cęli germinat in sepulcro? Quantis illic honoribus sublimatur beata virginitas, vbi nimirum sola est gloria, si & in loco fetoris atque putredinis tam mirabiliter est gloriosa.

Vndē & si non audeamus pleniter diffinire, pium tamen est arbitrari, vt sicut de beata Dei genitrice creditur, ita etiam beatus Iohannes iam resurrexisset probabiliter asseratur, quatenus sicut in virginea fueret integritate participes, ita nihilominus in anticipata resurrectione merito videantur æquales, nec sit in resurrectione diuersitas, quibus tanta fuerat vnanimitas conuersationis in vita. Si enim beatissimi virgines isti, videlicet Iohannes & Maria, nullatenus surrexissent, cur in eorum tumultis sepulta cadauera non iacerent, cum scilicet beatorum Petri & Pauli, ceterorumque Apostolorum ac martyrum corpora suis quęque noscantur mausoleis tumulata? Nam quod verè beatus Iohannes obierit, ac proculdubio mortis iura persoluerit, nullo modo melius, quā per eius verba valet probari. Cum enim exisset sermo inter fratres, quod discipulus ille non moritur, cur ipse vera dicentibus obuiasset, dicens: Et non dixit Iesus, non moritur? Frustrā nimirum hęc moram texere, ac verba multiplicare videretur, si dum illi vera dicerent, vt non moreretur, iste protinus obstitisset dicens: Non dixit Iesus, non moritur: ac per hoc veritati quoddammodò contradiceret, si vera referentibus contraireret. Sed dum se non moriturum, Saluatorem dixisse negauit, moriturum se in dubitanter asseruit. Porro autem quod in sepulcro sanctum corpus eius ulterius non apparuit, diuinę sine dubio virtutis operatio fuit. Scriptum est in Deuteronomio: Mortuus est Moyses famulus Domini in terra Moab, iubente Domino, & sepeliuit eum in valle terre Moab contra Phogor, & non cognouit homo sepulcrum eius vsque in presentem diem. Renouatum est itaque illud de corpore Moyfi nunc etiam in Iohanne miraculum. Et qui legislatorem tunc dignatus est, nullis scientibus, sepelire, ipse etiam corpus Euangelistę sui secreto quodam mysterio voluit sepulturę subducere. Vterque scilicet lux mundi, vterque cęlestium mandatorum baiulus, vterque diuini consilij reuelator. Nec immeritò in dignitate suis delata cadaueribus congruunt, qui & in sublimibus vitę suę meritis, licet diuersis temporibus, concorditer claruerunt.

Verum si res diligenti consideratione perpenditur (cum beati Moyfi pace loquar) Iohannes potior inuenitur. Ille siquidem minister extitit legis, hic prædicator est gratiæ. Ille præcepta tradidit, quibus peccata punirentur: iste pœnitentię baptismum contulit, quo omnia crimina delebantur. Ille annunciator est vmbre, hic minister est veritatis. Ille dixit Domino: Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, vt sciam te: sed protinus audiuit: Non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo, & viuere: iste verò Deum incarnatum, non solum vidit, & audiuit, sed etiam manibus contrectauit, sicut ipse testatur, dicens: Quod fuit ab initio, quod vidimus, quod audiimus, quod oculis nostris perspeximus, & manus nostrę tractauerunt de Verbo vitę, & vidimus, & testamur, & annunciamus vobis vitam æternam, quę erat apud Patrem, & apparuit nobis. Et non solum Deum hominem factum oculis carnalibus vidit, sed & ipsum Verbum, quod erat apud Patrem, per quod facta sunt omnia, illustrata diuinitus mente conspexit. Atque vt adhuc comparatio producat, Moyses tabernaculo præerat, quod nubes operiebat, ita vt aliquando nec ipse Moyses posset intrare, sicut in Exodo legitur: Quia operuit nubes tabernaculum testimonij, & gloria Domini impleuit illud, nec poterat ingredi Moy-

ses

Manna scaturire è sepulcro eius conspiciatur. Psal. 77.

Exod. 16.

Vide quanta hic fiat virginitatis cōmendatio.

De resurrectione eius, authoris opinio.

Iohan. 21.

Deut. 34.

Moyfi & Iohannis corpora Dominus abscondit.

Exod. 33.

I. Iohan. 1.

Exod. 40.

Egredia Iohannis cum Moyse coparatio. ses testum foederis, nube operiet omnia: Iohannes vero melioris tabernaculi custos factus, beatæ Mariæ minister extitit, quam non videlicet corporea huius aëris nubes obtexit, sed Spiritus sanctus inuisibiliter obumbravit. Et gloria Domini, hoc est filius Dei, qui hoc tabernaculum, non mox discessurus, sed veram carnem suscepturus implevit, non mansit sub aëris caligine, sed potius in Solis lumine, sicut per

Psal. 8.

Exod. 34.

Iohan. 1.

Exod. 4.

Dominus Iesus obitui S. Iohannis interfuit.

Psal. 138.

Nota felicitatis animam.

Iohan. 14.

Iacobus frater Domini secundum carnem, Iohannes vero secundum spiritum. Ioan. 6.

Iohan. 19.

Eccē quomodo eum recta fide oportet nos etiam vitæ sanctitatem

Prophetam dicitur: In sole posuit tabernaculum suum. Per illum manna datum est tunc Israëlito populo: ecce quanto gloriosius habet iste manna in sepulcro. Et quid plura? Ille faciem suam obnubit, nè videatur à populo: iste eiam diuinitatis reuelat essentiam, vt Deus ab hominibus agnoscat. Atque vt idem repetam, ille splendorem sui vultus obtexit, nè ab illa plebe conspiceretur: iste Dei Verbum, quod est imago Patris, splendor gloriae, & figura substantiæ eius, perspicue reuelauit, vt à nobis agnosceretur. Postremò Dei filium, quem iste præ manibus habuit, cum quo diuinitatem conuersatus est, à quo vnice atque specialiter dilectus est, ille quidem obnixè ac desiderabiliter petijt, dicens: Obscuro, Domine, mitte quem missurus es: sed impetrare non valuit. Veruntamen dum magnis, summisque apud Deum meritis ambo claruissent, vno vterque spiritu plenus fuit, vno vterque desiderio concorditer æstuabat. Nec nos alterum alteri præferre præsumimus, si diuersitatem pro sui cuiusque dignitate pensamus. Duorum quippè viatorum viuacitate parium, qui orto sole graditur, clariùs quælibet opposita conspicit, quàm is, qui antelucanus exurgit. Et ditior est, qui autumnalem fructuum maturitatem carpit eo, qui vernæ propaginis arbuta plantauit. Conuenienter igitur factum est, vt sicut Moyse, ita & Iohannis glebam omnipotens Deus absconderet, & in duobus mirabilibus viris vnum miraculum exhiberet.

Et notandum, quàm affectuosè, quàm piè, quàm paternè, quàm amabilimè, Saluator, Sic, inquit, eum volo manere, donè veniam. Veniam, inquit, non mittam. Non mittam videlicet aliquam supernam virtutem, non Angelicam potestatem, quæ huius ministerij mihi fungatur officio, quæ obedientiæ huius exequatur effectum. Ipse per memetipsum veniam, ipse egredientem eius animam in gloriae meæ claritate suscipiam, quam & in carne manentem diuinitus illustrabam. Quantæ igitur reuerentiæ habendus est hominibus beatus iste Iohannes, quem ipse author vitæ honorauit in carne viuentem, honorauit & de seculo recedentem? Nimis enim honorati sunt amici tui Deus. Honorauit siquidem eum in vita, dum de sacrosancto pectore suo sibi reclinatorium fecit. Honorauit rursus in morte, cum ad suscipiendam felicem meritis animam dignatus est aduenire. Nec mirum si diuersis eum honoribus cumulauit, quem & in consortium sibimet adoptiue fraternitatis adsciuit.

Dicitur etiam frater Domini beatus Iacobus: sed ille frater ex natura, iste frater ex gratia: ille ex cognatione, iste ex præcipua dilectione: ille per lineam maternæ consanguinitatis, iste per vinculum paternæ charitatis. Si quis, inquit, diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Et quid amplius dicam? Frater Domini fuit ille carnalis, iste spiritualis. Sed quantum cognatio spiritualis carnalem necessitudinem probatur excedere, in ipsius Domini verbis possumus luce clariùs inuenire. Ait enim: Spiritus est, qui viuificat, nam caro non prodest quicquam. Iacobum itaque, vt frater esset Domini, natura carnalis instituit: Iohannes autem tanto nobiliùs frater est, quanto & ipsius naturæ Dominus eum in affinitatē sibi spiritualis adoptionis assumpsit. Quamquam & ipse Iacobus idcirco beatus sit, quia eiusdem spiritualis affinitatis cum Domino participium tenet. Alioquin nisi Domino per spiritum iungeretur, per illud terrenæ vinculum consanguinitatis à Domino nullatenus saluaretur. Quod tanto excellentiùs Iohannes, quanto & ante Crucem constitutus audiuit: Ecce mater tuâ. Merito ergo quod eum cæteris plùs dilexit, sublimiùs eum cæteris honorauit. Et nos, fratres, pro modulo nostro dignis cum studeamus efferre præconijs, dignis veneremur semper obsequijs.

Notandum tamen, quia nunquam tam dignè, tam reuerenter beatos Apostolos colimus, quàm cum Apostolica præcepta seruamus, cum eos in via Dei præcedentes semper attendimus, cum eorum vestigia sequimur, cum eorum angustiam & arctam semitam sine offensione tenemus. Enimvero in baptismo Apostolorum ducatum secuti sumus, quia per eisdem fidem sanctæ Trinitatis inter ipsa regenerationis rudimenta

menta didicimus. Sub cuius videlicet figuræ mysterio, sacerdotes Israëlitiæ plebis olim transeundo Iordanem præcedebant, & populus sequebatur. Sed non sufficere illis visum est, si sacerdotum tantummodò vestigia in transitu sequerentur, nisi & duodecim lapides de Iordanis aluico tollerent, atque in Galgalis pro testimonio ponerent. Elige, inquit Dominus ad Iosue, duodecim viros, singulos per singulas tribus, & præcipe eis, vt tollant de medio aluei Iordanis, vbi fixerunt sacerdotes pedes, duodecim lapides durissimos, quos ponetis in loco castrorum, vbi fixeritis tentoria hac nocte. Vt autem non omnia, licet plena mysterijs, verba discutiam, quid per hoc factum nobis innuitur, nisi vt postquam mystici Iordanis fluënta transimus, postquam de lauari salutaris fonte consurgimus, durissimos duodecim lapides, id est firmissima Apostolorum exempla ad imitationem nobis proponere studeamus? Lapidem quippe, vbi sacerdotes pedes fixerant, in loco castrorum ponimus, si in procinctu spiritualis nequitie positi, Apostolorum vestigia constanter & firmiter teneamus. Nam iuxta Salomonis sententiam, qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis. Nimirum qui in moribus suis præcipites ac fluidi sunt, more aquæ præcipites ad ima defluunt. Qui verò constantès ac firmi, in arcem quotidie virtutis excrescunt. Quod nimirum & illud eiusdem historiæ significare perpenditur. Nam transeunte eodem populo, aquæ superiores instar montis intumescunt, inferiores verò in mare mortuum delabuntur: quia profectò ex eis, qui baptizantur, alij in accepta cælestis gratiæ dulcedine perseuerant, alij in peccatorum amaritudinem defluere, reprobè viuendo, non cessant, & velut in maris mortui falsuginem corruunt, dum sapiendo terrena, per prauæ vitæ decliua ad mortem tendunt.

Nos autem non sic, dilectissimi, non sic, sed ad veram sapientiam tendentes, ita per Dei misericordiam in virtutum studeamus alta proficere, vt in vitiorum pudcat voraginem declinare. Sic perseueremus semper ad superna properare, quò tendimus, vt diuini amoris dulcedinem in nostris iugiter mentibus conseruemus. Illius itaque sapientiæ laboremus participes fieri, qua beatus Iohannes per amplioris gratiæ cumulum meruit incomparabiliter illustrari. Cuius nimirum splendore concepto, cælum velut aquila penetrat, ita vt creata cuncta transgrediens, ad ipsum rerum omnium verticem, mentis contemplatione pertingat. Nostis fratres mei, quia in mundi nascentis origine, tertio die germinauerit terra, quartò cæli facta sunt luminaria, quinto volatilia sunt creata. Quarè autem in creandis rebus hic ordo decurrit, nisi vt nos instrueremur, quia priùs necesse est, vt mens nostra virentium virtutum opera germinet, quatenus sic mereatur cælestis gratiam luminis, ac postremò euolare valeat ad contemplandam speciem veritatis? Germinemus itaque, fratres, vt illuminemur, quatenus illuminati, virtutum pennis ad cælestia subleuemur. Non nos mundi huius dulcedo falsa demulceat, non carnalis illecebræ voluptas luxuriosa resoluat. Nusquam certè præceptum in veteris testamenti ceremonijs inuenitur, vt mel sacrificijs miscatur. Per quod intelligitur, quia his, qui Deo vitæ suæ sacrificium offerunt, nullam Deus carnalem vult inesse dulcedinem, nihil in eis viuere, quod ad carnalem pertineat voluptatem. Oleum autem frequenter immittitur, vt omnis nostræ operationis oblatio hilariter offeratur. Hilarem enim datorem diligit Deus. In omnibus etiam sal iubetur admisceri, vt omne boni operis sacrificium, rationis, discretionis, ac cælestis sapientiæ sale sit conditum.

Hoc autem diuinæ sapientiæ sale ita omnis beati Iohannis doctrina videtur resper-sa, vt merito dicatur os Dei, lingua Spiritus sancti, cedrus paradisi, lux Ecclesiæ, decus orbis, præco cæli, lumen mundi, sidus hominum, specimen Angelorum, lapis viuus, speculum lucis, logotheta diuinitatis, forma fidei, columna cæli, architectus veri tabernaculi, quod fixit Deus, & non homo. Nam & Cherubin iurè perhibetur, qui scientiæ plenitudinem ex ipso Redemptoris pectore percepisse cognoscitur. Veruntamen eum nos quantumlibet efferre contendamus, celsitudinis eius merita non æquamus: quia qui diuinæ laudis præconia meruit, ad eius dignè laudanda merita humana lingue fragilitas non affurgit. Ipse quippè eius laus est, qui illi & olim premium, & nunc factus est præmium. Per huius ergo vestigia, dilectissimi, ad Redemptorem nostrum pleno cordis amore tendamus, huius doctrinam velut coruscam in tenebris lampadem nostris semper gressibus præferamus. Pudeat iam terrenis incumbere, qui per spei desiderium ad cælestem coepimus gloriam festinare. Qui ad cælestium nuptiarum desiderium properat, terrenæ voluptatis coeno volutari erubescat. Qui

& innocentia habere. SS. Apostolorum doctrina 12. lapidibus comparatur. Prou. 18. Ios. 3. Exhortatio Authoris ad vitam spiritualem amplectendam. Gen. 1. Cur in sacrificijs veteris testamenti oleum & sal nunquã verò mel sit oblatum. S. Iohannis præconia. Iohan. 13. Huius Apostoli vita necessario imitanda.

titulis Angelicæ dignitatis emicat, locum in exilio non requirat. Incassum porrò terrena lucra congerimus, qui diuitias immortales in regni cælestis palatio possidemus. Quem ergò pondus terrenæ corruptionis aggrauat, rerum extrinsecus affluentium copia non extollat. Qui ad hoc constitutus est, vt totis viribus iugiter cum aduersario dimicet, torporis hunc & negligentia dissolutio non eneruet. Sic, sic per diuinæ pietatis auxilium, & florentes virtutibus, & vitijs repudium dantes, si hîc cum sequimur, qui nobis iter Crucis ostendit, illuc perueniemus ad eum, qui calcato mortis imperio, cælum cum triumphali gloria penetrauit, Iesus Christus Dominus noster, qui cum Patre & Spiritu sancto viuît & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM HYMNVS DE IP SO SANCTO IOHANNE EVANGELISTA

ad Vesperas.

S. Iohannes
virgo.

Virginis virgo venerande custos,
Magnus æterni logotheta Verbi,
Dele seruatorum facinus tuorum,
Sancte Iohannes.
Tu patrem carnis subito relinquis,
Sicque cælestem sequeris Parentem,
Piscibus spreto, hominum iuberis

Irem Aquæ
paradisi, &
iubar cæli.

Claudere turbam.

Fonte prorumpens fluuius perenni
Curris, arentis fatiator orbis.
Hauit ex pleno modò quod propinat
Pectore pectus.

Tu decus mundi, iubar atque cæli,
Impetra nostris veniam ruinis.
Da sacramentum penetrare summum
Quod docuisti.

Hæresum
interceptor.

Patris arcanum speculando Verbum,
Tollis errorem fidei per orbem.
Nos ad æternam speciem fruendam,
Dux bone transfer.

Laus honor Patri, pariliq; proli,
Vna maiestas, eadem potestas:
Cum quibus sanctus simul implet omnem
Spiritus orbem.
Amen.

BASI

BASILII SELEVCIAE, DE SANCTIS INFANTIBVS, QVI FVERVNT INTERFECTI AB HERODE,

Oratio, quam ex Simeone Metaphraste, 5. suo Tomo inseruit Aloysius Lipomannus.

VR SVS senex ego deducor ad stadium orationū. Rur-
sus perindè ac mater, quæ laborauit in multis nutriendis
filijs, imbecillum & egenum vber meæ humilitatis cogor
exprimere ad tantum populum. Et quis est, qui me cogit?
Hic magnus fluuius Euphrates: & id eò pæreo. Potest enim
ex sua inundatione, dicèdi in me aliquã deriuare copiam:
& tantam, quantam potest capere animæ meæ capacitas.
Sunt enim, ô fratres, pleni quidem melle faui scriptura-
rum, & dulci rore abundè scatent aluci: adèd vt liceat
studiosis, eos absque vlllo labore exprimentibus, virtutum
ebrietatem in suis locare animis, quæ est mater temperan-
tiæ: ebrietatem, quæ vigilantem seruat obtutum animæ: ebrietatem, quæ lucem veritatis reponit in animis, qui semper complentur: ebrietatem, quæ non facit amenes, nec eos, qui bibunt, imbecillos reddit ex fatietate: sed membra potius corroborat, & armis iustitiæ armat aduersus peccatum: ebrietatem, qua fuit repletus chorus Apostolorum, quandò rore spiritus, qui è cælis fluxerat, in sua lingua accepto, congregatarum gentium auribus distribuit oris operationem, vniuscuiusque vocem ad omnium gentium sensus accommodante & adaptante gratia: adèd, vt fluentum sermonis, quod profundebatur ex labris, fieret familiare omnium auribus, à spiritu suo transformato in id, quod erat cognatum vocis vniuscuiusque eorum, qui audiebant.

Me autem infantium adhuc voces circumsonant, & me eos adhuc videre arbitror, voce quidem clamantes nihil significante cum stupore, & ad ensium splendorem conuiuentes, & cum timore se ad matris vlnas, tanquàm turas, inclinantes: deindè in ipsos sinus subeuntes. Videor verò ipsas quoquè videre matres, aliam aliò, per vrbem currentes cum illis miserabilibus & dulcibus oneribus, & locum fugæ quærentes: & illam quidem, quæ nec honestum sumpserat tegumentum in vigore malorum: hanc autem, quæ quod habebat in cursu alieno proiecerat: aliam verò temerè & confusè comas filio iniicientem, & tali tegumento sperantem se posse infantem suffurari: aliam, quæ compræhendebatur ab ijs, qui vehementer persequabantur, & deindè à cursu desistebat, & timore dirigerat, & flentibus oculis ad gladij fulgorem adspiciebat, & adspèctum diuidebat, nunc ad stricti ensis impetum, nunc ad filium qui erat ferendus, & se festinanter opponebat ferri violento motui: & rursus aliam, quæ ne moueri quidem poterat, & nec parum quidem respirare, cum stupor vinxisset eius pedes: sed ante suum filium timore perierat, & cum exili ciulatu expectabat percussurum: & iam remissis trementibus manibus, infantè vehementer portabat: quæ quidem ignorabat ex vlnis lapsum infantem, casu morte ei allata, præuenisse mortem gladij.

O Herodis insaniam. Quibusnam ex consilij egestate actibus repleuit orbem terræ? Quis erat ille longè infelicissimus, quandò tam acerbam tulit sententiam in eos, qui cum nulla affecerant iniuria: Omnino certè speciem induerat regiam, & fastus ac pompæ scenam sibi fixerat: & sedebat in aurco throno, gemmarum collucète splendoribus: & pectora ira dilatans, inuidia cogebatur in arctum: & capulo ensis innitabatur dextera: & viros sapientia insignes adhibebat in consilium, quorum linguas mouebat diabolus, illius vrgens interitum: & alia quidem furiosè accipiens: alia autem statuens audire & iudicare, & improbis grauius annuens consilij, meditatus est messem immaturarum segetum. Postquàm autè sæuo decreto illud inhumanum confirmauit consilium, & totum iam in armis iussit esse exercitum, eumque ferro munij, ei que centuriones & tribunos diuisit, & duces elegit, qui præclare poterant intelligere, quid oporteret facere in tempore, & optimè sciebant vti armis, huiusmodi verbis eos est allocutus, nullo pudore affectus eorum, quæ dicebat:

In multos quidem, ô milites, belligerantes, vos fortissimè gessistis, & moenia trophæorum meis circumdedistis finibus. Nunc autem, si vnquàm, maximè oportet vos

CCCC 3 magno

qua eos ad eadem inflammavit.

Matt. 2.

Iubet occidi infantes.

Credit infensus Herodes Christum cum ceteris infantibus calcaturum.

Quid hac crudelitate inhumanius?

Matri pro magna pro conservatione suorum infantium.

Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus.

magno studio incumbere ad victoriam. Nè sitis pigri & ignavi. Magnum est enim certamen & ingens periculum. Domi mihi nascitur malum. Latenter aguntur cuniculi ad subruendam mei regni potentiam. Nullus me apertus inuadit inimicus. Puer qui adhuc ignoratur, mihi sceptrum eripit. Scitis Bethleem. In ea intellexi natum esse filium, qui à Deo regni accepit suffragium. Nondum circumagitur tempus duorum annorum, ex quo natus est: & nullus quidem, qui appareat, me terret apparatus: sed timeo Prophetarum voces, quæ de eo extiterunt. Etenim Magi (meministis autem, quando nuper ad nos venerunt) ex quadam stella, quæ eis apparuerat, renunciârunt se intellexisse ortum pueri, & requisivisse Bethleem, ut viderent puerum, & Regem natum, eo, quo par erat, honore afficerent. Ego verò volebam ex eis scire, quisnam is esset, ut mihi esset facile & expeditum dissolvere tyrannidem. Sed cum illi, nescio quam de causa, fefellerunt, quæ mihi promiserant, & in suam redierunt regionem, timeo, conturbor, existimo adesse periculum. Deceterò vos intueor: liberate me ab hoc metu. Properate cum armis, omnes hos fines retribus cædis circumsidete: à senibus abstineat ensis: ijs qui iam pubescunt, nullum afferite periculum: aduersus paruos tantum infantes armemini. Omnem primam ætatem demetite miserabiliter. Nullius lachrymæ matris misereamini: meum inimicum scrutemini in sinu vniuscuiusque. In eos, qui ad matrum vbera confugerunt, ferrum trudite, & cædis sanguis misceatur cum lacte. Etiam matres ipsas cum infantibus adactas transfigite, vitæ ferri, à mollibus corporibus ad illas delapsi. Nullus huius cædis erit vobis accusator. Solum festinate, instar leonum in ciuitatem irruite. Nulla vos cædis capiat satietas, donec à vobis existimatur aliquis puer restare. Si nulli vitam concesseritis, ille quoque inter omnes videbitur cecidisse. Et ille quidem non bene, nec tuto fruatur honore Magorum: mihi autem lætam dabitis vitam, & à cura liberam.

Hæc cum illi audissent, & à suis animis omnem amputassent misericordiam, & scelerare statuisent alter alterum vincere, cursu ferebantur in ciuitatem, manus armatas extendentes: & in greges vrbis Bethleem irruentes, teneros agnos dilacerabant: & sanguinis fontes omni ex parte emanantes, abundè inquinabant terræ superficiem, & nihil videbatur pereuntibus sufficere ad salutem: Non domus, quæ celare posset eam, quæ subierat: non templum, afferens parricidis aliquam Dei reuerentiam, non speluncæ clandestinus ingressus: sed infantes tanquam hostes omni ex parte inuestigabantur, neque latuit vllus eorum gladium, cum vnusquisque, tanquam qui esset ipse Christus, in vniuscuiusque quæreretur sanguine. Quæ autem erant audaces matres, opponentes manus aciei gladiatorum à seipsis quidem feriebantur pro pueris: sed nihil eis proderat; neque aliud efficiebant, quam ut esset eis temporis longius periculum. Aliæ verò violenter apprehendentes pueros, qui contra trahebantur, quæ membra manibus constrinxerant, ea solum habentes postea conspectæ sunt, ferro matri diuidente infantem, & ijs qui trahebant: & ille quidem, verbi causa, manum, hæc verò crus, illa autem aliquam aliam partem, tanquam totum tenens filium, excurrerat. Multæ autem dum cursu fugerent, in ea quæ iam iacebant, corpora incidentes, & solo teneros suos foetus allidentes, ense nihil opus habebant ad eorum interitum. Iam verò aliqua stans ante eum, qui erat percussurus, & pro suo filio multum obsecrans, flens sic vociferabatur:

Concede mihi, ô miles, eorum quæ à te sunt, ignorationem, & me occide ante filium, & nè matris offendas oculos tam acerbo spectaculo. Est tibi omnino utique mater, est etiam vxor, quæ habet filium. Scis quemadmodum propter mala filiorum, parentum dilacerantur viscera. Illi autem fletebatur quidem animus, & per genas fluebant lachrymæ: Herodis verò seruiens rabiei, verbis adhuc fluentibus, in vlnis matris infantem occidebat, & supplicationem interrupteabat cædis lamentatio. Hisque hæc agentibus, magis fuit irritata infania. In ipsas domos irruerant, & omnia scrutabantur furētibus & cædem spirantibus oculis, & in excelsos thalamos excurrerant. Deinde cum sub lecto, aut sub aliquo alio eiusmodi infantem inuenissent latentem, quem solus fletus indicauerat, ex ædibus tanquam lapidem in vicos deuoluebant, iræ Regis mortem largientes tam impiam. Confusa verò existebat vociferatio, & inualefcebat varius sonus luctus: maioribus quidem pueris fratres suos desilentibus: parentibus deplorantibus eos, quos genuerant: matribus autem propter calamitates sonoros ciulatus edentibus: senibus verò se nihil vnquam tale vidisse clamantibus, ne in hostium quidè incurfionibus: conquerentibus omnibus de acerba luce illius diei.

Cum

Cum finem accepisset præclara hæc expeditio, & dimissus esset exercitus tanquam parata insigni victoria, rursus excitata est matrum lamentatio: & cum flendi deinceps eis facta esset potestas, vnaquæque sui filij membra, alia alibi colligebat cum lachrymis, & violenter discissa in vnum coniungens, & quod restabat inquirens, & quod inuentum erat sæpè amplectens, & totum corpus in sinu imponens, valdè clamabat: Hei mihi, fili mi, hei mihi, qui non ad tale spem nobis satus & productus fueras: Quomodo cum tanquam ramus germinasses, & magna ornatus esses pulchritudine, & bonæ spei nobis pulchra præbuissemus semina, repertè à meis abscessisti manibus? Exurge parumpèr, excute somnum, quem tibi Regis attulit inuidia: me voce imperti iucundissima: apprehende miseram mammillas eius, quæ te peperit: trahere vbera, quæ olim diligebas: fac ut tu pendeas à collo matris. taces? quiescis? Heu me miseram, quomodo rursus contexam membra, quæ ensis discieuit immaniter? Quisnam autem vterus mihi fiet ad minister, ut sis rursus corporatus? Quibusnam verò manibus necessariam tibi terram congeram? Quomodo autem à tua me forma separabo? Talibus fletibus completa fuerat ciuitas, singulis singulas ad fletum incitantibus, & suâ propter mortuos filios lamentationem, ad spectus viuientium in dies incitabat. Coronatus autem erat Rex tanquam propter crecta trophæa, & se existimabat adeptum esse victoriam, qualem nunquam antea: & cum se tanto cædis contaminasset crimine, & sui imperij tot plantas excidisset, magnos spiritus conceperat, & de securitate maximam acceperat fiduciam: nesciens homo planè stolidus, quò reciderat illa callida eius machinatio. Quem enim quæsiit, non potuit laqueis includere: quos verò, si fuisset adhuc sanæ mentis, nolisset sic afficere, malè perdidit, ipse sibi afferens exitium.

Novus matrum planctus.

Diuitius punitur feruissimus infanticida.

Puer Iesus fugit in Aegyptum.

Esa. 19.

Christus autem Dominus vniuersorum, tam sæno nefariorum scelerum artifice, morbum immisit acutissimum, cum innocentium infantium animas reposuisset in sinu patris Abraham, ipse liberè proficiscitur in Aegyptum, expurgare volens arcem impietatis, & qui erat abditus in adytis idolorum errorem, suis radijs aperire, & reddere manifestum ijs, qui iam olim decipiebantur, & diabolo luctum afferre grauissimum. Nam cum paucos Iudæorum infantes se existimasset perdidisse propter Christum, se illos quidè non aduertit collocasse in pratis, ut pulcherrimis, ita longè tutissimis, & nihil eos læsisset: se autem iam vidit sua nudatum tyrannidè, & priuatum antiquissima potestatis suæ hæreditate: Esaiæ impleta prædictione, quam ipse Christus in labris eius posuerat, longo antè tempore talem suum aduentum apertè significans, & per illius linguam clamans: Ecce Dominus sedet super nubem leucam, & veniet in Aegyptum, & soluentur manufacta Aegypti à facie eius: Eum decet gloria in secula seculorum, Amen.

SERMO D. CÆCILII CYPRIANI CARTHAGINENSIS EPISCOPI, DE STELLA, MAGIS, AC Innocentium mortè. Habetur 3. Tomo operum eius, nunc recens opera D. Iacobi Pamelij recognitorum.

ARGUMENTVM.

Primum latissime prosequitur solemnitate Epiphaniæ historiam & mysteria, dein pro Christo Innocentium martyrium, atque adeo & baptismum sanguinis celebrat: hinc eorum beatitudinem cumulatam comprobans, quòd protomartyres primum in ordine sanctorum locum habeant, & secretorum consilij diuinorum propinquitate familiarissima, clementiam Dei pro nostris exorent laboribus, & nonnullis veniam obtineant immertis.

ATO in Bethleem Salvatore, audita est in Ephrata eius in terris præsentia, & vsque ad sylvas, camposque gentium nouæ huius natiuitatis est fama porrecta: in Iudæa à pastoribus & Angelis primò sunt hæc gaudia celebrata, nec multò post Arabum fines huius rei notitia penetrauit, & incolis Sabba præclari stella luminis celeste numen nouis splendoribus indicauit. Erant in illis regionibus viri syderum inspectionibus assueti, qui arte mathematica vincturumque nouerant planetarum: qui ex elementorum natura rationem temporum metientes, astrorum ministeria certis experimentis proprijs didicerant effecti-

Stella quæ apparuit, genibus natiuitatem Christi indicauit.

Num. 23. & 24. bus assignata. Hi ex vaticinijs Balaam olim audierant stellam oriri in Iacob, & hominem in Israel, cuius fortitudo quasi rhinocerotis, ad quem in tricibus de Italia venirent, qui superarent Assyrios, & vastarent Hebræos, quo temporum nec in Iacob idolum, nec in Israel simulacrum esset. Diu homines illi huius prophetiæ prouentum expectauerant, & vbi venit plenitudo temporis, orto repente nouo sidere, ad antiqua recurrentes volumina, tam testimonio muniti quam signo, dromadis inuecti in Iudæam stella duce perueniunt. Nec potuere Palæstinæ incolas latere tanti nominis personæ: sed vbi auditum est quod stellam indicem nati in Bethleem paruuli sequerentur, Herodi noui Regis inquisitio nunciatur. Euocatis itaque Magis, rei huius ordinem cum omni diligentia sciscitatur. Audit natum in Bethleem esse paruulum, quem profitentes Regem & Deum qui de Sabba venerant, adorare & venerari festinant: intimatum est ei quod ab antiquis temporibus Moabites propheta, licet gentilis, prædixerat: & contulit cum literis gentium, sanctorum vaticinia prophetarum, quorum scripta per omne sabbatum legebantur: de quibus nulla in populo Iudæorum ambignitas erat quin rata essent, quæ illi vel asseruissent præterita, vel prædixissent futura: à fortitudine eius qui quasi vnicornis obuios penetraret, in cuius obsequium vtrique de Italia trices in Iudæa terminos aduentarent, & vsque ad finem mundi dilatarent imperium, anxius expauit & timuit. Conturbabat quoque aliud quod in Michæa scriptum est testimonium: Quoniam de Bethleem quæ est Effrata, egredieretur paruulus, qui dominator esset in Israel, cuius egressus esset ab initio à diebus æternitatis. Cumque ea quæ domestici codices continebant, cum his quæ ab alienigenis dicebantur intelligeret conuenire: diuinis tentans reluctari consilijs, simulat perfidus religionis assensum, promittens Magis sese ad adorandum paruulum cum omni deuotione illic affuturum, cum per reuertentes certitudinem de puero accepisset. Turbatur cum Rege maligno Hierosolyma, non lætatur: expauescit & tabescit & negare erubescit quod scriptura testatur. Nec minus horrendum scribarum sacrilegium quam Herodis impietas: quia proprio Iudæi abutentes priuilegio, cum visitationi diuinæ inuenirentur ingrati, causam sibi cum Herode fecere communem: cum hinc & inde impietas & infidelitas aduersus Dominum & Christum eius fremerent, & pariter in eius odio consentirent. Ecce alienigenæ à fluminibus Aethiopiæ ad paruulum Christum supplices veniunt, & filij disperorum deferunt munera, accedunt qui longè erant, & qui propè recedunt: in loco humili & suppellectile vili Rex regum & Dominus dominantium inuenitur, cognoscitur, & ab alijs adoratur. Quia verò neminem in conspectu Dei apparere vacuum antiqua lex edocet: præuaricatoribus legis abeuntibus vacuis, primitiæ gentium sacramentalia munera proferunt de thesauris, & Domino aurum & odoramenta præsentant, profitentes ex ratione munerum de eo quem adorabant quid crederent, quid sentirent. In auro Regem, in thure sacerdotem, in myrrha incorruptibilem, quanuis passibilem profitentur. Oblatio ista incarnati Verbi & exponit mysteria, & breui subtilique indicio vtriusque naturæ humanæ diuinæque exprimit vnitatem, quod & proprium est vnicuique, singulatim distinguens. Nam Deo patri cuius regnum & imperium suis mundum replet splendoribus, in odorem suauitatis summus sacerdos & pontifex Christus se obtulit: cuius caro passionis cremata carbonibus, incensionis suæ fragrantiam transmisit ad cælos, & vsque hodiè odor ille suauissimus in terrestri cælestique Ecclesia indeficiens perseverat. Quod autem passibilitas quam obediens Deo voluntariè suscepit, incorruptione firmata sit: virtus myrrhæ obuians corruptelæ suo probat effectu, & visibilibus ratione munerum immortalitatis solidæ constat euidens argumentum.

Adorato Domino Magi hilares alio tramite in suam patriam reuertuntur: quia necesse est vt qui credunt ad iustitiam, ore etiam confessi sunt ad salutem, deinde vias eligant arctiores, & se districtioribus mandatis obligent: quoniam per vias laticas, descensusque præcipientes itur ad inferos, per arctas verò & difficiles reditur ad superos. Propter verba labiorum Dei religiosus quisque vias duras ingreditur, & iugulator voluptatum stantem ex diuerso hostem securus aggreditur. Arcta via est castitas, trames strictus humilitas: ieiunio affligi, & carnem in seruitutem redigere, scopulosa sunt semitæ, sed ad patriam superiorem non nisi per meatus difficiles armati milites reuertuntur. Non est tutus ad Herodem regressus: nec expedit cum his qui oderunt Deum scœdera iungere: nec de religione cum malignantibus inire consilia, quorum m

Rom. 10.

Matt. 5.

Psal. 16.

Religiosus

quisque de-

bet cū Ma-

gis per ar-

ctam viam

incedere,

nec ad He-

rodem mū-

danum re-

uerit.

quorum familiaritas infantiam Christi studiosè persequitur: & antequam formetur Christus in nobis, in ipso piæ conuersationis initio, vt extinguatur spiritus, & suffocetur vita iustitiæ, penitus elaborat.

Delusum se Herodes conqueritur, cum Magos alias comperit diuertisse: quia molestissimum est principi tenebrarum cum excogitatis laqueis tentatos quoslibet noverit euasisse: & acriori inflammatus rabie, in nece innocentium debaccharur. Sic sanctorum persecutionibus tyrannus crudelis illuditur, qui dum putat perdere quos occidit, melioris vitæ statum eis procurat: & quod ille in perditionem molitur, hi vtuntur pro beneficio, quibus lucra vitæ perpetuæ per hæc momentanea damna celeri compendio acquiruntur. Ecce paruuli isti, quos hostis naturæ, pietatis inimicus, bestialis sentitiæ, inauditæ crudelitatis monstrum Herodes occidit, subito sunt martyres, & dum vice Christi, & pro Christo auulsi à matrum vberibus detrunctur, testimonium quod necdum poterant sermone, perhibent passione: & sufficit causa testimonio, licet nondum eloquio distinguatur. Illic spiritus infantilis vasculi receptaculum deserens, iam non tenelli corporis ætatisque nouitiæ tempore tenetur: sed ab illis in infantilibus coagulata anima expedita, adepta rationis & intellectus plenitudinem in occursum Christi festinat: à quo militiæ suæ quærens stipendium, ad lucis & pacis æternæ præmittitur gaudia: & Epiphaniæ solennia in cælestibus celebrat, nec in stellæ alicuius lumine, sed in ipsa claritate diuinæ præsentis gloriatur. Acta est natiuitatis solennitas fursùm iubilantibus Angelis, deorsùm ex ore infantium & lactentium laus est perfecta, resonantibus vsque ad cælos victoriæ tubis: & versus est paruulorum vagitus in gaudium, & luctus in iubilum, sequente non stellam, sed Agnum exercitu innocentium, & baiulante gloriosissimi triumpho solenne vexillum. Nec potuit mundus inficere nupèr agonem ingressum infantilem exercitum: & pedes qui nondum lutum calcauerant, virens citatusque transitus non est passus vllis sordibus inquinari: sed in ipso vitæ initio tota illa innocua phalanx, sine vllio integritatis detrimento, ad solidioris vitæ translata est gloriam. Et quæ expectari poterat annorum elapsu rationis discretio, repente nullis iam ætate illa temporibus subiecta, omnis consummationis reperit finem, & casuum accidentium mutabilitates euasit. Enigilauerunt sensus quos sopor infantis opprimebat: displosisque palpebris intuiti lucem, in momento affecti sunt, quæ pacificis & mûndo corde debetur, beatitudinem: & ascendentes per omnium virtutū gradus sine doctrinæ humanæ exercitio cumulatam inueniunt mensuram: ita vt in ordine sanctorum protomartyres primum habeant locum, & secretorum conscij diuinorum, propinquitate familiarissima clementiam Dei pro nostris exorent laboribus, quos vsque hodiè funestus Herodes persequitur, quorum sanguine & morte diabolus delectatur. Hi itaque à cunabulis in cælum translati facti sunt superni Capitolij senatores & iudices, non nullis veniam obtinentes immeritis: assistuntque miserationibus & vltionibus diuinis, sed sapius Agni, quem quocunquè ierit prosequuntur, mansuetudine, quam ira vel furore vtuntur. Hi nupèr cruore lacteo loti, primitias baptismi martyrio consecraverunt, tradentes posteris formam, vbi necessitatis articulus exclusit moram, non minus ad lauacrum animæ sanguinem efficacem, quam sanctificatas verbis solennibus aquas, maximè cum nec sanguis hoc elemento careat, sed aquarum motu per totum corporis alueum fluat. Spiritus verò sanctus & aquis & sanguini superfertur, qui subiectos sibi fouet & abluit: quo baptizante idem occisio quod mersio operatur, qua extinctam peccati vitam virtutemque emortuam vtriusque rei continet sacramentum. Ipse enim est qui vel hoc, vel alio modo, quicunque est ille modus, baptizat, & ad idem refertur quod pura fide agitur per Christum Dominum nostrum.

Sicut in infantium nec Herodes sicarius.

Infantes nō sermone sed passione Christi, p-fessi sunt.

Apoc. 14.

Matt. 5.

Sācti innocentes in ordine sanctorum, protomartyrum habent locū.

Apoc. 14.

Sācti innocentes primitiæ baptismi sanguinis baptismi torum martyrum.

En habes hic consecrationē aquæ baptismi. Gen. 1. Baptismus sancti spiritus.

VITA

VITA SANCTORVM EVTHYCHII ET FLORENTII, SERVORVM DEI, PER DIVVM GREGORIVM Papam scripta, tertio libro Dialogorum eiusdem, cap. 15.

28. Decēbr.

S. Euthychii multis monachis praeficitur.

S. Florentius eius oratoriu inhabitat.

Vrsus pastor ovium efficitur.

Vrsus ab invidis occiditur.

Diuitius elephantico morbo percuciantur occisores.

ON hoc fileam quod ex regione Tusciae venerabilis viri Saeculi presbyteri narratiōe cognoui, de cuius verbis ipse non dubitas Petre, quia eius vitam fidemq; minimē ignoras. Eodem quoque tempore in Nursinae partibus provinciae duo viri in vita atque habitu sanctae conversationis habitabant: quorum vnus Euthychius, alter verò Florentius dicebatur. Sed idem Euthychius in spiritali zelo, atque in feruore virtutis se exercuerat: multorumque animas ad Deum perducere exhortādo satagebat. Florentius verò simplicitati atque orationi deditam ducebat vitam. Non longē autem erat monasterium, quod rectoris sui morte erat desitutum: ex quo sibi monachi eundem Euthychium praesse voluerunt. Qui eorum precibus acquiescens, multis annis monasterium rexit, discipulorumque animas in studio sanctae conversationis exercuit. Ac nē oratorium in quo prius habitauerat, solum remanere potuisset, illic venerabilem virum Florentium reliquit. In quo dum solus habitaret, die quadam sese in orationem dedit, atque ab omnipotēti Domino petijt, vt ei illic ad habitandum aliquod solatium donare dignareretur. Qui mox vt impleuit orationem, oratorium egressus, ante fores vrsū reperit stantem. Qui dum ad terram caput deprimeret, nihilque feritatis in suis moribus demonstraret, apertē dabat intelligi, quōd ad viri Dei obsequium venisset. quod vir Domini quoque protinūs agnouit. Et quia in eadem cella quatuor vel quinque pecudes remanserant, quibus omninō deerat qui pasceret & custodiret, eidem vrsō praecipit, dicens: Vade, atque oues has ad pastum eijce, ad horam verò sextam reuertere. Coepit itaque hoc indefinenter agere. Iniungebatur vrsō cura pastoris, & quas manducare consueuerat, pascebat oues bestia ieiuna. Cū vir Domini ieiunare volebat ad nonam, praecipiebat vrsō eadem hora cum ouibus reuerti: cū vero noluisset, ad sextam. In omnibus itaque mandatis viri Dei obtemperabat vrsus, vt neq; ad sextam iussus redire, veniret ad nonam, neq; ad nonam iussus redire, veniret ad sextam. Cūque diū hoc ageretur, coepit in loco eodem tantae virtutis fama longē lateque crebrescere. Sed quia antiquus hostis vndē bonos cernit enitescere ad gloriam, indē peruersos per inuidiam, rapit ad poenam: quatuor viri ex discipulis venerabilis Euthychij vehementer inuidentes quōd eorum magister signa non faceret, & is qui solus ab eo relictus fuerat, tanto hoc miraculo clarus appareret, eundem vrsū invidiantes occiderunt. Cūque hora qua iussus fuerat non rediret, vir Dei Florentius suspectus est redditus, & vsque ad horam vesperam expectans, affligi coepit quōd is quem ex simplicitate multa fratrem vocare cōsueuerat, vrsus minimē reuertetur. Die verò altera perrexit ad agrum, vrsū pariter ouesque quāsiturus, quem occisum reperit. Sed sollicitē inquirens, citiūs à quibus fuerat occisus, inuenit. Tunc sese in lamentum dedit, fratrum malitiam magis quā vrsi mortem deplorans. Quem venerandus vir Euthychius ad se deductum consolari studuit, sed idem vir Domini coram eo doloris magni stimulis accensus, imprecatus est, dicens: Spero in omnipotenti Deo, quia in hac vita ante oculos omnium ex sua malitia vindictam recipiant, qui nihil se laudentem vrsū meum occiderunt. Cuius vocem protinūs vltio diuina secuta est. Nam quatuor monachi qui eundem vrsū occiderant, statim elephantino morbo percussi sunt, vt membris putrescentibus interirent. Quod factum vir Dei Florentius vehementer expauit, seque ita fratribus maledixisse pertimuit. Omni enim vitae suae tempore flebat, quia exauditus fuerat, se crudelem, se in eorum morte clamauit homicidam. Quod idcirco omnipotentem Dominum fecisse credimus: nē vir mirae simplicitatis quantolibet dolore commotus, intorquere vltra praesumeret iaculum maledictionis.

Petrus.

Petrus. Nunquidnam valdē graue esse credimus, si fortassē cui libet exagitante iracundia maledicamus?

Gregorius. De hoc peccato cur me percunctaris an graue sit, cū Paulus dicat: Neque maledici regnum Dei possidebunt? Pensa itaque quā grauis culpa est, quae separat à regno caelestis vitae.

Petrus. Quid si homo non fortassē ex malitia, sed ex linguae incuria maledictionis verbum iaculatur in proximum?

Gregorius. Si apud districtum iudicem Petre ociosus sermo reprehenditur, quanto magis & noxius? Pensa ergo quantum sit damnabilis qui à malitia non vacat, si & ille sermo poenalis est, qui à bonitate vtilitatis vacat?

Petrus. Assentio.

Gregorius. Idem vir Dei egit aliud, quod filere non debeo. Cū enim magna eius opinio longē lateque crebresceret, quidam diaconus longē positus ad eum pergere studuit, vt eius se orationibus commendaret. Qui ad eius cellulam veniens, omnem locum per circuitum inuenit innumeris serpentibus plenum. Cūque vehementer expauesceret, clamauit dicens: Serue Dei ora. Erat autem tunc mira serenitas. Egressus verò Florentius, ad caelum oculos & palmas tetendit, vt illam pestem sicut sciret Dominus auferret. Ad cuius vocem subito caelum intonuit, atque idem tonitru omnes illos qui eundem locum occupauerant, serpentes interemit. Quos cū vir Dei Florentius interemptos adspiceret, dixit: Ecce illos occidisti Domine, quis eos hinc leuabit? Moxque ad eius vocem tantae aues venerunt, quanti serpentes occisi fuerant: quae abspontantes singulos, & longiūs proijciantes, locum habitatio- nis illius mundum à serpentibus omnimodò reddiderunt.

Petrus. Quid virtutis, quid fuisse meriti dicimus, quōd eius ori tantum factus est Deus proximus?

Gregorius. Apud omnipotentis Dei singularem munditiam atque eius simplicem naturam multum Petre humani cordis munditia atque simplicitas valet. Hoc ipsum nanque quōd eius famuli à terrenis actionibus segregati, ociosa loqui nesciunt, & mentem per verba spargere atque inquinare deuitant, authoris sui praeter ceteris exauditionem impetrant. Cui in quantum est possibile, ipsa puritate ac simplicitate cogitationis, quasi ex quadam iam similitudine concordant. Nos autem turbis populis admixti, dum frequenter ociosa, nonnunquam verò etiam (quod est grauius) noxia loquimur, os nostrum omnipotenti Deo tanto longinquum sit, quanto huic mundo proximum. Multum quippe deorsum ducimur, dum locutione continua secularibus admiscemur. Quod bene Esaias postquam Regem Dominum exercituum vidit, in semetipso reprehendit, & poenitui, rdicens: Vae mihi, quia tacui: quia vir pollutus labijs ego sum. Qui cur polluta labia haberet, ostendit, cū subiunxit: In medio populi polluta labia habentis ego habito. Pollutionem nanque labiorum habere se doluit: sed vndē hanc contraxerit indicauit, cū in medio populi polluta labia habentis se habitare perhibuit. Valdē enim difficile est, vt lingua secularium mentem non inquinat quam tangit: quia dum plerunquē eis ad quaedam loquenda condescendimus, paulisper assueti, hanc ipsam locutionem quae nobis indigna est, etiam delectabiliter tenemus, vt ex ea iam redire non libeat, ad quam velut ex condescensione deducti venimus inuiti. Sicque fit vt ab ociosis ad noxia, à leuioribus ad grauiora verba veniamus: & os nostrum ab omnipotenti Domino tanto iam minus exauditur in prece, quanto amplius inquinatur. Stulta locutione: quia sicut scriptum est: Qui auertit aurem suam nē audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Quid ergo mirum, si postulantes tardē à Domino audimur, qui praecipientem Dominum aut tardē, aut nullo modo audimus? Et quid mirum, si Florentius in prece sua citiūs est auditus, qui in praecipis suis Dominum citiūs audiuit?

Petrus. Nihil est quod responderi valeat apertae rationi.

Gregorius. Euthychius verò qui praedicti Florentij in via Domini socius fuerat, magis post mortem claruit in virtute signorum. Nam cū multa ciues vrbs illius de eo soleant narrare miracula, illud ramen est praecipuum, quod vsque ad hanc Longobardorum tempora omnipotens Deus per vestimentum illius assidue dignabatur operari. Nam quotiēs pluuia deerat, & aestu nimio terram longa siccitas exurebat, collecti in vnum ciues vrbs illius, eius tunicam leuare, atque in conspe-

S. Florentius oratione serpentes occisos, per aues exportari curat.

Deus ori eorum proximus, qui ociosa verba deuitant.

Esa. 6.

Ibidem. Secularium colloquia deuitanda.

Prou. 28.

Euthychius post mortē claruit virtute signorum. Euthychij tunica elata aut pluuiam aut solē adducebat.

conspetu Domini cum precibus offerre consueuerant. Cum qua dum per agros pergerent exorantes, repente pluuia tribuebatur, quæ plenè terram fatiare potuisset. Ex qua re paruit, eius anima quid virtutis intus, quid meriti haberet: cuius foris ostensa vestis iram conditoris auerteret.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI ET ARCHIMANDRITAE MARCELLI, MONASTERII ACOE-

metorum, id est, non dormientium: Authore Simeone Metaphraste, vt habetur 5. Tomo Aloysij Lipomani. Nos capita margini adiecimus.

Decembr. 29. Cap. 1.

IHI sæpè venit in mētem cogitare, quanam de causa Potes innumerabiles, alij quidem bella & inimicitias, & quæ ex eis oriuntur calamitates, composuerunt: alij autem omninò fabulosa & aliena, quæ neque ipsis prodesse possunt, quòd attinet ad animæ salutem: neque ijs, qui ea legunt, quibus ipsi composuerunt, vllam præbent vtilitatem. Quid enim iuuat scire, quàm multæ quidem naues è Græcia nauigârunt in Aegyptum: quot autem duces & milites duxerit vnaquæque earum: & quòd alijs quidem maior erat Ajax, Achilles verò erat eo fortior: & quòd Nireus erat omnium forma pulcherrimus. Ad equos autem vsque, hoc superuacaneū & inane deducere, & Eumeli quidem equos dicere cæteris esse meliores, Achillis autem equos ipsis præstantiores, & eos immortales dicere & vocales, quàm superuacaneâ efficit narrationem, & quàm parùm fide dignum simul & ridiculum efficit scriptorem? Sed illi quidem hæc scribere, & his etiam deteriora, nempe deorum amores, & quas inter se agitârunt seditiones, pugnasque & lites, minimè dubitârunt. Hæc autem quidnam conferunt ad morum honestatem ac moderationem, & animæ vtilitatem: & non potius detrimentum afferunt, & vitiorum malas impressiones inculpant in animis eorum, qui versantur in ijs legendis? Mihi enim nihil persuadet inanis labor eorum, qui hæc volunt absurda mitigare, & ea reducant ad alimenta & partes animæ. Aut enim cum non fuerint, frustra & falsò dicuntur: aut, etiamsi fuerint, par est ea potius ridere, & odio habere, quàm laudare.

Scripta potarum plebs que fabulosa & vana

Sanctorum historię vtilis & fructuosa. S. Marcelli patria. Adhuc iuuenis viuere piè & religiosè.

Antiochia dat operam literis.

Cap. 2.

Postquam autem externæ sapientiæ visus est sibi habere, quod sufficeret: Neque enim ea erat eius principale studiū, nisi ad hoc, vt externis illis imbutus, deinde initiaretur in ijs, quæ sola sunt sacra mytheria: nempe vera, & quæ ad Deum deducit, sapientia: vitæ, inquam, institutione, quæ versatur in exercitatione & vera philosophia. Opus autem ei quoque erat aliquo ad eam duce. Cum verò eum non præberet, vt ei placebat, Antiochia, cogitauit ire Ephesum, cum audisset in ea esse magnam virorū copiam, qui ad summam virtutem peruenerant. Satim ergò contemptui quidem est habita pulchra Antiochia: despectum autem fuit iucundum solum patriæ, neglectæ verò verborum contentiones, & inane ocium, & tota externa illa scena. Diuise autem

Cōtemptui habet solum patrium.

autem sunt pauperibus opes illæ ingentes & magnificæ, & eum excepit Ephesus nondum alijs omnibus. Cum sic aduentasset, inuenit sibi conueniens hospitium. Nam vir quidam cum vxore eum accepit hospitio, qui non magis communis mensæ & salis ei erant socij, quàm morum & virtutis, & in omni re moderationis.

Omnibus suis in pauperes collatis, venit Ephesum. Cap. 3.

Huic autem pulchræ bigæ erat etiam seruus, qui virtutis ratione erat dominis multo venerabilior: cui tanta inerat animi ingenuitas & nobilitas, vt huius dominorum virtutis ille, vt aiunt, esse auctor, & visus sit seruus tam multa dominis bona conciliasse. Cuius & alia quidem multa laudantur, & hoc inter cætera, quòd in monasterijs, quæ erant in ciuitate, portis clauibus rectè clausis, is in tempesta nocte, nemine ei apertiente, adstabat in medio monachorum canentium. Idque cum non semel, sed sæpè fieret, euasit manifestum, & de hac re sermo totam impleuit ciuitatem. Huic autem ingenio, vel vero potius Dei seruo, nomen erat Promotus. Hic ergò Promotus, Marcellus quoque non pauca ad virtutem dedit incitamenta. In hoc enim ab eo ponebatur opera, vt, quæ honesta sunt, vndique colligeret, & tanquàm ex multis floribus sibi virtutis coronam contexeret. Cum alijs autem bonis, quæ habebat Marcellus, hoc quoque ei inerat, quòd scribebat pulcherrimè. Scribebat ergò, & laborabat manibus: & mercedis, quæ illinc ei suppeditabatur, partem aliquam consumebat ad vsus corporis: reliquam verò præbebat egentibus. Vnà autem cum misericordia, se rectè quoque gerebat in iustitia. Nam si maior ei soluta esset merces, quàm pro scripturæ opera, ille non sustinebat: sed si quid erat amplius, reddebat ei qui dederat. Et sic interdum quidem perseuerabat laborare in scribendo, & sicut aiunt diuina eloquia, opus manuum suarum dirigens: totam autem ferè noctem consumebat in oratione, & per eam cum Deo iuncdè loquebatur, & ei vniebatur. Si verò parùm quid somno quoque tribueret propter necessitatem corporis, ne hoc quidè erat remissum, sed laboriosum & castigatum. Sic ei vniuersum tempus erat laboribus plenū & certaminibus.

Promotus seruus S. Marcelli ad virtutes quasque excitat.

S. Marcellus scribendo sibi parat victum.

Gal. 89. Tota ferè nocte oratio.

Cap. 4.

Cum autem audisset Alexandrum, virum quendam virtute incomparabilem, plenum quidem sapientia, plenum & pastorali sollicitudine & diligentia curaque animarum, ad multorum tunc salutem degere Byzantij, non duxit esse sibi manendum in præsentibus: sed desiderans meliorem vitæ institutionem, ad eum venit quam celerimè. Et tunc quidem diuinus Alexander in templo magni martyris. Menæ exercebatur: postea autem in ipso quoque ostio Ponti venerandum statuit monasterium. In quo nouam quidem, sed longè omnium pulcherrimam, legem imposuit, vt hyemorum ad Deum nunquam interromperet perpetuitas: sed per vices mutatis ministris, hæc nunquam silens & nunquam conuiescens tribueretur Deo gloria. Diuino ergò Alexandro Marcellum, cum illuc accessisset, bonus commendat Iacobus: qui prius quidem Marcello fuerat familiaris: cum ventitasset autem ad Alexandrum, erat ei primus inter discipulos. Is verò gaudebat quidem se esse Alexandri discipulum: malè autem eum habebat, quòd non ad ipsum quoque ventitaret Marcellus.

Perpetui caminum monasterio Alexandri.

Cap. 5.

Postquam ergò eum vidit venientē, eum lubèter adducit ad magistrum, & Hic est, inquit, pater, qui nos non persequentes fugiebat, sed potius latebat persequens. Sic diuinus Marcellus fuit Alexandro cōmendatus, & illius manibus sacrū induitur habitum, tempore quidè Iacobo secundus, moribus autem longè prior. Quamobrè tale quid fertur etiā dixisse præceptor, nempe quòd etiamsi Andreas prior secutus sit Magistrum, Iohannes tamen eum quoque est assecutus: per hæc alterum quidem vocans Iacobum, per alterum autem Marcellum admirabilem, cum ambos quidè sciret esse fratres propter virtutem, & eodè tenore simul currere: Marcellum autem assimilaret Iohanni, vt qui esset ipse quoque virgo, & cum doctrina magnā haberet coniunctionem. Atq; inter alios quidem, primas partes obtinuit Iacobus, ipsum verò rursus superauit Marcellus. Erant autem ambo paræque bonum, & quodammodò in vno & eodem corpore fraternitatis locum tenentes oculorum. Quoniam verò eos sic mente purgatos, non oportebat non etiam futurum intueri sicut præsens, non latuit Marcellum mors præceptoris: sed cum hoc quidem cognouisset, non minùs autem illud quoque præsciuisset, quòd futurum erat, vt in eum caderet suffragium, & cum ipse pasceret, accerteretur ad pascendos alios: hoc vtique veritus, nè seni iuuenis imperaret: & simul cum esset amicus modestiæ, & lataretur subiectione, nullo consilio recedit è monasterio, apud, vt aiunt, ad flores. In orbem itaq; obibat sanctos, & in colligendis ex vnoquoque bonis, augebat sibi ceram virtutum.

Spiritu propheticò prouider futura.

Fugit, nè creetur Abbas.

D d d d d

Interim

Cap.6.

Interim verò dum is viros obibat virtutis studiosos, è vita migrat sacrosanctus Alexander. Cùm is autè excessisset, Marcellus protinus erat in ore omnium, & quoniam non aderat, duplicem afferebat molestiam: & quòd illo tempore abesset, & quòd moriente Alexandro non erat Marcellus, cui post illum credebatur Præfectura. Electus ergò fuit Iohannes vt præfset, vir & canis capillis, & prudentia: cui etiam celebratus ille Iacobus propter etatem lubès cessit. Cùm hæc autè sic processissent, Marcellum nequaquam latere potuère. Sed postquam finè acceperunt, & ipse est reuersus, & Iohanni fuit coniunctus, effectus ei manus dextera, & optimè simul ferens onus administrationis: cùm ille quidem propter Præfecturam nihil esset factus insolentior: hic verò esset purus ab omni inuidia, & ei vero amore colligatus. Sic ergò ambos habebat Alexandri monasterium.

Reuertitur post noui Abbatis creationem.

Cap.7.

Post aliquod autem tempus à Philotheo persuasus Iohannes, recedit quidem ab hoc loco. Venit autem ad quendam locum, ex æquo liberum à turba ciuium, & à difficultate solitudinis. Locus verò est Bythinorum quidem regionis: situs est autem in faucibus maris, cui ex aduerso situm cernitur, quod vocatur Sosthenium. Hoc siue propterea, quòd sit remotum à strepitu, siue propter aliquid aliud, tunc quidè nominabatur Irenæum. cùm Iohannes autè rem ipsam locum dedisset, propter perpetua quæ ad Deum fiunt cantica, in hodiernũ vsque diem nominatur monasterium

In monasterio Iohannis peruenit eidem agitur cultus diuinus.

hoc est, Non dormientium. Nam cùm eandem formam, quam Alexander, imitatus esset Iohannes, eorum qui per vices caneant, nullo somno interruptam faciebat glorificationem. Cùm huc autem ille sacrũ transfuisset monasterium, (locum enim iã dono acceperat ab illo, qui prius dictus est Philotheus) dici non potest, quantis officijs & honoribus sibi promerebatur & in suam redigebat potestatem Marcellum, sciens se quidem esse ætate prouectum: illum verò & exercitatione, & doctrina, & ingenij acumine, & alijs omnibus bonis lógè excellere. Quamobrèm cõmunium omnium cura Marcelli fidei erat credita. Nam hunc quoquè Iohannis futurum successorem diuina nouerat prouidentia, & volebat eum pulchrè erudire in ijs, quæ pertinent ad regendum. Hoc verò & alijs quidem indicijs significabatur: hac re autem vel maximè euasit manifestum, quòd ambo eodem die, Iohannes quidem ascendit ad gradum presbyterij, Marcellus autem ad gradum Diaconatũs.

Cap.8.

Non hæc verò solum futurũ significabant: sed etiam vir quidam, qui ipse quoquè præerat gregi participi rationis, qui non longè aberat à monasterio Iohannis, cui nomen erat Macedonius, vita autem purissima, & diuina quædam & prophetica anima. Is quoniam non latebat Marcellum, sed & ille videbat videntem, & cùm esset propheta, non ignorabat eum, qui erat similis, & assiduè ad eum veniebat. Is prædixit futurum, vt non solum gregi præfset, sed simul omnia: quòd scilicet futurus esset clarus propter virtutem, & quòd vniuersam ferè terrã & mare impletura esset eius gloria: quòd multi Græci & barbari ab illius lingua pendentes patriam quidem abiuraturi essent imperatorem, Deo autem essent consecrandi: quòd Deus valdè in ipso & per ipsum esset glorificandus, & multi filij Dei per illum essent futuri, & digni essent censendi paterna hæreditate. Hæc ille quidem dicebat: an autem effectum sint consecuta, ostendet id, quod est postea consecutum.

Multa Marcello futura prædicit Macedonius.

Cap.9. Insignis S. Marcelli humilitas.

Marcellus verò hæc audiens, quinetiam ea quæ audijt faciens, nihil vnquam de se magnum aut mente concepit, aut est locutus: sed hoc potius, quòd cùm alios excelleret, & esset primus, seipsum existimaret & nominaret omnium vltimum. Id autem ex illo quoquè significatur. Is cùm aliquandò delectaretur sermone fenis huius admirabilis, diũ quasi quibusdã fruebatur delicijs, & ab illius lingua pendens, non aderat monasterio. Apud monachos, cùm abesset, inciderat iucundissima de eo narratio, & de eo habebantur sermones quidam apud Iohannem. Atque ex monachis quidem ij, qui erant probiores, & alia huius viri admirabantur: quinetiam hoc quoquè addebant, quòd à Præfectura se remouisset, & sedem tam faciliè reliquisset, rem, quæ solet fieri à valdè paucis. Improbi autè, & qui ignorabant Marcelli animi magnitudinem, hoc ipsum, quòd fugisset gloriam, dicebant in se habere quandam materiam & occasionem gloriæ cupiditatis. Neque enim cùm liceret Marcello imperare, maluit ipse parère alijs: sed quòd non ignoraret futurum, vt Iohannes ei in honore præferretur, & cum esse, qui erat in hac Præfectura successurus, maluit se fuga subducere, quàm videri illi secundum: nec faciliè sustinere potuit eum esse prælatum.

Habet suos obreclatarios.

Cap.10.

Hæc etsi essent confutatu facilia, accuratius tamen docebit experientia. Iohannes enim

enim volens declarare, ad quàm profundam venisset Marcellus humilitatem, & persuadere monachis, nè faciliè condemnarent: Rebus, inquit, ipsis, ó filij, committendum est iudicium. cumque nihil aliud dixisset, in animo verfabat redeunti Marcello vilissimum ordinem ministerij, nempe asinorum curam, ei credere. Postquam ergò ille redijt, & hoc quod videbatur maximè ignominiosum, in conspectu omnium iussit Præfectus, Marcellus hic manifestum dedit argumentum suæ modestiæ & demissi spiritus. Non solum enim iussu lubens accepit, sed fecit etiam aliquid elegantius. Ad eum enim lubenter dixit se subire hoc onus ministerij, vt id etiam poneret in loco beneficij, & rogaret vt datis scriptis sibi caueretur, vt nec, si vellet quidem, posset ab eo recedere. Et non sic dixit quidem, non autè fecit. Neque fecit quidem, sed paruo tempore: sed in factis ipsis visus est longè acrior. Tandiu autem perseuerat in hoc ministerio, donèc omnes multis precibus supplices ab eo contenderunt, vt eis quidem ignosceret: ab hoc verò seruitio discederet. Absurdum enim esse, talem virum tam vilia subire ministeria, qui gregi rationis compoti dignus erat præesse.

Vilissimum ministeriũ ei demandatur.

Reipsa ostendit lyncerã animi sui modestiam & humilitatem.

Non multum temporis intercessit, & Iohannes ipse, qui monasterio præerat, migravit ad Dominum: statimque D. Marcellus fratrum suscipit Præfecturam, & charismatum radij quales & quanti in eo essent, omnibus euasere manifesti. Sed quidnam eius quispiã primùm fuerit admiratus, insignem ne eius in pauperes misericordiam, an, quæ propter eam facta sunt, miracula? qui sic quidem communia (nihil enim habebat proprium) consumebat, vt videretur paulopòt & ipse, & monachi, redigendi ad egestatem. Tam abundè autem assiduè suppeditabat, vt non minùs, quàm quod fecit Dominus, conspiceretur etiam in seruo fieri. Quomodo enim tunc non plures quàm quinque panes, & duo pisces, aluerunt multitudinẽ hominum ad sarietatem: ità nunc quoquè paucis quotidie alebatur multitudo egenium: & ea rursus eis minimè deficiebant. Sed hæc quidem ità se habebant. Quemadmodum autem ex rebus difficilimis, & quarum nullus sperabatur exitus, à superis ei data sit solutio, & quæ ei dicta sunt, sinem acceperint, par est paucis dicere.

Cap.11. Sic Abbas.

Mira eius in pauperes benignitas.

Matr. 14. Ioan. 6.

Auctus quidem erat ei grex quotidianis accessionibus: & multitudine quotidie dilataratus, efficiebat peccoribus arcã habitationem. Opus ergò erat Pastori, maiori quidem atrio: maiori autè domo orationis, maiori & alimento, & reliquo sumptu ijs, qui collecti fuerant. Ille autem tunc quidè vel maximè omnia exhauserat in egentes. Erat verò ei opus pluribus sumptibus, & maximè ad tantam virorum multitudinem. Fuerunt autem hæc Deo curæ: & rem, vt solet, traducit ad abundantiam. Erat enim quidam Pharetrius, optimus ex optimis, & longè ditissimus. Is cùm acrem quendã concepisset amorè eius, quæ est ex Deo, philosophiæ, secum acceptis illis suis ingentibus diuitijs, & filijs adhuc teneris, venit ad Marcellum: & omnia simul, nempe & pecunias, & filios, & seipsum, Deo consecrat: seipsum quidè & filios sacra veste induens monastica, opes autem conuertens ad vsum monasterij. Et primùm quidem sacram domum orationis eis & latiore, & excelso, & ità, vt nunc se haber, cõstruxit: vt & multitudo colligeretur, & in nullas redacta angustias, opus Dei perageret. Deindè reliqua omnia, fratrum domos, andrones, tam qui peregrinos, quàm qui ægros excipiebant: & ad summam, domos, alias quidem quæ laborabant & ruinam minabantur, renouauit: alias autem magnificè excitauit: & aliorum omnium, quæ huiusmodi vitæ communi opus erant, præbuit abundantiam.

Cap.12.

Pharetrius vir diuissimus & filios, & res suas Deo consecrat.

Hæc quidem ità se habebat: magno autè Marcello grex in dies crescebat, & augmentum accipiebat. Omnes enim attrahebat illius Siren, nempe suaui oratio, coniuncta cum vita purissima. Porro autem cùm etiam credidisset saltem diuinum esse factum eum, qui ei parebat, gregem, eos mittebat, vt alios quoquè diuino sale impleant & voluptate. Et quomodo ex magna Edem quatuor dicunt manare fluuios: ità etiam ex Marcelli tabernaculo cœpit per vniuersum ferè orbem terræ profundum & iucundissimum & salutare fluentum, illa, inquam, accuratissima vitæ, quæ ab eo agebatur, imitatio. Præterea autem supernarum potestatum ministerij, quod nullo somno interruptitur, zelus, cùm hinc cœpisset initium, venit ad primam & vrbium reginam. Deindè ad alia quoq; loca transijt imitatio. Et siue quis templa extruebat, aut monasteria, siue aliquid aliud sacrum faciebat, à Marcello etiam accipiebat curatores & duces. Sic monasteriorum & templorum, quæ erant vbiquè, per suos discipulos communis extructor fuit & communis curator. Persuasum enim habebant, qui hæc ab illo quærebant, non solum se fore illius doctrinæ participes, sed etiã quamdam

Cap.13.

Gen. 2.

Multa monasteria imitantur perpetuo diuinas promēdas laudes studium.

quandam gratiam & sanctificationem ab illo etiam ad eos esse venturam, quomodo qui sunt sacrarum aquarum participes. Ei vero, cum hæc ageret, dolore & voluptate distrahebatur animus. Nam ut pater amans filiorum, cum ei auferrentur filii, dolore afficiebatur. Ut qui autem seruator multorum, & per illos multis esset utilis, lætus eos emittebat: tum etiam, quod illius quidem secundum Deum filii, aliorum patres: eorum autem oues, fuerunt pastores aliorum.

Eius filij
monasterijs
prestitur.

Cap. 14.

Neque tamen temerè ac leuiter emittebat discipulos: sed cum eos prius multis confirmasset sermonibus, & Deum testem in eos inuocasset, quod neque mores dissoluerent, neque habitum mutarent, nec de accurata ac perfecta viuendi ratione aliquid remitterent: sed & illi mores, qui erant ab initio, tanquam legem perpetuò conseruarent, & maximè concinne & per omnia optimè compositè viuendi formæ, alijs causæ essent. Illi autem, quæ ab illo acceperant munera & mandata, tam pulchrè conseruauerunt, ut, quod ipse illis, hoc ipsi essent alijs, & per omnem ferè terram & mare hæc bona sementis ab eis distribuere. Sed de illius quidem viuendi ratione, & præterea de eius insigni gloria propter virtutem, & quod omnium maximè eam fugiens, longè magis suæ famæ celebritate implicuit omnem terram, & præterea de eius solertia, de humanitate, de eorum, qui ubique erant, cura & solitudine, De his, inquam, omnibus, veluti quædam solùm indicia & vestigia significauit oratio. Vult autem pauca quoque ex eius miraculis in medium adducere, & non iniucundam cum utilitate narrationem largiri pijs auribus.

Quo plus
fugit gloriã
S. Marcelli,
eo fit celebrior.

Cap. 15.

Quidam tres Episcopi, qui fuerant apud hostes captiui, & modò liberati erant calamitate, accedunt ad Marcellum, & rogant, ut daret, quod eis ad reficiendum erat necessarium. Ille autem cum & eorum curam gessisset, & eam, quam sperabant, dedisset eis consolationem, ipsique, quoniam multum temporis præterierat, vnusquisque domus suæ & Ecclesiæ meminerant, eis abundè suppeditat viaticum. Viaticum verò erat aurum: & iubet eum, qui impensis præerat, (erat autem ei nomen Iulianus) auro donatos Episcopos emittere. Is verò ex decem, quos tunc habebat, stateribus, solùm tot affert, quot erant viri numero. Magnus autem ille (nihil enim eum ex ijs, quæ erant, latebat) iubet, ut citra vllam parcitatem det omnia. Sed ille ne sic quidem se purè gessit. Sed cum dedisset nouem, vnum detinebat, volens utique fungi officio boni œconomi, ut ijs, qui, ut solebant, veniebant, pauperibus aliquid haberet quod daret. Quid ergò accidit, & quomodo vtrunque docetur Iulianus, neque de futuro esse sollicitum, nec existimare, magnum Marcellum aliquid latere eorum, quæ sunt? Venit ad Marcellum homo quidam motus à superis, & donat eum nonaginta talentis. Ille autem eum qui susceperat dispensationem, arguens, ut par erat, ut qui non rectè esset vsus dispensatione: Ecce, inquit, ô parce, quis sit exitus tuæ parsimonie. effecisti enim, ut totis decem talentis nobis minor esset, quam erat futura donatio. Cum enim essemus accepturi decuplum eorum quæ dedimus, propterea quod vnum dare noluisti, ijs quæ præterea accepturi eramus, decem priuati sumus. Sed hoc quidem fortasè fuerit euidentis argumentum, non solùm quod prauideret, sed etiam quod non oporteat esse sollicitum de futuro, & quod magna esset eius ingenos benignitas.

Liberalitas
eius in tres
Episcopos.

Obiurgat
œconomi
sui tenacitatem.

Cap. 16.

Quoniam autem de prophetico eius dono parùm quid significauimus, tempus est, ut bibamus etiam de fonte curationum. Quidam ex monachis nomine quidem Elpidius: morbo autem erat implicatus, qui omnem spem superabat. nam totum quidem os eius graue vlcus depascebat: tota verò ea pars, quæ linguæ subest, habebat ingentem, qui excreuerat, carnis tumorem: quod quidem ei reddebat mutum & inane instrumentum. & hoc accedebat intolerabilibus illius doloribus, quod nec ipsos quidem dolores posset enunciare. Ambo autem hæc, vlcus, inquam, & tumor, cum probrum etiam & dedecus acceperant, efficiebant ut mors esset ei optanda. Hic ergò cum accedente aliquandò sancto, toto pectore ingemuisset, & vix esset locutus, tantùm dixit: Hei mihi, me nunc despicit magister. Ille autem tantum aberat, ut despiceret, ut statim commotus sit ad preces, & clementiæ lachrymas ex oculis emisit. Deinde cum tumorem & vlcus tetigisset, hoc quidem sanat, illum verò facit euanescere: & os ei purum reddit & mundum, & aptum ut alioqui loqueretur absque vlllo impedimento, & esset ei vtilis & instrumentum ad agendas gratias.

Tactu &
precibus sanatum
horridum.

Cap. 17.

Quidam alius monachus, nomine Stephanus, qui secundum naturam quidem admit-

admittebat alimentum: ut id autem per naturalem exitum procederet, hoc minimè habebat: extremis cruciatur doloribus. Cum ars autem medendi ea in re diù esset versata, dolores quidem augebat vulnerum acerbitate: quæ verò sunt apud eos elateria & purgationes, probabat esse inania, studiumque & operam frustra in eis consumi. Cum ergò videretur malum inexpugnabile, & non multum abesset, quin is disrumperetur, id renunciant Marcello. Ille autem precatus quidem est, sicut consueuerat: cum verò venisset ad laborantem, partim quidem ventrem manu tangens, partim autem dorsum, tanquam propellens, & ad inferiores partes agens materiam, illi quidem concessit progressum, qui est secundum naturam: viro autem, ut ea liberaretur, & vitam ageret sine molestia.

Alii periculosè laborantem curat.

Cap. 18.

Porrò autem is quoque, qui paulò antè dictus est Iulianus, qui conuictus fuit non rectè dispensare, sicut prius donum perspicacitatis, ita etiam Marcelli curationum donum fuit expertus. Nam is quoque morbo laborabat, qui & medicina, & omni precatione erat, ut ille putabat, superior, & citra vllam dubitationem mortem minitabatur. Accersitum autem rogat adesse Marcellum, non ut acciperet curationem, (nam hoc ne sperabat quidem) sed ut ei decedenti preces concederet viatici. Ille verò cum accessisset, primum quidem eius medetur animæ: Ne, inquit, ô fili, tam humiliter & abiectè & tam humano more de Deo sentias, neque rebus nostris metiaris res illius. Nam nostrum quidem aliquis, hoc quidem fortasè potest, illud verò minimè: Deus autem omnibus & magnis & paruis ex æquo est potentior. Quomodo ergò nos quidem paulò antè pusillum & sordidum animum, Deus verò suam ostendit munificentiam: ita etiam in morbo existima, illum præclare, ut Deum decet, omnia & magna virtute facere: qui etiam nobis data venia incredulitatis, largietur salutem. Cum sic dixisset, animæ curationem corporis quoque sanitas est consecuta. ad eum verò postea cum non tam temerè vixisset, sed ut eum decet, qui est Dei amicus, fuerit sacerdos, dignus Marcelli doctrina & sacerdotio. Sed quale est hoc, quod sequitur: quàm est incredulus quidem valdè terribile, apud fideles autem in magna habetur admiratione?

Item alium restituit, nihil minus sperantem.

Cap. 19.

Vir quidam, qui laborabat morbo sectæ Samaritanorum, laborabat corporis morbo immedicabili. In eius enim corpore erat enatum vulnus. Vnguenta autem, & medicamenta, & quæcunque ab arte adhibebantur, conuincebantur nihil posse. Ad extremam itaque spem adspexit Marcellum: & cum ad eum venisset, statim cum eo egit precibus. Ille autem, & quisnam esset, rogauit, & vnde, & quænam ei esset religio. Omnino verò hæc non fecisset, nisi ad eius adspexisset animam. Cum ille autem dixisset, se quidem esse Samaritanum: polliceretur verò, quod si morbo liberaretur, & protinus suam mutaret opinionem, & ad Christianorum labens accederet sententiam: precatur senex, & preces consequitur sanitas. Cum ergò statim edidisset confessionem, & viam rectam esset ingressus, nondum quatuor diebus præteritis, statim ad priorem reuertitur falsam religionem, Canis, aiunt, ad vomitum. Quomodo autem fidei rectitudine curatio corporis, ita vitiosa fide morbus est accensus. Hæc verò nequaquam latebat Marcellum: sed cum rursus ad ipsum redisset Samaritanus, ei quidem exprobrat mutationem: rursus autem ignoscens, morbo medetur. Cum verò iam bis & tær & sapius, corporis quidem morbus cessasset, reuersus autem esset morbus animæ, & illum rursus reuocasset, Christus est, inquit, qui te curat, non ego. Tua verò de opinione pacta conuenta, non mecum, sed cum illo fieri existima, quem nemo latere potest, neque decipere. Omni ergò deposita fraude & impostura, puram illi confitere religionem, & certò scias fore, ut purè carnis sequatur curatio. Cum autem ille infelix & amens dixisset, se, quicquid accidisset, nunquam posse patriam relinquere religionem, ipse quidem abijt nihil locutus: Ille verò infelix cum parùm processisset à monasterio, & violentius morbus eum esset aggressus, duplici, proh dolor, morte moritur, nempe carnis & animæ. Hæc cum magnus ille audiisset, & lachrymas emisit, rem esse luctu dignam arbitratus: & hoc solùm dixit, Non tentabis Dominum Deum tuum: tanquam propter illum dans præceptum omnibus.

Iudæum sanar, isque credit in Christum. Rediit mox ad vomitum, & morbus rediit: idque crebro fit.

Perfidus Iudæus miserè perit.

Deut. 6.

Nobis autem conuertenda est hæc oratio ad aliam fidelis hominis curationem, quæ ut fuit celerrima, ita etiam iucundissima. Quidam nomine Cyrus, prius quidem corpore robustus, & ad pugilatum valdè bonus, postea autem inter monachos quoque admirabilis: hic ergò cum paulò antè subiisset monachatum, tanquam alius Iob,

D d d d 3 malo

Tob 2.

malo vlcere percutitur à maligno. Totum enim eius dorsum grani ferit vulnere. Id autem desuper à collo incipiens, & carnem totam depalcens deperdidit, & quæ sub ea erant, ossa purè nudavit. Acres verò, & qui verbis exprimi nequeunt, dolores hominem penetrantes, neque rectum stare, nec accumbere, sed neque sedere sinebant sine cruciatu. Hic ergò, omnibus & medicis & artibus præteritis, ad Marcellum solum, & per illum ad Deum, confugit, & ab eo petit curationem. Ille autem cum manus & mentem statim in altum sustulisset, & vt solitus erat, orasset, deinde manu vlcus tractans: O vir optime, inquit, te quidem ab his non oportet superari. Neque enim eum, qui pugnat cum ijs, qui non sunt adspectabiles, oportet gerere curam carnis. Sed confide. Nam si tibi altissimum posueris refugium, fugiet hæc plaga à tuo tabernaculo. Dicitum fuerat, & omnia simul protinus videbantur, ossa, carnes, pellis, illa quidem tecta, hæc verò repleta: pellis autem extensa: doloresque cessauerant: adeò vt in eo propemodum impletum fuerit sacrum prædicitum Ezechielis: Adspexi, & ecce super ea nerui & carnes nascebantur: & pellis super ea affcendebat.

Repentina curatione obi immediabilis.

Ezech. 37.

Cap. 21.

Quòd autem non solum præsens hic vir diuinus, sed etiam absens similiter faciebat miracula, declarabit id quod sequitur. Cuidam viro, Eugenio quidem nomine, Diacono autem sacra auctoritate, vxor parturiebat. Cum verò adesset tempus partus, vehemens eam inuasit febris. Atque erant quidem acres dolores, febris autem violèta. ociosis itaque esse obstetricibus licebat & medicis, & vna spes deinceps erat Marcellus. Et sanctus quidem orabat: Eugenius autem eius pedes prænsabat, qui ei omnia simul dicit, partum, inflammationem, super nouacula, vt aiunt, aciem stare mulierem. Quid deinde? Cum panem benedixisset magnus ille Marcellus, ei donat, & iubet eum poni supra pectus mulieris. Ille verò fecit, quod ei imperatum fuerat: & protinus infans egreditur ex vtero, & febris è corpore. Illa autem tanquam ex fossa aliqua aut ex inferis esset reuersa, Vbi est, inquit, qui mihi adfuit monachus, & me curauit? Vbi est, inquit, qui meam animam extraxit ab inferis? Cum autem interrogaretur, quisnam & quali forma is esset, statim omnia retulit, figuram, capillos, vestem, formam, & omnia descripsit oratione: adeò, vt vel ij, quinon erant admodum sapientes, intelligerent illum ipsum esse Marcellum admirabilem. Atque illa quidem ex Marcello vel absente tantum fructum est consecuta, vt per ipsum & vixerit & pepererit.

Obserua vim panis benedicti.

Cap. 22. Eudoxij curatio.

Quid verò Eudoxius, qui ipse quoque non paruus, & non parua est consecutus, nec cuiusmodi, vt sunt leuiter consideranda? Sed fuit ille quidem vir, qui se exercebat: sed erat ei totum corpus relaxatum, & solute erant omnes eius compages: precibus autem & lachrymis magni Marcelli, & adstricta fuit membrorum solutio: & quod est longè maius, qui paulò antè iacebat in lecto, missus est vt seruiret alijs. Quòd verò Angeli quoque simul erant cum Marcello, & maximè cum ad preces accederet, declarabunt quæ mox sequuntur. Quidam Sergius, qui ipse quoque præerat gregi capaci rationis, & ad flumè habitabat Euphratem, illuc quoque fama veniente de Marcello, efficitur ardens amator illius virtutis. Cum autem fama illius magis cresceret, ad eius quoque conspectum venire desiderat. Itaque postquam venit, & rem ipsam experiètia inuenit esse fama maiorem, precatus est ipse quoque cum Marcello, stante ad orationem. Cum ergò ille inclinaret caput, & genu flecteret, ille quidem iacebat: hic verò videt illud admirabile, duos quosdam veste candidos, forma verò coruscantes, Angelos scilicet vtrinque stantes, & eum humo tollere & subleuare. Atque statim quidem vultus eius luce tanquam fulgure est illustratus: admiratione autem percussus fuit eius animus, voxque est ei ablata, & manabat sudore, & propemodum deductus est ad mortem: adeò vt qui aderant, nihil ex ijs quæ ille videbat, videntes, mirarentur & dubitarent, & virum interrogarent cum stupore. Cum autem audiuissent, non minùs quidè admirati sunt Marcellum propter suam in Deum fiduciam: Deum verò, propter ineffabilem charitatem in homines.

Visio Sergij Abbatis circa S. Marcellum.

Cap. 23.

Ex his & similibus tantus fuit omnium amor in Marcellum cum admiratione, vt instar rei alicuius diuinæ, per eius nomen iusurandum conciperent, non solum alij, sed etiam primi ex ijs, qui se exercebant: & vel illum solum videre, magnum esse ducerent, & de quo esset acriter contendendum. Cum ab Eliseo aliquandò, qui monasterio, quod erat in Dessà, præerat, & virtutis magnam ducebat rationem, ex Marcelli discipulis fuisset quidam hospitiò acceptus, (erat autem ei nomen Petrus) hic ergò postquam deductus fuit ad sermonem, & multum versatus est in laudando magi-

magistro suo apud Eliseum: Superuacaneum est, inquit Eliseus, ô frater, de Marcello apud nos producere orationem. Nam ego horum tibi ero testis idoneus etiam apud alios: qui de eo multum Deum precatus, & eius virtutis noui altitudinem, & animi motiones: quin etiam ipsam formam eius corporis. Cum hæc audisset Petrus & miratus fuisset, reuersus est: & sancto omnia narrauit, rem quidem faciens importunam & molestam ei, qui à gloria captanda adeò erat alienus: narrauit tamen. Narrationi autem intererat etiam quidam Pontifex, sed inops & egenus rerum necessariorum. Atque magnus quidem Marcellus, qui laudes non minùs ægrè ferebat, quam probra, sedit quidem cursum eius orationis: petit autem, cum sciret eum habere, vt det ei mutuo duos aureos, vt pauca clargiatur pauperi. Ille verò cum esset valde parcus, eos dare recusauit. At non longo ab hinc tempore, inquit magnus, nec ipsum tibi corpus remanebit: sed id quidem sepulcrum, aurum autem accipiet commune monasterij. Nondum duo dies præterierant, & ille quidem vitam finijt, pecunias verò accepit commune. Atque multa quidem fortasse coniecerint homines, in multis autem etiam aberrauerint, si hoc tentent querere, cuiam quidem æqualis, quonam autem inferior, & quonam superior fuerit sanctus. Deus verò ne hoc quidem reliquit obscurum. Quomodo autem, ijs qui volunt, iam significabit oratio.

Eliseus Abbas diuinitus discit & virtutes S. Marcelli, & formam corporis.

Prædicit quidam post se suam mortem.

Cap. 24.

Est quædam ciuitas, quæ nomen accepit à Pompeio: incolitur autem ad Pontum Euxinum. In ea vir quidam præfuit monasterio, nomine quidem Gaudiolus, plenus autem diuino spiritu & repletus gratijs. Cum eo propter aliquod negociam congressus Thalassius, (erat verò hic quoque vnus ex magni Marcelli discipulis) hic ergò cum aliquandò vidisset Gaudiolum, iuste quidem, irascentem tamen in aliquos sui gregis, & cum prius resiliissent, reuertentes ipsos non admittentem, petijt vt admitterentur: & exemplum dedit, quod erat propinquum, Marcelli mansuetudinem. Is autem ei statim dixit: O vir præclare, non est idem Gaudiolus, quod Marcellus: sed quantum intersit, hinc scies. Nam cum Mosem posueris, ei etiam oppone Marcellum. Deus enim mihi ostendit euidentissimè, quòd quæcunque legillatori, ea etiam inspirauit Marcello.

Gaudiolo Abbati à Deo reuelatur S. Marcelli excellentis virtus.

Cap. 25.

Nos verò alia quoque adiciamus: non vt virum ex his rectè videamus, sed nè pulcherrimis priuemur narrationibus. Quidam discipuli ab eo aliquandò missi ad Euxinum, retrò nauigare statuerunt. Cum autem, vbi à terra soluissent, nocte tora fretum fecassent, defessi priusquam mare transmississent, appellunt in quendam locum valde asperum, & in quo nauibus nullus erat portus, nec fida statio: cumq; ventus spirasset vehementius, fieri non poterat, vt salui essent. Atque illos quidem somnus opprimt: ille autem apparèt vni eorum dormienti. Paret is visioni, parent etiam reliqui: soluunt nauem, à loco illo recedunt, in ostium ponti nauigant: & cum in tuto essent, caligo occupat aërem, & procella pontum furore agitat, & ita insurgunt fluctus, & mare conturbatur, & naues obruuntur, vt aër quidem steribus, mare autem esset impletum naufragijs. Alij aliàs mittebantur ad Orientem, & Marcelli adiuti precibus, tunc quidem nauigauerunt: cum verò visum eis esset reuerti, in terram appulerunt: & alios quidem sanos accepit ciuitas Ancyra: Paulum autem vnum ex his, gratis morbus inuasit. Comitibus autem illum quidem ægrotantem relinquere erat impium: vt eum verò secum ducerent, fieri non poterat: vt illi autem rursum cum eo manerent, erat valde difficile. Ille valde suspirans & eiulans, Vbi sunt, inquit, ô pater Marcelle, tuæ preces? Nam tu quidem me Deo commendasti, ego autem iam pereo. Neque hoc quidem mihi graue, etsi sit graue, sed quòd extra tuum gregem, & procul à meis fratribus. Hæc ille quidem dixit Ancyre cum lachrymis: ille verò cum esset in monasterio, audiuit: & statim Paulus quidem conualuit: magnus autem Marcellus accersito Cæsario, iussit horam signari: Vnus, dicens, ex fratribus, qui est procul à nobis, & est graui morbo oppressus, asserit se nihil accepisse utilitatis ex mea ad Dominum commendatione. Sed propè est Dominus omnibus, qui eum inuocant in veritate, & eorum, qui ipsum timent, faciet voluntatem, & eorum preces exaudiet, & eis dabit salutem. Hæc is quidem descripsit: ille verò conualuit, & reuersus est. Offensa est autem scriptura, & eadem hora inuentum est, Paulum conualuisse Ancyre, & Cæsarium scripsisse in monasterio.

S. Marcellus apparèt eundem in somnis.

Sanat Paulum morbus inuasit. Infirmi tamen laborantem absens.

Cap. 26.

Deus aliquandò terram vexabat fame, eaque fame, qua nescio an vlla vnquam fuerit deterior. Monasterij autem horrei Præfatus Malchus, qui frumentum suppe-

Ingens famelitas.

ditabat pistioribus, postquam vniuersum ferè consumptum fuerat, (sufficiebat enim ne ad totos quidem decem dies, & necesse erat fame perire monachos) accedit ad præclarum Marcellum, & ei renunciat frumentum esse consumptum. A quo audiuit, vt faceret quæ consueuerat, & hoc ei nulli esset curæ. Ille arbitratus eum sperare alicundè soluendam esse inopiam, absque vlla sollicitudine suppeditauit sicut consueuerat. Quinque deinceps dies præterierunt: & cum nihil euenisset eorum quæ sperabat, rursus dicit, & ei causam reuocat in memoriam. Audit verò eadem. Postquam autè ad alios quoque duos consumpsit, & non multum abesse videretur, quin esset vniuersum consumptum, ille quidem rursus accedit conturbatus: Marcellus verò statim accedens ad horreum, parturiens id statim implet, & incipit parere: & quod est admirabile, & omnem superat rationem, quandiu dictus quidem Malchus metiebatur, frumētum videbatur diminui, & minari futuram mox egestatem. Cum autem postridiè ingrederetur, eadem magnitudo erat & idem cumulus: & apparebat perindè, ac si ne parum quid ablatum esset pridè. Quòd verò hæc non essent deceptio oculorum, fidem facit tempus. Tandiu enim frumenti fuit hoc admirabile augmentum & acceptio, quandiu mansit grauis illa & infinita fames. Sed his quidem ostenditur, sanctum & nutritisse viuos, & conseruasse eos, qui erant in periculo. Quemadmodum autem se gesserit sanctus in excitandis mortuis, & fugandis dæmonibus, statim dicitur.

Cap. 27. Aegrotabat quidam, & in lecto decumbebat, nomine Paulus, habitu monachus. Is cum extremum iam duceret spiritum, mittit ad sanctum, & rogat vt veniat. Postquam autem, via confecta, qui missus fuerat, venit ad monasterium, & fuit coram magno Marcello, quoniam ille tunc de rebus differebat grauibus, & de sacris tractabat dogmatibus, contendens cum Antistite Chalcedonis, & qui missus fuerat, est reuerfus, & qui aegrotabat, erat mortuus. Cum ergò iam perfecta essent, quæ sunt mortuo, & paratus esset ad efferendum, (hoc autem non alia de causa prouisum fuerat à superis, quam vt maiorem casum, & maius miraculum, & Marcelli virtutè maiorem ostenderet) vbi factus fuit differendi finis, venit ad aegrotum: & cum illum vidisset mortuum, & iam paratum ad efferendum, motus quidem esset animo, & ex eius genis fluebant lachrymæ: neque remisit tamen suam ad Deum fiduriam: sed cum manus simul & oculos & animam ad eum sustulisset, est aliquandiu precatus. Deindè non septies quidem inspirat, sicut olim zelator Elias: sed solum manū imponit mortuo. Qui autem aderant, aliàs eum velle putantes, & non vt mortuum tentare, dicunt:

Est mortuus. Simulatquè verò illi hoc dixerunt, surrexit mortuus: vidensque ostensus est & loquens, & eorum, quæ illic erant, meminit spectaculorum. Sic ille, qui, si audendum sit dicere, vel Sole clarior apparuerat, nolebat, quòd ad se attinebat, multis apertum fieri miraculum: sed & ei qui surrexerat, & ijs qui adspexerant, sicut meus Iesus, præcipit silentium: tantum adferens studium fugiendæ gloriæ, quæ est ab hominibus, quantam ipse erat à Deo consecuturus. Quocirca nec permisit vt lateret id, quòd factum fuerat, is qui gloria semper circumdat eos, qui ipsum glorificare voluerunt. Nam qui ea suis oculis adspexerant, eius iussa parum curantes, cum nec vellet celare, nec alijs tantum bonum inuidere, ea quæ viderant, ad multorum aures transmittunt: nec hoc ipsum quidem celantes, quòd cum rem tam magnam fecisset, eos iusserat silere.

Cap. 28. Oportet autè eius quoque virtutem ostendere aduersus dæmones. Attulerunt ad eum aliquandò quatuor simul dæmoniacos, quos sauiissimi & pessimi inuaserant dæmones. Et ille quidem precari: illi autem statim coeperunt insanire. Atque primum quidem in eum loquebantur blasphema, & homines vehementer cõturbabant. Deindè cum preces magis vigerent & inualescerent, illi etsi non viderentur plagas accipientes, dolores in publicū proferunt, & clamare incipiunt: lube nos exire, quoniam in nos accepisti potestatem: insidiosè quidem illi hoc & malignè, etenim ostendent hæc, quæ deinceps sequuntur. Cum itaque intellexisset insidias magnus Marcellus, neque conuersus est ad id, quòd dictum fuerat, neque eos increpauit: sed ad cælum solum intuens, perseuerabat in oratione: & nihil aliud quàm, Serua tuum signum, ô Christe, diu rogans dicebat. Et illi quidem rursus rogabant, vt iuberet: ille autem non obtemperabat, sed in eos diuinam virtutè inuocabat: sicque expulsi sunt, & viri simul liberati sunt à plaga. Cum autem causam rogarent, qui tunc aderant, cur dæmonibus se cessuros consentientibus ab initio nihil præcepit, ille respondit: Quoniam dicen-

Mito modo vir sanctus auget frumentum.

Tractat vir sanctus de facris dogmatibus cum Episcopo Chalcedonensi.

3. Reg. 18.

Mortuum excitat, iuberetque haberi rē tacitā.

Mar. 1.

1. Reg. 2.

Cap. 28.

Quatuor dæmoniacos sanat.

dicentes me in eos accepisse potestatem, non aliud agebant, quam quòd vanæ gloriæ laqueis me conabantur implicare. Et illorum quidem quatuor virorum res ita se habuerunt. Paulò post autem Lazarus quoque quidam, qui corripiebatur furore dæmoniacò, & linguam diuore exertam & pendentem habebat, sicut canes, & spumã deindè expuebat, eandem quoque consecutus fuit curationem. Nam cum primum eum sanctus benignis vidit oculis, & precatus est ei suæ plagæ curationem, statim confectus est sanus, & liberatus est à dæmone, qui eum occupabat. Et quid opus est illius cuncta dicere? Facilius enim est stellas numerare, aut maris fluctus metiri, aut aliquid aliud aggredi, quòd fieri non potest, quam illius res omnes inuenire. Verum enim verò pauca quædam de illius etiam moribus adducenda sunt in medium, vt sciamus, quòd à quo hæc gerebantur, illa quoque ei omninò debebantur: & simul quæ in longum producit oratio, varietate vitabit fatietatem.

Hic magnus Marcellus cum alijs bonis quæ habebat, sanctorum quoque reliquiarum tenebatur magno & vehementi amore, eas existimans esse dona cælestia, & reuerà plurimi facienda: & qui aliquid tale ad eum deferebat, appellabatur seruator & benefactor, & videbatur esse missus ex ipsis cælis. Deus itaque, qui in hoc prompto & alacri animi studio ei opem ferebat, multos ex multis locis adducebat, qui hunc eius amorem consolarentur, & dona quæ erant maximè optanda, offerebant ei tanquam amico: partim quidem ex Persis, partim autem ex Illyrico, partim ex ijs, quæ erant vbiq; regionibus. Ille verò quemadmodum, & cum quanta sua delectatione, & cum quanto honore & reuerentia ea excipiebat: simul quidem hinc ostendens suum amorem in communem Dominum, eorumque mortem laudans & beatam prædicans, & similem, si fieri potuisset, cupiens consummationem. Quale autem esset eius desiderium sciens Deus, & volens ei gratificari, ei sæpè prius ostendit, & prius significauit, hoc aut illo die venturum aliquem, qui ei sit allaturus ea, quæ desiderat. Ille verò & ipse se præparabat, & curabat vt esset totus eius grex paratus, & ita vehementi ardentique motu cordis, & supinis, vt aiunt, manibus preciosas suscipiebat reliquias. Verum enim verò ne hoc quidem æquum est prætermittere. Ad eum venit aliquandò quispiam, & quasdam ei sacras tradidit reliquias, dicens eas esse martyris Vrsicini. Ille autem magnificè quidem eas accepit, & consuetum eis festum celebravit. Cum verò staret ad preces nocturnas, talis eum subiit cogitatio, nè qui hoc donum ei arulerat, de eo esset mentitus, & non essent reliquie martyris Vrsicini. Simulatquè hæc cogitauit, quidam ex ijs, qui vnà cum eo fugebantur officio, tanquam à Deo afflatus accurrens: Nè temerè, inquit, ô pater, dubites. Magni enim Vrsicini hæc sunt veræ reliquie. Ità diuina prouidit gratia, vt curaretur quòd is animo dubitabat, nè dubitatione eius ardor frigeret. Atque hæc erat quidem eius diligentia in parandis reliquijs.

Diuitias autem & pecunias ita despiciebat, vt & quæ præcessit, & quæ nunc sequitur, apertius declaratura est oratio. Nam cum Marcellus ab initio omnes reliquisset facultates, atque adeò ab ipsa etiam domo discessisset, & qui erat ei frater secundum carnem, accepisset illius hæreditatem, & paternorum omnium bonorum effectus esset dominus, & tota sua vita eis esset vsus, is cum esset moriturus, relinquit Marcellum hæredem omnium suarum diuitiarum. Ille autem ea, quæ sibi relicta fuerant, non solum sua non esse duxit: sed nec ijs vtendum sibi censuit ad commune monasterij. Hinc cum monachi peterent, vt agrum emeret, ille eis dixit se nullum nôsse agrum vberiorum & fertiliorem, quam spem in Christum. De bonis ergò paternis quid statuit, & de ijs, quæ ad illum pertinebant, quonam modo prouidet? Ea consumit, offerens alijs monasterijs, quæ laborabant inopia, tam virorum quam mulierum. Et hæc quidem illis adimunt egestatem.

Quæ verò fecit in magna Dei ira, in qua totam ciuitatem, Constantinopolim, inquam, conseruauit, quis sustinuerit quidem silentio prætermittere? Quis est autem adeò tardus & hebes, qui non cupiat audire? Magno illo Leone imperij sceptrum administrante, in hac ciuitate oritur incendium, & incendium eorum, de quibus vlla sit mentio, maximum & sauiissimum. Cum autem iam incepisset calamitas, de ea auditione accipit magnus Marcellus: & cum statim cælum suspexisset, & multum lachrymasset, diuidit supplicium: immò verò maximam eius partem alleuat. Nam partem quidem ignis eius extingunt lachrymæ: altera verò pars relicta est Byzantinis ad disciplinam, existimatum enim fuerat fore, vt totam depasceret ciuitatem. Ille verò cum

Preclarè eludit fraudem malignorū dæmonum.

Alii curat dæmoniacum.

Cap. 29. Plurimi faciunt Sanctorum reliquias

Eas aliundè allatas accipit iunimo studio.

Cap. 30. Pecunias planè contemnit & opes.

Patrimonium suū dat alijs monasterijs

Cap. 31.

Cōstantinopolis ardet.

Ignem suis lachrymis extinguit S. Marcellus, cum

cum partem quidem repressisset, partem autem præsciisset, Hei mihi, dicit tristi voce. Dolebat enim, quod non totum cessare fecisset, sicut magnam nostrorum peccatorum multitudinem: & quod visum esset Deo, serpere ignem à mari vsque ad mare: & tanquam telum, medium quidem dissecare: ab ijs autem, quæ sunt ex transuerso, abstinere: quod etiam factum est. & ignis cum accepisset initium ab eo, quod dicitur Neocorium, instar cinguli toram cinxit ciuitatem: cessauit verò ad mare, quod est ex aduerso, veluti ostendens, quod is quidem totam peruassisset ciuitatem, ad hoc autem redactus esset per Marcellum.

Cap. 32. Cum duorum adhuc aut trium meminerimus, reliqua linguis aliorum, prout poterint, dicenda relinquemus. Et primum, quam ingentes essent ei spiritus, qui in potentes quidem deprimi non poterant: in eos verò, qui erant modesti ac moderati, facile inclinabantur. Ijs autem, quibus fiebat iniuria, erat adiutor inuictus. De Ardaburij & Asparis, quæ erat illo tempore, potentia nihil est dicendum: neque de crudelitate æquali potentia, atque adeò maiori. Hic ergò, qui erat adeò potens & crudelis, Ardaburius irascebatur cuidam ex ijs, qui erant in eius potestate, nomine Iohanni. Ille verò omnibus alijs, atque adeò ipso Imperatore prætermisiss, ut qui non essent satis potentes, vnum nouit refugium Marcelli tabernaculum: & id subit, & sub eo later, tanquam sub aliquo tuto propugnaculo. Ille autem cum rescuisset, petebat, ad ipsum mittens, hominem sibi tradi. Cum verò non obtemperaret, cepit minari. Cum Marcellus autem minas non curaret, ei vim attulit: missisque militibus, qui & viribus valebant, & erant multi numero, iussit querere eum, qui confugerat: & si non pareret, uti armis. Atque ille quidem cum sic iussisset, eos dimisit. Illi autem profecti, & verbis, ut iussi fuerant, vsi, quoniam non parebat, monasterium circumsidebant. Hæc facta sunt vespere: Magnus verò Marcellus rogauit eos, an vellent manere, & se eis dixit alimenta daturum. Cum autem mansissent, suppeditauit alimenta. Et res quidem ita transijt vsque ad vesperam. Cum nox autem aduentasset, qui foris quidem erant, enses iam quatiebant terribiliter. Monachi autem hæc videntes & audientes, sanctum circumsistentes, pro ensibus eum verbis feriebat: Quid ergò, dicentes, tibi omnes propter vnum peribimus? idque morte violenta & acerba? & tuis filijs erit tibi præferendus externus? & tibi à fundamentis cum templo peribit monasterium? Non dimittes, non citò præbebis eum, qui quaeritur, qui malis huc peruénit pedibus? Cum sic per totam noctem eum & hostes & amici etiam acriter inuaderent, tempusque frustra contereretur, & supplex non traderetur, manè autem statuisent milites uti gladijs, & iam essent aggressuri, tunc Christi at hleta suam contrà obiecit potentiam. Eis verò præter opinionem apparet aduersaria, non phalanx quidem, sed diuina quedam & cælestis potentia, in orbem ab igne circumscripita, & arma inexpugnabilia, nempe Crucis Christi imaginem in medio referens, longè magis resurgentem, quam ignis, qui erat circuncircà. Hæc ergò terribilis potentia, quæ apparuerat ex ipso fastigio monasterij, emittebat grauiam tela aduersus milites: quæ quidem erant ignis fulgura intolerabilia. Quibus cum non solum resistere, sed ne ea quidem contrà intueri possent, gladios in terram proiecerunt, & ipsi ceciderunt, & voces ad Deum placandum accommodatas, prout vnusquisque poterat, emittebat. Quas cum ij, qui erant intus, sensissent, canere cœperunt, & fuerunt ipsi quoque testes miraculi, quod euenerat præter opinionem. Hoc effecit, ut crudelissimus Ardaburius suorum morum obliuisceretur: & causa fuit, ut præter sententiam benignus videretur, ira sua in Iohannem remissa.

Ardaburius & Aspar Arriani, iubente Leone traditi sunt. Vide Nicephorū &c.

Eius monasterium ab hostibus circumfessum.

Milites Ardaburij diuinitus terrentur & cœprimuntur. S. Marcelli monasterium vexat.

Cap. 33. Cum in Ardaburij inciderim mentionem, illius quoque meminero, quemadmodum vir ille diuinus futurum quoque eius vitæ exitum prædixerit. Cum se post orationem somno aliquandò dedisset, ei apparet visio. Illa autem erat huiusmodi: Pugnant inter se leo & draco. Sed draco quidem cum esset ingenti magnitudine, cauda leonem verberabat & torquebat: leo verò dolebat quidem, & ad se cauda defendendum excitabatur, & draconem obiens, inaniter depugnabat, & eum nihil lædebat, quousque ipse quidem defessus plagis, humi totus iacebat afflictus & imbecillus. Deinde cum se rursus paululum recreasset, & veluti à quodam somno surrexisset, magno & vehementi impetu in draconem insilijt, eumque pronum in ventrem prostrauit.

Visio S. Marcelli.

Predicit casum Asparis & Ardaburij.

Hoc cum diuinus vidisset Marcellus, & accuratissimè cōieciisset, prædixit haud ita diu post Asparem & Ardaburium esse cum toto genere interituros ab Imperatore. Sed hæc quidem postea. Quæ autem interim facta sunt, sunt huiusmodi:

Cum

Cum multa accidissent inter eum & Imperatorem, quæ inter se inuicem inimicitias alebant & suspiciones, ex vtriusque quidem natum est odium: cum autem vtriusque magnum à se inuicem immineret periculum, neutri verò eorum facilis esset victoria, conuertuntur ad communia in eunda fœdera: nempe, ut Asparis quidem filius, frater autem Ardaburij, cum duxisset vxorem filiam Imperatoris, Cæsar crearetur. Hoc autem qui accepit, est alius, ut dixerit quispiam, Subimperator. est enim ei & aurata purpura, & alia insignia imperij, nisi solum, quod aurea corona non habet omnia signa imperij. Is itaque accepta hac dignitate, cum viuente quidem Imperatore erat omnia facturus communiter: eo autem mortuo, ipse primus & solus accepturus imperium, & tanquam debita sibi sceptrum sumpturus. Ea res verò non parum cōturbabat Ecclesiam, si rursus sit imperiū Arrianus inuasurus. Aspar enim, & eius filij, & tota domus, Arrij insaniam miradum in modum amplectebatur. Cum itaque essent pleni tumultu, communiter conuenerunt, & ducibus Geladio & Marcello venerunt in Hippodromum, ut ab inhonesto & indigno hoc cœpto arcerent Imperatorem: qui ipse quidem ad hoc quoque erat prompto & alacri animo, sed cedebat tempori Asparis & Ardaburij. Cum ergò sic paratus esset Christi exercitus, eis quoque Deus ostendit Ducem: & tantum interesse inter Marcellum & alios sacerdotes & Pontifices, quantum inter exercitūs Ducem & Imperatorem: atque adeò, si velis, inter militem & Ducem, hoc fuit euidentis signum. Nam inter ambulandum, videbant ij qui digni erant ea videre, iuuenem quidem statura maximum, forma verò pulcherrimum, & zona cinctum aurea, adpectu quidem tam candidum, ut niuem videretur superare: tam lucidum autem, ut luce coruscaret. Læna verò ei erat & tunica, eaque niue candidiora. Eum ergò videbant à sinistris simul cum magno Marcello ambulantem, veluti quendam satellitem, simul terribilem, & manum veluti supponentem, sustinuisse senem, & cum maxima reuerentia non destitisse ei inseruire. Cum autem ingressi essent in eum locum, in quo solebat sedere Imperator, erat quidem sic quoque Marcellus omnia ijs, qui erant Ecclesiæ: quinetiam ipse quoque liberè loquebatur ad Imperatorem, & illis addebat animum, & quodammodo eos adhortabatur ad certamen pro Christo suscipiendum. Atque illi quidem cum omnia effecissent propter quæ venerant, quæ quidem erant, ut Asparis filius aut rectam disceret opinionem, aut nec dignitatē Cæsaris acciperet, (hæc enim eis pollicitus est Imperator) lætantes exierunt. Ille autem rursus adolescens, & altissimus, & splendidissimus, visus quidem est ahuc adesse & versari cum Marcello: Cum verò eum deduxisset vsque ad portas, decæterò cuanuit ex oculis. De quo nullus dubitauit ex ijs qui aderant, sed euidentis fuit omnibus, eum fuisse Dei ministrum, virili habitu indurum, qui missus fuerat, ut esset custos & satelles Marcelli. Sed ab eo quidem fuit habitus in tanto honore. Haud ita multò post acceperunt finem ea, quæ is prædixit. Ardaburius enim simul cum patre & fratre, & alijs non paucis ex ijs, qui erant eiudem sententiæ, cum ebibisset vltimam facem iræ Domini, raptus est ab hominibus, leoni draco, Imperatori iustè traditus impius.

Cap. 34. Inimicitia inter Leonem Imperatorem & Ardaburium.

Asparis familia Arrij dogmate corrupta.

Visio quædam.

Custos & satelles S. Marcelli Angelus Domini.

Ardaburius perit cum suis.

Cap. 35. Magna perfectio Luciani.

Vnum adhuc restat conuenienter meæ promissioni: quod vbi adiecerò, finem imponam orationi. Lucianus quidam Constantis filius, viri qui multum poterat consilio, despectis humanis omnibus, monasterium ingressus, breui tempore per Marcellum multos eorum, qui cōsenuerant in exercitatione, longè à tergo reliquit: quem dicunt à nullo vnquam esse visum nec irascentem, neque multa loquentem, sed neque vlli præbentem iræ occasionem. Is, quando bonus pater Marcellus excedebat, adstans, & plusquam alij lachrymans, rogabat hanc sibi dari gratiam: ea autem erat, nè eum despiceret hinc solum, neque finiret eum esse ipsi longo tempore superstitem. neque enim se posse amplius rectè viuere: sicut neque nauem tutò navigare, quæ amisit gubernatorem. Et ille quidem hæc: Marcellus verò cum vidit eum magna affectum tristitia: Esto, inquit, bono animo. Nam cum ego excessero, tu quoque consequeris, & insistes vestigijs eius, quem desideras. Cum sic dixisset, paulò post finem accepit, quod dictum fuerat. Nam cum ille decessum ægrè ferret, & toros deinceps quinque dies & noctes ad fossam magni Marcelli mansisset, post illum mori, vitam, sine eo autem esse superstitem, mortem acerbam existimans, ad eum in somnis venit magnus Marcellus, conuersum ad sepulcrum: &, Cur, inquit, te afflicta & quereris de tarditate, & non credis? Ego Deum pro te precatus, effeci id quod tibi expedit, & statim ad me venies. Fuit ita: & tertio post die è vita excedit Lucianus, cum solos octo dies fuisset magno Marcello superstes.

Quam

Eius obitum prædicit S. Marcellus.

Ei S. Marcellus apparet.

Cap. 36.

Quam multa Marcelli, quæ sunt huiusmodi, alia quidem maiora, alia autem non omninò inferiora, quor lingua suffecerint ad narradum, & quot libri ad ea quæ scriberentur, suscipienda? Qui cum exercitationem vltra sexaginta annos produxerit, miracula assidue faciebat. Quo non fuit quidẽ ille in certaminibus fortior? Quo non autem ad certamina vtilior? & quo non fuit in eos qui labebantur, mitior, & in præstando officio diligentior? Quis sic defendit eos, qui afficiebantur iniuria? ijs autem, qui iniuriam faciebant, omninò non permittens, sed resistens, & eorum voluntati minimè assentiens? Sic in tota vita, totam quidem noctem, diei verò plurimum, dabat canticis & precibus, & alijs Dei ministerijs, reliquum autem his tribus dispertiebat. Et primi quidem ad eum accedebant, qui vexabantur cogitationibus: quibus dabat vnicuique medicamentum conueniens, ei partim quidem diuina scriptura ea suppeditante: partim autem prudentia ex experientia. Post illos accedebant, qui erant affecti iniuria. Cum verò pro eis literas scripsisset ad præsides, iudices, ad illos ipsos, qui faciebant iniuriam, & si opus erat, etiam ad ipsum Imperatorem, (nam illi quoquẽ erat reuerendus, & obtemperabat ad id, quod magnus volebat Marcellus) conuertebat deinde ad ægrotantes, & omnes obiens, eis exhibebat quæ eis erant necessaria ad alimentum, & ad curandum corpus. Sic nihil omninò aberat Marcello, quod aderat ijs, qui olim laudabantur. Sed erat ei Prophetarum quidem gratia omnia præuidendi: Patriarcharum autem fides, quæ efficiebat, vt fidenti esset animo in omnibus: Mosi quidem mansuetudo, Iosue autem zelus, & iusta ira aduersus eos, qui faciunt iniuriam: Discipulorum verò, Petri quidem ardor: Iohannis autẽ lingua theologica, & quod cum virginitate est verborum tonitru, & Pauli vehemens in dogmate studium, & per terram & mare prædicationis disseminatio. Omnium verò simul, fons miraculorum, & quod ea semper fluere, non secus ac perennes fluij.

Vide exercitia S. Marcelli.

Catalogus virtutũ eius.

Cap. 37.

Huius vel solum dicere decessum, quàm fuerit optandum? Quàm multorum reconciliauit inimicitias? Quàm multorum composuit controuersias? Quàm multa bona vno die fecit in extremo spiritu? Quando certè ei carnis dissoluebantur vincula, & ei quem desiderabat, erat appropinquaturus, & primæ pulchritudinis primas suscepturus illuminationes: aderant autem multi ex ijs, qui se in pietate exercebant, & multi monachi, & multi ex ijs, qui erant consecrati: non pauci verò ex ijs, qui mundanis opibus & gloria erant insignes. Cum quibus postquam multum est philosophatus & locutus de anima & corpore, & de ea quæ est illic vita, & vnumquẽque est adhortatus, prout conueniebat vnicuiusque ætati & dignitati, & deinde est etiam precatus, & postremò dixit se velle parum dormire, & eos iussit secedere, sacramentum sic emisit animam: cuius mundum corpus & venerandum, sanctis manibus compositum, sacrum illud templum suscipit, quod ipse excitauit à fundamentis, & verè sacrum constituit monasterium: Ad gloriam patris, filij, & spiritus sancti, nunc & in secula seculorum, Amen.

Feliciter mi grat ad Dominum.

VITA S. THOMÆ ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS, ET CLARISSIMI MARTYRIS, EDITA A M. Eduardo eius contemporaneo: quam totam, vt ab illo conscripta est, hoc loco adscribere, nimia temporis angustia non patiebatur. (valde enim prolixa est) Itaque coactus sum meo stylo eam redigere in compendium: quod tamen spero absque Lectoris magno detrimento me fecisse.

PROLOGVS Authoris, sed per me contractus.

VI mundi huius artes & disciplinas profitentur, habent singuli conatus suos, quibus ad altiora contendunt: laboresque suos duros & molestos contemplatione fructus & vtilitatis inde nasciturę solantur. Et quid non illi molestiarum deuorant, quos non labores suscipiant, quas recusant iniurias, modò possint consequi quod venantur? Quid verò est isthuc? Corona corruptibilis, sic enim Apostolus vocat. Perit igitur omnis talis & labor, & præmium, quia temporaria sunt. Nobis verò, quibus Christus via est: & merces laborum, vita sempiterna, inter varios mundi casus vt multa opus est vigilantia, ita magna sunt ad

1. Cor. 9.

Ioan. 14.

ad viriliter perseuerandũ incitamenta, quæ nos accendant ad contemnenda mollioris vitæ lenocinia, negligendam malorum hominum æmulationẽ, dura omnia perferenda, vt felici commercio pro caducis æterna, pro terrenis caelestia nobis comparemus. Inflammata nos ad hæc vita & conuersatio sanctorum. E quibus tamen si fortè minùs mouent præci illi heroës ob vetustatem temporis: pudeat sanè vel hunc nolle imitari, quem licuit intueri. En procedit in medium nouus Christi miles, & martyr egregius beatus Thomas, sanctitatis speculum, iustitię norma, incitium patientiæ, virtutis exemplar, inuictissimus assertor veritatis. In quo tamen, nè hoc infirmos animos absterreat, non martyrium, non miracula imitanda proponimus, sed vitam martyrio plenam. Is enim inter ea omnia, quæ mundus hic admiratur & in precio habet, tanta fuit animi constantia, vt nec prosperis mollesceret, nec vllis rebus aduersis à Christo abstraheretur. Passus exilium, dignitate & bonis suis omnibus priuatus, charorum iniurijs, lachrymis & desolatione valde afflictus, excelsò animo ea omnia negligens, in dies Deo deuotior & addictior efficiebatur, haudquaquam similis stulto illi, de quo Propheta dicit: Confitebitur tibi, cum benefeceris ei. Cuius nos vitam, vt partim ab ijs accepimus, qui viuenti familiarius adhæserunt: partim ipsi nostris oculis vidimus, piorum adducti precibus, scribendam suscipimus, Lectorem admonentes, vt si qua ab alijs scripta sunt, aut fortassis scribentur, quæ cum nostris pugnent, ea nouerit esse à vero aliena.

Præclara laus sancti Thomæ.

Psal. 48.

HISTORIA.

RTVS est beatus Thomas Londini in Britannia, quam Decemb. 29. nunc Angliam vocant, eamque urbem, quæ Britannia Cap. 1. caput est, suo ortu illustrauit. Patrem habuit Gillebertum, matrem Mathildem, vtrunque genere & opibus nulli ciuium suorum cedentem, morum verò integritate & innocentia illis superiorem. Cum mater cum gestaret vtero, non semel ei oblatae sunt visiones quædam de eius futura sanctitate & dignitate. Quo die in lucem editus est, vt eius propinqui aiunt, è domo eius paterna ignis egressus, magnam Londini partem inflammavit. Vbi primum per ætatem licuit, prima literarum elementa discere iussus est. Inde liberalibus ad motus disciplinis, multum in illis breui profecisse fertur. Nec tamẽ rerum mutatio passa est diu cum harere in scholis. Parentes enim crebris incendijs & multis casibus aduersis afflictis, illi instituendo minorem adhibere curam. Accessit eò vtriusque obitus, qui magnam filio attulit cum orbitate calamitatem. Solebat autem patris hospitio sæpè vti Richerius, vir nobilis & opulentus. Illi ergò Thomas se commisit iam adolescens. Erat sanè optimis moribus, præclaro ingenio, incundo vultu, sed mixta grauitate, sermone gratus, forma eleganti. Delectabatur quidem canibus & auibus, vt solet illa ætas, atque id genus alijs vitæ huius oblectamentis: sed mansit corpore integer, & veri tantum amans, vt aut vix, aut nunquam quicquam ioco vel seridè dixerit, quod esset cum mendacio coniunctum. Ita ergò per id tempus venatione & aucupijs sese oblectans, pro suo arbitratu modò domi erat cum patre, modò rure apud Richerium, quem diximus: iamque constituerat literarum studijs nuncium remittere. Accidit interim, vt cum Richerio equitans, videret accipitrem, dum vult anatem rapere, penè mergi in vndis. Eius miserus, ab equo desiliens, in flumen insilit acem extracturus: sed raptus ipse aquarum vi, parum à summo absuit periculo. Tandem appulso illo ad molendinum, rota stetit immobilis, donè extraheretur ex aquis, Domino illum iam desperatum conseruante, nè extingueretur lucerna in Israël, cuius preciosa morte tanta cernimus beneficia prouenisse. Habuit postea illum apud se ferè triennid Osbernus quidam, vir insignis & valde diues, ei sanguine iunctus, cui ille operam nauabat in eius acceptis & expensis referendis.

Dat operã literis.

Post mortẽ patris vixit.

Corpore castus, & verè est amantissimus.

Cõseruatur diuinitus à submersione.

Iam verò etiam videbatur adspirare ad honores & mundi huius dignitates: ad quæ obtinenda plurimum illi suffragabatur & animi prudentia, & vitæ honestas, Singularis enim in eo cernebatur sapientia, & consiliorum maturitas, morumque incunda grauitas, vt non immeritò omnibus & admirationi esset, & charus. Sed didicit tum, quod ipse postea fatebatur, non esse in homine viam eius. Aliud enim

Cap. 2.

1. Cor. 10.

Eccc ipse

ipse proponerebat, aliud diuinitus disponebatur. Venit interim ad Cantuariensem Archiepiscopum Theobaldum, & honorifice ab eo acceptus, ludis & leuitate reiecta, inter homines maturos & sapientes versabatur, eorumque sermonibus ad meliora informabatur. Animaduersa autem breui eius prudentia & perspicacitate, Archiepiscopi consilij, itemque negocijrum publicis, tum priuatis interesse cogitur. Senu enim peruigil, consilio prouidus, in responsis prudens, sermone cautus & moderatus, Archiepiscopo charus & omnibus gratus fuit, vt maleuolum se probaret, si quis tot gratia dona in illo non diligeret. Certè de illo Archiepiscopus testabatur palam, se nullum vnquam antea tam fidum rebus suis & integrum comperisse. Sed id vidit hostis, serpens antiquus, & planè inuidit, excitauitque ei amulum, Rogerium scilicet Archidiaconum Cantuariensem, qui quoad Thomas superuixit, tunc quidem conceptum virus in eum quibus potuit modis effudit. Interim autè vt ab aula Archiepiscopi eum excluderet, tum per se, tum per alios illum insectari, modò conuicijs, modò scommatibus appetere tentauit, crebro illum per contumeliam vocitans clericum cum ascia, quod erat cognomen illius, qui eum ad Archiepiscopi aedes inuitat. Sed vir prudens eiusmodi iniurijs non retardabatur à sedulis Archiepiscopo praestandis officijs & obsequijs. Excessit tum è rebus humanis Vuilhelmus veneranda memoriae Eboracensis Episcopus, eique opera Theobaldi Cantuariensis Archiepiscopi substitutus est Rogerius iste. Thomas verò factus est Cantuariæ Archidiaconus, quòd illo se neminem fideliorum habiturum sentiret Archiepiscopus Theobaldus, qui etiam obtinuit ei Beuerlacensem Preposituram. Sed vir ingenio liberali, sciens esse melius nomè bonum, quàm thesauros plurimos, diuitijs suis sic vti studuit, vt illis sibi bonam pararet existimationè. Sed quid moras necimus, cum ille nullas passus sit ad superiora proficiscens? Neque enim humili loco herere potuit flamma tam excelsi animi, & quod magis mirandum est, in tanta sublimitate tanta integritas vitæ.

Itaque Archiepiscopus Theobaldus, volens eum ad altiora eum commendar eum Regi, commemorat eius prudentiam, fidem & veritatem. Conscium Rex facit eum suum cancellarium, qui in illo regno est secundus à Rege. Augentur interim honores, prædia, possessiones: pro more sequuntur eum innumerj mancipiorum greges, stipant electi milites, nec minor cancellario quàm Regi adest comitatus, ita vt interdum Rex ei obiecerit, suum hospitium illum euacuasse. At tamen Regi fidus permanit animo & actione, ad eius gloriam omnia illa referens. Rex autem tantum ei honoris, amoris & libertatis impendit, quantum nulli alteri vnquam impenderit. Quicquid statuisset, sanxisset, mutasset, quod ad Regis dominium pertineret, pro lege habebatur. Sed in his omnibus, licet quidam diuersum senserint, sed falso, corpore castus fuit, animo humilis, sed inter humiles: nam inter potètes potètiior ipse & sublimior apparebat. Nullus eo difertior, nullus munificentior, nemo prudentior habebatur. Pauperibus incredibili benignitate prebebat res necessarias: sed dona gratiae exteriori pompa ita tegebantur, vt etiam tum, cum esset Archiepiscopus, nemo id eum, nisi pro mundi fastu & ostentatione facere existimaret. Tantam sibi & Regis & totius regni conciliat gratiam, vt ij soli beati putaretur, qui illi placere potuissent: vt tanto magis prædicanda sit misericordia redemptoris, q̄ mundo illum eripuit, qui tot mudi nexibus videbatur implicatus.

Desijt interim esse in humanis Theobaldus Archiepiscopus, Rexque sibi persuadens, ad omnia sibi in Episcopatu obsecuturū Thomam, illum curauit Theobaldo subrogandum. Coactum est Londini concilium, electus est in Archiepiscopū Thomas cancellarius, confirmata electio est, nec erat qui non haberet gratā & ratam, præter Londinensem Episcopum, qui tamen citò repressus est. Indè Thomas introducit Cantuariam, solenni deuotione à Clero populoque excipitur, moreque ecclesiastico consecratur, & in sede collocatur. Postquam autem consecratus est, & omnes ad sua redirent, mox in seipsum reuersus, & ad Deū toto corde conuersus est: & quod dictu mirabile est, non citiùs sacra illa delibutus est vnctione, quàm animus eius multiplici spiritus sancti gratia est perfusus & inebriatus. Etsi autè non statim habitum, at animum ex toto mutauit: immò non illius hæc, sed mutatio dexteræ excelsi fuit. Porro nè ex honore inflaretur, postea carnem suam fertur diuersis pœnitentiæ laboribus afflixisse. Amplexus quoque est & habitum & institutum corum, quos vocant Canonicos regulares, & tum muneri Archiepiscopi, tum

Amplexitur institutum Canonicorum regularium.

Benignitas eius in pauperes.

Cap. 4. Fit Archiepiscopus Cantuariensis.

Cap. 3. Rex eum facit suum cancellarium.

Fit Archidiaconus Cantuariensis. Eccli. 41.

Amulus eius.

Regit in aula Cantuariensis Archiepiscopi.

illi instituto perfecte satisfecit, cum ægrè quisquam possit alterutrum ita, vt par est, exequi. Alia quoque his difficiliora adiunxit. Vt autem sanctitatem suam occultaret, noluit statim mutare habitum, donè esset in virtute confirmatior. Cum autem mustarent monachi, quòd contra morem in seculari habitu visitaret chorū, quidam ex domesticis eius ait illi, adstetisse ipsi quendam vultu terribili, & minacibus verbis ita dixisse: Vade, dic cancellario, (Archiepiscopum enim præ indignatione dicere noluit) vt sine cunctatione mutet habitum: alioqui me perpetuò aduersarium habiturus. Id audiens vir venerabilis, amarissime lachrymatus est: cœpitque tum quotidie proponere sibi ob oculos onus suscepti honoris & muneris, acriter vrgere & extimulare seipsum ad satisfaciendum officio suo, ad prælucendum subditis suis virtutum & bonorum operum exemplis. Dicebat sibi: Fuerit ignorantia & iuuenilis animi, quòd hæc enus viximus remisè: deinceps nullum manet nobis excusationis velamen. Præuenerat eum Dominus in benedictionibus suis, ita vt terrena omnia contemnens, ad cælestia contenderet, & scæuus in seipsum exactor, hostiam viam, sanctam, Deo placentem sese mactaret & immolaret. Gulam domabat victu tenui, illicitos animi motus, sacrae lectionis & orationis assiduitate comprimebat, naturalis incèdij flammam somno breuiori & cilicio asperiori conterebat. Et vt multa præteream, carnè suam crucifigens cum vitijs & concupiscentijs, totum se intra necessitatis metas continuit, totus mutatus in virum alterum. Quicquid sanctum, quicquid honestum & iustum esset, & fecit & docuit: ijs contraria prorsus reiecit & propudiauit. Ab ipsa mox ordinatione sua tantus in coextitit amor & deuotio erga Deum, tantus iustitiæ zelus, vt nulli, quantacunq; dignitate is esset, parceret, si quid contra iustitiam attentasset. Sed neq; Regi ipsi contra summi Regis voluntatem vlla in re obsequi voluit, neque vt id vellent, vllis vel minis, vel blanditijs adduci potuit. Ecquis verò pro dignitate prædicare, immò vel admirari possit diuinam misericordiam viscera, in tam subita, tam perfecta mutatione humani mentis? Quicquid antea mundanum & fluxum senserat venerabilis Christi martyris Thomas, largo lachrymarum imbre diluit, & pij amoris incendio in ara cordis concremauit, graueque sibi bellum indicens, exegit à seipso per pœnitentiam, quicquid in se culpæ meminerat admisisse: quæq; priùs desiderio complexus videbatur, iam opportunè importunè prædicauit contemnenda. Regis quoque terreni posthabita voluntate & obsequijs, summum sibi Regem conciliare studebat sacris vigilijs, ieiunijs, precibus, lectionibus, meditationibus, largissimis elemosynis. Tot enim pauperibus quotidie victum vestitumque suppeditabat, vt licet innumeri ad eum mendici confluerent, citiùs tamen deesse videretur quibus praberet, quàm quibus præbere ipse vellet. Vt autem suppetere, vnde largiri posset, possessiones Ecclesiæ conseruabat, ab alienatas recuperabat, pristinumque Ecclesiæ suæ ius reformare connitebatur.

Indè factum est, vt sacri legi quidam rerum ecclesiasticarum vsurpatores, adiunctis sibi quibusdam Episcopis, Regem & omnem eius familiam in eum concitarent, dicentes eum regias consuetudines & donationes velle abolere, & ad prescriptum Canonum clerum populumque moderari. Interim Rex suspicatus ab illo se contemni, quem tanti ipse fecisset, animi sensim crescente acerbitate, eum à secretis consilij suis amouit. Satan quoque Episcopos & proceres regni incitabat in eum, qui propter iustitiam persecutionem pateretur, exiguum putabat, quicquid mundus & diabolus ob iustitiæ & veritatis assertionem posset inferre. Itaque Regi quædam in procerum conuentu contra ius fasque exigenti palam restitit. Etsi autem eius dicendi libertate compressus Rex, tum sileret, at tamen animi indignatione concepta, in quendam è Clero, quòd id putaret in Archiepiscopi contumeliam cedere, quædam præter fas moliri cœpit: sed eum tuendum Archiepiscopus suscepit. Rex iratus, conuocat Episcopos omnes, ijsque, præsentè Archiepiscopo & proceribus regni, imperat, vt consuetudines regni, quas sanxisset auus eius, quasq; ipse propositurus esset, confirmarent. Respondent vna voce Episcopi: Legibus tuis obtemperamus, sed salua professione ordinis nostri. Vrgebat Rex iratus, vt leges regni seruarent & confirmarent, quippe quæ essent, vt ipse aiebat, pacis tuæ causa promulgata. Tum venerabilis Archiepiscopus suspectum habens pacis nomen, constanter respondit Regi, nullius se velle parere legibus, quæ cum diuinis pugnant.

Rom. 12.

Sibi ipsi acre bellum indicit. Phil. 5.

Zelus iustitiæ.

Innumeros fouet pauperes.

Cap. 5.

Patitur persecutiones.

Match. 5.

*Contradic-
Regi quædã
præter fas
exigenti.*

*Quidã Epi-
scopi malè
persuasi ad-
hæret Regi.*

*Cap. 6.
Abbas cur-
iusdã nefã-
rij dolus.*

*Auitas di-
cit, ab auo
Regis insti-
tutas.*

*Sex iniquæ
constitutio-
nis articuli,
siue capita.*

Cap. 7.

*Eius con-
stantia.*

*Malè per-
suasus à bo-
nis viris, af-
sentit Regi.*

*Sentiens si-
bi imponi,
mox resilit.*

renit. Idem cæteris dicentibus, conuentus ille inimica quadam contentione solu- tus est. Erat tum Episcopus quidam, cui aliquandiù inensus fuerat Rex. Is, vt Re- gem sibi conciliaret, loquebatur placetia: docebat, qua via posset Archiepiscopus in eius pertrahi sententiam: nempe, vt quidam Episcopi ab eo abstraherentur, qui Regis partes fouerent. Fecit ita Rex, & tres persuasi Episcopi, Regi adhaeruit, vn- de Regis error putatur non parum auctus & confirmatus. Illis postea summus Pon- tificex obiecit, quod quasi arietes non habentes cornua, abijissent absque fortitudine ante faciem subsequens. Illi ergo promiserunt se regias consuetudines seruatu- ros. Promisit quoque Rex, se nihil contra illorum ordinem moliturum. Horum ergo opera adiutus Rex, acrius in Archiepiscopum inuectus est. Nam & illi acue- runt linguas suas aduersus Christum Dominum, & nunc minis, nunc blanditijs pul- sabant illud robustum pectus. Respondebat vni ex illis vir sanctus: Certus esto fru- strâ te conari, vt me in vestram trahas sententiam. Vos videritis, num expediat præ- stare, quod polliciti estis: ego nulla ratione consentio.

Interea Abbas quidam magnæ existimationis è regionibus transmarinis super- ueniens, attulit literas, vt ipse dicebat, Pontificis & Cardinalium, hortantium Ar- chiepiscopum, vt Regi consentiret, quando quidem certos ipsos Rex fecisset, nihil eum contra ordinem ab illo exacturum. Addebat Abbas, vt erat potens in persua- dendo, se culpam omnem in se recipere, si quid hac in parte erratum sit ab Archie- piscopo: multa que alia commemorans, nõ cessauit, donèc persuasibilibus huma- nã sapietia verbis eò adduxit Archiepiscopum, vt verbo promitteret Regi, se aui- tas consuetudines seruaturum: nullum suspicans dolum, quod ei fides data esset, nihil amplius ea de re se auditurum. Sed Rex voluit, vt palam idem coram omni- bus polliceretur. Tum Archiepiscopus animaduertens isthuc cedere in Ecclesiasti- cæ libertatis iniuriam, grauius ingemuit, multumq; doluit se Regi assensisse, quip- pè cuius studium & conatum eò spectare videret, vt Ecclesiæ libertas in ius regium redigeretur. Id quod testatum efficient vel sola sex eius tum oblata constitutionis capita, quæ iam subiungimus, quæ sanctus Episcopus in suis literis damnauit. Sunt autem hæc ad verbum descripta, vt in authore ipso habentur: Quod non appelle- tur ad sedem Apostolicam sine licentia Regis. Quod non liceat Archiepiscopo & Episcopo exire de regno, & venire ad vocationem domini Papæ sine licentia Re- gis. Quod non liceat Episcopo excommunicare aliquem, qui teneat de Rege in ca- pite, sine licentia Regis: vel terram illius, vel officialium suorum sub interdicto ponere. Quod non liceat Episcopo coercere aliquem de periurio, vel læsa fide. Quod clerici trahantur ad secularia iudicia. Quod laici, seu Rex, seu alij tractet cau- sas de decimis vel ecclesijs.

Videant iam, qui hodieque calumniantur, sanctum Archiepiscopum nimis per- tinaciter restitisse Regi, an iustum fuerit ad hæc & pleraque id genus alia connue- re. Rex verò eernens, illum poenitentia ductum, resiliere ab eo, quod dixerat, non se- renis seipsum præ ira, minas Clero intentabat, quibus tamen nihil potuit efficere apud Archiepiscopum. At tamen duo Episcopi, qui eum adhuc vt cunquè sequi vi- debantur, itemque duo Regis consiliarij presentissimum illum adire discrimen dicabant, nisi prospiceret illo die sibijpsi: misereretur Ecclesiæ, & suorũ curam gereret. Verum ille nec precibus, nec minis flecebatur, inter medios hostium cu- neos festinans ad palmam martyrij. Ecce autem duo Templarij milites magni no- minis hortantur eum valdè, vt assentiat Regi: aiunt se pro comperto habere, inter- ponuntque fidenter fidem suam, nihil petere Regem, quod Archiepiscopum de- deceat, aut sit contra ordinem. Aiunt se libenter pati, vt planè dispereant ipsi, si vl- lus malus dolus sit in animo Regis aduersus eum: multa que his alia adiiciunt cum lachrymis, quibus ille non parum motus fuit, quod sciret illos esse fidei & veritatis amantes. Credens ergo tantis viris, publicè sponndit, se bona fide seruaturum leges & consuetudines regni. Rex confestim: Audistis, inquit, quid promiserit Ar- chiepiscopus. Volo ergo, vt idem præcipiat etiam alijs Episcopis. Ait ille, Permit- to, inquit, moxque assensere omnes. Porrò autem Rex etiam adiecit, vt aui ipsius Henrici Regis leges recitarentur, & sigillo Archiepiscopi munirentur. Tum de- mum sentiens Archiepiscopus dolum, quem suspicatus erat, interposita fide, quam debebat Deo, Isthuc, inquit, haudquaquam fiet, quãdiù in hoc vasculo spirabit hæc anima. Aduertit planè, quàm vanum & commentitium esset, quod dixerant do- mestici

meistici Regis, qui eum ad consentiendum hortati erant, nunquam illas leges in scripta redactum iri, nunquam illarum deinceps mentionem fore, sed Regem, si verbo tantum coram proceribus honoratus esset ab eo, omnino cessurum Archie- piscopi voluntati. Itaque depræhensa fraude, medullitus contristabatur: nec id quod deceptus fecerat, impunè abire volens, ab officio Missæ se suspendit, supra mo- dum iratus sibijpsi. Aiebat verò ad suos: Scio damnationi obnoxii, quod fecimus, si sana intentio id non excusaret. Noluit autem Missæ facere sacrificium, nisi prius esset à domino Papa absolutus.

*Sibijpsi in-
terdicit Mis-
sæ sacrificiũ.*

Cap. 8.

Quantas autem habuerit lites, quantas à Rege & ministris eius pertulerit iniuri- as ob Ecclesiasticæ libertatis defensionem, silentio præterimus. Multa tum in Cle- rum fiebant contra Canonum præscripta. Erat sanè per id tempus mores quorun- dam è Clero, valdè dissoluti: sed vt illi ad secularia iudicia raperentur, & à laicis condemnarentur, id Archiepiscopus ferre non sustinuit. Volebat Rex, vt sacris ini- tiati prius degradarentur, atque ita poenas luerent pro meritis. Contra Archiepi- scopus: Ego, inquit, Dei ministros laicæ potestati nõ exponam: sed si peccent, ego eos sic puniam, vt leges diuinæ & patrum decreta sanxerunt. Obijciebat ei Rex coram alijs, quod homicidas, fures & sacrilegos ipse tueretur, cum tamẽ sub auo ipsi- us sancti Archiepiscopi & Episcopi permisissent tales puniri secundum regni com- munes leges. At Archiepiscopus: Poterat istud, inquit, castigatius à te dici, domine mi Rex. Ego enim homicidas & fures tueri nõ soleo, sed persequi: verum id nefas dixi, diuino cultui mancipatos, laicis legibus, in sanctæ matris Ecclesiæ contẽptum, condemnari. Quod autem dicis auum tuum, vel alium quemlibet in clericorum sanijssæ necem, nos quidem subita quadam temeritate semel id factũ cognouimus. Sed valdè absurdum est, ab illis petere exempla iustitiæ, qui quicquid suapte volun- tate elegerint, pro legibus ducebant. Ego verò, qui diuina dispensatione ad id as- sumptus sum, vt Dei Ecclesiam & Clerum tuear, in ea voluntate, dum spiritus hos reget artus, permanebo. Tum Rex valdè excandescens, Comprimã, inquit, Archie- piscopi superbiam, & ob pertinaciam eò illum redigam, vnde ad tantum culmen euexi. Iam penè solus relictus videbatur sanctus vir, Episcopis ferè omnibus Regis sequentibus: sed non erat solus, à quo iustitia stabat. Alij gladiũ verbi Dei distrin- gere formidantes, illic trepidauerunt timore, vbi nõ erat timor. Improperatũ illis fuit à Romano Pontifice, q̃ maiorẽ homini, quàm Deo, reuerentiã præstitissent.

*Ecclesiæ &
Cleri liber-
tatem se air-
dum vixerit
conseruatu-
rum.*

Cap. 9.

Sentientem autem vir sanctus Regis indignationem nulla posse ratione leniri, nec vllum pacis apparere vestigium, statuit ad tempus subducere sese, tum vt Rex vel desolata Ecclesiæ miseretur, tum vt ope & autoritate summi Põtificis oppresso gregi subueniret. Itaq; paucis assumptis intrat nauem, itur secundis ventis, sed nau- tæ Regis iram veriti, si illum abducerent, aiunt illi, senon posse hoc vento eò per- tingere, quò ipse velit. At ille comiter: Si etiam venti, inquit, nobis aduersantur, Domini voluntas fiat. Itã mox in Angliam reducitur. Rex vt audiuit eum profe- ctum, indoluit, donèc didicit reuersum. Timuit enim non mediocriter, nè illo ad Pontificem eunte, regnum sub interdico maneret. Conuentus tum ab eo publi- cus indictus est Norhantumæ: sed ante eum cõuentum quidam miles è Regis do- mesticis, & qui multum valeret apud Regem, accusauit Archiepiscopum per calu- mnam. Mandat Rex, vt Norhantumam veniat Archiepiscopus, & se purget. Excu- sat se vir sanctus, quòd id grauis morbus non sinat. Rex nullam admittit excusatio- nem, putat eum subterfugere iudicium. Citatur ergo Archiepiscopus ad tribunal Regis. Aduenit vir sanctus, adit Regem, orat submissè, vt pro vtriusque salute pati- atur ipsum ire ad Pontificem. Iratus Rex, iubet ocylus decerni, qua sit pœna mulctan- dus, quòd contempserit venire citatus à Rege. Condemnatur quingentarum libra- rum. Ingemiscit vir sanctus, videns in loco iudicij iniquitatem. Agitur indè de eo, quod miles ei intentarat. At Archiepiscopus magna libertate respondet, eam rem pertinere ad Ecclesiæ iudicium, hæc probare potuisse militem, quod obijciebat. Is miles eodem anno mortuus est cum duobus filijs, quòd non esset veritus mittere manum in Christum Dominum.

*Nautæ eum
nolunt tra-
ducere.*

*Falsò accu-
satur apud
Regem.*

*Citatur ad
tribunal
Regis.*

*Vide vltio-
nem in ac-
cusatorem
impium.*

Cap. 10.

Cum hæc nihil proficerent eius aduersarij, aliud tentatum est, vt redderet ra- tionem eorum, quæ tum, cum esset cancellarius, custodienda accepisset, & vt ea ex- pendisset: licet iam antè publicè pronunciatũ esset, ab eiusmodi liberum eum fore. Decubuit vir sanctus ex graui dolore splenis, & tamen vrgebatur quamprimum reddere

reddere rationem. Ferebatur tum pro certo, quosdam ex regijs in eius conspirasse necem, latamque fuisse sententiam, si in curiam venisset, ut aut capite plecteretur, aut in carcerem duceretur. Altero de iturus ad curiam, prius obtulit Missæ sacrificium cum multa animi pietate & lachrymis. Deinde stolam accepit in humeros, manu dextra tenebat crucem: quam quidam Episcopi duo, ut deponeret à manibus, hortabantur, sed non assensit. Objiciebāt illi, quod gladium ferret aduersus Regem. At ille: *Cruce*, inquit, pacem adfert, non gladium, pacificans quæ in cælis & quæ in terra sunt, & ego pacem volo, nec crucem depono. Interim audit à quibusdam, qui Regis consilio interfuerant, nisi consulat sibi, eodē die aut caput ipsum amissurum, aut iturum in carcerē. Ille verò pro se intrepidus, anxius pro Ecclesia, ad summam Pontificem prouocat. Ea res multos perturbauit & commouit. Episcopus autem Vintoniensis, timens ne in præsens ille vitæ discrimen conijceretur, hortabatur eum, ut Episcopatu se abdicans, Regi illum permitteret. Ille verò: Non ea, inquit, cōditione Episcopatū suscepi, ut eum Regi tradam, sed ut pro illo etiam meis impendam. Tum verò quidam ex Episcopis veriti, ne occideretur, & ea res ad ipsorum omnium & totius regni dedecus & non mediocrem perturbationē pertinere, à Rege impetrarunt, ut liceret ipsis contra Archiepiscopum appellare Rom. Pontificem: aiebant hac via se illum compressurū. Id autē fiebat, ut è præsentis periculo eū extraherent. Permisit Rex, letabatur Archiepiscopus, quippe qui nihil magis cuperet, q̄ audiri. Sed rursus excogitatu est, vnde ille vexaretur. Deniq; maligni quidam id tandē effecerunt, ut lata in eum sententia sit, ut confictus vinculis, truderetur in carcerem, tanquam proditor cōmunis pacis. Vbi id illi denunciati est, non stans, ne derogaret dignitati sacerdotij, sed sedens, respōdit mirificè, maiorem à minoribus non debere iudicari: se illorū non teneri sententia. Ordo, inquit, confunditur, si pastorem ouis, magistrū discipulus, patrem filius verberet. Non tantum aurum ferro antecellit, quantum sacerdotium regiam potestatem. Addidit etiam, post interpositam appellationem nolle se audire iudiciū. Quibusdam dicentibus, Amplas hæreditates à Rege obtines, & in Regis curia non vis iudicari? ille respondit: Non est, ait, hæreditas, quam teneo: nec à Rege, sed à Deo sunt, cui in elemosynam data sunt, quæ obrineo. Gratuitimè deinde præcipiens, ne ea die in ipsum ferrent sententiam, sed emq; Apostolicā appellans, nihilominus cōdemnatus est. Ab euntē illū è concilio, vndiq; conuicijs insectantur, clamitant: Ecce proditor Regis abit: ecce proditor Regis abit: iactantq; in illum contorta stramina, & id genus alia. Cūq; immanis existeret tumultus, suggestū est Regi, semperternæ illi ignominie fore, si intra aulā suā fineret Archiepiscopus. Itaq; Rex iussit eū illæsum dimitti.

Cap. 11. Tum vir Domini ad monasterium abiens, ex tam numerosa familia sua non nisi sex ministros reperit, ceteris metu Regis dispersis. Iussit autem multos introduci pauperes, & cum illis cibum sumpsit. Postea iubet sibi lectū parari in oratorio retrò altare, tanquam illic tutò quieturus. Profundis autem imminentibus tenebris cum duobus fratribus & famulo fideli ex vrbe egressus est, nemine quicquam suspicante de abitu illius propter largissimos imbres, & hyemales tempestates. Pro certo enim didicerat, si in crastinum diem maneret, in carcerem se coniectum iri. Tota verò nocte iter agens, aurora prodeunte Lincolniam venit, vbi mutato & habitu & nomine, (Nam frater Hermannus dictus est) aliò se contulit, aliquandiu latitans in quodam loco, quem Dominus postea multis miraculis illustrauit. Deinde noctibus ambulans, diebus delitescens cum suis, tandem ad portum Sanuicū pertiēnit: vbi in nauicula mari transmissa, portum publicum deuitans, in arenam se exponi voluit. Festinus autem per arenam ingrediens, humi collapsus est, in solita vestium & calceorum crassitudine præpeditus: & qui paulò antè abundarat multis equis, iam vix habuit iumentum vilissimum, idque conductitium, & absque freno & ephippio, ut in Christi paupertate, & ipse iam pauper factus pro Christo, in ci-peret gloriari. Vbi ad S. Audomarum ventum est, nobilem quendam Anglū offendit: qui eum agnosceus, hortabatur ut in Angliam rediret: sed recusauit. Illo minas intentante, sanctus Episcopus à comite Flandriæ petijt fidem publicam. Sed illo quoque minante, Tarnanensis Episcopi auxilio euasit.

Cap. 12. Postquam autē Rex Angliæ comperit eum è regno excessisse, à Rege Franciæ petijt, ne eum fineret in ditione sua recipi. Rex Franciæ primū simulauit se nescire quid legati vellēt. Illis verò dicētibz, Archiepiscopū Thomā surtim ex Angliā se subduxisse

Colofa.

Prouocat ad Pontificem.

Idem faciunt alij.

Sacerdotij præstantius regia dignitate.

Cap. 11.

Excedit clā è regno.

In Flandria non est sine periculo.

Cap. 12.

subduxisse malè sibi consciū, Rex ait: Noui Thomā Archiepiscopum, scio qua fide, cum esset Cancellarius, Regi Angliæ seruerit: & ecce hæc ei merces refunditur, ut nec cum ipso pacē, nec hic perugiū cum obtinere sinat. Digna planè merces, ut regno suo pullum, etiā in alieno persequatur. Legatis autē eum in Archiepiscopum commouere nitentibus, ille ait etiam cum iureiurando: Si ille mihi ita inseruisset, haudquaquam ingratus essem: & nunc, si scire vbinam sit, festinus occurrerem venienti. Orant igitur legati, ut Romano Pontifici scribat, ne etiā illum circumueniat. Sed illis abeuntibus, Rex scripsit Pontifici, ut eum paterna dilectione complectatur, nec quenquam audiat contra iustitiæ sectatorē. Rex Angliæ vbi cognouit, quid Franciæ Rex nuncijs suis respondisset, ilicò misit Episcopos aliquot & viros nobiles ac celebres ad summū Pontificem, ut ijs S. Thomā anteuerterent. Veniunt illi, & argutè satis agunt negocium Regis, persuasum habentes, se pectus illud sapientia plenum sermone composito posse circumuenire. At Pontifex sanctissimus vnum ex Episcopis, durius calumniante S. Thomam, sic cōpellat: Frater, ne maledixeris proximo tuo: neq; enim ego maledicentē Archiepiscopo auscultare sustineo. Orant tum legati illi, ut mittat duos in Angliā Cardinales, qui pacē inter Regem & Archiepiscopū componant. At Pontifex in verbis illorum fraudē subodoratus, negat se id facturū. Maiorem enim illis Cardinalibus volebant potestatem adiungi, quam æquū videretur. Hoc illi responso accepto, in Angliā redeunt, non expectato Archiepiscopo Thoma, qui quarto indē die venit. Senones, Pontifici obtulit Regi Angliæ chirographum, aitq; eam esse causam expulsiōis & exilij sui. In illo enim chirographo habebatur leges, quibus ipse subscribere noluit. Ut autem mihi pro certo relatu est, Archiepiscopatum Pontifici resignans, orauit ut fortior atq; eruditiorē Angliis daret Archiepiscopum. Eum verò Pontifex cōplexatur, osculatur, lachrymas iungit lachrymis, gratias agit Deo, quod tam bonum pastore haberet Angliā, inuitumq; cogit suam retinere dignitatē & sedem. Satis tum luculenter à sancto viro ostensum est coram Pontifice & Cardinalibus, quàm non essent tolerandæ leges illæ Regi Angliæ. Nec tamen decrant quidam ex Cardinalibus, qui causam Regis tu erentur. Ad medium ferè diem certatum est, sed tandem ita illi confutati sunt à sancto viro, ut non haberēt, quod porro obijci posset. Tum Pontifex iussit Archiepiscopum sibi assistere, euntis mirantibus prudentiam & constantiam responsonum illius. Addidit Pontifex, ut sit bono animo: se curaturum, ut tanti laboris pro dignitate compensentur. Scriptum autē illud & omnes ei assentientes percussit anathemate. Exaeto indē mense, misit sanctū virum ad Pontiniacense monasterium, Abbati eum cōmendans, ut res necessarias ei suppeditaret.

Ut autē percepit Angliæ Rex, illum iam in tuto esse, omnes cognatos eius, nulla neque ordinis, neque ætatis, neque sexus habita ratione, nudatos facultatibus suis, è toto regno proscriptis, ut illi maiorem afferret animi dolorem: ministros autem eius in vinculis haberi iussit. Archiepiscopatum in suas manus reuocatum, cōmissit alteri, quem sciret iam olim hostili in eum esse animo. Fuit ea cognatorū suorum calamitas sancto martyri perquam acerba, cum videret ex opulentis repētē factos planè inopes, nec haberet, vnde illorum inopiam subleuaret. Sed tamen non deseruit Deus afflictum propter se & propter iustitiam martyrem suum. permouit enim Franciæ Regem regniq; proceres, ut liberaliter ei suppeditarent, quod & ipsi & omnibus cognatis eius sufficeret. Verum ille sciens beatos, qui persecutione patiuntur propter iustitiam, totum se ad cælestes capiendas consolationes cōuertebat: contemplansque sanctorum exempla, damna rerum labētium magno animo ferebat. Multa interim insolenter in Angliæ regno fiebant, & inter alia, licet id Alexander Pontifex vetuisset, Regis filius coronatus est ab Episcopo quodā, cum tamen ea Regum vnctio iure antiquo Archiepiscopo Cantuariensi seruanda esset. Suspensi sunt autem ab officio Episcopi omnes, qui illi coronationi irregulariter interfuissent. Erant in Episcopis nonnulli, qui Ecclesie libertatem euertere conantes, Regem concitarent in sanctum martyrem, nihil magis, quàm pacem formidantes. Scripserunt quoque mordaces literas sancto viro, quibus ille egregiè respondit, inter alia scribens, terrenis potestatibus non esse commissas clauces regni cælorum, sed sacerdotio. & post pauca: Non obliuiscamur districtum iudicem, ante cuius tribunal constitutos sola nos veritas iudicabit.

Et ille quidem dum esset Pontiniaci, corpus suum multis affixit modis, sed celabatur.

Rex Franciæ eum tuctus.

Legati Regis Angliæ ad Roman. Pontificem mittuntur.

Eorū accusationē inaudita paratenon recipit Pontifex.

S. Thomas chirographū Regis Papæ offert.

Humanissimè eum accipit summus Pontifex.

Cap. 13.

Cognati eius malè mulctantur.

Franciæ Rex & proceres ei multa largiuntur.

Cap. 14.

In Pontini-
aceti mona-
sterio ut vi-
xerit sanctus
Thomas.

bat, quantum potuit, alios. Contentus enim oleribus & vilioribus magisque, parabili-
bus cibis, delicias sibi subtrahebat, & indigentibus ministrandos curabat. In amne
quoque, qui per monasterij officinas decurrebat, descendens, incredibili se dolore
afficiebat, diu in frigidis aquis immoratus. Declaraui id morbus inde secutus.
Nam non multo post altera ex genis intumuit, & usque ad interiores fauces computru-
it, unde fistula morbus enatus, diu eum cruciavit. Tandem duobus ossibus non sine mul-
to dolore euulsis, sanatus est. Oblata quoque, ei fuit visio quadam terribilis, cum fati-
gatus multis precibus & genuum curvationibus obdormisset, quae futuram eius eedem
significaret. Quamobrem magis magisque, ille se diuinis mancipauit obsequijs, & ad

Eccle Regis
Angliae inui-
dia, qui non
pariebatur
eum manere
Pontini-
aci.

tolerandas iniurias omnes animu confirmauit. Porro Angliae Rex moleste ferens
Pontiniaci eum degere, scribit ad Abbatem Cisterciensem, cui Pontiniacenses aequae,
ut alij eiusdem instituti monachi, parebant) si illum patiatur manere vel Pontini-
aci, vel alibi in suo Ordine, se monachos omnes eius ordinis vel instituti, qui sint
in Angliae regno, ad ipsum transmissurum. Id ubi ex Abbate Cisterciensi resciauit
vir sanctus, Absit, inquit, haec a me transgressio, ut mea causa patiar tot viros virtu-
ris in hanc calamitatem incidere, & tot monasteria in sempiternas redigi solitu-
dines. Reddat vobis pater misericordiarum pro officijs charitatis, quae mihi presti-
stis. Deinde scripsit ad Ludouicum Franciae Regem, qua arte Angliae Rex e Pon-
tiniaco ipsum eiecisset, indicauitque, se iam paratum uti ipsius Regis beneuolentia.
Ille enim Rex iam ante summopere rogauerat eum, ut apud ipsum maneret, ubi-
cunque sibi visum esset. Sed id tum recusauit, ne Regi Angliae molestiam exhibe-
ret, aut illum iniuria affecisse videretur. Ut autem ad Ludouicum Regem haec per-
lata sunt, ocyus properauit Pontiniacum, conuocatis fratribus gratias egit, quod
tanto colligendo hospite Franciam honorassent. Cum autem Rex illum secum
abduceret, lachrymis eum profecuti sunt monachi, memores qua mansuetudine
& humilitate inter ipsos, & quasi vnus ex ipsis, vixisset annis duobus.

Pontini-
aco recedit.

Cap. 17.

Perductus est autem ad aliud monasterium S. Columbae, propinquum Senonibus, atque
illic officiosissime exceptus a ministris Regis, qui eum praemissi fuerat, quatuor illic
annis regis impensis sustentatus est. Licuisset illi hoc spatium apud Episcopos & Ar-
chiepiscopos demorari, uti etiam oblatum ei fuit, sed igne diuini amoris, quo totus
iam ardebat, in silentio fouere cupiens, vitabat publicum, omne tempus, noctis praefertim,
sacris impendens meditationibus, orationibus, compunctioni & lachry-
mis, quibus multum abundauit. Sed hanc eius pacem & vidit & inuidit virulentus
satan, rursusque commouit Regem aduersus eum consilijs impiorum, quibus hanc dif-
cordiam potius adscribendam esse, quam Regi, & ipse vir sanctus scripsit, & nos cre-
dimus. Conatus est Rex Ludouicus Franciae Regem alienare ab eo. Videbat enim
nihil se ei nocere posse, nisi ille consentiret. Instituitur duorum Regum colloqui-
um, tractatur de pace & concordia deinceps seruanda: iuratur utrinque, neutrum
alterius hostem in suo regno toleraturum. Postea aliud voluit Rex Angliae cum Lu-
douico Rege habere colloquium: sed cum non sinerent Ludouici Regis consiliarij
eum illi colloquio adesse, videns Angliae Rex frustra se niti, scribit Ludouico Regi,
ipsum contra pacta conuenta suum & regni sui hostem publicum fouere. Ludouicus
Rex respondet, nullam Archiepiscopi in ijs pactis conuentis habitam mentionem.

Machina ad-
hibentur, ut
eum Rex Fran-
ciae e regno
expellat.

Cap. 16.

Sed iam viri sancti conuersatio describenda est, qualis ea fuerit in hoc exilio, ut
videat lector, dignam eam fuisse, quae martyrio consummaretur. Nullus eum
dies dormientem reperit: raro in lecto cubauit, nisi grauis immineret mor-
bus. Primum ei studium, diuinis interesse laudibus, cum summa deuotione &
reuerentia diuina mysteria celebrare. Post absolutas preces communes, intra
cubiculum suum corde contrito & humiliato, vacabat gemitibus, orationi & la-
chrymis, seipsum quotidie hostiam viam immolans Deo. Sub prandij horam
egressus, cum pauperibus & familia sumebat cibum. A nullo quidem abstinuit ci-
bo, qui esset propositus, ut vitaret hominum laudes: sed ex omnibus sumpsit par-
cissime. Surgens a mensa, non ocio aut fabulis, sed sacra lectione pascebat animam,
vel loquebatur de rebus necessarijs, & familiares suos instruebat. Nocte cum le-
ctus, ut decebat Archiepiscopum, mundis & preciosis instratus esset pannis &
operimentis, putarentque alij eum cubare in illo, in oratorio suo pernoctabat

Duriter ac-
cipit corpus
suum,

in precibus. Deinde excitato capellano, quem solum habebat secum in cubiculo,
ubi ipse quiescebat, amouebat cilicium a dorso, cogebarque, inuitum illum flagello
caede-

caedere usque ad sanguinem, ita ut capellanus corpore nonnunquam delassaretur. Ad
lectum autem reuerso capellano, vnguibus lacerauit corpus suum: deinde tertia noctis
partem, ut sensit ille, qui his interfuit, flectendis genibus & precibus traiecit: cumque
iam nimia corporis fatigatio cogeret captare quietem, humi cubans, capiti lapidem
supposuit, tantumque molestiae ex veste aspera & copia vermium perferret, ut somnus
tenuissimus affligeret potius, quam recrearet. Testis horum & relator fuit venera-
bilis Robertus Meritonensis, eius capellanus, qui omnia vel ab eo didicit, vel suis
oculis vidit, quae neminem praeter illum scire voluit. Is enim promiserat ei, se ni-
hil horum dicturum vlli homini, donec ipse superesset. Idem testatus est, sanctum
virum ab eo die, quo Episcopus ordinatus est, nullum praetermississe diem, quo
non quinquies, vel quater, aut certe ter, die quolibet grauiter flagellaretur.

Nora Le-
clor.

Inter haec autem cum aliquando post sacrificium Missae, prostratus coram altari, praeni-
mio seruore spiritus supra se raptus, solito vigilantius in preces incumberet, Sal-
uator ei apparet visione manifestus: Thoma, Thoma, inquit, tuo sanguine illustra-
bis Ecclesiam meam. At ille: Quisnam es, Domine? Et Christus, Ego, ait, sum frater
& Saluator tuus, qui Ecclesiam meam illustrabo sanguine tuo. Et ille: Vtinam, inquit,
ita fiat, ut locutus est Dominus meus. Multum vero conabatur Franciae Rex inter
illum & Angliae Regem pacem conciliare, & hac causa crebra inter Reges habita
sunt colloquia. Recitabantur etiam illic mandata summi Pontificis: sed Rex Angliae
aliquandiu dissimulater egit: Itaque, sanctus Archiepiscopus scripsit ei hunc in modum:

Cap. 17.
Christus ei
apparet.

Desiderio desideravi videre faciem vestram, & loqui vobiscum: multum quidem
propter me, sed maxime propter vos. Propter me, ut visa facie vestra, reduceretis
ad memoriam seruitia, quae, dum essem in obsequio vestro, exhibui vobis deuote,
iuxta animi mei conscientiam: sic me Deus adiuuet in examine supremo, quando
omnes stabunt ante tribunal ipsius, recepturi prout gesserint in corpore, siue bo-
num, siue malum: & commoueremini pietate super me, quem oportet mendicando
vivere inter alienos: licet tamen Dei gratia cum abundantia victualia ad sufficien-
tiam habeamus: estque nobis solatio, quod dicit Apostolus: Omnes qui pie volunt vi-
uere in Christo, persecutionem patientur. & Propheta: Non vidi iustum derelictum, nec
semen eius querens panem. Propter vos, tribus ex causis, quia dominus meus estis, tum
quia Rex, tum quia filius meus spiritualis. Eo quod dominus, debeo & offero vobis
consilium meum, quodcumque debet Episcopus, ad honorem Dei & sanctae Ecclesiae, do-
mino. Eo quod Rex, tenor vobis ad reuerentiam & commotionem. Eo quod filius,
officij ratione ad castigationem & coerectionem. Corripit enim pater filium, nunc
blandis, nunc asperis, ut vel sic, vel sic prouocet eum ad benefaciendum. Non de-
betis, vos Dei gratia esse Regem, primo, quia vos ipsum regere debetis, vitamque vestram
optimis informare moribus, ut vestro exemplo caeteri prouocentur ad melius, iuxta
illud sapientis, Componitur orbis Regis ad exemplum. Secundo, alios demulcendo,
alios puniendo potestatis auctoritate, qua ab Ecclesia accepistis, tum sacramento
unctionis, tum gladij officio, quae gestatis ad malefactores Ecclesiae contereptos. In-
unguntur enim Reges tribus in locis: in capite, in pectore, in brachijs: quod signi-
ficat gloriam, scientiam, & fortitudinem. Qui antiquis temporibus iustificationes Dei
non obseruabant, sed praeruaricati sunt mandata eius, ijs sublata est gloria, scientia,
& fortitudo, & eorum generationi, exemplo reprobationis Saulis, Nabuchodonoso-
for, & aliorum quamplurium. Qui post delictum suum humiliauerunt se Domino
suo, ijs gratia Dei accessit abundantius & perfectius cum omnibus supradictis, sicut
Dauid, Ezechiae & alij quampluribus. Christus fundauit Ecclesiam, eique compa-
rauit libertatem proprio sanguine suo, sustinendo flagella, sputa, clauos, mortis
angustias: nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia eius. Unde dicit Apo-
stolus: Si compatimur, & conregnabimus: si commorimur, & consurgemus.

Cap. 18.
apitola san-
cti marty-
ris ad regem,
in qua nihil
mutauimus
stylum.

2. Cor. 5.
2. Tim. 3.
Psal. 36.

Regis offi-
cium.

*Secundario

Regestribus
locis inun-
guntur.

1. Reg. 15.

2. Reg. 12.
4. Reg. 20.

2. Tim. 2.

Marth. 16.

Ecclesia Dei in duobus consistit ordinibus, in Clero & populo. In Clero sunt
Apostoli & Apostolici viri, Episcopi & caeteri rectores Ecclesiae, quibus commissa
est cura & regimen ipsius Ecclesiae, qui tractare habent negotia ecclesiastica, ut to-
tum reducant ad salutem animarum. Unde & Petro dictum est, & in Petro alijs Eccle-
siae rectoribus, non Regibus & principibus: Tu es Petrus, & super hanc petram aedifi-
cabo Ecclesiam meam, & portae inferi non praeualebunt aduersus eam: & tibi da-
bo claues regni caelorum. In populo sunt Reges, duces & comites, & aliae potesta-
tes, quae secularia habent tractare negotia, ut totum reducant ad pacem & unitatem
Eccle-

Ecclesiæ. Et quia certum est, Reges potestatem suam ab Ecclesia accipere, non ipsam ab illis, sed à Christo: ut salua pace vestra loquar, non habetis Episcopis præcipere, absoluerè aliquè, vel excommunicare, trahere clericos ad secularia iudicia, iudicare de decimis, de ecclesijs, interdicerè Episcopis, nè tractent de transgressione fidei, vel iuramenti, & multa, quæ in hunc modum scripta sunt inter consuetudines vestras, quas dicitis auitas. Dominus enim dicit, Leges meas custodite. & iterum per Prophetam: Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes scripserunt iniustitias, ut opprimerent pauperem in iudicio, & vim facerent causæ humilium populi mei.

Leuit. 19.
Esa. 10.

Audiat itaque dominus meus consilium fidelis sui, si placet, commonitionem Episcopi sui, castigationem patris sui, ut non cum schismaticis aliquam deceterò habeat familiaritatem vel communionem. Notum est ferè toti mundo, quàm deuotè, quàm honorificè Dominum Papam receperitis, quantum Romanam Ecclesiam foueritis & honoraueritis: quantum etiam Dominus Papa & Ecclesia Romana personam vestram dilexerint, & honorauerint, & in quibuscunque potuerint secundum Deum, vos exaudierint. Nolite ergò domine, si salutem animæ vestræ desideratis, eidè Ecclesiæ, quod suū est, aliqua ratione subtrahere, seu in aliquo iustitiæ contraire: immò eandem ei in regno vestro permittatis libertatem, quam in alijs habere dignoscitur. Memorq; sitis professionis, quam fecistis, & posuistis scriptam super altare apud Vuestmonasteriū, de seruanda Ecclesiæ Dei libertate sua, quando cōsecratus fuistis & inunctus in Regè à prædecessore nostro. Ecclesiā quoquè Cantuariæ, à qua promotionè & consecrationem accepistis, in eum statum restituitis & dignitatem, in quibus fuit temporibus prædecessorum vestrorum. Possessiones etiā ad ipsam pertinentes, ecclesias, villas, & prædia, quæ pro uolūtate vestra distribuitis, res omnes ablatas, rā nostras, quàm clericorū nostrorū & laicorū, in integrū restituatis. Permittatis etiā nos liberè & in pace redire ad sedè nostram, & nos vobis tanquā charissimo domino & Regi fideliter & deuotè seruire parati sumus in quibuscunq; poterimus, saluo honore Dei & Ecclesiæ Romanæ, & ordine nostro. Alioquin pro certo sciatis, quia diuinā seueritatem & ultionem sentietis.

Institū est, ut sua libertate in omnibus regnis Ecclesiā fruatur.

Cap. 19.

Inter S. Thomā & Regē pax conciliatur.

Hac perlecta Epistola Archiepiscopi, Rex tum quidē nec abnuere, nec annuere voluit, sed in diē tertium distulit responsum. Tandem in vnū conuenientibus Rege & Archiepiscopo, per summū Pontificem & Franciæ Regē pax, ut quidem videbatur, cōciliata est: promisitq; Rex se restitutum ablatam omnia, & quæ Archiepiscopatū esse probarētur: ipsi quoq; Archiepiscopo & suis omnibus potestatem fecit in regnū reuertendi. Cur aut non statim redierit vir sanctus in Angliam, ipse Pontifici maximo scripsit post reditum suum: quæ quidē literæ extant, sed propter temporis angustia eas quoq; coacti sumus ommittere. Queritur in ijs inter alia, Regē Angliæ à pactis conuentis rescilisse, quod tamen non tā illi imputandū sentit, q̄ quibusdā Episcopis, quos totius discordiæ incētores vocat: quorū machinis effectū dicit, ut Rex omnes ipsius & suorū redditus post pacem in ferijs S. Mariæ Magdalena factam, vsq; ad S. Martini festū detinuerit, & tum demum domos vacuas & horrea demolita ipsi reddidit: plures etiam Ecclesiæ Cantuariensis possessiones, ut proposuerat, minimè restituerit. Multa quoquè alia commemorat insolenter admissa, cum esset Angliā ingressurus, à quibusdam Episcopis: & nisi decanus Sarisbiriensis impediuisset, quosdā vim ipsi & locijs adferre voluisse. Populū aut dicit ipsius redditu letatū fuisse, seq; in sua Ecclesia à clero & populo cū magna deuotione exceptū.

Eccē quales habuerit suffraganeos Archiepiscopus iste iustis.

Cap. 20.

Redit in Angliam.

Et hæc quidem, multa que alia ijs literis continentur, è quibus satis constat, non sine periculo eum in Angliam reuertisse septimo anno exilij sui. Et ille sanè tanto feruentius ad futuram properabat vitā, quanto certius cognouit, nihil in hac præfenti præter tentationes & pericula sibi superesse. Atq; etiamsi fortassis pax arrisisset, ad eò tamen graue iam pridem sibij bellum indixerat, ut inter mundi delicias posito, asperioris eremi molestia, vel potius martyrium non deesset. Valdè autem ei in quadam ad Regis filium suscepta legatione molestus fuit suus Archidiaconus, cui præ cæteris fidere debuisset. Quidam etiam inimici iustitiæ calumniabantur eum leonina feritate reuersum in regnum, ut Regis propositū & instituta dissolueret, cum ex fine satis patuerit, agnina lenitate præditum, ceruicem obiecisse percussori. At vir magnanimus ad futurum certamen se præparans, instabat orationi, sacræ lectioni & prædicationi, largissimisq; præstandis elemosynis. Porrò ob quædam Ecclesiæ negocia Regis filium paulò ante Christi natalem adire

adire volens, Londinum profectus est. Necdum autem urbem ingresso denunciatur Regis nomine, nè vltra procedat, nec villas Regis vel vrbes vel villas ingredi ausus sit. Obstupescenti viro Dei ad tam insperatum Regis mandatum, dictum est, illum rupisse pacis foedera, quæ cum Rege pepigisset: iubere Regem, ut ad sedem suam redeat, & iniuncto officio diligenter incumbat. Animaduertit vir sanctus, quorsum hæc spectarent, tanto que ad omnem Dei exequendam voluntatem factus est alacrior, quanto se sensit propius ad palmam accedere. Quanto autem tum fidei feruore, tum celestium amore inflammatus redierit, testem tenemus gratiam curationum, quæ per illud iter cælitus exhibita sunt, postquam martyr ad superos migravit.

recrudescunt persecutioes sancti viri.

Reuersus domum, cum summa animi deuotione ac puritate celebravit Christi natale, atque eo ipso die post eoncionem terribili sententia percussit vnum ex regijs ministris propter facinus quoddā, & caecos ministros suos: itemq; Randulphū hominem scelestū, totius malitiæ incentorē. Tandem adiecit: A Iesu Christo maledicti sint, & à cœtu sanctorū deleatur eorum memoria, quicumque inter me & dominum meū Regem, odium & discordias seminabunt. Abierunt tum quidam magni viri ad Regē, & sanctum martyrē apud eum detulerunt, ita ut Rex grauissimè commotus, iteratis vocibus ita dixisse feratur: Inertes ac miseros homines enutriui & erexi in regno meo, qui nec fidè seruant domino suo, quæ à plebeio quodā clerico tam probrosè patiūtur illudi. Aderant ibi nobiles quatuor, genere conspicui, & è familia Regis. Ij hæc verba ex ore Regis rapientes, secus ea, quàm Rex veller, interpretati sunt: moxq; in necè sancti viri conspirarunt: nescienteq; Rege, mare celerimè traiecerūt, Rege, vbi id cōperit, suspicante mali quippiā illos moliri, mittenteq; nuncios, qui eos reuocarēt: sed illi iam longius antecesserāt, quàm ut possent reuocari. Inuito quidē Rege cæsum ab illis fuisse Archiepiscopum, vel indè satis liquet, quòd vbi cōperit crudelissimū facinus, incredibili dolore & horrore correptus fuit. Voluerat ille vel in carcerē eum cōijcere, aut alio modo coercere, ut à sententia illū deduceret. Sed illi homines nefarij postquam in Angliā venerūt, adiunctis sibi quibusdā ministris Regis, quos Archiepiscopus excommunicarat, & militum satellitumq; coacta manu, mentiebantur se iussos à Rege, tollere è medio Archiepiscopū. Itaque die illo, qui sanctorū Innocentium festum sequitur, absoluto iam prandio, sese colligunt aduersus virū piū & innocentē, qui iam in interiorè domum secesserat cum domesticis, de negocijs tractaturus. Soli aut quatuor cum vno satellite ingressi sunt, itumque illis obuiam est honorificè, tanquàm domesticis Regis. Illi iubent dici Archiepiscopo, velle se cum ipso Regis nomine colloqui. Annuit vir sanctus, ut introducatur. Introducti diū sedent taciti, & neq; salutant, neque appellant Archiepiscopū. Tacet etiam ipse aliquandiu: postea salutat pacificè. Illi pro salutatione reddunt maledicta, adeoque in necè eius ferebantur præcipites, ut nisi ostiarius clericos, quos vir sanctus exire iusserat, reuocasset, hasta quadam, quæ illic stabat, illum confodere voluerint, vti postea ipsi confessi sunt.

Cap. 21.

Rex cōmotus ea dicit, quæ necem sancto viro attulerunt.

Quatuor regis aulici Cantuariam veniunt ad occidendum Archiepiscopum.

Cap. 22.

Intrò autem reuersis clericis, qui primarius erat in his quatuor viris, ita ait: Rex controuersijs omnibus consopitis, te ad tuam sedem remisit: tu maleficijs beneficia compensans, eos, quorū opera filius Regis coronatus est, à suo ministerio suspendisti, ministros Regis anathemate percussisti: ut satis appareat, te filio Regis, modò possis, coronā auferre constituisse. De his vtrum coram Rege purgare te velis, edicito. Ea enim causa nos huc missi sumus. Respondit vir sanctus: Testis est Deus, nunquam me filio Regis coronam eripere voluisse, cui ego māllem tres alias adiungere cum regnis amplissimis, modò id rectè atque ordine fieri possit. Neq; verò ego suspendi à ministerio Episcopos, sed dominus Papa id fecit: nec me decet absoluerè, ut vos vultis, quos ille ligauit. Tum illi: Iubet, inquit, Rex, ut cum omnibus tuis è regno excedas. Contrà Archiepiscopus: Sed me deinceps, ait, Deo propitio, nemo inter Ecclesiā meam & mare conspiciet. Non veni ut fugerem: hic me reperiet, si quis quæsierit. Illis obijcientibus, quòd animi furore percitus, ministris Regis ex ecclesia turpiter eiecisset, vir sanctus cum multo spiritus feruore illis respondit: Quisquis ausus fu erit sanctæ Romanæ sedis instituta, vel Ecclesiæ Christi iura violare, nec vltra fatiscerit, non parcā, nec differam ecclesiastica censura coercere peccantem. Hæc illi viri Dei constantia percussi, propius accedunt, dicuntque ei: In capitis tui periculum hæc prolocutus es. At vir sanctus: Non me, inquit,

Mentitur turpiter, in præsentia eius.

Præliaturū se dicit, non armis, sed paciētia aduersis percussores suos. Cap. 23.

quit, terrent minæ vestræ: nec gladij vestri promptiores sunt ad feriendum, quam ego ad martyrium obeūdum. Alium querite, qui vos fugiat: me collato pede pro Domino meo præliaturum comperietis. Illis cum clamore & contumelijs exeun- tibus, vir Dei suos consolabatur, & vt nobis visum est, qui præsentem adfuiimus, ita sedebat imperterritus, acsi ad nuptias inuitatus esset ab illis.

Mox reuertitur illi loricati, accinctiq; gladijs, & securibus armati. Fores autem clausæ erant, nec pulsantibus aperiebatur. Tum illi occultiore via per pomariū ad sepem lignea diuertunt, ferroq; & magna vi sibi aditū parant. Eo horribili strepitu ministri & clerici penè omnes territi fugerunt. Hortantibus illis, qui remanserant, vt vir sanctus in ecclesia se conferret, planè recusauit. Non enim tali casu fugiendū erat, sed dandum potiùs subditis exemplū, vt mallet quisque ferri gladio, quam videre legis diuinæ contemptū, & sacrorum canonū euersionem. Instabāt verò monachi, aiebant inccorū esse, à vespertinis laudibus, quæ tum celebrabantur, ipsum abesse. Ille verò non cessit, veritus se priuatum iri optata martyrij corona, si in templum esset ingressus, cuius reuerentia arceri possent à tanto scelere parricidæ illi.

Predicit martiri suum.

Sanè postquam ab exilio reuersus fuit, sic dixisse fertur, tanquam certus iam se per martyriū hinc emigraturū: Habētis hīc dilectū Deo ac verè martyre Elphegum: alium quoquē vobis sine mora diuina miseratio prouidebit. Monachi autem cum eum permouere non possent, valdè inuitū absportarunt in ecclesiam: quam cum ingressi essent, quatuor illi nobiles cursu rapidissimo secuti sunt cum Hugone subdiacono deploratæ nequitia, quem malum clericū appellabant. Volentes autem monachi obserare fores ecclesiæ, prohibiti sunt à sancto viro, qui tum præclare dicebat: Nos patiēdo potiùs, quam pugnando, ex hoste triumphabimus: neque eò huc venimus, vt repugnemus, sed vt patiamur. Ad sunt mox sacrilegi carnifices, exclamantq; furibundi: Vbi est Thomas Beketh, Regis & regni proditor? Eo respondente, maiori contentione vociferantur: Vbi est Archiepiscopus? Tum ille planè intrepidus & imperterritus, Ecce adsum, inquit, non proditor regni, sed sacerdos.

Intrāt scelerati ecclesiam vt illū occidant.

Paratus sum pro illo mori, qui me redemit sanguine suo. Absit, vt propter enses vestros aut fugiam, aut à iustitia recedam. At illi, Absolue, inquiunt, quos excōmunicasti & suspēdisti à suo officio. Nulla, ait vir sanctus, ab illis exhibita est satisfactio, iraque non absolua. Rursus illi: Nūc igitur morieris, & recipies pro meritis. Ego verò, ait sanctus martyr, pro Domino meo mori paratus sum, vt Ecclesia meo sanguine pacem & libertatem assequatur. Præcipio autem ex parte omnipotētis Dei, ne quēquam ex meis lædatis. Mox illi, facto impetu, in eum irruunt, conanturque extra fores extrahere, illic eum aut iugulaturi, aut vincitum absportaturi, vt postea confessi sunt. Sed cum difficilè posset loco moueri, & vnū ex eis acrius insistentem à se remouisset, is terribili incensus furore, ensē contra eius verticem vibrauit. Tum verò pius & sanctus vir cernens adesse horā, qua promissam perciperet martyrij coronam, ceruicem instar orantis inclinavit, iunctisq; & sursum crectis manibus, Deo & S. Mariæ, beatoq; martyri Dionysio suam & Ecclesiæ causam cōmendauit. Vix ea prolocutum, nefandus vir, metuens ne populus eum eriperet ex manibus ipsorum, coronam capitis eius, vulnere capiti inflicto, tanta vi amputauit, vt pariter sceret & præcideret brachium isthac referentis, qui solus, cunctis & monachis & clericis præ metu fugientibus, sancto martyri constanter adhæsit, & inter vlnas eum continuit, donè altera earum amputata est. Additus indè est alter ictus in sacrum corpus eius, & ille mansit immotus, nihil se commouens. Tertio percussus, genua flexit, dicens submissa voce, Pro nomine Iesu & Ecclesiæ defensione mori paratus sum. Tum verò tertius ex illis sacrilegis percussoribus, ita procumbenti graue infixit vulnus, vt cum sanguine pariter è capite cerebrum in eius faciem deflueret. Quartus interim abigebat superuenientes, vt cæteri possent in ea horrenda cæde liberius versari. Quinto loco accessit is, quem antè diximus, Hugo subdiaconus execrabilis, & posito pede in collum sanctissimi martyris, quod sine horrore dici non potest, cerebrum cum sanguine per pauimentum sparfit, aitque ad illos quatuor: Abeamus hinc: iste posthac non resurget.

Offert ceruicē percussoribus.

In his omnibus incredibilem licebat sancti martyris videre constantiam, vt qui neque manum, neq; vestem opponeret percussoribus illis, nec vllum vel verbū, vel clamorem ederet, immò ne gemitum quidē, aut aliquā doloris significationē exprimeret: sed caput gladijs oblatū teneret immotum, donè cerebro cum sanguine

Hic videtur Author se ipsum significare.

Tertio ictu suditur martyris cerebrum.

Cap. 24.

In his omnibus incredibilem licebat sancti martyris videre constantiam, vt qui neque manum, neq; vestem opponeret percussoribus illis, nec vllum vel verbū, vel clamorem ederet, immò ne gemitum quidē, aut aliquā doloris significationē exprimeret: sed caput gladijs oblatū teneret immotum, donè cerebro cum sanguine

ne erumpente, tanquam oraturus, corpus in terram, spiritum in sinum Abrahæ deposuit. Cæsus est vir pius à cruentissimis illis carnificibus tempore sacro & loco sacro, in ipsa domo Dei, quarto Calendas Ianuarij anno Christi millesimo ceteresimo septuagesimo. Cæde perpetrata, infelices illi, & cæteris homicidis immaniores, gloriabundi per ades & officinas Archiepiscopi discurrunt, aurum, argentum, vestes, vasa preciosa, libros & Ecclesiæ chartas atque priuilegia, permultaque alia diripiunt. Indè in eius clericos, clientes & parentes suam exercet tyrannidem publica potestas, diuersisq; affectos contumelijs, priuat facultatibus, ita vt miseri & mendici per ignotas prouincias dispersi sint. Nemo verò satis explicare queat, quantus moeror ciuitatē occuparit, postquam audita est beati viri cædes. Magno sanè omnibus horrori fuit tam crudele facinus in ecclesia designatum. Celauerat vir sanctus magno studio, quoad vixit, sanctitatem suam: sed eam non passus est diutiùs latere omnipotens Deus: sed post fufum sanguinem multis eam miraculis declarauit: verum ea initio occultabantur, tanquam non habitura fidem: donè ijs multiplicatis cessit aduersariorum impietas, & obstruētum est os loquentium iniqua.

Res eius diripiuntur. Similiter patrum & Cleri.

Postero die martyris corpus mundissimum quidā loturi, ad nudam carnem inueniunt ciliciū ad eò pediculus refertū, vt martyrium, quod pridè vir sanctus percussus erat, isto tolerabilius videretur. Porrigebatur autem illud ciliciū vsque ad genua, eoquē eadmodum stricte femur cinctum erat. Ea res cōspecta, largos ex præsentium oculis lachrymarum imbres expressit. Apparebat enim tunc rigor pœnitentiæ, & vitæ asperitas atque sanctitas, quæ antea vix paucissimis familiaribus cognita fuerat. Conditum indè est veneradum corpus in crypta admodum honorifice & reuerenter. Tanta verò secuta sunt miracula, vt si singulatim scriberentur, infirmi vix sint credituri. Toto verò anno, demptis diebus decē, in eius ecclesia concitue laudes diuinæ & Missarum solennia. Subitò autem & præter omnium expectationem, Deo vlciscente fufum sanguinem martyris sui, pax regni perturbata est, excitatæ sunt seditiones, & bellum extitit intestinum. Filius incurrit in patrem, & pater in filium, regnumque in seipsum diuisum, celerem desolationem minabatur. Nortmannia hostili gladio feriēda tradita est. Anglia contremuit & commota est à facie cladis imminētis. Obsidebant eam hostes vndique, & intus vastabant exitiales seditiones, alijs patrem, alijs filium causam iustiorē fouere assentibus. Sed tandē sancti martyris meritis pax reddita est, & eius aduersarij propensiori studio illum venerati sunt defunctum, quam viuētem fuerant persecuti.

Cap. 25.

Vide de cilio eius &c.

Extant aliquot libri de miraculis sancti viri, sed manuscripi.

Deus castigat Anglos ob eadē Archiepiscopi.

Denique Rex ipse, cum per visionem significatum esset, nulla alia via speradam esse pacem, nisi conciliato martyre, corde contrito & humiliato ad monumētum beati martyris, veniam petiturus, properauit: cumque Cantuariam venisset, ab eodem B. Dunstanni vsque ad summum templum, in quo S. Thomas eoditus est, nudis pedibus & communi veste lachrymabundus ingrediebatur, non viarum asperitate, non pedum teneritudine retardatus. Vbi ad ecclesiæ fores venit, prōcidit & adorauit: porrò ingressus, locum illum, in quo vir beatus occisus est, lachrymis infudit: deindè dicta confessione corā Episcopis, cū multo tremore ac reuerentia accessit ad loculum martyris: atque illic toto prostratus corpore, quos gemitus, quæ suspiria ediderit, quos lachrymarum profuderit imbres, dici satis nō potest. Postea cum palam reum se proclamasset, veniamque precatus esset, quod sanctum virum tam pertinaciter esset persecutus, non tamen occidi voluisset: restituit in integrum Ecclesiæ Cantuariensis iura & dignitates, quæ antea habuisset, addiditque è suo triginta librarum redditus, vt sanctum martyrem posset habere propitium. Deindè exteriori veste se nudans, scapulas & caput in tumuli fenestram magna humilitate submisit, ita vt omnes eo spectaculo ad lachrymas permouerentur: primoque ab Episcopis quinquies cæsus est: deindè à monachis amplius octoginta, ternos accepit ictus, atque ita solenniter absolutus est. Post hæc nuda humo residens, nudis pedibus, vt venerat, atque ieiunus totam noctem in precibus exegit. Denique ita se tunc gessit, vt non facile in historijs reperire liceat, quēquam è Christianis principibus humilius atque deuotius hoc Rege egisse pœnitentiā. Vt verò satis constet, sancti Thomæ martyris meritis ab illo regno diuinæ seueritatis animaduersionem amotam, eodem die, quo Rex venit Cantuariam, pro suis in martyrem peccatis satisfactorius, Comes Flandriæ, qui cum immenso exercitu in Angliam trajicere statuerat, mutata ilicō sententiā, recessit. Altero die Rex Scotiæ Angliam va-

Cap. 26.

Obserua singularē regis pœnitentiā.

Rex omnia iura & dignitates ecclesiæ restituit Cantuariæ.

statu. Ffff

staturus, in acie comprehensus est: & breui omnes conticuere hostes, & pacem regni perturbantes, humiliati sunt, redijtque tranquillitas: Præstante Domino nostro Iesu Christo: Qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

EPISTOLA LVDOVICI REGIS FRANCORVM AD ALEXANDRVM PONTIFICEM.

Notent hæc hostes Romanæ Ecclesiæ.

Domino suo & patri sanctissimo Alexandro, Dei gratia summo Pontifici, Ludouicus Francorum Rex salutem & debitam reuerentiam. Ab humanæ pietatis lege recedit filius, qui matrem deturpat: neque creatoris beneficij reminiscitur, qui de sanctæ Sedi Apostolicæ illata turpitudine non contristatur. Verum specialius est condolendum, & nouitatem doloris excitat inaudita nouitas crudelitatis: quoniam in sanctum Dei insurgens malignitas, in pupillum Christi gladiū infixit, & lucernā Cantuariensis Ecclesiæ non tam crudeliter, quàm turpiter ingulauit. Excitetur ergo exquisitè genus iustitię: denudetur gladius Petri in vltionem Cantuariensis martyris: quia sanguis eius clamat pro vniuersali Ecclesiâ, non tam sibi, quàm vniuersæ Ecclesiæ conquerens de vindicta. Ecce ad tumulum agonistæ, vt relatum est nobis, reuelatur diuina in miraculis gloria: & diuinitas demonstratur, vbi humatus requiescit, pro cuius nomine certauit. Latores verò præsentium patre orbat, pietati vestræ seriem indicabunt: & testimonio veritatis aurem mirissimam adhibete, & tam de isto negotio, quàm de alijs, tanquàm nobis credite. Valere.

VITA S. EBRVLPHI CONFESSORIS, A QVODAM EIVS DISCIPVLO, AVT AMICO FAMILIARI

conscripta, sed per F. Laur. Surium mutato stylo, absque historiæ detrimento, redacta in compendium.

Decemb. 29. Cap. 1. S. Ebrulphi humilitas.

Luc. 9. Math. 19.

Omnia sua dat egenis.

* Oxoniensem

Cap. 1. In eremo degit cum paucis.

EBRVLPHVS vir nobilis, parentes habuit illustres. Nutritus est autē in aula Regis Franciæ, tantamque præse tulit modestiam & humilitatem, vt in palatio magnum obtineret locū, quæadmodum ipse nobis exhortationis causa dicere consuevit. Cum autem esset opulentus, & literis benè eruditus, atque sapientiæ studiosus, diuino in ipso crescente femore, libros scripturæ diuinæ cœpit euoluere, vt sciret sanctorum patrum res gestas, atque inde disceret, qua ratione posset ipse quoque placere Deo. Vbi autem in sancto Euangelio legit ea verba Saluatoris, Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. itemque illa, Qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit: ille animo compunctus, relictis omnibus, pauperibus ea largitus est. Vxorem autem suam Christi ancillis commendauit, vt eam cælestibus imbuerent disciplinis. Nec videri contentus reliquisse patriam charosque parentes, & facultates omnes, etiam barba & capite raso, cum tribus religiosis viris celerimè ad eremum properauit, & inter opaca nemorum, loco, quem Oximensis vocant, latitauit. Et quidem Angelo duce, reppererunt fontes egregios, quæ eis causa fuit Deo vberes gratias agendi, qui nunquàm spernit sperantes in se. Cœperunt autem ex virgultis construere sepem, & intra illam tuguriolum, in quo commorarentur. Erat verò locus procul ab hominum habitatione separatus: cumque ad eos venisset vir quidam, miratus est conatum eorum, quod sciret Sueuos crebras illic facere irruptiones, & prædas agere: tum quoque locum esse incultum, sed nec opportunum culturæ. Quod cum eis objiceret, illi responderunt: Nos huc, mi frater, accessimus, vt ploremus peccata nostra, fretique auxilio Domini nostri Iesu Christi, non timeamus incursus hominum. Tu verò, si sapias, respice iam, & ad meliorem frugem te recipere. Tum ille compunctus corde, domū abiit, & manè reuertens, tres eis panes subcinericeos attulit, & fauum mellis: iunctusque illis, monachus effectus est. Sed cum latere non posset gratia Dei, per illos operans, qui-

quidam ad eos crebrò veniebant, resque necessarias apportabant, atque illorum sermonibus pie instituti, domum redibant. Permulti autem facti sunt perfectissimi monachi.

Multi apud eum sunt sanctissimi monachi.

Accidit interim, vt pane deficiente, pauper quidam eleemosynam peteret. Iubenti beato Ebrulpho, vt ei daretur eleemosyna, minister respondit: Non habeo, pater, nisi dimidium panem. At ille: Nihil hæsites, fili: sed memineris prophetiæ illius sententiæ, Beatus, qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. Datus est igitur panis pauperi, nec diu post ad est quidam præforibus cum iumento, pane, vino & caseo onusto. Arque ab illo die nihil defuit eis, quod esset necessarium. Porrò duo sæui latrones alterius prouinciæ eò aduentantes, porcos furari nitebantur: sed interim dum per eremum curstant, eos inquirentes, iam defessi, audiunt signo dato euocari monachos ad laudes Domino promendas. Itaque tremefacti, relictis porcis, ocyus se conferunt ad virum Dei, confitenturque crimen suum: factique sunt egregij monachi. Postquam autem longè lateque peruagari cœpit fama sanctitatis Ebrulphi & monachorum eius, & quanto studio colerēt Deum, homines locupletes & religiosi aliarum regionum, illorum exemplis compuncti petierunt à venerabili patre Ebrulpho, vt ipsorum impensum monasteria exadificaret. Ille non impiger, sed cupiens augere talenta à Domino ipsi tradita, quindecim monasteria virorum & feminarum condidit. Deindè ad monasterium suum reuersus, cum permultis monachis in Dei seruitio permansit immobilis. Domicilium autem eius nihil à pastorum tugurio differre videbatur. Per eius circuitum debebant monachi à dextris & sinistris, ita vt vtrinquè essent cellulæ mille quingentæ: quas ille crebrò inuifere solebat, mulo vel asino subuectus.

Cap. 3.

Psal. 40.

xv. monasteria exstruit.

Cap. 4.

Rom. 2.

Viderè admirandam, defunctus reniuiscit.

Item alius.

Cap. 5.

Psal. 1.

Virtutes eius.

Iob 1.

Cumque annos viginti & vnum illic habitasset, sæua pestis locum inuasit. Tum verò sanctus vir nequaquam, vt solent mercenarij, fugit, sed fratrum animos confirmabat, hortabaturque eos, vt pararent se venienti iudici, qui redditurus est vnicuique iuxta opera sua. Videte, inquit, nè sponsus reuertens à nuptijs, inueniat vos dormientes, sed vigilantes in operibus bonis. Cumque grassaretur pestis, vnus ex fratribus sublatus est sine communionē dicebatur autem Ausbertus. Vbi autem eum obiisse didicit B. Ebrulphus, sciscitabatur num Eucharistiam percepisset. Ministro eius id negante, infremuit spiritu, oransque & lachrymans venit ad lectum eius, aitque ad defunctum: Eheu frater, cur abiisti sine communionē? Ille tãquam à somno expergefactus, paululum apertis oculis, Tu es, inquit, domine? Vir Dei respondit: Ego sum: sed dic mihi, vbi interim fueris, & quid videris. Et ille: Renouasti me, inquit, à labore itinēris, quo me cruciabat aduersarius. Et vir sanctus, Vis, ait, Eucharistiam accipere? Respondit: Volo. Cumque corpus & sanguinem Domini accepisset, rursus pacis somno obdormiuit. Alius quidam ex famulis, sacro natiuitatis Domini nostri Iesu Christi die, vita sanctus, à sanctissimo patre iussus est ad cœmeterium sepeliendus deferri: qui cum expletis Missarum solennijs feretro exportareretur, rediuius apparuit: apertisque oculis petiuit reduci ad suum monasterium. Credo, inquiens, virtute natiuitatis Iesu Christi ac interuenientibus patris nostri Ebrulphi meritis, vitæ spatium mihi prolongatum esse. Qui à patre perhumaniter exceptus, & pristinae vocationi restitutus, permultos ibidem superuixit annos. Migrarunt tunc ad Dominum septuaginta & octo fratres: ex familia verò innumeri: sed Domino miserante, pestis sopita est. Non cessauit autem beatus Ebrulphus pro animabus illis Dominum nocte ac die deprecari.

Solebat vir sanctus, post collectas fratrum in lecto quieturus, clam accire ministrum suum, qui ei legeret quippiã. Summo enim studio tenebatur intelligēdi scripturas vtriusque Testamenti, vt in cum quoque quadraret illud propheticum, In lege Domini meditabitur die ac nocte. Prolixas quotidie Domino preces offerebat, spem suam in illo defigens. Cum sacerdotibus quoque oblationes suas quotidie Domino offerre studebat: porrò Dominicis diebus sacerdotes coram illo tria faciebant sacrificia. Erat ei vultus præclarus, canitie fuit venerabilis, charitate plenus, fortis in vigilijs, in abstinentia iucundus & hilaris, in rebus duris patiens, erga peccantes humanus & misericors, corpore castus, sobrius & humilis. Annis singulis ter caput tondebat: nunquàm reddidit malum pro malo: prospera & aduersa æquo ferebat animo. Si quod ei illatū esset damnū, semper illud erat in ore, Domi-

nus dedit, Dominus abstulit. sit nomen Domini benedictum in secula. Cum accederent eum, qui inter se discordes essent, optimis sermonibus ita eos demulcebat, ut concordēs recederent. Omnes ad ipsum venientes, nobiles, ignobiles, pauperes & peregrinos iucundo vultu & cum gratiarum actione excipiebat, nec facile sine aliquo quantum exiguo munusculo à se dimittebat. Multi homines seculares febre correpti, petebat à ministro eius funiculos, quibus vir beatus se cingeret, aut quippiam ex vestimentis eius: & quotquot cum fide accipiebant, sanabatur. Quaedam religiosa femina morbo affecta, per nuncios petijt simbrias vestimenti eius. Iis accēpris, cum multis venit ad eum incolumis.

Nota vim eriam villiū rerum, quibus ipse esse fer vltis.

Cap. 6.

Bis in anno pendebat ex voto tributum Domino Deo, putà in Christi natiuitate, & tertio die ante Pascha: quibus diebus centum argenti solidos dabat pauperibus: quod tamen etiam aliàs pro viribus faciebat. Pauperculus quidam ex alia regione, morbo valde confectus, venit ad eum elemosinam petiturus. Illum vir Dei conspiciatus, Et quomodo, inquit, frater, tantum potuisti explicare iter exhausto corpore? Illo dicente, se inopia compulsus id fecisse, ait vir Dei: Præstat te hic manere, quam alicubi canibus lacerandum offerri. Mansit igitur, & br cui proficiens, coepit hortum colere: deinde verus factus est monachus. Alius quidam rebus pauper, sed corpore incolumis, contractum se simulauit, ut plus cæteris acciperet à viro Dei. Vbi autem accepit aliquid ab eo, mox febre percussus, intra paucos dies expirauit.

Punitur diuinitis homo simulatores.

Cap. 7.

Cum iam vir sanctus octogesimo annu excessisset, sicut ab ipso didicimus, cupiebat dissolui, & esse cum Christo, dicebat enim infidelem esse seruum, qui nolit venire in conspectum Domini sui. Incidit autem in morbum grauem, sed corroborante eum spiritu sancto, non sensit dolorem, sed iacebat afflictus. Nec verò quicquam esculentum aut poculentum sumere potuit, præter aquam solā. Paulò post venerunt ad eum quidam viri spectabiles, vinum secum afferentes, vnde parum hausit, atque ita sine cibo vixit dies quadraginta septem, nisi quòd Christi corpus & sanguinem percipiebat. Et nihilominus tanquam bene satur non cessabat prædicare fratribus verbum Dei. Rogantibus eum fratribus, ut parum cibi caperet, ille respondit: Quæro, fratres, nè huius rei mentio sit: mihi enim fastidium parit. Ut autem liceat mihi paululum quiescere, foras egredimini. Deinde vertens se ad parietem, Dominum deprecabatur, mente ad caelestia subleuata. Quas autem preces solebat sanus funderē, eas volebat ab alijs coram se perfolui. Dicentibus verò fratribus, Cur nos, pater, in alienas tradis manus? aut quid nos, te decedente, facturi sumus? ille respondit sententia memorabili: Maneat inter vos animorum cōiunctio & charitas, nec quisquam vos diripere poterit. Sit in vobis spiritalis dilectio, & quod promisistis Deo, id implere studeatis. Precum vestrarum pensum lubentes perfoluite, castitatem sectemini, iracundiam fugite, inuicem vos ad bonum cohortemini, hospites & peregrinos benigno animo excipite propter eum, qui dicturus est, Hospes fui, & collegistis me.

Sola Eucha ristia sustentatur vir sanctus.

Hortatur fratres, ut maneant in charitate.

Math. 25.

Cap. 8.

Moritur, & iterum reuiuiscit.

Cumque appropinquaret migrationis eius tempus, die quintodecimo ante Christi natalem, hora diei tertia, anima eius excessit à corpore. Orantibus autem fratribus pro anima eius cum lachrymis, paulò post reuixit. quod quidem illo die ter ita accidit. Deinde diebus octodecim superuiuens, in pauperes multa contulit, itemque in monasteria, pro cuiusque ratione & conditione. Porro quarto Calendas Ianuarij temporibus Rodoberti Episcopi * Sagienfis, anno duodecimo Childerici Regis, fratribus valedicens, alacri & angelico vultu, Abrahæ sinu receptus, migravit ad Dominum, conditusque honorificè est in ecclesia beati Petri Apostolorum principis, quam ipse extruxerat. Contigit tum miraculum minimè reticendum. Diaconus quidam, qui viro sancto charus fuerat ob vitæ sanctimoniam & virtutes, cum multis lachrymis dixit: Cur me, pater, deseruisti? Cur mihi non licuit prius sepeliri, quam tu exires à corpore? Eadem verò nocte, cum esset postridie sepelendus beatus Ebrulphus, meritis illius Domino spiritum ille tradidit, & sunt ambo pariter ad sepulcrum deportati. Magna deinde per seruum suum Ebrulphum Dominus miracula effecit in laudem & gloriam nominis sui: qui viuuit & regnat per infinita secula, Amen.

Miracula.

MAR-

MARTYRIUM SANCTÆ MARTYRIS ANYSIAE, QVAE EST THESSALONICAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE: vt habetur 5. Tomo Aloysij.

EMPORE Tyranni Maximiani, puella quaedam nomine Anyfia, nobili loco nata Thessalonica, alebatur apud diuites & fideles parentes, erudita in timore Domini, magis virtutibus quam ætate proficiens. Et primum quidē parentes eā magis dogmatibus pietatis nutrire, quam lacte. Postquam autem etate transijt puellarē, videreturque puellę grauitas & decus maius quam sperāssent, eam solidioribus disciplinis erudiebant. Illi verò cum, vt quæ bono esset ingenio prædita, facile apprehenderet, fructus dignos disciplinis actione proferebat: cumque verè caelestes & Angelicos planè haberet spiritus, insignis pulchritudo micabat ex oculis. Magna autem ex parte dormiebat. De iuuentute verò sapissimè conquirebatur, dicens: O insidiosam aetatem, quæ aut lædit, aut læditur. Pulchra res est senectus. Hei mihi: longitudo temporis me mortificitia afficit, quæ tandiū separat à caelestibus. Et vt semel dicam, nunquam intermittebat Christum vocare ad suum auxilium, & genua flectens, solum adspergebat lachrymis.

Dec 30, Cap. 1. Patria S. Anyfia.

Doleat se distanti ferri à caelestibus.

Cap. 2.

Interea autem cum parētes decessissent, accepta hæreditate, cogitabat, quomodo vteretur ijs, quas habebat, diuitijs. Erant verò congesti maximi auri & argenti thesauri, amplæ possessiones, multi pecorum greges, seruorum & ancillarum multitudo innumerabilis, vestis sumptuosa & magnifica, & ex auro contexta, & serica, mundus aureus, exornatus omni genere gemmarum, magnitudine resplendens & pulchritudine. Hæc videns sanctissima Anyfia, dicebat: Quomodo saluæ esse poterimus in tantis terrenis copijs? Quomodo caput draconis exuemus? Agè aduersus ipsam vtar eius inuentione. Ille quotannis se exuens, renouatur: exuamus etiam nos quoque varias diuitias. Eæ enim diuitiæ magis puniunt eos, qui illis male vtuntur: eos, qui ipsas accumulauerunt, multant rabie immedicabili: parcos autem & illiberales suis laqueis & retibus implicant. Agrorum possessio suggerit indignationem, & insidiam vectigalium exactionem, proferens trutinæ falsas & falsas pondera. Vestes docent se perperam & nequiter gerere, resoluique & diffundi delicijs. Torques & monilia efficiunt, vt ceruix superbè erigatur, & vt quæ laudibus trahitur, videri desideret. Agè ergo ijs piè vtamur, beato Matthæo parentes. Dominatum in eas obtineamus secundum naturam, priusquam eas dominantur nobis præter naturam: efficiar verè domina, eas sanctè administrans: simul & declinans ea, quæ ex eis oriuntur, vitia, & custodiam excogitans tutissimam, in viduarum, orphanorum & mendicorum ventrem tanquam thesaurum eas recondens. Idoneus fideiussor, Dominus vniuersorum, nõ ad duplum vsque solummodò augetur fortē, sed ad ceteruplum vsque cum vita æterna mihi fœnus adiiciet. Piè consumamus: tunc enim recipiemus. Venundatis omnibus, crucem acquiramus: Christum expediti sequamur: ipsam terram statim cum terra relinquamus, cælos cum Angelis habitemus. Fugiamus periculofam vitam, & probris plenam: & desideremus certamen, quod superat rationem. Cum ijs, quæ non patiuntur interitum, permutemus ea, in quæ cadit interitus. Maximè venerandæ sunt nuptiæ, quæ corruptionem nequaquam conciliant: permaneamus integræ: ei qui formauit, purum figmentum conseruemus: à reprehensione alienum Christi custodiamus signaculum. Agnoscat Dominus sigilla virginitatis: clausum inueniat hortum, cum accesserit. Præbeamus fontis fluentia minimè perturbata. Nunc cum sunt nundinæ, negociemur. Persecutio & afflictio mihi gloriam concilient. Præsides & supplicia, in paradisi delicias: custodia & flagella, in Christi nuptialcm thalamum introducant. Non solum sunt virorum coronæ, sed etiam mulierum.

Ingentes ei à parētib; relinquuntur opes.

Seipfam hortatur ad exuendas diuitias.

per ipse facit.

Hortatur seipfam ad seruandam: virginitatē.

Et hæc dicens, orabat cum lachrymis: Domine Iesu Christe, lux vera, fons immortalitatis, radix incorruptionis: qui mysterium virginitatis in vtero concepisti: qui matris nomen nulla labe inquinatum custodisti: bone Domine, præsta nè

Cap. 3. Precatio eius ad Christum.

Fffff 3

virgi.

virginum chorum deseram, ne excludar thalamo: sed me refer in numerum virginum prudentum, & dignare me Domine, vt lampadem ferens, victis, que inquirari nequeunt, certaminibus glorificer. Hæc cum dixisset sanctissima Anyfia, statim omnia venundedit, non tanti quanti erat vnum quodque, nec vt solet fieri in contractibus, exquisitè examinans: sed hoc solum dicebat emptori: Est mendicorum & egenorum: da iustum precium, vt simul quoque aliquam tibi afferas mercedem emens, & effectus iustus dominus. Hæc autem dicebat, non quod vellet multiplicatum accipere precium: sed in hoc quoque habens zelam pietatis, & ei qui emebat, mercedem concilians. Non enim tantam curam gerebat venditionis, quantum curabat, vt rectè & ex virtute nil possideret. Cumque omnia in aurum redgisset, illa ea per se dabat, non solum præbens, sed alia etiam officia adhibens: in omnem custodiam ingrediens, & quemlibet qui in vinculis erat damnatus, consolans: eius qui tortus fuerat, vrbices infusionibus curans & vnditionibus: quemlibet ægrotantem & in lecto decumbentem inuisens, & eius curam gerens: compita & vicos obiens, & ijs qui in eis iacebant, manum præbens, dicebat: Ne deliciae sint mihi diuitiæ, quæ ne aquæ quidem gutta dignæ habentur in tempore iudicij. Non satiationis laborem, sed messis diuitias, visionem apprehendebat. Et cum ad obolum vsque omnia distribuisset, & nihil sibi reliquisset, se in quadam continebat domuncula, quæ superius habebat tabulatum, operans manibus, & quo opus habebat, sibi alimentum suppeditans, conuenienter sententiæ beati Pauli Apostoli, qui dicebat: Ociosus autem non manducet. Christiano verò germanum, & quod impediri non potest, nutrimentum, sit labor suarum manuum.

Hæc cum dixisset, precibus deinceps vacabat & orationi, ieiunium quasi carnis quodammodo expers producens. Deinde validissimè se assuefaciens exercitationi, diem quidem consumebat in lectionibus, noctem autem in psalmis & precibus: pro lecto, solo: pro veste stragula, storea & sacco vtens: breuissimo, somno contenta, à phantasia libero, & infomnijs. Dicebat enim: Malum est mihi, dormire, cum meus inimicus vigilet. Plures verò fundebat lachrymas, quam erat potus quem bibebat: & gemitus ac suspiria erant plura, quam verba. Vincta autem erat tanto Domini desiderio, vt existimaret ipsa dum genu flecteret, & in nudam terram figeret oculos, se pedes tenere Seruatoris: & genibus labra admouens, illius genua osculari: & capillos pandens, se puluerem qui inerat, excutere. Horum verò cogitatio ei fontes mouebat lachrymarum. Tanto autem studio contendebat ad Christum, vt vellet resolui, & esse cum Domino. Quoniam autem nolebat seipsam occidere, & rursus properabat ad cælestia, quid facit? Ieiunio corpus paulatim consumebat, multum de vita suffurans abstinentia.

Manu autem pectus pulsans, orabat, dicens: Domine Deus omnipotens, pater vni-geniti tui filij Iesu Christi, Domini & Dei & Seruatoris nostri, qui sedes in throno gloriæ, cui assistunt mille millia Archangelorum ministrantium, & decies mille millia seruentium tuo nutui, Throni, Dominationes, Principatus, Potestates: quæ laudant Cherubim, & glorificant Seraphim, ter sanctum hymnum sine fine dicentes: qui spiritus, qui non obediunt, in tartari profundum condemnasti: qui draconem qui defecit, alligasti catenis, qui proprio suo reti eum implicasti, qui eius sedem in terram deiecisti, qui à cælestibus mysterijs eum exterminasti, qui à beata vita eum alienasti, qui insolentem eius exultationem depressisti & abiiecisti, qui de eius pompa per ignominiam Crucis triumphasti, qui ex impolluto tuo sinu Deum verbum, qui est ante secula, & seruator animarum nostrarum, ex spiritu sancto & Maria virgine natum, ad nos misisti: qui id quod errabat, per ipsum conuertisti: & quod erat imbecillum, confirmasti: & quod contritum, curasti: te inuoco ego humilis & peccatrix ancilla tua ex toto corde meo, qui nouisti quæ erant in corde vniuscuiusque: qui ignem, qui iactus erat in mundum ab vnigenito tuo filio, & in corde meo accendisti: qui fidei, quæ in me est, scintillam in lampadem eius, quæ est erga te, dilectionis mutasti: ad sis mihi indignæ, & serua me, quoniam te desidero, & te quero, & te sequor totis meis viribus. Domine, suscipe precationem meam, quam offero tibi corde contrito & spiritu humili: propter quam, ô Domine Iesu Christe, fuisti in crucem actus, propter quam colaphis cæsus, propter quam acetum & fel bibisti, & tertio die surrexisti, & in caelos ascendisti, & sedisti à dextris patris: ne me dedecore affeceris, ne me à tuarum ancillarum numero reieceris: sed dignare me fieri

Vendit omnia sua.

Vide in quos vsus suas expendit facultates.

a. Theff. 3.

Cap. 4. Obferua eius exercitia.

Magno ardore Christi desiderio.

Cap. 5. Oratio eius.

Dan. 7.

Ezech. 34.

Luc. 12.

fieri perfectam Christianam, & consummari in signaculo sanctæ Crucis tuæ: impertime tua passione, voluntatem tuam in me operans, vt digna reddat, quæ appaream ante tuum tribunal. Tu me tuam conserua: confige à timore tuo carnes meas, à iudicij enim tuis timui. Auerte oculos meos, ne videant vanitatē: sed potius eos aperiri, rogo te, & considerabo mirabilia de lege tua. In te proiecta sum ab vtero matris meæ. Tu es Deus meus: pater meus, & mater mea dereliquerunt me. Tu suscepisti me Domine. Dirige gressus meos, ne dedecore afficiar ancilla tua: sed fac mecum signum in bonum, & imple desiderium meum. Quoniam ante te est omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus. Adiuua me, & non inueniatur macula in ancilla tua. Tibi enim meipsam offero per aram confessionis & humilitatis meæ, tanquam in holocaustis arietum & taurorum, nempe eorum, qui prius decertarunt propter nomen tuum: & in denis millibus agnorum pinguium, qui secuti sunt agnum tuum immaculatum: Per quem tibi, & cum quo tibi, cum spiritu sancto, gloria & honor & potentia in secula seculorum, Amen.

Postquam autem precata esset, surrexit, & totum corpus suum cruce signauit. Hæc videns maculosus draco, non tulit puellam angelicam & cælestem vitam, videns eam iam spiritu in caelis habitantem, & ad passionem martyrij toto animo accensam: sed in eam stridebat dentibus, & eius cellam mouere assidue cogitabat, & vt eam euerteret, furebat: sed videns eam signo crucis vndique munitam, plangis quæ sub obtutu non cadebant, pulsatus, refugiebat, eique torporis & desidij morbum immittebat. Illa autem intensa & perpetua oratione, perinde ac septa palæstra, eius statim infringebat insidias. Rursus verò dicebat veritatis inimicus: Heu quid mihi accidit infelici? Qui Angelos è superis detraxi, & gigantes subieci, nunc illudor à pueris & puellis. Morte enim tanquam vita lætantes, & per ipsam coronati currentes ad caelos, deceterò mihi fecerunt mundum inhabitabilem. Me consolabatur sanguis martyrum, qui interimebantur: sed fides eorum decertationis, & eorum quæ geruntur prædicatio, transmutauit integras ciuitates & gentes. Templata diruuntur, conticescunt oracula, abolita sunt mysteria, torpescunt mystæ, qui prius exultabant: ad meum, vt videtur, exitum Crucem fixerunt. Iam mihi prælagit animus futurum, vt regia mea planè dissoluatur. Nam qui sunt in tormentis hilares, & in sepulcris terribiles, vrunt, flagellant, & me vndique persequuntur: & quod à me fuerat excogitatum, euasit accessio maioris supplicij. Inueni tamē quid agam. Protinus ergò tale quid in eam excogitat, existimans se sua inuidia ac malignitate, eius, quæ extollebat, gloriam obscuraturum: Vt cum essent viles & abiectæ personæ, quæ eam interimerent, vilem quoque & abiectam videretur efficere eius decertationem: & quod nec scriptis mandata essent, & carerent forma iudiciorum, obliterarentur etiam trophæa encomiorum. Non intelligens malignus, apud Deum magis opis esse bono proposito, quam verbis: atque ad eam incitat eos, qui tunc rerum potiebantur.

Maximianus itaque, cum magnam occidisset multitudinem, per se quidē interficiendo satiarus, & non secus atque immanes fera, quæ homines deuorant, præ carni-um multitudinem nauseans & caligans, speciem parentis præ se tulit, dicens indignos esse Christianos, qui occidantur ante oculos Imperatoris. Cur enim præbeam occasionem, vt scriptis mandetur eorum supplicia, & eorum instruam scriptores, qui ea ad perpetuam transmittunt memoriam, & eos, qui eodem morbo laborant, ad eandem fidem deducam? Cur non instar pecudum eos trado ijs, qui debent occidere, simul & sceleratos dijsque inimicos exterminans, & efficiens, vt mortis eorum memoria mandetur silentio? Hæc cum dixisset, proponit edicta, quæ iubebat, vt liceret volenti sine periculo occidere quemlibet Christianum. Occidebantur itaque innumerabiles, & propheticum implebatur elogium, quod dicit: Propter te morte afficimur toto die: reputati sumus tanquam oues occisionis. Tūc autem cogitatio venit in mentem Anyfiæ, vt iret ad Dominicum. Id autem erat Angelus, qui eam vocabat ad passionem martyrij.

Cumque ingrederetur portam Casandrioticam, excitatus est tumultus in populo. Deinde cum eam vidisset quidam ex satellitibus Imperatoris, & esset ab eius sauciatu pulchritudine, vel ab ipso potius diabolo incitatus, ei factus obuiam, Sta, inquit, & dic, quò vadis. Illa autem videns eius insolentiam & immoderationem,

Psal. 18.

Psal. 26.

Psal. 37.

Dan. 3.

Cap. 6.

Totum corpus suum con-signat Crucis.

Vide vim S. Crucis.

Eccedebat li aduersus sanctam Anyfiam machinatioes.

Cap. 7.

Maximianus immanis crudelitas.

Vide mandatum planè barbarum. Psal. 43.

Cap. 8.

Eccē Chri- & mente agitans tentationem, digito fecit in fronte signum Crucis. Ille verò pla-
stianorum nē fera, & quavis fera fœuor, non reueritus est generosum & decorum silentium :
laudabilem sed se cōtumelia affectum & despectum arbitratus, cum eam apprehendisset, cum
usum, signa- voce aspera cam agrestius interrogabat, quānā esset, & quō proficisceretur. Agna
di se sancta- autem Christi, volens non solitum deuitare cōspectum, voluit eum breui respon-
Crucis si- so superare : Sum Christi ancilla, & vado ad Dominicum. Ille autem insolens im-
gno. pulsus ab eo, qui in ipso habitabat, dāmone, dixit : Sed nō sinam te illuc proficisci :
 sed te adducam ad dijs libandum. Solem enim hodiē colimus : & simul hoc dicēs,
 velum traxit, volens eius vultum detegere. Illa autem generosē & fortiter resistēs,
 & in eius faciem inspirans, dixit, Increpabit te Christus Iesus, diabole. Ille verò illa
 sufflatione & nomine Christi motus ad irā, quē cohiberi non poterat, stricto quem
 ferebat gladio, eius latus eo transfadegit. Quā statim cum tremore & palpitatione
 membrorum in terram cadens, eam sancto sanguine reddidit purpuream. Quot-
 quot autem adstabant, eam circundantes, primū quidem eam deplorabant, mi-
 ferti eius ætatis, & tale quid posse sibi accidere, cogitantes. Deindē apud se murmu-
 rabant, Imperatorem & impium eius decretum vituperantes. Venerandas autem
 & sanctas sanctæ reliquias, qui harum rerum studio tenebātur, viri pij Christiani, &
 qui in sanctos zelo erant incitati, cum sustulissent, & iusta eis, vt par erat, fecissent,
 deposuerunt circiter duobus stadijs à porta Casandriotica, à sinistra viā publicā
 domum oratoriam ei ædificantes.

S. Anyfia à
peculanti
nebulone
interficiunt.

Basilica ei
extruitur.

Hæc autem sustinuit sancta, imperante Maximiano : in nos verò regnante in in-
 finita sæcula Christo Iesu Domino nostro : Cum quo patri cum sancto spiritu ho-
 nor & porentia, nunc & semper, & in sæcula sæculorum Amen.

MARTYRIUM SS. SABINI EPISCOPI, EXVPE-
RANTII ET MARCELLI DIACONORVM, &c.

vt in Martyrologio Bedæ habetur, itemq; Adonis.

Decemb. 30

PVD Spoletum passio S. Sabini Episcopi, Exuperantij
 & Marcelli diaconorum, & Venustiani cum vxore & fi-
 lijs sub Maximiano Augusto. Qui B. Sabinus cum esset
 in omnibus diuinis instructionibus clarus, & sermone
 eloquētissimus, tentus est à Præfide Tusciæ Venustiano,
 cum duobus diaconibus Exuperantio & Marcello, &
 multis clericis. Cui Venustianus deum suum Iouem,
 quem habebat in cubiculo ex lapide mirè formatum, in
 vestimentis aureis ad adorandum obtulit. Quem B. Sa-
 binus in manibus acceptum, facta oratione continuò
 illi in paucis, & confregit. Quod factum videns
 Venustianus, cum furore iussit, vt præciderēt ei manus, & in conspectu eius Mar-
 cellum & Exuperantium eculeo suspendi, ac fustibus macerari, vnguibusque radi-
 latera eorum, & ignem supponi. Hoc factò, in confessione Domini spiritū emise-
 runt. Quorum corpora iussit iactari in fluuium, Sabinum verò Episcopum in car-
 cerem retrudi.

S. Sabinus
confringit
Iouis simu-
lacrum,

SS. Marcel-
lus & Exu-
perantius
reddunt spi-
ritum.
*** tertio**

S. Sabinus
cæcū sanat.
*** decem**

Venustianus
credidit.

Occiditur
cum suis.

Audientes hoc quidam piscator & presbyter, collegerunt corpora sanctorum,
 & sepeliērunt iuxta viam * pridie Calendas Ianuarij. Serena verò Christianissima
 vidua, curam habens S. Sabini Episcopi, adduxit ad eum in carcerem nepotē suum
 Priscianum, qui erat cæcus. Tum S. Sabinus truncas manus super oculos eius po-
 suit, & in fide Christi, oratione facta, illuminauit. Videntes autem, qui in custodia
 erant, miserunt se ad pedes eius, numero * vndecim, & baptizati sunt. Quod cum
 nunciatum esset Venustiano præfidi, (indoluerant enim ei oculi, & præ dolore ne-
 que cibum, neque potum, neque somnum capere poterat) misit vxorem suam, &
 duos filios, vt adducerent beatum Sabinum ad domum eius de carcere. Adductus
 itaque, prostrauit se ad pedes eius Venustianus cum fletu, vxorq; eius & filij agen-
 tes pœnitentiam, & rogantes se baptizari. Mox baptizatus vt de pelui leuatus est,
 nullum dolorem oculorum fenfit.

Nunciatum est autem hoc Maximiano : qui iratus, præcepit Sabinū damnari, &
 ipsum Venustianum capite truncari. Veniens autē Lucius tribunus, sine auditione
 beatum

beatum Venustianum cum vxore & filijs necauit in ciuitate * Affināte : sanctum * Affinā
 verò Sabinum adduxit in ciuitatem Spoletum, & tandiū præcepit cædi, donèc de-
 ficeret. Cuius corpus collegit venerabilis Serena, quæ iam manus eius in dolio vi-
 treo cum aromatibus condiderat, & infra domum suam posuerat, & sepeliuit eum
 à ciuitate Spoletana milliario plūs minūs vno, septimo Idus Decembris. Festiuitas
 tamen eius, & suprà nominatorum martyrum, tertio Calendas Ianuarij agitur.

ITEM DE EODEM SANCTO SABINO INSI-
GNE MIRACVLVM, VT HABETVR IN PAVLI

Diaconi, de gestis Longobardorum libro quarto, cap. quinto.

Sequenti anno quā Theodebertus Francorum Rex, cum Clo-
 thario patre suo bellum gerens, eius exercitum vehementer
 affixit : Ariulphus Dux, qui Faroaldo apud Spoletū successerat, moritur. Hic Ariulphus cum bellum cōtra Romanos in Came-
 rino gessisset, victoriamque patrasset, requirere à suis hominibus
 cœpit, quisnam vir ille fuisset quem in prælio quod gesserat, tam
 strenuē pugnantem vidisset. Cui cum sui responderent, se illic
 nullum fortius bellantem, quā Duce[m] ipsam vidisse, ille ait : Certè multò per
 omnia me meliorem ibi alium vidi : qui quotiēs me aduersa partis aliquis percu-
 terē voluit, me semper suo clypeo protexit. Cumque Dux ipse prope Spoletum,
 vbi basilica beati martyris Sabini Episcopi sita est, in qua eiusdem venerabile cor-
 pus quiescit, aduenisset, interrogauit cuius illa tam ampla domus esset. Respon-
 sumque est ei à viris fidelibus, Sabinum ibi martyrem quiescere : quem Christiani
 quotiēs in bello contra hostes irent, præfidiū haberent, ac eum propterea in suum
 auxilium vocarent. Ariulphus verò cum adhuc esset gentilis, ita respondit : Et po-
 test fieri vt homo mortuus aliquod viuentibus auxilium præstet ? Qui cum hoc di-
 xisset, equo desiliens, eandem basilicam conspecturus intrauit. Tunc alijs oranti-
 bus, ipse picturas eiusdem basilicæ mirari cœpit. Qui cum figuram beati martyris
 Sabini depictam conspexisset, mox cum iuramento affirmauit, talem omnino eum
 virum qui se in bello protexerat, formam, habitumque habuisse. Tuncque intelle-
 ctum est, beatum martyrem Sabinum eidem in prælio adiutorium contulisse.

Hæc conti-
gerunt tem-
pore 3. Gre-
gorij Papæ

S. Sabinus
Attulpho
Duci præli-
anti opem
ferret.

S. Sabinus
Christianis
in bello præ-
sidium.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI SYLVE-
STRI, PAPAE ROMANI, AVTHORE SIMEONE

Metaphrasæ : vt habetur 5. Tomo Aloysij. Nos capita margini adiecimus.

VENERANDI quidem, & qui Deum viderunt Apосто-
 li, omnem orbem terræ obeuntes, in hominum animis
 salutarem seminârunt prædicationem, & multos tradu-
 xerunt ab errore ad Dei cognitionem : sed nondū li-
 berè & fidenter se gerebat pietas, donèc insignis Impera-
 tor, & vel ipsis equiparandus Apostolis, Cōstantinus ille
 Magnus, Dei prouidentia ex agresti olea infereretur in
 satiam. Qui autem ab infidelitate eum traduxit ad fi-
 dem, is iurè iudicetur esse causa, vt se liberè gerat pietas,
 & omnes ferè se submiserint diuinæ prædicationi. Is est
 autem diuinus Syluester, cui vel hoc solum suffecerit ad
 eius laudes celebrandas. Ei autem est vniuersa vita & laudabilis & Deo grata, &
 quæ ijs, qui virum volunt laudare, præbet amplam encomij materiā. Et ijs quidem,
 qui sunt amantes virtutis, laus illius lætitiā adferet & vtilitatem. Nam iuuabun-
 tur quidem, qui ab illius vita incitati fuerint ad imitationem bonorum illius ope-
 rum. Conuenienter autem ei, quod dicit sapientissimus Solomon, etiam lætabun-
 tur. Cum laudatur iustus, inquit ille, lætabuntur multi populi. Sunt ergò diuini hu-
 jus patris res narrandæ & laudandæ pro viribus.

Decemb. 31
Cap. 1.

Constanti-
us magnus
à S. Sylue-
stro cōuers-
us.

Atque

Cap. 2. Atque quinam quidem fuerint magni illius viri parētes, & à quibus sit in lucem editus, veteri libro de eo tractante, in quem incidimus, non fuit declaratum, qui priscè admodum & simpliciter est compositus. Quocirca ea quoque sunt à nobis prætermiſſa. Cum autem eſſet adhuc iuuenis, ſecutus eſt quendam Curionem præbyterum, virum & fide rectum, & in rebus diuinis eruditum, & vita pium: à quo etiam fuit confirmatus & ſtabilitus in diuinis nostræ fidei decretis, compositique sunt eius mores, & formatus animus ad institutum virtutis. Cum iam autē ſuperāſſet adoleſcentiam, erat præ cæteris deditus virtuti hoſpitalitatis: & quos offendebat Romam ex externa venientes regione, eos hoſpitiolubēter excipiebat: eis menſam hilariter apponens, & aqua illorum pedes ablūens, & ad quieſcendum eos in ſtragulis collocans. Quo factum eſt, vt Timotheus quidam vir diuinus, qui ex Antiochia Romæ peregrinabatur, & ſanctum prædicabat Euangelium, fortè ab hoc diuino patre hoſpitiolubēter acciperetur, & eum hoſpes perfectiſſimè imbueret, & inſtitueret in verbo rectæ fidei. Non enim timuit, vt reliqui fideles, præconem ſalutaris dogmatis excipere: ſed lætus hoſpitiolubēter excepit eum, qui erat æqualis Apoſtoliſ: & ſi cognitum fuiſſet eum hoc facere, pro ea re pati, lucrum exiſtimans.

Cap. 3. Cum autem Timotheus anno vno & paulò ampliùs Romæ diuinam prædicāſſet prædicationem, & multos ab errore conuertiffet ad pietatem, deindè propter eam fuiſſet compræhenſus, & valdè punitus, & longo tempore traditus in cuſtodiam, & in illa maceratus, & tandè truncatus capite: beatus Sylueſter ne poſt deceſſum quidem deſtitit à ſua in martyre affectione: ſed multum poſuit ſtudij, vt eius corpus tolleretur. Tyrannorum itaque crudelitatem non ex timeſcens, nec eorum, qui obſeruabant, nè martyrum corpora mandarentur ſepultura, vllam ducens rationem, profunda nocte vadens, vbi ſitum erat corpus martyris, inſciētibus omnibus id rapuit, & domum tulit. Et tunc quidem tota nocte cum alijs ſanctis cecinit hymnos, qui canuntur in ſepultura. Poſt hæc autem, ſideli quadam muliere impenſas ſuppeditante, ſanctiſſimus Romæ Epicoſopus Milciades, Timotheo ædiſcauit martyrium, in quo depoſuit illud corpus martyris.

Cap. 4. Vrbs autem Præfectus cum ſanctiſſimum apprehendiſſet Sylueſtrum, ab eo exigebat Timothei facultates, vt qui cum apud ſe hoſpitiolubēter exciperet: & niſi eas, ei dicebat, dederis, & accedens dijs ſacrificaueris, tuum corpus conſumam omni genere ſuppliciorum, & poſtremò te ſubijciam morti miſerabili. Sanctus autem mentis oculis Præfecti mortem præuidens, Euangelicum ei dedit reſponſum: Hac nocte, dicens, animam à te repetunt: quæ autem minatus es, non licebit ad effectum deducere. His vrbs Præfectus conturbatus, iubet ſanctum ferreis vinciri vinculis, & turò in interiori ſeruari cuſtodia. Et ille quidem fuerat inſcluſus: Præfectus autem vrbs prædicens, cum ei piſcis fuiſſet appoſitus, comedebat: os autem guttur illius infixum, cum nec arte medicina poſſet euelli, nec præſtigijs incantatorum, cum magno dolore velocem ei mortem attulit. Media enim nocte, cum non poſſet ampliùs ferre dolorem, expirauit. Hoc ijs quidem, qui ſimulacra adorabant, timorem attulit: vt Chriſtiani autem bono & confidenti animo eſſent, effecit: ſanctum autem ſoluit à vinculis, & ſic liberatus fuit à cuſtodia. Qui autem Præfecto miniſtrabant, cum ex eo, quod illi acciderat, ſibi timuiſſent, ſancto procidebāt ſupplices, & prouoluti ad illius pedes, rogabant vt diuina ira ab eis auerteretur. Eius autem virtute ſic omnes adducēte in admirationem, ille non ſolum erat venerandus fidelibus, ſed etiam ipſis inſidelibus.

Cap. 5. Iam autem tricetiſimum annum agens ætatis, à ſacro ſancto Milciade, quem priùs diximus tūc fuiſſe Epicoſum Romanæ Eccleſiæ, ordinatur Diaconus, & refertur in cleri catalogum: & erat tanquam quædam fax lucens in tenebris, & multos deducens viam pietatis. Oportet autē lumen imponi candelabro, vt ſic eius splendore plures illuminarentur: atq; ad eò fuit poſitum, ſic diuina prouidēte à ſuperis adminiſtratione. Nam cum Milciades è vita exceſſiſſet, omnium ſuffragijs ſanctiſſimus Sylueſter fuit electus Romanorū Epicoſopus. Is autē dicebat illud munus eſſe maius, quam vt id poſſet ſuſtinere, & ſe excuſabat propter iuuenilem ætatem. Qui autem ferebāt ſuffragia, quoniā ille non currebat ad magiſtratum, immò verò cū modis omnibus repellēbat, eū magis ei ſuis mandabant ſuffragijs: & tandè vicinians populi cōſtantia: & in Epicoſpatūs ſede fuit collocatus, qui eo erat dignus: & v. c.

S. Sylueſter à quo inſtitutus.

Eius hoſpitalitas.

S. Timotheus inſeruitur.

Eius corpus à beato Sylueſtro ſepelitur.

Præfecto ſiſtens am mortem prædicat Sylueſter.

Luc. 12. S. Sylueſter ducitur in cuſtodiam.

Fit Romanus Pontifex.

& verè erat ciuitas ſupra montem poſita, & lucerna in alto collocata, & lucens omnibus, quibus non fuerat extincta mentis videndi facultas, nec tenebris impietatis erant animæ oculi omninò occæcati.

Cum autem ſic fuiſſet dignatus Archiepiſcopatu, & præfectus eſſet paſcēdis ouibus Domini, ſicut Petrus ſummus Apoſtolus, cuius etiam ſedis, vel potiùs zeli & ardoris fuit ſucceſſor, eas ad ſalutaria adducebat paſcua, Dei, inquam, & Seruatoris noſtri mandata: & ad aquas poculentas, nempe dogmatum rectitudinem, & quæ non participant ſalſam eorum, qui malè ſentiunt, qualitatē. Deindè etiam curam geſſit boni in Eccleſia ordinis: & cum inueniſſet clericos mundanis ac ſecularibus vacantes adminiſtrationibus, intentosque mercaturis, emptionibusque & venditionibus, ille primus legem tulit, vt qui ſacrati erant, ab ijs abſtinerent: vacarent autem precibus, eis diſſerans id, quod dictum fuerat à vaſe electionis: Nemo militans implicatur negocijs, quæ ad viſtū pertinent, vt Duci placeat exercitūs, & quod dixit Dauid, Vacate & cognoſcite. Huius etiam diuini patris fuit inuentum, vt primus dies hebdomadis, nominaretur Dominicus. Cum enim ludæi eum primum vocarent, & ſecundum & tertium eos, qui ſequēbantur, & deinceps reliquos: ſextum autem & ſeptimum, ſi ſpectes eam, quæ à primo fit, enumerationem, illum quidem nominarent paraſceuen, eò quòd in eo ab eis parabantur, quæ erant ad ſeptimum neceſſaria: quoniam in illo veritum erat ludæis operari, ſeptimo autem propter quietem ab operibus, ſabbati nomen impoſuiſſent: quoniam in eo ceſſauit Deus à creatione eorum, quæ videtur: Romani autem vocarent, primum quidem, diem Solis: eos autem qui deinceps conſequuntur, Lunæ, Martis, Mercurij, Iouis, Veneris & Saturni: ipſe beatus Sylueſter, dierum nomina, quæ à gentilibus erant impoſita, abrogauit propter illorum impietatem: quæ apud Hebræos autem erant eorum nomina, vt quæ à Moſe ſcripta erāt, qui Deum vidit, admittit, ſolius primi mutato nomine, & eo vocato Dominico, propterea quòd in eo à mortuis ſurrexiſſet Dominus. Ab eo quoque eſt conſtitutum, nè ieiunaretur ſabbatis. Nam cum Occidentales ieiunarent ſabbatis, hoc minimè placuit Orientalibus, dicentibus eos, qui ſic faciunt, ſequi morem Iudaicum. Hic autem magnus pater, cum decreuiſſet vt in vno ſabbato ieiunarent fideles, in quo Dominus adhuc ſitus erat in ſepulcro, ieiunium abrogauit in reliquis. Hinc in eum ſunt exortæ apud Romanos calumnia, vt qui patrios eorum ritus tolleretur.

Cum autem congregaretur cum gentilibus, & argueret eos non rectè ſentire de Deo, cum fabulis crederent, & eos qui non eſſent, deos putarent, illi ſignum ab eo petierunt in nomine eius, qui ab eo prædicabatur. Signum autem tale fuit: Draco maximus habitabat in profunda ſpelunca iuxta montem, qui ab eis nominatus fuerat Tarpeius, in quo etiam collocatum Capitolium. Ei autem draconi quotquotque menſe alimenta ab eis largè ſuppeditabatur: quæ quidam præſtigiatores cum virginibus incantatricibus affumentes, in illam ſpeluncam per multos gradus deſcendebant, & in ea execranda peragentes myſteria, in quibus nulla inſignis deerat abominatio, illic cibis relictis, reuertebantur. Certis autem temporibus draco repente aſcendens, foràs quidem non egrediebatur: ſed iacens in ingreſſu cauernæ, venenato anhelitu corruppebat aërem, ex quo mors afferebatur vicinis, magis autem imminēbat interitus infantibus. Huic ergò beluæ, aiebāt, ſi Dei tui inuocatione aſcēſum prohibueris, & ſi non omninò, at eo certè tempore, te eſſe veri Dei prædicatorem reputabimus, & ad eum accedemus, & ipſum eſſe Deum nos quoque conſitebimur. Apoſtolicus autem vir ille eis reſpondit: A Deo quidem, qui à me prædicatur, nihil eſt omninò, quod non poſſit fieri. Quocirca facilimè hanc noſtram implebit precationem. Ex vobis autem plurimi ne ſic quidem abſtinebunt ab impietate, ſed rursus retinebunt & amplectentur impietatem.

Cum itaque conuocāſſet quotquot erant Romæ fideles, & omnibus triduarū præcepiffet ieiunium, & vt rogarent Dominum, vt admirabilem faceret ſuam miſericordiam cum ſeruis ſuis, & eis daret materiam & occaſionem ſalutis: Ipſe autē ante alios precationi vacabat & ieiunio. Iam autem peracto, quod præſtitutum fuerat, ieiunio, Petrus ſummus Apoſtolorū huic ſanctiſſimo patri apparet in ſomnis, iubens vt ex Sacerdotibus & Diaconis ab eo aſſumerentur ij, quos vocabat nominatim, & cum illis veniret ad ingreſſum ſpeluncæ, & illic Deo inuentū offerret cultū: Deindè ſic ſubiret per eos, qui ſunt in ipſa gradus: dicensque, vt alloqueretur draco.

Cap. 6.

Rom. Pontifex ſucceſſor eſt Petri.

1. Tim. 2.

Pſal. 45.

Hoc inuentū eſt ab Apoſtoliſ.

accepit. Hæc D. Iohānes in Apocal. cap. 1. aſſerit ſe fuiſſe in ſpitu Domini die.

Cap. 7.

Romani colunt draconem.

Draco ſuo anhelitu multos occidit.

Cap. 8.

S. Sylueſter triduanum ieiunium & precationem contra draconem.

S. Petrus eſt apparet.

draconem, qui dicebatur, & porras habebat in ore, precepit ut clauem ferret manibus, & nomine Domini Iesu Christi inuocato, ad se portas traheret, & in adaptatos annulos clauem inijceret: & cum clausisset, diceret: Hæc dicit Apostolus Petrus: Hæc portæ non aperiuntur vsque ad vesperem carentem & horribilem diem iudicij. Atque hæc quidem sic nocturnè mandata fuerant sancto Syluestro ab Apostolo. Is autem, ut iussus fuerat, & cultum peregit, & descendit, & portis clauem intulit. Videntes autem Gentiles eum descendentem in speluncam, expectabant fore, ut ipse & qui cum eo erant, statim vorarentur à dracone, aut mortifero interirent anhelitu. Postquam autem Syluester & qui cum eo erant ascenderunt illæsi, eos qui spectabant cepit admiratio, & fatebantur vim quandam diuinam sequi Episcopum. Cum itaque ab eo tempore satis transisset temporis, & cessasset qui à dracone afferebatur interitus, & illæsa mansisset ciuitas, multi ex infidelibus, & ipsi qui nuper seruibant draconi, accurrerunt ad sanctum, & fatebatur esse magnum Deum, quem ipse predicabat, & rogabant ut diuinum baptismum assequerentur. Quem quidem sunt affecti, & ab impietate traducti ad pietatem. Sic quidem fuit vir ille sanctus multis causa salutis.

S. Syluester recludit draconem in suo antro, ne hominibus nocere.

Multi Romani amplectuntur fidem.

Cap. 9.

Cum autem adhuc vigeret error gentilium, & qui imperabant, errori seruibant: & hominibus quidem dominabantur, subiecti verò erant demonibus: decretum ubique proponerent, ut colerentur simulacra, & eis ab omnibus offerrentur sacrificia: & magnus inter Imperatores & inclytus Constantinus, modò imperio potitus, & errori adhuc seruiens, ipse quoque æquè atque ij, qui eum præcesserant, planè in errore versaretur gentilium, & decreta proposuisset, ut punirentur Christiani, nisi persuaderentur libamina offerre simulacris: Tunc ergò hic quoque, magnus pater, cum iudicasset non oportere seipsum obijcere persecutoribus, non quòd non posset ipse ferre supplicia pro pietate, sed parcens persecutoribus, Roma quidem excedit: in montem autem abiens, ibi se abscondit, illic solus cum Deo versans. Qui autem unicuique salutem procurat Dominus, volens sedare tempestatem & calamitatem ijs, qui in ipsum credunt, & efficere ut liberè & confidenter se gereret pietas, malo vlcere ferit Imperatorem à pedibus ad caput vsque, & malè ei affectum erat vniuersum corpus. Ei enim facer morbus incubuit, & floruit lepra per vniuersam carnem. Aduersus quam neque valuit ars medicorum, nec præstigia & magicæ artes incantatorum. Eius enim curationis & sanitatis spem omnem abiecerant, & medici indigenæ, & qui ducti fuerant à Perside. Cum autem ab eis deplorata esset eius curatio, sacerdotes Iouis ad eum accedunt ex Capitolio, dicentes fore, ut non aliter curaretur, nisi facta esset piscina plena sanguine infantium, coque adhuc bulliente & exhalante in ipso lauaretur. hoc autem si factum esset, fore ut citò curaretur, & è piscina mundus & sanus exiret.

S. Syluester laicit, dum facit persecutio, non timore, sed parcens persecutoribus.

Vide barbariam.

Cap. 10.

Hæc cum execrandi illi & scelerati sacerdotes suggessissent Imperatori, per vniuersam missi sunt regionem, qui infantes colligerent, & ferrèt in Capitolium. His ablatis, iam dies quoque cadis erat præstitutus, & in Capitolium ascensus Imperatori. Er illo quidem die abiit Imperator ad locum definitum: & qui erant matæ tur i infantes, parati erant ad occisionem. Eorum autem matres cum Imperatori occurrissent, lugentes & eiulantes, comas vellebant, & facies pulsabant, & genas lace rabant vnguibus, vestesque discerpebant, & vbera ostendebant quibus lactabatur infantes, molestisque & miserabilibus vocibus implebant aërem. erantque ijs, qui videbant, argumentum moeroris & tristitiæ. Quidni enim essent, cum essent matres, quibus nihil est magis misericors? Imperator autem cum fletum audisset & eiulatum, rogauit eos qui aderant, quanam esset eorum causa. Postquam autem audiuit lugentes esse matres infantium, qui erant interimendi, quorum sanguine erat lauandus, & vsurus purgatione morborum, quibus detinebatur, tanquam ab ebrietate ad se reuersus, & mente quieta & tranquilla effectus, Actionis quidem, inquit, impietas est euidentis & manifesta: incertum est autem, an sit euenturum, ut polliciti sunt, qui hoc impium facinus suggesserunt. Quòd si etiam esset manifestum, satius esse duco, ut ipse patiar morbis vexatus, quam tot infantium, qui nihil mali fecerunt, volens cædem faciam, & matrum eorum animis doloris flammam accendam, quæ nunquam poterit marcescere. Hæc cum dixisset, reuersus est in regiam, & in fantes reddi iussit matribus: statuit autem, ut unicuique eorum præberentur pecuniæ: ut eorum dolori ex æquo respondentem afferreret lætitiã, gaudentibus quòd non solum

Lamæ ratio macrum haud dissimilis ei que cogit tempore Hierodis.

Constantinus detestatur cruentum consilium.

lùm filios recepissent, sed præter eos etiam accepissent pecuniam.

Atque Imperator quidem sic euasit scelus: Deus autem ei duplicem procurauit salutem, & summos ad eum mittit discipulos, qui ei suggererent quæ sunt salutaria. Nocturnè enim dormienti Imperatori visi sunt ei ad stare duo viri. Rogati autem, quinam essent, responderunt se esse Petrum & Paulum Apostolos Iesu Christi: missos autem esse ab illo, ut ei viam salutis ostenderent, corporisq; & animæ salutis consequendæ rationem docerent, & vitam darent, quæ non potest dissolui, propterea quòd ipse vitam quæ est ad tempus, dederit infantibus. Si hæc ergò vis consequi, accersit Episcopum Syluestrum, qui in monte propter tuum metum delitescit: & si illius monitis paruèris, ille tibi ostendet piscinam, quæ & carnis purgabit vitia, & animæ sordes eluet. Hæc cum ei dixissent, recesserunt ab oculis Imperatoris, & simul etiam eum dimisit somnus. Eo autem de somnio cum animo cogitante, & visum admirante, accessit medicus, qui de more ei medicabatur vlcera. Ille autem eum dimisit, dicens se non amplius egere auxilio artificioso. Diuinitus enim ad me venit auxilium in somnis, & me diuinum somnium adiuit. Hæc cum dixisset, mittit quamprimùm, qui beatum Syluestrum in monte quærent, & eum ad ipsum adducerent cum omni reuerentia.

Viso Constantini Magni.

Vocat S. Syluestri Constantinus.

Postquam autem inuētus esset ab ijs, qui missi fuerant, & iam esset adductus, eum & lubèter vidit, & ei iuit obuiam, & eum est complexus. Deinde, Adiuuro te, inquit, per Crucifixum, quem tu colis, ut dicas mihi, an aliqui apud vos diuolantur, nomine Petrus & Paulus. Ille autem contrà respondit: Vnus à nobis Deus cognoscitur, o Imperator, qui creauit cælum & terram, & omnia quæ sunt in eis. Quos autem ipse nominasti, non dii, sed Dei sunt ministri, qui ubique Christi nomen annuntiârunt, & postremò pro illo sunt mortui, ut quos ambos interemerit Nero propter salutarem prædicationem. Propter hæc lætitia affectus Imperator, Rogo te, inquit, Episcopo Syluester, horum Christi discipulorum ostende mihi effigies, si habeas, ut sciam an ij reuera sint illi, qui nocturnè mihi apparuerunt. Ille autem statim iussit Diacòno, ut summorum Apostolorum afferret imagines, & eas ostenderet Imperatori. Cum in eas autem allatas oculos iniecisset Imperator, hos esse exclamauit, & non alios, qui ad eum in somnis accesserunt: & visum narrauit Pontifici, rogauit ut ei ostenderet piscinam, quam, qui ei visi sunt, sunt polliciti esse purgaturam & animam & corpus. Magnus autem ille pater, Non aliter tibi, inquit, o Imperator, licebit illa frui piscina, nisi eum, qui tibi ab ijs, qui visi sunt, est prædicatus, verum esse Deum ex animo credideris. Ille autem, Nisi, inquit, verum Deum credidissim esse Christum, nequaquam tuam accersuissim sanctitatem. Ei autem dicit sanctus: Oportet ergò te prius ieiunare, o Imperator, & Deum placare lachrymis, quæcunq; peccasti confitentem. Depone ergo purpuram & diadema septem diebus, & tuæ regis penetrale ingressus, clausis ianuis, in sacco & cinere humili iacens, in luctu age poenitentiam: & iube claudi templa idolorum, & cessare eorum sacrificia: qui sunt in exilio, & ad metalla damnati, & in carceres coniecti, libera Christianos. Largire relaxationem ijs, qui sunt in vinculis, & omnibus alijs afflictionibus. Sis benignus in eos, qui te rogant, & iustas imple petitiones: ijs, quas habes, facultatibus impertire pauperes. Hæc ille quidem dixit: Ipse autem affirmauit se omnia implèturum.

Cap. 12. S. Syluester vocatus venit ad Constantinum.

Visus Imaginè in Ecclesia anti-quissimus.

S. Syluester indicit Imperatori ieiunium &c.

Cum autem imposuisset sanctus manum capiti Imperatoris, & preces deinde dixisset, & eum fecisset catechumenum, recessit: & cum accersisset quicquid erat sacri ordinis, & ex populo eos, qui Christum confitebantur, præcepit omnibus ieiunium & preces. Cum ij autem vnanimes eius iussui paruissent, fusæ sunt communes & intensæ preces ad Dominum, ut Ecclesijs cesset persecutio, & pax eis concilietur, & tandem finis imponatur demonum libaminibus, & ijs, qui per ipsos errant, illucescat lux salutaris. Cum iam autem aduenisset dies septimus, diuinus Syluester venit ad magnum Constantinum: & cum eum catechesi instituisset, & in sanctæ Trinitatis mysterio eum initiasset, & diuinæ œconomiae vniuersum docuisset mysterium: Tempus est, inquit, o Imperator, ut tibi paratur piscina. Cum ea autem iam esset parata: Hæc est, inquit, piscina, quam dixerunt ij qui à te visi sunt: & aqua, quæ est in ipsa, sanctificata inuocatione Trinitatis, purgat animas, tibi autem ea erit & carnis curatio ac purgatio, & morbum tuum fugabit, ut tibi sacrosancti prædixerunt Apostoli. Ingrederere ergò diuinum lauacrum, primùm quidem purgandus à peccatis & delictis tuis: deinde etiam à morbo, qui in tuo corpore pullula-

Gggg uuit,

uit, teque vexat, & probro & dedecore afficit.

Cap. 14. Syluester eam vngit chrismate, & baptizat Romæ. Illustre miraculum.

Hæc cum audiisset Imperator, & lætus vltimam exuisset tunicam, & probro carnis subiecisset oculis, & vnctus fuisset sancto chrismate, ingressus est piscinam. Cum autē Syluester eius caput tetigisset, & eum in aquam immerfisset, & sanctam simulq; veneradam inuocasset Trinitatem, lux repente totam domū circumfulsit, & lucis splendor plusquam Sol enituit. Exijt itaq; Imperator ex diuino lanacro, habens carnem puram & sanam, neq; plaga, nec vlla apparere cicatrice. Aqua autem piscinæ erat plena ijs, quæ ex vlcibus exciderant, membranis ac pelliculis, non secus ac squammis piscium. Ille autē cum se vidisset tam repente sanatum, nesciebat quemadmodum fati ostenderet gaudij sui magnitudinem. Cum autem veste candidam induisset luminosam, dixit ijs qui aderant, se sensisse manum desuper extensam, quæ cum tetigit immerfsum in piscina. Et statim edidit decretū, ne quis audeat blasphemare Christum, aut molestiam exhibere Christiano: eius autē, qui conuictus fuisset tale quid fecisse, publicari dimidium bonorū. Iussit autem templum quoq; in regia edificari Christo Seruatori, cum ipse suis manibus eius figuram descripsisset. Decreuit autem, vt qui vellent, securè possent religionem eligere Christianam, & ad Christi fidem accedere & baptizari, impensis quæ fiebant ad illuminationem, & veste suppeditata ex thesauris Imperatoris. Exhinc magna quedam multitudo accedit ad fidem & diuinum baptismum: & non ex diametro erat quidem gregi Christi quotidie accessio, idolorū autem cultoribus diminutio: sed pietatem longè magis superabat prædicatio, ipso diuino Cōstantino quotidianis sermonibus incitante plurimos ad persuasionem prædicationis, & quod in ipsum factum fuerat miraculum, deducente ad fidem Seruatoris nostri Iesu Christi.

Cap. 15.

Cum multi autem verè Deum esse Christū alta voce clamassent, & eos qui non sic sentirent, exclamarent oportere exterminari ex ciuitate, Imperator silentium populo præcipiens, dixit, Dominum velle sua voluntate ipsum confiteri eos, qui ad eum accedunt, & sua sponte sacrificare: non autē vi eis & metu intentato. Quocircā ipse quoque dixit: Neminem volo inuitum cogi ad suscipiendam prædicationem: illos autem admitti, qui pura ac sincera mente credunt Domino, & admittunt prædicationem. Hoc dictum ab Imperatore, mouit omnibus lætitiā, vt quod conseruaret libertatem & liberum arbitrium. Et sic quidem se habebat populus: Imperator autem proposuit decretum, vt omnes, qui erāt in carceribus, in metalli fodinis, in vinculis propter cultum Christi, soluerentur quidem à vinculis, reducerentur ab exilio, educerentur ex carceribus, liberarentur à metalli operibus, & puram reciperēt libertatem & relaxationem. Licetbat ergo videre Christi Ecclesiam exultantem, & Domino confitentem, qui eius tempestatem sedauerat, & Tyrānotum mare, quod in ipsum rugiebat, sopierat. Per hæc malignus, & ab initio hominum inimicus, accepit certum vulnus. Non erat autem illius malitiæ vulnus ferre tacitè: sed rursus machinatur aduersus Orthodoxum: & quomodo serpentē prius misit in expeditionem aduersus primam matrem, & per illam primum parentem est suffuratus: ita nunc quoque mittit in expeditionem serpentes & foetus viperarum, Iudæos, inquam, aduersus inclytam matrem Imperatoris. Nam cum in Bithynia tunc versaretur, vnde orta erat, quidam Iudæi ad eam accesserunt, dicentes ab Imperatore quidem effectam esse rem bonā, quod sint abolita simulacra: sed non sinere, vt esset bonum syncerum & impermissū, sed ei etiam ex errore aliquid mali & auersandi admiscere, nempe credere Iesum esse Dei filium & verum Deum, qui fuit homo Iudæus, & tanquam maleficus ac veneficus fuit de medio sublatu. Non enim oportere Imperatorem illi ascribere sanitatē, sed æterno & soli Deo omnipotenti, qui eius pietatem remuneratur, quod primus diruisset simulacra. Oportet ergo, o Imperatrix, aiebant, te Imperatorem tuum filiū ab errore auertere, ne quid ei mali contingat propter errorem superstitionis, cælesti Rege ei irato.

Cap. 16.

Hæc illi quidē dixerunt: Ea verò hæc significauit literis Imperatori suo filio, qui cum has matris accepisset literas, ad eam scripsit, oportere eos, qui hæc dicunt, Iudæos, congregari cū Episcopis Christianorū, & eis resistere in disputatione ipsis audientibus: & eum qui visus fuerit dicere meliora & veriora, victoriam esse consecuturū, & se esse secuturos illius opinionē. Hæc inclyta Helena significauit Iudæis, & hortata est, vt quidā ex eis cum ipsa Romam proficiscerentur. Illi autem, cum viros elegissent, qui totius veteris legis scripturas summè didicerant, & voces nouerant Prophe-

Per multi credunt in Christum.

Decretum Constantini.

Demonstratus machinatur aduersus Ecclesiam. Iudæi incitari molitur matrem eius in illū. Gen. 3.

Prophetarum, & versati erant etiam in doctrina gentiliū, eos mittunt cum Helena Imperatrice, vt in disserēdo Christianis resisterent. Qui autē missi erant, ad satis magnam redibāt multitudinē: cum quibus erat etiā quidam ex Iudæis presbyteris, qui vocabatur Zambres, qui erat in arte magica summè exercitatus, & per eam multa ostēdebat prodigiosa: cui plusquam alijs fidebat Iudæorū sodalitas. Etsi enim victi essent in disputando, existimabant se Zambra præstigijs certā habituros victoriam. Cum ij autem Romam venissent, eorum aduentum sancto significat Syluestro Imperator, & rogat, vt de fide cum eis contendat. Ille autem lubens certamē suscipit. Dies itaq; præfinitus fuit disputationi, & diuinus Syluester alios quoq; accersit Episcopos, vt disputationem secum aggrediantur. Cum adesset autem dies præstiturus, venit & ipse Syluester in regiam, & quidam Episcopi, & multitudo Iudæorum: certaminis autem auditores & dijudicatores, & ipse pius præfidebat Constantinus, & præclarus senatus. Eius autem mater Imperatrix sedebat intra velum.

Diuisi autem quidam ex Iudæis, dicebāt oportere aliquos ex Episcopis, secretos ab alijs, cum eis decertare. Quibus Syluester: Non sunt, inquit, nobis vires in multitudine, sed in Deo, qui omnia corroborat: quem inuocātes ad hoc certamen, dicimus: Exurge Deus, & iudica causam tuam. Iudæi autē, Nostra, dixerunt, sunt hæc verba, & nostræ scripturæ. Te autē oportet tuis vti, & non nostris, o Episcopo. Syluester autem: Vobis quidem, inquit, ab initio locuta est scriptura veteris testamēti & præconia Prophetarum. Nihilominus autem ea quoq; ad nos pertinent: quoniam horum plurima de Christo sunt prædicta: & alioqui necesse est ex his vobiscū differere. Nam vestri quidem libri nobis euasere proprij, sed non nostri quoq; vobis, & sicubi ex illis à nobis aliquid adductū fuerit, id à vobis circumscribitur. Quocircā vestris libris vtetur ad demonstrationem: quorum hoc nobis vendicamus, quod est magis admirabile, & clariorem efficit victoriā, quod sumptis armis aduersariorum, ijs eos, qui resistunt, percutiētes, bello euademus superiores, & purè potiemur victoria. Ad hæc dixit Imperator, aduersus id, quod dixit Episcopus, non posse contendere. Si enim, o Iudæi, vestras adducunt scripturas ij, qui Christum colūt, ad suam probandam opinionē, eis citra cōtrouersiam tribuetur omninō victoria. Hæc cum dixisset Imperator, & senatus ei esset suffragatus, Iudæi cœperūt loqui, dicentes:

Cum omnipotēs Deus dixerit in Deuteronomio, Videte quod ego sum, & non est Deus præter me: quomodo ipsi Iesum, qui est homo, Deum existimatis & nominatis, & tres Deos inducitis, nempe & eum, qui à nobis colitur, & Iesum, eum decernentes esse Dei filium, & præter hos spiritum? Num enim sic opinantes, non aperte aduersamini ei, qui docuit non esse alios deos, qui est Deus productor vniuersorum? Ad hæc à Deo inspiratus contradixit Syluester: Si citra vllam animi perturbationem mentem vestris adhiberetis scripturis, nihil nos noui diceretis opinari, si Dei filium & sanctum spiritum statuamus. Hæc enim non nobis à nobis ipsis dicta sunt, sed inuenta sunt à diuinis Prophetis. Et ante alios quidem dicit Dauid Propheta & Rex, patrum vestrorum in Seruatorem nostrum prænuncians infaniam: Quare fremuerūt gentes, & populi meditati sunt inania aduersus Dominum, & aduersus Christum eius? Ecce ergo Dominū & Christum eius dicens, non vnam personam inducit, sed duas. Quod autē Dei filius sit Christus, significat idem Propheta, dicendo: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu: ego hodiè genui te. Alius est ergo, qui genuit, & alius, qui est genitus.

His Iudæi opposuerunt: Quoniā ergo, vt dicis, genuit Deus, cum qui est impatibilis, statuis patibilem, & ei tribuis affectionē. Quomodo autē filius est Deus, qui in tempore est genitus, & vt esset, habuit in tempore? Illud enim Hodiè, est temporis, & non finit Deum existimari æternum. Non patibilem generationem, o Iudæi, in Deo dicimus, dixit à Deo afflatus Syluester: sed diuinā & impatibilem & Deo conuenientē: & quomodo dixerit quispiam verbū nasci ex mente. Neq; introducimus temporalem ex Deo filij eius generationē, sed temporis expertē & æternam. Nam temporum quoq; effectorem cum alijs nouimus esse filium. Effectorem autē temporum, non est sub tempore. Illud autem, Hodiè genui te, dictum à Dauide, nō supernam & quæ est ante secula, & ei cōuenit, diuinitatis significat generationem: sed eam, quæ est inferius, quæ est in tempore & in carne, quā suscepit propter nostram salutem. Nam nouit quidē hic Propheta Christū & Deū ante secula. Quamobrēm dicit etiam: Sedes tua Deus in secula. Prædicat autē eius quoq; in extremis temporibus

Zambre Iudæus veneficus.

Cap. 17. Syluester disputat cū Iudæis corā Cōstantino. Psal. 73.

Imperator & senatus disputatio nis iudices.

Cap. 18. Deut. 32.

Psal. 2.

Ibidem.

Cap. 19.

Dicit Christi natiuitas: vna in tempore, altera in eternitate.

Psal. 44.

bus generationem, propter mysterium susceptæ carnis dispensationis. Quamobrè
 subiungit, Filius meus es tu: ego hodiè genui te. Per hoc quidem, Filius meus es tu,
 temporis expertè & quæ est ante secula, significans generationem. Per hoc autem,
 Ego hodiè genui te, inferiorè & eam quæ est sub tempore. Hoc autè, Ego hodiè ge-
 nuï te, introductū est à Propheta, ostendente patrè, eam quoq; quæ inferius facta est
 generationem, tanquam propriam sibi attribuire, vt quæ illius volūtatè facta sit.

Cap. 20.
 Pſal. 32. Quod autè vestra scriptura spiritus quoq; meminit, idem Propheta Dauid testat-
 tur, dicens: Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorū.
 Hic ergò trium facit mentionē, Patris, inquam, & filij, quem vocat verbū, propter su-
 pernam generationē, eam ostendens esse imparibilem, & sancti spiritus. Porro autè
 alibi quoq; meminit spiritus, Spiritū tuum sanctum, dicens, nē auferas à me. Et rur-
 sū: Quod ibo à spiritu tuo? qui est scilicet, & implet vniuersā. Et rursum: Emittes spi-
 ritum tuū, & creabuntur. An non hæc dicta sunt à diuino Dauid? Non Moyses etiā,
 qui Deum vidit, in libro Genesis Deum introducit dicentem, Faciamus hominē ad
 imaginē & similitudinē nostrā? Cum quo ergò differens est Deus introductus, si nō
 dixerimus esse aliam, cum qua loquebatur, personam? Non hoc autem omninō di-
 xerit quispiam dictū esse ad virtutes cælestes. Illud enim, Ad imaginē nostram, non
 concedit tale quid cogitari. Nō est enim eadem imago & similitudo Dei & Ange-
 lorū: quoniā non est eadem natura. Necessariō ergò sequitur, alium esse eum, cum
 quo differbat, vt qui sit eiusdem cum illo nature & similitudinis, vel, vt magis pro-
 priè dicā, identitatis. Quisnam autè is existimari possit, nisi filius, qui est eiusdē essen-
 tia, gloria & potētia, & vt semel dicam, imago patris immutabilis? Quidnam ergò
 noui sumus opinati, qui decernimus esse patrem, filium & spiritum? Etsi gentilibus
 hæc esse incredibilia videantur & inania, non est nouum: quoniā illi nostris libris
 non sunt imbuti. Vobis autè quomodo hæc putentur inania, qui diuinorum Pro-
 phetarū voces meditamini: quorū nullus est, qui de Seruatore nō prænuiciauerit?

Cap. 21. Cum autem diuinus pater pergeret adhuc dicere, orationem interrumpens Im-
 perator, dicit Iudæis: Dicta quæ nobis proposuit scriptura & Episcopus, o Iudæi, itā-
 ne, vt dixit, se habent in vestra quoq; scriptura? Illi autem, itā se habent, dixerunt, o
 Imperator. Ergò, quod, inquit, attinet ad Trinitatem, mihi videmini vinci, & dare
 Syluestro calculum victoria. Non, si nos quoq; ad hæc obiecerimus, o optime Im-
 perator, quæ contradicere potuerimus, esse iudicabitur Syluester superior. Pluri-
 ma autem habemus quæ contradicamus, & ea statim dixissemus, nisi nobis videre-
 tur superflua oratio, & inanis conatus. Non enim nunc agitur, sit ne vnus Deus, an
 tres, sed quod Nazarenus non sit Deus. Nam etsi concessum fuerit oportere tres
 opinari Deos, non tamen propterea sequitur, vt Iesus, qui natus est homo, & ortus
 est ex hominibus, & conuersatus cum hominibus peccatoribus & publicanis, &
 cum illis conuiuia inijt, & tandē fuit cōdemnatus propter maleficia, & ligno Cru-
 cis affixus, & sic mortuus, Deus existimetur & nominetur. De hoc ergò nunc adu-
 ersus illos decerratur, qui nouū hūc Deū introducūt: & si de eo aliqua possint dicere,
 aut aliqua habeāt testimonia, ea dicāt. His sic dictis, præclarus Syluester, Nō tres, in-
 quit, deos nos esse dicimus, o Iudæi, vt vos putāstis: sed vnū Deū, q in tribus personis
 aut hypostasibus colitur & adoratur. Ceterū de hac re differatur oratio, quoniā no-
 minata est à vobis superuacanea, & inanis laboris. Consequēs autè erat, ea quæ adu-
 ersus vestra ab initio, ppositā quæstionē à nobis sunt adducta ex libris vestris, ostende-
 re nō fuisse rectè dicta, & sic pcedere nobis disputationē. Sed quoniā de his modo
 dicere recusāstis, de Domino nostro Iesu Christo, vt vobis videtur, verba faciamus.

Cap. 22. Hinc autè est incipiendum: Deus qui produxit omnia, cum ad bona opera pro-
 duxisset & formasset hominem, vbi eum vidit declinare ad omne vitium, non ne-
 glexit suarum manū signētum, quod peribat: sed ei placuit, vt suus filius, qui ma-
 net ab illo inseparabilis, (est enim vbiquè Deus) ad nostros quoque veniret fines, factus
 ex muliere, factus sub lege, vt eos qui erant sub lege, redimeret. Quod autem ex
 muliere pariendū esse Dominū, responsum fuerat, prædixit diuinus Propheta Esai-
 as, dicens: Ecce virgo concipiet in vtero, & pariet filium: & vocabitur nomen eius
 Emmanuel. Hoc autè nomen, vt vos quoq; scitis, significat Dei aduentum ad homi-
 nes. In Græcam enim vocem traductum ex Hebræa, significat, Nobiscum Deus. De-
 um ergò ex virgine nasciturū, hic Propheta longo antè tempore prænuiciauit. Sed
 dicunt Iudæi, librum Esaiæ non habere virginem, sed adolescentulam: corruptam
 aut.

autem esse à nobis scripturam, vt qui in nostris libris scripserimus virginem pro
 adolescentula. Quod nomen quidem adolescentulæ, inquit diuinus Syluester, ve-
 stra scriptura soleat accipere pro virgine, multis in locis possumus ostendere, o ad-
 uersarij: interim autem hoc quoque aliunde ostendetur. Stultam enim Propheta
 orationem, vel potius ipsius Dei dixerit quispiam, nisi intelligamus adolescentu-
 lam dictam esse virginem. Nam cum Esaias tanquam ex persona Dei dicat Achaz,
 Petis ne tibi signum in profundo, aut in alto? Cum is autem dixisset, se non peti-
 turum, nec Dominum Deum tentaturum, Propheta Deum inducit loquentem:
 Ipse dabo vobis signum. Iam verò ipsum signum quale erit? inquit, Ecce virgo in
 vtero concipiet. Si non ergò dicendum sit, adolescentulam à Propheta dictam esse
 se virginem, quomodo signum esse reputabitur? Eam enim, quæ est viro coniun-
 cta, vt à vobis acceptum est nomen adolescentulæ, in vtero concepisse, non est si-
 gnum, sed naturalis consequentiæ, & eorum quæ fiunt assidue. Signum autem est
 eorū quæ fieri non solent. Quod si etiam dederimus, in libro Prophetico scriptum
 esse adolescentulam, sic quoque adolescentula virgo esse intelligitur: vt signum
 sit id, quod est promissum, & non ex ijs, quæ fiunt naturaliter, neque habent aliquid
 alienum & infuetum. Conuenienter ergò huic promissioni, virgo concepit in vte-
 ro. Nullus autè homo inuentus est, qui natus non sit ex virili femine post primum
 parentē, & eam quæ est ex illius latere constituta: neq; absque cum viro congressi-
 one auditum est vnquam peperisse mulierē. Cum autè sancta Virgo conceperit ex
 sancto spiritu, & pepererit absque corruptione, fuit nobiscū Deus ex promissione.
 Atqui non Emmanuel, sed Iesus est nominatus, qui natus est ex Maria, Iudæi con-
 trā dixerunt. Restat ergò, vt non qui est promissus à Propheta, sit is, qui à vobis coli-
 tur Iesus, sed alius. Hinc fit, vt neque fuerit cum hominibus Deus. A Deo autè motus
 Syluester, intulit aduersus hanc obiectionem, dictū esse, quod populi scilicet cum
 vocabant. Videntes enim ea, quæ ab ipso fiunt miracula, Deū vocabunt, & credent
 secum esse Deū. Mos est autem scripturæ, pro nominibus non nunquam vt rerum
 euentibus: quomodo etiam est illud, Vocabunt puerum, Cirò spolia, Vlociter
 prædare. Atqui nusquam inuentus est aliquis, qui sic fuerit vocatus. Quod autè de-
 prædatio inimicorum, & distributio spoliolum facta sit per Christum, propterea
 dictum est à Propheta tanquam nomen, id quod per ipsum est euenturum. Quin-
 etiam dicit de Hierusalem: Vocabitur ciuitas iustitiæ. Atqui nusquam inuēta est in
 tota nostra scripturā ciuitas nominata iustitiæ: sed vocata est perpetuò Hierusa-
 lem. Quoniam autem mutanda erat in melius, propterea dicta est ciuitas iustitiæ à
 Propheta responso. Alia quoque inuenerit quispiam dicta hoc modo in scriptu-
 ra. Tale quid etiam prædixit Esaias de eo, qui erat nasciturus de Virgine. Rerū enim
 euentū, dixit futuram ei vocationem, non à matre, neque ab eo qui putabatur pa-
 ter, sed à multis. Quinetiam ipsum quoque nomen, quo vocatus est, scilicet Domi-
 nus, rem ostendit euenturam. Iesus enim, sicut vos non ignoratis, populi salutem
 significat. Seruator autem fuit ijs, qui cum crediderunt esse Christum.

Non solū autè Esaias dixit, Deū nobiscum futurum: sed Ieremias quoq; eius ad
 nos aduentū prænuiciauit. Hic est Deus noster: non reputabitur alius præter ipsum.
 Et post nonnulla: Post hæc in terra visus est, & cū hominibus conuersatus est. Atqui
 dixerūt Iudæi: Nō quomodo dixit de futuro Esaias, itā etiā prædixit Ieremias: sed de
 eo, quod iam factū fuera, & in tempus præteritum, non in futurū, refertur. Quo fit,
 vt nō sit iudicandū eū loqui de Nazareno. Mihi videmini, o Iudæi, ait Syluester par
 Apostolis, vestra spōre conuicere ad veritatē, & nolle lucē intueri. Nō enim dixi-
 rim vos ignorare proprietates responsoꝝ Propheticoꝝ, & quod sep̄ mos sit Pro-
 phetis futura prædicere, perindè ac si iā facta essent, propterea quod omninō futura
 sit Prophetia, & nō possit excidere. Quomodo enim, quæ iam facta sunt, quin facta
 sint, fieri nō potest: itā etiam diuina respōsa nō possunt excidere, & propterea, quæ
 futura sunt, non nunq̄ tanquam facta, sunt à sacris introducta Prophetis. Et his ple-
 na est vestra scriptura. Atq; si Deū quidem in terris visum ante Ieremiā, & conuer-
 satū cum hominibus nobis possetis ostēdere, aliquā rationem haberet cōtradictio.
 Sed quoniam hoc fieri non potest, oportet deinceps in futuro accipi dicta Prophe-
 tæ, quomodo sunt etiam alia eiusmodi in vestris libris, & præ cæteris in libro Psal-
 morum, in quo de Christo prædixit Dei parens Dauid, & tanquam iam facta prædi-
 cauit: Nunc quidem discipuli ingratarum animi crimen perpetua norans ignomi-
 niā,

nia, dicendo: Qui comedit panes meos, magnificauit super me supplantationem. Nunc autem populorum deplorans amentiam, & gentium audaciam. Fuerint autem populi quidem, vestra synagoga: gentes autem, exercitus Romanorum. Quare fremuerunt gentes, dicens, & populi meditati sunt inania? & alia quæ sequuntur. Modò autem Crucis passionem, cum dixit, Foderunt manus meas & pedes meos. Et quæ facturi erant milites, dicendo: Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. & Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Rursus autem prædicens sepulturam, dum diceret prophetice: Posuerunt me in lacu inferiori. modò autem ascensum in caelos prius contemplans, & prius annuncians, & clamans: Ascendit Deus in iubilo. Quin etiam antiquus vester parens Jacob, dum deficeret benedicens suis filiis, quoniam Deo afflatus præsciuerat Dominum venturum ex Iuda, & multa quidem alia ei dixit, Domino conuenientia, & præter cætera eius quæ ostendens sepulturam & resurrectionem, Præcidens dormiit, inquit, vt leo, & tanquam catulus. Quis excitabit eum? Porro autem Esdras quoque prædicens passionem, sic inuentus est figurasse orationem, & conscripsisse ea quæ erant futura, tanquam quæ iam euenissent: Alligauistis me, clamantes super tribunal iudicis, me humiliastis: vt supra lignum pendérem, me tradidistis. An non, inquit, hæc omnia, o Iudæi, sunt voces Prophetarum? An à vobis dicentur esse falsa dicta Prophetarum?

Cap. 25. Hæc quidem sic scripta esse in libris Hebraicis, dixerunt Iudæi, nos quoque assentimur. Tu autem nobiscum agis sophisticè, & nos conaris decipere: & dubia vis probare per dubia: & per ignota ignota ostendere: & eam adducis demonstrationem, quam Dialecticus nominauerit *δὲ ἀλλήλων*, id est, mutuam, & inuicem probantem. Nam cum pollicitus esses te ostensurum illud de Iesu dictum esse à Propheta Ieremia, In terra visus est, & cum hominibus conuersatus est: etiamsi oratio relationem fecerit in futurum, dubia adduxisti testimonia, & quæ certum sit non dicta esse de Iesu. Sed nos non decipies, o Episcopo. Nam neque nos sumus Græcæ ignari sapientiæ, neque sophisticorum imperiti argumentorum. Non sum ego sophista, ait à Deo inspiratus Syluester, nec accuratè Græcam teneo eruditionem: sed sermone imperitus, Dei autem confusus sapientia, verbo quod est Deus & homo, & viuifico spiritu, non autem sophisticorum verborum persuasionem, subij vobiscum differendi certamen, & dixi vobis vera, firmaque ac stabilia. Quoniam autem quæ dicta sunt, non reprimunt vestram curiositatem, aliunde quod ostendam in vestra scriptura hanc esse consuetudinem, vt præteritum tempus accipiatur pro futuro. Sufficiunt autem ad demonstrationem psalmi graduum. In his enim eam, quæ ex Babylone tempore Cyri facta est, liberationem captiuorum Hebræorum, & secundum in Hierusalem ascensum, & templi reedificationem prius significat diuinus pater Dauid. Nam vt Propheta, & homo à Deo inspiratus, multis antè seculis vidit mentis oculis ea, quæ futura erant, & tanquam iam facta, prius scripsit ea, quæ euentura erant plurimo post tempore. In primo autem psalmo graduum statim dicit ex persona populi captiui: Ad Dominum, cum tribularer, clamaui, & exaudiuit me. Et post aliquantum: Hei mihi quod incolatus meus. & deinceps psalmi graduum euocant auditorem ad tempus præteritum. Et sic non in his solum, sed etiam in pluribus alijs inuenta est oratio figurata à Dauide. Videntur ne hæc vobis sufficere ad probandum, an adhuc mihi opus erit alijs?

Cap. 26. Si ita haberent, dixerunt Iudæi, vt tu dicis, Episcopo, sufficerent. Nunc autem & de psalmis falsum dicis, & de eorum scriptore Dauide. Non enim loquuntur de reditu, qui fuit ex Babylone post captiuitatem: sed de liberatione ex Aegypto, quæ fuit tempore Moysi: & merito in præteritum tempus sunt compositi. Facile quidem est, ait vir diuinus, ex ijs, qui dicti sunt, psalmis ostendere, vos vestra sponte esse malos. Non enim vos ignorare dixerim, quod de reditu ex Babylone hos psalmos Dauid propheticè composuerit: sed in hoc non immorabor, sed ex alio euidentius ostendam id, quod quæritur. Mihi autem roganti respondete: Quando dominata est gens vestra Hierosolymis, nonne postquam egressa est Aegypto? Hoc verum dixisti, dixerunt Iudæi. Non Iebus primùm nominata est, & Salem? Ne hoc quidem est falsum. Non, qui vestri habuit administrationem, Propheta & rex Dauid, cum multis prælijs fudisset eos, qui ipsam habitabant, illam propriam ciuitatem esse duxit & nominauit? Assentimur. Non capta fuit ciuitas tempore

porè Nabuchodonosor: & diruta quidem sunt moenia, illud autem ditissimum & celeberrimum templum Solomonis fuit euersum, & abductus fuit populus Babylonem captiuus? Hæc sic acciderunt. Propterea ergo factus est Dauidi ceterisimus tricesimus sextus psalmus, qui dicit: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Et paulò post: Si oblitus fuero tui Hierusalem, obliuioni detur dextera mea: & quæ deinceps consequuntur in psalmo. Ecce ergo hic quoque Propheta ea, quæ multis post seculis euentura fuerant, non tanquam futura prædixit, sed ea tanquam quæ iam facta fuerant, narrauit. Nec poteritis dicere cum hæc prædixisset de reditu ex Aegypto. Nondum enim vestra facta fuerat ciuitas Hierusalem: nec hoc nomine appellata fuerat, vt vos confessi estis. De hoc reditu loquuntur etiã psalmi graduum, etiamsi vos eos circumscripsistis: & hoc est manifestum ex hoc tertio psalmo, qui factus est ex persona bello capti populi Hebræorum, qui erat in Babylone, qui dicit: Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, In domum Domini ibimus. Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Hierusalem. Quin etiam in septuagesimo octauo psalmo, eam quæ tempore Antiochi accidit Hierusalem depopulationem prædicens Propheta Dauid, Deus, inquit, venerunt gentes in hæreditatē tuam: & in templo cernens mactatas hostias, quas tunc sacrificabant, & introducta in ipsum simulacra, & eam, quæ alioqui facta est, sanctorum iniquinationem, Polluerunt templum sanctum tuum, prædixit, & reliqua quæ sunt in psalmo, prius enunciauit, & tanquam iam facta defleuit, quæ erant ventura: & ijs qui erant facturi, perinde ac ijs, qui iam fecerant, malè est precatus. Cum ergo sic in multis figuretur oratio in diuina scriptura, non fuerit nouum, si quadam de Christo sic dicta sunt à Prophetis, & hoc modo figurata fuit ab eis oratio.

Hæc cum in rebus diuinis sapiens differuisset Syluester, Iudæi, Nihil, aiebant, est horum falsum: sed tu, quæ dicta sunt de alijs, Iesu improbè tribuis: & sic mentè simpliciorum surripis. Ergo, inquit sanctus, aliquem alium à virgine conceptum & natum datis, aut ante Seruatorem Christum, Deum in terra visum, & cum hominibus conuersatum demonstrare potestis, aut alias gentes fremuisse, & populos esse inania meditados aduersus Dominum & aduersus Christum eius? Cuinam autem alij accommodabitis illud, Foderunt manus meas & pedes meos: & illud, Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem: & in escam datum ei esse fel, & potatum eum esse aceto: & positum esse in lacu, & surrexisse in iubilo, vt Deum, qui vicit inimicum. Canticum enim est pro victoria, iubilatio. Dicite ergo, an hæc possitis alicui alij tribuere.

Hæc cum audiisset Imperator, Mihi, inquit, videmini, o Iudæi, esse victi. Illi autē, Nè sic, aiebāt, feras cōtra nos sententiam, o optime Auguste, possumus enim adhuc multa alia opponere Episcopo. Et iam dicat, quā de causā Iesus, cum esset Deus, vt ipse dicit, natus est ex Virgine, & carnē suscepit. An enim non poterat omnipotens aliter reuocare genus hominū, & efficere vt ex casu surgeret? Quomodo autem Deo quoque à diabolo fuit adhibita tentatio, dum modò quidē exigeret, vt esuriens faceret panes ex lapidibus: modò autē iuberet, vt se ex alto deorsum deiceret, vt id quod cerneretur, probaret esse Dei filiū: & rursus cum impelleret ad adorationē, & polliceretur se ei daturū regna terræ? Ad hæc dicit beatissimus Syluester: Nihil est quidem, o Iudæi, quod nō possit à Deo fieri, & vt res est, ita creditur. Oportebat autē diabolū vinci ab eo, qui ab ipso victus fuerat. Homo autem ab illo victus fuit: & homo, qui non factus est ex naturæ consequentia, neque ex coitu & congressu viri, sed ex terra formatus in corrupta: in corrupta enim tunc erat terra, vt quæ nondum fuisset maledicta, neque polluta sanguine fratris, aut cadibus aliorum animalium, neque mortuorum corporū, vt postea vocata esset sepulcrū, aut profanis actionibus inquinata & sceleribus. Atque ex terra quidem talis caro formata fuerat Adamo primo parenti: ipsa autem diuina insufflatio facta est in animam. Eum ergo hominē, qui sic natus fuerat, cum vicisset malignus, se insolēter iactabat, vt qui diuino insultasset figmēto. Oportet ergo, vt dictum est, à tali rursus homine vinci, & cadere eum, qui est princeps & author mali. Talis autē est Dominus Iesus, nō natus naturæ legibus, sed vt ille ex terra in corrupta, ita Dominus ex vtero in corrupto, & ventre virgineo & sancto. Et quomodo ille fuit viuificatus diuina insufflatione: ita hic etiam sanctissimo & viuifico spiritu constitit perfectus homo in omnibus sine peccato. Qui ergo quomodo Adam non naturaliter, sed supra naturam factus

Item aliud planè ridiculum.

soluere dubium. Est enim re vera dubium quod dicitur, nisi quis dixerit hoc disci, dum legitur. Zambres autem, Non pellis, inquit, non alia charta, non lignum, non lapis, non vllum aliud corpus potest hoc nomen scriptum continere. Nam protinus & qui scribit, & corpus, in quo scribitur, interit. Imperator verò, Dic ergò, inquit, quomodò ipse hoc didicisti? Etenim fieri non potest, vt hoc discatur, si neque dicatur, neque scribatur. Zambres autem: Ego, inquit, ò Imperator, septem dies vacui ieiunij. Deindè noua peluis argentea, qua nemo adhuc vsus fuerat, impleta fuit aqua fontana: & cum aqua fuisset benedicta, literæ fuerunt in ea insculptæ quodam digito, quæ vacantem mentem mysticè nomen Dei docebāt. Dixit autem ingeniosus Syluester: Sic quidem, vt dicis, ò Zambre, mysticè didicisti nomē, quod non auditur? Quid autem, quandò in aurem submurmuras hoc alicui, non ipse quoquè hoc nomen audis, sicut is, cui hoc dicis? Quomodò ergò non tu quoquè moreris? Non apud te de hac re verba feci Syluester, respondit præstigiator. Iam enim priùs tibi dixi, me tibi nolle modum & causam aperire. Sed quid verbis opus est, cum liceat rebus ipsis confirmare, quod dicitur? Ex duobus vnum elige: Aut enim ipse Nazareni inuocato nomine, taurum statim mortuum ostende, & eum esse Deum nos quoquè admittemus: aut cum ego in aurem eius dixerò nomen Dei nostri, si cadet statim taurus mortuus, oportet vt tu quoquè assentiaris non esse alium Deum, nisi eum quem colimus. Laudârunt, quæ dicta fuerant, ij qui audiebant, & anxij fuère Christiani. Diuus autem Syluester iubeat eos esse bono animo, & minime perturbari: & promittebat fore, vt viderentur ab omnibus Dei mirabilia. Tunc ergò Zambre dixit Imperator: Oportet te priùs implere tuam promissionem. Pollicitus enim es, te taurum posse verbo occidere. Ille verò dicit, Quoniam iubes me hoc facere, ò Auguste, vide vires Dei, qui à nobis colitur, quam sint in expugnabiles. Hæc cum dixisset, appropinquauit tauro, qui trahebatur à multis fortibus adolescentibus, validis funibus eius cornibus & collo alligatis. Quorum alij quidem hinc, alij verò illinc eum trahebant, in vtranuis partem inclinaret. Si enim ad dexteram partem iruebat taurus, eum trahebant ad sinistram. Si eum autem impetus ferebat ad sinistram, eum retrahebant ij, qui stabant ad dextera-

Taurum interfecit opera demonis præstigiator

Deut. 32.

ram. Cum ergò accessisset, & in aurem eius valde insurrâisset, taurus magnum & horrendum edens mugitum, & cum tremore membris in orbem circumactus, cecidit protinus, & videbatur mortuus. Propterea Iudæi quidem exilièrunt, & plauserunt manibus, & Vicimus, exclamauerunt. Vniuersum autem theatrum obstupuerat, & erat plenum tumultu. Sanctus autem cum indixisset omnibus silentium, & sedâisset tumultum, dicit Iudæis: Non sunt verba vestræ scripturæ, Ego occidam, & viuere faciam, vt in qua sit Deus omnipotēs introductus hoc dicere? Illi autem, hæc ita se habere, assensu sunt. Si ergò, dixit Syluester, ex Deo à Zambre perfectum fuit vt moreretur, per eiusdem rursus inuocationē fiet, vt ipse quoquè reuiuifcat. Est enim beneficus Deus, non maleficus. Illud est enim ei natura, hoc verò præter naturam. Et benefacere quidem est ei voluntarium: malefacere autem, violentum & inuoluntarium. Fit autem nonnunquam propter aliquorum vtilitatem. Si ergò, quod est præter naturam, & quod à Deo non sua sponte suscipitur, tam facile perfectum est à Zambre, faciliùs efficitur id, quod est ei secundum naturam, & deceterò quem nomine Dei, vt ipse dicit, occidit taurum, si rursus viuificauerit inuocatione omnipotentis, me quoquè habebit eius verbis assentientem.

Cap. 35.

His sic dictis à Dei interprete, Zambres, Strophis verborum, inquit, fretus Syluester, ò Imperator, per ea vult adumbrare id, quod modò factum est miraculum, Dei nominis inuocatione. Sed non opus est nunc verbis, nec eorum ornatu ac probabilitate: factis autem opus est. Et si qua est tibi virtus, ò Episcopo, & Iesu, qui à te colitur, eam factis ostende. Et vis, inquit ille beatissimus, ostendam Christi virtutem, inuocatione eius bouem viuificans, quem tu interfecisti? Verba sunt hæc, ò Syluester, inquit Zambres, & inanis iactatio. Non potest enim fieri, vt taurus viuificetur. Ei autem dicit magnus Constantinus: Si ergò, quod tu dicis fieri non posse, possit Episcopus ad opus deducere, eius ne verbis assentieris, & Deum esse confiteberis eum, qui ab ipso prædicatur? Certè, inquit, ò Imperator, iuro per salutem, si videro hunc taurum resurgere, ipse quoquè Christum fatebor Deum, & me submittam Syluestri dogmati. Hoc omnes quoquè affirmârunt Iudæi. Tunc ergò sanctus, cum genu flexisset, & solo caput demississet, & oculos irrigâisset fluxione calidarū lachrymarum,

Eum vitæ reddere non potest.

marum, Deum per se orauit. Deindè surgens, & manus in altum tollens, dixit cunctis audientibus: Domine Iesu Christe, qui es Dei filius & Deus, cui facile est viuificare & morte afficere, percutere & sanare, tibi placeat, vt hic bos, qui dæmonis inuocatione morte fuit affectus, à sancto & viuifico & venerando tuo nomine viuificetur. Iam enim tempus est, vt tua ostendatur miracula ad salutem multorū, propter quam ipse in terram descendisti. exaudi me seruum tuum in hac hora, vt sanctissimum tuum nomen sit in maiori adhuc admiratione.

Et cum hæc dixisset, prope taurum accedens, voce sublata exclamauit: Si est verus Deus, quem ego prædico, Iesus Christus, qui natus est ex Maria Virgine, surge & sta supra pedes tuos, tua abiecta feritate. Protinus itaque motus taurus, exiliit, & stetit à nullo detentus. & ad eum accedens mirificus ille pater, cum ab impositis eum soluisset vinculis, Abi, inquit, vndè venisti, ostendens deinceps omnem mansuetudinem, neminem lædens, neque contra vllum insurgens. hæc tibi iubet Iesus Christus, omnium Deus. Ille autem statim sensim abiit & quieto pede, qui prius erast immittis & immanuetus. Hæc eos qui videbant, obstupescerunt, & Verè magnus est, qui à Syluestro prædicatur, Deus, clamabant. Iudæi autem ad sanctum accurrentes, illius pedes præhensârunt, & rogârunt vt oraret pro ipsis, & eis Deum placaret. Et inclita Imperatrix Helena, velis ablatis, intra quæ sedebat, audiens ea quæ dicebantur, & spectans ea quæ fiebant, egressa est & præcidit ad sancti pedes, Credo Christo, dicens, & rogans, vt diuinum baptismū consequeretur. Vir autem ille Apostolicus, omnibus in Dominum nostrum Iesum Christum credentibus eum propitium futurum pollicitus, cum ijs, qui diuinum volebant assequi baptismum, ieiunium præcepisset & sanctificationem, dissoluit conuētum. Deindè cum eos catechesi imbuisset, qui erant illuminandi, & in ijs, quæ de more sunt, prius eos initiâisset, baptizat primum quidem Imperatricem: post eam autem Romanorum quoquè multitudinem, quæ non facile numerari poterat, & eos qui illic aderant Iudæos, qui omnes crediderunt.

Cap. 36.

Et, Christo inuocato, restituit S. Syluester.

Ecce quomodo ieiunio & catechesi de more S. Ecclesie baptizandos præparat.

Cap. 37.

Hæc autem cum piè administrâset, & fidem dilataisset, fidutiamque & libertatem dedisset prædicationi, & deindè vnâ cum Imperatrice profectus esset Hierusalē, & ad quaerendam salutarē Christi Crucem ei collaborâset, & propter inuentionem eius esset collatus, & multos illic quoquè Iudæos ad Christi fidem adduxisset, & eos diuino baptismo initiâisset in nomine sanctæ Trinitatis, & euasisset plenus diebus spiritus, terram quidem terræ reddidit, spiritum autem deposuit in manibus Angelorum, abducendum ad Christum, qui fuerat ab eo prædicatus, & multorum laborum, quos propter illum susceperat, accepturum remunerationes, quandò veniet vnicuique redditurus secundum sua opera: quem docet omnis honor & adoratio, cum patre patrisque experte, & increato & honore ei equali spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

S. Syluestri felix obitus.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO IN FESTIUITATE SANCTI BARBATIANI

presbyteri & confessoris.

UPER celebrouimus, fratres charissimi, ineffabilem Redemptoris nostri natiuitatem, nunc geminato solennitatis gaudio venerabilem colimus beatissimi sacerdotis eius assumptionem. In illa festiuitate Saluator noster, obumbrata maiestatis suæ specie, descendit in mundum: in ista gloriosissimus eius famulus, deposito corruptibili carnis pondere, liber ascendit. In illa vnigenitus Dei filius humanitatis nostræ formam pro nostra salute suscepit: in ista beatus confessor eius ad Angelicæ beatitudinis speciem felici morte peruénit. In illa solennitate Redemptor noster trophæo carnis indutus, ad debellandas aëreas potestates in mundum præliaturus accessit: in ista verò egregius miles eius, triumphato mundi principe, caeleste palatium victor intrauit. Idcirco quippè Deus descendit, vt homo ascenderet: idcirco humiliari dignatus est, vt hominem exaltaret. In natiuitate Dominica vox Angelica

Dec. 31.

Cap. 1.

Cur Deus p natiuitate de celo descendit.

H h h h h 2 ca so

Luc. 2. **ca** sonuit : Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis :
 Matth. 23. hodiè dilecto suo suavissima vox diuinæ maiestatis insonuit, dicens: Eugè serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. In illa festiuitate Dominus exiit de vtero Virginis: in ista venerabilis eius famulus egressus est de ergastulo carnis. In illa Christus pro nobis est pannis inuolutus: in ista sacerdos eius stola est ab eo immortalitatis indutus. Ille angustias intrare non dedignatus est vteri, vt istius animam latitudo sufficiat peret cæli. Ille descendit carne velatus, vt iste ascenderet stola gloriæ decoratus.

Cap. 2. Considerate, fratres charissimi, quantus vir iste fuerit, quàm pleni ter illum, vt reuerà sacratissimum templum, Spiritus sanctus inhabitauerit, qui & in pace sanctæ Ecclesiæ tot miraculis coruscavit. In initio quippè nascentis Ecclesiæ illi etiam miracula faciebant, qui facere signa digni non fuerant, & sine virtutibus morum, plerique excellebant virtute signorum. Vndè & ipsa Veritas dicit: Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus? nonne in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: Quia non noui vos: discedite à me operarij iniquitatis. Vt enim ad fidem cresceret sancta Ecclesia, miraculis fuerat nutrienda: quia & nos cum arbuta plantamus, tandiù eis aquam fundimus, quousquè ea in terra conualuisse videmus: at si semel radicem fixerint, irrigatio cessabit. Hinc est enim, quod Paulus dicit: Lingvæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus. Sed eum ista dicamus, quæstionem nobis oriri non sine aliqua difficultate videmus. Si enim signa propter infideles data esse dicuntur, quid est hoc, quod Redemptor noster in patria sua propter incredulitatem hominum vix paucas virtutes facere potuisset perhibetur? Sicut enim Marcus Euangelista testatur, multi audientes admirabantur in doctrina eius, dicentes: Vndè huic hæc omnia? Et quæ est sapientia, quæ data est illi, & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur? Nonne hic est fabri filius & Mariæ, frater Iacobi & Ioseph, & Iudæ & Simonis? Nonne & sorores eius nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo: Vndè & paulo post subditur: Et non poterat ibi virtutem vllam facere, nisi quod paucos infirmos impositis manibus curauit: & mirabatur propter incredulitatem illorum. Quid est hoc, fratres, quia Paulus affirmat signa pro infidelibus data, Marcus asserit propter infideles fuisse subtrahenda? Nunquid contrarias inter se inuicem proferre sententias possunt, qui vno Spiritu pleni sunt?

Matth. 7. **Hec Gregorius similiter sentit**
 Hom. 29. super Euang. Marci.

1. Cor. 14.

Matth. 13. **Mar. 6.**

Cap. 3. Sed notandum est, quia in ipsis infidelibus erat quidam diuersitatis modus. Par quidem error fuerat omnium non crediturum, sed magna diuersitas causarum. Aliud est enim, si sola quis fallatur ignorantia: aliud, si adiuncta quoque erret malitia. Ignorantia Paulus peccauerat, qui dicebat: Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & iniuriosus: sed ideò misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci. Per malitiam Iudas peccauit, & ideò nequaquam venire ad indulgentiam meruit. Pro illis ergò infidelibus signa data sunt, quos diuina prouidentia misericorditer saluare decreuerat. Propter illos verò subtrahenda sunt, quos ab electorum sorte, exigentibus eorum peccatis, & descriptæ seueritatis iustitia repellebat. Christianis autem temporibus, cum iam penè totus vbiquè terrarum orbis in catholica fide persisteret, & pacem sanctæ Ecclesiæ vix vlla persecutorum sauitia perturbaret, cur beatissimus confessor Christi Barbatianus tot miraculorum virtutibus claruit, nisi quia ante diuinæ maiestatis oculos excellentium meritorum virtutibus fulsit? Erat, sicut de Iohanne dicitur, lucerna ardens & lucens: ardens videlicet per amorem cordis, lucens splendore eximie conuersationis. Sed tunc lucerna sub modio occultari voluerat, cum, sicut in sanctissimæ vitæ eius narratur historia, latens in cellula, manifestari principibus denitabat. Nolebat mundi regibus innotescere, vt Regi regum potuisset familiaris adherere: recubabat ab hominibus temporalem suscipere gloriam, vt cum Angelis acquirere mereretur æternam. Ad hoc quippè pertinet, quod his, quibus sanitatem restituere cupiebat, sepe superponendū quid, vel ut emplastrum, sepe commendendum aliquid, quasi medicinale antidotum, conferebat: eò nimirum, vt opinor, studio, vt dum herbarum virtus, vel medicinalium specierum potentia creditur, nequaquam sanctitatis suæ viribus restituta sanitas ascribatur: & dum ab eo medicina suscipitur, magis medicus, quàm sanctus, esse videatur. Sed dic mihi, ob

1. Tim. 2.

Signa quibus sint data, quibus negata infidelibus for. distri. ctæ

Ioan. 5.

S. Barbatianus celat sanctitatem suam.

bone medice, dic venerabilis medice, vndè confectionem tam efficacis, tam subitæ virtutis nostris finibus attulisti, vt non triduo, non biduo, non vel vnus momenti spatio expectetur, sed mox vt adhibita fuerit, statim omnis languor, omne vulnus pristinæ saluti restituitur? Epithema siquidem curare non potest, nisi tandiù tumori adiaceat superpositum, donec vel vigorem suum per occultos meatus in corporis interiora transfundat, vel humorem pestiferum virtutis suæ potentia ad exteriora traiciat. Antidotum verò, quod ore percipitur, necesse est vt eatenus moras faciat, quousquè per venas & poros occulta viscerum funditus penetret, & vel corrupta solidet, vel tumefacta noxijs humoribus purget. Tua verò venerabilis medicina non moras innectit, non quæ à medicis custoditur, diætæ discretionem quaerit: sed mox vt summotenus tangitur, salus integerrima reparatur. Solue ergò, pater, solue, obsecro, ligaturam, & tam incomparabilis medicinæ nobis tradenotitiam. Videamus & nos inæstimabiles pigmentorum tuorum species, odoremus iucundissimas fragrantium aromatum suauitates. Eia fratres, audite, libellus sacratissima eius vitæ coram cunctis aperiat, quas aromatum species eius in se medicina contineat, saluberrima illa confectio, quibus aromatis constet. Dicit enim inter cætera, quia cuiusdam Iuliani filium guttur grauabat miserabiliter tumidum: qui cum beato viro delatus fuisset, & cum pater pro filio lachrymabiliter postulare, venerabilis vir quandam confectionem, de pane videlicet, & cera, & oleo faciens, super eius vulnera posuit, & facto Crucis signaculo, statim in ipsius hora puncto omnem pestem de eius gutture mirabiliter effugauit. Audistis, fratres charissimi, quæ pigmentorū genera egregius noster medicus habuit, qui mortale vulnus tanta velocitate sanauit: Panem, ceram, & oleum, quæ sustentandæ vitæ habebant vsum, in medicinalis curæ transfudit instrumentum. Et vndè vitam alebat suam, indè mortem repulit alienam. Speciebus videlicet vtens domesticis, estimationem precij minuit peregrinis. Aliquando agrotanti citri peciam, aliquando caricam porrigebat: & huiusmodi curationis genere illos ad perfectam valetudinis robur, expulsa omni languoris molestia, reuocabat: ea, nisi fallor, intentione, vt quia vterque hic fructus in Romanis finibus apud quosdam rarior cernitur, medicinale aliquid fuisse crederetur: sicque dum reparata salus medicinæ tribuitur, in æstimatione hominum sanctitatis eius opinio minueretur.

Quid ergò nos miseri dicuri, quid facturi in districto examine tremendi iudicis sumus, qui & virtutes non habemus, & tamen de meritorū excellentia ante humanos oculos superbimus? qui sanctitatem habere ante interni arbitri oculos nullo desiderio querimus, & sanctitatis nomen apud humana iudicia nobis fallaciter vsurpare gaudemus? Quot enim hodiè cernimus, qui, si de virtutibus admirabilis huius viri vel vltimam particulam attingere potuissent, ad cælum se in superbiæ cornibus exaltarent: qui quædoquæ aliquid virtuosum operantur, verum per hoc non cælum, sed terram petunt. Affectantes nimirum laudes hominum, in semet ipsis dissipant fructus laborum. Cumque se ostendere alienis oculis appetunt, ante diuinæ maiestatis intuitum damnant omne quod agunt. Sæpe etiam sacræ legis eruditione & alios instruunt, omne quod sentiunt, testimonijs attingunt: nec tamen per hoc vitam audientium, sed proprios fauores querunt: quia nec proferre alia cupiunt, nisi quæ auditorum corda ad repetendas laudes excutiunt, non autem ad lachrymas tendunt. Mens quippè exterioribus occupata, igne diuini amoris non calet: & idcirco ad supernum desiderium inflammare auditores suos nequeunt verba, quæ frigidò corde proferuntur. Neque enim res, quæ & in semetipsa non arserit, aliud accendit. Vndè fit pleriquè, vt hypocritarum dicta & audientes non erudiant, & eosdem ipsos, qui proferunt, elatos laudibus, deteriores reddant. Attestante etenim Paulo, scientia inflat, charitas ædificat. Cum ergò charitas auditors ædificando non erigit, scientia proferentes inflando peruertit.

Plerunque hypocritæ, fratres mei, se abstinentia affligunt, omne robur corporis atterunt, & quasi carnis vitam funditus in carne viuentes extinguunt sicq; per abstinentiam morti appropiant, vt penè quotidie morientes viuant: sed per hoc humanos oculos querunt, admirationis gloriam experit, Veritate attestante, quæ ait: Exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes. Nam ora pallescunt, corpus debilitate quatitur, pectus interruptibus suspirijs vrgetur: sed inter hæc ab ore proximorū sermo admirationis queritur, nihilq; pro tanto labore aliud,

Medicina supercaelestis moras non innectit.

Vide genus curationis:

En quantum offit, velle laudari ab hominibus.

Hypocritarum dicta rari audientes erudunt.

Matth. 6.

Humanæ
laudes in
virtutis ope-
ribus fugiē-
dæ.

Ibidem.

Psal. 44.

2. Cor. 1.

Festum S.
Barbatiani.

Patria S.
Barbatiani.

Vide Tomo
4. Julij 23.

Vide mira-
culū ex ta-
ctu pallij
eius.

A. G. 11.

aliud, nisi æstimatio humana cogitatur. Perpendite, dilectissimi fratres mei, quàm miserabilis vecordia est, laboriosè agere, & ab ore hominū laudibus inhiare: forti opere præceptis cælestibus inseruire, sed terrenæ retributionis præmium querere. Sicut enim beatus ait Gregorius, qui pro virtute, quam agit, humanū fauorem desiderat, rem magni meriti vili precio venalem portat. Vnde cæli regnum mereri potuit, indè famam transitorij fauoris quærit. Intus ergò, fratres mei, intus seruanda sunt bona, quæ agimus, si ab interno iudice vicem recipere nostri operis expectamus. Hinc est enim, quod in Euangelio Veritas dicit: Nesciat sinifra tua, quid faciat dextera tua, vt sit eleemosyna tua in abscondito: & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Hinc est, quod de electorum Ecclesia per Psalmistam dicitur: Omnis gloria eius filia Regum abintus. Filia quippè Regum, est sancta Ecclesia: quæ in bono est opere spiritualium principum prædicatione generata: quæ dum se in virtutibus sanctæ conuersationis exercet, quia per hoc soli Deo placere studet, non foris gloriam, sed intus habet. Hinc Paulus ait: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientia nostræ. Gloriam suam Apostolus testimonium conscientia memorat, quia fanores oris alieni nõ appetens, vitæ suæ gaudia extra semetipsum ponere ignorabat. Occultanda sunt ergò, fratres charissimi, bona quæ agimus, nè hæc in huius vitæ itinere incautè portantes, latrocinantium spirituum incurfione perdamus. Ecce enim hic beatissimus vir Barbatianus, cuius hodiè nobis festiuis natalis illuxit, non humanæ laudis gloriam petijt, non fauores hominum affectauit, non de ostentis tot miraculis apparere ipse mirabilis voluit, nõ de collatis tot in languidos beneficijs humanæ retributionis præmium expectauit: quin etiam medicinalis exercitij prætendebat speciem, vt clarissimum virtutis suæ possèt obfuscare nitorem. Et velut magnum cæli astrum nubem virtutibus suis curabat opponere, vt dum minùs ad exteriora radios suæ lucis expanderet, quasi vndique in semetipso collectus, in conspectu æterni Solis plenius eluceret.

Libet autem, dilectissimi, pulchrum diuinæ dispensationis ordinem studiosè perpendere, videlicet qualiter omnipotens Deus ad illuminandam noctem vitæ præsentis, stellas suas in cæli faciem mittere, & per eas totius mundi decernat caliginem illustrare: vt dum fulgètia astra radiare per cæli climata cernimus, in offenso pede operis iter nostræ noctis ambulemus. Sicut enim matutinus lucifer, solem præcedens, ab orientali prius plaga confurgit, deindè meridiani climatis superiora conscendit, ad extremum quoquè pronus in occiduum axem vergit: sic nimirum, sic beatissimus Confessor Christi Barbatianus, de Antiochenis finibus, vnde oriundus fuerat, exijt, & Romam pertransiens, multa eam miraculorum luce perfudit. Postremò Rauennam vsque perueniēs, Christum, qui est sol iustitiæ, plurimis hominum mentibus introduxit. Antiochiæ scilicet splendore sui ortus emicuit, Romæ plurimos signorum igniculos sparfit, urbem verò Rauennam velut occasu sacratissimi sui obitus illustrauit. Ità meritis sacratissimi huius viri, velut noui splendore luciferi, in tribus suis præcipuis regionibus totus rutilat mundus, dum in alia mundi plaga eius cernitur ortus, in alia quodammodò videtur ascensus, in tertia celebratur occasus. Et, sicut de compatriota eius beatissimo Apollinare in alio sermone iam diximus, quàm rectè huic luciferi nomen congruit, qui Romam ingressus, primum virtutis suæ miraculum de lumine fecit? Regina enim Galla Placidia, vt audistis, suppliciter eius flagitabat auxilium pro quadam sua pedisequa, quæ intolerabilibus cruciabat doloribus oculorum: qui mox pallio suo eius oculos tangi præcepit, & sic ab ea protinùs omnè pestiferè egritudinis molestiã effugauit.

Quapropter cum dignitatem tuam, felicissima vrbs Rauenna, subtili meditatione considero, largissimis te misericordia diuinæ beneficijs ditatam esse perpendo. Video enim, quia ex ipso originali fonte Christianæ religionis, perpetua meruisti poculum haurire salutis. In Antiochia nanque, sicut in Actibus Apostolorū legitur, primum Christiani discipuli sunt vocati. Ex ipso igitur sanctæ Ecclesiæ fundamento quadratos lapides suscepisti, super quos velut firmissimas bases erecta, immobili es fide & sanctitatis soliditate fundata. Indè enim habes Apollinarè Apostolicum martyrem, indè etiam Barbatianum egregiū Confessorem: qui velut duæ excellentissimæ cedri paradisi, sic te ramis suæ protectionis obumbrant: vt si sub eis humiliter manere volueris, omnè à te turbinem aduersariæ tempestatis expellant. Et vt eis deesse nil valeat, quod ad cumulū tuæ felicitatis attineat, mox vt de Antio-

Antiochenis finibus exeunt, Romæ, quæ absq; dubio caput est & principalis sedes totius sanctæ Ecclesiæ, commorantur: nimirum vt in schola Petri primitus discant, quod te postmodum de doctrina veritatis erudiant: & de purissimo fonte abundanter bibant, quod in te salutaris doctrinæ magisterio velut cructando transfundant. Tanquam enim iterum Paulus, iterum Apollo, quos ille in fide plātauit, iste largissimo miraculorum & prædicationis imbre rigauit. Sed quia neque qui plantat, ex ipso est aliquid, neque qui rigat, nos etiam Apostolica sequentes verba, dicamus: Deus autem incrementum dedit.

Hos igitur tam præclaros, cælestis curia senatores, fratres charissimi, perfecto cordis amore diligite, horum imitari exempla tota animi deuotione curate. Nam si vultis esse quod sunt, necesse est etiam vos facere, quod fecerunt. Per angustam ergò & asperam laboris viam, dilectissimi, in hoc seculo cum sanctis incedite, vt postmodum valeatis ad eorum gaudij latitudinē peruenire. Qui enim dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Proculdubidè autem à vestigijs Christi exorbitat, qui angustam fugiens, latitudinis viam calcat. Iste nanque beatissimus vir, cuius hodierna solennia frequentare gaudemus, non terrenos honores voluit, non fallaces diuitias congregauit, non mundi gloriam petijt, non transitoria possessionis prædia dilatauit, propinquos spreuit, patriam dereliquit, semetipsum quoq; pro amore Christi funditus abnegauit. Nemo ergò dicat, quod illi solummodò cælestibus digni præmijs habeantur, qui persecutorum gladijs pro Christi nomine feriuntur. Conclufit Deus omnè nostræ tergiuersationis aditum, obstruxit omne excusationis humanæ confugium. Ecce iam non valemus cum beato Apollinare pro Deo mortem subire, possumus saltem cum beato Barbatiano vitam Deo placentem ducere. Magnum quippè est mori pro Christo, sed non est inferius viuere Christo. Vtrunque enim in statera Paulus æqua lance pendebat, cum diceret: Nemo enim nostrum sibi viuuit, & nemo sibi moritur: siue enim viuimus, siue morimur, Domino viuimus: siue morimur, Domino morimur. Siue ergò viuimus, siue morimur, Domini sumus. Quisquis igitur amat martyrium, exhibeat se martyrio dignum, & martyrij consequatur proculdubidè præmium. Non potest sanguinem fundere: potest semetipsum poenitentia telo percutere, & in cordis contritione macerare. Præparetur ad feriendum iugulus, non decrit remunerator, etiamsi defuerit gladius. Deest carnifex, qui ceruicem exterius feriat: adest iudex, qui bonæ voluntatis præmium reddat.

Studeamus igitur, dilectissimi, cum beatissimo confessore Christi Barbatiano seculi huius blandimenta despiciere, rerum temporalium affluentiam deuitare, carnis incontinentia reprimere, crucem post Christum etiam in pace Ecclesiastica baiulare: quatenus qui nunc eius mirabilem sequimur vitam, cum ipso postmodum desiderabilem perducamur ad gloriam: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto viuuit & gloriatur, per infinita secula seculorum, Amen.

S. MELANAE Romanæ historia est Tomo 1. Ianuarij die 31.

F I N I S.

DEO LAVDDES ET GRATES.